

59027

Mag. St. Dr. P

+
 Hoc insigne et omni hominum statui necessarium,
 et perquam utile opus, explanationem Decalogi
 continens; ab ipso ejusdem magni nominis Autore;
 Bibliotheca Majoris Domus, per manus M. Joani-
 nis micsalshi, Coll. majoris. S. B. datum, et illatum
 est. Anno Domini, 1682. Die 14 Aprilis.
 Compactus autem sumptu ex pecunia pro Libris
 opato regis venditis, accepta.

Teol. 3912

IX. 6. 4.

EXPLANATIO DECALOGI.

AUCTORE

M. SIMONE STANI-
SLAO MAKOWSKI,

SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORE,
& Professore, Ecclesiæ Collegiatæ
S. Floriani Custode, S.R.M. Secre-
tario, Cancellario Lanciciensi, ac interea
Studij Vniuersitatis Cracouiensis
GENERALI RECTORE.

CRACOVIAE,

Apud ALBERTUM GORECKI,
S.R.M. Nec non Almæ Vniuersitatis Cracouiensis
Typogr. Anno Domini
M. DC. LXXXII.

In Gentilitium Insigne Illustrissimi & Reuerendissimi
PRÆSVLIS ac PRINCIPIS.

59027
PRÆSVLIS in vitta, niueus candoris eburni
Panditur, & nectit lilia pulchra sinus.
Si mandata DEI, pectus sine labe requirunt;
Si decet in terris, candidus illa locus;
Inter PRÆSVLEÆ mundissima, lilia vittæ
Non poterant poni candidiore loco.

Illustrissimo & Reuerendissimo Domino,
D. IOANNI
DE MAŁACHOWICE
MAŁACHOWSKI
DEI & Apostolicæ Sedis Gratiâ
EPISCOPO CRACOVIENSI,
DVCI SEVERIÆ.

Almæ Academiæ Cracouiensis
CANCELLARIO DIGNISSIMO.

Domino & Patrono amplissimo.

Æleste in terris oraculum, sacro diuinæ legis Deca-
logo venerandum, cum iuxta mentem Sanctorum
Patrum, & Doctorum Ecclesiæ, vsui publico expla-
nassem; vt sub Tua benedictione, & amplitudine
pastorali, in luce omnium tantò securius appareret,
prodire illud volui Celsissimo Tuo nomine insignitū.
ILLVSTRISIME, & REVERENDISIME PRÆSVL, ac
PRINCEPS. Arbitrabar enim nec præfuleis manibus Tuis quidquā
dignius, quā testamentum hoc verè sacrum, quia digito Dei scriptū;
nec operi huic quidquam illustrius, quā sub eo nomine in luce pu-
blica spectari, cui sacrorum in hac Dicecesi summa potestas, & splē-
dor. Nam si tabulas legis Diuinæ, ceu rem pretiosissimam, Arca
olim fœderis seruauit, tota intus & extra mundissimo cooperta au-
ro, quidni mihi præfulea mens Tua, tota pietate, & pastoralium
virtutum splendore coruscans, Arca sit verè mandatorū DEI conserua-
(2) tione

tione dignissima? huc certè depositum hoc spectat: in quo æternæ
 veritatis, salutis, & vitæ cardo vertitur; quod ipse, qui condidit
 Dominus Majestatis summè æstimandum censuit, cum mandata sua
 custodiri nimis per Prophetam mandauit. Psal. 118. proclamante Psal-
 mographo: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.* Antistites quippe in
 Ecclesia DEI, ad custodiam legis Diuinæ, velut Cherubini ad Arcam
 Testamenti custodiendam destinati, non aliud excubijs pastoralibus
 agunt; quàm vnum id maximè, vt mandatorum DEI viuax vbiq;
 observantia vigeat, sine quibus in vitam ingredi non concessum.
 Occupari in ijs, meditationeq; tota defigi, omnium quidem interest,
 quibus salus animæ cordi: sed pastoralis vigilantia tanto id exactius
 incumbit; per quam in specula Ecclesiæ constituti, verè centoculi
 in Tiaris peruigilant Argi, tanquàm pro animabus omnium rationē
 reddituri. Propter quod Præfules in Canticis, *oculi* appellantur, Cant.
 4. 6. & 7. Non eā solùm de causa, quòd instar oculorum, vt exponit
 Nyssenus, in Ecclesia superintendant; nec ideò, vt vult Origenes ho-
 mil. 17. in Genes. quia vniuerso corpori præstant; sed signatè, quòd
 sicut oculi, dum alia vident, & omnium membrorum corporis duces
 sunt, seipsos non vident; ita illi scientiæ, perfectæq; gubernationis, se-
 ipsos non intueantur, nec sua, sed quæ IESV Christi sunt, quærant;
 noctu, diuq; peruigiles excubando, ne quid eorum, quæ in inappre-
 tiabili Sanguine Christi comparata sunt, rapax miluus surripiat.
 Quid enim illud erat? quòd in sacro montis Sinai fastigio, in illa
 circumfusâ gloriæ suæ nube, in illa coruscatione, & Majestate;
 mandata sua DEVS electo populo, per manus Moysis tradiderit:
 nisi quòd eos potissimùm, voluntatis suæ interpretes, & admini-
 stros; & ad mandatorum suorum custodiam Duces esse velit; in
 quibus fastigium Pontificale eminet, & sacrorum majestas coruscat.
 Aarones isti sunt, inter quorum virgam prodigiosam, & manna cæ-
 leste: tabulas quoq; legis Diuinæ in Arca fœderis reponi oportue-
 rat; vt nō alibi Sanctius præcepta hæc Sanctissima cōseruarentur; quàm
 vbi & Virga est, Sacræ in Ecclesia potestatis, & manans super a-
 lios ex Cathedra Pontificali, manna sapidissimum doctrinæ, & vir-
 tutis. Atq; id quidem altissimè hæserat magno pectori Tuo, Antistes
 ILLVSTRISIME, qui ex antiquissima NALECIANA Domo ortus,
 Sacram ex eo Fasciam, ad id maximè contulisti; vt inter DEVM,
 & homi-

& homines, vinculum fieret charitatis: qui curis in Republica ma-
 ximis, & augustis Serenissimorum Polonia Regum negotijs, sum-
 ma cum laude perfunctus, cum ad Episcopale munus, in Cathedra
 primùm Culmensi processisses, vigilantiam, zelum, & pietatem tu-
 am, in eo potissimùm enitere voluisti, vt exemplar gregi Tuo fa-
 ctus, hæresim omnem ab ouili Tuo procul arceres; & in viris Eccle-
 siasticis ardoris spiritum excitares; vt ad ea, quæ mandatorū DEI exa-
 ctam obseruantiam concernunt, Christianū populum verbo, & exem-
 plo quàm efficacissimè peruecarent: nec enim legum hæc oracula, à
 spiritu illo deuenire, qui Solones olim, vel Lycurgos, ad leges popu-
 lis fanciendas impulerat, aut qui in duodecim tabulis, Romanos re-
 rum olim Dominos, orbi jus dicere fecerat; sed ex sanctuario Domini,
 Sacratissima hæc responsa sunt; exarata quidem in tabulis olim lapi-
 deis; sed omninò seruanda in tabulis cordis: quæ sciri ab omnibus,
 & obseruari, sub interminatione mortis æternæ, necessum esse, cum
 intelligeres; fideles Christi animas quàm maximè illis instrui satage-
 bas. Id verò procedebat totum, ab ea mente Tua; quā didiceras, etiam
 inter fluxus, & refluxus negotiorum publicorum, Sanctè, & innocen-
 ter versari; quā fidem, probitatem, integritatem animi Tui, seriò vbiq;
 custodiebas; vt à regula Mandatorum DEI non discederes; eligebasq;
 potius in ijs, quæ fortunam, vel gratiam humanam respiciūt; quàm
 in illis, quæ rectefactorum conscientiam tangunt, periclitari. Æmula-
 tus es FASCIÆ Tux candorem, illibata virtute, & niuei cordis gratiā;
 quam summæ prudentiæ iungens, non sinebas purum animi Tui sensū,
 occulto respectu inquinari. Inter Maiestatis, & libertatis æquilibriū,
 nihil apud Te præualuit, quod stateram bonæ mentis aliò flecteret;
 quàm quòd virtus, & dignus Ecclesiastico spiritu, amor veri poscebat.
 Seruata DEO fides, & conscientiæ integritas: etiam Principi, & Pa-
 triæ fida, fecerat in animo Tuo arcanum cuiuscunq; consilij sacrarium;
 & Heroicarum pro DEI gloria, & fidei Catholicæ zelo cogitationum
 Pantheon venerandum. Inde commissa Tibi Serenissimorum CA-
 SIMIRI, MICHAELIS, IOANNIS III. Polonia Regum, Maie-
 statis intima arcana. Inde pretium Tui, & æstimatio, honorq; maxi-
 mus, in Referendarij & Pro-Cancellarij Regni munere amplissimo.
 Inde Senatorij Ordinis dignitas, curulibus Tuis adducta: magnitudinē
 animi Tui, & curam salutis publicæ, in rebus difficillimis ostendit. Si
 enim

enim vnquam in ancipiti fatorum, ac velut sub extremo ictu, Patria nostra posita fuit, certè in hac grauissima, cum totius orientis viribus, colluctatione: vbi in tanto bellorum discrimine, soli propè Otthomanicæ potentiaë obiecti, sustinimus fulmen illud, Vniuersæ Christianitati formidandum, quo non exhaustos tantum, sed integros quoq; & validos comminui oportuerat; nisi dextera Domini fecisset virtutem, & adhuc nos potentiaë suæ brachio sustineret. Ingens hæc, & tam diuturna tempestas, grande seculi nostri negotium, poscit utiq; summam animi vim; declaratq; Atlantes Patriæ, quorum adhuc fidis, & non nutantibus lacertis incumbit. Egisti id, & seriò agis ô Magne PRÆSULE! curis, vigilijs, sumptibus non parcens; vt res in arduo posita, non omninò succumbant: vt contra inimicos Crucis Christi, & contra gentes, quæ venerunt in hereditatem Domini, & polluerunt templum Sanctum eius; fœderata virtus Christiana consurgat; nec sinat spectante tota Europa; imò proh dolor! mutuis armis decertante, mucronem Otthomanicum in viscera Christianitatis profundius ire, & ex eius manubijs triumphare: Zelum hunc in rebus quoq; Ecclesiasticis, ardens Tua pietas, fideiq; & Cleri defensio Clarissimum fecit; quo non es passus adhuc in Cathedra Culmensi, quidquam per eos, qui ab Ecclesia Romana dissident, iuribus & privilegijs eius detrahi: quini-
mò vindicasti malè ab ijs possessa, & orthodoxæ fidei cultoribus erepta. Redegisti in ordinem magnos spiritus inter praua dogmata gerentes; durasq; illas ceruices, quæ Spiritui Sancto resistunt, ad Præsuleæ authoritatis reuerentiam inclinasti. Vt meritò in Te, adamantinam cum magnete pugnantem virtutem admirari liceat: nam si teste Plinio, adamas iuxta magnetem positus, vim retinendi ferrum ipsi adimit, & captâ prædâ spoliât. Quod D. Augustinus libro 21. de Ciuitate DEI, his verbis exponit. *Quando iuxta magnetem ponitur Adamas, non rapit ferrum; & si iam rapuerat, vt ei appropinquauerit, aufert.* Ita Tu pariter ILLVSTRISSE PRINCEPS in Cathedra Culmensi constitutus, vim omnè nocendi aduersarijs Ecclesiæ, & populo DEI ademisti, & quæ iniquè ablata erant, recuperasti. DEVS proinde zelotes, & zelantiū pro se amator, retributorq; supremus; spiritum hunc pro negotio Religionis inuictum, fauore cælesti profecutus; virtutem Tuā coronamentis omnibus dignam, ita extulit, vt & Sanctæ Sedi Apostolicæ egregiè commendata, & Serenissimo Principi nostro, totiç Pa-
triae

triae dilecta, in præcellsa Gracouienfi Sede, Celsissimâ Præsulis, ac Principis Mitrà meruerit coronari. Hic verò, cum Te iam Diœcesis tota summo applausu exceperit, passimq; certatum sit, vt optimo Antistiti cū munere honorifico nemo non occurreret; Sacrum ego munus, explanati à me Decalogi, Celsitudini Tuæ seruauit, ex quo constaret, & authoramentum honoris erga Te literati, & pro eximia Vniuersitatis nostræ protectione, gratissimus animi cultus. Testor eum, hac operâ meâ, vsui publico datâ; deponoq; in Candidissimo FASCIÆ Tuæ sinu, sub cuius felicissimis auspicijs, Doctoralem in Sacra Theologia, laurum consecutus; in hoc suauissimo Diuinæ legis Decachordo; debitas tantæ gratiæ Orbi promulgo gratias. Voueoq; ab immensa DEI bonitate, vt decas hæc præceptorum eius Sanctissima, gratiarum cælestium, ac felicissimi in Episcopatu regiminis, longauam myriadem in coronam FASCIÆ Tuæ neclat.

Illustrissimæ & Reuerendissimæ Celsitudinis Vestrae,

Humillimus Exorator,

M. SIMON STANISLAUS MAKOWSKI.

EXPLA

APPROBATIO

Sacrae Facultatis Theologicae.

NOS infra Scripti Doctores & Professores Sacrae Theologiae in
Vniuersitate Cracouiensi, fidem facimus, nos uidisse, & attentè
legisse librum, cuius titulus est, *Explanatio Decalogi*. Opus summo
labore, methodo facillimâ, & clarâ conscriptum, eruditione insigni,
authoritate Scripturae Sacrae, Conciliorum, Sanctorumq; Patrum com-
probatum, varijs historijs, & praeclaris, rarissq; exemplis refertum, ab
Adm. Rñdo Domino SIMONE STANISLAO MAKOWSKI,
Sacrae Theologiae Doctore & Professore, Confessarijs, Concionatori-
bus, totiçq; Clero summè utile, ac dignum, vt in omnium manibus ver-
setur, vtpotè Orthodoxae fidei, doctrinae Catholicae, ac bonis moribz
consonum, ideoq; praelo dignum, & maximè necessarium.

M. ALBERTVS DĄBROWSKI, S. Th. Doctor,
Ecclesiae Collegiatae S. Floriani, Decanus
Collegij Maioris Senior Pater.

M. IOANNES RADZKI, S. Th. Doctor & Professor,
Theologicae Facultatis Decanus, Canonicus
Cracouiensis.

EXPLA

EXPLANATIO DECALOGI.

Cum aeterna hominis beatitu-
do, consistat in observatio-
ne Divinorum praeceptorū,
iuxta illud Christi Domini ef-
fatum, *Matthaei 19. Si vis ad vitam in-
gredi, serua mandata legis*. nec quid-
quam aeternae damnationis periculum
magis augeat, quam transgressio legū
Divinarum, quod ipsemet Deus pa-
lam docuit, quando in monte Synai
undiq; fumante, cum sonitu tubarum,
atq; tonitruorum, seruo suo Moyse ea-
dem praecepta, in duabus tabulis lapi-
deis scripta, ministerio Angelorum
tradidit, ut haberetur *Exodi 20. Quasi
ostendere vellet, quod sicut homo
servans Dei mandata, ministerio bo-
norum Angelorum dignus est; ita eo-
rundem transgressor ministerio malo-
rum perpetuis cruciatibus sit torquen-
dus. singula igitur Decalogi prae-
cepta, cum omnium difficultatum reso-
lutione, Deo auspice perecurram, prae-
uia nonnulla scitu necessaria praemi-
tendo.*

PRÆLVDIVM I.

Quid sit Decalogus.

Respondetur, Decalogum dici à de-
nario numero praeceptorum, unde
Decalogus idem est, quod volumen.
Sacrum continens in se decem mora-
lia legis praecepta, iuxta illud *Psal. 32.
In psalterio decem chordarum psallam tibi.*
Ita S. Augustinus q. 146. in *Exodum*,
vbi Decalogum sic definit. *Decalogus
est summa omnium aliarū legum, continens
decem Divina moralia praecepta.* & Sayrus
in clavi Regia lib. 4. cap. 2. n. 3. & 4.
Alij verò sic illum definiunt: *Decalo-
gus est summa, & brevis epitome legis
naturalis, & Divinae, decem moralibus prae-
ceptis comprehensa.* Dicitur, *summa bre-*

vis, & epitome: quia sicut omnia cre-
dibilia ad quatuordecim articulos re-
ducuntur; ita pariter omnia agenda,
& operanda ad decem praecepta revo-
cantur. Dicitur, *legis naturalis & Divi-
nae*: quia omnia Decalogi praecepta,
ad legem naturalem & Divinam spe-
ctant, ut constabit ex infra dicendis.

Vnde patet, praecepta Decalogi nec
plura, nec pauciora esse, nisi decem.
*Probat. I. ex Scriptura Sacra. Quia
Exodi 20. totidem enumerantur. Itē
Exodi 34. n. 13. ubi dicitur: Scripsit
se Dominum in duabus tabulis lapideis prae-
cepta fœderis decem.*

Probat. II. ratione. quia praecepta
legis ordinant hominem, ut bene se
habeat cum communitate, & capite il-
lius, qui est Deus; ut autem bene se
habeat cum communitate prius bene
se habere debet erga illius Principem,
deinde erga concives. Principi autē
communitas tria debet, scilicet *fidelitatem,
reverentiam, & servitutem*, ac fa-
mularum; & sic cum Deus sit Prin-
ceps totius Universi, debetur illi *fidelitas*,
non recognoscendi aliud caput,
praeter ipsum, iuxta illud; *Vnum Deum
cole.* Deinde *reverentia*, ad quod po-
nitur secundum praeceptum: *Non assu-
mes nomen Dei in vanum.* Terrio *famula-
tus, & servitus*, ad quod ponitur ter-
tium praeceptum: *Memento ut diem
Sabbathi sanctifices.* Praeterea ut bene
se quispiam habeat erga concives,
inprimis, debet se bene habere erga il-
los, quibus specialiter aliquid debet,
cuiusmodi sunt parentes, ad quod po-
nitur quartum praeceptum: *Honora
patrem tuum, & matrem tuam, & eris
longevus super terram.* Ad concives ve-
rò debet se habere opere, ore, & cor-
de, *inprimis*, si bene se habeat erga
perio-

Præcepta
Decalogi
nec plura,
nec pauci-
ora sunt
nisi decem

Principi
commu-
nitas tria
debet.

A

EXPLANATIO DECALOGI

personam proximi, ad quod ponitur quintum præceptum: *Non occides*; deinde, erga personam proximi coniunctam, puta uxorem, ad quod ponitur sextum præceptum: *Non machaberis*. Insuper, circa bona proximi, ad quod ponitur septimum præceptum: *Non furium facies*. Tandem, ore bene se habet erga proximum, si nihil contra eum loquatur, ad quod ponitur octavum præceptum: *Non falsum testimonium dices*. Ad extremum, corde bene se habet erga proximum, si illius uxorem non concupiscat, ad quod ponitur nonum præceptum: *Non concupisces uxorem proximi tui*. Tum, si illius bona non concupiscit, ad quod ponitur decimum præceptum: *Non concupisces bona proximi tui*: ergo præcepta Decalogi, nec sunt plura, nec pauciora, quam decem.

Neq; valet, si dixeris. Datur præceptum *Non concupiscendi uxorem proximi*, & decimum, *non concupiscendi illius bona*: ergo adhuc debet dari undecimum præceptum, *non concupiscendi mortem proximi*: & duodecimum, *non concupiscendi falsum testimonium in fama illius*. Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia. Nam ut docet S. Thomas 1. 2. delectatio adulterij, & utilitas divitiarum, propter se appetibilia sunt, in quantum ex se habent rationem boni delectabilis, aut utilis; & ideo debuit prohiberi non solum opus, sed & concupiscentia. Iam vero homicidium, & falsitas, sunt de se horribilia, propter quod, non erat necesse, circa peccatum homicidij, & falsi testimonij, ponere præceptum cordis, sed tantum operis. Quia de eausa licet in quolibet præcepto peccari possit corde; de sola tamen concupiscentia adulterij, & furti, datur distinctum præceptum.

PRÆLUDIVM II.

Quo ordine præcepta Decalogi scripta sunt.

Respondetur, decem præcepta Decalogi, scripta fuisse in duabus tabulis lapideis, ut constat ex Deutor. cap. 4. In prima tabula, tria tantum scripta erant prima præcepta, quæ nos ad

ipsum Deum ordinant. *Primo*, per se delitatem, in adoratione unius Dei, secundo, per reverentiam sui nominis, ne in vanum assumatur. *tertio*, per famulatum, in Sanctificatione dierum, Sabbathorum. In secunda vero tabula, scripta fuerunt reliqua septem præcepta, quæ ad iustitiam erga proximum servandam diriguntur. Ita S. August. quæst. 71. in Exodo D. Thomas 1. 2. q. 100. art. 4. Sayrus in Clavi Reg. lib. 4. cap. 2. Soto de Iustitia, lib. 2. q. 3. Unde patet, præcepta primæ tabulæ, esse priora, quia nos ordinant ad Deum; præcepta autem secundæ tabulæ, esse posteriora: quia nos ordinant ad hominem; ordo autem ad Deum prior est; quam ad hominem.

Patet præterea, præcepta Decalogi, convenienter ordinata esse. *Tum*, quia sunt a Deo data; quæ autem sunt a Deo, ordinata esse consentunt. *Tum*, quia in dispositione dictorum præceptorum, servatur gravitas peccatorum; nam gravius peccatum est contra tria priora præcepta, quæ ordinant nos ad Deum; quam contra reliqua septem, quæ ordinant nos ad proximum. Ea in illis, gravissimum peccatum est, contra primum præceptum; minus autem contra secundum, & adhuc minus contra tertium. At vero in præceptis ordinantibus ad proximum, gravius est peccatum contra parentes; quam contra alios proximos. Similiter, gravius est, & magis rationi repugnans, peccare opere, quam ore; & peccare ore, quam corde. Item inter peccata operis, gravius est homicidium, per quod tollitur vita hominis iam existentis; quam adulterium, per quod impeditur certitudo prolis nascituræ. Insuper, adulterium gravius est; quam furtum, quod pertinet ad bona exteriora.

PRÆLUDIVM III.

An præcepta Decalogi sint naturalia, num positiva.

Respondetur, Omnia præcepta Decalogi, esse naturalia, excepto tertio. *Ratio*: quia licet ex iure naturali Deum certo die colere teneamur; tamen determinatio talis diei, vel sui

Præcepta Decalogi convenienter ordinata sunt.

Præcepta Decalogi sunt de duplici lege.

PRÆLUDIA

stinguuntur inter se. Secus censendum, quando præceptum affirmativum non includitur in negativo, & contra. Hinc v. g. præceptum negativum *non occidendi*, distinguitur ab affirmativo *honorandi parentes*, quia vnum in alio non comprehenditur.

Obiectio & solutio eiusdem.

Obijciunt. Datur præceptum mixtum, quod partim est affirmativum, partim negativum: ergo præcepta Decalogi non solum duplicia sunt, scilicet affirmativa, & negativa, sed plura. *Antecedens probatur*. v. g. præceptum ieiunij dicitur esse affirmativum, quatenus Præcipit, ut ieiunemus; & negativum, quatenus prohibet ne plus, quam semel in die comedamus: ergo ultra præceptum affirmativum, & negativum, datur mixtum, quod partim est affirmativum, partim negativum. *Respondetur*, negando antecedens: ieiunium enim quatenus præcipit bonum, scilicet ut ieiunemus, ad præceptum affirmativum; quatenus vero prohibet malum, scilicet, ut non comedamus, nisi semel in die, ad præceptum negativum reducitur: & sic omne præceptum, aut est affirmativum, aut negativum.

PRÆLUDIVM V.

Ad quamnam virtutem reducuntur præcepta Decalogi.

Virtus quid sit.

Suppono ex Aristotele 7. Phisic. cap. 3. *Virtutem esse dispositionem perfectam ad optimum*, id est, subiecti (puta intellectus, aut voluntatis) ad optimam operationem: proinde virtus est optima qualitas inherens menti, aut voluntati, inclinans ad operationes rationi consonas exercendas. Porro ex virtutibus aliæ pertinent ad intellectum, quia illi inhaerent, eumq; perficiunt, in ordine ad cognitionem veri, & istæ sunt, quinque videlicet *Sapientia, intellectus, prudentia, scientia, & ars*. Aliæ vero pertinent ad voluntatem, quia illi inhaerent, eamq; perficiunt in ordine ad operationem honestam, id est, conformem rectæ rationi, seu naturæ rationali, ut rationalis est, & istæ sunt septem. Tres Theologicæ, ut *fides, spes, charitas*,

Virtutes aliæ ad intellectum aliæ ad voluntatem pertinent.

A 3.

ex eo sic dictæ: quia immediate circa Deum, aut aliquam Divinam perfectionem, tanquam obiectum formale versantur. Quatuor vero morales, ut *iustitia, prudentia, temperantia, fortitudo*, ex eo sic dictæ: quia mores hominum componunt, secundum dictamen rectæ rationis, vocari etiam solent cardinales a cardine: quia sicut omnis obij-morus est circa cardinem; ita pariter tota vita hominis vivens, secundum rectam rationem, circa istas virtutes versatur. Dicuntur etiam virtutes absolute, & simpliciter: quia non solum voluntatem disponunt, ac perficiunt, in ordine ad rectam operationem, verum etiam præbent bonum sui usum; id est, ita voluntatem afficiunt, ut non possit eis male uti, tanquam principio operationis. E contra vero virtutes intellectuales, solum ex parte virtutes appellantur: quia solum præbent facultatem boni operis, id est, ut opus in suo genere perfectum sit; non præbent autem bonum sui usum.

Suppono II. Ad iustitiam, reuocari omnes virtutes, quæ sunt ad alterum, & istæ sunt ferè 14. videlicet *Religio*, quæ Deo debitum cultum tribuit. *Pietas*, quæ parentibus, patriæ, & propinquis exhibet debitum honorem. *Observantia*, quæ præstat ex ceteris hominibus dignitate excellentibus. *Obedientia*, quæ obtemperamus præceptis superiorum. *Fidelitas*, quæ seruamus veritatem in promissis, & pactis. *Veritas*, quæ mendacia vitamus. *Gratia*, quæ memorem animi gerimus erga benefactores. *Liberalitas*, quæ promptè pecunias nostras communicamus cum alijs. *Benignitas*, quæ beneficia alijs conferimus, ex eo solum, quia boni sunt, aut eorum personæ nobis, placent. *Vindicta*, quæ delicta pro meritis punimus. *Clementia*, quæ modum seruamus in pœnis irrogandis. *Distributio*, quæ secundum merita cuiusq; honores, & præmia conferimus. *Misericordia*, quæ aliorum indigentia succurrimus, ac tandem. *Hospitalitas*, quæ peregrinos;

Ad iustitiam am 14. virtutes reuocantur.

regrinos, & aduenas benignè suscipimus, & liberaliter tractamus.

Ad fortitudinem 5. virtutes reuocantur, quæ in aduersis subeundis, ac sustinendis, vel in aggrediendis periculis, & arduis suscipiendis, magnitudinem animi præstant, & istæ sunt quinque; nimirum fiducia, ad aggrediendum, & sustinendum. Magnificentia in pecunijs abundanter expendendis, faciendisq; sumptibus. Magnanimitas, in sustinendis arduis, in quibus sunt honores, & dignitates. Patientia, in superandis difficultatibus, quæ solent obijci. Insuper Perseuerantia, in vincendis, cutis, & sollicitudinibus, quæ contingere solent temporis diuturnitate.

Ad Temperantiam 8. virtutes reuocantur, quæ versari solent in moderandis voluptatibus, & doloribus, ac mitiganda ira, & istæ sunt octo. videlicet, Abstinencia in cibis, sobrietas in potionibus, castitas in voluptatibus carnis, pudicitia in amplexibus, & castibus, circa veneream voluptatem, clementia in præscribendis penis, quatenus proprium affectum cohibet mensuetudo in mitiganda ira, modestia in moderandis corporis motibus, in gestibus, & incessibus. Tandem, Urbanitas, quæ constituit modum rectæ rationis in verbis, & sermonibus.

Ad Prudentiam deniq; tres virtutes reuocantur, nimirum monastica, quæ quisq; vitæ ad propriam vitam dirigendam. Oeconomica, quæ spectat ad rectam familiæ gubernationem. Politica, ad Reipublicæ administrationem, siue versetur in ferendis legibus, & magistratibus constituendis; siue in parendo legibus, ac magistratibus. His itaq; præmissis.

Respondetur. Omnia Decalogi præcepta, ad duas virtutes reuocari, tanquam ad vltimum finem, scilicet ad iustitiam, & charitatem, Ita S. Thomas 2. 2. q. 122. ar. 1. ad 4. q. 44. ar. 1. ad 3. Præcepta ergo primæ tabulæ, reducuntur ad virtutem moralem Religionis, quæ est præcipua iustitiæ pars: quia præcipit vt debitum cultum exhibeamus Deo. Iam verò quartum præ-

ceptum ad virtutem Pietatis: quia est pars iustitiæ præcipiens, vt honorem, & obedientiam parentibus præstemus. Tandem, reliqua sex præcepta spectant ad iustitiā: quia præcipiunt, vt benè se habeat ciuis, erga cōcines, & æquales. Reuocatur quodq; omnia præcepta Decalogi ad charitatem. Ratio, tū quia ad eam, tanquam ad finem omnia ordinatur. Tum quia præcepta primæ tabulæ, oriuntur ex præcepto charitatis, quo Deū diligere tenemur: Præcepta pariter secundæ tabulæ, oriuntur itidem ex præcepto charitatis, ad dilectionem proximi obligantis.

PRÆLVDIVM VI.

Quomodo omnia præcepta moralia reducuntur ad Decalogum.

Respondetur, quoniam Decalogus est epitome, siue, summa omnium aliarum legum moralium; ideo omnia præcepta reducuntur ad Decalogum, aut antecedenter, aut concomitanter, aut consequenter. Hinc præcepta dilectionis Dei super omnia, & proximi propter Deum, licet non sint explicite posita in Decalogo; pertinent tamen ad illum antecedenter, tanquam prima principia; siquidem in his duobus præceptis, tota lex pendet, & Prophetæ. Ita docet S. Augustinus lib. 14. in Exodo. Idem censendum de virtutibus Theologicis, Fide, spe & charitate: & istæ enim supponuntur antecedenter ad præcepta Decalogi, iuxta illud ad Hebr. 11. Accedente ad Deū oportet credere: qui autē non crediderit cōdemnabitur. Et ratio est: quia, qui fatetur Deum esse, tenetur in illo sperare, credere, illumq; amare vt docet S. Thomas 2. 2. q. 44. ar. 1.

Hinc, ad primum præceptū primæ tabulæ, in quo præcipitur verus Dei cultus, reducuntur omnia præcepta prohibitiua videlicet eorum, quæ ordinantur ad idololatriam, vt sunt superstitiones, diuinationes, auguria, veneficia, incantationes, ars magica, & necromantia, quæ fiunt cum pacto cum Dæmone, siue explicito, siue implicito. Quoniam ista omnia peccata reduciuntur contra primū præceptū fiunt, iuxta illud Deutor. 18. Non inueniatur in te,

Omnia præcepta reducuntur ad Decalogum.

Ad 1. Decalogi præceptum, quæ præcepta reducuntur.

ex præcepto Divino positivo, ut in veteri lege Sanctificatio Sabbathi: vel ex præcepto positivo Ecclesiastico; quemadmodum nunc observatio Dominicæ, & dierum Fæstorum. Vnde præcepta Decalogi, sunt de duplici lege, in primis, de lege naturæ, ita ut lex, & legislator, sit ipsa naturalis ratio dictans, quid sit bonum, & amplectendum; quid verò malum, & fugiendum. Ratio: quia præcepta Decalogi sunt de his, quæ pertinent ad bonos mores; mores autem humani, boni dicuntur in ordine ad rectam rationem naturalem. Præterea, quia illud est de lege naturæ, quod est lumine naturali cognitum, ipsaq; naturalis ratio illud dictat. Sed lumen, & ratio naturalis dictat, Bonum esse faciendum, malum fugiendum, & alia, quæ ex his solo lumine naturali cognoscuntur, ac colliguntur: ergo sunt de lege naturæ. Nam ratio naturalis per Synderesim, seu habitum primorum principiorum, dictat, bonum esse faciendum.

Sunt quoq; præcepta Decalogi de lege Divina positivā, ita ut ipse legislator positivus sit ipse Deus. Ratio: quia Exodi 20. habetur, decem verba legis esse à Deo, ministerio Angelorum Moysi data in monte Synai. Vnde omne, quod est de iure naturæ, est etiam de iure Divino positivo: quia cum omnia præcepta, quæ sunt de iure naturæ, reducuntur ad Decalogum; & Decalogus sit de iure naturali, ac Divino, inde fit, ut omne, quod est de iure naturæ, sit etiam de iure Divino, ut docet S. Thomas, 1. 2. q. 98. ar. 2. & 5.

Neq; valet, si dixeris. Cessavit lex Divina vetus post Christi mortē: ergo & lex Divina Decalogi. Respondetur enim, negando consequentiam. Ratio: quia Decalogi præcepta, non solum sunt de lege Divina; sed etiam de lege naturali, & Divina.

Instalis. Ergo saltem præcepta Decalogi cessarunt, quatenus à Deo data erant, & solum remanent, quatenus sunt de lege naturali. Respondetur.

tur, negando illatum. Ratio: quia præcepta Decalogi, cum sint de iure naturæ, sunt omni tempore necessaria, proinde Deus illa præcepit, non solum ut in lege veteri obligarent, quatenus erant de iure naturæ, & a se lata; modo verò solum ut sunt de iure naturæ, ideoq; etiam nunc obligant, sinq; de iure naturæ, & divino. Et hoc facile colligitur ex illis verbis Iacobi 7. Qui totam legem seruauerit, offenderit autem in uno, factus est omnium reus. Quod statim probat ulterius sic: Qui autem dixit, non mechaaberis, dixit non occides. Hæc autem probatio S. Iacobi non esset efficax, nisi Decalogus etiam nunc maneret de iure Divino: quoniam illa verba, non mechaaberis, & non occides, Deus dixit per Moysen.

Licet autem præcepta Decalogi sint iuris naturalis, & insita cordibus nostris; necessarium tamen erat, ut illa Deus populo suo in duabus tabulis lapideis traderet. Primò, quia ob peccandi consuetudinem, ratio naturalis in multis obtenebrata erat, & licet forsan in aliquibus adhuc vigeret; nihilominus amor boni operis deficiebat. Secundò, ut ad opus legis efficiendum, puta virtutis, non sola lex naturalis sed etiam Divini imperij auctoritas, & reverentia inclinaret. Tertio, ut firmitus in memoria retinerentur, & frequentius in cognitione, & ante oculos verarentur, iuxta illud Deutor. 6. Eruntq; verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atq; cōsurgens. Hæc autem observatio non debet intelligi nuda, sed cum cōiuncta, ut docet Propheta Psal. 102. Iustitia illius in filios filiorum, his, qui seruant testamentum eius: & memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea. Cuius rationem reddit Apostolus ad Roman. 2. Non enim auditores legis iusti apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

Cur Deus præcepta Decalogi populo tradidit.

Omne quod est de iure naturæ est etiam de iure Divino.

Obiectio diluitur.

Instantia & solutio eiusdem.

PRÆLVDIVM IV.

Quotuplicia sunt præcepta Decalogi.

Respondetur, esse duplicia, alia affirmativa, alia negativa. *Affirmativa*, tria tantum sunt, *primum, secundum, & quartum*, videlicet, *Vnum Deum cole, memento ut diem Sabbati Sanctifices, & honora patrem, ac matrem*, quæ obligant semper, sed non pro semper, id est, non pro omni tempore: seu quod idem est, in animi præparatione semper obligant; in executione verò non pro semper, nec in quacunque differentia temporis; sed solum, obligant data occasione, & ut loquitur S. Thomas, *Observatis debitis circumstantiis*, Sic v. g. præceptum affirmativum honorandi parentes, obligat semper in animi præparatione; non tamen pro semper: quia non tenemur omni tempore honorare parentes. *Præcepta verò negativa*, sunt reliqua septem, quæ obligant semper, & pro semper, id est, & in animi præparatione, & in omni temporis differentia. Sic v. g. nullo tempore licet *furari, fornicari, &c.* Rationem huius disparitatis hanc assignat D. Thomas 1. 2. q. 33. art. 2. quia præceptum affirmativum præcipit actum virtutis; negativum autem prohibet actus peccatorum. Iam verò actus virtutis, non quolibet modo fieri debet, sed observatis debitis circumstantiis, ad actum virtuosum requisitis, nimirum, ut fiat, ubi debet, quando debet, & quomodo debet; ideo præceptum affirmativum solum obligat semper, sed non pro semper: actus autem vitij, & peccati, secundum se sunt mali, proinde nullo modo bene fieri possunt, in ulla temporis differentia, ac loco; & ideo præceptum negativum non tantum semper, sed etiam pro semper obligat.

Differunt præterea ista duo præcepta: quia affirmativum, primò per se, & directè opponitur *omissio*; negativo verò, per se, & directè opponitur *missio*. v. g. præcepto affirmativo *audiendi missam*, opponitur directè, & per se, *omissio*, audiendi missam;

præcepto verò negativo, *Non occidendi*, primò, & per se commissio homicidij opponitur. Ratio: quia negatio affirmationi, & affirmatio negationi contrariatur. Hinc præcepta affirmativa violantur peccato commissionis; negativa autem peccato commissionis. Verumtamen indirectè, & secundariò, ac quasi consequenter, affirmativo præcepto *commissio*, & negativo, *omissio* potest contrariari. v. g. præcepto affirmativo, *Colendi Deum*, opponitur indirectè commissio cultus falsi Dei: & præcepto negativo *non occidendi*, indirectè opponitur *omissio* conservationis vitæ; & præcepto *non furandi*, *omissio* restituendi. Ratio: quia ex affirmativo oritur aliud negativum, & ex negativo aliud affirmativum v. g. ex hoc affirmativo: *Vnum Deum cole*, oritur hoc negativum, *Non habebis Deos alienos*. Similiter, ex hoc negativo, *Non furtum facies*, oritur hoc affirmativum, *Restitues alienum*. Unde cum præcepto negativo orto ex affirmativo, opponatur directè commissio; & præcepto affirmativo orto ex negativo, directè opponatur *omissio*, inde est, quòd etiam præcepto affirmativo indirectè, secundariò, & quasi consequenter *commissio*, & negativo, *omissio*, opponatur.

Nihilominus præceptum negativum ortum ex affirmativo, non distinguitur ab illo; sicut neq; affirmativum à negativo ortum. v. g. præceptum hoc affirmativum: *Vnum Deum cole*, & negativum ab illo ortum, *Non habebis Deos alienos*, non distinguuntur inter se. Item præceptum negativum *non furandi*, & affirmativum, *restituendi alienum*, ab eo ortum, non distinguuntur inter se. Rationem reddit S. Thomas 1. 2. q. 106. art. 4. ad 2. quia tunc præceptum affirmativum non distinguitur à negativo, & e contra, quando unum in alio includitur, unde quia præceptum affirmativum *colendi Deum*, & negativum, *non habendi Deos alienos*, mutuo includuntur in se, ut docet Sayrus in Clavi Reg. lib. 4. cap. 2. ideo non distinguuntur.

Præceptum negativum ortum ex affirmativo, non distinguitur ab illo.

PRÆLVDIA

in te, qui lustrat filium tuum, aut filiam tuam ducens per ignem, nec sit maleficus.

Ad II. Præceptum. Ad Secundum Decalogi præceptum, reducuntur præcepta prohibentia blasphemias, perjury, votorum transgressionem, & falsas doctrinas Hæreticorum, ut constat ex Levitici 14. & Deutor. 13. Ita Nauarrus in manuali, cap. 13. n. 1. Angelus in verbo *interrogatio*, secundi præcepti.

Ad III. Præceptum. Ad Tertium præceptum, in quo prohibetur violatio festorum, reducuntur omnia præcepta prohibentia opera servilia, ut constat ex Levitici 23. ubi dicitur: *Omne opus servile non facietis in eo.* (id est, in die festo) contra hoc præceptum sunt omnes actus iudiciales, tam civiles; quam etiam Criminales, & mercatus.

Ad IV. & V. Præceptum. Ad Quartum præceptum, in quo honor præcipitur, reducuntur omnia præcepta, quibus præcipitur senibus honor reddendus.

Ad Quintum præceptum. Ad Quintum præceptum, reducuntur omnia præcepta, quibus prohibetur quavis læsio corporalis, facta contra proximum, siue fiat occidendo, siue percutiendo, siue vulnerando; imò & quodcunque odium internum, & quacunque offensio contra proximum ut constat ex capite nono Levitici, ubi dicitur: *Non stabis contra sanguinem proximi tui, & ne oderis fratrem tuum in corde tuo.*

Ad VI. Præceptum. Ad Sextum Decalogi præceptum, reducuntur omnia præcepta prohibentia impuras delectationes carnales, siue naturales, siue contra naturam, ut sunt omnis illicitus concubitus, oscula, lasciivia, tactus impudicus, omnisq; immunditia carnalis contra copulam conjugalem. Ita colligitur ex Deutor. cap. 24. ubi dicitur: *Non erit meretrix de filiabus Israël.* Et Levitici 14. *Cum masculo non commisceberis & cum omni pecore non coibis.*

Ad VII. Præceptum. Ad Septimum præceptum, reducuntur ea præcepta, quæ prohibent omnia peccata, quæ committuntur iniuste usurpando, detinendo, aut defraudando proximum in bonis temporalibus, ut constat ex Deutor. 25. ubi dicitur: *Non habebis in sacculo dis-*

sa pondera. & cap. 18. *Non fenerabis fratrem tuum ad usuram.*

Ad Octavum præceptum. Ad Octavum præceptum, reducuntur omnia præcepta prohibentia infamias, detractiones, & mendacia contra proximum, siue in iudicio, siue extra. Unde Exodi 23. dicitur: *Nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiam, ut à veritate devies, mendacium fugies.* & Levitici 19. *Nec eris criminator, & susurro in populis.*

Ad Nonum tandem, & Decimū. Ad Nonum tandem, & Decimū, nulla reducuntur præcepta: quia per ea universaliter prohibetur omnis mala concupiscentia, ut docent Sayrus in clavi Regia lib. 4. cap. 2. n. 4. & Trulench. tom. 1. de Præcept. Decalogi, Præudio 1. n. 18.

Hinc facile scies, septem capitalia peccata, quæ communiter mortalia appellantur, ad Decalogum hunc reduci. In primis, *Superbia*, quæ est appetitus inordinatus celsitudinis, reducitur ad 1. Præceptum, in quantum scilicet superbus aliquid Deo detrahere conatur. v. g. Deum non adorando, aut volendo ipsi æquari; aut id, quod proprium est Deo, sibi tribuendo; aut id, quod à Deo habet, negando se habere, vel existimando sibi ob sua merita deberi. Reducitur etiam & ad IV. Præceptum, in quantum per eam proximus contemnitur. Deinde, *Avaritia*, quæ est inordinatus appetitus habendi, reducitur ad 7. & 10. præceptum, in quibus furtum, & concupiscentia proximi bonorum prohibetur. *Gula*, quæ est inordinatus appetitus cibi, & potus, reducitur ad tertium præceptum, eo, quod quietem mentis ad Deum impedit, quæ tertio præcepto præcipitur. Ad quod ob eandem rationem, reducitur etiam *acedia*, quæ est tristitia de bono spirituali, ut ad ipsum hominem spectat. Reducitur item *gula* ad sextum præceptum, eo quòd ad luxuriam disponat. Similiter *luxuria*, ad sextum etiam præceptum reducitur. Insuper, *Ira*, quæ est inordinatus appetitus vindictæ; & *Invidia*, quæ est tristitia de bono alieno, reducuntur ad quintum præceptum.

PRÆLV-

Ad VIII. Præceptum.

Septem capitalia peccata quomodo reducuntur ad Decalogum.

PRÆLVDIVM VII.

Quale sit peccatum, aliquod Decalogi præceptum transgredi.

Respondetur, esse peccatum mortale, ex se. Probatur I. Quia peccatum mortale est illud, quod auertit ab ultimo fine, & destruit charitatem. Sed omnia peccata contra Decalogum, auertunt ab ultimo fine, & destrunt vitam animæ, atq; charitatem: ergo ex se sunt peccata mortalia. Minor patet: quia vita animæ, est iustitia & charitas. Sed omnia Decalogi præcepta, pertinent ad iustitiam, & charitatem, vt supra ostensum est: ergo peccata contra Decalogum commissa, destrunt charitatem, & consequenter sunt ex se mortalia.

Probatur II. Quia omnia Decalogi præcepta, sub poena mortiferi peccati obligant, nisi aliqua istarum trium causarum excuset. Primo, defectus deliberationis, vt docet S. Thomas I. 2. q. 88. ar. 6. secundo, defectus plenitudinis iudicii, tertio, paruitas materiæ; si tamen ad paruitatem materiæ contemptus non accedat. Vnde, si non plenè aduertendo, uxorem proximi concupiscas, non peccas mortaliter: quoniam ad peccatum mortale tria requiruntur, nimirum malitia obiecti, seu grauitas materiæ ex parte obiecti, plena aduertentia ex parte intellectus, & plenus consensus ex parte voluntatis. Debet ergo intellectus advertere rationem malitiæ moralis, & non solum rationem delectabilis, aut vtilis; sed id cogitans debet advertere malum morale, quæ aduertentia debet esse plena, qualis non est in recenter à somno excitatis. Consensus quoq; voluntatis debet esse plenus, ac perfectus. Vnde requiritur, vt ratio superior attendat supernis rationibus, vt sunt, diuina prohibitio illius actus, promissio poenæ æternæ, &c. quia vbi sunt plures iudices ordinarij, ibi est finalis sententia supremi iudicis; iam verò ratio superior, est in anima supremus iudex, & consensus plenus ad mortale requisitus, est veluti finalis sententia. Nihilominus

multo grauiora sunt peccata, quæ committuntur contra tria præcepta primæ tabulæ, quia dire ètè contra Deum sunt; quàm contra præcepta secundæ tabulæ. His præmissis, vninera Decalogi materia, decem tractatibus expeditur.

TRACTATVS I.

De Primo Decalogi præcepto.

Quoniam hoc primo Decalogi præcepto, præcipitur verus Dei cultus, veneratio, adoratio, & Dei honor simulq; omnis falsorum Deorum cultus excluditur, vt habetur Exodi 20. illis verbis: *Non habebis Deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, non adorabis ea.* id est, me vnum, & verum Deum cole, adora, & reuerere: qui actus sunt Religionis. Ita S. Thomas 2. 2. q. 44. ar. 1. ad 3. & in opusc. 4. de decem præceptis, idè totus hic tractatus duabus disputationibus constabit.

DISPUTATIO I.

De Religione.

Cum primum Decalogi præceptum, ad virtutem Religionis spectet; idè ante omnia in explicatione Decalogi, de hac agendum est.

QVÆSTIO I.

Quid sit Religio.

Suppono I. Nominè Religionis, hoc loco intelligi virtutem moralem, quæ Deo debitus cultus tribuitur. Dicitur autem Religio, tum à relegendo, quòd ea, quæ ad Dei cultum spectant, sæpè animo reuoluenda, & relegenda sint. Tum, à religando, eò, quòd nos Deo adstringat, & alliger, vt docet S. Augustinus lib. 1. Retract. c. 13. & S. Hieronymus in caput 9. Amos. Atq; hæc posterior derivatio magis videtur nomini, & rei consentanea.

Suppono II. Actus Religionis esse duplices, scilicet interiores, & exteriores. Actus interior Religionis duplex est, vnus, qui dicitur deuotio, de qua S. Thomas tractat 2. 2. q. 82. Alter, qui dicitur oratio, de qua idem S. Doctor q. 83. Similiter actus exterior duplex etiam est, vnus, qui dicitur

Religio
vnde dicitur

Actus Religionis
sunt duplices

tur adoratio, de qua S. Thomas, q. 84. alter, qui communi nomine appellatur oblatio, quò nomine significantur actus, quibus Deo exterius aliquid offerimus. Et isti actus sunt in triplici differentia: aut enim à fidelibus Deo aliquid datur, pro sustentatione, vt sunt Decima, & Primitia, de quibus S. Thomas q. 86. & 87. Aut Deo aliquid promittimus, vt est votum, de quo q. 88. Aut deniq; aliquid Diuinum assumitur, vt sunt Sacramenta, iuramentum, adiuratio, Dei laus. Ex quibus quæ propius ad I. præceptum spectant, sunt oratio, sacrificium, adoratio Dei, & inuocatio.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Religionis
definitio.

Conclusio. Religio optimè sic definitur: *Est virtus moralis, quæ debitum cultum Deo, tanquam primo verum, omnium principio exhibet.* Explicatur Conclusio. Dicitur in primis, virtus: quia efficit illum hominem bonum, qui eam possidet, eiusq; opus bonum reddit, ac laude dignum: nam colere Deum laudabile est, in hoc autem consistit ratio virtutis, vt ingeniosè deducit S. Thomas ex Aristotele 2. Ethic. cap. 6. Dicitur præterea Moralis, quia immediatè versatur, circa aliquid creatum Deo debitum, scilicet circa cultum Diuinum, & honorem Dei. Dicitur III. quæ debitum cultum, quibus verbis significatur materia, & obiectum Religionis. Dicitur IV. Deo debitum: quia cum Deus, ut Deus, infinita excellentia, in omni genere perfectionis simplicis, & puræ, præditus sit, peculiari honore supra omnes creaturas dignus est; cumq; idem Deus sit principium, à quo vniuersa habent esse, vitam, & omnia; inde in creatura rationali, quæ id apprehendere potest, nascitur obligatio, & debitum, ut hunc honorem Deo deferat; & in Deo ius, ut illum exigit. Dicitur insuper, tanquam primo principio, quibus verbis significatur obiectum formale, causa, & ratio, cur prædictus honor tribuatur Deo, videlicet ratio principij rerum omnium, quæ est maxima.

excellencia. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Verus Religio- nis cultus, soli, & uni vero Deo debetur. Ratio I. quia Dei dignitas id postulat, quæ si Deo auferatur, sit Deo iniuria: quoniam cuiuslibet dignitati debetur reuerentia. Hinc illa querela Dei ad Rom. I. Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. id est, Deum gloriosum, seu gloriam, cultumq; uni Deotribuendum etiam creaturis corruptibilibus detulerunt. Nam licet Angelus, & anima rationalis, sit incorruptibilis; manente tamè vitæ, & substantiæ, in meliorem, deterioremve statum mutari potest; at verò Deus ab omni parte invariabilis, est, cum eius infinita felicitas nec augeri, nec minui possit. Errant ergo mundi sapientes, & Pseudo politici, qui cum Deum cognoscant, non ut Deum glorificant; doctrinam sapiunt, sed non ut ea est, colunt. Hinc recurrentes ad vanas suas cogitationes, varios disensus, politicas rationes, morales congruentias, statum consilia, dispensationes legum, consuetudines toleratas etiam barbaris quibusvis abominabiles, evanescent, & à superna luce, in suas tenebras relabentes, ita cor obscuratum habet, ut illud nulla penetraret lux; ita obduratum, ut illud nulla emollescat admonitio: proinde licet aures habeant, velut muta idola non audiunt.

Vultis causam tantæ surditatis? est cupiditas auri, & infelix avaritia. Quid enim aliud Pharaonem obduratum reddidit? nonne avaritia, nimirum lucrum ex retentione populi Iudaici. Hinc Exodi 3. Deus Moyfi mandavit: *Dices ad Pharaonem, Dominus Deus Hebraeorum vocavit nos, ibimus viam trium dierum in solitudinem, ut immolemus Domino Deo nostro.* Ponderate circumstantias petitionis: mandavit Deus Moyfi, ut diceret, *Deum Hebraeorum eos vocasse, tanquam eorum Dominum, cui obedire tenebantur ex iure: mandavit, ut diceret, Vocavit nos,*

Verus Religio-
nis cultus soli Deo
debetur.

Pharaonis
obduratio
ex avaritia

nos, ne præsumeret ex se audere : mandavit, ut dimissio non esset amplius ; quam trium dierum, ut Rex facilius annueret : mandavit tandem, ut diceret, *ad Sanctificandum Domino*, ad ipsum Deum honorandum, ut scilicet Pharaon intelligeret, ipsos reddituros. Et quis non speraret Pharaonem sine mora obtemperaturum ? cum tamen ipse Deus, qui avari, ac cupidi Regis cor bene noverat, statim verba hæc adiecerit. *Ego scio, quod non dimittet vos Rex Aegypti, ut eatis, nisi per manum validam.* Unde quæso tanta obstinatio ? unde tam gravis, & profundus somnus ? Equidem ab avaritia, & cupiditate ; lucrum enim ex populi servitute, ambitio ex eius dominatu, ita cor eius tenebant, ut videns non videret, audiens non audiret, licet grandia, licet mirabilia. Quod inde facile quisque conijciat.

Vix egressus fuerat populus Israeliticus de sinibus Aegypti, Exodi 14. & statim Pharaon spem redditus eorum amiserat, ad arma universum Aegyptum convocans, cum curribus, & equitibus eosdem insecuturus, dicit Sacra pagina : *Et nuntiatur est Regi Aegyptiorum, quod fugisset populus, immutatum est cor Pharaonis, & servorum eius super populo, & dixerunt, quid volumus facere, ut dimitteremus Israel, ne serviret nobis.* Abulensis vertit : *Reprehendebant se, fecisse magnam stultitiam, dimittendo Hebræos, quia valde utiles eis erant.* Mirum est, tot miracula, & prodigia, tot calamitates, tot mortes, tot pericula, tot admonitiones, tot illustrationes vidit Pharaon, ut nolens, volens, ex poenis immissis, Deum vindicem esse agnosceret in cælis ; & tamen contra voluntatem Dei ivit audenter, ne miremini, avaritia ita eum temulentum reddebat, ut penitus audiendo non audiret. Hinc D. Chrysost. homil. 13. in Epist. ad Rom. comparans avaritiam ebrietati, illam hanc longè excedere affirmat : quia post vinum digestum homo ad sensum redit ; ab avaritia verò semel oppressus nunquam evigilat. *Qui ait, a vinolentia possidetur, transacta nocte ad sobrietatem redire potest ; avarus autem continenter ebrius est, & interdum, & nocte, & evigilans, & dormiens.* Si ergo & evigilans dormit, & interdum, ac nocte, quomodo potest excitari ? quomodo voce prædicantis admoneri ? mea sententia, avarus ita obduratus evadit, ut Pharaon ; ita incorrigibilis, ut licet admoneretur, magis obsurdescat, & aures tanquam idolum habens, non audiat.

Imò dicam amplius, nec Dei, nec diaboli verbum, ad cur eius descendit. Differentia inter Dei, & diaboli locutionem ad avaros, hæc est, ut si diabolus eis loquatur, a corde incipiat, & postea ad linguam procedat ; Si verò Deus eis loquatur, a lingua incipiat, cum a corde incipere non possit, eo quod sit obstinatum, ac rebelle ipsi. Sistite obrutibus vestris duos avaros in Scriptura Sacra maxime famulos, nimirum Iudam, & Balaam. Iudam qui pecuniâ vendidit Christum, & Balaam, qui ob eandem causam, maledicere cupiebat Dei populum, inter quos illam invenietis differentiam : quia Iudæ loquens diabolus, verbum eius non in lingua, sed in corde eius posuit, ex quo resultavit locutio. Ioan. 13. *Cum diabolus iam misisset in cor, ut traderet eum Iudas.* In corde ergo Iudæ diabolus, illico os eius aperuit, inquit Origènes homil. 3. in Exodum. *Vide, quid scriptum est de Iudæ, quomodo refertur, quia introivit in illum sathanas, ipse ergo aperuit os eius, ut loqueretur cum Principibus, & Pharisæis.* Ergo ad hoc, ut diabolus os Iudæ aperiret, necessarium erat, ut prius cor eius possideret : quoniam, ex abundantia cordis os loquitur. At verò, ut Balaam recta loqueretur, ut Dei verba promeret, Deus in ore ipsius ea reposuit, Numer. 23. *Domini autem posuit verbum in ore eius.* Et cur non in corde ? respondet Origènes : *quia adhuc erat in corde eius mercedis cupiditas.* Hinc licet verbum Dei non in corde, sed in ore habuerit, ille tamen etsi perfidus Deum videret, etsi Angelum admonitorem audiret, etsi voluntatem Dei calleret, futura cerne-

Deus aliter loquitur cum avaro, quam diabolus.

ret, populum Israeliticum benedictum esse sciret, ita ab avaritia oppressus detinebatur, ut nunquam Dei verbum in cor eius descenderet, nunquam corde audiret, sed auribus, miser obturatus ; ut aurum acciperet, post tanta prodigia, & consilium contra Dei populum, ad eum delendum dedidit, & nec Angelum, nec asinam loquentem audire potuit : quia avaritia totum cor eius possederat.

Ratio II. desumitur ex eius largitate : quia a Deo omne bonum habemus, qui est factor, & dator omnium bonorum. Psal. 103. *Aperiente manum tuam omnia implebuntur bonitate.* Ergo nimis ingratus es o homo, si hoc ab illo tibi collatum non agnoscis ; imò facis tibi alium Deum. Hinc licet Deus copiose sua bona, elargiatur mundo, non omnes illis satiari possunt, ut addit Propheta loco citato, inquit : *Saturabuntur ligna campi, & Cedri Libani, quas plantavit.* Quem locum exponens S. Augustinus Conc. 3. per Cedros Libani, intelligit viros nobiles huius sæculi, excelsos opibus, honoribusque ; nimirum Reges, Principes, Potentes. Et tamen licet eiusmodi Cedri omnes dicantur Libani, nihilominus S. Augustinus ait, non omnes satiari, non omnes gratiâ Dei saginari, sed eos tantum, quos Pater æternus plantavit. *Iam audivimus, (pergit S. Doctor) quæ sunt Cedri Libani, nobiles sæculi, excelsi genere, opibus, honoribusque, & ipsæ Cedri satiantur ; illæ tamen, quas plantavit ipse.* Et cur non omnes saturantur ? causa in promptu est, quia mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis hominis corruptibilis. Egregie satis : omnes profecto Principes Cedri sunt Libani, arbores excelsi, & præclaræ, sed non omnes electi, ad vitamque prædestinati, verum aliqui tantum ex eis, in quibus passeret, scilicet Ecclesia Dei, quæ ex fidelium eleemosynis alicur, nidificat, crescit, in illisq; multiplicatur ; non verò in alijs, a quibus potius opprimitur, atteritur, destruitur, expoliatur. Signum ergo

prædestinationis Principum, signum Dei electionis, & plantationis est, quando pauper Dei Ecclesia in ipsis nidificat, crescit, multiplicatur : quando ipsi ei offerunt, dant, eamque dant. E contra verò signum reprobationis, & æternæ damnationis est, si, qui Ecclesiæ bona auferunt, eamque gravant, & servilem reddunt.

Hinc est, quando talia ipsi agunt, quando Ecclesiam Dei gravant, quando diminuta in illis devotione, variis coloribus, varijsq; pretextibus, & vanis ad patrimonium Christi advocant, ministris Ecclesiæ invident, quasi divitibus, ipsam Ecclesiam fastidiunt, quasi opulentam ; non ei præbere, sed auferre satagentes, iusto Dei iudicio tota eorum substantia consumitur, regna bellis, infortunijs, ac calamitatibus desolantur ; & quod Christo dare recusabant, ab hoste furivo impetu irruente, plerumque rapitur, & distrahitur. Unde Christus Dominus Matth. 22. monet : *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Ergo Cæsar sua expostulet, non Dei : nam si quæ Dei sunt, sacri legæ manu temerare præsumperit, eadem prorsus illi evenient, quæ illis, qui dum ea, quæ Dei sunt, Deo dare nolebant, ait D. Augustinus libro 5. homil. 48. tom. 10. *rapuit fisci, quod rapere debebat Christus, & inopes evaserunt, quia ex patrimonio Christi retento, divites se efficere autumaverunt.* Pergit citatus Doctor : *Maiores nostri, ideo copijs omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant ; modò autem, quia discessit devotio Dei, accessit inductio fisci ; nolimus paritari cum Deo decimas, modò autem totum tollitur, hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.* Ecce, quia maiores nostri Christo quod suum est, libenter reddebant, hinc germinabant campi, fecundebantur, grassabantur, legetes maturecebant, centuplumque fructum afferebant, sol calefaciebat, exilum pluebat, omnia ad perfectum ducebantur, Reges ditescabant, affluabant, redundabant ; nunc verò deficiunt, census eis non solvitur.

Qui Dei Ecclesiam opprimunt, sua bona perdunt.

subditi omnes pauperie consumuntur, vix ipsam spirantes vitam.

Quærite serio, unde tantum malum est sanè: quia Pseudo Christiani decimas Deo non dant, imò auferunt non contenti suis, ea quæ sunt Christi, appetunt, & liberam Dei Ecclesiam, servam facere adnituntur, onera importabilia imponentes, tributa exigentes, divitias Christi sibi, non illi deservire facientes. Quod ex eo provenit, quia evanuit fervens devotio, pius in Christum, eiusq; sponsam Ecclesiam discessit affectus; supernum fidei lumen in nobis obscuratum est, hinc superioribus, ac Divinis recedentibus rationibus, carnales, politicæ, mereq; humanæ successerunt, qui rapinis inhiant, Clericorū redditus superfluos iudicant, Dei Ecclesiam opibus non indigere affirmant, onera publica, & communia Ecclesiasticos non subire invident, tandem tributarios non existere lamentantur, & querulantur. Hinc ingentia gravamina in Clero, oppressiones, decimationes. Verum, dum se ex patrimonio Christi ditescere, stultè reputant, iusto Dei iudicio tollit Diabolus, quod tollere debebat Christus, vastantur regna, ad nihilū proventus filci rediguntur, & quò miseri subditi magis gravantur, eò magis miseriæ augentur.

Horribile Exemplum

O insensati & tardi corde homines, evigilate tandem aliquando, ne amissis omnibus bonis temporalib; tandem & vitam æternam miserè amittatis, & si vos pudor à tam nefario ausu non retrahit, saltem terror æternæ damnationis cohibeat. Refert Cæsarius lib. 1. cap. 34. quando Ludovicus Thuringiæ Lantgravis, Ecclesiam Dei depopulabatur, depulataq; ab eo repetebantur, cum hanc pessimam vocem protulisset: *Celum celi Domino: terram autem dedit filiis hominum.* Eandem vocem nunc sapius proferunt Pseudo politici contra Ecclesiam oblatrantes, quos eadē prosus fors manet, quæ dictum impium Ludovicum. Is inter igneos inferni vorices è puteo ascendere

visus profundissimo, sortem suam infelicem lamentans, obnixè rogabat, ut filij Ecclesiarum abreptas possessiones restituerent, ob quas dirè cruciabatur. Verum surdis fabula, minime eos movit tam horribilis apparitio, ne scilicet ex restitutione malè ablatorum aliquod levamen inveniret in æternis flammis, qui in vita existens se à terrenis sublevabat; cælum autem Domino relinquebat.

Tertia ratio desumitur ex firmitate promissi, quo nos in susceptione Sacramenti Baptismi obligavimus, renuntiando diabolo, quòd soli Deo adherere deberemus; & tamen fidem hanc semel datam frequenter infringimus, propter quod mortem atrocissimam promeremur; iuxta illud ad Hebr. 11. *Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus, vel tribus testibus moritur.* quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum dixerit, in quo Sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit.

Quarta ratio desumitur ex gravitate diabolici Dominij, qui velut crudelissimus quidam Tyrannus, in dura servitute, plusquam Ægyptiaca, miscros peccatores detinet. Hieremia 6. *Servietis diis alienis, die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.* Diabolus enim non quiescit in uno peccato, sed potius nititur ad aliud ducere: quoniam qui facit peccatum, servus est peccati; ideoq; non facile egreditur de peccato. At verò de Domino Deo contrarium docet Evangelista, ostendens præcepta eius nò esse gravia, Matth. 11. *Iugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Gregor. Nyssenus de pauperum amore homil. 2. sic exponit: *Mandatorum observationem iugum appellat. Iubenti parcamus, efficiamur iumentum Christi, induentes vincula charitatis. Tale iugum ne detrectemus, ne excutiamus. Suave est, leve est, subeuntis cervicem non atterit, sed demulcet.* Comprobat Venerabilis Pantaleon Diaconus ser. de luminibus Sanctis tom. 7. Biblioth. inquit, *Non iugo opprimimur, non*

Ratio III.

Ratio IV.

metu torquemur, verum timuimus quidè, at liberi nunc à metu: non veluti fontes, & damnati servitutis iugum toleramus, sed voluptati magis; quam oneri nobis est. Quibus astipulatur S. Ambrosius in oratione de obitu Valentiniani, ubi componens allata Christi verba, cum illis Thren. 3. *Bonum est viro, cum portaverit iugum ab adolescentia sua.* Ipse verò legit: *cum portaverit iugum grave.* Vbi quærit, cur Divinæ legis iugum à Christo suave; à Propheta autem grave appelletur? & respondet: *Potest & grave iugum Verbi videri præ pondere discipline, austeritate correctionis, pondere abstinentiæ, strictioneq; lasciviæ; suave tamen esse fructu gratiæ, speremerationis æternæ, purioris conscientie suavitatis.*

S. Paulus in tribulationibus gloriabatur.

Quod ut facilius concipiatis, considerate Paulum, non modo fortiter perferentem labores, & ærumnas suas, verum in ipsis etiam exultantem, & gloriantem, 2. ad Corinth. 12. *Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis.* Moxq; rationem reddit: *ut inhabitet in me virtus Christi, ac si diceret: Quidni tribulationes exoptem? cum in illis eam Domini consolationem experiar, quæ non modò dolori leniat, & obundet; sed insuper cum incredibili lætitia demulceat.* Ita exponit S. Ambrosius inquit: *Libenter ergo cadi se dicit, dummodo à Christo curetur, sciendo plus addere medicinam Christi ad salutem, quam infirmitas detrahit sanitati.* Suaue ergo Christus appellat suæ servitutis iugum; non solum ex ea ratione, quòd ea nobis præcipit, quæ valde proficua, & utilia sūt, ut exponit. S. Hilari. can. 11. in Matthæum inquit: *Quid ingo ipsius suavis? quid onere levius? Probabilem fieri, scelere abstinere, bonum velle, malum nolle, æterna consequi, presentibus non capi, nolle inferre alteri, quod sibi ipsi perpeti sit molestum.* Hinc meritò Christus ad observationem suorum mandatorum unumquemq; vocat Matthæi 11. *Tollite iugum meum super vos, & discite, quia mitis sum, & humilis corde.* Vultis scire, quomodo mitis? respondet Propheta Psal. 21. *Ego sum vermis, &*

non homo, opprobriū hominū, & abiectio plebis. Ecce illa Sanctissima Christi humanitas, quam Angeli cum timore, & tremore venerantur, ita se Deo perfectissimè submittebat, ut in eum omne bonum, omnem gloriam, & honorem sibi exhibitum refundere.

Et ceterè, quis non libenter Divina mandata servare vellet, cum satis reputetur quispiam facere, si tantum faciat pro Deo, quantum facit pro peccato, ad Rom. 6. *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiæ ad sanctificationem.* At verò de servis diaboli contrarium habetur, Sapient. 5. *Lassati inquit, sumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulavimus vias difficiles.* Quæ verba D. Hieronymus lib. 1. in cap. 1. Lament, componens cū illis Thren. 1. *Recordata est Hierusalem dierum afflictionis suæ,* explicat ea de dolore, quem damnati in inferno sustinent, dum considerant, se tempus huius vitæ, transgrediendo Divina mandata, perdidisse. *Maximo inquit, dolore torquetur anima, cum in pænis constituta iam serò dolet, se tunc negligentem fuisse, quando per bona opera potuit sibi subuenire, in inferno cum demonibus cruciata, infructuose peccata præterita deplorat.* Lyranus autem exponit de dolore, quem transgressores Divinorum mandatorum, hic in patiendo malo perpassi fuerunt, magis in eo perpetrando afflicti, quam iusti in bono exequendo. *Frequenter ait, plus laborant homines ad perficiendum suæ peccata; quam iusti ad iustitiæ opera, sicut patet de fornicatore, & adultero, qui maioribus laboribus, & periculis se exponunt ad habendum intentum; quam homo iustus surgendo media nocte ad orandum, & laudandum Deum.* Neq; mirum: quia cor hominis reprobi, non in manu Dei, sed in manu diaboli est: quod cum ita sit, qualis eius potest esse vita? quales tribulationes? prorsus infernales.

De Iuda proditore Ioan. 13. dicitur: *Cum diabolus iam misisset in cor, ut trade-*

Inter servitutem Dei, & diaboli magna differentia.

Corda reproborum diabolus possidet.

traderet eum Iudas. Locus hic scripturæ difficultatem parit, quorsum hoc dicitur, cum multò melius videatur dicendum fuisse: Cum iam determinasset Iudas eum tradere: quoniam ipse, non diabolus, facinus illud execrandum effecit: sanè ideo, quia licet Iudas facinus illud horrendum effecit; tamen ut diaboli instrumentum, cuius cor in eius manu tenebatur, in quod imperium exercebat ad nutum Iudas inimicus. Ex quo facto Dei afflatus spiritu, generale axioma eruit Gregorius Magnus: reprobos excordatos vivere, quia eorum cor diabolus possidet, lib. 2. Reg. cap. 11. iniquens. Reprobi corda sua non habent, quia ea diabolus possidet, inde & de proditore dicitur, cum diabolus iam misisset in cor, ut traderet: si enim Iudas cor suum, & non diabolus possideret; ipse potius in eo bonum, quam diabolus malum poneret. Quid obsecro melius dici potuit? quis enim ita se odio haberet, ut vnde principium haurit vita, ibi principium ponat mortis? solum profectò peccatum, & transgressio Diuinorum mandatorum id facit, quod cor homini adimit. Ad quod respiciens Hieremias cap. 5. populum increpans dicit: Audi, popule stulte, qui non habes cor. Ergone sine corde vivitur? Respondet citatus Gregorius: Quia quotiescunq; graviter delinquimus, cor nostrum non habemus. Si itaq; iniquorum corda diabolus possidet, qualis eorum erit vita? quales tribulationes? equidem infernales.

Quinta tandem ratio, desumitur ex præmiis, seu muneris immensitate. In nulla enim lege talia sunt promissa præmia, sicut in lege Christi. Saracenis quippè promissi sunt fluxus lactis, & mellis; Iudæis terra promissionis. At verò Christianis mandata Dei observantibus, Angelorum gloria Mat. 22. Erunt sicut Angeli Dei in celo. scilicet non securi, non malleo, sed Dei mandatorum observatione, sed virtutum electione. Ut enim qui naturā Angelus erat, vitio voluntatis suæ factus fuit leo. & serpens; sic qui naturā homo est, bona sua voluntate ad sortem Angelorum accedit. Quod re-

spiciens S. Zeno lib. 3. serm. 24. dum baptismi Christiani magnalia expendit, sic fatur: Cum omnium aquarum natura sit talis, ut cum in profundum homines suscepit viuos, euomat mortuos; aqua nostra suscipit mortuos, & euomit viuos, ex animalibus veros homines factos, ex hominibus in Angelos transiuros. O stupendum Dei nostri artificium! Rudem hominis materiam suscipit, & quod alij multo labore minimè facerent, ut in Angelum transiret, ipse medio aquarum profluvio perficit suavissime.

Corollarium II. Obiectum remotum, seu cui, Religionis, est ipse Deus, eiusq; Diuina excellentia. Ratio: quia Deum colimus, & illi honorem tribuimus, propter eius excellentiam. Obiectum verò quod, & formale, ac proximum, est ipse cultus diuinus: ut sacrificia, laudes, orationes, vota, imagines, & omnes cerimonie, quibus Diuinitas honoratur. Ratio: quia Religio immediate tendit, non in excellentiam Diuinam, sed in eius cultum. Religio enim est pars potestatiua iustitiæ; proprium autem obiectum iustitiæ, non est proximus, sed res proximo debita: ergo similiter obiectum Religionis non est Deus, aut excellentia Diuina, sed cultus Deo debitus. Præterea, quia homo nihil potest tribuere Deo per modum liberalitatis, cum sit seruus: vnde cum Religio sit virtus, per quam homo aliquid Deo tribuit, necesse est, ut id faciat ratione debiti. Vnde, quia duplex est debitum, scilicet legale, & morale; ideo debitum religionis propriè est morale: quoniam fundatur in honestate virtutis, quod prius est debito legali.

Corollarium III. Religio distinguitur à virtutibus Theologicis. Ratio: quia virtutes Theologicæ habent pro obiecto immediato, & tanquam obiectum quod, ipsum Deum. Fides enim attingit Deum sub ratione primæ veritatis; spes verò & charitas attingunt Deum, sub ratione summi boni in se. Religio autem non habet Deum pro obiecto immediato, neq; respicit ipsum ut obiectum quod; sed

Obiectum
Religionis
assignatur.

Religio di-
stinguitur
à virtutibus
Theologi-
cis.

sed cui: quia immediatum Religionis obiectum, est quid creatum, nimirum cultus Diuinus circa signa interna, aut externa, quibus Deus honoratur, & colitur. Est tamen Religio virtutibus Theologicis valde affinis, & post eas primum locum obtinet. Post Fidem enim, spem & charitatem, nihil laudabilius est; quam Deo debitum cultum offerre. Tum quoq; quia Religio post virtutes Theologicas, vicinior Deum attingit, tanquam obiectum cui cultus defertur.

Religio di-
stinguitur
à temper-
antia.

Corollarium IV. Religio distinguitur à Temperantia, & Fortitudine: item à Iustitia, & misericordia particulari. Ratio primi: quia Religio disponit hominem ad functiones, quæ tendunt ad alterum; temperantia autem, & fortitudo, ad functiones, quæ solum ipsum subiectum respiciunt. Ratio secundi: quia Religio disponit hominem ad Deum; misericordia verò, & iustitia particularis, in ordine ad proximum. Nam iustitia propriè dicta tria requirit, in primis, quod reddat perfectum debitum. secundo, quod cum æqualitate, tertio, quod alterum omnino distinctum respiciat. Iam, autem Religio, non est propriè ad alterum, cum homo moraliter sit idem cum Deo, quatenus est Dei Filius, & seruus; neq; reddere potest æquiualens Deo, propter infirmam suam conditionem respectu Dei: neq; insuper reddit perfectum debitum, scilicet legale, sed tantum morale. Nihilominus Religio à pietate, obseruantia, & gratitudine in Deum, non distinguitur. Ita S. Thomas 22. q. 116. ar. 1. Ratio: quia pietas est virtus, quæ reddit parentibus cultum debitum: obseruantia personis in dignitate constitutis: gratitudo benefactoribus; in Deo autem istæ rationes excellentissime continentur, & consequenter Religio ab illis non distinguitur.

Religio di-
stinguitur
ab ea vir-
tute, quæ
coluntur
Sancti.

Corollarium V. Religio distinguitur ab ea virtute, quæ coluntur sancti. Ratio: quia si sancti coluntur propter excellentiam increatam Dei, ad quam ipsi habent aliquem respectum, tunc eadem virtute, quæ Deus colun-

tur: sic enim non tam ipsi coluntur, sed potius Deus in ipsis, tanquam in suis templis, tabernaculis, imaginibus, in quibus inhabitat per suam gratiam, & dona; nam iste actus non fit in sanctis, sed transit ad Deum, qui cultus similis est cultui crucis, & imaginis Christi, quæ non coluntur, nisi per accidens, cultuq; materiali, quatenus externum signum cultus ipsis fit, sed per ipsa colitur. Si verò Sancti coluntur propter intrinsecas, & absolutas perfectiones, ut propter visionem Dei, charitatem, sanctitatem, & statum beatum, tunc non coluntur virtute Religionis, sed distincta, quæ a Doctoribus vocatur Dulia. Ratio: qui huiusmodi Sanctorum excellentia est creata; ubi autem est diuersum genus excellentiæ, dignum per se honore, ibi etiam est distincta virtus, quæ illud respicit. Cum ergo religio respiciat excellentiam increatam, & propter eam cultum deferat, sequitur eam distinctam virtutem esse.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijciunt I. contra 1. corollarium. In primo Decalogi præcepto, non dicitur expresse: Dominum Deum tuum adora: ergo ex vi illius verus cultus Religionis, non soli Deo debetur. Respondetur negando consequentiam. Ratio: quia cuiuslibet rationali creature, solo naturali instinctu notum est, Deum vniuersorum creatorem colendum esse, tanquam primum principium, & rerum omnium causam. Cultus autem iste in hoc consistit, ut vnus verus Deus credatur, & colatur. Vnde, quando Deus dixit: Non habebis Deos alienos coram me, implicite hoc præceptum affirmatiuum inclusit: Me vnū, & verum Deum coles, & dijs alienis cultum non adhibebis.

Obijciunt II. contra corollarium II. charitas, quæ amamus Deum, & proximum, est vna, & eadem: ergo & virtus, quæ colimus Deum, & sanctos, est vna, & eadem: & sic Religio non distinguitur ab ea virtute, quæ colun-

Obiectio I
& solutio
eiusdem.

Obiectio
II. & solu-
tio eiusdem

tur sancti. Respondetur negando consequentiam. Disparitas est: quia ratio formalis charitatis & in Deo, & in proximo, est eadem, nimirum Divina bonitas; at verò in actu, qui exhibetur sanctis propter eorum excellentiam, est diversa ratio formalis, ut pote excellentia creata.

QVÆSTIO II.

Quid sit adoratio.

Adoratio
nis variaz
denomina-
tiones.

Suppono I. Adorationem, ab alijs vocari adorationem ex eo, quod antiqui consueverint venerari homines, & Deos, osculando genua, aut caput, aut humeros: Ab alijs humilationem, incurvationem, prostrationem sui reuerentiae causa. Ab alijs servitutem, unde 70. interpretes, & novi testamenti scriptores, secuti Hebraismum, actum adorationis frequenter exprimere solent per verbum *servire*. Porro omnia hæc nomina, sunt communia Deo, & creaturis, significantq; quemlibet cultum honorarium, siue sit Religiosus, siue politicus. Nam aliquando significant honorem, qui tribuitur hominibus, vel Angelis. Sic Abraham Genes. 18. prostratus in terram adoravit Angelos, & Loth. Genes. 19. adoravit Angelos pronus in terram. & Bethsabæe 3. Regum 1. adoravit Regem David, & Nathan adoravit eundem pronus in terram. Aliquando significant honorem Divinum, ut Exodi 20. *non adorabis ea.* & Matthæi 4. adoratio accipitur pro cultu Divino, & ad Galat. 4. dicitur. *ys, qui non sunt naturæ dñi, serviebatis.* Aliquando pro cultu, & obsequio humano iuxta illud ad Galat. 5. *Pro charitate servite invicem.*

Adoratio
tripliciter
dividitur.

Suppono II. Adorationem secundum se spectatam, tripliciter dividi. Primo, in internam, & externam. Secundo, in absolutam & respectivam, Tertiò, in adorationem latriæ, duliæ, & hyperduliæ. Sic illam dividit S. Thomas 2. 2. q. 84. ar. 5. & in 3. sentent. dist. 9. q. 1. ar. 1. Adoratio interna est, quæ fit per internas animæ rationalis potentias, recognoscendo Deum reum omnium creatorem, eiusq; impe-

rio seipsum submittendo. Hinc S. Thomas 2. 2. q. 84. ar. 2. dicit: adorationem Dei maximè consistere in interiori affectu, & devotione.

Adoratio externa illa est, quæ fit ab homine signo aliquo externo, v. g. genuflexione, osculatione manuum, aut pedum, capitis apertione, inclinatione, corporis in terra prostratione. Hinc adoratio externa, sine animo interno non valet, licet interna possit valere sine externa. Sic v. g. Angeli beati verè Deum adorant, quamvis externam actionem non faciant. Ut ergo adoratio externa sit vera, debet esse coniuncta cum actu interno voluntatis, (diciturq; mixta, scilicet ex interna, & externa constituta) alias solùm esset fictio adorationis.

Adoratio absoluta est, quæ convenit alicui creaturæ rationali, quæ per se honorabilis est, & adoratione digna. Adoratio verò respectiva est, quæ fit rebus ratione carentibus, quæ non propter se, sed propter aliud honorantur, scilicet propter personas. Unde honor, qui ipsis tribuitur, non persistit in ipsis, sed refertur ad personas, quarum causâ honor ipsis impenditur, ut patet in adoratione imaginum, quæ non consistit in imaginibus, sed refunditur in prototypum, & exemplar, puta in eum, cuius est imago.

Adoratio latriæ est, Supernus cultus, qui soli Deo propter summum eius imperium, quo universa creavit, gubernat, & regit, debetur.

Adoratio duliæ, est cultus simplex, qui debetur sanctis, alijsq; creaturis interdum adhiberi solet, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 103. ar. 2. & in 2. sentent. dist. 9. q. 2. ar. 1. S. Augustinus lib. 10. de civit. Dei, cap. 1. & lib. de Trinitate cap. 6. & lib. 20. contra Faustum cap. 21. q. 61. in Genes. S. Damascenus orat. 1. de imaginibus. Beda in cap. 4. Lucæ. & in Concilio Nicæno 2. act. 3. 4. 6. & 7. ita determinatum est.

Adoratio hyperduliæ, est actus medius inter latriam, & duliam, & hic debetur soli Beatæ Virgini: cum enim Beata Virgo sit minor Deo, ut pote creatu-

Adoratio
externa
quid sit.

Adoratio
absoluta &
respectiva.

Adoratio
latriæ, Duliæ
& Hyperduliæ.

creatura; & maior sanctis, ut pote, mater Dei: ideo debet coli cultu minore, quam sit diivinus; maiore verò, quam sit Sanctorum, qui cultus vocatur Hyperdulia.

Externa a
doratio se-
cundum se
est indiffe-
rens.

Suppono III. Omnem externam adorationem secundum se, esse adia-phoram, seu indifferentem, posseq; tam Deo; quam creaturis exhiberi. Nam genuflexio, totiusq; corporis in terram prostratio, etiam hominibus exhiberi solent. Unde, à sola intentione pendet, quod per hæc ista, vel illa honoris species deferatur: si enim externa illa submissionis notâ, intendas te alteri submittere, tanquam Deo, & testari eius divinitatem, erit cultus latriæ; si ut amico, erit cultus duliæ; si ut viro sapienti, potenti, &c. erit observantia politica. Proinde idem actus externus, quatenus successe potest procedere à diversa intentione, & accipi ut signum diversæ excellentiæ, & diversæ æstimationis reuerentiæ, ac submissionis in honorante, potest successivè esse actus latriæ, duliæ, & observantiæ politice.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Adoratio-
nis definitio.

Conclusio, adoratio in communi sic definitur: Adoratio est actus, quo unus alteri se submittit, seu honorat illum, in recognitionem illius excellentiæ. Explicatur definitio. Dicitur I. Adoratio est actus, per quod significatur actus tam internus quam externus: quia creatura rationalis, non tantum per actus externos, sed etiam per internos, potest Deum colere submittendo se illi tam actibus intellectus, quam voluntatis, tanquam supremo Domino. Dicitur II. quia unus alteri: quia adoratio debet esse ad alterum. Dicitur præterea, in recognitionem illius excellentiæ, per quod ostenditur causa finalis adorationis, quod adoratio propter eminentiam, aut excellentiam, alicui personæ deferatur. Ex hac conclusionem deducuntur corollaria.

Adoratio
absolute
soli Deo de-
betur.

Corollarium I. Adoratio absolute & simpliciter soli Deo debetur. Patet, corollarium: quia ratio odoran-

di aliquem, est ipsius excellentia, cum autem solus Deus sit excellens in se, & à se, sitq; principium, fons, & origo omnis excellentiæ; idcirco soli Deo absolute, & simpliciter debetur adoratio, propter excellentiam, increatam in se, & à se. quæ soli Deo convenit.

Hinc illa Christi ad tentatorem responsio: Dominum Deum tuum adorabis. Deutor. autem 6. habetur: Dominum Deum tuum timebis: quia time-re Dominum, apud Hebræos idem est, quod illum adorare, & colare. & timor Domini significat omnem divinum cultum. Verum dubitatio suboritur. Nunquid Christus diabolo hæc verba dixerit, quasi illi Dei adoratione, & servitutem imperando? Consentit Paschasius Rhat. affirmans, quod licet Christus sciret, id diabolus non facturum; tamen sic ex officio illi imperavit. Quod si ait, malitia eius non obstaret, facere deberet. Per quod norma superioribus præscripta est, quid etiâ cum subditis facere debeant peritacibus pro dignitate officij, quando id postulat ratio, postulat discretio de præceptis admonere, etiam si sciant non obsecuturos; faciant tamen quod in se est, ut suam animadvertant subditi obligationem, scienterq; ac culpabiliter damnentur, ignorantiam non prætextentes.

Magis tamen placet opinio Ruperti, qui hæc verba Christum tanquam homini dixisse affirmat: inquit: Nec ego homo, nec quisquam alius tibi aurem præbere debet, o diabolus, ut te adoret: sed audire debet vocem scripturæ dicentis, Dominum Deum tuum adorabis. Cuius rei statim optimam rationem affert his verbis: Nunquid enim Deus, aut Dei Filius diaboli Deus, aut Dominus vocari dignatur? Absit: magna namq; est gratia, Dominum Deum creatorem omnium velle cuiuspiam vocari Deum. Egregiè sanè: nam Deus illorum tantum vult dici Deus, & Dominus, quos ad gloriam prædestinavit, qui sunt ingressuri in illam sanctam civitatem, iuxta illud D. Pauli ad Hebr. 12. Ideo Deus non confunditur eorum vo-

Superiores
cum parti-
naciis
quomodo
se habere
debeant.

carum Deus: paravit enim illis civitatem. Ut ex hoc vilissimam diaboli, miserrimamque reproborum sortem cognoscas, qui ita à Deo omnino sunt destituti, ac extra omnem eius tutelam, ut nec eorum Dominus, nec Deus velit nominari, nec ab illis aut ex animo adorari, aut laudari. Scio quendam in affectum Divinæ laudis effusam, cum omnia ad Deum laudandum excitasset; ex nimio Dei laudis desiderio, etiam dæmones advocasse, ut vellent, nolent, Deum laudarent. Et ecce in eodem instanti Sanctissimorum Angelorum indignantium vox audita est, cur cum illis canes, id est, dæmones ad laudandum Deum advocasset? o misera, & infelix peccatorum fors nisi resipuerint, meam sententiam, gravius malum hoc, quam ipse ignis infernalis, ita à Deo contemni, ut licet possent, nolit ab eis ullum servitium acceptare: imò ut dicam, quod res est, potius Deus vellet dominatum amittere, ac ipsam Deitatem; quam se eorum aut Deum, aut Dominum nominari.

Homo
quod ad-
rat id effi-
citur.

Solus ergo Deus adorandus est, non dæmones, non vana simulachra, non expoliti lapides, non sculpturæ pretiosæ: quia tales adoratores sunt Deo abominabiles, eo quod in naturam dæmonum, & lapidum degenerant, ait Gregor. Nissen. orat. 5. in Cantica. *Et inquit, Qui veram divinitatem respiciunt, proprietates Divinae naturæ in se recipiunt: ita qui animam ad simulachrorum vanitatem adjicit, in illud ipsum transformatur, quod oculis est expositum.* Adorabat Aegyptus bovem Apim, & ideo etiam per boves in Scriptura Sacra significatur, Genes. 41. *Ascendebant septem boves pulchra, & crasse nimis: quia illud est homo, quod colit, & adorat.* Hanc ob causam Amos Propheta Israelitarum Principes vocabat vacas pingues: *Audite verbum hoc, vacæ pingues, quæ estis in monte Samaria.* Amos 4. Et cur vacas appellavit? ut scilicet eorum idololatriam pungeret, qui ut vitulos adorabant, sic merito in eadem specie cum vitulis censebantur, ait Ruf-

finus ibidem: Merito eis vaccarum pinguium nomen adscribit ipse, ut non solum de vitis morum; sed de genere impietatis ipsius, appellati esse dicantur, ut qui colendos receperant vitulos, vaccarum nomine signarentur. Ita miseri in ea, quæ adorabant, vertebantur.

Hic mihi occurrit illa Divina lex, Levitici 26. *Non facietis vobis idolum, & sculptile, nec titulos erigatis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra.* Prohibuit ergo Deus erectionem lapidis, ornatu aliquo, aut sculptura insignis: quia hæc suspicionem religionis facile afferunt, carnalibus oculis. At non erectionem simplicem lapidis impoliti, & rudis, omni decore, & ornamento spoliati: quia nuditas, & vilitas omnem religionis suspicionem eripit respectu oculorum carnalium, quam maximè facit, & conciliat, speciositas, & pretiositas ornatus, ait Lactant. lib. 2. institut. cap. 7. *Tanta homines cupiditas imaginum tenet; ut iam viliora dicantur illa, quæ vera sunt, auro scilicet, gemmis, & ebore delectantur: horum pulchritudo, aq- nitor præstringit oculos; nec ullam religionem putant, ubicundq; illa non fulserint.* Sic carnales oculi capiuntur rerum pretiositate, & speciositate; ut ubi illæ non fulserint, vix religio posse esse credatur. Prætereuntur ab omnibus templa impolita, altaria inornata, quasi nihil ibi sit mysterij: ubi vero altaria sunt fulgentia auro, pretiosis peristromatis, ac tapetibus à summo usq; deorsum adornata, speciosis floribus, & copiosis luminibus micantia, ad hæc advolat frequens populi religionemq; ibi præsentissimam veneratur. Sic olim ardente templo Hierosolymitano, festinavit Titus videre intimam eius pulchritudinem, antequam exureretur. De quo Egesippus lib. 5. capit. 43. ita scribit: *Rursus cucurrit Titus, cupiens cuiusmodi ades esset circumspicere, cuius gratia motus præcellentiorum omnium templorum fuisse operibus favebatur.* Mirabatur Saxorum magnitudinem, metalli nitorem, venustatem operis, gratiam pulchritudinis. Nec immerito tam fuisse loci celebrata-

Nimius or-
natus Ec-
clesiarum
est nocivus.

tem pronuntiabat, ut eo ex omnibus locis conveniretur, quia tantum non nisi summi Dei crederetur esse domicilium. Augēbat honores Religionis. Fateor hæc antiquis illis temporibus laudabilia fuisse at nunc quando non sanguis hircorum, aut vitulorum; sed deificata Christi caro, & sanguis eius Sacratissimus Deo offertur, nimium templo rum nitorem, non adeo laudabilem meam sententiam censerem, cum Ecclesia sit locus plangentium. Quid enim prodest, ut Ecclesia fulgeat parietibus, & Christus egeat in pauperibus; ut pascantur oculi curiositate, & mens Deo vacua maneat; ut oculi inveniant, quo delectentur, & anima non habeat, quo spiritualiter reficiatur.

Adoratio
est quid
præstantius
honore.

Corollarium 2. Adoratio est quid præstantius honore, aut cultu civili. Ratio: quia omnis, qui adorat, honorat; non omnis autem qui honorat, adorat: nam licet possimus honorem aequalibus exhibere; non tamen illos adoramus, cum per adorationem, recognoscamus alium tantum superiorem, illiq; nos submitramus. Nihilominus honor Dei, est maxime necessarius, & summe utilis, coinciditq; cum eius adoratione; ita ut nullus sit tantus malorum impetus, qui non superetur à nobis, dum Deus est nobis in honore. Assumite certum istius rei argumentum ex Scriptura Sacra, Iosue 3. ubi dicitur, quod portantibus Sacerdotibus arcam, intrantibusq; Iordanem, & pedibus eorum in parte aquæ tinctis: *Stererunt aquæ descendentes in loco uno, & instar montis intumescerent appa- rant.* Quid obsecro tunc maximum exundantium fluctuum impetum frenavit? profecto summus honor Deo tunc exhibitus in eo, quod Arca Dei in humeris Sacerdotum portaretur: nunquam enim tantus honor antea fuerat exhibitus Arce Dei, ut à Sacerdotibus portaretur, quæ de more non nisi per Levitas inferioris ordinis portari solebat; at in transitu Iordanis maluit Iosue prudentissimus, & piissimus Imperator, arcam plus solito ho-

norare; & exaltare, imponens eam supremi ordinis humeris. Quia dum nobis Divina maiori sunt in honore, altiori; habentur loco, nullus tantus est, qui non cedat malorum impetus. Sapientissimè ergo Iosue novum honorem, novam exaltationem arce Dei providit, illam supremi ordinis humeris imponens; quæ ubi sic exaltata apparuit, rapidissimi fluminis frenavit impetus.

Quod ingeniosè expessit Prophe- ra Domini Psal. 92. *Elevaverunt fluctus suos à vocibus aquarum multarum, mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus.* Et quid connexionis habet, quod elationes maris mirabiles sint, & quod Dominus sit in altis mirabilis? nunquid altitudo Dei potest comparari cum elationibus maris? Absit: nam in elationibus maris eius furor exprimitur; quando fluctus eius ingenti fremitu elevantur, ut absorbeant navigantes. Cuius furori sedando unus Deus opponitur, qui in altis habitat: quoniam ubi Deus à nobis sublimatur, altiori; honore extollitur, non est, cur furentes impetus aquarum timeamus, cum ipsæ elationes maris statim abeant in tranquillitatem. Vos alloquor Christiani mei, vultis, ut furentes Paganorum rabies ante videatis pacatas, serio curate, ut Deus à vobis sublimi honore exaltetur. Ait D. August. in citatum scripturæ locum: *Suspendantur fluctus quantum volunt, fremat mare, quantum vult: mirabiles quidem suspensura, maris, mirabiles minæ, mirabiles persecutiones. Sed vide, quid sequitur: Mirabilis in excelsis Dominus, Compescat ergo se mare, & aliquando tranquilletur, detur pax Christianis.* Possunt fateor barbari contra nos fremere, possunt suam potentiam exerere, mactare, occidere, quousq; in excelsis apparuerit Dominus. Verum ubi nostra humilitate fuerit placatus, & debito honore in patrocinium evocatus, protinus decrescet superbia hostium, & omne eorum robur concidet, omniaq; in tranquillitatem abibunt.

Honor
Deo exhi-
bitus omne
malum pro-
pulsat.

Iesus redi-
vivi cur
mulieres se
curas esse
iussit.

Tractatus I. de Primo Decalogi Precepto.

hoc exemplo. Foemina a sepulchro recedentes, agnoverant Iesum iam mortis victorem, dicitq; Evangelista Matth. 28. *Ille autem accesserunt, & genuerunt pedes eius, & adoraverunt eum. Tunc ait illis Iesus. Nolite timere. Deus bone, nunquam malorum inundatio rabidius fremebat in omnes Christi affeclas, quam tunc; & tamen ubi illae mulieres Christo se submiserunt, eiusque pedes tenendo adorarunt, iussae sunt esse sine metu. Non fuit ita felix Maria Magdalene, dum inter lachrymas, & lamenta Iesum agnosceret; quae dum eum agnovit, statim ab illo audit: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*, Ioan. 20. Res stupenda: ab illis mulieribus se & teneri, & atrectari passus est Iesus, omnemq; illis ademit metum hostium furentium, ac tempestatum ingruentium; Magdalenam autem repulit, nullamq; illi securitatem fecit de metu auferendo: ne mirimini: ab illis mulieribus maxime exaltabatur Christus, & adorabatur ut Deus; a Magdalena autem deprimebatur, ut constat ex illis Christi verbis: *Nondum enim ascendi ad Patrem meum*, id est in animo illius: quia illa nullam diuinitatis ascensionem, & exaltationem meditabatur in Christo. Sic resolvit D. Ambrosius in citatum locum serm. 2. *Vide ait, ne forte ad obiurgationem Magdalene vox ista pertineat: noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Nondum inquit, ascendi ad patrem, hoc est, tibi nondum ascendi, quia apud fidem tuam adhuc detineor in sepulchro. Quantum in te est, adhuc humilissimus immoror, adhuc inhaereo terrenis: quia nondum me fides tua elevarit in calum. Quisquis igitur vult contingere Dominum Salvatorem, prius illum debet fide sua ad dexteram diuinitatis imponere, & collocare in caelestibus. Catholici mei, tunc repulsam non patiemini a Deo vestro, sed benigne admissi eius favorem agnosceatis, eritisq; sine omni metu, quando obsequiosa fide vestra illum in sublimi locabitur, constituerisq; in caelorum excelsis. Quid enim timere**

Maria Magdalena
cur a Christo
redivivi re-
pulla.

potest, qui honorificis obsequiis curat exaltare Deum, illumq; a sublimibus ostendere. Ille solus timeat repulsam, multamq; malorum congeriem, qui Deum deiecit, & hunc finit repere. Quia dicit Dominus I. Reg. 2. *Quicumq; honorificaverit me glorificabo eum. Qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.*

Corollarium III. In adoratione requiruntur tres actus. *Primus est intellectus*, quo cognoscimus excellentiam eius rei, quae adoranda est. *Secundus voluntatis*, quo nos ei subijcimus, & quodammodo interius flectimus. *Tertius est externus*, quo illam reverentiam internam significamus genu flectendo, vel quocunq; alio modo. Nam sive bibis, sive comedis cum Dei timore, Deum adoras; sive dormis, sive vigilas, sive oras in nomine Domini, Deum adoras; sive persecutionem pateris, & non resistis, sive sanguinem pro nomine Christi fundis, Deum maxime adoras. Quod facile ex Scriptura Sacra illustra.

Dominus Iesus, Filius Dei Altissimi, vocatur in Scriptura Sacra Filius Abraham Matth. 1. *Liber generationis Iesu Christi Filii David, Filii Abraham*; & tamen defunctus Abraham, non est missus ad Iesum filium, sed ad patres suos carnales, Genes. 15. *Tu autem ibis ad patres tuos in pace defunctus*. Iam vero de cantatissima Machabæorum Matre, scribit S. Chrysostomus orat. de Machabæis: *Ita carnem suam choro filiorum coaptans, ad desiderabilem Iesum pullos suos, ut aquila subsequens, evolavit. Quid est pro Deum Vivum! Mater hæc dicitur, cum filijs ad Iesum pervenisset. Abraham vero non ad Iesum, sed ad suos patres. Et cur similiter Abraham non dicitur ad Iesum filium suum ivisse sequens filios suos: quoniam & ipse est credentium pater. Neminem ibat Abraham moriens in pace ad patres suos; at vero foemina illa ibat profundens pro Deo sanguinem; Iesus autem in ijs magis glorificatur, magisq; illis applaudit, qui*

In adoratione
requiruntur tres
actus.

Christus
post resur-
rectionem
cur se non
permisit tan-
gi a Maria
Magdalena.

Disputatio I. De Religione: Quæstio II. Quid sit adoratio.

qui sanguine solo illum curant honorare. Hinc Luca 23, cum duceretur Iesus ad mortem; dicit Evangelista: *Sequebatur eum multa turba populi, & mulieres, quæ plangebant, & lamentabantur eum. Conversus autem ad illas Iesus dixit: Filie Hierusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete. Et cur Domine despicias piæ mulierum lachrymas? quoniam illæ lachrymis suis tuam dolebant calamitatem, tuamq; mortem prolequebantur. Cur eas ita repellis? Simonem autem Cireneum admittis, qui Crucem tuam ferat. Causa est, quia mors Christi non inter foemineas lachrymas, sed inter sanguinem fletum, vulneraq; validissimorum clarior apparere debuit. Sic dum bellicosissimus Rex Attila ex hac vita migrasset; *Tunc ut illius gentis mox esset, crinum parte truncata, milites facies cauis turpaverunt vulneribus, ut præliator eximius non foemineis lachrymis, & lamentationibus, sed sanguine lugeretur virili. Non ergo præliator eximius glorificatur in lachrymis, & lamentis foeminarum, sed in sanguine, & vulneribus pro se acceptis. Sic & Dominus Iesus præliator omnium maximus, honori suo ducebat, non foemineas infirmitates, sed fortissimorum vulnera, qui pro illo in certamine vitam posuerunt. O Christiane, qui desideras in delicijs Christi esse, huc attende, ut illum desideres glorificare sanguinem profundendo; imò de vulneribus acceptis in virtutum conflictu, gloriosius tractes divini iudicii tribunal conscendere.**

Vidit quondam Vates Apocalypicus in throno Dei librum intus scriptum, & foris, quem nemo aperire poterat, dicitq; Apocal. 5. *Ego stebam multum, quoniam non est inventus dignus aperire librum, nec videre eum. Et unus de senioribus dixit mihi, ne stueris, ecce vicit leo de tribu Iudæ, radix David aperire librum. Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium agnū tanquam occisum, & venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum. Ecce non agnus solum, sed agnus tanquā*

occisus inventus est, qui auderet accedere ad librum. Et quis iste liber erat, qui non a flentibus, non ab agnis, sed ab agno solum occiso aperiri potuit? concors est Theologorum sententia, fuisse librum iudicii Divini, qui coram antiquo dierum in fine sæculorum aperiendus est. Ad quem ut intrepidè accedas, non sufficit, quod sis agnus, nec quod fleas, nisi etiam de vulneribus pro Deo acceptis sanguinem fundas. Ait Paulus Oros. in Apolog. de liber. arbitr. *Parū est, quia sine macula, parum, quia agnus, nisi & occisus, nisi puritatem vite passionis testimonio coronasset. Vt ergo imperterritus iudicium illud subeas, in quo antiquus dierum præsidebit, adora Deū puritate vite, adora Sanctis cogitationibus, adora diurnis, nocturnisq; vigilijs, adora insuper & sanguinis profusione, si honor Dei id postulat verit.*

Corollarium IV. Actus intellectus, qui requiritur ad adorationem, non est adoratio. *Ratio*: quia adoratio non consistit in solis actibus intellectus simpliciter. Hinc v. g. demones licet cognoscant Deum esse supremum Principem, omniumque Dominum, & creatorem; nolunt tamen ipsum adorare. Propter quod S. Thomas 2. 2. q. 84. art. 2. dicit, adorationem maxime consistere in interiori affectu, & devotione. Nihilominus iste actus intellectus est necessarius: quia voluntas non subijceretur alicui, nisi per intellectum agnosceretur eius excellentia.

Corollarium V. Actus voluntatis, qui in adoratione reperitur, est propriè adoratio. *Ratio est*: quia adoratio consistit simpliciter in actibus voluntatis elicitis. Vnde interna solum adoratio, est propriè adoratio, cum talis actus sit honestus, & ad nullam aliam virtutem pertinere possit. Tandem actus externus consequitur ad actum voluntatis, & ex eo distinguitur adoratio externa ab interna.

Adoratio
non est a-
ctus intelle-
ctus.

QVÆSTIO III.

An homo teneatur adorare Deum.

Datur præceptum naturale adorandi Deum.

Suppono I. Dari præceptum naturale adorandi Deum, adoratione aut merè interna, seu spirituali; aut adoratione mixta, videlicet internâ simul & externâ: quia ut ostendi superiori quæstione, adoratio merè externâ, non est vera, sed ficta adoratio. Nâ recta ratio naturalis dicitur, ut homo interiùs, exteriùsque ostendat se Dei servum, & cultorem: & licet per hanc utramque adorationem, possim huic præcepto naturali satisfacere; quia tamen homines animâ, & corpore constant; ideò magis connaturalis, & determinata est illis adoratio mixta, id est, adoratio simul interna, & externa, per quem adorationis modum, sufficienter impletur obligatio interioris adorationis, eò, quòd in mixta talis adoratio imbibatur.

Suppono II. præceptum naturale adorandi Deum, aliud esse affirmativum, aliud verò negativum. Affirmativum est illud, quod præcipit, ut Deum certo tempore, certisq; circumstantiis, & ceremoniis adoremus. Negativum autem illud est, quod prohibet, ne præter verum Deum, alium colamus, & adoremus; & ne illi aliquam irreverentiam irrogemus.

Adoratio duplex, privata & publica.

Suppono III. Adorationem aliam esse privatam, aliam publicam. Adoratio privata in rigore est omnis illa, quam unusquisque exhibet pro se tantum, & in persona sua, tanquam priuatus cultor Dei: potestque fieri hæc priuata adoratio tam occultè; quam publicè. Quando fit occultè, tunc ordinariè sola intentio bona, ex vera fide, & deuotione profecta, sufficit ad determinationem faciendam, & sic potest fieri quocumque tempore & loco. Quando autem adoratio priuata fit publicè, tunc non sufficit, quòd fiat bona intentione, sed necesse est talibus signis uti, quæ alios non offendant, aut quæ non indicent illam adorationem alij, nisi soli verò Deo tribui. Quando verò adoratio est publica, tunc fieri debet signo visibili, & quod ex impositione habeat determi-

natam significationem, accommodatam verè excellentiæ Dei. Ratio: quia communitas hominum non potest in alio signorum genere coalescere, & conuenire. Est autem adoratio publica non omnis illa, quæ ita de se fit coram alijs, sed illa, quæ ita de se fit coram alijs, ut nomine omnium fiat; quemadmodum fieri solet ab Ecclesia per Sacerdotes suos, & ministros colentes Deum.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Homo ex vi legis naturalis tenetur adorare Deum. Probatur I. ex Scriptura Sacra, Exodi 20. *Non habebis Deos alienos coram me.* Vbi præcipitur, ut solum verum Deum colamus, ipsumque adoremus. Cuius statim ratio redditur in sacro textu: *Quia ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis.* Post tres menses egressionis Israëlitarum de terra Ægypti, dum Moyses esset in cacumine montis Sinai, tunc primum populus Israëliticus dignus fuit audire, Dominum esse Deum suum in particulari. Et cur non antea audiuit verba hæc? Cur non audiuit, quando securus transiit per medium maris, in quo vidit hostes suos suffocatos? cur non audiuit, quando amaritudinem aquarum sensit in dulcedinem mirabiliter commutatam, quando fontes, & palmas inuenit? Existimo eam ob causam, quia vi Dominus sese Deum nostrum ostendat in particulari, res est multæ diligentiae, & longissimi laboris, multisque sudoribus, & peractis virtutibus comparanda. Audite Origenem Homil. 8. in Exodum: *Hanc vocem in Ægypto positis audire non poterat, etiamsi tibi in iungatur, ut pascha facias, etiamsi accingar lumbos, & sandalia accipias in pedibus, & asina cum amaritudine comedas. Sed ne inde quidem profectus, in prima statim mansione hæc audire potuisti, nec in secunda, nec in tertia, nec cum transires rubrum mare, etiamsi ad myrrham veneris, & fuerit tibi amaritudo in dulcedinem versa; etiamsi in Helim veneris ad duodecim fontes aquarum, & septuaginta*

Homo ex vi legis naturalis tenetur adorare Deum.

Disputatio I. De Religione. Quæstio

ginta arbores palmarum; etiamsi Raphidim praterieris, caterosque profectus ascenderis, nondum ad huiusmodi verba idoneus iudicaris, sed cum perueneris ad montem Sina. Multis ergo ante laboribus peractis, multis arumnis & tentationibus superatis, vix aliquando mereberis audire à Domino: *Ego sum Dominus Deus tuus.* Ergo quod Dominus habeatur, & manifestetur Deus tuus in particulari, id non nisi magnis laboribus, eximijs virtutibus, & heroicis actibus exhibitis poteris comparare.

Homo seipsum totum Deo tradere debet.

Dicebat quondam sponsa Cant. 8. *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi.* Vbi non prius sibi Deum peculiari-ter vendicauit; quam seipsam pro Deo totam impenderet; & ideò prius posuit: *Ego dilecto meo*, deinde subiicit: *& dilectus meus mihi.* Vultis scire, quid sibi velit: *Ego dilecto meo*? Audite D. Paulum ad Galat. 2. Ego inquit, per legem, legi mortuus sum, ut Deo viuam, Christo confixus sum cruci. *Viuo autem, tam non ego, uiuit verò in me Christus.* Totum igitur se homo tradere debet Deo, totum in se experiri, quod dicit sponsa, & D. Paulus, qui desiderat, Dominum dilectum suum dici, sibique peculiari-ter intentum esse. Ait Nyssenus Homil. 15. in cantica: *Sponse voces imitatur Paulus clarissime, cum ait, se Deo viuendo, mortuum mundo factum esse, solumque Christum in se viuere. Tantum enim non clamat is verbis, nullam in ipso affectionem humanam viuere, non voluptatem, non iram, non metum, non fastidium, non audaciam, non iniuriarum memoriam, non inuidiam, non honorem, & gloriae libidinem, non quicquam eorum, quæ animam polluant, sed solus Christus superest, qui nihil est horum.* Etenim abrahis vniuersis, nihil in me habet, quod in Christo non sit, eadē de causa, vita Christus est, siue ut sponsa loquitur, meus est cognatus meus, & ego ipse sum. Itaque cum te totum impenderis pro Deo, cum a te omnia abraferis, quæ Dei non sunt, tunc primum poteris dicere, meus est Deus, mihique peculiari-ter addictus. Sic antiqui illi Patres, Abraham, Isaac, & Iacob, quia se totos pro Deo impendebat, Dei pro-

III. An homo teneatur adorare Deum.

missis credentes, propria relinquentes, facti in mundo peregrini, & hospites, nihil mundanum amantes, sed sola cælestia requirentes, meruerunt audire, Dominum suum esse Deum: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob.* Ita resoluit Haymo: *Ideò inquit, quia illi Deo crediderunt, nihil de terrenis sibi præsumperunt, ad hoc, ut in illis spem suam ponerent, idcirco non erubescit omnipotens Deus vocari Deus illorum: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, per fidem videlicet, vitæ ad meritum.* Cum ergo præceptum in conclusione altatum, sit legis naturalis ergo ex vi legis naturalis homo tenetur adorare Deum.

Probatio conclusio- nis II.

Probatur II. conclusio, ex eadē scriptura Sacra ibidem. ubi Deus seuerissimè arcens populum suum ab idololatria, prohibuit ne faceret sibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, sicque cum allocutus est: *Non adorabis ea neque coles: Ego sum Dominus Deus tuus fortis zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me.* Quod certè minus idoneè factum fuisset, nisi idololatriam remoueret. Nam inanum Deorum cultus, vitiorum patrociniū est, dum Gentilium Religio, politicarum legum energiam abrogat. Idololatræ quippe in venere libidinem adorant, in mare iram, fauē vlticem, in Plutone auaritiā, in Ioue adulteriā. Quid ergo interest, ut eiusmodi morum prodigia, humani legislatores consultissimè prohibeant, si eadem populus gentilis in dijs suis adorat? O impudentissimum malitiæ ingenium! Grauius hac de re Nazianzenus fatur: *Hoc enim omnium grauius est, quòd quæ legibus vindicantur, ea illi ut Diuina venerantur, ubi vitium non turpe, sed honorificum etiam existimatur.* Quid enim tam irrationale, agreste, barbarum, quam vitij turpitudinem, quasi excelsè honorificā reputare, & in nequitia ignorantia nobilitatē querere. O vitia pagana tantum fides, hæc propudia morum admitteret! Geminato incen-

tino raptabimur ad vitia, & cupiditatis fomite, & nobilitatis honorifica ambitione? *Erat homo* (ait Chrysologus) *peccati seruus, erat captiuus mortis, erat mancipium demonum, erat vitiorum verbero, erat criminum compeditus: & sub tot ignominijs, de seclerum turpitudine insolenter superbit.* Si ergo Deus ita seuerè idololatriam, & adorationem falsorum Deorum prohibuit, certè per hoc manifestè ostendit, adorationem proprie dictà sibi soli deberi. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Deus actus
fidei,
spei, & cha-
ritatis ado-
rator.

Corollarium I. Homo ex vi solius legis naturalis, non tenetur adorare Deum alio cultu pure interno, præter illum, qui in actibus fidei, spei, & charitatis, atq; poenitentiae continetur. Ratio: quia istarum virtutum actus de se aptissimi sunt, vt in internū Dei cultum, veramq; adorationem referantur, ipsumq; Deum ad succurrendum nobis vehementissimè concitent. In angustio satis positus erat populus Israëliticus, penuriā aquæ in deserto laborans. Quid igitur Moyses, & Aaron fecerunt? respondet sacra pagina numero 20. *pleni fide, corruerunt pro ni in terram, clamaueruntq; ad Dominum.* Dominus autem videns fidem illorū respondit: *Loquimini ad petram, & illa dabit aquas.* Vt ergo Moyses de aridis saxis extraheret riuos aquarū, iussus est, vt credens ad saxa loqueretur. Et vnde vox Moysis adeo potens erat, vt innumerabili populo omnia ministraret necessaria? sanè ex fide: Ait D. Basilus, orat. 26. *Comprehensa virga Moyses elementis imperabat, & conserui vox lata pascibat Israël.* Sic sic Catholici mei, qui Deo nititur, qui Dei ministerium fideliter, & cum amore peragit, virgam habet, quam vniuersæ creaturæ verentur, & eius vox sola facit omnia etiam in arenti solo abundare, siue è rupib; sint aquæ eruendæ, siue ex aère trahendæ carnes, siue panes de cœlo. Quid enim non potest vox hominis in Deo fidentis?

Inermis, & inexercitatus puerulus David, audacter processerat aduersus veteranum bellatorem Philisthæum.

Pendite, qualia arma secum acceperat, & non inuenietis præter quinque lapides, & baculum pastorem; & tamen confidenter allocutus est terribilem illum gigantem, I. Regum 17. *Dixit David ad Philisthæum; Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo; ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israël, quibus exprobraſti hodie, & dabit te Dominus in manu mea.* En fidem, cuius internis actibus Deum honorabat; & ideo confidenter dixit: *dabit te Deus in manu mea.* Quod ponderans D. Chrysosthomus homil. 3. de Dauide, & Saule ait: *Hæc vox lapidem veluti manu direxit in Goliath, hæc pauorem incussit barbaro, hæc hostis confidentiam fregit.* Et quid miraris, si vox iusti & furorem mitigat, & hostes deiecit, cum impios quoq; spiritus expellat. Loquebantur tantum Apostoli, & fugiebant aduersaria potestates. Vox sanctorum frequenter & elementa stare fecit, & potestates illorum immutauit. Locutus est tantum Iesus naue, & constitit Sol, & Luna. Ita mihi credite, vox eius, qui Deo fidit, validissima est, vt faciat sibi omnia elementa seruire, faciat ex durissimis rupibus flumina scaturire.

Virtus fidei
superat omnes
creaturas.

Quid de charitate loquar? per quam summe Deum adorari ab hominibus agnoscens S. Petrus in sua canonica epistola capite 4. eam maximè fidelibus commendat, inquiens: *Ante omnia autem, mutuam in vobis metipsis charitatem continuam habentes.* Ecce non qualemcumq; charitatem in nobis requirit, sed continuam, scilicet eā, quæ facit, vt defectus proximi non videantur; ideoq; statim subiungit: *quia charitas operit multitudinem peccatorum.* Ergo illam intellexit charitatem, quæ sit dissimulans, defectusq; proximorum non videns. Cuius sufficientissima ratio, ex defectibilitate naturæ desumitur. Hæc enim cum ex se nihil habeat, nisi defectus, & nullus fermè homo ex omni parte bonus reperiatur; inde fit, vt nisi isti defectus cooperiantur, impossibilis reddatur amicitiae duratio, quam cum inter Christi fideles perennem desideret Princeps Apostolorum, continuam exqui-

Charitas
continua
inter fideles
Deo summe placet.

exquirat, id est, defectum fratrum patientem, eosq; cooperientem, dissimulantem, & quasi non videntem. Talem charitatem Cæsarius Arelatensis Homil. 19. præclaram eleemosynam appellat, ita scribens: *Ecce dixisti, te nec abundanter frumenta colligere, vnde victum, ac vestitum possis pauperibus dare, nec iniuriam sustinere, quam inimicis debeas indulgere, & ideo dubitas, num habeas, vnde possis peccata tua redimere. Accipe ergo, & fideliter tene præclarum, & præcipuum tertium genus eleemosynarum, sit vitæ bona voluntas, omnes homines dilige, sicut te ipsum, pro omnibus ora, & hoc illis desidera, quod est tibi.* Et quia bona voluntas, ipsa est charitas, si illam habere velueris, impletur in te, quod scriptum est, *charitas operit multitudinem peccatorum.*

Spes nostra
debet esse
firma.

Spes insuper firma in Deo, quam sit ipsi accepta, ponite vobis ob oculos Abrahamum, à Deo vexatum, Genes. 22. *Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atq; ibi offeres illum in holocaustum.* Quis non putaret vacuā fuisse Abrahami spem, secundum Dei promissum de prole sua iam antea conceptam? quæ tamen vacua non fuit, quia vt dicit Apostolus ad Rom. 4. *contra spem, in spem credens,* ex illa meruit, vt pater multarum gentiū esset. Et quod maius, illa spes Abrahami, quæ vacua oculis humanis videbatur, ita fuit plena, vt in ipsa immortalitatem portauerit, Christum nimirum, verum Dei filium, ipsumq; Deum, originem, & fontem omnis immortalitatis, de cuius plenitudine nos omnes accepim. Vnde hoc? ex eo, quia credidit, firmiter sperauit; nobis exemplū præbens, si in Deo; quemadmodum ipse Abraham sperantes perseuerauerimus. Fidei itaq; spei, & charitatis actus maximè in veram Dei adorationem refunduntur.

Actus fidei,
spei, & cha-
ritatis, duo
bus modis
possunt ex-
erceri.

Imò in rigore præcepti legis naturæ, non tenetur homo istos actus exercere formaliter, sub ratione adorationis, & cultus; sed solum materialiter, seu in actu exercito, atq; sic præceptum naturale in rigore, non obli-

gat ad adorationem purè mentalem, Quod sic ostenditur. Duobus modis isti actus Theologicarum virtutū possunt exerceri. Primo, ex proprijs rationibus tantum, prout eliciuntur à proprijs virtutibus, quoad eorum substantiam, & essentiam. Secundo, ex affectu colendi Deum, à quo suo modo imperari possunt. Et hic secundus modus non est necessarius, ad huiusmodi præcepti impletionem: quia in primo modo materialiter, & quasi in exercitio includitur cultus Dei; & subiectio ad ipsum. Neq; etiam habetur aliquod naturale principium, vnde possit colligi naturalis obligatio exercendi illos actus sub tali ratione, & imperio. Vnde fit, præceptum hoc naturale internæ adorationis, solum obligare eo modo, & tempore, quo supra dictæ virtutes obligant, & tunc impleri hoc præceptum, quādo theologicarum virtutum præceptum adimplemus.

Corollarium II. Ex vi legis naturalis, non est posituè determinatus modus particularis ad adorandum Deum cultu externo, nec quoad genera actionum, nec quoad tempora, aut alias circumstantias; sed tantum datur vel præceptum affirmatiuum, generale quoad exercitium, nimirum, vt talis adoratio aliquando exerceatur; aut etiam quoad specificationem genericam, seu subalternam, vt scilicet modo decenti, & proportionato fiat: aut ad summum est affirmatiuum præceptum negatiuo coniunctū, puta vt adoretur Deus sine modo superstitioso, vel indecenti. Ratio: quia licet sit homini naturale, significare conceptus suos per sensibilia signa; determinatio tamen talium signorum, est secundum humanum placitū: ergo similiter cum adoratio hæc consistat in vsu aliquorum signorum exteriorum, licet vsus illorum in genere, sit de lege naturæ; determinatio tamen illorum non est.

Corollarium III. Licet præceptū adorandi Deum, de iure naturali, aut Diuino, nullo cerro tempore obliget; obligat tamen non solum semel in vita,

Ex vi legis
naturalis
non est de-
terminatus
modus ad-
orandum
Deum cul-
tu externo.

Præceptum
adorandi
Deum obli-
gat quocum-
que honori di-
ni periculi-
tatur.

vita, aut in articulo mortis; sed toties, quoties Divin^o honor periclitaretur, nisi tunc illum homo tueretur, quantum potest, vel pro eo respondendo, vel aliud quidpiam opportunū agendo. Et sic peccaret homo, si per multum tempus adorare Deum omitteret. *Ratio*: quia tunc apud ipsum debita Dei, eiusq; beneficiorum recognitio, ac vitæ religio, & Dei pietas, notabiliter per talem omissionem aboleretur, aut periclitaretur. Quemadmodum si non extaret præceptum Divinum, de cōmunicando certo tempore, homo peccaret mortaliter, per multum tēpus vitæ suæ id omittendo.

Cur nos ad orientem, & Iudæi ad occidentem Orant.

Corollarium IV. In lege nova, de lege naturali, aut Divina, nullus est locus determinatus adorationi. Patet Corollarium ex illo Ioan: 8. *Venit hora, quando nec in monte hoc &c.* Nihilominus cōvenientissimè Ecclesia Sancta determinavit certa quædam loca, ubi fideles convenirent ad orandum, celebrandum, divina audienda, Sacramenta suscipienda, & ministranda, & quod eiusmodi loca consecrentur, magnisq; privilegijs ornentur. Hinc facile scietur, quare nos in nova lege ad orientem adoramus: idcō sanè, quia nobis sol iustitiæ ortus est; Iudæi autem, cum essent in tenebris, & nondum illis ortus esset sol iustitiæ, versus occidentem orabant. Tum, quia lex illa vetus erat casura; lex autem gratiæ est æterna, ut potè ab oriente Christo sole iustitiæ orta, & in æternum mansura. Ita S. Thomas 2. 2. q. 84. ar. 3. ad 3.

Corollarium V. Præceptum negatium adorationis obligat semper, & pro semper. *Ratio*: quia nunquam licet Deum alienum adorare, aut cultu superstitioso, vel indecenti Deum verum colere, aut illi aliquam irreverentiam irrogare.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiectio. & solutio eiusdem.

Obijciunt contra corollarium I. Prostratio corporis in terram, & genu flexio, est signum adorationis. Sed genu flexione adoramus homi-

nes: ergo adoratio absolute non soli Deo debetur. Minor patet ex Scriptura Sacra: nam Ruth prostrata in terram adoravit Booz, ut habetur Ruth 2. & Abigail adoravit Davidem 2. Reg. 25. & Iudith viso Holoferne, adoravit eum, prosternens se super terram. Similiter de genu flexione, constat ex 4. Reg. 1. ubi dicitur de quinquagenario Principe: *Curvavit genu contra Eliam.* Et nunc coram Summo Pontifice solemus utrumq; genu flectere. Respondetur, tam prostrationem corporis in terram, quam genuflexionem, non esse propriè adorationem, sed solum signum cuiusdam reverentiæ. Proinde signa hæc externa, sunt indifferentia ad humanam, & divinam adorationem, solumq; ex adorantis intentione discerni possint, nisi aliqua peculiari consuetudine, vel institutione, signū aliquod soli Deo accommodatum sit. Unde talia signa; quæ ipsi Deo per corpus tribuuntur, possunt etiam hominibus exhiberi.

Instabis. Saltem elevatio manuum, est signum solius Divinæ adorationis, ut constat ex 3. Reg. 8. & 1. Esdræ 9. ubi dicitur: *Curvavi genua mea, & expandi manus meas ad Dominum meum.* Unde Psalm. 43. dicebat David: *Si expandimus manus nostras ad Deum alienum?* quasi hoc sit proprium adorationis veri Dei. Et tamen hoc signum etiam ad homines extenditur: ergo adoratio absolute non soli Deo debetur. Respondetur negando antecedens. Nam elevatio manuum magis videtur ordinari ad postulandum misericordiam aut auxilium; quam ad exhibendam reverentiam, quamvis utroq; respectu fieri possit, iuxta illud D. Augustini, lib. de cura pro mortuis gerenda, cap. 5. *Orantes inquit, de membris corporis sui faciunt, quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus.* Proinde eodem modo, quo potest ab homine misericordia, vel auxilium postulari, possunt etiam supplices manus ad illum elevari, prout facere solent pauperes coram divitibus.

Idem

Instans solutio eiusdem.

Idem censendum de signo tundendi pectus, quod videtur maximè proprium Divinæ reverentiæ, quia est signum postulandi veniam peccatorum, quæ solus Deus remittit. Unde D. Augustinus lib. 50. homil. in 10. refert consuetum fuisse Christianis tundere pectus, ac dicere: *Dimitte nobis debita nostra*; more publicani, qui non audebat oculos suos levare in cælum, sed pectus suum percutiebat dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Et tamen actus iste ex natura sua est indifferens, proinde ex frequentibus & communi usu, potest etiam hominibus fieri: quia solum est actus ostendens submissionem animi, petentis veniam pro offensione aliqua; ideoq; potest etiam fieri homini à nobis offenso, ad postulandum ab eo remissionem, quatenus ab illo fieri potest.

QVÆSTIO IV.

Qualis adoratio Deo debeat.

Questionis occasio.

Occasio istius questionis inde orta est, quia antiqui præceptum de adorando Deo, multis modis transgrediebantur. Multi enim colebant dæmonia, Psalm. 95. *Omes dii gentium dæmonia.* Quod omnium peccatorum maximum, & horrendum erat. Alij colebant cælestia corpora, credentes astra esse Deos, ut habetur Sapient. 13. *Solem, & Lunam, rectores orbis terrarum, Deos putaverunt*; & idcō Moyses prohibuerat Iudæis, ne levarent oculos, nec adorarent Solem, & Lunam, & Stellas. Deutor. 4. *Custodite sollicitè animas vestras, ne forte elevatis oculis ad cælum, videas solem, & lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores eas, & colas, quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus.* Alij colebant inferiora elementa, aut ignem, aut spiritum, Deos existimantes, Sapient. 13. Ad quorum errorem proximè accedunt, qui inferioribus malè utuntur, nimis ea diligentes, iuxta illud ad Ephes. 5. *Aut avarus, quod est idolorum servitus.*

Alij colebant homines, aut aues,

aut alios, aut seipsos, quod ex triplici causa procedebat. I. ex carnalitate, Sapient. 13. *Acerbo luctu dolens pater, rapti citò sibi filij fecit imaginem, & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere capit, & constituit inter servos suos Sacra, & Sacrificia.* II. ex adulatione: cum enim quidam aliquos non possent honorare in præsentia, curaverunt in absentia eosdem honorare, faciendo scilicet illorum imagines, & pro dijs colendo, Sapient. 14. *Quem honorare volebant, feceruntq; ut illum, qui aherat, tanquam præsentem colerent.* Tales sunt, quicunq; diligunt, & venerantur homines, plusquam Deum, iuxta illud Matth. 10. *Qui diligit patrem, aut matrem, plus quam me, non est me dignus.* Et Psalm. 145. *Nolite confidere in Principibus, neq; in filijs hominum, in quibus non est salus.* Tertiò, ex præsumptione: Quidam enim ex præsumptione fecerunt se vocari Deos, ut habetur Iudith. 3. & de Nabuchodonosore Ezechiel. 28. *Elevatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum.* Et hoc faciunt, qui plus suo sensui, quam Dei præceptis credunt: tales enim, facile se pro dijs colunt: quia sequentes delectationes carnis, corpus suum pro Deo habent, iuxta illud ad Philippen: 3. *Quorum Deus venter est.* Insuper etiam nunc in lege Evangelica multi præceptum de adorando Deo violant, potissimè illi, qui divinationibus, & sortilegijs intendunt, cum hoc fieri non possit sine aliquo pacto cum Dæmone, ut constat ex 1. ad Corinth. 10. *Nolo vos fieri socios dæmoniorum.*

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Conclusio. Deo debetur adoratio suprema, id est, latria. Probatur I. ex Scriptura Sacra, Matth. 4. & Deutor. 9. ac 10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Postquam enim diabolus pertinaci impudentia Christum tentasset, dicit Scriptura Sacra: *Ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit: Hæc omnia tibi*

Deo debetur suprema adoratio.

D2

tibi dabo, si cadens adoraveris me. Quærit erudita commentatorum industria, quomodo diabolus rem tam absurdè indignam ausus fuerit proponere Christo, persuadereq; præsumpsit? & respondent, quod tacitè demon hinc explorabat, an Christus esset filius Dei verus. Cogitabat enim intra se, si Christus est verè Filius Dei, ipse mihi indignabitur, quia ipsi hanc dignitatem eripio, meque Filium Dei esse simulo, ac ut talis ab eo adorari postulo. quare iratus ac fremens respondebit, unde tibi hæc arrogantia? Ego sum Filius Dei, tu verò es Sathanas. Proinde cum Divinam adorationem impudenter exposceret, impatientiam latenter procurabat, & indecoram Christi iracundiam sub dolo negotiari ambiebat. Christus ergo respondit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Ostendens supremam adorationem, nulli creaturæ, præter solum Deum deberi: ergo suprema adoratio soli Deo debetur.

Et certè quis Deum summa adoratione venerari, non studebit, quoniam Deus eiusmodi cultori, talem etiam se exhibet, in omni occasione præstò illi assuturus. Eximius Dei cultor erat Iosue, Vir Deo plenus, & ecce cum animum assumeret præliandi cum hostibus pro populo Dei, Angelus representans Deum, stricto gladio, accinctus ad prælium apparuit ipsi, Iosue 5. *Levavit oculos, & vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium.* Nec mirum: nam qualis Iosue existeret pro Deo, talem quoq; pro se Deum in specie Angeli vidit, ut ingeniosè argumentatur D. Paulus epist. 4. *Quam ait, dignè vicem huic Domino referre poterimus, in quo & mortui vivimus? Qui vicissim nobis hoc esse dignatur, quidquid illi fuerimus servuli sui.* Hic est Deus noster, talis sit nobis, quales nos illi sumus. Qualem speciem nos Deo exhibem⁹, talem in Deo erga nos invenimus.

Summā adorationem exhibebat Abraham Deo, Genes. 17. *Cecidit Abraham in faciem suam, & adoravit.*

Et ecce Deus ad illum locutus est: *Tolle filium tuum unigenitum Isaac, & vade in terram visionis, atq; ibi offeres illum in holocaustum.* Quid causæ? nonne Deus omnipotens potuit Abrahamo filium eripere, minimè eū requirendo. Cur ergo postulavit ab Abrahamo, ut ipse offerret? cur petijt, quem ipse poterat rapere absq; ulla resistantia? sanè: quia Abraham multis precibus, & rogatu Isaacum à Deo impetraverat; ideo etiam Deus ut se talem Abrahamo exhiberet, non aliter egit cum illo, nisi rogans & postulans filium sibi ab eodem offerri. sic resolvit D. Basilii Seleuciensis orat. 7. ita scribens: *Quem Deus dedit, repetijt; quem rogatus dederat, rogans recepit: is, cuius in potestate est, ut mactaretur, flagitavit.* Poterat igitur Deus Abrahamo eripere filiū, eumq; mactare; sed maluit postulare, maluit rogare, maluit non tam accipere speciem eripientis, quam rogantis, ut quem rogatus dederat, rogans reciperet: quia semper Deus, talis vult esse homini, qualis homo Deo fuerit.

Ad extremum Gedeon veri Dei, Gedeon, cur à Domino electus ad liberandum populum, cultor, persistebat in summa Dei adoratione, gratissima ei Sacrificia supra petram offerens, quæ in signū, quam grata illa adoratio fuerit Deo, Angelo virga tangente, ignis de petra ascendens consumpsit: *Extendit Angelus Domini summitatem virgæ, quæ tenebat in manu, & tetigit carnes, & panes azymos, conscenditq; ignis de petra, & carnes, azymosq;, panes consumpsit.* Adoravit & postea aram Baal everrens, & nemus circa aram succidens, ibi extructo altari, duos Boves Domino immolans. Quid verò inde subsequutum? Gedeon ex infima familia, frumenta trituras, electus est ad liberandum populum Dei: *Vade, & liberabis Israël de manu Madian.* Nè dum satis, verum pro illa summa adoratione, quam Deo sapius humiliter exhibebat, suam illi assistentiam pollicitus est: *Ego ero tecum, & percuties Madian quasi unum virum.* Iudica 6. Ibat iam Gedeon contra Madianitas,

Panis sub-
cinericius
gladium
potende-
bat.

Disputatio I. De Religione: Quæstio IV. Qualis adoratio debeat Deo. 29
nitas, & ecce unus militum somniū suum referebat: *Vidi inquit, somniū, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex bordeo volui, & in castra Madian descendere: cumq; pervenisset ad tabernaculum, percussit illud, atq; subvertit, & terra funditus aquavit.* Sic Madianita miles socio suo somnium narrabat, quo audito ille respondit: *Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filij Iosæ viri Israëlita: tradidit enim Dominus in manus eius Madian.* Iudic. 7. Unde obsecro tam facilis somniorum interpretatio? equidem ex pane adveniente. Sed quid gladius commune habet cum pane, ut miles ex illo adveniente gladium conijceret? Profectò, quia ad rectam somniorum interpretationem, illud in primis considerandum est, ut figuræ proportionentur figurato. Panis autem sicut & quilibet alius cibus habet, quod in substantiam comedētis eum mutetur. Unde sapienter miles ille, ubi vidit panem immisum à Deo, recipi à Madianitis armatis gladios, bellumq; minantibus, rectè coniecit panem illum vertendum in gladium, quoniam ad accipientium speciem mutandus erat. Neq; Deus alius futurus erat in Madianitas, nisi quales Madianitæ erant in Deum. Illi in ore gladij veniebant adversus populum Dei; Deus quoq; adversus illos exhibiturus erat gladium, qui eos voraret. En, quam propitius Deus veris suis cultoribus, quod pro illis pugnare, & gladium contra hostes exhibere paratus sit.

Probatur conclusio II. ratione: quia Divina maiestas, & potestas, prout in ipsa est, nulli creaturæ communicari potest: ergo neq; cultus ratione talis maiestatis debitus. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Personæ Sanctissimæ Trinitatis, eadem adoratione adorari debent. Ratio: quia tota Sanctissima Trinitas ob infinitam maiestatem adoranda est, supremo cultu. Unde, quia quælibet persona Divina

est verus Deus; ideo sive coniunctim, sive divisim accepta, tali cultu debet adorari per se, iuxta illud Scripturæ: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Nam quælibet Persona Divina potest distinctè concipi, consequenter & adorari; sine exclusione tamen alterius. Impium quippe, & nefarium esset, alias personas excludere explicite: quia licet tres sint Personæ Sanctissimæ Trinitatis, una solum est essentia, & unus Deus: Pater enim est Deus, Filius est Deus, Spiritus Sanctus est Deus; non tamen Dij, sed unus Deus, iuxta fidem Catholicam.

Digna profectò est Sanctissima Trinitas suprema adoratione latriæ, quia sub eius auspicijs omnia bona mundo huic sublanari collata sunt, omnis fecunditas. Statim enim à principio creationis mundi, Genes. 1. *Spiritus Domini ferebatur super aquas,* alij legunt: *Spiritus Domini incubabat super aquas;* ut sic illas fecundaret, ad generationem cælestium alitum. Post multa verò sæcula regenerationem filiorum Dei, Christus Domin⁹ tractans, ait Matth. 28. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Et nomen Trinitatis renascendorum canalibus affixit: non aliam putò ob causam, nisi ut fecundissima Dei misericordia, quæ ab initio viscebatur in aquis producens cælestes alites, nunc nomine Trinitatis auditò accurreret, & agnosceret suos factus, de illisq; cælestia ditaret. Audite D. Clementem Papam epist. 4. sic discurrentem. *Est in aquis misericordia Dei quedam, quæ in initio ferebatur super eas. & agnoscit eos, qui baptizantur sub appellatione triplicis Sacramenti, & eripit eos de suppliciis futuris, quasi donum quoddam offerens Deo animas per baptismum consecratas.* Videte, ubi ad appellationem Beatissimæ Trinitatis, Divina misericordia profluit, statim domum Dei replevit animarum denarijs: quia sub auspicio Trinitatis, divitiæ Dei affluunt.

Hinc enumerans Christus cælestes

A 55, Trinitate omnia bona promanant.

stos beatitudines, tertio loco posuit
fontes lachrymarum, Luca 6. inqui-
ens: *Beati pauperes, quia vestrum est
regnum Dei. Beati, qui nunc esuritis, quia
saturabimini. Beati, qui nunc fletis, &c.*
Et eos lachrymarum fontes, tertio lo-
co apposuit: nisi ut innueret, quod
omnis Divina donatio, imò & pec-
catorum condonatio, beneficio San-
ctimæ Trinitatis succedat. Sic fatur.
Ambros. lib. 5. in Lucam. *Bene tertia
benedictio est peccata desentis, quia Tri-
nitas est, quæ peccata condonat.* Ecce u-
bi aliquod donum ex Deo affluere,
nobis debet, ibi necessarium est ap-
poni vestigium Trinitatis, sub cuius
auspicio, & peccata condonantur, &
facundissimi fontes gratiarum exun-
dant. Sic ex Iona 3. Septuaginta le-
gunt: *Adbuc tres dies, & Ninive sub-
vertetur*, ubi per tres dies, signatur
pœnitentiæ spatium, ut daretur si-
gnum iam iam erumpentium gratia-
rum: quoniam sub Trinitatis um-
bris mille refrigeria homini parata
sunt. Ita S. Ephrem serm. de Pœni-
tentia eruditè concludit: *Tres dies
lex, & Evangelium peccatoribus ad pœni-
tentiam prædicant. Quid ita? quoniam
gratia Trinitatis remissionem ex nimia be-
nignitate sua præbet. Tres dies ex præ-
scripto conceduntur pœnitentibus, quoniam
per consubstantialem Trinitatem, humani-
tas mortis reatum exiit, atq; abiicit. Tres
habet dies pœnitentia ad consequendam
veniam: quoniam novit Trinitatem vin-
culum peccati solventem. Ad quod re-
spiciens S. Ambros. lib. 5. epist. 32.
ait: *Grande carmen istud est, quo nihil
potentius. Quid enim potentius, quam
confessio Trinitatis?* Et sic quæcunque
gratia, quodcunque donum ad nos à
Deo descendit, sub auspicio sanctis-
simæ Trinitatis venit, & abundantius
datur.*

Corollarium II. Christus Domi-
nus adorandus est, suprema adorati-
one; quemadmodum adoratus fu-
it à magis, à cæco, & à D. Thoma
Apostolo, quando dixit: *Dominus
meus, & Deus meus.* Res stupenda,
Dominus mortis victor, inferniq;
detriumphator discipulis se præbuc-

rat videndum, illi stupore correpti
fixerunt lumina, & inflammari præ-
senserunt corda: obstaculum obie-
cerant sibi ipsis contrarii, sed Christi
per oclusas penetravit fores, ut re-
surrectionis calligantibus oculis, cla-
rissimas refunderet lucas: illi adven-
tanti Thomæ notitiâ communicant.
*Dixerunt ergo alij discipuli, vidimus Do-
minum.* Ille fortè ne in discipulis præ-
rogativam agnosceret, dubius hæsit,
hæsitabundusq; dubitavit: *Nisi vide-
ro in manibus eius fixuram clavorum, &
mittam manum meam in latus eius non
credam.* Dominus ipsa dubitatione
provocatus, palpandum se Thomæ
obtulit, manumq; usq; ad interna
viscera mitti iussit: tetigit Thomas,
tactuq; illuminatus, Deum, & Domi-
num proclamavit: *Dominus meus, &
Deus meus.* Cur obsecro cæteri Apo-
stoli solum dixerunt: *Vidimus Domi-
num*, cum Thomas Deum appellave-
rit, & Dominum, *Dominus meus, &
Deus meus.* Plus laudavit incredulus,
minus fideles: isti facti sunt Domi-
num, ille dominium, & Divinitatis
confessus est elogium: compensa-
vitne laudes ingeminans, quod de-
triverat tempus dubitans? Et quid
perfecti viri, si aliquando uti homi-
nes lapsus, aut errorem passi, virtu-
tibus nituntur excellere, ut amissum
valeant instaurare: *Dominus meus, &
Deus meus.* Expendite Thomæ, & a-
liorum Apostolorum differentiam:
illi viderunt; non tamen tetigerunt,
ut restantur ipsimet: *Vidimus Domi-
num*; Thomas verò propius vulne-
ra palpatum accessit: *Affer manum
tuam, & mitte in latus meum.* Quia
ergo proximus examinavit, & laudes
etiam multiplicavit. Scribit S. Au-
gustinus: *Videbat Thomas, tangebatur ho-
minem, & confitebatur Dominum, quem
non videbat, neq; tangebatur; sed per hoc,
quod videbat, atq; tangebatur, illud iam re-
mota dubitatione credebatur: unde sequi-
tur: Respondit Thomas, & dixit ei: Do-
minus meus, & Deus meus. Qui non a-
deo palpaturi accesserunt, & appro-
ximaverunt, Dominum confessi sunt;
qui autem de proximiori cum illo
egit,*

egit, Dominum inclamavit, & De-
um, Divina namq; diverso procedunt
ordine, ac humana: humana si inti-
mius inspiciantur, minimi habentur,
quia falacissima cognoscuntur; ac
verò divinis, quia veritas explicatur,
admiratio maior impenditur. Tho-
mas itaq; quando propius accessit,
imperio addidit Divinitatis elogium,
alii, quia non adeo proximi, solum
evulgaverunt dominium.

Latro in
cruce Chri-
sti con-
fessus ma-
rtis erat.

Christus itaq; Dominus est ado-
randus suprema adoratione, scilicet
cultu latriæ. Ratio: quia Christus est
verus Deus, & æqualis Patri. Sed
Deo debetur suprema adoratio, seu
cultus latriæ: ergo & Christo. Nam
per carnis assumptionem, non desi-
nit esse Deus, aut æqualis Patri, cum
natura humana sit verbo unita. Sic
illum adoravit in Cruce latro, quan-
do dixit: *Memento mei Domine, dum
veneris in regnum tuum.* Quod vehe-
menter miratur D. Ambrosius serm.
44. de latrone beato, sic exclamās:
*Mira res! plus in cruce latro Christum
diligit, quam Iudas dilexit in capta: inde
enim exiit, ut Magistrum traderet Iu-
das, & in cruce vel saltem sui memoriâ
precatur latro.* Quid ergo inde prome-
ruit, hoc sanè: ut ex latrone mar-
tyr fieret. Ait S. Augustin. serm. de
tempore: *Illuminaverat credo fidem cre-
dentis in Christum Divinitas, quæ se lar-
gius sub momento illo pro peragenda redē-
ptione insudat: unde vix dum discipu-
lus, & iam Magister, atq; ex latrone
confessor, quia etsi pena caperat in latro-
ne, novo genere consummatur in Martyre.*
Præclare satis incipit pati ut latro; at
quia eandē pœnā vidit in innocente,
dū huius defendit innocentiam, moritur
nō ut latro, sed ut martyr, divinitatem
testificans illius, quem suæ confor-
tem pœnæ videbat.

Humanitas
Christi
debet ado-
rari adora-
tione la-
triæ.

Corollarium III. Humanitas Chri-
sti debet adorari eadem suprema a-
doratione. Ratio: quia Christi huma-
nitas assumpta est à Verbo Divino,
& in eodem suppositata, atq; ideo ra-
tione personæ Divinæ, cui coniun-
cta est, debet adorari adoratione la-
triæ: quia Deus & homo unus est.

Christus, ut habetur in Symbolo S.
Athanasij. Ita S. Thomas 3. par. qu.
25. art. 1. & 2. Observandum tamē
est, quando colimus Christum, nos
non colere naturam humanam per
se; sed naturam humanam ut assum-
ptam à Verbo, eiq; ineffabili unionis
vinculo annexam; & ideo adoramus
primò, & per se, Divinam personam
in humana natura subsistentem; con-
comitanter tamen naturam humanam
Personæ Divinæ unitam. Quemad-
modum dum colitur S. homo, pro-
pter Sanctitatem animæ, inhærentē,
coadoratur etiam ipsius corpus eadē
adoratione. Unde, si consideretur
humanitas Christi præcisè, & per se,
præcisâ Divinæ Personæ, & ut separa-
tâ ab illa, non esset adoranda adora-
tione latriæ: quia per se non habet
excellentiā increatam; sed adorā-
da esset tunc adoratione hyperdulæ,
propter excellentiam creatam, & pro-
pter gratiam, ac excellentiam, quâ
Sanctos superat, & antecellit.

Corollarium IV. Partes Christi,
quæ erant in triduo mortis separatæ,
videlicet corpus, anima, & sanguis,
per terram sparsus, adorandæ erant
cultu latriæ. Ratio: quia cuilibet ea-
rum Divinitas Verbi, per se coniun-
cta fuit, iuxta illud, *quod semel assump-
sit, nunquam dimisit.* Ita Sayrus in
Clavi Regia lib. 4. cap. 3. num. 8. Un-
de, si etiam nunc alicubi superesset
aliqua portio sanguinis, in morte
Christi effusi, aut si aliqui capilli ex-
tarent, aut pellicula circumcisionis,
eadem adoratione deberent adorari:
quia licet à Verbo Divino esset disjū-
ctæ, tetigerant tamen corpus Chri-
sti Domini.

Partes
Christi se-
paratæ in
triduo mor-
tis adoran-
dæ erant
cultu la-
triæ.

Corollarium V. Species Eucha-
risticæ consecratæ, adorari debent a-
doratione latriæ. Ratio: quia sub il-
lis veraciter, & realiter continetur
corpus, & Sanguis Christi, ut docet
Concilium Tridentinū, ipsaq; Divini-
tas per concomitantiam, unde canit
Sancta Ecclesia: *Tantum ergo Sacra-
mentum veneremur cernui.* Iam verò
Dei præsentia reverentiam extor-
quet, ut constat ex Scriptura Sacra,
Genes.

Species Eu-
charisticæ
debent a-
dorari cul-
tu latriæ.

Genes. 18. quando tres viri apparuerunt Abrahamo, quos cum vidisset Abraham, dicit Sacra pagina: *adoravit in terra, & dixit: Domine si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum.* Vnde quæso vir tantus, cui in orientali plaga non erat similis, ad conspectum trium peregrinorum ita humiliatus erat, ut humi procumberet, & adoraret, Dominumque vocaret? sanè, quia in illis tribus personis Dominus erat, cuius præsentia etiam ab ignorantibus reverentiam extorquet. Sic Maria Magdalena. Ioann. 20. Videns in sepulchro duos Angelos in albis sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum erat Corpus Iesu. Cui responderunt Angeli: *Mulier quid ploras? Dicit eis, quia tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. Hæc cum dixisset conversa est retrorsum, & vidit Iesum stantem, & non sciebat quia Iesus esset. Dicit ei Iesus, mulier quid ploras? Quem quæris? Illa existimans, quia hortulanus esset, conversa est retrorsum, & vidit Iesum stantem, & non sciebat quia Iesus esset. Dicit ei: Domine si tu sustulisti eum.* Res mira, foemina videns Angelos, non vocavit eos Dominos; hortulanum autem ubi vidit, Dominum appellavit: *Domine, si tu sustulisti eum.* Ne miremini: erat in hortulano Dominus, qui non patitur suos errare in modo reverentiae; verum, etiam ab ignorantibus reverentiam extorquet. Quo spectans Origenes in citatum locum ita dicit de Magdalena: *O quam scienter nescit, & quam doctè errat.* Nam error videbatur in eo, quod vocaretur hortulanus Dominus; sed doctrina, & sapientia, erat, quæ Divinæ præsentiae reverentiam exhibebat, & honorem: quia in re Divinæ reverentiae non errant servi Dei, etiam dum ignorant.

Eucharistia
cultus ferti-
litem no-
bis præbet

Est & ex alio fundamento Sacratissimum Eucharistiae Sacramentum, dignum cultu latriæ, quia talis cultus illi exhibitus, omnem nobis fertilitatem præbet. Quod non operose ex ipsa Scriptura Sacra colligere possumus, Matth. 26. paraturus Dominus

Iesus legerem divinissimi panis, dicebat: *Accipite, & comedite, Hoc est Corpus meum.* Ecce legimus Ecclesiæ messem excrescere, & nullam pluviam, de qua exurgat tantus panis, commemorari. Si in Eucharistia, leges est Divini panis, ubi sunt rigationis aquæ? Respondet S. Damascenus lib. 4. de fide, cap. 14. Dixit Deus: *Hoc est corpus meum: atque omnipotenti eius præcepto, donec ipse veniat, hoc efficitur, ac pluvia huic novæ segeti per consecrationem existit Sancti Spiritus vis inumbrans.* Non potest ergo deficere tantæ segeti pluvia: quoniam ubi apparet triticum hoc vivificum, coalescere, statim illi Spiritus S. pluvia adest. Nam ut dicit S. Ioannes cap. 6. *Hic est panis, qui de calo descendit.* Ecce cibus datur nobis in pane, qui non ascendit de terra, sed descendit de calo. Et quid singulare habet panis iste celestis? Sanè: quia quantumvis terra colatur pro pane terreno, si deficiat, & labores pereunt, deficiente pane. At verò longè aliter accidit in pane celesti, qui si solum ab homine colatur, ut decet, nunquam deficit ex aquarum defectu, nec ex calorum intemperie, ut ingeniosè observat S. Ambrosius in Psalm. 118. serm. 18. *Caro inquit, Dei cibus mihi, & Dei Sanguis est potus, non iam ad satietatem mei annuos expecto proventus, Christus mihi quotidie ministratur, non verebor, ne qua mihi cali intemperies, aut sterilitas ruris imminet, si pie cultus diligentia perseveret.* Benè equidem: nam post summas agrorum diligentias in colendo agro, post cultissimum agrum panis terrenus solet deficere propter iniurias calis, sive ob defectum, sive nimiam abundantiam pluviarum. At verò panis Eucharisticus, si pie, ac debitè à nobis colatur, semper abundat, nec siccitates ullæ, nec ullæ calorum intemperies timentur: quia panis hic Christum præsentem omnis fecunditatis venam in se continet, candorè lucis æternæ.

Sic illum Scriptura Sacra vocat, Numer. 26. *Candor est enim lucis æternæ, &*

Christus
quomodo
candor lu-
cis æternæ

ne, & speculum Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Cum itaque sit candor lucis æternæ, maculari non potest; & cum sit speculum maiestatis, ac imago bonitatis illius, sicut maiestas, & Dei bonitas in omnes se diffundit, ac penetrant; Sic incarnata sapientia, cum sit speculum, debet ad vivum, repræsentare omnia illius, cuius est speculum, atque sic penetrans omnia, illaque pervadens, ac fecundans. Ita de Divina sapientia discurrit Casto, *Quemadmodum ait, quod purissimum ex luce solis prodit, est candor, seu splendore, qui omnia penetrat, absque eo, quod ab ullare inquinetur, aut obscuratur; ita ex luce solis intelligibilis Deus prodit purissima sapientia, omnia illustrans, omnia ut splendor penetrans, atque ita elucet in omnibus, ut nihil sit, quod eam coinquinet, aut obscurat.* D. autem August. lib. 4. de Trinit. cap. 20. per candorem a luce procedentem, intelligit, *Emanationem Filij à Patre.* Et tract. 10. in Ioann. intelligit inseparabilitatem Filij à Patre. Hinc Concilium Toletanum II. & S. Ambros. lib. I. de fide, cap. 4. in candore agnoscunt consubstantialitatem, & æternitatem Filij cum Patre, quatenus est eius candor. ob præsentiam itaque istius candoris in Sacramento Eucharistiae, Honorius III. Papa, cap. *Sanè cum olim de celebrat. Missæ præcepit Eucharistiæ, ferri, & referri lumine præcedere, quia est candor lucis æternæ.*

Porro ista adoratio speciebus Eucharisticis fieri debet sub conditione, si est consecrata Eucharistia. Non est tamen necesse, ut hæc conditio sit explicita, dicendo: *Adoro Sacramentum, si panis est consecratus; si verò non est consecratus, non adoro; sed sufficit implicita, & tacita, ac in habitu; & ita adorantem esse affectum, quod non adoraret, si panis non esset consecratus.* Unde potest absolute coli, quia prudenter credere possumus, consecrationem factam fuisse; qui autem prudenter operatur, non peccat.

ARTICULUS II.

Solvuntur obiectiones.

Obiectio I.
& solutio e-
iusdem.

Obijciunt I. contra corollarium II. Si Christi humanitas eadem latriæ

deberet adorari, quæ adorati eius Divinitas: ergo illi etiam Sacrificiū posset offerri partialiter; sicut offertur Divinitati; quod tamen non videtur admittendum. Respondetur negando sequelam: quia Sacrificium ut nunc est in Ecclesia, offertur ab ipso Christo principaliter per eius ministros, ideoque non offertur humanitati Christi: quia nemo sibi offert Sacrificium.

Obijciunt II. contra alteram partem eiusdem corollarij. Ea quæ Christum tetigerunt, adoranda sunt adoratione latriæ: ergo multo magis humanitas Christi etiam præcisè sumpta. Respondetur negando consequentiam: licet enim humanitas Christi semper adoranda sit adoratione latriæ, si consideretur ut coniuncta verbo; quemadmodum ea quæ Christum tetigerunt adorantur adoratione latriæ, non secundum se, sed per ordinem ad Christum. Tamen si Christi humanitas præcisè sumatur, abstrahendo à Verbo Divino, adoranda est adoratione hyperdulæ; iam verò ea, quæ Christum tetigerunt, præcisè, & secundum se, nullam adorationem admittunt.

QVÆSTIO V.

An Sancti sint adorandi.

Suppono I. Sanctos esse in triplici differentia. Alij enim sunt Canonizati, alij beatificati tantum. Alij nec Canonizati, nec beatificati. Est autem Canonizatio duplex. Una peculiaris, seu particularis in aliqua provincia, quæ antiquitus pertinebat ad Episcopum illius Provinciae. Sed talis modus Canonizandi iam prorsus sublatus est per Alexandrum III. & Innocentium III. qui videntes non paucos abusos circa Sanctorum cultum, decreverunt, ut in posterum nullus coleretur, tanquam Sanctus, sine Romani Pontificis approbatione. ut habetur in capitulo I. & 2. de reliq. & vener. Sanct. Altera Canonizatio est generalis pro tota Ecclesia, & hæc iuxta communem Doctorum sententiam, ad solum Pontificem spectat.

Obiectio
II. & solu-
tio eiusdem.

Sancti sunt
in triplici
differentia

E

at, ut expresse habetur cap. *Andi-
vimus*, & cap. *ex eo*, de reliq. & *ve-
ner. Sancti*. Et cap. *Venerabili de testibz*,
& *attestatoribus*. Ratio: quia ad Sum-
mum Pontificem pertinet, propone-
re toti Ecclesiæ, quid sit agendum
in materia Religionis. Et sic propri-
um est Pontificis canonizare, ita ut
neq; Episcopus, neq; Legatus à La-
tere, neq; Collegium Cardinalium
Sede Apostolica vacante, neq; Con-
cilium Provinciale, aut generale pos-
sit canonizare, non interveniente
auctoritate Pontificis.

Beatifica-
tio cum a
nonizatio-
ne particu-
lari conge-
ritur

Suppono II. Beatificationem idē
esse, quod canonizationem particu-
larem, quæ nihil aliud est, nisi con-
cessio Pontificis, ut aliquis possit ap-
pellari Beatus, & aliquando in cer-
ta Provincia, aut Religione, possit
certo tempore, & die, divinum offi-
cium de eo celebrari. Convenit er-
go beatificatio cum canonizatione,
I. quia utraq; ad Summum Pontifi-
cem pertinet. II. quia per utrumque
actum, cognoscitur defunctum esse
in gloria, per canonizationem qui-
dem in forma declarativa, & pronū-
tiativa; per beatificationem verò, in
forma indultiva, & concessiva. III.
quia tam beatificatio; quam cano-
nizatio, aliquis cultus sacer defertur.

Beatifica-
tio & cano-
nizatio in
tribus diffi-
runt.

Differunt autē I. quia beatificatio
non est ultimum iudicium, aut decla-
ratio hominis defuncti quoniam post
beatificationem restat adhuc canoniza-
tio; canonizatio verò est ultimum iu-
dicium, & sententia de Sanctitate, atq;
gloria hominis defuncti. Unde post
beatificationem maius adhuc examē
fieri solet, exactioresque diligentia,
circa examinandam vitam, & sancti-
tatem, ac miracula hominis canoniza-
zandi. Differunt II. quia cultus de-
ferendus beatificato, restringitur ad
certum genus personarum, & tem-
poris. Atq; sic canonizatio, & beatifi-
catio, differunt accidentaliter per ma-
iorem, & minorem solemnitatem, ut
docet Felix Confessorius, in suo tra-
ctatu de Canonizatione, cap. 2. num.
5. 6. & 7.

Suppono III. Homines Sanctos co-

li posse, aut cultu publico, aut cultu
privato. Cultus publicus, & solemniss-
ime est, qui nomine, totius Ecclesiæ,
& tanquam ab ipsa institutus Sanctis
defertur, unde ad cultum publicum,
non sufficit, ut fiat publice. & coram
multis. Proinde cultus publicus non
est ille, qui publice fit nondum cano-
nizatis, per omnes fideles eiusdē loci,
aut locorū convicinarū, etiam si esset
totius regni, ut docet Molfesius in
addit. ad quæstiones consuetudinū
Neapolitanarum tantum, tom. 2. cō-
clus. 45. num. 20. quia talis cultus
non fit numine Ecclesiæ, & tanquam
ab ea institutus. Cultus verò priva-
tus ille dicitur, qui non exhibetur,
tanquam institutus ab Ecclesia, &
nomine Ecclesiæ, sed ex peculiari
devotione colentis, privatim, licet si-
mul fiat & publice ab omnibus po-
pulis, etiam totius; imò etiam si Sa-
cerdotes superpelliceo induti recipe-
rent dona, quæ voti reddendi gra-
tiā, fideles populi offerrent: hoc e-
nim potius respicit decentem modum
recipiendi talia dona; quam ut de-
notet publicum cultum. Ita Molfesius
citatus. num. 21. Solum ergo il-
le cultus est publicus, qui fit nomi-
ne Ecclesiæ, & ab ea institutus est,
ut sunt officium divinum, Sacrificiū
Missæ, & alia, quæ pro Sanctis Cano-
nizatis, ac beatificatis, sunt determi-
nata ab Ecclesia.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio I. Sanctis hominibus Ca-
nonizatis debetur honor, & adora-
tio. Probatur I. ex definitione Sancti-
tatis, quæ à S. Dionysio lib. de Divi-
nis nominibus, cap. 12. talis tradi-
tur: *Sanctitas est ab omni scelere libera,*
perfecta, ac omni ex parte intaminata,
puritas, iuxta quam definitionem D.
Paulus ad Ephes. 5. num. 25. dicit:
Dominus dilexit Ecclesiam, & seipsum
tradidit pro ea, ut illam Sanctificaret mū-
dans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhi-
beret ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non ha-
bentem maculam, aut rugam, aut aliquid
huius mundi, sed ut sit Sancta, & immacu-
lata.

Sancti pos-
sunt coli a-
ut cultu pu-
blico, aut
privato.

Sanctis ca-
nonizatis
debetur ho-
nor, & ado-
ratio.

laia. Super quæ verba S. Basilii Se-
leuciæ Episcopus orat. I. de Incarn:
fic discutit: *Vi ille enim, qui naturā*
sua impatibilis est, animadvertit nos prorsus
deploratus, omneq; præsidium, quod ex
claris operibus peti solitum est, abesse, i-
mò verò certum propter prava opera exi-
tium adesse, totumq; quod reliquum erat,
modi esse, quod omnes in eius nihilum redi-
gere posset, quadam mox Sympathia, si ita
tamen loqui fas, est, tactus, iram, quam
iuste promeriti eramus, convertit in a-
morem, quo prorsus indigni eramus. Ita-
que ad depravatam imaginem mittit i-
maginis auctorem, quo benignitatis suæ
coloribus illam reformat. O verè Sym-
pathia ductus! hæc enim mutuam
quandam rerum inter se cognitionē
significat, quā inter Dei, animæq;
pulchritudinem ex ipsius reperitur
gratia. Ob hanc ergo nullis præce-
dentibus meritis ductus, Summus il-
le pulcher, ne similitudinariam eius
amitteret pulchritudinem, quasi à
Sympathia adactus, non Angelorū,
sed hominum naturam apprehendit.

Christus in
horto ex a-
more ani-
marum san-
guine suda-
vit & crucē
sustinuit.

Hanc Ecclesiæ sponsæ suæ, & ani-
marum fidelium pulchritudinem vi-
dens in terris Christus Dominus, Re-
demptor noster, ita amore eius incen-
sus, & capus extitit, ut licet in angu-
stia positus, sanguineusq; sudor é ve-
nis eius seaturiret; tamen hoc sibi
gaudio in horto ab Angelo proposi-
to, animarum scilicet in antiquæ for-
mam pulchritudinis restitutione, ac
redemptione, ad sui nominis gloriam
extollendam, *sustinuit crucem confusio-*
ne contempta, ad Hebr. 12. magis illam
appretians pulchritudinem; quia Dei
pulchritudinis similitudinem expri-
mebat; quā ipsam vitam suam, licet
esset vita Divina, contempsit confu-
sionem, & pro nihilo duxit, quod pas-
surus esset, considerans inter præcla-
rissima redemptionis præmia, redu-
ctionem in suam pristinum imaginis
Divinæ splendorem, ac pulchritudi-
nem, hominisq; etiam exaltationem,
qui per peccatum in brutale animal
degenerauerat, in consortium divinæ na-
turæ, ex tantis propemodum anima-
libus tantos constituens Deos per gra-

tiam, ipse qui erat Deus per naturam.
Ex quo, licet hominē redemit Chri-
stus, tas est dicere, quod alterum re-
demerit Deum per gratiam, mortuos
hos Deos secum conuiuificans, ac re-
suscitans, præmiū suæ reportans pas-
sionis, ante Sanctissimum Patrem eos
constituit, qua visione gaudius Pater,
ac lætatus, se in illis prospiciens, &
suamet pulchritudine se delectans,
Filiumq; extollens suum, ac supra
omnem eum eleuans creaturam, in
dextera sua sedis eum sedere fecit; meritō
illi sceptrum tradens suæ potentia, &
sub pedibus eius inimicum proster-
nens pulchritudinis, imaginisq;
suæ, iuxta illud Ioan. 10. *Propterea di-*
ligit me Pater, quia ego pono animā meā.
Vnde meritō dici potest, Deum amo-
re deperisse, & ut ore S. Dionysij lo-
quar, *extasim passum fuisse*, pro imagi-
ne pulchritudinis suæ, quā nil pul-
chrius, quando cum Christo in cele-
stibus regnat. Ait D. Hieronymus in
cap. 51. Isaia: *Quid pulchrius; quā-*
ut forma serui fieret forma Dei, & sederet,
& regnaret cum Christo in celestibus.
Cum autē ita reformatio Divinæ pul-
chritudinis, & imaginis, maxime re-
splendeat in sanctis Dei, iam ab omni
macula depuratis, quis non fatebitur
eos honorandos esse: nam si homi-
nibus ab omni scelere liberis, omniq;
ex parte incontaminatis debetur ho-
nor, multo magis sanctis canoniza-
tis, qui illi increata puritati præsentem
assistunt.

Probatur II. *Conclusio.* Quia ita
definitum est in pluribus Concilijs,
præsertim in Nicæno I. can. 6. & in
Trident. sess. 25. in principio. Hinc
ex Scriptura Sacra constat, homini-
bus Sanctis honorem à multis fuisse
exhibitum. Nam I. Reg. 28. Saul ado-
rauit Samuelem, quando ei post mor-
tem apparuit; & tamen ob hoc eum
non reprehendit, respondens I. Reg.
18. *Quid interrogas me, cum Dominus*
recesserit à te, & transierit ad emulum
tuum. Super quem locum commen-
tatores Scripturæ Sacre deducunt,
Saulē bis peccasse, Deumq; offen-
disse. Primò, offerendo Sacrificium,
non

Probatio
II. Conclu-
sionis.

non expectato Samuele, iuxta præceptum Domini, & ob hoc peccatum Deus illum puniuit, auferendo regnū non ab illo, sed a filiis eius. 1. Reg. 13. n. 13. *Stultē egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi, quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israël in sempiternum, sed nequaquam regnum tuum ultra confurget.* id est, ultra te, ad filios tuos, ut exponit Glossa. *Secundō, peccauit contra præceptum Domini, peccatores non castigando.* Vbi aduertendum, non peccasse quidem Saulem simpliciter non castigando, quia defacto castigauit: occidit enim Amalechitas, & Agag regem eorum; sed quia non castigauit eo rigore, quo Dominus ei præceperat, nimirum multos seruando Amalechitas, ouesq; & boves eorum. Ecce propter prius inobedientiæ peccatum, non deseruit Saule Deus, sed cum illo existens prosperabatur in cunctis. 1. Reg. 14. *Et Saul confirmato regno super Israël peragrabat per circuitum, aduersus omnes inimicos eius, & quocumq; se vertebat, superabat.* At vero post secundum peccatum, post peccatum negligentia vindicationis, iustitiæq; vindictiue, totaliter Deus ab illo recessit, respondente Samuele: *Proiecit te Deus, ne sis Rex, prout effectū ab illa die non fuit Rex amplius; Tum, quia ut censerent Doctores, pacifice amplius regnū non tenuit: tum, quia semper vixit in metu, & tremore; tum, quia non amplius victoriam de inimicis reportauit.*

Quid ergo censetis, fiet cum illis, quibus ex officio ineūbit, serio in delinquentes animaduerrere; & tamen ita iustitiam administrare negligunt, ita sunt desides, ut delicta omnino impunita mancant, ipsumq; Deum ad eā vindicandā per se compellant. Quod grauiter Petrus Damianus lib. 1. Epist. 6. in desidiā Heli Sacerdotis filios non punientis suos, ita edisserit: *Planē sicut benedictione digni sunt, qui culpas corrigunt; ita maledictioni obnoxij sunt, qui peccatoribus blandiuntur, iuxta illud maledictus, qui prohibet gladi-*

um suum à sanguine. Hieremias 48. n. 10. *A sanguine quippe gladium prohibet, qui se ab inferenda reprobis ultione digna coercet.*

Audite hæc Reges, audite Principes, qui gladium iustitiæ portatis, Deus à Saule abstulit regnum, quod debitum iustitiæ rigorem non seruauerit, palam ostendens se à talibus regnum ablaturam, penitusq; ab eis recessurum; ita ut maneant imbelles, infortunati, destituti, omniaq; eis in malum cedant. Ita, ut licet sint Reges, non regant; licet sint in throno, non ut reges in illo resideant; licet possideant regna, non illis fruantur, sed semper in angustiis sint, in timoribus, in perturbationibus, in bellis: & ut quod caput rei est, ut quolibet misero homine, miserabiliores euadant. Hinc D. Bernardus lib. 4. de consideratione ad Eugenium, tales requirit Principes, *ut Egyptijs Moysen, fornicantibus Phinees, Helias idololatri, Helisæus auaris, Petrus mentientibus, Paulus blasphemantibus, negotiatoribus Christus esset.*

Neq; solum Saul adorauit Samuelem, verum etiam Abdias adorauit Eliam, eo quod Sanctus esset, & Prophetā Domini. 3. Reg. 18. imō & filij Prophetarum adorauerunt Eliseum: quia spiritum Eliæ in eo requieuisse intellexerant. 4. Reg. 2. *Pater mi, Pater mi, currus Israël, & auriga eius.* Vbi Heliam, & currum, & aurigam vocauit Eliseus cum pueris, *currum*, qui ab alijs regitur, ad significandā Helias obedientiam alijs; *aurigam* verò, qui regit, ad ostendendam optimam eius gubernationem. Ait Lyranus in caput 9. libri primi Regū: *Currus, qui ducitur, hic ponitur primò, & auriga, qui ducit, secundò: ad ostendendum, quod ille bene ducit regendo, qui primò fuit ducibilis in obediendo.* Ex quo loco D. Bernardus infert epist. 42. *Designatio subiectionis, Prælationis reddit indignum: ergo sanctis debetur honor, & adoratio.*

Probatur III. ratione: quia ut docet Aristoteles I. Ethic. cap. 5. & lib. 4. cap. 3. virtuti debetur honor. Unde Chri-

Deus Principes iustitiam non ad ministrantes deseruit.

Helias cur vocatus est, currus & auriga.

Probatio III. Conclusionis.

de Christus Ioan. 12. iusto promittit: *Honorificabit eum Pater meus.* & Psalm.

138. *Nimis honorificati sunt amici tui Deus.* & ad Rom. 2. *Gloria & honor omni operanti bonum: ergo sanctis debetur honor, à nobisq; illis exhibendus est.* Consequentia patet: quia quod mortui sint, & nobiscum non degant, id illos non reddit minori honore dignos, cum sint in feliciore, & securiori statu, viramq; sanctiorem agant, cum Christo regnantes: Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Sancti ab omnibus publice sancti & haberi & appellari debent.

Corollarium I. Adoratio, siue cultus, qui solet deferri Sanctis canonicis, consistit, in primis in hoc, ut ab omnibus publice & appellentur, & habeantur sancti, vel ob id ipsum, quod Deus in tantum eos honoret, ut seipsum specialiter eorum Deum dici voluerit. Exodi 3. *Ego sum inquit, Dominus Deus Patrum vestrorum, Deus Abraham Deus Isaac, & Deus Iacob, hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generatione, & generationem,* quasi non satis ipsi esset, quod nostrā communicaturus foret imaginem, substantialemq; similitudinem, nisi & communicatio etiam esset nominum, ita, ut totus ipse homo fieret, non solum nostram recipiens naturam, sed & nomen, ita amore impatiens, ut quia tempus nondum aderat carnis communicationis, appeteret nominis, & quia homo adhuc dici non poterat, Deus hominis nominari voluit, & esse; ita eum amans, ita eum diligens, & pro illo sic deperiens, ut meritò exclamet D. Chrysost. homil. 4. de fide Abraham, ita scribens: *Apud homines à Dominis serui, à maioribus minores appellationem sumunt. Apud Deum autem contra, Dominus à seruo denominatur.* Quod idē Deum fecisse conicio ex mente Philonis lib. de Abraham, ut ad orationem confugientes à spe bona nō excluderemur; quando Deum nostra aspicieremus habentem, sua nobis elargiturum minimē dubitamus: *Deus enim non habet opus nomine,* inquit Philo; *& tamen humano generi suum nomen elargitus est, ut habentes re-*

fugium ad preces, & supplicationes, à spe bona non excluderemur.

Secundō, cultus Sanctorum canonicorum consistit in hoc, ut inuocentur in publicis precibus. Cuius rei sufficiens documentum habemus in Salomone, Regum sapientissimo, qui sapientiam assequi exoptans, ut facilius Deum ad eam sibi infundendam impelleret, ab inuocatione sanctorū incepit. Sapient. 9. *Deus Patrum meorum, & Domine misericordie, &c. da mihi sedium tuarum assidricem sapientiam.* Controuertitur inter expositores sacrarum literarum, de quibusnam intellexerit Salomon Patribus, an de proprijs scilicet de Dauide, & Bersabea; nūm certē de tribus illis communibus, puta de Abraham, Isaac, & Iacob. Et quidem non desunt, qui existiment, Salomonem intellexisse de proprijs parentibus, eo quod peculiaria beneficia in Dauidem, & Bersabeam à Domino Deo collata fuerint. Nihilominus verius alij, ut Holcorth, & Lyranus asserunt, Salomonem intellexisse, de tribus illis communibus. Quod deducit ex familiari Hebræorum usu, in oratione Patriarcharum nomina recolentium, ut potē singulatiū Dei amicorum. Non fuit ergo ausus, solus à Domino Deo sapientiam petere, nisi precibus, & patrocinijs sanctorum sussultus, ut Deū sibi magis promptum, & facilem redderet ad largiendum, qui sanctis suis intercedentibus nihil denegare solet.

Sic idem Salomon templum Hierosolymitanum edificaturus, à Rege Tyri virum eruditum expetierat, cuius consilio omnia ageret, & institueret. 2. Paralip. 2. *Mitte ergo mihi virum eruditum, qui nouerit operari in auro & argento, & are, & ferro, purpurā, cocino, & hyacintho, & qui sciat sculpere celaturas cum his artificibus, quos mecum habeo in Iudæa, & Hierusalem.* Superflua profectō non ne mini videretur, hæc diligentia Salomonis. Nam quorsū petijt Salomō, qui erat omnium sapientissimus, omnia callebat, omniaq; sciebat? qui exactissimā templi descriptionem, & exemplar à Patre ac-

Deus ad in tercessionē sanctorum facilius bona sua elargitur.

Salomonis prudentia in structura templi.

tre acceperat. I. Paralip. 28. Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, quam ei declarauit, esse descriptionem ipsius Dei, ibidem numero 19. inquit: *Omnia uenerunt scripta manu Domini ad me, ut intelligerem omnia opera exemplaris.* Insuper, non solum ei reliquit totum auri pondus, & argenti, verum etiam per singula distributum vasa. num. 24. *Aurum in pondere per singula vasa, ut nihil superesse videretur difficultatis ad perfectionem templi.* Quam ergo ob causam postulauit virum eruditum? si utiq; artifices in regno defuissent, cōtūtilissime extra regnum quærerentur; at cum adessent, quæ necessitas? ut inquit, *sciat sculperet celaturas cum his artificibus, quos mecum habeo in Iudæa, & Hierusalem.* Ergo habebat artifices, imò prudentissimos.

Ne miremini: habuit fateor Salomon in regno suo viros prudentes, & scientes; sed ultra hos quæsiuit in alieno regno, scientissimos, & prudentissimos, qualis erat Hira, ut de illo testatur Rex Tyri 2. Paralip. 2. *Misi ergo tibi virum prudentem, & scientissimum Hiram Patrem meum.* Prudentissimum itaq; erat consilium Salomonis, quod videns non esse talem in regno suo, foris quærendum existimauerit, nulli parcens labori, nulli diligentia, nullis sumptibus, quamuis ipse & sapientissimus esset, & exemplar templi ædificandi bene calleret, multosq; secum haberet artifices. Ex qua doctrina colligant Principes, quantoperè illis necessaria sint consilia: Si enim sapientissimus Salomon illa exquisiuit, licet talis esset, adiutoremq; petijt, & sine illo non est ausus templum inchoare, quamuis optimè templi exemplar calleret, artificesq; plurimos haberet, quid Principes huius mudi facere debent, quibus non templum vnum ædificandū est, sed regna, & imperia gubernanda? Quibus non ligna sunt incidenda, nō lapides sculpendi, sed homines, cordaq; hominum regenda? Quibus nō mortuæ formandæ sunt picture, sed homines faciendi iusti? Qui non ad-

aptare lapides, sed iustitiæ, & veritati conformare subditos debent? Qui insuper nec prototypum habent certū, ac euident, sed valde incertum, quid secuturum sit. Hinc profecto euenit, ut nesciant alios bene regere, qui se ipsos ab alijs regi non sinunt. Salomon ergo sicut noluit sine adminiculo prudentissimi artificis templi ædificationem inchoare; ita non fuit ausus, sine patrocinio sanctorum sapientiam à Domino Deo postulare.

Et meritò equidem: Deus enim sanctorum intercessione, imò etiam memoriā tantum, quia aliquando rogauerunt, solet gratiam conferre, & misericordiam suam elargiri. Cum enim Deus subuerteret ciuitates Sodomitarum, & regiones illorū, ait Scriptura Sacra Genes. 19. *Recordatus Abraham, liberauit Loth de subuersione urbium, in quibus habitauerat.* Mirum est, Loth iustus erat; & tamen ut liberaretur, non solum eius iustitia, verum & memoria Abraham, eiusq; orationis necessaria fuit, ut conseruatio Loth non solum eius iustitiæ, sed etiā orationibus fratris tribueretur: quia Deus sanctorum inuocationem expetit. Audite D. Chrysost. in citatum scripturæ locum, ita fantem: *Quid est, recordatus est Deus Abraham? hoc est, petitionis, quam fecit, ne simul perdat iustum cum impio. Cur igitur dixerit aliquis, propter orationem Patriarchæ iustus seruatus est, & non tantum propter suam iustitiam? ita certè propter orationem Patriarchæ. Quando enim, quod ex nobis est simul asserimus, & accessit intercessio Sanctorum, plurimū nobis confert.* Ponderate verba hæc vltima: *Intercessio Sanctorum ad nostram iustitiam plurimum confert.* illud nimirum, ut quod ipsa ex se non valet, intercessione valeat Sanctorum. Forsan non fuisset liberatus Loth à flammis, licet iustus, nisi oratio Abraham accessisset. Colligo id ex eo, quia ad illum erudendum coactio fuit necessaria, ita ut nolentem exire, violenter Angeli eduxerint. Ait Scriptura Sacra: *Dissimulante eo, apprehenderunt manum eius, & manum uxoris, & duarum filiarum eius, eò quod parceret illi Domi-*

Loth liberatus per orationem Abraham.

Loth eum reuocabat exire à Sodomis,

Propter uoluntatis & electionis malum.

nus. Mirum est, dicit Apostolus Petrus epist. 2. cap. 1. animam Lothi inter cruciatus vixisse apud Sodomitas, & à nefandorum iniuria oppressum. Vnde ergo illi tanta resistentia: ut exire detrectauerit? Respondet S. Ambrosius, ut suis persuaderet discessum. Abulensis, & Lyranus consent, ut pro periculis oraret: semper, inquit, retardabat, quærens misericordiam Dei super populum. Rupertus verò putat, id factum esse, ob amorem diuitiarum, familiariumq; rerum: Cum, inquit, percelleretur nuntio instantis periculi, dormitantes oculos, & amore diuitiarum pressos auerteat à lumine præsentis. Mea verò sententiā, Loth renuit exire, quia ipse spontè illuc introierat, ipse sibi talem locum elegerat, non cum Deus in illum adduxerat: dixerat enim illi Abraham: *Ecce vniuersa terra coram te est, recede à me obsecro, si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo; si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergā.* Quid ergo ille? non ad Deum mentem, ut pareretur, eleuauit, ut ipsum dirigeret; sed ad suos se conuertens oculos, sensusq; ab illis deuictus Sodomam elegit: *Eleuatis itaq; Loth oculis, vidit omnē circa Iordanis regionem, quæ vniuersa irrigabatur sicut Paradisus Domini.* Quid ergo mirum, quod Deo iubente recusauerit exire, qui illuc sua intrauerat voluntate? Quid mirum, si delusus est, qui plus oculis; quam Deo fidit. Meritò itaq; deceptus est, qui ex se locum illum elegit, nihil Abrahamo deferens. Sic concludit D. Chrysostomus: *Oportebat, inquit, nepotem, cum tantam experiretur æquitate Patriarchæ, parem rependere honorem, & ei potius voluntatis electionem concedere, dehebat hoc facere, ut potè iuuenis & cui negatum concupiscere plura posse, atqui ipse primas partes, ut putauit arripuit, & electionem fecit.* Ipse ergo carnaliter locum contemplanus, oculis persuasus, nullo Dei adhibito consilio, locum elegerat, & ideò non est mirum, quod exire recusauerit.

Hanc genuinam rationem illius, resistentiæ coniugio ex illis scripturæ Sacra vltimis verbis: *eò, quod parceret*

illi Dominus. At quid tunc illi parcebat Dominus? sanè negligentiam, & torporem exeundi. Quocirca nisi Domini indulgentia accessisset, sine dubio Loth periisset. Vnde Caieranus super illa verba: *eò, quod parceret Dominus, ita scribit: Ratio violentæ salutis redditur, non iustitia mulierum, nec iustitia Loth: sed misericordia Domini peculiaris erga Loth.* Nam ut benè Lippoman^o, in catena aduertit: *Indulgentia non solum peccatorum est, quæ fecimus; sed eorum quod, quæ per gratiam Dei præuenti omittimus, in quorum occasione non incidimus.* Negligens ergo Loth, licet iustus, imperfectus licet bonus: dum ad Diuinam vocationem torperet, ad sui liberationem imparem se, vel ut sic loquar, iustitiam etiam suā imparem reddebat. Quid igitur, accessit deprecatio fratris, & quod propria impetrare non valuit iustitia, impetrauit intercessio Abrahami, ut non solum vocaret; verum etiam ex intercessione Sancti, cogeret eum Deus, efficaciterq; liberaret.

Tertiò, cultus Sanctis canonizatis debitus consistit in eo, ut in memoriā illorum templa dicentur Deo. Cuius euidentissima ratio, quia eos incarnata sapientia supra modum nobilitauit: si enim teste Arumeo discut. 16. de nobilitate, apud Græcos illi nobiles vocabantur, qui à stirpe Regia, aut Heroum, puta Herachidarum, Bacidarum, Cecropidarum originem ducebant: aut qui ob res tum à se, tum à maioribus gestas publico decreto coronam auream, immunitates, statuas, victum in Prytæneo, alijsq; publicis in locis, optimatum, populique decreto, addita laudatione consequebantur. Quāto magis Sancti nobilitati sunt, qui ab ipso Deo originē ducunt, iuxta illud D. Pauli: *ipsius enim & genus sumus.* Qui iuxta D. Petrum 1. Petri 2. sunt *genus electum, gens Sancta, regale Sacerdotium.* Qui ob res præclaras, illustres, ac supra humanū captū admirabiles, ab illis gestas meruerunt ut diuino, humanoq; decreto, coronas, statuas, imò & templa, etiā dum viueret, eis homines consecrarent. Sic Petro, Sic Io-

In memoriā am Sanctorum templa Deo dicari debent

Principes sine bonis consilijs, non bene regna regunt.

sic Ioanni, sic Paulo adhuc viuenti-
bus templa exhibita fuerunt, vt refert
Lyranus in cap. 24. Matthæi, super
illa verba: *Et prædicabitur hoc Euange-
lium*. imò & Baronius tom. 1. p. 342.
Quid melius, quid præclarius? consi-
derate quæso, quis erat Petrus, quis
Ioannes, quis Paulus? omnes equi-
dem pauperes, ex communi plebe,
indocti, ac idiotæ; animaduertite au-
tem postea, ad quid ex obsequio, &
famulatu Christo Domino præstito
deuenerint, & obstupescite.

Imò quid loquor de Petro, & Pau-
lo, attendite tot alios Sanctos, qui ex
seruicio Christi, ad tantam gloriam
euoluerunt, vt licet infimi, licet vlti-
mi, vilissimi, supra Reges, supra Dy-
nastas exaltati sint, ad pedes suos il-
los prostratos habentes, & hoc vnde?
nisi quia in solo Deo, omnem suam
gloriam, honoremque reponebant,
propter quod in eis completum est il-
lud Isaia 26. n. 4. *Sperastis in Domino
in seculis æternis, in Domino Deo forti in
perpetuum, quia incuruabit habitantes
in excelsis, ciuitatem sublimem humilia-
bit, conculcabit eam pes, pedes pauperis,
gressus egenorum*. Hoc videmus in
Apostolis, alijsq; plurimis Sanctis, qui
cum pauperes essent, nulliusq; nomi-
nis, respectu summorum Regum, &
Principum, Christus sic eos nobilita-
uit, ad talemq; euexit gloriam, vt an-
te suos pedes ipsos Reges, ipsosq; im-
peratores habeant.

In memori-
am Sancto-
rum Sacri-
cia Deo of-
ferri debet

Quartò, cultus Sanctis canoniza-
tis debitus, consistit in hoc, vt in eo-
rum memoriam Sacrificia Deo offe-
rantur, vel ob hoc ipsum, quia Sancti
Dei sunt murus Ecclesiæ inexpugna-
bilis, super quem Deus ipse requie-
scit, Amo 7. vbi dicitur: *Deum vidit
statum supra murum litum*. Septuaginta
legunt: *Ecce Dominus stabat supra
murum adamantinū, & in manu eius ada-
mas*. Accommoda profecto expositio:
murus enim litus ille dicitur, qui
contra imbrium tempestatumq; illi-
tus est iniurias, vnde perinde est dice-
re murum litum, ac fortem, valentem,
inexpugnabilem. Dominum ergo
vidit Propheta stantem, super murum

litum, id est, super Ecclesiam. For-
tis equidem est Dei Ecclesia tanquam
murus, at vnde illi tanta fortitudo,
nisi ex pretiosi illius Diuini sanguinis
littura? ideo muros habet adamantinos,
at quomodo linitur? equidem
Sanctis Dei, qui tali sanguine eam li-
nunt, imò & suo, adimplentes in suo
corpore, quæ passionibus Christi de-
sunt, patientes opprobria, & illusio-
nes, sufferentes gladios, ignes, &
quidquid tormentorum humana ma-
litia adinuenire potuit: ob quod San-
cti adamantes Diuini, manibus supre-
mi Regis digni habiti sunt. Audite
originem homil. 3. in Hieremiam sic
discurrentem: *Quid enim aliud est iste
adamas, nisi Sanctus quislibet, qui veluti
adamas non cedit vllis ictibus inimici, sed
quæ magis percubitur, eo magis resistit, &
clarius emicat*. Sanctis itaq; Dei, ve-
lut muris adamantinis, Ecclesia Chri-
sti inexpugnabilis, nullisq; persecu-
torum machinationibus vincibilis
redditur.

Quintò, cultus Sanctis canoniza-
tis debitus consistit in hoc, vt dies fe-
sti in memoriam eorum celebrentur,
vel eapropter, quod Sanctorum pa-
trocinij plus fidendū sit; quam Du-
cibus, vnde meritò certi dies deligē-
debent, quibus populus à laboribus
quiescens eos tanquam patronos su-
os debito cultu veneretur. Enimue-
rò non sic apparent gloriosi Principes
ex facinoribus ducum suorum; quam
ex Sanctorum precibus ad Deum su-
sis. Hoc perbellè agnouit Ioas Rex,
qui vnus Elisæi Prophetæ orationem
pluris æstimabat; quam totum robur
vniuersæ militiæ suæ, 4. Reg. 13. *Elisæus
agrotabat infirmitate, qua & mortu-
us est. Descenditq; ad eum Ioas Rex Israël,
& flebat coram eo, dicebatq;: Pater mi,
Pater mi, currus Israël*. Ecce multi
currus erant potentissimo huic Regi,
multi armati duces, qui eius gloriam
perennem redderent apud hostiles
gentes; & tamen in vno Elisæo mo-
riente ita desiebat, quasi nullus iam
triumphalis currus ei superesset, in quo
posset gloriari, & de hostibus trium-
phare. Verum ne miremini: quia
piissimus

In memori-
am Sancto-
rum dies
festi sunt
instituendi

Ioas Rex
mortem Eli-
sæi delecta-
bat.

piissimus ille Rex à Sancto Propheta
plus gloriæ habebat apud hostes; quæ
à cæteris ducibus sui exercitus. Ait
Iosephus lib. 9. Antiquit. cap. 8. *Cum
Elisæus agritudinem incurrisset, venit
Israëlitarū Rex visitare eum, & dum
eum in nouissimis inuenisset, flere
cepit eo vidente, & ingemiscere,
Patremq; & scutum sui regni vocare; præ-
ter eum se dicens, nunquam contra hostes
armis egisse, sed illius prophetiæ, sine dimi-
catione vicisse, qui dum à vita discederet,
Hebræos inimicis captiuados relinqueret*.
Ita ergo bonus Rex non ducibus for-
tissimis, sed vnus Sancti Prophetæ
Elisæi precibus, omnes sui regni for-
tunas, & victorias, gloriæq; acceptas
referebat. Qui si diutius mansisset in
viuis, etiam sine armis, & ducibus,
sperasset Rex gloriificanda sua imperia.

Imagines
Sanctorum
sunt depin-
gendæ.

Sextò cultus Sanctis canonizatis
debitus, consistit in hoc, vt depingan-
tur publicè imagines eorum, certo
quodam lumine, & radijs, in signum
luminis, & gloriæ, quam habent in
cælis. Insuper, vt eorum reliquiæ pu-
blicè venerentur. Quod duobus mo-
dis fieri potest: Primò, totam adora-
tionem referendo in Sanctum, qui
per illam imaginem repræsentatur.
Secundò, dirigendo adorationem ad
vtrumq; simul, scilicet & ad Sanctum,
& ad imaginem, tanquam ad vnu
obiectum mente conceptum, vt do-
cet S. Thomas 3. p. q. 25. ar. 4. & 5.
Porro per reliquias Sanctorum, intel-
liguntur corpora, ossa, cineres, &
vestes, quæ attigerunt corpora eo-
rum.

Potest ali-
quis cano-
nizari licet
non fuerit
beatificatus

Licet autem canonizatio sit pu-
blicum Ecclesiæ testimonium, de vi-
ta, sanctitate, & gloriâ alicuius ho-
minis iam defuncti, simulq; iudicium,
& sententia, quæ determinantur illi
honores, qui alijs Sanctis debentur;
non est tamen de necessitate canoni-
zationis, vt vniuersalis Ecclesia obli-
getur ad recitandum Diuinum officiu-
m: cum multi sint canonizati, de
quibus non vbiq; recitatur officium.
Similiter licet vt plurimum canoniza-
tionem soleat præcedere beatificatio;
id tamen non est de necessitate, vnde

potest aliquis canonizari, licet non
fuerit prius beatificatus. Ita Turria-
nus in 2. 2. D. Thomæ, disp. 7. de beatifi-
catione Sanctorum dub. 1.

Corollarium II. Adoratio San-
ctis canonizatis debita, non est latria,
nec hyperdulia. Ratio primi: quia
latria non creaturæ, sed soli creatori
deferri potest, ut supra ostensum est.
Ratio etiam secundæ est: quia hyperdu-
lia debetur soli Beatz Virgini, quæ li-
cet minori adoratione, quam Deus a-
dorari, debeat, cum sit pura creatura;
debet tamen coli, & adorari maiori
cultu, atq; adoratione; quam cæteri
Sancti, & Angeli, nimirum hyperdu-
liâ, id est, supra duliâ, eo quod Be-
ata Virgo sit omnino Sanctissima,
perfectissima, plena gratiæ, & Mater
Dei. Homines itaq; Sancti canoniza-
ti, adorandi sunt adoratione duliæ,
quæ est cultus, & seruitus longè in-
ferior, & minor; quam sit latria.

Quod sic concipiet. Sancti habent
quandam Diuinitatem à gratia Dei,
unde gratia à Theologis definiri so-
let, quod sit participatio quadam Di-
vine nature, ut quod Deus est in se
per naturam, id homo sit per grati-
am ipsius. Sic bonus est Deus per na-
turâ, & homo dicitur bonus per grati-
am: Deus est Spiritualis per naturâ;
homo autem Spiritualis per gratiam:
Deus est Omnipotens per naturam,
& homo omnipotens per gratiam.
iuxta illud Psalm. 81. *Ego dixi, dii es-
sitis, & filij excelsi omnes*. Homo igitur
fit Deus per gratiam, ita tamen, ut
substantia hominis non deperdatur;
sed ea remanente, appareat in ipso
Dei participata natura, & veluti De-
us reputetur. Ad eum modum, quo
ferrum ignitum, quod remanente ei-
us substantia, totus ignis foris appa-
ret, & quod ignis per naturam, fer-
rum per communicationem tenet,
lucet cum sit obscurum, transparet
cum sit opacum, fit leve, cum gravi-
tatem innatam habeat, ardet cum sit
frigidum; ita ut ignem certè diceres,
non ferrum, si nunquam alium ignē
vidisses, vides transparentiam, vides
ardorem, lucem, leuitatem, ignem,
diceres,

Adoratio
latriæ non
debetur
Sanctis ca-
nonizatis.

Homo per
gratiam
quomodo
fit Deus.

diceres, non ferrum. Ita animæ Sanctæ, & beatæ, Deus sunt per gratiam, Deus apparent, quia ipsam naturam Divinam ita participant, ut nisi tibi fides diceret, quia Deus non sunt, si semel eas perspiceres, tanquam Deū adorares. Hinc illud S. Dionysij mirabile dictum ad D. Paulum, se scilicet Virginem Sanctissimam pro Deo adoraturum fuisse, nisi ei Paulus dixisset, alium extare Deum. Vidit enim in illa, quidquid de Deo audierat, vidit gloriam, vidit maiestatem, vidit supereminentiſſimam Deificationem; & ideo corruit, defecit, & nisi Deum eam non esse, Paulus illi dixisset, omnino ut Deum adorasset. Quia ergo Sancti non sunt a natura, sed a gratia, estq; alius in cælis, qui a natura Deus est, ideo non debent latrā adorari: & quia gloria illa cælestis datur Sanctis iuxta mensuram gratiæ, quam Virgo Deipara omnibus hominibus, & Sanctis maiorem habuit, ideo neq; hyperdulia, quæ soli Beatæ Virgini debetur, adorari possunt.

Adoratio
Sanctis co-
petens per-
tinet ad vir-
tutem Re-
ligionis.

Corollarium III. Adoratio Sanctis canonizatis competens, pertinet ad virtutem Religionis. Ratio: quia in ipsis colitur ipse Deus; ipsi verò colluntur propter excellentiam a Deo concessam, & ab ipso participatam: nec est inconueniens, eadem virtute honorari Sanctos, ut Dei amicos, quā ipse Deus honoratur. Quemadmodum non est inconueniens, eadem charitate Deum, & proximum diligere.

Adoratio
Sanctorum
fundatur in
excellenti-
a illorum.

Corollarium IV. Adoratio, quæ Sancti a nobis adorantur, est absoluta, proximè fundata in creata & intrinseca, ac supernaturali excellentia illorum. Est communis sententia Theologorum, facileq; deducitur ex Adriano Papa in epist. ad Constant. & Itemum, ubi dicit: *Sanctos a nobis venerari, & coli, quod servi Dei sint, & apud Deum pro nobis intercedant*, ut habetur in 7. Synodo. act. 2. Similiter Eusebius lib. 10. de Preparation. cap. 7. ait: *Nos venerari Sanctos, ut vere pietatis milites, Deiq; amicos*. Qui-

bus verbis, intrinseca, & creata sanctitas ipsorum Sanctorum indicatur. Et ratio est: quia gratia, & gloria Sanctorum est quid creatum, ipsis Sanctis intrinsece inhærens, ipsosq; in excellenti gradu Sanctitatis, & perfectionis constituens: ergo ratione huius excellentiæ, Sancti sunt digni propria adoratione, quæ absoluta dicitur fundaturq; non in relatione ad aliquid intrinsecum, sed in propria & interna perfectione.

Corollarium V. Licet Concilia, & Sancti Patres, adorationem Sanctorum, videantur explicare per adorationem respectivam, ut habetur in 7. Synodo, act. 4. post medium, ubi Leontinus sic loquitur: *Sanctos veneramur, ut amicos Dei, & honor qui Sanctis impenditur, in Deum recurrit, & qui martyres colit, Deū ipsum colit*. Quæ verba ab omnib; Concilij Patrib; recepta sunt. Et S. Basilus orat. in 40. martyres: *Honor inquit, quem bonis confervis exhibemus, benevolentia erga communem Dominum significationem de se præbet*. Et S. Damascenus lib. 4. cap. 16. dicit: *Ut honor, qui probis confervis habetur, benevoli erga communionem Dominum animi argumentum est: illi sancti Dei promptuaria, & pura domicilia extiterunt*. Per hoc tamen non significant, rationem proximam, propter quam Sancti a nobis adorantur, esse ipsammet excellentiā increatam Dei; sed potius excellentiam Sanctorum.

Ratio: quia ista excellentia Sanctorum nihil aliud est, nisi participatio quædam Divinæ naturæ, quodammodo ad divinum ordinem pertinens, atq; ad Dei gloriam, ex natura sua tendens. Propter quod honor, qui beatis datur ob istam Sanctitatem, dicitur totus in Deum referri, non quod ipsa excellentia increata Dei, sit proxima ratio, quæ ad hanc adorationem movet; sed quod in eam tandem terminetur, & refundatur, ad eum modum, quo Christus Dominus Matth. 10. pronuntiavit: *Qui recipit vos, me recipit*.

Conclusio II. Quando pro Beato conceditur officium, & missa, tunc perso-

Sancti non
adorantur
propter in-
creatam ex-
cellentiam
Dei.

Beatifica-
tis non nisi
honor ex-
pressus co-
ferre po-
test.

personæ, quibus id concessum est, illum tantum honorem possunt deferre Beato, qui in Bulla a congregatione Sacrorum rituum expressus est. Ita Turrianus 2. 2. q. 1. art. 10. disp. 17. dub. 8. ubi refert, *Sacram. Congregationem rituum interrogatam, an liceret celebrare missam de Sancto, non Canonizato, respondisse non licere; & rogatam, ut facultatem daret celebrandi illam extra diem obitus, noluit concedere*. Et ratio est: quia cultus iste, qui deferendus est Sancto beatificato, potest limitari a congregatione Sacrorum rituum, & in materia tanti momenti, cautè, ac prudenter procedendum est. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Quando in decreto beatificationis conceditur facultas ad celebrandam missam in die obitus, expressè certis personis, & non alijs, tunc observari debet forma decreti, scilicet, ut illæ personæ, quibus concessum est, missam de illo Sancto celebrent; alijs verò Sacerdotibus id non licet facere, etiam in Ecclesijs Religiosi beatificati.

Pro Sancto
beatificato
duobus lici-
tum est ce-
lebrare
Missam.

Corollarium II. Quando conceditur facultas Sacerdotibus certæ religionis, ad celebrandam missam de Sancto beatificato, sine exclusione expressa aliorum, tunc alijs Sacerdotibus extraneis id non est licitum facere. Ita Turrianus citatus, Diana tom. 1. tract. 1. miscellaneo, resol. 55. & tom. 2. tract. 5. Miscellan. resol. 9. & 4. p. tract. 4. resol. 231. Ratio: quia cum secundum ius commune, nemo possit cultum publicū deferre alicui homini defuncto, sine licentia Pontificis, nemo quoq; potest contrarium facere, nisi illi expressè concedatur. Sed non censetur facultas concessa quibuscunque Sacerdotibus, ut possint de eiusmodi Sancto beatificato missam celebrare, eo quod hæc facultas certæ Religionis Sacerdotibus expressè concedatur: & sic per talem formam facultatis subintelligitur restrictio facta.

Corollarium III. Quando conceditur facultas celebrandi missam,

aliquibus Religiosis, pro aliquo beatificato, in suis Ecclesijs, non licet ipsis in alijs Ecclesijs de eodem Sancto celebrare. Ita Granado 2. 2. cont. 1. tract. 7. disp. 4. sect. 2. num. 17. Si tamen id semel, aut bis fieret, non videtur peccatum mortale incurri. Ratio: quia cum celebratio de tali Sancto illis licita sit, non videtur gravis inordinatio, quod solum mutetur altare, aut Ecclesia, nisi id frequenter fiat. Ceterum in eiusmodi materijs cautè procedendum est.

Corollarium IV. Extra diem Sancto beatificato dicatum, non licet eius Divinum officium recitare, & recitans non satisfaceret præcepto Ecclesiæ. Similiter alios cultus sacros, de quibus in decreto, seu in brevī beatificationis mentio facta non est, non est licitum illi deferre. Ratio: quia illi tantum cultus sunt deferendi homini beatificato, quos Pontifex concedit, qui illos potest restringere. Unde observandum est, quid in decreto beatificationis expressum sit, & quid concesserit congregatio eminentissimorum Cardinalium sacrorum rituum: proinde diligenter ponderanda est forma brevis quoad recitationem Divini officij, & celebrationem missæ.

Corollarium V. Homo beatificatus potest licetè Sanctus appellari. Ratio: tum, quia ex usu Ecclesiæ, in eius orationibus, & officijs Sanctorum, Beati appellantur Sancti. & Urbanus VIII. in Decreto beatificationis S. Petri Nolæco, Fundatoris Ordinis Beatæ Mariæ Virginis, de mercede Redemptionis captivorum, expressè illum Sanctum appellat. Tum, quia appellatio Sancti, videtur inclusa in appellatione Beati, cum nomen Beati, in hac materia significet, hominis defuncti animam esse in beatitudine essentiali, & videre Deum clarè; nullus autem Beatus est, qui non sit Sanctus, & non fuerit in hac vita Sanctus, ac iustus. Nihilominus isto nomine Sanctus, ita uti debem, ut non velimus significare, iam esse canonizatum, & assumptum in Ca-

Officium
de Beato
quo die re-
citandum.

Homo bea-
tificatus
potest ap-
pellari San-
ctus.

thalogum Sanctorum: nam in hoc sensu Beatus non potest appellari Sanctus; sed uti debemus hoc nomine, ad significandum, esse beatum. Item, non licet Sanctum beatificatum invocare in publicis Litanis. Ita Diana p. 2. tract. 5. Miscellan. resol. 9. contra quosdam recentiores contrarium sentientes, verum ex nullo fundamento. Putarem tamen id licite fieri posse in ea Provincia, in qua concessa est de Beato Missa, & officium, cum non sit contra fidem, neque contra bonos mores.

Sanctus non dum beatificatus potest adorari cultu privato.

Conclusio III. Sanctus non canonizatus, nec beatificatus, id est, homo mortuus cum signis sanctitatis, potest ante canonizationem, aut beatificationem, coli, & adorari cultu privato, secluso populi scandalo. Est communis Theologorum, & canonistarum sententia, quam tenet Molfesius in addit. ad quaestiones consuetud. Neapolitanarum tantum, tomo 2. conf. 45. numer. 18. Felix Cantelorus in suo tract. de Sanctorum canonizatione, cap. 22. num. 6. & alij. Probatur: quia in cap. finali de reliq. & venerat. Sancti. solum prohibetur huiusmodi viros publice adorari: ergo privatim licitum est eos adorare, & colere.

Probatur II. Homines iusti possunt in hac vita adorari, ut docet S. Athanasius lib. de Virginit. circa finem. Si homo inquit, iustus ades tuas intraverit, cum timore, & tremore occurrens illi, adorabis humi ad pedes illius: non enim eum, sed Deum adorabis, qui illum mittit. ergo etiam mortui, quos confidimus esse Sanctos, possunt a nobis adorari privatim, sive alijs videntibus, sive non. Et haec veritas manifeste constat ex usu Ecclesiae, qui ab exordio ipsius usque in praesentem diem perseverat. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Homines post mortem possunt vocari Sancti.

Corollarium I. Homines pie mortui, non canonizati, nec beatificati, possunt vocari Sancti, & in nostrum auxilium, ut pro nobis apud Deum intercedant, invocari, dummodo id

fiat cultu privato, non publico. Ratio: quia si in hac vita viatores possunt vocari Sancti, & beati, per quandam participationem, ut docet Molfesius citatus, num. 1. Ergo & homines cum signo sanctitatis ex hac vita decedentes. Sancti enim dicuntur illi, qui cum vita recta, etiam fidem rectam coniunctam habent, etiam si signa non edant, nec miracula faciant, cum omnes, qui timore in virtutibus vitam suam agunt, rationabiliter Sancti vocari possint: quoniam vita immaculata, & mores honesti, faciunt hominem Sanctum, ut habetur in cap. Non nos, cum sequentibus dist. 40. Hinc Christus Dominus Matth. 26. Petrum Apostolum vocavit beatum: Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in caelis est. Et S. Paulus ad Rom. 1. omnes Christianos primitivae Ecclesiae vocabat Sanctos: Omnes ait, qui sunt Romae, dilectis Dei, vocatis Sanctis. Sic D. Ambrosius lib. de Virginit. Sororem suam Marcellam, dum adhuc viveret, Sanctam appellavit. S. Hieronymus epist. 46. ad Afellam Virginem, Paulam Romanam adhuc superstitem vocavit Sanctam. Similiter D. Thomas Angelicus Doctor, reperiens D. Bonaventuram orantem, & in extasi, quando scribebat vitam S. Francisci, dixit: Sinamus Sanctum pro Sancto laborare. Si ergo adhuc viventes cum sanctitatis opinione, & qui adhuc peccatis obnoxii sunt, ut potest viatores, & nondum confirmati in gratia, licito iure possumus vocare Sanctos; multo magis eos, qui mortui sunt cum sanctitatis opinione, qui iam peccare non possunt, & pie credimus eos regnare cum Deo.

Corollarium II. Licitum est, imagines non canonizatorum, nec beatificatorum, virtute & sanctitate insignium depictas, in domibus nostris privatis adorare; imò etiam in templo affigi, & venerari. Ita Molfesius citatus num. 28. ubi id late probat ex Concilio Nicæno 2. act. 4. & ex continuo, ac antiquissimo usu Eccle.

Ecclesiae, & insuper exemplo D. Chrysostomi in oratione anniversaria, in die natali S. Miletij, ubi dicit: Non ad nomen autem solum Miletij suis affert, sed ad ipsam etiam figuram corporis, quomodo enim fecistis in nominibus, hoc etiam fecistis in illius imagine. Hinc Philippus II. Hispaniarum Rex in sua aula imaginem S. Caroli, nondum canonizati, nec beatificati habebat, cui privatum deferrebat honorem, & regni sui protectionem commendabat. Et frequens usus in plurimis Ecclesijs idem docet. Diverso tamen modo pingi debent imagines istae; quam canonizatorum: quia Sancti canonizati, cum diademate, pingi solent ad significandum coronam gloriae, qua coronantur, & gaudent in caelis. Iam verò Sancti non canonizati, nec beatificati, non possunt pingi cum diademate, cum radijs, laureolis, aut splendoribus, neque cum aliquo signo sanctitatem praeserente, antequam beatificentur, aut canonizati sint. Quia Sacra congregatio in decreto, quod refert Felix Cantelorus in suo tract. Sanctor. canonizat. capit. 22. num. 19. quod ab Urbano VIII. anno Millesimo Sexcentesimo Vigesimo quinto, die 13. Maij, confirmatum est, & motu proprio eiusdem Pontificis, anno 1634. 15. Maij declaratum, id expresse prohibitum est. Regularibus quidem, sub poena privationis officij, vocis activae, & passivae, ac suspensionis à Divinis; clericis verò secularibus etiam sub poena suspensionis ab officio, & Sacramentorum administratione, alijsque poenis arbitrijs ordinatorum, aut Inquisitorum.

Imagines non beatificatorum pingi non possunt cum diademate, & radijs.

Ad sepulchra non beatificatorum possunt affigi tabellae, & alia dona Sanctorum.

Corollarium III. Ad sepulchra, & imagines non canonizatorum, nec beatificatorum Sanctorum, possunt affigi tabellae, & alia dona sanctitatis, aliarumque gratiarum receptarum indicia, in memoriam facti. Ita Luyfius Turrianus cit. dub. 10. in fine, & Molfesius cit. num. 33. ubi refert, hunc esse communem usum, & praxim Ecclesiae. Ratio desumitur ex Bullis Canonizationum, in quibus sum-

mi Pontifices solent allegare rationes, quibus moti sint, eos Sanctorum Cathalogo inscribere, quod scilicet, in sepulchris eorum, plurimae reperiuntur fuerint tabellae, in signum receptarum gratiarum corporalium, aut spiritualium ab iisdem, qui se illorum orationibus commendaverunt. Unde corpora virorum in sanctitate decedentium, solent sepeliri in loco honestiori, & digniori, ab alijs separato. Unde refert Molfesius citatus conf. 45. num. 14. talium virorum sepulchra interdum sericis, aureisque vestibus, & tapetibus pretiosis exornari solere, pro maiori illorum honore, ac reverentia, ut laudetur Deus in Sanctis suis, tum quod; ad maiorem devotionem populorum, ut qui templum, & habitaculum Spiritus Sancti, & Divinae Sapientiae Sedes in hac vita fuerunt, alijs ceteris honorentur. Et licet tales viri Sancti, propter suam humilitatem mandent, ut ipsorum corpora, quasi indigna sepulchra, in sterquilino sepeliantur, sine ulla ceremonijs, nos tamen potius tunc maiori ornatu, debemus in remotioribus ab alijs, & honoratioribus sepulchris illa sepelire, ut honoremus Deum in Sanctis suis.

Corollarium IV. In die anniversarij obitus virorum Sanctorum, nec canonizatorum, nec beatificatorum, licitum est in memoriam illorum vacare ab operibus servilibus, Missam etiam Solennem de Sanctissima Trinitate, ac de Beata Virgine, aut de alijs Sanctis cantare, Conciones de virtutibus illorum habere. Ita Hostiensis Innocentius in cap. 1. de reliq. & veneratione Sancti, omnesque Patres, tam Graeci, quam Latini, & Molanus in suo Martyrologio die 11. Decembr. ubi sic habet. In Barbantia Monasterio obitus S. Idae de Novella, sanctimonialis Ordinis Cisterciensis, &c. Et paulo post: Unde in die depositionis, etsi non sit canonizata, ex consensu Generalis Abbatis Cisterciensis, Sacrum fit de omnibus Sanctis, cum collecta de communibus Virginitatis, & post Sacrum duas habet antiphonas cum speciali collecta. Ecclesia

Iuxta morem antiquum etiam nolentibus debetur honorificatio sepulchra.

In die obitus Sancti non beatificati licet cantare Missam de SS. Trinitate, vel aliam.

tunc ornatur, omnes sanctimonialia communicant, & ex devotione ab opere Mechanico cessant: sermonem de ea Sacerdos facit, & in mensa vitæ eius series per aliquot dies legitur. Idem docet dictus Molanus de B. Lydige, quæ claruit multo tempore post Alexandrum III. & Innocentium III. ubi refert, ante eius canonizationem, festum illius consuevisse celebrari cum Solenni Sacro, & officio de Trinitate, & Concione de eius vita. Idemque continua Ecclesiæ praxis docet. Nihilominus felix Contelorius in suo tractat. de SS. Canonizatione, cap. 22. tenet, illicitum esse de Sancto non canonizatione, nec beatificatione, celebrare festum ab operibus manualibus abstinendo, eoq; die lætari peculiariter, ac Deo vacare in memoriam eius defuncti. Rationem reddit cap. 22. num. 3. quia in Bullis Urbani VIII. id reprobaturum est.

In honore non beatificati festum & ieiunium institui non potest.

Corollarium V. Licitum est in privatis Litanij invocare Sanctum non canonizatum. Ita Molfesius, & Turrianus supra citati, contra Bonacinam tom. 2. disp. 3. q. 1. p. 2. n. 2. Ratio: quia cultus iste est privatus, proinde licitus. Imò addit Molfesius, num. 48. contra Turrianum, posse tales viros invocari etiam in Litanij, quas vel moniales, vel Religiosi in suis Ecclesijs dicunt. Ratio: quia licet Litanie sint institutæ ab Ecclesijs; non canonizati tamen non invocantur in Litanij nomine Ecclesiæ, sed nomine privato, & ob devotionem erga illos. Standum tamen est consuetudini, & usui cuiusq; Regionis in hac re. Non potest tamen Episcopus in honorem talis hominis festum publicum, aut ieiunium instituire, neq; ut missa de tali homine dicatur: quia talis cultus censetur esse publicus.

ARTICVLVS II.

Solvuntur Obiectiones.

Obiectio I. & solutio eiusdem

Obijciunt I. Contra I. Conclusionem. Solus Deus est adorandus: ergo Sanctis canonizatis non debetur adoratio. Antecedens patet ex Scriptu-

ra Sacra 4. Reg. 17. num. 36. ubi dicitur: Dominum Deum vestrum, qui eduxit vos de terra Egypti in fortitudine magna, & brachio extenso, ipsum timete, & illum adorete, & illi immolate. Respondetur distinguendo antecedens, Deus ut Deus, solus est adorandus propter semetipsum, id est, cultu diuino, qui soli Deo competit, & vocatur latria, Conceditur: taliter enim, nulla creatura, tam in cælo; quam in terra adorari debet. Hinc Ethnici, eoq; secuti plurimi ex Iudæis, qui falsos Deos, nimirum Iovem, Saturnum, & alios, ut veros Deos colebant, graviter in Scriptura Sacra reprehenduntur. Solus Deus est adorandus, quacunque adoratione, negatur antecedens, & consequentia: Sanctos enim canonizatos, sicut & Angelos beatos, non ut Deos cultu diuino; sed propter Deum cultu civili, aut reverentiali, vel alias civili, & politico adorare, nec Deus, nec Scriptura Sacra prohibet; imò permittit, ac laudat etiam, talemq; cultum suis cultoribus promissit Deus. Isaia 60. ubi de Ecclesia novi testamenti sic dicit: Et venient ad te curvi filij eorum, qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te civitatem Domini, & Sion Sancti Israël. Hinc & in veteri testamento Spiritus Sanctus per os David, iussit adorari scabellum pedum Dei, scilicet Arcam fæderis Dei 1. Paralip. 28. & Thren. 2. & Psalm. 98. Exaltate inquit, Dominum Deum nostrum, & adorete scabellum pedum eius, quoniam Sanctum est.

Obijciunt II. Mardocheus noluit adorare Aman, Esther. 3. quem Rex præceperat ab omnibus adorari. Et Act. 10. cum Cornelius veller adorare Petrum, ipse vetuit subiungens: Surge, & ego ipse homo sum, Tādem, quia Sancti Patres negant creaturam, aut Sanctos esse adorandos. Unde in 6. Synodo, post sess. 18. cap. 7. dicitur: Solo Deo Creatore suo adorato, invocet Sanctos, ut pro se intercedere apud maiestatem Divinam dignentur.

Obiectio II. & solutio eiusdem

Mardocheus noluit Aman adorare

Disput. I. De Religione: Quæstio VI. Quis cultus Sanctis imaginibus debeat.

Et S. Athanasius serm. contra Arrianos, fol. 8. dicit: Creatura creaturam non adoratur. Ergo Sanctis etiam canonizatis adoratio non debetur. Respondetur ad primum, cum S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 1. ad 1. Mardocheum noluisse adorare Aman adoratione latriæ: mos enim Iudæorum erat, soli Deo flectere utrumq; genu, quod facile colligitur ex 3. Reg. 8. ubi id in Salomonis adoratione indicatur. Constatq; palam hoc adorationis genus, à Mardocheo negatum fuisse, ipsi Aman, quia cum hac de re acervaretur, respondit, se Iudæum esse, sibiq; id non licere, cum ad Religionem Iudæorum pertineret, talem adorationem homini non tribuere. Unde Esther 13. dicit Mardocheus: Tu nosti, quia non pro superbia, & contumelia, aut glorie cupiditate hoc fecerim, sed timui, ne honorem Dei mei, ad hominem transferrem, & ut neminem adorarem, excepto Deo meo. Et ideo Scriptura Sacra factum Mardochei probat, ostendens illum merito timuisse, prudenterq; egisse, ne adoratio illa in divini honoris diminutionem, aut in suæ Religionis contemptum, vel in aliorum scandalum cederet.

Ad II, respondetur cum S. Chrysostomo homil. 23. in Acta. & Cornelium recte fecisse Petrum honorando, ac adorando; & vicissim Petrum modeste quoq; ac humanitus egisse, adorationem recusando. Ad III. deniq; dicitur, Concilia, & Sanctos Patres, nomine adorationis, intelligere per antonomasiam supremam adorationem, quæ nulli creaturæ præterquam soli Deo debetur, iuxta illud 1. ad Timot. 1. Soli Deo honor, & gloria; non autem quamcunq; adorationem, cuius creatura capax est, ut dicit idem S. Paulus ad Rom. 1. Gloria, & honor omni operanti bonum.

Obiectio III. & solutio eiusdem

Obijciunt III. contra conclusionem 3. Si Sancti, nec canonizati, nec beatificati possent adorari cultu privato, nihilo differrent à Sanctis canonizatis. Sed hoc dici non potest: ergo illis nulla adoratio debetur. Respondetur negando maiorem: adest enim,

maxima differentia inter hos, & canonizatos: nā canonizatos necessario, ac infallibiliter tenemur vocare Sanctos, eoq; venerari, ac publicè illis cultu nomine Ecclesiæ deferre; non canonizatis autem, neq; beatificatis, solum privatim, ac privato modo cultum exhibemus, eoq; pie, & probabiliter; non verò necessario vocamus Sanctos, ac beatos: licet in publicis Concionibus abstinendum esse ab huiusmodi appellatione, prudenter moneat Bonacina tom. 2. disp. 3. quæst. 1. puncto 2. num. 2. versu. Hoc posito.

QVÆSTIO VI.

Quis cultus Sanctis imaginibus debeat.

Suppono I. Licitum esse usum Statuarum imaginum, & honestum, meritoq; in Ecclesia Catholica retinendum. Porro usus hic imaginum, tribus de causis in Ecclesia Sancta, introductus est. Primò, ad instruendam rudem, & indoctam plebem; ut docet S. Damascenus orat. 3. de imaginibus: quia mens familiarium rerum imaginem concepta magis suscitatur, & tanquam in pictura magis rem ipsam amplectitur, inquit, S. Chrysostomus homil. 35. in Ioan. Unde S. Greg. lib. 9. epist. 9. dicit: Quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura. Secundò, quia huiusmodi imagines, sunt quædam fidei, & amoris testimonia, omniumque virtutum fomentum. Hinc profiteamur nos credere mysteria, quæ in imaginibus Sanctis depicta spectamus; deinde excitamur ad petenda Sanctorum subsidia, exhibemus quoq; signa amoris, dum quos diligimus, conamur quantum possumus, habere præsentem saltem in imaginibus, ut vult S. Chrysostomus homil. 35. Excitamurq; ad memoriam beneficiorum Dei, & gratiarum actionem, Auctore D. Gregorio lib. 7. epist. 53. Insuper, Visis Sanctorum imaginibus, eorum vitam, & exempla nobis in memoriam revocamus, & sic ad eorum imitationem, & virtutum normam accendimur. Tertio, quia

Usus imaginum tribus de causis introductus

quia istarum imaginum usus, est honor Sanctorum, per quem eos veneramus.

Imagines
tripliciter
sumi po-
tunt.

Suppono II. Imaginem posse dupliciter sumi. *Primo* merè materialiter, vel ut sic loquar Physicè, prout nimirum est res quædam aurea, argentea, stannea, lignea, &c. Varijs delineamentis, & coloribus constans, sine ullo respectu ad prototypum, seu exemplar. *Secundo*, formaliter, scilicet ut est imago, & ut dicit ordinem, ac respectum ad rem representatam.

Adoratio
tribus mo-
dis potest
dirigi ad i-
maginem.

Suppono III. Tribus modis adorationem posse dirigi ad imaginem, seu in præsentia imaginis. *Primo*, dirigendo totā intentionem ad exemplar in imagine representatum, tanquam ad obiectum propriè, & per se corde adoratum; non verò ad imaginem. Sic præsentata imagine crucifixi, possumus personæ Christi recordari, ad eumque tota mentis intentione recurrere, dirigendo in illum subiectionem, & actionem nostram, non verò ad imaginem, sed solum eā utendo, tanquam medio, & occasione ad adorandū Christum. *Secundo*, dirigendo adorationem ad solā imaginem, tanquam ad materiam, seu rem per se adoratam; ad exemplar verò solum ut ad rationem adorandi. Nam aliud est adorari per se; quemadmodum & amari, aliud propter se: medium quippe per se, seu in se amatur, licet non propter se, sed propter finem; ita pariter imago per se, & propriè potest adorari, licet respectu, & propter exemplar. *Tertio*, dirigendo adorationem tam ad imaginem; quam ad exemplar in ea representatum, ex utroque; mente, & animo conficiendo vnum obiectum adæquatum, ad quod per se terminetur, sitque adæquata materia, circa quam versetur adoratio, ex intentione adorantis. Nam licet imago reuera non contineat prototypum in esse reali; continet tamen illud in esse representatiuo. Vnde, fit, ut homo posita huiusmodi imagine, statim, & veluti coniunctim cum imagine, ipsum exemplar apprehendat, quasi reuera in illa adesset, ac

per modum vnius vtrumque; simul arripiat, ita ut posita hac apprehensione, animus adorantis, motu primario in exemplar; concomitanter verò in imaginem feratur, quam deosculando Christum adorat, non per deceptionem, quia non iudicat imaginem esse Christum, sed per simplicem, & viuam representationem exemplaris in imagine. Et hic modus adorationis probatur à Concilijs, & Sanctis Patribus, præsertim à septima Synodo, act. 4. & à Concilio Trident. sess. 25. ubi dicitur: *Per imagines, quas osculamur, & coram quibus procumbimus, Christum adoramus, & Sanctos veneramus.*

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Imagines Sanctorum sunt verè, & propriè adorandæ, ac honorificè tractandæ. Ita S. Thomas 3. p. q. 25. ar. 3. & communiter Catholici omnes. *Probat*ur, quia hæc veritas definita est in multis Concilijs, præsertim in 7. Synodo generali, act. 7. & in Trident. sess. 25. ad initium. Hinc Deus varijs miraculis per imagines factis, talem cultum sibi placitum esse testatus est, ut refert S. Damascenus orat. 1. & 2. de imaginibus & 7. Synodus act. 4. & 5. de quodam Religioso, qui cum vehementi tentatione Dæmonis vexaretur, & illā liberari cuperet, apparuit ei dæmon, à tentandoque; se cessaturum pollicens est, si Religiosus à consuetudine adorandi imagines Beatæ Virginis Mariæ, se desistere sponderet, quod cum ipse omnino negasset, hoc modo constantius, & fortius tentationem superavit. Ergo imagines Sanctorum sunt verè, & propriè adorandæ. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Imagines Sanctorum ex duplici capite sunt adoratione dignæ. *In primis*, quatenus res quædam sunt spectantes ad vsum pietatis, & religionis, quod est considerare imagines materialiter. *Dende*, quatenus sunt imagines, & representatiuæ prototypi, quod est considerare

Imagines
sanctorum
sunt ado-
randæ.

Imagines
sanctorum
ex duplici
capite sunt
adorandæ.

Corol:

Imagines
materiali-
ter sumptæ
non sunt a-
dorandæ.

Corollarium II. Imagines Sanctorum, si sumantur merè materialiter, & physicè, sine vilo ordine ad rem representatam, nulla adoratione dignæ sunt. *Ratio*: quia sic nullam præferunt Sanctitatem, & excellentiam, neque intrinsecam, neque extrinsecam. Quod si sumantur formaliter, ut imagines, in ordine ad prototypum, seu ad rem representatam, tunc adorandæ sunt. Ita Concil. Trident. citatum. Vnde adoratio imaginum, prout ad illas terminatur, non est absoluta, sed respectiva. *Ratio*: quia solum adorantur propter excellentiam, & sanctitatem eorum, quos representant. Cum enim imagines sint res inanimatæ, non possunt habere in se excellentiam, propter quam adorentur; & ideo tota ratio adorandi, est excellentia prototypi, & sic earum adoratio non est absoluta, sed respectiva. Quod autem imagines, ut sunt relatiuæ adorari debeant, patet: quia sic sunt quædam res Sacræ, non quidem Sanctitate intrinseca, sed extrinseca, & in habitudine ad aliud.

Corollarium III. Si adoratio fiat primo, & tertio modo, in Supposito III. relato, scilicet dirigendo totam intentionem ad rem representatam per imaginem, tanquam ad obiectum, per se primò adoratum; vel tam ad exemplar, quam ad imaginem, ita ut ex utroque coalescat vnum adorationis adæquatum obiectum, tunc eadem adoratione, quā adorantur prototypa, & exemplaria, adorari debent etiam ipsæ imagines. Ita S. Thomas 3. p. q. 25. ar. 3. *Ratio*: quia in tali adoratione, vnicuique corporis motu, & vnicuique voluntatis actu, fertur homo in exemplar, & in imaginem, simulque cum imagine adoratur directè & exemplar. Vnde, si exemplari debetur adoratio latius, etiam ipsi imagini talis debetur. Sic cruci Sacræ, & imagini Christi, debetur adoratio latius respectiva: imagini Beatæ Virginis Mariæ adoratio hyperdulia: imaginibus quoque aliorum Sanctorum, adoratio dulia. Quia huiusmodi adoratio non tendit ad nuda exemplaria,

Exemplari
& imaginem
eius eadem
adoratio de-
betur.

sed ut vestita imaginibus: & sic tendit ad imagines, ut coniunctas exemplaribus, proinde imago coadoratur suo exemplari, vnaque; & eadem adoratione cum ipsa colitur.

Corollarium IV. Si adoratio sumatur secundo modo, in dicto supposito relato, nimirum dirigendo adorationem ad solam imaginem, tanquam ad terminum, & obiectum quoddam, materiamque; circa quam; ad exemplar verò solum ut ad rationem adorandi, tunc non eadem adoratione adorari debet imago, quā exemplar; sed inferiori, & communi adoratione, quā v. g. veneramus vestes, & alias res Sacras spectantes ad vsum pietatis, & Religionis. *Ratio*: quia talis adoratio non tendit ad exemplar directè per se, vel coniunctim cum imagine; sed directè ad ipsam imaginem, & tunc imago ideo solum adoratur, quia dicitur habitudinem ad exemplar, propter quam habitudinem dicitur extrinsecè Sancta, habetque; excellentiam extrinsecam. *Quod ulterius declaratur*: quia actus adorationis, qui ita tendit in Christum v. g. ut nullo modo versetur circa imaginem eius, est distinctus ab eo, quo adoratur Christus in sua imagine, & ipsa imago coadoratur: ergo ille actus, quo adoratur directè, & formaliter Christus in imagine, coadorata imagine, est perfecta latría; actus verò, quo sola imago directè, & ut tota materia adorationis colitur; Christus autem indirectè, & ut ratio adorandi, non est latría propriè loquendo, sed inferior quædam veneratio, eò quod latría non possit communicari creaturæ, tanquam rei per se primò adoratæ.

Imò etiam nomina Sacra ut nomen Iesus, MARIA, adoranda sunt adoratione respectiva, puta propter id, quod representant. Colligitur id aperte ex D. Paulo ad Philip. 2. ubi dicit: *In nomine IESU omne genua flectantur.* Quid agis S. Doctor gentium, cur carnalium mentionem non facis? Si enim & cælestium genua flectuntur nomini IESU, & terrestrium, & inferorum, cur etiam carnalium non ponitur memoria;

Imagines
& nomina
Sacra ado-
ratione re-
spectiva
coli debent.

Nomina
Sacra pro-
regunt ho-
minem.

ria; cum carnis illecebræ peruadant vniuersum orbem? ne miremini: vbi enim nomen Iesv proponitur, prudenter carnalium memoria excluditur: quia non potest apparere carnalis voluptas, vbi affulget Iesv diuinissimum nomen. Suspectus multis fuit aduentus Regina Sabæ ad Salomonem Regem potentem, & virum foeminarum amoribus non ignarum, cuius prauæ suspitionis malitiam vt deluderet, dicit Sacer textus 3. Reg. 11. *Regina Saba audit a famâ Salomonis, in nomine Domini venit. Quasi diceret: quia Regina Saba venit ad Regem, non leuiter aduersus pudicitia hostes munita, sed sub protectione nominis Domini; ideo suspitionis malitiam elusit. Quid de Sanctissimo nomine Iesv censetis, an forsân periclitari poterit, qui sub hoc nomine militat? nequaquam: effundatur cum tota sua potentia infernus, ad solam nominis Iesv inuocationem corruet. Monet me ad hoc persuadendum celebris historia cuiusdam militis Romani, qui sub Caij Marij, militabat signis. Hunc militem tribunus suus ad nefarium sollicitabat concubitus, de quo facinore agens Quintilianus, declam. 3. *Non hic profusus est furor? non manifesta dementia est? vides munitum gladio latus, lorica ferro asperam, clausam galea faciem, & ad terrorem belli cristas minantes, inscriptum in scuto Caij Marij nomen. Hic tibi cultus prostitui videtur? Appellabis de stupro? vim afferes. Egregie sanè Quintilianus & furiosum, & amentem pronuntiauit illum, qui inhonestè audeat aspicere armatum militem sub scuto, in quo nomen tanti Ducis, nimirum Caij Marij inscriptum sit. Nullam enim lasciuia non extirpandam credebat, vbi scutum tanto inscriptum nomine appareret. Sic æstimabat vir sapiens, nomen ducis maximè aduersus lasciuas cupiditates, vt nos maiora credamus de Diuino nomine: vbi enim nomen Dei, nomen Iesv assistit, nulla potest manere suspicio carnalium voluptatum.**

Hinc Apoca. 14. dicit S. Ioannes: *Ecce agnus stabat supra montem Sion, &*

*cum illo centum quadraginta quatuor milia, habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. Et paulo post: Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Ostendens, tanta illos puritate refulsisse, vt ne minimam maculam à carnali voluptate contraherent. Vnde obsecro ita puri, ita in virginitate confirmati? respondet Sacer textus: quia habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. In quo designatur firmitas continentia. Nomen ergo diuinum stat pro castitate, ad debellandas carnales voluptates. Sic Exodi 17. *Dixit Dominus ad Iosue: elige tibi viros, & egressus pugna contra Amalech. Origenes autem pro Iosue, ponit expressius Iesv s. naue, dicitq; nominatus Origenes homil. 11. in Exodum: Vtq; ad hunc locum, beati nominis Iesv vniuersam facta est mentio. Hic primum vocabuli huius splendor effulsit. Hic primum vocauit Moyses Iesum, & dixit ei: Elige tibi viros, & pugna contra Amalech. En, vbi pugnandum erat contra Amalech, tunc primum nominis Iesv splendor querebatur, & tanti nominis præmissa est mentio. Edisserat, qui vult, quare contra Amalech non est itum, nisi sub tanti nominis splendore? Ingeniosè respondet D. Gregorius in 1. Reg. lib. 6. cap. 15. *Resistere ergo Amalech dicitur, quia dum in carne sumus, libidinis fortia bella sustinemus. Ostendebantur itaq; in Amalech bella libidinis, ad quæ propulsanda, & conterenda, nullū fortius scutum reperitur, quam nomen Iesv. & ideo vbi primum bella libidinis insurgunt, ibi statim nomen Iesv ostenditur, incipitq; eius splendor effulgere. O quanto honore Sacra nomina Iesv, & MARIA, digna sunt, quorum protectio bella carnis difficillima faciliè expugnantur. Vnde qui his nominibus infert ignominiam, peccat contra religionem.***

Corollarium V. Non solum licitum, sed etiam pium est, vt Dei, & Angelorum imaginibus. Ratio: quia licet non possint depingi imagines, quæ Deum ptoprie, & formaliter representant.

Imagines Dei & Angelorum habere, um est.

presentent, similiterq; Angelorum, eò, quod nec Deus, nec Angeli corporei sint; possunt tamen dari imagines, quæ illum metaphoricè, & per quandam analogiam representent aliquomodo. Nam sicut aliquando loquimur de Deo per nomina propria rerum sensibilium; ita quoque possumus imagines Dei, per metaphoram à rebus corporalibus desumptâ adhibere. Deinde, quia Deus aliquando apparuit sub sensibili forma, videlicet Spiritus S. sub specie Columbae. Ioan. 1. *Vidi Spiritum descendente quasi columbam de calo, & mansit super eum. Et ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendente, & Manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto. Et cur obsecro Spiritus S. in specie columbae visibiliter apparere voluit, ut Dominum Iesum Ioanni manifestaret? Respondet D. Augustinus tract. 6. in Ioann. Quia, corui de morte pascuntur. Hoc columba non habet, de frugibus terrae vivit, innocens eius victus est; quod verè mirandum est in columba. Sunt passeris brevissimi, qui vel muscas occidunt, nil horum columba, non enim de morte pascitur. Imò non solum columba non pascitur de morte, verum etiam quasi a se longè aliena refugit morticina. Unde post diluvium emissâ à Noè, Genes. 8. *Cum non inuisset, ubi requiesceret, pes eius, reversa est ad eum. Res stupenda: iam antea missus fuerat corvus, & amplius non rediit, sed inuenit ubi requiesceret; columba verò cur non inuenit? Respondet citatus Augustinus: Cadaveri potuit corvus insidere, quod columba naturaliter refugit. quasi dicere vellet: quia corvus in cadavere habet cibum suum, ideo cadaveri insidebat; at verò columba quia nihil suum in mortuo vidit, quasi ab alieno fugit.**

Ira planè Dominus Iesus seipsum Ioanni manifestaturus, non aliter se manifestavit, nisi sub Spiritu Sancto descendente in specie columbae, ut discamus, omnia bona venire nobis de Spiritu Sancto, nihilque nostrum

inveniamus in his bonis caducis, & mortalibus, sed tanquam aliena despiciamus, & fugiamus illa. Hoc nos Dominus Iesus docuit, Matth. 6. *talem modum orandi nobis præscribens. Sic ergo vos orabitis: Pater noster, qui es in calis, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua sicut in calo, & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et qualem panem nostrum petere debemus à Christo? an certè panem hunc corruptibilem, & emortuum, quo ad tempus sustentemur? Verum dum audio nostrum, nulla ratione adduci possum, ut credam, panem hunc mortalem petendum esse, sed potius panem Vivum, qui nos alit in æternam vitam. De Spiritu enim Christi venit, quod in emortuis rebus nihil nostrum invenire possumus. Sic censet Tertullianus lib. de orat. inquit: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, spiritualiter potius intelligamus, Christus enim Panis noster est, quia Vita Christus. Ponderate hæc ultima verba: Quia Vita Christus; quasi diceret: ideo Panis noster non alius intelligendus est, nisi Christus, quia ipse Vita est; ubi verò vita non est, sed mors, sed corruptio, ibi nihil nostrum intelligamus, sed omnia illa tanquam aliena fugiamus.**

Similiter Pater æternus Danieli apparuit sub specie senis grandævii, Daniel. 7. num. 9. *Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, vestimentum eius candidum quasi nix, & capilli capitis eius, quasi lana munda. Quem locum D. Chrysosthomus de Patre æterno exponit, scilicet 131. Sic inquit, Daniel Deum Patrem vidit, erine niveo, senectute reverenda, antiquitate terribilem. Addit enim ibidem statim Propheta: *Thronus eius flamma ignis, rota eius ignis accensus, fluvius igneus, rapidusque egrediebatur à facie eius. Terribilis sanè, ne dicam horribilis maiestas, tota ignea flammâ globis cincta, thronus ignis flammâ, rota ignis accensus, facies nō solum ignea, sed emanatio ignium, quis quæso eam sustinere poterit? quis**

Qualem panem petere debemus,

Pater æternus Danieli in specie senis apparuit,

Nomen Iesv est homini pro seculo,

quis inspicere eam audebit? Thronus eius flamma ignis, inquit S. Hieronymus, ut peccatores tormentorum magnitudine pertinescant, & infli salventur: rota eius ignis accensus, & omnia eius flammea sunt, ut lignum, fanum, stipulam, arsurum in die iudicii noverimus. Ponderate attentius vim verborum, quomodo in die iudicii, in iudice omnia flammea futura sint, thronum, rotas, currum, faciem, ut scilicet lignum, fœnum, stipulam urat, & cōsumat; id est, peccata, & ipsos peccatores. Qualis ergo tunc erit illa maiestas, quam terribilis, quam formidabilis, quæ ita descendet ignem ardentem evomens, non solum ut videatur, verum etiam ut peccata, & peccatores exurat. Considerate peccata eorum, quanta sint, considerate multitudinem, gravitatem, pondus & supplicij dignitatem, quibus par debet esse ignis exurens, ac devastans. Et si Regina Esther faciem Assueri Regis, & mariti sui semel iratam prospiciens, corruit in terram, velut mortua. Esther 15. Cumq; eleuasset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, Regina corruit, & exanimata est. Si ad blandam Dei vocem in paradiso Adam & uxor eius, non audebant comparere. Genes. 3. Ut audivit vocem Dei deambulantis in Paradiso, ad auram post meridiem, abscondit se, & uxor eius a facie Domini Dei in medio ligni Paradisi. Si ad cōspectum Ionathæ, manibus, & pedibus reptantis, exterriti sunt Philistæi 1. Reg. 14. Alij cadebant ante eum, alios armiger eius interficiebat. Si denique ad unam humilem Christi vocem in horro latronum cohors, quæ ad eum capiendum venerat, retrorsum cecidit. Quid fiet cum peccatoribus, quando veniet dies Domini, quando elevabitur tremendus index, & in throno maiestatis sedens, aspiciet eos, tunc certe ab eius gloria altitudinis oppressi, non valentes eam ferre, corruent, decident, retrorsus abibunt, & præ nimia confusione exanimati iacebunt.

Trinitas quoque Sanctissima, se-

ipsam visibiliter manifestavit, in specie trium peregrinorum, Genes. 18. ubi de Abrahamo dicitur: Apparuerunt ei tres viri stantes propè eum, quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adoravit in terram, & dixit. Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, &c. Quid est, tres vidit peregrinos, tres adoravit; & tamen cum tribus, quasi cum vno loquitur: Domine si inveni gratiam in oculis tuis. Cur non potius loquitur pluraliter quasi cum tribus? Propterea, quia licet homines esse putabat, & quidem plures; perfectus tamen Abraham, in illis hominibus, Deum trinum in personis & vnum in essentia recognoscens, ita cum illis agebat, quasi ageret cū vno Deo, & Domino. Sic resoluit D. Augustinus lib. 16. de civit. Dei, cap. 29. Multo inquit, est credibilis, quod Abraham in tribus viris Dominum agnoscebat, cui per singularem numerum loquebatur, etiam cum eos homines esse arbitraretur. Quod clarius adhuc elucidat D. Ambrosius lib. 1. de Abraham, cap. 5. ita scribens: Vide primò fidei mysterium. Deus illi apparuit, & tres aspexit. Cui Deus resulget, Trinitatem videt, nec sine filio Patrem suscipit, nec sine Spiritu Sancto Filium confitetur. Vbi non loquitur de expressa, & clara Trinitatis notitia, sed de aliquibus eius signis, cum quibus semper apparebat Deus, ut simul cum Diuinitatis notitia haberentur etiam signa Trinitatis præsentissimæ. Hinc Ioan. 2. dicebat Christus: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Quare obsecro, non citius, sed in tribus diebus? sanè, ut innueret in sui reuelatione Trinitatis notitiam. Ait D. Ephrem, serm. de Pœnitentia: Per tres dies mors soluta est, per tres remissio datur: quoniam & per tres dies resurrectio facta est. Poterant in momento, in ictu oculi, omnia fieri, ob mysterium Trinitatis intra triduum, hostem gratia ligavit, non quod impotens esset, citra eos (nimirum tres dies) agere, quæ oportebat; sed ut mysterium ostenderetur Diuinitatis. Quandocunq; ergo Diuinitatis mysteria ostendebantur, semper etiam præsentissimæ Trinitatis signa

Abraham in tribus peregrinis Trinitatem agnouit.

Deus Abrahamum visitans futuram incarnationem suam figurabat.

Disputatio I. de Religione: Questio VI. Quis cultis Sanctis imaginibus debeat.

Verum liceat mihi sciscitari, cur Deus ita Abrahamum voluit honorare, ut ad ostendendum ei Trinitatis mysterium, hospes eius in specie trium virorum esse voluerit, visibilisq; eius tabernaculum intrare, ut ibi cibum caperet? Quæ mens omnipotentem illum in hac abiecta, & humilia hospitij humani compulit? Equidem illa sola mens, quæ adductus est Deus, ut aliquando inter veros filios Abrahamæ, per veram assumptionem carnis veller numerari, ac esse. Hæc inquam, sola mens, illum multo ante tempore adduxit, ut hospitij more tabernaculū Abrahamæ intraret. Nihil enim magnum solet Deus præstare, cuius non multo ante ponat fundamentum. Audite Tertullianum lib. de Trinit. ita loquentem: Quod erat futurus, meditabatur in Sacramento, Abrahamæ factus hospes, apud Abrahamæ filios futurus. Qui ergo inter filios Abrahamæ verè, & realiter numerandus erat, quo Sacramento, vel Angelos obstupesceret, voluit multo ante tantæ rei fundamenta iacere, dum sub forma visibili in domo Abrahamæ hospitium caperet. Omnes igitur personæ Diuinæ seipsas mundo manifestarunt, Pater in forma senis grandævii, tum etiam in voce in monte Thabor cælitus deplapsus, Marci 9. Filius in specie agni, & Spiritus S. in specie columbæ. Vnde, licet opera Sanctissimæ Trinitatis sint indiuisa ad extra; tamen vocem illam: Hic est filius meus dilectus, Sanctissimo appropriati Genitori; columbam verò Spiritui Sancto, docet S. Augustinus serm. 16. de verbis Domini: Ibi ait, Trinitas, fecit de calo columbam, sed non pertinuit, nisi ad solum Spiritum Sanctum, Trinitas de calo fecit vocem, sed non pertinet nisi ad solum Patrem. Hinc Christus Dominus pingi solet sub specie agni. Quatuor Evangelistæ, sub specie quatuor animalium, ipsæque virtutes metaphorice depingi solent. Cæterum imagines Dei, non sunt ad

libitum depingendæ, sed iuxta modum in Ecclesia Sancta receptū, vel in Scriptura Sacra, vel cettè in illis formis, in quibus aliquando Deus apparuit.

Conclusio II. Absolutè, & simpliciter non est vllum præceptum naturale, aut Diuinum adorandi imagines. Ratio: quia neq; ex Scriptura Sacra, neq; ex traditione, tale præceptum inuestigari potest. Nam licet Christus suo facto, hanc consuetudinem probauerit; non tamen præcepit. Non etiam ratione naturali, tale præceptum demonstrari potest: quia licet teueamur Deum, & Sanctos colere; tamè ex sola naturali ratione, ad certum modum cultus externi non obligamur, atque ideò nulla est naturalis lex, quæ obligemur per imagines illos colere. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Ex more tamen, & consuetudine Ecclesiæ, videtur esse aliquo modo præceptus Sacrarū imaginū vsus. Ratio: quia in primis templa, & altaria imaginibus ornari debent, nec aliter sine scandalo, & graui irreuerentia, possunt in illis Sacra peragi. Præterea: quia quilibet fidelis malè, & superstitiosè ageret, si ex industria ab omni imaginum adoratione abstineret: nam si hoc faceret, iudicans talem adorationem esse malam, Hæreticus esset; si verò id faceret, iudicans id esse conuenientius, vel ad spiritualem profectum vtilius, esset superstitiosus, facileq; posset generare scandalum, ac erroris suspicionem, ut potè agens contra vsum totius Ecclesiæ, & cuius corpore partes non debent discedere.

Corollarium II. Hoc præceptum obligare posset præsertim tunc, quando ad honorem Religionis, seu fidei confessionem existimaretur necessarium; secus censendum absolutè, & simpliciter loquendo. Hinc etiam, si quis ex negligentia, aut auaritia, nūquam imaginibus priuatim vteretur, per hoc non committeret speciale peccatum.

Corollarium III. Supposito Sacrarum

Non est vllum præceptum diuinum aut naturale adorandi imagines.

Ex more Ecclesiæ imaginibus adorari debent.

Imaginibus non est inferenda irreuerentia.

eratum imaginum usu, in primis, circa earum adorationem, oritur ex natura rei præceptum negatiuum, scilicet non inferendi illis iniuriam, aut irreuerentiam, quod ex suo genere obligat sub mortali, eo quod sit materia grauis, & ad Religionem spectet. Cum verò præceptum hoc sit negatiuum; ideo obligat semper, & pro semper, seu in quacumque differentia temporis.

Corollarium IV. Supposito. Sacrarum imaginum usu, circa earum adorationem ex natura rei oritur etiam præceptum affirmatiuum, quod solum obligat pro tempore. Porro ista necessitas, solum in tribus casibus interuenire potest. *Primò*, si fidem confiteri oportet per talem adorationem. *Secundò*, si cum cæteris fidelibus publica adoratio facienda sit. *Tertiò*, si aliqua actio circa imaginem exercenda sit, quæ reuerentiam requirat. Datur ergo naturale diuinum præceptum seruandi modum debitum circa hanc imaginum adorationem, videlicet ut abstinetur ab omni superstitioso cultu, nec alius modus adorationis illis tribuatur, nisi, qui sit earum institutioni consentaneus, ne in idololatriæ vitium deflectat.

Corollarium V. Contra concubantes. Sacras imagines, irridentes, aut malè tractantes, nulla poena iniure expressa est, sed puniri debent pro qualitate delicti, iuxta textum in cap. Si Canonici §. ult. iuncta Glossa, de offic. Ordinarij in 6. aut flagellis, aut exilio, aut amputatione manus, aut poena mortis, si iniuria publica sit, & nimis scandalosa. Est autem delictum hoc mixti fori, de quo potest tam Ecclesiasticus, quam Secularis iudex ad præuentionem cognoscere. Possunt quoque censores fidei in tales delinquentes animaduertere, tanquam de hæresi maximè suspectos, ut docet Simancas de Catholicis instit. tit. 33. Trianus de hæresi q. 172. n. 53. & Anton. de Soufa in Aphorismis Instit. lib. 2 cap. 42. n. 14.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obijciunt I. contra conclusionem I. Si Sacrae imagines essent adorandæ, nulla esset differentia inter hanc imaginum adorationem, & idolorum cultum: Sed hoc dici non potest: ergo imagines non sunt adorandæ. Respondetur negando sequelam: Ecclesia enim solum illas imagines veneratur, quæ personas adoratione dignas representant. Præterea, non absolute, & propter se eas adorant, sed totum earum honorem ad prototypa refert. Insuper unamquamque rem in suo gradu, ac ordine, & iuxta modum suum veneratur, omnia in unius Dei cultum, & supremum honorem referendo. At verò gentiles erigebant statuas, seu imagines dæmonibus, aut peruersis hominibus, easque, vel creaturas in illis representatas, propter se colebant, tanquam suprema numina, & primas causas, aliquorum saltem effectuum, seu temporalium donorum, existimantes in illis esse aliquam Diuinitatem, credebantque omnes Deos, quos ut Deos colebant, esse corporeos, per propriamque similitudinem per eas imagines representari; quibus tamen diuinos honores, & Sacrificia offerebant.

Præterea, quia idolum, falsam imaginem significat, quæ representat, quod non est, aut quale non est, id est, representat ut Sanctum, quod sanctum non est. Iam verò imago propria, & vera, refertur ad aliquod exemplar verum: quia imago est typus prototypi, quem exprimit, ut docet S. Damascenus orat. 2. de imaginibus. Unde licet nomen *imaginis*, interdum genericè sumi soleat, tribuique etiam idolis, & similibus, ut refert Tertullianus lib. de idololatria. Tamen in Sacra Scriptura, nomen *imaginis*, absolute prolaturum, in bonam partem frequenter sumitur, ut Genes. 1. & 9. Sapientia 7. 1. ad Corint. 10. & alibi sæpè; at verò nomen *idolum*, in malam partem accipitur,

Obiectio I. & solutio eiusdem

Obiectio II. & solutio eiusdem

Obiectio III. & solutio eiusdem

Disputatio I de Religione. Quæstio VI. Quis cultus Sanctis imaginibus debeat. pitor, iuxta illud Levitici 19. Nolite conuertere ad idola.

Obijciunt II. Contra corollarium III. Conclusionis I. Si cruci Sanctæ, & imagini Christi, deberetur adoratio: ergo & omnes spinæ, & lanceæ adorandæ essent, quia sunt imagines spinarum, & lanceæ Christi. Respondetur negando consequentiam: nam spinæ, & lanceæ habent alios usus; cruce verò non habent alium usum, nisi representare Crucem Christi.

Obijciunt III. Contra corollarium V. Exodi 20. & Deutor. 4. ac 5. dicitur: Non facies tibi sculptile: ergo non est licitum uti Dei, & Angelorum imaginibus. Respondetur I. Hoc Diuino præcepto, fuisse quidem Iudæis prohibitum usum imaginum, ne in idololatriam laberentur, ad quam proclives erant, ut docet S. Damascenus orat. 1. Respondetur II. in citato loco non prohiberi imagines absolute, sed idola, & Deos manibus fabricatos, ut facile colligitur ex Levit. 16. ubi dicitur: Non facietis vobis idolum, & sculptile, neque vitulos erigetis, neque in signum lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eam: ego enim sum Deus vester.

QVÆSTIO VII.

An reliquie Sanctorum sint adoranda.

Suppono I. De duplici cultu, seu veneratione, quæstionem hanc moueri, videlicet de publico, & privato. Porro duplici modo dictæ reliquie possunt considerari adorabiles. *Primò* per se, seu solitarie, tanquam tota materia adorationis. *Secundò*, ut coniunctæ cum personis, quarum fuerunt reliquie, ita ut persona ipsa, per se primò adoretur in reliquijs, seu per reliquias, quæ simul cum persona coadorantur.

Suppono II. Quoniam ex reliquijs plurimæ solent esse incertæ; ideo reliquie, quæ publicè proponuntur adorandæ, debent prius approbari à Summo Pontifice, vel etiam ab Episcopo, adhibita omnimodâ diligentia, circa indagandam veritatem. Nam ut aliquæ reliquie publicè, ab

universa Ecclesia colantur, duo requiruntur. *Primum*, ut constet de Sanctitate personæ, aut per universalem Ecclesiæ consensum, seu traditionem, aut Summi Pontificis canonizationem. *Secundum*, ut publica autoritate reliquie proponantur, tanquam veræ, & ad talem personam pertinentes; ista verò autoritas est penes Summum Pontificem, & Episcopos, qui sufficientem diligentiam ante approbationem, adhibere debent; quemadmodum præscripsit Concilium Tridentinum Sess. 25. in principio. Vnde, ad istam reliquiarum adorationem faciendam, obligatur Episcopus, ut non secundum suum arbitrium procedat, sed ex consilio doctissimorum Theologorum ad id adhibitorum. Præsertim eorum, quorum doctrina in generalibus vniuersitatibus est celebris, & probata, quorum sententia audita, penes solum Episcopum est decisio. Quia Concilium Tridentinum solum vult, ut eos in consilium adhibeat. Potest autem Episcopus etiam extra Diocesim suam existens, approbare reliquias: quia ista iurisdictio non est contentiosa, sed voluntaria. Insuper quando reliquie sunt legitime approbatæ Bullâ Pontificiâ, aut testimonio Episcopi alicuius Diocesis, & postea transferuntur ad aliam Diocesim, tunc Episcopus illius Diocesis, non potest iam earum veritatem examinare, eo, quod iam legitime comprobata sit. Sed solum debet examinare, an sint illæ reliquie, quæ in litteris Pontificiis, aut testimonio Episcopi continentur, ut hoc cognito, det licentiam publicè eas exponendi in sua Diocesi, ut docet Bonacina disp. 3. de adorat. q. 1. p. 4. n. 6.

Hæretici igitur negant, reliquias Sanctorum esse adorandas, nec à fidelibus custodiendas, & seruandas. Cuius peruersæ opinionis author fuit vigilantius discipulus Eunomij, teste D. Hieronymo epist. ad Riparium, & lib. contra vigilantium, ubi dicit: etiam cum securum fuisse Iudæos, & Samaritanos, qui humana cadauera abominantur. Similiter Gnostici contemnebant.

Ve reliquie publicè adorentur, duo requiruntur.

Hæretici negant reliquias esse adorandas.

Imagines in tribus casibus tenentur adorare.

Imaginum contemptores quomodo puniendi.

Reliquie duplici modo adorabiles sunt.

temnebant Martyres, non tam eorum reliquias; quam potius Martyria despicientes, ut refert Irenæus lib. 3. cap. 2. & Tertullianus in Scorpiaco, In eundem errorem inciderat Constantinus IV. seu Copronymus, ut refert Prateolus. Tandem Lutherus, Calvinus, Zuinglius, & alij nostri temporis Hæretici, ut refert Hofius in confes. cap. 85. Caterum, Catholica sententia oppositū constanter tenet.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Reliquiæ
ss. sunt a-
dorandæ.

Conclusio. Reliquiæ Sanctorum sunt adorandæ, & cum magna veneratione tractandæ. Probat 1. ex Scriptura Sacra. Genes. 50. ubi refertur, ossa Iacob magno honore fuisse asseruata, & sepulturæ tradita: Et portantes ea in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici. Mirum est, quod ferentes filij Iacob Patris sui cadaver, cum possent per magnum viæ compendium ire in partem sepulchri, maluerint per vastissimam eremum circumire, quā postea ab Ægypto liberati, in terrā promissā erant redituri. Ne, qui ad libertatem properabant, vel pedem figerent, ubi vestigia non extarent paterni funeris. Vnde Genes. 50. dicitur: Venerunt ad aream Arad, quæ sita est trans Iordanem. En, quā longissimè distabat Arca hæc à loco sepulchri, qui proximior multo erat Ægypto. Cur ergo cum cadauere tam longam fecerunt circuitionē? Respondet D. Augustinus q. 121. in Genes. quia eadem viā ituri erant in terram promissionis. Per eremum inquit, venerunt cum corpore, quā viā etiam populus Israël, ductus est per Moysen ab Ægypto liberatus. Merito itaq; reliquæ Iacob ductæ sunt ad sepulchrū, quā viā postea totus Israël iturus erat liberatus de Ægypto, ut totus ille locus Sanctis illis reliquijs consecratus, fieret illis securus ab insultu hostium.

Ioseph eor-
ossa sua a-
sportari
mandavit.

Item Exodi 13. ubi dicitur: Tulit quod, Moyses ossa Ioseph secum. Quod ille præceperat, Sacramento moriens fratres suos adiurans: Asportate ossa mea vobiscum de loco isto. Vbi Rupertus,

& Abulensis putant, ideò hoc à fratribus postulasse, quia reliquias suas manere voluit, apud quos, & eadem religio, & idem Numinis cultus esset; quasi quiescere non posset, apud idolatras. Asportate, inquit Rupertus in Genes. cap. 42. vobiscum de loco isto ossa mea. Causam reddit Abulensis, quia inquit, sicut Iacob per spiritum Propheticum cognoscebat Messiam de suo semine nasciturum, & in terra Chanaan conuersaturum, ibiq; post passionem resurrecturum, cum quo & corpora multa Sanctorum resurrectione esse credebant; desideravit esse unus de illis resurrecturis: ita Ioseph eundem spiritum Propheticum habens, credidit eadem optavitq; se inter resurgentes cum Christo computari. Quia ergo de piorum consortio, suis celebriorem membris credidit beatitudinem; ideò inter pios humari ardentè desiderabat.

D. verò Augustinus q. 25. de veteri Testam. ideò censet Iosephū anxie curasse, ut ossa sua de Ægypto transportarentur, quia timebat vir piissimus, ne Ægyptij post mortem, ossibus eius diuinum honorem deferrent. Non otiose ait, istud mandasse Ioseph filiis in absoluto est. Cum enim esset in Dei creatoris deuotione propensior; sciens autem ab Ægyptijs se coli causā administrationis, quā in magna egestate Ægyptū gubernauit, post exitum suum, errorem petiuit auferri. Certus vanitatem vulgi mortuos magis ut Deos venerari, quā vivos; ne ei deferretur debitus creatori honor. Hæc proinde erat sollicitudo viro pio, hic metus, ne creaturæ tribueretur honor Diuinus.

Cæterum crediderim ego, ossa Iosephi ideò per Moysen asportata fuisse, quia erant reliquæ viri Sancti, & Deum timentis. Colligo veritatem hanc ex eo: quando olim Hebræi de Ægypto exiuerant, omnes multo auro, & argento onusti erant, solus Moyses nihil horum secum dicitur extulisse, præter ossa Iosephi. dicit Sacer textus: Tulit quod, Moyses ossa Ioseph secum. Quæ verba Græcus Scholiastes in Glossa sic exponit: Iudei inquit, in sanctibus similes, aurum, & argentum se-

D. Augu-
stini sen-
tentia.

Moyses plu-
ris ossa Ioseph
extulit quā
diuitias Ægyptiorum

Disput. 1. De Religione: Quæstio VII. cum detulerunt; Moyses vero innumerati animi vir, Ioseph ossa deportauit. Ostendens, Moysen arida ossa Sanctissimi Patriarchæ, optimis Ægyptiorum spolijs prætulisse, quia in illis, tanquam in Sanctis reliquijs, Iosephi Castissimi sanctitatem venerabatur: ergo Sanctorum reliquijs debetur honor, & adoratio.

Corpus
Moyses per
Angelos se-
pulchrum est.

Hinc multi ex Sanctis Patribus, pijs, & probabiliter satis credunt, corpus Moyses per Angelos fuisse sepultum, quod colligunt ex Scriptura Sacra, Deutor. ultimo: Mortuusq; est ibi Moyses seruus Domini, in terra Moab, iubente Domino: & sepelivit eum ibi in valle terra Moab contra Phogor, & non cognovit homo sepulchrum eius usq; in præsentem diem. Unde S. Epiphanius lib. 1. contra Hæreses, cap. 9. dicit: Sepelierunt inquit, Angeli, velut habet traditio, quæ ad nos devenit, corpus Moyses, neq; inquinati sunt à Sancto corpore. At cur non per homines, sed per Angelos, corpus Moyses sepultum est? cur sepulchrum eius ita occultatum à Domino, ut à nullo mortalium inueniri possit?

Respondent aliqui, id propterea factum esse, quia Deus illo ulus est ad magnalia sua peragenda; tales autem singularem sunt prosequendi honore, arcendiq; ab oculis profanis. Sic censet D. Paulinus in natali 4. S. Felicis. Quia ergo Moyses tot mirabilibus efficiendis Deo seruiet. Ideò sic à mortalium conspectu ereptus est, & occultatus, ut nemo posset eius sepulchrum videre, verum ut solis diuinis oculis patens, cæterorum omnium lumina fugeret.

Moyses mā-
luctudo &
elementa
magna.

Alij censent, id ob nimiam mansuetudinem, & elementiam eius, quā in regendo populo, eiusq; duritia patienter toleranda servavit, factum esse. Nam quemadmodum, ut mare sale suo non arescat, & sicetur, aquæ fluminum dulces faciunt quotidianè in illud illabentes, ita ne mundus, & Reipublicarum politia, legum suarum rigore pereat, faciemansuetudo Principis. Quæ enim adestaret Respublica, si legum rigor.

An reliquæ Sanctorum sint adorandæ, non mollietur, & misericordiā, & mansuetudine? Hæc equidem dulcedo, & mansuetudo vitæ, & conservationem regnis, urbibus, atque Principibus. Sepelivit ergo Dominus Moysen in vallis Moab certa, & determinata parte, nimirum in ea, quæ est contra Phogor; & nihilominus homines eius sepulchrum minimè inuenire potuerunt. Sanè, quia Moyses adeò erat mansuetus, tantaq; dulcedine temperabat legis, & suppliciorum rigores, ut mansuetudo eius prorsus oblitteraret in eo vestigia mortis. Hæc est mens D. Ambrosij lib. 2. offic. cap. 7. Merito inquit, estimatus est supra homines, & ut vultus eius non possent intendere, & sepulturam eius non repertam crederent, quia sic sibi totius plebis mentes deuinxerat, ut plus eum pro mansuetudine diligere, quàm pro factis admirarentur. Ponderate verba illa: Et sepulturam eius non repertam crederent, & ex illis non elicietis alium sensum, nisi quia populus dulcedine, & mansuetudine Moyses raptus, non habebat mentem, quā ad eius sepulchrum attenderet, imò egrè credebatur sepultum Moysen, sed semper repurabat eum viventem: quoniam proprium hoc est mansuetudinis, quod regna, & Principes æternæ.

Alij putant, id factum esse, propter summam eius castitatem, quod probant ex sacrificio Abraham, qui filium suum sacrificaturus domo exiit, & trium dierum itinere, confecto, ad montem venit, ubi victimam Deo immolaret: Abijt, inquit textus, ad locum, quem præceperat ei Deus, die autē tertio elevatis oculis, vidit locum procul. Genes. 22. cur obsecro, non domi, sed foris; cur non statim, sed post tres dies voluit Deus, ut immolaret? An, ut significaret Christum Dominum, qui tertio à sua prodicione die fuit in crucem actus? Ita Glossa interlin. An, ut tres ætates, naturæ, legis, & gratiæ, in quarum ultima Christus obijt, repræsentaret? Sic censet D. Hieronymus. An, ut paterna viscera per totum triduum diutius torqueretur,

Abraham
cur post
tres dies fi-
lium immo-
lare iussus.

tur, & obedientia meritum augere-
tur? Hæc est sententia Origenis. An-
deniq; ut prudenter, ac deliberatè
divinum obsequium egisse videretur;
non verò temerè, & inconsultò,
ex repentino aliquo motu passio-
nis? Hanc rationem sequi videtur,
Lyranus, & Abulensis. Quibus ego
addo meam rationem, id nimirum
eo sine factum fuisse, ut Abraham
gratum Deo sacrificium peracturus,
prius per tres dies à domesticis cu-
ris, & conjugalibus negotiis vacaret.
Quasi minus Deo gratum sit illud sa-
crificium, in quo deest mundities,
& perfecta à terrenis curis separatio.

Moyſes
propter ca-
ſtatem u-
xorem de-
ſeruit.

Cui sententiæ magnum robur ad-
dit autoritas D. Eusebii, qui lib. 1.
demonstrat. Evangelic. capit. 9. sic
concludit: *Moyſes inquit, atq; eius fra-
ter Aaron, antequam ipsis Deus apparue-
rit, filios genuisse memorantur; postquam
autem divina oracula acceperint, non
amplius genitos ab illis filios invenies.*
Hinc Moyſes ab Angelo suo territus,
statim uxorem suam remisit, & solus
in Aegyptum perrexit, ut constat ex
cap. 18. Exodi. Idemq; testatur D.
August. q. 12. in Exodum. ubi ex
aliorum sententia asserit, propter in-
terfectionem, quam Moyſes ab An-
gelo formidavit, reversam fuisse e-
ius uxorem cum filiis in terram Ma-
dian. *Ne inquit, ad impedimentum mi-
nisterij, quod divinitus impostum Moyſes
gerebat, fœmineus sexus comitaretur.*
Quia ergo Moyſes licet in statu con-
iugali, postquam ad ministerium Dei
vocatus est, Angelicam puritatem
retinuit; ideo non mirum, quòd per
Angelos post mortem sepultus sit:
quia sicut in Angelo nulla potest ma-
cula hæerere, propter eius spirituali-
tatem; ita nulla à Moyſe potuit e-
manare, propter eius castitatem.

Moyſes e-
rat vir San-
ctus & Pro-
pheta.

Bella equidem ratio, castitas est
sancta, & Deo summe placens; Moy-
ſi autem utrumq; & castitatem, &
sanctitatem attribuunt Doctores,
quia fuit vir Sanctus simul, & Pro-
pheta. Vnde de illo dicit: Scriptura
Sacra Deutor. ult. *Non surrexit si-
milis ei Propbeta* Propbeta aliquando

officium, aliquando Sanctitatem, signi-
ficat. Vnde, idem est, Propbeta, a-
liquem dicere, atq; Sanctum. San-
ctus erat Moyſes, quia etià Pontifex
extra ordinem, propter quod, Sacerdo-
tem eum nominarunt Sancti Patres; imò
Nazianzenus ad Gregorium Nyſse-
num, appellat eum *Sacerdotem Sacer-
dotum*. Audite Philonem lib. 3. de
vita Moyſis sic differentem: *Itaq; id
affecutus est, ut inter raros amicos Dei cen-
feretur, totus correptus rerum amore ca-
lestium, & sicut ipse omnipotentis Regia
inſignis cultor extitit; ita ab ipſo honora-
tus præ cæteris: est autem honor sapien-
ti conveniens, colere illum, qui verè est;
qua professio habetur Sacerdotis, scire,
quomodo Deum colendus sit, is honor incõ-
parabilis contigit ei ex oraculis, unde ce-
remonias, & omnes ritus religionis didi-
cit.* Nil elegantius, à pietate Moyſes
in rarum Dei amicum evasit, insignis
factus Deicultor; & ideo insigni pri-
vari non poterat honore, sed ut An-
gelorum ministerio mortuus sepeli-
retur, ne si id per homines fieret,
tanta illa Moyſis sanctitas supra ho-
mines, aliqua irreverentiâ, aut teme-
ritate humana contaminaretur.

Probatio
II. Con-
clusionis.

Probatur II. Conclusio, ex traditi-
one, & consensu universalis Eccle-
siæ. Nam in primis, corpora Sancto-
rum Petri, & Pauli, è Catacumbis cū
summa reverentia ad ea loca, in qui-
bus martyria passi sunt, translata fu-
ere, teste Cornelio Papa epistola 1.
Vnde quando Gregorius Papa mise-
rat partem istarum reliquiarum Re-
ginæ Francorum, inquit sermò, ut de-
bito honore tractarentur, ut refert
ipsemet lib. 3. epist. 30. Hinc Sum-
mi Pontifices super reliquias Aposto-
lorum consueverunt Deo Sacrificium
offerre, coramq; eis semper lumina-
ria accendi. Et S. Chrysosthomus
homil. 32. inde maximè Romanam
civitatem extollit, quòd in ea reli-
quiæ Apostolorum condita sint. Si-
militer ad Ecclesiam Constantinopo-
litana, cum summo honore trans-
lata sunt reliquiæ Sanctorum An-
dreæ, Lucæ, & Timothei, tempore
Constantini Magni, ut refert S. Hie-
rony.

Ecclesia 12
a summo
honore co-
lit reliqui-
as Sancto-
rum.

ronymus contra Vigilantium. Postea
reliquiæ Sancti Pauli Episcopi, &
Martyris, tempore Theodosij Senio-
ris. Corpus S. Ioannis Chrysosthomi,
tempore Theodosij iunioris, ibique
cum summa veneratione istas reli-
quias coli; quemadmodum in Ec-
clesia Antiochena, corpus S. Ignatii
magna pietate colitur. In Ecclesia
Alexandrina caput Sancti Ioannis
Baptistæ cum summo honore serva-
tur, in Ecclesia Hierosolymitana se-
des, seu Cathedra S. Iacobi, in Ec-
clesia Smirnenſi corpus S. Policarpi,
in Hispania reliquiæ eiusdem. Er-
go ex usu Ecclesiæ, reliquiæ Sancto-
rum, venerandæ sunt, & debito cul-
tu adorandæ.

Probatio
III. Con-
clusionis.

Probatur III. autoritate Sancto-
rum Patrum. In primis, Clemens Ro-
manus lib. 6. constit. cap. 6. dicit:
*Eorum, qui cum Deo vivunt, nec reliquia
sine honore manent.* Iustinianus Mar-
tyr q. 28. à Christianis proposita, di-
cit: *Corpora, & sepulchra Martyrum,
virtutem habere & adversus Demones,
& ad sanandos morbos, qui arte medicine
curari non possunt.* Et Nazianzenus o-
rat. 3. quæ est prima contra Iulianum.
§. *Non victimæ*, de Sanctis loquens,
scribit: *Quorum vel sola corpora idem
possunt, quod anima sancta sive tangan-
tur, sive honorentur, quorum vel sola san-
guinis gutta, atq; exigua passionis signa,
idem possunt, quod corpora.* Et S. Basil.
Psalm. 115. super illa verba: *Pretio-
sa in conspectu Domini*, inquit, *In lege
veteri morticina habebantur in abomina-
tione, nunc contra, si mors cuiuspiam irro-
gatur pro Christi nomine, pretiose cen-
sentur reliquia eius: tunc si quis tetigerit
cadaver, immundus erat: nunc martyris
ossa quisquis attigerit, ob gratiam corpo-
ri insidentem, sit quadam tenus Sanctifi-
cationis particeps: ergo ex mente Sã-
ctorum Patrum, reliquiæ Sanctorum
sunt adorandæ.*

Probatio
IV. Con-
clusionis.

Probatur IV. ex miraculis. Nam
Actor. 19. sudaria, vel semicinctia
deferiebantur ad infirmos. Et recede-
bant ab eis languores, & spiritus nequam
egrediebantur. Similiter umbra Sancti
Petri liberabat homines ab infirmi-

ratibus eorum. Tandem, quia Deus
multoties occultas Sanctorum reli-
quias per revelationem manifestavit,
ut in honore haberentur, ut constat
ex historijs de Sancto Marcellino,
Gervasio, & alijs: ergo reliquiæ Sã-
ctorum sunt digna adoratione. Ex
hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Reliquiæ, quæ
publicè exponuntur adorandæ, Post-
quam summus Pontifex, aut Episco-
pus debitam adhibuit diligentiam de
earum veritate, an sint, hominis ca-
nonizati, possunt absolute adorari.
Ratio: quia huiusmodi reliquiæ di-
gnæ sunt adoratione, neq; sic ullum
est periculum erroris, saltem forma-
lis in huiusmodi adoratione; & li-
cet aliquando materialiter erraretur,
si posita præfata diligentia, contin-
gat reipsa non esse veras reliquias;
nullum tamen peccatum incurritur:
quia adorans bona fide adorât, nec
imprudenter operatur; sed solum
materialiter errat. Item, si reliquijs
certis ita immisceantur incertæ, ut
discerni non possint, tunc omnes a-
dorari possunt, dummodò adoratio
dirigatur ad reliquias certas, & ap-
probatas. Quando autem res est du-
bia, & incerta, tunc abstinendum est
à cultu, & tales reliquiæ separatim
servandæ sunt.

Reliquiæ
publicè ex-
positæ, ab-
solutè ado-
rari possunt.

Corollarium II. At verò loquẽ-
do, de cultu privato, non requiritur
tanta diligentia, sed sufficit testimo-
nium fide dignum, aut alia probabi-
lis coniectura, quâ sufficienter mo-
veamur ad prudenter iudicandum,
veras esse reliquias; & hæc suppo-
sita probabilitate, possumus eas abso-
lutè adorare. Ratio: quia tunc adest
moralis certitudo, quæ sufficit ad
prudenter operandum, sine pericu-
lo erroris saltem formalis. Hinc pos-
sumus privatim adorare reliquias,
quæ nobis traditæ sunt à viro probò:
quoniam eius testimonium est fide
dignum.

Ad cultum
privatum
vel quia
sufficit testi-
monium fi-
de dignum

Hinc summus ille Monarcha, ac
orbis moderator, Philippus II. Hi-
spaniarum Rex, particulam solæ u-
nius

Reliquiz
ss. a Prin-
cipibus ho-
norantur.

nus calceamenti Beati Francisci, obnixè, & instantè petijt sibi dari, quā in suo palatio privatim reverenter adoraret. Mirum & stupendum, quod non personæ, non vestis reliquia, sed vilissimæ solæ calceamenti, à tanto Rege ita ardentè expostularetur: & hoc equidem non supervacaneè, non otiose; sed dignè, & rationabiliter. Cuius elegantem rationem assignat D. Bernardus serm. de expositione illorum verborum, Sapient. 11. *Et honestavit illum in la-
boribus.* Quia nimirum piissimus ille Rex prudenter consideravit, Divinā Sapientiam ita suos Sanctos, suos amicos exaltare, ut non solum personam à Principibus; verum etiam vestes, & semicinctia, honorari vellet à fidelibus. Ait citatus Bernardus: *Nonne & in ipsis laboribus nostris honestamur? nonne hæc vilitas, hæc deformitas, hæc semicinctia honorantur, & adorantur à Principibus terre.* Nil præclari, generosum certè Divina Sapientia, præclarum, illustremq; reddit cotubernalē suū: & quidē ita illustrem ita præclarum, ut nō solum ante ipsius personam, sed etiam ante res eius, quamvis vilissimas, incurvantur, qui portant orbem.

Cum magno stupore anteaactis sæculis, Maiestas Chaldeorum, Persarumq; resulgebat Regum, ut veluti Dij quidam in terris ab omnibus adorarentur. Mirabilis tunc erat illorum maiestas, adeo stupenda, ut etiam unico intuitu terrefaceret, animūq; ad deliquium cogeret. Sic Esther licet Regina, visā semel maiestate, & gloriā Regis Assueri, in solio sedentis, corruit, ac penè exanimata fuit; & tamen talis, tantaq; Heroïna corruit, cecidit, & adoravit, non Principem aliquem extraneum, non ignotum, sed domesticū Regem, & suum maritum. Esther.

Daniel ad-
ratus à Re-
ge quia
Dei servus.

15. Sic Rex Nabuchodonosor Danielē, non hominem liberum, sed sum-
mū servum, & captivum, cum sum-
mā veneratione adoravit. Daniel. 2.
Tunc Nabuchodonosor cecidit in faciem su-
am, & Danielē adoravit, & hostias &

incensum præcepit, ut sacrificaret ei. Sed quid magnum est, Reges procidere ante ipsos Dei servos, cum & ante illorum sepulchra procidant, pro magno etiam æstimantes, si tanquā eorum inquilini, ad ipsorum fores admittantur. Quod considerans D. Chrysosth. homil. 66. ad populum Antioch. tom. 5. admirabilem crucifixi, in suis Sanctis glorificandis potentiam, sic describit: *Et quid de Christo loquar, cum & discipulos postquam obierint, tunc effulgere fecerit, quid dico discipulos? nam & eorum loca, & sepulchra simul & tempora perenni memoria celebrari curavit: tu verò mihi sepulchrū ostēdas Alexandri, & profer diem, quo vitā finivit: sed nihil horum insigne, omnia destructa sunt, & exterminata. Christi verò servorū & sepulchra clara sunt, Regiam affecuta civitatem, & dies notissimi mundo, festam afferentes letitiam, & illius quidem loculum nesciunt; eorum autem sciunt & barbari, & servorum crucifixi sepulchra regis aulis sunt clariora, non edificiorum pulchritudine, sed convenientium studio: nam & ipse, qui purpurā indutus est, accedit illa complexurus sepulchra, & faslu deposito stat supplicaturus, & scanarum fabrum, & piscatorem, etiam mortuos, ut protectores orat, qui diademate redimitus incedit. O quanta gloria Sanctorum, qui licet viventes in mundo, in oculis hominum vilissimi reputabantur; post mortem tamen ipsis Regibus adorandi proponuntur. Audite D. Chrysosthomum: Constantini, inquit ille, Magni filius, honore magno censuit haberi, si præ foribus piscatoris paternum corpus collocaret, & quod in Regis sunt ianitores Regibus, hoc sunt in monumento piscatoris Reges, & illi quidem ut Domini loca teneant interiora; hi verò tanquā inquilini, & vicini aula ianuam sibi gratum habuere deputari.*

Considerent obsecro Reges, Imperatores, ac summi latè patens orbis Monarchæ, vtrum amicis suis simile quid præstare valeant; quod si id efficere non potuerint; faciant saltem, ut subditi suis Regibus defunctis talem honorem, præstent, verum, neq;

Reges pro
inquinis
Sanctorum
reputari co-
piunt.

Mardoche-
us noluit a-
dorare A-
lanum.

Alexander
Magnus
Ruhē deita-
tem appe-
tijt.

Disputatio I. de Religione. Quæstio VII. *An Reliquiæ Sanctorum sint adorandæ.*
neq; id præstare poterunt. Maximus ille Princeps, Assuerus Rex, qui ab India vsq; ad Ætiopiam, super centū viginti septem dominabatur Prouinciis, ita Aman suum amicum exaltauerat, ut ab omnib; eum adorari præceperit. Esther. 3. *Cuncti serui Regis, qui in palatii foribus versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator.* Nihilominus vnus non ex subditis, quod vtiq; tolerabilis esset, sed extraneus, pauper, imbellis, dicam plus, seruus, & captiuus, talem honorem Amano denegauit: Mardocheus non flectebat genu. Quasi diceret Sacer textus: Non solum eum non adorauit, sed neq; motus est à sella in qua sedebat. Egressus est itaq; Aman illo die latus, & alacer: cumq; vidisset Mardocheum sedentem ante fores palatii, & non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis sue, indignatus est valde.

Quid ille summus Imperator, ac belli fulgur, Alexander Magnus non attentauit, ut adoraretur, vtiq; thus, ac incensum ei offerretur, tanquā Deo. Eo fine bella continua gessit, eo fine laborauit, eo fine vsq; ad finē defudauit. Et tamen per tantos suos conatus, non gloriam, sed potius infamiam consecutus est, quando falso oraculo fidem præbuit, credens se esse filium Iouis, & præcipiens se, ut Deum adorari, ut refert Curtius lib. 8. *Verè, & salubriter æstimanti fidem oculi, vana profecto responsa videri potuissent, sed fortuna, quos vni sibi credere cogit, magna ex parte auidos gloriæ magis, quam capaces facit: Iouis ergo filium, non solum se appellare passus est, sed etiam iussit, rerumq; gestarum famam, dum augere vult, tali appellatione corruptit.* Et merito quidem: nam ut præclare dixit Calisthenes Alexandri amicus, Cleonis petulantiam obrundens, qui Alexandrum Deū efficere gestiebat: *Hominem inquit, consequitur aliquando, nunquam comitatur Diuinitas. Ergo si ego, & tu Cleo, Deos facimus, potentiam tuam experiri libet, fac aliquem Regem: si Deos potes facere, facilius est, imperium dare; quam calum.*

H 3

Nabuchodonosor
tres pueros
superare
non potuit

An Reliquiæ Sanctorum sint adorandæ.

Quid non fecit superbus Nabuchodonosor, ut adoraretur, & pro Deo haberetur? statuam auream conflauit, eamq; erexit, fornacem accendit, cymbalis, fistulis, & sambucis vsus est, ut populum ad sui adorationē alliceret: & tamen tres pueri inermes, pauperes, idq; serui, & captiui, mandatum eius spreuerunt, Daniel. 3. *Notum sit tibi, Rex, quia Deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus.* Qualis, quæso, terror illis tribus pueris inerat? qui licet fornacem viderent incensissimā, vulturnq; Regis mortem, & incendium, spirantem, ita animosè, ita cordatè illi dixerunt: *Notum sit tibi, quod statuam, quam erexisti, non adoramus.* Intrepidorum hominum verba ista fuerunt, nihilq; timentium. Sed non mirum: quia plus de gloriæ exultabant triumpho, mox reportando; quàm de ignis timerent periculo. Hinc voces ipsorum in medio fornacis: exultabant enim, & gloriam sui canebant triumphi, pro triumphali curru fornacem, flammatarum globos pro insignibus, ac stemmatibus; inimicos mortuos, ac combustos ante se pro victoria; pro imagine verò ipsam Dei filium ostentantes, ac tandem pro triumphi præcone ipsummet Regem habentes, qui eos post hanc tribulationem multo gloriosiores effecit, teste sacra pagina ibidem, n. 97. *Tum Rex promouit Sadrach, Misach, & Abdenago in Prouinciā Babylonis.* Scilicet, post illam tribulationem, post illum ignem, post illud bellum, Rex eos promouit. Tunc primum clariores redditi sunt, tunc splendidiore, tunc, ut ore sapientis loquar, tanquā scintillæ in arundine to apparuerunt, quando inter flammatarum vortices, cantantes, tripudianteq; apparuerunt, ut agnoscat mundus, quod supremam hanc gloriam, hunc honorem, atq; adorationem post mortem deferendum, nemo tribuere possit, nisi solus Deus.

Corollarium III. Quando reliquiæ adorantur secundo modo, in supposito primo relato, tunc eadem adoratione coluntur, quā adoratur persona.

Particula
crucis Christi
si aut tu-
nicæ incon-

facilis ado-
rari debet
latrā, &
sacrilegiū
non

persona. Ratio: quia in hac adoratio-
ne apprehenduntur, ut coniunctæ il-
li personæ, & sic cum illa persona co-
adorantur. Hinc particula crucis
Christi, in qua pro nobis passus est,
aut tunica inconsutilis, latrā est ado-
randa; capilli vero, lac aut aliquid
Beatæ Virginis MARIÆ hyperdulia;
aliorum verò Sanctorum reliquiæ du-
lia. Quod si reliquiæ adorentur pri-
mo modo, id est, si non apprehendan-
tur ut coniunctæ, sed seorsim, & per
se adorantur, tunc illa adoratio est re-
spectiva, & inferior, ac distincta quo-
ad actum ab illa, quā persona propter
se adoratur. Ratio: quia cum reliquiæ
sint irrationales, non possunt adora-
ri, nisi adoratione respectiva, ut dictū
est supra de imaginibus, nimirum pro-
pter excellentiam, & sanctitatem il-
lius personæ, cuius sunt reliquiæ, li-
cet non apprehendantur, ut coniun-
ctæ illi personæ. Siquidem præcisa
operatione intellectus, certum est,
eas esse veras reliquias, dignas adora-
tione respectiva. Et hic cultus reli-
quiarum est religiosus, ad pietatem
pertinens: quia totus fundatur in ea-
dem sanctitate, & ad idem bonū ani-
mæ refertur. Vnde contemptus reli-
quiarum, in Sanctorum iniuriam re-
dundat.

Sacrilegiū
ac venditio
reliquiarū
est sacrile-
ga.

Corollarium IV. Qui surripiunt,
aut extrahunt aliquid de reliquijs al-
terius, peccant mortaliter peccato sa-
crilegij, & furti. Ita Syluester, *v. re-
liquiæ, q. 2.* Ratio: quia furtum, & Sa-
crilegium committit, qui rem Sacram
inuito Domino accipit; nisi id faciat
de licentia Domini, aut nisi extrahat
de manibus infidelium. Et in hac re
paritas materiæ non semper excusat
a peccato mortali: quando enim tan-
ta est dignitas, & æstimatio reliquiæ
furto sublata, ut graue damnum irro-
getur, & non levis irreuerentia cen-
seatur, est peccatum mortale. Ita Bo-
nacina disp. 3. de adorat. q. 1. p. 4.
n. 9. Propter quod etiam reliquiarū
venditio, sacrilega est, & simoniaca
censetur, ut constat ex cap. Cum ex eo,
de reliq. & venerat. Sanctor. Estq; hæc

communis sententia Iurisperitorū, in
cap. Quisquis 14. q. 4.

Corollarium V. Etiam Agni Dei, Agni cerei
quos in cereis figuris expressos cerni-
mus, possunt adorari. Ratio: quia
sunt à Pontifice benedicti, & chrisma-
te consecrati; quemadmodum etiam
colimus res sacras, ut altaria, vasa sa-
cra, chrisma, librum Evangeliorum,
& cetera id genus. Et licet à Grego-
rio lata sit excommunicatio non re-
servata, contra huiusmodi agnos ce-
reos vendentes; nihilominus sicut ca-
lices sacri possunt vendi ratione ma-
teriæ, sine simonia; ita qui dictos
agnos cereos, ratione materiæ, & ex-
pensarum in illis formandis, & aspor-
tandis, etiam ad vsus sacros venderet,
excusaretur à simonia. Ita Bonacina
supra cit. n. 12. Porro ut observat Du-
randus in Rationali diuinorum offi-
ciorum, lib. 9. cap. 79, istæ formæ
agnorum cereorum, habent vim con-
tra fulgura, fulmina, grandinem, in-
cendia, tempestates ventorum, &
imbrium.

Agni cerei
possunt cu-
dorari, &
aliquando
vendi.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obijciunt I. contra conclusionem. Chri-
stus Lucæ 11. dixit: *Vae vobis, qui
adificatis monumenta Prophetarum.* Pro-
pter quod Christus Matthæi 23, com-
parat Phariseos sepulchris dealbatis,
quæ interius sunt plena ossibus mor-
tuorum, per quod videtur ostendere,
huiusmodi ossa esse immunda, & nul-
la veneratione digna. Deinde Con-
cilium Elibertinum can. 34. prohibet
ad sepulchra mortuorum cereos ac-
cendi: ergo reliquiæ Sanctorum non
sunt adorandæ. Antequam solvatur
obiectio, sciendum est, Dupliciter posse
quempiam monumentum ædificare,
homini occiso, I. ut misericordiam,
aut honorem circa mortuum exerce-
at. II. in memoriam egregij operis ab
interfectore patrari. Vnde, qui hoc
posteriori modo ædificat sepulchrū,
apertè testificatur, se consentire ope-
ribus intersectoris.

Obiectio
I.

Respondetur itaq; Christum Domi-
num merito reprehendisse Phariseos,
quia

Solutio
eiusdem

Quid sit æ-
stimatio de-
functorum
in quietari.

Disputatio I. de Religione. Quæstio VII.
quia illi ædificando monumenta Pro-
phetarum, licet expresse non intende-
rent consentire operibus eorum, à
quibus Prophetæ occisi erant; ipso
tamen facto ita se gerebant, ac si hoc
intenderent. Cum enim perseque-
rentur viuos Prophetas, imò & ipsum
Dominum Prophetarum; idcirco li-
cet dicerent, se ædificare monumenta
in honorem Prophetarum mortuo-
rum, manifestè conuincebantur, non
animo religionis, sed ex mera hypo-
cristi se id fecisse, ac proinde ita se in
hoc facto gessisse, ac si approbare vel-
lent facta parentum. Sic exponit ci-
tatum locum S. Chrysosthomus his
verbis, inquit: *Non quia ædificant,
nec quia Patres accusant, va illis dixit:
sed quoniam ita dicentes, & facientes,
Patres suos condemnare audebant, cum
ipsi peiora committerent.* Et S. Ambro-
sius lib. 7. in Lucam dicit: *Ædificando
sepulchra Prophetarum, Patrum suorum
facta damnabant: emulando autem pa-
terna scelera, in seipsos sententiam retor-
quebant: non ergo ædificatio, sed emula-
tio loco criminis æstimatur.* Idemq; do-
cet S. Augustinus lib. 2. contra Ad-
uersar. leg. & Prophetarum, cap. 5.
Cæterum ista responsio à Christo Do-
mino facta, nullo modo ad reliquia-
rum adorationem pertinet.

Ad locum verò ex S. Matthæo al-
legatum dicitur, Christum comparas-
se Phariseos sepulchris dealbatis, ple-
nis ossibus mortuorum, ut per hoc il-
lorum hypocritism indicaret; per hoc
tamen non significauit, omnia ossa
mortuorum esse immunda, & non
posse interdum esse veneratione di-
gna, ut observat Cyrillus Alexandri-
nus lib. 10. contra Iulian. à principio.

Quantum ad Concilium Eliber-
tinum attinet, in hoc verba ista ponū-
tur: *Cereos per diem placuit in cimiterio
non incendi: inquietandi enim Sanctorū
spiritus non sunt.* Vbi per Sanctorum
spiritus, mortuorum animæ intelli-
guntur, quæ non propriè dicuntur per-
turbari, sed metaphoricè, quatenus
nimirum illis displicet, quando ho-
mines aliquid superstitiosum, in earū
leuamen, aut honorem fieri vident.

An Reliquiæ Sanctorum sint adorandæ.
Respondetur itaq; istam ceremoniam,
eo tempore fuisse prohibitam, quia
forsan aliquid de errore gentilium ir-
repererat, & accensis facibus, ritibus
superstitiosis Sanctorum animæ inuo-
cabantur, eo quod talis ritus videre-
tur aliquid commune habere cum ri-
tibus Gentilium. Solebant enim illi
ad sepulchra defunctorum faces ac-
cendere, ut colligitur ex Suetonio in
Tiberio, cap. 98. quo ritu dicebantur
spiritus defunctorum turbati, quia
multi inducebantur in errorem, exi-
stimantes animas mortuorum inde
turbati. Quo sensu etiam 1. Reg. 28.
dixit anima Samuelis: *Quare inquietasti
me:* Qui etiam modus loquendi
erat in vsu apud Ethicos, qui incan-
tationibus dicebant inquietari aras
defunctorum, seu solitari, ut habe-
tur apud Plinium lib. 28. cap. 2. Cæ-
terum, cessante omni superstitione,
omniq; illius occasione, & periculo,
certū est ceremoniam hanc, non esse
malam, sed potius honestam, & re-
ligiosam, cum ordinetur in diuinum
honorem, & ad excitandos fidelium
animos ad deuotionem, ac spem glo-
riæ, æternæq; vitæ futuræ, ut docet S.
Hieronymus epist. 1. ad Ripar. & lib.
contra vigilantium.

Obijciunt II. Si reliquiæ Sancto-
rum essent adorandæ, & honorificè
custodiendæ: ergo ille, qui commit-
tit peccatum carnale, faceret irreue-
rentiam dictis reliquijs, illas gestan-
do, & consequenter duplex peccatū
committeret. Respondetur, si id non
fiat in contemptum reliquiarum, vnū
tantum peccatum committi: quia actio
peccandi, non repugnat directè cul-
tui reliquiarum, neq; ea dicuntur tur-
piter tractari, mediante tali peccato
commisso. Vnde circumstantia hæc
non est necessariò in confessione ex-
plicanda. Est sententia communis
Theologorum.

Obiectio
II. & solu-
tio eiusdem

DISPUTATIO II.

De peccatis Diuino cultui, seu la-
tria oppositis.

Quinque potissimum vitia, seu pec-
cata, Diuino cultui opponuntur,
nimirum

Quinq; vi-
tia oppo-
nuntur cul-
tui Diuino.

nimirum superstitio, idololatria, diuination, vana observatio, & maleficia, ac incantationes.

QVÆSTIO I.

Quid sit superstitio.

Suppono, totam rationem peccati superstitutionis, iuxta vnanimem Doctorum consensum, in eo sitam esse, quod Deus non colatur à creaturis eo modo, quo colendus est: vel quia exhibetur cultus Diuinus falso Numini, seu creaturæ, cui non debetur; aut vero quidem Deo, cui debetur, sed modo indebito, quo exhiberi non debet, siue quoad modum, & circumstantiam excedendo; siue deficiendo, quoad entitatem. Ita S. Thomas 2. 2. q. 92. ar. 1. Caietanus, Bonacina, & alij. Vnde superstitutionis duæ sunt species genericæ. Una vocatur *superstitio cultus indebiti*. Altera, *superstitio ratione ipsius rei, quæ colitur*. Præterea, superstitio cultus indebiti, subdividitur in superstitutionem cultus falsi, qui multis modis fieri potest, ut constabit ex corollariis: & in superstitutionem cultus superflui, qui tunc committitur, quando colitur Deus modo indebito, & vano, v. g. quando res ipsa, quæ Deus intenditur coli, est turpis, aut illicita, & Dei offensiva.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Superstitio est vana, & falsa religio, Deo cultum indebitum exhibens; seu, est cultus vitiosus, quo aut colitur creatura cultu Diuino; aut Deus modo indebito. Explicatur definitio. Dicitur in primis, *superstitio est vana religio*: quia est vitium contrariè oppositum veræ religioni, quæ consistit in adoratione, & vero cultu diuino; superstitio autem est contra Dei honorem, iniuriam inferens ipsi Deo, propter quod vocatur falsa, & vana religio: Dicitur præterea, *cultum indebitum exhibens Deo*: quia duobus modis fieri potest. Primo, quoad entitatem. Secundo, quoad modum, & circumstantiam cultus: quamvis enim, in veri Dei cultu, non possit fieri excessus secundum quantitatem absolu-

tam, cum Deus maior sit omni laude, potest tamen fieri excessus secundum quantitatem proportionatam: quia possunt assumi media, quæ non sunt idonea ad Deum laudandum, sed potius resultant in dedecus ipsius Dei, ut infra constabit. Ita docet S. Thomas 2. 2. q. 93. ar. 2. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Superstitio est peccatum gravissimum. Ratio: in primis, quia totum hominem destruit, diuidendo illum in Dei, & diaboli cultorem. Accesserat ad Christum quidam de turba, dicens: *Magister, dic fratri meo, ut diuidat mecum hereditatem*. Ad quem Christus Dominus: *Homo quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos*. Quasi diceret: ad maiora sum natus, ad maiora, & altiora veni repartienda, tractent fabrilis fabri, contemptibilia contemptibiles. Vnde D. Augustinus, additum se cernens aliquando ratione officij ad hæc diuidenda secularia, quasi calamitatem suam dolens, super hunc locum ita discurret: *Christum enim testem inuoco: quoniam mallem per singulos dies certis horis aliquid manibus operari, & ceteras horas habere liberas ad legendum, & orandum, vel ad agendum aliquid de diuinis literis, quam tumultuosissimas perplexitates causarum pati de negotijs secularibus*. Hinc prudentissime, diuinoque prorsus instructus lumine, licet gentilis Ietro, stultum appellauit Moysen, Exodi 18. inquit: *stulto labore consumeris*: quia cum tunc non solum Princeps, sed etiam Pontifex populi esset; tamen à mane usque ad vespertam, in secularium disceptatione rerum detinebatur. Propter quod sic eum reprehendit: *Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, ut referas, quæ dicuntur ad Deum, ostendasque populo ceremonias, & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeat, & opus quod facere debeant*. in cæteris autem, quæ inferiora sunt, & secularia, quæ ad lites, quæ ad ius, & iustitiam spectant: *Prouide viros de omni plebe potentes, & timentes Deum*. Præclare satis, non simpliciter dixit, *prouide viros*, sed de omni plebe, quasi

Superstitio est peccatum gravissimum.

Moyses reprobatus est a Ietro.

quali licet potentes, licet Deum timentes, licet veraces, & ab q; omni avaritia; tamen de plebe, tamen plebei, apti ad minora iudicanda; non maiora, id est diuina, quæ ad Dei cultum pertinebant: quia hæc ad Moysen referre debebant, tanquam ad vitum Principem, diuinum non humanum; venerandum, non contemptibilem; cum ad secularia iudicanda contemptibiles sufficiant. Iniq; igitur talis Christus, diuendi manus à se exigi, qui potius venerat ad exercendum manus copulandi. Ita resoluit Petrus Chrysologus, serm. 162. *Preceptis inquit, cupiditas, & incantatio, cum fieri voluit diuisionis auctorem, qui ad restituendam venerat humani generis unitatem*. Si ergo Christus Dominus hereditatem duobus fratribus debitam, inter eos dividere voluit, quo pacto amorem, & cultum uni Deo debitum partiri inter res alias patietur?

Moriente Christo in cruce velum templi scissum est in duas partes, Matthæi 27. Rationem aliqui assignant, quia tunc aperta est hominibus ad salutem via: obseruabat enim velum via nã ad sancta; at verò, ibi Christi caro sanguine suo purpurata in cruce visa est, statim per via, & secuta via ad salutem apparuit. Dicit S. Anselmus in caput 10. ad Hebr. *Christus in cruce moriens, scissum est velum templi, significans morte eius apertam nobis esse viam in sancta sanctorum*. Per velamen, id est, per carnem Christi, quæ velatur Diuinitas, via illa manet per via: quia sumunt fideles ut viaticum carnem Christi, & de hac vita recedentes ingrediuntur ianuam cali. Ostendit igitur nobis Christus in cruce pendens, viam salutis apertam, quæ ablatiis obicibus festinemus, & in qua minime deficiamus viaticum salutare accipientes. Vt merito exclamet Prophetæ Psal. 60. *Deduxisti me, quia factus es spes mea*. Quæ verba ponderas D. Augustinus, sic sature: *Deducit tanquam dux, & in se ducit tanquam via, & ad se perducit, tanquam patria*. Deducit ergo nos? Vnde? *Quia factus est spes nostra*. Vnde factus spes nostra? Ecce si quod nunc audistis, quia tentatus est, quia

passus est. Hoc olim prædixerat Michæas, de Christo, cap. 2. *Ascendet pater dens iter ante eos, quod ob inopem factus D. Bernardus exclamat: o caput gloriosum, & benedictum! Tu prius transis per angustum passio is foramen, ut latum præbeas sequentibus membris ingressum*. Quando enim Christus Dominus in cruce extensus est, totumque purpureus ab illa pependit, tunc non solum viam ostendit, sed etiam extendit, ut late, & sine angustia per eam incedamus.

Alij censent, velum illud moriente Christo scissum fuisse, ad ostendendum dolorem, quem universa creatura ex crudelissima Christi crucifixione concipiebant. Verum, quid est, quod quamdiu leuiss in cruce fiebat, illi; affixus viuis permanebat, multis expositus blasphemijs, nullum externum doloris signum dederit. At vero postquam emisit spiritum, tunc statim omnis creatura visibilis commota est. Et cur creatura quæ ad tot atrocissima Iesu tormenta quiescebat, ad emissionem illius spiritus, in tot, tantoque motus eruperat? Sanè, quia emissus Spiritus Iesu descenderat in terræ viscera, ibique Sanctos Patres in corde terræ quiescentes beabat, & ab illis, per tres dies tenebatur; non potuit autem Deus in corde terræ tenevi, ibique multa stupenda operari, quin externis moribus, atque signis pandereretur tota illa externa operatio. At D. Hilarius cant. 33. *Tertius dierum, totidemque noctium numerus expletur, & occultum diuinae operationis mysterium, totius creationis stupore sentitur*. Erat equidem Deus, erat diuinitus Iesu Spiritus in corde terræ, per illud triduum, ubi multa in Sanctis illis Patribus operabatur, sed opera illa, quæ tunc a Deo in corde terræ fiebant, simul externis totius creationis motibus manifestabantur. Ridendus itaque est, qui putat Diuinae operationis mysteria sibi cordi esse, cum nullus externus virtutum motus in illo appareat, cum terreni affectus in illo perseuerent, cum temporalium bonorum, fragilitas non cesset, cum mortuæ opera non currant in vitam. Nam ubi

Diuina operationis mysteria per creaturam manifestantur.

Deus

Superstitio-
nis duæ
sunt spe-
cies.

Definitio
superstitio-
nis.

Christo
moriente
cur velum
templi scis-
sum fuit.

Deus in occulto cordis operatur, cor-
deq; tenetur; illico omnium externa-
rum operationum sancta exercitatio-
ne sentitur. Statim amamus obtene-
brari, & obscurari, statim velamina
culparum scindimus; statim à ter-
renis ad cælestia mouemur; statim
sepulchra nostræ mortalitatis aperi-
mus, in omnesque virtutes erumpi-
mus.

Bella equidem ratio, sed illa mi-
hi præ omnibus arridet, velum illud
scissum fuisse à summo usq; deorsum,
& terram moram, petrasq; scissas, in
signum iræ Dei, quæ pro tam sacrile-
go facinore, in populum illum impi-
um ventura erat. Sic censet Euthy-
mius in citatum Matthæi 27. locum,
inquiens: *Uniuersaliter autem qua facta
sunt, diuina ira signa erant, ludæorum in-
sensibilis atem reprehendentia, horum per-
ditionem predicantia.* Verum, cur Do-
minus iniuriam passus ab hominibus,
non statim in eos iram effudit, sed po-
tius eam misit in velum, in terram, in
petras? sanè, quia calamitates illæ in
velo, in terra, in petris, signa erant
venturæ iræ Dei, super populum Iu-
dæicum, mox disperdendum, nisi fu-
gerent a facie arcus. Comprobat D.
Ambrosius lib. de Ioseph. cap. 3. *Vi-
diuissum inquit, regnum tabulis manife-
staretur, insignibus destruendum. Et ve-
rè diuissum, quando hoc, quod erat Chri-
sti, coepit esse diaboli. Neq; enim poterant
indiuisi manere, qui à Patre filium separa-
bant.* Quasi diceret: quia iste se po-
pulus diuisit, Deo seruire volens, ac
diabolo religionem simulans, & su-
perstitionem amans; ideo meruit, vt
totus à Deo destrueretur.

Deinde, quod superstitio sit pec-
catum grauissimum, patet ex eo: quia
sicut vera religio regna stabilis, ita su-
perstitio eadem turbat, & euertit.
Nam quemadmodum nauis inter cõ-
fusas voluminum stupentium procel-
las, fundatur anchora, sicq; fundata
ventorum adfultus despicit, & illæsa
insaniam tempestatum euincit; sic re-
ligionis obseruantia semper augen-
tur. Quippè exhibita Numini Sacri-

ficia, semper valida regnorum fulcra,
semperq; contra irruentes calamita-
tes auxilia sunt. Quoniam seruitutis
dignæ exhibitio, digniq; operibus re-
gentis diuinitatis confessio, est salutis
stabilimentum, & promptum semper
sulfidum. Quod si vera religio mar-
ceat, si cultus deficiat, si oscitanter
virtus exulta, nihil non nutat: quia
fulcris destituitur, & fundamentis nu-
datur. *Hæc profecto culpa,* inquit Plu-
tarchus lib. de superstitioe, *omni ad-
hæret perturbationi, quod impulsibus co-
gens, acerbis consilium urget, & intendit.*
Dei cultus, & in hostes armat, & ab
hostibus semper defendit. Quò quis
negotia religionis studiosius tractaue-
rit, eò facilius tumultuosas perturba-
tiones repellat. Quandoquidem de
religionis cultu viget concordia, &
pax efflorescit: nam ex hac vna vir-
tute plura proueniunt hominibus cõ-
moda; quemadmodum ex supersti-
tione, & impietate dissidia. Oblui-
scuntur herorum, cum dormiunt serui, ad-
dit citatus Plutarchus, *vinetis leuat so-
mnus compedes, vulnerum inflammatio-
nes, fera carnem depauperantia ulcera, &
infesti cruciatus à somnis abscedunt.* Hoc
dicere non permittit superstitio: sola enim
non paciscitur cum somno inducias, neq;
animo vnquam respirare, vel excitare per-
mittit, amaris depulsis, & grauib; de
Deo opinionibus. Etenim, si cui de Deo
grauis, & amara fuerit opinio, si in-
felix, nutauerit fide, si dum fugit co-
lere verum, in spinosum superstitionis
deuenerit campum: si aut nullum
credere Deum, aut existimauerit plu-
res, inextricabilibus se calamitatibus
implicabit, & dum temeraria audaciâ
nullius imperio subiicitur, tyrannis
affectibus subiugatur. Imperium appa-
ret non moueri Numine, superstitiosum mo-
ueri quidem; at inepto modo, atq; ita di-
storqueri. Idem Plutarchus. Quemad-
modum enim varijs æstibus agitata
vnda, nescit quiescere, sed cogitur
semper turbari; ita qui impietate, aut
superstitione laborat, nec quiescere
didicit, neq; stabiliri nouit; at vera re-
ligio salutis compendium, tranquillita-
tis portus, & regnorum firmamentum est.

Coniicite

Iosue fuit
de Tribu
Ephraim.

Coniicite hanc veritatem, ex fa-
cto Hebræorum Congregati illi ve-
nerant in Silo, vt numinis tabernacu-
lum figerent, Deumq; humanis præ-
esse rebus, sacrificijs religiosi testa-
rentur, ac legalibus ceremonijs. *Congregati sunt omnes filij Israël in Silo, ibiq;
fixerunt tabernaculum testimonij.* Quid
hinc? addit Sacer textus Iosue 18. *Et
fuit eis terra subiecta.* Querit Abulen-
sis, cur Iosue tabernaculum in Silo fi-
xerit, præ alijs ciuitatibus, respondet-
que: quia Silo fuit ciuitas quædam in
sorte Ephraim; Iosue autem, qui tunc
erat Princeps populi, fuit de tribu
Ephraim, inter quos ipse acceperat
possessionem. Vnde cum ipse esset ma-
gnus zelator legis, cui præceperat
Dominus, vt diligenter obseruaret le-
gem Moysi; ideo voluit, vt esset san-
ctuarium in sorte tribus suæ, vt sic ipse
diligenter obseruari faceret ceremo-
nias in præsentia sua. Curauit itaq;
Imperator strenuus ea figere, quæ po-
puli felicitatem in dies fulcirent, ni-
mirum Sacramenta illius legis: quia
Principum illorum, qui & æternare
nomen, & extendere ditionem am-
bitiosè contendant, hæc præcipua cu-
ra debet esse, nimirum cultus sacro-
rum: *Diligenda sunt ista,* inquit Cas-
siodorus in Gnomologia, *unde Respu-
blica videtur esse firmissima.* Silo ciuita-
tem loco pulchro, & peramano sita
fuisse, distareq; ab Hierosolyma tri-
um fere horarum itinere tradit Tiri-
nus; illis autem verbis: *Congregati
sunt omnes filij Israël,* denotari putat
Arias Montanus conuentum hunc so-
lemnissimum, communiq; consensu
celebratum fuisse, vt in religiosi, pu-
blici; causis sæpè sæpius consuevit
Ecclesia. Vnde ex Hebræo hic auctor
citata verba sic transfert: *Congregati
sunt omne Concilium filiorum Israël,* id
est, illorum omnium, qui nomen ius,
auctoritatem, personamq; gerebant,
nimirum Pontificis, Imperatoris, Sa-
cerdotum, Seniorum, siue eorum,
qui septuaginta duo dicebantur: Pro-
cerum præterea illorumq; omnium,
quibus intererat Concilio adesse. Ibi
ergo fixerunt tabernaculum testimo-

nij: *Et fuit eis terra subiecta.* Ecce pa-
catum possidebant regnum, dum fige-
rent Numinis tabernaculum: hosti-
bus illos vera religio effecit terribi-
les, & de religione præ armorum po-
tentia, cunctis hominibus commen-
dabiles. Dicit Mafius: *Laudanda pro-
fectò, est populi religio, cui ante omnia cu-
ra est Dei sacrarium, & cultus diuinus e-
tym enim demum feliciter succedunt res
humane, quando diuina præcesserunt.* Dei
ergo cultus, & religionis contesta-
tio, faciliè eam Hebræis attulit felici-
tatè, regniq; firmitatè, quam diu ar-
mis studiosè tentauerant, nec tamè
obtinuerant; at verò vbi numinis ta-
bernaculum positum est, protinus &
inimicorum subiugatio euenit.

Sic olim Abrahamus desiderabat
pro se, & suis posteris, certam felici-
tatis tesseram diuinitus accipere, Ge-
nes. 15. *Domine Deus vnde scire possum,
quod possessorus sim eam,* id est amplif-
simam hereditatem. Quid vero De-
us? in primis monuit Abrahamum,
vt sibi prius Sacrificium offerret. Et
respondens Dominus: *Sume inquit,
mibi vaccam, trionè, & capram trimam,
& arietem annorum trium, turturem,
quoq; & columbam.* Et cur his signis
spes iusti Abrahæ suffulta est, cum mi-
raculis de cælo datis, aptius ad speci-
em potuerit suffulciri? Si nimirum sol
retardatus substitisset, aut retroactus
iterum ad orientis fascias descendisset,
aut certe montibus reboassent toni-
trua, non mirarer. Verum nil horum;
sed solum religionis testimonium eli-
gitur futuræ dominationis signum.
dicit Theodoretus q. 65. in Genes.
*Quidam ferunt, quod Deus volens demon-
strare promissionem suam firmam esse, de
more, qui tunc obtinebat, pactiones innuit:*
*Solebant enim homines Sacrificio biparti-
to, sic pactiones iuramento firmatas con-
trahere.* Ecce indubitatum futuri re-
gni testimonium, videlicet Dei, res
eadem, & Numinis maiestatis prote-
statio, tituliq; hereditarij exhibitio.
Dum Abraham religioso Deum Sacri-
ficio honorat, & posteritatis suæ re-
gnum inconculsè obfirmat: neq; po-
tuit

Abraham
futuræ pos-
sessionis à
Deo signum
exquirat.

Velut tam-
placuisse
fuit in signu
venturæ
iræ.

Vera reli-
gio regna
stabilis.

Vera reli-
gio terribi-
les sui cul-
tores hosti-
bus reddit.

quit certius dari felicitatis argumen-
tum; quam dicatum Numini Sacrifi-
cium. Religio namq; est exilium ca-
lamitatis, prosperitatis illicium, re-
gnorum stabilimentū, & futuræ sem-
per felicitatis lucidissimum testimo-
nium.

Deus non
Abrahamo
sed posteris
eius regnū
promittit.

Postea verò placatus Deus Abra-
hæ sacrificio, iterum respondit ipsi:
*Scito prænascens, quod peregrinum futurū
sit semen tuum in terra non sua, & subij-
cient eos servituti, & affligent quadrin-
gentis annis. Et post hac egredientur cum
magna substantia. Tu autem ibis ad pa-
tres tuos in pace.* Considerate quæso
Abrahami postulatum, & Dei respon-
sum; Abraham postulabat certior fie-
ri à Deo, si ipse esset dominaturus in
terra Chananæorum; Deus autem
respondit, quod vitam ducturus esset
in pace: *Tu ibis ad patres tuos in pace.*

Quid hoc ad postulationem Abraham?
Ille postulabat informari de futuro re-
gno; Deus autem de pace respondit.
Cur Deus non potius de regno locu-
tus est? Cur passus est Abrahamum
suum amicum, ignorare de regno
promisso decretum diuinum, solumq;
cum securum fecit de pace? Sanè,
quia Deus dicens, quod Abraham du-
cturus esset vitam in pace, euiden-
tissime ostendit, dominatum promissum
non ad personam Abraham pertinere:
quoniam dominatus cum pace, sine
periculis, & tumultibus stare nō po-
tuit. Ait Theodoretus in Catena.
Græca: *Docetur Abraham, quo pacto,
quo etiam tempore imperium eius provin-
cie potitur. Cuius expertem fore Abra-
ham demonstrat, quando ait: Tu verò
in pace ibis ad fratres tuos.* Siquidem,
nunquam tranquillitas, & securitas
vivendi convenit cum Principatu.

Tranquilli-
tas & secu-
ritas viven-
di cum prin-
cipatu non
conuenit.

Quod ipsemet Abraham expertus est,
volens emere sepulchrum in terra
Chanaan a filiis Heth. Genes. 23. Lo-
cutus est Abraham ad filios Heth dicens:
*Advena sum, & peregrinus apud vos, da-
te mihi ius sepulchri vobiscum, ut sepeli-
am mortuum meum.* Responderunt filij
Heth dicentes: *Audi nos Domine: Prin-
ceps Dei es apud nos, in electis sepulchris
vostis sepeli mortuum tuum.* S. autem

Chrysostomus ex Græco legit: *Rex à
Deo tu es in nobis*: quasi iam prælaci-
rent regnum terræ illius, ad Abraha-
mides pertinere. Verum attendite,
quid primò ei offerunt, quem ditionis
regem futurum præsentiant? Equi-
dem, non munera, sed sepulchrum:
*In electis sepulchris vestris sepeli mortuum
tuum.* Quia nihil prius cum principa-
tu, & regno coniungendū est; quam
sepulchrum, & mortis expectatio.
Audite Theodoretum super cap. 15.
Genes. in Cat. Græca, ubi dicit: *ij. ad-
modum officiosi fuerunt in Patriarcham,
quem cum Regem sibi à Deo acclamarent
esse, cadaver tuum, dixerunt; in nostris
selectis condito monumentis.* Ecce tibi
regalis inauguratio, quæ munera
primò præstet Regi, nimirum, ut
quod sit in primis necessarium Princi-
pibus, quando nequit esse Principatus
sine mortis metu. Abraham itaque
suis religiosis sacrificijs, licet non sibi,
suis tamen posteris promeruit: quia
religio est indubitatum regnorum
stabilimentum.

Rem paucis concludo. Non se-
mel Christus Dominus Regis hono-
ratus est titulo; cum in tuguriolo
nascetur. Tres Reges advenientes,
palam eum, exertsq; & liberis voci-
bus recens natum Regem proclamā-
runt: *Ubi est, qui natus est Rex Iudeorū.*
Verum ignis invidia, quo pectus He-
rodis ardebat, tetrīs vaporibus, & ob-
scuris nebulis, regalis tituli gloriam
obscuravit: *Ne inquit, & interrogate
diligenter de puero.* Matth. 2. Ecce mo-
do puer, quia antea Rex nominatus
est. Et tamen dum cruci affixus pē-
deret, iterum regis titulo coronatus
est: *Hic est Rex Iudeorum.* Hunc titu-
lū iterum obscurare aggressa est invi-
dia, & furens æmulatorum malevolē-
tia: *Noli scribere Rex Iudeorum.* Sed
irritus potentie conatus, magis tituli
militavit gloriæ, ut non solum cru-
ci affixus regalibus coronaretur lite-
ris; sed etiam ipse titulus redimere-
tur victorijs. O quam crucifixi osten-
tabat potentiam, quando potentium
proculcabat invidiam! Stetit Pilatus
pro veritate aliquando, si steterat pro
iniustitia,

Regalis
Christi
titulus etiam
in cruce a-
boleri non
potuit.

iniustitia, & qui iniustissimus abstul-
erat vitam, adduci non potuit, ut ti-
tuli, gloriam obscuraret, respondens:
Quod scripsi, scripsi. Quæ causa obse-
cro huius discriminis? Si recens na-
ti Christi regalem titulum, invidentiæ
tenebris sepelire valuit malitia, cur
modò non potuit ligno affixi, regnū
interrubare potentia? Respondet
D. Paulus ad Hebr. 19. quia crux erat
religiosa victimæ ara: *Per Spiritum*
inquit, *Sanctum, semetipsum obtulit im-
maculatum Deo.* En habetis causam,
cur nulla tenus potuerit regnum, nec
potentiæ conatibus, nec malitiæ ad-
sultibus dimoveri à cruce: quia crux
erat religiosissimæ victimæ, ac mun-
dissimæ ara. Vnde licet Herodes re-
cens nati Regis, astute obscuraverit
titulum; de ara tamen non potuit
dimoveri regnum. Ut hinc agnoscat
mundus, scepra victimis religiosis
stabiliri, & coronas adversus tempo-
rum procellas firmari. Hæc est mens
Venerabilis Bedæ apud D. Thomam.
*Iam tunc inquit, regnum ipsius, non ut
ipsi putabant, destructum; sed augmenta-
tum.* Quid sibi quæso vult ista particu-
la tunc, nimirum quando Filius cor-
æternus hostia in crucis ara Patri obla-
tus, quando ablatus olim ab Adamo
honor numini restitutus, quando cō-
summarum est Sacrificium, tunc si-
mul sacrificio stabilitum fuit imperi-
um. O Princeps, O Reges, O Poten-
tes mundi, si vestram augere, ac pe-
rennare vultis fortunam, solliciti e-
stote de exhibenda numini reveren-
tia, & de religionis studiosè colenda
observantia, omnemq; superstitionē
funditus extirpate.

Colere De-
um ceremo-
nijs Iudaicis
est su-
perstitio.

Corollarium II. Si quis nunc co-
leret ceremonijs, & ritibus Iudaicis
Deum, committeret superstitionem
cultus falsi. Ratio: quia ceremoniæ
legales veteris testamenti, totaliter
sunt abiogata, per Christum, eo quod
velut quædam figuræ significarent i-
psū fuisse venturum; adveniente
autem veritate, figuræ evanescat, ne-
cesse est. Hoc olim figurabat Deus
per Malachiam Prophetam capit. 1.
Non est mihi voluntas in vobis, dicit Do-

*minus exercituum, & munus non suscipiā
de manu vestra. Ab ortu enim solis usq;
ad occasum, magnum est nomen meum in
gentibus, & in omni loco sacrificatur, &
offeritur nomini meo oblatio munda. Qui-
bus verbis explicari mensam Eucha-
risticam, præter multos Rabbinos,
docent Clemens Romanus, Iustinia-
nus martyr, Irenæus, S. Chrysostho-
mus, Damascenus, Augustinus. Nō
placent itaq; nunc Domino Deo il-
la munera, quæ in parvo populo Hie-
rosolymitano offerebantur, & comē-
debantur à Sacerdotibus. Ista autem
oblatio munda, quæ ab ortu solis,
usq; ad occasum, in omni loco, ab o-
mnibus fidelibus offertur nunc in le-
ge gratiæ, & comeditur, placet ei.
Sed cur obsecro, quando illa anti-
qua mensa panum propositionis, so-
lū erat in amplissimo Hierosolymo-
rum templo, & à Sacerdotibus tra-
statur, non placuit similiter, Eu-
charisticam mensam, in unico, & præ-
stantissimo illo loco mundi colloca-
ri, ubi à præstantissimis susciperetur.
Verum maluit Deus ubiq; locorum,
omnibus etiam infimis eam patere?
Equidem non aliam invenio ratio-
nem, nisi quia hæc mensa ordinaba-
tur ad mundi remedium, ideoq; ta-
lis debuit esse, ut omnibus ubique
præstò adesset. Hæc est mens S. Da-
masцени lib. 4. de fide, cap. 14. ubi
sic discursit: *Oportebat porro non pri-
mitias tantum nostra natura, sed & quæ-
libet hominem in participationem summi
illius boni venire, & denuò nasci, nouoq;
alimento, ac natiuitati consentaneo ve-
sci, sicq; ad plenam, & perfectam mensu-
ram pervenire.* Optime sanè: quem-
admodum enim non solum primitiæ
naturæ nostræ, & præstantissimi viri;
verum & quilibet homo vocabatur
ad summum bonum participandum;
ita expediebat, ut non tantum pro
primitijs naturæ, id est, pro præstan-
tissimis, sed etiam pro omnibus, qui-
buscunq; ordinabatur regeneratio, &
Eucharistici cibi alimentum præstò
adesset, quibus omnes suam perfe-
ctionem consequerentur.*

Eucharis-
tia in re-
medium
mundi in-
stituta.

Corollarium III. Si quis in cele-
brandis

Divinis of-
ficij, non
sunt immi-
scenda tur-
pia.

brandis Divinis officijs, immisceret turpia tanquam partem divini officij, vel applicaret verba Scripturæ Sacrae ad turpia, contra genuinum sensum à Spiritu Sancto intentum: aut fidem Catholicam probare vellet fictis miraculis: aut si reliquias falsas pro veris adorandas proponeret: aut Sacramentis abuteretur; vel materiâ aut formam quoad substantialia mutaret, committeret peccatum superstitionis cultus falsi, ex parte modi. *Ratio*: quia talis cultus contineret falsam significationem circa doctrinam fidei, tum quoque & notabilem irreverentiam in Deum. Ita navarrus in manuali, cap. 12. Addunt tamen aliqui, fieri posse, ut eiusmodi peccatum non sit mortiferum, si v. c. ex ignorantia probabili proveniat, unde putant multos Ætiopes excusari posse, qui circumciduntur, existimantes se per hoc Christum imitari, quia sic instituuntur à suis Episcopis, & Sacerdotibus, nec unquam contrarium audierunt. Similiter dum quis non admiscet turpia, & obscœna, tanquam partem divini officij; sed solum utitur sono, aut voce profana, & seculari, sine impura delectatione, dicit Bonacina tract. 2. disp. 3. q. 5. p. 1. n. 3. quod non videatur graviter peccare, præcisâ circumstantiâ scandali lethalis, vel alterius mortalis peccati: quia sonus organi, aut etiam vocis, videtur esse indifferens. Nihilominus putarem, omnino à talibus abstinendum esse propter ruinam, quæ supposita depravatione naturæ, ordinariè solet oriri.

Exercens
sacrum or-
dinem quem
non habet
peccat su-
perstitione
falsa.

Corollarium IV. Si quis aliquem Sacrum ordinem in Ecclesia exerceat, non insignitus illius ordinis characterem, peccaret mortaliter peccato superstitionis falsæ, ex parte ipsius colentis. *Ratio*: quia fingeret se ex parte Ecclesiæ Deum colere; cum tamen Ecclesia tale munus illi non commiserit: proinde faceret iniuriam Deo, Ecclesiæ, & Christo.

Corollarium V. Si quis occideret hominem contra iustitiâ, ad Sacrificiâ Deo exhibendum; aut si fornicare.

tur propter propagationem generis humani, vel propter sanitatem. Aut si variarentur ceremoniæ ab Ecclesia præscriptæ, ut si quis variaret ceremonias in missa, relictis ijs, quas Ecclesia instituit. v. g. si dicat bis, alleluia, ubi semel tantum dici debet; vel si dicat gloria, aut credo, ubi dicenda non sunt, committeret peccatum superstitionis superflui cultus. *Ratio*: quia hæc omnia ex natura sua sunt illicita, & Dei offensiva; non honorativa.

ARTICVLVS II.

Solvuntur obiectiones.

Obijciunt contra Corollarium II. D.

Paulus post Christi passionem, circumcidit Timotheum: ergo nunc in nova lege licitum est uti circumcisione, & consequenter ceremonijs, ac ritibus Iudaicis. *Respondetur negando consequentiam*: D. enim Paulus id fecit, non ex aliqua obligatione legis veteris, quia penitus morte Christi extincta fuit, sed ad evitandas Iudæorum contentiones, utque illis, ut potè gentili Patri natus gratior, evaderet, atque Evangelij apud eos idoneus prædicator existeret. Quod licitè factum est: quia tunc adhuc observantia legis non fuit mortifera, licet lex esse mortua. Quod manifeste patet ex puncto quæstionis, qui tunc agitabatur, scilicet, *necessariam esse legem ad vitam cum Evangelio*, ut habetur Act. 15. ubi dicitur, quod quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres, quia *nisi circumcidamini secundum legem Moysi, non potestis salvari*, ex qua re orta fuit, ut ibi dicitur, *seditio non minor*. Apostoli ergo contra illam sententiam ex adverso stantes, affirmabant legem Moysi non esse amplius necessariâ. Vnde magna dissensio orta erat inter Apostolos, & Iudæos noviter conversos, ita ut necessarium fuerit ob hoc Concilium Hierosolymis congregare; Apostoli autem ad sedandos tumultus, & scandala, tum, ut ipsosmet Iudæos lucrifacerent, paulatimque eos de veritate edocerent, licet

Obiectio
& solutio
eiusdem.

S. Paulus
licitè cir-
cumcidit
Timotheum,
quia obser-
vantia le-
gis nondum
erat mor-
tifera.

Disputatio II. de Peccatis Divino cultui oppositis. Quæstio II. Quid sit idololatria.

licet lex esset mortua; tamen rectissime existimantes nullum adesse scrupulum, extrinsecè solum pro tunc ea tenere, ut potè mortiferam, illâ extrinsecè observarunt, non eo animo, quod putarent esse necessariâ ad vitam; ut ea dissimulatione lucrifacerent Iudæos, auferrent scandala, & sedarent tumultum. Cæterum, si quis nunc easdem legis veteris ceremonias observaret, peccaret mortaliter, iuxta illud ad Galat. 5. Si circumcidimini, Christus vobis, nihil proderit; Christi autem fructum nihil aliud expellit, nisi peccatum mortale.

QVÆSTIO II.

Quid sit idololatria.

Idololatria
ex eo dici-
tur, quod
sit idola
aria.

Suppono I. Idololatriam ex eo dici, quod sit idoli latria; hoc autem nomen est impositum, ad significandum omnem falsorum Deorum cultum. Porro idolum est effigies falsi alicuius numinis: siquidem repræsentat idolum ex falsa eorum æstimatione in creatura, quam venerantur, esse aliquod numen, & divinitatem; & sic idola sunt effigies eorum, quæ non sunt: propter quod Christi & Sanctorum imagines, idola dici nequeunt, eo, quod sint imagines rerum verarum.

Avaritia
vnde dici-
tur idolo-
latria.

Suppono II. Idololatriam dupliciter sumi posse. I. nimis generaliter, proinde improprie, ac metaphoricè pro quocumque, scilicet peccato, per quod receditur à Deo, & acceditur ad creaturam, iuxta illud D. Pauli ad Ephes. 5. Hoc enim scitote inmundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. Vnde quæso avaritia, idolorum servitus? unde ipsa idololatria? nonne etiam plurimi Christianorum sunt avari, nonne & ipsi Catholici passim, hoc vitio abripiuntur, & tamen verum Deum adorant. Vnde ergo idololatriæ? Sanè ex eo, quia sicut idololatria Dei honorificentiâ sibi usurpat, quæ soli illi debetur; ita avaritia idololatriæ equiparatur, dum quæ Deus communia, &

omnibus simul impartivit hominibus, avarus sibi soli appropriat, ac si Deus esset. Pulchre id elucidat D. Ambrosius in citatum scripturæ locum: *Ubi inquit, avaritiam rem periculosam esse doceret, idololatriam hanc nuncupat, quæ nullum peccatum maius est; videamus ergo, cur avaritia idololatria? hæc enim Dei honorificentiam usurpat, & vendicat creaturæ, cum in nomine divinitatis, quod soli conditori competit, participem illi asserit eius facturam; avaritia autem idcirco huic exæquata est, quia similiter ea, quæ Dei sunt, sibi usurpat, & recondit avarus, ut quod usus omnium concessit communiter, avaritia denegat, quando idcirco congregat apud se hæc, ne alij utantur. Quid melius dici potuit? avarus idololatra est; quia sicut iste honorificentiam Deo; sic illa munificentiam aufert, & sibi soli vult, quod omnibus commune est, ac si esset Deus, cui soli omnia debentur, ad se tantum, referre satagit.*

Comprobat Nicetas in orat. Nazianz. 29. inquit: *Avaritiam idololatriam Paulus vocat; fortasse, quod eos solos divitiarum amor deceat, qui Deum nesciunt. Nam sicut idololatria, se verò Deo opponit; ita etiam auri cupiditas specialiter Deo, ut nec Deum, nec eius notitiâ pati possit manima divitiarum amor. Sed necessarium sit, quod Deus prorsus excludatur, ubi sic auri affectus intraverit, quasi sit Deo penitus exitialis. Hinc Haim. 1. merito Propheta exclamat: Principes tui infideles, socij surum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones: Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israël. Heu consolabor super hostibus meis. Ecce, ubi Propheta vocavit eos homines divitiarum amatores, statim verus ipsemet Deus Israel illos habet, ut insensibilissimos sibi hostes. Quia nimium ab auri amore, hostilia odia excitant in verum Dominum. Ait D. Cyrillus Alexandrinus ibidem: Ex eo autem, quod iniuste indicaverint, & sordidis pradis inhiaverint, etiam in ipsâ Christum sunt furiosè debacchati. Ab auro ergo conceperant totum illum furorem, quo in Dei filium fuerunt debac-*

Avaritia
Deum de
corde ho-
minis ex-
pellit.

debauchari. Vbi enim lucri cupiditas coepit in Principibus Hierosolymitanis exardescere, statim eo infamiae deveniunt, ut lethale bellum ipsi Deo inferrent. Matth. 21. *At illi videntes filium, dixerunt intra se, Hic est heres; venite occidamus illum, & obtinebimus hereditatem eius.* Super quæ verba Imperfectus homin. 40. ita scribit: *Ex omnibus operibus eius, cognoverunt eum filium Dei esse, hoc enim significat dicens: Hic est heres; tamen postquam introivit in templum, & animalia, quæ ad sacrificia vendebantur, foras eiecit, in quibus Sacerdotes avari tunc delectabantur, tunc præcipue cogitaverunt eum occidere, dicentes infra se; si populus istum habuerit Deum, necesse est, ut dimittat consuetudinem hostiarum, quæ ad nostrum pertinent lucrum; & acquiescat offerri sacrificium iustitiae, quæ ad gloriam Dei pertinet, & sic populus iste non erit possessio nostra, sed Dei.* Quid scilicet de lucrorum cupiditate dici potuit? Quæ ubi in Sacerdotum Hierosolymitano. rum cordibus regnare coepit, id effecit, ut apertum bellum inferrent Deo vero, quem cognoverant. Amos. quippe lucri, & cogitatio perdendi simul Dei, illorum pectori irrepserant: quia talis est avaritiæ furor, ut resolutissime, etiam ipsi Deo manus inferre velit.

Avaritia excludit homines a regno celestium.

O quantum malum est infelix avaritia, quæ omnes sui sectatores, ab hereditate, & celesti benedictione prorsus excludit: *Scitote, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, non habet hereditatem in regno Christi.* Et tamen in his sceleribus voluptuosi homines aliquid boni sibi fingunt? Proh Deum immortalem! Fallar, nisi se in ijs multo non conficiant labore. Audite D. Ephrem in Paranesi 40 sic fantem: *Contumacia verò, aut pestilentia, aut invidia, aut superbia, & his similia non commorantur in sinu tuo: neque in gluvies, vel turpitudine, vel stultiloquium, vel scurrilitas, quæ ad rem non pertinent.* Omnis enim qui in hisce ambulat, à via veritatis aberrat, se ipsum per loca invia terendo. Ergo nullus homo se per viam rectam con-

terendo, pervenit ad benedictionem; reprobis autem per invia se terendo, abit in perditionem. Nec est aliud discrimen inter labores reproborum, & iustorum, nisi, quod illi se terunt, ut pereant; hi verò se conterunt, ut vivant in æternum.

Secundò, Accipitur idololatria stricte, & propriè, quatenus scilicet significat cultum, quo creatura colitur loco Dei, ipsam videlicet laudando, invocando, thura adolendo, sacrificando, altaria & templa erigendo, genua flectendo, & alia id genus faciendo, quæ soli Deo debentur, eaq; avaritiæ præstando. Sic quondam impius Achan, ad solum auri, & argenti furtum respexit, quando Iosue interroganti respondit: *Verè ego peccavi Domino Deo Israël.* Ponderate seriò verba hæc: alij enim peccatores etiam in Deum peccant; avarus autem peculiari quadam ratione Deo Optimo Maximo contrariatur. Quo respiciens Isaias cap. 20. exclamat. *Væ corona superbiæ ebrijs Ephraim.* Septuaginta autem vertunt: *Væ corona iniuriæ, mercenarijs Ephraim.* Vbi mercenarios vocat auro inhiantes. Et quid mercenarij commune habent cum ebrijs? Audite mysterium: iuxta communem Sanctorum Patrum expositionem, reprehenditur ibi, & castigatur furor ille scelestus ludæ, qui fuit de tribu Ephraim, quo in Iesum exarsit, quando illum tenendum, & ligandum tradidit, existimans Deum posse & ligari, & penitus dissipari iuxta iudaicam rabiæ. Hic autem infelix furor, ab ebrietate, & avaritia prodijt, ut ingeniosè elucidat D. Hieronymus ibidem inquit: *Ebrius autem fuit proditor non vino, sed avaritia, & furore aspidum insanabili.* Quis enim alius insurgeret adversus Deum, nisi ebrius, aut avarus? Imò quod fortè ebrietas non auderet, id avaritia facit, ut verò Deo, & vivo velit inferre manus. Hinc Dæmon videns inefficaces tyrannorum persecutiones, ut veri Dei cultum facilius extirparent, illis dimissis, ad avaritiam confugit, eo quod esset

Idololatriæ propria ac ceptio.

Iudas fuit de tribu Ephraim.

Disputatio II. de Peccatis Divino cultui oppositis. Quæstio II. Quid sit idololatria.

Leo serm. 6. de Epiph. *Aduersarius tamen qui in apertis persecutionibus infestus fuit, tectâ nocendi arte de seuit. Videns sibi resistere Principum fidem, & unitus Deitatis inseparabilem Trinitatem, non segnius in Palatijs; quam in Ecclesijs adorari, quorum obtinere non potest mortes, impetit mores. Terrores proscriptionum, in avaritia mutat incendium, & quos damnis non frangit cupiditate corrumpit.* Ecce astutus dæmon maledicta avaritiâ, pro catasta, pro eculeo, pro ferreis vnguibus, pro sarraginibus, pro ferro, pro igni, ad abolendum Christi nomen, & extirpandum veri Dei cultum, usus est.

Idololatria tribus modis committitur potest.

Suppono III. Idololatriam, tribus modis committi posse I. Solo actu interno, quando homo per hallucinationem intellectus, putat in aliqua creatura aliquam diuinitatem posse esse, ob quam illa res digna sit adoratione. Talis enim committit idololatriam mentalem voluntariam, & grauissimè peccat: nam peccatum si fuerit consummatum voluntate consentiente, generat mortem. Ceterum eiusmodi idololatria non incurrit excommunicationem canonis, quia non iudicat de internis, sed tantum de externis operibus.

Idololatria potest committi solo opere externo.

II. Potest idololatria committi solo opere externo, absq; interno consensu, ut si quis colat idolum, signum tantum externum adorationis exhibendo, sine intentione illud verè colendi, v. g. Si quis ad evitandam mortem, vel ad consequendam tyranni gratiam, adoraret idolum, offerendo illi incensum, aut sacrificium, tunc talis committeret peccatum idololatriæ: quia eiusmodi actus externus, est intrinsecè malus. Nam non modò fides interna, sed etiam eiusmodi confessio externa, necessaria est ad salutem teste ipsamet veritate Incarnata Matthæi 10. *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in calis est. Quæ verba ponderans Tertullianus lib. de fuga

in persecutione dicit: *Quomodo fugiens confitebitur? quomodo fugiet confitens? si deuito passionem, confundo confessionem.* Quia verò aliqui, ut fugam capiant, carnis infirmitatem causantur: ideo Christus Dominus, Matthæi 26. n. 41. id præuidens, prius posuit: *Spiritus quidè promptus est, & postea subiunxit: Caro autem infirma.* Cuius rationem, citatus Tertullianus cap. 8. reddit: *Ne inquit, ut nunc facis, de carnis quidam infirmitate causeris; de spiritus autem firmitate dissimules.* Quasi diceret: potius conducere debet promptitudo spiritus ad pugnam aggrediendam; quam infirmitas carnis ad capiendam fugam, cum maior sit spiritus fortitudo, quam fragilitas carnis. Quod adhuc magis comprobatur lib. ad Martyres, cap. 4. sic discurrens: *Timebit forsitan caro gladium grauem, & crucem excelsam, & rabiem bestiarum; & summam ignium penam, & omne carnis ingenium in tormentis; sed spiritus contraponat sibi, & carni acerba licet ista; à multis tamen equo animo excepta, imò & vltro appetita, fame, & gloria causa: non à viris tantum, sed etiam à feminis; ut vos quoq; benedictæ sexui vestro respondeatis.*

Promptitudo spiritus præferri debet infirmitati carnis.

Et cerè, si quem a confessione Christi, imminens cruciatus retrahit, exemplum Chustu Domini, calicem deprecantis sibi ob oculos ponat, & *stulauit, inquit Tertullianus, & ipse à Patre, si fieri posset, transiret ab illo calice passionis: postula & tu, sed stans ut ille; non postulans tantum sed subiungens: non quod ego volo, sed quod tu.* Fugiens autem quomodo hoc postulabis, ipse tibi præstans calicis translationem. Quare in eum, qui de fide, aut Christo Domino palam confitendo erubescit, ita acriter inuohitur cap. 9. *Quid confunderis laudem ferens?* Et cap. 10. *Qui inquit, fugis diabolum, (puta persequens) depretiasti Christum, qui in te est.* Tandem cap. 12. concludit, miseram esse salutem corporis, cum iactura animæ coniunctam, quæ in fuga comparatur: *Apud plures inquit, nolendo confiteri negasti. Ipsa salus indicabit hominem excidisse, dum euadit. Excidit ergo, qui maluit euasisse: negatio est, etiam martyri recu-*

Cruciatibus non debet hominem retrahere à confessione Christi.

re recusatio. Certum nihilominus est, cum qui solo opere externo committit idololatram, non incurrere excommunicationem contra Hæreticos, & apostatas a fide, latam: quia in iure non extat excommunicatio contra idololatras merè externos lata.

Tertio, potest committi idololatria, viroq; actu, & interno, & externo. Quando v.g. aliquis exhibet idolo reuerentiam externam cum cōsensu voluntatis. Et talis idololatria grauius peccat.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Idololatria proprie sumpta, est cultus diuinus falso Deo exhibitus:

Idololatria est cultus diuinus falso Deo exhibitus. Cum enim idololatria opponatur religioni, circa diuinum cultum; ideo sicut latræ adoratio, est cultus verò Deo debitus; ita idololatria, quæ illi opponitur, nihil aliud est; quam cultus Dei idolo attributus: seu, idololatria est cultus, quo diuinus honor creaturæ tribuitur, tanquam Deo. Ita S. Thomas 2. 2. q. 49. ar. 2. & 3. Vnde tres actus concurrunt in idololatria, similes illis, qui reperiuntur in vero Dei cultu. Primus est, æstimatio diuinitatis, & perfectionis Deo propriæ. Secundus est, affectus reuerentiæ, quæ tanquam supremo numini, idololatria se submittit idolis. Tertius est, externum signum, quo significetur interior opinio, & submissio. Vt ergo quispiam sit idololatra, primo, debet habere opinionem diuinitatis de idolo, seu re, quæ adoratur. Secundo, debet habere affectum adorationis. Tertio, adorationem ipsam, seu exhibitionem signi submissionis, & recognitionis internam de Diuina excellentia. Ita Bonacina tom. 2. disp. 3. q. 5. p. 2. n. 2.

Perpendite, in quo consistat idolatriæ deformitas, & facile cognoscetis, quia in nullo alio, nisi in eo, quod cultus, qui vero Deo debetur, detur idolo, Deusq; deseratur propter idolum. Deus ergo commutatur pro idolo. Verum quid nomine idoli intelligatur, recurramus ad Psal. 13. in

quo refert Regius Vates: Dixit insipiens in corde suo non est Deus. Vbi multi Doctores per istum insipientem, intelligunt idololatram; alij verò Iudæos negantes Christum esse Deum. Sed optimè præ omnibus S. Chrysostomus serm. 163. intelligit hypocritam, qui dum laborat, & se affigit, gloriæ auidus propriæ, æternæ gloriæ coronam amittit, durum, quod est in opere virtutis patiens, leue autem, & iucundum amittens. Hypocrita ergo insipiens dicitur, quia seipsum Deo præfert, magisq; gloriam suam curat, quam Dei, & hoc palliato zelo, in corde suo posito, dicit: non est Deus, seipsum pro Deo miser constituens.

Quod cum dicit, cum agit, cum sic operatur, quid aliud ex tali eius consensu sequi potest operatione, nisi corruptio, & abominatio? & corruptum, totumq; abominabile coram Deo apparere: iuxta illud D. Pauli: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis, non est, qui faciat bonum. Et quænam sunt ista studia, in quibus abominabiles facti sunt. Respondet Symmachus, esse artes, & machinas, astu adinuensas; in quibus ita Deo abominabiles facti sunt, ut Deus contra suam naturam in eos animaduertere, coactus sit, illos castigans, & flagella immittens. Sic enim fatetur Hieronimus cap. 28. Peregrinum est opus eius ab eo, id est, castigare. Verum, si opus hoc est peregrinum a Deo, quis eum ad illud cogit? Equidem hypocrita, dum in cultu Dei, non Deum, sed seipsum colit. Vnde citatum scripturæ locum, Chaldaus ita vertit: colunt cultum idolorum in cultu suo. Quasi diceret: ob id, castigauit Deus, perdiditq; populum illum, licet peregrinum sit illi castigare, quia ipsi colebant in cultu suo cultum idolorum, dum ostenderent se colere Deum; verè autem idola colebant, id est seipsos. Quid ergo mirum, quod ob hoc Deus peregrinum opus a se, cum illis fecerit, non miserendo, sed castigando, ut merito glossa dixerit in cap. 16. Isaia, explicans illa verba: Auferetur gloria Moab, inquit quod in comparatione duo-

Idololatria de formitas in quo consistat.

Hypocritæ cogit Deum ad puniendum populum.

Disputatio II. de Peccatis Diuino cultui oppositis. Quæstio II. Quid sit idololatria, peccatum non potest exculare metus mortis, quia tribuere cultum Dei, rei creatæ, & vanæ, est intrinsecè malum. Imò neq; ignorantia ab hoc peccato excusat: quia recta ratio euidenter dictat, non, esse colendam creaturam pro Deo. Dicitur autem idololatria inter peccata, quæ religioni opponuntur, maximum: quia est crimen læsæ maiestatis Diuinæ, maximeque contrarium singulari eius excellentiæ. Verumtamen ex genere suo, idololatria non est ita graue peccatum; quemadmodum alia peccata, formaliter contraria tribus virtutibus theologis.

Sed ut facilius conijcatis, idololatram esse grauius peccatum, vel ex hoc ipso cognoscite, quod nihil aliud præter ruinas & extremas calamitates suis cultoribus afferat. Rerum manifesto documento illustro. Coniugia, & choreas agebant Israëlitarum in dedicatione vniuersi, quorum voces licet confuse a longè cognoscens Iosue, Moysen sic allocutus est: Pluratus pugne audiri in castris. Sanè quia more vultus, ex percepto ludæorum clamore, extremam illorum odorabatur ruinam, cum idola mundi nil citius afferant, suis cultoribus, quam vulnere gemitus, quam vltimum exitium. Sic quondam Dauid. 2. Reg. 5. videns potentissimum exercitum Philistinorum, contra se intruentiam, consulit Dominum: Si ascendam inquit, contra Philistinos, & trades eos in manus meas? Cui respondit Deus: Non ascendes contra eos, sed gressu post tergum eorum, & venies ad eos ex aduerso pyrorum, & cum audieris sonitum clamoris gressus in cacumine pyrorum, tunc in his prælum: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutias castra Philistinorum. Interpretes huius scripturæ tradunt, fuisse ibi locum ex pyrorum arboribus densissimum, ad quem Dauid missus est a Deo, ut inde in prælum exiret. Quæro, quæ necessitas erat, ut à pyrorum luto exiret ad profligandos Philistinos? Respondet Carchusianus ibidem: Venies ad eos ex aduerso.

Idololatria ruinas & calamitates affert.

Corollarium I. Idololatria est peccatum grauius ex omnibus alijs, quæ virtuti Religionis opponuntur. Ratio: quia idololatria omni iure, & naturali, & positivo Ecclesiastico, & civili prohibita est. Deinde, quia quantum in se est, aufert honorem Deo, illumq; transfert ad creaturam, ac si esset Deus. Vnde ab hoc

Sacrificia hypocritarum Deo exola.

Idololatria est grauius peccatum.

uerso pyrorum, id est, arborum talium, sub quibus posuerunt Philistini idola sua, in quibus sperabant: propter quod voluit Dominus, ut inde ab illa parte impugnantur. Rem attentius considerate, scatebat lucus ille aris idolorum plenis, in quibus fiduciam ponebant Philistini; & ideo merito hostiles, & contrarios exercitus inter illas parari iussit Deus, ut quod inde proficerent in victoriosum certamen, cum Philistinorum strage, clare pateret, quid pariant idola suis cultoribus.

Equidem ex idolorum aris, certius contorquentur iacula, quæ sequatores illorum miserè mactent. Quid ergo o homo speras ab idolis, quæ tanquam numina adoras? exercitus inde hostiles salient, sub quorum telis cadas. Rem pulchrè illustrat Iordanus Episcopus Rabœna lib. de rebus Geticis, exemplo maximi Ducis Decij, qui aduersus Gothos pugnat, de cuius conflictu ita scribit: *Veniens ad conflictum, illico Decij filium, sagittâ faucium, crudeli vulnere confodit, Hostes inuadit Decius aut mortem, aut vitionem filij exposcens, veniensq; ab abrupto Masia ciuitatem, circumseptus à Gothis, & ipse extinguitur, imperij finem, vitæq; terminum faciens. Qui locus hodie Decij Arca dicitur, eo quod ibi ante pugnam miserabiliter idolis sacrificauerat.* Ergo locus ille, vbi Decius miserè periit, Ara Decij appellatus est, quia ibi idolis cultum exhibuit, ut hinc omnibus innotescat, nihil propinquius, quam perditionem cultorum suorum venire ab idolorum aris.

Vultis adhuc maius documentum? recurrite ad Scripturam Sacram, Daniel, 3. Dicit ibi sacra pagina, incensam fuisse fornacem, in quam proiecti sunt tres Hebræorum pueri, cuius flamma erupit, & incendit, quos reperit iuxta fornacem de Chaldaïs. Angelus autem Domini descendit cum Asaria, & socijs eius in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis, quasi ventum roris stantem, & non tetigit eos. Quid causæ? projectos in fornacem pueros flamma non attigit, de fornace autem erumpens pluri-

mos ablumpsit. Ne miremini: Chaldaei ignem adorabant; Hebræi verò talem adorationem abominabantur; & ideo ignis Chaldaeos perdidit, Hebræos verò seruaui. Ita equidem mundi idola cultores suos destruunt, contemptores verò honorant. Ait Theodoretus serm. 8. de Prouidentia. *Ignis ferrea vincula dissoluit, ipsos verò seruaui incolumes, nec ausus est datum sibi alimentum contingere, quin fugit, & terga vertit, ac proprios inuasit cultores; Dei verò seruos illos custodiu.* Quia idola frequenter suos inuadunt, cultores, eosq; miserè perdunt; Dei autem seruos honoratos dimittunt. Ponderate ergo Dei odium, abominationemq; contra idololatriam, ac idololatrias. Ponderate, & attendite, quomodo ob idololatriam, & odium in eam sæpè Deus destruxerit terram, arefecerit agros, eradicauerit arbores, siccauerit fontes, occiderit animalia, occluserit cælum; quomodo ob illam interfecerit subditos, mactauerit Principes, necauerit Reges, destruxerit regna, repudiauerit suos, conculcauerit dilectos, spreuerit filios, susceperit alienos.

Corollarium II. Christianus idololatra grauius peccat, quam gentilis, saltem intensius. Ratio: quia Christianus sciens, & cognoscens tale idolum, non esse Deum, neq; adoratione dignum, & tamen illud vult adorare, peccat malitiosè contra Dei honorem. At verò gentilis existimans idolum esse Deum, ideoq; illi diuinum tribuens honorem, peccat, quidem ex errore intellectus, proueniente ex infidelitate, proinde intensius non tam grauius peccat, sicut Christianus; quamuis extensius grauius delictum committat: quia duo peccata committit, vnum infidelitatis, alterum idololatriæ. Ita Sayrus in clauis Regia, lib. 4. cap. 4. n. 10.

Quod exemplis clarum facere non oberit. Primus Babyloniorum Rex Ninus, fuit idololatriæ inventor, quod filio suo mortuo erexit imaginem, ut lucum consolaretur, ut filium honoraret. Sapient, 14. n. 15. *Acerbo e-*

Christianus idololatra grauius peccat, quam gentilis.

Ninus primus inventor idololatriæ.

nam lucum dolens pater, cito sibi rapti filij fecit imaginem, & illum, qui tunc quasi mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cepit, & constituit inter seruos sacra, & sacrificia. S. Hieronymus exponit: *Pater ei mortuo aram sacravit, suisq; subditis præcepit, ut in dijs eum numerarent.* Et quid inde subsecutum? demolitio regni Babylonici, & idolorum eorum asportatio, dicit Isaias capit. 46. *Facta sunt simulachra eorum bestijs, & iumentis.* id est, facta sunt onera: nam Cyrus Persarum, Rex iumentis imposita in Persidem transtulit, ut scilicet, per quod Babylonij peccauerant, per idem punirentur, plusq; ex suorum idolorum; quam ex ipsorum captivitate dolerent. Colebant Babylonij Bel, Nini Regis filium pro Deo; & ideo Persarum captivi, ac velut iumenta facti sunt. Audite D. Hieronymum in citatâ scripturæ locum, ita scribentem. *Bel Græci bellum, Latini Saturnum vocant, cuius tanta sit apud veteres religio, ut ei non solum humanas hostias captiuorum, ignobiliumque mortalium; sed & suos filios immolarent.* O Dei tremendum iudicium! o formidabile Diuinæ pondus iustitiæ! ob filiorum insensatum amorem Babylonij, Dei cultum ad creaturas transtulerunt, & post filiorum cadavera Deum summum postposuerunt. Erexerunt igitur se iustissime Dei vindicta, ut per quæ peccauerant, per eadem torqueretur, & ipsimet Patres essent, qui proprios filios occiderent, ac Damoni consecrarent, ob quos Deum dereliquerant; & dolorem, quem ex morte filiorum, per illam adorationem lenire præsumebant, magis augerent, ex dabaccharione, ex crematione, ex horribili filiorum immolatione.

Deus exagere omnia a mandis est.

Non sic Catholici mei, non sic: amor Dei filiorum amor semper anteposendus est, iuxta illud Matthæi 10. n. 37. *Qui amat patrem, aut matrem, plusquam me, non est me dignus.* Super quæ locum D. Hieronymus ita discursit: *Hic ordo in omni affectu necessarius est, ama post Deum patrem, ama matrem, ama filios; si autem necessitas venerit, ut amor*

K 3

parentum, aut filiorum Dei amor comparatur, & non possit utrumq; seruari, odius in suos, pietas in Deum sit. Præclare latet: quia plus Deo, quam nostris debemus, & perfectus ordo invertitur, quando è contra pietas in nostris, odium in Deo est. Hinc, quia insensati illi Babilonij, ob filiorum pietatem, in Deum odium refuderant, merito tremendus ille iudex, pietatem filiorum in odium convertens, voluit ut ipsi essent mactatores, ipsi occisores, Bela eos sacrificantes, ex patribus carnifices, ex hominibus feræ effecti, dum affectum filiorum, non secundum consilium rationis, sed secundum affectum feritatis regerent.

Si tam seuerè gentiliū idololatria punita est, quid censeatis, nonne multo grauius peruersorum Christianorum idololatria punietur? Hinc, illa vox altissimi ad Heli, & eius filios: *Quare calce abiectis victimam meam?* Reg. 2. n. 19. ubi Caietanus inquit: *Ad instar calcitrantis in sacrificia describitur peccatum filiorum Heli. Ecce filij Heli calce abiectis dicuntur Deum, quia non consilium rationis, sed impetum feritatis sequebantur, Deo se anteposcentes primam sacrificij partem sibi vendicantes, antequam ad percussendam carnem, vi extirpantes carnes.* Ait D. Gregorius: *Fera animalia solent sibi adhaerentia calce repellere; ita filij Heli victimas, & munera calce repulerunt: quia non consilium rationis secuti sunt, sed impetum feritatis.* At verò Christianis idololatriæ conuersionem in bestias comminatus est Isaias citatus: *Facta sunt inquit, simulachra eorum bestijs, & iumentis.* Vbi secundum D. Thomam, & Haimum, pro bestijs, & iumentis, homines intelliguntur, ob idolorum adorationem tales effecti: nam nisi belluinum habuisset stuporem, nunquam se ad tantam ignominiam abiectissent. Egregiè sane: Christiani idololatra, pessima conuersatione, victu, cogitationibus bestiarum sunt, ita ut si eorum consideres actiones, nil prorsus in quo à bestijs differant inuenies, edunt ut bestiarum, nullas gratias Deo reddunt.

Christiani idololatra grauius punietur.

Idololatria Decium, & eius imperium perdidit.

Ignis Chaldaeos idololatrias decoxit.

reddendo; luxuriantur ut canes, sine villo pudore vestiuntur, ut equi, non necessitatem, sed gloriam & ornatu spectantes; cogitant tantum de corporalibus, nulla in eis spiritualis imaginatio, tandem non consilio rationis, sed impetu passionis feruntur, nonne bestiae? & vnde in tam miserabilem statum devenire? profecto, quia se Deo anteposuerunt, quia in idola se, suaque erexerunt, hinc ex filiis Dei, filii Belial, nescientes Dominum.

Adorans diabolum in specie crucifixi, apparentem in eorum tridololatriam.

Corollarium III. Si quis diabolum in specie crucifixi apparentem, putans illum esse Christum, adoraret, non committeret idololatriam. Ratio: quia peccatum esse non potest, nisi voluntarium. Vnde in tali casu, homo ille verè non adoraret diabolum, sed Christum, qui pro hominum redemptione cruci affixus est. Ac proinde talis actus (ut potè ex natura sua licitus) non esset idololatria formalis, sed tantum materialis.

Corollarium IV. Sacerdos, qui in Sacrificio missæ, voluntariè hostiam non consecraret, peccaret peccato idololatriæ. Ratio: quia adoraret panem non consecratum, illumque pro Sacramento adorandum populo exhiberet, essetque causa inducendi populum ad idololatriam. Vnde Sacerdos ita faciens gravius peccaret; quam si in peccato mortali celebraret, & Sacramentum indignè sumeret. Prout declaravit Innocentius III. in cap. de celebrat. Missar. Ita S. Thomas 2. 2. q. 80. ar. 6. ad 3.

Romani in templo Hierosolymitano idola cur non fuerunt.

Equidem talis Sacerdos, non solum idololatra, sed omnib' totius mundi idololatriæ peior censeri debet, quia idolum in loco Dei reponit. D. enim Augustinus lib. 1. de concordia Evangelist. refert Romanos solitos fuisse capti aliqua ciuitate, statim idolum in templo reponere, ut ab omnibus adoraretur; hoc tamen expugnata Ierusalem eos non fecisse, de quo expostulati responderunt: Quia Deus Israel in eius templo socium Deum non admittit. Deus bone, quod Romani gentiles facere non audebant, id mo-

do aliqui catholicorum, & quod lingua horret dicere, etiam Sacerdotum facere non verentur, dum in Sacrificio missæ Sacrificio, in quo proprius Dei locus est, in quo Christus delectatur, idolum aliquando reponunt, panem simplicem pro Deo adorandum monstrantes. Hinc olim filii Heli, propter eiusmodi scelus, Dominum nescientes, appellati sunt, dicit Scriptura Sacra: Porro filii Heli filii, Belial, nescientes Dominum, neque officium Sacerdotis ad populum. At, quomodo cum Sacerdotes essent, Deum ignorabant, quomodo nesciebant? vni; eum quotidie populo proponebant, prædicabant; in cultu erant tabernaculi ipsius; & tamen Dominum nesciebant.

Respondet Mendoza, quia licet speculariue, & ut ore ipse loquar, theoricè Deum cognoscebant; practicè tamen eum ignorabant: qui enim Deum non timet, practicè ignorare eum dicitur. Quod doctissimus Rabbi David Chinchicomprobat: Nesciebant inquit, quia

viam eius ignorabant. Addo ego, quia de Deo non magis curabant, ac si non esset; aut si formatus ex argilla, aut dolatus è ligno, in quo null' esset spiritus. Nam, qui sic vivit, ut isti, non practicè Deum cognoscit, nec ipsum spiritum, aut sensum habere putat, non secus ac idolum, de quo Regius Vates, Psal. 134. n. 16. dicit: Simulacra gentium argentum, & aurum, os habent, & non loquuntur, oculos habent, & non videbunt, aures habent, & non audient. Cuius statim rationem reddit inquit: Neg, enim est spiritus in ore ipsorum. Ita planè peccatores idololatra, qui filiorum Heli instar vivunt, sic Deo credunt, ac si esset idolum, quoddam.

Tales ergo erant filii Heli, ad eum mali, ac Deo iniurii, ut non essent digni in sanctuario Dei comparere; & tamen pater eorum, non eos à Sacerdotio eliminavit, non seuerè castigavit: imò amplius ipsos; quam Deum honoravit, ut merito ei Deus tantum scelus exprobrauerit: Magis honorasti filios tuos, quam me, ut comederetis primitias omnis Sacrificij Israël. Palam est enim,

Filii Heli quomodo Deum nesciebant.

Heli filios suos in quatuor magis honoravit quam Deum.

dens, quod sicut filii Deo se anteponebant, primitias tollendo; ita pater filios Deo anteponebat, amplius eos honorando. Verum, in quo obsecro amplius eos honoravit? In primis in eo, quia primas Sacrificij partes eis præbuit, idque dupliciter, aut permittendo, ut antequam adeps adoleretur, meliora pro se ipsi sumerent; aut absolute sumendo meliora. Secundò, quia ne eos contristaret, potius Deum contristare voluit, permittendo templum ab ipsis scdè contaminari. Tertio, quia famæ eorum consulens, non publice publicum eis peccatum exprobrabat; sed secreto, permittens indignos Sacerdotes Deo ministrare, plus illos, quam Dei honorem faciens. Quarto, quia ne eos propentibus spoliaret, pluri filiorum diuitias faciens, quam Dei honorem, eos priuare atque à Sacerdotio relegare noluit. Sic censet D. Gregorius: Magis inquit, filios; quam Deum honorauit, quia dum aperta eorum opera contemneret, lucra temporalia ipse providebat. Ergo ne lucra filii amitterent, peccata, quæ contra Deum committebant, dissimulabat, præposterè sibi eos in Deos faciens, ac Deo debitum honorem eis tribuens, non secus, ac Aaron Sacerdotis expoliationem extimescens, vitulum conflagravit, populoque adorandum præbuerat; ita & Heli eius pronepos, ne Sacerdotio filios priuaret, diuitijs, ac redditibus eos in templo vtiliscentes permittit vitulos, in quibus populus peccaret, templum contaminaretur, Deusque summa afficeretur iniuria, omnia præposterè agens. Quid ergo Dei iustitia? præposterè etiam eum occidit: audiens enim mortuos filios, & Arcam capram, cecidit de sella retrorsum. Ecce præposterè mortuus est, quia præposterè vixit, ut per quæ quis peccat, per ea etiam puniatur, seu torqueatur. Vnde, quia mortem filiorum Sanctissimæ Dei Arcæ prætulerat, illorumque gloriam, eiusdem gloriæ, voluit Deus, ut eum non nunti' mortis filiorum, sed Arcæ capræ occide-

ret, ut ipsa esset eius instrumentum mortis, cuius gloria, ac emolumentis, ne filii defraudarentur, contra ipsammet pugnant, Deum inhonorauit.

Corollarium V. Christianis non est licitum sine graui peccato, & suspitione idololatriæ, infidelibus synagogas, templa, delubra ædificare, aut permittere ædificanda. Ita S. Thomas 2. 2. q. 169. ar. 7. ad 4. Ratio: quia sic homo Christianus cooperaretur in ritibus infidelitatis, quod ex se intrinsecè malum est, neque vlla circumstantia potest honestari. Sic v. g. ædificare Iudæis Synagogas, aut Hæreticis templa, per se malum est. Inò addit Gesualdus Panormitanus, quod etiam opem præstare, aut ligna, calcem, & cementum vendere ad ædificandas, & reparandas Synagogas Iudæis, sit peccaminosum. Et licet id aliquando permittat Ecclesia Sancta; ex certis causis; non vult tamen, ut id ministerio Christianorum fiat; sed tantum ab illis ipsis per se.

Veritatem hanc facile coniecere possumus ex D. Paulo 2. ad Corinth. 6. ubi tale monitum Christianis tradit: Nolite iugum auerere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infidei? Quis autem consensus templi Dei cum idolis. Quibus verbis, inter Deum, & diabolum; inter virtutes & vitia; inter templum Christianorum, & delubra Hæreticorum, ac Synagogas Iudæorum, quandam repugnantiam demonstrat; non secus, ac inter corpus viuum, & cadauer. Et ideo statim adiecit Apostolus: Vos enim estis templum Dei viui. Palam faciens, Deo viuo non tam manufactum; quam viuum conuenire templum, in quo gratius inhabitet. Hinc considerans templi Hierosolymitani reprobationem S. Zeno lib. 2. serm. 24. dicit: Reprobatur ergo Deus tam immensum, tam insigne, tam opulens templum, quia in eo verum non erat templum: etenim hominū conciliabulum est contextio ista parietum: Fidelis autem populus Dei templum,

Infidelibus ædificare templa, aut ædificanda permittere non licet.

Deus templum Hierosolymitanum cui reprobatur.

templum, Apostolo dicente. Vos estis templum Dei, & Spiritus Dei habitat in vobis, & verum est: nam sicut idolis insensatis similia templa conueniunt; ita viuenti Deo viuia templa sunt necessaria. Equidem non ita Deo placent lignorum, lapidumq; templa. Quia sicut viuens est Deus; ita gratius in viuis habitat, ab illisq; non vult separari, adeo vt quicumq; viuia in animo suo altaria Deo cixerit, dubio procul experientur ibi præsentiam Dei salutarem. Ait D. Macharius homil. 49. O ineffabilem pietatis affectum Dei, qui dum seipsum largitur credentibus, ne intra modicum tempus hereditatis iure Deum consequatur; vt in corpore hominis habitat Deus, ac pro speciosa Domo hominem habeat Dominum, sicut enim Deus creauit calum & terram, vt incolatur ab homine; ita etiam creauit corpus & animam hominis in domicilium suum, vt habitat, & requiescat in corpore, tanquam in domo sua, habens pro sponsa dilectam animam, factam ad imaginem suam.

Hinc illud Christi Domini promissum, Matthæi 28. Ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi. Ecce qui Synagogam spreuerat, ita honorabat indefectibili præsentia Ecclesiam suam. Dicit enim Propheta Psal. 77. Audiuit Dominus, & spreuit, & ad nihilum redegit valde Israël, & repulit tabernaculum Silo. Quid elegantius, quid pretiosius in mundo fuit; quam templum Ierusalem, quam tabernaculum Silo; & tamen Deus hæc spreuit, noluitq; habitare in eis; ab Ecclesia autem sua, nunquam se recessurum promissit. Et cur nunquam ab Ecclesia Sancta, qui a templo Ierosolymitano, & tabernaculo Silo recessit; sanè: quia illa constabat mortuis, & insensibilibus instrumentis; in Ecclesia autem Sancta, viuendum quid inuenit Deus, in quo tanquam viuendus in perpetuum habitare appetit, Audite D. Zenonem lib. 2. serm. 24. sic tantem: In Ecclesia fabrica fundamentis non sicut in Iudæa templo plurimi, sed magnus, præclarus, ac speciosus vnus est lapis, qui quatrat a turris totam solus sustinet molem: non ancum inheret

mare, quia illi perennis fontis, viuum inest mare; nõ quod naufragos faciat, sed quod naufragos ad vitam spiritualem perducatur. Quidquid ergo in Ecclesiæ fabrica apparet, viuum est, fons viuus, tui viuus, qui habent viu, totumq; opus viu, propter quod placuit Deo viu, vt in Ecclesia perpetuo habitet.

Huc spectans D. Hieronymus lib. 2. contra Iovinianum in principio, aludens ad citata superius Apostoli verba, dicit: Quæ inquit, communicatio luci, & tenebris? Christo & Belial. Quomodo dies, & nox misceri non queunt; sic nec iustitia & iniquitas, peccatum & bona opera, Christus & antichristus. Si susceperimus Christum in hospitio nostri peccatoris; illico fugamus diabolum. Si peccauerimus, & per peccati ianuam ingressus fuerit diabolus, protinus Christus recedit. Non benè ergo conuenit, Christianorum cum infidelibus societas, quam ipsemet Dauid Rex piissimus, cane peius, & angue detestabatur, Psal. 5. n. 6. Non habitabit inquit, iuxta te malignus. In Hebræo autem legitur: neq; hospitabit, aut peregrinabitur.

Mirum est, quanta, celeritate, Christus Dominus diabolo, suam diuinitatem, & sanctitatem prædicanti, silentium imperauerit Marci, inquit: obmutescet. Non dixit sile, sed obmutescet, vt non solum, loquendi actu, verum etiam potentia priuaretur. Rationem reddit Tyrannus, ne Christus vlla cū diabolo societatem habuisse videretur, quasi mallet nesciri Sanctus Dei; quam diaboli amicus reputari. Vnde cum omnia peccata a Deo misericordissime remittantur; sola tamen blasphemia in Spiritum Sanctum, neq; in hoc seculo, neq; in futuro remittitur. Matthæi 2. Nam blasphemia est, quando opera diuinitatis, diabolicæ potestati tribuuntur; quando aliquid societatis, & commercij, inter Deum, & diabolum interuenire affirmatur, quo peccato nullum grauius, veniaq; indignius censetur. Hinc Christus Dominus licet iniuriarum patientissimus, hanc vnā minime tolerare voluit. Audiens enim a Phariseis, se in Beelzebub Principe

Christus cur diabolus silentio impoluit.

dæmoniorum, eijcere dæmonia; Mat. 12. non solum eam blasphemiam malis rationibus a se depulit, sed etiam palam prædixit, eam neq; in hoc seculo, neq; in futuro dimittendam. Quid aliud Hæretici in suis sanis agunt, nisi Deum blasphemant. Quid Iudæi in suis synagogis, nisi quia peius quibuscunq; idololatriæ Christum dishonorant, dum eum pro Deo, pro suo redemptore non agnoscunt, modisq; illicitis, & indebitis Deum adorare attentant. Ergo illis templa, & synagogas ædificare, aut ædificandas permittere, est manifestè ad blasphemiam, ad idololatriam cooperari.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obijciunt contra corollarium I. Tyrannus seipsum tanquam Deum adorari faciens, non peccat peccato idololatriæ. Ratio: quia tunc ipse non adoratur aliquod idolum: ergo etiam ædificans infidelibus idololatriæ delubra non peccat, proinde non incurrit suspicionem idololatriæ. Respondetur negando antecedens: licet enim tyrannus in tali casu, ex suppositione, non adoret aliquod idolum; committit tamen idololatriæ peccatum causaliter, iuxta illud generale principium: Dans causam, vel cooperationem alicui peccato, particeps est illius; & qui causam malidat, malum fecisse videtur. Vnde tyrannus, aut dæmon, faciens se tanquam Deum adorari, est reus peccati idololatriæ. Tum, quia alios ad idololatriam inducit: tum, quia ipse affectat honores sibi non debitos, ideoq; peccatum idololatriæ committit; imò grauius in eo genere delinquit; quam illi, qui eum adorant. Tum, quia maiori superbia contra Deum eleuatur: tum etiam, quia in virtute, & radice complectitur aliorum peccata. Idem proportionatè censendum est de illo, qui consulit alteri idololatriam faciendam; aut occasionem dat alijs idololatriandi, licet ipse idolum non adoret, neq; compellat alios ad idololatriam faciendam; aut occasionem dat

alijs idololatriandi, licet ipse idolum non adoret, neq; compellat alios ad idololatriandum: sufficit enim, quod sit causa proxima talis peccati faciendi. Ita S. Thomas 2. 2. q. 69. ar. 4. vbi docet, peccare mortaliter artificem fabricantem idola, vel aliquam ad cultum idololatriæ pertinentia.

QVÆSTIO III.

Quid sit Diuinatio superstitiosa.

Syppono I. Diuinationem, quantum ad vim nominis, idem esse, quod diuinam actionem, seu notionem, quasi sit actio diuina, & Diuinitati propria; & ideo diuinatio potest esse bona, & mala. Bona est, quando procedit a Deo reuelante, vel per se, vel mediantibus bonorum Angelorum illuminationibus, & talis diuinatio vocatur prophetica. Mala vero est, quando non procedit a Deo, neq; ex causis naturalibus comparatur, sed medijs illicitis, & superstitiosis, mediante auxilio, & consortio dæmonum, siue explicito, siue implicito, & hæc vocatur diuinatio superstitiosa.

Suppono II. Diuinationem superstitiosam duobus modis fieri posse. I. quando in ea inuocatur expressè dæmon, cum pacto expresso cum ipso inito, quod tunc fit, quando dæmon expressè inuocatur, & ab eo futurorum, vel occultorum cognitio petitur, idq; duobus modis fieri potest. Primo, simpliciter petendo, vt aliquid doceat, absq; vlla promissione, vel pacto ex parte petentis. Secundo, quando expresso pacto, quo petens obligat se ad obsequium dæmonis, si res occultas eum doceat. Quod interdum solet fieri cum solemnitate, quando dæmon apparet in similitudinem Monarchæ, in forma visibili, magnâ dæmonum comitante caterua in folio sedens, in quorum omnium præsentia, fiunt vtrinq; promissiones, homo promittit se negaturum Deum, omnia Sacramenta, & res Sacras, se non confessurum Sacerdoti tale peccatum; dæmon verò vicissim illi promittit, se futura, & occulta reuelaturum, & votis illi-

Diuinatio quantum ad nomen quid sit.

Diuinatio superstitiosa duobus modis fieri potest.

Christus in Ecclesia semper per manet.

eis illius in omnibus satisfactorum. Interdum sine ulla solemnitate, v. g. quando solus homo, cum solo dæmone pactum init: vel quando ipse solus non audet coram dæmone comparare, sed idem promittit per tertiam personam.

Diuinitio autem cum tacita dæmonis inuocatione, seu cum pacto implicito contingit, dum quis medijs vanis, & inutilibus, quibus se immiscet dæmon, procurat rerum latentium cognitionem, quæ vim humanam excedunt. Quod accidit, licet ille,

qui vanis signis utitur, non intendat expresse dæmonem inuocare: quia volens diuinare per media vana, quibus se dæmon libenter immiscere solet, tacite intendit dæmonem inuocare; & licet utens illis medijs vanis, dicat exterius, se nolle dæmonem inuocare, expresseq; in mente sua intendat, non inuocare; tamen dicitur tacite inuocare illum, dum serio media vana, & inutilia usurpat, quibus non potest alio pactores latentes cognoscere; quam ope dæmonis, cum talia media non sint ex se sufficientia ad inducendam talem cognitionem nec illam inducere possint, nisi cum aliquo dæmonis auxilio, & consequenter cum tacita dæmonis inuocatione, vt docet Anton. de Sousa in aphorismis Inquisit. lib. I. cap. 38. qui addit, tacitam diuinationem contingere in adhibendis medijs inutilibus ad diuinandum etiam si dæmon nullum aliud pactum cum aliquo inierit, concurrenti cum eo, qui huiusmodi signis usus fuerit: quia cum ista media sint inutilia ad diuinandum; ideo is, qui serio huiusmodi signis utitur, dæmonem tacite inuocare videtur, quod procedit, licet ex talibus signis, & medijs vanis, rem per longam experientiam, & consuetudinem, ita successisse constet, vt aduertit Bonacina citatus. Hinc modus diuinandi thesaurum, aut inueniendi furtum occultum, est supersticiosus, cum id sine ope dæmonis fieri non possit. Quando enim inquisitio effectuum occultorum contingentium, non habet sufficientem

connexionem causæ, aut effectus, est vanum & inutile.

Suppono III. Quod dæmon quinq; potissimum modis inuocari, seu consuli solet. *Primo*, medijs quibusdā sacrificijs animalium, & tunc dæmon respondere solet per signa quædā apparentia in extis, seu in visceribus animalium, & talis diuinitio vocatur *Haruspiciū*. *Secundo*, medijs simulachris, & idolis, coram quibus solent diuinatores suas orationes diabolo persolvere, illum colendo, & exostulando, vt occulta sibi reuelent, & tunc diabolus respondere solet per idola, efformando voces, quasi ipsa idola videantur loqui, & talis diuinitio appellari solet *oraculum*. *Tertio*, per suos pseudopphetas, quos ipse possidet, qui solent appellari *Pythones*, & *Pythoniæ*, & tunc respondere solet dæmon per umbilicum, siue partes pudendas ipsorum, vt docet Origenes libro 7. contra Celsum, in principio. *Quarto*, per somnia, vel vtendo certa vñctione, & ceremonijs superstitionis ab ipso dæmone institutis, v. g. cubando, vt dæmon doceat de occultis: & tunc dæmon per impressionem diabolicā, impresam in imaginatione ipsorum, excitando phantasmata, facit talem hominem somnare ea, quæ ipse vult persuadere: & talis diuinitio, vocatur *diuinitio per somnia*: quia somnijs a dæmone immixtis nō est danda fides. *Quinto*, per varias adiurationes, vñctiones, figuras, specula, & alia signa, a dæmone instituta: & tunc dæmon iuxta diuersum pactum cum diuinatorem initum, quandoq; respondere solet per speciem præstigiōsam, oculis inuocantium obiectam, aut per vocem in auribus eorum efformatam, quam nemo alius potest audire: & talis diuinitio vocatur *præstigiū*. Quod S. Thomas 2. 2. q. 95. sic definit: *Præstigiū est diuinitio, quæ promanet ex præstigijs dæmonum apparitionibus, occultis homines docentium, quæ mediante ita diabolus præstringit circumstantiā oculorum aciem, vt non aduertant dolum*. Aliquādo etiā dæmon respondere solet per signa, in rebus inanimatis apparentia,

Dæmon quinq; modis inuocari, seu consuli solet.

vt in

vt in terra, lapide, metallo, planta: & vocatur *diuinitio ex apparitionibus*.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Diuinitio est inordinata prædictio futurorum.

Conclusio. Diuinitio definitur hoc modo: *est prædictio inordinata futurorum eorum, quæ ad solum Deum spectant, idq; indebitis modis a Diuina providentia minime institutis*. Explicatur definitio. Dicitur in primis, *Diuinitio est futurorum inordinata prædictio*, per quod distinguitur a Prophetia, & notitia rerum naturalium. Nam prophetia fit per reuelationem, vel immediate, vel mediante notitia causarum naturalium; diuinitio autem supersticiosa, neq; fit a Deo, neq; ex causis naturalibus; sed medijs actionibus vanis, & mediante dæmonum consortio.

Dicitur II. *Eorum, quæ ad solum*

Deum spectant: quia diuinitio fieri solet de rebus occultis, vt est cognitio Diuinæ prædestinationis, aut reprobationis (quod nimirum ille debeat saluari, hic damnari) vt est penetratio cordis humani, cognitio rerum contingentium a causis liberis pendens: vt est cognitio seu præsentium, siue futurorum, siue etiam præteritorum occultissimorum, quæ ab hominibus sine reuelatione sciri non possunt. Additur demum, *indebitis, seu inordinatis medijs acquisita*: quia talis cognitio rerum occultarum, cum non fiat per reuelationem a Deo, neq; per cognitionem rerum naturalium, acquiritur modis illicitis, & perniciosiss, mediante consortio dæmonum, siue explicito, siue implicito. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Diuinitio ita intrinsece mala est, vt in illa non possit dari paruitas materiæ, quæ a peccato mortali excuset. *Ratio*: quia talis diuinitio fit contra Dei cultum, & honorem. Deinde, quia homo per talem diuinationem instituit consortio dæmonum, sitq; Dei, & nominis ipsius insensibilis hostis. Cum tamen nō liceat vnquam a dæmonibus inquirere aliqua occulta, nec illis fide dare, licet asserant se ex præcepto Dei loqui, vt

docet Turrianus, lib. 1. Selectarum qualificationum, centuria 3. dub. 39. vbi vocat errorem in fide, *si ab alijs, quibus circumstantijs credatur Dæmoni, dicenti se ex Dei præcepto loqui*. Subscribo huic veritati, & addo, similem censuram mereri, quando non solum dæmon ex se illud affirmat, verum etiā, quando adstringitur, nisi forte, qui eum adstringit, eiq; imperat, sit tanta sanctitatis, vt non consulendo, aut sciscitando, quod semper iudico malum, sed absolute imperando ad Dei gloriam, ad bonum publicum, publice cogit illum, ad aliquam veritatem dicendam; quæ tamen credi potest, non quatenus ab ipso asseritur, sed quia aliunde ex principiis fidei, & ex sententia Sanctorum Patrum nota est.

Alias extrema demencia esse iudico, velle a dæmone, etiam si cogatur, instructionem sperare animarum, quæ ad vitam, & non ad mortem conducant. Audite D. Antonium in sermone ad fratres, qui dæmonum deceptionem fratribus edisserens, inter alias vnam enumerat, hortamenta scilicet ad bonum, sic aiens: *Huiusmodi enim exhortamenta deprauatoria sunt itineris, quod ducit ad cecum, idcirco cum venisset Dominus ad terras, & vera de eo dæmones inuiti prædicarent, (venit enim dicebant, Tu es Christus filius Dei viui) vociferantium ora claudibat, qui vinctas hominum linguas soluebat, ne cum præconio vera peruersitatis venena miscerentur, & ut nos eius exemplo, etiam si profutura suaderent, in nullo his commodaremus assensum*. Statimq; rationem hanc subiungit: *Quia profectō non congruit, nos post libertatem a Christo concessam, & scripturarum præcepta vitæ alia, a diabolo viuendi capere consilia, qui suum deserens ordinem, sacrum Christi temeravit imperium*. Quid mirum? Habemus ex Scripturis Sacris vitalia præcepta, habemus Evangelica Christi documenta, regulas tenemus Sanctorum, & a deserto diabolo, Dei inimico capiemus consilia? Et Dominus quidem quasi Deus, addit Antonius, & suæ conscius maiestatis, obmutescere his imperabat; nos autem vestigijs

Dæmoni etiam verba loquenti nonquam credendum est.

gij Sanctorum inherentes, eandem gradiamur viam. Vnde si orare compellunt, si ieiunia suadent, non ex eorum nos monitis, sed ex nostra consuetudine id agamus. Attendat, quisquis contrarium praesumit, se nec exemplum Christi, nec vestigia Sanctorum sequi, sed temerarie seipsum sibi proponendo formidet, ne in aeternum barathrum incideret.

Ahab decipit
falsis
Prophetis
petijs.

Et certe quis demoni aliquid credat, a quo saepe fallitur, quisquis fide dictis eius adhibet. Ex ore suorum Prophetarum dicebat Ahab: *Donec reuertar in pacem.* Omnes enim illi pacem, & prosperitatem in expeditione ei promittebant; in qua tamen ipse periit. Minitabatur ergo mortem. Prophetæ Domini Ahab, vera sibi annuntiant, quæsiuntque consilium non iam a Prophetis veris, sed a falsis 3. Reg. 22. *Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? responde-runtque vno ore fallaces & falsi Prophetæ: Ascende, & dabit eam Dominus in manu Regis.* Inuenit ergo consilium falsum, & pessimum, quia Dominus non erat cum eo, & sic miser misere periit. Verum iusto Dei iudicio, ut qui malo consilio occiderat innocentem Nabothum, ut vineam eius possideret; per malum quoque consilium periret, simulque cum vita & regnum perderet. Consilium quippe pessimum fuit, formare literas, & præcipere, ut falsi testes inducerentur contra Naboth, quod consilium fuit vxoris, ipso illud approbante, & executioni mandante. Ergo sicut per malum consilium, vineam alienam possederat, innocentemque Naboth perdidit; ita per malum consilium occisus est, & regnum perdidit.

Vnde iratus contra illum Deus, dixerat spiritibus, qui ante se astabant: *Quis decipiet Ahab Regem Israël,* inquit Michæas 3. Reg. 21. Cumque omnes ad rem non viderentur dicere, ait Sacra pagina: *Egressus est spiritus, & stetit coram Domino, & ait, ego decipiam illum, cui locutus est Dominus, in quo? & ille ait: egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius, & dixit*

Dominus: decipies, & praualebis, egredere, & fac ita. Omnia Dei æquitas & o æquissimum Dei iudiciū! verē enim per hæc quis torquetur, per quæ & peccat. Multis quidem alijs modis, poterat Deus inferre mortem Achabo, multisque alijs medijs; nihilominus illud tantum elegit, quod aptius ad eius peccatum puniendum erat. Sagacitate, mendacio, falsitate oppressit innocentem Nabothum: sagacitate quoque mendacio, & falsitate, opprimendus erat ipse, & qui pessimo consilio fuderat sanguinem alienum, ut ipse quoque non minus pessimo funderet proprium, utque lingerent canes eius sanguinem; sicut lixerunt innocentis Nabothi.

Quo respiciens D. Paulus, rationem eorum deceptionis, qui Antichristo credituri sunt, hanc tradit. 2. ad Thessal. 11. *Cuius est aduentus secundum operationem Satanae, in omni virtute, & signis, & prodigijs, mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, ijs qui pereunt.* Quod ideo, sic edisseruit: quia Deus Antichristum in ostensione omnium propemodum virtutum venire permittet. Verum o æterna bonitas, & in accessu maiestas, liceat mihi inquirere, cur tantam licentiam ad seducendum diabolo permittes, quæ videtur humanam fragilitatem excedere? quomodo excusari poterunt filij perditionis, si in errorem inducti fuerint? quoniam ut inquit Apostolus Matth. 24. *Talis erit illo tempore deceptio, ut in errorem inducantur si fieri potest, etiam electi.* Ne miremini: tempus enim illud, in penam filiorum perditionis permittetur; & ideo Deus iusto suo iudicio permittet, ut illi in penam præcedentium suorum delictorum decipiantur, ob quod illis temporibus talem tribuet potestatem demoni in impios, qui eius veritati non credentes, diaboli mendacio consenserunt, derelinquentes charitatem, & amicitiam Dei. Vnde Apostolus loco citato hæc causam expressit illis verbis: *Eo, quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Quid est, charitatem veritatis?*

Antichristus
veniet in
omni virtute
& signis.

veritatis? scilicet, charitatem, beneuolentiam, amicitiam, seruentemque propensionem, quæ illis Deus veritatem propinavit, insinuavit, declaravit; & tamen illum recipere noluerunt. Concludit tandem Apostolus: *Idcirco mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacis, par pari reddens, unum peccatum altero puniens.* Mendacio ergo tunc impii credent, quia charitatem veritatis non receperunt: quia ut vult S. Chrysostomus, Theophylactus, & Oecumenius, Christum, qui est charitas, & veritas, non dilexerunt. Hinc decipiuntur homines, qui Deum non diligunt, qui plus falsis mendacijs, Pseudo prophetis, aut diabolo; quam Christo credunt: quia nunquam non falluntur in rebus suis, qui deceptionibus & diuinationibus fidem faciunt.

Apollo & Daphne
cluius.

Nota est opinor fabula illa gentilis Daphnes, & Apollinis, quomodo Daphne conversa in laurum, Apollinis amores delusit. Ex quo Tattianus oratione contra Græcos, ita Pseudo prophetarum diuinationes pungit: *Laudo te o Daphne, quæ Apollinis intemperantiam vicisti, diuinationem eius redarguisti, siquidem eventus casus tibi ignotus, nihil ex arte sua fructus percipit.* Et quidem Apollo censebatur a Gentibus Divinorum Princeps, ipseque oracula de rebus futuris reddebat; & tamen qui artem divinandi probe callebat, ubi adamare cepit Daphnem, miserè clusus est. Adde post Apollinem, Iulianum Apostatæ Imperatorem, diuinationibus prorsus deditum, qui in visceribus mortuorum futura quærebat. Is non ab simlis Achabo Persarum expugnationem aggressus omnia prospera, & felicia ab extis, & visceribus consultis promittens, in suo felici reditu, mortem, crucemque Christianis minabatur; at diuinitus percussus in ea expeditione miserrime occubuit. Ait D. Gregorius Nazianz. orat. 4. in Iulian: *Totus in eam expeditionem ferebatur, diuinationis, & præstigiarii, deendormi, & tacendorum sacrificiorum*

Iulianus
Apostata
diuinationibus
deditus.

veritate in unum collecta, ut tota ea, scilicet brevi deleteretur. Porro votiva, quam magna, quam eximia? Vniuersam Christianorum gentem demonibus sislere, si propositi compos existeret. Hæc ante bellum inirum Achabi actis quam simillima. Uterque expeditionem aggre-ditur; uterque consulit diuinos suos; Achabo quadringenti Baalis Prophetæ, uno ore prosperitatem annuntiabant; Iuliano pariter omnis diuinationis, & præstigiarii vanitas similem felicitatem edicebat. Achabo in votis erat post felicem reditum, Michææ veri Dei cultoris perditio; Iulianus similiter voverat Christiani orbis ruinam. Quid tum? Uterque suis diuinationibus delusus, in bello miserè periit. De Iuliano refert Nazianzenus citatus: *Vicundum res se habet, letale orbis, uniuerso salutare vulnus accipit, ac per unicum incisionem, multorum viscerum male creditoris penas exolvit. Quod & ipsum miror, quomodo homo vanus, qui omnia hinc se scire existimabat, hoc unum ignoravit, nimirum vulnus visceribus suis inflige dum.* Quid elegantius? Qui ex visceribus mortuorum scissis, extrisque consultis, omnia etiam futura se scire existimabat, illud unum prorsus ignoravit, quod ei scienda essent viscera. Sic plerumque in rebus suis miserè falluntur, qui diuinationibus instant: sic cæcutiunt, qui futura sua vanissime scire quærunt.

Corollarium II. Diuinitio superstitiosa, omni iure prohibita est, Diuino videlicet, & naturali, positivo & humano, Ecclesiastico, & civili. Colligitur id imprimis ex Scriptura Sacra. 1. ad Corin. 10. Vbi dicit S. Paulus: *Nolo vos participes demonum fieri; non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum.* Quibus verbis Theophilus Alexandrinus epistol. 2. Paschali, confundit errorem Origenis asserentis, eundem Iesu agnum, in cruce, æque fuisse rostum pro demonibus, ac pro hominibus. Quod erroneum esse probat, citatis verbis Apostoli, assignantibus & duplicem

Diuinitio
superstitiosa
omni iure
prohibita est.

mensam, & duplicem calicem, unam Dei, alteram demoniorum. Et certe merito asserit impossibile, quod eadem mensa possit esse communis, & hominibus, & demonibus. Sed cur obsecro, eadem Dei mensa, & idem calix, qui communis fuit etiam reprobis hominibus, destinatis in ignem æternum, non potuit esse demonibus communis? Rationem elegantem reddit citatus Theophilus. *Quia impossibile est demones de calice Domini bibere, & de mensa eius participare. Cibus diaboli, negatores Dei sunt.* Ponderate impossibilitatis rationem, videlicet, *eius diaboli negatores Dei sunt.* Quasi diceret: quoniam cibus diaboli, est abnegatio divinitatis; ideo mensa Domini, quæ tota divinitatem halat, non potest esse communis diabolo. Ecce repugnantiam mensæ diaboli, cum mensa Dei, in illius ferculis nullus cibus est, qui ad divinitatem negandam non faciat, quo nihil magis repugnans divinæ mensæ inveniri potest, in qua ipsa divinitas adoranda patet. Adeo, ut ille perfectus sit in Sacrificio altaris, qui mentem elevat ad percipiendam divinitatem. Hoc voluit indicare Scriptura Sacra Genes. 46. ubi dicitur: *Profectusq; Israël cum omnibus, quæ habebat, venit ad puteum iuramenti, & maculavit ibi vitimas Deo.* In Græco legitur: *Elevās se Israël, & omnia sua, venit ad puteum iuramenti immolavitq; hostiam Deo.* Expendite, cur Israël prius se elevavit; quam hostiam immolaret? quo tendebat ista elevatio Israël? sane ut prius auspicaretur divinitatem. Hæc est mens D. Ambrosij, lib. de Ioseph. cap. 14. *Prius, inquit, se elevavit, postea immolavit. Ille enim bene immolat, qui cognitionem divinitatis investigaverit.* Palam ostendens, cum perfecto Sacrificio semper stare cognitionem divinitatis, nec esse separabile, quod ritè & perfecte accedas ad altare, & quod ibi latentem divinitatem non experiaris.

Colligitur præterea eadem veritas ex Iure Canonico Can. 26. q. 5. ex declaratione Sixti V. contra A-

strologos; similiter ex iure imperatorio *L. nemo. C. de maleficijs*: tum ex iure naturali: quia tales divinatores exponuntur manifesto æternæ damnationis periculo: diabolus enim, ut potè insensibilis hostis, ita hominem suis artibus a Deo averrit, ut non nisi ex specialissima gratia Dei, de manibus diaboli eripi possit.

Equidem infelicitissimum regnū, in quo divinatores, tanquam manifesti veri Dei contemptores tolerantur, cum in se gravissimam Dei vindictam provocet, iuxta illud Deutor.

18. *Nec invenitur in te, qui Ariolos sciscitetur, & observet somnia, & auguria, nec sic maleficus, nec incantator: neque Pythones consulat, neq; Divinos, & quærat à mortuis veritatem.* Omnia enim hæc abominatur Deus. Vnde à populo Dei longè debet abesse talis inquisitio, iuxta illud Numer. 23. *Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israël.* Super quem locum Origenes homil. 6. ita discurret. *Non vult Deus auditores nos fieri, & discipulos demonum.* Melius est enim ignorare; quam a demonibus discere. Hinc antiqui divinatores, vocabantur *divinos*, vel per antiphrasim, seu contrarium sensum, ut vult Origenes homil. 16. in Num. quasi minime divinos; quemadmodum lucus dicitur, quia minime parcat. Vel quia res futuras prædicebant, seu potius prædicere simulabant. Neq; enim verè prædivinare poterant, qui a Divinitate longissime recedebant. Nam ut bene advertit Origenes lib. 6. contra Celsum: *Character inquit, divini sermonis est, prædictio futurorum.* Quasi diceret: nihil apertius divinitatem, quam divinatio indicat, ac testatur.

Comprobat Tertullianus in Apologet. cap. 20. *Idoncum inquit, opinor, testimonium Divinitatis veritas divinationis.* Vbi enim vera prædivinantur, ibi sine dubio aliquis Divinitatis afflatus, & instinctus operatur. Vnde ipsi demones, ut paulo post refert Tertullianus cap. 22. *Emulantur inquit, divinitatem, dum surantur divinationem.* Ac si Divinitas, & divinatio,

Divinatores non sunt in regno tolerandi.

Divinatores per antiphrasim divini vocantur.

tam

tam sint indivisæ comites, ut nunquam ab invicem separentur, sed una ex altera infallibiliter colligatur. Hinc est illud Isaia 41. *Annuntiate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia Dii estis vos.* Quia propria Dei est futurorum præscientia; at verò demonum, & sculptilium oracula, in quibus fatidici non furore divino, sed demoniaco incitati, licet ex ijs præfensiones, & prædictiones divinatorum resulerent; quia tamen eventus vaticinationibus non consonant, futilis vaticinatio, & nugatoria reperta est, & oracula gentium tota ex fraude, & mendacio composita. Quæ de re pulchrè S. Iustinus Mart. qu. 146. ad orthodoxos inquit: *Penes hunc, (id est verum Deum) futurarum rerum est prædictio, iuxta & eventus.* Quæ hunc autem deprædicant scriptura, Græcorum Deos proseribunt. Si mutabunt aut, gentes deos suos, & ipsi non sunt dii. Quorum verò dii non sunt dii, horum etiam vates, non sunt veritatis Prophete, neq; eorum divinatio inevitabilem, verumq; & certum habet exitum: nam utiq; longè absunt à vera Divinitate, & numine; ita quoq; à futurorum semoti sunt præscientia, & divinatione. Futurorum itaq; certa cognitio, cum divinitate vera connectitur, ut ubi Deus verus fatur, adsit præfensio futurorum inevitabilis; ubi verò deest Divinitas, exulat veritas, præfensio mendacio innititur, eventus est inanis.

Corollarium III. Demones non possunt certò, & infallibiliter cognoscere futura contingencia, quæ, pendent ex Divina voluntate, ut regionum gubernationes: neq; ea, quæ pendent ex hominum, & Angelorū libera voluntate: neq; etiam internas, & secretissimas humani cordis cogitationes. ut docetur 3. Reg. 8. *Tu solus nosti cor omnium filiorum hominum.* Neq; insuper futura fortuita, & contingencia; ut quod tali die, tali hora quis interficietur, vel in Pontificem, aut Regem eligeretur, & Ratio primi: quia solus Deus novit ea, quæ

Dei propria sunt; talis autem est infallibilis scientia futurorum contingentium: ex hac enim in scripturis sacris, suam veram contra falsorum, Deorum Deitatem deducit, Isaia 41. num. 21. *Proptè facite iudicium vestrum, dicit Dominus, afferte si quid forte habetis, dixit Rex Jacob.* Quibus verbis Deus advocat gentes, ut simul cum eo contendat, deorumq; suorum divinitatem probent. *Accedant inquit: & nuntient nobis quæcunq; ventura sunt, priora quæ fuerunt nuntiate, & ponemus cor nostrum, & sciemus novissima eorum, & quæ ventura sunt indicate nobis.* Duo ergo requiruntur ad indicandum veram Deitatem, scilicet examen præteritorum oraculorum, ut si vera fuerint, cum rei eventu examinentur, & futurorum præscientia vera, quam Deus sibi soli reservavit.

Ratio secundæ: quia solus Deus inhabitat in hominis animam, & sic ipse solus potest scire ea, quæ sunt in altèrius intellectu, memoriâ, & voluntate: Maledicti igitur homines, & aruspices, ut divinitatem quandam sibi vendicent, à qua divini dicuntur, divinationem simulant, prædicentes ea, quæ sibi demones suggerunt; aliquando quidem vera vel casu, vel ita Deo ob peculiarem rationem providente; frequentissimè tamen falsa: neq; enim diabolus perpetuò veritatem loqui potest, qui in veritate non stetit. Ioan. 8. *Quamvis ille, ut aliquo furore sua mendacia coloret, pletplexè, & ambigè loquatur, ut in vitamq; partem res contingat, ipse euadat, nec mendacij convictus habeatur, ut refert Eusebius lib. 6. de præparat. Evangelica cap. 10. & Soerates lib. 4. hist. Ecclesiast. cap. 15.*

Ratio tertij, quod scilicet demones non cognoscant certò cogitationes cordis humani, hæc est: quia dogma fidei Catholicæ est, solum Deū corda hominum intelligere, iuxta illud Hierem. 17. *Præsumptum est cor hominis, & inscrutabile, & quis cognoscet illud? Ego Dominus.* quasi diceret: nullus præter me, Et cap. 20. *Scrutans corda.*

Demones non cognoscunt futura ex voluntate humana pendentia.

Demones non cognoscunt secreta cordis humani.

corda, & renes Deus, id est, appetitio-
nem, & cogitationum; sapere enim in
Scriptura Sacra, seruationes rerum,
& cordis coniunguntur, sumptam
taphora: quia sicut in renibus est libi-
do, quam semper secretam esse cupi-
unt homines; sic in corde sunt cogi-
tationes, quas occultare semper in-
tendunt, utrumque; autem verus ser-
uator est Deus. Et ad Rom. 8. *Qui
scrutatur corda Deus ipse scit, quid deside-
ret spiritus.* Et 2. Paralip. 6. n. 30. *Tu
reddes unicuique iuxta vias suas, quas no-
strabere in corde suo, solus enim tu nosti
corda filiorum hominum.* Eandem veri-
tatem docent unanimiter Sancti Pa-
tres: ut D. August. tract. 31. in Ioan.
cap. 81. ante medium, & lib. 12. super
Genes. cap. 17. ubi dicit: *si homo, vel
Angelus, qui cognoscat ea, quae sunt homi-
nis, id est, quae in eius potestate constituta
sunt intracordis penetralia.* Sed. diffi-
cultas potissima est, in assignanda ra-
tione huius impossibilitatis. Circa cu-
ius resolutionem.

Cogitatio-
nes cordis
non sunt
obiectum
intellectus
Angelici.

Sciendum est, cogitationes cor-
dis humani, & affectiones voluntatis,
licet sint ordinis naturalis; ita tamen
eas contineri inter limites ordinis na-
turalis, ut sint altioris, & eleuationis
ordinis in illo; unde fit, ut licet sint
naturalis ordinis; non sint tamen obiectum
intellectus Angelici: non enim omne
creatum est obiectum naturale intel-
lectus Angelici, ut clare patet de fu-
turis. Hinc absque ulla praedictio in-
tellectus Angelici recte sustineri po-
test, Angelos cogitationum liberarum,
ut talium, aut non habuisse species in-
ditas; vel si habuerunt, non esse illa-
rum representatiuas.

Formalitas
occultatio-
nis cogita-
tionum
constituit in
esse liberi.

Tota ergo ratio, quare Angeli
non possint cognoscere cogitationes
cordis humani, consistit in esse li-
beri, quod habent, aut sub quo stat,
ut docet S. Thomas. 1. part. quest. 57.
art. 4. illis verbis: *Quae aut in volun-
tate sola sunt, aut ab illa sola pendent, so-
li Deo sunt cognita.* Vbi hoc liberum
accipi debet secundum totam suam
latitudinem, scilicet, ut non solum
sit liberum, quatenus procedit a vo-
luntate libera, potente elicere actum,

aut non elicere; verum etiam, qua-
tenus sunt ab illa, ut potente occultare
eas, aut non occultare; mani-
festare, & non manifestare. Nam
voluntas talis est natura, & ita a Deo
constituta essentialiter in genere li-
bertatis, ut non solum fecerit eam
liberam, quoad productionem actum;
sed etiam quoad occultationem, &
manifestationem illorum, ita ut ipsi
actus, ex genere suo subsint libertati
voluntatis, quoad manifestationem,
etiam post productionem, idque non
solum quoad suos actus, sed etiam
quoad alios ceterarum potentiarum,
quatenus subsint eius libertati, &
formaliter ut liberi accipiuntur. Atque
hinc provenit, quod ipsi actus, quia
a tali potentia, ex natura sua sunt oc-
culti, & nulli manifesti, nisi Deus,
aut ipsa voluntas velit eos manife-
stare.

Quando itaque dicitur, cogitatio-
nes cordis, & affectiones voluntatis,
ut procedunt a potentia libera, soli
Deo esse notas, per potentiam liberam
intelligitur, non solum ut libera est
ad producendum, sed etiam ut libe-
ra ad manifestandum, & celandum
actus suos, & alterius potentiae, ut
sibi subsint. Porro optima ratio co-
venientiae potest reddi, huiusmodi
naturae voluntatis, nimirum signum
supremi Domini Dei, tum respectu
eius, siquidem conveniens erat, ut a-
liquod in homine, & in Angelo, si-
bi soli esset reservatum, in ostensio-
nem sui supremi domini, Tam respectu
hominum, & Angelorum: quia
in nullo alio tantum se recognoscere
possunt creatura, Deumque summum
omnium creatorem, ac Dominum;
quam perspicendo Angelos supre-
mos, atque etiam infimos, quamvis
inter se dispares in potentia, & di-
gnitate, videaturque quodammodo v-
nus ab altero in infinitum distare;
nihilominus quoad hoc pares esse,
& aequales; ita ut supremus Ange-
lus, nihil possit cum inferiori, quoad
cordium secreta, & ex hoc recogno-
scunt imperium, summumque domini-
um Dei, id ipsum considerantes re-
spectu

Per poten-
tiam liberam
quid hoc
loco intel-
ligatur.

Disputatio II. De Peccatis Divino cultui oppositis. Quaestio III. Quid sit Divinatio superstitiosa.

specta hominum, quibus ipsi incôm-
parabiliter superiores sunt. Sicut er-
go Deus creando hominem, quam-
vis cum omnium rerum sublunarium
dominum constituerit, conveniens
tamen erat, ut in signum supremi sui
dominii, unam ei arborem interdice-
ret, ab esu hominum eam excipiens,
quamvis intra ordinem illius esset.
Ita pariter conveniens erat, ut in cō-
stitutione hominis, atque Angeli, unum
quid esset, ex vi suae constitutionis,
& naturae, illi soli reservatum, nulli-
que alteri debitum, etiam supremo
post Deum Spiritui, cuiusmodi sunt
affectiones voluntatis, & cogitatio-
nes cordis.

Assignatur
fundamen-
talis ratio
cur solus De-
us secreta
cordis co-
gnoscat.

His ergo suppositis, Respondetur
ad difficultatem. Quia voluntas ratio-
nalis creata, soli Deo subiaceret, ipseque
solus in eam agere potest: ergo ea,
quae ex voluntate creata pendent,
soli Deo, cui ipsa voluntas subditur,
nota sunt; tales autem sunt affectio-
nes voluntatis, & cogitationes cor-
dis. Verum tamen licet ex libertate
voluntatis, tum in agendo, tum in
occultando; aut manifestando; opti-
mè sequatur, Angelos non posse cer-
tò cognoscere secreta cordis humani;
voluntas creata non est libera res-
pectu Dei, ad istam occultationem su-
orum actuum. Ratio: quia Deus, tam-
quam prima causa, concurrere debet
cum ipsa voluntate ad eius actus, &
sic impossibile est, ut tales actus quā-
vis liberi, possint ab illo abscondi,
propter quod ab illo solo cogno-
scuntur.

Dæmones
non cogno-
scunt certò
etiam futu-
ra fortuita.

Tandem ultimi ratio est, quod
scilicet Angeli futura fortuna certò
cognoscere non possint: quia prano-
tio effectus dependentis a causa libe-
ra indeterminata, seu indifferenti, ad
solum Deum spectat: iuxta illud I-
saiae 41. *Annuntiate, quae ventura sunt
in futurum, & sciemus, qui dñi estis vos.*
Quasi eo ipso, quod quis futura prae-
divinat, in divinum ordinem trasla-
tus censetur; sic censet Tertullianus
lib. de anima, cap. 26. *Divinior inquit
Moyjes, qui decursus generis humani ab e-*

xordio mundi per singulas natiuitates, no-
minatim, temporatimque digessit; satis pro-
bant divinitatem operis, ex divinatione
vocis. Concinitque Iustin. Martyr ad
orthodoxos, in responsione ad quaest.
146. *Dñi gentium inquit, sicut absunt
à vera Divinitate; sic etiam à prano-
tione rerum futurarum.* Deus ergo ita se-
creti futurorum tenax semper extitit,
ut non solum voverit esse occultum
futurum, quod cras, sed quod post
unum instans potest evenire, ut pru-
denter monet Salomon Proverb. 17.
*Ne glories in crastinum, ignoras, quid
superventura petat dies, & non est via
hominis in manu eius: homo enim propo-
nit, Deus autem disponit.*

Corollarium IV. Dæmones sicut
non possunt certò cognoscere futura
contingentia, quae ab humana volun-
tate, & libero eius arbitrio depen-
dent; ita neque de illis possunt instru-
ere suos divinatores, iuxta illud 3.
Reg. 8. *Tu solus nosti cor omnium filiorum
hominum.* Proprium enim Dei stem-
ma, ut sic loquar, quod a ceteris se-
discernit dijs, est cognitio futurorum,
proinde vanum, est hanc ab alio pe-
tere; quam ab illo, a quo est. Hoc
argumento usus est Tertullianus lib.
de anima, cap. 1. ad probandum,
ignorantiam esse, a Philosophis pe-
tere, quid anima sit, cum talis sci-
entia a nullo alio possit haberi, nisi
a Deo, qui eius author est, & a quo
creata, conducibilisque; eam ignora-
re; quemadmodum & multa alia,
quae Deus nondum revelavit; quam
a vana hominis, praesumptione, illam
quaerere. Certè inquit, nullum alium
potiorem animae demonstratorem, quam
authorem, a Deo discas, quod a Deo habe-
as; aut nec ab alio, si non a Deo. Cu-
ius statim rationem hanc subiungit:
*Quis enim revelabit, quod Deus texit?
Unde sciscitandum est? Unde & ignorare
tutissimum est, praestat per Deum nescire,
quia non revelaverit; quam per hominem
scire, quia ipse praesumpserit.* Quid sani-
us? si Deus sibi reservavit cognitio-
nem futurorum, & sub suam eam te-
xit unicam scientiam, quanta insania
est,

Dæmones
suos divina
tores non
possunt de
futuris in-
struere.

est, eam ab hominibus sciscitari? Quid ex hoc? illud certe, quod talia ignorare tutissimum sit. At unde tutissimum? sanè, quia *præstat per Deum nescire, quia non revelaverit; quam per hominem scire, quia ipse præsumpserit.* Hoc profectò attendere debent omnes boni Catholici, ut à vana divinatione abhorreant, talesq; inanes, ac ridiculos homines, qui sibi futurorum notitiam temerè usurpant, procul fugiant, & abominentur.

*Dæmones
plura de fu-
turis cogno-
scunt, quam
homines.*

Corollarium V. Nihilominus licet dæmones certò non cognoscant futura contingentia, quæ non habent causam determinatam, sed à nostro libero arbitrio pendentem; multò tamen plura de rebus futuris, alijsq; occultis cognoscere possunt; quam homines. *Primò*, ex divina revelatione per Angelum bonum. Deo permittente facta: tum ex scripturis, quas melius intelligunt, quam homines, ut docet S. Thomas I. p. q. 67. art. 5. *Secundò*, ex diuturna experientia: millies enim iam observaverunt, quid ex quo in causis liberis sequi soleat, quibus rebus voluntas huc, aut illuc impelli, observatis hominum affectionibus, desiderijs, & inclinationibus. *Tertiò*, quia vident in remotissimis locis causas iam positas, vel effectus inchoatos, quos possunt celeritate naturæ prævertere. Sic divinatores in Ægypto prædicere solent exundationem nili, instructi à dæmonibus, de aquarum copia in Æthiopia. *Quartò*, quia cognoscunt per suam naturam omnes causas naturales, & vim earum, ut Solis, Lunæ, siderum, elementorū, Planetarum, animalium, arborum, herbarum, metallorum, lapidum, & meteororum, unde facile possunt cōiicere, quinam effectus ex ijs securi sint, tum absolute, tum si certo modo applicentur. Et hac cognitione in ipsis posita divinatores arte dæmonis, possunt aliqua prænuntiare, v. g. quod Titus cras occideret Caium. Iam verò præsentia, & præterita, quæ in actum externum prodeunt, etiam in remotissimis partibus, cum illa opti-

mè nolcant dæmones, possunt ex celeritate naturæ alibi adesse, eademq; prænuntiare. Vnde v. g. secretissima furta, & homicidia alibi patrata optimè sciunt, eaq; suis divinatoribus prædicere possunt.

ARTICVLVS II.

Solvuntur obiectiones.

Obiicitur I. *contra Corollarium I.* Homo utens ad divinandum medijs vanis, & inutilibus, aut signis, sive verbis superstitiosis, non intendit dæmonem invocare, proinde tunc nullum intercedit pactum cum dæmone: ergo talis divinatio non est intrinsecè mala, & peccaminosa. *Respondetur negando consequentiam*: nam quia tunc homo utitur medijs vanis, & inutilibus, quæ ex se non possunt talium effectuum notitiam facere, quos divinator prædicere vult, propter defectum connexionis cum tali effectū; ideo tacite videtur homo dæmonem invocare, & ab illo talē notitiam velle impetrare. Ita communis Theologorum sententia.

*Obiectio I.
& solutio
eiusdem.*

Obiicitur II. contra tertiam partē corollarij III. Si cogitationes cordis; ratione liberi, essent occultæ dæmonibus, ab illisq; cognosci nō possent, sequeretur etiā naturaliter esse occultum, quidquid à Deo procedit, quia liberè ab eo procedit, & sic materia prima, Angelus ipse, & homo, naturaliter, essent occulti, quia pendent à libera Dei voluntate. Sed consequens est falsum: ergo & antecedens. *Respondetur negando sequelam maioris*: nō enim nostra assertione universaliter assumimus liberum; sed tale liberū talis voluntatis, ita à Deo constitutæ; neq; assumimus omne productū liberū, sed tale, videlicet, per modum actus, & à tali potentia: nō licet autē argumentari ex tali libero, & inferre aliud, quod non sit ei omnino simile.

*Obiectio
II. & solutio
eiusdem.*

QVÆSTIO IV.

Quid sit Divinatio per astra.

Suppono duplicem esse Astrologiam, *Vnam naturalem*, quæ etiam dicitur *Astronomia*. Alteram *iudiciariam*, quæ semper nomen Astrologiæ retinet. *Astrologia naturalis* est illa, quæ

*Astrologia
alia natura-
lis, alia iudiciaria.*

la, quæ ex astrarum; maximè verò Planetarum ortu, occasu, conjunctione, oppositione, varioq; aspectu, de ignitaris elementorum affectionibus, colligit ea, quæ naturaliter contingunt, ut pluvias, nubes, nives, pruinas, grandines, ventos, tempestates, serenitates, frigora, calotes, & alia huiusmodi, quæ à cælo pendent. Et hæc maximè conducit agriculturæ, medicinæ, & navigationi. *Astrologia verò iudiciaria* est illa, quæ ex aspectu siderum, iudicat de futuris eventibus, à libero arbitrio aliquomodo dependentibus, ut de conditione vitæ, de matrimonio, de honoribus, opibus, infortunijs, inimicitijs, prælijs, exilio, carcere, morte, &c. Quod v. g. Titus sub tali aspectu natus, ducet uxorem pulchram, divitem, aut pauperem, huius, vel illius nominis, quod sit futurus Principi gratus, in tali dignitate constitutus, aut religionem ingressurus. Aliquando etiam de præteritis, ex præsentis constellatione indicat, v. g. quis istius hominis pater fuerit, & cuius fortunæ, ac conditionis: quis furtum, aut homicidium commiserit. Et de hac utraq; Astrologia quæstio procedit.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

*Astrologia
naturalis
licita est.*

Conclusio I. Astrologia naturalis est licita, seu prædicere effectus naturales, qui proveniunt ex motu astrarum, influentijs, concursu Planetarum, & aspectibus, non est per se malum, nec prohibitum. Ita communis Doctorum sententia. *Probat. I.* ex Bulla Pij V. verſ. 21. qui incipit: *Cæli & terræ*, ubi excipiuntur futuri eventus provenientes necessariò, vel ut plurimum ex naturalibus causis. Et infra excipit Pontifex prædictiones circa agriculturam, navigationem, & rem medicam. Ergo prædicere ex astris tales effectus futuros, licitum est.

Probat. II. Quia eiusmodi effectus non sunt per se occulti, sed

optimè possunt per suas causas cognosci; causa autem talium effectuum sunt cæli, & astra: ergo ex eiusmodi causis cognitis, prædicere tales effectus, non est intrinsecè malum; sed licitum. Et profectò quomodo non est licitum ex astris effectus naturales prædicere, cum calorum proprium sit, abdita hominibus patefacere. Hinc in arcto discriminis posita Susanna, quo respexisset, nisi ad cælum? dicit sacra pagina, Daniel. 13. *Quæstans suspexit ad cælum, erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.* O femina castissima cur sic facies contra tot falsa testimonia, quæ contra te proponuntur? cur non potius obmireris adversarijs? cur saltem aliquid in tui defensionem non loqueris? Ne miremini: erat ab omni facinore immunis; ideo etiam in extremo vitæ periculo abstinnit à colloquio. Sic censet D. Ambrosius lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 8. ubi dicit: *illa, quæ maluit sibi casta esse, quam populo; illa, quæ maluit innocentie subire periculum, quam pudoris; quæ cum accusaretur, tacebat: cum dampnaretur, flebat, ne extorsisse petulantiam viderentur, qui extorquere non potuerant castitatem.* Noluit ergo prudentissima femina, præstantior videri in servanda castitate; quam in silentio servando, ne si ad verba traheretur, putaretur ad consensum facinoris tracha fuisse. Simul tunc erat, in femina innocentia, & taciturnitas; vix autem potest esse innocens, qui loquitur. Rationem huius taciturnitatis reddit sacra litera, scilicet, quia erat cor eius fiduciam habens in Domino. Tunc inquam erat fidens, tunc ad cælum suspexit, quando consurgentes presbyteri in medio populi, posuerunt manus super caput eius. Considerate ovem sub luporum dentibus, quis miseram non diceret? at tunc, tunc suspexit ipsa in cælum, quia ut vult Lyranus, aliunde non poterat habere auxilium. Suspexit non addubitans, sed confidens: quia probè sciebat, tunc Deum suis affuturum, quando sunt in despera-

Susanna coram iudicibus fuit, quia innocens.

Susanna erat beata in tribulationibus.

to casu. Nam ut dicit citatus Lyranus: *Proprium divinitatis est, succurrere in casibus desperatis.* Ergone tunc misera erat Susanna: absit: licet accusata, licet conuicta, imò licet mortem obijisset; tamen illa intus, servata virtute. Sic docet S. Chrysostomus homil. de Susanna, tom. I. inquit: *Est tunc esset mortua, pudicitia quid obesset, dum caro conderetur sepulchro, & castitas redderetur Deo.* Et paulò inferius ait: *Falsi testes possunt facere malam famam, non verò interficere conscientiam.* Hac autem viva semper existente, licet foris angustia premant, intus non penetrant. Hinc beata innocens Susanna, confidens erat intus in corde, non ab extra in parentibus & amicis: quia licet foris condemnata, intus tamen immaculata, ac proinde beata, cuius una sola virtus intus existens, plus valuit; quam inimicorum foris millia: quia bellum quidem foris pias, sancti, intonare possunt hominibus; intus autem nunquam, quorum audacia contra Dei Sanctos, virentisq; amatores, tamdiu durabit, quamdiu ad experimentum, conflictumq; ventum fuerit. Nam ubi semel ad congressum pervenitur, tunc malo suo discunt, quam inanis eorum audax contra virtutis homines fuit superbia. Quod egregie Philo lib. de praemijs, & poen. in hunc modum edisserit: *Quorum bellum nunquam penetrabit regiones piorum, sed in ipso conatu corruet, hostibus sentientibus adversus quales viros certandum sit, firmatos invictis auxilijs iustitia: virtus enim angustam, & reverendam praeseferit speciem; & sola potest sedendo magnas calamitates imminentes repellere, aut si per insaniam rabidi ruant in bellum pertinaciter, tantisper dum congregiantur, durabit audax superbia: ubi verò ad conflictum venerint discunt inavensu fuisse suam iactantiam, & frustra conceptam spem victoriae.* En certum istius veritatis documentum habetis, innocentem Susannam, bellum, quod illi petulantes senes inferebant, intus in cordis regionem penetrare non poterat; at dum ipsi per insaniam rabi-

di pertinaciter in bellum ruere, tamdiu audax eorum vesania duravit, donec ad congressum ventum esset. Nam ad conflictum transilientes; postquam bellum truculentum invaluat, tunc vii, tunc occisi, tunc disseci sunt, illa intacta; innocentis foeminae virtute permanente. Quia quemadmodum in Domino fidebat, ita ad eius sedem puta caelum oculos levavit, cuius est abscondita hominibus revelare.

Deus quippe expendens benignitatem suam Divinam, factam hominibus in caelorum creatione, & ornatu, sic locutus est Job 38: *Nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare.* Equidem non homo, sed Deus totum illum caelorum ornatum fecit, firmavitq; ita ut per nullam potentiam creatam possit dissipari. Verum tamen de universo caelorum ornatu, duo nobis specialia signa proposuit, quae singulariter hominibus deseruiant, videlicet stellas Pleiadas, & septem stellas Cynosurae, quae Vrsa minor dicitur. Indagate obsecro, ad quid data est hominibus ista constellatio, Cynosura, id est, minor Vrsa? Sanè, non aliam ob causam, nisi ut absita hominibus reuelaret. Proprium est hominis constellationis, ita homines pervastissima Maria deducere, ut nihil non pateat illis, etiam si in occultissimis mundi recessibus possemus. Quod ergo natura ab oculis mortalium abscondit, id huius constellationis beneficio hominibus reuelatur. Hoc ingeniose edisseruit Philo lib. de mundi opificio: *Vrsa quidem ait, quam vocant, nautarum deducit, est, septem stellis constat: quam spectando gubernatores mille vijs sulcant maria, tentantes rem arduam, & maiorem; quam pro humana sapientia. Hoc enim scopo est scrutando, inveniunt regiones ignotas maioribus continentis quidem incolae insulae; insulae verò continente sitas. Oportebat enim a purissima calis essentia animal Deo charo, terra simul marisq; recessus abditos ostendi, videlicet humano generi. Ponderate attentius illa verba: oportebat enim a purissima*

Vrsa minor
nautis in
maris o-
mnia man-
festata.

Effectus ne-
cessarij, pos-
sunt certo
ex astris
praedici.

Homines
ab initio
mundi cur-
diu vive-
bant.

purissima calis essentia; & facile cognoscetis, quod sicut ab elementis habebat homo victum, vestitum, & ornatum; ita oportebat, ut a purissima calis essentia, acciperet sublime aliquid, nimirum cognitionem rerum abstrusarum, ut quidquid in mundi recessibus absconditum erat, calis hominibus reuelarent. Ergo ex calis, & astris naturales effectus, ab illorum motu, & influentijs dependentes investigare, eosq; futuros praedicere legitimum est. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Possunt ex astris certo praedici effectus futuri, qui sunt necessarii, ut eclipses, ortus, occasus &c. imò talis scientia maximè fuit necessaria mundo, ut scilicet homines cognoscere possent aduentum diei, & noctis: ortus enim solis, & occasus regulariter producant suos effectus, puta ortus diem, occasus noctem: & quando sol est in capite, aut cauda draconis, fit eclipsis, proinde cum ista non habeant aliam causam, praeter motum solis & astrorum, possunt per astrologos certo praenunciari.

Hinc mouent quæstionem non inelegantem interpretes Sacrae Scripturae, cur homines in ipsis mundi exordijs tam diuturnam vitam traduxerint, totq; annorū centuria viuendo peregerint, ut constat ex Scriptura Sacra Genes. 5. an. 2. Burgenis secutus Rabbi Moysen in lib. de directione perplexorū, idè sentit diutius eos vixisse, ut fidem de vno, ac vero Deo creatore, in credentium animis altius radicaret: Deus inquit, disposuit illos tam diuturnè vivere, ut fides de creatione mundi, quam pagani pro maiori parte negabant, in cordibus fidelium magis radicaretur. At verò Lyranus totū negotium in divinam providentiam reducens, illam esse putat Divinae providentiae rationem, ut primi homines diu viuentes, genus humanum facilius propagarent, sinosq; posteros Astrologiam docerent. Vtriusq; sententiam videt et approbare Eusebius Caesariensis lib. 9. de praeparat. Euan-

gelica, cap. 4. ad initium, ubi secutus Iosephum dicit: *Priscos illos Deos amicos, non iniuriā longioribus temporum spatijs vixisse. & virtutis gratia, & res posteris peritiles, Astrologiam, Geometriamq; inveniunt.* Ac si diceret, idè tam diu vixerunt, ut suis posteris, & in spiritualibus, & in temporalibus prodesse, multos inducendo ad virtutem, & erudiendo ad scientiam. Quasi ad hunc finem vita hominum, vltq; ad senectutem prorogetur, ut in aliorum utilitatem impendatur.

Ex hac occasione ortum est illud Origenis paradoxum, quod citat D. Thomas in epist. ad Philemonem, lect. 1. in fine: *Raro inquit, utilis Doctor inuenitur in Ecclesia, quin sit longaevis.* Vtilis Doctor fuit in Ecclesia Christi D. Paulus, & idè in citata epistola, seipsum vocat senem: *Cum sit talis inquit, ut Paulus senex.* Vtilis fuit D. Petrus, & idè illum vltq; ad senectutem peruenturum Christus Dominus praedixit, Ioan. 21. *Cum inquit, senexis, extends manus tuas, & alius te cinget, & auget, quò tu non vis.* Quod vltèrius aliorum Apostolorum, & Sanctorum Patrum exemplis confirmari possit. Verum, ut alios praeteream, celebres illi Esseni, qui religiosissimè, & Sanctissime vivebant, far longo tempore vixisse referuntur a Iosepho lib. 2. de bello Iudaico, cap. 7. ubi clarissimis virtutibus enarratis, ita scribit: *Viuunt, quam longissimè, ita ut plurimi eorum ad centenariam proferantur aetatem, quod eis accidere puto propter institutionem in omnibus bene ordinatam.* Vbi licet diuturnam eorum vitam referat ad singularem temperantiam, quā in rebus omnibus utebantur; tamen nihil obstat, quominus secundum Origenem referatur ad eximiam utilitatem, quā suā vitā, & doctrinā omnibus afferebant.

Corollarium II. Possunt licitè ex astris praedici inclinationes hominum naturales. Ita S. Thomas 22. q. 95. ar. 5. Ratio: quia ex causis naturalibus licitè coniiciuntur effectus naturales.

Rarus Doctor
vtilis
quin longae-
vis.

Homines
inclinationes
posse
ex astris
praedici.

rales. Sed astra sunt causa naturales in omnia corpora inferiora influentes: ergo ex illis possunt prædici inclinationes hominum naturales. Sic Pater v. g. cognoscens mores, & inclinationes sui filij, potest conijcere probabiliter, qualis futurus sit, & ad quid proclivis, v. c. ad iram, aut incontinentiam: ad studia hæc, aut illa, & similia.

Corollarium III. Temerarium tamen esset, id tanquam certum, aut nimium probabile prædicere. Ita communis sententia Doctorum. Ratio: Tum, quia in eiusmodi prædictionibus maior reperitur incertitudo. Tum, quia istæ inclinationes magis pendent ex temperamento parentum, & alimentis eorum; quam ab astris. Tum, quia impossibile est, in celo notare exacte siderum aspectus, quos habent in ipso natiuitatis puncto, cum velocissime transcant; quod tamen iuxta Astrologos maxime necessarium est. Tum, quia ad hæc prædicenda, magis considerabile est punctum animationis, seu conceptionis, (quod ferme impossibile est) quam natiuitatis, cum astra, suos effectus potissimum imprimere debeant, quando factus est tenerimus. Tum deniq; quia gemini simul editi, plerumq; diuersas habent inclinationes, temperamenta, mores, euentus, ut patet in Esau, & Iacob. Hoc tamen iudicium, si vltterius non procedat, sed sistat in naturalibus effectibus, & inclinatione, non est damnatum per sacros canones, aut leges, sed permittitur; quemadmodum & alia minoris momenti, quæ per se noxia non sunt.

Corollarium IV. Astrologus in eiusmodi prædictione ex astris, potest peccare per excessum credulitatis, aut in usu eius. Ratio: quia licet cognitio ex astris sit possibilis, est tamen hominibus valde incerta eo quod hæc cognitio, certa, pendet ex concursu, & aspectu omnium astrorum simul; hic autem cum quolibet momento varietur, incertissimus est, & valde obscurus, nec sciri potest, an talis effectus proueniat a sydere Vene-

ris v. g. aut Iouis. Præterea, quia effectus non solum pendent à causis celestibus, sed etiam inferioribus, neq; tantum ab efficientibus, verum etiam à materialibus. vnde res adeo incertas affirmare, aut credere, temeritas est, & imprudentia; temeraria autem aut imprudens assertio, vel fides, peccatum est.

Corollarium V. Hoc peccatum, quod in prædictione ex astris potest committi, per se non pertinet ad superstitionem. Ratio, quia nullum interuenit pactum implicitum, aut explicatum cum dæmone; sed, pertinet ad temeritatem, aut leuitatem; ideoque ex hoc capite, solum est veniale, nisi inde timeatur, graue damnum; nam tunc esset mendacium perniciosum, cum alias solum sit contra charitatem.

Conclusio II. Astrologia iudiciaria est illicita. Ita S. Thomas 2. 2. q. 95. ar. 5. & communis Doctorum sententia. Probat ex Bulla Sixti V. in qua Astrologia iudiciaria, damnata est his verbis: *Aut facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus successibus aliquid affirmare audent. Vbi Pontifex manifestè prohibet, futuros euentus contingentes affirmatiue, & certo prædicere. Id ipsum etiam damnat ius Canonicum, cap. illos 26. q. 2. & cap. non licet 26. q. 5. Tum quoq; & ius Civile, l. 2. §. 7. c. de Malef. & Mathem: ergo Astrologia iudiciaria est illicita, cum sit temeraria quædam usurpatio præscientiæ, soli Deo debita. Quoniam futurum contingens prædicere, manifestum Diuinitatis indicium est. Hinc & Christus Dominus, missurus duos ex discipulis suis ad quendam, paraturos sibi pascha, ut te verum Deum ostenderet, hoc signum illis dedit, ut ingeniosè obseruat D. Chrysostomus homil. 12. in Matthæum: *occurret vobis inquit, homo lagenam aquæ baiulans. Marci 14. super quem locum V. Beda ita discuit: Indicum inquit, præscientiæ Diuinitatis est: quia cum discipulis loquens, quid alibi futurum sit, nouit. Et D. Ambrosius lib. 10. in Lucam cap.**

Astrologia iudiciaria illicita est.

Homo futurorum scientiam emere appetit.

22. Maiestatem inquit, Diuinitatis aduertere, cum discipulis loquitur, & iam nouit, quid alibi futurum sit.

Et tamen tanta est hominum superbia, ne dicam vesania, aut dementia, ut semper ab ipso mundi exordio, cum Deo ausa fuerit contendere, eius appetendo Deitatem, ac tandem Deum esse, & licet suam experta fuerit, suo malo vanitatem, præteritionisq; inanitatem; semper tamen licet millies fracta, & perfracta, abiecta, & disiecta, quæ Dei sunt, apprehendere misera procurat, quid vanius, & perniciosius? Futura scire, & edificare miser homo pertentat, nil melior ab experientia, sed in dies peior effectus. Ignarus, quod hæc iudiciaria scientia, (si tale nomen meretur) merito appellari possit. *Arbor scientia boni, & mali*, quæ ex communi Theologorum sensu, sic appellata est ab euentu, experimentalique scientia, quam post esum, infelix de bono, & malo obtinuit Adam: prius enim speculative differentiam boni sciebat, & mali, & quantum bonus à malo distaret status; sed post esum miser, experientia talem didicit distantiam, & in se practice sensit, quantum malum esset experiri, quod speculative tantum de bono, & malo sciebat. Quod damnum cum ex illa ei cõrigisset arbore; ideo *arbor scientia boni, & mali dicta est*, Ita S. Augustinus lib. 4. de ciuitate Dei, cap. 17. & lib. 8. de Genesi ad literam, cap. 6. & 15. Ita pariter Astrologia iudiciaria, *arbor scientia boni, & mali* dicitur, respectu eorum, qui illam profitentur: semper enim nescio, quo fato, quâ fortunâ, vel ut verius dicam, nescio quo iusto, Sanctissimoq; Dei iudicio, quem talia futura prædicentes offendunt, dum sibi scientiam soli Deo debitam usurpant.

Quod Socrati etiam gentili displicuit, qui ut refert Eusebius lib. 14. de Præparat. Euang. cap. 4. dicebat: *Cognitionem futurarum rerum, quæ in potestate Dei sunt, non esse hominibus procurandam: neq; enim posse eas res homines cognoscere, nec Deo gratum esse, si quæ illis*

occultauit, ea mortales velint nimis studiòse, curiosè rimari. Optimè sanè: iusto namq; & Sanctissimo Dei iudicio fit, ut Astrologorum iudiciariarum scientia, nihil aliud sit, nisi boni, & mali experientia. Hinc tales experientur semper malum, plerumq; miseri, pauperes, abiecti, nullius propè æstimationis, fame pereuntes, nudi, refarciati incedentes, vestitu raso, & obeso. Quod si ex ipsismet quæsieris causam? respondent, eandem constellationem, quæ eos ad talem scientiam impulit, talem in ipsos influere miseriam, talem pauperiem inopiam, & abiectiorem. Nihilominus cum ita sit, tantaq; sua mala per experientiam ediscant; semper tamen perseuerant, prædicendo falsa, & experiendo vera; promittendo abundantiam, & sustinendo inopiam; angurando bonam, & malam in rei veritate patienti fortunam.

Hinc de illis dicit Dominus per Haiam Prophetam, cap. 47. n. 13. *Babylonios obseruationi syderum de ditos alloquens: Sta cum incantatoribus tuis & cum multitudinem maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si forte quid proficiat tibi, aut si possis fieri fortior, defecisti in multitudine consiliorum tuorum, stent, & saluent te augures cali, qui contemplantur sidera, & supputant menses, ut ex eis annuntient ventura tibi. Et paulò post subdit: Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos, non liberabunt animam suam de manu flammæ, non sunt pruna, quibus calefaciant, nec focus, ut sedeant ad eum.* Quibus verbis euidenter ostendit, tales Astrologos esse mendaces, qui dum felicia Babylonii promitterent, ad vltimam ruinam cum ea deuenerunt, ita ut neq; pruna, neq; focus de reliquijs incendij remanserint, sed omnia in cinerem veluti ex stipula redacta sint. Ut merito exprobet infelici illi ciuitati Dominus, loco citato n. 10. *Scientia tua, & sapientia tua hac, decepit te. reddens illam ex prædictione securam, & ad flagitia impertentit, ut dicit Haymo. Fuerunt ergo*

Babylon per Astrologos accepta peccata.

Astrologia iudiciaria est arbor scientia boni & mali.

Astrologi temporis miteri.

Astrologus potest peccare per excessum credulitatis.

ergo Astrologi Babylonicis mendaces, qui per suam falsam prædictionem, ad ultimam ruinam eam civitatem deduxerunt. Quis hoc etiam modernis temporibus non videt? cui per quotidianam experientiam non constat, ex prædictione Astrologica, infinita propemodum mala oriri? O quoties videmus deceptos ex eorum prædictione, securè, & insolenter peccare, qui dum poenitentiam differunt, quia longam habent prædictam viram, prius mortui sunt; quam se delusos attenderent.

Quocirca Ecclesia Sancta ab ipsis primordiis suis, iudicarios Astrologos odio habuit, detestata est, eodemque damnavit, ut constat ex Concilio Braccar. I. cap. 6. & Toletano I. in assertionem fidei, contra Priscillian. Tum quoque ex Sanctis Patribus, Basil. hom. 6. in Genes. Gregor. Mag. & Chrysost. in cap. I. Matth. August. lib. I. super Genes. ad litteram cap. 17. Euseb. de Præparat. Evangelica, lib. 14. cap. 4. & lib. 9. cap. 19. Vnde in ipso nascentis Ecclesie exordio, in finctu diuino, ad execrationem, aliorumque documentum, Christiani libros Astrologicos combusserunt, flammisque dederunt. Act. 19. n. 18. *Multum autem ex eis, qui fuerunt curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus, & computatis pretijs illorum invenerunt pecuniam denariorum, quinquaginta millia.* Hinc Summus Pontifex Nicolaus III. quendam Sacerdotem ministerio Altaris per annum privavit, qui ob furtum Astrologum consuluerat, ut refert Peregrina in Genes. tom. I. lib. 2. cap. 1.

Et profecto, quis unquam sciuit absque revelatione, quot stellæ numero sint? quomodo moveantur? quam figuram habeant? quam magnitudinem? cur nunc maiores, pluresque, nunc pauciores, aut minores appareant? quid sit longitudo, vel latitudo earum? quem locum obtineant, & in quo signo Zodiaci, ac eclipticæ? quales earum orbes, qui epicycli, aut concentrici, quomodo delineationes earum deprehendan-

tur? quare stellæ fixæ, atque planetæ supra solem non patiantur eclipsim, ob interiectam terram? quæ nunquam orientur, nunquam occidant, quæ semper appareant, aut semper latent in qualibet regione? quid sibi velit descensio, vel ascensio, aut etiam horoscopus? quid oriri cosmice, chronice, heliacæ, quam habent singulæ naturam, quam vim in hæc inferiora, qui sint aspectus illarum, coniunctiones, seu constellationes, & alia infinita, quæ scire ad amissum oporteret, si inde aliquid coniectare vellemus. Ergo quod de astris percipitur, quod de eorum virtute, magnitudine, ac numero, diminutum est, vanum est, opinabile est. Quod cum ita sit, & plusquam Mathematica demonstratione verum esse pateat, quomodo, aut qua ratione ex astris certo sciri potest, quod ex ijs est occultissimum, & omnino absconditum, præsertim veritas rerum futurarum. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Astrologia iudiciaria est gravissimum peccatum. Ita S. Thomas 2. 2. qu. 95. ar. 5. Ratio: quia vel prædictio futurorum contingentium liberorum, fundatur in astris, tanquam in causis, & hoc repugnat fidei: quia inducit fatum, & consequenter tollit liberum arbitrium, Deumque facit authorem peccati. Vnde antiqui Astrologi fatum ponebant, tanquam suæ diabolicæ artis fundamentum, quod asserbant esse immutabile omnium creaturarum, dispositionem à stellis dependentem, quia utendo hac divinatione, homo subiicit se disciplinæ diaboli, ex cuius traditione, per homines curiosos ab ipso deceptos, regulæ huius artis processerunt, proinde in hoc saltem implicitum pactum cum Dæmone intercedit. Vel certè hæc damnata prædictio fundatur in astris, tanquam in puris signis, & sic continet superstitionem. Ratio: quia eiusmodi signa non sunt naturalia, cum neque sint causa futurarum rerum, nec effectus: ergo erunt signa ad placitum, ex qui-

Astrologia iudiciaria est gravissimum peccatum.

Cognitio celestium corporum exacta sine revelatione haberi non potest.

ex quibus quaeritur cognitio vi alienius disciplinæ, quæ non potest esse nisi diabolica, cum pacto inito cum ipso, & sic erit superstitio.

Assentiri prædictioni futuro rum, periculolum est.

Hinc etiam periculosum est homini, prædictioni futurorum contingentium assentiri, aut in ea nimium fidere. Non dubitabat olim populus Hebræorum Moysi voluntatem Dei annuntianti, in futurum magna promittere, Exodi 19. *Cuncta, quæ locutus est Dominus faciemus.* In nullo dubitabat, & ita fidebat faciendis à se in futurum, ut nullum vereretur periculum, nullam infirmitatem timeret, nullum auxilium precibus sollicitaret. Et quid aliud posset portendere tanta confidentia in futuris, nisi imminens brevi illius populi ruinam? Simile quid invenio in D. Petro. Imminente iam, iam sua passione, dixerat Iesus discipulis: *Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte.* Quid verò Petrus? audacter respondit: *Et si omnes scandalizaverint in te, ego nunquam scandalizabor.* Non metuebat Petrus tentationes, non aestimabat pericula, ut de faciendis in futurum indubitanter asserebat. O Petre! cur non potius cavere futuras occasiones? cur non meministi infirmitates hominum, qui hodiè validissimi cum sint, in futurorum eventibus quasi infirmissimi labuntur? Cur Petre, dum audis pericula imminere, non curas potius sollicitare auxilia, & præsentanea prece rogare pro firmitate futura? sanè iam ibi parabatur Petri ruina, cum sic indubitanter futuris fideret. Ait D. Chrysostomus, homilia 83. in Matth. *Cum dicendum esset, opem nobis feras, ne scandalizemur, & contrario sibi nimium arrogans sibi inquit, non scandalizabor. Ita hæc res sensim eum ad tetrum, & insolens crimen debebat.* Non debebat ergo ita fidere futuræ dispositioni suæ, adhuc inter ignotas occasiones, ut non tangeretur aliqua præsentia cura, quæ precibus auxilium sollicitaret. Et ecce dum in præsentiarum nullas funderet preces, non quaereret divi-

num auxilium; sed de futuris certissime statueret, hæc res illum sensim trahebat, ut fluente peccati involveretur.

Proh communissimum hominum malum! Innumeri sunt prorsus, qui cum deberent semper solliciti esse de salute, Divinaque auxilia quotidianis precibus, quotidianis virtutum operibus, ad futurum vitæ tempus sollicitare; omnia præsentia negligunt, certissime statuentes, & absque omni dubio, quod in futuro facient. Fallar, nisi res hæc innumeros homines ad extremam ruinam rapiat. Quis enim non pereat ex ijs, qui sic indubitanter fidunt rei ex futuris adhuc eventibus constanti. Petro dicebat Dominus Lucæ 22. *Ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum; ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua.* Non rogaret Christus Dominus, ne Petrus negaret, sed ne penitus evanesceret eius fides, quod sanè fieret, nisi Dominus pro illo rogasset. Sed quare, cum omnes discipuli eodem modo expectati essent à Satana, & tentationi traditi; Iesus pro solius Petri fide rogavit; cur non pro omnibus, sed pro ipso Petro? Ne mireremini: solius Petri in te perditionis peior erat causa; ut qui de faciendis à se in futurum magis confidit, nullam rationem humanæ infirmitatis, & periculorum habens. Audite subtilem D. Chrysostomi discursum hac de re: *Cur nam ait, si omnes expectatis, pro omnibus non deprecatus est? patet hinc quod dicebam, quia vehementius eum tangens, & ostendens multo peiorē eius; quam aliorum lapsum esse, ad eum convertit orationem.* Equidem maior semper ruina venit de nimia confidentia in futuris; quam de alijs. Quodlibet enim malum aliud ut præsentia curari, at verò nimia confidentia remedia tollit, & sic relinquit malum inevitabile.

Vnde felix ille, qui non sic in futuris confidit, sed magis curat præsentibus operibus cum Deo negotiari,

Fiducia in futuris ruinam parat.

Christus cur pro solo Petro rogavit, ut fides eius non deficeret.

tiari, iuxta illud Psal. 60 Sic psallam
nomini tuo Deus in seculum seculi, ut red-
dam vota mea de die, in diem. Expen-
dite, quod sibi præscribat tempus fa-
ciendi Divinus Vates? nimirum, de
die in diem, non in futurum, sed sin-
gulis diebus se Deo vacare profite-
tur; & ideo nullum timer eventum
venturum. Pulchrè D. Valerianus,
homil. 4. in citata Psalmi verba, sic
fatetur: Nunquid dixit de anno in annum,
sed dixit de die in diem? omni ergo die
operandum nobis est, dilectissimi; debitum
autem Deo, & promissum munus, non est
tempore prolongandum. Nihil futuro in-
dicio debet, qui quotidie vota profolverit;
nec est unde rationem in posterum præstet,
qui de die in diem bonorum operum fru-
ctus, iusto labore ditatus Domino obtulerit.
Ita firmat suas spes, qui non in-
futuris, sed in præsentibus nititur; &
dum nihil reservat in posterum, fu-
tura omnia potius formidat. Sic &
nos, non in futurum, sed singulis die-
bus Deo vacare oportet, ut dum
nihil reservamus, in posterum futu-
ra omnia magis formidemus.

Corollarium II. Effectus contin-
gentes, & ab humana voluntate pen-
dentes, non possunt ex astris certò
prædicti; imò neq; probabiliter sine
peccato. Ratio: quia intellectus, &
voluntas, cum sint potentie spiritu-
ales, non dependent ab astris: ergo
effectus contingentes talium causarum,
ex astris prædicti non possunt. Præ-
terea, quia futura contingentia solum
ab ipso Deo certò cognoscantur; ab
hominibus autem, quibus viribus na-
turæ probabiliter cognosci possunt?
Quoniam non astra homini, sed ho-
mo astris dominatur, quod ex sacris
litteris palam fiat.

Primus Iosue ausus est sideribus
imperare, quando pugnando cum ho-
stibus cap. 10. clamavit: Sol contra
Gabaon ne movearis, & Luna contra val-
lem Ailon. Et audiuit illum, inquit Sa-
piens Ecclesi. cap. 46. n. 6. Magnus,
& Sanctus Deus in saxis grandinis, vir-
tutis valde fortis. Mirum certè, & ma-
gnum prodigium: duo solum fuerunt
verba, & per ea mota imò verius di-

cam, immota permanserunt astra, ac
veluti bellum spectantia obstupue-
runt. Cur quæso tam citò exaudit?
Profectò, quia licet occupatus erat
tantus Princeps, & strenuissimus Dux,
debellans inimicos, & hastam manu
tenens; ideoq; non erat iustum ut
eam desereret, seque totum orationi
daret: proinde, ut potuit, sic oravit.
Quæ oratio licet brevis, licet paucis
verbis constans, ita Deo placuit, ut
non solum terram, sed totam simul
cæli machinam commoverit. Quod
admiratus S. Chrysosthomus, excla-
mat: Veniat ergo universus orbis terræ;
imò verò duo, & tres, & quatuor, & vi-
ginti orbis terræ, & dicant, & hoc faci-
ant, sed non poterunt: Dei autem amici,
amici imperabat creaturis; imò verò ami-
cum suum rogavit, & cedebant, quæ ser-
viebant, & inferior imperabat supernis.
Ut scilicet hinc discant Principes,
quod licet Deus eos velit orare, &
quidem continuè; ita tamen eis id
præcipit, ne id ad quod tenentur,
deserant. orent in medio negotio-
rum, audiendo subditos, negotia ex-
pediendo; elevent tunc, quando
possunt, ad Deum mentem, petant
auxilium in arduis, lumen in obscu-
ris, consilium in difficilibus, simul-
que credant, quod ita brevem Deus
eorum acceptam habebit orationem;
ac eorum, qui à publicis remoti cu-
ris, soli Deo vacant, diuturnam.

Sic Iosue bella Domini Sabba-
oth pugnans, duobus tantum verbis,
solem & lunam à solito motu cohi-
buit; Moyses autem per longam o-
rationem maris divisionem impetra-
vit. Dicit citatus Chrysosthomus.
Plus fuerit, solem sistere; quam mare di-
videre: non sunt enim paria, imperare
mari, & ijs, quæ in calo sunt, nam illud
quod est magnum, & valde magnum,
sed non par. Quod adhuc in epi-
stola ad Hebræos capite II. homi-
lia 22. elegantius his verbis per-
stringit: Desidero vos semper in oratione
& si non semper, saltem sapius, saltem ple-
rumq; vel in matutinis, vel vespertinis ho-
ris: diu enim mihi manum extendere non
potes, extende voluntatem, quantum vis
istam

Deo quoti-
die vacare
oportet,
qui futura
mala evira-
re vult.

Effectus co-
tingentes,
& à volun-
tate pende-
tes certò
prædicti nō
possunt.

Iosue astris
imperando
exauditus
est.

Principi in
arduis non
est divoran-
dum.

Plus Iosue
brevis orat-
ione effectus
quam Moys-
es longa.

istam extende, si vis usq; ad ipsum verticem
contingere, quin & in superioribus si vo-
les incedere, licet omni namq; penna levi-
or, & sublimior mens nostra est. Præcla-
rè satis, & ad rem, ac statum Principi-
pum. Bellum gerit cum hostibus
Princeps, pro Ecclesia, pro Patria,
pro communi omnium salute, in cæ-
po martio excubat, sub tentorijs de-
git, cæli iniurias sustinet, hostium in-
sultibus furtivis omni modo occur-
rit, non potest manus diu extende-
re, extendat voluntatem, extendat
desiderium, petitionem in ipsismet
negotijs. Nam licet sit momenta-
nea, licet instantanea oratio, credat
quia ad cælum usq; ascendet, verti-
cemq; eius tenebit; dum autem po-
stea tempus vacaverit, tunc in do-
mum intret suam, cum divina con-
quiescens sapientia.

Sic faciebat olim Rex pacificus
Salomon, ut de scripto scribit Sapi-
ent. 8. num. 16. Intrans inquit, in
domum meam, conquiescebam cum illa,
puta, cum divina Sapientia. Non enim
Princeps semper publica, semper ne-
gotia tractabit: non semper de thro-
no feret iudicia: requies illi aliquā-
do concedetur in domo sua, dabitur
illi à publicis tempus negotijs; idq;
eo sine, ut postea melius ad ea re-
uertatur, imò ut feliciter determinet,
quod efficiet, si domi permanserit,
cum divina orans conquiescat sapi-
entia, ab ea auxilium petens in ardu-
is, consilium in ambiguis; lucem in
obscuris, prudentiam in electione,
fortitudinem in executione, vires ab
illa accipiens ad onus sustentandū,
ne solus sit, sed una cum Deo illud
sustineat; sine quo, non solum su-
stinere, sed nec velle debet, etiam si
posset: quale enim bonum Principi,
qui sine Deo gubernat.

Iusserat Deus aliquando Moysen,
ut populum Israeliticum ad terram
promissionis educeret, simulq; pro-
miserat se missurum Angelum, quo
cooperante id facilius exequeretur, &
omnes inimicos sibi resistentes de-
bellaret. Quia tamen Deus dixerat

se cum illo non ascensurum, Exodi
33. num. 3. Non enim ascendam tecū,
quia populus dura cervicis est, ne fortè di-
spersedam te in via. His verbis Moyses
certior factus de eorum duritie, su-
am timens conditionem, & impatiens
duritiei, dubius de eorum interitu,
elegit potius à suis abesse, negotium
quæ illud alteri committi; quam pe-
riculo se exponere delendi, quem a-
mabat, licet ingratus. Et ecce dicit
sacra pagina: Audiens autem populus
sermonem hunc pessimum, luxit, & nullus
ex more vestitus est. Et quidem meritò
luxit populus, quia plus valet cum
Deo, non acquirere quidquam, De-
umq; solum possidere; quam sine
illo totum hereditare mundum.
Quod considerans Moyses audacter,
& confidenter Deo dixit: Si non tu
ipse præcedas, ne educas nos de loco isto.
Quasi diceret, pereat ingressio in-
terram, ingrediendi desiderium eva-
nescat, regnum deperdatur promissum,
& concupitum, dummodò De-
us sit nobiscum. Quid enim prode-
rit, si populus ingrediatur terram la-
cte, & melle fluentem, si debellaue-
rit inimicos; attamen sine Deo, nun-
quid ob hoc pacem consequetur, &
saturitatem? imò potius famem, &
bellum, & multa alia infortunia ex-
perietur, si sine Deo manserit.

Verum, ut redeamus, unde digres-
si sumus, quomodo Iosue, super sy-
dera sibi imperium usurpavit, cum
Moyses tot miraculorum patrator,
id ausus non fuerit? Respondet S.
Hieronymus lib. 1. in Iovinian. Moy-
sen typum fuisse nuptiarum; Iosue autem
virginitatis. Vnde non mirum, quod
Iosue, qui præcellenti fulgebat vir-
tute virginitatis, imperium suum ex-
tendere ausus fuerit in ipsa sydera,
quorum est, virginibus suum famu-
latum præstare. Castissimus ille Iosue
Genes. 37. dicebat: Vidi per so-
mnium, quasi solem, & lunam, & stellas
undecim adorare me. Considerate, quā-
do hunc sibi cultum à syderibus de-
ferri somniabat? equidem quando
puer nobili virginitatis baltheo insi-

Iosue ob-
cassitatem
syderibus
imperabat.

Moyses si-
ne Deo no-
luit edu-
cere popu-
lum de capti-
vitate.

griebatur, & pręparabatur, ut pro virgineo pudore, contra lasciuientis fęminę tela gloriolę decertaret. Sic censet D. Aldhemus, lib. de Virgin. cap. 27. Non immeritę inquit, a limpidissimis solis, ac luna luminaribus, ac residuis stellarum syderibus, somno sopitus adorari, venerariq; videtur, dum in pulcherrimo, pubertatis decore, & formosi vultus florens venustate, formosiore fretus virginitate, strophosam muliebris audacia miscipulam declinavit. Quid elegantius dici potuit? ubi formosa Virginitate floreret Iosephus, ubi nescivisse carnis voluptates, ibi solem, lunam, & stellas, in suum vidit venire famularum. Quia hęc est solius virginitatis potestas, ut de sole, luna, ac stellis, sibi decus, ac ornamentum faciat.

Non astra homini sed homo astris dominatur.

Opstipeſcant hic Astrologi, Iosue hominem astris imperantem: Sol ne movearis contra Gabaon. Vbi quęro, est hęc illa aſtorum in homines prędominatio, ab Astrologis creditę? Equidem hęc non astra prędominantur homini, sed homo dominatur astris, id est, homo Iosue, seu Iesus, sub cuius nominis auspicijs non inveniuntur astra dominantia, sed subdita, ut meritę dicat S. Basilius orat. in Transfiguratione, de sole stante temporibus Iosue. Nomen inquit, Domini, in conservo honoratur. Felix certe homo, qui sub divinissimo Iesu nomine vivit, profectę nunquam astra maligna illi dominabuntur; sed ille potius ea sub suo dominio tenebit. Quando magi veniebant ad Iesum adorandum, dicit Scriptura. Sacra Matthę 2. Et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat puer. Antecedebat ergo stella Magos venientes ad Iesum; sed quomodo antecedebat? An prędominans voluntati eorum, ut eos traheret ad puerum? minimę: dum enim illi sub habitu Iesu irent, non dominarum, sed obsequium stellarum debebant experiri. Ait D. Thomas in catena ex D. Augustino: Vt inquit, Christo stella plenum redderet obsequium, temperavit gradum; donec Magos perduceret ad puerum.

Stella Magis obsequium prębuit non imperium.

Obsequium prębuit, non imperium, adduxit, supplices ostendit, hospitium radianis amplissimo lumine, & tecta nati perfudit, & sic discessit. Ponderate verba illa, obsequium prębuit, non imperium. Profecto Magi sub Christo ambulantes, & currentes ad Christum, nullam stellarum prędominationem, sed celestium omnium syderum famulatum debebant pręsentire. Ex quo fundamento Tertullianus in Apocal. scribens, argutę satis confutat gentiles, his verbis: Certe vestri condemnati merent, docuerunt semetipsos, mentis male impetus, vel fato, vel astris imputant: nolunt enim suum esse, quia malum agnoscunt. Christianus verę quid simile? Equidem error gentiliū est, quod putent se vivere sub aſtorū dominio; Christiani verę nihil tale cogitant, scientes, & sydera, & omnes alias creaturas, sibi datas in ſervitium, non in imperium.

Corollarium III. Astrologi, qui faciunt iudicia, & natiuitates hominum, ex ijsq; futuros euentus contingentes, & a libera voluntate hominum pendentes prędicunt, superstitionem committunt, ob taciturnitatem cum dęmone pactum interueniens, & grauissimę peccant. Ita expresse habetur in Bulla Sixti V. quę in vtroq; foro, tam interno, quam externo, prohibet prędictiones, quę minus pendunt ab astris. Nam sortem alicui diuinare ex astris, & vanum, & perniciosum est. Propter quod Tertullianus acriter insectabatur Mathematicos lib. de idololatria, cap. 9. sic obijciens: Sed & Magi, & Astrologi ab oriente venerunt. Scimus Magia, & Astrologia inter se societatem: primi igitur stellarum interpretes, natum Christum annunciauerunt, primi munerauerunt. Quasi diceret, quid mali ex syderum speculatione timendum est, cum hęc Magos ad Christi cognitionem, id est, ad summam omnium felicitatem manuduxerit? statimq; respondet: De Christo scilicet est Matheſis hodie, stellas Christi, non Saturni, & Martis, & cuiusq; ex eo ordine mortuorum obſeruat, & prędicat: ut enim scientia ista

Astrologi faciunt iudicia & natiuitates hominum, superstitionem committunt.

Astrologia iudicialia ad Christi Evangelium fore permissa.

usq; ad Evangelium fuit concessa, ut Christo edito, nemo exinde natiuitatem alicuius de celo interpretetur. Ac si apertius loqui vellet, quidquid fuerit de pręteritis rebus, de quibus modo non disputo, illud iam pro comperto est, post Christi natiuitatem totam iam Matheſim, siue totam diuinandi scientiam, atq; omnem stellarum vim, & potestatem, & quidquid id est, quod ad coniecturam de bona, malaque hominum sorte ſumendam deſeruit, non aliunde; quam ex celestis huius stellę ortu, id est, ex similitudine cum Christo paupere, & humili nato, petendum esse, quod nimirum, quantum hominis vita, sub hoc celeſti Christi signo, seu climate degat, quantumue ab ipso discedat, tamen boni, vel mali, tantum placati, & prosperi syderis, vel sanguinei ac exitialis cometę, tantum inquam felicitatis, vel infelicitatis, sit habitura. Ergo qui prius Saturnum, Iouem, Martem, de felicitate, de pompis, de honoribus, de diuitijs, aut de rerum bellicarum euentu conſulebas, vnum iam Christum humilem, omnis felicitis sortis principium, finemq; conſule. Vnde sic statim ſubiicit Tertullianus: Nam & thus illud, & myrrham, & aurum, idęo infanti tunc Deo obtulerunt, quasi clauſulam ſacrificatoris, & gloria ſecularis, quam Christus erat adepturus. Quod perinde fuit, ac si diceret, non ſecus ex Christi ortu quidquid ad stellarum contemplationem, & ſecularem pompam, ac ſplendorem, qui ex ipsa conijcitur, attinet; quę vetera ſacrificia, antiquatum esse: quippe humilis Dei imago, alienam omnem gloriationem adimit, ac detruncat.

Hanc Tertulliani ſententię comprobatur D. Hilarius, in illud Psal. 118. Humiliatus ſum vsquequaq; ita ſcribens: Alie ſunt ſęculi leges, alie Dei munera, diabolus cum Deum tentare auſus eſt, ſuum eſſe ſeculum gloriatur; Dominus veręo mori nos ſeculo iubet, ut viuamus ipſi: cum Domino opum contemptę, opulętię eſt; cum Domino terreni honoris deſpectę, calorum regnū eſt; cum Domino humilitas cor-

Qui ad exemplum Christi humili est, omnia habet.

dis, generose, & regia natiuitatis ortus est. Ac si diceret: hinc iam ad vitam, ad felicitatem, ad diuitias, ad germanam nobilitatem, regięq; natiuitatis ortum, normam, legęq; ſumatis; eſto ad Christi exemplum humilis, & hęc omnia habebis. Qui ſecus fecerit, nihil erit, quippe inflatus eſt ſenſu carnis ſuę, & nō tenens caput. Quod olim Dominus per Iſaiam, cap. 9. & iuxta LXX. 14. de Iudęa prędixerat: Auferam inquit, a Iudęa caput, & caudam, initium, & finem. S. Ambrosius exponit: Hoc caput Iudęa, quod tenebat amiſit, quę Ieſum Dominum non recepit, &c. Eccleſia principium eſt primogenitus ex mortuis; habet & finem, quia ipſe eſt primus, & nouiſſimus: ipſe eſt ſinitis legiſ ad iuſtitiam omni credenti. Synagoga nec initium, nec finem habet. Nil melius: en verę felicitatis cauſam, en principium, & finem. Inflatus itaque nec principium, nec finem ad felicitatem habet: quia a Christi climate verę, totaque felicitatis ratio deſumitur. Audite Leonem Magnum ſerm. 7. de Epiphan. Totā inquit, dilectiſſimi Chriſtiana ſapientia diſciplina, non in abundantia verbi, non in aſtutia diſputandi, neq; in appetitu laudis, & gloria, ſed in verā, & voluntaria humilitate conſiſtit, quę Dominus Ieſus Chriſtus ab utero matris, vsq; ad ſupplicium crucis pro omni fortitudine, & elegit, & docuit.

Salomon Prouerb. 30. v. 25. reſcendendo ea, quę ipſi ſapientiora ſapientibus eſſe videbantur, inter illa, etiam ſtellionem annumerat, v. 28. Stellio inquit, manibus nititur, & moratur in adibus Regum. Pagninus veręo cum alijs, pro ſtellione, ſimiam ponit: Simia inquit, in manibus capiet, & eſt in adibus Regis. Quid obſecro in ſediſſima bellua Salomonis oculos ita rapuit, ut eam tantoperę laudauerit? Reſpondent interpretes, ob ingenij ſui dexteritatem, & humanę prudentię nonnihil ſimile veſtigium, ſimiam haberi in Principum aulis, ac delicijs. Ego veręo exiſtimo, ſimię ænigmati a Salomone adumbrari ipſomet aulicos, qui ad exemplum Principum ſeſe

Simia eum in adibus Regum moratur.

totos efformant, atq; componunt, velut simia, quæ motus, gestus, & quidquid in homine videt, imitatur. Sic Alexandri Magni assentatores, quò magis ipsi complacerent, eius defectus imitari, & exprimere studuerunt.

Verus Catholicus solum Christianum imitari debet.

Ait Plutarchus in Alexandr. *Mul-
ti enim amicorum imitati sunt Alexandrū
cervicis erectione, leniq; in sinistram par-
tem inflexione, oculorumq; volubilitate.*

O vnam Catholici mei, non Principibus huius mudi, sed ipsi Deo, quantum fieri potest, similes euadere conemur, quò eius favore, & gratia potiamur, ad quod vehementer nos excitat Tertullianus lib. de Patient. cap. 4. Si inquit, probos quosq; seruos, & bona mentis, pro ingenio dominico conuersari videmus, siquidem artificium promerendi, obsequium est; obsequium verò disciplina morigeræ subiectio est; quantum magis nos secundum Dominum moratos inueniri oportet, seruos scilicet Dei viuī, cuius iudicium in suos, non in compede, aut pileo vertitur, sed in aternitate pœna, aut salutis. Quid meli⁹ dici potuit? Ignominiosum profectò est homini Christiano, a Christi imitatione deflectere; aliamq; felicitatis, & gloriationis viam, quam eam, quā Dominus præiuit, sibi quærere, atq; præripere: vana ex astris vaticinia, non vera scripturæ documenta sequi, plura fatidico homini, quam vero Deo credere.

Astrologi inclinationem hominum certo cognoscere non possunt.

Et profectò demus, influxū vnius astri perfectè ab Astrologo sciri, (quod minimè concedendum est) demus etiam Astrologum perfectissimè callere horam, & tempus influxus, demus illum scire partem orbis, quæ magis tali influxui subiecta est, demus inquam totum hoc. Nunquid iam sufficet Astrologo ad futurorum contingentium veritatem indagandam? imò neq; ad inclinationem veram illius veritatis. Stellæ quippè etiam in sententia omnium Philosophorum, non cogunt, neq; necessitatem inferunt, sed tantum inclinant, & propensum faciunt hominem. Nō abnuo stellas inclinare, & corpora nostra subiecta esse stellarum, ac eorum motui, atq; ex hac parte ani-

um ex alteratione facta in corpore inclinare. Verum ad hoc, vt talis inclinatio certò cognoscatur, ex indeq; fiat coniectura firma euentus liberi, minimè consentire possum. Nam ad hoc oporteret perfectè cognoscere illius corporis compositionem, qualitatem, imò & ipsammet organizationem talis influxus receptiuam. Quoniam ad generationem futurorū effectuum particularium non solum concurrat cælum, sed etiam causa particularis, eò quòd cælum sit causa generalis, seu vniuersalis, & indeterminata ad quoslibet effectus; determinatur autem per causas particulares. Quod agnoscens probè Aristoteles, verissimum dixit: *Sol, & homo, generant hominem.* Nam vt obseruat Anast. Nicenus, quæst. 18. in scrip-ram, ex Gregorio Nicen. *Ipsemet Galenus, & Hypocrates, qui dicunt valere motum astrorum, ex subiecto per coniecturam, futurum prædicunt. Quomodo oculi concavi, & tempora, quæ conciderunt, & frons adharens pelli, mortem significat.* Cum ergo Astrologus multa ex his ignoret, quomodo futuram indagationem verè scire poterit, ipsum ignorando subiectum? sed demus etiam, quòd sciat, quid si talis influxus, alio influxu impediatur, si mitigetur, si tollatur, si varietur, quomodo veritas ex tali poterit elici?

Corollarium IV. Nihilominus, si Astrologi, non certò, sed solum probabiliter, idq; in genere prænuntiant futurum euentum, ita vt probabilis ratio reddi possit ex ætate, dispositione corporis, temperamento, consuetudine vitæ, aut aeris affectione, quæ ex syderum concursu, aut aspectu proueniunt, non sunt damnandi. Si verò id in particulari prænuntiant, v. g. hunc tali, aut tali morte, hoc tempore, & loco periturum, hunc futurum homicidam, aut Episcopum, & similia, peccarent mortaliter. Ratio: quia cum nihil tale in rei veritate, ex astris colligi possit; ideò omnis eiusmodi prædictio, referenda est ad disciplinam demonum, & occultam eorum societatem. Quod præclare testi-

Astrologorum prædictio solum probabilis & in genere, non est damnanda.

git D. Augustinus lib. 2. de Genesi ad literam cap. 17. ita scribens: *Quapropter bono Christiano Mathematici, siue quilibet impiè diuinans, maxime dicentes vera, cauendi sunt.* Cur quæso cauendi, si vera dicunt? & vera diuinant? Sanè ideò, quia quando isti vera prædicunt, pro certo, & infallibili S. Doctor supponit, id aut ex pacto expresso cum Dæmone prouenire, aut ex occulto, & secreto instinctu. Sic ipsemet respondet lib. 5. de ciuit. Dei capit. 7. his verbis: *Non immeritò creditur, cum Astrologi mirabiliter multa vera respondeant, occulto instinctu fieri spirituum non bonorum, quorum cura est, has falsas, & noxias opiniones de astralibus, satis inferre humanis mentibus, atq; firmare, non horoscopi notati, & inspecti, aliqua arte, quæ nulla est.* Similiter ille, qui petit ab Aegyptijs, seu Philistinjs, (vulgo Cyngaris) habiturusne sit bonam, vel malam fortunam, peccat. Quia hoc viribus naturæ sciri non potest. Si verò id fiat merè ex curiositate, vel causâ risus, vt communiter fieri solet, solum est peccatum veniale. Quòd si fiat causâ credendi, aut cum scandalo, esset peccatum mortale.

A Cyngaris petere notitiam futurorum non licet.

Fortis occultis ex astris cognoscere non possunt.

Corollarium V. Multò tamen grauius est peccatum, ex astris prædicere ea, quæ a sola Dei voluntate pendunt. Ratio: quia voluntas Diuina multò magis libera est: quam voluntas humana. Vnde fit, quòd etiam naturales effectus futuri, ex necessaria influentia cæli, non possint prædici ex astris, cum tanta certitudine, vt non possint mutari si Deus voluerit: quia astra non sunt prima causa, sed subiecta Diuinæ prouidentiae, ac proinde etiam effectus externi, & corporales facti in vniuerso, vt diluuium, & similia, prædici ex astris nunquam potuerunt. Idem sentiendum de effectibus præteritis, aut præsentibus, qui sunt hominibus occulti vt de rebus deperditis, aut furtò sublati: nam neq; isti ex astris cognosci possunt; quemadmodum & casuales. Quòd si aliquando talia per Astrologos prænuntiata verificentur, id aut casu

accidit; aut quòd verius existimo, quia intercedit pactum, & inuocatio dæmonis, suggerentis sibi nota, ad decipiendos homines, vt communiter docent Theologi.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obijciunt I. contra conclusionem II. Bulla Sixti V. contra Astrologiam iudiciariam lata, solum obligat in foro exteriori; non autem in conscientia: ergo sicut ante hanc Bullam, iure antiquo licitum erat prædicere futura contingentia ex astris; ita & nunc licitum est, id facere in foro conscientie, secluso scandalo. Antecedens est Antonini Diana I. p. tract. I. Miscellan. Resolut. 58. Respondetur negando antecedens. Ad eius probationem dicitur. Dianam solum docere, quòd opposita sententia sit probabilis cæterum ibidem affirmat, verius, & securius esse, quòd prædicta Bulla obliget in conscientia.

Obiectio I. & solutio eiusdem.

Obijciunt II. Scriptura Sacra dicit Genes. 1. Deum solem, lunam, & stellas in cælo posuisse, vt sint in signa, & tempora, & annos: ergo ex illis, tamen ex signis, licitum est futura prædicere. Respondetur, concesso antecedente, negatur consequentia: sensus enim verborum Scripturæ Sacre, est hic, vt sint signa, & tempora, quæ tempora sunt dies, & anni. Vel certè vt sint signa æstatis, & hiemis; seminandi, & metendi, nauigandi &c. Proinde posuit Deus astra; & stellas in cælo, vt homo per eas, quæ spectant ad humanam solum, corporalisq; vitæ vsum, dirigeret; non autem, quæ ad animam, eiusq; mentem. Verum hoc insana excogitauit sapientia humana, quæ nunquam intra sua limites paruitatis se continere sciens, dona quæ a Deo accepit, superbe in suum conuertit exitum, dum plus æquo illis vtens, imò temerè abutens, vult vt ad id, ad quod Deus ea non ordinauit, ei deseruiant. Vt ingeniose docet S. Cyrillus Hierosol. catech. 3. de Monarchia Dei, contra vanos Astro-

Obiectio II. & solutio eiusdem.

gos

gos sic discurrens: Opera pretium autem fuerat illis, non modo solis, & luna machinam admirari, & stupere, verum etiam, astrorum ordinatos progressus, & perpetuos cursus, & vniuersumque opportunos ortus, & quomodo alia quidem sunt signa æstatis, alia verò hiemis; & quomodo alia quidem tempus seminandi indicant, alia nauigandi initium significant, ita ut homo in naui sedens, & incertis fluctibus nauigans, in stellam aspiciens, dirigat nauem, de quibus etiam scriptura. Et erunt inquit in signa, & tempora, & annos, non in Astrologia, & genethliacorum fabulationes. Quia ergo astra non sunt ordinata, ad indicandos futuros euentus, præsertim liberos, & contingentes, merito fallunt Astrologos, & quidē inculpabiliter, dum attrahuntur ad indicandum, quod nesciunt; culpabiliter verò Astrologi fallunt, qui ex eis prædicunt. Vnde tales, non stellarum observatores, sed corruptores; non veneratores, sed contemptores, ac infamatores potius appellandi essent, contra quos ipsamet astra, & ipse stellarum orbis, si sensum haberet, dubio procul vindictam exposceret, dum mendaciorum nota per eos ipsi inuritur, qui ex se summe veridicus est.

QVÆSTIO V.

An Diuination per sortes sit licita.

Sors triplex est.

SVppono. Diuinationem per sortes, in iure communi vocari sortilegiū, tum à legendis, tum ab eligendis fortibus: vnde illi, qui per sortes fortuita, vel omnino occula prænuntiant, sortilegi appellantur. Est autem sortilegium, siue sors triplex, nimirum Diuinatoria, Consultoria, & Diuinatoria. Ita communis Theologorum sententia cum S. Thomā 22. q. 95. ar. 8.

Sors diuinatoria est, quæ mittitur ad cognoscendum; quid vnicuique tribuendum sit in electionibus, controuersijs &c. vti est res possessa, honor &c. Sors consultoria est, per quā indagatur diuinum iudiciū, seu voluntas, ut sciatur, quid agendum, aut cauendum sit. Deniq; sors diuinatoria est, quā

aliqui vtuntur ad cognoscendas res occultas.

Caicranus itaq; opusc. 25. vsum sortium licitum, & illicitum esse, his verbis declarat: Qui sortes ducit, aut putat eas gubernari à calo, aut à Diabolo, aut à Deo, aut à casu. Si à calo, tanquam à causa, Hæreticus est, quia tollit libertatem: hæc enim corrumpit, si huiusmodi actus ad sortes requisiti, eorumque euentus, necessarijs stellarum dispositionibus subiiciatur. Si à calo, tanquam à signo, superstitiosus est, quia aliquando diabolicam suggestionem, & implicitum cum damone pactum inuoluit, in quo superstitio fundatur. Si à diabolo, non solum superstitiosus est; sed etiam impius: quia à diabolo petit notitiam rerum, quæ à solo Deo haberi potest; & sic diabolo tacite tribuit diuinitatem. Si autem à Deo, tunc vel mittit eas sortes, motus ad id Diuino spiritu; vel proprio. Si Diuino, optimè agit, vt per se patet: si proprio, etiam peccat, nisi debita circumstantiæ concurrant, quod per singulas conclusiones declarabitur.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

CONCLUSIO I. Sors diuinatoria est licita. Probat, quia sors diuinatoria, nihil aliud est, nisi contractus fortunæ, in quo partes æquales subeunt conditionem, aliquid acquirendi, aut perdendi: ergo talis sors est licita.

Probat II. quia diuinatorie sortis vsus frequens est, non solum in profanis literis, verum etiam in diuinis. Nam hircus Deo immolandus, sorte eligi iubeatur. Leuitici 16. Mittensq; super verumq; sortem, vnā Domino, & alterā capro emissario: cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato; cuius autem in caprum emissarium. In quo loco per caprum, significatur Christus. Fit autem ibi mentio duorum caprotum, vnius immolandi in tabernaculo; alterius verò emittendi in desertum, & à feris deuorandi, quorum vterq; Christū significabat. Prior Christum passum in ciuitate Hierusalem, videlicet clamoribus, & accusationibus Iudæorum; posterior vero

Caietani sententia de sortibus.

Sors diuinatoria est licita.

verò Christum passum, & crucifixum extra ciuitatem, idq; manibus gentilium, tamquam ferorum, ac barbarorum hominum. Vel certè, vt alijs placet, per hircum immolatum, significabatur Christi humanitas: nam Christus secundum humanam naturam, passus est; per hircum verò emissarium, significabatur eius Diuinitas: quia secundum naturam Diuinam, passionem, & mortem subire non potuit; quamuis secundum eandem naturā, portauerit secum omnes iniquitates hominum, quoniam in quantum Deus deleuit iniquitates nostras, quod nequaquam præstare potuisset, si solum purus homo fuisset.

Terra promissionis sorte diuisa est.

Terra quoq; promissionis, Sorte diuidi mandata est. Numer. 16. Præceperat enim Deus Moyse, vt terra illa singulis Tribubus, secundum earū numerum geometrica proportionem diuideretur: Pluribus inquit, maiorem partem dabis, & paucioribus minorem; præcipiendo tamen, vt illa diuisio fieret per sortem: Sors inquit, tribubus terram diuidat. Prout de facto ita facta est, teste sacra pagina, Iosue 18. v. 10. Et misit illis Iosue sortes in Silo ante Dominum, & diuisit ibi Iosue terram filiis Israël, iuxta diuisiones eorum. Quæro tamen, si certa vnicuique portio donanda erat, quomodo sors, quæ incerta est, potuit ibi locum habere? Quo pacto, per sortes tam congrua partitio, præsertim seruata certa proportionem ad tribus, fieri potuit? Respondet Tyrannus, per hoc voluisse Deum & charitati, & vtilitati illius populi consulere: vt consuleret vtilitati, iusserat diuisionem fieri, non Arithmetica, & ad æqualitatem; sed geometricam, & ad proportionem; ita vt maiori tribui maior pars cederet. Vt autem consuleret charitati, iusserat, vt per sortes fieret distributio; quia omnis querelarum, & rixarum occasio cessabat. Vtq; hæc duo simul coniungerentur, scilicet in partibus distributis proportio, & contingens in distributione sortitio, adesse voluit Deus peculiaris illarum sortium mo-

derator, iuxta illud Salomonis oraculum, Proverb. 16. Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.

Similiter Sacrilegium Achani sorte deprehensum est. Iosue 7. & pro tanto facinore, cum filiis, & filiabus, totaque domo sua periit, dicit Sacer textus: & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt. Vbi quæstionem mouet D. Augustinus, quomodo iuste vnius peccatum, & ijs in alijs vindicatum sit, cum Deutor. 24. expresse dicatur: Nec patres pro filiis, nec filios pro parentum peccatis esse puniendos. Et Respondet ipsemet, legem illam hominibus datam esse, quibus proinde prohibetur, ne ipsi alterum pro altero puniant; sed vnum quemq; iudicent secundum propria merita. Vnde, inquit, si Achan ab aliquo homine deprehensus fuisset, & ad iudicium Iosue adductus, nequaquam putandum est, quod Iosue, vel pro illo, vel cum illo quenkum alium, qui societate facti non teneretur, fuisset puniendus. Dei autem iudicia non sunt eiusmodi, qui visibiles pœnas etiam tunc iuste dispensat, quando aliorum peccata in alijs iuste vlciscitur, præsertim, quod vniuersum humanum genus, propter transgressionem primorum parentum, morti & afflictionibus huius vitæ, apud iustum iudicem semper sit obnoxium. Deinde, quia verisimile est, etiā domesticos eius fuisse participes sceleris, eò quod non videatur Achan solus sine ope aliorum, omnia illa potuisse congerere, quæ scriptura commemorat; ideo non mirum, quod cum omnibus simul lapidatus sit, & postea igne consumpti, ac redacti in cineres.

Quid loquat de Iona Propheta? Niniue erat magna ciuitas, vt hominum copia ditissima; ita flagitiorum etiam delictis referta; non tamen diuini amoris flamas superabat, imò clementissimus cōditor serpentis morbo medelam prouidit, Ionamq; supplicia minantem legauit: Vade in Ninuen ciuitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit coram me malitia eius.

Ionæ

Sacrilegium Achani sorte deprehensum est.

Ionas proijciendus in mare sorte inuentus est.

Jonæ 1. At ille, ut suo honori consulere, contestam Dei veniam sub comminationis specie, fugiens, nauim cōscendit, Tharsumq; petiuit. Verum, imprudenti suo consilio, inuenit machinam valentiorē. Nam oborta tempestas cepit adoriri nauim, & contrarijs ventis quassatam profundo tradere conata est: fluctibus insipientibus diuerberabat scapham, rudentes collabebantur, reboabant horrendū vela, nec iter inuenire poterat prora. Donec tandem Ionas, quem solum tempestas illa querebat, forte deprehensus esset, & cecidit fors super Ionam. Quid verò ille? naufragium deposcit: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare a vobis: scio enim ego, quoniam propter me tempestas hac grandis venit super vos. Ita pertinaciter consulebat suo honori, ut maluerit se periculo tradere; quam mendacis notam subire. Audite D. Basilium Seleuciensem orat. 12. nomine Ionæ ita fantem: Ego euersionem proclamans, vates mendax inueniar: ex duobus hisce malis mœrore conficiar, & mendax videbor, & inimicam urbem ab infortunio seruata videro. Populus quidem impius sine noxa inuenietur; ego verò mendacij pudore confundar. Quid ergo, inopiam consilij fuga leuabo. Conscius itaque peccati sui, credebat se ad mortem peti; & ideo instabat, ut perdendus fluctibus traderetur, ut sic fieret piscium esca; verum & fluctus, & piscis ventres eum in salutem duxerunt.

Tunica demum Christi inconsutilis, sorti subiecta fuit Matthæi 27. & Ioan. 19. Erat autem tunica inconsutilis, dixerunt ergo ad inuicem: non scindamus eam, sed sortiamur de illa, cuius sit. Mirum est, Ahias Propheta pallium suum nouum in duodecim partes scidit. 3. Reg. 11. Christus autem Dominus cur non est passus tunicam suam inconsutilem dissecari? Respondet D. Cyprianus epist. de vnitate Ecclesiæ, quia pallium Ahia, synagogam Iudæorum representabat, quæ a Christo diuisa, in se quoq; per intestinas discordias erat diuidenda. At verò tunica Christi inconsutilis, erat figura

Ecclesiæ, quæ sicut a Christo indiuisa est; ita indiuisam suorum omnium membrorum vnitatem retinere debet: Vnde, hanc tunicam D. Bernardus in Apologia ad Guilelmum, non solum inconsutilem, sed etiam polymitam appellat, qualis fuit illa Iosephi Gen. 37. n. 3. Polymitam inquit, ob multorum ordinem, qui in ea sunt, multo-
dam distinctionem. inconsutilem verò, propter indiuisibilis charitatis indiuisam vnitatem. Ita ut vehementer admiraretur D. Paulus, esse aliquas in Ecclesia Dei discordias. Conuenientibus inquit vobis, in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo, I. ad Corint. 11. At cur non credit ex toto, sed solum ex parte? Quia nimirum incredibile ipsi videbatur tantum facinus, præsertim inter eos, qui in Ecclesiam Dei congenerant. Licet enim antequam ad Ecclesiam accederent, passim discordias seminauerint; tamen in Ecclesia Dei constituti, mutuam fouere concordiam tenebantur.

Sed quomodo obsecro, cum Dominus Iesus, totum corpus suum derideret scindendum, ita seruo canit, ne tunica illa inconsutilis scinderetur? ne miremini: In tunica illa mea sententiā ostendebatur anima hominis; & ideo Christus sua passione eruens illam a carnificum manibus, monstrare voluit, quam nihili faciendæ essent scissiones, & percussiones, & mortes in corpore, dum nihil possint animæ nocere. Hinc Germanus Constantinopolitanus orat. in Crucem Domini 3. Quadrag. ita fatetur: Discimus etiam hinc, nihil mirari, si qui diuidant vestimenta ex quadruplici elementorum serie coagmentata: quid enim nocementi asferre queant, si tunica superis in oris contexta, anima inquam, salua, & integra permaneat? Bene equidem: cum enim ita in corpore consistat, neq; ad animam accedat, nihili est pendenda. Propter quod dicebat S. Lucas cap. 16. Erat quidam mendiculus nomine Lazarus; vlcibus plenus, sed & canes veniebant, & lingeabant vlcera eius. Quid miserabilius? & tamen,

Tunica inconsutilis Christi animam hominis ostendit.

Tunicam suam inconsutilis Christus cur non est passus diuidi.

men, quia totum hoc malum in corpore quiescebat, pro nihilo habebatur. Audite D. Hilarium in Psal. 122. Fame inquit, tabidus pauper, vlcera sanie defluens sedebat, canibus vulnera dissoluta lingentibus: sed hac erat militia corporis, hac aduersus sæculum pugna; interius tamen anima eius per fidem invulnerabilis, & ad omne telum voluptatis, & vitia inuicta; & ideo ab Angelis post carnis dissolutionē, beata in Abraham sinum fertur. Ridenda igitur sunt tela, quæ in solo corpore hærent: percutiatur corpus, rumpatur, pereat? Dum anima invulnerabilis est, cætera non multum metuenda, ut recte monet Egesippus lib. 5. cap. 22. inquit: Tolerabiliora corporis; quam mentis vulnera sunt. Ergo ex allatis Scripturæ Sacræ locis, fors diuisoria, & consequenter diuinitio per eam, licita est. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Ut tamen fors diuisoria sit licita, debet fieri in casibus non prohibitis. Hinc licite fieri potest ad sedandas v. g. lites inter hæredes, legatarios, & potissimum sæculares. Ratio: quia hoc nullo iure prohibetur, quod etiam locum habere videtur in lite beneficiaria, quando lis alia ratione commodè terminari non potest, cum etiam id nullo iure prohibitum sit. Similiter tempore pestis aut persecutionis, possunt mitti sortes inter clericos, & medicos, quinam manere debeant, ad curam animarum, & curandos infirmos. Item, instante periculosa maris tempestate, licitum est mittere sortes ad cognoscendum, quisnam in mare proiciendus sit, ne omnes intercant. Item, quando Princeps ut rem gratam aliqui faciat, non vult omnes reos mortis perire, sed aliquos tantum, potest licite imperare, ut inter illos sortes mittantur. Ratio: quia tunc nulli facit iniuriam, cum non teneatur omnes a morte liberare. Item, quando milites inter se discordant, quinam prius ad pugnam præire debeant, possunt inter illos licite sortes mitti. Itē,

in bonis communibus diuidendis, in magistratibus eligendis, &c. Ita communis Doctorum sententia.

Et ratio manifesta est: quia fieri potest, ut nulla humana via pateat ad discernendum, uter e duobus aptior sit ad regimen, tam sæculare; quam Ecclesiasticum subeundum: ergo in tali casu licebit eam ambiguitatem, tradere sortibus dirimendam, siue tales sortes sperentur a Deo gubernandæ, ostensuro e duobus meliorem; cōquod humana ratio nō dignoscatur, iuxta illud Salomonis. Prouerb. 16. n. 33. Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur. Siue casui, & fortunæ committantur: id enim sufficit ad tollendas querimonias, quæ con-
surgerent, si res liberis suffragijs decerneretur, iuxta illud sapientis Prouerb. 18. Contradictiones comprimunt fors, & inter potentes quod diiudicat. Si enim casus rem dirimit, repudiatur non habet, cui succentseat.

Corollarium II. Ut fors diuisoria sit licita, necesse est, ut in missione sortium, illæsum ius partium seruetur, sine vlla iniustitiæ violatione. Vnde si vna persona sit dignior, altera minus digna, tunc non licet mittere sortes: quia fieri potest, ut in fauorem minus digni fors cadat, sicq; ius dignioris violaretur, essetq; Reipublicæ perniciosum. Ita clauis Regia lib. 4. cap. 5. n. 20. Proinde, hoc periculum cauendum est; & illi tantum sortibus subijciendi, qui æque digni eo munere, de quo sit sortitio, iudicentur: nam bonos pariter, ac malos, ad hanc sortitionem admittere, sine diuino aliquo spiritu, manifesta est iniustitiæ species.

Hinc Philo Iudæus, in hoc sensu negat, Principem sortibus eligendum. Nam lib. de creatione Principum ad initium dicit: Quibusdam placet sortibus creari Principes, nullo sine subditorum incommodo: fors enim ad felicitatem, non ad virtutem attinet. Itaq; sæpe accidit, ut ad Principatum fors eueberet, quos vir bonus non ferret in subditorum numero. Statimq; rem exemplis illustrat: Nam

si Domi-

Ut fors diuisoria licite fiat debet fieri in casibus non prohibitis.

In missione sortium, ius partium illæsum seruari debet.

si Domini non omnes vernos, emptitiosq; assumunt ad famulitium; sed solos morigeros, obsequentesq; quantò minus decet dominium, Principatumq; integrarum civitatum, gentiumq; sorti committere, lubricæ rei, pendenti à fortuna instabili. Certe in agrotis curandis sortium nemo meminit: nec enim sorte capiuntur medici: sed peritissimus quisq; eligitur. Item cum prosperitate, saluteq; nauigantium agitur, non sorte decernitur, quis nauigaturus puppim; ne forte aliquis imperitus, vel in tranquillitate, ac serenitate, asciscat naufragium; sed quaeritur aliquis, qui artem gubernandi à iuuentute didicerit, &c. Et civitates magnas, populosas, plenas habitatoribus earumq; administrationem, & curam rerum privatarum, ac publicarum, sacrarum, ac profanarum, quam merito quis artem, artium, & scientiam scientiarum dixerit, commitemus incertæ rei, sortitæq; reiectæ veritatis examine. Hactenus Philo.

Cuius sententiam comprobat D. Basilus, homil. 8. in Hexaemeron, ubi apud Apes politiam, & solertiam in suo Rege creando eleganter describens, eorum gentium vituperat, ac detestatur morem, quæ in suis creandis Regibus utuntur sortibus, vel suffragiis: Rex inquit, apud ipsas, non suffragiis est constitutus: nam imperitia populi sepe numero pessimum omnium, citra delectum in magistratum promovit. Non sorte potestatem est affectus: sortium enim sortitæ casus, ad omnium pessimum, deterrimumq; per sepe deferunt principatum. Quod D. Ambr. lib. 5. Hexameri cap. 21. elegantius adhuc perstringit. Rex inquit, apum, non sorte ducitur: quia in sorte, eventus est, non iudicium; & sepe irrationabili casu, melioribus ultimus quisq; præfertur, atq; imperita multitudinis vulgari clamore signatur, quæ non merita virtutis expendit, nec publicæ utilitatis emolumenta rimatur, sed mobilitatis nutat incerto. Egregie profecto: unde illæ Regum, aliorumq; magistratum electiones, quæ olim sortibus fiebant, aut non fiebant promiscuè, ex tota hominum bonorum, ac malorum turba; sed ex optimis quibusq; primum selectis,

quorum neminem alteri præferret, humana ratio: aut si fiebant ex tota hominum colluvione, iniuste, vel superstitiosè, ac sacrilegè, ex aliquo dæmonum pacto fiebant.

Corollarium III. Ut fors divisiua sit licita, necesse est, ut sortes non fiant cum irreverentia rerum sacrarum, unde in mittendis sortibus, non licet adhibere librum Evangeliorum: quia fieret irreverentia rei sacræ; quæ tamen si abesset, nullum committeretur peccatum.

Corollarium IV. Ut fors divisiua sit licita, non debet fieri ex prava intentione, vel erronea opinione, existimando v. g. quod actus humani pendeant à stellis. Ratio: quia taliter mittere sortes, esset superstitio, proinde committeretur peccatum mortale. quod si speraretur fors feliciter eventura ex opæ dæmonis, esset gravis superstitio.

Corollarium V. Sors divisiua non debet fieri in electionibus Ecclesiasticis. v. g. ad beneficia, officia, & alia ministeria Ecclesiastica. Ita constat ex cap. Ecclesia, de sortilegijs, ubi prohibetur talis electio, & cap. quia propter, de elect. ubi datur forma electionis, diciturq;: aliter electio facta non valeat. Et ratio est: quia electio ad dignitates Ecclesiasticas, fieri debet inspiratione Spiritus S. & concordia electorum; non verò per sortes. Unde tit. de sort. cap. ult. Scribens Honorius III. ad Capitulum Lucense, omnem sortium usum, in ministris Spiritualibus eligendis, perpetua prohibitione condemnat. Hinc apud Philostratum lib. 3. Apollon. cap. 9. legimus: Nos Indi, qui Egyptiorum in Sacerdotibus eligendis consuetudinem audivimus, & Græcorum etiam iudices, quos decem ludis olympicis præficitis, nequaquam laudamus, nec legem, quæ in illis viris eligendis servatur: sorti namq; electionem committunt, quæ prudentiæ nihil habet, ita ut possit etiam pessimus quisque sorte eligi.

Conclusio II. Sors Consultoria per se loquendo, est illicita. Probatur, quia Deus non vult suam voluntatem

Sortes non debent fieri cum irreverentia rerum sacrarum.

Sors divisiua non debet fieri in electionibus Ecclesiasticis.

Sors consultoria per se loquendo est illicita.

tatem sortibus inquiri, cum dederit populo viros peritos, à quibus consilium haberi potest. Dixi per se loquendo: quia sors consultoria interdum, concurrentibus certis conditionibus, potest esse licita, ut facile ex sequentibus corollarijs constabit.

Corollarium I. Sors consultoria, si fiat urgente necessitate, licita est. Ita colligitur ex Scriptura Sacra. I. Reg. 14. ubi Saul necessitate coactus, sorte deprehendit, filium suum

Jonathan mel comedisse, inquit: Mittite sortem inter me, & inter Jonathan filium meum. Et captus est Jonathan. Indixerat Saul militibus ieiunium usq; ad vesperam; Jonathan autem filius eius, præceptum hoc violavit, & iste casus ita latuit Regem, ut sortibus rem indagare necessum fuerit. Sorte divina deprehensus Jonathan, Saulis filius, tanquam reus ieiunii violati, sic coram Patre peccatum suum confitebatur. Gustans gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior. Exiguum satis oblectamentum, sed grande mortis periculum. Confessus est delictum suum; & post tantam confessionem, adhuc timuit à pœna mortis peccanti debita: Et ecce ego morior: quia viri iusti, etiam post peccati confessionem, in timore solent esse. Aut D. Gregor. lib. 5. in I. Reg.

Quid est, post peccati confessionem dicere, morior, nisi mortem à se pœnitendo, & confitendo expellere, & expulsam timere? quod quidem proprium est electorum, qui peccata sua deserunt, tamen hæc quasi non deserta pertimescunt. Et quidem puris confessionibus, & austeris pœnitentiæ cruciatibus delent, sed quasi non deleta timet. Quid melius: Debent nobis semper peccata esse timori, quantumvis videantur expiata, per Sacramentum confessionis, & sic illa iterum atque iterum ad novam trahi confessionem, quasi adhuc sint in suo damnabili vigore. Quò respiciens Eliaſus, monēbat leprosum Regis Syriæ. 4. Reg. 5. Lavare septies in Iordane, ut ostenderet, quam sæpe iterare debeat la-

vacrum pœnitentiæ, quisquis salutem obtinendæ studet. Hinc illa lamentatio Guericci Abbatis serm. 4. de Epiphaniæ. Probidolor, quanta est miseria huius temporis, quia non solum divites, sed etiam pauperes, leprosi, ita inveniuntur delicati, ut vix usq; ad talos salubribus intingi patiantur aquis: aut si semel lauerint, mox sibi plenissime videantur munda. At Eliaſus non ita sentit, sed signatè exprimit: septies lavare, & munda beris.

Sic Iosue necessitate compulsus, Achan aliquid de anathemate surripuisse, indicio sortium investigavit, cum eoq; per sortes divinitus reo deprehenso, & authore calamitatis Israeliticæ, apud Iericho ita locutus est: Fili mi, da gloriam Deo, & confitere, atq; indica mihi, quid feceris. Mirum est, authorem calamitatis cognovit; & tamen filium vocavit, cur non potius acerbis illum verbis impetijit? Respondet Carthusianus ibidem: quia prudentis gubernatoris est, nec voce tonare, nec verbis fulminare, sed tranquille, & placide unumquemq; subditum sceleris admonere, correctionemq; spectare. Sanctus inquit, Iosue vir discretus, ac mansuetus, non turbulenter, sed piè, ac mitè, primò alloquitur reum, ne ex dura allocutione perterritus, aut exacerbatus, non acquiescat verum dare responsum. Hanc optimi gubernatoris indolem, in Moyse Hebræos rixantes corripiente, notat sacer textus, Exodi 2. Conspexit duos Hebræos rixantes, dixitq; ei, qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum? Qui respondit: Quis te constituit Principem, & iudicem super nos. En, Moyses, ex eo solum, quod percussione fratri carperet, reijcitur, quasi munus iudicis, aut Principis sibi usurparet; nec immerito: quia ex nullo magis fundamento ostenditur Iudex necessarius, quam ex impietate in fratres. Unde dicit Lypom. incitatum locum: Impij neminem habere volunt iudicem, nec magistratum. Cum bi soli egeant magistro, quibus libertas perniciēs est tam ipsi; quam alijs: iustus enim volunt,

Prudens gubernator benigne subditum arguere debet.

Impij neminem volunt,

nita non est posita lex, & magistratu non indigent vindicante, sed protegente. Omnino enim commissio piorum, cum impijs exigit in hac vita magistratum, & gladium.

Verum, ponderemus accuratius tam duram responsionem: Quis te constituit Principem, & Iudicem super nos? Nunquid occidere me tu vis, sicut be-ri occidisti Egyptium? Duo iratus iste rixator innocentissimo Moyse obicit, nimirum iudiciariae potestatis praesumptionem, & homicidij voluntatem. Et quidem, quantum ad occisionem attinet, non est, quod tantopere miremur: hanc enim rixator Hebraeus, non improbabiler colligebat, ex praecedenti Egyptij occisione, a Moyse patratâ, ita secum discurrens. Egyptius est heri occisus a Moyse, ea solum ratione, quod vilis esset iniuriam facere Hebraeo: ergo & ego timeo, ne mihi mors inferatur ab eodem, ex simili causa. Proinde voluntatem occisionis prorsus non improbabiler ex praecedenti facto, obijciebat Moyse. At verò iudiciariae potestatis praesumptionem in Moyse, unde colligere potuerit, non video: non enim ex verbis: quia Moyse corripendo illum nullo ignominiae vocabulo usus est, sed solum crimen obicit, omni abiecto exaggerationum strepitu, nullumque verbum protulit, quod reum exacerbaret, & maculare posset, sed solum dixit: Quare percutis proximum tuum, quod cui libet privato homini, & dicere, & interrogare licitum est. Unde ergo potuit colligere iste iudiciariae potestatis praesumptionem in Moyse? E- quidem ex nota mansuetudine Moy- sis, & Egyptij ab illo, peracta occi- sione: quoniam sola praesumptio po- testatis, potest hominem adeo mitem trahere in sanguinis effusionem, Na- sicut potestas Divina ex lenitate, ita potestas humana ex sanguinolento rigore cognoscitur.

Hoc pulchrè figurabant duo illa altaria in tabernaculo Mosayco, vnu interius, in quo incensa adolebantur, alterum exterius, in quo victimae cre- mabantur. Illud prius erat aureum,

hoc posterius aereum; & de utroque illo altari sic dicit Scriptura Sacra, Num. 4. Necnon altare aureum inno- luent hyacinthino vestimento: sed & al- tare mundabunt cinere, & involuent il- lud purpureo vestimento. Indagate my- sterium, cur illud interius aureum, altare, hyacinthinis vestimentis insi- sit Deus velari; altare aereum exte- rius purpureis. Et non invenietis alia rationem, nisi quia in interiori au- reo altari signabatur potestas caele- stis, & Divina; in altari verò aereo terrenae potestatis insigne asseraba- tur, sic resolvit Theodoretus in Ca- tena Graeca: In penetralibus inquit, hyacinthinus color renidebat, calum indi- cans, ubi nulla supplicia delictorum inau- diuntur: extrinsecus purpura fulgebat, insigne terrena potestatis, quae scelera san- guine solet expiare. Vbi ergo sangui- nolentum quid affulget, ibi terrena noscitur potestas, non caelestis, neque divina, quae potius in lenitatem incli- nat. Moyse itaque blandè rixantem Hebraeum allocutus est, quia omnem superiorem nihil magis decet; quam lenitas, & affabilitas.

Hinc Cassiodorus lib. 10. var. 7. dicit: Odi in Praesulibus, in Patribus fa- milias, quod nesciant ad Titia carpenda accendi, quin sedissimarum rerum voca- bulis seriant subditos, in hoc coclearum, ferè nihil dissimiles, quae dum commoven- tur nihil non fatidum spirant. Non sic praestantes homines, qui etiam corripiendi calore raptati, nulla non inveniunt verbe- ra laudabilia, quia nihil intrinsecus reti- nent, non pellucidum, non tranquillum. Quod si reus aliquis ignominiosis debebat, percuti vocabulis, is erat crudelissimus il- le epulo, qui post despectum Lazarum, cum in tormentis esset, clamabat Luca 16. Pa- ter Abraham miserere mei, & mitte Laza- rum, ut intingat extremum digiti in a- quam, ut refrigeret linguam meam. Sic miser, quemadmodum Lazari dolo- res despexerat, ita nitebatur & eius, requiem turbare, semper crudelis in- illum. Cui tamen respondit Abrahā Fili recordare, quia recepisti bona. Quid tranquillius? nequissimum pauperū verberationem, & corripit, & vocat fili- um,

In taberna- culo Mosay- co duo fu- erunt alta- ria.

Cassiodorus culpae superi- ores cru- deles.

um, cavens vel in illum iaculari con- tumeliosum verbum, in quem meri- ti iaculabantur ignes.

Sic denique Ionas fugiens a facie Domini, forte fuit deprehensus. Et ceci- dit fors super Ionam, quando autem nau- tæ sic deprehensio obiecerunt, cur au- sus fuerit contra Deum peccare: Quid hoc fecisti? id est, quare sic peccasti? quare sic contra Dominum ausus fe- cisti? obmutuit, imò contra seipsum sententiam pronuntians dixit: Tollite me, & mittite in mare: scio enim, quoniam propter me tempestas hac grandis venit super vos. At unde hoc calluit? sanè ex suo peccato. Ait S. Hieronymus: Conscius erat fuga, & peccati, quia Do- mini precepta neglexerat & tempestatem ignorantibus contra se sentire cernebat, i- deò descendit ad interiora navis, & tri- stis absconditur, ne quasi Dei vindictæ flus adversum se videret intumescere. Fu- giebat ergo Ionas Deum, eius præ- cepto rebellis, ut contra Deum sta- ret, mari utebatur pro instrumento; at quid mare? offensam sentit, & in- iuriam, ut contra Deum militare co- geretur, quod infervere cupiebat; hinc iratus pro Deo vindex intume- scebat, impatiens vitæ, quam non absorbebat; ita creatura impatientes sunt, quando peccatorem non statim occidunt. Et cur obsecro Sanctus hic Propheta, ad vnam naurarum inter- rogationem: Quid hoc fecisti? ita ob- mutuit, ut statim contra se sententiâ ferret. Ne miremini: vis divina ob- mutescere illum cœgit, quæ etiam tunc in illo die, mutos reddet pec- catores, quando eis dicit: Quid hoc fecistis? Non erit equidem necessa- ria tunc iudicis sententia, sed ipsemet peccator contra seipsum illam pro- nuntiabit, antequam iudex eam pro- ferat: immò, si possibile esset, ante iudicem non apparere, hoc summum eis extaret solatium, summumque in- extremis illorum miseris levamen, cum aspectus eius, ipsi tunc horri- bilior inferni pœnis apparebit. Ut sensatè dixit S. Chrysosth. homil. 5. in cap. 3. epist. D. Pauli ad Roman.

Ionas sen- tentiam con- tra seipsum tulit.

In extre- mo iudi- cio aspectus Christi erit horribilior inferno.

Si quis, ait, qui sensu, aut mente prædi- tus est, is certè tunc gehenna pœnam tole- rare malit; quam Deo adverso stare.

Unde peccatores in illa die, mō- tibus, & collibus dicent: Cadite super nos, Dei maiestatem suffere non va- lentes. At neque hoc sublevamen eis concedetur, sed stabunt, & videbunt, quem pupugerunt, seu confixerunt, quem sic videntes horribilem iudi- cem redarguentem eos, & in faciem peccata exprobrantem, nihil pro se adducunt, sed infelices obmutescunt, intus amaritudine, doloribus, & re- prehensionibus oppressi, sive obruti, nullam habentes allocutionem, neque responsionem adversus eos, qui illos tunc valde accusabunt. Audite D. Basilium homil. 10. in Psal. 73. ele- ganter id exprimentem tom. 1. vbi ponderans illa Psalmistæ verba: Fa- ctus sum sicut homo, non audiens, & non habens in ore suo redargutionem, ita di- scerneret: Postquam enim qui meam quere- bant animam, invenerunt illam, inventa illuxerunt, malis insuper me insulebant, suis subsannantes cachinnis insuper me de- sertum ab amicis conspiciens, verecundia plenus non potui quidpiam dicere: sed il- le ego, qui quondam fueram vir dicendi peritissimus, & presenti sapientia sermo- nis instructissimus, factus sum sicut sur- dus, & sicut mutus, non aperiens os meum, nullus sermo mihi ad excusandum suppete- bat, quo respondere possem, non habebam, quæ inimicis depromerem, semel ab illis victus arguebar ipse, & non redargebar, neque fiduciam loquendi habebam verecun- dia coopertus. Obmutescunt ergo, & insuper obtenebrescent, licet dies fa- erit, & sol illuxerit: quia propter illos non erit dies, sed nox, proinde die illucescente, & sole, præ confusi- one ipsi in tenebris erunt.

Quod certè divino spiritu prædixit Ieremias Propheta. cap. 15. num. 9. illis verbis: Infirmata est, quæ peperit se- ptem. S. autem Hieronymus sic expo- nit: Defecit anima eius, occidit ei sol, cum adhuc esset dies, confusa est & eru- buit. Erubuit inquam, quia audivit, vel ut verius dicam, quia vidit mul- titudinem,

Peccatores in extrem. o iudicio ob- mutescunt.

In die iudi- cij peccata confusio- nem incurrunt reprobi.

Moyse fu- it mansue- tus in re- prehēden- do.

itudinem, & suorum gravitatem scelerum, & sic erubescendo confusa est, alloqui non valens præ multitudine pudoris, iuxta illud Isaia 15. n. 1. Moab conticuit, quia nocte vastatus est murus. Quasi diceret, Moab acri dolore confixus obstupuit, ita ut nihil respondere potuerit, sed defecit anima eius, illiq; occidit sol, cum adhuc dies esset. Sic planè peccatoribus eveniet in extremo die iudicii, erubescant ex multitudine delictorum, ex erubescencia confundentur, insuper ex confusione deficiet eorum anima, & obmutescant. Atque sic præ confusione, quid dicant, quid loquantur, non habebunt.

Peccator
nunquam
potest esse
ne timore,

Hinc profecto evenit, quod peccator nullo prorsus modo, absq; timore reperiri possit: licet enim nullus adsit homo, qui eum occidat; adsunt tamen creaturæ, adsunt elementa, adsunt bestiae Dei vindices. Occiso fratre Cain, dicebat Deus, Genes. 4. Ejcis me hodie à facie terra, & à facie tua abscondar: omnis igitur, qui invenerit me, occidet me. Vnde obsecro talem sequelam inferebat: quia me ejcis, occidat. Vtiq; poterat ejci, & non occidi: imò quem timebat, cum nullus tunc homo adesset, præter parentes: à quo igitur timebat occidi, qui solos parentes habebat in terris? ait D. Ambrosius in hunc locum.

Cain occi-
dit Abela à
quo timuit
occidi.

Verum, ponderate diligenter, quid sit abscondio illa à facie Domini & facile vim rectæ consequentiæ intelligetis. Abscondio à facie Dei, est privari Divinâ curâ, & à Deo derelinqui. Peccator itaque à Deo derelictus, & iam non sub Divina cura, sed sub sua existens, meritò mortem timet, etsi homo nō adsit carnifex: quia adsunt bestiae, adsunt elementa, ei mortem appetentia. Potuit inquit, D. Ambrosius, & incursus bestiarum timere, qui legis Divinæ iura violaverat, nec præsumere de subiectis animalibus ceteris, qui hominem docuerat occidi. Comprobat Procopius: Accedebat ait, metus virtutum celestium, quas nefandi sceleris ultrices suas fore, præsignabat animus; præterea timebat insidias ex mundi partibus, quæ

quamvis admodum utiles sint mortalibus, & in hunc finem sint structæ; attamen malos ledere norunt; metuebat insuper insidias ferarum, & reptilium, quæ Deus ad vindictam impiorum creavit. Egregiè, impius peccator sibi derelictus, & iam non sub Dei protectione, non est, cur amplius securitatem expectet, aut incolumitatem speret: nam licet homines desint; adsunt bestiae, & si hæc nō audeant, audebunt elementa, peste, aut fame eum perimentia.

Alij verò censent, Cainum mortem potius appetiisse; quam ab ipso Deo argui, vnde sensum illorum verborum: Omnis qui invenerit me, occidet me, hunc esse volunt, faciam, ut occidant me. In hoc sensu illa accipit Tertullianus 2. contra Marcionem, cap. 25. inquit: Cain maledixit, & cupidum morte, ut lueret delictum, mori interim vetuit, ut præter admissum, negationis etiam exemplo oneratum, vnde non beneficium, sed pœna fuit illi prolongatio vitæ. In eandem sententiam propendet D. Ambrosius lib. 2. de Cain. & Abel, cap. ult. Cain inquit, longauit as indulta, vindicta est, eò quod vixit in metu, & prolixum spatium multò cucurrit, & infructuosum labore, quia pœna nihil gravior, quam ut quis ipse sibi, maiorum causa pœnarum sit. Vnde Procopius ait: Noluit Deus, ut Cainus continuo capitali afficeretur supplicio: nam his, qui supplicio afficiendi sunt, mors lucro est: Deus autem extendit pœnas ad vitæ spatium, pro merito expetens pœnas. Ecce prolongatio vitæ, & signum, quod Deus in Caino posuit, ne occideretur, fuit negatio gratiæ, & petitionis, scilicet mortis, quam miser exposcebat. Ex pauescenda igitur illa punitio extitit, dum ne cum illa viveret, pro gratia, mors ipsa, omnium terribilium vltimum, exposcebatur, eam forsitan ob causam, quia Deus ipsemet ad castigandum descenderat.

Corollarium II. Ut fors consultoria sit licita, debet fieri cum magna reuerentia, & fufis ad Deum precibus, quemadmodum fecerunt Apostoli, in electione Matthiæ, Actor. 1. Vbi dum agerent de eligendo Iudæ

Caino lo-
guitas vi-
ta in pœ-
nam con-
cella.

Sors con-
sultoria de-
bet fieri cō
magna re-
uerentia.

successore in Apostolatu: Statuerunt duos, Ioseph, qui vocatur Barsabas, qui cognominatus est iustus, & Matthiam, & orantes dixerunt. Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum ministerij huius, & Apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, ut abiret in locum suum. Potuissent sanè Apostoli ipsimet eligere Matthiam; quemadmodum postea ipsi, per impositionem manuum, multos alios Episcopos designarunt, cur ergo metuebant designare successorem in Iudæ Apostolatu? Ne miremini: nondum venerat Spiritus Sanctus super illos, nondum erant omnino transformati in spiritum; & ideo meritò cauebant, eligere hominem, qui rector esset gentes sanctissimas, quales inueniebantur in Ecclesia primitiua. Hæc est mens D. Chrysostomi, homil. 3. ibidem. Quoniam ait, nō erat spiritus, sortibus rem peragunt: nondum iudicauerunt sese esse idoneos, ut ipsi ex se facerent electionem. O rem prorsus omnibus formidandam! Apostoli Christi commensales, qui per Christi insufflationem, spiritum ante ascensionem eius acceperant, quia nōdum venerat Spiritus Sanctus, quo penitus quasi spiritus fierent; nō se putabant idoneos, ut eligerent hominem, qui dicatas Deo gentes regeret. Nunc autem prò dolor, plerumq; nō vnus talis homo reperitur, qui plenus carnalium affectuum, qui nihil respiciens, nisi carnem, & sanguinem, Prælatos, & Sacerdotes eligat ad regimen Ecclesiæ: cum tamen electio talium, non vilo carnali respectu, sed magno spiritu hausto ex Deo facienda sit. In cuius veritatis probationem, recurrite ad Scripturam Sacram, quæ de ipso Domino Iesū, summi Dei Filio, Lucæ 6. dicit: Factum est autem illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cum dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex illis, quos & Apostolos nominauit. Ecce ipse Dei Filius, non prius ad electionem Apostolorum descendit; quam ad montem perueni-

ret, ibiq; pernoctaret in oratione Dei, quasi spiritum trahens e cælis. Non equidem Domino Iesū necessarium erat, pernoctare in oratione, sed ut nos edoceret, à quibus, & quomodo, electiones spiritualium munerum faciendæ essent. Sic cæset Theoph. ibidē, ita scribens: Post orationem autem elegit discipulos, ut doceat etiam nos, quando quempiam in spirituale ministerium sumus ordinaturi, cum precibus id faciamus, ut doctis à Deo, & ab illo petentibus reuelet, quis idoneus sit. Deponendus ergo est carnalis respectus, deponendus sanguinis amor, depouendus & obsequiorum exhibitorum famulatus, si more Apostolorum, dignos Ecclesiæ gubernatores eligere volumus.

Illud tamen admirationem parit, quoniam Christus duodecim discipulos elegit, quomodo dicit Scriptura Sacra Matth. 26. Tunc abiit vnus de duodecim. Ergo mancus permansit electorum numerus abeunte vno in locum suum? Absit: eruditè id resoluit Philippus Abbas, lib. de Salute primi hominis, cap. 10. Adeo autem, Christus secum voluit esse duodecim, ut nec Iudas posset efficere, ut tantum essent undecim, sed eo corruente in precipitium, sua tamen perfectio seruauit duodecim. Nam proprium hoc est Diuinitatis, ut assignatus numerus, per nullam malorum ingruentium violentiam deficiat: quia non creatura aliqua, sed Deus ipse, indefectibiliter seruat numeratos suos, iuxta illud Lucæ 15. Quis ex vobis homo, qui habet centum oues, & si perdidit vnā ex illis, nōne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam. id est, ut ingeniosè obseruat Chrysologus. Solus Deus est, qui vnā de centum requisit ouem. Et cur non potius quatuor requirendas proposuit, sed vnā? sanè, ne numerus ab illo semel designatus deficiat. Pulchrè id elucidat dictus Chrysologus serm. 168. Quare ait, non quatuor, quare non quinque, sed vnā? ostenderet, non ex damno fuisse, sed ex numero plus dolorem. Namq; amissio vnius, to-

Christus
prius ora-
uit, quam
Apostolos
eligeret.

Numerus à
Deo semel
designatus
deficere nō
potest.

ut, totum dissipauerat, centenarium numerum. ideo relictis nonaginta nouem, unam sequitur, ut redintegraret omnes in una. Hæc est ergo cura, & potentia Dei, quod semel electus, semper numerus integer maneat.

Cum ergo proditor ille nequissimus innocentissimus Iesv Iudas, flammis cupiditatis adustus, arbore perijisset suspensus, Apostoli agebant de sufficiendo collega. Duos statuerunt virtute celebres, ac vitæ puritate principales, orantes, & diuinum quærentes indicium: & ecce fors non fallax, Matthiam præficiendum designauit. Cecidit fors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis. Sortem hanc non humanum, sed diuinum, quiddam, & præcipui muneris fuisse, censent interpretes Sacre Scripturæ, præsertim S. Dionysius Areopagita, de cælestis Hierarchia cap. 5. part. 3. ubi dicit: *Per quod illi choro sacratissimo insinuaretur, qui esset diuina electione declaratus.* Hinc multi censent, fuisse splendorem quendam, quo irradiatus Matthias designabatur, in locum Iudæ surrogandus. Vnde Salmeron tom. 12 tract. 10. de elect. Matthiæ, scribit: *Fulgore quodam diuino, exponunt quidam, designatum fuisse à Deo Matthiam.* LXX. autem apud Vatablum legunt: *Suffragijs additus est ad numerum.* En, diuinæ electionis, clarum indicium, Matthiam non humanam, sed Diuinam forte electum fuisse in Apostolum, quam electionem vti cælestem, approbavit fulgor quidam Diuinitatis, quo electus resplenduit.

Non videtur ergo, verum esse, quod quidam asserunt, ideo Apostolos hic vfos fortib, quod nondum acceperant Spiritum Sanctum; postea verò accepto Spiritu Scto, electione constituisse septem Diaconos. Nam, & hic vfi sunt electione, & illos non Apostoli elegerunt, sed a multitudine ipsi electos approbaverunt, & per man' impositionem Diaconos instituerunt. Deinde, quia cum Apostoli haberent gratiam operandi miracula, poterant confidentius vti sorte, cum oratione fusa ad Deum, cum certò scirent se esse exaudi-

endos. Nam, si ad miracula certierant de assistentia diuina, cur nõ etiam ad sortem, vt per eam Deus ostenderet, verum ex duobus velleret esse Apostolum? Nihilominus sicut miracula non faciebant Apostoli, nisi urgente manifesta utilitate; ita nec sortem adhibuerunt, nisi quadam necessitate adducti.

Corollarium III. Vt fors consultoria sit licita, debet fieri debito modo, ne scilicet diuina, oracula, siue consilia conuertantur ad res vanas, & ad terrena negotia, aut secularia, lucra, quæ humanam industriam pertrahantur possunt. Famossimus erat in arte Magica Balaam, & in carminibus noxijs præpotens; imò vt docet S. Augustinus serm. 103. de tempore, tom. 10. ob talem scientiam ab omnibus in honore, & pretio habitus, nõ solumq; populis, sed & Regibus, sic ex ea metuendus, ira tremendus, non vidit, non aspexit, quod suum iumentum: hoc enim dignatum est visione Angeli, dum ipse scientificus cæcutiens, non nisi dæmones aspiceret: *Cernens asina Angelum stantem in via, auertit se.* Mirum, quod asina se manifestaret Angelus, non homini, & quidem homini ita scientifico, quid causæ? Respondet citatus Augustinus. *Non quod digna esset, videre Angelum, sicut nec loqui digna erat, sed ut confutaretur Balaam.* Qui statim, vt ait Sacer, textus: *Vidit Angelum stantem in via, euaginato gladio.* Deus bone, quando populus Israëlitic' enormissimè præuaricatus erat, mandata tua transgrediendo, & cum idololatriæ nomen tuum sanctissimè sacratissime polluen-do, Angelus Domini non cum gladio, sed inermis venerat, qui ingrato populo, beneficia à Deo præstita, sola voce, exprobraret. Iudicum 2. *Ascendit Angelus Domini de Galgalis ad locum stentum, & ait: eduxi vos de Aegypto, & introduxi in terram &c. ita duntaxat, ut non seriretis sadius cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum subuerteretis, & noluisistis, audire vocem meam.* Ecce non gladium strinxit Angelus, non percussit reos, sed solum exprobratis beneficijs,

Diuina ora-cula nõ debent con-uer-ti ad res, vanas.

Angelus euaginato gladio stetit in via contra Balaam.

beneficijs, querulum se in Dei nomine, de eorum ingratitude ostendit. At verò in Balaam maleficum hominem gladium euaginato vibravit.

Gravius est audire Deum exprobrantem sua beneficia, quam punientem sentire.

An certè, quia Iudæorum idololatriæ, scelera minora erant? Absit: non enim parua, sed magna est malicia, quæ in benefactore prius querelas excitat, quam verbera extorquet. Vnde Isaias cap. 1. sic Deum stantem introducit: *Audite cali, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est: Filios enutruui, & exaltavi, ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui; Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Vaganti peccatrici.* Stupor, quomodo Deum ita querulantem de Iudæis Propheta introducit, quos facili negotio potuisset conterere. Si enim adeo erant, pessimi Iudæi, cur Deus ferrum potius, non assumpsit ad eos conterendos, sed tantum querelas? Cur maluit queribundus videri, quam vindex iniquitatu? An, quia leuiore erant, quam quæ deberent ferro vindicari? Imò potius, inde notantur grauissimæ fuisse Iudæorum iniquitates, quæ in summè benefico Deo, prius extorserunt querelas, quam gladium. Ait S. Zeno serm. 3. de Isaiæ. *Humanus circa impietatem Iudæici populi deficit sermo, qui Dei patientiam sui obstinati cordis impatientia superauit: non enim leue crimen est, cum de eo ille queritur, qui mox eum poterat & punire.* Poterat equidem, Deus confestim stringere gladium, & delere Iudæos peccantes; sed quod gladio dimisso, prius in querelas ire maluerit, hoc signum immanis Iudæorum criminis erat. Sed vt reuertamur, vnde digressi sumus, cur Angelus Domini cum gladio euaginato in via stetit?

Balaam fuit veri Dei Propheta sed malus.

Aliqui censent ideo, quod Balaam Dæmonum Propheta fuerit, habentque fortissimum argumentum, quia illum Scriptura Sacra vocat ariolum, id est magum. Numer. 22. *Misit Balac nuntios ad Balaam filium Beor ariolum.* Tales autem sunt, qui sugge-

stione diabolica futura quædam prædicunt. Præterea, quia vaticinaturus, iussit extrui aras, & offerri victimas, non vni Deo, vt videtur, sed idolis. Vnde dicitur Balac Rex eum duxisse ad excelsa Baal. Iam autem, quod veri Dei Propheta fuerit, ex eo constare videtur, quia Deus verba benedictionis posuerat in ore eius, vt meritò dixerit Rex Segor. loco citato, quod *benedictus, cui ipse benedixerit; & maledictus, cui maledixerit.* Tum, ex illa eius insigni Prophetia: *Orietur stella ex Iacob.* Fuit itaq; Propheta veri Dei, sed malus, qui pro mercede loqueretur placencia: eratq; stultus, ac vesanus, dum non ad ædificationem suam scientia vteretur, & diuinis oraculis, sed ad quæstum, proinde meruit, vt ab illo reprehenderetur. animali, per quod lucrum reporrauerat, inclamante D. Petro epist. 2. cap. 2 n. 15. *Dum mercedem iniquitatis amant, correptionem habuit sua vesanæ, subiugale mutum animal, quod hominis voce loquens, prohibuit Prophetæ insipientiam.* Quod equidem, si ad spiritualem, ac moralem sensum aptare velis, figura hæc illis optimè seruit Doctoribus, illis Ecclesiæ Magistris, ac Concionatoribus, qui non lucrum animarum, non populi ædificationem; sed temporale, ac vanum ex sua quærentes doctrina, iumentis veluti insipientibus, dum per ea prædicationem doctrinant. Hi profecto non amplius ipsi, sed iumenta sunt, videntq; non ipsi, intelligunt non ipsi, in sancta ingrediuntur, visiones cælestes aspicientes, foris ipsis remanentibus. Tali-um vita sæpè eorum reprehendens scientiam, non ad opus ordinatam, substantiale, sed vanum, sed quæstuosum; non secus ac illa Balaami, ob quod futilis, vana; sicut & omnium similium, qui ad quæstum, qui ad ostentationem scire præsumunt.

Corollarium IV. Sors consultoria duplici intentione fieri potest. Primo, intendendo, & petendo saltem tacite a Deo, vt per signum extraordinarium monstret, quid facto opus sit in

Sors consultoria duplici intentione fieri potest.

fit in aliquo negotio, v.g. quis dignus sit Episcopatu, beneficio, &c. & tunc requiritur morio divina, ac instinctus Dei specialis, atq; extraordinarius ad id postulandum: alias incurreretur peccatum tentationis Dei. *Secundo*, intendendo tantum directionem occultam fortium, per specialem providentiam, & gratiam Dei, illamq; eâ fiduciâ postulando, ut quod fors tulerit, apud se statuât id amplecti, tanquam ex divina voluntate profectum, non solum ex permissione. Et tunc sufficit prudens ratio ex humana coniectura, sumpta ex necessitate causæ, ac dabitatione occurrente; quod non inveniatur melior modus; & ex modo, quo fiat præmissa oratione, ac deniq; in tali materia, in qua non sit periculum iniustitiæ ex successu fortium: alioqui temeritas esset, & tentatio Dei, existimare Deum illi rei affuturum.

Corollarium V. Ut fors consultoria sit licita, quatuor istæ conditiones concurrere debent. I. *necessitas*, quâ deficiente volens uti fortibus, videtur tentare Deum: ille enim tentat Deum, qui sibi providere potest humanâ industriâ, & eâ prætermisâ recurret ad Dei auxilium. II. *venon fiat in electionibus Ecclesiasticis*: quia hoc specialiter in iure positivo prohibitum est, *cap. Ecclesia, de Sortileg. III.* ut cum magna reuerentia mittantur, sortes ad Deum, & ex speciali Dei impulsu, cum licitū sit cum magna reuerentia, ex eodem speciali Dei impulsu, atq; ferventi oratione, fideq; præmissa, postulare signum aliquod sensibile, quo eius voluntas in re gravissima declaretur. IV. *tandem*, ut id fiat debito modo, quatenus scilicet humanum consilium non suppetit. Ita communiter Theologi.

Conclusio III. Sors divinatoria est omnino illicita. Ita S. Thomas, 2-2. qu. 95. art. 7. *Probatur*, quia talium sortium moderatio, & directio, vel expectatur a Deo, vel a casu, vel a Dæmone. Sed nihil horum licitū: ergo sors divinatoria non est licita. *Minor patet*: si enim directio hæc ex-

pectatur a Deo, tunc id temerariè fit, cum non constet, Deum eas directurum, ac moderaturum ad manifestanda occulta: nullibi enim hoc promissit, & eventus aliter sæpissime ostendit; quàm per sortes contingat. Si expectatur a casu, tunc imprudenter fit: quia casus nihil potest influere in futurum eventum, nullamque cum eo connexionem habet. Si deniq; expectatur a Dæmone, tunc id est superstitiosum, continetque dæmonis invocationem. Et certè male cessit Achabo talis divinatio. 3. Reg. 22. Ex cuius Prophetis mendacem spiritum habentibus, unus erat Sedecias filius Chanaana, cæterorum facile Princeps, de quo ait textus: *Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxilla, & dixit: Menè ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi?* Qui se a Deo afflatū prædicabat, ut Achabo victoriam contra hostes expeditionem prædiceret, audacissimum facinus aggressus est, Sanctum Michæam in faciem percutiens coram Regibus: in quo manifestè ostendebat, quàm alienus, & vacuus esset a Dei Spiritu, potiusq; diabolico afflatu, & furore plenus. Ut enim agebatur a diabolo, ut mendacia diceret; ita ab eodem, raptus est ad impatientissimum facinus, ut hinc manifestè pateret, a quo spiritu hominis, illa prædictio victoriarum veniret.

Verum, quia Achab postpositis veris Prophetis, falsis divinatoribus placuit, in illo bello miserè, & in gloriè occubuit. *Mortuus est autem Rex, & perlatus in Samariam.* Cecidit miser non casu, non fortuito, sed consilio, ac præmaturo cogitatu divino. ut sciant Reges, quia excelsior est alius, & super hos quod eminentiores sunt alij, & insuper univèrsa terra Rex imperat servienti. Eccl. 5. Deus ergo ipse vindex omnis iniquitatis, manu hominis casu mota, ad finem suum maturè prævolitum direxit, & ordinavit iaculationem: casu tetendit arcum, & quasi ludens emisit sagittam ille, qui Achab miserum occidit.

eidit. 3. Reg. 22. num. 28. *Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum, sagittam emittens, & casu percussit Regē Iſiæl inter pulmonem, & stomachum.* Chaldaus legit: *inter iuncturas lorice.* Torus Achab extabat armatus, ferro undiq; cinctus, & inde securum se existimabat. At nunquid ferri iunctura Deum latere poterunt? minimè, per eas ingressa est sagitta, casu ab homine emissa, sed Deo manum dirigente, & movente, omniq; iuste gubernante. *Quod qui credunt*, ait Athenagoras Philosophus Christianus, in tract. de Resurrect. mort. in Bibliot. Patrum tract. 2. p. 402. *equum est, ut nihil existiment, neq; terrestrium, neq; celestium rerum curâ, & providentiâ destitutum esse, sed in omnia adq; tum quæ aperta sunt, tum quæ latent, in magna item, & parva penetrare creatoris sollicitudinem.* Quasi diceret, Deus omnia gubernat, non quomodocunq; sed sollicitè, id est, cum studio, consilio, indefinenter, infatigabiliter, accurate, unde licet Achab torus undiq; armatus esset; lorica tamen iunctura divinam sollicitudinem effugere non poterant.

Achab a duobus prophetis admonitus fuit de imminente malo.

Sit vobis o Principes, in Exemplum Achab, a duobus ille de suo admonitus malo, Heliâ scilicet, & Michæâ, uno ab hoc posteriori elarè, & evidenter, insuper & in particulari successu, pronuntiante illi certam, mortem in bello, quod parabat: & tamen ad præconceptum bellum ire non destitit, imò ita vefanus erat, ut innocentem Prophetam in carcerem detrudi iusserit. *Tollite Michæam, & maneat apud Amon Principem civitatis, &c.* & dicite eis: *mittite virum, hunc in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustia, donec reuertat in pace.* Monuerat verus Prophetæ Achabum, ne ad prælium descenderet, mortem imminentem, certò illi annuntians, quæ prædictio, impio Regi fuit occasio incredulitatis, obdurationis, & obstinationis. Veram Domini voluntatem a Michæâ scire cupiebat Achab; & tamè

postquam scivit, non credidit, neq; ire destitit. Causam reddit Iosephus lib. 8. antiquit. cap. 15. *quia, quod debetur, neq; dum præscitum fuerit, evitatur, donec a Deo debita passio compleatur:* nam quod semel a Deo decretum, est, impossibile, quin eveniat, præsertim in Regibus, qui dum exorbitant, iusto Dei iudicio ante tempus eadunt, iuxta illud vaticinium Abacuc: *Diuisisti, in stupore capita potentium, id est, in stupore cunctarum nationum, quæ eos non putabant tam citò posse cōcidere, quod sanè ideò fit, ne in sua potentia nimium fidant.*

Hoc Deus exprimere voluit, in illa statua Regi Nabuchodonosori ostensa. Daniel. 2. *Et ecce quasi statua una grandis, & intuitus eius erat terribilis, caput ex auro optimo, pectus & brachia de argento, venter, & femora ex ære, tibiae autem fictiles.* Quis speraret, talem statuam aliquando casuram? & tamen addit sacer textus: *Abscissus est lapis sine manibus de monte, & percussit statuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos.* Non est percussa statua in capite eius, quia ex auro optimo erat, non percussit in brachijs, quia ex argento: non deniq; in tibijs, quia ferrea erant. Omnia hæc solida, omnia sana, omnia fortia; sed percussit in pedibus, quia in illis fuit imperfectio, ut potè fictilibus. Deus autem non flagellat, nisi ubi est peccatum; non destruit, nisi ubi est mala actio, nisi ubi est demeritum. Quid enim per pedes, nisi gressus actuum hominis designantur. Ita D. Gregor. homil. 3. in Ezechiel. super illa verba: *Pedes eorum, pedes recti, ubi sic discurre: Quid enim per pedes, nisi gressus actuum designantur? Quatuor ergo animalia, pedes Christi esse describuntur, quia Sanctorum Evangelistarum, atq; omnium perfectorum opera, ad sequendam iniquitatem non sunt rectora.* Pedes ergo sunt gressus Principis, sunt opera eius, quæ cum sint mala, sunt fictiles, sunt mixti, sunt incoherentes, ut ita dicam, sunt ex ferro, ex luto, ex testa. Talia sunt opera mali

In statua Nabuchodonosor, brevis Regum potentas adumbrata.

Ad sortem consultorium 4. conditiones concurrere debent.

Sors divinatoria est omnino illicita.

Achab non casu sed divino consilio perijt.

Principis, sunt ex ferro, id est, crudelia; sunt ex luto, scilicet impudica; sunt ex testa, quando sunt fragilia, & humana solum prospicientia. Statua igitur Nabuchodonosor percussa est in pedibus, seu in actionibus, scilicet ob actiones malas: quia tunc Deus in pedibus aliquem, percutit præpotentem, quando eius visitans actiones, eum destruit, annihilat, pessundat, ut luat in corpore, quod in anima peccavit.

Male quoque, cessit fors divinatoria Sauli Regi Israelitarum, qui reprobatus à Deo, & in summo discrimine positus, cum ei Deus sua responsa negaret, quæsit mulierem Pytonissam, quæ evocaret animam Sancti Prophetæ Samuelis. Fecit mulier iuxta artem suam, apparuit illi defunctus Samuel, sed in malum ipsius, graviter illum obiurgans. I. Reg. 28. *Quid interrogas me, cum Deus recesserit à te, & transierit ad amulum tuum: faciet enim tibi Dominus, sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David, quia non obedisti voci Domini.* Durus equidem sermo, & periculosum putaret homo tot infausta annuntiare Regi. Cur ergo Samuel ita audacter in faciem ei locutus est? cur non potius dissimulavit, ne Regem exacerbareret? sanè: quia Samuel iam exuerat hominem, mortuus erat mundo, totus Dei effectus; & ideo veritatem periculosam nescivit tacere. Ait D. Zeno, serm. de Resurrect. Samuel egrediens mortis iam lege defunctus, Sauli Regi non tantum suam presentiam exhibet, sed ad consulta respondit, liberiusque canit mortuus; quam canere consueverat vivus. Ecce tibi Samuel, dum mortalis esset, dum homo iustus inter homines ageret, aliquid tribuebat timori, & reverentiæ, ne totam veritatem Regi exhiberet, necessarium fuit, ut moreretur, ut hominem exueret, ut cum Deo esset, ut sic posset nudam veritatem libenter annuntiare coram Potente. Hinc purpuratus ille, dum esset in tormentis, Lazarum defunctum rogabat dimitti de limbis, qui

eius quinque fratribus purpuratis, æternas veritates annuntiaret. Rogo ergo te Pater, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

Quid obsecro illum, ad hanc pietatem erga fratres suos manifestandam compulsi? Profecto amor fraternus, qui etiam in feralissimo homine solet effulgere. Quis Esau feralior fuit? Gladio vivebat ferreus ipse, ferratis semper hominibus cinctus, ubique ignes, mortesque spirans. Inter hæc tamen ad conspectum fratris totus emollitur, in amplexus, & oscula ruens. Genes. 33. *Currens itaque Esau obviam fratri suo, amplexatus est eum, stringensque collum eius, & osculans flevit.* Quis speraret in tam ferali viro, tantam fraterni amoris tenetudinem? Agit certe aliquando, etiam feralissimos homines, fraterni amoris stimulus. Vnde Memnon in historia de Heracleæ tyrannis relata in Bibliotheca Photij, de quodam tyranno, qui Satyrus dicebatur, ita scribit: *Nec voluntas ei erit humanum aliquid, & moderatum discendi, nec à natura indita facultas: sed pex omnia erat pessimus, etiamsi tempus ipsum infringebat hominem, ut civilis tandem sanguinis, & cadis cum satietas caperet.* Amoris tamen fraterni primas tulit, nam ut dominatum fratris filijs integrum ab iniurijs conservaret, adeo eius rationem habuit, ut licet conjugali uxoris, quam unice amabat, consuetudine vteretur, liberos tamen ex ea procreare nollet, sed omni arte banc orbitatis, & non gignenda sobolis, seu poenam sibi irrogaret, ne quem omnino insidiatorem fratris filijs relinqueret. Tantum potuit fraternus amor in homine, cui nec naturæ indoles, nec voluntas dabat aliquid humanum, aut moderatum posse sentire. Se tamen filiorum orbitate mulcabat, ne à se exiret, qui fratris filijs molestus esset, quorum tutelam in regni administratione ipse subibat. Ita planè feralissimus ille epulo, totus ferreus, factus Lazaro indigenti, dum poenas suæ crudelitatis lucret, flammis vetricibus

Amor fraternus
emollit
hominem.

triticibus traditus, ubi nihil humanum habitat, Abrahamum precatus est, ut ad fratres suos mitteret Lazarum, quia etiam in perditissimis, & deploratissimis hominibus amor fraternus reperiri solet.

Sed audiamus, quid ei Abraham responderit: *Habent inquit, Moysen, & Prophetas, audiant illos.* Res stupenda, utique etiam habebant Sacerdotes, & legisperitos, & Doctores plurimos: cur ergo non remisit ad Sacerdotes aliquos strenuos, aut legis Doctores ex Hierosolymitanis Scholis? Ideo sanè: quia veri Prophetæ etiam cum periculo mortis, veritatem palam dicunt. Sic Propheta Hieremias non timuit carceres, neque catenas, ut veritatem Regibus in faciem diceret; Itaias maluit medius findi, quam reticere veritatem; Moyses pariter fuit integerrimus veritatis propugnator.

Veritas à
quo audienda.

Audiant Principes, Reges, Imperatores, Purpurati, & Potentes viri, à quibus veritatem expectare debent, Profecto non ab ijs, qui humanam vitam colunt, qui personas respiciunt, qui favorem captant, promotiones ambiunt: hi enim, veritatis simplicitatem carceribus, tormentis, morti denique non præponunt, veritatem nequaquam dicent Potentibus, nec etiam Potentes securi erunt eorum testimonijs. Hinc Sciolus ille Ieroboam, cupiens certior fieri de morte filij. 4. Reg. 22, dixit uxori suæ: *Surge, & commuta habitum, ne cognoscaris, quod uxor sis Ieroboam, & vade in Silo, ubi est Abias Propheta.* Nonne ad obsequia Regis erant tot famuli, & ministri? quid necesse erat, quod non famulus mitteretur, sed Regina, eaque mutato habitu, ne cognosceretur? Profecto quia in habitus mutatione, volebat astutus Rex impedimentum tollere, quominus Abias diceret veritatem. Ait Carthusianus: *Ne cognoscaris, quod uxor sis Ieroboam, ne propter regium fastum vereatur tibi dicere, quod verum est.* Noverat ille optime rem prorsus impossibilem, ut Re-

Ieroboam
voluit fallere
Prophetam
Domini.

ges, ac Potentes nudam veritatem a viris bonis libenter audiant; & ideo dum illam certò scire vellet, nil magis curavit, quam abscondere Reginam, & foeminam quasi privatam præmittere, ut scilicet Propheta sincerius veritatem diceret. O utinam hoc facto incitentur mundi Principes, ut dissimulent Regis personam, occultent Principatum, occultent potentiam, ut nudam veritatem expiscari possint, rem veritatis indaganda aulicis, ministris, famulis minimè committendo.

O bone Deus, ergone ad vnius Pytonissæ, veneficæ mulietis, Sanctus Propheta Samuel suscitari potuit? & quid obsecro iuris, ac potestatis, diabolicæ incantationes habent supra Dei Sanctos? Dicit enim Sacer textus loco citato: *Et apparuit quoddam spectrum. Et intellexit Saul, quod Samuel esset, & inclinavit se super faciem suam in terra, & adoravit: Dixitque Samuel ad Saul, quare inquietasti me, ut suscitarer: cras autem tu, & filij tui, mecum eritis.* Statimque addit Sacra pagina: *Saul cecidit in terram, extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo.* Et cur potius audiens se moriturum, illico non poenituit? illico non se ad Deum convertit? illico non ploravit? imò cur in terram ex pavore peccatorum non cecidit; quemadmodum Sanctus fecerat David, & Ezechias, quando illis Prophetæ mortem imminentem annuntiabant? sanè, quia isti benè vixerant, & vitam in timore Dei traducebant. Nam licet etiam David peccaverit; non tamen Deum omnino dereliquerat, & antea pie, sancteq; vixerat, unde in scientia Spiritus exercitatus, illico ad arma contritionis verè recurrens, tamquam versatus, & verè poenitudinis modum sciens, nil de morte cogitans, interminata, nil de minis, tantum ad Deum attendebat placandum, cum gemitu pronuntians: *Peccavi Domino.* At verò Saul, quia malè vixerat, nil nisi carnalia cogitans, quando se moriturum audivit, mortis præoccupatus

Saul quia
impius erat,
mortem timuit.

tus terrore cecidit, & antequam moreretur, occubuit, nil de Deo, nil de anima sua, sed solum de bonis temporalibus cogitans, quæ amittebat, unde etiam sententiam damnationis accepit. Ait D. Augustinus lib. de vita Christiana. antequam moreretur. *Horum plurimorum habemus exempla, per quæ probare sufficimus, sceleratos, & impios, peccatorum suorum sine completo, & hoc tempore iudicari, & præsentem eis vitam negari non minus, quam futuram.* Tales ergo adhuc in vita sententiam damnationis accipiunt, non quasi iam poenitere non possint, nam quamdiu vivunt, spatium ad agendam poenitentiam habent, nunquam divina deficiente gratia, sed damnationis sententiam accipiunt, quatenus Deus scit, non se conversuros, nec dignos poenitentiae fructus facturos. Unde cum peccata eorum mensuram implerent, Deus tunc eorum mortem determinavit, atque sic cum ea simul, damnationis æternæ sententiam protulit. Et in hoc sensu impius Saul, sententiam mortis, & damnationis simul accepit, dicente illi Samuele: *Quid interrogas me, cum Dominus recesserit à te.*

Verum, communior Doctorum sententia tenet, non verum Samuelem fuisse, qui apparebat, sed spiritum nequam apparuisse sub forma Sancti Samuelis, ut miserum deciperet Regem. Nilominus si diabolus apparebat ita, ut crederetur Samuel, quomodo passus est se adorari à Rege? cur dixit, secum cras futurum scelestissimum Principem? nonne inde iam sufficienter ostendebatur, non fuisse Samuel Prophetam, sed spiritum nequam, qui se adorari permittebat, & mendacia dicebat? Equidem ostendebatur id manifestè; sed ea est conditio malorum spirituum, qui in fallacijs suis, & mendacijs suis nequeunt non præmittere signa, ex quibus cognoscantur. Ut præclare discurret S. Augustinus, quæst. ex veteri testamento 27. *Hic ait, duobus titulis, subtilitatem fallaciae suæ prodidit improvidus an: quia & adorari se permisit, & vi-*

rum peccatis pressum, cum Samuele iustissimo futurum mentitus est. Semper enim diabolus sub velamine latens, prodit se, dum ea confingit, quæ abhorreant à personis, per quas fallere nititur. Fingeat ergo dæmon se Samuelem, ut Saulem deciperet; sed longè aliena à Samuele faciebat, dum se adorari pateretur, dum scelestum iusti socium futurum diceret. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Ille, qui quibusdam notatis, & observatis, futuros eventus prædicit, aut res occultas manifestat, si modò sic, modò aliter tabula, tessera, taxilli, chartæ, aut grana tritici, aut fabæ decidant, superstitiosus est. *Ratio:* quia talis modus est illicitus, & damnatus. *Cap. Ecclesia de sortilegijs, & 26. qu. 5. cap. sortes, & alibi passim.*

Corollarium II. Qui per sortes inquit, quis obtinebit victoriam, aut cathedram, aut dignitatem, etià si id faciat ob voluptatem, & curiositatem, superstitiosus est. *Ratio:* quia talis modus est illicitus.

Corollarium III. Qui sortè inquit, quis fuerit malefactor occultus, ad puniendum illum, superstitiosus est: imò etiam habet admixtam malitiam. *Ratio:* quia tunc intervenit aliqua infamatio proximi, ut si fors cadat in innocentem, aut si nocens occultus publicetur, vel puniatur. Nam tali modo non probatur legitime nocens, nisi dæmonis testimonium recipiatur, quod est grave sacrilegium, & iniustitia: Siquidem dæmon mendax est.

Corollarium IV. Etiam duellum ad manifestandam occultam veritatem, ad sortem divinatoriam pertinet, & insuper ultra malitiam superstitutionis, habet etiam malitiam iniustitiæ.

Corollarium V. Omnes in universum sortilegæ divinationes, quæ fiunt cum pacto expresso, aut tacito cum dæmone, hæresim manifestè sapiunt. *Ratio:* quia omnis familiaritas, & pactum cum dæmone, hæresim, aut apostasiam involuit. Ita Anton,

Impij in hac vita aliquando sententia damnationis accipiunt.

Saul non verus Samuel, sed diabolus apparuit.

Inquirens per sortes futura superstitiosus est.

Duellum aliquando pertinet ad sortem divinatoriam.

Anton. de Sousa in Aphorismis Inquisitorum lib. 1. cap. 57. n. 21.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obieitur contra corollarium I. *primæ conclusionis.* In electionibus ad dignitates sæculares, si personæ concurrentes sint æqualis dignitatis, licet vii sortibus: ergo & in electionibus ad beneficia Ecclesiastica. Respondetur negando consequentiam. *Ratio:* quia dignitates sæculares sunt res caducæ, & ideo possunt per sortes ordinari. At verò dignitates Ecclesiasticæ, sunt res divinæ, propter quod non possunt sortibus committi.

Obiectio & solutio eiusdem.

QVÆSTIO VI.

An divinatio per somnia sit licita.

Suppono I. Divinationem per somnia, ex græco dici onyromantiam: unde *insomnium*, nihil aliud est, nisi visio imaginaria, seu apprehensio sensus interioris tempore somni, quando sensus exteriores sopiti sunt, ut docet Aristoteles lib. de somnijs. Iam autem hoc loco ista quatuor, somnium, insomnium, visum, & phantasma, pro eodem accipiuntur, oracula verò solum ad divina insomnia applicari solent.

Suppono II. Somnia ex quinque potissimum causis provenire posse. 1. ex singulari Dei providentia: multa enim Deus in somnijs, hominibus tam bonis, quam malis revelare olim solebat. Sic ut Deus innocentiam, & castitatem Susannæ, ad locum supplicij iam eductæ ostenderet, dicit Sacer textus, Daniel. 13. *Suscitavit Dominus Deus spiritum pueri.* Carthusianus vertit. *Progredi fecit in publicum, sicut à dormitione progreditur in vigiliam.* Spiritus ergo, qui in puero illo dormiebat, suscitatus fuit in revelationem innocentiae Susannæ. Verum, quid causæ, quod spiritus ille pueri dormiens vocetur, ut tam abstrusam, occultam, ac sub tot men-

Somnia ex 5 causis provenire possunt.

dacijs latentem causam discerneret? quando autem Regis Babylonis causa damnanda erat, ait idem Daniel. cap. 4. *Ecce vigil, & Sanctus de calo descendit, clamavit fortiter, & sic ait: succidite arborem.* Ecce hic cæcis vigili, qui nunquam dormierat, venit; pro Susanna autem, pueruli spiritus, quasi dormiens excitatur. Ne miremini: ea erat Susannæ castitas, ut etiam à dormientibus posset videri. Ita resolvit D. Augustinus serm. 118. de tempore; *Non enim ait, apud Daniele in sermone tuitio est; sed in Susanna sermone tacente lingua, pro ea castitas loquitur, castitas enim Susanna adfuit in iudicio.* Quoniam igitur non ea erat castitas Susannæ, quæ vigilantibus, & disertis advocatis egeret, sed ipsa pro se adeo clarè in iudicio cernebatur, ut vel à dormientibus videretur; ideo in defensionem dormiens spiritus suscitatus est.

Sic dum Sanctissimus Ioseph. anxius esset de Maria vxore prægnante, vellentq; eam occultè dimittere, dicit Scriptura Sacra, Matthæi 1. *Hæc eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Componite modò Mariam, & Ioseph, ad utrumq; Angelus venit; sed ad Mariam vigilantem, ad Ioseph verò dormientem. Cur non ad utrumque vigilantem? Causam non aliam invenio, nisi hanc: quia agendum erat cum Maria de Verbi Divini Incarnatione, quod mysterium ita abstrusum erat, ut vigilantissimum animum requireret, ne in eo falleretur. Iam verò cum Iosepho agebatur de Mariæ castitate, & innocentia, quæ adeo patens erat, totq; virtutum signis illustrata, ut vel à dormiente posset videri. Quod eleganter declarat Euthymius in citatum scripturæ locum, his verbis: *Quam ob causam in somnis ipsi Ioseph apparuit Angelus & non manifestè, sicut Virgini: Quia Virgini quidem manifesta opus erat visione, propter rei, quæ significabatur novitatem,*

Innocentia Susannæ quomodo defensa.

Angelus cur Ioseph in somnis apparuit.

uitatem; Ioseph autem videns quidem vteri tumorem, cognitam tamen habens vitæ Virginis puritatem, ac innocentiam, alio quoque modo facilius erat crediturus, tanquam qui somnia probe nouerat diiudicare, & ideo in somnis Angelum videt.

Ante Incarnationem
Angeli visibiliter, postea non.

Cæterum, nondum exhausta manet tota difficultas: nam Abraham ipsa pomeridiana luce, aperte, & clare apparuerant Angeli, Genes. 18. Cumque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri. In confesso autem est apud omnes Expositores, quod illi tres viri apparentes Abrahamo meridiæ, Angeli fuerint, qui vt Abraham; ita cæteris veteris testamenti Patribus manifestè solebant apparere. Cur ergo & Iosepho non similiter apparuerunt? Rationem hanc esse puto: quia iam tunc Dominus Angelorum, erat sub tenebris vteri Virginalis, & ideo Angeli etiam latere volebant, & subobscure se hominibus representabant. Nesciunt enim fideles serui, Domini sui habitum non æmulari. Ita resoluit Rupertus lib. 2. de gloria & honor. fil. Ante ministracionem inquit, talis filij, manifestè visos esse Angelos hominibus, sexuis, & ancillis huius Domini; interim autem dum minor est, non manifestè, sed in somnis, ubi descendit in vterum Virginis, Angelus Domini in somnis apparuit Ioseph. Nolebant ergo boni serui morem Domini sui deferere, qui vt suam gloriam regens in vterum descendit Virginalem, eoque tenebroso in carcere occludebatur; ita Angeli eius serui, propriū splendorem abscondebant, & non nisi sub nigris somniorum latebris apparebant.

Somnia ex affectione corporis
proveniunt.

Secundò, proveniunt somnia, ex affectione corporis humani, ab aliqua causa naturali: vnde qui sanguine abundat, læta somniat; redūdante semine, somniat venerea; is, cui plena est vesica, somniat lacus, flumina &c. Cui bilis atra viget, somniat res tristes, & aduersas; cui flava bilis, somniat lites, iurgia, pugnas, armorum strepitus; qui verò phlegmate abundat, somniat aquas,

fontes, flumina, imbres, & prata videntia.

Tertiò, provenire solent somnia à cogitatione præcedente in vigilia; interdum enim ea, quæ vigilantes cogimus, cogitavimus, aut facere deliberavimus, per quietem sese nobis dormientibus offerunt. Sic qui esurit, somniat se comedere. & qui sitit, bibere; qui pecunias desiderat, somniat se divitem, & potentem.

Quartò, somnia provenire possunt ab aere, vel à cælo taliter imprimente. Quintò demum, possunt somnia provenire à dæmone: nam dæmon habet vim immutandi humores corporis humani, eosque permiscendi, quibus variè commutatis, multa nobis dormientibus visu contingunt.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Conclusio. Quando somnia sunt à Deo, aut saltem probabiliter præsumuntur talia esse, licitum est ex illis futura prænuntiare, illisque fidem dare. Ita communis Doctorum sententia. Probatur: quia in hoc nulla superstitio continetur: siquidem Deo loquenti, fides adhibenda est. Sed in huiusmodi somnijs Deus loquitur: ergo illis licet fidem adhibere. Rem Scripturæ Sacræ exemplis illustro. Duo erant cum Iosepho condemnati, duo in compedibus, duo in tenebricoso carcere, duo vt ita loquar, in tormento; ambo somniarunt, vñ, quod poculum Pharaonis manu sua teneret, alter quod panes. Ioseph vt vidit ministros Regis somnio perturbatos, quod illud interpretari non possent, dixit eis: Nunquid non Deus est interpretatio? referte mihi, quid videritis. Ecce, quia à Deo venire putabat interpretationem somniorum; ideo petijt, vt sibi interpretaturo referrentur somnia. Deus bone, quomodo sibi usurpare ausus est, quod ad Deum pertinere cognoscebat: imò eo ipso, quia Deum prædicabat auctorem interpretationum, securusque sibi permittit, posse interpretari somnia:

Somnia à Deo immittis licitum est fidem dare.

somnia: nam ille maxime se aptat excipiendo vnicuique bono, qui eius auctorem Deum recognoscit. Postquam igitur somnia futuri eventus præfaga, Iosepho retulerunt, ille mox in singulorum somnijs interpretationem, velut inscriptam incunctanter legit, & singillatim renuntiavit. Pincernarum magistro fausta prædicens; pistorum autem Præfecto infesta præfagens.

Ioseph duorum somnia in carcere interpretatus est.

Retulit Pincernarum magister: Videbam inquit, coram me vitem, calicemque Pharaonis in manu mea. Quod somnium Ioseph sic interpretatus est. Tres dies sunt, post quos Pharaos recordabitur ministerij tui, & restituet te in gradum pristinum. Postmodum Præfectus pistorum dixit: Et ego vidi somnium, quod tria canistra farina haberem super caput meum; & in vno canistro, quod erat excelsius, portare me omnes cibos, qui sunt arte pistoria, auesque, comedere ex eo: quod Ioseph taliter interpretatus est. Tria canistra, tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pharaos caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt carnes tuas volucres. O quam differens vtriusque sententia, dum ambo peccantes in carcerem intrusi essent, qualis unus dolor, quanta alterius lætitia. Quatuor potissimum in hoc loco consideranda video, nimirum, quid per istos duos mysticè significetur; cur Pharaos, cum ambo rei mortis essent, vnum dimisit, alterum suspendit; quale fuerit vtriusque peccatum; & quid Ioseph inter istos duos victos significet.

Pincerna & pistor in carcere quid significent.

Quantum ad primum, Lippomanus, & Isidorus in Cathena, volunt per illos, populum Iudaicum, & Gentilem intelligi. Scilicet Iudaicum, post Christum repudiatum; Gentilem verò ad gloriam erectum. Sed magis placet Ruperti sententia, reprobatorum, ac prædestinatorum populū intelligentis; nam licet omnes peccaverint, vniuersamque Adamus corruerit massam; aliqui tamen electi, alij verò reprobati sunt. Ait Rupertus lib. 8. in Genes. Quis porro nescit

at mundum vniuersum, totam humani generis massam, sic esse, vel fuisse in manu Dei, tanquam duos reos, vel duos victos, in manu Regis? etenim ex quo pater omnium Protoplastus Adam peccauit, vniuersi secundum illum rei omnes, propter illum sumus victi: ergo duo sunt rei, sed vnus assumitur, alter relinquitur.

Quantum ad alterum, cur scilicet Pharaos vnum dimisit, alterum suspendit, cum ambo essent rei mortis? solam Pharaonis voluntatem causam fuisse, affirmat idem Rupertus, qui quoniam vnicuique tribuit, quod suū erat, nemini profecto fecit iniuriam, vni parcendo, alterum condemnando, licet si vellet, vtrique condonare potuisset. Communem ergo iram, ait Rupertus, vel communem vtrique poterat exhibere clementiam, an hoc in illo quisquam reprehendit? non vtrique cum firmamento rationis. nam sicut clementia, honor est Principi, sic & honor Regis iudicium diligit: etenim ubi totum puniuntur, regia severitas crudelitate polluitur; ubi verò totum remittitur, facies maiestatis sine metu disciplina contemnitur. Præclare satis: vnde ora illorum scolorum contunduntur, qui ineptè ac insensatissime, aut Deum acceptorem personarum faciunt, ex electione; aut crudelem ex non omnium salvatione; cum tamen nemo reprehendat Pharaonem, vni peccatum dimittentem, alterum condemnantem, cum ambo in ipsum peccassent.

Quantum ad tertium, quale nimirum vtriusque crimen fuerit, discordant Auctores. Alij censent, quia vnus ex imbecillitate peccavit; alter verò ex contemptu. Vterque in re sui officij prævaricatus est, aulicas leges scelestè violans. At Pincernarum magister suæ prævaricationis materiam vidit in manu sua, quod humanum est (quis enim adeo perfectus est, qui non aliquando leges oppere violat) Pistorum verò Præfectus non in manu, sed supra caput suum, vidit suæ prævaricationis elogium, & aulicarum legum violationem. Qui autem non legem, sed legum contemptum.

Pharaos cur vnum è duobus dimisit, alterum occidit.

Quale n. peccatum vtriusque fuerit.

temptarum insigne gestat in capite, & violationem impudenter suspicit, atq; honorat, confestim reus mortis peritè renuntiatur. Ita sentire videtur Lippomanus in mystico sensu ita scribens: *Tria canistra farina plena, & quidem perforata super caput eius, quid aliud significant, nisi diuina legis eloquia?* Qui ergo legem violatam gestabat in capite, violationem non legem aspiciat; non legislatorem, sed prævaricationem honorabat. Et ideo qui legis, & legislatoris contemptum portabat in capite, quasi omnium prævaricationum reus, regumque omnium refractarius, digne poenalisissimi supplicij sententiam audivit, & reipsa subiit. Siquidem veniâ dignus est, qui imbecillitate humana legem violat, & violatæ legis insignia gestat in manu. Qui autem impudenter elatus, ita legislatorem contemnit, & laceratæ legis insigne ita honorat, ut illud supra caput contempnimus gestet, quasi omnium prævaricationum merito reus sistitur, & severiori supplicio mulctatur.

At verò Rabbi Salomon, causam assignat, quia pistor negligenter dimisit lapillum in pane, in quo Rex dentes offendit; Pincerna verò, quia in vino Regis occidit musca. Regemq; putat condonasse Pincernæ, quia defectum casu accidisse possibile erat; Pistori autem minimè condonasse delictum, quia non nisi negligentia, ac supinâ inadvertentiâ id euenisse prudenter iudicabat. Abulensi, Lyrano, & alijs, ratio hæc non placet, quod indignum, & summè inhumanum putent, rem ita exigentem à barbaro Rege, tam graui poena vitam fuisse: quasi Reges ob minora suos aulicos occidere non soleant. Recurrant quæso ad historiam veritatis magistrum, & videant, propter quid Darius Elidemum interfecit? nonne ob veritatem humiliter dictam? Currius lib. 3. Cambyfès ob quid filium Prexaspes? nonne quia ab illo interrogatus, veritatem modestissime protulit? Seneca lib. 1. de ira cap. 14. Lisimachus propter quid Pantaleonem miserè trucidauit? nonne

Bludemus
Prexaspes,
Pantaleon,
Clitus, Io-
annes Ba-
puta pro
veritate
occisi.

ob vnam leuissimam irreuerentiam? Erasmus lib. Apephteg. Alexander propter quid Clitum? nonne ob solam veritatem? & tandem Herodes Ioannem Baptistam? Quid igitur mirum, quod etiam Pharaon ob lapillum suspendi mandauerit: imò non solum ob lapillum, verum etiam ob solam negligentiam, ob inertiam, iudicans eam Regiæ Maiestatis indignam, ac morte puniendam. Quod facile ex eo conijci potest, quia licet Abulensis, & Lyranus, tam Pistori, quam Pincernæ infidelitatem imponant, aut in Regis vitam, aut in bonis luxuriosè prodigendis, vel anarè in suum emolumentum deriuandis. Non video tamen, quomodo rei infidelitatis, ex muneribus sibi commissis iudicari possint, cum neq; pistoribus, neq; Pincernis res credantur, nisi illæ, quæ quotidianis inseruiunt impensis. Imò, dato etiam, quod in re infideles inuenti fuissent; adhuc tamen Pharaon non minus crudelis iudicaretur, subditum ob frumentariæ rei rationem, morti tradens.

Quantum ad quartum, nimirum, quid Ioseph inter istos duos incarcerationatos significet, profectò non aliud, nisi Christum in cruce, medium inter duos latrones pendentem, & vnum saluantem, alterum condemnantem. Ait Rupertus lib. 8. in Genes. *En quàm pulchrè Ioseph, duorum medius vincitorum in carcere, & vtriusq; somnij sui proferens interpretationem congruam, hoc quod forma est, vel umbra Saluatoris nostri, qui duorum medius latronum, in cruce vtriusq; iuxta fidem, vel meritum suum dignam dedit sententiam, vnum assumens, alterum relinquens.* Ergo duo illi in carcere, cum Iosepho, reprobos, ac Prædestinatorum figuram gerebant; Ioseph autem Christi in medio latronum pendentis. Vultis scire, cur plurimi ex Catholicis condemnentur, & quale sit iudicium Christi inter eos stantis? Ego inquit, vobiscum sum, usq; ad consummationem sæculi, nimirum, quia licet per fidem, simul cum Christo crucifixi sint: *Consepulchri enim estis cum Christo per baptismum,* dicit Apostolus; tamen

Iosephus in
carcere vin-
ctus figura
Christi in
cruce.

tamen suâ culpâ, quia oscitanter, quia negligenter, quia ex malitia peccant; quemadmodum Pistor ille Pharaonis, non casu, non fortuito, ut pincerna, & frumentum diuinum sacratissimæ legis Euangelicæ obseruantia, quo Christum alere tenebantur, foedissimorum peccatorum lapillis miscent. Audite nimium delicati Catholici, à quibus feruor religionis, charitatis, omnisq; prorsus virtutis exultat, D. Bernardum serm. 7. de S. Andrea, sic loquentem: *Ecce enim molestus est nobis patientia labor, corporis afflictio grauis, abstinentia onerosa, in vigilijs, dormitat anima nostra præ tadio, non ob aliud sanè, quàm propter inopiam spiritus.* Bone Deus, si viuentes de morte ad mortem descendimus, qualis obsecro tunc erit dolor, videntes ex tormentis ad tormenta, videntes ad cruce, ex latere Christi ad pedes diaboli nos detrudi, ac in infernum præcipitari. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Per somnia
quæ putan-
tur diuinitas
immissa, nõ
licet futura
indagare.

Corollarium I. Per somnia tamen, quæ putantur esse diuinitus immissa, non licet futurorum, seu occultorum cognitionem desiderare, nisi virgens ratio, & necessitas postulet, vel nisi id fiat instinctu Spiritus Sancti. Vnde si in hoc peccetur per excessum, potius erit tentatio Dei, quàm superstitio, nisi forsitan ex immoderato affectu, homo exponat se morali periculo, ut dæmon sese ingerat. Hinc Ecclesiast. 34. dicitur: *Vana spes, & mendacium viro insensato, & somnia extollunt imprudentes.* Vbi Expositores Scripturæ Sacræ, falsam, & vanam, spem viri insensati dicunt esse, quia nimirum caducis huius vitæ bonis: cum enim vita ipsa incerta sit, quæ horum est fundamentum, non poterit non ipsorum spes eis frequenter imponere, siquidem huiusmodi felicitas, etiam vita stante plerumq; mortales deserit, iuxta illud Isaia 59. v. 4. *Confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates.* Talis fuit spes Antiochi, 2. Machab. v. qui cum minaretur se Ierusalem, congeriem sepulchri Iudæorum fa-

cturum, miserabiliter paulo post interijt. Dicuntur autem somnia extollere imprudentes, tum, quia se diuinis reuelationibus dignos existimant, quia montes aureos sibi promittunt. Scribit Tranquillus in Domitiano, cap. vlt. ipsum somniasse gibbam sibi ponere ceruicem auream enatam, eumq; pro certo habuisse, beatiorum post se lætioremq; portendi statum Reip. quod sanè breui euenit, abstinentia, & moderatione sequentium Principum. Sed eiusmodi somnia sæpè fallūt, ut docet Propheta Psal. 76. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes vtri diuitiarum in manibus suis.*

Hinc dicit sapiens Ecclesiast. 7. *Multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.* Ratio: quia Deus interdum permittit, ut curiosi somniorum obseruatores, non solum re vanissima, vti est somnium, deludantur; verum etiam malorum genitorum fraudibus capiantur, sicq; sperantes in illis excidant à veritate, gratia & statu salutis, ut docet S. Dionysius. Hinc Valerius lib. 1. cap. 7. de somnio Amilcaris refert, cum Syracusas obsideret, ibidemq; se canaturum per visum nocturnum accepisset, delusum eum fuisse. Canauit enim ibidem non victor, sed victus, & ab ipsis captus. Similiter Ioannes Nider in Formicario lib. 2. cap. 3. & 4. narrat somnium cuiusdam, qui se assumendum in Summum Pontificem somniauerat, & cum sub tempus Concilij Constantiensis, quidam à Summo Pontificatu esset depositus, iam spe supremam illam dignitatem deuorauerat; electo tandem in eadem Synodo Martino V. delusus sua spe, didicit stultum esse, somnijs fidem dare.

Corollarium II. Quando somnia putantur esse à causa naturali, licitum est ex illis coniecturam facere, de futuris euentibus naturalibus, quæ ex illa causa euenire solent. Ita S. Thomas 2. 2. q. 95. ar. 6. Ratio: quia vniuersaliter loquendo, per se non est malum,

Somnia va-
plurimum
multos de-
cipiunt.

Ex somnijs
à causa na-
turali hec
est futura
coniectarij

malum, ex effectibus inuestigare eorum causas, nisi reddatur actio mala ex intentione operantis, aut aliunde. Vnde medici ex conditionibus inuestigare solent causas, ut si iis cognitis, facilius iudicare possint, & discernere somnij proprietates, multa; de corporis temperamento, de morbis, & humoris redundantia, cum Galeno coniecturare solent. Nam si quis incendium per somnium videat, medicus iudicat eum flaua bili abundare. Si somnum, caliginem, profundas tenebras, funera, & res alias tristes, iudicat eum atra bili abundare: si pluviam, nives, grandines; pituita, siue phlegmate frigido. Quod si somniet se valere, aut velocissime currere, signum est levis, & temperatae complexionis; si vero grauius onera ferre, magnoque pondere premi, & grauati, aut in angustiis loci ubi vix se monere queat, versari, signum est, vim animalem multitudine humorum grauari: si tandem somniet se versari in fumo, aut coeno, signum est, humoribus putridis abundare. Talis ergo diuinatione naturalis ex somnio est licita.

Cuius fundamentum possumus habere in Scriptura Sacra, I. Reg. 19. ubi Samuel Propheta dixerat ad Saul: *Dimittam te mane, & omnia, quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi.* Quæruunt interpretes, quænam illa fuerint, quæ Saul in corde suo habebat. Respondent aliqui, fuisse asinas, quas inquirebat, quasi tam parcus esset Saul, ut omnia eius vota, ac studia, solum ad paternas asinas inueniendas colligaret; nec quidquam altius meditaretur. Verum, hæc expositio repugnat Scripturæ Sacræ: nam postquam Samuel dixerat: *Omnia, quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi*, protinus subdidit: *& de asinis, quas perdidisti, ne sollicitus sis, quia inuenta sunt.* Quasi has ab illis, quæ indicanda promiserat, separaret.

Verior itaque est opinio aliorum, fuisse regnum, quod iam Saul animo agitabat. Ita censet Auctor quæstionum Hebraicarum: *Erat inquit, in corde Saul, sicut Hebræi tradunt, quod*

Rex futurus esset: quia viderat per visum, se in vertice arboris palme collocari, quæ visio signum regale fuit. Quam opinionem Rupertus, Rabbanus, Hugo Cardinalis, Dionysius, & alij sequuntur. Potestque confirmari à simili: sicut enim Moyses, antequam populum liberaret, credebatur futurus populi liberator, iuxta illud S. Stephani Actor. 7. n. 25. *Existimabat autem intelligere fratres: quoniam Deus per manum ipsius, daret salutem illis.* Siue hæc opinio orta fuerit ex nimia elegantia, quam Moyses adhuc infans habuit, teste D. Paulo ad Herb. 11. ut voluit S. Chrysostomus, Theophylactus, Oecumenius, Theodoretus, D. Isidorus, & Lyranus. Siue ex peculiari reuelatione facta parenti illius per quietem, ut refert Iosephus lib. 2. antiquit. cap. 5. Ita plane & Saul, aliquam futuri regni notitiam habere potuit, siue ex corporis elegantia, siue ut putant Hebræi, ex aliqua admonitione per somnium collecta. Nam ex somniis interdum veri rerum euentus præsciuntur, ut docet Tertullianus lib. de anima, cap. 46.

Corollarium III. Quando probabile non est, somnium esse a Deo, non est licitum ex eo prænotationem sumere de futuris liberis. Et hoc ut plurimum contingit in somniis foeminarum: nam somnia à Deo venientia, non solent immitti foeminis, sed viris. Sic de exaltatione Estheris immissum fuit somnium diuinitus Mardocheo, Esther II. *Vidit somnium, Mardocheus filius Iairi.* Et cur non potius ipsa Esther somnium hoc vidit? siquidem somnium de exaltatione Iosephi, ipsi Iosepho immissum erat, Genes. 37. *Putabam inquit, nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.* Cur ergo similiter Esther ipsi, non fuit somnium immissum de re, quæ pertinebat ad ipsam? sanè: quia somnia à Deo venientia, id potissimum habere solent quod inuitatis suspicionem fugiat, propter quod, non immittuntur foeminis, sed viris.

Pruden-

Prudentissima erat supra omnes homines Virgo MARIA, & sapientissima; & tamen cum ad illam mittendus esset Angelus, non in somno, sed in vigilia apparuit, Luca 1. *Missus est Angelus à Deo in ciuitatem Nazareth ad Virginem.* De Iosepho autem dicitur Matthæi 1. *Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph.* Et cur Ioseph in somniis; MARIA autem non nisi vigilanti Angelus apparuit? Respondet Euthymius in Matthæum: *Quia virgini quidem manifesta opus erat visio, propter rei, quæ significabatur nouitatem: Ioseph autem, videns quidem veri tumorem, cognitam tamen habens vitam virginis puritatem, ac innocentiam, alio modo facilius erat crediturus, tanquam qui somnia probe nouerat diiudicare; ideo in somnis Angelum vidit.* Licet itaque Virgo MARIA, & sapientia, & prudentia vniuersos homines longè antecelleret; quia tamen somniorum diiudicatio superat virtutem foemineam, noluit Deus, ut illi tanti Sacramenti reuelatio in somnis fieret, sed visione clara; Iosepho autem optimè de MARIA virtutibus informato, & facili ad credendum de illa quæuis magna, in somnis Angelus appareret.

Quo exemplo prudentissime cauit Deus, ne aliarum foeminarum somnia credantur, quando & diuinitus matri suæ, nihil mundo dicendum in somnis reuelauit. Huc spectans Ioel cap. 2 dicit: *Et erit post hæc, Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filia vestra, senes vestri somnia somniant.* Ecce non omnibus omnia dona Spiritus Sancti promissa sunt, sed donum Prophetiæ, & viris, & foeminis, dum dicitur: *Prophetabunt filij vestri, & filia vestra;* somnia autem diuina solis viris, & quidem viris maturioris ætatis, dum dicitur: *Senes vestri somnia somniant.* Vbi D. Hieronymus in citatū locum sic fatetur: *Neg. verò omnis, qui accepit Spiritum Sanctum, statim habet gratiam spiritualem, sed per effusionem Spiritus Sancti, diuerfas*

gratias consequetur. Alij prophetiam, ut filij, & filia, qui maioris sunt meriti; alij somnia, ut senes iam profectionis ætatis.

Corollarium IV. Quando probabile est, somnium non esse à Deo, tunc diuinatione futurorum ex tali somnio est peccatum mortale. Ratio: quia somnia, naturā suā non possunt futura præagere: neque etiam ut à causis naturalibus proueniunt: ergo solū ex directione Dei, aut malorū spiritum. Vnde quando non est probabile, somnia esse à Deo, qui ex illis præsumit diuinare, subiicit se disciplinæ diaboli, eique tribuit futurorū prænotationem, quod grauius prohibetur Leuitic. 1. *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Vnde licet ex somniis, possit aliqua suspicio de futuris contingentibus desumi; non tamen certa cognitio de illis haberi potest, cum multæ sint somniorum causæ, ut homo utatur libero arbitrio, quod nō tollitur per aliquas corporis qualitates, ex quibus somnia perfici possunt. Dixi, communiter loquendo, quia interdum potest esse peccatum solum veniale. In primis, ratione simplicitatis, quando scilicet homo simplex, & rudis, facile putat somnium esse à Deo. Secundò, quando leuiter somniis fidem adhibet. Tertiò, si propter somnium meruat aliquid aduersi, vel speret aliquid prosperi, cogitans secum, licet sine vilo fundamento, illud somnium fortè à Deo immissum; ideoque aliqua facit, vel omittit, modo id, quod facit, vel omittit, non sit malum, aut contra præceptum Dei, & Ecclesiæ.

Sic Genes. 41. Pharaon somniabat, se stare super fluium, de quo ascendebant septem boues pulchræ, & crassæ nimis, & pascebantur in locis palustribus. Aliæ quoque septem emergebant de flumine, sædæ, confectæque macie, & pascebantur in ipsa amnis ripa, in locis virentibus: deuoraueruntque eas, quarum mira species, & habitudo corporis erat. Pharaon Rei nouitate perturbatus, dicit Sacer

Diuinatione futurorum ex somnio non adeo est peccata, minora.

Somnia à Deo venientia foeminis immitti non solent.

Mulierum somniis non est credendum.

Saul regni animo agitabat ante quam eligere retur.

Moyses antequam liberaret populum credebatur futurus liberator.

Ioseph & Daniel peritissimi somniorum interpretes.

Sacer textus: Misit ad omnes coniectores Egypti, cunctosq; sapientes, & accersit ut narraret somnium, nec erat, qui interpretaretur. Solus Ioseph ex vinculis eductus, mysterium somnij intellexit, & Pharaoni edisseruit. Nabuchodonosor quoq; somnium habuit, quo vehementer exterritus, memoriam eius penitus amisit, convocatisq; ariolis, magis, & maleficis, atq; Chaldeis, urgebat eius manifestationem: *Vidi inquit, somnium, & mente confusa ignore, quid viderim.* Solus Daniel vnus de captiuis Iuda, nihil prius à Rege audiens, & somnium proposuit, & somnij interpretationem adhibuit. *Somnium inquit, tuum, & visiones capitis tui, in cubili tuo huiusmodi sunt & interpretationem quoq; eius dicemus coram te Rex.* Res stupenda cur à Pharaone somnium non fugit; à Nabuchodonosore verò fugit? Pendite vtraq; somnia, & mysteriū intelligitis. Pharaon somniauit calamitatē venturā, vt ei prouideret; Nabuchodonosor autē somniauit regnorum vanitatem, ac excidium prorsus irremediabile; & ideo Pharaon remissionem somnij sui habuit, vt prouideret; Nabuchodonosor verò oblitus est, vt ex oblivione intelligeret, nihil esse regna, nihil eorum gloriam, eaq; sic pertransire, vt neq; memoria eorum amplius remaneat. Ait Philo lib. quod Deus sit immutabilis: *Nihil est in humanis rebus, ac negotijs, præter umbram, auramq; leuissimam, sine mora præteruolantem, currunt enim vltro citroq; tanquam æstuaria.* Præclare satis: nam quid per æstuaria, nisi marinos fluctus intelligit, vltro citroq; resurgentes, modò aquis opplentes terram, modò siccam eam relinquentes.

Regna m. di paleis eo parantur.

At, meā sententiā verius dixisset, si illa comparasset paleis, illisq; in litus ab æstibus projectis, quæ in montes exurgentes, ita leues efficiuntur, vt vel leuissimo flante vento arripiantur, ac in nihilum redigantur, nec amplius appareant. iuxta illud Daniel. 2. *Contrita sunt pariter ferrū, es, argentum, & aurum, & redacta in favillam, quasi æstina arca, quæ rapta sunt*

à vento, nullusq; locus inuentus est eis. Quasi diceret Propheta, rapta sunt à vento, quia nullus locus recipere volebat favillas illas, ac reliquias, quæ ex statua illa grandi Nabuchodonosoris remanserant. En mira calamitas! corrunt Reges, gloria eorum, in pulverem redigitur: & insuper talis pulvis à nullo recipitur, non solum, non locum, non focum, non amicum, non propinquum inveniunt, qui eos recipiat, qui vicem eorum doleat. Vnde ergo tantum malum? sanè, quia multi Reges sunt, Dei inimici; & sic ita corrunt, vt nullus eis amplius in terris locus inveniatur. Quod D. Ambrosius libro de Nabuchodonosor. cap. 6. ponderans, canes sanguinem Regis Achab linxisse, quia non fuit, qui eum colligeret, sic dicit: *Multos Reges gentiū propter perfidiam Dominus fecit esse captiuos. Achab Regem celestibus ingratum beneficijs, ita iussit occidi, vt canes eius vulnera lamberent: etenim quia pauperis vineam concupierat, nequaquam tantis opibus expletus imperij, infra omnem inopiam, redactus à Domino, non qui vulnera eius lavaret, inuentus est, non qui corpus operiret, defecit citra eum hominū humanitas, canum successit asperitas, dignos planè sui ministros funeris avarus inuenit.*

Pereurrite historias Regum, ac Principum superbiorum, & crudeliū, & facile inuenietis ita eos esse fractos, & infractos, vt post illos occisos, & excisos, nec terra superesset, quæ eos cooperiret; imò nec etiam post mortem tuta eorum corpora, ab inimicis fuere. Cambises Persarū Rex, Cyri filius, ab Amaso Egypti Rege elusus, cum bellum ei inferret, & exanime reperisset ipsius corpus, vt refert Herodotus lib. 3. sepulchro eruit, verberibus affecit, acutis feramentis dilaniavit, & tandem in cinerem redegit. Artaxerxem Bagoas Eunuchus occidit, & vt refert Elianus lib. 6. variat, histor. cadaver ei feris dilaniandum, devorandumque proiecit, ac tandem ex femoribus ei manubria gladiatorum fieri curavit. Galba

Reges post mortem summa ignominia affecti.

Galba Romanorum Imperator à militibus occisus, ita ab illis post mortē miserè tractatus est, auctore Xiphilino in eius vita, vt capite abscisso, corpus eius miris, ac propemodum infinitis contumelijs afficerent: imò Ortho illud sibi oblatum, cum ludibrio circumferendum mandans, tandem lixis, calonibusq; donauit. De Vitellio pariter refert Thomas Treter, Ab hostili exercitu in Urbem irumpente à latebra extractus, ligatis post tergum manibus, iniecito cervicibus laqueo, lacerata veste, semipudum in foro traxerunt, mucrone sub mentum posito, quibusdam cæno, & stercorebus incessantibus, alijs incendiariū, helluonem, ebriosum, vociferantibus, tandem ad Germanianas scalas raptus, infinitis verberibus cæsus, perijt. & tandem ne quid ad crudelitatem decisset, vltimò post mortem: *Vtco tractus, in Iberiam proiectus.* Non dissimilem passus est fortunam Clodius Albinus, cuius corpus ante prætorium, ad fætorē vsq; iacuit, laceratumq; à canibus, tandem in profluentem coniectum, vt interim præteream Domitianum à suis occisum, Commodum strangulatum, Pertinacem confossum, Pescennium decapitatum, Caracallā horrendè trucidatum. Macrinum, Heliogabulum, Alexandrum Severū, Maximinum, Gordianum, qui omnes miserabiliter vitam finierunt, sepulturaq; caruerunt. Percunt ergo misere Reges, & ita pereunt, vt quos prius totus non capiebat orbis, miseri postea nec locum amplius in illo inueniāt. Merito ergo Nabuchodonosor somnij sui oblitus fuit, cui interpretationem non Magi, non Arioli, non Chaldaei voluptatibus affluentes; sed Daniel in dura captiuitate gemens affectus est: quia sola tribulationes dant intellectum, per easq; Dei cognitio aperitur.

Manasse captus & victus in Babylone ductus est.

Vultis adhuc certius documentum huius veritatis, recurrite ad Scripturam Sacram, quæ 2. Paralip. 33. dicit: *Principes exercitus Assyriorum*

ceperunt Manassen, & vinculum catenis, atq; compedibus, duxerunt in Babylonem. Et recolligite huius Regis anteriorem viam, peiorem non inuenietis vnquā. Rex iste fuit idololatra, Sanctorum occisor, usque ad Sacerdotem templi violator, legum eversor, nec cogitari potest malum, quod non fecerit in delicijs existens. At verò in vinculis coangustato quid Regi idololatæ, impio, & summo Dei inimico, qui tantum sanguinem Sanctorum, ac innocentum effuderat, vt ad os vsq; nataret Ierusalem? 4. Reg. 23. Equidem intellectus, ait Scriptura. Sacra: *Qui postquam coangustatus est, grauit Dominum Deum suum, & egit penitentiam valde coram Deo Patrum suorum.* Ecce qui in delicijs suis surdus, & cæcus, Prophetas Sanctissimos occidens, cum in nomine Domini coarguentes, postea in vinculis existens, factus est videns, oculos habens apertos, mirabilia opera exercens virtutis, propter quod humiliatus, & vere contritus misericordiam Dei inuenit.

Corollarium V. Somnijs demoniacis fidem dare, est superstitiosum, graveq; peccatum, ac Religioni contrarium. Ita habetur in cap. Episcopi. 26. qu. 5. Et quidem, si præcedat pactum demonis, promittentis respondere per somnia; vel si recurratur ad demonem, pro eius interpretatione, aperte constat, esse peccatum superstitionis. Item, si pactum tacitum sit, quod tunc intercedit, dum quis nihil de Deo cogitans, nec rationem habens ad credendum, somnia esse à Deo, illis adhibet fidem. Ratio: quia somnia vt signa sunt, sunt signa ad placitum; & ideo cognitio quæ ex illis sumitur, est per modum disciplinæ, in qua discipulus credit magistro: qui non est Deus, cum nullum sit indicium, vt supponitur: ergo eo ipso erit à demonibus, cum debeat esse ab aliquo intelligente: & sic in tali casu, aut expresse, aut tacite invocatur demon.

Somnijs demoniacis fidem dare est superstitiosum.

R

ARTI-

ARTICVLVS II.

Solvuntur obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem

Objicitur. Non possumus cognoscere, an somnia sint à Deo, vel ab Angelo lucis, aut à dæmone: ergo illis nunquam fides danda est. Respondetur negando antecedens: nam certis indiciis observatis, possunt cognosci, an sint à Deo, vel à diabolo. *In primis* observando, quid in ipso somnio accidat: si enim accidit aliquid turpe, & inhonestum, signum est, illud non esse à Deo. *Deinde*, si somnium sit suave, & relinquat animum devotum, beneque dispositum ad devotionem, videtur esse à Deo. *Præterea*, quæ sit materia somnij: nam si ad malum inducit, non est à Deo; vel si foveat vanitatem, curiositatem, &c. Quod si ad bonum invitet, credi potest esse à Deo, licet illud bonum, ad quod somnium invitat, sit cum humilitate, & timore præstandum: quia dæmon aliquando se in Angelum lucis transformat, quod facilius homines decipiat. *Insuper*, quid remaneat post somnium: nam si post somnium animus maneat confusus, turbatus, & segnior ad bona opera, signum est esse à dæmone. *Tandem*, quando dubium est, an somnium sit à Deo, vel à dæmone, præsumi potest, quod sit à dæmone: quia quando Deus immittit somnium, simul certum reddit hominem, quod ab illo immittatur. Ita communiter Doctores.

QVÆSTIO VII.

Quid sit vana observatio.

Vana observatio
quid sit.

Suppono I. Vanam observationem esse superstitionem, quæ media inutilia adhibentur ad præstandum, aut omittendum aliquid, ad quod illa media nec à natura, nec à Deo, nec ab Ecclesia vim habent. v. g. dum quis medijs vanis, & inutilibus, contendit acquirere bona temporalia, ut sanitatem, scientiam, &c. vel aliquibus verbis intendit alligare dæ-

monem, illumque includere annulo: aut certe ex consideratione alicuius eventus casualis, conijcit aliquid prosperi, vel adversi, indeque actiones suas moderetur. v. g. si manè domo egressus sternutaverit, & ideo credit, hac die omnia sibi prospera evenitura: aut videns crucem, vel sepulchrum, mortem sibi, aut suis amicis imminere præsumat. Vnde vana præsumptio videtur coincidere cum divinatione. Distert tamen ab illa, per hoc, quia vana observatio ad opus observantis, scilicet ad obtinendum aliquem effectum externum, ut sanitatem corporis, progressum vitæ, scientiam rerum, &c. iam autem divinatio refertur, in cognitionem rerum singularium, modo indebito consequendam, potiusque in speculatione, & cognitione: quam in opere consistit.

Suppono II. Vanæ observationis tres esse species, nimirum artem notoriam, observationem sanitatum, & observationem futurorum eventuum, ad quas ceteræ omnes facile reducuntur. Porro *ars notoria*, est actio superstitiosa, quæ aliquis procurat, & credit se posse consequi, v. g. Scientiam rerum naturalium absque labore, mediis quibusdam actibus inutilibus, ut faciendo tot ieiunia, applicando quadam signa, vel protegendo aliqua verba superstitiosa, & ignota, aut aspiciendo speculum, credens se posse donari scientiâ infusâ. Et talis superstitio est peccatum mortale, quia continet tacitam cum dæmone societatem, tribuens illi, quod Dei proprium est, cum solus Deus possit infundere scientiam. Vnde ista superstitio vocatur *clavicula Salomonis*; ab alijs autem *scientia Paulina*: quia dæmon decipit multos, ut putent hæc media, ad acquirendam scientiam infusam, à Salomone, vel à D. Paulo tradita esse, quod merum figmentum est. Plerumque ergo fit, ut dæmon homines talibus medijs vtentes, & credentes in vadat, ac mediante eorum lingua loquatur, disputetque de rebus naturalibus,

Vana observatio
sanitatum
tres species
habet.Vana observatio
futurorum
eventuum
quid sit.

ralibus, ita ut illi homines illi à dæmone, putent se ea omnia scire, quæ alij per multos sudores acquirunt, cum in rei veritate nihil sciât. Quod inde facile constat, quia plerumque eiusmodi homines, præmissâ sufficienti confessione, & adimpletâ poenitentia, manent æque rudes, sicut antea fuerunt.

Vana observatio
sanitatum
quid sit.

Vana observatio sanitatum, est superstitio, quæ adhibentur aliqua vana, & inutilia media, tanquam causæ efficientes, v. g. ad sanandos morbos hominum, aut animalium: sistendum sanguinem, mitigandos dolores, conservandam vitam, aut valetudinem, ad præstandum se immunem contra hostium lusiones, aut casus fortuitos, & similia, ut sunt herbarum, lapides, verba, characteres, imagines astronomicæ, sub certa constellatione fabricatæ, ut si quis sub signo leonis, sculpat in auro figuram leonis, quam dicunt valere communiter contra hidropem, pestem, & febres.

Denique *vana observatio futurorum eventuum*, est superstitio, quæ ex consideratione alicuius eventus fortuito occurrentis, conijciunt homines superstitiosi, quid sibi futurum sit, prosperum, aut adversum, v. g. si quis domo egressus, pedem offendant, & ideo domum revertatur, metuens sibi iter infaustum fore. Aut si calceos induens sternutet, & propterea in lectum redeat, ut omen avertat: aut si egresso foras, occurrat *Virgo*, & inde existimet diem fore sterilem; prosperum autem, si occurrat *meretrix*. Aut si quis putet aliquos dies sibi infortunatos, ut nonnulli putant esse diem *martis*; aliquos autem felices, ut diem *Lunæ*, & *Iovis*. Item infaustos dies, v. g. *Veneris*, ad præcendendos vngues, & diem *Sabbathi*, ad nendum, ob honorem Beatæ Mariæ Virginis; cum tamen alia opera servilia tunc fiant. Nam ista signa talium eventuum, neque à natura, neque à Deo instituta sunt, proinde superstitiosa; & ideo homo eiusmodi su-

perstitionibus vanis dans fidem, non est liber à peccato mortali, nisi illi excuset aut ignorantia invincibilis, aut inadvertentia; aut parvitas materiæ. Ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 96. art. 3. Non est tamen superstitiosum, observare menses, dies, & annos, quibus aptior sit cæli dispositio ad opera exercenda; quemadmodum & in alijs rebus naturalibus, licitum est observare tempora congruentiora aliquibus rebus agendis, ut purgandis corporibus vere, colligendis herbis in solstitio. &c.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Vana observatio definitur sic à D. Thoma 2. 2. quæst. 96. art. 1. & 2. *Vana observatio est superstitio, in qua media inutilia adhibentur ad præstandum, vel omittendum aliquid, ad quod illa media, neque à Deo, neque à natura virtutem ullam habent. Sicut v. g. dum lufores mutant locum, aut surgunt, ut malam fortunam evitent.* Vnde enumerata species vanæ observationis, sunt peccatum mortale ex genere suo, quia cum dictæ circumstantiæ, & ceremoniæ, non sint institutæ à Deo, neque ab Ecclesia, sequitur, quod sint à dæmone inventæ. Ceterum ex duplici capite potest fieri, ut sint tantum peccatum veniale. *Primo*, si id fiat ex ignorantia invincibili, & bona fide. *Secundo*, si id fiat ex intentione dantis operam huiusmodi vanitatibus, non tanquam efficacibus, sed ex quadam levitate. Ex hac conclusionem deducuntur corollaria.

Corollarium I. Qui adhibet imagines, aut characteres inscriptos Sacris verbis, aut signo crucis, certum cum fiducia evadendi ab hoste, aut expellendi morbum, aut non moriendi sine præmissâ confessione, committit superstitionem. *Ratio*: quia omnia hæc, non sunt causæ talium effectuum. Ita Navar. cap. II. n. 34. Potest nihilominus evitari superstitio, in imaginibus, aut Scripturis Sacris adhibendis,

Vana observatio
sanitatum
definitio.In vana observatio
non semper
committitur
superstitio.

hibendis, vel ad collum portandis. I. Si nihil falsi contineant contra Scripturam Sacram, aut contra auctoritatem Ecclesiae. II. Si nihil in ijs reperiat spectans ad demonis invocationem. III. Si non scribantur nomina ignota, vel alij characteres, praeter signum Crucis. IV. Si non ponatur spes in modis scribendis, unde superstitionem committit, qui dicit Evangelium, quod ad collum portat, debere scribi in charta Virgine, aut tali hora, vel tempore. V. Si in ipsis non connotentur haec, videlicet, quia apud se ipsas Scripturas tulerit, aut has preces recitaverit, tale malum evitabit, v. g. *Non morietur in bello, aut in peccato, aut consequetur sanitatem.* Nam ista omnia superstitionem redolent: quia Deus nullis verbis temporalem effectum infallibilem pollicitus est; imò cum bona temporalia plerumque nobis sint perniciofa, merito Deus illa nobis denegat.

Et tamen eo iam devenit hisce temporibus moderna Christianitas, ut etiam magos, & ariolos consulere multi non erubescant, certosque ab illis characteres accipiant, quasi eosdem portando, instar Aiacis, licet intermedios hostium cuneos, invulnerabiles evadere debeant, elusi forsitan pessimo pseudo Christianorum exemplo, qui licet talia faciant, videntur esse viri probi, humiles, modesti, & a vitijs abstinentes. Verum hoc est subtile stratagemma demonis, quod ubi unum vitium animatus in homine radica verit, quiescat, nec ad alia impellat. Gravis animi morbus est, inveteratum vitium, & durum, ut avaritia, ut ambitio nimia, ut ambitiosior luxuria, ut detractio petulantius effusa. Haec ubi semel ceperint, animum implicuerint, ac frequent repetitione totum impleverint, perpetua eius mala sunt. Paucis dicam, morbus animi est consuetudo vitij in pravo pertinax. Affectus sunt motus animi improbabilis, subiti & concitati, qui frequentes, neglectique, sceleris pravae consuetudinis morbum. Quomodo distillatio vna, nec

adhuc in morem adducta, tussim, causat; assidua vero, & vetus phisim affert. Ita plane mali affectus, crebra repetitione, in vitiosam consuetudinem, in morbum propè irremediabilem transeunt. Non curat itaque capitalissimus hostis infernalis humani generis, ut a nobis extorquat varios affectus, in diversa vitia sparsim errantes, dummodo unum aliquod multiplici repetitione haerenter figat, & altè repetita consuetudine firmet. Peregrinari in hominibus saepe negligit; habitare tamen quasi inquilinus semper appetit, licet in vno solum affectu domicilium fixerit.

Sistite hic vestris obtutibus, miserum illum hominem, diu a demone perenniter obsessum, in quo quia diuturnum fixerat domicilium, difficillime se ab illo expelli patiebatur, sed totis tartarorum viribus, Divinae omnipotentiae oblectari praesumebat, Luca II. *Erat Iesus ejiciens demonium, & illud erat mutum.* Interpretes Scripturae Sacrae, ingeniose obsequantes, per illam vocem *erat*, reluctanter demonis excantandi obstinationem denotari, arduamque illius expellendi difficultatem insinuari. Nihil erat Christo Domino, vero Deo difficile, qui toto cognatae omnipotentiae adnisi miracula patrabat; difficultatem tamen hominibus repraesentat, ut ostendat, quam sit de se arduum, quod assidue assuevit, aliquando relinquere. Imò res admiratione digna, quod demon iuratus hominum hostis, linguam illius hominis diabolico impedimento ligaverit, quo illum elinguem, & mutum redderet. Nonne magis e re diaboli fuisset, ut potius lingua muto solueretur, lingua inquam seelerum officina, & delictorum matrix, ac domicilium iniquitatis. Nam in homine muto petiuria vacat, contumelia, & detractioes oriantur, & alia sexcenta oris vitia, prolixa recensitione necdum plenè libera. Quare igitur Christus morti linguam referavit, virtuti frequentius insidiantem? quam malus demon taciturnitate obfignaverat, quae malitiae fundamentum.

Demon
du obfignat
hominem
d. ficill n e
expellitur

Diabolus
vno vitio
radicato in
homine
quiescit.

diabolus
vno vitio
radicato in
homine
quiescit.

mentum vulgo nominatur? Vel certe, si astutus demon per vsum linguæ intravit in illum hominem, cur aditum clausit, ne alia quoque vitia per linguam valerent subintrare. Ne mireremini: ita insolenter pius solet esse demon, & humanæ malitiæ avarus, ut vno vitio, per quod intravit contentus, cæteris apertas fores benignè claudat.

Pulchrè id elucidat Hugo, in hunc modum hac de re philosophando: *Erat Iesus ejiciens demonium, & illud erat mutum, id est, mutos faciens: & cæcum, ut dicitur Matth. 12. Sed quare hos sensus potius; quam alios impedit diabolus? odii nequitia demonis alterutrum ingressum, per quem rediturus erat, opprobriavit auditum, & visum, & tertium, id est linguam.* Palam ostendens non esse demonis benignitatem, oppilare plurimum vitiorum ingressum; sed nequior sanctior est, dum aditum ad illa præcludens, ipse quasi vno solum contentus, intus diu manet. Agat enim intus radices unum duntaxat vitium, præcludantur medicinae fores, tamen unum solummodo medullitus diu incorporatum, perniciosius est de inolitata consuetudine; quam pluralitas de noua repentina numerositate. Quippe tam saepe versutus demon ambit in hominibus multijugam semel delictorum pluralitatem, quæ post commisionis voluptatulam, rædium sui faciunt; quam unum duntaxat vitium altè radicatam, & quod diuturna consuetudine velut in naturam abit. Et ideo malignus demon, licet per linguam intraverit, muta taciturnitate linguam obfignat: quia licet simul alijs linguæ delictis aditum claudat, sat est intus diu manendo aditum præcludere, & exitum oppilare; quo diutius hæreat, & per diu inibi clausus maneat.

Superstitio
sum est di
stantu ho
minu vulne
ra lanare.

Corollarium II. Superstitio est, ad sananda hominum vulnera, in loco distanti existentiam, applicare remedia gladio, aut lignis sanguine infectis. Ratio: quia omnis effectus, aut est a causis naturalibus, aut a Deo,

aut a malo spiritu. Sed prædictus effectus non potest esse a causa naturali: quia nulla causa naturalis agit in distans; sed per contactum. Non potest etiam esse a Deo: quia dum non constat ex Sacra Scriptura, vel ex traditione Ecclesiae, aliquem effectum esse a Deo, non debemus illum Deo tribuere, imò neque verisimile est, Deum, aut bonos Angelos, hæc passim per quoscunque homines operari. Unde sequitur huiusmodi effectum esse a malo spiritu, ex pacto saltem tacito cum ipso. Et tamen pro dolor, passim hæc fieri spectamus, & lugemus: facile homines credunt diabolicis inuentis, nec ea contra vetitum Ecclesiae adhibere verentur, ut suæ corporali consulant salutem, graviora animæ vulnera nihili aestimando.

Hic est profecto mortalium genus, ut in vitia violenter ruant; a licitis vero, & quandoque impetatis abhorreant. Caduca enim & nullius pretij terrena, ita humanos sibi attulerunt affectus, ut in his servandis, vel acquirendis, facile molestissimus deuretur labor. Punctum est, quod ferro, & igni partimur, & quidem euandum: ut voluptatibus adulemur, terra proscinditur, maris profundum turbatur, & de ultimis finibus caræ afferuntur deliciae, quibus infanior inardescat appetitus, & ipsa difficultate irritetur gustus: nullis pudet corporis, & animæ incummodis ambitioni inferuire, nullis difficultatibus salutem corporis providere; cum tamen animæ salus pretio sit aut exiguo, aut penitus nullo. Dicitur Terrullianus adversus Gnosticos, cap. 7. *Ab eo dignissimum creditum est, studiorum experimentum committere artes, corporum, & vnum præstantiam expendere præmio indice, spectaculo iudice, sententia voluptate: quæ nonnulla sunt prælia, nonnulla sunt vulnera: pugni quasi sunt, calces arietant, astus dilaniant, flagella dilacerant; nemo tamen agonis præsidem fugillauerit, quod homines violentia oblectet.* Ecce voluptatis veneficio, nulla videntur vel vrgentissima prælia,

Homines
in vitia violenter
ruunt.

lia, extima putantur vel altissima vulnera. Iam cuius causa hæc omnia delusi homines non solum patienter perferant, sed ardentem exambiant. Respondet Septimius: *Quantū liuores isti, & cruores, & vibices negotiantur, intendis, coronas scilicet, & gloriam, & dotem, privilegia publica, stipendia ciuica, imagines, statuas, & qualem potest præstare seculum de fama aternitatem, de memoria resurrectionem.* Exponunt ergo homines audacter vitam, ut æternum sui nominis perennitatem comparent memoriam: certò emant resurrectionem umbratilem, cum oblata minori pretio respuant veram. Saluti corporali consulitur, lætitiæ ac voluptatis sæpè dispendio; cum tamen res corporis, somnia sint, res animæ veræ.

In lege veteri, si quis præter intentionem occidisset hominem, ad refugij ciuitates aufugiebat, inter quarum mœnia ita continebatur inclusus, ut ne pedem ei efferre licuerit: quia licet sanguinem innoxie sudisset; occidi tamen poterat extra muros inuentus. Quocirca ibi degere cogebatur, à patria, consanguineis, charisque amicis seiunctus, vsque ad Summi Pontificis obitum, inquit Sacer textus: *Stabit in ciuitate illa, donec flet ante iudicium, causam reddens facti sui, & moriatur Sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore.* En, quam arcta homicida ille detinebatur custodia, ita ut ei non liceret ciuitatis mœnia egredi; hæc tamen omnia non inuitè sustinebat, ut vitæ temporali prospiceret. Nam licet magna sit homini molestia, à charis pignoribus seungi, à partia à diuitiarum commodis separari, angustissimisque terminis contineri; verumtamen amor vitæ, omnia hæc leuabat, & patienter suadebat sustineri. Scribit Abulensis q. 6. *Cum aliquis occisor inuoluntarius confugisset ad loca ista, & ventilaretur causa de homicidio; si absolueretur, reducebatur per sententiam in urbem, ad quam confugerat, & manebat ibi vsq; ad mortem summi Sacerdotis; si autem aliquando extra loca ista reperiebatur, poterat impune occidi. Qui*

ergo mortis à se auertere gestiebat, periculum, extra urbis mœnia non progrediebatur, & ne temporali orbaretur vitæ, omnia vitæ respuebat commoda. Ut hinc virtutis affectus confundantur, quādo oscitante virtutis studium tractant, cum vitæ tutamentum, & vulnerum curatio, nes magnis interdum incommodis emant.

Corollarium III. Superstitiosum est, quando in publicis supplicationibus, imago alicuius sancti projicitur in flumen, ut pluat; aut reponitur in ripa, donec pluat: aut dum quis putat, tot orationes, v. g. sex, & non plures, nec pauciores, recitandas esse: aut candelam debere esse tamæ longitudinis, & non minorem, nec maiorem; & talis, nec alterius omnino coloris. Et tamen hæc interdum sunt in pagis, & paruis oppidulis, ob imperitiam Sacerdotum, qui non ut debent, populum in rebus ad cultum diuinum pertinentibus instruunt. Bona quidem est humilis, ac deuota oratio, sed debito modo dicenda: grata Deo piæ supplicationes, sed sine admixtione vilius superstitionis; hæc autem pendunt ex doctrina pastorum. Nam qualem populum Rectorem habet, tales in se mores efformat. Sic sub modesto indice floret iustitia, sub venalitate viget libera fronte insolentia; & quidem, si priuatos solum inquinauerit culpa, adhuc morbis adhiberi poterit medicina; at si medicus pestilenti humore fuerit attaminatus, dum adsciscitur in salutis subsidium, mortis inuenitur augmentum, grauiusq; laboratur quādam damno, de adhibito infirmitatis remedio. Si rapinas exercuerit priuatus, iusta querela appellabit ad iudices; at si in ipsis tribunalibus vigeat rapina, æquitatis prorsus peribit causa: corrupti iudices ciuitatis sunt pestes, & quod in priuato morbus, in ministro reperitur excidium. Audite Senecam epist. 114. ubi dicit: *Rege incolumi, mens omnibus vna est, amisso rupere fidem: rex noster est animus, hoc incolumi cetera manent in officio, parent, & obtem-*

Superstitio-
li est proj-
ere imagi-
nem infla-
mentū vt
pluat.

Homicida
in veteri le-
ge non po-
terat extra
mœnia ci-
uitatis
egredi

Privatorū
defectus fa-
cilè curan-
tur, magi-
stratuum
non item.

*& obtemperant; cum ille paulum vacilla-
uerit, simul dubitat; cum verò cessit volu-
ptati, artes quoq; eius, ædusq; marcent,
& omnis ex languidis fluxusq; conatus est.*
Non obest, hæc aut illam passionem,
aduersus æquitatem, & iustitiam in-
furgere, si animus incorrupte ius pro-
ferat, & in officio passionibus conti-
neat; verum si ipse animus impotens,
& passionum socius adsit, iam tota
affectu Respublica manufacta æqui-
tatem oppugnat, & rationem pugna-
cissime dehonestat.

Cunex Isra-
elitis de A-
gypto edu-
ctis, duo
tā in ter-
ram pro-
misionis
adierunt.

Equidem, quod respectu homi-
nis accidit, idem in republica tam po-
litica; quam Ecclesiastica euenire
solet, si electi ad virtutis, æquitatisq;
tutelam integri, & incorrupti sint,
floret iustitia, & priuata euincit ob-
stacula; verum, si æquitatis, & iusti-
tiæ tutores vitij subornati defle-
ctant, iam quod erat virtutis suffra-
gium, comuni malo in vitiorum
transit auxilium. Rem Scripturæ Sa-
cræ documento illustro. Promiserat
Deus Israelitis de Ægypto eductis,
terram Chanaan, lacte, & melle flu-
entem, numer. 12. *Mitte viros, qui
considerent terram Chanaan, quam datur
sum filiis Israël.* Et tamen nullus ex
illis, terram illam promissionis, præ-
ter Iosue, & Caleb, post longos
itineris labores, possedit, ut dicit Sa-
cræ Scriptura, numer. 14. *Omnes ho-
mines, qui viderunt maiestatem meam, &
signa, quæ feci in Ægypto, & in solitudine,
& tentauerunt me tam per decem vices;
nec obedierunt voci meæ, non videbunt
terram, pro qua iuravi patribus eorum,
nec quisq; ex illis, qui detraxerunt mi-
hi, intuebitur illam.* Quid causa è pec-
cauerat iste populus, quando bruta-
lem illum Deum, magno auri dispen-
dio sibi conflauit; & tamen pro tam
enormi idololatria, non omnis pu-
nitus est, sed solum aliqua eius pars.
Exodi 33. n. 28. *Ceciderunt in die illa,
quasi viginti tria millia de populo.* Pec-
cauerat iterum idem populus, in de-
serto, murmurans contra Moysen, &
Deum, numer. 21. *Cur eduxisti nos de
Ægypto, ut moreremur in solitudine; &*

tamen licet plures eorum venenatis
serpentibus lacerati sint, non omnes
dolore morsus occubuerunt; at verò
à possessione terræ promissæ, omnis
prorsus multitudo ablegata est. Quæ
huius diuersitatis causa? Hæc profe-
cto, quia alibi priuati de populo pec-
cauerant; hic verò ad referendam ve-
ritatem electi, & falsitate corrupti, ut
respondet citato loco Caleb: *Fratre-
s inquit, mei, qui ascenderant mecum,
dissoluerunt cor populi, quando post lu-
stram terram, retulerunt: Venimus
in terram, quæ reuera fuit lacte, & mel-
le, ut ex his fructibus cognosci potest; sed
cultores fortissimos habet, & urbes gran-
des, atq; muratas, numer. 13.* Vnde
Abulensis q. 6. sic exponit: *Dissolue-
runt cor populi, id est, timere fecerunt to-
tum populum: est sensus, quod ante hoc tor-
tus Israël erat confortatus ad introeundū
in terram Chanaan, credens hostes leui-
ter subijciendos eis; cum autem explorato-
res dixerunt, populum esse proceræ statu-
ræ, & quod non possent pugnare contra
eos, totus populus extimuit nimis, & li-
quesfactum est cor eius, atq; in dolorem,
& murmuratorem versi sunt.* Elegerat
ille populus exploratores, ad cognos-
cendam terræ bonitatem, sed cum
electi ad veritatem falsitate corrupti
redirent, totus populus cor amisit;
quia dum annuntiator veritatis errat,
totus facile populus ad extremam
ruinam facile deducitur.

Non videtur tamen damandam
esse de superstitione attem, inueni-
endi aquas sub terra latentes, adhibi-
ta virga salicea, vel amigdalina. Ra-
tio: quia hic effectus viribus naturæ
fieri potest in debita distantia, ob qua-
litates ab aqua in virgam, vel à virga
in manu hominis humidi existente,
in aquam transmissas: vel ob sympa-
thiam virgæ existentis in manu homi-
nis, talem complexionem habentis.

Corollarium IV. Non sunt da-
mandi superstitionis, simplices illi
homines, qui dant operam medendis
quibusdam morbis, v. g. rabido mor-
tui canis. Ratio: tum, quia id aliquan-
do permittitur ab Ecclesia, Tum, quia
fieri

Explorato-
res verita-
tis d. hanc
eff. fules.

Non est su-
perstitio
adhibita
virga sali-
cea inueni-
re aquas
sub terrâ

Modus co-
gnoscendi
eos qui vir-
tute demon-
is operan-
tur.

fieri potest, quod hanc gratiam gratis datam acceperint à Deo. *Tum*, quia nulla sufficienti ratione probari potest, horum officium esse superstitiosum, nisi ex circumstantiis id appareat. Examinandi tamen sunt diligenter ab ordinariis, antequam hoc munus exercere permittantur, videndumque est, an hoc faciant remedijs naturalibus, aut ex gratia gratis data; an verò ex pacto cum dæmone; nam in tali opere facile potest deceptio demonis contingere. Ita Nauar: cap. 11. n. 36. & Villalobos 2. p. tract. 38. diff. 8. n. 3. ubi refert indicia, quibus dignosci possit, an operentur virtute dæmonis. *Primo*, si sunt Hæretici. *Secundo*, si vtantur rebus vanis, tanquam ad id requisitis. *Tertio*, si talis homo affirmet se non posse operari coram aliquo, qui maiorem habet virtutem; quam ipse: nam si ipsius virtus sanandi esset à Deo, non impediretur per virtutem alterius. *Quarto*, si asserat, hanc virtutem habere filium septimum, quando inter ipsos non mediat aliqua foemina: quia hoc ridiculum est. *Quinto*, si asserat, se posse ingredi in fornacem incensam: quia hoc naturaliter fieri non potest, & ex alio capite nulla necessitas cogit, ad operandum huiusmodi miraculum. *Sexto*, si asserat se halitu, & insufflatione, aut saluam posse interficere aliquem, quia hoc malum est: mors enim innocentis peccatum est, & Deus non confert gratiam gratis datam, ad peccandum; neque etiam apparet, quomodo id naturaliter fieri possit, proinde patit suspicionem, quod hoc sit à Dæmone. Vnde confessarij magnam debent adhibere circumspeditionem, in absoluendis eiusmodi hominibus, qui ad sanandos morbos remedijs externis vtuntur, non habentibus virtutem naturalem, ad eos curandos, licet publice tolerentur, & permittantur: quoniam multa iustis de causis permittuntur, quæ licite fieri non possunt.

Foemina sanans morbos, non

Corollarium V. Foemina carminatrices, puta illa, quæ quibusdam orationibus supplicat Deo, vt me-

dicina naturales profint, quas applicant morbo, si solis orationibus licitis, sine vlla vana circumstantia vtantur, supplicantes Deo, vt per passionem Christi, profint medicina, quas applicant, non sunt damnanda superstitionis. *Ratio*: quia in tali casu, nihil mali reperitur, estque conforme pietati, effectum pijs precibus à Deo petere. Si verò preces quidem adhibeant, sed nullam applicent medicinam naturalem, quæ sit efficax ad eum morbum depellendum, credentes per sola verba obtinendam sanitatem, præsertim si aliqua vana circumstantia admisceatur, superstitionis sunt. *Ratio*: quia illa signa, aut verba, non habent vim naturalem ad eiusmodi effectum, neque præsumi debet virtus supernaturalis, nisi firmis fundamentis ostendatur: nam periculum est, ne dæmon assistat, huiusmodi foeminis taliter operantibus, proinde credendum illis non est: quia foeminarum ingenium est, virtuosos pretextus nequissimis ausibus miscere.

Sic quondam impia Iesabel in suis literis ad Optimates scripserat: *Prædicate Euangelium, & sedere facite Naboth inter primos populi.* 3. Reg. 21. O inauditam fallaciam astuta huius mulieris! mortem struebat innocentis Nabothi, totumque ordinem iudicalem exactissime fieri satagebat, & ieiunium præmisi mandabat. Quia tale solet esse mulierum ingenium, vt etiam in notissimis sceleribus virtutem simulent, *Prædicate ieiunium, & sedere facite Naboth inter primos populi, & submitte duos filios Belial contra eum, & falsum testimonium decant: Benedixit Deum, & Regem, & educate eum, & lapidate, & sic moriatur.* Videte, sub quor virtutum speciebus, mortem innocenti homini machinata est, vt raperet vineam. Ieiunium præmisi, primas sedes obtulit, tandem mortem induxit. Quod respiciens Rupertus dicit: *Hoc modo hypocrisis Deo odibilis, pulchre palliata incescit, specioso quasi ordine iudicij, vt non tantum occideretur, tanquam vir iustus ab iniustis; sed tanquam reus à iustis iudicibus ieiunantibus, & in*

semper eul-
pade lunt

Iesabel falsis testimonij Naboth occidit.

Iobo vxor mortem periuadet

Iasciuus animus rebus diuinis abutitur,

ieiunio animas humiliantibus, & prædicationibus ieiunium. Et quid ieiunio cum periurijs, cum falsis testimonijs, cum innocentum necibus? sane, quia ieiunium nequiter peractum, disponit homines ad immania quæque crimina, patranda, quando de virtutum, Sacrorumque abusu nihil non immane nascitur.

Similiter Iobo in sterquilinio iacenti, dicebat vxor, cap. 3. *Benedic Deo, & morere.* Qui ait ad illam, *quasi vna de stultis mulieribus locuta es.* Aliqui interpretes verba illa: *Benedic Deo*, accipiunt pro, *meledic Deo.* Mihi tamen verius videtur, accipienda esse in sensu proprio, prout sonant benedictionem. Petebat ergo mulier à marito, vt benedicens Deo, morti se traderet. Verum difficultas est, cur dicitur mulier hæc locuta esse, vt stultæ mulieres loqui solent. Sane ideo, quia volens persuadere marito, vt sibi mortem inferret, præmisi prius, vt benediceret Deo. Plerumque enim de mulierum stultitia venit, quod virtutum pretextus præmittitur in peragendis sceleribus. Quo spectans D. Epiphanius lib. 3. contra hæreses, tom. 2. cap. 17. ait: *Dicamus & ipsi: velut vana ex stolidis mulieribus locuta es. Vnde enim non stolidum hoc apparebit omni prudentiam habenti. Vnde non est simul sacrificium, & diabolicus conatus. pretextu enim iustitie, semper subit hominum mentes diabolus.* Diabolicus habitus est, per ora mulierum præcipue spirans, quod virtutis pretextus præmittatur, vt scelera fiant.

Audite, quid de meretrice loquatur Sapiens, Prouerb. 7. *Ecce inquit, occurrit illi mulier ornata meretricio: Occurrit inquam adolecenti, vt eum in mortem traheret. Perpendite, quibus verbis eum allocuta est: Vitimas inquit, pro salute deuoni: hodie reddidi vota mea. Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi.* Expendite, quibus misceat vitimas, quibus misceat vota Deo reddita? scilicet conspectui lasciuo,

& lasciuis osculis: *Et apprehensum de osculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur.* Ponderate, quibus misceat vota Deo reddita? Nimirum carnali affectui, totamque victimarum sacrarum religionem facit manare libidine. Equidem nullus prædo, latro nullus, nullus homicida in sceleribus suis, diuinissima Sacramenta misceat; solus lasciuus animus, non veretur Sacramentis abuti, ne careat libidine. Quod summopere stupet D. Hieronymus epist. in Sabinianum, miratur hominem Bethlehemitico Saluatoris incunabulorum templo affuisse, vt inde materiem voluptatibus suis perciperet. *Infelicissime inquit, mortaliu, tu speluncam illam, in qua Dei Filius natus est, & veritas de terra orta est, & terra dedit fructum suum, de stupro condicturus ingrederis. Non times, ne de præsepi infans vagiat, ne puerpera Virgo te videat, ne Mater Domini contempletur? Angeli clamant, pastores currunt, stella de super rutilat, Migi adorant, Herodes terretur, Ierosolyma conturbatur, & tu cubiculum virginis, decepturus virginem irrepis? Pauco miser, & tam mente, quam corpore perhorresco. O rem à sæculis inauditam! ad solam nati Iesv famam, Herodes omnium tyrannissimus terretur, & omnis nequissimus, Ierosolyma cum illo; lasciuus verò animus, ad conspectum, & presentiam totius Dominicæ Natiuitatis, non terretur, non dubitat tantorum mysteriorum locis abuti, in suarum voluptatum fomentum. Et quæ iam sacra domus, quæ sanctitas secunda, erit, ne pessundet, ne à lasciuis animis contemnatur?*

In stabulo Christi stuprator intrauit.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiicitur I. Si quis à dæmone in corpore assumpto apparente, intra breue tempus edoceatur aliqua scientia, poterit illa licite vti postea, vbi dæmoni renuntiauerit: ergo taliter acquirere scientiam, non est superstitio vlla, nec peccatum. *Respondetur,*

Obiectio I. & solutio eiusdem.

detur, concedendo hominem scientiam semel ope demonis acquisitam, licet uti posse, dummodo conservatio, & usus, talis scientiæ, non dependeat à demonis virtute. *Ratio*: quia scientia, seu cognitio rerum, bona est; ideoque licet talis scientia illicitè fuerit acquisita, nihilominus post penitentiam, quā iam sublatum est peccatum, quo mediante fuit, acquisita, licet illā uti. Imò non potest iam amplius demon talem scientiam in intellectu hominis habitualiter radicatum removere: quia species intelligibiles non sunt amovibiles à creaturis.

Obiectio II. & solutio eiusdem

Obijciunt II. Herbae v. g. habent virtutem naturalem ad sanandum: ergo adhibere talia media ad sanandos morbos, non est superstitio. *Respondetur*, quod licet illa media, ut herbae, haberent aliquam virtutem naturalem ad sanandum; si tamen applicentur modo superstitioso, proferendo v. g. verba, aut adhibendo aliquas ceremonias impertinentes, totaque fiducia ponatur in illis, v. c. in incognitis verbis, aut signis, aut ceremoniis, tunc committitur superstitio vana, & cum mortali culpa. Est sententia communis Theologorum, quā tradit S. Thomas, 2. 2. qu. 69. art. 1. & 2. Et ratio est: quia illa signa, characteres, & verba, quæ adhibentur, non habent ex se virtutem producendi tales effectus: neque etiam à Deo sunt instituta ad hoc, cum id ex nullo Scripturæ Sacrae loco colligi possit: ergo sunt superstitiosa, & cum peccato fiunt.

QVÆSTIO VIII.

An magia sit ex se peccatum mortale.

Magia est ars, per quam mira fieri solent.

Suppono I. Per magiam intelligi artem, per quam mira quædam, & insolita ab hominibus fieri solent. Est autem duplex, una naturalis, altera superstitiosa. *Magia naturalis*, est ratio quædam operandi mira per causas naturales, sine ope demonis. Et hæc per se non est mala, nisi per accidens, ex eo scilicet, quia plerumque admi-

scet multa superstitiosa; & ideo est maxime periculosa, quia, sub specie occultæ operationis naturæ, facile diabolus se immiscet, atque sic vi occultæ causæ naturalis tribuitur, quod plerumque ope demonis fit, præsertim quando causæ naturales adhibentur, nihil ad effectum facientes. Vnde omnes libri, qui magiam naturalem tradunt, pro suspectis haberi debent, & tanquam periculosi vitandi.

Magia superstitiosa est, ratio quædam operandi mira, per signa ope demonum. Et per hoc distinguitur à magia naturali: quia magia naturalis vitatur causis naturalibus; magia vero superstitiosa vitatur signis moralibus, quibus ex pacto allicitur demon, ut faciat, quæ magus petit: & sic eiusmodi signa, ipsa potius videntur facere mirabilia. Vnde magia per hoc distinguitur ab alijs speciebus, quod habeat pro fine effectum mirabilem solum, ut appareat eius vis, & potestas mirabilia faciendi. Dicitur autem, *ope demonis*, quia signa hæc, & tota disciplina, à demonibus instituta est, Auctor D. Augustinus lib. 21. de civit. cap. 6. & sic effectus magiæ, non est ab homine, neque à signis superstitiosis, sed ab ipso demone, ut probat idem Sanctus Doctor lib. 8. de civit. cap. 19. Nihilominus demones delectantur eiusmodi signis, quia illis honorantur, & ab ipsis instituta sunt. Primus autem, per quem diabolus hanc pestem mundo intulit, fuit Zoroastes, ut docet Ioannes Egidius Trullench in expositione primi Decalogi præcepti.

Zoroastes primas magiam induxit in mundum.

Suppono II. Opera magica tribus modis cognosci posse. 1. ex conditione, quando conditio, & qualitas causæ indicat magiam, quod octo ferè modis contingit. *Primo*, si expressè invocetur demon. *Secundo*, si preces adhibeantur, quibus falsa permixta sunt, ut Christum habuisse febres, & spasmodum. *Tertio*, si adhibeantur, verba apocrypha, & incerta. *Quarto*, si characteres, imagines, sigilla, signa, figuræ, &c. præter signum Crucis. *Quinto*, si ligaturæ, vinctio-

Opera magica tribus modis cognosci possunt.

nes, & similia præter morem Ecclesiæ. *Sexto*, si nomina ignota Angelorum, præsertim malorum, ut Beelzebub, &c. *Septimo*, si apponantur quædam circumstantiæ, nihil ad rem pertinentes, ut si dicatur, talia verba debere esse scripta manu sinistra, aut in charta caprina, aut scripta esse per Virginem, vel tali die, aut hora. *Octavo*, si ex verbis sacris promittatur effectus vanus, v. g. quia annulus in filio movebitur. Aut si rebus sacris clara voce recitandis, addantur quædam alia ad aurem tacite suggerenda, nimirum hominis, aut bruti agroti. Nam hic effectus cum non sit à causa naturali, eo, quod respectu illius nullam habeat vim, nec sit à Deo, nec ab Ecclesia institutus, sequitur eum fieri à demone, qui per ista vana, curiosorum hominum mentes ad se attrahit. II. Opera magica cognosci possunt ex conditione operantis, ut si repente curetur homo, aut animal sine ullo miraculo: si brevissimo tempore multa millaria cōficiantur: si operatio ad rem valde distantem se extendat. v. g. si Cracoviæ pungatur imago cereæ Petri, & Petrus Casimir, vel alibi doloribus afficiatur: nam talis effectus à demone fit. III. Opera magica cognosci possunt ex conditione effectus, v. g. quando effectus humanam industriam superat: nam tunc evidens signum est, quod talis effectus à demone fiat.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Magia superstitiosa ex se est peccatum mortale.

Conclusio I. Magia superstitiosa ex se est peccatum mortale. Probari posset hæc conclusio ex Scriptura Sacra, 1. Reg. 28. ubi Saul Rex dicitur occidisse omnes magos. Saul inquit textus, abstulit magos, & harolos de terra, & interfecit eos, qui Pythones habebant in ventre. Sed hæc probatio non est firma: quia constat apud omnes interpretes, Saulem non divini honoris zelo ductum, hanc

carnificinam fecisse. Quod facile ex eo constat: si enim ipse ex animo, & in veri numinis reverentiam Pythonicos avertat fuisse, nullo modo paulo post Pythonissam consulturus adisset; quod tamen fecit, ibidem num. 8. Cur autem illos sustulerit, respondet S. Iustinian. Martyr, quæst. 12. ad orthodoxos. Sustulit inquit, divinatrices, quod hoc facto Deum placaturum se esse ita speraret, ut sententiam suam, quæ eum regno privaret, abrogaret, non quod divinatricum scelus odisset, sed quod regnum amaret. Verum Hebræi apud Lyranum, magis congruam rationem reddunt: Saul inquit, ea causa sustulit barolos, quod illi prædicerent eius familiam evertendam, & regnum transferendum ad Davidem. Hæc mihi ratio verior esse videtur: quia reges, ex omnibus difficillimi sunt ad veras prædictiones audiendas, præsertim, si eorum votis adversentur à multis profecto antea Saul ab ariolis pacato animo falsitates audierat, & tamen patienter sustinuit, at verò, ubi ad annuntiandam regni amissionem ventum est, hanc vnicā veritatem ab ijs sustinere non potuit.

Sane, non absimilis hac in re fuit Saul insano. Amasia Rexi Iudæ, qui Prophetæ rectè admonenti, sic respondit: Num inquit, consiliarius Regis es? Quiesce, ne interficiam te. 2. Paralip. 25. Cumque à Rege Israël probe admoneretur, ne in superbiam erigeret cor suum; & ne malum adversum se, regnumque suum provocaret. Noluit inquit, Sacra pagina, audire Amasias, Et ecce statim penas suæ duritiæ dedit, in prælio ab hostibus inglorie profligatus. Res stupenda, à duobus Amasia Rex fuit admonitus, videlicet & ab amico Prophetâ, & ab inimico Rege; & tamen non statim post primam inobedientiam, sed post secundam à Deo castigatus est, ut nimirum ea ratione ostenderet Deus, bonum consilium, a quocunque detur, etiam ab hoste, sumendum esse; & qui illud respuerit, graviter flagellandum.

Amasia Rex quia Prophetam non auduit in bello inglorie occubuit.

Ioseph &
Daniel som-
niorum
interpretes
vari.

Eandem audiendi difficultatem, quam Reges, & Principes, bonis, ac veris monitionibus obtendunt, præclare illustrat diuersus ille modus, quo Ioseph, & Daniel in somnijs interpretandis se habuerunt. Nam Ioseph prius audiuit somnia eorum, quibus in carcerem inclusus erat, ab iisdem proposita: *Referte inquit mihi, quid videritis.* Genes. 4. & postea illa somnia explicauit, inquit: *Hæc est interpretatio somnij.* Daniel autem nihil prius à Nabuchodonosore audiens, ipse & somnium proposuit, & somnij interpretationem adhibuit: *Somnium inquit tuum, & visiones capitis tui, in cubili tuo, tuiusmodi sunt.* Daniel. 2. & paulo post narrato somnio, explicationem adiecit, his verbis: *Interpretationem quoque eius dicemus coram te Rex.* Et cur Iosephus solum explicauit mysterium somnij, prius auditi, ipso somnio non enarrato; Daniel vero, utrumque præstitit, & visionem proposuit, & interpretationem adhibuit? Rationem non aliam esse puto, nisi quia Ioseph cum priuatis hominibus agebat, ad credendum promptioribus, qui proinde sine præuio experimento eius virtutis, quæ erat in Iosepho, ad diuinandum, faciliè & libenter crederent interpretanti. Daniel vero agebat cum Rege non credente, quod non placet; imò nec audiente, quod non libet; & ideo necesse fuit, ut præter minimè fallax experimentum, quo Rex de veritate Danielis certissimus redderetur: quale fuit prædictio ipsius somnij, cuius solus Rex conscius erat. Nam certus de veritate somnium enarrantis, nullo iam modo de veritate somnium interpretantis dubitare poterat.

Probatum itaque conclusio melius hac ratione: quia magia superstitiosa continet expressam, vel tacitam, demonis inuocationem, & societatem cum illo, quod est peccatum grauissimum: ergo magia superstitiosa ex se est peccatum mortale. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Cum peccato ma-

gia plerumque coniunguntur alia vitia, potissimum hæc septem. *Imprius, hæresis,* quia ut plurimum magi credunt, quod demones damnati non sint, quod possint sine Dei permissione facere, quod volunt, quod illis diuinus honor deferendus sit. *Secundo apostasia,* quia sæpè Christum abnegant, renuntiant Baptismo, & confirmationi. *Tertiò idololatria,* quia diabolum adorant loco Dei, sequi dedunt, & mancipiant, quod est vltima infelicitas hominis. Nam recedere à domo virtutis, à consortio Sactorum, à celesti vita in vitiorum occasiones relabi, & ad vitiorum sentinam confugere, id extremæ miseriæ, & ignominie est. Audite Prophetam Domini Isaia 8. *Auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samaria.* Vbi communiter expostores Sacrarum literarum per spolia Samaria, intelligunt idololatriam. Sed cur idololatriam, vocat Samariam? cur non potius Babylonem, aut Romam? Cur ergo prætermisiss illis, vni Samariam idololatriam attribuit? sanè, quia fuerat Samaria prius educata in veri Dei cultu, verisq; virtutibus enutrita. Postea vero à Ieroboamo inducta ad idololatriam reciderat, quod illi maioris erat miseriæ, & ignominie. At Tertullianus lib. 3. in Marc. *Idololatriam enim Samaria nomine notauit, ut ignominiose ob idololatriam, qua descuerat tunc à Deo, sub Rege Ieroboam.* Multo enim maioris ignominie res erat, quod quæ in domo veri Dei fuerat nutrita, dilaberetur in idolorum cultum.

Heu miseros homines, qui post Deum gustatum, post virtutem cultam, iterum immerguntur vitij priuatis, & à Christo ad dæmonem transferunt: non enim dubium est, quin in eo statu sint, quo præ cæteris ignominiosi, & lamentabiles Deo existant. Vnde Lucæ 19. dicitur: *Et ut appropinquauit Iesus, videns ciuitatem Hierusalem, fleuit super illam.* Vtique tunc simul videbat mentis oculis & alias populosissimas, ac perditissimas gentium ciuitates, ut Memphis, Tyrum, Nininen, Babylonem, Romam; & tamen super nullam earum fleuit,

Cum peccato magis multa alia peccata coniunguntur.

Christus fleuit per Hierosolimam, quia multum fleuit.

Etiam magis peccatores per veram poenitentiam saluari possunt.

sed super Hierosolimam lachrymas fudit. Cur quæso potius Hierosolimam desleuit, quam alias gentium vrbes? Ne miremini: res erat maioris miseriæ, & ignominie, quod Ierusalem, ciuitas Dei, virtutibus innutrita, in vitiorum, & perditionum barathra incideret. Pulchrè id elucidat Origenes homil. 38. in Leuitic. *Nemo inquit, gentilis fletur, sed ille, qui fuit de Ierusalem, quod post peccata circumdant eam inimici, & lapidem super lapidem non relinquunt, maxime si post multam continentiam, post annos castitatis, victus quis fuerit blandimentis carnis.* Quasi diceret, quod immergerentur vitij illi, qui nullam virtutem non erant, non adeo graue erat Christo; & ideo neminem gentilium desleuit, quia nullus gentilis fuerat in virtute, à qua decideret. At verò, qui fuit de Ierusalem, qui fuit ciuis sanctorum, & domesticus Dei, quod penitus omnem virtutem exueret, nullam in se relinquendo, hoc iam Christus pati non potuit. Quid ergo fiet cum diuinatoribus, sortilegis, magis, incantatoribus, qui per baptismum semel Deo desponsati, inestimabili ei sanguine redempti, Sacramentis Sanctis ad æternitatem consecrati, pane celesti in Ecclesia Sancta enutriti, postea Christo renuntiantes, diabolo desponsantur? hoc certè, quia in tremendo iudicio cum Angelis apostatis, furore plenus eos in ignem æternum mittet: sic eos alloquens: *Ite maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo, & Angelis eius.*

Quartò cum peccato magie, coniungitur blasphemia in Deum, & sanctos. *Quintò sacrilegium,* quia magi suis incantationibus admiscet res sacras. *Sextò, luxuria,* videlicet nefandæ commixtiones cum dæmone. *Septimò tandem, damna proximorum,* ut homicidia infantum, mortes animalium, incendia vastationes, segetum, & agrorum. O quanta delicta magorum! vnica illis spes restat, humilis cum sincera poenitentia ad Deum recursum, qui etiam enormissimum pec-

catorem, si verè poeniteat, non reijcit a se. Impij erant Iudæi, & in omne scelus effusi; & tamen in captiuitate eorum gemitus, & lamenta audiuit, statimque in eorum liberationem properauit. Exodi 20. *Ego sum inquit, Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Egypti.* Ecce semel tantum eduxerat Deus Israëlitas de Egypto; at verò feliciores sunt Christiani, quos non semel educit Dominus de diaboli seruitute, sed ira benignus est, ut etiam millicies recidiuos de eadem eliberare soleat. Audite D. Zenonem lib. 3. term. 28. vbi dicit: *Iudæi maiores suos Pharaonis, exercitusque eius graui seruitutis iugo depressos, de Egypto pradicant liberatos; à diaboli tyrannide, idolorumque turba violenta non tantum nostri maiores, sed omnis Choisti, & multitudo de vera Egypto, id est, de isto mundo, semper momentis omnibus liberatur.* Et hoc voluit indicare Christus Dominus, Mat. 18. vbi quærenti Petro, an deberet septies peccatori parcere, respondit: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.* Quasi diceret: nullum indulgentiæ finem impono, licet singulis momentis, necessum sit, aditum ad salutem peccatori præstari.

Verum, illud forsitan mouebit non neminem, quod Christus paulò ante dixerit: *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & illum solum; si autem non audierit, adhibe tecum vnum, aut duos, ut in ore duorum, aut trium testium, stet omne verbum.* Quod si non audierit eos, dic Ecclesie; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus. Ecce post tria monita casta, incuratum relinquit peccatorem, quem antea non semel, aut ter solum, sed & septies, & septuagies foueri mandabat. Cæterum, non est sibi contrarius Dominus in hoc utroque loco: nam in modo citatis verbis, loquitur de peccatore in suis peccatis hærente; in prioribus autem, locutus est de peccatore poenitente, & veniam postulante; dum autem homo poenituerit, non solum septies, sed & septuagies, imò singulis horis,

Indulgentiæ nullus finis imponitur.

Verè poenitentes facile veniam consequuntur.

& momentis, à peccatorum seruitute liberabitur. Ita resoluit D. Chryso- sthomus in Psal. 46. *Hic post duas ad- monitiones ostendit magnum esse delictum, nec eum cogit rursus expectari. Quid er- go? sunt hæc contraria? Absit sed illud se- ptuagies septies dixit, si eum poenituerit.* Hoc ergo expectat a nobis Saluator noster, ut nos poeniteat, ut sub iugo diabolicæ seruitutis ingemiscamus: si enim ingemuerimus, non tantum semel, aut ter, sed singulis momentis nos à tyrannide eius liberabit. Quod eleganter locus ille S. Matthæi cap. 15, illustrat: *Ecce mulier Chananæ a fratribus illis egressa clamauit, dicens ei: Misere mei Domine fili David.* Quæ verba S. Chrysothomus homil. 79. ad populum exponens: *Misere mei. Breue verbum, & clementia pelagus con- tinet.* Inexhaustibile enim est pelagus diuinæ gratiæ: nam si petieris a Deo misericordiam, inuenies non vas, quod te semel, aut ter possit munda- re, sed pelagus, quo singulis momen- tis lauari possis, & de graui seruitute diaboli, ad sortem filiorum Dei tran- sires.

Corollarium II. Licet dæmon habeat potestatem supra substantias inferiores, quoniam per peccatum non amisit naturalia, ut docet S. Thomas 1. p. q. 111. ar. 1. neq; tamen ipse, neq; magus arte magica, & ope dæmonis, potest quidquam sine per- missione Dei. *Prima pars corollarij patet ex Scriptura Sacra Iob 41. vbi di- citur: Non est super terram potestas, quæ comparetur ei.* Quibus verbis ostendi- tur, tam ingentem esse diaboli forti- tudinem, tam magnam in se, ut bono nostro motus ille supernæ prouiden- tiæ patet, omnibus eam ita notam esse voluerit, ut nemo ipsam ignoraret, nec deceptus reputaret, non contra fortissimum, sed contra debilem se- certaturum inimicum; unde quasi de victoria securus, otio stertens ad pu- gnandum sese non accingeret. Ait D. Gregorius lib. 32. moral. cap. 19. *Per hoc, quod permittente Domino valde intolerabilis demonstratur, aperte cogno- scimus, cum quanto hoste pugnamus.*

Hinc ad nostrum valde cōducet pro- fectum, si potentiam, si vires, si for- titudinem nostri scientes hostis, de- nostra solliciti salute, vigilemus ar- mati, non dormiamus inermes. Hoc nobis suadere voluit D. Paulus, ad Ephes. 6. quando ad bella præcinctos nos desiderans, non quomocundq; sed Dei armaturâ: *Induite ait, vos ar- maturam Dei.* Statimq; causam ad- iungit: *Ut possitis stare aduersus insidias diaboli.* Corroborat hanc D. Pauli sententiam S. Thomas in citatum lo- cum, inquit: *Quia non est nobis collu- bratio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes, & potestates, aduer- sus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in caelestibus.* Trutinare verba hæc serio, & facile dæmonis potentiam agnoscetis.

Quatuor potissimum in hoste ti- menda occurrunt, nimirum potentia, nequitia, calliditas, & auxiliantium multitudo; hæc autem omnia dæmon in summo gradu possidet: est enim potens, quia Princeps, proinde non simplex, sed potestatem habens, do- minans, regnans, puniens, virtutem exercens. Ait D. Thomas: *In quan- tum aliqui dæmones inducunt aliquos ad rebellandam Deo, dicuntur principes, in quantum verò habent potestatem punien- di illos, qui eis subiunguntur, dicuntur Po- testates.* Imò ita potens est salutaris no- stræ inimicus, ut multis stipatus exer- citibus, peccatorum hominum ei pa- rentium, ac obsequentium incedat. Est nequam, & callidus; imò ipsa spi- ritualis calliditas, & nequitia, per quam auctore D. Thoma, intelligi- tur ipsa plenitudo nequitia: quia quantum est altior secundum natu- ram, tantò ad malum conuersus esse peior, & nequior. Est ergo dæmon nequissimus, callidus, vallatus, po- tens, & habens potestatem super in- fiores substantias.

Alterâ etiam pars corollarij, facile deducitur itidem ex Scriptura Sacra, quæ docet, dæmonem non ausum fuisse res iusti Iob attingere, nisi ac- cepta prius facultate à Domino Deo, Iob 1. *Ecce vniversa, quæ habet, in ma- nu tua.*

In hoste.
quatuor ti-
menda sunt.

Gravius est
ab inimico
verberari,
quàm ab
amico oc-
cidi.

Dæmonis
quanta ma-
litia in Iob
buit.

nu tua sunt, tantum in eum ne extendas
manu tuam. Euomuit Satan totū virus
in vniversa bona Iobi, cuncta demo-
liens; necdum tamen contentus. Sed
post dirutas domos, campos combu-
stos, oues, armenta; crepta, filios
occisos, quia vnum tantum restabat,
nimirum corpus, ideò & in hoc facul-
tatem expetiit. *Tange inquit, os eius,
& carnes.* Oimmanis rabies! non
solum carnes expetiit, sed & ossa, ut
nihil prorsus remaneret, in quod dæ-
monis malitia non grassaretur. Ve-
rùm & hoc obtinuit sed sub conditio-
ne, ut animam seruaret: *Perunt amen
animam illius serua.* En fructus, ani-
mæ salus. Quod considerans D. Au-
gustinus, dicit: *Accepit potestatem in
infimis, & amisit maxima, & summa.
ipse expetens, ut perderet; Deus verò tri-
buens, ut saluaret: factus est lupus ipse
custos ouis, qui ad deuorandum accesserat,
omniq; expetierat.* O vtinam sic tribu-
lemur in corpore, ut saluemur in ani-
ma; amittamus temporalia, ut acci-
piamus æterna.

Verùm, altius quid latet in cita-
tis scripturæ locis: dæmon enim nō
postulabat, ut Deus illi concederet
facultatem in Iobum, sed ut ipsemet
Deus extenderet manum, & tangeret
eum: *Extende paululum manum tuam,
& tange cuncta, quæ possidet.* Cur ergo
non ipse Deus tetigit, sed dæmoni
hanc potestatem tribuit? An quia Dei
non est destruere, sed ædificare; bene
hominibus, non malè facere? an ad
maiorē patientiæ Iob demonstrati-
onem, maioremq; diaboli confusi-
onem? Sic est Catholici mei: nam
si ipse Deus per se extendisset manū,
Iobum percutiens, Iob non solum
plagam illam, ut potè ab amico pa-
tienter tolerasset, verum etiam tripu-
diallet. Vnde ne id fieret, sed ut ve-
rè sentiret plagas, ad maius ipsius
meritum, maioremque dæmonis ex-
probrationem, non ipse per suam, sed
per dæmonis manum, voluit eum
percutere. Quia multò grauius est,
ab inimico cædi, quàm ab amico ver-
berari, aut occidi. Hinc David ad Io-

natham 1. Reg. 20. dicebat: *Si autem
est iniquitas aliqua in me, tu me interfice,
& ad patrem tuum, ne introducas me.*
Ecce omnium terribilium terribilissi-
mum est mors; ait Aristoteles; at
tamen in ea aliquid etiam prudentum
iudicio, ipsa morte terribilius æstima-
tur, ut si ab inimicis, si à foeminea, si
ab imbelli manu inferatur, unde ma-
xima mortis ignominia oritur. Pro-
pter quod Abimelech cum esset à foe-
mina percussus, ut hanc ignominiam
vitaret, accelerauit mortem, Iudic.
9. Saul ne ab incircumcisus interfice-
retur, prius se interemit. 1. Reg. 35.
Quod cum probè nosset patientissim⁹
Iob, inter ærumnas, dolores, mortes,
illam poscebat consolationem, illud
optabat, ut commutarentur plagæ,
ictusq; aliam fortiretur manum, vi-
delicet amici ipsius Dei. Iob 6. *Quis
det, ut veniat petitio mea, & quod expe-
cto, tribuat mihi Dominus: ut qui cepit,
ipse me conterat, soluat manum suam, &
succidat me, hæc mihi sit afflictio, ut affli-
gens me dolore non parcat.*

Persequitur frequenter dæmon
homines iustos, prædestinatos, Dei
amicos; at quid proficit sana eius
malignitas, ignoras præsumptio? hoc
certè, ut solam confusionem inde re-
porteret, quia Deus de suis prædestina-
tis ita firmam tenet sententiam, ut ne
vnum de capite illorum capillum per-
iturum sine sua voluntate asseueret.
Matthæi 10. *Vestri autem capilli capitis
omnes numerati sunt, scilicet ne cadant,
ne pereant.* Et ideò Christus animas
suos fideles contra mundi potestates,
dicebat: *Nonne duo passeret asseuerunt,
& vnus ex illis non cadet super terram si-
ne patre.* Statimq; adiecit: *Vestri au-
tem capilli capitis omnes numerati sunt.*
Quasi diceret: si passeret, qui nō sunt
numerati, qui asse venduntur, non
cadunt sine voluntate Patris æterni,
quantò magis vos non estis catuli,
quos Pater cælestis magni facit: ergo
sine diuina permissione, neq; magus,
neq; dæmon, possunt nocere alicui.

Corollarium III. Magi ope dæ-
monum Deo permittente, possunt quanta
excitare

Dæmon
maximè
persequitur
homines
iustos, sed
irrito co-
nato.

Dæmones
potestas

excitare tempestates, grandines tonitrua, fulmina, ventos, illisq; euertere arbores, fruges, animalia &c. efficere inundationes, terræ motus, ruinas ædificiorum, incendia, &c. transferre segetes ex vno loco in alium, arbores, & pomeria integra. Similiter circa corpora hominum, & animalium, possunt in primis ea celerimè transferre de vno loco in alium; quemadmodum sagas, seu lamias transfert diabolus ad conuiuia, conuentus, tripudia, & locum, ad quem ipsæ volunt transferti.

Deinde possunt transformare corpora, idque quinque modis. I. extrinsecè mutando figuram, & circumponendo aliam ex vaporibus vt appareat v. g. lupus, vel aliud animal. II. Subijciendo veram aliquam bestiam, homine repente sublato. III. ipso dæmone assumente formam bestię, & interim per alium dæmonem efficiente, vt ille homo dormiens videatur sibi esse mutatus in bestiam. IV. Solo præstigio mutationem efficiendo. V. verè transformando per applicationem actiuorum passiuus, & ita potest efficere ranas, mures, &c.

Similiter, possunt morbos occultos inferre, qui nulla arte medica possint curari, instillare venena ignota, eaq; ita temperare, vt lentè operentur, impedire vim medicamentorum, curare morbos omnes, qui naturaliter curabiles sunt, impedire vulnera, & mortem, aut excipiendo ictus, iuxta corpus humanum, aut frangendo imperum, aut impediendo sanguinem à venis effluere. Possunt quoq; effodere thesauros occultos, & diuitias mari abditas; hæc tamen raro Deus permittit, cō quod esset magnum incētiū ad malum. Possunt insuper immitte dæmones in hominem, & facere, vt ab illis obsideatur, eisdemq; expellere, aut ex pacto inter æquales, sic volentes; aut ex pacto cum potentiore.

Corollarium IV. Magi circa animas corpori vnitas, possunt omnia, quæ pendent ex dispositione corporis, ac imaginatione, v. g. incitare ad

amorem, odium, libidinem. Iam verò circa animas à corporibus separatas, nihil possunt magi; quemadmodum & dæmones, qui solum possunt damnatis inferre supplicia, iuxta mensuram à Deo constitutam. Vnde non possunt animas ab inferis euocare, & facere, vt appareant viuētib; multo magis animas purgatorii, quæ iam sanctæ sunt, ipsiq; dæmonibus formidabiles.

Corollarium V. Dæmon vt facilius hominibus curiosis, artem magicam commendaret, excogitauit quædam fundamenta vana, & falsa, ex quibus magia appareat licita, & quasi in naturalium concursu, ac cooperatione fundata. Quorū primum est, mundum, & singulas eius partes, esse animatas anima rationali, illarumque animas esse Deos, & Deas. Alterum est, præter Angelos bonos, & dæmones malos, esse multa genera dæmonum bonorum, quorum alij sunt caelestes, & præstint stellis, acillarum animabus. Alij elementares, ex quibus alij sint ignei, alij aerei, alij aquatici, alij verò terreni. Quæ omnia fidei Catholicæ, & Scripturæ Sacræ repugnant; & tamen huiusmodi vanissimis rationibus, non pauci hominum facile abducuntur, vt plus diabolo, quam ipsi Deo fidant, & diabolica opera contra mandatū Christi patrare audeant.

Quod deplorans suo tempore D. Paulus, clamabat: *O insensati Galatæ, quis vos fascinauit, non obedire veritati.* ad Galat 3. idest: quis vos infecit? quis contaminauit? quis ita corripit, vt amplius veritati non obediatis? statimq; addit: *Ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est in vobis crucifixus.* Quibus verbis alludit S. Paulus ad illa remedia, quibus fascino obstat, & occurratur infectioni ex fascinatione procedenti, quando pueri aliquod turpeculum gestant in collo, quod ex intuitu fascinantis hominis abscindi, & in mille partes dirumpi solet, sano remanente puero, cum in se attaxerit omnem infectionem, alias in puerum casuram. Ad hoc ergo allu-

Fundamen-
ta magi: a
dæmone x
cogitata fal-
sa sunt.

Iesus cruci-
fixus cer-
tissimum re-
med. a. con-
tra omnem
fascinationem
nera.

Magi circa
animas se-
paratas ni-
hil possunt.

go alludit D. Paulus, admirans vltra quam credi potest, quod infascinati essent Galatæ, ante quorum oculos erat Iesus Christus, velut turpeculum quoddam; & ideo non simpliciter dixit: Ante quorū oculos Iesus Christus; sed Iesus Christus proscriptus, crucifixus, est remedium certissimum contra omnem fascinationem. Vnde merito Apostolus exclamat, insensatos eos vocans, sine sensu, sine intellectu, non homines prorsus, cum habentes secum Christum crucifixū, & tale diuinum turpeculum, fascinari se permiserint. Quod si mirum visum est D. Paulo in Galatis, videre, ne sit plusquam mirum, & mirandum in Christianis, ante quorum oculos cum sit Christus proscriptus, & crucifixus; fascinantur tamen a nugacitate huius mundi, fascinantur a fraudibus diaboli, nullo prorsus remedio eorum culpā, eis tale diuinum affere turpeculum, quod in se habent. Christus præcipit, & non obediunt ei Christiani, sed magis diabolo: Christus, qui pro ipsis proscriptus est, dilectionem mandat inimicorum, & non ei parent Christiani; diabolus verò odium suadet, & statim sequitur. O quale fascino, qualis hæc demeratio! Ait Auctor Imperfectus homil. 13. in Matthæum, cap. 5. *Et filium suum per omnia humane compassionis opprobria traduxit vsq; ad mortem, ille te inimicum suum adoptauit, coheredem vniuersi suo fecit, & tu vel nudam dilectionem inimico tuo reddere non vis.*

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio I.
& Solutio
vniuersa.

Obiectur I. contra conclusionem. Homo exercens magiam, potest esse liber a peccato: ergo magia ex se non est peccatum mortale. Respondetur negando consequentiam. Potest quidem excusari bona fide, ignorantia; & inaduertentia tacita inuocationis, quæ vt plurimum occulta est; quando autem dubitatur, vel est suspicio, esse aliquid mali laten-

tis, tenetur homo a tali arte abstinere, donec informationem capiat a viro sapiente: alias exponeret se euidenti periculo peccandi mortaliter. Insuper, ratione leuitatis materiæ, magia non potest esse peccatum veniale: quia dæmonis invocatio etiā in re parua, est gravissimum peccatum.

Obiectur II. contra conclusionem III. Capite Episcopi 26. q. 5. dicitur, quod circa corpora hominum magi nihil possint: ergo magi non possunt corpora hominum, aut animalium transferre de loco in locum. Respondetur negando antecedens: ibi enim agitur, non de magis, sed de quibusdam mulierculis, quæ deceptæ a dæmone varijs illusionibus, credebant se nocturnis horis cum Diana, vel Herodiade, & innumera multitudine mulierum, equitare super quibusdam bestiis, multarumq; terrarum spatia peragrasse.

QUESTIO IX.

An liceat viti remedijs aduersus maleficia.

Suppono I. Maleficium nihil aliud esse, nisi artem nocendi alijs opere, & potestate dæmonis, cum quo homo spontè, & liberè pactum init. Porro homines vtriusq; sexus, scilicet tam viri, quam scemina, duobus modis pactum cum dæmone facere possunt. I. per se, & privatim, quando aliquis vir, aut scemina diabolum invocat, siue domi suæ, siue quocunq; alio in loco, & diabolus illis apparet forma visibili, vbi cum eo pactum, & confederationem inuent pro maleficijs faciendis, Deo id permittente propter malitiam, & peccata hominum. II. talis confederatio cum dæmone, interdum fieri solet solemniter ceremonijs quibusdam interpositis, vt habetur in malleo maleficorum p. 2. capit. 2. Maleficia enim, siue stryges fieri cupientes, certo quodam tempore congregantur, in quodam loco determi-

Obiectio
II. & Solutio
eiusdem

Homines
duobus mo-
dis pactum
cum dæmo-
ne facere
possunt.

T

Modus tra-
dendi no-
uam vene-
ficiam dia-
bolo.

nato, ubi diabolus in aspectu formæ humanæ, se ab illis videri facit, qui dum super servanda sibi fidelitate, adhortatur, promittendo vitæ longitudo, & omnem prosperitatem, tunc cæteræ maleficæ, eam, quæ novitia venit, diabolo commendant. Diabolus verò videns eam, iubet fidem Catholicam, patrocinium Mariæ, aliorumque Sanctorum, & Sacramenta Ecclesiæ abnegare. Et tunc primum diabolus extendit manum, & novitia vicissim stipulata manu, omnia illa nefanda promittit, & tunc diabolus homagium petit continens, quod talis, animâ, & corpore æternaliter illi adhæreat. Vnde sequitur eiusmodi perditissimas foeminas, mediante hac professione, & confederatione cum diabolo, manere apostatas a fide, hæreticas, & idololatrias. Quia in tali casu dæmonem adorant, tanquam Deum, illiq; fidem præstant.

Maleficium
amatorum
& venefici-
um quid sit.

Suppono II. Maleficium esse duplex, scilicet amatorium, & veneficum. *Amatorium est*, quo malefici utuntur ad inducendos homines ad amorem inordinatum, vel ad odium contra aliquas personas. *Veneficum autem est*, quo utuntur malefici ad nocendum hominibus, vel occidendo, vel immittendo ægrotudines, aut dolores; vel causando sterilitatem, destruendo vineas, segetes, interficiendo animalia, subvertendo ædificia, vel excitando tempestates, grandines, ventos, inundationes aquarum, terræ motus, pestilentias, &c. quæ omnia ope dæmonum patrant.

Remedia
contra ma-
leficia tri-
plicia sunt.

Suppono III. Triplicia esse remedia contra effectus maleficij. Nimirum *naturalia*, & hæc parvam vim habent contra eiusmodi effectus: quia dæmon potest omnem eorum vim impedire, si velit. vel adhibendo contraria resistantia, vel corrumendo ipsa medicamenta, vel obstruendo vias, vel quocunq; alio modo impediendo eorum efficaciam. Alia remedia sunt *supernaturalia*, ut fides magna in divina protectione: susceptio baptismi ab eo, qui non est bapti-

zatus, confessio peccatorum, sumptio Sacramenti Eucharistiæ, Exorcismi Ecclesiæ, aqua benedicta, reliquiæ Sanctorum, & aliæ res ab Ecclesia benedictæ, ut agnus Dei, cerei sacri, sal, & panis benedictus, signum Sanctæ crucis, invocatio nominis Iesus, B. V. Mariæ, Angeli Custodis, & aliorum Sanctorum, oratio cum ieiunio, & Sacrificium Missæ, quod habet magnam vim ad impetrandum. Alia deniq; sunt illicita.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Conclusio. Remedia purè naturalia, possunt licite adhiberi ad dissoluenda maleficia, si quid eorum virtus hac in parte valere potest. His autem minimè proficientibus, remedia supernaturalia adhibenda sunt. Cæterum, remedia superstitiosa, non possunt licite adhiberi. *Prima pars conclusionis* constat ex Concilio Carthaginen. IV. cap. 7. & ex S. Cypriano, epist. 2. & ex quotidiano usu. *Alteram verò partem probatur*, quia in tali casu semper interuenirent dæmonum inuocationes, saltem implicite. Vnde quamuis maleficæ ultro se offerat, ad dissoluendum maleficium factum, alijs maleficijs, & actionibus superstitiosis, non sunt admittendæ. Quia maleficium ex natura sua intrinsecè malum est; non sunt autem faciendæ mala, ut eueniant bona.

Et hæc veritas euidenter constat ex Scriptura Sacra, Deutor. 18. ubi Deus omnino prohibuit sub poena mortis, consultationem ariolorum his verbis: *Non inueniatur in te, qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia, atq; auguria, nec sit maleficus, nec incantator.* Imò tales morte mulcandos esse Deus mandauit, Leuitici 19. v. 27. *Vir, siue mulier, in quibus Pythonicus, vel divinationis spiritus fuerit, morte moriantur.* Sed quomodo obsecro iustum sit hoc supplicium, cum genus hoc sit obsessionis dæmoniacæ, dæmoniaci autem non sint occidendi, sed curandi, si fieri potest, cum pariantur, non agant.

Remedia
superstitio-
sa ad dissol-
uendū ma-
leficiū ad-
hiberi non
debent.

Malefici &
maleficæ
solari non
debent.

agant. Verum, duplex est genus eorum, qui Pythonem habent: alij, qui diabolico operi cooperantur, qualis erat mulier illa I. Reg. penult. quæ Samuellem suscitabat. Tales etiam erant vates gentilium, seu viri, seu foeminae, qui certis quibusdam adhibitis ceremonijs, prouocabant dæmones ad reddendum oraculum, & postea eodem dæmone agitati loquebantur, quæ dæmon vellet. Alij verò sunt, qui patiuntur, vocanturq; energumini. Cuiusmodi erat puelle illa Pythonissa Act. 16. quam eiecto dæmone D. Paulus restituit. Hi ergo, qui a dæmone obsessi miserè torquentur, curandi sunt. At verò magi, arioli, veneficæ, omnino de mundo tollendi; quemadmodum fecerat Saul, qui omnes diuinos, & ariolos de terra eraserat.

Saga & ve-
neficæ non
sunt venia
digni.

Ecquis obsecro sagas, veneficæ venia dignas indicabit? quæ inaccessam Dei Maiestatem spernunt, nomen eius sanctissimum blasphemant, & cum dæmonibus impudentissime commiscuntur. Hinc olim, qui hastâ aut gladio occidebant aliquem, non statim occidebantur; qui autem venenis, aut veneficis artibus, statim rapiabantur ad necem, ut refert Philo Hæbraus lib. de specialibus legibus, ubi de vtriusq; homicidis rationem hæc reddit, de prioribus quidem. *Quia fieri potest inquit, ut inconsulto, repentinoq; impetu perciti scelus admittant, furori, non rationi obsecuti; ita ut dimidium videatur facinus, cui longa non accessit deliberatio.* De posterioribus verò: *Quia magi, & venefici per otium, & in secessu dant operam malis, damnatisq; artibus, captantes occasionem variarum calamitatum inferendarum proximis; ideo lex vult veneficos, & veneficæ, ne vnum quidem diem viuere.* Quoniam peccata ex consilio commissa, adeo sunt grauiora, ut omni prorsus venia indigna videantur. Subscribit hæc sententia Theodoretus, q. 37. in Exodum, ubi scribit: *Homicidis & casu patuisse civitates refugij; non autem homi-*

cidis a consilio; eo quod hi venia indigniores, quam illi censerentur.

Nec mirum, cum eiusmodi scelerum Auctores diabolum sequantur, qui non ex ignorantia, seu fragilitate, sed ex malitia, & consilio peccauit; criminiosius autem est, peccatum excogitare, quam facere, propter quod Angelus venia indignior fuit, quam homo. Vnde malefici, & maleficæ, qui more diaboli ex industria peccant, digni sunt, qui cum diabolo sine misericordia puniantur. Hanc ob causam cæcus hominum ex consilio peccantium, D. Ioannes appellat *synagagam satanæ*, Apocal. 2. & David loquens de illis hominibus, qui mala aduersum se consilia cogitabant, dicit: *Verbum iniquum constituerunt aduersum me.* Psal. 40. ex Hebræo autem venit D. Hieronymus. *Verbum Belial.* id est, *diaboli.* Malefici igitur, & maleficæ, qui ex consilio diaboli pessima quæq; faciunt, non sunt digni, ut hac vita mortali fruantur.

Imò ausim affirmare, nunquam regna Christiana grauius puniri, quam dum maleficorum scelera in illis impune tolerantur. Hoc olim sub imagine Babilonis, Deus ipse hominibus sæculo additis comminatus est. *Isaia 47. Veniet super te malum, & nescies ortum eius; & irruet super te calamitas, quam non poteris explare; veniet super te repentina miseria, quam nescies. Venient tibi sterilitas; & viduitas, propter multitudinem maleficorum tuorum.* Pro-mittebant sibi filij Babilonis, felicem rerum suarum cursum, agrorum fertilitatem, vinearum, & horum ubertatem, verum quia maleficijs dediti erant, illis in hac cogitatione defixis, sterilitas, viduitas, & extrema prorsus calamitas superuenit; ut merito dixerit Propheta Hieremia 15. *Occidit ei sol, cum adhuc esset dies.* Quasi diceret: Fallimini mortales; & vehementer fallimini, dum res vestras ita ducitis, ut diuinam benignitatem, & sceleribus vestris adiutricem futuram, & nusquam vobis desitutam speratis. imò vel hac ipsa de causa, tam subita,

Regna pro-
pter male-
ficia impu-
ne graui-
ter puniun-
tur.

Adhortatio
ad Polonos.

subita, atq; inopinata calamitas vos inuasura est, ut ab illa prius vos oppressos videatis; quam eius ortum scire possitis. Videte o Poloni irruens grande malum, quod vestram patriam depopulatur. Per quadriennium propè iam agorum sterilitatem patimur, frequentes inundationes, minusq; iam de terra colligimus; quam in eam iniicimus: animalia, & homines peste intereunt, hostis ferro & igni grassatur. Vnde tantum malum? equidem quia maleficos Iudæos, veneficas, lamias, & falsa futura annuntiantes magos, ariolos toleramus, nec talia scelera, licet manifesta volumus punire. Ut merito illud de nobis, per acerbam irrisiōem, quod olim de Babylone dici possit. *Defecisti Polonia in multitudine consiliorum tuorum: stent, & saluent te augures cali, qui contemplantur sydera, & supputabant menses, ut ex eis annuntiarent ventura tibi.* Ergo remedia superstitiosa, ad dissoluenda maleficia, nunquam licitum est adhibere. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Maleficium
est peccatū
ex genere
suo grauissimum.

Corollarium I. Maleficium est peccatū ex genere suo grauissimum, Ratio: quia maleficus in suis maleficijs conficiendis semper vitur confortio, & ope demonis, quod est intrinsecè malum. Hinc illud Dei præceptum Exodi 22. *Maleficos non patieris viuere.* in Hebr. autem legitur: *Maleficam ne viuifices*, id est, ne sinas viuere, sed interfice; quemadmodum de Davide I Reg 27. dicitur: *Virum, & mulierem non viuificabat.* Vnde non dicit Sacer textus: *Non patieris viuere, si maleficijs suis quacumq; nocumenta intulerint*; sed absolute, ut constet, hoc peccatum morte puniendum esse, nō solum propter læsam Rempublicam, sed propter hoc ipsum, quod malefici sint, seu incantatores, quod delictum per se tale est, ut mortē mereatur, quia scilicet est crimen apostasie à Deo, & trasugij, ad eius aduersarium diabolū, ita ut ei deferatur honor Deo debitus.

Quocirca Confessarius à malefico, seu malefica, quatuor ista diligen-

ter inquirere debet. I. An pactum aliquod iniuerit cum dæmone, promittens se derelicturum Christum, quod pactum dissoluitur accepta, & peracta pœnitentiā, talis criminis commissi. Neq; est necesse, ut maleficus curet sibi chirographum à dæmone restitui, si illud dedit: quia satis est, quod per pœnitentiā sufficienter recedat à peccato. II. debet inquirere, an maleficus exhibuerit honorem satanæ; aut aliquas nefandas, & sacrilegas actiones, contra augustissimum Eucharistiæ Sacramentū commiserit. Et an crediderit per hoc pactum, Christianam fidem esse falsam: quia in hoc committitur hæresis. III. num ad conficiendum maleficium, res sacras adhibuerit: quia per hoc committitur nō tantum sacrilegium, sed etiam hæresis. IV. an damnum intulerit alicui personæ: quia sic peccauit contra iustitiam, & tenetur ad restitutionem omnium damnorum, ut docet Sayrus in clau Regia lib. 4. cap. 6. n. 15.

Confessarius
ex malefico
quatuor in
teligere de-
bet.

Corollarium II. Non licet à malefico petere, ut soluat maleficium, quod potest modo licito solui, sed ignoratur modus licitus à malefico. Ratio: quia tunc perinde esset, ac petere, ut maleficium alio malefico soluat, quod nullo modo licitè fit. Vnde quando dubitatur, an maleficus sciat modum licitum dissoluedi maleficium, præsumi debet, illum scire solum modum superstitiosum, & consequenter ab eo peti non posse dissolutionem maleficii. Nam cum dubium sit, an nouerit modum licitum, petens dissolutionem maleficii, exponit se periculo petendi rem illicitā; nō licet autem operari cū dubio rei illicitæ, ut communiter docetur in tract. de peccatis. Et ideo peccant aliqui iudices, cogentes maleficum benedictione aliqua auferre maleficium: quia illa benedictio est ceremonia malefica, inuoluens pactum cum dæmone.

Maleficij
maleficij
tollit licitū
non est.

Corollarium III. Non solum licitum non est, petere à maleficis, ut vnum maleficium alio dissoluant, sed etiam

etiam minis illos adigere ad hoc. Ratio: quia minæ non separant malitiam intrinsecam, ab actu intrinsecè malo. Ita S. Thomas in 4. senten. dist. 34. q. 1. ar. 3. Caietanus in summa v. maleficium. Sayrus in clau Regia, ut supra.

Maleficij
licito modo
dissolui
potest.

Corollarium IV. Licitum tamen est absolute, petere à malefico, ut dissoluat maleficium, quando certò constat ipsum scire, illud modo licito soluere. Est sententia cōmunis Doctorum. Imò licet etiam certum sit fore, ut maleficus modo illicito soluat maleficium, qui modum licitum non ignorat, adhuc licitum est ab illo petere, ut maleficium soluat. Ratio: quia sufficit petere rem, quam aliquis licitè præstare potest, & petens habeat necessitatem petendi. Sic licitè peti potest mutuum ab usurario, & iuramentum ab infideli, quamuis certò constet, illum usuras exacturū; & hunc iuramentum per falsos Deos facturum.

Ligaturæ
& signa
no-
cendi licitū
est destruc-
re.

Corollarium V. Licitum est siue malefico, siue cuiusq; alteri, tollere, & destruere ligaturas, siue signa nocendi, vbicumq; fuerint inuenta, ut diabolus cesset nocere, dummodò nulla superstitiosa actio, sed solum naturalis intercedat. Ratio: quia in tali casu, & destructione signi, nulum pactum, & nulla amicitia cum diabolo intercedit, imò potius dissoluitur, receditq; ab eius amicitia. Vnde licitum est rogare maleficum, imò & pecuniam illi dare, ut modo licito maleficium soluat, destruendo signum, seu quacumq; aliam figuram factam contra maleficiatum, ut illa destructa cesset diabolus tali personæ nocere, dummodò nullatenus inuocetur dæmon, siue explicitè, siue implicitè, sed simpliciter destruat maleficium, per amotionem facturæ. Ita Scotus in 4. dist. 34. cum alijs plurimis Doctoribus. Imò si speratur maleficus posse maleficium tollere sine nouo maleficio, & non superest aliud remedium, tunc iure defensionis licitum est uti verberibus,

aut tormentis cogi posse ad id præstandum, ut docet Antonius Diana, p. 8. tract. 7. resol. 53.

Potest etiam destrui prædictum signum, licet damnum redundaret in ipsum maleficum: quia quilibet habet ius consulendi sibi, etiam si per accidens sequatur alteri damnum. Similiter licet apponere signum positium contrarium, quo posito destruitur, vel expirat prius, aut diabolus desinit nocere, aut priora signa amittunt suam vim; dummodò sit res indifferens. Ratio: quia hoc non est signum noui pacti, sed euersio antiqui, & ablatio occasionis mali. Idem censendum, si dæmon statuerit cum malefica, tali re interueniente, pactum non constare, dummodò non fiat modo deprecatio, aut affectu beneuolentiæ. v. g. fecit dæmon pactum cum malefico, se nociturum, nisi maleficiatus signet se signo crucis, aut nisi corpus lauet: tunc enim licet maleficiato, signare se signo crucis, aut lauare corpus, animo euertendi maleficium; non tamen animo sanandi medio inuento à dæmone. Item si venefica te tetigerit, inficiens; quod si eam retangas, non inficeris, licitum est retangere. Item dum quis est à saga infectus, dicitur cessare maleficium, si infectus der illi panem, vel ab illa eum accipiat forsan propter Eucharistiæ Sacramentum. Hæc tamen omnia intelligenda sunt de pura cessatione; non verò de aliqua actione positiua, aut fauore eliciendo à dæmone.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectur I. Contra conclusionem. Qui admittit maleficā ad dissoluedum maleficiū, nō à dæmone, sed à malefica auxiliū petit: ergo potest ad dissoluedū maleficiū, remedia superstitiosa adhibere. Respondetur, negādo antecedens: Qui enim per aliū facit, per se facere videtur, vnde qui à malefica petit auxiliū, mediante arte nefaria, saltē implicitè petit illud à diabolo, quia

Obiectio
& Solutio
eiusdem.

quia est causa illius peccati, quod malefica committit inuocando demonem, ideoque semper mortaliter peccat.

Obiectio II. & solutio eiusdem. Obijciunt II. contra corollarium I. Si venefica illata damna alicui personæ teneretur restituere, teneretur etiam illam pecuniam restituere, quam ei demon dedit. Sed consequens falsum; ergo & antecedens. Respondetur distinguendo sequentiam. Si illi constat, eam pecuniam fuisse surreptam alicui, tunc teneretur ad restitutionem illius: quia res aliena reddenda est suo Domino. Si vero non constat, demonem eripuisse illam pecuniam alicui, tunc non teneretur ad eius restitutionem. Nam fieri potest, quod eam demon ex fundo maris, aut ex visceribus terra transtulerit: talis autem pecunia, sub nullius dominio posita fuit. Diligenter tamen experiri oportet, an pecunia à dæmone data, sit vera: quoniam plerumque, soler esse apparens, & postea in carbones redigitur.

Q V Æ S T I O X.

An adiuratio sit licita.

Suppono I. Adiurationem nihil aliud esse, nisi actionem, per quam aliqua persona inducitur imperando, aut obsecrando, ad aliquid faciendum, vel omittendum, inuocatione alicuius rei sacræ. Ita S. Thomas 2. 2. q. 90. ar. 1. Vnde duplex est adiuratio, una obsecratiua, seu deprecatiua, quæ fit obsecrando; altera vero imperatiua, quæ fit imperando. Hac utraque adiuratione usus est D. Paulus ad Rom. 12. ubi dicit: *Obsecro itaque vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem.* Postea vero addit: *Dico autem per gratiam, quæ data est mihi, omnibus, qui sunt inter vos: non plus sapere quam oportet.* Ecce prioribus verbis, non præcipit, sed solum obsecrat, in sequentibus autem non obsecrat, sed præcipit. Quid causæ? sanè, quia prioribus verbis, magna, & excellentia petebat, quæ minimè ut difficiliora sunt extorquenda. Ita censet S.

Bruno ibidem: Considerandum est inquit, quare prædicta solum moneat; quæ autem sequuntur, omni auctoritate interdicit. Ea enim, quæ offensionem generant, licet Prælatum subditis vi obedientie interdiceret: sed postquam legem non violant, non ita cogendi sunt ad meliora, si enim distinctione obedientie ad perfectionem cogerentur, magis in hoc damnaret eos prælatum. Ostendens, in magnis, & præcelsis perfectionibus præcepta, magis obesse, quia operationes difficiliores reddunt.

Quod spectans Deus, non in spontaneis, & supererogationis operibus, sed in præceptis Ieroboami regni similitudinem posuit. 3. Reg. 11. dicens: *Si feceris, quod rectum est coram me, custodiens mandata mea, & præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus meus, ero tecum.* Et cur non potius de spontaneis, ac supererogationis operibus; quam de præceptis hominum merita requirit? credo eam ob causam, quia homines difficilius eunt in præcepta, quam in spontanea. Sic Exodi 3. dicebat Dominus Moyse: *Veni, mittam te ad Pharaonem, ut educais populum meum Israël de Aegypto.* & iterum cap. 4. *Perge igitur, & ego ero in ore tuo, doceboque te, quid loquaris.* Quid autem Moyses, cepit se modis omnibus excusare: *Obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es.* At vero Isaias cap. 6. dicit: *Audui vocem Domini dicentis: Quem mittam? & dixi: Ecce ego mitte me; Res stupenda, quando Deus iussit Moysen ire in Aegyptum, derectauit ille tali legationeungi; Isaias autem licet non iussus, spontè se obtulit legationi obeundæ. An certè Moyses Isaias pigrior erat? Absit; sed quia Moyse legatio mandabatur; Isaias vero non præcipiebatur, verum quasi spontanea proponebatur, Humanum autem est, libenter currere ad spontanea; præcepta vero maxime detestare. Ita exponit D. Basilii, inquiens: *Ecquid tandem est, quod Moyses quidem missus deprecatur pronunciam legationis, & subinde reclamationem, eam obire abnuens: Isaias autem tanta cum alacritate se ultionem offert? Siquidem Moyses nequaquam interrogatur:**

Qui præcepta Dei seruauit, Deum præsentem habet.

Ut quis dicatur obsecutus, duo requiruntur.

An adiuratio sit licita.

Interrogatur: Quem mittam? Sed in se Dei excipit mandatum. Ait enim Dominus: *Et nunc veni, mittam te, & educais populum meum.* Ex diuerso Isaias indecisè, nec definito sermone, requirente Domino, quis foret idoneus administranda huic legationi, ei obeunda se substernit. Mandabatur ergo Moyse legatio, non Isaiæ; & inde est, quod hic alacrior se ad eam obtulerit, ut potè ad rem spontaneam; ille vero eam refugiebat, ut præceptam: quia homines agrius semper accipiunt mandata. Quam ob causam, magna, & excellentia præcipienda non sunt, ne præceptum difficultatem augeat. Quoniam vero adiuratio ut plurimum adhiberi solet, ad adiurandos obsecratos à dæmone, quando necessitas adest ideo.

Suppono II. Ut aliquis demonium habere dicatur, duo requiri. I. ut in ipso homine demon sit: si enim exterius tantum homo affligatur à dæmone; quemadmodum Iob, & D. Antonius, non dicitur habere demonium. II. ut quandam potestatem ad vexandum eum, in quo est, acceperit; & ideo demon est in corpore, moto. Dæmonis autem potestas, solum est in corpus, eaq; certo limite præscripta à Deo: alias demon ex se ipso, ob ingens odium in hominem, occideret illum. At vero in animam, minus potestatis habet, & licet eam multis modis possit ad malum impellere; non potest tamen cogere voluntatem. Deinde, per quamcunque corporis partem, demon potest ingredi in hominem, & egredi; ordinari autem per os. Vnde est in corpore, sicut anima, totus in toto, & totus in qualibet eius parte, plerumque tamen sedes eius, est cor hominis. Præterea; quandoque vnus, quandoque plures dæmones solent obsidere idem corpus, potestque ex illo vnus egredi, alijs remanentibus; ut plurimum tamen vnus egresso, & reliqui exeunt, ut experientia docet. Vltimis, obsecratis à dæmone, non semper habenda est fides, quod in rei veritate tales sint,

imò nec ipsis exorcistis: quia plerumque decipi possunt. Vnde signum efficax huius veritatis, est sermo ignotus, & peregrinus, ut Græcus, Hæbraicus, &c. Aut si multorum hominum viribus loco moueri non possit: aut si scientiam habeat multo studio comparatam. Tandem, nullam rem corporalem habere vim expellendi dæmones, eo quod illi sint spiritus; nulla autem res corporalis habet vim in spiritum. Potest nihilominus sedari vexatio energumeni, adhibitis quibusdam rebus naturalibus, quæ impediunt dispositionem corporis, quæ demon vitur ad nocendum. Sic vexatio Sauli, percutiente Dauid Cytharam, leniebatur.

Signum veræ obsecrationis à dæmone.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Adiuratio deprecatiua licita est cuiuslibet erga Deum, & Sanctos, & quemlibet hominem; adiuratio autem imperatiua, seu coactiua, solis superioribus licita est in subditos, in ijs, in quibus illi subduntur, si adsit causa iusta taliter adiurandi. Ita S. Thomas 2. 2. q. 90. ar. 1. *Prima pars conclusionis*, patet ex usu Ecclesiæ deprecantis illis verbis: *Per Iesum Christum Dominum nostrum.* Vnde, publicæ orationes Ecclesiæ, in quibus hæc verba proferuntur, continent adiurationem. Tum, ex D. Pauli exemplo, qui deprecatiua adiuratione usus est ad Rom. 12. *Obsecro itaque vos fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem.* Et cur ô magne Doctor, non potius exposcis, ut nos exhibeamus hostiam matram, & mortuam Deo? Nonne victor de mundo reportauit agnus, tanquam occisus? Cur ergo non magis optas, ut occiso agno nos etiam exhibeamus occisos? Vtraque certè hostia visa est in Christo, hostia occisionis, & sanguinis in cruce sancta, dum in illa Spiritum Deo Patri commendans, expiraret; hostia vero salutis, & vitæ,

Adiuratio deprecatiua cuiuslibet licita est, imperatiua non item.

Adiuratio non sunt homines cogendi, sed alliciendi.

Moyse cur detrectauit ire ad Pharaonem?

& vitæ, apparuit in templo. Vnde, quia iam antea D. Paulus dixerat, cruentæ hostiæ nos assimilari debere, iubens nos cum Christo crucifigi: ideo nunc cogitans non agnum in cruce, sed paruulum in templo Patri exhibitum, hostiam non sanguinis, sed salutis postulans, consequenter non petit, nisi vt nos exhibeamus hostiam viuam, quando habemus exemplar placituræ vitæ. Colligo hanc veritatem ex S. Bernardo serm. 3. de purific. vbi dicit: *Frates morituro Domino, Iudeus mortuas hostias offerebat, sed iam nunc: Vno ego dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat. Hæc enim est hostia placabilis, Deo placens, hostia hostia viuæ. Quasi diceret: Nunc est celebritas purificationis Mariæ, in qua Iesus constituitur Patri hostia non mactanda, sed redimenda. Sicut ergo quando Christus representabatur hostia occisa, mactabantur hostiæ in eius signum; ita nunc, quando Iesus ostenditur viuæ hostia, suadet Apostolus, vt nos hostias viuas exhibeamus.*

Patet etiam hæc veritas ex eo: quia honestum est, ad quoscunq; inducendos ad aliquod bonum, vt reuerentiâ diuini nominis. Neq; etiam adiuratio propter Deum, imponit aliquam obligationem homini adiurato, quando est deprecatur: ergo adiuratio deprecatur, est licita cui libet erga Deum, & sanctos, ac quemlibet hominem.

Probat deinde altera pars conclusionis. Quia soli superiores habent potestatem imperandi, & cogendi erga subditos: ergo adiuratio imperaturæ solis superioribus licita est. Vnde adiurans non subditum, vel etiam subditum in ijs, in quibus non est talis, adiuratione imperaturæ, peccat mortaliter, si res est notabilis: quia sibi usurpat potestatem, quæ caret. Ex hoc conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Adiuratio imperaturæ, seu coactiua contra demones, est licita per imperium, coercendo illos, tanquam hostes, ne ho-

minibus noceant. Ratio: quia data, est Ecclesiæ a Christo Domino specialis potestas ad illos expellendos, vt constat ex illo Lucæ 10. *Nonne etiam demonia subijciuntur nobis in nomine tuo?* Et tamen tunc dicebat Dominus discipulis suis, Ioan. 16. *Adbuc multa habeo vobis dicere; sed non potestis portare modo.* O Domine, ergone Apostoli, qui poterant fugare demonia, non poterant portare tuam doctrinam? Ita sanè est: quia discipuli postquam demones fugarant a multorum corporibus, dicebant ad Iesum: *Domine demonia subijciuntur nobis*; non dicebant, tu nobis subijcis demonia, eaq; fugas coram nobis: nondum enim eo perfectionis deuenierant, vt Deo referrent omnia, propter quod imbecilles, & infirmi censentur a Domino. Audite D. Basilium Seleuciensem orat. 25. *Vnde verò o Domine, discipulorum condemnas imbecillitatē? Quid enim? An non sitientibus auribus tua dicta excipere? An non primum nudos contra demones militare iussisti, & postea victoriam tali redibant oratione: Domine etiam demonia subijciuntur nobis? Quid ergo? Quid demonium phalangas subiungant, ad discendum virium non satis habent? Profecto inquit, illud enim gratia mea opus est, non virtus eorum intelligentia. Ecce, etiam dum viri sancti fugant demonum exercitus, infirmi censentur; dum non referunt totum illud opus, gratiæ diuinæ; sed hoc prædicant, quod demonia subiecissent, non quod hoc per Deum fieret: vt hinc agnoscamus, non potestatem, sed infirmitatem censendam esse quæ Deo accepta non tribuit.*

Constat præterea idem corollarium ex exorcismis, ad hoc ab Ecclesiâ sancta institutis. Dicuntur autem demones per exorcismos adiurati, per quandam similitudinem: sicut enim, quando homines adiuramus, inducimus eos, vt ob Dei nomen aliquid efficiant, aut omittant; ita demones coguntur recedere virtute diuini nominis, licet nihil ipsi faciant propter Dei honorem, nec id ab adiurante intendatur. Porro hæc potestas non fundatur in sanctitate ministri, quam-

Potestas expellendi demones non fundatur in sanctitate ministri.

fundatur in sanctitate ministri, quamuis illa non parum inuenit. Sed innititur inuocationi diuini nominis, fidei, & sanctitati Ecclesiæ, in cuius persona exorcismi ab eius ministris dicuntur; sicut etiam nec sacramentorum efficacia à ministri sanctitate dependet. Vnde exorcismi non ex solo opere operantis, sed ex opere operato habent vim demones expellendi; quemadmodum Sacramenta conferendæ gratiæ, vt docet S. Thomas 3. p. q. 71. ar. 3. Plerumq; autem huiusmodi effectus impeditur, aut ob modicam ministri fidem: aut quia non est infallibilis, sed ex congruitate quadam. Hinc illud Matth. ult. *In nomine meo demonia ejicient*, significat id aliquando solum esse futurum, quando sic expediet. Proinde non ob solam ministri, aut demoniaci culpam, interdum demones non expelluntur, verum etiam occulto Dei iudicio, propter maiorem animæ utilitatem, aut aliorum exemplum, vel propter aliquod Ecclesiæ commodum.

Corollarium II. Non est licitum demonem adiurare adiuratione deprecaturæ, puta obsecrando demonem, vt propter Dei nomen exeat de corpore obsessi; imò nec imperaturæ, aut deprecaturæ præcipiendo, siue rogando, vt nobis demones aliquid obsequium, cuiuscunq; generis illud sit, aut qualecunq; beneficium præstent. Ita S. Thomas 2. 2. q. 90. ar. 2. Ratio: quia tunc signum esset expectari ab ipso beneficium aliquod, quod esset quadam inchoatio pacti, & societatis cum ipso. Nam Christus solum reliquit potestatem ad arcendos demones, tanquam hostes, propter quod semper ab eorum societate recedendum est. Hinc non licet adiuratori, petere à damone superiore, vt inferiorem expellat: quia hoc esset petere à damone aliquid beneficium. Neq; etiam licet à damone petere auxilium contra tempestates, ob eandem rationem.

Corollarium III. Adiuratio so-

lemnis, & publica, solis ministris rite ordinatis concessa est ab Ecclesiâ, in qua hac de causa institutus est ordo Exorcistarum. Patet corollarium ex Act. 19. vbi demon a nugacibus quibusdam exorcistis, in Iesu, & Pauli nomine exire iussus, eorum mores carpere, & fidem eorum dignitatem irridere pro ingenij sui procacitate, ausus obiecit: *Iesum noui, & Paulum scio, vos autem qui estis?* Quasi diceret, vt exponit S. Cyprianus, serm. de Baptismo Christi, & manifestat Trinitatis: obediunt demones Exorcistis, Christum inquit scimus, & Paulum nouimus, & in nomine Christi, quem Paulus prædicat, adiurati egredimur, vos autem penitus ignoramus. Ecce inquit Cyprianus, *in nomine suo nihil querunt peragunt exorcistæ, nec se eis deferre ipsi demones profitentur, sed nomen Christi etiam per lucrum suæ gloriæ retinet potestatem. Et sunt in talibus causis ministri mercenarij, sicut naues itinerariæ, quæ per pelagus euehant insitiores, quarum rectores potius eorum, quos ducunt, pecunijs inhiant, quam saluti.* Vt hinc addiscamus, Dei nomen in Prælato, quisquis ille sit reuereri, eiusq; monitis in omnibus, vbi peccatum non videtur, parere.

Considerate ulterius, neminem damone ambitiosorem esse; & tamen audito nomine Iesu, fugit etiam ab homine iam possessio, iuxta promissum Christi Domini Marci 16. *In nomine meo demoni ejicient.* Dominabantur equidem demonia humanorum corporum, ante auditum nomen Iesu; at postquam audierunt nomen Iesu, quantocumq; ab illo dominatu recedebant, non audentes amplius hominum corpora infestare: quia simul cum nomine Iesu veniebat illis in mentem, stridissimus tanti iudicis rigor futurus in vindicta tumenda de male administrata potestate: quod attentè perpendendo, nolabant amplius perseuerare in subijciendo homine; sed ab illo maxime refugiebant. At Tertullianus, in Apolog. cap. 23. *At omnis hæc nostra in demonibus*

Adiuratio solemnis solis rite ordinatis concessa est.

Audito nomine Iesu demonia recedunt ab hominibus.

Adiuratio imperaturæ solis superioribus licita est.

Adjungere demonia, Diuinæ gratiæ opus est.

res dominatio, & potestas, de nominatione Christi valet, & de commemoratione eorum, quæ sibi à Deo per arbitrium Christum imminencia expectant, Christum in Deo timentes, & Deum in Christo. Ponderate illa verba: Commemoratione eorum, quæ sibi à Deo per arbitrium Christum imminencia expectant. Vbi enim vel demones coguntur meminisse, ea, quæ illis iudex, & arbiter Iesus illaturus est, non possunt in homine sibi subiecto manere, sed longè ab illo recedunt. O Catholici mei, quis adeo temerarius erit, & audax, qui non fugiat à dominatu in Ecclesia Christi, à filiis Dei regendis, & subiectis, si attentè considerauerit, qualis Dei ratio ex illo per summum Iudicem Iesum sit repetenda? Ego vero verum fatear, dæmone ipso peiorem illum hominem crederem, qui certò cognoscens, & attendens seueritatem futuri iudicis, in exigenda ratione de omnibus suis, non conaretur refugere munus administrandæ Ecclesiæ, & regendarum animarum. Audite D. Chrysosthomum in catena D. Thomæ, ad cap. 20. Matthæi, ita scribentem: *Primum Ecclesiæ concupiscere, neq; iustus, neq; vtile. Nullus sapiens vult se ulterò submittere seruituti, & periculo tali, ut det rationem pro omni Ecclesiæ, nisi forte, qui non timet Dei iudicium, abutens primatu suo, Ecclesiastico seculariter, ita ut conuertat illum in secularem.* Bene equidem: nam vbi Dei iudicium timori est, nemo sapiens non fugit primatum Ecclesiasticum.

Vnde, quando dæmon corporaliter obsidet aliquem, si cum contingat modo extraordinario expelli, id pertinet ad gratiam miraculorum; ideoq; absq; speciali instinctu exerceri non debet. Si autem non appareat: quia vel inuisibiliter possidet, aut valde occultè, tunc quilibet fidelis potest adiurare; sicut etiam dum quis à dæmone tentatur, potest ipsum adiurare per Deum, & Sanctos, ut docet communis sententia Doctorum.

Corollarium IV. Licitum est exorcistæ adiuranti dæmonem, ex corpore expellendum, interrogare ea,

quæ expulsionem conducunt. Ratio: quia sicut illicitum est, illum expellere; ita quoq; & interrogare ea, quæ expulsionem conducunt, v. g. nomen ipsius, causam ingressus, sit ne vnus, vel plures, & similia. Interrogare tamen vana & inutilia, aut ex curiositate, esset peccatum veniale, ob actus imperfectionem: Quod si id fiat intentione addiscendi aliquid à dæmone, aut habendi certam fidem illi, esset peccatum mortale. Non est etiam exorcistæ iocandum cum dæmone, quia actio exorcismi sanctè tractari debet; & ideo statim imperandum est dæmoni, ut taceat. Licitum etiam est exorcistæ, dæmonem in infernum detrudere, aut in locum desertum, ne amplius hominibus noceat. At verò fatigare dæmoniacum alapis, flagellationibus, sputis, fumo, &c. Si id fiat, existimando talia habere vim aliquam directè ad expellendos dæmones, est supersticiosum; quia nulla res corporea habet vim, & potestatem contra dæmones, qui sunt spiritus, nisi id fiat ad confusionem dæmonis. Similiter radere pilos, aut capillos dæmoniaci, ad expulsionem dæmonis, supersticio est, & magia aperta. Vanum quoq; est, ut terminis iudicialibus contra dæmonem, præcipiendo illi, ut tunc exeat, & postea tali die, se iudicio sistat: quia exorcista non est iudex dæmonis.

Corollarium V. Exorcistæ interdum possunt reddi suspecti de superstitione. I. Si munus exorcisandi sibi usurpent, habentes solum primam confusam. II. Si plus virtutis sibi tribuant ad expellendos dæmones, quam ceteri eiusdem ordinis. III. Si peculiaribus exorcisandi formis utantur, aut verbis ignotis, in aurem solis dæmoniacis prolatis.

TRACTATUS II

De II. Decalogi Præcepto.

Secundum Decalogi præceptum est: *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* habeturq; Exodi 20. quo prohibetur omnis

Exorcistæ adiuranti dæmonem non omnia licent.

Exorcistæ interdum possunt reddi suspecti de superstitione.

Præceptum hoc triplicem sensum habet.

omnis inhonoratio, aut vana diuini nominis usurpatio, atq; sic implicite præcipitur, ut Sanctum Dei nomen, deuotè, & religiosè ab omnibus colatur & dictis, & factis. Triplex igitur est sensus huius præcepti. I. ut nomen Dei pro re futile, & vana, nulliusq; momenti, sine rationabili causa irreuerenter non assumatur. II. ne iuretur per sanctum Dei nomen, nisi id necessitas postulet, idq; cum omni veritate, & reuerentia. III. ne Deus inuocetur in testem sine veritate. Constat autem hic tractatus tribus disputationibus. I. erit de iuramento. II. de voto incommuni. III. de voto in particulari.

DISPUTATIO I.

De iuramento.

Quinque potissimum in hac disputatione discutienda occurrunt. *Primo*, quid, & quod simplex sit iuramentum. *Secundo*, de usu licito, & illicito iuramenti. *Tertio*, de obligatione eiusdem, & peccatis ex peritio confurgentibus. *Quarto*, de absolutione à iuramento, & poenis contra periuros. *Quinto*, de blasphemia.

QUESTIO I.

Quid sit iuramentum.

Suppono I. Iuramentum derivari à iure, iuxta S. Thomam 2. 2. q. 89. ar. 1. quia qui iuramento utitur, ius veritatis Deo reddit, qui solus est auctor veritatis. Hinc Iustinianus in l. 5. §. Dabo, ff. de iureiurando, dicit: *id quod iuratur, pro lege est habendum, & velut ius sanctè seruandum.* Vnde iuramentum etiam dici solet *iusiurandum*, eò, quod pro illo, tanquam pro iure standum sit. Nonnunquam verò dicitur *Sacramentum*, eò, quod habeat quandam reconditam sanctitatem, propter quod cum timore, & reuerentia est exercendum, non temerè. Est enim iuramentum actus latriæ, quo Deus honoratur, & colitur, inuocando ipsum tanquam primam veritatem infallibilem in testimonium

veritatis iurata. Vnde S. Hieronymus in Matthæum dicit: *Qui iurat, aut reueretur, aut diligit eum, per quem iurat.*

Suppono II. Ad iuramentum duo requiri. *Primum*, quod Deus inuocetur. *Secundum*, quod Deus inuocetur in testem. Vnde dicere est, *non est, feci aut non feci; dixi, non dixi; ita est certe, profectò, verè, sanè*, non est iuramentum. Similiter, quando Deus in oratione inuocatur: quia non ut testis, sed gratia perendi auxilij inuocatur.

Suppono III. Ad iuramentum sufficere, ut Deus, vel eius diuinum nomen inuocetur implicite, vel explicitè; in recto, aut in obliquo. Explicitè inuocatur, quando aliquis dicit: *Deus est mihi testis, vivit Deus, testem facio Deum, inuoco Christum, aut Sacram Scripturam, vel Trinitatem &c.* Implicitè autem inuocatur, quando iuratur per creaturas, quatenus in ipsis reueret Diuitias, v. g. per Sanctos, per Euangelia, per celum Dei.

ARTICULVS I.

Resolvitur Questio.

Conclusio. Iuramentum definitur sic: *Iuramentum est inuocatio diuini nominis in testimonium illius rei, quam affirmamus, aut negamus.* Ita S. Thomas supra citatus. Dicitur autem iuramentum *inuocatio diuini nominis*, ad significandū, duo quidditatiue requiri ad iuramentū, videlicet intentionem iurandi, & locutionem, quæ Deū in testem vocamus. Quorum alterutro deficiente, iuramentum non est. Definitur etiam ab alijs sic: *Iuramentum est affirmatio, vel negatio sacre rei assertionem, vel attestationem facta.* Ab alijs sic: *Est attestatio diuini Nominis, vel inuocatio diuini testimonij ad fidem faciendam.* Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Iuramentum formaliter consistit in intellectu. Ratio: quia consistit in locutione mentali, seu in inuocatione diuini nominis, quæ non sunt sine locutione. Verum tamen

Iuramenti definitio.

Iuramentum consistit in intellectu.

tamen requiritur etiam actus voluntatis, tanquam connotatum essentiali, aut conditio, *sine qua non*; quia alias non esset actio humana; & ideo talis voluntas debet esse libera, & cum pleno iudicio rationis. Porro non est de essentia iuramenti, ut explicite ad illud adhibeatur verbum *iuro*, sed potest fieri quibuscumque verbis, aut signis, dummodo per illa sufficienter declaretur, intentionem iurantis esse, inuocare Deum in testimonium veritatis, v. g. dicendo, *vivit Dominus*: vel *testis mihi est Deus*, *Deus scit*, quod non mentior.

S. Pauli iuramentum.

Sic D. Paulus ad Rom. 1. iureiurando asseruit, se Romanorum memoriam habere illis verbis: *Testis mihi est Deus, quod sine intermissione memoriam vestri facio*. Res enim erat necessaria omnino, Romanos Pauli in se affectum, atque amorem certo cognoscere, cuius cum illo absente experimentum non haberent, Deum cordium cognitorem, & perituri vindicem in testem vocavit, ut exponit D. Chrysostomus inquit: *Verba hæc ex apostolicis visceribus expressa; paternum nobis animum verè representant, Quid est autem, quod ait, & quam causam Deum testem citat? Agebatur de animi affectu, ac quandoquidem nondum Romanos viderat Paulus, ob id neminem hominem, sed eum potius, cuius est humana corda perscrutari, testatur. Nam quod dixit: Amo vos, (cuius rei argumentum hoc ostendit, quod semper in precibus orat, ac velit ad eos accedere) id ipsum cum non innotesceret consugendum sibi putavit ad testimonium fide dignum.*

In nouella Romæ a Ecclesia simul exort.

Sane initia iam erant grauium in Ecclesia Romana discordiarum, quæ ex vrbe principe facile in omnes, quæ sub Romano vigeant imperio Ecclesias, contagione quadam serpente poterant, easque in festino bello inter se committere. Duæ quippe gentes in vnius vrbs Ecclesia, velut duæ vnius corporis partes, Iudæi scilicet, & gentes, inter se collidi incipiebant, & diuidi, cum vix coalita esset nobilissima illa Ecclesia, gliscente fratim similitate, perniciosa errores sese in-

nuabant, de gratia, electione ad gloriam, iustificatione, &c. Tantis proinde malis mature, ac dextre occurrendum erat, propter quod D. Paulus arbitrum, ac sequestrem, imò iudicem sese interpoluit.

Et quia ille Israelita erat, ex tribu Benjamin, nisi fidem fecisset, æquabili se charitatis affectu omnes complecti, ex veritate, non propinquitate generis, controuersias finitum, potuisset gentibus, quasi in suum sanguinem propensior, suspectus esse. Sed neque Iudæi, si causâ cecidissent, facile latari videbantur: Nam cum gentes plures essent, ac potentiores, facile Iudæi obijcere potuissent, dignitati, ac nobilitati aliquid tributum esse, cum ferme Iudicis ubique quouis iusta sententia, si secundum diuitem contra inferiorem pronuntietur, obnoxia sit querelis. Accedebat iam nonnulla Iudæorum alienatio, quod Paulum in abolendis Mosais legibus, nimis acrem esse arbitarentur. Insuper Romani populi hoc erat ingenium, ut non nisi blandè, & cum charitate tractari posset. In conuersis enim, & iam gratiâ Christi donatis, veteris superbiæ reliquias insurgere, & per contentiones, ac simultates recrudescere mirum non est. Eruditè satis D. Bernardus, post Romanoties expugnatam, atque excisam, eandem populi Romani indolem notauit, his verbis: *Populus inquit Romanus est. Nec breuius potui; nec expressius tamen aperire de tuis parocianis, quod sentio. Quid tam notum saculis, quam proteruitia, & fastus Romanorum? Gens insueta paci, tumultui assuetâ, gens immitis, & intractabilis. Et vix aucti subdi nescia, nisi eum non valet resistere. D. ergo Paulus, ea arte in illis componendis, ac pacificandis usus est, quæ omnium efficacissima est in gubernatione ciuium, videlicet charitate. Nondum Romani desueuerant a pristina libertate, multi illorum animos, quos in campum martium adf. rre solebant, Ecclesiarum conuentibus inferebant, & licet iam in Christianæ humilitatis regno militaret; nondum tamen*

D. Paulus fuit ex tribu Benjamin.

tamen animo oblitisci poterant, se esse Quirites. Hinc illa D. Pauli prudens cura, mutui amoris sollicitatrix, & iuramenti religione firmata charitas. Romanæ enim Ecclesiæ salus ex eo pendeat, ut Apostolo obtemperaret, quod ut facerent, opera pretium erat, ut eum sibi addictum, æqui, ac veri tenacem existimarent, atque ideo iuramentum illud: *Testis mihi est Deus*, quasi iuramentum calumniæ fuit, quod in re summè necessaria religiose detulit Romanis Apostolus, & iurauit. Non sunt proinde verba de essentia iuramenti, quia etiam sine illa verborum forma, potest Deus in testem inuocari per signa, ut docet Couarruias in cap. *Quamuis de pactis in sexto*, n. 4. v. 3. & Sayrus in Clau regia lib. 8. cap. 1. n. 8.

Tangere Evangelia non est de necessitate iuramenti.

Corollarium II. Non est de necessitate iuramenti regulariter, tangere Evangelia, aliasque diuinas scripturas, aut crucem, vel aliam rem sacram. Ratio: quia sufficit, quod Deus inuocetur in testimonium suæ assertionis, siue id fiat verbis, siue signis, aut notibus intentionem iurantis significantibus. Ita citatus Couarruias. Dixi regulariter, quia quandoque in foro externo satius est, iuramentum fieri tactis Evangelijs, aut rebus alijs sacris ad terrorem iurantium, ut ex hoc signo externo sumant timorem non violandi iuramentum. Tum quoque ut periuri grauius a iudicibus puniantur: nam quanto sanctius est id, per quod iuratur, tanto magis periurus est puniendus, ut colligitur ex eap. *Mouet te*, 12. q. 1. & ex D. Thoma 2. 2. q. 98. ar. 3. ad 2.

Homo quomodo Deo adglutina si potest.

Hoc mihi indicare videtur Deus Deut. 6. præceptum illud Israelitis tradens: *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruias, ac per nomen illius iurabis*. Quæ verba Philo sic vertit: *Dominum Deum tuum timebis, & eum solum coles, & adglutinaberis ad eum*. Hoc faciat, quisquis Deum supra omnia amat, scilicet Deum timeat, vnumque colat, & sese ei adglutinet. Qui enim sibi adiunctum habet Deum, omnia potest, quæ homini possibilia sunt.

Sed forsitan sciscitaberis, quomodo homo sese Deo adiungere, & adglutinare possit, ut eius fortitudinem aduersus omnia induat? Respondet Philo de migrat. Abrahæ. *Adglutinaberis ad Deum. Quo glutine? nimirum pietate, ac fiducia. Nam is virtutibus mortalis natura cum immortalis unitur, & coaptatur*. Induc fiduciam, & statim habebis adiunctam tibi omnipotentiam Dei, quæ vel ipsam omnium terribiliam terribilissimam mortem valeas contere. Quod vel vnico Scripturæ Sacre loco comprobare liceat. Egrediens fuit aliquando Zara Ætiops cum ingenti exercitu contra Israëlitas, decies centena pugnatorum erant in illo, & trecenti curus. Quibus tamen imperterrito animo iuit obuiam Asa Rex Iuda, sed quibus armis ausus fuerit ire aduersus tantam multitudinem? Audite ipsummet 2. Paralip. 14. *In tuo inquit, nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem Domine, Deus noster tu es, ne praualeat contra te homo. Exterriti itaque Deus Æthiopes coram Asa. Vidit te Regem Asa armatum Dei fiducia, tam innumera multitudini, & tot hostilibus curribus praualentem. Quia enim Deo fuit adglutinator, quia totam spem conseruandi regni sui in illo posuerat, victor euasit, & indelebilem maculam vniuersæ Æthiopie intulit.*

Considerate verò eundem Regem Asa, quando postea neglecto Deo, in auxilijs humanis confidit, quomodo inglorius mansit, 2. Paralip. 16. ubi Propheta Domini sic eum allocutus est: *Quia habuisti fiduciam in Rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco euasit Syriæ Regis exercitus de manu tua. Nonne Æthiopes, & Libyes multo plures erant quadrigis, & equitibus, & multitudine nimia, quos cum Domino credidisses, tradidit in manus tuas? oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egisti, & propter hoc ex presenti tempore, aduersum te bella consurgent. Ecce Asa Rex, quando fiduciam habuit in Deo, habuit quoque sibi adiunctam omnem*

Asa Rex, quia in humanis auxilijs sperauit, per se.

omnem fortitudinem Dei, quā val-
dissimos contriuit exercitus. At verò
postquam plus auxiliatricibus Syro-
rum armis; quā Deo fidit, protinus
nudus, & inermis in oculis hostium
mansit. Cuius elegantem rationem
assignat D. Chrysosthomus hom. 1.
in Matthæum ita scribens: *Quoniam
autem nec accipere oportet auxilium ab
inimicis Dei, docet nos supradicta historia
de Asa. Qui enim petit auxilium ab ini-
micis Dei, de auxilio Dei desperat, validior
res sibi existimans inimicos Dei, quā De-
um.* Ex quo loco recte monentur
Principes huius seculi, ut metuant sibi
auxilia querere ab inimicis Dei:
quoniam si illorum causa iusta est,
plus fidere debent in Deo, qui solus
potest vniuersos hostes facili negotio
conterere. Vnde qui prius humana,
quā Diuina auxilia querunt, facile
in ultimam ruinam deueniunt.

Auxilia ab
inimicis
Dei impla-
rare non
licet.

Magnum olim praesidium habitu-
ros se Israelitae existimabant in Aegy-
ptiis, à quibus opem, contempto
Numine, implorabant; sed contra-
rium experti sunt, iuxta illud Dei ad
Regem Aegypti, Ezech. 29. *Fuisti ba-
culus arundineus domui Israël. Quando
apprehenderunt te manu, & confraxerunt
eum, & lacerasti omnia humerum eorum,
& immitentibus eis super te, comminutus
es, & dissoluisti omnes renes eorum.*
Quemadmodum enim baculus arun-
dineus incumbentem non sustentat;
sed fractus in frustra desiliens pungit,
ac vulnerat; ita Aegyptus rueri non
potuit Israelitas; potuit autem dissi-
pare. Hinc illa Ieremæ cum Hebræis
Aegyptios implorantibus expositula-
tio, Hierem. 2. *Quid tibi vis in via
Aegypti, ut bibas aquam turbidam? Et
quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas
aquam fluminis? Arguet te malitia tua,
& euerfia tua increpabit te.* Quasi dice-
ret Deus, ut ibidem obseruat Theo-
doretus. *Non me vocasti in auxilium,
sed illos: propterea tradidi te illis.* Ita
enim factum est, ut Sefag Rex Aegy-
pti Ierosolymam inuaderet, magnāq;
strage demoliretur. 3. Reg. 14. *Ascen-
dit Sefag Rex Aegypti in Ierusalem, & tu-*

lit thesauros domus Domini, thesauros re-
gios, & vniuersa diripuit.

Quod cum probè nosset David,
prorsus à Saule reiectus, & in perpe-
tuum ab eius aula relegatus, nullum
prius, meditatus est asylum; quā
Dei tabernaculum, eiusq; sacerdo-
tem. Ita enim de illo Sacer textus fa-
tur 1. Reg. 21. *Venit autem David in
Nobe ad Achimelech Sacerdotem.* Tran-
slatum quippè erat Dei tabernaculum
à Silo in Nobe, quod sibi David in
suis laboribus primum asylum medi-
tatus fuerat. Et profectò dignum
laude factum Davidis: fidelis enim
homo nullum asylum, nullam defen-
sionem inueniet, si ad aliud, prius-
quā ad sacra peruenerit. De quo
pulchrè D. Zeno lib. 1. serm. 1. de fide.
*O quam debilis est fides, cuius quotidie
dissipantur varijs argumentationibus
membra! o quam indefensa, quæ Regum,
Iudicum, diuitum, aliquoties etiam, quod
peius est, gentium desiderat patrocinia.*
Equidem indefensus manet homo fi-
delis, qui prius seculare, quā diui-
num; profanum, quā sacrum in-
quirat patrocinium. Erant planè Da-
uidi à Saule offenso in promptu Re-
gum, potentumq; patrocinia amico-
rum. Praesto tantus vir habebat in vi-
cinis amicos validissimos? Facile vel
ab ipsis Saulis hostibus poterat spera-
re auxilium? Verum optime sciebat,
quā indefensa est fides, quā non
prius à sacris querit protectionem;
ideo non ad infideles Principes, sed
ad tabernaculum, & sacerdotem con-
fugit. Et quidem sapientissimè: fide-
lis enim homo nunquam non peri-
clitatur, ubi totus profanis, & secula-
ribus fuleris nititur. Cui obsecro non
paret sacrilega illa stultia, quā Iudæi
authorem suæ salutis morti tradentes,
homicidam hominem, & seditiosum
perierunt sibi donari. Dicente etenim
Pilato, utrumq; sibi vellent dimitti,
Barabbam, an Iesum; clamauerunt
illi Ioan. 18. *Non hunc, sed Barabbam
erat autem Barabbas latro.* Et vnde in
tantam insaniam deueniunt, ut pia-
gis sibi vellent, homicidam, ac sedi-
tiosum latronem, quā benignissimū
Iesum?

David in
suis ad so-
lum Deum
confugie-
bat pericu-
lit.

Iesum: sanè ex eo, quia in tam ardua
causa, postpositis Sacerdotibus, qui
vel ipsa muneris sacri vi constricti,
melius forsitan dedissent consilium,
eucurrerant ad secularis, & Ethnici
Principis Prætorium, vnde non aliud,
nisi perditionem elicuerunt. Ita do-
cet D. Hieronymus epistolā ad filias
Gerentij: *Barabbam inquit, ideo Iu-
dæi Deo caligantes præferunt, quia ad Iudicem
seculi conuolarunt.* Minus ergo Iudæi
errassent, si in Sacerdotum Concilio
perstitissent: nam licet morti, ut po-
tè perditii homines, tradidissent Ie-
sum, saltem homicidam, & seditio-
sum non perissent.

Iurare verè
per nomen
Dei lauda-
bile est.

Ita planè, qui per nomen sanctis-
simum Dei verè, & fideliter iurant,
laudem merentur. Psal. 62. *Lauda-
buntur omnes, qui iurant in eo.* Vbi non
significatur, quod quisquis per Deum
iurat, rectè faciat, siue verum, siue fal-
sum iuret; siue circumspicte, siue re-
mere, & sine causa; sed figuratè poni-
tur actus exterior, pro interiori, vide-
licet iuramentum per Deum, pro cul-
tu interiori, quo solus Deus populi il-
lius pro vero Deo agnosceatur. Vnde
sensus illorū verborū est: Quicumq;
verū Deū colit, & veneratur, ille lau-
dabitur, id est, publicè ab omnibus
agnosceatur, quando non iurat, nisi in
vero Deo. In hoc enim homines lau-
dabiles se præbent, quod cum per vñ
Deum iurent, tacite quodammodo
vñ esse consentiant. Quam veri-
tatem cum ipse Abraham persuade-
re vellet Regi Sodomorum, dicebat
Genes. 14. *Leuam manum meam ad Do-
minum Deum excelsum, possessorem cali,
& terre.* Quasi diceret, ut exponit
S. Chrysosthomus homil. 35. *Illum
tibi testem adhibeo, qui omnium est condi-
tor, ut scire possis Deum omnium, & ne
credas esse Deos, ea quæ ab hominum ma-
nibus fabricantur.* Gratissimum igitur
Deo est, dum quis necessitatem ha-
bens, per nomen eius Sanctissimum
iurat, quia per hoc vñ, solum il-
lum verum esse Deum, apertè con-
fiteatur. Propter quod Moyse in pri-
mo statim creationis die, vnitatem
creatoris ostendere volens, sic de il-

lo fatur, Genes. 1. *Factum est vespere,
& mane dies vnus.* Vbi Philo de mun-
di opificio ait: *Diem nominauit non
primum, sed vñ: propter singularita-
tem intelligibilis mundi, habentis naturā
unitatis.* Quasi nihil prius huic mun-
do sensibili indicari oportuerit, quā
illius intelligibilis, & archetypi uni-
tatem: ac proinde opus fuerit, ut ab
ipso primo die, qui vñ dicebatur,
ipsius auctoris vñitas quā primum
ostenderetur. Eandem ob causam,
Deus olim ad Abrahamum locutus
est, Genes. 22. *Per memetipsum iura-
ui.* Super quæ verba Tertullian. lib.
2. contra Marcionem, cap. 26. ita
discutit: *Iurat Deus per semetipsum, ut
vel iuranti Deo credas, alium Deum om-
nino non esse.* Quasi Deus, cum iurat,
non solum veritatem rei, quā iu-
rat, sed etiam vñitatem sui, per quē
iurat, affirmare videatur; nam cum
iuramentum principaliter fieri non
debeat, nisi per Deum, & Deus nō
iuret per alium, quā per semetipsum,
per hoc alium Deum non esse, nisi
seipsum, euidenter ostendit.

Deus eor-
per semet-
ipsum iurat

Corollarium III. Quando ali-
quis dicit: *Deus scit, quod non mentior,*
vel *coram Deo loquor.* Si ista verba
proferantur inuocatiue, id est, cum
intentione inuocandi Deum in teste
eius, quod dicit, est verum iurame-
tum obligatorium. Quod si profe-
rantur solum enuntiatiue, scilicet,
per modum narrationis, ut comuni-
tè accidit inter aulicos, tunc nō
est iuramentum: quia eiusmodi ver-
ba simpliciter enuntians, non habet
intentionem inuocandi Deum in te-
stem. Ita Caietanus 2. 2. quæst. 89.
art. 1. in fine. Soto de iustitia lib. 8.
quæst. 1. art. 1. Idem censendum,
quando dicitur: *in fide mea,* vel *ver-
bo Sacerdotali,* quia sub his verbis, nō
inuocatur Deus in testem, sed tan-
tū sua existimatio. Ita Angelus
verbo iurare 1. q. 6. Soto loco cita-
to, & alij.

Verba iura-
menti de-
bent inuo-
cari pro
ferri.

Dixi autem, aulicos plerumque
verba hæc enuntiatiue solum profe-
re, scilicet ex nimia consuetudine
mentiendi. Nemo certè aulicus, aut
saltem

Rarus auli-
cus sine
mendacio.

saltem rarus in rebus præsertim Regi gratis non mentitur. Sic Arioch aulicus videns contristatum Regem Nabuchodonosor, quod nullus inter Chaldaeos repertus esset, qui somnium eius interpretaretur, postquam à Daniele audiuit: *Introduc me in conspectu Regis, & solutionem Regi narrabo*, festinus ad Regem intrans, dixit: *Inveni hominem, qui solutionem Regi annuntiet*, Daniel. 2. Res mira, quasi multam ipse diligentiam adhibuerit, dixit, *inveni hominem*, cum tamen nec pedem mouerit in illo quærendo, sed ipse Daniel vltro se obtulerit. Ne miremini, sciebat gratum id fore Regi, quod in sua aula haberet tales ministros, qui multa facerent, ut Regem leuarent solitudine; & ideo homo aulicus in lato nuntio addidit & mendacium, quod Regi gratius futurum foret. Quis enim aulicus in gratiam Regis non mentitur. Pulchrè eos notauit Oseas Propheta cap. 7. *In malitia inquit, sua latificauerunt Regem, & in mendacijs suis Principes*. Nam apud Curiales non paritur mendacio, quod creditur Regi gratum futurum. Sic Achimaas videns Absalonis exercitum percussū, ipsumq; Absalonem lanceis trasossum, festinauit, ut latum victoriae nuntium deferret Dauidi 2. Regum cap. 18. *Et adorans Regem coram eo pronus in terram ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui coneluit homines, qui leuauerunt manus suas contra Dominum meum Regem*. Et ait Rex: *Estne pax puero Absalon?* Dixitq; Achimaas. *Vidit multum magnum, cum mitteret Ioab seruus suus me seruum tuum: nescio aliud*. Videte aulicorum morem, sciuerat ille occisum Absalonem, imò & proprijs oculis spectauerat, quomodo ausus est ita coram Rege mentiri? Profectò, quia non verentur aulici mendacia, quæ Regibus molestias auferant. Ita exponit Lyranus: *Mentiebatur, ne Regem offenderet, quia videbat ipsum mortuum, denuntiavit tamen victoriam, quæ erat bonum nuntium*. Ita planè aulici omnes fausta quæq; etiam mendacijs poliunt, ut Regibus

maiores ingenerent lætitiā.

Sunamitidæ pariter hospita, ut gratificaret Eliaſus, filium ipsi à Deo impetrauit, 4. Reg. 4. dixitq; ad eam: *In tempore isto, in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium*. At illa respondit: *Noli quæso Domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ*. Ecce virum Dei, & Prophetam noverat, & tamen ab illo dici mendacium timebat. Imò non est verita illum monere, ne sibi mentiretur. Quare mulier non potius cauit virū Dei mendacem putare? An forrè nesciebat, cum quo loqueretur, ut diceret ei, ne mendax esset? sciebat equidem & virum Dei, & Prophetam esse; sed simul sciebat, cum in curia versari, & frequentem esse cū aulicis, cum ipsoq; Rege, cuius fauorem paulò ante promiserat. Ideò sunamitis ad commodare, quorum est, in lætitiæ nuntijs non curare; an mendacia dicant. Ait Carthusianus ibidem: *Curialiter respondit hac mulier, non quod putaret Eliaſum esse mentitum*. Non putabat ergo in viro Dei mendacium esse, sed quoniam cum illo curialiter agebat, de curialium, aulicorumq; more locuta est, nec verita mendacium illi attribueret, eò quod ad similia verba curiales non axasperentur, cum sciant res mendacij sibi familiarissimas esse.

Corollarium IV. Si quispiam diceret aliquid esse verum per fidem Catholicam, aut Christianam, aut in fide Christi, tunc verum esset iuramentum: quia in tali casu, non simpliciter fides humana, sed fides diuina adduceretur in testimonium. Similiter dicere, per vitam meam, vel animam, aut salutem meam, patris mei, filij, vel cuiuspiam alterius, est verum iuramentum: quia saltem implicite inuocatur Deus, ut testis, estq; sensus iste, per Deum, cuius est vita, anima, salus mea, aut filiorum. Ita Nauarrus cap. 12. num. 2. Similiter dicere, moriar, si non ita est, vel demon me arripiat, est verum iuramentum, execratorium: quia sic iurans exponit se

sum amicus
cur Eliaſus
mendaciū
obicit.

Disputatio I. De iuramento. Quæstio II. Quotuplex sit iuramentum.
nisi se diuino iudicio, ut sic puniatur, si falsum iurat.

Corollarium V. Quando Clerici iurant per suos Ordines, aut Religiosi per suam Professionem, vel habitum talis Sancti, est verum iuramentum. Ratio: quia sunt attestations per res Sacras dicentes habitudinem ad Deum.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijciunt contra corollarium III. Si quis dicat, ita est certò, profectò, siue dubio, in veritate, in rei veritate, est iuramentum: ergo etiam, si quis enuntiatiuè solum dicit, Deus scit, quod non mentior, est verum iuramentum. Respondetur, negando antecedens: nam nullo ex allatis modis Deus adducitur in testem, si verba proferantur, ut ordinariè accipi consueuerunt. Quoniam tales loquendi modi, non adducuntur ad iurandum, sed ad significandum, se loqui ex veracitate, & fidelitate, quæ vir bonus, & probus vti debet in dictis, & promissis. Ita Clauis Regia libro 5. capite. 1. numer. 13.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit iuramentum.

Suppono, diuisionem iuramenti dupliciter considerari posse, videlicet aut ex parte materiæ, aut ex parte formæ. Ex parte materiæ iuramentum diuiditur tripliciter. Primo, in spirituale, & temporale. Secundo, in assertorium, & promissorium. Tertiò, in iuramentum, quod fit per Deum, & quod fit per creaturas, v. g. per Sanctos.

Iuramentum spirituale illud est, quo res spiritualis confirmatur, quale est in confirmatione votorum, aut de præstanda obedientia Prælati Ecclesiasticis, in professione. &c. Iuramentum verò temporale est, quod fit in iudicijs temporalibus; siue civilibus, siue criminalibus, quod fit in

humanis contractibus, & alijs similibus.

Iuramentum assertorium est, in quo affirmatur aliquid, aut negatur, de re præterita, vel præsentis, v. g. dicendo, ita est, aut non est, aut fuit, siue per Deum, siue per Crucem Sanctam. Dicitur verò assertorium, quia homo mediante tali iuramento suæ assertionem confirmat. Iuramentum verò promissorium est, quo mediante intendimus nos alteri obligare, seu quo confirmamus nostram promissionem circa rem futuram, inuocando scilicet Deum in testem suæ promissionis, dicendo v. g. promitto per Deum me tibi daturum talem, vel talem rem. Quia ergo iuramentum assertorium communiter respicit tempus præteritum, aut præsens, ideo nullam in posterum inducit obligationem, sed tantum simplicem rei assertionem. At verò iuramentum promissorium, quia respicit tempus futurum, inducit obligationem in posterum.

Iuramentum quoque ex parte formæ, seu modi, seu quoad circumstantias concomitantes, diuiditur quintupliciter. Primo, in verbale, & corporale. Secundo, in simplex & solemne. Tertiò, in conditionale, & absolutum. Quarto, in iudiciale, & extraiudiciale. Quintò, in inuocatorium, & comminatorium.

Iuramentum igitur verbale illud dicitur, quod fit proprijs, & solis verbis; at verò iuramentum corporale est, quod fit solis signis & actionibus, & fit per tactum alicuius libri, vel crucis, dummodò præcedant aliqua verba, quibus requiratur iuramentum, & pro signo petatur talis rei tactus, vel aliud signum, uti est apprehensio manus, tactus pectoris, & similia.

Iuramentum solemne est, quod fit cum aliqua iuris forma, v. g. quando fit in iudicio coram testibus, rebellionem, seu notario; aut tacto Evangeliorum codice, vel signo Crucis, aut alia re Sacra: vel in quo scheda manu scripta continetur; iuramentum.

Iuramentū
assertorium
& promissorium.

Iuramentū
verbale &
corporale.

Iuramentū
solemne &
simplex.

Clerici per
suos ordi-
nes, & Reli-
giosi per ha-
bitum verè
iurant

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Iuramentū
spirituale
& tempora-
le quid sit.

ramentum verò simplex est, quod omni ritu, & iuris formâ caret.

Iuramentum
conditionale
duplex.

Iuramentum *conditionale* est, in quo interuenit aliqua conditio: vt si Petrus iuret, si Paulus ex itinere inter tres menses redierit, se illi daturum centum aureos. Et hoc aliud est *merè conditionale*, cuius exemplum de Petro, & Paulo positum est. Similiter, si iures te daturum centum aureos hospitali, si Deus te ab aliqua infirmitate, aut periculo incolumem serauerit. Aliud *conditionale poenale*, vt si iures te daturum centum florenos pauperibus, si hoc, aut illud peccatum commiseris. Iuramentum verò *absolutum* est illud, quod omni conditione caret, vt dū quis iurat per Deum, *ita est, vel non est, feci, vel non feci*.

Iuramentum
iudiciale &
extra iudiciale.

Iuramentum *iudiciale* est, quod fit coram iudice competente, & notorio, vel tacto pectore, si persona iurans sit Sacerdos, vel tactis Sacris rebus, v. g. Cruce, Evangelio, dum non est Sacerdos. Et tale iuramentum obligat iurantem in conscientia, vt ad intentionem iudicis legitime interrogantis veritatem dicat. Quod si falsò iuraverit, non solum mortaliter peccat, verum etiam si sit Religiosus, incidit in calum reservatum suo Prelato. Iam verò iuramentum *extra iudiciale* est, quod fit extra iudicium spontè.

Iuramentum *inuocatorium* est, quod fit solum implorando Deum, in testimonium veritatis, siue fiat explicitè, v. g. dicendo, *testis mihi est Deus, vivit Deus*, &c. Siue implicite in aliqua creatura in ordine ad ipsū Deum, vt dicendo, *testor calum, sedem Beatorum*. Iuramentum verò *execratorium* est, in quo Deus adducitur non solum in testem, sed etiā in ultorem, & vindicem frangentis tale iuramentum, v. g. dicendo, *Sic me Deus puniat, vel mittat in infernū, vel vitā priuet; aut filios vel bona auferat, nisi verum sit quod dico*.

Iuramentum
execratorium
violans
vnum peccatum
committit.

Violans itaq; iuramentum execratorium, non committit duo peccata mortalia distincta, vnum periurij;

alterum execrationis, seu maledictionis contra seipsum imprecata, sed vnum tantum mortale peccatū, videlicet periurij. *Ratio*: quia per talem execrationem homo non exoptat sibi formaliter infligi malum; sed tantum intendit Deum in testem invocare, quod est finis iuramenti. Ita S. Thomas 2. 2. *quæst.* 98. *art.* 1. *ad 3^{ium}*.

Si deniq; iuramentum spectatur formaliter, id est, præcisè in ratione iuramenti, tunc omnia iuramenta, quomodocunq; Deum in testimonium invocant, sunt eiusdem speciei infimæ, & solum accidentaliter differunt, secundum magis, & minus: quia v. c. gravius peccat, qui iuramentum factum per Deum, aut Sanctissimam Trinitatem violat; quam periurus, qui per creaturas iuravit, in quibus implicite solum Deus invocatur. Similiter gravius peccat, qui falsò iuravit per Beatam Virginem; quam qui per alios Sanctos. Non tamen tenetur in confessione hanc circumstantiam aperire, quia de facto non mutavit speciem peccati; sed sufficit vt dicat, se periurum, commississe.

QVÆSTIO III.

An iuramentum sit licitum.

Suppono I. Occasionem huius quæstionis desumptam esse ex hæresi Anabaptistarum, qui omne iuramentum affirmabant omnino illicitum esse, quorum error facile refutatur, quia & Deus ipse iuravit, & S. Paulus iuravit ad Rom 1. & 2. ad Corinth. 1. Vnde rectè D. Anselmus in caput 5. Matthæi docet, iuramentum neq; bonum, neq; malum esse posse; sed bonum posse esse, & malum. *Bonum*, quando fit cum iustitia, iudicio, & veritate, aut necessitate; *Malum*, quando otiosè. Vnde citatus Sanctus dicit: *Otiosum, & superfluum generat periurium, si sapius frequentetur, quando sine iustitia, & iudicio*.

Suppono II. Præter illas tres ad honesta-

Occasio
quæstionis.

Conditiones
ad licitum
iuramentum
vsum requi-
sita.

honestatem iuramenti requisitas conditiones, scilicet veritatem, iustitiā, & iudicium, assignari etiam alias ab authoribus, ad licitum iuramenti vsum, quæ hoc disticho comprehenduntur.

Sit iusurandum licitum, discerne, notato,

Quis, cui, quid, per quid, ad quid, cur, quomodo, quando.

Explican-
tur allatæ
conditio-
nes.

Quis, id est, persona iurans, quæ iurare possit. *Cui*, id est, persona, in cuius manibus emitti debet solenne iuramentum. *Quid*, id est, quod materia iuramenti sit res honesta, nec indifferens, aut impossibilis, aut impeditiva maioris boni, quia Deus non vult obligare ad aliquid vanum, & otiosum, aut impeditivum maioris boni. *Per quid*, id est, quod per Deum, aut per creaturas, quatenus ad Deum referuntur. *Ad quid*, id est, quis finis iuramenti, qui licitus esse debet. *Cur*, id est, causa concomitans, & movens ad iurandum, quæ etiam causa debet esse licita. *Quomodo*, id est, vt fiat libere, vt non fiat per vim, aut timore, aut subito iracundiæ motu. *Quando*, id est, tempus, quo emitti potest iuramentum solenne: quia hoc non potest emitti diebus Dominicis, nisi vrgens necessitas, aut causa pia, aut pax aliter suadeat. Cæterum non omnes istæ conditiones requiruntur ad quodlibet iuramentum; sed solum ad illud, quod fieri debet cum solemnitate.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Iuramentum
rationabili-
ter factum
licitum est.

Conclusio. Iuramentum rationabiliter, & debito modo factum, est licitum, Deo gratum, & honorificum. Probatur, quia mediante iuramento Deus a fidelibus colitur, dū tanquam prima, & infallibilis veritas invocatur in confirmationem factæ per iuramentum assertionis: ergo est licitum. *Antecedens patet*: quia iuramentum est actus religionis, &

latriæ, proinde omni iure, & humano, & divino concessum, iuxta illud Deutor. 6. *Dominum tuum timebis, & per nomen eius iurabis*. Præceptum, hoc partim affirmativum, partim negativum est. Prohibetur enim illo simpliciter iurare per Deos alienos. Si tamen adsit necessitas iurandi, tunc præcipitur, vt iutetur per nomen Dei. Non ergo simpliciter præceptum est iurare; sicut præceptum est diligere Deum, & honorare parentes; verum, si iurandum sit, quod sine evidenti utilitate, aut necessitate fieri non debet, modus perscribitur, vt videlicet non aliter, quam per nomen Dei iuretur. Quemadmodum etiam accipi debet illud Psal. 62. *Laudabuntur omnes, qui iurant in eo*, id est, qui occurrente iurandi necessitate, non gentilium Deorum nomina assumunt ad veritatis confirmationem; sed eius, qui solus est summa, & incommutabilis veritas. Vnde per iuramentum testamur, Deum habere providentiam rerum, omnium, earumq; cognitionem, esseq; totius veritatis auctorem, qui nec decipi, nec decipere potest. Hinc ad Hebr. 6. dicitur: *Omnis controuersia finis est iuramentum*. quia facit, vt ob reverentiam, & timorem Divini nominis, veritatem dicamus, fidem servemus, pacem retineamus, ab iniurijs abstinamus, controversias definiamus, quæ omnia sunt bona, & rebus humanis necessaria, finisq; iuramenti.

Iuramentum
quomodo
sit finis om-
nis controu-
ersie.

Probatur II. Conclusio, autoritate D. Augustini, qui libro 1. de serm. Domini in monte, cap. 17. & lib. in epist. ad Galatas refutans errorem Anabaptistarum, omne iuramentum vetitum esse contendentiū, ita scribit: *Qui dicit: Ecce cor meum Deo, quia non mentior iurat vtrique, & quid sanctius hac iuratione? sed non est contra præceptum iuratio, quia a morte est, non iurantis, sed incredulitatis eius, qui iurare cogit. Nam hinc colligitur, ita Dominum prohibuisse a iurando, vt quantum in ipso est, quisq; non iuret, quod multis faciunt, habentes in ore iurationē,*

X2

tanquam

tanquam magnum, aut suave aliquid. Ergo iuramentum iuxta D. Augustinum est licitum.

Probatum I. I. autoritate omnium ferme Scholasticorum Doctorum, qui hanc veritatem unanimiter docent, cum S. Thoma 2. 2. quest. 98. art. 2. & 4. Imò iuramentum non tantum licitum, sed etiam laudabile est, si fiat debito modo, ut probat usus communis gentium, ac Tribunalium. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Ut iuramentum sit licitum, tres conditiones habere debet. Corollarium hoc patet ex Scriptura Sacra. Hieremia 4. Vbi dicitur: *Iurabis vivit Dominus in veritate, & iudicio, & iustitia.* vbi illa particula: *Vivit Dominus*, designat consuetam iurandi formam in veteri testamento, facitque hunc sensum. Iurando usurpabis nomen meum, dicentes hoc, aut simili modo: *Vivit Dominus*. Quæ iurandi forma, hunc, vel similem sensum habet: *quam verè vivit Dominus, tam verum est hoc, quod affirmo.* Iam verò in illis verbis: *in veritate, & iudicio, & iustitia.* Observat D. Hieronymus, iurandum tres istas virtutes comites habere, addens, quod si istæ defuerint, non fore iuramentum, sed periurium; nomine periurii, non solum falsum, sed omne illicitum comprehendens iuramentum. Scilicet, ut periurium, sit quasi perperam, & prave factum iuramentum. Unde ad hoc, ut rectè iuretur, tria ista necessaria sunt, nimirum veritas, iudicium, & iustitia. veritas, ne falsum iuretur: iustitia, ne quid iniustum iuretur. v. g. Si quis iuret, se hominem occisurum: iudicium, ne quis temerè, & in vanum, ac sine iusta causa iuret, etiam id, quod verum, & iustum est. v. g. si quis non rogatus iuret, se redditurum librum mutuo acceptum, etiam si periurii periculum non sit, quia non urget iusta necessitas. Homo quippe non debet Deum adducere in testem, absque necessitate: cum non auderet Rege,

nec quemquam virum honoratum adducere in testem, nisi pro re aliquius magni momenti, facturus utriusque contra eorum honorem, si pro re levi, aut præter necessitatem, eos in testes advocaret. Et quidem ex duplici fundamento conicio, veritatem ad licitum iuramentum requiri.

In primis, quia iuramentum ad hoc inventum est, ut sit finis omnis controversiæ, proinde ut licitè iurati victoriam afferat, quam sola, & nuda veritas afferre potest: quia sola ex mentibus humanis fidem sibi extorquet. Hoc Deus significare voluit, illud monitum suis Israelitis tradens. Deutor. 16. *Non plantabis lucum, & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui.* Cum tamen apud gentes, idolorum altaria, lucis circumcirca plantatis ornarentur, ut sic arbores floribus pulchra, & fructibus divites, ac frondibus umbrosæ, magis traherent hominum animos, eosque ad falsæ divinitatis cultum allicerent. Quare ergo Deus ab altari suo similem abiecit ornatum, quare non potius aut florum, aut pulchritudinum aliarum ornatus, in commendationem altaris divini cesserunt? Causa hæc est, quia in Dei Israelis altari veritas erat, quæ nullo ornatu indiget, verum etiam nuda, potens est sibi facere fidem. Audite D. Cyrillum Alexandrinum, lib. 10. de Adorat, ingeniosè id edisserentem. *Gentiles inquit, sicuti densas arbores, locumque totum abundè opatum deprehenderant, ibi aras ad demonum sacrificia extruebant, scilicet, opus erat demoniorum aris, tanquam aberrationem quandam animi, ac seculares oblectationes adiunctas esse: nam falsitas ipsa per se infirma est; adhibitis autem extrinsecus fucis ornatur, ut turpes mulierculæ solent. Illud porro divinum altare, cum pulcherrima veritatis specie fulguret: quanam extrinseca adiumenta, aut vana ornamenta requireret. Considerate, quanta potentia est veritatis. Ornetur mendacium nescio quam exquisitis floribus, pulchrosque colores in-*

Sola veritas victoriam afferre

Christus miseris Pontificum comprehensum se paucis verbis terunt.

quæ rhetorum fucos, atque artificia, semper tamen infirmum manebit; veritas autem licet nuda, & incompta, ac simpliciter ubique triumphat. Miserant quondam Pharisei suos ministros, ut comprehenderent Iesum, quid igitur factum? dicit sacra pagina, Ioan. 7. cum accederent ad eum: *In novissimo die festivitatis stabat Iesus, & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ vivæ.* Et ecce ad ista Christi verba obstupuerunt multi illumque; verum Christum confessi sunt, imò & ministri, qui comprehensuri eum venerant, præ timore recesserunt, dicit S. Ioannes loco citato: *Venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Phariseos. Et dixerunt eis illi. Quare non adduxistis illum? Responderunt ministri, nunquam sic locutus est homo. Res stupenda, multa ministri audierant a Pontificibus, & Phariseis adversus Christum; & tamen ubi à Christo pauca, & simplicissima verba acceperunt, dum solam diceret de se: *Qui credit in me, flumina fluent de ventre eius aquæ vivæ.* Ad hæc pauca verba ita obstupuerunt, ut prorsus in obsequium Christi caperentur. Quia nimirum in verbis Iesu erat veritas, quæ etiam nuda, & inermis scit inter hostes triumphare. Sic censet D. Chrysostomus homil. 51. ubi dicit: *Atqui brevem Christi audierunt orationem. Tanti enim veritas est, ut incorrupto animo longis sermonibus minime opus sit. Non eget itaque multis veritas, non eget ornatu, & fucis Rhetorum, non eget Dialecticorum artificijs, non Oratorum coloribus; verum etiam nude proposita, novit omnium animos devincere.**

Considerate quæso, si quando fuerit veritas minus valida, quam dum Filius Dei in carne humana Romano iudici sisteretur? Tunc enim mendacia regnabant in universo mundo; veritas autem tantis erat tenebris extrorum occlusa, ut & ipsum eius vocabulum penitus esset ignotum ho-

minibus. Postquam autem Iesus pauca illa verba in conspectu Præsidis protulit, Ioan. 19. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati; qui est ex veritate, audit vocem meam.* Quibus verbis itaque permotus fuit Pilatus, ut statim licet abditissimam veritatem inquireret: *Dicit ei Pilatus: Quid est veritas.* Quod ponderans Theophilactus ita discurret: *Paucis illis verbis Pilatum rapuit, atque ita, ut de veritate interrogaret, quid sit? Ferme enim inter homines abolita erat, & ignorabatur ab omnibus.* Et nihilominus cum adeo infirma existeret veritas, ut ab omnibus ignoraretur, & prorsus abolita censeretur, tunc Iesus, qui infirmissimus putabatur, ut potè catenis vinctus, eam nudissime proposuit, & ita statim Pilatum rapuit, ut ad inquisitionem illius proficeret. Vultis scire, quare magnates, licet veritatem audiant, non semper tamen ad profectum eam ventem componuntur. Quod deplorat Petrus Damianus in exemplo Ducis Fuscæ his verbis: *Quid quid planè tibi dicendum est, prius accuratè componitur, & quasi fabrilis instrumenti studio auditur, ac politur. O infelix & deceptioni semper innoxius, mundana fastidium dignitatis. O miseram infelicitatem Principum Christianorum. Non volunt audire simplicem veritatem, & nudam, sed compositam, & ornatam, ac comptam, quæ non potest ostendere vires suas, imò sæpè in deceptionis occasionem inducit.*

Secundo, requiritur veritas ad iuramentum, quia iuramentum debet esse actio honorativa Dei; iuramentum autem, quod sine veritate sit, cum sit manifestum periurium, non est actio honorifica Dei, proinde non habet Deum propitium, sed adversarium. Hoc colligo ex illis Scripturæ Sacre locis, ubi de Christo dicit Scriptura Sacra. Iosue 24. *En lapis erit vobis in testimonium, quod audieritis omnia verba Domini, quæ locutus est vobis, ne forte negare velitis, & mœreri Domino.* Obstupescite, lapidem crexit sacer textus adversus eos, qui

Christus veritatem infirmam coram Pilato confirmavit.

Veritas requiritur ad iuramentum ut honeste sit.

relieta veritate sequuntur mendacia, & mentiri volunt. Quid iste lapis erat nisi figura Domini Iesu. Audite D. Augustinum quaest. 30. ubi dicit: *Per hunc lapidem profectio significatur, qui fuit lapis offensionis, non creditibus Iudaeis, & petra scandalum: qui cum reprobareretur ab aedificantibus, factus est in caput anguli: quem praefiguravit illa Petra, de qua dicit Apostolus: Bibebant autem de spiritali confluence eos Petra; Petra autem erat Christus.* Sic ergo & istum lapidem debemus spiritaliter accipere, in testimonium Iudaeis infidelibus hoc est mercentibus. Ostendebatur itaque in hoc lapide, Christus Iesus us reprobans Iudaeos minime credentes, sed magis relieta veritate, ad umbras, & mendacia voluntas. Nam qui ita depellunt veritatem, nihil aliud inveniunt in Iesu, nisi testimonium damnationis, & petram scandalum, iuxta illud Lucae 19. *Cum appropinquaret Iesus Ierusalem, videns civitatem, fleuit super eam dicens: Quod si cognovisses & tu. Ecce non descevit Dominus Iudaeorum lasciviam, nec avaritiam, nec crudelitatem, sed solam eorum descevit ignominiam, quia non cognoscebant, nec videbant, quae sibi ad pacem fiebant. Et quare non potius descevit immunitas illorum scelera, ac vitia, sed solam ignorantiam? Rationem hanc esse puto, quia in ignorantia ostendebatur animus eorum prorsus inimicus veritatis, propter quem aeternam damnationem promerebantur.* Sic fatur D. Thomas in Cat. ex D. Cyrillo. *Non enim erant digni percipere divinitus inspiratas scripturas, quae narrant Christi mysterium. Quoties enim legitur: Moyses, velamen abnubilat cor eorum. Et quia non sunt inquis, veritatem, indignos se fecerunt salute, quae manat a Christo.* Non inveniunt ergo Iudaei in Christo salutem, sed damnationem, quia noluerunt veritatem intueri. Quae infelicitas ne nos contingat, veritati inveniendae studeamus.

Corollarium II. Iuramentum, cui veritas deest, est illicitum, &

peccatum mortale. Ita Scriptura, Sacra Zachariae 8. *Iuramentum mendax ne diligatis.* Et ratio corollarij est: quia adducere Deum in testem mendacij, est intrinsece malum, ac proinde ex nullo fine etiam bono, potest cohonestari. Quicumque ergo advertenter iurat id, quod novit esse falsum, peccat mortaliter, nec effugiet gravem Dei id spectantis vindictam, iuxta illud ad Hebr. 4. *Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, nec est ulla creatura invisibilis in oculis eius. Deus enim omnia novit, & scit.* Quod cum probè nosset D. Petrus, interrogatus de amore, cum respondisset Christo, *Tu nosti, quia amo te.* Quando postea ventum est ad electionem Matthiae, dixit: *Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris.* Est ergo Deus, Dominus non tantum animae, ac spiritus humani, sed etiam carnis, possidens renes nostros, suscipiens nos de utero matris nostrae, cui non est occultatum os, quod fecit in occulto, & substantia in inferioribus terrae, id est, intra matrem, viscera. Cuius oculi imperfectum nostrum (puta, embryonem, ac imperfectum foetum ipsum) viderunt: manus eius fecerunt nos, & plasmarunt nos totos incircuitu, sicut lutum fecit nos, sicut lac coagulavit, pelle, & carnibus vestivit, ossibus & nervis compegit, formavit ipse hominum nativitatem, omnium invenit originem, singulorum membra, non matres, sed ipse compegit. Verum multo magis spiritum etiam, & vitam etiam dedisse censeatur, ita ut quamvis Patres carnis nostrae, vocare homines liceat, cum Philosophice, ac proprio loquendo, *Homo hominem generet*; nihilominus pater spiritum simpliciter appellari debeat idem ipse, qui & ponderator eorum, (liberans, & appendens, an sint graves, aut leves hominum cogitationes) cuius oculis omnes via hominum patent. Textus autem Hebraeus legit: *Munda sunt*, id est, veluti diaphana, transparentes, vitrea, crystallina. Quomodo ergo dum spe-

Deus omnia membra hominis format.

Iuramentum, cui deest veritas, est peccatum mortale.

Stat iuramenta hominum, non vera, sed falsa, indignè fert, quomodo in vindictam non commovetur, quomodo ad perdendum prorsus talem hominem non illico procedit, illud Zachariae 13. *comminando: Non viues, quia locutus es mendacium in nomine Domini.*

Veritas in iudicio tribus modis considerari potest.

Tribus itaque modis veritas in iudicio considerari potest. Primo, in re tantum. Secundo, in mente tantum. Tercio, in utroque simul. Ad licitum itaque iuramentum requiritur, ut veritas sit in re simul, & intentione iurantis. Unde, si quis v. g. existimans probabiliter rem esse veram, quae alias in se falsa est, eamque iuramento confirmet, non committeret periurium, & mendacium formaliter loquendo, sed tantum materialiter, & per accidens contra iurantis voluntatem. Quia si ille sciret rem esse falsam, nullo modo eam iuramento confirmaret. Quod si quis in tali casu praecipitanter iuraret, nulla facta diligentia ad inquirendum, an res sit vera, tunc de facto committeret periurium, & peccaret mortaliter, ob non adhibitam serio diligentiam. Similiter, si ante iuramentum dubius erat de rei veritate; & tamen tanquam de absolute vera iuravit, non potest excusari à culpa mortali: quia se in re dubia, manifesto peccandi periculo exposuit. Similiter, si paratus est rem affirmare pro vera, quaecumque illa sit, sive vera, sive falsa, quamvis etiam sciret falsum, tunc non potest esse liber à peccato periurij, propter propriam malitiam, & protervam voluntatem.

Iurans in iudicio tenetur veritatem dicere.

Corollarium III. Dum quis adstringitur praeepto iudicis, ad praestandum de veritate, iuramentum in iudicio, sive tanquam testis examinatus, sive tanquam reus, tunc tenetur simpliciter dicere veritatem, secundum intentionem iudicis iuridice interrogantis, absque ulla aequivocatione, etiam si mediante tali iuramento reus sit vitæ privandus. Dato tamen, quod causa sit saltem se-

miplenè probata, ex testibus fide dignis. Nam si causa non esset probata semiplenè, & iudex non interrogaret iuxta formam iuris, tunc non teneretur iuramentum praestare. Quod si vi cogatur ad illud praestandum, poterit licite uti verbis aequivocis, respondendo iuxta suam mentem, contra intentionem iudicis interrogantis, dicendo v. g. *nescio* (intelligendo intra se) *ut tibi dicam*: vel *non feci* (subintelligendo modo, vel quidpiam simile). Ratio: quia tunc, ex quo causa non est semiplenè probata, delictum est omnino occultum. Ita Angelus verbo iuramentum 4. d. 1. Nauar. c. 20. n. 18. Sayr. in Clavi Regia lib. 5. cap. 4. n. 22. 23. & 24. Si verò quispiam nulla vi, aut necessitate compulsus, sponte se offerat ad iurandum, tunc in tali casu tenetur iurare simpliciter, & dicere veritatem simpliciter, absque ulla aequivocatione, quod si aliter faceret, peccaret mortaliter. Ita Alexander de Ales p. 3. q. 31. n. 4. Soro de Iustitia lib. 8. q. 1. ar. 7.

Si autem quispiam, cum non sit iudex competens, vi, aut metu iniusto exigit ab aliquo iuramentum, tunc in tali casu iurans potest amphibologicis, aut aequivocis verbis uti licite. Ratio: quia non tenetur illi secundum mentem eius respondere, ut potè non habenti potestatem iuridicam. Sic v. g. Si maritus vi, & metu adigat uxorem ad iuramentum, utrum in eius absentia adulterium commiserit, potest licite vxor cum iuramento aequivoco respondere, se tale delictum non fecisse, subintelligendo in mente, *hodie*, vel *ut tibi dicam*.

Similiter clericus interrogatus in porta civitatis, an habeat quidpiam, de quo gabella soluenda sit, & ille respondeat se non habere, (licet habeat) habens in animo hanc intentionem, quia ipse non obligatur ad gabellas soluendas, non committit mendacium. Ita S. Antonius in summa, p. 2. tit. 10. cap. 1. Idem censendum de illis, qui asportant res ad usus proprios: cum enim ab his rebus non teneantur soluere gabellam, eodem modo

Coram nō competente iudice iuramentum aequivocum licitum est.

modo possunt interrogantes eludere. Similiter debitor abscondens aliqua bona cō, quod illis ad vitam sustentandam egeat, ne à creditoribus capiantur, & ne sic cogatur mendicare, interrogatus à iudice, an habeat aliqua bona abscondita, licet potest iurare quod non habeat: intelligendo intra se, quod non habeat bona abscondita, ut ea iudici manifestare teneatur. Ita Diana p. 3. Resol. 30.

Amphibologicum iuramentum in quibus casibus licitum est.

Item veniens ex loco, qui falso putatur peste infectus, interrogatus potest iurare, se ex eo non venire, intelligendo, tanquam ex loco pestilenti, & certo credens nec se, nec suum aliquid peste infectum esse, potest iurare, se inde non venire, intelligendo, ita ut aliquid mali ex loco pestilenti contraxerit. Similiter, qui ob defensionem propriam, quando aliter fieri non potest, grassatorem nocturnum occidit, aut rem alienam in veri debiti compensationem usurpat, tunc interrogatus à iudice de illo facto, potest cum iuramento negare, intelligendo intra se, de facto criminoso.

Denique si tyrannus iniuste civitatem occupans, incolas civitatis adigat ad præstandum iuramentum, quia nihil hostile contra se machinabuntur, possunt licet iurare, se id non facturos, subintelligendo, si non poterimus. Item, si captivos adigat ad iuramentum, quia amplius non servient suo Regi, neque ad eius castra redibunt, possunt illi amphibologicè iurare sine peccato, subintelligendo se non redituros ad Regem victum, aut modò.

Iustitia hoc loco quomodo sumitur.

Corollarium IV. Iuramentum, cui deest iustitia, est illicitum. Ratio: quia ut ostendi in corollario I. ad licitum iuramentum tres istæ conditiones requiruntur, veritas, iustitia, & necessitas; ergo deficiente aliqua ex his, iuramentum est malum, & peccaminosum, cō, quod bonum ex integra causa; malum, autem ex quolibet defectu iudicetur. Porro iustitia hoc loco significat, ut res, quæ iuramento firmatur, non sit illicita; sed licita, & honesta, nulloque præcepto prohibita. Vnde iustitia hoc loco su-

mitur non pro virtute particulari, sed pro iustitia generali, quæ est omnium virtutum complexum: iustitia ergo in iuramento v. g. promissorio est, ut res, quæ promittitur, non sit mala; in iuramento autem assertorio, ex parte rei, quæ sub iuramento assertitur, non requiritur iustitia: quia plerumque licet, & honestè, res malas iuramento confirmamus, ut dum quis iuridicè interrogatus de furto, adulterio, aut homicidio, respondet, & iurat se fecisse. Nihilominus ex parte iurantis, etiam in iuramento assertorio requiritur iustitia, videlicet, ut non moveatur ex iniusta causa ad iurandum: nam si quis occulta crimina manifestaret, iniuste iuraret. Ita Sayr. in Clavi Reg. lib. 5. cap. 4. n. 4. Hinc aliquot difficultates facile resolvuntur.

I. Qui iurat facere rem, cuius executio est peccatum, peccat taliter, quale peccatum est executio, v. g. iurat quis occidere hominem, peccat mortaliter; si verò iuret dicere mendacium iocosum, aut furaturum se vnum obolum, peccat venialiter. Ita nauar. cap. 13. n. 15. & Clavi Regia lib. 5. cap. 5. Ratio: quia tunc non irrogatur Deo gravis iniuria, cum mendacii testem non faciat. Nisi forsan iuret sine animo adimplendi: nam tunc peccaret mortaliter, quia deesset veritas.

Iurans occidere hominem, peccat mortaliter.

Similiter, qui iurat se non facturum opera consilij, & supererogationis, v. g. non suscepturum sacros ordines, non ingressurum Religionem, non auditurum Missam diebus non festis, peccat: quia committit irreuerentiam in Deum, adducendo ipsum in testem, contra ipsius consilia; sed solum venialiter, quia iurans peccare venialiter, solum venialiter peccat: ergo iurans omittere rem, ad quam non tenetur ex præcepto, solum venialiter peccat. Nisi forsan iuraret in contemptum operis, se illud non facturum: tunc enim iam ratione contemptus mortaliter peccaret.

Item, qui iurat se facturum opus indifferens, puta, non leuaturum se-

stucam,

stucam; non transitorium per talem locum, non amputaturum ungues, vel barbam, venialiter tantum peccat. Ratio: quia in hoc non censetur irreuerentia notabilis. At verò si iuret rem impossibilem, peccat mortaliter: quia iurans se facturum, quod præstare non potest, mendaciter iurat.

Peccatum proximi occultum non licet manifestare.

II. Qui verum peccatum proximi, sed occultum cum iuramento reuelat, peccat mortaliter contra iustitiam. Ratio: quia præter iniustitiam, quam infert proximo, etiam Divinæ maiestati, & auctoritati gravem irrogat iniuriam, adducendo eam in testem turpis rei, & mortaliter peccaminosæ.

Iuramentum sine iudicio est illicitum.

Corollarium V. Iuramentum, cui deest iudicium, id est, quando quis sine iusta causa, & necessitate iurat, est illicitum. Ratio: quia homini fidei non licet iuramentum usurpare sine necessitate. Vnde D. Hieronymus in caput V. Matthæi dicit: Evangelica veritas non recipit iuramentum, cum omnis sermo fidelis pro iureiurando sit. Et Theophylactus ibidem: Iurare inquit, & adicere ad etiam, vel non, à diabolo est. Et S. Basilius ferm. I. in Psal. 14. monens, ne quis iuret, ne se absque præsidio iuramenti, indignum fidei existimare videatur, ita scribit: Ipsam per se veritatem studet exprimerè simplici, ac nuda usus assensione. Turpe enim est omnino stultum sese, ut fide indignum accusare, & ad iuramenti securitatem confugere. Hæc autem omnia intelligenda sunt de iuramento sine necessitate, de quo Sapiens Ecclesiast. 23. n. 11. sic loquitur: Sicut servus interrogatus assidue, à liuore non minuitur, sic omnis iurans, & nominans, in toto à peccato non purgabitur. Quasi apertius diceret: sicut servus assidue tortus, & flagellatus, perpetuis vibicibus inscribitur; ita iurans perpetuis supplicijs à Deo coercetur. Vbi S. Chrysosthomus homil. 10. in Acta observat, non esse sermonem de peierante, sed de iurante utique sine necessitate. Non periu- rium inquit, hoc loco, sed iuramentum, amouendum admonet, appositum illi poenâ. Quasi non solum peierandi, sed etiam

iurandi leuiter, & sine necessitate, peccatum dignum sit, quod perpetuis poenis refrenetur. Nam sublata iurandi necessitate, quæ reuerentia Divinum nomen assumetur: sine reuerentia verò divinum nomen usurpare, quis non videt, quantum malum sit? Vnde idem Sanctus Doctor addit: Et tu quidem, si dilexeris quempiam, ad nomen illius excitator efficieris: Deum autem sic continuo vocas, quasi nihil. Et paulo post: Si alicuius viri reuerendæ memor es sine reuerentia, contumelias putas; Deum autem circumferens, non solum sine reuerentia, sed etiam intempestivè, nihilne facis rem illam.

ARTICVLVS II.

Soluantur Obiectiones.

Obijciuntur. I. Contra conclusionem.

Christus in Evangelio prohibuit iuramentum, Matthæi 5. Ego autem dico vobis, nolite iurare omnino, & Iacobi 5. Nolite fratres mei iurare omnino, ut nō sub iudicio Dei decidatis: ergo iuramentum non est licitum. Respondetur, negando consequentiam: Christus enim in citatis locis non prohibuit omnino iuramentum, licet fieri solitum, ut perperam Hæretici interpretantur; sed solum prohibuit iuramentum indebito modo, & sine rationabili causa faciendum, ne scilicet fideles passim, & ex leui causa assuescant iurare, & sic facili in perurium incendant. Proinde Christus Dominus abusum iuramenti prohibuit, non ipsum iuramentum. Ita Innocentius in c. Et si Christus de iureiurando. D. Augustinus lib. 19. contra Faustum, cap. 23. & lib. de mendacio, cap. 15. S. Thomas 2. 2. q. 98. ar. 2. & 4. Porro Christus duo motiva habuit, ad prohibendum abusum iuramenti. Primum, ut confunderet errorem Iudæorum, qui putabant, quavis occasione licitum esse iurare per creaturas, neque tale iuramentum per creaturam obligare. Secundum, quia putabant, in iuramento nihil cauendum esse, nisi mendacium; & ideo leuissimè, & sine vlla causa, passim iurabant,

Obiectio I. & solutio eiusdem.

bant, iuramentumq; exigebant: atq; sic Christus volens duos istos errores corrigere, solum prohibuit iuramentum, quantum in nobis est, & nisi necessitas postulet, ac compellat. Vnde iuramentum licet bonum sit; non est tamen eorum, quæ per se bona sunt, & frequentanda, ut sunt ieiunium, oratio, elemosyna; sed eorum, quæ bona sunt, posita necessitate, tanquam antidota, & medicina. Quocirca non dixit Christus, iuramentum malum esse, sed à malo quia ortum est ex infirmitate hominum, & inconstantia, ut propter illud adducamur ad credendum eis. Vel certe à malo, id est, à diabolo qui abusum iuramenti introduxit, & deprauatum modum iurandi, sine causa, & necessitate, ubi simplex assertio, aut negatio sufficit. Nam quædam prohibentur, quia ex se mala sunt, ut adulterium, homicidium, &c. quædam verò, quia licet ex se mala non sint; quia tamen frequenter fiunt, ideo ex illis multa mala oriuntur, & talis est frequens usus iurandi.

Obijciunt II. Contra Corollarium

Obijciunt II. & solutio eiusdem

V. Anna Elcanæ vxor sine vlla necessitate iurauit, idq; in templo, in præsentia summi Sacerdotis Heli. 1. Reg. 1 n. 26. *Viuit anima tua Domine: Ego sum illa mulier, quæ steti coram te hic, orans Dominum: ergo iuramentum sine necessitate, non est illicitum. Respondent aliqui cum D. Basilio, serm. 1. in Psal. 14. formam illam, quam Anna protulit, non fuisse verum iuramentum, sed remedium persuadendi, atq; sic negant, eam illis verbis verè iurasse. Cæterum, hæc responsio non satisfacit, cum illa verba ab Anna prolata, verum iusiurandum includant, ut ex usu Scripturæ Sacræ, & mente interpretum constat, præsertim D. Augustini loco citato.*

Respondetur itaq; secundo, concedendo Annam illis verbis verè iurasse, sed negatur quod sine necessitate: imò maxima iurandi necessitas tunc interuenit, ut scilicet miraculum de natiuitate Samuelis, apud Sacerdotem, publicè, & iurata authorita-

te firmaretur. Sicut & modò in Ecclesia, Sanctorum miracula, & exempla, ad ædificationem fidelium, publico iuramento consignantur.

Hæc veritas facillè ex eo colligitur: quia dum antea Heli Sacerdos orantem Annam argueret, temulentam esse putans, responderat illa: *Nequaquam inquit, Domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinum, & omne, quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini.* At verò postea in hoc iuramento solum dixit: *Ego sum illa mulier*, non addendo, *infelix nimis*; imò potius addidisset, nisi parcitas loquendi prohiberet, felicissima, ut potè videns se sui voti compotem factam, filium impetrasse, quod pro maximo beneficio reputabat. Sic Eva nato Cain primogenito suo dixit: *Possedi hominem per Deum.* Genes. 4. Alij ex Hebræo transferunt: *Acquisiui virum, & Deum.* Ac si diceret, Comedendo pomum Deum perdidisti: gignendo filium Deum recuperaui quia dum mihi Deus tantum beneficium præstitit, planè mihi videtur, in pristinam mecum gratiam, & amicitiam rediisse. Si ergo Cain naturaliter natus, & sceleratè victurus, tantam matri attulerat læticiam, ut Deum sibi iam demeruisse videretur; quanto maiorem Samuel afferre potuit, & natiuitate, & sanctitate, prodigiosus. Anna igitur eadem, quæ antea mulier erat, si naturam attendere voluerimus; quod si gratiam, & beneficium spectauerimus, multum ab illa mutata. Hinc D. Chrysostomus. 2. de Anna obseruat, Annam felici rerum euentu, non intumuisse, nec Sacerdoti insultasse: *Non dixit autem, Ego sum illa mulier, cui tu exprobraisti, quam maledictis impetisti, quam velut ebriam derisisti, ideoq; Deus tibi declarauit, me non esse vinolentam; te verò crimen hoc temerè mihi impegisse: nihil huiusmodi verborum asperorum dixit, sed multa cum mansuetudine loquitur. Quamquam cum haberet rerum euentum sibi patrocinantem, iurè potuisset exprobrare Sacerdoti, quod eam temerè, ac sine causa incusasset. Nihil horum facit, sed tantum* *commemorat Dei erga se beneficentiam.*

Disputatio I. De iuramento. Quæstio IV. Quanam sit materia iuramenti. promissam iuratam adimplere, quia tunc est materia apta iuramenti. Suppono II. Quod licet iuramentum de re indifferenti, aut quam melius est non fieri, per se loquendo non obliget; si tamen factum sit in fauorem alterius, obligat, nisi ille obligationem remiserit. Quia adimpletio iuramenti in hoc casu, non est actus indifferens, sed virtutis veracitatis, & fidelitatis, conseruatiuusq; propriæ existimationis, quæ seruetur, stando promissis. Tum etiam, quia in promissione facta homini spectatur, quid granius sit homini, & non, quid in se melius. Vnde iuramentum factum in alterius vtilitatem, seruari debet, dummodò seruari possit sine peccato mortali, aut veniali, ut constat ex cap. *quamuis de pactis in sexto*. Nam quilibet cauere debet, ne videatur Deum in testem falsi adduxisse.

Q V Æ S T I O IV.

Quanam sit materia iuramenti.

Materia iuramenti qualis esse debeat.

Suppono. Materiam iuramenti non debere esse rem indifferentem, nec impossibilem, nec impedituam maioris boni, aut contrariam diuinis consilijs, seu quam melius sit non fieri, eo quod Deus nolit obligare ad aliquid vanum, & otiosum, aut contrarium suis consilijs, sine impeditu maioris boni. Quod sic intelligi debet, quamdiu res illa indifferens manet: vnde si iurasti non fricare barbam, vel non transire per talem viam; aut ambulare, vel non ambulare nullo proposito sine honesto, aut non adire talem officinam, causam emendi; aut non ludere in tali domo, vel cum tali persona, eo quod putes illam domum, & illum ludum, esse tibi infustum, & infelicem, non teneris seruare iuramentum: quia est de re vana, & indifferenti: nam quid refert nolle in hac domo, aut cum hac persona ludere, reseruata facultate ludendi in alijs locis, vel cum alijs personis. Quod si illa res non maneat indifferens, sed fiat bona ex aliqua circumstantia, tunc obligat iuramentum durante bona circumstantia, v.g. Si non fricando barbam, euitabis culpam vanitatis; aut si non ludendo, effugies aliquam peccati occasionem, vel iacturam facultatum; aut si non transendo per talem viam, euades periculum alicuius peccati, teneris rem

Disputatio I. De iuramento. Quæstio IV. Quanam sit materia iuramenti.

promissam iuratam adimplere, quia tunc est materia apta iuramenti.

Suppono II. Quod licet iuramentum de re indifferenti, aut quam melius est non fieri, per se loquendo non obliget; si tamen factum sit in fauorem alterius, obligat, nisi ille obligationem remiserit. Quia adimpletio iuramenti in hoc casu, non est actus indifferens, sed virtutis veracitatis, & fidelitatis, conseruatiuusq; propriæ existimationis, quæ seruetur, stando promissis. Tum etiam, quia in promissione facta homini spectatur, quid granius sit homini, & non, quid in se melius. Vnde iuramentum factum in alterius vtilitatem, seruari debet, dummodò seruari possit sine peccato mortali, aut veniali, ut constat ex cap. *quamuis de pactis in sexto*. Nam quilibet cauere debet, ne videatur Deum in testem falsi adduxisse.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Materia iuramenti debet esse res licita, & non peccaminosa. Est sententia communis Doctorum. Probatur, quia grauis iniuria irrogatur Deo, adducendo illum in testem rei illicitæ: ergo materia iuramenti debet esse materia licita vnde sequitur, iuramentum obligare non posse, si id, quod promittitur, est peccatum, aut saltem si impleri non possit sine peccato: siquidem iuramentum non est vinculum iniquitatis, neque obligare potest ad malum, c. *Non est 58. de regul. iur. in sexto*. Ita Sayr. in Clauis Regia lib. 5. cap. 7. Imò esset quoddam genus blasphemix, existimare, se teneri ad illud implendum, ut docet Sotus lib. 8. de Iustitia, q. 1. ar. 7. ad 1. quia putaret Deum ad malum obligare, si quis malitiosè sub ea ratio illud adimpleret. Si verò bona fide, & per ignorantiam, existimans se teneri rem venialem, quam iurauit adimplere, venialiter solum peccaret. Iam verò, quando materia iuramenti, partim est licita, partim illicita, partim possibilibis,

Materia iuramenti debet esse licita.

stibilis, partim impossibilis, iuramentum seruari debet, quoad partem licitam, & possibilem: quia utile per inutile non vitiatur. c. utile 37. de regul. in sexto. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Iurans occidere hominem non tenetur iurare. 20.

Corollarium I. Qui iurat occidere hominem, non tenetur iuramento, peccatq; mortaliter & occidendo, & sic iurando, Ratio: quia materia est mala, & peccaminosa, cui deest iustitia, Deoq; summe displicet. Quod ex sacris literis facile deducitur. Multæ, nobilissimæ erant ciuitates apud Hebræos regnante Saule, in quibus veri Dei religio florebat; at verò Ierosolymis adhuc Iehusæi habitabant, adhuc ibi cultus idolorum peragebatur. Nihilominus quando David prostrato Goliath, caput eius amputauit, dicitur attulisse illud Ierosolymam. I. Reg. 17. Assumens autem David caput Philistæi, intulit illud in Ierosolymam. Cur obsecro non potius in Bethlehem ciuitatem suam, vbi vero Deo Sacra fiebant, vt ibi spoliū tantū hostis affigeret? Cur saltem non in aliam ciuitatem Hebræorum, Numinis supremi fidem profitentem; sed in locum idololatrarum illud transtulit? Causam non aliam reperio, nisi quia ciuitates Israeliticæ, veri Dei cultui addictæ erant; & idcirco eadem hominis in occiso capite Goliathi abominabantur. Atq; sic merito ad idololatrarū phana transtulit tantæ mortis simulacrum; quoniam inde falsorum Deorum cultus maxime claret, quod in humanis cædibus sibi complacent. Sic antiquis Iudæis duo propositi fuerunt viri, vt viderent, vter eorum fuisset in vitam reseruandus, nimirum Iesus munificentissimus eorum benefactor, & Barabbas, homo seditiosus, & homicida. Quid verò illi? excecati rabie clamabant: Non hunc, sed Barabbam; erat autem Barabbas latro. Ioan. 18. Sanctus autem Lucas cap. 23. expressius dicit: Qui erat propter seditionem quondam, & homicidium missus in carcerem. Obstupescite, quod illi homines, veri Dei cultores, tantopere afficerentur ad

homicidia, vt amplecterentur Barabbam. Quomodo fieri potuit, vt in veri Dei cultoribus, præualere posset affectus ad homicidia? Forſan, quia a veri Dei cultu illum affectum stare putabant; sed fallebantur miseri: nō enim a veri Dei cultu; sed ab idololatria intimis visceribus insita nascebatur. Quod pulchrè elucidat Sedulius lib. 4. Paschali, vbi dicit:

*Simili nam more furentes
Tunc coluere Baal, nunc elegere Barabbam.*

Quasi dicere vellet, in cultum Baal concurrerant; ita nunc homicidam amplexantur. Proprium enim est falsorum Deorum homicidijs delectari, malique humanis, vt in nullo penè magis clareat verus Deus; quam in benignitate, & humanitate, iuxta illud Ioan. 1. Verbum caro factum est. & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a Patre. Quod si scire desideres, vnde a Deo apparebat in homine Christo gloria unigeniti a Patre? Equidem ex eo, quia eum caro passibilis, & mortalis vndiq; cingebatur, & hominem demonstrabat, vnde Diuinæ natiuitatis gloria monstrabatur. Ait Theodoretus de impati. Dei natura, ex Irenæo: Quemadmodum fuit homo, vt tentaretur; ita etiam Verbum, vt glorificaretur: & quiescebat quidem Verbum, dum tentaretur, & crucifigeretur, & mortem obiret; homini autem aderat, dum vinceret, sustineret, se benignum humanumq; præstaret, resurgeret, in celos ascenderet. Homo itaq; & Verbum in Christo erat; homo vt tentaretur, Verbum vt glorificaretur; quando tentatio instabat, & flagellum, & crux, & mors, tunc homo monstrabatur, & Verbum quiescebat, id est, latebat. Quando autem Verbum monstrabatur in glorificatione sua. Dum Iesus vinceret, dum se benignum humanumq; præstaret: in benignitate enim, & humanitate; non in cæde, & sanguine, verus Deus magis monstratur, cui homicidia maxime displicent.

Item, qui iurat, se non daturum eleemosynam tempore necessitatis, non tenetur iuramento: quia necessitas

Iurans se non daturum eleemosynam tempore necessitatis non tenetur iuramento.

tas omnia omnibus facit communia, & qui verè egenti subsidium negat, gratiam Dei a se excludit. Audite D. Paulum 2. ad Corint. 8. Notum autem facimus vobis, fratres gratiam Dei, quæ data est in Ecclesijs Macedonia: quia in multo experimento tribulationis, abundantia gaudij ipsorum fuit: Et altissima paupertas eorum. Vbi S. Paulus loquitur de largitate Macedonum, quæ vtebantur, vt pauperes alerent, idq; in summa sua ipsorum paupertate, quam largitatem vocat gratiam, dum ait: Notum facimus vobis gratiam Dei, quæ data est in Ecclesijs Macedonia. Quem locum S. Bruno sic exponit: Gratiam Dei digno nomine vocat eleemosynas. Intelligens maiorem esse gratiam Dei ministrandi pauperibus; quam sint generalium linguarum, & alia gratia. Equidem eleemosyna data pauperibus, digno nomine vocatur gratia a Deo in largitorem profecta, cum sit omnium gratiarum datarum gratiatum, ac virtutum corporearum præstantissima. Hinc Dominus Iesus, qui multorum infirmorum misertus fuerat, imò & mortuorum, solam in se misericordiam prædicat, quæ circa famelicos mouebatur, Marci 8. Misereor super turbam, quia iam triduo sustinent me. Misertus fuerat super paralyticos, super cæcos, super mortuos, super infirmos; nunquam tamen dixit, misereor super hunc, aut illum mortuum, vel infirmum. Vbi verò famelicum turbam vidit, eius esuriem curaturus, suam misericordiam testatus est: Misereor super turbam. Et cur potius prædicat suam misericordiam super turbam famelicam; quam super infirmos, ac mortuos? sanè, quia hæc potior est gratia, & virtus. Ita resoluit D. Basilius homil. 8. in diuites avaros. Quantum deniq; ait cetera antecellat charitati, esurientem pascere, ex ipso conseruatore conspice: qui cum alia sæpè prætereat humana incommoda, esurientes respiciens: Misericordia inquit, misereor super turbam hanc. Idcirco in supremo iudicio, ordine primus, & vt ceteris honoratior, qui pauperem nutrit, accersitur. Exhibenda igitur est diligen-

ter misericordia in pauperes, quia inter morales virtutes primum locum obtinet.

Est profectò, quod vnumquemq; ad eleemosynā excitet, quia eleemosyna est homini largienti tutissimum asyllum. Recurrite ad Scripturam Sacram Apocal: 6. vbi dicitur: Ecce equus niger, & qui sedebat supra illum, habebat stateram in manu sua: & audiuimus tanquam vocem in medio animalium quatuor dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario: & vinum, & oleum ne laferis. Ecce cum destructor Angelus apparet, qui triticum, & hordeum reduceret ad strictissimas mensuras; interea tamen vox celestis: audita est, non pro tritico, non pro hordeo; sed pro oleo, & vino, præcauens, ne quid oleo, aut vino inferretur. Et cur potius oleum, ac vinum voluit Deus immunia esse, ac libera ab omni calamitate, quam triticum, ac hordeum? causam facile inuenietis in illa parabola Lucæ 10. de Samaritano, qui inuenit hominem semimortuum, a latronibus saucium: & misericordiā motus, accessit ad illum, & alligauit vulnera eius, infundens oleum, & vinum. Ecce quia oleum, & vinum curandis, fouendisq; vulneribus egeni seruiuerunt, facta sunt validissima salutis asyla, ad quæ nullum malum pertingeret. Dicit Andreas Cæsariensis, cap. 15. in Apocal. Quando verò, ne vinum, aut oleum ledatur, iubetur, ne per turbas Christi medicina euertatur, aut per fraudem, & imposturam infirmetur, serio iniungitur: vt quæ illos sanare sit idonea, qui in latrones inciderunt. Non ergo credatur securius asyllum; quam egentibus offerre qualecunq; præsidium. At verò vbi egenorum cura non est, ibi non est asyllum, sed ruina, vt docet Propheta. Amos 4. Si desossi fuerint in inferno, inde manus mea euellet eos: si ascenderint in calum, inde detrahā illos: si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos. Perpendite, quid sibi vult verbum illud scrutans. Vtiq; dum index teum quærit absconditum in domo Principis alicuius, tunc obre-

Eleemosyna tutissimum asyllum.

herentiam domus comiter se habet, non lustrat secreta domus, nec scrutatur abscondita; at si reus credatur absconditus in domo priuati alicuius ciuis, Deus bone? quomodo iudex omnia euoluat, scrutatur, lustrat, ut reum suum capiat. Quo supposito, cur Dominus propter eum solum, qui in Carmelo absconditur, dicit se ibi omnia scrutaturum? Ut de effossa terra, aut de cælo auferat, non scrutatur; ubi verò ad Carmeli latebras ventum est, statim declarans ait: *Inde scrutans auferam.* Cur solum inde scrutans? Respondet D. Hieronymus: *Si absconditus fuerit in Carmelo, ubi habitauit Nabal Carmelus, inde scrutans auferam eum.* Ecce quia Carmelus superat habitatio hominis auarissimi, scilicet Nabal, qui cibum esurienti Dandi negauit; ideo Deus ibi omnia scrutari voluit, ut reum conficeret, quia non relinquitur præsidium homini elemosynam verè egentibus neganti.

Inuentus
educatio in
domo Dei
optima.

Corollarium II. Qui iurat se non ingressurum Religionem, non tenetur iuramento. Ratio: quia tali iuramento deest iustitia, & malum finem habet. Et certè ubi melioriuentus educatio fieri potest, quam in Religionem, in domo Dei. Hinc D. Hieronymus epistola 7. ad Lxtam, de institutione Paulæ ita scribit. *Postquam ablactaueris eam cum Isaac, & vestieris cum Samuele, redde pretiosissimam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Iesu vagientis impone.* Nutriatur in monasterio; sit inter virginum choros, iurare non discat; mentiri sacrilegium putet; nesciat seculum; viuat Angelicè, sit in carne sine carne; omne humanum genus sibi simile putet. Similiter D. Chrysosthomus hom. 21. in epist. ad Ephesios, multò gloriofius existimat, in templo Dei; quam in palatio Regis educari, propter quod, quamlibet matrem exemplo Annæ sic hortatur: *Peperisti puerum? imitare Annam, discite quid fecerit illa: mox illum subduxit, atq; obtulit in templum.* Quis vestrum non innumeris modis mallet filium suum fieri Samuelum, quam totius orbis Regem? Quasi in pa-

latio nutritus, adhuc maneat infra, Regem; nutritus verò in templo, supra Regem collocetur.

Et profectò magna sunt, quæ à iuuenibus in schola Dei nutritis, suscipiuntur incrementa. Vnde David Psal. 91. dicit: *Plantati in domo Domini, in atrijs Dei nostri floreant: adhuc multiplicabuntur in senecta vberi.* Considerate qui flores, qui fructus ex plantis in domo Domini oriantur, nullo senio interituri, sed magis in dies multiplicandi. Neq; id mirum videri debet, quia ut rectè aduertit Theodoretus in eum locum: Agricola habent Deum; viridarium verò diuinum templum. Equidem in hoc viridario non perstat aura pestilens, & si perflare contigerit, non deest agricola, qui teneris plantis medeat. At verò qui in patrijs rectis nutriuntur: sunt sicut fenum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit. Psal. 128. Cum enim radicem non habeat, nec ad frugem peruenit, nec ad florem. Ait D. Chrysosth. Talis est iucunditas rerum, quæ ad hanc vitam pertinent: simul enim & cernitur, & interit, ut quæ non habeat fundamentum aliquod, nec potentiam.

Vultis vtriusq; rei documentum, & quod in sacra palæstra proficiant iuuenes, & quod in profana deficiant, recurrite ad sacras literas, & faciliè id cognoscetis. Mortuo quondam Ochozia Rege Iuda, mater eius Athalia, regnandi cupida, filios Regis, & nepotes suos, ne in regnum succederent, interemit. Vnus tantum infans natu minimus, nomine Ioas, qui postea regnum occupauit, mortem euasit, absconditus in cubiculo lectulorum. 2. Paralip. 22. Lyranus exponit, in dormitorio Sacerdotum. Vnde Sacer textus loco citato, n. 11. addit: *absconditum fuisse in domo Dei.* Aduertite, quomodo iuuenes in paterna domo retenti, ad vnum omnes interiorerint; minimus solum ad domum Dei translatus, regno postea gubernando saluus, ac incolumis seruatus sit. Ad quam rem pulchrè alludit D. Bernardus epist. 110. parentes alloquens: *Si filium vestrum, Deus facit & suum, quid*

Iuuenes in
sacra palæ-
stra citò
proficiunt.

Athalia sa-
os nepotes
interemit
ut regna-
ret.

vos perditis? aut ipse quid perdit? Fit de diuite ditior; de nobili generosior; clarior de illustri; & quod his omnibus maius est, sanctus de peccatore. Sed vos non perditis eum, quin potius multos per eum acquiritis filios: quotquot sumus in Claraualle, ipsum in fratrem, vos in parentes recipimus. Temerariū ergo est iurare, Religionem non ingredi, cum sit recedere à bono.

Perfectio
vix sine
carnis mor-
tificatione
haberi non
potest.

Alienum mihi credite à vero est, quod quis perfectionem vitæ attingat, perpetuumq; cum Deo habeat, factus amicitia, nullam vnquam bellum carni indicens, sed eius cupidius se victum tradens. Non hoc Dei Filius, verè religionis author admisit; imò potius ut primum sibi cœpit homines adiungere, statim aduersus carnem & sanguinem bellum indixit. Ait Lippomanus in cap. 17. Genes. Religio vera contra carnem, & sanguinem militat semper. Crux semper portanda docetur libidines carnis amputanda toto corpore. Propter quod Propheta Domini, de vera Ecclesia Psal. 127. ita scribit: *Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tue.* Vbi legitimam, & veram uxorem agni celestis, comparat viti, eò quod vitis de multis pressuris proferat fructus suos. Quò spectans D. Zeno serm. 6. de Isaia sic sator: *Dominus Ecclesiam, sua voluntate plantauit; quam sacerdotibus officijs excolens, piaq; putatione secundans, schi ligno suspensam, uberrimam docuit afferre vindemiam.* De pia ergo carnalium voluptatum putatione, & de adhibito ligno crucis docta est Dei sponsa, vera Ecclesia Christi, suos salutis fructus proferre. Quia non possumus veram Ecclesiam reputare, nisi in illa viderimus & putationem, & mortem carnalis vitæ.

Christus
inter duos
latrones
crucifixus
est.

Ad quod comprobandum occurrit mihi locus ille Ioan. 19. de Christo Domino: *Ibi cum crucifixerunt, & cum eo alios duos hinc inde, medium autem Iesum.* Crucifixus igitur fuit Rex noster Dominus Iesus; verum etiam simul sibi duos alios crucifigendos adiunxit. Per quos nihil aliud representabatur, nisi clara imagines eo-

rum, qui in veritate Christo adhæresunt, quorum proprium est, in se carnem, & mundum crucifigere. Audite D. Cyrillum Alexandr. lib. 2. in Ioan. cap. 28. ubi dicit: *Duorum igitur crux latronum, ut ab euentu didicimus, duorum populorum coniunctionem cum Christo significabat, qui una cum Christo quodammodo mortui erant, carnali voluptate spreta, & mundanâ vitâ sepulta, ut cum Domino suo spiritualiter viuerent.* In nullo proinde populo vera religio floruit, in quo non simul carnali voluptati, & mundo bellum indiceretur. Hinc D. Paulus de seipso dicit ad Galat. 2. *Christo confixus sum cruce: viuo autem iam non ego; uiuit autem in me Christus.* Rationem reddit Cyrillus Alexandr. Quia inquit mundanæ conuersationis mors, Euangelicæ vitæ origo, ac fundamentum est.

Magnum itaque Dei amoris signum est, auocare aliquem à seculo ad Religionem. Quid enim est seculum, nisi fornax, & elibanus omnium malorum incensus, in quo existens homo difficilè, ne dicam impossibile est, ut eius euadat exustionem. Ait D. Ambrosius, lib. de fuga sæculi, cap. 1. *Quis inter tantas illecebras huius sæculi tutum, atq; intemeratum potest seruare vestigium? respexit oculus, & sensum mentis auertit; audiuit auris, & intentionem inflixit; exhalauit odor, & cogitationem impediuit; os libauit, & crimen retulit; tactus contigit, & ignem adoleuit.* Quid iam melius dici potuit, sensu vitiumus, sine sensu viuere impossibile est: & ideo quot sensus habemus, tot peccandi occasiones. Nam qui in mundo stat, inter occasiones viuere. Et quis ita suas poterit refrenare potentias, ut nunquam ad actum perueniat peccati inter peccati occasiones viuendo? Hinc fit, ut operationes sensus humani, quamdiu in seculo moratur, nisi continuè Dei gratia accedat, semper illi sint aut peccata, aut occasiones peccati. Quod seriò considerans curatis Ambrosius, ita concludit: *Qui saluus esse vult, supra mundum ascendat, querat verbum apud Deum, fugiat hunc mundum, terras*

Sæculum
hoc est, li-
banus in
oculus.

terras relinquit : non enim potest percipere illud, quod est, & semper est, nisi hic fuerit. Quod cum ita sit, quid quæso aliud est ad Religionem quæpiam Deum aduocare, eumque a mundo separare, nisi in tuto hunc eum constituere, & certissimam arham illius salutis ei præbere, ubi iam eius potentia non viuam inter materiam, & occasiones peccati; sed inter virtutum, sanctorumque actuum operationes. Hæc est expressa doctrina, homil. super illud: *Simile est homini regnum cælorum negotiatori*, ubi sic concludit: *Nonne hæc est religio sancta, & pura, & immaculata, in qua homo uiuit purius, cadit rariius, surgit velocius, incedit cantiis, erratur frequenter, quiescit securius, moritur fiducius, purgatur citius, premiatur copiosius.*

Sana consilia quilibet amplecti debet.

Idem pariter censendum de eo, qui iurasse non facturum opera consilij, & pietatis; tale enim sacramentum non obligat. Ratio: quia sana consilia ab omnibus sunt amplectenda. Hinc S. Damascenus lib. 3. parallelor. cap. 60. laudans eos, qui bonis aliorum consilijs acquiescunt, dicit: *Viri excelsi animo præditi hoc est, amicorum potius libertate; quam inimicorum assentione delectari.* Quia nimirum laudabiles omnium calculo censentur, qui se bonis aliorum consilijs duci, & regi patiuntur. Noluit falsus ille Pontifex, imo potius verus carnifex Caiphas, sanam Christi doctrinam, & salutifera consilia audire. Dum enim vniuersus populus ad audiendum Christum conuolaret, solus Caiphas suo tumens fastu, nunquam accedebat; & forsitan nunquam eum audisset, nisi Christus Dominus sub finem vitæ suæ ligatus, coram illo sistere, quia nimirum, qui pessimam agebat vitam, optimam doctrinam formidabat; diuinum fugiebat monitorem ne diabolicum, qualis ipse erat, veteratorem exuere coereretur. Et ecce ad eam infelicitatem deuēgit, ut ipsemet Christus eius fuditatem grauitate perstrinxerit, quando interrogatus ab illo de sua doctrina, respondit: *Quid me interrogas? interroga*

ga eos, qui me audierunt, quid locutus sum ipsis. Sic de Herode dicit Euangelista Luca 23. *Viso Iesu gauisus est valde, erat enim cupiens ex multo tempore videre illum.* Et tamen dicit Salmeron: *Ad illū videndum exire dedignabatur.* Et certe, quomodo Caiphas, & Herodes, aliique mundiales, & fastuosi homines, optimas Christi monitiones audire poterant, qui optimum monitorem reſieiebant. Hinc dicebant Iudaici Pontifices Ioan. 7. *Nunquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariseis?* Credebat in eum turba, Principes autem blasphemabant: illa doctrinæ Christi obediens, suis renuntiabat peccatis; hi verò salutaria respuentes documenta, prauis obstinati cupiditatibus adherabant, & qui ceteros dignitate præbant, omnibus morum utilitate postponebantur.

Quod si sapientes huius sæculi, honoris sui imminutionem credunt, si eorum consilia non acceptentur; inō etiam non raro eam ob causam, quasi omnium intolerabilium calamitatum maximam, mortem sibi adſciunt. Sic fecit infelix Achitophel 2. Reg. 17. *Videns quod non fuerit factum consilium suum, suspendio interijt.* Ecce tolerabilius duxit suspendium; quam consilium suum in vltimis videre. Ita sapientia mundialis intolerabilem rem putat, decidere a primis, in quibus ambulauerat. Hinc de Nicodemo Israelitarum Magistro, dicit Scriptura Sacra Ioan. 3. *Hic venit nocte ad Iesum.* Et cur quæso nocte venit? sane, quia insequendo Iesum, putabat honoris principatus sui imminutionem, non leuem fieri, quam maxime refugiebat, velut maximam calamitatem. Audite D. Cyrillum Alexandr. lib. 2. in Ioan. cap. 38. *Propensius inquit, ad fidem Nicodemus fuisse videtur, sed pudore improbo victus, & gloria hominum superatus, palam accedere non audebat. Conscientia quidem stimulis suis miraculorum magnitudine, ad fidem eum pellebat; principatus autem gentis suæ (Princeps enim Iudæorum erat) ne palam Christo adhereret, facile illi persuadebat, qui principatus detrimentum,*

Achitophel seipsum suspendit.

Nicodemus non audebat accedere ad Christum palam.

Dies & nox in quo nos docent scientiam.

Tempore Iosue sol vnus dies spatium loci.

calamitatem non paruum existimabat. En, quomodo tota istius Doctoris sapientia absorbebatur, superabaturque à metu gloriæ, & honoris diminutionis, tanquam à non parua, sed maxima calamitate. Intolerabile quippe putant mundiales homines, principatus, siue honoris aliquod detrimentum pati. Non sic cælestis sapientia, quæ siue abundantiam, siue penuriam, æquo animo pati nouit, iuxta illud Psal. 18. *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.* Quomodo obsecro dies, & nox dicuntur homines docere veram sapientiam, ac cælestem scientiam, & in quo eam docent? Equidem in eo, quod vel accretionem honoris, aut domini; vel diminutionem æque ferant. Quando incipiunt dies crescere, adeo domini sui terminos dilatant, ut in maximas angustias coarctentur noctes. Quando verò in tota plenitudine sua exultant dies, noctes illos mordere incipiunt, donec reducant illos ad tantam diminutionem, ut ferme totum tempus nox videatur. Interea tamen, neque dies, neque noctes querulantur, aut vices suas deplorant. Vnde dicit Theodoretus serm. 1. de providentia. *Et sanè diem, & noctem, veluti sorores quasdam videre est, quæ temporis spatia ad hominum usus, inuicem mutantur simul, & beneuolè reddunt.* Aequaliter ergo ferunt dies à noctibus minui, ac curtari; æque etiam noctes circinari, quod maxime ad sapientiam docendam confert. Nam quæ a Deo venit, & a cælo est sapientia, vnicum hoc spectat, ut homines seruiant veritati; neque æstimat, per penuriam, aut per abundantiam. Dicebat quondam Iesus naue Iosue 10. *Sol ne mouearis contra Gabaon, & luna contra vallem.* Aialon stetit itaque sol in medio cali, & non festinans occidere spatium vnus diei. Non fuit antea, & postea tam longa dies. Ita tunc sol suæ lucis radios extendebat. Quod miraculum considerans Macharius Philadelphen. in Exaltat. crucis dicit: *Iosue aduersus Gabaon, quando solem stare fecit, victoriam Saluatoris de morte reportatam prædelinea-*

uit: quo tempore sol suos radios penitus cohibuit, & ipsi meridiei tenebras induxit. Componite utramque victoriam, & Iesu naue de Gabaonitis, & victoriam Iesu Christi de peccato; in illa sol suos radios maxime dilatauit: in hac eosdem maxime cohibuit. Macharius citatus asserit, victoriam illam, huius victoriæ fuisse imaginem. Et quomodo sol augens suos radios, non contrariatur tenebris obnubilato? ne miremini, vnum idemque in vtroque calu fuit solis officium, scilicet Iesu obtemperare; quod autem illud fuerit, aut per lucis augmentum, aut per eiusdem diminutionem, id minime repugnat. Nam sapientia, quæ venit a cælis, pro nihilo æstimat tam accretionem honoris; quam diminutionem: verum id vnicum curat, ut homines per eam instructi veritati seruiant.

Si ergo homines sua consilia contemni ægrè ferunt, quid fiet cum illis, qui diuina consilia, cælitus sibi inspirata contemnunt. Si Christus Dominus, qui nullius indigebat consilio, iuxta illud Isaiæ 40. *Quis enim consiliarius eius fuit?* Scilicet eius cælens voluntatem. Consilium tamen quæsiuit à discipulo: Vnde ememus Panes ut mādudent hi? Ioan. 6. Principes huius mundi adhibent assessores, à quibus audiantur, & moneantur. At verò Deus, vti supremus monarcha nihil incompertum habet. Nemo equidem ex mortalibus omnibus, solus ipse suum nouit consilium, decretum, & voluntatem.

Fateor, consilium propriè in Deo non reperi, quatenus consultatio. nem dicit mediorum; neque sententiam, aut electionem importantem, ignoratæ rei manifestationem, ut eleganter docet S. Damascenus lib. 2. de fide, cap. 22. *Illud verò non est ignorandum, quod in Deo voluntatem dicimus quidem, at electionem propriè non dicimus, quatenus scilicet supponit consilium, & rei ignorantiam.* Nam alias verè electio esset apud Deum, videlicet vnus libera ad aliquod bonum, acceptatio secundum beneplacitum volunt.

Consilium Dei nemo nouit.

Consilium propriè à primum non est in Deo.

voluntatis suæ, alio prætermisso, qualis fuit Iacob ad vitam, derelicto Esau ad mortem. Vnde citatus Damascenus, explicans seipsum, qua ratione electio non sit in Deo, ita concludit: *Neg. enim deliberat Deus, ignorantis quippe est consilium inire, neg. enim quisquam de eo, quod cognitum, & exploratum habet, deliberat; quod si deliberatio nonnisi ignorantis est, procul dubio nec electio.* Consilium itaq; hoc modo acceptum, non est in Deo; si tamen pro Decreto accipiat, ipsiusq; absoluta voluntate, omnino in Deo reperitur; ita tamen, ut eiusmodi diuinum decretum sit ab omni creatura absconditum, neminiq; præter ipsum Deum obuium, vnde in multis hominibus confusio, & vehemens perturbatio exoritur.

Pauli Apostoli turbatio & ignorantia diuini consilij.

Ad comprobandam hanc veritatem, sistite vobis ante oculos Sanctissimum Apostolum Paulum, & ponderate, quātam perturbationem, animiq; deliquium passus fuerit, quando ita se prospiciens a Deo fauoribus, ac beneficijs ornatum ut vsq; ad tertium cælum subleuatus arcana viderit, quæ non licet homini loqui, ex hoc supra ipsam constitutus naturam; dum postea ex hac deturbatus altitudine, quasi non spiritualis, sed carnalis stimulos sentiret carnis, incentiuu viriorum, tanquam puer colaphizatus, ac si non esset vir vsque ad cælum euectus. En qualis eius timor, quale iudicium, qualis turbatio, qualis animi perplexitas? nescius an tentatio illa iter esset ad præmium, vel ad poenam; ad vitam, vel ad mortem? si secundum Deicam sustinebat voluntatem, an contra illam? ita sui nescius saluationis modi, ita in hac parte superiori priuatus prudentiâ, ut nō semel, sed iter roget Deum, ut à se auferret suæ salutis custodem, suæ humilitatis præseruationem, suæ perseverantiæ firmamentum, & tandem suæ coronæ certissimum iudicium. Donec tandem illi Deus reuelaret, supernaq; ipsum imbueret prudentiâ, quia nimirum, *virtus in infirmitate perficitur* 1. ad Corint. 12. Quod ele-

ganter expendens Gregorius Magnus lib. 19. cap. 5. sic dicit: *O Paule in paradysum duceris, secreta Dei verba agnosceis, & adhuc sathana Angelo tentaris? unde sic fortis, ut ad celestia rapiaris? unde sic infirmus ut in terra adhuc à sathana angelo aduersa toleres? nisi quia, ipse, qui te subleuat, rursus subtilissima te mensurâ moderatur, ut & in miraculis tuis nobis prædices virtutem Dei, & rursus in timore tuo, reminisci nos facias infirmitatis nostræ, quæ tamen infirmitas ne in desperationem nos pertrahat, cum pulsas, dum de infirmitate tua Deum rogaris, quia auditus non es, nobis quoq; locutus es, quæ audiuisti: sufficit tibi gratia mea.*

Nihilominus licet Christus Dominus nullius indigeret consilio; tamen consilium quæsiuit à Philippo: *Vnde ememus panes, ut manducent hi.* Ioan. 6. Quātam culpam necesse est incurrere eos, qui consilia ab indulgentissimo Deo toties præstita despiciunt, nonne æternæ damnationis periculum sibi manifestè accersunt. Profecto in cœnosa palude computrescent, qui porrigentis Dei manum non apprehendunt, ut inde extrahantur. Ita in suis sceleribus confusi tabescent, qui ad bene monentis vocem non exurgunt, ut in tuto collocentur. Quod prophético spiritu vaticinatus est Hieremias cap. 13. in persona Dei loquens: *Putrescere faciam populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea.* Vbi sermo fit de Iudæis, qui semel spontè Deum recusarunt in Regem, & Cæsarem acclamauerunt Ioan. 19. *Regem non habemus, nisi Cæsarem.* Propter quod, computruit populus ille in peccatis, in flagellis, eo, quod noluerint Deum audire, noluerint Deo obedire, sed spontè ei renuntiauerunt, & diabolo se subiugauerunt. Hinc in malitia postea computruerunt, impotentes suæ culpæ inde exire, iustoq; Dei iudicio postea factum est, ut cum Deum acclamarent, ipse noluerit audire. O rem tremendam! ô horrendam! ut agnoscamus, eum, qui in spem veniæ peccat, non facile locum poenitentiae inuenturum. Ita citatum

Repudiare diuinum consilium summè periculosum.

citatum locum exponit D. Hieronymus lib. 3. in cap. Amos, super illa verba: *Virgo Israël cecidit, non adiciet ut resurgat.* Septuaginta vertit: *Israel cecidit, non adiciet amplius, ut resurgat, quod sic intelligi debet, quod postquam domus Israël sua voluntate corruerit, nequaquam pristinam recipiet dignitatem; postquam virgo Israël errauerit in terra sua, ultra inuenire non poterit suscitantem.* Quid terribilius? spe poenitentiae, voluntariè quispiam cecidit, & possibile est, ut amplius non inueniat suscitantem, ac efficaciter clamantem. Non dico, impossibile ut inueniat; sed possibile, ut non inueniat, ne videar adimere spem poenitentiae, sed solum impoententiæ timorem incutere, ut neruose loquitur citatus D. Hieronymus: *Hæc inquit, dicimus non quo iustam noue tollamus spem poenitentiae, sed quod timidores faciamus eos, & idcirco sollicitos, qui aperta iamua poenitentiae, dum sperantes futura, perdunt presentia, & qui absq; vulnere poterant permanere, incauti vulnus accipiunt, ut postea dolore crucientur.* Egregie sanè, vulnus quilibet accipere potest, quia liber est; sed adhibere medicinam vulneri accepto solus Deus valet: quilibet cruciari potest id est sentire vulnus peccati; sed illud tollere plerumque Deo iuste sic disponente, non valet, suâ culpâ, quia licet posset, si vellet; nunquam tamen vult, eo, quod voluntariè se in illud intruserit, & perpetraverit.

Iuramentum factum contra prius, non obligat.

Corollarium III. Iuramentum factum contra prius iuramentum, non obligat. *Ratio:* quia secundum iuramentum est de re, quæ sine peccato seruari non potest, iuramentum autem, quod sine peccato seruari non potest, non obligat, v. g. iurasti te locaturum domum tuam Caio; si postea idem iuraueris Petro, non valet hoc secundum iuramentum. Item promissio iurata facta contra aliam licitam, etiam non iurata non valet. Sic v. g. sponsalia iurata facta, contra alia prius facta, etiam non iurata inualida sunt. *Ratio:* quia cum prior promissio sit de re licita, secunda pro-

missio censetur de re illicita, eo, quod sit contra ius alterius. Imò si prima sponsalia ob aliquam rationem dissoluantur, secunda adhuc manent inualida, iuxta regulam iuris in sexto: *Non firmatur tractu temporis, quod ab initio non subsistit, modo non constet iurantem habuisse intentionem obligandi se pro tempore, quo fuerit licitum adimplere secunda sponsalia: iam enim tunc eiusmodi iuramentum esset obligatorium, ut potè de re licita.*

Corollarium IV. Iuramentum de re prohibita per legem naturalem, aut diuinam, aut canonicam, non obligat. *Ratio:* quia est de re illicita. Imò etiam iuramentum factum de re prohibita per legem civilem quæ primario & immediate dirigitur ad bonum publicum, non obligat. *Ratio:* quia lex quæ immediate dirigitur ad bonum publicum, obligat ad culpam; iuramentum autem non potest esse de re culpabili, illicita, & peccaminosa. Sic inualida est renuntiatio, quamvis iurata, quæ clericus renuntiat privilegio fori, cap. si diligenti de foro compet. eo quod talis lex, siue privilegium, respiciat immediate bonum commune status clericalis, cui persona particularis renuntiare non potest: ergo iuramentum factum contra bonum commune, seu contra legem immediate respicientem bonum commune, est inualidum. Tunc autem lex respicit bonum commune immediate, quando ex eius transgressione, immediate læditur bonum commune, uti est lex de non extrahendis equis, armis, aut frugibus ex regno, aut Prouincia. Nam ex violatione talis legis, ipse status patitur detrimentum, cum destituatur cibo, & armis, ad ipsius securitatem necessarijs.

At verò iuramentum factum contra legem civilem, quæ primario, & immediate respicit fauorem, & commodum personæ priuatae, obligat, si non vergat in præiudicium tertij. *Ratio:* quia quilibet potest iuri suo cedere, sine præiudicio tertij: ergo si cedat

Iuramentum de re prohibita non obligat.

Iuramentum contra legem civilem quando obligat.

dat iuri suo cum iuramento, validum erit iuramentum. *Præterea*, quia lex respiciens immediatè bonum priuatum, non intendit personis laqueum peccati iniicere, sed tantum intendit in fauorem illius personæ actum irritare: ergo poterit quis illi legi, seu iuri suo sub iuramento renuntiare, & consequenter iuramento tenebitur. Quod intelligi debet, etiam si lex illa prohibeat, ne illius fauori renuntietur. quia talis prohibitio etiam censetur facta in fauorem priuatæ personæ; non verò in damnum. Poterit tunc lex respicit bonum priuatum, quando ex eius transgressione non læditur immediatè bonum commune, vti sunt leges, quibus cauetur, ne sit valida alienatio fundi dotalis, sine licentia Principis, vel ne minor contrahat sine curatore, &c. *Ratio*: quia eiusmodi leges licet mediatè respiciant bonum commune, quatenus bonum priuatum redundat in communem tatem; tamen immediatè respiciunt bonum priuatum, quatenus ex earum violatione, non læditur immediatè bonum commune: non multum enim Reipublicæ interest, quod bona sint huius potius; quam alterius ciuis. Ita Abbas cap. cum contingat, de iurando. Hinc facile resoluitur aliquot dubia.

Lex civilis, quando obligat ad culpam.

I. Lex civilis respiciens immediatè bonum commune, obligat ad culpam moralem, siue ad peccatum: quia eius violatio vergit in damnum boni communis. At verò lex civilis, quæ immediatè respicit bonum priuatum, non obligat ad culpam moralem eum, in cuius fauorem lata est, cum unicuique licitum sit suo fauori renuntiare.

II. Fœmina quæ iurauit, se non habituram regressum ad paterna bona, tenetur stare iuramento, etiam si lex civilis irritet promissionem, quæ fœmina promittit, se amplius non habituram regressum ad paterna bona: quia huiusmodi lex immediatè respicit bonum priuatum. Iam verò iuramentum factum contra legem immediatè respicientem bonum priuatum, obligat.

III. Iuramentum factum contra bonos mores naturales, non obligat: quia est de re illicita. At verò iuramentum contra solos bonos mores ciuiles, obligat, si fiat contra legem respicientem immediatè bonum priuatum: quia hoc tale iuramentum, non est de re illicita, & peccaminosa, cum aduersetur legi non obliganti ad culpam moralem, sed ciuilem tantum. Secus censendum, si fiat contra legem ciuilem, immediatè respicientem bonum commune: quia cum ista lex obliget ad peccatum, ideò tale iuramentum est de re illicita.

Corollarium V. Iuramentum ob malum finem factum, non obligat. v. g. si quis iuret se aliquid daturum Deo, ut res bene illi contingat in furto, aut homicidio committendo; vel ut is, cuius hereditatem exoptat, intereat; vel ut rem turpem habeat cū certa fœmina. *Ratio*: quia in tali iuramento deest iustitia, & finis illius est malus. At verò si bonus, etiam si supponat malum, ex cuius occasione mouetur quis ad iurandum, tenet iuramentum. v. g. si quis iuret, se daturum elemosynam, si ex furto saluus euaserit; nam licet delinquat furando; liberatio tamen à periculo, non est per se mala. Et certe quomodo iuramentum de re turpi potest hominem obligare, cum ipsi sit exitiosum. Deperibat Ammon Thamarim, cuiusq; desiderio ita rapiebat, ut propter eius amorem agrotaret: quia lasciuia amoris flammâ depascebat miserum, illumq; faciebat infirmari. Nam homo lasciuus nulli citius; quam sibi ipsi infert malum. Quò spectans D. Paulus I. ad Corint. 10. tale monitum nobis tradit. *Fugite fornicationem, omne enim peccatum, quod fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* Habet enim hoc singulare lasciuia præ omnibus alijs vitijs, propter quod maxime fugienda est, quod alia scelera authoribus suis bonum afferant temporale; alijs verò mala. Sola luxuries in nullum prius desinit, quam in auctorem suum, proprium corpus depascent, milleq;

Iuramentum ob malum finem factum non obligat.

leq; infirmitatibus illud replens. Audite D. Nyssenum in citata Apostoli verba ita scribentem: *Fugite inquit, fornicationem. Cur? Quoniam omne peccatum, quod fecerit homo, est extra corpus, nempe corpus non corrumpit naturam. Qui autem fornicatur, in proprium corpus peccat, non sicut homicida in alienum, non sicut auarus in alterum. Fur enim, ut aliat corpus, audet facinus aggredi. Fornicator sua carni parat insidias, ut eam deprædetur.* Hoc ergo est singulare lasciuia hominis, quod non alteri, sed sibi inferat malum, proprium corpus multis infirmitatibus consumens.

Lasciuia Christi magis est in malicia.

Imò dicam amplius, nullum peccatum Christo magis inimicum esse, quam turpem cum fœmina commixtionem. Propter quod Christus de semine Abraham in hunc mundum venturus, vulnus circumcisionis sedi libidinis infligi mandauit, Genes. 17. *Circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem praputij vestri.* Merito equidem venturus Iesus in terras, percussit sedem lasciuia voluptatis, tanquam sibi maxime repugnantem. Imò sine hoc dolore protestatus est, se neminem Iudeorum admissurum ad gloriam æternam, illis verbis: *Masculus, cuius praputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo.* Ibidem. Pro Deum immortalem? Homicidis in veteri testamento, signata erant ciuitates refugij, quibus se tutari possent à capitali sententia; infantibus autem incircumcisis nullum permissum est effugium, sed morti statim addicti sunt. Et cur, qui homicidis prouidit effugium, infantes reliquit sine illo, præsertim cum infantis culpa non fuerit, quod incircumcisis maneret, sed parentum illius. Aut D. Ambrosius lib. 2. de Abraham, cap. II. *Quomodo ergo aut illic (id est in homicidis) ratio habetur fortuita necessitatis, aut hic ratio infantia non habetur, in qua crimen non potuit esse, aut dissimulationis, aut voluntatis, nisi forte putent aliqui, quoniam morte filij grauius puniuntur parentes? Nam quoties parentibus grauius aliquod*

supplicium paratur, id in filiis exercetur. Quippè hoc vnicum illis intolerabile est, dum filios suos vident, torqueri. Sic Herodi gratificari volentes Iudeorum Proceres, indicauerunt locum Dominicæ natiuitatis, quò ipse remisit magos, ut postea facilius puerum inuestigaret, & occideret. Quid verò Herodes? dicit scriptura Matth. 2. *Videns quod illus esset à magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Betslebem.* Quid iam feralius fieri potuit? Audite Diuum August. concione contra Iudeos, eleganter id perstringentem. *Dic Herodes, si te Christus ideò offendit, quia eius Magis nuntiantibus audisti regnum, quid te offenderunt Iudei, qui tecum aduersus Christum sentiebant, quorum filios interficiens, ipsos magis atrocissima pœna in suis filijs affixisti.* Atrocius profecto afflixit Herodes suos amicos Iudeos, illorum filios occidens; quam si illos ipsos occidisset.

Hinc post durissima Iesu flagella inflicta, post cruenta verbera, post spineam coram capiti diuinissimo impositam, dicit Sacer textus, Ioan. 19. *Exiit ergo Iesus portans spineam coronam, & purpureum vestimentum. Et dixit eis Pilatus: Ecce homo.* Cum ergo viderent eum Pontifices, & ministri, clamabant dicentes: *Crucifige eum.* Ponderate illud verbum clamabant: non enim otiosè diuinus spiritus vti est hoc verbo; sed ut conicio, alludere voluit ad illum clamorem, de quo Genes. 18. dicitur: *Clamor Sodomorum ascendit ad me.* Quasi & Pontifices Hierosolymitani, & Sodomitæ, eundem in celum clamorem emitterent, nec alius esset clamor Pontificum in Iesum, à clamore lasciuientium Sodomorum. Vnde S. Chrysosth. orat. in Parasceue dicit: *Postquam autem viderunt, quem sæpè viderant, quem quotiescunq; videbant, accendebantur, & tumuerunt, & elati sunt dicentes: Tolle, & crucifige.* En vobis clamor de periendo Christo, de crucifigendo Iesu, clamor verè Sodomiticus videlicet à lasciuientium spurcitia ortus. Lasciuia

Clamor Iudeorum contra Iesum fuit clamor Sodomiticus.

pia quæ apud Sodomitas in cæli clamabar, eadem clamavit in Pontificibus Hierosolymitanis, ut perderetur Iesus, utq; prorsus e viuis eradicaretur.

Christus ad
fuit nuptijs
ut lasciu-
iam com-
primeret.

Pro Deum immortalem, si Dominus Iesus ita erat exosus Pontificibus Hierosolymitanis, ut eum inter viuos pati nollent, quomodo S. Ioannes de illo dicit cap. 2. *Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilee, & erat mater Iesu ibi; vocatus est autem & Iesus & discipuli eius ad nuptias.* Iesus virginitatem persuadebatur, quia de purissima virgine natus erat, quomodo ergo nuptijs interesse potuit? quid enim virginitatis satori cum nuptijs. Quomodo prædicandus, manifestandusq; Dei filius, etiam virginitatis cupiuit interesse nuptijs? ne miremini: adfuit Iesus nuptijs, ut exundantem comprimeret lasciuia sua præsentia, quod obtararentur, comprimerenturq; ora inimica Deo. Ita resoluit D. Epiphanius hæresi 5. & 30. *Duabus mibi inquit, de causis, videtur inuitatus Christus ad nuptias. Primam, ut quæ similem, ac disfluentem furiosorum hominum libidinem, nuptiarum castimonia, & bonestate constringeret: nec non & eorum obscuraret ora, qui aduersus Dominum insurgunt.* Lasciuia ergo & insurrectio in Christum, copulantur inuicem; & ideo, ut istos turpissimos affectus Christus e mundo propulset, nuptijs adesse voluit, ut & libidinosos comprimeret insultus; & rebellium in se ora contunderet.

Herodias
caput S. Io-
annis Ba-
ptistæ pe-
cavit.

Ad quod comprobandum, adduco locum S. Matthæi cap. 14. ubi refertur saltasse Herodiam lasciuissimæ matris filiam, eiusq; consilio percussisse caput Ioannis Baptistæ, & in pretium lasciuæ choreæ occubuisse Ioannem, statimq; addit Sacer textus: *Quod cum audisset Iesus, secessit inde in nauicula in locum desertum.* Quid pro caute, quod Iesus audita morte Ioannis fugerit in desertum? utiq; Iesus non erat Ioannis discipulus, neq; socius, neq; cum illo conuersationem habuit, cui ergo fugit in desertum? sanè, quia optime nouerat in occasio-

ne Ioannis exuberantem Herodiadis luxuriam; & idcirco merito fugit, quia luxuries maximè est Dei Filio inimica. Ab hac non solum Herodias in Ioannem, sed & Herodes in Christum armatus prodijt. Audite S. Athanasium orat. 2. contra Arrianos, ita scribentem. Herodtadis fractos, & effeminatos mores Arrius in scribendo repræsentans, & ipse eius liber, Thalein, id est, conuiualium nomine inscriptus, isius puellæ saltationem æmulatur, choreas ductitans, & blasphemij in Christum lufitans. Simul ergo de eadem pharetra sagittas educunt Herodes, & Arius, ille ut perimat Ioannem, hic ut perdat Christum: quoniam lasciuia semper Christo inimica est.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiicitur I. contra conclusionem. Qui iurat dare pecuniam metetrici pro copula, subsecutâ copula, tenetur ex vi iuramenti soluere. ergo materia iuramenti potest esse res illicita, & peccaminosa. Respondetur, concessio. Antecedente, negatur consequentia: nam promissio soluendi, est promissio reillicitæ, & debitæ ex iustitia, licet supponat actionem turpem.

Obiectio
I. & solutio
eiusdem.

Obiicitur II. contra corollarium III. Si iuramentum factum contra prius iuramentum, non obligaret, tunc non adimplens hoc posterius iuramentum, non esset periurus. Sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Respondetur negando sequelam maioris: nam gesta, facta contra obligationem iuramenti, valida sunt, nisi aliunde seu alias ab aliquo iure irritentur, & inualidentur. Ratio: quia iuramentum non reddit inhabilem iurantem, ad faciendum actum contrarium ex se validum; facit tamen, ut iuramentum violans, sit periurus, & sacrilegus. Quod intelligi debet, etiam si iurans dum iuraret, haberet intentionem, auferendi potestatem valide faciendi actum contrarium: quia, cum hæc potestas ab ipso non pendeat, au-

ferre

ferre sibi eam non potest. Vnde si quis post sponsalia iurata, cum alia de facto contrahat, valet matrimonium. Similiter, qui iurauit se domum suam venditurum Petro, si postea eandem vendat Ioanni, valet venditio. Item, qui iurauit se non reuocaturum testamentum, si postea illud reuocauerit, valet reuocatio. Dixi autem, nisi aliunde, seu ab aliquo iure sint irrita: quia potest fieri, quod huiusmodi actus, siue gesta facta contra iuramentum, irritentur à iure. Hinc mulier si iuret, se non alienaturam fundum dotalem, & postea illum alienet siue iudicis auctoritate, alienatio non est valida, non ex eo, quod fiat contra iuramentum, sed quia irritatur à iure, nisi fiat auctoritate iudicis.

QVÆSTIO V.

An sit licitum iurare per creaturas.

Sensus quæstionis est, an sit verum iuramentum, quando aliquis iurat per creaturas, v. g. per cælum, terram, ignem, aquam, per diem hodiernam, per caput suum, &c.

Suppono itaq; creaturas tripliciter posse considerari. I. Secundum se, & in se, sine vlllo respectu ad Deum. II. Ut ordinantur ad Deum, seu quatenus in illis relucet diuina bonitas, sapientiæ, omnipotentia, Deusq; in eis, honoratur. III. Quatenus falso putantur in se, & à se, habere aliquid diuinitatis, adducendo videlicet creaturam tanquam testem infallibilem.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Iuramentum
per creatu-
ras præci-
pi, non est
verum.

Conclusio. Iuramentum per creaturas primo modo sumptis factum, id est, dum quis creaturas adducit in testimonium suæ dictionis præcisæ, ut sunt creaturæ, sine vlllo respectu expresso, aut tacito Dei, illarum creatoris, non est verum, & licitum iuramentum. Probat ex Scriptura Sacra, Matth. 5. ubi dicitur: *Ego autem dico vobis non iurare omnino, neq; per ca-*

lum, quia thesaurus Dei est; neq; per terram, quia scabellum pedum eius, neq; per Hierosolymam, quia ciuitas est magni Regis. Sanè Ierololyma ciuitas erat magni Regis, videlicet Christi Domini, eiusq; dicata gloriæ: cur ergo non dixit, quia ciuitas mea est; quemadmodum ille Rex Babylonis dicebat, Daniel 4. *Nonne hæc Babylon magna, quam ego ædificauit in domum regni? Quare ergo & Dominus Iesus, verus Rex regum, non dicit de Ierololyma, quia ciuitas mea est.* Profectò, quia humilimus Iesus fugit verborum iactantiam, quæ bouinam hominum stultitiam præferunt; Christus autem, magis amauit verborum modestiam, quæ eius magnitudo, ac præstantia magis elucet. Ita Sedul. lib. 1. Paschali, cap. 21. *Neq; per Ierololymam inquit, quia ciuitas Regis magni est. Tanquam, si diceret, mea, qui apertius dissimulauit exprimere, ut humilitate sermonis culmen suæ panderet maiestatis.* Maximè enim elucet maiestas, & præstantia personæ, in modestis, ac humilibus verbis: quia vera magnitudo, ac præstantia ad modestiam verborum inclinatur. Quando tres illi pueri coniecti in fornacem ardentem, aucti erant filij Dei consortium, tam inaudito recreati miraculo catabant. *Benedictus es Domine Deus Patrum nostrorum, & laudabilis, & superexaltatus in secula.* Nonne verius dicere potuissent, *Benedictus es Deus noster.* Cur ergo maluerunt Deum Patrum suorum, quam suum vocare? Respondet Catena Græca: *Post tantam virtutem, adhuc ad suas Patres confugiunt dicentes, Deus Patrum nostrorum: quanto enim maioribus rebus ornatæ erant, tanto se submissius gerebant.* Excellentia ergo, quæ fulgebant, agebat illos, ne quid magnum suum prædicarent, sed ut verbis modestis animi multitudinem monstrarent.

Merito itaq; Deus prohibuit iurare per creaturas: *Ego autem dico vobis non iurare omnino.* Quibus verbis quamlibet formam iuramenti, siue per Deum, siue per cælum, siue per terram, siue per Regem, vetat: quia nun-

Cum tri-
bus pueris
in fornace
Dei Filius
apparuit.

nunquam Deum in iuramento, sine necessitate prolato adducimus in testem, quin eum apud nos maxime vilescere ostendamus. Quo spectans D. Athanasius serm. de Passione circa principium dicit: *Cur tantum impietatis suscipimus, ut propter homunciones, eosque mortales, Deum, qui supra homines est, in testem vocemus? Nam si Regem terra ad infima tribunalia in testem vocare nefarium est, ut potest maiorem est actoribus, et iudicibus, cur increatum ad creata accersimus, et Deum ab hominibus negligi facimus. Apage id omnem superat iniquitatem, et audaciam. Expendite illa verba: Deum ab omnibus negligi facimus. Quid aliud sibi volunt, nisi quia Deum in iuramento adducimus, et vilescere apud omnes, et negligi facimus, quod summum scelus est, et quolibet supplicio expiandum. Non est ergo verum, et licitum iuramentum per creaturas absolute & in se sumptas, non intelligendo eas esse aliquid Dei: quia tunc nec expresse, nec tacite, inuocatur Deus in testimonium. Unde, taliter per creaturas iurare, non est iuramentum, sed ad summum verba otiosum, aut falsum. v. g. si quis iuret absolute per aerem, lapidem, caelum, aut terram. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.*

Iuramentum per creaturas ut in Deum relatas, est verum.

Corollarium I. Nihilominus iurare per creaturas, secundo modo sumptas, id est, quod huiusmodi iurans per istas creaturas, intendat inuocare Deum in testem expresse, aut saltem tacite, ut potest ab ipso creatas, in quibus resplendet Dei sapientia, bonitas, omnipotentia &c. est verum, et licitum iuramentum. Ita S. Thomas 2. 2. quaest. 69. art. 6. Ratio: quia qui sic iurat v. g. per Sanctos, per Evangelia, per Crucem, reliquias SS. per templum, per caelum, terram, idem facit, ac si iuraret per Deum, qui in Sanctis habitat, per auctorem Evangeliorum, per eum, qui crucifixus est, per nomen diuinum, quodammodo in Sacris reliquiis existens, per Deum cuius sunt caeli, et terra.

Corollarium II. Iurare per cre-

aturas tertio modo, quatenus scilicet existimantur in se, & a se aliquid diuinitatis habere, est illicitum, neque taliter factum iuramentum, est verum iuramentum. Ratio: quia falsum est, & erroneum, esse in ipsis aliquam diuinitatem, ac proinde nullo modo Deus in testem adducitur. Unde tale iuramentum est peccatum blasphemiae, & idololatriae: quia quod est proprium Dei, tribuitur creaturae, & creatura pro vero Deo quodammodo colitur. Atque hanc ob causam, Christus Matthaei 5. prohibuit iurare per caelum, & terram, ut habetur. cap. Clericum, 22. quaest. 1. & c. et si Christus de iureiurando.

Corollarium III. Iuramentum, per Deum, & creaturas factum, non differunt specie. Ita S. Thomas in 3. sent. dist. 59. quaest. 1. art. 1. ad 4. Caiet. 2. 2. quaest. 89. art. 5. & communiter Doctores. Ratio: quia idem Deus est, formaliter loquendo, per quem iuratur: inuocatur enim sub ratione primae veritatis; solumque materialiter differunt, quatenus in vno Deus expresse nominatur; in alio vero implicite, & mediante creatura. Hinc est, quod omnia iuramenta sint eiusdem speciei proprie loquendo, iuramentumque per Deum, & creaturas, solum in grauitate accidentali differre, eo quod grauius peccatum sit, iurare per Deum, quam per creaturas, & per has, grauius est iurare per Sanctos, quam alias res sacras, ut per Evangelia, & quid simile. Ita S. Thomas 2. 2. quaest. 89. art. 10. Ratio: quia Deus in infinitum Sanctior est omnibus Sanctis, & sic magis obligat iuramentum per Deum, quam per creaturas.

Corollarium IV. Iuramentum, per falsos Deos, non magis obligat, quam simplex promissio. Ita Sotus lib. 8. qu. 2. art. 3. dubio 3. Ratio: quia in rei veritate non est iuramentum, cum non inuocetur aliquid diuinum: nihilominus tale iuramentum obligat infidelem ex suppositione, & conscientia erronea: quia infidelis existimat, licet falso, esse iuramentum.

Iuramentum per Deum & creaturas non differunt specie.

Iuramentum per falsos Deos est nulum.

eum, & illo se obstrictum. Unde ex tali conscientia, si falso iuret, peccat peccato perintij. Deducitur veritas haec ex Scriptura Sacra, Exodi 22. vbi lex divina cauet dicens: *Dij non detrahās vbi sermo fit de gentiliū dijs, quasi Deo vero ea fuerit cura, ne falsis dijs aggererentur maledicta.*

Deus cur prohibuit falsos Deos maledictis impetere.

Sed cur verus Deus, cauit, ne falsi dii maledictis impetere? Existimo id non esse factum in bonum idolorum; verum in honorem nominis diuini, illis attributi, ne quid indecorum, & malum, homini Dei videatur vniquam adiunctum, cui maximus honor semper deferendus est. Unde dicebat Philo lib. 3. de vita Moysis. *A dijs gentium abstinere oportet maledictionem, ne quis assuescat illo modo appellationem Dei contemnere: semper enim amabilis est, & plausibilis.* Vbiunque nomen Dei inueniatur, semper debet esse in plausu, & honore. Antiquitas non videbatur Dei nomen, nisi in lamina aurea, posita super humeros Sacerdotis, ut observat S. Chrysostomus homil. 26. ad populum. ad ostendendum, quod nomen Dei Sanctissimum, non debeat esse, nisi in labijs aureis, puta in homine, cuius vita est aurea tota, ne etiam minima macula inuratur tanto homini. Hinc patet, quantam Dei vindictam in se prouocet, qui nomen Dei Sanctissimum pro vili habet, illudque, etiam vanissimis creaturis adaptare non veretur.

Deus cur Egyptum per ranas puniuit.

Quod mihi indicare voluisse videtur sacer textus, praecipiens Exodi 20. *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Quod si scire vultis, qualis poena maneat contemptores Diuini nominis, ex plagis, quibus Deus Egyptum puniuit, id conijcite. Exodi 8. dicebat Dominus Deus Pharaoni: *Ece ego percutiam omnes terminos tuos ranis, & ebulliet fluuius ranas, quae ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lecti tui, & super stratum tuum, & in domos seruorum tuorum: & ad te, & ad populum tuum, & ad omnes seruos tuos intrabunt ranae.* Nota certe haec, & inaudita proponitur Pharaoni pla-

ga ranarum, quae relictis lacunis, & fluuijs, penetrarent Principum palatia, humilesque casas, adeo, ut & in Regum penetralibus viserentur, & audirentur. Quae causa tanti mali? Profecto istarum ranarum plaga, a plurimis Sanctis Patribus creditur immissa fuisse, ob vanam diuini nominis usurpationem. Sed quid obsecro ranarum istarum adeo molestae, & frequentes in palatijs, domibus, casis, furnis, cum praepcepto de non assumendo nomine Dei in vanum, commune habent? quae ratio? quale tantae vindictae peccatum? An, quia Aegyptij crassi, & foetidi, spurcatam, ac sordidam ducebant vitam, omni luxuriae genere contaminatam? nec more hominum, sed bestiarum irrationalium viuentes, ad concupiscentiae actum alendum, ad luxuriam augendam, & domos, & cubacula, & penetralia, spurcis, ac foetidis imaginibus repleta habebant. Huic rationi videretur assentiri S. Pater Nyssen in vita Moysis, per illas ranas varios, corruptionisque foetus, qui ex foetido hominum corde proueniunt, significari affirmans; illas autem ranas, siue hos puerorum hominum foetus, non in vna solum, domus parte, sed in qualibet fuisse asserit, nimirum per obscenas picturas, per turpes imagines. Audite ipsam: *Haec inquit, immunda ranarum multitudo eorum, qui Aegyptiaci, id est, vitiose vivere malunt, demones inhabitant, in mensis eorum abundat, in lectulis assidet, in abditis eorum omnibusque reconditis rebus inuenitur.* Moxque addit: *Nam in muris, & in aulis, diuersa ad luxuriam animi pictura, & in vasis sculptura impressa nequitiam praedicat, quibus cogitatio ad cupiditates suas reuocatur, vituperosi speculaculi visione, ad animam usque passionum aestu perueniente, ne scilicet cupiditatum ardor extinguatur, aut retundatur.* Quibus verbis finis extrinsecus istarum inhonestarum imaginum, & proprius assignatur, quod scilicet in illis non excellentia artis, non praestantia picturae, non subtilitas delineamentorum, non proprietates expressionum membrorum, non

Imagines laeuae & sunt tolerandae.

curiositas proportionis affectaretur, quod ad excusandum peccatum, ob-
scena hominum invenit subtilis ob-
scœnitas; sed alimentum luxuræ, sed
irritamentum lasciviæ, ne cupiditatu
ardor extingueretur, aut retunderetur.
Merito itaq; ebullierunt foetido-
rum animalium Aegyptiorum do-
mus, ebullierunt cubicula, ebullie-
runt penetralia, conspurcata sunt
pocula, & edulia luxuriosorum ho-
minum, qui non ut homines, sed ut
bruta viventes, talibus imaginibus, &
domos, & penetralia sua infecerant.

An putatis Catholici mei, quod
sicut olim cum Aegyptiis, etiam nunc
cum corruptissimis Christianis. Deus
taliter non procedet? an putatis,
quod in eos, qui ex vi status, ex offi-
cio, qui ad præbendum exemplum,
Sanctorum imaginibus domos adorna-
tas habere tenentur, & illi e con-
trario, non nisi spurcis oppletas pos-
sident, suam prædicantes immode-
stiam, similes poenas non immitteret?
quas si modesti essent, facile evita-
rent. Quia, ut citatus Sanctus Do-
ctor ait: *Modesti hominis etiam oculus
mundus est, & hæc quæ ad luxuriam inci-
tant, specacula respuit.*

Imò non solum ob eiusmodi la-
scivas picturas, immodesti habentur;
verum etiam ut pace eorum dicam,
idololatriam sapiunt. Dicam ampli-
us, foetent ut putridi canes. Quam
veritatem ut facilius concipiatis, co-
siderate, quid sit idolum. Origenes
in caput 20. Exodi. super illa verba:
*Non facies tibi sculptile, inter imaginem,
& idolum, hanc differentiam ponit,
quod imago sit rei existentis; idolum
verò eius, quod nunquam existit:*
*Non enim aliqua ait, ex rebus extantibus
assumitur species, sed quod ipsa sibi otiosa
mens, & curiosa reperit.* Ergo idolum
illud est, quod nihil est, nihil verè
repræsentat; sed tantum fictitium,
& vanum, sive hoc sit per picturam,
sive per iconomasticam. Ex quo il-
lud sequitur, quod cum eiusmodi
damnatae imagines foedæ, ac turpes,
earum rerum sine, quæ nunquam
extiterunt, ut Venæ amorum, lo-

vis obicœnarum insaniarum, Cupi-
dinis foedorum affectuum; quod in-
quam hominum immodestorum do-
mus non imaginibus, sed idolis tota
scateat, penetralia redundant, sece-
tissima quævis loca repleantur, ut
proptus tam in abditis, quam in aper-
tis, nihil lascivus oculus videat quod
non sit idolum, quod non sit ob-
scœnitas. Quid ergo iam amplius
faceres, quisquis talis es, si gentilis, si
idololatra es? nonne ob hoc poti-
us idololatriam sapias, quam Christi-
anissimum? Verbis quidem fidem
fingis, sed operibus eandem destru-
is. Quod egregie perstringit Sixtus
39. Papa, epist. de malis Doctorib;
& operibus fidei, ita scribens: *Asse-
rere se falsò humanis auribus fidelem, e-
tiam infidelis potest, quia fides incontem-
plabilis res est, & eius veritatis exami-
natio in profitentis tantum conscientia
posita est, non in audientis arbitrio; iusti-
tia verò, id est, integra, & immaculata
vita conversationem nemo tam facile aut
fingit, aut prædicat, eò, quod probatio e-
ius in promptu sit. Licet ergo homines im-
modesti fideles se iactent; operibus tamè
contradiant, nec habent, unde eis dan-
da sit fides, cum asserere se fidelem, etiam
infidelis possit.*

Et profectò, si domum tuam vi-
deto idolis referam, quomodo te
gentilem non æstimabo? si penetra-
lia tua lascivijs confarcinata, quo-
modo te castum dicam? si cubicu-
la tua viros cœnantes, foeminas foe-
dè prostitutas, obicœnissime depictas
redolent, & instar gentilium domū
tuam pompam retines, quomodo
te Christianum agnoscam? Cum
Tertullianus in Apologet. cap. 2. di-
cat: *Excludimur à nomine Christiano, si
facimus, quæ faciunt non Christiani.* Er-
go si tu facis ea, quæ gentiles, gen-
tilis es, non Christianus. Quemad-
modum citatus auctor in eodem lo-
co ingeniosè probat, Deos gentiliū
non esse Deos, eò, quod tales sint.
Vnde cap. 12. dicit: *Cessa iam de-
istis, ut qui sciam, me ex ipsa veritate da-
monstraturum, quid non sint, cum osten-
dero, quid sint.* Ego pariter, quid sit
homo

Horro im-
modestus
peior in-
deli.

Domus las-
civæ con-
farcinata
causare m.
excludit.

Inter ima-
ginem &
idolum dif-
ferentia

homo immodestus, sufficienter de-
monstrabo, quid non sit. Video
quempiam lascivientem, video lu-
xuriantem, video domum eius totam
lascivijs redundantem, video non so-
lum opere, ac tactu velle conspur-
cari; sed etiam visu ex imaginibus,
& desiderio in voluntate, talis vita,
talis actus, talis conversatio, gentiliū
est, non Christianorum. Ergo cum
tu talis sis, per legitimam consequen-
tiam sequitur, quid non sis, scilicet
non Christianus, merito à nomine
exclusus Christiano, dum facis, quæ
non Christiani.

Quod si antiquitus lege cautum
erat, ne quis sub crimine læsæ maie-
statis, ad invidiam vivi Imperatoris,
demortui prædamnatam statuam, au-
t ut imaginem secum ferret, ut scribit
Iure Consultus Scevola in lege 38.
tit. de iniurijs: *Senatus consulto inquit
cauetur, ne quis imaginem Imperatoris
mortui, ad invidiam vivi Imperatoris
portaret, & qui contra fecerit, in vincu-
la publica mittetur. Decapitandus, tan-
quam maiestatis proditor, ac inimicus.*
Quid aliud faciunt lascivi, ac impu-
dici Christiani, qui domos suas tur-
pissimis imaginibus replent, quid in-
quam aliud faciunt, nisi prædamna-
ti dæmonis à Christo, atq; à Patre
luminum, effigiem iterum in mun-
dum ad eius invidiam introducunt,
iterumq; redivivum Principem mun-
di diabolium efficiunt, in illumque
iterum eum introducunt Dominus
& Salvator noster dicebat Ioan. 11.
Nunc Princeps huius mundi ejcietur.
Quid per mundum, nisi malos Ca-
tholicos intelligit? ut exponit D.
August. tract. 52. in Ioan. ante me-
dium, tom. 9. In quorum inquit, cor-
dibus diabolus tunc intus erat, qui quo-
niam per totum dispersi sunt orbem, pro-
pterea illorum Princeps dicitur. Ergo
quem à te, & à tuis Deus eiecit, que
Principem prædamnavit, eum tu ite-
rum per tales imagines reducis, tu
in domo tua effigiatum habes, & ad
invidiam supremi, ac nunc prædo-
minantis Regis, imaginem tyranni
præfers, obicœnissime domum tuam

ex illis ornans, cubicula tua replens.
Quid ergo? nonne ob hoc in treme-
do illo discussionis die, Divinæ ma-
iestatis læsæ reus reperieris; quia
in te non Christi, non Dei, non San-
ctorum imagines, sed idolorum, sed
rerum obscenarum reperientur.

Peccatis Catholici mei, & quidē
enormiter peccatis, tales picturas
ad lasciviam provocantes, in domi-
bus vestris retinentes, cum id Deus
severè prohibuerit, Deutor. 12. n. 3.
*Dissipate aras, confringite statuas, idola
communite, disperdite nomina eorum de
locis illis.* Ita sane zelotes Deus no-
ster est, ut neq; nomen inimici sui,
in domibus Catholicorum retineri
velit. Hinc Machab. 2. cap. 12. Pe-
rierunt illi, qui sub tunicis donaria
habebant idolorum, dicit Sacra pa-
gina: *Invenierunt autem sub tunicis in-
tersectorum de donarijs idolorum, à quib;
lex prohibet Iudeos.* Quam ob causam?
sanè, quia te desiderat, & te totum o
Catholice concupiscit, ut nihil peni-
tus tui derelictum velit. Et ego in-
quit, Ioan. 12. *si exaltatus fuero à ter-
ra, omnia traham ad me ipsum.* Vbi in-
geniosè obsecrat S. August. tract. 52.
in Ioannem. non dixisse Christum:
*Omnes, sed omnia, statimq; rationem
istius hanc reddit: quia non omnium
est fides, sed omnia dixit, quantum ad
naturæ integritatem.* id est, spiritum,
animam, & corpus, illud scilicet,
quod intelligimus, quod vivimus,
quod visibiles sumus. Ergo ita Deus
nostri amans est, ut non aliquam par-
tem nostram ad se attrahere velit,
sed omnia, spiritum, animam, & cor-
pus. Quid inde? illud sanè, ut ad in-
vidiam eum concites, ad zelum, ad
rancorem, si ex vna parte de dona-
rijs suorum inimicorum in te repe-
rerit, si eorum nomina in domo tua
aspexerit, eorum imagines, eorum
prostitutas figuras, eorum obicœnos
actus, eorum vesanas libidines, ex
altera verò si viderit, non totum es-
se suum, sed corpore, sed animā, sed
spiritu diaboli, dum illis delectaris,
dum per illas ad libidines provoca-
ris. Pro tanto itaque facinore, non
est,

Deus totū
hominem
fidem con-
cupiscit.

est, quod amplius expectes, nisi mortem horrendam, cum prædamnis Machabæorum militibus.

Q V Æ S T I O VI.

An ex omni iuramento oriatur obligatio.

Iurare per falsos Deos non licet.

Corollarium V. Iurare per falsos Deos ioco, aut ludo, non est peccatum mortale, si scias Iovem, Bacchum, Minervam, nihil esse, sed iocaris, & ludis imagine iuramenti, perinde ac si per aliam rem ratione carentem iures. Eset tamen mortale peccatum, si sic iurares ad imperii tyranni, vel cum alijs circumstantijs, ut videaris divinum honorem deferre. Cæterum gravius peccatum est, iurare verum per falsos Deos; quam iurare falsum per verum Deum. Ratio: quia primum est peccatum blasphemie, & idololatriæ, ac contra primum præceptum, & sic maior iniuria Deo irrogatur; quam per periurium, quod est contra secundum præceptum.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio & solutio eiusdem.

Obiectur contra corollarium IV. Iurare per falsos Deos, est peccatum mortale: ergo nullo modo obligat. Respondetur, concedendo antecedens, quod scilicet iurare per falsos Deos, sit peccatum mortale, etiamsi tunc quis verum iuret: nam in tali casu committitur blasphemia veri Dei, quia auferitur honor soli Deo debitus, dijsq; falsis tribuitur, invocando illos in testes veritatis. Vnde non licet Christianis paganum inducere ad iurandum: sic enim illum inducerent ad peccandum mortaliter. Licet tamen iuramentum pagani acceptare quando ille sponte iurare vult, & se obligare mediante iuramento ad dicendam veritatem. Ita Alexander de Ales 3. par. quæst. 31. membr. 3. art. 2. §. 2. & Clavis Regia lib. 5. cap. 3. num. 16. Nihilominus tale iuramentum obligat infidelem ex suppositione, & conscientia erronea. Vnde, si ex tali conscientia falsò iuret, aut promissa non seruet, duplex peccatum committit, v-

Sensus propositæ questionis est, an ex omni iuramento oriatur obligatio, licet dolose, aut fictè, aut coactè fiat. Suppono itaq; dolum, sive errorem duplicem esse, *unum antecedentem contractum*, seu dantem causam contractui, id est, quia sine tali dolo, aut errore contractus non fieret, & sic efficit, ut actus sit involuntarius, cum nihil possit esse volitum, nisi præcognitum. *Alter dolum est concomitans actum*, seu incidens in contractum, id est, quo non existente, adhuc contractus iniretur; atq; ideo hic dolum, sive error, non est causa contractus, neq; inducit ad volendum actum, sed ita eum concomitatur, ut illo non existente adhuc contractus fieret. Et hic error non facit involuntarium, sed voluntarium. Præterea, dolum sive error, interdum versatur circa substantiam rei, ut si quis iuret, se daturum rem, quamquam, quam putat esse vitream, postea verò deprehendat esse gemmam. Interdum potest versari circa rei quantitatem, ut infra patebit.

Suppono præterea, iuramentum animo ficto, tripliciter fieri posse. *Primo*, sine animo iurandi. *Secundo*, cum animo quidem iurandi, sed cū intentione non se obligandi. *Tertio*, etiam cum animo iurandi, & se obligandi; sed cum intentione non adimplendi.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Ex omni iuramento verè, liberè, & deliberatè facto, oriatur obligatio illud implendi. *Probat. Quia* obligatio iuramenti est gravis, cum oriatur ex a. u. Religionis, quatenus eius veritas, & observantia spectat ad Dei reverentiam. Vnde

Dolus sive error alius est antecedens, alius concomitans.

Ex omni iuramento vero oritur obligatio.

Vnde transgressores iuramenti, sunt etiam periuri, & sacrilegi, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 89. art. 3. quia religio iuramenti non est unquam frangenda. Veritatem hanc ex Sacris literis conijcit. Iosue inter hostium strages, dum urbem Ierichuntinam funditus everurus esset, nihil magis curabat; quam ut exploratorum iuramenti religio integra affulgeret, ut scilicet Rahab cum sua domo illæsa conservaretur. Iosue 6. *Quibus autem viris, qui exploratores missi fuerat, dixit Iosue: Ingreimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia, quæ illius sunt, sicut illi iuramento firmastis.* O quanta sollicitudo, & cura digna Principe. Exhibitum fuerat iuramentum vilissimæ familiæ meretricis, & quidem exhibitum a privatis militibus; & tamen Iosue ita serio laborabat, ut illius iuramenti integra religio servaretur. Utinam moderni Principes in Regnis Catholicis, hoc maxime præ oculis habeant, ut subditorum iuramenta religiosa, & intemerata servantur. Profectò multas à Republica calamitates abigerent. Ait in citatum scripturæ locum Masius: *Certe Imperator integerrimus ipsis iusiurandum suum in memoriam reducit. Et si enim, eo quod privatim dederant Imperatorem, aut exercitum non obligasset; tamen cum ipsi saltem sacro nexu obstricti tenerentur, summa optimi Imperatoris religio, etiam de duorum gregariorum militum suorum fide sollicita fuit. Quod si nostri sæculi ductores, atq; exercituum Imperatores, huiusmodi exempla sibi imitanda statuerent, profectò minus funesta bella gererentur. O quam verum! o quam sapiens consilium.*

Iericho funditus everta propter iuramenti violationem.

Audiant hæc præsentis sæculi Principes, qui exercituum catenatas clades, frequenter lugent, & serio inquirant, quid de religione iuramentorum actum sit; quod si passim dissimulata, etiam in gregarijs militibus sacrilegia, contracta iuramenta adverterint, in his in gentium calamitatum radicem agnoscant. Sistant sibi præ oculis Ierichuntinam illam.

A a 3.

calamitatem, quæ sine assultibus militum ruerunt muri, & ab Israelitarum manu universi ad internecionem delati fuere, addit sacra litera: *Muri illico corruerunt: ceperuntq; civitatem, & interfecerunt omnia.* Vnde tam inopinata clades miseris Ierichuntinis evenit? Respondet D. Epiphanius hæresi 66. contra Man. quod propter violationem iuramentorum, sic inquit: *Vna vox tubæ corneæ, & oratio iusti prostraverunt, collapsos muros adversariorum, oportebat enim ipsos plecti, quoniam impleta erant peccata Amorrhæorum. Iudex enim erat lex contra iniustitiam, & unicuique reddebat secundum opera sua; & quoniam in peccatis erant Amorrhæi, qui abnegassent iusiurandum, quod iuraverant.* En vobis radicem extremæ calamitatis illatæ Ierichuntinis, nimirum, quod abnegassent iusiurandum, quod iuraverunt. Ecce ubi in illis iuramenti religio concitata apparuit, subito calo, terraque contra illos pugnante, extremis calamitatibus oppressi sunt.

Hoc exen plo ductus Iudas Machabæus, videns paucos suos milites, timentes numerosissimum Nicanoris exercitum, ne timerent iuramentorum profanatores, quos indubitata ruina maneret, sic hortabatur. 2. Machab. 15. *Machabæus autem semper confidebat cum omni spe, auxilium sibi à Deo affuturum, & hortabatur suos, ne formidarent ad aduentum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de calo, & nunc sperarent ab omnipotente sibi affuturam victoriam.* Et allocutus eos de lege, & Prophetis, admonens certamina, quæ fecerant prius, promptiores constituit eos, & ita animis eorum erectis, simul ostendebat gentium fallaciam, & iuramentorum prævaricationem. Trutinata verba hæc, ecce ut ingens victoria de innumerabili hostium exercitu speraretur, duo suis militibus optimus Imperator inculcabat, unum tenens se ex parte sua, alterum ex parte hostium. Ex parte sua erat notissimum sibi Dei auxilium, quo nudentes pauci sæpè fuderant innumeros ho-

Nicanor ob iuramentum cum gentibus exere. tu. a paucis ca. lus esse.

ros hostes; ex parte verò hostium, erant fallaciæ, & iuramentorum prævaricationes, quæ in omni populo, ingentes extremasq; confusiones secum trahebant. Ostendite mihi sine extrema clade, vel vnam Rempublicam, aut domum, in qua & fallaciæ, & iuramentorum vigent prævaricationes, & profectò nullam sub sole poteritis invenire. Quia propter violatam iuramenti religionem, statim præforibus malum, & miserabilis interitus adest. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Iuramentum obligat ad servandam fidem etiam hosti. *Ratio:* quia fides iurata unicuiq; servari debet; ergo & hosti; & ideo violatio talis iuramenti lethalissima est omnibus. Quoniam Deus, qui in alijs sceleribus castigandis pigritat, pro iuramentis violatis nimium excandescit, ac penè implacabilis ostenditur. Revocate vobis in memoriam Sedeciæ Regis Hierusalem historiam, qui iuramentum exhibitum Nabuchodonosori violaverat, & considerate, quomodo pro tanto crimine a Domino Deo punitus sit. Ezechiel. 17. Spreverat iuramentum, ut solueret fœdus, & ecce dedit manum suam: & cum omnia hæc fecerit, non effugiet. Propterea, hæc dicit Dominus: Vno ego, quoniam iuramentum, quod spreuit, & fœdus, quod prævaricatus est, ponam in caput eius. Et expandam super eum rete meum, ut comprehendatur in sagena mea. En, quanta ira Dei in puniendo Sedeciam, quam horrendè punitus sit, ob hoc solum, quia iuramentum infideli Principi factum, fregerat, iuratumq; fœdus contempserat. Et licet Sedeciæ non defuerint multa alia scelera, nihilominus Propheta unicum solum recensuit, nimirum iuramentum fractum: Quoniam iuramentum, quod spreuit. In quæ locum S. Chrysosthomus homil. 19. ad popul. ita discutrit: Spreverat iuramentum prævaricando pactum meum, quoniam iuramentum meum, quod spreuit, & fœdus, quod prævaricatus est, ponam in caput eius, & expandam super

eum rete meum. Vides quomodo nec semel; nec bis, verum & sapius dixit quod ille propter iuramentum hæc omnia passus est. Implicabilis est Deus contemptus iuramenti. Quid horribilius tanti Doctoris sententiâ dici potuit? Ergone adulatores Principum, suadere audebunt? pertinet ad rectam ratione status, iuramenta hostibus facta contemni, & fœdera violari? Sic quondam credebatur Sedecias Rex, qui in Ægyptiorum auxilijs confidens, iuramentum fregit. Verum videte, quid subsequutum sit. Post filios eius interfectos, post Reginam captam, ait sacer textus 4. Reg. 25. Venit Nabuchodonosor Princeps exercitus, servus Regis Babylonis, in Ierusalem, & succendit domum Domini, & domum Regis, & domos Ierusalem. O misera confectio status, aut acquirendi ratio, per fœdera rupta, & periuria.

Quod sedulo consideras D. Chrysosth. homil. 19. ad popul. dicit: Recordare mihi, quomodo iuramentum hoc urbem ingressum, & domos, & templum, & mœnia, ædificia splendida destruxit, & ruinam fecit civitati, & nq. Sancta Sanctorum, nq. sacra vasa, nq. aliud quidquam penam, & ultionem illam avertit, quia transgressum fuerat iuramentum. Siquidem periuria non status, non Principatus conservant, neq. acquirunt, sed acquisitos perdunt. Hinc dicebat Propheta Zachariæ 5. Ego video volumen volans, longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius duodecim cubitorum. Et dixit Dominus ad me: Hæc est maledictio, qua egreditur super faciem omnis terræ, quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educâ illud, dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eam, & ligna eius, & lapides eius. Constat ergo apertissimè, ex ipsius Domini Dei verbis, & ex Prophetis, & ab ipsa experientia, periurium trahere secum ruinam omnium statuum, ac regnorum. Et nihilominus aliqui statitæ, cōdementiæ, progressi sunt,

Iuramentū violatū rē nam re-
gnorum in-
ducit.

Sedecias
Rex ab vi-
olatum iu-
rumentum
perijt.

VI IM

ut in periurio, rationem status conservandi, ponere non erubescant, existimantes sine Domino exercituum, posse exercitum regi, ac prosperrari, magisq; Deum favere suis contemptroribus; quam religiosè eius Sanctissima mandata observantibus; verum graui suo malo, quia miseri hanc suam temeritatem, breui forsitan deplorabunt.

Iuramentū
promissori-
um obligat
ad impleti-
onem iur.

Corollarium II. Iuramentum promissorium dolosè factum, obligat iurantem ad implendam promissionem, si habeat intentionem iurandi, licet non habeat intentionem talem promissionem adimplendi. *Ratio:* quia effectus iuramenti naturalis est, obligare iurantem ad id, quod promisit mediante iuramento, & defectus intentionis ad explendam promissionem, non tollit iuramentum. Unde tale iuramentum obligat non solum in foro iudiciali, sed etiam in foro conscientie. Ita S. Thom. 2. 2. quæst. 59. art. 7. ad 4. Hinc, qui tale iuramentum facit extrinsecè tantum, cum intentione quidem iurandi, sed sine intentione promissionem implendi, peccat mortaliter. *Ratio:* quia, inuocat Deum in testem suæ falsitatis. Ita Aragon. 2. 2. qu. 89. art. 7. concl. 5. & Caietanus in summa, verbo periurium. §. 2.

Nihilominus, quando dolus, aut error versatur circa substantiam rei, ut si gemmam putes esse vitrum, vel aurum, aurichalcum, tunc tale iuramentum promissorium non obligat. *Ratio:* quia eiusmodi dolus, aut error, antecedit contractum, & tollit consensum, atq; sic latus ex huiusmodi contractu, auri promissione, non manet obligatus: quia mens ipsius non erat, contrahere, siue iurare, super hac re, sed super alia. At verò dolus, siue error concomitans, non tollit obligationem iuramenti, cum ad obligationem iuramenti sufficiat, quod res licita sit, & adsit animus obligandi, quæ omnia in iuramento facto cum eiusmodi errore, aut dolo reperiuntur.

Item, quando dolus, aut error, versatur circa qualitatem rei, si dolus, aut error dederit causam contractui, siue iuramento, non obligat iuramentum, siue dolus sit antecedens, siue incidens in iuramento, siue concomitans. *Ratio:* quia si cognovisset dolum, non censeretur voluisse iurare; iuramentum autem contra mentem, & intentionem iurantis, non obligat, c. Quinta vallis, & c. veniens de iureiurando. Idem censendum, quando error versatur circa rei circumstantias: quia in iuramento semper includitur hæc tacita conditio, si res talis fuerit. Sic si iuramento promissisti puellæ nuptias, putans esse Virginem, & postea intellexeris esse corruptam, non teneris iuramento. Item, si iuramento promissisti Petro, emere ipsius domum, putans esse bonam, & postea deprehenderis vitium in fundamentis, aut esse subiectam lemuribus. Vel certè, si tuâ domum vendens, iurasti stare contractui, si postea deprehendas te graviter læsum, licet poteris agere de augendo pretio, quia facto iuramento, non intendisti cedere iuri tuo.

Corollarium III. Iuramentum fictè factum, sine animo iurandi, non inducit obligationem ex vi iuramenti coram Deo. *Ratio:* quia eiusmodi iuramentum, non est verum iuramentum, sed fictum, & apparens, cum desit intentio in omnibus actionibus humanis necessariò requisita. Sic v. g. matrimonium, quod fit sine interno consensu, & voluntate, non est verum, sed fictum. Dixi, coram Deo: quia in foro externo taliter iurans, cogeretur ad servandum iuramentum, ob præsumptionem veri iuramenti. Nam forum externum accipit verba, iuxta ipsorum significationem, cap. ex literis de sponsalibus. Dixi præterea, ex vi iuramenti: quia sic iurans ratione scandalij, teneretur tali iuramento; aut certè, si ex eiusmodi iuramento, obveniret alicuiusdam, v. g. si violasti virginem, facto iuramento præstito de futuriis nuptijs,

Iuramentū
fictum non
inducit obli-
gationem.

Iuramentū
ex metu fa-
ctum obli-
gat.

nuptijs, teneris damnum rescire. Corollarium IV. Iuramentum promissorium, etiam coactē, & ex metu graui factum, si fiat cum intentione iurandi, & obligandi se, ac de re licita, & possibili, obligat in conscientia ad implendum tale iuramentum. Ita S. Thomas 2. 2. quæst. 89. art. 1. ad 3. & communis Theologorum sententia. Ratio: quia metus etiam in virum constantem cadens, non tollit voluntarium ad iurandum: ergo quoniam in tali casu verum ficeret iuramentum, iurans non esset liber ab obligatione. Ita declarauit Alexander Papa. c. si verē de iureiurando, & cap. ad audientiam, de his, quæ vi. Dixi, de re licita: quia de re illicita iuramentum non obligat; non requiritur tamen ad iuramenti obligationem, ut id, quod iuramento promittitur, sit opus virtutis, verum sufficit, quod res non sit mala, & quod possit sine peccato impleri. Dixi præterea, in conscientia: quia in foro exteriori tale iuramentum non obligat, neq; datur actio repetendi quando metus est grauis; secus si metus sit levis. Hinc facile resolvuntur aliquot dubia.

Iurans pro-
conseruandā
vitā da-
re aureos
100. latro-
ni, tenetur
illos soluere.

I. Qui pro seruanda vita, cum iuramento promisit latroni aureos centum, tenetur illos soluere: quia licet latro ex hac promissione nihil iuris acquisierit, nullaq; ei fiat iniuria, si non acceperit promissum; Deus tamen ius habet, ut verificetur id, ad quod in testem adductus est, modo sine peccato impleri possit. Nam licet latro sic iuramentū extorquendo peccet; neq; possit sine peccato promissum accipere; iurans tamen non peccat dando, quia solutio eius, ex se peccatum non est; quemadmodū & solutio usurarum, ex se non est mala. Si autem latroni iurans soluit, potest in iudicio repetere: quia momentanea solutione satisfecisti, quando iniuria causam dedit. Quod si etiam latro metu coactus iuranti se condonet, non tenetur ei soluere. Aut si Prælati absoluat iurantem, vel superior latronis relaxet: quia hæc

omnia tacite, in eiusmodi iuramento subintelliguntur. Si tamen iurans promisit se non repetiturum usuras, aut quod dedit latroni, iam non poterit repetere, nisi prius obtineat relaxationem iuramenti, ut constat ex cap. ad audientiam, de his, quæ vi.

II. Reus iurans se rediturum ad carcerem, si carcer sit iustus, tenetur ad illum redire; si verò sit iniurius, ut potē tyrannus, aut iudicis incompetens; vel competentis quidem, sed non procedentis secundum ordinem iuris; aut quando accusatus est innocens, sed secundum allegata, & probata videtur esse reus, & nocens, non tenetur redire: quia in tali casu, est quodammodo seipsum occidere, & vitam suam prodigere, quod nemini licitum est. Ita Nauarrus cap. 12. n. 18 & Reginaldus apud Bonacinam, tom. 2. disp. 4. q. 1. pun. 9. n. 2.

Corollarium V. Hæres ex vi iuramenti a defuncto testante emissi, non tenetur illius iuramentum implere, etiam si iurans non solum iurauerit pro se, sed etiam pro alijs. Ratio: quia iuramentum, est vinculum personale, voluntarie a iurante assumptum, proinde obligatio est spirituale non nisi in personam iurantem inducit, quæ obligatio cum sit personalis, non transit ad heredes. Nihilominus eiusmodi heres obligatur in conscientia ad implere promissionem testatoris, ratione hereditatis, quam possidet; nam qui succedit in bona, succedit etiam in onera. Similiter obligatio contractus, supra quem cadit iuramentum, transmittitur ad heredes, supposito, quod contractus sit validus, aut saltem validus efficiatur, seu firmetur iuramento. Ita constat ex l. necessaria, §. quod si pendente, ff. de periculo, & commodum rei vendita. Et ratio est: quia obligatio ex contractu est realis; obligatio autem realis, transit ad heredes. Hinc facile resolvuntur aliqua dubia.

I. Heres illius, qui iurauit se usuras soluturum, non tenetur eas soluere. Ratio: quia in tali casu, iurans solum tenetur eas soluere ratione iuramenti.

Reus tenetur
redire
ad carcerē
iustum.

Hæres non
tenetur iuramento
antecessoris.

menti, & nullo modo ratione contractus; obligatio autem iuramenti non transit ad heredes.

II. Successor in dignitate, habente multa annexa iuramenta, non tenetur iuramentis sui prædecessoris, si successor ad illam dignitatem admittatur non præstito iuramento. Aliunde tamen potest obligari ad idem præstandum, videlicet non ratione iuramenti prædecessoris; sed ratione contractus, aut statuti obligantis singulos in ea dignitate constitutos, ad idem seruandum.

III. Heredes non seruantes contractum iuratum, aut promissionem iuratam defuncti, non committunt periurium. Ratio: quia ipsi non tenentur vinculo iuramenti; peccat tamen contra iustitiam: quia obligatio realis in ipsos deriuatur. Hinc heredes illius, qui iurauit, se non recepturum cerram pecuniam, quæ illi debebatur, non peccant peccato periurij repetendo, sed peccato iniustitiæ. Si verò iuramentum sit extortum per iniuriam, tunc etiam contra iustitiam non peccant: quia in tali casu promissio fuit inualida, & defunctus non tenebatur ratione promissionis, sed ratione iuramenti, cuius obligatio non transit ad heredes.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio I.
& solutio
eiusdem.

Obijciunt I. contra corollarium IV. Votum metu extortum non obligat in conscientia: ego neque iuramentum sic factum obligat. Respondetur negando consequentiam: Disparitas est, quia votum, sicut & matrimonium, metu extorta, sunt prorsus irrita: quoniam Ecclesia sancta irritauit votum, & matrimonium metu extortum; iuramentum autem ex metu factum, non irritauit.

Obiectio II
& solutio
eiusdem.

Obijciunt II. contra corollarium V. Iurans dare centum aureos Titio, si ei viuenti non soluerit, tenetur illos heredibus Titij soluere: ergo etiam heredes iurantem, tenentur ex vi iura-

menti ea soluere, quæ iurans soluere tenebatur. Respondetur concessio antecedente, negatur consequentia. Disparitas est: quia obligatio iurantem non extinguitur morte Titij; & ex altera parte, defuncti actiones transeunt ad heredem ipsius defuncti. Vnde sequitur, iurantem teneri ex vi iuramenti soluere centum aureos heredibus Titij. Ita Couar. de pactis, p. 1. §. 5. n. 4. Atq; sic non solum ipse Titius, verum etiam heredes ipsius, licite possunt conuenire iurantem, ut sibi satisfaciatur: quoniam actio Titij transijt in heredes. At verò heres iurantem, in neutro foro potest conueniri ex vi iuramenti, cum in ipsum non transeat obligatio iuramenti, nisi forsan conueniatur ad exonerandam conscientiam defuncti: nam quantum ad hoc posset conueniri coram iudice Ecclesiastico, ut constat ex cap. a nobis, de sententia, excommunicat.

QVÆSTIO VII.

De Periurio & consuetudine iurandi.

Suppono I. Nomen periurij, dupliciter accipi posse. Primò proprie, pro iuramento, cui deest veritas, v. g. Si quis sciens falsum, iuret esse verum; aut si fidem datam, & iuramento confirmatam, sine iusta causa non seruet. Secundò latè, pro omni iuramento, cui aliqua ex tribus conditionibus comitantibus deest, scilicet, aut iudicium, aut iustitia, aut veritas. Quantum verò ad secundum membrum quæstionis attinet.

Periurium
dupliciter
accipitur.

Suppono II. Tribus modis consuetudinem iurandi aliquem posse habere. Primò, potest habere consuetudinem non solum iurandi, sed etiam mentiendi. Secundò, potest habere consuetudinem iurandi, sed non mentiendi. Tertio, potest habere consuetudinem iurandi, & mentiendi; sed non coniungendi mendacia cum iuramento. Vnde controuertitur, an talis consuetudo sit peccatum. Circa quod.

Tribus modis
potest
aliquis ha-
bere con-
suetudinem
iurandi.

Suppono adhuc III. Statum peccati

Bb

cati mortalis tripliciter considerari posse. I. quando aliquis est in actuali peccato mortali. II. quando est in habituali peccato, eo quod peccati mortalis commissi, nondum poenitentiam egerit. III. quando versatur in proxima, & morali occasione mortaliter peccandi. v. g. Si domi retineat contubinam, vel cum commodè restituere possit, id tamen differt. In præsentia itaq; non est difficultas de primo, & secundo statu, quia illi sunt communes alijs peccatis mortalibus, nondum per poenitentiam deletis. Sed solum difficultas est de tercio statu, qui est medius inter duos priores: qui ideo dicitur status peccati mortalis, quoniam ex vi illius semper, aut tamen semper in illo existens, solumq; interdum non peccat, eo quod illum non aduertat; & ideo est quasi continuum peccatum externum.

ARTICULVS I.

Resolvitur Questio.

Periurium est falsa iuratio.

Conclusio I. Periurium est falsa iuratio, seu mendacium iuramento firmatum: vel est transgressio liciti iuramenti. Ita Farin. de falsis. q. 1. c. 2. ubi adducit multos Doctores, prædictas descriptiones tradentes, simulq; alios aliter periurium definientes. Dicitur autem periurium, *mendacium iuramento firmatum*, ad ostendendum, quod si mendacium ex se est, intrinsecè malum, multo magis iuramento illud firmare illicitum censetur. Hinc iuratos olim magnam oris mundiciem habere oportebat. Unde Isaac, & Abimelech inter se fedus inituri: *Post cibum, & potum surgentes manè iurauerunt*, inquit Sacer texus Genes. 26. At cur inter cœnandum, vel statim post cœnam non iurarent, sed in matutinum tempus iuramentum illud distulerunt. Respondet Lyrannus. *Pe inquit, essent saluati ieiunia propter reuerentiam iuramenti*. Philo autem Hebræus addit lib. de Decalogo, non solum linguam iurantem à cibo ieiunam esse debere, sed etiam mentem ab omni vitio alienam, hæc

verba subiungens: *Iuraturus debet considerare, num purus sit anima, corpore, & lingua: illa ab iniquitatibus; hoc à piaculis, hæc à maledicentia*. Nefas est enim per os, quo profertur nomen illud sanctissimum, turpe quidquam progredi. Tantam ergo reuerentiam postulat nomen Dei sanctissimum ore humano pronuntiandum.

Cuius rei veritatem, si vultis altius cognoscere. Recurrite ad Scripturam Sacram, Isaia 30. ubi dicitur: *Contaminabis laminas sculptilium argenti tui, & vestimentum constatilis auri tui, & disperdes eas, sicut immunditiam menstruatæ*. Et paulo post subiungit Propheta: *Et panis frugum terræ, erit vberimus & pinguis*. Ibidem n. 23. Ecce tunc illi populo Israelitico dabatur fertilitas, & vbertas, quando idolorum vanitas & prauitas auferebatur. Ut hinc potiori iure colligamus, tunc spiritualis, & Eucharistici panis abundantiam nobis suppeditandam, quando nostra nobis peccata, omniaque peccandi incitamenta penitus remota fuerint. Ait Cyrillus Alexandrinus super citatum scripturæ locum: *Quando inquit, idola sustuleris, tunc spirituali fecunditate abundabis*. In eandem sententiam propendet D. Hieronymus in eundem scripturæ locum. qui manifestè ostendit, Heliam, postquam Baal Prophetas apprehendit, & interfecit, statim ad Achab Regem dixisse: *Ascende, comede, & bibe, quia sonus multe pluuie est*. 3. Reg. 18. n. 41. Quasi non daretur Regi conuiuandi facultas, antequam tota de illius regno iniquitas auferretur. Postquam inquit, *interfecti sunt ab Helia Pseudoprophetae, datus est panis saluatoris vberimus, & pinguis*. Nisi enim vitia recesserint, virtutes non subeunt. Eradicanda ergo sunt prius spinæ potissimum periuria, ut Angelorum panis suauissimus percipiatur.

Si ergo à ci bis Isaac, & Abimelech mundi esse volebant, ut verum foedus inter se iuramento firmarent, quanto magis à iocis, & maledictis liberi esse debent, qui iuramentum præstituri sunt. Hoc accurate trutinans

Abundantia frumenti promissa est populo Dei, exitu patris erroribus.

Iurans debet se ab omni vitio mundum.

nans Philo Hebræus, in librum de Decalogo, sic concludit: *Iuraturus debet seipsum considerare, num purus sit anima, corpore, & lingua*. Nefas est enim per os illud, quo profertur nomen sanctissimum, quidquam turpe progredi. Si ergo illud os, quo nomen Dei usurpatur, purum esse debet ab otiosis, & multo magis à perniciosis verbis; quid censuimus, quanta verborum sanctitate opus est, ut consecretur os illud, quo sacrosanctum Dei corpus, & sanguis toties suscipitur. Prorsus necesse est, ut abundantiam suauitatis Diuinæ perpetuo eructet. Talibus de Deo locutionibus fuerant illi, qui Egyptum, & Alexandriam incolebant Eremitæ. De quibus Philo lib. de vita contemplat. ita scribit: *Perpetuam habent Dei memoriam, ut ne in somnis quidem aliud eis obuerfetur; quam imagines Diuinarum pulchritudinum: & sunt in his, qui somnando produnt præclaras Sacra Philosophia sententias*. Ita enim vigilantes Diuinis colloquijs assueuerant, ut ne dormientes quidem ab illis resiliunt. Idem etiam refert Sapiens de filiis Israël, diuinas laudes modulantibus, post transitum maris rubri; Sapien. 19. n. 20. *Decantauerunt nomen sanctum tuum, & victtricem manum tuam, laudauerunt pariter: quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas*. Quibus verbis, euidenter ostendit, filios Israël, antequam in diuinas laudes erumperent, multos, & infantes appellari. Quo iure obsecro? nonne sæpius murmurauerunt contra Deum, imò & blasphemauerunt, ut habetur Exodi 16. Cur ergo multos, & non potius loquaces vocauit? Existimo, quia nihil dignum, quod audiri posset loquebantur. In hoc enim sensu etiam inferi silentes appellantur. 1. Reg. 2. n. 9. *Impij in tenebris conticescent*: quia non in diuinas laudes, sed in blasphemias soluantur. Quisquis igitur à Diuinis colloquijs abstinet, quantumuis prophanis obstrepat, ac despumet, penitus obmutescit, omnisq; periurus merito elinguis censeri potest, quia nomen Dei san-

ctissimum blasphemar. Ex hac conclusionem deducuntur corollaria.

Corollarium I. Periurium est grauissimum peccatum. Ratio: quia opponitur Dei honori, ac virtuti Religionis, estq; contra præceptum primæ tabulæ. Et certè grauitatè periurij, vel ex hoc ipso conijcite, quod Dominus periuria grauissimè puniat, ad quod declarandum in quodam libro de prodigiosis rebus toto orbe contingentibus, legi duos miraculosos euentus. Primum, de Moguntino Præsule, qui cum in Moguntina Diocesi, magna annonæ caritas esset, ut eam releuaret, illius vrbis Archiepiscopus Harus nomine, & ordine 32. crudele quoddam remedium excogitauerat. Congregauit pauperes, quos potuit, in vnum prædium, eosq; in vnam caueam inclusit, & igne admoto combussit, conquerendo, pauperes instar murium frumentum corròdere, & annonæ caritatem aggrauare. Et ecce subito erupit de terra, ingens murium agmen, in falsum illum Pastorem, verumq; lupum, valida impressione insiliens, cumq; ille ab eorum moribus euasurus, in quandam arcem circumfluo lacu inaccessam, se recepisset, omnes illi mures, quodam veluti cœstro concitati, enatarunt flumen, penetrarunt in arcem, miserumq; illum Præsulem usque ad ossa coròlerunt; ita ut ad hodiernum usq; diem, turris illa, in flagitijs, & supplicij monumentum, à muribus appellatur, ut sic impij, & periuri tyranni, memoria perpetua superesset.

Simile portentum in nostra Polonia contigit Anno Salutis 346. Fuit eo tempore in Polonia Rex Popellus nomine, qui adhuc iuuenis in scædas voluptates rotas profluens, turpi periurio frequenter uti consueuerat, ex dominandi fortuna non nisi licentiam usurpans. Spes tamè adhuc corrigendi iuuenis in matrimonio supererat. Verum & hæc fessit: ducta enim è vicina Germania vxor, ad Principis solutissimos mores, propria insuper vitia, auaritia,

Harus Archiepi copus crudelis in pauperes.

Popellus dolore morbum simulauit, ut luos patruos enecaret.

tiam, & crudelitatem attulit. Quæ ut duobus filiis, quos ex Popello pepererat, diffidens fauori Polonorum, præsertim verò Patruorum mariti, à quibus sæpius salubriter admonebatur, persuasit nefanda marito, ut molesto æmulatorum motu, se suosque liberos exoluturus, dolo, quem commenta erat, operam daret. Ille iubente sic vxore, mortem simulans, patruis aduocatis, quasi morti proximus, coniugem, ac liberos eisdem commendauit. Ipsa interim, ut fidem morbi periculosi faceret, nulla non adhibente doloris irritamenta. Flexo tandem in vespem, die, Popellus manum quasi tesseram affectus sui ultimam secessuris porrigit, simulque infelix poculum, quo paratum à muliere venenum continebatur. Illi concepta intra viscera morte abiēre, mox acti in rabiem post ingentia tormenta exanimati sunt. Clamare cœpit impia mulier diuina aliqua vi tactos esse, & recidisse in authores insidias, quas marito suo struxissent. Necdum satis, etiam corpora illorum eijci iussit, odio ipso, quasi & scuitiā in nocentes, innocentiam suam probatura. Et sefellerat, ferme homines; non tamen Deum, qui prodigioso planē, & inaudito supplicij genere veritatem aperuit. Nati quippē ē proiectorum cadaueribus mures portentosa molis, impium parricidam, vxorem, & liberos inuascent. Non aqua, non flamma, non munitissimæ arcis latebræ, non auxilia ministrantium, arcere illos vindictæ Diuinæ satellites potuerunt; ut sciant homines, non posse à mortalibus tam horrenda patrari flagitia, quin horribiliores poenas iratum Numen inueniat.

Neq̃, sanē mirum: ita enim Deus infandum habet periurium, ut liceat ob falsos Deos; tamen quia iuramentum non custoditum, grauior olim punierit gentiles, & castigauerit. Nam ut scribit D. Augustin. *Et sacrilegus habetur, qui quos putat veros Deos, per eos iurando periurat.* epist. 145. Imō S. Chrysosth. homil. 12. in

Acta Apostolorum, explanans factū, & mendacium Ananiæ, atq; Saphiræ, ponderansque illos sine iuramento mentitos; & tamen ita seuerē punitos, & quid expectare possit, qui cū iuramento, ita austerē contra peierantes insurgit, dicit impossibile esse, ut saluentur. *Vidistis ait, quid passi sūt ij, qui mentiti? itaq; cogitate, quid pati- antur etiam ij, qui peierant, cogitate, & desistite: non est enim possibile, quod periurus saluetur, sufficit vnum periurium, ad hoc perficiendum, & totam poenam nobis intentandam.* En, quam seuerus contra periuros iste Sanctus, quæ etsi per exaggerationem dicta sint; non tamen negandum, quin timenda, qui etiam contra gentiles tom. 3. mirē exaggerat factum Sancti Babilæ Constantinopolitani Episcopi, Imperatorem periurum ab Ecclesia expellentis, quasi vile quoddam, ac nullius pretij mancipium, ut hinc discamus, quomodo tractandi sint periuri, & quam graue periurium.

Equidem periurium volens Deus interdiceret, vetuit iurare Mathæi 5. *Dico vobis ne iuretis omnino*, perficiens legem, cum antea iurare permitteret quod quasi sciuisset Clinias Philosophus, (ut refert S. Basilus homil. 14. ad adolescentes, quomodo ex doctrinis gentiliū proficiant) potius multam trium talentorum sustinere maluit, quam iurare, ut hinc agnoscamus, quantum iudicij pondus Christianis peierantibus referuetur, dum homo gentilis, non à periurio, sed à iuramento, cum tanto damno sibi abstinendum censuit: quoniam vitrix peccatorum iustitia, prauē factorum poenas ab iniustis semper expetit. iuxta illud Genes. 47. *Si malè egeris, statim in fortibus peccatum tuum aderit.* in Hebræo autem legitur: *Peccati poena iacebit, & accubabit? ut canis, qui ad ostium cubat, cupiens ingredi.* Propter quod statim Sacra pagina addit: *Et sub te erit appetitus tuus.* Hebraica versio legit: *ad te erit appetitus tuus.* id est, prænæ, quæ te desiderat tenere. Statim proinde, vbi peccator malum operatur,

poena

Periuri diffi-
cile saluatur.

Peccatum
statim se-
quitur pe-
na.

Popellus est
Regina &
liberis à mu-
ribus con-
sumptus est

poena ab illo exigitur, ut prorsus ad stuporem interdum sit ipsa Dei patientia, diu & longanimiter peccatorem sustinens, quæ in ultimo iudicio Dei, erit scutum, quo impiorum ora obturabit.

Gravitas
periurij
quinque mo-
dis inuesti-
gatur.

Porro gravitas periurij quinque modis inuestigari potest. *primò*, ex persona peierante v. g. si sit Episcopus. Ita Farin. quæst. 160. n. 13.

Secundò, gravitas periurij colligitur ex re, de qua iuratur, v. g. de religione, fidelitate, & similibus, quæ citatus author enumerat. n. 24.

Tertiò, gravitas periurij colligitur ex ratione formæ, puta rei, per quam iuratur. Ita S. Thomas quodlib. 1. art. 28. & Sotus lib. 8. de iustitia, quæst. 2. Vnde grauius est periurium per creatorem; quam per creaturas: nam quantò magis est Sanctum id, per quod iuratur, tantò magis est poenale periurium, ut constat ex *Can. mouet per medium* 22. q. 1.

Quartò, ex ratione deferentis iuramentum. Sic grauius est peierare coram iudice, quam coram priuato; aut in iuramento omnino voluntario.

Periuria Po-
loniam per-
dunt.

Quintò, ex ratione grauioris, vel leuioris causæ. Sic grauius est peierare ex causa inimicitiae ad offendendum aliquem, quam dum quis excusat à poena. Ita Farin. supra citatus. num. 27. Et tamen eiusmodi periuria hisce temporibus in Polonia nostra frequentissima sunt. Anno enim 1666. Vir insignis, familiæ antiquæ, & Illustrissimæ, domi & foris celeberrimus, victorijs, & triumphis de hostibus reportatis onustus, cui sapientissimis consilijs Respublica floruit; & in ipsius interitu, iam prorsus interijt. Is nomine Georgius, Sebastianus Comes, innocenter delatus, ex periurijs odio ac inimicitia quorundam stimulante, processatus, & condemnatus est per generalia regni Comitia. Et ecce ad hæc vsq; tempora sanguis eius innocens vindictam supra nos clamat. Parum videbatur, quasi ob læsæ maiestatis

crimen falso impositum innocentem perdere, & ecce statim omnium hostium contra Poloniā insultus exortus est, periit Camenecum ab ipsa natura munitissimum, & humanā potentiā nunquam antea expugnabile. Periit Russia, Podolia, Veraina, solo æquata tot munitissimæ vrbes, ipsa Zaporohensium innumera multitudo, olim robur, & antemurale Poloniæ, hostium furori in pabulum cessit. Quia plerumq; in vnus innocentis vindicta, tota regni vniuersitas à Deo flagellari solet.

Perpendite, quot innocentium lachrymis, vindicatum est Thamari opprobrium. Dicit enim sacra pagina: 2. Reg. 13. *Apparuerunt, & filij Regis, & intrantes leuauerunt vocem suam. Sed Rex, & omnes serui eius fleuerunt ploratu magno nimis.* Perierit sanē Amnon, qui malum intulerat; at verò ceteri omnes filij Regis, & Rex ipse & serui eius, & tota Dauidis aula, quid fecit, ut tot lachrymis deberet impleri? Potuit utique Amnon castigari, sine vlllo fratrum, aut aulicorum dolore; & cur permissa à Deo eius castigatio est, eo modo, quo tot Principibus, tot aulicis, tot viris & metum, & dolorem inferret? ne miremini: non est enim nouum hoc apud Deum, qui ut injuriam innocenti illatam vindicet, solet affligere interdum integram Prouinciā, interdum mundum vniuersum. Sic innocentissimus Ioseph à fratribus venditus, in Ægyptū deductus est, ibiq; adulterij falso accusatus, in carcerem coniectus fuit, inde postea exaltatus, & Prorex totius Ægypti constitutus. Quid tunc? Ait Scriptura Sacra. Genes. 41. *Ceperunt venire septem anni inopia, quos pradixerat Ioseph, & in vniuerso orbe fames prauauit.* Ecce tibi fames toti orbi immissa fuit, ut affligeretur sub ea. Indagate causam, propter quam tanta clades immissa fuerit? Existimo, ut fame coacti Iosephi fratres in Ægyptum pro pane venirent, ibique affligerentur, & castigarentur in vindictam,

Propter v-
num inno-
centem De-
us plerum-
que totum
regnum pu-
nit.

Bb 3

dictam iniuriæ Iosepho illatæ. Vt ergo Deus vindicaret culpam, in Iosephum commissam, non dubitavit uniuersum mundum duræ famis tradere tormentis. Audite Imperfectum homin. 25. in Matth. ubi dicit: *Quia Ioseph quasi maledictus in carcere fuerat, quasi propheta eductus est. In unius pueri vindicta totus mundus flagellatus est.* Eo igitur spectabat horrenda illa famis afflictio immissa orbi, ut nimirum de iniuria Iosepho illata, vindicta sumeretur.

Quod si nondum proposito meo acquiescitis, recurrere ad alium scripturæ locum Osee 1. ubi refertur, Osee iuxta Dei præceptum accepisse sibi uxorem fornicariam, quæ ut ait sacer textus: *Concepit, & peperit ei filium. Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen eius Israël: quoniam adhuc est modicum, & visitabo sanguinem Israël super domum Iehu. Et quiescere faciam regnum domus Israël. Et in illo die conteram arcum Israël in valle Israël.* Vbi nomine Israël intelligitur Naboth Israelites, qui occisus est ab impio Rege Achabo, & uxore eius Iezabele, in cuius occisionis vindictam, Deus se indomito furore contra mundum accinxit. Ita exponunt Rupertus, & D. Cyrillus Alexandr. *Et in unius inquit, Nabothi vindicta, dicitur domus Iehu peritura, & Israël potentia confringenda.* Obstupescite, perijisset sane Achab, & Iezabel, a quibus Naboth interfectus fuit, sed domus Iehu, & domus Israël, cur in Nabothi vindicta perire deberent? Vtq; Iehu percussit Achabum, & Iezabelem, Nabothi interfectores? cur ergo ipsi perierint in vindicta eius. Profecto, quia ut vindicaretur Naboth, occidendus erat Achab per Iehu, qui dum Achab occideret, culpam incurrit, ob quam ipse perdendus erat cum toto regno Israël: Deus ergo totam illam culpam Iehu, & cladem Israël glutinit, ut sic seueram de iniuria Nabothi illata vindictam sumeret. Ait D. Cyrillus Alexandrin. *Nascitur propheta puerulus, cui nomen inditur Israël, veluti Deo commissum in-*

Naboth peccatum recordante. Pro namque iusto & religioso trucidato, quomodo tutor & patronus quiescit? contritum igitur promittit arcum Israël, in valle Israël. Victa enim sunt ab Azælle, & Ader tribus Israël. Non potuit itaque Deus obliuisci iniuriæ illatæ viro iusto, sed magis exarsit in eius vindictam; & quia in eius vindictæ executione, non solum iniuriatores erant interficiendi; verum etiam inde occasionem habitura erat, & Iehu, & Israël perditio; ideo omnes istas clades in vnum coniunxit Deus, ut vnus innocens perditus sufficienter vindicaretur.

Corollarium II. Periuirium est peccatum grauius homicidio. Ita S. Thomas quodlib. 1. art. 28. & Sogratius homicidio, *Periuirium est peccatum grauius homicidio. Ita S. Thomas quodlib. 1. art. 28. & Sogratius homicidio, quia periuirium opponitur Dei honori, & virtuti Religionis, estq; contra præceptum primæ tabulæ; homicidium autem, non est directe contra charitatem Dei, ut obseruat Syluius; sed contra particulatam proximi iustitiam. Hinc viri timorati, omnia quidem, sed maxime periuiria fugiunt: quia ex corde Deum diligunt; dilectio autem vera nihil admittit dilectio contrarium. Hinc dicebat Dominus Iesu Ioan. 13. In hoc cognoscent omnes, quod estis mei discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Quid causæ vtriq; multæ aliæ virtutes erant, & sanctæ observationes, quæ sufficienter possent Christi discipulos demonstrare; cur ergo relictis illis ad solam dilectionem pro signo sui discipulatus, attendere voluit? An quia existente dilectione, nihil interesset, quod ceteræ virtutes deficerent? Absit: imò quia si dilectio existeret, ceteræ omnes virtutes existerent magis, cum nullum virtutis defectum, nullum malum, sancta dilectio secum pati possit. Hæc est mens Ruperti lib. 11. in Ioan. Non inquit, in hoc cognoscent, si ex terminaueritis facies vestras, vel si longas orationes feceritis, aut certe si tuba præcinente multam eleemosynam dederitis, quæ, & omnia ista similia facere possunt*

Propter Naboth innocentem occisum Deus totum regnum Israël puniuit

sunt hypocritæ, conscia sinistra sua; sed in hoc cognoscent, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Quod profecto non nisi bono potest corde fieri: nec enim aliquod malum, vel alicuius violatio præcepti potest in eodem corde dilectioni cohabitare. dilectio itaq; non admittit periuiria, imò nec ullius præcepti violationem. Hoc vnicum fatagite Catholici mei, ut in vobis maneat sancta dilectio Dei, & proximi, & sic facile omnia præcepta adimplebitis.

Iurans fallum puniri debet de periuirio.

Corollarium III. Qui iurat fallum de aliquo facto præterito, aut præterito, non dicitur periuirus, sed ille tantum, qui promittit aliquid in futurum, illudq; non obseruat. Ita Glossa in L. Lucius, §. quæro, ff. de his, qui non sunt de infamia. Et hæc sententia communiter recepta habetur, ut refert Clarus in §. periuirium, num. 2. Contrarium tamen probabilius est, & ideo etiam in iuramento assertorio, de facto præterito, aut præterito iurans fallum, puniendus est de periuirio, hoc docet Pax Jordan. lib. 14. de iureiurando, tit. 22. de poenis periuirij num. 245. Et ratio est: quia nomen Dei blasphematur, fidelitatem non seruans in dicenda veritate; talis autem Deo abominabilis est.

Custodia paradisi Adamo commissa in quo consistebat.

Sumite huius veritatis documentum ex sacra pagina, Genes. 2. ubi dicitur: *Tu habito ergo Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum. Paradisus ergo voluptatis ab ipso Deo formatus, traditus fuit homini, ut operaretur, & custodiret illum. Indagate serio, qualenam opus requirebatur ab homine, quod coniunctum esset cum paradisi custodia? Respondet Rupertus lib. 6. in Ioan. ita scribens. Quid enim laboris arbitramur illi fuisse coniunctum ab eo, quod dictum est, ut operaretur, & custodiret illum? Putamusne, quod impositum fuerit illi hoc opus, ut operando in sudore vultus sui, vesceretur ex omni ligno paradisi? Aut, ut poma paradisi custodiret, ne dirutis sapibus aliquis prædo nocturnus illa decerneret?*

Nullus proinde labor sudoris in illo felicissimo statu mandabatur Adamo, nullus tunc prædo timebatur, cum nondum natus esset ullus filius. Vnde addit citatus Auctor: *Ergo quod dictum est, ut operaretur, & custodiret eum, hoc esse intelligere debemus, ut creatori suo in laude, & gratiarum actione, fidelem animum ageret, plusq; Deum, quam ullam creaturam Dei diligeret, & credendo consilio eius, paradisum custodiret sibi, ne peccando habitationem eius amitteret.* En habetis, quia opus requisitum pro custodia paradisi, consistebat in dilectione Dei, seu in fidelitate, quæ ipsam dilectionem includeret. Quomodo ergo homo periuirus excludi a paradiso cælesti non debet, qui nec dilectionem Dei habet, nec fidem in dicendo seruat.

Corollarium IV. Respondens positionibus per verbum nescio, non censetur periuirus, etiam si probetur factum contrarium, nisi doceatur, quod scientiam habuerit eiusdem facti. Ita Cardil. Tusch. verbo periuirus, concl. 288. in 2. & 7. & Farin. supra citatus, n. 222. Item non censetur periuirus, qui simpliciter negat medio iuramento, positionem partim veram, partim falsam. Ita citatus Farin. At verò reus principalis de crimine inquisitus, & de eodem interrogatus, quod verè commisit, contrarium dicendo, excusatur a periuirio, & poenis illi impositis. Ita Alexand. ad Bart. in l. 1. n. 1. lit. B. ff. de bono cor. qui contra sent.

Corollarium V. Periuirium grauius poenis puniri debet. Potissimum autem quinque poenæ secundum leges, statuta sunt contra periuirios. Prima poena est infamia; de hac in viroq; iure, & Pontificio, & Cæsareo est statuta, ut constat ex Can. Infames, & c. Quicumq; de q. 1. & ex l. si quis maior de transactis. Ceterum hæc poena non incurritur ipso iure; & facto, nisi sollemniter iurans de manifesto periuirio sit conuictus in iudicio, & per sententiam iudicis declaratus, tunc enim

Contra Periuirios quinque poenæ statutz sunt

enim sit infamis, & a præstandis testimonijs repellendus. Ratio: quia peccata mortalia non afferunt infamiam extra iudicium.

Secunda poena contra periuros, est poena *stellionatus*, id est, quod periuri ad tempus in exilium sint relegandi, ut habetur in *l. vltima, ff. de crimine stellionatus*.

Tertia poena est depositio ab ordine, si peierans sit clericus, ut constat ex *c. Cum ab homine, de iudicijs*. Ita Panorm. in *cap. Tuas, de iureiurando*, Co. uat. in *cap. Quamuis, §. 7. n. 3.* Imò, & ultra depositionem, etiam in monasterium detrudendum esse, vult Panorm. in *c. 1. de crimine falsi, & c. Episcopus*, potissimum si falsum testimonium dixerit in iudicio. Si verò sit laicus, & falsum testimonium dixerit aduersus reum circa crimen capitale, tunc eadem poena puniri debet, quia reus punitus fuisset, si de tali crimine conuictus esset, ut habetur in *l. 1. §. 1. ff. de sicarijs*. Ita Bartolus & Felinus in *c. sicut de testibus, & c. satis, 33 q. 5.*

Quarta poena est, priuatio omnium beneficiorum Ecclesiasticorum conferendorum, & antea obtentorum, si periurus sit clericus. Ratio: quia cum clericus sit infamis, omni Ecclesiastico beneficio, redditur indignus. Nihilominus talis poena non incurritur, nisi postquam conuictus fuerit periuri, & per sententiam iudicis declaratus. Ita Sayr. lib. 5. cap. 9. n. 8.

Quinta poena est, irritatio *collocationis beneficij Ecclesiastici*. Quod intelligi debet, si sit infamis infamia iuris, non facti. Ita Panorm. in *cap. Querelam de iureiurando*. Couar. in *c. Quamuis de pactis, d. 1. §. 7. n. 3.* Angelus verbo *periurium n. 12.* Sayr. lib. 5. cap. 9. Hanc sanctitas iurandi semper apud omnes gentes religiola fuit, & periuri non solum infames, sed etiam grauiter plexi. Scribit Diosdorus Aegyptijs legem fuisse, ut periuri capite plecterentur, quia duplici scelere obstricti: nam pietatem in Deum violant, & fidem inter homi-

nes tollunt, maximum societatis vinculum.

Paulus verò Æmilius lib. 7. Hist. Francor. refert S. Ludouicum Galliarum Regem statuisse, periuris linguam perforari. Alius verò Franciarum Rex, legem aduersus periuros tulit, ut qui falso iurasse compertus esset, cauterio in fronte notaretur.

Imò Deus ipse nullum vnquam crimen in hac vita ita acriter puniuit; Nam ob periurium Saulis, quo contra fidem daram a Iosue occidit Gabonitas, triennali fame populum Israël castigauit. 2. Reg. 21. & olim multi periuri abrepti a dæmone, alij ab eodem obsessi fuere, ut refert S. August. epist. 132. Anno etiam Domini 1599. Gerardi montibus in Flandria, scribit Henticus Culens illius oppidi Pastor in lib. de strenis. Quendam vectigalium receptorem, cum falso iuramento se alligasset, paratumq; se incendio vinum deslagrare, & in cineres redigi. Si verum esset, quod ei imponebatur, proclamasset; postmodum verò manē toto corpore exusto fuisse inuentum, & in cinerem versum, pedibus duntaxat exceptis, & florenis 60. quos se recepisse peierauerat, integris inter cineres repertis, crumenam cum pecunia eius, reliqua incendio absumptam.

Conclusio II. Consuetudo iurandi, secundum se, & absolute spectata, non est peccatum speciale, nisi quatenus tollit aliquam iuramenti conditionem, scilicet aut iudicium, aut veritatem, aut iustitiam. Qui ergo habet consuetudinem iurandi, sed non mentiendi, non est in statu peccati mortalis, neq; peccat mortaliter, etiam si non curet talem consuetudinem expellere. Ita Sayr. in clau. Regia lib. 5. capit. 6. n. 8. Probatur, quia hic non censetur esse in occasione proxima peccandi mortaliter, cum illa occasio non pertrahat ad periuriam, sed tantum ad iuramentum sine necessitate; occasio autem, quæ pertrahit ad iuramentum sine necessitate, solum est venialis, cum non sit magis mala, quam ipsa iuramentum facta

ta facta sine necessitate. Præterea, quia talis occasio, non est magis mala, quam sint ipsi actus iurandi, cum habitus desumat suam malitiam ab actibus. Sed actus iurandi non sunt mortaliter mali, cum non sint periuria: ergo neq; talis consuetudo est mortaliter mala. Ex hac conclusionem deducuntur corollaria.

Corollarium I. Qui habet consuetudinem iurandi, & mentiendi, licet non coniungendi mendacium cum iuramento, videtur esse in statu peccati mortalis, & peccare mortaliter, dum omittit eam extirpare. Vnde dicit Sapiens Ecclesiastici 23. *Iurationi non assuescat os tuum, mulier enim casus in illa.* Vbi primum linguæ vitium perstringit, scilicet assuetudinem iurandi: quia in iuratione assidua sapius hominem peccare, & labi contingit, vel in periurium, præsertim si leuiter meptiri soleat: vel in vanum iuramentum, quod saltem veniale peccatum est, cum reuerentia Deo debita aduerfetur. Hinc Plato lib. de legibus, grauiter reprehendit sæpe iurantes, adducta hac naturali ratione, rum quia se exponunt periculo peierandi, tum quia se & alios quodammodo infamant: se quidem, quia indicant se esse mendaces, neq; dignos, quibus credatur, nisi teste Deo; alios verò, quia indicant eos, quibus iurant, esse suspiciosos, & incredulos.

Similiter consuetudo iurandi, & mentiendi, ac coniungendi mendacium cum iuramento; seu consuetudo iurandi aduertenter, & indiscriminatim, siue verum, siue falsum, constituit eam affectum, in statu peccati mortalis, eiusq; extirpanda omissio lethalis est. Ita Petrus Ledesma tom. 2. tract. II. capit. 5. dub. 4. Ratio: quia censetur esse in occasione proxima peccandi mortaliter, cum talis consuetudo inducat ad coniungenda iuramenta cum mendacio, proinde taliter iurans æq; se exponit periculo iurandi tam verum; quam falsum; qui autem est in occasione

proxima peccandi mortaliter, peccat mortaliter, quoties aduertit ad eam, & non conatur expellere: per hoc enim æternæ damnationis periculum homo sibi accersit. Ad quod comprobandum, egregium argumentum præbet nobis Scriptura Sacra Exodi 10. quando Moyses manum in calum extendente, horribilibus tenebris Deus puniuit Aegyptios: *Extendit inquit, manum suam in calum, & factæ sunt tenebre horribiles in vniuersa terra Aegypti tribus diebus, nemo vidit fratrem suum; vbiq; autem habitabant filij Israël, lux erat.* Mystologiam harum tenebrarum multi, & graues auctores multiplicem afferunt.

Et imprimis D. Augustin. & Rabanus, per illas tenebras, intelligunt concupiscentiam, vxoris alienæ, rationem, totumq; hominem obfuscantem: *Novum inquit præceptum, non concupisces uxorem proximi tui, noua plaga, densa tenebra: est enim quadam mæchia etiam in appetendo uxorem alienam, quando cuius non sufficit sua etiam alienam tentare verè densa sunt tenebra: nihil enim tam dolet patiens, nihil tam nolit pati faciens, qui hoc facit, verè cecatur furore horribili.* Rupertus autem in caput 10. Exodi, illas tenebras applicat, & extendit ad concupiscentiam rerum, quæ omnino hominem obte- nebrescit. Origenes mentis Pharaonis tenebras, cæterorumq; Aegyptiorum ex illis ostendere conatur ac proinde obstinata mentis cecitatem. Tum quoq; impenetrabiles Diuinæ prouidentia rationes, ita discurrunt: *De quibus dictum ait, posuit tenebras latibulum suum, quas illi, qui audacter, & temere persequari cupiunt, alia ex alijs afferentes, in crassas, & palpabiles errorum tenebras deuoluit sunt.* In has tenebras meo iudicio incidunt illi scilicet, qui de arcano prædestinationis, ac electionis secreto multa rimari audent, modos, rationes, causas exquirunt, discutientes, argumentantes, iustitiam indigare cupientes: cur Deus aliquos saluet, aliquos condemnet; cur aliquibus gratiam præstet

Aegyptij
cur per tenebras puni-
niti.

Scrutari
prædestina-
tionis arca-
num pericu-
losum.

efficacem, cum alijs neget eandem, & multa alia non tam subtiliter; quam potius impudenter exquirentes, & intellectum captiuare in obsequium fidei recusantes. Propter quod de illis dicit Apostolus ad Roman. 7. *Obscuratum est insipiens cor eorum.* & dum altissimam illam maiestatem scrutari non erubescerent, ab ipsamet gloria oppressi fuere, ut docet Sapiens Proverb 25.

Sed rem præ omnibus, attigisse mihi videtur Lippomanus in cat. de vitiosis excecationibus, qui per illas tenebras, intelligit malam consuetudinem, quæ homines pressi in tenebras incidunt horrendas. Optimè sanè: quid enim mali pessima secum non adducit consuetudo? quod dum miseri non aduertunt peccatores, ex interioribus mentis tenebris in hac vita, ad exteriores inferni decidunt in altera. Vnde dicit citatus Lippomanus: *Per densissimas quoque atque palpabiles tenebras, designatur eorum, qui vitiosis consuetudinibus pressi sunt, detestabiles; & apertissimæ excecationes interiores, qui nullam increpationem suscipiunt, nulli informationi acquiescunt, nulla compunctione emolliuntur, nec à sua prauitate flectuntur; imò in via perditionis quasi immobiliter stant, infelicitè obdurati.* En, quanta prauæ consuetudinis mala? frontolum reddit hominè ad increpationes, rebellem ad sana consilia, durum ad compunctionem, ac tandem immobilem in malo. Siquidem homo ex mala consuetudine, ad eum miserum devenit statum, ut mala non amplius mala, vitia non vitia, sed virtutes reputet, ipsamque iniustitiam summam iustitiam. Quod ad vinum in peccato filiorum Heli videre licet, de quibus Scriptura Sacra pronuntiat, quod es-

Filij Heli quomodo ignorabant officium a sacerdotum,
sent filij Belial, nescientes Dominum, neque officium Sacerdotum ad populum. 1. Reg. 1. At, quomodo cum essent Sacerdotes, officium Sacerdotum ignorare poterant? Profectò, quia sicut prætice Dominum nesciebant, eum non observantes, non colentes, cum speculatiue illum scirent; ita quoque li-

cet theoreticum officium scirent Sacerdotis; prætice tamen illud ignorabant. Verum, difficultas est, in quo, seu quomodo ignorabant.

Quod ut resolvam, sciendum est, in Sacrificio Hostiæ Pacificæ, in quo populares cum Sacerdotibus communabant, tres partes distingui solere. Nimirum adeps, qui Deo primum offerebatur, & adolebatur. Deinde armus, & pectusculum, quod Sacerdotibus; reliquæ autem partes in usum offerentium cedebant. Filij igitur Heli, ex petulantia, & lascivia, novam introduxerant consuetudinem, ut inquit Vatablus: *Consuetudo reces à sacerdotibus cum populo talis erat, ut scilicet veniente sacerdote puero tridentè in cacabum mittente, tolleretur, quicquid vellet, ante ad ipsam oblationem, & videlicet illud, quod ei debebatur.* Hanc ergo pessimam consuetudinem, pessimi introduxerant filij illius Pontificis Sacerdotis. Verum procedente tempore, pessima illa consuetudo in legem devenit; ita ut iam lex esset; & iustificatio, siue opus iustum, ac sanctificatum, ut communiter Dei præceptum, ac mandatum, eo modo veniret puer Sacerdotis. Vnde Isidorus citatum Scripturæ locum ita legit: *Ius fecerant Sacerdotes erga populum, quod quicumque immolasset victimam, &c.* Ergo quod prius consuetudo erat, postmodum lex, & quod prius reclamante conscientia, ut peccatū pattabatur ex consuetudine, postquam fieret lex, non iam ut peccatū, sed ut opus iustum perficiebatur. Hinc summa illa euenit frontositas, ut peccatum non peccatum apparet, imò contra redarguentem scandalizetur, morosum, scrupulosum, audacem eum iudicantes, redarguentes.

Quid foediùs, quid gravior, quid magis inhonestum esse potuit, quam Sodomie peccatum? quod etiam ipsa natura abhorret, & à quo, ut sic loquar, etiam ipsi demones faciem auertunt, quod vnum ultra omnia scelera maiorem poenam meretur. Quia ut dicit S. Athanasius Sinaita

Peccatum
Sodomie
graviissimè

aita in suis quæstionibus, quæst. 8. *Qui secundum naturam punitur, ut videtur natura, & aliter, & acerbè plusquam quodam peccatum punitur is, qui præter naturam agit, quod Sodomitis attulit interitum, quod ne rationis quidem expertia faciunt animalia.* Quod ut cognoscatis verum esse; audite ipsosmet Sodomitas, iustum Loth sic alloquentes, Genes. 19. *Vbi sunt viri, qui intraverunt ad te nocte? educ illos huc, ut cognoscamus eos.* Cum autem Loth nefandum illorum scelus reprehendisset, sic instabant: *Recede illuc, ingressus es ut advena, nunquid ut iudices?* Quæ verba non solum pueri, non solum iuvenes, sed etiam senes dixerunt, quia Scriptura Sacra addit: *Vallaverunt domum à puero usque ad senem, omnis populus simul.* Si senes, ergo & populi iudices: tales enim antiquitus iudicio præficiebantur. Priora igitur verba: *Ingressus es ut advena, erat populi; sequentia autem, nunquid ut iudices, erant senum, id est iudicum.* Reprehendebant ergo illi iusti Loth rectum iudicium, quia inueterata consuetudo peccandi, ab adolescentia usque ad senectutem ipsum peccatum legem fecerat iustitiæ, & ideo quasi contra legem iustus Loth nefanda scelera ipsis exprobraret, cum obiurgabant, quid horribilius? Audite D. Augusti serm. 44. de verbis Domini ita scribentè: *Tanta ibi nefanda turpitudinis consuetudo erat, ut iam nequitia esset iustitia, & prohibere potius reprehenderetur; quam factor.* Quia nimirum nequitia erat iustitia.

Et senes ergo iudices, qui iura dicebant, ita ex consuetudine iam cæci evaserant, ut summum ius, summum scelus dicerent. O iniuncta vis prauæ consuetudinis! Dicam amplius, non solum iudices, sed etiam iudices senes effecti, quod prope ad stuporem est, frigidus artus ita ad turpitudinem incallescere. Verum, ne miremini? tanta est vis prauæ consuetudinis, ut ipsum ignescere faciat gelu, & quod à recentibus, imbuatur temporibus, ita inoleat, ut post ce-

tum non deferatur annos. Dicit Anastasius Sinaita citatus: *Ego certe, vidi viros centum annos natos imbecilles, & toto fore trementes corpore; qui tamen non potuerunt, abstinere a peccato corporali, propter diuturnam consuetudinem; ita omnibus malis est grauior, & omnium malorum pessima consuetudo.* Loquitur autem Sanctus iste, (quod valde tremendum est) non de illa consuetudine, quæ est sine poenitentia, nimirum quæ ita est continuata, ut nulla intermissa sit confessio. Sed de ea, quæ interpolatâ poenitentia in homine reperitur, qualis illorum, & illarum, quæ sæpè confitentes, sæpè etiam ad vomitum redeunt, & qui etsi in statu peccati sint; tamen aliquando conteruntur, & confitentur, sed statim ad vitia redeunt. Vnde iste Sanctus admonens, cauendum esse, ne post poenitentiam, iterum in peccatum reincidamus, sic ulterius pergit: *Vnde oportet post poenitentiam, servare etiam lachrymas peccatis, & non rursus pollucere animam, & corpus, est enim malum assuescere se.* Quod statim pulchro exemplo confirmat: *Et quis ait, sæpius lavans vestimentum corporis, & rursus illud inquinat, quod enim sæpè lavatur, & conteritur, marcidum fit, & inutile, & cum de cetero senio affectum fuerit, & inueteratum, ne lavari quidem porro potest.* Quid verius, aut quid utilius, præsertim ad personas Spirituales dici posset? Attendant quæso ad ea, quæ faciunt, & ad quæ se trudent peccata, neque sibi de iteratis Sacramentis blandiantur: nam si consuetudo inoleat, ex iteratis lotionibus, eorum culpæ non virescent, sed marcescent, atque sic decurrente tempore ad senium deuecti, consuetudine præmente in legem redacta natura, nec lavari poterunt, nolentes, ut potè ab ipsamet consuetudine obstinati effecti, damna sua delationis nescientes. De quo egregie discit S. Gregorius lib. 9. moral. cap. 34. *Cum inquit, ab auctore relinquitur, ego ipsa vilitate destitutus nostra damna sentimus: quod enim hoc lo-*

Prava consuetudo diu retinetur.

ge conditor deserit, eo mens nostra insensibilis obdurefcit, miserando modo sit quod tunc tantò securior, quanto peior. Vnde natura nostra, quæ ex se medicabilis est, ex mala consuetudine prorsus immedicabilis redditur.

Consuetudo iurandi inaduenter inducit peccatum mortale.

Corollarium II. Etiam quando adest consuetudo iurandi inaduenter, circa rei iurata veritatem, constituit hominem eam habentem in statu peccati mortalis, proinde tenetur eam sub mortali deponere. Ratio: quia tunc homo exponitur proximo, & morali periculo peierandi: cum enim non soleat aduerrere, verumne an falsum iuret, plerumque falsum inaduenter iurabit. Quod si id quod iurat, contigerit esse verum, censeri debet id casu euenire, & præter iurantis opinionem, cum ille iurandi usus, æq; sit veritati, ac falsitati expositus. Idem censendum, quando consuetudo iurandi est abiq; aduertentia, an iuret nec ne: quia nullum est discrimen inter inaduertentiam ad iuramentum, & ad ipsius veritatem, cum vtraq; sit æq; voluntaria in sua causa, puta in consuetudine iurandi inaduenter, & vtraq; æquali periculo incidendi in periuria exponat.

Consuetudo iurandi omnino deponenda est.

Corollarium III. Iurans ex consuetudine, quam sub mortali tenetur corrigere, & non curat corrigere, peccat mortaliter peccato omissionis. Ratio: quia qui aduertit se habere consuetudinem peierandi, & non adhibet remedia ad eam extirpandam, peccat mortaliter, quoties aduertit talem consuetudinem, & eam non curat extirpare: censetur enim esse in statu peccati, dum non curat proximam occasionem expellere. Potest nihilominus talis homo, ab hoc statu, & peccato se liberare, dolendo de peccatis, & mala consuetudine, ac proponendo se amplius non male iuraturum, consequenter non habiturum talem consuetudinem. Vnde fit, ut si postea talis homo iurauerit inaduenter, post retractatam consuetudinem, non peccet mortaliter, quia hoc non est peccatum mortale in se, cum ca-

reat sufficienti aduertentiâ, neq; potest imputari in causa, videlicet in consuetudine, cum hæc iam sit retractata, & interrupta per dolorem, ac propositum contrarium. Ita cum alijs Diana p. 2. tract. 5. Miscell. resol. 62. Tenetur itaq; homo consuetudinem iurandi Quotocyus deponere, ne per hoc incorrigibilis euadat, ac tandem in finalem impenitentiam incidat. Quoniam difficillime peccatis assueti, & ex consuetudine praua vsq; ad senium peccantes saluantur, cum nescio quid inueterata apud Deum obtineant peccata, ut difficillime expientur.

Hinc Bacharius vir omni genere virtutum ornatissimus, in epistola de recipiendis lapsis adnotat, nunquam in sacrificijs vetus legis, pecora serio confecta mactari consueuisse, unde ad fratrem lapsum, suadens non diu in peccato immorari, talem sermonem dirigit: *Assice enim, quod nusquam in sacrificijs pecora serio confecta iugulantur, sed ubiq; aut agnus, aut vitulus, aut hircus, aut hædus immolatur, isq; anniculus, ut habetur Exodi 12. n. 5. 29. & 38. Levitic. 9. n. 3. 12 & 18 & alibi passim. Quid per hoc Scriptura Sacra indicare voluit? Respondet citatus Bacharius: quia tenera adhuc, & parua, vel media peccata. Hæc sunt, quæ facile Deus ad iugulum admittit, & in sacrificium; ac verò inueterata, & diuturna iam consuetudine inoluta, licet ad poenitentiam admittat; ita tamen, ut quasi irregularis casus, talium curatio, solius Christi potentia referretur, cum ut recte observat idem auctor, in vno tantum loco legimus ouem obtulisse, sed hoc semel tantum; quod vni licuit saluatore, qui inueterata totius populi peccata iugulauit. Ex quo euenit, ut peccata hominum inueterata, curatu, sint difficillima, ita ut igne sit opus, vltione, crematione. Ad quod comprobandum recurrite vltimis mecum ad Scripturam Sacram.*

Quando Isaias vidit Dominum in solio sedentem, exterritus clamabat: *Va mihi, quia vir pollutus labijs ego sum, & Re-*

Pecora serio confecta à sacrificio remouentur.

Labia Isaiæ cor ignis inuolauit.

ergo Regem Dominum Exercituum vidi oculis meis. Isaiæ 6. statimq; addit: *Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum.* Vbi per calculus, carbonem ignitum omnes expositores passim intelligunt, quem ex altari Seraphim acceperat, ad mundanda labia Prophetæ, quæ polluta erant. Cur obsecro hic necessarius erat ignis, ad mundanda labia Isaiæ; cum tamen Hieremias Prophetæ, tactu manus mundatus fuerit? Hierem. 9. n. 1. *Misit Dominus manum suam, & tetigit os meum.* Respondet S. Hieronymus in citatum locum, quia inquit, in Isaiæ de eius peccatis agebatur; quæ licet leuia essent; tamen ex consuetudine inoleuerant, propter quod ad illa mundanda, exustione opus erat. At verò in Hieremia, cum non de peccatis ageretur, sed de sola Prophetiæ inauguratione, ideo solus contactus manus sufficiebat, inquit S. Hieronymus. *Quia Isaias solida, ac perfecta ætatis erat, & ipse simpliciter confitebatur, quod immunda labia habeat, & habitet in medio populi polluta labia habentis, mittitur vnus de Seraphim, qui non manu, sed forcipe, & carbone tangit os eius, ut iniquitates eius auferat, & mundet peccata; hic autem ipsius Dei manus mittitur, non ut peccata auferat, sed ut loquendi gratiam tribuat.* Considerate quæso diligenter, peccata Isaiæ solum leuia fuerunt, aut superflua locutionis, ut vult origenes in citatum Isaiæ locum, hom. 5. aut quod alias non se reprehenderit, ut putat Nazianz. in Apolog. ad patrem: aut taciturnitatis, dum obmetum, vel radium peccata populi arguere desierit, ut placet D. Hieronymo, Cyrillo, Haimo. præsertim peccatum illud Regis Ozia, dum thimama, & thus in templo Dei adolere præsumeret, propter quod à Deo lepra percussus fuit, quæ Isaias siue ex metu, siue quia sanguine regio ei inuncta erat, non reprehendit; & ideo, quia contra Regem, qui sacros aus violare carbones, non inualuit, necesse erat ut carbone ignito purgaretur. Licet

ergo peccata Isaiæ solum leuia fuerint, ac prorsus venialia; & tamen, quia inueterata, ac ex consuetudine iam inoleta, ignis ad illa purganda necessarius fuit. Quid censetis, quando non leuia, sed grandia adsunt; quando ex praua consuetudine obdurata? profectò iam ad ea purganda, non ignis sufficiet, sed ipsa Christi potentia necessaria erit.

Corollarium IV. Cum iurante ex consuetudine, confessarius sic procedere debet. in primis, interrogabit eum, quamnam iuramenta protulerit, ut possit scire, an aliquas protulerit blasphemias: nam si per Christi, aut sanctorum pudenda iurauit, fuit blasphemus etiam; si verò per Deum, aut sanctos, aut creaturas, solum fuit periurus. Deinde, interrogabit, quoties in anno, mense, hebdomada, aut die iurauit; in quo casu si non poterit distinguere numerum, sed dixerit se fuisse solitum sæpissime iurare, iudicabit de illo, ac de eo, qui per annum est in actuali peccato. Tertiò, interrogabit, an verum, an falsum iurauerit. Quod si responderit, se verum semper iurasse, solum peccauit venialiter, quia solum defuit iudicium; si verò responderit se aliquando iurasse verum; aliquando autem falsum, tunc interrogabit iterum confessarius, an aduertit, quando iurauit verum, & quando falsum; & si responderit, se non aduertisse, quando verum, & quando falsum iurauit, tunc censendus est, semper mortaliter peccasse, propter periculum peierandi; si autem aduertit, & potest distinguere vices, quibus iurauit verum, & quibus falsum, tunc quoties iurauit falsum, peccauit mortaliter, & quoties verum, solum venialiter, dabo, quod iuramento non defuerit, nisi solum iudicium: nam si defuit iudicia in re graui, etiam si veritas adfuerit, est peccatum mortale. Quod quia ex praua consuetudine inoleuit, difficillime, & aliquando non nisi per martyrium tollitur.

Hoc quilibet observare potest in peccato

Cum iurante ex consuetudine, quomodo procedendum.

Samsonis
intemperā
tia excusa
tur.

peccato Samsonis, ex consuetudine iam sic inoleto, ut iam amplius se à mulieribus continere non posset, dum vix adultus, & in libidinem dissolutus, Iudic. 14. n. 3. quamvis ipse de sanguine Hebræorum esset, cui illicitum erat, mulierem extraneam ducere, vix Philistham conspexit, statim appetijt, ita durè, & obstinatè, ut etiam renitentibus parentibus, pro summa ratione suam solam proderet sensualitatem. Vnde reclamantibus parentibus, ac dicentibus: *Nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, quia vis uxorem accipere de Philistiim, qui sunt incircumcisi?* Respondit: *Hanc mihi accipio, quia placuit oculis meis.* Hinc ex hac propensione, ex consuetudine, peccatum in naturam redactum, vix prostitutam, aliam mulierem vidit, Iudic. 16. statim cum ea rem habuit. Excusant aliqui hanc Samsonis intemperantiā, exillimantes illa Samsonis præpostera cupiditate, Sanctissimam Christi Domini charitatem significari. Ita S. Augustinus serm. 107. de tempore: *Samson inquit, Christum significabat.* Statimq; sibi obijcit: *Et Christus quomodo intelligitur ad meretricem intrare potuisse?* Et respondet: *Euigila inquit, fides.* Meretrix, quam Samson in coniugium sumit, Ecclesia est, quæ ante agnitionem unius Dei, cum idolis fornicata fuit, quam postea Christus sibi adiunxit. Et paulo post locutus de Dalila, quam Samson dicitur adamasse, subiungit: *Pro inferis inquit, ponitur domus meretricis, quia inquit neminem repellit, omnem intrante ad se trahit.* Agnoscamus hoc in loco Redemptoris nostri operā. Postquam synagoga, ad quam venerat, eum decalcauit, id est, in loco caluarie crucifixus, ad inferna descendit. Vbi vides in descensu Samsonis ad domum meretricis, descensum Domini ad inferos representatam. Facile consentirem huic sententiæ, quia videtur esse multum plausibilis.

Salomon
intemperans
Christum præ
figuravit.

Quid enim Salomone effrenatus, tunc multas foeminas alienigenas perditè depereunte, & per hunc pessimi odorem exempli, cælum, & ter-

ram turpiter infestante 3. Reg. 11. n. 1. Et nihilominus ille amor Divinum adumbravit, quo accensus Christus Dominus, tam multas gentes, à fide alienas, tam multos populos, à vera religione aberrantes, sibi ad æternas nuptias copulavit. Quod fortasse respexit D. Augustinus lib. 17. de civitate cap. 8. *Salomon inquit, per umbram futuræ, prænuñtiabat etiam ipse Christus Dominum nostrum, non exhibebat.* Quasi diceret: Christum vaticinabatur, sed non imitabatur, eius significabat amorem, sed mores non exprimebat: oraculo Christus orat: factò, ipso antichristus. Quod apertius indicavit, licet dubitanti, quam affirmanti similior, lib. 22. contra Faustum, ubi locutus de hoc intemperatissimo amore Salomonis dicit: *Non mihi inquit, prorsus occurrit, quid saltem in allegoria significet hæc eius, (id est Salomonis) stenda subversio, nisi forte quis dicat, mulieres alienigenas, quarum amore exarsit, significare Ecclesias electas de gentibus.*

Quid Achab fuit nequius, de quo dicit Scriptura Sacra 3. Reg. 16. *Fecit Achab malum in conspectu Domini super omnes, qui fuerunt ante eum; & tamen eius impietas non obstitit, quominus ipse moriens, Christum in cruce morientem adumbraret inquit Sacet textus: Rex Israël stabat in curru suo contra Syros usq; ad vespem, & mortuus est occidente sole.* 2. Paralip. 18. Quibus verbis in historia Regum, hæc adduntur: *Fluebat autem sanguis plaga in sinum curru.* 3. Reg. 22. Et quod obsecro, expressius, potuit Christi in cruce morientis simulachrum? Christus Rex Israël (sic enim eum Ierosolymam vitam ingressum, & non nisi ad mortem egressum, turba salutavit). *Benedictus, qui venit in nomine Domini Rex Israël,* Ioan. 12. Stabat in curru suo, scilicet in cruce sancta. Sic eum appellat D. Ambrosius lib. 10. in lucam cap. 23. ubi de Christo in crucem acto ita scribit: *Curru suum triumphator ascendit.* Moxq; de his, qui Christo moriente, surrexerunt, addit: *Solet precedere pompa victoris, at vero curru Domini triumphalem.*

Mors Achab
fuit figura
mortis
Christi.

præit

præit bona pompa resurgentiū defunctorū De hoc igitur curru suo, non descendit Christus Dominus, ne similis foret ignavo Sifaræ, qui ab hostibus oppressus, de curru descendens, pedibus fugit. Iudic. 4. verum in eo inuictus permansit, insultantibusq; per ludibrium Iudæis: *Si Rex Israël est, descendat de cruce.* Matth. 27. ipse nihilominus steter immobilis, prius vitam, quam regni sui solū relicturus: plaudente ad hanc Regis nostri constantiam, & immortaliter gratulante, D. Bernardo serm. 1. in die Paschæ. *Quid ait, consequentia videtur habere, ut descendat de cruce, si Rex Israël est; & non magis ascendat? Sic tibi, Iudæe excidit, quod audisti: quia Dominus regnavit à ligno; ut Regem abneget, quia manet in ligno? Imò, quia Rex Israël est, titulum regni non deserat, virgam imperij non deponat, cuius imperium super humerum eius.* Si Pilatus quod scripsit, scripsit: *Christus non perficiet, quod incepit? Stabat itaque Redemptor noster in curru suo, contra adversarios suos, scilicet Iudæos, procacibus dictis insanientes, & viperinis linguis sibilantes, ut patientia sua vinceret, qui sibi tanquam victo insultabant.* De Achab iam mortuo: *Fluebat sanguis plaga; de latere pariter Christi iam mortui, quod vnus militum lancea aperuit, continuo exiit sanguis, instar fontis salientis in vitam æternam, quo peccata nostra redimerentur.* En, quomodo Achab pessimè vivens, & moriens, Christum Dominum sanctissimè viventem, & morientem representavit.

Peccata
Samsonis
martyrio
expiata.

Verum difficile est, Samsonis intemperantiā excusare, cui parum erat prostitutis mulieribus abuti, domum meretriciam ingredi, nisi etiam his minimè satiatus ad Dalilam deveniret, impotens iam ad lasciviam ex diuturna assuetudine, vnde iusto Dei iudicio, apud illam soluit poenam iam grandævus, cui adolescens suos consecraverat actus. Nam, ut observat Ferrariensis in cap. 19. Iudicium q. 23. templū ubi corruit, veneris erat, quia

quem hostiles vires superate non potuerunt, muliebres blanditiæ superarunt. Peccata ergo Samsonis erant ex consuetudine; sed videre, quomodo expiata? Profectò non nisi martyrio, ut ingeniosè observat Bachar. epist. de recipiendis lapsis, ubi dicit: *Nazareus ille, ex repromissione natus, cum in perniciem sui mulieris blandimenta vicisset, postmodum in fine obitus sui, martyrij passione maiorem inimicorum exercitum prostravit; quam ante quando Nazareus.* Ergo martyrium necessarium est, & sanguinis effusio, ut peccata ex consuetudine inoleta deleantur.

Nova tamen difficultas oritur, hinc, quia Samson semetipsum cum Philisthæis occidit, proinde non videtur peccata antea vitæ per hoc expiasse, sed potius aggrauasse. Verum licet seipsum cum hostibus occiderit, per hoc non peccavit, sed verum martyrium subiit. Sic interpretatur D. Augustinus lib. 1. de civitate Dei, cap. 21. & 26. ubi dicit, *eum seipsum una cum Philisthæis ruinā domus oppressisse, spiritu latenter hoc iubente; qui per eum miracula faciebat: nec fas esse nobis aliter credere.* Nam ad id faciendum, diuinitus ei reddita fuit amissa fortitudo, ut constet ex illa oratione ipsius: *Domine Deus memento mei, & redde mihi fortitudinem pristinam, ut ulciscar me de hostibus meis.* Neq; obstat, quod dixerit: *ut ulciscar me de hostibus meis,* quasi priuatam iniuriam ulciscendi cupidus. Nam iniuria Samsonis erat publica iniuria, cum esset Iudex populi, proinde irrisio eius erat irrisio Dei Israël, in cuius contumeliā Philisthæi pro capto Samsonem Dijs suis solemnes in templo gratias agebant. Quod comprobatur Apostolus ad Hebr. 11. ubi Samsonem adnumerat ijs, qui per fidem operati iusticiam, mercedis cōsumatione expectant: quod de eo omnino dici non posset, si contra Dei voluntatem, semetipsum occidisset. Deniq; quia ab Apostolo inter iustos computatur, per quod manifestè ostenditur, ipsius priora peccata

peccata, per poenitentiam, & oculorum orbitatem, carceris afflictionem, ipsam mortem, quam pro Dei gloria sustinuit, tanquam per verum martyrium, expiata fuisse.

Filij Heli
Deum bla-
sphema-
bant.

Imò, & peccata filiorum Heli, domusq; eius, quæ ex peruersa consuetudine in naturam transierant, ita ut quasi legitima patrarentur, non aliter nisi martyrio fuisse expiata, idem auctor refert. Cum enim domum Heli affirmasset extirpanda iurassetq; Dominus 1. Reg. 2. n. 27. Ob filiorum, eiusq; simul peccata. 1. Reg. 3. n. 12. *In die illa suscitabo aduersum Heli omnia quæ locutus sum super domum eius, propter iniquitatem, scilicet filiorum: eo quod nouerat indignè agere filios suos, & non corripuerit eos.* Septuaginta enim censent, filios Heli suis sceleribus Deum blasphemasse, contempsisse, & maledixisse. Hebræi autem putant, non Deo, sed sibi ipsis maledixisse, idq; duplici de causa. primo, quia propter reuerentiam Deo debitam, ne verbis quidem exprimere audebant, aliquas in Deum blasphemias, aut maledictiones iactatas esse. Vnde pro verbo maledicendi Deo, utebantur verbo benedicendi, ut rem maxime execrandam honestiori vocabulo significarent. Propter quod Hebræi, modestiæ & reuerentiæ causa, non audentes dicere, filios Heli Deo maledixisse; dixerunt eos maledixisse sibi metipsis.

Peccans si-
bi non Deo
nocet.

Secundo, ut significarent, sacrilegos illos filios Heli, suis peccatis, non tam Deo; quam sibi metipsis nocuisse, Deumq; maledicendo, & contemnendo, se ipsos maledictos, & contemptibiles declarasse. Quoniam peccatum non in detrimentum Dei, contra quem committitur, sed in ipsius peccatoris, a quo committitur, terminatur, ut constat ex illo Deutor. 32. n. 5. *Peccauerunt ei, & non filij eius in sordibus.* D. vero Augustinus legit: *Peccauerunt non ei filij eius, vituperabiles.* Cuius statim rationem hanc reddit: *Quoniam qui peccat, non peccat ei, id est, non Deo nocet, sed sibi ipsi.* Hinc est illud Eliu Iob 35. n. 6. *Si pec-*

caueris, quid ei nocetis. Nullum quippe Deo, maximum autem peccatori ex suo peccato, nocumentum inferitur. Neq; obstat, quod Diuus Gregorius Nazianzenus orat. 12. dixerit: *Prolapsionibus nostris Deum nostrum afficimus detrimento.* Statim enim se ipsum his verbis explicat: *quia Deus inquit, pro diuitijs nos habet.* Sicut ergo nos, metaphorice diuitias Dei vocauit, ita pariter Deum ex nostris culpis affici detrimento, improprie dixit. Siquidem hoc detrimento, quodcunq; sit, potius ipsarum diuitiarum est, quæ misere disperduntur; quam ipsius Dei, qui nullis externis operibus indiget, cum infinitis sibi intrinsecis abundet.

Et hoc palam significauit ipse Deus, de Iudæorum idololatria sic loquens Hierem. 2. n. 11. *Populus meus mutauit gloriam suam in idolum.* Vbi D. Chrysosth. orat. 1. aduersus Iudæos, in 5. tom. ita scribit: *Non dixit, mutastis Deum vestrum: Deus enim non mutatur; sed mutastis gloriam vestram.* Neq; enim me laesistis, inquit, neq; ulla noxa ad me peruenit. Vos metipsos affecistis ignominia: mea gloriam non imminuistis, sed vestram ipsorum. Idem docet S. Paulus ad Rom. 1. n. 25. Vbi postquam innumera Gentium peccata commemorauit, statim addidit: *Seruierunt creatura potius, quam creatori, qui est benedictus in secula, Amen.* Postquam ergo Deum multis hominum iniurijs, & opprobrijs, ac maledictionibus impetum esse ostendit, tunc benedictum in secula appellauit: ut nimirum significaret Deum, ex tam multis iniurijs, nullam sui gloriosi nominis iacturam incurrisse; neque minus, quam celestibus laudationibus coruscasse. Quod D. Chrysosth. hom. 3. in epist. ad Rom. eleganter perstringit: *Quantum illi, ait, iniuriam fecerunt; tamen ipse non accepit: neq; enim eius gloria aliqua ex parte lacera, ac mutila facta est, sed manet ipse omnino laudandus.* Atq; sic non laeditur Deus peccatorum iactulis: imò sagittæ, quas in Deum iaciunt peccatores, in ipsos retorquentur.

Idololatriæ
non diuinæ
sed suæ glo-
riæ per-
dunt.

Poenam

Peccata fi-
liorum He-
li martyrio
expiata.

Poenam itaq; illam, quam Deus domui Heli comminatus fuerat, executus est tunc, quando Saul omnes Sacerdotes interfecit propter Dauidem, quod genus martyrij extitit. Ait Bacharius: *Sicut enim illa Sacerdotalis familia de Heli cognatione descendens, cui iurauerat Dominus, ut nullus ante faciem eius assisteret, eo, quod grauib; peccatis Dominum prouocasset. Nonne omnis illa cognatio a Saule pro Davide refertur occisa? & quid est hoc, nisi forma martyrij, ut quos grane peccati crimen inoleuerat, mors pro Christo illam liberaret.* Præclare satis, graui ex consuetudine, in illa familia inoleuerant peccata, hinc expiatio difficillima; & ideo necesse erat, ut adesset occasio martyrij, ut sic sanguine purgarentur, cum aliter purgari non possent.

Consuetu-
do praua
statim ex-
tirpanda
est.

Corollarium V. Præceptum extirpanda prauæ, ac mortalis iuramentorum consuetudinis, statim incipit obligare, quando iurans ex varijs iurandi actibus, inaduertenter eo progressus est, ut aduertat illum prauum vsum, sibi esse proximam occasionem incidendi in multa iuramenta, indeliberata. Proinde maxime curandum est, ne in homine consuetudo iurandi, longo tractu temporis radicetur: quia sic incurabilis euadit. Colligo hanc veritatem, ex D. Cyrillo Hierosolymitano cathech. 2. de Poenitent. ubi docet, malum radieitis, enecandum, antequam ex consuetudine flores, fructusq; pariat: nam aliter potius ignis excitatur, quam præcisio. Priusquam inquit, *stareat, radieitis erue malum, ne si ab initio neglexeris, postea ne quidquam incidas, & ignem magis excites, sicut inceptantem tempestiue cura, ne cum exaceratus fueris, tum demum frustra medium queras.* Non absimile consilium tradit D. Hieronymus epist. 22. ad Eustoch. his verbis: *Nequitia, ne zizania crescant elidatur in semine.* Quid melius dici potuit? in semine elidenda est malitia: nam ea crescente, ex consuetudine peccata quæ ex illa non quamlibet possident magnitudinem, sed prægrandem, ita

ut ex ea non qualescunq; filij, sed gigantes nascantur, iuxta illud Gen. 6. *Videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchre, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.* En quantum malum, sanè prægrande: dum non ex honesto fine matrimonium, sed ex luxurie uxores, non uxorem eligebant, illas repudiantes, si non placebant, his abutentes, si libebat vsum, ipsamq; naturam peruerterentes. Ait Berofus Chaldaus: *Comiscebantur maribus, filiabus, sororibus, masculis, & brutis, nihilq; erat sceleris, quod non admitterent.*

Indagare curiosius, vndenam malum hoc incepit, & facile agnosce-
tis, quia ex multiplicatione hominum super terram. Vnde dicit Moyses Genes. 6. *Cumq; cepissent multiplicari homines super terram, statimque inferius addit: Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, omni tempore, poenituit eum, quod hominem fecisset.* Ecce, vnde homines debebant fieri meliores, inde peiores euaserunt, ita ut in multiplicatione hominum, non virtutes, sed vitia coeperint. Itaq; homines illi, qui protinus erant de terra eradendi, mirum in modum multiplicabantur, & fecunditate penè incredibili terram replebant. Bone Deus, cur ijs tantam fecunditatem tribuisti? Cur voluisti, ut multiplicarentur illi, quos tam cito deleturus eras? Ne miremini, quod fecundi essent, ex Dei beneficentia, proueniebat; quod verò miserè obruerentur aquis, opus erat Diuinæ iustitiæ. Quando autem tanta iustitia exhibenda erat, meritò præmittebantur opera clementiæ. Ita resoluit D. Ambrosius in citatum locum, ita scribens: *Non debuit estimari de fuisse gratiam fecunditatis illi generationi, quam diluuium absorbuert, ut quod fuit humani generis abundantia, diuinæ deputaretur gratia, quod diluuium secutum est, nostris adscribatur iniquitatibus.* Sic & in posterioribus inuenies, quod secuturam Egypti sterilitatem, præcessit eodē anno-

Omnia ma-
la ex mul-
tiplicatione
hominum.

D d

rum

rum fecunditas. Principale est enim virtuti, inchoare à beneficijs, & præseminare gratiam. Vnde & David ait, misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Præcedit beneficij gratia, sequitur censura sobria disciplina. En habetis ordinem minime suspectæ iustitiæ: quod prius gratiæ, & beneficij opera præmittatur; post hæc verò iustitia succedat.

Religiosorum multiplicatio perniciofa

Ut autem cognoscamus, id ferme omnibus catibus fatale esse, scilicet tam sacris, quam prophanis, palam id proclamatur Pererius incitatum scripturæ locū, his verbis: *Licet hoc animadvertere in multis quondam florentissimis civitatibus publicis, atq; imperijs, quin etiam piorum hominum congregationibus prudenter ordinatis, & diu sanctitatis laude inchoatis.* Ostendens etiam sacras, religiosas, ac spirituales congregationes, multiplicatione non meliores, sed peiores fieri. Et licet ille de Religiosis nullam rationem reddat; eam tamen doctissimus & Religiosissimus vir Laurentius de Aponte Sacræ Theologiæ Doctor, Ordinis Clericorum Regularium Minorum, satis efficacem reddit tomo 2. in sapientiam Salomonis homil. 91. pag. 811. cuius singula verba fideliter refero, ne ex proprio sensu loqui videar, quod facile aliquibus hæresis videri posset. Sic ille incipit.

Quæ ergo huius rei causa, ut semper apud nos verum sit illud sanctissimum Iſaie vaticinium: *Multiplicasti gentem, non magnificasti latitiam*; breuiter, an quia virtus vnica fortior? an quia in multiplicatione non fuit delectus, recipiendorum? an quia non omnes vocati, & apti? an quia charitas inter multos frigescit? an quia facilis inter multos æmulatio, superbia, inuidia? an quia superiores minus fiunt cum multis, quam cum paucis, vnde cura decrescente eneruatur obseruantia, vnde pessum ruit paupertas? an quia castitas facilius inter paucos, quam inter multos retinetur? an quia facilius domus, ac curatum secularium abstractio custoditur inter paucos, quam inter multos? an quia tandem in multiplicatione, non

tantum Dei finis attenditur, salus scilicet animarum, quantum proprius; & sæpe in religionibus recipiuntur, non quia recipientibus prodest, sed quia religioni? & dum hæc ad instar aliarum sit gradum, dummodò non minus sit, quam ceteræ, dummodò dicatur per orbem vagari, per suggestus, per Cathedras, per Confessionarios, per studia, per publicos actus, recipiantur sine delectu, sine discretionem, sine prudentia, etsi humano modo impossibilis sustentatio, morerentur in domo centum, etsi alere nō possit triginta; contra canones, contra Sacrosanctū Dei Tridentinū Concilium, sess. 25. cap. 5. plus homines in hoc sapere præsumentes, quam ipse Dei Spiritus Sanctus.

O mirum, o res vsq; ad stuporem admirabilis! Deus summus, omnipotens, providentissimus, diues, qui solus potens, & magnus, totum gubernans mundum, qui sic inuenitur pronidus, ut & auiculis abunde tribuat; tamen quasi impotens, quasi insufficiens sic mandat, sic aperte per Spiritū præcipit Sanctum, ut deinde in Dei Ecclesia, in domibus religiosorum, ille tantum numerus constitutatur, qui commodè, aut ex redditibus, aut ex consuetis elemosynis sustentari possit. Et ne putes, nouū quid sacrū mādasse Conciliū, velim scias, iam inde in alijs sacris concilijs id prouisum esse. Sic in Concilio Arelatensi IV. sub Leone III. anno 813. can. 8. Turonensi III. sub eodem, can. 31. Moguntiacō sub eodem, can. 19. Rhemenſi I. sub eodem, can. 17. in Oxoniensi sub Hentico III. anno 1222. can. 34. & per generalia Concilia idem stabilitū inuenitur, ut Lateranēsis proximi sub Innocētio III. can. 64. de quo etiā exstat cōstitutio Bonifacij VIII. qui anno 1294. ad sedē assumptus eadem statuit, & habetur cap. vnico de statu regularium in 6. §. sanē. & in Concilio Senonensi, anno 1528. sub Clemente VII. in decretis morū, cap. 28.

Non semel itaque aut bis, sed per annorum curricula, Spiritus Sanctus monuit ne id fieret; & tamen homo superbus, ne dicam insipiens, ac vecors,

Multiplicatio religiosorum est contra Concilia.

Religio etiam claustrum mores secularium imbibant.

cors, plus sæpe præsumens alio spiritui imbutus, religiones multiplicare, & innumerabiles earum personas alere præsumit, quos nec commodè potest, nouos intentans modos elemosynas procurandi, nimirum exquisitas inuentiones, peregrinas doctrinas tanta sollicitudine, ut vix dici possit, ut Deum testor viuam, & verum, quod potiores dico, in hoc sæculares ipsos, quam nos. Dum ex tali monstruosa, portentoſaq; multiplicatione, ipsimet Religiosi ad eum miserabilem statum plerumq; deueniunt, ut à mane, vsque ad vesperam, toti & omnes ferme, ad sustentationem procurandam inuigilent, ex qua fit, ut iam non solum spiritualia exercitia non eo fine, nec sicut decet, fiant; sed aliquando ob multitudinem Religiosorum, ad victum procurandum occupatam intermittantur, aut indignissime fiant, dum plurimi per loca, per villas, per campos, per vrbes cursando, domos obeant, ut victum quarant quotidie, & ferè semper, ita ut dum ad claustra redeunt, iam ex cōuersatione, ex victu, ex tempore sæculares effecti, ut sæculares, ne dicam peius in illis viuant. Quod si tanti mali causam inquiras, respondent, ut inquit sustentationi prouideatur; & quid aliud diceret adultera, quæ ob necessitatem adulteratur. Hucusq; citatus auctor, concludens nimiam Religionum in Ecclesia Dei multiplicationem, vltimam extitisse ac exstare ruinam, nisi in omnibus domibus Religiosorum, ad determinatum numerum per Sacrum Concilium Tridentinum, personæ reducantur.

ego & antecedens. Respondetur distinguendo sequelam. Sequeretur peccatum contra tertium præceptum, quatenus est obseruatio diei festi, id est, quatenus ius diuinum præcipit, aliquo tempore esse vacandum Deo, etiam grauius homicidio, conceditur: nam qui per totam vitam, nullum tempus diuino cultui dicaret, grauius quam homicida peccaret. Sequeretur, peccatum contra tertium præceptum, quatenus obseruatio diei festi, est de iure positio, videlicet, prout est diei determinatio, esse grauius peccatum homicidio, negatur. Ita Sayr. lib. 5. cap. 4. n. 11. de periurio.

Obijciunt II. contra corollarium I. conclusionis 2. Si habens consuetudinem iurandi, esset in statu peccati mortalis: ergo non posset absolui. Respondetur, concedendo eum non posse absolui, si non habeat firmum propositum, talem consuetudinem extirpandi; quemadmodum & in alijs peccatis mortalibus contingit. Si autem firmiter proponat, hanc consuetudinem euellere, & in futurum abstinerere à talibus iuramentis, & si antea de hoc non fuit admonitus, potest absolui: quia occasio interruptitur, per dolorem, & propositum contrarium. Imò licet antea admonitus fuerit; si tamen post admonitionem adhibuit aliquid curæ, & laboris, ad eam prauam consuetudinem repellendam, potest absolui. Quod si ter, aut quater admonitus fuit, & nihil curauit, tunc differenda est absolutio, nisi forsā scandalum adsit, aut alia causa, ob quam debeat absolui à peccatis.

Obiectio II & solutio eiusdem.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio I. & solutio eiusdem.

Obijciunt I. contra corollarium 2. conclusionis I. Si periurium esset peccatum grauius homicidio, eo quod sit contra præceptum primæ tabulæ, sequeretur etiam peccatum contra tertium præceptum, esse grauius homicidio. Sed consequens est falsum:

QVÆSTIO VIII.

Quomodo iuramentum sit interpretandum.

SUPpono I. Iuramenti interpretationem, siue declarationem, nihil aliud esse, nisi quando declaratur ab aliquo viro prudenti, & Scientiā prædito, tale iuramentum in aliquo casu non obligare in conscientia for-

Iuramenti interpretatio, dicitur sit.

ro, iuxta interpretationem factam, mediante aliqua circumstantia interveniente, ratione cuius videtur cessare obligatio iuramenti. Iuramentum itaq; in foro conscientiae, semper est interpretandum iuxta mentem, & intentionem iurantis, ut constat ex cap. *humana aures*. & cap. *quinta vallis de iureiurando*. At vero in foro exteriori semper est iudicandum, secundum communem sensum, quæ reddunt ipsa verba, & secundum virtutisq; iuris regulas, ac communem usum humanum. Si verò constet iuramentum esse validum, & consequenter obligatorium, sed dubitatur de modo obligandi, tunc explicandum est in utroq; foro, ut quantum fieri potest, minus obliget, servata verborum proprietate. Nam ubi agitur de obligatione contrahenda, stricta interpretatio facienda est cap. *de iureiurando in 6. §. 1. quidquid adstringenda, de verbor. obligat.* Ita Abbas cap. *cum Clerici, de verbor. signific.*

Suppono II. In omni iuramento tacite plerumq; includi quasdam conditiones, videlicet si Deo placuerit: vel si Romano Pontifici, aut Principi, aut Superiori acceptum fuerit, & gratum, puta in ijs, quæ superioris auctoritati, & dispositioni subiecta sunt. Aut si res in eodem statu permanferit; si mihi cum iureiurando a promittentibus fides servabitur: aut si res honesta petatur; non tamen dicitur proprie, & in rigore iuramentum conditionale, nisi alia expressa conditio apponatur; nam supradictas conditiones iuramentum suapte natura requirit, in eod; tacite imbibuntur.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio I. Iuramentum cadens supra propositum, aut supra promissionem, habentem tacitam conditionem, siue ex mente, & restrictione loquentis, siue ex dispositione iuris, aut ex recepta consuetudine, tunc iuramentum illi appositum, e-

andem conditionem censetur habere, proinde eo modo explicandum est, quo & ipsa promissio explicatur, atq; obligat. Ita communis Theologorum sententia. *Probat*ur, quia iuramentum sortitur conditionem, actus, super quem cadit, sequiturq; illius primordiale naturam, tanquam accessorium suum principale. ut constat ex regul. 42. *de regul. iuris in 6.* Porro per naturam primordiale actus, siue pacti, intelliguntur ea, quæ procedunt virtute quadam ab initio, à propria rei specie: seu ex Proprietate eiusdem actus, per legem canonicam, aut civilem; non autem ea, quæ accidunt actui. Hinc iurans contractum fideiussionis; non tamen se obligans ad instar principalis debitoris excussionem: quia contractus fideiussionis habet ex natura sua qualitatem, quod non possit conveniri fideiussor, ante principalis debitoris excussionem. Similiter iurans se non expulsum conductorem ante triennium, potest illum expellere, si inter biennium pensionem conductionis non soluerit: quia talis contractus habet hanc tacitam conditionem, quod conductor biennio non solvens expelli possit. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Qui promissit aliquid Titio cum iuramento, non tenetur stare promissioni, si Titius sit ingratus, & nolit suam promissionem servare. *Ratio:* quia promissio censetur facta cum tacita conditione, si stet promissis. vel si ingratus se non præbuerit. Hoc tamen intelligi debet, quando promissio est reciproca. Nā si fuerit solum ex parte tua, absolute teneris eam implere. Promissis vobis pariter Catholici mei Deus suam providentiam: *Nolite soliti esse, quid manducetis, aut bibatis, aut quo operiamini: scit enim Deus, quia his omnib; indigetis.* Promissit vobis assistentiam & protectionem in omni occasione: Ego inquit, vobiscum sum usq; ad consummationem seculi. Matthæi 28. Vbi manifesta

Conductor
biennio nō
solvens pen
sionem,
expelli pos
set.

Promissio
reciproca
verumq; de
bet impleri.

nifesta est promissio Christi, quæ Ecclesiae suæ promittit se cum ea futurum usq; ad finem sæculi, qualem promissionem synagoga nunquam habuit. Porro ista promissio Christi Domini, duo compleditur necessaria Ecclesiae, nimirum integritatem doctrinæ & sanctitatem vitæ, quorum alterum, si deesset Ecclesiae, tunc verè dici posset, eam à Christo sponso suo derelictam esse: quia verumque ad consequendam salutem est necessarium, scilicet, fides integra, & conversio sancta. Si ergo vultis Catholici mei, ut istæ promissiones diuinæ in vos descendant, facite & vos pariter, quod reciproco affectu promissistis Deo in baptismo, ut nihil prætermittatis ex ijs, quæ ad Deum spectant. Sic optimus diuinarum promissionum assertor Moyses, ne minimum quid prætermittendum curavit ex ijs, quæ ad Deum pertinebant, iuxta illud Exodi 10. *Cuncti greges pergent nobiscum, non remanebit ex ijs ungula, quæ necessaria sunt in cultum Domini.* O vocem exactissimi Dei serui, omnia officia implentis, & omnes promissiones recipientis? Audiant hæc, qui promissa Dei obtinere cupiunt, & sciant, tunc sibi omnia eventura certò, cum nihil omiserint ex ijs, quæ ad Deum pertinent. Non remaneat etiam ungula ex ijs, quæ necessaria sunt ad cultum Domini, & omnia vobis evenient ex ijs, quæcunq; a Deo promissa fuerint. Verum hæc omnia non aliter obtinebitis, nisi prius omnia vestra officia impleveritis.

Abraham
nihil omisit
ad holocaustum perti
nens.

Sic Abrahamo promissa fuerat in Isaac longissima carissimorum nepotum posteritas, sed reciproce ab illo requisitum fuerat, ut Isaacum in holocaustum Domino offerret. Quid igitur senex Abraham? De nocte confurrexit, Genes. 22. filium excitavit, & cum illo perrexit in montem, ligna paravit, aram struxit, ignem apposuit, filium ligavit, gladium vibravit, & iam iam percussurus voce Angeli cohibitus est. Abra-

ham, Abraham non extendas manum tuam super puerum, neq; facias illi quidquam. Ad quid obsecro nunc clamavit Angelus, qui prius iusserat; cur ne quidquam puero faceret, vetuit, extensionem prohibens dexteram? Equidē, quia timebat, ne Abraham in nimia devotione, & fervore filium immolasset, propter quod & clamor Angeli necessarius fuit, & præceptum non occidendi. Ita resolvit D. August. apud Lippomanum in Catena ad citatum Genesis locum, ita scribens: *Qui iusserat, ut feriret, modò vociferatur, ut parceret: sciebat enim probatum patrem, & in devotione ferventem, gladium temperat, & filium iubet non perire.* Præclare satis, ad fervorem Abrahami, ad devotionem filij pro Deo immolandi, non solum necessaria fuit iussio ne occideret; sed etiam, ne faceret quidquam: forsitan enim ex devotione fetisset, sanguine eliciisset, & si non occidisset. Hinc Dei clamor, plus insistens in amotione, quam in accessione tribulationis; & ideo clamavit, quasi vim inferens dexteræ, & quasi gladium tenens. Audite D. Ambrosium lib. I. de Abraham, ubi sic habet: *Tenuit quodammodo manū eius divina vox, & ictum vibrantis occupavit dextera, non semel tantum vocavit, sed geminatione usus est, ut superetur impetus iusti, repetiit vocem tanquam veritus, ne præveniretur studio devotionis, & una vox impetum ferientis revocare non posset.*

Propter quod statim Angelus addidit: *Quia fecisti hanc rem, & non percisti filio tuo unigenito, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas celi.* Ecce iterum firmata sunt promissiones divinæ Abrahamo factæ. Datus iam erat filius, promissi nepotes, & iterum atq; iterum promittuntur, quia Abraham omnia ad holocaustum pertinentia diligentissime executus fuerat in filio oblato, nihilq; prætermiserat, unde sibi meruit impleri promissiones divinas. Audite D. Augustinum apud Lippomanum, ita sentem: *Parce Abraham*

ham inquit Angelus, parricida sine crimine parce. Ego quod suffragam, ut obtulisses, accepi, in voto probavi, quod in facto tenui. Acceptavi votum, nec repuli sacrificium. Perfecta sunt omnia, & salua sunt uniuersa. Ponderare verba illa vltima: Perfecta sunt omnia. & salua sunt uniuersa. Vbi enim nullo relicto, omnia holocausta perfecit Abraham, saluas sibi omnes diuinas promissiones asseruit. Ita mihi credite, Deo gratum est, quando ita omnia debita officia ab homine cōplentur, ut nullum prætermittatur.

Vultis efficacius istius veritatis documentum, recurrite mecum ad alium Scripturæ Sacrae locum, Iudic 2 vbi dicitur: Abierunt filij Israël, unusquisque in possessionem suam, ut obtinerent eam, seruiueruntque cunctis diebus Iesu. Quid sibi volunt ista verba: Cunctis diebus Iesu? Sanè, quia nulla Iesu dies, nulla Iesu virtus prætermittenda est illi, qui gratum amat Deo præbere officium. Ait Origenes homil. I. in Iudic: In his omnibus diebus Iesu Domino seruiens, non vult Scriptura Sacra ut aliquas virtutes habeat, & alias negligas; sed ut omnibus his virtutibus adornatus, & in earum affectu positus Deo seruiat. Nihil ergo prorsus remittendum est de his, quæ ad Dei possunt spectare seruitium, neque minimus actus virtutum contemnendus est, verum etiam omnia minima perficiat, qui sibi Deum promereri vult. Prospicite Magdalena, quæ afferens alabastrum vnguenti, & stans retrò Iesum: Lachrymis cepit rigare pedes eius, & vnguento ungebat. Luca 7. S. verò Matthæus de illa dicit, capit. 26. Accessit ad eum mulier, habens alabastrum vnguenti pretiosum, & effudit super caput ipsius recumbentis.

Quid ad hæc Dominus Iesus? Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur, quod hoc fecit in memoriam eius. Ecce apud S. Lucam, Maria Magdalena vnguento ungebat pedes Iesu, & non est dictum, quod factum eius hoc esset prædicandum in vniuerso mundo. Quid causæ? Nonne vtrouique

vnguentum pretiosum offerebat? cur etiam non vtrouique; ad æqualem commendationem ei cessit? ne miremini: quia apud S. Lucam dicitur, quod afferens alabastrum, de eius vnguento pedes Domini unxit, & non explicatur ibi, quod in vase nihil vnguenti remanserit. At verò apud S. Matthæum, plena totius vnguenti effusio exprimitur: Effudit super caput ipsius recumbentis: ergo neque guttulam vnā reservauit, quæ in Dei obsequium effunderetur. Et ideo tantum facinus præ omnibus alijs maiorem commendationem meruit. Ita resoluit Origenes homil. 31. in Matthæum: De muliere agit, secundum Lucam non est dictum: Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit Euangelium hoc, dicetur, quod fecit hoc in memoriam eius. De muliere autem secundum Matthæum, hoc scriptum est. Iustum enim erat, non de illa, quæ unxit pedes, sed de hac, quæ vnguentum effuderat super caput eius, dici: Ubicunque prædicatum fuerit Euangelium hoc in toto mundo, quod fecit hoc in memoriam eius. Profecto insignis commendatio factum illud Magdalena subsequi debuit, qui ita totum vnguenti vas effuderat in Dei obsequium, ut ne minima pars illius in vase remaneret.

Corollarium II. Non peccat contra iuramentum, qui cogitur a socio ingredi domum, causa urbanitatis, quam iurauit se non ingressurum, v. g. si quis urbanitatis gratia dicat alteri, non ingrediar, vel non bibam, aut non sedebo, nisi tu prius biberis, sederis, &c. Ratio: quia hoc iuramentum, censetur factum, cum hæc tacita conditione: non ingrediar, non bibam, non sedebo, &c. quæ tum in me est, vel nisi me cogeris. Tum quoque quia iuramentum hoc censetur relaxari a socio, qui non vult prior ingredi, sedere, &c. qui id potest facere, & iuri suo cedere. Similiter, si promissi aliquid absenti sub iuramento, sed nemo nomine illius acceptauit: aut si is, qui acceptauit, non potuit valide acceptare, non tenetur stare promisso. Ratio: quia promissio ha-

Promissio iuratoria si ne acceptatione non valet.

bet tacitam conditionem, si valde acceptetur, nisi forsitan iuramentum sit tale, ut habeat vim voti. v. g. dum quis iurat se fore Religiosum: tunc enim non indiget acceptatione hominis, quia à Deo acceptatur.

Calebo terra promissionis conceditur

Tale fuit illud iuramentum, Moysis, promittentis, Calebo exploratori terram promissionis; & ideo Calebus audacter accessit ad Iosue, ut sibi Dei iussu, & Moysis Sacramento promissa opportuno iam tempore solueret. Iosue 14. Fratres inquit, mei, qui ascenderant mecum, dissoluerunt cor populi: & nihilominus ego secutus sum Dominum meum. Iurauitque Moyses in illo die dicens: Terra, quam calcavit pedes tuus, erit possessio tua. Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus, te quique audiente. Quid tunc? inquit Scriptura Sacra: Benedixit ei Iosue, & tradidit ei Hebron in possessionem. Impleuit iuramentum, & debitum præstitit, idque eâ vultus alacritate, eâ felicitatis imprecatione, eâ animi expromptitudine, ut Calebus eodem tempore, & recuperaret sibi debitum, & deberet iustissimè beneficium. Fatur abulensis quæst. 7. in Iosue: Videns inquit, firmissima iura petitionis Caleb, non dubitauit concedere immediatè, quod petebat, & dicitur, quod benedixit ei Iosue, id est, imprecatus ei fuit bonum; erat autem ista imprecatio, ut diceretur: Dominus te adiuuet contra gigantes, ut prospere deleas vrbes eorum, & disperdas nomina eorum de terra. En faustis, iteratisque imprecationibus, reddidit Calebo debitum, ipsumque debitum placida donatione prudentissimus Imperator vertit in beneficium, ut hinc discamus, si quid offerendum Deo iurauerimus, etiam exigui pretij, quam studiosè, quam liberaliter, quam iucundè adimplendum sit. Nam qui placidè exiguum dedit, censetur beneficus; qui verò nimium torvè, atque adductis supercilij, iniurius habetur.

Veritatem hanc in Iacobo Patriarcha adumbratam reperio. Pergebat ille ad auunculum suum, ut iræ-

fratris fugeret, cumque ad terram patribus suis promissam deueniret, somno correptus & itineris laboribus, defatigatus recubuit, & ecce dormienti Deus scalæ innixus apparuit, & amplissimis promissionibus animum eius periculis anxium recreauit. Mox orto die, somno discusso, Iacob beneficium deprædicauit, & in perpetuæ gratitudinis signum, columnam erexit. Genes. 18. Surgens Iacob mane, tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum fundens oleum desuper, appellauitque nomen vrbs Bethel. Post multa verò tempora, patriam repetens, cum iterum intempestæ noctis silentium quieti dicasset, non ex animi sententia dormiuit, sed difficilis certaminis stadium inuenit: Ecce vis luctabatur cum eo usque mane. Brachia conserebant, & pectora fortissimi luctatores inungebant, adeoque valenter contendebant, ut victoria non exiguo tempore fuerit dubia. Provocans enim luctator Iacobum, alto vulnere ferijt, acerbis doloribus affecit. Nihilominus Iacob ita strenuè belligerabat, ut athletam ad benedicendum sibi fortiter constrictum compulerit. Fecit ille coactus, & copiosissimis benedictionibus auctus: Benedixitque ei in eodem loco. Et tamen Iacob, qui prius solis promissis futuræ benedictionis, adeo se gratum exhibuerat, ut in signum columellam crexerit, hæc à luctatore copiosissimis beneficijs acceptis, quasi statim oblitus, nullum omnino signum ostendit. Sanè ob beneficiorum discrimen: prius enim vltro in sinum dormientis beneficia illapsa fuerant; hæc verò non nisi post longa certamina, post dolores, post lachrymas; & ideo hæc gratitudinis indice non commendaui acceptum, cum ibi deprædicaui beneficium, ut nos edoceret, promptitudine, & alacritate exornari beneficium, asperitate autem illud dehonestari: ita ut difficilior sit à talibus beneficium accipere, quam inopiâ premi.

Corollarium III. Qui iuravit inimico

Iacob luctando beneficium meruit.

Maria Magdalena totum vnguentum super caput Iesu effudit.

mico se nihil damni illaturum, non peccat contra iuramentum, si postea noceat ex nova causa superveniente. *Ratio*: quia taliter iurans, intelligitur iurasse se non nociturum ex causa præterita; seu nisi novam causam inimicus dederit. Ita communis Doctorum sententia. Hoc tamē intelligendum est, nisi iurans in sua mente habuerit, se non nociturum etiam ex causa superveniente: nā iuramentum aliquid faciendi vel omitterendi, intelligi debet ex causa subsistenti tempore, quo præstitum est; secus autem, si nova causa superveniat.

Statuta V.
universitatis
quomodo
servanda.

Corollarium IV. Qui iuravit servare decreta, & regulas alicuius congregationis, aut constitutiones Reipublicæ, aut statuta Universitatis, ea solum servare tenetur, quæ sunt in vigore, & quatenus sunt in usu, & quæ solent a tota, vel maiore parte collegii servari. Secus ea, quæ non sunt in more posita, & in disuetudinem abierunt, nimirum quando tota, aut maior pars communitatis ea non servat. Ita Diana pag. 2. tract. 6. Miscell. resol. 39. nisi forsitan aliud constet de mente iurantis, aut nisi se etiam ad illa voluerit obligare per se, & independentem a statuto, iam verò etiam ad minima, quæ sunt in usu, tenetur ex vi iuramenti; non tamen sub mortali, sed sub veniali. *Ratio*: quia minima in statutis non obligant sub mortali. Unde taliter iurans non tenetur ad servandum statutum usu non receptum, quamvis in individuo petita sit ab eo iuramentum, servandi illud particulare statutum: quia adhuc censetur iurasse observantiam illius statuti, quatenus receptum est, & non aliter: non enim censetur iurasse, independentem a statuto, sed potius dependentem ab illo, quatenus statutum obligat. Item iuramentum absolute præstitum servandi statuta alicuius communitatis, solum intelligi debet de statutis iam factis; non verò de sciendis: quia tale iuramentum non extenditur ad futura, nisi

ipse iurans expresse etiam ad futura illud extendere velit.

Sciendum autem est, tunc materiam statuti esse gravem, ita ut constituat periculum mortale, quando tanti momenti est, ut statutum, secluso iuramento, ratione suæ materie sufficiens esset ad obligandum sub mortali. *Ratio*: quia iuramentum obligat eo modo, quo & ipsum præceptum, solumque illi addit novas vires, ita ut transgressio illius, sit nona culpa per iurij, sacrilegij, &c. Hinc qui iurat super statuta alicuius communitatis, statuenda aliquid sub sola poena, transgrediendo illa nullam culpam contrahit. *Ratio*: quia taliter iurans, censetur solum se voluisse obligare ad rem illam, quatenus continetur in statutis; res autem illa contenta in statutis, solum servanda est sub poena, non sub culpa.

Item, iuramentum secretò servandi ea, quæ in congregationibus, aut communitatibus tractantur, non obligat sub mortali in re parva, sed solum in re gravi, iuxta materiam, quæ detegitur. Idem censendum, dum quispiam iurat, se aliquod speciale secretum servaturum.

Ratio: quia transgressio iuramenti in re levi, solum est peccatum veniale. Item scholares transgredientes præceptum Receptorum Universitatum, sub poena præstiti iuramenti, quando materia non est gravis, non committunt periculum mortale. v. g. quando iubentur sub poena præstiti iuramenti, interesse alicui congregationi, Sacrificio Missæ, publicæ & solenni supplicationi. *Ratio*: quia talia præcepta pie sunt interpretanda, neque est mens præcipientis obligare ad mortale; sed potius ut scholares memores, ea non contemnant. Item, qui iuramenta illicita, aut non possibilia, non servat, non debet censeri pro transgressore iuramenti, ut expresse habetur in capite 1. de iuramentis, in 6. Nam iuramentum non est vinculum iniquitatis. Sic iuramentum Herodis, quod præstitum puellæ saltanti, in ordine ad amputandum

Materia
statuti quæ
donam sit
gravis

Scholares
transgredientes præceptum Receptorum Universitatum
quomodo
peccant

dum caput Ioannis Baptistæ, non obligabat illum, quia fuit de re illicita.

Quid enim putatis causæ extitisse, quod Herodes Ioannem occiderit? Equidem non inuenietis, nisi turpissimam, & incestuosam carnalitatē. Dicit enim S. Marcus de illo cap. 6. *Herodias insidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat: Herodes enim metuebat Ioannem, sciens virum iustum, & sanctum, & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.* Vbi verba illa, *custodiebat eum*, videntur non in malā, sed in bonam partem accipi, secundum Euthymium, & Glossam, quæ dicit: *Custodiebat, ne scilicet ab Herodiade interficeretur.* Ergo si misit in carcerem, si vinxit, si timuit, fecit hoc, ut eum custodiret. Verum aliud euentus docuit: idē eum vinxit, ut Herodiadæ satisfaceret, ut sacrilegium suum iuramentum adimpleret. Iterum Herodes politicorum rationibus delusus, ratione status, & Ioanni, & Herodiadæ simul providere voluit. Quid igitur ex hac prudenti ratione? Sanē Ioannis decolatio, iusti occisio, nefandum opus. Unde minus peccatum, maioris ei occasio factum est. Ait S. Remigius supra Matthæum. *Libidinosas voluntas eum cōgē in illum mittere manum, quem sciebat iustum, & sanctum; ac per hoc datur intelligi, quod minus peccatum, factum est occasio maioris peccati, secundum illud, qui in sordibus est, sordescat adhuc.* Virum ergo sanctum, & iustum, sciebat Ioannem, durum contra talem aliquid permittere, amor pellicis stimulabat, quid igitur homo humanæ prudentiæ? Capiatur Ioannes, custodiatur, ne occidatur, & ut sic Ioannis saluti, reputans ex hoc bene provisum, & ut Regiæ aliquis detur satisfactio, in aliquo patitur vir iustus, & sanctus, etsi innocens, & omni veneratione dignus. Ita plerumque fit, puniuntur non raro innocens, castigatur, in bonis mul-

Innocens
non raro
puniuntur

statum. Quod si à Principum ministris scisciteris causam? respondent, ut aliquantulum Principum, seu potentum iræ satis fiat, ut non amplius contra insontem furent, ut regio fisco aliquid applicando, non amplius eum persequantur, & cum hoc suæ conscientiæ Deo ipso benè provisum æstimant, quid inde? ex hac parva iniustitia, ad maiorem deveniunt, occidunt, mactant, perdunt, expoliant. Quod totum fucata pietate colorant; cum profectò non sit, nisi regalis Maiestatis timor. Talibus ego prænuntio ruinam, prænuntio à Dei visione exilium, cum poena digni sint.

Custodiebat ergo Herodes Ioannem, non ad occidendum, sed ad servandum; postea verò transcurso tempore, ut rectè observat Maldonatus, in concordiam reducens Matthæum, & Marcum, precibus adstrictus Herodiadis, *volebat eum occidere*, Matth. 14. Si volebat, cur non occidit? *Timuit populum*, ait Evangelista: *quia sicut Prophetam eum habebant.* En causa, verè vulpes erat Herodes, sic enim illum appellavit Dominus noster. Lucæ 13. num. 31. *Ite, dicite vulpi illi.* nam ut D. Augustinus in Psalm. 88. exponens illa verba: *Diripuerunt eum omnes transseuntes viam*, docet, Regem, qui non hominem timet, non esse vulpem, sed leonem; Regem verò, quem terret virtus aliena, vulpem esse. Talis erat Herodes, virtus eum terrebat Ioannis, voluntas populi in eum propensa; & idē sibi timens, non audebat eum occidere. At postquam timor ille abscessit, postquam discumbentes Primates regni ei applauserunt, postquam securum se ab omnibus reputavit, considerate scelestum, qui etiam inter epulas, etiam inter festivos dies, decolare sanctum non erubuit, unde tanta vesania, & accelerata vindicta? sanē ex eo, quia timor dum reprimat, postea violenter exprimit ad malum voluntatem, exit violenter, quia repressa, non dimissa.

Herodes
cur vulpes
dictus

O quam horrendè Herodes mem-

E e

sam

In domo
Principum
mors in spe-
rata.

sam convivalem, innocenter effuso Ioannis sanguine polluit! Et quæ obsecro domus, contra mortis insultus diligentius clausa, ac firmius munita esse potest, quam domus convivij? ut patet tum ex etymo nominis; nam *convivium* a consortio dicitur vivendi, quasi inde omne ius moriendi exterminetur. Tum etiam, quia Scriptura Sacra mortem, & mœsam; seu funebrem luctum, & convivale gaudium, tanquam res maxime contrarias, & sibi oppositas commemorat. Ecclesiastæ 7. dicens: *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivij; & tamen in domo Principum, in palatia Regum, tenax sui iuris mors, frequenter irrumpit, & irrumpit audacter, ut ubi escam, ibi mortem simul homines degustent.* Sic splendidum convivium apparerat Absalon: sed cum mensa caderet mero, & inter convivantium ætus, morientis artus dirigerunt. 2 Reg. 13. *Fecerunt ergo pueri Absalon, adversus Amnon, sicut præceperat eis Absalom.* Natalitium convivium celebravit Pharao, sed antequam illud absolveret, pistorum principem occidit, Genes. 40. ne de convivio surgeret, antequam sepulchrum cogitaret. Epulabantur lobi filij in domo fratris primogeniti, qui sicut potentia, & magnificentia, cæteris fratribus præstabat; ita lautius, & lætius convivium exhibebat, & ecce tibi cadavera mortuorum, ruente domo, & miserabili ruina omnes involvente. Iob. 1. n. 19. inquit D. Chrysostomus hom. 1. in Iobum, *Quæ ipsis vna, eademq; hora, domus, & sepulchrum, & convivium, & tumulus, festum, & fletus facta est.* Suos hostes inter nuptiales apparatus debacchantes invasere Ionatas, & Simon Machabæi, ferulaq; in vulnera, mensas in vinas, epithalamia in epicedia; cantus in planctus transulere. 1. Machab. 9. num. 40. ut nimirum scirent miseri, à domo convivij, quibuscunq; gaudijs resulset, mortis violentiam non arceri. Festivo, quamvis honesto convivio Simon Machabæus, eiusq;

filij, hilariter indulgebant, & ecce tibi Ptolomæus dolosa, & clandestina irruptione, incautos egressus est, & obtruncavit 1. Machab. 16. Ita planè Herodes suum quoq; natalem regio convivio decoravit, sed cum mensam amputato Ioannis capite turpiter incestaret, Marci 6. expertus est miser, natales epulas, in funebres lachrymas desisse. Quod ideo factum autumo, ut sacrilega suavitatis convivij, mortis acerbitate misceretur.

Corollarium V. Si Tigius, & Caius, cum iuramento promiserint sibi aliquid mutuo, cedens in honorem Dei, sed uterq; dependenter ab alterius promissione. v. g. si promiserunt ingressum religionis, cum hac intentione, ut uterq; impleat promissionem tunc si Tigius nolit stare promissioni, Caius non tenetur eandem implere. *Ratio:* quia iuramentum, censetur factum cum hac intentione: *Si Tigius impleverit.* Si verò nō promiserunt dependenter ab alterius promissione, tunc vno non implente, non cessat obligatio in altero: quia tunc promissio non est facta sub conditione, sed absolute: *Insuper*, quando dubitatur, an promissio rei, cedentis in honorem Dei, facta sit dependenter ab alterius promissione, tunc censeri debet facta independententer, & ideo obligat nolente altero eam implere: quia tunc constat iuramentum esse factum, in honorem Dei solumq; dubitatur de illius excusatione. *Similiter*, quando pater iurat, se castigaturum filium, intelligi debet, nisi forsitan inde sequatur maius incommodum: aut nisi veniam impetraverit: aut ob aliā causam, aliud expediens visum fuerit.

Conclusio II. In dubio, quando scilicet dubitatur, an iuramentum à se factum sit, tunc interpretatio iuramenti favorabilis fieri debet, quod nimirum dubitans, an iuraverit, non teneatur ad implendum iuramentum. Ita Sotus lib. 7. quæst. 3. ar. 2. Bonacina tom. 2. disp. 2. quæst. 4. p. 7. n. 18. *Ratio:* quia possessio stat pro

Iuramentū
duorum
mutuum
ab utroq;
impleri de-
bet.

In dubio
tutor est
conditio
possidentis

pro dubitante; in dubio autem melior est conditio possidentis: ergo quando quis dubitat, an iuraverit, censeri debet solutus à iuramento, ne libertatem, quam antea habebat, amittat. Quod si quispiam certus est, se iurasse, solumq; dubitat, an habuerit intentionem iurandi, vel promittendi, aut simulandi, tunc obligatus manet iuramento: quia cum constet de iuramento, aut promissione, possessio stat pro illo, proinde censendum est adfuisse intentionem iurandi. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Debitor promittens sub iuramento solvere debitum intra mensem, tunc si mensis prorogetur a creditore ad certum diem, debitor, intra mensem primum, non tenetur ex vi iuramenti solvere; mense tamen transacto, tenetur. *Ratio primi:* quia exigens iuramentum, & prorogans, censetur iuri suo cedere; & ex altera parte, hoc iuramentum censetur factum cum tacita conditione, nisi terminus à parte prorogetur. *Ratio verò secundi est:* quod nimirum transacto mense teneatur vi iuramenti solvere: quia debitor duo iuravit, primum, se soluturum: secundum, tali mense. Unde licet prorogato termino, cessaverit secunda obligatio; non cessavit tamen prima. Ita Covarruvias de pactis 1. part. num. 9. & communis Doctorum sententia.

Corollarium II. Qui per alium aliquid fecit, non potest iurare se non fecisse. *Ratio:* quia ea, quæ per alios facimus, per nos facere videmur. Unde qui iussus fuit apponere puerum ad ædes Ioannis, & ille dedit alteri puerum ibidem apponendum, non potest iurare se non apposuisse.

Corollarium III. Quando rem iuratam euentus vertit in dispendium, aut probabile periculum mali temporalis notabilis, aut salutis propriæ temporalis, tunc iuramentum, non obligat, quamvis in favorem tertij factum sit. Ita Sayr, lib. 5. cap.

7. num. 1. v. g. si iurasti peregrinari Romam hoc, vel illo tempore, & interea accadat viam ab hostibus occupatam esse, vel si iurasti aliqui depositum apud te gladium restituere, & ille interea factus sit furiosus, non teneris iuramento: aut si iurasti Petro te servitutum in vrbe, vel officina, & interea vrbs, aut officina inficiatur peste. Multo magis non obligat iuramentum, quando eius adimpletio ob causam supervenientem cedit in dispendium salutis spiritualis ipsius iurantis, vel alterius, v. g. si in domo, in qua quis servit, esset periculum fornicationis, vel alterius peccati. *Ratio:* quia iuramentum censetur factum cum hac conditione: nisi aliquid mali mihi, vel alteri contingat.

Corollarium IV. Quando euentus reddit impletionem iuramenti impossibilem, aut ita difficilem, ut si iurans id prævidisset, non iurasset, tale iuramentum non obligat. v. g. si iurasti tali die ieiunare, & eo die superueniat mala affectio corporis, non teneris iuramento. Similiter, si iurasti tali die te visitaturum amicum, & eo die comprehensus in carcere detinearis. Item, si iurasti tali die te certam summam soluturum, sciens te esse soluendo, si postea ad talem paupertatem deveneris, ut solvere nequeas, non eris periturus, nō soluendo.

Corollarium V. Iuramentum semel præstitum, non potest extendi ex solo consensu, & voluntate iurantis, quoad alium casum, nisi iterum præstetur. Ita constat ex cap. penult. de iurjurando. *Ratio:* quia velle iuramentum suum iam factum, extendi ad alia, non est velle iurare, neq; potest, qui iam semel iuravit, ad alia suum iuramentum extendere, nisi denuo iurare intendat. v. g. Clericus iurans servare statuta edita, promittensq; per prius iuramentum se servaturum etiam in posterum edenda, non tenetur ex vi præstiti iuramenti, servare statuta edenda.

si impletio
iuramenti
reddat ut
impossibile
li. non obli-
gat.

edenda ex vi simplicis promissionis subsequenter iuramentum, nisi de-
nuo vellet iurare.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Objicitur contra Corollarium I. con-
clusionis 2. Si debitor iurans sol-
uere debitum intra mensem, tene-
tur ex vi iuramenti soluere, & nisi
soluerit, peccat mortaliter peccato
periurij: ergo etiam iurans per mē-
sem singulis diebus se daturum pau-
peri vnum nummum, aut recitaturū
Salutationem Angelicam, & per
mensem non dederit, nec recitauerit,
peccabit mortaliter. *Respondetur*
negando consequentiam: solum enim
peccabit venialiter. Nam quod iu-
rauit se in die facturum, elapso eo
die, amplius non cadit sub obliga-
tionem: ergo sicut singulis diebus
omittendo, solum peccaret venia-
liter; ita & finito mense: quoniam
etiam mille venialia non efficiunt
vnum mortale.

Instantia
& solutio
eiusdem.
Instabis. Qui per minima furta,
peruenit ad notabilem quantitatem,
peccat mortaliter, & tenetur ad re-
stitutionem: ergo etiam iurans se
singulis diebus daturum pauperi nū-
mum, si id omittat, ubi peruenit
ad materiam sufficientem peccati
mortalis, peccabit mortaliter, & te-
nebitur ad restitutionem. *Respondetur*
negando consequentiam. *Disparitas*
est: quia fur furando etiam minima,
peccat contra iustitiam; secus autē
taliter iurans, nisi is, in cuius fauo-
rem iuramentum factum est, acce-
ptauerit. Vnde ille, qui iurauit, per
mensem dicere singulis diebus vnā
salutationem, omittens id, in fine
mensis non peccat mortaliter: quia
nemini damnum intulit, proinde nō
tenetur omnes simul dicere. Simili-
ter iurans dare nummum pauperi
singulis diebus, si pauper de hoc iu-
ramento nesciuit, nec illud accepta-
uit, omittendo dare, non infert ei
damnum. Ita Sotus lib. 7. quæst. 2.
art. 1. & communior sententia.

QVÆSTIO IX.

*An obligatio iuramenti possit tolli,
seu impediri.*

Suppono I. Obligationem iuramen-
ti dupliciter considerari posse. I. an-
tequam inducatur, deinde, quando
iam est introducta, proinde inquiri-
tur, quibusnam modis obligatio iu-
ramenti impediri possit.

Suppono itaq; II Obligationem
iuramenti, duobus modis impediri
posse, ne inducatur. I. Per legem,
destruendo omnino contractum hu-
manum, super quem cadit: destruc-
to enim fundamento, destruitur id
quod in illo fundatur. Sic Concili-
um Trident: sess. 25. cap. 5. irritat
renuntiationem bonorum etiam cum
iuramento factam, ante duos men-
ses præcedentes professionem. II.
prohibendo executionem, ita vt sine
peccato non possit adimpleri: cum
enim iuramentū non obliget ad pec-
catum, nec sit vinculum iniquitatis,
manifestè sequitur, illius obligatio-
nem impediri, quando eius executio
prohibetur, cum obligatio iuramenti
possit impediri lege ciuili, ne induca-
tur. Quia licet Princeps secularis
non possit immediatè, & directè irri-
tare vinculum iuramenti, vtpotè spi-
rituale; potest tamen indirectè, & re-
motè, destruendo contractum ante-
quam celebretur, aut executionem
contractus sub culpa prohibendo.

Suppono III. Obligationem iu-
ramenti iam contractam, quinq; mo-
dis tolli, nimirum cessatione, relaxa-
tione, seu condonatione, irritatione,
dispensatione, & commutatione.
Cessatio iuramenti est, quando cessat
causa principalis, ob quam iuramen-
tum factum est, v. g. iurasti te non
ingressurum talem domum, vel non
transiturum per talem viam, quia in
tali domo, aut via, est mulier, quæ ti-
bi est occasio peccandi, tunc si illa
mortua est, aut aliò recessit, cessat
iuramentum. Similiter, si materia
sit mutata, v. g. si res iurata fiat postea
impossibilis iuranti, aut illicita veran-
te su-

Obligatio
iuramenti
duobus mo-
dis impedi-
ri potest.

Relaxatio
iuramenti
quid sit.

Irritatio iu-
ramenti à
quo fieri
potest.

Cessatio iu-
ramenti
quid sit

te superiore. Similiter, si iurasti ser-
uare statuta Religionis, aut Collegij,
si postea à potente reuocentur, cessat
iuramentum. Ita Caietanus 22. q.
89. ar. 9.

Relaxatio iuramenti propriè sum-
pta, est condonatio obligationis, fa-
cta ab eo homine, in cuius fauorem
iuratum est. v. g. iurasti Petro te da-
turum 100. aureos, tunc si ille remit-
tat, & condonet hanc obligationem,
propriè relaxatur iuramentum. Dixi
propriè, quia impropriè omnis modus,
quo tollitur iuramentum, dici solet
absolutio iuramenti. Quod si Deus
remittat obligationem iuramenti, in
suum honorem facti, tunc talis remis-
sio, non dicitur propriè relaxatio, sed
dispensatio.

Irritatio iuramenti, est impedi-
tio, ne iuramentum robur accipiat,
seu est non approbatio iuramenti,
quod eget superioris approbatione.
Vnde omnis ille, qui habet potesta-
tem in rem promissam, potest irrita-
re iuramentum: quia ad hoc solum
requiritur potestas dominatiua. Hinc
omnes superiores possunt irritare iu-
ramenta facta de re sibi subiecta. Si-
militer pater iuramenta filiorum. Si-
militer, Papa potest irritare iuramen-
ta Clericorum in rebus Ecclesiasticis,
puta in ijs, in quibus Papæ subiecti
sunt, & ad Ecclesiam pertinent, vt
sunt iuramenta à Canonicis Capitu-
lorum facta, de seruandis statutis, ac
consuetudinibus. Et ea, quæ fiunt
in Vniuersitatibus à Baccalaureis, de
nō suscipiendo alibi gradu. Ita Sayr.
in Clau Regia lib. 5. cap. 8. n. 5.

Ad irritandum itaq; iuramentum,
non requiritur iurisdictio Ecclesiasti-
ca, neq; consensus eius, qui iurauit:
nam eo renuente potest superior irri-
tare. Imò, neq; etiam requiritur
causa, sed sola potestas dominatiua.
Si verò superior semel iuramenta con-
firmauerit, iam non poterit ea sine
causa licita irritare, nihilominus iu-
rans in tali casu liber manebit. Neq;
iuramenta sic irritata, per confirma-
tionem iurantis postea factam, vel il-

lius mortem reuiuiscunt: quoniam
obligatio semel extincta, amplius nō
reuiuiscit. Ita Sayr. lib. 5. cap. 6.

Insuper, *dispensatio iuramenti*, est
eius obligationis ex iusta causa abla-
tio: vel est alicuius à vinculo, quo
per iuramentum se obligauit, libera-
tio, v. g. quando iurans seruare casti-
tatem, à tali iuramento per Ecclesia-
sticam potestatem liberatur.

Tandem, *commutatio iuramenti*,
est translatio obligationis iuramenti
ex vna materia in aliam, vt v. g. quan-
do iuramentum seruandæ castitatis,
commutatur in ieiunia, orationes,
elemosynas, aut similia. Porro *dis-
pensatio* differt à *commutatione*: quia il-
la tollit omnino obligationem iura-
menti; hæc autem solum ex parte,
commutando eam in aliam materi-
am. Vnde *absolutio*, *dispensatio*, *relaxa-
tio*, &c. non extenduntur ad for-
mam iuramenti, quæ consistit in ve-
ritate rei iuratæ: quia veritas omnino
indispensabilis est, neq; potest dispen-
sari, vt aliquis iuret falsum pro vero,
quia hoc est contra ius diuinum, &
formæ iuramenti repugnat. Proinde
solum extenduntur ad materiam iura-
menti, vt scilicet id, quod sub iura-
mento cadebat, non sit amplius ma-
teria illius.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Obligatio iuramenti,
quod cedit in honorem Dei, potest
tollī per Summum Pontificem: seu
quod idem est, Summus Pontifex de
plenitudine suæ potestatis, potest di-
spensare in omni iuramento, quod
habet modum voti, ex rationabili
causa. Ita S. Thomas 2. 2. q. 89. ar. 9.
Probat: quia Papa est immediatus
Christi Vicarius in terris. Hæc autem
facultas dispensandi, & absoluendi à
vinculo iuramenti, quoad materiam
rei iuratæ, relicta fuit S. Petro à Chri-
sto, in collatione clauium soluendi,
& ligandi, atq; interpretandi ius diui-
num, mediante clauē scientiæ. Et in

Dispensa-
tio, & com-
mutatio iu-
ramenti
quid sit

Papa potest
dispensare
in iuramen-
to habente
modum
voti.

Sancto Petro, collocata est omnibus eius successoribus. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Nihilominus Summus Pontifex regulariter loquendo, non potest dispensare in iuramento, in fauorem tertij facti, & ab illo acceptato. *Ratio*: quia Papa non est absolutus Dominus bonorum temporalium, quæ alicui debentur, proinde non potest aliquem cum damno alterius a iuramento absolueret, & sine causa ius alterius tollere. Dixi, regulariter loquendo, quia interdum Papa potest etiam in tali iuramento dispensare. I. Si iuramentum metu, aut fraude extortum sit. II. Si adsit iniustitia, ut si iurasti latroni dare 100, aureos metu mortis, aut soluere usuras usurario. III. in poenam iustam, & hoc modo Pontifex relaxat iuramenta, vi & fraude facta, in poenam extorquentis iuramentum. IV. quando id boni commune postulat, ut si iurasti alicui, re illum neq; sponte neq; coacte accusaturum: nisi enim talia iuramenta dispensari possent, tunc crimina detegi, & puniri, iudicia exerceri, innocentia defendi, & iniquitas opprimi non posset.

Corollarium II. Illi, qui habent suorum subditorum dominium, possunt eorum iuramenta promissoria irritare, supposito, quod habeant potestatem, & dominium in rem, mediante iuramento promissam. Sic pater annihilare iuramenta filiorum potest, maritus uxoris, Dominus seruorum, si sint mancipia, Prælatus subditorum, in his, quibus illi subditi sunt. *Ratio*: quia isti omnes sine licentia suorum superiorum, non possunt valide iuramenta facere. Ita S. Thomas 2. 2. q. 89. ar. 9. ad 3.

Corollarium III. Causa potissima, ob quam Prælatus suos subditos possunt absolvere a iuramentis promissorijs est, si iuramentum per vim, & metum fuit extortum, ne postea præbeatur occasio peruersis hominibus, vim inferendi pusillis ad iurandum contra voluntatem eorum. Vnde, qui fecit iuramentum ad soluen-

das usuras usurario, tenetur post iuramentum illas soluere; facta autem solutione, potest petere absolutionem a Prælato, & obtenta absolutione facti iuramenti, potest illas licite repetere in iudicio, per sententiam competentis iudicis, etiam si alioqui iurasset, se eas non repetiturum. *Ratio*: quia eiusmodi iuramenta existimantur fatua, & fictitia, ut colligitur ex cap. debitores, de iureiurando. Ita Couar. lib. I. variat, resol.

Corollarium IV. Episcopi possunt etiam dispensare in iuramentis, si non sint restricta a iure, vel a Summo Pontifice. Vnde non possunt absolvere a iuramentis factis ingrediendi religionem, aut de seruanda perpetua castitate, aut visitandi terram sanctam, limina Apostolorum Petri, & Pauli, S. Iacobi, Domum Laurentianam: quia talia iuramenta, soli Summo Pontifici reservata sunt. Supposito, quod talia vota sint simplicia, & absoluta: si enim sint conditionalia, aut poenalia, non sunt reservata Summo Pontifici, ut constabit inferius de voto. Ita Caietanus 2. 2. q. 89. ar. 9. non procul a principio. Sotus lib. 4. de iustitia, q. 1. ar. 9. in fine corp. Diana 4. p. tract. 4. resol. 69. Porro, ut ingeniose aduertit Soto lib. 8. de iustitia, q. 1. ar. 9. ad 3. non solum quinque enumerata iuramenta, reservata sunt Summo Pontifici, sed etiam alia, nimirum illa, quibus confirmantur statuta Collegiorum, Vniuersitatum, & bonorum Ecclesiasticorum, ne facile hæc bona dilapidentur. Quod intelligendum est, quando eiusmodi statuta sunt Pontificis, vel eius autoritate confirmata. Potest nihilominus Vniuersitas statutum a se editum, & iuratum renocare, licet a Pontifice confirmatum sit, præsertim si illud statutum principaliter cõcernat fauorem statuentium: quia talis confirmatio, vim privilegij habet, cui statuentes, in quorum fauorem cedit, possunt renuntiare. Secus tamen censendum, si illud statutum cõcernat fauorem aliorum, & bonum publicum.

Episcopus non ab omnibus iuramentis absolueret potest.

Iuramenta promissoria a quibus irritari possunt.

blicum. Ita Couar. quæst. de pactis, 2. p. §. 2. n. 6.

Iuramentum defendit. Concessio. nis immaculata. solus papa relaxare potest.

Item solus Summus Pontifex potest relaxare iuramenta, quibus insignes personæ se obstringunt, ut Imperatores, Reges, Duces, Marchiones, Comites, & alij, supremam in temporalibus iurisdictionem habentes, Episcopi, Superiores Ecclesiarum, alijque Romano Pontifici immediate subiecti præstantes iuramenta, quæ in rebus arduis, & maxime dubijs interponuntur, ut est iuramentum, quo Vniuersitates, ciuitates, & populi iurant, se defensuros immaculatam Beatæ Virginis Mariæ cõceptionem. Ita Abbas c. quanto, num. 8. de iureiurando. Quamuis autem iuramenta, quæ super beneficijs sunt, pertineant plenarie ad Pontificem; si tamen aliquis clericus iurauerit, non acceptare præbendam, tunc poterit Episcopus cum illo dispensare, si expedire iudicauerit; imò etiam poterit eum cogere, ut præbendam accipiat; quemadmodum Gregorius cõegit Florentinum Archidiaconum, ut habetur c. Florentinum, dist. 85.

Corollarium V. Etiam ipsemet iurans, potest suum iuramentum in Dei honorem factum, propria autoritate commutare, si res, in quam commutatur, sit euidenter melior, v. g. in Religionem. *Ratio*: quia id est Deo gratius, & magis acceptum. Similiter, si iuramentum commutetur in rem euidenter æque bonam; non tamen in rem minus bonam; aut de qua dubitatur, an sit euidenter æqualis. Ita Sayr. lib. 5. cap. 6. n. 15. Dixi verò, iuramentum in Dei honorem factum: quia iuramentum homini factum, non potest propria autoritate in melius, etiam in Religionem commutari, sine illius hominis consensu: nam non semper homini gratius est, quod melius est. Supposito, quod tale iuramentum, sit ab homine acceptatum, si quidem ante acceptationem nullum ius acquisiuit.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijcitur I. Contra conclusionem. Iuramentum est de iure naturali, & diuino: ergo neq; Summus Pontifex potest in illo dispensare. Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia: quia enim materia iuramenti variatur, eo, quod facta sit, aut simpliciter mala, vel noxia iuranti; aut inutilis, vel quia maius bonum impedit, ideo Potest Summus Pontifex dispensare, tanquam Christi Vicarius, potestate sibi a Deo tradita. Ita S. Thomas 2. 2. q. 88. ar. 10. ad 3. & communis usus Ecclesiæ.

Obijcitur II. contra corollarium IV. Nullum iuramentum est in iure Summo Pontifici reservatum: ergo Episcopus potest in omni iuramento dispensare, ut docet Ledesma in Summa, tom. 2. tract. 11. de iuramento, cap. 4. dub. 2. post quintam conclusionem. Respondetur negando consequentiam: licet enim in iure non reperiantur vlla iuramenta, Summo Pontifici reservata; usu tamen, & consuetudine introductum est, ut in aliquibus solus Papa dispensare, aut ea commutare queat; quemadmodum & in votis.

Obiectio I. & solutio eiusdem.

Obiectio II. & solutio eiusdem.

QVÆSTIO X.

De Blasphemia contra Deum, & Sanctos

Suppono I. Blasphemiam a Theologis accipi pro contumelijs, quæ proferuntur contra Deum, vel contra Sanctos, in quibus diuina bonitas resplendet; vel contra alias creaturas, tanquam ab ipso Deo creatas: nam tunc eiusmodi maledictio redudat in Deum tanquam creatorem illarum creaturarum. Et sic blasphemia nihil aliud est, nisi conuitium, seu verbum contumeliosum, quod iacitur in Deum, aut in sanctos. Hinc blasphemia alia est cordis, alia oris. Cordis, illa est, quæ solo corde concipitur; oris verò est, quæ ore profertur.

Blasphemia alia est cordis, alia oris.

Suppo-

Blasphemiam aliam hæreticalem, aut simplicem.

Suppono II. Blasphemiam esse duplicem, videlicet hæreticalem, & simplicem. *Hæreticalis est*, quæ hæresim, aut falsitatem contra fidem Catholicam continet, siue formaliter, siue virtualiter, dicendo v. g. *Abnego Deum, non credo in Deum, Deus non est Deus, non admitto fidem, Sacramenta, mysteria fidei, Christus non est Deus*, quæ sunt blasphemie hæreticales formaliter. Aut dicendo, *Deum esse iniustum, crudelem, improvidum, ignarum, &c.* quæ omnia sunt contra fidem Catholicam. Et in his casibus, si blasphemus id, quod corde, aut ore profert, credit, non solum est blasphemus, sed etiam hæreticus, eo, quod errorem circa fidem habeat, ac proinde ut hæreticus iudicandus est, & puniendus: quod si non habeat errorem, tunc solum erit blasphemus, sed non hæreticus.

Blasphemiam simplicem, seu non hæreticalem, illa est, quæ licet sit contra Dei cultum, & honorem; tamen neque formaliter, neque virtualiter continet aliquid contra fidem Catholicam, & tales sunt omnes blasphemie, quæ proferuntur per modum optandi, imperandi, aut imprecandi. Dicendo v. g. *Maledictus sit Deus, pereat, occidatur, veniat illi hoc, vel illud malum*. Aut si quis nominet Christi membra pudenda. Ita Eymericus in *Directorio Inquisitor*. 2. p. q. 41. & Penna ibidem comm. 66. Vnde si quis asserat, *renego hunc, vel illum sanctum*, v. g. Franciscum, aut Dominicum, non committeret blasphemiam hæreticalem, quia nihil diceret, quod esset fidei contrarium directe; committeret tamen blasphemiam simplicem, quia proferret verbum contumeliosum in sanctum.

Peccatum blasphemie duobus modis committitur,

Suppono III. Peccatum blasphemie duobus modis committi. I. tribuendo aliquid Deo per contumeliam, quod non habet, eiusque Divinitati repugnat, ut appellando Deum iniustum, crudelem, &c. II. auferendo aliquid, quod habet, v. g. *Deum non posse facere, quod potest facere, non habere rerum providentiam, &c.* Hinc

blasphemiam committit detestans diuinam, aut maledicens Deum, illique mala aliqua imprecans: quia tribuit aliquid Deo, quod non habet. Similiter, qui iurat per vitam, aut caput Dei, vel Sanctorum: quia sensus est, Deus, vel Sanctus, amittant vitam, si res non ita est. Similiter blasphemiam committit exprobandus ea, quæ Deus habet; aut tribuens Deo, quæ habet, sed irreuerenter, ut si iuret per corpus, aut sanguinem Dei, ex indignatione, vel ira contra Deum, quæ tribuitur aliquid Deo per contumeliam. Secus censendum, si id fiat seclusa ira, & indignatione: quia corpus, & sanguis verificantur de Christo post assumptam humanitatem.

Item committitur blasphemiam, maledicendo creaturis, ut creaturæ Dei sunt; aut blasphemando res sacras: quia per huiusmodi maledictionem, tribuitur aliquid Deo per contumeliam, quod non habet; aut auferitur aliquid, quod habet, cum huiusmodi blasphemiam redundet in Deum auctorem creaturarum. Similiter, dum ea, quæ sunt Dei propria, tribuuntur creaturis, v. g. tribuendo falsis Dijs infallibilem veritatem. Similiter dicendo, *hoc facturum sum, siue Deus velit, siue nolit*, seu, *ad despectum Dei*. Item turpibus verbis laudando Deum: quia hoc potius irreuerentiam, & contemptum continet; quam laudem; utendo autem verbis Scripturæ Sacræ ad prophanos libellos, & ad res ludicras, non committitur blasphemiam, sed sacrilegium.

Vei verbis scripturæ sacre ad res ludicras, est sacrilegium.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Conclusio. Blasphemiam definitur sic: Est verbum maledictionis; coniuratio, seu contumelia contra Deum, eiusque Sanctos, & creaturas. Ita S. Thomas 2. 2. *quest.* 23. *art.* 1. & communis Theologorum sententia. Dicitur in primis, *blasphemiam esse verbum*; quia sicut verbum est duplex, scilicet mentale, & vocale; ita quoque blasphemiam potest esse duplex, una mentalis,

blasphemiam quid sit.

alis, seu cordis; altera vocalis, seu oris, ut iam supra in huius. Dicitur præterea, *maledictionis, coniuratio, & contumelia*: quia blasphemiam contra Deum duobus modis fieri potest, ut supra in supposito 3. Primo, dicendo aliquid de Deo, quod illi non convenit; vel negando, quod illi convenit, aut tribuendo creaturæ, quod est Dei proprium, & hi tres modi pertinent ad maledictionem. Secundo, per verba execrationis, ignominie, & contumelie, diuinis honor laeditur, & talis blasphemiam vocatur *coniuratio, & contumelia*. Vnde verba blasphemiam ita Deus ægrè fert, ut ea a suis fidelibus audiri nolit, ne in extremam ruinam deveniant.

Diabolus per se peccat, tem duo mala in mundum introduce re voluit.

Considerate blasphemias maledicti serpentis, quas contra Deum euomit, Genes. 3. *Dixit autem serpens ad mulierem: Nequaquam morietur Moriemini*. Super quæ verba Rupertus ita scribit: *Mendax ipse, mendacem facere vult Deum, cum dicit: nequaquam morietur Moriemini*. Item verè invidus, præcepti Dei causam, esse invidiam audet asserere. Res stupenda, multa à principio mundi fuerant animalia condita à Deo; & tantum solus serpens inuentus est, cuius lingua hostis videretur adversus Deum: Cuius rei duplicem causam inuenio, unam ut per serpentem, gulosisatem in mundum introduceret: solus enim serpens super ventrem graditur, & reptat ad ea, quæ ventris sunt; ideoque facile linguam suam dedit Satanae, quæ adversus veritatem, & Deum sese erigeret. Ita resolvit D. Basilus Seleuciensis orat. 2. *Serpens inquit, hominis erat subiectus arbitrio: sic enim factum, ut linguam diabolo commodaret, ad inveniendam confusionem*. Vbi notat, inter hominis subditos fuisse serpentem, qui solus super ventrem graditur, qui bruti sentium, terrenorumque hominum præterebat exemplar, propter quod diabolo commodaret linguam, ad rebellionem contra Deum molendam. Ut hinc agnoscamus, non sic adversus Deum præstare esse leoninam feritatem, ut bruti sentium,

F f

curam ventris; hæc ubi adest, & dissidia, & contentiones adversus Deum concitat. Prohi miseri homines, qui ventri servitis, qui brutiscentibus cupiditatibus indulgetis, qui toti inhiatis terrenis, quam facile ingluvi ei dediti, contra Deum insurgitis. Quod illustrare volens D. Paulus I. ad Corinth. 10 adducit locum illum ex Exodo cap. 32. *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere*. Caietanus in Exodum legit: *Surrexerunt ad illudendum*. Clemens verò Alexandrinus vertit: *Saturati surrexerunt ludere*, notans per istud verbum *saturati*, ex Græco idem significari, quod *sæno repleti*, ut non miremur, populum illum Iudeorum adversus Deum insurrexisse, qui ita bestialiter ventri indulgebat; ut nihil supra bestias in cibo meditaretur. Audite citatum Clementem libro I. *Pædagogi*, cap. 11. sic fantem: *Saturati ergo surrexerunt ludere*. *Saturati autem Græcè est, quasi dicas, sæno repleti, nempe qui à ratione alienam alimenti plenitudinem, hoc est, sæni repletionem, non autem cibum dixerit. Quonia autem absque ratione saturati, absque ratione ludebat*. Ita planè homines ventri dediti, nihil rationale, nihil menti humanæ consonum, in appetendis, & sumendis cibis cogitant, sed quod bestiarum est, id tantum sumunt, & de irrationali, atque bruto appetitu, adversus Deum, & rationem bella moluntur.

Altera causa est, ut diabolus per callidum serpentem idololatriam in mundum introduceret. Colligo id ex verbis serpentis: *In quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dii*. Ecce tibi Deorum mentionem faciens, introducit iam veteris anguis idololatriam; & mundum idolis implere nititur. Inquire sermo, cur hostis ille antiquus tubuerit hominem, illumque ad idolorum cultum impulsurus, non suo, sed serpentis ore, maluit illa verba proferre? sanè, quia volebat callide hominem in idolorum cultum impellere, simulque ostendere, qualia futura essent idola ab homine culta:

Qui ventri seu unt, Deo rebelles sunt.

Diabolus per serpentem idololatriam suavit.

culta: à serpente enim, quæ idola effingi possent, nisi serpentina, & reptantia humi, aptiora conculcationi; quam cultui. Ingeniosè id edisserit Iulius Firmicus de errore prophane relig. cap. 27. Hoc inquit, erat, quod Eua, cum eam perderes, magnopere pollicebaris, cum ei diceres: Eritis quasi dñj. Tunc parabas, Draco tibi, ac tuis templa, & delubra faciebas, & veneratioris illuviem consecrabas. Et postea cap. 20. clariùs id explicat, his verbis: Deus iste vester non bisiformis est, sed multiformis. In multas enim species veneratoris forma mutatur. Ipse est basiliscus, & scorpio, qui fidelium securis vestigijs premitur. Ipse malitiosus anguis, cuius caput querit decepta mortalitas. Ipse tortuosus draco, qui hama ducitur, qui captiuus inducitur. Ipse Deus vester Lernei anguis criminibus adornatur, videns ut percussio Domino, morientium anguim, turba succedat. Videte, qualia mundo idola parturiunt serpens ille antiquus, sub quibus se adorandum obtulit formis, nimirum sub reptilium illorum, quæ data erant seruis Dei ad conculcationem, & irrisiōnem. Videte, quibus verbis adduxit homines ad tantam impietatem, nimirum verbis conuitij, & calumniæ in Deum: Eritis sicut dñj. Quibus auditis quoniam Eua non fuit mota, sed inter illas voces, gratis oculis cœpit inspicere escam, de cuius gustu corruit in interitum, sibiq; & toti mundo ingentem promeruit pœnam. Et quidem merito, quæ sine ingenti dolore, magnas illas audiuit blasphemias, in tantum pœnarum baratrum deuenit.

Rex Ezechias blasphemias in Deum ferre non potuit.

Non sic processit piissimus Rex Ezechias, dum audiret blasphemias à Rabsace Babyloniorum Duce iactatas in Deum cæli. De quibus Isaiæ 37. dicitur: Et factum est, cum audisset Rex Ezechias, scindit vestimenta sua, & obvolutus est sacco, & intrauit in domum Domini. Considerate, graui obsidione pressus, erat bonus Rex, & hostili cinctus exercitu, ac pro hostibus depellendis nimium sollicitus, muros ipse obibat, arma, gladios,

missiles ignes parans; vt autem audiuit blasphemias iactatas in Deum, oblitus defensionis, & armorum, ad sacrum properauit, ad cinerem aduolauit, & regia militum ornamenta deserens, totus ingemiscens, lachrymis persusus, ac ciulans, in domo Dei prostratus orauit. Et cur bone Rex non potius pugnas? cur non potius ignibus, & ferro instas? sed te totum dolori, gemitibus, ac pœnitentiæ consecras, quando magis videntur necessarii tumultus bellici? Ne miremini: Magis timuit bonus Rex & sibi, & vniuerso regno, si blasphemias Rabsacis sine dolore, & auersione aurium audirentur; quam potentiam hostilem formidaret. Ait D. Cyrillus lib. de fide ad Theodos: Conuitia in Deum detorta, agerrimè ferens Rex, eaq; si dissimularetur, capiendæ ciuitatis causam esse posse, piè, prudenterq; considerans, & se nihilominus de illo blasphemiarum vocu crimine exoluere percipiens; dereptè conscissa veste in domum Dei ascendit, precibusq; quibus potuit ira diuina esse opposuit. Ecce hostis blasphemabat, & pius Rex audiens id timebat, ne per illas blasphemias vrbs perderetur, & ne ipse crimen incurreret, pro quo relictis armis, hoc curabat, vt anxie doleret, & precibus ac lachrymis sese diuinæ iræ opponeret: ratus blasphemias damnosas esse & blasphematori, & illis, qui eas audiunt sine dolore ingenti. Licet enim in hoste suo videret blasphemias esse; tamen ipse dolebat, nec sine gemitu, & lachrymis illas excipiebat, piè, prudenterq; considerans, blasphemias etiam ab hostibus iactatas in Deum, sibi posse maximè nocere, & vniuerso regno, nisi cum dolore, & gemitu, ac lachrymis exciperentur.

Discite hinc Catholici mei, quanto dolore debetis audire aliorum voces blasphemias, nisi forsitan velitis, magnam ex illis trahere noxam, ac pœnam. Vnde pulchrè Tertullianus lib. de spectaculis, non solum censet ad supplicium deputari blasphematores;

Blasphemias in Deum audiri non debent.

matore; verum & audientes sine dolore blasphemias, ita loquens: Dubitas enim illo momento, quo in diaboli Ecclesia fueris, omnes Angelos prospicere de celo, & singulos denotare, quis blasphemiam dixerit, quis audierit, quis linguam, quis aures diabolo aduersus Deum administrauerit. Equidem in spectaculis frequenter mille blasphemias iactantur in Deum; à quibus tamen fideles astantes minimè aures auertunt; quinimo inter gaudia spectaculorum, blasphemias libenter audiunt, ignari, quod omnes ab Angelis vltoribus notentur ad pœnam, & ille, qui loquitur, & qui sine dolore, ac suspirio audit in Deum iactari blasphemias. Et ruina ergo, & supplicium manet illum, qui blasphemias audit indolenter: quemadmodum etiam præmium accipit, qui dum aliter fieri non potest, cum ingenti dolore, & gemitu blasphematores excipit. Sic quia ad hostium Assyriorum blasphemias, vehementer doluit Ezechias Rex, & sacco vestitus humi procubuit, idcirco eo tempore Angelus Domini hostiles exercitus omnes interfecit. Quid vero tunc Ezechias? Ait facit textus, 4. Reg. 19. Cumq; diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum. Quod ponderans D. Cyrillus Alexandrinus citatus dicit: Et surrexit, & ecce vidit omnia cadavera mortuorum. Hi pietatis sunt fructus; hæc eorum, qui blasphemias in Deum voces non ferunt, merces. Stat ergo regnum firmiter, stat inconcussa domus, stat inuulnerabilis homo inter deiectos hostes, quando dolenter audit blasphemias in Deum iactatas; at verò faciliè ruit, & cadit, quisquis sine vilo doloris sensu, inter voces blasphemantes versatur. Ex hac conclusione deducuntur collaria.

Blasphemia formaliter sumpta, id est, quæ voluntarie, serio, & deliberate fit, est peccatum mortale ex genere suo.

Corollarium I. Blasphemia formaliter sumpta, id est, quæ voluntarie, serio, & deliberate fit, est peccatum mortale ex genere suo. Ita S. Thomas 2. 2. quæst. 13. art. 2. & communis Theologorum sententia, Ratio: quia blasphemiam grauem in-

fert Deo iniuriam. Neq; potest dari in tali blasphemia paruitas materiæ, quæ excuset à mortali, proinde ex leuitate materiæ, nunquam potest esse peccatum veniale: quia maledictio in Deum, semper in se grauis est. Et ratio est: quia magis repugnat secundo Decalogi præcepto blasphemiam; quam assertorium iuramentum formaliter sumptum. Sed nulum periurium potest esse veniale, peccatum ex paruitate materiæ: ergo multo magis blasphemiam. Ita Soto de Iustitia lib. 8. qu. 2. art. 3. Et ideo homini maximè fugienda, est etiam minima blasphemiam, ne hominem ad maxima quæq; flagitia contra Deum perpetranda disponat, iuxta illud Ecclesiastici 23. n. 19. Assiduitate infatuatus. Quibus verbis bellicosissimè expressit, assuetudinem infatuare mentes, scilicet vt ea perpetrarent, quæ ipsimet homines, nisi assiduitate infatuati essent, maximè horrerent, à minimis videlicet ad maxima quæq; transitum facientes, quod his illa leuissimè congruerent.

Quam sit autem id verissimum, res exemplis clara fiat. Quid in honesta matrona leuius; quam naturalem oris colorem, fucato nitore adulterare? Quid verò grauius, quam totum corpus prostituere, & adulterari? & tamen vel ex sola nominis communione, ab illo, ad hoc itur. Audite D. Ambrosium lib. 1. de Virginibus, vbi dicit. Hinc illa incentiua vitiūrum nascuntur, vt quasitis coloribus ora depingant, dum viris displicere formidant, vt de adulterio vultu, meditentur adulterium castitatis. Quid deinde minutius, quam minutula, surripere? Quid flagitiosius, magisque horrendum, quam pecunijs Christum diuendere? & tamen tam leuiter initiatus, in hoc barathrum ludas se proiecit, vt obseruat D. Chrysostomus homil. 83. in Matth. sic fatus: Sic in Iuda maximum proditionis malum exortum est. Nisi enim putasset, parum esse, pecuniam inopum surripere, in tantam proteruiam non deuenisset. Ita super, quid leuius? imò vero, quid

Ex parvis peccatis facile ad maiora deuenitur.

innocentius; quam falsis dijs maledicere? & tamen ne ex assuetudine maledicendi illis, ad maledicendum etiam vero Deo transitus fieret, ipse peculiari lege cauit, ne falsis dijs malediceretur. Exodi 22. *Dijs non detrahes.* Super quæ verba S. Cyrillus Alexandr. lib. 19. in Ioann. cap. 19. dicit: Nam si quis Deo falso maledicat, gradum fecisse videtur, unde ad Deum blasphemandum facilius ascendat, ideo alibi dicitur: *Deos non maledices.* Ponderatè, quomodo assiduitas infatuat, & a minimis vitijs ad maxima quæq; deueniatur. Quod patchrè elucidat Faustus Rhegiensis in citatum locum ita scribens: *Verbi gratia superbia acquiescere capiti, regulam violauit, seniore laici, iuniorem destruxi: si non statim me poenituit, grauius me fuisse praudentem, iam de die in diem libentissime me rapiet ipsa violentia consuetudinis, & impetus passionis, ut iam nec delinquere me intelligam, nec peccare me sentiam: obscurat enim atq; obruit intellectum delicti assiduitas delinquendi.*

Corollarium II. Potest nihilominus blasphemia ex indeliberatione, & subreptione mentis, esse peccatum veniale, quando v. g. homo ex motu iræ, & subitanea cholera, & ex impatientia prorumpit in blasphemias, non aduertens, neq; considerans illud, quod dicit, quod si aduerteret, certò non auderet proferre. Imò si ista mentis perturbatio ita sit vehemens, ut omnem prorsus deliberationem rationis impediatur, tunc in tali casu blasphemia nullum erit peccatum. Ratio: quia fiet præter voluntatis actum. Ita S. Thomas citatus, Caietanus verbo *blasphemiam* in fine, Sayr. lib. 6. cap. 3. Nihilominus etiam blasphemia ex indeliberatione, licet sit peccatum veniale, maximè homini vitanda est, potissimum ex hoc fundamento: quia qui peccata venialia non vitat, blasphemiam damnatur, imò, qui ex proposito peccata venialia paruipendit, contra Spiritum Sanctum blasphemare censendus est.

Veritatem hanc ex Scriptura Sacra Actor. 9. conijcite. Pergebat Damasceum Saulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, Pontificis Iudæorum diplomatis armatus. Dumq; iter faceret, contigit, ut appropinquaret Damasco, & ecce subito circumfulsit eum lux de cælo: *Et cadens in terram, audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris.* Unde manifestè constat, claritatem illam verè circumfusam fuisse, non insulam. Audiebat quidè Paulus vocem Domini, sed faciem Domini non videbat, quia erudiebatur ad fidem, quæ ut ipse postea docuit, ex auditu est. *Quis es* inquit: *ignotum enim persequeretur, & ideo misericordiam consecutus est, quia ignorans in incredulitate hoc fecit.* Dilecte Catholici mei ex hoc, iustum iudicem Deum, non modò, quid fiat, sed & quomodo fiat, considerare: & caute deinceps, ne quis parua reputet, quamuis parua scienter delinquere, conuincatur. Imò erecta aure auscultate, quid erudito, ac prorsus melleo ore addit D. Bernard serm. 1. in conuers. D. Pauli: *Nemo inquit, dicat in corde suo, leuia sunt ista, non curo corrigere: non est magnum, si in his maneam venialibus, minimisq; peccatis: hæc est enim blasphemia in Spiritum Sanctum, blasphemia irremissibilis.* Paulus quidem blasphemus fuit, sed non in Spiritum Sanctum, quia ignorans fecit in incredulitate. *Non in Spiritum Sanctum blasphemans, ideo consecutus est misericordiam.*

Mirum profectò est, & diligenti examine dignum, quod magnus iste Doctor Ecclesiæ, ac perfectionis Magister dicit: Nimirum, qui dicit in corde suo: *Non est magnum, si in his maneam venialibus, minimisq; peccatis: leuia sunt ista, non curo corrigere;* ideo blasphemia damnetur. Nam blasphemia, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 13. ar. 1. est, *contumeliam, vel aliquod conuiuium inferre in iniuriam creatoris.* Quomodo ergo, qui in re virtutis oscitan-

S. Paulus non fuit blasphemus in Spiritum Sanctum

Negligens peccata venialia corrigere unde blasphemus

Blasphemia ex indeliberatione potest esse peccatum veniale

oscitante ignauus, serio statuit in corde suo, nolle se curare venialia, minimaq; peccata; contumeliosus est in creatorem, aut quomodo conuiuium inferre contra Spiritum Sanctum? Quomodo, non qui repetitio sæpius lapsu, ex infirmitate grauius delinquit; sed qui ex leuibus delictis surgere negligit, blasphemiam damnatur? Quamnam est hæc abstrusa in creatorem contumelia, & conuiuium contra Spiritum Sanctum? Ergone, qui in corde suo dicit: volo manere in venialibus delictis, blasphemam in Spiritum Sanctum. An, quia eius dona aduertenter reiecit, & contemptum tractat? An, quia ex animi proposito, diuiniorem eius gratiam paruipendit, contumeliosè conculcat, & obstinatè refutat? An, quia Patris, & Filij infinitum amorè, beneuolentia in homines sine mensura exundantem, velut effusa largitate beneficium, quodammodo sistit, & quasi beneficiorum avarum denotat? An, quia non ex imbecillitate, aut ignorantia, sed ex consilij delib. ratione paruipendit, eius Deitatem iteratis perpetim noxis impudenter offendere? Bonæ equidem sunt omnes istæ rationes. Verum, illa mihi præ omnibus arridet: quia qui minima etiam peccata venialia, non statim conatur extirpare, facile per hoc ad magna mortalia disponitur. Nam peccatum veniale, est dispositio ad mortale, ut docet Angelicus Doctor 1. 2. quæst. 88. art. 3. ubi istius rei hanc rationem assignat, inquit: *Qui enim peccat venialiter ex genere, præmittit aliquem ordinem, & ex hoc, quod consuevit voluntatem suam in minoribus debito ordini non subiacere, disponitur ad hoc, quod etiam voluntatem suam non subiacet ordini ultimi finis, eligendo id, quod est peccatum mortale ex genere.* Super quem locum Caietanus scribens addit: *Quia quasi auersio disponit auersionem, quæ tollit subiectionem voluntatis ad Deum.* Et postea ad finem articuli monet: *Et hinc habemus, quantum a venialium consuetudine cauendum sit, cum tot modis,*

& illis periculis disponant ad mortale, propter quod frequentibus contritionibus, non superficialiter singula, secundum suas species distinguenda uni, ne habituatis nobis in illis, occurrentes tentationes animos dispositos propinq; ad mortale inueniant. Unde nemo debet præsumere, se in via virtutis ambulare, si in euellendis venialibus negligens est.

Hæc forsitan respiciens D. Paulus 1. ad Corinth. 10. ita nos erudit: *Itaq; qui se existimat stare, videat, ne cadat. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana: fidelis autem est Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere.* S. Anselmus pro illis verbis: *qui se existimat stare, videat.* Veritè: *stans videat ne cadat.* Ostendere volens, bonam conscientiam ita facere ad futuram innocentiam, ut prorsus rem reputetur *stans*, & qui se existimat *stare*. Planè sicut conscientia peccati, ad peccandum pertrahit; ita bona conscientia armat ad non peccandum. Audite eundem Anselmum, ita ulterius discurrentem: *Stans videat, ne cadat, non quod penitus sine casu perseverare possit. Sed hoc saltem videat, ut tentatio, id est, peccati delectatio vos non apprehendat, id est, rationem vestram in consensum non trahat, nisi humana; id est, nisi de his leuibus peccatis, sine quibus humana vita non potest duci: vel non demoniacæ, sed humane tentatio vos apprehendat.* Et paulo post concludit: *Dæmonius enim est scienter, & voluntarie peccare, cum nulla ad hoc fragilitate trahatur; hominis autem est, per ignorantiam, vel infirmitatem peccare.* Quasi dicere, humanum est, ut quis voluptatis præstigijs allectus, & concupiscentiæ blanditis titillatus, & obsecrata rationis nubecula delusus, tandem infirmitate nutans, in peccatum corruat. Verum diligenter caute, ut tentatio rationem vestram in consensum non trahat: Dæmonius est enim scienter, & voluntarie peccare. Iam verò qui humana imbecillitate, aut ignorantia delinquit, non est adeo difficile, per poenitentiam

Bona conscientia armat ad non peccandum

Maximè curandum, ut non tentetur peccare

retractare. Ceterum, ubi tentatio rationem in consensum traxerit, & scienter, ac voluntarie homo delinquat, iam non tam humanum; quam dæmoniacum est, & blasphemiae affine. Sit sanè, quod humana infirmitas delictis obtemperet, dummodo ratio principatum suum seruet. Quod si ratio delictis ancilleretur, & scienter, ac voluntarie, & ex consilio diu proposito delinquatur; iam tunc humana malitia diabolica induit. Talis persuasio diabolicam sapit nequitiam, & gehennalem subolet poenam, de sceleris confinio. Fugite Catholici has infernales pyraminas, de scienter consulti malitia scintillantes, & quæ gehennæ flammis dissimulantes reuerberant; putateq; vos semiustulatos æternitatis igne, ut non dæmoniaci, sed humana tentatio vos apprehendat.

Blasphemia in Deum & sanctos est eiusdem speciei.

Corollarium III. Blasphemia in Deum, non differt specie a blasphemia in Sanctos, sed sunt eiusdem speciei. Ratio: quia religio, cui blasphemiam opponitur, est eiusdem speciei: ad eandem speciem cultus Dei, & Sanctorum spectat; & consequenter ad eandem spectabit irreuerentia, & contumelia in Deum, & in Sanctos. Ita Bannes 2. 2. qu. 13. art. 1. & alij. Nihilominus tam blasphemiam in Deum, quam in Sanctos, ita graue peccatum est, ut blasphemus nullo honore dignus censeatur. Accipite istius rei certum documentum ex Scriptura Sacra, Lucæ 16. ubi dicitur: Erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ante ianuam diuitis, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat. Factum est autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis. Ecce dicitur Lazarus fuisse oppressus, & ulceribus plenus fuisse diuitis inhumanitatem, ad cuius ianuam iacebat, & non dicitur, quali patientia ibi esset. Cur quæso, non potius dicit Scriptura Sacra, an patienter famem, & illa vlcera sustinuerit: aut certe, an in tanta miseria constitutus, maledixerit, vel

blasphemauerit nomen Domini, quod plerumq; afflicti homines facere consueverunt? Verum, cesset admiratio: dum enim commemoratur honor ab Angelis illi exhibitus, per hoc sufficienter ostenditur ille patientissimus fuisse, non blasphemus: quoniam blasphemio nullus honor ab Angelis exhibetur. Audite Theophylactum ita ingeniose discurrentem: Num igitur Lazarus in tantis malis blasphemabat? num providentiam Dei reprehendebat? Nihil horum, sed fortis erat, & magna Philosophia. Vnde manifestum est ipsi, quod Angeli ipsum mortuum susceperint. Nam si obmurmurator fuisset, & blasphemus, nequaquam tantum honorem fuisset consecutus, & Angelorum comitatu stipatus. Trutinare serio illa verba, nequaquam tantum honorem fuisset consecutus. In blasphemum non permittitur honor venire, sed vituperium. Hinc aliqui primitivi Christiani, ita morem gerebant potentibus Gentilibus, ut despectis fratribus pauperibus, illos magno honore exciperent. Quod ex animis fidelium volens extirpare S. Iacobus in canonica sua epistola, cap. 2. sic dicit: Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia? nonne ipsi blasphemant bonum nomen, quod inuocatum est super vos. Sic Apostolus proponebat suis Christianis, diuitum tyrannidem in eos, & blasphemias, quibus nomen Christianum petebant. Et cur obsecro ita aperte illos diuites blasphemos appellauit coram suis Christianis? ut scilicet Christianos deterreret ab honore illis impertiendo. Aut Primasius in citatum locum. Sic illos non debetis honorare, quia blasphemant nomen Domini, quod est inuocatum super vos. Etenim nullus honor dandus est illi, qui blasphemus cognoscitur; imo potius ab omni honorifico catu expellendus est. Ita enim de blasphemis concludit S. Iudas in sua canonica: Hi autem, quacumq; quidem ignorant, blasphemant. Quæ verba Sancti Ephrem paranesi 43. sic exponit, de perditis hominibus loquens: Hi vero

Blasphemus non est dignus vili honore

Blasphemus indignus humana conversatione.

ro velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, vel in perniciem in his, quæ ignorant, blasphemantes, in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiae. ubi eos, quos blasphemos notat, simul ab hominum catu excludit, in pecorumq; ac brutorum turbas abiicit.

Blasphemia simplex aliqua do est peccatum gravissimum.

Corollarium IV. Blasphemia simplex, si compareretur cum peccatis, quæ opponuntur virtutibus Theologicis, v. g. Fidei, Spei, Charitati, tunc non est ita graue peccatum, sicut illa. Nam v. g. grauius est odium formale Dei: similiter infidelitas, & præsumptio; quam blasphemiam. Ratio: quia blasphemiam solum opponitur virtuti Religionis. Quod si blasphemiam compareretur cum peccatis, quæ opponuntur virtutibus moralibus, tunc est peccatum gravissimum. Ratio: quia opponitur virtuti Religionis, quæ est præstantior. Ita Bannes 2. 2. quæst. 13. art. 3.

Confessarius qui homo do se gerere debeat cum blasphemio.

Corollarium V. Cum illo, qui habet consuetudinem blasphemandi, confessarius ita se gerere debet, ut talem hominem non statim absoluat, sed facta admonitione de gravitate tanti sceleris, quod Deo summe displicet, qui blasphemos seuerè punit post mortem æternis cruciatibus in inferno, & in hac vita, immitendo pestilentias, famem, aliasq; calamitates. Hinc illa lamentatio Ezechiae pissimi Regis Isaia 37. Dies tribulationis, & correctionis, & blasphemiae, dies hæc: quia venerunt filij vsque ad partum, & virtus non est parienti. Vbi Ezechias inter mala, quibus tam ipse; quam ipse, & populus Dei afflictebatur, hoc maxime commemorandum, & deplorandum apud Isaiam Prophetam præcipit, quod Deus ab hostibus blasphemaretur. Dixerat enim Rabaces, Deum Israël non magis liberaturum populum suum de manu Assyriorum; quam ceteri dii, qui suos cultores liberare non potuerant. Quam blasphemiam Ezechias Rex indignissime tulit, propter quod acceptis epistolis blasphemiam plenè a Rege Assyriorum, ascē-

dit in templum, & expandit eas coram Domino, orans ut tam grauem blasphemiam vellet vindicare. Ita planè & Catholici inter multa mala, quæ ab hostibus patimur, præcipuum hoc ducere debent, non bonorum rapinam, aut oppressiones miserorum; sed blasphemiam in Deum, eiusq; Sanctos, Ecclesiarum direptiones, & Sacramentorum profanationem. Denique, quod ab illis tam multi miserè seducantur, & in æternam damnationem præcipitentur. Quod per illa verba expressit Propheta Domini: quia venerunt filij vsque ad partum, & virtus non est parienti. Quorum sensus iste est: In tali dolore constituti sumus, qualem sentit mulier in difficili partu, quando venit fœtus vsq; ad partum; & tamen virtus non est parienti, Proinde Confessarius debet ad tempus suspendere absolutionem blasphemio, donec videat signa emendationis. Quod si homo consuetudinarius in blasphemis, post confessarii admonitiones, non se emendauerit, non erit dignus absolutione, ut potè male dispositus. Hoc autem totum fedet ex iudicio prudentis confessarii: si enim aut ratio scandali, aut causa aliqua rationalis obstarer, ne absolutio differatur, tunc differri non debet, dummodo poenitens verè contritus sit.

Tandem, poenæ ad puniendos blasphemos istæ statutæ sunt. In primis in lege Moyse, poena mortis, Leuitici 24. Quicumq; Dei nomen blasphemauerit, morte moriatur, lapidibus obruat eum omnis multitudo populi, siue ciuis, siue peregrinus fuerit. Et quare non alio mortis genere perire debet, qui Dei nomen contempsit, nisi lapidibus obrutus? Sanè quia supplicium responderet eius conditioni: sicut enim blasphemus censetur habere in corde lapideam duritiem; ita lapidibus perimatur, necesse est. Iubetur ergo homo Diuini nominis contemptor lapidari, idque non alia de causa, nisi ut cor lapideum pereat inter lapides. Aut Philo lib. 3. de vita Moy-

Pœna contra blasphemos quæ.

ta Moysis: Dominus iussit eum lapidari; ideo, sicut opinor, saxis plectendum pronuntians, quod animam haberet duram, & saxeam. Credite mihi, quia homo blasphemus, de contemptu Diuini nominis, ad eam duritiem cordis venit, quâ videatur lapidescere. Hinc Sapiens Ecclesiastici 27. quasi lapidicinam credebat esse in corde contemptoris Nominis diuini, & quot contemptus, quot blasphemiae inde exhibant, tot lapides putabat in cælum iaculari, sic fatus: *Qui in altum mittit lapidem, supra caput eius eadet.* Et quis alius lapis magis in altum mittitur, quam contemptus Diuini nominis: iste sicut de lapide corde exit; ita & lapis est, & morrem contemptori affert. Vnde D. Chrysosthomus hom. 3. de incomprensibili Dei natura dicit: *Blasphemi inquit hominibus, lapidem, qui sursum iaciunt in excelsum, in ipsorum caput iaciunt, & contendunt. Quemadmodum enim, qui lapidem illum iaculat, corpus caeleste non attingere, nedum lacerare potest; plagam autem suo capite excipit; ita qui blasphemat. Eadem, quippe est conditio contemptoris Diuini nominis, & iaculatoris lapidum in altum. Neq; differt, si blasphemiam dicas; aut si mittas in Deum lapidem. Et quid aliud homo lapide corde, iaculari potest, nisi lapidem, quo ipse iaculator miserè cadat.*

In lege pariter Casarea, contra blasphemos poena mortis statuta est, In iure autem Canonico, multæ, & æq; grauissimæ poenæ, contra eosdè statutæ sunt, vt colligitur ex Concilio Lateran. *Can. statuimus de maledictis, §. ad abolendam.* Et ex constitutione Iulij III. quæ incipit, *in multis.* Et ex constituto. Pi. V. quæ incipit, *cum primum Apostolatus.* Tandem, in diuersis regnis, diuersæ poenæ statutæ sunt, contra eosdem. Nam Alphonsus Hispaniæ Rex statuit per legem, vt blasphemus præsertim publicus, pro prima blasphemia, verberetur publicè; pro secunda, notetur in labijs ferro candenti signo

crucis: pro tertia, vt ei lingua abscindatur. Ita habetur in lib. 4. & lib. 17. tit. 14.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Objicitur contra Corollarium V. Blasphemia simplex, non est grauius peccatum homicidio: ergo blasphemia simplex comparata cum peccatis, quæ opponuntur virtutibus moralibus, non est grauissimum peccatum. Respondetur distinguendo antecedens. Si Blasphemia, & homicidium, considerentur secundum obiectum, in quod feruntur, non est grauius peccatum homicidio, negatur antecedens: nam blasphemia directè fertur in ipsum Deum; homicidium verò in proximum. Præterea, quia blasphemia sit contra II. Decalogi Præceptum, quod est primæ tabulæ; homicidium autem contra V. quod est secundæ tabulæ. Grauiora verò sunt peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ. Si verò blasphemia, & homicidium, considerentur secundum effectum nocendi, tunc grauius est peccatum homicidij, quam blasphemiae. Ratio: quia plus nocet proximo mors, quam Deo blasphemia. Ita Sanctus Thomas supra citatus.

Obiectio & solutio eiusdem.

DISPUTATIO II.

De voto in communi.

Post explicatum sufficienter iuramentum, ad considerandum votum in genere accedimus, eius quidditatem, diuisionem, conditiones, materiam, obligationem, personas ad illud idoneas ac dispensationem explanaturi.

QVÆSTIO I.

Quid sit votum.

Suppono I. Vocem istam *Votum*, si eius Etymologiam spectare volumus, deduci a voluntate vouentis, unde votum dicitur, quasi voluntaria facta.

riè factum. Ita S. Thomas 2. 2. qu. 88. art. 1 ad 2. vbi dicit: *Votum à voluntate accepisse nomen, quasi à primo mouente.* eò, quod voluntas moueat rationem, ad promittendum aliquid circa ea, quæ eius voluntati subduntur. Aliquando tamen *votum*, accipitur pro desiderio, quia id cuius causa vouemus, valdè desideramus; à Theologis tamen communiter sumi solet pro promissione Deo facta.

Suppono II. Notitiam votorum omnibus Christi fidelibus maximè necessariam esse, eò, quod passim, vota ab hominibus fieri soleant multis, varijsq; modis, & circumstantijs, & plerumq; de intentione vouentium non constat. Cum autem votum sit promissio quædam obligatoria facta Deo; ideo transgressores votorum, finita hac vita mortali, ad pœnas inferni æternaliter cruciandi mittuntur: quia votum obligat ad sui impletionem, sub pœna peccati mortalis. Quod ne eueniat, sufficienter cognoscere oportet naturam, & obligationem voti.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Voti definitio.

Conclusio. *Votum est voluntaria, ac deliberata promissio facta Deo, de aliquo bono meliori.* Ita communis Theologorum sententia, cum D. Thoma proximè citato. Dicitur itaq; primo, quod votum sit *promissio*, quod ponitur pro genere, siquidem omne votum est promissio; nō tamen è contra. Nam votum semper supponit promissionem, unde simplex propositum aliquid faciendi, non est votum, nisi inde sequatur actus promissionis, quod est de essentia voti, quâ mediante promissione, resultat obligatio ad votum promissum adimplendum. Quare si quis simpliciter proponat, se aliquid facturum, nisi accedat promissio, & obligatio de tali re facienda, non cōsurgit voti obligatio, ad cuius essentiam promissio requiritur.

Dicitur II. *Voluntaria, & delibe-*

rata: quia talis promissio, nisi omnino liberè, & deliberatè fiat, non sufficit ad obligandum vouentem. Nemo quippe censetur velle onus sibi assumere, nisi planè, & deliberatè aduertat, quid agat, quale onus suscipiat, & quibus vinculis se adstringat. Hæc autem aduertentia, vt docet Caietanus 2. 2. q. 88. art. 1. est actus rationis, siue iudicium intellectus, quo quis scienter deliberat, & cognoscit, quod facere promittit. Cuius ratio hæc est, quia votum est quædam lex priuata quâ quis Deo se obligat; nemo autem censetur velle se Deo obligare, nisi plenam habeat deliberationem eius, quod facit. Dicitur etiam votum *promissio voluntaria*, vt cognoscamus ad votum non solum requiri, quod sit promissio deliberata, verum etiam quod sit spontanea, & omnino voluntaria, id est, non metu, aut dolo iniuste extorta: nam votum metu graui, & iniusto extortum, est irritum. Similiter, si dolo alterius, aut errore proprio sit emissum. v. g. si quis voueat peregrinationem ad S. Iacobum, eò, quod putet iter triduo, aut bi-

duo confici posse. Dicitur III. *Facta Deo*, ad ostendendum, vota soli Deo esse facienda: quia votum est actus religionis, respiciens diuinam cultum soli Deo debitum. Nam vouendo honorem Deo, & cultum tribuimus, testamurque Deum habere rerum omnium prouidentiam, & ipsum esse, ad quē in angustijs confugere debeamus, qui solus potest opem ferre. Sanctis autem vota solum sunt, quatenus in illis diuina Sanctitas inhabitat, & Deus in eis honoratur. Proinde votum semper immediatè, & directè fit soli Deo; aut saltem mediatè, & tacitè, vt cum dicitur: *Voueo, & promitto Beata Virgini Mariæ, vel alicui alteri Sancto.* Sanctis verò aliquando fit solum, vt sunt aliquid Dei, & vt sint testes voti facti, sintq; patroni, & intercessores ad talia vota adimplenda. Ita Clauis Regia lib. 6. cap. 1. num. 10. & 11.

Votum quare dicitur promissio voluntaria, & deliberata.

Votum soli Deo est faciendum.

Gg

Dicitur

Quomodo
votum de-
bet esse de
meliori bo-
no

Dicitur IV. De aliquo bono meliori, ad significandum, quod votum non obliget, nisi materia eius sit bona, & honesta, aut saltem indifferens, ex qua Dei honor, & cultus resultare possit: alias talis promissio non esset Deo grata. Nihilominus, quando dicitur, votum debere esse de meliori bono, hoc non ita intelligi debet, ut id, quod vultur, semper sit optimum, sed ut sit melius, quam eius oppositum: quia materia voti, debet esse aliquid Deo gratum: Deo autem id gratum est, quod est melius, quam eius oppositum. Tum etiam, ideo dicitur esse de meliori bono: quia materia voti siue cadat sub praecipio, siue non, semper est actus consilij, & supererogationis, cum non detur praecipium vouendi, sed tantum consilium, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 88. art. 2. Hinc ceteris paribus, melius est, & magis meritorium, facere opus ex voto, quam si ne illo, ut patet in ieiunio simpliciter factio, & ex voto. Nam primo modo est virtus abstinentiae: secundo autem modo est virtus abstinentiae, & religionis. Plus autem est, dare arborem cum fructibus, quam fructus sine arbore.

Votum
Israelitarum
dedelendi
Chanaanem
vultu
fuit de me-
liori bono.

Tale votum fuit Israelitarum, qui euntes ad bellum aduersus Chanaanos, ut populum Dei liberarent, ad promerendum caeleste auxilium voto se abstrinxerant, ut quotquot victores prosternerent, usque ad interfectionem debellarent. Num. 21. n. 2. *At Israel voto se Domino obligans, ait: si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes eius.* En quale id votum putares, aut quanti pretij, aut quomodo de meliori bono? Quomodo enim melius bonum dixeris, in subiectas iam ceruices laqueis, & victoriam multo sanguine foedam reddere? Nonne melius, & multo melius fuisset, ad Elisai morem hostes amice, & liberaliter cibantis, ac reficiendis. 4. Reg. 6. num. 21. cum capta praeda benigne agere? etiam bona pro malis referre? Subsistit tamen Israelitici populi votum, tanquam de

meliori bono factum: quia ea illorum mens, is animus erat, ut in tanti beneficii gratitudinem, sese Deo ex animo, & corde tanquam ingenui, ac obsequentes filij deuouerent, nec mercedis illecebra, sed ex merito pietatis affectu ipsi ancillarentur, in eiusque gloriam bellorum discrimina susciperent. Nimirum ea iure gentium, imo & diuino sancta lex erat, ut qui in iusto bello superati essent, in victori manum deuenerent, sub illius dominio, & potestate essent, ut habetur Deutor. 20. n. 11. *Populus, qui in eam est, saluabitur, seruet tibi sub tributis.* Vnde, emissi voti ab Israelitis iste sensus fuit. Si has mihi gentes tradideris, totam victoriae gloriam, & honorem tibi referam: non enim ex praeda, atque spolijs mihi quidquam reseruo, nec pugnae allectus meae utilitatis dulcedine, ut ditiore euadam, sed ut nominis tui hostes de medio tollam, omne obsequij, meaeque in te pietatis mercedem despiciens, & ingenuo, ac liberali animo tuae gloriae vnicuique seruientis.

Et profecto eiusmodi spontaneum obsequium ab homine sibi praestitum, Deus libenter amplectitur, quod Salomon cantic. 4. non oblique indicauit, sic de sponsae pulchritudine ac venustate, quae in genis eius nitet, loquens. *Sicut fragmen mali punici, ita gena tua.* Et cur obsecro potius cum cortice mali punici, quam cum alterius pomi sponsae genas, ad illius pulchritudinem commendandam composuit? nonne alia mala longe pulchriora, & nitidiora, apparent? non abnuo: verum inter mala punica, & cetera poma, alioquinque arborum fructus, illud discrimen intercedit, quod hi alienam manum, quam nudentur, siue deorsum decedunt, ut gustui aptiores sint, expectent: malum vero punicum, seipsum sponte aperit, denudat, ac frangitur, ut pulcherrima, atque suauissima grana sua deprimat, & sumere volenti offerat, propter quod sapiens sponsae pulchritudinem, malis puniceis allauit,

Spontaneum
obsequium
Deo gratissimum

milauit, ostendere volens, filios Dei, seu amicos a feris per hoc discriminari, quod hi alieno ductu, & manu: illi vero suo sponte nutu ad Dei obsequium ferantur, & pulcherrima virtutum opera exerceant. Sic in citatu locum Philo Carpath. Antistes scribit: *Comparatur inquit, Sancta anima malo punico, quia sicut in sinu suo cogitationum, & desideriorum optimorum grana pulcherrima, quae se opportuno tempore promunt, & aperiant.* Quid est, se aperiri? nisi, quia alterius manum non praestolantur, quae aperiantur, ut hinc suauissimi Dei gustui fructus fiant. Quam ob causam Deum, dum homini in paradiso collocato legem, & praecipum temperantiae imponeret, sic loquentem S. Basilii Seleucien. orat. tertia introducit: *Tu vero non terrore, sed honore, mihi amorem defer. Tu maior cum sis, esio planta paradisi illustrior, & voluntaria tua obediencia carpathi fructum bonorum.*

Qui in una
maxilla
percutitur,
cur alteram
offerre iube-
tur.

Verum & aliud mysterium, in citatis Cantorum verbis, quibus mali punici cortici, siue fragmini sponsae genae comparantur, latere animaduerto. Considerate, quid sit gena, nimirum ea corporis pars, quae maximam iniuriarum, puta alapam excipit, ac sustinet, & ideo cum malo punico componi debuit, ut palam fiat, non solum virtutum opera spontanea voluntate exercenda esse, verum etiam contumelias, & opprobria, libenti animo excipienda, ac perferenda. Quod ipsemet Dominus Iesus prudentissimè Apostolis Sanctis inculcauit, quando mittens eos in vniuersum mundum, ad praedicandum Euangelium, eos admonuit, ut si ab inimicis unam acceperint alapam, alteram statim percutienti offerre parati essent, ne iniuriam inuiti, sed sponte, & libenter suscepisse, ac petulisse viderentur. Sic eos alloquens Luca 6. num. 29. *Qui te percutit in maxillam, praebet ei alteram.* ut sic non iniuriam, sed volens, libenterque videaris iniuriam perferre. Quod ingeniose obleruat D. Chrysosth. homil. 18. in Matth:

*Propterea cum, qui palmo caditur, ait, non modo prohibuit irasci, sed etiam percutientis iram exsaturare praecipit, ut ne primam quidem iniuriam sustinere videretur inuitus. Deus igitur non a pretio, aut magnitudine, sed a spontaneo animo, oblata sibi munera aestimat. Neque placere ei potest, qui maxima, & pretiosissima quaeque, inuitus, & reluctans obulerit. Ita S. Valerianus homil. 3. de arcta, & angusta via, qui super illa verba, Psal. 53. n. 6. *Voluntarie sacrificabo tibi, ita scribit: Quamuis parua, ex voto offerentis magna sunt munera, consumunt vero auctorem suum beneficia, quae constiterint extorta: sic denique semper plangit, quod erogauit, qui conuiuium inuitus instituit. Quod comprobatur Seneca, lib. 4. de beneficijs, cap. 18. ubi dicit: Ingratum voco, quisquis metu gratus est.* Ex hac conclusione deducuntur corollaria.*

Corollarium I. Licet ad votum requiratur promissio, non est tamen necesse, ut fiat explicitis verbis ab ipso vouente. Ratio: quia ad votum sufficit promissio interior, & mentalis: nam votum est actus intellectus practici, & quaedam locutio practica, quae quis se obligat ad talem promissionem adimplendam: Deus autem intuetur cor, & animum vouentis. Vnde ad validitatem voti, non requiritur pronuntiatio oris extimsecata, neque testium praesentia, quae requiritur ad promissiones, quae sunt hominibus: eo, quod ad votum sufficiat deliberata animi voluntas, promittens Deo se velle talem rem facere, esseque facturam, ex qua promissione consurgit obligatio voti.

Tale quondam fuit votum Annae, Elcanae uxoris, quae mentaliter solum orans filium a Domino Deo postulabat, interna promissione vouens, cum se Deo oblaturam. Quae promissio licet non vocibus, sed animo deuoto facta, gratissima fuit Deo. In primis, ex ipso titulo promissionis, 1. Reg. 1. *Et votum voluit dicens, si respiciens videris afflictionem famulae tuae, & recordatus mei fueris, me oblitus an-*

Ad votum
non requi-
runtur ex-
plicita ver-
ba.

Votum An-
nae fuit Deo
gratum ex
ipso titulo
promissio-
nis.

cilla tua, dederisq; serua tua sexum virilem: dabo cum Domino omnibus diebus vita eius. Gratiore autem sunt Deo, quæ cum voto offeruntur: quia non solum res, sed etiam libertas consecratur, & spontanea quædam necessitas subitur. De qua D. Augustin. epist. 45. ita scribit: *Felix necessitas, qua ad meliora compellit.* per votum quippe maior familiaritas cum Deo contrahitur. Si enim humana pacta etiam inter externos, & ignotos amicitias inducunt, quanto maiorem familiaritatem cum Deo copulabunt vota, quibus homines cum illo arctius, & strictius paciscuntur. Nam ut recte aduertit S. Ambrosius lib. 9. in Lucam, capit. 20. Maior est fidei contractus, quam pecunie. Hinc videtur commercium cum homine inire, his verbis hominem ad seipsum trahit: *Inuocame in die tribulationis, erua me, & honorificabis me.* Psalm. 49. Vbi interprete D. Chrysosthomo, monet fieri vota, ut præmia conferantur: *Cur inquit, expectat Deus, ut a nobis inuocetur?* Et respondet: *Volens inquit, in nobis efficere maiorem familiaritatem, & vehementiorem amicitiam, inuocando, & accipiendo. Vota enim, ac preces hanc familiaritatem conciliant. Et ideo dicit: Da mihi, & do tibi.*

Et profecto, ex hac familiaritate cum Deo, magna dignitas in hominem redundat, propter quod votorum legem traditurus Moyses dicebat Numer. 30. *Si quis virorum votum Domino voverit, non faciet irritum votum suum.* Ergone in illa lege Moscaica, soli viri vota Domino faciebant? nequaquam, sed per hoc indicare voluit, quod etiam mulieres vota Deo nuncupantes, muliebrem exuerent virilitatem, & ad virilem dignitatem componerentur. Vnde citatum locum 70. maiori cum emphasi sic transferunt: *Homo, homo, quicumq; votum voverit Domino.* Super quæ verba Origenes scribens concludit, cum qui vouet, esse bis hominem, nimirum, foris, & intus; externum, & internum; animale, & spirituale. Cum inquit, venit ad istum iam profectum,

ut vota Domino offerantur. non sufficit iste exterior homo, sed ille interior. In illo namq; est habitaculum virtutum: in illo omnis intellectus Scientia. In illo Diuina imaginis innouatio. Qui cum specie suam, qua ex initio a Deo factus est, recuperauerit, & virtutum redintegratione, pulchritudinem priorem, forma receperit: tunc iam potest vota offerre Deo, & tunc iam non homo solum, sed homo homo dicitur. Videte, in quo consistat verus homo, & cauete ne a voto in fictum degeneretis. Sic monet citatus Origenes: *Qui ait, interiorem hominem non excolit, qui virtutibus eum non instruit, moribus non adornat, diuina institutionibus, non exercet, Sapientiam Dei non querit, Scientia Scripturarum opera non impendit, hic non potest homo homo dici, sed homo tantum, & homo animalis. Quia ille interior sopitus in eo est. carnalibus vitijs, & mundi huius curis, ac sollicitudinibus obrutus, ita ut in eo nec nominis eius haberi possit appellatio.* Si ergo homo votum faciens, bis homo dicitur; dubio procul ille, qui in voto obseruando diu perseuerat, plusquam homo dicitur, imò diuinum quid spirabit, ac redolebit. Addit citatus author: *Si offeramus Deo iustitiam nostram, accipiemus ab ipsa iustitiam Dei, & si offeramus ei nostram castitatem, accipiemus ab ipso sensum ipsius.* Quasi clarius ostendere vellet, nos vouendo, in Deum quodammodo transformari.

Grata præterea fuit Deo votiuæ, licet mentalis promissio Annæ, ex parte rei oblata, quia ipsum filium, quem ardentissime desiderabat, Deo in obsequium consecrauit. Ita S. Chrysost. homil. 24. in epist. ad Ephes. ubi dicit: *Non dixit, si dederis mihi filium, do pecunias; sed ipsum donum reddo integrum, primogenitum orationis filium.* Quod si Nazæorum votum, quo se totos in diuinum cultum mancipabant, tanquam cæteris excellentius, per antonomasiam magnum appellatur in Scriptura Sacra, Numer. 6. n. 2. *Vir, siue mulier, cum fecerint votum, ut Sanctificentur.* Eccl. 70. transferuntur

Nazæorum
votum cur
magnum
appellatur

Vota familiaritatem
cum Deo
conciliant.

cum magnum voverint votum. Quasi illud Nazæorum votum per excellentiam magnum appelletur. Cuius appellationis rationem reddens Philo Hebræus lib. de Sacrificijs, dicit: *Nazæus seipsum dedicat; ideo magnum hoc votum appellatur: nihil enim quis quam possidet seipso pretiosius, qua possessione tunc creditur.* Consentit S. Cyrillus Alexandr. lib. 16. de adoratione in spiritu, ubi docet, *Nazæam seipsum Deo, magno voto, id est, excellentissima conuersationis modo, & perfecta iustitia recta, integrâ, vita consecrare.* Nam re vera se quempiam voluntate; & voluptate abdicat, totumq; in diuinum obsequium tradere, ac deuouere, magni instar miraculi censendum est. Vnde Origenes homil. 24. in Numer. votum Nazæi cæteris antepont, etiam illi difficillimo Iephthæ, qui suam Deo filiam incius quid faceret, sacrificandam vouit. Iudic. 11. n. 30. & illi religiosissimo sacrificio Abrahami, qui, ut loquitur D. Hieronymus, suum Deo filium voluntate iugauit, Genes. 22. Alius inquit Origenes, quodcumq; sibi post victoriam redeunti occurrisset, vouit Deo: occurrente filia, vota lacrymunda persoluit. Alij vitulos, aut arietes, aut domos, aut alia huiusmodi ratione carentia, vota offerunt Deo. Ille vero, qui appellatur Nazæus, semetipsum deuouit Deo. Hoc est enim votum, Nazæi, quod est super omne votum. Nam filium offerre, vel filiam, aut pecus, aut prædium, hoc totum extra nos est: semetipsum Deo offerre, & non alieno labore, sed proprio placere, hoc est perfectius, & eminentius omnibus votis, quod facit imitator Christi. Ille enim dedit homini terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt: sed post hæc omnia semetipsum dedit. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Ioan. 3. Si inquam votum illud Nazæorum summè Deo placuit, quia seipsum Deo consecrabant, quomodo votum Annæ placere non debuit, quæ & filium, & seipsam in filio simul dedicauit. E-rubescant hæc mundani parentes, qui ex natis filijs pulchriores sibi eligunt;

deformes autem ac rudes diuino obsequio cupiunt dedicare. Cum tamen Anna, quem primum, & forsitan vnicum sperabat, diuino cultui mancipauerit.

Grata fuit tertiò, ista promissio Annæ, propter voluntariam oblationem: quoniam ipsa sua sponte Deo filium deuouit, ut meritò ipsi Abrahamo ex hoc facto præferri mereatur, iuxta sententiam D. Chrysosthomi dicentis: *Nam ille rogatus eum dedit, ipsa dedit ante petitionem.* Deo autem nihil gratius est; quam dum videt, hominem leges suas, præuenire, offerentem, antequam obligatur. Hinc votum Iacobi Patriarchæ gratissimum Deo fuit, quia voluntariè ab illo emissum. Genes. 28. n. 19. *Vouit etiam votum dicens, si fuerit Deus mecum &c. cunctorum, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.* Ex quo loco facile conuincitur profana nouitas Hæreticorum asserentium, æq; valere, aut etiam plus, opus liberè sine voto factum; quam id quod sit ex voti obligatione, quasi non sit homo grator Deo, qui totum se mancipat Deo per spontaneam obligationem; quam ille, qui propriè voluntatis aliquid sibi referuat. Cōtrouertitur tamen, quomodo Iacob pro prospera protectione, ac reditu, & pro cuitandis periculis, vouerit se Dominum habiturum pro Deo, cum ad hoc iam obligatus fuerit diuina & naturali lege. Verum bene vouit, quia per hoc suum votum, non cultum internum, (ad quem lege diuina, & naturali obligabatur) sed externum significare voluit, ut designant illa sequentia verba: *Et lapis iste, quem erexi, vocabitur Domus Dei.* Vouit igitur se in illo loco sacrificaturum Deo, & omnium sacrilegatum suarum decimas allaturum. Quod impletum est partim in ipso Iacobo, postquam reuersus esset in domum paternam: partim in posteris eius. Nam in illo loco postea, ædificatum fuit templum Domino, in quo Sacrificia, & decimæ, à populo Israëlítico offerebantur Deo.

Opus ex
obligatio
ne voti fa-
ctum ma-
gis Deo pla-
cet quia
sine voto

Sic censet Sulpitius in hiltor. lib. 1. ita scribens: *Vouitq; iacob, si rebus prosperis reuertisset, cum lapidem titulum sibi domus Domini futurum, decimasque omnium, quæ acquisita forent, Domino daturum.*

Grata adhuc fuit, hæc interna promissio Annæ, ob celeritatem vouendi, siquidem adhuc ante filij natiuitatem, Deo filium dedit. Propter quod D. Cyrillus Alexandr. lib. 11. in Leuitic. prius Samuelem fuisse Leuitam, & Nazareum affirmat; quam hominem: quia non tam parentibus, quam Deo natus est. Vnde sicut de Christo Domino Isaia 9. dicitur: *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis*; ita pariter de Samuele dici potuit: *Puer natus est Deo, & filius datus est Deo.* Duas solum sceminas laudatissimas reperio, vnam Gregorij Nazianzeni matrem, alteram Basilij Magni, quarum vtraq; filios Deo pepererunt, quia priusquam conciperent, Deo consecrârunt. Vtraq; tamen Annam imitatæ, primas Annæ deserunt. Nam de matre Gregorij Nazianzeni, Gregorius Presbyter in vita Nazianzeni ita scribit: *Deo ante conceptionem, o fidem incredibilem! o pradicandum animi seruiorem! se filium oblaturam spondet; quemadmodum Anna Samuelem.* De matre autem Basilij Magni, D. Gregorius Nazianzen^{us} orat. 20. in laudem Basilij, componens eum cum veteris testamenti heroiibus, & cum ipso Samuele ita fatetur: *Samuel ante natiuitatem donatus, & post natiuitatem consecratus Sacer. Quid Basilus? nonne ab infantia, & ab ipsa matrice Deo consecratus.*

In veteri lege tres hominum ad diuinum ordinem obsequium deputati fuerunt.

Grata fuit insuper ista promissio Annæ Deo, propter excellentiam status, cui filium deuouit. Nimirum, ut esset Nazareus, quo nihil perfectius illo tempore fuit: nam ceteri sua, Nazareus seipsum Deo offerebat. Quod ut facilius deducam, sciendum est, apud Hebræos, tres hominum ordines diuino obsequio participatos fuisse. In primo ordine deputati erant in ministerium tabernaculi, Sacerdotes, Leuitæ, & Na-

thinæi. Sacerdotes, & Leuitæ, consecrabantur ad obeundos Sacros ritus, & ceremonias. Nathinæi vero, qui fuerunt Gabaonitæ, in penam fallaciæ, quam struxerant, dati fuerunt à Iosue, ad humilia tabernaculi ministeria perpetuo obeunda, ut habetur Iosue 9. n. 23. proinde donati fuerunt ab eodem ad prædicta ministeria exercenda: capitali supplicio, quod meruerant, in perpetuum tabernaculi seruitium commutato. Vnde D. Ambrosius lib. 3. officiorum, cap. 10. dicit: *Multauit eos Iosue vilioris obsequio ministerij: elementior sententia, sed diuturnior.* Istis ergo Nathinæis, qui olim in tabernaculo seruebant, correspondens modò in Ordinibus Regularium illi, qui donati, siue conuersi appellantur, & in Religione temporalibus ministerijs funguntur.

In secundo ordine erant Pharisei, Scribæ, & Legisperiti, ad scripturæ custodiam, & interpretationem, populiq; eruditionem, & doctrinam deputati. Pharisei ex duplici ratione sic dicti: primo quod se à ceteris, tanquam iustos ab iniustis separarent, iuxta illud Lucæ 18. *Non sum sicut ceteri hominum.* Secundo, quod se habere clauem scientiæ ad scripturas aperiendas gloriarentur, utinam non potius ad claudendas. Nam infelices illi sciolli ita desipuerunt, ut fatum cælo, & astris assignantes, prorsus fatui redderentur; quemadmodum de illis D. August. tract. 37. in Ioannem scribit: *O si cor tuum non esset fatuum, non crederes fatum.*

Scribæ erant aliquantum modestiores Phariseis: cum enim sapientes dicerentur, ut fatetur D. Hieronymus epist. 151. ad Algasia, q. 10. tamen ipsi *Thalmidim*, id est, discipulos, potius, quam scientes, dici maluerunt. Quemadmodum etiam Pythagoras, non sapientem, sed amicum sapientiæ se appellari voluit. Nihilominus & isti euauerunt in cogitationibus suis, ita ut in eos D. Paulus 1. ad Corin. 13. n. 20. insultaret, inquit: *Vbi est sapiens?*

Nathinæi quoniam fuerunt

Pharisei unde sic dicti.

Scribæ qui nam fuerunt in synagoga

piens? ubi scriba? ubi conquistator huius seculi. Quasi diceret: nusquam sonant, nusquam audiuntur qui ubiq; docendo, & exhortando; seu potius pervertendo, & excecando perstrepebant: impia eorum dogmata in vanum, & stultum silentium abierunt.

Legisperiti solo nomine à scribis; officio autem docendi populū iidem erant. Hi magno discipulorum agmine cingebantur, ipsi etiam Doctore indigentes, adeo, ut peritissimus inter eos Nicodemus, à Christo Domino de ignorantia argueretur. Ioan. 3. n. 10. *Tu es Magister in Israël, & hæc ignoras?* Miser certe populus, qui a magistro cælo ducebatur; vterq; in foueam ruiturus, nisi diuinitus sisteretur. Hæc est causa, cur Christus Dominus Matthæi 16. n. 6. cauendū moneat à fermento, id est, à doctrina Phariseorum, cum quibus Legisperiti pariter insaniebant. Nam cum Legisperiti priuata libertate docerent, fallebant, & fallebantur; cum autem publica fungerentur auctoritate, ad vera docenda, non suo ipsi ingenio, sed diuino magisterio impellebantur. Propter quod Christus Dominus monebat populum, ut iuxta eorum doctrinam faceret, Matthæi 23. n. 3. *Omnia, quaecumq; dixerint vobis, seruare, & facite.*

Rechabitarum luma sceleris, & mira abstinentia.

In tertio ordine erant Rechabitaræ, & Nazaræi. Rechabitaræ dicti sunt à Rechab aro suo, viro eximia sanctitatis. Cum enim Iehu extremam fecisset stragem in posteris Achab, nemini parcens, obuios quosq; gladio demetens, ferro, & sanguine omnia inuoluens; veritus, ne suo nomini indebilem parasset maculam, & plusquam ferinæ crudelitatis arcesceretur, nisi cessasset tam acriter deservire: vnum Rechabum apprehensa manu, suam in quadrigam sibi in socium adiunxit, futurum vltionis suæ non solum spectatorem, sed etiam fautorem, assertoremq; certus eam vindictam a nemine reprobendam, si à tam iusto viro probaretur. 4. Regum 10. Huius igitur Rechabi probi

vir, nepotes filij Ionadab auræ sanctitatis heredes, miram obedientiam, & abstinentiam, rerumq; mundanarum desipientiam coluerunt; procul ab vrbe, in tabernaculis habitantes, omnium egentes, cælo, quam terræ propiores. Qui etiam ab ipso Deo tentati ad bibendum vinū, quod illis pater prohibuerat: tentati inquam, non ut deciperentur, sed ut probarentur: humiliter quidem, sed constanter resisterunt, ne paternum præceptum præterirent, saltem antiquam diuino obligarentur. Vnde non solum à Deo commendari meruerunt, verum etiam in exemplum obedientiæ ceteris proponi. Ieremiæ 35. n. 14. *Præualuerunt*, inquit Deus, sermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filiis suis, ut non biberent vinum; & non biberunt usq; ad diem hanc: quia obediunt præcepto patris sui; ego autem locutus sum ad vos, de mane confurgens, & loquens, & non obedistis mihi. O quam iusta expositio: Quid enim indignius, quam humanas leges, tam sanctè custodiri; diuinas verò temerariè violari.

Iam verò Esseni, siue Assidæi, quos Alcimus sexaginta interfecit, more Religiosorum viuunt, utpotè assumpti in purioris vitæ, & sublimioris sanctitatis exemplum. Hi appellabantur sancti 1. Machab. 1. v. 19. & Psal. 79. n. 2. *Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Hierusalem, & non erat, qui sepeliret.* Præsertim ob castitatem, paupertatem, & seueritatem viuendi. Vnde Solin. cap. 6. ita de illis scribit: *Nulla ibi femina. Venere se penitus abdicant; pecuniam nesciunt, palmis victitant, nemo ibi nascitur; nec tamen deficit hominum multitudo.* Nam Plinius lib. 5. naturalis historiæ, cap. 17. de illis refert, quod sine pecunia vixerint, quod solo palmarum victu sustentarentur, & quod ab omni femineo conuictu, ac contubernio abhorrent.

Vltimò tandem supra omnes istos, excellentiores erant Nazaræi. In primis, propter nominis etymologi-

Essenorum castitas & vitæ austeritas admiranda.

Nazaræorum origo ex diuino instituto.

am: Nazareus enim idem est, quod separatus, consecratus, coronatus. Nimirum, separatus a mundo, consecratus Deo, & ex utroque merito gloriâ, & honore coronatus. Deinde, propter antiquitatem: alij enim supra recensiti, exceptis Sacerdotibus, & Leuitis, post ingressum in terram promissionis nati sunt; Nazaræ autem ante multas annorum centurias instituti sunt, ut censet Oleaster, scilicet a tempore Iosephi, quem Iacobus Nazaræum appellauit. Genes. 49. n. 26. Præterea propter excellentiam suæ originis: alij enim hominum ordines, diuino cultui deputati, humano iure instituti sunt; Nazaræ autem diuino: quia ab ipso Deo leges acceperunt, quas seruabant. Insuper ratione voti, quo se totos in diuinum cultum mancipabant. Cum ergo Anna in statum ita perfectum Deo filium promiserit, non potuit non esse gratissima Deo eius promissio. Quod respiciens D. Ioannes Damascenus, lib. 4. fidei, cap. dicit: *Samuelem per orationem, ac promissionem ab Anna procreatum fuisse.*

Sacris ordinibus annexum est votum solenne castitatis.

Corollarium II. Ad validitatem voti, non requiritur promissio explicita, sed sufficit implicita. Ratio: quia talis promissio, plerumque, fit a suscipientibus sacros ordines, quibus ex institutione & intentione Ecclesiæ annexum est votum solenne castitatis, ut docet S. Thomas 2.2 q. 88. ar. 1. Et hæc veritas colligitur in primis ex decretis Pontificum. Nam S. Lucius Papa dist. 88. cap. *Ministri*, sic dicit: *Ministri Altaris, Presbyteri, Diaconi, ad Dominica officia tales eligantur, qui continentiam seruent.* Et Stephanus I. ut refert Gratianus dist. 31. cap. *Aliter*, ita determinat: *Aliter se orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter huius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ.* Nam illarum Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi matrimonio copulantur: istius autem Ecclesiæ, nullus Sacerdotum a Subdiacono usque ad Episcopum, licentiam habet coniugium, fortiori. Et S. Gregorius lib. 1. epist. 42. dicit: *Et nullus ad ministerium altaris*

accedat, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

Colligitur præterea, ex Concilijs. In primis Concilium Elibertinum, can. 33. sic definit: *Placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis positis in ministerio, abstinere se a coniugibus suis, & non generare filios; quod quicumque fecerit, ab honore clericatus exterminetur.* Deinde, Concilium Romanum sub S. Syluestro, cap. 8. dicit: *Nullus Subdiaconorum ad nuptias transire, aliquam prauaricationem præsumat.* Et Concilium Tolet. 11. cap. 1. inquit: *Cauendum est his (puta Diaconis, & Subdiaconis) ne quando sponsionis suæ immemores, ad terrenas nuptias, aut furtiuos concubitus ultra recurrant, quod si forte fecerint, ut sacrilegij rei, ab Ecclesia habeantur extranei.* Idem definitum est in Concilio Romano, sub Nicolao 11. cap. 3. & in altero Concilio sub Calisto 11. cap. 20. & in Concilio Carthaginensi 1. cap. 3. & 4. & nouissime in Concilio Trident. sess. 24. can. 9. ubi sic habetur: *Si quis dixerit, Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel Regulares solemniter castitatem professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, anathematizetur.* Vnde, qui voluntarie suscipit sacros ordines, eo ipso implicite promittit Deo seruandam castitatem, quæ est onus sacris ordinibus annexum. Nam qui vult statum aliquem, implicite quoque vult onera, illi statui annexa.

Corollarium III. Quando votum est in se volitum, tunc ad validitatem eius sufficit deliberatio virtualis, v. g. si quis animo vouendi incipiat ceremonias, & ubi peruenit ad formam voti, animo distrahitur ad alia, valide vouet. Ratio: quia habet deliberationem virtuale sufficiens ad votum, operaturque humano modo; quemadmodum interdum in conficiendis Sacramentis contingit. Quando autem votum non est volitum in se, tunc non sufficit deliberatio virtualis, v. g. si quis præuideat fore, ut in somnis emittat votum, & non

Ad validitatem voti in se voliti sufficit deliberatio virtualis.

& non adhibeat diligentiam ad non vouendum, tunc si postea in somnis votum emiserit, non valet votum. Ratio: quia in tali casu, non operatur humano modo, neque facit actum humanum; ad votum autem faciendum requiritur aduertentia, & deliberatio, utque votum sit in se, & non solum in causa volitum. Idem censendum de voto emisso in ebrietate: sicut enim absolutio, aut baptismus, tempore ebrietatis administratus non valet; ita & votum in ebrietate emissum.

Ex voto facta sine animo vouendi, non oritur obligatio.

Corollarium IV. Ex voto facto sine animo vouendi, seu promittendi, non oritur obligatio. Ratio: quia obligatio voti, oritur ex vero voto; votum autem factum sine animo vouendi, non est verum votum, cum votum sit deliberata, & voluntaria promissio. Hinc v. g. baptizatus non tenetur vi voti ad ea, quæ in susceptione baptismi promittuntur: quia tunc non adest animus vouendi. Deinde, quia ad votum requiritur promissio; in baptismo autem nulla interuenit promissio, sed tantum nudum propositum, ut constat ex illis verbis, quæ baptizandus responder: *Abrenuntio sathana, volo &c.* verba autem hæc sunt propositi, non promissionis, ut docet Sotus de iustitia, q. 1. ar. 2. ad 2. & Caietanus 2.2 q. 88. ar. 5. dub. 2. Certum autem est, ex communi Theologorum sententia, nudum propositum, nullam obligationem inducere, quia propositum est sola assertio eius, quod homo facturus est; seu est actus voluntatis, quo quis determinat promittere, aut quidpiam aliud facere. Vnde propositum non obseruans, non committit mendacium neque peccat etiam venialiter, quia natura simplicis propositi est variabilis, & sic homo proponens aliquid facere, potest mutare propositum illudque non implere, iuxta illud: *Sapientis est mutare consilium, seu propositum.* Sic suscipiens habitum religionis cum firmo proposito manendi, in ea, si postea egrediatur, non peccat etiam venialiter, nisi id faciat ex animi leuitate.

Item ex voto facto, cum animo quidem vouendi, sed sine intentione obligandi se, non oritur obligatio. Ratio: quia votum est lex quadam priuata; lex autem rem non obligat, nisi legislator obligare intendat. Hinc qui recipit sacros ordines, cum expressa intentione non se obligandi ad castitatem, non tenetur ad eam seruandam ex vi voti: quia est contra substantiam voti, animus non se obligandi, & sic destruit votum. Tenetur tamen ad castitatem ex statuto Ecclesiæ, quæ præcipit obseruantiam castitatis illi, qui voluit ordinari, & noluit vouere, eumque inhabilem reddit ad matrimonium. Cæterum, qui inualide suscipit ordinem sacrum, non tenetur ad seruandam castitatem: quia destructo principali destruitur etiam accessorium.

Similiter ex voto facto cum animo negativo, id est, sine expressa, aut tacita intentione obligandi se, non oritur obligatio. Ita Nauar. cap. 12. n. 25. Ratio: quia nullum votum obligat, ultra expressam, vel tacitam intentionem vouentis. Vnde, qui ignorat votum obligare, aut credit illud non obligare, non tenetur ad votum seruandum quia neque expressam, neque tacitam intentionem habet obligandi se; votum autem in tantum obligat, in quantum vouens intendit se obligare. Secundum censendum de voto facto, cum animo vouendi, & se obligandi, sed cum animo non adimplendi: tale enim votum inducit obligationem. Quia adimpletio, aut executio voti, non est de illius substantia, aut essentia. Et sic vouens tenetur huiusmodi votum adimplere, sub peccato graui, aut leui, iuxta quantitatem materiæ.

Corollarium V. Votum inualidum ex defectu voluntatis vouendi, vel alterius causæ, potest fieri validum per ratificationem. Ratio: quia ratificatio est noua promissio; dummodo ratificans sciat, aut saltem credat, votum suum, quod ratificat, esse inualidum. Si enim credat esse validum, cum alias inualidum sit, tunc non est

Ex voto facta sine animo vouendi, non oritur obligatio.

Hh

ficitur

sicur validum per ratificationem: quoniam in tali casu, ratificatio caderet super id, quod est nullum.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio I.
& solutio eiusdem.

Obiicitur I. *contra conclusionem.* Interdum facit homo absolute votum alicui sancto: ergo votum non soli Deo faciendum est. *Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia:* licet enim aliqui vouentes, talem modum vouendi in votis seruent, quæ sunt sanctis, nimirum in quantum sunt aliquid Dei; eorum tamen intentio pie explicanda est, & interpretanda, videlicet, sicut Ecclesia sancta docet: quoniam votum secundum se, promissionem Deo factam, significat. Unde dum quis absolute votum facit alicui sancto, intelligi debet, vouere Deo in illo sancto. Ita S. Thomas 2. 2. q. 88. ar. 5. ad 3.

Obiectio II. & solutio eiusdem.

Obiicitur II. *contra corollarium IV.* Vouens fide, seu absq; animo vouendi, & obligandi se, peccat: ergo ex tali voto oritur obligatio. *Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia:* vouens enim fide, per se solum venialiter peccat, non quod contra obligationem agat, sed quia facit Deo aliquam irreuerentiam. Nihilominus per accidens, & ratione scandalali, potest peccare mortaliter, v. g. si fide, & inualide votum publicum, aut solemne coram alijs emitat, nisi forsitan habeat iustam causam fide vouendi, vt si per metum inducatur ad vouendum. Similiter, qui vouet, cum animo non adimplendi, peccat grauiter, aut leuiter, iuxta materiam grauitatem: quia tale peccatum, est animus non adimplendi votum, quale est ipsa violatio voti; violatio autem voti est grauis, aut leuis, iuxta materiam grauitatem.

QVÆSTIO II.

Quod duplex sit votum.

Voti multiplex diuisio.

Suppono. Multipliciter votum a Doctoribus diuidi solere. In primis

enim votum ab illis diuiditur, in personale, reale, & mixtum. Deinde in explicitum, & implicitum, siue tacitum. *Uterius in perpetuum, & temporale. Præterea, in absolutum, & hoc aliud poenale, aliud non poenale esse docent. Insuper, in votum simplex & solemne. Deniq; in commune factum a communitate, & in priuatum, factum a particulari persona.* Et ex his omnibus alia vota dicunt esse reservata, in quibus solus Papa dispensare possit; alia non reservata, quorum absolutio, & commutatio interdum ab alijs inferioribus Prælatibus obtineri potest. Ita Magister sent. in 4. d. 38. & communis Theologorum sententia.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Votum sexupliciter diuiditur. *Primo, in commune, & singulare. Secundo, in absolutum, & conditionatum. Tertio, in simplex & solemne. Quarto, in expresse, & tacitum. Quinto, in personale, reale, & mixtum. Sexto, in temporale, & perpetuum.* Conclusio hæc patet ex singulorum explicatione.

Votum igitur commune illud est, quod fit a tota communitate. *Singulare vero, seu priuatum illud est, quod fit a priuata persona, & particulari.* Alij vero dicunt, votum commune illud esse, quod in baptismo emittitur; sed hoc votum est metaphoricum, æquiualens soli proposito, seu desiderio, propter quod a Sanctis Patribus sponsio appellatur.

Votum absolutum est, quod caret omni conditione, & modo, v. g. dicendo, voueo ieiunium, castitatem, &c. & ex tali voto rationabiliter emittitur, confurgit obligatio illud implendi, quam primum commode potest impleri. Nam ex hoc voti magnam commendationem meretur, teste D. Ambrosio lib. 1. de Abel, & Cain, cap. 8. *Prima inquit, voti gratia est, celeritas solutionis.* Nam solutionem voti differre, perinde est aliquando, quod

Voti commune & singulare quid sit

Tarditas in soluendis votis multum nocet

quod auferre. Quod sapiens indicare voluit. Ecclesiast. 5. n. 3. ubi exhortans ad celerem votorum solutionem, dicit: *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere.* Statimq; huius celeritatis rationem reddit: quia multo inquit, melius est, non vouere, quam post votum promissa non reddere. Quasi apertius diceret, quam post votum, promissa morari: istas enim moras tollendas esse, præmonuerat. Dicit nihilominus, *promissa non reddere*, quia perinde est, morari promissa, atque omnino negare, vt bene aduertit S. Ambrosius citatus cap. 7. *Cum enim inquit, moram satis, non reddis.* Nam quid magis profuit Caino, sero offerre; quam non offerre, cum ob illam offerendi tarditatem, ita Deo displicuerit, ac si nihil obtulisset. Addit D. Ambrosius: *Sacrificium enim, & celeritate commendatur, & gratia, ex quo euidenter sequitur, illud tarditate condemnari.*

Celeritas Abrahami in offerendo filio commendatur.

Hinc, ne suo sacrificio tarditas inesset, diligenter cavit Abraham. Nam a Deo tentatus, statim de nocte surrexit, strauit asinum, concidit ligna, omniaq; ad sacrificium necessaria suis manib; præparauit, Genes. 22. Quorsum ipse tam multa subiuit munia, qui vnum tantum iugulandi filium exequi iubebatur? Respondet D. Ambrosius citatus, cap. 8. *Aduerte, atq; festinum: vt mora expectationis non affert, nisi donec audiretur oraculum.* Eandem offerendi alacritatem exhibuit Anna illa Samuelis mater, quæ nullam moram voto suo exoluendo interposuit, nisi donec ablactaretur infans. Ait Origenes tract. 3. in Mattheum: *Statim transmutatus a matre ad Deum, & appositus Deo a matre, vt quærat in templo Dei nutritus, carnes, sanctam escam perfectorum.*

Votum conditionale est, quod sub aliqua conditione a vouente emittitur, v. g. dum quis Deo vouet, se daturum eleemosynam, aut ieiunaturum, aut Religionem ingressurum, si eum Deus liberauerit a periculo infirmitatis, aut mortis, aut naufragij

&c. & tunc obrenta liberatione, manet homo obligatus ad implendum votum. *Ratio:* quia adimpleta conditione, votum conditionale transit in absolutum. Quod si quispiam emittat votum conditionale poenale, id est sub poena aliqua, v. g. si lusor faciat tale votum, de non amplius ludendo aleis: *Ego voueo me amplius non lusurum, & si quando lusero, ieiunabo sex diebus.* Tunc si transgrediatur tale votum, & peccat mortaliter, & tenetur implere ieiunium sex dierum.

Tale votum conditionatum fuit Anna matris Samuelis 1. Regum 1. n. 11. *Si respiciens videris afflictionem, famula tue, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancilla tue, dederisq; serua tue sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius.* In quo voto quatuor obseruanda sunt, in primis, beneuolus Dei intuitus, in illis verbis: *Si respiciens videris.* Deinde recordatio: *& recordatus mei fueris.* Præterea, non obliuio, nec oblitus ancilla tue, insuper donatio virilis sexus, *dederisq; serua tue sexum virilem.* Sive vt in Hebræo legitur: *Semen virorum.* Tribus igitur vocabulis suam erga Deum feruitutem indicauit, nimirum appellando se famulam, ancillam, ac seruam: quasi nullum esset genus seruitutis, quod ipsa pro Deo libentissime obire non vellet. Nam alij quidem suum in rebus alijs Deo obsequium præstant; quidam, si honorifica, alij, si quæstiuosa; nonnulli, si incunda imperentur. Cæterum, qui veram Deo feruitutem profiretur, non ad imperata respicit, sed ad imperantem, & quidquid iniungatur, dummodo a Deo iniungatur, promptissime exequitur; nec attendit, in quo gradu seruiat, sed cui seruiat: gloriosissime, an abiectis muneribus addicatur: inter intimos consiliarios, an inter vilia mancipia numeretur.

Sensus igitur petitionis Anna iste est, si beneuolè respiciens afflictionem meam, & me ab illa liberaueris, &c. Nam respicere Dei, fauere est, ac benefacere, iuxta illud Genes. 4. n. 4. *Respexit Dominus ad Abel.* Exodi 33. n.

Votum Annae fuit conditionatum

Petitionis Annae sensus aperitur.

13. *Respice populum tuum, gentem hanc.* Deutor. 26. n. 15. *Respice de sanctuario, & de excelso calorū habitaculo.* Et Psal. 21. n. 4. *Deus, Deus meus, respice in me.* Idem planè significat illud: *Si recorderis mei fueris*, id est, si te mihi propitium reddideris, iuxta illud Genes. 19. n. 29. *Recordatus Abrahæ, libera uirum.* Exodi 32. n. 13. *Recordare Abraham, Isaac, & Jacob seruorum tuorum.* Iob 14. n. 13. *Constituas mihi tempus, in quo recorderis mei.* Hierem. 2. n. 2. *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & Daniel, 14. n. 37. Recordatus es mei Deus, & non dereliquisti diligentes te.* Insuper, eundem sensum facit & illud: *Nec oblitus ancille tue,* iuxta illud Psal. 9. n. 13. *Non est oblitus clamorem pauperum.* Psal. 73. n. 19. *Animas pauperum ne obliuiscaris in finem.* Isaia 49. n. 15. *Ego tamen non obliuiscar tui.* Neq; mirum, quod Anna tot verbis multiplicauerit suas preces: quia ex nimio cordis affectu, uerba idem significantia repetebat. Quod illis diebus, sanctis hominibus plerumq; in usu fuit. Sic enim Rex David, Psal. 115. suas preces fundebat ad Deum: *O Domine inquit, quia ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancille tue.* Vbi se non tantum semel, atq; iterum, Dei seruum appellauit; uerum etiam suam matrem Dei ancillam, honoris gratia testatus est. Eo, quod nihil sibi gloriosius; quam si suam & maiorum suorum, erga Deum seruitutem suam arbitraretur.

Mirantur tamen Sacre Scripturæ interpretes, cur potius Anna in hac sua petitione filium, quam filiam postulauerit, cum plerumq; matres magis filias; quam filios ament? Respondet Abulensis, id eo, ut posset ministrare Domino in tabernaculo, quod foemina præstare non poterat. Sed hæc responsio non uidetur subsistere, quoniam id, quod uouetur, tanquam conditio ad aliquod beneficium impetrandum, quod petitur, non est finis eius petitionis: cum non primario, sed secundo intendatur, sitq; tanquam medium ad finem obtinendum v. g. Vouer quispiam peregrina-

ri, si salutem, quam à Deo petit, consecutus fuerit, tunc non petit, ut peregrinetur; sed potius pro salute obtinenda tanquam medium adhibet, votum peregrinandi. Sed Anna uouebat oblationem pueri in tabernaculo, ad illum impetrandum; seu uouebat offerre, ut posset impetrare; ergo non vice versa impetrare, ut posset offerre, & consequenter ad alium finem, à Deo filium postulabat.

Respondet secundo D. Gregorius his uerbis: *Quid est, inquit, quod Anna uirilem sexum à Domino postulat, nisi quia eos, quos Sancta Ecclesia parere prædicando appetit, Evangelica prædicatione fortes esse concupiscit?* In quo etiam sensu illa mulier amicta sole, quæ apparuerat in cælo, Apocal. 12. fuitq; Ecclesiæ typus, dicitur peperisse masculinum, id est; populum Christianum, uoluptatibus indomitum. Nam ut recte Andreas Cæsar: Cappadociæ Episcopus obseruat. *Ecclesia populus, filius masculinus rectè appellatur, qui carnis uoluptatibus, sensuumq; illecebris non frangitur, neq; deiecitur, sed animo infra æto in officio persistit.* Quod diuino spiritu prædixit Isaia cap. 66. n. 7. *Antequam inquit, parturiret, peperit; antequam ueniret partus eius, peperit masculinum.* Quibus uerbis non solum exprimitur celeritas, qua populus Christianus propagatus est, ut obseruat D. Hieronymus; sed etiã masculina eiusdem populi fortitudo, contra omnes carnis illecebras, auctore D. Cyrillo Alexandr. qui dicit: *Non enim effeminatur molitie Christianus populus; sensu uirili pradius est, & iuuenili.* Verum & hæc responsio mystica est.

Respondent tertio alij in sensu literali, & melius, Annam id eo postulasse masculinum, quia parentum nomen, ac genus, per masculinum propagabatur, non per foeminam. Vnde veteres Patriarchæ potius filiorum; quam filiarum natalitia celebrabant, ut patet in filiis Iacob: cui cum duodecim mares, cum magno plausu, & gratulatione parentum nati essent, Genes. 29. & 30. una solum Dina abique uila lætitiæ significatione, nata

Ecclesia
populus
filius masculinus
appellatur.

Responsio
literalis &
vera.

Votum
simplex & so-
lemne quid
sit.

Disputatio II. De voto in communi. esse fertur, Genes. 30. n. 21. Quæ causa istius rei? respondet Honcala, id ob præfagium futuri stupri factum fuisse, in quod illa postea defaeto prolapsa est, Genes. 34. n. 2. Quasi non deberet nasci cum celebritate, quæ cum castitate non erat uictura. Fateor, rationem hanc ad mores esse optimam. Verum illa mihi magis aridet ad rem præsentem, quod filij potius, quam filia paternum genus propagarent. Quod si aliquando paterna domus conseruaretur per filias, ut contigit in filiabus Salphani de tribu Manasse. Numer. 27. n. 6. tunc id contingebat, quando paterna hereditas ad filias deuoluebatur; hoc autem contingere non poterat in tribu, Leuitica Annæ, quæ propriam hereditatem non habebat. Anna itaq; uirilem sexum postulauit à Domino non solum, ut eius sterilitas soluere- tur, sed etiam, ut eius posteritas sub paterno nomine conseruaretur.

Votum simplex est, quod consistit in nuda promissione. Votum autem solemne est, quod aliquis publice emittit in manibus Episcopi, vel alterius Prælati, vicem Dei tenentis, uti est votum castitatis: & tale votum emittitur à Regularibus in professione religiosa. Similiter ille, qui suscipit ordinem sacrum de manu Episcopi ordinantis. Votum itaq; solemne quoad substantiam est de iure diuino; quoad solemnitatem uero, siue conditionem, sine qua non esset solemne, est de iure Ecclesiastico. Quemadmodum etiam matrimonium, est de iure diuino, & naturali; solemnitatis autem ipsius, sine qua non esset, est de iure Ecclesiastico. Et certe votum solemne quoad substantiam, esse de iure diuino facile constat ex Scriptura Sacra, Psal. 57. *Vouete, & reddite Domino Deo uestro.* Quibus uerbis hortatur nos Scriptura Sacra ad uouendum, & reddendum, ita scribit, ut si uoueas, necessitatis sit reddere. Neq; ualet Hæreticorū cauillatio, fraudulentè id eludere conantium, qui asserunt, consilium de faciendis votis, ad veterem legem

Quæstio II. Quod duplex sit votum. pertinere, non ad nouam. Nam si in veteri lege, grata Deo fuerunt ab hominibus facta vota, nunc ingrata esse non possunt, cum non pertineant ad ceremonialia, sed ad morale Dei cultum.

Et certe ista Hæreticorum cauillatio, manifestè repugnat doctrinæ Euangelij, Matthæi, 19. ubi dicitur: *Sunt, qui seipsos castrauerunt propter regnum Dei;* hoc autem non potest fieri sine voto: ergo vota etiam in lege Euangelica Deo placent. Porro in hoc loco S. Matthæus Eunuchos, siue castratos, in triplici esse differentia ostendit, ita scribens: *Sunt Eunuchi, qui de matris utero ita nati sunt; & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus; & sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum celorum.* Duo itaque prima genera, & qui propriè Eunuchi dicuntur, repellebantur à templo Domini, iuxta illud Deutor. 28. *Non intrabit Eunuchus attritis, vel amputatis testiculis, & abscisso uetro Ecclesiam Domini.* Tertium uero genus, scilicet per Eunuchos intelligendo viros continentes, qui aut semper virgines permanent, aut casti in coniugio, vel etiam sine coniugio, tales sunt felices, & accepturi fidei donum electum, iuxta illud sapientis sapien. 3. n. 14. *Et spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit aduersus Deum nequissima, dabitur illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima.* Vbi per spadonem, iuxta D. August: in speculo, intelligitur vir continens, qui non est coinquinatus cum mulieribus ullo modo, etiam per tactus impudicos.

Quapropter optimè D. Hieronymus in caput 56. Isaia, intelligens citatum Scripturæ locum de Eunuchis Euangelicis, coniungit ipsum cum illo loco Isaia, cap. 56. n. 3. *Et non dicat Eunuchus, ecce ego lignum aridum, quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui cussiderint sabbatha mea, & elegerint, quæ ego uolui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Quæ uerba idem ferè significant, quod sententia Salomonis, ex

Eunuchi
sunt in tri-
plici differ-
entia.

Sabbatha
Dei custo-
dire, & non
operari in-
iquitatem.

cap. 3. sapientiæ adducta. Nam idem est, Sabbathi Dei custodire, & eligere, quod Deus voluit, tenereq; foedus illius; ac non operari iniquitatem, nec cogitare aduersus Deum. mala, uti sunt peccata mentis, quæ propriè dicuntur esse contra Deum, qui solus meritorum cognitor est. Similiter idem est per Isaiam, dare illis locum, & nomen in muris, ac in domo sua sempiternum; atque per sapientiam, dare donum electum, & sortem in domo Dei acceptissimam. Loquitur ergo sapiens literaliter de illis hominibus coniugatis, qui steriles cum sint, ne Deum offendat, patienter suam tolerat sterilitatem, atq; hac ratione Eunuchos eos nominat; mysticè verò loquitur de Evangelicis eunuchis, ut vult S. Hieronymus, & consequenter loquitur de Sacerdotibus nouæ legis, ac viris Religiosis, qui se suis votis propter regnum cælorum castrauerunt. Vnde per Evangelicos eunuchos, intelliguntur aut illi, qui semper virgines permanserunt, aut qui nunquam se matrimonio copulauerunt, aut etiam steriles in matrimonio, sed continentes, nullamq; aliam, præter suam cognoscentes uxorem, quos beatos, felicesque Sapiens nominauit.

Votum expressum, seu explicitum, quod sit verbis expressis, dicendo v. g. *uoueo, promitto*. Tale fuit votum Iacobi Patriarchæ, fugiens ille iram fratris, plus quam quærebatur, inuenit. Tendebat ad angustam eunuchi domum, & inuenit amplissimam numinis aulam: inuenit inquam; nec enim ille præcogitato quærebat studio, sed Angelicam intrauit curiam, dum necessario indulgeret somno. Et ecce dum anhelis gressibus caduca quæreret, cælestia ei occurrerunt. Vidit ibi scalam, quæ plures & descenderent obsequentes, & ascenderent felices, ut si fortè, tyro, quas olim David pennas ad inuolandum desiderauerat, non sortiretur, per gradus ascenderet, ut sic ad altiora veniret. Vidit inquam scalam, ne impossibilem reputaret ascensum, quando à tot, & toties aspexerat repetitum. Vnde statim magnificas Numinis promissiones audiuit: *Terram, in qua dormis, tibi dabo. & semini tuo dilataberis ad occidentem & orientem ad septentrionem, & meridiem*. Genes. 28.

Mirantur Sancti Doctores, quomodo Iacob puer delicatè nutritus, patrem habens diuitem, maternæ assuetus indulgentiæ, pedestri se in viam dedit, sine villo famulo, baculo solum nixus. O profugum, exclamat Rupertus, cælestis asyli protectione dignum, qui sola fide, sine lectione scripturarum edoctus erat, quod ad possidendam benedictionis hereditatem, ad seminandam beati seminis expectationem, non pompaticè, sed humiliter, & conscientia supplicis esset ingrediendum. Vnde Rupertus in hac humili professione Iacob, vult significari diuinarum promissionum executionem, humilitatè vel maxime obtineri. Patet id manifestè in Virgine Deipara, quæ post ingentes illas promissiones, à Gabriele Archangelo Dei nomine factas, profundissime se inclinans dixit: *Eccce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. Quæ verba ponderans D. Bernardus, dicit: *Respondet humiliter, ut sedes gratiæ præparetur*. Nimirum, quia propria sedes, propriusq; locus, atq; naturale centrum, ad quod nupte pondere feruntur diuinæ gratiæ, præcipua est humilitatis virtus. Hinc illa præclara exhortatio Tertulliani, lib. de patientia: *Igitur si probos seruos, ac bonæ mentis, pro ingenio dominico conuersari videmus (siquidem artificium promerendi obsequium est, obsequij verò disciplina, morigeræ subiectio) quanto magis nos, secundum moratos inueniri oportet; seruos scilicet, Dei vini, cuius iudicium in suos, non in compede, aut pileo vertitur, sed in aternitate aut poena, aut salutis, cui seueritati declinanda, aut inuitanda liberalitati, tanta obsequij diligentia opus est, quanta sunt ipsa, quæ aut seueritas comminatur, aut liberalitas pollicetur*. Quibus verbis etiam Auctor egregiè demonstrat, nullam re melius ad promerendas diuinas promissiones viam sterni, quam morigeram

Diuinarum promissionum impletio humiliter obinetur.

Apostoli ad Evangelicam vitam à Christo traditi.

Disputatio II. De voto in communi. rigera subiectione, & obsequio, quo artificio, vltus Iacob, in hac peregrinatione sua, ita se gessit, ut humilitate magis, quam pedibus iter facere videretur.

Ad hanc perfectionem Christus Dominus suos discipulos instituens, dum eos peregrinari ad prædicandum Evangelium mitteret, hoc eis monitum tradidit, Matthæi 10. n. 9. *Nolite possidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniam in zonis vestris, non per am in via, neq; duas tunicas, neq; calceamenta, neq; virgam: dignus est enim operarius cibo suo*. Vbi D. Chrysostomus, homil. 33. in Matthæum, ponderans, quomodo illos rebus etiam ad vitam necessarijs penè nudauerit, dicit: *Ipsos ad vniuersi magistrum missurus, ad Angelicam, ut ita dixerim, disciplinam ex humana vita tradidit, ab omni cura rerum secularium liberos reddens*. Quasi diceret, ita suos Apostolos instruxit, ac si non homines, sed Angelos, nullius indigentes instrueret. Quod adhuc magis elucidat Remigius relatus in Catena D. Thomæ, sic loquens: *Redegit eos ad primi hominis dignitatem, ut nulla re indigerent*. Indigentes ergo Apostolos, & quosdam quasi Deos, Christus suos Apostolos fecit: quia hæc dignitas Adami in statu innocentie fuit, ut nullius rei indigus, quasi quidam terrenus Deus esset. Cur autem Christus Dominus Apostolos suos ita vacuos in mundum miserit, causam hanc esse puto: quia angustiam nimis in cælum viam ipse ininuerat, quæ multis rebus oneratos, non facile capere posset. Colligo id ex D. Chrysostomo, qui ad cap. 7. Matthæi, rationem reddit, cur via perditionis lata sit; angusta verò, quæ ducit ad vitam: quia inquit, diabolus timore illo, quo se toto cælo extendere voluit, primus aperuit perditionis viam, ac postmodum omnibus peccatis inuolutos, & vniuersam mundi sarcinam baiulantes in eam recipit. At verò via Domini angusta est, quia Christi omni humilitatis ratione collectus, primus eam patefecit, promi-

Via perditionis cur lata, & Christi angusta.

Quæstio II. Quod duplex sit votum, de solos eos, qui subiles, ac spirituales inuenti fuerint, admittit.

Existimo itaq; Iacobum hac sua peregrinatione, fideles omnes representasse, qui peregrini sunt, quamdiu in hac vita mortali degunt, iuxta illud 2. ad Corinth. 5. *Quamdiu sumus in corpore peregrinamur à Domino*. Et ad Hebr. 13. n. 14. *Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus*, vnde pignus, scilicet animam accepimus. Vnde D. Augustinus ad Psal. 118. addit: Antiquis illis Patribus id familiarissimum fuisse, ut se peregrinos appellarent, iuxta illud Dauidis Psal. 38. n. 13. *Advena ego sum apud te, sicut omnes patres mei*. Quem locum spiritualiter de Christianis intelligit D. Ambrosius, serm. 51. de agro figuli, Christi pretio in sepulcrum peregrinorum empto, quod mysticè interpretans, ait: *Istos peregrinos, quos esse dicimus, nisi deuotissimos Christianos, qui renuntiantes sæculo, & nihil possidentes in mundo, in Christi sanguine requiescunt? Christus enim, qui mundum non possidet, hic totum possidet Saluatorem*. Comprobat. Gregor. Nyssenus in vita Moysis, ubi de illo, quod Hebraei stantes, ac baculos tenentes, edebant paschalem agnum, sic discunt: *Aspiciunt, inquit, peccatorum, calceus descendat continentissima, tenuis, ac dura vitæ: calaris vestis, & effusa, id est, voluptuosa viuendi ratio, quæ latissime patet, impedimento est, quare circulo quodam, id est, modestia coarctanda est, quæ moneat ad necessitatem, non ad voluptatem rebus vitæ; baculus verò, quo & seras Hæreticorum repellimus, & sustentamur, spes est*.

Hoc facile quilibet conijcere, potest dilatione illa promissa in oraculo, quando Deus in summæ scalæ sedens, Iacobum allocutus est: *Dilataberis ad orientem, ad septentrionem, & meridiem*. Quod non semini Iacob, sed soli Ecclesiæ contigit, post Christum natum: ergo Iacob illa sua peregrinatione, futuram Christi Ecclesiam, ac omnes fideles representabat. Hic sensus placuit Cicerano, & alijs, in primis ex eo, quia scala

Iacob sua peregrinatione fideles representabat.

scala Iacobo ostensa, dicitur stare supra terram, & suo cacumine tangere cælum, quæ visio ostendit Ecclesiam in terris agere; sed origine, & conversatione contingere cælum. Hinc Apocal. 21. n. 2. ad literam de Ecclesia militante dicitur: *Vidi civitatem sanctam Hierusalem novam descendentem de celo à Deo.* Hugo Cardinalis legit: *Vidi altissimè inbarentem originem:* non enim satis erat dicere, à celo, ut putaretur Angelica; idè profundius scrutans, addidit à Deo ut prorsus divina cognosceretur. Vnde citata verba D. Augustinus lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 17. ita explicat: *De celo inquit, descendere ista ciuitas dicitur, quoniam celestis est gratia, quâ Deus illam fecit.* Cum ergo iuxta D. Petrum epist. 2. cap. 1. n. 4. gratia sit, per quam efficiuntur diuinæ consortes naturæ, manifestè sequitur, quomodo Ecclesia, quam Deus ex gratia, tanquam ex materia fecit, diuinam sibi originem sortiatur. Merito itaq; S. Chrysost. dixit, Ecclesiam ex hoc diuina semine, diuinam editam esse in auras ut scilicet non tam ex hac communi aura; quam ex illa diuina, id est, ex Spiritu Sancto, viuere censenda sit. Propter quod & D. Paulus postquam ad Galat. 4. n. 26. dixit: *Ierusalem, id est, Ecclesiam militantem, de sursum esse;* ad comprobendam hanc veritatem, adduxit illud Isaïæ 54. n. 1. *Latere sterilis, quæ non parit, quia multi filij deserta.* Quibus verbis, per contrapositionem synagogæ, gratulatur Ecclesiæ futuram multitudinem filiorum. Sterilem autem simul, ac fecundam appellauit: sterilem inquam, non quod nullum ediderit foetum; sed quod is, quem edidit, non naturæ fecunditati, sed cælitus acceptæ gratiæ tribuendus sit. Nemo enim pertinet ad Ecclesiam, familiæ, aut sanguinis iure; quemadmodum olim ad synagogam, omnes orti ex Iacob pertinebant. Verum Christianorum genus omnino à Deo est, iuxta illud Ioan. 1. n. 13. *Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri sed ex Deo nati sunt.* Quod cum ita sit, quomodo tre-

mendum Dei iudicium non exhorrescunt, qui in Ecclesia satagunt, ut prædictæ valeant prerogatiuæ sanguinis, inducendo consanguineos ad beneficia Ecclesiastica. Quibus optimè quadrat illud Michæ 3. n. 10. *Qui edificatis Sion in sanguinibus.* Nam qui consanguineos adiscunt ad Ecclesiæ præfecturas, illi sanguinibus eam suis, pessimo exemplo edificare contendunt.

Deinde scala illa ostensa Iacobo, infima sui parte terram tangens, summâ verò cælum, significat, Ecclesiam continere bonos & malos, iuxta illud Iob 15. n. 15. *Ecce inter sanctos eius, nemo immutabilis, & celi non sunt mundi in conspectu eius.* Vnde, sicut terra, & cælum, mutuis stant auxilijs, licet secundum naturas longè distent: cælum enim influentijs fouet terram; terra quoq; per eas fructificans, cæli potentiam, ac diuitias prædicat. Ita planè, diuino consilio singulari factum est, ut Ecclesia sinu suo probos, atq; reprobos simul contineat: siquidem vtraque pars, ex hac coniunctione, non leues habet fructus. In primis, ut per malos boni exerceantur, propter quod D. Chrysost. homil. 4. ad populum, malos homines vocat iustorum agricolas, qui scilicet tribulationum aratris, non tam eos sciunt, quam potius ad vberes virtutum fructus exerceant. Hinc etiam Ecclesia, ita permixtos habens cum malis bonos, comparatur lilio inter spinas, Cantic. 2. n. 2. *Sicut inquit, lili-um inter spinas, sic amica mea inter filias.* Nimirum, quia sicut, dum circumfusa spinæ lilia pungunt, ipsis punctationibus suauius spirant; dum verò non pungunt, ad honorem earum pulchrius eminent; ita planè in iustis euenit comparatione malorum. Quo respiciens D. Ambrosius lib. 2. de Spiritu S. num. 11. illam sponsæ nigredinem, & pulchritudinem: *Nigra sum, sed formosa, non alio refert, nisi ad laborem exercitationis. Sponsa. Nigra est, inquit, exercitij puluere, & decora ab insignibus victoria.* Vult itaq;

Boni & mali inuicem sibi prouent

Iustus ipsa vexatione prodest vexationibus.

Pulvis exercitationis gratiores reddit.

Itaq; sponsæ, puluere exercitationis conspersus, gratius, ac decentius victoricia portat insignia. iuxta illud eisdem D. Ambrosij, qui super illa verba Psal. 118. *iustus es Domine, ita scribit: non decet redimitos floribus corona, sed puluerulentos.* Quasi diceret, nullius capiti gratius insidet corona victoria, quam puluerulento. Quippe pulvis in acie collectus tantum abest, ut faciem dehonestet, ut potius præcipuum decorem addat, ac duplo maiorem gratiam, ipsis etiam ornamentis victoriæ.

Deinde, in hoc bonorum, ac malorum intra Ecclesiam conuictu, intendit Deus, ut bonorum exemplo corrigantur mali. Quod pulchrè exaggerat D. Ambrosius, ad illa verba Psal. 118. *Qui timent te, videbunt me, & latabuntur,* hæc addens: *Plerisque, ait, iusti aspectus admonitio correctio- nis est, quam pulchrum ergo si videaris, & prosis.* Non modò autem visus iustus ab improbis prodest ipsi; verum etiam suis vexationibus, per ipsammet proficiunt. Audire D. Bernardum, qui super illa verba Cantic. 2. *Sicut lili-um inter spinas, sic amica mea inter filias,* ita dicit: *Si amicū inquit, te praebeas inimicis, iure proprietatis, lili-um es: quod ipsas utiq; pungentes spinas, cadare proprio illustrare, & venustare non cessas.* Sicut ergo spinæ pungentes lilia, summas inde cuspidēs retrahunt suauis succo illitas, ac necessario fragrantēs odore liliorum, quem si quis hauriat, lilia putet: ita mali bonorum, quibuscum viuunt, præsentia non modò afflantur feliciter, sed amare etiam pungentes, ipsis miro quodam modo punctationibus dulcescunt, quin & sanguine conspersi pulchriores euadunt, felicius nimirum compuncti, quam pungentes crudeliter. Hinc D. Chrysost. hom. Apostolos erga suos persecutores egregiè beneficos fuisse, ostendere volens, serm. de duodecim Apostolis, sic satur: *O incudes animata, quæ dum feriremini, eos qui feriebant, ad intelligentiam fabrefecistis!* Ac si diceret, percuissorum furentes animos,

vestra patientia composuistis, miro videlicet modo patiendi artifices, ac si incudes essetis, quæ non agendo, sed ictus malleorum perferendo, operi faciundo interuiunt. Ita planè iusti, peccatorum etiam pedibus in Ecclesia conculcati, peccatoribus proficiunt.

Quid ergo Iacob, postquam illas Numinis promissiones audiuit: *Terram in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo, &c.* Genes. 28. Expergescit, voto se Dominum semper colendi obstringit, & columellam gratitudinis indicem, ac Numini, aram crexit. *Vouit votum dicens: si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, &c. reuersusq; fuero prosperè ad domum Patris mei, erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quē exeri in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorumq; quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.* Sanè non immerito Iacob lapidem crexit, quia Dei præsentiam specialem in eodem loco agnouit, ob specialium nimirum visionis, & oraculi exhibitionem. Nam licet Deus ubiq; præsens sit; iuxta varios tamen operandi modos, varia loca sortitur. Vnde S. Bern. serm. 6. de dedicatione Ecclesiæ, dicit: *Qui ubiq; est, in calis tamen esse dicitur, non diuersus, sed diuersa distinguens.* Apud homines ergo malos est præstans, atq; dissimulans; apud electos operans, & seruans; apud superos pascens, & cubans; apud inferos arguens, & damnans. Cōprobat D. Gregorius Magnus super Cantica. Deus inquit, qui generaliter est in omnibus rebus; tamen familiari modo dicitur esse in aliquibus per amorem, & gratiam. iuxta illud Christi Domini Ioan. 14. n. 13. *Ad eum* (inquit, id est, qui sermones meos seruat) *veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Super quem locum Rupertus ita discursit: *Mansio Patris, & filij, & Spiritus Sancti, dilectionis edificatione preparatur, ut in templo cordis sotermitas agatur deliciofa contemplationis.* Insuper D. August. epist. 52. ad Macedonium; hunc modum Diuinæ præsentia optimè explicat. *Imò, inquit,*

Deus ob varios operan- di modos, varia loca sortitur

Cor est te- plum amo- ris.

quit, in Deum, non ambulando, sed amando, quem tanto habemus presentiore, quanto eundem amorem, quo in eum tendimus, potuerimus habere puriorem: nec enim locis corporalibus vel extenditur, vel includitur. Ad eum ergo, qui ubiq; præsens est, & ubiq; totus, non pedibus ire licet, sed moribus; mores autem nostri, non ex eo, quod quisquam nouit, sed ex eo, quod quisquam diligit, diiudicari solent, nec faciunt bonos, aut malos mores, nisi boni, vel mali amores. Prauitate itaq; nostra, à rectitudine Dei longè sumus; rectum autem amando corrigimur, ut rectò recti adhaerere possimus.

Iacob cur decimas omnium offerre voluit

Ponderate tamen accuratius, quid iam Iacobo necessum erat, decimas omnium offerre, cum iam constaret aram, ad exprimendum animi gratitudinem, consecratam esse? Omnium inquit, quia dederis mihi, decimas offera tibi. Sanè, quia optimè agnouit differtissimus Patriarcha, de quolibet speciatim beneficio grates rependendas esse; & ideo non fuit contentus, lapidem gratitudinis testimonium erigere, sed de rebus omnibus aliquid ad Numinis cultum dicare: esset namque gratitudinis probum, auarè sibi aliquid retinere, nec largitorem cultu confessionis agnoscere. Audite D. Chrysosth. apud Lippomanum, sic loquentem: *Vide iusti gratitudinem: petebat quidem, at nihil pretiosum; sed panem, & vestem: promittebat autem & sua Domino.* De omnibus inquam, promittebat Domino: quia diuinè agnoscebat ingenium, & quia exoptabat potiri collato cælitus beneficio. Neq; enim satis esset, de aliquibus offerre, & de cæteris reseruare: cum gratiæ ita Deo exhibendæ sint, ut etiam de minimis reddantur, piæq; soluendo vsuram incrementetur. Concludit Lippomanus Iacobi nomine: *Fidei mea, inquit, quam nunc profiteor semper duratur & signum mihi, & posteris meis semper erit is lapis, quem exi in titulum, ubi & olim domus Deo illi meo statuetur, cui pro soluenda gratia decimas designabo, & reddam de omnibus diuitijs.* De omnibus itaque

reddendæ sunt Deo gratiæ, ne si de aliquibus non sint redditæ, aliæ obscuratæ remaneant.

Votum deinde tacitum, seu implicitum illud est, quod fit, dum aliquid suscipitur, quod votum requirit, vel cui votum est annexum: seu quando talis obligatio non fit explicitis verbis, sed implicitis, mediante aliqua actione facta, cui est annexa obligatio voti, per Sacros Canones. Et tales sunt Sacri Ordines, quibus ex iure Canonico annexa est obligatio castitatis seruandæ, & recitandi horas canonicas. Unde qui sacros ordines voluntariè suscipit, licet non faciat votum explicitum castitatis; facit tamen implicitum, accipiendo voluntariè ordinem sacrum, cui annexum est votum castitatis; & obligatio recitandi singulis diebus horas canonicas. Nā qui vult principale, censetur velle, & accessorium, cui tale onus est annexum.

Et certè, in hoc summa prudentia Ecclesiæ Sanctæ elucet, quod personas in Sacris ordinibus constitutas, castitatem seruare velit: quia vitæ puritas, si cui, certè Sacerdoti maximè necessaria est. Hinc Salomon efficaciam Aaronis Summi Sacerdotis in orando manifestare intendens, quando inter mortuos, viuenteq; inter ignes, ac flammæ se constituens Deum placauit. Ne hoc soli officio Sacerdotali, cui orare ex officio incumbit, tribueretur, prius puritatem vitæ ipsius præmisit dicens: *Properans enim homo sine querela pro populo deprecari.* indigitans aperit, quod licet Aaron fuerit non o magnus, licet Summus Sacerdos, licet ad orationem totis properaret conatibus; si tamen fuisset impur, nihil prorsus effecisset: quia ut docet S. Hieronymus, in caput 5. Sophoniæ, super illa verba: *Principes eius sicut leones,* non officium, non dignitas Sacerdotum; sed vitæ immaculata, sed casta saluat populum. Nō enim, inquit, dignitas, & omnia dignitatum; sed opus dignitatis, & Princeps,

Votum implicitum quid sit.

Ecclesiæ prudentia sacris ordinibus castitatem adiungit.

Disputatio II. De voto in Communi. Quæstio II. Quid sit votum. Iudices, & Prophetæ, & Sacerdotes saluare consuevit.

Hinc Sacerdotibus, qui non sunt puri: non Sancti, inhibetur oratio, potiusq; tacere iubentur, & non ante ad orationem accedere; quam mutata vitæ, ex impuris purissimi euadant. *Isaia 41. v. 1. Taceant ad me insula, & gentes mutant fortitudinem, accedant, & tunc loquantur.* Ecce Scriptura Sacra prius silentium, postea locutionem, & hanc non ante, quam mutata fortitudine. Quid oro, pet. mutatam fortitudinem intelligit? Respondet Lyranus: *Ut qui erant fortes ad malum, sint fortes ad bona.* Glossa Interlin. dicit: *Ut qui erant in mundo, sint fortes in Deo, fortitudo mundi, voluntatem implere, Dei mortificare.* Præclare satis: non ante loqui conceditur, nisi prius mutata fortitudine: nam externæ prorsus insolentiæ est, presumere ad Deum per orationem loqui. Fortes non ad bonum, sed ad malum, verbo dicam, Sacerdotes coinquinatos, & non castitati, sed veneri deditos. Nunquid Aaron, licet eum veste poderis, licet thure; si tamen impurus processisset ad orandum, non simul cum illis peccatoribus, pro quibus orabat, periisset? Et cur? sanè, quia impurus præsumpsisset: quia vox illa orationis eius, non vox virtutis esset, quoniam cum vitæ non consonaret; hinc nec pro alijs, nec pro se, ignis extinctionem impetrasset, cum virtus vocis in oratione, non ex clamore, sed ex opere pensetur. At D. Bernardus ad Pastores in Synodo congregatos: *Dā voci tuæ vocem virtutis, consonet vitæ verbis, & statim erit in ore tuo virtus, & efficax sermo Dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti.*

Unde, quando ad orationem procedunt Sacerdotes, licet casti, licet perfecti; ad effectum tamen impetrationis, & ut dignè cum Deo loquantur, altioris adhuc admonentur perfectionis, scilicet, ut etiam minima labe ab illis abscedant, & quantum libet parua imperfectiones: imò amplius adhuc ab illis requiritur,

Sacerdotes ad orationem accedentes debent esse sine minima labe.

nimirum, ut supra statum hominum vulgatum se erigant, altissima semper petentes. Facile hoc coniecitur ex Scriptura Sacra, Iosue 5. num. 16. ubi dicitur: Ingressus Iosue terram Chanaan, cum esset in agro, ac confinio Hiericho ciuitatis magnæ, totus ad eius expugnationem intentus, cum rem difficilem cerneret, ob populi multitudinem, ob magnitudinē vrbs, ob munitionem firmam, ob muros in profundum, & altum extensos, ex arduitate rei suspensus, equo descendens, pronus ad orationem procubuit, cumq; feruenter oraret, vidit virum stantem contra se, euaginatam gladium tenentem, a quo cum peteret, quis esset, respondit: *Sum Princeps exercitus Domini.* Ad cuius pedes procumbens Iosue: quid ait, Dominus meus loquitur ad seruum suum? respondit Angelus: *Solve calceamentum de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, Sanctus est.* Vbi per calceamentum, quod ex pellibus fit mortuorum animalium, intelligitur peccatum. Soluere ergo iussus est calceamentum Iosue, ut si trophæum de inimicis reportare vellet, mundus omnino ab omni macula esset. Quia, (ut ait Elias Cretensis super orationem I. Apologet. Gregori Nazianz.) *Is, qui aduersus hostes trophæum erigere cupiunt, peccati mortalitatis, cuius pellis, ut potè mortua, signum gerit, deponenda est.* Audite hæc Christianorum exercituum Duces, audite bellatores fortissimi, vosque omnes milites Catholici, qui animas vestras pro Patria, & Ecclesiæ deuouistis, vultis victoriam reportare de spurcissimo Turcatum tyranno, totius Christianitatis insensissimo hoste, vultis erigere trophæum? Soluite calceamenta, id est, peccata deserite. Turpe quippè est presumere, ut Deus cum exercitibus nostris, adsit cum euaginato gladio nobiscum præliante; ut coram illo, & cum illo nos peccatis obruti præliemur, eius non amici, sed inimici.

Per calceamentum in religione peccatum.

Nam licet Sacerdotes belli tempore, perpetuas ad Deum supplicationes

Sola Sacer-
dotum ora-
tio ad impe-
trandum
non sufficit

tiones fundant; id tamen non sufficit, nisi etiam milites cum suis Ducibus concordēs, & vniuersus populus ad orationes Sacerdotum, suas quoque adiungant, nisi ad vitæ sanctitatem Dei Sacerdotum, suam pariter viuant: alias victoria de hostibus non reportabitur. En hisce calamitosissimis temporibus, vndique bella nos premunt hostilia, vndique contra Ecclesiam, fidei hostes insurgunt, vndique recalcitrantes multi Poloniam impetunt, indicuntur frequentes publicæ supplicationes, ad orationes Sacerdotum, Dei quoque ministrorum, accurrit etiam populus, vox lamentabilis ipsos caelos penetrat, quod quidem pium & laudabile est; nulla tamen orationum nostrarum efficacia. Quid causæ sanè, quia eadem peccata in nobis perseuerant, eademque mala, nulla morum reformatio, nulla poenitentia, perinde homines debachantur tempore belli, ac tempore pacis, & clamantibus Sacerdotibus ipsi muti, in somno sepulti lasciuiarum iacent. Nunquid ergo indomita hostium potentia cadet? quam profectò non quælibet deiecit, nisi feruens, nisi vehemens, nisi simul cum Sacerdotibus vna, ac vniuersis populi acclamatio. Audite Origenis sententiam homil. 7. qui ponderans illa verba Psalm. 88. n. 16. *Beatus populus, qui scit iubilationem*, obstupefactus, cur Psalmista non dixerit: *Beatus populus, qui scit iustitiam; aut qui scit mysteria, aut qui scit cali, & terra, siderumque rationem, sed beatus populus, qui scit iubilationem*. Serioque perscrutans, quid sibi velit talis iubilatio, quæ beatitudinem, populo pariat, ita profectus. *Vnde mihi iubilatio videtur indicare, quendam concordiam, & vniuersitatis affectum, qui si incidat in duos, vel tres Christi discipulos, omnia, quaecunque petierint in nomine Saluatoris, præstat. Pater celestis. Quid elegantius: Vultis scire Catholici mei, quare sine armis, sine bellicis instrumentis, muri Hierichuntini corruerint? Equidem non aliam ob causam, nisi ob vna-*

Miericho non armis, sed sanctitate populi debellata est.

nimitatem populi cum Principe, ac Sacerdotibus, quia vna clamorosa, oratio, vna simul sanctitas omnium fuit, eadem vniuersitas orationis ac concordia. Cum ergo idem Deus in antiquis, idem quoque in modernis temporibus sit, facile omnes debellabuntur hostes, facile omnes corruent, si eadem vniuersitas, & sanctitas inter nos fuerit. Sin secus, minime supplicationes proderunt; maxime verò, si non qualis debet esse, erit Sacerdos orans, si impur per orationem ad Deum accesserit: sic enim non eum orabit, sed opprimet, cum impiorum oratio, Dei oppressio sit.

Hinc, quia plerumque non tales Sacerdotes sunt, quales esse deberent, non castitati seruientes sed incontinentiæ dediti, licet orent, licet sacrificia offerant, nihil prorsus iuant, imò existimo propter illos, pessum Rempublicam iri. Profectò non ita super nos hostes nostri dominarentur, si nos Sacerdotes, si nos Dei ministri tales essemus, quales nos Deus requirit. Non mecum, sed D. Gregorij Magni, lib. 4. epistolarum, epist. 32. ad Mauritium Imperatorem doctrina hæc est, ubi sic habet: *Qua enim Serenissime Domine virtus humana, quod carni robur brachij, contra vestri Excellentissimi culmen imperij, irreligiosas præsumeret manus erigere, si studeret concors Sacerdotum mens Redemptorem suum linguâ pro vobis, atque ut oportebat meritis exorare? aut quis ferocissima gentis gladius, in necem fidelium tanta crudelitate grassaretur, nisi nostra vita, qui Sacerdotes nominamur, & non sumus, à prauissimis grauaretur operibus. Attendite Catholi præsens sæculum, attendite, quæ his annis heluo regnorum Turca contra Poloniam egerit, & videbitis in vniuersa Russia, Podolia, Veraina, tota munitissimas arces, & ciuitates dirutas, tot Sacras ades incensas, Virgines constupratas, sanguine, ac carne omnia aspersa, Crucis Christi inimicos victores, Catholicos victos, prope maiorem partem Regni Poloniam*

Propter malos Sacerdotes inter dum regna puniuntur

QVÆSTIO III.

An votum ex metu factum validum sit.

niam funditus euerfam, & destructam. Indagate, vnde Barbaris, vnde hostibus nostris tantum robur, tanta audacia, nonne à nostra vita? quia, ut rectè concludit citatus Sanctissimus Pontifex, *Sacerdotes nominamur, & non sumus*.

Votum personale, reale, & temporale, perpetuum quibus sit.

Votum personale illud est, quod solum impleri potest à persona vouente, ut dum quis promittit Deo aliquod opus, quod faciendum est à persona ipsius vouentis, v. g. si quis vouit castitatem, ieiunium, orationes tot recitare, aut tot missas audire, Religionem ingredi, & similia, quæ fieri debent mediante aliqua actione ipsius personæ vouentis.

Votum reale est illud, quo res aliqua externa promittitur, quæ facienda est ex bonis ipsius vouentis, ut calix, eleemosyna. *Votum verò mixtum est, quod constat ex utroque; scilicet ex reali, & personali seu, quod partim est reale, partim personale, & ad tale votum requiritur labor personæ, & dispendium facultatum. v. g. dum quis facit votum peregrinationis ad domum Lauretanam, vel ad S. Iacobum Compostellam.*

Votum temporale, & perpetuum quid sit.

Votum temporale illud est, quod fit cum determinatione certi temporis, & hoc solum obligat ad tale tempus præscriptum, & non ultra, v. g. si voucas castitatem ad duos annos, aut ieiunium singulis feriis sextis vnius anni, aut mensis. Vnde elapso, tempore præfixo, non manet amplius talis obligatio. *Votum autem perpetuum est, quod durat toto vitæ tempore vouentis, ut est votum castitatis simpliciter emissum, & votum ieiunij diebus Sabbatis, aut feriis sextis toto vitæ tempore. Est autem hæc differentia inter votum perpetuum, & temporale: quia votum perpetuum continentia, & castitatis, non potest dispensari, nisi à Summo Pontifice; at verò vota temporalia, etiam à loci ordinarijs dispensabilia sunt, ut constat ex infra dicendis.*

Suppono duobus modis posse considerari metum. Primo intrinsecè, secundò extrinsecè. Metus intrinsecus ille est, qui ex causa intrinseca, & naturali procedit. Et talis est metus grauis ex periculo mortis causatus, ex infirmitate periculosa, vel ex magna tempestate in naufragio, ex aggressu latronum, ex periculo partus mulieris, &c. In quo casu interdum homo, ad euadendum imminens sibi periculum, vouere solet, se talem, aut talem rem in Dei honorem facturum. Metus verò extrinsecus est, qui oritur à causa extrinseca, videlicet ab homine. Et talis alius dicitur cadens in virum constantem, vocaturque metus grauis, seu probabilis. Alius verò cadens in virum non constantem, diciturque levis metus.

Metus igitur cadens in constantem virum, seu grauis, ille est, quo eligitur minus malum, ut maius malum probabiliter imminens fugiatur, quod non potest facile impediri. Vnde duo requiruntur ad metum cadentem in constantem virum. Primo, ut malum, quod timetur, sit graue iudicio viri prudentis. Secundo, ut probabiliter imminet. At verò metus cadens in virum inconstantem, seu levis, ille est, quo maius malum, & inconueniens eligitur ad euitandum minus. Præterea, metus cadens in constantem virum, aut est iustus, aut iniustus. Iustus ille dicitur, dum quispiam alicui minatur malum, quod iuste potest inferre. v. g. si minetur iustam criminis accusationem. Iniustus verò est, dum quis minatur malum, quod iuste inferre non potest, v. g. si priuatus homo alicui minetur mortem.

Metus alius intrinsecus, alius extrinsecus

Ad metum grauem duo requiruntur

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Votum factum ex metu graui, qui procedit ex causa intrinseca,

Votum ex metu intrinseco factum

stum obli-
gat, levis
ex m. q. ex
minico.

seca, obligat vouentem ad impletio-
nem sui; at vero votum factum ex metu
gravi extrinseco, cadente in virum con-
stantem, & iniuste incusso ad extor-
quendum votum, non obligat in con-
scientia; proinde votum ex tali metu
factum, est irritum, & nullam vim
habet ad obligandum. *Probat* I. pars
conclusionis: quia metus gravis proce-
dens a causa intrinseca, non tollit vo-
luntarium, proinde tunc votum libe-
re, & sponte Deo fit, ut scilicet homo
eripatur a periculo mortis, aut nau-
fragij. unde obtenta gratia, tenetur
vouens tale votum implere. *Tum*,
quia eiusmodi vota Deo solent esse
gratissima, & Deus illis maxime dele-
ctatur. Sic olim, quando filij Israël
perterriti, promittebant Moyse se di-
tinam legem observaturos, dicen-
tes: *Omnia verba Domini, quæ locutus
es, faciemus.* Exodi 24. statim addit
Sacer textus: *Obtulerunt holocausta, im-
molaueruntque victimas pacificas.* Ibidem
n. 5. Cur autem sua occasione suam
promissionem stabilire voluerint? Re-
spondet Oleaster: ut ostenderent pa-
ctum tam diu duraturum, quam diu
mors illorum. Unde sicut perpetua
erat mors victimarum; ita & fœdus
illud initum Israëlitarum. Quasi Deo
nonnisi gratissimas hostias offerre
vellent, quas non esse alias, nisi per-
petuas indicabant. Hinc est, cur De-
i in veteri lege, potius pecora; quam
homines sibi voluerit immolari: quia
horum mors perpetua non erat; sicut
illorum.

Votum An-
næ fuit Deo
gratissimū.

Tale votum fuit Annæ illius Sa-
muelis matris, quæ cum multo tem-
pore sterilitate laboraret, ut graue
opprobrium, quod ex inde sustine-
bat, euitaret, voto se obstrinxit 1. Reg.
I. n. II. *Et votum vouit, dicens: Domi-
ne exercituum, si dederis serua tue sexum
virilem, dabo eum Domino omnibus diebus
vite eius.* Ob cuius voti materiam,
summam laudem tribuunt Annæ San-
cti Patres: Quia ut recte aduertit
Sanctus Chrysosthomus homil. 24.
in epist. ad Ephes. *Non dixit, si dederis
mihi filium: do pecunias: sed ipsum
donum reddo integrum, primogenitum*

orationis filium. Unde iste S. Doctor,
Annam cum Abrahamo, qui suum
quoque primogenitum Domino immo-
lare non dubitauit, comparat. imò
anteponit eadem ipsi his verbis: *Nam
ille, inquit, rogatus eum dedit: ipsa dedit
etiam ante petitionem.* Ex quo loco
mouent Authores questionem non
inelegantem. An scilicet Anna po-
tuerit filium suum Deo vouere, eumque
ministerio tabernaculi obligare, ex
hoc potissimum fundamento: quia
obligatio voti, nonnisi ex propria vo-
luntate oriri posse videtur.

Ad quam respondeo, utrumque pa-
rentem posse filios suos, quamdiu
paruli sunt, Deo, & Sanctæ Religio-
ni per votum mancipare cum filij tunc
non tam sui iuris, quam tuorum pa-
rentum esse censeantur, iuxta Philo-
sophum 6. Ethic, non tamen post-
quam adoleuerint, & sui iuris effici-
antur. Patet id ex iure Pontificio 20.
q. 2. per totum, & q. 1. præsertim, cap.
2. 3. & c. *Quam primum, & c. illud, &
c. 2. de Regular.* Et ratio id suadet:
quia uterque parens habet ad æquatum
ius, ac dominium in filium suum ad-
huc paruulum: ergo potest de illo di-
sponere in omnem usum, qui inultum
vitæ præsentis. Imò, etiam solus
pater repugnante matre, id potest;
sola autem mater repugnante patre,
non potest. Priorem partem tenet
Glossa in cap. 1. 20. q. 2. verbo, aut unus,
& Archidiaconus ibidem. *Probat* 2.
id manifeste: quia secundum omnia
iura, pater habet filium in potestate
sua; non vero mater, ut constat ex
cap. 1. de conuers. fidei, & Insit. de adopt.
§. *Fæmine*: ergo licet mater non pos-
sit de filio disponere; viuente, & non
consentiente patre; potest tamen pa-
ter. Et confirmatur, quia vir naturali
& positiuo iure, est caput mulieris:
ergo utriusque iure habere eam debet si-
bi subordinatam: & quando in re li-
cita discordant, vir debet præualere.
Insuper, quia spectato gentium iure,
si potestas civilis, aut Ecclesiastica
non prohibeat, potest aliquando pa-
ter filium vendere, eum inuita ma-
tre.

Parentes
possunt suum
filium Deo
& Religio-
ni vouere.

Mater viu-
ens pater non
potest dispo-
nere de
filio.

tre: ergo potest & Deo eundem tra-
dere, repugnante.

Metus ca-
dens in vi-
rum constan-
tem irritat
votum.

Altera etiam pars conclusionis pro-
batur. Quia ex metu extrinseco graui
cadente in virum constantem, & ini-
uste incusso ad extorquendum vo-
tum, vouens contra suam volunta-
tem coactus vouet; Deus autem ta-
lem promissionem non acceptat, cum
non sit voluntaria; ergo tale votum
non ligat in conscientia. Et patet ma-
nifeste hæc veritas, ex cap. de ijs, quæ
vi, in quo sicut irritatur votum sole-
mne; ita a fortiori supponitur esse ir-
ritum votum simplex, quod non adeo
grauem obligationem inducit. *Tum*
ex cap. Cum dilectus, de ijs, quæ vi. ubi
decernitur, votum fuisse validum,
quia non fuerat factum per metum
grauem: ergo videtur supponi, vo-
tum non fore validum, si factum fuisset
per metum grauem, ut censet com-
munior Theologorum sententia. Et
licet argumentum factum a cōtrario
sensu, non valeat in odiosis; hæc
tamen valere videtur, cum versetur
in materia, quæ favorabilis est liber-
tati; ad validitatem autem voti om-
nimoda libertas requiritur. Porro
dixi, *Votum ex metu graui ab extrinseco
iniuste incusso factum, non obligare in co-
scientia*: quia metus iuste incussus
non irritat votum. *Ratio*: quia tunc
nulla fit iniuria vouenti, & talis metus
potius censetur a causa intrinseca,
incussus, scilicet a natura ipsius de-
licti; quam a causa extrinseca. Hinc
metus a lege, vel a iudice iuridice
procedente incussus, est iustus.

Metus ini-
uste incussus
irritat votum.

Dixi præterea, *incusso ad extor-
quendum votum*: quia si metus non
incutiat ad extorquendum votum,
sed ad aliquid aliud, & votum spon-
te eligatur propter illum metum, est
validum. Vnde, si fugiens inimicum,
voueas Religionem, si te Deus serua-
uerit, votum tenet. Similiter, si ini-
que damnato ad mortem, ob crimē
verum, aut falsum, detur potestas
redimendi supplicij mortis, professione
religionis, valet professio: quia
tunc metus non est causa directæ,

sed tantum occasio vouendi, & vo-
tum voluntarie sumitur ad expellen-
dum metum. At vero quando me-
tus iniuste incutitur ad extorquen-
dum votum, tunc non valet. v. g.
Si maritus minetur mortem vxori a-
dulteræ, nisi profiteatur religionem,
professio est irrita: quia metus est
iniuste illatus ad extorquendum vo-
tum, cum maritus non potuerit ta-
lem vxorem priuata autoritate oc-
cidere. Imò, etiam si solum minetur
accusationem, adhuc professio est
inualida: quia licet eiusmodi metus
sit iustus in ordine ad accusationem,
cum maritus vxorem adulteram ius-
te accusare possit; est tamen inius-
tus in ordine ad extorquendum vo-
tum. Ex hac conclusione deducun-
tur corollaria.

Votum reli-
gionis a co-
minis ex er-
rore factum
non valet.

Corollarium I. Votum Religio-
nis, aut professionis, a fœmina emis-
sum, ob timorem Patris minantis
graves iniurias, etiam citra mortem,
aut exilium, est nullum. *Ratio*: quia
talis metus est grauis, iniuste incus-
sus; minor autem metus excusat mu-
lierem; quam masculum, propter
debiliorem sexum. Ita Clauis Regia
lib. 6. cap. 4. n. 18.

Corollarium II. Metus grauis
reddens votum inualidum, sufficit
ad excusandum vouentem a pecca-
to, quando facit contra votum iam
antea valide factum. *Ratio*: quia
eiusmodi metus irritat votum: ergo
quoque excusat vouentem a transgres-
sione voti. Unde sicut huiusmodi
metus excusat vouentem a transgres-
sione legum humanarum; ita excu-
sat a transgressione voti, quod est
lex quadam priuata, quam sibi vo-
uens imponit. Si tamen votum ef-
set de præcepto aliquo iuris natura-
lis seruando, quod obligat etiam
cum periculo mortis, ut est præcep-
tum de non fornicando, tunc for-
nicator etiam si ex graui metu id fa-
ceret, peccaret contra tale præceptum;
non vero contra votum.

Corollarium III. Non solum
votum graui metu extortum, verum
etiam

Constitutio pro-
curatoris ad
votum ex
metu extor-
ta est inna-
lida.

etiam constitutio procuratoris ad
votum ex nomine alterius, eodem
modo extorta inualida est. *Ratio*:
quia tunc votum fit per procurato-
rem, vi consensus dati ad constituen-
dum procuratorem; cum autem il-
le consensus non sit sufficiens ad
votum, ut potè extortus per metum
grauem, sequitur etiam tale votum
inualidum esse. Ita Bonac. tom. 2.
disp. 4. qu. 2. p. 3. §. 1. n. 8.

Corollarium IV. Votum ex gra-
ui metu factum, etiam si iuramento
confirmetur, non obligat. *Ratio*:
quia matrimonium ex graui metu
contractum, etiam si illi addatur iu-
ramentum, non obligat: ergo neq;
votum, cum par vtriusq; sit ratio.
Præterea, quia iuramentum adhærens
matrimonio, aut voto, videtur ha-
bere hanc tacitam conditionem: *Si*
liber consensus interueniat, siquidem iu-
ramentum sequitur naturam actus,
super quem cadit, *l. fin. c. de non nu-*
merata pecunia. Matrimonium autem,
& votum, videntur ex iuris disposi-
tione, hanc tacitam conditionem
habere: *si taliter consensus interuenierit*.
Ergo etiam iuramentum cadens su-
per votum, aut matrimonium, ean-
dem conditionem habere videtur.

In dubio
votum ad-
im, leri de-
ber.

Corollarium V. Quando dubi-
tatur, an votum factum fuerit ex me-
tu graui, iniuste incusso, tunc debet
adimpleri. *Ratio*: quia possessio stat
pro voto, quod constat factum fu-
isse, & solum dubitatur de causa ex-
cusante. An scilicet talis metus in-
cussus fuerit sufficiens ad excusandū
votentem ab obligatione adimplen-
di tale votum. In dubijs autem tuti-
or pars eligenda est. Quod si dubi-
um sit vehemens, & probabile, quod
taliter vovens non habuerit in actu
intentionem obligandi se ad votum,
eo quod coacte ex metu graui tale
votum fecisset, tunc eiusmodi votū
censeri debet pro irrito. *Ratio*: quia
ius non præsumit votentem ex gra-
ui metu habuisse intentionem obli-
gandi se ad votum implendum.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obijciunt I. contra responsum de
Anna, quoad 1. partem. In re com-
muni potior est conditio prohiben-
tis, iuxta regul. in re communi. de re-
gul. iuris in 6. Sed filius est res com-
munis Patris, & Matris, propter
quod, sine discrimine iubetur vtrum-
que parentem honorare. Exodi 20.
n. 12. ergo si repugnet mater, non
poterit præualere pater. *Respondetur*
concedendo antecedens, quando res ita
est communis, ut æquale ius ad v-
tramq; partem pertineat, non au-
tem, quando vna pars alteri subor-
dinatur, ut in præsentī contingit:
nam mater subordinatur patri.

Obijciunt II. contra secundam par-
tem. Filius adhuc lactens, aut in v-
tero matris adhuc inclusus, magis
spectat ad matrem; quam ad patrem,
ut docet Syluester v. religio. 2. qu.
13. ergo etiam sola mater, repu-
gnante patre, potest in hoc casu,
filium Deo vouere. *Respondetur ne-*
gando antecedens: quia etiam in eo
statu pater, est caput mulieris, ac
totius familiæ, cuius proinde pote-
stas, ad illum præcipue spectat.

Instabis. Filius infidelium potest
baptizari, volente matre, & repu-
gnante patre: ergo etiam ex sola
matris voluntate, cum patris repu-
gnantia, potest Deo consecrari. *Re-*
spondetur, negando consequentiam. *Di-*
sparitas est: quia baptizatus expedit
filio, & sic facta legitima potestate,
quam etiam mater habet, potest fi-
lius baptizari. At verò status Reli-
gionis non ita euidenter expedit fi-
lio; & ideo in hoc dubio magis pa-
tris; quam matris decisioni standum
est. Vnde repugnante patre, non po-
test mater filium suum Deo vouere.

QVÆSTIO III.

An votum factum per errorem, aut dolum,
validum sit.

Suppono I. Errorem in votis du-
obus modis posse contingere. Pri-
mo, cir-

Obiectio
I. & solutio
eiusdem.

Obiectio
II. & solu-
tio eiusdem.

Instans de
soluto eiu-
dem.

Error in vo-
tis duplici-
ter contin-
gere potest.

mo, circa causam finalem principa-
liter intentam, quæ est causa mouens
animum votentis ad faciendum vo-
tum, sine qua non. Proinde causa
finalis est illa, quæ ita animum di-
sponit, ut ea non existente talis per-
sona votum non esset factura. *Dem-*
de, potest error contingere in votis,
circa causam simpliciter impulsivā,
quæ animum personæ votentis, iam
ad vouendum dispositum impellit,
& incitat ad liberius promptiusq; vo-
uendum. Vnde persona vovens, hac
impulsiva causa non existente, vo-
tum quidem faceret, sed non ita
promptè, & celeriter.

Suppono II. Inter causam fina-
lem principaliter intentam, & cau-
sam simpliciter impulsivā, hanc
differentiam esse, quod causa impul-
siva solummodo impellat ad facilius
operandum, & supponit animum
iam determinatum ad opus, propter
quod dici potest *finis impulsivus*, quia
impellit, seu mouet ad finem. At
verò causa finalis ita voluntatem de-
terminat, ut sine illa non fieret, &
ideo dicitur absolute causa finalis,
seu *finis motiuis*. Differunt præterea,
quia causa finalis versatur circa rei
substantiam; causa verò impulsiva
versatur circa accidentia rei.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Votum fa-
ctum per
errorem cir-
ca substan-
tiam rei, non
est validum.

Conclusio. Votum factum per er-
rorem, aut dolum, versantem
circa substantiam rei, & rem promif-
sam, non est validum, proinde non
obligat in conscientia, quando res
taliter non subsisteret, nisi dolo in-
terueniret. *Probat*, quia talis pro-
missio non est voluntaria, eo quod
tale votum factum esse videatur præ-
ter intentionem ipsius votentis, cum
vovens non intendat se obligare ad
ea, quæ ipse non intendit. Quid e-
nim est magis contrarium consensui,
quam error substantialis. Vnde per
huiusmodi errorem contractus one-
rosi celebrati, in iure reputantur pro-

nullis: ergo multo magis per hu-
iusmodi errorem substantialem, vo-
tum nullum redditur, quod est pro-
missio gratuita, liberalis, & sponta-
nea Deo facta. Ita communis The-
ologorum sententia, fundata in illo
axiomate: *Dolus nemini suffragatur*.
Quod ex sacra pagina facile quisque
colligere potest.

Obstupescite, quare Deus amicis-
simum sibi Iobum, tanta seueritate
a dæmone tractari, atq; exerceri per-
miserit, ut tot damna, tot charorum
amissiones, tot acerbissimos morbos
illi immiserit, ut penitus miserum
redderet? Potuitne mitissimum Dei
ingenium mutationem, & quidem
tantam mutationem subire, ut ex
benignissimo amico, in insensissimū
hostem transiret? Quid enim aliud
fuit, omnia bona, quæ tanto tem-
poris spatio Deus in eum libera-
lissime sparserat, & cumulauerat,
subito de illius manibus eripere? Ve-
rū inest huic cladi, & bonorum o-
mnium spoliatiōi egregium, & pe-
culiare mysterium. Callidissimus ac
versutissimus hostis dolo volens cir-
cumuenire Iobum, seipsum eodem
iugulauit. Sic enim ad Dominum
dixerat: *Nunquid Iob frustra timet De-*
um? Quasi fraudulenter diceret: Cre-
disne, pietate, & charitate tantum,
& non potius turpis lucri gratia, e-
um in virtutis opera terri? Nequa-
quam: mercede enim conductus,
non voluntate adductus te colit;
neq; adeo te, quam seipsum in vir-
tute quaerit. Super quem locum O-
lympius in catena Græca sic discut-
rit: *Verba profecto diaboli, non virtutem*
tibi reddit, cum te pietate colit, verum ac-
ceptorum beneficiorum mercedem persol-
uit. Mercenarius est, non verus, siqui-
dem is gratuito erga Deum pius est, qui nec
ob supplicia, nec ob promissa illi seruit.
Ponderate illud: *verba diaboli*, quibus
euidenter ostenditur, quod non nisi
ex phatetra diaboli tantum acumen,
diro intinctum veneno, proflire po-
tuisset. Vbi Deus, ut dæmonem eius
dolo confoderet, quasi candidissimū

Deus eum
Iobum a dæ-
mone affli-
gi permisit.

Kk

Iobi

Iobi animum nesciret, quem optime intus, & in cute nouerat, utq; illum orbi notum faceret, & malignas dæmonis artes eluderet, eiusq; apertissimos dolos detegeret, omnes illi Iobi facultates, liberos, & quidquid speciosum, charumq; haberet, auferri permisit. Ut hinc agnoscamus, quanti apud Deū sit gratuitus animus, qui neque ob præmia, neque ob supplicia illi seruit.

Diabolus Iobum circumuenire volens se ipsum decipit.

Verum cum Iob in profundissimo miseriarum pelago subsistens, & bonis omnibus spoliatus, æq; pietatem, atq; antea retineret, ipsummet Deum aduersus diaboli criminationes, patronum feliciter nactus est. Vnde Deus post probatā Iobi sinceritatem ac pietatem maledictum dæmonem, sic allocutus est: *Nunquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra; vir simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra.* Ponderate verbum hoc frustra, & diligenter considerate, quomodo Deus frustra aliquid fecisse dici possit, cum omnia consultiſſimā suā prouidentia, & saluberrimo consilio, quod in casu nullo modo reddi possit, cuncta peragat? Quod pulchrè resoluit S. Chrysosthomus: *Frustra, inquit, eius rei familiari inuidisti, illius aduersus me pietatem à bonorum possessione excitari aiebas, bonis spoliatus est, pietate nequaquam.* Vnde, quā atrociter deceptus fuerit diabolus, dum seruum Dei Iob, non filium, sed mercenarium, & turpis lucri cupidum fingeret; cum tamen Iob omnibus bonis nudatus, æq; virtutem atq; antea coluerit. Diaboli igitur aculeo, pulchriorem aculeum opposuit Deus: ille enim, ut pietatem, & candorem Iobi suspectū faceret, ac infirmaret, dicebat. *Nunquid Iob frustra timet Deum?* Deus autem, ut dolosum diaboli animum manifestaret, respondit: *Commouisti me aduersus eum, ut eum frustra affligerem.* Illi ergo aduerbio diabolico frustra, quo diabolus ex inueterato odio usus est contra Iobum, Dominus quo-

que suum frustra opposuit, ostendens verissimam, & obsolutissimam omnibus numeris Iobi virtutem extitisse. Et sic dolus diaboli, quo innocentissimum Iobum circumuenire voluit, in ipsum reincidit. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Quando contingit error substantialis, circa causam finalem motiuam, intentam in animo vouentis, quā causā non existente, votum nequaquam esset factum, tunc eiusmodi votum est omnino irritum, & inualidum. Ratio: quia cessante causa, cessat effectus. Sed votum factum fuit pro tali fine consequendo: ergo cessante tali fine, cessat eiusmodi obligatio voti facti pro tali fine. Eo, quod eiusmodi votum censetur factum sub tali conditione, si nimirum causa illa finalis, & motiua subsistat: ergo illa non existente, votum factum subsistere nō potest. Vnde, qui facit votum ieiunandi per mensem, ut possit obtinere beneficium, quod rescivit vacasse, si tale beneficium in rei veritate non vacabat, aut alteri iam collatum fuerat, non tenetur amplius ieiunare pro tali voto adimplendo, quia iam non adest causa finalis, pro qua tale fecerat votum, quando vouit. Ita communis Theologorum sententia.

Quod si scire volueris, cur Deus hominem in votis, quæ sunt ipsi maxime accepta, errare permittat? Equidem facit hoc ad confundendam humanam præsumptionem. Humana quippè sapientia, licet in illa comparanda assidue defudet labor, non solum animæ obscuratur passionibus, verum etiam proprijs innubilatur defectibus. Dicebat quondam sapiens quidam: *Ars longa, vita brevis; ego autem addo: Et humani ingenij vires exiguæ.* Colligo id ex doctissimo Seneca epist. 110. ubi dicit: *Etiā si sciret, breuiore vias rerum aliquis excogitare possit, & has indicare, per quas facilius totum opus circumfertur.* Nam quæ eximia prudentiæ acie pollent, quāuis multa nouerint, multa etiam illorum præteruolasse mentem, per humanam

Error substantialis circa causam finalem motiuam inducit votū.

manam fragilitatem, aut per irrepentem errorem clare fatentur: turgidi. & elati erroribus scateant, nil mirū: quia ipsa superbia prudentiæ nouerca est: & dum se iactantē prudentissimos, amiserunt prudentiam, & sortidissimæ ignorantie sibi notam inuoluerunt.

Lucifer ex superbia errauit.

Hinc bruti ænigmate depingitur. Lucifer vanissimus ille superbus, quia de præsumptione stolidus. Misere errauit, dum altissima præsumpsisset sedendo, quæ Seraphim se non posse attingere fatentur volando. Verumtamen non solum inflatos, ac ventosissimos innatus error infamat; sed etiam extra præsumptionis, ac superbiæ lineam positos non semel, quod humanæ fragilitatis est, inscitia, aut imprudentiæ nebulā obscurat. Quod probè agnoscens D. Augustinus, pulcherrimum Ecclesiæ lumen, epist. 75. aiebat: *Ego senex, & tot annorum Episcopus, à Collega meo nondum aniculo, paratus sum edoceri.* Cui consonat Seneca his verbis: *Sapiens sapienti proderit, occasiones actionum honestarum commonstrabit: præter hæc aliquas suas cogitationes exprimet; docebit quæ inuenerit: semper enim sapienti restabit, quod inueniat, & quod animus eius excurrat.* Restat igitur ad discendum, imò in actis aliquid deprehendi non raro solet erratum, ut sapiens nec animum de errore despondeat, nec de prudentia superbiat. Nam etiam sapientiā celebratissimi aliquid committere, quod litura vitet, aut defecior prudentia emendet.

Simeonis tribus ex errore accepit terram maiorem quantitatē.

Simeonis tribus sorte in Iudæorum limitibus collocata fuit, & limes à metatoribus designatus rationabili immunitione precitus, Iosue 19. Hæc est hereditas filiorum Simeon iuxta cognationes suas in possessione, & funiculo filiorum Iuda: quia maior erat, & idcirco filij Simeon possederunt in medio hereditatis eorum. Quærit Abulensis, quare Simeonis tribui adeo lata tellus fuerit adscripta, neq; cum aliarum tribuum portionibus rationabiliter coæquata: Et respondet, id accidisse metatorum

errore: licet enim omni noxia affectione defæcatissimi, & nulla adulatione corrupti essent; tamen uti homines errant, non malignitatis desiderio, sed humanitatis tributo. Vnde q. 2. sic concludit: *Fuit error in ipsis diuisoribus: nam ipsi accepturi erant pro parte Iuda, partem terræ proportionalem. & in comparatione ad alias tribus, & accepta est terra maioris quantitatis.* Ecce cælestis fors diuisorum correxit errorem: quia licet illi viri prudentiæ celebres, omniq; sedulitate conspicui essent; nihilominus per humanam conditionem in errorem, quamuis sine crimine prolapsi fuere. Quorum error solatur errantes, & reprimunt superbientes: quis enim se liberum ab omni imprudentiæ macula reputabit, si ita eximios viros nebulā obscurari considerauerit? aut quis animo cadet, si quid minus rectè ab illo actum cōtigerit, respiciens etiam in laudatissimis viris, semper aliquid correctum esse.

Prodeat in medium Petrus ille Apostolorum coriphæus, cui mentem ita diuina reuelatio illustrauerat, ut inter varios opinionum errores, certissimam protulerit veritatem, & aduersus gehennales spiritus, solidam Ecclesiæ reddiderit fidem. *Tu es Christus filij Dei viui.* Qui tamen postea in monte Thabor, fulgurantem Dominum cernens, & vultus claritate solares radios longè euidentem, accinxit se ad tabernacula fabricanda, & tentoria Prophetis, ac Christo Domino construenda. Lucæ 3. *Præceptor bonum est nos hic esse, faciamus tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum, nesciens quid diceret.* Ecce, qui inter confusas hominum opiniones veritatem attigit, inter radiorum splendores desipuit: ut cognoscam, humanum ingenium sibi relictum, etiam in media luce facile errare; à Deo autem directum, vel inter errores, omnem veritatem exprimere. Petrus igitur & sapientiā claruit, & ignorantie nebulis obscuratus visus est: quia nulla ita celebris est sapientia,

Petrus errauit sed ad nostrā cautelam.

tiā, quæ suas non patitur eclipses. Erravit Petrus splendoribus immer-
sus; cælestem verò protulit doctrinā
varijs opinionibus impeditus. Audi-
te D. Hieronymum apud S. Thomam
sic loquentem: *Erras Petre, & sicut
alius Evangelistæ testatur, nescis quid di-
cas: noli tria tabernacula querere, cum
unum sit tabernaculum Evangelij, in quo
lex, & Prophetæ recapitulanda sunt.*
Comprobat S. Remigius in citatum
scripturæ locum ita scribens: *Erra-
uit, qui voluit, ut regnū calorū constitue-
retur in terra, quod Dominus dari promi-
serat in cælis: erravit etiam, quia, oblitus
est se, & socios esse mortales, & absq; gustu
mortis voluit subire æternam felicitatem.*
Petrus igitur aliquis error insulcauit,
quem eximia sapientia commendat,
ad cautelam nostram, quia etiam
prudentissimo homini datum non est,
ita per varios sensuum fluctus, pru-
dentia navim consilij gubernaculo
sine offensione dirigere, ut ad portū
semper laudandus possit appellere.

Cessante
causa finali
voti cessat
& eius obli-
gatio.

Corollarium II. Cessante causa
finali voti, cessat & eius obligatio;
non tamen cessante sola causa impul-
siva. *Ratio primi:* quia votum non
obligat ultra mentem, & intentionem
vouentis; vouens autem non
censetur, habuisse intentionem obli-
gandi se, causa finali voti cessante.
Vnde in c. cum cessante de appellat, dici-
tur: *cessante causa, cessat effectus.* id est,
cessante causa finali: de hac enim
sola allatum axioma intelligi debet.
Ratio verò secunda est: quia cessante
causa impulsiva, adhuc durat votum;
siquidem causa impulsiva illa dicitur,
qua non existente, opus adhuc fieret;
sed non ita libenter, celeriter, & eo-
dem modo.

Non tam
cessante cau-
sa impul-
siva.

Corollarium III. Votum factum
per dolum, aut errorem, circa cau-
sam solum impulsivam, validum est.
Ratio: quia tali errore existente, ad-
huc manet sufficiens voluntarium.
Nam vouens intendit, & vult promit-
tere, subsistente causa finali, licet nō
subsistat impulsiva, sic v. g. vouit
quispiam peregrinari Romam ad visi-
tanda limina Apostolorum, sed li-

bentius vouit, quia sciebat ibi mora-
ri amicum suum, ut conspectu ipsius
peritui posset, licet tempore voti
emissi mortuus esset amicus, adhuc
tenetur implere votum: quia fruitio
amici, solum fuit causa impulsiva
voti.

Et talis error frequenter in votis
hominum contingit, iuxta illud Psal.
118. *Erravi sicut ovis, quæ perijt; quæ-
re seruum tuum, quia mandata tua non sum
oblitus.* Quibus verbis inspirabat Da-
uid ad liberationem ab erroribus, id
est, a vitijs, & humanis delictis, ut
a captivitate illorum erutus, ad ius-
torum semitas reduceretur. Bene se
insipienter fugitium a bono anima-
rum pastore statuens, & optimè sa-
tuæ ovis comparisonem inducens.
Ovis enim quemadmodum errare
scit; ita ab errore se nescit reuocare.
Vnde D. Basilii in cap. 3. Isaia scri-
bit: *Quod ovis nullā habet peculiare pru-
dentia, ut pergat ad inquirendas altilis pa-
scuas, atq; tutioribus in locis comoretur &
sibi conquirat potū, nisi si quis affuerit pa-
stor, qui viā ei præmuniat, & præmōstret
ad hæc perquirenda.* Similem doctri-
nam tradit Aristoteles lib. 9. de hist:
animalium cap. 3. *Genus, inquit, ovile
amens, & moribus, ut dici solet, stultis-
simū est, quippe, quod omnium quadrupe-
dum ineptissimum sit. Rapit in deserta si-
ne causa.* Recte dicit sine causa, quia
a grege sensim discedit, & stulto er-
rore ad deserta vltro pergit, herbæ di-
stantioris futuri appetentia, sicq; pau-
latim, ut alijs, atq; alijs distantiori-
bus pascatur, gregem, ac pastorem
relinquens, friuolo appetitu exeret
fugitiuā voluptatū. O præclaram
hinc homo, (nisi cum ovis fatue ob-
brutescat) quod dum a via virtutis ad
vitia pergit, ut commentatur Ansel-
mus Laudun. *errat sicut ovis, quæ pe-
rijt, nempe ob leuiculus herba gustum ab-
stractus, & illeclus.* Quod de oue di-
xit Aristoteles: *Repit in deserta sine
causa.* Heu, sic rapitur homo herba-
cei viroris gustu pecuino, & volu-
ptatū, ut altilis pascuas virtutes re-
pudiet, & fatue erret per deserta vi-
tiorum,

Ovis nullā
peculiarem
prudentia
habet.

Homo simi-
lis ovi er-
ranti.

tiorū, lupis infernalibus inermis præ-
da: & errorem agnoscens, tandem
dicat cum Davide: *Erravi sicut ovis,
quæ perijt.*

Salomon
agnovit
mundum
esse vani-
tatem va-
nitatum.

Sic quondam Rex Israëlitarū Sa-
lomon, de graui errore ad pietatem
redux, regalium deliciarum tædio, ita
sententiosè scribit, Eccles: 3. v. 4.
Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.
Chaldaus Paraphrastes exponit: *Va-
nitas vanitatum seculum hoc, quod labora-
ui omnino vanitas.* Moralissimè D.
Chrysosthomus in Parenetica ad Eu-
tropium, legit sic: *Hunc versiculum si
saperent, qui in potentia versantur, in pa-
rietibus omnibus, & in vestibus suis scri-
berent, in foro, in domo, in ingressibus,
quoniam quidem multæ sunt rerum facies,
quæ decipiunt incautos.* Equidem, vsq;
adeo multæ sunt rerum facies, multæ
imagines falsæ, ut ipsum nihilum ni-
hil, facie, ac specie bonitatis sic fal-
lat, ut hominum desideria teneat, ac
suspicia trahat. Pulchrè S. Gregorius
lib. 5. in 1. Reg. cap. 1. id elucidat his
verbis: *Vanitas vanitatum, & omnia
vanitas: in comparatione etenim eterno-
rum bonorum, vana sunt omnia, etiam bo-
na temporalia; quidquid enim in hoc secu-
lo latum, delectabile, sublime, atq; pro-
sperum cernitur, vanum profectò est; quia
difficile habetur, & citò amittitur. Re-
pente quidem alta seculi corrumpunt, pulchra
transiunt, & prospera evanescent. Et
mox subiungit: Num cum stare in his
floribus mundus blandiens cernitur, re-
pentinā fortunā turbatur, aut festinā &
omnia deturbante morte concluditur. Va-
na ergo sunt gaudia seculi, quæ quasi ma-
nentia blandiuntur, sed amatores suos ci-
tò transcendendo decipiunt. Voluptatum
floribus mundus blanditur, sed qui
citò deflorescunt, marcent, inuetera-
scunt, adeo, ut quod nuper deliciosè
delectabat, nunc iam funestè lugeas.
O subdole multas rerum mundiali-
um facies! His floribus mundus blan-
diti cernitur, & adhuc hominum vo-
ta occupat, pectoraq; implere puta-
tur. Vanitas vanitatum, & omnia vani-
tas. Quidquid in mundo arridet, Ni-
hilum nihil, & omnia nihil. Salomoni*

benè experto credite tandem, ne vos
vobis, ac rebus deinceps facile creda-
tis, & erretis.

Corollarium IV. Titius vouens
dare eleemosynam Caio ex motiuo
paupertatis, tantoq; libentius vouit,
quia putabat Caium esse virum pro-
bum, aut doctū, etiam si postea com-
pererit, virum esse improbum, vel in-
doctum, tenetur votum adimplere.
Ratio: quia causa finalis, & motiva,
voti subsistit, licet non subsistat causa
impulsiva, quæ est probitas, vel do-
ctrina. Similiter, si Titius, quando
tale votum emisit, ita fuit dispositus
habitualiter, quod si cognouisset Cai-
um non esse virum probum, aut esse
suum inimicum, non vouisset dare illi
eleemosynam, adhuc tenetur voto.
Ratio: quia error, siue ignorantia, nō
versatur circa causam finalem, & mo-
tiuam, sed solum circa impulsivam.
Nam Titius ob paupertatem, tãquàm
ob causam finalem, motus est, ad pro-
mittendum Caio eleemosynā. Quan-
do autem error versatur circa cau-
sam solum impulsivam, tunc actus est
sufficiens voluntarius, & substantia
actus constituitur in suo esse ob cau-
sam finalem, ab eaq; quoad substan-
tiam dependet; non verò a causa im-
pulsiva. Felix certè eiusmodi votum:
nam qui alijs necessitatis tempore im-
pendit suffragium, pariter quoq; cum
sibi fuerit opus, inueniet opportunū
auxilium. Benefaciendum egenti eti-
am inimico, dum potes, ut etiam tu
opportuno tempore auxiliares ma-
nus inuenias, dicit sapiens Ecclesiast.
11. n. 1. *Mitte panem tuum super tran-
seuntes aquas, quia post tempora multa
inuenies illum.* Amissus videbatur pa-
nis, transeuntibus aquis impensus,
sed ipsis aquis antiquo Domino red-
ditus est fecundatus.

Qui egenti
bene facit
iple in ne-
cessitate au-
xilium in-
ueniet.

Hinc Epicurus parandum aiebat
amicum, ut necessitatis tempore be-
neficijs obstrictus assideret: *Ut, inquit,
habeat, qui sibi agrotò assideat, succurrat
in vincula coniecto, vel inopi.* Talem
amicitiam, negotiationem vocat Se-
neca, solumq; testatur excolendam,
ut

ut amicus amico ægrotanti assideat; non verò, ut sibi ægroto assellurum speravit amicum, ita scribens epist. 9. *Ubi habeat aliquem, cui ipse ægro assideat, quem ipse circumuentum hostili custodia liberaret.* Nolo hic examinare amicitiae leges; illud tamen audacter pronuntio, frequenter inuenire auxiliū, qui inopiā pressis contulerat olim suffragium. Sic Hebræotum populus hostes multiplices habuit, ut opimis potiretur triumphis, & gloriosis ditaretur trophæis: primo sæpè congressu hostium euertebat phalangas, munitissimis locis tectas, quin locorum fraudes prodesse, aut iugo seruitutis eximerent. Nihilominus Iebusæum nec delere potuit; nec de Hierosolyma expellere valuit, dicit Scriptura Sacra. *Iebusæum autem habitatorem Hierusalem, non potuerunt filij Iuda delere.* Quarunt interpretes, cur tot alijs hostibus funditus extirpatis, solos Iebusæos expugnare nequiverint, qui etiam ingigantes robustissimis viribus obarmatos præualebant: Respondet Rabbi Salomon, Iebusæos istos a Rege illo Abimelech Geraræ dominante traxisse originem, qui Abrahamo olim peregrinanti regis collatis muneribus benefecerat, fædusq; cum ipso iniecerat, & ideo eas de præstita beneficentia vires posteritati transmisit, ut illæ hostiles inter adsultus permanerent, nec vilo modo de antiquis nidulis potuerit depelli, Genes. 20. n. 14. *Tulit Abimelech oves, & boues, & seruos, & ancillas, & dedit Abraham.* Ecce peregrino, hospitique benefaciens, ita posteros suos communiuit, ut contra aduersæ fortunæ ictus invulnerabiles redderet. Audite Abulensem. q. 11. ita scribentem: *Rabbi Salomon dicit, quod isti Iebusæi, qui erant in Ierusalem, non erant de Iebusæis sed quidam de stirpe Regis Abimelech, qui regnavit in Gerara, cum hoc inijt fædus Abraham.* Diuinum proinde sibi inuenit, contra hostiles adsultus suffragium, qui hospiti & peregrino intulerat beneficium. Habuit Iebusæus celestem auxiliarem manum, quia peregrino au-

Hebræi sibi
Iebusæos
beneficere
non pote-
rant.

Iebusæi ab
Abimele
cho Regis
origi.

xiliatus est, & de hospite benè meritus erat.

Vultis adhuc maius documentū, recurrite ad caput. 3. Actor, quando Petrus oraturus templum ascendit, vidit claudum ad speciosam templi ianuam positum, cuius miseriæ cōpatiens gradum stitit, & cui nouerca fuit natura, fuit mater misericordia: *In nomine, inquit, Iesu Christi Nazarenī surge, & ambula.* Vbi pro obolo pedes procudit, & pro temporario pane, naturæ supplementū largitus est; neq; solum imperio sanitatem exhibuit; verū etiam iacentem, dexteram porrigens alleuauit: *Apprehensa manu eius dextera, alleuauit eum.* Videte Petrum virtute valentem, misero porrectā dexterā opitulantem. Vertite deinde oculos ad ipsum Petrum: is mare turbidum, Magistro propinquaturus resolute calcabat, mox acrius adspirantis venti agitatū, fluctibus naufragabatur, iamq; mergi cōperat, ut qui fidei antea fecerat naufragium, vitæ pariter sustineret periculū, est namq; sapissimè vita virtutum appendix; quemadmodum peccati consequentia discedimen. Quid tunc Petrus? Timore obturbatus clamabat, Matthæi 12. n. 30. *Timuit, & cum cœpisset mergi, clamabat dicens: Domine saluum me fac.* En vobis Petrum auxilij celestis mendicum, & penè naufragum; in hoc tamen, ita arcto rerum articulo constitutus, auxiliarem manum inuenit, extendens enim Iesus dexteram penè vorticibus abstractum extraxit: *Continuo Iesus extendens manum apprehendit eum.* O quam pulchrè sibi consonuerunt mysteria! Petrus aliquando naufragus propitiā dexteram adinuenit, quia aliquando potens clamāti claudum dexteram præstiterat auxiliarem; ideo non poterat non inuenire angusto tempore misericordiam, qui calamitoso munificentiam exhibuerat. Ait D. Basilus orat. 21. *Emisit vocem, immisit tangendi vim, & liberationem à malo imitatione quadam expressit.* Quasi Petrus hoc facto imitatus fuerit

Petrus nau-
fragans in
mari à
Christo sal-
uatur.

fuerit Magistri dexteram; aut magistri dextera imitata sit Petri manum: sibi dextera consonuerunt, naufragus inuenit dexterā porrectā portum, quia porrigens dexteram misero, præbuerat auxilium. Ferre Catholici mei misero opem, & dubio procul in omni angustia vestra, diuinam opem experiemini. Quoniam, qui alijs necessitatis tēpore impendit suffragium, ipse pariter cum sibi fuerit opus, opportunum auxiliū inueniet.

Causa finalis
voti, &
impulsiva
unde cognoscatur.

Corollarium V. Quandonam autem causa voti fuerit finalis, aut impulsiva, cognoscitur ex affectu, quo vouens mouetur ad vouendum, animo consequendi rem, quæ ipsum, mouet ad votum emittendum, tum ex affectu ad rem voto promissam, præcisa causa mouente, aut impellente ad vouendum; nam si vouens magnum habeat affectum ad præstādam rem voto promissam, etiam præcisa illā causa, censetur causa impulsiva. Quod si magnum habeat affectum, & desiderium obtinendi rem, quæ mouit ad vouendum, censetur causa finalis. Vnde, quando adhibita diligentia ad hanc veritatem indagandā, adhuc remanet dubitatio, an causa fuerit finalis, aut impulsiva, tunc in tali casu standum est pro causa impulsiva. Ratio: quia in dubijs ius præsumit pro valore actus, ut constat ex l. quoties, ff. de rebus dubijs. Ita Barbosa lib. p. de iure vniuerso.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obijciunt contra Corollarium IV.

Quando Titius, dum voueret eleemosynam Caio, ex motiuo paupertatis, putans esse virum probum, aut doctum, ita erat habitualiter dispositus, ut si cognouisset Caio non esse virum probum, non vouisset dare eleemosynam, ista habitualis dispositio destruxit validitatem voti: ergo in tali casu non tenetur votum implere. Antecedens patet: quia eiusmodi dispositio ha-

Obiectio
& solutio
eiusdem.

bitualis reddit actum inuoluntarium. Respondetur negando antecedens. Eius probatio distinguitur. Illa habitualis dispositio, reddit actum inuoluntarium secundum quid, conceditur: inuoluntarium simpliciter, & conditionalem, negatur: alias semper actus esset inuoluntarius, & conditionalis, & consequenter omnes actus, atq; contractus, essent conditionales, proinde nulli essent firmi, cum ferè semper aliquid lateat, quo cognito contractus non fuisset celebratus. Ita communis Theologorum sententia.

QVÆSTIO IV.

Quenam sit materia voti.

Suppono I. Quemadmodum in alijs rebus moralibus; ita & in votis duplicem esse materiam, vnam remotam, alteram proximam. Remota voti materia, sunt omnes res, & actiones hominum, quæcūq; in Dei cultum offerri possunt: quoniam, qualibet ipsarum rerum, siue actionum, potest esse sufficiens materia, ad facienda vota. Proxima verò materia, sunt res ipsæ, siue actiones, quæ actu offeruntur, & promittuntur ipsi Deo, ut sunt res temporales, v. c. prædia, diuitiæ, & alia bona, quæ per vota largiri solent homines Ecclesijs, pauperibus, & alijs pijs locis pro eleemosyna. Similiter ieiunia, peregrinationes, abstinentiæ, mortificationes, aliæq; spiritualia exercitia.

Materia voti
alia remota,
alia proxima.

Suppono II. In omnibus, quæ ad materiam voti spectare possunt, quinque condiciones debere concurrere, quarum prima est, ne sint res absolute necessariae, nimirum quæ necessario ex causa naturali sequuntur. secunda, ne sint impossibiles. tertia, ne sint malæ, sed naturā suā bonæ, & honestæ. quarta, ne sint indifferentes, sine vilo fine bono, & conueniente. quinta, ne sint impeditiæ, & oppositæ meliori bono, id est, ne diuinis consilijs exequendis, aliquo modo impedimento esse possint, de quibus hic agendum est.

ARTI-

Tractatus II. De Secundo Decalogi Præcepto.
ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Materia vo-
ti debet ef-
se res bo-
na, & hone-
sta.

CONCLUSIO I. Materia voti debet esse res bona, & honesta: imò debet esse de meliori bono, seu debet esse melior; quam res illi opposita. Ita communis Theologorum sententia. *Probat*, quia res, de qua fit votum, debet esse res Deo grata, & placens, ut scilicet Deum ipsum ad remunerationem permoneat: Nā ingenue mentes, semper vota obsequentium remunerare solent. Non possum satis non mirari honorem à Dauide defuncto Abnero exhibitum, 2. Reg. 3. *Accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner. Porro Rex Dauid sequebatur feretrum: & fleuit super tumulum Abner.* Quis Regum hoc faceret cum priuato homine? non sic processit pius, idem Rex cum Amasa consobрино suo, Absalonis exercitus Principe, qui factus à Dauide suæ militiæ Princeps, ut reduceret ad se regnum Israël, similiq; fraude à Ioabo interfectus fuit. Ibidem cap. 2. Quem tamen neq; luxisse Dauid, neq; sepeliuisse, neq; eidem parentasse refertur. Et cur, qui in consanguineum Principem, adductoremq; etiam regni, fraudulenter occisum, tam siccus extitit, in Abnerem adeo largus, & profusus apparuit? Equidem, si vtriusq; causæ spectentur, simillimæ videntur fuisse. Vterque dux erat Israël, & Princeps militiæ: vterq; satagebat regnum Dauidi restituere: vterque interea à Ioabo fraudulenter occisus. Cur ergo Dauid nihil honoris dicitur impendisse Amasæ mortuo, qui tanto honore Abnerum prosecutus est? Sanè, quia in simili causa horum Principum, magnum discrimen interfuit in Dauide. Amasa enim non ex proprio voto sollicitabat regnum Israël Dauidi restitui; sed impulsus ipse, & sollicitatus à Dauide, imò præmio proposito illectus, rem agebat, ut habetur 1. Reg. 19. & 2. Reg. 20. At verò Abner ex proprio voto ad Dauidem miserat, promittens ei re-

Abner, &
Amasa non
æqualiter
honorati à
Dauide.

stitutionem regni, quam dum ageret, interijt. Ne ergo miremur, Dauidem in hoc remunerando profusum fuisse, cum ingenue mentes nunquam non remunerent vota obsequentium.

Quis ignurat vtriusq; Tobiae affectum, in ductorem suum Raphaelem? Et pater, & filius, ex se ceperunt cogitare de mercede illi exhibenda. Nihil ab eis exquirebatur; illi tantum officium acceptum extollentes, toti erant in remuneratione paranda. Quid tunc? Dicit sacra pagina: *Vocantes eum pater, & filius, tulerunt, eum in partem; & rogare ceperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, que tulerant, acceptam habere.* Tunc dixit eis occultè: *Benedicite Deum cali, &c.* Ecce, qui eo vsq; celauerat se sub habitu mercenarij, iam tandem aperuit se Angelum Dei esse, & vnum ex septem Principibus assistentibus coram Deo. Et tunc primum palam ostendit, quomodo ipse celestis Princeps Tobiae interuierit, illumq; feliciter reduxerit. Indagate diligenter, cur Tobiam vtrumq; Raphaël tanto honore prosecutus est, ut manifestaret se Principem celestem in eorum famulatu fuisse? An ut tantum redderet honorem, accepit aliquid ab eis? Absit: sed ingenue Angeli mēti sufficiebat votum virorum, quo illi medietatem suorum bonorum volebant præstare, Audite D. Augustin. serm. 226. de tempore, vbi dixit: *Angelus gaudet de cogitata mercede, &c.* Hoc solum, quod ipsi ex se, à nemine requisiti, de mercede exhibenda cogitarunt, ita gratum fuit Angelo, ut nullis non honoribus illud votum prosequi voluerit. Si itaq; ingenue mentes semper vota obsequentium remunerare solent, quanto magis Deus, qui est ipsissima ingenuitas, & profusa bonitas: ergo ut homo suis votis possit apud eum promereri remunerationem, omnino ipsius votum, & id, quod sub illud cadit, debet esse bonum, aut ex consilio, quod dicitur opus supererogationis, ut ieiunare, audire missam in diebus non

Raphael
Angelus To-
biæ se ma-
nifestauit.

Disputatio II. De voto in communi. Quæstio IV. Quotuplex sit materia voti subiectis præcepto, vquere castitate, religionem &c. Siue etiam bonum ex præcepto, aut naturali, aut diuino. Nam licet præcipua materia voti, sit opus consilij; nihilominus tamen etiam opus præcepti, potest esse vera illius materia. ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 88. art. 2. Ratio: quia præter obligationem, quæ ex præcepto tenetur quispiam ad aliquid, potest sibi nouam imponere, ita ut duplici vinculo teneatur, scilicet vinculo naturali, & vinculo voti. Tale votum est de non peierando, non fornicando, non furando, non mentiendo; & ideo tale votum violans committit duplex peccatum, v. g. furando, & contra præceptum decalogi, & contra votum. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Votum cō-
tra ritum
consilij in
validum
est.

Corollarium I. Votum de rebus, quæ repugnant consilij, non est validum, nisi forsitan causa aliqua superueniat faciens, ut id, quod erat opus consilij, non sit amplius opus consilij. Sic non valet votum, si voueas non suscipere ordines, non dare eleemosynam, non mutuare, &c. Ratio: quia oppositum est melius. Dixi, nisi superueniat aliqua causa: quia in aliquo casu ratione alicuius circumstantiæ, potest esse melius huic, hic, & nunc, non suscipere ordines, non mutuare &c. Nam tunc res, quæ erat opus consilij, desinit esse, & consequenter taliter vouens tenetur voto.

Votum de
fugiendis
dignitatib.
aliquando
est licitum.

Corollarium II. Votum, quo quis vouet, se non futurum Episcopum, Magistratum, Senatorem, aut officio aliquo publico functurum, non est validum, absolute & simpliciter loquendo. Ratio: quia eius oppositum est melius. Si tamen id faciat considerando suam inhabilitatem, imbecillitatem, periculum in tali officio, aut ob humilitatem, tunc eiusmodi votum validum erit. Ratio: quia istæ circumstantiæ occurrentes meliorem reddunt actum non suscipiendi tale onus. Ita S. Thomas supra citatus q. 185. ar. 2. ad 3. vbi ob hanc causam approbat, & lau-

dat votum de non curandis dignitatibus, his verbis: *Qui autem votum emittit de non suscipiendo Episcopatu, si per hoc intendat se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam superioris Prælati accipiat, illicitè vouet; si autem intendit ad hoc se obligare, ut quantum est de se, Episcopatum non querat, nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitum est votum: quia vouet se facturum id, quod hominē facere decet.* Præclara satis ratio: tenet votum, estq; licitum, quia vouit, quod hominem facere decet, scilicet non de se præsumere, onus formidare, imbecillitatem timere propriam, & animæ periculum extimescere. Sic D. Ambrosius, licet diuinitus electus, constantissimè Episcopatum recusauit, authore Nicephoro cap. 32. Nazianzenus Episcopatu reuunniato in Pontum fugit. Ammonius sinistra, cum inuitus traheretur, radicibus secuit, minatus & linguam abscissurū, si vim amplius inferrent.

Hinc illa Sanctissima lex Leonis Imperatoris, quæ anno Domini 469. *Episcopatus ambire periculosum* lege 32. C. de Episcopis & Clericis, ita sanciuit: *Non pretio, sed precibus ordinetur Antistes, tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut queratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat, sola illi suffragetur necessitas excusandi.* Profero enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus. Vnde rectè author Imperfectus homil. 33. in Mathæum. *Opus inquit, desiderare in se bonum est, primatum autem honoris concupiscere, vanitas est, primatus fugientē se desiderat, desiderantem se fugit, & horret.* Vnde Socrates apud Platonem dialog. 1. de Republ. miratur eos, qui volentes imperium suscipiunt: *Quia, inquit, nullus probus magistratus sibi, sed subditis, eorumq; commotis intendit, & seruit.* Rem miram in hac materia scribit Thomas Cantipratanus tom. 1. exemplorum sui temporis memorabilem cap. 20. de quodam Canonico S. Victoris Parisijs, spectatæ probitatis, & doctrinæ, qui pertinaciter vocatus, ad Episcopatum restitit, postea mortuus apparens cuidam amico, & interroganti, an ei be-

ei bene recusatio ita pertinax Episcopatus fuisset, respondit: Quod in vita semper timui, nunc scio, videlicet, quod si Episcopatus Cathedram ascendissem, in damnationis perpetua periculum incidissem.

Subditi facilius vitia quam virtutes Prælati imitantur.

Hoc verum esse, non est arduum cognoscere, si semel inspiciamus, quam facile vitia imbuantur & quam difficile virtutes; imò quam proni sint subditi ad malam Prælatorum imitationem, & quam difficiles ad bonam. Pulchre id elucidat D. Gregorius Nazianzenus orat. I Apolog. his verbis: Neque enim vel pannus tincturam ita facile contrahit, vel is, qui factido, vel suavi odori, propius sese adiunxit, eius particeps fit, vel vapor, qui morbidus, & noxius pari facilitate in aërem diffunditur, ac per aërem in animantibus imperit, (quam nos verò nomine pestem dicimus) ut subditi Prælatorum vitio celerrime imbuti, atque impleri solent, & quidem multo facilius, quam virtute. Et hoc mihi significare voluisse videtur. Aggeus Propheta cap. 2. n. 15. ita Sacerdotes nomine Dei interrogans: Hac dicit Dominus Deus exercituum, interroga Sacerdotes legem dicens. Si tulerit homo legem sanctificatam in ore vestimenti sui, & tetigerit de summate eius panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum, nunquid sanctificabitur? Respondentes autem Sacerdotes, dixerunt non; & dixit Aggeus. Si tetigerit pollutus in anima, ex omnibus his, nunquid contaminabitur? & responderunt Sacerdotes, & dixerunt, contaminabitur. Res stupenda, quod tangens sanctificationem, non sanctificetur; tangens autem pollutum statim polluitur. Vestis ex contactu sacrificiorum, sacrificata manebat, iuxta illud Levitic. 6. n. 18. Legitimum, ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificijs Domini, omnis qui tetigerit illa, sanctificabitur. Nihilominus vestis sanctificata ex contactu, non sanctificabatur; cum tamen pollutum in anima, id est, homo peccator, qui se per contactum mortifici polluerat, omnes per solum contactum polluebat. Unde hoc nisi, ut docet D. Augustin.

Vestis sanctificata ex contactu in veteri lege non sanctificabatur.

lib. contra Fulgentium Donatistam tom. 7. cap. 16. Proclivius ad imitationem malorum curritur; quam ad virtutes bonorum animus excitatur: sicut meli plurimo parum absinthij iniectum, vel locum amaritudinem trahit; mellis verò etiam si duplum inijciatur, non poterit eius obtemperare dulcedo. Quod cum ita sit, quam difficile erit profectum sperare à natura, sic ad malum prona; à virtute autem adeò auersa, cum licet Sanctus fuerit Præsul, sanctitatem non impertiet; è contra verò malitiam statim, si malus erit.

Hinc est profectio Episcopalis regiminis difficultas, ut egregie observat citatus Nazianzenus: cum enim non ad civilem vitam homines instituere, sed ad celestem, & diuinam Prælati teneantur, & si ipsi Sancti sint, id efficere nequeant, cum sint mali, eorum exemplo non ad vitam, sed ad mortem populus ducetur. Unde sit, quod non solum omnibus virtutibus referti, verum etiam ab omnibus vitijs, debeant esse alieni, ut illis imbuant; his verò non afficiant. At, quem in mundo talem reperies? cum citatus Nazianzenus dicat: At verò Dominis cum difficile sit, scire parere, tum multo difficilius esse videtur, scire hominibus imperare, &c. Præsertim in hoc nostro imperio, quod in lege diuina versatur, homines ad Deum subuehit: cuius, quo sublimius est fastigium, maiorque dignitas, & amplitudo, eò grauioris quoque periculi merus impendit, prudenti utique homini, & cordato: quippe cui illud primum curandum erit, ne argenti, atque auri instar, omni ex parte versatus, variisque temporibus, & rebus exploratus adulterinū, vel suberatum aliquid tinniat, aut deterioris materia, flammamque acriori digna aliquid circumferat: alioqui tantò perniciosius malum fuerit, quanto pluribus imperarit. Vult itaque Nazianzenus, ut Præsul sit totum aurum, ut nihil adulterinū, nihil flammæ acrioris dignum contineat, alias perniciosius erit, quo pluribus imperabit. Salomon infirmum se affirmabat ad regimen populi, Sapient. 9. n. 5. Quoniam

Episcopalis regiminis maxima difficultas

nam seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij, ac legum. Audiant hæc, qui supremas cathedras ambiunt, nunquid tales se videant, tales se palpent, tales se iudicent? Errant ergo extremè prælationes ambientes, cum si rectè saperent, ad instar non sapientis, indignos se æstimantes, summis eam fugere deberent voris eminentiam, cum Salomone proclamantes: Homines infirmi sumus, exigui temporis, & minoris momenti ad intellectum iudicij, ac legum.

Voti contrahendi est inualidum.

Corollarium III. Absolutè loquendo, votum contrahendi matrimonium, est inualidum, & nullum. Ratio: quia repugnat maiori bono, nimirum castitati; in aliquo tamen casu, valet eiusmodi votum. Primo, si homo imbecillis prematur vehementibus carnis tentationibus, ad quas sedandas vouit matrimonium, credens sibi nullum aliud vtilius esse remedium, ad euitandam fornicationem, cum melius sit nubere, quam vri, ut docet Apostolus I ad Corint. 7. Quibus verbis tacitè Apostolus redarguit eos, qui inde taxabant nuptiarum censum, quod naturali quadam libidinis ambitione, homo immortalitatis candidatus existat: cumque humani generis protoparentes prauaricando, ex immortalibus mortales effecti fuerint, aliam propè immortalitatem per successionem generis exhiberint, prioris æmulam. Verum, corporea filiorum procreatio, quæ genere manante perennat, non vitæ magis; quam mortis occasu hominibus existit, dum in ipso vitæ auspiciæ vestibulo, inchoata iam mortis tabula inauspicatò legitur; cum soboles mortis exinde incipiat, unde vitam caducam inchoauit, & quo ultra viuendo procedit, eò velocius festinet ad tumulum. Ergo nuptiarum arbitrium non asserit immortalitatem, sed potius mortalitatem prodit, & funera latius propagat, vitamque mortis fecundam. Unde potiore nuptiarum causam assignauit Apostolus, ex ma-

litia, quam arcet: bonum enim est quod malum prohibet, inde de libidinis venia nuptiæ commendantur, quasi concupiscentiam expungant. Melius est, inquit, nubere; quam vri. Sed quale bonum est, quod de malo, quod submouet, laudatius commendatur? quale bonum est, quod de virginitatis dispendio, bonitatis cõpendium facit? & virginitatis flore, caducæ, sobolis fructum mercatur? Respondendo ad hoc, quia fide sanctum est, matrimonium esse bonum, ac licitum, à Deo institutum, & eius in terris præsentia honoratum, atque à Raphaële Angelo solerter procuratum, & ideo bonum.

Secundò, valet votum contrahendi matrimonium, si quis promittat matrimonium puellæ, ut eam à periculo animæ, vel corporis liberet, vel ut pauperulam propter Deum, ducat. Hoc tamen intelligendū est, supposita constanti voluntate ducendi: nam hac mutata, cessat votum. Tertio, valet votum contrahendi matrimonium, si promittatur ob communem Reipublicæ salutem, & ob publicum pacis commodum, ut nimirum aliqua provincia ad fidem conuertatur. Valet item votum de contrahendo matrimonio, factum ab eo, qui alias tenebatur matrimonium inire, v. g. dum quis data fide matrimonij, cognoscit virginem, aut viduam bonæ famæ, insciam illius voti. Similiter valet votum dandi eleemosynam, si Deus concesserit matrimonium, quia finis, puta status coniugalis, bonus est, & a Deo ordinatus ad concupiscentiam sedandam, prolemque procreandam. Neque tale votum includit descensum ad bonum imperfectum: quia non est votum de ineundo matrimonio, sed de re consilij Evangelici, ordinata ad eum finem comparandum.

Corollarium IV. Votum castitatis, aut religionis, aut non nubendi, factum ab eo, cui salubrius est matrimonium ob incontinentiam, & lapsum in res venereas, inualidum est. Ita Petrus Ledesma tract. 10. cap. 2. dub.

In certis tamen casibus valet.

Voti non nubendi, non semper est validum.

dub. 5. t. 2. Ratio: quia tale votum non censetur de meliori bono: Deus enim non acceptat promissionem, cuius ommissio magis illi placet; quam eius executio.

Corollarium V. Votum ieiunandi, est, validum. Ratio: quia licet ieiunium non sit optimum inter omnes actus virtutum; est tamen melius; quam eius oppositum, scilicet, quam non ieiunare. Hic breuiter addo, votum de re impossibili esse nullum. Ratio: quia materia voti, vel est actio humana, vel res. Si actio, debet esse possibilis, quia debet esse libera, & voluntaria. Si vero est res, etiam debet esse possibilis: quoniam ad impossibilia non datur vlla obligatio. Hinc non potest aliquis vouere, se creaturam mundum; aut daturum alicui montem aureum, quem non habet.

Votum de re mala est illicitum & nullum,

Conclusio II. Votum de re mala est illicitum & nullum. Ita S. Thomas 2. 2. q. 88. ar. 2. Probatur: quia votum fit Deo, ergo debet fieri, de re conuenienti Deo, proinde de re bona: nam mala Deus non acceptat; imò execratur. Hinc c. in malis 22. q. 4. dicitur: *In malis promissis rescinde si dem, in turpi voto muta decretum, si quid iniuste vouisti, ne facias.* Ita S. Thomas citatus, ar. 2. Præterea, quia Deus non acceptat promissionem rei sibi ingrati; opus autem malum est Deo ingrati, & sic votum de materia mala, & illicita, non obligat: cuiusmodi est votum de homine sacrificando. Tale votum putant aliqui fuisse Iephthe, qui vouerat sacrificare Domino, quidquid sibi primò occurreret domum suam reuertenti, post victoriam partam, & cum primò occurrisset filia eius, eam Domino sacrificauit, iuxta communem sententiam Patrum. Quod colligitur ex verbis parentis ipsius, qui reuertens de victoria, visa filia sibi occurrente, ingemuit: *Heu me, filia mea, decepsisti me, & ipsa decepta es.* Textus autem Hebræus legit: *Heu filia mea, incuruando incuruare fecisti me, & tu fuisti inter turbantes me.* Quasi diceret, humiliasti me, & turbasti me,

qui ob victoriam elatus eram, & gauisus. Dicit verò se humiliatum, & conturbatum: quia per eius occursum, quæ vnica erat filia, amputabatur ei spes omnis posteritatis, quod viro Principi grande malum erat, potissimum illo tempore, quo maximè erat hominibus studium progandæ posteritatis.

Vt non immeritò filiam Iephthe, cum Isaacò comparare possimus. Sacrificandus Isaac fuit iussus est Domino in monte, itinere trium dierum ab habitaculo Abrahami distate: & cur non potius inter clientum frequentiam, sacrificandus sistebatur? cur tanto facinori electa est adeò longinqua solitudo? Filia autem Iephthe sacrificanda elegit montes, vt fleret intempestiuam mortem, & sic inter clientis aris exposita est, ludic. II. *Cumq; abisset cum socijs, ac sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus.* Et expletis duobus mensibus, reuersa est ad patrem suum, & fecit ei sicut vouerat. In montes abiit, vt fleret; vt autem sacrificaretur, montes reliquit, & reuersa est in domum paternam inter clientis. Quærent interpretes, cur non sic Isaacus sacrificatus sit? cur in Isaaci sacrificio cautus est clientum conspectus, & monitum solitudo potius electa? Et respondent: quia eripiendus erat Isaac paterno gladio, & seruandus in vita, propter quod ad solitudinem montis ignoti duci iussus est, ne cui alteri, nisi soli Deo, suam liberatione adscribere posset. Quia Deus nimium sibi complacet in adeò præstantibus viris, qui si quid boni obtinent, nulli alteri, præterquam ipsi Deo referunt.

Hinc pleriq; putant, Iephthe temerariè votum vouisse Domino, & magis adhuc temerariè illud impleuisse, filiam vnigenitam inter maximos animi dolores sacrificantem, iuxta illud Iudic. II. *Reuersa est ad patrem suum, & fecit ei, sicut vouerat.* Non sic Abraham iussus a Deo immolabat filium suum: ligauit ille puerum, in altari locauit, gladium strinxit, vnigeniti collum feriturus. Quid tunc? Genet.

22. Cla.

Filia Iephthe sacrificanda comparatur cum Isaacò

Filia Iephthe non fuit per mortem corporalem Deo oblata.

An votum Iephthe fuerit temerarium.

22. Clamauit Deus: ne extendas manum tuam super puerum, &c. & sic inter tot illos mortis apparatus, Isaac euasit, viuus. Quare non eodem modo Iephthe accidit filia? cur in illius sacrificio mors desinuit; in sacrificio autem Isaaci, soli mortis apparatus visi sunt, re ipsa autem viuus euasit. Ne miremini: in sacrificio enim Iephthe filia pœnæ erant, quia pater eius peccauerat, elatus de victoria. In sacrificio autem Isaaci solæ afflictiones monstrabantur, quæ comparatæ ad pœnas, non sunt veræ, sed fictæ. Ita exponit D. Ambrosius lib. I. de Abraham, cap. 8. inquit: *Hoc quidem exemplo docemur, quia iussus tentatur compositis, & fictis.*

Veteres igitur Ecclesiæ Doctores, eò, quod Iephthe dixerat: Quicumq; primus fuerit egressus, eum holocaustum offeram Domino, sentiunt filiam Iephthe, per mortem corporalem fuisse immolatam Deo, & consequenter votum eius fuisse illicitum, & de re mala, quia de sacrificando homine. Ita D. Augustinus in quæst. vbi latè de hoc facto disputat. Et lib. I. de Ciuit. Dei, cap. 21. Item S. Hieron: lib: contra Iouinian. Verum multò probabilius est, votum Iephthe fuisse licitum, & bonum: quia Iephthe in Scriptura Sacra annumeratur ijs, qui per fidem Deo placuerunt: immolare autem hominem, & lege naturæ, & lege diuina prohibitum erat. Neq; dici posse videtur, cum instinctu diuino illud fecisse, sicut de Samsonè occumbente cum Philisthæis, quidam dicunt: quoniam Iudic. II. expressè legitur, Iephthe doluisse de tali peccato. Vnde Hebræi interpretes & recentiores Ecclesiastici scriptores censent, filiam Iephthe fuisse Deo oblatam, non per mortem corporis, sed eo modo, quo licitum erat hominem Deo offerri. Nam & oblatio hominis in perpetuum ministerium Dei, Leuitic. cap. ult. mors appellatur, id est, quod filia Iephthe, perpetuam virginitatem seruandam suscepit, quod viro Principi de filia vnica valde erat durum. Et hæc ve-

ritas manifestè constat ex eo: quia filia Iephthe impetrauit à patre spatium, vt desleret non mortem, sed virginitatem suam. Deinde, quia vbi nos legimus, quod conueniebant quotannis filij Israël, vt plangerent filiam Iephthe, in Hebræo habetur: vt alloquerentur, vel vt consolarentur filiam Iephthe. Proinde, quod eodem modo esset, sicut nunc visuntur virgines sacræ inclusæ, Insuper, si Saul prohibitus fuit à populo I. Reg. 14. ne occideret filium suum Ionatham, quomodo elapso duorum mensium spatio, filia hæc non fuisset erepta è manibus patris à populo, aut quomodo pater non fuisset aliter persuasus. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Votum de re aliqua prohibita à superiore, est inualidum. Ratio: quia est de re illicita: nam qui mandato superioris resistit, Dei voluntati resistit, iuxta Apostolum ad Rom. 13. Quod ipse Deus declarare voluit, in vocatione Samuelis ad suum colloquium: qui tamen à Deo vocatus, prius ad Heli cucurrit, non ausus cum Deo loqui, sine Heli Sacerdotis, & legitimi sui superioris consensu, vt scilicet puer cum Deo locuturus, prius à suo superiore instrueretur de modo, quo se deberet ad Diuinam locutionem comparare. Ita Abbas Moyses apud Cassianum collat. 2. cap. 14. *Intantum, inquit, placita Deo hæc sententia comprobatur, vt puerum Samuelem iudicio præelectum suo, nollet per semetipsum diuini colloquij disciplinam Dominus erudire, sed recurrere semel, & iterum pateretur adsequium, & quem sua vocatione dignissimè indicarat, etiam illius, qui offenderat Deum, senioris mallet institutione formari: vt scilicet & illius, qui ad diuinum ministerium vocabatur, probaretur humilitas, & iunioribus forma subiectionis, huius proponeretur exempla.* Sic Redemptor noster vocauit de cælo Saulum: voluit tamen, vt quidquam in rebus fidei auderet, nisi prius ab Anania plenè informatus. Surge, inquit, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid tibi oporteat

Votum de re prohibita à superiore est inualidum

S. Paulus cum
Apostolis
suam doctrinam
conferebat.

oporteat facere. Act. 9. n. 7. Quis ergo miretur, nouitium Religionis alumnus, ad veterum sacrorum Antistitem remitti, ut in omnibus suis actionibus faciendis, ab illius nutu dependeat, cum etiam ipse Paulus, multa iam celestium mysteriorum luce perfusus, & frequentium miraculorum potestate celebratus, Hierosolimam conscenderit, suum cum Apostolis Euangelium collaturus. Ad Galat. 2. n. 2. *ne forte in vacuum curreret, aut cucurisset.* Cuius humilem prudentiam, prudentemque humilitatem admiratus Moyses Abbas, acriter in eos inuehitur, qui a suo se iudicio regi, & abduci patiuntur. *Quis ergo, inquit, tam presumptor, & cecus sit, qui se audeat suo iudicio, ac discretionis committere, cum vas electionis indignum se coapostolorum suorum collatione testetur.*

Quod cum ita sit miratur D. Nilus Abbas in libro ascetico, tom. 5. Bibliot. secundæ editionis, esse aliquem, qui sine magistro, speret a se artem omnium difficillimam religionis nimirum disciplinam, comparandam. *Nulla, inquit, ars sine tempore discitur, & absque preceptore. Ars artium, sola sine magistro percipitur; Agriculturam non proficitur illius ignarus; Medicina facultatis imperitus, opus medicum non attinget, solam Religionis disciplinam, ut rerum omnium facillimam; cum sit omnium longe difficillima, audent indocti profiteri; & quod Paulus ait, nondum se comprehendisse, ad Philip. 3. n. 13. isti se plane cognitum, atque perfectum habere confirmant, qui ne id quidem sciunt, se nihil scire.* Ad quod comprobandum præclarum exemplum refert Ioannes Moscus lib. 10. de vitis Patrum, cap. 199. Abbatem quendam eximie virum, sanctitatis, ac simplicitatis, cui Angeli inter sacrificandum visibiles assistebant, de errore quodam ab Hæreticis per ignorantiam hausto, quem in missa committebat, a suo Diacono admonitum, parum de admonitione curasse, ratum, si in sacrificio peccatum esset, ab Angelis, qui aderant, ad nonendum fuisse; illis autem ra-

crorum ritum violatum. Sed iterum, ac sapius Diacono obstante, ut suum illum deponeret errorem, tandem consuluisse Angelos, qui aderant sacrificanti, quibus respondentibus, ut Diacono bene monenti acquiesceret, subdidisse Abbatem: *Quare, inquit, vos non dixistis mihi?* respondisse vero Angelos: *Deus ita disposuit, ut homines ab hominibus corrigantur.* Audiant hæc religiosi, & exhorrescant, qui non solum a suis superioribus corrigi non patiuntur, verum etiam contra illorum prohibitionem multa facere audent, & auctoritatem superiorum contemnendo, & diuinæ ordinationi resistendo. Non valet itaque votum de re a superiore prohibita. At vero votum de re licita, factum ab eo, cui prohibitum est vouere, est validum, licet vouens peccet, viuendo contra præceptum legitimum superioris. Ratio: quia materia talis voti est licita.

Corollarium II. Quando aliquis amore continentie, vouet se non amplius peccaturum, nisi cum tali foramina, validum est votum. Ratio: quia tale votum est de re bona & honesta, nimirum de abstinence ab alijs foraminis, quæ licita, & honesta est. Fateor fornicationem esse peccatum grauissimum, quia fit contra corpus proprium, ut docet S. Paulus I. ad Corinth. 6. n. 18. ubi dicit: *Omne enim peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus esse; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* Controuertunt Doctores, quomodo omne peccatum præter fornicationem, extra corpus sit, & in diuersas abeunt sententias.

Aliqui dicunt peccata esse in duplici genere. Alia nimirum esse spiritualia, ut sunt superbia, auaritia, accidia, quæ non in carnali, sed in spirituali consummantur delectatione, & ideo dicuntur extra corpus esse; alia vero esse carnalia, ut sunt fornicatio, & gula; & hæc, quia delectatione carnali consummantur, dicuntur esse in corpore. Dicit ergo S. Thomas in citatum scripturæ locum, fornicatorem peccare in corpus suum, quia

Quomodo
alia peccata
præter
fornicationem
extra
corpus sit.

quia fornicatio primo, & principaliter, ac per se, non solum animam inficit, verum etiam corpus, maculando, & foedando illud; & ideo simul est, & contra corpus. At vero alia peccata dicuntur esse extra corpus, quia solum animam inficiunt; id tamen raro, & per accidens euenit. Qualisnam autem sit ista foeditas, ac macula, quale hoc peccatum, quod fornicatio committit in corpus, varij variè sentiunt.

Sententia
Nysseni in
hac materia,
& aliorum
Sanctorum
Patrum.

In primis Nyssenus in citatum scripturæ locum, dicit, fornicatorem peccare in corpus suum, quia illud polluit, foedat, ac maculat ita ut auctore S. Chrysosthomo, ipsimet, carnales hoc intelligentes, solo discursu rationis ducti, post fornicationem ipsum corpus abluerent: *Ita, inquit, turpiorem quandam existimationem ex hoc peccato habet conscientia.* Unde Theodoretus deducit, quod etiam ipsimet homines carnales corpus abhorreant suum ita maculatum, illudque abluant. *Ipsam inquit, corpus abhorrent, & auersantur, & ideo lauacris etiam utentes, corpus purgant, & ratione se probum ejicere existimantes.* Sanctus vero Athanasius apud Oecumenium dicit: fornicatorem peccare in corpus suum, quia fornicando debilitat illud, exhaurit, & lucem veneris inficit. At vero S. Hieronymus epist. ad Adamantum censet, fornicatorem in corpus suum peccare, quia fornicando, tales veneris stimulos, corpori suo infigit, ut etiam, si post peccatum poenitere velit, titillationes, durissimumque tentat bellum. *Alia, inquit, peccata forinsecus sunt, quæ post factum poenitentiam habent, & licet inuitet lucrum, mordeat conscientia, sola libido etiam in ipso tempore poenitendi præteritos stimulos patitur, & titillationes carnis, & incentiua peccati, ut per hæc, quæ corrigi cupimus, cogitanti rursum sit materia peccandi.* Ad extremum S. Augustinus ait: ideo fornicatorem peccare in corpus suum: *quia anima eius totaliter in illo actu subijcitur, ita, quod non possit ibi aliud cogitare.*

Cuius rationis, ut vis facilius concipiatur.

Sciendum est, nobilitatem corporis nostri, supra cæterorum animalium corpora se erigentem, non consistere in viribus, aut alijs dotibus. Quoniam in multis animalium corpora, nostra excedunt: Etenim natura leonis, est quid fortius, magis sanum equi, diuturnius serpentis, qui renouatur. Verum, nobilitas eius consistit in eo, quod sit instrumentum coniunctum animæ rationali. Unde fit, ut nullum peccatum maius, seu nullum malum, infamiusque maiorem, in corpus suum quis committere possit; quam si ex corpore animæ rationalis, faciat illud irrationalis animæ, & corpus bestie; nam hoc faciens, totam suam ei adiungit nobilitatem, præter maculam, & foeditatem, quæ illud deturpat. Tale peccatum, inquit, Augustinus, committit in corpus fornicator, dum fornicatione peccat: tunc enim in eo, veluti bestia quadam operatur, ut anima sic corpori agglutinetur, ut tota in illo pessimo actu, ac si esset anima alicuius bestie, illi subijciatur, ita, ut non possit aliud protunc cogitare, nec ratione uti; unde agglutinata anima corpori, fit sicut anima equi, aut muli, iuxta illud Davidis, Psalm. 48. n. 13. *Homo cum in Honore esset, non intellexit, puta peccando, ideo comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, scilicet fornicando.* Quod seriò trutinans Petrus Chrysologus serm. 2. super illa verba filij prodigi, *in se reuersus; ponderansque, unde iste exierat, affirmat, per fornicationem, non solum e domo, sed a se exiisse, & totum e rationali in bestiam se transmutasse, sic inquit: A se migrat ait, & ab homine totus transit in bestiam, paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris oblitus.* Ergo corpus illud, quod supra cæterorum animalium corpora se erigebat, hac ratione sola, quia animæ erat rationalis, hoc privilegium per fornicationem amittens, factum animæ corpus bestialis, totam suam eminentiam deperdit, & fit corpus quoli-

Corporis
humani
nobilitas in
quo consistit.

quolibet corpore vilissimo cuiuslibet animalis vilius. Est igitur fornicatio peccatum gravissimum. Nihilominus fragilitati humanæ condescendendo, cum communi Theologorum sententiâ conclusio, validum esse votum, dum quis amore continentiae, vouet se non amplius peccaturum, nisi cum tali foemina.

Corollarium III. Votum de immoderatis macerationibus corporis factum, est inualidum. Præsertim si macerationes iuri naturali aduersentur. v. g. quando macerationes sunt coniunctæ cum periculo mortis, aut morbi alicuius: aut quando allaturæ sunt impedimentum vouendi, ne possit suo munere fungi. Hoc tamē intelligendum est, quoad excessum: quia sic est de re illicita. Iam verò quoad moderatam macerationem, validum est: quia est de re licita. Qvis obsecro, macerationes carnis voluntariè susceptas ex amore Dei, non agnosceret esse gratissimas Deo? quas piissimus Rex David præfigurabat in illo suo cantico, Psalm. 150. *Laudate eum in tympano, & choro.* Et quid aliud *tympanum*, nisi corporis mortificationem significat? tympanum enim sit de corio mortui animalis diu macerato, & in crate lignea nimis intenso. Vnde Petrus Damianus lib. 6. epistolarum epist. 17. Super citata Psalmi verba ita scribit: *Corium non sonat, nisi succum relinquens humor abscedat. Si ergo vis, ut tympanum, vel cor tuum clarum in auditorum cordibus sonitum reddat, omnis à se vitæ carnalis humor euaneat; mens tua ab omni fluxu luxuria prurientia areseat.* En habes, quam necessaria carnis mortificatio euangelicæ prædicationi censeatur. Sed neq; minus necessariam illam crediderim ad celestium rerum contemplationem. Vnde nō sine mysterio foemina illa. 1. Reg. 18. *Egressæ sunt de vniuersis urbibus Israël, in tympanis latitæ.* Quem locum D. Ambrosius serm. 18. in Psalm. 118. mysticè sic interpretatur: *Psallunt securæ iam anima, qua ante peccatorum ignorum tormenta descebant. Dicunt in-*

Per tympanum carnis maceratio exprimitur.

tympanis, id est in corporibus suis peccato mortuis resurgentes: Saul triumphauit in millibus, David in decem millibus. Quasi ille animus diuinas laudes suauius canat, & perfectius contempletur, cui corpus continuis macerationibus attritum, & penè emortuum famulatur. Idem mysterium eluxit, quando Pharaone, & eius exercitu in mare rubrum demerso, Maria Prophetissa, Soror Aaron, sumpsit tympanum in manu sua, egressaq; sunt omnes mulieres post eam, cum tympanis, & choris, quibus illa præcinebat dicens: *Cantemus Domino.* Exodus 15. n. 20. Vbi Origenes homil. 6. sub initium, Moyse Mariam antepōnit, quod hæc cum tympano, ille sine tympano decantaret. *Melius, inquit, & dignius hæc dices, si habueris tympanum in manu tua; id est, si carnem tuam crucifixeris cum vitijs, & concupiscentijs, & si mortificaueris membra tua, quæ sunt super terram.* Quasi illa Deo contemplatio suauior, ac iucundior videatur, quam carnis mortificatio commendat.

Tandem hoc non operose possumus colligere ex ipso Dauide, cum enim se contulisset ad Regem Achis, dicit Sacra Scriptura: *impingebat in ostia porta.* 1. Reg. 21. n. 13. Sixtiana autem versio habet: *Tympanizabat ad ostia ciuitatis;* id est, tympanum pulsabat. Per quod, vt obseruat D. August. in cit. Psalm. 33. repræsentabat Christum Dominum, qui extra passus est, ad Hebr. 13. n. 12. & in morem tympani extensus in cruce, varijsq; tormentis maceratus, suauissimam Deo harmoniam reddebat. Adq; hæc est causa, cur in sacris literis tympana Virginibus præcipue tribuantur. Nam Iudith 11. n. 34. dicitur filia Iephte virgo, patri suo obuiam processisse cum tympanis, & choris. & Psalm. 67. n. 26. dicitur præuenisse Principes coniuncti psallentibus, in medio iuuenularum, tympanistiarum, id est, in medio virginum tympana pulsanter. Quod nimirum virginitas nulla ratione melius, quam tympanis, hoc est, mortifica-

David Chorus extraxit portam pulsum repræsentabat

Virginibus corporis maceratio conferuatur.

tificatione carnis conseruetur: nec aliud videatur cultor castitatis, quam tympanum sola externa cutē, non carnem, sed spiritum includens. Hinc Cassianus lib. de instit. Monachorum cap. 12. dicit. rectē à virginibus posse usurpari illud Dauidicum: *Factus sum sicut vter in pruna.* Psalm. 118. n. 83. *Eò quod erasa medullitus carne vitiorum, emortuam exterioris hominis cutem spiritus virtutem discedant.* Et idcirco, in pruna, signanter adiecit; quod, scilicet, nequaquam fuerint sola cordis mortificatione contenti; verum etiam exterioris hominis motus, & ipsius nature incentiuæ, continentie pruna extrinsecus accedente, habuerint congelata. Magni igitur momenti apud Deum est corporis maceratio; quia tamen virtus in mediocritate consistit; ideo si sit nimia, Deo placere non potest, cū omne nimium vertatur in vitium.

Corollarium IV. Votum ob malum finem factum; aut in gratiarum actionem, ob malum finem obtentum, est inualidum. v. g. si quis promittat Deo, se daturum elemosynam, ad obtinendam vindictam de aliquo, aut consequendam vanam gloriam; aut in gratiarum actionem vindictæ iam obtentæ. Ratio: quia cū eiusmodi finis sit peccatum, votum est de re mala, & illicita, & sic nō potest obligare. Et certē quomodo placere Deo potest appetitus vindictæ, cū eam Redemptor noster in noua lege seriò prohibuerit, Matth. 5. *Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & sinistram.* Et tamen plerumq; homines sic accepta offensa dementat, & ad insaniam impellit, ac veluti furij quibusdam ad vindictam inquietat, ac si intestino agitantur dæmone, donec iniuriam ultione despument. Homo enim offensus, offensa calcare, perpetim fodicat, sic fertur effrenis, & velut sui impotens ad vindictam, vt conceptū sistere furorem agrè valeat, & posse vindictā sumere, propè idem sit, ac sumpsisse vindictam. Tam exiguo interuallatur spatio res ultionis ab ultionis voto; & posse se

Votum ob malum finem, inualidum est.

Levis offensa homines impellit ad vindictam.

vindicari ab exerta vindicta. Nisi su- rori sanctum est, nil inculpatum, intemeratum nihil, nihil innocentia quoq; arce tutū. Velut præceptum nym- bus omnia in momento sternit. Ita enim nulla comitatur consilium mora: sed irrationabilium more bellu- arum, posse lædere, ferè læsisse est, læsurâ furoris appendice.

Quis hoc non videt in Rege Saul, electo ille stipatus milite, æmulum Davidem per montium auia persequatur: quoniam inquietas res est inuidia, & quæ proprio malo mercatur alienum; suæ incommoditatis prodiga, vt alienæ felicitatis sit auara. Venit itaq; Saul ad caulas ouium, eratq; ibi spelunca, quam ingressus est Saul, vt exoneraret ventrem: porro David, & viri eius in interiori parte speluncæ latebant. Dixerunt ergo serui David ad eum: Ecce dies venit, de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei, sicut placuerit in oculis tuis. 1. Reg. 24. n. 5. *Surrexit ergo David, & præcidit oram cblamydis Saul silenter. Post hæc percussit cor suum David, eò, quod abscedisset oram cblamydis Saul.* Profecto, mitissima, & pacatissima pietas Davidis hic maximè enituit; cū ex occasione calitūs oblata, suum inhumanè aduersarium potuerit impunè perimere, & Saulis cæde Israël sceptrâ redimere. Verum, quid est, quod Scriptura Sacra addit: *Post hæc, percussit cor suum David, eò quod abscedisset oram cblamydis Saul.* Respondet Lyranus: *Miseratio David apparet manifestè in duobus, scilicet Sauli parcendo. cū posset eum occidere, & viros suos refrenando ab eius inuasiōe. & paulo post: Percussit cor suum David, id est, conscientia sua eum reprobendit.* O pietatem Davidis conscientiam, & moralissimè delicatam in re veni- dem reprehendit, quod ita pepercerit inimico, vt oram vestimenti resecans, ita latenter propè illum accesserit, vt posset eum occidere: quia potentia vlciscendi se, nimis est vindictæ confinis.

David Saul si pepercerit, cum eum impunè occide posset.

Mm

Quo-

Quomodo etiam Deo placere potest cupiditas vanæ gloriæ, à qua arcere volens Dominus suos fideles, illud præceptum eis posuit Matthæi 6. *Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* videns enim, quod Pharisei vii carnales, omnia sua opera ad solam claritudinem gloriæ dirigerent, ne forsitan & sui fideles in pestem similem deciderent, seriò monuit, ut nihil prorsus ob inanem gloriam facerent. Potissimum autem à tribus præcipuis operibus religionis hanc pestem amandare studuit, videlicet, elemosinæ, orationis, & ieiunii, in quibus ferè solet vanæ gloriæ pestis nasci, & cohabitare, & sub quibus omnia externa virtutum opera facile comprehenduntur: nam elemosyna præcipuum est opus quoad proximum, oratio præcipuum quoad Deum, ieiunium præcipuum inter carnis mortificationem: & ideo pesti vanæ gloriæ, hæc præcipue tria subijciuntur. Vnde rectè Carthusianus ait: *Postquam sublimia, perfectaq; documenta Salvator proposuit, congruentissime me admonet vitare vulpeculam, ut potè, vanam gloriam, qua tunc fortius, ac latentius ingredi solet, & pulsare non solum pusillos, sed & proficientes, & servidos, quando efficacius divinis obtemperaverunt præceptis, siue consilijs.*

Equidem nullum homini vitium molestius, ac infestius est, vanâ gloriâ: cetera enim vitia in sterquilinijs, vanâ gloriâ in croceis delectantur, ac nascitur, & in quibusvis pretiosis: illa in peccatoribus, vanâ in Sanctis se abscondens, hos magis impetit. Ait Chrysosth. in Imperfectum homil. 13. *Vbi enim res agitur gloriosa, ibi facilis inuenit locum gloriationis occasio; & ideo intentionem gloriæ primo Dominus excludit, præ omnibus vitijs carnalibus periculosius hoc esse intellexit: cum enim omnia mala servos diaboli vexent, concupiscentia vanâ gloriâ magis vexat servos Dei, quam servos diaboli.* Cuius bellum ita atrox existimat D. Augustin. lib. de sent. Prosperi, cap. 317. inter eius opera tom. 3. ut nullum velit eius callere atrocitatem.

nisi qui bellum contra eam indixerit. Quas enim vires nocendi habeat humana gloria amor, non sentit, nisi qui eam bellum indixerit, quia etsi cuiq; facile est laudem non cupere, dum negatur; difficile tamen est ei, non delectari cum offertur. Præclare satis, possumus dum non offertur, à desiderio abstinere, laudis: at saltem non delectari, quando offertur, prorsus impossibile, hinc ad eam exterminandam, attentionem, studium, totamq; nostram, veluti requisivit Dominus intentionem, dicens: *Attendite, ne iustitiam vestram faciatis, ut videamini ab hominibus.* Super quæ verba Author Imperfect. ita scribit: *Intuere, qualiter incepit veluti de fera aliqua difficile cognitâ disputans, & apta furari eum, qui non valde vigilat, occultè enim ingreditur, & omnia, quæ intus sunt insensibiliter aufert.* Non acceptat itaq; Deus votum, ad sumendam vindictam, aut consequendam vanam gloriam factum. Idem censendum de voto, quo meretrix certam elemosynam promittit, si tot aureos lucrata fuerit meretricando, intendens à Deo exaudiri, ut multi ad eam accedant, ex quibus hoc lucrum reportet.

O bone Deus, quomodo impura & turpissima meretrix, præsumit se à Deo exaudiri, cum ea nihil sanctius, & abominabilius reperiri possit, Ecclesiast. 4. n. 10. *Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercus in via calcabitur.* Meretrices quippe in tanta vilirate apud Antiquos habebantur, ut in Cinorum ciuitatibus, Authore D. Athanasio lib. 32. Scelus fuerit eas intueri: imò piaculum eas mirari Sacerdotibus, etiam post poenitentiam, teste Philone, lib. 2. de mundo: *Meretricem, ait, pariter impuram animo, atq; corpore, nec aspicere quidem licebat Sacerdoti, etiam si quaestu relicto ad frugem redijt, eo, quod pollutum vitæ institutum secuta sit.* Hinc apud Aegyptios teste Diodoro Siculo lib. 2. de Theban. Mulier in adulterio deprehensa nasi mutilatione mulcebatur. Quam etiam poenam meretrici per Ezechielem, cap. 23. Deus præscripsit: *Nasum tuum, & aures tuas præcedent.*

Vana gloria pestis maxima scienda.

Vana gloria præcipue laqueus persequitur.

Meretrice nihil fecerit us unquam fuit.

dent. Cuius rationem hanc reddit D. Hieronymus: *quia odorem bonæ fragrantia verterant in factorem.* Propter quod D. Paulus Corinthios olim ad libidinem salacissimos, (cuius causa Venerem Deam ita colebant, ut plusquam mille ei dicatas haberent, meretricias famulas, idq; non è vilioribus, ut refert Strabo lib. 8.) à turpissimo fornicationis peccato, quatuor prærogatiuis ex ipso corpore humano desumptis, auocat.

Prima prærogatiua corporis humani.

Quarum prima est, quia corpus humanum, non est nostrum, sed Dei. I. ad Corinth. 6. n. 13. *Corpus autem, non fornicationi, sed Domino, & Domino corpori.* Quæ verba S. Anselmus, & Chrysosthomus sic exponunt, Corpus non adijciendum fornicationi, nec ipsum ob hoc constitutum, sed ut Domino seruiat, quia ipse est, quatenus nostra caro ab ipso immediate efficta, formata, ac sigillata est, non secus ac ipse homo. Nam ut bene obseruat Tertullianus, *Homo propriè caro dicitur, quod probat: quia caro prior vocabulum hominis nuncupauit, dum iuxta 70 sic legitur: Et finxit Deus hominem limum de terra.* Tertullianus addit: *iam homo, qui adhuc limus, & insufflavit in faciem eius statum vitæ, & factus est homo, id est, limus in animam viuentem.* Ergo caro homo, & sicut totum hominem ex se, siue per seipsum Deus finxit, sic & carnem, propter quod homo toto mundo dignior. Considera quæso te, totum hunc orbem, pende decorem, maiestatem, pulchritudinem, cælum, terramq; consideratione inspicere attentâ profectò nisi desipias, veneratione dignam tantam æstimabis molem. At multo venerabilior nostra caro est, quod duplici ratione demonstrat Tertullianus, de resurrectione carnis, cap. 5. & 6. Primo, quia non solo sermone facta est, sicut & cætera, sed manus, sed consilio, sed Dei opere. Secundo, quia ex contractu illo diuino, quatenus per ipsius manus efformata, in meliorem, & ampliorem, quam mundus se erexit dignitatem. Ait Tertullianus. O

Corpus humanum toto mundo dignius.

omnia sermone Dei facta sunt, & sine illo nihil; caro autem, & sermone Dei constituit, & amplius manu, propter prælationem, ne vniuersitati comparetur. En quanta corporis humani dignitas, ex contrectante Dei manu, ut non solum veneratione, sed etiam adoratione digna esse videatur: honorauit enim illam Deus, dum totus in eius formatione occuparetur. Recogita, inquit Tertullianus, totum illi Deum occupatum, ac debitum manu, sensu, opere, consilio, sapientiâ, prouidentiâ, & ipsa in primis affectione, quæ lineamenta ducitabat. Hinc totiens honoratur, quotiens manus Dei patitur, dum tangitur, dum decerpitur, dum deducitur, dum effingitur? Non semel igitur honoratur nostra caro, sed quoties à Deo tangitur, per quod infinito prorsus honore, ac reuerentiâ digna euasit.

Altera prærogatiua est, quia corpus humanum, licet in puluerem redactum, idem numero resurget. Sic argumentatur D. Paulus I. ad Corinth. 6. n. 14. *Deus verò, ait, & Dominum suscitauit, & nos suscitabit per virtutem eius.* Ergone audebit homo, carnem suam meretriciâ turpitudine pollueri, quæ ad tantam gloriam destinata est? quæ ita clara resurget, ita lucida, ut septemplex claritatem solis superet. Ait Laurent. Iustinian. lib. de disciplina, & perfectione monastica, cap. 22. *Nimiam, quod claritas fulgebit, ita ut solis septies transcendat splendorem.* Eamne tu obscuram reddes, ac turpiter foedatam, quæ impassibilis, nullo cibo, & potu indigens, per totam æternitatem manebit? Sic affirmat Cyrillus Hierosolymitanus cap. 18. *Resurget, ait, hoc corpus, sed non tale manebit, verum erit æternum, & non amplius cibis opus habebit, neq; scalis ad accensum: fiet enim spirituale, & splendebit ut sol.* Ergone tu o homo, cibis eam carnem ingurgitabis, ac deformibus actionibus afficies, quæ ita subtilis fiet, ut admodum spiritus cuncta penetret? ob quod spiritualis, ab Apostolo dicitur, I. ad Corinth. 15. *Seminatur corpus animale, surget spirituale.*

Secunda prærogatiua corporis humani.

Mm 2

Tu vè-

Tu verò crassam & spissam vis efficere, & eam, quæ ita agilis erit, ut in momento infinita transcurrat spatia, tu pondere peccatorum gravem reddes? Sublimis igitur res est caro nostra, quia ad portandam animam destinata, quæ est animæ Dei umbra, spiritus eius aura, oris ipsius opera, ad ipsamque gloriosam resurrectionem ordinata, ut proinde homo ob eius reverentiam, ob eius resurrectionem meritò à peccatis abstinere teneatur.

Tertia prærogativa est: quia corpus nostrum, seu caro nostra est membrum Christi. Sic suos Corinthios alloquitur D. Paulus I. ad Corin. 6. n. 15. *Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi. Tollam ergo membra Christi, & faciam membra meretricis? Absit.* In quibus verbis Apostolus expressit, & carnis nostræ dignitatem, & peccatum grande, quod in illam committitur peccando. Magna certè dignitas est, quia ratione adhesionis cum Christo, homo fit unus spiritus cum Deo; grande verò peccatum, quia qui peccando adheret meretrici, ex diuino corpore ut sic loquar, efficit corpus meretricium, puridum, ac foetidum. Unde dicit S. Paulus: *Qui adheret Deo, unus spiritus est; qui autem adheret meretrici, unum corpus efficitur: erunt enim duo in carne una.* Homo, igitur, adherendo Deo, fit unus spiritus cum illo, quia nimirum mediante tali adhesionem, ad consortium diuinitatis, per gratiam insurgit: Nam ut dicit S. Bernardus, *Quod Deus est ex natura, homo fit per gratiam.* Quoniam in eiusmodi homine idem prorsus efficit Spiritus Sanctus, quod in summa illa, æternaque Sanctissima Trinitate: sicut enim inter Patrem, Filiumque ipse est nexus, quo ununtur; ita ex adhesionem corporis nostri, cum Christi Corpore, ipsemet Spiritus Sanctus ita unit spiritum nostrum cum Spiritu Christi, ut licet non substantia-liter, tamen accidentaliter, id est, per affectionem, intimamque penetrationem affectuum, ac voluntatum unus homo fiat spiritus cum Deo.

Tertia prærogativa corporis humani.

secundum Apostolum. Caro itaque nostra, iam non est amplius caro hominis, ut sic, sed hominis deificati, ac propemodum diuini, caro inquam efformata ad instar Christi Corporis: *Quia non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo.* Ex Sanctissimo scilicet Spiritu eius, unde sicut Corpus Christi, quia unitum personaliter, dicitur diuinum, tum etiam, quia totum à Spiritu S. formatum, compactum, & effectum ex purissimo Sanctissimæ Virginis Sanguine; ita pariter, quatenus spiritus noster, per eandem Spiritus Sancti gratiam cum Deo unitur, & corpus nostrum per eiusdem Spiritus S. operam, nouiter ut ita dicam, efformatur, quatenus ad altitudinem assurgit Corporis Christi, etiam per participationem, deificum, & diuinum, dici potest. Merito proinde exclamat Doctor gentium: *Tollam ergo membrum Christi, & faciam membrum meretricis?* Ostendens hanc esse summam rationem non peccandi, quia caro nostra, non est nostra, quia corpus nostrum, non est nostrum, sed membrum Christi.

Quarta demum prærogativa corporis nostri est, quia est templum Spiritus Sancti, ut docet S. Paulus citatus, suos Corinthios sic alloquens: *An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri.* Et quid iam amplius de corpore nostro dici potuit? cum & ipse Redemptor noster non plus de suo corpore protulerit, quando illud templum appellauit. Ioan. 2. n. 19. *Soluite templum hoc, & in tribus diebus reedificabo illud,* dicebat autem de templo corporis sui. Ex quo loco licet arguere, quod etiam si Christus infinitis alijs titulis se resecutauerit, præcipue tamen, quia Sacratissimum eius Corpus Templum erat Spiritus Sancti, proinde indignum reputauit, & contra diuinæ maiestatis Sacratæ authoritatem, dirutum derelinquere S. Spiritus templum, amorisque infiniti Sacrarium. Ita mihi credite, prægran-

Quarta prærogativa corporis humani

Christus corpus non resecutauerit quia templum erat Spiritus Sancti.

prægrandis, ita præalta, ita honorifica res æstimatur, templum esse Spiritus Sancti; quanta ergo nostræ carnis dignitas, nostrique corporis, ut ad Corporis Christi dignitatem assurgens, templum etiam sit Spiritus Sancti, ut in illo ad instar Corporis Christi, habitet, conuiuat, moretur, & depascatur. Quod cum ita sit, quale, quantumque erit malum, ac peccatum, illud foedare, maculare, ac speluncam latronum efficere, scilicet damnosum, ut ubi accubare debebat diuinissimus Spiritus, accumbant demones per luxuriam, per auaritiam, & cetera vitia. *An non existimas,* inquit S. Chrysostomus, homil. 18. in citatum Apostoli locum, *Et cum auaris, & cum omnibus, quos Paulus enumerat, diabolum simul accumbere; mulieres autem ornatas ad libidinem non censes cum eo coire.* Quale ergo hoc erit crimine? qualem de nobis Christo iudici iustissimo, caro nostra exponet querelam, quod creata ad Spiritus Sancti habitationem, ad Summi Dei domicilium, ad sacrarium diuinissimi Spiritus, ad thalamum nuptialem, Sponsi celestis, ad secretum deliciarum Dei, per nos cubile fiat diaboli, spelunca latronum, receptaculum vitiorum, cloaca immunditiarum? Addit citatus Chrysostomus: *Si quis enim, priuatam domum ingressus, probro, ac iniuria affecerit, extremum luctus supplicium, qui Regis templum latronum fecerit receptaculum, cogita, quod mala sit passurus?* Quod ne eueniat, glorificemus, & portemus Deum in corpore nostro, ita sanctè, & mundè corpora nostra tractando, ut ceteri ex usu ad laudandum Deum insurgant.

Non acceptas itaque vota ob malum finem facta Deus, ceterum, si finis sit bonus, licet præsupponat opus malum, ex cuius occasione mouetur quispiam ad vouendum, valet votum, v.g. si quis voueat religionem, si non fuerit deprehensus in delicto; aut si ex duello incolumis euaserit; aut si captus euaserit, liber à pœna; aut si è ludo lucrum

Votum propter finem bonum licet ex occasione mala valet.

reportauerit, dummodò lucrum non sit illicitum. *Ratio:* quia saluum euadere ex duello, &c. non est malum, sed bonum. Similiter, quando opus bonum promittitur ob finem principalem bonum, licet secundarius finis, seu causa impulsiva ad votum, sit mala. *Ratio:* quia tale votum est de re grata, & Deo accepta. v.g. si quis voueat religionem, ut laurè viuatur: nam laurus victus non esset, primarius finis voti, sed solum est causa impulsiva, & occasio, cur se applicet ad actum vouendi. Quemadmodum etiam diuitiæ, & pulehtudo puellæ, sunt finis, seu occasio, cur te applices ad matrimonium, cum ea contrahendum. ob eandem rationem validum est votum, quo quis vouet se futurum Sacerdotem, sperans hac ratione se facile posse consequi beneficiū, etiam si indignus sit.

Corollarium V. Qui vouet opus malum, duplex peccatum committit, unum, quod specificatur à fine malo, quem intendit; alterum sacrilegij, contra religionem, v.g. qui vouet dare elemosynam, ut mulierem ad usum venereum inducat, peccat, & peccato luxuriæ, quam intendit; & peccato sacrilegij contra religionem. Porro sicut res mala, non potest esse materia voti, ita & res necessaria. Hinc nemo potest facere votum de moriendo, aut non moriendo: quia hæc simpliciter necessaria sunt, neque à nobis impediiri possunt, ne eueniant. Et ratio est: quia sicut impossibilitas; ita & necessitas tollunt voluntarium, & sic votum cum debeat esse promissio libera, non potest fieri de necessarijs. Ita S. Thomas 2. 2. q. 85. ar. 2.

Conclusio III. Votum de re, quæ spectat omnibus circumstantijs, est indifferens, nullum, & inuolidum est. Ita S. Thomas proximè citatus. *Probat,* quia materia voti debet esse res ad cultum diuinum spectans, proinde debet esse Deo grata, & melior, quam eius oppositum. Sed neutrum horum reperitur in re omnino indifferenti: ergo ta-

Vouens opus malum dupliciter peccat.

Votum de re indifferente est inuolidum.

go tale votum est nullum, & inuallidum. Vnde nullum est votum, quādo aliquis vouet, non abscindere vngues die Sabbathi, in honorem Beatæ Mariæ Virginis: quia licet honor intentus sit bonus; abstinere tamē à præcisione vnguium, nihil confert ad Dei honorem. Similiter non valet votum non comedendi capita animalium, in honorem Beati Ioannis Baptistæ. Item inuallidum est votū aduendi Romam, causā illius inuisendæ; secus si fiat causā inuisendæ alicuius sacræ imaginis, aut adorandi reliquias. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Nihilominus res indifferens potest esse materia voti, si istas condiciones habuerit. *Primo*, ut adsit bonus finis: nam hic omnino requiritur in voto, & in quolibet opere bono. Hinc nullum est votū, non transeundi per aliquam viam, factum sine honesto fine; secus si fiat ob finem honestum, v. g. ad euitandam peccandi occasionem. *Secundo*, ut res indifferens conducat ad bonum. Vnde votum non comedendi capita animalium in honorem S. Ioannis Baptistæ, est nullum: quia materia istius voti non inseruit honori S. Ioannis; secus si vouens moueatur ad vouendum, ut se priuet speciali sapore, & voluptate, quæ specialiter percipitur in tali esu. Itē inuallidum est votum non comedere carnes assatas in die S. Laurentij, quia hoc non inseruit eius honori, cum sic vouens possit vesci quibuscunq; alijs carnibus. Secus si votum fiat abstinendi ab omnibus carnib⁹, aut abstinendi à carnibus assatis, ob peculiarem saporem: quia talis abstinencia est grata sancto, & conducit ad ipsius honorem. Hinc etiam valet votum abstinendi in die Sabbathi ab omni opere serui in honorem Beatæ Virginis, ut docet Nauar. cap. 12. n. 28. *Tertio*, ut in voto rei indifferens, finis honestus intendatur à vouente, à quo res indifferens cohonestatur. Sic, qui vouet, non ingredi certam domum, nullo sibi

honesto fine proposito, inuallide vouet, etiam si contingat postea domū illam inhabitari a foemina fornicaria, occasionem peccandi præbente. Tenebitur tamen sic vouens, non quidem ratione voti, sed ratione periculi peccandi, ab ingressu illius domus abstinere. *Quarto*, ut finis honestus, ob quem res indifferens promissa fuit, nondum cessauerit: alias res adhuc esset indifferens. Sic votū non transeundi per talem viam, aut non ingrediendi talem domum, ob periculum fornicandi cum muliere ibi habitante, obligat, quamdiu illa mulier ibi manet, estq; periculum, cum ea fornicandi; secus si periculum fornicandi sublatum sit, aut mulier illa domicilium mutauerit: tunc enim vouens poterit domum illam ingredi: quia cessauit finis honestus, propter quem votum factum fuerat.

Corollarium II. Quando dubitatur, an materia promissa sit indifferens, aut bona, tunc taliter vouēs tenetur votum adimplere. *Ratio*: quia possessio stat pro voto, & in dubio ius præsumit pro violatione actus, c. Abbate, de verb. signific. & l. quoties, ff. de rebus dubijs.

Corollarium III. Votum rei bonæ factum ob finem indifferentem, vel ad obtinenda bona temporalia, validum est. *Ratio*: quia est actus virtutis religionis, & de meliori bono, quam sit eius oppositum. Similiter votum non ludendi, factum ad hunc finem, ne vouens faciat iacturam rerum temporalium, validum est. *Ratio*: quia est de re bona, & non adest finis vitians. Item votum ieiunandi, factum eo fine, ut vouens pareat sumptibus, & expensis, tenet.

Corollarium IV. Quando actus indifferentes vouentur Deo, sub aliqua formalitate, & conditione, seu bono fine, tunc possunt esse materia sufficiens faciendi voti, v. g. si quis votum faciat, se velle comedere ex omnibus cibis assatis, ut tali gustu recreatus, exciteretur ad laudandum, & amandum Deum, qui huiusmodi cibos creauit, & ordinauit.

Quando dubitatur an materia voti sit res bona, votum impleri debet.

vitæ pro sustentatione vitæ humanæ, illiq; dedit talem saporem, & delectationem, ut homines talibus cibis recreati, feruentius Deo gratias agant, cumq; colant, & ament, tanquam rerum omnium conditorem. Sumendo tamen huiusmodi cibos discretè pro sustentatione naturæ. *Ratio est*: quia eiusmodi actio est consentanea rationi, & Deo grata, neq; auertit hominem ab alia re meliori, ut supponitur.

Vir invita vxore nulli ter vouet Religionē.

Corollarium V. Quando materia voti tempore executionis est apta, licet à principio fuerit indifferens, tunc votum est validum. *Ratio*: quia res promissa pro eo solo tempore, quo promittitur exequenda est vera materia voti. Si autem toto tempore, quo res, siue materia voti exequenda promittitur, fuerit indifferens, tunc votum est irritum, licet postea vitio liberetur. Et hoc modo intelligenda est illa regula, *Votum emissum tempore inhabili, non obligat tempore habili*. Sic proficiens vxore inuita, siue in scia, ingressum Religionis, non tenetur illā mortuam Religionem ingredi, quia cum id ab initio fuerit nullum, non firmatur tractu temporis. *Cap. non firmatur, de regul. iuris in 6. & l. quod ab initio, ff. eo titulo.*

Materia voti debet esse in potestate vouentis.

Corollarium VI. Materia, quæ vouetur, debet esse in potestate vouentis. *Probat*: quia nemo rationabiliter promittit id, quod non est in eius potestate. Hinc votum de re simpliciter necessaria, v. g. de non moriendo, est inuallidum. Similiter de re impossibili: quia necessitas, & impossibilitas, tollunt voluntarium. Vnde Deus nullam necessitatē imponit ad vouendum, sed solum consulit. I. Reg. 7. n. 3. *Preparate corda vestra Domino*. Porro triplex preparatio à Doctoribus assignari solet, una, ad gratiam præuenientē; altera, ad sanctificantem; tertia, ad augmentum gratiæ sanctificantis. Incitatis igitur scripturæ locis, non loquitur Samuel Propheta de prima preparatione: quia ad gratiam præ-

uenientem omnium primam, nulla requiritur, nec sufficit ex parte hominis preparatio, quia hæc deberet esse ordinis naturalis, cum supponatur antecedere omne auxilium ordinis supernaturalis: proinde non esset accommodata dispositio ad gratiā præuenientem, quæ est ordinis supernaturalis, quoniam proportionata dispositio, debet esse in eodem ordine cum forma, ad quam disponit.

Et certè, quod talis preparatio non requiratur ad gratiam præuenientem, patet: quia Deus vocat, excitat, & præuenit hominis voluntatem, quando, & quomodo vult, nulla eius preparatione requisita, iuxta illud ad Rom. 10. *Inuentus sum à non querentibus me; palam apparui ijs, qui me non interrogabant*. Et hoc videre est in Dauide, quem maxime obtenebratum Deus illuminauit. Psalm. 17. *Illumina tenebras meas*. Similiter in D. Paulo, quem summe indispositum Deus excitauit, v. t. obseruat D. Augustin. lib. de gratia, & lib. arb. cap. 6. imò & in ipso Augustino, quem minime se preparantem ad gratiam, diuina gratia præuenit, ut ipsemet fateretur lib. 5. Confess. cap. 1. ita scribens: *Domine, quis similis tibi? Quia oculum tuum non excludit cor clausum, nec manum tuam repellit duritia bominum; sed soluis eam, cum voles. & non est, qui se abscondat à calore tuo*. Quod vltius ex eo patet: quia Deus potens est, quamlibet voluntatem quantumuis indispositam, & in suis peccatis obstinatam, ad gratiam excitare. Neq; enim hoc sine impietate negari potest, ut docet D. Augustin. Enchirid. cap. 10. & alibi passim: ergo nullam ex parte hominis præuiam dispositionem requirit. Quæ veritas de fide est, definita in Concilio Arausicano II. cap. 4. ubi condemnatur, quicumq; dixerit, Deum expectare voluntates nostras, ut à peccato purgentur.

Quod etiam non sufficiat vlla preparatio ad gratiam præuenientē, docet Scriptura Sacra, Ioann. 15. n. 5. *Sine me nihil potestis facere*, id est, sine auxi-

Preparatio ad gratiam præuenientem non requiritur.

D. Augustinus indispositus fuit diuina gratia præueniens.

Nulla preparatio ad gratiam præuenientem sufficit.

Res indifferens sub certis conditionibus potest esse materia voti.

Votum abstinendi ab omni opere serui die Sabbathi est validum.

auxilio gratiæ supernaturalis, nihil potestis facere conferens ad salutem. Qui autem solis naturæ viribus, posset se ad gratiam præuenientem disponere, multum posset facere sine gratia, contra illud 1. ad Corinth. 4. *Quid habes, quod non accepisti?* id est, quid habes ad salutem conducens, quod non accepisti ex dono gratiæ. At verò si quis gratiam excitantem haberet sine auxilio supernaturali, multum haberet, quod non acciperet. Cum tamen Apostolus ad Rom. 9. expellere dicat. *Non est volentis, neque currentis; sed miserentis est Dei.* id est, volentis, aut currentis hominis non est, se ad gratiam disponere, ac præparare. Sic Esau voluit quidem paternam benedictionem, quam ut obtineret, excurrit velociter ad venandum; & tamen non obtinuit, ut observat D. Anastasius Nicenus qu. 59. scilicet ad ostendendum, supernaturale beneficium, non ex vi naturæ, sed ex dono gratiæ obtinendum. Hinc illud de æterna Sapientia: *Præoccupat, qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat.* Sapient. 6. n. 14. Vbi illa præoccupatorum concupiscentia, non videtur antecedens ad præoccupationem, alias Deus non præoccuparet illos; sed ab illis præoccuparetur, proinde est prosequens, ut sensus sit: Deus præoccupat homines, qui præoccupati Deum concupiscunt.

Homo non potest mereri gratiam excitantem.

Et ratio id ipsum suadet. Quia præparatio hominis, ex naturalibus liberi arbitrij viribus elicitæ, quæcunque illa sit, gratiam excitantem non meretur, neque de condigno, ut volebat Pelagius; neque de congruo: tum, quia est inferioris ordinis, cum quo illa congruitas non stat. Tum, quia alias nostra iustificatio non esset ex absolutissima gratia, omne prorsus meritum excludente. Nam licet gratia sanctificans meritum de congruo non excludat; prima tamen gratia excitans illud excludere debet: quemadmodum sentit D. August. epist. 105. & 106. cuius diuersitatis ratio hæc est: quia meritum

de congruo ad gratiam sanctificantem, fundatur in gratia dispositionis supernaturalis; & ideo non tollit rationem gratiæ in forma, quam meretur. At verò si ad gratiam excitantem daretur tale meritum, fundaretur in natura operis naturalis, & sic rationem gratiæ saltem absolutissimæ, in forma, quam meretur, impediret. Cum ergo hominis præparatio, nullo modo gratiam excitantem mereatur, nullo quoque modo dispositio ad eam censetur.

Samuel itaque in illis verbis, *præparate corda vestra*, locutus est de secunda, & tertia præparatione respectu diuersorum. Respectu enim eorum, qui adhuc erant in peccato, loquebatur de secunda præparatione, quæ sit per gratiam excitantem, nimirum per actus fidei, spei, charitatis, contritionis, & similes, disponentes ad gratiam iustificantem. Quasi diceret: Credite in Deum, quem videtis, multis prodigijs vestram in utilitatem fulgurantem. Sperate in eum, quem cernitis tam multa vobis bona temporalia, & spiritualia proponentem. Diligite amatorem vestrum, & quæ in vos beneficia tam liberaliter effundit, quam maximis potestis obsequijs, compentate. Denique omnes antea vitæ noxas, quo maiores fuerunt, eo vberioribus contritionis lachrymis diluite, & abstergite: eo feruentioribus amoris incendijs excoquite, & expiate. Iam verò respectu eorum, qui iam a suis peccatis resipuerant, & diuina gratia inherente fruebantur, loquebatur de tertia præparatione, quæ sit per supernaturales virtutum actus, ab ipsa gratia procedentes, & ad eiusdem augmentum spectantes. Quasi diceret: Ne patiamini gratiam vobis diuinitus communicatam, languere vacuum, & otiosam desidero. Ne per mittatis bonum diuinæ gratiæ sēmen in vobis præfocari: sinite, ut erumpat in fructus vberioris gratiæ, quibus vestrarum horrea mentium repleantur.

Præparare igitur corda Domino, est voluntatem suam Deo consecrare, &

Præparatio ad gratiam sanctificantem sit per gratiam excitantem.

Deus solus animi præparationem requirit ab homine.

Deus aliter punit peccantes ex malitia, aliter ex fragilitate.

Disputatio II. De voto in communi. re, & liberos mentis actus Deo vouere: quia Deus magna homini daturus, parua ab illo postulat: perfectionem communicaturus, solam animi præparationem exigit, Psal. 9. n. 17. *Desiderium pauperum exaudivit Dominus, præparationem cordis eorum audivit auris tua* id est, non expectat, ut oratio foris prodeat; sed tantum, ut eius desiderium, quod est præparatio ad illam, intus animo concipiat: ita enim ad benefaciendum festinat, ut non minus conceptis votis, quam importunis precibus exoretur. Sic ipsemet Deus David Regem allocutus est, Psal. 80. n. 11. *Dilata os tuum, & implebo illud*: super quem locum Titelmanus ita discursit. *Non dicitur, extende ad opus manus tuas; & ego implebo eas: sed dilata tantum os tuum. Quid enim facilius, quam os aperire? Quid facilius, quam os dilatare? Vbi ex facilitate aperiendi os, colligitur, celeritas diuina ad beneficia concedenda: ex capacitate oris dilatati, diuina liberalitas ad cumulanda. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.*

Votum de nunquam peccando absolute est invalidum.

Corollarium I. Votum de nunquam peccando, id est, tam mortaliter, quam venialiter, est invalidum. Ratio: quia moraliter loquendo, ceterum esse de re impossibili, (licet absolute possibilis sit) communiter enim Deus non dat auxilia ad omnia peccata, etiam venialia vitanda. Ita communis Theologorum sententia, contra Bonacinam disp. 4. q. 2. p. 4. n. 4. est; id magis conforme fragilitati humanæ, & ad conscientias pacificandas aptius timoratorum hominum, qui si quando peccant, ex fragilitate potius; quam ex malitia labuntur; & ideo leuius à Deo puniri merentur, qui aliter punit peccantes ex malitia, aliter ex fragilitate. Sic Core, & ducentos quinquaginta cum illo, simul ignis absumpsit, ut nihil penitus de membris eorum remanserit, quod sepulchro inferri posset, licet fuerint Leuitæ, & Deo consecrati, ut refert Abulen. in caput II. numer. At Nadab, & Abiu filij Aarō, qui alieni

ignem thuribulis imposuerant, fuerunt quidem igne puniti; ita tamen, ut nec corpora, nec vestes, eorum ignis tetigerit. Leuitic. 10. ut ex hoc appareat, quanto discrimine suos Deus puniat: nam qui potius ex fragilitate; quam ex malitia peccarunt, ut filij Aaron, eos sic castigavit, ut cum magno decore ac reuerentia, ita ut vestes, & corpora, ignis quodammodo tanquam gentes sanctas, veneraretur. Idem euenit in Propheta illo Sancto, quem leo ex Dei mandato occidit 3. Reg. 13. sed simul, qui corporis vini interfector fuit, eiusdem cadaueris custos extitit: quia ille, Propheta ex non malitia, sed ex fragilitate lapsus fuerat. At verò illos, qui non tanquam gens sancta, sed profana ex malitia peccant, acius punit, delet, & non ratò penitus consumit. Ut hinc discamus, non quia nomen Catholicum quis gestat, pro Catholico apud Deum reputari. Si vita, si mores, si opera sancta desint; quin imò ad instar profanorum, talis cum dedecore, & ignominia, tanquam vnus ex illis Core affectis, à Domino Deo punietur, flagellabitur, eo vel maxime, si attendas, rugam vnā homini Catholico plus apud Deum; quam aliorum foeda vulnera computari. Quod pulchrè Nazianzenus in orat. de fūco ad virginem, perstringit his verbis. *Illud velim non ignores, rugam tibi vnā turpiorem esse; quam maxima vulnera ijs, qui in mundo viuunt: nec enim tam notabile in sordidis; quam in puris vnus coloris vestibus labe aliquam foeditatem habet.*

Corollarium II. Votum tamen de nunquam peccando mortaliter, ex probabiliori sententia validum est. Ratio: quia est de re moraliter possibili; non est tamen eiusmodi votum consulendum, quia peccata mortalia, quæ cogitatione committuntur, difficile cauentur. Vnde homo fragile tale votum emittens, peccaret venialiter, quia imprudenter ageret; imò si tanta esset imprudentia, ratione fragilitatis vouentis, ut ratione periculi, cui se exponit, peccaret mortaliter.

Vouens namque peccare mortaliter, peccat venialiter.

liter; adhuc tamen votum valeret, quia omnia essentialia requisita adessent.

Corollarium III. Votum vitandi aliqua peccata venialia; aut etiam omnia, in certa materia, & specie, validum est. Ratio: quia est de re moraliter possibili. Vnde valet votum non mentiendi, aut non murmurandi contra proximum. Licet vitium hoc superatu difficile sit, & ita iam naturæ insitum, ut quasi connaturale videatur esse. Hinc D. Hieronymus Epistola ad Celantium, de vitio murmurationis ita sentit, quod vix ab aliquo quantumvis sancto totaliter vincatur. *Pauci admodum sunt, inquit, qui ita vitam suam irreprehensibilem velint esse, ut non libenter reprehendant alienam, tantumque huius mali libido mentes hominum inuasit, ut etiam, qui procul ab alijs vitijs recesserunt, in istud tamen, quasi in extremum diaboli laqueum incidant.* Ex quo maxime relucet necessitas tale vitium vitandi: quia eo periculosius est, quo communius. Quocirca tale vitium gravissime prohibet sapiens, his verbis: *Custodite ergo vos a murmuracione, quæ nihil prodest, & a detractio- ne parcite lingua, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam.* Propter quod, Gentium Doctor recensens vitia, de nullo, Dei odium affirmavit, sicut de murmuracione, & detractio- ne, ad Rom. 1. n. 3. *Susurrone, detractores Deo odibiles.* Neque mirum: si enim ad eius gravitatem attendere voluerimus, inter linguæ vitia, est maximum, principemque locum obtinet.

Notat autem, S. Thomas 2. 2. q. 74. ar. 1. inter tria illa linguæ vitia, contumeliam scilicet, detractio- nem, & susurracionem, hanc esse differen- tiam. Quia contumelia est publica, infamia contra famam proximi; de- tractio autem, & susurratio, famæ proximi denigratio. Licet autem de- tractio, & susurratio differant in fine, conveniunt tamen in materia, & mo- do loquendi: quia ambo secretè ob- murnant, & malum proximi osten-

dunt; at verò in fine differunt: quia detractor intendit denigrare famam proximi; susurrator autem, siue mur- murator, amicitiam, quam cum pro- ximo quis habet. Vnde Proverb. 26. dicitur: *Susurrone subtrahit iurgia conquiescunt.* Et Ecclesiast. 28. *Vir peccator conturbabit amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam.* Ex quo loco infert S. Thomas, gra- vius peccatum esse susurracionem, quam detractio- nem, & contumeli- am, quia nimirum prius maiori bo- no, scilicet amicitia: quoniam ho- nor, & fama, quæ illis duobus amit- tuntur, ordinantur ad habendos ami- cos, sine quibus vivere quis non po- test, teste Aristotele 8. Ethic. Cum ergo susurratio, siue murmuratio pri- uet maiori bono, quod homo habe- re potest in hac vita, loquendo de bo- nis externis, quæ sunt extra corpus, inde fit, ut susurratio sit maius pec- catum, quam contumelia, & detra- ctio.

Et certè, quis non videt murmu- rationis gravitatem, rationemque; cur Deo tantum displiceat? Cum enim summus ille pater; ita obnixè nos dil- gat, imò inter homines charitatem appetat, fraternamque dilectionem, qui hanc dirimit, & diremptionis est author, summopere illum offendit, ut pote causa, odij; seminarium in- ter fratres, & illius scissionis charita- tis, sine qua nec ipsum Deum diligere possumus. Propter quod David Psal. 100. n. 5. præcipuum contra tales odi- um exercebat, inquit: *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequer- bar.* Iuste equidem, quasi facinorosum ho- minem, qui pretiosius, quod inter ho- mines esse poterat, e medio aufere- bat, videlicet amicitiam, fraternamque dilectionem, siue charitatem, quæ se- mel sublata, tollitur simul omne bo- num, & quasi omnis lex: siquidem murmurantes, totam destruunt cha- ritatem, necant, occidunt. Audite D. Bernardum serm. 28. in cantica: *Hoc enim vitium, inquit, præcipue de- struit charitatem, quæ Deus est, & cæ- teris armis eam impugnat, ac prosequitur.*

Fraternam
charitatem
scindens o-
dio haberi
debet.

nam omnis, qui detrahit, primum quidem se ipsum vacuum charitate, deinde quid aliud detrahendo intendit, nisi, ut is, cui detrahit, veniat in odium, & contem- ptum his, apud quos detrahit. Ferit ergo charitatem in omnibus lingua ma- ledica, & quantum in se est, necat, funditusque evertit, & consequenter totam Dei legem destruit. Pulchrè Isichius lib. 5. in Leuitic. cap. 18. su- per illa verba: *Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tue ne discoope- rias,* obseruat iuxta 70. decies hoc in illo capite inculcari, quem numerum cum illo præceptorum conferens, qui etiam denarius est, animadvertit my- sterium in murmuracionis malo, qua- si decies prohibitum, quia illud licet vnum, totam tamen simul Dei legem destruit. Quisquis ait, *turpitudinem spiritualium, vel carnalium cognatorum reuelat, totius legis inuenitur transgressor, quare? quia alienum est à charitate, quod agit, quæ est legis plenitudo.* Quid me- lius dici potuit? Discordias seminantes, totam Dei legem confundunt, animas fratrum perdentes, & chari- tatem auferentes.

Imò parum est, quod detractio animas hominum perdat, verum eti- am & carnem interficit, iuxta illud Psal. 26. n. 2. *Appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas.* D. autem Hieronymus, & Augustinus legunt, *murmuratores.* Vnde etiam Gregorius Nissenus, illud Iob. *Carnibus meis sa- turamini,* de murmuratoribus intelli- git. Deuorant ergo isti carnes, qui- bus deuoratis, nonne mors statim se- quetur? occidunt animam, occidunt simul & corpus, & vitam totaliter abscindunt. Proinde, non sic gla- dius vitam adimit, sicut lingua. De qua S. Bernardus serm. de triplici eu- stode, ita scribit: *Lingua maledica vi- pera est ferocissima, plane, quæ tam letali- ter insciat tres vno statu, illum qui lo- quitur, & de quo loquitur, & quem ver- bis suis scandalizat.* Nunquid non lancea est ista lingua? profectò & acutissima, quæ tres penetrat ictu vno, lingua eorum gla- dius acutus. Psal. 65. imò triceps est, lingua detractoris. Vnde, ita eam

malam æstimat S. Bernardus, & ita Christo infensam, ut crudeliorem, eam in Christum; quam lanceam, & spinas iudicet. Nec verò, ait, eiusmodi linguam, ipso etiam mucrone, quo Do- minicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis: *fodit enim hæc quoque Chri- sti corpus, nec iam exanime fodit, sed fa- cit exanime fodiendo.* Præclare, in- Christum occisum mucro scilicet lan- cæ; at lingua maledica in viuum; illa tantum sanguinem, hæc cū ama- ritudinis felle, meritò crudelior, quæ scilicet in viuum. Pergit S. Doctor: *Ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposu- it, seu etiam clavis ferreis, quos sanctissi- mis manibus illis, & pedibus consumma- tio Iudaica iniquitatis infixit.* Cuius ra- tionem addens subiungit: *Nisi enim huius, quod nunc pungitur, & transfodi- tur, corporis sui vitam, illius vite corpo- ris pratulisset, nunquam illud pro isto, mortis iniuria, crucis ignominia tradidisset.* Cum ergo murmuratio ita durè Christi corpus traçet, ut iuxta sen- tentiam D. Bernardi, plus ei doloris intulerit; quam lancea, clavi, & spi- næ, meritò Deo super omnia inuisa, vitia, tanquam originarium mortis, instrumentum infamiæ.

Tum etiam detractio, super omnia alia peccata, Deo est infensa: quia in sola malignitate habet fundamentum, Nam cætera vitia, vel ex imbecillita- te naturæ, vel ex vehementi aliqua passione rationem præoccupante, fa- cile oriuntur; at verò detractio, quæ non casu, non ex leuitate, sed ex ma- litia fit, ferè semper, imò de facto semper ex malignitate proficiscitur, ut obseruat S. Augustinus in Psal. 49. super illa verba: *Sedens aduersus fra- trem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tue ponebas scandalum.* vbi lo- cum hunc ita exponit: *Sedens, osten- dere voluit, quod non transitorie detraxe- rit, nec ei surreptum sit passio, quam subitæ, ut malum de proximo loqueretur: sed sedens, id est, ex odio quasi ad hoc vo- cans, ut derogaret proximo suo.* Non enim fragilitate quadam ducti futu- rones murmurant, sed datà operâ, ut

Lingua ma-
ledica Chri-
sti corpus
occidit.

Detractio
super om-
nia alia pec-
cata Deo
infensa est.

Murmura-
tio contra
proximum
difficile su-
peratur.

Murmura-
tio totam
Dei legem
destruit.

Lingua de-
tractoris est
triceps.

Dilectio
inter con-
tumeliam,
detractio-
nem, & su-
surracione-
nem.

fratrem interficiant: Hoc enim intendere videtur detractor, ait D. Thomas 2. 2. q. 73. in corp. Et ad hoc conatur detractor, ut eius verbis credatur, ladens, & proximi famam denigrans, quod summe Deo est odibile. Nam peccata, quæ fragilitate contrahuntur, minorem malitiam habent; quæ verò non fragilitate, sed datà operà fiunt, Deo odibiliora sunt. Sic conflauerant filij Israël vitulum, confessiq; erant, illorum Deum esse, altare construxerant, victimas occiderant; sicut tamen Deus. Sed postquam illos vidit sedere ad manducandum, & bibendum, & lætanter clamare. Hi sunt dii tui Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti. subito iratus Deus dixit Moyse: Vade descende &c. Quia nimirum tunc, quando populus sedit, idolum acclamando, malitiose, & datà operà peccauit: nam malitiose, & non ignoranter, suum esse Deum acclamauerunt illud idolum, cum ignorare non potuerint, Deum celi fuisse eorum ex Ægypto deductorem. Proinde ignorauerunt, quia voluerunt, & malitiose peccantes, Deum optimum maximum valde irritauerunt, quem non ita irritassent, si ignoranter peccassent. Ergo necesse est, ut nos à murmuratione contra proximum abstinamus.

Corollarium IV. Qui vouit se nihil costum, neq; panem, in vigilia v. c. S. Ioannis comesturum, & præterea vouit, se nihil præter panem, diebus Sabbathi sumpturum, in honorem Beatæ Mariæ Virginis, tenetur, vtrumq; adimplere, si quando secundum votum emisit, memor erat prioris voti. Ratio: quia vtrumq; est de materia bona, & possibili. Quod si, dum secundum votum emitteret, non erat memor prioris voti, cuius si meminisset, non fecisset secundum, tenetur solummodo primum adimplere, quia ex errore fecit secundum, inscius primi, quod verosimiliter accepisset, si illius memor fuisset: nam votum non obligat ultra intentionem vouentis. Si autem dum secundum votum emitteret, memor quidem erat

prioris, sed postea non potest sine graui incommodo, vtrumq; adimplere, sed solum vnum, tunc tenetur adimplere, quod melius est, siue hoc fuerit prius, siue posterius: quia votum non debet esse impedimentum maioris boni. Et si vtrumq; est æquale, libera est electio alterutrius; si verò dubitetur, quodnam sit maius, tunc adimplendum est primum.

Corollarium V. Quando vouens, emittit votum de aliqua re, quam certò nouit, aut saltem dubitat esse incompossibilem cum aliquo præcepto, tunc tenetur potius adimplere præceptum, quam votum. Ratio: quia vouens non potest se obligare ad aliquid contra præceptum, cum hoc ab ipsius vouentis voluntate non proficiatur, nisi forsitan res voto promissa, adeo vergat in honorem Dei, ut merito præferenda sit præcepto Ecclesiastico: tunc enim eo ipso cessaret obligatio præcepti, & seruari deberet obligatio voti, cuius adimpletio Deo gratior esset adimplerione præcepti, v. g. si quis voueat insigne aliquod pietatis opus, incompatible cum adimplerione præcepti Ecclesiastici, tenetur potius votum, quam præceptum adimplere. Ita Bonacina t. 2. disp. 4. q. 2. p. 4. §. 3. n. 8. versu. Respondet.

Quando nam votum præcepto præponderat aut è contra.

Loca, feriptura Sacra expli-
catur.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obicitur I. Contra conclusionem III.

Ex gratuita Dei promissione, & statuta lege, debetur homini gratia, prima excitans, seu præueniens: ergo debetur ex aliquo merito, & sic ad gratiam præuenientem requiritur ex parte hominis aliqua præparatio. Antecedens patet, quia Deus decreuit, hominem moraliter bene operantem, supernaturaliter præuenire, iuxta illud Ioan. 1. n. 12. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. id est, potestatem, quæ bene operantes moraliter, se ad gratiam adoptionis præparent. Et I. ad Timot. 2. n. 4. Omnes homines vult saluos fieri, quæ ex voluntate ad gratiam vo-

Obiectio I. & solutio eiusdem.

am vocet eos; qui bene moraliter operantur, iuxta illud axioma: Facienti quod in se est, Deus gratiam non denegat. Respondetur, negando antecedens: illa enim promissio ex lege statuta, quæ allegatur, fictitia est, cum neq; ex Scriptura Sacra, neq; ex vllis eius principijs colligi possit, neque loca scripturæ citata id conuincunt. Nam in primo loco sermo est, de potestate gratiæ præuenientis datà hominibus, ut se ad gratiam adoptionis disponant, ut constat ex illis antecedentibus, & consequentibus verbis: quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius. Vbi agitur de recipientibus, & credentibus, vtiq; per auxilium gratiæ; non verò de ijs, qui ex solis liberi arbitrij viribus, sine auxilio gratiæ operantur. In posteriori etiam loco, sermo est, de voluntate saluandi omnes homines, siue bene, siue male operentur, offerendo omnibus sufficientia auxilia gratiæ; non autem de voluntate saluandi eos, qui bene moraliter operantur, eo quod bene operentur. Porro ista diuina auxilia, non ex hominis dispositione; sed ex diuina beneuolentia offeruntur, cum etiam indispositis offerantur. Ad commune illud axioma dicitur, sensum illius esse: facienti, quod in se est, diuina gratia præueni, gratiam sanctificantem non denegari. Vel certe, si de prima gratia excitante intelligatur, sensus est, Deum, facienti, quod in se est, id est, non ponenti obicem, auxilium præuenientis gratiæ conferre: non præcisè, quod obicem non ponat, quasi ex eo id ipsi debeatur, cum etiam ponentibus obicem, sæpè illud conferat. Sed ex voluntate, quæ omnes vocat, & quæ in non ponentibus obicem, non impeditur. Unde conclusio nostra intelligi debet, de gratia præueniente omnium: nam gratia præueniens multiplex est, quarum antecedens potest esse dispositio ad subsequens, cum omnes sint eiusdem ordinis supernaturalis. Prima verò omnium, non

habet vllam antecedentem, quæ ad illam dispositio censetur.

Obicitur II. Contra Corollarium I.

Bonacina disp. 4. q. 2. p. 4. §. 3. n. 4. censet, votum de nunquam peccando tam mortaliter, quam venialiter, valere ex eo, quia lex naturalis diuina obligat ad omnia peccata vitanda, dicitq; huiusmodi votum, solum censeri factum ad vitanda omnia, quæ moraliter vitari poterunt; sicut & votum confitendi omnia peccata etiam venialia, intelligitur ad confitendum omnia, quæ adhibita morali diligentia venerint in mentem, quando confessio facienda est. Ergo corollarium asserens, votum de nunquam peccando esse inualidum, falsum est. Respondetur, concessa antecedente, negatur consequentia. Nam ex sententia Bonacina multi scrupuli, & maxima animarum perturbatio oritur. Neq; valet, quod ille offert de lege naturali: quia obligatio legis naturalis, committitur ipsam naturam humanam, instar eius proprietatum, estq; contenta physica potentia vitandi peccata. At verò cum obligatio voti libera sit, rationi consonum est, ut ad eam inducendam potentia moralis desideretur. Quantum ad votum confitendi omnia peccata etiam venialia, tale votum non valet; quia similiter inuoluit moralem impotentiam.

Fateor tamen; votum adhibendi specialem diligentiam, ad vitanda omnia peccata, ex quorundam opinionione validum esse: quia est de re moraliter possibili. Verum ratione huius voti, non tenetur homo vitare omnia peccata, sed specialem diligentiam apponere ad vitanda singula peccata occurrentia, & sic satisfaceret huic voto, quando adhibita ea speciali diligentia, succumbens tentationi, ex fragilitate peccaret: quia ex vi voti ad nullum peccatum vitandum tenebatur, nisi ad diligentiam adhibendam. Nihilominus hæc sententia in praxi est nimium difficilis: si enim votum vitandi omnia peccata, ideo est inualidum, quia ad ea vi-

Obiectio II. & solutio eiusdem.

Votum vitandi omnia peccata est probabilis.

quædam requiruntur specialissima Dei auxilia, quæ ordinariè à Deo non dantur; ita pariter ad adhibendam specialem diligentiam, ad vitanda omnia peccata, requiruntur specialissima Dei auxilia: ergo quoque ex eadem ratione, hoc votum videtur esse invalidum. Deinde, quia iidem scrupuli oriuntur ex hoc voto, sicut ex priori: nunquam enim homines putarent se adhibuisse specialem diligentiam.

QVÆSTIO V.

De subiecto voti, seu quinam validè vouere possint.

Cognitis iam causis intrinsecis voti, ut sunt materia, & forma, de causa extrinseca, quæ est persona vouens, agimus nunc. Suppono itaq; ad validè faciendum votum, duo in homine requiri. Primum, ut sit sui iuris, & non sub alterius potestate. Alterum, ut habeat ætatem sufficientem, ac vsum rationis, quarum conditionum altera saltem deficiente, votum invalidum fit.

Angeli & creaturæ rationales vota facere non possunt.

Suppono II. Solum hominem viatorem ex se, & ex natura rei, posse Deo vota facere, ad eaq; vinculo obligationis se adstringere: quia in solo homine viatore, reperitur possibilitas, & facultas ad emittenda vota. Vnde creaturæ irracionales, quæ sunt inferiores homine, vota facere nequeunt, quia carent intellectu, & vsum rationis omnino requirito ad vota faciendâ. Similiter Angeli, qui sunt creaturæ superiores homine, licet dum essent creati, vouere potuissent, utpotè viatores: quia in eo statu poterant facere actiones meritorias; defacto tamen nullum votum fecerunt, tum quia illa via morula breuissima fuit; tum quia minimè egebant voto, cum vnica deliberatione perfectè in bono confirmarentur. Postquam autem statum viæ absoluerunt, nullum amplius votum facere possunt, tam illi, qui damnati sunt, cum sint obstinati in malo, nec iam possint facere actus meritorios: quam

etiam Angeli Sancti, quia hi, postquam confirmati fuerunt in gratia, & æterna beatitudine donati, statim immobiliter summo bono adhæserunt, & sic ratione talis status, non est amplius vouendi actus illis accommodatus.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Solus homo viator, sui iuris existens, ætatem sufficientem, ac perfectum vsum rationis habens, potest validè votum facere.

Probat ex Scriptura Sacra. Numer. 6. vbi Deus per Moysen legislatorem, populiq; ducem, talem legem de votis faciendis promulgauit: *Vir siue mulier cum fecerint votum, ut sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare.* In Hebræo autem legitur: *Vir, vel mulier, cum admirabilem se præstiterit, vouendo votum Nazaræi ad separandum se Domino.* Mulieri enim apud Hebræos licuit initiari hoc ritu, qui non importat aliquem ordinem, aut specialem ministratiōem, aut pælationem, quæ ad solos viros pertinet. In veteri autem testamento non fuit propriè ordo; quemadmodum est in noua lege, in qua mulier omnino remouetur ab ordine, & docendi munere. Vnde Apostolus ait I. ad Corint. 14. *Mulieres nostræ in Ecclesia taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse.* Et I. ad Timot. 2. *Mulier in silentio discat cum omni subiectione; docere autem mulieri non permitto.* Ecce tibi, nihil magis commendat Paulus mulieri; quam silentium: quasi in eo sit magnus foeminarum triumphus. Ut merito dicat D. Paulinus epist. 4. *Docere mulieres prohibentur, ne exaltato spiritu decreta sapientia audeant intueri, & scientiâ instat dissiliant.* Profecto enim valeat ad confusionem malorum, si videant mulierem, sensus suos ignorantia specie, per silentium tegere, disciplinam intellectus sui verecundo habitu confiteri, ut non audeat serpens tentandam rursus aggredi, desperatione capiende. Dum ergo mulier degit sub verecundo silentio,

Solus homo viator votum facere potest.

Mulierem docere in Ecclesia non permittitur.

lento; ita aditum ocludit serpenti, ut illam rursus fallere desperet. Eadem veritas constat ex cap. noua de pen. & remiss. vbi Innocentius III. prohibet, ne Abbatis moniales benedicat, confessiones audiat, legat Euangelium, & publicè prædicet: Cuius statim hanc rationem assignat: quia inquit Beata Virgo Maria, longè dignior, & excellentior erat Apostolis; & tamen non illi, sed isti Dominus clauis regni celorum commisit. Dicit itaq; Scriptura Sacra: *Vir, siue mulier cum fecerit votum, &c.* per virum, & mulierem, intelligens hominem viatorem, perfectum vsum rationis habentem, quia hic solus potest se Deo per votum consecrare: ergo solus homo viator, sui iuris existens, ætatem sufficientem, & perfectum vsum rationis habens, potest validè votum facere. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Infantes, amentes, phrenetici & ebrj non possunt vota facere.

Corollarium I. Infantes, amentes, phrenetici, ebrj, dum sunt in tali statu, non possunt validè votum facere. Ratio: quia non habent actum voluntatis rationalis liberum, cum careant vsum rationis. Vnde licet homines viatores possint vota Deo facere; non quilibet tamen homo potest validè vouere: quia ad validum votum efficiendum, requiritur actus voluntatis rationalis liber, cum actu intellectus practici; huiusmodi autem actus rationales, & meritorios, non quilibet homo habet, cum non quilibet habeat vsum rationis perfectum: ergo non quilibet potest validè vouere. Ita S. Thomas 2. 2. q. 88. ar. 8. Quod si puer sit doli capax, & habeat sufficientem iudicium ad peccatum mortale, tunc potest validè vouere quodcunq; votum personale, etiam simplex Religionis; non tamen votum solemne, seu professionem: quia hæc iuxta Concil. Tridentinum sess. 25. cap. 5. de Regular. emittere non potest, nisi post annum 16. expletum; vnde ante hoc tempus facta professio non valet, neq; obligat ad Religionem, & continentiam. Nihilominus puer do-

licapax, si est filius, vota realia ad quæ requiruntur sumptus, non potest emittere ante 25. annum, quin irritari possint à Patre, v. g. votum de edificandis Ecclesijs, elemosynis dandis, facienda peregrinatione &c. Si tamen pater eiusmodi vota à filio facta, ante decimum quintum annum non irritauerit, tunc filius tenebitur postea illa adimplere, quando sua bona possidebit. Ita clauis Regia lib. 6. cap. 5.

Dixi, puerum etiam citius, quam vsum rationis venire solet, habentem sufficientem iudicium ad peccatum mortale, posse validè vouere quodcunq; votum personale; quia multi ex grauissimis Authoribus probabilissimum esse censent, Beatam Virginem à primo statim conceptionis momento, quo vsum rationis fuit irradiata, innumeris gratijs illustrata, virtutibusq; infusis decorata, voto suam virginitatem Deo dicasse, ut refert Barradius tom. 2. conecor. lib. 6. cap. 3. ad finem, & Petrus Morales in cap. 1. Matth. lib. 2. tract. 6. n. 12. Quod ex eo deducit: quia tunc Beata Virgo cognouit tale votum Deo gratissimum esse: ergo gratissima Virgo in signum quoq; gratitudinis, ob innumera beneficia, & gratias à Deo acceptas, emisit tale votum. Præterea, quia Beata Virgo perfectissimè tunc amauit Deum; amantium autem idem velle, & idem nolle est: ergo voluntati Dei; voluntas Virginis erat tunc in omnibus conformis. Sed voluntas Dei est, ut simus perfecti, iuxta illud: *Estote perfecti sicut pater vester perfectus est:* ergo tunc Virgo cognouit, magis esse meritorium seruare Virginitatem ex voto; quam sine illo, proinde ut se conformaret modo perfectissimo diuino beneplacito, utq; magis mereretur, virginitatis votum emisit.

Deducit præterea eandem veritatem: quia Beata Virgo ab instanti suæ conceptionis, fuit Regina Angelorum, & Antesignana omnium Virginum, atq; sic non fuit illis inferior in puritate; cum autem Angeli sint purissi-

B. Virgo in primo instanti conceptionis suam virginitatem Deo vouit.

B. Virgo ab instanti suæ conceptionis fuit Regina Angelorum.

purissimi, & puritati immobiliter adherentes; ita conueniens erat, ut illorum Regina ab ipso statim conceptionis exordio, firmissimo virginitatis voto sese Deo obstringeret, ut sic ipsa purior Angelis, & perfectior in puritatis candore esset. Quod vltimè ratio manifesta suadet. Quia conueniens erat, ut Virgo ea puritate niteretur, quàm maior sub Deo intelligi non potest, ut docet S. Anselmus de conceptu Virginis cap. 18. quæ propositio magno veritatis applausu communiter à Doctoribus admittitur. Sed maior puritas apparet in Virgine, si asseramus eam à primo conceptionis momento, votum virginitatis emisisse: ergo illud de facto emisit. Minor patet, quia ut docet S. Thomas in 1. sent. dist. 44. puritas intenditur per recessum à contrario. Sed per votum Virginitatis magis, quàm per simplex propositum, receditur ab omni actu, & affectu contrario puritati virginali, quia maior affectus erga puritatem, deducitur ex voto nuncupato virginitatis; quàm ex simplici proposito: votum enim est veluti moralis quædam impotentia, ad maritalem copulam; propositum verò non ita impedit. Nam, qui proposuit seruare virginitatem, adhuc potest uxorem ducere, & matrimonium sine peccato consummare: ergo Beata Virgo votum virginitatis emisit.

Puritas intenditur etiam per accessum.

Confirmatur, quia puritas intenditur etiam per accessum, ut docet Albertus magnus apud S. Antoninum 4. p. tit. 25. cap. 20. §. 7. & sicut puritas in corporibus, dicitur per accessum ad summè purum, nimirum ad lucem. unde aer purior est aqua, ignis purior aëre; ita etiam per quandam analogiam, puritas spiritualis dicitur per ordinem ad lucem spirituales in creatam, quæ est Deus. Atque sic si dixerimus, Beatam Virginem, per votum à primo conceptionis momento suam virginitatem Deo dicasse, consequenter affirmabimus aliquem maiorem puritatis gradum in ea: ergo id Virgini concedendum est. Antecedens probatur: quia virgo per votum

magis accedit ad Deum: quoniam votum est actus virtutis religionis, quæ licet non respiciat Deum tantquam immediatum obiectum; quemadmodum theologicæ virtutes, siquidem religionis affectus, qui est actus eius internus, nunquam ita Deum attingit, quin mediet aliqua alia actio hominis, quæ Deo cultum, aut reuerentiam exhibet: tamen alio modo dici potest, quod Deus sit obiectum proximum virtutis religionis, quia religio ex vi affectus, qui ab illa manat, & quasi eadem tendentiâ, quæ versatur circa aliquam operationem, attingit etiam Deum, quia non in illa sistit, sed per illam accedit ad Deum ut patet ex hoc, vel alio loquendi modo: *Volo honorare Deum*. Et propter hanc rationem, merito dicitur De^{us} sub proximo religionis obiecto contineri, possetque non incommode dici, Deum esse obiectum proximum religionis, sed indirectum. Hinc si dixerimus Beatam Virginem, à primo conceptionis momento, hunc actum produxisse: *Volo Deum per votum virginitatis honorare*, simul eam ad Deum puritatis fontem, magis accessisse affirmabimus, iuxta illud D. Anselmi: *Decens erat, ut Virgo ea puritate niteretur, quàm maior sub Deo cogitari, non potest*.

Corollarium II. Quando parentes vouent suos filios Religioni, tunc filij peruenientes ad annos discretionis, non tenentur eiusmodi parentum vota adimplere, nisi ipsimet eadem acceptent, & ratificent. Ratio: quia non est, in potestate parentum, ut filios suos voueant Religioni, cum filij sint sui iuris, quoad ea omnia, quæ ad vitæ eorum statum pertinent. Et licet parentes, qui vouerunt suos filios Religioni, teneantur, quantum possunt hortari, & persuadere filiis, ut tale votum acceptent, nihilominus si filij recusent, & Religionem non ingrediantur, non peccant, & parentes liberi manent.

Hoc indicare voluit Salomon, quando ad religiosam solitudinem exhortans, Ecclesiast. 6. dicebat: *In iocum pedem tuum in compedes illius*. Ostendens

Filij non tenentur vota parentum implere nisi ea acceptent.

Monachi compediti & intercepti prius quare dicuntur.

dens filium non esse cogendum à parentibus ad religionem, nisi ipsemet spontè sibi talem statum elegerit. Vbi leges monasticas compedes appellauit, quia profectos suos irrevocabili voto, tanquam inextricabili catena, constringit, ne temporalibus bonis semel valere iussis, iterum implicentur. Hinc & ipsi monachi dicuntur *compediti*, iuxta illud Psal. 101. n. 20. *Dominus de celo in terram aspexit, ut audiret gemitus compeditorum, ut solueret filios interemptorum*, id est, Religiosorum: cum enim multa sint peccata, quæ diuinos oculos à terra quam longissime auertunt; proborum tamen Religiosorum preces efficiunt, ut in terra beneuolentissime defigantur. Appellauit inquam Religiosos *compeditos*, & *interceptos*: *interceptos* quidem, quia carne crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs. Ad Galat. 5. n. 24. *Compeditos* verò, ut vult D. Gregorius in Psal. quartum poenitentialem, quia ligati vinculis disciplinæ Dei, nequaquam ad ea, quæ exteriora sunt, vagantur; & quasi gressum operis immobilis figunt, dum à conditoris desiderio nusquam discedunt. Compediti igitur sunt, quia monasticis legibus constringuntur; sed expediti debent esse, quia à temporalibus negotijs separati: nam quò longius à temporalibus sarcinis remouentur, eò fortius cum æreis potestatibus colluctantur, necesse est.

Monachi compediti & intercepti prius quare dicuntur.

Expeditos sanè à terrenis negotijs viros religiosos requirit Deus, & exoneratos à terrenis sarcinis. Canonic. 4. n. 2. *Sicut inquit greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro*. Vbi tonsis ouibus comparantur: quia interprete D. Augustino, *deposuerunt tanquam vellera, onera seculi, quando ante pedes Apostolorum, venditarum rerum suarum pretium posuerunt*. Vel ut interpretatur idem S. Doctor in Psal. 94. quia eos *præceptum Dei totondit, dicens: vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*. Comprobat D. Bernardus serm. 63. ex paruis: *Quam bene, inquit, Monachi tonsis ouibus compa-*

rantur, quia reuera tonsi sunt, quibus nec corda, nec corpora, nec aliquid mundanum in proprietate relictum est. Sed, ad quid tonsura hæc? scilicet, ut summum, candorem, & munditiam animæ possint obtinere, relictis omnibus, quæ occasio possunt esse illam inquinandi. Nihil quippe ita execrantur Religiosi, sicut peccati maculam, quam si vel leuem contraxerint, statim ab ea se lauant, & mundant, ita vel læte candidiores appareant. Quid enim istis candidius? qui totius spurciæ immunditias euitantes, cogitationum, sicut actionum peccata deplorant; & ideo comparantur ouibus ascendentibus de lauacro. Lauacrum baptismus est, de quo ascendit, qui ad perfectionem maiorem vitæ intendit; descendit autem, qui se vitæ mancipat inhonestæ. Verum aptius lauacrum vocabimus ipsam professionem monasticam, ac trium votorum emissionem, quæ quasi secundus baptismus à Patribus nominatur, dum etiam omnem culpam, & poenam contritis remittit, & munditiam, ac quasi innocentiam baptismalem restituit, ut testatur D. Hieronymus ad Demetriadem: *Nunc, inquit, quia seculum reliquisti, & secundo post baptismum gradu inisti pactum cum aduersario tuo dicens ei, renuntio tibi diabole, & seculo, & pompa tua, & operibus tuis, serua fœdus, quod pepigisti*.

Merito igitur Religiosi, tanquam oues iam tonsæ, & loræ in lauacro professionis, per quod proficiendi auferuntur impedimenta, dicuntur ascendere, quoniam quotidie in melius proficiunt per orationem, & meditationem, aliâque suæ vocationis studio sa opera, quod antea difficilius præstare poterant: nemo enim grauissimo onustus peccatorum, vel passionum suarum pondere, ascendere potest in montem orationis, aut perfectionis Evangelicæ, nisi prius hoc onus deponat. Nam quod carne leue videtur, & molle quasi lana, spiritui graue est, & durum, velut ferrum. Quo ablato, facilis est ascensus, iuxta illud Iob II. n. 14. *Si iniquitatem, quæ*

Professio monastica est quasi secundus baptismus.

Religiosi per orationem, & meditationem ascendunt.

est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc leuare poteris faciem tuam sine macula, id est, alacriter leuabis animum ad orandum, & progrediendum coram Deo. Vnde sicut lana ouium sensim crescit; & ideo quotannis tondentur, ac lauantur oues, vtiliusq; lauacrum est aqua maris, vel sale confersa, quod est symbolum mortificationis: ita Religiosi in hoc etiā ascendant, & proficiunt, quod pullulantes denuo affectiones ad terrena, vel si quæ superflua illis adhærent, tondere student, & amputare, iugiq; se amaro abnegationis lauacro purificare; quia amaram redemptionis sui nuditatem, & passionem iugiter meditantur. Propter quod non solum tonsis ouibus; verum etiam dentibus comparantur à Scriptura Sacra, Cantic. 4. n. 2. *Dentes tui sicut greges tonsarum.* Quod D. Bernardus de monachis intelligens, dicit: *Isti, inquit, carnem non habent, quia in carne carnem obliuiscuntur, quia in carne carnem obliuiscuntur, quia in carne carnem obliuiscuntur, quia in carne carnem obliuiscuntur.*

Debent inquam personæ Deo consecratæ, separari à terrenis negotiis, vt diuinis mysterijs melius inuigilent, cum nequaquam vacare Deo possint, antequam à mundo seiungantur, iuxta illud Ecclesiastici 47. n. 2. *Quasi adeps separatus à carne, sic David à filiis Israël.* Nam quemadmodum in veteri lege, adeps separabatur ab hostia, totusq; in diuinū obsequium cremabatur. Leuitic. 3. n. 3. & 16.

Omnis adeps Domini erit iure perpetuo. Et n. 17. additur: *Nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis.* Non eodem tamen prorsus modo esus adipis, & sanguinis prohibitus fuit. Nam sanguinis esus prohibitus erat illi populo etiam ante legem. statim post diluuium, vt habetur Genes. 9. Esus verò adipis, solum prohibitus fuit ex illis animalibus, quæ immolabantur; de alijs autem animalibus, licebat Iudæis adipem comedere; sicut & nunc de facto Iudæi à sanguine abstinere; adipem tamen comedunt. Cuius prohibitionis tres rationes inuenio. Pri-

ma est, vt Iudæi quam longissimè abessent à ritu idololatriæ: quoniam idolorum cultores bibebant de sanguine victimarum, & adipem comdebant, iuxta illud Deutor. 32. *De quorum victimis comdebant adipem, & bibebant vinum libaminum.* Secunda ratio ad mores pertinens est: quia esus sanguinis prohibebatur, vt Iudæi eo magis horrerent effusionem humani sanguinis; esus autem adipis ad vitandam lasciuia. Tertia demum ratio, pertinet ad reuerentiam diuinæ maiestatis: quia sanguis ad vitam necessarius est, vnde etiam anima dicitur esse in sanguine; adeps autem abundantiam nutrimenti demonstrat. Et sic ad protestandū, nobis & vitæ, & omnis boni sufficientiam à Deo concessam esse, in honorem Dei fundebatur sanguis ad crepidinem altaris; adeps vero incendebatur. Sicut igitur adeps separabatur à carne; ita planè David, & omnes Deo dicati homines, qui sub eius nomine intelliguntur, à temporalibus negotijs auelli debent, totiq; in diuinum honorem consecrari. Quid erat felicius *Leui*, qui interpretatur *ipse mihi*? siquidem totus ad Deum referebatur, totus vni Deo consecratur, tum, quod Deus illum sibi in ministrum, in amicum, in filium, cooptauerat? Tum, quia interprete Philone lib. de plātatione Noë: *Quod apud alios alia sint in pretio, apud illum solus ille optimus, maximus auctor rerum omnium.* Hanc ergo leuiticam felicitatem, videntur mihi consecratæ Deo consecratæ personæ, dum & ipsæ à Deo in filios cooptantur, & ipsi sua sponte toti in Deum trasteruntur.

Hinc quando parentes suos filios Deo vouent, eiusmodi votum est Deo gratissimum, ad quod D. Chrysosth. homil. 21. in epist. ad Ephesios, hortatur quālibet matrem, his verbis: *Peperisti puerum? imitare Annam, discere quid fecerit illa: mox illum subduxit, atq; obtulit in templum. Quis vestrum non innumeris modis mallet filium suum fieri Samuelem; quā totius orbis Regem.* Hinc grauissimè falluntur parentes, qui filios non Deo, sed sibi peperisse arbitrantur.

Leuitica felicitas maxima.

Quā lo parentes vouent Deo filios, id gratissimum est Deo.

bitrantur. Vnde D. Bernardus epist. 110. eiusmodi parentes sic alloquitur: *Si filium vestrum Deus facit & suum, quid vos perditis? aut ipse quid perdit? Fit de diuite ditior; de nobili generosior, clarior de illustri: & quod his omnibus maius est, sanctus de peccatore. Sed vos non perditis eum, quin potius multos per eum acquiritis vobis filios: quotquot sumus in Clarayalle, ipsum in fratrem, vos in parentes recipimus.* Et lib. 2. contra vituperatores monasticæ vitæ dicit idem S. Doctor: *Tunc maxime, & verissime filios habemus nostros, cum Deo nostro illos tradiderimus.* Longè quippe ille eos melius, & excellentius, quā nos moderabitur, & reget. Sic Anna illa veteris testamenti, Samuelem puerū dedit Deo, & Prophetam habuit; priuatum obtulit, & iudicem retinuit; suo lacte nutritum cōsecrauit, & Diuini pædagij doctrinā saginatum recepit. *Tantum confert (concludit citatus Doctor) Deo semper quæ possederimus, concedere, cunctisq; vt illi placeamus, nos extraneos facere.* Allicit mundus iuuenes ad se velut mater; sed veneno inficit vt serpens. Hinc illud sapientis monitum Proverb. 1. n. 10. *Si te lactauerint peccatores, ne acquires eis.* Lactem quidem mundus ostendit poculum, sed lethale propinat. Sumite certum istius rei documentum. Fœmina illa Iahel, ducem Sisaram è bello fugientem, in propriam domum simulatā amicitia inuitauit, & postulantī aquam, porrexit lac; quod dum sitiens largiter epotaret, profundè consopitus est, nō quidem ad quietem, sed ad mortem. Nam dormientem insidiatrix fœmina trabali infixio clauo interfecit. Iudic. 4. n. 21. Vbi de hoc facto Iahel, quæ promissā Sisaræ securitate, eum occidit, meritò quæritur. Rectene fecerit, an secus? Ad quod facile respondetur, in hoc facto tria reperiri, quorum vnum laudandum; alterum iusta reprehensione non carens; tertium in se quidem bonum, sed quod ex circumstantia vitiosum, & illicitum efficitur. Laudandus est enim in

hoc facto bonus, & pius affectus Iahelis, erga salutem populi Israelitici; sicut in obstetricibus Aegyptijs affectus misericordiæ erga infantes Hebræorum. Quod autem mendaciter, & fallaciter promiserit Sisaræ securitatem, dicens: *Intra ad me ne timeas,* vituperatione nō caret. Nam fallax promissio peccato carere non potest, sicut & mendacium obstetricum. Tandem, interfectio Sisaræ, quæ si in se spectetur, quatenus est interfectio hominis perniciosi, & oppressoris populi Dei, bona est; quatenus tamen eam præcessit securitatis promissio, videtur non posse omnino à peccato excusari. Vel certè dicendum est, aliquo modo excusari posse, scilicet quia promiserat contra bonum publicum; & sic poterat promissum rescindere.

Necq; sanè, moueat quempiam, quod domus Haber Cinai mariti Iahel, haberet fœdus cum Rege Iabin, cuius militiæ Sisara præerat: Respondetur enim tali fœdere mulieres non comprehendi, eo quod non sint aptæ ad bellum, aliq; munia publica. Et hoc videntur indicare illa verba Deboræ, Cantic. 5. *Benedicta inter mulieres Iahel, uxor Haber Cinai, & benedicatur in tabernaculo suo.* Iam ergo nūc insensate, cui mundū fallacem sequi placet, & in paterna domo haurire de calice Babylonis: vbi enim mella putaueris, venena reperies. Quod si mortem statim non biberis, effluēs in molliem, quā ad cælestem militiam ineptus efficiaris; Propter quod non immediatò exclamat D. Hieronymus ad Heliodorum: *Quid facis in paterna domo delicate miles? ubi vallum? ubi byems acta sub pellibus? Ecce de calo tibia canit: ecce cum nubibus debellaturus orbem Imperator armatus egreditur. Et tu mihi de cubiculo ad aciem: tu de umbra egrederis ad solem? Corpus affuctum tunicis, lorica onus non fert; caput opertum linteo, galeam recusat; mollem otio manum, durus exasperat capulus.* Palam ostendens, eos, qui ad cælestem militiam nutriuntur, non debere inter paternas

Fœdera militaria mulieres non ligant.

Esus sanguinis, & adipis cur Iudæis prohibitus.

Iahel fœmina Sisaram ducem militiæ interfecit.

paternas delicias emolliri, sed seniores disciplina legibus informari.

Communitas de consensu Episcopi, facit aliqua vota publica, obligando se, & suos successores, ad seruanda aliqua ieiunia, aut dies festos ex voto, siue singulis annis promittendo dare talem eleemosynam alicui pio loco, tunc successores licet non teneantur huiusmodi vota seruare, ratione voti, quod ipsi non emisunt, eo quod votum sit actio personalis ipsius vouentis, nec transeat de persona, in personam. Tenentur tamen successores huiusmodi ieiunia, siue festa obseruare, non ratione voti, sed ratione consuetudinis acceptae, quae habet vim legis. Ratio: quia eiusmodi obligatio transit ad successores in ratione legis, aut praeccepti, facti ab Episcopo praecipiente, ut tale votum factum ab omnibus seruaretur, tanquam lex, vel certe ratione cuiusdam pacti, cuius obligatio transit ad successores. Unde, violantes huiusmodi pacta, siue leges, peccant non quidem contra votum, quia illud non fecerunt; sed contra praecceptum, & consuetudinem. Ita Petrus Ledesma tom. 2. sum. tract. 19. cap. 3. dub. ult. Imo, etiam Religiosi exempti, tenentur ad huiusmodi vota seruanda: quia tenentur se conformare etiam secularibus in legibus, & consuetudinibus introductis, & tanquam legibus acceptatis. Licet enim exempti sint a iurisdictione Episcopi, in ijs, quae pertinent ad regularem obseruantiam, & ad personas illorum; non sunt tamen exempti a legibus, & consuetudinibus communiter receptis, tenenturque mandatis synodalibus obedire, in omnibus actionibus communibus, quae non repugnant statui regulari. Quando igitur Episcopus praecipit, ut ab omnibus Diaecesanis obseruetur, id, quod communitas pro bono vniuersali vult cum consensu Episcopi, sequitur quod omnes talia praeccepta communia obseruare debeant, saltem quoad vim directiuam, ut communi-

tati se conforment in ijs, quae sunt de iure communi.

Corollarium IV. Etiam infideles possunt vota facere, & Deo se obligare mediante voto. Hinc & ipsimet gentiles solo naturali ductu dijs suis vota facere consueuerant. Sic pro Liuius Druso, cum repente in publico Tribunus plebis semianimis concidisset, vota per vniuersam Italiam publice suscepta fuerunt, teste Aurel. Victor, in lib. virorum illustrium, cap. 66. Equites Romani natalem Augusti sponte celebrantes, omnes quotannis in lacum Curtij ex voto pro salute eius stipem iecerunt, ait Suetonius, vota sua in tabulis scribentes. Caligula cum in proximas Campaniae insulas traiecisset, vota pro reditu fecit, eoq; urbem ingressu, ius, arbitriumq; omnium rerum illi permissum fuit, tanta letitia publica, ut tribus proximis mensibus, supra centum sexaginta millia victimarum caesa fuisse tradantur. Postquam autem in aduersam valetudinem incidit, pernoscantibus cunctis circa palatium, non desuerunt, qui se depugnatos armis pro salute aegri, & qui capita sua titulo proposito vouerunt. Quin & ipsi Imperatores ante pugnam vota faciebant, ut refert Plaut. Amphitru.

Et ratio Corollarij est: quia non implicat contradictionem, posse personam infideles obligare se Deo mediante voto, eo quod ad vota valide facienda, sufficiat, quod persona vouens sit homo viator, rationis capax, & in aetate legitima constitutus; quod autem sit in statu gratiae, aut extra illam, est impertinens. Et licet homo infidelis; aut peccator, sit extra gratiam, proinde non possit mereri de condigno, mediante tali voto facto; meretur tamen secundum quid, seu de congruo, quo bono opere facto mediante; Deus disponit talem personam ad facilius recipiendam fidem, seu ad conuersionem, & concedit illi aliqua bona temporalia. Et dato, quod decidat, ac moriatur in tali infidelitate, & extra gratiam; minores tamen poenas in inferno sustinebit, quoad

Etiam infideles possunt vota facere.

Votum homini infideli quid prodest.

quoad aliquos gradus; non vero quoad aeternitatem, seu durationem, ut communiter docent Theologi cum S. Thoma 1. 2. q. 114. ar. 4.

Episcopi iure Canonico prohibentur cerere.

Corollarium V. Episcopi iure canonico prohibente, non possunt vouere ea, per quae dissoluitur vinculum, quo suae Ecclesiae austri dicti sunt v.g. longam peregrinationem, etiam terrae sanctae, aut Religionem; si tamen vouerint religionem, postquam iam sunt consecrati, tenentur petere a Summo Pontifice relaxationem. Quod si adhuc non consecrati tale votum emisunt, tenentur illud implere, ut constat ex cap. per tuas, de voto, & voti redempt. Quando autem factus Episcopus peregrinationem vouet, licet ad eam non obligetur, tenetur tamen ad expensas in suum praedictum, & laborem itineris, ieiunijs, & orationibus compensare. Ita Clauis Regia lib. 6. cap. 5.

Similiter Clerici in dignitate constituti, vel curam animarum, aut beneficia residentiam, requirentia habentes, ut sunt Parochi, Archipresbyteri, Archidiaconi, Praepositi, Priores, Canonici, & similes, vota aliqua in detrimentum Ecclesiae, facere non possunt sine consensu Episcopi, etiam votum Hierosolymitanum. Quod si tale votum fecerint, tenentur soluere expensas, & redimere labores, ut proxime dictum est de Episcopis. Hoc tamen intelligendum est, modo illis constet, se id facere non posse. Ceterum, alia vota, quae illorum officium non impediunt, licite emittere possunt, ut ieiunandi, ordinandi, eleemosynas dandi, &c. Iam vero ad vouendam Religionem, sufficit licentia Episcopi petita, licet non obtenta; imo etiam non requisita Episcopo: quia solis Episcopis inconsulto Papa, id facere prohibitum est.

mo momento suae conceptionis, quo ei rationis usus illuxit, Virginitatem suam Deo vouere: quia tunc omnia virtutum opera, occurrere eius cogitationi non poterant, ut de omnibus illis simul consultare posset: ergo B. Virgo de facto in primo momento suae conceptionis, Deo eam non vouit, sed in aetate maturiori, quando de illa cogitauit, & deliberauit. Respondetur, negando antecedens: sicut enim ex speciali miraculo, statim in primo instanti conceptionis, usus rationis Beatae Virgini illuxit; ita verisimile est, tunc diuinitus eam illustratam fuisse, & cognouisse actus omnium virtutum; praecipue vero, quam grata sit Deo virginitas voto dicata, statimque eam Deo consecrasse. Et certe, si in instanti ex auxilio gratiae, potest peccator ita illustrari, ut statim eliciat actum contritionis, ex communi Theologorum sententia, cur Beata Virgo non potuit sic illustrari radijs gratiae, & dono scientiarum infusarum, a primo momento usus rationis, ut sine consultatione cognosceret, gratissimum Deo esse virginitatis votum, illudque statim emitteret? Vnde duo instantia rationis possumus tunc in eodem momento temporis assignare, primum, in quo Beata Virgo cognouit virginitatem Deo gratissimam esse; alterum, in quo emisit votum. Maxime enim conueniens fuit, ut Beata Virgo ab instanti conceptionis, Deo per virginitatem consecrata esset, ut sic altiori modo dicere posset: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies. id est, sicut ille me a primo conceptionis momento, praue nit tot gratijs, meque vnica dilexit; ita ego me illi totam dicaui per virginitatis votum, sciens, quantum ille in lilijs puritatis deliciaretur.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio & solutio eadem.

Obijciunt contra Corollarium I. Non potuisse Beatam Virginem in pri-

QVAESTIO VI.

De obligatione voti.

Suppono I. Vouere, esse opus bonum, & laudabile, ac meritorium, si a gra-

Facere aliquid ex voto, quam si ne illo, magis est meritorium.

si à gratia procedat, cum spectet ad virtutem Religionis, quæ respicit cultum Dei; bonum autem est, & vtilissimum homini, firmare suam voluntatem ad aliquid faciendum, in magnam ipsius vtilitatem cedens, quod fit per votum. Hinc melius, & magis meritorium est, facere aliquid ex voto; quam sine voto. Rationem reddit S. Thomas 2. 2. q. 88. art. 6. quia opus voto promissum, non solum habet honestatem, quam haberet preciso voto; sed etiam habet honestatem voti, per quam opus constituitur in materia religionis, & Deo sacratur. Præterea, quia, qui ex voto aliquid facit, magis se subijcit Deo; quam illè, qui sine voto rem talem facit: ille enim subijcit se Deo, non solum, quoad actum ipsum; verum quoad facultatem; & potentiam, eò, quod de cætero non possit à tali opere resilire, sine graui offensione Dei. Cum ergo ommissio operis per votum promissi, grauior sit omissione operis, non permissi; inde sequitur, quod impletio operis voto promissi præstantior sit, magisq; meritoria; quam si sine voto fiat.

Suppono II. Votum obligare sub peccato, iuxta illud Ecclesiastici cap. 5. *Displicet enim Deo stulta, & infidelis promissio, quæ non adimpletur.* Et certè, si promissio facta homini, obligat sub peccato; quanto magis promissio facta Deo è cum homo maximè fidelis esse debeat Deo, & ex titulo creationis, & ex titulo vniuersi Domini. Vnde difficultas solum est, qualiter votum obliget, an sub peccato mortali, an sub veniali.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

CONCLUSIO. Votum, cum sit promissio Deo facta, obligat vouentem sub poena mortiferi peccati, ad seruandam, & implendam fideliter promissionem voto factam: atq; sic violatio voti ex genere suo est peccatum mortale. Est contra Wiclefam apud Valdensum tom. 3. tit. 9. c. 75. Lu-

therum in iudicio suo de votis monasticis, & Zuinglium t. 2. cap. de votis qui negant vota obligare. Probatur I. ex scriptura Sacra. Numer. 30. *Si quis virorum votum Deo vouerit, non faciet irritum verbum suum, sed omne, quod promissit, implebit.* Ergo iuxta scripturam Sacram, votum obligat sub peccato mortali, ad implendam promissionem voto factam.

Probatur II. ex Sanctis Patribus. Imprimis S. Ambrosius lib. 9. ad cap. 20. Lucæ, dicit: *Quam grauius vincula, promittere Deo, & non soluere.* Deinde, S. Basiliius q. 14. in fusi explicatis, voti fragos appellat sacrilegij reos, in eosq; asserit quadrare illud: *Si in Deo quis peccauerit, quis orabit pro ipso?* S. Gregorius Thaumaturgus in Ecclesi. cap. 5. dicit: *Promissisti veritatem, præsta, sciens longè tibi satius esse non vouere, nec facturum aliquid polliceri; quam post conceptum votum, id relinquere.* S. Chrysostomus, exponens illa verba Psal. 49. *Et redde Altissimo vota tua,* super quæ ita scribit: *Quæ professi fuerimus, cum celeritate reddamus. Pulchrè autem dixit, redde: post promissionem enim efficitur debitum.*

Probatur III. Quia ita determinauit Innocentius III. in cap. licet, de voto. Præterea, quia violatio voti est contra reuerentiam Deo debitam, grauiorq; ex se Deo infert iniuriam. Nam qui voto factò non stat, Deo mentitur, & Deum negat; tale autem peccatum ex genere suo est mortale, cum faciliè hominem in relapsum in priora peccata ducat, quæ Deus seuerè punire solet, iuxta illud Christi Domini, Ioan. 5. *Noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid cõtingat.* Quibus verbis non modò significat grauiorem culpam, sed etiam duriores poenam, vt exponit S. Cyprianus, lib. de disciplina, & habitu virginum. *Gravius, inquit, comminatur, quod nullus sit venia ultra delinquere, postquam Dominum nosse coepisti.* Per nullam veniam intelligens non impossibilem, sed difficillimam. Sic Hebræi in Aegypto commorantes, nullis à Deo supplicijs plectebantur; postea tamen iidem de Aegypto,

Relapsus in priora peccata grauius à Deo punitur.

Aegypto egressi, dum iterum in Aegyptum redire molirentur, capitali à Deo supplicio damnati sunt. Nam cum desiderarent Aegyptias carnes, & pisces, ad Aegyptiosq; cucumeres, cepe, & alia, suspirarent, dicit sacra pagina. Numer. 11. n. 33. *Ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis.* Rursus cum inter se deliberarent, de eligendo duce, à quo in Aegyptum reducerentur; *Constituamus nobis ducem, & reuertamur in Aegyptum,* statim capitalis sententia in eos promulgata est. Numer. 14. n. 29. *In solitudine hac iacebunt cadavera vestra.* Vt hinc appareat, grauius à Deo puniri peccatum repetentes; quam primum perpetrantes.

Sic Semei quondam, grauius à Davide offenderat, maledicens, & lapidem contra eum mittens 2. Reg. 16. n. 7. *Egredere, egredere, vir sanguinum, & vir Belial;* & tamen veniam à Davide postulans, faciliè eam impetrauit, respondente Rege, *Non morieris iurauitq; ei.* 2. Reg. 19. n. 23. Quod tamen iuramentum videtur David violasse, quando moriturus præcepit Salomoni 3. Reg. 2. dicens de Semei; *Tu noli pati eum esse innoxium.* Rupertus libro 4. in Matth. in fine excusat Davidem, quia videlicet Semei non amore iustitiæ, sed timore poenæ simplex ad Davidem venerat. Sed hæc responsio non satisfacit, siquidem David absolute supplicati dixit: *Non morieris.* Verius igitur existimo, Davidem iurasse eum non moriturum, videlicet propter eam causam, quod sibi maledixisset. Quocirca non præcepit David filio suo Salomoni, vt propter illam culpam Semei puniret, sed tantum in genere dixit: *Tu noli pati eum esse innoxium,* id est, impunitum, verum eo modo, quo iuste puniri poterit, quem modum commisit prudentiæ Salomonis, vt refert Scriptura Sacra 3. Reg. 2. illis verbis; *Vir autem sapiens es, vt scias, quæ facias ei.* Quasi diceret, faciliè in eo inuenies occasionem aliquam, cum sit homo seditiosus, quâ occasione inuentâ, simul in eo punies ex consequenti hoc pec-

catum cum nouo, in quo cum deprehendes. Nimirum solent Principes dimittere peccata, præsertim seditiosis, vt si contingat eos iterum peccare, simul puniatur prius peccatum cum posteriori. quod in Semei factum est. Ergo Semei qui Davidem faciliè deprecatus fuerat, postea à Salomone sub capitali poena obligatus, ne Hierosolymis huc, atq; illuc egredere; semel tantum contra Regis præceptum egressus, ita Regem offendit, vt neq; veniam à Rege petere auderet; nec forsitan si peteret, exorasset; & ideo ad supplicium eductus, inobedientiâ morte expiauit, 3. Reg. 2. Vt merito dubitent authores, cur tam faciliè prior culpa ei à Davide dimissa fuerit, quæ sine dubio, ex obiecto multò grauior erat, vt potè odium, iniuriam, contumeliam, rebellio-nem, scandalum, pluresq; id genus deformitates importans; illa autem posterior adeò seuerè punita sit, quæ multò leuior erat, cum solam inobedientiam includeret, eamq; magna ex parte releuandam propter circumstantiam necessitatis, quâ Semei ad exeundum vrgebatur, ne suos sibi seruos fugitiuos perire pateretur. Præclarè tamen dubitationem hanc resoluit, S. Cyrillus Alexandr. asserens, posteriorem culpam, quamuis ex obiecto leuiorem; nihilominus ex circumstantia recidiui grauiorem iudicari, ac proinde grauiori supplicio puniri. Quia, inquit, secundo deliquisse, & mandatum Regis neglexisse, veritus non erat; ideo morte mulctatus est. Vnde constat, grauiora esse posteriorum supplicia culparum, cum priores plerumq; impunitæ relinquuntur; posteriores verò sæpè capitali sententia seriantur.

Imò tolerabilius esset, si temporali solum morte damnarentur, qui in peccata relabuntur, & vota Deo facta non implent; verum, quod maxime dolendum, non raro in æternam quoque relegantur, iuxta illud Psal. 80. n. 16. *Inimici Domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum in sacula.* In quibus verbis obseruandum est, voto-

Grauiores sunt culpe posteriores prioribus.

Relapsus in peccata plerumque æterna poena puniuntur.

Votum obligat sub mortali peccato ad implendam promissionem.

votorum violatores, per antonomasiam dici mendaces. Qui cum vouentes Deo, priores culpas coram illo retractent, abiurent, anathematizet, ac detestentur; postea tamen easdem iterantes, fidem frangunt, ac Deo mentiuntur. Propter quod iuste exclamat David: *Inimici Domini mentiti sunt ei.* Quæ verba D. Augustinus interpretatur: *Inimici Domini renuntiarunt operibus diaboli, & nihilominus ad eadem opera redierunt:* id enim mentiri Deo. In Hebræo autem legitur: *Negarunt Deum:* quasi Deum negent, qui Deo mentiuntur; seu votis ac promissis Deo factis non stant. Cum enim nemo mentiatur, nisi ei, quem decipi posse confidit, idcirco, qui Deo mentitur, Deum decipi posse sperat: ac proinde Deum esse non credit, cum in Deum nulla possit cadere deceptio. Mentuntur itaque Deo, qui vota ipsi facta, contra datam fidem violant. Quæ igitur puniatio illos consequetur? dicit Propheta: *Et erit tempus eorum in secula.* Quasi diceret: non ad præsens tantum, sed etiam in æternū punientur.

Violatio
voti ex du-
plici capite
potest excu-
sari à pecca-
to mortali.

Dixi, *violationem voti, ex genere suo esse peccatum mortale:* quia ex duplici capite potest excusari a mortali, scilicet: esse peccatum veniale. *primò, ex inadvertentia:* nam hæc in omnibus rebus excusat a mortali, cum non possit esse culpa mortalis, sine voluntatis actu. Imò aliquando tanta esse potest inadvertentia, ut prorsus ab omni peccato, etiam veniali excusetur. *secundò, ex paruitate materie,* quæ sicut in alijs præceptis; ita & in transgressionem voti excusat a mortali, quia tunc modica sit iniuria Deo. *Deinde,* quia votum non magis obligat; quam præcepta diuina, aut Ecclesiastica, quæ in materia leui solum obligant sub veniali. Porro ex duplici capite cognoscitur, materiam esse grauem, & sufficientem ad peccatum mortale; aut leuem, & sufficientem solum ad veniale. *Primò,* ex magno, aut exiguo honore, qui redundat in Deum ex adimplerione talis voti: si enim ex illa adimplerione,

magnus honor redundat in Deum, tunc est materia grauis, & sufficiens ad peccatum mortale; si autem non multum cedit in honorem Dei, tunc materia censetur esse leuis, & sufficiens solum ad veniale. *Secundò,* ex comparatione ad legem, & alia præcepta: si enim illa materia præceperetur a lege, & sufficeret ad mortale, censetur esse grauis respectu voti, & sufficiens ad peccatum mortale.

Hinc, qui semel non adimplet votum, recitandi quinquies Salutationem Angelicam, non peccat mortaliter, quia ex tali omissione, non multum detrahitur honori Dei, nec est sufficiens materia peccati mortalis, etiam si a superiore præceperetur. Similiter, qui parum vini semel bibit, contra votum non bibendi vinum. Item, qui violat votum levis elemosynæ, ni forsan ex omissione parue elemosynæ, cesset magnus Dei honor in voto intentus, v. g. dum quis vouet elemosynam, ut Sacrum celebret: quia tunc votum celebrandi Sacrum, censetur esse de re graui, & obligat sub mortali. E contra vero peccat mortaliter, qui semel non adimplet votum, sumendi Eucharistiam, aut faciendi confessionem: quia adimpleratio huius voti, maxime conducit ad honorem Dei, & communiter censetur hæc materia esse grauis, & sufficiens ad peccatum mortale in præcepto Ecclesiæ. Similiter, qui non adimplet votum visitandi aliquam Ecclesiam, & ibi fundendi preces, ad eliberandam animam a pœnis purgatorii: quia materia hæc videtur esse grauis, & maxime cedens in honorem Dei. Ex hac conclusionem deducuntur corollaria.

Corollarium I. Quando vouens non præscripsit tempus adimplendi votum, tunc tenetur, quam primum commodè potest, illud adimplere, nisi iustam differendi causam habuerit. *Patet corollarium:* quia vota Deo facta, non sunt differenda. Vouerat Anna futurum suum filium Samuelem Deo, & ecce postquam illum ablactauerat, statim Domino obtulit,

Violare vo-
tum in ma-
teria graui
est peccatum
mortale.

Votum
quàm pri-
mum est ad
implendum

Disputatio II. De voto in communi. obtulit, 1. Reg. 1. n. 24. Et adduxit eum secum, postquam ablactauerat, &c. adduxit eum in domum Domini in Silo. Vbi bis ponitur verbum adduxit, more Hebræorum, qui repetitionibus vtuntur, ut rem narratam magis commendent, & orationem in animis hominum altius reponant. Sic interprete D. Chrysosthomo Genes. 1. n. 27. *Creauit Deus hominem, ad imaginem Dei creauit illum.* Sic auctore D. Hieronymo Iob. 3. n. 25. dicitur: *Timor quem timebam, euenit mihi, & quod verebar, accidit.* Sic teste Euthymio, Psal. 21. n. 5. dicitur: *In te sperauerunt Patres nostri, sperauerunt, & liberaisti eos.* & alibi passim. Ut ergo Anna filium offerentis alacritas exprimeretur, semel, atq; iterum dicitur, filium in tabernaculum adduxisse. Et quamuis etiam Eleana pater, Samuelem pariter adduxerit, ut manifestè patet ex sequentibus verbis loco citato: *Immolauerunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli;* tamen solius Annæ mentionem scriptura facit, tum, quia illa sola puerum brachijs gestabat: tum, quia ad illam præcipue voti soluendi munus pertinebat: tum, deniq; quia maior eius religio, ac deuotio in hoc opere eluxit, ex celeritate soluendi voti, quod Deo nuncupauerat. Quoniam, ut rectè D. Ambrosius lib. 1. de Abel, & Cain, cap. 8. obseruat, *Prima voti gratia est celeritas solutionis.*

Patet deinde Corollarium ex hac ratione. Quia debita, quibus erga homines tenemur, soluenda sunt, quam primum commodè possumus, nisi præfixus sit terminus ad persolendum: ergo multò magis tenemur debita Deo soluere, quæ per vota contraximus erga Deum, præsertim, quia si votum non obligat statim, quam primum commodè poterit, non potest assignari tempus, in quo non obliget. Et tamen homines surda aure id excipiunt, vota q; a seipsis Deo facta, vq; in ultimo vitæ tempore, non raro aimplenda differunt, in quo mihi videntur imitari pessimum exemplum Philisthinorum, qui

Qui vota
implenda
differunt.
Philisthinus
similes sunt

307. *Quæstio VI. De obligatione voti.* cum eos Arca Dei capta nimium aggrauasset, consilium petierunt a suis Satrapis, & diuinis, quid pro delicto reddere deberent ei. Responderunt illi: *Facietis similitudines anorum vestrorum, & similitudines murium, qui demoliti sunt terram, ut scilicet in illis anis, & muribus, tanquam in signis, suas Philisthini culpas agnoscerent: quas in diuino conspectu proponentes, & cum ingenti animorum poenitudine detestantes, penitus delere sperabant.* Nec de sua spe eaderent, si externum a lum, internus affectus, qui necessarius erat, sequeretur. Nā sicut venenum temere haustum, veneno artificiosè condito expellitur; ita peccatum imprudenter admissum, peccato similiter recognito aboletur. Ut videte licet in illo serpente aneo, in quo non solum, poenarum instrumenta, verum etiam culpæ venena exprimebantur. Ille igitur serpens, serpentum moribus medebatur: omnes enim qui liberari volebant a serpentibus ignitis, illum serpentem aneum respicere iuebantur. Ait Oleaster: *Et serpens, qui antea mordens occiderat, conspectus viuificaret.* Statimq; istius rei mysterium declaratur his verbis: *Qua in re nos docere voluit textus, quid valeat perpetratam culpam eius consideratio ad detestandum. Quantumcunq; enim a serpentibus peccatorum sis morsus; si postmodum ea quadam animi poenitudine consideres, facillimè sanaberis.*

Ut ergo Sacerdotes Philisthinorum, attentius populo meliorandæ vitæ propositum commendarent, non semel, sed iterum, atq; iterum inculcando repetierunt, dicentes: *Facietis anos, facietis similitudines.* Quia adeo sunt difficiles homines ad reddenda debita, ut nisi sapius admo-ueantur, non attendant, non curent, dissimulent, tergiversentur, ac tandem sapius sollicitati, vix quidquam reddere compellantur. Vnde, optima est illa Parœmiastæ admonitio, Proverb. 3. *Ne dicas amico tuo, vade, & reuertere; & cras dabo tibi, cum statim possis dare.* Quasi etiam in liberalib⁹ dona-

Homines
ad sobrieti-
da debita
difficiles,

donationibus, omnis cunctatio, ac dilatio præcaueri debeat, & amputari. Quod si meritò arguitur gratuita postulata differens; quid differens rigorosa debita? Quales multi sunt, in quos Sapiens inuehitur, Ecclesiæ: 29. a. n. 4. *Multi inquit, præstiterunt molestiam his, qui se adiuerunt. Donce accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam. Et in tempore redditionis postulat tempus, & loquetur verba tardij, & murmurationum, & tempus causabitur.* Id est, magna cum ambitione petunt; sed pari cum difficultate soluant. Necessesse est, ut debita sapius exigantur, & debitores sapius defatigantur, antequam quidquam restituatur. Tandem, si iniqui sunt, qui humanos creditores, solutionem in longius differendo, ludificant: quid illi, qui vota Deo præstata, ac debita reddere cunctantur? Audite, quid dicat Salomon. Ecclesiastic. 5. n. 3. *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio.* Qualis est, quæ sponte, & in tempore non redditur; sed opportune, importuneq; exacta, vix tandem impetratur. Huiusmodi fuisse Philistinorum ingenium, nouerant forsane eorum Sacerdotes, ac Diuini, propter quod illos hac de re, semel atq; iterum admonerant.

Quærunt tamen interpretes, cur non potius aurum rude, aut saltem auream pecuniam, sed simulacra aurea placando Numini decreuerant: præsertim cum nō ignorauerint, lege diuina, omne sculptile, etiam reptilium, feruissimè Hebræis prohiberi fuisse. Deutor. 4. a. n. 15. & consequenter optimè sciebant, talibus donis minimè Deum Hebræorum placari, sed potius irritari. Respondet Gregorius Venetus, Problem. 449. quia Sacerdotes, ac Diuini Philistinorum, vel ex lege, vel ex diabolo didicerant, Deum Israël ali-quando placatum fuisse imagine serpentis in altum erecti. Numer. 21. n. 8. & hinc colligebant, etiam suis imaginibus eundem placandum. Alij

consent, voluisse dæmones per illas imagines Hebræos ad idololatriam prouocare. Tanta enim erat Hebræorum insania, ut videntes Arcam inter aureas imagines sibi restitutam, facile adduci possent ad credendum, sub illis imaginibus diuinitatem latere, ac proinde non vero Deo, sed falsis simulacris acceptum beneficium potuissent referre. Verum, si hoc dæmones intendebant, longè aberrarunt: non enim illæ imagines Hebræis ad idololatriam, sed potius ad diuinum cultum inseruiuerunt. Aut enim vasa sacra in ministerium sanctuarij ex illis constata fuere; aut certe ipsa simulacra integra, & illæsa in sanctuario, reposita, ad memoriam beneficij sempiternam, ut vult Abulensis q. 13. Quo pacto etiam, Deus olim iusserat thuribula aurea, eorum, qui contra Moysen, & Aaronem rebellauerant, in laminas producta, & altari affixa perpetuo conservari. *Ut cernant, inquit scriptura ea pro signo, & monumento. Filij Israël.* Numer. 16. n. 38. Et sic illorum aspectus auctore Theodoro q. 35. & coercerebat improbos, & confirmabat iustos. Quo etiam pacto serpens ille æneus in deserto erectus conseruatus fuit in templo Salomonis vsq; ad tempus Ezechij Regis, & vltèrius conseruandus esset, nisi degeneres Hebræi, illud diuini beneficij monumentum, in idololatriæ simulacrum vertere cœpissent. Tunc enim Ezechias serpentem confregit. 4. Reg. 18. n. 4. ut omnem idololatriæ occasionem Hebræis aboleret. Sic igitur illa munera Philistinorum, in sanctuario conseruata fuerant ad terrendos hostes, & confirmandos ciues.

Porro dixi in corollario, *quamprimùm commodè potest moraliter*, quia vouens non tenetur sub mortali adimplere votum statim Metaphysicè, sed statim moraliter, id est, ut data occasione, & opportunitate, iuxta prudentiam viri docti, & commoditatem vouentis, non differat voti adimplerem. Nam si data

Serpens æneus fuit in templo Salomonis cōseruatus.

Philistini: cur non aurum, aut pecuniam, sed simulacra aurea dederunt.

opportunitate, adimplerem voti notabiliter differat, peccat mortaliter; sicut etiam peccat mortaliter, si votum factum sine determinatione temporis, non adimplet, præuidens fore, ut nisi tunc adimpleat, differenda sibi sit postea notabiliter illius executio, aut superuenientium perpetuum impedimentum. Nam cum votum tunc obliget, & adimpleri possit, adimplendum est: sicut à simili patet in præcepto Confessionis, & Eucharistiæ. Dixi præterea, *nisi iustam differendi causam habeat*: quia iusta de causa licitum est, voti executionem differre, siquidem votum vires accipit ab intentione vouentis; vouens autem non præsumitur voluisse sibi tam strictam obligationem imponere, ut voti adimplerem iusta de causa differre nequeat. Tum etiam, quia possumus iusta de causa executionem aliorum præceptorum differre: ergo & voti adimplerem.

Vouens religionem quamdiu ingressum differe possit.

Vnde, qui vovit Religionis ingressum, non præfixo sibi tempore, potest ingressum differre, donec aptus fuerit laboribus Religionis perferendis. v. g. si iuuenis duodecim annorum, voueat Religionem strictam, potest differre ingressum ad decimum septimum, vel decimum octauum annum. Si autem voueat aliam Religionem minus asperam, potest differre ingressum ad decimum quintum, aut decimum sextum annum. Quando autem vouens præscripsit sibi tempus adimplendi votum, debet illud adimplere tempore præscripto, nisi iusta adsit causa illud non implendi. Ratio: quia votum implendum est iuxta vouentis intentionem, à qua voti obligatio pendet. v. g. qui vovit tali die ieiunare, aut audire Sacram, peccat mortaliter, si tali die non ieiunat, vel non audit Sacram; quemadmodum etiam peccat mortaliter, qui ieiunium ab Ecclesia indictum aliquo die, non seruatur.

Corollarium II. Quem de voto à se emissio pœnitent, non peccat mor-

taliter, si habeat animum implendi. Ratio: quia eiusmodi pœnitentia nō est de obiecto prohibito, ex vi obligationis voti: nullo enim præcepto ad vouendum cogimur. Vnde, sicut non est peccatum mortale, nolle vouere in futurum; ita non est peccatum mortale, nolle vouisse; est tamen peccatū veniale, quia est contra consilia: imò aliquando potest esse nullum peccatū, si aliquā circumstantiā honestetur; v. g. si quem pœnitent voti professionis, eo quod habeat parentes necessitate oppressos, quibus extra Religionē liberius subuenire posset. Quod si habeat intentionem omittendi rem promissam; aut non adimplendi votum in re graui, peccat mortaliter; in re autem leui venialiter: quia tenetur sub mortali seruare votum in re graui. Sic etiam mortaliter peccat, qui doler de re graui, quam ex voto facit: licet enim absolute talis res nō sit necessaria ad salutem, est tamen, posteaquam ad eam faciendam voto se quispiam obligauit, & sic de reali pœnitentia, idem est, ac de bonis necessarijs ad salutem dolere. Ita Clauis Regia lib. 6. cap. 6.

Similiter, si quis violet votum, ob meritum cadentem in virum constantem, & non adsit contemptus voti, aut religionis, non peccat. Ita Sayrus, lib. 6. cap. 14. n. 21. Ratio: quia in tali casu interpretandum est, vouentem non habere intentionem obligandi se, cum tanto detrimento, cum votum obliget ad modum legis; lex autem Ecclesiastica non obligat eum tanto damno. Præterea, quia votum non debet esse coactū; qui autem ex metu graui vouet, coacta, & inuitus id facit. Vnde D. Paulus Virginitatem commendans; ita concludit, I. ad Corinth. 7. Porro hoc ad vtilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis inijciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi. Quorum verborum sensus iste est; suadeo continentiam, sed ea tamen cautela, ut neminem cogam eam, vouere

Pœnitentia de voto emissio quale sit peccatū.

Votum nō debet esse coactum.

vouere animo reluctantante: huiusmodi enim vota, quæ sunt ab inuitis, non seruantur, ac proinde sunt laquei, qui ad ruinam eorum, qui ægrè vouent, à dæmone prætenduntur. Nemo itaq; temerè voueat, sed hi tantum, quibus Dominus inspirauerit. Hinc Ecclesia Sancta afflata eodem Spiritu diuino, quo percitus erat Apostolus gentium Doctor, grauissimâ censurâ ferit parentes, qui inducunt filios suos in claustra inuitos, adigendo eos coactè vota emittere, quoniam talia vota sunt in ruinam, & laqueum eorum, qui se ita Domino deuouerunt. Et hoc sapientissimus Salomon insinuare voluit, Proverb. 20. illis verbis: *Ruina est homini deuorare Sanctos, & post vota retrahere.* Alij legunt, *illaqueare.* Damnat ergo S. Paulus vota, quæ non sunt ultro, sed coactè, eaq; vocat laqueos; non carpit autem vota, quæ hilariter animo sunt, cum ipse Spiritus Sanctus ad hæc adhortetur, Psal. 75, *Vouete, & reddite Domino Deo vestro.*

Neq; sanè obest, quod votum secum trahat necessitatem, propter quam vouens tenetur adimplere ea, ad quæ faciendâ se voto abstinxit, & sic non liberè ea facere videtur, tantum enim abest, ut coactè se habeat anima voti sui custos impigra; quin, imò alacrius voto emissio facit illud idem, quod alij sine voto faciunt. Quod ut facilius intelligatur, sciendum est, triplicem esse necessitatem. *Prima necessitas* tenet se ex parte debiti, siue debitum oriatur ex præcepto, siue ex voto. Id enim dicimur liberè facere, quod non tenemur facere; id autem necessariò, quod tenemur. Et hæc necessitas nihil adimit merito, aut laudi actionis, imò plerūq; adijcit: nam qui præstat opus, ad quod tenetur ex debito, facit opus iustitiæ, propter quod Sancti, & iusti nuncupantur omnes, qui obseruant Dei mandata, licet ad hæc ex debito teneantur. Libertas igitur ex parte debiti, non requiritur ad hoc, ut opus sit sua laude dignum, neq; illa necessitas ex parte debiti,

potest merita decurrare. Alias non peccaret homo cunctando reddere, quod tenetur ex debito: quia necessitas, quæ tollit meritum, minuit & peccatum; quod tamen falsum est, & sic licet præeunte voto, teneatur quis ex debito reddere, quod promisit; ista tamen necessitas nihil operanti detrahit.

Alterâ necessitas est ex parte naturalis determinationis voluntatis: nã tunc aliquis dicitur liberè operari, quando versatur circa obiectum, in quo voluntas non est determinata ad vnum. Et hæc libertas propriè pertinet ad liberum arbitrium, & ad vtrumq; oppositorum porrigitur, & consequenter requiritur ad meritum, & ad laudem boni operis, potestq; stare cum necessitate ex parte debiti. Sic v. g. Religiosus emissio voto, obstringitur necessitati ex parte debiti, non tamen exidit libertate voluntatis. Ea namq; potest iuxta genium arbitrij sui, votum non reddere, & peccare: & sic ille, qui vouit, non est quidem liber libertate ex parte debiti, quæ non requiritur ad laudem virtutis exercitiæ; est tamen liber libertate arbitrij.

Tertiâ demum necessitas est, quæ dicitur coactionis, siue ea sit absoluta coactio, ut dum quis inuitus trahitur ad supplicium; siue sit moralis quædam, & quasi conditionata coactio, ut dum quis ægrè aliquid facit; quod quidem aliquò timore percitus præstat. Et ista necessitas repugnat voto, cum sit iniuria bonitati virtutis emeritæ, quæ spontanea debet esse, requiritq; in homine libertatem ex parte coactionis. Nemo quippè meretur laudem ex opere, quod inuitus facit, quia *voluntarium* vnum est ex principijs merendi. Vnde ista libertas requisita ex parte coactionis, optimè stat cum necessitate ex parte debiti: quia plerumq; fit, ut alacrius homo Deo reddat vota sua. Ea enim est natura voti, ut hominem magis faciat expeditum: nã cum votum sit amoris opus, & amor sit aliger, ille vouenti suas alas affin-

git,

Necessitas
coactionis
repugnat
voto

Necessitas
triplex est.

git, ut expeditè decurrat stadium, quod spontè ingressus est. Vota igitur emissâ nullam imponunt homini necessitatem, præter necessitatem debiti, quæ nihil detrahit encomijs boni operis, dummodò non habeat adiunctâ necessitatē coactionis, quæ quis inuito, & renitente animo suis votis obsequitur. Hinc Tobias ille, iunior ex debito morem gerens patri suo imperanti, ut longinquum iter caperet ad Medorum oras, quia ad hanc necessitatem ex debito, non accessit necessitas coactionis, sed alacri animo fecit, quod debuit, maxime laudatur à Sacra Scriptura: Si ergo debitum non minuit laudem obsequij præstiti parentibus; ita neque debitum ex voto emergens, detrahit merito operis, cui se homo alacri animo mancipauit.

Violari votum non a-
dulestandi,
duo peccata
committit.

Corollarium III. Quando materia voti non solum est debita ex obligatione voti, sed etiam ex alio præcepto, tunc violans tale votum, committit duo peccata specie distincta, *vnum*, contra religionem voti, id est, contra promissionem Deo factam; & *aliud*, contra virtutem, ad quam pertinet materia debita ex alio præcepto. v. g. vouit quispiam non adulterari, tunc si adulteretur, peccat & contra religionem, & contra castitatem, scilicet cõtra sextum præceptum. *Ratio:* quia peccata specificantur penes diuersas virtutes, & perfectiones debitas, quibus priuant. Sed in proposito casu adest perfectionis duplicis priuatio: ergo sunt duo peccata specie distincta, iuxta specificam diuersitatem materiæ.

Quando autem materia voti, non est debita alio præcepto. v. g. si votum sit ieiunandi in die non supposito præcepto, tunc si taliter vouens intendit se obligare solum vinculo religionis, vnum tantum peccatum specie contra religionem voti committit. *Ratio:* quia solum est priuatio vnius perfectionis debite ex voto. Si verò intendit se obligare ex peculiari, rectitudine illius virtutis ad quam pertinet materia voti, tunc

duo peccata specie distincta committit. v. g. qui vouet ieiunare ex motiuo temperantiæ, tenetur non solum ex religione, sed etiam ex motiuo temperantiæ ieiunare, & consequenter violando tale votum, committit duplex specie peccatum, scilicet contra religionem voti, & contra virtutem temperantiæ. Ita Caietan. 2. 2. qu. 88. ar. 5.

Corollarium IV. Quando aliquis vouet singulis diebus semel recitare Salutationem Angelicam, aut dare paruam eleemosynam, si id voueat in honorem dici, & temporis, tunc etiam sapius omittendo tale votum de materia leui, solum venialiter peccat. *Ratio:* quia singulorum dierum lapsu extinguitur obligatio pro illis diebus; & sic materiæ illæ modicæ omisissæ voti, continuari non possunt, proinde semper sunt peccatum veniale: quoniam peccata venialia, nisi eorum materia continuari possit, nunquam efficiunt vnum peccatum mortale; si autem prædicta vota non sint facta in honorem dici, sed dies, tanquam terminus appositus sit, ne ultra illud differatur executio voti, v. g. recitatio Angelica, aut traditio eleemosynæ, tunc licet singulis diebus sit omisissio venialis rei modicæ; tamen quando peruenit ad notabilem quantitatem orationis, aut eleemosynæ omisissæ, est peccatum mortale. *Ratio:* quia tunc obligatio materiæ modicæ omisissæ, non extinguitur, nec cessat lapsu dierum, sed semper transit in aliam, & aliam diem, donec votum impleatur; propter quod materiæ illæ omisissæ, tanquam adhuc debite continuantur.

Corollarium V. Qui vouit non fornicari, vel aliud peccatum non committere, & postea violatò tali voto, oblitus circumstantiæ voti, solum confitetur peccatum fornicationis, si postea in alia confessione recordatus fuerit circumstantiæ voti, tenetur quidem confiteri circumstantiam voti; non tamen materiam illius voti iam confessam, id est, non tenetur

Peccata venialia nisi continuantur, non efficiunt vnum tale.

Qui in confessione oblitus est circumstantiæ mutantis speciem, tenetur eam postea confiteri

tenetur dicere, toties fregi votum in materia fornicationis; sed sufficit dicere, toties violavi votum in materia mortali. Quod ergo teneatur confiteri hanc circumstantiam oblitam. *Ratio est*: quia est peccatum mortale; omnia autem peccata mortalia necessario sunt in confessione aperienda. Quod vero sufficiat solam circumstantiam confiteri in alia confessione, præmissam in priori. *Ratio est*: quia malitia prioris peccati; fuit plenè intra propria speciem detecta in præterita confessione; at verò malitia violationis voti, in quacumque materia, est eiusdem speciei, atque sic confitendo circumstantiam, sufficienter exprimitur peccatum oblitum. Quemadmodum etiam, qui oblitus est alicuius peccati in priori confessione, in posteriori confessione, non tenetur peccata iam antea confessa repetere, nisi peccatum oblitum, ita neque qui est oblitus solius circumstantiæ, idque si fuerit speciem mutans, cum circumstantiæ aggravantes non sint de necessitate confessionis.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio I. & solutio eiusdem.

Obiicitur I. Contra II. partem Conclusionis. Periurium assertorium, etiam de re leui, est peccatum mortale: ergo & transgressio voti, etiam in materia leui, est peccatum mortale, & consequenter paritas materiæ non excusat. *Respondetur*, negando consequentiam. *Ratio*: quia grauitas periurij, non tam ex grauitate materiæ, aut leuitate pendet, sed ex iniuria Dei, nimirum, quod Deus inuocetur in testem mendacij. Iam autem grauitas voti, ex ratione materiæ semper est æstimanda, proinde paritas non currit.

Obiectio II. & solutio eiusdem.

Obiicitur II. contra illud in Corollario II. *Quærent autem interpretes &c.* Aurum, & argentum pertinens ad idola, in veteri testamento erat execrabile; iubebaturque conterri, & comburi, Deutor. 7. n. 24. ut omnis

idololatranti occasio præcluderetur: ergo Philistini non bene aurea simulachra obtulerunt Deo pro dishonoratione Arcæ. *Respondetur* negando consequentiam: nam illud aurum, ex quo simulachra confecta fuerunt, non pertinebat ad idola, quia non ex auro idolorum, illa simulachra confecta fuere, sed simpliciter ex auro.

Instabis. Saltem pertinebat ad idololatræ, quod etiam Deus contemni, & comburi præcipiebat, iuxta illud Deutor. 14. n. 15. *Statim percuties habitatores orbis illius in ore gladij, & delebis eam, omniaque quæ in ea sunt, usque ad pecora; quidquid etiam suppellectilis fuerit, congregabis in medio platearum eius, & cum ipsa civitate succendes, ita ut vniuersa consumas Domino Deo tuo.* Respondet Abulensis q. 14. ad 3. rationem. Non omne aurum pertinens ad idololatræ iussum fuisse comburi: nam de auro Martiriarum magna pars seruata fuit in tabernaculo testimonij coram Domino. Numer. 13. n. 54. Similiter, quidquid auri & argenti erat apud lerichuntinos, consecratum fuit Domino, & repositum in thesauris eius, Iosue 6. n. 4. Tandem in templum Hierosolymitanum multi gentiles religionis, & adorationis causâ, magna auri, & argenti munera conferbant, quæ in eo seruabantur. Illud verò aurum, de quo agitur cirato Deutor. loco, ideò Deus comburendum mandauit, quia pertinebat ad idololatræ de populo Israël, quos Deus multò magis, quam reliquos gentiles execrabatur. Ac proinde aurum aliarum gentium recipiebat: aurum autem Hebræorum idololatrantiæ comburendum imperabat.

QVÆSTIO VII.

An votum possit per alium impleri.

Doctrina superius tradita de diuisione voti diligenter hinc recolligenda est, quod nimirum votum aliud sit merè reale, aliud merè personale; aliud verò mixtum ex reali & personali.

nali. Et iterum mixtum aliquando est principaliter personale, & accessorie reale, cuiusmodi est votum peregrinationis, in quo actio persolueda personalis, est principalis, quæ cum fieri nequeat sine expensis, ideò actio realis, est accessoria: interdum verò, æq; est principaliter reale, & personale, ut est votum, quo vouēs, promittit peregrinationem. v.g. Lauretanam, & eleemosynam Ecclesiæ Lauretanæ faciendam.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Votum personale non potest per alium impleri.

Conclusio. Votum personale non potest per alium impleri. *Probat*ur, quia materia voti personalis, est propria actio ipsius vouentis; non verò actio alterius, propter quod dicitur votum personale: ergo non potest nisi per propriam actionem impleri. Tale autem votum Deo gratissimum esse, fatentur omnes Theologi, & comprobant historica exempla. Cum enim in Gregorio Nazianzeno simul cum arate incredibilis literarum amor cresceret, primum Casaream profectus est, ubi cum præstantissimis quibusque consuetudine habita, doctrinam haud exignam collegit. Inde in Palestinam migravit, ut optimam dicendi facultatem addiceret. Hinc Alexandriam perrexit, ut multiplicem prudentiæ thesaurum, ex varijs hominum moribus, rebusque colligeret. Qua in vrbe cum plurimum utilitatis percepisset, doctissimas illas Athenas inuisere cupiens, incōmodo tempore mari se commisit. Itaque coorta repente tempestate, summum vitæ periculum vectores subiecerunt; propterea ut venti in apertam nauis perniciem conspirare viderentur. Ibi verò cum alij omnes corporis mortem desisterent, Gregorius de animæ exitio, atque intereptione sollicitus vestem lacerabat, tantisque clamoribus, & querelis vectores omnes exterrabat, ut nemo esset qui non omni sui ipsius curâ abiectâ, il-

Gregorius Nazianzenus voti facto ex periculo evasit.

lius luctui sese socium adiungeret. Nondum enim sacris aquis a primi parentis delicto, quod in omnes derivatur, erat expiatus. Itaque ut præsens animæ periculum euaderet, post lachrymas, & preces multiplices, ardenti pietate fufas, voto se obstrinxit fore, si saluus euaderet, & ad regenerationis lauacrum perveniret, ut se perpetua servitute Deo consecraret. Hoc votum protinus optata serenitas consecuta est, tantaque tranquillitas, ut non modò ipse Gregorius, per insperatam ex intempestate salutem, Dei manifestè misericordiam; sed & ij, qui varijs, nullifidisque, erroribus tenebantur, vnus, ac Summi Dei potentiam intelligerent, seseque pari cum Gregorio alacritate, ad Christi fidem, cultumque reciperent.

Votum reale potest per alium adimpleri.

Secus censendum de voto reali: nam potest quis vouere ieiunium, aut peregrinationem per alium adimplendam: hoc enim non est votum personale, quia ipse non promittit ieiunare, aut peregrinari; sed curare, ut alter ieiunet, aut peregrinetur. Vnde materia proxima istius voti, est procuratio, quæ præstat ab ipso vouente; remota verò est alterius ieiunium, aut peregrinatio. Et sic votum reale potest per alium impleri; votum autem personale non potest: ac proinde vouens non tenetur per alium implere votum personale, si factus sit impotens ad votum adimplendum, siue factus sit impotens propria culpâ; siue etiam si ne culpa impotentia superuenerit. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Qui non potest adimplere votum reale per seipsum tenetur illud adimplere per alium. *Ratio*: quia materia talis voti, non est actio ipsius vouentis, sed res, cum autem res possit per alium exhiberi, sequitur vouentem teneri per alium implere, dum per seipsum non potest. Vnde vouens satis facit voto reali, si curet pecuniam ab alio suo

suo nomine erogari, siue pecunia illa sit ipsius vouentis, siue erogantis: quia sic adimplet rem promissam; imò etiam si pecunia ab alio erogata sit nomine vouentis, illo inscio, dummodò postea vouens ratam habeat talem erogationem.

Corollarium II. Quando vouēs carere pecunijs, ad votum reale exequendum, non tenetur ab amicis petere, aut proprijs manibus laborare, aut artem suscipere, quæ suum statum dedecet, vt votum impleat.

Ratio: quia nulla ratione censendus est, ad hoc extraordinarium mediū se obligare, vt soluat debitum ex sola liberalitate contractum, cum neq; ad debita ex iustitia soluenda, teneatur hoc modo voti. Tenetur nihilominus manibus proprijs operari ad votum adimplendum, si suo artificio solitus erat viuere: quia se ad id obligare videtur, cum id sit conforme suo statui. Sic D. Paulus, vt nouellis Christianis ad fidem conuerſis, in necessarijs ad vitam pertinentibus succurreret, procurabat illis sustentationem de labore manuum suarum, artem scenopegiæ exercens, dum tempus permetteret, vt habetur Actor. 20. *Quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ.* Hæc est excellentia, hæc gloria Paulo penè propria, quod in tantis laboribus, & Ecclesiarum omnium negotijs; manibus tamen victum parauerit, non solum sibi, sed & suis omnibus, quorum sæpè numerus erat non exiguus.

D. Paulus
filius
Ecclesiæ
nutrix ap-
pellatus est

Propter quod D. Paulus, filiorum Ecclesiæ nutritrix appellatus est, quia & corporibus alimenta, & animarum celestem doctrinam ministrabat. Sic cum D. Augustinus vocat, ad ea verba: Psal. 49. *Et aduersus filios matris tuæ ponebas scandalum,* ita de D. Paulo scribens: *Infirmus ille filius matris tuæ indigens, & vberibus adhaerens. Talibus docuit Apostolus. Factus sum in medio vestrum tanquam nutritrix, fouens vos. Ita verò ipse pepererat, ipse fouebat, nulli*

nutrici, quem pepererat, committebat. Fouebat ergo, & lactabat. Videte purperam, & sedulam nutriticem Paulum, videte vber de celesti rore madens, nectaris poculum paruulis subministrans; moribus, innocentia, eruditione, totus Paulus miue candidior, totus lacteus; & ideo, quia lactabat infantes, de eius ceruice gladio percussio, veriùs, & vberius, quam de eementita olim Liberi antlia, loco sanguinis lac profluxit. Audite D. Ambros. serm. 11. de Sanctis, ita sancte: *De Pauli ceruice, cum eum persecutor gladio percussisset, dicitur fluxisse lactis magis umbra; quam sanguinis. Quid mirum, si abundat lacte nutritor Ecclesiæ. Hæc est repromissionis illa terra, quam Patribus nostris Deus promissit, dicens: Dabo vobis terram fluentem lacte, & melle. Non enim de hac terra locutus est, quæ manantibus aquis cœnum inuoluit, lutūq; permiscet, sed de illa terra Pauli, quæ iugiter purum, suauēq; distillat. Quæ enim Pauli epistola non melle dulciior, lacte candidior. Quæ epistola, tanquam vbera Ecclesiarum populos enutrit ad salutem. Quotiescūq; Paulus te instruit, tanti Doctoris portaris ad vbera, verè mel, & hac sub lingua eius, in scriptis eius, de vberibus Pauli sapientiores nutriuntur, illius lacte pinguescunt.*

Hinc non immeritò concludere possumus D. Paulum, in propaganda Christi fide, ac religione abundantius omnibus Apostolis laborasse. Sic enim de se ipso dicit. 1. ad Corinth. 15. *Abundantiùs, inquit, omnibus laboravi.* Quod facillè quisque conijcere potest in primis ex multitudine eius laborum, quorum ipse longissimam seriem euoluit. 1. ad Corinth. 4. *Vig. in hanc horam, inquit, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cadimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris. Maledicimur, & benedicimus; persecutionem patimur, & sustinemus; blasphemamur, & obsecramus; tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema usq; adhuc.* Quibus verbis non solum vitæ, sed etiam honoris detrimentum.

D. Pauli
epistolæ
sunt vbera
Ecclesiæ.

S. Paulus
omnibus
Apostolis
abundanti-
us labora-
uit.

detrimenta, quæ plurima sustinebat, proponuntur. Moxq; vterius pergit: *In laboribus inquit, plurimis: in carceribus abundantius, in plagis supra modum: in mortibus frequenter.* 2. ad Corinth. 11. vbi latissime prosequitur verberationes, lapidationes, naufragia, pericula, insidias, ieiunia, paupertatem, vigilias, & tot alia incommoda, quibus in singulos dies, pro Christi Domini gloria obruebatur. Et hæc ingentia laborum pondera, adeo erant grauiora, & frequentia, vt non laborare, sed animam exhalare quodidē videretur. 1. ad Corinth. 15. *Quantulū, inquit, morior propter vestram salutem fratres.* Propter quod D. Chrysosthomus adamantinā vocat Pauli animam, quæ nullis persecutionum ictibus cedebat, nullis temptationibus frangebatur: vel ipso Iobo, singularis patientiæ tolerantior: *Quæ, inquit, Iob corpore, hæc Paulus mente sustinuit.* Nam Iob non multos dies laborando tranſegit; Paulus autem annis plurimis in agone perdurans, aduersus tentationes innumeras, omni lapide durior fortiter consistebat. Iob a tribus amicis tentabatur; Paulus verò a cunctis infidelibus, & a falsis fratribus opprobria sustinebat, consputatus ab omnibus, atq; maledictus.

D. Paulus
plurimas
nationes ad
fide Christi
conuer-
tit.

Quid de amplitudine, ac immensitate terrarum loquar, quas Paulus peragrat: vt fatetur ipsemet ad Rom. 15. *Ab Ierusalem, inquit, per circuitum usq; Illyricum repleui Euangelium.* Super quem locum S. Thomas ita scribit: *Nullus Apostolus per tot loca prædicauit, & annuntiavit Eboistum, vt Paulus.* Comprobat D. Chrysosthom. homil. 1. de laudibus Pauli: *Terram, inquit, ac mare, Græciam, ac barbariem, omnemq; prorsus, quanta est sub celo, regionem, quasi volitans circumiuit.* Et rursus homil. 2. addit: *Plures terrarum plagas, quam vlli Angelorum commissas. Angelis inquit, sæpè diuersarum gentium cura commissa est; sed nullus eorum ita credidit sibi populum gubernauit, vt Paulus vniuersum*

gubernauit orbem. Michælligens commissæ est Iudeorum; Paulo verò terra, ac maria, atq; vniuersi orbis habitatio. Et tamen tanta celeritate totum ferme orbem peragrat, vt D. Chrysosthomus citatus obstupescens dicat: *Tanquam pennatus totū docendo peruolauit orbem, & iselut incorporeus, labores omnes, periculaq; contempsit.* Nam postquam prædicasset in Synagogis Iudeorum, Actor. 9 vt impleretur illud: *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem.* Postea ad exterarum nationes digressus, non modò Phœniciam, Syriam, Ciliciam, Cappadociam; sed etiam alios incultos populos, etiam inhumanos Saracenos, Persas, Armenos, cæterosq; barbaros ad mansuetudinem Euangelicam reduxit. Ad Rom. 15. *Prædicauit, inquit, Euangelium hoc, non vbi nominatus est Christus, sed sicut scriptum est: Quibus non est annuntiandum de eo.* Quasi diceret: *Prædicauit Euangelium gentibus barbaris, & incultis, nulla prorsus veræ fidei, religionisq; notitiā imbutis, ac informatis, ideoq; multo difficilius, & laboriosius imbuendis, ac informandis.*

Quid dicam de magnitudine studiorum D. Pauli; qui nō tantum verbis, sed etiam scriptis Ecclesiam illustrauit. Nam alij Apostoli nihil scripserunt, alij paucas epistolas, D. Petrus duas, Ioannes tres, Iacob vnam, Thaddæus alteram, omnes simul non nisi septem. At verò Paulus duplicato labore solus scripsit quatuordecim. Vnde D. Augustinus in Psal. 130. dicit: *Videtur fratres, quod modò in Ecclesia Pauli Apostoli Epistolæ vigent; magis quam coapostolorum eius. Alij enim non scripserunt, sed tantum locuti sunt in Ecclesia; alij autem, qui scripserunt, nec tantum, nec tanta gratia scripserunt.*

Tandem ex incredibili paupertate, quam prædicando tolerauit, meruit cæteris Apostolis præferri. Nam cum cæteri Apostoli ex Euangelio victitarent, iuxta illud: *Dignus est enim operarius mercede sua;* solus D. Paulus auctiorem viam ingressus paupertatis, Euange-

D. Paulus
plura scrip-
sit, quam
omnes alij
Apostoli.

Euangelium sine sumptu ponebat. Colligitur id euidenter ex verbis ipsius, I. ad Corint. 9. ubi ostendens, licitum sibi fuisse, aliquem sibi ex labore prædicandi victum comparare, ad sustentandam vitam, qualem cæteri Apostoli habebant, sic dicit: *Nunquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi, sicut cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas. statimq; respondet: Sed non vsumus potestate hac. Omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi.* Et paulo post subdit: *Dominus ordinavit is, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio vivere. Ego autem nullo horum usus sum. Bonum est mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis euacuet.* Et iterum, 2. ad Corint. 11. dicit: *Cum essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui. In omnibus sine onere fui, & me vobis seruaui, & seruaabo.* Et I. ad Thessal. 2. *Memores estis laboris nostri, & satisfactionis. Nocte ac die operantes, ne quem vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei.*

Corollarium III. Votum mixtum, ex ea parte, quæ personale est, non potest per alium impleri, vt constat ex conclusione; at verò ea parte, quæ est reale, potest, & debet impleri per alium, vt ostensum est in corollario I. dummodò tale votum sit æq; reale, ac personale, & non sit reale tantummodò accessorie. Sic v. g. qui vouit peregrinationem Lauretanam, & dare eleemosynam, si nō potest ire, non tenetur sumptus, & expensas itineris soluere, quia habent se accessorie ad votum personale, cum ergo non teneatur ad principale, neq; tenetur, ad accessorium. Similiter, si vouens defunctus non persoluit votum peregrinationis, hæres non tenetur istos sumptus facere; tenetur tamen eleemosynam promissam mittere, quamuis ipse non possit peregrinationem suscipere: quia huiusmodi votum æq; est reale, ac personale; & reale non habet se accessorie ad personale; imò censetur esse duo vota virtualiter. Item, qui vouit ædificare templum suis sumptibus, & proprio labore, tenetur illud ædificare suis sumptibus,

licet ipse laborare nequeat. Ita communis sententia. Similiter, qui vouit peregrinationem ad terram sanctam, propter subsidium ibi impendendum, tenetur per alium hoc subsidium impendere, eo meliori modo, quo potest.

Corollarium IV. Cæterum, qui non potest votum factum adimplere, non tenetur facere commutationem illius in aliam rem, quam adimplere possit. Ratio: quia sicut dum Ecclesia præcipit aliquem actum, non præcipit recompensationem eius, superueniente impotentia adimplendi actum præceptum; ita neq; vouens obligat se ad recompensationem faciendam, si rem voto promissam præstare nequeat. Sic etiam, qui vouit mittere calicem aureum ad domum Lauretanam, cumq; postea mittat per aliam personam fide dignam, tunc si calix a latronibus in via eripatur, vouens ad nihil amplius tenetur. Ita Diana p. 10. tract. 16. pag. 439.

Corollarium V. Hæres, postquam hereditatem adiit, tenetur soluere vota realia, quæ defunctus non persoluit. Ratio: quia dum heres adit hereditatem, censetur inire contractum soluendi omnia debita realia defuncti, cuius personam quoad hoc repræsentat, & in cuius bona succedit, affecta generali obligatione. Nam licet obligatio voti sit personalis; quia tamen votum reale cadit supra rem aliquam defuncti, quæ transmittitur ad heredes; inde sequitur, etiam ad heredes transmitti obligationem voti realis. Vnde heres potest cogi sub pœna excommunicationis, aut priuationis hereditatis ad talia vota persoluenda. Non tenetur tamen heres ad vota realia, ultra vires hereditatis, vt sit & in alijs debitis defuncti: quia heres solum tenetur persolvere ratione hereditatis aditæ. Ergo quando hereditas non est sufficiens, non tenetur heres, ultra vires hereditatis persolvere. Item heres non debet præferre vota legatis, & dehis ex iustitia. Ratio: quia vota persoluenda sunt ex bonis hereditatis;

Impotens adimplere votum factum, non tenetur illud commutare.

Hæres quomodo vota antecessoris soluere tenetur.

eis; bona autem hereditatis illa dicuntur, quæ supersunt deducto ære alieno. I. mulier bona. ff. de iure dotium. Nihilominus detractis expensis necessarijs, vota præferenda sunt legatis etiam pijs. Ratio: quia heres succedit in locum defuncti; cum autem defunctus non teneretur ad persoluenda legata, quæ ipse constituit; teneretur autem ad vota, idè & heres teneretur præferre vota legatis.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio & solutio eisdem;

Obiicitur contra conclusionem. Qui eo tempore, quo votum personale emisit, præuidit futurum impedimentum, aut si tunc iam extabat impotentia ad implendum votum, tenetur illud per alium implere, vt docet cum alijs Nauarrus cap. 12. n. 55. Et ratio est: quia alias eiusmodi vouens, diceretur emisisse votum ridiculum, vanum, & inutile: ergo votum personale potest per alium impleri. Respondetur, negando primam partem antecedentis; altera autem conceditur, scilicet, votum in tali casu, esse vanum, & inutile, quatenus constat illud, per ipsum vouentem non posse impleri, quando votum est personale, & non constat vouentem voluisse se obligare, ad votum adimplendum per alium. Ita Trullench lib. 2. in Decalogum, cap. 2. dub. 14. n. 2.

QVÆSTIO VIII.

De Dispensatione voti.

Suppono I. Dispensare in voto, nihil aliud esse, quam relaxare voti vinculum, condonando nomine Dei debitum, quod erga Deum vouendo ab aliquo contractum est.

Suppono II. quinque modis vouentem a voto solui posse. *Primò*, designatione materiæ, si v. g. materia incipiat esse mala, aut impossibilis, aut saltem moraliter impeditiua maioris boni. Sic qui vouit dare pro eleemosyna centum aureos, & interim ad

tantam deueniat paupertatem, vt ne vnum quidem dare possit, manet liber ab obligatione voti, cum nemo possit obligari ad impossibile. *Secundò*, absentia conditionis, sub qua factum fuit votum. *Tertiò*, irritatione. Hinc omnia illa vota irritabilia sunt, quæ fiunt infcio illo, cui vouens aut totaliter, aut quoad materiam voti subiectus est, cum omnia eiusmodi vota pendeant a voluntate superioris consentientis, aut dissentientis. Vnde ad hanc votorum irritationem, non requiritur vlla iurisdictio Ecclesiastica, sed sufficit quæcunq; auctoritas humana. Hinc omnia vota Religiosorum, excepto voto transcendendi ad arctiorem Religionem, possunt irritari a suo superiore. Ita S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 8. Similiter omnia impuberum vota sunt irritabilia a Patre, & in defectu huius a tutore, aut matre, si loco tutoris sit, & in defectu horum, a Domino, Magistro, &c. quia isti sunt loco patris, ex communi sententia Doctorum. Item ex probabiliore sententia ea vota vxoris in matrimonio consummato emissa, maritus potest irritare, quæ obliunt iurisdictioni maritali, vt est votum de non reddendo debito, vel quod impedit gubernationem domus. Iam verò alia vota, quæ minimè impediunt statum maritalem, vt sunt v. g. recitatio aliquarum orationum, largitio eleemosynæ &c. maritus irritare non potest. Ratio: quia vxor non est mancipium, sed socia viri. Deniq; vota ante initum matrimonium a muliere emissa possunt a marito suspendi, ita disponente iure Canonico; si autem sint talia vota, quæ a parente poterant irritari, tunc etiam a marito irritabilia sunt.

Quartò, immutatione materiæ in materiam, seu conuersione voti, v. g. realis in personale. Sic quilibet vouens potest sua vota commutare in melius propria auctoritate, melius autem pensari debet non ex natura sua, sed ex omnibus circumstantijs. Sic votum religionis ingrediendæ, non potest a vouente mutari in Episcopatum;

Ad irritationem votorum non requiritur iurisdic. Ecclesiastica.

Vouens sua vota potest in melius commutare propria auctoritate.

Votum mixtum quomodo implendum est.

Vouens quinque modis a voto solui potest.

scopatum: quia Episcopatus licet sit opus melius Religione præexigitiue; non est tamen melius formaliter, seu non est maioris perfectionis. Cæterum, tutius est, ut hæc commutatio fiat autoritate superioris, aut prudentis confessorij. Quinto tandem modo, absolutione, seu dispensatione, de qua potissimum in præsentia.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Conclusio. In Ecclesia Christi, est potestas dispensandi in votis. Probatur I. ex Scriptura Sacra, Matthæi 16. Tibi dabo claves regni calorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit solutum & in calis. Postquam enim Redemptor noster venerat in partes Cæsariæ Philippi, interrogabat discipulos suos dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? ubi verò imperitas gregarij vulgi opiniones discipuli seriatim recensuerunt, protinus intulit Christus: Vos autem, quem me esse dicitis? Tunc Petrus Apostolici collegij os, & fidei lingua, è cælo afflatus respondit: Tu es Christus, filius Dei viui. Quo audito Christus incunctanter ad illum ait: Beatus es Simon Bariona: Tibi dabo claves regni calorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in calis; & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in calis. Super quem locū Rabanus ait: Claves enim regni calorum, ipsam discretionem, & potentiam nominat: potentiam, quā liget, & soluat; discretionem, quā dignos vel indignos discernat. Ergo cum Petrus sagacioris mentis notas edidit, & diuiniore scientiæ notionibus illustraretur, tunc à Christo donatus est potentia, quā dignos ab indignis discernat, & quā dignorum infucata merita recognoscat, indignorumq; reatū sapienter, ac prudenter scrutetur. Petrus inquam, dum sapientiæ vertex, scientiæ meta, & prudentiæ idea inuentus est, tunc simul idoneus deprehensus, cui culparum discretio, & delictorū exactior inquisitio committeretur. Ait Petrus Damianus huic

alludens: Quem, inquit, pro iustitia pietatisq; plenitudine Saluator mundi humano generi, & patrem esse dedit, & iudicem. Iustitiæ enim, ac pietatis plenitudo est, ut Ecclesiæ Præsul, cui cōscientiæ clavis tradita est, cui discretio probitatis commissa, cui criminū inquisitionem De⁹ delegauit; eā præstet mentis præstantiā, eā sapientiæ prærogatiuā, eaque prudentiæ laude præ alijs emineat.

Hinc paulisper transite ad alium scripturæ locum, & facile agnosceatis, Petrum, & Iesum velut in æquilibrio positos. Post expletum quadraginta dierum ieiunium, post tentamenta, post esuriem, opiparam mensam apparauerant Iesu administratorij Angoli. Matthæi 4. n. 11. Et ecce Angeli acceperunt, & ministrabant ei. Petro quoq; famelico, Cærum industriā paratum fuit conuiuium in Mappa è cælo delapsa; & pro ambrosijs dapibus oblata quadrupedium, & reptilium fercula. Actor. 10. n. 10. Et cum esuriret, voluit gustare Parantibus autem illis cecidit super eum mentis excessus: & vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteam magnum, quatuor inijs de cælo submitti in terram. Intendite seriò in cælicolarum ministeria, & cæleste famulitium, cum D. Ambrosio ferm. 10. de sanctis ita fante. Præsturo igitur Petro, desunt coquorum apparatus, desunt obsequia famulorum, sed quod est melius, ministeria diuina non desunt. Ut reficiatur Petrus, non cellariū sollicitè referatur; sed cælū ipsum protinus aperitur. Legimus in scripturis. Sanctum Eliam coruis ministrantibus passum. Quāto melius Petrus, cui non paruam escam, tetra auis porrigit, sed integrum conuiuium multitudo Angelica ministrat. Ergo Petrus Eliā maior, cui non obscura & immunda auis famulata est, panemq; portexit, sed Angelorum cohors, qui velut apparitores in procinctu positi, & ornati obsequio famulorum, detulerunt obsonia.

Quid aliud per hoc indicare voluit Redemptor noster, nisi ut per obsequia Angelorum significaret, & sibi

Christo & Petro Angeli ministrabant

Christus Petrum in tribui solutione sibi exequat.

Petrus iudiciariam exercens potestatem, cælis imperat.

Christus Petro claves regni cælestis tradidit.

Disputatio II. De voto in communi. sibi eundem quodammodo exæquaret. Exæquauerat iam sibi Iesus Petrum, dum iuberetur à Domino, staterem in ore piscis inuentum pro se, & pro Iesu pendere, Matthæi 17. n. 26. Vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui prius ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem: eum fumens datus pro me, & te. Quod mysteriū diligenter expendens S. Athanasius q. 10. sic dicit. Quod mare illud est? mundus. Hamus, verba Dei. Piscis Christus, stater crux Domini, in qua & ipse crucifigendus erat, & Petrus. Quod comprobatur S. Chrysostomus hom. 59. his verbis: Sicut autem obspicis de Christi virtute, ita admirare Petri fidem, quoniam rei tam difficili obediuit. Ideoq; de fide cum remunerans, copulauit eum sibi in tributi datione, quod fuit abundantis honoris. In tantū itaq; extulit Iesus fidem Petri, ut pro vtroq; iuberet pendi idem tributum; ut sic identitas solutionis, possibilem paritatem creaturæ, & creatoris ostenderet, dum cum sibi in pensationis tributo exæquauit.

Necdum satis, altius adhuc extollit Petrum Iesus, dum supremam potestatem, ad soluenda & liganda hominum crimina, sibi principaliter competentem, eidem secundario communicat: Tibi dabo claves regni calorum. Equidem si dignitas Petri Pontificia, & potestas clauium reducat ad cælum, cæcutiet montis obtutus ad conspectum tam eximie dignitatis, quæ humanam, & Angelicam creaturam transuolat, atq; ad immensam Dei potestatem, & imperiū proprius accedit. Matthæi 16. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum, & in calis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in calis. Ampla isthæc Petri decora amplificat, & illustrat Petrus Damianus ferm. 26. Consummatur honor, inquit, & dignatio gloriosa, hominem in terris positum, cælis imperitare, & inter Angelorum choros iudiciaria potestatis exercere virtutem. Sedet dominator Dominus inter agmina lucidiore luce fulgentia, & de thronis ad Cherubim transuolans, vices sessionarias

Questio VIII. De Disputatione voti.

intermutat. Et licet assistant Angeli præsentis imperium expectantes, & administratorij spiritus assignata, sibi ministeria sortiantur. Nullus tamen eorum ligandi, atq; soluendi possidet potestatem. Adest Petrus, & ad eius arbitrium orbis vniversus soluitur, & ligatur, & præcedit Petri sententia, sententiam Redemptoris; quia non quod Christus, hoc ligat Petrus; sed quod Petrus, hoc ligat Christus. Ipso id ipsum attestante: quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in calis. Omnia ergo Dei gubernantis speciē tenet Petri potestas. O quanta Petri præstantia, cuius iudiciaria virtus, cum Iesu de præcedentia contendit; prior Petrus vel obstringere, vel absolueret reum iudicio decernit, & sententiam quam profert Petrus, Christus confirmat. Quia verò illa verba. Tibi dabo claves regni calorum, non soli Petro dicta sunt, sed etiam successoribus eius Pontificibus Romanis, a quibus hæc potestas in alios Sacerdotes deriuatur; ideo semper, in Ecclesia Christi fuit, & est potestas dispensandi in votis. Quod ipse Christus palam declarat illis verbis, Matt. 18. Amen dico vobis, quodcunque solueris super terram, erunt soluta & in calis. Quæ verba sicut generalia sunt; ita de omni vinculo intelligi debent, quod homo erga Deum contrahere potest, & aliquando solui expedit. Hæc autem potestas iure ordinario competit solis Prælati, habentibus iurisdictionem Ecclesiasticam in foro externo.

Probatur II. Quia hanc potestatem dispensandi esse in Ecclesia, constat ex perpetuo vsu Ecclesiæ, quem confirmat factum Apostoli 2. ad Corinth. 2. ubi dicit: Nam & ego, quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi. Vbi Apostolus significat se condonasse debitum pœnæ, contractum ex culpa, quod Ecclesia facit concedendo indulgentias. Neq; dubium est, quin Deus hanc donationem ratam habuerit. Vnde merito colligunt Doctores, etiam in alijs debitis ortis ex voto, aut iuramento, Ecclesiæ Prælatos nomine Dei, condonare.

Petri sententia præcedit sententiam Christi.

nare posse. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Summus Pontifex de plenitudine suæ potestatis, potest in voto solemnī castitatis, sicut & in quouis alio ex iusta, & graui causa dispensare. Est sententia communis Doctorum contra aliquos Thomistas. Ratio: quia Papa ex communi sententia, potest quodlibet votū simplex relaxare, & in eo dispensare. Ratio consequentia: quia solemnitas non facit vota simplicia, specie differre a solemnibus. Deinde, constat id ex facto, quod de facto iam Summi Pontifices aliquoties in votis solemnibus castitatis, etiam Religiosorum dispensarunt. In primis, cum Casimiro Poloniæ Rege, similiter cum Nicolao Iustiniano Monacho Professo, dispensauit Alexander III. ut posset uxorem ducere, ne familia tam illustri extingueretur, ex qua susceptis sex filiis, & tribus filiabus, ad monasterium rediit, miraculis postea clarus, ut videre est in vita S. Laurentij Iustiniani, & apud Volater. lib. 4. histor. Similiter cum Rege Aragoniæ, qui etiam cum esset monachus, professus, & eius pater sine liberis obiisset, solutus fuit votis monasticis, ut uxorem duceret, teste Paludano dist. 38. q. 4. ar. 4. concl. 11. & Annal. Hispaniæ. Item cum Constantia filia Regis Sicilia, moniali professa, ut nuberet Henrico VI. Platina in Celestino III.

Probaturnq; id ratione: quia possunt dari certi casus, in quibus necesse sit talem dispensationem fieri. v. g. si Rex infidelis, cum toto suo regno conuersionem ad finem promitteret, sub hac conditione, si sanctimonialis foemina, cuius amore captus est, sibi detur in uxorem; vel si Regina concupiscens aliquem monachum, similiter sub hac conditione promittat si dem Catholicam recipere. Vel si pax, & tranquillitas totius regni, aliter non possit haberi, nisi per matrimonium alicuius Religiosi, aut sanctimonialis, ob defectum successionis, in quibus potes licite Summus Pontifex dispensare in voto solemnī castitatis.

Atq; eadem potestate potest Summus Pontifex calibatum a Sacerdotibus auferre, quia lege Ecclesiastica, & non diuinā introductus est. Ita S. Thomas in 4. sentent. dist. 15. q. 1. ar. 4. licet alibi aliter opinetur. Caietanus 2. 2. q. 88. ar. 11. & communis Theologorum sententia.

Corollarium II. Episcopi iure ordinario possunt dispensare in omnibus votis suorum subditorum; exceptis quinque Summo Pontifici reservatis, scilicet voto castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, peregrinationis ad limina Apostolorum Romam, ad sepulchrum S. Iacobi Compostellam, & trans mare, seu Hierosolymam. Ita constat ex Extrauagan. Et si Dominici. ubi Sixtus IV. inter cetera Sedi Apostolicæ horum quinque votorum absolutionem reservat, & excommunicat eos, qui ab his præsumpserint absolvere. Et ratio corollarij est: quia id totum iurisdictione potest Episcopus in sua Diocesi, quod Papa in toto orbe, exceptis ijs, quæ ipse specialiter prohibet. Porro subditi Episcopi censentur illi, qui in eius Diocesi domicilium habent, vel sine domicilio ibi, animo permanendi, maiore anni parte occupantur, aut vagi sunt.

Corollarium III. Votum castitatis simplex non perpetuæ, v. g. decem, aut viginti annorum, est ab Episcopo dispensabile. Similiter votum Religionis non approbatæ. Item votum non fornicandi, non petendi debiti, etiam ex mutuo consensu coniugum. Item votum suscipiendi Sacros ordines. Item votum non nubendi, nisi sit in gratiam tertij. Item ut professus strictioris ordinis, possit transire in laxiorem, nisi obstant privilegia Pontificum concessa ordinibus; votum verò strictæ Religionis in laxiorem solum commutare potest.

Corollarium IV. Etiam Prælati Regulares in votis suorum subditorum, id totum possunt, quod possunt Episcopi cum suis subditis. At verò Abbatissæ vota suarum monialium dispensare non possunt, quia carent iurisdic-

Episcopi in
s. votis dis-
pensare non
possunt.

Votum ca-
stitatis sim-
plex est dis-
pensabile
ab Episcopo.

Papa in vo-
to solemnī
castitatis
potest dis-
pensare.

Ratio pro-
pter votum
solemnē ca-
stitatis dis-
pensari
possit.

Disputatio II. De Voto in Communi. Iurisdictione; sed solum possunt irritare.

Parochi &
Decani non
possunt vo-
ta dispen-
sare.

Corollarium V. Ceterum Parochi, Decani, Archidiaconi &c. ex vi sui officij, non possunt vota dispensare, aut commutare, etiam in articulo mortis. Ratio: quia carent iurisdictione, nisi aliud consuetudo ferat.

DISPUTATIO III.

De votis in particulari.

Explicata sufficienter naturā voti in communi, eiusq; obligatione, & alijs requisitis, de votis in particulari, quinque potissimum discutienda sunt. In primis, votum Religionis in communi. Secundo, votum obedientiæ. Tertiò, votum paupertatis Religionis. Quarto, votum castitatis perpetuæ. Quintò, vota Summo Pontifici reservata, quæ omnia in præsentī discutiuntur.

QUESTIO I.

Quid sit votum Religionis.

Suppono I. Votum Religionis esse, dum quis v. g. vouet Deo, promittendo se ingressurum aliquam Religionem, ut ibi melius Deo seruire possit in statu melioris vitæ, si Deus liberet talem vouentem ab aliquo malo, quod timet sibi, aut suis foreuenturum: aut ob aliquem alium finem bonum, & honestum, & tunc facto tali voto, & obtenta gratiā, seu fine, pro quo tale votum factum, tenetur illud adimplere, nisi impossibilitas superueniens taliter vouentem aliquando excusaret.

Votum Re-
ligionis tri-
pliciter fie-
re potest.

Suppono II. Tribus potissimum modis votum Religionis fieri posse. Primo, dum quispiam dicit: Votum facio ingrediendi Religionem, si me Deus ad illam disposuerit. Et hoc votum duplicem sensum habet. Primum, ingrediendi Religionem, nisi infirmitas, vel aliud obstaculum impederit. Secundum, nisi postea experiar, hoc non expedire salutis animæ meæ. Et in tali voto tenetur homo consulere viros doctos, qui ferant iudicium, an illi

Questio VIII. De Dispensatione voti.

ingressus Religionis expediat, vel non, spectatis circumstantijs, & qualitate personæ. Quod si viri docti iudicauerint, magis expedire ingressū, tenebitur vouens Religionem ingredi. Sin autem secus iudicauerint, tunc taliter vouens liber erit a voto.

Secundo, potest quis votum facere sub conditione. v. g. voueo me ingressurum Religionem, si potero: vel, si mihi non erit valde difficile. Tunc eiusmodi vouens si adhibita postea omni diligentia, non possit facile difficultates superare. v. g. si ex fragilitate naturæ non potest seruare castitatem, nisi cum periculo incontinentiæ; aut si grauatus est ære alieno, si parentes deferere non potest; vel si corpus eius infirmitati sit obnoxium, tunc liber manet a voto. Ratio: quia tunc votum conditionale non est amplius obligatorium.

Tertiò, potest quis votum facere ingrediendi Religionem, idq; duobus modis. Primo, vouendo determinatē se ingressurum hanc, & non aliam Religionem, v. g. Dominicanorum. Et talis vouens ex vi voti, non potest aliam Religionem ingredi, nisi hanc, quam vouit. Quod si superior illius Religionis, nolit illum recipere, liber manet a voto, neq; tenetur aliam Religionem intrare. Secundo, potest vouere se ingressurum Religionem indeterminatē id est, aliquam ex approbatis, tunc ex vi voti potest quancunque ingredi, & tunc, si ad vnā non admittatur, tenetur ad aliam, & aliam pulsare. Quod si a pluribus repulsam patiat, non tenetur omnes quærere in mundo, sed sufficit, si sex illius provincie adeat, quam inhabitat, & si ad illas sex, negata illi fuerit admissio a superioribus, liber manebit a voto.

Vouens in-
gredi Reli-
gionem in-
determinatē
quid fa-
cere de-
beate

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Conclusio. Votum Religionis, est spontanea, & voluntaria obligatio, facta Deo ingrediendi aliquam Religionem, ut ibi homo melius Deo seruire

Voti Reli-
gionis de-
finitio.

seruire possit. Est sententia communis Doctorum. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Votum Religionis est Deo valde gratum.

Corollarium I. **Votum Religionis** est Deo valde gratum. *Ratio*: quia homo tali voto promittit, Deo se dedicare pro illius cultu in aliqua Religione faciendū, in qua viget Religiosa obseruantia trium votorum, quibus mediātibz, quilibet Religiosus, facit quasi holocaustum, perfectissimum sui ipsius, sacrificando propriam voluntatem mediante obedientia voto; bona temporalia per votū paupertatis voluntaria; & bona corporis, mediante voto castitatis. Hinc non immerito in lege Euangelica, Religio sancta, eminentia quadam singulari, dici potest *lectulus Salomonis*, ab ipso Principe pacis, Christo Domino erectus, tanquam pecuñiaris locus, illius quieti destinatus, quem ambiunt sexaginta fortes, ex fortissimis Israël. Cant. 7. id est, omnes Euangelicæ perfectionis sectatores, qui omnium virtutū fortitudine præditi, temporalia cuncta transcendunt, ut Christum sequantur, omnes acutissimos in manibus tenent gladios, quos ipsum religiosum institutum, & gratia vocationis religiosæ, illis præbet, ut insultantes hostes longe propellant, & lectulum suum pacificum, ac tranquillum custodiant. Proprium enim est instituti Religiosi, (auctore D. Thoma 2. 2. q. 186. art. 7.) pertulsa vota, paupertatis, castitatis, & obedientiæ, tanquam perres acutos gladios, cunctas discordiæ radices resecare, omnia amputare perfectæ charitatis impedimenta, & intimæ vnionis, ac concordie obstacula, tam foris; quam intrus occurrentia, ut status pacatissimus maneat, dignus pacifici Salomonis lectulus. Pensiones enim istarum virtutū gladii sunt, ad opposita sibi trucidanda vitia.

Meu & tuum dilectum se-minatium.

Per votum igitur paupertatis, Religio Sancta aufert diuitiarum cupiditatem, & relegat frigidum illud verbum, *Meum & Tuum*, quod multarum discordiarum seminarium est, iuxta.

illud D. Iacobi cap. 4. n. 1. *Vnde lites, & bella inter vos? Nonne ex concupiscentiis vestris?* Dum enim totus homo inflammatur ad bella, inflammatur ad lites, non aliunde quærit flammam, quam a propriis concupiscentiis inhabitantibus hominis membra. Propter quod, de hoc lectulo Salomonis, nihil hic magnum refertur; quia religiosa paupertas aurum cõtemnit, & argentum, ac purpuram, & quidquid est in mundo pretiosum, omnia propter Christum arbitrans ut stercore, cuius amore cuncta relinquit, vendit, & dat pauperibus, ut pretiosorem rerum inuisibilem thesaurum habeat in celis; imò nullas diuitias cupit præter virtutes, nec alium thesaurum, quam ipsum Christum, illud Psal. 72 n. 25. sæpius repetens: *Quid mihi est in celo, & a te quid volui super terram.* Denique hoc gladio cuncta resecat superflua in victu, & vestitu, alijsq; ad propriū spectantibus vsum. Monitum Apostoli sequendo, 1. ad Timot. 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* Alimenta dicit, quibus vita ut sustentetur, non esculentas, & poculentas delicias ad fugacem palati voluptatē sumptuose paratas. Nec omnino vestimenta expetit; sed quibus tegamur, exposcit, & si vestimenti non mereantur elogium. Quasi diceret Apostolus, inuestis ero, dum nudus non sum, quod nec animi pudor, nec corporis infirmitas patitur.

Nec; sanè mirabitur quispiam, tantā rerum parsimonia, & penuria mundi, contentum esse Paulum, qui quasi exul mundi in mundo degebat, & velut præproperè celi incola, eius tota conuersatio in celis erat. Pulchrè Clemens Alexandrinus tanquam præfata Apostoli verba exponens, lib. 2. Strom. cap. 7. ita scribit: *Vir enim bonus paucis indiget, ut qui sit in consinio nature mortalis, & immortalis: egeat quidem propter corpus; paucis autem egere doctus, propter susceptam ratione continentiam.* Profecto etearum, & vestium indigentia, perituri corporis, & mortalis vitæ, operosum æq; ac ignomi-

S. Paulus in modo paucis contentus fuit.

ignominiosum vedigal est; cui indies pensitando, mortalis hominum caro obærata nascitur, limi sui censu. Ast cum rationalis animus sit generosum illud vitæ spiraculum, quod Deo corpori afflauit, sincerum, immateriale, ingenuum, immortale, & æternitatis de duratione æmulum; hæc corporis iam iam cadentis fulcra, & carnis indies cadauerascentis, velut antidotum quodammodo dedignatur. Quin licet homo hanc mortalem vitam in corpore transigat; immortalē illam, huic è vicino contiguam, & breui mortalitati æternitatem vicinātem, experientiā noscit, fide videt; atque temporalium propè immemor, æternitatem respicit, & immortalitatis candidatus, terrena fastidit, æternitatem hianter anhelat. Alimenta, & quibus se tegat, poscit, qui cupit dissolui, & æternū esse cum Christo; cui viuere detrimentum est, & mori lucrum. *Vir enim bonus paucis indiget, ut qui sit in consinio nature mortalis, & immortalis.* Hunc mortalitatis alendæ operosum, & probrosum censum, tam crebris pensionibus grauem, redimere non potest homo in mortali corpore adhuc viuēs; sed adhuc dum sic viuit, velut vitæ exul, coloniam spe in celos præmittens, minus se exhibet humanis necessitatibus tributarium: & multarum rerum necessitatem dediscit, immortalitatis memor. *Vir enim bonus paucis indiget, ut qui sit in consinio nature mortalis, & immortalis.* Mortalitas pluribus se instantere suadet: immortalitatis elogiū est, has necessitates procul arce-re, & paucioribus contentum viuere: *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* Vnde Tobias è nuper diuite, postea pauper, æger, calamitosus; diuite immortalitatis spe, & animi languores, & lapantis iam corporis molestias consultius elusit, inquiens: *Quoniam filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo.*

Ergo non vult Apostolus in religione Christi, discordias, & dissen-

siones tumultuari, sed summam pacem, quæ maximè perficitur per alterum votum castitatis, cuius est intestinum cohibere bellum carnis contra spiritum insurgens, eamq; diuisionem relegare, quam efficit plerumq; vxoris, & filiorum, familiæque sollicitudo: nō enim solum carnis illecebris, sed etiam licitis nuptiis renunciat, despondens se vni viro virginem castam exhibere Christo, ut lectulus huic vnico Salomoni quietus, & tranquillus seruetur. Propter quod non vocatur *lectus*, sed *lectulus*, quia valde arctus, & perangustus est, neq; capit duos eiusdem sponsæ amantes, ut ipsemet testatur per Isaiam dicens: *Coangustatum est stratum, ita ut alter decadat, & pallium breue utrumq; operire non potest: quæ enim societas luci ad tenebras? aut quæ conuentio Christi ad Belial?* Et ideo votum Religionis, est veluti ensis quidam super formam perpetuò appositus, omnes carnis voluptates resecans, etiam, quæ per connubium licitæ esse possent. Ad cuius etiam perfectionem spectat, ut omnis carnalis amor expellatur, nimirum relinquere parentes, consanguineos, affines, & insuper obliuisci etiam domui patris sui. Nam Religiosus Obseruante Sancto Bernardo in speculo Monachorum, debet esse tanquam alter Melchisedech, *sine patre, sine matre, sine genealogia, nec initium dierum, habens, nec finem.* Non quod ijs caruerit, sed quia in scriptura non referuntur, & ideo perpetuè sunt obliuioni traditæ. Ita planè vir Religiosus, & si parentes habeat, nobilem genealogiam, omnium penitus obliuisci debet, hoc solo contentus, quod lectulum Salomonis, id est, Christi lectum ambiat, eiusq; contemplationi, amoris, & obsequio mancipetur.

Ad extremum consummatur pax ista, per tertium votum obedientiæ, quo tanquam potèti gladio excellentius, quam in victimis propria voluntas mactatur, & iuglatur, ob proprium iudicium, superbusq; propriæ excellentiæ appetitus, vnde maximæ frequenter oriuntur discordiæ, & dis-

In Religione discordiæ & disensiones esse non debent.

Melchisedech quomodo dicitur sine patre, & sine matre.

Homini
bonæ vo-
luntatis
pax bona
promissa
est.

sensiones domesticæ. Nam inter su-
perbos semper sunt iurgia. Prouerb. 13.
n. 10. At verò hominibus bonæ vo-
luntatis, pax promissa est, Lucæ 2.
Quænam autem pax sit promissa ho-
minibus bonæ voluntatis, certè non
alia, nisi voluntas bona, quæ Diuinæ
per obedientiam subiicitur. Hanc
pacem extollit Isaias cap. 11. n. 6. vbi
dicit: lupum, pardum, & leonem,
pacificè commoratuos cum agno,
hædo, & oue. id est, homines ex na-
tiua propensione discordes, in eo-
dem lectulo permanuros. *Habitabit
lupus cum agno, & pardus cum hædo ac-
cubabit, vitulus, & leo, & ouis simul mo-
rabuntur, & puer paruulus minabit eos.*
Miruar, quomodo puer paruulus, tot
feris regendis destinetur? solent qui-
dem pueri agniculos, & vitulos ducere;
at verò, lupos, pardos, leones.
neq; vir valer tractare, cur ergo non
potius destinantur viri strenui, qui le-
onum, greges inter oues ducant? cur
ad tam arduum munus paruulus eli-
gitur? Ne miremini; puer hic par-
uulus ille est, qui paulo minus, quàm
Angeli minoratus est, qui solus po-
test facere, ne bruta feræque homi-
num mentes mundjalibus pascuis in-
hæreant, sed euolent ad cælorum subli-
mia. Ita exponit S. Gregorius lib. 2.
in Ezech: hom: 6. inquit: *Puer
ergo nos paruulus minatur, quia is, qui
paulo minus, quàm Angeli minoratus
est, per charitatem, quàm nobis tribu-
it, in hoc nos mundo mentem figere
non permittit. Vnde & donis suis flagella
permiscet, ut nobis omne, quod nos in sa-
culo delectat, amarescat, & illud incen-
dium surgat in animo, quod nos semper ad
cælestæ desiderium inquieto excitet.* Solus
itaq; puer, qui Iesus est, feros homi-
num animos à mundo abstrahit, ut
quæri in sublimibus cælorum viuant.
Vnde, quia Religiosi in suo superio-
re puerum Iesum recognoscunt, &
venerantur, facili sub eius regimine
concordes permanent. Per hæc igitur
vota Religiosorum familia, con-
stituitur floridus lectulus Salomonis,
quia iam desinit esse suus, & incipit
totus esse Christi, ac pacificè ab ipso

possideri: quia spontè se illi tradi-
dit, ad Hebr. 12. n. 14. *Ut sequatur
pacem cum omnibus, & sanctimoniam,
sine qua nemo videbit Deum,* in cuius
corde nec vulpes inueniant foueas,
nec aues cæli nidos, sed solus Filius
hominis cuius simplicitatem, humi-
litem, & purissimam vitam imi-
tatur.

Corollarium II. Votum Religi-
onis iterum atq; iterum Deo fieri po-
test. Ratio: manifesta desumitur ex
Scriptura Sacra. Numer. 3. num. 6.
Tribum Leui consecrauerat Moyses
in ministerium tabernaculi, multò
ante mortem Aaronis, imò vt sen-
tit Lyranus, primo anno post egres-
sum de Ægypto, quando Leuitæ ma-
nus suas in suorum strages cognato-
rum Deo consecrârunt. Exodi 32.
n. 29. vbi dicitur: *Consecrasti manus
vestras hodie Domino, unusquisq; in filio,
& in fratre suo, ut detur vobis benedi-
ctio.* Quasi diceret: filios, & fratres
occidendo, gratissimi Deo euasistis.
Sed quo pacto Leuitæ filios, & fra-
tres suos occidere potuerunt? Nam
Moyse conuocauit ad se omnes Le-
uitas ad idololatrias occidendos, vt
ex citato capite. num. 29. constat.
Filij autem, & fratres Leuitarum e-
rant etiam Leuitæ. Ergo nullus Le-
uita fuit occisus, sed omnes fuerunt
occisores. Missis varijs commentato-
rum responsionib; videtur mihi Le-
uitas non facto, sed voto, fuisse su-
orum fratrum, & filiorum occisores.
Ad eò enim prompti erant ad parendū
Deo, & interficiendum etiam fratrē,
ac filium, & quemcunq; alium De-
us imperasset, vt licet non interfece-
runt, interfecisse nihilominus vide-
rentur.

Hoc colligo ex Scriptura Sacra,
in qua sic olim Deus locutus fertur
ad Abrahamum, Genes. 12. *Quia se-
cisti hanc rem, & non peperisti filio tuo
vniogenito propter me.* Quia licet filiū
re ipsa non occiderit; tamen vt lo-
quitur D. Hieronymus in epist. 34.
ad Iulianum: *Voluntate iugulauit.* Vn-
de S. Chrysost. homil. 47. in Genes.
ita scribit: *Considera misericordiam
Domini.*

Votum Re-
ligionis ite-
rum & iterū
Deo fieri
potest.

Leuitæ ite-
rum post
mortem Aa-
ronis.

Quæstio I. Quid sit votum Religionis.
Domini: non peperisti, inquit, filio tuo.
Attamen viuum ipsum reduxit. Non eu-
rum considerat, sed voluntatem, quæ sa-
ciebat mandata circa rationationem cu-
riosam. Quantum enim ad voluntatem
attinet, cruentauerat dexteram Patriar-
chæ, & per ceruicem pueri immiserat gla-
dium, perfectumq; obtulerat sacrificium.
Idcirco & Dominus, quasi sacrificio con-
summato laudat iustum: Tu quidem non
pepercisti propter meum mandatum; ego
autem peperi propter tuam obedienti-
am. Magnum igitur obsequium præ-
stiterant Leuitæ, quod ad nutum
ipsius parati essent ad necem fratrum,
& filiorum suorum. Et tamen De-
utor. 10. n. 8. relata morte Aaronis,
quæ contigit anno quadragesimò e-
gressus ex Ægypto, vt habetur Nu-
mer. 33. n. 38. Statim litera sacra
addit: *Eo tempore separauit Moyses tri-
bum Leui, vt portaret Arcam fœderis Do-
mini, & staret coram eo in ministerio.* Si
ergo tribus Leui ante mortem Aa-
ronis, anno primo ab egressione de
Ægypto separata fuit à populo, &
Domino consecrata, cur iterum post
mortem Aaronis, anno post egressū
de Ægypto quadragesimo separatur,
& consecratur? Ratio est: vt tribus
illa, quæ facto ipso se Deo deuoue-
rat, iterum se animo deuoueret, &
nunquam facere desineret, quod
semper renouaret.

Sic, Abraham de patria sua Vr
Chaldeorum iam egressum, Gen. 11.
n. 31. iterum compellauit, & inuita-
uit Deus ad egrediendum. Egredere
inquit, de terra tua, & de cognatione
tua, & de domo patris tui. Genes. 12.
n. 1. vt scilicet priorem affectum po-
steriori cumularet. Ac si diceret De-
us, interprete Ruperto, lib. 5. in Ge-
nes. cap. 3. *Sicut de terra Chaldeorū
corpore egressus es, animo quoq; sic egre-
dere.* Simili modo commentatur D.
August. q. 24. in Genes. inquit:
*Egredi iubetur de Vr Chaldeorum, non vt
corpus inde eijceret, quod iam fecerat, sed
vt animam auelleret.* Sic olim Deus cū
Moysē familiariter locutus fuit, Exo-
di 3. n. 10. *Veni, mittam te ad Phara-
onem.* Res stupenda, si Moyses corā

Deo præsens aderat, ad quid vlti-
us euocatus est? Respondet Lyranus:
*Licet inquit, esset præsentia coram
Deo; tamen dixit veni, per hoc significas,
vt deberet esse promptus mente, sicut erat
præsens corpore.* Sic in deserto voca-
uerat Dominus Moysen, Exodi 24.
n. 1. *Ascende ad Dominum tu & Aaron.*
Postquam autem illi ascenderunt,
iterum eos Deus in montem euoca-
uit, ibidem, n. 11. *Ascende ad me in
montem.* Quorsum Moyses, qui iam
ascenderat, iterum ascendere iussus
est? Respondet Seuerus in catena.
Græca: *Non in montem, inquit, tan-
tum, quem iam ascenderat, sed ad me, in-
quit, vt sublimiorem adhuc, quàm ceteris
ascensum proponat is, qui accedere velint
ad Deum.* Non fuit igitur diuersa ius-
sio, sed eadem, repetita, vt quod iā
prius Moyses fecerat; id postea vo-
luntate perficeret, aut saltem priorē
voluntatem renouaret. Ita planè
votum Religionis, iterum, atq; ite-
rum factum, magis ac magis Deo pla-
cet, quando homo id, quod promi-
sit Deo semel, iterata voluntate, a-
more ipsius inardescens, renouat.

Corollarium III. Religionis sta-
tum ipse Christus instituit. Ratio: quia
licet Christus ad singulas Religiones
erigendas, singulos constituerit fun-
datores, socios vnicuiq; aptos adiū-
gens; tamen ipse illis inspirauit, &
docuit viuendi formam, ac institutū,
quod non ex humano consilio, sed
ex Spiritus Sancti illustratione pos-
set euenire. Quemadmodum volens
Deus Arcam fœderis construere, quæ
propitiatorij esset vehiculum, idone-
os elegit artifices. Exodi 31. n. 2.
*Ecce inquit, vocavi ex nomine Beseleel
filium Uri, filij Hur de tribu Iuda, & im-
pleui eum spiritu Dei, sapientiā, & intel-
ligentiā, & scientiā in omni opere, ad ex-
cogitandum, quidquid fabrefieri potest, ex
auro, & argento, &c. dedi q; ei socium O-
oliab filium Achisamech de tribu Dan, &
in corde omnis eruditi posui sapientiā,
vt faciant cuncta, quæ præcepi tibi.* Vbi
tres artificum ordines designat; præ-
cipuum architectum ex nobiliori tri-
bu Iuda, vnde oriundus erat Messi-

Deus cur
Moysen se-
mel & ite-
rum voca-
uit.

Religionis
statum ipse
Christus in-
stituit.

Deus fon-
dator Re-
ligionum
dignissimos
elegit.

as: Socium ex infima serē tribu Dan, ne videretur esse acceptor personarum, & alios plures artifices, ex omnibus alijs tribubus. Primum impleuit Diuino Spiritu, omniq; sapientiā ad quodlibet genus operis: vt ipse architectaretur Arcam; socio vero, & reliquis solū infudit scientiam, quanta vnicuiq; ad suum munus obeundum sufficeret. Non ab simili modo, dum religionem sanctā erigeret, dignissimum quemq; elegit fundatorem, & sapientissimum sui feruli architectum: & multoties ex nobili prosapia, licet non contemnāt minus nobilem, repleuitq; eum Spiritu Sancto, sapientiā, & gratiā, scientiā, fortitudine, & industriā, ad excogitandum, & opere exequendum vniuersa, quæ ad suum institutum, pertinerent, in quo reliquos socios, & alumnos superaret. Verū & his omnibus præbet Deus iuxta propriā vniuersūq; vocationem, quidquid ad dignē exequendum munus sibi iniunctum opus fuerit. Quoniam autem cuncta hæc dona à Christo Domino procedunt; ideo ipse ferulū istud, scilicet Religionem sanctam, fecisse dicitur.

Vultis nosse, ex qua materia Christus Dominus hoc ferulum, nimirum statum Religiosum construxit? profectō more Salomonis de lignis Libani, quia ex monte Libano, qui est Ecclesia Sacro Baptismo dealbata, vocat, & eligit insignes viros, ad Religionem saltem in principio stabiliendam, qui velut Cedri Libani sunt sublimes, fortes, & impuribiles, fragrantēs, sublimes animo. Vt scilicet cuncta temporalia magnanimitē contemnentēs, ad sola cælestia aspirent; fortes, omnes labores infracti ferant, & hostes cōtra ipsos acriter militātes inuicti vincant; incorrupti per vitæ puritatem, quæ non solum omnem labem, verum etiam minimam imperfectionē, suæ repugnantem Regulæ omnino fugiant; fragrantēs demum per exemplarem vitam, quā tanquā bonus Christi odor, alios ad sui seque-

lam trahant, ipsomet Christo cooperante, videlicet, magnæ spei iuuenes, qui per exercitia religiosa, ad sublimem, sortem, incorruptam, & fragrantem sanctitatem perueniunt.

Quinq; autem potissimum ornamenta reperio, quæ statum Religionis mirificē commendant, eiusque professos ad summam sanctitatis perfectionem euehant. Inprimis, obseruantiam votorum, à qua Religio sancta omnem suam fortitudinem habet, & decorē. Nam vota religiosa magnū præferūt candorē, & splendorem, dum vitiorum rubiginem à corde expellunt, iuxta illud Prouerb. 25. *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.* Quia verò ex Dei gratia pendet, non solum vota emitte, sed etiam obseruare; ideo Christus Dominus meritō dicitur instituti Religiosi Author, non liberi nostri arbitrii industriam excludens, sed suæ gratiæ efficaciam præbens, quod ipsemet per Ezechielem promiserat: *Faciā, inquit, vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiat, & operemini.* Ezechiel. 36. n. 27.

Alterum ornamentum Religionis est, studium orationis & contemplationis erga Deum, per quod Religiosi ad illud aureum reclinatoriū æternæ beatitudinis anhelant, vt promisso sibi præmio feliciter fruantur. Hoc enim reclinatorium eorum nō est aliud, nisi duplex illud bonum, quod Dominus relinquentib; omnia promissit: centuplum videlicet in hoc tempore, & postea vitam æternam. Quoniam in spiritali gustu illius boni, quod per centuplum significatur, & omnem carnis voluptatem incōparabiliter excedit, atq; in spe vitæ æternæ, sibi speciali titulo promissæ, reclinantur, & quietem capiunt; hoc autem teste Climaco, Scalā 28. in oratione sapius contingit, vbi Dominus eos visitat, & gaudium illud cōfert, quod nemo tollet ab eis. Datur enim centuplum, cum persecutionibus, Ioan. 6. quia tribulationibus non minuitur, sed roboratur, & augetur. Abeat secularium reclinatorium

Oratio &
contempla-
tio est orna-
mentum
Religionis.

rium in suorum temporalium bonorum pacifica possessione, quia luteū est, & fragile, sicut baculus arundineus, quod solidam requiem præstare nequit: subito enim frangitur, aut finitur vita, & perit requies, quam præbebat. Quis hoc non videt in illo diuite, qui tunc insperatē periit, cum impletis horreis, in annos plurimos requiem sibi promitteret. Luc. 12. n. 19. At verò reclinatoriū Religiosorum firmum, & stabile est, quod nulla ærugine corrumpetur, nec vnquam peribit, quia diuinā nititur promissioni, iuxta illud Psal. 4. n. 9. *In pace in idipsum dormiam, & requiescam, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.*

Singulari-
in spe quis
nam dica-
tur.

Considerate seriō, quid sit, singulariter in spe? quod S. Augustinus sic resoluit: *singulares ergo & simplices, id est, secreti a multitudine, ac turbascentium rerum, ac morientium, amatores æternitatis, & unitatis esse debemus, si vni Deo, & Domino nostro cupimus inherere.* Hoc est secundum D. Augustinum esse singularem, & à Deo esse constitutum singulariter in spe, videlicet, segregatum à mundo, supra humana erectum; qui autem sic in Deo sperat, & taliter viuere, non solum in pace dormit, sed requiescit securus, nil dubitans, nil hæsitan, quia cum Deum amet, & simul sanctissimum eius cognoscat nomen, nil ampliùs; quā ipsum quærens, securus de Dei potest manere auxilio. Inquit Sanctus Hieronymus Thren. 3. *Bonus est Dominus sperantibus in se, anima quarenti illum.* Et S. Bernardus, in Psal. *Qui habitat.* vbi dicit: *Adnotandum, quod sperantes quidem in eo pluraliter dixit, quod hoc videtur commune multorum; quarentem, verò eum singulariter, quod singularis sit puritatis, singularis gratiæ, singularis perfectionis, non modo nil sperare, nisi ab eo, sed nil querere, nisi eum, quod si bonus illis, quanto magis istis? Præclare satis, si bonus Deus his, qui alia bona ab eo quærunt, quanto magis illis, qui nil nisi ipsum? Vnde infert S. Bernardus supra citatus: Quis ergo time-*

at assidem, aut basiliscum, quis leonis rugitus, aut draconis sibilos expauescit, cui dictum est: *Quoniam in me sperauit, liberavi eum? Dulcissima liberalitas in se sperantibus non deesse, hoc enim totum hominis meritum, si totam spem suam ponat in eo, qui totum hominem saluum fecit.*

O quā benē declamat id ipsum citatus Bernardus, illa Deutotonomij verba cap. 11. n. 24. *Quemcūq; calcauerit pes vester, vester erit, quæ verba prorulerat Moyses ad populū Dei, ita glossans: Pes vester utiq; spes vestra est, & quantumcūq; illa processerit, obtinebit; si tamen in Deum tota signatur, ut firma sit, & non titubet. Vbi verbis illis: Quantumcūq; illa processerit, obtinebit, indicant, mensuram auxilij diuini sumendam esse à mensura spei, quæ in nobis est, & iuxta illam certi esse debemus, de auxilio Dei. Nā spes pes est noster, & quem locum ipsa calcauerit, noster erit. Per quod quid aliud significatur, nisi quod licet magna quædam sit tribulatio, licet quasi propemodum existat: infinita; si tamen eam fidei speiq; calcauerimus pede, subtus nos erit, & tunc prædicē, & experimētaliter Dei cognoscemus nomen, cuius cognitio non solum liberationem meretur à tribulatione, sed etiam protectionem ab illa, ne iterum veniat. Ait citatus Bernardus: *Protegā eum, quoniam cognouit nomen meum. Perro liberatum quidem, ne iterum egeat liberari, protegam eum, & conseruabo; si tamen cognouerit nomen meum, nec sibi tribuat, quod liberatus est, sed nomini meo det gloriam.* Confidat itaq; homo fidelis, confidant, qui nomen Dei agnoscunt venerando, & non diffidant, clament, & exaudiet illos Deus, quia scriptum est: *Clamabit ad me, & ego exaudiam eum.**

Et hanc spem ita certam tenere debemus, vt eam non amittamus, etiam si Dei auxilium non ita præsto sit, quia vt optimē notat D. Augustinus in citata Psalmi verba, semper Deus eripit à tentatione, & tribulatione, etiam si non ita citō veniat.

R 3

Patus,

Mensura
auxilij diu-
ni vnde su-
mi deat.

Deus suos
semper à
tribulatio-
ne eripit

Putas, inquit, te deseri, quia non quando vis, eripit: eripuit tres pueros de igne, nunquid deseruit Machabeos? Absit, & illos eripuit, & istos, illos corporaliter, ut infideles confunderentur; istos spiritualiter, ut fideles imitarentur. Semper ergo Deus à tribulatione confidentem in illo, aut hic, aut in altera vita eripit. & hoc in exemplum aliorum. In hac quidem vita eripit, ut infideles confundantur; non eripit hic, sed in altera, ut fideles patientiam imitentur, & fidem, dum sciunt numeratos in altera vita tales morientes, & spem illorum non vacuam, sed plenam. Quid enim Dauidem nondum viribus valentem adduxit, ut robustissimum Philisthæum aggredi auderet. 1. Reg. 17. n. 33. nisi experientia practica auxilii diuini, & fructus confidentiæ, quam in illo habebat? Dicebat Rex Saul Dauidi:

David, solâ
Dei fiduciâ
processit
aduersus
Philisthæum.

Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare aduersus eum: quia puer es; hic autem vir bellator ab adolescentia sua. Quid ad hæc Dauid? Dei auxilio affuetus confidere: Leonem, inquit, & ursum interfeci, erit ergo Philisthæus hic incircumcisus, quasi unus ex illis. Projiciensq; arma, quibus non erat affuetus, inermis processit, solâ Dei armatus fiduciâ, sicq; illum bellatorem giganteum allocutus est: Tu venis ad me, cum gladio, & hastâ, & clypeo; ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israël, quibus exprobrasti hodie, & dabi te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum, & dabo cadavera castrorum Philisthæum hodie volatilibus celi, & bestiis terra. Obstupescite fiduciam, obstupescite admirabilem confidentiam, ante pugnam, canere victoriam? Ne miremini: quia enim totus Dauid in Deo fidebat; ideo licet sine ense processisset ad pugnam, non exhortuit Philisthæorum agmina; nec horrendum giganteum timuit. Vi merito exclamet D. Chrysosthomus: Quibus ego te laudibus, quibus glorijs præferam, sancte, ac religiose puer? qui innocentia pares, virtute fortes, senes merito præuenisti, tu

hac pugna monstraisti, nec pueros posse esse imbelles, neq; à gloria maiores immunes, nec senes unquam degeneres, quoniam in omnibus ætatibus, victor, si pugnaverit Deus, victus iacebit, & deficiens inimicus. Victus equidem non ab armis, sed à Dei fiducia.

Tertium Religionis ornamentum est, exercitium perfectæ, & omnimodæ abnegationis erga seipsum, in quo omnis profectus spiritualis consistit. Sic censet D. Basiliius reg. 8. ex fusis. Perfecta inquit, renunciatio est, ut id assequamur, ne ad ipsius vitæ affectionem propensi simus, & si responsum mortis habeamus, ut non simus fideles in nobismetipsis. Huiusmodi autem renunciatio initium sumit ab alienatione rerum externarum, tanquam à possessionibus, ab inani gloria, à viuendi consuetudine, à rerum inutilium amore. Vbi plures gradus abnegationis recenset; illum tamen maximum esse dicit, propriæ vitæ renunciationem, paratum se esse exhibendo, cum oportuerit, ad perdendum eam propter Christum, qui dicit, Lucæ 14. Si quis venit ad me, & non odit patrem suum &c. insuper & animam suam, non potest meus esse discipulus.

Torsit hic scripturæ locus multorum ingenia, quomodo parentes, & carnaliter propinquos præcipiunt odisse, qui iubemur etiam inimicos diligere. Sed eleganter resoluit D. Gregorius homil. 37. in Euang. his verbis: Quasi enim per odium diligitur, qui carnaliter sapiens, dum praua non ingerit, non oditur. Ut autem Dominus demonstraret hoc erga proximos odium, non de affectione procedere, sed de charitate, addit protinus dicens: Adhuc autem & animam suam. En vobis odiū, non tantum appendix, sed portio quædam amoris est. Idem affectus diuersissimo vocabulo scinditur, & res eadem perseverat, dum per odium diligitur, quod sæpè per dilectionem oditur. O bonum odiū, quod non de affectione, sed de charitate procedit! odisse putas, quos patris in via Dei aduersarios, & pietatis obices; & tamen per eiusmodi odium,

Abnegatio
omnimodæ
sui ipsius Re-
ligio ne-
cessaria.

Quo modo
proximus
per odium
diligitur

um, arcana quadam affectuum metamorphosi, te potius, & illos odendo diligis, quos si tunc diligeres, proculdubio odisses. Non enim semper dilectio blandâ constat benevolentia, qui foeminiis amor sæpè est. Masculus verò amor viriliter robustus, tenere dilectos, duris audet odisse, & in amoris conflatorio odium excuditur, dum per odium diligitur, quia eiusmodi odium non de affectione, sed de charitate procedit. Delicatus est amor, & amor matrum quam simillimus, qui blanda semper meditat, & melimela velut infantibus propinat. Robustior dilectio, vniici Isaac cades vibrat, nec parcat charissimis, ne virtuti parcat. Discant hinc parentes, Præsides, discant sui & aliorum amantissimi, hoc amoris ænigma, dum sub odij specie verus amor lateret: discant per odium diligere, qui aliquando per amorem oderunt. Discant Tobie exemplo, qui contribulium apostatarum consortia fugiens, dum suos auersari videbatur, eosdem in auita religione dissimulanter instruebat, dumq; eosdem à paschali conuiuio reiiceret, non illos odio execrabatur, sed odij specie ad patrios mores peramantem gliscebatur reuocare.

Vultis hanc veritatem magis adhuc vobis elucidari, recurrite ad caput 12. Ioannis, ubi postquam Christus festo plausu, & triumphali pompa Hierosolymam ingressus esset, frequenti stipatus populo, hanc sententiam ad Ecclesiæ eruditionem pronuntiavit: Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Ecce habetis, vitam nostram per amorem odio haberi, per odium diligi. Mira planè, & ænigmatica sententia, quemadmodum sit hominis in vitam suam amor, ut pereat; odium, ne pereat. O mirissimam affectuum reciprocaionem! in officina durj odij, blandus amor conflatur, qui Martyres magnanimos cudit; si malè, (id est blandè) vitam tuam in hoc mundo amaueris, tunc

verè odisti: si benè oderis, tunc amasti. In piè subdolis odij cineribus, amoris scintilla prænit. Odij insidiæ, inimici videntur minæ, imperitis formidabiles; sed merus amor est, & asylum vitæ nostræ tutissimū. Ne timeas odisse, quem cum plus oderis magis amas. Time potius amare, ne te odisse serò experiaris: non enim amat æternaturam sibi vitam, qui præsentem non odit. Odio tui, factus es immortalitatis candidatus, æternitatis alumnus, & beatæ perennitatis heres. O stupendum commercium; quo odio caduca vitæ, vitam beatè æternam negotiaris, & mortem, quam animo mercaris, odio redimis! Ne credas Philosophorum argutijs, hominum affectibus vocabula imponentium; verba dant, re verborum ethicè vacua: ne credas mundi præstigijs, quibus volupratis libido mentem ad vitæ amorem subornat. Crede Augustino, crede ipsimet Christo dicenti: Si male amaueris, tunc odisti: si benè oderis, tunc amasti. Retrospecte viros olim sanctitate inclytos; inspicite quoque eos, qui nunc eximia virtute florēt; dumq; eos putas, de sui odio vitæ suæ carnifices; fidei oculis planè cōperies, esse sui peramantes; dum virtutis rivales, seiplos, & charissimam quæq; per odium exaggeratius diligunt: quia scriptum est: Felices, qui oderunt custodiendo, ne perdant amando.

Quartum Religionis ornamentum est, vnio & charitas fraterna inter domesticos. Nam in Religione maxime viget vnio, & charitas fraterna, ut animæ debiles, ac fragiles, ex hac charitatis vnione, robur, & vires accipiant ad cuncta præstanda, quæ institutum Religiosum exigit: omnes enim adiuuant vnium, & vices omnium, sunt quasi vices vnus, quodq; debilis per se præstare nequit, per auxilium fortioris facile exequitur, & exemplum multorum idem alacriter peragentium, animum addit ad idem peragendum, ut docet Apostolus ad Galat. 6. n. 2. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

Charitas
fraterna Re-
ligiosos de-
cet.

Christi. Adimplebitis inquam facile, & suauiter, dum alter alterum iuuat, ut onus portet, & hostem agredientem vincat.

Viri Religiosi debent habere zelum salutis animarum.

Quintum insuper Religionis ornamentum est, zelus sincerus salutis animarum erga omnes proximos. Sciunt enim viri Religiosi suum institutum, & cuncta ad hunc finem destinari, ut Christum annuntient fidelibus, eisque suadeant, ut fide, & dilectione illi inhaerere velint. Quippe illa est ardentissima Christi dilectio, quæ magno zelo animum urget, & omnes simul ardere cupit, & satagit: sic enim maior dilectio suo increfcit gloria: nam ingens Christi gloria est, plures in terra habere discipulos, quinque enumeratis donis insignitos. Propter quod, viros Religiosos currum triumphalem Christi merito dixerim: quoniam Christus per viros Religiosos vincit mundum, & conculcat cuncta pretiosa, quæ in eo sunt, de illisque triumphum ducit.

Votum Religionis est antiquissimum.

Corollarium IV. Votum Religionis est antiquissimum, Ratio: quia adhuc in veteri testamento regnante Saule vigeat. Colligitur veritas hæc ex Scriptura Sacra, 1. Reg. 10. ubi dicitur: *Et cum ingressus fuisset ibi urbem, obuium habebis gregem Prophetarum.* Quærent Interpretes Sacre Scripturæ, quoniam fuerint illi Prophetæ à Saule reperti, & respondent, fuisse sapientes. Vnde Chaldaus Pharafrastes, pro grege Prophetarum; vertit *cæcum, & turbam scribarum*, scribæ autem erant legisperiti, & scripturarum Doctores. Hinc Sephan Scriba 4. Reg. 22. n. 8. Et Esdras 1. Esdræ 7. n. 11. vocantur doctissimi interpretes, ait sacer textus: *Scriba eruditus in sermonibus, & præceptis Domini, & ceremonijs eius in Israël.* Vnde Vatablus asserit, Hebræos, per istos Prophetas, intelligere discipulos Prophetarum, & studiosos sacrarum literarum, qui à Magnis Prophetis, diuinæ legis notitiam hauriebant. Ego autem per istos Prophetas, existimo significari religiones sacras, quarum primus Samuel Prophetæ

fundator extitit. Audite Magistrum historiarum in 1. Reg. cap. 10. ita scribentem: *Nota, quod Samuel primò instituit conuentus Religiosorum iugiter psallentium Domino: & dicebantur prophettare, id est, iugiter Deum laudare.* Quocirca Genebrardus lib. 1. Chronographiæ obseruat, ex D. Petro, Actor. 3. n. 24. tempus Prophetarum à Samuele incepisse, non quod ante Samuelem non fuerint Prophetæ, sed quod non fuerint Conuentus Religiosorum, sub vnius disciplina instituti, quales primò cœperunt esse sub Samuele, 1. Reg. 19. *Cum vidissent, inquit, cuneum Prophetarum vaticinantium, & Samuelem stantem supra eos.* Chaldaus vertit: *Et Samuelem stantem docentem supra eos, ostendens, Samuelem huic Prophetarum, seu Religiosorum cōuentui instruendo, ac regendo præsidere.*

Samuel primus fundator Religionum.

Veritas hæc, quod nimirum Religiones à Samuele primò inceperint, ex duplici fundamento facile deducitur. In primis, ex domicilio Prophetarum: nam Prophetarum Collegia erant primitus in Gabaa, deinde, in Ramatha patria Samuelis, quæ 1. Reg. 1. n. 1. *Ramatba Saphim*, id est, *speculantium*, nuncupata fuit. Præterea, in Bethel, & Iericho, 4. Reg. 2. n. 3. & 5. imò ut dicunt Hebræi in Chronologia Maiori, cap. 21. *Nulla erat vrbs, qua non haberet Prophetas, ut instruendo vulgo, rudisque plebecula inuigilarent.* Quemadmodum etiam de scribis docet S. Chrysostomus hom. 52. in Matth. quod distributi essent per omnes tribus. Theophilactus verò addit in cap. 15. Matth. *Per omnes vrbes Israël ut omnibus præberent doctrinæ alimentum.* Alij insuper dicunt, domicilia istorum Prophetarum fuisse, ubi erat statio Philistinorum, ut eorum vitiosi mores, illorum bonis exemplis castigarentur. Et quis hoc modernis Religiosis non attribuet? qui ubi maior improborum hominum licentia grassatur, aut plures dæmonum fraudes insidiantur, ibi sua domicilia figunt, ut plura, ac maiora nobis Sanctorum præsidia

Prophetarum domicilia recentur.

Quæstio I. Quid sit votum Religionis. præsidia patrocinentur. Quod ingeniose edisserit D. Gregorius. Philistinorum, inquit, stationem timere, tanto minus poteris, quanto ad securitatem obuios Prophetas habebis. Et quia grex Prophetarum dicitur, magna defensorum nostrorum multitudo signatur. Et paulo post addit: *Sancti prædicatores in collem Domini, ubi est statio Philistinorum, ascendunt; sed quia Prophetarum gregem habent obuium, ipsos Philisthaos nequam metuunt.* Quasi diceret, prædicatores ab occursum dæmonum, & peruersorum hominum non terrentur, quia Angelorum, & sanctorum præsidio defenduntur.

Officium Prophetarum referatur.

Deducitur item eadem veritas ex officio Prophetarum, quod non aliud erat tempore Samuelis, nisi laudare Deum, & modulari, ut patet ex 1. Paralip. 25. n. 1. ubi dicitur: *David, & Magistratus exercitus, segregauerunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithum, qui prophetarent in citbaris, & psalterijs, & cymbalis, id est, qui canerent, Deumque laudarent.* Et quis non fatebitur, exercitium cæcandi, & laudandi Deum, in Sanctis Religionibus diu, nocturneque exerceri? Quatuor potissimum musica instrumenta Prophetas veteris legis ad laudandum Deum ante se habuisse, recenset D. Gregorius in citatum scripturæ locum, his verbis: *Notandum, inquit, quia psalterium, tympanum, citbiam, & cytharam ante se habere Prophetæ perhibentur, ut electorum Prædicatorum forma videatur.* Equidem in illis quatuor instrumentis musicis, quatuor virtutes Religiosorum proprias adumbratas inuenio. In psalterio, quod à superiori parte resonat, æternorum desideriorum gaudium, quod prædicationis Euangelicæ exordium esse debet. Nam sic D. Ioannes cœpit prædicare. Matthæi 4. n. 17. *Pœnitentiam agite appropinquauit enim regnum calorum.* Vel certe in psalterio decachordo, totius Decalogi obedientiam, & obseruantiam, intelligere debemus: obseruantissimus enim diuinæ legis esse debet, quisquis eam suscipit ad prædicandum.

In psalterio, citbia, & cythara, quod adumbratur.

populo. In tympano autem carnis mortificatio adumbratur: *Tympanum*, inquit D. Gregorius, quia de mortui animalis corio tenditur, in eo non inconuenienter carnis nostra mortificatio figuratur. Tympanum sonabat, qui dicebat: *mortificate membra vestra, quæ super terram.* Et ideo dicit Apostolus ad Colossenses, 3. n. 5. *Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis.* & Psal. 43. Quæ verba Anselmus Laudunensis ita subtiliter interpretatur: *Quia propter te, id est, tibi inseparabiliter adhaerentes, mortificamur varijs tormentis, tota die, id est, tota vitâ, sine respectu misericordie.* Expendere oportet hæc vltima verba, quæ magnam energiam habent.

Quid est, tota vitâ varijs cruciatibus, tormentis, calamitatibus incessanter mortificamur, *sine respectu misericordie?* Ergone sine respectu ad misericordiam totâ vitâ D. Paulus continuas sustinebat calamitates? misericordiâ humanam an etiam diuinam, in hac vitâ Paulus refutabat? sit sanè licet Apostolus omnem humanam benignitatem erga se reieciisset, maluisseque homines aduersus se inhumanos, austeros, agrestes, barbaros; & qui immitti crudelitate illum atrociter pro Christo vexarent, (quæ rara, & insolens mortificatio est,) at quomodo toto vitæ curriculo excruciarî sine respectu ad diuinam misericordiam potuit exoptare? O Paule, si totus, quantus es, à gratia es, quid beneuolam misericordiæ gratiam recusas? cum homo sine gratiæ vitæ cadauerascit, & æternam viuat mortem. Verum Paulus mortificationis idea, non refutabat misericordiam, quâ benè viueret; sed quâ suauiter viueret, nauseabat ad malè dulces mundi delicias. Egestatem, tribulationes, angustias, persecutiones, pericula, famem, infamiam, sæuamque cruciamenta; & omnia, quæ quasi ab irato Deo immissa mundus horret, ea Paulus auidè exoptabat; & *sine respectu misericordie*, tota die, id est, totâ vitâ, multimodis cruciatibus, & incommodis macerari exoptabat.

D. Paulus sine respectu misericordie totâ vitâ cruciatus est.

sebat. Malebat viuens Deum iratum; quam benignum agnoscere, ut temporaria ira æternam misericordiam redimeret. Iustitia enim, & misericordia velut vices partiuntur, & alternante vicissitudine suos effectus reciprocant. Exinde ergo Paulus æternæ vitæ candidatus, totâ vitâ varijs tormentis mortificari cupiebat, sine respectu misericordiae, temporariam reijcebat malorum veniã, quâ æternaturam bonorum felicitatem exambiebat.

David in
tribulationibus
perse
rendis inpi
tus.

Felix profectò, qui diuersa multimodæ calamitatis ingenia, & varios cruciatus, quos humana malitia excogitare potest; & animosa pro uocatione audacter laceffit, & in semet atrociter irruentes, incessanter consumit; intolerandumq; pondus malorum, contemnendo vincit, & sentiendo obtinet, ut sentire non possit. Talis fuit Rex David, qui succedaneis continuo tribulationibus exagitatus; quasi non tam à pera ad purpuram ab agolo ad sceptrum; quàm à rusticanis incommodis, ad sublimes labores, & regias calamitates euectus, ærumnolis curis anxius, exsomni deuotione ad Deum accurrebat, Psalm. 76. orans: *In die tribulationis meae Deum exquisiui. Renuit consolari anima mea.* Dumq; mortificaretur tota die, id est, totâ vitâ, sine respectu temporalis misericordiae, cogitabat dies antiquos, & annos æternos marte voluebat, aicens: *Nūquid in æternum projiciet Deus: aut non apponet, ut complacitor sit adhuc? Aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem? Aut obliuiscetur misereri Deo? aut continebit in ira sua misericordias suas.* Scilicet, cum ærumnæ ærumnis succedant, & vnius calamitatis finis, sit iam iam ingruentis augurium, aut initium, quodlibetque malum in alterius confinio sit, perpeti incessanter successione, & sibi aduersitatum annexâ catenâ, querula deuotione Davidi sciscitari licebat, an Deus tandiu erga se seuerus, & tot malis acerbissime iustus, sui misereri oblitus esset, illud continuo me-

te versans: *Aut continebit in ira sua misericordias suas?* Psalterium Illyricum trasfert: *Aut continebit in ira sua respectiones suas?* Ergone idem sunt misericordiae, ac Respectiones? ò noua auribus Synonyma! ò potius perspicacissimos Prophetæ oculos! Vidit se assiduis persecutionibus concuti, & contiquis vexari miserijs toto vitæ præsentis curriculo; inde aspectum auertit à præsentis calamitatum Illiade, & ab vna multiplici tragædia, quâ tota eius vita perpetim agitabatur; & cum annos æternos mente reuolueret, ac beatam æternum felicitatem, quàm à Dei misericordia auidè sperabat, tunc, tunc quidem magnam futuræ vitæ misericordiam consultiuimè respectiorem appellauit.

At verò in tibia funeribus adhibita, luctus mortuorum, potissimum Sanctorum exprimitur, iuxta illud Matthæi 9. n. 23. *Cum vidisset tibi-nes, & turbam tumultuantem.* Sic exponit D. Gregorius ita scribens: *Qui, id est Sancti, dum se ab illa vitâ æternâ, quam appetunt, proiectos accipiunt, semet ipsos quasi mortuos plangunt.* Et paulo post addit: *Quasi tibiâ mortuos plangimus, quando vehementer dolemus, quia adhuc in illa æterna vitâ non viuimus.* Verum, & illi tibiâ canere dicuntur, qui crebros stetus, & vberimas lachrymas pro antea vitæ criminibus effundunt.

Deniq; in cithara, quæ est multo latius, & festiuus canendi instrumentum, gaudium electorum significatur. Concludit D. Gregorius citatus. *Quia, inquit, velut ad sonum citharæ hilarescimus, quando nos electi prædicatores inter ærumnas præsentis exilij consolantur.* En quàm verè Sacram Religionem adumbratam habemus: etenim viri Religiosi, debent habere psalterium decachordum, id est, diuinæ legis obseruantiam. Debent habere tympanum, id est, carnis mortificationem: debent habere tibiâ, id est, nimium propter humana flagitia luctum, ac mærorem: debent habere insuper citharam, id est, magnum

Dei misericordia
re-
spectio dici
tur.

In tibia lu-
ctus mortu-
orum ex-
primitur.

Per citha-
ram gaudi-
um electo-
rum signifi-
catur.

gnum propter diuina beneficia gaudium, & solatium. Sic concludit D. Bernardus serm. de verbis Psalm. 84. *Audiam, quid loquatur in me Dominus.* Vbi per psalterium, intelligit vitam contemplatiuam; per citharam verò actiuam, & vtriusq; sonum Deo gratissimum esse, iuxta illud Psalm. 80. *Psalterium iucundum cum cithara, ostendit: Nec minus, inquit, iucundus est sonus citharæ; quàm Psalterij, licet hæc ab inferioribus reddat sonum; illud à superioribus.*

Corollarium V. Religio, est vinea Christi. Deducitur id facile ex illo Cantic. I. *Introduxit me in cellam vinariam.* Quæ verba conuenientissimè aptantur religiosæ familiæ, cuius filij lætenter canunt: *Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.* Merito inquam sacra Religio, hoc sibi vindicare potest; quia omnes, qui in ea degunt, ut decet Religiosos, eo musto inebriati videntur, quo in die Pentecostes inebriati fuere Apostoli, quorum Apostolicam vitam imitantur. Quod eleganter explicat D. Augustin. serm. 185. de tempore, ita scribens: *Hoc musto, salutarisq; poculo inebriantur quotidie corda fidelium, & anima conuertentium, quando pro desiderio salutis suæ parentes, & patriam suam fugiunt, exeunt nullo compellente de terra, ac de cognatione sua, & mortui mundo, alios spirituales animarum inquirunt parentes, & liberi sub iugo veniunt. Et qui paulò ante elati, ac sublimes videbantur, iam humilia affectat, superba fastidiunt, & cupiunt esse, quod antea despexerant, & odisse incipiunt, quod fuerant. Præsentium hospites, futurorum appetitores, ad æternam illam patriam, contempta temporalium falsitate, suspirant. Hoc itaq; musto anima inebriata, & penitus commutata, abstinentiam delictis, vigilias dulcibus somnis, paupertatem diuitijs anteponunt: arduum contra vitia laborem, iucundissimam computant voluptatem. Dulcescunt eis vitia, & diligunt inimicos suos, & benefaciunt eis, qui se oderunt: non conuincuntur indignationibus, non irritantur in opprobrijs, non*

Religiosa
familia, est
vinea Christi.

Religiosi
Apostolica
vitam imi-
tantur.

franguntur iniurijs, prorsus nihil horum sentiunt, propter feruorem Spiritus Sancti, & propter æternam retributionem.

In hanc igitur vineam introducuntur Religiosi, ut perpetuò in ea remaneant, non quidem inuiti, sed maximè spontanei, quia ob Christi amorem seipso ligant, & ligari cōsentiunt, ut in ea commorentur. Unde merito illud sacre Religionis applicari potest. Genes. 49. n. 11. *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitam asinam suam: lauabit in vino solam suam, & in sanguine vineæ pallium suum.* Sacra enim Religio, simul est vinea Christi, cuius præcipua vitis est ipse Christus, & cella est etiam vinaria, in qua reconditum est vinum amoris, & deuotionis, ac dulcedinis spiritualis, quod Christus nobis promeruit, & botris, ac fructibus religiosæ vitæ expressum nobis propinat. Ad hanc vineam ligantur pullus, & asina, id est, viri, & foemina; iuvenes & senes, virgines & viduæ, imò aliquando etiam coniugati, non quidem omnes, sed quidam electi, qui Deo dicere audent: *Vi iumentum factus sum apud te.* Psalm. 72. n. 23. Quia scilicet decreuerunt, non suo se iudicio regere, sed alieno duci arbitrio, & ad onera Evangelicæ perfectionis portanda se accingere. Ligamen autem, quo Religionis, & Christo adstringuntur, triplex votum est, paupertatis, castitatis, & obedientiæ. tanquam triplex funiculus, qui difficile rumpitur; sed ipsa charitas, quæ vinculum est perfectionis, fortius, & vehementius cum vnoquoq; ligat: nisi enim vehemens amor cor ligaret, nemo se istis votis ligare voluisset, ut diuitias cōtemneret, carnis respiceret illecebras, & propria se abdicaret libertate. Amor itaq; ita ipsum ligat, ut neq; solui appetat, nec velit; imò gloriatur se indissolubili vinculo ligatum esse, & ab eo nomen desumat, quo se iacet, quia ut notat D. Thomas 2. 2. q. 88. art. 1. Religiosus, & religio dicitur à religando, quia se ligat, & bis ligat omnipotenti Deo. Tum ligamine omni-

Religiosus
dicitur à re-
ligando.

omnibus Christianis communi, tum alio ipsis proprio, & speciali per recensita vora, quæ in vnoquoq; Religioso ligant, ad religionem, & ad Christum, pullum, & asinam, nimirum spiritum, & carnem; intellectum & voluntatem, rationem ac sensuallitatem, ut omnia hæc iuxta beneplacitum Christi, ac regulas religionis, & regimen superiorum procedant, ut sic nihil non ligatum remaneat.

Et quis obsecro finis tam arctæ ligationis? equidem non alius, nisi ut vir religiosus per abundantiam, diuini amoris, lauet, purificet, mundet, pulchrum faciat spiritum, & corpus, omnesq; actus internos, & externos, ut cuncti sint coram Deo mundi, iuxta illud Ecclesiastæ 9. n. 8.

Omni tempore, sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.

Quasi diceret: Sint omnia opera tua semper munditia, & decore perspicua, oleumq; charitatis semper vngat mentem tuam, ut ex eo splendorem, ac candorem accipiant. Vnde sicut pullus, & Asina ligati ad vineas, & vites frondibus, ac fructibus onustas, pascuntur illis; sic qui ligatus est ad Christum, & religionem, abundanter pascitur eius fructibus, puta regulis, consilijs, exhortationibus, bonis exemplis, communibus orationibus, & suffragijs, atq; charitatis officijs, quæ sibi inuicem Religiosi præstant: multoq; magis pascitur ab ipso Christo donis, quæ ei infundit, ut non immerito dicere possit: *Sub umbra illius, quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo.* Quoniam sub peculiari protectione Christi sedens, dulces fructus ab illo recipit, quibus reficiatur in mente, ita ut etiam corpori necessaria refectio non desit.

Et quandoquidem sub generali vinea Christi, continentur aliæ particulares, quæ pertinent ad diuersos status Ecclesiæ, in quibus diuersi fideles positi sunt cultores, & custodes, unusquisque magnâ curâ hanc propriam vineam custodire debet. Virginum quippè propria vinea est

status virginitatis: viduarum status continentia: Religiosorum proprium cuiusq; institutum. Ecclesiasticorum quoq; ordo Sacer, est status diuersis ministerijs mancipatus. Quocirca quilibet vineam suam custodiat, & fructus illius proprios ferat, nec demonum, aut hominum suggestionem hanc custodiam deserat, ut ad vitiorum falsas vineas, & non sibi proprias custodiendas diuertatur. Virgo igitur custodiat vineam suam, ut non desit illi torcular continuæ mortificationis, carnalis concupiscentiæ, nec maceria custodiæ sensuum, & circumspectionis sui ipsius, nec turris contemplationis diuinorum, mysteriorum, proferatq; fructus suo statu dignos, resistens falsis adulato-ribus, & hostibus, ab hoc ingenuo proposito eam auertere satagentibus. Quod pulchrè D. Ambrosius in Exhort. ad Virgines, alludens ad historiam Naboth, ita explicat: *Nemo auferat animæ vestra vineam, & vilia opera ferat. Vineam enim quidam fructus virginalis est; coniugia verò velut olorum plantaria sunt, in quibus frequens est zelus; & ideo sicut olera herbarum citò cadunt, atq; marcescunt, nisi sinem imponat senectus, aut ad perfectum vebat continentia. Non veniat ergo in vobis Achab, qui concupiscat vineam vestram delere, & extinguere: nec veniat in vobis Iezabel, vanum illud & seculare profluvium, sed veniat Naboth, qui vineam sanguine suo defendat, & pro ea mortem offerat. Hic est, qui pro nobis lapidatus est, pro nobis mortuus, pro nobis falsis testimonijs appetitus. Vbi per Nabothum intelligit Christum heredem, & Dominum vineæ, quem Iudæi occiderunt, sed mortuus est, ut eius gratiâ custodiremus vineam, quam ipse habens fecit nostram, cuius auxilio virgines custodiunt propriam vineam, quæ singulari dono ab ipso acceperunt.*

Simili quoq; modo Religiosi suam vineam colere, & custodire debent, unusquisque eam, quam ex speciali Dei vocatione excolendam accepit, cuius vires propriæ sunt, paupertas, castitas, & obedientia voto

Virginum vinea quæ & quomodo custodienda

Vinea religiosa habet & quomodo custodienda

obfir-

Religiosi mutua sibi præstant communia suffragia.

obfirmata; palmites autem, reliquæ virtutes, quæ in regula commendantur, ad meliorem votorum obseruationem, & perfectionis incrementum. Botri verò sunt omnia bona opera, & religiosa exercitia, ac propria ipsorum ministeria. Vinum insuper, est deuotio, ac lætitia spiritalis, quæ instar centupli ex ijs omnibus colligitur. Habet quoq; hæc vinea proprium torcular, quod est abnegationis perenne exercitium; habet & peculiarem turrim, id est, donum orationis, in qua se supra se eleuant, & maceriam, quæ est religiosum claustrum, quo cuncti tenentur inclusi. Vnde non incongruè de sacra Religione dici potest illud Isaia 5. n. 1. *Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei:* quia sita est, in sublimiori loco Ecclesiæ fortissimo, & pinguis-simo. Hanc dilectus Dei Filius tradidit tibi custodiendam, quando te ad eam vocauit. Illa erit tibi in cornu filio olei, quia in ea adest Dei fortitudo, ut te adiuet; Dei misericordia, ut tibi compatiatur; Dei lætitia, ut te consoletur; spiritus deuotionis, ut te impinguet, crux Christi, ut te ad regnum deducat, si fideliter custodieris, & excolueris omnes virtutes, & palmites eius.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Objicitur contra Conclusionem. *Votum religionis est Deo iniunctum: ergo est illicitum, Antecedens probatur.* De ratione voti religionis est, ut fiat ad maiorem Dei gloriam. Sed fieri aliquid ad maiorem Dei gloriam est illicitum: ergo votum religionis est illicitum. Minor pater, quia humanis obsequijs gloriæ Dei non potest adijci aliquod incrementum, iuxta illud Christi Domini, Luca 17. *Cum feceritis hæc omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus, quæ debuimus facere, fecimus.* Respondetur negando antecedens, cum sua probatione. Ad ei probationem dicitur, gloriæ Dei dupliciter sumi. *Primò*, substantiue: & sic est ipse Deus, qui seipso sine vlla

adiunctione beatus est, neq; potest vllum accipere beatitudinis incrementum. Votum ergo religionis, non fit ad maiorem gloriam Dei sic sumptâ, quia ista gloria Dei, cum sit ipsemet Deus, nescit augmentum. *Secundò*, accipitur gloria Dei connotatiue, estque gratia Dei inhærens viatoribus, & beatitudo æterna afficiens comprehensores. Vnde gratia Dei vocatur à Theologis *gloria inchoata*, imò à D. Paulo absolute dicitur gloria, ad Roman. 3. *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.* & sic sumpta gloria Dei, est capax augmenti, proinde, quando aliquis facit opus bonum, ut inde fiat ei accessio gratiæ, illud opus fit ad maiorem Dei gloriam, quoniam meritum boni operis porrigitur ad gratiam in hoc sæculo, & ad beatitudinem in futuro. Et sic distinguitur ultima probatio. Gloriæ Dei substantialiter sumptæ, non potest adijci aliquod incrementum, conceditur; Gloriæ Dei connotatiue sumptæ, negatur.

Quantum verò attinet ad scripturam sacram, hæc intelligi debet de illis, qui nihil amplius faciunt, nisi quod eis præceptum est: hi enim reuera sunt inutiles serui, quia non prætereunt normam singulis quibusque Christianis impositam de Decalogo obseruando; & ideo hoc coram obsequium, non propagat gloriam Dei connotatiue sumptam, id est, communis illa deuotio, quæ elucet in his, qui præcepta Dei solum obseruant, non illos apud alios homines sortitur effectus, quos parit vita eorum, qui sequaces sunt consiliorum Dei. Nam hi quasi viles Deo sunt, quia suo exemplo inclinant homines ad virtutum praxim, & sic aptiores efficiunt ad influxum gratiæ illius, quæ est gloria inchoata. Quis igitur Deo miserante viuit ex præscripto consiliorum, ille Deo lucratur omnes animas, quæ ipsius exemplo redeunt ad meliorem frugem; & ideo his non est iniunctum dicere, se esse seruos inutiles, cum plus egerint, quam conuentum sit

Serui inutiles quinam intelliguntur.

Obiectio & solutio eiusdem.

S. 3

ex pa-

ex pacto obstringente omnes Christianos, quibus hoc tantum iugum impositum est, ut scilicet morem gerant decalogo. Ita docet S. Ambr. lib. de Viduis, asserens, Christum eos dicere esse seruos inutiles, qui nihil aliud præstant, nisi quod eis incumbit ex officio grauius exhibere. Hoc, inquit, virgo non dicit, hoc non dicit ille, qui bona sua vendidit, sed quasi reposita expectat premia sicut Sanctus Apostolus ait: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo eris nobis? non enim quasi inutilis seruus, quod debuit facere, fecisse se dicit, sed quasi utilis Domino, qui comissa sibi talenta, quasitis multiplicauit usuris, mercedem fidei, atq. virtutis, bene sibi conscius, meritorumq. securus expectat. Proinde illa verba: Dicite, serui inutiles sumus, idem sonant, ac, cogitate vos esse exilis admodum meriti.

QVÆSTIO II.

An votum Religionis obliget ad perseuerandum in ea.

Suppono votum Religionis, quantum ad præsens, tripliciter emitti posse. Primo sic: Voueo Religionem animo, & intentione, ac voluntate determinata statim exeundi. Secundo, dum quis vouet verum ingressum in Religionem, seq. in ea perseueraturum, ac professurum. Tercio, quando vouet quidem verum ingressum; non tamen vouet se perseueraturum, ac professurum: & hoc dupliciter contingere potest. I. quando vouens expressè intendit se obligare ad ingressum Religionis, causâ experienti, cum libertate perseuerandi, noutijs in iure concessâ, vel egrediendi. II. quando vouens emittit votum ingrediendi Religionem, nihil penitus de libertate exeundi determinando. Primus igitur modus vouendi, nullam inducit obligationem: quia tale votum est omnino irritum, eò, quod sic vouens voueat bona fide ad experiendum, sed mala ad exeundum. Proinde controuersia solum est de secundo modo.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Dum quispiam vouet, se non solum ingressurum Religionem, sed etiam in ea perseueraturum, ac professurum, tunc eiusmodi votum Religionis obligat ad perseuerandum in ea, ita ut non liceat ipsi etiam ex iustis causis egredi. Vnde si ex iusta causâ egrediatur, non manebit liber à voto; sed tenebitur iterum ingredi & profiteri. Ita S. Thomas 2. 2. quæst. ult. ar. 4. in corp. Caietanus ibidem dub. 1. Hostiensis in summa, tit. de voto, n. 16. in fine, & communis sententia. Ratio: quia vouendo expressè perseuerantiam, censetur renuntiare iuri suo, seu beneficio probationis, & nouitiatus, sibi à iure concessio, & egrediendi anno probationis. Nam Canones facultatem egrediendi concedunt, non cedentibus iuri suo. Ceterum, si eiusmodi vouens, aliquam magni momenti difficultatem experiretur in Religione, quam tempore voti inuincibiliter ignorabat; aut si superueniat aliqua notabilis difficultas, tunc potest licite egredi; siquidem notabilis rei mutatio, excusat ab obligatione voti. Nihilominus cessante postea tali impedimento, tenetur iterum eam Religionem ingredi, supposito, quod illam specialiter vouerit. Nam si Religionem in genere vouit, & in alia non esset tanta difficultas, potest eam ingredi, quia votum Religionis quoad perseuerantiam nondum impletum est. Atq. sic eiusmodi impedimentum, solum excusat tempore, quo durat, & respectu illius Religionis, cuius est impedimentum.

Neq. sanè dura seruitus Religionis, eiusmodi vouentem à reditu ad eandem deterreat, cum sit omnimunda libertate felicior, & maior. Vouerat populus Israëliticus in deserto perpetuum obsequium: Faciemus omnia, quacunque præcepisti nobis. Sed paulò post pertæsi recesserunt à Deo Regem postulantibus: Constitue

Votum Religionis quando obligat ad perseuerandum.

Israhelitarum in petendo Regem expeditur.

tue nobis Regem, ut iudicet nos, sicut vniuersa habent nationes. Cuius petitionis causa non alia erat, nisi ut filiorum Samuelis declinarent auaritiam, iuxta vias patris non ambulantium, ut refert Scriptura Sacra 1. Reg. 8. Non ambulauerunt filij illius in vijs eius, sed declinauerunt post auaritiam, acceperuntque munera, & peruerterunt iudicium. Quod malum ut declinarent Israëlitarum, petierunt à Samuele Regem, & stimantes, melius se sub Rege deuoturos, & non amplius mala passuros, quasi Rex futurus, non esset futurus homo, non futurus malus. Quâ deceptionem volens Deus sua benignitate auertere, antequam eis cederet Regem, Samueli mandauit, ut ius Regis prædiceret illis: Verum tamen contestare eis, & prædic eis ius Regis, qui regnaturus est. Super quem locum Gregor. Magn. ita discurret. Videamus ergo, stultæ audacia hominis, quam dignè respondit pia dispensatio conditoris, iura hominum proponuntur contemnentibus iura Dei, & bis, qui mitia, & salubria diuinitatis consilia spreuerat, dura, & importabilia humana seruitutis onera prædicuntur, ut ex his secum rationem facerent, quam intolerabilia essent imperia hominis eis, qui non tam imperatis, quam mouentis Dei, ne id peterent, consilijs obedire noluerunt.

Quid ergo Samuel? Dehortatus est Hebræos à præpostera Regis petitione: Filios, inquit, vestros, & filias, & agros, & vineas, & optima quæque tollet. Quasi in hunc modum argumentaretur. Vter status o Hebræi, vobis beator, ac fortunatior videtur? Illene quem sub Deo Principe nunc habetis; an ille, quem sub Rege homine in posterum speratis? quis obsecro, nisi prorsus amens dubitabit, quanto Deus excellentior est homine, tanto hunc statum sub Deo Principe feliciorum quodammodo esse; quam illum sub Rege homine transigendum? In vno quidem Deo seruitis; in altero autem homini seruietis. Hæc seruitus sortida est, & indecora: illa tam ho-

nesta, & gloriosa, ut nihil in hac vita honestius, ac gloriosius inueniri posse videatur. Cur ergo gloriosam sub Deo seruitutem contemnitis, & indecoram sub homine desideratis? Regem nihilominus petebant Hebræi, quam æstimationem, cum vidisset Samuel, prospiciens nihil profuisse, neq. eos terruisse, quod Rex futurus filios, filiasque tollet, agros oliueta, & optima quæque; segetes vinearumq. redditus, & fructus; ancillas, seruos, & famulos, ne eis superesset, qui ad colligendos fructus adiunare posset, & tam ipsomet seruos futuros. Cum inquam, omnia hæc non sufficerent, vltimū tandem adiecit, illudq. terribile: Et clamabitis in die illa à facie Regis vestri, & non exaudiet vos Dominus in die illa. O magnum malum, & omnium quæ prædixerat, maximum: cetera enim alia vtcunq. rolerari poterant, quatenus nimirum erat spes euadendi ab eis; sed præcludere spem, & intimare, quod nequaquam amplius Deus à tantis illos crepturus esset malis, etiam si clamassent ad eum, sed perpetuo sub ipsis victuros, semperque illa duratura. Hoc magnum, maximumq. erat malum; & tamen responderunt Hebræi. Nequaquam, Rex erit super nos. Quis vnquam talem veniam audiuit, aut vidit?

Verum, ne miremini: absq. iudicio erant, malum bonum dicebant, perturbationem, quietem, iugum Dei spernebant ob iugum hominum, siue ut verius dicam, putabant suauius esse iugum hominum, quam Dei; & ideo commutare illud intendebant, miseri à falsa sua decepti æstimatione, ut ingeniosè discurret Gregorius Magnus libro 4. in Reg. Habent, inquit, corda carnalium, temeritatem ex incremento audacia, habent duritiā ex simulatione rationis, ex temeritate quidem facile agenda deliberant, sed quia, quod malè proponunt, non intelligunt, meliorum consilijs adiuuari non possunt. Præclare equidem, simulatā habent mali rationem, non veram, factam

Sub Rege homine dura seruitus.

Pecatores consilijs non acquiescunt, quia non integram rationem habent.

Votum Religionis tripliciter emitti potest.

fictam non solidam, vera non percipiunt, falsa tantum intelligunt: hinc in malum obstinatio, & bonorum consiliorum non acceptatio. Malum filiorum Samuelis considera, vnum erat, scilicet, *munera accipere*. Malum fateor, sed tamen illa munera erant libera voluntate oblata, non vi extorta; erant munera, quæ quisque offerret, non ea, quæ filij volebant Samuelis; erant munera ex superfluis, ut ita loquar, non ex substantialibus. At, verò, quæ Rex ab illis ablaturus esset, erant & per vim rapta, & non sponte, oblata, & non solum res eorum, sed & filij, & filia, ac tandem ipsimet petebant, ut iugum. Ait citatus Gregorius: *Quis sanctis non attendat, quin nequius sit publica violentia, agros, & vineas tollere, quam ut acciperent munera, pretextu veritatis iudicium, permutare, hac culpa quadam verecundia tegitur, pudore obubratur; culpa, verò, illa tanto nequior cernitur, quanto manifestius, atque atrocius perpetratur*. Et tamen Hebræi iugum Dei commutare voluerunt cum iugo hominum, & licet multa mala audissent sibi superuentura; Deum non audierunt recte eos admonentem; proinde non mirum, quod Deus eos postea clamantes non exaudierit. Ita resoluit D. Gregorius, qui super illa verba, *Et clamabitis*, ita scribit: *Diuino siquidem iudicio cum eis agitur, ut qui noluerunt mala vitare, cum possent, non possint vitare, cum volunt, & qui sponte incurrunt mala præcognita, fugere non possint experta*.

Hoc plerumque cernimus in illis, qui semel peccare incipiunt, & licet mala prævideant futura; peccant tamen in spe euasione; peccant in spe futurae mox conuersionis, quam proponunt, nil passione oppressi de malis cogitantes futuris, quæ illis diuina inspiratio suggerit. Hinc sæpe euenit, ut peccare incipientes, ita iusto Dei iudicio illaqueentur, ut quia sponte in mala præcognita incurrerunt, iam non possint fugere, sed semper infelicitissime cadant, fur-

gere cupientes, verum sub occasione onere pressi nullo modo eam vitare valentes, quia primo se illi libenter tradiderunt. Hac ergo de causa miseri Hebræi, quia præcognita Regis onera non curarunt, merito postea experta vitare non valuerunt, dumque iugum Dei suauiter abiecerunt, iuste in durius inciderunt, quia humana seruitus est multo grauior, quam diuina. Perpendite enim, quanta sit diuinæ seruitutis gloria, & honestas, quæ ne ipsum quidem externum pœnam latuit, ita fam-

Libertas nulla est melior, maiorue potestas. Quam seruire Deo.

Nam quicumque Dei seruus est, angustiori, quam dici potest, titulo insignitur. Moyses olim apud suum populum magnam potuit infamiam laborare ex duplici capite. Primo, ex culpa incredulitatis, quam incurrerat: deinde, ex pœna capitali, quam sustinuit in deserto, quin ad terram promissæ ingressum admitteretur, iuxta illud Numer. 20. *Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israël, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis*. Obstupefcite, Moyses ille, sic cum Deo potens, ut non valuerit delere populū peccantem ab eo tentus, & meritam iram, ex multitudine insurgentem peccatorum maximorum retinuerit, & extinxerit; & tamen contra se pœnam, licet ex peccato veniali consurgentem, tollere non potuit, quamuis obnixè pro ea orauerit. Imò, ex oratione contra ipsum iratus Dominus strictè præcepit, ne amplius de ea re musitaret, Deutor. 3. n. 26. *Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi, sufficit tibi, nequaquam ultra de hac re loquaris ad me*. Vnde, non immerito ex hoc loco quæstio moueri potest, cur Deus clementissimus, misericors ille hominum parens, qui suorum iustorum est amantissimus, seuerius cum iustis, quam cum peccatoribus procedat, Maria Magdalena peccatrix in-

Deus Moysen deprecantem exaudire non tuit.

Peccare incipientes interitum respicere non possunt

conuiuium perumpens, septem spiritibus immundis onerata, statim audiuit, *remittuntur ei peccata multa, secundum tuam salutem fecit, vade in pace*. Luc. 7. n. 47. E contra verò Maria soror Moysis ex paruo solum peccato, tota infecta est lepra, ita, ut in instanti, *medium carnis eius absumptum esset*. Numer. 12. n. 12. Similiter ille, qui debebat decem millia talenta, iussuque ut vendaretur, non solum personam, sed & sortem principalem ei dimisit. Matt. 18. n. 26. At verò seruum reddentem Domino, quod suum erat, ita durè increpauit, ita asperè ob vsuras non redditas multauit, ut iusserit tolli ab eo talentum. Matthæi 25. *Tollite itaque ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta*. Cur itaque Deus ita terribilis est in suos sanctos, ut Regius Psalter merito canat: *Magnus, & terribilis est super omnes, qui in circuitu eius sunt*. Vbi S. Chrysostomus hom. 5. de Poenit. tom. 5. intelligit sanctos: *Deus, inquit, glorificatur in Concilio Sanctorum magnus, & terribilis*. Cur itaque Deus, mitissimum se peccatoribus, nimis verò austerum suis sanctis exhibet?

Deus cur in peccatores mitis in sanctos austerus.

Respondet ad hanc quæstionem citatus Chrysostomus, id diuinam misericordiam, & iustitiam exigere. Nam ad misericordiam spectat, ut ita Deus peccatorem inuitet, ut non terreat, ad desperationemque inducat; iustum verò sic terreat, ne in superbiam elatus, segnis in virtute reddatur. Audite citatum Chrysostomum ita sanctum: *O magnam in iusto cautionem, & magnam in peccatore liberalitatem! cadentem, & peccatis obnoxium si terruerit, ignorantia obcecari, spe quoque periclitari eum compelleret; iustum verò si laudat, suam vim virtutis debilitat, atque veluti iam beatum, de industria, studioque pigritare præparabit*. Et paulò inferius concludit: *si cadentem intuetur clementia, si stantem timore iustitia, iustique iudicii conuenit, atque hunc timore quidem confirmat; illum verò per clementiam extitit*. Quam præclare: quis enim in claustris degens, ita iustum Moysen percussum,

audiens, & Mariam sororem eius mulierem sanctam, non totus exhorrescat, & expanseat, si in Dei domo, si in eius amicitia delinquere se viderit? aut quomodo hoc exemplo non exterrfactus, ad peccata quamuis leuia procumbere deinceps audebit? Merito ergo peccatori Deus blāditur, iustum autem exterrfacit supplicio.

Altera istius rei ratio fundatur in Diuina iustitia, ad quam pertinet, ut vsuras exigat ab habente; condonet verò non habenti, ut præclare citatus Sanctus Doctor infert: *Quibusdam, ait, multa dimittit peccata quasi inimicis; quibusdam verò, & nimis exactè de minimis etiam querit, nihil bis ad perfectionem deficere volens*. Statimque subiungit rationem istius, aiens; *Et quod in mundo est pauper, id circa Deum est peccator, nihil peccante est pauperius, nihil ditius est iusto: quasi pauperum igitur peccatorum miseretur, & quasi à diuitibus & iustis expetit; illis quidē ipsis præ inopia donas, ab his verò accuratius rationē diuitiarum pietatis exigens*. Quid elegantius, imò quid iustius? nemo miretur, si totum debitum, totamque sortem peccatori Deus libentissime remittat, quia pauper, quia vnde soluat, non habet; & quod a iusto vsuras exigat, nemo queratur: quia iniquum est, talentum Dominum in terra abscondere, in sudario ligare, fructumque non reddere, cum non eo fine illud acceperimus, verum ut Domino vsuras reddamus. Hinc terribilis in iustos, mitis in peccatores, ad poenitentiam eos expectans: terribilis in Moysen, quia diues; mitissimus in latronem, quia pauper: terribilis in Mariam, mitissimus in Magdalenam; sed ut ad nostra reuertamur.

Quæ igitur gloria tantam illam Moysis infamiam eluere, & obliterare potuisset? nulla profectò aptior, quam si Dei seruus diceretur. Propter quod, bis hoc nomine appellatus ignotus hominibus, est, semel. Deutor. 34. n. 5. *Mortuus est Moyses ibi seruus Domini in terra Moab iubente Domino, & sepeliuit eum in valle terre Moab contra Phogor, & non cognouit*

Deus peccatoribus magna dimittit peccata, minima à sanctis exigit.

Moyses se pulchrum fuit & est ignotus hominibus.

cognouit homo sepulchrum eius usque in præsentem diem. Mirum est, quod licet Moyses sepultus dicatur in terra Moab, & quidem in determinata parte, nimirum in ea, quæ est contra Phagor; tamen homines eius sepulchrū cognoscere nō potuerunt, vultis causam nosse: Erat Moyses adeo mansuetus, tantaque dulcedine temperabat leges, & suppliciorum rigores, ut mansuetudo eius prorsus obliteraret in eo vestigia mortis. Ait D. Ambrosius lib. 2. offic. cap. 7. Merito aestimatus est supra homines, & ut vultum eius non possent intendere, & sepulturam eius non repertā crederent, quia sic sibi totius plebis mētes deuinxerat, ut plus eum pro mansuetudine diligerent, quam pro factis admirarentur. Ecce rapti dulcedine, & mansuetudine, non habebant mentem, quā ad eius sepulturā attenderent, & ægrē credebāt sepulchrū, sed semper viuentem reputabant. Est enim hoc mansuetudinis proprium, quod regna, & Principes æternæ. Nec valet Principi esse damnosum, quod illum elementem ostendit, & facit. Sic falso putabant Hæretici, iniuriam irrogari Deo incarnato, si mortuus, & sepultus crederetur. Contra quos Theodoretus homil. de Natiuit. in Append. 5. Concilij Ephesini cap. 2. ita scribit: Nihil horum, quæ liberant hominem, iniuriam Deo facit. Quæ ostendunt non passibilem, sed clementem. Et clauis igitur, & lancea, & crux, & mors ipsa, ubi ostendunt elementem Deum, putantur à Theodoro illum minus gloriose passibilem non ostendere: quoniam clementia potius facit Principes impatibiles, & immortales.

Appellauit & iterum Dominus Deus Moysen seruum suum, monens Iosue, ut contra aduersarios insurgeret: Moyses inquit, seruus meus mortuus est: surge, & transi Iordanem istum tu, & omnis populus tecū. Certè Moyses mortem commemorari tūc potuit videri superfluum; immo disijciendis animis, enervandisque vigoribus opportunum. Nam quid non trepidet populus duce optimo destitutus, &

propugnatore accerrimo orbatus. Ergo mors potius tacenda erat, ne populus fluuium transmittere timeret. Absit, imò ne populus timeret, Deus mortem non tacuit: Moysen serui titulo honorauit, & dum sic eū honoraret, quamuis ille subtractus denegaretur aspectui, adesse testatus est auxilio. Sensus igitur scripturæ Sacrae iste est; adhuc uiuit Moyses, ut vobis faucat, etsi corpore careat denudatus, ut uiuat. Vel certè, ut obseruat Caietanus in citatū locum, iste: Mortuus est in statu seruitutis meæ: quidquid erat, quidquid operabatur, meum erat: seruitus enim totum quod est, Domini est. Ecce Moyses, qui propter culpæ, & pœnæ infamiam, à Deo alienus putaretur, nunc propter excellentem Diuinæ seruitutis gloriam, ab omnibus iustissimus reputatur.

Quid loquar de Dauide? suam ille Deo operam offerebat ad ædificandum templum; quam tamen Deus non admisit, renuntians ei, ut hanc curam deponeret: obsequium hoc non à Dauide, sed à filio eius Salomone, sibi volens exhiberi. Quis hæc audiens non putaret, Dauidem à Diuina beneuolentia excidisse, cuius munus Deus non acceptasset? Quis illum, ut à Deo reiectum, non despiceret, cuius donum Deo despicabile videretur? Quocirca necesse erat, ut bonus alioqui, pius & religiosus Rex, non vulgari infamia, sed planè vehementi premeretur. Quid ergo Deus? ut Regem ab hac infamiae nota vindicaret, seruum suum appellauit, loquens ad Nathan Prophetam, 1. Reg. 7. n. 5. Vade, & loquere ad seruum meum Dauid, certus hoc nomine, quidquid infamiae Dauid contraxerat, facile eradendum; & quidquid tristitiæ seu doloris hauserat, illico temperandum. Audite Theodoretum, in citatum locum, q. 22. ita scribentem: Primum quidem eum delinuit appellatione seruitutis. Est autem summus honor nominari seruū Dei. Tanta quippe est huius appellationis gloria, tanta dignitas, tantus splendor, ut facile omnes cuiuscunq; infamiae tenebras illustret,

Dauidem
Deus ab infamia quomodo vindicauit.

illustret, & omnes cuiuscunq; tristitiæ molestias abstergat. Sic olim Daniele Rex Darius in lacum leonum inuitus incluserat, inclusumq; allocutus est, Daniel. 6. n. 20. Daniel serue Dei uiuentis. Quare non suum, sed Dei seruum appellauit? Credo, quia cum Daniele iniqua, & indigna patientem consolari vellet, ac honorare, alium modum, quo id perficeret, non inuenit aptiorem; quam Dei seruum nuncupando. Rationem reddit D. Ambrosius lib. de Paradiso cap. 4. quia religiosa seruitus subdita Dei verbo, multo melior est, quam libertas sæculi.

Quod probè agnoscens D. Paulus, noluit alium suis epistolis titulum præfigere, nisi hunc ad Rom. 1. Paulus seruus Iesu Christi. Eo sanè mysterio, ut nobilissimo populo, nobilissimum titulum proponeret: ne Romanorum factus ex contemptibili Doctore, in doctrinæ contemptū deueniret; sed potius ex dignitate prædicatoris, dignitatem prædicationis veneraretur. Ita exponit D. Chrysosth. homil. 8. ad Ephesios: Paulus, inquit, cum scriberet urbi adeo magnæ, orbis videlicet dominium gerenti, & de magnis dignitatibus glorianti, ac superbiēti: tanquam quod ad illius dignitatem responderet; imò quod multo esset maius incomparabiliter, & consulum, & regnum, & orbis principatum, hoc posuit, nempe Paulus seruus Iesu Christi. Quasi ex tituli huius splendore, illa vana Romanorum iactantia deprimeretur. Similiter & D. Iacobus ab eodem titulo exorsus est, Iacobi 1. n. 1. Iacobus, inquit, Dei, & Domini nostri Iesu Christi seruus, ut nimirum ab hoc titulo, suam maximā dignitatē inculcasset, quem admodum ingeniosè obseruat Dydimus, in hunc locum ita scribens: Sicut mortales gloriam hominū appetentes, in suis conscriptionibus, dignitates quas putant habere, proponunt; ita sancti viri in epistolis, quas scribunt ad Ecclesias, principaliter proferunt, se seruos esse Domini nostri Iesu Christi, æstimantes hanc appellationē super regna totius mundi consistere. En quantam gloriam obrinet,

qui in Dei seruitutem consecrantur, ut meritò libertati Regum, totiusq; mundi, videantur præferri. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Quando vouens non vouit perseverantiam, sed solum intendit expressè, obligare se ad Religionis ingressum causā experiendi, cum libertate concessa nouitijs in iure, perseverandi, aut egrediendi, non tenetur ex vi voti perseverare, verum ingrediendo bona fide causā experiendi, satisfacit voto, etiamsi postea sine iusta causā egrediatur. Ita S. Thomas supra citatus. Ratio: quia censetur, solum se voluisse obligare per votū ad hunc ingressum, nolens sibi imponere nouam perseverandi obligationem, præter eam, quam ingredienti sine voto habent. Si verò emisit votum Religionis, nihil prorsus de exeundi libertate determinando, tunc non potest egredi sine iusta causa; & ideò, si in Religione omnia grata inuenerit, tenetur sub mortali perseverare, & si exierit, tenetur iterum ingredi. Ita Sotus lib. 7. de iustitia q. 2. ar. 1. ad 3. & communior sententia. Ratio: quia istius voti materia est id, quod communiter intendunt ingredienti; hi autem intendunt perseverare, inueniendo omnia grata: ergo in tali materia istius voti est ingredi, & perseverare; atq; sic non satisfacit voto, non perseverando: alias nulla esset differentia inter ingredientem cum voto, & sine illo. Sed pro dolor multi interdum aut mundi illecebris delusi, aut falsis amicorum persuasionibus circumuenti, Religionem Sacram, ad quam voto religionis obstricti sunt, temerè, & sine causa deserunt, per hoc animæ suæ æternæ damnationis periculum accercentes.

Ad quod melius cognoscendum, recurrite ad scripturam Sacram, Matthæi 2. ubi dicitur: Ecce magi ab oriente venerunt Hierosolymam. Quærunt sacri interpretes, quid per istū orientem intelligatur? Et responderet Remigius, intelligi Christum, qui est no-

Qui nō vouit perseuerantiam in Religione, non tenetur ad eam ex vi voti.

Per orientem intelligitur Christus.

Deus eum
Moysen bis
seruum suum
appellauit.

ster oriens. Quod non operose deducitur ex sententia Theologorum, asserentium, Deum ex primaria intentione, & prima voluntate voluisse mysterium Incarnationis, & Christum Dominum, Deum simul atque hominem, ut esset caput, & finis omnium diuinorum operum, sub ipso Deo. Et licet in illo primo signo rationis, alia etiam cum Christo prædestinaverit, positiue, ut sic loquar, simul prædestinans ordinem naturæ, gratiæ, & vnionis hypostaticæ; tamen negatiue Christum primum prædestinauit, id est, nihil ante ipsum, & sic Christus omnium est primum volitum, tanquam omnium finis, & exemplar, & caput, ad cuius gloriam, honorem, & famulatum cætera omnia diriguntur: quia ipse caput, ipse omnium hominum, & Angelorum, finis est. Pulchrè id expressit Apostolus ad Colossen. I. n. 15. qui exhortans illos, ut Deo ob beneficia per Christum accepta, gratias rependerent, ita de Christo loquitur: *Qui est imago Dei inuisibilis*.

Christus est primogenitus ordine intentionis.

puta, quatenus Deus, primogenitus omnis creaturæ, scilicet, quatenus homo; quomodo primogenitus? nunc quid incarnatus ante omnem creaturam? non equidem. Ergo iuxta Apostolum, primogenitus ordine intentionis ante omnem creaturam, tanquam primum volitum, & ad quem omnis creatura ordinatur ut eleganter discurret S. Anselmus: *Secundum*, inquit, *formam Dei dixit, quia ipse est imago Dei inuisibilis, secundum formam serui subiungit, quia ipse est primogenitus omnis creaturæ: nam secundum formam Dei, non est primogenitus, sed unigenitus; secundum formam serui est primogenitus, quia sicut primogenitus primatum dignitatis obtinet inter omnes fratres; sic humanitas primatum dignitatis obtinet inter omnes creaturas.* Præclare satis primatum dignitatis obtinet Christus, quia est primum volitum, & propter ipsum omnia. Vnde statim subiungit Apostolus: *quoniam in ipso condita sunt vniversa in calis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates,*

omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, ipse est ante omnes, & omnia in ipso. En habetis, quomodo est ante omnes, scilicet ex Dei intentione.

Profecto Deus habuit se ad modum cuiusdam patrisfamilias, qui primo, & ante omnia filium intendens, gratiâ ipsius, & eius contemplatione, domum ædificat, seruos constituit, &c. Ita Deus Pater, primum, quod intendit, est primum oriens, nimirum Christus in eius voluntate, deinde ob ipsum, & in ipso visibilia, & inuisibilia creauit, cælum, Angelos, homines, ut omnes ei deseruirent, adorarent, obsequerentur. Nam ut dicit Rupertus lib. 3. de gloria, & honore filij hominis, & lib. 13. de gloria Trinitatis, & Processione Spiritus Sancti, cap. 20. *Religiosè dicendum, reuerenterque audiendum, quia propter hunc hominem, gloriâ & honore coronandum, Deus omnia creauit.* Et paulo inferius: *Rectius dicitur, non hominem propter Angelos, sed propter quendam hominem, Angelos quoque factos esse, & cætera omnia.* Ergo Christus oriens est: sic enim illum expensè vocat Propheta, Zacharia 3. n. 8. *Adducam seruum meum orientem.* Vnde sensus illorum verborum, *Ecce Magi venerunt ab oriente Hierosolymam, iste est, ab oriente mundo, ad orientem diuinum, scilicet Christum.* Perpendite nunc, qualis Patri æterno, qualis Christo Domino iniuria fiat, quando occidentem sequentes, ipsum deserimus orientem? quale ex hoc iudicium nobis imminet? quam infelix euentus?

Ortum erat quondam graue iurgium, inter Pastores Abraham, & Loth, dixitque Abraham, ad Loth Genes. 13. n. 8. *Ne quæso sit iurgium inter me, & te: Ecce vniversa terra coram te est, recede à me obsecro.* Ponderate verba hæc, nepos erat Loth Abraham, de terra sua ipse nepotem eduxerat, in terra exstabant aliena, & rixa non inter eos, sed inter eorum pastores, dicit Sacer textus: *Facta est rixa inter pastores gregum Abraham, & Loth.* Quid ergo necesse erat ab inuicem separari, ne esset iurgium, & ne pax scinderetur inter fratres.

Deus Pater in volendo Christo habuit se ut pater familias,

A famulorū nequitia omnia mala pullulant.

fratres? utique, facile poterant famuli in ordine contineri, & pax inter Dominos conseruari. Cur ergo separationem Abraham consuluit? Existimo, quia non inter se sed eorum famuli rixati erant, quod ubi accidit, nisi diuisio interponeretur, perpetuum in domo dissidium fuisset. Ita resoluit S. Ambrosius lib. de Abraham: *Aduertit, inquit, prudentior, seruulorū dissensionibus, Dominorum concordiam solui solere, amputauit fibræ discordiæ, ne contagium serperet.* Rationem reddit D. Chrysostomus: *quia inquit, omnia mala semper pullulant, à famulorū nequitia.* Ergo occasio sciendenda, ut amicitia seruetur, sicut fecit Abraham, qui nepoti optionem terræ tribuens: *Loth elegit regionem circa Iordanem, & recessit ab oriente.*

Inquire, quæ causa? quod mortuum fuit, ut Loth orientem desereret, minime de qualitate illius regionis consultans: quoniā ut benè ponderat Diuus Chrysostomus. *Quæ utilitas, si terra sit fructuosa, & ferax, homines autem adeo mali? Caput enim, & summa bonorum est, inhabitantium, grauitudo.* Lippomanus respondet in Caten. Diuina id dispensatione factum esse, ut iusti virtus magis exerceretur, ut Sodomitæ eius virtutibus adificarentur. Bona equidem ratio, sed veriore in sensu literali reddit sacra pagina, Genes. 13. *Quia eleuatis oculis, vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ vniversa irrigabatur, antequam subuerteret Dominus Sodomam, & Gomorram, sicut paradisus Dei, & sicut Ægyptus venientibus segor.* Ecce genuinam rationem, quia Loth eleuatis oculis vidit. Osi non eleuasset? terræ delicijs insecutus, quas prospiciebat, oblitus illarum, quas ex auditu sciebat, in montibus, sic oculis exstitit perstrictus, ita pulchritudine terræ attractus, ut impatiens laboris, cupidus requiri orientem deseruerit, occidentem elegerit. At quanta illa ex hoc infortunia? ille paradisus in infernū commutatus est, perditis omnibus, auro, argento pecudibus, famulis, & tan-

dem vxore, vix solus cum duabus filiabus miser, tremens, ac mortem expauescens, ex miraculo ab incendio aufugit.

Sic planè moderni Christiani orientem facile deserunt, virtutis iter: quod ad cælum ducit, despiciunt, quia oculis perstringuntur, à vanis, à deliciosis allecti, planitiem eligunt, quæ eis ad instar Dei paradisi videtur. Hinc eorum, quæ per fidem apprehenduntur obliti, montes asperitatis orientales deserentes, occidentem sequuntur. Atque paulatim ad ipsas etiam Sacras Religiones oculos vestros reflectite. Multos sæpè Deus ad se adnocat, multis spiritū infundit Religionis, multis intrus suadet, ut occidentem deserentes, ad orientem accedant, ad eum adorandum properent, & tamen non exeunt, sed potius ad occidentem se vertunt. Vnde putatis hoc euenire? Profecto ex consultatione, ex persuasionem parentum, consanguineorum, amicorum, qui sapientiâ huius mundi repleti, illos supplantant, destruunt, evertunt, quia ad bona mundi, ad occidentem sequendum, sunt consiliarij præcipites; ad orientem autem tardi, mille opponentes repagula. Quod vehementer deplorat D. Bernardus in declarationibus, super illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia, sic inuehens in amicos, qui spiritum retardant religionis: Quantos, ait, mundi sapientia maledicta supplantat? Noli, inquit, precipitanter agere, diu considera, diligentius intueere. Magnum est, quod proponis, & opus habens multa deliberatione, experire, quid possis. Amicos consule, ne post factū poenitere contingat. Hæc sapientia mundi terrena, maledicta, animalis, diabolica, inimica salutis, suffocatrix vitæ, mater tepiditatis.* Cuius rei statim sufficientem rationem reddit, his verbis: *Cum à Deo verbum esse non dubites, quid opus est deliberatione? vocat magni consilij Angelus, quid aliena consilia præsolari? Si enim ad leuem diaboli suasionem, nulla interdum sit consultatio, cur ad imperium Regis celestis, vel ad*

Cur multi à Deo vocati illum sequi renuunt.

monitum Angeli ipsius, morari debemus?

Corollarium II. Ingrediens Religionem cum voto, peccat mortaliter, exiendo sine legitima causa. *Ratio*: quia vocatio ad Religionem, per emissionem voti, est signum prædestinationis, proinde si talis sine legitima causa egrediatur, signum esset, cum de numero prædestinatorum excidere. Colligo hanc veritatem ex scriptura Sacra, Sapient. 4. n. 10. ubi dicitur: *Placens Deo factus dilectus, & viuens inter peccatores translatus est.* Quæ sententia ita distinguenda est: *Placens Deo factus dilectus*, id est, qui fuit Deo acceptus, dilectus est ab eo, cuius amoris signum non aliud, nisi separare illum a peccatoribus; istius verò translationis, siue separationis causam statim subiicit sacra pagina: *Raptus est*, inquit, *ne malitia mutaret intellectum eius.* Quasi diceret, ne videlicet, qui in priuata vita integer, & rectus ambulauit cum Deo, constitutus in honore corrumpetur, & a Dei obsequio discederet. Considerate ergo, quam ille ex honore, ex dignitate mutationem timeretur suscepturus, nimirum & moribus, & animo, & ipsomet intellectu, ac sensibus mutandus, & corrupendus, & alius omnino a se ipso futurus timebatur, seu videbatur. Verum ad eone honores mutant mores? præsertim verò si honores, qui non temerè, & malis artibus usurpati, sed optimo iure adepti, atq; ei, qui illos minimè ambiebat, nec de ipsis cogitabat, oblatis sunt? Ita omnino: neq; enim solummodo oraculum est, hoc D. Ambrosij monitum, lib. 1. offic. cap. 39. *Gloria quod, caueat appetentiam, quæ frequenter nocuit immoderatiùs appetit; semper autem usurpata.* Sed æquè etiam certum est, quod ex Christi exemplo oblata sibi mundanam, gloriam respiciens. Matth. 4. n. 10. sapienter obseruauit S. Cyprianus, ad eò esse lubricam culminis, & honorum naturam, ut adhuc, cum vitio in hominis sinum sese insinuat, periculosissima sit. Vnde idem San-

ctus serm. de ieiunio, & teneationibus Christi sic concludit: *Ut pateat nobis, quod sicut peremptoria res est altitudo qua sita, ita periculosissima est oblata.*

Porro ista separatio iusti, & dilecti Deo, a peccatoribus, duobus potissimum modis fieri solet, aut per mortem, aut per ingressum Religionis. Magnum ergo Dei amoris signum est, auocare aliquem a sæculo ad Religionem. Nam quid est sæculum, nisi fornax, & clibanus omnium malorum incensus, in quo existens homo, raro, aut vix eius exustiones euadere potest. Ait D. Ambrosij lib. de fuga sæculi, cap. 1. *Quis inter tantas illecebras huius sæculi tutum, atq; intemeratum potest seruare vestigium? respexit oculus, & sensum mentis auertit; audiuit auris, & intentionem insinxit; exhalauit odor, & cogitationem impediuit; os libauit, & crimen retulit; tactus contigit, & ignem adoleuit.* Quid elegantius dici potuit? sensu viuimus, sine sensu vivere impossibile est, quot sensus habemus, tot peccandi occasiones, dicam verius, tor adsunt peccandi potentia, reducendæ ad actum, si materiam habeant, si sint inter occasiones: qui in mundo stat, inter occasiones viuunt, peccatorumq; materiam. Quis ita suas refrænabit potentias, ut nunquam ad actum perueniat peccati, inter peccati viuendo occasiones? Propter quod idem S. Doctor, loco citato in fine concludit: *Qui saluus esse vult, supra mundum ascendat, quarat verbum apud Deum, fugiat hunc mundum, terras relinquat: non enim potest percipere illud, quod est, & semper est, nisi prius hic fugerit.* Cum autem res ita se habeat, quid aliud est, Deum quempiam ad Religionem aduocare, & a mundo eum separare nisi in tuto hic eum ponere, & certissimam arham eius salutis illi præbere: ubi profectò non sicut in mundo, sed è contrario potentia eius non viuunt, inter materiã, & peccati occasiones, sed intra virtutum, sanctorumq; actuum operationes. Vnde, meritò possumus à contrario argumentari, quod si in Religione respexit oculus, mentis ca-

Iusta a peccatoribus dupliciter Deus separatur.

Vita Religiosa est extra peccati occasiones.

Honor immutat hominem, & a Dei obsequio quocumque.

tis sensum reuocauit; si auris audiuit, intentionem sanctam auxit; si odor exhalauit, cogitationem bonam acuit, non ignem putridum, sed sanctum adoleuit, dum tangendo sacra sacramenta, sanctumq; se exhibet bonus, ac verus Religiosus in religione existens. Audite D. Bernardum, qui id considerans, super illa verba, *simile est regnum celorum homini negotiatori, exclamans ait: Nonne hæc est religio sancta, & pura, & immaculata, in qua homo viuunt purius, cadit rariùs, surgit velociùs, incedit cautiùs, erratur frequentiùs, quiescit securiùs, moritur fiduciùs, purgatur citiùs, premiatur copiosiùs.*

Hac de causa, volens Deus saluum facere Abraham, segregauit illum a peccatoribus, & ex occasione peccandi eripuit: quoniam inter parentes idololatriæ existerat, Iosue 24. n. 1. *Transfluum habitauerunt patres vestri initio, Thare pater Abraham, & Nachor, seruiueruntq; dijs alienis.* Super quem locum Magallanes ita discurrit. *Poterat quidem Deus inter illos sanctum efficere Abraham, poterat, qui omnipotens est: attamen quia natura rerumq; ordini nunquam vim infert, sciens non solum difficultatem, sed etiam impossibilitatem virtutis acquirenda, si inter suos staret, si in terra natiuitatis, si inter impios, & peccatores: cupiens illum saluum facere, quasi impotens esset ipse omnipotentissimus, ab illis eum euocauit.* Quis ergo Christianorum audebit affirmare potentem se esse, ad salutem æternam acquirendam, inter peccatores viuens, cum ipsemet Deus omnipotentissimus, nostro modo intelligendi diffideret quodammodo sanctum efficere Abraham, nisi prius ille a maioribus suis pessimis, & a terra idololatriæ diuertisset. Hinc S. Hieronymus lib. 2. in cap. 2. Prouerb. tom. 8. infert: *Societatem debent declinare malorum, ne mala, quæ frequenter afficiunt, & corrigere non valent, delectentur imitari.* Quocirca sicut maximum prædestinationis Abraham signum fuit segregatio a peccatoribus; ita maximum est tunc, quando Deus hominem a

sæculo vocat ad Religionem: quoniam ut rectè concludit D. Bernardus lib. de vita Solitaria: *a cella in celum sæpe ascenditur: vix, aut nunquam a cella in infernum descenditur.*

Neq; sanè valet quorundam excusatio, qui dicunt, se mortificationes in religione obseruari consuetas, sustinere non posse. Sed vanum est istud effugium, & prorsus homine Christiano indignum. Fateor Religionem Sacram esse carcerem quandam valde amarum, in quo Religiosi inclusi vitam poenitentem ducunt, sensibus valde amaram. Verumtamen hæc ipsa carceris inclusio, hæc ipsa tormenta carnis, magnum sunt Dei amoris, indicium: etsi enim in carcere; in tuto tamen sunt, & ideo Deus eos in illo clausit, quia segregare eos a peccatoribus, & in securo, tutoq; eos reponere illi libuit, proinde ut certam eorum salutem redderet, in portu quodammodo eos inclusit. Ita censet D. Chrysostomus lib. 1. contra murmuratores vitæ monasticæ: *Domus luctus*, inquit, *monasteria sunt, ubi cinis, atq; cilicium, ubi solitudo, ubi risus nullus, nullus secularium negotiorum strepitus, ubi ieiunia, ubi terrenorum duritia lectulorum, ubi nullus nidoribus locus: at tranquillo in portu nauigant, ac veluti luminaria sunt, sublimi de loco nauigantibus fulgore suo, iter arripientes in littore placido.* Non dixit S. iste Doctor, *quiescunt*, sed *nauigant*; verum non in mari, sed in portu. Omnes quidem, quamdiu hic sumus, nauigamus futuram inquirentes patriam, ad futuras anhelantes sedes, supernum attingere litus gestientes. Verum plerique per mare magnum, & spatiosum, fluctibus, ventis, tempestatibus plenum, per hoc quidem sæculum, per quod licet aliquando ad summa perueniunt; sæpe tamen naufragantur. Alij verò uti Religiosi, nauigant, sed in portu, diuinã vndiq; custodia septi. Ob hoc eos Deus ibi tenet, ut quasi in securo sint, licet in carcere, quod equidem magnum amoris signum est. Ergo

nimum

Religio sacra est carcer quidam amarus.

nimiū infelix anima, quæ ob austeritatem, ob mortificationes, Religionem deserit, quia se manifesto damnationis periculo exponit.

Corollarium III. Qui vovit Religionem indeterminatē, & bona fide ingreditur vnam, de qua postea iusta ex causa egreditur, non tenetur alteram ingredi, sed satisfacit voto. *Ratio*: quia cum non voverit perseverantiam, plenē satisfacit voto ingrediendo bona fide, & postea ex iusta causa egrediendo. Imō, si votum Religionis determinatē, commutatum sit legitimē, siue absolutē siue admixta aliqua dispensatione, in alterius religionis ingressum, cuius vouens erat capax, & illam bona fide deserat ex aliqua iusta causa, non tenetur ad prius promissam, sed omnino liber manet à voto. Idem censendum, si vouens sufficienti diligentia, religionem hanc, in quam votū commutatur, petat, & in perpetuum repellatur. *Ratio*: quia per commutationem, extinguitur omnino prioris voti obligatio, & in locum eius succedit res, in quam commutatur.

Non benē tamen superiores Religionum faciunt, quando semel, atq; iterum ad religionem admitti postulantē reijciunt. Colligo hoc ex scriptura Sacra. S. Petrus sciens Iudæos a Domino Deo esse abiectos, volebat eos ad consortium fidelium admittere, quia semel coinquinatos, semper coinquinatos reputabat. Quid ergo Deus, vas quoddam plenum animalium, & reptilium ē cælo demisit ante oculos ipsius, Actor. 10. *Pi dit cælum apertum, & descendens, vas quoddam, quasi linteum magnum, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terræ, & volatilia cæli.* Statimq; scriptura Sacra addit: *Facta est vox ad Petrum, surge Petre, occide, & manduca.* Ecce tibi, Petro ostenduntur in linteo omnia animalia quadrupedia, & serpētia ita præparata, ut possint edi, sicut suauissimæ eduntur epulæ. Et vnde suauitatur serpētia terræ, ut possint comedi à Principe Ecclesiæ? sanē ex linteo. Videte, in quo linteo

veniebant, erat linteum illud, quo Iesus pro nobis immolatus, inuolutus ad sepulturam fuerat, & in quo stigmata vulnerum eius impressa cernebantur. Quid plura? sub linteo Dominicæ passionis nullū animal adeo ferum, adeo brutum est, ut non suauietur, & recipiatur inter membra Ecclesiæ. Hæc est doctrina S. Hilarij in Matth. Cantic. 33. *Ioseph, inquit, munda sindone corpus Iesu inuoluit; & quidem in hoc eodem linteo reperimus de cælo ad Petrum vniuersorum animantium genera submissa.* Videte, quomodo in linteo crucifixi Domini posita feralissima quæq; & maxime brutescencia animalia, in eam suauitatem deuenerunt, quā possent suscipi à Petro. Illa igitur animalia, in linteo de cælo emissa mysticē designabant peccatores, præceptum itaq; fuit Petro, ut à peccatis eos ablucendo, sanctos illos efficeret. Sic exponit Iustus Orgelitanus, in cap. 5. Cantic. dicens: *Mortifica quod sunt, & quod ipse es, effice.* Et S. Gregorius lib. 18. Moral. cap. 22. *Facta ergo, & manduca dicitur, id est, à peccato eos, qui viuunt interfice, & à seipsis illos in tua membra conuerte.* Quid autem Petrus ad hæc Domini vocem? respondit: *Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune.* Propter quod, seuerē à Deo increpatus est, dicente Sacra pagina: *Et vox iterum secundo ad eum, quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris.* Ex quibus verbis, duo documenta colligo.

Primum. Reprehensum fuisse Petrum, quia voci Domini suū anteposens iudicium, nullo modo æstimauit manducatione dignum, quod illi manducare præcipiebatur, contra simplicem ac perfectam obedientiā. Verus enim obediens aures habet ad audiendum; oculos verō ad videndū non habet: quia licet vocem imperantis accipit; rationem tamen imperij non speculatur. Propter quod D. Ioannes Climacus in scala paradisi gradu 4. vocat obedientiam *inexamminatum, atq; indiscussum motum*: quia fertur ad audita exequenda, non examinanda. Vnde celestis sponsus, maxime

Verus obediens aures non oculos habere debet.

maximē sponsam suam ex obedientia laudat, Cantic. 1. n. 10. *Collum tu, um sicut monilia: muranulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.* Vbi Cardinalis Ailgrinus, auro & obedientiam, & sapientiam designari autumat, quasi hæc duo, decenti innendantur artificio, ad venustatisq; leporem sponsæ pependere collo: *Auro, inquit, signatur obedientia: quia præceteris metallis aurum ductilissimum, & flexibilissimum est.* Non potuit ergo sponsa nō fulgere exornata, dum præceptis refertur oblectata; verū licet quæuis obedientia exornet, & ad instar auri inter virtutes alias clarescat; illa nihilominus pretiosior habetur, quæ ex oculata personam præcipientis nō discutit, & mandata perfectissimē absoluit. Nam obedientia, quæ præceptionis rationes indagat, & iubentis conditionem attendit, non tam obsequitur iussis, quā morem gerit personis. Cæcè parendum est, præsertim Deo aliquid præcipienti, ut argutē S. Basilii Regul. 8. cap. 3. ex illo Dei ad Petrum responso, hanc regulam infert: scilicet, quod nullo modo ratione proprii consilij niti debeamus, ut ipsam fidem derogemus, quæ à Domino dicitur, contraq; quod scire conuenit, maiorem debere auctoritatem verbis Domini; quā ulli, quantumvis animi nostri certissima experienti.

Semel immundi non debent semper iudicari tales.

Alterum documentum. Quantum nobis cauendus sit obstinatus ille conceptus, quo semel immundos semper tales iudicantes, licet post peractam poenitentiam, ab illis aut abstinemus, aut durius semper contra eos insurgimus, nihil curantes, quod iam coram Deo sint mundi. Quo facto grauius reprehenduntur seueri nimium Prælati Religionum, qui eos, qui aliquando fuerunt peccatores, licet postea poenitentes, nunquam mundos iudicant, ob quod & inexorabiles permanent in sententijs suis. Ait Glossa ordinaria, *Petrum imitantur Religiosi nimis ceremoniales, qui horrent admiscere immundos peccatores; cum tamen aliquando magis proficiant in religio-*

ne; quā reliqui alij, qui videbantur in saculo deuoti.

Illud tamen admiratione dignum est. Si munda iam erant illa animalia, ē cælo in linteo demissa Petro, si Deus iam ea mundauerat, purificauerat, ad quid Petro inhibuit, ne immunda diceret: *Quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris.* Rationem hanc esse puto, quia Petrus fuit Pastor constitutus, & caput Ecclesiæ, quia Dei minister in terris, ad cuius iudicium omnes debent concurrere: licet enim Deus mundet, licet purificet; necessarium tamen est, ut Petrus declaret, ut Petrus illud dicat. Nam alias, nec promundis haberi debent, nec ipsemet Deus promundis ea haberi vult, donec Petrus munda dixerit. Hinc D. Hieronymus in quæst. de tribus hypostasib; eruditioni propria non fidens, licet doctissimus, quod ipse sciebat, quod putabat, verum esse; tamen non sibi fidens, iudicium Romanum exquisiuit, sic ad Damasum Papam scribens: *A pastore præsidium ouis flagito, discerne si placet, non timebo tres hypostasies dicere, si iubebis.* Cuius rei summa rationis hæc est; suauissimus nimirum diuinæ prouidentia ordo postulat, ut scilicet, homo ab homine, Angelus ab Angelo edoceatur. Sicut enim in ordine Hierarchico, Angeli inferiores à superioribus illustrantur; ita in Ecclesiastica Hierarchia consentaneū fuit, ut homo ab homine, iuuenes à senioribus, ignari à sapientibus, mulieres à viris edocerentur, ac illustrarentur. Cur autem dignum sit, hominem ab homine edoceri, & non ab Angelo, disputat S. Augustinus in prologo primilibrī de doctrina Christiana, ubi duas istius rei rationes assignat. *Prima* est, ut dignitati humanæ naturæ consulatur: si enim omnis doctrina ab Angelis traderetur, quis naturam humanam æstimaret? *Poterant utiq; aic, omni a per Angelum fieri, sed abiecta esset humana conditio, si per homines hominibus verbum suū ministrare nolle videretur.* Altera ratio est, ad stabilendam

Cur hominem ab homine doceri expediat.

Vu

endam

Egressus de vna Religione, quā indeterminatē vovit, non tenetur alteram ingredi.

Linteū, in quo crucifixi ferocia animalia manducant.

endam inter homines charitatem, cum hæc ex mutua hominum necessitate coalescat, & quodammodo cōglutinetur. Vnde citatus S. Doctor addit: *Ipsa charitas, quæ sibi inuicem homines modo unitatis adstringit, non haberet adjutorem refundendorum, & quasi miscendorum sibi inuicem amicorum, si homines per homines nil discerent.* Quid elegantius dici potuit?

Perfecta charitas illa est, quando homines inter se cor vnum, & vna anima sunt; hoc autem ex transfusione, ut sic loquar, vnius animæ in alteram, videlicet ex communicatione spirituum. Nullus autem modus magis aptus, magis accommodatus est ad hoc; quam communicatio doctrinæ: cum enim illa tota versetur in animarum conceptibus; quid aliud Doctor efficit, quando docet, nisi in auditorum animos refundit spiritus, ipsammet suam, ut ita loquar, animam. Hinc semper Deus in hoc constans a primitiis statim sæculis extitit, ut semper hominem ad hominem edocendum remiserit. Ignorabat Samuel Dominum, ait scriptura 1. Reg. 3. Porro Samuel necdum sciebat Dominum. Ignorabat inquam Dominum, non per-

Samuel quomodo Deum ignorabat.

infantiam, quia talis ignorantia non cadebat in puerum duodennem, qualem tunc agebat Samuel. Non per perfidiam, quia talis ignorantia non cadebat in Israëlitam, eo tempore, veri Numinis cultorem, qualis erat Samuel; sed solum in gentes vano cultui idolorum mancipatas. Non denique per prauam affectionem: quia etiam talis ignorantia, non cadebat in optimum adolescentem, egregijs moribus instructum, qualis erat Samuel; sed cadit in improbos iuvenes, quales erant filij Heli. Nescientes Dominum, neque officium Sacerdotum. Verum, ignorabat Deum, imprimis, clare, & quidditatiue: nam talis ignorantia omnibus hominibus in hac vita communis est cum Deus lucem inhabitet inaccessibilem. 1. ad Timot. 6. Vnde D. Chrysostomus de incomprehensibili Dei natura, homil. 3. docet,

non solum ipsum Deum, verum etiam Dei domum nostram superare cognitionem, nedum comprehensionem. Quod facile deducitur ex illo Psal. 17. n. 12: *Posuit tenebras latibulum suum.* Nam, licet natura diuina, propter infinitam entitatem sit lux splendidissima; tamen ob eius incomprehensibilitatem, tenebræ appellatur. Licet etiam domus ipsius, si magnificentia spectetur, augustissimū sit palatium: nihilominus, si ignorantia, quæ de illo habetur, attendatur, occultissimum, ac penitissimum latibulum habetur. Hanc ob causam, Deus ad Moysen, Genes. 19. n. 9. locutus est: *Veniam ad te in caligine nubis.* Quia, ut notat D. Gregorius Nazianz. in Apologetico, Deus nunquam in hac vita clare cognoscitur. *Quantum, inquit, Deus percipitur, tantumdem se subducit; amantesque sui ex eo, quod fugit, ac velut iam comprehensus se proripit, ad superna illic.*

Et certe, quid mirum, hominū oculos ad diuinæ perfectionis lucem caligare, cum & ipsis Angelis id commune sit. Stabant olim ante Deum Seraphim, & volabant simul, Isaia 6. n. 2. *Seraphim stabant super illud, sex ala vni, & sex ala alteri.* In quem locum, D. Cyprianus in Prologo, de Cardinalibus operibus Christi, ita scribit: *Inaccessibilem naturam hinc, & inde Seraphim statu, & volatu circumueiunt: statu, immobilitate æternitatis monstrantes: volatu vero, altitudinem eius sic eleuatam, ut quantumlibet ad cor altum homo ascendat, exaltetur Deus, & comprehensionis importunitatem euadat.* Vbi etiam si ex solo Angelorum volatu, altitudinem naturæ diuinæ omnes eorum conatus facile superantis ostendat; non incongruè tamen ostendi potest, ex eorum statu pariter & volatu; quia si diceret, Angelos stare, & volare: quia quod altius ad Deum contemplandum erigebantur, eo humilius in sua ignoratione consistebant, quasi nihil sibi adhuc viderentur attingisse. Si ergo & ipsi comprehensores, qui clare Deum intuentur, eum tamen quan-

Quidditatiua ignorantia de Deo omnibus communis

Coram Deo etiam Angelo oculi caligant

quantum cognosci potest, non cognoscunt, quid mirum, si & reliqui homines viatores, quidditatiue eius ignorantia laborent.

Ignorabat præterea Deum prophetice, & experimentaliter, quia nunquam antea per visionem immediatè cum illo Deus locutus fuerat. Talem ignorantiam de Deo habebat Iacob Patriarcha, Genes. 28. n. 16. dicens: *Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.* Sciebat sanè per fidem, præsentem ibi adesse Dominum, sed nesciebat per experientiam prophetalem. Vnde dicit S. Gregorius. *Ignorasse se illum perhibuit, cum familiaris non agnouit.* Talem proinde ignorantiam Samuelem habuisse ostenditur, tum, quia de illo dicit Sacra Scriptura: *Necdum sciebat: quasi postea cogniturus, utique prophetice, quoniam quidditatiua notitia Dei, nunquam in hac vita comparatur.* Tum, quia ex ignoratione Dei sacra pagina reddit rationem, cur Samuel toties recurreret ad Heli, quæ ratio iuxta Abulensem, & Caietanum, desumitur & ignoratione prophetica, ut sensus sit, cum Diuinam vocem nunquam antea audierit, non a Deo, sed ab Heli se vocatum existimabat. Tum denique, quia expresse addit sacer textus: *Nec reuelatus fuerat ei sermo Domini;* Chaldaus autem vertit: *Verbum Prophetæ,* ad ostendendum in quo illa ignorantia Dei consistebat. Et hoc palam docet S. Gregorius citatus his verbis: *Quem amore, & ministerio nouerat, sermones eius reuelatione nesciebat; nondum enim sic vocantem audierat, quem se cognouisse, & deuotione ministerij, & virtute amoris testabatur.*

Samuel ignorabat Deum prophetice & experimentaliter.

Quid ergo Deus, ut ex hac ignorantia liberaret Samuelem? quoniam per semetipsum volebat illum edocere, antequam id faceret, vocauit puerum: *Ecce ego, & cucurrit ad Heli.* Quod cum iterum, atque iterum fecisset, semper puer ad Heli recurrat: quia Deus non quacumque voce, sed voce Magistræ, ac senis, eum impulerat ad hoc, ut semper ad Magistrum

recurreret, ab eo licentiam prius obtineret, ut Domini vocem audire posset. Quod & factum est. Nam teste scriptura: *Intellexit Heli, quia Dominus vocaret puerum, & ait ad Samuelem; Vade, & dormi, si deinceps vocauerit te, dices: Loquere Domine, quia audit seruus tuus.* Quod accurate ponderans D. Gregor. in comment. 1. huius loci, sic dicit: *Vocauit Deus puerum, sed voce magistro simili, ut profecto modum suæ locutionis indueret.*

Corollarium IV. Iusta causa egressus de Religione est, si vouens experiat, Religionem probatam, afferre sibi minorem fortitudinem, minusque animi robur ad perseuerandum; & ideo timet, ne vltiori tempore repidus inueniatur, ab eaque deficiat, aut minus bene salutis suæ spirituali consulatur. Similiter, si experiat Religiosos non caute viuere communiter, & sic salutis suæ estimaret, non expedire illam Religionem: aut si experiat penitentias grauissimas in ea iniungi, & sic timeat fore, quod illas sibi impositas nequeat ferre: aut si expertus sit, tempore infirmitatis communiter male prospici infirmis, timens fore, ne idem sibi eueniat. In his ergo casibus egrediens, censetur habere iustam causam, & consequenter censetur votum impleuisse. Similiter, morbus licet temporalis, si sit frequens, est iusta causa egrediendi, præsertim si nouitius prudenter iudicaret, eo morbo se fore onerosum Religioni. Cæterum, quando omnibus examinatis, dubium est, an causa egressus sit sufficiens, tunc non satisfacit voto, sine dispensatione egrediendo. Ratio: quia obligatio est certa; causa vero excusans dubia, & votum possidet, ideoque pro illo iudicandum est. Vade licet inspiratio Religionis sit a Deo semper; tamen specialia aliqua possunt esse impedimenta, ex quibus, aut ingressus potest retardari, aut egressus potest concedi, puta, *infirmitas corporalis, onera debitorum, &c.*

Iusta causa egressus de Religione quænam sit.

8. Matthæus post vocacionem di licentia Christi domum rediit ut omnibus satisfacere.

Hoc facile colligo ex facto Christi, qui videns Matthæum sedentem ad telonium, vocavit eum, *sequere me*, dicitq; Evangelista Lucæ 5. *Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.* Mirantur Commentatores, si reliquit omnia, quomodo Christum in domum suam inuitavit, conuiuiumque ei fecit, & quidem magnum, ut dicit S. Lucas. Respondet Abulensis, q. 46. Statim quidem Matthæum secutum fuisse Christum, sed ex licentia Christi in domum rediisse, ut rationes suæ artis componeret, debita reddens, omnibus satisfaciens, & cætera pauperibus distribuens, ut scilicet, illam Domini sententiam facto impleat: *Reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* Ut sic nemini scandalum esset, & offendiculum. Ait D. Basilii: *Non solum scenora telonij postposuit, sed etiam contempsit pericula, quæ sibi, & suis accidere poterant, si calculos telonij dimitteret imperfectos, protinus parens.* Nihilominus hinc controuersia oritur, cur Christus Dominus permisit, Matthæum redire in domum suam; cum tamen iuueni discipulo suo, petenti licentiam abeundi ad sepeliendum patrem: *Dominè, permitta me primum ire, & sepelire patrem meum*, id denegauerit, respondens: *Sequere me, & dimitte mortuos, sepelire mortuos suos.* Matthæi 8. n. 21. sed ratio hæc est, quia iuuenis ille Dominum rogauit, ut sinneret illum prius ire ad patrem sepeliendum, ex quo dabat intelligi, non vndequaq; affectum exuisse carnalem, hinc ne illum in discrimen poneret salutis, licentiam ei denegauit. At verò, quia Matthæus statim Christum secutus fuerat, cor omnino abstrahens ab istis exterioribus; ideo uti iam perfectio, securè Dominus permisit domum redire, & omnia componere. Ait Paschasius Ratbert; *Totus surrexit, quia totus ceciderat: & secutus est cum moribus, doctrinâ, fidei exemplo discipulatus.* Ex quo mira Christi prouidentia elucet, summaq; in gubernando suauitas, & discretio, a Superioribus Religionum diligenter ob-

seruanda, ut scilicet, summam adhibeant diligentiam, in recipiendis, summaq; in admittendis, & dimittendis ex Religione.

Corollarium V. Egre diens ex iusta causa temporali, similiter expulsus à Religione semel susceptâ, ob morbum, aut aliud impedimentum temporale, non tenetur illis cessantibus ad Religionem redire. Hoc tamen intelligendum est, nisi fecerit votum perseuerandi in religione. Nam tunc egressus, aut expulsus, licet ob iustam causam, aut impedimentum temporale, tenetur ijs cessantibus ad Religionem redire. Deinde, nisi expellatur ob defectum aliquem conditionis requisitæ, iuxta illius religionis constitutiones, v. g. Si vouens religionem Carthusianâ, eamq; ingressus, tempore nouitiatus eiiciatur, eo, quia carebat ætate sufficienti, iuxta illius religionis statuta, tenetur aliam religionem ingredi, aut illam, habitâ iâ ætate necessaria. *Præterea*, nisi suâ culpâ, è religione expulsus sit: tunc enim voto nondum satisfecisse censetur, sed tenetur se corrigere, ut iterum admittatur.

Similiter, Religiosus, qui factâ professione, eiectus est à religione, propter deprauatos mores, & incorrigibilitatem, quâ sublatâ admittetur, tenetur se emendare, & curare, ut iterum admittatur. *Ratio*: quia culpa propria nemini debet patrocinari; unde debet curare, quantum in se est, ut adimpleat votum, & promissionem factam in professione. Quod si correxerit se, & per ipsum non stat, quominus recipiatur, potest licitè in sæculo permanere, quia tunc iam voti impletio est illi impossibilis, neq; tenetur, dum in sæculo manet, ad vigilias, ad silentium, aliasq; monasterii obseruantias. Nam ad has tenentur Religiosi ex obedientia, ad quam non tenetur Religiosus eiectus: quia Prælati, quando illum eiecti, de eo curam deposuit, nec amplius intendit aliquid ei præcipere, aut prohibere. Optimum tamen censerem, ut eiusmodi eiectus more

Egre diens ex iusta causa de religionem; non tenetur ad eam redire

Religiosus post professionem eiectus quomodo se gerere debeat.

more Religiosi in mundo viuat, seruando paupertatem eo meliori modo, quo potest, & castitatem ratione voti solemnem, unde inualidè matrimonium contraheret, & si fornicaretur, sacrilegium committeret,

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio & solutio eiusdem.

Obijciatur contra alterum punctum corollarij primi. Emittere votum religionis, nihil de exeundi libertate determinando, satisfacit voto, ingrediendo bona fide religionem, ad experiendum, licet postea, ex leuitate quadam sine vlla displicentia religionis egrediatur, solumq; peccat peccato leuitatis, & temeritatis: ergo non tenetur sub mortali perseuerare, & iterum ingredi. *Antecedens probatur*: quia sicut iuramentum factum in materia iuris, recipit omnes limitationes, & interpretationes, quas ipsum ius recipit; ita & votum, cum eadem sit vtriusq; ratio: ergo prædictum votum ingrediendi Religionem, intelligitur ad experiendum, eo modo, quo in iure statutum est. Sed in iure conceditur annus probationis, ut Nouitius Religionem experiatur, cum omnimoda exeundi libertate: ergo cum eadem libertate, prædictum votum intelligi potest, & debet. *Respondetur* cum Soto, lib. 7. de Iustitia, q. 2. ar. 1. ad 3. v. ex hac, & Ledesma tom. 2. summa, tract. 10. cap. 3. dub. 7. casu 4. negando antecedens, cum sua probatione: Taliter enim vouens non satisfacit voto, retrocedendo ex sola libertate nouitijs concessa, sed requiritur iusta causa exeundi. Unde si omnia grata in religione inuenerit, tenetur sub mortali perseuerare; & si exierit, iterum ingredi: quia materia talis voti est, ingredi, & perseuerare.

QVÆSTIO III.

An liceat filio ingredi Religionem, parentibus in necessitate existentibus.

Suppono triplicem esse necessitatē. Nimirum extremam, grauem, &

Necessitas alia est extrema alia grauis, alia communis.

communem. *Extrema*, vel quasi extrema illa dicitur, quando quis in probabili mortis periculo corporali constitutus est, v. g. si Titius fame, aut frigore pereat, nisi ei detur cibum, aut vestis: vel si est in probabili periculo ægritudinis, aut miserie, ex qua mors sequi possit, vel in probabili periculo amittendi membrum aliquod, aut sensum præcipuum. Hoc autem intelligi debet, etiam si in hanc necessitatem ex malitia se coniecerit; postea verò non possit illam euadere, nisi subleuetur. Si quis autem seipsum velit interficere, nisi tu illi des 100. aureos, nõ dicitur in extrema necessitate constitutus: quia ista necessitas est malitiosa, à qua ipse potest se eliberare.

Necessitas *grauis* illa est, quam incurrunt, qui non habent necessaria ad suum, & suorum statum, ac conditionem, v. g. quando vir nobilis caret pallio, aut mulier veste decenti, ut templum adeat ad diuinam audienda. Tandem *necessitas communis*, illa est, quæ passim occurrit in pauperibus ostiatim mendicantibus, & cui passim subuenitur.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Parentibus in extrema, & graui necessitate existentibus, non potest filius ingredi Religionem, supposito, quod filius possit illi necessitati subuenire, & non sit alius, qui id præstare velit. Ita communis sententia. *Probatur*, quia diuinum, & naturale præceptum, non est amittendum, propter opera consilij: quoniam præceptum est necessitatis; consilium autem voluntatis. Sed in extrema, & graui necessitate, filius diuino, & naturali præcepto, tenetur subuenire parentibus: ergo nõ potest ingredi religionem. Porro necessitas grauis quoad præsens censetur, quæ per se sufficit ex lege naturæ, ad obligandum filium sub peccato mortali, ad sustentandos parentes,

Parentibus in extrema necessitate existentibus filius non potest ingredi religionem.

tes, aut ad obsequium necessarium illis præstandum. v. g. si necessarium esset parentibus mendicare, aut seruire alijs cum magno dedecore, iuxta conditionem suarum personarum: vel si cogantur nimium affligi, vel incatecerari propter debita: vel multa incommoda corporalia pati, vt ægritudinem, famem, nuditatem, frigus, & similia; quæ omnia non solum absolute, sed etiam respectiue, considerata qualitate personarum, pensanda sunt, vt prudens iudiciu feratur.

Religio sacra est locus terribilis.

Magna est fateor sacre religionis prærogatiua, propter quod, locus terribilis appellatur. Gen. 28. *Quam terribilis est locus iste.* Quæ verba Iacob Patriarcha, post visam in somnis scalam, calos vsq; perringentem, Angelosq; Dei ascendentes, & descendentes per eam, e somno euigilans protulit. Res mira, si vidisset vtiq; gehennam: aut alium infelicitatis, & miseriæ locum: merito dixisset. Quam terribilis est locus iste. Sed vidit domum Dei, vt ipsemet fateatur, *Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta celi.* Cur ergo ad domus Dei conspectum expauit? cur terribilem locum, & non potius amabilem, iucundum, gratum dixit? iuxta illud Psal. 132. *Ece, quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum.* Vultis nosse rationem? Audite Chaldaicum Paraphrasem, qui citata Psal. mi verba ita transfert. *Quam terribilis est locus iste? non est locus communis, sed locus in quo beneplacitum est curam Domino.* En fundamentalem rationem, quia vidit domum Dei, id est, Religionis statui aptam, ideo terribilem vocauit, ad ostendendum, quod religio sacra, non sit domus communis; nec triviale viuendi modum, & communem cum secularib; sed purum, peculiarem, accuratum, & eximium ferat, vbi summa puritas, & sanctitas inhabitat, omnisq; impunitas foras expellitur.

Samaria Reg. Assyriorum in captiuitatem tradita,

Hoc certe Deus figurare voluit. 4. Reg. 17. n. 24. quando Israheliticæ plebi ob illius peccata grauiter

infectus; quidquid ex decem tribubus in Samaria superfuerat, Regi Assyriorum captiuum dedit; ita vt Samaria pulsus eius habitatoribus, solitaria, ac deserta remanserit. Ne tamen Regio illa, solo minime macro, & exili; sed pingui, & vberè prouentu fortunata, inculta, & derelicta siluesceret; pro antiquis colonis procul ablegatis, nouos ex Assyrijs finibus eduxit cultores Salmanasar, qui terram excolerent, Regijsq; emolumentis inseruirent. Cum verò hi ad morem patriæ suæ viuerent, Dei legem ignorantes, & impiam à maioribus acceptam idololatriam exercentes, à leonibus à Deo vindice immis-

sis, passim occidebantur, dicente ibidem sacra pagina: *Cumq; ibi habitare cœpissent, non timebant Dominum, & immisit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos.* Quarto, nunquid isti coloni antea timuerant Deum? minime sane: cur ergo non antea Deum in eos leones immisit? sed tunc primum, quando Samariam inhabitare cœperant? Propterea, quia cum illi habitare cœpissent ibidem, non timebant Deum: nimirum Dei possessio, & terra illa diuino cultui destinata, alios mores, alium animum postulabat; atq; ideo eam impietatem, quam in illis hominibus in profana regione degentibus Dominus non puniebat; in terra possessionis suæ minime dissimulare, sed acriter vindicare decreuit. Quia Deus in domo sua, in domo statui religionis dicata, non vult etiam minima delicta grassari. Hinc olim de suis Sacerdotibus grauiter Dominus conquerebatur, Osee 6. n. 7. *Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi peruariati sunt in me.* Quid obsecro sibi voluit verba illa: *Sicut Adam transgressi sunt?* Nonne omnes sicut Adam peccamus? impiūque ipsius transgressionis exemplar sequimur? sane, quia quemadmodum Adam in paradiso, in loco sancto, & Dei obsequio peculiariter destinato, peccatum perpetravit, loci puritatem, & sanctitatem polluens, atque contemnens;

Assyrij in Samaria cur per leones puniuntur

In religione Deus non vult tam minime peccata grassari.

mnens; ita illi in domo Dei, quam decet sanctitudo, illius puritatem, & instituta fuerint transgressi,

Licet ergo tantæ eminentiæ, tantæ prærogatiuæ sit Religio sacra, vt in illa viuentes, Angelicam vitam ducere videantur; tamen parentum amor, ingressum eius aliquando retardat. ita, vt licet interdum dubium sit, omnibus perspectis, tantam esse necessitatem parentum, vt obliget filium ad sibi subueniendum, ex probabili sententia ingressus religionis differendus sit, ne se filius exponat periculo transgrediendi præceptum honorandi parentes, & ne eos in afflictionem, grauemq; angustiam, conijciat. Propter quod, non immerito parentum obseruantia inter primam religionis fundamenta, numeratur à Diuo Paulo, 1. ad Timoth. 5. *Si quis autem suorum maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.* Super quæ verba, S. Chrysosth. homil. 14. ita scribit. *Quando, quod infidelis facit, tu facere negligis, nonne fidem abnegasti? Non igitur in sola confessione, sed multo magis in effectu operis fides ostenditur.* Cui consonat D. Cyprianus lib. de duplici martyrio: *Major, inquit, venia debetur Christo in tormentis neganti, quam diabolo sponte assenti.* Nec immerito; nam si ille, qui deficit in tormentis naturæ tam contrarijs, grauiter peccat; quid dicendum de illo, qui in cura domesticorum adeo insita à natura, delinquit. Hinc Diogenes teste Plutarcho lib. de docenda virtute, videns puerum intemperantius comedentem, Pædagogo impegit colaphum, ac si discipuli pœnas, magister luere debuisset.

Et vnde obsecro, ita certo colligit S. Paulus, vt neq; fidem, neque veram religionem, esse in eo affirmet, in quo non est erga suos pietas? Equidem ex eo, quod adeo sint connexæ istæ virtutes inter se, vt qui fidelis, & religiosus est, nequeat non esse erga parentes; & cognatos pius. In quo autem pietatem erga suos nō

vides, ne putes in eo esse veram religionem, esse veram fidem: quoniam qui hac impletur, nihil prius curat; quam erga cognatos sese ostendere pium. Hinc Egesippus lib. 1. de excid. Hierosol. cap. 1. refert, de quodam Ionatha, cuius mater, & fratres erant captiui: *Assumpsit, inquit, Ionathas illico paterni Sacerdotij munus, & ad cultum rerum diuinarum profectus, statim pietatis obsequia, curâq; seruandæ necessitudinis executus est, matrem cupiens, fratresq; periculo auferre.* En habetis, quam sint iuncta religio in Deum, & in parentes, atque cognatos pietas: postquam enim magnus iste Pontifex, ad cultum rerum diuinarum assumptus esset, statim pietatis obsequia & curam seruandæ necessitudinis executus est. Hæc planè virtus est, quæ Deo plenas mentes inhabitat. Vnde Genes. 18. de Abrahamo dicit sacer textus: *Cumq; eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes propè eum.* Tres viri apparuerunt Abrahamo, id est, tres Angeli Deo pleni, totamq; Dei œconomiam representantes, apparuerunt inquæ Abrahamo, eius tabernaculum intrarunt, & suâ præsentia humile tuguriolum honorarunt. Sed quomodo fieri potuit, vt Angelici illi spiritus, immensam Deitatem in se representantes; ita se demitterent, vt adeo humile hospitium non dedignarentur? Profecto, quia vt Deo pleni erant; ita in Abrahamo nascebant & cognatam Angelis naturam, quam Dominus erat assumpturus; nihilq; prius discebant ex Deitatis plenitudine, quam cognatis præstare officium. Ex quo Philo lib. de Abrahamo infert: *Qui poterant conuiuiarum, & hospitum speciem sumere, nō pro cognato, conseruq; suum conuiuato rem habuissent?* Quasi diceret, hoc vnum Angelos Deo plenos adduxit, vt se ad speciem peregrinorum, & conuiuarum deicerent, scilicet quod sub illa cognato poterant subuenire: proinde vbi cognatum Abrahamum senserunt, vt illum ornarent, non dubita-

Ionathæ in matrem & fratres infinis pietas

Angeli in specie peregrinorum Abrahami visitarunt,

dubitarent humilia quæq; subire, cum semper proprium sit mentium illarum, quæ Deo plenæ sunt, cognatis suis prospicere. Hoc videre est in Nazianzeno, qui consobrinorum suorum causam commendans Casario Præfecto, ita scribit epistol. 107. *Dominorum meorum consobrinorum æquissimum patrociniū suscipe: quoniam ipsis, tum ob propinquitatem generis, tum ob vitæ institutum, opera nostra debentur. Cuiusnam enim potius, quam eiusmodi virorum, curâ quispiam tangatur? Aut qua re magis erubescat, quam si huiusmodi beneficia conferre minime studeat.* Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Moyles
quare iol-
fit fratres
fratribus
occidit.

Corollarium I. Filius in graui necessitate parentum, non potest religionem ingredi, etiamsi votum ingrediendi emiserit. Neq; sanè obstat, quod communiter doceri solèt, religionem parentibus anteponendam esse, quod colligi videtur ex illo decreto Moylis, quando iussit, ut Hebræi idololatras, non nisi à consanguineis occideretur. Exodi 32. n. 27. *Occidat unusquisq; fratrem, & amicum suum.* Quid est, prò Deum immortalem? An non aderant externi, alienique tortores? cur domestici, & cognati ad hanc carnificinam electi sunt? Respondet Tertullianus, libro aduersus Gnosticos, propterea, quod Hebræi idololatrando, in Deum parentem peccauerint. *Tria inquit, millia hominum, à parentibus, & proximis occisa; quia proximum parentem Deum offenderunt, transgressionis & primordia, & merita dedicauerunt.* Quasi diceret, æquum erat, ut illa hominum millia, quæ parentem Deum offenderant, non nisi à parentibus caderentur, ut debita culpæ poena pari proportionè responderet. Et qui tam impij, & ingrati fuerant in Deum, quem loco parentis habere oportebat, ut eum negare non dubitarent, ab ipsis quoq; parentibus, non solum negari, sed etiam necari debuerunt. Non absimile quoq; fuit illud Moylis decretum, quo iterum iussit, ut qui libidini, & idololatriæ seruierant, non ab

alijs, nisi à proximis, & cognatis necarentur. Numer. 25. *Occidat unusquisq; proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor.* Super quem locum citatus Tertullianus ita scribit: *Ob hanc quoque idololatriam, Mæchia sororem, viginti tria millia, domesticis truncata gladijs, diuine iræ litauerunt.* Quasi non potuerint illa scelera in Deum parentem immediatè commissa, nisi parentum manibus, filiorum sanguine imbutis expiari.

Respondent deinde alij, id factum esse, ut non solum Religionis sanctitas in Deum, sed etiam iustitiæ integritas in homines seruaretur, quæ suo iure postulat, ut debita supplicia, à nullo scelerato remoueantur, verum quodcunq; necessitudinis vinculum rescindatur, ut patrum scelus meritis poenis expiatur. Nam omnes necessitudinis terminos transilit iustitia, ne ipsa suas leges transiliri patiatur. Quod olim Deus suo populo seuerissimè commendauerat. Deutor. 13. à num. 6. *Si tibi, inquit, uoluerit persuadere frater tuus, filius matris tue, aut filius tuus, aut amicus, quem diligis, ut animam tuam, clam dicens: Eamus, & seruiamus dijs alienis, non acquiescas ei, nec audias, neq; parcat ei oculus tuus, ut miserearis. & occides eum, sed statim interficias.* Vbi omnes ferè necessitudines à Deo proponuntur, ut omnes iustitiæ gladio rescindi iubeantur. Iustitiæ itaq; seueritas hoc exigit, ut nullius, quantumuis amici, necessarii, & consanguinei, crimen ultum relinquatur. Nam suo malo expertus est Dauid, quantum ex indulgentia erga cognatos damnum nasceretur: cum enim Absalon, fratrem suum Ammonem occidisset, Dauid, in fratricidam lenior, quam oportebat, inquit sacer textus, 2. Reg. 13. n. 39. *Cessauit persequi Absalon.* imò, eum tandem ab exilio, ad paternum colloquium, & confortium, reuocauit. ibidem 14. num. 33. Quid verò Absalon, tantà beneuolentià à Patre exceptus? deleuitne priores culpas poenitentia? imò grauius accumulauit, & à fratricidio, in pa-

Leges iustitiæ transilire non debent.

Absalon, profratricidam impunitus, in patricidio prorupit.

In patricidium prorupit, quibus potuit fraudibus machinatus, ut parentem regno, vitæq; spoliaret. ut habetur 2. Reg. 15. à n. 1. Quoniam indebita, & intempestiua leuitas non emendat, sed irritat, audacioremque reddit ad maiora flagitia perpetranda, ut rectè obseruat S. Chrysosth. tom. 1. serm. de Absalone: *Semper enim, inquit, scelera, dum non refecantur, iuuenescunt; & in augmenta facinororum proceditur, quoties secuta impunitate peccatur: dum enim in Absalonis patre occidentis facinus non vindicatur, in patricidium patris reciduum facinus iteratur.* Statimque S. Doctor obseruat, istam patris in filium clementiam, potius fuisse iniuriam, sic Absalonè alloquens: *Idcirco te pater offendit, quia non laesit: qui forsitan non offenderet, si laesisset.*

Religio proponenda est parentibus extra necessitatem existentibus.

Verum præsentì instituto, magis congruam rationem reddit D. Ambrosius epist. 56. ad Romulum, asserens Moylen iussisse, ut Hebræi idololatras à consanguineis occiderentur: quia religio parentibus anteponenda est: *Quod, inquit, occidit fecit à proximis proximos, filios à parentibus, à fratribus fratres, præceptum euident, quia præferenda est religio necessitudini, pietas propinquitati: ea est enim vera pietas, quæ præponit diuina humanis, perpetua temporalibus.* Fateor, religionem præponendam esse parentibus extra omnem necessitatem existentibus, quando scilicet filios à Deo conantur auertere. Audite D. Bernardum epist. 111. grauer in parentes inuenientem sic: *O durum inquit, patrem! o seueram matrem! o parentes crudeles, & impios; imò non parentes, sed peremptores: quorum dolor, salus filij, quorum consolatio, mors filij est.* Et epist. 351. Hugonem, ubi phreneticos, & insanos vocat eos parentes, qui filium, à diaboli seruitute, ad Christi libertatem translatum lamentantur. *Phreneticorum, inquit, lachrymis ne mouearis, qui te, plangunt, de gehenna filio, factum filium Dei. Heu, quam miseris tã dira cupido? Quis tam crudelis amor?*

que tam iniqua dilectio? Comprobat D. Hieronymus epist. 1. ad Heliodorum: *Licet, inquit, sparsa crine, & scissis vestibus, vbera, quibus te nutrierat, mater ostendat; licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem siccis oculis ad vexillum crucis euola: solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem.* Et epist. 4. ad Rusticum Monachum dicit: *Crudelitas ista pietas est; imò quid tam pium, quam sancta matri, sanctum filium se custodire.* Talibus aliquando monitis acquiescens Helias D. Bernardi discipulus dicebat: *Sola causa, quæ non liceat obedire parentibus, Deus est. Verè nunc cognoscitur, quia inimici hominis domestici.* Si me verè ut boni, ut pijs parentes diligitis: si veram, si fidelem, erga filium pietatem habetis; quid me patri omnium Deo placere satagentem inquietatis? & ab eius seruitio, cui seruire, regnare est, retrahere attentatis. In hoc vobis obedire non debet. In hoc vos non agnosco parentes, sed hostes. Anteponenda est igitur religio parentibus, ab obsequio diuino filios sine causa retrahentibus.

Parentes, qui filios à religione auocant, reprehensibiles, ne digni,

Ceterum, grauis necessitas parentum præponderat religioni, licet filius votum emiserit ingrediendi: quia votum non potest obligare ad actum contrarium naturali præcepto, cum omnis necessitas parentum, quæ obligat filium non habentem, votum ad non ingrediendam religionem, obliget eundem, etiamsi votum habeat; siue illud votum antecesserit parentum necessitatem, siue eum subsequutum sit. Nam durante parentum necessitate, fortius obligat præceptum naturale subueniendi parentibus; quam votum. Si quidem in filio, quatenus pender à parentibus, tanquam à principijs generationis, resultat debitum pietatis, obsequia illis præstandi; & in parentibus responderi ius quoddam exigendi obsequia à filiis. Hoc autem debitum pietatis, ita naturaliter est coniunctum cum filiatione, ut ab ea nunquam separari possit. Vnde etiam filius emancipatus, licet iam solutus

Magis obligat filium necessitas parentum, quam votum religionis.

lutus sit patriâ potestate; non est tamen exemptus à debito præstandi obsequia parentibus, ut communiter docent Theologi, & Iure Consulti.

Corollarium II. In duobus tamen casibus, non obstante parentum necessitate, licitum est filio ingredi religionem. *Primo*, quando filius à Patre ad malum prouocatur, & inducitur. *Ratio*: quia ut docet S. Thomas 22. q. 101. ar. 4. Si cultus parentum abstrahat nos à cultu Dei, iam non esset pietatis, parentum insistere cultui contra Deum. Et paulò inferius in responsione ad 1. dicit: Si parentes nostri nos prouocent ad peccandum, & abstrahant à cultu diuino, debemus quantum ad hoc, eos deserere, & odisse. *Secundo*, quando filius non potest extra religionem esse, sine periculo peccandi mortaliter. *Ratio*: quia ordo charitatis postulat, salutem propriam spiritualem, præferri temporali parentum bono. Id tamen intelligi debet, non de quocunq; periculo, & generali occasione peccandi: hæc enim semper manet in sæculo; sed de periculo extraordinario, & occasione proxima peccandi, quam aliter evitare non potest, nisi religionem ingrediendo.

Filius ob necessitate parentum tenetur egredi ex religione etiam repugnante superiorem.

Corollarium III. Filius ingressus religionem, si parentes sint in extrema necessitate, tenetur egredi etiam repugnante superiore, ut illis subueniat. *Ratio*: quia in tali necessitate, etiam ad subueniendum extraneo, quilibet tenetur renitente Prælate ex claustris exire. v. g. Si extraneus in puteum incidat, cui solus Religiosus subuenire posset; ubi tamen Religiosus illi necessitati subueniret, tenetur ad monasterium redire, eo quod iam causa egressus cessauerit. Vnde Scriptura Sacra frequenter hoc documentum inculcat, ut Prouerb. 23. n. 22. Audi patrem tuum, qui genuit te, & ne contemnas, cum seruierit mater tua. Et Tobia 4. n. 3. Honorem habebis matri tue, omnibus diebus vite eius. Statimq; rationem reddit: Memor enim esse debes, quia, & quantâ pericula passa sit propter te in utero sua.

Comprobatq; id D. Ambrosius lib. 8. in Lucam, cap. 17. Pasce patrem tuum, pasce matrem: & si pueris matrem, adhuc non reddidisti dolores, non reddidisti cruciatum, quos pro te passa est, non reddidisti obsequia, quibus te illa gestauit, non reddidisti alimenta, quæ tribuit tenero pietatis affectu, immulgens labris tuis ubera: non reddidisti famem, quam pro te illa tolerauit, ne quid tibi noxium esset, ederet, ne quid, quod lacti noceret, hauriret: tibi illa ieiunauit, tibi manducauit; tibi illa, quem voluit cibum, non accepit; tibi quem noluit, cibum sumpsit; tibi vigilauit, tibi fleuit, & tu illam egere pateris? O fili, quantum tibi sumes iudicium, si non pascas parentem. Illi debes, quod habes, cui debes, quod es.

Hinc sapiens Ecclesiastici 5. no uem potissimum bona pijs filiis à Domino Deo promissa recenset, qui parentibus subueniunt, eosq; ut decet, honorant. Primum est, abundantia diuitiarum, tam corporaliū, quam spiritalium, ibidem n. 5. illis verbis: Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam. Nam sicut is, qui thesaurizat, multum pecuniæ congerit; ita qui matrem colit, non modo caduca, verum etiam spiritalia, & æterna bona sibi acquirit, iuxta illud Deutor. 5. Honora patrem tuum, & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. ad quæ verba, Exodi 20. n. 12. additur, ut longo viuas tempore, & bene sit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. Quibus verbis promittitur, non solum longa vita, hæc, sed etiam æterna in cælis; item vita utrobique felix, & cumulata ingenti copia omnium honorum temporalium, & æternorum. Vnde rectè dixit Apostolus 1. ad Corint. 4. n. 8. Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vite, quæ nunc est, & futura. Vbi nomine pietatis, significat obseruantiam erga parentes. Quasi diceret: Exerces te parum utiliter in gymnade corporali, cole pietatem, quæ assequare non corruptibilem coronam, ut olympionica, sed incorruptam vitæ æternæ, post hanc vitam, & hæc

Filijs suis abundantiâ diuitiarum promissa est.

& hæc præsidia gratiæ, quibus illam promerearis.

Alterum bonum, felicitas in filiis, quos ipsi procreauerint, ibidem. n. 6. qui honorat patrem suum, iucundabitur in filiis. Equidem ingens posteritatis cupido innata est hominibus; & tamen non raro ab integerrimis etiam parentibus, sceleratissimos filios procreari videmus, qui non voluptatem, sed immensam dolorum segetem progenitoribus suis adferunt. Sic ex pijsimo parente Dauide, degener filius Absolon prodijt, qui postquam patri suo Dauidi rebellis domi, belliq; fuisset, cumq; throno, regiq; vrbe expulsum, etiam toto regni corpore eum ad mortem persequeretur, tandem in fugam actus, mulo, cui infederat, pertrahente è densa quereu suspensus penderet imbellis, à Ioab tribus lanceis perfoctus interijt, lapidibusq; in speciem tumuli congestis, obrutus, omnibus sui similibus proteruis filiis, de se exemplum merita castigationis reliquit. 2 Reg. 18. Ille proinde inter homines summa votorum attigit, cui Dei munere decretum est, genuisse filios morigeros, & Deum metuentes, quæ merces in citatis locis, honoris delati suis parentibus promittitur. Hinc illud Pittaci dictum: Qualia tu contuleris in parentes, talia prorsus à tuis liberis expecta. Et Isocratis ad Demonic. Ita afficiaris erga parentes, sicut optares filios tuos affici erga te. Filijs itaq; parentes obseruantibus, duo promittuntur in allatis scripturæ verbis, scilicet, & filij, & illi quidem probitate conspicui, alias nulla accederet parentibus lætitia, ex malis filiis, iuxta illud Ecclesiastici 16. n. 1. Ne iucunderis in filiis impijs, si multiplicentur, nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis. Et rectè non enim tunc argumentum latandi adest; & ideo paulò inferius Salomon addit: Melior est enim vnus timens Deum, quam mille filij impij. Et iterum: Vile est mori sine filiis, quam relinquere filios impios. Tertium bonum est, exauditiō orationum, quocunq; tempore eas Deo

obtulerint, illis verbis: Et in die orationis sue exaudietur. Felix certe cuius oratio exaudita à Domino Deo. Talis fuit oratio Davidis Regis, Psal. 4. Cum inuocarem, exaudiuit me Deus iustitiæ meæ. Vbi non simpliciter Deum appellauit, sed Deum iustitiæ suæ: id est, iustitiæ, quam gratia sua possidebat, quam in illo Deus inueniens, statim inuocantem eum exaudiuit, ut docet S. Ioannes cap. 9. n. 31. Scimus autem quia peccatores Deus non exaudit, sed si quis illius cultor est, & voluntatem eius facit, hunc exaudit. Et licet gratia & sanctitas, non sint omnino ad impetrandum necessaria, cum impetratio in Dei liberalitate, ac bonitate fundetur, quæ non pendet ex meritis; si tamen peccator, in suo scelere persistat, nullâ poenitentia ductus, imò & in ipsamet precatōne peccans, vix vnquam à Deo exaudietur, cum scriptum sit, Isaia 1. n. 15. Cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis, cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestre sanguine plena sunt. Et Prouerb. 28. Qui declinat aurem à Dei lege, oratio eius fiet execrabilis. Vnde ad hoc, ut oratio sit efficax, in iustitia, & Dei præceptorum obseruantia fundari debet: quia ut ait S. Gregorius lib. 9. epist. 95. Inanis sit oratio, ubi praua est actio. Deus igitur filiis morigeris, qui parentes honorant, eosq; in necessitate iuuant, promittit exauditionem orationis illorum, quia tales mandata eius obseruant; talis autem obseruantia, est executio diuinæ voluntatis, & subiectio ad illam, vnde fit, ut ex tali executione, & subiectione, eiusmodi filij ita validi cum Deo euadant, ut sibi ipsam Dei voluntatem quodammodo subijciant, ad quodcunq; velint, ipsam adducere. Ita ut pleno ore possint dicere, cum Dauide, de intercessionem certi: Cum inuocare exaudiuit me Deus. Quoniam, ut idem Propheta scribit, Psal. 144. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.

X 2

Quartum bonum est, vitæ longitudo,

Felix cuius orationem Deus exaudit.

Oratio vera sit efficax, quid requiritur?

IV. Decalogi præceptum, cur vocatur primum in promissione.

tudo, quæ promittitur illis verbis: Ecclesiast. 3. n. 7. *Qui honorat patrem suum, vitæ viuet longiore.* Vnde Apostolus quartum præceptum Decalogi, ad Ephes. 6. vocat primum in promissione: *Filij, inquit, obedite parentibus vestris in Domino, id est, ob Domini reuerentiam, vel propter Dominum, quem illi representant. Hoc enim iustum est.* Deinde in secundo versu dicit: *Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione.* Tercio tandem addit: *Ut bene sit tibi, & sis longævus super terram.* Dicitur ergo primum præceptum in promissione, propter adiunctam promissionem vitæ longioris, quæ alijs præceptis non apponitur. Porro ista vitæ longioris promissio, facta filiis obedientibus, est valde congrua: cum enim filius honoret auctores vitæ suæ, dignus est, ut hic agat vitam longiorem; sicut e contra, qui immorigerus est suis profeminatoribus, meretur hac lucis usufructu priuari. Quo respiciens S. Thomas opusc. 7. dicit: filios a parentibus vitam accipere, ut nobiles a Rege feudum, qui si Regi fideles sint, eius conseruationem; sin verò infideli, eius priuationem merentur. Vnde legimus apud S. Bernardum tom. 2. serm. conc. 17. Dom. 2. Quadrag. ar. 3. cap. 1. memorabile portentum: *Accidit, inquit, in Catalonia diebus nostris in ciuitate sui propè Valentiam, de iuvene quasi 18. annorum, qui parentibus inobediens, latro, & criminofus effectus est, ac propter sua mala opera captus, & patibulo suspensus. Quo iam defuncto, & adhuc pendente, cum esset omnino imberbis, vidente, ac mirante cuncto populo, paulatim emittere coepit barbâ, mutare faciem, senescentem, & canens, usque ad decrepitam senectutem, & quasi 90. annorum ætatem ostendens, cuncto populo admirabilis factus est. Cucurrit ad miraculum Episcopus, cum vniuerso clero, & cuncto ciuitatis populo: stupent omnes, ignorantes mysterium, & expectant sibi reuelari secretum. Stetit in loco, eminenti*

In iuvene suspelo portum in solium paruit.

Episcopus cum vniuerso clero, vitæ profundè doctus, manuque turbæ silentium indicens, ait: Nostis iuvenem hunc, quæ culpâ, quæ vitâ, quæ etiam ætate interijt, conspiciate eum nunc ætate senem, canum, ac decrepitum; ut per hoc intelligatis iudicium Dei, quod huic diu victuro, misericorditer propter sua crimina, & parentum inobedientiam, abbreviata sit vita, ut verificetur illud Psalmistæ: *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos.*

Quintum bonum est, stabilitas familiæ, & posteritatis, illis verbis promissa: *Benedictio patris firmat domos filiorum; maledictio autem eradicat fundamenta.* Dicitur autem *benedictio*, siue bona precatio parentum, domos, id est, familias liberorum firmare, quia Deus ad preces, & bona verba parentum, eos diuturna posteritate, gloriâ, potentiâ, diuitijs auget; & e diuerso, ad diras, & infaustas imprecationes eorundem, acquisitis bonis eos priuat, & a fundamentis familias euerit. Sic Noë benedixit suis filiis Sem, & Iaphet. Isaac benedixit Abraham, Iacobo. Isaac, Tobia Tobias senior, Tobias 1. n. 11. quorum posteritas in omni prosperitate longissime durauit. At verò Cham à Noë maledictus, & Absolon à Davide, cum sua posteritate, citò perierunt. Hinc probi filij, maximi semper fecerunt, & audenter ambiuerunt parentum benedictionem, ut patet ex scriptura Sacra, Genes. 24. de Iacob, & Esau, summis votis benedictionem paternam expetentibus, cum probè scirent maximi illam esse ponderis, Auctore D. Ambrosio, qui librum suum de benedictionib. Patriarcharum sic exorditur. *Quantam discimus parentibus deferre reuerentiam, cum legimus, quoniam qui benedicebatur à Patre, benedictus erat, & qui maledicebatur maledictus? ideo parentibus hanc Deus donauit gratiam, ut filiorum pietas prouocetur. Prærogatiua ergo parentum, disciplina est filiorum. Honora ergo patrem, ut benedicat te. Honoret pius patrem, propter gratiam, ingratus propter timorem.*

Benedictio parentum familias liberorum firmat.

rem. Quod agnoscens Ioseph, festinauit paternam præripere benedictionem pro filiis suis, & Moras Angliæ Cancellarius, à patre flexis genibus benedictionem petere solebat. Hinc Plato Dialog. 11. hac de re ita dissert: *Nihil imprecatione parentis non iniusta perniciosius filio. Nemo verò putet, cum pater aut mater contemnitur, tunc solum detestaciones eorum secundum naturam exaudiri; sed etiam cum honorantur, atque etiam cum latiores bona liberis à Dijs petunt, exaudiri eos, similiter existimare debemus, siquidem demum ad nobis inde distribui.*

Sextum bonum est gloria, quia pater honoratus, similes reddit filios, & filius parentibus obediens, apud omnes sibi gloriam acquirit, iuxta illud Ecclesiastici 5. n. 13. *Gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filij, pater sine honore.* Cuius euidentissima ratio est, quia honor filiorum, pendet ex honore parentum, quoniam eorum sunt principum, & origo; & quemadmodum diuitia agri, ab eis tanquam patrimonium, & hereditas relinquuntur, sic etiam nobilitas honor, & bona fama. Hinc Romani stemmata sua, & stirpem ad claros, & honoratos parentes, auosque, & proavos referebant, imò & Iudæi gloriabantur se patrem habere Abraham, Ioan. 8. & 9. seq. Moyses esse discipulos. Comprobat sacre textus hanc veritatem, Proverb. 17. v. 6. *Corona senum, filij filiorum, & gloria filiorum, patres eorum.* Quibus verbis ostenditur, gloriam parentum, & filiorum vicissim ex sese pendere, ut propterea filij virtutem parentum, æmulari debeant; quemadmodum Aeneas 12. Aeneidos, monet Ascanium filium. *Disce, puer virtutem ex me, verumque laborem.* Et vicissim parentes audeant probitatis hereditatem in filios transfundere, ut gloria vtriusque in alterutros promanet.

Deus filios morigerat tempore calamitatis à tribulatione.

Septimū bonū est, liberatio tempore calamitatis, promissa illis verbis: *Et in die tribulationis commemorabitur tui.* Græca versio legit: *In die afflictio-*

nis recordabitur tui. Hugo, Dionysius, & Iansenius exponunt: *Ipsa elemosyna tuam causam apud Deum ager, ut à tribulatione libereris.* Vel si propter tua peccata, in calamitatem incideris, merito elemosynæ ab ea eripiaris, iuxta illud Psal. 40. *Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus.* Et quæ est hæc intelligentia, ubi est manifesta paupertas? Vis est intelligentiæ, si rimemur viscera, si deprehendamus occulta, si recta nudemus. Verum subiecta oculis, exposita in publico, ingesta rebus, non tam est intelligere, quam videre, nuditate algidus, rabidus fame, siti aridus, lassitudine tremens, defectu luridus, quod egenus sit, intelligere quis laborat? Et si labor intelligentiæ nullus est, unde est intelligentiæ fructus? Equidem non aliunde, nisi quod Christus se intelligi in paupere sic demonstrat per Psalmistam, quod nimirum ipse, qui cælum tegit, sit nudus in paupere; quod in esuriente esuriat saturitas rerum, intelligere, quomodo non magnum, est? Quomodo non beatum intelligere quod ei sit ampla paupertas, cui angustum est cælum? qui ditat mundum, quod egeat in egente? Audite Chrysologum in citatum Psalmi locum, ita scribentem. *Quod sese Deus amore pauperis sic deponat, ut non adsit pauperi, sed ipse sit pauper? sed quomodo aut in se transfuderit pauperem, aut se in pauperem fuderit, dicat ipse iam nobis.* Esuriui, inquit, & dedistis mihi manducare: Non dixit: Esuriui pauper, & dedistis illi manducare: sed esuriui ego, & dedistis mihi manducare, sibi datum clamat, quod pauper acceperit: quod bibit pauper, sibi testatur infusum.

Alij demum, per diem tribulationis, intelligunt diem mortis, aut diem iudicii in qua misericordes misericordiam consequentur, iuxta illud Matthæi 25. *Et regnum æternum possidebunt.* Hinc diuites ad misericordiam erga pauperes incitat Christus, Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; ut cum defeceritis, recipiant*

tionem liberati.

Christus in se transfudit pauperem, aut se in pauperem tudit.

Pauperes suorum benefactorum si patroni & receptores in cælum.

ciant vos in aeterna tabernacula. Facite inquit vobis amicos de mammona iniquitatis, id est, de diuitijs plerumque iniquis, quia vberem iniquitatis materiam suggerunt, eas pauperibus benignius, & largius erogando. *Et cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula*, id est, in caelum, cum defeceritis vita, & officio, dispensandi ipsas opes vestras, ut inquam, ipsi pauperes, vos diuites, benignitate amicos, recipiant in caelum, & liberalius aeterna tabernacula, vobis distribuunt. Vnde S. Gregorius lib. 21. moral. cap. 14. dicit: *Debemus cogitare, quod patronis potius nos recepturi in aeterna tabernacula, munera offerimus, cum egenis dona largimur.* Possidebunt ergo misericordes regnum aeternum, quia a pauperibus, quibus in hac vita benefecerunt, tanquam a patronis, & caelii amatoribus in illud admittentur.

Octauum bonum est, remissio peccatorum promissa illis verbis: *Et sicut in serenae glacies, soluentur peccata tua.* Recte profecto peccata comparat cum glacie: haec enim spirante maxime Borea, concreuit frigore, iuxta illud Ecclesiastici 43. n. 22. *Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua.* Vbi scriptura Sacra procedit a niue, & pruina, quae frigore concreuerunt, ad glaciem, quae non in aere sicut illa, sed in aquis generatur, vehementia frigoris, quam inducit Boreas, quo flante crystallus, id est, glacies, gelat ab aqua, id est, crystallus ab aqua concreuit, quia eius materia est aqua cum nihil aliud sit, quam aqua congelata. Præterea, aqua gelat in crystallum, id est, condensatur, aut durefcit in glaciem, ut sit Hypallage: quemadmodum etiam simili figura dicitur, quod crystallus induet se aquis, sicut lorica proinduet aquas, thorace, vel lorica: Est autem duplex crystallus, vna fossilis, sicut gemma candida, & pellucida, quae reperitur aut in venis metallicis, aut proprijs. Altera, quae duratur ex niue, vel aqua, & euellit ex frigidissimis regionibus, aut rupibus, ubi omnia gelu rige-

scunt, auctore Plinio lib. 37. cap. 2. ostendit itaque sapiens, quod sicut crystallus frigore; sic tentatione demonis, aut praua cupiditatis ingruente, animus peccato consentiens congelatur, & indurefcit, procul recedente calore gratiae; eleemosynam autem confert cum serenitate, siue sole serenante, nebulasque & frigus dispellente: quia illa gratiam inducit in animam, quam illustratur, serenatur, accenditur, frigusque & glacies peccati soluitur, iuxta illud Isaia 58. n. 7. *Frangere esurienti panem tuum, &c.* statimque n. 8. subiungitur: *Tunc erumpet quasi mane lumen tuum*, id est, a caelis tibi pandetur claritas gratiae, quam mens illustretur, & voluntas inflammetur.

Nonum denique bonum est, quasi bonorum omnium cumulus, videlicet perpetua Dei beneuolentia, & protectio, promissa illis verbis: *Et superueniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in nouissimo maneat.* Romana versio legit: *Benedictio ab eo*, id est, a patre. Graecus textus vertit: *Ab hominibus.* S. Augustinus, Hugo, Dionysius, & Iansenius legunt: *A Deo*: quae omnia congruunt. Siquidem & filij morigeri benediciuntur a parentibus, ut patet, quando Isaac benedixit Iacob, & Iacob filijs, ac nepotibus suis. Ab hominibus quoque probis, benedictio filijs impertitur. Similiter benediciuntur a Deo, qui benedictionem Patriarcharum approbavit. Porro allata verba de benedictione Dei, hoc loco significant effusam bonorum largitionem, quae si usque ad extremum maneat, nihil ea re, potest homini optabilius accidere.

Corollarium IV. Si filius professus sit Religionem, cum iniuria parentis, iam existentis in graui necessitate, tenetur petere facultatem, ad subueniendum illi, & Religio, seu Praelatus tenetur eam dare. Si autem neget, & aliud remedium commodum non sit, potest etiam licentia non obtemperare, subuenire parenti, seculo scandalo, aut notabili indecentia religiosi status. *Ratio primi*, quod nimirum teneatur

Filij mortis
genis bene-
dictio per-
petua &
protectio a
Deo promissa est

Obligatio
ad paren-
tes non ex-
tinguitur
per profes-
sionem re-
ligionis.

teneatur facultatem petere professus est hæc, quia obligatio ad parentes non extinguitur omnino, per professionem religionis, cum sit intrinseca, naturalis, & honestissima, proinde transit simul cum traditione personæ: cum ergo per talem traditionem fuerit irrogata iniuria parentibus, hinc est, quod filius teneatur ad petendam dictam facultatem. *Ratio vero secundi est*, quod scilicet Religio, siue Praelatus teneatur, concedere facultatem, nisi Religio velit succurrere parentibus, hæc est: quia religio iniuriam fecit parenti, recipiendo filium, tali obligationi iam obnoxium, & sic non potuit acquirere ius in filium, contra ipsum parentem; atque sic non potest propter suum seruitium, vel utilitatem eum impedire, quominus parenti succurrat: ergo tenetur facultatem concedere. *Ratio tertij* puta, si aliud remedium non suppetat: quia huiusmodi Religiosus, tenetur prius omnia media tentare, ut seruata obedientia, & obligatione suae religionis, parentis necessitati subueniat. Proinde, si manens in Religione, potest ex eleemosynis, aut aliunde subuenire, non debet religionem dimittere. *Ratio tandem quarti est*, scilicet, quod etiam licentia non obtenta, possit subuenire parenti, hæc est: quia hoc consentaneum est iustitiae, & pietati, quibus religio non potest repugnare.

Corollarium V. Communis rationem, & leuis parentum necessitas, non est, impedimentum filio ad ingressum religionis. Ita S. Thomas 2. 2. q. 101. art. 4. ad 4. & q. 189. ar. 6. & quodlib. 19. ar. 1. *Ratio*: quia nemo tenetur diligere proximum, quamuis sibi coniunctum, in ordine ad temporalia, aut corporalia bona, plus quam seipsum in spiritualibus, si aliter potest sibi proximus in temporalibus providere. *Præterea*, quia in communi necessitate, non tenetur filius emancipatus, seu habens bona propria, in rigore precepti alere parentem ex proprijs bonis, præsertim si id non possit facere, nisi priuando se

æquali commodò, aut honore; ergo multò minus ad hoc tenetur, cum tanto spiritali incommodo. Quoniam præceptum affirmatiuum subueniendi parentibus, solum obligat pro articulo necessitatis, & iuxta illius gradum, quo in casu parentis necessitas, quasi nulla reputatur moraliter, comparatione tanti incommodi, quantum est priuari statu perfectionis. Vnde sequitur non teneri filium in hoc casu obedire parenti, siquidem cum nulla adsit sufficiens causa in ijs, quæ ad salutem suæ animæ spectant, patri spirituum potius obediendum est, quam patri carnis.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio II
& solutio
eiusdem;

Obijciunt I. *Contra Conclusionem*, & Corollarium I. Si necessitas parentum impedit ingressum religionis: ergo & necessitas subueniendi fratribus, ac fororibus impedit eundem. *Respondetur*. Si fratres sunt adhuc sub cura parentis, qui non sufficit ad illos sustentandos, tunc frater tenetur differre ingressum religionis, quia sic censetur ut pars eiusdem parentis, proinde censetur augere necessitatem, & indigentiam ipsius. Sic v. g. si mater vidua, plures filias virgines habens sub cura, & haberet quidem necessaria ad sustentationem suam; non tamen ad convenientem educationem filiarum, & ad collocandas eas in decenti statu, moraliter censeretur esse in graui necessitate, in qua non posset a filio deseri propter religionis ingressum, supposito, quod posset illi necessitati subuenire, quod intelligendum est, etiam si votum religionis emiserit: nam in hoc casu frater, potius consulet matri, quam filiarum necessitati. At verò, si parentes fratrum iam sint defuncti, potest licet ingredi religionem. *Ratio*: quia obligatio fratris ad fratres, non est ex iustitia; quemadmodum ad parentes filij, sed ex charitate, quæ licet sit maior ea, quæ

Crystallus
alia est fo-
silia, alia ex
niue, vel
aqua.

Communis
necesse-
tas parentis
non arce-
t filios ab in-
gressu reli-
gionis.

quæ est inter extraneos; non tamē obligat, ut cum tanto damno spiritali illis, sicut parentibus succurrere teneatur; proinde non tenetur; differre ingressum, quamvis voto obstrictus nō sit, nisi periculum esset impudicitia sororis, propter paupertatē.

Obiectio
II. & solutio
eiusdem

Obiicitur II. *Contra corollarium IV.* Potest fieri, quod religio bona fide suum professum receperit, & ignorans patrem in necessitate extitisse, eundem ad professionem admiserit: ergo Religiosus non potest egredi religionem, neq; religio tenetur ei dare facultatem ad hoc. *Respondetur*, concessio antecedente, negatur consequentia. Nam quod religio hoc ignorauerit, id est accidentarium; at verò in re facta est iniuria, unde licet operans per ignorantiam excusetur, à culpa; tenetur tamen ratione rei acceptæ, & tradita, etiamsi excusetur ratione acceptionis.

QVÆSTIO IV.

De voto solemnī obedientia.

Obedientia obiectū
aliud materiale, aliud
formale.

Suppono I. Nos hic agere de voto obedientia, quod in professione religiosa in manibus Prælati emittitur. Talis autem obedientia obiectum duplex est, scilicet materiale, & formale. *Obiectum materiale*, est executio actus cuiuslibet virtutis, sub præceptum cadentis, id est omne opus virtutis, quo superioris præceptum impletur, licet non ea intentione expresse fiat, quia sufficit ea intentione potuisse fieri, quæ intentio si adesset, formalem illi intentionem superadderet. Unde ista obedientia non est specialis virtus, sed complectitur omnes virtutes, habetque aliquem cadentem actum sub præceptum, & tale obiectum dicitur quod; obiectum vero cui, est Prælati, cuius præcepto Religiosus obedire tenetur. *Obiectum vero formale*, dicitur obedientia, seu ratio formalis quæ, siue sub qua, obedientia impletur, est finis intentus ipsius obedientis, quo mouetur ad faciendam superioris voluntatem, præstando illi

obedientiam in eis, quæ præcipiuntur ab ipso. Et talis est virtus specialis, inclinans subditum ad obedientiam: subditus itaq; exequendo opus, non ea intentione, quod præceptum sit, non exercet formalem obedientia actum, sed materiale.

Suppono II. Ad hoc, ut obedientia religiosa sit perfecta, tres conditiones requiri. *In primis*, requiritur cæcitas, ut scilicet subditus non cōsideret, quis, & qualis sit superior, v. g. si bene bonus, aut malus; doctus vel indoctus, nobilis aut ignobilis, perfectus vel imperfectus. Sed solum, ut consideret, quod sit superior ipsius, Dei vicem tenens, iuxta illud ad Ephes. 6. *Servi obedite Dominis carnalibus in timore, ac tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo.* Et 1. Petri 2. n. 18. *Fratres obedite Præpositis vestris, non tantum bonis, sed etiam discoloris.* Deinde, ut subditus non scrutetur rationes, quare sibi superior aliquam rem præcipit, dummodo res præcepta non sit illicita. Unde S. Bernardus de vita solitaria dicit: *Subditus discernere non debet, quid, aut quare id præcipiatur, sed ad hoc tantum nititur, ut fideliter, & humiliter fiat, quod à superiore præceptum est.*

Secunda conditio requiritur, *propterea ad exequendum*, ut scilicet subditus sine vlla dilatione, tergiversatione, excusatione, lentitudine, ac torpore, promptè, & alacriter superioris voluntatem exequatur, iuxta monitum D. Bernardi libro de Præceptis & dispensis col. 4. *Perfecta obedientia legem nescit.* Et scilicet de virtute obedientia: *Verus obediens mandatum non procrastinat, sed parat aurem auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri, & sic se totum intra se colligit, ut mandatum peragat imperantis.*

Tertia conditio requiritur, nimirum *fortitudo*, ut videlicet subditus non sit timidus in superandis difficultatibus, sed ut opus præceptum forti aggrediatur animo, nec detrectet exequi difficultia, nec ab incepto ob difficultates occurrentes desistat, sed cum magna fiducia in Deo, exequatur

Ad religionem
tam obedientiam
tres conditiones
requiruntur.

quatur opus sibi impositum, iuxta illud Psal. 117. *Fortitudo mea, & laus mea Dominus.* Et Marci. 10. num. 12. *Non qui incipit, sed qui usq; ad finem perseverauerit, hic saluus erit.*

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Vera obedientia est virtus moralis.

Conclusio. Vera obedientia est virtus moralis, quæ se homo priuat propriâ voluntate, medianre voto obligans se ad faciendam suorum Superiorum voluntatem, propter Dei amorem, vel, *obedientia est spontaneum, & rationabile obsequium, siue sacrificium propriæ voluntatis.* Dicitur obsequium, siue sacrificium spontaneum: quia votum obedientia debet esse, factum ex voluntate libera, spontè se obligando ad faciendam superioris voluntatem. Quemadmodum fecit Christus ad Philipenses 2. n. 8. *Christus factus est pro nobis obediens usq; ad mortem, id est, ita se ad obedientiam Patri exhibendam, à primo usque ad ultimum vitæ instans se totum composuit, ut quidquid in eo fuisset, vni Patris voluntati adimplenda deputauerit, atq; exhibuerit. Factus inquam obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis.* Et cur obsecro præ alijs mortis instrumentis, solam crucem elegit Dominus? utique liberum illi fuit permittere se petri lapidibus, vel à monte præcipitari; cur ergo potius elegit mori in Cruce? Ne miremini: in cruce à terra exaltabatur, & in ære erat, cuius regio videbatur esse sub dominio hostis antiqui, iuxta illud D. Pauli ad Ephes. 2. *Secundum principem potestatis æris, huius spiritus, qui nunc operatur in filios dissidentia.* Placuit proinde Domino Iesu in ære vitam finire, ut mortis eius gloria in eo ostenderetur, quod Principem æris debellauerit in eius propria sede, & regno. Audite D. Athanasium, qui orat de Passione & Cruce, ita scribit: *Verum Dominus hominibus studens, humi non est mortuus; sed in ærem ascendit per crucem, ibi quod serpentem persequens, ut etiam inde Principem potestatis æris deturbaret.* Hæc erat gloria triumphi Christi, ut in ipso ære vinceretur, qui erat æris Princeps, & ubi malitiæ virus dominabatur, ibi à validissimo Salvatore in ruinam, & excidium, projiceretur. Nunquam enim non magnæ, & gloriosæ, virtutis insigne est, de hoste superbo in propria illius sede triumphare. Ego verò existimo, Christum ideo mortē crucis elegisse, quia erat omnium ignominiosissima, ut per hoc suam perfectissimam obedientia ostenderet, quæ maior esse non potest; quam dum quispiam opus abiectionis promptè, & liberè exequitur.

Christus
cur præ alijs
instrumentis
mortem
crucis elegit.

Verum, ergone iam cum Christi morte, expiravit eius obedientia? minimè: nam ad nostri institutionem, non solum, usq; ad mortem, verum ad ipsum usq; extremum iudicii diem, quando regia maiestate ornatus, mundum iudicaturus veniet, factum esse obedientem, constat ex Scriptura Sacra, Ioan. 5. n. 30. *Non possum à me ipso facere quidquam, sicut audio, iudico.* Quasi diceret: quia tota iudicii à me exercendi sublimitas, atq; gloria, in eo cardine versatur, quod me ad patris voluntatem accomodem, nec obedientia amor à meo vnquam animo discedat. Ita exponit Gregorius Magnus lib. 35. Moral. cap. 10. ubi dicit: *Si, sicut audit, iudicat, tunc quod obedit; cum iudex venit. Ne igitur nobis usq; ad præsentis vite terminum obedientia laboriosa appareat, Redemptor noster indicat, quia hanc etiam, cum iudex venerit servat.* Et postea sic infert: *Quid ergo mirum, si homo peccator, se obedientia in præsentis vite breuitate subiiciat, quando hanc mediator Dei, & hominum, & cum obediens remunerat, non relinquit.* Imò hac de causa Redemptorem nostrum, vulnere suorum cicatrices sibi referuasse, quod obedientia monumenta præ oculis habens, ipsis indefinenter oblectaretur, affirmat Rupertus in Zachariam, ad illa verba, cap. 13. num. 6.

Christus
usq; ad extremum iudicii diem factus est obediens.

Christus
enr cicatri-
ces vulne-
rum in suo
corpore re-
seruauit,

n. 6. hæc addens: O magnum miracu-
lum, mirum spectaculum, præsertim in Do-
mino dominatore omnium, plagas habere,
in medio manuum suarum! Et dicit: bis
plagatus sum in domo eorum, qui dilige-
bant me. Quæritis, quid sunt plagæ
istæ? Respondet citatus Rupertus:
Quia testimonia sunt obedientiæ, signa
voluntatis, & iussionis paternæ. Sicut
ergo Christus factus est obediens pro
nobis usq; ad mortem; ita & nos
propter eius amorem, debemus pro-
prium voluntatem nostram abnega-
re, faciendo superioris voluntatem,
qui vicem Dei tenet, idq; liberè, nō
coactè faciendo. Propter quod obe-
dientiæ dicitur, rationabile sacrificium:
quia votum obedientiæ, faciendum
est cum plena deliberatione volun-
tatis rationabilis cognoscendo, quod
promittitur mediante tali voto, quo
sacrificatur, & mactatur propria vo-
luntas, propter Dei amorem. Ex
hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Votum obedi-
entiæ est Deo gratissimum. Ratio: quia
mediante tali voto, priuat se homo
propria voluntate. Quod non ope-
rosè deducitur ex Scriptura Sacra,
Matth. 16. n. 24. ubi dicitur: Qui
vult venire post me, abneget semetipsum,
& tollat crucem suam, & sequatur me.
Quibus verbis non cogit Christus ad
suū sequelam, sed voluntarios mortifi-
cationi destinat, & volentes inuitat;
& quò blandius, eò vehementius al-
licit. Christianæ autem mortificati-
onis summam breuè proponit. Ab-
neget semet ipsum: quia per obedi-
entiæ mortificationem homo seipsum
abiurat. Audite Victorem Antioche-
num, in cap. 8. Marci, ita scriben-
tem: Non dixit, ne nimium sibi indul-
geat, aut ne nimium carni suæ parcat, sed
vehementius insurgens: Abneget, vel ab-
iuret seipsum, id est, nihil cum seipso, vel
cum sua carne commercij habeat; verum
ita se gerat; ac si non ipse, sed alius quispi-
am crucem tolleret, quasi mortificanda
esset caro non sua; aut si sua, quasi
ad rem mortificationis foret insensibi-
lis, vel glorificatæ carnis æmula,

ita crucem strenuè tollere debet, &
negotium mortificationis peragere.
Pulchrè Cassiodorus lib. de anima,
capit. 16. sub finem: Verum inquit,
ista caro, quamuis diuersis vitijs appetat-
ur, ipsa tamen est, quæ gloriosos marty-
res facit. (id est, mortificatos qui as-
siduæ mortificationis privilegio mar-
tyres vocantur) quæ ipsam quoq; vita-
lem Crucem Sancti Redemptoris accepit:
merito iam spiritualis futura creditur,
quando & hic mortalis tanto munere per-
funda gloriatur. Si enim ista magna qui-
dem natura, sed originali delicto, peccatis
quotidianis obnoxia, ieiunijs, elemosynis,
assiduisq; orationibus, diuina se suffragi-
atione componit. Nam mortificata caro
diuinæ crucis baiula, ita per assidua
ieiunia, & continuam incessanter
mortificationem redditur velut extra-
nea delictis, culpis exempta, & pra-
uis appetitionibus surda, ac insensi-
bilis, vt futura spiritualis credatur.

Quomodo ergo votum obedi-
entiæ Deo gratissimum esse non debet,
quod hominem mortalem, vas ficti-
le, & fragile, spiritualem reddit, nec-
dum satis, verum etiam immortalè:
nam verus obediens nunquam mori-
tur. Quod ex Scriptura Sacra dedu-
co. Prouer. 31. num. 28. dicit Salo-
mon: Vir obediens loquetur victorias.
70. legunt: Vir autem obediens custodi-
tus loquetur. Vatablus vertit: Loque-
tur, id est, non peribit, obseruans,
quod in sensu Scripturæ Sacre, in-
terdum loqui, stet pro non mori. Vn-
de verba illa Genes. 1. Factus est ho-
mo in animam viuentem. Chaldaus
transfert: Factus est homo in animam
loquentem. Vir ergo obediens custo-
ditus loquetur, id est, non morietur,
custodietur, conseruabitur, semper
viuet, etiam si à potentiore inimico
occidatur, mactetur. Præceperat o-
lim perfidus Cain tanquam superi-
or, natuq; maior, fratri suo Abeli:
Egrediamur foras. Genes. 4. num. 8.
Promptè ille obsecutus est. Quid in-
de? impius Cain, quia maior, quia
superior, occidit, iugulauit, macta-
uit obedientem Abelem. Nunquid
ergo mortuus, Abel, & non semper
viuens

Caro hu-
mana per
mortificati-
onem fit
glorificata
similis.

Votum
obedienciæ
hominem
reddit im-
mortalem

Abel licet
occisus nō
est mortu-
us, sed vi-
uit.

viuens de illo canit victoriam. Audi-
te D. Paulum ad Hebr. 11. n. 4. ita
scribentem: Fide plurimam hostiam A-
bel, quam Cain obtulit, & per illam ad-
huc defunctus loquitur. Quid est, adhuc
loquitur? Nonne mortuus, nonne
occisus, nonne iam plurima transi-
erunt secula? Quomodo ergo adhuc
loquitur? Sanè, quia vir obediens
custoditus loquetur, id est, non mo-
rietur, sed etiam post mortem sem-
per viuens, victoriam canet, ipso-
met Deo attestante: Vox sanguinis fra-
tris tui clamat ad me de terra. Vbi D.
Ambr. lib. 2. de Cain, & Abel, cap.
9. ita discutit: Illa te maiore autori-
tate arguit, quam si frater viueret. Pon-
deratè illa verba: Maiore auctoritate.
Vnde quæso maior, cum fratris esset
minoris: Profectò, quia vt obediens,
à maiori perfido occisus, & macta-
tus est, hinc & obedientiæ vi in il-
lum, & auctoritatem resumpsit, &
victor existens non vicit, sed super-
uicit; non victorias, sed super vi-
ctorias adeptus. En quàm fertilis o-
bedientiæ, quàm gloriosa res, supe-
riori obedire etiam discolor, ob Dei
amorem.

Obedien-
tiæ etiam
post mortē
vitam præ-
bet,

Quod si nosse desideratis, cure-
tiam post mortem obediens viuat?
Respondeo, quia proprium est obe-
dientiæ, post mortem præbere vitam,
cum & ipsa post mortem etiam vi-
uat. Quod sic deduco, obedientiæ
vera, in hac vita est, æmula chari-
tatis, dum instar huius, ceteræ
in altera vita deficiant. Virtutes, sal-
tem eo modo, quo nunc, sola obe-
dientiæ remanet, vt nunc, sola obe-
dientiæ remanet, vt nunc, perfecta
tamen ad modum charitatis, se in
altera vita perficiens, dum Sancti in
sublimibus suis actibus, tum chari-
tatis, tum fructificationis, tum visionis,
non sic amant, fruuntur, quia illis
bonum; quantum, quia Deo iucun-
dum, gratum, & ab ipso volutum:
neq; Angeli ipsi ad nos descenden-
tes, administrantes, totumq; regen-
tes mundum, hoc ita agunt ex se;
quàm ex obedientia: imò, vt eam
lucrentur, & præmium sit iterum mæ-

dari, iterum obedire. Vnde licet
mundum regere sit gloriosum; glo-
riosius tamen æstimant obedire, ipsa
obedientiæ pro præmio æstimantes.
Quocirca de ijs Regius vates,
Psal. 102. n. 20. ait: Potentes virtute,
qui faciunt verbum eius, ad audiendam
vocem sermonum eius. Potentes virtu-
te appellantur, quia verbo diuino ob-
sequentes, mundum gubernant, ho-
mines regunt, cælos mouent, mira-
cula faciunt, & alia stupenda ope-
ra. At, quo fine id exequuntur?
Respondet Paræmiastes: Ad audien-
dam vocem sermonum eius. En finis, en
obiectum, en stipendium, quod ex
meritis postulant, nimirum ex vna
obedientiæ aliam elicere, ex vno
mandato aliud. Sunt ergo potentes
ad obsequendum Dei mandato, vt
pareant, vt obsequantur eo fine, ad
audiendam iterum vocem eius. vt scili-
cet iterum iubeantur, ita vt quod
formaliter ipsi in opere respiciant,
non sit aliud, quàm obedientiæ. Ita
censet Dionysius Areopagita, qui di-
cit: Omnes spiritus ad principalem prin-
cipatum Dei formaliter sunt motiui. Præ-
clarè satis: mouentur Angeli ad Dei
iussa egregia adimplenda, præclara,
honorifica, grandia; sed formaliter
non aliud intendunt, nisi mouere se
ad principalem principatum Dei, scilicet
ad principale Dei dominium, ad prin-
cipale Dei mandatum, id est obedi-
re: ad obedientiam, nihilq; aliud in-
tendere, nisi iussionem perficere, &
opus non spectare, sed iussionem, sed
obedientiæ. Talis est obedientiæ
Angelica, talis & inter homines o-
mninò requiritur, vt non coactè, sed
liberè, & promptè omnia in hono-
rem Dei operentur, non præcepto
adaacti, sed sua voluntate, ad id sese
submitiendo.

Fateor, eximiam virtutem esse,
quæ vt iubentis, præceptis promptè
obediat, ingenij, aciem felicissimè ob-
securat. Nam qui iussa discutit, nō
obtemperat; sed examinat: sustinet
parendi laborem, & adulterat obe-
dientiæ virtutem; diuinos autem in

Angelus ni-
hil glorio-
sius, quàm
Deo obe-
dire.

Populi Hebraei insignis obedientia.

sui commendationem oculos rapit, qui rei imperata effectiōnem comitari fecit mandatum: qui quo repulerit moras, idem fecit auditionis, & executionis esse instrumentum. Verumtamen augustior resplendet obedientia virtus, si non expectet mandatum; sed gestiat implere votum. Audite commendandam saeculis omnibus populi Hebraei obedientiam. Accesserant Leuitæ ad Eleazarum, & Iosue, ac reliquos cognationum Principes, deposcentes, ut iuxta Domini præceptum, habitacula illis concederentur. Dominus præcepit per manum Moysi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & suburbia earum ad alenda iumenta. Quid ergo factum? Dicit Sacra litera: Dederunt filij Israël de possessionibus suis iuxta imperium Domini. Si Leuitæ iudices interpellarent, cur iudicium ad populum non refertur mandatum; sed arcanum silentium? Equidem sui muneris videbatur, iustâ adeo causâ allegatâ, decretum sancire, urbesq; Leuitis dari iubere. Quomodo ergo populus ciuitates largitus est, cum iudicium, ac Principum iussionibus non vrgeretur; siquidem mundano more, nemo ferè nisi per iudicalem sententiam, etiam beneficio creditori pecuniam soluit. Et populus plerumque immaturè ad speciem præbet, cum princeps culpabiliter taceat: imò arcanè quandoq; Principis non refertur edictum, ut populi obedientia deprædicetur elogium. Quo modo inquam populus Hebræorum tanta promptitudine, Leuitis in reddendis urbibus, obedire gestiuit, ut iussionem non expectarint, sed anteuertissent? Respondet Tertullianus aduersus Psychicos, cap. 13. his verbis: Ego me feculo, non Deo liberum me mini: sic meum est officium vltro facere Domino, sic indicare illius: non tantum ei obsequi debeo; sed & adulari. Ostendens præceptis obsequendum, votis adulandum esse: nam qui cumulatius cupit suam adornare obedientiam, venatur ut impleat vota, nō superioris expectat iussa. Populus

itaq; Hebræorum, non solum examiniuit obedire, sed etiam Principibus adulari. O bonam adulationem, quæ perfectioni militat, quæ virtutē semper commendat! Populus ergo à Principibus non iussus, promptissime ciuitates largitus est, optimè sciens pulchriorem esse obedientiam ex voto; quam ex præcepto.

Corollarium II. Votum obedientia est præstantissimum ex alijs votis, quæ Deo in professione religiosa promittuntur. Ratio prima: quia per obedientia votum offertur Deo propria voluntas, quæ est Regina, omnium potentiarum motrix, estq; prior, & excellens, quam cætera, quæ a nobis in hac vita degentibus offerri possunt. Nam per votum paupertatis offeruntur bona temporalia, quæ infimum locum tenent. Per votum castitatis offeruntur bona corporis pertinentia ad sensum, quæ medium locum tenent. At verò per votum obedientia, offertur propria voluntas, & iudicium, totumq; quod in se est per abnegationem propriae voluntatis, proinde offeruntur bona animi, inter quæ præcipua, & principalis est, propria voluntas, quæ mediante homo cæteris alijs bonis vititur. Quod considerans D. Gregor. lib. 35. Moral. cap. 13. dicit: Obedientia iure victimis preponitur, quia per victimas aliena caros; per obedientia verò propria mactatur voluntas. Ratio secunda, quia votum obedientia eminentialiter includit, & continet in se cætera alia vota, quæ in professione religiosa emittuntur: licet enim Religiosus teneatur ex voto seruare paupertatem, & castitatē; nihilominus ista virtutes, & alia omnes, continentur sub virtute obedientia, quæ cæterarum virtutū conseruatrice est. Ratio tertia: quia quanto magis res accedit ad finem suum, ipsiq; vnitur, tanto melior est, ac perfectior. Sed obedientia facit hominem verum Religiosum: nam sine voto obedientia nemo Religiosus dici potest: ergo votum obedientia est præstantissimum aliorum vororū. Ita S. Thomas 2.2. q. 186. art. 8. in corpore.

Votū obedientia est præstantissimum ex alijs votis.

Obedientia est cætera virtutum conseruatrice.

pore. S. Augustinus lib. 1. contra aduersarium legis, & Prophetar. cap. 14. vbi dicit: Obedientia maxima virtus est, omniumq; origo, materq; virtutum. D. Gregor. lib. 35. Moral. cap. 10. Obedientia, inquit, sola virtus est, quæ cæteras virtutes morales ingerit, infertatq; custodit. Deniq; S. Hieronymus de Regim. Monach. cap. 6. ait: Abundans gratia in obedientia summa, virtutum clausa est: nam simplici ingressu hominem ducit ad Christum.

Quomodo obedientia melior est quam victima.

Propter quod, non immerito I. Reg. 15. scriptura Sacra dicit: Melior est obedientia, quam victima, & auscultare, quam offerre adipem arietum. Ad cuius loci faciliorem intelligentiam, recurrite ad cap. 12. Exodi, vbi totus agni immolati effectus protegebatur Israëlitas manentes intra domum suam, quando Dominus percutiebat Aegyptios: Nullus, inquit, vestrum egredietur ostium domus suæ, vsq; ad mane: transibit enim Dominus percutiens Aegyptios. Et sic intra domum quisq; seruabatur, sub sacrificio agni. At verò nunc in lege Euangelica, post Iesum in cruce immolatum, D. Paulus monet Christianos aiens, I. ad Timot. 2. In omni loco leuantes puras manus, sine ira, & disceptatione. Ecce Iudæis in sola propria domo licebat sperare salutem, per agni immolationem; nos verò in omni loco iubet Apostolus, ut speremus, & postulemus per Iesum saluari. Quæ discriminis ratio? D. Chrysosthomus orat. de Cruce, & latrone respondet his verbis: Iudæis præcepit Deus, ut uno loco immolarent, & preces in uno loco facerent. Cum Christus venit, & extra ciuitatem mortem obiit, vniuersam terram mundauit, omnemq; locum orationi idoneum effecit. Omnis enim terra de cætero sanctificata est, & sanctior est Iudæorū illis sanctis. Quæ ratione? quia ibi quidem rationis expers; hic verò ratione prædita quis oblata est. Quanto igitur præstantius id, quod rationem habet, eo, quod ratione caret; tanto amplior & hic sanctificatio est. Pecunia mactabantur in lege; ideo non erat eorum effica-

cia ad sanctificandum, vbi autem in Christo non pecunium quid, sed ratio Deo litabatur, efficacius sacrificium apparuit, quo posset omnis terra, omnisq; locus mundari. Non ergo iam dubitet, quisquis Deo rationem submittit, rationem immolat, quod illi offerat præstantissimum omnium sacrificium, sub cuius efficacia vbicunq; fuerit, tutò viuere possit. Quia melior est obedientia, quam victima, & auscultare magis, quam offerre adipem. Licet enim quidquid pecunium est in te, & animale, Deo mactes, non ita places, sicut per obedientiam places, in qua pars rationalis mactatur, & litatur. Ait D. Gregor. lib. 6. ibidem. Longè altioris meriti est, propriam voluntatem aliena semper voluntati subicere; quam magnus ieiunij corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare. Nam vbi illa pars, quæ ad rationem pertinet Deo litatur, maius, gratius sacrificiū exhibetur, siquidem ea est victima, quæ nos sub Dei protectione maxime conseruat, nimirum quæ pars rationalis, scilicet voluntas, & iudicium ei perfecte litatur. Quò spectas D. Paulus ad Rom. 12. ait: Obsecro itaq; vos fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra Deo hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. In margine legitur: Rationale obsequium S. Chrysosthomus vertit: Rationalem cultum. Et quid est, aliud rationale obsequium, nisi quod fit in excellenti hominis parte, puta in ratione, quando non solum pecuniæ affectiones, sed & rationales discursus, atq; affectus in captiuitatem Deo adducuntur. Ita concludit Nazianz. orat. 25. de Arianis, sic loquens: Hi, id est, Ariani domos habent, nos hospitum; hi templâ, nos Deum; ideoq; nihil aliud, quam viua viuens Dei templum sumus, victima viua, holocausta ratione prædita, sacrificia perfecta, dñi de-niq; Trinitatis adorata beneficio. O quantæ efficacæ Catholicorum sacrificia, a quibus illi dii appellantur, tanquam a sacrificijs rationalibus, quando su-

Y y 3

am ra-

am rationem in obsequium Dei capiunt.

Corollarium III. Votum obedientiæ est ex omnibus perfectissimum.

Ratio: quia in toto universo nihil perfectius reperiri potest, quam id, per quod Deus homo, & homo potest fieri Deus, cuiusmodi est divina omnipotentia, quæ ad coniungenda hæc a se infinite distantia extrema specialiter concurrebat. Sed vera obedientia id præstat, quia voluntatem obedientis, in voluntatem quodammodo Dei transformat, siquidem voluntas obedientis est voluntas Dei: ergo votum obedientiæ, est perfectissimum ex omnibus, quod ex sacris literis evidenter constabit. Isaac 62. grande propositum est iustorum elogium, his verbis: *Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit, & eris corona gloria in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.* Et quodnam est hoc nomen iustorum, quod Deus ita magnifice spondit? Respondet ipsemet Deus: *Vocaberis voluntas mea.* Vocaberis, id est, eris, ita ut vocari possis. Hugo Cardinalis exponit: *Vocaberis voluntas mea*, quasi dicat: Ex me nomen habebis: voluntatem enim meam facies, & propter hoc dicitur de te: *Hæc est, quæ voluntatem Dei facit.* Similiter Dionysius Carthusianus legit: *Vocaberis*, inquit, *voluntas mea in ea*, id est, *mibi obediens eris, & per opera bona accepta, seu voluntati meæ conformis, in terra peregrinationis tuæ.* Denique Anselmus Laudunensis, in glossa interlucis exponit: *Vocaberis voluntas mea in ea*, & dicitur: *Hæc est, quæ voluntatem Dei facit.* Per hoc ostendens, animam veri obedientis, ita assuetam esse Dei voluntatem in omnibus facere, ita Dei præceptis, ac consiliis obsequenter obedientem esse, & in terra peregrinationis suæ, divinam voluntati conformem, ut non tam ipse homo divinam voluntatem, quam Deus ipsius facere voluntatem videatur. Propter quod velut ipsi gratulans, ait Deus: *Vocaberis voluntas mea in ea*, quasi ipse homo ita ad ar-

bitrium suum habeat divinam voluntatem, ut divina voluntas in eo esse videatur.

Ad hoc dignitatis fastigium Moyses eleuatus fuit, ut propter eximiam eius obedientiam, voluntas eius fuerit voluntas Dei, & voluntas Dei vicissim in eo. Ranarum squalenti plaga inestabatur tota Ægyptus: ubi Pharo molestiæ impatiens, ad fastidiosam pertinaciter calamitatem auertendam, vocavit Moysen, & Aronem, dixitque eis: *Orate Dominum, ut auferat ranas a me, & a populo meo.* Exodi 8. Dixitque Moyses ad Pharaonem: *Constitu mihi, quando deprecer pro te, & pro servis tuis, & populo tuo, ut abigantur ranæ.* Qui respondit: *Cras.* Moyses vero dixit: *iuxta verbum tuum faciam.* Ex quo loco controuersia oritur, an huiusmodi responsionem fecerit Moyses, diuino tunc speciatim afflatus spiritu. num ex proprio arbitrio, qui etiam difficiliora de omnipotente Dei voluntate spondebat sibi. Si hoc posterius tenere volueris, inconsultæ temeritatis forsitan Moysen argueretur. Quod si primum, obstat Scriptura Sacra, quia Moyses obnixè clamauit postmodum ad Deum, ibidem n. 12. *Et clamauit Moyses ad Dominum pro sponcione ranarum, quæ condixerat.* Respondet S. Ambrosius lib. 3. offic. cap. 14. plagam illam, fuisse diuinitus immisam, cum aliter infligi non potuerit, sed per Moysen virtute propria ablatum. Rogatque, inquit, Moyses, ut his quod, finem exitus daret, orauit, & impetrauit. In illo prædicandum, quod a fraudis consortio temperauit: in hoc mirabile, quod diuinitus intenta supplicia, virtute propria, etiam ab hoste detorsit. En, quantum valet vera obedientia apud Deum, quod per eam Moyses exequenda diuinæ voluntati diu assuetus, re Pharaonica sibi commissâ, ita spebus eualeuit, ut propria virtute infestam plagam detorquere promitteret, & re ipsa præstaret. Quia nimirum Dei voluntas voluntati Moysis fuit permissa, ita ut Moyses illius fuerit arbiter, aut potius sequester.

Sistite

Abrahami
mira cele-
ritas ad im-
molandum
filium

Sistite hic vestris obtutibus isti perfectissimæ obedientiæ præclarum speculum, Isaacum Abrahami filium, Deus, quod Abrahami charitatem populis dilucidius euulgaret, hostiam de innocente filio ad charitatis explorationem deposcebat, Genes. 22. n. 2. *Tolle filium tuum unigenitum, quæ diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque illic offeres eum in holocaustum.* Ad horribilem adeo vocem Abraham, non expauit, neque eius animus percussione contractior factus: non genuit, non illachrymauit, non in varias partes consilia partitus est; imò, quod oris non temerater constantiâ, nec vocem pectore fouit querulam, sed celeri pede contendit in montem, ibique ausa est sacrum facere dextera, de ignis, gladiique portatione erudita. Tenellus filius prouidentissime de victima seiscitatur: *Ubi est victima holocausti?* Tunc pater, quod se Dominus postulasset, aperuit, quo audito filius alacriter iugulum offerre coepit, ut tarditatem damnaret. Fidelis fuit pater, sed fidelior filius: quia Isaacus, non Abraham, Christi Domini obsequentissimi portauit imaginem, & obedientiæ virtutem, nobis miræ actionum coloribus depinxit. Vnde Isaacum Christi Domini præcessisse symbolum, tradunt interpretes. Audite Rupertum, & Lippomanum, sic loquentes. *Sicut præcipiebatur Isaac in terra visionis, & in monte sublimi immolari, sic in eadem terra, & monte Caluarie, verus Isaac Christus erat immolandus.* Ergone Abrahamus obedientiâ a filio superatus est? Ita sanè: quia licet Abraham cunctatus non sit opere absoluisse præceptum, & ita obsequentissime paruit, ut nullam moram annecteret; Isaacus tamen excellentius obedientiæ probatus est ænigma, & Christi Domini umbra: quoniam licet laudabile sit, obedire præceptis; magis tamen de prædicandum sacra ambitione obtemperasse etiam votis. Pulchrè id elucidat Zeno Veronensis serm. 1. de Abraham: *Cum, inquit,*

Isaac obedi-
entia su-
perauit A-
brahamum
patrem,

de Patre quæreret, ubi esset victima, quæ disponeret, & immolaret, securus de fide generis sui pater filio, de quo non dubitabat, patefecit, quod se Dominus postulasset, & quod ipse Domino promississet, ostendit: *latatus est puer patre fidei ipse quoque fidelior, nec recusauit mortem, quam Deus, qui vitam dederat, impetrabat.* Ecce Isaac expressum non audiuit præceptum; sed solum superioris nouerat votum, & ideo in re obedientiæ patri præferri meruit, cæterisque in exemplar ad obsequendum proponi. Fidelis quidem erat pater, siquidem se patrem negauit, ut seruum Domini assereret; & tamen fidelior filius, dum non recusaret mortem sibi immediate non mandatam, sed patri solum præceptam. Non, assero itaque obedientiam sine præcepto, plus quam præcepto obstrictam mereri; audacter tamen pronuntio, ut plurimum, laudabiliorem esse, quæ patet nutibus; quam quæ iussionibus adurgetur. Propter quod Isaac præ Abrahamo optimi obedientis portauit imaginem: quia hic exequabatur præceptum; ille verò exequi votum festinabat.

Corollarium IV. Obedientiæ voto promissa, est veræ sanctitatis signum. Quod ex Scriptura Sacra deduco. Iussus erat Dauid a Gad Propheta ire in terram Iudæ, qui minime id distulit; sed statim se ad profectionem accinxit. 1. Reg. 22. *Dixitque Gad Propbeta ad Dauid: Noli manere in prasidio: proficiscere, & vade in terram Iudæ. Et profectus est Dauid, & venit in saltum Haret.* Indagate, vnde Dauidi tanta promptitudo, ut sine vlla resistentia, ad vnicam Prophetæ vocem obediret legi diuinæ, eiusque ductu ferretur etiam in difficillima? Equidem non aliunde, nisi ex sanctitate ipsius, quia erat vir secundum cor Dei. Propter quod Scriptura Sacra Dauidem, inter Reges Iudæ iustos, primum numerat. Ecclesiast. 49. a n. 6. Vbi Siracides dicit: *Præter Dauid, & Ezechiam, & Iosiam, omnes peccatum commiserunt: nam*

Obedien-
tia voto
promissa,
est veræ san-
ctitatis signum

relique-

reliquerunt legem Altissimi Reges Iuda, & contempserunt timorem Dei. Dederunt enim regnum suum alijs, & gloriam suam alienigena genti. Incenderunt electam sanctitatis civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius. Solum ergo tres istos Reges Scriptura Sacra nominat iustos, non quod omnino non peccauerint, sed duplici de causa. Primo, iuxta Glossam, quia quod peccauerunt, condigna poenitentia deleuerunt. Homini- bus autem non imputantur peccata, quæ poenitentia lachrymis diluuntur. Deinde, iuxta Lyrannum, Iansenium, & alios, quia tres isti soli Reges fuerunt immunes à peccato idololatriæ, & à peccato contra diuinum cultum; sola autem hæc peccata, per antonomasiam peccata appellantur.

Præterea, obedientiam esse signum veræ sanctitatis, ex facto trium Regum, & Beatæ Virginis, constat. Quæ quondam familiæ deducendæ erant in urbem Bethlehemi- ticam. Vna familia constabat tribus Magis, qui ut venirent Bethlehem, excitati fuerunt noui sideris luce. Matth. 2. Vidimus stellam eius in oriente, & venimus. Magis itaq; apparuit stella, aut potius Angelus in stellæ figura, ut censent non pauci, cuius ductu Bethlehemi viam aggressi sunt. Altera familia erat Iosephi, & Mariæ, quæ, ut scripturæ implerentur, de ortu Saluatoris, debebat etiam Bethlehem venire. Qualiter obsecro, hi Sanctissimi coniuges excitati sunt, ut difficilem viam arriperent? An stella illis apparuit? An certè Angelus monuit eos. Audite S. Lucam cap. 2. de hac re ita fantem: Exiit edictum à Casare Augusto, de describere- tur vniversus orbis: Et ibant omnes, ut describerentur, singuli in civitatem suam. Ascendit autem Ioseph à Galilea de civi- tate Nazareth, in civitatem David, ut proficeretur cum Maria. Ecce vix vnus profani Imperatoris edictum inonu- it, & statim Maria, ac Ioseph Bethle- hemum profecti sunt. Non stellam, non angelum expectabant, sed legē audientes, soli viam arripere. Et

cur stella, quæ erat Magos ductura, non prius festinavit ad Mariam de- ducendam? Imò cur Raphaël An- gelus, qui Tobia comitem egit in longo itinere, tunc non adfuit Ma- ria? Equidem, quia sufficebat tan- tæ foeminae lex, sub cuius ductu ma- gis conspicabiles redduntur præstan- tissimi; quam cum siderum lumini- bus. Pulchrè D. Chrysosthomus ho- milia de Natiuitate Christi, hac de re discurret: Vide providentem Dei ad- ministrationem, per infideles, atq; fideles, ea, quæ ad se pertinent, dispensantis. Et stella quidem Magos ab oriente perduxit, at lex Mariam in patriam à Prophetia prædictam traxit. Ponderate accuratius illa verba: at lex Mariam traxit, quid aliud designant, nisi, quod rã- tæ Virginis Sanctitas, non tam ex obsequio Angelorum, & stellarum sibi præstito; quam ex obsequio eius legibus exhibito debeat pensari. Au- diant hoc, qui ex apparitionibus An- gelorum, aut luminum caelestium, trutinant sanctitatem, & sciant eas etiam infidelibus, & nequissimis ho- minibus solere à Deo præstari; præ- stantissimæ autem, verissimæq; vir- tutis insigne, non tam in ijs; quam in præstita legibus obedientia expli- cari: quoniam sola obedientia est si- gnum vitæ sanctitatis.

Corollarium V. Obedientia est fructuosa, & valde utilis hominibus. Quod sit fructuosa, patet: quia non se ingerenti, sed promptè obedienti, Deus se propitium exhibet. Ingere- bant se filij Zebedæi ad primatum in regno Christi possidendum, dicendo Marci 10. Da nobis, ut vnus ad dexte- ram tuam, & alius ad sinistram tuam se- deamus. Sed repulsam passi sunt, Christo respondente: Nescitis, quid petatis. At verò Ioannis 21. Discipu- lis tota nocte inaniter laborantibus, imperavit Dominus: Mittite in dexte- ram nauigij, & inuenietis. Illi extem- plò obediens voci Domini, fecerunt sic: Miserunt ergo, & iam non valebant rete trahere præ multitudinem piscium. Componite modò negatam dexte- ram Zebedæi filijs, cum dextera con- cessa

Obedien-
tia est fru-
ctuosa & vi-
lis hominib;
bus.

cessa piscatib; discipulis: illi pro dex- tera acquirenda certantes, inanes tunc, & vacui manserunt; hi ad dex- teram nauigij retia mittentes, onusti sunt piscibus. Et cur, quæ illis ina- nis fuit dextera; his adeò diues, & fructifera extitit? Respondet S. Cy- rillus Alexandr. lib. 12. in Ioan. cap. 62. quia hoc discipuli iubenti Domi- no obediens fecerunt: Retibus, in- quit, in dexteram partem iactis, magna multitudo piscium capta est, iussu autem Domini hoc factum est: quia non rapue- runt gratiam, sed imperio Christi parue- runt. Expendite causam felicitatis, nimirum, quia non rapuerunt gra- tiam, quia non tetenderunt retia ipsi, ut dextera gratiam præiperent, ut dignitatem raperent; sed Dei impe- rium expectarunt humiles, & de Dei notissimo imperio, retia in dexteram festinantes miserunt; ideò tam fru- ctuosam piscationem habuere, ut hinc agnoscamus obedientiam maxi- mè fructuosam esse.

Quòd etiam sit summè utilis ho- minibus, patet, quia fortissimos red- dit viros. Recolite Gedeonis victo- riam, quam de Madianitis reportauit, & profectò nulli ipsam eius virtuti, nisi soli obedientia tribueris. Non enim fortitudini, non spei, non de- niq; fidei, cum in his omnibus defe- cerit Gedeon: Defecit enim in forti- tudine, quia formidolosus erat ni- mium. Vnde Deus præcipiens, ut ad castra descenderet, & eius callens formidinem, sic eum allocutus est, Iudic. 7. n. 10. Sin autem solus ire for- midas, descendat tecum Phara puer tuus. Hinc quando Angelus ad illum dixit: Dominus tecum virorum fortissime. Lyrannus ita exponit: Hæc locutus est, non propter præterita, nec propter eius condi- tionem; sed propter futura, in quibus ba- biturus erat ex Dei assistentia victoriam. Defecit in spe, quia in Deo non spe- rans, intendebat fugere Madian. Iu- dic. 6. n. 11. Cumq; Gedeon excuteret, atq; purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian, apparuit ei Angelus Do- mini. Defecit tandem in fide, tanta

Gedeon ex
sola obedi-
entia victor
evallit.

expetens signa. Vna solùm virtute, nimirum obedientia, eaque cæca ex- celluit, cum etsi dura, etsi grandia, etsi præter omnem humanam ei præ- ciperentur rationem; nunquam ta- men reluctatus est, neq; verbum re- tractionis expressit. Attendite singu- la, iussu Dei congregavit exercitum, quo congregato, locutus est ad eum Deus: Multus tecum est populus, nec tra- detur Madian in manus eius. Vbi sup- ponendum est, hostium numerum fuisse 135. millia; cum Gedeone au- tem non amplius, quam 32. millia; & tamen multum hunc appellauit Dominus populum. Et quis hoc non contrarium rationi putaret? Multus est populus tecum, non tradetur Madian in manus eius. Cum potius opposi- tum inferendum videretur, scilicet, traderetur Madian, quia multus est po- pulus. Audite Origenem hom. 9. in Iudicum, ita scribentem. Et quid se- grandis est multitudo, nonne in bellis nu- merosior exercitus præstat, & est tutior ad præsidia? Cur autem Deus multum illum populum appellauerit, indicant verba se- quentia: Ne gloriatur contra me Israël di- cens: meis viribus liberatus sum. Non- ne & hoc contrarium rationi vide- tur, ut ingeniosè obseruat Abulensis q. 2. in hunc locum. Si enim bellum non gladio, & armis, si victoria non viribus erat consequenda, sed tantum buccinis, & lampadib; vnde etsi tanti essent, gloriari poterat Israël, suis se consecutum viribus victoriam? Que- ret aliquis, ait Abulensis, Quomodo Israelitæ gloriari poterant contra Deum, dicentes, quòd viribus suis liberati fuerat. Nam Madianita erant pugnatu- ri contra seipsos, & mutua se cade truncaturi: er- go victoria non erat Israëlitarum, sed Dei: vnde sicut euntibus trecentis ad bellum, cum tubis, & amphoris, Madiani & se mu- tuo truncauerunt, & bellum non fuit isto- rum sed Dei; ita triginta duo millia, imò etiam si centum millia Israëlitarum conue- nissent in modum istorum, nil magis age- rent, quam isti, & non attribueretur eis victoria. Addidit ergo Deus dicens: Multus est tecum populus, &c. ut am- plius

plius probaretur obedientia Gedeonis, ut sic Gedeon sine ratione magis obediret.

Necdum satis: præceperat adhuc Deus, ut ab exercitu Gedeonis recederent formidolosi, proclamante lege ex præcepto diuino, Iudic. 7. n. 3. *Loquere ad populum, & cunctis audientibus, prædica, qui formidolosi, & timidi est, reuertatur.* Quis non iudicaret, Deum non nisi per magnanimos, per audaces victoriam illam concessurum. Et tamen adhuc Deo populus, qui remanserat solum ad viginti duo millia, multus visus est, iussitque eum ad aquas duci, ut nonnisi illi eligerentur, qui more canum lamberet; remouerentur verò, qui flexo poplite. Quid sibi hoc signum volebat? sanè, ut magnanimi, fortes, audaces, ac strenui reicerentur, solumque remanerent formidolosi, & timidi: hi enim præ metu lambebant; strenui autem à magnanimitate procumbebant. Et quis auderet cum formidolosos, ipsosque paucos, nimirum trecentis, contra centum triginta quinque millia hostium in aciem progredi?

Insuper, considerate modum præliandi obscurissimum, non armis, non hastis, non sagittis, non ensibus armati milites Gedeonis, non rotarum fundæ, non bellica parata instrumenta, non scuta, non galeæ, non lorice; sed solum tubæ, & cum faculis lagenæ. O stupor! o prodigium! sic contra centum triginta quinque millia armatorum hostium, prodijt Gedeon in certamen, inermes, contra armatos, pauci contra multos, fragiles contra ferreos, strictis ensibus solas lagenas opposcentes. Et tamen vicit Gedeon, licet extrinsecus armis expoliatus, quia intus cæcâ obedientiâ armatus, & lumine fidei instructus erat. En quomodo vera obedientia, non solum spiritalia bona, verum etiam temporalia; non solum internas, verum etiam externas victorias de inimicis tribuere solet.

Dicam amplius, tantæ efficacitatis esse obedientiam, ut non solum victorias reponat, sed superuictorias;

& non solum vincat, sed superuincat, id est, modum in se obtinet, ut per eam non qualibet reportentur victoriæ, non qualibet obtineantur palmæ, sed celebres, sed excelis, sed sublimes; quod quidem tunc fit, quando non Angelo, ut Gedeon; non Deo, ut Abraham; non matri, ut Iacob; non patri, ut Ioseph; sed quando tyranno, quando inimico, quando tandem occilori obedimus. Unde dicit S. Paulus ad Rom. 8. n. 36. *Æstimati sumus tanquam oves occisionis*; quid inde, quia etiam suam minantibus, aut etiam irrogantibus paremus. At D. Gregorius lib. 35. Moral. cap. 10. *Ob hoc equidem oves occisionis, dum non ab amicis, sed ab inimicis iugulantur, perimuntur, ad instar harum facti sumus* (dicit S. Paulus) *eis obediendo, obsequendo, nos ipsos mortificando.* Hinc Tertullianus in scorpion, cap. 13. legit: *Tui causâ morificamur tota die, deputati sumus ut pecora iugulationi.* Iugulantur ergo, alteruntur, occiduntur obedientes, sacrificantur tandem ut victimæ, ut oves persæpè à superioribus, qui non patres, sed tyranni; non matres, sed nouerca; non amici, sed inimici. At nunquid succumbunt? audite, quid subiungit D. Paulus: *sed in his omnibus superamus.* in Græco legitur: *superuincimus.* Theophylactus, & Occumenius vertunt: *insigni, & illustri victoria superamus.* Quasi dicerent: non quomodolibet vincimus, sed superuincimus, quid est, superuincimus? quia nimirum obedientes, & si iugulantur, non moriuntur? & in ipsa morte non superantur, ut cognoscamus, nullum efficacius mediū esse, ad consequendam salutem æternam; quam veram obedientiam.

ARTICVLVS II.

Saluuntur obiectiones.

Obiicitur Contra Corollarium I. Votum obedientiæ Religiosæ est contra scripturam Sacram. ergo non potest esse Deo gratum. *Antecedens probatur.* Scriptura Sacra monet, obediendum esse omnibus hominibus, ut habetur

Obiectio
& solutio
eiusdem

habetur 1. Petri 2. *Subditi estote omni humane creaturæ, siue Regi, quasi præcellentis, siue ducibus, tanquam ab eo missis, &c. quia sic est voluntas Dei.* Sed votū obedientiæ est contrarium huic præcepto Apostolico, quia restringit obedientiam ad vnum duntaxat hominem, nimirum ad superiorem: ergo est contra scripturam Sacram. *Respondetur negando antecedens.* Ad eius probationem dicitur, duplicem esse subiectionem hominis in hac vita, vnam præcepti, alteram consilij. *Prima* infligit pœnam reuerti; *altera* neque obligat, neque multat obnoxium facit eum, qui non subijcitur. *Prima subiectio* debetur Regibus à subditis, parentibus à filiis, Dominis à seruis; & ideo requirit argumenta externa, ut sunt tributa Regibus præstita, & multa obsequia corporalia, Dominis exhibita à seruis. *Alter* subiectio, sita est in præparatione animi, ita ut nemo quantumvis sit emeritæ virtutis, aliquem inferiorem credat, sed in alio semper suspicetur gratiâ ampliorem. *Prima subiectio*, est humilitatis necessariæ ad iustitiam, cum nemo possit esse iustus, nisi debitum alteri pensum soluat, iuxta illud Apostoli ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* *Alter* subiectio, est humilitatis necessariæ ad perfectionem, quam profitebantur Apostoli, quos suo exemplo Christus initiauerat illâ disciplinâ, quæ deponit omnem fastum animæ, subiciens eam omnibus, ut æmulam Christi, qui cum Deus esset, hominibus se subiecit. Unde, licet votum obedientiæ obstringat Religiosum suo superiori; hoc tamen non obstat, quin sit subiectus omnibus hominibus, in eo casu, quo illam subiectionem Apostolus prædicat, suadens, ut in humilate omnes homines nobis superiores arbitremur.

QVÆSTIO V.

An Religiosus semper debeat obedire superiori sub peccato mortali.

Suppono. I. Res, quæ à Prælati-

Religionum, præcipiuntur, posse esse in triplici differentia: aut enim sunt res licitæ, aut illicitæ, aut dubiæ. Deinde, aut sunt secundum regulam, aut contra regulam. Et iterum res, quæ sunt præter regulam, adhuc possunt esse in duplici differentia, nimirum, aut supra regulam, aut infra regulam. *Illæ dicuntur esse supra regulam*, quæ sunt nimis aspera, & altiora ab ijs, quæ in regula præscripta sunt, v. g. ut Religiosi faciant ieiunia extraordinaria; aut in pane; & aqua tantum: ut induantur cilicijs, ut obseruent perpetuum silentium, ut dormiant in terra nuda, & similia, quæ in regula promissa, nec implicitè, nec explicitè præscripta sunt. *Infraregulam* autem, sunt res indifferentes, quæ obseruantia regulæ neque cōueniunt, neque disconueniunt; sed omnino sunt indifferentes, & nullius momenti, ut leuare festucam de terra, non aspicere volatum auium, & similia.

Suppono II. Quando à Prælati præcipiuntur ea, quæ in Regula non sunt præscripta, dupliciter aliquando posse esse secundum regulam. I. *directè*, quando expresse, & directè pertinent ad obseruantiam regulæ, cuiusmodi sunt ea omnia, quæ in statutis, & constitutionibus capitularibus continentur. Et hæc aliquando præcipi possunt à Prælati religioni, sub præcepto obedientiæ, quando ita expedire videtur. II. *indirectè, & implicitè*. Et hoc modo ad regulam pertinere possunt multa, quæ licet in regula non exprimentur; continentur tamen in ea virtualiter, & vniuersaliter, tanquam res necessariæ ad regularem vitam obseruandam, cuiusmodi sunt, mutua obsequia inter Regulares, sine quibus bonus Religionis status conservari non potest. Cuiusmodi sunt omnes obseruationes licitæ, quæ à Prælati præcipiuntur pro bono regimine, & obseruantia regulari. v. g. quod Regulares non egrediantur e monasterio, sine consensu, & benedictione sui Prælati, idque cum socio assignato; ut in ciuitate non ingrediantur

Res quæ à Prælati religioni præcipiuntur sunt in triplici differentia,

Religiosa non est licita egredi de monasterio sine consensu superioris;

antur domus, in quibus habitant mulieres, nisi sint consanguineæ prædictorum Religiosorum, sine expressa licentia sui Prælati; ut faciant hanc, vel illam poenitentiam particularem iniunctam à Prælato in capitulo, aut visita; ut applicent sacrificium Missæ secundum intentionem Prælati, aut orationes &c.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Conclusio. Quando superior sub præcepto implicito, aut explicito præcipit aliquid licitum, & quod est secundum regulam, siue implicitè, & indirectè; siue explicitè, & directè, tenetur Religiosus obedire sub peccato mortali. Ita communis Theologorum sententia, cum S. Thoma in 2. senten. dist. 44. q. 2. ar. 3. & 2. 2. q. 186. ar. 9. ad 1. & quodlib. 10. ar. 12. Probat, quia superior vicem Dei tenet, ergo sicut Deo aliquid præcipiati, tenemur sub peccato obedire; ita & superiori, cum in Prælato nulla alia ratio inquirenda sit, nisi quod Deum representet. Absint reliquæ; hæc vna si adsit, obedientiam imperat, & extorquet. Quid enim iustius, & rationi congruentius esse potest; quam ut Deo, & quod reliquum est, homini eius locum tenenti, obedientia præstetur. Quod sit ostendo.

Conditurus Deus primos parentes, dixit: *Faciamus, inquit, hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Genes. I. n. 26. Quærit Theodorus q. 20. in quo hæc imago, & similitudo consistat? & respondet cum alijs, consistere in officio dominandi. Probat hoc ex verbis sequentibus: *Et dominetur piscibus maris, & volatilibus celi, & bestiis terra.* Quasi homo Deo similis in eo videatur, quod sicut Deus rebus omnibus; ita homo saltem aliquibus dominetur. Quod facile confirmari potest ex D. Paulo, I. ad Corint. 11. n. 7. ubi potius virum, quam mulierem imaginem Dei appellat, inquit: *Vir non debet velare*

caput suum, quoniam imago, & gloria Dei est; mulier autem gloria viri est: quia ad virum potius, quam ad mulierem imperium pertinebat. Iurisdictio itaque in alios, est similitudo cum Deo: & qui seruo imperat, Deum representat. Nec immerito, ut qui homini obediunt, Deo sibi persuaideant obedire. Angelus ille fuit, qui movit Agar Ægyptiā, e domo Saræ fugientem, ut reuertetetur ad Dominam suam, & sub manu illius humiliaretur: cui illa promptissime obtemperavit, quia non ut Angelum, sed ut Deum recognovit. Tu inquit, *Deus, qui vidisti me.* Genes. 16. *Non dixit: Tu Angelus, sed Tu Deus;* non quod Angelum esse ignoraret, sed quod Deum in Angelo audiret, suamque deuotionem, auctore Caietano, non erga Angelum denunciantem, sed erga Deum imperantem exhiberet. Unde memorata Agaris verba, paraphrasis Chaldaica sic exponit: *Vocauit autem nomē Domini &c.* id est, *Oravit in nomine Domini, qui locutus est cum ea, dicens: Tu es Deus videns omnia.* Verum, si attentius considerentur hæc verba, nihil eis oravit Agar, nihil petijt: solum enim protestata est, Dei oculis, diuinæ recordationi, & providentiæ omnia patere: *Tu es Deus videns omnia.* O arcanum orationis genus? Dei oculi humanam spectantes miseriam, oratio, seu exoratio misericordiæ est? Dei beneuola recordatio, supplicatio est pro humana miseria? Ita quidem: nam Deum miseriam vidisse, exaudisse est, quasi Dei oculi miseriam exaudiant! o promptè auritum Dei aspectum, ad mutum humanæ miseriæ clamorem exaudendum! surdos autem hominū oculos ad spectatam aliorum miseriam! Homo videt, & audit miseriam pauperum, nec tamen quidquam commouetur; Deus autem solo intuitu humanæ miseriæ, ad miserendū promptus excitatur.

Sic apparuerant Abraham tres viri, quos ille vnus nomine appellauit. Genes. 18. n. 3. *Domine si inueni gratiam in oculis tuis, ne transcas seruum tuum.*

Deus cor
Abraham,
in specie
trium An-
gelorum
apparuit.

Vnum. Ex quo loco facile quilibet conijcere potest, in tribus istis viris Deum Abrahamo ostensum fuisse, Deumque tunc ad eum venisse, ut paulisper visibili forma moraretur apud Abrahami tabernaculum. Et cur Deus Abrahamum ita voluit honorare, ut eius hospes fieret, ut visibilis eius tabernaculum intraret, ibique cibum caperet? Quæ mens omnipotentem in hæc abiecta, & humilia hospitij humani impulit? sanè, illa sola mens, quæ adductus est Deus, ut aliquando inter veros filios Abrahamæ, secundum veram assumptionem carnis vellet numerari, & esse; hæc, inquit, sola mens eum tantò ante adduxit, ut hospes Abrahamæ tabernaculum intraret. Nihil enim magnum solet Deus præstare, cuius multò ante nō posuerit fundamentum. Ita resoluit Tertullianus lib. de Trinit. *Quod, inquit, erat futurum, meditabatur in sacramento, Abrahamæ factus hospes, apud Abrahamæ filios futurus.* Qui ergo inter filios Abrahamæ verè & realiter numerandus erat, quo Sacramento, vel Angelos obstupesceret, voluit multò ante tantæ rei fundamenta iacere, dum sub forma visibili in domo Abrahamæ hospitium caperet. Sed illud magis admirationem auget, quare Abraham tres tantquam vnum allocutus est? Putaret forsitan quispiam, Abrahamū ita fuisse liberalem, & hospitalem, ut tres hospites vnum reputaret; cum tamen auari plerumque, vnum plurimos arbitrentur. At verò Sancti Patres, Cyrillus, & Gregorius Magnus, Eusebius, & alij, Sacrosanctæ Trinitatis mysterium, hoc loco reuelatum fuisse arbitrantur. Ita S. Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 5. ubi dicit: *Vide primò fidei mysterium, Deus illi apparuit, & tres aspsit. Cui Deus resulget, trinitatem videt, nec sine filio patrem suscipit, nec sine Spiritu Sancto filium confiteatur.* Ponderate illa verba, *Cui Deus resulget, Trinitatem videt.* Non enim hic S. Doctor loquitur de expressa, & clara Trinitatis notitia, sed de aliquibus eius signis, cum quibus sem-

per apparebat Deus, ut simul cum Diuinitatis notitia, etiam signa Trinitatis præsentissimæ haberentur. Hinc Christus Dominus Ioan: 2. dicebat Iudæis: *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Cur in tribus, nisi ut innueret in sui reuelatione Trinitatis notitiam. Hæc est mens D. Ephremi, qui serm. de poenitentia, dicit: *Per tres dies mors soluta est, per tres remissio datur: quoniam & per tres dies resurrectio facta est.* Poterant in momento, in ictu oculi, omnia fieri, ob mysterium Trinitatis intra triduum, hostem gratiā ligauit, non quod impotens esset, contra eos, (nimirum tres dies) agere, quæ oportebat; sed ut mysterium ostenderetur diuinitatis. Sed optimè ad præsens institutum respondet D. Augustinus q. 33. in Genes. *In Angelis inquit Dominum sentiens, Domino potius, quam Angelis loqui elegit.* Quasi diceret, non sicebat in Angelis à Deo missis, sed in Deum, cuius illi autoritate mitebantur, animum, & cogitationem transferebat: ut haberent posteri documentum, ne Prælatos suos, ut homines, sed ut Deum venerarentur.

Parietiam modo Loth, Angelos duos, quos ut homines hospitio exceperat, singulariter allocutus fuit, Genes. 19. n. 18. *Quæso Domine mihi, quia inueni seruum tuum gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam.* Quod expendens D. Augustinus lib. 16. de ciuitate Dei, cap: 29. dicit: *Abraham in tribus, & Loth in duobus viris Dominum agnoscebat, cui per singularem numerum loquebantur, etiam cum eos homines esse arbitrantur.* Et paulò post concludit: *Ita exercebant, id est, illi tres viri, & duo viri, ut in eis esse Dominum, Abraham, & Loth, dubitare non possent.* Ab externa itaque hominum forma, quam videbant, ad arcanam diuinitatis maiestatem, quam in illis hominibus venerabantur, cogitationes suas reuocabant, ut suo exemplo subditos induceret, ad ipsū Deum semper in Prælati recognitionem, & obseruandum.

Hanc ob causam, præceptū obediendi

Quando superior præcipit aliquid licitum, siue implicitè, & indirectè; siue explicitè, & directè, tenetur Religiosus obedire sub peccato mortali.

Similitudo hominis ad Deum consistit in iurisdictione.

Deus in personam Angelorum apparuit Abrahamo mysterium Trinitatis reuelauit.

diendi superioribus, D. Paulus ad Ephes. 6. n. 2. vocat primum: *Honora, inquit, patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi, & longævus sis super terram.* Quærent non pauci, cur hoc præceptum appellaretur primum, cum sit in ordine quartum, ut habetur Exodi 20. n. 12. & Deutor. 5. n. 2. Cuius quæsitio D. Hieronymus lib. 3. comment. triplicem rationem assignat. *Prima est*, quia hoc mandatum in promissione primum est, seu potius vnicum, cum alia præcepta non habeant annexas promissiones; quemadmodum istud habet, scilicet felicitatem, & longævum. Quasi difficultas parendi hominibus tanta sit, ut sola inter alias promissionibus superanda videatur. *Secunda ratio*, quia unumquodque mandatum Decalogi, primum est appellandum ad comparationem eorum præceptorum, quæ postea lege conscripta sunt, intelligendo id non solum ratione temporis, sed etiam ratione dignitatis, quæ in singulis Decalogi præceptis tanta est, ut quodlibet eorum primum quodammodo inter alia obtinere censetur. *Tertia ratio*, quia est primum in secunda tabula, sicut præceptum colendi Deum primum est in prima tabula. Ut hinc advertamus, similia esse inter se hæc duo præcepta, nimirum Deo, & suo superiori obediendi, ut suis cuique primatus tribuatur. Addo etiam, absolute primum dici posse: quia sicut Deum observare, est mandatum simpliciter primum, ita & observare superiores, cum hi loco ipsius Dei habeantur; & qui homini obedit propter Deum, absque dubio Deo obedire existimetur, ut præclare docet S. Bernardus de Præcepto & dispensat his verbis: *Quidquid vice Dei præcipit homo, haud secus accipiendum est, quam si præcipiat Deus.*

Eandem veritatem facile colligere possumus, ex illa solutione tributi, in qua Christus Dominus Petrum sibi exæquavit: quando locutus cum Petro de statu inveniendi in ore piscis: *Illum*, inquit, *sumens de eis pro*

me, & te. Matthæi 17. n. 22. Considerate unde Petro tantus honor, ut homo Deo non solum comparetur, sed etiam quodammodo exæquetur, S. Chrysostomus homil. 59. in citatum locum existimat, hunc honorem obedientiæ præmium fuisse. *Qui*, ait, *ad rem naturam incredibilem illico paruit; fidei tributionem confestim habuit, Christo in solutione tributi coniunctus.* Nam dignus est, ut qui ad obediendum se demittit, quandam veluti æqualitatem cum Deo sortiatur. At vero D. Augustinus q. 75. ex novo testamento, refert hoc ad dignitatem D. Petri, parem quodammodo cum Christi Domini dignitate: *Salvator*, inquit, *cum pro se, & Petro dari iubet, pro omnibus exoluisse videtur: quia sicut in Salvatore exant omnes causa magisterij; ita & post Salvatorem in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit esse caput eorum, ut pastor esset gregis Domini.* Videtis, quomodo Christus Dominus suam cum Petro partitus sit dignitatem? Quis ergo dubitabit fore, ut Prælati observantia, Christi observantia censetur; & superioris offensio, Christi offensio iudicetur. Ut non immerito inferre liceat, gravius malum esse, Prælato, quam Deo non obedire. Sic testatur Clemens Alexandrinus: *Rem*, inquit, *dicturus sum mirabilem, sed inde omnino ne habites. Expedit in Deum magis peccare; quam in ducem nostrum. Nam si Deum ad iracundiam provocaveris, dux noster illum reconciliare potest: si verò ducem ipsum perturbaverimus, nullum habebimus, qui nobis illum propitiū faciat.* Sic Aaronem contra Deum peccantem ad aquas contradictionis, paulo post egressum de Ægypto, Numer. 20. n. 10. serio divina ultio compressit, nimirum quadraginta post annis, ibidem 33. n. 38. At verò Dathan, & Abiron, aliosque eiusdem farinae homines, suis Præpositis detrahentes, subita punitio coercuit, haustos repentino hiatu terræ, ibidem 16. n. 32. Scrutemini, cur Aaronem ita tardavit; in homines verò adeo festinavit punitio? Equidem non aliam causam inveniatis, nisi quia Aaron in Deum;

Aaron cur non statim post peccatum punitus,

D. Petrus insolentior tribuit cur. Christo exæquatus fuit.

Deum; hi autem in suum Prælatum peccarunt. Talis autem inobedientia, sicut Deo iniquitas ferenda; ita & velocius castiganda videtur.

Et si hæc non sufficiunt vobis, respicite Israëlitas, qui aliquando Deum ipsum audire noluerunt, Moysen ita alloquentes: *Si audierimus ultra vocem Domini Dei nostri, moriemur. Tu magis accede, & audi cuncta, quæ dixerit Dominus noster tibi, loquerisq; ad nos.* Deutor. 5. n. 25. & 27. & tamen non sunt a Deo puniti, imò potius laudati, dicente Domino: *Bene omnia sunt locuti.* ibidem num. 28. At verò illis, qui Prophetam a Deo constitutum, audire recusabant, gravissimæ a Deo poenæ impositæ sunt. Ibidem 18. n. 18. *Prophetam*, inquit, *Deus, suscitabo eis, de medio fratrum suorum, similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia, quæ præcepero illi: qui autem verba eius audire noluerit, ego ultor existam.* Ostendens, facilius iniurias in Deum; quam in superiorem commissas, remitti; & citius inobedientiam Deo, quam homini factam condonari. Cuius rei testis est ille blasphemus in Deum, & maledicus in Moysen, de cuius supplicio, cum Deus consuleretur, respondit: *Educ eum, qui maledixit extra castra, & lapidet eum populus uniuersus.* Levitic. 24. n. 14. Cur quæso, tota multitudo ad unum eum lapidandum destinata est, cum multo pauciores carnifices sufficere viderentur? sanè, quia volebat Deus, ut illud peccatum maledictionis, de quo reus ille accusabatur, longissime ab illo populo exlaret. Voluit itaque, ut totus populus esset illius criminis reprehensor, & ultor. Ac si crederet, neminem fore adeo insanum, ut peccatum, quod in alio acriter puniret, ipse impudenter perpetraret. Ita resoluit Salustianus lib. 3. de Providentia: *Punitus*, inquit, *sub testimonio est, ut damnare scilicet videretur reum iustitia, non potestas: exemplo scilicet ad ceterorum emendationem proficiente, ut ne quis postea admitteret, quod omnis in uno populus vindicasset.* Vbi duplicem di-

stinguunt rationem huius supplicij, omnium manibus exequendi: *unam*, ut iusta videretur punitio, in quam totus simul populus paribus animis, & manibus consentiret: ne quis postea tale peccatum committeret, quod ipse damnauerat.

Rem ita se habere, conijcite ex altero scripturæ Sacre loco. Numer. 15. n. 35. Collegerat quidam in die Sabbati ligna, delata est criminatio ad diuinum tribunal, editaq; ex oraculo hæc sententia: *Morte moriatur homo ille: obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.* At cur totum robur exercitus in unum miserum homuncionem commotum est, cum mitius, & humanius a paucioribus lapidari potuisset? Respondet Theodoretus, q. 37. in Genes. *Ut illi, qui suis manibus de nocente supplicium sumpserant, deinde legem transgredi formidarent.* Quid enim iniquius esse potest, quam committere peccatum, quod ipse accusas? Unde qui hominum peccata linguis arguunt, ipsi ea manibus ne exequantur; verum lingua cum manu, doctrina cum vita coniungatur. Hoc monitum dat Paroemiastes, Prouerb. 26. n. 16. *Anima*, inquit, *laborantis laborat sibi, quia compulsi eum os suum.* Quem locum D. Greg. hom. 18. sic exponit: *Os nostrum nos compellit ad laborem, quando per hoc, quod dicimus, à vitijs refrænamur.* Quia turpissimum est, ibi nos negligendo cadere: unde predicando conati sumus alios leuare.

Illud tamen adhuc difficultatem auget, cur solum maledicus in Moysen, non autem blasphemus in Deum, puniti ab ipso Deo iussu fuerit? Respondet Isidorus Clarius: quia *Deus*, inquit, *cui sui cura sunt, magis voluit vlcisci iniuriam Moysis, quam propriam contumeliam, ideo dixit: Educ maledicum, & non dixit, educ blasphemum.* Perpendite, quanta sit Dei iustitia, & patientia: qui licet alienas iniurias sine mora vlciscatur, proprias tamen contumelias diu dissimulat. Imò plerumque cas ita patienti silentio tolerat, ut homines non raro ex illo sumant

Sacrilegus à toto populo lapidatus est, ut totus sacre legum vitaret,

Deo magis horum quam suas iniurias vlciscitur.

Totus populus iussus est maledicum lapidare, ut totus caueret ab hoc peccato.

sumant occasionem ad peccandum, Quod unico exemplo facile illustro. Cum diabolus tentaret Euam, prolixiorem texuit orationem, Genes. 3. a. n. 1. Cur, inquit, præcepit vobis Deus, ne comederetis de omni ligno paradisi, &c. Nequaquam morte moriemini, &c. Eritis sicut dii scientes bonum, & malum. Cum autem Eva tentaret Adamum, ne verbū quidem protulit, sed solum comedit, deditq; viro suo, qui comedit, dicit sacra pagina. Quid causæ? Putaret forsā quispiam, quia vehementior est tentatio per foeminam, quam per diabolum; & ideo, quod hic multis verbis vix efficere potuit, illa sine verbis illico effecit. Aut certe quia vehementior est tentatio per malum exemplum; quam per verbum suasi- rium; & ideo, quod diabolus vix per- suasit subtiliter argumentando, illa citius persuadere potuit perperam operando. Approbo utramq; ratio- nem, nihilominus illud mihi verius videtur: quia Adam vidit Euam co- medentem, & non vidit morientem: audiuit Deum mandantem, sed non audiuit obiurgantem, credidit ergo miser sibi quoque impune fore, si co- medisset. Atq; sic ex patientia Dei silentis ad peccatum Eux, ausus est violare præceptum Dei comedendo, quem ad suum quoq; peccatum dis- simulaturum sperabat. Sic censet D. August. lib. II. de Genes. ad litem, cap. 30. scribens: Non suaderi iam opus erat viro, quando illam eo cibo mortuam non esse cernebat. Ac si dice- ret, non erat opus suasionem oratoria Eux, ubi aderat patientia taciturna Dei, quā vir ad peccandum abuteba- tur.

Ira mihi credite, Deus quandoq; filet ad iniurias, quibus lacessitur, quasi illas nec videre, nec audire ex- stimetur, unde imprudentes homines ad peccandum effrānantur. Quod lamentatur Tertullianus lib. de pa- tientia, cap. 2. asserens, Deum tam patienter, & silenter hominum pec- cata sustinere, ut sua sibi patientia de- trahat: plures enim Dominum idcirco non credunt, quia saeculo iratum tam diu nesci-

unt. Recogitent ergo secum, quas poenas Deus ab illis nō reposeat, qui suorum superiorum diuina apud ho- mines legatione fungentium, præce- pta vilipendunt, & iugum obedi- tiæ excutunt: suas profectioni iniurias dissimulabit; at verò Prælatorū con- temptum acriter vlciscetur. Tene- tur enim Religiosus, & quilibet sub- ditus suo superiori licita præcipienti sub peccato obedire. Ex hac conclu- sione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Religiosus suo Prælatō, licita, & secundum Regu- lam præcipienti, tenetur proptē obe- dire, sine fictis excusationibus, v. g. dicendo, se rem præceptam facere, non posse, ob infirmitatem, cum in rei veritate nulla sit. Ratio: quia pec- carer contra votū obedientiæ, quo- niam perfecta obedientia celerita- tem, & exactionem habere debet, cum talis obedientia homines Ange- lis æquales efficiat, qui ita celeres sunt ad obediendum, ut quodammo- dō ante operentur, quam præceptū audiant, iuxta illud Psal. 120. n. 20. Omnes Angeli eius potentes virtute, fa- cientes verbum illius, ad audiendam vo- cem sermonum eius. Trutinare verba, hæc, in quibus Psalmista prius posuit opus, quam vocem, quomodo hoc possibile? An certe, quia Angeli men- te obediunt, ita ut eis sufficiat tantum indagasse Dei voluntatem, ut in opus exeant, cum tanta velocitate, ut neq; tempus intersit, ad mandatum voce exprimentum, quod propriè verè obedientis est, non expectare expli- citè mandatum, sed sufficit, ut præ- sumatur. Vnde S. Bernardus serm. 41. in Cantica dicit: Fidelis obediens præcipit præcipientem. Quid est, præ- cipit? nisi quia præcipere, est anteuer- tere mandatum, præuenire vocem, obsecundare votis, ut antea sit factū, quam exeat præceptum. Sic Angeli prius verbum faciunt, quam vocem audiant, vel mandatum. Num verò illud ideo dicitur: quia non ita statim verbum est prolatum, quam versum sit in opus, unde vltimum Dei vocis, sit etiam vltimum Angelorum factū.

Ingenio.

Ingeniosè hoc inuestigauit S. Chry- sost. hom. 12. in Imperfect. ex illis Centurionis verbis, Matthæi 8. n. 9. Nam & ego homo sum sub potestate consti- tutus, habens sub me milites, & dico huic: Vade, & vadit, & seruo meo: Fac hoc, & facit. Affirmans Centurionem hoc ideo dixisse, quia sciebat astare ipsi Angelos, ita veloces ad eius iussa exequenda, ut verbum statim verte- rent in factum: Sciebat enim, ait, quod adstant ei Angeli inuisibiliter mini- strantes, qui omne eius verbum vertant in opus.

Eandem veritatem cumprobat Auctor Imperfectus, asserens Cen- turionem ideo hoc dixisse, quod sicut ille, cum esset homo sub potestate, constitutus, ex potestate tamen sibi tradita, poterat mandare, & solo ver- bo compellere milites, ac seruos, ad faciendum, quod ipse iuberet; ita pa- riter Christus, qui ut homo potesta- tem à patre supra vniuersum mundū acceperat. Quasi diceret: Etsi ego sum sub potestate alterius, tamen habeo potestatem iubendi eis; sic & tu, quam- uis sis sub potestate patris, id est, in quan- tum homo; habes tamen potestatem iuben- di Angelis. S. quoq; Bernardus epist. 42. ad Henricum Senonensem Episcopū, humilitatem Centurionis cōsiderans, adnotat, eum non iactasse potestatem, sed prius præmisisse, se esse sub alte- rius potestate: Nam & ego, inquit, homo sum sub potestate constitutus; po- tea verò addidisse: habens sub me mili- tes. Vbi S. Bernardus ita discurret: Quid est hoc, nisi, ut quilibet potens, prius se cognoscat subditum hominem; quam præfectum aliorum. O sanum Principi- bus consilium! quod si vellent sequi, non facile in suis euanescentes pote- statibus, si inquam, se homines con- siderarent, si sub Dei potestate con- stitutos, omnemq; suam potestatem ab illo emanasse; si quod licet singu- lares sint; tamen eis plurimæ obedi- unt nationes. Profectione agnoscerent, non id ex suis viribus, sed ex Dei po- tentia prouenire, qui subditis inspi- rat timorem, & obediendi volunta-

tem, ut ingeniosè obseruat D. An- selmus, super illa verba ad Rom. 13. n. 2. Non est enim potestas, nisi à Deo, sic dicēs: Nunquam enim posset fieri, nisi operatione solius Dei, ut tot homines uni seruirent, quem considerant vnius secum esse fragilitatis, & naturæ; sed quia Deus subditis inspirat timorem, & obediendi voluntatem, contingit ita. Præclare sa- tis: cur obsecro, vnus homo plus po- test, quam mille militia sui regni? Nunquid plures possidet vires? aut quia naturam habet superiorem? mi- nimè: sed quia subditis De' timorem inspirat, ac obediendi voluntatem, si- mulq; in faciem Principis aliquid suæ maiestatis instillat. Tolle hoc, & do tibi Principem deperditum; da ut subditus Principem cōsideret nudum hominem, non maiestatis diuinæ vn- ctione signatum, habebis Principem deperditum, ac despectum, omnis ergo potestas, & timor, ac reueren- tia subditorum ex Deo est.

Atq; hac de causa, valde placi- ta est Deo obedientia non recalci- trans, non repugnans: quia ut sic non est morosa, non est tarda, & ad exequendum imperium remissa, sed velox. Vnde primum, quod in obe- dientia Sacrificio postulatur, est vo- luntas alacris, prompta, expedita. Et de tali loquitur Scriptura Sacra, Isaia 53. n. 7. Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum. Sicut o- vis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet. Ita re- præsentabat Isaia Dei Filium, corā Iudicibus, & Præsidibus, quorum sententiā ad mortem ducebatur, si- lentio suo factus quasi ovis occisio- nis, quasi innocentissimus agnus. Quod paulò aliter expressit S. Ioan- nes cap. 19. his verbis: Dixit ergo ei Pilatus: Mibi non loqueris? Nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & pote- statem habeo dimittere te? Respondit Ie- sus: Non haberes potestatem aduersus ma- ullam, nisi tibi datum esset desuper. Cō- ponite nunc vtrumque locum. Ab Isaia dicitur Iesus tempore passionis suæ, tanquam agnus coram tonden-

Christus in sua passio- ne obmuta- it ut agnus, & locutus est ut pa- stor.

A a a

te se

Tentatio per foeminā vehementior est quam per diabolum.

Religiosus suo Prælatō tenetur promptē obedire.

Principes ut securè regnent se Deo subdi- tos esse re- cognoscant.

Deus suas iniurias ita dissimulat, ac si eas nō videat.

se obmutuisse, & minime aperuisse os suum: à S. vero Ioanne dicitur locutus ad Pilatum, eiusque potestatem à supernis venisse ostendere, quam ille nequiter exagrabat. Cum ergo agnum coram rudente se obmutescens ageret, cur ita Pilatū pupugit? cur eum sic monuit de accepta cælitus potestate? Ne miremini: qui enim nunc agnus erat, ab initio pastoris munus agebat; & ideo, etiam cum ovīs occisionis videretur, non potuit obliuisci virtutē, & auctoritatem pastoris, viam salutis ostendens. Hæc est mens Venerabilis Bedæ, qui dicit: *Eccē respondit Iesus: & tamen ubique non respondit, sicut agnus, hoc est, sicut simplex, atque innocens, non aperuit os suum.* Proinde, quando non respondebat, sicut ovīs flebat; quando vero respondebat, sicut pastor docebat.

Hoc facile deduci potest ex alio Scripturæ Sacre loco, Matth. 26. n. 37. & 38. ubi instante iam passione, in noctis intempestæ horrore, ultro venit Iesus cum discipulis suis, in villam, quæ dicitur Gethsemani, dixitque illis: Sedete hic donec vadam illuc, & orem: Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæ cepit contristari, & maestus esse. Tunc ait illis: Tristis est anima mea, usque ad mortem. Ex quo loco grande dubium exoritur, an scilicet Christus ex mortis timore, hanc tristitiam & moestitudinem subierit. Respondet D. Hilarius libro 10. de Trinit. *Quid enim Iesus in mortis Sacramento, doluisse existimandus est, qui pro se morientibus vitam rependit? Deinde, quem dolorem mortis timeret, potestatis sua libertate moriturus? Si etiam passio honorificatura eum erat, quomodo tristem eum motus passionis effecerat.* Sat ingeniose: Quid enim tam poenale, & peracerbum, quam Christi Domini passio, & probrosissima in cruce mors, omnium terribilium terribilissima? Et tamen licet gravissimum, dolorem Christus senserit, eam patiendo, cum non putativè, sed verè passus sit, constanter affirmat D. Hilarius, quod dolorem mortis Chri-

stus non timuerit, potestatis suæ libertate moriturus. Tot itaque dolores, probra, cruciamenta Christus non timuit, quia spontanea voluntas timoris causas excusserat. *Oblatus est enim, quia ipse voluit, & non aperuit os suum.* &c. Quæ verba Chrysologus serm. 23. sic exponit: *Tacet, qui volens patitur: clamat, qui laniatur inuitus. Nec potest de morte queri, qui mortem dignatus, non coactus assumit.*

Et licet certum sit, quod ex præcepto patris Christus crucifixus sit, & ex illius obedientia; si tamen quæsieris, cur illi imposita? responderet sacra litera: *quia ipse voluit.* Verum, nonne melius, & perfectius fuisset, si ipso adhuc nolente, ad sacrificium, ex obedientia ductus fuisset: quoniam ex renitentia difficultas, ex difficultate amplius meritum oritur? minime equidem: coactum enim sacrificium Deus non vult: imò nec ipsemet diabolus, cum victima à sacrificio gentiliū respiceretur, ut refert Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 5. *Observatum est, inquit, ut si hostia, quæ ad aras duceretur, fuisset vehementius reluctata, ostendissetque se inuitam altaribus, admoventi, amoveretur, quia inuito Deo offerri eam putabant, quæ verò stetit oblata, hanc volenti Numini dari existimabant.* O quam durum diaboli imperium! Reuoluite totam scripturam, percurrite omnes sacrificiorum leges, & nullibi tale inuenietis præceptum. Quid? Nunquid ratione videntur animalia? an potius naturæ instinctu, ut non sit dignum sacrificium, quod inuenitur recalcitrare? sed ne miremini: Diabolus est, qui ita promptam, celerem, expeditam, voluntariam exposcit ab hominibus obedientiam, quod etiam illorum animalia velit, ut promptè, alacriter, velociter ad eam eutrant, licet sine ratione. Vah, quantus pudor Christianorum, qui Deo suauiora multo præcipienti, non solum eorum animalia, sed neque ipsi ei obediunt. Verum ad rem promptam, voluntariam requirit Deus obedientiam. Si causam huius rei exposcis, inter cæteras, hæc

Christus ex
præcepto
Patris cruci-
fixus est.

Beata Vir-
go & Io-
seph quo-
modo non
intellexe-
runt verbum
Christi.

Diaboli im-
perium ni-
hil durum

hæc est, quia ut sic est expedita, & volox, non morosa, unde repeditas ad votum prouocans. Hinc præceptum impositum moriendi Christo, quia ipse voluit, & mortuus est ex voluntate. Quid inde? ut scilicet velociter ad sacrificium curreret, velociter obediens. Quocirca ne ad crucifixionem properans, moras neciteret, directè firmiter, velociter ad Hierosolymam properabat, neque; huc neque; illuc se diuertens, sciens celeritatem in obediendo, ante patris conspectum pretiosam circumstantiam esse, iuxta illud D. Bernardi, in suis declamationibus: *Cum à Deo verbum esse non dubites, quid opus est deliberatione.*

Debet etiam perfecta obedientia habere exactionem, id est, obedire, sicut præcipitur, non ad eam addere aliquid ex suo, non diminueret; verum sicut præceptum est facere, quod unico exemplo illustro. Dicit Evangelista Luca 3. num. 43. *Remansit puer Iesus in templo, nescientibus eius Parentibus, ubi post triduum eum inuenientes, ita ad illum, Beata Virgo locuta est: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus, & ego dolentes querebamus te.* Christus verò respondit: *Quid est, quod me querebatis? nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse.* Moxque subiungit Evangelista: *Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.* Quomodo obsecro non intellexerunt verbum? An forsitan ignorabant Christum, patrem suum dicere Deum, vel ipsummet esse Deum? minime sane. Unde ergo ignorabant? Euthymius affirmat eos ignorasse, quod templum, domum, aut rem patris sui appellasset. Verior tamen sententia affirmat, eos verè intellexisse verbum, quid significaret, quando patrem suum Deum appellabat, affirmans se eius negotia facere oportere. Sed quænam erant illa negotia, qualia, quo ordine, qua executione, quo tempore implenda, hoc ignorabant. Sciebant ergo in communi,

ipsum semper negotia patris facturum, sed quando, quæ, & modum illorum nesciebant: & sic rectè dicit Evangelista, quia *non intellexerunt verbum.* Non solum enim voluntas patris erat, ut in Hierusalem, sed etiam, ut ipsis inscijs remaneret. Ideo fecit illis sic, negotia negotijs, personas personis, negotia patris sui cælestis, negotijs omnibus humanis, etiam, parentum societati, obedientiæ, ac consolationi oppositas. Ex quibus manifestè constat, quàm exactè, quàm perfectè, quàm, ut ita loquar, ad amissum Christus præcepto patris obediuit, nil addens, nil diminuens, tam quoad modum, quàm quoad substantiam, utque; veræ obedientiæ nobis præberet exemplum, voluit ipsis inscijs remanere. Sic Venerabilis Beda exponit, aicens: *Quid inter nos aliud, quàm quod à nobis vellet, ageret.* Quid melius dici potuit? Norma erat nostra Christus, nostrumque; exemplar, ad instar cuius nos operari debemus, proinde illud semper agere debebat Christus, quod a nobis agi vellet, exactissimam a nobis postulans obedientiam, ut ad vnguem nostris superioribus obediamus.

Corollarium II. Quando superior præcipit ea, quæ sunt contra regulam, & animam, Religiosus non tenetur ei obedire. Ratio: quia Prælati Religionis non potest præcipere aliquid, cuius executio esset peccatum, siue mortale, siue etiam veniale. Nam homo magis tenetur obedire Deo, quàm hominibus: quoniam in ijs, ex quibus resultat offensio, non est obediendum Prælato: præstat enim potius milles mori, quàm Deum vel leuissimè offendere. Hinc execranda est illorum doctrina, qui aliquando suadent, licitum esse etiam iuridicè, interrogato testi, falsum iuramentum cum restrictione mentis, contra veritatem deponere, cum tamen veritas anteponenda sit, totius mundi salutis. Duos exploratores à Iosue submissos, ut seruariet domi suæ absconditos Rahab mulierem, mul-

Superiori
præcipienti
aliquid contra
animam
non est o-
bediendum.

er, multa confinxit mendacia, dicens Regijs ministris: Fateor venerit ad me viri, sed nesciebam, unde essent: cumq; porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio, quo abierunt, persequimini citò, & comprehendetis eos. Iosue 2. Ita mulier falsa est, apud se homines fuisse, sed finxit iam eos abijisse, & cætera, quæ mendacia erant, ut sic satellites deluderet, & exploratores in salutem assereret. At verò cum in simili misericordiæ duello esset Loth, pro seruandis etiam duobus hospitibus, quos domi receperat, clamanti rabidissimo populo, penè in eius domum irruenti, ut sibi hospites in malum darentur, dicebat Genes. 19. Nolite quæso, fratres, nolite malum hoc facere. Habeo duas filias, quæ necdum cognouerunt viros, educas ad vos, & abutimini eis, sicut vobis placuerit, dummodò viris istis, nihil mali faciat, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei. Ecce quomodo Loth pro hospitibus se opposuit populo furanti; fatendo tamen illos sub umbra sui culminis esse.

Quærite, cur non etiam finxit, illos iam abijisse, penitus domo sua excessisse, & in via esse quamprimùm comprehendendos, ut sic furentes diuerteret? Nonne Rahab hoc astu suos hospites defendit? Cur Loth nō simili vsus est commento? cur maluit fateri hospites domi esse, qui ex tali confessione facillè possent comprimi a populo furente, quin posset Loth illos defendere? Sanè, ut hinc cognoscamus euidentissimè inter mulierem Rahab, & Lothum differentiam. Illa erat meretrix, peccatis innutrita; & ideo cum virtuti hospitalitatis studeret, in aliquo modum excessit, nimirum mendacijs curans hospites suos tueri. At verò Loth quia sanctè educatus apud Abrahamum, optimè sciuit, vel hospitum vitam, vel totius mundi salutem, non esse mendacijs emendam, sed prorsus veritati postponendam, quia veræ virtutis est, neq; vitam mundi mendacijs emere. Ait D. Augustinus libro contra mendacium, cap. 17. Vir in-

stus in causa omnino simillima, pro suis hospitibus mentiri noluit, quos esse Angelos nesciebat, & vim morte priorem ne paterentur, timebat. Et certè poterat alia respondere querentibus, qualia mulier illa in Hiericho respondit. Nam prorsus similiter illi interrogando quasierant. Sed homo iustus noluit pro corporibus hospitum animam suam mendacio maculari. Faciat ergo homo etiam pro temporali hominum salute, quod potest. Cum autem ad hunc articulum ventum fuerit, ut tali salutem consulere, peccando non possit, iam se existimet non habere, quid faciat. Ita mihi credite, peccatum vel leuissimum, mendacij fugiendum est, etiam cum totius mundi dispendio. Cuius rei præclarum exemplum habemus in martyribus, qui cum immanissimè torquerentur, ne confiterentur nomen Domini, illi inter ipsa tormenta, non cessabant Dominum confiteri, ut fatetur Iustinus martyr. in Apolog. 2. Quandoquidem, ait, nobis in promptu est negare, dum examinamur, sed nolumus tueri vitam mendacio. Cum enim æternæ, puræq; vitæ, desiderio teneamur, damus operam, ut cum Deo cætorum patre degamus. Ergo neq; salutem, neque vitam mendacio tueri debemus, sed omnia sunt profundèda, ne vnum mendacium dicatur.

Corollarium III. Quando superior Religionis præcipit aliquid supra regulam, tunc Religiosi non tenentur ipsi obedire. Ratio: quia nemo intendit obligare se ex vi suæ professionis, nisi ad ea, quæ sunt secundum regulam directè, vel indirectè, aut aliquo modo conducunt; ad regulæ obseruantiam; non autem ad ea, quæ sunt supra regulam; & ideo si superior aliquid præciperet interdum nimis rigidum, & austeritatem indiscrētā, quæ non sunt iuxta institutum regularis obseruantie regulæ promissæ, non tenerentur subditi in istis obedire. Ita colligitur ex c. Gestis dist. 74. vbi dicitur: Nemo crescere compellatur inuitus. Quæ verba Glossa ibidem sic explicat: Monachis, & Religiosis districtior vita inuitis imponi non potest. Estq; hæc sententia communis

Peccatum etiam cum totius mundi dispendio fugiendum est.

Superiori supra regulam aliquid præcipienti non est obediendum.

Loth pro duobus hospitibus opposuit se populo furanti.

munis Theologorum cum S. Thoma 2. 2. quest. 104. art. 5.

Corollarium IV. Quando superior Religionis præcipit ea, quæ sunt præter regulam, licet non sint contra animam, aut supra regulam, tunc subditi non manent obligati ad ea faciendā, sub pœna peccati mortalis. Ratio: quia obligatio voti obedientie in Religiosis, confurgit ex voto obedientie factō; intentio autem voluntatis fuit, promittere obedientiam iuxta regulæ institutum, & non præter illud. Vnde si superior præciperet interdum aliqua, quæ nec directè, nec indirectè; explicitè aut implicitè, nec formaliter, nec reductiue, ad commune institutum spectarent, subditi non tenerentur in his obedire: quia Prælati non possunt ad talia obligare suos subditos, sub pœna peccati mortalis, eo quod in ijs solum, quæ ad regulam pertinent, debitum obediendi ex voto confurgat; in alijs autem solummodò tenentur obedire ratione perfectionis, non verò sub peccato mortali. Ita communis sententia.

In quibus casibus subditi non peccat mortaliter non obediendo superiori.

Corollarium V. Dantur tamen aliqui casus, in quibus subditi non obediendo Prælati etiam in licitis, possunt excusari a peccato mortali. In primis, quando est paruitas materie, quæ in omni re excusat a peccato mortali. Similiter ratione inadvertentie, vel in primis moribus, quando nimirum subditus per mentis subreptionem, non aduertit illud, quod faciat esse contra superioris præceptum. Item, si Prælati non haberet intentionem obligandi subditum ad præceptum obedientiale, sub pœna peccati mortalis, & sic non præciperet illam rem sub formali præcepto, sed solum dicendo: Fac hoc, vel illud. Ita communis sententia.

magis, quam hominibus: ergo quando Religiosus non obedit suo superiori aliquid præcipienti, non peccat mortaliter, sed ad summum venialiter. Respondetur negando consequentiam: licet enim verissimum sit D. Petri esatum, magis Deo obediendum esse; tamen nisi homines manifesta mala imperent; diuina obsequia aliquando paulisper intermittenda sunt, & humana alacriter implenda. In qua re ipsemet Christus Dominus singulare nobis exemplum præbuit. Nam obsequium æterno Patri debitum, bona cum illius venia intermisit, ut debitam Virgini Matri obedientiam præstaret. Voluntas Patris erat, ut Christus Dominus adhuc puer, Hierosolymis in templo esset, Doctores audiens, & interrogans; voluntas autem matris, diuinam voluntatem nondum apertè cognoscentis erat, ut filius secum Nazareth in patriam domum regrederetur, iuxta illud Lucæ 2. n. 48. Fili, quid fecisti nobis sic. Quid ergo Christus Dominus, inter patris, & matris obsequia quodammodo opposita constitutus? Quam in partem pronior inclinaret? Cui velocior, ac diligentior obsequeretur? Patris obsequia distulit, ut matris obsequia maturaret: Descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis. Ibidem num. 51. In quem locum D. Bernardus serm. 19. in Cantic. ait: An ignoratis, quia melior est obedientia, quam victima? Non legistis in Euangelio, quam formam obediendi puer Iesus pueris sanctis tradidit? Nam cum remansisset in Hierusalem, & dixisset: In his, quæ patris sui erant, oportere se esse: non acquiescentibus parētib; eius, sequi illos in Nazareth non desepxit; Magister discipulos, Deus homines, Verbum & Sapientia, fabrum & feminam.

QUESTIO VI.

De voto Paupertatis.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio I. Obijciunt. Scriptura Sacra dicit, Aclon. 5. n. 29. Obedire oportet Deo Aaa3

Suppono I. Nomen paupertatis, iuxta Varronem lib. 4. de lingua Latina, derivari a paruitate pecuniæ. Vnde

Nomen paupertatis unde derivatur.

Vnde pauperes illi dicuntur, qui pecuniam non possident, sed ex labore vivere coguntur, iuxta illud Psal. 87. n. 16. *Pauper sum ego, & in laboribus à iuventute sum.*

Paupertas
religiosa tri-
plex est.

Suppono II. Paupertatem Religiosam, de qua in præsentia, triplicem esse, scilicet Professionis, usus, & affectus, seu voluntatis. *Paupertas professionis est*, quæ mediante nihil possidetur à Religioso in affectu, licet interdum teneat affectum ad res temporales. Et hæc paupertas est imperfecta: quia tales non sunt pauperes spiritu, sed solum extrinsecè. *Paupertas usus est*, quando homo non vult habere dominium rerum, sed solum contentus est, simplici earum, usu, quatenus necessarium est ad sustentationem vitæ. Et hæc etiam paupertas imperfecta est: quia licet Religiosis concedatur usus rerum pro illorum sustentatione; non debent tamen habere affectum inordinatum ad illas, ne meritum paupertatis omitterent. *Paupertas affectus*, seu voluntatis est, quæ homo non solum abdicat bona temporalia, sed & affectum ad illa deponit. Et hæc est vera paupertas spiritus, quam Religiosi habere debent. Vnde paupertas religiosa sic definiri potest: *Paupertas est rerum temporalium perfecta, & voluntaria abdicatio*; proinde est quædam virtus moralis, quæ mediante homo renuntiat omnia bona temporalia, quæ possidet, & posset possidere, propter amorem Dei.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Religioso
non licet
bona tem-
poralia pos-
sidere.

Conclusio. Votum paupertatis obligat Religiosum solemniter professum, ne quid ex bonis temporalibus possideat in particulari tãquam proprium, quod si secus fecerit, peccabit duplici peccato, nimirum, & contra votum paupertatis, & furto sacrilego contra iustitiam. Probatum I. ex Concilio Tridentino Sess. 25. de reform. Regular. ubi dicitur: *Nemini Regularium tam virorum, quàm mul-*

erum, liceat bona aliqua immobilia, siue mobilia cuiuscumque qualitatis fuerint etiã quovis modo ab eis acquisita tãquam propria, aut etiam nomine conventus possidere, vel tenere; sed statim ea superiori tradantur, conventuique incorporentur ad communem usum. Ergo Religioso non est licitum, bona temporalia possidere.

Probatum II. ratione. Quia omnes, & singuli Religiosi, cuiuscumque statûs, ac professionis fuerint, promittunt observare paupertatem, priuando se dominio omnium rerum temporalium quoad se, siquidem non potest vivere sub titulo paupertatis Religiosæ, & possidere aliquid, eò quod implicet contradictionem, esse aliquem Religiosum, & esse proprietarium. Ergo Religiosus post votum solemne paupertatis factum, non potest aliquid possidere in particulari. Et talibus Christus promisit regnum cælestè. Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum.* Vbi multi ex antiquis Patribus per paupertatem spiritus, humilitatem intelligunt, ut S. Hilarius, Hieronymus, & Augustinus lib. de serm. Domini in monte. Gregorius libro 26. moral. cap. 20. ex Græcis verò Nyssenus de beatitudine, Theodoretus ad Rom. 12. Theophylactus, Euthymius, ac Iansenius, Concord. 39. *Quamvis autem, ait, in hac beatitudine commendetur primò, & principaliter voluntaria paupertas pro Christo suscepta: ex consequenti commendatur virtus humilitatis.* Alij verò per paupertatem spiritualem, intelligunt carentiam diuitiarum, earumque abnegationem propter Christum, ut S. Basilii in regul. breuioribus interrog. 25. Ambrosius lib. 6. in Lucam. Bernardus serm. 1. de Omnibus Sanctis. Petrus Damianus, Lyranus, Abulensis, & Chromatius, qui dicit: *Beata est paupertas spiritualis eorum, scilicet hominum, qui spiritu, & voluntate pauperes se faciunt propter Deum, renuntiando seculi bonis, substantiam suam ultro erogando.* Pauperes ergo bonis huius vitæ carentes cum humilitate, appellantur à Christo beati.

Quod

Per pauper-
tatem spiri-
tus, quid in-
telligatur.

Quid nomi-
ne spiritus
significetur

Sex prop-
tati gradus.

Quod si quæsieris, cur Christus adiecit illam particulam spiritu? Authores non concordant. D. Augustinus sic exponit: *Pauperes spiritu, id est, carentes inflata superbia vento.* Alij apud Iansenium; ideò putant adiectum spiritu, quia per tales pauperes significantur afflicti, & ope aliena destituti. Alij consent pro spiritu, voluntarium intelligi. Quali diceret Christus, illos esse beatos pauperes, qui voluntarie, non coactè tales fiunt: alias potius esset penuria, & afflictio; quàm beatitudo. Alij demum adhuc supra voluntarium, addunt motuum, ideò, ut talis paupertas propter Christum, & ex instinctu Spiritus Sancti sit suscepta. Ita D. Hieronymus: *Beati pauperes spiritu, ait, qui propter Spiritum Sanctum voluntate sunt pauperes.* Nyssenus similiter: *Vis intelligere quis pauper sit, qui propter spiritum egenus est.* S. Bernardus serm. 1. de omnibus Sanctis: *Pauperes, inquit, spiritu, hoc est, spirituali voluntate, spirituali intentione, desiderio spirituali propter solum beneplacitum Dei, & animarum salutem.* Quod statim probant ex scripturis sacris, in quibus frequenter spiritus pro voluntate ponitur, ut Matth. 26. num. 41. *Spiritus quidem promptus est; caro autem infirma.* Et ad Rom. 1. n. 34. dicit S. Paulus: *Cui seruo in spiritu meo.* Et 1. ad Corint. 9. n. 34. *Vult virginem, non solum castam esse corpore, sed etiam spiritu, id est, voluntate, animo, non coactione.* Quorsum hæc? sanè, ut sciamus, quod si quis post deuotam paupertatem voluntariam, incommoda, quæ ex ea, non libenter, sed coactè sustineat, & ad diuitias luxuriamque anhelet, non se beatum, sed miserrimum constituet, non iam ei Religio cælorum regnum, sed tæremis, sed carcer fiet.

Hinc facile scietis Catholici mei, qui sint pauperes spiritu, qui nimirum omnibus suis libenter diuerditis, ut expeditius Christum sequantur, qui ipsis pauper & egenus effectus est, voluntarie paupertatem amplectantur, qui primus paupertatis gradus est. Secundus verò paupertatis gra-

Dus est eorum, teste Iansenio, qui incipientem paupertatem propter Deum patienti animo suscipiunt, diuitijs eam presentibus spe regni cælorum. Præclara satis doctrina ad solandos animos afflictos, qui è prospera ad miseram deveniunt fortunam: nam & hi possunt esse beati, si necessitatem in voluntariam vertant paupertatem. Tertius gradus est eorum, qui parati sunt animo abijciendi facultates, ubi pietatis ratio id exigat. Doctrina hæc sanissima est, ostendens, quomodo secundum præparationem animi, quilibet etiam ditissimus, pauper beatus esse possit, ne forsan quispiam, quia omnia diuendere, aut relinquere non potest, æstimet se à beatitudine paupertatis, aut à regno cælorum exclusum esse. Sit promptus ad omnia abijcienda, quando articulus venerit pietatis, & apud Deum erit pauper spiritu. Quartus gradus est eorum, qui cum diuites malis artibus esse possint; timorem tamen Domini perituris opibus antepponentes, pauperes esse malunt. Quintus gradus est eorum, qui nec sunt, nec possunt, nec volunt diuites esse, panem à Deo petentes quotidianum. Sextus tandem gradus est eorum, qui sine iniuria si possent, vellent esse diuites; sed cum non possint, æquo animo paupertatem sustinent. Pulchrè hanc totam doctrinam concludit Hugo Cardinalis: *Dicitur inquit, paupertas spiritus, id est, animi, qui nihil omnino se habere reputat. nec seipsos, siue corpus, siue animum, siue membra, sed omnia commodata habent, & quasi alienis utuntur. Hæc est vera paupertas, quæ neque linguam, neque oculos, neque pedes, neque sensum, neque voluntatem habet; & ideò nihil ei molestum est.*

Torquet tamen multorum ingenia, quomodo pauperes beati dici possint, cum Salomon contrarium doceat Ecclesiast. 7. n. 12. ubi dicit: *Utilior est sapientia cum diuitijs, & magis predest videtibus solem.* Et Proverb. 30. n. 8. *Mendicitatem, & diuitias non dederis mihi, tribue tantum victui meo necessaria.* Vnde aliqui inferunt, paupertatem beatam esse, quæ posita semel

Paupertatis
virtus du-
pliciter po-
test accipi.

semel abdicatione rerum omnium, stat cum sufficientia. Et talem esse volunt paupertatem religiosam, ex hoc fundamento: quia sollicitudo necessaria procurandi, auerit ab exercitio virtutum, indigna fieri ob victum, & vestitum, potiusque ex illa relaxationem, quam observantiam induci; ergo magis expedit paupertas cum sufficientia; quam cum penuria. Ad quod resolvendum, sciendum est, paupertatis virtutem dupliciter posse accipi, scilicet in gradu mediocri, & in gradu summo. Quod constat ex Aristotele lib. 7. Ethic. cap. 1. ubi docet, alias esse virtutes humanas, id est, humano modo, & mediocri se habentes: alias vero esse excellentes, quas ille divinas vocat, probans exemplo Nestoris, qui propter excellentiam virtutum, videbatur quodammodo Filius Dei, & non hominis mortalis. Cum enim ipse tria genera rerum, circa mores fugiendarum poluisset, nimirum, vitium, incontinentiam, & feritatem, contra vitium opposuit virtutem, contra incontinentiam continentiam, contra feritatem vero opposuit virtutem superiorem, & heroicam, inquit: Feritati autem, pro qua accipitur vitium humanum modum excedens, & quod potius sit ferinum, maxime convenire quispiam diceret virtutem, quæ supra nos est, heroicam quandam, atque divinam.

Hoc est feritatem
puta famem
et solitudinem

Salomon itaque loco citato, locutus est de virtute humana paupertatis, per quam bene se habet homo ad bona fortunæ, puta divitias, honores, potestates, & similia, humano, ac mediocri modo, quando nimirum homo non querit talia ultra conditionem sui status, & personæ. At vero paupertas spiritus, de qua Christus loquitur in Evangelio, est actus virtutis superhumanæ, ac divinæ, quæ facit hominem omnia bona fortunæ prorsus contemnere, & a se abijcere, quantum possibile est, ut liberius divinæ contemplationi inhæreret possit. Qui actus cum sit perfectus, & secum afferat cumulū

omnium bonorum, carentiamque omnium molestiarum, quas secum divitiarum afferant; ideo beatitudo dicitur, & beatum constituit hominem beatitudine spirituali, ac divina. Verum hanc heroicam paupertatem, licet omnes Religiosi per actum professionis attingant, non omnes tamen in exercitio postea eam observant quoad usum, affectumque. Hinc in exercitio a gradu illo heroico deficientes, ad paupertatem deveniunt cum sufficientia, in qua beatitudo humana, non divina consistit. Omnia ergo loca ex scriptura allata, & afferibilia, intelligi debent de paupertate mediocri, & heroica, de paupertate inquam imperfectorum, qui licet per actum professionis paupertatem divinam attigerint; in exercitio tamen a gradu illo sublimi deficientes, charitate frigescere, ad mediocrem devenire. Vnde sufficientiam appetentes, hanc reputant beatitudinem, quia a conceptu divino ad humanum descenderunt, & quia penuriæ impatientes sunt; ideo tribulantur, sollicitantur, recalcitrant, & dum commode vivere volunt, observantiam rescindunt. Cum autem talium vel plurimum, maior pars esse soleat; ideo consultius videtur, ut in communi sit paupertas cum sufficientia, ne tota Religio periclitetur.

O terque, quaterque beati Religiosi, qui paupertatem in summo gradu servant, qui non solum externa bona non possident, sed neque interna; imò ipsam etiam animam, quam veluti mutuo acceptam tenent, de quibus dicit Iansenius: Paupertas spiritus latissima est, expeditum reddens hominem ab omni solitudine; certumque securum cum faciens, quod Dominus ipse curam gerat, qui non sine ipso deficere omne bonum, quemadmodum experientia in multis sanctis viris demonstravit. Imò tales Religiosos non solum beatos, sed viros etiam martyres appellare possumus. Quod sanè ita sibi persuasum habuit Gregorius Magnus, ut cum lib. 3. Dialog. cap. 26. post egregias iustorum historias, qui in alma

Religiosi
observant
paupertatem
cum sufficientia

Religiosi
paupertatem
in summo
gradu servant,
sunt
veri martyres

Eccle-

Ecclesiæ pace vitam finierant, ab eo relatas, dixisset non nemo: Multos horum suspicor, martyrium subire potuisse, si eos persecutionis tempus inuenisset. Ipse eo dicto, quasi de illustrium virorum iniuria non nihil offensus, non modo martyrium subire potuisse, si eos persecutionis tempus inuenisset, sed & reapse subijisse, dum diaboli insidias sustinentes, cunctis carnalibus desideriis strenue resisterunt; sic adstruit. De his autem talibus, tantisque viris, quorum superius memoriam feci, dicamus, quia si persecutionis tempus exstisset, martyres esse potuissent, quia occurrente antiqui hostis insidias tolerantes, suorumque in hoc mundo adversarios diligentes, cunctis carnalibus desideriis resistentes, per hoc, quod se omnipotenti Deo in corde mactaverunt, etiam pacis tempore martyres fuerunt. Quod eleganti ratione confirmat D. Augustinus, serm. 254. de tempore, tom. 10. & hoc amplius censet, non unam illos, sed plures martyrij coronas assecutos, ita discurrens: Sicut enim castitas, & veritas, & iustitia Christus est, sic & ille, qui eis insidiatur, persecutor est, ille, qui & in alijs defendere, & in se custodire voluerit, martyr erit. Et ideo qui hac tota animi virtute & ipse diligit, & ut alij diligant, & verbis simul, & exemplis ostendit, & ubiqueque veritas, vel iustitia, siue castitas laborant, quantum praevalent, se etiam ultro iugiter, & secundum quod vires habuerit, defendere contendit, non unam, sed plures coronas, Deo remunerante percipiet. Subscribit huic veritati Sanctus Chrysostomus, qui super illa verba Psalm. 127. Qui ambulant in vijs eius, ita scribit: Fer ergo sorti, & generoso animo, quæ accidunt. Hoc enim est tibi martyrium, non enim eum, qui sacrificare iubetur, non sacrificare, sed potius dilaniari, & excarnificari, quam hoc facere, solum faciat martyrium, sed etiam dolor impellit ad blasphemandum, toleranter potius ferre, laborem statuere, nihilque turpe, ac inonestum dicere, facit martyrem. Iob enim non ideo fuit coronatus, quod sacrificare iussus non sacrificaverit, sed quod dolores, & calamitates forti animo perpassus sit.

Imò non
unam sed
plures mar-
tyrij coro-
nas asse-
quantur.

Et certè, rem ita se habere a præmij paritate conijcite: Christus enim Dominus Matth. 5. n. 3. idem omnino præmium pauperibus spiritu, pariter ac martyribus promittit. Sic enim de pauperibus habet: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum calorum. De Martyribus quoque eadem locutionis serie: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum calorum. In quæ verba S. Bernardus ita scribit: Quid, sibi vult, quod eadem promissio facta pauperibus, & martyribus, nisi quia veri martyrij genus paupertas voluntaria est: Et paulo inferius: Denique propterea pariter pauperibus, ac martyribus regnum calorum promittitur, quia paupertate quidem emitur, sed in passione pro Christo absque omni dilatione percipitur. Eandem sententiam secutus est D. Chrysostomus homil. 1. de divite, & Lazaro, tom. 3. Vbi pauperem Lazarum, & Latronem e cruce in paradysum euolantem eadem viâ incedentes ostendens, dicit: Deprecemur Dominum, ut latronem, & iustum Lazarum pauperem imitari possim. Si persecutio venerit, imitemur latronem, si pax fuerit, imitemur Lazarum: si martyrium fecerimus, statim intrabimus paradysum: si paupertatis poenam sustinuerimus, statim in sinum Abrahæ. Moxque subdit: Habet & sanguis, habet & pax loca sua: habet & paupertas martyrium suum, & egestas bene tolerata facit martyrium. Ad extremum S. Cyprianus ad Fortunatum simili modo concludit: Nec solos animadversos, & interfectos divina pollicitationis manet præmia, sed etiam ipsa passio fidelibus desit, fides tamen integra, atque inuicta perseveret; ac relictis suis omnibus, Christum se sequi Christianus ostenderit, ipse quoque a Christo inter martyres honoratur. Ergo qui in strictissima Religione abnegatis omnibus, & semetipsis, Christo famulantur, veri martyres efficiuntur, propter quod S. Ioan: Climac: statum Religiosum, bellum spiritualis Martyrij appellavit. Et bene profectò: nam quid est martyrium, nisi separatio animæ a corpore; siue corporis occasio,

Pauperibus
& martyribus
idem præ-
mium pro-
missum

Status Reli-
giolos est
bellum spi-
ritualis
martyrij

Bbb

aut

aut capitis detruncatio fuerit? S. vero Bonaventura, de sola obedientia religiosa idem pronuntiat, his verbis: *Palma triumphalis est, & nobile genus martyrij, quæ decollat propria voluntatis caput.* Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Cotollarium I. Religiosus in particulari quilibet professus, neq; est Dominus ullius rei temporalis, neq; dominij capax, ita ut possit nomine suo possidere, vel tanquam proprium aliquid tenere. Ita determinavit Tridentina Synodus sess. 25. cap. 2. ubi dicitur: *Nemini Regularium tam virorum, quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia cuiuscumq; qualitatis, etiam quouis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine conventus, possidere, vel tenere, sed statim eas superioribus tradantur, Conventuiq; incorporentur.* Idem epresso habetur in iure Canonico, cap. nō dicatis, causa 12. q. 1. *Non dicatis, ait, aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia, ut dicit S. Augustinus in sua Regula, Præterea, cap. cum ad monasterium in 6. de statu Monachorum Innocentius III. ita dicit: Prohibemus districtè in virtute sanctæ obedientiæ, sub obtestatione diuinij iudicij, ne quis monachorum proprium aliquomodo possideat.* Deinde in cap. Monachi, Concilium Lateran. dicit: *Qui peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro iniuncta administratione permissum, à communione altaris remoueat.*

Et ratio est: quia votum paupertatis solemnè a simplici, in hoc distrepat ex ordinatione Ecclesiæ, quod votum solemnè vouentem spoliât & dominio rerū, & usu, reddatq; dominij incapacem. At verò simplex, neq; cuiuslibet rei exuit dominij, neq; reddit incapacem dominij, sed solum priuat usu pro placito suo, nisi aliter Ecclesia constituat. Ergo solemniter professus spoliât se voto paupertatis solemnij, non tantum omni dominio rerum temporalium, habitatum, & habendarū; sed etiam reddit se incapacem eiusdem. Vnde cum proprium aliud sit, quod significat dominium, & usum independen-

dentem rei ab ullo; aliud verò, quod significat & habitationem rei, & usum eius dependere à voluntate superioris. Ideo pauperi Religioso solemniter professio, neq; Papa potest concedere proprium prioris modi, cum hoc pugnet cum natura Religiositatis professæ; secus censendū est de proprio posterioris modi.

Talis fuit paupertas Apostolica; & ideo validissima ad vniuersum mundum Christo subiugandum. Vnde Marci 7. de S. Ioanne dicitur: *Herodes misit, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcerem: Dicebat enim Ioannes Herodi, non licet tibi habere uxore fratris tui: Herodes autem metuebat Ioannem.* Quis ad hæc non obstupescat? Vnus Ioannes aduersus Regem ausus est insurgere, & ita aduersus eum valuit, ut se ab illo timeri faceret. Et vnde tanta potentia Ioanni, nisi ex nuditate, ex paupertate spiritus, quæ nihil mundi habebat, nec desiderabat? Audite S. Chrysosthomum in cat: Græca ad caput 9. Luca. *Quanto ait, nullius equeuimus, tanto fortiores, atq; omnibus superiores euadimus. Talis erat Ioannes, quapropter cum ipsum nemo contristaret, ipse contristabat Herodē: cumq; nihil haberet, contra Regem surrexit, quæ purpurâ indutus, ac diademate, & mille phantasijs implicatus, tremuit, ac timet omnium egenum, ac nudum. Ac ne cum capite trunco viuere potuit. Quod autem post eius obitum, metum adhuc tenebat virentem, audi quid dicat: Hic est Ioannes, quem ego decollavi.* Ita sanè, qui vehementer aliquem timet, quemcunq; videt, putat esse illum, quem timet. Sic Herodes adeo timebat Ioannem, ut vel post mortem eius, putaret illum in Iesu viuere. Nuditas ergo & paupertas, quæ omnia mundalia contemnebat, faciebat Ioannem validiorem Rege.

Raptum Eliam in calum, sic desiebat Eliseus, quasi vna cum illo totum præsidium, & fortitudo Israelis raperetur. Quod audiens ipse Elias, dimisit à se pallium, quo operiebat, dicit scriptura Sacra 4. Reg. 2. *Leuauit pallium Elie, quod ceciderat ei.* Quan-

Paupertas
Apostolica
fuit validis-
sima.

Elias quare
pallium
Eliseo de-
misit.

Religiosus
professus
non est do-
minij ca-
pax.

Proprium
duplex est.

Quantum hoc? Ploranti abscessum curus Israël, & aurigæ eius, abscessum præsidij, & fortitudinis Israëlitarum, datur vilissimum pallium Eliæ. Quid pallium cum ferrato curru aduersus hostes? Quare ergo cum curus tollis, pallium præbes? profecto in illo pallio dabatur nuditas, & paupertas spiritus prophetici, quæ valentior est omni exercitu, omniq; ferrato curru. Ait citatus Chrysosthomus homil. 2. ad popul. Antioch. *Propterea Elias in calum ascendens, nihil aliud, quam melotem discipulo reliquit. Cum hoc, inquit, cum diabolo pugnavi, & tu contra illum armatus banc capies. Validum enim telum inopia, & inexpugnabile habitaculum, ut turris inconcussa.* Ut enim melotes pauperis, & inopis habitus erat; ita in illa similis paupertas, & inopia Eliseo relinquebatur, quæ nulla alia arma posset desiderare, ut de vniuersis hostibus triumpharet. Non enim curus ferrati, non chalybs, non æneum scutum; non vniuersi generis armamenta sic hominem tutantur, & hostes perdūt, ut paupertas voluntaria. Hæc validum telum est, & inexpugnabile habitaculum, ac turris inconcussa.

Quid de admirabili D. Pauli paupertate loquar? Penulam inquit, ille, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas. 2. ad Timot. 4. n. 13. En, veræ paupertatis exemplum, Paulus totius orbis Doctor, Timotheo totius Asiæ Primati, nullas alias diuitias, nisi penulam eamq; credo iam attritam, & obsoletam ac paucos libros ac membranulas cōmendauit. Mundi Principes ab externis prouincijs, quibus per suos ministros præsent, ingentes diuitias requirunt; Paulus verò vnam solum penulam, non quidem indebitam imperauit, sed depositam exegit: nec ab eo Primati aliena munera, sed sua tantum, eaq; exigua repoposcit. Imò, quid dico sua? Nam ut rectè ibidem D. Hieronymus obseruat: non dixit, penulam meam, vel quia propria non erat, sed commodata: vel quia paupertatis ama-

tor, nullius rei tanquam propriæ, sibi dominium vendicabat.

Quid loquar de insigni paupertate Christi? quam toto vitæ tempore ita artissimè coluit, ut etiam locum non haberet in diuersorio, ubi nasceretur, sed stabulo inter iumenta. Luca 2. n. 7. *Pannis eum inuoluit, & reclinauit, eum in præsepio: quia non erat eis locus in diuersorio.* Exciperetur alienis hospitij, videlicet Marthæ, Luca 10. n. 38. *Mulier quedam Martha nomine excepit illum in domum suam.* Simonis leprosi Matth. 26. n. 6. *Cum autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, Zachæi Luca 19. Et festinans descendit, & excepit illum in domum suam, totq; aliorum, sustentaretur alienis facultatibus mulierū, quæ illi ministrabant, Luca 8. n. 3. Maria, quæ vocatur Magdalene, & Ioanna, uxor Chuse procuratoris Herodis, & Susanna, & alia multe, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. Insideret alieno iumento, eo quod proprium non haberet, Matth. 2. n. 2. Inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, soluete, & adducite mibi.* Ac tandem ipsis exutus vestibus, in cruce moreretur Mat. 27. n. 35. ut scilicet, prius vitam, quam inopiam deseruisse videretur.

Ne autem quispiam existimet, Christum Dominū exclusisse quidem temporalem diuitiarum usum, dominium autem retinuisse. Contra est, quia perfecta paupertas, qualē Christus Dominus professus est, etiam dominium excludit. Nam sicut perfecta opulencia, non solum in usu, sed etiam in dominio bonorum temporalium consistit; ita perfecta inopia, in vniuersq; abdicatione consistere debet. Propter quod Christus Dominus, iuuenem ad perfectionem contententem monuit, ut non solum usu, sed etiam dominio diuitiarum se abdicaret, vendendo omnia, quæ habebat, Matth. 19. n. 21. *Vade, & vende quæ habes, & da pauperibus; per venditionem autem non solum usus, sed etiam dominium alienatur.* Et hanc veritatem definierunt Summi Pontifices, in primis, Nicolaus IV. in cap.

Christus ar-
tissimam
paupertatem
serua-
uit.

Exijt, de verb. signific. in 6, ubi dicitur: Christum eam paupertatem docuisse, quæ omnium rerum dominio, tam in particulari, quam in communi priuat. Et Ioannes XXII. in Extravag. Cum inter nonnullos, & cap. quorundam de verb. signific. ubi definit, Christum habuisse paucarum rerum dominium, ac proinde manifestè supponit, non habuisse saltem dominium rerum omnium. Vnde constat, Christum aliquando caruisse omni dominio, ut definit Nicolaus Papa, v. g. cum in cruce moriens etiam vestibus se spoliari passus esset. Ioan. 19. n. 23. aliquando verò paucarum rerum dominium habuisse, ut cum refertur habuisse oculos. Ioan. 13. n. 29. ex quibus in communi cum discipulis vivebat.

Non est tamen de essentia paupertatis Religiosæ, ut reddat hominem incapacem domini proprietatis, vel priuet eodem dominio; verum sufficit, ut priuet potestate utendi, ac disponendi sine superioris consensu, & licentia, ita ut illo volente tenearis dominium abdicare.

Corollarium II. Religiosus ex vi voti paupertatis, tenetur in primis ad nihil volendum habere, possidere, uti tanquam proprio, seu affectu retinendi iure suo, & independentem à superiore, ut constat ex c. Cum ad monasterium, de statu monachorum. Præterea, debet esse paratus exui possessione, & usu omni momento, quo superior voluerit. Felix equidè paupertas religiosa, quæ spontè ob amorem Dei toleratur. Nam voluntaria rerum omnium propter Deum abdicatio, tantum abest, ut homines reddat viles, ut potius efficiat gloriosos. Vnde D. Petrus gloriabundus dicebat: *Argentum, & aurum non est mihi.* Act. 3. n. 6. In quem locum D. Ambrosius libro 10. epist. 82. ita scribit: *Gloriatur in paupertate, quasi refugiat contaminationem.* Quasi diceret, contaminationem erat D. Petro opulentia; gloriatio autem inopia: hanc quodammodo ostentare, illam penitus abdicare cupiebat. Hinc fit, ut quò plura

quis relinquit, eò plura habere videatur. Rationem reddit Psalmista Psal. 10. n. 9. quia oculi eius, id est, Dei, in pauperem respiciunt. S. autem Chrysostomus, Theodoretus, & Eusebius in Biblijs Sixtianis vertunt: *oculi eius in totum orbem respiciunt.* Perinde ac si pauper, qui toti mundo propter Deum renuntiavit, totum mundum possideret, seu toti mundi adæquaretur. Simile est illud eiusdem Vatis: *Nimis confortatus est principatus eorum.* Psal. 138. n. 17. Quod Theodoretus sic vertit: *Nimis corroborati sunt pauperes eorum.* Ac si illi, qui in paupertate constituti sunt, toti mundo dominari videantur.

Quapropter illud D. Pauli 2. ad Corint. 6. n. 10. *Nihil habentes, & omnia possidentes*, dupliciter exponunt interpretes. Primo, de diuitibus elemosynarijs: hi enim diuitias, quas habent, non tam suas esse existimant, quam egenorum, quibus eas largiuntur. Secundo, de pauperibus idè; adhuc dupliciter, vel quòd pauperes nihil formaliter, ut sic loquar, possident, omnia possideant virtualiter, quatenus possident spiritualia, quibus temporalia subiiciuntur, ut vult Caietanus. Vel quòd pauperes nihil propriè possident; habeant tamen omnia aliorum, à quibus liberaliter donantur, ut S. Chrysostomus interpretatur. Vnde D. Paulus fideles ad cò in se liberales experiebatur, ut diceret, eos non solam paratos ad diuitias conferendas, verum etiam ad eruendos oculos, eosque illi donandos. Ita enim ad Galat. 4. n. 15. scribit: *Testimonium perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissem mihi.* In quem locum S. Chrysostomus ait: *Quem ut Angelum suscipiebant, & pro quo oculos erutos dediscent, quomodo non omnia, quæ illorum erant, possidebat?* Ergo qui propter Deum omnibus egere vult, omnibus abundat, cum Deus sit pauperum possessio, quod & actiue intelligitur, quia pauper Deum possidet; & passiue, quia à Deo possidetur. Vtroque modo voluntarij pauperes felicissimi sunt.

Priori

Vero pauperi nihil unquam deest.

Fidelis mira liberalitas in D. Paulum.

Possidere Deum & ab illo possideri, summa felicitas.

Quomodo Deus sit pauperum possessio.

Priori quidem, quia possident omnium possesorem. Quid beatius? Hac beatitudine exultabundus David clamabat, Psal. 138. n. 57. *Portio mea Domine nimirum, tu es.* In quem locum D. Ambrosius serm. 8. *Quam rarus, inquit, qui possit dicere, portio mea Dominus, qui nihil habeat commune cum seculo, nihil huius mundi vindicet sibi.* Nam plerique hominum, sicut terrenis possessionibus inhiant, ita possessione diuina spoliuntur.

Fuit hæc præcipua beatitudo Levitarum, ut nihil terrenum possidentes, vnum Deum, in quo omnia continentur possiderent, iuxta illud Dei ad Aaronem: *Ego pars, & hereditas tua in medio filiorum Israël.* Numer. 18. n. 20. Vbi D. Ambrosius citatus: *Negatur, inquit, his terrena diuisio, ut ipsi, dum secularem sibi non vendicant portionem, fiant celestis possessio: vel hoc solum mouerint possidere, fidei, & deuotionis obsequium; multo diuitiores, quam qui possessionum suarum spolia ampla diffundunt.* Statimque huius maioris opulentia rationem reddit: *Nam diuites, inquit, quantumlibet fines extendant, & terra deficit, & mare includit insanas cupiditates, & pendunt tributa maiora, quam fructus sunt.* At verò iste nihil possidens, nulli nisi Deo militat; super terram eius est portio, non eum deficit, non mari clauditur. Cui portio Deus est, totius possessor est natura. Sic D. Petrus cum nihil præter Deum possideret, omnem sibi naturam possidere videbatur, inquit: *Argentum, & aurum non est mihi; quod autem habeo, hoc tibi do.* In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. Act. 3. n. 6. super quem locum S. Ambrosius scribit: *Quasi, inquit, diceret, portio mea hæc est, portio mea Christus est. In portione mea diues sum; in portione mea potens sum. Quomodo potuit Petrus portione sua damna sentire, qui natura damna reparabat. Imò centies felicitior est, qui Deum possidet; quam si totam naturam possideret: quoniam hic suas sæpè iacturas patitur, ille nullas.*

Posteriori etiam modo felicissimus est, qui à Deo possidetur. Talis

est quilibet homo iustus, iuxta illud Deutor 32. *Pars autem Domini populus eius.* Quasi diceret, alijs alias possessiones impertit; sibi autè soli hanc vnam cæteris opulentiorē reseruauit, videlicet populum sui cultorem, quem Deus omnibus alijs diuitijs anteponebat, ut fatetur ipsemet Exodi 19. n. 5. *Eritis mihi in peculium de cunctis populis.* Interlinearis verò Regia in scholio marginali habet: *Eritis mihi thesaurus dilectus præ omnibus populis.* Cum itaq; verissimum sit illud Christi Domini effatum, Matth. 6. n. 21. *Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum;* quis dubitabit, si Deus in hominibus iustis habet suum thesaurum, in ipsè pariter habere suum cor, semperque excubare ad custodiendum hunc thesaurum, ac de illo cogitare. Propter quod David Rex homines iustos summe venerandos agnoscit, Psal. 128. n. 17. *Mibi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus.* Chaldaus vertit: *Nimis stupenda, & mirabiles sunt cogitationes tua Deus.* Quasi cogitationes diuinæ aliæ non sint, quam eius amici, quos beneuolè semper contemplatur, & velut pupillam oculi sui custodit. Quòd si quilibet iustus homo à Deo possidetur, certè peculiari nomine Religiosus, Sacerdos, & Leuita, iuxta sententiam D. Ambrosij in Psal. 118. *Verus, inquit, minister altaris, Deo, non sibi natus est.* Ergo totus in diuinam possessionem assumptus, totus in diuinum obsequium consecratus.

Corollarium III. Quando Religioso datur ceria quantitas pecuniæ pro itinere, non potest illam conuertere pro placito in alium usum, v. g. emendo res curiosas, ut illas postea alijs donet, alioqui peccaret contra votum paupertatis, proinde tenetur residuum pecuniæ, quidquid superfluerit ex victu in itinere, restituere superiori. Idem censendum de pecunia, quæ aliquando datur Religioso à parentibus, cognatis, &c. ratione elemosynæ, & quocunq; alio titulo. Ratio: quia talis pecuniæ quomodocunq; data, dominium monasterij acquiritur. Talis olim erat

Religiosus pecuniam in itinere non consumptam tenetur restituere superiori.

pauper.

Bbb3

Religiosus tenetur ad nihil volendum habere

Phocionis
voluntaria
paupertas
stupenda.

paupertas Phocionis, viri magni nominis in Græcia, qui in ea rerum omnium penuria vitam agebat, ut licet Republicæ præfecturas gereret eminentes; tamen in aperto professus inopiam, nudipes incederet. Spontanea hæc paupertas, egenum hominem ipsis etiam Regibus venerandum effecit. Nam Alexander ille Magnus, audita viri fama, magnam ei vim auri miserat, quâ inspecta Phocion legatis dixit. Quare Alexander me hominem inopem dignatur his opibus? Responderunt illi, quia voluntaria hæc paupertas suspicionem fecit ei abditæ probitatis. Ad hæc subridens Phocion, ita eos affatus est. Ergone mihi Alexander invidet opinionem virtutis emeritæ, quam mihi conciliant diuitiæ tenaci proposito iugiter abdicate. Habeat ille suas opes, nihil enim mihi, & illis, quippe inglorium credo homini feruire diuitijs, quarum contemptus me iam fecit Alexandro Principi gloriosum.

Nemo pauper, aut diues nascitur.

Dignum sane matura consideratione Phocionis dictum: Mibi Alexander invidet opinionem virtutis: quia nemo pauper, aut diues nascitur, sed opinione pauper, aut diues fit. Hinc Minutius Felix in Octavio, ita de Christianis Gentiles alloquitur: Ceterum quod plerique pauperes dicimur, non est infamia nostra, sed gloria: animus enim ut luxu soluitur, ita frugalitate firmatur; & tamen, quis potest esse pauper, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo diues est. Magis pauper ille est, qui cum multa habeat, plura desiderat. Dicam tandem, quemadmodum sentio: nemo tam pauper potest esse, quam natus est. Aves sine patrimonio viuunt, & in diem pascua pascuntur: & hæc nobis tamen nota sunt: quæ omnia si non concupiscimus, possidemus. Igitur, ut qui viam terit, eo felicitior, quod lenior incedit; ita beator in hoc itinere viuendi, qui paupertate se subleuat, & sub diuitiarum onere suspirat. Et tamen facultates si utiles putaremus, à Deo posceremus, utique indulgere posset aliquantum, cuius est totum: sed nos continere malimus opes, quam continere: innocentiam magis cupimus, magis pati-

entiam flagitamus. In idem collimat illa sententia Salomonis Proverb. 13. n. 7. Est quasi diues, cum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in multis diuitijs sit. Quasi diceret: opulentus suis opibus non contentus, sed plura hiant, appetens, & cum diuitijs diuitiarum sitim bibens; est quasi diues, cum opulentum possidere censum videatur; sed nihil habet, quandoquidem plus habendi ambitione vritur, & de alienis mendicantibus plura congerere satagit. Vice versa pauper suis reculis, & sua tenui sorte contentus, est in multis diuitijs: diuitem enim non congestæ affatim opes faciunt, sed animus, & expletum animi votum non ultra hians, sed paupertate sua sibi sufficiens, est abunde diues.

Probè id agnouit D. Ambrosius lib. 10. epist. 82. Vultis, inquit, diuites esse, estote pauperes. Tunc eritis per omnia diuites, si fueritis pauperes spiritu. Non census diuitem, sed animus facit. Satis enim diues omnibus natura, lex est, cui citò inuenias, quod abundet. Cupiditatibus autem omnis diuitiarum abundantia, inopia est. Statimque sequentia verba subiungit: Denique nemo pauper nascitur, sed fit. Non ergo natura paupertas, sed opinionis est: ideoque citò inuenitur diues natura, difficile cupiditati. Absurdum quippe est, dicere diuitem, qui pretiosa habet, non qui sit pretiosus: nemo autem pretiosior, quam qui pretiosa non vult, sed & pretiosissimus, qui nec computat. Natura enim pia filiorum mater est, non inuidiosa nouerca; partum edit legitimum, non abortum facit: sufficiens patrimonium dedit, ex asse nunquam exhereditat, abundans viaticum, at non longum iter omnibus præbet. Nemo pauper nascitur, sed fit: nascitur autem diues paupertate sua, & paruo contentus abunde locuples, quia compendium desideriorum fecit. Ad remedium indigentiae opes quaruntur, sed frustra: is solum non eget, qui non cupit, non qui habet. Hæc ars cupiditatis est, inter superuacua plus eger, dum plura cupit. Ergo nemo pauper nascitur, sed pauper fit, dum plura

Qui vult
esse diues
debet esse
pauper ipse
ritu

Cupiditas
nunquam
hominas
satiat

plura, quam habet, impense habere cupit: & de maleuada avaritia, non fruitur proprijs, dum de alienis mendicantibus plus habere studet, ne illi aliquid ynquam desit. Et dum de futuro sollicitè pendet, alicuius detrimenti præcoqua sollicitudine præsentibus vii negatur avaro diuitiarum abusu. Non ergo natura paupertas, sed opinionis est. Non locuples census, non opulenta vestigia, non distentus auro saccus; sed opinio idoneæ sufficientiæ, in censu siue locuplete, siue nullo, verè diuitem facit. Diues est, qui ad legem naturæ viuere studet, paruo contentus, qui nec alieno inhiat, nec de suis sollicitus est. O quoties non re, sed opinione laboramus! Itaque paupertatis, aut opulentiæ census, non tam diuitijs, aut inopiâ; quam opinione constat.

Euangelica doctrina
à paupertate
te inchoata

Hinc Euangelicæ doctrinæ auspiciis à paupertate est, quæ Christi discipulos inaugurat, Matthæi 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Hæc sola paupertas, quæ est rei Christianæ summa, hominem exuit negotiosis curis, & vagis operosæ sollicitudinis, quas parant opes, opumque desideria parturiente, quæ Euangelicæ disciplinæ hostiliter reluctatur. Quam ob rem à D. Chrysosthomo, paupertas appellatur, palestra, & gymnasium sapientiæ: quia ipsa licet reluctante carne, spiritum erudit ad celestium cupiditatem, & ad mundanum opum cōtemptum. Ne verò quispiam existimet, pauperes spiritu, quibus regnum celorum promissum est, terrenæ opulentiæ exortes, & egestosæ mendicanti omnino addictos esse debere. Audiat hæc Christianæ paupertatis calumniam à D. Bernardo serm. 21. in Cantic. sic refutari: Non putent diuites huius sæculi, fratres Christi sola possidere celestia, quia audiunt dicentem: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Non eos iniqua æstimet sola celestia possidere, quia ea sola audiunt in promissione. Possidet & terrena, & quidem rāquam habentes, & omnia possidentes, eo pro certo magis Domini,

quo minus cupidi. Pauper itaque spiritu, contemnendo non solum contemptas possidet opes; sed etiam ipso contemptu seruat: nihil enim potest amittere, qui quod habet, non computat, quia ad amissionem paratus est, qui ad legem naturæ paruo contentus viuit.

Corollarium IV. Superiores Religionum, non possunt concedere regulari vlla bona stabilia ad proprios vsus, & administrationem gratiæ sui commodi. Ita Concilium Trident: sess. 25. cap. 2. de Reformat. Non liceat, inquit, deinceps Regularibus superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere etiam ad vsum fructum, vel vsum, vel administrationem, vel commendam. Administratio autem bonorum Monasterij, vel Conuentus, ad solos officiales eorundem, ad nutum eorundem amouibiles pertineant. Vbi tollitur abusus, qui sequuntur ex concessionibus bonorum immobilium, ad proprios vsus, etiam necessarios, & pios, non solum vanos, & profanos, ac superfluos. Licet ergo non sit contra votum pauperatis, & contra ius commune, habere, cum licentia superioris, & assensu à nutu ipsius dependentia, talium bonorum administrationem, vsuque ad necessaria, & pia; tamen Tridentinum decretum specialiter hoc prohibet, vultque istorum bonorum administrationem, ad officiales monasteriorum pertinere.

Non potest etiam Religiosus, sine licentia sui superioris, promittere missas alicui, etiam eo fine, ut elemosyna pro missis celebratis detur suo consanguineo indigenti. Ratio: quia faceret, in tali casu contra votum paupertatis, quo mediante factus est incapax, & inhabilis ad omne dominium, etiam transferendum in alium, sine licentia superioris. Præterea, quia talis elemosyna pro missis celebratis deberetur monasterio, proinde non potest illam Religiosus propria autoritate transfundere in consanguineum. Hinc illud memorabile exemplum extat Gregorij Papæ, qui defunctum monachum, apud quem post

Regulari
non possunt
concedi bona
stabilia

Religiosus
non potest
alicui promittere
missas

Monachus
cum tribus
Iulij mæ-
tus pro da-
mnato re-
putat

post mortem reperti erant tres Iulij, iusserat sepeliri extra locum sacrum, tanquam damnatum, eo quod mortuus fuerit in proprietate trium Iuliorum, & iussit talem pecuniam proijci à Monachis supra defuncti cadauer, pronuntiando illa tremenda verba: *pecunia tua tecum sit in perditionem.* Vnde non immerito dixerim, feliciores multo esse pauperes spiritu, nihil possidentes, sed omnia propter amorem Dei resignantes; quam diuites huius sæculi: quoniam talis vita secunda est ab omni malo incursum; diuitiæ non item. Nam ubi diuitiæ ubi aurum, ibi præsto adest periculum, & frequens damnatio. Clamabat quondam Isaias cap. 46. *Onera vestra graui pondere vsq; ad lassitudinem contabuerunt, & contrita sunt simul. Non poterunt saluare portantem, & anima eorum in captiuitatem ibit.* Hæc inquam dicebat Isaias ad Babylonios, dum à Cyro expugnarentur; quorum multi latere cupiebant, & manus hostium fugere; & ideo confugebant ad pretiosissima idola sua, ex auro, argentoq; fabricata, illaq; asportabant secum, ut tutius cum illis possent saluari. Quid ergo? an cum idolis acceptis latebant aduersarios? An periculis per hæc eripiebantur? Minimè: quin potius & ipsi idolorum pondere premebantur, ne possent fugere; & propter pretiositatem auri, & argenti illorum auidius ab hostibus rapiiebantur, & inueniebantur. Tantumq; aberat ab eo, quod idola eos liberarent, ut potius aurum illorum certiora pericula conciliaret.

Diuitiæ in
pericula ad-
ducunt ho-
mines.

Falluntur itaq; multi, dicentes: ideo se aurum conseruare, parare diuitias, ut facilius occurrant malis, ut facilius euadant. Falluntur inquam, quia nulla re sibi magis accersit mala, & pericula conciliant; quam si diuitijs augeantur. Sis cum auro, & diuitijs inter homines, & fallar, nisi tibi pericula multa attraxeris. Hieremias 51. *Calix autem Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram, de vino eius biberunt omnes gentes, & ideo commota sunt, subito cecidit Babylon, &*

contrita est. Alij legunt: *Poculum aureum Babylon.* Quibus verbis ostenditur, nihil in Babylone non aureum, & diues fuisse; aurea pocula miscebat, quæ nationibus propinabat, & nescio quid veneni erat cum auro: quia vix de illo poculo gentes gustarunt, & statim commouebantur, & in calamitates trahebantur. Ait Theodoretus: *Beatus Daniel interpretans somnium, regnum Babylonicum dixit esse caput aureum: Hoc itaq; loco, supplicij alijs gentibus à Deo illatum, nuncupauit poculum aureum.* Ait ergo Babylonem, & reliquas gentes pœnis affecisse, & mox præter spem omnem, captam esse, & dispersam. En quæ mala non excitat aurum, adeo, ut velut aurei viderentur; voluit autem Dominus per Babylonios cæteras nationes castigare. Considerare ergo, qualia instrumenta suppliciorum parauit? gladiosne? Num certe instrumenta bellica? minimè sanè; sed ut ait Theodoretus: *Supplicium nuncupauit poculum aureum.* Cœperat itaq; Babylon propinare poculum aureum nationibus, bibebant illæ de Babylónico auro, & commouebantur, & percutiebantur; verum & in ipsam Babylonem insurgebant, quæ præter spem funditus euerfa est: quia nullum malum non excitat aurum.

Exodi 32. Aaron alloquebatur Iudæos: *Tollite in aures aureas de vxorum, filiorumq; & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.* Et cur à foeminis Israëlitis in aures aureas abstulit? Respondet D. Ambrosius episc.

Aaron eum
inaures à
foeminis
abstulit.

56. *Congruè quoq; in aures aureas auferuntur mulieribus, ne iterum Eua vocem serpentis audiret.* Quasi aurum in foeminis non posset non omnia in se venenorum, venenatorumq; mala excitare. Nam ubi est aurum, serpentes vndiq; trahet, quæ te perdant vel ipso halitu. Si ergo vis serpentum mortui fugere, & tot alia mala evitare, tolle aurum, calca diuitias, Christi amplexare paupertatem, & securus manebis. Peregrinabatur solus Iacob, & prorsus sine viatico iter agebat.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijecit I. Contra conclusionem. Votum paupertatis est incongruum: ergo non obligat Religiosum solemniter professum. Antecedens probatur. Ut votum sit congruum, debet aliquid offerri Deo à vouente. Sed vouens paupertatem, nihil Deo offert: ergo votum eius est incongruum. Minor patet: quia omnia sunt Dei: ergo vouens paupertatem, & suas facultates, nihil suum Deo dat. Respondetur negando antecedens, cum sua probatione. Ad probationem minoris dicitur, omnia quidem Dei esse; sed tamen multa nobis concessit, quibus ad arbitrium nostrum uti possumus, & sic ea esse Dei, ut creatoris, nostra verò, ut facta iuris nostri: & sic bene possunt offerri Deo ut nostra, licet omnia eius sint. Sic licet filius teneatur obedire patri suo, quædam tamen sunt, in quibus est sui iuris. vnde sicut nemo à patre suo cogi potest, dare nomen suum vitæ monasticæ; si tamen voto se obstrinxisset, etiam in ea re obedire patri, tunc debet stare promissis; ita planè nemo tenetur, abdicare suas facultates, easq; Deo dare in persona pauperum, licet sciat eas esse Dei: quoniam Deus reliquit hoc proprio cuiusq; arbitrio; si quis tamen hoc vouerit, rem gratam Deo præstat, quia Deus consult, sua dare pauperibus, esse compendiosam viam ad sanctius viuendum. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo. Deus autem non consulit, nisi ea, quæ conducunt ad salutem animæ capeffendam: atq; sic votum paupertatis Religiosæ, est laudabile.

Obiectio I
& solutio
eiusdem.

Obijecit II. Contra Corollarium IV. Possunt Moniales, & solent plerumq; concedi census aduitales pro alimentis, alijsq; necessitatibus vitæ, post Concilium Tridentinum, ut testatur experientia: ergo etiam potest eisdem concedi administratio bonorum

Obiectio
II. & solutio
eiusdem.

bat. Genes. 28. Cumq; venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere, post solis occubitum, tulit de lapidibus, qui iacebant, & supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco. Viditq; in somnis scalam stantem, Angelos quoq; Dei ascendentes, & descendentes. Ecce ad requiem parandam, non puluina aureis, sericisq; intexta procurauit, sed nudos lapides; non diuites gazas, sed paupertatem spiritus. Et quid inde? Qui euitne? Quomodo non fuit à timore nocturno, à vastæ solitudinis horrore, à sibilis serpentum, fremituq; ferarum inquietatus? Respondet sacra litera: *Dormiuit in eodem loco, viditq; in somnis scalam, Angelos quoq; Dei ascendentes, & descendentes.* Vides, quia non solum quietus, & securus dormiebat, ab omni incursum malo, verum & Angelos à Deo sibi exhibitorum daros etiam dormiens experiebat. Vnde tanta quies, tantaq; securitas homini? An ex pretioso puluinar, & diuite lectulo? Absit imò, ex nudo lapide, ex contemptu diuitiarum. Ait D. Chrysosthomus ibidem. *Hoc enim more, ait, Dominus, quando videt animam presentia non magnificientem, plurimam se illius curam habere declarare.*

Ceteri Reli-
giosi potest
habere
in communi
dominium
bonorum
tempo-
ralium.

Corollarium V. Nihilominus cæteris Religiosorum solemniter professorum, potest in communi habere dominium bonorum temporalium, ut constat ex Concilio Trident. citato, ubi conceditur omnibus monasterijs, & domibus, tam virorum, quam mulierum, etiam mendicantiu, (exceptis Capucinis, & Minoribus de Observantia) ut deinceps bona immobilia liceat eis possidere hypofidere, accipiendo pro dominio, non pro administratione, ut colligitur ex Nicolai III. Extrauag. Exijt ubi docetur, dominium rerum, quibus predicti Capucini utuntur, pertinere ad Papam; non verò ad eorundem communitatem. Proinde in alijs Religionibus, in quibus licet habere bona in communi, dominium eorum pertinere ad ipsas communitates, liquidò constat.

Ccc

rum aliquorū, loco vitalium censum. Respondetur, concesso antecedente, negatur consequentia. Ratio: quia census vitales rationabilis consuetudo concedit; bonorum autem administrationem prohibet specialiter ius Ecclesiasticum. Præterea, etiam census adualitij Monialium, possunt à superiore illarum conuerti in alios vsus, dummodò aliunde prouideatur ipsis debita sustentatio, haberi solita ex illis fructibus, prout responderunt Cardinales apud Piascium, in praxi Episcopali, tit. de Sanctimonialibus. Et licet Papa cum sit supra Concilium, possit concedere talem administrationem Religioso; nō tamen superiores Religionum. Ratio: quia Papa est supra leges, etiā à Concilijs latus; nullus verò superior est supra istas leges, sed infra. Et ideo ubiq; & omnes debent recipere hoc ius reformatiuum Religiosi, etiam superiores, eiq; se conformare.

Obijciunt III. contra Corollarium V.

Communitates approbatæ à Sede Apostolica, non possunt licite, & valide donata sibi à fidelibus alienare, & transferre eorum dominia in externos: ergo non habent verum dominium proprietatis, sed tantum ius administrationis; sicut tutores in bonis pupillorum. Respondetur, negando consequentiam: nam etiam Maioratum in Hispania non licet alienare primogenitis; & tamen illi sūt veri Domini proprietarij illius. Aliud ergo est dominium absolutum, competens alicui supra re, absq; vlllo onere, quoad vsum ipsius; aliud verò dependens, & onerosum, seu cū impotentia vtendi licite, & valide re subiecta dominio, non ad omnes vsus libitos. Religio itaq; in possessione bonorum mobilium, & immobilium pretiosorum, quæ seruando seruari possunt, habet onus in vsu rerum istarum, vt non alienet eas, nisi in commodum euidens religionis, seruata solemnitate iuris.

QVÆSTIO VII.

De voto solemnī Castitatis.

Suppono I. Castitatem sic definiti solere: Castitas est virtus moderatrix voluptatum carnis, quā mediante homo similis Angelis efficitur. Est tamen duplex hæc castitatis virtus, alia perfecta, alia imperfecta. Perfecta est, quæ abstinere ab omnibus voluptatibus carnis, tam licitis; quā illicitis, obseruando perpetuam castitatem, siue in statu virginali, siue Religioso. Imperfecta est, quæ solum abstinere ab actionibus carnis illicitis; licitis verò moderatè, & secundum Dei legem vitur, & hæc vocatur castitas coniugalit: vel etiam ab his ad tempus abstinere, calibem vitam ducendo, & hæc dicitur castitas vidualis. Porro castitas perfecta, quæ abstinere ab omnibus carnis voluptatibus, tam licitis; quā illicitis in perpetuum, duplex est, nimirum virginalis, & Religiosa. Et hæc vtraq; est maxime Deo grata.

Suppono II. Castitatem virginalē duobus modis considerari posse. Primo, accipiendo illam pro integritate signaculi virginalis in foeminis, quarum membranula pudoris non est stuprata, sed integrè conseruatur; prout à natura concessa fuit; in viris autem consistit, in non effundendo semen humanum voluntariè, siue in coitu, siue extra coitum post annos pubertatis. Nam & viri, qui nunquam voluntarijs pollutionibus se coinquinauerunt, dicuntur virgines materialiter, & taliter sumpta, virginitas, est virtus naturalis. Secundo, potest accipi castitas virginalis, quatenus consistit in voluntate formali, seruandi integritatem materiam, custodiendo se ab omni libidinosa sensualitate voluptatis. Et taliter sumpta virginitas, est virtus moralis, quæ debet perpetuò seruari & in effectu, & in affectu.

Suppono III. Si sermo sit de virginitate, vt est virtus naturalis, tunc in foeminis amittitur, quoties virgo perman-

Castitas a
lia perf. &
alia imperf.
sesta.

Castitas
virginalis
dupl. considerari
potest.

Virginitas
tis virtus
naturalis &
moralis
quomodo
amittitur.

Disputatio III. De votis in particulari. permittit se voluntariè stupari, siue in actu copulæ cum viro, siue extra copulam, permittendo se incidi. Vir autem admittit virginitatem naturalem, quoties voluntariè pollutionē committit quocunq; modo. Quando autem foemina, aut masculi exercent muliebria contra naturam, in vase præpostero, tunc in tali actu, nisi sequatur pollutio, virginitatem non amittunt: quia hæc in foeminis amittitur in fractione vasis pudoris; in masculis verò, voluntariā seminis emissionē. Idem censendum de foeminis impuberibus, dummodò claustrum virginalē non aperiatur, nec semen effundatur: quamuis enim tales pueri peccent mortaliter, virginitatem tamen naturalem non amittunt. Quod si sermo sit de virginitate, vt est virtus moralis, tunc dupliciter amitti potest. Primo irreuocabiliter, quando siue masculus, siue foemina, voluntariè incidit in actum pollutionis completè. Secundo reuocabiliter, quando præter intentionem hominis, pollutio euenit in somnis, & homo euigilans de illo actu delectatur, tunc amittit virginitatem reuocabiliter: quia facta sufficienti confessione, potest illam recuperare.

Suppono IV. Votum castitatis dupliciter fieri. Primo explicitè, v. g. dum quis in professione Religiosa, solemniter vouet Deo, se obseruaturum perpetuam castitatem. Secundo implicitè, sicut v. g. dum aliquis recipit Sacros Ordines, quibus ex intentione Canonum, annexum est votum castitatis, eo ipso implicitè vouet Deo, seruare perpetuam castitatem. Nam qui vult principale, vult etiā accessorium. Vnde qui tali voto sunt adstricti, & faciunt contra illud, peccant dupliciter, & contra præceptum, committendo immunditiam carnalem: & insuper peccato sacrilegij, contaminando corpus, & animam Deo consecratam. Quod confiderans Apostolus, 1. ad Corint. 3. n. 6. dicit: Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis: si quis

Quæstio VII. De voto solemnī castitatis. templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Votum castitatis est laudabile. Probatur I. ex Scriptura Sacra. Isaia 56. Non dicat Eunuchus, ego lignum aridum: quia hæc dicit Dominus Eunuchis qui custodierint Sabatha mea, & elegerint, quæ ego volui, & seruauerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus, nomen æternū dabo eis, quod non peribit. Quæ promissio pertinet ad Eunuchos, qui seipso castrauerunt propter regnum celorum, quos commendat ipsemet Dominus in Euangelio, Matth. 19. illis verbis: Dabo eis nomen melius à filiis, & filiabus. Quasi diceret: Dabo eis nomen melius, quā si filios, & filias haberent, & longam post se progeniem traherent. Vnde in Hebræo textu legitur: Nomen melius, quā filiorum, & filiarum. Scilicet nomen, quod aliqui habent de filiis, & filiabus: seu propter filios, & filias ex se progenitas. Cum itaq; nomen æternum Eunuchis Euangelicis promissum sit à Deo, ergo votum castitatis est laudabile, & summè vtile.

Probatur II. Quia seruantibus votum castitatis, brauium æternum decernit ipsemet Christus, Matth. 19. Sunt, inquit, Eunuchi qui seipso castrauerunt propter regnum celorum. Per quæ verba designari continentiam voto obsignatam, docet in primis, Clemens Alexandr. lib. 3. Strom. his verbis: Nos propter dilectionem in Dominum, & propter ipsum honestum amplectimur continentiam, templum Spiritus sanctificantes. Honestum est enim propter regnum celorum, se ipsum castrare, ab omni cupiditate, & emundare conscientiam à mortuis operibus, ad seruandū Deo viuenti. Deinde, S. Athanasius lib. de virgin. seu de medit. volens ostendere, quā arcta sit continentium, & Dei societas, sic fatetur: A quo tempore statuisi Deo casta esse, corpus

Votum castitatis est laudabile.

Probatio II.

pus tuum sanctificatum, & templum Dei est, &c. Magna virtus continentia, ingens gloriatio, puritas magna encomia virginis. O virginitas opulenta indeficiens! O virginitas corona immarcescibilis! O virginitas templum Dei, & domicilium Sancti Spiritus! O virginitas margarita speciosa, vulgo inconspicua, & quæ non nisi à paucis inuenitur! O continentia amica Dei, & à Sanctis deprecata! O continentia apud multos odiosa, sed apud dignos spectata! O continentia mortem, & infernum profligans, & quæ ab immortalitate possideatur! O continentia gaudium Prophetarum, & Apostolorum gloriatio! O continentia Angelorum vita, & Sanctorum corona! Beatus est, qui te tenet: beatus qui obdurat in tolerantia, quoniam paucillulum fatigatus multum in te gaudebit. Ergo votum castitatis laudabile est.

Castitate clericali mirifice Deus declaratur.

Et certe, si loquamur de ordine Sacerdotali, hac Deus mirifice declaratur, quod colligo ex Scripturâ Sacra. 1. Reg. 2. n. 18. ubi de Samuel dicitur: *Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer accinctus Ephod lineo, id est, veste linea indutus.* Nam lineus amictus, ordinem designat auctore Petro Damiano lib. 2. Epist. 10. qui per illud *lumbare*, de quo Deus ad Hieremiam, capit. 31. n. 1. sic locutus est: *Vade, inquit, & posside tibi lumbare lineum, & pone illud super lumbas tuas.* Clericalem Ordinem interpretatur, duplici similitudine; una, quia sicut amictus lineus, vicinior est corpori, ita & ordo clericalis Deo. Tota quidem Ecclesia Christi Domini, vestis est, iuxta illud Isaia 49. *Omnibus his velut vestimento vestieris.* Sed vestis quodammodo lanea, & externa; at verò clericalis ordo, vestis est lineæ, & interna. Inquit citatus Damianus: *Sicut lumbare intimum est humano corpori, & arctius adhæret, quam reliquæ vestes; ita clericalis ordo familiaris diuinis agglutinatur obsequiis, quam ceteri homines.* Altera, quia sicut linum, ait Damianus, laboriose peruenit ad candorem; ita clerici, modo literarum studiis insudando, modo per intervalla temporum, quibusdā,

gradibus ascendendo; difficile promouentur ad sacri ordinis dignitatem. Unde sicut linum innumera sui ipsius patitur detrimenta, ut perueniat ad candorem, secatur, maceratur, flagellatur, tunditur, diffingitur, pectitur, torquetur, & pluribus alijs, ut sic loquar, subiicitur cruciatibus; ita qui ad dignitatem, & multo magis ad sanctitatem euaserit clericalem, innumeras subire debet sui corporis torsiones, mille verbera, & ieiunia; mille sudores, & algores; mille crucces, & neces, ex quibus omnibus necessaria ad illud sacri ordinis fastigium puritas consequatur.

Sic D. Gregorius per Ephod lineum, Samuelis vestem potius lineam; quam laneam, intelligit noui Sacerdotij puritatem, & castitatem maiorem, quam antiqui, ex duplici similitudine; una, maioris subtilitatis; altera, maioris candoris. Nam sicut vestis lineæ subtilior, & candidior est, quam lanea; ita nouum sacerdotium castius, & purius est, quam vetus. Ait D. Gregor.: *Nam ibi connubij abstinentia damnatur, hic miris laudibus colitur: illic Sacerdotes carnaliter generant, hic pudicitia detrimenta sentire non possunt.* Et statim subiungit: *Benè autem Samuelis vestis lineæ, fuisse perhibetur, ut noui sacerdotij gloriam aperte ostenderet, quod nouæ pudicitia nitoribus splenderet.* Et paulo post rectè obseruat, Samuelem hac veste indutum, id est, hac puritate mentis, & corporis exornatum, ministrasse coram Domino, sic concludens: *Quia diuina obsequia tunc benè exhibentur, cum exhibentis persona carnalis voluptatis sordibus non sordatur.* Non procul ab hac interpretatione recedit Venerabilis Beda, sed ex alia duplici similitudine: *Lineum*, inquit, *Ephod*, quod de terra procreatum, longo iam exercitio, suum peruenit ad decorem, candidissimam castæ carnis mortificationem designat. Vbi prior similitudo est, quia sicut linum è carne non gignitur, ita castitas nullum habet cum carne commercium: posterior verò, quia sicut linum ex frequenti maceratione candescit;

Noaum sacerdotium est castius & purius antiquo

descit; ita castitas ex continua mortificatione purior conseruatur. Priorem similitudinem rursus idem Beda inculcat lib. 3. de tabernaculo, cap. 8. *Accingantur*, inquit, *Sacerdotes tunicis lineis, ut castitatem habeant: non sericis, non laneis, quæ ex animali mortuo sunt, ne scilicet castitas aliquid mortuum sapiat.* Posteriores verò similitudinem tradit Rodolphus citatus à Glossa in cap. 38. Exodi: *Linum*, inquit, *cum de terra nascatur, multo labore natuum colorem deponit, & quem prius non habuerat, candorem assumit. In lino igitur castitas intelligitur, quia caro nostra de immundo concepta semine, sine multa corporis, & spiritus afflictione, ad munditiæ honestatem, nequaquam perducitur.*

Castitas sacerdotum Christo familiares reddit.

O præclara Sacerdotalis castitas, quis in tuas laudes sufficienter excurre poterit? tibi soli lincci oculi insunt. Nam quis in diuinis mysterijs contemplandis altius, quam Euangelista Ioannes euolauit? In principio, inquit, erat Verbum. Quod considerans D. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, dicit: *Exposuit virginitas, quod nuptiæ scire non poterant.* Vultis nosse, cur Ioannes familiaris cum Christo egerit, quam ceteri Apostoli; cum tamen esset minimus eorum: cur solus supra pectus Domini recubuerit? cur ausus fuerit explorare, quod ceteri non audebant? Equidem intemerata eius castitas id effecit. Auctore D. Hieronymo citato: *Ioannes*, inquit, *qui minimus traditur fuisse inter Apostolos, & quem Christi fides virginem repperat, virgo permansit; & ideo plus amatur à Domino, & recumbit super pectus Iesu.* Petrus qui uxorem habuerat, interrogare non audebat, Ioannem rogat ut interroget. Quasi largius contemplationis nectar hauriret, qui animi puritati impensius studeret. Omnes simul Apostoli dum piscarentur, Christum Dominum in littore viderunt, sed non agnouerunt, vnus tantum Ioannes agnouit: *Dominus est.* Ioan. 21. n. 7. Super quæ locum S. Hieronymus ait: *Non sciebant Apostoli, quem viderent; solus vir-*

go virginem agnoscit. Ad Sepulchrum Christi Petrus, & Ioannes pariter currebant, sed Ioannes celerius præcurrit. Ioan. 20. n. 4. Unde Ioanni tanta ad Christum accedendi celeritas? Respondet D. Hieronymus in cap. 56. Isaia, quod ex summa castitate: *Ioannes*, inquit, *Petro tardius ambulante, elatus virginitatis alis præcurrit citius ad Dominum.* Si ergo castitas binas corpori alas addit, quibus ad Christum euolemus; dubio procul animo septemplex alas conferet, quibus diuinitatem ipsam contemplemur. Quare Ioannis castitatem, cum Elia Propheta comparans Petrus Chrysologus ita philosophatur: *Per hanc Helias nescit mortem, commoratur Angelis, conuiuio Deo, & terrenus hospes, supernas possidet mansiones, per hanc Ioannes fit Angelus in carne, celestis in terra, & totam solus capit, tenet, complectitur Trinitatem.* Si ergo Sacerdotum munus est, Deum cum Angelis pariter collaudare, Sacerdotum quoque munus erit, Angelorum puritatem præ se ferre. Quod sic deduco.

Sacerdotes assumpsit sibi Dominus, ad docendum populum, quando affatus est Apostolos: *Ite in vniuersum mundum, & prædicate Euangelium omni creatura; & ideo singularem ab illis requirit castitatem.* Quoniam nihil magis rapit, detinetque; animos audientium; quam castitas Prædicatorum. Indagate, si placet, quæ fuit necessitas, ut D. Paulus, antequam se ad prædicandum Christi Euangelium accingeret, in tertium usque; cælum raperetur, nisi ut ibi Angelicam imbiberet puritatem, quæ eius doctrina clarior, & gratior omnibus redderetur? Sic censet D. Chrysosthomus, serm. quodam in Principes Apostolorum, ubi docet, quod post illum raptum, factus fuerit Paulus, *Magnus præco veritatis, in talis homo, in terris Angelus.* Et hæc est causa, quod idem Apostolus ad statum virginalem hortaturus, seipsum proposuerit in exemplum. 1. ad Corint. 7. *Volo, inquit, vos omnes esse, sicut meipsum.* Lectio Syriaca vertit: *Si quidem ego*

Castitas homines in Angelos transformat

S. Paulus cur ad tertium cælum raptus fuit

velim omnes homines esse, sicuti sum puritate. Quasi diceret: Volo, ut imitatores mei sitis, sicut ego Christi: Ille virgo de Virgine: de incorrupta incorruptus: nos quia homines sumus, & natiuitatem Saluatoris non possumus imitari, imitemur saltem conuersationem: illud diuinitatis est, id laboris. Vnde OEcumenius in citatum locum ita discursit: Virgo erat Paulus, & quia dixerat, cuperem omnes esse, ut ego sum: dicit nunc quod manere virginem, donum Dei est. Nihil proinde efficacius mouet auditores, quam puritas prædicatoris.

Ergo non potest esse prædicator, & instructor hominum, nisi fuerit eximius cultor castitatis. Hoc ipsemet Deus insinuare voluit, quando prohibuit Hieremiam, ne coniugium iniret, cap. 16. n. 2. *Non accipies uxorem, & non erunt tibi filij, & filia, in laqueo isto.* Quia cum ad instruendum, atq; docendum populum, eum mitteret, ille non potuisset suo muneri satisfacere, si coniugio deferuisset. Similiter Ezechielem, quamdiu coniugatus vixit, remonerat Deus a munere prophetandi. Ezechiel. 24. n. 17. *Ingemisce tacens. Quasi diceret: Funde lacrymas, non voces.* Nihilominus mortua vxore, ad prophetandū, & instruendum populum, eum misit. ibidem n. 18. & 20. *Mortua est, inquit, vxor mea vespere, & sermo Domini factus est ad me dicens: Loquere domui Israël. Quasi dicendi munere fungi non posset, quamdiu coniugali onere premeretur.* Ita exponit, D. Hieronymus, epist. II. ad Gerontium. & lib. I. contra Iovinianum. *Diligenter, inquit, attende donec vxor viueret, non habebat libertatem populum commonendi; moritur vxor, & coniugale vinculum soluitur, & absq; ulla trepidatione semper in officio prophetandi est.* Vbi manifestè videmus, docendi munus, solis cultoribus castitatis demādari: quia nemo doctrinam vtiliter dispensat, qui castimoniam diligenter non obseruat. Sic Moyses, & Aaron, priuati in coniugio vivebāt, sed postquam publici hominum a Deo Doctores instituti sunt, vterq;

suo coniugio renuntiāunt, quasi nō possent docendi munus, nisi in calibatu exercere. Quod expendens Eusebius Cæsariensis, lib. I. demonstr. Euangelic. cap. I. dicit: *Moyses, atq; eius frater Aaron, antequam ipsis Deus apparuerit, filios genuisse memorantur; postquam autem diuina oracula acceperunt, non amplius genitos ab ipsis filios inuenies.*

Mirabitur forsā quispiam, quod D. Paulus apud Iudicem, nomine Felicem, de iustitia, castitate, & iudicio disputauerit. Actor. 24. n. 25. *Disputante autem illo de iustitia, & castitate, & iudicio futuro, tremefactus Felix respondit.* Nam, quod de iustitia, & iudicio disseruerit coram iudice, non mirum. Quia Felix auarus erat, & iustitiam pretio habebat venalem: nam & a Paulo sperabat pecuniam, quam cum non accepisset, gratiam voluit præstare Iudæis, relinquendo Paulum in vinculis. Verū, quod de castitate instituerit disputationem coram homine gentili, quid causæ?

Alij censent disseruisse tunc de castitate coniugali, quia gentiles passim eo maxime tempore, varijs, & infandis immunditijs etiam legitimum torum commaculabant, pervertentes vsum naturæ, ut habetur ad Rom. I. Versus tamen videtur, Apostolum castitatem apud Felicem commendasse: quia cum iudex esset, & aliorum mores instruere deberet, nulla alia virtute magis indigebat; quam castitate, cui præcipue docendi munus commendatur. Nathan Prophetam multo inferior erat Dauide; & tamē hic ab illo instructus, ac de suo peccato edoctus est. 2. Reg. 12. Cur ita factum? Quia nimirum sicut Nathan honore castitatis; ita & iure docendi eminebat. Ait D. Ambrosius in Apolog. Davidis: *Sciebat, inquit, Nathan, quod David nesciebat; adeo caligat animus obumbratus quadam nebulosiorum.* Sic ad instruendum populum Israëliticum, dicitur ascendisse Angelus de Galgalis Iudic. 2. n. 1. *Ascenditq; Angelus Domini de Galgalis ad locum stentium.* Hinc Angelum dicunt

S. Paulus
cur de iudi-
cio disputa-
uit coram
gentili

Nemo va-
rius Prædi-
cator, nisi
cultor casti-
tatis,

Disputatio III. De votis in particulari. dicunt Hebræi apud Lyranum, fuisse Phineen, egregium quondam castitatis assertorem. nec immerito: nā qui castitatem tueretur, & Angelus dici debet, & dignus iudicari, qui omnium Doctor efficiatur, iuxta illud Malachiæ. 2. n. 7. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Vbi Sacerdos appellatur Angelus propter castitatem, & doctor propter sapientiam, quæ duo in Sacerdote nouæ legis desiderantur. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Qui votum castitatis emisit, tenetur abstinere a matrimonio, & si illud contraxerit, peccabit mortaliter, etiam non consummando. Ratio: quia in tali casu ageret contra votum in re graui: quoniam per contractum matrimonij, contrahitur obligatio ad copulam; at vero votū castitatis importat obligationē abstinendi ab omni copula. Vnde non licet obstricto voto castitatis inire matrimonium, etiam ad corporalem salutem tuendam, quando medici iudicant id necessarium esse, cum multis alijs modis possit ipsi cōfusi; potissimum autem medijs spiritalibus. Imò tale consilium medicorum, minimè audiendum, audacter assuero, ex hoc fundamento: quia castè viuentium, est diu viuere, imò immortalitati sua corpora consecrare. Audite Tertull. lib. de Trinitate sic discurrentem: *Inhabitor corporibus nostris datus est, & sanctitatis effector spiritus, id agens in nobis, ut ad aeternitatem, & resurrectionem immortalis, corpora nostra perducatur, dum illa in se assuefacit, cum celesti virtute misceri, & cum Spiritus Sancti Diuina aeternitate sociari: erudiuntur enim in illo, & per ipsum corpora nostra ad immortalitatem proficere, dum ad decreta ipsius discunt se moderanter temperare.* Nil melius, ad immortalitatem corpora nostra proficiunt, quia se temperant, ac moderantur. ob hoc S. Isidorus Pelusiota stans pro Moysē, qui dum secum ossa Sanctissimi Patriarchæ a-

Quæstio VII. De voto solenni castitatis. sportaret, contra legem facere videbatur, quæ Leuitici 22. prohibet, ne quispiam ad omnem mortuum omnino ingrederetur, sic in persona eius dicit: *Non violo, inquit, non soluo legem, sed per hoc ostendo rem ipsam, quæ per scripturam, ac verba legis significatur, diligenter esse attendendam: ego enim eum, qui castitatem coluit, pro mortuo non habeo.* Quid præclarior dici potuit? castorum hominum corpora, non solum diu viuunt, dum animantur; verum etiam æternaliter durant, licet animā careant. Hoc in Sancta Catharina videre licet, hoc in Cæcilia, hoc in Beata illa Clara, à monte Falco, quæ dum viuentes iustæ, illasq; permanserunt, mors illarum corporibus, quamuis adfuit, non obsuit, ut dicit S. Bernardus de B. Malachia serm. I. cuius corpus integrum adhuc tunc seruabatur.

Quod cum ita sit, quam pretiosa est castitatis virtus, quæ immortalitatem homini meretur: neq; mirum, nam sicut Dei Spiritus impuros effugit; ita cum puris habitat, & quiescit. Adest quippe Deus castis, adest puris, quo præsentem non habet, vnde timeant. Dicit Scriptura Sacra, Ieremiæ I. n. 5. *Priusquam te formarem in utero, noui te, & antequam exires de vulua, sanctificauit te.* Vnde, quæso puero isti tanta Dei assistentia? sanè ex eo, quia castus, quia virgo, futurus erat. Sic censet D. Hieronymus lib. aduersus Iovinianum: *Hieremias, inquit, qui in utero sanctificatus est, & cognitus in vulua matris, ideò hoc priuilegio fruitur, quia virginitatis erat beatitudine destinatus.* Hinc quia De talibus delectatur, quamuis solo verbo omnia condiderit; tamen dum hominem conderet, totus in illo occupabatur. Auctore Tertulliano, lib. de resurrectione carnis, ubi dicit: *Recogita totum Deum illic occupatum, ac dedicatum, manu, sensu, opere, consilio, sapientia, prudentia, & ipsa in primis affectione.* Mirum equidem, totum Deum argillæ illi præbuisse, qui verbo solum & orbem terrarum, totūque condidit calum. Cui admirati-

Hieremias
ob futurā
castitatem
in utero
sanctificatus

oni

oni ingeniosè occurrit S. Irenæus lib. 3. cap. 31. affirmans terram illam virginem fuisse: Adam, ait, de rudi terra, & de adhuc virgine habuit substantiam, & plasmatus est manu Dei. Illis ergo dignus manibus, quia virgo erat terra illa, ex qua compactus, & efformatus est ipse in virginem, ob quod etiam virginibus, & castis non solum se præbet Deus, verum etiam, ut inquit, S. Cyprianus, homil. de natura, Deum fortem. Quod si divinis consilijs obuiaverint tentamenta, & liberis mentes ad carnales renouaverint appetitus, adest Deus fortis, quo præsentis victrices decertantes victorias, immobiles apud Deum semper existunt. Quo respiciens S. Ioannes Apocal. 14. n. 9. postquam dixerat, Canticum illud novum neminem posse canere, nisi illa centum quatuor millia, qui erant virgines, & non conjugati, statim addidit: *Hi sequuntur agnum, quocumque ierit, ad denotandum, talium esse perennem cum Christo conversationem, quia talibus gaudet agnus ille sine macula, & talibus vult associari, semper eis peculiarem tribuens gratiam, tanquam Deus fortis, & a suo latere nunquam permit- tens discedere.*

Sed quid mirum, Deum mirificè oblectari castis hominibus, cum in ipsis omnes ferme virtutes respiciant, quod ex ipso Iosepho Patriarcha conijcite. Cuius quanta fuerit castitas, ex periculo facile est eam elicere, in quod Dei voluntate, ut eum clariorem redderet, & diaboli astutiâ, ut eum perderet, innocentissimè inciderat. Iuvenilis ætas, secretum loci, opportunitas temporis, securitas criminis, flagrantissima Domini voluntas ultro expetens, & efflogitans, ingenia commoda ex assensu, mala ex dissensu, impatientes tandem ipsius demonis impuri afflatus, omnia eminentis ipsius castitatis excellentiam prædicant, in qua Rupertus omnes simul Cardinales virtutes recognoscit, lib. 8. commet. in Genes. cap. 33. ita scribens: *In hac tribulatione Ioseph, in hoc abscondito*

tempestatis discrimine, ubi vehementer, exercitus, & probatus est, quatuor agnosimus virtutes eius, temperantiam, in- stitiam, fortitudinem eius, & prudentiâ. Quid enim temperantius eo, qui non cuilibet, sed dominæ suæ dicenti, dormi mecum, cum adolescens esset, non inclinavit animum? Quid iustius eo, quod ille dixit: Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis. &c. Quid fortius eâ perseverantiâ, quæ usque ad finem constanter restitit dominæ sapiens, & instantius sollicitanti, sicut dicit scriptura? Quid prudentius eo, qui cum apprehenso a muliere pallio suo, ad flagitium impelleretur, relicto in manibus eius pallio, aufugit, & se foras proripuit; tutius nempe iudicavit, vestimentum suum cum temporali dispendio discedere, & ignem procul a se abijcere, quam silentio diu flammam foemineam in sinu suo, alligare cum periculo animæ suæ: recte igitur hunc Psalmista virum nuncupavit dicens: Misit ante eos virum. Et merito, in hoc præstantissimo viro, agnoscit quatuor illas virtutes, quibus ornatissimè extitit: quia castus usque ad admirationem extitit.

Vultis scire, qua ratione? Profecto non alia, nisi quia intus existens, quæ extrinsecus erant, non aspici- bat, & plus animæ admirans pulchritudinem, quam corporis, hanc despiciebat, ut exinde agnoscamus, nihil potentius ad tuendam castitatem inveniri, quam sensus occupare animi ad grandia, & cælestia. Sic de illo fatur D. Augustinus term. 82. de tē- pore: *Magnus plane vir, ait, qui venditus servire nesciuit, ad amatum non redamavit, rogatus non acquievit, apprehensus aufugit, concupiscitur adolescens à femina, à domina ad concupiscentiam provocatus, & rogatus, refugit, illa, quæ in ceteris imperabat, una hac in re blande humiliter supplicabat; sed ille non uerat videre, quæ illa non videbat, pulchrior erat intus Ioseph, quam foris, pulchrior in luce cordis, quam in facie corporis, quæ illius femina, oculos non penetra- bat, inibi sua ipse pulchritudine frueba- tur:*

Disputatio III. De votis in particulari. tur: intuens ergo interiorem pulchritudi- nem castitatis in speculo conscientia sua, quomodo illam maculari, quomodo violari faminea tentatione permetteret.

Corollarium II. Si voto castita- tis adstrictus matrimonium contra- hat, tenetur sub mortali non petere debitum. Ratio: quia obligatio voti non extinguitur per matrimonium, sed tenetur illud servare modo, quo potest; & ideo toties peccat, quoties petit, nisi in hoc dispensationem habuerit. Porro hoc intelligendum est, non solum de fidelibus, sed etiam de infidelibus: quia obligatio voti est iuris naturalis, æque obligans fideles, ac infideles. Tres notissimas species castitatis novimus, scilicet, conjugalem, vidualem, & virginalem, quarum singulæ certas in se habent mensuras, & regulas, & terminos, quos præterire nefas sit, ut ad gradum superiorem accedant. Castitas conjugalis ea est, quæ sub viri potestate est, illique pudicæ, & sanctæ tenetur debitum. Si autem hæc virginalis libertatis amula, amaret ita se genere, ut virum prorsus nesciret, ab eiusque amplexibus abhorreret, quasi virgo esset, malum incurreret, quia amplius est, quam vocatur. Cum enim coniux sit, renuente corpore, amat se gerere, ut virgo, in quo a virtute castitatis conjugalis declinans, ruit in vitium. Ita D. Paulus 1. ad Corinth. 7. agens de castitate conjugali, statim certas eius regulas, & mensuras proponit dicens: *Viri, vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite invicem fraudare, nisi forte ex consensu. Videte, quot regulæ, quot mensuræ ponantur in conjugali continentia, quas observare omnino necessum sit. Ut nimirum coniux sit in viri potestate, eius pareat nutui, nec ab illo discedat, nisi ex consensu, aliter fraudulenta erit viro.*

Sed hoc audito, mirabitur forsitan non nemo, quare Deus, ac Redemptor noster, volens nasci de Vir-

gine, elegerit conjugatam? Lucæ 1.

Missus est Angelus Gabriel à Deo, ad Virginem desponsatam viro. Si nasciturus erat de Virgine, cur elegit conjugatam? Si coniux subdita erat viro, & sub viri potestate habebat corpus, quomodo Deus conjugatam elegit, ut de Virgine nasceretur? An certe voluit, ut coniux falleret virum? Absit, sed expectavit, ut viri consensus adesset, quo tota Mariæ puritas servaretur conjugalis, intra proprias regulas, & mensuras. Ait D. Augustinus lib. de Virg. cap. 4. *Ipsa quoque Virginitas Mariæ gratior, & acceptior, quia non eam conceptus Christus viro violaturo, quam conservaret, ipse præripuit, sed prius quam conciperetur, iam Deo dicatâ, de qua nasceretur, elegit. Ponderate, seriò illa verba: Non viro violaturo, ipse præripuit. Habebat fateor Mariæ virum, sed non qui violaret virgin- itatem eius, sed qui maximè contem- tiret custodiâ eius. Unde factum est, ut Mariæ castitas in coniugio, e- ius servaret mensuras, & leges. Nunquam enim castitatis amor tantus debet esse, ut non sui status mensuras servet. Ita quoque Sapientissimi viri, Virginesque prudentissimæ, licet maximo castitatis amore tenerentur; non tamen dubitarunt externæ corporis pudicitie periculum subire, ubi Christianæ fidei obsequium præstare necessum erat. Malebant enim tradi leoni, quam lenoni; & nihilominus paratæ erant vim lenonum sustinere, ne fidei minueretur integritas. Unde de Arrianis scribit S. Athanasius, epist. ad Solitarios. *Virgines denudabant, quibus formida vel minimi tractus ipsa morte gravior erat. Prudenter Sanctæ Virgines, externum corporis pudorem, integritati fidei postponebant. Sic cantatissima illa Iudith. capit. 9. oblata, sese obtulit Holoferni, petens à Deo: Capiatur laqueo oculorum suorum in me, & percuties eum ex labijs charitatis meæ. Quid ais o bona mulier, si tantus dux tuæ pulchritudinis laqueo capitur, nonne & tuæ pudicitie vim poterit inferre? cur non potius tuo pudori parcis? Vbi ille tuus casti-**

Christus volens nasci de Virgine, cur elegit conjugatam.

Iosephi quanta castitas fuerit.

gatis amor, an euauit? Minimè, castissima & nunc est, sed inter illas castitatis mensuras, quæ docent, maius bonum externæ pudicitie periculo præferri. Sic resoluit D. Ambrosius lib. 2. de virginibus inquit: *Iudith se, ut adultero placeret, ornauit; quæ tamen quia hoc religione, non amore faciebat, nemo eam adulteram iudicauit. Bene successit exemplum: nam si illa quæ se commisit religioni, & pudorem seruauit, & patriam: fortassis & nos seruando religionem, seruabimus etiam castitatem. Quod si Iudith pudicitiam religioni præferre voluisset, perditâ patriâ etiam pudicitiam perdidisset.* In hoc igitur laudabilis, & benè fortunata euasit Sancta mulier, quia sciuit contemnere periculum externi pudoris, ut religioni, & patriæ prospiceret.

Castitas regna pacatissima conseruat.

O quam felix regnum, quo castitas illæsa seruatur, pacatissimum illud consistere necesse est: quia castitas est velut murus firmissimus regna inconcussa conseruans. Hinc creato homini, Deus illud primum cōmendauit: *Dominamini piscibus maris*, id est, concupiscentiis carnis. Sic exponit Origenes: *In piscibus autem maris, inquit, & volatilibus, vel animalibus, & reptilibus terre, ea mihi videntur indicari, quæ ex desideriis corporalibus, & carnis motibus proferuntur.* Nulla igitur prius cura imposita est imperato homini, nisi ea, quæ versatur, circa subigendos brutos sensualitatis appetitus, cum hæc sit, quæ firma, & potentissima tener imperia. Notissimè est, ut opinor apologus ille confictus a Ionatha Gedeonis filio, Iudic. 19. in quo lignorum regnum deferitur quatuor arboribus insignibus, videlicet oliuæ, ficui, & rhamno, & quibus solus rhamnus imperium suscepit, & in se firmavit; ceteræ verò arbores dum edendis fructibus darent operam, regnū dimiserunt. Et cur oliua, ficus, ac vitis, non potius regnum ambiuerunt? Cur, quos parturiunt fructus, regno anteposuerunt, quod integrum, & firmum rhamno reliquerunt? Audite mysterium, S. Methodius in sicu, intelligit nationes existentes ante dilu-

uium; in vite, illas, quæ post diluuium usque ad legem scriptam durabant; at verò in oliua eas, quæ post legem fuerunt usque ad Christum; tandem in rhamno Christianismi castitas, & puritas maximè niret. Tres ergo primæ nationes, per totidem arbores expressæ, sicut nihil magis præ oculis habebant, quam multiplicare partus suos, carnalibus immersæ delitijs; ita regnū detrectabāt, quod inter voluptuosas, carnis delicias nequit durare. Verum, postquam virginæus rhamnus apparuit, id est, ubi exoriri coeperunt Christianæ castitatis insignia, ibi statim regnum firmatum est æternè duraturum. Sic concludit citatus Methodius, lib. de castit. apud Biblioth. Photij, his verbis: *Hoc enim castitatis regnum, cuius ipsos nunquam pœniteret, post Christi aduentum arripuerunt, homines, dum singulorum aliorum, quibus datæ fuerunt leges ante Christi aduentum regnorum habenas à seipsis celeriter excussissent, & contrario, falsos parere & se subicere maluissent.* Ergo illi tantum regnum nunquam dimitteandum accipiunt, qui regnum Christianæ castitatis adipiscuntur; ceteræ ante Christum nationes, & leges, quemadmodum non sic affectæ erant erga castitatem, ita habenas regnorum à se ipsis celeriter excutiebant: non enim diu poterat illud permanere regnum, in quo non castitas, sed voluptas regnabat.

Et quæ obsecro regna non excussit lasciuia? percurrite singula regna mundi, & facile singulorum casus ortos ab immoderato ardore luxuriæ deprehendetis, vel ipso attestante D. Zenone lib. 1. serm. 7. ubi de luxuria ita scribit: *Hæc sæpe indixit quietis gentibus bellum, hæc aliquoties robusta regna subuertit.* Non itaque potest diu permanere regnum inter flammæ luxuriæ; non possunt non viri lasciuia, vel proprijs calcibus regnum à se excutere. Quo circa eò maximè intendant Principes, qui regni gubernacula tenent, ut floreant Christiana castitas in suo regno, si volunt omnia tuta, regnumque firmissimum, & pacatissimum habere.

Interitus omnium regnorum à lasciuia.

In sicu, vite & oliuæ tres nationes adumbratæ.

habere. Notissima est historia Madianitarum, quando miserant virgines suas, ut Israëlitas allicerent ad lasciuia, & idololatriam. Inter alios quidam nobilis vir erat inter amplexus puellæ madianitidis, quod videns Phinees, & zelo incensus, arrepto pugio, utrumque transfuerberauit, cuius exemplo omnes statim scortatores trucidati fuere. Quid tunc? Respondet ipsemet Deus Numer. 25. Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis, querit iram meam à filiis Israël: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse deletem filios Israël in zelo meo. Idcirco loquere ad eum: Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi, quam semini eius, pactum sacerdotij sempiternum. Considerate, quale præmium nanciscatur Princeps, qui & impietatem, & luxuriā confecit in populo suo, nimirum pacem, & Sacerdotium sempiternum. Ait Philo lib. 1. de Monarchia: *Deus laudauit strenuè nauatā operam, & promptam alacritatem honorauit duplici præmio, pace ac Sacerdotio, tunc quia iudicauit immunem à malitia debere esse in posterum propugnatorem diuini cultus fortissimum.* Ita mihi credite, regna firmant Principes propugnatores pietatis, & pudicitie, ut vel in vno scortatore confosso, à militia quiescant, pacemque æternam duraturam habeant.

Votum virginis obligat ad perpetuam castitatem seruandam.

Corollarium III. Etiam votum virginis, obligat ad perpetuam castitatem seruandam. Nam par est ratio de voto virginis, ac de voto castitatis. Ardua fateor res est virginitas, ita ut Doctor gentium ad eam obligare ausus non fuerit; sed Deo summe grata, quia hominem cum Martyribus exæquat. Quoniam ut benè obseruat S. Augustinus, serm. 32. de Sanctis. *Tota vita Christiani hominis, si secundum Euangelium viuat, crux est, atque martyrium.* In hoc sensu dictum videtur Cantic. 7. n. 1. *Quid videbis in Sulamite, nisi choros castorum?* Cum enim Sulamitis sonet pacificam, hæc pulchra castorum antithesi innuitur, Ecclesiæ Sanctæ etiam in sum-

ma pace, quotidiana bella, pugnaque subesse, eò, quod virtus ut sibi constare, atque subsistere possit, arduis egeat, & arduo, atque pugnaci ingenio prælia cum hoste indefinenter bellatrix meditetur. De quo pulchrè citatus Augustinus serm. 150. de tempore: *Nemo dicat, quod temporibus nostris martyrum certamina esse non possunt: habet enim & pax nostra martyres suos. Nam iracundiam mitigare, libidinem fugere, iustitiam custodire, auaritiam contemnere, superbiam humiliare, magna pars martyrij est.* Quod comprobatur D. Hieronymus in epitaphio Paulæ propè finem, sic de ea filiam Eustachij alloquens: *Pax tua Dominus, & quod magis gaudeas, mater tua longo martyrio coronata est. Non enim solum effusio sanguinis in martyrio reputatur, sed deuotio quoque mentis seruitus immaculata, quotidianum martyrium est: illa corona de rosis, & lilijis textitur, ista de lilijis.* Verum perpetuæ virginis seruanda modum perdifficilem, cruento martyrio persimilem, altius scrutemur.

De Martyribus pro Christi fide ferro, ungulis, equuleis, scorpionibus laniatis, atque discissis, laminis ignibus, fornace ustulatis, crematis, atque consumptis, generali oratione dixit Salomon, sapien. 3. n. 6. *Tanquam aurum in fornace probauit eos.* Quia licet aurum igne torquetur, & excoquitur, nihil tamen eius deperit: ita martyrum virtus, atque constantia, quasi in fornacem suppliciorum iniecta, tormentorum vi, & acerbitate examinata, & probata fuerit. De pacificis quoque hostijs aduersus lasciuia, auaritia, ambitionem, aliasque cupiditates decertantibus, non minus acriores fornacis flammæ pertulisse, fateatur Isaias cap. 48. n. 10. *Eccc excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis.* Propter quod S. Bernardus serm. in festo omnium Sanctorum concludit. *Quid mirabilius? aut quod martyrium grauius est? quam inter epulas esurire; inter vestes multas, & pretiosas algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster iste appetitus.*

Martyrium non in sola morte consistit.

peritus. Iam verò D. Chrysostomus homil. II. in epist. ad Hebr. alatum Isaie locum, non solum de paupertate, sed & de omnibus alijs virentibus, cum quibus tam mundus, quam nostræ concupiscentiæ bella gerunt, exponit. *Sunt autem inquit, aliæ quoque hostiæ, vel holocausta, nempe martyrum corpora, &c. potes tu quoque, si velis, tale offerre sacrificium. Quid enim, si igne corpus non combusseris? sed potes alio igne, & puta igne paupertatis volutari, igne afflictionis: licere enim delicate, lauteque, & splendide vitam agere; laboriosam autem, & acerbam vitam eligere, & corpus morte afficere, an non est oblatio holocausti? Corpus tuum morte affice, & crucifige, & ipse quoque accipies coronam huius martyrii. Nam quod illic operatur ensis, hoc hic faciat prompta animi alacritas. Non uratur, neque detineat amor pecunie, sed uratur, & extinguatur ipsa turpis, & nefaria cupiditas igne spiritus, coneidatur gladio spiritus. Equidem quisquis cum luxuria congregitur, carnisque stimulos perferens, Dei timore confixus eos in semetipso frangit, atque obtundit, nonne aurum in fornace examinatum, & excoctum, siue cruci affixus tibi videtur. Sic censet D. Augustinus: serm. 60. ad fratres in eremo. Non putemus, inquit, tantum in effusione sanguinis esse martyrium: semper martyrium est Christianis, & Religiosis. Adolescentulum libido persequitur, & vult libido confundere sanguinem. Adhuc clarius D. Hieronymus epist. 8. ad Demetriadem, de virg. seru. Afflicte scutum fidei, loriceam iustitiæ, galeam salutis, procede ad prælium. Habet & pudicitia seruata a martyrium suum. Denique S. Anselmus in epist. ad Rom. dicit: Qui enim membra sua mortificant ab incentiuo libidinis, & actus corporis sui Deo placitos habent, hostiam viventem offerunt, & legem sacrificiorum, qua in Leuitico lata est, spiritualiter complent. Ardua igitur res est virginitas, quia homines transformat in Angelos, & sine sanguine veros martyres efficit.*

Votum virginitatis obligat ad per-

Dixi autem, votum virginitatis ex natura rei obligare ad perpetuam castitatem seruandam, proinde taliter

vouens tenetur non inire matrimonium, quod si ineat, non poterit petere, nec reddere debitum, perinde ac si castitatem vouisset. Semel tamen consummato matrimonio, cum iam voti materia reddita sit impossibilis, proinde voti obligatio cessauerit, poterit petere, solutoque illo matrimonio, ad aliud transire. Hanc ob causam Deus, volens ad perpetuam castitatem seruandam allicere virgines, speciale ipsis præ alijs donum promissit, Sapient. 3. in 14. Dabitur illi fidei donum electum, & fors in templo acceptissima. S. Hieronymus vertit: Et pars in templo Domini delectabilis, id est, in regno Dei. Statimque per istam sortem acceptissimam, siue partem delectabilem, intelligit Aureolam. Quidnam verò hæc sit, facile est cognoscere ex supplemento ad 3. p. D. Thomæ, q. 96. ar. 1. in corp. ubi dicitur, beatitudinem essentialem dici coronam, vel Auream, tum ex parte meriti, quia militia est vita hominis super terram, & sic cum pugna acquiritur: tum ex parte præmij, quatenus per beatitudinem essentialem fit homo diuinitatis particeps, & consequenter Regiæ potestatis, cui proprie debetur corona; & eadem quoque ratione præmium accidentale, quod huic essentiali superadditur, etiam corona dicitur; quia tamen nihil potest addi essentiali, quin sit eo minus, ideo hoc præmium accidentale, tanquam minus quid, Aureola vocatur, quæ est aliquid Aureæ superadditum, videlicet, quoddam gaudium de operibus ab homine factis, quæ habent rationem victoriæ, non cuiuslibet, sed excellentis, aliud ab eo, quod quis habet ex coniunctione ad Deum.

Virgo igitur, quæ peccato mortali mentali solum, mentem suam corrumpit, consentiendo in actum libidinosum, irreuerabiliter amittit aureolam. Probatur id ex actu ipso, cui debetur Aureola: non enim debetur simpliciter incorruptioni mentis, & corporis, sed excellenti, & supremo dum sublimi incorruptioni; hæc autem excellentia consistit in perpetua

Aureola, & aurea, quid sint.

Virgo per peccatum mentale libidinosum amittit aureolam.

tua, & nunquam interrupta incorruptione mentis, & corporis. Nam si cut, qui semel victus est, non dicitur iniunctus simpliciter. Similiter, qui semel percussus occidit, non dicitur excellenter vicisse: quia ut agit S. Thomas in responsione ad 3. *Perfektissimum genus victoriæ est, & pulcherrimum hosti nunquam cessasse, & aureola non debetur pugna, sed victoriæ de pugna.* Ergo, qui semel mentaliter se corripit, amittit excellentiam illam victoriæ, cui debetur Aureola proprie dicta, quæ excellentia consistit in perpetuitate incorruptionis. Vnde patet quam difficilis sit, & quam raro inueniatur virgo, cui aureola debeatur, cum difficillimum sit totum vitam curriculum, quamlibet ita impolluto pertransisse calle, ut nunquam vel semel grauer se corruerit, nec tantillum mente, & quod semel se intacta, illamque custodierit ab omni carnis inquinamento, propè hoc Angelicum est, non humanum, ut inquit S. Ambrosius serm. 4. in Psal. 118. super illa verba, *Adhæsit pavimento.* Merito itaque virginitati peculiare præmium, in cælo correspondet, & simul, quantæ custodiæ illa seruanda sit, cum semel deperdita irreparabilis fiat. Quod considerans S. Hieronymus epist. ad Eustochium de custodia virginitatis audacter pronuntiat: *Audacter, inquit, loquor, cum omnia possit Deus, sufficere virginem non potest post ruinam, valet quidem liberare a pœna, sed non valet coronare corruptam.* Cuius rei rationes Petrus Damianus epist. 4. ad Desideriam, assignat his verbis: *Sine ut virginem terreat, quatenus vereatur committere, quod postmodum nequeat reparare; sine dictante equitate iustitia, ut quod tanquam vile per carnis blandimenta proiecit, id instaurare per penitentiam lamenta non possit; siue ut dum ruina sua signa, in se superesse considerat, a prioribus afflictionis suis remedijs indefinenter insistant.*

Votum suscipiendi ordines sac-

Corollarium IV. Votum assumendi ordines sacros, ante matrimonium emissum, obligat sub mortali ad illud non contrahendum; sita-

men eiusmodi vouens matrimonium ineat, licet potest in matrimonio permanere. Nihilominus dissoluto matrimonio, tenetur ad ordines procedere. Idem censendum de voto non nubendi. *Ratio:* quia votum non nubendi, non æquivaleret voto castitatis; sed solum importat negationem status matrimonialis, quæ negatio cum sit facta impossibilis per matrimonium iam contractum, sequitur tali voto adstrictum, posse licet petere, & reddere debitum. Nihilominus tali matrimonio dissoluto, tenetur ab alio abstinere, & seruare castitatem, quæ Deus mirifice recreatur, eiusque prostitutionem ægrè fert. Nam licet cætera peccata conscientiam onerent, pessudent, scindant, ac maculent; non tamen hoc ita proprium est ipsorum, sicut peccatorum carnis, propter turpitudinem materiale, quæ ipsis inest, unde luxuriæ peccata commaculant, foedant, ipsamque animam omnino deturpant, ob quod in scriptura Sacra, nomine maculæ, ac immunditiæ appellantur. ut Ezechiel. 22. v. 15. *Dispergam te in nationibus, & ventilabo te in terras, & deficiere faciam immunditiam tuam à te.* Et cap. 24. v. 13. *Immunditia tua execrabilis, quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis.* Merito proinde scriptura Sacra, carnis peccatum, vocat maculam: quia licet cætera peccata conscientiam deturpent, & commaculent; carnis tamen peccata, ampliori eam deturpant maculâ, ut potè ex patridis congesta sanguinibus. Propter quod peccatum carnis in scriptura Sacra, non per quemlibet exprimitur sanguinem, sed per sanguinem hædi, animalis putridi, & foetidi, sicut Hugo affirmat, per sanguinem hædi, quo fratres tunicam Ioseph tinxerunt, peccatum luxuriæ abominabile, ac fatidum denotari.

Cum autem contrariorū eadem sit disciplina, merito castitas, quæ luxuriæ opponitur, dicitur peculiariter mundare animam, conscientiam reddere puram, imò & corpora clara. Hinc in scriptura castitati proprie albedō

eros impedit matrimonium contrahendum.

Peccata carnis maxime deturpant conscientiam.

Equi rufi, varij, albi, quid in scriptura significant.

bedo attribuitur, ut Zachariæ I. n. 8. ubi virum illum ascendentem super equum rufum, sequebantur equi rufi, varij, albi. Quo loco comentatores, in viro illo sedente super equum rufum, volunt significari Christum, passione sua rubicundum, in humilitate, tanquam in equo rufo apparentem; in equitibus verò sequentibus, diuersos Sanctorum gradus, scilicet per rufos, Sanctos Martyres; & per varios, diuersos Sanctos in varijs virtutibus excellētes; per albos tandem Sanctas Virgines sequentes agnum, quocumq; terit, iuxta illud Apocal. 3. n. 4. *Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua, & ambulant mecum in albis, quia digni sunt.* id est in puritate castitatis, & virginitatis.

Iudith quæ
operetur casti-
tatem custodi-
dit.

Neque mirum, quod albedo, seu conscientia munditia, castitati tribuatur, cum ad eam obtinendam, aut custodiendam, omnium virtutum concentus requiratur. Nam ut docet S. Hieronymus lib. I. contra Iovinianum, circa medium, super illa Cant. 4. verba: *Emissiones tuæ paradisus malorum puniceorum, in malogranatis, & pomis, omnium virtutum significatur in virginitate concentus.* Et simul expulsio omnium vitiorum, ac maxima, continua, fortisq; demum omnium sensuum mortificatio; ex quibus omnibus nitor conscientia acquiratur. Sic Sancta mulier Iudith, ad conseruandam castitatem suam, quid non fecit? à quibus se non abstinent? quam mortificationem non exercuit? cap. 8. n. 5. *In superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vite suæ.* Attendite mortificationem, & concentum perspicietis virtutum, virginitatisq; omnium expulsionem, & simul claritatem conscientia: conuersatione non solum hominum, verum etiam mulierum se priuauit, delectationem vagationis, non solum hortorum, camporumq; sed etiam ipsius met domus suæ à se abdicauit, carnē continuo cilicio domans, gustum ie-

iunij, idq; non vno, vel altero die, sed omnibus diebus vite suæ, quod totū ad vnam castitatem inuolabilem cōseruandam referebat.

Perpendite ergo, quæ nō loquebatur, quæ non conuersabatur, quæ non deambulabat, quæ non videbat, nō gustabat, & tota in cubiculo erat, continuò se affligens, in quo peccabat? aut in quo suam maculabat conscientiam? Hinc purissimam, mundissimamq; eam conseruabat, ob solam castitatis virtutem. Ergo nō mirum, si castitatis virtus clarā, splendidāq; reddit conscientiam, cum omnes virtutes requirat. Et licet de omnibus id virtutibus S. Hieronymus affirmet, exponens illud Isaia 16. n. 11. *Venter meus ad maab quasi citara sonabit.* Vbi postquam dixit, ventrem Prophetæ, esse virtutū cytharam, bene compositam, ac temperatam, addidit sic: *Quomodo enim cythara non emittit vocalem sonum, atq; compositum, si saltem una chorda rupta fuerit; sic spiritualis venter Prophetæ, si una in eum chorda defuerit, non poterit melos dulce resonare.* Philosphorum quoq; sententia est, *barere sibi virtutes, & Apostoli est sententia: cui una defuerit, huic omnes deesse virtutes.* Maxime tamen hoc de castitate verificatur: nam cythara in scripturis Sacris, est corpus castum, & virgineum, Deo, Angelis, & toti patriæ celesti, emittens sonū iuxta illud Apoc. 14. *Et audiui vocem tonitruū magni, & vocem, quam audiui sicut cytharadorum, cytharizantium in cytharis suis.* Vbi omnes expositores hunc locum, de virginibus intelligunt. Cythara igitur propriè est corpus castum, ac virgineum, quod ut emittat sonum, secum habere debet omnium virtutum concentum, scilicet puram, clarāq; possidere conscientiam, nullā peccati maculā foedatam.

Corollarium V. Votum non fornicandi, non obligat ad abstinentiam à concubitu licito, qualis est coniugalis, vnde taliter vouens potest licitè contrahere matrimonium. Ratio: quia votum explicandū est iuxta communem intelligentiam, nisi aliter constet

Cithara
corpus ca-
stum & vir-
gineum si-
gnificat.

Votum nō
fornican-
di, & non
cognoscen-
di famin-

constet de intentione vouentis; votum autem non fornicandi, non significat abstinentiam à matrimonio, aut ab actu licito coniugali, cum eiusmodi actus licitus non sit fornicatio. Si verò quispiam voueat non cognoscere foeminam, & non possit intentio sic vouentis colligi ex motiuo, quo adductus est ad tale votum, vel ex alijs circumstantijs, tunc præsumendum est, cum non vouisse abstinentiam à qualibet copula, sed tantum ab illicita, proinde non tenetur abstinere à matrimonio ex vi talis voti. Ratio: quia votum non cognoscendi foeminam, iuxta communem intelligendi modum, videtur importare abstinentiam à cognoscenda foemina concubitu illicito.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio I.
& solutio
eiusdem.

Obijciunt I. Contra conclusionem. Votum castitatis est contra doctrinam S. Pauli: ergo non est laudabile. Antecedens patet, quia S. Paulus I. ad Corint. 7. dicit: *Qui non se continent, nubant: melius est enim nubere, quam vri.* Respondetur negando antecedens. Ad eius probationem dicitur, S. Paulum, allatis verbis, illis tantum præcipere coniugium, qui non se continent, & ideo sunt proclues ad fornicandum, quoniam coniugium est remedium eorum luxuriæ. At verò illis, qui resistunt stimulis luxuriæ, S. Paulus nō decernit nuptias: nam & ipse graues stimulos carnis suæ pertulit; & tamē virgo permansit. Vnde in citato loco, verbum illud *vri*, id significat, ac fornicari, ut statim seipsum ibidem explicat Apostolus dicens: *Propter fornicationem unusquisq; suam uxorem habeat.* Proinde *vri*, non est idem, quod tentari.

Obiectio II.
& solutio
eiusdem.

Obijciunt II. Nemo debet vouere id, quod non est in eius potestate. Sed continentia non est in hominis potestate: ergo illam vouere non potest. Maior patet, quia nemo potest vouere se fore Prophetam, cōquod prophetia non sit in potestate eius.

Minor etiam manifesta, quia continentia est donum Dei, perinde, sicut Prophetia. Respondetur, negando minorem. Ad eius probationem dicitur, dona Dei esse in duplici differentia: alia enim sunt, quæ influunt in nos, inscijs nobis, & nulla comite operatione nostra, ut sunt *gratia prophetandi, pulchritudo, sanitas, robur, &c.* & de his non potest emitte votum, quia nemo potest assurgere ad has dotes. Alia dona, sunt sita in auxilio Dei, citra quod, non hoc faceremus, quod præstamus adiuti eius gratiā, cælitus influente, ut sunt, *credere, amare, sperare, perseuerare, patienter se habere in arumnis.* Hæc inquam sunt dona, quorum nemo fieret vnquam compos, nisi eum Deus præueniret excitando, adiunaret dirigendo, & protegeret cooperando. Et de his donis potest emitte votum: quoniam in potestate hominis est, annuere istis donis, aut illa refellere. Cum ergo nemini Deus detrahat gratiam, si ut par est, accingat se, in cuiusq; potestate est, continere se, si pro viribus à Deo influente datis, velit homo bonum opus impigrè profiteri; ideo votum de seruanda continentia, siue castitate, bonum, & laudabile est.

QVÆSTIO VIII.

De votis simplicibus Summo Pontifici reseruatis.

Vota simplicia, in quibus nullus, præter Summū Pontificem dispensare potest, quinque numerantur. Primum est, votum Religionis. Secundum, votum perpetuæ castitatis. Deinde tria vota peregrinationum, scilicet, ad limina Apostolorū Romam, ad sepulchrū Christi Hierosolymam, ad D. Iacobum Compostellam. Et à talibus votis in plenissimis Iubileis facultas non solet concedi ad dispensandum, aut commutandum, neq; per Bullam Cruciatæ. Ita Angelus verbo votum 4. §. 6. Tabiena verbo dispensatio, §. 9. Soto lib. 7. de Iustitia, q. 4. ar. 3. Clausis Regia lib. 6. cap. 11. Hinc facilè sciatur I. Quod si foemina

Vota simplicia referuntur ad quinquaginta sunt.

Votum nō
nubendi nō
est votum
castitatis
simpliciter.

mina fecerit votum non nubendi, seu non contrahendi matrimonium, tale votum non esse castitatis simpliciter; sed tantum secundum quid; unde si talis femina postea fornicetur, non committit sacrilegium, sed tantum peccat contra sextum præceptum mortaliter, estq; votum hoc dispensabile ab Episcopo, & a quocunq; confessorio habente facultatē absoluen- di a reſeruatīs, siue vigore Iubilei, siue mediante Bulla Cruciatæ.

Sciatur præterea, quod licet tria vota peregrinationis supra enumerata, non sint dispensabilia nisi a Summo Pontifice; si tamen persona, quæ tale votum fecit, reddatur postea infirma, debilis, & miserabilis; ita ut non possit sine magna difficultate, tale votum adimplere, tunc potest Episcopus interpretando intentionem piam Summi Pontificis, dispensare cum tali persona in eiusmodi voto. Et hæc quantum ad enucleationem secundi præcepti sufficiant.

TRACTATUS III.

De Tertio Decalogi Præcepto.

Abſoluto ſecundo Decalogi Præcepto, ad tertium de Sanctificatione Sabbathi progredimur, quod est ultimum primæ tabulæ, in qua sanctificatio festorum præcipitur. Conſtabit autem hic tractat⁹ quatuor diſputationibus. Prima erit de Sanctificatione Sabbathi, ſecunda de Decimis, tertia de Horis Canonicis, quarta de diſtributionibus.

DISPUTATIO I.

De Sanctificatione Sabbathi, seu diei festi.

Duo potissimum in hac diſputatione explicanda ſunt. Primum, quid in illo præcipiatur, alterum, quid in eodem prohibearur.

QVÆSTIO I.

Quidnam in hoc præcepto præcipiatur.

Suppono itaq; I. Tertium Decalogi præceptum haberi in Scriptura.

Sacra, Exodi 20. his verbis: *Memento ut diem Sabbathi Sanctifices.* Est autem præceptum hoc, *partim naturale, seu morale*, in quantum scilicet recta ratio dicitur, aliquo tempore Deo, & rebus diuinis vacandum esse, eiusq; contemplationi ac refectioni spirituali aliquod tempus impendendum; quemadmodum somno, & refectioni corporali impenditur. Et ideo præceptum hoc, sicut & alia præcepta moralia, durat etiam nunc in lege Euangelica. *Partim legale, ceremoniale, seu diuinum*: quia datum fuit Moyſi à Domino Deo, ſimulq; Sabbathum pro die Sanctificationis determinatum. Propter quod, cum alijs ceremonijs antiquis, istud legale præceptum euauit. Nam Ecclesia Sancta post Christi mortem Sanctificationē diei Sabbathi, tranſtulit in diem Dominicum, ne Christiani viderentur iudaizare, obſeruando diem Sabbathi, ſicut Iudæi: quoniam lex antiqua quo ad illa, quæ in ea figurabantur, post mortem Christi deleri debuit. Cum ergo Sabbathum in lege figuraret ſepulturā Christi, ideo postquam Christus Dominus die Dominico glorioſus reſurrexit, merito S. Ecclesia ſanctificationem Sabbathi in diem Dominicum commutauit, ut fideles tali lege Deū ſpecialiter colerent, orando, & gratias illi agendo pro omnibus beneficijs. Nam Iudæi diem Sabbathi ſolum in memoriam beneficij creationis celebrant; Christiani verò multo maiora beneficia acceperunt die Dominico: quia hæc die opus redemptionis humanæ completum est, hæc die Spiritus Sanctus viſibiliter deſcendit in Apoſtolos, quorum omnium beneficiorū homo, gratum, & memorem ſe exhibet; dum diem Dominicum ſanctificat. Ita S. Thomas 1, 2, q. 100. ar. 2.

Suppono II. Sabbathum, eſſe nomen Hebræum, deriuatum à verbo *Sabbathon*, quod ſignificat quieſcere: Sabbathum enim idem eſt, quod ceſſatio, & quies; & *Sabbathizare*, idem quod quieſcere. Vnde Sabbathum propriè ſignificat, quod Deus die ſeptimo ab opere

tim eſt naturale, partim legale

Sabbathum tripliciter ſumitur.

Diſputatio I. De Sanctificatione Sabbathi. Quæſtio I. Quidnam in hoc præcepto præcipiatur.

Opere creationis quieuerit; allegoricè autem ſignificat quietem Christi Domini in ſepulchro; & anagoricè quietem æternæ patriæ. ut docet S. Thomas 2, 2, q. 122. ar. 4 Sabbathū itaq; quod ſignificat ceſſationem ab operibus ſeruilibus, tripliciter ſumitur, in ſcriptura Sacra. Primum, pro ſeptima die hebdomadæ, quæ Deus ab opere creationis quieuit. Secundum, per Synecdochē pro tota hebdomada, ſumendo partem pro toto, iuxta illud Luca 13. n. 12. *ieiunabitis in Sabbatho.* Id eſt, in hebdomada. Tertiū, pro quolibet die feſto, in quo ſecundum legem Moſaicam, Iudæi ab operibus ſeruilibus vacabant.

Deſignat Iudæiſmum noſtram ſuadeat.

Suppono III. Quod ſicut in lege veteri præter Sabbathum, erant alia feſta in memoriam aliorum beneficiorum inſtituta, v. g. feſtum Paſche, ſeu agni paſchalis, in memoriam tranſitus Angeli, occidentis primogeniti Egyptiorum, cui ſucceſſit paſcha noſtrum paſſionis, & reſurrectionis Domini. Deinde Pentecoſtes, quod illi celebrabant in memoriam legis datæ Moyſi, cui ſucceſſit Pentecoſtes Spiritus Sancti. Feſtum tubarum, in memoriam liberationis Iſaac: Feſtum ſcenopægiæ, ſeu tabernaculorum, in memoriam diuinæ proteccionis, & deducionis per deſertum, ubi in tabernaculis habitabant; & ideo in hoc feſto debebant habere fructum arboris pulcherrimæ, videlicet citrum, & lignum denſarum frondium, &c. Ita Eccleſia Sancta Spiritu S. aſſata, præter diem Dominicum, prudenter alias feſtiuitates inſtituit, Christi, B. Virginis, & aliorum Sanctorum, quibus mediantibus, plurima beneficia conſecuta eſt.

ARTICVLVS I.

Reſoluitur Quæſtio.

Concluſio. In ſanctificatione feſtorum, duo præcipiuntur, *unum negatiue*, ut fideles die feſto, ab operibus ſeruilibus, & mechanicis abſtineant. *Alterum affirmatiue*, ut vnus

In ſanctificatione feſtorum, duo præcipiuntur.

quiliq; perueniens ad uſum rationis, die feſto Miſſam audiat, niſi neceſſitate aliqua, aut impotentia excuſetur. Eſt ſententia communis Theologorum, & Canonistarum, ut conſtat ex c. Miſſas, de conſecrat. diſt. 1. c. Ieiunium eodem tit. diſt. 3. & can. Apoſtolarum, & c. omnes fideles de conſecrat. diſt. 1.

Veritas hæc deducitur facile ex ſcriptura Sacra, Exodi 20. ubi dicitur: *Septimo autem die Sabbathū Domini tui eſt: non facies omne opus in eo: ſex enim diebus fecit Deus calum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & requieuit in die ſeptimo: ideo benedixit Dominus diei Sabbathi.* Præcepit itaque Deus Hebræis, ut Sabbathum celebrarent ceſſatione omnium operū, in memoriam Dei ceſſantis illo ipſo die ab omni opere, quod ipſe patrat. Quia populus Iudaicus vicinior erat primæ creationis mundi, proinde debuit eius aſſimilari regulis, operans cum creatore naturæ, & cum creatore quieſcens. At verò Chriſtianus, populus, quia ad legem gratiæ pertinebat, ſeptimi diei celebrationem nō ſeruat, quia iam ceſſauit in morte Christi conſepulta, eod, quod ſuccedente iam veritate Christi reſurgentis, figura illius omnino euaneſcere debuerit; in gratia autem pro tanto beneficio, nulla ceſſatio eſt, ſed ſemper in ea debet eſſe nouus progreſſus. Priorem igitur creationem cum abſoluſſet Deus, quieti ſe dedit, ideoq; Sabbathum id die ſeptimo, obſeruabant homines illius generationis. Verum, ſecunda generatio, ſiue ætas ſinem non habet, propter quod neq; quietem aſſumpſit, ſed ſemper operatur; & ideo Sabbathum iniunctū erat priori populo, ut cognosceret principium, & finem creaturæ. Ait D. Athanaſius. *Ceterum noua creatura non præcepit obſervationem Sabbathi, ut initium quidem in Dominica die cognosceret; ſed tamen inſinibilem eſſe, & huiusmodi deſituri gratiam, ceterum habere.* Si ergo Deus ita ſtrictè obligauerat Iudæos ad celebranda feſta, quanto maiora

Ecc

maiora nunc à suis fidelibus requirit, legem illam sæpius nobis in memoriam reuocans. Leuitic. 19. num. 30. *Sanctuarium meum metuite.* quasi idē sit, festum diem celebrare, atq; Sanctuarium, & Ecclesiam Dei metuerē, omniq; veneratione prosequi.

Festa quomodo sint celebranda

Vnde S. Ephrem, serm. de festis diebus, ostendens, quomodo festa celebrare debeamus, sic monet: *Festinitas pulchra est, & diuina, penitentia cum lacrymis, festiuitates Dominicas honorare, studiosè contendite, celebrantes eas non panegyricè, sed diuinè; non mundanè, sed spiritualiter, sed Christianorum more, qua non portarum frontes coronemus, non choreas ducamus, non forum exornemus, non tibys, ac citbaris auditum effeminemus, non mollibus vestibus induamur, nec cingulis undiq; auro radiantibus cingamur, non comessationibus, & ebrietatibus dediti simus, neq; ob cibum, & escam opus Dei dissoluas, aut insatiabilis ventris gratia, circa coquinam occupatus, iniuriam diuino mysterio inferas.* Perpendite, si hæc omnia nunc in festis Christianorum non inueniuntur. Plerumq; ob cibum, & potum, opus Dei dissoluimus, plus ad coquinam, quam ad sacra intenti. Proh pudor! hæcne dices Sabbatha Dei esse, & non pastus Ethnicorum? Audite Gregorium Nanzianzenum orat. in Christi natiuit. vbi postquam modū præscripsit, quomodo festa celebranda sint, ita fatuit: *Non ostentatione, sed diuinè; non mundi ritu, sed supra mundi ritum, non res nostras, sed Domini; non ea, quæ infirmitatis sunt, sed quæ curationis, non ea, quæ creationis, insurrectionis, quæ celebrantes. Verum hæc profanis, atque ethnico fastui, solemnitatibusq; relinquamus.* Quasi apertius diceret, colant Gentiles belluando, & corporaliter deorum suorum festa, cum ipsi præter nomen nihil ampliùs Deitatis retineant, colant corporaliter, dum nidore sacrificiorum ipsi demones delectentur. At vero nos, qui Verbum colimus Patris spirituale, ac Sanctum, quod non nidore sacrificiorum, sed puris mentibus delectatur, non mundanè dies eius festos

colamus, sed supramundanè; non sacrificiorum nidore, sed verborum delicijs, id est, vt citatus S. Doctor ait, orat. 2. contra Iulian. *Hymnos sumentes pro tympanis, psalmodiam pro turpibus, & flagitiosis cantibus, plausum gratiarum actiones, & canoram manuum actionem, pro plausibus theatricis.*

Et tamen hisce deploratis temporibus, eodē iam ventum est, vt rarissimè dies festus, qui comædijs non celebratur, qui scœnicis ludibrijs, vt sic loquar, non honestetur; imò, qui hæc faciunt, Deo se placere autumat. Quod considerans Saluianus, lib. 6. de gubernat. Dei, non sine ingenti dolore exclamat. *O amentia monstrosa, Christo circenses offerimus, & mimos, Christo pro beneficijs suis theatrorum obsecra reddimus.* Quasi diceret, talem nos de Christo concipere æstimationem, quod ideo pro nobis natus, ideo pro nobis passus, ac tandem resuscitatus sit, vt pro talibus beneficijs, illi theatrorum obscœna reddamus, dum ea diebus festis gerimus, & ad ea videnda accutrimus, & quæ maior vesaniam, qualis amentia monstrosior? Profecto crucior, dum hæc inspicio, dum attendo, ita Christianorum animis insitum esse, dies festi, dies Dominici, ad id sint instituti. Neq; sanè obtrudas, modernis temporibus, non turpes comædias, obscœnasq; à Catholicis fieri hunc, sed honestas, sed eruditas, vnde ad eruditionem habriendam excitatur audientium animus. Verum audi, quid de hac eruditione D. Paulus I. ad Corinth. 3. dicat: *Stultitia est apud Deum.* Ergone tu stultis vis festa celebrare eruditionibus, cur non ferijs, cur non sanctis, cur non diuinis? Crede mihi, prorsus deciperis, veritas istas prorsus non sapientia adinuenit diuina, sed ignorantia, vt voluptatem defendat, vt peccata excuset. Nam, vt rectè obseruat S. Chrysostomus: *Quidquid illic geritur, non est oblectatio, sed perniciēs, sed pœna, sed supplicium.*

O facimus audacissimum! & in ipso

Comædiæ die festo non sunt celebrandæ

Christus comedij in Ecclesijs factis grauius offenditur.

ipso etiam gentilismo vix auditum, vt Christiani in Sanctissimis Dei Ecclesijs, in Sacrosanctis illius tremēdæ maiestatis templis, audeant comædias peragere! Vident hoc Prælati, & Pontifices; & tamen silent, imò conuiuenter tolerant, & applaudunt. Quantam putatis ex hoc Christus indignationem capit, quantam iram, quantum furorē. Audite D. Chrysosth. homil. de Penitentia, id acriter reprehendentem. Si inquit, *famulus in arculam, vbi herilia vestimenta, pretiosa, aureaq; recondita sunt, seruilē tunicam sordibus, ac multis pediculis refertam imponat, age dic mihi, num quo animo eam contumeliā ferres, an non plagas infligeres, qui scelus hoc commisset?* Quid censetis de Deo? quādo Sacrosanctum Altare suum, vbi Sanctissimi Dei Filij Corpus, vbi arca illa diuina, vbi omnes Dei thesauri, vbi tota simul Trinitas residet, mimorum, & histrionum, promptuarium fieri spectat? Equidem, dum tanta scelera toleramus, eaque in templo Dei fieri permittimus, æquū est, fulmina de celo ruere, fame, peste, gladio nos consumi, imò terrā ipsā hiantē, in infernum detrudi, Deumque ipsum horrendè offensum à nobis recedere, nec in suis templis, tam scœdis actionibus pollutis, amplius velle permanere. Hanc ob causam Deus plerumq; regna de gente in gentem transferre solet, & populum suo pretioso sanguine redemptū, tanquam ingratum & degenerem despicit, & penitus deserit.

Quid enim impulit vltimò ad regnum Israël exterminandum, ad captiuandum populum, ad desolandam terram, ad funditus eradicandam Hierosolymam? Equidem non tantum idololatria extitit huius mali causa, quantum abominationes in templo, quantum idola aspicere, nō foris, sed in templo: peccabant, idololatrabant peruersi Iudæi, mali erāt; nihilominus eos Deus sustinebat, patienter, non recedebat ab illis. At verò quando istas abominationes in

templum illas vidit, statim aduocans Ezechielem, quasi iam vltimæ imminentis desolationis rationem reddens, eas abominationes, quæ in templo fiebant, illi ostendit, Ezechielis 8. *Putasne, vides tu, quid isti faciunt abominationes magnas, quas domus Israël facit hic, vt procul recedam à sanctuario meo.* Hic, id est, in templo, vt exponit S. Hieronymus inquitens: *Quasi diceret, ipsi me suis sceleribus templo abigunt, & cogunt recedere, introducto Baal.* Statimq; addit sacra pagina, capit. 9. n. 1. *Appropinquauerunt visitationes vrbis.* Tolerabat itaq; Deus enormissima Iudæorum scelera, quamdiu templum illud sanctum, cum debita veneratione tractabatur, sed postquam scœdæ abominationes in templum sanctum irrepsissent, protinus vltimum exterminium superuenit. Hæc est causa Catholici mei, cur florentissimum quondam Regnū Poloniæ, magna iam ex parte in prædam barbaris hostibus cesserit, quia in templis Dei sanctis sunt abominationes, peraguntur comædiæ, nulla Sacratissimi Sacramenti habitū reuerentiæ, miscetur sub tempore tremendi sacrificij colloquia obscœna; imò, quod etiam in domo priuata fieri nō decet, id in Ecclesia Sancta, impij peccatores patrare non verentur. Ait D. Basilus homil. 6. in Psal. 28. *Relictis, inquit, adibus suis, ad templum accurrunt, quasi emolumentū quiddam, inde laturi, sed nullo corripuntur diuini iudicij metu; adeo vti sibi aridentes, domum orationis in locum vertant effusissimæ loquacitatis.* Hinc ne talia fiant in Ecclesia Dei Sancta, seuerè præcipit Concilium Tridentinum, sess. 22. de Reform. his verbis: *Muscas eas arceant Episcopi, vbi siue organo, siue cantu lasciuum, aut impurum aliquid miscetur, item seculares omnes actiones, vana, atq; profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores, vt domus Dei vere domus orationis esse videatur, ac dici possit.* Ostendens, quod fideles festa instituta in Ecclesia Sancta, cum summa reuerentiā, & omnimoda decentia tenean-

Polonia cur in prædam barbaris cesserit

Profanatio templi causa excidij Hierosolymitani.

tur celebrare. Ex hac conclusionē deducuntur corollaria.

Corollarium I. Hoc præceptū ex genere suo, obligat sub peccato mortali, ad audiendam deuotē missam die festo. Ita Nauar. cap. 21. n. 2. Caie-
Præceptum hoc obligat sub mortali ad audiendam missam.
 ranus verbo, festorum violatio. Et ratio corollarij est: quia materia huius præcepti est grauis, contineturq; sub virtute religionis: ergo etiam omisso illius voluntaria, est grauis culpa. Præterea, quia dum quispiam obligat se voto, ad audiendam missam certo die, & tale votum voluntariē non adimpler, peccat mortaliter. Sed præceptum Ecclesiæ non minus obligat, quam proprium votum: ergo voluntariē transgredi præceptum audiendi missam die festo, est peccatum mortale.

Veritatem hanc si vultis profundius scrutari, perpendite, quanta obseruatione Deus, festa illa antiqua, in veteri lege obseruari volebat, ita ut omnino homines extra sui curam essent in die festo. Hinc ne Israëlita in cura sui distraherentur, ex māna duplum die sexta mandabat inferre: quod tamen tunc non computrescebat, quemadmodum alijs diebus, si asseruaretur. Exodi 16. n. 14. *Feceruntq; ita, ut præceperat Moyses, & non computruit, neq; vermis inuentus est in eo.* Rationem assignat Lippoman⁹ in Caten. *Ita, inquit, vacationi die Dominico seruiatur, audiendo Verbum Domini, contemplando Dei opera, consolando proximum, & orando, id demum verum Dei cultus est.* Quod cum ita sit, eritne Dei cultus, in peccatis dies festos insumere? Manna non permittebat Deus die festo colligere in veteri lege, & nunc permittet sua sacrificia negligi, ludis illicitis occupari, mensarum apparatus cum luxu procurare? cum Lippomanus proclamet: *Otio autem inerti indulgere; vacare tamen ab opere, cultus Dei non est; multo magis libidinari verbis, vel factis, ut hodie communiter fieri consuevit.* Quid ergo? nonne mandauit lapidibus obrui, qui ligna in Sabbatho collegerat? Numer. 15. n. 35. quod pecca-

Manna die festo colligere non licebat.

tum Moyfi, & Aaroni ita leue videbatur, ut licet præceptum esset, non operari in Sabbatho; dubitauerunt tamen ob rem adeo leuem, an morte plecti deberet, sicut præcipiebatur. Vnde dicit sacer textus: *Recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.* Verumtamen præcepit Dominus, ut moreretur: *Morte moriatur homo iste, obruet eum lapidibus omnis turba extra castra.* Quid inde? Audite Isidorum Clarium, ingeniosè argumentantē in hunc modum: *Legimus hominem, qui ligna collegerat, in die Sabbathi oblatum Moyfi, iussu Domini lapidibus obrutum, quanto ergo magis putandum est eos, grauissimè peccare, qui negotiationibus, spectaculis, ludis, alea, tripudijs, saltationibus, & choreis incumbunt, qui commensationibus, & colloquijs prauis, & impudicis cantilinis diem festum conspurcant.*

Et ne hæc exoleta, & antiqua vobis videantur, vnde æstimetis, non sic nunc Deum irasci, noua vobis profero. Roderias Toletan. parte 4. hist. Hispan. narrat, Ioannem Castellæ Regem, Dominica die ante prandium equitationi vacantem, ab equo cespitantem excussum, & obtritum infelicitè occubuisse. Similiter Cantiprat. de propriet. Apum, lib. 2. capit. 49. part. 17. de quodam Nobili Theutonico, diebus festis neglecta auditione missæ, venationem exercente refert, quod eius vxor in poenam istius delicti, filium ei pepererit caput habentem venatici canis, auribus pendentibus, ac portetis. In vita quoq; S. Hugonis Lincolnensis legitur, pistorem panes die Dominico coquentem, & missam non audientem, eos extraxisse sanguinis riuus manantes. Insuper citatus Cantiprat. cap. 46. part. 13. scribit, in quadam villa Barbantina, mulierem quandam choreas ducentem die festo, miraculosè percussam, ac mortuam fuisse. Et quod magis horrendum, dum ad sepulturam duceretur, taurum, seu potius dæmonem sub illius figurâ, nigerrimum accurrisse, feretrum cum corpore deiecisse, &

Quæ sit periculosa die festo vocationes exercere.

se, & cornibus membratim dissipatum, visceraq; hinc inde dispersa, intolerabilem emisisse fetorem; vnde hinc agnoscamus, eundem prorsus nunc esse Deum, ac in lege antiqua, sicq; ob violata festa exasperari, atque tunc, ut sic extimescamus, contremiscamusq; diebus festis, ea, quæ ad cultum diuinum spectant, negligere.

Corollarium II. Præter duo in conclusione enumerata, ex vi huius præcepti, fideles ad nihil aliud tenentur. Ratio: quia nihil aliud reperitur ab Ecclesia præceptum, neq; consuetudine introductum, aut traditione. Hinc non tenentur fideles in die festo, ad aliquem cultum internum, scilicet ad vacandum Deo, & illo fruendum, ac in eo quiescendum: quia ut docet S. Thomas 2. 2. q. 122. art. 4. iste est finis huius præcepti; finis autem præcepti, quando est aliud a re præcepta, non cadit sub præcepto, ut vult citatus S. Doctor, 1. 2. q. 100. art. 1. quoniam præceptum non est de fine, sed de medio. Item homo existens in peccato, non tenetur ex vi huius præcepti ad contritionem, aut dilectionem Dei super omnia, quia hoc tertium præceptum est de cultu Dei externo. Tum, quia nec ius diuinum, nec humanum id præcipit. Ita Nauarrus cap. 13. n. 3. Deniq; homo in die festo peccans, non committit duplex peccatū, cum non sit circumstantia mutans speciem, & necessariò confitenda. Vnde fornicatio in die festo commissæ, solum continet peccatum contra castitatem; non verò contra religionem dici festi. Id tamen maxime curandum est homini, ut diem festū purâ conscientia, & sine vlla peccati macula transigat; ne scilicet peccando, Dei festiuitatem in suam conuertat.

Nam duplicia sunt festa, alia Dei, de quibus Leuitici 19. n. 3. dicitur: *Sabbata mea custodite.* Alia verò hominis, iuxta illud Isaia 1. n. 14. *Calendar vestras, & solemnitates vestras, in-*

Festa alia sunt Dei, alia hominis.

ter quæ discrimen illud est, quia festa Dei diuine tractantur; at verò festa hominum humanè; quæ Dei sunt sanctè, & sine peccatis; quæ verò hominum sunt, in peccatis. Quod ingeniosè obseruat Origenes homilia 23. in caput 28. Numer. ubi super illa verba: *Oblationem meam*, ita scribit: *Vbi adhuc peccata non sunt, dies festos meos dicit; ubi autem peccatum est, non meos, sed vestros dies dicit Dominus.* Cuius rei signum si exposcis, scilicet, quandonam festiuitates tuæ, non Dei. Respondet Tertullianus libro de spectaculis, cap. 2. quia licet a Deo omnia instituta sint; tamen quatenus a diabolo in malum conuertuntur, non amplius sunt Dei. Vnde dicit. *Quid non Dei, quod Deum offendit?* Quasi diceret, profectò omnia Dei sunt ab illo deriuata, quibus Deum offendimus: *Omnes*, inquit, *species malorum, quæ etiam Ethnicis indubitatè & prohibent, & defendunt, ex operibus Dei constāt.* Ergo omne, quod Deum offendit, ex Deo est, ait citatus Author: *Sed cum offendit, Dei esse desit, & cum desit, offendit.* Sunt itaq; omnes festiuitates Dei, ab ipso institutæ; at cum Deum offendunt, Dei esse desinunt. Ergo dum tu Christiane festiuitates ira celebras, ut in illis magis te peccatorem exhibeas, quam Sanctum, non Dei sunt solemnitates, sed tuæ, nisi forsan malis dicere, diaboli.

Diaboli inquam, & meritò: cum enim eas non Christianè, sed gentiliter obserues, ac colas, profectò diabolo quemadmodum gentiles eas consecras. Quod S. Paulus ad Ephes. 4. n. 17. expressit illis verbis: *Hæc igitur dico, & testificor coram Domino, ut iam non ambuletis, sicut & gentes ambulānt.* At quomodo gentes ambulānt? respondet citatus Apostolus: *In vanitate sensus sui.* Quomodo hoc intelligendum? Equidem citharizare, tripudiare, cymbala pèssonare, scurrilia tandem agere. Ita resoluit S. Ephrem Syrus in serm. *Quod ludicris rebus abstinendum sit Christianis.* v.

Quid sit nō ambulare, sicut gentes.

Samsonem
Philistinorum
ad ludibrium
servabant.

bi dicit: *Beatus Apostolus Paulus idololatras vocat ludentes.* Moxque addit: *Quis demonstrare poterit, convenire Christianis citharizare, aut tripudare, aut cymbala pulsare, aut tibijs ludere, aut acclamare, aut inebriari, aut tolerare eos, qui eiusmodi res sectantur.* Equidem talia festa potius Philistinorum; quam Christianorum sunt, de quibus dicit Scriptura Sacra Iudic. 16. num. 23. *Principes Philistinorum conveniunt in unum, ut immolarent hostias magnificas Dagon Deo suo, & epularentur.* Indagante, quid præcipuum erat huius festi? certe non aliud, nisi lusus, ac ignominia Samsonis, addit sacra pagina: *Latantem per convivia, sumptis epulis præceperunt, ut vocaretur Samson, & ante eos luderet, graubus in eum insultantes convitijs.* Imò, ut vult S. Ambrosius epist. 70. ob hoc eum custodientes, ut in solemnitatibus Deorum suorum luderet, opprobriòq; esset, ut vult Abulensis in cap. 16. Iudicum, quæst. 34. Verum non sic tu Christiane festiuitates tuas celebra, sed cum timore, & tremore Domini. contremiscens, ne tibi quid simile accidat, sicut Philistinis, ne Christus dum te ad instar gentilium, non Deum laudantium in festis, sed potius diabolum, occidat te, pessundet, ac simul cum tuo festo conterat, cum similibus infestis cerimonijs, non solum non honoratur, sed ludibrio habetur.

Fideles non
obligantur
die festo ad
audiendam
concionem

Corollarium III. Fideles die festo non obligantur ad audiendam Concionem. Est sententia communis Theologorum. *Ratio*: quia nulli bi extat præceptum, & communis sensus fidelium, atq; usus id confirmat. Nam licet quilibet ex vi charitatis, quâ obligatur animæ suæ cōsulare, teneatur ediscere præcepta, & alia, quæ ad salutem animæ illius spectant; non tamen hinc sequitur, teneri ipsum sub mortali, diebus festis concionem audire, cum possit alijs diebus concioni interesse, & aliunde ediscere necessaria ad salutem, & ea, quæ scire tenetur. *Præterea*, quia fideles communiter non solent

se in confessione, tanquam reos culpæ mortalis accusare de concione, non audita die festo: ergo signum est, ex vi huius præcepti, non obligari fideles sub peccato mortali ad audiendam concionem.

Est tamen maxime necessaria, concio ad erudiendum populum, ita ut cum veri, & probi concionatores deessent, ipse vnigenitus Dei Filius ad hoc munus obeundum, è sinu Patris in terram descenderit. Luca 8. *Exiit, qui seminat, seminare semen suum.* Vnde exiit, qui semper ubiq; præsens est? qui omnia immensitate implet? qualiter exire potuit? Equidem non loco, sed benignitate, & Incarnationis dispensatione, quâ nobis propinquior factus est. Nam quia nos venire ad ipsum desides cunctabamur? ipse ad nos egredi festinavit. Exiit itaq; Christus Evangelicam doctrinam, & verbum Dei seminare, ut de tali schola caelestem œconomiam edisceremus. Dicit autem Scriptura Sacra. *Et dum seminat, aliud cecidit, secus viam, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud.* Non miror, granum quamvis electissimum, dum secus viam cadit, à viatoribus proculcari, indeq; inhumatum à cæli volucris rostro tolli. Sed forsitan à cæli volucris citius, ac latius propagabitur, eum ocysimo volatu Dei verbum volucres portant, & ubiq; prædicant. Quid ergo tam votivè faustum, huic semini, id est, Dei verbo, & doctrinæ Evangelicæ accidere potuit, quam à volucris cæli assumi, & placidè sonoro earum garritu, velociter quoquo versum ferri, ac ubiuis prædicari. Verum pro dolor! hoc electum semen, id est, verbum Dei, de istarum volucrum rostro sonans infeliciter sterilefcit.

Vultis nosse, quid per has volucres intelligatur? Anselmus Laudunensis ibidem in Glossa interpretatur *dæmones*, & S. Cyrillus in catena, *spiritus immundos*. Isti ergo immundi spiritus, suâ immunditia propagationi, & promulgationi Evangelicæ doctrinæ detrahunt: quia dum in mundo

Concio maxime necessaria est ad erudiendum populum

Per volucres cæli intelliguntur dæmones

mundo spiritu prædicantes, modulatè garrunt, non doctrinæ Evangelicæ, id est, huius seminis propagationem, sed aborsum negotiantur. Volucres subtiliter ingenium, vox canore dulcis, & acuta eloquenter garrulitas, si animitus agatur à spiritu immundo, volucris cæli præ celeritate, forsitan appellabitur; sed re ipsa Evangelicam doctrinam, id est, verbum Dei, eneruat, ac sterilem facit, dum sibi cognatam virtutis infœcunditatem Evangelicæ doctrinæ afflat. Nō talis debet esse Evangelicus prædicator, sed innocens, sanctus, impollutus, quem nemo arguat, sed omnes imitari cupiant. Nam inculcata innocentia, Evangelij suadendi vigor est, & laudatior suadela. Hanc cōtra Ethnicum Cæcilium Christianus Octavius eleganter in argumentum adducebat: *Si vobiscum*, inquit, *Christiani comparentur, quamvis in nonnullis disciplina nostra minor; multò tamen meliores deprehendimur. Vos enim adulteria prohibetis, & facitis: nos uxores nostris solummodo viri nascimur: vos scelera admittis punitis; apud nos & cogitare, peccare est: vos conscientiam timetis; nos etiam conscientiam solam, sine qua esse non possumus. Deniq; de vestro numero carcer exstuat: Christianus ibi nullus, nisi aut reus suæ religionis, aut profugus.* Ita Christianus Christianam religionem infidelibus prædicabat, cum videretur; dum ad eius vitam attendere, dum eiusdem mores curiosius explorarentur. Quia non verba, sed exempla proselytos faciunt, & veræ religionis nobiles inquilinos; qui de auita maiorum religione, aut potius superstitione, pulchrè deficientes, nobiliter degenerant.

Verumeminuero, si prædicator bene quidem doceat, sed malè vivat, non propagat, sed putrefacit verbū Dei, quod in illo manna Hebræo adumbratum fuisse video, Exodi 16. Postquam enim Hebræus populus sicco vestigio mare rubrum traiecit, nuper victrici Pharaonis potentia inibi sanctè tumulata, dum Aegyptiorum cadaueribus, nec in matricem

Malus prædicator in manna putrescente adumbratus.

pulverem redire concessu esset; gens Hebræa ad terram promissionis properavit per vastam cretum hominibus imperuiam. Dum autem ibi præfame latraret venter, famelicus populus querulans escas à ductore, Moysè expostulabat, qui caelestem à Deo cibum, nimirum suavitissimum, manna obuijs manibus expromptum in dies impetravit, dixitq; illis: *Colligat unusquisq; ex eo, quantum sufficit ad vescendum: nullus relinquat ex eo in mane.* Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis vsq; mane, & scateret caput vermibus, atq; computruit. Vbi Origenes vir allegoriarum studiosus, volens in cortice literæ, ethicæ medullæ mysterium prodere, in illo manna, Dei populo ad alimoniam donato, Dei verbum, seu doctrinam Evangelij adumbratam recognoscit, quod procedens de ore Dei, & Evangelici prædicatoris linguæ insertum, cæli doctrinam annuntiat, publicat, persuadet, ut ad omnes sanctitates De populum nutriet, & velut immortalitatis viaticum ad empyreæ patriæ vitam perducatur.

Nihilominus idem Origenes, cōsiderans illa vltima verba: *Scateret caput vermibus, atq; computruit*, ita sibi ipsi obijcit. Sed dicet aliquis: si manna verbum Dei esse dicis, quomodo vermes facit? statimque respondet: *Post susceptum ergo verbum Dei, si quis peccat, efficitur ei ipsum verbum vermis, qui eius semper conscientiam fodiat, & arcana pectoris eius rodant.* Itaq; illud ipsum, quod in bonis, morigeris, & obsequentibus est caeleste manna, panisq; vitæ, quo se, & alios ad vitam æternam nutriunt; in ore tamen eorum, qui sollicitè student avaritiæ, in crastinum infidè prouident, & Dei præcepta refractarij violant, mirè poenaliſſimè metamorphosi computrescit, & facit vermes, qui prædicatoris malè morati semper conscientiam fodiant, & arcana pectoris eius rodant: qui tot animarum reus existit, quot caelesti alimoniam frustratur, & in locum caelestis manna, putidos garrulæ facundiæ flosculos, foetida de ver-

de vermiculatione corruptos auditores propinat. Vnde de propria concionatoris malitia, & male ideali vita, viuidum Dei verbum, calum fragrans, quodammodo computrescit, & putri corruptione vermiculatur. Post susceptum ergo manna, id est, verbum Dei, si quis peccat, efficitur ei ipsum verbum vermis. Heu corruptis moribus garrulus concionator, pro Dei verbo, vermes loquitur, & verbum Dei infocundè degeneri vermiculatione propinat.

Imò, dicam amplius, adulatoriæ Prædicatorum concionem, esse certissimum futura ruinae signum in Republica. Quod sic deduco. Hieremias Propheta Thren. 1. n. 2. deplorans calamitatem ciuitatis Hierusalæ, tantam fuisse asserit, ut cui illam compararet, inuenire, ac excogitare non potuerit. Cui, inquit, comparabo te, vel cui assimilabo te filia syon, magna est velut mare copritio tua. Quid ampliùs ad magnitudinem afflictionis dici potuit exprimendam, dum eam mari compararet, tum ob vastitatem futuram, tum ob desperationem remedij. Nam sicut impossibile est, ut mare redundet in flumina, quamuis omnia refluant in ipsum; ita impossibile erat, ut destructa semel Hierusalæ, iterum ad priorem nitorem reduceretur. Magna erat afflictio ei, velut immensum mare. Desererat paruulus & lactens in plateis, matres succurrere non poterant, propter, quod in earum oculis, depereunte infante, duplici cor earum concutiebatur tormento, ipsi senes iugulati, ipsæ matres interemptæ, virgines occisæ, ac tandem vniuersa terra destructa. O quam mira calamitas, dirum supplicium! Quod si causam tanti mali inquiras, respondet citat Hieremias: Quia Propheta eius viderunt falsa, & stulta, neq; aperiebant iniquitatem suam, ut eam ad poenitentiam prouocarent. Videte tantarum calamitatum radicem, & omnium malorum in Republica originem, non aperire per prædicationem sanctam, populi iniquitatem; sed assentationis oleo

Ad I. cori.
Prædicato-
rum con-
cio certissi-
mum ru-
inae signum.

crudelem mulcere plagam, vnde postea ipsa cute superinducta, eò sit putridior, quo foris videtur sanior, & cor intus reddens putridum, emortuum, ac vermibus scatens. Ita mihi credite euenit, quando prædicatores vulnus non aperiunt iniquitatum, occidunt, & statum publicum interrimunt. At Palchafius in citatum scripturæ locum: Nec dubium est, quin culpa Magistrorum & Sacerdotum sit ruina populis: docent enim falsa, & stulta, quasi viderint visionem, & populi palpat iniquitatem.

Perpendite vltima illa verba: Quasi viderint visionem. Et quid est aliud, visionem videre, nisi mendacium fingere, eaq; quæ Dominus non loquitur, prædicare. Hæc erat falsa illa visio, de qua tantopere Deus in scripturis conquerebatur; quemadmodum & nunc de falsis prædicatoribus. Tunc enim in veteri lege, visionem videbant, & falsa se loqui iactabant ex ore Domini, dum sacre scripturæ sensum, quem ad instruendum hominum mores Deus inspirauit, & verba illius, quæ Domini sunt, ad placentia detorquebant, mulcendo aures, & non medicando vulnus; silendo v. a. prædicando falsa: Somniabant enim tunc, videbantque in scriptura, quod illa non includebat, & ut dicit Hieremias Propheta, cap. 23. n. 16. Dum visionem cordis sui loquuntur, dicunt his, qui blasphemant, locutus est Dominus. Ergo mentiebantur, cum talia non dixerit, nec locutus fuerit Dominus, quod cum ita esset, Respublica Hierosolymitana periit: quia vox prædicantis, non erat vox hominis, & tubæ, sed musici instrumenti. Timebant enim tunc Propheta, palam dicere veritatem, & in publico reprehendere peccata. Quod S. Paulus Timotheo suo discipulo seuerè præcipit. 1. ad Corinth. 5. n. 20. Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant. Equidem si hætenus Euangelici prædicatores, veritatem palam in concionibus dixissent, nusquam Respublica Polona ad tantam deuenisset calamitatem.

Visionem
videre, est
fingere me-
daciū.

Concio in
propria pa-
rochia au-
dienda est.

calamitatem, sed quia placentia forum, & fabulosa ad delectandas aures prædicabant, Deus iratus Maiorē Poloniæ partem hosti in captiuitatem; imò forsan, quod Deus auertat, in perpetuam seruitutem tradidit.

Corollarium IV. Licet fideles solum ex charitate teneantur concionem audire; tenentur tamen illam audire in propria parochia, dum commode fieri potest. Ita Concilium Tridentinum sess. 24. de reform. vbi dicitur: Moneat Episcopus diligenter populum, teneri unumquemq; Parochia sue interesse, vbi id commode fieri possit, ad audiendum verbum Dei. Dixi: cum commode fieri possit. Quia sufficit fidelibus absolute loquendo, vbiunq; concionem audire: nam sicut obligatio audiendi missam in propria parochia subla. a. est, per contrariā, & generalē consuetudinem, ut docet Nauarrus capit. 21. n. 5. & Cenedo Collectan. 104. ita pariter obligationi audiendi verbum diuinum in propria parochia derogatum est per generalem consuetudinem. Ita Zerola in praxi. p. 1. verb. prædicatio, vers. ad quartum. vbi refert, viros pios, ac doctos alibi solere audire verbum Dei, non in propria parochia, quia fortasse plus illis facit vnus, quam alter concionator. Item, quia sacra Congregatio declaratione sexta disponit, non posse ordinarium poenis cogere Diaconos, ad audiendum concionem, & missam, in Ecclesia parochiali propria. Vnde, qui sunt idonei ad prædicandum verbum Dei, tenentur docere populum, quia causa illorum agitur, & non solum audientium: saluant enim animas suas, & vā illis, si non prædicant, dicebat Apostolus 1. ad Corinth. 16. Ex mihi, si non euangelizauero. Quam ob rem? respondet ipsemet: quia necessitas mihi incumbit. Talentum habebat Apostolus prædicandi, imò & præceptū; & ideo debebat prædicare, nulloq; modo ab hoc onere abstinere. Hinc quia Hieremias semel tantum, & non

amplius prædicare determinauerat, cap. 20. n. 9. Et dixi, non recordabor amplius, neq; loquar ultra in nomine illius, ignis in visceribus eius exarserat, qui nisi foras erupisset, dubio procul scidisset, & absumpsisset eum: Factus est, inquit, in corde meo, quasi ignis exstans, claususq; in ossibus meis, & defecui, ferre non sustinens. Ex quo loco rectè infert S. Hieronymus: Magnum discrimen est, Dei tacere sermonem, vel propter timorem, vel propter pigritiam, vel propter adulationem.

Verum, quid si concionator prædicando non proficiat, nunquid iam desistere poterit? nunquid tutus erit, si prædicationem deserat? Minime equidem, cum, quod illi præcipit Deus, sit prædicare; non autem fructum facere. Illud ergo ei incumbit, & præcipitur, quod dum exequitur, licet fructum non colligat, erit ei pro fructu obtemperasse, officiumque suum adimpleuisse. Quod Sanctus Chrysosthomus Conc. 1. de Lazaro, duplici ratione probat, in primis, quia nunquam prædicatio est sine fructu. Nam necessario, si non omnes, aliquot tamen conuertit; & si non aliquos, saltem vnum, & hic vnus sufficit ad consolationem, inquit S. Doctor, Imò verò, inquit, pone neminem nostris dictis fuisse persuasum, quanquam id fieri nunquam potest, ut sermo in tam multis disseminatus, vacet omni fructu: tamen & cum hoc non caret fructu prædicatio: nam & mali licet non conuertuntur; tamen non ita impensè, nec liberè deinde malum operantur; & boni in bono magis confirmantur, ac consolidantur. Secundo, probat id ex spe hoc modo: Hodie non persuasi, cras persuadere potero: hodie quod audiuit, repulit, cras fortassis audiet, & recipiet. Statimq; id confirmat exemplo piscatoris, qui frustratus tota die, quando piscationem serò dimittit, tunc piscem colligit. Agricola quoq; non ob id seminare desinit, quia non collegit; nec mercator mercaturam, quia semel, aut iterum iacturam fecit.

Prædicatio
nunquam
est sine
fructu.

Qui sunt
idonei ad
prædican-
dum verbum
Dei debent
populum
docere.

Eff

Deniq;

Denique, probat hoc S. Doctor exemplo diaboli: *Diabolus*, inquit, *circumcurſat obſistere cupiens noſtra ſaluti, non ſolum nihil lucri inde reportans, verum tamen ſuo ſtudio grauiffima detrimenta ſibi concilians; is tamen ita verſutus eſt, ut frequenter illa tentet, quæ nequaquam fieri poſſunt, nec illos ſolum adoriatur, quos omnino conſidit ſe ſupplantaturum, verum etiam eos, quos probabile eſt, artibus ipſius fore ſuperiores. Nec deſiſtit laudato Iob à Domino, omnia mouere, moliriq; ut ſupplantaret hominem. Quibus dictis merito exclamat: Et poſt hæc non erubescimus? Quia ergo erit nobis venie locus, ſi cum tota ſit demonis in noſtrum exitum vigilantia, nos ne tantulum quidem ſimilis diligentia aſſeramus, ad ſalutem fratrum noſtrorum, præſertim cum Deum habeamus auxiliatorem. Quid præclarius? ſi diabolus non deſatigatur, etiam ſi ſciat, nullum ſe fructum collecturum, imò potius graue tormentum; quomodo ſeruus Dei deſatigabitur, ab inceptoq; deſiſtet, etiam ſi nullum ſperet fructum? Enimvero, ut verum fatear; huius diffidentia, non alia radix eſt, niſi charitatis tepiditas, cum Dei, tum proximi. Nam da animam amantem, da charitatē proximi, Deiq; feruentem, & ego dabo nunquam eam deſiſtentem, etiam ſi ſpe fructu careat. Nunquid Amnon 2. Reg. 3. quia difficile ei videbatur, ut quidpiam inhoneſte ageret cum Thamar, idē modos tentare deſiſtit, & deſiſt ſororem ſolicitare? Nunquid Dalila, quæ non ſemel, nec bis, ſed ter à Samſone deſuſa, ab inceptis artibus deſiſtit? Iudic. 16. Nequaquam, ſed quia deſiderio præmij valde tenebatur promiſſi, licet toties deſuſa, ac fruſtrata, animū non deſpondit, verum inceſſanter ſecreti apertionem vrgens, & collachrymans, tandem finem intentum ſortita eſt. Ait citatus Chryſoſthomus: Dedisti conſilium, nec perſuaſiſti, illacryma, pange frequenter, & ſuſpira paululum, ut tua ſollicitudo incutiat illi verecundiam, & ita ſe conuertat ad ſalutem. Amantis hoc eſt, ſed quia non amamus, idē frigescimus, animoq; cadimus.*

Fideles nō debent deſiſtere ab incepto bono opere.

Quod ſi ſciſcitari velis, v.g. ſi concionator non placet populo, & non ſequuntur eum fideles, non audiunt, pauci veniunt, aut vix interdum vnus, nunquid poterit deſerere prædicationem? Reſpondeo, in hoc caſu diſtinctione opus eſſe, ut prudenter procedatur: aut enim verè, & realiter talentum poſſidet prædicandi, & à Deo ad hoc munus vocatus eſt, quod ex vocatione, inclinatione, impulſu interiori, & virorum eruditorum conſilio dependere debet. Aut certè non ita eſt, ſed fictum obtinet talentum, & zelo animarum mouetur in diſcreto: & in hoc caſu à prædicatione deſiſtendum eſſe cenſeo. In primis, quia poſſibile eſt, quod illum ad prædicationem, aliquod temporale emolumentum moueat, etiam cum animarum zelo. Qua de re B. Albertus Magnus tract. de virtutibus, cap. 16. talem regulam tradit: Quando ad bonum aliquod faciendum, due res me mouent, bonum temporale, & ſpirituale, ſemper ſuſpecta haberi debet talis intentio, etiam ſi rectificetur, quod poſtea diſcerni poteſt ex actibus. v.g. ſi ad prædicandum zelus Dei, & animarum me mouet, & etiam in me ſentio laudis appetitum, videoq; quod libentius in ciuitatibus prædico magnis, quam in paruis; ante nobiles, quam ignobiles; ante diuites, quam pauperes, valde mihi ſuſpecta eſſe debet talis intentio, & talis finis. Cum ergo in prædicatione faciliſter eum zelo, animarum, ſeſe immiſcere poſſit etiam aliquis finis temporalis, dum talentum quis verè non habet, videat, an temporalis prouentus eum moueat, & nō ſpirituſ. Nam ſine talento ſe certens; & tamen prædicare præſumens, ſi adhuc in virtutibus multum exercitatus non ſit, valde ei talis zelus, talisq; feruor ſuſpectus eſſe debet.

Corollarium V. Pastores curam animarum habentes, tenentur per ſe, aut per alium, verbum Dei prædicare, quoties populus grauiter indiget prædicatione. Ratio: quia ex diuino mandato tenentur oues ſuas doctrinā Euangelicā paſcere, ut habetur

Quando concionator nō placet populo quid agere debet.

Curam animarum habentes tenentur verbum Dei prædicare.

betur in Concilio Tridentino, ſeſſ. 13. cap. 1. de Reformat. Non peccant tamen contra determinationem Concilij Tridentini ſeſſ. 5. & 24. ſi aliquo die Dominico, aut feſto prædicationem intermittant: quia Tridentinum in citatis locis, non vtitur verbis, ita rigorofam obligationem indicantibus, ut paſtores animarum culpam, grauem incurſare cenſeantur, quoties concionem prætermittunt. Vnde iuxta Bonacinam diſp. 5. de tertia Decalogi præcepto, punc. 1. n. 32. tunc ſolum mortaliter peccant, ſi duobus, aut tribus menſibus totius anni diſcontinuis non concionentur iuxta alios vero, non niſi, ſi toto anno nunquam prædicent.

Verū prædicator, quid in concione dicere debeat.

Quidnam autem paſtor, & verus prædicator Euangelicus in concione dicere debeat? Reſpondet ſcriptura, Sacra, quod debeat dicere ex ſententia, & præſumere digna ſapien. 7. n. 15. Mihi autem dedit Deus dicere ex ſententia, & præſumere digna bonorum, quæ mihi dantur. Vbi ſapiens duo requirit in Euangelico prædicatore, ſcilicet dicere ex ſententia, id eſt facile, ex voluntate; ac præſumere digna, id eſt, præconcipere, & præeligere digna, ac correfpondentia donis à Deo acceptis, & Sapientiæ Diuinæ, videlicet grauiſſima, ſeria, non iocofa, non ſcurrilia, non inania, non fabuloſa, non humanæ, ſed diuinæ ſapientiæ placentia. Magnum certè ex hoc loco prædicatoribus documentum, magnumque nobis omnibus oſtium aperitur, tum diſſerendi, quæ meditari, quæ eloqui debet verus prædicator: tum inuehendi contra eos, qui eneruantes adulterantesque Dei verbum, ita illud diſſeminant, ac ſi non eſſent ad id vocati, ad vanum finem, vanumq; dirigentes ſtudium, munus à Deo acceptum, qui non prædicatores, ſed verbi diuini corruptores potius dicendi ſunt, vani, ſuſtiles, fabuloſi, indigni prorsus munere, quo ſunguntur, quibus præſens ſæculum nimium placet, ut vix à mille vnus

reperiatur, qui verè, & vera prædicet, qui ex zelo cordatè dicat.

Nunciam inueſtigatè, quidnam etiam prædicator Euangelicus cogitare, quid præmeditari, quid præconcipere debeat? nonne, quæ animum incutiant peccatoris, cumq; à malo terreant, & quæ animum foueant iuſti, cumq; in bono confirmet. Hoc argutiſſimè D. Auguſtinus, ſerm. 106. de tempore, ex illis tubis Sacerdotum, quibus muri Hierichuntini, corruerunt, colligit. Non, inquit, illos pulſauit aries, non expugnauit machina, ſed quod mirum eſt, ſacerdotalis ſonus, aut tubæ terror euerſit, & iuſti aperuerunt, & perfidiſ defenſionem negauerunt. Sacerdotes illius temporis tubæ præfigurabant Sacerdotum noſtrorum prædicationes, per quas non ceſſant peccatoribus terribili ſono, aſterum iudicium annuntiare, triſtem gehennæ interitum prædicare, & quodam comminationis ſtrepitu, aures delinquentium verberare. En habetis, quæ concionator Euangelicus prædicare, & præconcipere debeat. En cui aſſimilatur inſtrumento à D. Auguſtino, nimirum tubæ, non citharæ, quæ ſcilicet terreant, non delectet. Quasi tuba, inquit, ille, exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum. Iſaia 58. n. 1. ſuper quæ verba ſic diſcurrit citatus Auguſtinus. Quod tuba non tam oblectationis eſſe debeat, quam terroris; non tam delectationem inferre, quam formidinem. Ergo quaſi tuba exaltare tenetur vocem prædicator, id eſt, ea præmeditari, quæ formidinem incutiant, non oblectationem afferant. Tuba peccatoribus neceſſaria eſt; inquit S. Doctor, quæ non ſolum aures eorum penetret, ſed & cor concutiat, nec delectet cantu, ſed caſtiget auditu, & strenuos quoſq; hortetur in bonis, & remiſſos terreat pro delictis. Hæc enim conſuetudo tubæ eſt, ut delinquentium opera diſſipet, & ſanctorum facta confirmet.

Illud verò ſpecialiter notandum eſt, in caſu murorum Hiericho, ſcilicet eos coruiſſe, non ad cuiuſlibet tubæ

Prædicator Euangelicus cur tubæ aſſimilatur.

Tuba Iubilei apud Iudeos erat cornea.

Tractatus III. De Tercio Decalogi Præcepto.

tubæ sonum, sed illius tubæ, quæ ad annum Iubilei deputata erat, Iosue 6. n. 4. Sacerdotes tollant septem buccinas, quarum usus est in Iubileo. Ad differentiam aliarum tubarum, quarum usus erat conuocandi populum ad festam celebranda, ut habetur. Numer. 10. In quibus erat & alia differentia: nam tubæ Iubilei erant ex cornu, siue arietum, ut vult Olearius in cap. 25. Leuitici. Sine bouem, ut vult Cornelius ibidem, asserens tubas ex cornu arietino fuisse illas, quibus utebantur Iudæi in festo tubarum, in memoriam arietis substituti, pro Isaaco à patre immolando. Aliæ verò tubæ erant ex argento, & istæ solum erant duæ, ut habetur in scriptura Sacra superius citata: *Fac tibi duas tubas argenteas.* At verò tubæ Iubilei erant plures, ut patet ex ministerio ipso, cui deferuebant: Nam Sacerdotes ipsis totum populum Israëliticum conuocabant, ad annum Iubilei per quinque menses, proinde per totum distributi regnum, his buccinis annum Iubilei prædicabant.

Vox prædicatoris Evangelici qualis esse debeat.

Sonus itaque buccinæ corneæ fuit asper, & rancus, ut potest corneus, pronocans ad lamentum, ad planctum; non verò ad risum, & lætitiā, per quod Deus inuere voluit nobis, qualis debeat esse vox prædicatoris, qualia verba, ut muri cadant Hierichuntini. Nam vox prædicatoris Evangelici, debet esse talis, quæ ad planctum, & lamentum excitet; non quæ ad lætitiā, ac festum: debet esse vox, quæ terrorem incutiat, vox quæ pertingat ad cor, & viscera penetret; non verò, quæ effundat illud ad extra, verbis delectans, ac sono: debet esse vox tubæ Iubilei; vox ob planctum rauca, & aspera; vox cornea, non argentea, peccatori excutens duritiā, intimaque eius penetrans: vox quæ clangat, & non canter, incutiat timorem, non delectationem. Nam, qui ita prædicat, delectans potius, quam terrificans: scripturæ verba ad sensum temperans molle, & lenem; ei potius corruptor dici debet, quam expositor. Audite D. Hieronymum,

in cap. 1. Isaia: *Doctor, inquit, qui auferit a tem scripturarum, per quam potest audientes corripere, vertit ad gratiam, & ita loquitur, ut non corrigat, sed delectet audientes, vinum sanctarum scripturarum violat, atque corrumpit sensu suo.* Considerate hæc vltima verba, scilicet, non alio scripturas corrumpi, quam prædicatoris sensu, quod fit, quando eis dat sensum non suum, id est, sensum non Spiritus Sancti, sed sensum hominis; sensum carnalem, sensum mundanum, sensum vanum, & aqueum, imò ut verius loquar, acetosum, quo violat, & sacras illas corrumpit literas, ac sententias, omni adoratione, & veneratione dignas.

O quam horrendam tales concionatores, in tremendo Dei iudicio, poenam subibunt. Balthasar Rex sacrilegus, iusserat quondam temulentus afferri vasa aurea, & argentea, verò Deo consecrata, ut ex eis biberent vinum profanum, ipsemet, optimates, & concubinæ eius: *Laudantes Deos suos aureos, argenteos, areos, &c.* Et ecce statim apparuerunt digiti manus scribentis sententiā, appensusque ipse in statera, inuentus est minus habes. Vbi D. Gregor. in cap. 1. Job, cap. 7. per illa vasa aurea in domo Dei consecrata, intelligit Sacram scripturæ verba, quæ in se diuinum illum continent liquorem, videlicet sensum Spiritus Sancti. *Scriptura enim Sacra, inquit, aliquando nobis est cibus, aliquando potus, cibus in locis obscurioribus, potus in apertioribus.* Vasa ergo, quæ continent hunc cibum, hunc potum, verba sunt scripturæ Sacre: quale ergo est crimen, quale sacrilegium, alium cibum, & alium potum, præter diuinum ponere? & præbibere cum eo idolis, pura hominibus carnalibus, adulando eis, & verba placentia propinando? Nonne eiusmodi prædicator accipiet sententiā, & in die illo tremendo, inueniet se, non plus, sed minus habentem, non quasi mercedem de animarum lucro, sed condemnationem de profanatis scripturæ Sacre verbis reportabit? Pulchre ad rem præsentem S. Drogo Episcopus Hosti-

Balthasar Rex ob irreuerentiā vasa templi perit.

Disputatio I. De sanctificatione Sabbathi. Questio I. Quid in hoc præcepto præcipiatur.

Hostiensis serm. 1. Dominic. Passionis: *Intelligo enim Domine, vasa vacua esse, literales quosdam, & historicos sensus scripturæ tuæ, quæ non pauca sunt, ut totus mundus ea capere non possit, quæ quidem vasa Sanctissimi templi tui, Babylonius Rex, hoc est, (superbia principatus) captiua sibi duxit, suisque conuiuijs, non ad gloriam, sed ad ignominiam suam, seruire cogit, usurpans sibi scientiam legis tuæ, & bibens in vasis sanctuarij vinum prostitutionis suæ, unguentis meretricijs dona tua cumulans.*

Exadulatio prædicatione Ecclesiæ destructio, & populi interitus euenit.

O quam sapienter dicit: *unguentis meretricijs cumulans dona Dei* quod faciunt prædicatores, quando superbia ducti spiritu, velut alteri non Ecclesiæ Dei, sed Babylonis Principes, fabulis, facetijs, verbisque profanis suas conciones implent, & Sanctam Dei prædicationem turpiter prostituunt, quod hisce temporibus supra modum increbuit. Deprauatus est iam etiam auditorum gustus, dum non nisi mollia audire, suauiaque desiderant, dum ad audiendum Dei verbum, non ut corrigatur accedunt, sed ut delectentur, per quod efficiunt, ut etiam prædicator non audens illorum sensui contrariare, plus æquo timens delectabilia solum proponat, flores, sonos vocum, & syllabarum, ut delectet, non ut terreat, abundantem erroris sui præterdens excusationem, in malo, deprauatoque audientium gustu: hinc autem destructio Ecclesiæ, & populi interitus euenit. Ita D. Chrysostomus hom. 30. in Acta Apostolorum, concludit: *Hoc subvertit Ecclesiā, quod vos non queratis audire sermonem, qui compungere possit, sed qui oblectet, & timulo, strepitu, ac verborum compositione, quasi citharados, & cantores audientes, & nos frigide, & misere facimus, vestras affectiones sequentes, quas episcopi oportebat. Floresculos verborum, & compositionem, & harmoniam curiosius sectamur, ut canamus, non ut prostimus, ut simus in admiratione, non ut doceamus; ut oblectemur, non ut compungamur; ut plausu, & laudibus obtentis abeamus, non ut mores componamus.* Quid censetis dictu

rum fuisse Sanctum Doctorem, si in hæc nostra deplorata tempora incidisse, ubi & prædicatores plerumque vana dicunt, & populus non solum non emendatus, sed duplo magis peruersus, & durior à prædicatione abscedit.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijciunt I. *Contra conclusionem*, Præceptum dicti Canonis *Missas*, non fuit latum in Concilio generali œcumenico, ex consensu totius vniuersalis Ecclesiæ, sed in Concilio Agathensi celebrato in Gallia: ergo non obligat totam vniuersalem Ecclesiam. Præterea, quia in dicto canone, solum fit mentio de diebus Dominicis; non autem de alijs diebus festis per annum. Insuper, quia in dicto canone, solum fit mentio secularium, non item Clericorum, aut Religiosorum. Vnde in eodem canone dicitur: *Missas in diebus Dominicis secularibus totas specialiter ordine præcipimus, & ut ante benedictionem populus egredi de Ecclesia non præsumat*: ergo non obligat omnes fideles, v. g. saltem Clericos, & Religiosos. Consequentia patet: quia decretum huius canonis est poenale; poenæ autem non sunt extendendæ ultra id, quod verba significant, iuxta regulam iuris in 6. *Pœnæ sunt restringendæ, fauores ampliandi.* Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia: licet enim Conciliū Agathense, fuerit provinciale, non generale; poenæ tamen ex communi consensu, vniuersa Ecclesia illud acceptauit, & approbavit, summiq; Pontifices pro vniuersali Ecclesia illud approbauerunt, & acceptauerunt, & sic totam Ecclesiam obligat. Ad secundum dicitur, quod licet in dicto canone solius diei Dominici fiat mentio, nihilominus Ecclesia sub die Dominico includit omnes dies festos de præcepto. Nam in iure, & apud omnes Doctores vsitatum est, nomine diei Dominici, venire omnes dies festos, qui

Obiectio 1.

Eff3

pari

pari ratione sub eadem appellatione comprehensum intelliguntur. *Ad tertium denique dicitur*, quod licet verba dicti Canonis, solum ad seculares videantur esse directæ; implicite tamen ad omnes, tam seculares; quam Ecclesiasticos diriguntur, eo quod præceptum de audienda missa, non solum contineatur in Canone *Missas*, sed etiam in Canone *omnes fideles, de consecr. dist. 1.* Proinde nemo fidelium ab hac obligatione excipitur.

Obijcitur II. *Contra Corollarium III.* In Canone *omnes fideles*, dicitur, ut accedentes ad missas, audiant Sacras scripturas, & Evangelium. *Deinde*, in Concilio Carthaginensi IV. *cap. 24.* prohibetur sub excommunicatione, ne quis Sacerdote verbum Dei in Ecclesia faciente egrediatur. *Insuper*, quia Concilium Tridentinum *sess. 24. cap. 4. de Reform.* dicit: *Moneat Episcopus populum diligenter, unumquemque teneri Parochia sua interesse, ubi ad commodum fieri potest, ad audiendum verbum Dei.* Ergo fideles die festo obligantur ad audiendum concionem. *Respondetur*, concessio antecedente, negatur consequentia; Nam in dicto Canone, per *Sacras scripturas*, intelligitur epistola, Evangelium, & alia, quæ in missa recitari solent, ut resoluit Bonacina citatus. *Ad secundum dicitur*, in Concilio Carthaginensi non præcipi, ut fideles audiant concionem, sed supposito, quod audiant, ne egrediantur ad perturbationem, & scandalum vitandum. Vel certe cum Bonacina dici potest, Concilium illud non fuisse generale, sed provinciale, & sic ex illo non posse colligi vniuersalem obligationem audiendi concionem in die festo. *Ad tertium quod dicitur*, in Concilio Tridentino solum indicari obligationem ex charitate, quæ unusquisque tenetur curam suæ salutis gerere; non verò, ex præcepto Ecclesiæ.

Obijcitur III. Parochi, & alij curam animarum habentes, tenentur pascere oves suas prædicatione verbi diuini, ut ostensum est in Corollario

V. habeturque in Concilio Tridentino, *sess. 23. cap. 1. de Reform. & sess. 24.* ubi præcipitur Episcopis, alijsque pastoribus, seu parochis ut saltem diebus Dominicis, & solemnibus diebus festis, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, plebes sibi commissas pascant, salutaribus verbis docendo, quæ scire tenentur, annuntiando vitia, quæ declinare; & virtutes, quas sectari oportet. Ergo etiam fideles tenentur die festo concionem audire: alias frustra obligarentur pastores ad concionem habendam, si fideles eam audire non tenerentur.

Respondetur I. teneri quidem pastores interdum concionari; non tamen singulis diebus Dominicis, & festis, cum Concilium Tridentinum *sess. 23. cap. 2.* nihil decernat circa tempus. Similiter *sess. 24. cap. 4.* præcipitur Episcopis, ut ipsi concionentur per se, vel per alios, curentque parochos, aut alios concionari; non tamen ipsis parochis concionandi præceptum imponit; & dato etiam, quod ipsis præceptum imponatur; non tamen ita rigorose illo obligantur, ut omnino singulis Dominicis, & diebus festis concionentur sub mortali.

Respondetur II. Dato etiam non concessio, quod pastores animarum teneantur singulis Dominicis, alijsque diebus festis concionari; non tamen hinc sequitur, fideles etiam teneri, singulis diebus festis concionem audire: nam potest fieri, quod parochus frequentius teneatur concionari; quam singuli fideles concionem audire. Siquidem obligatio, & munus pastoris, dirigitur ad subueniendum necessitati totius populi, qui cum semper indigeat verbo Dei, subleuari debet de frequenti prædicatione verbi diuini; obligatio autem fidelium est particularis, & respicit bonum proprium. Vnde cum non omnes fideles sigillatim sumpti, indigeant concione singulis diebus festis, sequitur fideles non teneri simpliciter diebus festis concioni interesse.

Qy

QVÆSTIO II.

Quomodo Missa audienda sit.

In audien-
te missam
duo requi-
runtur.

Suppono I. In audiente Missam, duo de necessitate requiri, nimirum, ut sit præsens corpore, & mente, id est, ut localiter in Ecclesia assistat, & missæ mente attendat. Requiritur ergo in primis, præsentia corporalis. Vnde, qui domo eo tempore, quo missa dicitur, esset intentus rebus diuinis, non satis faceret præcepto audiendi missam; quia non assisteret missæ, quæ cum sit actio quædam corporalis, requirit etiam præsentiam corporalem in audiente. Porro ista præsentia corporalis, intelligi debet moraliter, ita, ut quantum est in eo, qui assistit, possit audire, & videre, seu potius percipere, quid agatur. Sic v. g. surdus, & cæcus, si sit in Ecclesia eo loco, vnde audire, & videre posset, nisi esset cæcus, & surdus, dicitur esse præsens. At verò, qui domo è regione fenestram, aut portam Ecclesiæ missam audit, & videt, non dicitur moraliter præsens, nec satisfacit præcepto. Secus si missa celebretur in aliqua platea: tunc enim è domo missam audientes, & videntes, satisfaciunt præcepto: quia sunt moraliter præsentis actioni, quæ fit in platea: quoniam tunc multo amplius intelligitur corporalis præsentia.

In audien-
te missam
triplex at-
tentio con-
siderari po-
test.

Requiritur deinde attentio: quia alias non esset actus humanus. Porro eiusmodi attentio debet esse religiosa ex obiecto, scilicet orando Deum, aut illi se submittendo, vel attendendo ad ea, quæ celebrans facit, tanquam ad res. Vnde si quis attentissime studeret in Ecclesia tempore missæ, non satisfaceret præcepto. Triplicem autem attentionem hanc assignant Authores. *vnam, ad verba*, quæ dicimus, vel audimus, *Aliam ad sensum*, & intelligentiam verborum. *Aliam, ad Deum ipsum*, quem oramus; aut ad res diuinas, quas orando petimus, & optamus. In audiente itaque missam triplex potest considerari attentio. *Prima*, ad ea, quæ facit, vel

dicat celebrans: & hæc est omnium imperfectissima; sufficiens tamen ad huius præcepti adimplerionem. *Altera*, ad ea, quæ dicis, aut factis significantur; & hæc est melior. *Tertia*, ad Deum, & ad diuina, & hæc est omnium perfectissima, significaturque illis verbis: *Sursum corda.* Vnde, qui tempore missæ à sensibus ab alienaretur, & per extasim raperetur ad Deum, satisfaceret huic præcepto, quia perfecte impleveret finem præcepti, & virtualiter censeretur, in audienda missa persistere. Ad satisfaciendum ergo huic præcepto, requiritur saltem prima attentio.

Requiritur tertio intentio, seu voluntas audiendi missam: si enim quispiam coactus, & omnino inuitus esset in Ecclesia, habens voluntatem non audiendi missam, si illi liberum esset, non impleveret hoc præceptum, nisi postea mutaret voluntatem in ipso actu, haberetque intentionem audiendi. Nam licet antea peccauerit, quia habuit voluntatem contrariam præcepto, nihilominus postea mutata voluntate satisfaceret.

Præceptum
audiendi
missam si-
ne intentione
ne non im-
pletur.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Omnes fideles baptizati, quolibet die Dominico, & festo solemniter, tenentur sub peccato mortali, audire missam totam, & integram attentè, ac deuotè. Ita habetur in *cap. omnes, & cap. missas*, ubi dicitur, *totas.* Et *cap. cum ad celebrandum, dist. 1.* ubi prohibentur fideles, ne ante completam benedictionem discedant, & hoc usus communis iam obtinuit. Cum autem deuotio dupliciter accipi solet, *primò*, pro actu deuotionis, pertinentis ad actum religionis. Et sic acceptam deuotionem S. Thomas *2. 2. q. 82. ar. 1.* definit: *esse voluntatem tradendi se ad ea, quæ pertinent ad Dei famulatum*, qui actus ad religionem pertinet, cum ad eandem virtutem pertineat, *velle facere aliquid, & promittere velle facere illud*; vnde cum ad virtutem

Omnes fideles qui o-
libet die fe-
sto tenen-
tur sub mor-
tali missam
audire.

tutem religionis spectet, propriè ea operari, quæ ad Dei cultum pertinent, ita ut ad eandem pertineat actus, ea velle promptè operari: & sic deuotio, est animi promptitudo ad opus Dei exercendum. Secundò accipitur deuotio, non pro dicta promptitudine, sed pro seruiore, & conatu, atq; gradu intensiōis illius promptitudinis, ut scilicet nō solum promptè, sed feruentissimè opus Dei exequamur.

Deuotio ad
audiendam
missam ne-
cessaria est.

Deuotionem itaq; primo modo sumptam, quæ est religionis actus; non autem secundo, necessariam esse ad audiendam missam, patet aperte. Quia secundo modo sumpta deuotio non est necessaria in alijs virtutum actibus, neq; in oratione, ut patet in contritione, fide, spe: ergo solum est necessaria secundum priorem acceptionem. Deinde ipsa experientia id manifestè docet: nam multi ex Sanctis pie, ac deuotè sapè, imò frequentissimè orant; attamen sine gradu intenso deuotionis seruioris: ergo ista intensio non est necessaria, cum sine illa possit consistere vera deuotio, quæ sit actus religionis. Verum necesse est, ut simul cum deuotione coniuncta sit attentio: si quis enim oscitanter, si distractè, si aliud agens missam audiat, ut suâ culpâ intentionem actualem omittat, corpore in missæ auditione vacans; mente verò in plateis, potius eius deuotio risu digna inuenietur; quam alicuius diuini beneficii impetratione.

Gentiles
pro Sabbatho
Iudæorum
deriserunt.

Hinc de perditione Hierosolymæ, inter cætera, Propheta Domini illud protulit, Thren. 1. *Viderunt eam hostes eius, & deriserunt Sabbathum eius.* Et quid Gentiles in Sabbathis Iudæorum, dignum inuenerunt risu? Respondet S. Bernardus de interiori domo, cap. 70. quia cum in Sabbathis Deo dicatis, ex creatione operum Deo vacare deberent tota mente, ipsi è contra, corpore tantum Deo vacabant; mente autem vitijs, peccatis, & cæteris distractionibus: *Vacantes*, inquit, corpore, vacantes ubiq; corde, nequaquam merentur videre, quam dulcis est Dominus, nescientes facere Sabbathum ex Sab-

batho. Quid est hoc, Sabbathum ex Sabbatho? equidem opinor ex feriatiōe, ex quiete corporalium feriari ab interioribus tumultibus, & imaginationibus, ad quietem interiorem in orando. Ita resoluit citatus Bernardus inquit: *Merito viderunt eam hostes, & deriserunt Sabbathum eius: inde enim hostes derident Sabbathum eorum, vel tue vacationis otia.* Quid? nonne hoc modernis temporibus & videmus, & dolemus? videas nunc ad orationem, ad Ecclesias plurimos accurrere diebus festiuis, ad assistendum sacratissimo Sacramento, dum exponitur, & quid in tali assistentia aduerteris, nisi loquacitatem, nisi iocos, nisi impudicas actiones, ergone horum assistentiam, sine oratione, putabis esse meritoriam? Audite D. Basilium homil. 5. in Psal. 28. super illa verba: *& in templo eius omnes dicent gloriam, ita scribentem: Homines miserabiles, relictis adibus suis, ad templum concurrunt, quasi emolumentum quiddam inde relaturi; cum tamen nec accommodent aures verbis Dei, nec suam intelligant conditionem, naturam, nec peccato quopiam præoccupati maiore afficiuntur, nullo corripuntur diuini iudicii metu, adeo, ut sibi aridentes, domum orationis euerant in locum effusissimæ loquacitatis.*

Considerate Catholici mei, si nō talia fiunt nunc in Ecclesia Sancta. Ad orationem, ad sacræ audiendum, ad diuina officia, confluit populus in Ecclesiam Dei, obseruare, ergo, si quid præter loquacitatem aduerteris. Quid ex hoc? nunquid impetratio? imò verius dixerim condemnatio. Ita præcauet citatus Basilius: *Vide, ait, ne cum hinc migraueris, loco mercedis recipienda, pro diuinis laudibus, una cum ijs, qui nomen Dei execrantur, & blasphemis vocibus incessunt, condemneris.* Cuius statim rationem reddit, quia non solum, qui talia agit, ipse in templo Dei non canit gloriam, sed nec quod alter canat, finit. Vnde ait: *In templo eius omnes dicent gloriam, tu autem non solum non dicis, sed alteri cupiam impedimento es, cumq; tibi vni reddis attentum, dum obstrepere tuo clamore obtundis*

Catholicus
in templo
Dei solum
loquacitas
tem exerce-
cento

obtundis, & exuperas personantem Spiritus Sancti doctrinam. Hoccine est orare, aut ex tali oratione impetratione expectare? Minimè sanè: orandum profectò est, sed deuotè orandū, attentè orandum, silenter orandum sine strepitu, quod totum nos docuit magister ille summus, Christus Iesus in suis orationibus, quamdiu hinc degens patrem orauit.

Christus in
monte ora-
uit, ut no-
bis orandi
modum præ-
beret.

Recurrere ad scripturam Sacram, Lucæ 7. n. 12. electurus ille Apostolos, dicit Euangelista, quod exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Quid oro necesse erat, in montem exire, qui facie ad faciem Dei cernebat essentiam? Nunquid concursus hominum, aut ciuitatis locus, cum exturbare poterant? Nequaquam: cur ergo recessit? Profectò, respondet Titus Bostrensis Biblioth. tom. 4. lib. 17. ut per hoc spiritualis vita formam seipsum præberet, quid inter veros adoratores censendi sunt, patefaceret. Ponderate hæc vltima verba, secedere voluit, ut veros patefaceret adoratores. Quid hoc? Respondet idem, veræ orationis, & veræ adorationis signa præbens: Nam qui salubriter precari cupiunt, sanctas, purasq; & ab omni ambitione alienas manus ad Deum subleuent, cumq; in modum se componere operentur, quasi diuinam maiestatem coram assistere conspiciant, debent, ad huc mentem ab omni tumultu, mundi, curæ abducere, & reuocare; debent aquè nō remissè, aut ignauiter, hoc est, cum quodam mentis tadio, & animi inconstantiā illud ipsum facere; sed constanter, & studiosè: debent postremo opus, si forsitan præ manibus est, in secundis habere, neq; mirari, aut frangi, si non statim audiantur, audimus enim Dominum nostrum, non quouis modo, hoc est, obiter orasse, sed in oratione Dei pernoctasse. Taliter Catholici mei orandum est, scilicet cum omnimoda puritate vitæ, cum humilitate, cum reuerentia, respectu, & admiratione diuinæ maiestatis, cum quo orans loquitur, & in eius præsentia assistit: cum deuotione, ac seruiore, id est, promptè, non segniter,

cum secessu ab omnibus operibus exterioribus, cum perseuerantia. Taliter sacratissimum, & tremendum missæ sacrificium audiendum. Sic orate Catholici mei, & quidquid volueritis, à Domino Deo impetrabitis. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Fideles satisfaciunt huic præcepto, audiendo missam, siue missa sit de sancto, siue de mortuis, siue priuata, siue solemnis, siue celebretur ritu Romano, siue Ambrosiano, siue Græco, dummodo talis ritus nullum contineat errorem, siq; ab Ecclesia approbatus. Ratio: quia Ecclesia Sancta solum præcipit, missam audire, non determinando qualem, & quali ritu; præceptum autem de audienda missa, & festis colendis, est purè Ecclesiasticum. Vnde quæstionem aliqui mouent, quoniam Deus in veteri testamento, per seipsum dies festos instituerat, ut constat ex Leuitic. cap. 23. n. 24. *Mense, inquit, septimo, prima die mensis erit vobis Sabbathum memoriale clangentibus tubis, & n. 34. A quinta decimo die mensis huius septimi, erunt festi tabernaculorum.* Cur pariter in nouo testamento non ipse eosdem instituit? Respondetur, quia dies festi in veteri testamento, tales erant instituendi, per quos certa mysteria rerum futurarum, puta Redemptoris, & Salvatoris nostri significarentur, quæ etiam ab ijs, qui populo præcærat, in his, quæ ad Deum pertinent, valde obscurè cognoscebantur: *Omnia enim in figura contingebant illis, & lex umbra tantum erat futurorum.* Et ideo opus erat authoritate diuina, ad huiusmodi festorum institutionem. At verò festa Christianorum ferè continent commemorationem præteritorum beneficiorum, ac mysteriorum redemptionis nostræ, ut Natiuitatis, passionis, resurrectionis Christi, & missionis Spiritus Sancti. Quæ cum in Ecclesia Christi sint omnibus notissima, maximè Prælati ipsius; ideo facile ab his institui potuerunt festi dies, pro ipsorum

Fideles a-
tisfaciunt
præcepto
quamdiu
missam au-
diendo.

Festa in ve-
teri lege
cur ipse De-
us instituit,
nostra non
item.

Ggg

ipsorum gratia recordatione. Proinde non fuit necesse, ut à Deo immediate instituerentur, præsertim cum Ecclesia Spiritum Dei sic acceperit, à quo sicut docetur omnem veritatem; ita & dirigitur, ut ea statuat observanda, quæ populo Dei sunt salutaria. Hinc etiam factum, quod paucissimæ leges à Christo sint datæ: cetera enim commisit Apostolis, & eorum successoribus, cum quibus futurum se promisit, usque in finem sæculi.

Maxime curandum est, ut missa in gratia audiat.

Similiter satis facit huic præcepto, audiens missam in peccato mortali, quia sufficit, quod sit præsens animo, & corpore; neque tunc tenetur ad contritionem de peccato, & dilectionem Dei: quia, superius innui, finis præcepti non cadit sub præcepto, neque datur de ijs aliquod speciale præceptum. Curandum tamen est, quantum maxime homini, ut missam in gratia existens audiat. Nam ad divina excipienda, magna mundities, & sanctitas requiritur. Hinc Samuel sacrificaturus, prius sanctificavit Isai, & filios eius, ut digne assisterent sacrificio, & interessent electioni Christi Domini, 1. Regum 16. Sanctificavit ergo Isai, & filios eius, & vocavit eos ad sacrificium. Similiter Iacob magnus Patriarcha, morti iam proximus, dicebat filiis suis, Genes. 49. Congregamini, ut annuntiem, quæ ventura sunt vobis, in diebus novissimis. Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israël Patrem vestrum. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei: prior in donis, maior in imperio. Iussit ergo congregari filios, ut eis annuntiaret futura, cumque ad congregatos inciperet loqui, totus hærebat in annuntiandis præteritis unicuique; eorum notissimis. Rubeni autem proposuit præteritum incestum, quo lectulum paternum, scœdaverat, quando vocavit eum principium doloris, & effusum velut aquam. Cur ergo hæsit in præteritis, qui decreverat illis futura prædicere, atque res novissimas? Ne miremini: ipse quidem pater festinabat ad

annuntianda divina magnalia, quoniam de illis erat verus eligendus Christus; sed quia non omnes filij habebant sanctitatem, & puritatem dignam tanto mysterio excipiendo, Deus immutavit parentis decretum, fecitque, ut in præteritis hæreret. Hæc est mens D. Isidori Pelusiota, lib. 1. epist. 365. Cum, ait, Iacob, qui futura se dicturum promiserat, præterita tantum filiis narraret, contra ea, quæ pollicitus fuerat, haud quaquom indebat: verum Dei digito sensus ipsius tactus est. Nam cum futuram ex ipsis divina dispensationis Incarnationem eis exponere constitisset; eorum, quæ proposuerat, obliuione captus est, commutatis videlicet ijs, quæ nondum facta fuerant, cum ijs, quæ præterierant. Nam tu quidem, inquit Deus, cum mentem tanto mysterio dignam consecutus sis, haud abs re tibi quod notitia ipsius credita est: at isti haud patri paræ pietatem habituri sunt. En habetis causam, cur Iacob in præteritis hæsit, futura non attingens: quia enim auditores illi, scilicet filij, non erant in sanctitate, & puritate Iacobo parenti æquales, ideo non est credita illis divina Incarnationis, Christi; futuri reuelatio; sed soli Iacobo, quia sanctus & purus erat, ut agnoscat, cum quanta animi puritate ad divina mysteria accedendum sit.

Quod si nondum contenti estis, recurrite ad alium scripturæ sacre locum, Actor. 7. ubi S. Stephanus aiebat: Ecce video celos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei. Quo audito dicit sacer textus: Iudei clamantes voce magna, continuè aures suas, & impetum fecerunt unanimiter. Ergone, quia dicebat, Iesum sedere à dextris Dei, in tantum furorem exarserunt Iudei, ut id ferre non possent? Ita sanè, quia auribus impuris non poterat capi tantum mysterium. Ait S. Nicæus orat. de S. Stephano: Neque enim fuerunt digna profanorum & impiorum aures, quæ divine apparitionis exciperent narrationes. Non capiuntur ergo divina mysteria ab impuris mentibus, nisi prius purificen-

Iacob annuntiatum futura suis filiis cur in præteritis hæsit

Iudei quia impuri, incurrerunt contra Stephanum

ficiantur. Hinc Ioann. 20. Magdalena appropinquanti ad Iesum, dicebat Dominus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum; post octo autem dies, dixit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum. Thomas permissus est, ut tangeret Iesum, & attrectaret vulnera eius servata post resurrectionem; Magdalena vero à tactu prohibita. Quid causæ? Respondet D. Cyrillus Alexandr. ibidem: Recordemur Magdalenam à tactu Christi prohibitam: noli, inquit, me tangere. Thomam hortatur, ut & latus, & clavorum fixuras diligentius tangendo, & manum, aut digitum immittendo perquirat. Quare sic? Illi nondum gratia spiritus sanctificata tangere non licebat. Nam, antequam Dominus ascendisset, descensus spiritus non fuit: Thomæ autem hoc licebat, quia una cum alijs spiritum fuit consecutus: ad universum namque discipulorum consortium, liberalitate donantis vox illa transiit: Accipite Spiritum Sanctum. Insufflauerat enim paulo ante Dominus Apostolos, dicens: Accipite Spiritum Sanctum; & ideo Thomas ut Apostolus, eam sanctificationem iam sortitus fuerat, quæ admitteretur ad mysteria divina, & ad contactum Christi; Magdalena vero quæ exterius illis signis accedentis spiritus nondum sanctificata erat, à contactu repulsa est. Consideret ergo peccator, quæ fronte tremendo sacrificio assistet, in quo sacratissimum Christi corpus, cum divinitate simul, cum omnibus suæ passionis stigmatibus, cum tota Sanctissima Trinitate, & cum omnibus divinitatis thesauris continetur, nisi prius omnes conscientie maculas penitus emundaverit.

Audire vnam partem missæ sub vno sacerdote & altera sub alio, sufficit

Corollarium II. Satisfacit huic præcepto, qui vnam partem missæ audit ab vno sacerdote, & alteram ab alio. Ratio: quia moraliter censetur vnam integram missam audire, & Ecclesia non præcipit, ut vna missa audiatur sub vno sacerdote, sed simpliciter præcipit missam audire;

ex duabus autem illis partibus fit vna missa; sicut vnum est sacrificium, quando v.g. post consecrationem, mortuo sacerdote, alius perficit, quod ab illo fuit inchoatum; dummodò tamen successivè, & non simul istas partes missæ audiat: simul enim non posset debite attendere utriusque. Vnde integritas missæ non debet accipi physice, sed moraliter, quæ diversa est, apud diversos castitas. Secundum quosdam enim sufficit, si missa audiatur ab Epistola; secundum alios ab Evangelio; iuxta nonnullos ab offertorio. Quorū ratio est: quia secundum omnes, omittere quartam partem missæ, scilicet de ijs, quæ non sunt de essentia sacrificij, non est culpa lethalis. Hoc tamen pro certo habendum est, eum, qui non interest, dum fiunt tres partes substantiales sacrificij nimirum, consecratio, oblatio, & sumptio, non satisfacere huic præcepto; imò etiam si solam consecrationem utriusque speciei omitteret, aut sumptionem solam, peccaret mortaliter, iuxta Ledesnam tom. 1. Sum. cap. 27. concl. 4. quia istæ partes sunt de essentia sacrificij. Nihilominus, qui aliquam partem missæ voluntarie omitterit, etiam modicam, negligentiam culpandus est, quæ præsertim in Dei servitio multa mala inducit, ut eleganter docet D. Chrysostomus homil. 22. in Matthæum. Novimus, inquit, multos ad ipsius ferè cali verticem descendisse, omnes virtutes numero habuisse, desertam deinde loca, à vita hominum alienam coluisse, ac denique, foeminam neque in somnis quidem vidisse; & tamen negligentia lapsos ad vitiorum barathrum devenisse.

Accipite istius veritatis certissimum documentum. Multi admirantur, cur Ioas Rex non fuerit verus, manum in Zachariam mittere, filium Ioiahe Sacerdotis, cui pro præstitis beneficijs plurimum debebat: educaverat enim illum, ut filium, dedit ei uxores, in timore Dei fecit illum, permanere, in tranquillitate gubernare

Ioas Rex cur Zachariam non fecerit filium suum

nare regnum, populum illi subditū tenuit; & tamen cum tanta illi præstitisset. dicit Scriptura Sacra, 2. Paralip. 24. num. 12. *Non est recordatus Rex Ios misericordia, quam fecerat Ioiadas pater Zacharia secum, sed eum interfecit.* Cur quæso hoc Deus permisit? an ob negligentiam, quam Ioiadas dum viueret, in diuino commisit obsequio, parum curando de Leuitarū negligentia in collectione pecuniarum ad Dei templum restaurandum? Porro Leuita, inquit scriptura, eger negligentius, vocauitq; Rex Ioiadam Principem, & dixit ei. *Quare tibi non fuit cura, ut cogeret Leuitas inferre de Iuda, & Hierusalem pecuniā, qua constituta est à Moyse seruo Dei, ut inferret eam omnis multitudo ad tabernaculum testimonij.* Ob quam negligentiam iratus Deus puniuit eum in filio, etiam post mortem suam, qui vnus fuit ex illis Leuitis, de quibus dicit scriptura ibi: quod negligentius egerunt; ad significandam nobis, quantum Deus facit negligentiam in suo seruitio, cum tantoperē, & tam atrociter eam castiget, etiam post mortem eius, qui illam commisit. Et quod magis stupendum, ut refert sacra historia Matthæi 23. Zachariam occisum esse inter templum, & altare, ut scilicet ibi moreretur, vbi commiserat negligentia delictum, & corporali puniretur poenā, dum quia sanctus, & bonus effugiebat spiritualement, quam ferē semper secum affert in Dei seruitio negligentia, incuriaque. Ait sacra pagina Hieremiæ 48. n. 10. *Qui facit opus Dei fraudulenter.* 70. legūt, negligentem. Quem locum D. Ambr. in Psal. 118. ita exponit: *Qui autem non habet, ut in corde suo, exquirat Deū, sed negligenter facit, maledicto subiectus est, sicut legimus, quia maledictus omnis, qui facit opus Dei negligenter: merito ergo repellitur, quia maledicto dignus est, quia polluit magis, & impedit opus, quod negligenter putauerit exequendum.* Maledicatur itaq; remissus, abicitur, atque ē ore Dei euomitur, quia opus exequendum ex suo sanctum, & impollutum, ipse sua polluit negligentiā,

Zacharias inter templum & altare occisus ob negligentiam ibi commissam.

tia, quæ est summa negligentis animæ ratio, mortis, quam expedire & ipsi operi, & ipsi negligenti, Sanctus Doctor affirmat.

Quid censetis occasionem fuisse ruinæ Dauidi, ut in tot, tantaq; peccata prolaberetur, nisi quod negligenter se in Dei obsequio gesserit, & in domo sua otiose manserit, dum tempus esset bellandi, & per alios gesserit bellum, ad quod ipse personaliter accedere debebat. 2. Reg. 11 n. 1. *Factum est autem vertente anno, eo tempore, quo solent Reges ad bella procedere, misit Dauid Ioab, & seruos suos cum eo, & vniuersum Israël, & vastauerunt filios Ammon, & obsederunt Rabba, Dauid autem remansit in Ierusalem.* En causa, & miserabilis ratio ruinæ Dauidi, en a Deo occasio eius apostasiæ, & conuersio ad creaturam, negligentia, & remissio in Dei seruitio, domi manere, dum esset tempus bellandi, & per alios velle facere, quod per se tenebatur; hinc miser, cecidit, licet in tanto perfectionis gradu coram Deo esset. Hinc illud inquit D. Chrysostomi hom. 77 *Ambulemus vigilantes, & expergescenti, ne vel si paululum quis dormitauerit, illico prostretur: non enim sumus Dauidem solertiores, qui cum parumper neglexisset, in ipsum præcipitatus est peccati barathrum.* Nil melius. Magnum equidem remissio, negligentiaq; bellum est, ipso etiam si dicere fas est, dæmone fortius: plures enim hæc debellauit, quam ille, fortiores, & valentiores occidit, quod multoties malo nostro experimur, dum quia pigri sumus ad bellum, quia stertimus, dum tempus est bellandi, quia per alios adimplere nostras obligationes volumus, quas per nos ipsos adimplere tenemur; idcirco ruimus miseri a magno perfectionis gradu, & in barathra decidimus.

Ponite ante oculos vestros illum hominem, qui ad nuptias venerat inuitatus, nullo alio motiuo eiectum in tenebras exteriores fuisse, nisi quod licet ad conuiuium accessisset, negligenter tamen, incompotē, & absq;

David ex otio in multa peccata prolapsus

Melius est Deo non seruire, quam negligenter seruire.

absq; veste nuptiali venerit, Matthæi 22. n. 12. Ita mihi credite, eijciuntur ab illa cælesti gloria, qui ad eā venire tentabunt, sed non ita, ac debent, ita inquam condemnabuntur, qui Deo non seruiunt, aut seruiunt quidem, sed negligenter, & non ita sicut debent. Parum enim inter eos distat, cum ita illi Deo displiceant, atq; hi, imò magis quodammodo, qui negligenter, quia durius cum negligentibus iudicium fiet, & cum Dei mancipatis seruitio; quam cum illis, qui ei non seruiunt, & qui eum non agnoscunt. Sic concludit D. Ambrosius, exponens illa verba, Apocal. 3. *Scio opera tua: Qui, ait, fidem nescit. calidus est, qui Spiritus Sancti seruire succensus est: qui enim calorem fidei non habet, tolerabilius illi foret non accepisse, quam neglexisse, est enim tepidus peior frigido.*

Ex intentione libidinosa audire missam est peccatum mortale.

Corollarium III. Qui principaliter ad Ecclesiam venit ex intentione libidinosa videndi mulieres, aut furandi; si tamen audiat missam, etiā si interea mulieres aspiciens, easque concupiscens, peccet mortaliter; satis tamen facit præcepto Ecclesiæ de audienda missa. Ratio: quia illa intentio libidinosa, aut furandi, non destruit intentionem virtualem audiendi missam, & præceptum implendi. Ita S. Thomas 1. 2. quæst. 100. & 2. 2. qu. 44. art. 1. & 6. Peccat itaq; mortaliter: quia sacra, & diuina caste tractanda sunt, & a castis. Venerat Dauid ad Achimelech Sacerdotem, postulans ab ipso saltem quinque panes, pro reficiendo seipso, & suis pueris, longo itinere fatigatis: *Si quid habes ad manum vel quinque panes, da mihi.* 1. Reg. 21. Et tamen non prius Abimelech Sacerdos porrexit panes sacros, quam mundiciem exquireret. Si, inquit, mundi sunt pueri maxime à mulieribus? Ecce, qui paratus erat dispensare in lege, ut propter necessitatem seculares homines manducarent sacros panes, id diligētissime cauit, ne manducaturi essent carnalis copulæ sceditate maculari:

quia sacra non nisi castis, & puris hominibus communicari debent. Unde Ioann. 19. dum Iesus esset in Cruce, ne Virginem Matrem relinqueret, eam astanti Ioanni commendauit dicens: *Mulier ecce filius tuus.* Mirantur non pauci, cur non cuiuspiam alteri, sed Ioanni? Respondet Arnoldus Carnoten. tract. in hæc verba: *In cruce debitum Matri reddit affectum, addit quoq; & tradit exemplum, quod ad conseruanda, quæ sancta sunt, debeat eligi sanctitudo: nec Sacramento- rum arcana impuris sint. exponenda conspectibus; nec possit dignè sacris ministrare mysterijs, nisi qui in schola studuerit continentia conuersari: decet enim, ut qui mundis officium exhibet, omnimoda splendat sanctitate: quia omnino huic forma contrarium, ut contrectet incorrupta corruptus, & purificatorijs muneribus manū apponat impurus.*

Refugiunt ergo sacra ab impuris, & libidinis spurcitiā scetidis tractari, sed purissimos, & castissimos amant. Hinc Matthæi 1. dicit Euangelista: *Cum esset desponsata Maria Mater eius Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in utero habens.* Quibus verbis clarè ostenditur, Connubium Mariæ, & Ioseph, non fuisse ad copulam carnalē, quando non sola Maria Virgo erat, sed & Ioseph etiam cum Maria degens, abstinuit prorsus etiam a cogitatione carnalis voluptatis, & in Virginitate perseverabat. Ex quo in rem præsentem ita argumentatur Petrus Damianus epist. 6. *Si igitur Redemptor noster tantoperè dilexit floridi pudoris integritatem, ut non modò de Virgineo utero nasceretur; sed etiam à Virgineo nutritio tractaretur: & hoc cum adhuc paruulus vagiret in cunis: à quibus nunc obsecro tractari vult corpus suum, cum iam immensus regnat in cælis? si mundis attingi manibus volebat in præsepio positus, quantam corpori suo nunc vult adesse mundiciem, iam in paternæ maiestatis gloriā sublimatus? Audite hæc, qui tremendo sacrificio adstatis, qui Diuinis ministratis, & renuntiate omnibus carnalibus voluptatibus, induite mundici-*

Sancta sancte & mundiciam da iuue.

mundissimam castitatem, quā debite sancta tractentur. Cauete, ne impuri libidinis maculā atrati accedatis. Leuitici 10. *Arreptis Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis suis, posuerunt ignē, & incensum desuper offerentes coram Domino ignem alienum. Et egressus ignis a Domino deuorauit eos.* Quomodo ignis ille alienus, ita fuit abominabilis Deo? quomodo ita totum sacrificiū fœdauit, & Sacerdotes Domini in cineres redegit: Respondet Petrus Damianus, lib. 4. epist. 4. Quia, cum ad offerendum Deo terribilis Sacramenti libamen accedimus, cauendum valde est, ne alienum ignem, hoc est, libidinis flammam inter salutes hostias deferamus. Ostendens ignem alienum, esse libidinis flammam quā succensus, qui sacris adstat, caueat, ne in cineres redigatur, aut ne excæcatus incorrigibilis euadat. Nam plerumq; a sacris nequiter peractis, in horrenda crimina ruitur.

Sacrorum
abus in e-
xecranda
scelerata im-
pellit.

Voluite scripturam sacram, & inuenietis 2. Reg. 15 in quanta scele- ra prolapsus fuerit Absalon, cum parentem suum Dauidem, de solio regali deicere vellet: dicit enim ibi scriptura sacra. *Cumq; immolaret victimas facta est coniuratio valida.* Ecce a victimis immolatis, ad coniurationē validam aduersus patrem deuentum est. Neq; mirum: sacrorum enim, abusus nunquam non homines in execranda facinora impellit. Vnus pro mille flet Judas traditor, de quo Ioannis 13. dicitur, quod paschali Iesu victimæ interfuerit, a quo & panem viuificum malè accepit: *Et post buccellam nunc introiuit in eum satanas.* En vobis, ut sacris abusus est ad tanta facinora deuenit, quibus ostenderetur, penitus a satana possessus, ut ex tunc grauius in suum authorem rebellaret. Ait Sedulius lib. 5. Pasc. cap. 2. & 3. *Posteaquam Corporis sui Dominus Iesus Christus, & Sanguinis duo vite munera consecrauit, proprijs discipulis spiritualem cibum potumq; porrexit. Mox in Iuda corda nequissimam sedem, ubi liuor inuenerat, tetri spiritus introiuit immanitas, inq; Dominum tela corri-*

piens execranda, seruilis belli concitauit insaniam, pactus scelus grande, sub qualibet mercede. A Dominica ergo mensæ abusu, non in aliquod moderatū facinus venit, sed se satanæ immanitati prorsus tradidit, & bellum seruile in proprium authorem concitauit. Bellū seruile dicit, ut eius immanitatem exaggeret: nullum enim bellum adeo graue fuit, ac crudele, quā in Dominos a seruis excitatum. Sic nulla immanitas in Deum atrocior, quā illa, quæ excitari, & admitti solet ab ijs, qui abutuntur sacris. Quo spectans Propheeta, Psalm. 40. ait: *Qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem.* Multi equidem hostiliter persecuti sunt Iesum, sed qui celestis mensæ abutebatur, magnificauit supplantationem, ad maiora venit facinora in Deum voranda. Ait Rufinus ibidem. *Non fuit mirum, si inimici mei cogitabant aduersus me mala; quia homo pacis mea, qui edebat panes meos, id est, cui ego panem intinctum porrexi, maiorem supplantationem in me magnificauit, quā alij.* Considerate Catholici mei, a nullis maiora facinora timenda esse, quā ab his, qui sacra nequiter tractant, neq; verentur diuinis abuti Sacramentis in malum: quia de factorum, & diuinorum abusu, nihil non immane nascitur.

Corollarium IV. Qui dū audit missam, recitat horas Canonicas, aut pœnitentiam sibi iniunctam, vel alias preces, siue ex voto, siue ex deuotione, satisfacit præcepto de audienda missa. Ratio: quia hæc non impediunt attentionem missæ audiendæ necessariam: nam potest homo eodem tempore attendere v. g. ad verba, vel sensum preceationis, & simul esse præsens, atq; attendere ad actiones sacras, quas Sacerdos facit. Tum etiam, quia attendendo ad orationem, attendit ad diuinam rem, quæ attentio cum sufficiat ad missam, sequitur vnā, & eadem attentione, posse satisfieri præcepto missæ, & diuini officij. Ita Nauarrus capit. 21. num. 8. At verò ille, qui tempore

Recitans
horas Ca-
nonicas in
missa satis-
facit præcep-
to.

missæ sua peccata confiteretur, non satisfacit huic præcepto, si propter confessionem omittit notabilem partem missæ: nam istæ duæ attentiones sunt moraliter impossibiles, quia Ecclesia præcipit assistere missæ per modum orationis; qui autem peccata sua confiteretur tempore missæ, non videtur assistere per modum orationis. Hoc tamen cum certa limitatione intelligendum est, videlicet si non possit confessio commodè differri, & adsit necessitas præcepti, simulq; habeat intentionem audiendi missam. Item, non satisfacit præcepto audiendi missam, qui dum illā audit, quidpiam agit; quod debitam attentionem in parte notabili impediat, ut si cum aliquo confabuletur, nugetur, rideat, lugeat, pingat, scribat, clamet, disputet, vel dormiat. Ita Nauarrus, capit. 21. n. 6. & communis Doctorum sententia. Quod si ita confabuletur, aut rideat, ut non omnino impediatur attentio requisita, ut plerumq; fieri solet inter aulicos, non esset mortale, sed veniale peccatum, proinde satisfaceret præcepto de audienda missa. Ita Soto in 4. sentent. dist. 3. quæst. 2. art. 3. ad finem, quia hic & mentaliter censetur interire missæ, & corporaliter.

Missam nō
cum debita
attentione
audientes
Deo displicent.

Nihilominus taliter audientes missam, Deo maximopere displicet, quod inde colligo, quia Deus non minorem attentionem, ad tremendū suum sacrificium audiendum; quā ad auscultandam concionem requirit, de qua Sapient. 8. n. 12. ita dicitur. *Tacentem me sustinebunt, loquentē me respicient, & sermocinante me plura, manus ori suo imponent.* Vbi ad rectē, & cum fructu audiendum verbum, diuinum, tria requirit sapiens, nimirum præparationem, attentionem, dignam de prædicatione æstimationem, seu piam, ut sic loquar, affectionem ad prædicantem, verbumq; Dei promentem. *Præparationem, requirit illis verbis: Tacentem me sustinebunt. Attentionem, in illis: Loquentem me respicient.* Eadem tandem, seu

æstimationem, ac piam affectionem, ad prædicantem, in impositione manus ad os, in illis verbis: *Sermocinante me plura, manus ori suo imponent.*

Ante omnia igitur, præparatio necessaria est, ad audiendum verbū Dei, ut videlicet, non casu, non leuitate ductus homo, aut curiositate, non quasi nihil agens, sed mature accedat, sciens, & ponderans, ad quid, ad quale, ad quantum properat; timens, ne si imparatus audeat, ad talem mensam accedere, iudiciū sibi reportet, & condemnationem, cum Doctor gentiū, 1. ad Corint. 11. n. 28. dicat: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat: nam qui manducat indignè, iudicium sibi manducat.* Hoc D. Paulus dicebat de illo pane diuinissimo, scilicet Sacramento altaris, quod panis est Dei, ac ipsemet Deus. An certe dubitabitis in tremendo missæ sacrificio, idem consubstantiale æterni Patris Verbum, in assumpta carne contineri, eundēque verum Deum, qui in scripturis sacris annuntiatur? ergo non minor præparatio necessaria est, ad Venerabile missæ sacrificium dignè audiendum, quā ad sumendum Christi Corpus, quā ad auscultandum verbi diuini prædicationem. Vnde rectè Clemens Alexandr. lib. 1. Strom. in principio, accedentem ad audiendū verbum Dei, & missæ sacrificium, admonet: *De curiositate, inquit, se examinent, ne tanquā vrbium edificia visuri ad id accedant.* Et quid edificia, cum prædicatione, ac missæ auditione? quid auditus cum visu commune habet? nonne rectius dixisset, ne tanquā musicos cantus audituri accedant? nequaquam: bene profecto curiositatem visus potius reprehendit, quā auditus: quia multi potius ad videndum in Ecclesiam confluit, quā ad audiendum, ad orandum, ad Deum placandum. Potius ut illos mulieres attrahant; quā missa, aut prædicatione: accedunt a prauis affectionibus vexati, non a pijs indu-

Ad audiendū
verbū Dei
par præpa-
ratio requi-
ritur, sicut
ad sumen-
dum Chri-
sti corpus.

ti, lasciuas addentes, non compri-
mentes.

Requiritur præterea, ad verbum
diuinum audiendum, discussio suffi-
ciens ad reddendum probatam con-
scientiam, quod ipsum requirebat e-
tiam Apostolus ad missam audien-
dam, & Sacram Eucharistiam sumen-
dam, illis verbis - *Probet autem seipsum
homo, &c.* Ergo non inaduertenter,
non oscitanter, non casu ad diuina
accedendum est; sed attentè se pri-
mum probando. Considerate, qua-
lem olim Deus à Moysse præparati-
onem exposcebat, dum eum allocu-
turus esset: accedebat enim Moyses
ad illum audiendum imparatus, cu-
riositate ductus, non deuotione: quia
verò non malitià, sed ignorantia sic
accedebat, illico vocem diuinam ad-
monentem se audiuit: *Ne appropies
huc, solus calcamenta de pedibus tuis.*
Exodi 3. num. 5. Quam cerimoniam
nihil aliud significasse arbitrantur cõ-
mentatores, nisi, quod tunc opposi-
ta fuerit Moysi reuerentia, submissio,
animiq; humiliatio, quã ad Deum
audiendum accedere debebat: quo-
niam Moyses per modum naturæ, au-
dacter, curiosè, ac parum religiosè
incedebat. Ergo, ut quemadmodum
par erat, accederet, soluere calcea-
menta iussus est, uti homini Deum
auditorio, & populum recturo expe-
diebat. Ait S. Ambrosius de Isaac, &
Cain. cap. 4. *Moysi dicitur, solue calcea-
menta pedum tuorum, ut vocaturus po-
pulum ad Dei regnum, prius carnis exui-
as deponeret, & nudo spiritu, vestigijsq;
mentis incederet.* Quæ doctrina licet
potius prædicanti, quàm audienti ac-
commoda videatur; non minùs tamẽ
vni, quàm alteri indicitur, quia quili-
bet, qui audit, ad regimen regni euo-
catur, euasurus in regem, si se benè
regere sciat, ut concludit idem S. Do-
ctor. *Præsidet autem unusquisq; sibi qua-
dam potestate regali, si cõerceat in se cor-
poris luxus, & seruituti redigat carnem
suam, ideoq; dictum est, Regnum Dei in-
tra vos est.* Quilibet proinde ad præ-
dicationem accedens, & auditionem
missæ, ad Dei verbum audiendum e-

uocatur, ut Rex fiat, ut se regere sci-
at; non secus atq; Moyses, a quo tã-
tam Deus prætolatus est reuerentiã.

Vnde, præceperat Deus Moysi,
Exodi 19. n. 10. *Vade ad populum, &
sanctifica illos, hodie, & cras, lauendq;
vestimenta sua, & sint parati in diem ter-
tium.* Chaldaus autem, pro *sanctifica*
populum, legit: *prepara populum*: quæ
preparatio in quatuor consistebat,
nimirum in continentia ab vxorib;
ibidem, n. 15. *Ne appropinquetis vxo-
ribus vestris*. Deinde, in lotionem cor-
porum, & vestimentorum: tertio, in
purgatione castrorum: quarto, in re-
uerenti expectatione. Ergo conti-
nentia etiam à re licita, mundities
corporum, & locorum, humilis su-
stinencia expetita est, idq; non vni,
sed trium dierum. Vultis scire, ad
quid tanta preparatio? Respondet
sacra litera: *Quia descendet Deus in
monte synai, ad loquendum, & præcepta
danda.* Equidem si tanta preparatio
necessaria fuit, ut etiam à licitis ab-
stinere deberent: certè non minori
præparatione accedendum est, ad sa-
crificium missæ audiendum. Audite
D. Ambrosium de officijs, lib. 1. cap.
5. ubi dicit: *Iustificabatur etiam popu-
lus per biduum, aut triduum, ut ad sacri-
ficium purus accederet, ut in veteri testa-
mento legimus. Et lauabat vestimenta
sua, si in figura tanta obseruantia, quan-
ta in veritate?*

Corollarium V. Homo fidelis
non obligatur die festo, nisi ad vnã
missam audiendam, etiam die natali
Domini. Ita Nauarrus capit. 21. n. 2.
& communis Doctorum sententia.
Ratio: quia Ecclesia absolute præci-
pit, audire missam die festo; qui au-
tem vnã missam audit in die na-
tali Domini, dicitur missam audire
absolute. Deinde, quia nullum extat
præceptum, audiendi plures missas
in die natali Domini: ergo eas po-
pulus audire non tenetur.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiecitur I. Contra conclusionem. Ec-
clesia Sancta non præcipit atten-
tionem

Deus quai
druplicem
preparatio-
nem in po-
pulo suo re-
quirebat.

Die natali
Domini ad
vnã solã
missam ob-
ligantur
fideles

QVÆSTIO III.

In quonam loco missa audienda sit.

Suppono I. Nomine auditionis mis-
sæ, nihil aliud significari, nisi volũ-
tariam assistentiam, in loco, vbi mis-
sa celebratur, ita ut ille missam audire
dicatur, qui sacrificio missæ adest cor-
poraliter, & mentaliter, etiam si Sa-
cerdotem celebrantem non videat,
aut verba illius actu non audiat, quã-
do nimirum missa ita submissa voce
celebratur, ut ab adstantibus verba
audiri non possint, vel præ multitu-
dine adstantium, Sacerdos, & ceri-
monia videri non possint, quæ a ce-
leberrante sunt in altari. Hoc tamen
non obstante, omnes circumstantes,
& assistentes moraliter sacrificio mis-
sæ, satisfaciunt præcepto Ecclesiæ de
auditione missæ. Vnde surdi, & cæ-
ci, qui nihil vident, neque audiunt,
satisfaciunt præcepto audiendi mis-
sam, eamq; videre dicuntur suo mo-
do, cum ad id teneantur ex præcepto
Ecclesiæ.

Nomine
missæ quid
intelligatur

Suppono II. Aliud esse missam,
aliud sacrificium missæ: nam ista duo
differunt tanquam totum, & pars.
Differunt inquam tanquam totum,
& pars: quia missa est totum com-
prehendens omnia, quæ anteceden-
ter, concomitanter, & consequenter
se habent, reperiunturq; in sacrificio
missæ. At verò sacrificium strictè,
& propriè sumptum, dicit illam acti-
onem, in qua essentia sacrificij con-
sistit, siue illa sit consecratio, siue
sumptio.

Missæ, & sa-
crificium
misse diffe-
runt.

Suppono III. Regulariter lo-
quendo, missam cuiuslibet Sacerdo-
tis ritè ordinati, licitè audiri posse, nisi
adsit aliqua prohibitio. Nam Eccle-
sia simpliciter obligat ad missam: ergo
præceptum adimpletur, si cuiuscunq;
veri Sacerdotis, non prohibiti cele-
brare, missa audiat; secus autem,
si prohibitus sit, uti sunt excommu-
nicati, suspensi, interdicti, vitandi:
nam horum missa audiri non potest.
At verò excommunicati non vitan-
di possumus missam audire, dummo-
do ad

Missam cui-
uslibet ve-
ri Sacerdo-
tis licitum
est audire;

tionem ad audiendam missam: ergo
fideles non tenentur attentè missam
audire. Antecedens probatur. Ecclesia
Sancta non potest præcipere actus
mentales, & internos; sicut non po-
test eisdem punire. Sed attentio est
actus mentalis, & internus: ergo nõ
potest præcipi ab Ecclesia. Respondet-
ur, negando antecedens, eius probationis
distinguitur maior. Ecclesia non potest
præcipere actus mentales directè,
conceditur maior: indirectè, negatur:
quando enim actus externus fieri
non potest sine actu interno, tunc
Ecclesia præcipiens vnũ, præcipit
etiam & alterum, eò, quod ab eo
separari non possit; & ideo præci-
piens auditionem missæ, qui est actus
religionis, non solum præcipit assi-
stentiam corporalem, sed etiam,
ut humano, & religioso modo adim-
pleatur, qui actus sine mentis assisten-
tia, simul cum corporali esse non
potest.

Obiectio I.
& solutio
eiusdem.

Obiecitur II. Contra corollarium V.
Parochus in die natali Domini, te-
netur tres missas celebrare: ergo &
populus tenetur easdem audire. Re-
spondetur I. negando antecedens, cum
Nauarro de celebratione missarum,
in respons. ad 1. dub. consilio 8. Respon-
detur II. concessio antecedente, negatur
consequentia. Licet enim Parochus te-
neatur in die natali, tres missas ce-
lebrare: hinc tamen non sequitur e-
tiam fideles eo die teneri tres mis-
sas audire. Nam Parochus tenetur
tres missas celebrare, tribus de cau-
sis. Primo, ne defraudet fideles debi-
tis suffragijs, & deuotione, quã mul-
ti vellent eo die tres missas audire.
Secundo, quia facitè incurreret peri-
culum scandali. Tertio, quia ex con-
cessionem Thelesphori Papæ, tali die,
quilibet Sacerdos tres missas cele-
brare solet, in memoriam triplicis
generationis Christi, videlicet æter-
næ secundum diuinitatem ex Patre,
temporalis secundum carnem ex
Matre, & spiritualis per gratiam in
anima hominis.

Obiectio
II. & solu-
tio eiusdem.

Hhh

do ad

dò ad eam dicendam à nobis non inducatur. *Similiter*, licitum est missam audire irregularis Sacerdotis, si non sit de irregularitate denunciatus. *Ceterum*, missam Sacerdotis degradati, & depositi, non est licitum audire, quia talis Sacerdos prohibetur ab Ecclesia celebrare, neq; intendit Ecclesia orare per eos, quemadmodum nec per illos, qui sunt vitandi ratione censuræ. *Item*, missa presbyteri notorii concubinarij, audiri potest, quia talis non est vitandus: nisi forsan sit nominatim suspensus, quamvis per consuetudinem talis suspensio iam abrogata sit.

Suppono IV. Præsentem questionem nō procedere de excommunicatione, quia hic non audiens missam non peccat, eo quod ei prohibitum sit; quod intelligi debet, etiamsi negligens sit in procuranda absolutione, ut docet Nauarrus cap. 21. Licet enim tunc peccet, eo, quod negligens sit; non tamen peccat, non audiendo missam; sicut etiam, qui causam morbi dedit, peccauit quidem tunc; non tamen peccat non audiendo missam, & excommunicatus ob præceptum missæ, non tenetur tollere impedimentum censuræ; sicut nec detentus in vinculis, tenetur ex vi huius præcepti, quærere liberationem, ut missam audiat: alias præuidens se excommunicandum, aut conijciendum in carcerem, ob aliquod delictum, peccaret specialiter contra præceptum audiendæ missæ, non præcauendo delictum, quod tamen nemo admittit, ut docet Bonacina de sacrificio missæ, punc. ult. n. 22. Nihilominus excommunicatus licet nō peccet, non quærendo absolutionem, ut satisfaciatur præcepto audiendi missam; peccat tamen non procurando absolutionem, ut satisfaciatur præcepto annuæ confessionis, & communionis. Quia præceptum confessionis strictius obligat ad removendam impedimenta, quæ obstant ipsius implementationi; quam obliget præceptum audiendæ missæ, eo, quod præceptum confessionis per se obliget ad mudan-

dandam animam, & consequenter ad dispositionem mundandæ animæ, & ad confessionem. Ita Bonacina supra citatus, n. 23.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Conclusio. Missa ordinariè audienda est in Ecclesia Sancta, specialiter ad Dei cultum consecrata. *Probat*, quia missæ sacrificium institutum est ad cultum Deo debitum reddendum, & ad gratiam Iesu Christi nobis conciliandam, qui humili oratione, & deuotione fidelium mirifice recreatur, iuxta illud Cantic. 6. *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur, & lilia colligat.* Et quis alius est iste hortus, nisi Ecclesia Catholica, in qua solum quæri, & inueniri Christi debet, neq; extra illam inueniri potest. Licet enim Deus ubiq; sit, & vniuersum orbem repleat; tamen per veram fidem, & gratiam, nullibi est, nisi in Ecclesia Sancta a qua nunquam recedit, iuxta illud, quod promissit Matthæi 18. n. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usq; ad consummationem seculi.* Solum proinde in Ecclesia Sancta sunt media ad inueniendum Christum necessaria, scilicet vera Sacramenta, & sacrificia, veræ scripturæ Sacræ ab ipso Deo revelatæ, verusque Dei cultus, cognitio, & fides, virtutes & opera, quibus placari possit, & homo apud Deum aliquid mereri. Propter quod, merito vocatur amœnissimus hortus, in quo tria inueniuntur, quæ sponsa narrat, in citato scripturæ loco, nimirum areolæ aromatum, botri minores ad pascendum, & lilia colligenda. *Areolæ aromatum*, sunt Sacramenta, in quibus administrantur Sacramenta, offeruntur sacrificia, & orationes Deo, quæ instar aromatum illi redolent 70. autem interpretes legunt: *Phialæ aromatum*, quibus domus Dei, quæ domus orationis est, valde ornatur; ab eaq; usq; ad cælum, istorum aromatum odor quotidie ascendit; botri verò intra hunc amplum hortum

Missam audienda est in Ecclesia.

Areolæ aromatum, botri, & lilia quod lignificauit.

hortum consistentes, sunt libri sacri ad pascendum, in quibus est pastus omnium veritatum, & mysteriorum, quæ spiritualem animæ præbent refecutionem. *Lilia* tandem colligenda, sunt candida, & pulchra studia virtutum, quæ hortus Ecclesiæ Sanctæ germinat, & vnusquisq; ea sibi colligere tenetur.

Extra hunc igitur hortum, nihil istorum inuenitur, sed omnis locus ab Ecclesia alienus, desertum est aridum, & fœtidum, vepribus, ac spinis refertum: in quo non est verus Christus, sed omnes sunt pseudo Christi, & pseudo Prophetæ, qui si de vero Christo dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite credere. Quia Christus, ut explicat S. Hieronymus, non inuenitur in deserto gentium Philosophorum, & sapientum dogmato, nec in penetralibus Hæreticorum, qui arcana mysteria se scire iactant, cum tamen in eis non sint, nisi serpentes, & basilisci, leones & dracones, vepres & vrticæ, & quidquid horridum est, & execrabile. Ergo Christus nō nisi in loco sancto, nimirum in Ecclesia ab ipsomet plantata, quærendus est, orandus est, & attentè audita placandus. In quam specialiter dicitur descendere, siquidem propria Dei habitatio, cælum est, ubi suam gloriam clarè beatis manifestat: tunc autem descendit, quando eam manifestat in terris, in illisq; aliquid operatur. Descendit quidem, quando homo factus est in vtero virginis, ut hortum suum inuideret, & innouaret, abrogando legem veterem, statuendo nouam, & antiquam Ecclesiam in meliorem commutando. Descenditq; quotidie in Sacratissima Eucharistia, ut hunc hortum inuisit, suos pascat fideles, pro illisq; se in sacrificium incruentum offerat. Descendit etiam inuisibiliter, quando suos electos visitat, instruit, docet, pascit, consolatur, & mirabilia in eis operatur, adferens secum cælestia dona, quæ cum illo dicuntur.

Christi vtriusq; modis dicitur descendere in Ecclesiam suam.

descendere, quia quodammodo etiam humiliatur, quando nostris aptantur terrenis mentibus, iuxta illud Psal. 17. n. 10. *Inclinauit celos, & descendit.* Deniq; descendit, quia maxime propendit in humiles, qui infimum sibi eligunt locum; fugit autem a superbis, & elatis, qui sublimem appetunt. Nam, ut dicit Propheta Psal. 46 n. 3. *Excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta a longè cognoscit.* Descendit ergo Deus ad humiles, simplices, iustos, timoratos, qui Ecclesiam eius sanctam honorificant, non qui eandem contemnunt.

Hoc mihi indicare videntur illa verba, Cantic. 6. n. 1. *Descendit in hortum suum ad areolam aromatum, id est, ad Ecclesiam suam sanctam, quæ maxime in hominibus iustus resplendet.* Licet enim Deus descendat in vniuersum hortum, ut illum videat; peculiari tamē modo dicitur descendere ad areolam aromatum, per quam cætus iustorum significatur, quos ille visitat, ut sponsus, ut pastor, ut magister, ut pater, ut benignus amicus. Nam Ecclesia in scriptura Sacra, secundum omnia, quæ comprehendit, non dicitur areola, sed area magna, continens bonos, & malos, paleam & triticum, liliam & spinas, quam visitat Dominus non tam ut sponsus; quam ut iudex. Matthæi 3. n. 22. *Cuius ventilabrum est in manu sua, & per mundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum; paleas autem comburet igne inextinguibili.* Vnde illud discrimen est inter aream corpoream, & inter Ecclesiam: quia in illa neq; palea transit in triticum, neq; triticum conuertitur in paleam, sed vnū quodq; semper suam seruat naturam. At verò in Ecclesia Dei, quamdiu hæc peregrinatio durat, ista commutatio frequenter fieri solet. Qui enim modo palea est propter peccatum, postea per poenitentiam conuertere potest in triticum; quemadmodum etiam, qui triticum est per iustitiam, mutata voluntate, facile fit palea per peccatum. Est ergo in Ecclesia Sancta

In Ecclesia Christi ex palea potest fieri triticum.

congruum ad hoc damnum relarcien-
dum, remedium. Cuius symbolum
erat, quando Dauid videns Angelum
Domini iuxta aream Arcuna Iebu-
sai, percutientem populum plagâ ma-
gnâ, ædificauit altare in illa area, ces-
santeq; interfectio, quæ grassabatur
in populum. *Venit autem Gad ad Da-
uid in die illa, & dixit ei: Ascende, &
constitue altare Domino in area Arcuna-
Iebusai, 2. Reg. 24. n. 17.*

Obstupescite, peccauerat Dauid in
Deum, quando arroganter populum
numerauit, & statim apparuit illi An-
gelus, vindicâs in populo Regis pec-
catum, strictoque gladio percutiens
Israëlitas. Cadebant passim miseri

pestilentia percussî, adeo, vt inter
breuissimum tempus, septuaginta vi-
rorum millia ceciderint. Vidit Da-
uid afflictionem populi, notauit gla-
dium euaginantem in area Arcunæ, &
contritus præ nimio dolore, clamauit
ad Dominum, poenam illam in seipsum
conuerti postulans: *Dixitq; Dauid ad
Dominum, cum vidisset Angelum cadentem
populum: Ego sum, qui peccaui, & ego iniq;
eger: isti qui oues sunt, quid fecerunt? Ver-
tatur obsecro, manus tua contra me, & con-
tra Domum patris mei. Venit autem Gad
in die illa, & dixit ei: Ascende, & con-
stitue altare tuum Domino. Statimq; ad-
dit sacra pagina: Et ædificauit ibi Da-
uid altare Domino, & obtulit holocausta,
& pacifica: & propitiatus est Dominus*

Dauid por-
tauit
sacrificium
pettem a
populo a-
uerit,

terra, & cohibita est plaga ab Israël. Ob-
stupescite inquam, idem iste Gad Pro-
pheta venerat antea ad Dauid, eiq;
poenam peccati imminuentem nuntia-
uerat; & tamen tunc nullam mentio-
nem fecit de altari erigendo, neque
consilium dedit, vt Dauid sacrificium
institueret, quo se a peccatis libera-
ret. Post innumeros autem occisos
ab Angelo, tunc iterum venit suadēs,
vt Dauid altare erigeret, & sacrifici-
um offerret. Cur quæso, quod nunc
præbet consilium de sacrificio facien-
do, illud non præbuit antea, vt sic tan-
ta stragi occurreretur? Vultis cau-
sam? hæc est: quia antea Dauid non
ita se virtutum operibus parauerat,
atq; ideo non fuit præmonitus de sa-

cificio faciendo. Postea verò, quā-
do poenitens Dauid Deum exorabat,
seq; pro populo morti offerebat, sta-
tim ad salutare sacrificium vocatus
est. Ait D. Ambrosius Apolog. 1.
cap. 7. *Quam illud etiam admirabile,
quod Angelo ferienti plebē se obtulit? Hoc
facto statim dignus sacrificio iudicatus est.*
Ecce vbi Dauid animum suum tanta
virtute ornabat, vt non detrectaret
mortem subire pro populo, suamq;
culpam palam confiteretur, statim
admissus est ad sacrificium, iudica-
tusq; dignus est, vt diuinis altaribus
interesset.

Quid inde? sanè præcedat sem-
per necessum est, multa virtutū præ-
paratio in eo, qui desiderat Sacrum
Deo offerre. Dum ille filius prodig-
us, poenitens ad patrem rediret, Luc.
15. dixit pater ad seruos suos: *Cui
proferte stolam, & induite illum, & date
annulum in manum eius, & calceamenta
in pedes eius, & adducite vitulum sagina-
tum.* Expendite, quot virtutes iustus
est primò filius ille induere, ante-
quam adduceretur vitulus. Primò
enim data est illi prima stola, & an-
nulus, & calcei, tandem ad epulum
vituli inuitatus est. Vt sciamus non
licere interesse Sacramentis diuinis,
nisi præmissa multa præparatione
virtutum. Ait Venerabilis Beda. No-
tandum, quod ante stola prima, ante an-
nulus, ante calceamenta præstantur, & sic
deinceps vitulus immolatur, quia nisi
spem quicq; primæ immortalitatis induerit,
nisi annulo fidei opera præmunierit,
nō potest Sacramentis interesse caelestibus.
Ante omnia igitur da operam virtu-
tibus acquirendis, & exercendis, qui-
bus animum induas, & præpares, vt
deinde admittaris ad Sacramenta di-
uina. Hinc de sacrificio Dauidis, in
citatum scripturæ locum ex 2 Reg.
24. sapienter ita discursit Caietanus:
*Ecce tempus, quo cessauit pestis, videlicet
tempore holocausti oblatis a Dauid, ad si-
gnificandum, in area Ecclesiæ San-
ctæ, esse altare, & sacrificium propi-
tiatorium pro peccatis populi, vbi qui
die festo deuotè sacrificiū missæ au-
diunt, & pestilentiam, & omnia ma-
la, faci-*

In oblati-
o acri-
cium mul-
ta virtutū
præparatio
requiritur

la, facile à se auertunt. Ex hac con-
clusionē deducuntur corollaria.

Corollarium I. Præceptum mis-
sæ adimpletur, audiendo missam siue
in propria parochia, siue in Ecclesijs
Religiosis. Ita communis Do-
ctorum sententia. Ratio: quia Eccle-
sia præcipit missæ auditionem, & non
præscribit locum: ergo præceptum
adimpletur, dummodò missa audia-
tur in quacumq; Ecclesia. Veritas
hæc facile deducitur ex scriptura Sa-
cra, Psal. 28. n. 9. *Et in templo eius
omnes dicent gloriam.* vbi nomine tem-
pli, aliqui intelligunt mundum vniuer-
sum, ex sublunaribus, caelestibusque
corporibus mirabiliter compositum:

quia cum mundus à munditie dica-
tur, vt vult Aristoteles lib. 1. de mun-
do, & Tertullianus in Apolog. cap. 17.
& contra Hermogenem cap. 40. & lib.
1. contra Marcion. cap. 13. Merito di-
ci potest, pulcherrimum, & sacerri-
mum quoddam templum, in quo di-
uinæ laudes ab omnib; creaturis per-
petuò decantentur. Verumtamen
Sancti Patres nomine templi, in sen-
su proprio volunt intelligi locum sa-
crū, nimirum Ecclesiam diuino cul-
tū dedicatam, & consecratam. Ita
S. Basilii in citatum locum, vbi dicit:
*Audiant hæc Psalmi verba, & confusi sup-
pudescant ij, qui in templo proluxissima in-
tertextunt colloquia. Quoniam dicit Psalmus:
Qui in templo Dei est, non maledi-
centiam, non vanitatem, ac ne obscenit-
atibus differtos sermones pronuntiet; sed in
templo eius quisq; dicat gloriam.* Statimq;
optimum adhibet incitamentum, quo
homines templū ingressi, non solum
ab impuris verbis, factis; sed etiam
ab immundis cogitationibus, & affe-
ctionibus amoueantur. Assistent in-
quit, verba describentes Angeli; adest &
Dominus, affectus intrantium consideras.
Ezechielis autem 9. dicitur: *Atramen-
tarium scriptoris circa renes suos habens;
vt quæcumq; ibi aguntur, statim in
codices redigantur, suo postea tem-
pore diligenter examinanda, & acriter
punienda.*

Colligitur præterea hæc veritas,

ex alio scripturæ Sacrae loco. Deu-
tor. 10. n. 13. Cum enim Deus sum-
mè appeteret sacrificia, holocausta,
oblationesq; ex suo populo; tamen
sub poena mortis inhibuit Moyse, vt
non nisi in tabernaculo, aut post ere-
ctum templum, in illo solum, ac tan-
tummodò illa offerret. *Cave, inquit,
ne offeras holocausta tua in omni loco, quē
videris, sed in eo, quem elegerit Dominus.*

Sacrificia
non nisi in
templo of-
ferri de-
bent

Quenam obsecro istius tam strictæ
prohibitionis causa, vt cum in toto il-
lo regno; non plura, sed vnum solum
fuerit templum, vnum tabernaculū;
Deus tamen non nisi in templo sacri-
ficia fieri voluerit? Cur non permisit,
vt etiam extra templum, in montib;
in domibus, in synagogis ea offerri
posset? multæ huius rei afferuntur
rationes à Doctoribus. In primis enim
Iosephus lib. 4. Antiquit. putat id ea-
propter à Deo prohibitum fuisse, vt
fraterna charitas, & communicatio
mutuò seruaretur. Theodoretus ve-
rò censet, vt vnum verum Deum,
vnius loci cultus demonstraret. Idem
ante ipsum tenuit Philo lib. 2. de Mo-
narchia: *Perspectum est, inquit, ne vel
passim, vel vno loco plura templa dedica-
rentur, æquissima ratione; quandoquidem
vnus Deus, non nisi vnicum sibi dicari po-
stulare videtur.* S. autem Chrysostho-
mus in Psal. 95. ad illa verba: *Canta-
te Domino canticum nouum, cantate Do-
mino omnis terra, hanc literalem ratio-
nem assignat, vt omnis idololatria
ratio Iudæis amputaretur. Inquirens
enim causam, cur modò in omni loco
laudes, atq; sacrificia Deo offerre li-
ceat, cum olim Iudæis non nisi in
templo liceret? respondet: Quoniam
populus ille segnissimus erat, & incredulus, vt
facile gentium abominationibus seductus
se submitteret, vno loco septus est, quo pos-
set solus apud te exercere opera pietatis.*
Et paulò inferius ita congruenter ar-
guit: *Si cum accepisset vnum locum, ter-
ram omnem adimpleuit adulterio, si plena
libertas fuisset concessa: cogita in quam
enormem incidisset incontinentiam.* Et
hæc ratio est literalis, & vera, hæc
enim Deus citato loco Deuteronomij,

Deus cur
vnicū tan-
tum tem-
plum sibi
dedicari vo-
luit.

mij, præceperat populo, ut omnia loca terræ, quam ingressuri erant subuerterent: *In quibus coluerunt, inquit, gentes, quas possessuri estis, Deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignum frödosum.* Moxq; addidit: *Non facietis ita Domino Deo vestro, sed ad locum, quem elegerit Dominus vester, offeretis.* Quorsum hæc? ut scilicet aduertamus, & diligenter consideremus, extra templa, ac sacratissimas ædes, sacrificia offerri non debere.

Episcopus non potest cogere ad audiendam missam in propria parochia.

Corollarium II. Episcopus non potest præcipere sub excommunicatione, aut alijs poenis, ut parochiani pro audienda missa conueniant ad propriam parochiam. Ita Nauarrus cap. 21. n. 5. Eusebius de visit. lib. 2. cap. 7. n. 30. & cap. 21. n. 42. Ratio, quia iam generali consuetudine oppositum seruatur; Episcopus autem contra generalem consuetudinem, sicut & contra generalem legem, non potest quidquam facere. Potest tamen Episcopus mandato simplici præcipere, ut Parochiani ad suas parochias veniant, pro audienda missa, dummodo non sub poenis: quia non audientes missam, has minime incurrerent. Imò tale mandatum esset utilissimū, ipsiq; parochianis maxime necessarium, ut quisq; suam parochiam conueniat, ut ibi audiat Parochum festa indicentem, & ieiunia, cognoscat, quoq; quinam sunt excommunicati vitandi, & alia, quæ ad parochiæ ornatum, atq; ad diuinum cultum rite peragendum necessaria sunt. Nam in rei veritate, ob istam parochianorum absentiam, quod parochiani ad alias Ecclesias diuertant, parochiæ multa detrimenta patiuntur in suppellestili Ecclesiastica, & alijs ornamentis: imò & illorum conscientia per hoc grauantur, non raro enim aliqui violant ieiunium ex ignorantia, aut cum excommunicatis vitandis participant.

Oratio in privato oratorio facta minus Deo grata.

Corollarium III. Etiam, qui in oratorijs priuatis audit missam die festo, satisfacit huic præcepto; talis tamen oratio, minus est Deo accepta, & grata. Prima pars patet ex Corolla-

rio I. quia Ecclesia Sancta statuens præceptum de audienda missa, non determinauit locum, in quo audiri debeat. *Secunda vero partis ratio est:* quia specimen est veræ pietatis, ac obseruantia, diebus festis, ac solemnioribus, ad sanctissima accurrere templa, licet oratoria domi adsint. Sic S. Ioseph, licet domi haberet ipsum Christum, ipsamq; Mariam Virginem; tamen diebus festis ad templum descendebat, ibidem, ut sic loquar ipsum Christum, ipsamq; Mariam adorare, volens. Hanc meam sententiam, non ita libenter exaudit Deus orationem in priuato oratorio; quemadmodum in Ecclesia Sancta. Quod deduco ex scriptura Sacra, quæ 3. Reg. 3. n. 3. de Salomone dicit: *Dilexit autem Salomon Dominum;* attamen subiungit: *exce-* ^{Salomon in excelsis immolans veni al cor peccauit} *pto, quod in excelsis immolasset.* Quod aliqui peccatum mortale statuunt, alij veniale, & verius. Nam difficile mihi videtur, in medio ita eximij Dei amoris, dari peccatum aliquod mortale. Si autem causam exquiritis talis immolationis? Profecto non alia extitit, nisi amor Dei: tunc enim illo tempore tabernaculum erat in Gabaon, loco ab Hierusalem distante, ad quem non ita facile Regi erat accessus, ex deuotione, atq; amore conueniens cum præcepto ex inuincibili ignorantia, existimans, dum ex deuotione, & diuini cultus amore id procederet, licitum sibi esse, in excelsis, & montibus vicinioribus Deo immolare, ibi immolabat. Scrutemini, quid inde? equidem illud, quia nunquam Deus in illis locis ei apparuit, nunquam cum eo locutus est, aut aliquam gratiam ei impertiuir, quousq; in Gabaon non venisset, ubi arca, ubi tabernaculum erat, ibi primum apparuit ei Dominus, dicit scriptura Sacra: *Abijt itaq; in Gabaon, ut immolaret; Apparuit autem Dominus Salomoni nocte, dicens: Postula quid vis.*

O Catholici mei, idem nunc Deus est, qui erat temporibus Salomonis, hoc solo discrimine, quod nunc non sacrificetur umbra, sed verum sacrificium; & in Ecclesijs non arca, sed

Privatorum oratoriorum abusus damnatur.

sed verus adsit Dei filius, ipseq; Dei vnigenitus. Et tamen in ea incidimus miserima tempora, ut iam ad summū exercuerit abusus priuatorum oratoriorum: adeo, ut iam non solum magnorum Principum, ac nobilium personarum domus oratoria possideant; sed quorumlibet etiam, ut ita loquar, vilissimorum, cum summa indecetiā, & nullo prorsus ornatu. Pudori iam tribuitur, nobiles mulieres ad templa accurrere, Ecclesias Sanctas adire: sed suæ autoritatis esse arbitrantur, priuatim in sua domo missæ sacrificium audire, & sacram synaxim accipere. Imò nonnunquam si visum fuerit, etiam sermonem, verbumq; Dei audire. Pro pudor! utique ab exordio statim nascentis Ecclesiæ, cuiusmodi oratoria prohibita fuere. In primis, in Concilio prouinciali Laodicensi sub Tiberio Papa, can. 58. anno Domini 352. Quod Concilium, eiusq; decretum, paulo post confirmauit VI. Synodus, tempore Constantini. Licet D. Chrysosthomus hom. 36. in epist. I. ad Corint. affirmet, tunc temporis, domus Christianorum, ratione eorum deuotionis, potius fuisse Ecclesias, quam domus profanas. Quid censetis nunc sanctum illud ageret Concilium, quando peccatis nostris ita profanatas domos aspiciamus secularium? Postea, verò a Laodicensi Concilio, quod primitiua erat Ecclesiæ, usq; ad Tridentinum, continuata serie omnia Concilia similiter priuata oratoria prohibuerunt, nimirum Carthaginense, Moguntinum, Aquisgranatense, omnesq; ferme Pontifices, ut refertur cap. de consecrat. dist. 1. tanta asseueratione, ut Summus Pontifex Felix potius velleret, ut missæ sacrificium non celebraretur, quam in loco incompetenti, ut sunt nonnulla oratoria priuata. Vnde dictus Pontifex ait: *Sanctius est missam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, ubi fieri non oportet.* Hac de causa, Sacrum Concilium Tridentinum, hunc intendens reformatum abusum, iuxta declaratio-

Facultas concedendi oratoria priuata a summo Pontifice.

nem congregationis Cardinalium Sacri Concilij, ex Mādato Pauli V Pontificis Maximi, anno Domini 1615. die 25. Mensis Octobris, omnib; Episcopis, ac Prælati, licentiam concedendi oratoria priuata abstulit, soli Papæ eam reseruans.

Et merito equidem: perpendite enim, quæ hisce temporibus in domibus secularium fiunt, & videre, si tremendo missæ sacrificio decens est locus, si in tali priuato oratorio missa celebrari debeat, cuiq; altare est abacus, & promptuaria sunt vestimentorum in eodem cubiculo, ubi vxorati degunt, ac dormiunt, ubi aliquando res ponuntur indignissimæ. Et tamen hæc plerumq; spectamus, & indolemus. Quæ enim obsecro necessitas, ut sacrum fiat in domibus priuatis, sanis existentibus Dominis, nulla alia urgente ratione, nisi ut domina in lacto stertens, inibi matutinum ientaculum sumens, usq; ad meridiem dormiat, similiter maritus lusu chartarum ultra mediam noctem protracto, & erapula grauatus, ambo ex ipso cubili sacrum audiant.

Nonne Deus hoc seuerè iudicabit, & de concedentibus talem facultatem, aut eam sibi vsurpantibus, grauem vindictam sinit? Vnde, si quando antiquitus priuata oratoria concedebantur, illa concessio solum fuit ad orandum, non ad celebrandum, ut patet ex Concilio Aurelian. III. can. 3. ubi sic habetur: *Vnicuiq; fidelium in domo sua oratoriū liceat habere, ubi orare, missam celebrare non liceat.* In qua auctoritate illud ponderandum est, quanta deuotione Ecclesia velit, ut cum Deo homines conuersentur, quantā decentiā, ut ad orandum in domo specialem velit esse locū; qui tamen licet ad orationem decens, nihilominus iuxta sacrum Concilium, ad missam celebrandam indecens reputatur. Et ideo in Concilio Agathensi. can. 21. & in cap. Si quis, de consecrat. dist. 1. Sic refertur. *Dum oratorium priuatum ad missam celebrandam, aliquibus magnis Dominis conceditur;*

Oratoria priuata solum ad orandum concedantur.

sur; sub ea tamen conditione, si forte in aliqua villa extra ciuitatem habitent, longè ab Ecclesia, ita ut sine magno suo incommodo, & familiae suae defatigatione, ad eam accedere non possint. Quid ad hæc dicent, qui ut sic loquar, muro solùm ab Ecclesia distant; & tamen ad audiendam missam adire Ecclesiam Sanctam erubescunt, præsumentes domi in suo cubiculo, ubi luxuriosa cõuiuia, cõpotationes, lasciuia colloquia, oscula, amplexus, choreæ, & tot aliæ impudicæ actiones fiunt, missam audire, quod in nostra Polonia passim videre est.

Mouentur forsitan ad hoc non pauci, illo communi axiomate: quia melior est affectus amoris, quàm timoris.

Oratoria priuata ad celebrandam missam ratio adinuenit.

Vnde, quia non semper vacat adire templa, satius esse putant, ex amoris affectu, sacrum in oratorio priuato domi audire; quàm ex reuerentia illo priuari. Ait Tertullianus lib. de spectaculis cap. 2. Quàm sapiens argumentatrix sibi videtur ignorantia humana, præsertim cum aliquid eiusmodi de gaudijs, de fructibus seculi metuit amittere. Volunt ergo homines delicati in lectis luxuriari, volunt neq; frigus, neq; æstus tolerare: ineptissima superbia, atq; grauitate volunt exaltari, amorem, ac deuotionem Dei confingentes. Verùm, ut illis excusatio præcludatur, sciant illud axioma: melior est affectus amoris; quàm timoris, tunc verum esse, quando reuerentia procedit ex timore seruili, non ex amore filiali, & diuino, qui maximè animam humiliat. Talem affectum amoris ad humilitatem in se excitandam, deuotissimè exposcebat D. Bernardus, serm. 69, in Cantica dicens. Vinam in me omnem extollentiam comprimam, non accensus furor, sed infusus amor. Hanc ob causam veri amatores Dei, ex amore ad suam domum Christum venire reuerenter recusant, qualis fuit centurio, qui dicebat: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Vbi S. Chrysosthomus homil. 22. in Imperfect. affirmat, idèò Christum dixisse: Ego veniam, & curabo eum, ut ex illo responsum audiret:

Domine non sum dignus. Nisi enim dixisset, veniam, & curabo eum, nunquàm iste responderet, Domine non sum dignus. Vide, quis magis Dei amicus erat, quàm S. Carolus Borromæus, & tamen cum in articulo mortis, ad sacrum viaticum ei administrandum, vellent altare in eius cubiculo erigere, ut sacrum ibi perageretur, nullo modo id permisit. Quid ad hæc, qui ob delicias lecto cubant, nulla infirmitate grauari, altare in suo cubiculo erigunt, missæ sacrificium audiunt, quod altare post finitam missam, credentia vasculorum, vasorum, phialarum, imò & deteriorum rerum, quas ob pudorem mitto, fieri solet.

S. Borromæus non permisit in suo cubiculo missam fieri.

Corollarium IV. Impotentia, seu impossibilitas excusat ab audienda missa die festo. Est autem duplex impotentia, una absoluta, & simplex, ut dum quis detinetur in captiuitate, aut in carcere. Altera, secundum quid, siue sit spiritualis, siue corporalis, siue moralis. Et hæc vtraq; excusat ab audienda missa: quia impossibilitatem non est obligatio, & iugum Ecclesiæ suauis est, ac onus ipsius leue. Hinc excusatur quandoq; mater, aut nutrix, si sacrum non audiat, remanendo domi, ad custodiendum puellam, aut infantem, habens probabile periculum, quod si eam secum duceret ad Ecclesiam, aut domi solam relinqueret, sequeretur periculum eius pudicitiae. Quod si puella sciat se ab aliquo moroso iuvene concupisci, & in Ecclesia expectari, non tenetur propterea domi manere, ad tollendam occasionem peccati, quia tale scandalum non est actiuium, sed passiuum. Et tales iuvenes lasciuia, acriter in confessione reprehendendi sunt: quia delictum non reprehensum, ad maiora scelera perpetranda, occasionem præbet.

Ad cuius rei comprobationem, sistite vestris obtutibus Iudam proditorem, & indagate causam tanti ipsius lapsus: & non inuenietis aliam, nisi dissimulationem delictorū eius, quia Christus maluit eius scelera, dissimulare; quàm improbare. Nunquam

Impotentia excusat ab audienda missa die festo.

Christus cor nunquam Iudæ dicitur exprobrauit.

quàm enim Christus Iudæ eius delictum exprobrauit, nunquàm se illius consciū demonstrauit, nisi cum ipsemet seipsum proderet. Fateor Christum sæpius Iudam admonuisse, ut obseruat S. Chrysosthomus hom. de diuite, & Lazaro, post Calend. tom. 2. Vnus vestrum me proditurus est, Matthæi 26. n. 23. Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis unus diabolus est. Ioan. 6. Et vos mundi estis, sed non omnes. Ibidem cap. 13. Cur sic? Responder D. Chrysosthomus, ne ex clara redargutione, impudentior fieret: Sustinuit, inquit, omnes in angorem inducere, ne vulgaret proditorem, ac manifesta redargutione redderet eum impudentiorem. Iudas igitur ex non acri, sed ex mitissima saluatoris admonitione, determinatæ proditoris animi obfirmavit: cum enim impius, & avarus, de effusione vnguenti Mariæ Magdalene obmurmurasset, Ioan. 12. n. 5. Quare vnguentum hoc non venit? &c. & Dominus respondisset: sine illam, ita perfidus ex hac blanda obduratus est admonitione, ut peior effectus, inde traditionem auspicaretur. Vnde appositè dixit Euangelista, Iudam murmurasse, qui eum traditurus erat, ut insinuarer ex hoc tempore concepisse Christum tradere, eo excitatum, quod occasionem tantam rapiendi, & lucrandi amiserit. Ergo excitatus, confirmatus, obduratus, ac deterior postea factus est, ex suaui Christi admonitione.

Iudas ex blanda Christi admonitione deterior factus est.

Rem ita se habere, vel inde cognoscite, quia profectò, si Christus murmurationi Iudæ morem gessisset, vnguentumq; concessisset, non ita obdurasset Iudas: sed quia Christus admonuit, quamuis blandè, latenter, nec detegendo scelus; idèò ad tantam impudentiam deuenit, ut statim traditionem conciperet, determinaret, obsignaret, quod cum sciret, semper tamen Dominus tacuit, nūquàm delictum exprobrauit, ne impudentiorem redderet, donec tandem implemeret, ad præmeditatum opus prorumperet, seq; euidenter proditorem

patefaceret, tunc primùm Christus dixit: Iuda osculo filium hominis tradis. Lucæ 22. n. 48. Non simpliciter dixit: Filium hominis tradis, sed osculo filium hominis tradis. Ponderans, & exprimens ipse Dominus foras id, quod intus magis debebat, prodicionem scilicet, plus quàm ipsam venditionem, & læsionem amicitiae, plus quàm ipsam in manus inimicorum, traditionem. Quod iam antea in eius persona Rex David his verbis expresserat, Psal. 54. n. 13. Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utiq; & si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan, ab eo: tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu. Quasi diceret, ut exponit Theodoretus: Ea, quæ ab inimicis fiunt, toleranda, & ferenda censemus, omnium molestissimū mihi videtur, virum familiarem, & concordem meū, sodalem, & conuictorem factum, & diuinarum, & humanarum rerum mecum conscium, res inimicas, & hostiles facere.

Proditio Christi fuit grauissimū Iudæ scelus.

Deinde, iuxta S. Matthæum, Christus Iudæ cum armata colluue venienti, dixit: Amice ad quid venisti? Mat. 26. n. 49 impropere simulationem, ut notat Origenes in hunc locū, tract. 35. obseruans verbum hoc amice, nunquàm in scripturis Sacris in bonam partem vsurpari. Simulauit ergo Christus Iudæ peccatum, & si corrigere intenuit, nunquàm tamen exprobrauit, ne impudentior fieret, ut inde, qui præfunt, exemplum sumant, quomodo subditos corrigere, quā prudentia, & qua circumspectione, ne dum continui in reprehensione esse, volunt, ita durum subditum reddant, ut ampliùs non doleat; imò ex reprehensione voluptatem capiat; verum illam Taciti sententiam semper præ oculis habeant: Omnia scire oportet, non omnia resequi; paruis peccatis veniam, magnis seueritatem accommodare, nec pœnā semper, sed sæpius pœnitentiā contentus esse. Aurca profectò monita, quibus & prudentiam discimus,

Vox amice, in malam partem sumitur in scripturis.

Cum subdi-
tis potius
elementis
quàm seue-
ritate proci-
dendum.

ac modum in correptione, simulque
elementiam, quâ subditus regendus.
Nil eius lateat te, sed non omnia re-
sequaris, culpans, plectens, scien-
temque; te faciens? quid prudentius? si
parua sint delicta, dimitte: sic enim
amorem conciliabis? qui valentior
est ad obtinendum, quod velis; quàm
timor. Si verò delicta magna sint,
plecte, & quidem duriusculè: Nam
sine seueritate nulla ciuitas administrari
potest, ait Cicero lib. II. de offic. In-
terdum tamen poenitentia, non sem-
per poenâ contentus esto, tunc vel
maximè, quando delictum non est
publicum, nec communitati pernicio-
sulum.

Achab hu-
militate ve-
riam con-
secutus est.

Ad quod illustrandum, duo mi-
rabilia exempla ex scriptura Sacra vo-
bis propono. Quid scelestius vn-
quàm fuit Achabo? & tamen Deus
non poenâ sed poenitentia ipsius con-
tentus fuit. 3. Reg. 21. n. 29. Nonne
vidisti Achab humiliatum coram me: quia
igitur humiliatus est meâ causâ, non in-
ducam malum in diebus eius, dixit Do-
minus Elræ. Super quem locum S.
Cyrillus ita scribit: Et quamvis etiâ
post hanc indulgentiam, isse non erat à
sua improbitate cessaturus, remittens ta-
men Deus ignoscebat, non ignorans, quid
esset futurum. Ignoscit ergo plerumque
Deus humiliatis peccatoribus, eti-
amsi sciat eos ab improbitate sua
non cessaturos. Ex quo loco Salui-
anus lib. 2. de provident. in Ægy-
ptiorum percussione, non solum Dei
iudicium, verum etiam moderatio-
nem recognoscit, ac patientiam his
verbis: In Ægypto quippe non simplex
tantum, sed multiplex constat fuisse Dei
iudicium, quotiescunque enim rebellantes
Ægyptios percussit, toties iudicauit, sed
post ista, quæ diximus, quid secutum est?
Israel dimittitur, Pascha celebratur, Æ-
gyptios spoliatur, diues abscedit, Pharaonem
poenitet, exercitum contrahit, ad fugien-
tes peruenit, castris iungitur, tenebris se-
paratur, sicatur pelagus, Israel gradatur,
officiosa vndarum patientia libera-
tur: Pharaon sequitur, mare super eum
voluit, fluctu operiente deletur, putu-
iam non obscure in his, quæ acta sunt, Dei

esse iudicium, & quidem non iudicium
tuum, sed etiam moderationem, atque pati-
entiam: patientia enim fuit, quod Ægy-
ptij rebellantes sæpe percussi sunt; iudi-
cium, quod contumacia pertinacis morte da-
mnati.

In multa igitur patientia Deus
sustinet vasa iræ, expectans, vt tan-
dem aliquando ad meliorem frugem
redeant. Hinc Hieremias præcipie-
bat, cap. 18. n. 11. Nunc ergo dic vi-
ro Iuda, & habitatoribus Hierusalem di-
cens: Hæc dicit Dominus. Ecce ego fin-
go contra vos malum, & cogito contra vos
cogitationem, reuertatur unusquisque à via
sua mala, & dirigite vias vestras. & stu-
dia vestra. Ecce quomodo Deus co-
gitationem suam interiorem pandit,
& fictionem manifestat internam.
O mira, & indicibilis bonitas! & in-
super consulit, vt reuertatur unusquisque
à via sua mala. Ne foras prodeat
cogitatio, quàm intus fingeat ma-
lam, & contra eos terribilem, vt sic,
si vellent, possent eam dissipare, &
impedire, ne ulterius procederet, sed
intus dissiparetur. Ob hoc eam pā-
dit, eamque prædicat, dum adhuc nō
est formata, non obdurata, dum ad-
huc est in fieri, quia facili negotio
eam dissolvere possunt ad poeniten-
tiam redeundo: vix enim incipient
benefacere, & dissoluta erit, quod si
non fecerint, illico castigabit. Au-
dite S. Macharium homil. 4. Domi-
nus enim, ait, misericordia motus, hu-
maniter expectat, quando conuertantur
penitus ad illum, ab omnibus contrarijs
nos ipsos eximentes, & si enim nos præ
multa ignorantia, & stoliditate, ac ne-
quitia præoccupatione, à vera vita desle-
timus, atque ipsi nobis impedimenta multa
accerimus, poenitentiam veram renuen-
tes, si nihilominus ipse summâ erga nos
misericordiâ ductus longanimitèr expe-
ctat, quando conuersi accedamus ad ipsum.
& interiori lumine illuminemur, ne con-
fundantur facies nostra in die iudicii.
Quod si homines talem, tantamque
Dei spernunt, & contemnunt pati-
entiam, non amplius de illo, cum
inceperit punire, conqueri poterunt,
nec illam habere excusationem, aut
accu-

Deus in
multa pati-
entia sustinet
peccatores.

accusationem contra Dei iustitiam
prætereundum.

Peccauit etiam non leuiter Moy-
ses, quando Deo promittente, se
daturum carnes populo. Numer. 11.
num. 21. incredulus respondit: Sex-
centa millia peditum huius populi sunt,
& tu dicis, dabo eis esum carniū mense
integro, nunquid ouium, & boum multi-
tudo cadetur, vt possit sufficere ad cibum?
In quo loco multi ex Hebræis, imò
& Abulensis tenent, Moysen tunc nō
secus peccasse, atque in aqua contradi-
ctionis; venialiter tamē ex causâ per-
turbationis, & commotionis. Si ergo
sic peccauit, cur non sic Deus contra
illum iratus? cur dissimulauit? Re-
spondet citatus Abulensis quæst. 51.
quia illud peccatum Moysis fuit oc-
cultum inter se, & Deum: Moyses,
ait, non dixit aliquid nunc coram popu-
lo, sed solum ad Deum. Licet ergo pec-
catum hoc Moysis æquale fuerit cũ
priori, licet eiusdem incredulitatis,
eiusdem ponderis; tamen dissimula-
uit Deus, quia occultum. vt & nos
similiter discamus, subditorum oc-
cultâ peccata dissimulare, & plerū-
que poenitentia, non poenâ conten-
tos esse debere. Corrigendus itaque
subditus est, sed cum prudentia; era-
dicandus cortex, sed doctè, vt vas
vtile, & Deo gratum efficiatur.

Corollarium V. Etiam ignoran-
tia, siue obliuio excusat ab obligati-
one audiendi missam: non tamen
ignorantia culpabilis, quia hæc omni
reprehensione digna est, quàm Da-
uid piissimus Rex ex corde suo pro-
pullari petijt à Domino, illis verbis:
Legem pone mihi Domine. Psalm. 118.
Vbi auctore D. Augustino conc. I.
nouam legem, petijt, quæ non in ta-
bulis, vt prius, sed in corde exarata
existeret; quæ simul & scientiam
præstaret, & vires ad operandum sup-
peditaret, omnemque culpabilem
ignorantiam penitus excluderet. Ait
citatus Sanctus: Ecce, quomodo volu-
it istam legem poni sibi à Domino, non si-
cut iniustus, & non subditus ad vetus te-
stamentum pertinentibus, posita est in ta-

bulis lapideis; sed sicut sanctis filiis libe-
ram, filiis promissionis, filiis hereditatis
æternæ, quæ à Sancto Spiritu tanquàm di-
gito Dei in mente datur, & in cordibus
scribitur: non quàm memoriâ teneant, &
vitâ negligant, sed quàm scientiam intelligen-
do, faciant diligendo in latitudine amo-
ris, non in timoris angustijs. Talis lex
posita in corde hominis, docilem e-
um reddit, omnemque intellectus
ignorantiam, quæ est prima peccati
pœna, ab illo aufert.

Magnum igitur malum est obli-
uio, & non minus damnable; quàm
intellectus offuscatio, scilicet obli-
uio mandatorum Dei, eiusque Sanctis-
simæ legis, in quam non solum gen-
tiles, sed etiam in lege Domini do-
cti, & qui verum agnoscebant Deū,
prolapsi fuere. Isaia 44. n. 18. Ne-
scierunt, neque intellexerunt, obliuio enim
sunt, ne videant oculi eorum, & ne intel-
ligant corde suo. Quibus verbis argu-
it insaniam Gentilium, quam opera-
bantur, scilicet cultum idolorum,
quæ ab ipsis compacta, & fabricata
non intelligentes, cultum soli Deo
debitum, illis deferebant. Propter
quod Deus permisit in ipsos cæcita-
tem oculorum, & intellectus stupo-
rem, adeo, vt veri Dei adorationem
derelinquentes, & ante thronum
procidentes, opus manuum suarum
adorarent, non considerantes, nec
reminiscentes, quod trunci medietate
rem, ex qua factum erat idolum, cō-
bussit ignis, & fragmenta deseruierunt
carnis coctioni; ex reliquo verò fa-
bricatum est idolum. Omnia hæc
intellectus prætermisit, neque mens
cogitauit, neque attendit vnquam:
quia meritò hac vecordia penas suæ
obliuionis sustinuerunt. Ita & nunc,
aliqui diuitias adorant, quæ sunt mū-
di idola, quia mandatorum Dei obli-
uiscuntur. Et cur non considerant,
quia diuitiæ eodem modo sunt vana,
sicut erant idola gentium, de
quibus dicebat Isaia loco citato: Me-
dietalem eius combussit ignis, & coxi
super carbones eius panes, coxi carnes, &
comedi, & de reliquo eius idolum faciam.

Obluio
mandatorum
Dei magis
malum.

Aliqui fide-
les diuitias
adorant,
quia man-
datorum
Dei obliui-
scuntur.

Cur inquam non considerant? *hæc est ratio*: quia & ipsi ad Dei mandata obstupescunt. Nam diuitem esse, non solum est necessaria habere, verum etiam superflua, & quod adoratur in diuitijs illud est superfluum: necessarium enim habere, non magni dicitur, superfluum homines adorant; sicut quod de trunco adorabatur, quod de igne supererat. Miseri non attendunt, quod medietatem diuitiarum consumunt famuli, alteram victus necessaria, unde & ante truncum, quod reliquum est, genua flectunt. Quid enim est hoc, nisi cecitas? in tantam autem cecitatem deueniunt, quia mandatorum Dei obliuiscuntur, quia mente non retinent, quæ illis præcepit Dominus. Sic etiam ille, qui honorem adorat, & ante nobilitatem generis sui genua flectit, ante truncum miser cecidit: Prædecessores enim sui, cineres sunt, quod etiam ipse paulo post futurus est, reliquum miser adorat, illud scilicet nunc, quod reliquum est, qui paulo post non erit, nonne hæc cecitas inde deriuata est, quia mandatorum Dei obliti sunt. Veniat ergo ipse Deus, qui memoria suggerat, & tanto damno provideat, idque non semel, neque bis, sed quotidie, sed semper intus manens in corde, nonquam discedens, ita memoria fixus, ut nihil aliud, nisi de amore Dei, & quæ ad illum pertinent, nos cogitare sinat. Non itaque ignorantia culpabilis excusat ab obligatione audiendi missam; sed ignorantia inuincibilis, sub qua comprehenditur rationabilis; vel naturalis obliuio, aut inconsideratio, aut inaduertentia. *Ratio*: quia sicut talis ignorantia excusat à peccatis contra alia præcepta; ita etiam excusat à peccatis contra præceptum audiendi missam.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio I.
& solutio eiusdem.

Obicitur I. contra Conclusionem. Aeneas Syluius epist. 130. & Luthers contra Ambrosium Cathari-

num, docent, omnes dies esse liberos ad feriandum, & laborandum: ergo homo die festo non obligatur ad audiendam missam in Ecclesia. Respondetur negando antecedens: Si enim omnes dies liberi essent ad feriandum, & ad laborandum, ut desipit Lutherus, quomodo Deus tot indixit festa, quando ludæos inuitauit ad singularem Dei cultum. Ad quid festa Paschæ, Pentecostes, scenopægiæ, & neomaniæ instituta. Exodi 12. & Deutor. 16. quibus diebus, & Sabbathis omnibus, id commune erat, scilicet ab omni opere seruii feriari.

Et certe Ecclesia Sancta iam deterioris esset conditionis, quam fuerit olim Synagoga ludæorum, si non haberet aliquos dies institutos, ad singularem Dei cultum, quibus anima Deo vacaret corpore feriente. Viguisse autem ritum hunc in Ecclesia adhuc pubescente, constat ex hac constitutione Apostolica Clementis Romani Papæ, decernentis dies, quibus famuli vacare debent, libro 8. Constitut. Apostolicæ. c. 13. *In diebus Apostolorum vacent: Magistri enim vestri fuerunt, ad docendum vos de Christo.* Similiter inuito etiam Iuliano Apostata, floruit idem institutum, ut constat ex illa inuestiua Gregorij Nazianzeni, carpentis infidelem animum Principis istius, Ecclesiæ desertoris. Sic enim iste Sanctus Doctor inuehitur in transfugam: *Non victimas pro Christo casas veritus es? nec magnos pugiles extimuisi, Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, &c. quibus præclari honores, & festa constituta sunt.* Habuere quondam & ipsi Gentiles, suos feriarum dies, ad celebrandos ludos in memoriam Heroum, quorum egregia facta publico gaudio replebant. Quidni & Christianis sit, seponere dies aliquot festos, quibus operi seruii datis inducijs, meditentur agones Sanctorum, ut se componant ad eorum modum, & sic festa fidelibus sint fausta, ac boni ominis, ut docet Sanctus Augustinus in Psal. 63. inquit: *Passionis Sanctorum Martyrum diem hodie festum habentes, in eorum recordatione*

Apostolorum
Festa indicant
Cl. m. Romanus
Papæ.

datione gaudeamus, recolentes quid pariebantur, & intelligentes, quid intuebantur. Et in Psal. 88. *Natalia Sanctorum cum sobrietate celebrate, ut imitemur eos, qui præcesserunt, & gaudeant de vobis, qui orant pro vobis.*

Obiectio II. & solutio eiusdem.

Obicitur II. contra corollarium III. Oratoriorum priuatorum vsus, ab antiquo in Ecclesia Christi est probatus: ergo audire missam in oratorio, est gratum Deo. Respondetur, vsus oratoriorum priuatorum, esse probatum in Ecclesia antiquissima, quoad orandum, non quoad celebrandum. Quod euidenter constat ex Concilio Aureliensi can. 3. in quo dicitur: *Vnicuique fidelium in domo sua oratorium liceat habere, & ibi orare; missas autem ibi celebrare non liceat.*

QVÆSTIO IV.

Quam opera seruilis in die festo prohibeantur.

Nominis operis seruii, quod intelligatur.

Suppono I. Nominis operis seruii, intelligi omne illud opus, quod propriè, & immediatè cedit in utilitatem corporis, ad cuius exercitium seruos habemus deputatos, & in quo artes mechanicæ versari solent, quævis interdum opera hæc, per homines liberos exerceri soleant, ut sunt arare; fodere, suere, ædificare, &c. Unde opus seruale duo includit. Primum, ut sit opus externum laboriosum, cum fatigatione fieri solitum, & ex natura sua ordinatum ad corporis utilitatem, seu commodum. Alterum, ut sit opus mechanicum, & corporale, cuiusmodi sunt omnia exercitia corporalia, iuxta regulas artium. Ita S. Thomas 2. 2. q. 122. ar. 4. & in 3. senten. dist. 37. ar. 5. q. 2. ad 2. Proinde ratio operis seruii non debet pensari ex intuitu ad mercedem; neque ex eo, quod fiat in utilitatem, & commodum alterius; sed ex eo, quod secundum se, & absolutè spectatum, habeat proprietatem, & conditionem operis seruii, ut docet Caietanus 2. 2. q. 122. ar. 4. & Soto lib. 2. de Iustitia, quæst. 4. ar. 4.

Suppono II. Opus seruale esse, triplex, scilicet religiosum, peccaminosum, & indifferens, seu humanum. Opus seruale religiosum illud est, quod fit ad seruendum Deo: nam latría est quædam seruitus, pertinet ad religionem. Et tale opus non est prohibitum in die festo, eo quod ordinetur ad laudem Dei, aut Sanctorum honorem: rectiusque tale opus appellaretur liberum, quia seruire Deo, regnare est. Dicitur tamen seruale abusiue, quia fit quandoque ministerio corporis, erigendo animam ad diuina, proinde est laudabile, & meritorium. Opera etiam peccaminosa, ut talia, non sunt prohibita in die festo, quia præceptum sanctificandi festa, non obligat ad non peccandum mortaliter: atque sic per opera peccaminosa non violatur dies festus, nisi peccatum commissum fiat mediante opere seruii. v. g. si quis ligna secet die festo, ad furandum ea. Quando autem peccans mortaliter, dicitur seruus peccati, hoc intelligi debet symbolicè, & metaphoricè. Tandem, opus seruale indifferens, seu humanum, tripliciter intelligi potest, vel enim tale opus est necessarium, ad conseruationem vitæ humanæ, vel ad charitatem proximi, in aliqua necessitate existentis, vel ad cultum Dei extrinsecè exhibendum.

Opus seruile triplex est.

Peccans quomodo dicitur seruus peccati.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. In die festo prohibentur ab Ecclesia, opera seruala illa, quibus homines fatigantur in diebus ferialibus, ne impediuntur à sanctificatione diei festi. Probatur, quia Deus frequentissime olim in Scriptura sacra, Sabbathi obseruationem imperauit. ut Exodi 20. *Septimo autem die Sabbathum Domini Dei tui est, non facies omne opus in eo.* Et cap. 31. n. 14. *Custodite Sabbathum meum, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.* Et Deutor.

In die festo prohibentur opera seruala.

tor. 5. *Obserua diem Sabbathi, ut sanctifices eum, &c. Non facies in eo quidquam operis.* Vnde cum filij Israël, inuenissent hominem colligentem ligna in die Sabbathi, obtulerunt eum Moysi, & Aaroni, & uniuerse multitudini. Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes, quid super eum facere deberent.

Difficilis ad
resolvendū
quæstio.

Quæstio hinc grauis oritur, quomodo nescierunt, quid de illo faciendum esset, cum expressè in violatores sabbati poena capitalis statuta fuisset, in citato cap. 31. Exodi. Aliqui censent, factum hoc contigisse ante illam legem, quod manifestè Scripturæ Sacræ repugnat. Quomodo enim ille homo, tanquam violator legis coram Moysi, & Aaronem siteretur? Alij verò putant, voluisse Moysen præsentem Deo deferre: id est, honoris causâ rem totam Deo committere iudicandam; licet non ignoraret, quid esset de iure faciendum. Verum hoc repugnat literæ exprimentem, nesciisse Moysen, quid super illo homine facere deberet. Deinde, quia nulla necessitas fuisset, ad supremam causam recurrere, cum plena potestas ad illud supplicium exequendum, in proxima daretur. Alij autem existimant, Moysen, & Aaronem dubitationem non fuisse de iure, quod satis expressum erat; sed de facto, an scilicet illud opus esset excusabile, propter hominis ignorantiam, aut saltem propter materiæ paruitatem: quia ut ex textu scripturæ constat, minutula solum ligna colligebat. Nihilominus & hæc solutio non potest subsistere: tum, quia ignorantia in eodem populo, in quo lex non ita pridem fuerat promulgata, difficilè haberi poterat, multoq; difficilior saltem in externo foro suaderi. Tum, etiam, quia paruitas materiæ, in re tam graui non excusabat à poena, præsertim in ipso exordio legis: nam tunc oportebat primum transgressorem legis acriter puniri, ne ceteris fieret auctor transgrediendi, ut docet Theodoretus ibidem q. 31. & S. Chrysostomus in Plal. 6. Insuper alij volunt, Moy-

Primus legis transgressori acriter puniri debet.

sen, & Aaronem, non de morte, quæ sciebant sine dubio infligendam; sed de mortis genere, quod in scriptura expressum non erat, dubitasse. Ceterum, & hoc non placet, si enim Moyses de genere mortis dubitasset, quomodo non interrogasset Deum; quod tamen fecisse non legitur; sed hominem duntaxat in carcerem reclusisse, ac si tota illa dubitatio solum expectando, in diem sequentem differri posset.

Mea igitur sententiâ Moyses, & Aaron, solum ignorabant, an liceret, illum hominem sacrilegum, eodem die Sabbathi, quo deprehensus fuerat, lapidari, ac ideo suam ignorantiam tollere voluisse, non quidem consulendo Deum, quod videbatur operosius, & minimè necessarium, sed differendo punitionem in diem crastinum, in quo tanquam in diem operario, certus redderetur de supplicio exequendo. Quid ergo Deus? Cum videret Moysen cunctantem, ipse sua sponte etiam non consultus instigabat, dicens: *Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.* Quasi diceret: procrastinandum non est supplicium, sed maturandum, ostendens, serò quidem alia crimina; citò verò sacrilegia punienda esse: non enim violatur sabbatum, sed sacratur, quando sacrilegus sabbathi lapidatur. En quam festinus sacrilegij vindex Deus existit. Ad alia, licet grauius peccata vlciscenda, lento passu incedit diuina ira; at verò ad alia velocissimo. Et cur tam seuerus extitit istius legis non tantum lator, verum etiam executor Deus? Respondet Rodolphus in cap. 23. Leuitic. his verbis: *Magna legislatoris, super sabbathi observationes sollicitudo, frequensq; huius præcepti repetitio est: quia homo post præuaricationis reatum, laboribus addictus, dum visibilium trahitur cupiditate, necessitatem vertit in voluntatem: compescenda igitur erat insana laborandi cupiditas.* Quasi diceret, adeò propensi erant homines ad diuitias congregandas, ut in hoc labore to-

Sacrilegia sine dilatorie Deus puniri vult.

Deus super observatione sabbathi maxime sollicitus.

re totam vitam collocarent. Vnde, nisi inde violenter auerterentur, semper terrenis studiis incumberent, & nunquam diuinis obsequerentur. Rẽ euidenti Scripturæ Sacræ documento illustro.

Homo magis rebus terrenis adhaeret; quam Deo.

Pertæsus tandem, & crebris flagellis defatigatus Pharaon, liberam exeundi de Ægypto potestatem fecerat Israëlitis. Nam Moysen, & Aaronem allocutus: *Ite, inquit, sacrificate Domino, oves tantum vestra remaneant.* Cur obsecro solutis hominibus, captiuas pecudes retinuit? Existimo, quia optime sciebat, Israëlitas tanto amore suarum pecudum teneri, aut certè pecuniæ ex suis pecudibus colligendæ, ut præoptaturi essent, cum illis in seruitute remanere; quam sine illis in libertatem abire, seu cum illis potius Pharaoni seruire in Ægypto captiuos; quam sine illis Deo in deserto liberos sacrificare. Imò non dubitabat, quod si fortè de Ægypto sine suis gregibus exirent, quam primum in Ægyptum redituros, propensiores ad terrenas possessiones in Ægypto retinendas; quam ad cælestes pollicitationes in Palæstina recipiendas. Neq; sanè opinio hæc fefellit Pharaonem, eamq; magis adhuc in Babylonica seruitute, res ipsa declarauit. Cum enim Cyrus Persarum Rex, populum Israëliticum, a diuturna tandem seruitute liberum abire permitteret, subdidit I. Esdræ 1. n. 4. *Et omnes reliqui in cunctis locis, ubicunq; habitant, adiungunt eum.* Quasi diceret, si quis Hebræorum maluerit remanere in Babylone, quam redire in Iudæam, is teneatur suis opibus adiungere redeuntes. At quis obsecro esse poterat, qui seruitutem libertati anteferreret, potiusq; inter gentilitios, & profanos, ritus Babylonis; quam inter sacras, & diuinas leges Hierosolymæ viuere præoptaret? Illi profectò, qui amore bonorum ibi acquisite tenebantur. Quoniam ab iniquis diuitiarum possessionibus, etiam parua lucra temporalia, magnis bonis cælestibus præferri solent.

Accesserunt tandem Israëlites post immensas viarum ambages, ad terram Galaad, quæ Iordanis ripis adiacebat. Et ecce ibi Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, quæ habebant pecora multa, & in iumentis, infinitam substantiam, regionis fertilitatem admirati, Moysen aduenerunt, & renuntiantes illam plagam, alendis gregibus esse valde opportunam. Precamur, inquiunt, si inuenimus gratiam coram te, ut des nobis famulus tuis eam in possessionem, ne facias nos transire Iordanem. Numer. 32. num. 5. Quid hoc est boni Israëlitis? Quæ vos obsecro, inuasit subita satietas illius beatæ Palæstinae, ad quæ non ita pridem nimis auidi currebatis? Quæ vos retinet tam insana appetentia istius regionis Galaaditicæ, nullis partibus cum illa conferenda? Conferte quæso ad inuicem vtramq; plagam: Illa quidem a Deo promissa, cælestibus benedictionibus abundat, exornanda tabernaculo fœderis, nobilitanda templo Salomonis, & quod caput rei est, Christi Domini vestigijs consecranda; hæc autem terrenis tantum frugibus opulenta, & solis gregibus saginandis opportuna, nullam partem continet sanctitatis. Dicite itaque, vtrâ præstet. Nonne illa tantò altior excellit, quanto cælestia terrenis sublimius attolluntur? Ita planè est. Et tamen cupidi homines, ut falsis huius diuitijs perfruantur, veris illius terræ opibus renuntiant. Aut Procopius: *Huiusmodi nonnulli sunt, qui curis huius vitæ victi, studio erga Deum elanguescunt. Et si enim vocati ad fidem fuerint; tamen propter voluptates, in numero proborum permanere nolunt.*

Sic olim D. Gregorius cum eiusmodi hominibus comparabat omnes illos, qui terrestria curant, cælestia verò contemnunt, libro 27. Moral. cap. 7. ita concludens: *Quos bene apud Moysen, filij Ruben, Gad, & dimidia tribus Manasse expriment, qui multa pecora, & iumenta possidentes, dum extra Iordanem ea, quæ viderant campestris, concupi-*

Israelites ob falsas diuitias terræ promissionis renuntiant.

Qui terrena curant, cælestia contemnunt.

concupiscunt, in re promissionis terra hereditatem habere noluerunt. Et paulo post addit: *Qui iumenta plurima possident, Iordanem transire fugiunt: quia quos multa mundi implicamenta occupant, habitationem celestis patrie non requirunt.* Origenes quoque homil. 6. in Numer. observat, omnes illarum tribuum fuisse primogenitos, Ruben quidem ex Iacobo, Gad ex ancilla Zelpha, Manassen ex Iosepho, idque non sine mysterio, nimirum ut significarent, non solum Hebræos, celestis patrie exheredes, qui veteri legi adherentes, novam repudiaverunt. Verum etiam aliarum gentium primogenitos, qui terrenas, hereditates, quas obtinent, celestibus, quas sperare debuerant, anteposunt, dum leges divinas conculcant, Sacras ceremonias profanant, festorum solemnitates violant, & ob nimiam rerum temporalium cupiditatem, ad idololatriam non raro deficiunt.

Recogitate paulisper antea acta tempora, quo olim processerit Aarō, adeo, ut non solum permiserit Israelitis vitulum aureum conflare; verum etiam ipsemet, ut dicit sacer. textus, Exodi 32. n. 5. *Edificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit, dicens: Cras Solemnitas Domini est.* In Hebræo autem legitur: *Solemnitas Iehouab.* Super quem locum Caietanus ita scribit: *insaniuit ipse longe magis, quam alij. Nam alij non nisi nomen Elobim, & Elohe, qua sunt nomina communia, tribuerunt idolo; ipse vero incommunicabile, & ineffabile Tetragrammaton attribuit, nullo ad hoc instigante, & quod peius est, voce publica.* Et unde hæc infania Aaroni orta est? E quidem non aliunde, nisi ex amore rerum temporalium, quas divinis anteposuit; seu ex timore damnorum temporalium, quæ ne contraheret, bona divina non curavit: quando timuit, si hæc curaret, fore ut illis premeretur, concludit Caietanus: *Ecce, quo ducit ambitio principatus, scilicet ne ipse de principatu deiceretur, passus est ab illo paulo idolum in Deum commutari, & pro Deo adorari.*

Aaronis
peccatum
grande.

Considerate adhuc, quo etiam insignis illa cupiditas Balaami processit, ita ut divina præ terrenis conculcasset. Nam in primis sollicitatus à Rege Balac per internuntios, ad maledicendum populo Dei, sic respondit: *Manete hic nocte, & respondebo, quidquid mihi dixerit Dominus.* Numer. 22. num. 8. Ecce, neque illos statim a se repulit, neque etiam statim cum illis perrexit; cum tamen repellere omnino debuerit, ut potè rem indignam, & Deo iniuriosam postulantes. Causam esse opinor, quia in eorum manibus illa, quæ afferebant, divinationis pretia conspexerat, repulsurus forsitan, si vacuas à muneribus manus conspexisset. Nō statim etiam perrexit cum illis, sed finxit se prius expectare responsum à Domino; cum tamen mendacissimo mago nihil esset cum veracissimo Deo. Rationem reddit Lyranus, quia modus est magorum, præsertim cupidorum, qualis erat iste Balaam, fingere coram hominibus, quod revelationes sibi fiant à vero Deo, ut sic eis credatur, & reportent maius lucrum. Ac si etiam, cum magna Divinitatis iniuria, suam impius pseudopropheta cupiditatem explet vellet. Rursus enim ab alijs internuntijs evocatus: *Obsecro, inquit, ut hic maneatis etiam hac nocte, ut scire queam, quid mihi responderit Dominus.* Et quid à Deo scire iterum cupiebat, qui iam divinam voluntatem non ignorabat? Respondet D. Augustinus q. 48, ut se victum cupiditate monstraret; *Ubi loqui sibi Dominum de hac re iterum voluit, de qua eius iam cognoverat voluntatem. Proinde Dominus permisit eum ire, ut per iumentum, quo vehebatur, eius avaritiam cōceret. Hoc ipso confundens illam demeritiam, quod prohibitionem per Angelum factam, transgredi asina non auderet, quod ille cupiditate transgredi conaretur.* Itaque improbus maleficus malebat suam explet cupiditatem; quam divinam voluntatem implere.

Nonne hæc ipsa avaritia modernis temporibus, in plurimis etiam Christianis reperitur, de quibus non

Magi fingunt multa coram hominibus, ut eis credatur

Pharisæi ob avaritiam quærebant profelytos,

sine gravi dolore, illud Christi Domini Matthæi 23. n. 15. dici posset: *Va vobis scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui circumitis mare, & aridam, ut faciatis unum profelytum.* Pharisæi enim nullis vijs, etiam asperrimis, nullis peregrinationibus, nullis laboribus, & difficultatibus parcebant, ut saltem unum profelytum facerent, id est, ut unum gentilem ad iudaismum converterent. Res stupenda, Pharisæi pro Christo acquirendo, tanto tempore expectato, ita pigri erant, ut ne gradum quidem ab Hierosolymis facerent, neque ad vicinum Bethleemi oppidum exirent; pro vno autem acquirendo profelyto, tot maria, tot ignotas circumibant civitates, tot periculis, tot laboribus se deuovebant. Et tamen Christus Dominus culpabat eos, quod tantum operæ, & laboris collocarent, in gentibus ad iudaismum conuertendis. Rationem reddit S. Chrysostomus homil. 44. in Matthæum, quia id faciebant, non propter gloriam Dei, ut additis cultoribus honoraretur Deus; nec propter misericordiam, volentes eum saluare, quem docebant; sed aut propter avaritiam, ut additis in synagoga Iudæis, sacrificiorum adderetur oblatio; aut propter vanam gloriam, ut viderentur. Ad quærendum ergo Christum, virtus mouisset Iudæos, si eum quærere vellent, ad faciendum autem unum profelytum, non virtus, sed infinita laudis ambitio, eos traherebat. Dicit Imperfectus homil. 44. in Matthæum: *Non propter gloriam Dei, ut additis cultoribus honoretur Deus; neque propter misericordiam volentes eum saluare; sed propter avaritiam, aut propter vanam gloriam, propter hoc ipsum, ut videantur gentilem conuertisse.* Non ergo Deus, aut virtus; sed ambitio homines mundiales ad labores trahit.

Ex modernis Catholicis multi Pharisæos imitantur

Non pauci quoque ex modernis Catholicis, circumeunt mare, & aridam; prædicant in vicis, & plateis; docent quoscunque obuios habent, aulas implent, Magnatum domos quo-

tidianis confessionibus ad spiritua- lem profectum informant, diuitum cubicula tremendis sacrificijs honorant, cum peccatoribus manducant, deuotis mulierculis largas absolutiones impertiunt, cum Iudæis sæpe colloquuntur, Hæreticis omni suauitate sese accommodant, & suam doctrinam communicant; & tamen ne unum profelytū videmus, sed omnia in pessum ruunt. Quia qui taliter docent, & rebus spiritualibus operam dant, ad id non Dei, aut proximi amore; sed temporalibus lucris ducuntur, ut opes congerant, Principum, & Magnatum fauores capiant, sibi; gradum ad honores parent, & ut verbo concludam, ut ab hominibus videantur: Nam docentis finis, ex docentis artibus deprehenditur. Interijt iam in Christianismo iustum iudicium: iuxta desiderium cordis sui nemo nō ambulat: malitia omnis excedit mensuram: plebs emendari non sustinet. Quia qui præsent, corrigendi libertatem amiserunt: serui namque sunt eorum, qui beneficium, antea dederunt, hi videlicet, qui humano patrocinio potentatum sibi ipsis acquisierunt. Interea rident nos infideles: nutant, qui modicæ sunt fidei: fides ipsa in ambiguum vocatur: ignorantia offunditur mentibus: propterea, quod formam, ac speciem veritatis prætexunt, qui sermonem veritatis adulterant: Silent enim piè docentium ora, resoluta verò est quæuis blasphemæ lingua: profanata sunt sacra, qui sani adhuc sunt in fide domus orationis fugiunt, ut potè in quibus aliquando minus pia docentur, dum ieiunia, & aliæ austeritates, non sine populi scandalo culpantur, festique dies ex diuino mandato præcepti, seruilibus laboribus violantur, & profesti in festos commutantur. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Præceptum abstinentiæ ab operibus seruilibus die festo, ex se obligat sub mortali. Ratio: quia pertinet ad virtutem religionis,

Præceptum abstinentiæ ab operibus seruilibus obligat sub mortali.

Kkk

onis, & ordinatur ad diuinum cultum. Quocirca Deus in veteri lege, grater puniebat huiusmodi delictum, & in noua lege infligitur excommunicationis poena. Hinc grauitur peccant, qui suos subditos, & seruos, diebus festis molestis oneribus onerant, contra apertam Dei voluntatem, qui sicut non vult hominem tentari, ultra id, quod ferre potest; ita neq; vult continuis eum onerari laboribus, sed ut diebus festis ab iisdem respiret. Pulchre id edisserit S. Ephrem, tract. de patientia ita scribens: *Novit quippe ipse, quantam subire possit probationem, atq; tentationem anima, & tantam quod permittit. Moxq; addit: Si enim homines exiguu intellectu, & mente praediti, probare, & discernere norunt, quantum pondus, atq; onera singula ferre queant animalia, tantumq; ad dunt oneris, quantum vires animalis tolerant; quod si in rebus corruptibilibus, & apparentibus, tanta consideratione, atq; cogitatione praediti sunt homines, quanto magis Deus, qui incomprehensibilis est, & intellectu, totusq; sapientia plenus, novit quantis probationibus, atq; tribulationibus, tentationibusq; indigeant anima ipsi placere volentes, vitamq; eternam consequi desiderantes.* Ingeniose satis argumentatur a minori ad maius. Si enim homo, ne animal perdat vile, & caducum, licet ad suum conducere commodum, ultra vires illud operare, & vellet, nollet, fustibus, plagis ad portandum cogere, suum tantum aspiciens luerum; tamen quia animal suum est, ideo eius misertus, non mortem, aut nimiam eius vult lassitudinem, sed moderatam, viribusq; equam, ita, ut si sub onere laxetur, non tamen nimis, & si portet, non tamen succumbat. Quomodo id non concedemus Deo respectu hominis, quod non est animal irrationale, sed mente praeditum, animal inquam suum, quod destinavit ad gloriam, praeparavit ad beatitudinem quid dicam? Crudele, inhumanum, ferinum est, talia de Deo cogitare, qui vires hominum libans, & requiem eis providit, & so-

Sola diei diebus festis non sunt gravandi.

lumen, pro illis etiam diem Sabbathi constituens, ne nimis laxentur.

Hoc facile colligo ex scriptura. *Sacra, Exodi 23 n. 12. vbi dicitur: Sex diebus operaberis, septima die cessabis, statimq; sacra pagina rationem subiungit: ut requiescat bos, & asinus tuus, & refrigeretur filius ancillae tuae, & advena.* Mira & dulcis Dei nostri providentia erga nos, nostraq; Ita Deus noster nobis prospicit, ut utiq; ad circumspeditionem defatigationis bouis, & iumentum nostri descendat, ne labore fessa deservire amplius non possint, requiem mādāt, & sic providet nobis, & illis: unde non solum de servis nostris illi cura est, sed etiam de animalibus, de bobus de asinis tādē nostris, quo quid amplius cogitari potest?

Verum, solumne de iumentis Deo cura est? nunquid non de avibus etiam, quae nullius ferme considerationis sunt? sic equidem, talemq; de illis curam habet, ut caelum mutet, mareq; mitescat. Quam Dei singularem providentiam elegantissime consideravit D. Ambrosius lib. 5. Hexam. cap. 131. in volatili illo Alcione, quod foetans hiberno circa mare tempore, caelum Deus temperat, & mari iubet, ne fremat, quod citatus Sanctus perpendens, ex istius animae hominem consideratione ad totaliter Deo fidendum, etiam si procellas contra se videat, etiam si horribiles afflictionis tempestates. Si ergo, inquit, avis minuscula contemplatione, insurgit mare, & repente comprimitur, atq; aspera biens, inter ingruentes procellas, tempestatesq; ventorum detegit calidum nubila, fluctusq; componit, elementis omnibus subito infusa tranquillitas; quantum praesumere debes, o homo! qui te ad imaginem Dei factum agnoscis? Optimum profecto & validum argumentum, praesertim si attentē consideraverimus, quae S. Doctor addit: *Si tamen, ait, avicula istius fidei studio devotionis imiteris, illa tempestates videns surgere, sentire ventos inter biberna saeva, non reuocatur, neq; reflectitur: & ne putes, quod ouorum videatur habere contemptum, continuo ubi deposuerit ova, nidificat, & suos*

Mira Dei providentia erga nos & nostra.

Divina providentia etiam ad volatilia extenditur.

Et suos partus corpore fouet, neq; salutis propria alluvione littoris pertimescit, sed secura de Dei gratia, ventis se committit, & fluctibus, & teneros foetus, non latibulis aliquibus abscondit, aut tectis, neq; includit cavernis, sed nudo & rigenti committit solo, nec defendit a frigore, sed diuino foetu tutiores existimat. Quid praecelarius dici potuit? Ita Deo fidendum, ita eius providentiae nos committere debemus; quemadmodum dicta avicula, quae plus in diuino fidei foetu, videns contra se mare intumescere, ac horridas attollere undas; quam in absconditis cavernis, tectisq; ostendens nobis, nosq; suo docens exemplo, ut si velimus Dei providentiae tegi, non in equis, non in armis, non in Principibus spem reponamus, & auxilium, sed in solius Dei nostri brachio, ac providentia, firmiter, ac immobiliter in ea confisi, in nullo timentes, aut addubitanter: qui enim animalibus, & avibus providet, sine dubio & nobis providebit.

Deus cur prius cibum animalibus providit, quam illa ad Adam adduceret.

Ad quod comprobandum, perpendite deuotam S. Chrysostomi considerationem, homil. 10. in Genes. super illa verba cap. 1 n. 29. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem sementem super terram, & universa ligna, ut sint vobis in escam, & cunctis, animalibus terrae, omnib; volucribus caeli, & universis, quae moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum.* In quibus verbis duo Sanctus iste Doctor adnotavit. Primum, escam parasse Deum, non solum domesticis brutis, verum etiam & feris: *Vide, inquit, abyssum misericordiae, non solum brutis, & domesticis, & nostro usus feruentibus, vel pascendo, vel ministrando, sed & feris prospexit.* Alterum quoq; notavit, quod Deus prius produxerit pabulum, antequam eas creasset, atq; ad Adam adduxisset, dominumq; earum constituisset, ne dum se tantorum videret dominum animalium, sollicitus de cura eorum, esset anxius de provisione, atq; sic dominum stomacharetur. Magna, inquit, Domini erga hominem, quem condidit,

ostenditur cura: nam postquam ipsum produxit, & omne ei dominium creatura tradidit, ut ne statim ab initio iumentorum multitudinem videns, stomachari posset, quasi non sufficeret ad alenda tot, & tanta animalia, priusquam de hoc cogitaret, bonus Deus praeviendo, demulcet eum, ut sic loquar, & ostendit, quod tam ipse quam inuenta, & bruta omnia, praecpto Domini, omnem copiam terrae supeditante, sit habiturus. Sollicitudinem proinde ab homine tollere voluit, ut disceret, de providentia Divina nunquam diffidendum esse.

Quocirca institutionem dici festi considerans lippomanus, in Cate-na sic dicit: *Cum multa sint causa institutionis Sabbathi; illa tamen hic recensetur, ut familia, & iumenta nostra habeant alternam quietem a laboribus suis.* O admiranda Dei providentia, summaq; in ponderibus librandis aduertentia! ut inter alias institutionis Sabbathi causas, una etiam haec sit, ne bos, ne asinus nimis defatigetur, requiemq; obtineat, ne festus viribus deficiat. Et licet sacrosanctam illam constituerit diem ad sui laudem, utq; ab operibus vacantes homines, toti in eam, gratiarumq; actionem resolverentur; tamen etiam cum sua laude, & proventum iunxit animalium, summa, & infima prospiciens, a fine utq; ad finem attingens, qualis haec ponderis mensura? Quis impius audebit ultra dicere, Deum impossibilia, & ultra vires imponere, dum ne animalia plus aequo defatigentur, Sabbathum instituit? Quod expendens idem auctor recte concludit, ex hac redargui lege, *Crudeles illos Dominos, qui diebus festis magis opprimunt, & excruciant servos, nec eis vel parum quid temporis, ut diuinus intersint, impendere volunt.* Ingrati plus quam dici possit in hoc, quando ipse Deus altissimus, ne animalia eorum perirent, voluit Sabbathum instituere; ipsi vero, ne Deus laudetur, Sabbathum violant, plus sua lucra, quam Dei facientes laudem; non vires aestimantes, sed lucra, plus servis, & ancil-

Deus festa etiam propter requiem hominum ac iumentorum instituit.

lis, imò & inmentis, onerum imponentes; quam ferre valeant.

Deus cur non permisit Balaam habere gladium ad percutiendam asinam

At non sic Deus, qui licet potentior sit dæmone, cum quo bellum homo gerit, ita eius vires attemperat, ac moderatur, ut inermem constituens, non totum, quod potest agere, eum sinat, non gladium arripere, quando vult Numer. 22. n. 23. *Vinam habebam gladium, ut te percuterem, dicebat Balaam. Super quem locum Philo lib. 2. legis allegoriarum scribens, gratiæ Dei hoc refert, ne imprudenter homo ille animal occideret: Gratia maxima conditoris, ait, qui sciens imprudentiæ rabiem, non dedit, tanquam furenti gladium, ne quoslibet obuios maligna clade occideret. Vbi illud diligenter notandum est, tunc potissimum de iumento Balaami curam gessisse, cum ille impiè ad suum maledicendum populum pergeret; qui tunc suum verberavit iumentum, & contra illud gladium desideravit, quando hoc eius saluabat vitam, eumque à morte eripiebat. Dixit enim ei Angelus: Cur tertio verberas asinam tuam, ego veni, ut aduersarer tibi, quia peruersa est via tua, mihiq; contraria: & nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidisset, & illa viueret. Ut hinc agnoscat homo, quam incerta diminutaq; sit ei, providentia, dum bonum reputat sæpe sapius malum, & frequenter a se eripere, ac interimere vitæ suæ custodem gestit, quem Deus summa sua pietate custodit.*

Balaam vates cupido catus.

Liber tamen hic expendere, cur Balaami peruersa esset via, & Angelus Dei contraria, cum idem Angelus ei, ut iter, præceperit loquens: *Si vocare te venerint homines isti, surge, & vade cum eis. Cur ergo peruersa via, etq; contraria? an quia cupiditate, munerum excecatus, peruersa inceperat, & procedebat intentione? Quod eleganter edisserit citatus Philo lib. 1. de vita Moysis, ubi dicit: Fates inescatus, & presenti utilitate, & spe futuri commodi, simulq; oratorum dignitatem reueritus, persuaderi sibi passus est rursus succare causatus de Numine: ad postmodum parat se iungi, narrans*

admonitum se in somnis visione manifestam, ut cunctantes legatos sequeretur. Licet igitur ab Angelo, qui prius ei iter interdixerat, ire permissus fuerit, quia tamen, non ut malediceret, sed ut benediceret; & ille scelestus coacte prius iter dimiserat ob lucrum deperditum, & voluntariè latanterq; ibat, non ut obediret, sed ut lucrum faceret, simulans pietatem, palliansque obedientiæ lucri audacitatem; idcirco merito ab Angelo territus est. Quod inde luculenter colligit Philo, quia licet Angelum vidisset, non statim ab itinere destitit, sed ab Angelo petijt, an vellet, ut rediret, addit sacra pagina, Cumq; debuisset reuerti de vestigio, maluit rogare Angelum, num redire domum iubeat: ille intelligens, & indignè ferens simulationem (quid enim opus erat sciscitari in re tam aperta, quam ipse videbat, nec indigebat verbis fidem astruentibus, nisi forte oculis minus creditur, quam auribus) vade, inquit, quò properas. Peruersa ergo mente ibat, ideò via eius Angelo contraria, & sic de reditu interrogabat, cum statim redire debuisset, quia voluntatem non habebat redeundi. Hoc plerumq; mentibus euenit carnalibus, sciscitantur Dei consilium, eiusq; ambiunt scire voluntatem in his, à quibus statim auertere se, aut illico prosequi deberent. Verum, quia tanquam alteri Balaamitæ, voluntatem veram non habent Deo obsequendi, sed suam peruersam complendi, ideò & tardant, & inquirunt, virosq; probos sapius adeunt, ut tandem ex multis, vnum saltem inueniant, ad suam voluntatem, desideriumq; respondentem. Non secus, ac perfidus Balaam, quem Angelus dubio procul occidisset, nisi iumentum se auerteret, cuius ipsa Dei summa providentia curam gessit, quia licet indigni hominis iumentum erat.

Verum, ut redeamus, vnde digressi sumus ponderemus illud, imprudentis; alij verò legunt, impudentiæ rabiem, quibus verbis ostenditur impudentissimum esse dæmonem, nil ille veretur, nec tempus, nec personam;

Homines carnales Balaam similes sunt

Dæmon est impudentissimus & nihil veretur

sonam; in Angelorum præsentia, in choro, in altari, in oratione, in psalmodia, tandem in diuinissima Sancti Sacrificij oblatione, impudentissime nos molestat, flagellat, impetit rabie, quid si gladium haberet? id est, superamam liberamq; potestatem, nonne omnes homines perirent. Vnde sapienter D. Augustinus in Psal. 61. circa finem discurret: *Qui dat diabolo tentandi licentiam, ipse dat tentatis misericordiam, ut scilicet, non ultra vires tententur, & ne in lucta deficient humilitatem eis tribuens, quâ ad se auxilium aduocant diuinum. Hoc in percussione asinæ observare licet: non enim ante Angelus Balaamum reprehendit, atq; ab asinæ percussione conhibuit, quam ista ante pedes eius caderet. Tunc primum, videns Angelum cum euaginato gladio stantem, ab illo diuertens, ibat per agrum, velut flagellum Dei fugiens; iterum verò potenter eam verberante Balaamo, Angelus in angustijs viarum substitit, quem cum illa nullo modo declinare posset, tertio tandem verberata, concidit sub pedibus sedentis, tunc primum os eius apertum est, & Angelus ad Balaamum dixit: Cur tertio verberas asinam tuam? Cadentis iam sub onere protectionem sumens, increpans percussorem, flagellum eripiens. Ecce Angelus non est passus, asinam vilissimum animal, verberibus ultra modum affligi, & quomodo Deus immensus ab improbis Dominis patietur subditos, ac seruos, diebus festis laboribus grauati, cum propter eorum quietem, ne continuo fatigati deficient, sabbata instituerit? Mea sententiâ tales Dominos superbos, crudeles, indiscretos, temere a mandatis eius declinantes, & per spatiosa mundi vagantes, ita in angustijs viarum, id est, in extremis viam adiget, quod nullo modo iram, & seram eius vindictam effugere poterunt.*

Ceterum, & Principes suos subditos aggravantes, qui propter im-

laborare coguntur, non minorè Dei vindictam sentient. Fateor, quia potentia sibi à Deo concessa inconsideratè vtentes possunt opprimere subditos, pauperes spoliare, depradari, contra ius fasque bona eorum eripere, privilegia, immunitates, & quod durius est, non tantum vi armisq; quantum negotiatione, præuentione, legumq; bellicis instrumentis, ut sic loquar, ac pro militibus ipsis legum peritis vtendo. Sciant tamen tantum abesse, ut ex hoc regna lucrentur, ut potius ea perdant, seq; & sua simul. Cuius rei hæc potissima ratio est, quia talia facientes extorres se à diuina exhibent providentia, deserti constituuntur diuina protectione, atq; sic tenebris obfuscantur, in meridie palpent, cum certo certius sit, Principes Deum non promereri iustitiâ, quâ aliena rapiunt, sed quâ sua tribuunt. Duplex quippe est iustitiâ; vna humana, altera diuina, quæ ita inter se dissident, ut qui humanam statuit, diuinam expellat: ac proinde sicut diuina Deum ad se aduocat, ita humana arecet. Audite D. Paulum ad Rom. 10. n. 3. ita sentem: *Ignorantes enim iustitiâ Dei, & suam querentes statuere, iustitiâ Dei non sunt subiecti. Vultis scire, quæ est iustitiâ Dei? respondet Zeno Veronen ferm. de iustitiâ, quæ laborat dispendio suæ non solum facultatis, sed etiam si opus sit, & salutis, alijs magis prodesse, quam sibi. Quamnam ergo ex his duabus Deum promeretur? equidem non humana, quia hæc potius auaritia; quam iustitiâ dicenda est; sed diuina: nam illa homines possidet, hæc Deum.*

Nihilominus licet præceptum abstinendi ab operibus seruilibus die festo, ex se obliget sub peccato mortali; leuitas tamen materiæ, & paruitas operis seruilis, in hoc præcepto excusat a peccato mortali; quem admodum & in alijs præceptis. Vnde excusantur a peccato mortali tonsores, qui vnum, & alterum die festo radunt. Ita Sayrus in clau Regia lib. 8. cap. 2. n. 9. Quamnam autem

Principes opprimentes subditos & regna perdunt

Iustitiâ alia diuina, alia humana

Duab; hominis integritas laborare die festo, est peccatum mortale

pars temporis sit notabilis, ita ut ea laborans die festo, committat peccatum mortale, varij variè sentiunt. Bonacina tom. 2. q. unica de obseruat. Sabbathi p. 3. n. 1. censet, spatium vnius horæ esse partem notabilem. Canonistæ nimis laxè existimant, esse tertiam partem diei artificialis. Cæterum, media via est securissima, quam tenet Trullench in 3. præcepto Decalogi, cap. 1. dub. 10. Diana parte 1. tract. 1. Miscell. resol. 36. & alij, duas horas integras esse notabilem partem, ita ut per duas horas integras laborare seruiliter in die festo, sit peccatum mortale. Ratio: quia hæc pars respectu 24. horarum diei naturalis, videtur esse non exigua. Et sic laborare in die festo minus, quam per duas horas, non esset peccatum mortale, sed solum veniale.

Non omne opus corporale in die festo prohibetur.

Corollarium II. Non omne opus corporale, pertinens ad sustentationem vitæ humanæ, prohibitum est in die festo. Et hæc est differentia inter festa nostra, & antiqua Iudæorum. Quia Iudæis olim in veteri lege, non solum opera seruilia, sed etiam alia quædam, ut iter agere, emere, ac vendere, prohibita fuerunt. At vero quoniam Ecclesia Sancta magis cultum internum, quam externum spectat, non ita rigide præcipit festorum dierum obseruationem. Licet igitur est in die festo coquere cibaria, imò & quævis delicatiora ferula, in quibus præparandis multum temporis, idq; non sine fatigatione corporis absumitur, permittente id Ecclesia, & consuetudine. Imò, & conficere, ac coquere panem, quando vel ob multitudinem populi, aliter suppleri non posset, vel dies festi multi concurrant, & antea talem concursum sufficientia panis commodè præparari non possit. Ita Gesualdus Panormitanus in 3. Decal. Præcepto, tract. II. cap. 1. n. 17.

Opera seruilia spectant ad charitatem proximæ, non sunt prohibita die festo.

Similiter opera seruilia, quæ spectant ad charitatem proximæ, in necessitate existentis, non sunt prohibita die festo. Ratio: quia charitas nescit legem. Vnde possunt fideles

die festo licite seruire infirmis, eosq; curare, sanguinem minuere; & alia beneficia præstare. Non enim Ecclesia pia mater, censetur eiusmodi pietatis officia prohibere. Cum ipsemet Christus Matthæi 12. expressè dicat, licitum esse sabbatis curare, illis verbis: *Itaq; licet sabbatis benefacere*, id est, opera beneficentiæ exercere erga proximos, ut est curare infirmum. Neq; enim Pharisei negabant, qualiacunq; bona opera fieri posse die Sabbathi, ut orare, sacrificare, &c. sed ea tantum, quæ proximis impendebantur, licet essent officia beneficentiæ. Hoc autem posse fieri in Sabbatho, rectè concludit ex eo, quod ouem forte delapsam in foueam, non dubitarent extrahere etiam in Sabbatho. Non, quod hoc esset benefacere ad sensum textus; nam sicut iustitia, & liberalitas, & misericordia, propriè non est erga bruta animalia; ita nec beneficentiæ virtus. Præterea, quia illud non faciunt homines propter bestias, ut illis benè sit, sed propter se, qui bestiarum domini sunt, de illisq; accipiunt vtilitatem, accepturi & damnum, si perirent.

Ad quod comprobandum, ex eodem capite S. Matthæi illud assumite: *Discipuli autem eius esurientes, caperunt vellere spicas, & manducare.* Quo viso Pharisei dixerunt ad Iesum: *Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbathis.* Non facile putarem, Christi discipulos per campos exerrasse, & à Magistro diuertisse, ut spicas vellerent. Quo ergo consilio discipulos suos per sata duxit, cum discipulorum & ipsius Christi, ac turbarum vestigijs sata proculcarentur? non sine magno dominorum detrimento. Cum etiam dies Sabbathi coram Phariseis violaretur? Tātine erat esurientes discipulos malignè granis alere, ut frugum dispendio, & perspicua Sabbathi violatione, vilis, & auarus cibus emendus foret? Duplicem facti istius causam inuenio. Primam, ut Sabbathum solueret. Hanc assignat D. Chrysostomus homil.

40. in

40. in Matthæum, ita scribens: *Cur nam per ea loca illos Christus ducebat, cum sciret omnia, nisi soluere quietè Sabbathi vellet? Et volebat quidem, sed non absq; causa soluere: quapropter nunquam nisi data occasione soluit, ut & legem cessare faciat, & obtrectatores non offendat.* Nimirum Christus verus Deus, quæ pollebat auctoritate, Sabbathum sensim abrogare intendebat, & Evangelij legem auspiciari; verum, ut Moyse legem cessare faceret, & suos obtrectatores non offenderet, data occasione, Sabbathi legem soluit: quo simul & sabbati inquietaret otium, & simul famis necessitatem excusans, maledicam vituperonum linguam frenaret. Ita enim apud hominū vulgus inualuit, verosimilem admittere excusationem (quod possit quisq; sua etiam delicta tuto defendere excusationis clypeo) ut vel inuidi obtrectatores, & ipsi Pharisei æmulatione æstuant, non imputent ad culpam, quod verosimili excusatione audiuntur. Itaq; prudentissimè Christus Dominus sabbati otium labore fatigauit, quia oportebat antiquatam legem abrogare. Neq; id, nisi data occasione fecit, ut excusationis lenocinio obtrectatores non offenderet.

Christus & Davidis ex æplo vltus est.

Altera ratio est, quia necessitas discipulos Christi ad vellendum spicas compellebat; hæc autem excusatio à peccato. Hoc docuit Christus illis verbis pungens Phariseos: *Non legis, quid fecerit David, quando esurijt, & qui cum eo erant? Quomodo intrauit in domum Domini, & panes propositionis comedit, quos non licebat edere.* Argumento à maiori ad min⁹ vsus est Christus, ut ingeniosè obseruat S. Chrysostomus, in citatum locum ita scribens: *In hoc ostenditur Christi sapientia, quod aliud exemplum fert sabbato maius: neq; enim est æquale transgredi sabbati diem, quod multoties factum est, & sacram illam tangere mensam, quod nulli fas est.* Si ergo Davidi esurienti cum suis comitibus licuit panes propositionis comedere, contra legem

id prohibentem, quomodo Christi discipuli culpari poterant, quod sabbato esurientes spicas vellerent, præsertim cum penes Christum suprema potestas esset, leges immutandi abrogandi, & nouas instituendi. Ut ergo Christus pauperum suorum discipulorum factum excusaret, recursum fecit ad factum Davidis, panes propositionis accipientis.

Verum, quid cum Davide commune habebant Iesu discipuli? David erat cantatissimus Dux, & liberator populi Israëliti, ac gener Regis; Discipuli verò Christi pauperes piscatores, & viles homunciones. An certè idem poterat esse respectu vilissimorum hominum, & hominis regij? ita sanè est. Nam respectu Dei, & in ijs, quæ ad Deum pertinent, in eodem sunt, & plebei, & Reges. Hinc eandem in Iesu, & Creatore mundi Diuinitatem colligens Tertullianus lib. 4. sic punit Marcionem. *Quoniam David, comitib; eius cum Discipulis suis, æquat in culpa, & venia: idè alienus est à Creatore?* Non equidem alius est Iesus à Deo Creatore; sed prorsus idem Deus est, quando nullum habet personarum respectum: sed & Principes, & seruos, siue in culpa, siue in venia, & fauore adæquat. Qui spiritus ad eò proprius est Dei, ut non sine reprehensione sit, qui personas in Diuinis administrandis respicit; Vnde S. Paulus ad Galat. 2. *Cum venisset Cephas Anthiochiam, restitit ei in faciem: quia reprehensibilis erat.* Prius enim quam venirent quidam à Iacobo, cum gentibus edebat; cum autem venissent, subtrahabat, & segregabat se. Quæ verba expendens Tertullianus, lib. 4. in Marc. ait: *Porro, etsi reprehensus est Petrus, & Iacobus, & Ioannes, qui existimabantur columna, manifesta causa est: personarum enim respectu videbantur variare conuictum.* Inde ergo reprehensione digni iudicantur: quia respectu vnius personæ aliter se habebant; quam respectu alterius. Nam in præsentia Israëlitarum scrupulo-

Apud Deū & plebe j & Reges in eodem gradu sunt.

Petrus, Iacobus, & Ioannes cur à S. Paulo reprehensi.

simè

filissime vesebantur; in conspectu vero gentium, omnia indifferenter sumebant, & permittebant. Quod etiam in tantis Apostolis, minime tolerandum S. Paulus duxit, cum id alienum esset à Spiritu Dei, qui personas non respicit.

Licetum est itaq; die Sabbathi cibaria parare, & alia opera misericordiae facere. Nam maxime diebus festis habenda est cura egenorum: quia tunc festa fidelium auspiciatissime peraguntur, quando in illis indigentibus benefaciunt. Sic in ultimo paschate celebrato à Remptore nostro, cum recumberet cum discipulis suis, dedit buccellam Iudæ. Ioan. 13. Et dicit ei Iesus: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo sciuit discumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus. Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret. Vbi vox illa: Quod facis, fac citius, non erat iubentis, sed sinentis; non trepidi, sed parati. Sic etiam S. Cyprianus dicebat Proconsuli: Fac, quod vobis preceptum est, ut refert D. August. serm. 12. & de Passione cap. 14. Sic Helisæus ad filios Prophetarum importunè insistentes, ut mitterent ad quærendum Heliam, 4. Reg. 2. dixit: Mittite. Et Dominus Iesus ad Iudæos: Soluite templum hoc. Ioan. 2.

Christus in quo sensu dixit Iudæ, quod facis, fac citius.

Quando ergo Iudas permittebatur in perditionem ire, quidam discipuli Iesu putabant, eum mitti ad procurandum pro festo celebrando, aut pro egenis iuuantis. Ait Rupertus ibidem: Multum longè à rei scientia fuerunt, quia putabant illi mentionem factam esse, de cura egenorum, cum permissio daretur de tradendo ad mortem patre orphanorum. Et cur obsecro boni Apostoli, & Christum amantes errarunt? Ne miremini: quia loculos habebat Iudas; festi autem tempore putabant boni Apostoli, nil aliud agere debere pecunias habentes; quam festi cultum, & curam pauperum. Hac enim re maxime festa commendantur, ut obseruat D. Cyrillus Alexandr. lib. 9. in Ioann. capit. 18.

ita scribens: Perutile autem nobis exemplum proponitur: oportet enim, qui festum diem pie acturi sunt, non de ipsis tantummodò curare, nec quomodo ipsi solum commodè celebraturi sint; verum etiam egenum propter charitatem, rationem habere. Tunc equidem pie, & sanctè festum agitur, quando simul cura habetur pauperum. Quorum obliuio, & contemptus, suspecta, & lethalia apparent.

Hac de causa videtur mihi Deus fulminasse, illam poenam, Deutor. 23. Ammonites, & Moabites, etiam post decimam generationem non intrabunt in Ecclesiam Domini in æternum: quia noluerunt vobis occurrere cum pane, & aqua. Moabites, & Ammonites, viderunt Iudæos armatos, hostesq; reputarunt: unde quia hostes putabant, licet egentes agnouerint, noluerunt ipsis porrigere panem, ob quam inhumanitatem, etiam post decimam generationem exclusi sunt à populo Dei. Et quis hæc audiens non pauebit, panem egenti negare? Concludit Petrus Damianus opuscul. 9. de eleemosyna, cap. 4. Idcirco ab Ecclesia Dei irrevocabiliter excluduntur, quoniam inimicis etiam suis per humanitatis officium, occurrere neglexerunt. Quam terribili sententia digni sunt, qui viscera sua ab indigentibus proximis claudunt? cum quibus Dominici corporis, & sanguinis mensam participant; his cibum, qui in secessum dirigendus est, negant. Unde non immerito clamat Propheta, Isaia 58. Frange esurienti panem tuum. De inspiratione addidit tuum: quia eleemosyna de rapinis facta, furum amplificat, & falsata specie pietatis, veram impietatem procurat, ac de proximo negotiatur. Ait D. Chrysostomus: Nihil illa eleemosyna peius, quæ cum ex rapina nascatur, eleemosyna non est, sed quadam senitia, & crudelitas, & in Deum contumelia. Adversus misericordiam sævis, dum pietatis mucrone pietatem perimis; Deum gratui contumelia afficis, cui scenica pietate irrides, dum iniustitiam protelans insidiaris iustitiæ, & falsata benefi-

Ammonites & Moabites ad decimam generationem a Deo maledicti.

Eleemosyna nam de rapinis facere, est Dei irridere.

beneficentiæ eximium Christianæ religionis opus incestas.

Audiant hæc proceres Christiani, qui plerumq; de alieno commodo ditescunt, ut pauperes hospitio excipiant, eisq; eleemosynas largas erogent, de pauperculorum rapinis, suam pietatem volentes exornare. Non sic processit Zachæus in ipso conversionis suæ tyronicio, in pietatis eruditione veteranus. Nam & ipse gaudens Christum excepit, & hospitij mercedem eleemosynis largè donandis votivus redemit, sed de proprio, non de alieno donandis. Lucæ 19. n. 8. Stans autem Zachæus dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Bene profecto trapezita lucrosus, dum largitiores pauperibus eleemosynas sponderet, bonorum restitutionem illico pollicitus est, ne frequens hæcenus alienorum furacitas, promissam erga egenos pietatem constuprare videretur.

Audiant quoq; hæc officiales, quorum manibus aurum, & argentum, de sudore populi collectum, facile adhæret, ut postea magnifica monasteria extruant, & per hoc nomen æternum sibi comparent. Quibus Ildorus Pelusiota, lib. 1. epist. 229. respondet: Quia Deus victimis iniqua ratione partis minime delectatur, nec adulterina dona admittit. Neq; enim quisquis vult, benignè facit: verum is demum, qui ut Deo dignum est, sacrificium, (id est eleemosynam) & acquirit, & promittit. Ecce, non quisquis vult, benignè facit, sed ille tantum, qui quam promittit benignitatem, ritè acquirit, ne adulterina dona Deo detrat. Adulterina dona appellantur, quando libidine largiendi, simulata misericordia in pauperes, iustitiam, erga creditores constuprat; nec pietatem parturit, sed crudelitatem, & scuritiam. Concludit citatus author: Nam eleemosyna, quæ ex rapina nascitur, eleemosyna non est; sed quadam senitia, & crudelitas, & in Deum contumelia.

Quò respiciens Salomon, tali documento humanam pietatem instruit. Prouerb. 3. Honora Dominum de tua substantia. Tigurina versio legit: Glorifica Deum de operibus tuis. Quem locum interpretes communiter exponunt, de stipe indigentibus erogata, quam in Dei honorem cedere, perspicuum est. Super quem locum Saluianus Massiliensis ad Ecclesiam ita scribit: Honora Dominum de tua substantia. Cum videt, totum suum sit, quod ab eo accipimus, nostrum esse dicit, ut demus: idè scilicet nostrum appellans, proprietate possessionis, ut maior sit merces operantis, quia plus fructuum necesse est largitor habeat, ubi de suo videtur esse largitio. Considerate hic respectuam in re pietatis cautelam, videlicet largitionem eleemosynæ titulo pauperibus exhibendam, non tantum debere esse minimè furto, aut rapinis acquisitam, & verè sic propriam largitoris; sed ad meriti prærogatiuam, & ad mercedis auctariū, quod à Deo ad largiendum verè accipimus, nostrum esse dicit, ut demus: idè scilicet nostrum appellans, ut maior sit merces operantis. Scrupulosè ergo præcauet Salomon, ne quam erogamus egenis stipem, aliquo modo non esse largitoris videatur. Unde licet res Dei sit, quia tamen pietati id non incommodat; nihilominus tamen subtrahitur, & res hominis nominatur. Nostram esse dicit, ut demus, ne forsitan, si quod pie datur, non esset dantis insinuat, deuenustaretur largitoris gratia. Ergo in subleuandis pauperibus, Deus de tua substantia honorandus est.

Ad quod comprobandum, recurre ad orationem à Christo Domino institutam, in qua nos ita precati iubet: Panem nostrum da nobis bodiè. Investigate, quare nostrum dicimus panem, quem ita instanter quotidie petimus? An certe Deus, avarus alienorum retentor est, adeò, ut necesse sit ab illo obnoxie postulare, quod nostrum est? Responder D. Chrysostomus: Dicit autem, Nostrum, quia omnia,

Eleemosyna debet fieri de propria substantia.

Panem quem petimus, cur nostrum dicimus.

omnia, qua nobis Deus dat, per nos alijs dat, ut de eo, quod accipimus, partem impotentibus faciamus. Qui ergo de laboribus suis indigentibus non præstat, non tantum panem suum manducat, sed etiam alienum. Nostrum ergo dicimus panem, quem alijs erogandum petim, eleemosynæ nomine; ne aliena, sed nuncupatim propria, pietatis titulo largiri videamur.

Corollarium III. In Russia, & Lithuania, quando Schismaticorum sunt festa, non possunt à Dominis Latinis rustici ad laborandum sibi cogi: quod si rustici tales sibi laborent, nihil interest Dominorum, cum Populorum cura sit, inuigilare rebus ad religionem pertinentibus. At vero diebus festis Latinorum, possunt Schismatici rustici ad laborandum educi: quia illi ad festa nostra non obligantur. Latini vero rustici, si cogarentur à Schismaticis; & Hæreticis Dominis, ad laborandum diebus festis Romanorum, possunt sine scrupulo laborare; non tamen sibi nisi forsitan ita premantur, ut etiam diebus festis Schismaticorum, non sinantur laborare, tam sibi, quam Dominis, tunc poterunt nullum festum observare, ut potè in extrema, & graui necessitate constituti. Hæc tamen ita intelligi debent, ut isti labores imperati, non fiant in contemptum religionis Catholicæ; sed vel ex avaritia, vel nimia consuetudine temporali: alioqui rustici recusantes laborem, si occiderentur, martyres fierent.

Non possum hîc veritatem subicere. Tales oppressiones fiebant passim in Russia, non à Schismaticis; sed quod pudet dicere, à Catholicis Dominis, ita ut pauperes subditi etiam die festo, nullum respirium haberent: aquam suam pretio emebant, nec in proprijs Ecclesijs securi erant, depauperabantur in proprijs iumentis, imò & dominio Iudæorum subdebantur. Hinc rebellio, hinc bella continua exorta: quia Deus tantam pauperum subditorum oppressionem, diutius tolerare non potuit, quorum iniuriæ semper vindex est, iuxta illud Psal. 10. n. 5. Dominus in calo sedes eius, oculi eius in pauperem respiciunt, palpebra eius interrogant filios hominum. Ad quid obsecro affirmavit Propheta, in calo sedem Dei esse? Equidem ad hoc, ut ostenderet, pauperem esse Dei: calum, ac sedem. Ita exponit locum hunc Sanctus Bruno: Ideo, ait, quia calum est pauper, oculi eius, id est, misericordia, per quam eum videt, respiciunt pauperem. Ecce effectus Dei oculorum in pauperem, est interrogatio filiorum hominum, id est, oppressorum, quos seuerè Deus de iniusta vexatione subditorum interrogat, seuerè exquisit, & examinat.

Hæc igitur oculorum Dei in ege-
num respectio, singularem quandam benignissimi Numinis erga eum curam, & accuratam omnino prouidentiam declarat: quæ egestate oppressum quodammodo in oculis suis ferre videatur. Dum pauperis iusti, inermis, ac inoffensi vitæ, salutis, ac reculis prospicit. Vnde tunc iustus sponte pauper satis opulentus, ac tutus est in paupertatis asylo, cui diuina prouidentia, præsto auxiliarius adest. Quocirca citatum scripturæ locum, textus Hebraeus sic legit: *Oculi eius in pauperem abscondunt se.* Quasi medullis scrutetur, examinet, ac penetret Deus, quid huiusmodi pauperi desit, quid opis, quid subsidij, aut auxilij tempestius impendatur pauperi, ne quid eorum, quæ non habet, & habere negligit, illi unquam desit. S. autem Hieronymus ita legit: *Oculi eius in robustos respiciunt.* Significare volens, quod cum diuites, ac potentes, oculos insidiosè conijciunt in pauperes, ut illos vi opprimant; non inermes, & omni præsidio carentes impugnent, sed in ijs validum exercitum, diuinæ virtutis instructum, armatumq; in acie offendant.

Vultis etiam scire, quid per palpebras, in scriptura sacra intelligatur? Respondet S. Gregorius lib. 13. Moral. cap. 7. intelligi Dei iudicia, cuiusque diuinam

Pauperum
specialem
curam De-
gerit.

Per palpe-
bras diuina
iudicia si-
gnificantur.

diuinam iustitiam, quando nos flagellat. Palpebrarum, inquit, nomine diuina iudicia designantur, sicut per Psalmistam de Domino dicitur: Palpebra eius interrogant filios hominum. Oculis ergo tanquam misericors pater respicit subditum pauperem; palpebris vero tanquam tremendus index interrogat crudeles Dominos, diudicans eos opprimentes, & iisdem oppressionum instrumentis puniens. Quod in illo, plusquam admirabili facto etiam puerorum in fornacem projectorum videre licet. Impij Nabuchodonosoris serui, non contenti miserabili illa puerorum sorte ad ignem destinatum, dicunt sacra pagina, Daniel. 3. n. 46. Non cessabant succendere fornacem naphthæ, & stuppæ, & picæ, & malleolæ, & effundebatur flamma supra fornacem cubitis quadraginta, nouem. Quid inde? & erupit, & incendit, quos reperit iuxta fornacem de Chaldeis. Duo portentosa in hoc facto obseruo. Primum, Scripturam Sacram ante ignis eruptionem, adnotasse effusionem flammæ supra fornacem, ad hoc, ut eruptio ignis, non naturalis, sed violenta intelligeretur ab Angelo, qui exulit ignem, à pueris, abegit, remouit ad latera fornacis, exera quæ impulit, ubi Chaldeos tortores, & incensores succendit. At S. Chrysostomus tom. 1. de tribus pueris ita scribens: Et diffundebatur flamma supra fornacem, & Dei potentia clariùs luce ministrata, furatur pastorem alienos incendium: nam consumpsit, quos propè inuenit, quia ieiunat in suis. Præclare, vis igni inferebatur, dum paucere suos non illi permitteretur, quid ergo, vim vi repellens, vitæ loquar, foras abactus alienos pascit, dum in suis ieiunat.

Alterum etiam obseruo, eodem proorsus igne Chaldeos tortores perijisse, quo pueros occidere intentabant, ut omnibus simul notum esset, in flammis derelictos, in fornace calamitatis inclusos, Deum defendere, & eodem instrumento mortis, quo appetebantur ab eis excusso interfe-

tores occidere. En vobis pueri in exemplum, ignis mortis instrumentum eos lambit, Dei virtute illos protegente, dum tortores vrit, & incendit. Pulchre D. Ambrosius lib. 6. in Lucam cap. 2. Cantauerunt, inquit, Hebræi, cum vestigia eorum tactu flammæ torantis humescerent, & intus extraque ardentibus omnibus, solos tamen innoxios ignis lambere, nec adureret. Quid elegantius, ignis pueris ros, eorum vestigia non vrens, sed humectans, unde in fornace ros, extra ignis, occidens eos, qui eum ad aliorum malum accenderant, mutato officio. Audire S. Zenonem Veronens. Episcopum serm. 8. de tribus pueris ita sanctum: In caminum missi, ut submersi sunt, statim inuisibili rore incendia temperantur, mors reficiens, mutat officium, incensores cremantur, incensis hymnibus capentibus flamma blanditur, melioratur vita supplicio. Rex non inuideret pueris, si eos non præcepisset ardere. Ex quibus verbis manifestè liquet, oppressiones iniquas pauperum subditorum, in ipsos Dominos opprimentes retorqueri.

Sed ut ad nostra reuertar. Aggrauastis o. Poloni subditos vestros, pauperes, vitæ & necis dominium super illos usurpantes, festis, & non festis diebus, noctibusque ad labores compellendo, respexit tandem de celo Altissimus, acerrimus oppressorum protector, eandemq; oppressionem in vos ipsos conuertit, quando ad turpissimam capitalem contributionem, quam Constantinus Imperator Christianissimus, ne quidem nominari inter Catholicos, lege cautum esse voluit, eo quod inappretibili Christi sanguine, fidelium animæ redemptæ sint, Quam legem, quia more Turcico violastis, iugum Turcicum vobis imposuit. Deus, quando iam & villa vestra à rapinis militum, immunes esse non possunt: quia & vos vestra potentia villas, & oppida, tam regalia, quam Ecclesiastica, intolerabilibus contributionibus aggrauastis, & penitus desolata fecistis,

Poloni propter oppressionem subditorum puniuntur.

Contributio capitalis inter Catholicos neque nominari potest.

fecistis, ut tandem aliquando vestra delicta recognoscentes, sub potenti Dei manu humiliemini, & non sudore populi, sed more Maiorum, proprio Marte, bella Domini Sabbathi, contra infensissimos quosvis Christiani nominis hostes geratis, tunc primum infallibiliter victuri, & gloriosi victores futuri; ut olim vestri Maiores, qui a principio sine ulla populi aggrauatione, propria, & quidem exigua manu, tot Prouincias Regno Polono subiugarunt.

Diebus festis licetam
est studere,
& scribere.

Corollarium IV. Licitum est, diebus festis studere, legere, scribere, etiam si tota dies consumatur in eiusmodi studiis, & actionibus, dummodo auditio missae non omittatur. Ratio: quia omnes artes liberales non sunt prohibita die festo, etiam si impediunt exercitia spiritualia, qui est finis intentus sanctificationibus festorum; finis autem praecepti, non cadit sub praeceptum, iuxta communem sententiam, cum D. Thoma 2. 2. q. 122. art. 1. imò etiam si eiusmodi studia, fiant causa lucris: quia lucrum non facit, ut id, quod secundum se non est prohibitum diebus festis, ratione lucris reddatur illicitum. Ita Sayrus in Clau Regia, lib. 7. capit. 2. num. 13. Et certe, quomodo studium diebus festis, non debet esse Deo gratum, cum scientia, atque sapientia, nihil ab illo magis aestimetur: quoniam autem inter metalla pretiosissimum in comparatione sapientiae, puluis vilissimus reputatur. Quod

Salomon
nihil magis
e cordi habuit,
quam sapientiam.

probe cognoscens Salomon, nihil magis cordi habuit, quam sapientiam conquirere, pro qua ex Deo obtinenda, peregrinationem à Regia in Gabaon decreuerat: is enim erat locus in sorte Beniaminica, ubi post destructam Nohe, requieuerat Arca Domini, usque dum in Sione à Dauide constituta fuit. Venit itaque Salomon in Gabaon regni Proceribus stipatus, & antiquam tabernaculi sedem, mille nouellorum agnorum honorauit victimis. Longas deinde addidit preces, quibus iuncta à liquefcenti cor-

de suspiria caelum pulsabant, creaturis aures sollicitabant, ut acerbos iuuenutis animos, sapientiae sale soporaret & soporando constringeret. Interea, aduentantis Dei nuntius blaudus sopor occupauit iuuenem, dormienti; Deus mandauit, petitionem institueret de his, quae sibi dari à tanto largitore perciperet. Non ille vitae longauitatem, non diuitias, non hostium ruinam, ceteris Principibus optatissimam petijt, sed solam sapientiam postulauit; eamque ideo cum ceteris omnibus acquisiuit, quia eam postulauit solam. Videte, quanti Deus fecerit Salomonis studium sapientiae, ut quia solam sapientiam ardentissime desiderauit, & postulauit, etiam diuitias, & omnia ei adiecerit.

Præstantissimum est, studium sapientiae, praesertim sacrae, atque ideo ne quidem die festo praetermittendum. Hinc de Isaac Genes. 44. Scriptura Sacra dicit: *Vidit requiem, quod esset bona, & terram, quod optima: & supposuit humerum ad portandum, factusque est tributis seruientis.* Et quam obsecro requies tantos humeros portabat, tantumque laborem requirebat? Aliqui in illa requie vitam, intelligunt vitam vacuum à periculis, tam bellicis, quam aulicis, quae agricolas comitatur. Sed verius Hebraei in requie illa, intelligunt studium sacrae scripturae. Cui homines vacantes pio otio fecundissimos labores exantlant, & mitissime excolunt terram animarum. Huic quieti, quae est ingenitissimi laboris, primus Isaac suos ad portandum supposuit humeros, Auctore D. Chrysostomo in quaestionibus Hebraicis, ubi ita scribit: *Amunt Hebraei significari quod Isaac, scripturas sacras die, ac nocte meditans, studium suum dederit ad laborandum, & ideo ei omnes tribus seruiunt, quasi magistro dona portantes.* Ecce, ex quieto sacrae scripturae studio obtentum magisterium animarum excolendarum: nec immerito, quoniam ad animarum culturam, praestantissimum medium

Studium sapientiae, laetitia Deo summe gratum.

Isaac ob studium laetitia Deo summe gratum.

medium est, studium scripturarum. Audite D. Ephremum, doctum, & magnum vitae spiritualis patrem, qui in serm. Ascet. de vita Religiosa sic ait: *Veluti terra quadam actionis nostra, natura est: cuius agricola voluntas est; Consiliarius vero, atque Magistri diuinae sunt scripturae. Docent enim nostrum agricolam, quas quidem prauas consuetudines euellere, & quas virtutes bonas inferere debet. Nam quantumuis ingeniosus, ac vigilans, diligensque, noster agricola fuerit, absque diuinarum scripturarum doctrina otiosus est, & infirmus, prorsusque rudis. Siquidem sacrarum literarum institutio, atque doctrina intelligentiam ipsi, viresque praebeat, & virtutes bonas, ex proprijs ramis, ac surculis illi administrat, ut eas naturae suae ligno inserat.* Vnde Cassianus Collat. 14. cap. 10. alijque vitae spiritualis magistri, & Doctores, Sacrorum librorum studium, & lectionem, mirum in modum extollunt, tanquam summum, & praestantissimum medium, ad animam excolendam.

Ecclesias non prohibet studia festis.

Non prohibet itaque Ecclesia die festo studium literarum, eo quod sapientia nihil sublimius, nihil caelestius, nihil Deo gratius esse possit, ut docet Gregorius Nazianzenus in Apolog. his verbis: *Sapientiam quae omnia regit, complexusque suo, quidquid vult, laudabile est, & praeclarum, tenet, adeo, ut ipse quoque Deus, quamuis permultis nominibus vocetur; hoc tamen impensius, quam ullis alijs delectetur.* Quod si inquiras, cur sapientia potissimum Deo delectetur? Respondeo, hanc ob causam, quod sapientia sicut primus, & adequatus; ita gratissimus & felicissimus Dei partus, ab aeterno fuerit, & in aeternum futurus sit. Impensius itaque Deus Sapientiam delectatur, quia impensius Deus sua imagine, & Filio delectatur.

Quo sensu aeterna sapientia dicatur creatura.

Ex quo infero, hominem sapientem ita Deo gratum esse, ut in eo certo quodam modo, si loqui fas est, veluti in vnigenito Filio, aeterna generatione à se genito, ipse delectari, & complacere sibi, atque eum singil-

latim gignere videatur. Sic enim hac de re loquitur ipsamet incarnata sapientia, Prouerb. 8. n. 22. *Dominus possedit me in initio viarum suarum.* S. Athanasius serm. 3. contra Arianos: *Dominus creauit initium viarum suarum ad opera, siue in operibus suis.* Si vero dubites, quomodo Dei Filius, creatrixque sapientia creari dicatur? Respondet citatus Athanasius, in alato scripturae loco, induci quidem vnigenitum Dei Filium loquentem, sed non tam de aeterna sapientiae generatione; quam de temporali, cum creatura ad imaginem sapientiae Dei scientes, sapientesque efficiuntur; sermonem esse. Quod scilicet ipsamet increata sapientia, propter similitudinem, tunc quodammodo creari, seu gigni videatur. *Ut enim Verbi, ait, seu rationis Dei, nostra ratio simulacrum existimandum est, ita quoque eius sapientia, haec nostra sapientia, imago quadam existimari debet, in qua vim sciendi, sentiendi, adepti, Capaces efficiuntur creaturis sapientiae.* Quia igitur istiusmodi sapientia, & in nobis, & in omnibus operibus inserta est, non iniuria ea, quae vera est sapientia, & architectrix rerum, quae ad ideam suam congruunt, sibi ipsi, inter loquendum imputans, hunc verborum modum concepit: *Dominus creauit me in operibus.* Quae enim sapientia loqueretur, ea Dominus tanquam propria sibi suis verbis usurpat. Non enim creatur creatrix, sed propter imaginem sui rebus ingentiam, ipsa se creari dicit. O quam felices, qui in comparanda sapientia dies, & noctes, & horas insomunt! quia peculiaritatem Dei imaginem in se circumferunt, ita ut in illis ipsamet Dei sapientia, velut denuo gigni, & procreari videatur.

Non solum autem licitum est, die festo studere, addiscendi gratia, verum etiam causa lucris: quia lucrum non facit, ut id, quod secundum se non est prohibitum, diebus festis, ratione lucris reddatur illicitum. Vnde Notarius, aut Scriba non peccat, scribendo, aut transcribendo aliqua causa.

Notarius scribendo die festo causa lucris non peccat.

causâ lucri in die festo. Ratio: quia scripto ex se non est opus seruire, sed liberum est enim quasi locutio permanens, spectans ad instructionem mentis, siue propriâ, siue alienâ. Imò etiam si non intelligeret scribendo, tamen non peccaret: quia hoc est per accidens. Ita Soto de Iustitiâ, lib. 2. q. 4. art. 4. in fine. At vero typographus componens literas, aut imprimens die festo, peccat: quia formatio literarum, seu compositio, & impressio, ex se est opus mechanicum, & seruire, cum totum dirigatur ad imprimendam chartâ rationem figuram.

Corollarium V. Licetum est die festo facere iter pedibus, equo, curru, pingere sine magno labore, ad fugiendum otium: imò etiam causâ recreationis, venari, piscari, aucupium exercere, ludere, choreas ducere, & bellare absolutis diuinis, non est illicitum. Ratio: quia ista ex se non sunt seruire. De bello corporali, quod sit licitum die festo, usus communiter receptus docet: de bello vero spirituali, aduersus carnem, & sanguinem, deducitur ex Scriptura Sacra. Quando Deus daturus erat legem Moyse, non solum tonitruus, & fulgura, ac nubila comitabantur, publicationem illius diuinæ legis, ut rebelles Iudæos deterrent; sed insuper additus est buccinæ sonitus, quasi tunc bellum indiceretur. Exodi 19. Cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima aperire montem. Clangorq; buccinæ vehemens, simul perstrepebat. Cum ergo buccinarum clangor ad bellum spectet, ad quid tunc sonabat? Quid præceptorum diuinorum promulgatio cum belli strepitu, cum belli tuba commune habet? Sane quia nunquam bellum manifestius sentitur, quam in publicatione præcepti: trahit enim semper præcepti observatio aduersus carnem, & sanguinem. Ita S. Thomas in epist. ad Hebræos capit. 12. Lect. 4. Sonitus, inquit, tubæ, significat gravitatem præceptorum, ad quorum adimplerem indicabat homini quasi

bellum contra seipsum. Idem ergo est, moueri hominem ad observationem præcepti, & excitari ad bellum contra se: simul enim, ut venit præceptum, concupiscentiâ, quæ militat in membris nostris, sese accingunt in prælium, aut victurâ, aut vincendâ.

Huius rei evidens documentum habemus, Genesis 22. Præceperat Deus Abraham, ut sibi offerret Isaac: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac: & vade in terram visionis, & offeres eum in holocaustum. Quæro, cur in hoc præcepto, tot tenebrosas Deus meminit, quæ facile instar bellici apparatus, patrem retardare poterant? Cur non potius hæc præceperat, & solum pueri victimam petiit, sed meminit primogenitum, dilectum filium? Profecto, quia maluit vna cum præcepto, eas circumstantias proponere, quæ bellum naturæ inferrent, & totam naturæ militiam prouocarent in arenam. Ita resoluit Origenes, in citatum locum ita scribens: Chari, & dulcibus appellationibus iterum, ac sæpe repetitis, paterni suscitatur affectus, ut amoris euigilante memoria, ad immolandum filium paternâ dextera retardaretur, & ut aduersus fidem animi, tota carnis militia repugnaret. Propterea etiam via iniungitur, etiam montis ascensio, ut in his omnibus spatium certaminis accipiat affectus, & fides, & amor Dei, & amor carnis. Videte, quomodo cum præcepto indicebatur Abrahamo bellum, & tota carnis militia prouocabatur, ut quæ necessario erat vincenda, si præceptum adimplendum erat.

Exacuit tunc Deus arma naturæ, omniaq; ingenti amoris tela exhausta. Non enim simpliciter dixit: Redde, quem dedi; aut: Macta, quem accepisti; sed, unigenitum filium tuum, quem diligis. Feriit ergo animum amoris commemoratione, multiplicauit appellationes, quibus flammam actius accenderet; & ut exploraretur, ardens ipse in Deum fides, omnes effudit in eum naturæ niues. Offeres eum in holocaustum. Miratur vehementer Basilii Seleucensis, quod Abrahamus

Deus Isaac cum ab Abrahamo voluit sibi offerri.

Abraham non emulit, ne filij immolatio ei ad culpam imputaretur.

Abraham contra naturæ leges iussus est filium in molare.

hamus hanc difficilem præceptionem accipiens, non naturæ vi infractus, in varias partes consilia partitus sit; sed quantocyus in filium mactandû festinauit; nec locum dedit rationibus, quæ ab ingenio naturæ renuntum, & inobsequiam viderentur. honestare, quæ immolationem verarent. O barbaricas, inquit, præceptiones! o imperia à naturæ legibus abhorrentia! filij iugulum reposcor, & filij carnifex esse iubeor. Quasi in hunc modum loquentem Abrahamum inducere videatur. Cur, qui me, ut genitor essem, parricidium iuber admittere? Illiusne filij sanguine dexteram inquinabo, pro quo toties ego Deo manus extendi? Patrijne supplicationibus ante susceptis, obarmabor ad filij interemptionem? Certus sum, promissionum, quæ mihi Isaacum, Isaac meam Deus hereditatem spondit, matura cunctatione explorabo, an hæc præceptio antiquis aduersetur, & illas penitus expungat; ne dum ad Dei obsequium festinare videor, ad impium parricidium inhumanus carnifex citius properem. Vnde opportunissime Zeno Veronensis expendens difficultates Abrahamo obuias, ad filium vnicum perimendum, dicit ferm. 1. de Abraham: Nec timuit, ne parricidium ei imputaretur. Neq; enim tunc lacrymas fudit, neque vultus colorem mutauit, neq; conturbauit faciem, neq; animum flexit; parum est, quod patrem dissimularer, verum etiam patrem se esse nesciuit, & patris affectum deuotione obliterauit.

Quospectans Dominus Isaac 55. dicit: Ecce testem populi dedi cum ducem, & præceptorem gentibus. ut scilicet in dandis præceptis ducem agat, ostendens præceptorum observationem, esse rem periculossimi belli, iuxta illud Matthæi 10. Nolite arbitrari quia veni mittere pacem in terram, non veni mittere pacem, sed gladium. Vbi S. Chrysosthomus, homil. 36. obseruat: Non dixit bellum, sed quod atrocius est, gladium. Cum potuerit ef-

se bellum absq; eo, quod ventum esset ad gladios euaginatores, ut effunderetur sanguis. Præuenit ergo Deus suos milites, id est, fideles, volens eos continuo bellum gerere, contra carnem, & sanguinem, si volunt animas suas saluare.

Verum, diceret forsitan quispiam: ergo Christus sibi ipsi est contrarius, qui Ioann. 14. n. 27. dicit: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Respondetur, negando consequentiam. Nam ut exponunt S. Hieronymus, & Chrysosth. hom. 36. Auctor Imperfectus homil. 36. Gregorius, Beda, Theophylactus, Abylenis, & alij, Christus in citato loco de illa pace loquitur, quæ malorum, & peccatorum pax est, quam habent peccatores ad malum operandum: qualis fuit inter Herodem, & Pilatum; inter turris Babel adificatores, inter inimicos Christi Phariseos, & Scribas, ad eam perdendum. Præterea, locutus est de ea pace, quam mundani inter se habent, ad exercenda vitia. Ad hanc ergo affirmat non se venisse, mittendam; non verò de pace diuina, cum ipse Princeps dicatur pacis, & à D. Paulo pax nostra appelletur. Nam ob hanc venit dandam; & ideo ab Apostolis, primum quod iussit asserri in domum intrantibus, pacem exigit, Matthæi 10. Si fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam. Ergo superius de illa pace locutus est, quæ non Dei, sed diaboli est opus, & quam iniqui habuerunt ad fidem Dei destruendam, ad quam abscondendam, & abruptendam, Christus venit. Vnde S. Hieronymus dicit: Ad fidem Christi totus orbis diuisus est, unaquaq; domus, & infideles, & credentes habuit, & propterea bellum missum est bonum, ut rumperetur pax mala.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiecitur contra Corollarium IV. Facere opus seruire in die festo, est illicitum. Sed transcribere aliquid die

Christus non venit ad pacem mundi dandam, sed ad pacem diuinam.

Obiectio & solutio eisdem.

die festo, licet causa est opus seruale: ergo est illicitum. Minor probatur. Transcribere non est opus mentis, neque artis liberalis: ergo est opus seruale. Deinde, quia imprimere, aut literas componere, ad imprimendum, est opus seruale: ergo & transcribere. Consequentia patet: quia impressio est quoddam genus transcriptionis, præsertim, quando fit propter mercedem, & licet, ut docet D. Anton. 2. p. tit. q. §. *Quantum ad tertium*. Angelus v. *Feria. m. 31. & 32. Tabiena n. 40. Respondetur, negando minorem*. Ad primam eius probationem dicitur, quod licet transcribere, non sit opus mentis: nam quæ transcribuntur, aut auribus, v. g. ab amanuense, cui dictatur, aut oculis percipiuntur: sufficit tamen, quod sit opus liberum, proinde licitum: quæ autem ex se licita sunt, non vitiantur propter mercedem, & lucrum non inuincit naturam operis liberi. Ad secundam vero probationem, negatur, consequentia. Disparitas est: quia tam formatio literarum, quam compositio, & impressio, est opus purè mechanicum, cum solum dirigatur ad imprimendam chartæ talem figuram, quod est corporale quoddam, neque sit per modum locutionis cuiusdam, & impressionis mentis: sicut est transcriptio. Quamvis non improbabilius etiam doceat Diana 4. par. tit. 4. resol. 62. quod componere characteres, & ordinare, non sit opus seruale.

QVÆSTIO V.

De operibus forensibus prohibitis in die festo.

Nomina
mercatus
qui intel-
ligatur.

Suppono, quatuor potissimum opera forensia numerari, videlicet, mercatum, placitum, iudicium, & iuramentum iudiciale. Porro nomine *mercatus*, non intelliguntur nundinæ, quia consuetudine legitime præscripta introductum est, ut nundinæ communes licite etiam diebus festis fieri possint. Non intelliguntur item res minutiores, quæ spectant ad quo-

tidianum victum, ut sunt panis, vinum, herbarum, carnes. Unde excusantur tabernarii, caupones, vendentes comestibilia in diebus festis. Intelliguntur ergo nomine *mercatus*, res omnes ad vsum humanum indifferentes, circa quas emendas, & vendendas, diebus festis homines occupari solent, ut sunt merces variae, in officinis publicis vendi solitæ, & talis mercatus die festo est illicitus. Nomine vero *placiti*, intelligitur quælibet lis, aut causa forensis, quæ agitur in iudicijs, & omnia quæcunque spectant ad formationem processus, & prolationem sententiæ.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Quatuor enumerata opera, licet ex se non sint opera serualia: non enim pertinent, ad seruos, tam in iure Canonico, quam civilis, prohibita sunt die festo: quia ex talibus actionibus interdum solent oriri iurgia, contentiones, discordiæ. Ita expresse habetur in cap. omnes dies, 1. de ferijs. & c. conquestus, eodem tit. & in lege penult. ff. de ferijs. & l. 1. 2. 3. ac vlt. Codice de ferijs, expresse ista opera prohibita sunt. Ex hac conclusio, ne deducuntur corollaria.

Corollarium I. Vrgente tamen necessitate, & suadente pietate, iudex die festo potest licite iudicare. Quod locum habet tam in causa civili, quam criminali tam spirituali, quam temporali. Per necessitatem vero intelligitur, tum proprium commodum litigantium, tum propria utilitas. At vero per pietatem, intelligitur misericordia pauperum, & indigentia personarum, ac obseruantia in patriam, & parentes. Hinc v. g. si artifex quispiam, vel alius homo laboriosus, sine graui iactura non possit adesse diebus ferialibus iudicio, excusatur iudex a peccato, causam eius die festo iudicans. Similiter, si testes non possint commodè haberi, nisi die festo, potest iudex permittere inquisitionem, habita-
men

Mercatus
placitum,
iudicium,
& iuram-
tum die festo
prohibentur.

Iudex vrgente
necessitate
potest die
festis iudicare.

men prius licentiâ à superiore loci, dum commodè haberi potest. Ita Caietanus 2. 2. q. 122. ar. 4. Sayrus in clau. lib. 7. cap. 2. & alij.

Cæterum, extra necessitatem, testes recipi & examinari, non possunt die festo: quia testes non examinantur, nisi præiuramento iuramento, quod eo die recipi non potest. Deinde, quia examen testium, est actus iudicialis prohibitus in die festo. Quod procedit tam in causis temporalibus, quam spiritualibus, quia caput 1. de ferijs, absolute loquitur. Et licet Sayrus citatus, cum Panormitano, & alijs Canonistis concedant, si die profesto antecessit iuramentum, & examinatio testis, posse sequenti die festo continuari examen, eo quod existiment, puram examinationem testium, non esse prohibitam in die festo, si antea præcessit iuramentum, & examinatio articulorum, ac interrogationum, quæ testibus proponenda sunt: quoniam testimonium retrahitur ad diem iuramenti. Hoc tamen falsum est. Ratio: tum quia etiam ipsamet interrogatio, & examinatio, ac responsio testium, pertinet ad strepitum iudicalem, prohibetum in die festo, ob quietem, & vacationem ad Deum. Tum, quia deberet repeti idem iuramentum, ut esset examinatio iuridica. Cum ergo iuramentum die festo sit prohibitum, & sine illo, nulla sit examinatio, sequitur, & ipsam examinationem testium esse prohibitam, nisi consuetudo legitima præualeat, qualis Valentini vlt. recepta est.

Corollarium II. Contractus etiam facti die festo, tenent. Ratio: quia nullo iure irritantur. Similiter instrumentum factum extra iudicium, ad confirmationem, validum est: quia non dicitur factum in iudicio, quæ autem fiunt in iudicio, non solum prohibentur, sed etiam irritantur. Ita Abbas in cap. vlt. de ferijs.

Corollarium III. Appellatio a sententia lata, licite potest interponi die festo. Ratio: tum quia interpo-

sitio appellationis pertinet ad defensionem naturalem; & ideo iura nolu-erunt hominem priuare tam iusto remedio. Tum, quia licet appellatio pertineat ad actus iudiciales; permittitur tamen fieri die festo, ne rempus appellationis præfixum transeat. Ita Panorm. cap. vlt. de ferijs. & Glossa ibidem. Non est tamen licitum, appellationem prosequi die festo, cum id non sit necessarium: alias enim possent licite aliæ actiones iudiciales peragi. Ita Caietanus supra citatus. Citatio tamē iudicialis die festo fieri non potest, nec debet: quia citatio pertinet ad actum, & strepitum iudicalem, estque pars non modica iudicii, quæ omnia sunt illicita diebus festis, unde talis citatio est inualida, & citatus non tenetur comparere. Ita Panormitanus in cap. Conquestus, de ferijs, n. 19. Cæterum reus existens in loco, ubi dies festus non colitur; celebratur autem in loco iudicis, potest tali die citari. Ratio: quia testes possunt ibi examinari ex commissione alio die data, potestque iuramentum extorqueri, & similia peragi in loco, in quo non colitur dies festus: ergo poterit citari, modo præceptum citationis non fuerit factum die festo, in illo loco, ubi festus dies agitur; qui tamen non colitur in loco iudicis. Ita Bonacina q. unica de sabbati obseruatione, p. 2. n. 19. v. noua difficultas.

Corollarium IV. Iudicia criminalia, & sententiæ ad mortem, seu ad poenas, non possunt licite fieri in die festo. Ratio: quia essent irrita, & nullæ, siue tales sententiæ fuerint definitiue, siue interlocutorie. Nisi adsit vrgens aliqua rationabilis, & inuitabilis causa: tunc enim liceret reum etiam die festo ad mortem condemnare. v. g. si expediat captum ob sceleris notorij grauitatem, statim sine processu damnari: aut quando periculum rimetur impedienda iustitia, si reus captus ulterius detineatur: aut quando ita postulat conditio belli. Ratio: quia lex benigne accipi-

Citatio die festo est nulla, & sic citatus non tenetur comparere.

Iudicia criminalia die festo illicita sunt.

Mmm

accipi-

accipienda est, nec præsumitur obligare cum graui incommodo, aut contra bonum commune iustitiæ, vel Reipublicæ. Ob eandem rationem sententia criminalis potest etiam publicè executioni mandari, vt obseruatur in tribunali sanctæ inquisitionis. Ita Sayrus in clauis Regiæ lib. 7. cap. 2. n. 18. §. nomine iudicij.

Corollarium V. Non solum iuramenta iudicialia, quæ præstantur coram iudice competente in iudicio, non tantum à reis, verum etiam à testibus, sed insuper omnia iuramenta, quæ aliquomodo spectant ad iudicium, vt sunt, quæ fieri solent coram notario, prohibita sunt die festo, seclusa causâ pietatis, v. g. miserabilium personarum, aut magnæ necessitatis, aut causæ piæ. Iam verò iuramentum simplex, & non pertinens ad iudicium, die festo prohibitum non est: solum enim per canones prohibentur iuramenta iudicialia, & conuentionalia, idq; exceptis duobus casibus. *Primò*, si iuramentum sit faciendum pro pace: *Secundò*, si necessitas urgeat, aut pietas suadeat. Pro complemento, quæri solet hoc loco, quænam causæ excusent eos à peccato mortali, qui seruiliter laborant in die festo? Et communiter sex causæ afferuntur.

Prima est, *paruitas materia, aut temporis*: quia lex de minimis non curat. Hinc excusantur Sartores, & Sutores, qui aliquantum temporis spatium consumunt, in vendendis, & calceandis calceis, accomodandis vestibus, &c. Idem censendum de illis, qui domum ornant, aut scopis mundant. Et ratio est: quia modicum pro nihilo reputatur, vt habetur in lege, quod modicum, ff. de re iudicata. Quænam autem pars modica censeri debeat, ostendi in quæstione præcedenti, nimirum esse spatium minus, quam duarum horarum.

Secunda causa excusans seruiliter laborantes in die festo, est necessitas imminens vitæ propriæ conseruandæ, aut sustentandæ, vel etiam fami-

liæ. Ratio: quia non fuit Dei, & Ecclesiæ intentio, obligare hominem cum nimio grauamine. Hinc excusantur pauperes, qui nisi laborent die festo, non possunt se, & suam familiam sustentare. Similiter agricola tempore messis, laborantes diebus festiuis, ne pluuijs, aut nimijs caloribus segetes pereant, vel purgantes triticum, propter periculum, ne à ventis destituantur. Idem censendum de hominibus laborantibus in coquendis lateribus, aut lapidibus, siue vitris in fornacibus, quando inchoatum opus intermitteri nõ potest, sine notabili damno. Idem dicendum de rusticis seminantibus tempore autumnii; dummodò id secluso scandalo, & auditâ missâ faciant. Quando autem dubitatur, an necessitas sit sufficiens, tunc recursus faciendus est ad Episcopum, aut saltem ad parochum pro facultate obtinenda, vel certe standum iudicio boni, & prudentis viri: nam possessio stat pro præcepto, & causâ dubia non tollit obligationem præcepti.

Tertia causa excusans à peccato seruiliter laborantes in die festo, est necessitas proximorum. Hinc licet faciant homines, qui die festo laborant, extinguendo ignem accensum in domo proximi. Similiter Pharmacopolæ, medici, chirurgi, parando syropos infirmis, aperiendo venas &c.

Quarta causa excusans seruiliter laborantes in die festo à peccato, est *necessitas patriæ*, seu Reipublicæ. Hinc excusantur à peccato ij, qui diebus festis laborant in reparandis pontibus, aut vijs publicis, quando sine magno detrimento differri non possunt. Similiter milites extruentes aggeres, fossas, ædificando muros ciuitatis, pro defensione ab hostibus, quando necessitas urget. Idem censendum de artificibus, qui laborant in extruendis theatris, pro aduentu Principis, aut natiuitate eiusdem celebranda, ob communem lætitiâ: in consuecendis arcibus triumphalibus. Ratio: quia hæc communi con-

suetudine

suetudine recepta sunt. Supposito tamen, quod hæc die feriali non potuerint, aut præueniri, aut fieri: nam publica vtilitas sufficientem præbet excusationis materiam.

Quinta causa est, *pietas erga Deum*. Sciendum autem est, opera, quæ in Dei cultum, & honorem fiunt, esse in triplici differetia. Quædam enim sunt, quæ immediate spectant ad cultum diuinum, vt organa pulsare, aliaq; instrumenta musica, deferre cruces, aut imagines processionaliter: & hæc licita sunt in die festo, neq; dicenda sunt opera seruilia, cum non hominibus, sed Deo seruiant. Quædam sunt preparatoria ad cultum diuinum, vt est sonitus campanarum: & hæc etiam licet fiunt in die festo, quia sunt coniuncta cum ipso officio diuino. Quædam demum sunt, quæ remote spectant ad diuinum cultum, vt ornare templa, & altaria, vias publicas præparare, si futura sit processio: & hæc debent fieri in diebus antecedentibus, quod si fiant ipso die festo, ex consuetudine interpretante, non est peccatum mortale, quia spectant ad cultum diuinum. Imò, si adsit causa, prorsus nullum erit v. g. si præcedenti die, non potuerint omnia commodè fieri, aut si sacrista, adhibita saltem mediocri diligentia, non potuit acquirere apparamenta, Ita Diana 2. par. tract. 5. Miscell. resol. 8. Bonacina, & alij.

Sexta tandem causa est, *dispensatio*, quæ alia est à iure, quæ existat in c. licet de ferijs, vbi Alexander III. Papa concessit, vt quando certis anni temporibus, fit transitus certorum piscium, v. g. Halecum, siue auium, si tunc occurrat dies festus, vel licet fiant piscationes, venationes, aucupia. Alia est ab homine, quæ absolute & vniuersaliter spectata, tantum à Summo Pontifice fieri potest: is enim in omni festo pro tota Ecclesia dispensare potest, quæ dispensatio vt fiat iuste, requirit causam. Limitatè verò, aut particulariter accepta, potest fieri ab Episcopo: quia tam in

festis à Summo Pontifice indictis, quam à seipso, ex iusta causa dispensare potest.

DISPUTATIO II.

De Decimis.

Post explicatam sanctificationem diei Sabbati in Ecclesia Christi, ad explicandas Decimas, ministris Ecclesiæ solui debitas, descendimus, de qua materia S. Thomas tractat: 2. 2. quæst. 8.

QVÆSTIO I.

An præceptum soluendi decimas sit de iure Diuino.

Quæstio præsens non procedit de lege veteri: in hac enim erat præceptum ab ipso Deo datum, soluendi decimas ex ijs, quæ Hebræi possidebant, personis Ecclesiasticis. Nam apud Hebræos erant duodecim tribus, ex quibus vnâ Deus elegerat, nimirum tribum Leuiticam, ex qua sibi ministros fecerat, in ministerium templi. Vnde, quia isti debebant esse occupati in diuino ministerio, proinde non poterant vacare agriculturæ, alijsq; negotijs temporalibus pro sua sustentatione; ideo alijs vndecim tribubus præceperat, vt ex fructibus terræ, quos colligerent ex suis possessionibus, singuli decimam partem in sustentationem huic Leuiticæ tribui donarent, quæ occupata erat circa diuinum ministerium in templo. Et talis quota appellabatur decima, iuxta illud Leuitici 27. n. 30. Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur. Et Numer. 18. n. 26. Cum acceperitis à filijs Israël decimas. Vnde, cum multo tempore neglecta esset lex soluendi decimas, eo quod populus Hebræorum à cultu diuino recesserit, eam legem postea ad vsum renouauit Ezechias Rex piissimus, vt habetur Paralip. 2. cap. 21. vbi dicitur: Præcepit etiam populo habitantium Hierusalem, vt darent partes Sacerdotibus.

In veteri lege Deus præceperat, vt Leuitis decimæ soluerentur.

Bolus Papa in festis pro tota Ecclesia dispensare potest.

Ob necessitatem patriæ licet die festo laborare.

Etiam iuramenta coram notario die festo, prohibentur.

Sex causæ seruiliter laborantes in die festo excusant à peccato.

Tempore missæ laborantes aliquando excusantur à peccato.

bus, & Leuitis, ut possent vacare legi Dei. Non est ergo dubium, quod præceptum soluendi decimas, in lege veteri fuerit de iure diuino; sed solum, an etiam nunc in lege Euangelica, sit etiam de iure Diuino.

Suppono itaq; . Decimam nihil aliud esse, nisi partem fructuum ministris Ecclesiæ, ob spirituale ministerium solui debitum, ex omnibus bonis frugiferis, quæ a fidelibus possidentur. Et hæc fructuum pars potest sumi dupliciter. Primo strictè, & propriè, nimirum pro certa quota, quam vulgo decimam appellamus. Secundo genericè, & secundum substantiam, videlicet pro sustentatione ministris Ecclesiæ debita, ac necessaria. Et hoc modo accepta decima, debetur ministris Ecclesiæ iure naturali, & diuino, non solum ut eleemosyna; quemadmodum hallucinatus est Vicleffus, sed ex iustitia, tanquam subsidium sacerdotibus debitum, propter ministerium spirituale, ut constabit inferius.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Conclusio. Præceptum soluendi decimas nunc in noua lege, non est de iure Diuino. Est sententia communis Doctorum, quam sequuntur passim Canonistæ, ut Innocentius in cap. ultimo, de Parochijs. Glossa in cap. 1. de Decimis in sexto. Hostiensis in sum. tit. de decimis, & alij. Probatur. Quia in noua lege nullum extat præceptum de hac quantitate fructuum soluenda; sed solum dicitur, ministris rerum spiritualium, ut primæ ad Corint. 9. Dignus est enim operarius mercede sua. Et Matthæi 10. Dignus est operarius cibo suo. Vbi S. Chrysostomus homil. 35. in Genes. vocat hanc legem Apostolicam, quam etiam seruauit Abraham, quando nihil volens accipere pro victoria diuinitus reportata, excepit ea, quæ comederunt iuuenes, nihilq; ultra vsum accipere permisit. Quod autem danda sit decima pars fructuum, nullibi habe-

tur: ergo præceptum soluendi decimas in lege noua, non est de iure diuino. Præterea, quia præceptum istud de quota, non est naturale: ergo est positium. Sed in noua lege non sunt vlla præcepta positiua, nisi de fide, & de sacramentis, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 108. ar. 2. & quodlibet. 4. ar. 13. Ergo præceptum soluendi decimas in lege noua, non est de iure diuino. Tandem, quia quota hæc, contraria consuetudine potest tolli, ut constat ex cap. in aliquibus, & finali de decimis; imò de facto in aliquibus locis, multorum fructuum est sublata. Sed hoc fieri non posset, si de iure diuino deberetur: ergo præceptum soluendi decimas in noua lege, non est de iure diuino. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Præceptum soluendi decimas, nunc in noua lege, est, de iure Ecclesiastico. Ita S. Thomas 2. 2. q. 87. ar. 1. Sotus lib. 9. de iustitia, q. 4. ar. 1. Nauarrus cap. 21. n. 28. Barbosa lib. 3. de iure vniuerso, cap. 26. n. 7. Couarruias, & alij communiter. Constatq; id ex iure Canonico 16. q. 2. extra, tit. de decimis, per multa capita. Et ex Concilio Trident. sess. 25. cap. 12. de reform. Vbi præcipit excommunicari eos, qui impediunt dictas decimas soluere, & non esse absoluedos, nisi plenè satisfaciant. Quod Nauarrus citatus n. 32. intelligit de illis, qui restituere possunt ante mortem, vel ante tempus, quo tenentur sacram communionem sumere. Et ratio corollarij est: quia decima debetur non iure naturali, nec diuino, ut constat ex conclusione: ergo iure Ecclesiastico. Et ideo, qui decimas non soluit, contra præceptum Ecclesiæ graniter peccat: quod peccatum est occasio ad maiora peccata, imò ad ultimam; & extremam perditionem, ac ipsius sanctæ fidei extirpationem. Ita olim prophetico spiritu D. August. serm. 219. de tempore, tom. 10. prædixit, affirmans ideo populum Christianum ex centesima ad decimam adductum, quia decimas soluere noluit. Cum inquit,

Præceptum soluendi decimas, est de iure Ecclesiastico.

inquit, decimas dando, caelestia. & terrena possis promereri; pro auaritia tua duplici benedictione fraudaris, hæc est Domini iustissimi consuetudo, ut si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris, dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti.

Vultis veritatem hanc ex scriptura Sacra cognoscere. Recurrite ad caput 3. Malachia, ubi ipsemet Deus sic dicit: Si affiget homo Deum, quia vos confixistis me? & dixistis, in quo confiximus te? in decimis, & in primitijs. Vbi negationem decimarum, confixionem suam Deus appellauit. Si ergo per negationem decimarum, Deus ipse amittitur, quomodo fides sancta donum ipsius primum, amitti non debet? Duo sunt Catholici mei habitus fidei, vnus in intellectu, quo ille credit verum, licet illud non perspicit; alter in voluntate, quo illa iubet, & imperat intellectui, ut credat, quamuis non videat. Ita S. Thomas 2. 2. q. 4. ar. 2. in corp. Hic secundus habitus, vocatur pius assensus, seu pia voluntatis affectio: nam hæc mouet intellectum, ut firmiter credat, quod non clare prospicit, sine qua, nec ipse crederet, nec ad credendum se determinaret. Vnde hac deficiente, aut frigefcente, & ipsa simul deficit fides, aut frigescit. Considerate hoc moderni Catholici, ut pace vestra dixerim, graue est vobis decimas soluere, graue libertatem cleri ab oneribus soluendis conseruare. Et quid hoc est aliud, nisi quia in vobis iam pia non feruet affectio: quia non supernaturalibus discursibus rationibus; sed solum terrenis, naturalibus, hinc pro frigefcente affectu, terrenis obfuscatus intellectus rationibus, obnubilatur fides, frigescit assensus, deperditur tandem, & amittitur.

Hæc est mens D. Hieronymi, qui citatum Malachia locum, de Christi crucifixione accipiens, affirmat nunquam Iudæos ad illam venturos fuisse, nisi prius decimas dare recusassent; sic inquit: Quasi dicat, ut me

M m m 3

affigeretis cruci, ut sceleratas manus ingereretis Deo vestro, multarum ante rerum meditatione fecistis, subtrahendo decimas, & primitias, non dico sacerdotibus meis, & Leuitis, sed mihi. Ad crucifixionem ergo Christi Iudæi deuenerunt, quia decimas negarunt; imò & ad ipsum Deum negandum, quoniam per hoc peccatum, fidem totaliter amiserunt.

Dicerent forsan moderni statista, necessitas est in causa, deficiunt publica, Regium ærarium exhaustum est, & populus ad ultimam deuenit paupertatem. Non abnuo: verum similis etiam erat ratio Iudæorum, apud Malachiam: nam & illi non ideo soluere decimas recusabant, quod voluntas deficeret, sed quia paupertas eos opprimebat, cum nuper a Babylone ad terram promissionis rediissent. Ob paupertatem ergo decimas non soluebant, ut palam fatetur scriptura Sacra, Esdra 2. cap. 13. n. 10. Et cognoui, quod partes Leuitarum non fuissent datæ, & fugisset quisq; in regionem suam de Leuitis, & si ego causam aduersus magistratus, & dixi, quare dereliquimus domum Dei. Et tamen illa ratio non fuit sufficiens apud Deum, quin non ob hoc se confictum diceret. Vnde ideo eos paupertas premebat, quia ut penuriam, & paupertatem à se auerterent, liberalitate Deum placare debuissent, ipsi contra, eorumq; Magistratus, ac Sarrape, modernis Politicis non dissimiles, humano ducti discursu, animo vili, & demisso, decimas Deo negabant, quasi id iustum esset ob penuriam; & tamen fame, & angustia consumebatur. Equidem Catholici mei, idem nunc Deus, qui tunc erat, fame perimus, bellis consumimur, pro argento, auroq; ære & plumbo replentur Catholicorum regiones. Quid causa? existimo, quia Antistites, qui Ecclesiam, & populum fidelem à grauaminibus defendere deberent, primi ingentia, & ignominiosa tributa excogitant, quorum ductu Reipublica Proceres facile aurum Ecclesiæ concu-

Cur Catholici grauius malis vndiq; premuntur.

Habitus fidei, vnus in intellectu, quo ille credit verum, licet illud non perspicit; alter in voluntate, quo illa iubet, & imperat intellectui, ut credat, quamuis non videat.

Iudæi ob non soluta decimas ad Christi crucifixionem deuenerunt.

concupiscunt, clerumque; grauari sata-
gunt, propter quod Deus aurum ab
eis aufert, illudque ad inimicos trans-
fert. Ad inimicos inquam, quia De-
us potius vult inimicos sustinere in-
gratos; quam amicos. Hac de causa
terram sanctam, sanctissimumque Do-
mini sepulchrum, a Christianis ab-
stulit, tum ob horrenda, ab ipsis sce-
lera ibidem patrata. Verum nonne
eadem, & maiora adhuc scelera nunc
ibidem Turcae patrant? Fateor ita,
esse, sed quia inimici, potius Deus
aestimatis illa ab his; quam a Catholi-
cis sufferre; & ideo a nobis eam ab-
stulit, donauitque illis. Ita planè nunc,
aurum, argentum, & quauis pretio-
sa a nobis aufert, & hostibus tribuit,
non quod plus eos diligit; sed quia
minus a nobis diligitur, æquiusque su-
stinet, malè ab illis, quam a nobis
tractari.

Corollarium II. Si tamen deci-
ma sumatur genericè, nimirum pro
sustentatione necessaria ministris Ec-
clesiæ debitæ, tunc iure naturali, &
diuino debetur sacerdotibus, & mi-
nistris Ecclesiæ. Ita colligitur ex
scriptura Sacra, I. ad Timot. 5. ubi
dicitur: *Qui benè præsumunt Presbyteri,
duplici honore digni sunt, maxime qui la-
borant in verbo, & doctrina: dicit enim
scriptura non infranabis os boui trituran-
ti. Quæ verba, & Dei cura licet vi-
deatur ad boues tendere, ubi peculi-
aris, & præcipua ostenditur; non est
tamen putanda esse pro temporalibus,
sed pro spiritualibus.* Ait Ori-
genes lib. 2. Periarch. cap. 4. *Deo
cura erat non bouum, sed Apostolorum,
qui Christi Euangelium predicabant.*
Planè vna & singularis, ac præcipua
cura Dei pro spiritualibus est, non
pro temporalibus. Hinc de Balaam
mo dicit scriptura Sacra Numer. 24.
*Cum vidisset Balaam, quod placeret Do-
mino, ut benediceret Israël, nequaquam
abiit, ut antea perrexerat, ut augurium
quereret. Sanè Balaam quæsitus,
& inuitatus, ut malediceret Israël,
antequam malediceret, quærebat
auguria ex inspecta dispositione vi-
scerum animalium; coactus autem*

a Deo, ut non malediceret, sed be-
nediceret, non amplius; inspicit ani-
malium viscera. Et cur obsecro tunc
non ex animalium visceribus quæsi-
uit auspicia? Profecto quia iam a
Deo illuminatus erat pro spirituali
benedictione impetrenda Israël.
Vnde infert Origenes homil. 17. ibi-
dem, præcipuam Dei curam non de
his temporalibus, sed potius de spiri-
tualibus inuestigandam esse. *Non
enim, inquit, ille, more solito stultus, &
inanimis sensibus rapitur, in animalibus
mutis, & pecudibus Dei considerans vo-
luntatem; sed agnoscet etiam ipse, quia
neque de bobus cura est Deo, similiter neque
de ouibus, neque de auiibus, alijsque anima-
libus, sed si qua de his scripta sunt, pro-
pter homines intelliget scripta.*

Quid ergo docemur, ex hac er-
ga boues sollicita Dei cura? nisi quod
Deus de minimo etiam animali, pro-
uidentiam suam habeat. Ita resoluit
Tertullianus lib. 4. contra Marcion.
cap. 21. *Qui, ait, boui quoque terenti,
libertatem oris ad veniam pabuli ex opere
submouendi ante præcepit: quia dignus est
operarius mercede sua. Ne scilicet alie-
getur os boui trituranti, nec æstuan-
tis trituræ mercede fraudetur, quin
famem blandientibus ori manipulis
expleat: sed non aliunde nisi ex area,
ut laboris partem pabuli venia sub-
moueat. Itaque eiusmodi venia car-
pendi assatim ex area pabuli, non
tantum largiorem pabuli alimoniam
præbet, sed penitus submouet partem.*
Ait Tertullianus *Boui quoque terenti li-
bertatem oris ad veniam pabuli ex opere
submouendi præcepit. Si tantam Deus
curam habet circa vilissima anima-
lia, quid putatis circa seruos suos, in
Ecclesia sancta fideliter laborantes,
ac cultum ipsi debitum promouen-
tes? cum ipse magis spiritualia, quam
temporalia curet.*

Ædificauit Salomon templum
Domino Deo, audite quid statim di-
cat scriptura Sacra 3. Regum 9. *San-
ctificasti domum hanc, quam ædificasti,
ut ponerem nomen meum ibi in sempiter-
num, & erunt oculi mei, & cor meum
ibi cunctis diebus.* Quis ergo crederet,
tantam

Deo etiam
de minimo
animali
providenti-
am habere

Deus quo-
modo tem-
plo Salo-
monis pro-
misit oculis
suis et cor
suum ibi
cunctis die-
bus

tantam Dei oculorum attentionem
fuisse pro lapideis illis parietibus tem-
pli? Siccine Deus vigilabat, & excu-
bat pro illo templo materiali ser-
uando? Nunquid cura est de lapidi-
bus, & lignis Deo? Equidem non.
tantoperè templum illud materiale
curabat; sicut templum nostrum spi-
rituale. Vnde meritò dicit Lactan-
tius lib. 5. cap. 8. *Dei templum est, non
lapides, aut lutum: sed homo ipse, qui fi-
guram Dei gestat, quod templum non au-
ro, & gemmarum donis, sed æternis vir-
tutum muneribus ornatur.* Et quidem
ubi Dei singulares vigilæ, aut curæ
audiuntur attendere ad aliquid, ne
putetis id fieri, tam pro temporali;
quam pro nostro bono spirituali. Di-
cit ergo Apostolus: *Non alligabis os
bouis trituranti, nunquid de bobus cura est
Deo? An non propter nos utique dicit?*
Profecto licet Dei verba, & cura,
videantur ad boues tendere, ubi pe-
culiaris, & præcipua ostenditur; non
est tamen putanda esse pro tempora-
libus. Ait Origenes lib. 2. Periarch.
cap. 4. *Deo cura erat non bouum, sed
Apostolorum, qui Christi Euangelium præ-
dicabant.* Planè vna singularis, ac
præcipua cura Dei, pro spiritualibus
est, non pro temporalibus. Præci-
puam igitur Deus curam habet de suis
ministris, quibus decimas solui man-
dauit, ut ex illis congruam, ac ne-
cessariam sustentationem habere
possint.

Ponderent diligenter Christi Sa-
cerdotes, tantam circa se Dei prou-
identiam, & considerent, quid in sa-
cerdotio potissimum requiratur; san-
ctitatemne, an utilitatem? Vtinam
potius ad sanctitatem; quam ad uti-
litatem aspirarent. Sed pro dolor!
vereor, ne illi de virtutibus parum soli-
citi, propria magis lucra meditentur.
Quò respiciens D. Bernardus, sic in
suis declamationibus scribit: *Quis ea
intentione gradus Ecclesiasticos, & mini-
steria sanctuarij quærit, ut sine curis sa-
culi, in sanctimonia cordis, & corporis
accedat ad Dominum, & suam pariter,
ac proximorum operetur salutem, oratio-*

*nis studio deditus, & verbo prædicatio-
nis? Quasi diceret: Quis inquit? quam
rarus, quam difficilis inuentus? De
milibus vnus. Omnes ad panis Chri-
sti dulcedinem, ac pinguedinem ra-
piuntur; ut eo non in sudore vultus
sui, sed in læritia cordis, sed potius
in desidia vitæ, omniumque volupta-
rum illecebris vescantur. Si quis ve-
rò Ecclesiasticos gradus (pergit S. Do-
ctor) eo quærit, aut tenet animo, ut bur-
ius vita habeat necessaria, euangelizat,
ut manducet, & peruerso nimis corde,
caelestibus terrena mercatur. Quòd si
peruerso ordine sacerdotium quærit;
qui ut habeat, necessaria quærit; quid
censendum de illo, qui ut habeat su-
perflua, ut habeat illicita, ut vtraque
in peruersos vsus conuertat? Con-
cedit quidem D. Paulus I. ad Corint.
9. n. 13. ut qui altari seruit, de altari
viuat. Verum hinc sistere oportet.
Ait D. Bernardus: *De altario non su-
perbiat, non luxurietur, non ampla pa-
latia fabricet, nec loculos congreget, nec
in vanitate dispergat, non extollat de sa-
cultatibus Ecclesiæ consanguineos suos,
aut nepotes (ne filias dicam nuptijs tra-
dat) patrimonium pauperum, faculta-
tes Ecclesiarum, & sacrilega eis crudeli-
tate surripitur, quidquid sibi ministri, &
dispensatores, non utique domini, vel pos-
sessores ultra victum accipiunt, & vesti-
tum. Moxque in cupidum Sacerdotem
ironica stomachi, & indignationis
plena oratione inuehitur. Age ergo,
inquit, festina multiplicare præbendas,
inde ad Archidiaconatum, ne ibi quidem
requiem habiturus, quoniam sic itur ad
astra. Inde statim ad seria progres-
sus: Quò, inquit, progredieris miser?
An ut ab altiori gradu sis grauior casus?
neque enim sic paulatim decides, sed tan-
quam fulgur in impetu vehementi, quasi
alter sathanas subito deijceris. Quan-
do ergo dicit Apostolus ad Timot. 5.
*Qui benè præsumunt presbyteri, duplice
honore digni sunt.* Per honorem intelli-
git necessariam sustentationem,
ostendens, decimam vtrabsolutè si-
gnificat ministrorum Ecclesiæ susten-
tationem, iure naturæ, & diuino esse
debitam**

Sacerdotes
cupiditas
maximè
arguenda

Decima, si
pro susten-
tatione
necessaria,
iure diuino
debetur sa-
cerdotibus.

Sacerdotes
non propri-
am utilita-
tem, sed vi-
tæ curam
debeant.

debitam: & consequenter sic sumptam, nulla consuetudine tolli posse, quia iure diuino, & naturali, ministrantibus populo spiritualia debetur sustentatio, quod ipsa recta ratio dicitur.

Decima quo d quo tam ab Ecclia deter minata de betur ex iu sticia.

Corollarium III. Decima quoad quoram ab Ecclesia determinata, debetur ministris Ecclesie ex iustitia, ita ut eam defraudantes, committant furtum, teneanturque ad restitutionem. Ratio manifesta: quia sicut supposita Principis determinatione, quæ statuit, quantum a singulis personis, ad ipsius status sustentationem, vel ad bellum gerendum, vel ad quoduis aliud opus necessarium, pro Regno, aut Republica sit soluendum, tenentur singuli ex iustitia, illam quantitatem soluere. Ita pariter censendum est de decimis, supposita determinatione facta ab Ecclesia, quas fideles tenentur soluere ex iustitia, & nisi soluerint, non tantum pro furibus, sed etiam pro homicidis reputari debent. Colligitur id ex cap. Decima, 16. q. 1. ubi dicitur: *Seculares decimas ex debito debere, & recusantes prestare, tot pauperum esse homicidas, quot ex fame perire, ob earum non solutionem.* Vnde S. Augustinus dicit: *Decima tributa sunt egentium animarum; & ideo decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare nolunt, res alienas inuadunt, & quanti pauperes in locis suis mortui fuerint, tantorum homicidarum reus ante æterni iudicis tribunal apparebit, quia rem a Deo pauperibus delatam suis vitiis referuauit.* Bella equidem ratio: Deus enim, & natura non deficiunt in necessariis, ordinatione diuina, superuacua dispensatione, ac æterna prouidentia, pauperes semper necessarium esse post peccatum in mundo, iuxta illud Christi Domini Matth. 26. n. 11. *Pauperes enim semper habebitis vobiscum.* Necessarium ergo erat, ut Deus illis prouideret, quod per decimas effecit, & reliquos Ecclesiasticos redditus, quorum curam Episcopis demandauit. Ergo homicida est, qui decimas non soluit, ergo homicida Episcopus, qui suis vitiis deser-

uiens, fame, siti ac frigore pauperes deperire sinat, ergo in vacuum nomen portat Episcopi, cum hic pascere non occideat, non maculare debeat oues, ergo merissimum est idolum, in domum Dei illatum, qui manus habet extentas ad filios recipiendos, non ut eos alat, sed ut occidat, ut cremet, quia pauperibus vitam adimit.

Atque hæc est causa, cur Christus ad Apostolatus apicem, non diuites, sed pauperes elegit, pauperes ad Episcopatus dignitatem assumpsit. Iacobus 5. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se.* Cuius efficax ratio est, ut per illos, diuites, ad regna cælorum introire possent, iuxta illud Lucæ 16. n. 9. *Et facerent sibi amicos de mammona iniquitatis.* Cuius statim finem subiungit his verbis: *ut cum defeceritis, recipiant vos in tabernacula sua.* Quasi apertius diceret, ait D. Bernardus: *Unum vobis superest diuites, ut intrare possitis in æterna tabernacula, communicare diuitias vestras pauperibus, quorum est regnum Dei, ut cum venerit hora eorum remissionis, & deficientes vos recipiant in tabernacula sua, & consolationem suam, quam prudenter expectant, dum vestram ipsi præcipitis, misericorditer communi-cent desolatis.* Præclare, munus proprium Apostolorum est, homines ad æterna dirigere tabernacula, scilicet ad regnum cælorum, quod diuitibus occlusum est. Voluit ergo Christus Episcopos esse pauperes, ut eis diuites tribuerent, quod facilius eos postea ad æterna tabernacula recipere possent. Aut citatus S. Doctor: *Hinc est, quod dotatas, & ditatas videmus Dei Ecclesias a potentibus, & diuitibus huius sæculi, qui in operibus bonis diuites, iuxta Euangelij admonitionem, amicos sibi facere studuerunt de mammona iniquitatis, a quibus in æterna tabernacula recipiantur, quidni sperarent ab his recipi, qui claves videntur habere? Ecce ditatae sunt Dei Ecclesie, quia alias diuites non introissent in regnum cælorum: profuderunt igitur diuites, quia*

Episcopi cur pauperes res Deo electi

Ecclesie cur dotatas & ditatas sint

Quare Episcopi electi motu debent dare.

quia pauperes Ecclesiam Dei possidebant.

Prælati Ecclesie debent suos redditus in pauperum sustentationem conuertere.

Ergone Prælati Ecclesie, & Episcopi, qui tot redditus habent, tot pingues prouentus, pauperes sunt? ita sane: pauperes sunt, quia non suum, sed patrimonium pauperum possident, sibi ad prudenter distribuendum concreditum. Vnde Constantinus Imperator, lege 10. concedens personis Ecclesiasticis, exemptionem a soluendis tributis, hanc rationem assignat, *quia quæstus, quos ex tabernaculis, atque ergastulis colligunt, pauperibus profuturi sunt.* Quod verissimum esse probat D. Hieronymus, epistola ad Damasum his verbis: *Quidquid habent clerici, pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes.* Et D. Augustinus, ut refertur in c. quod autem 23. q. 7. *Non sunt, inquit, illa vestra, sed pauperum, quorum procuratorem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpamus damnabili usurpatione.* Debent itaque Prælati Ecclesie, suos redditus in pauperum sustentationem, & Ecclesiarum collabentium reparationem conuvertere, modica portione, pro sua sustentatione congrua, sibi relicta. At tunc pro dolor, moriuntur pauperes in plateis passim præ fame, prostituuntur virgines ob inopiam, viduæ in luctu, & squalore vix iam spirant, & Ecclesie plurimæ collapsæ perspicuntur, quod adhuc suis temporibus dolenter ferebat D. Bernardus, sermone ad Pastores in synodo congregatos: *Videō inquit, Ecclesias vestras malè tractatas, video quasdam semidirutas, quasdam omnino obrutas, video in villis solitudinem, in agris silentium, & ubique exterminium.* Pergitque ulterius, *qua causa, qualis ratio, cum vtiq; Ecclesia sit diues, prouentus feracissimi, redditus ad quingena, aut centena millia? & tamen semel iter agens, cum sacrum facere vellem ita squalidam, ita despectam inueni Ecclesiam, ita sacrosanctum altare, ubi corpus Domini collocatur turpe habitum, ut non altare, sed bestiarum præseppe diceret, ita sacerdotalia indumen-*

Episcopi debent Ecclesias collabentes reparare.

ta manca, diruta, incongrua, ac lacera, ut usque ad extasim raptus, ad socios conuersus inclamarim, en Episcopi redditus ad ampliorem summam, quam quadraginta millia ascendunt, cum ergo hoc sit, unde tanta Ecclesiarum pauperies? unde tantus squalor? Et respondet: *Quia Episcopi voluntatem propriam adimplere volunt, carnis curam licentiùs agere, pueris suis, & parentibus commodius prouidere, videntes nemoribus, & agros colentes.* Hæc D. Bernardus. Quid si modo spectaret in villis, & oppidis desolatas non raro Ecclesias, pauperes ciulantes, subditos vix iam sub dura oppressione halitum trahentes, forsitan à lachrymis sibi temperare non posset, quando horti mira varietate, & non minore plantantur luxuriâ, sumptuosè palatia extruuntur, & Ecclesie per dioceses ruunt, decidunt, collabuntur, pauperes pereunt, quia redditus ad exquisitam sustentationem, ad ornatum palatiorum cedunt, cubilia, & quadrigæ splendent auro, plusq; nitent sedilia; quam altaria.

Non sic Prælati Ecclesie, non sic, sed primaria vobis cura pauperum habenda est, ita ut ex mente S. Gregorii lib. 5. epist. 29. non sufficiat Episcopo, si sanctissime oret, legat, pascat, studeat, prædicet, si se maceret, immo etiam sanguinem coram Deo fundat, nisi pauperibus sustentationem procuret. Quod S. iste Doctor ex eo deducit, quia cum dignitate Episcopali, necessitas largiendi connexa est, siue ad hoc ex iustitia teneantur Prælati, eò, quod dominium reddituum Ecclesiasticorum non acquirant, ut docet S. Thomas quod lib. 6. ar. 12. & 2. 2. q. 85. ar. 7. Siue etiam illud acquirant, sed cum obligatione sub mortali, ex præcepto charitatis totum in pauperes elargiendi, præter congruam, ac necessariam sustentationem, ut alij volunt cum Soto lib. 10. de iustitia, & iure q. 9. ar. 3. Et licet aliqui velint, talem obligationem non oriri ex iustitia, sed ex charitate, ac proinde non inducere obligationem restitutionis, sed solum peccati mortalis.

Cum dignitate Episcopali necessitas largiendi connexa est.

N n n

morta-

Episcopi
solum sunt
dispensato-
res prouen-
tium Eccle-
siastico-
rum.

mortalis, & eleemosynam Episcopis, alijsq; Prælati, non esse præceptam ex iure diuino positiuo dispensabili, sed ex Ecclesiastico, ut habet Sotus; omnes tamen indiscriminatum, concorditer, & vñanimitè in hoc conueniunt, sub mortali teneri Episcopum, & quemlibet beneficiarium, præter congruam, ac necessariam sui sustentationem, cætera pauperibus erogare; nam quoad hoc dispensatores sunt rerum Ecclesiasticarum, & hac conditione concediti sunt ipsis prouentus Ecclesiæ. Sic tenuit semper perpetuo Ecclesiæ Dei sensus, per Concilia, & Sanctos Patres expressus, communisq; omnium scholasticorum consensus.

Decimarum
solutio in
dantis iu-
rum co-
dit.

Corollarium IV. Licet decimæ, in quantum sunt debita Sacerdotibus, ob Sacrum ministerium, sint actus iustitiæ; considerata tamen, ut per eas fouetur cultus diuinus, vel ut per eas protestamur, Deum esse auctorem frugum terræ, ac rerum omnium, quibus vita humana sustentatur, sunt actus religionis. Vnde non soluens decimam, duplex peccatum committit, vñum contra iustitiam, alterum contra religionem. Felix profecto, qui decimas non negat, quarum solutio, & in diuinæ maiestatis obsequium, & in dantis lucrum cedit. Et quis non optaret eiusmodi largitatem, quando quod datur, acquiritur, & mira pietatis arte reddit in donantis commodum, quod ad Domini præstatur obsequium. Qui terrenos dominos lautissimis gestit sibi conciliare muneribus, sæpè spebus caelis frustratur, & de imprudenter profusis sumptibus irridetur. At vero qui aras decimarum fructibus rite coronat, ampliores sibi prouentus crementat: quasi fecundissimus fundus sit arata, oblationesq; ipsi donanti sint semina. Vnde dicebat Cassiodorus 10. var. 27. *Non dare, sed reddere videtur expensas: quisquis tributarijs aliquo remedio subuenire festinat, quid enim iustius est, quam petenti conferre, quod intelligitur ipse laborasse?* En salubre inter pendentes tributa, & acci-

pientem commercium: subdit⁹ pendit vectigal in Domini honoris testimonium; Dominus vero accipit ad ipsius donantis subsidium. Non haberet subditus aduersus prementem fortunam arma, nisi debita Domino impendisset tributa; neq; Dominus accipere posset tributa, nisi de accepto subditis præpararet subsidia. Rationabili itaq; sub tenore, subditus non tam pendit, quam reperit; & Deus postea non tam donat, quam reddit: quia non dare, sed reddere videtur expensas, quisquis tributarijs aliquo remedio subuenire festinat. Sic Princeps dum gaudet se honoratum tributo, propter oportuno depellere à subditis calamitatem remedio, & quod videbatur expensum, vtiliori occasione seruatum inuenitur.

Dederant filij Israël Leuitis, Sacerdotibusq; commodam in habitationem ciuitates, quo paternum adimplerent promissum, & sibi aduersus sinistram fortunam construerent propugnaculum, Iosue 21. *Dederunt filij Israël de possessionibus suis, iuxta imperium Domini ciuitates, & suburbia earum.* Theodoretus q. 18. in Iosue, per has ciuitates, intelligit decimas, ita scribens: *Quemadmodum fructuum è terra nascentium, & pabulorum decimas concessit Sacerdotibus, & Leuitis; sic & urbium veluti decimas assignari præcepit. Has sanè Patriarcha Iacob, se donaturum Deo decimas pollicitus erat: horum enim, inquit, omnium que dederis, decimam tibi præstabo: paternum igitur debitum exoluit populus, non donum obtulit. Videte ciuitatum decimas Leuitis oblatas; videte etiam terram omnem, iuxta Numinis promissionem, decimarum largitoribus fuisse adscriptam. Addit sacra pagina loco citato, n. 39. Itaq; ciuitates vniuersæ Leuitarum fuerunt 48: cum suburbanis suis, singula per familias distributa: deditq; Dominus Deus Israël omnem terram, quam tradiderunt se patribus eorum iurauerat. & possederunt illam, atq; habitauerunt in ea: dataq; est ab eo pax in omnes per circuitu nationes. Ecce, quo tempore auditur decimarum exhibitio, eodem statu-*

Israelitis
Sacerdotibus
decimas de
omnibus locis
uebant.

tim, & pacis stabilis confirmatio: ut agnoscamus exhibitas decimas, fuisse tranquillitatis scaturiginem, maioriq; populi commodo fuisse Leuitis adscriptas; quam retineret possessas. Ex quo loco infert D. Augustinus⁹ serm. 219. de tempore: *Ecce probauimus, quomodo nobis decima magis, quam Deo proficiant.* Deus decimarum cupit honores, sed largientibus incrementas referuat utilitates. Itaq; sibi habet, qui Domino tribuit; sicut qui auarè retinet, & peccat, & sibi amittit.

Deus cur
exhibita de
cima iussit
in eadem epu-
lari.

Rem hanc confirmo alio scripturæ Sacrae loco, Deutor. 14. iussit Deus separari decimam, & in conspectu Domini iucundè edere, ac sine temperantia iniuriâ satiari. *Decimam, inquit, partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra per annos singulos, & comedes in conspectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit, ut in eo nomen illius inuocetur, decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis, & ouibus tuis, ut discas timere Dominum Deum tuum in omni tempore.* Contrariari sibi ad speciem videtur sacra litera, quâdo & decimam iubet offerri, & lautam mensam ad comedendum apponi. Cum enim decimæ illæ separatæ, in Leuitarum sustentationem cedere deberent, quomodo populus eas offerens, instructo conuiuio lætari poterat, & non potius abstinere Quomodo igitur facer textas hoc verumq; & comedere, & decimare coniungit? *Decimam partem separabis, & comedes in conspectu Domini Dei tui.* O arcanam decimarum separationem! Id ipsum, quod separatur, habetur; dumq; Domini adimpletur mandatum, accrescit implenti lucrum: lautè potest comedere, qui decimas religiosè soluit, quæ non minuunt, sed augent prouentum. Audite Cæsarium Arelatensem, homil. 41. *Si decimam dederis, non solum abundantiam frugum recipies, sed etiam sanitatem corporum consequeris: non eget Dominus Deus, non premium postulat, sed honorem.* Deus enim

Decimæ
non Deo,
sed danti
prouent.

noster, qui dignatus est totum dare, decimam à nobis dignatur recipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam. Ergo mensam sibi apponit, qui decimam non cunctatur offerre, siquidem pia decimarum ad cultum diuinum exhibitio, est securæ bonorum incrementatio. Ita expressè docet S. Ambrosius serm. 33. de futuro vniuersali iudicio: *Scriptum est: date decimas de omni labore vestro, & de omnibus pecoribus vestris, & ego aperiam vobis catarractas cali, & multiplicabuntur messes, & vindemie vestra erunt vobis in abundantiam, insuper & sanitates in domibus vestris.* Ecce, quam largo pretio Deus decimas à populo emat, nimirum salutis censu, copioso vindemiæ fructu, & pluuiæ opportunioris illapsu. Nam qui libenter decimas tribuit, dum religiosa Numini præstat obsequia, ampliora sibi lucra parat. At vero, qui auarus decimam negat, & fortunam suam inepta cupidine euacuat: arua sterilitate marcent, segetes immaturæ decidunt, pecora morbida citò disperiunt, & quidquid auarè reseruabatur ad lucrum, pestilens lucri venenum inuenitur. O quoties ferus miles diripuit ad luxum, quod homo auarus Sacerdoti negauit ad religionis obsequium! quoties inopiam tempestatis deiecit violentia, aut grandinis consumpsit iniuria, quod religioni manus negauit auara, & quod cætera custodiret exhibitum; iniuste seruatum consumpsit.

Adest huius veritatis fidelissimus testis, diues ille infelix, qui hydropè laborans, omnes agrorum prouentus auarè nimium decreuerat seruare, quasi immemor decimarum reddendarum. Lucæ 12. n. 26. *Homini cuiusdam diuitis, vberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo, quod congregem fructus meos? Et dixit: hoc faciam, destruiam horrea mea, & maiora faciam, & illic congregabo omnia, que nata sunt mihi, & bona mea.* Ecce omnia sibi nata arbitrabatur: non computabat agri prouentus, ut partem decimam solu-

Dens largo
pretio a po-
pulo emit
decimas.

Diues infelix
ob non
solutas de-
cimas in in-
ferno sepul-
tus est.

ret; sed ampliora architectabatur horrea, ut fructus omnes constringeret. Sanè, quia peruersus illi apparuit consiliarius, qui latebat furtive, nimirum demon, is ad interiora penetrans auari, decimas consuluat non reddendas, quo non soluentis vitam posset citissime dissipare. Nec cum sua fessile opinio: nam exiguo tempore elapso, audiuit infaustus auarus: *Stulte, hac nocte repetent animam tuam à te: quæ autem parasti, cui gerunt?* Ipse miser fuit decima, quia decimarum auarè tenuerat persoluisse tributa; & dum iniquè satageret cumulatius implere horrea, vitalis lucis usum perdidit, ne sibi posset habere, quod distulerat Sacerdoti religiosè præstare: At Casarius Arelatensis, homil. 41. *Cum decimas dando, & terrena, & celestia posses munera promereri, quare per auaritiam duplici benedictione defraudaris? hac enim est Domini iustissima consuetudo, ut si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam reuocaris.* Infelicitissimus ergo diues, pro decima repetitus est, dum auarè decimam Sacerdoti non solueret, ut hinc agnoscamus, ea, quæ ad cultum diuinum peragendum spectant, promptè, & religiosè soluenda esse: quia talis solutio & salutem parat, & reliquam substantiam custodit; sicut è contra, decima auarè retenta, & mortem diuiti adsciuit, & diuitias ipsas flammæ instar citissime deuorauit.

Corollarium V. Decimæ ob duas potissimum iustissimas causas, ab Ecclesia Sancta institutæ sunt. Primo, ut profiteamur, Deum rerum omnium habere dominium, omniumque bonorum authorem esse. Ad cuius dominij ostensionem, Deus in lege veteri præceperat, decimas Sacerdotibus, & Leuitis soluere. Exodi 22. n. 29. *Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere.* Per quod omnem cunctationem remouet; appellat autem decimas, & primitias reddentis, *decimas tuas, &c.* Quia, quando homo decimas, & primitias suas Deo in Sacerdotibus reddit, tunc

eas cum reliquis fructibus, suas facit, alias nō redderet, omnia perditurus. Vnde Caietanus locum hunc scripturæ, ex Hebræo ita transfert: *Plenitudinem tuam, & lacrymam tuam non differes.* Sensus est: debitum ex fructibus tuis, & ex liquoribus tuis non differes Deo reddere. *Fruges enim, plenitudinem, & liquores vini, ac olei, lacrymas à fluendo appellauit.* Optimè sanè, offerendæ decimæ appellantur *plenitudo*. Nam quod Deo in Sacerdotibus suis decimarum, & primitiarum nomine redditur, non amittitur, sed plenus frugum cumulo ad vbertatem exaggeratur. *Decimas tuas, id est, plenitudinem tuam Deo offeres.* Item *lacrymas* appellat, aut ob anni auaræ sterilitatē: quia vinum, & oleum non vbertim fluunt, sed velut lacrymæ guttatim stillant. Vel certe *lacrymas* nominat, quia sudoribus, ærumnis, laboribus, & sumptibus maximis, terræ fructus comparantur. Vel deniq; decimas, & primitias, vocat *plenitudinem, & lacrymas*: quia *plenitudo*, erunt, si Deo tempestiuè reddantur; *lacrymæ* verò, si morosius differantur.

Secundò, decimæ institutæ sunt ab Ecclesia, ut ministri Ecclesiæ commodè sustententur, & alij pauperes de residuo à Sacerdotibus subleuentur. In cuius rei signum Deus in veteri testamento præceperat, ut omnes septimo quoq; anno cessarent, à suis agris colendis, eosq; in usus pauperum cedere paterentur. Exodi 23. n. 10. *Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges eius. Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui.* Quid ergo Reges Israël? ne ipsi suis prouentibus fraudarentur, agros colere permittebant, imò totam præcipiebant. Et quid iniquius esse potuit; quam violari diuinas leges; ne regis opes minuerentur. Ob quam violationem Hebræi in Babylonicam seruitutem traditi à Domino Deo fuerant, iuxta illud Leuitici 26. n. 34. & 35. *Tunc placebunt terra sabbatha sua, cunctis diebus solitudinis suæ; eo quod non requie.*

Iudas quoque libet septimo anno colere agros, non licet ei.

Iudei septuaginta annis fuerunt in captiuitate Babylonicæ.

requieuerit in sabbatis vestris, quando habitabatis in ea. Septuaginta annis populus Hebræorum in captiuitate Babylonica detinebatur, quia totidè annis contra legem diuinam, suos agros in patria exercuerunt, ut palam fatetur Scriptura Sacra. 2. Paralip. 36. n. 20. & 21. ubi de populo Hebræo dicitur: *Datus in Babylonem seruus Regi, & filijs eius, donec imperaret Rex Persarum, & celebraret terra sabbatha sua, usq; dum complerentur septuaginta anni.* Quibus verbis euidenter indicatur, ideò populum Israëliticum septuaginta annis in captiuitate perseuerasse, quod totidem annis, contra legem diuinam patrios agros excoluisset. Si ergo Deus ita suarum legum violatores seuerè punit, ut paria peccatis supplicia rependat; quid fiet cum illis, qui ministris Ecclesiæ, circa cultum diuinum perpetuò occupatis, concessas ad necessariam sustentationem decimas soluere recusant? Verendum est, ne in diuturnam seruitutem barbaro hosti, tunc quod magis pertimesco, ne in æternam damnationem tradantur. Cum per hoc Sacerdotes defraudet, quod omni cura soluti, non possint liberius Diuinæ legi vacare.

ARTICVLVS II.

Soluantur obiectiones.

Objicitur contra Conclusionem. In cap. tum de decimis, dicitur: *Decimas deberi constitutione diuina.* Et in cap. tua nobis, eodem titulo, dicitur: *Deum præcepisse decimas sibi solui in signum vniuersalis dominij.* Et 16. qu. 1. cap. fin. dicitur: *Decimas esse iuris diuini, esse Dei, & deberi Deo.* Ergo præceptum soluendi decimas, nunc in noua lege, est de iure Diuino. Respondetur concessio antecedente, negatur consequentia. Nam in cap. tum de decimis, ideò dicitur, decimas constitutione diuina deberi: quia, quod debeantur, id ortum habet ex constitutione, & lege diuina. Deus enim primitias præcepit, decimas solui in veteri testamē-

to, ad cuius postea imitationem, & exemplar, Ecclesia Sancta, idem præcepit in nouo, & sic, quod decimæ nunc debeantur, est ex lege Diuina, non quidem immediatè, sed mediatè. Similiter, in cap. tua nobis, & in cap. fin. decimæ dicuntur esse de iure diuino: quia Deo consecratæ, & dicatæ sunt in ministris; quemadmodum etiam res sacræ dicuntur esse iuris diuini ex eo, quod peculiari modo ad Deum pertineant, in eiusque dominio, & iure sint.

QVÆSTIO II.

Ex quibus rebus decimæ sint soluendæ.

Suppono I. Decimas esse triplices, iuxta communem diuisionem, nimirum personales, prædiales, & mixtas. Dicuntur autem tales respectu materiæ: si enim soluendæ sunt respectu personæ, vocantur decimæ personales: si ex bonis, ac fructibus, dicuntur prædiales: quod si respectu vtriusq; solui debeant, appellantur mixtæ: quia non solum habetur ratio personarum, sed etiam bonorū. Decimæ itaq; personales illæ sunt, quæ soluantur, & solui debent ex lucris prouenientibus ex industria, & operibus factis ex labore alicuius personæ, cuiusmodi sunt, quæ proueniunt ex artificio, scientiâ, militia, veneratione, piscatione, negotiatione, & quopiam alio lucro, ex industria, acquisito, dummodò licito, & honesto: quia de lucris illicitis, & male acquisitis, ut ex rapina, furto, usura, fornicatione, &c. Solui, & accipi nō debent, iuxta illud Deutor. 23. n. 18. *Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium eius, quia abominatio est apud Deum.* Et hæc personalis decima iam his temporibus non est in usu.

Decimæ prædiales, seu reales sūt illæ, quæ solui solent, ex his, quæ nascuntur ex prædijs, ut sunt fructus nō solum agrorum, sed etiam vinearū, oliuetorum, & aliorū fructiferorū locorum qui quolibet anno percipiuntur ab illorum Dominis, quorum decimæ

Decimæ autem sunt personales, aut prædiales, aut mixtæ.

Decimæ prædiales, seu reales quænam sint.

dine, & tacita condonatione Prælatorum abolitis; unde in ijs, tam in substantia rei; quam in modo soluendi, potius locorum consuetudo spectanda est, quam ius scriptum, quæ maximam vim habet in hac re, estq; varia pro locorum varietate. Ita Barboſa lib. 3. de iure uniuerso, cap. 16. a num. 18. ad 23. Et Riccius in praxi aurea, resol. 336. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Decimæ sponte, & libenter solvenda sunt.

Corollarium I. Decimæ ex fructibus agrorum sponte, & libenter solvenda sunt. Colligo id ex Philone Hebræorum desertissimo, qui de præmijs Sacerdotum, & honoribus dicit: Sacerdotibus, perinde ac Regibus, tributa pendenda esse, ex diuino precepto, & auito gentium more: Unde legis oraculo, Sacerdotes honore, & maiestate æquiparari Regibus, imò & præferri probat ex eo, quia subditi ve plurimum coacti, & inuitè Regibus tributa pendunt; secus decimas Sacerdotibus pendebant Hebræi. At iudæica gens, inquit, debitam pecuniam lubens, gaudensq; deponit, quasi non daret, sed acciperet, addens faustas orationes, & gratiarum actiones. Nam molestus est semper Principum census, a subditis coacta exactione pendendus; quoniam vectigal & est nota captiuitatis, & perpetua facultatum immunitio; at verò primitias, & decimas, ita lubens, & gaudens Dei populus depromebat, quasi non daret, sed acciperet. Nam tanta, tamq; feliciter fausta inde sibi quisq; ominabatur, tot sibi è cælo donatiua certo spondebat, ut quasi donando acceperit, non tam accedebat, tanquam deuotus debitum soluens, sed velut præproperè grati pro accipiendis deinceps beneficijs, votiuè reddens gratiarum actiones. O verè populus Dei est, qui primitias, ac decimas ita Sacerdotibus lubens, gaudensq; depromit, quasi non daret, sed acciperet, addens faustas orationes, & gratiarum actiones. Quid non boni sibi spondeat? quid non mali auertat a se, omnia primitiua sua, & decimas suas fideliter offerens.

At verò, qui Dei Sacerdotibus decimas negat, impius est, quia non credit, Deum dedisse terræ fructus. Nam, ut rectè notat D. Hieronymus in Malachiæ caput 3. Primitiæ, & decimæ olim datæ Leuitis, adumbrabant, & præludebant, quod eadem dandæ forent Euangelicæ legis Sacerdotibus. Quæ de re Origenes homil. 11. in Numer. ita scribit: Impiū est, ut qui Deum colit, & scit eius ministerio Ecclesia deservire, de fructibus terræ, quos dat Deus, solem suum producendo, ac pluias suas ministrando, primitias Sacerdotibus non offerat. Non enim videtur, talis anima Dei habere memoriam, nec cogitare, nec credere, quia Deus dedit fructus, quos cepit. Vbi in impiorum numero habendos esse censet eos Origenes, qui aut mutilas, aut nullas decimas, ad Sacerdotum sustentationem Deo immolant. Ambigua enim putatur nutare fide, & excussisse Dei memoriam, dubiaque diuinæ prouidentie credulitate hædere, qui Deo debita tributa in Sacerdotibus non pendit. An non creditis vberes terræ fructus, è diuinæ prouidentie nutu pendere? Nonne de prouidentia Dei sol terris accenditur, rapidi omnes ab æere suspenduntur, fluminum elices in aruis arriguis deuiuantur; pruina mitior est, ne teneros fructus decoquat: æstus mitigatur, ne torrente sole fruges exurat? Nonne à Deo est exundans vindemiæ mador, copiosa olicitas, frugū vbertas, fructuum maturitas, quæ vberi prouentu arbores autumnant, amnes piscibus ebulliant, saltus gregibus vberim soboleſcunt? Ergo, qui decimas libenter non dat, Dei in homines, liberalitatem negat, diuinæque honori, & propriæ utilitati nimis detrahit, qui decimis Dei Sacerdotes defraudat.

Audite, quicumque in soluendis decimis difficiles estis, audite inquit, decimarum pro Deo vindex prædicet vobis, Malachiæ 3. n. 11. Inferte omnem decimam in horreum, & sit cibum in domo mea, & probate me super hoc, dicit Deus.

Qui sacerdotibus decimas negat impius est.

De prouidentia Dei omnia hominibus proueniunt.

est Dominus: Si non aperuero vobis catarractas celi, & effundero vobis benedictionem usq; ad abundantiam. Et increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ. Quibus verbis allucit Deus, & pertrahit ad solutionem decimarum. Quemadmodum D. Augustinus moralizat super hunc locum, homil. 48 inter 50. Maiores, inquit, nostri ideo omnibus copijs abundabant, quia Deo decimas dabant, & Casari census reddebant: modò autem, quia discessit inditio fisci. Nolumus cum Deo parti decimas, & ideo totum tollitur. Omni auro mihi credite, molestus fuit census, a quo nec Christus Deus inter homines census, immunis fuit Diuinitatis titulo, quin illum, reapse penderet. Quærite, quare Deus hisce temporibus, permittit populum suum supra modum vectigalibus grauari, & nimium sub exactoribus gemere? Quare non increpat pro nobis deuorantem; sed bella permittit, in quæ maxima tributorum moles expenditur? Dormitat iam, & oscitat erga nos Dei prouidentia: quia nolumus cum Deo parti decimas; & ideo, quod recusas Christo in eius ministris ultro reddere, multiplici auctario extorquet violentus exactor. Tua ergo in Christum auaritia, citius, quam Principum politia frequens vectigal exaggerat. Et sic de tua impietate potius; quam de Regis potestate exactor armatur, proinde cum iura reddis, qui Christo detrahis. Tibi ergo inuides, quod Christi Sacerdotibus denegas.

Ob denegatas decimas Deus grauamina in populo immittit.

Corollarium II. Decimæ solui debent fideliter ex fructibus integris, priusquam ex illis deducantur expensæ, vel tributa, aut census, aut vlla alia debita. Non sunt ergo detrahendi sumptus in excolendo agro facti, nec seminis æstimatio. Similiter, quando decimæ soluendæ sunt ex locatione ædium, ex molendinis, ex piscinis, alijsq; rebus, non possunt deduci expensæ in reparationem, aut meliorationem factæ. Ita expressè habetur in cap. cum non sit cap. est in

Decimæ solui debent fideliter ante deductionem expensarum.

potestate. & cap. Pastoralis de decimis. Unde si tributa, vel census, aut alia debita deducta, vel soluta fuerint, Ecclesia potest agere, vel contra ipsum Dominum fructuum, qui ea deduxit, ut integram omnium fructuum decimam pendat, vel in eum, qui tributa, aut census, aut alia debita deducta accepit, compellendo eum per censuras, ut decimam ex acceptis detrahat. Ita decimæ est in cap. cum non sit. Ratio: quia decimæ debentur in recognitionem dominij generalis, quod sicut reliqua dominia, & iura antecedit, ad omnesq; fructus creatos se extendit; ita etiam ex omnibus fructibus, & ante omnia alia iura, satisfieri sibi postulat. Hinc maledicta, & scandali plena consuetudo, non tenenda, sed quantocyus abroganda in Polonia irrepsit, ut Parochi, qui decimam tantum partem ex fructibus percipiunt, pro suis laboribus, quos in Ecclesia Dei subeunt in cura animarum, cogantur ad medietatem tributorum cum colonis, qui totum acceperunt fructum, ex agris suis. O tempora! o mores! Vident hoc Episcopi, & tacent; videt Senatus, & conuiuet; vident Principes Christiani, & dissimulant. Et quæ ista iustitia est, pro vnico manipulo ex decima accepto, quinque contribuere? Videt hoc & ipse Deus, & zelo iustitiæ accensus, vindictam grauem minatur, tantam suorum Sacerdotum oppressionem nolens iam amplius sustinere.

Unde dum talia Domini sacculares agunt, dum Ecclesiam Dei grauare non verentur, dum ei necessaria ad sustentationem Dei ministrorum auferunt, dum diminuta in illis deuotione, varijs coloribus, varijsque pretextibus ad patrimonium Christi aduolant, Clericis quasi diuitibus inopulentam, Ecclesiam fastidiunt, quasi præbere, sed auferre satagentes, iusto Dei iudicio, opes eorum, contra fas & iustum congregatæ consumuntur, regna bellis, infortunijs, & cala-

Parochi in Polonia ad contributionem ex decimis faciendam iniq; coguntur.

& calamitatibus desolantur, subditi omnes pauperie premuntur, vix ipsa superstitibus vita, unde hoc? Nonne, quia decimas Deo fideliter, & integre non dant, imò auferunt, suis non contenti redditibus, quæ sunt Christi, appetunt, & liberam Dei Ecclesiam, seruam facere satagunt, onera imponentes, tributa exigentes, diuitias Christi sibi, non illi deferuire facientes. Et unde obsecro tantum malum? Equidem, quia perijt deuotio, euauit exacta Canonum obseruantia, pius in Christum, eiusque discessit affectus Ecclesiam, supernum fidei lumen obscuratum reperitur, & superioribus ac diuinis recedentibus rationibus, carnales, politicæ, merè; humanæ accesserunt, superfluos Clericorum redditus iudicant, Dei Ecclesiam opibus non indigere affirmant, onera publica, & communia eos non subire inuident, tandem tributarios non existerè lamentantur, querulanturque. Hinc grauamina in Clero, oppressiones, decimationes. Verum, dum se ditescere ex patrimonio Christi arbitrantur, iusto Dei iudicio, totum, quod ipsorum erat, amittunt, & ex cleri aggrauatione in dies eorum miseria augentur. O insensati, & tardi corde ad credendum moderni Catholici! aut non attenditis, quia non vultis cum Deo partiri, & verum, & quod Dei, simul deperditis? & quod caput rei est, non solum vestra externa bona, sed etiam interna; non solum corporalia, sed & spiritualia; non solum præsentem, verum & æternam vitam miserè amittitis.

Sistite vobis ob oculos Ludonicum quondam Thuringiæ Lantgrauium, de quo Cæsarius lib. 1. cap. 14. refert, quod cum Ecclesiam Dei depopularetur, cumque ablata ab eo repeterentur, vocem illam infelicem emisissent: *Calum cali Domino, terram autem dedit filiis hominum*. Cui non dissimilis fuit Henricus VIII. qui defensoris titulum in Anglia meruerat; commutata verò pietate, postea decem millia templorum, & monaste-

ria mille spoliauerat. Quibus tantum aberat, ut ditior factus fuisset, ut etiam nullus Anglorum Regum maiorem postmodum pertulerit egestatem. Ut enim aquilæ pennæ alijs intermixtæ; sic cum Ecclesiarum profanæ coniunctæ, dispereunt facultates. Hæc nunc est vox modernorum Politicorum, & pseudo Catholicorum, contra Ecclesiam Dei oblatrantium, quos eadem prorsus sors manet, ac miserum illum Lantgrauium, qui inter igneos inferni vortices, è puteo ascendere visus profundissimo, sortem lamentis suam, obnixè deprecabatur, ut filij eius Ecclesiarum possessiones, restituerent, quas abstulerat, eisque hereditario iure reliquerat, ob quas dirè, & immense cruciabatur; quod tamen ipsi minime facere voluerunt, ne in æternis flammis aliquod leuamen ex restitutione male ablatorum haberet, qui in vira existens, & se è terrenis subleuare negligens, cælum tantum Domino Deo tribuebat; terram autem tota sibi arroganter vsurpabat: quia eam Deus dedit filiis hominum. Fateor, totam istam terram, Deum filiis hominum dedisse, sed non ad hoc, ut eam sibi temerè approprient, supremum Dei dominium excludentes; verum potius, ut ex terræ consideratione quantum possunt coniciant creatorem, quem infirmis adhuc cordibus sine isto coniecturæ adminiculo, videre non possunt. Terram inquam dedit filiis hominum, ut in ea operentur, laudantes, & glorificantes Deum; non autem rapinis grauiter iniuriantes.

Audite hæc terreni Princeps, & contremiscite, ne forsan ob similem Ecclesiarum oppressionem, in eisdem cruciatus deueniatis. Terreat vos & aliud exemplum, quod refert Petrus Damianus lib. 1. epistolar. epist. 9. ad Nicolaum II. Pontificem; in noua autem editione, epist. 19. de quodam Comite bonæ opinionis, & ut videbatur innocentis vitæ, quem vir quidam deuotus vidit in inferno, in supremo gradu cuiusdam scalæ pos-

Deus in quo tenet terram deesse filiis hominum dicitur

Horrendum est auferre aliquid ab Ecclesia

tum, atque sic loquentem: *Quia scala illa inter stridentes, & crepitantes ultriores incendij flammæ videbatur erecta, atque ad suscipiendum omnes, qui ex eadem comitum genealogia descenderent, constituta*. Res stupenda, quod non solum ipse, sed omnes de eius familia damnarentur. Qualem verò fuerit illud flagitium, quod talem merebatur poenam, sciscitatus est ex illo vir ille deuotus, cui respondit: *Quia propter quandam prædij possessionem, quam Beato Stephano proauus eius abstulerat, cui videlicet iste Comes iam decimus in hereditate successit, omnes non diuerso supplicio deputati essent*. Videte peccatum, & peccati poenam, & considerate, quam horribile sit, ab Ecclesia auferre aliquid, quod Christo semel dictum est.

Vnde S. Thomas in epistolam ad Rom. cap. 23. lect. 1. super illa verba: *Et ministri Dei sunt*, affirmat, ex æquitate naturali Clericos non debere Principi tributa pendere, quatenus ab illis spirituale accipit stipendium; sicut à cæteris subditis temporale, ubi postquam dixit, Principes tributa accipere à populis ad sustentationem, ob labores in gubernando toleratos, sic infert: *Ab hoc tamen debito liberi sunt Clerici ex privilegio Principum, quod quidem æquitatem naturalem habet; unde etiam apud Gentiles liberi erant à tributis illi, qui vacabant rebus diuinis*. Quod confirmat ex facto Iosephi, Genes. 47. subdens: *Hoc autem ideo æquum est; quia sicut Reges sollicitudine de bono publico, in temporalibus habent; ita ministri Dei in spiritualibus, & sic per hoc, quod Deo in spiritualibus ministrant, recompensant Regi, quod pro eorum pace laborant*. Laborant sane Principes in regendo, & ideo debetur illis hoc vitæque stipendium, nimirum temporale, & spirituale: *temporale*, quia armæ, milites, exercitus sustentant; *spirituale* verò, quo Deum propitium habent quod illo sine dubio longè maius est. Quocirca æquum est, ut à quo spirituale, non temporale exigant, à quo maius, non velint minus.

ne contra iustitiam agentes, duplo plus Ecclesiam, quam secularcm, grauent Rempubicam, ab Ecclesia, quod eius, imò quod Dei est, auferentes, & tollentes.

Pace vestra dixerim o Principes, non tales fuerunt Maiores vestri, qui nunquam Ecclesiam Dei grauari ausi sunt, imò potius eandem ditare studuerunt. Nam in Hungaria Stephanus Rex, Ladislaus, & Ludouicus, ita liberales existerunt in Ecclesiam, ut referat Bonifacius, tertiam partem Hungariæ ad Sacerdotes pertinuisse. In nostra Polonia Casimirus Magnus duodecim templa ædificauit, & sex Monasteria, eaque dotauit, teste Cromero. Reges Angliæ totam Angliæ Romanæ Ecclesiæ tributariam fecerant. Reges Hispaniæ Alphonsus primus, Alphonsus Castus, Alphonsus Magnus, Ramirus, & alij, ita munifici in Ecclesiam fuerunt, ut de Alphonso Magno affirmant historici, cum thesaurum totum paternum in templa, & pauperes erogasse. Quid de Lusitanæ Regibus dicam? Vnus ex eis quingenta fundauit, & dotauit templa, ut scribit Vasconcelus in eorum vita. Plura hæc de re videri possunt apud Mutium Iustinopolitanum, qui integrum librum confecit, in quo omnia collegit, quæ a Principibus in Ecclesiam Dei munera collata sunt. Et apud Thomam Bosium de notis Ecclesiæ, tom. 2. signo 87.

Nonne merito de tam pijsimis Principibus dici potest, illud vaticinium Isaïæ, cap. 49. n. 2. & 3. *Erunt Reges nutriti tui, & Regina nutrices tuæ*. Quasi Ecclesiam Sanctam apertius alloqueretur sponsus cælestis. Nutritus, inquit, non ex quolibet cibo, sed ex delicato, & dulci, qualis Regiam mensam, atque delicias decet: id est, sustentaberis non ex quolibet auro, sed ex purissimo, non ex quolibet argento, sed ex probatissimo, non ex quibuscumque Regum opibus, sed ex electis, & pretiosissimis, quales fuerunt, quas Salomon templo Dei impendit, ad quod ædificandum collata

Olim tertia pars Hungariæ ad Sacerdotes pertinebat

Principes Ecclesiæ fundat res liberalissimè

Ecclesia cælestis nutritus

collata à Deo ipsi fuerunt opes; quemadmodum & Regibus ad ornandam Ecclesiam, & defendendam.

Quod adhuc idem Propheta magis expressit cap. 60. de Ecclesia Christi sic prædicens: *Mamilla Regum lactaberis.* Sanctus autem Paulus I. ad Corint. 1. *Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles.* Verum, si non multi potentes, non multi nobiles ad Ecclesiam veniebant, quomodo illa lactabatur mamilla Regum? quomodo verum est, quod Reges diuitijs suis ornarent, & promouerent Ecclesiam, si rarus potens, aut nobilis ad eam veniebat? Ne miremini: Sanctus enim Paulus loquitur de tempore persecutionis, & belli, quando stricti enses, ardentes flammæ per circuitum fidelibus imminabant. Tunc non multi potentes, non multi nobiles veniebant ad Iesum, temporalibus bonis inhærentes, tormenta, mortæque fugientes. At vero postquam nullus Sathan apparuit, nullus tyrannus, nulla Ecclesiæ impugnatio, sed pax, & quies per circuitum erat, tunc Reges, & Principes Ecclesiæ ædificandæ operam dedere. Ita concludit D. Cyrillus Hierosolymitanus, catechesi 18. *Primum quidem in persecutionibus, & tribulationibus Martyres, & sanctos diuersis coronis patientia, & multum floribus coronauit Dominus, quibus & ipsa Ecclesia ornata est; nunc vero temporibus pacis gratia Christi debitum habet honorem à Regibus, & illustribus.* Ecce omni tempore coronæ vilebantur in Ecclesia; tempore persecutionis, & belli coronæ Martyrum parturiebantur, quibus Ecclesia exornabatur, sed tunc non multi potentes, non multi seculariter nobiles; infirma enim mundi eligebantur ad confundenda fortia. Verum tempore pacis Reges, & Principes; coronæ, & purpura Ecclesiam promouent.

Corollarium III. Ecclesia habet ius decimandi, antequam fruges sint collectæ, & separatæ. Ita Panormit. in cap. commissum. & cap. tua nos, de fugam.

decimis. Ratio: quia, Ecclesia dici- tur posse decimas vendicare, cap. moderamine 16. qu. 1. sed vendicatio datur Domino in re sua, l. maiorem, ff. de rei vendicat. Tum, quia venditio fructuum non decimatorum non est valida: nam Ecclesia semper potest ex illis suam portionem extrahere, cap. Pastoralis de decimis. Cuius non est alia ratio, nisi quod Ecclesia habeat dominium decimæ partis in consulo. Tum denique, quia Deus dicit, decimas esse suas, cap. tua nobis, & Leuitic. 27. n. 30. *Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum Domini sunt, & sic sanctificantur.* Ergo Ecclesia Sancta habet ius decimarum ante separationem. Hinc Ecclesia duplici actione potest decimas repetere, vt docet Panormitanus citatus, *Primâ condictione, ex can. id est, quia per Canones impositum est laicis onus, & debitum eas soluendi. Secundâ, rei vendicatione, quæ est actio in rem, & conceditur, in rem, ff. de rei vendicatione.* Prior actio est personalis, eaq; prius vtendum est, tum ne debitores turbentur, si res apprehendatur, antequam ipsi conuenti fuerint: tum, quia diuisio est per debitorem faciendâ. Quod si hac via non procedat, potest rem apprehendere, & inde decimam reparare. Vnde quando fructus non decimati alienantur, Ecclesia habet actionem in vtrumq; scilicet & in venditorem, & in emptorem. Ita aperte colligitur ex cap. cum non sit, de decimis. Idem docet S. Thomas 2. 2. qu. 87. art. 2. ad 4. Habet inquam actionem in emptorem, quia habet rem Ecclesiæ debitam; in venditorem autem, quia Ecclesiam fraudauit, vt docet S. Thomas loco citato. Hinc etiam est, quod cum onus soluendi decimas sit reale, & sequatur possessionem, iuxta Glossam v. sic & Dominus, in cap. vna illa 2. de Decimis. ideo possessor fundi conueniri potest, vt tenet Barbosa lib. 3. de iure vniuerso. cap. 26. §. 4. n. 10. & 11. Atq; sic in optione Ecclesiæ est, quem voluerit conuenire.

Corol-

Dominus sua culpa perdens segetes tunc decimam soluere,

Corollarium IV. Si fructus agrorum culpa Domini pereant, tenetur Dominus ad soluendam decimam: aut si ipsemet segetes suas combusserit, vel causa talis damni extiterit: aut denique, quando iam collectis fructibus, est negligens in soluendo suo tempore, & fructus pereant: nam in tali casu violat ius Ecclesiæ, & peccat contra iustitiam. Caterum, qui noluit seminare, & de facto non seminauit, non tenetur soluere decimam: quia ex iustitia non tenetur seminare; sicut nec defendere fructus, aut custodire, ne segetes pereant; sed tantum ex charitate.

Parochus non potest per vim decimam accipere.

Corollarium V. Parochus tamē non potest per vim accipere decimam propria autoritate, etiam si parochianus eam iniuste detineat. Ratio: quia ad Reipublicæ pacem spectat, vt nemo per vim spoliatur rebus suis, etiam si illas alteri debeat. Ita Nauarrus Consilio 2. de Decimis. vbi docet, quod etiam ob id parochus non possit Sacramenta negare.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio 1. quodammodo.

Obijciunt contra conclusionē. In lege veteri, solum fuit datum præceptum soluendi decimas de fructibus terræ, & animalium, quæ sunt sub cura pastoris. Ergo Ecclesia in noua lege non recte præcepit dare decimas de omnibus. Respondetur, concessa antecedente, negatur consequentia. Disparitas est: quia in lege veteri singulæ familiæ Hebræorum habebant suos agros, & possessiones, ex quibus decimas soluere poterant; & sic non erat opus exigere decimas personales. At vero in nouo testamento non ita se res habet: nam familiæ hominum multæ sunt, multaq; vrbes, & Respublicæ quæ agris carent, & sic non possent ex illis decimæ haberi; ideoq; opus fuit, decimas personales addere. Alias pleriq; nihil contulissent, & vbi nulla sunt prædia rustica, Clericus sustentari non posset. Præterea,

quia in noua lege, singuli fideles multo plura beneficia spiritualia recipiunt à ministris Ecclesiæ; quam in lege veteri, & Sacerdotes noui testamenti, multo plures sunt, propter quod necessarium erat, obligare fideles, vt de omnibus decimas illis soluerent, pro conuenienti eorum sustentatione.

QVÆSTIO III.

Quo tempore, & quo loco, decimæ sint soluendæ.

Circa primum punctum suppono. Decimas sine mora soluendas esse; hæc autem mora dupliciter considerari potest. *Primò*, in ordine quoad forum externum, & hoc modo, tunc dicitur quis esse in mora, quando post præuiam monitionem, & petitionem ille, qui decimas soluere tenetur, non curat soluere, & sine causa rationabili dilatat solutionis tempus. *Secundò*, in ordine ad forum conscientie, siue animæ, & hoc modo existimatur quis esse in mora, quando moraliter solutionis tempus transfert; ideoq; quando conueniente tempore, sine iusta, & rationabili causa, soluere decimas non curat, ex qua tardatione Ecclesia detrimentum patiatur, tunc a peccato non esset immunis: quoniam qui tardè soluit, minuit solutionem.

Circa secundum verò punctum, duæ sunt opiniones. *Prima* censet, fideles suis sumptibus, teneri decimas deferre in horrea Clericorum. *Alterâ* autem opinio affirmat, sufficere, vt fideles factâ fructuum collectione, moneant Parochum, vel quempiam alium, cui soluenda est decima, vt curet eam recipi, & deferri, quia tempus adest percipiendi, & ipsi parati sunt dare.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Decimæ prædiales solui debent statim collectis fructibus, sine vlla morali mora. Probatur I.

Decimæ solui debent statim collectis fructibus.

Mora in decimis soluendis dupliciter considerari potest.

Opiniones duæ sunt.

sur I. quia id Deus expressè præcipit in Scriptura Sacra, Exodi 22. n. 29. *Decimas, & primitias non tardabis reddere.* Quod præceptum cum sit affirmatiuum, obligat certo tempore; nullum autem commodius tempus assignari potest, quam statim ubi fructus collecti sunt: ergo quilibet tenetur præceptum hoc adimplere, statim collectis fructibus decimas exoluendo, quod nisi fecerit, grauiter Deum offender, & ad desolandam terram prouocabit, iuxta illud Sapientie 5. n. 24. *Et ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum.* Quid est, ad eremum? scilicet ad desolationem, ad vastationem, ad destitutionem omnium rerum perducitur terra ob non solutionem decimarum. Sed quid mirum, cum semper peccata sint causa deuastationis, consuetudinisque regnorum, ac prouinciarum. Non pluit, & segetes siccantur, peccata sunt in causa, quia decima contra mandatum Dei non extrahuntur; pestis grassatur, peccata in causa, quia mandata Dei contemnantur: bellum viget, peccata in causa, quia voluntatem Dei non adimplemus: mutantur tempora præter naturæ cursum, peccata inobedientie sunt tantorum origo malorum. Quid ergo miramur, si pondere peccatorum premimur? Air S. Basilus: *Aspice, quæ quomodo nostrorum pondus peccatorum, anni temporumque naturam mutauerit, statimque semel rerum formas, in alia temperamēta deduxerit. Hiems solitum humorem cum sicco non retinuit, sed in glaciem tota abiit, niuis, & pluarum penitus expers. Vernal tempus alteram quidem sui partem officij ostendit, caliditatem dico; humiditatem vero nullam illi adiunxit. Aestas vero immensus, & frigora natura leges prætereuntia, ac in nos, damnumque nostrum coniurata, mortales ad victum, vitæque simul trahunt discrimina. Vnde fratres talis rerum, temporumque mutatio? an non quia fraternitatis charitatem occlusimus? ob hoc campi steriles, quia charitas frigescit. Optima sane ratio; cælum mutatur, quia mutantur mores hominum, & dum isti*

sunt pessimi, pessimum quoque illud; & ad eremum deuenit terra, quia sicut eremus est conscientia impiorum.

Hoc ipsemet Deus palam facere voluit, Genes. 3. n. 17. Quando Adamo post commissum peccatum dixit: *Maledicta terra in opere tuo.* Quæ locum D. Hieronymus exponens, per opus Adami non intelligit, agros colere, & terram fodere, sed peccatum inobedientie ab Adamo commissum. Vnde Aquila, Pagninus, & Chaldaei, locum hunc scripturæ ita exponunt: *Maledicta terra propter te*, id est, ob peccatum tuum, quod commisisti, ut exponit Anastasius Synaita lib. II. Anagoric. contemplationum, in exameron inquiens: Deum non maledixisse Adamo, sicut serpenti, & Caino; sed terræ, idque ob peccata, quæ homo in illa erat patraturus. *Non enim dixit, ait ille, sicut serpenti, & Caino, maledictus tu, sed maledicta terra, in operibus tuis, in operibus inquit tuis, quæ es, compacturus terram adorans, & lapides, & statuas, & eius aquas, & ignem eius in eam, tu facies eam maledictam, in doloribus comedes eam, me inducente scitatem, & sterilitatem, & sæpe famem, ad tuam castigationem, & afflictionem.* Peccante ergo homine, maledicta fuit terra, quæ prius erat in statu illo, manente iustitiæ benedicta; ideoque terra illa, quæ prius erat benedicta, nunc maledicta est, illa, quæ prius flores, germinabat, nunc spinas, & tribulos; illa quæ prius absque sudore hominem sustentabat, nunc cum sudore vultus nostri; illa tandem, quæ prius erat Dei paradysus, nunc ad eremum redacta est, ob peccatum Adami. Vultis scire, quodnam fuerit peccatum illud Adami? Profectio inobedientie, quia contra Dei mandatum, de ligno scientiæ boni, & mali, fructum comedit. Quid censetis fiet cum illis, qui contra expressum Dei mandatum, *Decimas, oblationes, ac primitias, non tardabis reddere*, peccant? Equidem non aliud, nisi quod terra illorum ad eremum deducetur, id est, sterilis fiet, & desolabitur.

Auari-

Ex defraudatione decimarum omne malum nascitur.

Auaritiâ olim ducti Iudæi, coeperant Leuitis, & Sacerdotibus, furtiuè decimas surripere, & defraudare, audite ergo, quid eis Deus per Isaiam Prophetam comminatus est, cap. 5. *Et nunc ostendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ, auferam sepem eius, & erit in direptionem, diruam maceriam eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam, non putabitur, & non fodietur, & ascendent vepres, & spinæ, & nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem.* En, quomodo in desertum, eremumque redacta fuit vinea illa pulchra, & dilecta, scilicet regnum Israël: Sic enim nominat eam Propheta: *Et vinea Domini exercituum, domus Israël est.* Quod si rationem tanti mali scire vultis, hæc vnica est, quia expectans Dominus ut faceret vinas, ipsa autem fecit labruscas: *Expectaui, inquit, ut faceret vinas, & fecit labruscas: quia pro bonis mala reddidit, hoc iudicium subiit, ait Glossa interlinear.* Ergo peccatum fuit in causa, ut deuastaret Deus vineam, & quidem peccatum ingrati tudinis eorum, qui multum ei debebant, & nihil volebant præstare. Idem Catholici mei Deus est nunc, qui tunc erat, hac solum differentiâ, quod nunc magis à nobis offendatur; quam tunc offenderetur: & quidem non solum magis in grauitate peccatorum; sed etiam in circumstantia, quæ ipsa patrantur. Nam tunc Deus nondum factus fuit homo; sicut nunc: nondum natus, nondum mortuus, sicut nunc, vnde si ita grauiter Deus, vineam suam ob fallaciam fructuum, quos dare debebat, puniuit: quomodo nunc non indignabitur, quando & maiora nobis præstitit, maioraque nobis exhibuit. Dedit vineæ suæ dilectæ, scilicet Poloniæ vberes fructus, ut ex illis ministri Ecclesiæ necessariam sustentationem haberent, quæ dum per non extraditionem decimarum subtrahitur, minuitur cultus diuinus, vilescit gloria Dei, authoritas Ecclesiæ Sanctæ spernitur, & quid aliud restat, nisi ut ob hoc Poloniam ad eremum deducat, agros

steriles reddat, vrbes in destructionem, ciuitatesque eius in speluncas bestiarum tradat.

Hanc poenam prædicit vobis Isaias, cap. 27. n. 10. *Ciuitas, ait, munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur, quasi desertum, ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consummes summitatem eius, in siccitate messes eius conterentur.* Vultis istius veritatis experimentum, erigite mentis oculos in illa antiquissima, & potentissima mundi imperia. Vbi est antiquissimum illud Assyriorum imperium? Ab Arbacen primum ad Medos translatum, ac cum mille trecentis florisset annis, à Cyro tandem Persarum Rege deletum est. Vbi verò Persarum amplissimum? Ab Alexandro Magno rege Macedonum, postquam vix trecentis aliquot steterat annis, fractum est. Vbi Macedonum, Græcorumque sapientissimum? Romanorum armis, bellisque continuis corruit. Licet autem Cyrus Assyriorum imperium non deleuisset, licet Alexander non fregisset Persarum potentiam; licet Romanorum armis Macedones, atque cuncta Græcia non corruisset; necesse tamen erat, ut omnia ista imperia, vel aliorum viribus conciderent, vel ætate consenscente tandem interirent. Iam verò illud potentissimum Romanorum vbi est imperium? pudet me hercule dicere. Licet enim sub Regibus septem, ducentis annis & quatuor resalutis; Romana steterit. Licet profligatis Regibus bini Consules, Triumplebis, Decemviri, Dictatores, Triumviri, per quadringentos octuaginta, & duos annos longè lateque propagauerint imperium. Licet Augustus, Romanam eandem Rempublicam, orbis terrarum totius tunc caput, nimia felicitate superbientem, tres & quadraginta annos solus sustinuerit: & ad vnus imperium, vnusque corpus redegerit; ab illo tamen rerum suarum fastigio sensim sub alijs imperatoribus ad interitum declinauit. Direpta enim sub Claudio Tiberio à

Quatuor potentissima mundi imperia collapsa sunt.

Romanum imperium interitus mirabile.

Parthis

Parthis Armenia, a Dacis Mortia, a Sarmatis Pannonia, a finitimis gentibus Gallia: Occupata a Francis Traiecto Rheno magna pars Galliarum sub Honorio; vastata sub Theodosio ab Attila Tracia, ab Ostrogothis sub Leone primo Pannonia, & Illyrium: turbata sub Iustino a Longobardis Italia: Fracta, & debilitata sub Phoca per luxum, & libidinem Romana potentia: subiugata a Saracenis sub Tiberio tertio Africa: vastata a Bulgaris sub Philippico iterum Tracia. Paucis multa? Romanum illud ex tot conflatum regnis, ac gentibus unicum, in duo sub Nicephoro Longotheta, orientale scilicet & occidentale scissum est imperium. Quorum illud eheu grassante per eius viscera barbarie, alijsq; super alijs accisis Prouincijs, sede ipsa demum, & arce imperij capta Constantinopoli a Mahomete II. est euersum, & in Turcarum post sub Constantino Palæologo venit dominatum; istud vero per Carolum Magnū Francorum Regem occupatum, nihil aliud hodierno apparere dic, quam tenuis quadam magni corporis umbra. Auulsa enim ab illo Lusitania, Hispania, Gallia, Britannia, Dania, Noruegia Suecia: auulsa Sarmatia, Pannonia, totumq; cum vicinis regionibus Illyrium: auulsa Sicilia, Sardinia, Corsica, Baleares insula, & Allobroga. Ipsa Italia priscū tamen & auitum, ac primum Romani imperij patrimonium, iam non vnus recognoscit imperium. Sed partim Hispanorum Regum auita successione Calabriam, Appuliam, Campaniam, Neapolim; partim Romanorum Pontificū Agrum Picenum, Flaminiam, & partem Heruturæ submittit sceptro.

Recolligite etiam grandes quondam ciuitates, & considerate, quid fuerunt, & quid nunc sunt? illas dico ciuitates; quæ caput quondam fuerunt imperij, & orbis. Vbi nunc est Ninus? ubi Carthago? ubi est illa Babylon famosa, & grandis? Leonum, imò serpentum receptacula factæ sunt propter peccata. Solam ex

omnibus ob oculos ponite Babylonem, & attendite, quanta & qualis fuerit, quam magna, quam ingens, quam populosa. De qua D. Hieronymus lib. 5. in cap. 14. Isaia ita scribit: *Herodotus refert, Babylonem fuisse potentissimā, in campestribus per quadrum sitam, ab angulo usq; ad angulum muri, sexdecim tenuisse millia passuum, id est simul per circuitum quadraginta stadia. Arx autem, id est capitolium illius urbis, & turris, qua edificata est post diluuium, in altitudine dicitur quatuor millium passuum. Describunt templa marmorea, aureas statuas, plateas lapidibus, auroq; fulgentes, & multa alia, qua planè videntur incredibilia. Ecce, quanta erat magnitudo, & maiestas illius ciuitatis, quæ caput imperij Chaldaeorum, & Domina gentium dicebatur, ubi est nunc? ad quid eam peccata reducerunt? addit citatus Sanctus Doctor: Si liceret introire barbaras nationes, & videre tantam urbis extrema vestigia, videremus possessiones exitij, & verè completum esse, quod nunc Isaia vocibus canitur: Scopabo eam in scopis terrenis: exceptis enim muris coëtilibus, qui propter bestias concludendas, post annos plurimos instaurantur, omne in medio spatium solitudo est, ut videas Deum non solum in alio seculo, sed etiam in hoc punire acriter peccata. Quis non obstupescet, tantam illam ciuitatem ad talem statum deuenisse, ut neq; ad pacandos apta greges amplius reperiretur, neq; pecudum stabulum esse potuerit. Quid causa? Respondet ibi Propheta: quia requiescent ibi bestie, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi strutiones, & pilosi, (id est satyri, aut hirci, aut verius demones ipsi) saltabunt ibi, & respondunt ibi volula in adibus eius, & sirenes in delubris voluptatis. O mira res! o stupenda! o peccatorum pondus immensum, quod illam potentissimam ciuitatem ad ita infelicem reduxit statum, quam Pausanias appellat maximam earum, quas sol aspexit: Babylon, inquit, omnium, quas sol aspexit urbium, maxima, iam nihil præter muros reliqui habet. Quam Deus non solum*

Babylonis
quanta
magnitudo
&
maiestas
fuerit

Babylon
propter
peccata
condita
est

Regna &
Prouinciæ
a Romano
imperio
auulsa

lūm destruxit, ciuibus euacuauit, gloria priuauit, solo æquauit; sed neq; dignum pecudibus habitaculum reliquit.

Hæc pœna tibi o Polonia; carissima patria maxime timenda est, ob summam ingratitudinem, quia immemor Dei beneficiorum, de fructibus terræ contra Dei mandatum, ministris Ecclesiæ decimas non vereris denegare: quia licet sanguine Christi pretioso redempta sis; iudeis tamen in villis tuis braxatoria locare, telonia in tuis Prouincijs cōmittere non erubescis, contra Dei voluntatem, contra Canones Ecclesiæ Sanctæ, contra iura regni, apud Herbartum fol. 242. tit. Iudæi. *Statuimus inuolabiliter obseruandum, Iudeos telonijs quibuscumq; præfici non debere, neq; posse: indignum, & iuri diuino contrarium censentes, eius generis homines aliquibus honoribus, & officijs, inter Christianos fungi debere.* Polonia tamen contrarium facit contra omne fas, & æquum. Et licet iam Deus protantis tuis peccatis, maiorem tui partem, in prædam barbaro hosti tradiderit; imò quod vrinam falso dixerim, iam forsitan in perpetuam captiuitatem; tamen his nihilo melior plagis facta, in dies detentius agis, & peccatis maiora peccata accumulās. Euigila tandem aliquando, & ne ad eremum, id est, ad totalem destructionem, & vltimam desolationem, velut magna illa quondam Babylon dedicaris, dum adhuc tempus superest; Deum feruentissima deuotione, & seria vitæ emendatione placa.

Probatur II. Conclusio ex cap. cum homines. Vbi Alexander Papa III. dicit: *Mandamus, quatenus eos cogatis, ut decimam statim collectis fructibus persoluant, atq; de subtractis, ac reuerentis, dignā satisfactionē exhibere procurent.* Quod tempus rationabiliter assignatum est, quoniam tunc commodius persolui possunt decimæ, quando fructus integri, & non consumpti existunt: ergo decimæ solui debent statim collectis fructibus, sine vlla morali mora. Et

Poloniam
Deus punit
quia Iudeos
officijs
præfici.

Probatio
Conclusio
ni, II.

ratio manifesta est, quia Deus cum sit infinita bonitas, impensè amat hominem, & ab illo vicissim amari vult, iuxta illud Prouerb. 8. *Ego diligentes me diligo, qui reciprocus amor, ut sit verus, debet aliquo signo extrinseco manifestari, quod maxime fit per celerem decimarum exhibitionem.* Nam quia Abel citò obtulit munera Deo, respexit ad illa Deus; at verò quia Cain tardè obtulit, non respexit ad ea. Genes. 4. *Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius; ad Cain verò, & ad munera illius non respexit.* Quid est respexit, seu quomodo respexit? Equidem per ignem, per flammam, incendens sacrificium; hoc signum fuit beneuolentiæ, & acceptionis. Vnde Theodotion approbante D. Hieronymo, in quæstionibus Genes. legit: *Et inflammavit Dominus super Abel.* En non super Cain; hinc fratris inuidia, hinc mors, & occisio. Inuestigate hinc, quid sit ambitio; & ecce respondet Tertullianus lib. de Pallio, cap. 4. quod sit ardor, quo fit incendium: *Calor, inquit, est omnis affectus, verum cum in affectionem flammatur, iam de incendio gloria ardor est.* Præclare satis, omnis affectus calor est, sed gloriæ ardor, quem etiam Cicero 2. Tuscul. flammam appellauit, aiens: *Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate honorum loquar, quæ flamma est, per quam non cucurrerint, quæ hac olim punctis singulis colligebant.* Quia igitur Cain ambitione laborabat; idè Deus non respexit ad munera ipsius; ad Abel autem respexit, quia Deum timebat, & humiliando se amabat.

O qualis est illa Dei bonitas, ut liceat sit ipse tantæ maiestatis, inaccessæ, immensæ; amat tamen, & vult ab homine amari, qui est cinis, & puluis; imò amorem eius expetit, & desiderat. Quod considerans D. Bernardus, ser. 68. in Cantica, super illa verba: *Dilectus meus mihi, & ego illi,* exclamat: *Omnia comparatio inter tam distantia, extrema! Dilectus Deus est; at nos, qui sic sumus, ac si non essemus, quasi nihilum, & inane*

Celer decimarum exhibitione Deo gratissima est.

Ambitio est ardor, & flamma.

Deus amat hominem & ab illo amari vult.

Et inane reputati, nobis attendit maiestas illa infinita, qua creat, & moderatur vniuersum, insolens verbum, & ego illi, nec minus insolens, dilectus meus mihi. Optime quidem, & digne admiratur Sanctus Doctor, talia scilicet præsumere animam, & ad talem fiduciam deuenire, ut dicat: *Dilectus meus mihi, & ego illi*, ut sic Deus erga eam se habeat, ac si sola esset in mundo, & nihil amplius intenderet: *O quid audet cor purum*, pergit citatus Bernardus, & conscientia bona, & fides non ficta, itane huic intentus est illa maiestas, cui gubernatio pariter, & administratio vniuersitatis incumbit, ut ad sola transferatur negotia, imò otia amoris, & desiderij huius?

Sed quid mirum, talis est Dei cum anima intentio, talis familiaritas, talis assiduitas verbi, ut hæc ex tali præsumat assistentia, ita sibi soli Deum vacare, ut de nullo alio ipsi sit cura; quam de se. Nam sicut amor Dei in patria clarè visi ita feruens est, ita intentus, tum ex parte animæ, tum ex parte Dei amantis, & amati, ut faciat vnum mirum, sed verum, ut ait S. Bernardus, serm. 69. in Cantica, nimirum, quod anima ita se amari putet, quasi sola ametur, & videatur. *Vnum*, inquit, dico spiritualibus, mirum quidem, sed verum, animam Deum videntem, haud secus videre, quam si sola videatur, ea ergo fiducia dicit illi intendere sibi, seq. illi, nihil præter se, & illum videntem. Ita planè in præsentia vita, licet anima Deum non videat, sed amet, ad talem statum deuenit, ut sola putet amari à summo Deo, tantoq; Domino; & ideo audet, ac dicit: *Dilectus meus mihi, & ego illi*, totus meus, quia ego tota sua, quid mirabilius? Postquam Salomon domum Domini compleuerat, & nebulam perspiceret domum illam implentem, præ stupore exclamauit, 3 Reg. 8. n. 17: *Ergone putandum est, quod Deus verè habitet super terram? Si enim calum, & calis caloribus te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam adificauit? Quæ verba auctore Lyrano dixit: Ad hoc, ut intelligerent domum non esse adificatam, ut ibi habitaret sicut ho-*

mo; sed ut preces ibi facta essent magis exaudibiles, quam alibi, propter exercitium cultus diuini. Si ergo templum illud adeo magnificum, argento, auro, gemmisq; compactum, quo iam maius aliquid super terram excogitari non potuit, indignum ut Salomon reputauit, ut ibi Deus habitaret, quomodo in anima peccatoris, in puluere & cinere immundo habitare poterit.

Nihilominus Deus ita hunc puluerem, hunc cinerem amat, ita diligit, ut licet sit conditor, Deusq; vniuersi orbis, licet omnia, quæ in cælo, & terris sunt, possideat; de hoc tamen puluere, scilicet de homine, gloriatur, ut quasi cætera pro nihilo reputans, ex hoc ipso, quod sit Deus hominis, se prædicet, & extollat. Sic Genes. 26. n. 24. ad Isaacum locutus est: *Ego sum Deus Abraham patris tui, nolis timere*. Mirum, cur non Deus orbis, non Deus Cæli, non Deus exercituum, quibus profectio nominibus potentia eius declaratur, quæ tunc Isaac contra inuidos, potentemq; maximè indigebat, puta contra, Abimelech, & pastores Geraris; sed solum, Deus Abraham, dixit. An quia nominando se Deum Abrahami, simul & quæ pro illo fecerat recolebat, ab omnibus illum eripiens angustiis, simulq; infinitam erga Abrahamum charitatem ostentans, dum non tantum de possessione totius gloriaretur orbis, quantum de vno Abrahamo, quem ipse sum esse fecerat, beneficiisq; deuinxerat.

Considera, inquit D. Chrysostomus, Dei consuetudinem, ut Isaac resocillet, ac confidentiorem faciat, appareat ei, & dicit: *Ego sum Deus patris tui Abraham, qui patrem tuum glorificauit, & peregrinum, & aduenam illustriorem omnibus incolis effeci, ego sum, ne igitur timeas, ne te istud perturbet, & mirum videatur, quod ab Abimelech, quod à Pastoribus sis iniuriæ affectus, multa tulit, & pater tuus perculit, & inde gloriosior est effectus*. Quibus dictis summam erga Abrahamum Dei charitatem, pōderans idem Sanctus Doctor, sic vltius pergit: *Considera misericordiam Dei, nam cum dixisset:*

Deus maximè glorietur, quod sit Deus hominis.

dixisset: *Ego sum Deus Abraham patris tui*, ostendit, quomodo sibi vindicauerit, & proprium fecerit Patriarcham: ita ut dignatus sit se vocare Deum Abraham, & Dominus orbis, & conditor, vniuersi hominis Deum se dicens, non concludit, & abbreviat cum Patriarcha appellatione suum dominium, sed magnam in illum suam benevolentiam monstrat, ita inquit, eum mihi feci proprium, ut apud me reputetur tanti, quanti alij omnes. Quod cum ita sit, cum Deus tantum hominem æstimet, ut illius specialiter Deus vocari velit, cum tantoperè amet hominem, ut etiam in summis peccatis eum non deferat, redamate Catholici mei Deum vestrum, & qui se totum vobis dedit, reddite & vos, quæ Dei sunt, Deo; & quæ Cæsaris Cæsari: reddite inquam vestigal Cæsari: & decimas Deo in ministris Ecclesiæ vestræ, & tunc primum gloriabitur Deus de vobis, quod Deus vester sit. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Si prædium in anno pluries fructus ferat, etiam decimæ pluries in anno solui deberent suis temporibus, quibus fructus collecti fuerint. Ita Præceptum est à Clemente VII. in cap. ex parte 2. de Decimis. Et hoc facile constat ex scriptura Sacra, Numer. 18. Nam inter tribus Israël duodecim, vna tribus Levi erat à Deo electa, ut esset Sacerdotalis, & tota sacrificijs, ac Dei laudibus intentis, in suo tabernaculo. Huic autem tribui non dedit terram aliquam in terra promissionis, sed mandauit, ut habitarent permixti omnibus alijs tribubus, à quibus acciperent decimam partem, omnium fructuum terræ. Vbi per omnes fructus, intelligitur illi, quos terra intra anni spatium producit: ergo si pluries produxerit fructus, pluries etiam ex illis decima solui deberet. Et certè grauiter Deus vlciscitur iniuriam suorum Sacerdotum, quando illis non exhibetur decima omnium terræ fructuum. Legite Ioannem Molanum, qui in historia

Patauina refert, memorabile S. Bellini Martyris exemplum. Magis, inquit, versari placet in illustriori exemplo S. Bellini, qui natione Germanus, sed dignitate Episcopus Patauinus, anno Domini 1149. die 26. Nouembris, decimarum suorum martyrio consignauit. Quod qualiter factum sit, scribit Bernardinus Cardeonus in hunc modum: Thomas, inquit, Capiuacius, cognomento Capiuiger, cum iuste conuictus, atq; iudicatus fuisset à Bellino Episcopo Patauino, viro sanctissimo, ad soluendas decimas agrorum, quos sub Diacesi Patauina latius possidebat, cum esset agri ditissimus: cui ea sententia, ut homini auaro, videretur multum iactura adferre, non volens id aquo animo sustinere, aggressus Bellinum, Romæ forsitan in Ecclesia sue negotijs proficiscentem, crudeliter trucidauit. Quis quidem vir sanctus, cum cœpisset miraculis post mortem supra modum clarere, & multa miracula patrare, ab Eugenio IV. Summo Pontifice, biennio post mortem, erat halogo Martyrum honorifice adscriptus. Homicida autem ille, licet poenas impietatis, ut dignus erat, tunc forte legibus humanis propter potentiam non dedisset; diuino tamen iudicio postmodum, acriter punitus est. Nam iustà Dei vindicta, grauissimè posthac inopiâ afflictus, quoad vixit, vitam traduxit miserrimam, & tanta æris alieni magnitudine oppressus, ut in carcere infelicitè reliquum vitæ suæ tempus degens, maxima egestate confectus, & ab omnibus derelictus, miser interierit. Necdum satis, verum in vltionem tanti flagitij, tota quoq; eius soboles, quæ ab ipso descenderat, donec superfuit, templum in honorem D. Bellini Deo dicatum, ingredi nunquam potuit, sed tota illa progenies, vna cum fundis, & facultatibus, non multo post ita defecit, ut nemo penitus ex ea remaneret.

Corollarium II. Quo ad locum soluendi decimas, standum est consuetudini. Proinde, ubi talis modus obseruatur, ut fideles deferant decimas, siue in domos priuatas Clericorum,

S. Bellinus pro iure decimarum crudeliter trucidatus;

Bius oculi: for cum tota sua sobole horrendè à Deo puniuntur;

Vbi est consuetudo deferendi decimas deferri debet;

rum, siue in horrea, deferenda sunt, siue id cum paruis, siue cum magnis expensis fiat. Vbi vero talis consuetudo viget, ut Clerici per se aut suos procuratores decimas colligant, suisque sumptibus domum deferant, tunc satisfaciunt fideles, soluendo, siue extrahendo decimas. Vnde recte monet Couarruias, fructus indecimatos non esse in horrea mittendos, sine scitu, & consensu Clericorum, quibus decimæ soluendæ sunt: quia ex regula iuris 29. in sext., quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari; fructuum autem indecimatoꝝ delatio in horrea, non tantum tangit Laicos, sed etiam Clericos, ad quos decima pertinet. Quod si admoniti, & certiores facti nolint, aut negligentes sint tempore debito accedere ad recipiendas decimas sibi debitas, tunc non tenetur Dominus fructuum, eos in agro relinquere, sed potest omnes ad sua horrea deferre, decimæ exceptæ, si consuetudo est eam relinquenti in agro, quando non accipitur suo tempore, ad quam consuetudinem præscribendam in hoc casu, sufficit tempus decem annorum, quia ius ei non resistit. Ita Barbosa lib. 3. de iure vniuerso, cap. 26. §. 2. n. 2. ad 24.

Corollarium III. Decimæ prædiales iure ordinario soluendæ sunt illi Ecclesiæ, ubi sunt prædia, seu propriæ parochiæ. Ita S. Thomas 2. 2. q. 87. art. 3. & omnes Canonistæ, in cap. cum contingat. & in cap. cum in tua, de decimis. Ratio est: quia decima est onus reale, non verò personale, ac proinde sequitur rem, non personam. Vnde sicut illæ terræ immutabiliter manent in eodem territorio; ita quoque & ius Ecclesiæ parochialis ad tales decimas immutabile est, ex vi iuris communis, licet persona habens dominium talium rerum, mutet domicilium, Parochiam, aut Diocesium. Et hoc insinuat Dionysius Papa, in cap. Ecclesias 13. q. 1. diuidens Parochias, & singulis suos terminos assignans, ne alter alterius ius inuadat; per quod satis declarat, hoc onus esse reale, & quasi affixum territorio.

Quod confirmat Concilium Moguntinum in cap. si quis laicus, vel clericus, vel vtriusque sexus persona, proprietatis sua loca, vel res alieni dare delegauerit, decimationem prouentuum prioris Ecclesiæ legitimè assignatorum, inde abstrahere nullam habeat potestatem. Quod optimè factum fuit, ne ob frequentem personarum mutationem, iura Ecclesiæ mutarentur, & confunderentur. Neque per hoc vlla iniuria irrogatur Ecclesiæ, in qua habitat persona, & recipit Sacramenta, quia hoc ius æquale est in omnibus, & quod huic Ecclesiæ accidit, alteri similiter potest accidere. Ita tenet Barbosa lib. 3. de iure vniuerso, cap. 24. §. 2. n. 31. ad 36. inclusiue, ubi docet, hac in re maxime obseruandam esse consuetudinem, ad quam inducendam affirmat sufficere decennium, quando controuersia est inter duas Ecclesias parochiales; secus si agatur inter Ecclesiam parochialem, & alteram, cui ius resistit: nam tunc requireretur immemorabilis, aut quadragenaria saltem.

Corollarium IV. Decimæ mixtæ, ut fructus, & foetus animalium, quando animalia intra terminos propriæ parochiæ permanenter habitant, ibique producunt fecerunt, tunc licet Dominus alibi resideat, ac domicilium habeat, illi Parochiæ sunt debitæ. Ratio: quia huiusmodi decimæ, magis accedunt ad prædiales; quam ad personales, & ratio dicat, ut ubi animalia pascuntur, & fructus ac foetus suos producunt, ibi reddantur decimæ illorum. Quod si animalia in vna Parochia pascantur hyeme, & in alia æstate, tunc decimæ æqualiter diuidi debent. Ita S. Thomas 2. 2. q. 87. art. 3. ad 2. Ratio: quia istæ decimæ simpliciter sunt prædiales, & in iure sub illis comprehenduntur, ideoque eam naturam sequuntur. Præterea, quia si locarentur illa loca pascualia, siue prata locarentur, tunc decima illius locationis, eidem Ecclesiæ deberetur. Insuper, quia decimæ pascuarum, debentur Ecclesiæ, ubi prædia ac pascua sunt, ut constat ex cap. commissum,

Clerici negligentes in decimando, non sunt expellendi.

Decimæ prædiales soluendæ sunt propriæ Parochiæ.

Decimæ mixtæ simpliciter sunt prædiales.

missum, de decimis: ergo quando pecora aluntur ex prædijs Parochiæ aliquæ, illi debentur decimæ ex fructibus pecorum pro rata temporis, ita quod si per maiorem anni partem, in vna Parochia pascantur greges, & per alteram minorem in alia, pro rata, & proportionem suam, inter vtramque Parochiam decimæ diuidenda sit.

Corollarium V. Quando noualia, id est, fructus de nouo producantur in aliquo agro, qui nunquam antea seminatus fuit, neque vltos fructus produxit, tunc si ager ille nullius Ecclesiæ Parochialis territorio existat, tunc decima ex illo spectat ad Episcopum, ex cap. Quoniam, de decimis. Quod si existat intra terminos alicuius parochialis Ecclesiæ, tunc ad eam pertinet; si verò decimæ illius Ecclesiæ, applicatæ sint alteri Ecclesiæ, sub verbis generalibus, & indefinitis, quæ expressè non continent noualia, sed possunt explicari de decimis, & terris, quæ usque ad illud tempus soluebantur, tunc probabiliter est, noualia pertinere ad eam Ecclesiam, in qua situm est prædium: & sic priuilegium concessum, vel consuetudo præscripta exigendi decimas illius Ecclesiæ, non potest obligare, ut decimæ eiusmodi noualium, habenti priuilegium tale tribuantur, & soluantur: quia odiosa sunt restringenda, ut habetur in cap. tua 1. §. vltima de decimis, & cap. 1. de decimis in 6. Ita Couarruias lib. 1. var. cap. 17. n. 13.

ARTICVLVS II.

Soluantur obiectiones.

Obiecitur contra Conclusionem. Potest contingere, quod fructus collecti, & nondum decimari, noctu furerentur à latronibus: ergo fructus non semper solui possunt, ubi collecti fuerint, sine morali mora. Respondetur distinguendo: vel enim Dominus prædij, qui decimas soluere debebat, fuit negligens in custodiendis fructibus collectis, neque curauit Parochum, cui decimæ debebantur, admonere,

ut veniret ad locum ad recipiendas decimas sibi debitas, & tunc, si fructus pereant, & à latronibus furerentur, pereunt ipsi Domino, qui remanet obligatus soluere dictas decimas, ex fructibus ob suam negligentiam, furto ablati. Nam in tali casu decimæ non pereunt Ecclesiæ, quia hæc nondum habebat dominium earum, cum nondum essent ei traditæ, & consignatæ; res autem quæ perit, Domino perit. Quod si per Dominum non sterit, quia vel admonuit illos, ad quos huiusmodi decimæ spectabant, ut venirent ad eas recipiendas: vel adhibuit diligentiam in custodiendis fructibus collectis, tunc in tali casu, fructus pereunt & Domino, & Parochio, neque Dominus tenetur eas amplius soluere, eo, quod fecerit, quod suum erat.

Q V A E S T I O I V.

Quam teneantur decimæ soluere.

Suppono. Præsentem quæstionem potissimum procedere, de decimis prædialibus, seu realibus, quæ ex prædijs, & bonis, quæ possidentur, solui debent: nam personales, quæ ex lucris, & industria, atque labore hominum acquiruntur, iam in pluribus locis abolitæ sunt. Procedit autem quæstio primario de hominibus baptizatis, cuiuscunque status, & conditionis sint, includendo etiam Reges, Imperatores, & Pontifices; secundario autem procedit de catholicis, & alijs infidelibus non baptizatis, ut sunt Iudæi, Turcæ, Saraceni, &c.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Omnes in vniuersum homines baptizati, cuiuscunque qualitatis, & conditionis sint, qui titulo non spirituali habent prædia, alicui Ecclesiæ subiecta, tenentur decimas soluere illi Ecclesiæ, cui prædia subia-

Omnes fideles baptizati tenentur decimas soluere.

subiacent, nisi consuetudo aliud ferat. Probatur, quia praeceptum decimarum ex viuris Canonici obligat omnes, & singulos fideles, quicunque; character baptismi insigniti sunt, ad soluendas decimas: ergo talis obligatio afficit omnes, & singulos baptizatos, ut constat ex cap. ex transmissa, & cap. A nobis, de decimis, ubi dicitur: Omnes fideles teneri solvere decimas. Ita tenet S. Thomas 2. 2. q. 87. ar. 1. & 4. Rebuffus de decimis q. 4. n. 21. & Soto lib. 9. de iustitia, q. 8. ar. 4.

Cuius veritatis figuram habemus in Abrahamo, Genes. 14. Victor ille nobili pompa, opimis onustus spolijs, & tot detriumphatorum Regum gloria clarus, dum è bello reuertetur, quinque vindicata Pentapoleos Reges obuiam triumphatori procefferunt: & postquam de victoria gratulatum esset, homines sibi subditos, prædâ hostium abductos, urbanè expetierunt, reliquas diuinit spolijs opes vltro Abrahamo præbentes. Dixit autem Rex Sodomorum ad Abraham: Da mihi animas, cetera tolle tibi. Tunc Abraham interposita iuramenti religionē, manubiarum opulentiam serio refutauit, aiens: Leuo manum meam ad Dominum Deum excelsum, possessorem cali, & terra, quod à filo subteginis, vsq; ad corrigiam calligae, non accipiam, ex omnibus, quae tua sunt, ne dicas, ego ditiui Abraham, exceptis his, quae comederunt iuuenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum Abner, Eschol, & Mambre. Considerate, Abrahamum noluisse quidpiam accipere; & tamen partes admississe, pro Abner, Eschol, & Mambre viris, qui sibi adhaeserant, quid causâ? Nonne ipse simul bel-lauit, imò dux belli extitit? cur ergo etiam ipse partes non accepit, seu accipere noluit? Nodum soluit Cyrillus Alexandr. lib. 4. de adoratione, qui per Abner, Eschol, & Mambre, eos intelligit, qui licet Christum sequantur, tamen etiam quæ mundi sunt, sapiunt, & terrena hæc non fastidiunt, affirmans ideo Abrahamum nihil accepisse, quod figura fuerit Apostolorum,

Abraham victor cur a Rege Sodomorum nihil accipere voluit.

qui Christum imitantes, nihil prorsus sicut Christus pro summis laboribus ex hoc mundo acceperunt. Nihilominus licet Apostoli, licet & ipse Christus nihil acceperit de huius mundi bonis; voluit tamen, ut qui sibi fideliter adherent, etiam de huius vitæ bonis ditentur, ut accipiant partes. Audite citatum Cyrillum ita fantem: Fæderati tamen partes accipiunt propterea, quod ut opinor, in ijs quod rebus, quæ ad præsentem vitam pertinent, Sanctorum virorum amulatores, atq; imitatores benedicit Deus: abundant enim illis bona pro sua conditionis modo iustaratione, ut aq; parta; namq; ijs, qui nondum perfecti, a terrenis rebus abscesserunt, & Deo, ac mundo diuisi quodam modo sunt, etiam terrenas benedictiones tribuit Deus. Ecce Abraham noster, verus pater multarum gentium, qui nos Deo genuit, licet strenuè bellauit, licet sanguinem copiosè fudit, licet hostes deuicit, neq; subregminis filium a mundo accepit, non habens etiam ubi caput reclinaret. Ioann. 6. Saturauit turbas vsq; ad satietatem, quantum volebant, nunquid ipse paululum saltem gustauit panis? minime, sed totus in partiendo, nil comedendo; imò cum regnum ei dare vellent, fugit solus in montem. Cur? Respondet D. Augustinus tom. 9. tract. 25. in Ioan. Quia non erat talis Rex, qui ab hominibus fieret, sed talis, qui hominibus regnum daret. Dare vult bona, non accipere a mundo nisi mala, nisi poenas. At non sic cum suis amicis procedit, sed vult, ut ditescant, vult etiam ut bonis huius mundi saginentur, ut partes accipiant suas, sicut olim fecit Abraham, qui pro se de muneribus nihil accipere voluit.

Nemo certè interpretum non miratur hanc magnanimam Abrahami liberalitatem, propè prodigalitati cōfinem, & de vanæ gloriæ arrogantia suspectam. Quare contempsit, quod iure belli victoria fecerat suum præsertim cum Abraham eo tempore plus opibus indigeret, ad repugnandum contra aduersarios Reges, ne forte erubescerent, se ab alienigena propè

Christus & Apostoli nihil a mundo acceperunt.

propè inermi, & subigendæ glebæ potius, quam peritiæ militari assueto, ignobiliter deuictos, vires reconcinnarent, & pugnam periculosius restaurarent. An certè eiusmodi opulento spoliiorum repudio, exquisita largitate vicinis Pentapoleos Regibus adulari voluit, eorumq; gratiam diuinit spolijs cessione subornare? An potius quando se animaduertit, quatuor deuictis Regibus hostiliter inuisus, opes amicorum Regum contempsit, ne eorum opulentia indigus crederetur, & ex indigentia eorum hostilitatem foeneraret? Id mihi expressisse videtur Clemens Alexandrinus 3. Strom. cap. 5. Sicut homo, inquit, componitur ex contrarijs, nempe ex calido, & frigido; humido & sicco: ita etiam ex ijs, qui dant, & ex ijs, qui accipiunt. Nimirum consultissime Abraham, quando deuictorum Regum la-cessituit potentiam, ut bellum aduersum se restaurarent, consultissime inquam, confœderatorum Principum opes vltro oblatis constanter recusauit, ne si putaretur eorum indigus, de indigentia ab ipsis subleuata, eorum hostilitatem contra se armaret, quasi indigentia opitulante aduersus se armet; & dum quis quasi indigus opem accipit, datoris indignationi obnoxius sit, acceptionis titulo. Prudenter itaq; Abraham opulenta Regum donatiua recusauit, ne eis vllatenus indigere videretur, indeque indigentia consequentias subiret.

Fateor, me huic rationi multum tribuere; illud tamen me mouet, quod addit Scriptura Sacra, Genes. 14. n. 18. At verò Melchisedech Rex Salem, proferens panem, & vinum, (erat enim Sacerdos Dei Altissimi) benedixit ei. Cū pane, & vino oblato, simul & benedictiones Abrahamo propinauit: quia sicut ibi Eucharisticum poculum sanguinis Iesu prægustabatur; ita necesse erat, ut inde benedictiones ceperint deriuari, ut sic Abrahami filij, & nepotes in benedictionibus nascerentur, & educarentur. Ita sentit Pa-

Homo ex contrarijs componitur.

Melchisedech panem & vinum cur Abraham obtulit.

schasius lib. de corp. & sanguine Domini, cap. 21. ita scribens: Hoc conuiuio, licet in spe refectus Abraham fuerat, ideo Deo excelsio benedictus dictus est: quâ deniq; benedictione, post eum Deus Isaac persuaderat: propterea & ipse filium suum Jacob eidem dicabat donis, & prophetali eloquio implorabat, quod omnibus erat repromissum. Ex eo igitur Abraham, quod saltem in spe, illo pane & vino, id est, corporis & sanguinis Christi epulo refectus fuerit, & sibi, & filiis, & nepotibus ingentes benedictiones parauit.

Cum ergo Abraham, à Rege Melchisedech panem, & vinum accepisset, cur postea Regis Sodomorum munera contempsit? Sanè curabat, Abraham Regem Sodomorum, in fide, & religione, ac cultu veri Dei instruere, ad quod sese instar Dei representabat, tam in eo, quod de manu Sacerdotis acciperet oblata: erat enim Melchisedech Sacerdos Dei Altissimi; quàm in eo, quod Regis Sodomorum bonis egeret nullis. Equidem nemo, mihi credite, aptior, & securior Regiæ vitæ esse potest, quàm qui instar Dei, nullis apud Reges temporalibus indiget. Appositè ad præfens S. Chrysosthomus homil. 35. in Genes. ait: Duo simul docere vult Regem Sodomorum: nam & vitæ honestæ formam indicauit, & pietatis doctor ei fieri studuit, quasi docens eum. Illum tibi testem adhibeo, quod nihil tuarum rerum accipiam? illum, qui omnium rerum est conditor, & ne credas esse Deos, qui ab hominum manibus fabricati sunt. Ille cali, & terra conditor, ille est nobis in hoc bello victoria author. Ne igitur expectes me permissurum, ut mihi des quidquam. En vobis, quomodo Abraham doctor pietatis Regi fieri studuit, illumq; in veri Dei cultu instruere, nihil magis cauens, quàm aliquid ab eo accipere; nihil magis curans, quàm nulla humana facultate se ostendere indigum. Neque miror, quoniam dona regalia certius ostendunt Prophetas transisse in Regum vitia; quam Reges venisse in Prophetarum virtutes. Quod in Giez acci-

Abraham Regem Sodomorum voluit in fide de instruere.

Donaregalia corrumpunt etiam Prophetas.

zi accipiente munera à Naaman Principe verificatum esse, dicit Elifæus 4. Reg. 5. *Accepisti argentum, accepisti vestes, sed & lepra Naaman adhaerebit tibi.* Ecce, qui accepit munera à Principe, simul & eius contagionem incurrit. Nouerat hoc optimè vir ille Dei, qui 3. Reg. 13. missus fuerat ad Regem Ieroboam, quem Rex ad prandium inuitabat: *Veni mecum domum, ut prandeas, & dabo tibi munera.* Respondit vir Dei ad Regem: *Si dederis mihi mercedem partem domus tuae, non veniam tecum, nec comedam panem, nec bibam aquam in loco isto: sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipiente.* Hinc fortior Rege, quia omnino iustus, & pauper, & cum ipso bellum quodammodo gerens victoria pro sua parte stetit, quia virtute; fortitudineq; sola contentus, nihil Regis ambiebat. Quod considerans S. Nilus Abbas in suo ascetico Biblioth. Patrum tom. 5. sic dicit: *Reprehendebat olim Regem Propheta, quod iniquè ageret, exercitu stipatum uniuerso, qui ea reprehensione irritatus, cum manum aduersus Prophetam extendisset, neq; illum cepit, & manum ad se aridam retrahere non potuit: erat inter virtutem, atq; potentiam Regiam certamen, & victoria virtutis fuit, non pugnat. Propheta, & virtus repulit bellum, cessabat pugnator, & fides opus perficiebat. Milites Regis erant certaminis præfetti, & manus stetit, virtutiq; victoriam adiudicauit. Hac illi gesserunt cum neglecta corpore, corporisq; necessitatibus solo se animo viuere iudicarent, ideo erant omnibus superiores, quia nulla re indigebant, malebant enim corpus relinquere, quam virtutis prodere dignitatem, aut cupiam diuiti propter inopiam adulari.* Quæ vltima verba voluntariam Sanctorum paupertatem insinuant, in qua eorum consistit perfectio: non enim necessitate sunt pauperes, sed voluntate, & diuitibus non adulantur, licet inopes, eo quod inopiam ament, eorumque diuitias spernant hinc in eos dominium, hinc aeris reprehensio; secus in illis, qui licet pauperes sint, non tamen voluntate: hi enim nulla animi præditi fortitu-

dine, & bonum malum dicunt, & malum bonum, non reprehendentes, sed suspicientes diuites. Hinc nulla hodie in diuitibus reprehensio, hinc eorum diminutus animarum fructus, & nulla ad Deum talium attractio.

Verum, sit sanè, quod Propheta ille nollet comedere in Bethel, quia præceptum habebat non comedendi; at verò cur non acceptauit munera regia, cum de illis acceptandis nulum ei præceptum impositum fuerit? Respondet Abulensis ibidem, qu. 9. *Poterat Propheta accipere munera; quia tamen accipiendo illa, aliquomodo approbaret ipsum dantem, & hoc reportaretur in peccatum, noluit accipere.* Hac etiam de causa, Abraham noluit à Rege Sodomorum munera accipere, ne eius infidelitatem aliquomodo approbaret. A Melchisedech autem panem & vinum accepit, quia in illo pane, & vino, iam tunc poculum sanguinis Iesu Christi præfigurabatur. Quod inde colligo, quia Melchisedech statim Abrahamo largas benedictiones impertitus est, dicente sacra pagina: *Benedixit ei, & ait: Benedictus Abraham Deo excelso.* Ergo quoniam in illo pane, & vino, præfigurabatur epulum Eucharisticum, necesse erat, ut inde omnes benedictiones in Abrahamum derivarentur, adeo ut Abrahami filij, & nepotes in benedictionibus nascerentur, & sustentarentur. Sed videte, quid pro hac benedictione rependerit Abraham Melchisedech, addit sacra textus: *Genes. 14. n. 20. Dedit ei decimas ex omnibus, id est, non de recuperatis bonis sociorum, sed de spolijs hostium.* Dedit inquam decimas Melchisedech, quia Melchisedech erat Sacerdos Dei Altissimi, & quia Abraham futurus erat pater omnium credentium; quemadmodum illum expressè vocat D. Paulus ad Rom. 4. n. 12. *Pater, inquit, sit pater omnium per præputium: ut reputetur & illis ad iustitiam, & sit pater circumcisionis, non ijs tantum qui sunt ex circumcisione: sed & ijs, qui sectantur vestigia fidei.* Quem locum S. Remigius sic exponit: *Non illis tantum iudais est Abraham pater,*

In pane & vino Melchisedechi Eucharistia adumbratur.

Abraham fuit pater omnium credentium

Paupertatis virtus vincit diuites Reges.

pater, vel reputatur fides Abraham ad iustificationem, qui descenderunt à progenie illius, postquam circumcisionem accepit: sed & ijs gentibus, qui imitantur exempla fidei, quæ est in præputio patris nostri Abrahamæ. Si ergo Abraham pater omnium credentium dedit decimas ex omnibus: ergo pariter omnes in uniuersum fideles, siue credentes easdem soluere tenentur, ne à suo patre Abrahamo, cuius sunt veri filij secundum fidem, degenerent. Ex hac conclusionem deducuntur corollaria.

Corollarium I. Summus Pontifex tenetur soluere decimas prædiales ex illis terris, quas possidet titulo seculari, v. g. patrimonij temporalis, aut titulo emptionis, permutationis, donationis, successionis, sanguinis, &c. *Ratio:* quia res cum suo onere transit, ac possideretur. Iam verò ex illis bonis, quæ possidet tantquam Papa, & supremus pastor totius Ecclesiæ, videlicet ex patrimonio Ecclesiæ, non tenetur. *Ratio:* quia non habet superiorem, cui huiusmodi decimas soluere debeat, cum prima sedes nulli in terris iurisdictioni subdit. Nihilominus potest Papa in huiusmodi obligatione decimarum prædialium, secum dispensare ex iusta causa: nam alias peccaret, & dispensatio esset nulla. Eodem modo Episcopi tenentur decimas prædiales soluere, de bonis, & prædijs, seculari, ac patrimoniali titulo possessis. Est sententia communis Theologorum cum S. Thoma 2. 2. q. 87. *Ratio:* quia est onus reale.

Corollarium II. Clerici tenentur ad soluendas decimas prædiales, si prædia non titulo spirituali, sed seculari possideant, v. g. titulo emptionis, donationis, aut patrimonij. Ita citatus S. Thomas art. 4. ad 1. Et ratio est, quia eiusmodi prædia per se tali oneri sunt subiecta; res autem cum suo onere transit ad possessorem: per accidens autem est, quod nunc à Laico, nunc à Clerico possideantur. Quod intelligendum est de Clericis, dicto titulo prædia possidenti-

bus, etiam intra territorium Ecclesiæ, cui inseruiunt: cum enim illa prædia possideantur titulo seculari, ideo sunt affecta onere decimarum perinde, ac si essent secularia. Ita citatus Sanctus Thomas, & Couarruias lib. 1. var. cap. 17. n. 8. Barbosa lib. 3. de iure uniuerso, cap. 26. n. 10. §. 3. ubi expressè docet, Clericum teneri soluere decimam ex fructibus patrimonij, ex cuius titulo fuit ordinatus.

Corollarium III. Religiones, monasteria, hospitalia, aliaq; pia loca, tenentur soluere decimas prædiales ex bonis, quæ possident in comuni, nisi aliquo privilegio, vel transactione, vel præscriptione, sint exempta. Ita expressè habetur in capite, *Nuper de decimis*, ubi decernitur, ut Cistercienses de terris, post Conciliū Lateran. sub Innocentio III. celebratum, acquirendis, soluant decimas Ecclesijs, quibus antea solvebantur: etsi eas manibus proprijs colant, nisi aliter cum Ecclesijs componant. Et ratio est, quia quotiescunq; bona, quæ possidentur à Religiosis, sunt illis aduentitia, siue per hereditatem, siue per legatum, aut donationem, aut emptionem, si talia prædia antea erant subiecta oneri soluendi decimas Prælati Ecclesiæ, in cuius territorij prædia huiusmodi sita erant, tunc per hoc, quod transcant ad Religiosos, non exuuntur isto onere, eo quod res transcant cum suo onere, & Ecclesia non debet manere defraudata ex suis prouentibus, ratione decimarum debitæ. Et certe si non excusantur Prælati, Episcopi, & alij Clerici ab onere soluendi decimas, quomodo Regulares excusari possunt? Ceterum si illa bona, antequam deuenirent ad dominium Religionis, vel alterius pij loci, non erant obnoxia soluendis decimis alii Ecclesiæ, tunc etiam postea, Religiones talia bona possidentes, non erunt obligatæ ad soluendas decimas, eo quod Regulares sint exempti ab omni iurisdictione episcopali, & ab omni alio onere iuxta Canones.

Religiosi & pia loca tenentur soluere decimas.

Clerici tenentur soluere decimas ex bonis titulo seculari habitis.

Heretici,
Schismatici,
& Apo-
stata, tene-
ant solvere
decimas.

Corollarium IV. Etiam Heretici, Schismatici, & Apostata baptizati, non eximuntur ab onere solvendi decimas, sed tenentur eas solvere, eo quod præceptis Ecclesiæ de iure subdantur. In primis, quia ante hæresim erant obligati: ergo & post hæresim; alias ex sua malitia, & iniquitate commodum reportarent. *Præterea*, quia licet de facto non sint fideles propter suam malitiam, neque de facto recipiant Sacramenta; iure tamen tenentur esse fideles, & Sacramenta ab Ecclesia recipere: ergo quoque iure tenentur solvere decimas. Præsertim, quia Sacerdotes, quibus ex officio incumbit, parari sunt ad eos in spiritualibus iuvandos, eisque Sacramenta ministranda: proinde, quod id non fiat, non per Sacerdotes, sed per ipsos stat. Ita Rebuffus *tit. de decimis, qu. 5. n. 11.* Glossa in *cap. Decime 16. q. 1.*

Iudæi, & in
fideles, præ-
dia posside-
tes, tene-
ant solvere
decimas.

Corollarium V. Etiam Iudæi, & alij infideles non baptizati, qui in terris Christianorum habitant, tenentur solvere decimas prædiales, si aliqua prædia possideant, quæ antea fuerunt sub Christianorum dominio, & in parochias diuisa. *Ratio*: quia onus solvendi decimas impositum est agris, & prædijs, quæ ipsi actu possident; non verò personis, & res cum suo onere transeunt ad suum possidentem; per accidens autem est, quod huiusmodi bona possideantur à Iudæis, à siue fidelibus: alias defraudaretur Ecclesia in iure suo, melioresque conditionis essent infideles; quam fideles: quia fideles tenerentur decimas solvere, infideles non; atque sic ex sua iniquitate commodum reportarent. Ita Panormitanus in *cap. de terris, de Decimis, &c.* Et Glossa in *c. Thā nobis, eodem tit.* Cum alijs Canonistis, quos sequitur Rebuffus *tract. de Decimis, quæst. 5. num. 1.*

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio I.
& solutio
eiusdem.

Obijciunt I. contra I. Corollarium. Papa in terris est alter Christus: sic

enim cum vocat D. Bernardus *lib. 2.*

ad Eugenium Papam: *Tu, inquit, Princeps Episcoporum, tu heres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, authoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus.* Deinde, penes Papam est suprema potestas in dispensandis decimis: ergo Papa non tenetur solvere decimas ex illis bonis, quæ ut simplex homo tenet titulo seculari. *Respondetur, concessio antecedente negatur consequentia.* Licet enim

Christus non omnem suam potestatem in Papam transfudit.

Papa in terris, sit velut alter Christus; non tamen ipse Christus, sed inferior illo, ut potest Vicarius ipsius. Deinde, quia ut latè probat Nauatrus, de *spiritibus Clericorum, cap. 12.* Licet Papa sit supremus dispensator decimarum, & rerum Ecclesiasticarum, atque iurium eorum; non tamen ipse, sed Christus Dominus, est absolutus earum Dominus; & ideo non potest pro suo arbitrio eas usurpare. Nam Christus non omnem potestatem transfudit in suum Vicarium, quam ipse habebat, v. g. condendi noua Sacramenta, faciendi miracula, & similia. Alias Summus Pontifex, etiam sine ordine ad finem spirituales, & bonum animarum, haberet potestatem in res omnes, ut eas posset pro suo arbitrio immutare, qualem à Christo Deo, tanquam eius Vicarius accepisset: quod omnino falsum est.

Obijciunt II. contra Corollarium II.

In cap. nouum genus de decimis, dicitur. Nouum genus exactionis esse, ut Clerici à Clericis decimas exigant; ergo Clerici non tenentur ad solvendas decimas prædiales, ex suis bonis, quæ titulo seculari tenent. *Respondetur, negando consequentiam.* Nam allegatum caput, ut explicat Glossa ibidem, & S. Thomas, 2. 2. qu. 87. art. 4. ad 1. intelligi debet de prædijs, quæ sunt domos Ecclesiæ, id est, de prædijs Ecclesiasticis, de quibus Clerici non debent decimas solvere. Aut etiam intelligi potest, ut vult Panormitanus, quando prædium donatum Ecclesiæ, ante donationem nulli soluebat decimas,

Obiectio II. & solutio eiusdem.

soluenda sint.

cimas, sed erat ab eis omnino liberum; tunc enim postquam donatum fuerit Ecclesiæ, ex tali prædio decima solui non debet. Secus si ante donationem, iam alteri Ecclesiæ decimas pendebat: quia prior Ecclesiæ, ob donationem factam alteri Ecclesiæ, non amittit ius quod antea habuit. Nam una Ecclesiæ non debet edificari, cum alterius Ecclesiæ præiudicio, iuxta textum expressum, in *cap. si quis laicus, & duobus sequentibus 16. qu. 1.*

omnes iuste distribuat. Et in cap. Peruenit, reprehendit Episcopos, qui decimas, & oblationes Christianorum, non in Sacerdotes propriæ Diocesis conferunt.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Decimæ secundum ius Canonicum, debentur solis Clericis, & Sacerdotibus. *Probat, quia* Clerici & Sacerdotes, onus habent ministrandi Sacramenta, & alia spiritualia populo Christiano; ad hoc autem destinati sunt, ut habeant ex illis sustentationem, ut possint liberius ad suum munus attendere, soluti ab omnibus curis, & sollicitudinibus acquirendi alia lucra temporalia; & ideo ius exigendi decimas ad solum Clerum spectat. Atque hinc mirari satis non possum, summam Dei erga suos Sacerdotes providentiam, quos noluit, sicut ceteros plebeios, victum querere, ac pro illo desudare; sed velut quibusdam Principibus, ad morem regum præparauit illis victum sine labore: cum enim pro sorte sua, ac possessione sua Deum haberent, ob quod circa Dei cultum tantummodo essent occupandi; ita eis Deus prouidit, ut non ad modum plebeium, fructus ipsi colligerent terræ, sed veluti nobiles, ingenui, viri regij victum haberent sine labore. Aig. Philo: *Accedunt alijs honores virtutis ergo illis habiti, & ante omnia cibis absque eorum cura, laboreque paratis.* Quod statim probat ex primitiis panum, quæ in veteri lege ex præcepto quotidie Sacerdotibus offerebantur, in tanta equidem abundantia, ut nemo Sacerdotum pauper esset, quin diues videretur. addit citatus Philo. *Sed nunquid soli panis erant tunc primitiæ? imo & vini, & olei, & hordei, ceterarumque arborum fructus.* Quod si tantæ providentiæ rationem quaesieris, respondet idem Philo. *Ne contenti necessarijs sustentent vitam durius, aut delectatione victu careant, sed hilarius mensis fruantur cum laetitia.*

Decimæ solis Clericis & Sacerdotibus debentur.

QVÆSTIO V.

Quibus Personis Decimæ soluenda sint.

Suppono I. Ius decimarum non ad laicos, sed ad solos Clericos pertinere, ut constat ex *cap. in sacris de decimis, 16. qu. 1.* propterea, quia ius ad decimas est spirituale, ob ministerium spirituale, cuius est incapax laicus, ut habetur in *cap. Ad hac de decimis, cap. Quamuis eodem titulo, capit. causam de Præscript.* proinde ad eorum perceptionem requiritur clericatus, aut saltem prima tonsura: non quod omnes Clerici, eo quod Clerici tantum sint, habeant ius immediatum, & proximum ad eas; sed quod clericatus, siue tonsura sit dispositio, & det capacitatem ad decimas, ut obseruat Barbosa, *lib. 1. de iure vniuerso, cap. 26. §. 2. n. 1. & 2.*

Suppono II. In primitiua Ecclesiæ, cum nondum essent instituta, & erecta beneficia, decimæ, & prouentus Ecclesiæ, ac oblationes, debebantur cæui Clericorum in communi, qui populo spiritualia ministrabant, vel aliquo modo in hac administratione iuuabant; ita tamen, ut primario pertingerent ad Prælatum, cuius authoritate singulis, quantum opus erat, tum ex decimis, tum ex alijs fidelium oblationibus, dabatur, ut constat ex antiquo more Ecclesiæ, & ex multis canonibus, præsertim 12. q. 1. & 16. qu. 7. Vnde Gregorius Papa, dicit: *Decimas sub manu Episcopi fore censemus, ut ille, qui ceteris præest, inter*

In primitiua Ecclesiæ ad quem decimæ spectabant.

Deus sacerdotibus in veteri testamento voluit lautè vivere.

lautilie. At forsitan carnes deerant? nil minus, pergit idem Author: *Primogenita mascula ex omni genere terrestrium, quæ in usum hominum veniunt, iure diuino debebantur Sacerdotibus.* Insuper, voluit Deus, ut quod homini æstimabilius, & clarius est, etiam in usum Sacerdotum cederet: *Hic, ait, lex non contenta, primitiis omnium proventuum, alias exigit animarum, atq; corporum; videlicet primogenita hominum, quæ primitiarum nomine exiuntur a parentibus, cæterum, ne a parentibus disjungantur, redimuntur certâ pecuniâ.* Mirum equidem, ita Deum providere voluisse Sacerdotibus, ut nihil penitus esset, quod in usum eorum non cederet.

Verum, ergone solum de cibo regio eis prouidit? non verò de maiestate, ac dignitate: imò & amplius de hac, propter quod & decimæ omnium illis attributæ sunt. Quod si causam exquirere velis, respondet Philo: *Quia iuxta legis iudicium Sacerdotes equiparantur honore, aut maiestate Regibus, siquidem illis tanquam Principibus, conferri tributa imperat.* Cum hoc solum discrimine: quia Regibus coactè, vix tandem conferunt perosi quæstiones, nunc has, nunc illas causationes fingendo, ne ad præstitutum tempus tributa representent; at hanc ingentem Sacerdotibus debitam pecuniam, populus libens, gaudensq; depromit, quasi non daret, sed acciperet, addens faustas ominationes, & gratiarum actiones populariter. Quid verius? videmus non raro homines, qui vè tributa excusent, mille modos excogitant; cum tamen de diuinis neq; obolum surripere audeant, imò totum, quod debent, liberalissimè offerunt. A quibus dum quæritur, cur regium non timent furtum; diuinum autem formidant? respondent: quia tributum Rex, decimas Deus imposuit. Digna profectò risu ignorantia, cum in vtoq; æq; peccent. Considerate sensum in corde hominum simplicium insitum, & agnoscite verum esse illud Philonis assertum: *Sacerdotibus libens populus fausta acclamans decimas reddit; at verò Dynastis difficulter, sem-*

per obmurmurans. Nonne quando hæc auditis, nolentes volentes, supra Reges regale Sacerdotum fatebimini? In cuius rei signum, Ecclesia Sancta in veteri lege, ciuitates, & oppida obtinebat: licet enim teste Philone, in sortem partitionis terræ, tribus non sit ingressa Sacerdotalis; tamen oppida quadraginta octo accepit lege concedentè, & cuiusq; pomeria per duo millia cubitorum, in circuitu pascendis pecudibus, & in reliquos vsus hominis referas Geometricam, si ad ciuitates, & plana, quæ singulæ possidebant tribus, nullam inuenies, ita ciuitatibus, ita terra fertili abundantem, nullam ita diuitem, ita grauem, ita maiestate plenam; sicut terram Sacerdotum, & Leuitarum.

Erubescat hæc impia hæresis, pudeat modernos politicos, & pseudo Christianos, dum Sacerdotium Catholicum, ita pauperrimum vident, ut plurimi mendicare cogantur: si enim perfectè legem obseruarent Evangelicam, si Dei sensum, uti debet, obtinerent, profectò Ecclesiæ Sanctæ aliquales diuitias minimè inuiderent; imò augerent, & mendicare Sacerdotes nullo modo permetterent. Quoniam transgressores legis arguuntur, dum clerus mendicare cogitur. Audite Philonem disertissimum, qui dicit: *Itaq; inter tot præmissis decretis Sacerdotum ordini, si quis eorum eget; honestè viuens sine crimine, vel tacitus orbis contemptum legum approbat: nam si eorum iussis pareremus, & oblationes debitas, in quem oportet usum venteremus, haberent illi non solum victum necessariū, verum etiam cetera delicatioris vitæ subsidia: sicut è diuerso victus Sacerdotum lautior, argumentum euidentius esse potest pietatis publicæ, & legum semper seruatarū summa diligentia.* Quid verius? inopia Clerus opprimitur Christianus, quia decimæ fideliter non extraduntur, per quod sterilitas agrorum inducitur: quia lex non obseruatur Evangelica: quia charitas ita friguit Christianorum, ut pessum ire reputent, quod Christo donant; vè illis, quia

Tributa Regibus coactè, sacerdotibus spontè offeruntur.

Ecclesiæ in reu lege ciuitates & oppida habebat.

Summus pudor Christianorum dum eorum clerum mentis dicit.

quia etiam macie, & pauperie consumuntur.

Reges Inclitos, summos Monarchas, Principes supremos, in quorum potestate abyssus sunt argenti, & auri, mendicasse aliquando legimus, sub titulo eleemosynæ a subditis petiisse, & quod maius ab ipsismet Ecclesijs, quæ tanta mendicitatis causa? Nonne quia iura non seruantur Ecclesiæ, quia subtilibus, nouis, ad hæc vsque tempora inauditis versutijs Clerus grauiatur Catholicis, tributis ingentibus Ecclesia Sancta opprimitur, quasi non Regina, quasi non sponsa Christi, quasi non regale Sacerdotium, vè illis, quia pauperie consumuntur. Hoc aureis verbis expressit Philo iniquens: *Verum quorundam iniuria sacratis viris offert pauperiem, imò si verum fateri liceat, illis ipsis ab officio decedentibus.* Cuius statim rationem hanc reddit: *Nam leges contemptæ nocent contemptoribus, quamuis seductis, & inescatis ad tempus aliqua illecebra.* Inescantur hisce temporibus tributorum exactores, & mali consiliarii Ecclesiarum auro, & argento, volunt ab Ecclesiasticis omnia auferre, credite mihi, quia non illis pauperiem, sed sibi adiscunt. Recolligite tot antiquissimas & ornatissimas prosapias, vestra iam memoria penitus extinctas esse, tot Heroas, & opes, & nomen simul perdidisse, quid causa? Nonne quia contra Ecclesiam Sanctam preiudicia dedere, consilia, tributis Ecclesiasticis Rempublicam subleuandam fore suadentes, & ecce, ut primum argentum Ecclesiæ, & nummos à capitibus Sacerdotum violenter extortos attigerunt, statim & se, & Rempublicam in vltimum discrimen adduxerunt. Sic quondam Henticus VIII. qui defensoris titulum in Anglia meruerat, commutata pietate, decem millia templorum, & monasteria mille spoliauerat. Quibus tantum aberat, ut ditior factus fuisset, ut etiam nullus Anglorum Regū maiorem postremo

pettulerit egestatem. Ex hac cōclusionē deducuntur corollaria.

Corollarium I. Facta diuisione Parochiarum, & erectione beneficiorum curatorum, seposito omni Ecclesiæ præcepto, & taxatione, decimæ ex iustitia debentur Parochis, & ijs, qui ex officio curam animarum exercent. Ita S. Thomas, 2. 2. q. 87. ar. 4. Barbosa lib. 1. de iure vniuerso, cap. 26. §. 2. n. 7. Riccius in praxi aurea, resol. 160. Glossa in cap. Cum contingat, de decimis, verbo, de iure communi, asserens decimas Parochiano-rum ita deberi Parochis, ut Episcopi nullam in eis debeant habere portionem. Et ratio corollarij est: quia soli animarum curatores, ex obligatione, & officio habent quasi implicitum pactum cum populo, ut illi teneantur spiritualia ministrare, ipsiq; cosalere, & sustentare. Quod non oporset ex scriptura Sacra deduci potest, Deutor. 22. n. 10. vbi dicitur: *Non arabis in boue, & asino.* Per quod, omnis à Dei ministris lucris cupiditas, aut propriæ cupiditatis, ac temporaliū emolumentorum studium abscinditur. Etenim, ut arandi officium, bouisq; imago, Ecclesiæ ministeria, eiusq; ministros denotant, D. Paulose interpretante 1. ad Corint. 9. n. 9. *Scriptum est enim in lege Moysi. Non alligabis os boui trituranti: ita asinus, quamuis portandis oneribus destinatum animal, eos omnino adumbrat, qui sua quærant, atque ad proprium commoditatum præsepe indefinenter aspiciunt.* Vnde sic vtrumq; animal describit Isaias cap. 1. n. 2. *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui.* Quem locum D. Basilius ita commentatur: *Obserua, quia & simonio istius scriptura, probatur bos præ asino pleniorē obtinere intelligentiam. Bos enim suum nouit possessorem; asinus autem præsepe: idq; solum docente scriptura, quod animal sit suffraginando ventri dedititium, eod. locum agnoscit, & solum suæ voluptati destinatum.* Et quis ex hoc bonos Parochos adum-

Decimæ ex iustitia debentur Parochis.

A Dei ministris lucris cupiditas abesse debet.

Per bouem boni Parochi adumbrantur.

adumbrari non fatebitur, fideles inquam Dei ministros, in Ecclesie campis araturos, ut boues, qui Christum possessorem suum agnoscant: id est, qui non quæ sua sunt, quærant sed quæ Iesu Christi, qui ad instar bonum, & dum in viuis sunt, sese totos fidelium vñibus, ac profectibus mancipent; & pro Ecclesie Sanctæ utilitate, incessanter laborent; & cum mortalitatem expleuerint, proficua, atq; salutaris mors eorum populis sit: ut quemadmodum carne sua bos moriens homines cibet, & alit; ita ipsi facultates suas, quasquq; habuerint, orphanis, & pauperibus alendis relinquunt.

Auari à ministerijs Ecclesie arce ei sunt.

At verò arceendi sunt ab Ecclesie ministerijs asini, qui non tam ad possessorem, quam ad præsepe, ad lucra scilicet, & utilitates proprias irretito oculo aspiciunt, & propria commoditate cuncta metiuntur. Ita profectò extra Christianam sortem, ac disciplinam eiusmodi animalia, quæ sua sunt quærentia, & spectantia, nimirum clericos auaros, eijsiebat Synesius Cyrenes Episcopus, epist. 5. quæ est ad Sacerdotes. ubi postquam ipsis dixisset: *Amputetur omnis lucricausa contentio, omnia Dei causa suscipiantur.* Statim subiunxit: *Quisquis autem per Ecclesiam tuenda speciem maxsupum auget, atq; hoc ipso, quod ijs in temporibus utilis esse videatur, quæ vim animi efflagitant, sibi potestatem conciliat, is est, quem nos extra Christianum consortium amandatum volumus.* Comprobat Isidorus Pelusiota lib. 3. epist. 354. cuidam Presbytero ita scribes: *Sacerdoti pro opibus est virtutis ornamētum, pro voluptate castitas, pro luxu frugalitas; pro latitia, eorum quibus præest, ad virtutem profectus; quod si quis contraria his instituta sequens, Sacerdotij nomine gloriatur, hic profanus est, & imperio indignus.* Quibus auream suam sententiam adiungit S. Bernard: ser. 41. in Cantica: *Va, inquit, qui benedictio Dei & sententia, & eloqui acceperunt, si questum æstimant, pietatem si conuertant ad inanem gloriam, quod ad lucra Dei acceperunt erogandum, si alia sapientes bu-*

Sacerdotis, quale ornamentum esse debet.

milibus non consentiant. *Paueant, quod in Propheta legitur, Osee 2. n. 8. & Ioel 3. n. 5. dicente Domino: Dedit eis aurum meum, & argentum meum; ipsi autem de argento, & auro meo, operati sunt Baal.* Quibus verbis grauitèr Deus querulatur de suis Israëlitis, ob summam eorum ingratitudinem.

Dederat enim olim Deus populo suo ingentem vim auri, & argenti; illi autem de accepto argento, & auro faciebant idola, quæ Deo vero opponerent, illiq; magnam inferrent offensam. Quanta hæc ingratitudo erat? quam Rupertus sic perstringit: *Cum ergo dixisset, & argentum multiplicauit ei, & aurum, pulchre continuo addidit. Quæ fecerunt Baal. O dira ingratitudo! De auro, & argento meo fecerunt mihi contraria, vitulos, & Baal, cateraq; idolorum portenta.* Ideirco conuertar: conuertar inquam, & conuersus abibo, & recedam, & relinquam eam. Et cur non relinquatur a Deo in perditionem ire, qui sic ingratus est, ut acceptis donis abutatur in offensam, & iniuriam illius? Cum de impijs dicatur, Iob 21. *Qui dicebant Deo: Recede a nobis; & quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum, cum ille impleuisset domus eorum bonis.* Ecce, Deo spectabat, ut domos impiorum replet; ipsi autem pleni bonis, & donis Dei, illū a se abiciebant, & pro nihilo æstimabant. Et cur obsecro Deus amat ditare illos, qui ita bonis abutuntur acceptis in benefactoris offensam? Inde iam velocius rapiebantur ad pœnam. Ut merito dicat S. Gregorius lib. 16. Moral. cap. 5. *Boni Dei largitionibus mala reddiderunt, ut duriora eos tunc supplicia puniant, quorum hic malitiam ne donis vicerunt.* Quando enim neq; donis vincitur homo, sed illis potius abutitur, ut Deum offendant, ita ingratus euadit, ut non mirer si tantæ ingratitudinis luat pœnas. Audite D. Cyrillum Alexandr. in cap. 23. Osee ita scribentem: *Beneficiorum Dei obliuio, quàm longissimè repellenda ab animo, quoniam exitium parit, & Deum, omnis nostræ felicitatis autorem ad indignationem pro-*

Impij beneficij Deo abutuntur in eius offensam.

uocat.

soluenda sint.

uocat. *Ingratus enim etiam est blasphemus, ut à quodam sapienter dictum est.* Auari igitur, non secus quàm idolorum cultores, ob summam ingratitudinem, & Dei beneficiorum obliuionem à ministerijs Ecclesie repellendi sunt.

Quid sit in bono simul & asino arare,

Non solum verò iij, qui oculos habent in præsepe defixos, & per Ecclesiam tuendam speciem maxsupum augent; verum etiam illi, qui vno ad Deum oculo, altero ad suas commoditates, & lucra simul intuentur, ab oraculo remoueri debent. Quid enim est in bono simul, & asino arare? nisi & strenuum operarium in Dominica messe se exhibere, & de augendis simul pecunijs, ac bonis se standis æque cogitare; cum Ecclesie ministros, spiritus, ignem, Angelos esse deceat, quibus nihil terreni luti possit commisceri, iuxta illud Apostoli, Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia.* Diceret forsitan quispiam, quid reliquerat Petrus, hæc pronuntians? Fateor, quia pauca reliquerat, verum cum magno affectu, ut docet Origenes tract. 9. in Matthæum: *Hinc inquit, Deus ponderat non censum; est enim minima cum fratre reliquit, sed non minima æstimat a se: apud Deum considerantem, quoniam ex tanta plenitudine dilectionis, illa minima reliquerunt, ut etiam multas habuissent possessiones, omnia reliquissent.* Affedum ergo Petrus Dominio obtulit, & quia hic magnus erat, etiam si illa minima, ideo pro maximis apud Deum reputata sunt, ita pro maximis, ut Principatum in celis, & principatum in terris, pro tanto affectu, Christus iuramento Apostolis firmauerit, secum sessuros affirmans: *In regeneratione, inquit, cum sederit filius hominis in sede maiestatis, sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Israël.* Per quod maximum honorem se eis delaturum significauit. Audite D. Chrysostomum homil. 67. in Matth. *Honorem enim, ait, & gloriam ineffabilem significauit per thronos.* Ergo minima dans, si cum ma-

Petrus licet minima dedit, quia tamen ex affectu magna iudicata sunt.

gno affectu id faciat, maxima dare censetur.

Ex quo loco D. Bernardus ita monet: *Clericus, qui partem habet in terra, non habebit partem in calo: itemq; clericus, si quidpiam habuerit præter Deum, pars eius non erit Dominus: v. g. si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem: cum istis Dominus pars eius fieri non dignatur.* Et Petrus Chrysostomus serm. 170. *Ostendens Dominica messis ministeria, cum diuitiarum studio non coherere, sic concludit: Cessa homo ab operibus tuis, suscipit tibi diuina paupertas: deponere sarcinas diuitiarum tuarum: onustus non potes per angustam viam, ad opus Dominicæ passionis peruenire, veni expeditus, veni liber ad opera, antequam nudus, & expoliatus infidelis omnibus operariis ad pœnam.*

Olericus fortunatus in terris non habet partem cum Christo.

Sed, dicet forsitan quispiam, & ubi est illud D. Pauli: *Quis militat suis stipendijs unquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat.* I. ad Corint. 9. n. 7. Et postea addit: *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* Quibus verbis euidenter ostendit, Sacerdotes suo iure vridum quæ ad vitam tuendam, & quæ sustentando corpori necessaria sunt, ex fidelium opibus sibi demerunt. Fateor, hæc non esse prohibita Sacerdotibus, sed solum ne ultra necessaria, auarè superflua congregent. Et ideo, non dixit Apostolus: *Quis militat, & non est diues?* sed quis militat suis stipendijs unquam? non dixit: *Quis plantat vineam, & aurum non coligit, aut fructum integrum non vindemiat?* sed ex fructu eius non comedit. Non dixit: *Quis pascit gregem, & de agnis non exercet mercaturam?* sed & de lacte gregis non comedit: non ex agnis, sed ex lacte, ostendens, quod oporteat Doctorem, & Sacerdotem panno salario contentum esse, eoq; solum necessario. At viuiturne ad hanc normam modernis temporibus? Audite S. Bernardum supra citatum.

Sacerdoti oportet panno salario esse contentum.

Sed

Sed modico est natura contenta, nec multi sola in his necessaria quarunt, quippe non facile satis obtinenda periculo. Moxq; addit: Honorati incedere volunt, placere student hominibus, delectari, & superbire, & huic saeculo per omnia conformari. Iam verò S. Hilarius eos, qui Ecclesiasticos redditus, ad explendas cupiditates suas conuertunt, cum scribis, & Sacerdotibus Christi sanguinem coementibus, tum quoq; promendacio, quo ipsius resurrectionem obscurare conati sunt, pecunias numerantibus, appositè cõponit. Cum enim de his canone 33. in Matthæi dixisset: *Principes verò Sacerdotum, qui debuerant conuerti ad penitentiam, & Iesum querere resurgentem, perseuerant in malitia, & pecuniam, quæ ad usus templi data fuerat, vertunt in redemptionem mendacij, sicut ante triginta argenteos dederant proditori.* Et statim subiicit: *Omnes igitur qui stipendijs templi, & his, quæ conferuntur ad usus Ecclesiæ abutuntur in alijs rebus, quibus suam expleant voluntatem, similes sunt scribarum, & Sacerdotum redimentium mendacium, & sanguinem Saluatoris.* Equidem avari Sacerdotes, & lucris dediti, sanguine Christi contra eius sanguinem abutuntur, ipsumq; interrenarum rerum mendacijs, & foribus profundunt.

Auari Sacerdotes sanguine Christi abutuntur.

Corollarium II. Decimæ non solis debentur curatis, sed etiam alijs beneficiarijs, quibus ab Ecclesia aliquod sacrum ministerium, applicatæ sunt. Talia sunt capitula Ecclesiarum Cathedraliũ, eorumq; membra, seu Clerici præbendati, scilicet Canonice, Dignitates. Idem censendum de Ecclesijs Collegiatis, in decimis fundatis, alijsq; Clericis beneficiarijs, qui titulo cuiuscunq; beneficii Ecclesiastici decimas percipiunt. Patet corollarium hoc ex cap. 2. de decimis. Nam sicut post diuisionem parochiarum, vnusquisq; habet ius in suam parochiam; ita postquam Ecclesia diuisit redditus vnus cuiusq; Ecclesiæ in plura beneficia, vnusq; beneficiato per se, & directè competit ius ad portionem deci-

marum, suo beneficio correspondentem: ergo illi debentur decimæ, quod ipsa communis praxis docet. Hinc quia decimæ debentur pro spiritali ministerio, siue ex iustitia, vt Parochis; siue ex religione, charitate, & præcepto Ecclesiæ, vt alijs beneficiatis non curatis, nullo modo ad sæcularem potestatem, & dispositionem spectant. Ita vt neq; in publica necessitate, possint Principes Clero imponere contributiones ex decimis, vel alijs redditibus pro spiritali ministerio perceptis, vt docet Abulensis opinionem Lyrani, in 1. Reg. cap. 8. contrarium sententis, refutans his verbis. *Hæc opinio Nicolai est multum falsa, & satis periculosa animabus, quia præstant Principibus in centium rapinæ, & tyrannidis.* Vnde illud axioma Politicorum: *Bona pertinent ad ius Regis, pro bono communi dispensanda, intelligendum est de his, qui Regi, vel Principi subditi sunt, & qui ad eius forum pertinent: nam quantum ad clericos omnino falsum est, cum hi totaliter sint extra ius regium, nulloq; modo ab illo cogi possint, nisi ita præsentanea esset necessitas, ita irrefragabilis, ita extrema, vt omnibus sæcularibus copijs consumptis, nihil aliud iam superesset, nisi Ecclesiasticorum bona.* Præter hunc autem casum, illicita, iniusta, & tyrannica est quælibet ab Ecclesiasticis exactio, quouis colore, quæsita.

Principes non possunt grauare clericum tributis.

Sciunt igitur Principes Christiani, sic regna sua esse, vt pars in illis sit Dei, quam nullo modo ipsis tribuit, nec tribuet vnquam; & sicut iure sæcularia eis debentur; ita spiritalia Pontifici. Cuius euident argumentum habemus. Iudic. 11. v. 24. Cum Rex Ammon vano prætextu postularet terram Arnon a filiis Israël, quasi suam, ob quod inferebat eis bellum, dicens: *Quia tulit Israël terram meam, quando ascendit de Egypto ad finibus Arnon, vsq; labes, atq; Iordanem.* nunc ergo cum pace redde mihi eam. Respondit ei Iephthe, ex concessione Domini, & iure belli, filios Israël posside-

Deus ipse est Dominus Sacerdotum.

possidere, hæc adiiciens: *Dominus ergo Deus Israël subuertit Amorrbæum, pugnantem contra illum populo suo Israël, & tu nunc vis possidere terram eius? nonne ea, quæ possidet Chamos Deus tuus, tibi iure debentur; quæ autem Dominus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem.* Quasi diceret, si iure debentur, quæ tibi non hereditario iure, sed quæ Chamos Deus tuus tibi debet, non minori ratione in nostram cedent possessionem, quæ Deus verus victor Israël nobis obtinuit. At verò Reges, & Principes Christiani, non a fortuna, non a casu, non a dæmone, non a Chamos, sed a Deo viuo, & vero, acceperunt regna, quæ illis iure debentur, quia Deus ea dedit. Cur, quæ Dominus Deus Sacerdotũ, cuius peculium sunt, victor ipse in bellis, victor in regnis, victor contra dæmones, victor contra Hæreticos eis dedit, non in eorum cedere potestatem patientur? Quomodo Principes præsumunt ea ad suam dispositionem pertinere? Videant, quid agant: nam eo ipso si supra clericum potestatem sibi usurpare volunt, Christiani esse desinunt. Cum idcirco asserat Tertullianus, Cæsares idcirco non potuisse esse Christianos, qui simul & Cæsares, & Pontifices esse ambiebant. Sic enim in Apologet. cap. II. scribit: *Sed & Cæsares credidissent super Christo, si aut Cæsares non essent sæculo necessarii, id est, de iudicijs, & eius vitijs additi; aut si Christiani potuissent esse Cæsares.* Hoc est, simul & Pontifices, & Imperatores: simul Domini rerum temporalium, & spiritalium; sicut tunc erant, ideo Christiani esse desinebant; quia omnino apud Christianam hoc repugnabat religionem. Ergo Reges ac Principes, aut Christiani sint, & Deo, quæ illius sunt relinquunt; aut si hoc recusant, se non esse Christianos sciunt.

Reges in bellis nihil Deo auferre solent.

Verum, sit sanè, quod Principes in graui Reipublicæ necessitate, possint etiam clericum ad contributiones stringere, quia ratio necessitatis ita postulat; at tamen deuotio id non

suadet, cum hæc in armis, & equis non fidat, scilicet in humana potentia viribus, sed in omnipotentis Dei exercituum auxilio. Non suadet inquam, diuinarum rerum expoliationem, quinimò oblationem, Deum sibi in adiutorem adsciscere volens, sine quo intendit nullam esse victoriam, nullum triumphum; hinc solemne Regibus, nihil Deo in bellis auferre, sed vouere; non adinere, sed augere. Executite antiquissima veterum busta, & per effatos antiquorum cineres, scrutemini veritatis istius exempla. Crotoniata cum aduersus Locrenses inimicitias haberent, ait Alexander ab Alexandr. lib. 3. cap. 22. *bello dimicaturi, cum decimam prædæ partem Apollini vouissent, Locrenses vt eundem vincerent, nonam deuouere.* Similiter Romanis affirmat id sacrum fuisse, decimam prædæ, & spoliiorum dijs ad prosperum euentum belli, passimq; decimam partem fructuum Herculi deuouere; imò eum inualuisse apud ceteras gentes morem, vt compotes voti facti, quæ maiora obtinerent, veteribus persolutis, nouis se obligarent votis. Et quod magis admirandum, apud Gallos affirmat, id fuisse constitutum, *vt is plus spei ferret, & propitios facilius Deos haberet, qui maiorem prædæ partem dijs deuouisset.* Audite hæc Christiani Principes, & vestram erubescite in deuotionem, quando ibi maiorem reponitis spem, vbi maiorem rerum sacrarum, seu Ecclesiasticarum hauseritis portionem, Deumque velitis vobis propitium esse, non dando, sed auferendo; cum tamen gentiles non tali modo processerint. Romulus vt victoriam reportaret, Ioui statorem templum deuouit; vt refert Plutarchus in eius vita. Iulius Hostilius ob eandem rationem, Marti Sacerdotes dedicauit. Liuius lib. 1. Dec. 1. Nemo ipsorum, phana illa; ac delubra sacrilega ausus est spoliare; Catholici autem Principes talia non verentur.

Principes Christiani deteriores principibus gentilijs.

Sed, ne gentilijs exempla, minoris momenti esse videantur, trans-

Re r

scamus.

seamus ad sacra. Quid quæso pro-
miserat Iephthe in veteri lege, ut vi-
ctoriæ de hostibus reportaret? Non-
ne holocaustum se facturum de eo,
quod primum redeūti obuiam prodiret?
quod cum esset filia, eam Domi-
no consecrauit. Iudic. 11. non re-
nente filia, sed libenter consenti-
ente, ibid. n. 36. *Pater mi aperuisti os
tuum ad Dominum, fac mihi, quodcunq;
pollicitus es, concessa tibi ultione, ac vi-
ctoria de hostibus tuis.* Ponderate,
quanti hæc virgo victoriam de hosti-
bus reportatā æstimauerit, ut æquum
reputauerit sui sacrificium, potiusq;
suum obitum elegerit; quam promissū
defectionem. Tanti faciebant an-
tiqui, ut Deum propitium in bellis
haberent, quod non solum res suas,
sed ipsam etiam vitam pro illo liben-
ter profunderent. At nunc nos mi-
seri maiorem desideram? victoriam,
quia plures habemus hostes, & ta-
men Deo non dare, sed auferre in-
tentamus, imò & de facto tollimus,
quæsito colore, adumbrata ratione,
verius dixerim cæcā, ac pio fidei af-
fectu destitutā.

O cæcitas erronea! Nonne Abra-
ham ex victoria rediens, ex spolijs
decimas Melchisedecho summo Dei
Sacerdoti obrulit, Genes. 14. Vnde
S. Chrysosthomus infert: *Doctor sit
omnibus, ut declarantes gratitudinem,
primitias eorum à Deo sibi concessas offe-
rant.* Nonne etiam Dauid omnia
vata aurea, & argentea, atq; ænea,
consecrauit Domino 1. Paralip. 18. n.
11. *Quod tulerat de vniuersis gentibus,
tam de Idumæa, & Moab, & filijs Am-
mon, quam de Philistijs, & Amalec.*
Imò Abulensis in Iudic. cap. 19. q. 6.
affirmat Dauidem omnia semper ac-
quisita ex bello, Domino consecrasse,
imò & quidquid proprium habuerit.
Dauid, inquit, à principio cum esset vir
Dicola, desiderauit edificare Domino tem-
plum, & ad hoc congregabat diuitias ma-
gnas, unde omnia, quæ acquirerebat de bel-
lis, in aurum, & argento, & ære, conserva-
bat Domino pro illa edificatione, nec su-
mebat aliquid de his, quæ acquirerebat, nisi
eas, quæ necessaria erant sibi tunc ad sum-

ptus, reliqua conseruabat. Quæ omnia
a Dauide relicta, ad tantam summam
ascendebant, ut ipsius auri ducatorū
Hispanicorum fuerint mille sexcenti
tres milliones, & octingenta millia;
argenti verò Hispanicæ monetæ, mil-
le ducenti & octo milliones, ac cæ-
rum nonaginta sex millia ducatorū,
ut refert Villalpandus. Quid ad hæc
moderni Principes Catholici, si quā-
do ex bello spolia reportatis opima,
non ea Deo offertis, sed vestro aua-
ræ includitis ærario, dumque putatis
sufficienter impletum, postea obor-
ta grani necessitate, vacuum reperti-
tis, quia quod Deo primum in vim
gratitudinis, & in gratiarum actionē
offerendum erat, vobis temerè præ-
sumpsistis usurpare.

Corollarium III. Beneficarij
quicunq;, quibus decimæ sunt appli-
catæ, possunt eas percipere, siue sine
diuites, siue pauperes, siue boni, siue
mali. Ratio: quia decimæ non ob
paupertatem, neq; ob vitæ probitatē,
sed ob spirituale ministerium, Eccle-
siæ ministris conceduntur. Et tamē
modernis temporibus excogitantur,
de vita, & moribus ingentes calu-
mniæ, ut hoc prætextu, terrarum
possessores à soluendis decimis libe-
rentur. Vidi oculis meis ante triginti
aliquot annos in quodam nobili
oppido templum, velut cribrum,
transparent, altaria pluuijs destructa,
ob non solutas per multos annos
pingues decimas, eò quod Rector
illius Ecclesiæ, vir alias innocentis-
simus in suspensionem malè tractatæ
vitæ vocaretur. Non talem doctri-
nam tradit S. Paulus ad Roman. 14.
ita scribens: *Tu quis es, qui iudicas ali-
enum seruum? Domino suo stat, aut car-
dit.* Quid ad vos sæculares spectat vi-
ta Clericorum? habent illi suum or-
dinarium iudicem, vos quæ sunt Dei
reddite Deo, soluite decimas, & per
temerarium iudicium ne inquinatis
conscientias vestras: quoniam qui-
libet contemptus, & qualibet irreue-
rentia, quanto magis calumnia, à
quocunq; contra Sacerdotem patra-
ta, siue priuato, siue viro Principe,
grauil-

Iephthe pro-
victoria ob-
tenta filiam
Domino
consecra-
uit.

Dauid pro-
edifican-
do templo
omnia bel-
lo acquisita
consecra-
uit.

Dauid quæ-
tam tunc
mam lura-
m quam pro
edificand.
templo.

Sæculares
non debent
de vita ele-
ricorum ip-
dicare

granissimè à Deo punitur; imò & re-
gnis Reges plerumq; priuantur ideo,
quia iniurijs Sacerdotibus, quia eorū
contemnunt personas, malitiosè de-
cimas denegando.

Considerate obsecro poenam à
Deo comminatum Regi Saul, 1. Reg.
13. n. 13. *Dixit Samuel ad Saul, stulte
egisti, nec custodisti mandata Domini Dei
tui; quod si non fecisses, iam nunc præpa-
rasset Dominus regnum tuum in sempiter-
num; sed nequaquam regnum tuum ultra
consurget.* Insistendo Scripturæ Sacrae,
merito quispiā dubitare posset, quo-
modo Samuel Propheta, perpetua-
tem regni Sauli attribuat, hoc est,
quod ex tribu Beniamitica, semper
Reges aligendi forent: *Iam nunc præ-
parasset Dominus regnum tuum in ater-
num.* Quoniam per Iacobum, pro-
miserat quoq; Deus, regnatos esse
Reges de tribu Iudæ; & ab ea usq;
ad Messiam, aduentum nunquam aufe-
rendos, iuxta illud Genes. 49. n. 10.
*Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux
de femore eius, donec veniat, qui misten-
dus est.* Respondent aliqui, quod si
Saul non peccasset, duplex in eo po-
pulo regnum futurum fuisse, vnum,
in tribu Benjamin sub Saule, & eius
posteris: alterum: in tribu Iuda sub
Dauid, eiusq; successoribus, ideoq;
non esse hæc oracula inter se contra-
ria, cum vnumquodq; ex illis ita su-
um regnum adstruat, ut alterum nō
destruat.

Verū, id sine fundamento dici-
tur: quia hoc imprimis diuinare est,
Præterea, quia parum cum litera vi-
detur convenire. Nam regnum Sau-
lis futurum erat in totum populum
Israheliticum, ex duodecim tribubus
collectum: tale enim futurum pro-
mittebatur, quale ipse initio posside-
bat. Iam autem regno Saulis super
duodecim tribus constituto, non e-
rat locus alteri regno in easdem tri-
bus, vel in aliquam ex eis constituē-
do. Quoniam fieri non potest, ut
duo Reges immediatè eidem populo
dominentur. Deinde, quia peccatum
Saulis fuit occasio, non solum de-

struendi regnū eiusdē Saulis, sed etiā
erigendi regnum Dauidis, ut constat
ex illo Samuelis oraculo ad Saulem.
*Quasiuit Dominus sibi virum iuxta cor su-
um: & præcepit ei Dominus, ut esset dux
super populum suum; eò quod non serua-
ueris, quæ præcepit Dominus.* Ibidem n.
44. Et iterum: *Scidit Dominus regnū
Israhel à te hodie, & tradidit illud proximo
tuo, meliori te.* cap. 15. n. 28. in qui-
bus oraculis ita coniungitur regnū
Dauidis, cum peccato Saulis, ut ex
hoc illud consecutum fuisse, non
obscurè significetur: ergo si Saul nō
peccasset, Dauidis regnum non eri-
geretur, sed vnicum Saulis regnum
permanisset. Insuper, quia Saule nō
peccante, florentior fuisset illius po-
puli status, talis verò esse non pote-
rat in duo regna diuisus, cum omnis
populus in se diuisus facilius desole-
tur. Ergo tunc non potuissent esse
duo regna, præsertim ex primaria
Dei intentione.

Existimo itaq; Deum voluisse
conferre tribui Beniamitica regnum
in sempiternum, decreto quodam
conditionato; si nimirum Saul Diui-
nam legem obseruasset. Vnde, quia
præuidit eam conditionem defuturā,
Saulemq; Diuinæ legis transgressore
fore; ideo absolute decreuit, regnū
ad tribum Iuda transferre, in ea usq;
ad Messiam duraturum. Sic censet
Abulensis qu. 2. in citatum locum.
*Dixi autem, regnum Iuda usq; ad Mess-
iam duraturum: quia Christo Domino
in terris nato, statim Reges de tribu
Iuda deficere cœperunt. Quod ipsi-
met Iudæi nescientes quid dicerent,
palam falsi sunt, alloquentes Pilatū:
Regem non habemus, nisi Cæsarem.* Ioan.
19. n. 15. Vbi D. Augustinus in Præ-
fatione, Psalm. 75. pro sui ingenij
subilitate, ingeniosè ad hominem
argumentatur: *Ergo Iudæi, si non habe-
tis Regem, nisi Cæsarem, defecit iam Prin-
ceps de Iuda. Venit ergo ille, cui promissū
est.* Quo argumento, tanquam suo
ore, & proprio gladio iugulantur,
Messiamq; iam in terris natum, cre-
dendum esse conuincuntur.

Deus de-
creto con-
ditionato,
contulit
Sauli regnū
in sempiternum.

Saul propter quod peccatum regis est.

Et quale fuit illud peccatum Saulis, propter quod ita gravissime punitus est, ut regno priuaretur? Lyranus, Carchusianus, & Rupertus existimant, Saulem officium Sacerdotum assumpsisse, ac ipsum per se, non per Sacerdotes sacrificasse. Fa-
 teor gravissimum hoc peccatum esse, verum Abulensis nullo modo id ex Scriptura Sacra deduci posse probat. Non quod Saul dicatur obtulisse sacrificium, non convincit, cum etiam Elcana 1. Reg. 1. n. 4. & Salomon 3. Reg. n. 4. dicantur immolasse; imò Salomon dicitur mille hostias obtulisse in holocaustum; id tamen non per se, sed per Sacerdotes, & secundum legis præscriptum fecit. Iam vero Abulensis, Caietanus, & alij censent, Saulem peccasse peccato inobedientiæ, quia iuxta placitum Samuelis, non expectavit septem integros dies. Sed nunquid hoc tam magnum? Præsertim, cum ut ipse fatetur, necessitate compulsus id fecerit, quoniam populus ab ipso dilabebatur, ita ut vix sexcenti remanserint; Philistini vero è vicino stabant, brevi tempore eum inuaserunt. Tandem, quia verè septem dies expectavit, licet non cōpletos, una, vel altera hora deficiente, ut D. Gregorius edisserit. Ecce, inquit, quam magna perdidit, qui ut putabat, nulla contempsit, ecce Prophetam septem diebus sustinuit, sed dum præstolari eum in fine diei desistit, gloriā tantæ dignitatis amisit. Una tantum hora defecit Saul in expectando: nam adhuc fumantibus aris, nidor qui ex victimarum sacrificio prodibat, hala erat, quando Samuel advenit; & tamen ob unam horam, nō solum transactos omnes perdidit conatus, verum etiam regno priuatus est. Ait D. Gregorius: *Pe illis, qui perdididerunt sustententiam, sustententiam quidem perdunt, qui bona, que inchoant, non consumunt, quibus nimirum va esse dicitur quia non solum incepti laboris mercedem perdunt, sed etiam apostatatus sui poena seruntur; poena autē superbi Regis, & inobedientis declaratur,*

quod si non fecisses. &c. Inobedientia ergo tantæ causæ poenæ exitit.

Cæterum, profundius adhuc scrutemini veritatem, quidnam in hac Saulis inobedientia continebatur, & videbitis nihil aliud, nisi Sacerdotis contemptum, ob quem Deus iustissimè eum ita dirè puniuit, ac regno priuavit, ut ingeniosè observat Rabanus, ex H. bræorum sententia docens, Saulem non tantum habuisse in mandatis, ut Samuelem expectaret, sed etiam ut ab ipso voluntatem Dei sciret, utq; Sacrificium a Samuele, non ab alio offerretur. Quod apertè indicant verba illa Samuelis ad Saulem, 1. Reg. 10. n. 8. *Et descendes ante me in Galgala, ego quipè descendam ad te; ut offeras oblationes, & immoles victimas pacificas, septem diebus expectabis, donec veniam ad te. & ostendam tibi, quid facias.* Non ergo Samuel septē dieb' solum se expectari præcepit, sed ad offerendas oblationes, & immolandas victimas pacificas, septem diebus septem expectari voluit, quod ille non fecit, & merito stultitiæ arguitur. Rabbi autem Levi addit, Saulem illa sacrificia obtulisse, ut a Deo spiritum prophetiæ impetraret, quo deinceps sine Samuele regeretur. Ergo peccatum Saulis non tantum inobedientiæ contra Deum, quantum contemptus contra Sacerdotem Dei exitit, propter quod a Tertulliano lib. 2. contra Marcion. cap. 23. Despector Samuelis appellatur. Et Sanctus Chrysosth. homil. de Saule, & Goliath ait: *Deus Davidem elegit obsequentem, & Saulem reprobatum contemptorem.* Idem sentit D. Gregor. in citatum scripturæ locum: *Si tanta, inquit, poena est, quando Prophetam despicitur, quid putamus de illo pelago Divina animadversionis, cum ipsa Divina præcepta dissipantur.* Quod cum ita sit, quid miramur poenam Sauli illatam, cum peccatum contra dignitatem, contra honorem Sacerdotis commiserit; Deus autem tanti æstimat suos Sacerdotes, tanti eorum dignitatem facit, ut quodlibet in ipsos patratum crimen, etsi minimum, maximum iudicans,

Saulis inobedientia continebatur in ordines contemptus.

Saul voluit donum recipere a Philistinis, & a Deca.

cans, dirè ac crudeliter castiget, nō solum vitam, sed divitias, honores, regna, atq; coronas adimens, ad eruditionem Principum, ut paueant, ut extimescant aliquid contra Sacerdotes præsumere, vel eos calumniari, ne forsan in ipsis illud inveniatur peccatum, propter quod Saul regno priuatus est.

Neq; sanè valet, si quispiam dixerit, quid si Sacerdotes parum sint benevoli, quid si parum propensi, quid si inimici? nunquid tolerandi, & honorandi erunt? Ita sanè est, sint illi etiam inimici; eorum tamen dignitas ita honoranda, ut potius sustinentiā eos vincere; quam offensione debeamus. Quis magis infensus Salomoni erat, quam Abiathar summus Sacerdos, qui contra David consilium, & voluntatem, partes tenens, Adoniam contra Salomonem, Regem summis intentavit erigere conatibus, ita ut cum mater Salomonis Bersabee Abisag Sunamitidem ei pro Adonia expeceret, Salomon inter cætera hæc matri responderit? *Postula ei & regnum: ipse est enim frater meus, maior me, & habet Abiathar Sacerdotem, & Ioab filium Sarua.* Quasi diceret, pro se summum habet Sacerdotem, & exercitus Principem, quid aliud ei restat, nisi & regnum, cum ambo mei sint inimici, ac contra me semper nova intentant, propter quod statim iussit Ioab occidi, ut de facto occisus est; at verò cum & Abiathar pariter perdere posset, ne malum aliquid ei inferre ex summa potestate præsumeret; summum tamen in eo reueritus Sacerdotium, & Pontificatum, saluum, & incolumem, eum in domum suam remisit, alium pro eo constituens in officio. Ait sacra pagina: *Dixitq; Rex Abiathar, vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es, sed hodie te non interficiā, quia portasti arcam Domini coram David patre meo.* Si vir mortis, si omni dignus supplicio, cur morte non est mulctatus? Profecto quia Salomon dignitatem Sacerdotalem in eo ve-

neratus est: nam talis est dignitas Sacerdotalis, talem in homine splendorem, atq; sanctitatem reponit, ut licet ex se malus reperiatur; eum tamen vitā venerabilem, adorabilemque reddat, ut prorsus piaculum sit, aliquid contra eum intentare, licet etiam inimicus sit.

Hoc palam deducit D. Augustinus lib. 2. contra epistolam Petilian. cap. 47. ex illo facto Davidis, quando oram chlamydis Saul præcidit, in quo ita dignitatem veneratus est sanctā, ut malitiam, ac inimicitiam non æstimaverit hominis, ut docet Scriptura Sacra, 1. Reg. 24. num. 6. *Post hæc percussit cor suum David, eo quod abscidisset oram chlamidis Saul.* Ex quo loco hand dubium est, quin Davidis animum occidendi inimicissimi Saulis tunc subierit cogitatio, ut Saulis morte suam, ac suorum vitam redimeret: sed ab eo consilio computum animum conscientia deterruit, & illa elegit, in quibus aliqua apparebat observantia, & nihil erat, quod pietas, aut religio damnaret. Quare satis habuit abscissa chlamyde, referre secum Regiæ vitæ illustre testimonium. Sed quia fidelis erat, & pius Davidis animus, illa tantā continentia aliquid habuit, quod non probaret, & quo arbitraretur læsam maiestatem, cum decurtata chlamyde, læsam putaret Regiam maiestatem, & Personam, quam Deus sacro delibutam oleo, ad regni culmen destinasset. Vnde percussit Davidem animus suus, id est, angor conscientiæ, quasi consilium suum ipse damnaret, & infectum vellet, quod velut præcipitato consilio imprudens fecisset. De quo pulchrè philosophatur D. Chrysosthomus homil. de Davide, & Saule: *Percussit enim, inquit, Davidem cor ipsius, ac velut equum subsilentem, ac ferocientem reuocavit iram.* Huiusmodi sunt sanctorum anime, prius quam concidant, resurgunt. Quam præclarè, David immeritè hostilitatis iniuriā incensus, & periclitantis vitæ suæ amore sufflamatus, oram chlamydis præ-

David Saul: lem licet inimicum occidere ausus non est.

Qui primò tentationis impetum excutit, innocens est.

cidit. At quantum erat interuallū inter corpus, & chlamydem? sed cum erumpentem cohibet iram vlticem, præpopere tentationem excutens, sententiosa antithesi dicitur: *Priusquam concidat resurrexisset*. Profecto vix capit mens, quod aliquis sine casu resurgat: quoniam resurrectio sine præuia ruina non constat. Verum, sic est arcane angustum, primum tentationis impetum retundere, cōterere, frangere, vt sine iam iam instantis casus, aut vicinantis ruinæ detrimento, resurrectionis elogium minime præstruatur. Qui enim obortā tentationem ruinæ minacem, festinata resistentia animosē excutit, ruinā veniam ferē absq; ruinæ piaculo amulatur; & dum priusquam concidat, resurgit, quodam gratiæ miraculo, in puritate innocentiae, viuīdæ poenitentiae sublimius meritum inuenit, aut facit. Ergo David innocens exsistit, quia oram chlamydis Regi se abscidisse doluit.

Sanctitas
vita potest
separari a
sanctitate
unctionis.

Petilianus tamen Donatista affirmabat, non posse separari sanctitatem vitæ, a sanctitate unctionis, seu Sacramenti. Contra quem subtilissime ita Sanctus Augustinus argumentatur. *Quæro, si non habebat Saul Sacramenti sanctitatem, quid in eo venerabatur David? si autem habebat innocentiam, quare innocentem persequabatur? nam eum propter sacrosanctam unctionem, & honorauit viuū, & vindicauit occisum, & quia vti panniculum ex eius veste præscindit, percussit corde trepidauit. Ecce Saul non habebat innocentiam; & tamen habebat sanctitatem, non vitæ, sed unctionis.* Præclare satis, quælibet sanctitas semper veneratione digna est; sicut in quocunq; verum, & lucidum aurum reperitur, aurum est, licet in sordida manu; ita planē, vbi non est sanctitas vitæ, & est sanctitas unctionis, hæc animo Christiano, hæc Catholico, hæc viro Principi pio sufficere debet, vt si Sacerdos malus, & ex vita despiciendus, sit ex unctione ipsi venerandus. Nam ita præcellens est Sacerdotalis vntio, vt ex ea, & Christus sit Domini, etiam si vita sit alter-

ius, ob cuius venerationem, & Angeli ipsi, summæ illæ potestates tremunt, Iratus olim Deus miserat percutientem Angelum ad perdendum populum Israël; videns autem Aaron cadentem immensam multitudinem populi, velociter Pontificalibus indutus ad orationem confugit: & ecce dicit sacra pagina: *Hic autem cessit, qui exterminabat.* Quomodo hic, & non huic: quoniam tunc solus Aaron; orabat. Sapientia 18. Sanē, quia licet Aaronis personam, vt sanctam respexit Angelus; tamen quia Aaron sacris apparuit vestibus indutus Sacerdotalibus, in quibus totus orbis sculptus erat. *In veste autem poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum.* Ideo non fuit Angelus ausus cadere populum, iudicans, quod licet Aaron non fuisset sanctus; cessisset tamen Angelus illi ob reuerentiā dignitatis, ob excellentiam culminis, ob sanctitatem vntionis, quæ omnia vestes illæ Sacerdotales repræsentabant. Quod respiciens Salomon, nō dixit huic, sed huic, vt Rex verē animo Regio, Regibus, ac Principibus, veram totius reuerentiæ rationem, in Sacerdotibus iudicans, scilicet summam, ac præclaram dignitatem eorum.

Angelus Aaronem reueritus est propter sacerdotium.

Corollarium IV. Simples Clerici nullum habentes Ecclesiasticum beneficium, licet capaces sint decimarum; nullum tamen ius ad eas habent. Ita Riccius in praxi aurea resol. 160. Et ratio est: quia sicut ex vi Clericatus non sunt obligati ministrare populo spiritualia; ita nec populus tenetur illis decimas soluere. Nihilominus quia eiusmodi clerici, iam sunt ad ministerium diuinū ordinati, & pro populo orant, maxime si sint presbyteri, æquum est, vt populus eos in egestate constitutos, ex charitate subleuet pro posse, eosq; ab omni grauamine & tributo liberos conseruet. Aut enim negat Deo ministrandum esse, aut sentit Dei ministros immunes ab omnibus tributis esse debere. Nunquid ergo quia sæculares estis, ministrare Deo non

Simples clerici nullum ius habent ad decimas.

Populus tenetur clericali, & non grauare.

non debetis? Audire, quid dicat ipse Deus. Numer. 2. n. 12. *Ego tui Leuitas a filiis Israël pro omni primogenito.* Quem locum Septuaginta legunt: *Ecce ego assumpsi Leuitas de medio filiorum Israël: Cur de medio? Respondet Oleaster, ne sæculares putarent se immunes esse a ministerio Dei; ideo de medio eorum, & non aliunde assumere voluit Leuitas.* Arbitrantur, ait, *sæculares, se immunes a ministerio Dei sui, quasi ipsi expertes sint numerorum Dei: licet enim Dominus illorum noluerit personas; voluit tamen eos ex suis ministros efficiere, vt scilicet scirent se teneri ad ministerium Dei.* Præclare, tenentur Deo ministrare, nisi peiores, quam pecudes esse velint: ergo cum hoc non faciant, neq; suis illud exhibeant personis, per ministros Dei assumptos id agant, necesse est. Quod si hi loco illorum onus subeunt, & illi per eos Deo ministrant, nonne æquū est, vt pari compensatione ab onere, & omni grauamine etiam subleuentur.

Hinc quia ex iure, & æquo naturali, tenentur sæculares Dei ministros alere, ex eo quoq; illos ab oneribus liberos tenentur reseruare, præsertim quando principum privilegia id statuunt. Vnde licet cætera deessent ratione, hæc vna sufficeret, non grauandos esse Clericos, quia Principes id semel statuerunt. Subiecerat Ioseph Pharaoni omnem terram Aegypti, præter Sacerdotalem, tributariosq; eos fecit, præter Sacerdotes. at cur? sanē, quia terra, quam Sacerdotes possederant, a Rege eis tradita fuit. Genes. 45. *Subiecit eam Pharaoni præter terram Sacerdotum, quæ a Rege tradita fuerat eis, quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur; & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.* Ponderate illa verba: *quæ a Rege tradita eis fuerat.* Certē si res spectetur, merito Ioseph poterat eos cogere ad possessiones vendendas: vtq; triticum regale erat: ergo ratione venditionis poterat ab eis, sicut ab alijs possessiones accipere, & in-

Terra sacerdotum sub Pharaone non fuit tributaria.

super eas illis a conditione, quæ vellet relaxare, non eximere, & per consequens eos tributarios efficere. Id tamen facere noluit, non alia ratione, nisi quia terra, quam possidebat, datum regale erat, necessarium ad ministros religionis licet falsæ sustentandos: iniquum ergo foret, si acceptis loco pretij, quod semel dederat, gratis postea sine vlla tenerentur ministeria exhibere mercede, vnde iterum necessarium foret, vt eis terram sine onere Rex tribueret, si onus æquale exercere veller. Propter hanc rationem Ioseph eam non subegit, nec tributis oneravit; imo ne vendere cogerentur, ex publico eis statuta dedit cibaria.

Erubescant hic politica pseudo-Christiani, confundantur ex hoc sæculares facti, dum ita vili Dei summi habent Sacerdotes, vt si possent, duplo plus eos, quam sæculares grauarent, imo quod puderet dicere, & de facto grauare. Regale genus seruille efficientes, dum eis onera imponunt, capitales contributiones soluere cogunt, licet nulla beneficia possidentes, edimus & vestimur cum illis, nunquid non pariter soluimus? Vnde ergo a vectigalibus, a tributis solutio? & cum hoc adhuc sæculares inuident Clericis. Verum, quia deuotio iam deficit, & pietas auolauit, dum politico sensu, omnia administrantur, suis eos deferens rationibus Deus, politicē eos etiam gubernat, ac si esset alter vt ipsi, homo non Deus, nulla miracula operans, nulla pro eis prodigia efficiens, nulla speciali & præordinaria res naturales ad interitum tendentes deturbans providentiā; hinc confusione omnia replentur, inopia fame, siti consumuntur homines, quia Dei ministros, Dei familiam decoquere nituntur. Perit Christiana religio, ex vtero Mosaica legis tracta, vatū oraculis illustrata, doctrinæ consensione aucta, sanguine martyrum sacra, infinitis miraculis confirmata, cuius Deus ipse Optimus Maximus auctor est, Filius

Moderni Christiani magis quam gentiles grauare sacerdotes.

Filius Dei Magister, & Doctor, Spiritus Sanctus propagator. Ardent domi cuncta bellis, astuant inimicij: iamq; non de defendendo, sed de diffundendo sanguine Christiano cogitatur.

Religiosi
ex vi sui sta-
tus non ha-
bent ius de-
cimatum.

Corollarium V. Religiosi ex vi sui status non habent vllum ius decimarum, neq; illis iure communi debentur. Ita S. Thomas 2. 2. q. 87. art. 3. ad 3. Abbas in cap. suggestum de decimis. not. 1. Glossa ibidem, & communiter Doctores in cap. penultim. de decimis. Ratio: quia status Religiosus ut sic, non inducit obligationem inferendi populo in spiritualibus, & sic populus non obligatur eos alere ex iustitia, sed solum ex charitate, gratitudine, & misericordia, non privando Ecclesiam decimis suis, cuius semper ius manet illæsum, etiam si Religiosi sint voluntarii cooperatores, & coadiutores Clericorum. Atq; hanc ob causam in Clement. cap. 1. de Decimis, suspendantur, & excommunicantur Religiosi, qui Ecclesijs debitas decimas, sine iusto titulo sibi usurpant, & qui pravis artibus, ac fraudibus impediunt, ne decimæ Ecclesijs debitæ, illis persolvantur. Item Clement. cupientes, de penis, excommunicantur Religiosi, qui in suis sermonibus alios auertunt a solutione decimarum, suspenduntur Religiosi, qui audiendo confessiones, detinentibus iniuste decimas scrupulum non incutiunt. Ita Bonacina in 5. Præcepto Ecclesiæ, punct. 7. n. 1. & Barbosa lib. 3. de iure uniuerso cap. 16. §. 4. a n. 21. Possunt nihilominus Religiosi percipere decimas, in primis, si illis, ut pauperibus conferantur, quo in casu, non ius, sed fructus decimæ, non ex iustitia, sed ex charitate illis conferuntur ab eo, qui potest eas donare. Deinde beneficium aliquod Ecclesiasticum eis conferatur, quod habet decimas annexas. Tandem, ex privilegio, ut docet Abbas in cap. quamuis de decimis. in quo casu, non solum fructus, sed etiam ius ad fructus ipsis conceditur.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obijciuntur contra Corollarium IV. Saltem Clericis sacris initiatis debentur decimæ: ergo tales Clerici licet de facto nullum beneficium habcant, habent ius ad decimas. Antecedens probatur: quia Clerici Sacris initiati obligantur ad horas Canonicas recitandas, in quo toti populo Christiano inserviunt, cum illius nomine orent, & multa bona illi impetrare possint: ergo ratione talis officij, debentur illis decimæ pro sustentatione. Respondetur negando antecedens. Ad eius probationem dicitur, obligari quidem Clericos sacri initiatos ad horas Canonicas recitandas, sed non ex debito iustitiæ; verum Religionis, ex præcepto Ecclesiæ, & ratione status: debetur autem illis sustentatio non à populo ex decimis; sed ab eo, cum quo pactum interunt, proinde non vi decimarum, sed ratione pacti, siue illa sustentatio debetur ex decimis, siue ex alijs bonis Ecclesiasticis, aut secularibus. Vnde licet aliquando talia stipendia solvantur ex decimis, id est per accidens, cum tali modo etiam Laicis conferri possint.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

QVÆSTIO VI.

An possit quispiam eximi à solutione decimarum.

Suppono. Tres modos assignari a Doctoribus, quibus aliquis a solutione decimarum liberari possit, quoad qualitatem, & taxam, quam Ecclesia determinauit, nimirum privilegium, consuetudinem, & præscriptionem. Hæc enim tria sicut possunt inducere liberationem a lege humana; ita pariter a lege humana Ecclesiastica soluendi decimas. Quantum igitur attinet ad privilegium, quando concedantur privilegia exemptionis a solutione decimarum, sunt personalia, non autem realia; & ideo non transeunt ad arrendatores, aut colonos, aut emptores prædiorum.

Tribus modis aliquis potest eximi à solutione decimarum.

diorum, siue fructuum, ut docet Barbosa de iure Ecclesiast. lib. 3. cap. 26. §. 7. n. 40. qui refert ita decimam fuisse multoties, signanter verò decis. 23. p. 2. diuer. Et coram Seraph. decis. 827. n. 2. & in Placentina decimarum 17. Decembr. 1584. coram Domino Bianchetto. & in Papilon. decimarum, 15. Decembris 1615. Huiusmodi autem priuilegia amittuntur, si incipiant esse enormiter læsua Ecclesiæ parochialis, vt notat Barbosa supra cit. n. 44. ubi refert, ita decimam à rota fuisse.

Consuetudo
10. annorum
inducit immunitatem
à solutione
decimarum.

Quantum verò attinet ad consuetudinem, hæc si sit rationabilis, cum habeat vim legis, & inducat legem, sitq; quid iuris, respiciens non personam priuatam, sed communitatem, potest inducere, & tribuere communitati exemptionem à solutione decimarum, si fuerit legitime præscripta, ut constat ex capit. finali de consuetud. Censetur autem legitime præscripta, si fuerit quadraginta annorum spatium in usu etiam sine titulo, capit. fin. auditus de præscript. & cap. penult. §. ult. 16. q. 4. Hinc fit, populum, qui spatio quadraginta annorum suo parochio decimam non soluebat, immunitatem à solutione decimarum acquisiuisse, propter consuetudinem quadraginta annorum, per quam acquiritur immunitas decimarum. Nq; talis consuetudo requirit bonam fidem, saltem in principio: licet enim illi, qui consuetudinem contra legem introducunt, non excusentur a peccato, quia faciunt contra legem adhuc persistentem; post consuetudinem tamen introductam, & toleratam, alij excusantur a peccato eo, quod lex ratione consuetudinis sit abrogata.

Quantum deniq; attinet ad præscriptionem, quæ nihil aliud est, nisi acquisitio domini, siue iuris alieni elisio, ex tempore legibus definita proueniens. Ut autem præscriptor possit eximi ab onere decimarum, requiritur, quod habeat bonam

fidem: requiritur præterea, certa temporis determinatio, videlicet si adsit titulus, spatium quadraginta annorum; sine titulo autem tempus immemorabile, ut docet Reginaldus lib. 19. sect. 3. q. 4. n. 287. versu præscriptio. Couarruias libro 1. variar. cap. 17. n. 8. & 10.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Solus Summus Pontifex potest eximere ab onere decimarum, quoscunq; voluerit. Ita Rebuffus tract. de decimis, q. 5. n. 28. Nauar. lib. 1. var. cap. 17. n. 9. Porro hoc summo Pontifici competit, propterea, quod sit vniuersalis administrator Ecclesiæ. Vnde ob excellentem, supremam, ac super omnia eleuatam potestatem, seruus seruorum dicitur, & appellatur. Sic enim in epist. ad Rom. cap. 1. concluditur. Sunt, inquit, plures seruitutis modi, alius per creationem, alius à fide, alius ab administratione, hinc qui ex hoc tertio efficitur seruus, quatenus omnibus administrat, eo, quod ampliorem sortitur administrationem, ampliorem quoq; seruitutem. Vnde, quia Summus Pontifex hanc omnium obtinet, ideo & omnium seruus nominatur, omnibus addictus. Ait D. Gregorius Rusticanæ scribens Ego per Episcopatus onera, omnium seruus factus sum. Et Innocentius III. in epist. ad Metenses: Ex iniuncto nobis Apostolatus officio, sumus secundum Apostolum, sapientibus & insipientibus, debitores. Quocirca si res expendatur, cum administer idem sit, ac seruus, & non solum Apostoli, Evangelistæ, Doctores, omnesq; Domini Discipuli, fuerunt Evangelij ministri; verum etiam ipse Dominus Iesus, sequitur quod nullum epitheton ita insigne, nullum agnomen ita exaltare possit summi proprium Pontificis, atq; seruus seruorum Dei. Quod proinde sonat, ac si dicatur: Apostolorum Apostolus, Evangelistarum Euangelista.

Solus sum-
mus Ponti-
fex potest
eximere ab
onere deci-
marum.

gelista, Episcoporum Episcopus, Doctorum Doctor, Patrum Pater.

Romanus Pontifex, cur servus servorum dicitur.

Hoc mihi expressisse videtur D. Bernardus, omnium Pastorum Pastorem, summum vocans Pontificem, his verbis: *Habent alij sibi assignatos greges, singuli singulos, Pontifici Romano universi crediti, uni unus, nec modicum, sed & pastorem unum omnium Pastor: Cui enim Episcoporum, aut Apostolorum etiam sic absolute, & indiscrète commissae sunt oves, si me amas, Petre, pascue oves meas.* Quapropter hoc, & non alio titulo vti sunt summi inter terris vicarii Dei, ab annis prope mille, & ducentis. Sic Damascanus in epist. ad Stephanum Archiepiscopum; & tria Africana Concilia, quae habentur in 1. tomo Conciliorum, scribit: *Damasus, inquit, servus servorum Dei, atq; per gratiam eius, Sancta Catholica Urbs Romae.* Similiter Gregorius Magnus ad reprimendam Ciriaci, & Ioannis Constantinopolitani insolentiam, ut affirmat Ioannes Diaconus in eius vita lib. 2. capit. 1. *Romanus, ait, Episcopus, Episcoporum omnium maximus, servum servorum Dei in suis epistolis se esse scribit.* Cuius statim rationem reddit, quia omnes etiam Episcopi servi sunt: *Omnium enim vni servi sunt, qui omnibus ex debito servant.* Ergo Episcopus Episcoporum, merito servus servorum Dei nuncupatur.

Moderni sacerdotes ad dignitates aspirant ad lucrum.

Equidem si id attentius considerarent Praefules, non sic opinor ad dignitates festinarent, non sic primos ambirent honores; sed quia non considerant, quinimo turpi peruersitate, oppressa eorum imaginatione, ad gradus currunt, non ut creditis sibi à Christo fidelibus serviant, verum e contra; non ut cibum praebant, sed ut cibentur, ideo inique appetunt, & peruersè se intrudunt. Audite D. Bernardum, in suis declamationibus ita scribentem: *Si quis verò Ecclesiasticos gradus eo quaerit, aut tenet; ut huius vita habeat necessarium, Evangelizat, ut manducet, & peruerso nimis ordine caelestibus terrena mercatur.* Quis enim nunc ad Eccle-

siastica munia non eo animo venit, ut necessaria habeat? quis hoc contemnere audeat? & tamen ordinem hunc appellat D. Bernardus *peruersum, insimulatum studium.* Quis nunc non evangelizat, ut manducet? aut quis improbat, ut ad manducandum evangelizet? Quis videt nunc praedicatores ad verbi Dei disseminationem accedere non lucri causa? Cuius veritatis evidentissimum signum est, quia ubi non speratur lucrum, praedicatio cessat, imò quasi venale iam Dei verbum pacificatur, & iuxta qualitatem disseminantis. O infelicissima tempora, & summa Dei Ecclesiae infamia! pretium augeatur & diminuitur, priusque de quantitate lucri exposcitur, quam sermo spondeatur. Et quid hoc est aliud, nisi terrena peruerso ordine caelestibus emere? & iam non ut Apostolos, sed ut pseudo-Apostolos non manducare ut evangelizent; quemadmodum faciebat D. Paulus, sed evangelizare, ut manducet. Ita pariter, qui Praelaturas procurrunt, qui primum in Ecclesia ambiunt, lucrum, & commoda quaerunt; onera verò fugiunt; & cum in omnibus mundi officiis, nullo prorsus excepto, sit aliquid laboris, aliquid voluptatis; imò infinitum laboris, exiguum voluptatis, ipsi & contra volunt, ut in officio Praelatorum, totum reperiantur voluptatis, & commodi; nihil verò laboris, aut incommodi, reditus ad se assumentes, & per alios munia Ecclesiastica exercentes.

Verum, audiant, qui tales sunt, quid de illis concludat D. Bernardus supra citatus. *Cum coeperint, inquit, resurgere homines, unusquisque in ordine suo, ubi putas generatio ista locabitur? si ad milites forte diuerterint, exsufflabunt eos, quod minime suum laborem, aut pericula tolerarint; sic agricola; sic negotiatores, & singuli quique ordines hominum, à suis eos consimiliter arcebunt finibus, ut potè qui in hominum labore non fuerint. Quid igitur restat? ut quos omnis ordo repellit pariter, & accusat; eum fortiantur locum, ubi nullus ordo, sed solum puer-*

Ambitione dignitates, & proventus Ecclesiasticos in extremo in dicio locus non est.

piternus horror inhabitat. Neque sane mirum, si in sempiternas exteriores ejicienter tenebras, quoniam Ecclesiasticos sumptus non rite, sed iniuste, non ut servi, sed ut fures rapuerunt, immemores, Principes Ecclesiae, non Dominos, sed servos esse. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Episcopus non potest aliquem eximere a solutione decimarum.

Corollarium I. Episcopus non potest aliquem eximere a solutione Decimarum. Ita Glossa in cap. Ecclesiae, 16. q. 1. verb. nobis, ibi: *Privilegium est solius Papa, vni auferre Ecclesiae, & alteri dare decimas.* Et ratio est: quia decimae fuerunt assignatae à Papa singulis Ecclesiis, cap. 1. 13. q. 1. inferior autem non potest eximere aliquem a lege superioris ex communi sententia Doctorum. Nam male cessit non solum Episcopis, sed etiam Regibus, ac Imperatoribus, Pontificiam potestatem temere sibi arrogare volentibus. Innocentius enim III. ut refert Bernardus Zane, orat. in Concilio Lateran. habit. sub Julio II. tom. 3. Concil. pag. 541. ab Ottone IV. imperium abstulit. eadem ratione Fridericum II. Innocentius IV. Fridericum III. Bonifacius VIII. Philippum Galliae Regem à Regno exturbavit. Ioannes XXII. Bavariae Ducem Schismaticum, & Ecclesiae Dei rebellem declarans, in summas eum redegit angustias, ut hinc agnoscamus, Sanctissimis Pontificibus semper diuina praesidia adesse ad debellandos suos hostes, quos etiam solis verbis superare possunt.

Imperatores & Reges à pontificibus deposti.

Venerat olim Attila Hunnorum Rex, cognomento flagellum Dei, totae Ecclesiae ultimum excidium minitans, & Romam ipsam Pontificij caput imperij iam iam depopulaturus. Quo audito, Leo Magnus, & Pontifex Maximus, sui memor nominis, Quasi hoc confidens absq; terrore. Proverb. 28. n. 1. *Quasi Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavens occursum.* Proverb. 30. n. 30. Deo prius per vota, & sacrificia rite nuncupato,

Leo Papa Attilam solis verbis terrore.

obuiam ei prodijt, nullo militari satellitio cinctus; sed vnico orationis praesidio munitus; ibiq; truculentum mansuetè affatus, & precarius est, ut iras deponeret, minas auferret, vires molliret, pugnas auerteret, & sua Romam pace, ac tranquillitate frui pateretur. Mirum dictum? tam facili intercessionem commotus, redijt ad mentem amens, iratus mutus factus est, furibundus placatus, & à tota Italia, nunquam amplius reditus abscessit. Cum verò à suis postea, cur recessisset rogaretur, ingenuè confessus est; à se conspectos fuisse prope Leonem humiliter loquentem, duos Apostolorum Principes, Petrum, & Paulum, terribiliter fulgurantes, qui sibi, nisi Leoni obtemperaret, exitum minarentur. Itaq; vnum Attilam ab omnibus inexpugnabilem, vnus verba Pontificis, non pugnantis, sed orantis expugnavit, ut refert Eutropius lib. 15. de rebus Rom. & Platina in vita Leonis.

Par fuit illa vis, quae Summus Hebraeorum Pontifex Iaddus, Alexandrum Macedonem domuit, ac frænauit. Nam cum Alexander Syria multis partibus expugnata, Hierosolymam iam iam accederet expugnandam, Iaddus fufus prius ad Deum precibus, & sacrificijs rite peractis, obuius ei occurrit, Pontificio in habitu venerandus, praecunte Sacerdotum agmine, Sacerdotalibus vestibus fulgente. Ecce tibi Alexander, armatus cum inermibus pugnaturus? *Vi vidit, ait Iosephus lib. 11. Antiquit. cap. 8. Sacerdotes in vestitu byssino, Pontificemq; in stola hyacinthina auro distincta, tiaram in capite gestantem, cum praefixa lamina aurea, inscripta Dei nomine: solus ad eum accedens, nomen illud adoravit, & salutavit, Pontificem.* Mirantibus, qui circumstabant, Syriae Regibus, & vix credentibus, Regem mentis compositum, qui ab omnibus adoratus vnum Hebraeorum Pontificem adoravit. Sed quid mirum, cum ea vis inesset

Alexander Pontificem Hebraeorum salutavit.

inisset Pontifici precibus & sacrificiis munito, ut imperatorem propriis viribus ferocientem, & partis victoribus exultantem premeret, ac domaret.

Affinis fuit & ille affatus, plane diuinus, D. Basilio Magno celsus concessus, qui tantam ei auctoritatem contulerat, ut Valentem Imperatorem, templum ingressum, ac Divina sacrificia conspiciaturne teruerit. Qua de re D. Gregorius Nazianzenus orat. 20. post medium, ita scribit: *Postquam intus fuit, atque ipsius aures Psalmorum cantu, non secus, quam tonitruo quodam personuerunt; plebisque pelagus vidit, omnemque ordinem, & concinnitatem, quae tam in sacrario, quam prope sacrarium erat Angelicam potius, quam humanam; atque ipsum quidem, (id est Basilium,) ante populum recto corpore stantem, qualem scriptura sacra Samuelem describit, nec corpore, nec oculis, nec animo, perinde, ac si nihil noui contigisset, vllam in partem se mouentem, sed Deo, ut ita dicam, & altari affixum; humanum quiddam passus est, atque oculorum vertigine, ac tenebris totus impletur.* Moxque ostendit illam Imperatoris perturbationem, initio paucis cognitam fuisse, sed postea cum ille ad donaria offerenda accessit, omnibus patuisse. Ita enim, pergit Nazianzenus, *titubare cepit, ut nisi quispiam ex sacrarii ministris vacillantem, supposita manu retinisset, misere utique, & luctuose prolapsurus fuerit.* Basilius itaque Imperatorem suum, & Ecclesiae insensissimum hostem, non pugnando, sed sacrificando terruit. Ut hinc agnoscamus, quanta Pontificum, quanta Praesulum Dei honorem, & Ecclesiae integritatem zelantium fortitudo, & animi constantia esse debeat.

Quae resolutio Pastorum Ecclesiae, licet Regibus, ac Principibus amara ab initio videatur; venerabilis tamen, & tandem ab eis ita suscepta, ut contra ceterorum assentationem, summe eam venerentur, quod vel a ipso Ieroboam Regis facto facile agnosceremus. Insensus nimirum

erat Ieroboam Ahie Prophetae, propterea, quod semper ei veritatem palam in os diceret; & tamen, dum filius eius morbo peteulofo correptus esset, non ad suos Prophetas, qui prope infiniti erant, sed ad Ahiam Prophetam rescitum miserat; videturne, an moriturus esset. 3.

Reg. 14. *In tempore illo egrotauit filius Ieroboam, dixitque uxori suae, surge, & vade in Silo, ubi est Ahias Propheta, &c. ipse enim indicabit tibi, quid euenturum sit puero huius.* Quid causa, quod ad Ahiam Prophetam, cui tantopere insensus erat; pro indaganda veritate miserit? Respondet Mendocae, quia Ahias prius ei falsa nuntiauerat, scilicet regnum, ut latetur ipsemet loco citato: *Qui locutus est mihi, quod regnaturus essem super populum hunc.* Quali aliis Prophetas audire nollet, nisi eos, qui sibi falsa, & felicia praesagirent.

Quem profecto sequi videntur moderni Catholici, qui sibi praedicatores aures delectantes eligunt, qui eos adeunt confessorios, qui secum mitius agant; & ad instar Ieroboami eos consulunt Doctores, qui dubias conscientiarum quaestiones, non tam ad veritatem, quam ad commoditatem consulentis interpretantur, quod his temporibus, peccatis nostris ita exigentibus, & videmus, & ingemiscimus. Sed verius censet Abulensis ibidem q. 7. quia Ieroboam de Prophetis idolorum, non bonam conceperat opinionem, vera scilicet dicere; proinde cum verum scire appetere, non ad ipsos, sed ad Dei Prophetam miserat. Ieroboam, inquit, *volebat querere ab illo Propheta, de quo certior esset, quod ei diceret verum, sed non credebant aliquid Prophetam esse ita veracem, sicut Ahias Silomites erat, ideo misit, ad eum.* Et cur nullum credebant esse ita veracem? Respondet Abulensis, quia *Prophetae idolorum falsa loquebantur, quod quidem ipsum non latebat.* Ergo licet Ahias verus Propheta, verumque dicere debebat, ob quod etiam Ieroboamo insensus, tandem ad momentum necessitatis peruenit, verum

Moderni Catholici similes Ieroboamo

veritas suscepta, assentatio repudiata, fortitudo exaltata, & imbecillitas depressa est.

Quod adhuc apertius confirmatur ex verbis Valentianiani Augusti Ambrosium alloquentis: *Nouum iam pridem, ait Imperator, tuam in loquendo libertatem, quam explorare cognita, non modo tu in Episcopatum ordinationi non resisti, verum etiam suffragatus sum.* Digna laude tanti Imperatoris sententia, ex qua non solum Praesulum libertatem magni aestimari elicitur, sed etiam quo animo eam suscipere debeant Principes, manifeste indicitur; cum si bene attendant, tunc Episcopi, tunc sunt vere Praesules, quando pro ouibus suae curae commissis firmiter stant, ipsi met Regibus, qui etiam sunt eorum oves, pro ipsorummet salute obstitendo, eos libere quando opus est, increpando; ita ut etsi in ipsos siue benefici, & si amicissimi, etsi in summo eos habeant honore; si tamen peccatores, si subditis graues fuerint, non ut Principes amicos, sed ut inimicos habeant. Fortes ergo Pontifices, & Praesules, constantes, imperterriti esse debent, ne forsitan faciem potentis extimescant, quia tales non sunt idonei ad Ecclesiasticas dignitates, iuxta illud Eccles. 7. n. 6. *Noli querere fieri iudex, nisi ualeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in equitate tua.* In quibus verbis particula illa *nisi*, indicat, licitam esse procuracionem iudicii, si virtutem in se quisque senserit contra iniquitatem, faciemque potentis. Ita Glossa in citato loco: *Debet quisque proprias virtutes perpendere, & pro quantitate virum curam aliorum suscipere, ne dum delectatur loco gloriae, stat subditis auctor ruinae.*

At quia rem ita difficilem aestimabat hanc sapiens, ut prorsus vix in aliquo homine reperiatur, ideo suadet cuiuslibet, ne iudex fieri velit; hinc quia paruulum se recognoscebat Hieremias, contra potentem sta-

te non audentem, officium recusatbat praelationis, clamans ad Deum: *A, A, A, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum, capit. 5. n. 6.* quasi diceret, praeter pueritiam nescio loqui res tantas, & praeter timorem puerili non audeo stare in conspectu virorum, & Principum. Quae excusatio ita Deo rationabilis visa est, ut electionem ipsius amplius confirmans, eum erigeret Deus, ut sic fortior, certiorque existeret, se idoneum esse ad illud, affirmans ipsum valentorem, futurum, robustiorem, ac omnibus Principibus fortiozem. Ego quippe, ait, *dedit te hodie in ciuitatem, & in columnam ferream, & in murum aereum, super omnem terram Regibus Iuda, Principibus eius, & Sacerdotibus, & populo terra.* Illis cum characteribus praenotans, quibus bonus Praelatus insignitus esse debet, omnibus summam exprimentibus fortitudinem; & ideo non simpliciter dixit: *dedit te in ciuitatem, in columnam, in murum;* sed in ciuitatem munitam, columnam ferream, murum aereum, qui ut exponit S. Hieronymus, *nulla violatur rubigine, nec casus imbris deperit, sed vetustate fit fortior.* Ut hinc discant homines, quam difficile munus sit Praelationis, & quod nisi Deo adiuvante, imo munera infundente, impossibile eius onus, ut humeris portetur humanis, cum non contra qualescunque standum sit, sed contra potentes, & velut alteros mundi Deos, quorum potentia formidabilis est.

Audiant hoc, qui non vocati se intrudunt, quantumque pondus supra se suscipiant, praelationem ambientes, attendant: voluntarie enim se contra Reges, Dynastas, & Principes, stare promittunt, unde si a promisso decidunt, sciant infinitum sibi imminere iudicii grauamen. Quomodo enim se Praelatos fieri ambiunt, si hoc non intendunt? An certe ea intentione primas cathedras appetunt, ut quae honoris sibi, quae autem oneris sunt, alijs relinquunt?

Hieremias recusauit officium praedicationis.

Manus praelationis formidabile.

S. Basilius celebrans Valentem Imperatorem templum ingressum terruit

Ieroboam Rex Ahie Prophetae insensus

Libertas Praesulum Principes venerantur

Praesul non debet extimescere faciem potentis

Episcopi
curam sui
Episcopatus
non debet
alijs com-
mittere.

Equidem id hilce temporibus spectamus, & lamentamur, quando Prælati episcopatus onere alijs dimisso, ipsi orio, ne dicam quid peius, vacant, quod adhuc suis temporibus Damasus Pontifex deplorabat, epist. 4. decret. quæ habetur tom. 1. pag. 388. ita scribens; *Quidam Episcoporum propter suam quietem eis plebes suas committere non formidat, & ipsi in sua quiete torpent, hi namque, qui talia præsumunt, videntur mihi esse meretricibus similes, quæ statim ut parvunt infantes, alijs nutricibus tradunt educandos, ut suam citius libidinem explere valeant; & isti infantes suos; id est, populos sibi commissos, alijs educandos tradunt, ut suas libidines explant, id est, ut pro suo libitu secularibus curis inhiant; & quod unicuique visum fuerit, liberior agant; pro talibus enim animæ negliguntur, oves pereunt, morbi crescunt, hæreses, & schismata prodeunt, Ecclesia destruitur, sacerdotes vitiantur, & reliqua mala proueniunt. Non tales mihi credite debent esse Episcopi, verum, ut eorum exemplo ceteri omnes ad pietatem excitentur, & Ecclesia Sancta cum suis immunitatibus illæsa conseruetur, quod fieri non potest, nisi qui ei præstant, sanctitate præluceant.*

Ecclesia sanctos habet
Episcopos
in suo pro-
gressu im-
pedi non
potest.

Hinc non immerito quæstio moueri potest, quoniam Ecclesia Dei perpetuo vndiq; quassatur, perpetuo fluctuat, quomodo stat inconcussa, & ad destinatum progreditur finem? nunquam sistens, licet mille circumdetur obstaculis, mille irretiatur repagulis? Mea sententia, hæc vnica ratio est, quia in illa adhuc aliqui Sancti Episcopi reperiuntur; non velut muri muri, sed loquentes sonora, altaque voce eos, qui prohi sunt, animantes; & impios redarguentes, hinc eius latitiam inter tot, & tantos fluctus, hinc eius cursus continuus; progressus inter varias tempestates, ac ventorum turbines. Quia de re pulchre D. Ambrosius, lib. 3. epist. 19. ad Constant. fratrem, super illa verba, Psal. 92. n. 3. *Elevauerunt flumina vocem suam.*

ita scribit, hæc Episcopos esse docet, qui inter pressuras Ecclesiæ, dum vocem prædicationis eleuant oburgando, monendo, libereque increpando, ipsam lætificant, & a fluctibus oppressam subleuant. Ait idem S. Doctor; *Alluitur vndis, non quatitur, & licet frequenter elementa mundi buig, magno illa resiliunt fragore; habet tamen, quo laborantes excipiat tutissimum portum salutis, sed tamen et si in mari fluctuat, currit in fluminibus; & vide ne in illis fluminibus magis, de quibus dictum est: elevauerunt flumina vocem suam. Hæc ergo flumina cum redundant spiritali gratia, eleuant vocem suam, & sicut Ioannes Evangelista, sicut Petrus, & Paulus eleuant vocem, & sicut Apostoli Evangelica prædicationis vocem usque in totos fines orbis terrarum canora diffundunt præconio. Vultis scire, quomodo Ecclesia fluctuat?*

Episcopi
sancti sunt
Ecclesiæ
Dei homi-
na,

Equidem fluctuat in salo, id est in sæcularium vita; alius enim eam concutit luxurijs, alius superbiâ, alius oppressione, alius pauperum expoliatione, alius tyrannide, ac servitute; nihilominus licet fluctuet in istis, iamq; prorsus mergi videatur, non currens, sed sistens; tamen per secreta vehicula resilientis aquæ, currit in fluminibus, scilicet in Sanctis Dei Episcopis, qui dum per sanctam prædicationem suam eleuant vocem oburgando, monendo, animando, fouendo, Dei Ecclesiam lætificant, & magis gloriosam reddunt. Sic citatus Ambrosius, ad fratrem suum, tunc Arauscorum Episcopum scribens, declarat: *Sint ergo sermones tui proficui, sint puri, dilucidi, ut plebem demulceas, ut quod voles, quod ducis sequatur; quod si aliqua vel in populo, vel in aliquibus contumacia, vel culpa est, sint sermones tui huiusmodi, ut audientem stimulent, compungant male conscientiam.*

Corollarium II. Quando Papa communicat privilegia alicuius Religionis, in quibus habetur expressa mentio à solutione decimarum, alteri Religionis, tunc non censetur communicasse etiam exemptionem à solutione decimarum, nisi de hac exem-

Papa con-
cedens vni
Religionis
exemptionem
à decimis non cē-
setur conce-
dere alteri

exemptione fiat specialis mentio. Ita Barbosa de iure Ecclesiast. lib. 3. capit. 26. n. 41. & Felinus in cap. sedel. n. 3. de rescript. Vnde Parochus manutenendus est in possessione exigendi decimas de Præbendis, & Prædijs acquisitis à Regularibus, donec sufficienter doceant de tali privilegio sibi concessio. Ita censuit Sacra Congregatio in vna Pisaurina. 13. Aprilis.

Consuetudo
legitimè
præscripta
eximit à so-
lutione de-
cimarum.

Corollarium III. Per consuetudinem legitimè præscriptam, videlicet eam, quæ fuit in usu quadraginta annis, etiam sine titulo, possunt tam Clerici etiam Religiosi, quam Laici eximi à solutione decimarum. Ratio: quia quota, seu decima, est de iure humano, ideoque potest per consuetudinem tolli. Vnde non sufficit decennalis consuetudo, ut voluit aliqui Casista, quia talis non habet auctoritatem legis Ecclesiasticæ; & alias cederet in graue Ecclesiarum gravamen. Nihilominus, quando dubium est, cui Ecclesiæ decimæ ex certis rebus sint solvenda, tunc in tali casu potest sufficere decennalis consuetudo. Ita Covarrubias lib. 1. variar. cap. 17. n. 8. & Barbosa supra citatus, n. 68.

Potest quoque consuetudine introduci mutatio circa solutionem decimarum, v. g. quod solum solvantur ex rebus, & non alijs; quod solvantur huic loco potius, quam alteri, v. g. huic Ecclesiæ, ubi quis habet prædia, aut Sacramenta recipit. Item, quod solvantur hoc tempore, hac mensura, hoc modo potius; quam illo. v. g. quod solvantur in area, vel deferantur domum Parochi, & similia. Cæterum consuetudo vnius loci, non debet extendi ad alium locum. Nam consuetudo localis non extenditur ad alienam; quia consuetudo habet vim legis; leges autem posita pro vno territorio, non obligant incolas alterius loci, vel territorij. Sic consuetudo, quod v. g. in vno loco, vel Parochia, non solvantur decima de aliquo fru-

ctu minimo, v. g. de fabis, aut delino, non extenditur ad aliam parochiam; quia fructus, qui in vno loco censetur minutissimus, in altero non sic aestimatur. Verumtamen sicut Prætor non curat de minimis, l. scio, ff. de integr. restit. ita non congruit honestati parochorum, de illis nimium esse sollicitos, ne potius exactores; quam pastores esse videntur. Ita S. Thomas 2. 2. q. 87. ar. 2. Et profecto de minimis fructibus scrupulose decimas exigere, turpis avaritiæ signum est, quæ maxime de decet statum Sacerdotalem. Nam Sacerdotis præsertim curati officium, utilitas debet esse cunctorum; quoniam populi salus eius sollicitudine custoditur, & fufus felicitas precibus adaugetur. Seculares ambitiosa sæpe avaritiæ depopulantur incendia, alios nudat furtiva subreptis, fraudulenta despoliat alios nundinatio; sed de Sacerdotali munere feliciter reparatur, quidquid fraudibus vitiorum amittitur. Sacerdotalis charitas sollicitior debet esse in alienis, quam ipsa cupiditas sit in proprijs; is enim non admonitus curet necesse est, quod ad cunctorum utilitatem spectat. Sacerdotis munus est fortuna cunctorum, meritoque refugium omnium appellatur: quia mœstis, & afflictis apud Sacerdotem solatium opportunissimum inuenitur. Celesti autem huic muneri, ille solum censetur aptus; qui nulla avaritiæ labe, nulla venalitatis suspitione corruptus fuerit.

Sistite vobis ob oculos, duos pessimæ avaritiæ quasi primarios sectatores, nimirum Iudam proditorum, & Absalonem degenerem Davidis filium, ac parricidam: uterque enim temporalia lucra anteposuit pietati, dum hic Davidem patrem, ille magistrum Iesum persequeretur. Et illud in utroque pessimum agnosce-te, quod in aula Davidis, & in schola innutriti, sic effrenata temporalium bonorum avaritiâ raperentur. Nonne ille erat David, qui nactus non

Sacerdotis
officium est
utilitas cum
cunctorum.

Primarij a-
varitiæ se-
ctatores,
Iudas & Ab-
salon.

Consuetudo
vnius lo-
ci non extē-
ditur alium

non semel hostem intensissimum, si occideret, regnum accepisset; & tamen regnum contempsit, ut hostem suum vivere permitteret. Nonne Iesus quoque ille erat, qui cum Dominus esset omnium, elegit non habere, ubi caput suum reclinaret. Et nihilominus in horum schola, qui ita terrena contemnebant lucra, nutriti Absalon, & Iudas, cupiditate rerum temporalium correpti sunt: per quod iam tunc ostendebatur, pessima in quibusdam viris Ecclesiasticis futura auaritia. Quando enim non pessima est auaritia in illis, qui in schola contemptorum mundi nutriuntur? Dicebat Abacuc cap. 2. *Va, qui congregat auaritiam, malam domui sue, ut sit in excelsis nudus eius, & liberari se putat de manu mali.* Ponderate illud, *auaritiam malam*, quasi duo sint auaritiæ genera, ita ut una sit prorsus mala, & exitialis; altera non adeo mala, sed aliquomodo excusabilis. Quod igitur genus est auaritiæ prorsus malæ, & exitialis? Existimo genus hoc solum in illis hominibus reperiri, qui viuetes sub disciplina parentum, aut magistrorum ab omni auaritia alienorum, illi nihilominus luctorum amore raptantur. Ita resoluit Rupertus in citatum locum scribens: Quid ergo est, quod dicit: *Auaritiam malam*? Quis vnquam audiuit in scripturis auaritiam bonam? Qualis ergo auaritia fuit Iudæorum, ut recte dicatur mala, & additio non sit superflua? Nimirum talis, ut totus orbis audiuit, quia domum Dei, quæ domus erat orationis; fecit speluncam latronum. O quam mala fuit hæc auaritia, præsertim eorum, qui erant filii peregrinorum, qui pauperes spiritu Patres habuerunt.

Equidem in eo Iudæi totam auaritiæ malitiam, prorsus inexcusabilem ostendebant, quia cum educati essent sub parentum peregrinorum, & parentum spiritu, disciplina nutriti; illi tamen vehementissimè afficiebantur honorum temporalium desiderio,

Habebant enim patrem Abraham, qui nec palmam terræ voluit possidere; qui futura inquirens, presentia omnia contemnebat; ipsi vero terræ inhæbant. Eorum ergo auaritiæ, quis neget pessimam, & exitialem fuisse? Conueniant oro huc omnes Ecclesiastici, & serio sub quibus uiuant parentibus perpendant, & in quorum schola versentur. Viuant sub Christo, & Petro Apostolo, sub Christo inquam, de quo scriptum est: *non habuit ubi caput suum reclinaret.* Sub Petro etiam, qui dicebat: *Aurum, & argentum non est mihi.* Qui ergo sub istis magistris, & parentibus militat, terrenisq; inhæret, ac pro auro gemit, quomodo non veretur, ne ei dicatur: *Va, qui congregat auaritiam malam*: licet enim in nullo sit auaritia bona; in Ecclesiasticis tamen pessima est.

Et ideo de his Propheta Habacuc i. n. 9. dicit: *Lapis de pariete clamabit, & lignum, quod inter iuncturas adificiorum est, respondebit.* Lapis inquam clamabit, & lignum non quodlibet, sed illud, quod inter iuncturas adificiorum est, illud nimirum, ut docet S. Hieronymus, quod in medio ponitur structura, ad continendos parietes, nulloq; modo prospicitur, lignum occultum, & quod non videtur, respondebit, ad denotandum, quod in extremo iudicio illa maxime clamabunt contra nos, & testificabuntur, quæ maxime occulta sunt, ita ut nullo modo appareat, & videri oculis humanis possint; hæc occulta, & vnde quaque prudentiæ calce cooperta, clamabunt maxime tunc, valideque contra nos testificabuntur nostras iniquitates, adeo ut prorsus inexcusabiles, & omnimodè conuicti appareamus. Nam sicut in ore duorum stat omne verbum, & duo testes ad plenam sufficiunt probationem; ita tunc a duobus conuincemur: quia peccata tam manifesta, quam occulta simul iunctim comparentia plenè efficiunt probationem. Clamabit auaritia, & deprædatio aperta; respon-

Res inanimata contra peccatorem iniquum gabunt.

Peccator in iudicio a quibus conuincetur.

spondebit occulta testificans id ipsa: clamabit aperta luxuria, respondebit occulta: clamabit aperta superbia, respondebit secreta: clamabit tandem inimici aperti, respondebunt occulti, & qui amici estimabantur, eiusdemq; in domo moris, quique supra omnes diligebantur.

Vnde Variabilis, ad rem nostram accommodatissime citatum scripturæ locum ita vertit: *Nam lapides & mures clamabant contra te, &igna & ligna lignis respondebunt illis.* Tigna inquit respondebunt, illa scilicet decurata, varijs sculptis, laboribq; constructa, varijs picturis ornata, quæ tantis fabricata impensis, tanti æstimata, appretiatq; fuerunt, hæc tigna, sic dilecta, & amata contestantur tunc cum pariteribq; & cum lapidibus contra miserum peccatorem, simulq; in clamabant condegnantes eum. Qui ex ipsismet rebus, quas ad gloriam suam construxit, ignominiam eruet, illaq; quæ charissimæ ei fuerunt, ipsamet prima contra illum stabunt. Qualis ergo tunc erit eius dolor, qualis confusio, tam aduersum se testificantes videbit amicos, resq; dilectas improperantes ei, imò & conuictantes. Vnum tantum quondam conuictum audiuit Sara; quia tamen a domesticis, quia ab ancilla, quia a qua non debebat, ut pote eiusdem domus, & quæ ei seruicium debebat, ideo sic tristis euasit, ut prorsus exanimis hæteret, dicente sacro textu, Tobia 3. n. 9. *Ad hanc votem perrexit in superius cubiculum domus sue, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neq; bibit.* Septuaginta vero legunt: *perrexit in superius cubiculum, ut suffocaretur.* En quanta tristitia, quantus dolor, licet non fuerit nisi vnum conuictum de re falsa, & reificationis iniqua de re ab ipsa non perpetrata, qualis obsecro fuit, si de re vera illi exprobrasset, de re secreta, de re cum ipsamet communiata; si id audisset non a serua, sed a comite, ad malum, sed a socia cui

ipsa considerat; profecto se suffocasset, vitamq; laqueo finiuisset. Quoniam ut notat D. Chrysostomus, homil. 15. in Matthæum: *Multi etiam ad inuicem conuolantur, fama opprobrii non ferentes.*

In cuius veritatis comprobationem, sistite vestris obtutibus patiensissimum Iobum, qui mortem filiorum, bonorum depradationem, & discolorum ruinas, ignem de celo, plagas, liuoresq; corporis, ipsam tandem diabolum inuictis animo sustinuit, ne verbum proferens, nec in villas solutus querimonias. At vero quando insultantes conspexit amicos, contra ipsum mala, & falsa testificantes, in tristis solutus querelas, velut tormentum intolerabile ferre diutius non valens, ait: *Vsq; quid affligis animam meam, & atteris me sermonibus.* Iob 19. n. 2. Ecce grauiorem contra se falsam amicorum testificationem agnouit, quam omnia inimicorum iacula. Quæ de re pulchre S. Chrysostomus homil. 15. in Matthæum ita scribit: *Iob omni lapide, & adamante tolerauit, cum quidem patrimonium amitteret, malisq; innumeris sustineret, cumq; subito numerosa sobole esset orbat, cum quasi sorte quendam vermium toto videret corpore bullientem, supraq; hæc uxorem sibi molestis imminentem, per facile cuncta superauit; ubi vero exprobrare sibi amicos, & insultare vidit, & malignam de se estimationem fouere, & dicere, quod talia propter peccata pateretur, ut malitia sua solueret ultionem, tunc demum virq; turbatus est ille vir maximus, ille fortissimus.* Quia ita delicatus est hominis sensus in amicorum insultatione, ita intus sentit horum ingratitude, ut illum nihil magis confunderet possit. Considerate igitur, qualis erit impiorum sensus in die iudicii, qui tunc erunt non patientes, ut Iob, sed impatientissimi; non audientes falsa, sed vera, idq; non tantum ab amicis, sed etiam a conuictis, ab intimis, ab ijs tandem quos ipsi in hac vita impensè dilexerunt. Hinc.

Amicorum insultationes plus afflixerunt Iobum, quam plagæ.

Audire conuicta graue est.

Tre

Clerici sub
Christo
paupere,
paupertate
ampli-
bent.

Huc spectans Ecclesia Sancta, Clericos omnes, illis verbis initiat: *Dominus pars hereditatis mee.* Psalm. 15. super quæ verba D. Hieronym. de vita Clericorum ad Nepocianum ita sapienter scribit: *Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit: pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere potest, &c. obsecro itaq; te, & repetens iterum iterumq; monebo, ne officiū clericatus genus militia putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quaras militia. nonnulli enim sunt ditiores monachi; quam fuerunt seculares: & clerici qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete, & fallace diabolo non habuerant: ut suspiret eos Ecclesia diuites, quos tenuit ante mendicos. Equidem gemitibus, & suspirijs digni sunt illi, qui in mundo, pauperes cum fuerint, sub Christo diuitum delicias æmulantur. Non congruit itaq; Parochorum honestati, minutas decimas auarè extorquere.*

Cæterum D. Augustinus quæst. 16. in Deutor. quæstionem non leuem ex citato scripturæ loco mouet. Quò iure Dauid cum non esset de tribu sacerdotali, sacerdotali sibi hereditatem arrogaret, dicens: *Dominus pars hereditatis mee.* & respondet id fecisse Dauidem in typum noui Sacerdotij in Ecclesia futuri. Nam licet Dauid non esset legalis; erat tamen Spiritualis Sacerdos, proinde qui Sacerdotalē Sanctitatem exæquabat, meritò sacerdotalē sanctitatem sibi arrogauit. In hoc etiam sensu Eleazarū illum singularis constantiæ, & fortitudinis exemplar, 2. Machab. 6. a num. 16. D. Ambrosius de Iacob, & vita beata, cap. 10. appellat *Sacerdotum Sacerdotem*, nulla habita dignitatis ratione, sed solum sanctitatis, illiusq; eximie charitatis, quæ se Deo in martyrium sacrificauit. Licet enim propter dignitatem, quæ habebat, teste Iosepho, Sacerdos esset, propter eximiam tamen sanctitatem, *Sacerdos Sacerdotum* dicebatur. Similiter S. Ephrem serm. 1. de sacerdotio, & D. Epiphanius de lau-

dibus Virginis, Beatam Virginem appellat *Sacerdotem pariter, & altare*, non ob legale aliquod Sacerdotiū, cuius exercendi propter sexum incapax erat, sed propter sacerdotiū spirituale, quod continuas Deo preces, ac vota, bonorumq; operum sacrificia offerendo exerceret.

Corollarium IV. Etiam præscriptio eximit à solutione decimarum; ut tamen præscriptor eximi possit ab hoc onere, requiritur, quod habeat bonam fidem: requiritur etiam certa temporis determinatio, nimirum si adsit titulus, spatium quadraginta annorum; sine titulo autem, tempus inmemorabile. Ita Couarruias lib. 1. variar. capit. 7. n. 8. & 10. Gutierrez lib. 2. Can. 99. c. 21. num. 69. Et ratio est: quia iuris præsumptio est in contrarium, quod aperte colligitur, ex cap. 1. de Præscriptione, in 6. Quod verò talis exemptio sit præscripibilis, patet ex eo, quia quota hæc non iure naturali, aut diuino, sed solum humano debetur; unde sicut alia lex humana potest præscribi, ita & hæc de decimis.

Corollarium V. Etiam compositio facta inter personas Ecclesiasticas, super decimis in futurum soluendis, est valida, & licita, videlicet, ut decimæ vni curato, aut Parochiæ debitæ, alteri Parochiæ & curato soluantur in posterum, dummodo cognitio causæ à superiore facta internueniat, & consensus, seu auctoritas Episcopi, aut ipsius Vicarij Generalis, habentis ad id facultatem accedat. Ita Rebuffus tract. de decimis, q. 13. a n. 16. usq; ad 18. Panormitanus in c. cum homines de decimis n. 4. & in cap. ex multiplici de decimis n. 1. & in c. dilecti filij, eodem tit. n. 5. Et manifestè id constat ex cap. veniens, de transact. ubi Papa discernit: *Solutis, vel amabiliter conueniatis, siue compositis.* Quod si non intercedat auctoritas Episcopi, aut eius superioris, tunc talis compositio, quæ est gratuita quadam pacto, solum valebit pro vita componentium. Ratio: quia compositio in tali casu censetur personalis, non realis, & sic

Præscriptio
eximit à so-
lutione de-
cimarum

Compositio
inter Eccle-
siasticos de
decimis sa-
cta licita est

Eleazar ob
eximiam
sanctitatem
sacerdos sa-
cerdotum
dicebatur.

Disputatio III. De Horis Canonicis. & sic vitæ componentium excedere non potest, cum vnus Parochus non possit præiudicare Ecclesiæ, & successoribus suis. Ita Barbosa libro 3. de iure vniuerso cap. 26. §. 4. n. 26.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio I.
& solutio
eiusdem.

Obijciunt I. Contra conclusionem. Summus Pontifex eximendo aliquem à solutione decimarum, peccat: quia Ecclesiæ parochiali iniuriam facit. Ergo non potest licitè hanc exemptionem concedere. Respondetur, distinguendo antecedens. Summus Pontifex eximendo aliquem à solutione decimarum sine iusta causa, peccat, conceditur antecedens: ex iusta causa, negatur. Nihilominus etiam si iusta causa absit, licet, peccet; exemptio tamen ab illo concessa valet, quia non excedit limites suæ potestatis. Unde hoc peccatum non censetur mortale, nisi graue scandalum, aut damnum notabile alijs proueniret, quale esset si nimis grauaretur in decimis.

Obiectio II
& solutio
eiusdem.

Obijciunt II. contra Corollarium V. Ecclesiasticæ personæ, sine auctoritate, & consensu Episcopi, possunt tam secum, quam cum laicis componere de decimis præteritis: ergo etiam de decimis in futurum soluendis, possunt inter se compositionē facere. Respondetur concedendo antecedens: ita enim docet Glossa in cap. ut super de rebus Eccles. non alienandis. Et Panorm. in cap. cum homines, de decimis, n. 4. & cap. ex multiplici, n. 2. Et sic negatur consequentia. Disparitas est: quia decimæ præteritæ, sunt fructus facti, qui iam ad componendum spectant; & ideo de illis potest compositionem facere, quos etiam potest illis remittere, aut donare. At verò futuræ decimæ, non sunt fructus facti, proinde de illis aliter sentiendum est.

DISPUTATIO III.

De Horis Canonicis.

Quoniam ex varijs formis, ritibus, ac modis orandi, & laudandi De-

Quæstio I. Quid sint Horæ Canonice.

um, præcipuus est à sacris Canonibus præscriptus, qui à Clericis maiorum ordinum, & Religiosis in choro, & extra chorum usurpatur, vocaturq; officium Ecclesiasticum, seu horæ Canonice, de quibus in præsentia.

QVÆSTIO I.

Quid sint horæ Canonice.

Suppono I. Per horas Canonicas, nihil aliud intelligi, nisi laudes, & preces, quæ certis, ac determinatis horis, iuxta Canones, ac leges Ecclesiæ, recitari debent, diciq; solent officium diuinum, eo quod sit munus & obsequium, à Clericis illud recitantib; præstari solitū; & quia in eo multa continentur ex diuinis literis.

Suppono II. Horas Canonicas ex usu, & consuetudine Romana Ecclesiæ, septem computari, scilicet matutinum cum laudibus; & per matutinum autem, intelliguntur tres nocturni, ut in diebus festis, singuli tribus psalmis, & tribus lectionib; insigniri; vel vnus nocturnus cum duodecim psalmis, & tribus lectionibus, (ut in festis simplicibus, & feriis, simul cum laudibus.) Deinde prima, tertiam, sextam, nonam, vespers, completorium. Congruentia istius septenarij numeri, desumpta est, tum ad significandam creationem mundi, septem diebus factam, tum ad exemplum Dauidis, qui septies in die laudem dicebat Deo. Tum deniq; quia horæ Canonice institutæ sunt ad reuocandam in memoriam Christi passionem, quæ septem præcipuis mysterijs continetur, ut explicat Glossa cap. 1. de celebratione missarum illis versiculis.

Nomine ho-
rarum Ca-
nonice rum
quid intelli-
gatur.

Horæ Ca-
nonice sū
septem.

Hæc sunt septenis propter quæ psallimur horis.

Matutina ligat Christum, qui crimina purgat;

Prima replet spūs; causam dat Ter-
tia mortis,

Sexta cruci nectit, latus eius nona
bipertit;

Vespersa deponit, tumultu completa re-
ponit.

Officium
diuinum di-
uiditur in
nocturnum
& diurnum

Suppono III. Totum officium Di-
uinum diuidi solere in nocturnum,
& diurnum. Per nocturnum, intelli-
gitur matutinum cum laudibus; per
diurnum verò, omnes aliæ horæ. Por-
ro materia orationum horarum, sunt
Psalmi, cantica, hymni, lectiones,
responsoria, versiculi, benedictio-
nes, absolutiones, capitula, inuita-
toria, antiphonæ, collectæ, denique
oratio Dominica, saluatio Angel-
ica, & Symbolum: nam ex his dimi-
nis, totum officium componitur.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Horæ Ca-
nonicæ sūt
certa ratio
publice lau-
dandi Deū

Conclusio. Horæ Canonica, seu
Diuinum officium, est certa ratio
publice laudandi Deū, precandi-
que simul ad vocem, auctoritate Præ-
sulum constituta. Ita communis
Theologorum sententia. Dicitur
in primis, certa ratio, quia non que-
libet coordinatio precum, sed cer-
ta ab omnibus seruanda, dicitur Of-
ficium Diuinum. Dicitur præterea pu-
blice, quia publico nomine Eccle-
siæ, & pro bono communi, per pu-
blicos ministros persolvitur. Unde
qui priuatum recitat, non debet o-
mnittere illas voces: Dominus vobis-
cum, oremus, benedicamus Domino, &
alias similes; quia dicuntur toti Ec-
clesiæ, & eius nomine. Dicitur vt-
terius, laudandi, & precandi: quia
duo continet officium diuinum, sci-
licet laudes pro beneficijs acceptis,
& preces pro accipiendis. Hoc of-
ficium Deo proprie recitatur: quia
omnes collectæ, Psalmi, & Hymni
diriguntur ad Deum. Aliquando
de Sanctis, quia Deo offertur in me-
moriam Sanctorum. Aliquando pro
mortuis, quia Deum pro eorum re-
quie precamur. Dicitur vltimus,
voca, & mente: quia non satisfac-
ret, qui sola mente oraret: quomā
officium est oratio vocalis, & hu-
mana; unde etiam, qui sola voce
oraret, non faceret actum humanū,
proinde verumque requiritur, & præ-
cipitur, directe quidem actus exter-

nus, de quo iudicat lex humana; in-
directe verò attentio mentis, sine qua
actus externus, non esset humanus.
Dicitur demum, auctoritate Præsulum,
seu Ecclesiæ, quia ad eam spectat
formam orandi præscribere.

Hinc grauer hallucinati sunt
Hæretici, existimantes publicas ora-
tiones, & supplicationes, quarum v-
sus est in Ecclesia Catholica, tollē-
das esse, quasi Christi testimonio
reprobata, qui in secreto orare præ-
cepit, Matthæi 6. n. 6. Tu autem cum
oraueris, intra in cubiculum tuum, &
clauso ostio, ora patrem tuum in abscon-
dito. Quibus respondendum est,
Christum minime sibi contrarium
esse, qui alibi ex Propheta dicit, do-
mum Dei esse domum orationis, lo-
quens de templo Salomonis, quod
erat oratorium publicum. Quocir-
ca & ipse Christus finita cæna no-
uissima, Patrem æternum orauit in
conspectu Apostolorum, idemque &
alibi fecisse legitur. Similiter Pe-
trus, & Ioannes ascenderunt in te-
plum ad horam orationis, nonam.
A dñor. 3. ex quo loco aperte colligi-
tur, ab Apostolis certas precandi
horas obseruatas fuisse; quem mo-
rem deinceps tota Ecclesia obserua-
uit, & hucusque obseruat. Neque va-
let figmentum Lutheri, qui hunc lo-
cum conatus est tota explicatione
peruerrere, asserens, Petrum & Io-
annem ascendisse in templum ad o-
randum, idque horam nonā; quasi no-
na hora non fuerit orationi depu-
tata, sed id per accidens factum fu-
isse, quod hora nonā ascenderint ad
orandum. Non valet inquam, quia
non dixit S. Lucas, eos ascendisse
ad orandum hora nonā, sed ad ho-
ram orationis nonam, quæ hora erat
orationi destinata, seu precationi
deputata.

Imò, & D. Paulus ad Timotheū
scribens 1. epist. cap. 2. publicas in-
stituit orationes pro omni statu ad
Deum fundendas: Obsecro, inquit,
primum omnium fieri obsecrationes, ora-
tiones, postulationes, gratiarum actio-
nes. Præsertim autem vere, intelli-
genter, corde, & affectu, inquit, &
pella.

Hæreticorum
error circa
publicas ora-
tiones.

Christus &
Apostoli pu-
blice ora-
bant.

S. Paulus
publicas in-
stituit orati-
ones.

pellationes pro omnium salute, aut
saltem aliquorum: Gratiarum autem
actio, inquit, quando pro bonis, quæ vo-
bis a Deo obtulerunt, cum eius laude ipsi
eam offerimus. In quibus verbis, tot
orandi modus, omneque orationis my-
sterium includitur. Et iterum dicit
Apostolus, ibidem n. 8. de viris di-
cit: Volo, inquit, viros orare in omni
loco, leuantes puras mentes, & manus.
S. Chrysostomus exponit: puras,
id est, non aqua lotas, sed cupiditate,
mundas. De mulieribus autem n. 9.
addit: Similiter, inquit, mulieres in
habitu ornato, cum verecundia, & sobri-
etate. S. vero Chrysostomus legit:
Cum pudicitia. Inbens statim amo-
nere omnia irraimenta lasciuie:
Non, inquit, in tortis erubus, aut au-
ro, aut margaritis. Palam ostendens,
non posse ad Deum euehi oratione,
quæ ex animo ad lasciuiam pressa
emittitur.

Cordis &
corporis pu-
ritas oratio-
nem ad Deū
dirigit.

Nomine
passerum
intelligitur
corpus & a-
nima ho-
minis.

Hoc suo exemplo docuit piissi-
mus Rex David, qui postquam a sua
libidine respuit, & poenitentia la-
chrymis incontinentia maculas ab-
stergit. Sic Psal. 118. n. 169. ad Deū
suspirauit: Appropinquet deprecatio
mea in conspectu tuo Domine. Quæ
locum D. Ambrosius serm. 22. ita
exponit: Volare facit orationem bona
vita, & dat alas precibus spirituales.
David orationem dirigit in caelestia, dans
illi flabra iustitiæ, sapientiæ flumina, re-
migia deuotionis, & fides, innocentia,
puritasque subsidia. Nam cuius sorde-
scit animus, eius ingrauescit oratio,
qui autem viuendi puritatem seruat,
orandi efficacitatem obtinet. Hoc
ipsemet Deus significauit Matth. 10.
n. 29. illis verbis: Nonne duo passeret
asse veniunt, & unus ex illis non cadet
super terram sine Patre vestro. Vbi San-
ctus Ambrosius libro 7. in Lucam,
cap. 12. Nomine passerum, corpus,
& animam hominis intelligit. Ni-
hilominus sit sane, quod passeris no-
mine anima recte significetur, ex eo,
quod sicut ille corporalibus alis;
sic ista spiritualibus calo vagatur;
quid ramen humano corpori cum
passere. Respondet citatus S. Do-

ctor: Quia caro, si consentiens Dei legi,
& exuens se lege peccati, in naturam a-
nima sensuum puritate transierit, alis ad
caelum spiritualibus eleuatur. Volandi quo-
bis gratiam natura deus, voluptas ab-
stulit: quæ malorum escis grauat animam,
atque in naturam corpore a molis inclinat.
Dum igitur corpus spiritualem qua-
dam, & Angelicam sortitur purita-
tem, aptissimum est, ut suis preci-
bus in caelum tanquam alis efferat-
ur. Non damnat ergo Christus
in citatis scripturæ locis, orationem,
quæ fit in loco publico; sed solum
prohibet sinistram, & pharisaicam
intentionem ostentationis, ac inanis
gloriæ, admonetque, ut intentio no-
stra tota in Deum feratur. Hoc est
enim Patrem in abscondito, & in
cubiculo, ac clauso ostio orare,
scilicet nullam humanam laudem
in oratione nostra querere, quod
sic deducit.

Quando Christus dicit: Cum o-
raueris intra in cubiculum tuum. Sanctus
Chrysostomus, & Theophylactus,
intelligunt verum cubiculum in co-
sensu, non quod publicam orationem
Christus excludat, sed quod inane
gloriam intermineretur. Quia sicut
qui intrans in cubiculum ad aliquid
agendum, dat intelligere, quod a
nemine videri velit, ut dicit scriptu-
ra sacra de Ioseph. Genes. 39. n. 12.
Accidit autem quadam die, ut intraret
domum, & operis quidpiam absque arbitrio
faceret. id est a nemine videri vel-
let; ita ad hunc modum suadet Chri-
stus orandum esse, scilicet intentio-
nem videri reprobandam, non locum,
ut bene adnotat Theophylactus in-
quiens: Quid igitur, in Ecclesia non
orabo? omnino, sed recto animo, & citra
ostentationem: locus enim non nocet, sed
modus, & intentio. Nam ut docet S.
Chrysostomus, homil. 9. In cubi-
culo orat, etsi in Ecclesia, qui solum Deū
attendit; & in publico orat, etsi in cubi-
culo, volens ut homines id sciant, vide-
antque se orare. Cautela ergo est, ut
notat Iansenius, non præceptum,
ad vanam præsecandam gloriam,
cum publica oratio in Ecclesiis, &

Orandum
est recto a-
nimo lectu-
la ostenta-
tione.

In Ecclesia
semper fue-
runt publi-
ca loca ad
orandum.

publica loca instituta ad orandum a principio statim nascentis Ecclesie, tum antiquæ, tum nouæ semper fuerint, & publica ipsa oratio ad multa valde utilis sit. Ait citatus Chrysosthomus: *Primum, ut ex solenni beneficiorum commemoratione, omnium animi ad agendas gratias, & precandum Dei misericordiam accendantur; secundum, ut feruentioris alicuius exemplum, tepidorum locordiam excitet, & dispellat; tertium, ut omnium precibus fraternæ charitas foueatur, & crescat; quartum, ut multorum consentientium, simul oratio apud Deum sit acceptior, & magis exaudibilis.* Ergo sanctæ mater Ecclesie instituit, ut Deus in templo sancto suo, publice ab omnibus lauderetur.

In abscondito igitur, intra cubiculum clauso ostio iubemur orare, ut instruamur non tam pro visibilibus istis, & temporalibus, siue malis depellendis, siue bonis procurandis; quam pro spiritualibus operam dandam esse. Audite Pascha- num eleganter hac de re discurrentem: *Clausus itaq; ostio Deum orat, quisquis ea, quæ a foris improbe se immergunt, vi spiritus, & obserationis custodia, funditus, ne subrepant, repellit. Appetit enim nostra interiora, & obstrepunt ad cordis ostium visibilia, & omnia, quæ huius uitæ sunt temporalia. Propterea obserandum est, & totus interior homo intrinsecus colligendus.* Quoniam ergo temporalia hæc, & inuisibilia foris obstrepunt, & conantur sese immergere in animum orantis; ideo qui orat, sese colligere, & obsecrare ita debet, ut non pro temporalibus, caducis; sed pro spiritualibus instruat certamen. Sic olim aiebat Dauid Psalm. 118. *Clamavi in toto corde meo, exaudi me Domine, iustificationes tuas requiram.* Vbi Glossa Interlinearis dicit: *Mens diuisa non impetrat.* Diuisa autem censetur, quæ dimidia sui partem mundo, dimidiam Deo consecrauit. Tota igitur vnienda est, & integranda, ut a Deo exaudatur. Vnde D. Ambrosius ferm. 19. in citatum Psalmum ita scribit: *Sicut*

corporaliter tunc bene clamatur, tunc toto ore clamatur; ita spiritualiter toto est clamandum corde, si volumus magna referre, & a Domino, quæ poscimus impetrare.

Non est, mihi credite, ad Deum orandum, aut colendum, diuisa mente accedendum. Quomodo enim in mentem dimidia sui parte mutilatam, Diuina illa immensitas ingreditur; quæ nec ab integra, quidem; & expedita capi potest? non possunt profectò in eodem animo duo domini coniungi; sed vnus illorum foras excludatur, necesse est, iuxta illud Isaia 28. n. 20. *Coangustatum est stratum, ita ut alter decidat, & pallium breue utrumque operire non possit.* Quasi diceret Prophetæ, interpretæ D. Hieronymo: si vnus lectus duos sponsores capere non potest, neq; vnum pallium duos viros operire, quo pacto cordis nostri angustia Deum simul, & diabolum complectentur? Proinde nisi vnus exeat, alter non ingreditur. Sic olim Esau non intravit in conclave, ubi pater eius decubebat, nisi postquam exiit Iacob. Genes. 27. n. 30. *Et egresso, inquit, Iacob foras, venit Esau.* Quod Philo Hebræus lib. de temulencia, ingeniosè expendens, sub Iacob prudentiam, id est virtutem, & Deum eius authorem; sub Esau verò insipientiam, id est vitium, & diabolum eius suasorem interpretatur. *Quantisper enim, inquit, in ambulat in anima prudentia, exterminatur amicus insipientia, sed quam primum illa migrat, alter reuertitur gaudens ob discessum inimicæ insensibilis, propter quam exulauerat.* Merito itaq; Dauid clamor suum, orationem suam audiendam purat, quæ stat pro diuinis iustitijs inueniendis, confirmandisque. Ex quo monet D. Ambrosius ibidem ferm. 19. *Et tu cum oras, magna ora, id est, ea ora, quæ æterna sunt, non quæ caduca. Ora, quæ diuina sunt, atq; celestia, ut sis sicut Angeli in celo. Noli orare pro pecunia: quia arugo est: noli pro auro, quia metallum est: noli pro possessione, quia terrena est. Ista oratio ad Deum*

Cor humanum duobus domis angustum est.

Homo magis gna debet petere a Domino Deo.

Homo maxime spiritus qualis cura se debet.

Mens diuisa in Deum & mundum, nihil impetrat.

Deum non peruenit: non audit Deus, nisi quod suis dignum ducit beneficijs. Si ergo volumus, ut oratio nostra placeat Deo, maximè curandum est, ut in ea nihil inueniatur, præter ea, quæ ad spiritum pertinent.

Per cubiculum secretum quid intelligatur.

At verò in sensu mystico, D. Augustinus de ferm. Domini per cubiculum, intelligit cordis nostri secretum, a quo dum oramus, omnes amandandæ sunt cogitationes. *Per cubicula, inquit, nostra, sunt intelligenda corda. Ostium est carnalis sensus, foris sunt omnia temporalia, quæ per sensum cogitationes nostras penetrant, & turbam variorum phantasmatum orantibus obstrepunt.* S. verò Cyprianus de oratione Domini, per cubiculum, intelligit ipsam orationis attentionem: *Quæ autem significatio est, ait, alienari & capi inceptis cogitationibus, & prophanis, & quomodo te audiri a Deo postulas, cum te ipsum non audis, hoc est, ab hoste non cauere, hoc est, Deum negligentia orationis offendere.* Grauis profectò, & digna tanto Doctore sententia: ad orationem accedimus, ut a Deo impetremus, volumus ut ipse nos audiat, & in illa sic distracta assistimus, ut nec nos ipsos audiamus, quid est hoc? nunquid sacrificium placans? an potius negligentia irritans. Tandem D. Anselmus, per cubiculum clausum, ipsam conscientiam intelligit, in qua nulla sit peccati obstrepitatio: *Aptus ait, accipitur per cubiculum secretum conscientia, in quo cubili oportet, ut non sit litigiosa uxor, id est, carnalitas, quæ inquietet, & faciat foris vagari mentem, non permittens sibi quiescere.* Quæ Anselmi mystica expositio, præ omnibus alijs magis aridet, & ad praxim magis accomoda videtur: vix enim possibile est, peccatis, ac sortibus mortalium infectum velle orare: aut enim peccata deserenda sunt, aut ipsa oratio, quoniam reclamante conscientia, in illa sistere arduum est. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Diuinum officium est actus religionis.

Corollarium I. Officium diuinum est actus religionis, & chorus

Ecclesiasticus est res sancta, ac pia, a diuinoq; spiritu introducta. Ratio primi: quia recitatione officij Deus colitur, & rerum omnium auctor indicatur; talis autem actus, est actus religionis. Ratio etiam secundi patet, ex communi Ecclesie traditione, tñ, quia Ecclesia est vnum corpus mysticum, & ideo congruum est, ut per modum vnus Deum colat, ac veneretur. Vnde recitatio diuini officij, præsertim si manè fiat, præueniendo tempus, est Deo summè grata. Hinc Dauid Rex, ut exaudiretur, manè orabat Psalm. 5. *Quoniam ad te orabo Domine, manè exaudies vocem meam.* quid illud addidit, manè? nonne sufficiebat dicere, orabo, & exaudies? nequaquam: ideo enim addidit, manè, quia manè ad orandum ipse surgebat, quæ diligentia Deus ad præstandum beneficium mouebatur. Ita locum hunc perstringit D. Chrysosthomus tom. 1. in citatum Psalmum, adnotans Prophetam tempus matutinum obseruasse ad orandum, ut solem præueniret, & ut doceret, prima Deo reddenda esse vota, sic discurrens: *Vides uehemens studium, a principio diei hoc ago, audiant, qui post innumerabilia opera tandem veniunt ad orationem; at non sic Dauid, sed ab initio diei dabat Deo primitias: oportet enim inquit, ad gratias tibi agendas solem præuenire, & ante ortum lucis te interpellare.* Profunda satis doctrina, in qua simul habetis rationes, cur Deo matutinæ adeo cordi sint preces: quia nimirum primitiæ illi debentur ex iure, vnde contra fas; contraque ius est, alteri eas præstare.

Hinc ligenda est non paucorum Catholicorum pessima consuetudo, qui alijs distenti exercitijs, licet aliquin bonis, ita orationem, ac quotidiani officij pensum exoluunt, ut ordinem inuertentes, ultimas ei partes adferbant, & quidem ita ultimas, ut tunc expiret pensum, quando iam vltimum diei instans terminatur. Pro pudor! ut prior sit ad Deum laudandum creatura insensibilis; quam rationalis homo, quod pul-

Dauid manè orabat te orabo Domine, manè exaudies vocem meam, ut exaudiretur.

Multorum turpis negligentia in recitando officio.

in Dei vigilare seruitio censetur. Hinc anima ad orationem, exerciti-
aq; spiritualia dormitans, & si vo-
cata, ac persuasa e cubili surgere re-
cusat, atq; negligit, ita ut prius sol
in mundo, quam ipsa in Ecclesia
appareat. Quid ergo mirum, si ad
talium orationem postea Deus se
coarctet, angustet, & nihil conce-
dat, nec annuat, cum ut recte con-
cludit D. Chrysosthomus sermone
de Natiuitate Domini, *Sponsus non
inueniatur a dormientibus, neq; se nisi
vigilantibus coniungat.*

Displicet Deo Catholici mei so-
mnoletia, placet autem pia vigi-
lantia, cordi est matutina, & ante-
lucana oratio, propterea, quod hæc
propria sit Angelorum, & celestium
illorum spirituum, vnde ad altitu-
dinem nos euehere cupiens Deus
Angelicam, simulq; a nobis cum
ipsis colaudari, ut pat est, matuti-
nas a nobis, non vespertinas expo-
scit preces. Quod autem matutina
laus sit Angelorum propria, eiden-
ter docet scriptura sacra Iob 38. n.
7. ubi stellas matutinas appellat An-
gelos, ex præmia in Deum laudati-
one, inquiens: *Cum me laudarent si-
mul astra matutina, & iubilarent omnes
filij Dei.* In quo loco S. Hieronymus,
Gregorius, & Beda, alijque, per
astra, ipsosmet Angelos intelligunt,
qui matutina stellæ dicuntur, quia
statim a principio, mox ut creati e-
rant, primum, quod Deo præstite-
runt, laudatio, extitit: mos enim
scripturæ sacræ est, ut id, quod quam
citissime factum est, manè dicatur
factum, aut d' luculo, ita ut nullum
tempus, vel negotium, illam acti-
onem antequat. Sic antequam
Sodoma, & Gomorrha igne & sul-
phure consumerentur. Genes. 19.
n. 13. dicitur: *Cum esset mane, coge-
runt eum Angeli,* id est, primum, quod
fecerunt fuit educere Loth. Ergo
Angeli recte dicuntur stellæ matu-
tinae, quatenus sicut stellæ ex eo sic
dicuntur, quia solem præueniunt,
& ante solem apparent; ita An-
geli nulla interposita morâ, nullum

aliud negotium, statim a sua creati-
one primum præstiterunt, nisi ora-
tionem, laudationem, sacrificium
iubilationis Diuinæ, ob quod rectis-
sime stellæ appellantur, & astra ma-
tutina, ut & nos cum ipsis simul ad
laudandum Deum expergiscamur;
quemadmodum deuotissime con-
cludit D. Gregorius lib. 18. cap. 17.
ponderans non solum dictum esse:
Cum me laudarent astra matutina; ve-
rum cum addito, *cum me laudarent
simul,* id est, cum hominibus eorum
opera expergescit. Ideo, inquit,
*matutina astra memorantur, quia sæpe
ad exhortandum homines missi sunt, &
dum venturum, manè nuntiant, ab hu-
manis cordibus presentes tenebras fugat.*
Cum ergo Angeli matutina astra,
ob Dei matutinam laudem appellē-
tur, quid mirum, si Deus, imò si
ipsimet ita matutinam exposcant o-
rationem, ut nos socios habeant ad
laudandum; atq; Deus Angelicæ pa-
res nos constituat naturæ, per ante-
lucanam orationem. Nam ex men-
te S. Chrysosthomi in Psal. t. 1. ora-
tio homines Angelos facit, quia a
vinculis corporis homo soluitur, cu-
ramq; despiciit victus: *Homo enim,*
*ait, qui cum Deo loqui didicit, ut par est,
eum qui cum Deo loquitur, erit Angelus,
ita liberatur a vinculis corporis, ita ei
ratio in altum tollitur, ita de terrenis mi-
grans in calis habitat, ita de victu curâ
omnem abijcit, & quæ ad victum perti-
nent, despiciit, ita apud ipsum thronum
sistitur, etiam si sit pauper, si famulus, si
priuatus, si indoctus.* Cerrè cum inter
corporis curas ea maxima sit, quæ
ad somnum pertinet, cum temporis
maximam partem in eo homines in-
sumant carnales, sine dubio, quan-
tò minus somno dediti sumus, quan-
tò plus vigilamus, tantò viciniore
naturæ Angelicæ efficiamur, qui nun-
quam dormiunt.

Hæc opinor respexit primitiua
nostra Ecclesia, ad quam anteluca-
nis horis ad orandum nouelli Chri-
stiani confluxebant, quia tunc feruor
deuotionis vigeat maximus. Na
ut refert Eusebius lib. 3. Histor. cap.
27. ex

In primiti-
ua Ecclesia
angelu-
nis horis sic
bant preca-
tiones

pulchra similitudine perstringit D.
Chrysosthomus, ita concludens: *Tu
autem in Imperatore quidem minime pa-
ris eum, qui est inferior ante te adorna-
re; nunc autem sole oriente ipse dormis,
& celsis primo loco creatura, nec omnem
creaturam præuenis, quæ propter te fa-
cta est, sed cum surgis, manus, & faciem
latus, animam autem immundam ne-
gligis.* Præclare, accurrunt Principes,
ut primi sint ad orandum Regem,
honoris reputant noxam, si ab alte-
ro inferiori præueniantur, ita hoc
molestè ferunt, ut plerumq; inde
bella, inde mortes eueniant. Iam
verò ad adorationem Dei præueni-
endam hoc deficit, parum curant
homines, licet creatura insensibiles
eos præueniant, quid hoc est? nisi
quod plus terrenum Regem; quam
celestem æstimant. imò quod am-
plius obseruat S. Chrysosthomus; e-
xemplum in opetibus necessarijs po-
nunt, ad eorum præcludendas ex-
cusationes, qui sub prætextu neces-
sitatis officij, aut occupationis illud
agere assument; cum tamen si at-
tens in eis esset amor Dei, si feru-
ens charitas, si prima Dei æstima-
tio, frigida non valeret similes ex-
cusationes. Quis obsecro Dauide
magis occupatus? quis amplius eo
negotijs distentus? quis necessarijs
magis addictus? & tamen semper
primitias diei Deo consecrabat ma-
nè, de nocte surgens, orans, solem
ipsum ad laudandum Deum præue-
niens. Facessant ergo similes ex-
cusationes, & pallio necessitatis te-
piditatem animi obumbrate nolint,
quæ dum adest, sic ex illa Deus of-
fenditur, ut velut in angusto posi-
tus ad beneficiendum coarctetur,
& restringatur, ut nec orationes e-
xaudiat.

Facile quisq; id conficere po-
test, ex Scriptura Sacra Zacharia II.
n. 8. ubi Deus per Prophetam loqui-
tur: *Et contracta est anima mea in eis.*
His verbis ostendere volens Prophe-
ta, Dei animum, scilicet ad benefa-
ciendum promptum, atque profu-
sum, se contraxisse, & veluti con-

tractum liberalitatem compressisse,
ac quasi nauicasse in eis. Vnde alij
legunt: *Anima mea nauicat in eis.* Et
vnde tanta Dei liberalitatis, effusi-
oniq; coarctatio? Respondet alia
versio: *quia anima eorum variatur in
me.* Sed quid variatur? sanè, quia
nunc obediens fuerunt, nunc in-
obedientes; nunc Deum, nunc su-
as coluerunt cupiditates, atq; sic in
Dei seruitio fuerunt inconstantes.
Per quod illorum Christianorum vi-
ta perstringitur, qui semper apparet
Varij, nunc Sancti, nunc peccatores,
ex quorum varietate nauicat Deus,
& flomachatur. Septuaginta autē
legunt: *anima eorum rugiebant super
me, & quid est rugire? nisi de radio
vitæ spiritualis, de sensibilibus, ac libi-
dinis, peccatorumq; & passionum
mortificatione contra Deum obmut-
mutare? quasi impossibilia præcipiat.*
Quod Hæresici, & mali Christiani fa-
ciunt, quid ergo mirum, si ad illos
Deus nauicat? Aquila legit: *Ani-
ma eorum immutatur in me, id est,*
pira, & poma immatura, stiprica,
pontica, & acerba retulit. Quo illi
perstringuntur Christiani, qui Deo
spiritualia exercitia referunt imma-
tura, cruda, ex usu, sine deuotionis
succo, Diuinum officium, orationē
alio distenti festinanter absoluen-
tes, cursim, ac veluti per transen-
nam? quid ergo? nunquid liberali-
ter cum illis procedet? nequaquam:
Ipsi enim tempus coarctant, & qua-
si vāo insudetetur, non currunt,
sed volant, ut debitum soluant, De-
us quoq; misericordiam, & animum
coarctat, nullam eis tribuens grati-
am, nullum deuotionis liquorem.
Ob quod recte admonet S. Cypria-
nus in oratione Dominica ad initium,
*Orationem verecundia, & disciplina ple-
nam esse debere, ac prompte, non passim
ventilare preces nostras incoactis voci-
bus, nec petitionem commendandam mo-
lestè Deo, tumultuosa loquacitate iacta-
re.* Alij demum verba: *Anima eo-
rum radio est in me, & hæc versio ma-
ximè placet: nam tepide se habens,
ac floccide, potius dormitare, quam
in Dei*

Qui sine de-
uotione o-
rant, Deo
ad nauicam
prouocante

Deus a no-
bis matuti-
na laudes
exposcit

Per astra
matutina
intelligun-
tur Angeli.

Trepiditas
in Dei ser-
uitio Deo
coarctat,

Inconstan-
tes in Dei
seruitio De-
us nauicat

27. ex Tertulliano libro Apolog. cap. 2. scribens ad Traianum Plinij Secundus, non aliud crimen se in Christianis reperisse affirmat, nisi antelucanos cætus ad Christum, ad Deum laudandum: *Illud*, inquit, *pariter adiecit, se nō aliquando in illis comperisse, quōd vel quidquam impietatis, vel quidquam contra leges omnino molirentur, præterquam quod primo diluculo somno excitati Christum ut Deum hymnis celebrarent.* Et certè hoc suadet Sancta illa Apostolica constitutio apud Clementem Romanum lib. 8. cap. 34. *Preces facite manè.* Vnde S. Athanasius de virginis. consilium tale dat: *Oriens sol videat librum in manibus tuis, toti Christiano populo id inculcans, cuius mos erat, auctore D. Basilio, antelucano tempore Ecclesiam adire.* Sic enim epist. 93. scribit: *De nocte siquidem populus consurgens, antelucano tempore domum orationis petit, in quo labore, ac tribulatione, & lacrymis indefinentibus, facta ad Deum confessione, tandem ab oratione surgentes ad psalmodiam instituuntur.* Cuius usus, videlicet antelucanæ orationis S. Cyprianus citatus, hanc rationem assignat, ut Dominicæ resurrectionis Sacramentum celebremus, talem orationem Ecclesiæ nostræ propriam affirmans, ad finem tractatus his verbis: *sed & nobis fratres, præter horas antiquitus observatas, orandi nunc & spatia, & Sacramenta creuerunt: nam & manè orandum est, ut resurrectio Domini matutina oratione celebretur.*

Ex quo loco validum desumitur argumentum ad manè orandum, quia licet & alijs horis quis oret, Christianorum tamen proprium est, ad laudandum, & orandum Deum manicare. Sic Sanctissimi Apostoli Paulus, & Silas, licet atrocissimis verberibus lacerati, & in tectum carcerem coniecti, in matutina oratione perseverabant. Act. 16. n. 25. *Media autem nocte Paulus, & Silas orantes laudabant Dominum.* Considerate ita Apostolis cordi fuisse psalmodiam, ut nullus dolor, nulla plaga,

nullum eos infortunium ab ea diuellere potuerit. Ait S. Chrysosth. homil. 36. in Acta: *Multis plagis acceptis, flagellati sunt, contumelijs affecti sunt, in verum coniecti sunt, inq. carcerem interiorem, & neq. sic dormire poterant, sed tota nocte vigilant.* Quid nō efficeret talis tempestiva oratio? Post verbera, post idus, post plagas multas pridie acceptas, Silas Paulumq; media nocte orasse, ita in votis illis fuisse antelucanam orationem, quis non obstupescet? At verò nunc eò iam ventum est, ut non pauci Catholicorum usq; ad horam prandij in lectis suis recumbant, nihil de Deo laudando cogitantes, contra monitum S. Chrysostomi suadentis, ut Apostolos in orando imitemur: *Studeamus, inquit, & hoc etiam nos facere, & aperiemus nobis non carcerem, sed calum; oremus per noctem, & solvemus hac vincula, & etiamsi non sit media nox, saltem sub ipsum diluculum.* Nam oratio ut exaudiatur, non solum importunitatem exigit; sed etiam tempus nocturnum.

Corollarium II. Papa potest dispensare cum Clerico sacris ordinibus initiato, etiam beneficiario, in obligatione recitandi Diuinum officium. Ratio: quia hæc obligatio est de iure Ecclesiastico. Quamvis autem beneficium detur propter officium; tamen etiam hoc est de iure Ecclesiastico. Vnde licet aliquando dispensatio esset iniusta; valida tamen: quia Papa in hoc non excedit limites iuris humani. At verò Episcopus propriè loquendo, non potest dispensare cum suo subdito, circa hanc obligationem. Ratio: quia Episcopus in iure communi nō dispensat, nisi in casibus ei concessis, vel ab eodem iure communi, vel à consuetudine, qualis non est dispensatio in recitatione horarum Canoniarum. Dixi, propriè loquendo: nam potest Episcopus in casu aliquando occurrenti, dare licentiam ad non recitandum diuinum officium; sed per modum interpretationis potius, quam dispensationis.

Corol.

Horæ Canonice sunt tantum septem.

Disputatio III. De Horis Canonice.

Corollarium III. Horæ Canonice non sunt plures, nisi septem. Ratio: quia matutinum cum laudibus vnā horā constituunt. Sicut enim iuxta Philosophos, illa quantitas appellatur vna, quæ proprijs terminis finitur, & clauditur; ita pariter in moralibus, illa dicitur vna hora, quæ proprium, habet principium, & terminum, & finem, siue eodē, siue diuerso tempore dicantur. Sed matutinum, & laudes, ut modò communiter recitantur, habent idem principium, & terminum: ergo constituunt vnā horam. Vnde, quando matutinum dicitur sine laudibus, tunc in fine nocturni, siue nocturnorum, dicenda est oratio, & Pater noster. Similiter, quando postea alio tempore inchoantur laudes, præmittenda est oratio Dominica, & Salutatio Angelica, sicut & in alijs horis; non excederet tamen peccatum veniale, qui istas orationes omitteret.

Horæ Canonice prædicentur ab Ecclesia sunt ordinatæ.

Corollarium IV. Horæ Canonice prolixæ, rectè præscriptæ, & ordinatæ sunt ab Ecclesia Sancta. Ratio: quia ipsemet Christus Dominus tale præceptum dedit discipulis: *Sæpe orate, & sine intermissione orate*, suadat hoc loco interpretum industria, ut exponat, quo pacto quilibet ita assidue precibus impendi debeat, ut sine intermissione possit semper orare? Et resoluit S. Ephrem tract. de orat. *Quia oratio est temperantia custodia, iracundia frenum, animi elati repressio, odij medicina, legum, iurisque constitutio, regni potentia, trophæum, atque vexillum belli, tutela pacis, virginis sigillum, fides nuptiarum, viatorum presidium, dormientium custos.* Rectè equidem dicitur, *oratio est prauis dormientium custos.* Verum quæro, dū quis dormit, quomodo tunc orationi idoneus censetur: quis enim precarium orandi munus, vagis, incertisque somni phantasmatibus committat? Cæterum Origenes exponens illud Psalmi, vbi de viro beato dicitur: *Sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die, ac nocte*, memorata Apostoli verba,

Questio I. Quid sint Horæ Canonice.

cum citatis Psalmi verbis componens, ita resoluit: *In lege eius meditabitur die, ac nocte*, quod perinde est, ac, *sine intermissione orare.* Quærit subtilis Origenes, quomodo dormiens aliquis orare possit, & humanum aliquod officium præstare? Et resoluit: *Verum ad hæc respondemus, quod vir perfectus clamauerit ad Deum, ipsumq; roget optima quod concedi postulat, dum omnia facit secundum rationem, ita ut omnis eius actio sit ratio.* Ex hoc edoctus ab Origene D. Hieronymus ita concludit: *Sanctus etiam ipse somnus est oratio.* En habetis, quo pacto vir perfectus sine intermissione oret, & in lege Domini meditetur die, ac nocte: quia dormiens aliquis orare potest: nam dum omnia facit secundum rationem, ita ut omnis eius actio, sit oratio, etiam ipse somnus oratio est. Ita, ut etiam ipse irrationalis somnus, rationis ac arbitrij frenos excutens, præuiā bonæ vitæ, ac rectæ intentionis sedulitate, & ad virtutem erudiri, & ad orationis elogium acceptari possit.

Neq; sanè obstat illud Christi Domini, Matthæi 6. num. 7. *Orantes autem nolite multum loqui.* Quem locum perperam torquent Hæretici contra Psalmodias, Horas Canoniceas, aliasq; prolixiores orationes, in Ecclesia Catholica vsitatas culpantes, quasi Christus aliud verbo docuisset, aliud exemplo monstrasset, quod omnino falsum est. Nam in horto existens passioni vicinus, legitur prolixius orasse, Lucæ 22. *Et factus in agonia prolixius orabat.* Et quamam obsecro in Christo Domino fuit agonia, cum in eo nulla fuisset pugna mentis, & sensualitatis? Respondeo: quia in Christo voluntas rationalis mortem volebat, cum hoc Patri æterno placeret; at verò appetitus inferior, qui & sensitiuus vocatur, non poterat non secundum naturæ suæ instinctum, mortem & dolores imminentes refugere; cui tamen appetitui rationalis voluntas plenè dominabatur, non quidem imperans,

Sanctus, etiam ipse somnus est oratio.

Christus in tante morte prolixè orauit.

V u u 2

In Christo
propterea
la erat pu-
gia inter
sentum &
rationem.

perans, ne motu suo naturali ferretur, sed motum illum regens, ne vel rationem obfuscaret, vel ipsam rationalem voluntatem à proposito deflecteret, ac ne quidem ad id vilo modo tentaret. Vnde manifestum est, aliter in Christo Domino fuisse hunc motum; aliter verò in nobis, in quibus per huiusmodi motus & ratio turbatur, & voluntas ad defectionem ab eo, quod rectum est, assidue sollicitatur, quæ propriè pugna quædam est. In Christo autem solùm agonia fuisse dicitur, quia quod ratio sequebatur, id fugiebat sensus; sine tamen rationis vlla perturbatione, ac proinde propriè nulla erat pugna: quia vtrumque sine alterius impedimento, perfectè in suum obiectum ferebatur. Si ergo ipse prolixè orabat, quomodo prolixas orationes potuit improbare.

Christus
pernoctabat
in oratione
propter
exemplum.

Legimus præterea, apud S. Lucam capit. 6. quod Redemptor noster, Magister, & Doctor totius mundi, pernoctauerit in oratione: *Et erat pernoctans in oratione Dei.* Quid causæ? respondet D. Ambr. lib. 5. in Lucam, quod pro nobis: *Orat ergo Dominus, ait, non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret.* Nam etsi omnia posuerit Pater in potestate filij; Filius tamen ut formam hominis implet, obsecrandum Patrem putat esse pro nobis, quia advocatus noster est. Et iterum, ferm. 10. in Psalm. 118. docet, Christum tota nocte orasse, ut Sacerdotibus suis exemplum relinqueret, inquiens: *Non ideo pernoctavit, quasi qui aliter patrem nobis reconciliare, non possit, sed ut qualis advocatus esse debeat, demonstraret, qualis Sacerdos, ut non solum diebus, sed etiam noctibus, pro grege Christi debeat precator assistere:* Et hoc manifestè colligitur ex facto Christi, qui post illam nocturnam orationem, cum dies factus esset, vocavit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit. Ut scilicet ex recenti discerent exemplo, qualiter ipsi pro grege inuigilarent, qualiter pernoctare deberent.

Hinc veri pastores non solum

vigilant, somnumque non capiunt; verum etiam ita ablegatum eum à se habent, ut terrori veluti ei sit coram ipsorum oculis. Sic olim dicebat Iacob, Genes. 31. n. 40. *Die, inquit, noctemque astu urebar, & gelu, fugebatque somnus ab oculis meis.* Et quæ tantæ vigilantie ratio? respondet S. Chrysostomus: *Ne vlla ovis fera captiva fieret.* Vnde statim concludit: *Si verò tanta de irrationali pecude cura, quales esse decet de rationali anima sollicitudinem gerentes.* Ad quod demonstrandum animalia illa Ezechiel, & S. Ioanni obiecta, erant plena oculis. Ezechiel. 1. n. 18. *Totum corpus plenum erat oculis.* In textu autem Hebræo legitur, *dorsa.* Et Apocal. 4. n. 8. Per quæ animalia Galphridus apud Sixtum Senensem, lib. 2. Bibliothecæ, intelligit Prælatos Ecclesiæ: nam quilibet Prælatas debet esse leo in vitis extirpandis; bos autem in suscipiendis laboribus, per compassionem homo, & Aquila per contemplationem. Cur autem illa animalia Ezechiel, & S. Ioanni obiecta, oculos in dorso habuerint? Gregorius Papa homil. 7. in Ezechielem, & Theodoretus censent ideo, quia cum in dorso regiminis onus portent superiores, ibi oculos habere debent, ubi eorum pondus est, ne forsan, si tantum in facie se ipsos circumspectantes, non alios, aliorum casus, sit ipsorum ruina. Cum sint destinati ad vigilantiam, & insomnium, additi ad custodiendum, non Inachi filiam, in vaccam mutatam à Iunone, ut de Argo Pastore fabulantur Pœtæ lib. 1. Metamorph. sed Dei Ecclesiam, fidelium animas, Christi sponsas.

Erubescant profectò negligentes in Ecclesia Christi pastores, cum sæculares Principes maiorem longè vigilantiam sustineant in defendendis suis subditis; quam illi in salvandis fidelium animabus. Nam Polibius lib. 3. affirmat, Annibalem solitum fuisse per totam noctem inuigilare. De quo Silius lib. 1. ita scribit: *Noctemque vigil ducebat in armis.*

Sacerdos
quanta
cura
debet
esse
circa
animas

Animalia
Ezechiel
obecta
in dorso
habebant
oculos.

Exempla
Principum
vigilantium

Disputatio III. De Horis Canonicis. Quæstio 1. Quid sint Horæ Canonice. Similiter Plutarchus lib. aduersus ducem imperitum, de Epaminonda Thebanorum Duce refert, quod dormientibus ciuibus lustraret urbem, & muros obambulare. Qui rogatus, cur id faceret, respondit, *ut ceteri dormirent.* Persarum Rex cubicularium habebat, se his vocibus excitantem: *Rex vigila, & nega curam.*

Christus
non
damna-
bat
proli-
xas
oratio-
nes.

Verum ut redeamus ad nostram, non damnat Christus in citatis scripturæ sacræ locis, orationes prolixas, sed illam peruersam gentilium opinionem, ac persuasionem, vult suis discipulis adimere, quæ putabant, se exaudiri in multiloquio, & sermone artificiosè composito, & non potius in humili, ac seruenti cordis in Deum elevatione. Et ideo Christus addidit: *sicut Ethnici.* Quorum verborum statim explicatione subiungit: *putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur,* id est, in eo, quod multis verbis arte compositis ad persuadendum, declarent dijs suis necessitatem suam, & iustum esse, quod petunt. Quemadmodum faciunt oratores, causam aliquam prolixè dicentes coram senatu, aut iudice, ut sic eos moneant ad præstandum, quod petunt. Quod totum alienum est à Deo, qui immutabilis est, & ea, quæcunq; facit in tempore, decrevit ab æterno; & ideo multò minus opus habet declaratione nostra, quæ ei necessitates nostras, & æquitatem petitionis nostræ exponamus. Propter quod addidit Christus: *Scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum,* ostendens, nec multis, nec paucis verbis opus esse apud Deum, sed sincero corde. Nihilominus exigit Christus orationem nostram, ut nos ad obtinendum, quod petimus, simus aptiores. Nam qui orat ex corde prout debet, iam aliquo modo dignus est, ut accipiat, & ad obtinendum præparatus. Verumtamen & illa ipsa oratio, præparatio Dei est, qui suauiter disponit, ut ad fines præparet, ac præordinet me-

Deus
omni
scienti
ter
disponit

Quæstio 1. Quid sint Horæ Canonice. dia convenientia. Hoc enim pertinet ad sapientissimam eius gubernationem, quæ res omnes gubernat, siue quoad naturam, siue quoad gratiam.

In illis igitur verbis Matth. 6. *Orantes nolite multum loqui,* significatur, vanam, inutilem, futilem, ac socordem repetitionem in oratione faciendam non esse, quæ communiter *battologia* dici solet, à Battō quodam Pœta, illà subtiliter vso. Vnde omnes communiter Doctores colligunt, non prohibuisse Christum prolixam orationem, cum ipse in ea pernoctauerit, neque iteratam, cum & ipse in horto eundem sermonem ter reperierit; sed vanam, multiloquam, concinnatam ad morem gentilium, qui existimabant, ex concinnitate ad instar hominum, Deum inspecti, non plus de Deo sentientes, ac de quodam homine. Quemadmodum ergo Christus à vitio hypocritarum nos amouere voluit, ex nomine abominabili hypocritarum; ita nunc ex nomine Gentilium, & Ethnicorum, qui ut observat S. Anselmus, aut carminibus concinnis, Deos alio stantes ad se aduocare, aut non ex affectu orationis; sed ex concinnitate verborum, putabant se illos inspectere ad dandum, quod orabant. Et hac de causa adiecit Christus: *Putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur.* Non ergo ex oratione, ac precatione, sed ex multiloquio, ex battologia, ex recitatione, ex concinnitate, ut ita loquar versuti, putabāt se Gentiles exaudiri. Quod comprobāt D. Augustinus lib. 2. de ferm. Domini, cap. 7. ita scribens: *Sicut hypocritarum est præbere se expectandos in oratione; ita Ethnicorum in multiloquio, se putare exaudiri.* Et epistol. 121. ad Probam cap. 9. ita scribit: *Non tam, ut quidam putant, hoc est orare in multiloquio, si diutius ore tur: aliud est enim sermo multus, aliud diuturnus affectus.* Nam & de ipso Domino scriptum est, quod pernoctauerit in oratione, & prolixius orauerit, ut nobis præberet exemplum.

Battologia
à Battō Pro-
pheta in-
uenta.

Gentiles
putabant
se in multi-
loquio ex-
audiri.

Qui cum
affectu orat
diuturne
rat.

Diuturne itaq; orat quispiam, quando scilicet durat affectus, qui nunquam, quando durat, est interrumpendus. At verò, quando ille non adest, satius est non diu orare, ut docet Cassianus Collat. 9. cap. ult. his verbis: *Frequenter sed breuiter est orandum, ne immorantibus nobis, inferre aliquid nostro cordi insidianter possit inimicus.* Talis usus erat orandi apud Sanctos illos Patres in Ægypto, de quibus S. Augustinus supra citatus ita scribit: *Dicuntur Fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas, ne illa violenter erepta, que oranti plurimum est necessaria, per productiones moras haberetur intentio.* Ita plerumq; fit, ex natura ad ima, ad caduca, ad temporalia, ad vana ducimur, & distrahimur, hinc cum violentia ad vnā imaginationem, ac speculationem fingimus, quid inde, ut si multum, & diu oremus, defatigata languescat: hinc consultū, ut ne haberetur, non diu, sed frequenter orare, tamdiu, vsq; durat illa deuota attentio. Pergit citatus Augustinus: *Ac per hoc ipsi satis ostendunt, hanc intentionem sic non esse obruendam, si perdurare non potest, ita si perdurauerit, non citò esse rumpendam.* Optimum sanè consilium, non sic defatigandum est in oratione, ut oppressa natura ipsam perhorrescat; verum, quando tempus iquat, & gratia asfulgente adest deuota attentio, ac intentio, non est abrumpenda sed tunc prolixius orandum. Ita citat S. Doctor Magistraliter concludit:

Abste autem ab oratione multa locutio, sed non desit multa deprecatio, si seruens perseuerat intentio. Nam multum loqui in orando, est rem necessariam superfluis agere, verbis; multum autem precari, est eum, quem precamur, diuturna cordis exercitatione pulsare. Nam plerumq; hoc negotium plus gemitibus; quam sermonibus agitur, plus fletu, quam efflatu.

Horæ Canonice in
Ecclesia de
cantu mi
efficaciam
habent,

Corollarium V. Horæ Canonice, quando recitantur, in choro à ministris Ecclesiæ, proferri debent, voce sensibili, & alta. Ita S. Tho-

mas, 2. 2. q. 83. art. 12. atq; sic expressè habetur in cap. Dolens, de celebrat. missarum, & Clement. 1. eodem tit. Laudabilem verò usum recitandi horas Canonicas in Ecclesia cum cantu, approbavit Concilium Tridentinum Sess. 23. capit. 18. Et certe, quando taliter Horæ Canonice recitantur in Ecclesia, miram efficaciam habent: quia deuota oratio Deum ipsum ligat, & trahit ad orantem, eumq; cum ipso per intimam vnionem, & familiaritatem coniungit. Non tamen putandum est, Deum inuitum ligari, sed volentem, quia ipse suis se verbis, & promissionibus ligauit, pollicens daturum se nobis, & spiritum suum petentibus illum. Quemadmodum enim Deus trahit nos ad se ligatos in tuniculis Adam, & in vinculis charitatis; ita trahimus illum ad nos ligatum funiculo coccineo dilectionis, & orationis, ut præbeat nobis seipsum, & quidquid secundum voluntatem eius petierimus ab eo. O stupenda orationis efficacia! quæ ligans Deum, ligat cum ipso omnia dona eius. Nonne Iosue per orationem ligauit Solem, & Lunam in celo, dicens: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Absalon.* Iosue 10. n. 12. Moxq; steterunt Sol, & Luna, quasi ligati in eodem puncto cæli, vbi tunc erant, obediēte Domino voci hominis. Dicit enim Scriptura Sacra Eccles. 46. n. 6. *Audiuit illum magnus & sanctus Deus, in saxis grandinis, virtutis valde fortis.*

Mirum profectò, & magnum portentum, pauca protulit verba, Iosue, & per ea immota permanserunt astra, ac veluti bellum spectantia obstupuerant. Et cur tam citò exauditus est? sanè, quia licitè occupatus fortissimus dux erat, debellans inimicos, & gladium manu tenens: proinde non expediebat, ut eum deferens orationi se totum daret; & sic ut potuit, ita orauit: quæ oratio licet paucorum verborum, sic Deo placuit, ut non solum terram,

Iosue solē
& lunam à
motu eghi-
buit.

ram, sed totam simul cæli machinā commouerit. Quod obstupescens S. Chrysosthomus, Deiq; serui admirans dignitatem, ita scribit: *Veniat ergo vniversus orbis terra, imò verò duo, & tres, & quatuor, & viginti orbis terra, & dicant, & hoc faciant, sed non poterunt: Dei autem amicus, amici suum rogauit, & cedebant, quia seruiebant, & inferior imperabat supernis.* Imò dicam amplius, ita Deo placuisse, quòd Iosue perfectè suo functionis officio, cum id temporis angustia non permetteret, longam intermisit orationem, breuemq; ac efficacem assumpserit. Ut hinc discant Principes, quòd licet Deus velit eos orationi deditos esse; ita tamen eis id præcipit, ut illud, ad quod tenentur, non deserant, orent in medio negotiorum, audiendo subditos, negotia expediendo; eleuent tunc, ut possunt, ad Deum mentem, petant auxilium in arduis, lumen in obscuris, consilium indifficillimis, simulq; credant, quia Deus breuem eorum orationem acceptam habebit, non secus, ac diuturnam eorū, qui ab externis negotijs remoti, soli Deo vacant.

Elias torē
& pluuiam
in nubibus
ligauit.

Nunquid etiam Elias non ligauit rorem, & pluuiam in nubibus? quando dixit 3. Reg. 17. *Viuat Dominus in cuius conspectu sto, si erit annus hic ros, & pluuiæ, nisi iuxta oris mei verba.* Super quæ verba S. Chrysosth. ita scribit: *Deinde, cum Deus illi responderet. Quid ergo, si pœnitentes illi blandientur mihi, si lacrymas afferentes spectem, si à delictis resipiscences videam, statimne dare debeo pluuiam? Minime, inquit: Viuit Dominus, nisi per os meū, non quando tibi videbitur, pœnæ finem facias; tibi enim pro clementia tua semper videtur misericorditer agendum, sed tunc, quando ego pro eis orauero.* Quod cum Deus audisset, addit S. Chrysosthomus: *Propheticam sententiam reueritus est Deus, & honorem iuramento illi dedit; rem tamen moderatus Dominus sic est, ut & Prophetam simul reuereri videretur, & populi, quem fame pu-*

Deus san-
ctos suos
quam tem-
pore vene-
ratur

niebat, miseretur. Id autem non alio modo factum est, nisi Heliam ad misericordiam reducendo, & apud illum intercedendo. Quod statim citatus S. Doctor, his sequentibus verbis declarat: *Apud Heliam, qui Iudæis, ut filijs mala frugis succensebat, Deus intercedit.* O quanta Sanctorū dignitas! Veneratur Deus seruos suos, & quidem ita eos veneratur, ut illos roget, tantiq; illos æstimat, ut sine ijs non audeat aliquid facere.

Quod cum ita sit, erigete altius vestram considerationem, & inquirete, cur Reges sint felices? cur status eorum summus habeatur? & videbitis non ob aliā rationem, nisi quia Principes sub se habent: quia adorantur non ab infimis, sed à supremis: quia ad ipsos omnes recurrūt, nutum, voluntatemq; illorum expectantes. Sic declarat Salomon, Proverb. 14. n. 28. *In multitudine populi, dignitas Regis, & in paucitate plebis ignominia Principis.* Vbi per multitudinem, non solum numerum; verum etiam potentiam, vires, nobilitatem, ac eminentiam intelligunt, authores; quemadmodum è contra, per paucitatem, non tantum diminutionem numeri, sed etiam imbecillitatem, infirmitatem, ac paupertatem. Propter quod Septuaginta citatum locum ita vertunt: *Et in defectu populi contritio Principis.* Felicitas igitur Regum, eorumq; maiestas non in auro sita est, non in diuitijs; sed in eo, ut eminentes habeant subditos, & magnis Principibus inperet. Atq; hinc vltèrius sic discurrete, qualis ergo erit Sanctorum felicitas? qualis eorum beatitudo? qualis eorum gloria in hac vita? qui licet foris miseri appareant, afflicti, ac destituti; intus tamen verè Reges, verè Imperatores sunt, cum non qualescunque Principes, sed iptum Regum Regem, & dominantium, Dominum pro veneratore, eis indigente habeant.

Quid loquar de Daniele, nonne & ipse oratione ligauit, & conclusit ora leonum, tertiā, sextā, & nonā horā

Regum felicitas ex
multitudi-
ne populi.

Sanctorum
dignitas in
quo constat,

Danieli
ad deuoran-
dum leoni-
bus tradit-
us.

horâ orans. Cum enim sciret à Dario Rege prohibitum esse, ne quis Deum precaretur: Ipse, inquit sacer textus, Daniel. 6. n. 10. fenestris apertis in cœnaculo suo contra Hierusalē, tribus temporibus in die steterat genua sua. Super quem locum Theodoretus ita scribit: *Neg, enim clam precabatur, sed palam, omnibusq; inspectantibus, non ambitionis studio, sed impiam legem, contemnens.* Et paulo post hanc Danielis fortitudinem, ex eo etiam illustrat, quod orauerit in cœnaculo suo: *Non enim, inquit, in plano, sed tanquam in quadam specula preces Deo offerebat, omnibus conspicuus.* Quid ergo factum? instigantibus quibusdam e populo primariis, Daniel tanquam Regij edicti transgressor, leonibus ad deuorandum traditus est, & Rex Darius, lapidem, quo lacus leonum, in quem Daniel missus erat, obtegebatur: *Obsignauit annulo suo, & annulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem.* Ibidem n. 17. Quasi Darius multo magis timeret a læuitia hominum foris insidiantium; quam a feritate leonum intus ferocientium, & quem a leonibus illasum fore non desperabat, ab hominibus oppressum iri, vehementer formidaret. Et ecce dicit S. Ambrosius homil. 1. de laudibus ieiunij. *Neg, enim leones dentes in illū impingere voluerūt, perinde quasi ē lapide, aut ferro, aut alia quapiam rigidiore materia concretus esset.*

Tribus pueris in fornacem proiec-
tus ignis non nocuit

Quid tandem de tribus Hebræorum pueris missis in fornacem Babylonis, nonne & hi ligantur virtutē ignis, ne eos combateret? Erat tūc ignis lucens, sed non vrens; dicente sacra pagina Daniel. 3. num. 59. *Et non tetigit eos annus ignis, neg, contristauit, nec quidquam molestiæ intulit.* Scilicet, nulla contra pueros sanctos, vi relicta sibi vrendi, imò hæc ad eorum seruitium, dum vincula vrent, vestimenta non combussit, famulans, non torquens. Ait D. Gregor. lib. 9. Moral. cap. 38. *Tres pueri in caminum proieciti sunt, ligatis manibus, & pedibus, quos Rex illasos deam-*

bulantes vidit, sanctisq; viris ad inferendum tormentum flamma fugit. & ad solutionem vinculorum exarsit. Ionas pariter in ventre cæti, ignem calorem ventriculi, ne eum absumeret, extinxit. Sed quid mirum, quod oratio liget furorem leonum, & ignem, quæ etiam ligat furorem ipsius Dei? nisi enim ligatus fuisset oratione Moysis, nunquam dixisset ei: *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos.* Imò addam amplius, ipsas etiam effrenatas passiones carnis, quæ instar ferarum insurgunt contra spiritum, ut eum mordeant, & lacerent, oratio ligat, & coercet, ne ei noceant, sed potius inferuiant. Insuper subbundum aduerbium diabolum, qui tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, oratio ligat.

Præterea oratio vitta coccinea dicitur, quia ligat per amorem diuina cum humanis, lumina cum iocis, & cum voluntate Dei voluntatem orantis, ut idem sit vtriusq; velle, & nolle; ipsam etiam carnem ligat cum spiritu, & facultates animæ inter se, ut vniuersim ad orandum concurrant, imò & ad recte etiam agendum. Hac de causa D. Chrysostomus lib. 2. de orando Deum, tomo 5. orationem vocat animæ neruos, quia cæterorum membrorum ligamen sunt, & nexus. Quemadmodum, inquit, corpus neruis coheret, currit, viuit, itaq; & compactum est; adeo, ut si neruos incideris, vniuersam corporis harmoniam dissolui necessum sit: itidem animæ per sanctas preces sibi constant, & compinguntur, ac pietatis cursum facile peragunt. Neruus femoris semarcuerat olim in Iacobo, quando orabat Angelum, sed fortior quam antea permansit: quia oratio enervat carnis concupiscentias; spiritui vero neruos addit. Vitta coccinea pulchrum antiquitus erat ornamentum virginum; oratio non ab simili modo, pulchrum & præciosum præstat ornamentum animæ, indiciumque est eximie sanctitatis, quæ

Oratio est
vitta coccinea
dicitur.

Oratio est
neruus carnis
concupiscentias
pugnat.

quæ latet in anima. Si vestitus hominis, inquit, citatus Chrysostomus, si pedem incessus, si risus dentium declarat, qualis sit, ut sapiens dixit; multo magis deprecatio, cultusq; Dei, signum est totius iustitiæ, cum sit ornatus spiritualis ac diuinus, multam pulchritudinem, ac decorem concilians mentibus nostris, dum vniuersiusq; vitam componit, nec sinit quidquam sordidum, aut absurdum, dominari animo, dum persuadet reuereri Deum, & honorem, quem illi debemus, præstare: dum docet vniuersam mali spiritus imposturam reicere, turpes & absurdas cogitationes profugans: deniq; dum cuiusq; mentem constabit in contemptu voluptatum. Felix proinde, qui oratione ornatur, per quam tot bonorum particeps efficitur.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio &
solutio eius-
dem.

Obijciunt contra Corollarium III. Horæ Canonicæ ex prima institutione, & antiqua consuetudine fuerūt octo, ut latè probat Nauarrus de orat. cap. 3. n. 27. ergo & nunc sunt octo, proinde plures, quam septem. Respondetur, concessa antecedente, negatur consequentia: iam enim vsu receptum est, & consuetudine Romanæ Ecclesiæ, ut septem tantum dici debeant Horæ Canonicæ. Nam etiam si laudes a nocturnis diuidantur; non tamen constituunt diuersam horam: antiquitus enim etiam nocturna diuersis temporibus recitabatur; & tamen non constituiebant diuersas horas.

QVÆSTIO II.

Quinam teneantur ad recitandas Horas Canonicas.

DE triplici genere hominum præsens quæstio intelligi potest. In primis de Religiosis choro dicatis, an scilicet post factam professionem teneantur ad Choras Canonicas recitandas. Secundo, de Clericis non beneficiatis; sacris tamen ordinibus initiatis. Tercio, de Clericis benefici-

atis, scilicet habentibus beneficium quodecunq; siue simplex, siue curatum, an teneantur recitare horas Canonicas.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

CONCLUSIO I. Religiosi post professionem emissam, tenentur ad Horas Canonicas recitandas, & si choro dicati sint, in eodem deuotè cantandas, etiam si non sint sacris initiati. Colligo id ex D. Bernardo, qui serm. 49. ad dignè, & sanctè decantandas horas Canonicas, his verbis hortatur. *Vnde vos moneo, purè semper, ac strenuè diuinis interesse laudibus; strenuè quidem, ut sicut reuerenter, ita & alacriter Deo assistatis, non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non pracidentes verba dimidia, non integra transilientes, non remissis vocibus muliebri quiddam sonantes, sed viriliter ut dignum est, & sonitu, & affectu, voces Sancti Spiritus depromentes.* Notate verba hæc vltima, *voices Sancti Spiritus depromentes*: profundè enim rationem continent, quare non somnolenti in Psalmodia, quare impigri, quare alacriter resonantes, ac fortiter integra verba pronuntiantes esse debeamus, quia nimirum *voices sunt Sancti Spiritus.* Pulchra ratio: si enim indecens, ac Regiæ Maiestati indecorū est, verba eius, ipsi internuntii proferre oscitantes, ac balbutientes, quantum facinorū erit, verba non terrenæ, sed cælestis illius immensæ maiestatis, verba inquam non hominis, sed ipsius Sancti Spiritus oscitanter, & somnolenter, proferre. Vnde sic citatus Bernardus pergit: *Purè verò, ut nihil aliud, dum psallitis, quam quod psallitis cogitetis, non solas dico, vitandas cogitationes vanas, & otiosas, vitanda sunt & illa, illa dumtaxat horâ, & illo loco, quas officiales fratres pro communi necessitate, quasi necessariò frequenter admittere compelluntur, sed nec illa quidem profectò recipere tunc consulerem, quæ fortè paulò ante sedentes in codi-*

Religiosi
post emissā
professionē
tenentur ad
recitandas
Horas Canonicas

Horæ Canonicæ sūt
voices Sancti
spiritus.

xxx

in codi-

in codicibus legeratis, qualia & nunc, me viva voce differente, ex hoc auditorio Spiritus Sancti recentia reportatis, salubria sunt, sed minimè illa salubriter inter psallendum reuoluitis: Spiritus enim Sanctus in illa hora gratum non recipit, quidquid aliud, quam debetur, neglecto eo, quod debetur, obuleris. Ecce licet bonæ, licet sanctæ cogitationes; minimè tamen admittendæ in decantatione horarum, quia indebitæ tunc, & debitis iniuriæ facientes.

Psalmodia
rum decan-
tatio in cho-
ro antiquis-
sima.

Huc forsitan respexit Sancta Dei Ecclesia, quæ a Spiritu Sancto edocta, considerans iam inde a suo primo nascentis exordio, chorum sanctum instituit ad publicas horas, non solum diurnas, sed etiam nocturnas, ita psalmodiam præoptans, & commendans, ut per diem, noctemq; eam instituens, penè totam in illa concludit orationem. Affirmat enim S. Thomas lect. 6. in 1. ad Corint. capit. 14. quia antiquitus dicebantur nocturna diuina, secundum tres vigilias noctis. Et sic psalmodiarum decantatio in choro, antiquissima est, ab ipsis statim Apostolis originem trahens. Patet id ex D. Paulo ad Ephes. 5. n. 18. ubi sic dicit: Implemini Spiritu Sancto, loquentes vobis meritis, id est, inuicem, & alternatim unus loquens, & alter respondens. Quasi diceret, ut exponit Haymo: in Psalmis, Hymnis, & Canticis Spiritualibus, qui spirituales materiam continent, psallentes in cordibus vestris. Pater item ex Clemente Rom. lib. 8. Constit. Apostolica, cap. 40. ubi decernit: Preces vestras facite diluculo, tertiâ horâ, sextâ, nonâ, vespere & in galli cantu; diluculo gratias agentes, quoniam illuminauit nos Dominus expulsa nocte, & inducto die. Horâ tertiâ, quoniam illâ horâ Dominus sententiâ Pilati accepit: Sextâ, quoniam tunc crucifixus est: nonâ, quoniam omnia commota sunt crucifixo Domino, perhorrescentia impiorum audaciâ, & non ferentia ignominiam Domini: vespere gratias agentes, quia dedit nobis noctem, diurnorum labo-

rum requiem: in galli cantu, quoniam illo tempore nuntiatur aduentus dei, ad exercenda opera lucis. Ex qua auctoritate non solum distributionem horarum habemus, sed etiâ rationem, cur sic dici debeant.

Est ergo psalmodia horarum eû cantu a Spiritu Sancto in Ecclesiam introducta, ut affirmat S. Basilus, hanc ob causam, ut carnales homines, & qui ad virtutem alias non allicerentur, cantus suauitate allekti, diuina quadam deceptione intercepti suauiter, ac blandè ad deuotionem, & vitæ emendationem inducerentur. At citatus Sanctus in 1. Psalm. Nam quando Spiritus Sanctus nos vidit agere persuaderi ad complexum virtutis, ac proinde, ad incundam vitæ reuerentiam nos lentescere, quod toti ad consecrandam voluptatem propenderemus, quid fecit? mirum scriptura sua dogmatis mistum insperis, concinnam istâ numerorum modulationem, ut auribus permulctis, ac delinitis, melico vocum concentu, clam, ac velut aliud agentes, sinceremus in animos nostros irrepere eloquiorum utilitatem, idq; pro more sapientis medici: ut enim pharmacum oblaturus austeriusculum quidem auersanti cibos, nec probè coquendi, subinde oras calicis præmit melle. Quid elegantius? ad utilitatem non hominum spiritualium; sed carnalium, cantum in suis Ecclesiis Spiritus Sanctus exco-gitauit, ut omnia omnibus factus, omnes lucrificeret.

At verò S. Augustinus in Prologo Psalm. affirmat, ideo cantum Horarum in Ecclesiam introductum esse a Spiritu Sancto, quia est efficacissimus ad sananda vulnera animæ, ita scribens: Veteribus namq; animarum vulneribus nouit mederi, sed & recentibus velocissimum solet adhibere remediū, & vniuersis pariter passionibus subuenire, quæ dominationibus varijs humanas animas agunt, & hoc fit modulatione quadam, & delectabili canone humanum animum ad pudicitiam prouocante. Scrutemini accuratius, quid Sanctum hunc Doctorem ex Manichæorum errore, ad veritatem fidei Catholice redu-

Psalmodia
horarum a
Spiritu San-
cto introducta
in Ecclesia
fuit.

Cantus Ho-
rarum vul-
neribus ani-
mæ mede-
tur.

ex reduxit? Nonne audita in Ecclesia Christi psalmodia, ubi statim ad lachrymas, ad fletum commotus fuit, eiusq; totam cor, quod antea durum erat, resolutum, & liquefactum est, diuinas audiens modulationes. Ita ipsemet de se confitetur, lib. 9. Confess. cap. 6. Quantum, inquit, fletui in hymnis, & canticis tuis, suauiter sonantibus Ecclesie tue vocibus, commotus acriter; voces illæ influebant auribus meis, & eliquebatur veritas tua in cor meum, & ex ea aestuabat inde affectus pietatis, & currebant lachrymæ, & bene mihi erat in eis. Videte Augustinum ante conuersionem Hæreticum, & cognoscetis, quam dura illi erat fides Catholica, deridebat eam impossibilem iudicans; imò rationi contrariam, & homine eloquente indignam, ut scribit libro 3. Confess. cap. 5. Institui in animum, intendere in sacram scripturam, viderem, qualis esset, ut visa est mihi indigna, quam Tulliana dignitati compararem: tumor enim meus refugiebat modum eius, & acies mea non penetrabat interiora eius. Et lib. 5. cap. 10. Desperabam in Ecclesia tua Domine posse inueniri verum, multumq; turpe mihi videbatur, credere figuram te humane carnis habere, & membrorum nostrorum lineamentis corporali-
bus terminari. En quam dura illi videbatur veritas Catholica; quæ tamen liquefacta in cor ipsius se immergit, non quidem alio igne, quam psalmodiæ, quam diuinissimi Ecclesiæ cantus, quo emollitum cor ipsius, in lachrymas dulciter soluebatur. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Obligatio
Religiosorum
ad Horas
Canonicas,
non est de
præcepto
Ecclesiæ
cō.

Corollarium I. Obligatio Religiosorum professorum, nondum sacris initiatorum, ad Horas Canonicas, non est de iure naturali diuino, nec Ecclesiastico præcepto. Ratio: quia id ex nullo fundamento deduci potest; sed ex sola consuetudine. Ita Bonacina de Horis Canonicis, disp. 1. q. 2. p. l. n. 1. Ceterum, non omnes Religiosi deputati sunt ad Chorum, neq; ad Horas re-

citandas priuatim. Tales sunt Hospitalarii, Militares, & alij huiusmodi. Quo circa Religiosi in communi, ex vi professionis non obligantur ad chorum, sed ratione consuetudinis approbatæ, & receptæ. Vbi autem viget talis consuetudo, obligat sub mortali: quia æquiualeat præcepto. Hinc etiam ex Sanctissimis Religionibus non raro interdum aliqui damnantur, quia licet cum Christo per religionem simul crucifixi sint; culpâ tamen suâ id promeruerunt, quia negligentes fuerunt in absolendo diuino officio. De quibus S. Bernardus term. de S. Andrea ita scribit: Ecce enim molestus est nobis penitentia labor, corporis afflictio grauis, abstinentia onerosa, in vigiliis dormitat anima nostra præ tedio.

Cum tamen tribulationes, angustias, religionis vigilias, & nocturnas, ac diurnas vigilias in laudibus Dei peragendas, non ob aliam causam voluntariè susceperint, nisi quod licet hic pungant, mel postea fructificent: ad sustinendos Religionis labores accedunt, quia sperant momentaneam istam huius vitæ tristitiâ, gaudium aliquando pariturâ, iuxta illud Christi Domini: Mundus autem gaudebit, vos verò contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Ideo equidem mundum relinquunt, & inter obseruantiarum stricta repagula sese incluserunt, quia licet inter opum morsus constituti sint; mel tamen sperant. Hoc probè agnouit Urbanus quartus Pontifex Maximus, qui super illa verba Psalm. 117. Circumdederunt me sicut apes, ita scribit: Apes & si inferant

Religiosi
ob quam
causam mag-
na onera
sustinent.

Persecutores
non sibi,
sed patienti
mellificat.

affliguntur, verum si id patienter ferant, mel sperare debent. Nam licet superiores duri, licet interdum prorsus irrationabiles sint; mellificam tamen: quia tristitia hæc vertetur in gaudium.

Negligentes Religiosi si maxime deplorandi.

Propter quod S. Bernardus, miserabilem illorum Religiosorum statum, qui onera religionis subterfugunt, ad chorum, & ad alios labores suam debilitatem fingentes, grauius deplorat, serm. 3. de Ascensu. *Sunt, inquit, multi inter nos, qui de vno pane comedunt, nobiscum dormiunt, nobiscum cantant, nobiscum laborant miseris, & miserabiles, ut potest focum tribulationis, consolationis non item; huiusmodi autem, si ita diu permanserit, sub opere aut succumbunt, aut quodammodo in inferno sunt, ut nunquam ad plenum respirarent in luce miserationum Domini, neque in libertatem spiritus, quæ sola facit iugum suauis, & onus leue. Tanti autem mali causam hanc assignat: Quia, inquit, amant in carne sua terrenas consolatiunculas, siue in verbo, siue in signo, siue in facto, siue in aliquo alio, & si hæc interrumpunt aliquando, non tamen penitus interrumpunt. Quibus verbis manifeste ostendit, eiusmodi Religiosos, omnem suum affectum, voluntatem, & voluptatem ponere in vilissimis rebus, scilicet in consolatiunculis, id est, in nanijs, quibus ita impediuntur, detinentur, ac remorantur, ut nunquam ad perfectionem ascendere possint.*

Novitij ad recitandas Horas Canonicas non obligantur.

Corollarium II. Novitij nondum professi, quemadmodum ad alia onera religionis, ita & ad Horas Canonicas non tenentur. Ratio: quia nondum sunt Religiosi, quos professi tales constituit. Quare autem professi ad id teneantur, respondet D. Antoninus, in 3. par. tit. 14. §. 1. Professos ad chorū deputatos ideo teneri ad Horas Canonicas, quia Religiones, quæ ad vitam contemplatiuam ordinantur, approbat Ecclesia, ut non solum pro seipsis professi orant, sed etiam ut idem faciant pro vniuersali Ecclesia, tanquam fideles, & orationes ordina-

riæ Ecclesiæ, sunt Horæ Canonicæ, Porro nomine Religiosorum, intelligi debent etiam moniales, quia verè sunt Religiosæ personæ.

Corollarium III. Religiosus, qui in priori religione tenebatur recitare Diuinum officium, si transeat ad aliam Religionem, vbi non est talis consuetudo, non tenetur illud recitare, supposito, quod non sit sacris initiatus, Ratio: quia consuetudo non obligat, vbi recepta non est. Item, si Religiosus choro deputatus a Prælato, reducat ad statum laicalem, non tenetur ad Horas Canonicas. Ita Villalobos 1. p. tract. 24. diff. 9. n. 11.

Corollarium IV. Religiosus, qui traditur ad tritremes, aut eijcitur, à monasterio, si non sit sacris initiatus, non tenetur ad Horas Canonicas recitandas. Ratio: quia remouetur a statu, in quo consuetudo inualuit, persoluendi diuinum officium, & transfertur ad statum, in quo huiusmodi consuetudo, & obligatio non reperitur. Secus tamen censendum de Monacho fugitivo: quia per ipsum stat, quod ad religionem non reuertatur, aut non admittatur. Ita Bonacina citatus, & Soto lib. 10. de iustitia, qu. 5. art. 3.

Corollarium V. Religiosi, qui non sunt deputati choro, sed alijs pijs operibus in Hospitali exercendis, si non sint sacris initiati, non tenentur ex vi professionis ad recitandas Horas Canonicas, etiam extra chorum. Item Commendatores D. Ioannis, & alij, ut sunt Equites Melitenses, non tenentur ad Horas Canonicas recitandas. Ratio: quia non ad chorum, sed ad militiam obligantur. Imò neque tenentur sub mortali recitare eas orationes, quas loco Horarum Canonicarum, ipsorum Regula præscribit: quia regula illorum non ponit verba ad mortalem obligantiam, ut docet Nauarrus cap. 17. num. 32.

Conclusio II. Omnes Clerici maioribus ordinibus initiati, ut Sub-

Religiosus transiens ad aliam Religionem, vbi non recitatur Horæ Canonicæ, non tenetur illas recitare.

Equites Melitenses & tenentur Horas Canonicas recitare.

diaconi, Diaconi, & Presbyteri teneantur iure Ecclesiastico recitare Horas Canonicas. Ita docet communis vsus, & consensus Ecclesiæ. Probatur. Nam in primis de Presbyteris id determinatum est, in c. Presbyteri, dist. 91. §. c. 1. de celebrat. missar. De Diaconis verò, & Subdiaconis, licet id non sit in iure expressum, sed tantum consuetudine extensum, & declaratum; tamen istius obligationis mentionem facit Concilium Balien. tit. Qualiter extra chorum. Ergo ista obligatio oritur ex iure Ecclesiastico: quoniam Horæ Canonicæ, siue officium diuinum ab Ecclesia Sancta institutum est, in quo noctu, diu, decantando, Apostoli cum nouellis illis Catholicis ad fidem conuersis perseuerabant. Act. 1. num. 14. Et quædam erant perseuerantes vniuersim in oratione, cum mulieribus, & Maria Matre Iesu, & fratribus eius. Expendite verbum illud, vniuersim, id est, communiter, vniq; simul, & vnum quid petentes, non singuli pro se, sed pro singulis, & omnibus simul. Ex quo recte infert D. Ambros. lib. 1. de Cain. & Abele, meliorem esse orationem generalem peculiari, magisque proficuum non solum alijs, sed ipsi etiam oranti. Cuius rationem assignans ait: quia dum singuli orant pro omnibus, sequitur, ut omnes orent pro singulis. Imò addit Chrysostomus in expositione orationis Domini, ideo communis oratio erigit se supra particularem, quia audet postulare, quod alter peccatis grauatus non præsumit. Pro alterius, inquit, crimine, alter confidenter obtinet, qui pro se suggerere confunditur ex pudore, quia in suo facinore verecundia nihil præsumit. Vnde bene Dominus auctor pacis sic docuit orare, ut quidquid vnus peteret, omnibus videretur proficere. Cum ergo psalmodia Horarum Canonicarum sit communis toti clerico per vniuersam Ecclesiam, quis eam efficacem apud Deum ad omnia impetranda non fatebitur.

Oratio generalis melior est particulari.

Sic enim promissit Christus Dominus, Matth. 18. num. 19. Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quacumque petierint, fiet illis à patre meo, qui in calis est. Quem locum, Communis oratio proprie quæritur.

Glossa Ordinaria, & interlin. de consensu intelligit. Nam licet communis oratio, possit esse quandoque, ex intentione orantium, communis consensu ad orandum conuenientium; propriissime tamen, & ut sic loquar principalissime communis oratio illa dicitur, quando non solum intentione ad communiter orandum conueniunt, sed quando ita conueniunt, ut vno ore, laude, vno affectu, vna oratione, tandem iisdem prorsus verbis omnes orant, quod proprium psalmodiæ est. Ergo si vbi duo, vel tres consenserint, id est, communiter ad orandum tantum conuenierint, promissit Christus quidquid petierint, impetraturos, quid fiet, quando personæ Deo consecratæ, non solum ad orandum consenserint, sed re ipsa ad orandum vno corde, vno ore, iisdem prorsus verbis conuenierint? Poteritne Deus omnipotens, & summe verax tali orationi aliquid negare? Merito proinde Psalmodia Ecclesiastica, supra omnes cæteras orationes se erigit, quia apud Deum efficax est, cælum, terramque commouens. Vnde S. Lucas Act. 4. n. 31. dicit: Et cum orasset, motus est locus, in quo erant congregati, & repleti sunt omnes Spiritu Sancto. Quærite vnde tanta commotio? vnde tanta Spiritus Sancti abundantia? & cognoscetis, quia ex psalmodia ab Apostolis decantata, ex Horis Canonicis pie, ac deuotè persolutis? Addo amplius, hanc diuinam psalmodiam, non solum terram mouere, sed & vincula distumpere, tantæque cam efficacitatis existere, ut non solum orantibus profit, sed etiam audientibus, à malis eos liberans, à vinculis absoluens.

Oratio communis cælum terramque commouet.

Sic olim et si flagellati Paulus & Silas, et si plagis penè obruti, percutibusque.

X x x

dibusq; & catenis vincti, in interiori existentes carcere, exclusi derinerentur; tandem tamen infracta vincula, & carcer oculus erat, quamdiu Paulus dormiens ad psalmodiam non enigilauit, at vero dum media nocte expergefactus, *Orantes laudabant Dominum Deum, & audiebant eos, qui in custodia erant, subito terra motus factus est magnus, ita ut moueretur fundamenta carceris, & statim aperta sunt omnia ostia, & uniuersorum vincula soluta sunt.* Act. 16. n. 25. Ecce tantus erat seruius Apostolorum, tanta psalmodia cupiditas, ut nullus dolor, nulla plaga, nullum eos intortunium ab ea diuellere potuerit.

Quod considerans D. Chrysostomus, hom. 36. in Acta, stupens ait: *Multis plagis acceptis flagellati sunt, contumelijs affecti sunt, extreme periclitati sunt, in neruum coniecti sunt, inq; in carcerem interiorem, & neq; sic dormire poterant; sed tota nocte vigilabant.* Quid ergo mirum, si terramotus factus est magnus, dum talis psalmodia tali tempore, & a talibus decantata, tonitruum quoddam fuerit, mundum non solum carcerem terram facere volens. Sic D. Hieronymus ad Riparium scribit: *Psallentibus Apostolis, terra quatitur, custos carceris credit, Magistratus, & ciuitas terrentur.* Conferre Catholici mei vestras deuotiones, & vigilas ad illam Apostolorum noctem, & videte, an talia apud vos fiant. Nos in conuiuijs, & ebrietatibus noctes infumimus; intò quod magis horrendum, nonnunquam in libidinibus, in rixis, in conuiuijs. Non talis erat Pauli vox, qui etsi plagatus, et si vinctus, ad psalmodiam vigilabat; & ideo vox illa Apostolica ita erat potens, ita valida, ut non solum fundamenta carceris mouerentur, verum & ianua aperta, & vincula soluta fuere, non solum Apostolorum, verum & ceterorum vinculorum, de quibus dicitur: *Laudabant Deum, & audiebant eos vincti, ut agnoscamus, ita Deo gratiam, & acceptam esse psalmodiam, ut non solum psallentes,*

tes, verum etiam audientes libereretur, soluat, ac saluet.

Quod si maius, adhuc istius rei documentum requiritis, icirco semper fere Deum in magnis beneficijs, aut Regno, aut Prouincia, aut ciuitati, aut pluribus exhibitis, ut debita illi referretur gratia, psalmodiam inspirasse, ita ut non satis particulari factus oratione cuiuslibet, communem voluerit & vocum, & verborum, ut non solum animi, sed etiam voces, & verba cum illis conionarent. Hoc constat ex illo populi Israelitici cantico, post reportatam de hoste victoriam, Sapient. 10. num. 20. *Et decantauerunt Domine nomen sanctum tuum, & victoriam tuam laudauerunt pariter.* Et certe post mare diuisum, post hostium stragem, post opima spolia, post perfectam, & absolutam liberationem, quid aliud sequi poterat, nisi cantica, & gratiarum actiones, ait Philo lib. 1. de vita Moysis. *Hebraei stupentes quod prodigiosam, insperatamq; sine sanguine victoriam nacti essent, & videntes hostem deletum, momento temporis, duos choros, alterum virorum, alterum mulierum statuerant in litore, cecineruntq; Deo hymnos gratulatorios, praecunte carmen viris Moyses, sorore vero huius mulieribus.* Cui conionat Iosephus lib. 3. sub finem ita scribens: *Hebraei vix sui compotes erant pra gaudio, & tam, inopinata salute concepto, accedente huc etiam hostium interitu, quò maior esset libertatis securitas, nemine superstiti, qui eos in seruitutem vindicare cuperet, & Deo profecto illis auxilium submitte, quapropter in sua salute, cum inimicorum supplicio lati, magis quam ulli ante hoc homines, in hymnis, & hilaritate totam noctem exegerunt.* Sed laudabiliter fecerunt, cum ad beneficia Deo rependenda, unicuique nobis medium gratiarum actionis superstit: in benefactorem enim dona refundimus, quando gratias damus, proinde ut Deo grati simus, gratias semper rependamus.

Quis hoc etiam non videt in illo trium puerorum cantico, qui ab igne

Deo pro magnis beneficijs gratias semper agere iunt

Hebraei Deo beneficiis gratissimè fuerunt

Paulo & si la ranti? fundamenta carceris mota iunt.

Catholici plerumque noctes in conuiuijs & ebrietatibus infumunt.

igne non lassi, in medio fornacis, velut roris stabant à vinculis absoluti, ab Angelo associati, ubi ut debitas Deo tanti referrent gratias beneficijs, communem eis hymnū Deo inspirauit, ut simul non solum affectus, sed etiam verba iungerent. Daniel. 3. n. 51. *Tunc hi tres quasi ex una ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace dicentes: Benedictus es Domine patrum nostrorum, & laudabile, & gloriosum nomen tuum in saecula.* Et cur, quasi ex uno ore, nonne melius fuisset, ut quilibet sua proferret verba, suos per illa diuersos exprimeret affectus? Equidem non: quia tunc eisi affectus communes; non tamen voces, ut in Psalmodia; hinc quia quod summè Deo placet, non solum animorum, sed etiam vocum est unio. Vnde cum non totam animos psalmodia iungat, sed etiam verba; ideo eam summè Deo diligit, atq; sic ad gratiarum actiones pra ceteris eam elegit. Audite D. Basilium homil. in psal. 1. *Psalmus, inquit, amicitia est conciliator, unio dissidentia, pacis inter hostes constabillidat sequester: quis enim inimicum Deinceps censere eum possit, quo cum vel unigam vocem semel emisit.* Optimè sapie: si enim inimicum, ut locum, admittis ad tecum collaudandum Deum, & verba cum illo, tuumque cum eo simul & os iungis, quasi pacis praebens osculum, nisi iudas esse velis, necessarium tibi est, ut etiam animum iungas, inimicitia quae deponas. Omnes itaq; Clerici maioribus ordinibus initiati, ad recitandas Horas Canonicas obligantur. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Clerici verò in minoribus constitui, non tenentur ad Horas Canonicas recitandas. vltio iure, neq; ex consuetudine, cum hac in contrarium sit. Imò, neq; ad psalmum miserere semper recitandum obligantur, iuxta probabilior sententiam; necesse tamen est, ut eum saltem semel, vel aliquoties recitent.

Corollarium II. Clericus sacris initiatus, etiam si sit degradatus, excommunicatus, suspensus, interdictus, aut irregularis, tenetur ad recitandum priuatum diuinum officium. Ratio: quia eiusmodi clerici semper retinent characterem, neq; debent ex sua nequitia commodum reportare. Nihilominus Clericus degradatus, aut excommunicatus, quado recitat diuinum officium, non potest dicere, *Dominus vobiscum*: quia id est quaedam communicatio, quae illi priuari sunt: consequenter clericus excommunicatus non potest cum alijs officium recitare. At verò suspensus etiam ab officio, potest cum alijs etiam in choro recitare: quia suspensio non priuat communionem; non potest tamen in choro munus hebdomadarij exercere, neq; dicere *Dominus vobiscum*: quia haec ad officium pertinent; suspensus autem ab officio, non potest facere quidquam ad officium pertinsens. Addo etiam Subdiaconum non posse dicere *Dominus vobiscum*: quia licet id in nullo Canone prohibeatur; vsus tamen generalis Ecclesiae ita iam obtinuit, & regula Breuiarij Pij V. id expresse docet in Rubricis generalibus, Rubrica de oratione. Ita Nauarrus de orat. cap. 22. num. 85.

Quantum verò attinet ad Clericos damnatos ad tritemes, isti siue sint saeculares, siue Regulares, excommunicati, & probabiliori sententia, non tenentur ad recitandum diuinum officium. Tum, quia vsus contrarium fert: Tum, quia satis habent afflictionis, dum violenter in illo supplicio detinentur. Tum deniq; quia id cederet in dedecus ordinis Ecclesiastici, si in illa collumie multorum etiam sceleratissimorum, suum statum proderent.

Corollarium III. Clericus sacris initiatus, qui de consensu Papae duxit uxorem, tenetur ad Horas Canonicas recitandas, nisi forte in hoc etiam à Pontifice fuerit cum illo di-

Excommunicatus suspensus degradatus quid non possunt facere.

Clerici damnati ad tritemes non tenentur ad Horas Canonicas.

Clericus ducens uxorem, tenetur ad Horas Canonicas.

Clerici in minoribus constituti non tenentur ad Horas Canonicas.

spensatum. Ita Bonacina de Horis Canonicis *disp. 1. q. 2. p. 3. n. 5.* & alij. Ratio Corollarij est: quia talis adhuc retinet characterem, tum etiam quia dispensatio cum sit odiosa, strictè interpretanda est, & verba illius ita accipienda prout sonant.

Corollarium IV. Clericus sacris initiatus, recitans Diuinum officium ob mortalem finem, v. g. ut aliquè in re graui decipiat, satisfacit præcepto Ecclesiastico quoad substantiam, dummodò illud recitet cum debita attentione, & intentione, orandi. Ratio: quia in tali casu verè recitat officium diuinum, neq; etià malus finis tollit substantiam operis. Ita Bonacina citatus num. 7. Quemadmodum etiam recitans Horas Canonicas in peccato mortali, non peccat mortaliter, iuxta Nauarum in Consilijs *par. 2. lib. 7. cap. 2. dub. 9.* Quod intelligi debet, etiam si talis recitet publice in choro, & indutus vestibus sacris dicat orationes: quia hæc non sunt sacramenta, sed sacramentalia. Ita Caietan^{us} in opusculo. *tract. 9. de vtu spiritualium*, asserens, Sacerdotem qui in peccato mortali dicit orationem in Missa, non peccare per se mortaliter; sed per accidens ratione Missæ.

Corollarium V. Puer ante rationis vsum sacris initiatus, sicut non tenetur voto castitatis; ita neque præcepto recitandi Horas Canonicas. Secus censendum, si vsum rationis habens, ante pubertatem ordinetur: tunc enim sicut adstringitur voto castitatis; ita & præcepto recitandi Diuinum officium. Ita Bonacina *tom. 1. qu. 3. de Matrimonio. p. 9. n. 15. & 16.*

Conclusio III. Beneficiarij habentes beneficium quodcunq; Ecclesiasticum, siue simplex, siue curatum, tenentur recitare Horas Canonicas, etiam si nondum sint in ordinibus constituti. Probatur I. ex cap. Presbyter, *dist. 92. ibi: Vel quilibet Clericus Ecclesia deputatus.* Et ex Concilio Lateranen^{si}, sub Leone X. *Sess. 9.*

verbo, Reformationes Curis, §. statui-
mus, vbi dicitur: *Ordinamus, ut quilibet habens beneficium, cum cura, vel sine cura, si post sex menses obierit beneficio, Diuinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non faciat, pro rata omissionis recitationis Diuini officij, & temporis, sed eos tanquam iniuste perceptos in fabricas huiusmodi beneficiorum, vel pauperum elemosynas erogare teneatur.* Per hanc ergo Bullam priuantur beneficiarij fructibus, qui Diuinum officium non recitant. proinde supponit obligationem, quæ obligatio est sub peccato mortali, quia est in materia graui, & inducit poenam grauem. Idem habetur in Decreto Pij V. in Bulla 135; tom. 2. Bullarij, pag. 347. quæ incipit, *Ex primo.* Ergo habentes beneficium tenentur recitare Horas Canonicas.

Probatur II. Quia in iure expressè dicitur: *Beneficium dari propter officium.* Sed officium completur Horas Canonicas: ergo beneficiatus ad illas recitandas tenetur. Ex quo loco Prælati Ecclesiæ grauius reprehenduntur, suos consanguineos licet indignos ad beneficia Ecclesiastica promouentes, ut eos locupletent, non curantes diuinum honorem, sed honorem consanguineorum, qui ex talibus ministerijs decorantur, & locupletantur. Unde D. Gregorius in I. Reg. cap. II. dicit: *Filios, & propinquos magis, quam Dominum honorat, qui ad sacros ordines personas eligit, non ex conuersationis honestate, sed amore propinquitatis.* Mox quæ subiungit: *Carnales prælati spiritualis honoris culmina, carnalibus propinquis idèò tribuunt, ut Ecclesiasticis facultatibus ditentur, & in altitudine ordinis cumulentur abundantia vbertatis.* Nec curant, quales sunt, qui ad spirituale ministerium veniunt, sed tantum ut temporali dignitate præferant, quos carnali affectione complectuntur. Magna hæc Ecclesiæ Sanctæ iniuria, & depressio est, quæ de cælesti semine, non de sanguine terreno ortum trahit, quod euidenter ex Scriptura Sa-

Habentes
beneficium
Ecclesiasti-
cum tenen-
tur ad Ho-
ras Cano-
nicas.

Prælati Ec-
clesiæ con-
sanguineos in-
utiles pro-
mouentes
peccant.

era deduco. Genes. 28. Iacob Patriarcha ex itinere defatigatus, & placido somno correptus, *Vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius attingens caelum.* Quidnā verò per illam scalam significetur, varij, variè.

In primis Hebræi, quibus adheret Theodoretus cum nonnullis recentioribus, vult in illa visione scalam, significari vniuersalem Dei providentiam circa omnes creaturas. Nam in scala è cælo vsq; ad terram demissa, ostenditur illam ad omnia pertingere, iuxta illud Sapient. 8. n. 1. *Attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* Quem locum D. Bernardus de gratia, & libero arbitrio, dupliciter interpretatur. Primo, à fine vsq; ad finem, id est, à cælo, vsq; ad inferiores partes terræ: à maximo Angelo, vsq; ad minimū vermiculum. Fortiter, id est, substantiali quadam, & vbiq; præsentia fortitudine. Secundo, à fine vsq; ad finem, id est, ab ortu creaturæ, vsq; ad finem destinatum à Creatore; siue in quem vrget natura, siue quæ accelerat causa, siue quem concedit gratia. Fortiter verò, id est potentia providentia; per suauem tamè dispositionem. Cum ergo ad diuinam providentiam spectet, omnes rerum fines non solum respicere, verum etiam ad illos conuenienter dirigere; idèò illa visio scalam, vniuersalem Dei providentiam putant significari.

Suauitas autem istius Diuinæ providentiæ in eo consistit, quòd res per viciniore, & faciliore media ad suos fines deducantur. Sic olim Deus Regem Saulem de futuris rebus euentibus, per Pythonissam innoxit, I. Reg. 28. à n. 20. Et cur non potius per aliquem Prophetam? Sane, quia Saul Pythonissæ fidem adhibebat, idcirco per hanc eum audire fecit, quæ sibi mala euentura essent. Sic non per Angelum, aut Prophetam; sed per stellam ad præcepte Christi infantis deduxit.

Magos stellarum observatores. Cui rationem hanc assignat D. Chrysostomus: quia per ea illos vocauit, quæ familiaria eis consuetudo faciebat: mira quidem dispensatione pietatis ad hominū condescendens salutem. Nam quò libentius Magi hoc medium recipiebant, eò suauius per illud ad suum finem dirigebantur. Sic deniq; ad Moabitas de vero Messia edocendos malefici Balaam testimonio vltus est, Numer. 24. n. 17. *Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israël: & percutiet Duces Moab, vastabitq; omnes filios Seth.* Ut sic nouo, ac domestico diuinatori fides ab omnibus facilis haberetur, inquit citatus Chrysostomus: *Adeo vbiq; & in omnibus condescendit Deus.* Nam si pater nullam habet suæ maiestatis rationem, sed cum puerulis suis lingua tortā balbutit; & aliam moniam quidem, & edulia, vocabulis appellat non elegantibus, & doctis; sed pueri, nescio quā, atq; peregrinā prorsus locutione: multo magis Deus. Nimirum ad captum, & conditionem humanam se accommodat, utq; hominibus, quod facto opus sit, facilius persuadeat, facillimis ad eorū ingenium instrumentis vtitur.

Imò & D. Paulus, ut Athenienses ad veram Christi fidem, Diuinæque immensitatis cognitionem reduceret, non Prophetarum, sed Pœtarū oracula in medium adducebat, Act. 17. n. 28. *In ipso, inquit, viuimus, mouemur, & sumus: sicut & quidam vestrorum Pœtarum dixerunt: ipsi enim & genus sumus.* Super quem locum S. Chrysostomus ita scribit: *Quia unusquisq; consuetudinis suæ amicitia ligatur: & Deus, & missi ab ipso ad totius orbis salutem homines, de ipso cuiusq; more gentis, materias sibi assumunt dicendi.* O mira suauitas Diuinæ providentiæ! Trahit Deus vnumquemq; efficaciter & suauiter. Efficaciter quidem, si effectus ipsi attendantur, nunquā irriti euadunt. Suauiter autem, si media ipsa spectentur, quæ facillima, & accommodatissima applicantur. Hinc D.

Deus velut
Pater ad
humanam
se accom-
modat con-
ditionem.

Homines
per propri-
as consue-
tiones ad Dei
notitiam du-
cuntur.

Chrysosthomus, homil. 3. in epist. ad Titum quærit, cur D. Paulus Cretensibus loquens; carmen illud Epimenidis Pœtæ Cretensis in medium adduxerit: *Cretenses semper mendaces, mala bestia, ventres pigri.* ad Titum 1. n. 12. Et respondet, ut scilicet per homines non solum natione, sed etiam religione eosdem, tãquàm per domestica, & familiaria media, facilius eos ad veritatis notitiam perduceret.

Alij autem putant, in illa visione scalæ adumbratam fuisse Verbi Divini Incarnationem, quod ex eo deducunt, quia Deus post illius scalæ visionem, statim subiunxerat promissionem futuri Messie ex semine Iacobi, illis verbis: *Benedicentur in te, & in semine tuo cunctæ tribus terræ.* Veram rem mihi præ omnibus attigisse videtur Rupertus asserens in illa scala Iacob, significari vniuersalem Ecclesiam: id enim sibi vult dilatio illa promissa in oraculo, quando Deus ad Iacobum dixit: *Dilataberis ad orientem, & occidentem, & septentrionem, & meridiem.* Quod certe non semini Iacob, sed soli Ecclesiæ post Christum natum contigit. Nam quod scala illa dicatur stare super terram, & cacumine suo tangere cælum, per hoc ostenditur Ecclesiam in terris agere; sed origine, & conuersatione contingere cælum, ut dicitur, Apocal. 21. n. 2. *Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem, nouam descendente de calo à Deo.* Quem locum ad literam de Ecclesia militante commentatores exponunt. Non satis autem erat Sancto Ioanni dicere, *de calo*, ne forsan origo Ecclesiæ putaretur Angelica, sed profundius scrutans addit, *à Deo*, ut prorsus Diuina cognosceretur. Vnde citata Apocalypsis verba, D. Augustinus lib. 20. de Ciuit. cap. 27. ita explicat: *De calo*, inquit, *ista ciuitas descendere dicitur, quoniam celestis est gratia, quâ Deus illam fecit.* Cum ergo iuxta Apostolum, 2. Petri 1. n. 4. gratia sit, per quam efficiamur Diuina consortes nature, manifestè sequitur, Ecclesiam sanctam, quam Deus ex gratia, tãquàm ex

materia fecit, diuinam originem sortiri. Quo respiciens D. Chrysosthomus merito dixit: Ecclesiâ ex hoc diuino semine, diuinam editam esse in auras: ut scilicet non tam ex hac communi aura; quàm ex illa diuina, id est, Spiritu Sancto viuere censenda sit.

Hanc ob causam & D. Paulus, quando ad Galat. 4. n. 26. dixit: *Hierusalem, id est, Ecclesiam militantem, de sursum esse, in probationem istius veritatis*, adduxit illud Isaia 54. n. 1. *Latere sterilis, quæ non parit, quia multi filij desertæ.* Quibus verbis, per contrapositionem synagogæ, gratulatur Ecclesiæ de futura multitidine filiorum: quomodo enim sterilem simul, ac fecundam appellaret? nisi quia sterilem dixit, non quod nullum ediderit foetum, sed quod is, quem edidit, non naturæ fecunditati, sed caritatis acceptæ gratiæ tribuendus sit. Nemo quippe pertinet ad Ecclesiam, familiæ, aut sanguinis iure; quemadmodum olim ad synagogam, omnes orti à Iacobo; verum Christianorum genus est omnino à Deo. Hinc illud Ioan. 1. n. 13. *Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Id mihi significare videtur, quod ut quis in Ecclesiam cooptetur, non possit aut carnis, aut sanguinis prærogatiuas allegare: quia in illa, non est Gentilis, & Iudæus, Barbarus, & Scythæ, seruus & liber, sed omnia, & in omnibus Christus. Ad Colossen. 3. num. 11. Quod cum ita sit, videant, qui in Ecclesia fatagunt, ut prædictæ valeant prærogatiuæ sanguinis, promouendo suos consanguineos ad beneficia Ecclesiastica. Quibus illud quadrat Michæ 3. n. 10. *Qui adificati sunt in sanguinibus*: quid enim aliud faciunt Prælati, suos ad Prælaturas Ecclesiæ promouentes consanguineos, nisi quod eam de suis sanguinibus pessimo exemplo edificare contendunt, contra Dei voluntatē. Si ergo non sanguinibus, nec vllis respectibus, sed virtutibus meritis, & laboribus debetur ascensus in Ecclesiam,

Christianorum genus omnino ex Deo esse

Edificare non in sanguinibus, quod sit

Iacobo Patriarchæ promissa sunt dilatio o vniuersalis Ecclesiæ.

Deus Ecclesiam ex gratia tãquàm ex materia scita

clesiam, absq; dubio beneficium datur pro officio, quod negligere, aut omittere nefas est. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Episcopus non initiatus sacris (vti fuit Carolus Sigismundi III. Filius, Vratislaviensis, & Plocensis Episcopus) tenetur Horas Canonicas recitare. Ratio: quia possidet Episcopatum, qui inter præcipua Ecclesiæ beneficia connumeratur. Hoc & ipsamet Scriptura Sacra indicat, quando Episcopos & veros Ecclesiæ Prælatos appellat lucem mundi, Matthæi 5. n. 14. *Vos estis lux mundi.* Appellat stellas micantes, Daniel. 12. n. 1. *Qui ad iustitiam, erudiunt multos, fulgebunt quasi stella in perpetuas æternitates.* ut scilicet suo exemplo omnibus præluceant, & sua pietate, ac deuotione omnes ad laudem Dei attrahant, iuxta illud Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Cui concinit Baruch Propheta cap. 3. n. 35. *Luxerunt, inquit, cum iucunditate ei, qui facit illas, id est, non sibi honorem, & laudem adscribentes.* sed in omnibus Dei gloriam, & proximorum utilitatem procurantes, ac proinde pura luce, splendore collucetes. Hanc puram lucem in Episcopo requirit D. Bernardus epist. 42. ad Henricum Senonen. Episcopum ita scribens: *Porrò puritas cordis in duobus consistit, in querenda gloria Dei, & utilitate proximi, ut in omnibus vide licet actis suis, vel dictis, nihil suum querat Episcopus, sed tantum aut Dei bonorem, aut salutem proximorum, aut vtrūque.* Hoc enim agens implebit non solum munus Pontificis, sed & etymologiam nominis, pontem utiq; seipsum faciens inter Deum, & proximum. Pertingit pontiste vsq; ad Deum eâ fiduciâ, quâ non suam, sed illius gloriam querit. Pertingit vsq; ad proximum eâ pietate, quâ & ipsi, non sibi placere desiderat. Sub quo etiam sensu Prælati in Canticis oculi Ecclesiæ appellantur, ut Cantic. 4.

6. ac 7. Non eâ solummodo de causa, quod Episcopi instar oculorum, inquit Nyssen, in Ecclesia superintendant; nec ideo, ut vult Origenes hom. 17. in Genes. *quia vniuerso corpori præstant.* Sed signatè, quod sicut oculi, dum alia vident, & omnium membrorum corporis duces sūt, seipsum non vident; ita illi scientiæ, perfectæq; gubernationis lumen alijs ministrantes, seipsum non intueantur, nec sua, sed quæ Iesu Christi sunt, quarant.

Quando Deus Ezechielem prædicationis muneri destinabat, adamantis, & silicis proprietatem cum habere voluit dicens: *Adamantem, & silicem dedi faciem tuam.* Marinus verò Brixianus Hebræam vocem *Samar* profundius considerans, non silicem, sed magnetem notissimum lapidem, qui allicit ad se ferrum, intelligit. Sed quomodo utroq; magnetis, & adamantis lapide Vatis faciem Deus construere voluit, cum inter se omnino dissideant. Plinius enim & D. Augustinus tradunt, adamantem magneti adeo repugnare, ut iuxta illum positus, vim retinendi ferrum ipsi adimat, & captâ prædâ statim spoliet, atq; eam veluti ex manibus extorqueat. Sic D. Augustinus lib. 21. de ciuitate Dei cap. 4. fatetur: *Quid enim de magnete legimus, dicam. Quando iuxta eum ponitur adamas, non rapit ferrum, & si iam rapuerat, ut ei appropinquauerit, mox remittit.* Idem restatur Plinius lib. 37. cap. 4. *Adamas, inquit, dissidet cum magnete lapide in tantum, ut iuxta positus ferrum non patiat abstrahi, aut si admotus magnes apprehenderit, auferat.* Verumtamen in his tam pugnantibus vtriusq; lapilli naturis, Episcopi animus & ingenium formatur, ut scilicet vna ex parte tanquàm magnes ferrum, homines ad se alliciat, trahat, elucetetur, deuinciat; ex alia vero adamantem se exhibens, captâ prædâ sese abdicet, atq; spoliet, & in Christum transferat; ne Dei nutius, atq; minister, quæ sua sunt, quærat,

Episcopi eorum oculi Ecclesiæ dicuntur.

Adamas & magnes maxime inter se dissident.

Episcopus debet esse vt adamas, & magnes

In Episcopo requiritur pura lux,

rat, sed qua Iesu Christi. Hoc ipsemet Dominus Matth. 21. n. 2. Petro & Ioanni præcipiens, ut asinam, & pulum eius soluerent, quod ex D. Chrysostomi, & aliorum Sanctorum Patrum expositione, homines demonis tyrannide oppressos, Apostolorum, & ministrorum Christi prædicatione, atq; doctrinâ soluendos, liberandosq; designat; subiicit: *Et adducite mihi.* Quasi diceret, ut magnetes attrahite, allicite, elucemini, & à peccatis soluite, atq; à terrenis caelestes efficite, sed ut adamantes id totum è vestris manibus extortum in mei gloriam euocate, nec hilum inde honoris, aut charitatis vobis assumite.

Quam verò exactè Christi iussa Petrus, Ioannesq; perfecerint, illud satis ostendit, quod a Sancto Luca. Actor. 3. n. 12. de ipsis in Christi nomine claudo sanitatem reddentibus, exhibitumq; sibi à populo honorem pertinacius repudiantibus sic refertur. *Viri Israëlita quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini? quasi nostra virtute, & potestate fecerimus hunc ambulare, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus Patrum nostrorum, glorificauit Filium suum Iesum, & c. & in fide nominis eius, hunc quem vos vidistis, & nostis, confirmauit nomen eius.* Statimq; subiunxit: *Pœnitentini igitur, & conuertimini, ut deleantur peccata vestra.* Videtis Apostolos, ut magnetes omnium animos ad se primum allicientes; mox verò ut adamantes, prædam respuentes, & à se excutientes, dum vni Deo gloriam, atq; omnium hominum corda Christo tradere totis viribus conarentur.

Illud tamen dubium facit, quomodo S. Petrus neget, se sua virtute sanitatem claudo restituisse, cum Matth. 10. expressè dicatur: *Dedit illis potestatem curandi infirmos:* ergo habebant virtutem faciendi miracula. Ad hoc facile respondetur, quia cum miracula fiant supra consuetum, & primò institutum naturæ ordinem, fieri non posse, ut illa creatura sua

virtute miraculum aliquod operetur: quoniam solius Dei est mutare naturas rerum. Et ideo Petrus dixit, se non sua, id est, non propria virtute claudum sanasse. De die itaq; Dominus Apostolis potestatem, sed quæ in solo ministerio consistit, estq; Diuinæ potestatis instrumentum. Vnde propriè dicimur, ad Sanctorum inuocationem Deum talia operari; licet etiam verum sit, & scripturis conforme, Sanctos hæc operari inuocando, præcipiendo, aut alio simili ministerio. Proinde virtus illa nihil aliud esse videtur, nisi gratia, seu beneficium, quod aliquibus Sanctis contulit Deus, ut per eorum preces, aut præsentiam miraculum operetur. Non est autem potentia, neq; habitus supernaturalis, uti sunt fides, spes, charitas, quod vel ex eo patet: quia Sanctus non facit miraculum, quando vult, quasi ex habitu; sed solum quando peculiariter assistit Deus ad miraculum patrandum. Neq; est donum inherens per modum habitus, sed tantum assistens per modum transeuntis. Fateatur itaq; Petrus se fecisse, negat tamen sua virtute factum, addens, *fidem, qua per Christum est, dedisse integram sanitatem, ostendens, se quidem fecisse inuocando, impetrando, verba proferendo; sed virtutem Dei adfuisse, & meritum Christi per fidem applicatum ad illius effectum.* Negat quoque illud miraculum factum fuisse sua pietate, non quod Petri pietas non potuisset id à Deo impetrare; sed quia Apostoli ita erant missi ad faciendâ miracula in Christi nomine, & propagandâ Euangelij gratiâ, quod etiam si pietas miraculis non respondisset, adhuc tamen ex data sibi à Christo potestate miracula fecissent.

Cum ergo Episcopi in locum Apostolorum succedant, cum præstantissima beneficia teneant, nequaquam officia sua negligere debent, sed continuo in perpetuis laboribus, ac indefessis, onus sibi commissum

Virtus prædicatorum non est potentia, neq; habitus

Episcopi in bonis operibus ad ministrandam de-

missum administrare tenentur. Quod perpendens Gregorius Nazianzenus in Apologetico, non leuiter sibi timebat, quod Pontifex creatus esset, ita scribens: *In his ergo cogitationibus, dies, noctesq; versor, hæc modulas etiam meas eliquant, & carnes conficiunt, nec me audacem esse sinunt, ac subacta facie, incedere: hæc animum meum deiciunt, & mentem contrahunt, & lingua vinculum coniungunt, faciuntq; ut non de presertura, nec de corrigendis, & gubernandis alijs, cogitem, id quod exuberantis cuiusdam facultatis est, sed quomodo ipse venientem iram effigere, atq; à vitij rubigine non nihil me ipsum abraderem, purgariq; prius, deinde purgare; sapientia instrui, atq; ita deum alios sapientia instruere; lux fieri, & alios illuminare, ad Deum appropinquare, & ita alios adducere, sanctificari, & postea sanctificare, cum manibus ducere, cum prudentia consilium dare.*

Neq; mihi quispiam opponat, scrupulosè nimis, & angusto corpore, vel pro egregia ipsius modestia, hæc dixisse Nazianzenum. Fateor quidem ego modestissimum illum fuisse, verum etiam simul prudentissimum, atq; sic ad Christi gustum, præfata verba ab illo dicta esse censeo. Si enim Rex Theodoricus apud Cassiodor. libro 3. variar. epist. 16. dum Vicariatus in Galliæ Proincia, quæ nouiter ab ipso fuerat subiugata, Senatori cuidam munus impertiens, pulchrè dixit: *Vnde perpende, qualia de te videamur habere indicia, quando ad illos populos mitteris regendos, quos nostris laudibus specialiter credimus acquisitos, chara est principis gloria, & necesse est de illis maximè esse sollicitum, unde sibi triumphorum venisse sentis augmentum.* Quale obsecro de Episcopo iudicium habendum erit, qui ad eum populum regendum, & corrigendum destinatur, quem pretioso Christi Sanguine, omniumq; iustorum laboribus, & summi Dei laudibus credimus acquisitum? Vigilantem certè, & infractum laboribus eum esse oportet.

Theodoricus Regis ad Senatorem præclarum dictum,

Corollarium II. Etiam habens beneficium manuale, tenetur ad Horas Canonicas recitandas, licet ad titulum talis beneficii ordinari non possit. Ita Nauarrus de orat. cap. 20. n. 16. Et ratio est: quia hic in se recipit totam administrationem, ad quam pertinet etiam onus recitandi officium. Dicuntur autem beneficia manualia, quia conferuntur alteri pro placito conferentis, & à quo possunt remoueri, & auferri, quando libuerit. Vnde cum obligatio non sit in Episcopo conferente, transfertur in accipientem tale beneficium. Ita Garcia de beneficijs p. 1. cap. 2. n. 82.

Habens beneficium manuale tenetur ad Horas Canonicas,

Corollarium III. Coadiutor tamen beneficii, præcisè ratione coadiutoria, non tenetur ad Horas Canonicas. Ratio: quia obligatio semper manet in proprietario; quæ admodum in illo adhuc manet obligatio missarum, & alia onera beneficii. Coadiutoria autem non est beneficium, ut docet Barbosa de iure vniuerso lib. 3. capit. 10. n. 59. Deinde, quia Coadiutor Canonici, non est verè, & propriè Canonici, quemadmodum successor Regis, aut Imperatoris, non est Rex, aut Imperator. Vnde Coadiutor, qui solum aliquos fructus per modum stipendij percipit, non tenetur ad Horas Canonicas. Dixi autem, præcisè ratione coadiutoria: nam si alias habuerit ordinem sacrum, aut beneficium, certum est, teneri eum persolvere Diuinum officium. Aut certe si se expressè adstringat ad recitandas Horas Canonicas. Ita Barbosa citatus de Coadiutorijs.

Corollarium IV. Canonici, qui primo anno fructus beneficii non percipit, eò, quod ex consuetudine cedant in distributiones Canonico-rum præteritorum, tenetur ad recitandas Horas Canonicas. Ratio: quia ipse voluntariè se subiecit huic oneri, habetq; titulum ac possessionem beneficii, cui annexa est obligatio recitandi Diuinum officium.

Canonici non percipiunt fructus primo anno fructus tenentur ad Horas Canonicas,

Idem censendum de quocumq; alio beneficiario, qui capta possessione, fructus pro aliquo tempore non percipit; spem tamen habet alias recipiendi: nam & is habet titulum beneficii, neque simpliciter fructibus beneficii caret, cum spes illa pretio æstimabilis sit. Ita Nauar. cap. 25. num. 103.

Litigantes
de benefi-
cio & non
possidentes
illud, non
tenentur
ad Horas
Canonicas

Corollarium V. Quando plures litigant de eodem beneficio, si nullus illorum possideat illud, non tenentur ad Horas Canonicas, supposito, quod non sint constituti in sacris ordinibus. Ratio: quia nemo illorum habet ius certum in beneficio, cum ius acquiratur per possessionem pacificam, & licet aliquis illorum speret se fore victorem, id non obstat: quia sola spes, non tribuit ius; & ideo eiusmodi beneficium in tali casu habendum est pro vacante. Hoc tamen intelligendum est, modo uterque, si duo fuerint, aut omnes, si plures, bona fide litigent. Nam si vnus iniuste litiget, & impediat alterum, talis tenetur ad recitandum Diuinum officium: quia iniuste priuat Ecclesiam debito, obsequio, ac minitro. Si quis tamen ipsorum, pacifice inceperit possidere beneficium, ille tenebitur recitare Horas Canonicas. Ratio: quia habet titulum, possessionem, & administrationem beneficii. Quod procedit etiam si fructus beneficii sint depositi per sequestrum auctoritate Iudicis. Ita Garcia supra citatus, Bonacina, & alij.

ARTICVLVS II.

Soluantur Obiectiones.

Obiectio I. & solutio eiusdem.

Obijciunt I. contra Corollarium I. Conclusionis II. In capite, si quis presbyter, dicitur: Quemlibet Clericum, teneri ad Horas Canonicas recitandas: ergo etiam clerici minorum Ordinum tenentur Horas Canonicas recitare. Respondetur negando consequentiam. Nam citatum capitulum intelligendum est de clerico deputato seruitio alicuius Ecclesiæ, & ra-

tione beneficii, non autem ratione Ordinis. Clerici enim minorum ordinum non tenentur ad vllum officium; sed solum ex decencia, & honestate, debent orationi magis dediti esse; quam laici, licet ad id ex præcepto non teneantur.

Obijciunt II. contra Corollarium III.

Conclusionis tertie. Coadiutor videtur habere titulum, redditus aliquos, sedem in choro, & vocem in Capitulo: ergo, tenetur ad recitandas Horas Canonicas. Respondetur, cum Bonacina de Horis Canonicis. disp. 2. qu. 2. p. 4. n. 15. Coadiutorem non habere titulum in re, sed tantum in spe, & ius ad rem. Vnde succedit absq; noua collatione, eo quod fiat collatio sub conditione, quæ impleta, perficitur collatio, quæ antea erat pendens; & ideo vocem in capitulo non habet ex vi tituli, sed ex concessione, vt scilicet in hoc iuuat proprietarium. Similiter sedem in choro non habet loco proprietarii, sed vltimo loco post alios antiquos Canonicos.

Obiectio
II. & solutio
eiusdem

QVÆSTIO III.

Quomodo recitanda sint Hora Canonice.

Quæstio hæc inde procedit, quia in Concilio Generali sub Innocentio III. Et in cap. Dolentes, de Celebrat. Missarum, talis modus recitandi Horas Canonicas præscribitur. Hæc igitur, & similia sub pena suspensionis penitus inbibemus, districtè præcipientes in virtute obedientiæ, vt Diuinum officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter, & deuotè. Quoniam ergo, modus recitandi Diuinum officium, consistit in studiosa, & deuota recitatione, tanquam in duabus conditionibus, omnino requisitis; ideo merito quæritur, quidnam requiratur ad hoc, vt studiosè, & deuotè reciretur Diuinum officium.

ARTI.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio I. Horæ Canonice recitari debent studiosè. Porro hæc studiositas consistit in tribus. Primo, in non syncopatione, hoc est, in integra prolatione verborum, quantum cuiusq; physicum os fert. Secundo, in non absorptione syllabarum, nisi quis valde habituatus sit, vt quasi impotens valde reddatur ad exprimendas syllabas. Tertio, in continuatione, seu non interruptione, nisi subit iusta causa, vt in Religiosis obedientia. Ad hoc itaque vt officium Diuinum studiosè persoluatur, requiritur, vt sine interruptione recitetur, quod intelligi debet, non de interruptione, & discretionem, quæ sit inter vnā, aut alteram horam: nam euident est id fieri posse; sed de interruptione, quæ in partibus vnus, & eiusdem horæ contingit, vt si quis inchoato matutino, vocetur ab amico ad ludendū, vel ad alia negotia. Non enim decet inchoatam orationem cum Deo, sine causa intermittere; quemadmodum non conuenit, vt quis dum Regem alloqui inceperit, ab incepto sermone desistat, & ad plebeium, ac infimæ conditionis hominem, sine causa sermonem suum diuertat, animo iterum ad Regem redeundi, ad perficiendum negotium antea inchoatum.

Saul culpa-
tur ob inter-
missionem ora-
tionem.

Hinc merito stultitiæ, ac insipientiæ Saul arguitur, quod dum ad debellandos Philisthæos se accingeret, orationem intermiserit, imò interdixerit. Cum enim tumultus magnus in castris esset exortus Philistinorum, Saul ne in consulto Deo rem aggrediretur, vocauit Achiam Sacerdotem, alloquens eum, Applicam Arcam Dei. 1. Reg. 14. num. 18. Quod idem erat, ac si diceret: Ora, & consule Dominum, quid faciendum sit. Et ecce cum Sacerdos extensas haberet manus ad orandum, & consulendum Deum, percutebrefc-

te tumultu, ne occasio elaberetur; imò vt aduertit Iyræus: Sollicitus pro filio absente, quia volebat statim filio succurrere, plura hoc faciens; quam ipsum Dei responsum, ineptissime orationem inchoatam interrupit, præcipientes Sacerdoti, contrahere manum tuam, id est, orare desine. At quid ex hoc? equidem poena grauissima: neq; enim vique ad internecionem hostes persecutus est, neq; amplius responsum Diuinum impetrare potuit; & quod maximum, ita stolidus ex illo tempore factus est, vt illo ineptissimum ieiunium inhihibente, populus defatigatus, & fame enecat, contra Deum ipsum murmurauerit, & arcam ipsam dishonorauerit, ait Iosephus: Pessima lamentatione sedatum est palma illius decus, volens enim funditus interimere Palestinos, maledixit Hebrais. Ineptissime ergo interrupit orationem, ob quod hostes non deleuit, licet arca in exercitu præsens adesset, quam data opera secum adduxerat, vt per eam hostes debellaret. Vt hinc agnoscamus, nunquam orationem inchoatam interrumpendam esse, si volumus efficaciter, quod petimus, apud Deum impetrare. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Qui recitando Horas Canonicas, in notabili quantitate omittit verba, in medio verbum existentia, v.g. si versiculos incipiat, & finiat, omittis verbis, quæ sunt in medio, peccat mortaliter. Ratio: quia violat præceptum in re graui, nisi forsitan excusetur ob nimiam præcipitantiam linguæ, aut balbutiem, quam corrigere non potest. Ita Bonacina disputatione 1. de Horis Canonicis qu. 3. p. 2. §. 1. n. 2.

Omittens
verba in
notabili
quantitate
peccat mor-
taliter.

Corollarium II. Qui cum socijs recitant officium Diuinum ita festinanter, vt nondum expletis versiculis a socijs, versiculos sequentes recitare incipiant, non satisfaciunt præcepto Ecclesiæ, Ratio: quia pars, quæ anticipatè dicitur non communicatur cum socijs, qui eam audire non

Recitas Di-
pinum offi-
cium cum
socio satisfa-
cit.

non possunt. Alias liceret socio di-
midiam partem officij recitare, al-
tero aliam dimidiam simul, & eodē
tempore recitante. Ita Nauarrus de
oratione capit. 13. n. 37. dub. 10. &
Bonacina supra citatus num. 3. Ni-
hilominus recitans officium cum so-
cio, satisfacit præcepto, quia reci-
tantes sibi commune faciunt, quod
alternatim recitant; dummodo ta-
men ea, quæ secreto dicenda sunt,
ut *Pater noster*, *Ave*, & *Credo*, à sin-
gulis integrè dicantur. Et ita præ-
scribit Clemens Romanus libro 4.
Constit. capit. 34. monens fideles,
ut saltem duo, aut tres orent, iuxta
illud Christi Domini, Matth. 28. *Vbi
fuerint duo, vel tres congregati in nomi-
ne meo, ibi ego sum in medio eorum.*
Quod non posset fieri, nisi alterna-
tim recitarent.

Edifican-
do Salomo-
nis templo
180. millia
hominum
operam da-
bant,

Bone Deus, ædificando Salomo-
nis templo centum & octuaginta
virorum millia operam dabant. 3.
Reg. 5. *Erat indictio triginta millia vi-
rorum. Fueruntq; Salomoni septuaginta
millia, qui onera portabant, & octuagin-
ta millia latuorum.* Tot millia mi-
nistrabant Salomoni in ædificando
templo; Dominus autem Redem-
ptor noster non nisi duodecim Apo-
stolos elegit, ad totius Ecclesiæ Ca-
tholicæ ædificationem. Quomodo
obsecro, quoniam Salomon pro æ-
dificando Dei templo tot millia ho-
minum elegit, Redemptor noster
solum duodecim Apostolos elegit,
nisi ut ostenderet, præstantiorem
Dei sedem, non tam à multitudine
provenire; quam ab ædificantium
deuotione. Duo igitur, aut tres in
nomine Iesu congregati sedem il-
li faciunt. Hinc paucos, sed feruē-
dos Christi imitatores consolatur.
D. Ennodius lib. 2. epist. 14. inqui-
ens: *Regnat adhuc Christus in numero
vestro, qui sibi non tam in multitudine,
quàm in deuotione complacuit.* Deuo-
tio enim, & feruor fidelium etiam
paucorum numero, gratiorem Dei
exhibet locum.

Sic quando Puer Iesus à Pa-
gentibus ducebatur in templum, ut

legis præcepta implerentur, non nisi
duo iusti ibi inuenti fuerunt, qui
illum agnoscerent. Lucæ 2. *Ecce,*
inquit, *homo erat in Hierusalem, cui no-
men Simeon, & homo iste iustus.* Mox-
que addidit: *Et erat Anna Prophetis-
sa, &c.* Duo igitur iusti adducun-
tur à Spiritu Sancto in templum, qui
excipiant IESUM, eiusq; gloriam
prædicent. Et cur non potius ma-
gna aliqua multitudo hominum,
tantum mysterij spectatrix? Respon-
det Guericus Abbas serm. 2. de Pu-
rific. *Hi duo vario decore virtutum a-
dornauerunt thalamum tuum Sion ad su-
scipiendum Christum Regem, non parie-
tes templi tui, sed penetralia cordis sui;
secreta cubiculi, ubi adorare patrem in
spiritu, & veritate iubentur, ubi & su-
scipitur, qui in manu factis nequaquam
se habitare testatur. In istis suscipit Chri-
stum fidelis Sion; alias vix habet, ubi ca-
put reclinet suum.* Sufficit tamen istorū
occurus ad omnem solemnitatem, & le-
titiam; eò quod consummatio inundet
letitiam, & consummatio, atq; abundas
letitia paucorum, facile compense-
t delitatem multorum. Non enim quia
multi, sed quia feruidi, quia iusti,
quia sancti, gratam Deo, sedem ex-
hibent.

Vnde merito Christus dicit: *Vbi
sunt duo, vel tres congregati in nomine
meo, ibi sum in medio eorum.* Id est,
ibi assisto, cooperor, & dirigo eorū
desideria, ac vota, illaq; cumulatius
adimpleo beneficia, vberius largita-
te, omnibus abunde expromptā.
Audite Tilmannum in citatum lo-
cum. *Amat, inquit, medium media-
tor Dei, & hominum, qui in medio duorū
animalium cognitus, in medio Doctorum
inuentus est. Medius stetit ad baptis-
mū, medius pependit in cruce, resurgens qua-
que stetit in medio discipulorum. Medius
autem ad iudicium veniens segregare a-
gnos ab badis, interim medius discernens
honos à malis: magis autem medius u-
trinq; vocans peccatores ad penitentiam,
iustos ad perseverantiam. Statimque
tempestine subiungit: Prorsus ipse
in medio est, omnibus sese offerens, omnes
attrahens, & seipsum impertiens vniuer-*

si. Q.

Iesus...
plo præsen-
tatus à duo-
bus tantum
agnitus &
suscep-
tus.

Christus est
quali cen-
trum in me-
dio hominū.

sis. O quam largus beneficentia di-
spensator est Redemptor noster,
qui non tantum sua omnibus abunde of-
fert, verum etiam in medio positus,
seipsum largius vniuersis impertit.

Surdus non
potest cum
socio recita-
re Diuinum
officium.

Corollarium III. Qui cum alio
recitat Horas Canonicas, satisfacit
præcepto, licet ipse non recitet, sed
attente audiat lectiones, aut orati-
ones, capitula, responsoria, quan-
do ab alio dicuntur. Ita Bonacina
supra citatus, n. 11. Quando tan-
tæ plures recitant officium Diuinum,
non est licitum vni dicere vnum
versum, alteri alterum, & tertio ter-
tium, & sic deinceps. Ratio: quia
talis modus recitandi non est in
usu Ecclesiæ, nisi alternatim. Sur-
dus quoq; non satisfaceret præcep-
to Ecclesiæ, recitando cum socio:
quia cum non possit eum audire,
neq; potest in hoc cum illo com-
municare.

Recitans
Horas Ca-
nonicas cu
interruptio-
ne satis sa-
tis præce-
pto Eccle-
siæ.

Corollarium IV. Qui recitat
Horas Canonicas cum interrupti-
one, satisfacit præcepto Ecclesiæ
quoad substantiam, solumq; venia-
liter peccat, & si adsit aliqua in-
iusta causa, nullo modo, siue illa in-
terruptio fiat, ad longum, siue ad
breue tempus. Non peccat itaque
mortaliter interruptus hora in me-
dio, aut psalmum, dummodo postea
reliquam partem absoluat. Ratio:
quia verum est, talem intra eundem
diem, recitasse Diuinum officium,
& opus ab Ecclesiâ præscriptum ab-
soluisse. Præterea, quia de substan-
tia singulatum precum non est cō-
tinuatio: quoniam pteces interrup-
tæ, imò singuli Psalmi, & singuli
versiculi per se suum habent pon-
dus, & compleram significationē,
ac proinde non habent inter se ne-
cessariam connexionem.

Recitans
officium Di-
uinum non
teneatur re-
petere iam
recitata.

Corollarium V. Qui præceptum
officium interruptit, animo repe-
tendi iam recitata, quæ postea non
repetit, sed solum vterius continu-
at totum, satisfacit præcepto, neq;
tenetur ex vi præcepti Ecclesiastici
repetere iam recitata. Ratio: quia

facit opus ab Ecclesiâ præceptum;
Ecclesiâ autem non præcipit reci-
tare Diuinum officium animo re-
petendi, sed simpliciter quotidie
dicendi. Sufficit ergo in tali casu,
ut mutet propositum, & perficiat
dicenda.

Conclusio II. Hora Canonice
recitandæ sunt deuote. Ad quod
duæ conditiones requiruntur, scilicet
attentio, & intentio. Nam o-
ratio sine attentione; est fauus sine
melle. Quod conijcio ex illo Can-
tic. 4. *Fauus distillans labia tua spon-
sa, mel & lac sub lingua tua.* Quibus
verbis eleganter explicatur dulce-
do, vtilitas & honestas orationis,
tam mentalis, quam vocalis: hanc
enim designant labia, sicut fauus
distillans, illam mel, & lac sub lin-
gua latens, labia ergo attentè oran-
tis fauus sunt, non aridus, sicut ce-
ra nuda sine melle; sed plenus, il-
ludq; stillans iugiter, dulces profe-
rens psalmos, suaves hymnos, &
spiritualia cantica ipso melle dulci-
ora, quo illorum oratio condennatur,
quæ solis verbis fit sine vllō mē-
tis affectu, & interno gustu, quæ
arida est, & sicca, velut fauus post
mel expressum, in quo sola insipi-
da caro manet. Propter quod D.
Bernardus Psalmotum Canticum
commendans, ait, *Mel in cera, deuotio
in litera est:* alioqui litera occi-
dit, si absq; spiritus condimento glo-
riatur: de quo intelligi potest illud
Apostoli: *Si orem lingua, spiritus me-
us orat: mens autem mea sine fructu est.*
Quoniam per orationem, quæ so-
la voce, & flatu Spiritus, seu aeris
fit, mens non percipit internam re-
fectionem, nec mellis, ac lactis spi-
ritualium dulcedinem.

Hora Ca-
nonice de-
uote recitā-
ri debent.

Tales sunt orationes multorum, Oratio non
qui Deum labijs honorant, laudant, ex sincero
Psalmis, & Canticis glorificant; corde proce-
quia tamen cor eorum longe est ab d:ns non
ipso, in illam riuunt maledictione, placet Deo;
quæ habetur Job. 20. n. 17. *Non
videat riuulos fluminis, torrentes mellis,
& butiri.* Execratur enim Deus eo-
rum

Zz z

rum orationes, & laudes, in quibus cor, & labia discordant; & ideo Amos 5. n. 23. dicit: *Aufer a me tumultum carminum tuorum, & cantica hyra tua non audiam.* Nam sicut voces canentium, & cytharæ fides, cum consonæ sunt, & accordes, suauem concentum, & harmoniam faciunt; cum autem dissonæ, & discordes, potius molestiam ingerunt, quasi tumultus confusus vociferantium. Sic quando vita dissonat orationi, & cor linguæ, cogitatus verbis, ingrata est oratio, ac quasi molesta Deo, iuxta illud Ecclesiastici 5. n. 9. & 34. n. 23. *Quoniam non est speciosa laus in ore peccatoris, & domus iniquorum non probat altissimus.* At vero, quando cor, & lingua consonant, oratio est sicut fauus dulcemel distillans, unde verba fluunt non precipitanter, impetuosè, & nimis celeriter; sed modeste, tranquille, placide, & paulatim velut stillæ mellis à fauo decedentes. Hoc enim cum ad reuerentiam Diuinæ maiestatis, cui loquimur; tum ad animi deuotionem valde confert. Ergo Horæ Canonice deuotè recitari debent. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Ut officium Diuinum deuotè recitetur, requiritur necessariò intentio, seu propositum voluntatis recitandi illud. Est sententia communis Doctorum. Ratio: quia recitatio Diuini officij est actus humanus, qui sine intentione fieri nequit. Præterea, quia ut docetur in materia de legibus, ad satisfaciendum præcepto requiritur intentio faciendi opus præceptum. Vnde recitans Horas Canonicas per medium, satisfacit præcepto: quia medium non tollit absolute voluntariū, & intentionem. Secus censendum, si recitet cum omnimoda violentia. Nam cum vi absoluta non subsistit voluntarium.

Corollarium II. Ad hoc, ut deuotè recitetur Diuinum officium, sufficit tam intentio explicita, siue formalis; quam implicita, seu vir-

tualis. Est autem intentio explicita, siue formalis, & expressa, dum quis actu positiuo, & expresso intendit recitare deuotè, ut suæ obligationi satisfaciatur; implicita verò, siue virtualis est, quando confuso modo, & quasi ex consuetudine id intendit. Satisfacit ergo huic præcepto, qui intendit officium recitare modo confuso, aut confusa apprehensione, & proposito faciendi opus consuetum. v. g. accipiendo Breuiarium de more, & ita recitando, ut si recitans interrogetur, quid faciat, respondere possit, se orare; aut vellet se præceptum adimplere: nam eo ipso, quia Breuiarium de more accipit, satis indicat se illud accipere ad eum finem, ad quem alias Breuiarium adhiberi solet. Item, satisfacit, qui Diuinum officium recitat, habens intentionem laudandi Deum, aut satisfaciendi suo muneri; aut si accedat ad Ecclesiam de more officium recitaturus, quamuis postea illud recitet inuoluntariè distractus. Ita Nauarrus cap. 13. num. 106. & de orat. capit. 25. n. 8. Et ratio est: quia eo ipso, quod aliquis voluntariè faciat aliquid eorū, quæ dicta sunt, habet intentionem persoluendi munus suum, & consequenter habet intentionem attendendi, cum intentio non subsistat sine attentione, & attentio quasi necessariò consequatur intentionem orandi.

Corollarium III. Ad deuotè recitandas Horas Canonicas, requiritur etiam attentio, siue actualis, quando actualiter attendimus ad sensum verborum, aut ad piā meditationem passionis Christi: siue virtualis, quæ manet virtute in aliqua actuali prius habita, v. g. dum quis aduertendo, & attendendo incipit orare, & virtute illius attentionis prosequitur orationem; postea verò inuoluntariè distrahitur. Nam prior attentio censetur durare virtualiter, nisi expressè, aut tacite reuocetur. Expressè tunc reuocatur, quando recitans expressè

non

non vult attendere; tacite verò dum recitans aduertit se esse distractum; & tamen non repellit distractionem, nec reuocat mentem ad attentionem. Actualis igitur attentio est optima, sed valde difficilis. Virtualis etiam sufficit: quia est actus humanus, & cum ea quispiā verè dicitur orare, estque omnino necessaria, cum sine illa non subsistat oratio.

Ad deuotè igitur orandum sufficit, & omnino requiritur aliqua attentio, siue illa sit ad verba, siue ad sensum verborum, siue ad Deū, siue ad rem, quam petimus, siue ad Sanctos, ad quos orationem dirigimus. Ratio: quia, qui sine attentione orat, non bene orat, neque oratio sine attentione subsistit: nam iure naturali quilibet tenetur cum attentione orare; cum autem attentio naturaliter includatur in oratione, eamque necessariò consequatur, hinc fit, ut Ecclesia præcipiens primò, & per se vocalem orationem, quasi secundariò, & consequenter præcipere possit, ac de facto præcipiat internam intentionem. Dixi autem, siue attentio sit ad verba, siue ad sensum: quia quilibet earum sufficit, cum sit actus humanus, & signum Diuini cultus, ac petitionis, quæ Deo internè offertur.

Corollarium IV. Qui recitat Horas Canonicas sine aliqua attentione ex prædictis; peccat mortaliter, nisi illum paruitas materia excuset, aut nisi habeat intentionem repetendi. Hinc beneficiarius, qui recitat Diuinum officium animo voluntariè distracto, non satisfacit præcepto, teneturque illud repetere, neque facit fructus suos. Item, peccat mortaliter cum obligatione restituendi fructus, qui partem notabilem Diuini officij recitat cum distractione, confabulando, aut dormiendo, nisi habeat animum saltè virtualiter illud repetendi, neque lucratur distributiones, qui notabiliter in choro distrahitur. Ita Nauarrus cap. 13. n. 15. & communiter sententia contra Garciam, de be-

nefic. cap. 2. n. 154. qui existimat ad lucrandas distributiones, solam assistentiam in choro cum recitatione sufficere, sed fallò. Item non excusatur à mortali, qui ita recitationem Diuini officij differt, aut ita se componit, ut aduertat se somno præoccupandum, v. g. si reseruato completorium vesperi dicendum in lecto, sciens se illis horis somno præoccupari. Ita Nauarrus de orat. cap. 9. n. 7. Et certe, qui tardè redit, quod Deo debetur, non gratiā, sed pœnam mereri censendus est, quod colligo ex Scriptura Sacra.

Legimus Genes. 4. n. 4. Caimū simul cum Abele obtulisse Sacrificium Deo: *Factum est autem post multos dies, ut offerret Caim de fructibus terræ munera Domino; Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; ad Caim verò & ad munera eius non respexit,* ait sacer textus. Quid aliud in illis verbis, factum est autem post multos dies, nisi querelam Dei contra Caimū deprehendimus? quia tardè obtulit, post multos, nimirum dies; cum tamen in offerendo, & Deo debitum reddendo, celeritas maximè necessaria sit. Quod perstringens D. Ambrosius lib. de Cain, & Abel, dicit: *Duplex culpa, vna, quod post dies obtulit, altera, quod ex fructibus, non ex primis fructibus sacrificium celeritate commendatur, & gratiā.* Præclare sanè, Deo debes, illi spondesti, sponsonis obliuisceris, in tempus, & tempora illam remittens, postea offers, ingratum est sacrificium, quia celeritate caret. Si verò celeriter quidem offers, sed non tua meliora, verum peiora, etiam non erit acceptum, quia gratiā caret. Duo ergo nostrum debet habere opus, si Deo gratum esse velimus, celeritatem scilicet, & gratiam. Quid ad hæc, qui officium quotidianum Deo soluunt sine celeritate, & gratiā? Omnibus prius intendimus, propè mediam verò noctem officium Diuinum

Opus Deo oblatum celeritatem, & gratiam habere debet.

Vita orationi, & linguæ, cordi debet consonare.

Ad deuotè recitandum Diuinum officium requiritur attentio.

Ad deuotè recitandum officium sufficit intentio implicita.

Recitans Diuinum officium ad quid attendere debet.

Recitans Horas Canonicas sine vlla attentione peccat mortaliter.

Ad deuotè recitandas Horas Canonicas requiritur attentio.

vinum recitamus, viuacitatem notorum sensuum, ac primas dici horas ceteris damus negotijs. Careretur sacrificium nostrum celeritate, & gratia, nunquid putamus Deo gratum fore? an potius ut Cainum repudiandum, quia celeritate pariter, & gratia casuit.

Inferiorum
desidia ma-
ioribus im-
putatur.

Sed dicet forsitan nonnemo, etiam Abelem post multos dies obtulisse, & tamen gratum eius sacrificium extitit. Hæcor rem ita se habere, sed videndum est, quia Abel non primus, sed secundus erat Adam filius; & ideo ratio postulabat, ut primas primo fratri daret, eius operiens exemplum. Ex quo factum est, ut tarditatis culpa ei non imputaretur, sed primogenito fratri, ut exinde doceamur, desidia inferiorum plerumque in caput maiorum redundare. Quod si tamen ulterius sciscitari velis, in quo tamen malitia sacrificij Caini extitit? Respondet D. Ambrosius, quia licet ex fructibus obtulerit; non tamen ex primis. *Obtulit de fructibus terra, ait, non de primis fructibus primitias Deo.* id est, primitias sibi prius usurpauit; Deo autem sequentia obtulit. Egregia ratio, & ad mores præsentis sæculi valde accommodata: dum nescio quo malo facto peiora Deo damus, & meliora referuamus nobis. Si filia monocula, aut naribus truncata suum stomachum caulet foeditate, Deo dicetur; at si sana, & pulchra, mundi sit, nunquid hæc bona diuifio? imò Deum ad iracundiam pronocans.

Abel opti-
ma Deo ob-
tulit, &
ideo Deus
acceptauit.

Sanctus autem Chrysostomus in citatum scripturæ locum dicit, quod licet Cain primos fructus obtulerit, tamen sine delectu: quasi diceret, ex primis quidem, sed non primoribus, quia non curauit seligere. Vnde sacrificium Abelis considerans, obseruat non dici in Scriptura Sacra: *Obtulisse de primogenitis gregis sui, sed de adipibus eorum*, id est, ait S. Chrysostomus: non autem de quibus obtulerit, sed de primogenitis, hoc est de præstantissimis, & preciosissimis,

maximèque necessarijs, & eximijs, deinde ex illis ipsis primogenitis pretiosissima quedam. Iam verò de Caino addit: *Nul tale adnotatum; sed obtulit de fructibus terra sacrificium*, quasi diceret, qualiacumque obueniebant, nulla ad delectum adhibita opera, vel diligentia. Ecce de primis quidem obtulit, sed non de primis selectis; verum ut sibi offerebantur sine delectu, sine attentione. En ratio, quare nostra non acceptantur plerumque sacrificia, licet prima. Quid enim maius esse potest, quam sacrum peragere, quam Sanctissimum Christi Corpus recipere, quam Sacramenta administrare, quam ea sumere? prima hæc sunt, sed quia illa offerimus sine delectu, sine cura, sine conscientia nitore; ideo repudiantur, ideo non acceptantur. Nam ut dicit S. Gregorius lib. 22. Moral. capite. 12. *Iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis.*

Perpendite nihilominus summam Dei misericordiam, perpendite, quod eam Deus etiam indignissimo Caino non subtraxerit: cum enim ad male oblatum sacrificium, & iram, & indignationem, & inuidiam, ac insuper maleuolentiam contra fratrem adiunxisset, ita ut penè & ex tristitia exanimaretur, Deus vultum eius considerans, ut ei auxilium præberet, & consolaretur, sic eum suauiter allocutus est: *Quare iratus es, & cur concidit facies tua, nonne si benè egeris, recipies.* Chaldaus autem transfert: *Quare ceciderunt vultus tui?* aptè satis. Nam peccator cum in rebus huius mundi voluntatem suam ponat, & non in Deo, qui vnus est, inde fit, ut non vnum vultum habeat, sed plures, tot scilicet, quot sunt illæ, ad quarum mutationem, & ille sæpius mutatur. Audite Origenem in 1. Reg. capite 1. super illa verba: *Erat vir vnus*, ita scribentem: *Pertinet ad laudem iusti, quod dicitur de eo, erat vir vnus*, nos qui adhuc peccatores sumus, non possumus iustum titulum laudis acquirere,

Deo non fo-
lam prima
sed etiam
de primis
selecta offe-
renda sunt.

Peccator
plures vul-
tus habet.

quia

quia vnusquisque nostrum non est vnus, sed multi: intueri namque alicuius vultum, nunc irati, nunc iterum tristici. paulò post rursùm gaudentis, & iterum turbati, & rursùm lenis, in alio tempore de rebus diuinis, & vitæ æternæ actibus cõsulentis, paulò post, vel quæ ad auaritiã, vel quæ ad seculi gloriã pertinent molientis, vides quomodò ille, qui putatur vnus esse, non est vnus, sed tot in ea persona videntur esse, quot mores. nil melius. Hinc Caini vultus multiplices ob fratris prælationem, ut etiam fratricidium committere non vereretur.

Impius est
qui Dei mi-
sericordia
abutitur.

Imò licet satis clementer à Domino Deo monitus fuerit; ex hoc tamen magis perfidus euasit, & omnino immensam illam Dei bonitatem abutens, ac si non esset Deus, non Dominus, non Princeps, tristitia, ac liuore absorptus, nihil penitus respondit, & quis hoc sufferre posset, nisi diuina patientia. At vos Catholici mei, nolite tantam Dei misericordiam, scelesti Caini more repudiare, nec eam velitis abuti, certò scientes, quod Dei misericordia durior sit postea perfidis, quam ipsamet iustitia. Cuius rei certum sumite documentum ex Iuda proditore, quem cum post multa beneficia etiam ad osculum Dominus Iesus admisisset, ut suam penetraret duritiam; verum cum amplius ipse obstinatio persisteret, ipsummet osculum benignitatis, & clementiæ signum, ad suspendium eum adegit, & ex sua malitia instrumentum pietatis redegit in iaculum mortis, grauiori telo tantæ dignationis percussus; quam si eum fulmine percussisset. Ait D. Ambrosius: *Patientiam Domini ferre non potuit, qui maiestatem prodidit: itaque abiit, pecuniam refudit, laqueo se suspendit.*

Inuoluntaria
distractio
non inuolun-
taria recitati-
onem Diui-
ni officij.

Corollarium V. Satisfacit tamen præcepto, qui dum recitat Horas Canonicas, detinetur in aliqua re exteriori non impossibili cum attentione interna, ut si recitet dum se vestit, aut ambulat, aut campum aspicit, aut assurgit alicui personæ

honoratæ transeunti, aut dum se lauat, mensam vel lectum sternit, sciens illas actiones posse exerceri sine distractione ab oratione. Secus censendum, si tunc voluntariè se occupet in re aliqua impossibili cum attentione interna, ut si recitando diuinum officium, scribat, pingat, aut aliquid legat: tunc enim sub mortali tenetur iterum recitare. Ita Nauarrus de orat. cap. 13. n. 47. At verò, qui dum Diuinum recitat officium, inuoluntariè, aut inaduerterter, detinetur in aliqua re impossibili cum attentione, satisfacit præcepto: quia inuoluntariè distrahitur ab officio. Ita Caietanus 2. 2. qu. 83. art. 13. Quod maxime obseruari debet pro scrupulosis, qui sæpius Diuinum officium repetunt; & tamen eosdem, imò maiores defectus incurrunt, secunda, & tertia vice repetendo. Vnde sine vllò scrupulo, potest quis eodem tempore & missam audire, & Horas Canonicas recitare: quia hæc ad vnum diriguntur, & attentio Diuini officij, non est impossibilis cum auditione Missæ.

ARTICVLVS II.

Soluantur obiectiones.

Obijciunt contra Corollarium IV. Conclusio 1. Nauarrus de orat. cap. 16.

num. 75. cum alijs tenet, cum qui recitat Horas Canonicas cum interruptione, peccat mortaliter, & præcepto non satisfacere, si notabilis, & longa sit interruptio. Quod probat à simili: quia qui cum interruptione notabili profert verba formæ Sacramentalis, & peccat mortaliter, & irritum reddit Sacramentum. Ergo recitans Horas Canonicas cum interruptione ad longum tempus, peccat mortaliter, & non satisfacit præcepto. Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia. Nam sententia opposita est probabilior, quia de substantia singularum precum, non est continuatio quoniam preces

Obiectio
& solutio
eiusdem.

preces interruptæ, imò singuli psalmi, & singuli versiculi per se suum habent pondus, & completam significationem, & sic inter se non habent necessariam connexionem. Ad probationem etiam dicitur, eam non valere: non enim eadem est ratio Divini officij, & formæ Sacramentalis. Nam in formis Sacramentorum requiritur moralis continuatio, ultra practicam verborum significationem, quam forma habere non potest, quando cum morali interruptione profertur; iam verò in divino officio non adest huiusmodi practica significatione, cum non sit institutum ad aliquid ex vi verborum producendum.

Q V Æ S T I O I V.

Quo tempore recitanda sunt Hora Canonice.

Questio huius questionis inde orta est, quia ex consuetudine ab Ecclesia approbata, & permixta introductum est, ut matutinum cum laudibus recitari possit in vespere precedentis diei. Qui usus introductus est, ob difficultatem recitandi illud in media nocte, quod erat proprium illius temporis: tum quoque quia anticipare melius est ex suo genere; quam postponere. Hinc aliqui putabant, tempus recitandi Divinum officium incipere à vespere antecedentis diei, & perseverare usque ad mediam noctem sequentis. Quamvis vespere primæ de festo subsequenter diei, non sint pars Divini officij subsequenter diei, sed illius in quo celebrantur. Sic tenet Diana tract. 12. de Horis Canonicis resolut. 39. ubi cum Molleto concludit, præceptum recitandi Divinum officium incipere à vespere huius diei, usque ad mediam noctem diei crastinæ.

A R T I C U L U S I.

Resolvitur Quæstio.

Tempus recitandi officium Divinum, incipit à media nocte ante-

cedentis diei, & durat usque ad mediam noctem sequentis, (excepto tamen matutino). Probatur: quia Divinum officium singulis diebus est recitandum; dies autem iuxta communem Ecclesiæ praxim, incipit à media nocte antecedentis diei, & perseverat ad mediam sequentis. Deinde, quia matutina oratio maxime Deo est grata. Quod probè sciens Rex David, mediæ nocte surgebat ad orandum, ut citius exaudiretur, Psal. 118. Media nocte surgebam ad confitendum nomini tuo. Cuius rationem reddit, Psal. 5. n. 3. quia mane exaudies vocem meam. Hæc enim Davidis diligentia Deus ad præstandum beneficium movebatur. Vnde S. Chrysostomus tomo 1. in citatū Psalmum ingeniosè notat, tempus matutinum Prophetam observasse ad orandum, ut solem præveniret, utque doceret, prima Deo reddenda esse vota, sic in persona Davidis loquens: Oportet enim ad gratias tibi agendas, solem prævenire, & ante ortum lucis te interpellare. Ex quo loco statim somnolentos increpat his verbis: Dic mihi, qua fronte solem intueberis, nisi prius adores eum, qui lumen illud dulcissimum oculis tuis immitte.

Equidem malè cessit somnolentia diuturna illi sponsæ, quæ vocata à celesti sponso ad Divina colloquia, Cantic. 5. Veni in hortum meum soror mea sponsa, non illico exurgens frivolas adhibuit excusationes: Ego dormio, & cor meum vigilat. Scio bene, locum hunc à Rabbi Salomone, Moysè, & alijs Hebræorum Rabinis trahi in bonam partem, existimantes, quod sponsa his verbis, vocet Deum cor suum; somnum verò meditationem, seu divinarum contemplationem. In qua dum omnium oblita terrenorum, excubat, impetrare meretur, quod vigilans nunquam viderat, dicebatque cor suum vigilare, id est Deum, dum ipsa dormiret. Genes. 28. n. 12. Ut ingeniosè observat S. Ambrosius epist. 60. ad Asimam: Est, inquit, Sanctorum etiam somnus operarius, secundum quod scriptum

Tempus recitandi Divinum officium quod nunc ut.

Quid sponsa celestis per cor suum intelligat.

Somnus animæ quæ sit esse debeat.

scriptum est: ego dormio, & cor meum vigilat, & secundum quod Iacobus Sanctus divina dormiens videbat mysteria, quæ vigilans non viderat, de calo ad terras aërem peritum Sanctis, respicientem Dominum, & pollicentem terra eius possessionem: itaque brevi somno dormiens impetravit, quod magno labore postea acquisivit. Ad talem somnum excitat unumquemque idem S. Doctor in exhor. ad virg. circa medium, ita scribens: Dormiat caro tua, vigilet fides: dormiant illecebra corporis, vigilet cordis prudentia: membra tua redolant crucem Christi, & sepultura odorem, ut nihil ijs somnus caloris infundat, nullos excuset motus.

Somnus matutinus est animæ deceptor.

Verius tamen mihi videtur, quod sponsa illis verbis, quasi digito demonstrare voluerit illas personas, illos homines in Dei obsequio tepidos, ita frequentem somno diurno immersos, ut licet ab amicis, licet ab ipsis campanis resonantibus excitentur, ad matutinas advocati preces, vanas excusationes allegant, infirmitates fictas prætexentes, lassitudines causantes, tepiditatem, inertiam, somnolentiam pallio necessitatis operientes, illudque tepidæ sponsæ allegantes: Ego dormio, & cor meum vigilat. Quem somnum Nissenus homil. 11. in malam partem accipit, affirmans, verba hæc eorum somnum significare, qui in perfectionis itinere dormientes, vanas, ludibrias, & inania somniat oscitant in Dei via se habentes. Nam, ut ipse ait, eos qui ad perfectionem aspirant, oportet esse somno potentiores, & mente perpetuo vigilare, veluti quandam animarum deceptricem, & veritatis insidiatricem ex oculis expolentes dormitationem. Pulchrè satis: oculorum enim somnus, & præcipue matutinus verè est, animæ deceptor, ac veluti veritatis insidiator, dum efficit, ut necessitates asingantur, & ipsa anima inanib' se decipiat excusationibus, necessitatem reputans ipsam tepiditatem, veras rationes, meras negligentia excusationes, seu

diaboli suggestiones, ut ingeniosè discurrit Climacus grad. 18. Observemus, ait, diligentius, & inueniemus, cum insonuerit signum spiritualis tubæ, visibiliter quidem convenire inimicos, atque hos quidem cum expectati fuerimus, astare lecto; nosque ut iterum decubamus lectulo hortari, expecta inquit, dum compleantur spirituales hymni, sic demum in Ecclesiam proficisceris. Taliter se profectò gessit illa dormiens sponsa, quæ licet vocata, licet inelamata, licet persuasa, tamè negligens, torporem excusans, impossibilitates prætexens ulterius respondit: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illam? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Surgere ergo nolebat deses, & ne vitium confiteretur, excusationes adinveniebat, quasi sponsus ea, quæ non deberet suasisset.

Pulchrè id adnotat Theodoretus, in citatum locum ita scribens: Atqui hoc illi sponsus non præcepit, neque vult, ut depositum veterem hominem iterum sumat, aut sanctis manibus suis ablutos coinquinat pedes, sed ut sine labore, ac iniquatione aperiat sibi aurium, vel oculorum fores, quod aut per cognitionem, aut per auditum ingressus in animabus sanctificatis inhabitet. At quid efficaciter tandem postea vocata, violenter ut ita loquar, & fortiter, ut ipsamet faretur: Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus, id est cor, intremuit ad tactum illius. Cantic. 5. Ecce tibi humana præcordia intremuerunt, ex quibus Deus manum suam misit per foramen. Vultis scire, quanam sit manus divina, quæ præcordia sponsæ ita potenter vulneravit? Equidem non alia nisi gratia divina. Ita resoluit S. Bonaventura in caput IV. D. Lucæ. Dilectus meus misit manum suam per foramen: id est, gratiam suam per foramen lateris Christi, unde profluant sacramenta. Et venter meus intremuit, quia hæc gratia primò parit contritionem. Ecce quomodo gratia profluens à latere Redemptoris parit contritionem, ut ad minimum eius

Per manū intelligitur gratia divina.

eius contactum intima sponsa vi-
scera tremefacta fuerint. Surrexi,
inquit, ut aperirem dilecto meo. Pse-
vero exponit: Surrexi ad laboriosum,
& magis diuinum ordinem, ut quem an-
tea capere non potueram, laboribus mul-
tis, & carnis mortificatione latorem co-
gitationis portam patefaciens sponsam
comprehenderem. Surrexit equidem,
sed tamen dilectum non inuenit:
quia iam abierat, aufererat, unde
nec respondit inelamatus. Quod
ad doctrinam nostram factum est,
ut scilicet non miremur, quod si de-
sides, si somno dediti, si pigritan-
tes in oratione fuerimus, si Deus
nos non exaudierit, si se elongaue-
rit: quoniam negligens, & tera o-
ratio ingratiſſima Deo solet esse.

Hinc illa comminatio Dei, Isa-
ia 5. n. 11. *Na qui consurgitis mane ad
ebrietatem sectandam.* Et cur potius
matutino tempore, quam quouis a-
lio contracta ebrietas a Prophetâ
repræhenditur? Equidem, quia ora-
tionem illius temporis propriam
impedit. Hoc statim sequentia ver-
ba declarant: *Vinum in conuiuijs ve-
stris, & opus Domini non respicitis, nec
opera manuum eius consideratis.* Ibidem
n. 12. Vnde S. Ambrosius lib. de
Helia, & ieiunio sic concludit: *Non
immerito va illis, qui mane ebrietatis
potum requirunt, quos conueniebat Deo
laudes referre, præuenire lucem, & va-
care orationi.* Indignus quippe est,
qui ad orationem accedere præsu-
mit, quilibet ab ebrietate longissi-
me non recedit. Hinc celebris ille
Philosophus Apollonius, qui semper
à vino abſtinebat, solitus erat monere,
teste Volaterrano, ut qui vellet cum
Deo habere commercium à vino
alienus esset: ut refert Clemens A-
lexandr. lib. 1. *Paedagog.* capite 2.
*Conuenit diuinis cogitationibus minime
grauari.* Statimque rationem reddit:
*quia ipsa sicca anima est sapientissi-
ma, & optima; ea autem ratione e-
tiam contemplatiua.*

Hac de causa in veteri testamen-
to, à vino abſtinebant Sacerdotes:
Leuitic. 10. n. 9. Deo sic præcipi-

ente: Dixit quoque Dominus ad Aa-
ron. *Vinum, & omne quod inebriare
potest, non bibetis tu, & filij tui, quando
intratis in tabernaculum ieiunij, ne
moriamini: quia præceptum sempiternum
est in generationes vestras.* Similiter
Nazarei Numer. 6. n. 3. *A vino, &
omni, quod inebriare potest, abſtinebant.*
Item Rechabab filij Ionadab. Hie-
remia 35. n. 6. *Non bibemus vinum:
quia Ionadab filius Rechab pater noster
præcipit nobis dicens, Non bibetis vinum
vos, & filij vestri, usque in sempiternum.*
Quorum omnium ratio non alia fu-
it, nisi ut à rebus humanis longius
recedentes, Diuinis impensius de-
seruirent, rati eos non posse Deo
vacare, qui vino indulgerent.

Hanc etiam causam fuisse existi-
mo, quare Hebraei per vastissimas
solitudines transeuntibus, non vini
potus, sed aqua à Deo ministraba-
tur. Licet enim huius rei, varij va-
rias rationes assignent, Clemens A-
lexandrinus hanc: *Quia oportebat e-
as, utpote errantes, esse maxime sobrios.*
Quasi diceret: oportebat, ne erran-
tes corpore, animo pariter erraret.

De autem Ambrosius lib. de Helia,
& ieiunio, rationem hanc assignat,
quia inquit: *Periculosum erat vinum
populo ministrare, quod fortiores ferre
vix possent.* Palam ostendere volens,
quod si totus populus vino indul-
geret, totus à vino vinceretur, cum
certo constet, etiam validissimos
Heroas à vino superatos fuisse.
Quod S. Doctor probans hæc addit:
*Viciu Sanctum Noe, vel etiam Loti. A-
braba nepotem ebrietas, quorum aliter
cum ieiunaret, diluuium superstes fuit, al-
ter incendio.* Mæa tamen sententiâ,
ideò Deus Hebraeis vinum in deser-
to non ministravit, quia ut ad terræ
promissionis peruenirent, frequen-
ter orationi vacare debebant. Quod
ex eo colligo, quia Deus illos in
desertum euocauerat ad orandum,
& sacrificandum iuxta illud Exodi
3. n. 18. & Exodi 5. n. 3. *Dominus
Deus Hebraeorum vocauit nos. Ibimus
viam trium dierum in solitudinem, ut
immolemus Domino Deo nostro.* Quo
autem

Sacerdotes
a vino &
Rechabab
a vino abſti-
nebant.

Vinum etiam
am fortissime
m. Hero-
as perdit.

Ebrietas
matutina
grauis cul-
pa est.

A vino ab-
stinendum
est, ut re vo-
lenti,

autem pacto potuissent illi in Deum
effundere preces suas, quos ebrietas
prorsus amentes reddidisset. Cum
ebrietati dediti sint ineptissimi tam
ad reddenda vota; quam ad perci-
pienda dona. Propter quod Moy-
ses olim descendens de monte à
colloquio diuino, tabulas legis ad
lapidem allisas confregerat. Au-
ctore D. Ambrosio supra citato cap.
6. In superioribus, inquit, montis lex
dabatur Moysi ieiunanti; in inferioribus
populo manducanti prauaricatio sacrile-
ga luxu accendebatur epulantium. Quo
spectaculo motus, fregit tabulas Moyses;
indignum iudicans, ut ebrio populo lex
daretur.

Ne verò quispiam existimet, le-
ue ebrietatis peccatum esse, atten-
dat, quid citatus Isaias ex hoc eue-
ntum prænuntiet: Propterea, in-
quit, captiuus ductus est populus meus,
nobiles eius interierunt fame, multitudo
eius siti aruit, propterea dilatat infer-
nus animam suam, & aperuit os suum
absque ullo termino, & descendunt fortes
eius, & populus eius, & sublimis glori-
osus eius ad eum. Auditis infernum,
præ deuorandorum multitudinem,
os illud suum vastissimum magis ac
magis aperientem, ac dilatantem,
propter ebrios suscipiendos. Ter-
ribilis profectò, & horrenda senten-
tia, & si causam exquisieritis, pror-
sus intolerabilis. Ergone in peccatis,
& ad peccata ebrii captiuantur?
Ira sanè. Fame rerum spiritualium
peribunt, siti diuinæ gratiæ arescent,
ac tandem multitudo infinita ita
peribit, quod necessarium sit, ut in-
fernus dilatat os, extendat sinus, ac
interminabilis fiat ad deglutiendos
eos, qui manè laudes non persol-
uunt, sed luxuriæ, sed ebrietati, sed
peccatis, sed tandem compotatio-
ni continuo indulgent. Euigilate
aliquando Catholici mei, & dum
hæc legitis, abſtinete, si talia ope-
ramini, plangite, si aliquando ope-
rati estis. Expergiscimini Pastores
quibus ex officio incumbit scelera
reprehendere, & dum videritis,

Ebrietas
reddi ho-
mines ad o-
mnia ine-
ptissimos.

Inferus ad
deglutien-
dos ebrios
os suum di-
latat.

Pastores Be-
clesie maxi-
mè ebrieta-
tem culpare
debent.

quod prius venter; quam Deus ab
aliquibus adoretur, inelamare, in-
gemiscite, arguite, obsecrate. Mul-
ti enim iam hisce temporibus propè
decursu die surgunt, in medio cali-
cubilibus, ipsiq; stratis crapulantur
compotantes, solem præuenientes
ad luxum, non ad adorationem,
primitias diabolo, siue ventri, non
Deo tribuentes, post corpus suum
eum habentes, quod grauissimum
est.

Audite D. Ambrosium in Psal.
118. serm. 19. super illa verba: *Præ-
uenerunt oculi mei ad te diluculo, ita
scribentem: Graue est, si te otiosum in
stratis radius solis orientis inuerecundo
pudore conueniat, & lux clara seriat o-
culos, somnolento adhuc tempore depres-
sos, an nescis homo, quod primitias tui
cordis, ac vocis quotidie Deo debeas?* In
quibus verbis Diuinæ indignationis,
& furoris non alia ratio ostenditur,
nisi, quia primitiæ Deo debentur, alte-
ri tribuuntur. Et ut ingeniosè pô-
derat D. Basiliius: *Qui manè possent
quidvis de Deo edoceri, isti confestim, ut
è somno, à se excusso surrexerunt, conse-
crabantur siceram.* Causam reddit Ly-
ranus: *Quia ebrii præcedenti vespere,
ideò manè sunt sitibundi.* Dormiunt er-
go ebrii, expergiscuntur sitibundi,
vinum anhelant iterum compotan-
tes usque ad vespertam, quasi ad lu-
xuriam, & ebrietatē nati essent. Fe-
lix igitur, qui media nocte, qui di-
luculo ad laudandum Deum surgit.
Ex hac conclusione deducuntur co-
rollaria.

Corollarium I. Diuinum offici-
um priuatim potest quocumque tem-
pore recitari. Ratio: quia in hoc
satis est sequi sententiam Doctorū,
exempla virorum proborum, & cō-
suetudines locorum. Hanc verita-
tem colligo ex eo: quia Deus ita
est promptus, & paratus ad audien-
dum, ut nullum sit tempus, quo præ-
stò non adsit, quo nos non audiat.
Hinc Regius Psalter tanquam ex-
pertus, Psal. 4. n. 1. dicit: *Cum in-
uocaueris, voca-*

Diuinum
officium
potest quo-
cumque tem-
pore recita-
ri.

A a a

uocare

uocarem, exaudiuit me Deus iustitia mea. Hoc est, cum adhuc inuocarem, iam me exaudiuit, quasi ius meum peterem, cum Deum votui precibus inuocarem. Vnde Pselus in Cate-na Græcorum Patrum, sic in hunc locum scribit: *Cum inuocarem, inquit, exaudiuit me Deus iustitia mea. Nomen inuocationis arcanam quandam vim habet. Quoniam inuocatio est virtutis cuiusdam præstantioris, per probos mores occulta quadam attractio, adductioque. Siquidem Gentiles incantationibus, atq; inuocationibus quasdam ad se prauorum spirituum virtutes attrahabant; quin & ipsis eorum personis, cum ipsis conuersando vim inferebant. Nobis vero Christi nomen inuocantibus, illa quidem abrogata sunt: sed proba mēs sufficit ad diuinum fauorem ad se attrahendum.*

Ad Deum
omni tem-
pore accet-
sus patet.

Illico igitur Deus, omni tempore, in quacunque hora, nulla morâ interpolatâ, nullo impediēte exaudit hominem inuocantem se, ut ingeniosè expendit D. Chrysosthomus in citatum Psalmum ita scribens: *Non adstitit miles, qui expellat; non satellites, qui tempus interrumpat; non est, qui dicat, non est nunc tempus accedendi, veni postea; sed quando veneris, stat audiens, etiamsi tempore prandij, etiamsi tempore cene, etiamsi nocte intempesta, etiamsi in foro, etiamsi in via, etiamsi in cubili, etiamsi intus in magistratu fueris, nihil vetat, quo minus tuam petitionem audiat, si rite vocaueris. Considerate, quam sit inexcusabilis homo Christianus non orans, cum nullum tēpus, imò nullum exercitium ab oratione illum impedire possit, non forum, non magistratus, non infirmitas, cum & in foro, & in magistratu, & in cubili Deus omni tempore adsit. Concludit citatus Sanctus: Neque enim opus est ianitoribus, qui te introducant; neq; dispensatoribus, procuratoribus, custodibus, aut amicis. Ecce licet nos inimici ad orandum accedamus; Deus tamen ita nobis præstō adest, ut nec amicis indigeamus.*

Profecto inimica erat Chana-

næ illa mulier, quæ filiam à demonio obsessam habens, misericordiâ Christi implorabat: *Miserere mei Domine fili David: filia mea male à demonio vexatur.* Luctus miserabilis, & matri spectaculum ipsa morte acerbior erat. Demon aduersarius cū puella congregiebatur, & hostis inuisus contra puellam prodibat in aciem. Domo exiliens puella vrbem peruegatur, in altum manū extendebat, oculos distorquebat, comam nudabat, ciebat ululatus canum latratibus haud absimiles, videbat non videns, cursu ferebatur, miserabile eius erat silentium, loquebaturq; dolentiùs, supplicium nullas capiebat inducias, noctes etiam sine somno absolvebat, dies noctibus incentiores experiebatur, cubili exiliebat, miseriam conferto clamore exaggerans, mater deniq; lamentabatur: Dæmoni receptaculum filiam peperit. Hæc tamen, exaudita est, imò quod maxime notandum, tunc exaudita, quando per se ad Christum accessit, ac per se, & non per Apostolos exposulauit. Dicebant enim discipuli Domino: *Dimitte eam, quia clamat post nos. Quid verò Dominus? Non sum, inquit, missus, nisi ad oues, quæ perierunt domo Israël.* Matth. 15. n. 22. Quod cum ipsa intellexisset, per se accedens dixit: *Domine adiuua me.* Cui Dominus respondit: *Non est bonum, sumere panem filiorum, & mittere canibus.* At illa dixit: *Etiam Domine: nam & catuli edunt de micis.* Obstupescite, responsum Sanctæ Mulieris: Iesus dicebat, non porrigendum filiorum panem canibus; Mulier verò quasi e contra affirmabat, debere illum porrigi. Verum, quoniam Dominus negabat, panem filiorum canibus dandum, quomodo mulier e contra dandum affirmabat? Ne miremini: mulier non attendebat ad panem vsualem, cuius similitudinem prætendebat Dominus; sed ad panem diuinum cælestis mensæ, cuius est, neminem excludere, etiam ne vilissimum canem, si ad familiam pertineat

Filia Chananae mulieris, a demonio afflicta.

Deus neminem repellit à sua mensa

tineat Patris. Sic resoluit S. Ambr. in exposit. cap. 16. S. Lucæ. Agnouit, ait, Chananitidis illa mysterium, cui dicitur: *Nemo tollit panem filiorum, & mittit canibus.* Agnouit hunc panem, non panem esse, qui videtur: sed illum, qui intelligitur; & ideo respondit, utiq; Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de manibus Dominorum suorum.

Christus gratificari distulit, ut fidem probaret.

O fides! o prudentia! o Chananae mulieris pietas! quæ dum post Christi renuntium rogando perleuetaret; & sublime orationis meritum, & diuinæ largitatis eminentiam diuulgauit. Curationis dilationis specimen sanationis prorogatio fuit voluntatis in muliere probatio: potius verò Domini silentium Chananae commendatio. Ait D. Basilus Seleucien. orat. 20. quasi largitoris silentium, beneficii largitionem prorogans, sit eximia rogantis panegyris, teste eodem S. Basilio, verba hæc apponente. *Quid tandem Saluator? quid silentium, pariat, aperit: o mulier, magna est fides tua! ideo tibi gratificari distuli, ut fidem tuam in exemplum proponerem. Non obtinebam ex inclementia, sed & præcius quiescebam: expectabam diuinæ fidei tuæ amplitudinem patefacere: præsentem doceri volebam, quantum in Chananae margaritum lateret. Totam tibi curationis mensam explico. Tu quidem Iudeos fide vicisti; ego verò datu meo tua postulata. Nimirum, Christi silentium, cunctando beneficii largitionem differerebat, ut cum sceno re donaret, dumq; postulata curationis donationem prorogaret, datu suo petentis postulata transiret, & auctarium de dilatione reportauit. Sic plerumq; nobiscum Deus procedit, petimus ab illo auxilium in nostris necessitatibus, ille differt, quasi non audiat; verum sæpe in nostris precibus Dei silentium, lucrosa negotiatio est. Sic olim Sarah tribus diebus orationi vacabat, in secretiori domus suæ cubiculo; Deus autem non munerum suorum*

sed donationem procrastinavit, veldatu suo eius vinceret postulata. Angelus enim Raphaël missus est, qui demonium compesceret, probro eam eximeret, & felices æque ac fecundas iniret nuptias.

Respondit itaq; Christus Chananae mulieri: *O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.* In quo loco duo ad nostram doctrinam valde vtilia reperio. Primum, quia Apostoli Domino non replicarunt, neque contra rationem arguerunt, quia nimirum, non suum, sed alienum negotium agebant, ut nobis argumento sit, non ita aliorum orationibus fidendum esse. licet Sancti sint, ac Dei amici, ut tu nihil facias, nec per te ipsum accedas. Nam licet ipsi pro te orent; tamen plerumque difficultates non vincunt, instantias non soluent. Alterum, quod tunc ista mulier exaudita sit, quando per se accessit, videlicet eam ob causam, quia Christus ita nostrarum gratiarum, ac voluntatis cupidus est, ut bipartitam eam non sufferat, sed totam velit haurire. Quocirca vult, ut aliquando non per alios, sed per nos ipsos, licet minus inimici, accedamus, & exaudiamur. Audite D. Chrysosthomum supra citatum, qui dicit: *Non ita eum per alios placamus orantes, sicut per nos ipsos: cum enim nostram expectet amicitiam, omnia etiam facit, ut nos ei consideramus, quando viderit, hoc nos per nos ipsos facientes, tunc maxime annuit; ita etiam fecit in Chananae, non annuit, cum Petrus, & Iacob accederent, cum ea autem permaneret, quod petebatur, dedit protinus. Licet ergo peccatores, licet inimici simus; Deus tamen, quando nos ipsi oramus, facile nos exaudit, quia nostræ expectat amicitiam; & ideo semper præstō nobis adest, nullum distinguens tempus, nullam signatam habens horam, eo quod nos summe amemus.*

Forum orationibus non est nimis fidendum.

Corollarium II. Qui recitat Diuinum officium hodie pro die sequenti.

Excepto
matutino
officium
hodie pro
crastina die
recitari nō
potest.

quenti, (excepto matutino) non
satisfacit præcepto Ecclesiæ. Ratio:
quia officium est onus affixum diei;
sicut etiam ieiunare, aut audire mis-
sam tali die. Ita Nauarrus *cap. de o-
rat. 10. n. 52.* Qui vero intra vnus
diei intervallum, totum officium si-
mul priuatim recitat, non seruatis
a Sacris Canonibus præscriptis ho-
ris, non peccat. Ratio: quia implet
præceptum quoad substantiam; de-
signatio autem recitandi præscri-
ptis temporibus, facta est pro reci-
tatione publica, quæ iam per con-
suetudinem legitimam, & prescrip-
tam relaxata est quoad recitatio-
nem priuatam.

Differre of-
ficium ex
iusta causa
non est pec-
catum.

Corollarium III. Postponere
recitationem Diuini officij ex iusta
causa, intra eundem diem, non est
vllum peccatum. Ratio: quia hu-
iusmodi dilatio non est contra sub-
stantiam præcepti, neq; est circum-
stantia adeo grauis, vt reddat acti-
onem intrinsecè deformem. Simili-
ter, qui ex causa præuenit, & anti-
cipat, non peccat; sine causa tamē
talis anticipatio non caret culpa
veniali. Item recitare omnes horas
simul, vsq; ad completorium inclu-
sive propter commodius studendū,
ne veniale quidem peccatum est.

Loco offi-
cij de feria
dicere de
sancto non
est peccatū
mortale.

Corollarium IV. Qui loco offi-
cij de feria, dicit de aliquo Sancto,
non peccat mortaliter. Ratio: quia
substantia præcepti recitandi Diui-
num officium est, vt septem hora
Canonicæ persoluantur; quod au-
tem officium dicatur de feria, aut
de Sancto, pertinet ad modum ac-
cidentalem. Ergo per talem mu-
tationem, non violatur substantia
præcepti, sed tantum modus, ritus,
& cerimonia, quæ non est transgres-
sio sufficiens ad peccatum mortale.
Vnde, qui sine causa hanc mutatio-
nem faceret, ex quadam acedia a-
nimi, vt facilius, & breuius officium
expediatur, solum venialiter pecca-
ret, & si esset beneficiarius non te-
neretur ad restitutionem fructuum.
Ita Caietanus *versu Hora, cap. 2. Ze-
rola in praxi Episcopali, par. 1. v.
Hora Canonica, n. 6.*

Corollarium V. Non seruare
ordinem Horarum. v. g. recitare
primam ante matutinum, vel terti-
am ante primam, seculo scandalo,
non est peccatum mortale. Simili-
ter dicere Psalmum ante hymnum,
vel vnum Psalmum ante alium. Ita
Bonacina, *disput. 1. de Horis Canoni-
cis, qu. 3. punct. 4. n. 4.*

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obijciunt contra Corollarium V. Ce-
lebrare Missam, non recitato
matutino, est peccatum: ergo etiā
non seruare ordinem horarum, est
peccatum. Respondetur negando ante-
cedens: sicut enim recitans primā
ante matutinum, non peccat mort-
aliter; ita neque celebrans missā
ante matutinum, cum matutinum
nullam habeat connexionem, &
ordinem cum missa. Præterea,
quia nullum de hoc exstat præce-
ptum, & Rubrica missalis ad sum-
mum obligat, sub veniali, si id fiat
absque iusta causa. Vnde, quod
proponitur a Pio V. in eius Breui
initio Missalis, non obligat in rigore
ad obseruandas singulas regulas,
& ordinationes Missalis, sed tantum
generaliter ad vtendum eo ritu, &
non inducendum alium; in parti-
culari autem obligat iuxta modum,
quo vnaquæq; res præcipitur, & or-
dinatur, ac iuxta grauitatem eius.
Insuper, quia nihil in iure de hoc
præceptum est, vnde ex iusta cau-
sa, etiam sine peccato veniali, pos-
sunt Hora Canonica postponi: &
sic sine vilo scrupulo, sicut ante ma-
tutinum, ita ante primam, potest
missa celebrari: quia de hoc nullū
exstat præceptum. Ita Sotus *lib. 10.
de iustitia, qu. 5. art. 4.*

Obiectio
& solutio
eiusdem

QVÆSTIO V.

An omittere Diuinum officium sit
peccatum mortale.

Quæstio hæc procedit de ijs, qui
Horas Canonicas recitare tenen-
tur, quæ obligatio oritur, partim ex
susceptione sacrorum ordinū, partim
ex assuectione beneficii. Vnde
Diuinum officium dupliciter persol-
ui po-

Diuinum
officium
dupliciter
persolui po-
test.

ui potest. Primò, nomine proprio,
deinde, nomine Ecclesiæ, tanquam
a ministro ad id ex præcepto, aut
ordinatione deputato, & tales sunt
beneficiarij, aut sacris initiati. Vn-
de sequitur triplicem esse fructum,
in recitatione Horarum Canonica-
rum. Primus est generalis, qui ex in-
tentione omnibus fidelibus applica-
tur: & sic si recitatio Diuini officij
fiat a ministro Ecclesiæ, & nomine
Ecclesiæ, est infinita extensiuè, pro
destq; omnibus fidelibus: quia est
oratio publica, propter quod in il-
la dicitur: *Dominus vobiscum. Tu au-
tem Domine, &c.* ab oratione autem
publica, non licet quenquam ex-
cludere, vt docet S. Thomas 2. 2. q.
25. art. 4. Si vero Diuinum officij
recitetur ex mera recitantis volun-
tate, tanquam a persona priuata,
tunc ipsi prodest, & ijs, quibus ille
fructum recitationis applicare in-
dignus. Secundus fructus Diuini officij est
medius, & hic non æque prodest
multis, ac vni tantum, loquendo
quoad satisfactionem: nam huius-
modi fructus finitus est; finitus au-
tem in plures partes diuisum, tan-
dem exhauritur. Tertius effectus est im-
petratio, & hic effectus æque potest
prodesse pluribus, ac vni, quia im-
petratio non consistit in solutione
pretij, vt satisfactio; sed solum in
petitione, quæ innititur misericor-
diæ, & liberalitati Dei.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Qui obligatur ad Ho-
ras Canonicas recitandas, omit-
tendo illas, peccat mortaliter. Ita
Nauarrus *de orat. cap. 7. n. 51.* & cō-
munis Doctorum sententia. Proba-
tur conclusio, quia omittere recitare
Horas Canonicas, violat præceptum
Ecclesiæ in re graui, imò etiam po-
test suspendi, ex capite. Dolentes, de
Celebrato Missarum, & excommuni-
cari, Clement. 1. eodem titulo. Ergo
cum ista censura supponant graue

culpam, sequitur omittere in reci-
tare Horas Canonicas, peccare mor-
taliter. Ex hac conclusione dedu-
cuntur corollaria.

Corollarium I. Qui tenetur re-
citare Diuinum officium, & ratio-
ne beneficii, & ratione ordinis, o-
mittens illud totum, non commit-
tit plura peccata, sed vnum tantum
peccatum mortale. Ita Garcia de
Beneficijs tom. 1. p. 3. cap. 1. n. 125.
& plures alij. Ratio: quia vt docet
S. Thomas, 1. 2. qu. 71. art. 6. ad 2.
peccata non distinguuntur specie
per præcepta, sed per diuersa obie-
cta, & diuersas virtutes, quibus op-
ponuntur. Vnde multa præcepta,
nisi opponantur diuersis virtutibus,
aut transcant in rationem obiecti,
& non finis, non multiplicant pec-
cata. Ergo pariter ex hoc, quod
præcepta sint numero distincta, nō
sequitur per se loquendo, peccata
numero differre: siquidem diuersa
numero præcepta, certum genus
peccati eadem prorsus ratione in-
hibere possunt, vt patet in sexto
præcepto. *Non machaberis.* & nono,
Non concupisces uxorem. Item in se-
ptimo, & decimo Præcepto. Præ-
terea, quia sicut violans ieiunium in
vigilia alicuius Sancti, quæ incidit
in aliqua feria quatuor temporum,
aut feria sexta in nostra Polonia,
non committit duo peccata; nec
ille, qui omittit sacrum die festo
audire, incidente in diem Domini-
cam; ita etiam, qui tenetur recita-
re diuinum officium, & ratione be-
ficii, & ratione ordinis, illud o-
mittens, vnum tantum peccatum
committit.

Beneficiari-
us non recitans Di-
uinum officij
vnum tantum
peccatum
committit.

Corollarium II. Omittere Di-
uinum officium non committit se-
ptem peccata mortalia, iuxta nu-
merum septem Horarum, sed vnum
tantum. Est contra quosdam No-
tericos, oppositum sentientes. Ratio
corollarij, quia omittere Diuinū offi-
cij, aliquo die, vnū tantum præce-
ptū transgreditur, habens pro obie-
cto, & sine totū officij. Nisi forsan
actus

Omittere
Diuinum
officium
non com-
mittit

actus omissionis pluries multiplicati fuerint. v. g. si quis mane statuat non recitare Diuinum officium, & postea sæpius in die repetat voluntatem non recitandi: tunc enim toties peccabit, quot erunt actus peccaminosi voluntatis moraliter interrupti. Nam tot sunt peccata, quot actus peccaminosi interni moraliter interrupti, vt communiter docetur in materia de peccatis, vbi de distinctione numerica peccatorum; & ideo in tali casu, exprimi debet numerus actuum voluntatis moraliter interruptorum.

Corollarium III. Habens plura beneficia, & omittens Diuinum officium, non committit tot peccata, quot sunt beneficia, sed vnum tantum. Ita communiter Doctores apud Bonacinam, *Disp. 1. de Horis Canonicis, qu. 2. p. 4. n. 27.* & nouissime Diana *par. 1. tract. 12. resol. 23.* Ratio est: quia Ecclesia S. nullibi id præcipit, & multiplicatio titularum, non multiplicat obligationes, vt patet in beneficiario ordinato in sacris, & Religioso item sacris initiato, habente beneficium, qui non nisi ad vnum officium tenentur.

Corollarium IV. Beneficiarius secularis non recitans culpabiliter Diuinum officium, elapsis sex mensibus post obtentam beneficii possessionem, non solum mortaliter peccat, sed etiam tenetur restitutionem proventuum eo die acceptorum. Ita expresse habetur in decreto Concilij Lateran. sub Leone X. in quo dicitur: *Statuimus quoque, & ordinamus, ut quilibet habens beneficium cum cura, vel sine cura, si post sex menses obtento beneficio, Diuinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non faciat, pro rata omissionis Diuini officij, & temporis, sed eos tanquam iniuste perceptos, in fabricas huiusmodi beneficiorum, vel pauperum elemosinas erogare teneatur.* Dixi autem, non recitans culpabiliter: nam qui bona fide, aut ex naturali obliuione, aut ex ignorantia inuincibili, aut ex legitimo im-

pedimento, diuinum officium non recitant, ad nullam fructuum restitutionem tenentur. vt colligitur ex Bulla Pij V. in qua dicitur: *Legitima cessante impedimento.* Et ratio est: quia in foro conscientie non debetur poena, vbi non est culpa. Dixi præterea, si elapsis sex mensibus, post obtentam beneficii possessionem, officium non recitauerit: quia omittens Diuinum officium primis sex mensibus, peccat quidem mortaliter, eo quod materia sit grauis; ad restitutionem tamen fructuum, pro illo tempore, non tenetur de iure Ecclesiastico, vt constat ex citato Concilio, & Bulla. Imò neq; de iure naturali, vt docet Nauarrus *de orat. capit. 21. n. 38.* Anton. Diana *tract. de Horis Canonicis, resol. 25.* Tum, quia Summus Pontifex, ad quem pertinet, leges circa hanc materiam statuere, eximit ab obligatione restituendi, & confert beneficium sub conditione restituendi, si Diuinum officium elapsis sex mensibus, non recitauerit.

Corollarium V. Qui habet plura beneficia, & omittit culpabiliter Diuinum officium recitare, tenetur pro rata officij culpabiliter omitti, restituere fructus omnium beneficiorum. Ratio: quia iuxta Bullam supra citatam Pij V. ratione omnium beneficiorum tenetur officium recitare: ergo quoq; ex omnibus beneficijs tenetur fructus secundum proportionem restituere, pro rata officij omitti. Quoniam autem modo facienda sit ista restitutio, existimo cum probabiliori sententia, quod beneficiarius curam animarum habens, pro omisso culpabiliter officio, non teneatur ad restitutionem omnium fructuum, correspondentium diei omitti officij; sed tantum respondentium oneri Diuini officij. v. g. vt curatus tertiam, aut quartam partem fructuum restituat, ceteras sibi retinendo, ratione aliorum onerum. Iam verò Canonici, & alij, habentes beneficium simplex, si Diuinum officium omise-

Restitutio fructuum pro omisso officio quomodo facienda sit

omiserint, tenentur ad restitutionem omnium fructuum: quia ratione solius officij eos percipiunt.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio & solutio eadem. Obijciunt contra Corollarium II. Qui in Quadragesima, vna integra hebdomada non ieiunat, committit sex peccata mortalia: ergo etiā qui certo die omittit totum officium, committit septem peccata mortalia, cum officium Diuinum vnius diei in tot Horas diuidatur. Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia. Disparitas est: quia cuiuslibet diei intra hebdomadam ieiunium est obiectum adæquatum integrum, & ab alio independens, ac diuerso tempore debitum; at verò septem Horarum Canonicarum intra eundem diem, & intra idem tempus successiue, quoad substantiam præcepti recitari posunt, vnumq; & idem officium, in septem Horas distributum constituent, quod non reperitur in ieiunio diuersis temporibus, & diebus debito.

QVÆSTIO VI.

Quanam excusent à recitatione Diuini officij.

SUPPONO. Causas excusantes à recitatione Diuini officij, tres potissimum principales assignari, videlicet grauem infirmitatem, grauem occupationem, & dispensationem Summi Pontificis. Quibus adduntur alia quinque minores principales. Nimirum *impotentia*, quæ ad præsens duplex potest cogitari, aut extrinseca, & non corporalis, vt est cæcitas Breuiarij sine culpa; aut intrinseca, & corporalis, vt est cæcitas ex toto, aut ex parte, si quis legere non possit. *Secundo, carentia fructuum*, quando beneficiarius nondum constitutus in ordinibus, nullos fructus percipit, nec percepturus est ex beneficio, tam per se, quam per alium: quia altari serui-

re non tenetur, qui de altari non viuunt, nisi beneficiarius ob culpam suam, fructus non percipiat, aut sponte iure suo alteri cedat. *Tertio, ignorantia inuincibilis*, & inculpabilis legis. *Quarto, naturalis obliuio*, seu inaduertentia, modò propria culpa non conringat. Vnde, qui aduertit, se quoties inuitatur ad conuiuium ab amico, prætermisisse aliquam Horam ob talem causam aliquoties, tenetur recitationem præuenire. Item qui dubitat, an officium, vel aliquam Horam recitauerit, nisi tale dubium practice deponatur probabili aliqua ratione, tenetur iterum recitare, tum, quia possessio stat pro præcepto: tum, quia recitatio est aliquid facti; factum autem non præsumitur, ex communi Iurisperitorum Schola, in tali casu. Si verò quispiam sciens se Diuinum officium recitasse, dubitet, an aliquem Psalmum, aut antyphonam prætermiserit, non tenetur præfatum Psalmum, vel antyphonam recitare. Quia sic via infinitis scrupulis aperiretur, & semel repetita sæpius repeterentur. Proinde tale dubium potest sufficienter deponi, ex ea ratione, quod recitans non facile soleat quidpiam omittere.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

CONCLUSIO I. Grauis infirmitas, si ob pronuntiationem verborum, valetudo corporis notabile detrimentum pateretur, excusat à recitatione Diuini officij. At verò levis infirmitas, (vt est dolor stomachi, capitis, pectoris, febris tertiana, aut quartana non excusat. Ratio: quia tales febres non solent toto die affligere hominem. Et quamuis talis infirmitas aliquando excuset à recitatione Horarum Canonicarum in choro; non tamen à priuata recitatione. Quia obligatio recitandi Diuinum officium, strictissima est; & ideo ab illa non excusat levis causa. Ita Nauarrus *de oratione.*

Grauis infirmitas excusat à recitatione Diuini officij.

Beneficiarius non recitans officium tenetur restituere fructus.

Causæ excusantes à recitatione Diuini officij alia quinque principales.

ratione cap. 11. n. 91. & in Manual. cap. 25. n. 100. Quod si dubium esset, an recitatio Diuini officij sit valde nocitura saluti, necne, tunc iudicio prudentis medici standum est: ad hunc enim pertinet, ferre iudicium grauitatis, aut leuitatis morbi. Quando autem infirmus apertè, & bona fide videt, se non posse recitare, tunc non est opus iudicio medici. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Infirmus cessante morbo non statim tenetur recitare officium.

Corollarium I. Postquam febris, vel alius morbus deseruit infirmum, si adhuc vires sunt imbecilles, & homo sensum incipit conualescere, potest per aliquot dies non recitare Diuinum officium. *Ratio*: quia illa imbecillitas adhuc reputatur pro infirmitate, & verisimile est, Ecclesiam aegris post, tot dolores, velle aliquam requiem concedere; imò potest fieri, quod aliquis celebrare possit; non tamen recitare Diuinum officium, propter infirmitatem.

Corollarium II. Licet febris quartana, quando est leuior, non excuset à recitatione Diuini officij; potest tamen contingere, quod ita sit grauis, & secum alia accidentia afferat, vt vehementem capitis dolorem, aut etiam corporis intemperaturam, vt merito censeatur notabilis infirmitas, proinde excuset à recitatione Diuini officij. Et licet infirmus possit colloqui cum amicis recreandi animi gratia, non ideo stringendus est ad recitandum Diuinum officium. *Ratio*: quia confabulari amicis, potius animi diuersionem, & proprium obiectum respicit; quam attentionem, quæ ad officium Diuinum recitandum requiritur; attendere autem, ægrotantis saluti potest iacturam afferre. Ita Diana tract. 12. de Horis Canonicis resol. 42.

Omissa in infirmitate non debent postea recitari.

Corollarium III. Infirmus tractatus infirmitate, non tenetur recitare ea, quæ in illa prætermisit. Ita Nauarrus de oration. capit. 11. *Ratio*: quia Diuinum officium est onus af-

fixum dici. Idem censendum de eo, qui per se recitare non potest: & is enim per alium non tenetur supplere, quia recitatio Diuini officij, est opus personale. Ita Bonacina cum alijs.

Corollarium IV. Quando infirmus non potest recitare maiorem, aut dimidiam partem officij, non tenetur etiam ad minorem, aut dimidiam, proinde à toto excusatur. Ita Nauarrus de orat. cap. 11. num. 6.

Ratio: quia maior pars trahit ad se minorem regulariter. Tum, quia, non occurrit melius prudens iudicium, nec potest fieri iudicium moraliter certum, quis excusetur à toto, cum nullus ferme infirmus sit, qui nisi grauissime ægrotet, non possit primam, aut completorium sine magno incommodo recitare; & tamen si non potest matutinum dicere, à toto excusatur. Vnde ex communi Doctorum sententia, qui non potest recitare matutinum cum laudibus, ad nihil tenetur. Ita Garcia de Benefic. p. 3. cap. 1. n. 222. Diana p. 1. tract. 22. resol. 29. & 4. part. tract. 4. resol. 225.

Corollarium V. Qui ægrotauit vsq; ad meridiem, tenetur postea recitare totum officium, si commode poterit; quemadmodum etiam ille, qui non potuit manè recitare, tenetur vespere recitare. Ita citat Diana par. 4. tract. 4. resol. 11.

Conclusio II. Grauis occupatio, si sit honesta, & necessaria, quæ in aliud tempus differri non potest, sine scandalo, aut peccato, aut detrimento sui, vel proximi. v. g. si insperatè concio sit habenda; aut si confessarius toto die festo, in audiendis confessionibus detineatur, excusatur à recitatione Diuini officij. Est sententia communis Doctorum. Ita Syluester, verb. Hora, quest. ult. Et *ratio* est: quia pia mater Ecclesia non præsumitur cum tanto grauiamine obligare. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Qui tales occupationes futuras prævident, tenentur.

Infirmus non valens recitare matutinum excusatur à toto.

Grauis occupatio excusatur à recitatione Diuini officij.

tur anticipatè Diuinum officium recitare, v. g. summo manè, aut si post finitam occupationem supersit tempus recitandi. Si quis tamen peccauerit, negligenter se gerendo, & non præueniendo tempus, postea existens in occupatione excusabitur, si eum prioris negligentiae poeniteat: quia tunc iam factus est impotens.

Obligatus ad Horas Canonicas non debet sole præ aliud officium impediri.

Corollarium II. Obligatus tamen ad recitandum Diuinum officium, non potest voluntariè suscipere aliquod munus, & officium, cuius executio cum recitatione Horarum Canonicarum impossibilis sit. *Ratio*: quia sic impliciter vellet omissionem Horarum, nisi forsitan adsit grauis necessitas suscipiendi talis officij, aut nisi actio, quæ suscipitur, putetur hic & nunc maius bonum; quam sit recitatio Diuini officij. *Ratio*: quia præceptum humanum non censetur cum talibus circumstantijs obligare.

Corollarium III. Scholaris, qui per integrum diem, vult habere publicam disputationem, & non potest simul Diuinum officium recitare, excusatur à recitatione. Similiter Doctor, qui in concursu Cathedræ habiturus est publicam prælectionem, & non potest simul dicere horas Canonicas. Est sententia communis Doctorum.

Subueniens proximo excusatur à Diuino officio.

Corollarium IV. Qui, vt subueniat proximo ægrotanti, aut patienti grauem dolorem, omittit Diuinum officium, non peccat. Idem censendum de eo, qui toto die occupatus fuit in sedando populi tumultu, in componendis grauib; inimicitijs; aut si occupatus sit circa infirmos, vel in audiendis confessionibus per totam diem, ita, vt non supersit tempus recitandi.

Corollarium V. Qui ob grauem occupationem, officium Diuinum recitare non potuit, non tenetur ad restitutionem fructuum. *Ratio*: quia non est æquum, vt poenam subeat, qui culpam non commisit. Existimo

tamen rarò huiusmodi occupatione occurrere posse, quæ excuset à recitatione, eò, quod Diuinum officium possit anticipari, aut postponi.

Conclusio III. Dispensatio Summi Pontificis, excusatur à recitatione Diuini officij, etiam si sine causa cõcessa sit. *Probat*ur, quia obligatio recitandi Diuinum officium, est de iure humano positiuo, in quo Summus Pontifex validè dispensare potest sine causa. Ita Bonacina de legibus, disp. 1. qu. 2. & alij communiter. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Dispensatio Papæ excusatur à Diuino officio.

Corollarium I. Episcopus tamen in obligatione recitandi Diuinum officium, non potest dispensare propriè loquendo. *Ratio*: quia Episcopus in iure communi, non dispensat, nisi in casibus ei concessis, vel ab eodem iure communi, vel à consuetudine, quod in præsentia non occurrit.

Episcopus in hoc dispensare non potest.

Corollarium II. Potest tamen Episcopus in casu occurrenti dare licentiam, per modum potius interpretationis; quam dispensationis, non recitandi Horas Canonicas, Ita communiter Doctores.

Corollarium III. Etiam Prælati Religionum, non possunt cum suis subditis dispensare, ne Diuinum officium recitent. *Ratio*: quia non habent facultatem dispensandi in iure communi, quod omnes stringit.

Corollarium IV. Possunt nihilominus Prælati Regularium, cum suis Religiosis professis, nondum sacris initiatis, dispensare ex iusta causa, v. g. studij, in recitatione Diuini officij; quemadmodum possunt & in alijs statutis Religionum dispensare. Ita Diana par. 2. tract. 11. resol. 19.

Corollarium V. Quando Papa dispensat, vt puer ante ætatem possit obtinere beneficium, non ideo censendus est dispensare, vt non teneatur recitare Diuinum officium. *Ratio*: quia istæ dispensationes sunt diuersæ

Puer beneficiarius tenetur ad Horas Canonicas.

diuersae rationis. Nisi forsitan facta relatione, quod puer sit ignarus linguae latinae, Papa dispensaret: nam in tali casu, puer esset impotens ad recitandum Diuinum officium.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio & solutio eiusdem. Obijciuntur contra Corollarium V. Conclusionis II. Grauis occupatio non efficit absentem à choro participem distributionum: ergo neque; omittentem priuatim ex eadem causa Diuinum officium, reddit capax fructuum: & sic, qui ob grauem occupationem Diuinum officium recitare non potuit, tenetur ad restitutionem fructuum. Respondetur negando consequentiam: Disparitas est: quia in primo casu, constat nolle Ecclesiam, absentem à choro, participem facere distributionum, ut colligitur ex c. unico de Cleric. non resident. in 6. At verò in secundo casu contrarium ex benigna Ecclesiae voluntate prudenter praesumitur.

DISPUTATIO IV.

De Distributionibus.

Sicut beneficium pro officio conferri solet: ita & publica Diuini officij recitatio sub amissione distributionum à iure communi praescripta est: ideo post explicationem Horarum Canonicarum, ad quas materia distributionum consequitur, aliqua de distributionibus breuiter percurram.

QUESTIO I.

Quisnam ad percipiendas distributiones admittendus sit.

Distributio. Suppono I. Nomen distributionis à verbo distribuo deriuari. Vnde distributiones nihil sunt aliud, nisi ea pars prouentuum, qui tribui, & diuidi debent per singulas Horas Canonicas inter eos, qui diuinis officiis interfunt, pro rata seruitij praestiti. Vocari autem solent distributi-

ones, siue portiones quotidianae, cap. Dilectus, de Præben. quia acquiruntur ab ijs, qui quotidie Diuinis officiis interfunt. Ita Garcia de Benefic. 3. p. cap. 2. n. 440. Moneta 1. par. qu. 1. num. 12.

Suppono II. Per se, & generaliter loquendo, distributiones à fructibus distingui, neque sub nomine eorum comprehendendi. Ita colligitur ex Concilio Trident. Sess. 24. cap. 12. & ex decisionibus Rotæ, quas allegat Bonacina de Horis Canonicis disp. 2. q. 2. punc. 1. n. 4. Et ratio est: quia fructus beneficii, dicuntur annui redditus, qui ex certis Ecclesiae bonis colligi solent; at verò distributiones, sunt portio constata ex prouentibus beneficii, & conferenda assistentibus Diuinis officiis, iuxta quantitatem assistentiae, & seruitij praestiti. Hinc qui ob patraui crimen aliquod priuatur distributionibus, non ideo censetur priuatus fructibus, licet Naldus verbo distributiones, n. 1. contrarium sentire videatur. Quia nomine distributionum non veniunt fructus beneficii, proprie loquendo, & in materia poenali, ac odiosa, benignior interpretatio sustinenda est. Nisi forsitan beneficium non habeat fructus, sed solas distributiones. Ita Moneta de distribut. 3. p. qu. 9. n. 14. Barbosa tract. de Canonicis, & Dignitatibus cap. 21. n. 8. & Gonzales, regula 3. §. 7. proemiali. n. 157.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quaestio.

Conclusio. Ut aliquis ad participationem distributionum admittatur, praeter legitimam aetatem, primam tonsuram, & scientiam, requiritur ut habeat titulum, & possessionem beneficii. Probat: quia ius ad distributiones, acquiritur ratione beneficii. Sed ille non dicitur beneficium habere, qui eius titulum, & possessionem nondum adeptus est, ut definiuit Rota in Carthaginen. fructuum, 2. Aprilis 1612. ergo

Distributiones distinguuntur à fructibus.

Admittentem ad distributiones debet habere titulum beneficii.

ergo admittendus ad distributiones, debet habere titulum, & possessionem beneficii. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Admittendus ad distributiones in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata, debet esse eius aetatis, ut intra annum promoueri possit ad ordinem, quem ipsius beneficium postulat. Ratio: quia aliter ad illud beneficium admitti non potest: alias collatio ante talem aetatem esset inualida, & consequenter ad percipiendas distributiones, cum ista ratione beneficii conferantur, ad ipsumque consequantur, cap. Dilectus de Præben.

Corollarium II. Habens Canonicatum, cui annexus est ordo sacerdotalis, non potest ad distributiones admitti, nisi vigesimum quartum annum attigerit praefato privilegio, aut dispensatione, aut consuetudine legitime approbata. Ita Bonacina disp. 2. de Horis Canonicis quaest. 3. p. 1. n. 4. Vnde Canonicus dispensatus in aetate, potest habere vocem in capitulo, & lucrari distributiones, si officiis Diuinis interfuit. Ita Barbosa lib. 3. de iure uniuerso, caput. 18. num. 26.

Corollarium III. Canonicus admitti debet ad distributiones, licet actu ordinem non habeat, quæ tale beneficium exigit, nisi consuetudo sit in contrarium. Ratio: quia sufficit, quod habeat legitimam aetatem, & beneficii possessionem, assistatque Diuinis, & recitet. Ita colligitur ex Clementina secunda, de aetate, & qualitate, ubi determinatur, ut obtinens beneficium, cui certus ordo annexus est, priuatur dimidia distributionum parte, si intra annum iusto cessante impedimento ad illud ordinem promotus non fuerit: ergo supponitur ante ordinis suspensionem iam fuisse admissus ad distributiones. Ut docet Glossa ibidem, verbo ex tunc, quem sequitur Moneta 2. p. q. 20. n. 31.

Corollarium IV. Ut Canonicus

ad Distributiones admittatur, necessesse est, ut intelligat Rubricas, sitque instructus in recitando Diuino officio. Ratio: quia nemo ad officium admitti debet, cuius partes obire non valet. Cap. cum in cunctis, de elect. & cap. final. de aetate, & qualitate ordinan. Ita Nauarrus de Horis Canonicis, cap. 11. n. 41. & Moneta 2. p. q. 19. n. 35.

Corollarium V. Vfus Distributionum non iure naturali, aut Diuino, sed iure Ecclesiastico inducitur. Ratio primi: quia ex nullo Sacrae Scripturae loco, aut Ecclesiae traditione, aut Sanctorum Patrum testimonio, usus distributionum colligi potest. Ratio etiam secundi est, quia id euidenter constat ex cap. Licet, de Præben. & cap. fin. de concessione Præben. & capit. de cetero, de Clerico residen. & cap. unico, eo tit. in 6. Ac insuper ex Concilio Trident. Sess. 21. cap. 3. Et ideo potest Summus Pontifex dispensare, ut distributiones absentibus conferantur, Ita Bonac. disp. 2. de Horis Canonicis, q. 2. p. 3. n. 1. & 2.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio. In Ecclesia Christi nulla de facto est utilitas distributionum: ergo non sunt faciendae. Respondetur negando antecedens: nam usus distributionum introductus est, ad manu tenendum, & augendum honorem, ac cultum Diuinum, ut expresse habetur in Concilio Trident. sess. 21. cap. 3. initio. ubi dicitur: Cum beneficia ad Diuinum cultum, & Ecclesiastica munia obeunda constituta sint, ne qua in parte minuatur diuinus cultus. &c. Præterea, Distributiones institutae sunt etiam, ut praeter spiritualia praemia, quae à Deo pro Diuinis officiis Clerici consequuntur, etiam temporale stipendium pro victu ab Ecclesia recipiant, ut habetur in cap. Clericus victum, 20. diff. ut sic frequentius, & diligentius

Canonicus ad distributiones admittendus debet intelligere Rubricas.

Vfus distributionum iure Ecclesiastico introductus est.

Obiectio & solutio eiusdem.

gentias ad Ecclesiam conueniant, pro recitando Diuino officio, ut colligitur ex cap. unico, de Cleric. non residen. lib. 6. Ita Barbosa, lib. 3. de iure vniuerso, cap. 18. n. 12. & tract. de Canonicis, ac Dignitatibus, cap. 21. num. 9.

QVÆSTIO II.

Quibus tantum ius percipiendi Distributiones competit.

Distributio-
nes sunt
multiplices.

SUPpono. Præsentem quæstionem non procedere de illis distributionibus, quibus propria ratio distributionum, non competit, quales sunt, quæ ex communi massa alicuius Ecclesiæ conferuntur Clericis, licet Diuinis officiis non intersint, dummodo resident in loco suarum Ecclesiarum, aut saltem non recedant sine causa. De quibus fuit Moneta 1. par. qu. 3. n. 2. & 4. Garcia de Benefic. 3. p. cap. 2. n. 440. & 441. Vnde, eiusmodi distributiones vocari solent portio privilegiata, mensa grossa, grossi fructus &c. Non procedit item quæstio de distributionibus extra ordinariis, ex eo sic dictis, quod sunt inuentæ a Concilio Tridentino sess. 22. cap. 3. Tum, quia non sunt veræ distributiones, cum non constituentur ex communibus beneficiorum fructibus, sed ex priuatis redditibus alicuius Dignitatis, aut Canoniciatus. Tum denique, quia dum eiusmodi distributiones amittuntur, non accrescunt cæteris, qui præsentibus adsunt, & intersunt, sed fabricæ Ecclesiæ, vel alicui pio loco, arbitrio ordinarij applicari debent, iuxta Concilium Tridentin. sess. 22. cap. 3. Non procedit insuper quæstio de illis distributionibus, quæ ex prouentibus beneficii non sunt collata, uti sunt portiones annuariae, quæ communiter vocantur annuariae, quia hæc proprie loquendo non sunt veræ distributiones, licet distributionis privilegio gaudeant, solumque conferuntur ijs, qui præsentibus intersunt, ut docet Moneta supra citatus cap. 3. n. 12. Sed

Anniversaria non
unt veræ
distributio-
nes.

procedit quæstio de distributionibus propriis, ordinariis, & quotidianis quæ sunt portio prouentuum beneficii conferenda interessentibus Diuinis officiis, siue realiter, & personaliter intersint, siue iuris fictione.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

CONclusio. Ius percipiendarum

Distributionum, competit Canonici, seu beneficiariis ijs tantum, qui reuera, ac realiter, seu iuris fictione, Diuinis officiis intersunt, & intersunt, iuxta legitimam sui Capituli constitutionem, aut Superioris dispositionem, vel dispensationem. Probat: quia ita determinatum est in cap. unico, de Cleric. non residen. in 6. & cap. Licet de Preben. Et in Concilio Tridentino sess. 23. cap. 1. & sess. 14. cap. 12. Ergo vera conclusio.

Ius percipi-
endarum
distributio-
num com-
petit inter
essentibus
Diuinis of-
ficiis.

Probat II. ratione: quia distributiones debentur cum onere, & conditione: ergo dantur propter præsentiam, tanquam propter causam, & rationem formalem. Ita Moneta de Distributionibus par. 1. qu. 4. n. 15. Barbosa de iure vniuerso lib. 3. cap. 18. n. 12. & tract. de Canonicis, & Dignitatibus, cap. 21. num. 9. Vnde, qui non intersunt Diuinis officiis, ante omnem iudicis sententiam, distributiones quotidianas amittunt. Ita citatus Barbosa, cap. 22. n. 1. Dixi autem, qui reuera, vel iuris fictione intersunt. Ad ostendendum, etiam eos comprehendere, qui licet reuera sint absentes; censentur tamen & reputantur à iure, tanquam præsentibus, ut sunt infirmi, & alij, de quibus infra suis locis. Dixi præterea, qui intersunt: quia ad percipiendas distributiones, non sufficit assistentia, & simplex Diuini officij recitatio, ac decantatio, verum etiam requiritur, ut præsententur ea munera, quæ vniuersi cuiusque beneficii erectio postulat, & quæ in aliquibus beneficiis præscribuntur, sub poena amittenda.

tendarum distributionum. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

COROLLARIUM I. Canonici, qui Diuinis non intersunt, non lucratur distributiones. Ita constat ex declaratione Sacræ congregationis, ut refert Gonzales ad regulam 8. proem. num. 182. & Riccius decis. 94. n. 10.

RATIO: quia ex iuris dispositione, ius ad distributiones ijs tantum competit, qui Diuinis intersunt, nisi speciali gaudeant privilegio. Et certe turpe est, personam in dignitate Ecclesiastica constitutam, domi, aut foris oriri, quando in Sancto Dei Templo, ex vi sui officij orare, ac meditari debet. Hinc Petrus Damianus, lib. 5. epistol. 9. mirifice extollit perseverantiam Samuelis in templo Dei. Puer, inquit, plane Samuel, post ablactationem nequaquam domum cum parentibus remeant, sed circa ministerium iugiter perseverat. Cui Samuelis exemplo, illud Ioannis Baptistæ adnectit, à publica hominum luce præpropere recedentis, & in iniqua solitudine diutissime commorantis, ut ex hoc utroque exemplo, confundat Ecclesiasticos, magis orari in foro; quam meditari in templo cupientes. Ioannes, inquit, ut innocentis vitæ munditiam teneret, ad squalentis eremi solitudinem, tenera adhuc ætate festinat, illic gratiam Prophetice prædicationis accepit, quam in turbis popularibus degens promereri non potuit. Nunc autem è contra, ij, qui Diuinis sunt ceremonijs participati, Ecclesia sacraria remota contemnunt; habuere verò intra forensis strepitus murmura concupiscunt. Quid hac re indignius? cum Ecclesiastici viri nullas domos familiaribus, quam Ecclesias adire debeant, nullas studiosius frequentare.

Enimvero, quid causa, quod senarius in noua lege, quam in veteri, sacra loca à sacris habitentur? nam hi olim in tabernaculo perpetuo assidere iubeantur, iuxta illud Numer. 10. n. 53. Leuita per gregem tabernaculi figent tentoria. Ex quo

loco Petrus Damianus efficaciter in hunc modum argumentatur. Si ex præcepto Domini Leuita castra sua iuxta tabernaculum figunt, nec secedere tabernaculo, vel intra turba habere hospitium permittuntur; cur nunc Clerici iuxta Diuinam constitutionis edictum, abhorrent apud Ecclesiam degere, ut tanto liberius, quanto quietius, in sacri eloquij valeant meditatione vacare? Et saltem hoc præstent Ecclesia, quam Evangelica gratia splendor illustrat; quod illi deferrebant tabernaculo, quod sub ignorantia tenebris anigmatum figura velabant? Et certe valde præposterum est, si illa nunc denegetur reuerentia veritati, qua tunc adhibita deferrebatur imagini. Hoc ipsemet Christus Dominus docere voluit, talem nobis modum orandi præscribens: Pater noster, qui es in celis. Matth. 6. n. 9. Ecce Deus cælum, & terram implet; & tamen dicitur in cælis sedem suam collocasse, ut scilicet in sanctioribus locis requirendus ostendatur. Ita exponit Origenes lib. 2. Periarch. cap. 4. Quid aliud, ait, ostendere videtur, nisi Deum in melioribus mundi partibus requirendum. Talia verò loca sunt non fora, sed templa: in his ergo excubandum est, non in illis oriandum.

Sed forsitan dubitabit quispiam, an ista oratio à Christo Domino præscripta, dirigatur ad primam Personam Sanctissimæ Trinitatis primò, & principaliter; an verò ad totam Sanctissimam Trinitatem. Seu quod idem est, an nomen Patris, hoc loco accipiatur notionaliter; an verò essentialiter? Et quidem Torres, 2. 2. q. 33. ar. 9. censet accipi essentialiter, prout tribus Personis commune est, idque ex hoc fundamento. In primis, quia omnes paternitatis effectus, qui in ista oratione exprimuntur, non soli Personæ Patris, sed toti Trinitati competunt. Nam si prima Persona ex eo dicitur Pater, quia nos creauit, etiam tota Trinitas nos creauit; si vero ratione conseruationis, etiam tota Trinitas non conseruat: si denique

Modus orandi à Christo præscriptus.

Nomen Patris quomodo in oratione Dominica accipitur.

que ratione redemptionis, fateor e-
quidem solum Filium nos redemis-
se patiēdo; verumtamen tota Tri-
nitas nos redemit agendo.

Oratio Do-
minica in
exordium,
narratione
& epilogū
diuiditur

Nihilominus grauissimi ex San-
ctis Patribus oppositam sententiam
tenent, scilicet, quod nomen *Patris*,
hoc loco notionaliter accipiat. Ita
Tertullianus lib. de orat. S. Cy-
prianus in expositione orationis Domi-
nica. S. Ambrosius lib. 1. de Sacram.
cap. 4. ubi docet hanc orationem
diuidi in Exordium, Narrationem,
& epilogum. Exordium consistit
in his verbis: *Pater noster, qui es in
celis*, in quo vocando eum Patrem,
summam eius misericordiam mani-
festamus, dumq; illum in celis es-
se confitemur, eius potentiam, &
excellētiā laudamus, quæ iuxta
Rhetorum Regulas exordium in-
cludit, continens largitorem, bene-
uolum, attentum, & propitium ex
laudibus. Vnde citatus S. Doctor,
sic dicit: *Vide, unde incipere debes o-
rationem tuam, dic mibi, si velis hominē
rogare, & incipias, da mibi, quod peto?
nonne arrogans videtur oratio.* Et li-
cet hæc omnia Deo non sint neces-
saria; nobis tamen valde proficua
sunt, vt secundum eius maiestatem,
altitudinem, ac magnificentiā cū
eo tractemus. Narratio verō con-
sistit in septem petitionibus. De-
niq; epilogus in vocula, *Amen*. E-
andem sententiam tenet D. Chry-
sosthomus, Rupertus, & Albertus
Magnus lib. de Sacramen. inquit:
*Attolle oculum ad Patrem, qui per Fi-
lium te redemit, & dic, Pater noster.*
Qui omnes vnanimiter asserunt, o-
rationem Dominicā immediatē
dirigi ad Patrem, licet etiam medi-
atē Filius, & Spiritus Sanctus inuo-
centur.

Aliqua ope-
ra vni per-
sonæ attri-
buuntur,
aliqua alte-
ri

Et certē nihil obstat, quominus
oratio Dominica principaliter ad
Patrem dirigi possit, tanquam ad
principium, & fontem totius Trini-
tatis. Nam licet omnia opera ad
extra sint communia toti Sanctissi-
mæ Trinitati; tamen per attributio-
nem aliqua tribuuntur vni personæ,

aliqua alteri. Cū ergo nomen
Patris, primō, & principaliter per-
se ferat creationem, quæ Patri at-
tribuitur, conuenientius in hac no-
menclatura, ipsa Persona Patris im-
mediatē intelligitur; mediātē verō
ipse Filius, & Spiritus Sanctus. De-
inde, cū totus Christus iuxta Sacra
Euangelia, sit in clarificando nomi-
ne Patris sui, vt Ioan. 12. n. 28. *Pa-
ter clarificauit nomen tuum.* Et cap. 15.
num. 8. *In hoc clarificatus est Pater
meus, vt fructum plurimum afferatis, &
efficiamini mei discipuli.* Quis non vi-
det, Christum orationem Domini-
cam ad clarificationem nominis Pa-
tris æterni a nobis dirigi voluisse,
vt sic omnibus innotesceret, ma-
ximē verō Gentilibus edocendis ab
Apostolis, vt sic omnes ad eum,
tanquam ad principium Trinitatis
accurrerent, cum quo tota simul
Trinitas eis innotesceret.

Posuit itaq; in principio orati-
onis Dominicæ, Redemptor noster
nomen *Patris*, in primis, quia no-
men Patris, est nomen status noui
testamenti. Ait D. Augustinus lib.
2. de serm. Domini, cap. 9. *Vocē
noui testamenti populus nouus, ad æter-
nam hereditatem vocatus vtitur.* Hinc
in veteri Testamento nunquam le-
gimus, præceptum fuisse, vt homi-
nes Deum Patrem inuocarent, sed
Dominum. Concludit citatus San-
ctus Doctor cap. 8. *Nusquam inueni-
tur præceptum populo Israël, vt diceret:
Pater noster, sed Dominus eis insinuat
est, tanquam seruientibus, id est, secun-
dum carnem viuētibz.* Deinde, Pa-
trem, proposuit, vt filiorum digni-
tatis memores, Patri nostro similes
simus. Audite D. Cyprianum sic fā-
tem: *Memnisse debemus, quia quando
Patrem Deum dicimus, quasi filij Dei
agere debemus, vt quomodo nobis place-
mus de Deo Patre, sic sibi ille placeat de
nobis.* Quid elegantius dici potuit:
Placemus nobis, quando nos Deū
pro Patre habere cogitamus, cur
ergo non debemus curare, vt etiā
Sanctissimus ille genitor, sibi com-
placeat, quod nos habeat pro filiis.

Cur

Christus
cur in orati-
one Domi-
nica primō
posuit Pa-
ter

Cur non enitemur, vt à tanto Patre
nunquam degeneremus, cū teste
Nisseno, non ob aliud tibi hoc præ-
cepit, vtsilicet Deū Patrem diceret,
nisi vt per diuinum institutum, te
celesti Patri similem faceres.

Qua dici-
tur Deus
Pater no-
ster, & non
meus,

Verum, cur Saluator edocens
nos modum orandi, apposuit *Pater
noster*, non verō *meus*? Tres potis-
simum istius rei causas inuenio. Pri-
mō, vt vnitatem inter nos firmaret.
Sic censet D. Cyprianus: *Et, inquit
admoneamur vnitatis, & pacis, quam
debemus mutuo conseruare, vt fratres, si
audiri volumus à Deo. Secundo, ad retū-
dendam superbiam Magnatum, ple-
beios, & ignobiles despicientiū, vt
docet D. Augustinus, lib. 2. de serm.
Domini, cap. 8. & serm. de Tempo-
re 182. Tertio, propter maiora orati-
onum suffragia, & ampliorem fru-
ctum. Ita resoluit D. Chrysosthomus:
*Pro se enim, inquit, orare, necessitas co-
git, pro altero autem charitas fraternita-
tis hortatur, dulcior autem ante Deum
est oratio, non quam necessitas transmi-
tit, sed quam charitas fraternitatis com-
mendat.* Tum etiam, quia dicere *Pa-
ter meus*, solius est Christi, qui est na-
turalis Dei filius, vt ingeniosē ob-
seruat D. Thomas his verbis: *Non di-
cit, Pater meus, quia Christus voluit ser-
uare, quod sibi proprium est.* Compro-
bat Rupertus: *Vnus est, inquit, filius
primogenitus, & vnigenitus, non vt nos
gratia, sed solus naturā filius, cui conue-
nit dicere, Pater mi, & Pater noster nus-
quam legitur dixisse, quia dissimiliter illi,
& nobis Deus Pater, illum genuit, nos a-
doptauit.**

Canonicus
non atten-
dens devo-
tē confabu-
lans, dor-
miens non
lucrat dis-
tributione-
nes,

Corollarium II. Canonicus no-
tabilem Diuini officij partem atten-
tē non recitans, aut deuotē non at-
tendens, dum aliqua Diuini officij
pars persoluitur, non lucrat dis-
tributiones. Item si confabuletur, aut
voluntariē dormiat. Ratio; quia for-
maliter, & humano modo, atq; ab
Ecclia præscripto, non dicitur præ-
sens. Ita Barbosa lib. 3. de iure vniuer-
so. cap. 37. n. 84. §. 1. Bonacina disp. 2.
de Horis Canonicis. q. 4. p. 1. n. 12. & disp.

1. q. 2. p. 2. & q. 3. p. 3. & alij. Cæterum
tales Canonici non amittunt omnes
distributiones, sed illas tantum, quæ
correspondent tempori, quo confa-
bulantur, aut dormiunt.

Porro hanc ignauiam, ac desi-
diam Sacerdotum Deus agrē fert,
quia coram Deo non otiosē seden-
dum, nec dormiendum, aut confa-
bulandum est, sed alacriter standū,
ac deuotē orandum. Vnde Deus ad
Moysen dicebat Deutor 5. n. 31.
*Tu verō hic sta mecum, & loquar tibi
mandata mea.* Benē iubetur stare
Moyses: quoniam qui Deo proxi-
mus, est, lapsui non potest esse vi-
cinius. Hinc Deus de sua firmitate
gloriaturs, reuocabat eam ad
Dominum, in cuius tabernaculo
stabat. Psal. 61. n. 7. *Ipsē Deus me-
& Saluator meus, non emigrabo.* Qua-
si diceret, vt exponit D. Ambrosius:
*Habeo tabernaculum meum in Domini
tabernaculo, non emigrabo.* Non enim
innocens de tabernaculis iustorum,
sed peccator emigrat.

Huius profectō firmitatis cui-
dentissimum documentum nobis in
seipso exhibuit Christus Dominus,
qui transitorius ad Patrem per crucē,
& acerbam passionem; non tamen
à statu beatitudinis, quem Sanctissi-
ma eius anima possidebat: nec ab
vniōne hypostatica, quā corpus, &
anima cum Diuino Verbo copula-
batur, emigravit. Psalm. 87. n. 10.
Traditus sum, & non egrediebar. Super
quem locum D. Ambrosius subtili-
ter argumentatur: *Cū, inquit, de-
scendisset in terras, vt crucifigeretur, vt
sepeliretur, non emigravit à Patre, sed in
Patre mansit. Nec deposuit, quod erat,
sed reseruauit: Nec desit esse in Dei for-
ma, sed perseruauit; non imminuit a per-
sceptionē corporis Dei gloria, sed man-
nente triumphum acquisiuit, potentiam
non amisit.* Quid ergo hac immobi-
litate firmitus? quam tot vulnera,
tot cruciatus de mūm ipsa mors e-
aq; non repulsa, sed libenter susce-
pta, expugnare non potuerunt? Ve-
rū in media omnium arumnarū,
& labo-

Christus o-
tiam in tor-
mentis sta-
tum beati-
tudinis non
amisit.

& laborū procella, sūma illa felicitas immobilis, & inexpugnabilis persecuerat. Ait Propheta Dan 7. n. 14. Potestas eius, potestas aeterna quæ nō auferetur, & regnū ei⁹ quod nō corrūpetur.

Similiter ad Heliam 3. Reg. 19. n. 11. Dominus locutus est: Egrede re, & sta in monte corā Domino. Et iterū ad Moysen Num. 3. n. 6. applica Tribum Leui, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis. Super quem locum, Petrus Damianus ita scribit: Non ait Dominus, sedeat, oscitentur, & dormitent, sed fac stare. Imō etiam Angelus Domini non aliter apparuit Zachariæ, nisi stans a dextris altaris incensi, Lucæ. 1. Et S. Ioannes Apocal. 7. n. 9. Vidit turbam magnam ex omnibus gentibus, & tribubus & populis stantes ante thronum. Ad extremum totius naturæ apices & Principes seraphim, stabant subter illud, Isaia 6. n. 2. id est, subter Diuinitatis solium, inquit citatus Damianus: Ecce ubi seraphim federe non audent; sedet homo luteus, luridus, & immundus. Vbi virtutes ca-

Seraphim in præsentia Dei federe non audent,

lorum, sibi sedilia non usurpant, illic homo tanquam communi, ac domestico perfruitur otio, qui se puluerem esse, ac cinerem non ignorat? Statimq; inferit singulare exemplum Varronis Consulis Romani, qui, ut scribit Eutropi⁹, postquam apud Cannas cum Annibale congressus, victoriam perdidit, nunquam postmodum vsq; ad vitæ suæ terminum, recubans cibum sumpsit, ut qui aliquot desidiæ vestigiū reliquerat, perpetuo ei⁹dem desidiæ supplicio subiceretur. Bone Deus, si hoc faciunt Ethnici, ut famæ suæ nomen extendant, quid agendum est Christianis, præsertim verò Sacerdotibus pingues obuentiones percipientibus, ut in cælesti sibi gloria sedes acquirant.

Corollarium III. Canonicus Diuinum officium attentè, & studiōse recitans, lucratur distributiones, etiam si sit peccator occultus, aut publicus. Ratio: quia facit id, quod ab Ecclesia præceptum est, ad lucrandas distributiones. Et licet quoad Deum non rectè inseruiat; eius tamen defectus, quantum fieri potest,

Canonicus faciens quod debet licet peccator lucratur distributiones.

occultari debent, ita exigente charitate, quæ operit multitudinem peccatorū. Hinc magnus ille Imperator Constantin⁹ nihil impensius agebat, quam vt defectus sacerdotum, quos tanquam maiores suos reuerbatur, occultaret, dicere solitus, vt habetur in iure, cap. scripturis, 96. dist. Si viderem peccantem sacerdotem, cblamyde operirem, ne videretur. Ecce tātus Imperator, suo se pallio exuebat, imō imperatoria se auctoritate denudabat, vt suorum sacerdotum ignominias tegeret, flagitia celaret.

Consideremus quæso, nonne plus a nobis requirit Christus Dominus, illis verbis: *Estote prudentes, sicut serpentes.* Matthæi 10. n. 16. Et quænam est ista prudentia serpentū, nisi vt vnum caput contra ictus aduersariorum tegat, ac tucatur? Ita exponit S. Hieronymus, *Serpens, inquit, astutia ponitur in exemplum: quia toto corpore occultat caput; & illud, in quo vita est, protegit.* Cui concinit S. Hilarius can. 10. in Matthæum, ita scribens: *Prudentia serpentis est, quod ubi se in manus hominum venisse intelligit, omni genere ab ictu caput subtrahit, atq; aut collecto in orbem contegit, aut fouea immergit, cadidq; partem reliquā derelinquat.* Cuius prudentiæ rationem hanc assignat D. Ambrosius ferm. 20. in Plalm. 118. *Fertur, inquit, coluber, cum vergetur periculo, caput semper abscondere, & in orbem se colligens, obiecta reliqua parte corporis, hoc solum tueri; quod laesa ferantur cetera membra, saluo capitis vigore reparari.* Quasi a sano capite, defluat salutaris quædam vis, quæ membra etiam laesa, & saucia integrentur. Vt ergo prudens serpens suum tegit caput, ne vulneretur; ita prudens Christianus, sacerdotem, quo tanquam capite vititur, tegere debet, ne maledicis linguis tanquam lanceis feriat. Quinimō prudentiam serpentis requirit Deus a suis fidelibus, vt scilicet prudens Christianus, non solum suā se chlamyde exuat ad contegendum sacerdotem; quemadmodum volebat Constantinus Imperator, verum etiam propri-

Prudentia serpentis in quo consistit

propriam vitam profundere, paratus sit ad honorem sui sacerdotis illatum conseruandum.

Sic olim fecerunt Nōe filij, qui non solum parentem suum obuolauerunt, ne ab alijs nudus cerneretur; verum, ne & ipsi quidem nudum cernere voluerunt. Ait sacerdos Genes. 9. n. 23. *Sem, & Iaphet pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum operuerunt.* Super quem locum D. Gregorius lib. 25. Moral. cap. 15. ita scribit: *Quid est, quod filij verecunda Patris, superiecto dorsi pallio, aduersi venientes operiunt, nisi quod bonis subditis, si a prepositorum suorum mala displicent; ut tamen hac ab ipsis occultentur, operimentum auersi deserunt: quia iudicantes factum, & venerantes magisterium, nolunt videre, quod regunt.* Sic David audito Saulis miserabili casu 2. Reg. 1. n. 20. dicebat: *Nolite annuntiare in Geth, neq; annuntietis in compitis Ascalonis, ne forte latentur filij Philisthym, ne exultent filie incircumcisorum.* Ecce Saulis ruinam, quem vt Regem venerabatur, tacendam, non prædicandam aestimauit, vt posteris exemplo foret, ne suorum casus Principum leuiter euulgarent, sed modesto silentio in perpetuum sepelirent. Ex qua doctrina Bacharius epist. de lapsis ad Ianuarium, laicos grauer reprehendit, qui alicuius Ecclesiastici viri culpam, in vulgus disseminant. Ecce, inquit, prohibetur, ne in terminis Geth, neq; in finibus Ascalonis, hoc est in notitiam secularium, siue hominum mundanorum, casus fratris, vel ruina semineatur; & nos passi sumus, nō solum ipsam, quam incolit ciuitatem, sed quā totum orbem, fama ipsius desperatione compleri. Statimq; optimam assignat rationem, cur viri Ecclesiastici ruina potissimum debeat occultari, ne scilicet, & peccator infametur, & auditor prauo exemplo facilius ad malum inducatur. Homines, inquit, huius sæculi exultant, cum audiunt ruinam militis Christi; vel ex illius consolantur opere, dicentes: Ecce

David Saulis casum euulgare prohibuit

Delictum sacerdotis quam ob causam occultari debet

ce, qui nobis exprobratur a ceteris, ad cuius exemplum, cogebamur vivere, &c. Nunquid non melius erat, nec inchoare, quod bonum est; quā turpiter cadere, aut non posse complere, quod caperit. Ne igitur tantum scandalum oriat, spiritualium delicta, quā maxime occultanda sunt.

Verum ego profundiorē sensum in citatis verbis reperio, nimirum per prudentiam serpentis, renouationem hominis peccatoris imeli⁹ significari, quod inde colligo, quia Christus Dominus postquam dixit: *Estote prudentes, sicut serpentes,* statim addidit: *& simplices, sicut columba.* Vnde sicut columba est typus Spiritus Sancti; ita serpens, hominis per poenitentiam renouati. Prudentiam igitur serpentis Deus a nobis requirit, vt si quando in peccatum prolapsi fuerimus, sine mora per poenitentiam reuocari, & in pristinum gratiæ statum renouari studeamus. Audite D. Epiphaniū in libello ad Philologum de proprietatibus animalium cap. 16. de hac renouatione ita scribentem: *Cum, inquit, serpens ad fontem, ut bibat; pergit, virus non deserit, sed in antro illud dimittit, sicq; purus accedit, ne ex illis aquis bibentes veneno inficiat. Debeamus igitur & nos, qui ad perennem puramq; & diuinis, ac celestibus eloquijs scaturientem aquam in Dei Ecclesia peramus, malitia venenum nobiscum nō deferre; sed omnem prauitatem, ac iurgium, & omnem malam cogitationem, deponere, de anima nostra veneno inficiatur.*

Ecce serpentis prudentia, vitæ veteris in nouam meliorem reformationem, nobis esse necessariam suggerit, de qua reformatione Rabanus in Catena aurea ita disserit: *Soter, inquit, serpens eligere stricte vias, per quas transiens veterem pellem exuit: similiter peccator transiens per angustam viam, veterem honorem omnino deponat. Quod Tertullianus lib. de Pallio, cap. 3. magis adhuc expressit, ita scribens: Serpens, quod fortitur*

Serpens est typus hominis per poenitentiam renouati.

Serpens vt renouetur veterem pellem exuit;

Cccc

sortitus est, conuertit cornum, & auum: siquidem ut senium præsenti, in angusta se stipat, pariterq; specum ingrediens, & cute egrediens, ab ipso statim limine erasus, exuuijs ibidem relictis, nouum se explicat, cum squamis & anni recurantur.

Verum quid tandem necessarium est, ut homo post peccatum commissum, ad pristinum statum reducatur? Sanè maxime requiritur gratia Spiritus Sancti. Quod sic deducit. Totus orbis quondam aquarū diluuiū inuendabat, quomodo autē in pristinum statum reductus sit, edisserit scriptura sacra, Genes. 8. n. 1. Adduxit Dominus super terram spiritum, & imminuta sunt aquae. Quisnā autē fugit iste spiritus, respondet D. Ambrosius lib. de Noë, & arca, cap. 16.

Non puto hoc ita dictum, ut spiritus nomine, ventum accipiamus: neq; enim ventus poterat siccare diluuium. Alioqui, cum mare ventis exagietur, quotidie, exinaniretur profecto. Spiritus igitur virtute inuisibili diluuium illud repressum esse non dubium est, celesti operatione, non flatu. Unde scriptum est: Emite spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terrae. Psalm. 103. n. 30. Est ergo spiritus, cuius operationi cedere vniuersa videntur. Si igitur externa totius orbis immutatio Diuino Spiritui tribuitur, quanto magis renouatio interna hominis eidē tribui debet, qui sicut olim vniuersae terrae mundationem induxit, & inundationem exsiccat, atque ad priorem naturae statum omnia reduxit; ita etiam his temporibus, scelerum sentinas penitus exhaurit, & ad nouum gratiae splendorem poenitentium animos componit.

Corollarium IV. Eadem praesentia, siue assistentia requiritur ad lucranda stipendia pro anniuersariis, quae & in distributionibus. Ratio: quia anniuersaria communiter inter distributiones computantur. Vnde Canonicus, qui abest a choro ex iusta causa, ob quam illi conceduntur a iure distributiones, quia iuris fictione censetur adesse, lucratur etiam

elemolynas pro anniuersariis, etiam si testator expresserit, ut solum praesentes participant ex illis. Quia talis dispositio intelligenda est secundum ius commune, ut constat ex capite unico, de Cleric. non resident in 6. in quo conceduntur distributiones infirmis, & alijs, qui fictione iuris praesentes censentur.

Corollarium V. Canonicus tamen, cui tempore absentiae datur facultas percipiendi fructus, seu lucrandi tantum, quantum lucraretur residendo, non potest distributiones temporari absentiae respondentes lucrari. Ita Moneta 1. p. q. 6. n. 12. & 14. Bonacina, de horis Canonicis, disp. 2. qu. 2. n. 6. & alij. Ratio: quia distributiones non veniunt nomine fructuum, neq; illae dantur ob solā residentiam, sed ob praesentiam, & debitam assistentiam in Diuinis officijs.

ARTICVLVS II.

Soluantur Obiectiones.

Obijciunt contra Corollarium II. Canonicus notabilem Diuini officij partem attentē non recitans, aut deuotē non attendens, dum aliqua Diuini officij pars absoluitur, non tenetur acceptas distributiones restituere, si illam partem officij iterum priuatim recitauerit; ergo in tali casu lucratur distributiones. Antecedens patet ab auctoritate, quia ita expressē docet Moneta 3. p. q. 3. n. 7. & Garcia 3. p. de Benefic. cap. 2. n. 514. ubi asserit, in Canonicis ad lucrandas distributiones, sufficere solā assistentiam in choro, etiam si nec cantent, nec recitent, nec sint attentī, sed cum alijs loquantur, licet, in hoc peccent mortaliter, si excessus notabilis fuerit. Respondetur negando antecedens, ad eius probationem dicitur, auctoritatem allatam minimē valere: quia haec sententia oppositum tenens, est maxime licentiosa. Quoniam Canonici confabulantes in choro, aut exercentes aliquas actiones, attentioni externae repugnantes,

Obijciunt
& solutio
eiusdem.

Etiam ad
lucranda
anniuersa
ria requiri
tur praesentia
Canonicis.

Disputatio IV. De Distributionibus. Quaestio III. An ex privilegio, aut dispensatione inferuens Ecclesiae per coadiutorem, lucratur distributiones.

tes, non habent saltem attentionem externam, & consequenter non possunt dici praesentes choro, neque lucrari posse distributiones.

QVÆSTIO III.

An ex privilegio, aut dispensatione inferuens Ecclesiae per coadiutorem, lucratur distributiones.

Coadiutor
duplex est.

Suppono. Coadiutorem esse duplicem, Vnum, qui datur cum futura successione, ut sit in Canonicatibus. Alterum, qui datur sine futura successione, solum ad vices alterius gerendas, seu ad onera beneficii in totum, vel in partem sustentanda, ut sunt vicarij temporales Parochorum, qui in sollicitudinem curae constituuntur. Et de his coadiutoribus fult tractant, Garcia 4. part. de Benefic. cap. 5. Barbosa lib. 3. de iure vniuerso, cap. 18. & in tract. de Canonicis, ac Dignitatibus, cap. 29. De coadiutore igitur secundo modo sumpto, nulla est controuersia, sed tantum de primo modo accepto.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quaestio.

Canonicus
habens co
adiutorem
lucratur in
distributio
nes.

Conclusio. Canonicus habens Coadiutorem cum futura successione, lucratur distributiones. Ita Bonacina cum alijs, disp. 2. de Horis Canonicis, qu. 4. punct. 4. n. 3. Probatur, quia regulariter, Coadiutor conceditur in fauorem coadiuti, proinde non debet in ipsius damnum retorqueri. Praeterea, quia Coadiutor nondum est verē Canonicus, ut docet Nauar. Consilio primo, tit. de Clerico agrotante, n. 5. & 7. Riccius decis. 494. n. 7. Moneta 2. p. q. 1. n. 33. Gonzales ad regulam 8. Glossa 5. §. 9. n. 33. & 122. Vnde Canonicus habens coadiutorem, lucratur distributiones, licet coadiutor abest ex causa, ex qua coadiutus si abesset, lucraretur eandem, v. g. ex causa infirmitatis, necessitatis

corporalis, & similibus. Nam cum in onera Canonici substitutus sit, tenetur ea sustinere, & ferre instar Canonici. Si verò coadiutor sua culpa abest, ex causa, ob quam non conceduntur distributiones, tenetur coadiutor damnum distributionum refarcire: quia causa iniusta damni, ad restitutionem obligat. Et ita declaratum habetur à Sacra Rituum Congregatione 15. Aprilis 1606. Ex hac conclusione deducitur corollaria.

Corollarium I. Si tamen Summus Pontifex dispensauerit, aut ipse coadiutus consenserit, ut distributiones coadiutori tribuantur, tunc in tali casu coadiutor eandem lucrabitur. Ratio: quia altero ex his concurrente, certum est apud omnes coadiutorem lucrari per se distributiones, si legitime Diuinis officijs assistat. Ita Garcia, & Barbosa supra citati.

Corollarium II. Canonicus coadiutus lucratur distributiones, & habetur pro praesenti tempore suae infirmitatis, & quando alias reputatur praesens, etiam si coadiutor eo tempore abest. Ita Nauarrus Consilio 2. de Clerico agrotante, num. 6. & Garcia supra citatus n. 63. Ratio: quia Canonicus coadiutus, non debet esse deterius conditionis, eò quod coadiutorem habeat, neque privilegium suum debet sibi esse noticiū, aut retorqueri in eius damnum, quod in ipsius fauorem concessum est.

Corollarium III. Coadiutor habens distributiones quotidianas, auctoritate Apostolica sibi concessas pro alimentis, ut eas sibi lucratur, & non principali, tenetur residere praesens eo tempore, quo principalis agrotat, aut legitime abest. Ratio: quia cum distributiones ex conuentione ad ipsum pertineant, censetur quoad hoc, tanquam principalis in hac parte, & consequenter non potest lucrari distributiones,

Coadiutor
ex dispensa
tione Papae
potest percipere distri
butiones

Canonicus
habens co
adiutorem
eiusdem co
ditionis est

nes, nisi ipse solus legitimam absentiae causam habeat.

Corollarium IV. Canonicus etiam resignans Canonicatum, sub conditione, in fauorem resignatarii, potest lucrari distributiones, dum praesens interest, quousque resignatarius possessionem non acceperit, dummodo per ipsum non stet, quominus possessionem capiat, & aliae conditiones in resignatione posita implerentur. Ita Bonacina de Hominibus Canonicis disput. 2. qu. 4. p. 2. n. 4. Ratio: quia taliter resignans, non censetur titulum & dominium amisisse, donec resignatio completa fuerit, seu donec impleta fuerint conditiones, sub quibus facta fuit resignatio; resignatio autem in fauorem alterius, censetur facta sub hac conditione, si resignatarius plenarie acquirat beneficium; vel nisi per ipsum peterit, quominus acquirat plene: quia par est acquirere, & per eum stare, quominus acquirat, ut habetur cap. licet Episcopus, de Praben. in 6. Tum, quia resignans potest permanere in possessione beneficii, donec resignatarius possessionem beneficii acceperit: ergo quousque potest onera beneficii persolvere, & distributiones interessendo percipere. Ita Bonacina supra citatus.

Sciendum itaque est, duplicem esse resignationem, unam puram, & simplicem, quae in nulli fauorem fit, Alteram, non puram, nec simplicem, quae fit in fauorem alterius simpliciter, & absolute; vel ex causa permutationis. & ideo infertur adhuc.

Corollarium V. Canonicus resignans pure, & absolute Canonicatum, (idem esto iudicium de quousque alio beneficio) post factam resignationem, & a Summo Pontifice, vel alio superiore acceptatam, non potest lucrari distributiones subsequenter temporis. Ratio: quia iam caret titulo beneficii, in quo fundatur ius ad distributiones. Ita Bonacina citatus, n. 5. Gonzales ad regulam 8. Glossa 15. §. 2. num. 43. & alij communiter.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obijciuntur contra corollarium IV. Si Canonicus resignans Canonicatum, posset lucrari distributiones, antequam resignatarius possessionem acceperit, sequeretur, quod etiam praestito consensu, & admissa resignatione, posset percipere fructus. Sed hos percipere non potest: ergo neque distributiones. Respondetur negando sequelam: quia resignans admissa resignatione, iam non facit fructus suos; & ideo fructus perceptos medio illo tempore, nimirum a resignatione acceptata, usque ad acceptam possessionem, non potest sibi retinere, sed tenetur illos restituere successori. Ita Garcia 2. p. de Benefic. cap. 1. a n. 105. Et ratio est, quia fructus vere debentur ratione tituli; distributiones autem ratione seruitij personalis, & sic resignans, post acceptatam resignationem, assistens Diuinis officiis, ante captam a resignatario possessionem, potest distributiones percipere, sed fructus perceptos non potest retinere.

Obiectio & solutio eiusdem.

QUESTIO IV.

An Canonicus in carcere detentus gaudeat distributionibus.

Questio hac non procedit de illis, qui ob rationabilem corporis causam, aut necessitatem, abesse censentur. v. g. tempore pestis, dum graue, & probabile periculum imminet illius contrahendae: quia tunc certum est, Canonicos absentes posse distributiones percipere. Non procedit item questio de illis, qui ob gratiam metum iniuste incussum, Diuinis interesse, aut resistere non possunt, ut v. g. ob bellum, ob iniustum iudicium, aut Principis praecceptum, a quo timetur graue damnum inferendum. Nam durante tali metu, siue periculo, Canonicus non debet priuari distributionibus, ut docet Moneta p. 2. q. 6. num. 73.

Canonicus ex multis causis abesse gaudet distributionibus.

Disputatio IV. De Distributionibus. Questio IV. An Canonicus in carcere detentus gaudeat distributionibus.

num. 73. & 79. Non procedit item questio de illo, qui priuata vi detinetur. Ita Barbosa lib. 3. de iure vniuerso, cap. 17. n. 69. & de Canonicis cap. 24. n. 43. Nec de illo, qui ab hostibus capitur, quamdiu apud hostes detinetur, nec per illum stat, quin redeat. Nec denique procedit questio de eo, qui iniusto superioris praeccepto abesse cogitur, ut docet Couar. 3. variat. cap. 13. n. 8. Nec de eo, qui fuit iniuste pulsus in exilium, aut metu carceris iniuste a choro abesse coactus fuit: nam his omnibus debentur distributiones; sed solum procedit de Canonicis iniuste, aut iniuste incarcerationato.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Conclusio. Canonicus iniuste incarcerationatus ob crimen patratum, & probatum, non gaudet distributionibus. Ita communis sententia. Cuius fundamentum est hoc: quia talis sua culpa abesse censetur. Et ratio euidentissima hoc ipsum suadet: quia si inferiores Sacerdotes, quanto magis Canonici, & in Dignitatibus Ecclesiasticis constituti, omnibus virtutibus ornati esse debent. Quis obsecro non mirabitur pulchritudinem illarum vestium, quibus olim Deus suos Sacerdotes exornauerat. Exodi 13. n. 1. De byacinto inquit, & purpura, & vermiculo, & hyssop fecit vestes, quibus indueretur Aaron, quando ministrabat in Sanctis. Verum sub illis externis signis, pulchriores virtutum habitus, ad sacra ministeria facienda in Sacerdotibus requiruntur. Audite Theodoretum in citatum locum, ita scribentem: Sacerdotibus suis Deus omnigenum circumposuit ornatum, qui ipsos doceret, quanta animam suam pulchritudine exornare, ac virtutum ornamentis condecorare teneantur. Si igitur in Sacerdotibus veteris testamenti, qui non nisi ad altare hircorum, & taurorum accedebant, tantum.

virtutum omnium ornamentum requirerebat Deus, quantus putatis in Ecclesia Christi, in qua ara Eucharistica immaculati agni constituta est, splendor virtutum in nouis Sacerdotibus desideratur, ut benedictionem Diuinam percipere valeant.

Quando duo illi germani fratres, ad patrem conuiuantem, pro paterna benedictione impetranda accesserunt. Esau, maior natu repulsum passus est; Iacob vero natu minor benedictionem reportauit. Indagate, si placet, cur potius Iacobo, quam Esau benedictio data sit? Et ecce rationem optimam insinuat, S. Hieronymus, epistol. 125. ad Damasum, quest. 5. Quia Rebecca vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit Iacobum, Genes 27. n. 15. ubi sacer textus addit: statim, ut pater sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens ait: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni. Quasi solo vestimentorum odore inductus fuerit, ad benedictionem conferendam. At vero Esau, quia sine vestium ornatu, & cultu ad Patrem accessit, benedictione frustratus est. Quam ergo benedictionem ab aeterno Patre sperare poterit ille, qui incultra conscientia, ad Ecclesiam Sanctam accedit, qui patrimonium Christi in peccatis consumit, qui in conspectum tremendae illius maiestatis, sorda peccati veste indutus prodire non erubescit?

Quando Pharaon Iosephum e carcere accersit, ut ei somnium interpretaretur, dicit Sacra Scriptura: Propterea ad Regis imperium eductum de carcere Ioseph totoderunt, ac veste mitrata obtulerunt ei. Genes 42. n. 14. Et cur antequam somnium explicaret, ita ornatus ad Regem adductus est? Num forsan ad Regem adductus ante merita praemia largiuntur? Vix crediderim: id enim non humanae, sed Diuinae solius liberalitatis proprium est. Causam igitur assignat Lyranus: Quia, inquit, in sordido, in vili

Iacob eius praeparauit benedictionem accepit.

Ioseph ad interpretandum Regis somnium adducitur.

in vili habitu, non erat licitum aulam regiam intrare. Quod euidenter pater ex facto Mardochæi, qui indutus sacco, & aspersus cinere caput, in media ciuitate clamabat, & cum ingenti ciulatu, vsq; ad fores palatii gradiebatur; sed ibi sisebat, nec introibat. Cuius rationem suggerit scriptura sacra: Ester 4. nu. 2. *Non enim erat licitum, indutum sacco, aulam Regis intrare.* Vbi docet Lyrannus, hoc statutum fuisse propter magnificentiâ Regalem. Si vero Pharaonis, si Assueri palatium incultos, & p̄nosos homines excluderat, ne quid ibi regijs oculis indignum appareret, quo iure ad Diuinitatis Sanctuarium, ad ipsius Triadis palatium, scilicet ad Ecclesiam Sanctam, rudes, & informes animæ admittentur. Præsertim personæ spirituales, quæ exemplo, & vitæ probitate alijs præluere debent, si peccatis scateant, eum tales potius in tetrum carcerem conijci debeant, iuxta mandatum Christi: *Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem, ligatis manibus, & pedibus, mittit eum in carcerem exteriorum.*

Et ecce dicit Scriptura Sacra, quia statim audito hoc vnico verbo, obmutuit, nihil præ pudore respondens, nec vllam afferens excusationem. Vtiq; validam opponere poterat rationem, videlicet, Tu Domine iussisti, vt serui irent, *Ad exitus viarum & quoscunq; inuenerint, vocarent ad nuptias;* qui egressi: *Congregauerunt omnes, quos inuenerunt malos, & bonos, & impleta sunt nuptia discumbentium.* Si ergo omnes vocauerunt, si ad exitus viarum egressi fuerunt, si æq; bonis, ac malis, & quibuscunq; obuijs nuptias insinuarunt, quid deliqui, mandato illorum parendo. Nam si ipsemet sponte venisset, & importunè se ingessisset, non mirum, si obmutesceret; at verò vocatus, quare se non defendit, sed nihil penitus respondit? sane obmutuit, quia tunc, quando Rex ei insinauit, quod vestem nuptialem non haberet, illud animaduertit, tantoq; suffusus pudore, seipsum inter tot splendentes conuiuas sordidum aspiciens, quasi extra se factus, nec vocem excusationis proferre potuerit, sed prorsus obmutuit.

Quod profundè considerans S. Maximus, serm. in vigilia Natiuitatis, volens ostendere, quanta puritate, atq; sanctitate, homo diuinæ festiuitati adesse debeat: si enim impurus accesserit, offensionem potius, & iram Dei contra se prouocabit; quàm gratiam, ita scribit: *Dum enim vult officiosus esse, iniuriosus existit, sicut ille in Euangelio, qui in catu Sanctorum inuitatus ad nuptias, venire ausus est, vestem non habens nuptialem, & cum alius niteret iustitiâ, alius luceret fide, alius castitate fulgeret, ille solus conscientia sordiditate pollutus, cunctis splendentibus deformi horrore sordibat, & quanto plus simul discumbentium beatorum candebat sanctitas, tanto magis peccatorum illius apparebat improbitas, qui potuerat minus displicuisse forsitan, si in consortium iustorum minime se dedisset.* Sat eleganter, ad Sanctorum splendorem, magis eius deformitas elucebat. ergo quo maior sanctitas, maior splendor, eò magis apparet improbitas. Quod cum ita sit, quid fiet cum impijs, quando eps tremendus iudex vocabit non amicos, sed inimicos? sed maledictos? Quid inquam fiet, quando illis non vnum obijciat, sicut illi sordido conuiui, sed multa, sed innumerabilia, & propè infinita. Quomodo non obmutescant? quomodo pudore non suffundentur? quale, & quantum tunc erit eorum tormentum? Equidem non valebunt iudicem alloqui, nec oculos attolere.

Vix vnicum, illudq; leuissimū veniale peccatum habebat Isaias, & tamen ad colloquium Domini vocatus, ingemiscebat, & cum vehementi dolore dicebat: *Peccavi, quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum.* Isaias 6. n. 5. Quam pollutionem, omnes scripturæ sacre commentatores

Ad celebrandas festiuitates hominibus purus accedere debet.

tores, vix venialem indicant. Cur ergo sic indoluit, vt sibi ominaretur, sordidissimum se sentiens, vnde tantus illi Prophetæ horror? Mea sententiâ, quia coram tremenda Dei maiestate se constituisse aspexit. Quod statim sequentiâ illi verbadeclarant: *Regem, inquit, Dominum exercituum vidi oculis meis.* En ratio tantimoris, quam ponderans Origenes hom. 4. in cap. 6. Isaiæ dicit: *Incipio autem nosse, quia miser sum, quando videro visionem, cum ante visionem non se miserum diceret.* Ita plane fiet in tremendo illo iudicio, pauebunt etiâ iusti, & tremebundi adstant, de sua veluti salute dubitantes, iuxta illud Sophoniæ 2. n. 3. *Quarite Dominum omnes mansueti terra, qui iudicium eius estis operati: quarite iustum, quarite mansuetum, si quomodo abscondamini in die furoris Domini.* Ergo qui mansuetus, qui iudicium Domini operatus est, dum viueret, non ibi securus erit, sed adhuc dubius a furore. Audite D. Hieronymum, ita verba citata trutinantem: *Si quomodo abscondamini in die furoris Domini, hoc est, si forte possitis, ex eo quod quasi Dominum, & iustitiam estis operati, iram Dei vitare venientis, si autem de his dubitat, qui eius iudicia fecerit, quid fiet de peccatoribus?* Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Personæ spirituales, prouentus Ecclesiasticos luxuriosè conuolentes, iuste distributionibus priuari possunt, & carcere, alijsq; pœnis puniri. Ratio: quia tales sunt raptores, iuxta illud D. Bernardi epistol. ad Fulconem, in qua Sacerdotem sic alloquitur: *Conceditur tibi, vt si benè deseruis, de altari viuas; non autem, vt de altari luxurieris, vt de altari superbias, deniq; quid necessarium præter victum, ac simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.* Hic ego interrogatos vellem Christianos Sacerdotes, quid in Sacerdotio potissimum requirant; sanctitatem, an utilitatem? Atq; vtinam potius ad sanctitatem aspirarent. Sed pro dolor! vereor ne illi de virtutibus parum solliciti, propria tantum lucra meditentur. Quo spectans non parum fluctuabat D. Bernardus in suis declamationibus: *Quis, ait, ea intentione gradus Ecclesiasticos, & ministeria sanctuarij querit, vt sine curis seculi, in sanctimoniam cordis, & corporis accedat ad Deum, & suâ pariter, ac proximorum operetur salutem, orationis studio deditus, & verbo prædicationis.* Quis, inquit, quàm rarus, quàm difficilis inuentus? De millibus, vnius: omnes ad panis Christi dulcedinem, ac pinguedinem rapiuntur; vt eo, non in sudore vultus sui, sed in latitia cordis, sed potius in desidia vitæ, omniumq; voluptatum illecebris vefcantur. Si quis verò Ecclesiasticos gradus, (pergit citatus Bernardus) eo querit, aut tenet animo, vt huius vitæ habeat necessaria; euangelizat, vt manducet, & peruerso nimis ordine celestibus terrena mercatur. Si ergo peruerso ordine Sacerdotium querit, qui vt habeat necessaria, querit; quid censebimus de illo, qui vt habeat superflua, vt habeat illicita, vt vtraq; in perniciosos vsus conuertat? Concedit quidem D. Paulus, vt qui altari deseruit, de altari viuat. 1. ad Corin. 9. Sed hic sistere iubet. Addit S. Bernardus: *Vi de altario non superbiat, non luxurietur, non ampla palatia fabricet, non loculos congreget, nec in vanitate dissipet, non extollat de facultatibus Ecclesiæ consanguineos suos, aut nepotes, (ne filias dicam) nuptui tradat, patrimonium pauperum, facultates Ecclesiarum, & sacrilega ex crudelitate surripitur, quidquid sibi ministri, & dispensatores, non vtiq; Domini, vel possessores, ultra vestrum accipiunt, & vestrum.* Iterumque ironica quadam oratione, & indignationis plenâ, in cupidum Sacerdotem inuehitur: *Age ergo, festina multiplicare præbendas; inde ad Archidiaconatum euola, demum aspira ad Episcopatum, ne ibi quidem requiem habueris, quoniam sic igitur ad astra. Et mox seriò concludit: Quo progressus*

In die iudicij etiam sancti tremebunt.

Sacerdos luxuriosè viuens puniendus est.

Isaias ex se pollutus ingemiscit.

Consanguinei de prouentibus Ecclesiæ non sunt ditandi.

Non vestis nuptialiter cur reprehensus statim obmutuit.

deris miser? An ut ab altiori gradu, sit casus grauior? neq. enim sic paulatim decides, sed tanquam fulgur in impetu uehementi, quasi alter Satanas, subito deijceris.

Hinc de talibus, terribilem sententiam pronuntiat D. Chrysosthomus, homil. 3. in Acta, post medium: Non arbitror, inquit, inter Sacerdotes multos esse, qui salui fiant; sed multo plures, qui pereant. Cuius rationem hanc assignat: quia multa habent officia, ad quæ exequenda teneantur: multa impedimenta, quibus ab illis obeundis distrahuntur; aduersarios multos, auxiliatores paucos. Unde fit, ut ab ea animorum celsitate, quæ excellere oportebat, facile deiciantur. Comprobat Eusebius in epist. ad Damasum, de morte D. Hieronymi, quæ inter eius opera circumferitur: Ecce, inquit, mundus undiq. seruet Sacerdotibus; & tamen tam sunt rarissimi Sacerdotes, quod vix unus de centum reperitur bonus: nulla certe in mundo tam crudelis bestia, quam malus Sacerdos: nam corrigi non patitur, neq. ueritatem unquam audire potest, & ut breuiter dicam, omnes prægeminet malitia. Quod verissimum esse, ex eo conijcio, quia inter Sacerdotes etiam illi, qui optimi esse debebant, cum a suo fine deficere incipiunt, pessimi efficiuntur.

Corollarium II. Optimè faciunt capitula, quæ scandalosos, fornicarios, alijsq. turpitudinibus deditos, & ab omni pietate alienos, a participatione distributionum arcent. Ratio: quia tales propria culpa, se indignos participatione distributionum reddunt, quoniam contra Dei mandata uiuunt. Tria enim præcipua munera sacerdotum in lege noua sunt, quæ illos obligant ad eximiam continentiam, & propè Angelicam exhibendam, nimirum sacrificandi, orandi, & docendi. Sacrificandi munus quantam requirat non solum in animo, sed etiam in corpore sanctitatem, optimè docet D. Hieronymus in caput. 1. Epistolæ ad Titum,

vbi postquam in Episcopo multas virtutes requisituit; continentiam tamen maiorem; quam sacerdotalem non requisituit, per hoc ostendens maiorem esse non posse, quam ea sit, quæ ad Christi corpus consecrandum requiritur. Quomodo, inquit, mansuetudo, patientia, sobrietas, & inter cunctos laicos eminentia, esse debent in Episcopo; sic & castitas propria, & ut ita dixerim, pudicitia Sacerdotalis, ut non solum ab opere se immundo absteat, sed etiam a iactu oculi, & cogitationis errore, mens Christi corpus consecratur, sit libera. Sat nefandum erat scelus Iudæorum, Christum Dominum cruci affigentium. Quibus Sacerdotes, qui immundo corde, ad altare Domini accedunt, suam culpam patet, imò iteratione eiusdem culpæ longè deteriores. Proh scelus! semel Iudæi manus Christo intulerunt: isti, (id est mali Sacerdotes) quotidie corpus eius lacerant. O manus præcidendæ.

Comminatus olim fuerat Deus Sacerdotibus veteris testamenti interitum, si quando immundi ad sacra peragenda accessissent. Leuit. 22. n. 3. Omnis homo, qui accesserit de stirpe uestra ad ea, quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israël Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. Ego sum Dominus. Super quem locum S. Basilii libro 2. de Baptismo, cap. 7. ita scribit: Si tales minæ aduersus eos posita sunt, qui temere ad sacra accedunt, quæ ab hominibus sacrificantur: Quid dicendum est de eo, qui in tantum, ac tale mysterium temerarius est. Statimq. addit: tanto sceleratorem esse eum, qui nunc impurus Christi Domini corpus sacrificat; quam illum, qui olim sanguinem arietum, & taurorum immolabat, quando Christi Domini corpus excellentius est, quam arietes, & tauri. Hanc ob causam Christus Dominus primus esse voluit, sacrificij nouæ legis Sacerdos. Primus suum corpus consecrauit, primus sumpsit, primus alijs distribuit, ut futuris Sacerdotibus tanti muneris subeundi, seipsum traderet in exemplum.

Immundis
lacerant
bus Deus
mortem in
natur.

exemplum, ne ad hoc sacrificium accederent, priusquam ad Christi Domini puritatem accessissent.

Alterum munus nouæ legis Sacerdotum est, Deum continuo deprecandi, quod etiam magnam requirit in sacerdotibus puritatem. Nam quo pacto poterit quis animo in Deum intendere, si corpore in cœnum demergatur? Hinc antequam Moyses Deum precaturus in montem ascendere, non solum ipsum, sed etiam totum populum oportuit expiari. iubente Deo Exodi. 19. n. 10. Vade ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, lauendq. vestimenta sua. Super quem locum Gregorius Nyssenus homil. 1. Cantic. monet, ne ad montem spiritualem audeamus ascendere, priusquam cordium nostrorum lauerimus vestimenta, & conuenientibus cogitationum aspersioibus animas expauerimus. Necdum satis, verum etiam cum iam Moyses eos sanctificasset, lauissetq. omnes vestimenta sua, insuper etiam vsum coniugij Deus interdixit: Ne, inquit, appropinquetis vxoribus vestris. Ergone accedere ad vxores res est illicita? minime equidè: præcipitur tamè quia sanctitas nõ consistit abstinentia ab illicitis, sed in præcautione etiam a licitis. Ait Rupertus in citatum locum: Quid enim est sanctificari, nisi abstinere a licitis? nam qui abstinet solummodo ab illicitis, penam quidem euasit peccati, sed gloriam nondum est affectus sanctitatis. unde & Dominus Luca 13. cum feceritis hæc omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, quia serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus.

Si ergo ad Deum audiendum, tanta abstinentia, tanta sanctitas requirebatur, quæ non solum ab illicitis, sed etiam a licitis hominem purificaret; quantam censebimus requiri, ad Deum non iam audiendum tantum, sed ad manducandum. Commemorate vobis in memoriam iustum illud Dei iudicium in morte Ozæ. 2. Reg. 6. n. 7. quando volens arcam cadentem sustinere interfe-

ctus est: Iratusq. est indignatione Dominus contra Oziam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi iuxta arcam. Mirum sanè videtur, quod ob famulatum interemptus sit, ita ut terrefactus David, timuerit ad te reducere arcam. Quod si causam nosse desideratis, responderet Hugo Cardinalis in caput II. Actorum Dionys. Carthus. tom. 1. in tract. de Sacerdotibus curatis, art. 59. & alij, quia post congressum cum vxore, etiam si licitum ad arcam accessit, eamq. tangere præsumpsit. Merito itaq. occisus est, quia non eam, quæ par erat sanctificatione accessit. Quod nobis in exemplum proponitur, ut timeamus, ac reformidemus, si non pari ad Sanctissimum Christi corpus sumendum accesserimus sanctificatione.

Huc respiciens D. Paulus, merito hortatur coniuges, ut ex mutuo consensu per aliquot tempus contineant se, ut vacare possint orationi. I. ad Corint. 7. num. 5. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi. Ex quo loco S. Epiphanius lib. 2. contra Hæreses, hæresi 59. Beda hom. 21. in lib. Numer. & Tertullianus de exhort. ad castitatem, colligunt, perpetuam, & perennem esse debere continentiam Sacerdotum, qui perpetuo, ac perenniter orationi vacare tenentur. Ait Tertullianus: Recogitemus ipsam conscientiam nostram, quam alius alium se homo sentiat, cum a sua femina cessat. Si orationem facit ad Dominum, propè est calo: si scriptura incumbit, totus illic est: si psalmum canit, placet sibi, idè Apostolus purificationi orationem commendauit. Unde merito in eos Sacerdotes, qui seruanda continentia non incumbunt, acriter inuehitur D. Augustinus ser. 37. ad fratres in eremo: Ecce, inquit, laicis coniugatis ad tempus abstinere præcipitur, ut vacent orationi, & Sacerdotes, quos corpus Domini consecrare omni die oportet, concubinas in domo tenere non erubescunt. Cum ta-

Coniuges
ex consensu
debeant
se ad tempus
contine-
re.

Dddd

men.

Ex sacerdotibus
plures dam-
nantur, quam
saluantur.

Capitula
sanctæ faci-
unt punien-
do malè vi-
uentes.

Sacerdotum
nouæ legis
duo munera
sunt.

Sanctitas
consistit in
abstinentia
a licitis.

Ozæ mor-
te punitus
est, quia
post mar-
itum actum
ad arcam
accessit.

men non possit ad Deum euehi oratio, quæ ex animo ad lasciuiam pressa emittitur.

Tertium munus Sacerdotum, nouæ legis est, docendi, quod ab illis non minorem postulat castitatē. Nihil enim magis rapit, detinetque animos audientium, quam prædicantium castitas. Considerate, quæ fuit necessitas, ut P. Paulus antiquam Euangelium prædicaret, in tertium cælum raperetur? Equidē non alia, nisi ut inde Angelicam accerseret puritatem, qua eius doctrina clarior, & gratior omnibus redderetur. Nam ut loquitur D. Chrysosthomus sermone quodam in Principes Apostolorum, post illum raptum, factus fuit Paulus magnus præco veritatis, in calis homo, in terris Angelus. Hæc est, quod idem Apostolus ad statum virginale hortatur, seipsum proposuerit in exemplum, 1. ad Corinth. 7. n. 7. *Volo, inquit, omnes esse sicut me ipsam.* Quia nihil efficacius mouet auditores, quam puritas Prædicatoris.

Verum, cur S. Paulus post illa verba, statim addidit: *Sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic?* Existimo, ut per illas vocolas, sic & sic, varios continentia gradus, ex dono Dei concessos demonstraret. Ita interpretatur S. Aldelmus lib. 1. de Virginitate. ubi docet Paulum, triplicem castitatem, scilicet virginalem, vidualem, & conjugalem in citatis verbis discriminasse. *Et, inquit, sit virginitas aurum, castitas argentum, iugalitas (sive coniugium) arumentum. Ut sit virginitas diuitia, castitas mediocritas, iugalitas paupertas. Ut sit virginitas pax, castitas redemptio, iugalitas captiuitas. Ut sit virginitas sol, castitas lucerna, iugalitas tenebra. Ut sit virginitas dies, castitas aurora, iugalitas nox. Ut sit virginitas regina, castitas domina, iugalitas ancilla. Ut sit virginitas portus, castitas portus, iugalitas pelagus. Ut sit virginitas homo, castitas semina, iugalitas corpus.* Hinc Sapient. 4. merito Salomon virginitatis enco-

mias exclamat: *O quam pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota est, & apud homines.* Et quæ est ista generatio, quæ virgine continentia prænit? Vereor, ne ipsam generationis vocabulum, virginitatis nitorem deuenustet. O virginitatem, & improlem, & fecundissimam, virtutum generatōne fertilem! *Pudicitia, ait Tertullianus, flos morum, honor corporum, decor sexuum, integritas sanguinis, fides generis, fundamentum sanctitatis.* En vobis virginitatem virtutū foetam, corpore virginem intactam, mente vberissime sanctitatum fecundam. Nam omnis bona mens de generosa virginitatis stirpe procedit.

Corollarium III. Canonicus iniuste in carcere detentus, & sine culpa, gaudet distributionibus. Ita Bonacina disp. 2. de Horiis Canonicis, q. 5. p. 2. §. 1. n. 1. Garcia de beneficiis 3. p. cap. 2. n. 362. qui refert declarationem Cardinalium talem. *Quoad carceratum congregatio censuit, cum non priuari distributionibus, usque ad primam sententiam, quod si condemnatus appellet, interim non percipiet, sed si in secunda instantia obtinuerit, omnia recuperabit.* Et ratio est: quia abiens a seruitio suæ Ecclesiæ, ob litem, quam Capitulum iniuste prosequitur, potest distributiones percipere: ergo multo magis iniuste, & sine culpa, incarceratus. Quod hæc nostra ætate non raro videmus, scilicet viros innocentes, de Ecclesiâ optime meritos, sine vlla culpa, pro sola veritate, cæco impetu opprimi, ab ingressu Ecclesiæ prohiberi, ac in squalido carcere detineri; cum tamen iuxta doctrinam S. Chrysostomi homil. 19. *Nunquam causa non examinata, sententia in aliquem ferri debeat, quod ex ipsis sacris literis euidenter constat.*

Clariora erant ipsa luce meritorum, illa Sodomorum scelera, quæ proinde, ut loquitur D. Bernardus serm. 55. in Cantica, *Non egebant scruti-*

Canonicus iniuste in carceratus gaudet distributionibus.

Causa non examinata sententia in aliquem ferri non debet.

scrutinio, sed supplicio; & tamen Deus non prius illa condemnauit, antequam diligenter examinaret. Gen. 18. n. 21. *Descendam, inquit, & videbo, verum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* In quo loco S. Chrysosthomus ingeniosè adnotat, Sodomitas tunc non solum in summam deuenisse malitiam, sed insuper omni prorsus virtute destitutos fuisse. Quod colligit ex illis antecedentibus Scripturæ verbis: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus est, ita discurrens: Quod clamor Sodomorum multiplicatus est, illud opinor significare, quod cum indicibili iniquitate illa, etiam omni virtute privati sint.* Ut hinc cognoscamus, quam proximi tremendo Dei iudicio peccatores illi sint, qui ita iniquitatibus, & peccatis abundant, ut simul reperiantur omni virtute privati, omni bona actione penitus destituti, & totaliter corrupti, ac vitriati: nam sicut de illis non est desperandum, qui aliquibus pollet virtutibus, licet toti sint in peccatis; nescio tamen, quid sint, siue lucis in eis respiciatur, ut prognosticum sit futuræ salutis. Ita de illis ferè omnino desperandum est, qui ita in peccatis immergi, ita toti contaminati reperiuntur, ut nihil in eis sanum cerni possit, ita ut non solum peccatis abundant, sed etiam omni virtute destituti sint, quales erant pessimi Sodomitæ, ac Gomorrhæi.

Descendit ergo Dominus, ut videret, vidit, imò manibus, ut sic loquat, fecdam illam iniquitatem tergit; tamen non statim eos deleuit, expectans, ut si forsitan aliquid Dei timoris in illis esset, respicerent. Verum, dum nullam emendationem videret, tunc primam eos incendit, cremavit, in puluerem redegit. Ita sacra litera concludit, Genes. 19. n. 19. *Cecitas à minimo usque ad maximum.* O rem omni stupore plenam! aspexerunt se cecitate percussos, imò, ut asserit S. Chry-

sthomus: *Etiam & viribus corporis destituti sunt, ut qui prius ianuam contedere nitebantur, & multum minabantur iusto, statim steterunt laxatis membris.* Nihilominus hoc terribili facto, non solum emendati non sunt, sed peiores effecti: ubi enim nostra vulgata legit: *Percusserunt à minimo usque ad maximum, ita ut ostium inuenire non possent,* in Hebræo legitur: *Laborauerunt, siue fessi sunt, ad inueniendum ostium.* Ergo post tale, ac tantum Dei iudicium, non solum non meliores, sed peiores effecti sunt; ideoque merito deleti. Descendit tandem Dominus, ut vult S. Chrysosthomus hom. 42. docere nos volens, quod opus sit magnâ diligentia, & non audita solo peccatores condemnandi sint, neque sententiæ ferendæ, nisi comprobatio præcedat.

Similiter insana illa superborum moles, quam ad cælum usque filij Adæ educere moliebantur, dicentes: *Venite faciamus nobis ciuitatem, & turrem, cuius culmen pertingat ad cælum, non videbatur quidē ad iudiciū vocanda, dum in media luce strueretur; sed statim vibrato de cælo fulmine diruenda. & tamen supremus Iudex prius voluit librare crimen, quam fulmen.* Genes. 11. n. 17. *Venite igitur, descendamus & confundamus ibi linguam eorum.* Ecce descensum meditatus est Deus, ut arrogantes humanæ superbiæ ascensus inhiheret. Quia enim excitando ad ædificandam ciuitatem, & turrem homo dixerat: *Venite, ædificemus nobis ciuitatem, & turrem;* Deus quoque dissipaturus hominum consilia, ad similitudinem excitantis eos, qui cum ipso erant, dixit: *Venite, descendamus.* &c. Quod sanè ethica expensione dignissimum est: nam cum gregalis hominum temeritas ad extruendam superbiæ nequitia turrem conspiraret in Deum hac voce: *Venite, faciamus, congruum erat, ut diuina pariter iustitia ingeminaret, similiter respondens, quo illam sapienter inhiheret, & condigne puniret: Venite,*

Filij Adæ ex superbia volebant ædificare turrem usque ad cælum.

Non expauescere Dei iudicium, grande malum.

Sodomitarum cecitas quanta.

D d d d 2

nite,

S. Paulus cur ad tertium cælum fuit raptus.

Castitas virginis, viduæ, & conjugalis.

Virginitatis, & castitatis elogia.

nite, descendamus, quasi similem, ad modum par pari referens, ut sic culpæ supplicium, quodammodo culpam ipsam amularetur.

Nemo ante
sententiam in
quitionem
condemna-
ri debet.

Quid igitur? dicit Scriptura Sacra loco citato, n. 3. *Descendit Dominus, ut videret civitatem, & turrim, quam edificabant filij Adam.* Causam reddit S. Chrysosthomus hom. 30. *Per hoc erudiamur, nunquam fratres temere condemnandos, neq. auditu solo indicandum esse, nisi pluribus argumentis certi reddamur.* Debent igitur iusti iudices diligenter inquirere, priusquam aliquem condemnent. Nā aliqui ita sunt peruersi, ut minus delinquerent, si omīssa inquisitione, sententiam præcipitarent: quoniā examinata causā, & deprehensa innocentia, adhuc in innocentes capitalem sententiam ferunt.

Ponite vobis ob oculos Herodē crudelissimum Regem, qui cum resciret D. Petrum de carcere liberatum fuisse, dicit sacer textus, Act. 12. n. 9. *Inquisitione facta de custodib. iussit eos duci, id est, ad supplicium offerri.* Vbi D. Chrysosthomus hom. 8. in epist. ad Ephesios, recte observat, minus peccatum fuisse Herodem, si ante inquisitionem illos condemnasset; quam post inquisitionem: quia tunc damnavit cum suspitione culpæ; postea verò damnavit cum evidentia innocentia.

Herodes in-
nocentes
custodes ad
mortem
condemna-
vit.

Nisi, inquit, illos examinasset, poterat excusari. Nunc verò custodes exhiberi sibi fecit, examinavit, & didicit, vincit fuisse Petrum, carcerem probe munitum, ante illius ianuas fuisse custodes; nec tamen parietes effossos, nec quidquam adesse, quod alicuius maleficii indicium daret. Quid ergo infans esse potuit, quam in hac contestatione litis, & tanta probatione innocentia, adhuc nihilominus condemnationis sententiam præcipitasse. Audiant hæc moderni iudices, & contremiscant, ne innocentes per summam malitiam condemnantes, ipsi in æternum verè nocentes damnentur.

Corollarium IV. Canonicus, qui ob propriam culpam, in carce-

rem conijcitur, etiam si postea falsis testibus crimen purgaverit, & in sui sententiam favorem obtinuerit, non potest percipere distributiones. Ita Bonacina disp. 2. de Horis Canonicis qu. 5. p. 2. §. I. n. 4. Ratio: quia tunc non adest iusta absentia causa. Et certè Sacerdotes potissimum in dignitatibus constituti, omnibus modis curare debent, ne vel leuissima suspitionis macula in ipsos cadat. Nam de Sacerdotib. magna semper fuit apud omnes opinio sanctitatis. Quam ob causam apud Romanos, teste Plutarcho in problem. nunquam Sacerdotes in iudicijs ad iurandum cogeantur, sed solum ad simpliciter asserendū; etiam in causis, in quibus aliorum testium iusiurandum exigebatur: ac si non minus vera loqui Sacerdotes crederentur, quando simpliciter asseriebant; quam alij, qui iurabant. Attiopes quoq. ut refert Pierius in Hieroglyphicis lib. 20. tantum Sacerdotibus tribuebant, ut si cui Sacerdotes denuntiarent, eius vitam Deo ingratam esse, & iniustam, ipse sibi statim mortem interret, non aliter accipiens Sacerdotis dicta; quam si ab ipso Deo coram, & palam loquente proferrentur.

Verum a profanis ad sacra transeamus: in sacris enim literis, pretiosum ex varijs aromatibus vnguentum confici a Deo iubebatur, ad vngendos, & inaugurandos Sacerdotes. Exodi 30. a numer. 25. *Facies vntionis oleum sanctum, vnguentum compositum opere vnguentary: Aaron, & filios eius unges, sanctificabisq. eos, ut sacerdotio fungantur mihi.* Statimq. additur illa Divina prohibitio: *Caro hominis non ungetur ex eo.* ibid. n. 32. Pugnancia hæc alicui viderentur: Si enim paulò ante illo oleo, & vnguento Sacerdos vngi iubebatur, quomodo postea prohiberetur, ne illo caro hominis vngeretur? An forsitan Sacerdos humanam exuisse carnem, & Angelicum induisse spiritum credebatur? Ita profectè est, prohibuit Deus illo vnguento, car.

Canonicus
ob propriā
culpam in
carcere.

De sacerdotibus
tribus ma-
gis semper
fuit opinio
sanctitatisq.

Sacerdotes
& Reges
o rem oleo
vnguntur.

to, carnem hominis obliniri, ut eximiam Sacerdotis sanctitatem commendaret. Ita exponit Lyranus: *Caro, inquit, hominis non ungetur, exceptis Regibus, & Sacerdotibus, quia quantum ad officium, sunt supra homines, quia medij sunt inter Deum, & populum.* Ostendens Sacerdotes non tantum Regibus, sed etiam Angelis exæquari: Regibus quidem, quia eodem vtriq. oleo vngebantur; Angelis verò, quia eadem corporis mole vtriq. censebantur exuti, ac si omnino parem cum Angelis sanctitatem obtinerent.

Canonicus
iniuste in-
carceratus
etiam fru-
ctus non a-
mittit.

Corollarium V. Canonicus iniuste in carcere detentus, postquam per sententiam fuerit absolutus, non tantum distributiones, verum etiam fructus temporis incarcerationis respondententes, potest percipere. Ita Quaranta, verbo *distributiones quotidiana, vers. de Canonico.* Moneta de distributionibus, 2. p. qu. 5. n. 8. & alij communiter.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Obijcitur contra corollarium V. Si Canonicus iniuste incarcerationis, & per sententiam absolutus, non tantum distributiones, sed etiam fructus temporis incarcerationis respondententes percipere posset, sequeretur etiam mortuaria, seu funerales portiones, ei reddendas esse, quæ tempore incarcerationis obuenerunt. Sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Respondetur negando sequelam: quia funerales portiones non veniunt nomine distributionū. Deinde, quia teste Naldo de distribut. num. 8. iuxta decisionem sacre Congregationis Cardinalium, in nullo casu percipiuntur a non interessentibus, quoad portionem annuariaj applicatam. Tum, etiam, quia istæ portiones non solent conferri infirmis: ergo neq. in carcere detentis. Nihilominus huiusmodi Canonicus habet liberam actionem,

contra accusatorem suum ad petendum interesse lucris cessantis, & damni emergentis: quia huiusmodi portiones funerales gaudent aliquo modo privilegio distributionum eorum, quod non debeant conferri, nisi interessentibus, ad ratam interessentia; non autem, quod tribui debeant absentibus ob infirmitatem, vel corporis necessitatem.

QVÆSTIO V.

An Canonicus excommunicatus, suspensus, interdictus, aut irregularis, lucretur distributiones.

Cum excommunicatio sit duplex, alia maior, eaq. vel iusta, vel iniusta, (quod idem de interdicto, & suspensione censendum est) ideò de vtroq. modo sumptā excommunicatione, ac alijs censuris procedit quæstio.

Excommu-
nicatio alia
iusta, alia
iniusta.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Canonicus iniuste excommunicatus maiori excommunicatione, ipso facto, ante omnem iudicis sententiam distributionibus privatus existit. Item iniuste suspensus a beneficio, & iniuste interdictus a Divinis. Ita Barbosa lib. 3. de iure vniuerso, cap. 17. n. 72. & de Canonicis, ac Dignitatibus, cap. 22. a n. 3 ad 7. Probatur prima pars Conclusionis: quia talis non exiusta, & rationali causa abesse dicitur, sed ob delictū, in cuius poenā excommunicatus est, & a Divinis remotus. Quod procedit etiam tunc quando ei absolutio iniuste denegatur. secus censendum, si iniuste denegetur. Et profectò iustum est, ut excommunicatus ob culpam suam nihil penitus de Ecclesiæ obventionibus percipiat, ut per hoc facilius ad emendationem flectatur. Hoc mihi significasse videtur recessus ille Samuelis, a Saule. Venerat Samuel ad Saulem iam in summo discrimine positum, cum populus ab eo ma-

Canonicus
iniuste exco-
municatus
non gaudet
distributio-
nibus.

co maiori ex parte dilapsus esset. Et ecce addit sacra pagina. *Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa Benjamin.*

Mirantur Doctores quod Samuel vix ex itinere fatigatus veniens confederit, & statim surrexit. Aliqui censent, quia iam Samuel obstinatum Saulis animum probe cognoverat, & idcirco non erat opus, ut aut Saul audiens Samuelis sententiam, contra se promulgatam: *Regnum tuum, neque aquam ultra consurgat*, aliquid responderet: aut Samuel Deum pro populo precibus, ac sacrificiis sollicitaret. Ille quidem, quia obstinatum tenens silentium, suo peccato adhererebat; quemadmodum & proditor ille Iudas, cum suam a Christo Domino proditorem audiret: *Tu dixisti*, Matthæi 26. n. 25. inurbane, imò imprudenter taciturnus, suam diluere culpam, aut deprecari non curavit. Hæc autem, quia cum esset Propheta, iam forte divinitus cognoverit, quid faciendum esset; & ideo Deum denuo consulere non oportebat. Et licet Saulis peccatum, ab oratione enim non auerteret; aliqua tamen Divina reuelatio, quæ cognoverat, Deum pro Saule se exorari non passurum, illum a precibus, & sacrificiis revocavit.

Dicit ergo, sacra pagina: *Surrexit Samuel*, id est moneri capit de loco, in quo antea consistebat. Neque enim oportuit, ut propria sessio præcesserit, a qua proprie surrexerit. Dionysius putat, Samuelem non surrexisse statim, sed aliquam ibi moram posuisse cum Saule; verum, rerum angustia, quibus premebatur, potius festinandum admonerant. Probabilius videtur, quod docent Varabius, & Abulensis, qu. 16. & 17. Samuelem simul cum Saule surrexisse. Quod facile colligitur ex sequentibus verbis loco citato. Cum enim Samuel ascenderit de Galgalis in Gabaa, statim de eodem loco, ad eundem locum, & Saul, & reliquus populus ascendisse dicuntur, consequens est, ut & Samuel pari-

ter cum Saule ascendisse significetur. Verum tamen D. Gregorius censet, Samuelem separatim a Saule abiisse. Cuius facti rationem hanc reddit, quia videlicet in Rege, quem arguerat, humilitatem poenitentia, quæ manere cogerebatur, minime cognovit. Quasi Saul ob suam impoentiam, Prophetæ societate indignus redderetur. Addit nihilominus D. Gregorius, illum Samuelis a Saule recessum, non fuisse in puram ipsius Saulis vindictam, verum etiam in salutarem medicinam: *Rex, inquit, in ministerio relinquitur, ut ipsa Propheta separatione corrigatur: quia plerumque quos predicatoris verba non corrigunt, diuini a predicatorum familiaritate, vel a sancta unitate Ecclesiæ pertimescunt. Iuxta predicatorum duri sunt, sed separati resipiscunt.* Ergo quoniam excommunicatio est poena medicinalis, & eo sine fertur, ut hominem ad meliorem vitæ frugem reducat, non est æquum, ut excommunicatus aliquod de proventibus Ecclesiæ percipiat, quia sic medicinam facile respueret.

Dixi autem, *maiori excommunicatione excommunicatum*: quia minori excommunicatio excommunicatum; non priuari distributionibus certum est, cum hic possit Divinis interesse, proinde id intelligi debet de solo excommunicato maiori excommunicatione, eoque vitando. Nam licet etiam ex probabiliore sententia, excommunicatus quoque toleratus, distributionibus, & fructibus ipso facto priuatus maneat, ut docet Moneta, 2 p. q. 15. Quoniam paria sunt, *non fieri, & non rite fieri*, ut constat ex cap. *Veniens, de presbyter. non baptis.* Excommunicatus autem toleratus non rite, nec licite assistit divinis: ergo perinde est, ac si non adesset. Nam Ecclesia Sancta non vult eum, qui priuatus est eius suffragiis, & beneficiis, emolumenta eius percipere. Probabile tamen est, & in praxi tuto teneri potest, excommunicatum toleratum, posse retinere sibi fructus, & distribu-

Canonici
minori ex-
communicatione
lata gaudet
distributionibus

Disputatio IV. De Distributionibus. Quæstio V. An Canonicus excommunicatus, seu suspensus, interdictus, aut irregularis lucretur distributiones.

iones, dummodo sui beneficii onera exequatur, siue taliter excommunicatus sit Canonicus, siue curatus, siue habeat beneficium simplex, dummodo post legitimam beneficii afflictionem excommunicatus sit.

Probatur deinde secunda pars Conclusionis, quoad iuste suspensum: quia iuste suspensus a beneficio, priuatur fructibus, & distributionibus, qui beneficiariis intuitu beneficii conferuntur. Ita Sayr. de censuris lib. 4. cap. 16. n. 11. Barbosa loco citato, cap. 22. n. 9. Nam suspensus a beneficio importat priuationem omnium emolumentorum, quæ intuitu beneficiorum conferuntur. Nihilominus probabiliter sustineri potest, suspensum a beneficio, non esse priuatum distributionibus, si officijs Divinis assistat, quia distributiones in rigore non sunt fructus beneficii, sed potius officij. Si tamen iuste suspensus sit a Divinis officijs, censetur etiam a distributionibus: quia talis non potest esse Ecclesiæ minister, sed solum tanquam laicus persolvere Divina officia, ac proinde neque distributiones percipere potest.

Quoad tertiam denique partem, videlicet quoad iuste interdictum, probatur conclusio: quia iuste interdictus a Divinis officijs, non potest illis interesse, cum priuatur ab ingressu Ecclesiæ ob eandem rationem. Ita Bonacina de censuris, disp. 2. qu. 2. punc. 4. §. 2. n. 2. & 3. Barbosa loco supra citato, n. 57. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Iniuste tamen, & inualide excommunicatus, qui antea Divinis officijs interesse consueverat, & tempore, quo excommunicatio in eum lata est iniuste, præsens erat in loco sui beneficii, non amittit distributiones, imò subtractas recuperat, postquam de nullitate, seu iniustitia excommunicationis per sententiam constiterit. Ratio: quia per ipsum non stat, ac

proinde adesse censetur. Ita colligitur ex regula, cum non stat, de regul. iuris. in 6. Præterea, quia priuatio distributionum est poena; poena autem non debetur ei, qui non deliquit, ut habetur in cap. sicut dignum de homicidio. Idem de fructibus censendum esse, docet Barbosa, de Canon. & Dignit. cap. 24. n. 45. Dixi autem, *Postquam de nullitate, & iniustitia excommunicationis, per sententiam constiterit.* Quia, quamdiu non constat de nullitate, & iniustitia, censura, non gaudet fructibus, & distributionibus, cum præsumptio stet, contra huiusmodi excommunicatum. Unde pendente lite de iustitia, aut iniustitia, fructus, & distributiones apud aliquem deponi debent, ut postquam iniustitia comprobata fuerit, Domino facilius reddi possint.

Corollarium II. Etiam iniuste suspensus siue ab officio, siue a beneficio, siue a fructibus, potest percipere distributiones. Ratio: quia huiusmodi censura est inualida, proinde illum effectum operari debet in foro conscientie. Ita Bonacina de cens. disp. 2. q. 2. punc. 4. §. 3. num. 1. Moneta 2. par. q. 15. n. 42. Barbosa lib. 3. de iure uniuerso. cap. 18. n. 74. & de Canon. ac Dignit. cap. 24. num. 46.

Corollarium III. Iniuste interdictus a Divinis officijs, non priuatur distributionibus. Similiter, quando locus, siue Ecclesia, non est generaliter interdicta, sed solum partialiter, Canonici non priuantur distributionibus, supposito, quod causam interdicti non dederint. Ratio: quia per ipsos non stat, ne Divinis intersint in Ecclesijs; quod autem culpa caret, in damnum vocari non debet, cap. 2. de constit. Quod si locus sit interdictus generali interdicto, tunc Canonici si non intersint Divinis officijs, priuantur distributionibus: quia tunc possunt Divina peragere, licet cum moderatione, ut constat ex cap. Alma mater de sen-

Idem censendum de iniuste suspensis

Tempore interdicti generalis Canonici debent interesse Divinis

Iuste suspensus a Divinis non gaudet distributionibus

Etiam interdictus non gaudet distributionibus

Secus censendum de iniuste excommunicato

pent. excommunic. Et multo magis priuantur distributionibus, si Diuini non interfint in illis festiuitatibus, quibus suspenditur interdictum. Ita Bonac. citatus, num. 5. & 6.

Tempore
cessationis
à Diuinis
Canonici
non gaudet
distributio-
nibus.

Corollarium IV. Etiam tempore cessationis à Diuinis, Canonici non possunt percipere distributiones. Ita expressè habetur in cap. si Canonici §. scilicet, de offic. ordin. in 6. Item docet Couar. in cap. Alma mater, §. 4. n. 7. Moneta, q. 16. n. 36. Sayrus, & alij. At verò eo tempore, quo polluta est Ecclesia, possunt Canonici distributiones percipere. Ratio: quia per ipsos non stat, quominus Diuina in choro celebrentur, ut eis assistant modo consueto. In hoc tamen obseruari debet consuetudo approbata.

Canonici
degradati
aut debet
ex distribu-
tionibus.

Corollarium V. Canonici aequaliter, seu realiter depositus, siue degradatus, priuatur distributionibus. Ratio: quia talis priuatur omni beneficio, & privilegio clericali in perpetuum, ex cap. degradatio de pœnis in 6. Ita Couar. 2. var. capit. 19. n. 8. illat. 12. Moneta qu. 17. n. 17. qui tamen n. 32. addit, taliter degradatum alendum esse ex distributionibus, quando ex fructibus beneficii, vel aliunde non habet, quo seipsum sustentare possit, ne cum dedecore status cogatur mendicare. At verò cum deposito, qui etià dicitur degradatus verbaliter, (licet & is priuetur omni officio, atq; beneficio in perpetuum, ex cap. Dilectus, & capit. pro illorum de Præben.) mitius agendum est: quia depositus retinet habitum, & privilegium clericale. Vnde iniuste deposito, pro toto tempore iniuste priuationis, debentur distributiones & cætera emolumenta, quæ interessentibus dari solent. Et sic declaratum esse à sacra congregatione, refert Barbosa tract. de Canonici, & Dignitatibus, cap. 24. num. 49.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio I.
& solutio eiusdem.

Obijciunt II. contra corollarium IV. Canonici tempore specialis in-

terdicti, possunt percipere distributiones: ergo etiam tempore cessationis à Diuinis. Respondetur concessio antecedente, negatur consequentia: nō est enim eadem ratio de cessatione, ac de speciali interdicto: quia in cessatione datur specialis iuris prohibitio, quæ in speciali interdicto non datur. Ita Barbosa de Canonici, & Dignitatibus, cap. 24. n. 50. Nihilominus potest Canonici distributiones reperire ab eo, qui monitus cessationis causam dedit.

Obijciunt II. Contra corollarium V. Irregularis, ob irregularitatem præcisè contractam, post beneficii affectionem, non priuatur distributionibus: ergo neq; actualiter depositus, aut degradatus. Respondetur negando consequentiam: quia eiusmodi irregularis potest Diuinis officiis interesse. Nihilominus etiam taliter irregularis, ratione circumstantiæ potest priuari distributionibus, ut si beneficio sit annexus aliquis ordo, cuius functioni aliquæ distributiones respondeant; aut si irregularitas contracta sit ob delictum, cui adiuncta est beneficii priuatio ipso facto, & tunc beneficiarius istam pœnam per seipsum, nulla omnino sententiâ expectatâ, subire tenetur. Ratio: quia sublatò principali, quod est beneficium, tollitur accessorium, quod est ius ad distributiones.

Obiectio
II. & solutio
eiusdem.

QVÆSTIO IV.

An charitativum subsidium, & alia pensiones ex distributionibus solui debeant.

Suppono, nomine charitativi subsidij, intelligi illud subsidium, quod Episcopus ex iusta & rationabili causâ exigere potest à Clericis sibi subditis, beneficium habentibus, ex fructibus beneficii, ut habetur in cap. cum Apostolicis, de censib. de quo nouissimè scripsit Barbosa, de officio, & potestate Episcopi, tom. 3. allegat. 87. Porro quantum ad pensionem, hæc multiplex est, ut annata, quinquennium, decima. &c. Annata,

Quid nomi-
ne charita-
tivi subsidij
intelligatur.

Disputatio IV. De Distributionibus. Questio V. An charitativum subsidium, & alia pensiones ex distributionibus solui debeant.

Annata &
quindennium
quid sint.

Annata, est media illa pars fructuum, aut saltem dimidiæ partis quæ per impetrant. s. beneficia à Sede Apostolica, soluitur cameræ Apostolicæ, in ipsomet beneficii ingressu, modò beneficii redditus viginti quatuor ducatos camerales excedant. Quindennium autem dicitur illud, quod loco annate soluitur, estq; pensio integrorum vnius anni fructuum, aut saltem dimidiæ partis, quæ quolibet decimo quinto anno soluitur ex beneficio alicui communitati, aut Collegio, aut Capitulo annexo. Nam cum obtinentes beneficium, annatâ soluere consueverint Summo Pontifici, & decimo quoq; quinto anno fingatur beneficium vacare, iure cautum est, ut annata, seu quindennium, singulis quindecim annis solvatur, peninde, ac si beneficium vacasset, & alteri collatum esset, ne Romanæ curiæ ministri, ob perpetuam beneficiorum unionem, damnum patiantur. Videatur Moneta de distributionibus 3. part. q. 9. n. 37.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Subsidium
charitati-
uum non
debet sol-
ui ex distribu-
tionibus.

Conclusio. Subsidium charitativum non debet solui Episcopo ex distributionibus; secus censendum de alijs pensionibus. Ita colligitur ex cap. conquærenti de offic. ordin. & cap. Apostolus de censibus. Probatur, quia charitativum subsidium, solui debet ex fructibus, & redditibus beneficiorum. Sed distributiones non veniunt nomine fructuum, aut reddituum, nisi hinc ex verbis, vel circumstantijs colligatur: ergo ex distributionibus charitativum subsidium solui non debet. Videatur Gonzalez ad regul. 8. cancell. §. 7. proœmiali, n. 174. & Bonac. disp. 2. de Horis Canonici q. 6. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Decima ta-
men ex di-
tributioni-
bus solui
debet.

Corollarium I. Nihilominus decima ex distributionibus solui debet Parocho. Ratio: quia de omnibus terræ fructibus decima spiritalia.

Eccc

lis soluenda est, ex c. Non est, & alijs, tu de decimis. Ergo debet solui de distributionibus, quæ consistunt in fructibus in distributiones conuersis, & applicandis ijs, qui diuinis officiis interfint. Vnde quando Pontifex præscribit soluendas decimas ex omnibus prouentibus, seu redditibus Ecclesiasticis, tunc etiam ex distributionibus solui debent. Quia distributiones in rei veritate sunt prouentus, seu redditus, & obuentiones Ecclesiasticæ. Ita Bonacina citatus, n. 1. & 2.

Corollarium II. Quando pensio imponitur super distributionibus, tunc solui debet ab illo, qui distributiones percipit. Ratio: quia obligatio soluendæ pensionis est onus reale; onus autem reale soluendum est ab eo, qui rem habet. Vnde singuli Canonici, quibus accreuerunt distributiones beneficiarij absentis, tenentur pro rata ad pensionem, vnde docet Garcia de Benefic. 1. par. cap. 5. n. 224. Nisi beneficiarius tot percipit distributiones, quæ ad soluendam pensionem sufficiant, quæ cum distributiones non sint simpliciter, sed quasi in abstracto hypothecata, sequitur beneficiarium ipsum ad onus pensionis teneri. Capitulum verò tunc tenetur, quando percipit illam partem, quæ pensionis onere affecta fuit, & quatenus beneficiarius non accepit distributiones, ad pensionis solutionem sufficientes.

Pensio sol-
ui debet ab
illo qui di-
stributio-
nes percipit.

Corollarium III. Pensio regulariter loquendo, non est soluenda ex distributionibus. Ratio: quia pensio regulariter super fructibus imponitur, & non super distributionibus, nisi forsan beneficium in solis distributionibus consistat, ne elusoria pensionis constitutio reddatur, vel nisi Summus Pontifex aliud exprimat: quia hic habet plenissimam potestatem in beneficiis.

Pensio regulariter
ex distribu-
tionibus non
est soluenda.

Corollarium IV. Canonici, qui vnum beneficium cum pensione super fructibus, aut distributionibus impositâ obtinuit, optato alio beneficio,

ficio, siue præbenda, vel canonica-
tu, non tenetur ad pensionem, si
prius beneficium dimiserit. *Ratio*:
quia tenebatur ad pensionem, ratio-
ne primi beneficii: ergo illo dimis-
so, censetur & pensionem dimisisse,
ac in successorem transfuisse. Se-
cus vero censendum, si primum be-
neficium retineat.

Successor
in benefi-
cio tenetur
ad pensio-
nem.

Corollarium V. Successor in
beneficio, tenetur ad pensionem, si-
ue illa imposita sit super fructibus,
siue super distributionibus. *Ratio*:
quia succedit in onera realia, ad
quæ eius antecessor ratione benefi-
cij tenebatur. Quod intelligi de-
bet, etiam si intrusus sit, neq; titulum
beneficii, ex quo fructus percipit, le-
gitime possideat, sed penes primum
beneficium adhuc resideat: quia
pensio est affecta fructibus. Vnde
cum hic illos percipiat, sequitur eum
teneri ad pensionem: nam qui sen-
tit commodum, par est, ut sentiat
& damnum. Ita Garcia, & Bonaci-
na supra citati.

QVÆSTIO VII.

An Canonici absentes possint gaudere di-
tributionibus quotidianis.

Quæstio
non proce-
dit de infir-
mitate ob
grauitatem.

Suppono præsentem quæstionem,
non procedere de absentia ob gra-
uem infirmitatem: nam absens cau-
sa grauis infirmitatis, etiam præcisa
consuetudine, distributiones lucra-
tur, ut expresse habetur cap. Cleri-
cus victum, dist. 91. c. Clerico agro-
tante, cap. consuetudinem, cap. unico
de cleric. non resident. in quibus à re-
gula, quæ decernitur distributiones
absentibus non deberi, excipiuntur
absentes ob infirmitatem; exceptio
autem firmat regulam in contrariū,
ut docet Barbosa lib. 3. de iure vniuer-
so, cap. 17. n. 55. & in tract. de Ca-
nonicis cap. 24. à n. 26. Hoc au-
tem intelligendum est de infirmita-
te, quam aliquis etiam propriâ cul-
pâ contraxit; vel quia intemperan-
ter vixit, vel quia alium prouocan-
do vulnus accepit, vel quia datâ
operâ in morbum incidit, ne ad Ec-

clesiam accederet. Cum enim ius
non distinguat, de infirmo ex pro-
pria culpa, vel sine illa, neq; nos di-
stinguere debemus.

Non procedit etiam quæstio, de
absente ex iusta corporis necessita-
te: is enim lucratur distributiones,
quamdium talis necessitas durat, ut
habetur expresse in cap. unico, de Cle-
ric. non resident. in 6. Vnde distri-
butiones debentur illi, qui consilio
medici domo non egreditur, ob va-
letudinis periculum; aut causâ su-
mendæ medicinæ; aut quia sangui-
nem eo die minuit, &c. Solum er-
go in præsentia controuersia est, de
absentibus in utilitatem Ecclesiæ de-
docentibus, & studentibus.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Canonici absens in-
evidentem suæ Ecclesiæ utilita-
tem, similiter docentes in Vniuersi-
tatibus, & discennes lucratur di-
tributiones. Probatur quoad I. Quia
ita expresse habetur in cap. consuetu-
dinem, & cap. unico, de cleric. non re-
sidente, ubi dicitur: Aut euidentem Eccle-
siæ utilitas excusaret. Dixi autem in
suâ Ecclesiæ utilitatem: quia si in alte-
rius Ecclesiæ utilitatem abesset, nō
lucraretur distributiones, cum hic
debeat stipendium accipere ab ijs, in
quorum commodum abest.

Probatur deinde conclusio quoad
docentes. Quia Concilium Trident.
ita expresse disponit scilicet de reform.
cap. 1. & id cautum est iure commu-
ni, in cap. ult. de Magistris. Et ita de-
claratum habetur a sacra congrega-
tione, ut refert Gonzalez, ad regul.
8. §. 7. n. 179. Barbosa de offic. & po-
test. Episcopi, allegat. 56. n. 15. Et tit.
de Canonicis cap. 27. n. 45. & 47. &
communiter alij.

Probatur insuper quoad studentes:
quia & hi, dum in scholis publicis,
seu Vniuersitatibus student, gaudent
plenè omnibus privilegijs, de per-
cipiendis fructibus in absentia à iure
communiter concessis. Ut tamen stu-
dentes

Studentes
in aliqua
Vniuersita-
te gaudent
privilegio
percipiendi
fructus.

centes à residentia suorum benefi-
cium excusentur, & fructus perci-
pant, quinque conditiones requirun-
tur.

Prima est, ut literis operam dent
in studio generali, seu celebri Vni-
uersitate, Ita habetur cap. Tua, de
cleric. non resident. cap. secundo de pri-
uilegijs in 6. Porro studium genera-
le illud dicitur, quod est erectum
per Papam, Regem, aut Principem,
ut docet Barbosa dicta allegat. 56.
n. 21. Vnde clerici studentes alibi
& non in Vniuersitate, non gaudent
privilegio percipiendi fructus in sua
absentia, licet etiam ibi optime, &
publicè doceantur.

Studentes
ut percipiant
fructus in
beneficio,
debet ha-
bere licen-
tiam ab E-
piscopo.

Secunda conditio. Requiritur li-
centia Prælati, prout declaratum re-
fert Barbosa in dicta allegat. 56. n.
29. à Pio IV. in sua Constitut. quæ
incipit: Sanctissimus die 24. Nouembr.
1564. & Riccius in praxi aurea. Resol.
223. Et hanc licentiam in Canonici-
catibus, alijsq; beneficijs non cura-
tis, residentiam requiruntibus, te-
netur dare ordinarius. Ita Garcia
3. par. de benefic. cap. 2. n. 82. Pato-
chis autem licentia hæc concedi non
debet ab Episcopo, iuxta Concil:
Trident. nisi ex graui causa. Porro
hæc licentia ritè concessa, durat ad
quinquennium, à die, quo studium
inchoatur; potest tamen extendi ad
septennium, ut constat ex cap. cum
ex eo, de elect. in 6. ubi conceditur se-
ptennium, ex hac ratione, quia ad
ediscendam Theologiam, requirū-
tur quatuor anni; ad Philosophiam
verò tres, licet ad ius Canonicum
sufficiat quinquennium. At verò in
docentibus nō requiritur vlla licen-
tia Episcopi, sed toto tempore, quo
docent, gaudent privilegio percipi-
endi fructus, & distributiones.

Studentes
possunt ali-
quando di-
uertere ad
Curiam Ro-
manam.

Tertia conditio. Ut operam dent
studijs in maiori parte anni, iuxta
morem illius Vniuersitatis, in qua
student. Proinde possunt aliquan-
do diuertere ad Curiam Romanam,
vel aliomodo studeant. Ita Mone-
ta 2. par. q. 10. n. 19. Iam verò, qui

non student, & scholas non frequen-
tant, absentes nō possunt percipere
fructus suorum beneficiorum.

Quarta conditio. Ut ex absentia
plurium Canoniconum, non lædatur
notabiliter cultus diuinus. Et ita
privilegium hoc explicandum esse,
docet Panormit: cap. Ad audient. de
Cleric. non resident. Et ideo Episco-
pus moderatè hanc licentiam con-
cedere debet.

Quinta conditio. Ut absens causa
studij in Physica, si sit Sacerdos, Ar-
chidiaconus, Decanus, Præpositus,
Cantor, aut personatum habens, spe-
cialem licentiam obtineat: quia his
sub excommunicatione ipso facto,
prohibitum est, Physicam, aut ius ci-
uile audire, cap. fin. ne Clerici, vel
monachi. Ex hac conclusione dedu-
cuntur corollaria.

Sacerdos
Physicæ &
ius civile
audire non
licet.

Corollarium I. Canonici, &
quiuis cuiuscunq; Ecclesiæ Clerici,
dam abest in euidentem suæ Eccle-
siæ utilitatem, potest iure sibi per-
mittente, distributiones percipere.
Ita expresse habetur in cap. consuetu-
dinem, & cap. unico de Cleric. non re-
sidente. in 6. Dixi, & Clericus cuiuscunq;
Ecclesiæ: quia ius absolute loquitur.
Dixi præterea, iure sibi permittente:
quia cum detur expressa iuris dispo-
sitio, nulla ad hoc requiritur consue-
tudo. Dixi insuper, in euidentem Ec-
clesiæ suæ utilitatem: quia cum absen-
tia sit certa, & distributiones certæ,
requiritur etiam causa certa, & cui-
dens ad eas lucrandas. Dixi deniq;
suæ Ecclesiæ: quia si in alterius Eccle-
siæ utilitatem abesset, secus censu-
dum: tunc enim ab ijs stipendium
accipere deberet, in quorum com-
modum abesset.

Canonici
legitimi ab-
sentes potest
percipere
distributi-
ones.

Corollarium II. Canonici, qui
tempore Diuinorum Officiorum,
derinentur ex mādato capituli in ijs,
quæ ad capitulum spectant, v. g. in
faciendis rationibus, in assignandis
cuiq; suis redditibus, debent esse par-
ticipes distributionum. Ita Bona-
cina diff. 2. de Hortis Canonici, q. 5. p.
3. 11. At verò Canonici absentes
causa

Canonici
absentes cau-
sa adimple-
di votum,
non gau-
det distri-
butionibus.

causa adimplendi votum emissum, ut sanitatem consequatur, vel aliquid etiam in utilitatem Ecclesiæ, non lucratur distributiones, neque fructus, si extra tempus permixtum absit: quia non abest in evidentem Ecclesiæ utilitatem. Ita Bonacina citatur cum alijs.

Canonicus missa ad Concilium generale gaudet distributionibus.

Corollarium III. Canonicus, qui tanquam Theologus, vel Canonista, aut tanquam procurator mittitur ad Concilium generale, seu provinciale, lucratur distributiones. Ita Barboza de officio: & potest. Episcopi, allegat. 53. n. 158. & tract. de Canonice cap. 24. n. 8. q. 10. Idem censendum de eo, qui a Capitulo mittitur ad iurisdictionem aliquam, suæ Ecclesiæ annexam, vel ad Summum Pontificem, aut alium Principem, legationis titulo: & hic enim censetur abesse in Ecclesiæ utilitatem. Idem etiam censendum de Canonicis, qui a suo Episcopo ad limina Apostolorum mittuntur, vel Episcopum ad eadem limina comitantur, iuxta Decretum 25. Sixti V. Nam censentur abesse in utilitatem Ecclesiæ. Et ita declaratum esse per sacram congregationem, refert Riccius decis. 498. n. 3. Garcia de beneficio. 3. parte cap. 2. n. 249. Idem esto iudicium de Archidiacono, aut Canonico visitante Ecclesiam suam Diocesis, iura, aut redditus suæ præbendæ: & hic enim non amittit distributiones quotidianas: quoniam visitando prædicta iura, & loca, servit Ecclesiæ in re utili. Ita Garcia 3. par. de beneficio. cap. 2. n. 333. Barboza de officio, & potestate Episcopi, allegat. 53. n. 163.

Canonicus examinatus ordinandus, & gaudet distributionibus.

Corollarium IV. Canonici tempore Divini Officii examinantes ordinandos, aut ad beneficia capefenda, si Divino Officio præsentem non adsint, iure communi non lucratur distributiones: Ratio: quia non adsint in utilitatem suæ Ecclesiæ, sed totius Diocesis, & ipsius Episcopi, nisi forsitan aliud habeat.

præscripta consuetudo, aut nisi ad si privilegium Pontificis, quale, concessum est examinantibus Mediolanen: ad instantiam S. Caroli, ut refert Bonacina disp. 2. de Horis Canonicis, q. 1. p. 3. §. 8. n. 3. Aut certe nisi adsit statutum Capituli, & Ecclesiæ propriæ a Pontifice confirmatum, ut docet Moneta, 2. par. q. 11. n. 61. & Barboza allegat. 53. n. 161. t. 3. Cæterum Canonicos, dum detinentur, in examinandis confessoribus, & tempore Divinorum absunt, lucrari distributiones, tenet Cenedo præf. & quæst. lib. 1. q. 1. n. 74. Cum opinio nem videtur sequi Sacra Congregatio Cardinalium sub die 22. Martij 1600. ut refert Barboza de Canonicis, & Dignit: cap. 25. n. 9.

Corollarium V. Canonicus habens Præbendam theologalem, etiam si legat, seu doceat Theologiam expositivam, aut scholasticam in suis Ecclesijs, sed non in scholis publicis, non potest præf. privilegio, tempore suæ absentiae, lucrari distributiones, licet absit prætextu parandæ lectionis, aut designationis, quæ ex studio confurgere potest. Ratio: quia hic non dicitur abesse, tunc in servitium Ecclesiæ, nisi remota. Et sic declaratum esse per Sacram Congregationem, refert Bonacina disp. 2. de Horis Canonicis q. 1. p. 3. §. 6. n. 1. Nihilominus ex gratia, diebus, quibus legit, potest haberi pro præfente: quia ita decisum esse à Sacra congregatione refert Gonzalez ad regul. 8. Cancell. §. 7. procemialis n. 180. & Garcia de Beneficijs 3. par. cap. 2. n. 118. & Barboza de officio: & potest. Episcopi, allegat. 56. n. 8. & lib. 3. de iure uniuerso, cap. 18. n. 43. & de Canonicis: ac Dignit: cap. 24. n. 7. & cap. 27. n. 33. Cæterum studentes audientes lectorem Theologiæ in sua Ecclesia, non lucratur distributiones, imò neque fructus suæ Præbendæ: quia studentes in Ecclesijs Cathedralibus, non gaudent eisdem privilegijs, sicut studentes in studijs publicis, & Academijs.

Canonicus Theologus docens in scholis publicis, non gaudet distributionibus.

ARTI.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiectio & solutio eiusdem.

Obijciatur Contra Corollarium I. In cap. Cum non deceat, de elect. in 6. dicitur, Canonicos prosequentes utilitatem suarum Ecclesiarum, & ad Sedem Apostolicam accedentes, posse fructus beneficiorum suorum, non verò distributiones quotidianas lucrari. Ergo Canonicus absens in evidentem Ecclesiæ suæ utilitatem, non potest distributiones percipere. Respondetur concessio antecedente, negatur consequentia: nam allegata dispositio in dicto capite, est specialis in eo casu, ut legenti patebit. Deinde, quia ex allato capite, non habetur expressum, & clarum, illam absentiam esse in utilitatem Ecclesiæ. Præterea, quia caput illud intelligi debet, modo non adsit consuetudo in contrarium, ut absenti etiam in Ecclesiæ utilitatem distributiones non debeantur. Ita Bonacina supra citatus, n. 7. Insuper, quia illud caput correctum est, per caput unicum de clericis: non residen. in 6. ut refert Moneta 2. p. q. 11. n. 29. Et hæc circa explanationem tertij Decalogi Præcepti dicta sunt.

TRACTATUS IV.

De Quarto Decalogi Præcepto.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam ut sis longeuus super terram.

Dispositio eius tractatus.

Post explicata tria primæ tabulæ præcepta, quæ ad cultum, & dilectionem Dei pertinent, sequuntur reliqua septem secundæ tabulæ, quorum primum est de honorandis parentibus, ut potest inter proximis propriis, de præcipuis. Huius autem præcepti mentio habetur, verbis in titulo positis, Exodi 20. Quod totum commodè tribus disputationibus expeditur. Prima, erit de honore parentum. Secunda, de obligatione Dominorum erga subditos,

& contra. Tertia, de obligatione quorumcunque superiorum erga curam suam commissos.

DISPUTATIO I.

De Honore parentum.

Duo potissimum hic discutienda occurrunt. Primum, quid nomine honoris, & parentum intelligatur. Alterum, quæ sit obligatio filiorum erga parentes, & contra.

QVÆSTIO I.

Quid nomine honoris, & parentum intelligatur.

Suppono. I. Nominis honoris hoc loco significari testimonium quoddam de virtute eius, qui honoratur. Potest autem quispiam honorari non solum propter virtutem propriam, sed etiam propter virtutem alterius. Sic Principes, & Prælati, quamvis sint mali; honorantur tamen propter personam Dei, cuius vice funguntur: & propter communitatem, cui præficiuntur. Similiter parentes non solum boni, sed etiam mali honorandi sunt, propter participationem Divinæ dignitatis, qui est omnium pater. Ita docet S. Thomas 2. 2. q. 63. ar. 3. in corpore.

Nomine honoris quid intelligatur.

Suppono II. Nominis honoris hoc loco, non solum intelligi actus reuerentiæ, & actus amoris, quo alteri subuenitur; verum etiam intelligitur actus submissionis, quo alteri debita obedientia præstatur, non tantum quoad affectum, sed etiam quoad effectum, id est, etiam quoad sustentationem in necessitate præstitam. Vnde honor erga parentes, quatuor istos actus complectitur, videlicet reuerentiā, amorem, obedientiam, & congruam sustentationem.

Suppono III. Nominis parentum, quatuor etiam personarum generum in hoc præcepto comprehenditur. In primis, ipsos parentes naturales, a quibus siue mediata, siue immediata-

Nomine parentum quatuor genera personarum intelliguntur.

Eccc3

te,

tē, per generationem vitam accepimus, ut sunt pater, mater, avus, ab avus, pro avus. Deinde, omnes superiores, qui salutis nostræ specialem curam habent, ut sunt Episcopi, Prælati, Pastores Ecclesiarum &c. Tertiò, illos, qui honorum temporalium curam gerunt, ut sunt Imperatores, Reges, Principes, & alij Domini temporales. Quartò, omnes illos superiores, qui in aliquas certas personas in particulari habent superioritatem, ut sunt Magistri respectu discipulorum, tutores respectu pupillorum, mariti respectu uxorum &c. Quia non solum ijs debemus honorem, & reuerentiam, à quibus sumus geniti corporaliter, sed etiam ijs omnibus, à quibus siue per gubernationem, siue per prudentiam, doctrinā, & eruditionem, bene esse quoad vitam rectē transigendam, & mores probē instituendos accipimus, quod ipsimet dictamen rectæ rationis suadet.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Honor parentum est maximus post Deum

Conclusio. Honor parentum, qui in hoc præcepto præscribitur, est maximus post Deum. Probatur I. autoritate S. Thomæ, qui opusculo IV. de Quarto præcepto legis, ita scribit: *Primò debemus diligere Deum, secundò patrem, & matrem: & hoc est, quod dicit scriptura: Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Ergo quoniam parentes secundum locum post Deum tenent, honor parentum est secundus post honorem Dei, & consequenter maximus post Deum.

Probatur II. Autoritate Platonis, qui Dialog. 4. de legibus, post Deorum immediatè parentum honorem ponit, his verbis: *Post Deos patrios, maxima cura haberi debet in cultu viuientium parentum, quibus fas est prima, & maxima debita persolvere, omniumq; antiquissima debitorum.* Confirmatur autoritate Moysis, ut obferuat Iosephus lib. 2. contra Apionem Grammaticum, ita scribens:

Parentum honorem post Deum constituit Moyses, & qui non repingat eorum gratia, sed in qualibet parte contristat, præcepit esse lapidandum. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Non est maior honor, quam esse patrem. Ratio: desumitur ex ipsa doctrina Christi, qui noluit quenquam patrem vocari in terris, Matthæi 23. n. 9. *Et patrem nolite vocare vobis super terram: unus est enim pater vester, qui in celis est.* Cuius elegantem rationem reddit D. Chrysostomus homil. 44 in Imperfectum, affirmans nos à carnalibus parentibus, non initium, sed solum vitæ transitum accepisse; à solo autem Deo initium: *In mundo enim, ait, quamuis homo hominem generet, tamen unus est pater, qui omnes creauit: non enim initium vitæ habemus ex parentibus, sed transitum vitæ per eos accipimus.* Hinc solus Deus pater vocari dignus est: ergo quoniam sua indulgentia nomen istud hominibus concessit, manifestè sequitur, non esse maiorem honorem in terris, quam esse patrem.

Non est maior honor, quam esse patrem.

Corollarium II. Per illa verba: *ut sis longæuus super terram*, primariò intelligitur diuturnitas vitæ æternæ; secundariò autem diuturnitas vitæ temporalis, iuxta illud Apostoli I. ad Corint. 4. *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futura.* Ita S. Thomas 2. 2. q. 122. ar. 4. ad 4. Cuius ratio hæc est: quia qui gratus est beneficij, meretur per quandam congruentiam, eiusdem beneficij conseruationem: ergo per consequens filij boni, qui grati sunt vitæ à parentibus acceptæ, merentur eius prolongationem. Et ideo ad illa verba: *ut sis longæuus super terram*, addit scriptura Sacra, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, quasi & si terræ dominium sit à Deo, merè liberaliter donante; tamen longæuitas in illa, id est, perpetua, diuturna; possessio, non à sola Dei liberalitate, sed à proprio etiam ut proueniat seruitio, necesse sit,

Qui parentes honorent, sibi pro sunt.

Disputatio I. De Honore parentum. Quæstio I. Quid nomine honoris, & parentum intelligatur.

fit, quod parentum honor, & obsequium est.

Principes Deo seruientes debent regnare.

Discant hinc Principes, quod etsi regna à Deo habeant liberaliter donante; tamen nisi eum honorent, & colant, impenseq; ei obsequantur, non diu in illis videntur: quemadmodum è contra, si illi fideles fuerint, pieq; illum coluerint, Deus quoq; illis fideles populos, & fidelia regna præparabit, iuxta illud I. Reg. 2. n. 35. *Suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciet, & edificabo ei domum fidelem.* Ex quibus verbis euidenter patet, quando fides Principis in Deum extat, simul quoq; & populi fidem in Principem extare; quando ille in Deum fidelis est, Dominus quoq; ei fidelem domum præparat. Quod ingeniose obseruat D. Gregor, in citatum scripturæ locum. Notandum, etiam inquit, quod Sacerdotem, quem excitat Dominus, dicit fidelem sibi; domum autem, quam ei edificat, fidelem ipsi Sacerdoti dicit futuram.

Deus pro Principibus fidelibus belligerat.

Hinc fit, ut Princeps domum habens fidelem, id est, regnum, nullum habeat intus existentem inimicum, sed securus, regnet; imò fideliter Deo credens, neq; etiam hostes habeat, quos timeat externos, Deo illum protegente, imò pro ipso bellante. Accipite istius rei sufficiens documentum, ex scriptura Sacra I. Reg. 7. n. 7. ubi dicitur: *Audierunt Philistini, quod congregati essent filij Israël in Maspha, & ascenderunt Satrape Philistinorum ad Israël, quod cum audissent filij Israël, timuerunt à facie Philistinorum.* Et quidem iusta erat timoris causa, quia cum in Maspha ex præcepto Samuelis conuenissent ad orandum tantum, Deoq; sacrificium offerendum, omnes prorsus inermes erant, & omnino ad bellum imparati, quod rescientes hostes, in ipsomet sacrificij tēpore illos adorant, ait sacra litera: *factum est, autem, cum Samuel offerret holocaustum, Philistini inire prælium contra Israël.* Quis non putasset actum iam fuisse

de Israël, cum inermes adessent, omnino imparati: idq; in loco, nec tuto, nec munito, solum de sacrificio tractantes, ac orationi intenti, belli prorsus, & bellicorū instrumentorū obliti, ieiunio, ac lachrymis continuis penè viribus exhausti; hostes verò armati, fortes, ac præpotentes, & innumerabiles. Quis ergo non æstimasset, ac pro certo habuisset, Israël periturum, regnumq; funditus periturum, Principemque eius Samuelem, tunc & sceptrum, & regnum amissurū? Et tamen aliter res euenit: nam orantibus ipsis, Dominus pro eis pugnavit, qui causam ipsorum suscipiens, & hostes pessum dedit, & regnum Samueli firmiter stabilivit. Addit Sacer textus: *Intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philistim, & exterruit eos, & cæsi sunt à facie Israël.* En quam securum, quam firmum, quam stabile regnum habent Principes, qui Deo vere credunt, reuerenterq; illum obseruant.

Corollarium III. Præceptum hoc de honorandis parentibus, primariò, & directè pertinet ad virtutem pietatis. Ita communiter Doctores cum D. Thoma 2. 2. q. 101. Porro pietas est virtus, quæ impellit homines ad colendos parentes, cognatos, patriam, & amicos, velut quædam secundaria principia, quibus subsistimus, & conseruamur: quia parentes sunt principium nostri esse, & conseruari.

Pietas impellit ad honorandos parentes.

Corollarium IV. Etiam ad hoc præceptum reuocantur actus, quibus superiores in dignitate, & officio constitutos veneramur, ac colimus, qui pertinent ad virtutem obseruatæ, de qua S. Thom. 2. 2. q. 102.

Corollarium V. Ad hoc I V. præceptum de honorandis parentibus, reuocantur etiam actus, quibus veneramur eos, qui sunt in aliqua potestate constituti, quæ virtus vocatur obedientia, de qua S. Thomas tractat: 2. 2. q. 104. & 105. Ac insuper ad idem præceptum, reuocantur.

uocantur omnia officia charitatis in
proximum, ut est dilectio proximi,
& opera misericordiae erga illum.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Objicitur *Contra Corollarium II.* Fre-
quenter Deus filios optimæ indo-
lis sumit morte immatura: ergo
falsum est, quod in hoc præcepto
bonis filijs ob honorem parentibus
exhibitam, promittatur vita æterna
temporalis. *Respondetur, negando con-
sequentiam*: id enim sit prudentissimo
Dei consilio, ne totum optimos fi-
lios longior ætas præuертat, & mu-
tet intellectum eorum, ad peruersa
trahendo, quo faciliè redderentur
inepti ad vitam æternam, ad cuius
consecutionem, non semper expedit,
longiore vita temporali frui.

Hanc veritatem facile colligo ex D. Thoma, qui in quarto Decalogi præcepto : ita scribit : *Vita longa est, quando est plena, & qua non mensuratur tempore, sed actione.* Tunc autem, plena est vita, quando est virtuosa ; & ideo virtuosus, & sanctus diu viuit, quamuis citò moriatur corporaliter. Vnde dicitur Sapien. 4. *Consummatum in breui expleuit tēpora multa : placita enim erat Deo anima illius.* Iam verò perinde mercatur homo ille, qui tantundem facit vna die, quantum alius in vno anno. Imò accedit interdum, quòd longior vita sit causà mortis corporalis, simul & spiritualis ; quemadmodum ludæ proditori.

Longæuitas igitur filijs parentes
honorantibus promissa, non semper
debet intelligi, super hanc terram
morientium, sed plerumq, super il-
lam viuentium. Hæc est sententia
D. Ambrosij in Psal. 43. *Multi, in-
quit, qui honorant, cito sæpe rapiuntur;
ut immatura ætate moriantur. Multi
etiam, qui minus deferunt parentibus
suis, longæue fruuntur stipendijs senectu-
tis. Et nisi longæuitatem illam vita ac-
cipiamus æterna, inuenitur scriptura de-
stitui subsidio uertutis. Itaq; dicitur.*

na vita non semper in hoc sæculo iustis hominibus confertur, sed sæpè in futurum reservatur: quatinus non rarò fiat, vt iusti homines, & Reipublicæ, ac Ecclesiæ viles. longiori vita etiam in hoc seculo perfruantur.

Q V Æ S T I O II.

*An filij teneantur parentes honorare,
ac reuereri.*

Suppono. Honorem, & reuerentiam parentibus à filiis debitam, duplicem esse, internam scilicet, & externam. *Reuerentia interna* consistit in hoc, vt filij recognoscant suos parentes tanquam superiores. *Deinde*, vt timorem quandam filialem, & reuerentialem habeant erga illos. At verò *reuerentia exterior*, consistit in duobus. *Primò*, in verbis, vt filij semper benè loquantur de parentibus, vt non murmurent contra illos, vt illis non detrahant, de moribus, aut vita eorum obloquendo. *Præterea*, consistit in factis, v. g. vt filij parentibus assurgant, caput inclinent, famulentur, damna impendant. Vnde, quatuor filij parentibus debent, videlicet honorem, amorem, obedientiam, & sustentationem in necessitate.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Filij tenentur parentibus exhibere honorem, & reuerentiam. *Probat*ur I. ex scriptura Sacra. Exodi 20 *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Quibus verbis præcepit Deus, vt filij honorem exhibeant parentibus: ergo filij iure diuino tenentur honorem parentibus exhibere, imò, & iure naturæ: quia ius naturæ dicitur parentibus ab omnibus filiis reuerentiam exhibendam esse,

Porro, iste honor parentibus de-
bitus, triplex est. *primus* obedi-
entiae, quem praecipit Apostolus ad Co-
lossen. 5. *Filij obedite parentibus ve-*
stris. Et Prouerb: 1. Audi fili mi, di-
sciplinatus

Reuerentia
parentibus
a filijs debi-
ta duplex
est.

Filij tenen-
tur paren-
tes hono-
rare.

Honor pa-
rentibus de-
bit^{us} triplex
est.

disciplinam patris tui, & non dimittas legem matris tue, ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. In quibus verbis, sapiens disciplinam patris; legem vero matri dedit, id est præcepta seruanda. Nam proprium matrum officium est, filios præceptis inducere diuinis, ita ut altius cordibus insigantur eorum, & quod semel a recentibus imbuerint annis, semper postea firmius retineant. Sic de sua matre testatur Salomon Proverb. 4. n. 3 inquit: Nam ego filius fui patris mei tenellus, & unigenitus coram matre mea, & docebat me, atq; dicebat, &c.

Providen-
tia Dei cir-
ca Moysen
mirabilis

Hanc admirabilem providenti-
am De⁹ habuit circa Moysen, quem
filia Pharaonis, matri eius tradidit
educandum in domo sua. Exodi 2.

refert scriptura Sacra ad Hebreos.
II n 22.

Alter honor parentibus debitus, est reuerentia, id est, ut filij ne minime etiam nutu parentes offendat. Talem honorem exhibuerat olim Salomon matri suæ Betſabee, dum eam ad dexteram collocaret in solio, iuxta solum suum. 3. Reg. 2. Surrexit Rex in occursum eius, adorauitq; eam, & sedit super thronum suum: positusq; est thronus matri Regis, quæ sedit ad dexteram eius. Talem quoq; honorem filiorum Noë in suum parentem fuisse, docet S. Ambrosius de Noë, & Arca; cap. 31. Nudatum, inquit, amictu patrem boni filij videre, cauere, ne paterna reuerentia vel ipso minueretur aspectu. Quod statim veteri Romanorum illustrat exemplo, ita scribens: Unde etiam Roma, vetus fuisse vsus traditur, ne filij cum parentibus, & maximè puberes intrarent lauerum. Et paulo inferius norat, filium illum iuniorem Noë, paternæ reuerentiæ immemorem, magis ebrium, quam patrem fuisse. Qui enim, ait, neq; præteritam generationis gratiam, neq; præsentem reuerentiam patris, neq; futuram pœnam paterna iniuria considerabat, verè ebrius erat; & quod putabat videre se, non videbat. Erat in illo profunda cecitas, qui patrem videre, non poterat. Nam si vidisset patrem, non viuisisset. Neq; enim videndus, sed verendus est pater. Quibus verbis palam ostendit, etiam leuissimo rursus à ioco, paternam reuerentiam violari.

Tercius honor est sustentatio-
 nis, de quo habetur Matthæi 15. Vbi
 Christus Dominus scribas, & Pha-
 rīſeos reprehendens, dicit: *Quare*
& vos transgredimini mandatum Dei.
Honora patrem, & matrem. Vos au-
 tem dicitis: *munus quodcumq; est ex me,*
tibi proderit. Quando enī dicit,
 eos violare legem diuinam, non
 dando parentibus munera, quibus
 sustententur; sed ea sibi reſeruando:
 palam ſignificat, illam legem diui-
 nam de parentibus honorandis, in
 eo con-

Salomonis
quanta re-
uerentia ex-
ga matrem.

Flins etig
levissimo
rili paren-
tes disho-
notat

eo consistere, ut necessaria eis munera ad vitæ sustentationem conferantur. Quasi diceret: Deus iubet, ut parentes a filiis honorentur, id est sustententur. Vos autem munera parentibus conferenda, vobismet ipsis usurpatis, atque adeo præceptum honorandi parentes transgredimini, quia eos debitis muneribus defraudatis, & dicitis in honorem parentum redundare ea munera, quæ vobis ipsis retinetis.

Ita præceptum istud, de honorandis parentibus commentatur S. Hieronymus epist. 11. ad Gerontiam de Monogamia: In Evangelio, inquit, Dominus differit mandatum legis, in quo dicitur: *Honora patrem tuum, & matrem tuam: non in verborum sono, qui inopiam parentum cassa potest adulatione frustrari; sed in victus necessariis administrandis debere intelligi.* Quod statim probat, quia Christus Dominus eos filios, qui debita parentibus munera eripiebant, damnat tanquam huius legis transgressores. Ergo observatores eiusdem erant, qui parentes debitis muneribus cumulabant. Eodem modo explicat citatus S. Doctor illud Apostoli, 1 ad Timot. 5. n. 3. *Viduas honora.* Et illud ibidem n. 17. *Honor in præsentiarum, vel pro eleemosyna, vel pro munere accipitur.* Quo scilicet sustententur riduæ, præsertim, quæ veræ viduæ sunt, id est, non solum suis viris, sed etiam suis opibus destitutæ: & Presbyteri, præsertim, qui bene præsunt; id est, qui sui victus immemores, ad excolendas aliorum vitas toti incumbunt. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Honor parentum in quo consistat,

Corollarium I. Filius deliberatè, & ex animo maledicens suis parentibus, siue vivis, siue iam mortuis, peccat graviter contra reuerentiam parentibus debitam. Patet id ex Scriptura Sacra Exodi 21. *Qui maledixerit patrem suum, & matrem suam, morte moriatur, & sanguis eius sit super eum.* Proinde tale peccatum in veteri lege morte puniebatur: & quidem merito. Quia pietas erga pa-

rentes, cum ipsa simul pullulauit origine, neque legis potest esse reatus, si naturæ tributum denegauerit affectus. Tanta enim est naturæ vis, ut vel truces feras parentibus exhibere, quadamtenus reuerentiam erudiat. Vnde improbus ille filius probatur, qui illa beneficia respuit, quæ etiam inimicum poterant obligare. Ferarum profectò catuli sequuntur parentes, ab origine sua vulgata non discrepant, vitis propagini seruit; solus homo plerumque parentes afficit odio, & quod vix credibile videtur, non raro eosdem prosequitur odio. Proh dolor! non merentur illorum sæpius affectum, pro quibus subire debuissent exitium. Maria sæuis tempestatibus agitata, amor genitoris non refugit, ut peregrinis mercibus auri acervauerit copiam, quæ filiorum cumulatiùs possit incrementare fortunam: cum tamen interdum filius non refugiat genitoris dulcissimi offensam, propter quod seueræ vitæ dignè subibit iudicium.

Si enim leuissimo risu imprudētis filij honor parentum læditur, quid si procaci verbo, & conuitio vulneretur? Phariseus ille cuius mentio fit Lucæ 18 a n. 10. templum fortè iustus intrauerat: ieiunabat enim, decimas dabat, & a peccatis, quibus alij implicantur homines, vacabat; & tamen de templo iniustus exiit. Nam id significant illa Christi Domini verba, Phariseum cum publicano conferentis: *Descendit hic iustificatus ab illo.* Quid causæ, quod in templo iustitiam amiserit, quam in illud intulerat? Respondet D. Chrysosthomus homil. de colendis Sacerdotibus, quæ habetur in 4. tomo, post commentarios in epistolam ad Romanos, quia publicanum breuiter perstrinxit, dicens: *Non sum sicut hic publicanus.* Ex quo loco ad rem præsentem sic argumentatur: si is, qui publicano maledixit, poenam non effugit: nos qui patribus maledicere solemus, quæ nos apologiâ tuebimur? Idemque argumen-

Filius maledicens parentibus graviter peccat,

tum deducit ex Sorore Moylis, vñ tantum probum in fratrem iacientem, eandemque ob causam, gravissimam poenam subeunte. Numeror. 12. Si, inquit, Maria, quæ fratrem blasphemavit semel, tantam dedit poenam, cuius nobis salutis spes, qui quotidie Principes infinitis conuijs, ut aiunt, aluimus.

Filius parentes contumeliose afficiens mortaliter peccat.

Corollarium II. Filius suos parentes animo deliberato verbis contumeliosis afficiens, mortaliter peccat, etiam si parentes re ipsa indignationem non concipiant. Multoque gravius, qui patrem suum, aut matrem percutit, etiam si percutio levis sit. Prima pars conclusionis patet, ex Scriptura Sacra, Prouerb. 16. ubi dicitur: *Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est, & infelix.* Infelix equidem, quia perdet se, & bona sua, non custodiendo matris suæ præcepta: & ignominiosus, dum matri iniurius, a cunctis hominibus bonis, pro viro non laude digno reputabitur, & ut inquit Philo de Decalogo, ex homine mutatus in feram. Cum enim dixisset, illos, qui de hominibus bene merentur, de alienis non lætantes prosperitatibus, nec condolentes de miserijs, posse videri mutatos in ferarum ingenium, Moxque de filiis parentibus intellisit ita concludit: Inter quos primas ferent, qui parentes suos negligunt, vtriusque partis hostes, tum eius, quæ Deo, tum eius, quæ hominibus. Sciunt igitur se damnatos pro duobus tribunalibus, quæ sola sunt naturalia, impietatis apud diuinum, quod secundus post Deum authores vitæ suæ, non trahant ex officio; inhumanitatis verò apud humanum: cui enim benefacient, qui proximos, & optimè de se meritos vilipendunt? quibus nulla referri potest gratia non inferior acceptis beneficijs. Præclare satis: non enim natus poterit genitorem suum vicissim gignere. Hinc cum nullum huic possit esse simile beneficium, nulla etiam erit par gratia vnquam. Feriunt ergo sunt, qui parentibus grati-

negant, qui obedientiam, honorem debitum non deferunt.

Ratio etiam secundæ partis corollarij est, quia quæcunque percussio parentum, communi hominum sensu reputatur valde iniuriosa, & grauis. Imò etiam si filius solum eleuet manum ad percutiendum, licet postea non percutiat, non potest à culpa lethali excusari, si id faciat deliberatè. Ratio: quia hæc grauis iniuria & irreuerentia in parentes, habetur expressè in Scriptura Sacra, Exodi 21. n. 15. *Qui percussit patrem suum, aut matrem, morte moriatur.* Et merito quidem, quia boni filij, in omnibus, quæcunque offensam Dei non inuoluunt, morem gerere tenentur. Ad quod suo exemplo præluxit eis Dominus Iesus, qui duodennis decreuerat suam sapientiam Hierosolymis manifestare, cuius negotij exequendi causâ, ut remaneret, se subduxerat parentibus, nec eorum attendit placitum. At verò ut iret Hierosolymam, subito parentibus morem gessit, eoque itineris socios, ac duces habere voluit ut habetur Lucæ 2. *Cum factus esset Iesus annorum duodecim, ascendens illis Hierosolymam, secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cum redirent, mansit puer Iesus in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius.* Ecce, ut diuina operaretur Iesus duodennis, vtrumque erat necessarium, & quod iret Hierosolymam, & quod ibi remaneret. Ut ergo iret, parentes expectant; ut autem remaneret, protinus se illis subtrahit. Quid obsecro causæ? quoniam Dominus Iesus, ut Hierosolymis remaneret, noluit expectare parentum terrenorum beneplacitum, cur similiter, ut illo iret, non se parentum societati subtrahit? Cur expectant parentes in ascendendo Hierosolymam, quos in remanendo ibi non expectauit? Ne miremini: optimus filius, in quibus virtutibus parentes non impediunt, sed comitantes videbat, illis se

Et multo grauius peccat, qui parentes percutit,

Iesus solus parentibus fuit semper obediens.

ffff

se pror-

se prorsus accommodabat, eorumque beneplacito seruiebat. Vnde, quia parentibus grata, ac salutaria erat ascensio in Hierusalem; ideo in hoc prorsus, eorum nutus sequebatur, in quo nullum sibi futurum impedimentum prænotabat.

Quid loquar de Abrahamo, qui cum in Chaldaea esset, acceperat præceptum excendi in aliam regionem, ut habetur Act. 7. Deus gloria apparuit patri nostro Abraham, cum esset in Mesopotamia, prius quam moreretur in Charan, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Tunc exiit de terra Chaldeorum, & habitauit in Charan. Quando autem refertur in Genesi, quomodo Abraham egressus fuerit a Chaldaeis, iuxta præceptum Domini, sic dicitur: Tulit itaq; Thare Abraham filium suum, & Lot filium Aran filium filij sui, & eduxit eos de terra Chaldeorum, ut irent in terram Chanaan, veneruntq; usq; Haran, & habitauerunt ibi. Fuerat itaq; iussus Abraham, ut Chaldaeam relinqueret, & patriam, & cognationem suam, utque irer in Chanaan, quod præceptum ipse executus venit in Haran, vna cum patre suo, & consobрино, & vxore: imò in eo patris sui secutus est ductum: dicit enim sacer textus: Tulit itaq; Thare Abram filium suum. Genes. 11. Cum ergo & patria, & cognati relinquendi esset, iuxta Dei præscriptum, quomodo Abraham expectauit patris ductum, & cum patre, ac cognato arripuit iter? Cur non potius se patri & cognatis subtrahit? ut viam, ad quam Deus vocabat, arripere? Sanè paratus erat & patriæ, & cognatis Dei vocationem præferre; verum ut cognouit patrem, cognatumque non impediens, sed sollicitans, & adornans iter, illos comites admisit, eorumque merito curam suscepit, ut ingeniosè obseruat D. Chrysosth. hom. 36. in Genesim: Elegit, inquit, Abrahamus paternam regionem relinquere, & alienam inhabitare, ut præceptum Dei perficeret, & paratus erat etiam

am absq; familiaribus peregrinus fieri: sed viri virtus, & insignis erga parentes pietas effecit, ut pater comes fieret itineris. Pietas itaq; parentibus debita fecit, ne Abraham patrem cognatumque relinqueret, quando in illis non frantum, sed calcar experiebatur ut nutum Dei sequeretur.

Corollarium III. Filius, qui dedignatur, aut contemnit, aut non vult agnoscere parentes, peccat mortaliter contra reuerentiam parentibus debitam. v. g. dum filius in dignitate constitutus est, & parentes eius paupertate laborant, a quibus ille faciem auertit, ipsosq; recusat agnoscere. Si tamen hoc filius facit ex iusta causa exterius tantum, sine contemptu interno, v. g. ad euitandum damnum honoris, aut vitæ, quod incurreret, si pater eius agnosceretur, tunc non peccat: quia tunc pater pro filij bono consentit ex rationabili causa despici, neq; id sibi pro iniuria imputat.

Verum non bene cedit dishonor parentum improbis filijs, quod vnicò exemplo illustro. In Normannia patribus erat vir quidam diues, habens vnicum, & dilectum filium, cui omnibus bonis cesserat, sperans ab illo in senectute sufficientem futuram prouisionem. Sed postquam filius vxorem duxit, ita patrem, & matrem despiciere cepit, ut famem iam prorsus intereuntibus, nihil penitus suppeditare voluerit, nec eosdem agnoscere. Contigit igitur quadam die, ut mater decrepita ex opposito domus suæ, visa auca infixæ verò in domo filij, diceret viro suo: me sceminam magis decet, paucis esse contentam; tu autem descende ad domum filij, ut saltem semel esurientem animam saties de auca, quam ibidem vidi esui præparatam. Quo audito senex enixus baculo properabat ad domum filij, sed mox ut eum filius vidit, aucam retraxit ab igne, & clam abscondit, statimq; patti obuius, quid veller, inquisiuit. Pater verò cognita filij fraude, dissimulauit, & lachrymis perfusus domum

Filius natus agnoscere parentes peccat mortaliter

Filius immemor parentum honoris tendit punitus

nam redijt. Filius itaq; puellæ præcepit, ut iterum aucam reponeret ad ignem. Paruit illa, sed cum eleuare veller, bufonem maximum auca pectore herentem videns, petterit exclamauit. Accurrit dictus filius, nissusque bufonem excutere, ubi violenter insinit, bufo ab auca resiliens faciem illius inuasit, ita ut nulla arte, aut consilio abripi posset, aut excuti. Quod erat maximi stuporis miraculum, ut si quando monstri illius pars aliqua tangebatur, ac si in corde percuteretur, ita miser ille homo sensibiliter ladebatur. Conterritus igitur, & contritus adiit Diocesani episcopum, & cum omni dolore confessus, pro penitentia recepit ab illo, ut per omnes Normanniæ fines, & Galliæ ciuitates, reuelata facie circuitet, & ubiq; narraret hominibus factum rei, ut inde filij hominum sumerent exemplum ad honorandos parentes, discerentq; quam periculosum sit, & nocuum, vicem non rependere laboribus, quos ipsi parentes filijs impenderunt. Sic contemptor parentum per multos annos iusto Dei iudicio punitus est.

Corollarium IV. Filius parentes de aliquo crimine accusans, & infamans, peccat mortaliter, etiam si crimen verum sit, siue id fiat ciuiler, siue criminaliter. Hinc celebre illud præceptum Dei ad populum Israël, exstat in Scriptura Sacra, Leuit. 18. n. 7. Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non discooperies. In quem locum Hefychius lib. 5. cap. 18. scribens per parentes, intelligit etiam quoslibet superiores, aut seniores, remq; mysticè declarans, dicit: Prohibet nos reuelare qualibet peccata, a cognatis, vel amicis nobis credita, ne maledictionem Cham patiamur, qui patris nuditatem fratribus patefecit. Si ergo tam acerba fuit maledictio Cham, qui patris nuditatem duobus tantum domesticis, ipsiq; fratribus detexit, quam multo acerbior erit maledictio

atio eorum, qui maiorum suorum defectus coram multis externis, imò & aduersarijs buccinantur. Notat verò citatus Hefychius, hoc præceptum de turpitudine parentum, & quorumcunq; aliorum superiorum, non reuelandâ, decies in libro Leuitici, iuxta Septuaginta inculcari: cuius numeri sunt præcepta Decalogi: Quia, inquit, quisquis turpitudinem, vel carnalium cognatorum reuelat, totius legis inuenitur esse transgressor. Quare? Quia alienum est à charitate, quod agit, quæ est legis plenitudo. Ita enim ista charitatis transgressio grauis est, ut totius Decalogi transgressioni quodammodo exæquari videatur.

Quamobrem Rex David iniuriarum patientissimus, hanc vnam, quasi omnium grauissimâ, non potuit sustinere. Et ideo moribundus præcepit Salomoni, ut interficeret, Ioabum, Tu, inquit, nosti, quæ fecerit mihi Ioab filius Sarua, quæ fecerit duobus Principibus exercitus Israël. 3. Reg. 2. n. 5. Vbi distinguit diuersa peccata Ioabi, nimirum in Regem, & in principes Israël, videlicet Abner, & Amasam. Quid autem fecerit Ioab contra istos Principes, nemo ignorat: nam vtrumq; interfecit, ut habetur 2. Reg. 3. n. 27. & ibidem cap. 20. n. 19. Quid autem ipsi Dauidi mali fecerit, non exprimit scriptura sacra. Respondet tamen Rabbi Salomon apud Lyranum: Per hoc, inquit, intelligitur malum, quod fecit Ioab contra personam Dauid, ostendendo alijs literas, quas sibi secreta miserat Dauid de morte Vriæ. Cum enim Ioab videret suos milites propter indignam Vriæ mortem tumultuantes, & aliquid fortasse rebellionis contra seipsum molientes; prouexit Regis literas, ex quibus cognoscerent, non suâ culpa, sed Regis mandato Vriam periculo expositum occubuisse. Porro ista peccati reuelatio ita altè animo Dauidis inhaeserat, ut etiam moriens præciperet, non nisi capitali supplicio

Alienam famam inde testes omnibus Dei præceptis aduersantur

Dauid moribundus præcepit Ioabum occidere

expiandam. Ait Petrus Chrysologus serm. 150. *Deuotus, inquit, militis est, Regis sui arcere fugam, reserere constantiam, virtutes loqui, mores silere, aduersa dolere, predicare victorias, aperire fortia, infirma reticere.*

Tales se quondam Egyptij prae-
buerant, inter quos nemo repertus
fuit, qui ignoraret, Iosephum pu-
erum fuisse Hebraeum, venditum a
pastoribus Israelitis in Dothain; ad-
ductum a negotiatoribus Ismaelitis
in Egyptum; inopem, ac nudum,
& tanquam vile mancipium tradi-
tum in potestatem Putifar; inde
verò propter adulterij suspicionem
in carcerem coniectum. Hæc in-
quam omnia nemo erat, qui igno-
raret; & tamen postquam Iosephus
Egyptiorum Princeps constitutus
esset, Egyptij pristinas eius misérias
ita penitus obliuiscerent, ut nemo de
illis vnquam cogitaret, nec quid-
quam loqueretur. Quod facile col-
ligitur ex eo, quando fratres Iose-
phi in Egyptum venerant, totaque
vrbe euagantes de fratre suo ita di-
ligenter quærent, & interrogaret,
ut etiam malam sui facerent suspi-
cionem, callidique exploratores vi-
derentur; nihilominus a nemine re-
scire poterant: quia illa misèriarum
indicia, quæ ipsi afferebant, ut in-
fratris sui notitiam deuenirent, ne-
mo Egyptiorum Iosepho suo Prin-
cipi conuenire cogitabat, & multo
minus dicere audebat. Ita magni-
ficè, & sublimiter de illo sentiebant
omnes: ita nihil humile, & abie-
ctum de illo suspicabantur, aut lo-
quebantur. Pro dolor! quantum
ab illa veteri sinceritate omnes sub-
diti nostris temporibus recesserunt?
Dum enim quispiam inter priua-
tos viuit, sua vitia facile occultat;
nemine illa curiosè inquirente, ne-
mine malitiosè subodorante. At
postquam ad honores euehitur, om-
nia eius vitia tam moralia, quam
naturalia deteguntur; rimantibus
ea subditis, & per vicios, atque plate-
as palam canillantibus. Vnde ubi
quis temporalem gloriam se acqui-

Questio ad
honores
est accessio
ad infamiam.

fuisset putat, ibi deprehenditur ami-
sisse.

Peccat itaque filius grauiter accu-
sando, aut infamando parentes:
quia omni iure prohibitum est fili-
is accusare, aut testificari contra
parentes. Excipiuntur tamen duo
casus. *Primus est*: si crimen paren-
tum redundaret contra bonum pu-
blicum totius communitatis, & non
possit impediri, ne committatur.
Nam in tali casu bonum commu-
ne præferendum est bono particu-
lari patris, aut matris. Quod si ta-
le delictum iam sit commissum, &
nulla utilitas resultaret ex tali de-
litione Republicæ, tunc non esset
licitum filio contra patrem, aut ma-
trem testificari, de tali crimine com-
misso, vel accusare.

Alter casus est, si parentes hæ-
resim publicè disseminant, tunc li-
citum est filio parentes suos de tali
crimine accusare, ne eiusmodi pe-
ccatis in detrimentum Ecclesiæ Ro-
mænæ propagetur. Quod si hære-
sis parentum esset occulta, & nul-
lum subisset periculum, ne fideles in-
ficiantur, tunc probabiliter censent
Doctores, patrem non esse prodè-
dum a filio ob tale crimen, sed tan-
tùm secretè monendum, ut hære-
sim conceptam deponat. Ita Ale-
xander de Ales parte 3. summæ, q.
33. membr. 4. ar. 2. & Clauis Re-
gia lib. 7. cap. 5. n. 5.

Non licet item suorum superiorum
peccata detegere, imò etiam inferi-
orum, cum omnium proximorum
peccata, nisi charitas, & necessitas
aliud postulet, semper debeant oc-
cultari. Hinc Moyses in lib. Ge-
nes. nullam fecit de Angelorum
peccato mentionem; cum tamen
primorum parentum peccatum ex-
actissime descripserit, Genes. 3. a.
n. 1. quia hoc remittendum erat,
illud damnandum: euulgare autem
non oportebat, quod non oportebat
condonare. Sic censet Alcu-
nus in Genesim: *Vides, inquit, pec-
catum, Angeli tacitum, hominis autem
patet factum: nempe quia illud incurabi-*
le, hoc

Filius in du-
obus casib.
potest accu-
sare paren-
tes.

De peccato
Angelorum
Moyses cur
nullam men-
tionem fa-
cit.

le, hoc curatum. Comprobat Auctor
mirabilem scripturæ lib. 1. cap. 1.
Angelicum, inquit, vulnus verus me-
dicus indicare noluit, dum curare non
destinavit. Peccatum verò hominis pro-
fertur: ipsum namque, quandoque, promere-
ri veniam non desperatur. Nisi igitur
charitas, & necessitas urgeat, necesse
est, ut aliena peccata obtegantur.
Quod ut magis clarum fiat,
recurrere adhuc ad scripturam Sa-
cræ, Exodi 10. n. 22. ubi inter a-
lias Egyptias plagas, referuntur e-
tiam tenebræ: *Facta sunt tenebræ
horribiles in vniuersa terra Egypti, tri-
bus diebus. Nemo vidit fratrem suum.*
Cuius tamen facti rationem scri-
ptura Sacra non inquit.

Nihilominus nonnulli Rabbi-
norum hanc assignant: quia Deus
voluit occidere aliquos Hebræos in-
credulos, Egypto adherentes, in-
deque exire recalcantes; ita tamen,
ut eorum poena sub densis tenebris
lateret, ne culpa in Egyptum enul-
garetur. Pariter Christus Dominus
cum Samaritana locuturus, discipu-
los in urbem dimiserat obsonatum.
Et cur omnes dimisit, cum vnus sa-
tis superque videretur, præsertim cum
ipse corporalem cibum repudiaturus
esset, solum spiritualem acce-
pturus, iuxta illud Ioann. 4. n. 32.
*Ego cibum habeo manducare, quem vos
nescitis.* Ratio hæc est: quia Chri-
stus Dominus Samaritanæ eius pec-
cata obiecturus erat, & idè iussit
Apostolos recedere. Ut sic pu-
dori eius solitudine consultum es-
set, & ut liberius posset eius flagitia
detegere, atque arguere: ac ut nos
inde discamus, proximum secretè
primùm, atque salubriter corrigere.
Sic bonus ille paterfamilias, cum
prodigum filium ad se reuersum re-
ciperet, nihil prius curauit, quam
tunicam, qua regebat. Cuius, in-
quit, *proferre stolam primam.* Lucæ
15. n. 22. ut scilicet significaret,
peccatoris famam, quam primùm co-
sulendum esse, eiusque ignominiam
oportune ablucendam. Audite Pe-

trum Chrysologum serm. 3. ubi di-
cit: *Ante vestrum voluit filium, quam
videri, ut soli patri nota esset nuditas,
quia pater solus videre filij non poterat
nuditatem.*

Corollarium V. Quando pater
publicè proscriptus est a patria, &
a Principe data est facultas vnicui-
que, ut impune occidi possit, tunc
etiam in tali casu, non est licitum
filio occidere patrem, nisi pater ef-
ficeret actualiter patriæ hostis, aut Re-
publicæ proditor. Ratio: quia ve-
rissimè est, in eiusmodi concessio-
ne generali a Principe data, excipi
filium, respectu patris: quoniam
id pugnare videtur cum pietate, &
charitate parentibus debita.

Filio patre
etiam pu-
blice pro-
scriptum
occidere
non licet.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obijciunt contra Conclusionem. Fi-
lius honorans parentes in Scri-
ptura Sacra vocatur astutus: ergo
ut hoc probum effugiat: non tene-
tur parentibus honorem, & reue-
rentiam exhibere. Antecedens proba-
tur: quia verba illa Prouerb. 13. *Fi-
lius sapiens doctrina patris.* LXX. sic
transferunt: *Filius astutus doctrina
patris.* Respondetur negando conse-
quentiam. LXX. enim interpretes
alludere voluerunt ad bonum fili-
um, non boni admodum patris. Nā
filius cum sit doctrina, eruditio,
effigies, forma, definitio, & com-
pendiosa demonstratio patris, in se
impressè bonus, patrem reformat,
& suis moribus recudat in bonum;
& idè hac sapienti astutia bonus
filius, boni Patris censetur, qui est
filius honoris census, & nobilita-
tis conceptaculum. Proinde, quod
vocetur astutus, non in malam, sed
in bonam partem trahendum est.

Obiectio &
solutio eius-
dem.

QUESTIO III.

An filij parentibus debeant amorem.

Suppono. Amorem, quem filij
debent parentibus, consistere in
duo-

Amor filio-
rum in pa-
rentes in
duobus con-
sistit.

duobus. In primis, in fuga odij: si enim proximus non est odio habendus, quanto magis parens naturalis. Deinde, in exhibitione signorum amoris: quia filius non solum tenetur parentes interne amare, non odiendo illos, aut non optando illis mala: sed etiam tenetur positivè illos diligere, optando illis bona tam animæ; quam corporis.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Conclusio. Filij tenentur amare suos parentes. Probatur, quia si tenemur amare amicos, etiam eos, à quibus interdum damna, & iniurias patimur. Imò etiam inimicos. Christo sic præcipiente Matthæ 5. Diligite inimicos vestros, &c. ut sitis filij Patris mei, qui in calis est. Nam si magna Dei laus est, quod indifferenti beneficentia solem tuum taciatur oriri super bonos, & malos, & æq; pluatur super iustos, ac iniustos. Ita in his, qui de latitudine beneficentiæ charitatis inimicos etiam diligant, illisque benefaciant, tanquam in verè Dei filijs speciali elogio diuina generositas scintillet, & gloriòse præluceat. O homo, quisquis es! qui ignobile, imbecillum, & sordidum putas inimicis cedere, inultam negligere iniuriam, & velut timore coactus, illis benefacere, ignorans, quia tunc vel maximè Diuinam præfers generositatem, & Deo dignam filiationem generosè vendicas. Si inquam tenemur amare non solum amicos, sed etiam inimicos; quanto magis parentes, qui inter omnes propinquos, maximè nobis coniuncti sunt. Cuius pulchram rationem assignat Philosophus: quia inquit ex magno beneficio, recepto ab eis, non possumus eis respondere ex æquali: & ideo bene potest pater offensum expellere filium, sed non è conuerso. Ex hac conclusione deducuntur collaria.

Corollarium I. Licet filij pa-

rentibus debeant amorem, non debent tamen eos Deo præferre, aut magis diligere. Ratio: quia ita expressè scriptura sacra docet, Matth. 10. n. 37. illis verbis: Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus. Super quæ verba Ciceronianus ita discurret: Non sufficit Christo amari, sed exigit, ut ametur plus quam proprius pater, aut mater, aut filius. Comprobat D. Hieronymus: Ne quis, ait, pietatem religioni antefertet, hæc dixit: Statimque subiungit: Ama post Deum patrem, ama matrem, ama filios; si autem necessitas venerit, ut amor parentum, aut filiorum, Dei amori comparetur, & non possit utrumque saluari, odium in suos, pietas in Deum est. Non ergo prohibuit amare patrem, & matrem, sed signanter addidit: plus quam me. Cuius ratio est: quia parentes lege naturæ honorandi sunt, cum sit ali' sublimior noster parens, scilicet Verbum Patris, qui nos iuxta animam, & spiritum genuit; ideo lege diuina supra parentes æstimari debet, ut ingeniosè concludit Eusebius in Catena Luc. Parentibus, inquit, honor omnis exhibendus est, affectu scilicet ijs conueniente; at verò Verbum Diuinum, honore, & amore quodam, omnem modum, & mensuram excedente, & super omnia diligendum est, ita ut non pigeat nos, etiam propter ipsum impios parentes deserere, à fructibus, & ceteris separari, si pio affectui remoram aliquam, obstaculumque obiecerint.

Quod magis adhuc declarauit Christus Dominus Lucæ 14. Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, non potest meus esse discipulus. Quibus verbis non hoc significat, quasi reipsa, & absolute, odio haberi debeant parentes, sed comparatiuè, & respectiue ad Deum: quia Deus magis apprehensiuè est diligendus. Amor itaq; filiorum, erga parentes, in duobus consistit, videlicet in fuga odij, & in desiderio boni. Primum, pertinet ad præceptum negatiuum, de non odio habendo parentes, quod præceptum cum

filij non debent parentes magis diligere, quam Deum

Parentes nunquam odio habendi sunt.

cum sit negatiuum, obligat pro semper, & ad semper, ita ut nunquam liceat filijs parentes odio habere; sicut neq; alios proximos. Alteru, pertinet ad præceptum affirmatiuum diligendi proximum, ratione cuius filij tenentur parentes diligere actu interno, bona spiritualia, & temporalia eis optando, curandoq; . Tum etiam actu externo, qui consistit in exhibitione signorum amoris, ad quæ omnia ex præcepto affirmatiuo tenentur filij, saltem quando subest necessitas, quæ à iudicio prudentis viri signa amoris exhibere teneamus.

Vnde Christus Dominus, quando dixit: Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, ut demonstret hoc odium non de affectione procedere, sed de charitate, addidit protinus dicens: Adhuc autem & animam suam. Ecce tibi odium non tantum appendix, sed portio quædam amoris est. Idem affectus diuersissimo vocabulo scinditur, & res eadem perseverat, dum per odium diligitur, quod sapè per dilectionem oditur. O bonum odium, quod non de affectione, sed de charitate procedit! odisse putas, quos pateris in via Dei aduersarios, & pietatis obices; & tamen per eiusmodi odium, arcana quadam, affectuum metamorphosi, te potius & illos odiendo diligis, quos si tunc diligeres procul de bio odisses. Nò semper enim dilectio blanda constat beneuolentiæ, qui foemininus amor sapè est; masculus verò amor viriliter robustus, tenere dilectos durius audet odisse, & amoris conflatorio odium excuditur, dum per odium diligitur: quia eiusmodi odium non de affectione, sed de charitate procedit. Delicatus est amor, & amoris matrem quam simillimus, qui blanda semper meditatur, & melimela velut infantibus propinat. Robustior dilectio vnici Isaci cades vibrat, nec parcit charissimis, ne virtuti pareat. Discant hinc pa-

rentes, discant perfecti, discant sui, & aliorum amantissimi, hoc amoris ænigma, dum sub odij specie verus amor laret? discant per odium diligere, qui aliquando per amorem oderunt: discant Tobie exemplo, qui contribulium apostatarum confortia fugiens, dum suos auersari videtur, eisdem in auita religione dissimulanter instruebat, dumq; eos à paschali conuiuio reijceret, non illos odio execratus est; sed odij specie ad patrios mores perammanter gliscebatur reuocare.

Quod si profundius hunc boni odij fructum penetrare vultis, recurrete adhuc ad scripturam Sacram, Ioann. 12. n. 25. ubi dicitur: Qui amat animam suam, perdit eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam eternam custodit eam. Mira profectò sententia, quam D. Augustinus tali glossemate edisserit, tract. 51. in Ioann. Si malè amaueris, tunc odissi: si benè oderis, tunc amasti. Felices, qui oderunt custodiendo, ne perderent amandò. En videtis, vitam nostram per amorem odio haberi, & per odium diligi. Mira prorsus, & ænigmatica sententia, quemadmodum si hominis in vitam suam amor, ut pereat; odium verò ne pereat. O inauditam affectuum reciprocatonem! in officina duri odij blandus amor conflatur, qui Martyres magnanimos erudit; si malè (id est blandè) vitam tuam in hoc mundo amaueris, tunc verè odissi: si benè oderis, tunc amasti. In pie subdolis odij cineribus, a moris scintilla prænitet. Odij insidiæ, inimici videntur minæ, imperitis formidabiles; sed merus amor est, & asyllum vitæ nostræ tutissimum. Ne timeas igitur odisse, quem cum plus oderis, magis amas. Time potius amare, ne te odisses, serò experiaris. Non enim amat eternam vitam sibi vitam, qui præsentem non odit. Odio tu factus es immortalitatis candidatus, æternitatis alumnus, & beatæ perennitatis heres. O stupendum commercium,

Quomodo homo animam suam odisse, & amare debeat.

um, quo odio caduca vitæ, vitam æternæ beatam negotiaris: & mortem, quam amore mercaris, odio redimis! Ne credas Philosophorū argutijs, hominum affectibus vocabula imponentium; verba illi dant, re verborum ethicæ vacua; ne credas mundi præstigijs, quibus voluptatis libido mentem ad vitæ amorē subornat. Sed crede Christo dicenti: *Si bene amaueris, tunc odisti; si bene oderis, tunc amasti.* Rationem reddit D. Gregorius: quia per odium diligitur, dum odium non de affectione, sed de charitate procedit.

Filij, qui odio suos parentes habent, grauius peccant.

Corollarium II. Filij, qui suos parentes odio habent, grauius peccant. Ratio: quia faciunt contra præceptum amoris negatiuum. Et certè, si graue peccatum est, quando inter cognatos odia exardescunt; quanto magis inter filios, & parentes. Quærite, cur Deus Amalecū delere funditus præceperit, Saulem alloquens: *Vade, percutite Amalec, à minimo ad maximum.* Et non inuenietis aliam, nisi quia Amalec pietatis iura violauerat, ex odio præconcepito pietatis iura violando. Nam Israëlita, & Amalecita consanguinei erant; illi à Jacob, hi ab Esau, qui fratres vterini fuerant, propagati. Cum igitur Amalec Israëlitas inuaderet pietatis leges temerabat. Quo quid grauius, & execrabilioribus poenis ac supplicijs cōdēdū potuit esse? Vnde Theodoretus q.

Amalecitas erant Israëlitarum consanguinei.

33. in Deutor quærens, cur Amalecitas prorsus deleri iuberentur? respondet: *Quia erant impij, & fratres oderant: nam cum ab Esau genus ducerent, primi susceperunt bellum aduersus Israëlitem; qui tamen procul erat, & necdum attigerat terminos illorum.* Nempe fraterna odia inter Jacob, & Esau, olim exercita, Amalecitis altius in præcordijs hærebant, quando Jacob fratrem suum Esau iam inde ab vtero supplantauerit. Genes. 25. n. 26. quando sua illi primogenita vili pretio abstulerit, ibidem num. 23. quando paternam benedictionem meditato quidem am-

bitu quæsitam præripuerit. Genes. 27. n. 28. Hæc inquam Amalecitarū animis altius insidebant, quam vt vlla temporis diuturnitate auellerentur. Quare vetera recrudescabant odia, tanto aciora, quanto arctiora inter eos consanguinitatis iura intercedebant: siquidem inter cognatos maiora sæpe odia exardescunt, vt patet in Caino, qui fratrem suum occidit. Genes. 4. n. 48. vt effusior inde licentia occidendi grassaretur.

Audite Tertullianum, lib. aduersus Gnosticos, cap. 8. ita scribentem: *Qui Deo placuerat, occiditur; & quidem a fratre, quo proclius impietas alienum sanguinem infectaretur, à suo auspiciata.* Patet deinde hæc veritas in Ziphais, qui cum essent de tribu Iuda, & de cognatione Dauid; eū tamen Regi Sauli prodiderunt, I. Reg. 23. Nonne, inquit, Dauid apud nos latitat in locis munitissimis? nunc ergo descende: nostrum autem erit, vt tradamus eum in manus Regis. Super quem locum Tyrannus ita scribit: *Ex quo patet malitia corū, qui contribulē suū innocentem accusauerunt, ad eumque tradendum proditoriē se obtulerunt.* Patet insuper eadem veritas in Idumæis, qui cum fuerint orti ab Esau, proindeq; cognati Hebræorum; durius tamē, & crudelius in eos, quam Babylonij desæuire voluerunt. Nā Babylonij odium suum in Hebræos expleuerunt, urbem, & mœnia diruendo, at verò Idumæi nondum his poenis exsatiati, ipsa quoq; vrbis fundamenta penitus demoliri conabantur. Hinc illa Davidis in eos imprecatio, Psal. 136. num. 7. *Memor esto Domine filiorum Edom in die Hierusalem: qui dicunt, Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.* Hanc autem ultionem iustissime in eos postulabat, vt obseruat D. Chrysosthomus in citata Psalmi verba: *Quod cum, inquit, intercederet inter eos cognatio, hostibus fuere acerbiores.* Si ergo Deus Amalecitas, Ziphæos, & Idumæos, propter odium fraternū ita puniuit, vt ne semen eorum remane-

Apud consanguineos tempore necessitatis periculum est latere.

maneret, quid fiet cum filiis odio contra parentes laborantibus? Mea sententiā, non solum Deus eos in hoc sæculo opprimi, & durius tractari permittet; sed etiam in futuro animas illorum in æternum perdet: quia tales filij non sunt digni, qui diuinam misericordiam sentiant, qui debitam erga suos parentes charitatem exuunt.

Filij exoptantes malum parentibus peccant mortaliter.

Corollarium III. Filij graue aliquod malum animæ, aut corporis parentibus exoptantes, v. g. mortem, vt quamprimum in hereditatem succedant, peccant mortaliter. Vnde, qui aliqua mala exoptant siue parentibus, siue quibuscunque superioribus, debent circumstantia talis odij in confessione explicare. Neq; enim satis esset, si diceret, odio habui proximum; sed debet dicere talem proximum, v. g. patrem, aut Dominum, aut magistrum. Et ratio est, quia eiusmodi malum exoptatum est intolerabile, quod facile quispiam ex Scriptura Sacra conijcere poterit. Exoptabat impius Aman populo Iudæorum grande malum, & vltimum excidium, iamque decretum à Rege Assuero obtinuerat, vt omnes Iudæi in eius Provinciis intra annum perirent. Esther. 13. *Iussimus, vt quoscunque Amæ, qui omnibus Provincijs Præpositus est, & secundus à Rege, & quem patris loco colimus, monstrauerit, cum coniugibus, ac liberis deleantur.* Mense igitur Nisan, publicabatur edictum aduersus Iudæos, cuius executio differrebat vsq; in mensem duodecimum, vt occiderent atq; delerent omnes Iudæos: vno die, hoc est, tertio decimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar. Hæc interfectio post annum futura, ita pupugit Mardocheum Iudæum, vt eum faceret in plateis ciuitatis eiulare, & valide clamare, ait sacer textus: *Qua cum audisset Mardocheus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti, & in platea media ciuitatis magna voce clamabat.* Quid agis o Mardochee? cur in tā

præproperas lachrymas, & eiulatus abis? Vtiq; populo tuo induciæ datae sunt integri anni, quibus facile remedia providere potes, vt à tanto discrimine elibereris. Nonne Moyses ex Ægypto à dura Pharaonis tyrannide, populum Iudæorū eduxit, quem tu quoq; a Perside educere poteris? Nonne de Ægypto exeunti Iudæorum populo Deus prospexit, & omnes Ægyptios insequentes perdidit, & nunc pariter exeunti a Perside populo tuo tecū prospiciet, & perdet Persas? Cur ergo prius ad lachrymas, & eiulatum confugis, quam ad arma, quibus occasionem parat totus annus induciarum? Ne miremini: sicut enim totum illum malum à furente calumniatore Amano veniebat; ita non poterat etiam sapientissimum Mardocheum non perturbare, vt quam primum lachrymas, & clamores cogitaret: quoniam vt dicit Sapiens, Ecclesiastæ 2. *Calumniæ conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.*

Iudæorum interfectio ad interfectionem annuū deferrebat.

Equidem, si tantoperè mors decreta Iudæis, conturbauit Mardocheum, quantum putatis affligi parentes, dum a filiis grauissima mala, & mortem ipsam non raro audiunt sibi imprecari, cum optata mortis expectatio, durior sit ipsa morte. Indagare obsecro, cur Amani crudelitas illa dilatione integri anni ad perdendos Iudæos cōtenta fuerit? Cur non potius abbreviauit tempus perditionis populi adeo sibi odiosi? Sanè, quia nihil timebat sibi à dilatione Aman; imò illa magis exacerbabat Iudæorum supplicium: acerbissimum enim esset Iudæis, sub tam longa mortis expectatione viuere, etiamsi postea essent euasuri. Sic de crudelissimo in Iudæos Amano hoste, concludit Philo oratione in Flaccum: *Iudex, inquit, malitiosè differebat sententiam, vt etiamsi reus absolueretur à crimine, saltem meta interuenienti euentus impendentis cruciaretur quam diutissime.*

Et vi-

et vitam morte grauiorem viueret. Dilatio igitur sententiæ lethalis, acerbior reddebat poenam: nam sub expectatione mortis, non poterat reus non cruciari vehementissime, & sustinere quid morte durius, etiam si viuis euaderet.

Filius etiam
leuia mala
optans pa-
rentibus,
peccat
mortaliter

Corollarium IV. Filius etiam quæcunq; mala, quamuis leuiora, exoptando parentibus, v. g. paupertatem, famem, &c. peccat mortaliter. Ratio: quia filius non tam sibi, quam potius parentibus prospicere debet. Talis fuit Iacob Patriarcha veri Numinis adorator, qui post tot aras Deo erectas, post Bethelis sacrificia, audiens Isaacum patrem suum iam senio confectum sibi prospicere non posse, relictis omnibus suis, festinavit in domum patris, ut illi obsequia pietatis impenderet. Genes. 35. Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, scilicet in mente Iacobi adeo religiosa, non poterat non vigere erga parentes pietas, quæ virtus religiosus animos maxime implet. Discant boni filij non tam sibi, quam parentibus prospicere, ab ipso Redemptore nostro, qui omnia sua opera ordinabat, non ad suam, sed ad gloriam patris extollendam Ioan. 10. Opera, inquit, quæ ego facio in nomine patris mei, hæc testimonium perhibent de me. Illa inquam opera filiationis Diuinæ, veritatem testantur, quæ à Iesu profecta conducunt ad Patris nomen illustrandum. Aut Erricus

Christus in
suis operi-
bus gloriā
Patris re-
quirebat,

in citatum locum: *Suarum operationum omnem gloriam Deo Patri adscribit, cum ea in eius se nomine facere asserit. ipsa ergo opera, quæ faciebat, cæcos illuminando, paralyticos restituendo, de paucis panibus multa hominum millia reficiendo, mortuos etiam quatruiduanos foetidos ad vitam reuocando; ipsa inquam opera testimonium reddebant, quod esset verus Dei Filius, cuius gloriam in omnibus operibus suis requirebat.* Nam omnia opera eius cōtendebant, ut proficerent gloriæ patris propagandæ, cum ille verus Dei Filius sit, qui non tam sibi, quam parentibus

proficere curat. Vnde S. Paulus ad Galat. 4. dicebat: *Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Quarite, sub qua lege factus est Filius Dei? Meā sententiā non sub alia lege, nisi sub illa, quā Deus iubet honori, & emolumentis parentum debere succurrere. Sic exponit Origenes in cap. 8. Ioan. vbi dicit: *Recte quidem, & præclare is, qui vbi venit plenitudo temporis, à Deo missus est, ut ex muliere nasceretur, & lege teneretur: Honora patrem, & matrem, ut bene sit tibi, cum neminem alium patrem haberet, nisi Deum, qui in calis est, hæc ait: Honorifico patrem meum.* Sub hac ergo lege natus est Filius Dei, & sub hac lege viuere debent Filij Dei, ut honori, & emolumento parentum viuant.

Corollarium V. Filius, qui parentes ferè semper toruo oculo aspiciat, aut ita asperè illis loquitur, ac si eos odio haberet, peccat mortaliter, etiam si forsan interius eos diligat. Ita Sayrus in Clauis Regia, lib. 7. capit. 5. n. 7. & 8. Et ratio est: quia filij obseruantiam, & pietatem tenentur exhibere; iam autè toruo oculo aspicere parentes, indignationem quadam præfert. Ecce cum toruus aspectus maledictioni parentum æquiualeat, si maledicere parentibus graue peccatū censetur, quomodo toruo oculo eosdem aspicere, non graue iudicabitur?

Filius tor-
uo oculo a-
spiciens pa-
rentes pec-
cat mortali-
ter.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijciunt contra conclusionem. Parentes sunt aliquando duri, indisereti, & maxime exacerbantes filios: ergo illos filij non tenentur amare. Respondetur negando consequentiam. Ita expressè docet S. Chrysostomus homil. de colendis Sacerdotibus, quæ in quarto tomo post commentarios, in epistolam ad Romanos circumfertur, vbi dicit: *Si malos haberetis Patres, & molestos magistros;*

Obiectio
& solutio
eiusdem

magis adhuc elucidat Siracides, qui de carnalibus parentibus ita scribit: *Fili, suscipe senectutem patris tui, & ne contristes eum in vita illius, & si defecerit sensu, ventam da.* Eccles. 3. n. 11. Si ergo carnalibus parentibus tanta reuerentia debetur, quis dubitabit eam omnino a filijs præstandam esse.

QVÆSTIO IV.

An filij parentibus debeant obedientiam.

Obedien-
tia alia est
materialis,
alia forma-
lis, & quid
sit utraque.

Suppono, obedientiam nihil aliud esse, nisi obaudientiam, eò quod vox, & præceptum superioris audiat, & admittatur. D. finitur autem sic à S. Thoma 2. 2. q. 104. ar. 2. ad 2. *Obedientia est virtus moralis, efficiens hominem promptum ad præstandam voluntatem, aut præceptum superioris.* Nam omne opus virtutis, quo superioris præceptum, aut voluntas impletur, obedientia materialis dicitur, & ad omnes virtutes se extendit. Vnde, duplex est obedientia, vna materialis, altera formalis. *Obedientia materialis est, omne opus virtutis, quo præceptum superioris adimplètur, etiam si non ea intentione fiat: & hæc obedientia non constituit virtutem specialem, sed per omnes vagatur, quæ aliquè actum cadentem sub præceptum habent.* *Obedientia verò formalis est, quæ expressè aliquid præstat, quia præceptum est: & hæc specialem virtutem constituit: quia licet possit versari circa materiam diuersarum virtutum; id tamen sub speciali ratione honesti agit, videlicet quatenus est opus debitum ratione præcepti.*

Obedien-
tia forma-
lis respicit
opus præce-
ptum.

Suppono præterea, obedientiā formalem, respicere opus præcepti à superiore: quia ut sic, est debitum authoritati superioris: nam ratione præcepti, nescio quid debiti, sequitur, ex quo fit, quod sine aliquo cō-

temptu tacito, sine interpretatio, & vilipensione autoritatis superioris, non possit eius executio prætermitti. Porro eadem obedientia formalis, extenditur ad eam virtutem, quæ quis morem gerit superiori, siue expressè præcipienti, siue annuenti tantum. Et hæc videtur perfectissima, & eminens obedientia, quæ cognitio superioris natu, aut animi propensione circa aliquid, illud præstat. Hinc Albertus Magnus, cap. 3. de virtutibus ait: Verus obediens nunquam præceptum expectat, sed solum voluntatem. Prælati sciens, vel credens, frequenter exequitur pro præcepto, exemplo Domini nostri Iesu Christi, cui voluntas, & complacencia Patris summum præceptum fuit.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Filij tenentur obedire parentibus. Probatur I ex scriptura Sacra, Prouerb. 1. *Aua fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tue.* Quæ verba Anselmus Laudun. peritus Bibliorum interpret sic exponit: *Disciplinam patris tui, id est, correctionem, ne abicias sub honore, nec deficias, (id est, radio afficiaris) cum ab eo corripieris: quem enim diligit pater, corripit, & in filia complacet sibi.* Quid igitur est, disciplinam, seu correctionem ne abicias sub honore? videlicet, ne abicias correctionem honoris prætextu, quasi magno dedecore deueniatis ipsa correctione, (quæ castiganda crimina dum emendat, contumeliosè culpam) quia illa sic correctionis beneficio emendas, & emendatione aboles, ut ad dignitatem filij Dei subleueris, & præmaturè beatus dicaris. Ergo patris correctionem ne abicias sub honore, id est falso rerum censu putans, esse honoris detrimentum, dignitatis, & gloriæ dispendium, cum potius sit faustum felicitatis inigne.

Filij tenen-
tu obedire
parentibus

Gggg 3

Ergo

Ergo iuxta doctrinam Salomonis, filij parentibus tenentur obedire. Idem docet D. Paulus ad Ephes. 6. & ad Colossen. 3. his verbis: *Filij obedite parentibus vestris in Domino.*

Præcepta
parentum
vim legis
habent.

Probatur II. ratione. Quia sicut tenemur obedire mandatis Principum; ita & præceptis parentum, cum & hæc vim legis habeant, ut communis Doctorum sententia tenet. Quod nos sufficienter ipsemet Christus Dominus suo exemplo docuit, qui subditus erat Iosepho, & Mariæ. Lucæ 2. *Et erat subditus illis.* Torquet hic locus multorum ingenia, utrum B. Virgo ex eo, quia peperit Christum, patriam potestatem in eum habuerit; quæ admodum & aliæ matres habent in suos filios. Negat Titus Bostrensis Episcopus, ita scribens: *Ob id, sponte illis, scilicet Mariæ, & Ioseph se subiecit, quod filios omnes exemplo suo ad hoc inducat.* Affirmare autem videtur D. Ambrosius, in caput 2. Lucæ ita scribens: *Habemus pietatis Magistrum: docet lectio hæc, quod officium maternum sequi debeat reverentia, & pietas filiorum.* Quibus verbis docemur, pietatem supponere debitum naturale filiorum erga parentes. Ad quod resolvendum.

Potestas
patris est
ius
quoddam
quod pater
habet in
filium.

Sciendum est, potestatem patriam esse quoddam ius, seu imperium, quod pater habet in filium, ut docet Aristoteles 8. Ethic. cap. 9. his verbis: *Natura pater filiorum imperium obtinet.* Si enim consideretur pater ut principium influens per generationem, & educationem in filium, tanquam in partem abscissam sui, fundat in filio debitum; ratio- ne cuius filius ut filius, quidquid habet, patri tanquam Domino debet. Præterea, in filio, quatenus etiam pendet à parentibus, tanquam à principijs generationis, resultat debitum pietatis obsequia illis præstandi, cui debito vicissim in parentibus respondet ius quoddam exigendi obsequia à filiis. Porro hoc debitum pietatis, ita est naturaliter coniunctum cum filiatione, ut ab

ea nunquam separari possit: & ideo filius etiam emancipatus, licet solutus sit à patria potestate, ut communiter sentiunt iure Consulti cū Theologis; non est tamen exemptus à debito præstandi obsequia parentibus.

Deipara igitur ex eo, quod pepererit Christum, nullum propriè dictum imperium, seu veram superioritatem naturaliter acquisivit in eum: quia sicut Divinitas Christum constituit Summum Sacerdotem, ita & supremum Dominum. Sic aperte indicat Apostolus I. ad Cor. 15. inquit: *Novissima autem inimica destruetur mors: omnia enim subiecit sub pedibus eius: cum autem dicat, omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subiecit ei omnia; cum autem subiecta illi fuerint omnia, tunc & ipse filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia.* Ecce Apostolus palam docet, omnia creata subiecta fuisse Christo, qui, ut homo erat subiectus eis, id est, Patri, qui subiecit sibi omnia: & sic Christus nulli creaturæ fuit subditus vera subiectione. Nam excellentia Christi utpotè capitis Ecclesiæ postulabat, ut præminentiā supra omnes creaturas, quæ eius membra erant, haberet, & quoad suos actus liberos, naturaliter independens esset à quacunque pura creatura. Nihilominus licet in Christo non erat debitum subiectionis propriæ; erat tamen in illo debitum pietatis erga Virginem Matrem: quia hoc debitum nullā supponit inferioritatem propriam, in Christo respectu Virginis: imò tale debitum non est, dissociandū à naturali filiatione. Ratio: quia fundatur in eo, quod filius in esse geniti pendeat à parentibus. Unde sicut talis pendentia non potest auferri; ita neque debitum pietatis ab ea resultans, quod debitum nihil aliud dicit, nisi, quod spectata moralis honestate, & condecencia, conveniebat, ut Christus quatenus verus Filius Mariæ, pietatem erga illam, tanquam veram Matrem exerceret.

Beata Virgo non habuit veram superioritatem in Christum.

In Christo erat debitum pietatis erga Virginem

ceret. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Filius non
obediens
patri in re-
bus licitis
graviter
peccat.

Corollarium I. Filius non obediens patri in rebus licitis, & in materia gravi, peccat mortaliter, v.g. dum parentes præcipiunt, ut filius vitet pravas amicitias, ut deserat meretrices, ut relinquat ludos prohibitos &c. Ratio: quia filius in his est plene parentibus subiectus, potissimum autem tunc filij mortaliter peccant, non obediens parentibus, ea, quæ ad bonos mores spectant, mandantibus, quando adest pertinacia. Hinc olim præcipiebat Deus, ut parentes filium, si quem haberent contumacem, & protervum, sisterent ad portam iudicij, & coram senioribus accusarent, ut totus eum populus lapidaret. Deuter. 21. a. n. 18. Et cur parentibus filiorum accusatio commissa fuit, qui potius illorum patrocinium subire debuissent? Respondet Rupertus, ut teneri falsæ pietatis affectus à parentum cordibus excludantur. Nam in causa Dei, inquit ille, nec filium pater sapiens agnoscit. Cui subscribit Lyranus: *Filius, inquit, ex amore inordinato non debet in malis foveri, sed magis indicibus tradi, ut lapidetur, antequam ad peiora per insolentias deducatur.* Pater enim filijs non est, sed sibi hostis, qui filiorum crimina dissimulat, eorumque in suum caput supplicia convertit. Quoniam sine dubio puniendus à Deo est, qui in puniendis filijs languescit.

Ezechias
Regis in
Manasse
filium seue-
ritat.

Hoc probè nonerat Rex Ezechias, qui ut refert auctor operis imperfecti in Mathæum, homil. 1. post medium, moriturus filium suum ad pietatem, ac religionem hortabatur. Verum cum ab Itala Prophetâ, qui nunc aderat, audiret, eum monitionem in irritum abiturum, futurum, ut Manasses filius ipsum interficeret Isaiam, rei indignatione commotus Ezechias, voluit statim suum filium interficere: interfectoris quidem, nisi ab ipso Propheta sisteretur. Cum enim plus filium, quam Deum non ama-

ret: dicebat: *Melius mihi est, sine filio mori, quam talim relinquere, qui & Deum exasperet, & sanctos eius persequatur.* In quo secutus est illud Ecclesiastici 15. n. 22. *Utile est mori sine filiis, quam relinquere filios impios.* Unde, neque paternus affectus Regem tenere potuit, quominus capitalem sententiam in filium pronuntiaret.

Bonus filius
parentum
admonitiones
libenter
auscultare
debet.

Bonus itaque filius nihil magis curare debet, quam ut parentum bonas admonitiones libenter auscultet, istque in omnibus morem gerat: interest enim maxime filiorum moribus disciplina à parentibus accepta. Propter quod Daniel 13. dicebat adultero seni: *Semen Chanaan, & non Iuda, species decipit te.* Res mira, Chanaan erat nepos Sanctissimi, & religiosissimi Noë, cum quo fuerat in arca diluvij tempore, cur ergo eius semen scelerum origo à Propheta nominatur? Fateor equidem Chanaan avum habuisse Noë, sed quia caruit disciplina parentum, impune se enormibus inuoluens sceleribus; ideo semen maledictum dici meruit. Audite Laetantium Firmianum, lib. 2. cap. 14. ita scribentem: *Chanaan fuit primægens, quæ Deum ignoravit, quoniam Princeps eius, & conditor cultum Deo à patre non accepit, maledictus ab eo. Itaque ignorantia Divinitatis minoribus suis reliquit.* Ponderate radicem malignitatis non in Chanaan: quia per maledictionem à paterno genere separatus, quia caruit disciplina paterna, ideo præcipitem se dedit in infinita propè scelera, quod nequam evenisset, si patri obediens, sub eius disciplina educatus fuisset.

Ioseph in
seruitute
ante eos
virum in
seruum venundat
est Ioseph.
Pro Deum
immortalem
si Ioseph
præmittebatur
à Deo in
salutem
populi sui,
quomodo
fieri
potuit, ut
venderetur,
& fieret
seruus
Egyptiorum:
quoniam
serui
alia negotia
facile poterant
oblitterare,
re, ab

re; ab animo iuuenis memoriam ingenuitatis propriæ minimè sanè: imò in ipsa seruitute maximè retinebat, quos à nobilibus suis parentibus mores ebiberat. Sic de illo concludit S. Basilii Seleucensis orator. 8. *Non una cum habitu animi nobilitatem exiit, neq; violentis malorum procellis libertatem dedecorauit: neq; enim pro rerum euentu, alios induebat animos, neq; per seruitutis consuetudinem paulatim libertatem exiit; verum erat vel in seruitute nobilitatis Abrahamica progenies.* Ecce inter ipsa seruitutis stemmata, inter negotia seruilia, inter illas sinistra fortune procellas, sese Abrahamidum progeniem ostendebat. Quas à tantis parentibus biberat disciplinas, easdem in moribus semper referebat. At enim de illo Theodoretus serm. 8. de prouidentia: *In ea quoq; conditione seruitutis agens, patriam libertatem custodiuit, & maiorem nobilitatem retinuit, nec morum alteratio calamitates hanc secuta est.* Quod si causam istius rei sciscitari volueritis, non est alia, nisi quia Ioseph semper parentibus obediens fuit, nunquam illorum admonitiones bonas reiiciens, sed libenter amplectens, & exequens.

Excubiæ
parentum
filiis vir-
tutes con-
firmant.

Corollarium II. Filius non obediens parentibus in ijs, quæ spectant ad bonum regimen domus, & rectam domesticam administrationem præsertim si res ista sit grauis, peccat mortaliter. Ratio: quia in his subiacet parentibus, ad quos spectat diligenter animaduertere, ne in sua domo aliquid inhonesti fiat, siquidem parentum vigilantissimæ excubiæ, valde confirmant filiorum virtutes. Hinc Mardocheus licet Estherem adoptiuam filiam dederat regio thalamo; non tamen discessit ab eius custodia. Esther 2. *Mardocheus manebat ad ianuam regis.* Ita bonus pater pro filia excubabat ad ostium Regiæ, ut neq; regales nuptiæ potuerint eripere Estherem Mardochei curis. Quo maximè probatur Estheris virtus, quæ etiam in regiæ culmine non caruit tanti parentis excu-

bijs. Vnde D. Ambrosius lib. 3. de Virginibus, puellæ virtutes æstimat ex parentum custodia circa illam, ita scribens: *Amunt pleriq; maturioris ætatis virgines esse velandas, nec ego abnuo. Expectet planè, expectet ætatem, Sacerdos, sed fidei, vel pudoris. spectet maturitatem verecundia, examinet grauitatis canitiem, morum senectam, pudicitia annos, animos castitatis. Tamen deinde, si matris tutela custodia, comitum sobria sedulitas, si hac præsto sunt, non deest virgini longa uia canities.* Vbi D. Ambrosius ita fudit in custodia parentum pro filiis, ut inde censeat puellæ in virtutibus maturitatem. Sunt igitur in bonis securi filij, qui sub oculis, & cura parentum sunt, quando domus paterna omni honestate regitur.

Cuius rei euident documentum habemus in prodigo filio Lucæ 15. qui accepit non paruam substantiam a patre, cum illaq; se à patre separauit. Quid inde subsequutum? Respondet sacer textus: *Peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam viuendo luxuriose.* Fuit itaq; illi omnis substantia accepta, sine patre in perditionem. Audite Chrysologum serm. I. *Ecce quem admodum sine patre census nudauit filium, non ditauit: census filium tulit è gremio patris, eiecit è domo, exiit castitate, iunxit porcis, à patre pijsimo, quem se iunxit. Et paulo post addit: His edocui maneamus in domo patris, matris in gremio perduremus, cognatorum constringamur amplexibus, viscera nos paterna constringant: sepiat nos paterna, reuerentia, cognatorum custodiamur affectibus.* Inter propinquorum limina, non valent delicta versari. En videtis, quomodo census, quomodo gloria sine patre, solet perdere filium; at verò filij in quocunq; culmine immobiles seruantur, dum eos vigiliæ, & excubiæ parentum sepiunt. Securus est filius, dum præ oculis habet frequenter patrem, ad cuius monita, & exempla recurrit.

Vultis adhuc maius documentum, recurrite ad alium scripturæ Sacrae locum

Filius prodigus qui a patre recessit, tota uita sua perdidit.

Per patrē
familias in
scriptura
Sacra in-
telligitur
Deus.

locum Matthæi 21. ubi dicitur: *Hommo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & sepem circumdedit et.* Vbi per hominem patremfamilias, intelligitur Deus; per vineam vero plantatam, intelligitur populus Israeliticus, gens illa electa, & veri filij Dei. Fuit igitur ille populus vinea ab ipso Deo plantata, cui pro sepe, & muro, fuit paterfamilias, quorum patrum memoria, qua gloriabantur dicentes: *Nos patrem habemus Abraham, nos sumus filij Abraham.* Hæc assidua memoria tanti parentis, fuit illis pro muro, quo se à multis lapsibus facile tueri possent. At D. Hilarius. Can. 27. in Mattheum: *Patremfamilias Deum intelligimus: qui populum Israel in prouentus optimorum fructuum plantauerit, qui eos sanctificatione paterni nominis, id est, nobilitate Abraham, & Isaac, & Iacob inter fines suos, tanquam septo aliquo custodia peculiaris inclusit.* Vnde quamdiu Israeliticæ, à memoria, & virtutibus Abraham custodiendis non recesserant, in felicissimo statu persistebant: quia parentum conspectus, imò & sola memoria filijs pro muro solet esse.

Filij in malis rebus non tenentur obedire parentibus.

Corollarium III. Filij tamen in malis rebus, non tenentur obedire parentibus. Ratio: quia præceptum, & voluntas Dei, præferenda est voluntati patris. Vnde maximè laudatur Agesilaus, qui patri suo, cum aliquid ab eo peteret, contra Lacedæmoniorum leges, ita respondit. *Ab te à puero didici parere legibus, quæ ob rem, nunc quod tibi obtemperare caueas, ne quid faciam contra legem.* Plutarchus in Moralibus lib. de virtutibus verecund: *Et ideo neq; filius inobediens videri potuit, nec erat occasio, cur de eo pater dolere posset, cum obedientia, quæ parentibus debetur sit ipsi Deo debita, ut docet S. Augustinus lib. de bono coniugali, cap. 22. ubi dicit: Vni virò Christo spiritualiter subdi, melius est utiq; & sanctius; si tamen ea vocatione uiuantur homines, quando scriptum est, ut cogitent, quæ sunt Dei, id est, ut perpetua cogitent*

H h h h

continentiam, ne quid minus habeat obedientia, quam virtutem, tanquam radicalem, ac matrem sancti antiqui patres exercuerunt; continentiam verò in animi habitu tenuerunt. Qui profectò per obedientiam, ad omne opus bonum semper parati, etiam si ab omni concubitu abstinerere iuberentur, efficerent. Quanto enim facilius possent, vel iussione, vel exhortatione Dei non conturbare, qui obediendo poterant immolare.

Optimam sequantur filij Estheris exemplum, quæ non mala, sed bona suadenti Mardocheo obedientissima fuit, dicente scriptura Sacra supra citata: *Ita cuncta faciebat, ut eo tempore solita erat quæ eam paruulam nutrebat Mardocheus.* Ponderate verba hæc: Ira Esther monita Mardochei custodiebat, ut licet in regno, & aula constituta esset; se tamen iuxta Mardochei placita componebat. Vnde dicere solebat: *Tu scis Domine necessitatem meam, quod abominer signum superbiæ, & gloria mea.* Ecce quomodo abominabatur mundialem gloriam, ut se ad antiqui parentis, & Magistrum placita componeret. Non sic procedunt modernis temporibus Religiosi aulici, qui vix aulam Magnatum ingrediuntur, statim antiquæ obedientiæ, sub qua nutriti sunt, obliuiscuntur, suorumq; Prælatorum auctoritatem contemunt, contra doctrinam Tertulliani lib. 4. in Mattheum, ubi dicit. *Constitimus in primis Evangelicum instrumentum, Apostolos authores habere, quibus hoc munus Evangelij promulgandi ab ipso Domino sit impositum; si & Apostolicos non tamen solos, sed cum Apostolis, & post Apostolos: quoniam prædicatio discipulorum, suspecta fieri posset de gloria studio, si non adisset illi auctoritas Magistrorum.* Ecce ubi discipuli Magistrorum, quorum in scholis instituti sunt, auctoritatem fastidiunt, & sine illis dirigunt suos gressus, tota illorum prædicatio sit suspecta, mundialisq; gloria, & non Dei serui habentur; cum tamen nisi mundialis gloria

Estheris
exemplum
filij sequi
debeant

Moderni
Religiosi
facile con-
temunt iu-
periorum
mandata.

gloriæ mancipia essent, nunquam a via veritatis recederent.

Corollarium IV. In ijs tamen, quæ pertinent ad vitæ suæ statum, non tenentur filij parentibus obedire. Et ideo filius potest infcio patre perfectiorem statum assumere, præsertim si sciat patrem admonendum de hac re redamaturum, & iniuste impediturum. Ratio: quia filius in ijs, quæ cōcernunt vitæ ipsius statum, est plene sui iuris. Ita S. Thomas 2. 2. q. 104. ar. 5. Sayrus Bonacina & alij.

Corollarium V. Filius circa matrimonij electione, tenetur patrem consulere, si id commodè fieri potest, aut si non timet patrem malitiosè impediturum; non tenetur tamen filius sequi consilium patris, nisi forsitan indignam vxorem ducat. Ratio: quia in electione status, filius est sui iuris. Vnde non peccat filius, aut filia, contrahentes matrimonium inconsultis, & inuitis parentibus, potissimum in his quinque casibus. Primo, si pater iniuste prohibeat filium contrahere. Secundo, si velit filium indignè collocare, ratione amplioris dotis. Tercio, si velit filium ducere vxorem ægram, deformem, imprudentem, aut vilioris conditionis. Quarto, si pater sit negligens in tradenda vxore, & filius, aut filia iam excesserint vigesimum quintum annum. Quinto, quando filius, aut filia, nimis asperè tractantur a parentibus, & plus iusto opprimuntur.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiecitur contra conclusionem. De Christo Domino Lucæ 2. dicitur: Et descendit cum eis, & venit in Nazareth, & erat subditus illis. Ergo Christus vera subiectione erat subditus Beate Virgini, & Iosepho, illiq; verum imperium supra eam habuerunt. Respondetur concessio antecedente, negatur consequentia. Nam allata scripturæ verba, non possunt intelli-

gi de subiectione naturali; sed solum de quadam subiectione spontanea, quatenus spontè, & ex propria electione, Christus matri & Iosepho obediebat, vt per hoc eximia humilitatis exemplum præberet. Quod facile colligitur ex eo, quia in citato loco Euangelista loquitur, de subiectione erga Iosephum, qui non erat pater naturalis Christi, sed adoptiuus: ergo non potest intelligi de subiectione naturali, etiam respectu Virginis. Ita expressè docet S. Ambrosius in caput 2. Lucæ. Quid enim, ait, Magister veritatis, nisi officium pietatis implet? Et miramur, si patri desert, qui subditur matri? non vtrig; infirmitatis, sed pietatis ista subiectio est. Quibus verbis docet S. Doctor, subiectionem Christi, fuisse solum pietatis, & voluntariam, eò, quod debitum pietatis fundetur in eò, quod filius in esse geniti pendet a parentibus. Proinde eiusmodi pietatis debitum, non dicit inferioritatem in Christo: nihil enim aliud est, nisi, quod spectata morali honestate, & condecencia, conueniebat, vt Christus, quatenus verus filius Mariæ, pietatem erga eam, tantquam veram matrem exerceret, illiq; obsequia præstaret.

Nam si filij ideo tenentur parentibus obsequia præstare, quia ab illis vitam receperunt, profecto quò filius nobiliorem vitam recepit a genitoribus, eò maiora obsequia tenentur illis præstare. Cum ergo Christus infiniti vitam valoris à Virgine matre aliquomodo receperit, quatenus ipsa verum influxum maternum habuit in generationem Christi, cuius vita ob vnionem hypostaticam erat infiniti valoris, proinde conueniens erat, vt Christus magis, ac magis Virgini matri obsequia præstare cuperet. Propter quod, moriturus in cruce, Virginem Ioanni commendauit: Ecce mater tua. Vbi omnes electos in persona Ioannis, Christus matri, tantquam filios consignauit, vt docet S. Bernardus tom: 1. serm. 55. de Passione Dñi, cap. 3. eamq; simul

subiectio
Christi ad
matrem lo-
rum fuit pi-
etatis.

Christus &
Bea. Virgine
accepti vtr-
tam infir-
tu valoris

simul deuiexit, ad eorundem filiorum miseras subleuandas, per piam, apud se intercessionem; quod ipsi maxime acceptum est, vt fatur Theophilus Alexandr: lib. de Incarn: Verbi: Gaudet, inquit, Filius orante Virgine, quia omnia, quæ nobis precibus suæ genitricis euictis donat, ipsi matri se donare putat, & accepta ab illa sine patre humanitatis vices reddere. Comprobat Gregorius Nicomediensis Archiepiscopus orat: de Præsent: Virginis apud surium: Filius, inquit, petitione tua delectatur, gaudet se rogari: tuam enim gloriam creator existimat esse propriam & tanquam filius ea exultans, quasi exoluens debitum, implet petitiones. De quo debito honorandæ matris Guericus Abbas serm: de Assumpt: ait: Decens erat, Christum ascendente in celos, vt dignum matri locum præpararet: Ego sum, inquit, qui patrem, & matrem honorandos commendauit: Ego, vt facerem, quod docui, & exemplo essem alijs, vt patrem honorarem, in terram descendendi; nihilominus, vt patrem honorarem, in celos reascendo.

QVÆSTIO V.

An filij teneantur subuenire parentibus in necessitate.

Quæstio hæc videtur fundamentum habere tum in Aristotele, qui dicit, quod ex magno beneficio recepto a parentibus, non possumus eis respondere ex æquali: tum in S. Augustino, qui ita scribit: Omnes debemus diligere, sed non omnibus tenemur benefacere, verum inter omnes tenemur benefacere omnibus cōiunctis nobis. Iam verò inter omnes cōiunctos, propinquiores nobis sunt pater, & mater. Tum quoq; in scriptura Sacra Eccles: 7. Honora patrem tuum, & genitricem matris tuæ non obliuiscaris. Memento, quoniam nisi per illos natus non fuisset. Tum deniq; quia filij a parentibus sustentantur: nudus enim filius intrat in hunc mundum, vt dicitur Ioan: 1. sed a parentibus

sustentatur: ergo vicissim æquū est, vt etiam parentes ad inopiam deuenientes a filijs sustententur.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Filij parentibus tenentur subuenire in necessitate tam spiritali, quam corporali, proinde si parentes ad egestatem deueniant, filij tenentur illos sustentare, supposito, quod id præstare possint. Probatur, quia dilectio vera, quam filij erga parentes habere debent, exigit, vt illis filij in necessitate positos subueniant. Et certè, si pauperem subleuare, summa benedictio est, quanto maiore benedictione filius meretur, paupertati parentum succurrens. Hinc sapienter D. Ambrosius lib. de bono mortis, cap. 8. monet: Si quem viderimus pauperem moriturum, sumptum inuenimus & dicat unusquisq; nostrum, benedictio morituri veniat super me. Si quem viderimus debilem, non deseramus; si quem in extremis positum, non relinquamus, occurrat & nobis dicere: benedictio morituri in me veniat. Laudet te unusquisq; moriturus, unusquisq; depositus tuo, unusquisq; confectus vulnere graui, unusquisq; morbo absumptus, & morti proximus. Resonant te postrema verba morituri, & benedictione tui egrediens de corpore anima secum vebat. Quis enim te iam felicior, si animæ miserorum è terra abeuntes tui benedictiones resonant? Fallar, nisi te ab omni malo, ab omni pressura liberent. Audite D. Ambrosium, serm. 8. in Plal. 118. ita sentem: Opera manus tuæ eroga pauperibus, debiles, eleuato, redime captiuos, & soluisi vincula tua. Eripe eum, qui ducitur ad mortem: id est, eripe eum intercessione, eripe gratia tu sacerdos, aut Imperator, eripe subscriptione indulgentia, & soluisi peccata tua, eruisi te a vinculis. Hæc in te efficiunt liberatorum benedictiones, quæ vt te resonant, sic te ab omni vinculo exoluunt.

Nemo, mihi credite, vnquam vidit

H h h h 2

Filij tenentur subuenire parentibus in necessitate.

S. Petrus
Tabitam
mortuam
resuscita-
uit

vidit liberatorum benedictiones va-
cuas esse, vt constat ex scriptura Sa-
era Actor: 9. vbi refertur Tabita foe-
mina cantatissima propter eleemo-
synas defuncta iacuisse, quam cir-
cumfusa vndiq; vidua resonabant,
quibus vocibus auditis accurrens
Petrus, iussit foeminam iterum in vi-
tam redire. Mox illa aperuit oculos
suos & viso Petro resedit. De qua S.
Cyprianus lib. de opere, & eleemo-
syna ita scribit: *Qua laborantibus vi-
duis largita fuerat subsidia viuendi, me-
ruit ad vitam viduarum petitione reuo-
cari.* En, quam efficaces sunt pe-
titiones, & benedictiones pauperum
vt etiam vitam impetrent ijs, per
quos subleuati fuerint. Sic conclu-
dit Hildebertus, epist. 61. *In calomul-
li melius pro reus agunt, quam pauperes
aduocati, pauperes ante supremum tri-
bunal in propulsandis doloribus obtinent
principatum.*

Ciconia si
pietas erga
parentes.

Quod si haec non sufficiunt, re-
spiciant saltem boni filij auiculas
ipsas, & hanc pietatem parentibus
debitam, ab illis discant. Scribit
enim Cassiodorus in epistolis lib. 2.
quod ciconia, cum parentes earum
pennas senio cogente laxauerint,
nec ad proprios cibos idonei pos-
sunt inueniri, plumis suis genitorum
membra fouentes, escis corpora la-
xa reficiunt, & pia vicissitudine iue-
nes reddunt, quod a parentibus par-
uuli susceperunt. Si irrationabiles
auiculae tantum pietatis obsequium
suis parentibus praestant, quid praes-
tare non debent filij ratione vten-
tes. Ex hac conclusione deducun-
tur corollaria.

Filius im-
pediens te-
stamenta
parentum
peccat mor-
taliter.

Corollarium I. Si filius videns
patrem in articulo mortis, non cu-
rat aduocari confessarium ad facien-
dam confessionem sacramentalem,
viaticum, aut extremam vnctionem
recipiendam, peccat mortaliter.
Item si filij impediunt ne parentes
extremè periclitantes testamenta
faciant, ne aliquid pauperibus in-
utilitatem animae suae erogent. Ra-
tio: quia in tali casu, filius facit con-
tra praecipuum subueniendi parenti-

bus in necessitate spirituali. Ita Na-
uarrus cap. 4. n. 13. & alij commu-
niter.

Corollarium II. Filius tenetur
parentum funus cohonestare, ac
debita sepultura eorum corpora
tradere, & curare, vt pro illis more
Christiano preces, & sacrificia fiant.
Vnde si sine notabili suo detrimen-
to, bonorumq; iactura praestare va-
lens, negligit fieri, peccat mortali-
ter. Ratio: quia in tali casu non
subuenit spirituali parentum neces-
sitati, cum possit.

Filius tenetur
funus
parentum
cohonestare.

Corollarium III. Filius, qui
parentibus in magna necessitate co-
stitutis, in temporalibus non suc-
currit, peccat mortaliter, etiam si
alias parentes possint sibi providere
per aliquam artem, suo statui minus
conuenientem. Secus si possint si-
bi subuenire, per artem, aut officium,
quod eorum statui non est dedeco-
ri. Ratio: quia tunc parentes non
consentur esse in necessitate. Ita
Nauarrus citatus, & clauis Regia.

Cuius rei pulchrum exemplum
reliquit nobis Saluator noster Ioan.
2. n. 1. *Nuptiae factae sunt in Cana Ga-
lilee, vocatus est autem Iesus, & disci-
puli eius ad nuptias.* Mirantur inter-
pretes scripturae Sacrae, quod ad nu-
ptias accesserit cum discipulis praedicator
poenitentiae, qui iam suam
doctrinam inceperat ab illis verbis:
Poenitentiam agite. Si enim poeni-
tentiam praedicabat, si discipulos ad
eam aduocabat, & instruebat, quo-
modo cum illis ad nuptias descen-
dit? Respondet D. Chrysostomus,
id Christum fecisse propter ciuilita-
tem, ac urbanitatem, homil. 20. in
Ioan. *Qui non dedignatus est formam
serui accipere, multò minus seruorum nu-
ptijs interesse.* Quae Christi affabili-
tas, urbanitas, accomitas, ad eius
amorem, ac reuerentiam magis im-
pulerunt; quam cetera eius excelsa
opera: quia ex illa urbanitate, totus
apparuit amabilis, totus desidera-
bilis.

At verò S. Augustinus, & Cy-
rillus lib. 2. in Ioan. cap. 22. idco cen-
let

Pauperta-
tis neces-
sitas Chri-
stum ad nu-
ptias traxit

set Christum nuptijs adfuisse, vt nu-
ptias, sanctificaret, & occasionem
edendi miraculum capteret. Mira-
culi potius, ait, Cyrillus, quod acturus
erat, quam conuiuij gratia profectus est.
Vultne scire, quamnam fuerit illa
ocasio edendi miraculum? Meo iu-
dicio, non alia, nisi paupertas. Quod
colligo ex illis Sancti Euangelij ver-
bis: *Deficiente vino, intellige, ex pau-
pertate inuitantium.* Ergo sancta
paupertas Christum ad nuptias tra-
xit, quia desponsatorum prauidens
necessitatem, & mendicantem, vo-
luit praesto adesse, vt eis tanquam
Deus prouideret, quem ipsi paupe-
res vt hominem inuitauerant. Ita
pauperum Neosponsorum penuria
Incarnat? De? benigne succurrebat,
vt ipse vltro quaereret occasionem,
qua oblata miraculū patrare posset.

Deus ob
pauperta-
tem per Pro-
phetas mi-
racula ope-
rabatur.

Ad quod magis illustrandum,
recurrere ad 4. Reg. cap. 6. n. 5. vbi
refertur miraculum ab Eliseo factū.
Caedebant filij Prophetarum ligna,
ad tuguria sibi conficienda; accidit
autem, vt cum vnus ex illis materi-
am succidisset, caderet ferrum securis
in aquam. Qui statim ad Eliseum
accurrens calum illi retulit: Eliseus
autem lignum misit in aquam, & ec-
ce natum ferrum, ascendensq; co-
tra naturam è profundo, & ligno se-
copulans ad manus Prophetae deue-
nit. Qualis quæso istius rei fuit ne-
cessitas, vt tale, ac tantum miracu-
lum operari necessū fuerit? Respon-
det scriptura Sacra, fuisse summam
paupertatem, illis verbis: *Heu, heu,
Domine mi, & hoc ipsum mutuo accepe-
ram, nec habeo, unde restituam.* In
tanta enim tunc paupertate vivebat
chorus ille Prophetarum, vt neque
proprijs secures possiderent ad ca-
denda ligna. Ait Theodoretus in-
citatum locum: *Tanta autem vti. San-
tur paupertate, vt nec securim quidem
sustinerent possidere. Hinc cum vna qui-
dem cecidisset in fluuium, dixit qui eam
acceperat, heu heu.* En ratio miraculi,
en eius necessitas, scilicet pauperta-
tis dignitas, & honor, vt omnibus

manifestum esset, Deum sollicitam
semper suorum curam gerere, &
propter illos, si quando necessitas
ad sit, miracula patrare.

Dicam amplius, ad hanc prae-
cipuam curam demonstrandam, solet
interdum Deus etiam ipsa naturæ iu-
ra immutare, & cum ipsismet suis
praecipis dispensare. Dicite quæso,
quodnam sit strictius naturæ ius,
quam alienum non tollere; quam
illud non concupiscere? Sanè hoc
est diuinum praecipuum: *non concu-
piscas rem proximi tui.* Quid amplius
iustum, quam acceptum munus cum
fidelitate reddere? Nihilominus ta-
men, cum res ita se habeat, populo
ab Aegypto exeunti praecipuum fuit,
vt mutuo peteret aurum, argentum,
vasa pretiosa, & vestes, iuxta illud
Exodi 12 n. 35. *Dices ergo omni plebi,
vt postulet vir ab amico suo, & mulier à
vicina sua vasa argentea, & aurea.*
Cur hoc? Communis Sancto-
rum Patrum sententia tenet, quia id ex iusti-
tia illis debebatur. Ait Theodore-
tus: *Longum Hebraei tempus in Aegypto
in lateribus, muris, vrbibus faciendis
consumperunt. Dominus igitur Deus
mercedem aliquam laboris sui illos perci-
pere voluit; idco, hac illos calliditate vti
voluit: nam & Aegyptij Regi suo, in ve-
xandis Hebraeis operam suam, ac studi-
um addiderunt.* Bona equidem ratio
ad factum probandum, & furtum
excusandum, quia illud iusserat Do-
minus supremus, omnium domini-
um possidens.

Deus cur
mandauit
Hebraeis
poliare A-
egyptios.

D. verò Augustinus quaest. 39.
in Exodum, censet, populum He-
braeorum illa vasa aurea, & argentea
petijisse à viris, & mulieribus in Ges-
sen cum ipsis habitantibus, qui eos
diligebant. Hincq; quia simul cum
illis habitabant, plagas illas non sen-
ferant, quibus Deus Aegyptios pa-
nuerat: nam ab illis plagis, propter
Hebraeos libera fuit terra Gessen.
Nihilominus, quia Deus ita iustus
est, ita aequa eius iustitia, vt nullum
peccatum impunitū relinquat, quo-
niam etiam Gessenitæ, à principio
cum

Deus nullū
peccatum
relinquit.

eum Pharaone in tyrannidem contra Hebræos consenserant, licet ab alijs plagis exempti fuerint in corpore; voluit tamen Deus, ut per illam valorum mutationem multarentur in bonis. Ita resoluti citatus Augustinus: *Nec tamen eos iudicavit, ita illos alienos esse ab iniurijs, & contritionibus, quas populus Dei perculit, ut nec isto damno sentirentur, qui plagis illis, propterea quod terra illi parcebat, percussi non erant.* Ut hinc consideremus, & contremiscamus, quod licet peccantibus nobis Deus dissimulet, & à cæteris, seu communibus nos præseruet plagis; aderit tamen tempus, quando iuxta condignum, nisi poenitentiam egimus, nos flagellabit.

Deus spoliavit Aegyptios non tantam pauperum, sed etiam Hebræorum.

Magis tamen mihi arridet, & ad rem præsentem magis accommoda videtur illa ratio, quod Deus per Hebræos spoliaverit Aegyptum, in gratiam pauperum. Non operose id colligitur, ex illis scripturæ Sacrae verbis Exodi II. n. 2. & 12. n. 35. *Dices omni populo.* Ecce non principibus, non divitibus, non magnatibus, sed plebi, videlicet pauperibus expoliatis, vexatis, nudis, qui sine veste, sine foco, sine domo arant, intimari Deus iusserat, ut peterent ab Aegyptijs vasa. Quid ergo? ob pauperum Iudæorum sublevandam, ius naturæ immutatum est, & in præcepto diuino dispensatū, quia pauperes in illa captivitate supra modum aggravati, & vexati fuerunt; Deus autem semper stat pro defensione pauperum, iuxta illud Psal: 108. *Qui assistit à dextris pauperis, eos defendens, protegens, dominos omnium rerum, quas divites possident, eosdem constituens, ut ex præsentem facto Hebræorum constat.*

Vnde fit, ut non solum ditissimi sint pauperes, ac felicissimi ex hac Dei providentia; verum etiam ad magna quæq; auspicianda, atq; præsumenda audacissimi, ita ut quæ etiam animam opulentissimum terrent, pauperissimum animent, virtutemq; magnanimitatis induant, ex

pauperie, non ex divitijs animati. Quod usq; ad stuporem videre est in Moysè, in illo excelso duce Israëlitarum, quando Deus ad illum locutus est Exodi 3. n. 10. *Veni, & mitte te ad Pharaonem, ut educas populum meum filios Israël ex Aegypto.* Ecce duces, & imperatorem exercitus Deus eum constituit. Quod cum ita sit, considerate, quale autem ei dedit, quale argentum, quæ arma, quas munitiones? Equidem nihil, præter mortuorum ossa. Nam Exodi 13. n. 19 non refertur, Moysen aliquid ex Aegypto exportasse, præter ossa Iosephi: *Tulit Moyses ossa Ioseph secum.* En habetis imperatoris, ac totius exercitus ducis omnem belli apparatus; en thesaurum ingentem ossa mortuorum, & summam omnium rerum penuriam. Vnde ergo illi tantus animus ad ducendos exercitus adfuit, in regna invadenda? Profecto non aliunde nisi ex ipsa pauperie: nam ubi hæc adest, pro censu homo habet, quidquid Deus possidet. Audite Philonem Iudæum lib. de præmijs, & pœnis, ita de Moysè scribentem: *Hunc solum proditum est memoria sine auro, argentoq; ac reliquis opibus regnum administrasse, confisum per spicaci, non cæca opulencia, & ut nihil dissimulem, pro suo censu habentem, quidquid Deus possidet.* Ecce in quo pauperes confidunt, quando aliqua magna, & grandia apprehenduntq; nimirum in perspicaci, non cæca, opulencia. Puta in opulencia Dei, quæ non oculis conspiciunt carnalibus, sed spiritualibus: nam quæ oculis carnalibus videtur, cæca, non perspicax est. Hinc Dominus ipse pronuntiat: *Beati pauperes spiritu; vultis scire, unde beati? sanè non ex cæca, sed ex perspicaci opulencia, quæ est regni cælorum, non terreni, quod videtur, sed cælorum, quod non videtur.* Ex hoc igitur perspicaci opulencia animati pauperes, sine nummis, sine divitijs, sine redditibus, magna interdum, & imperialia audent, quia pro censu habet, quidquid Deus possidet.

Moyses ex pauperia animi tumescit, ad eligendos Iudæos.

Pauperes in opulencia perspicaci habent divites in cæcæ.

Corol.

Filius parentes infirmos non visitat peccato.

Corollarium IV. Filius, qui parentes infirmos non visitat, aut ipsorum valetudini sanandæ non consulit, aut incarcerationis liberari non curat, peccat. Ratio: quia non subvenit necessitati parentum. Ita S. Thomas 2. 2. quæst. 122. ar. 5. ad 3. Et hoc palam docuit Christi Dominus, de quo S. Matthæus cap. 8. n. 16. sic dicit: *Et omnes malè habentes curavit.* Vbi Iansenius observat, Christum indiscriminatim omnes sanasse, non hunc, aut illum, nullius acceptans personam: *Eiusdem, inquit, erga omnes misericordia demonstratur, cum nullum curandorum delectum fuit, non gratiam alicuius, aut premium querens, nec ullam sedulitatem auersans, sed contactu suo etiam singulos dignatus, quamvis sædo laborantes morbo, admittit omnes optimus, contingit omnes purissimus, sanat omnes potentissimus.* Optimè sane, ex multitudinis sanatorum colligitur bonitas, ex cōtactu puritas quatenus nullo morbo infici potuit; ex effectu secuto omnipotentia, quoniam in instanti omnes sanabantur, ex cōtactu morborum, ex voce, & imperio demoniaci. Illos tactu sanavit, denotans se eundem esse naturæ cum illis, ac vivificam suæ carnis potentiam, & ut ore Christi loquat, *Divinitatis organum;* Demones autem verbo, & imperio eiciens, quatenus Dominus, & Princeps. Rationem affert Iansenius: *Pater, inquit, exemplum præberet Episcopis, & Pastoribus, in Christi locum succedentibus, quanta cum mansuetudine recipere debent peccatores à vitijs suis respicere conantes.* Imò etiam corporali infirmitate laborantes, manu eorum pauperiem, & prædicatione ignorantiam, sublevando.

Christus quare contactu sanabat infirmos.

Christus introivit in domum Simonis, ut exemplum præberet visitandi infirmos.

Hinc mirantur non pauci quare Christus Dominus in domum Petri introierit? afferuntq; hanc præcipuam rationem, ut ostenderet se amicū pauperū & exemplū præberet infirmos visitandi. Optimè sanè documentū, cū facile diminutæ charitatis ille cōvincatur, quem piget infirmum visitare. Aut

enim Spiritus Sanctus Ecclesiast. 7. n. 39. *Non te pigeat visitare infirmum, ex his enim in dilectione firmaberis.* Non dixit Spiritus Sanctus & habebis dilectionem; sed *ex his in dilectione firmaberis*, id est, in dilectione cresces: nam actus in dies auget habitum, & homo per illos promeretur augmentum charitatis. Eri deo non dixit Spiritus Sanctus, in charitate augmentaberis, sed *firmaberis.* Quod verbum potius radicationem, quam augmentum charitatis significat. Non solum itaq; augmentum charitatis promissit Spiritus Sanctus visitantibus infirmos, sed etiam perseverantiam ex Dei liberalitate, ad ostendendum, quod illi charitas, & visitatio infirmorum summe, accepta sit.

Audite hæc boni filij, 4. & perpendite, quantam curam habere debeatis circa vestros parentes infirmos, ad quod moveat vos saltem ipsiusmet Christi exemplum, a quo cum leprosus sanitatem postulat, non solum hanc gratiam ei non denegavit, verum etiam manu propria tangens illico sanavit. Matthæi 8. n. 2. *Et extendens Iesus manum tetigit eum &c. & confestim mundata est lepra eius.* Varias istius contactus rationes assignant Sancti Patres. S. Cyrillus Alexandr: putat, ideò Christum tetigisse leprosum, ut carnem suam propter conjunctionem ad divinitatem, eiusq; instrumentum ostenderet vim vivificatricem habuisse. S. Ambrosius lib. 5. in Lucam censet, ut humanæ naturæ veritatem probaret. S. Chrysosthomus, Auctor Imperfectus, Euthymius & Theophylactus existimant, ut Christus ostenderet, se veteri lege non teneri, quæ lepram tangere prohibebat. S. Damascenus lib. de fide orthodoxa cap. 15. opinatur ideò, ut Christus non solum per verba, sed etiam per tactum divina signa operaretur. Tandem Euthymius ideò, ut Christus ostenderet, non tantopere abominandā esse corporalem lepram hominum.

Christus sanator leprosum, manu curavit.

minum; quam potius lepram animæ, quæ est peccatum.

Illa tamen mihi videtur esse genuina ratio, tum ut Christus tamquam summa puritas, corpus leprosi aspectu horridum, ad pristinam puritatem reduceret, ut docet S. Chrysostomus, inquit: *Cum autem voluntate, a sermone purgare posset, manus apposuit, & tactum, ut ostendat, quoniam non subiacet legi, & quoniam mundo iam nihil est immundum: non enim manus a lepra facta est immunda, sed corpus leprosum a manu sancta, constitutum est mundum.* Tum ut sua humilitate præberet exemplum visitandi, & curandi infirmos, ut vult Salmeron inquit: *Tetigit extensa manu plenum lepra, ut humilitas Iesu ostenderetur, & delicias nostras confunderet: nam tales vix aspectu nostro dignamur.* Optima equidem sententia tum ad animandos, tum ad confundendos homines curam infirmorum refugientes, infirmitates stomachantes; cum tamen leprosum non solum verbo Dominus, sed etiam tactu sanauerit, ostendens, quod si necessarium esset, libentissimè propria personam, nihil infectionis, aut immunditiæ timens, ei intemeret. Ut ex hoc cognoscamus, nullum exemplum virtutis, & actionis heroicæ, siue humilitatis, siue charitatis, in reliquis Sanctorum inueniri posse, quin prius præcesserit in hoc diuino nostro capite.

Corollarium V. Etiam filij ex complexu damnato nati, tenentur parentibus, & non habentibus, unde se honestè, & decenti labore sustentare possint, subuenire. Quod intelligi debet etiam si parentes pagani sint, Iudæi, aut Hæretici, ut probabilissimè tenet Villalobos 2. par. tract. 41. distic. 6. n. 11. Imò etiam si pater damnatus sit a Iudice, ut fame pereat; aut quando est pœna grauissima imposita, ne quis alicui publice proscripto alimenta, aut ali-quod vitæ subsidium impendat, teneatur filius alimenta suppeditare. Ratio: quia pietas dicat, eiusmodi

leges filium non comprehendere, nisi forsitan pater esset hostis, aut proditor Reipublicæ. Infelix igitur est homo, qui non solum parentibus, sed etiam cuiq; alteri pauperi extreme indigenti, non succurrit, cum grauem Dei maledictionem, imò & ultimum exterminium in se prouocet.

In cuius rei comprobationem, sistite vobis ob oculos extremam Sodomitarum ruinam, quam illaturus eis Dominus, præmisit duos Angelos, committens eis totum negotium evertendæ urbis. Quid igitur factum? dicit sacer textus, Genes.

19. Veneruntq; duo Angeli Sodomam vespere, sedente Loth in foribus ciuitatis. Qui cum vidisset eos, & surrexit, & iuit obuiam eis, adorauitq; pronus in terram, & dixit: *Obsecro Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi. Lavate pedes vestros.* Res stupenda; non nouerat Loth Angelos, sed putabat aduenas esse, & peregrinos, nam in tali habitu ipsi venerant. Vnde S. Chrysostomus ait: *Tantus paterfamilias, viatores hospites, ignotos, ut apparebant viles, dominos vocat.* Similiter Caietanus: *Festinus, ait, inuitauit Loth peregrinos: nesciebat enim illos esse Angelos.* Considerate, quid causæ, quod Angeli euerfuri urbem, in peregrinorum egentium habitu Sodomam venerint? Quare non potius armati apparuerunt? quare non magis nigratum instar nubium fulminarunt, aut maria effuderunt, sub quibus tremere miser; verum adeo sub vili peregrinorum egentium specie, desolatorium urbis consilium dissimularunt? mea sententia id factum esse reor ob summam Sodomitarum immisericordiam in pauperes, quibus etiam in summa necessitate nunquam subuenire voluerunt, proinde ad perdendos sceleratos illos homines, non sic armati exercitus, non sic fulmina; non sic diluuium valuisse, quemadmodum duo pauperes peregrini despecti, & ieiuni, neq; vllò in modo resecti ab hominibus.

Ita

Deus ad puniendos Sodomitas duos Angelos præmisit.

Ita scriptura Sacra Ezech. 16. *Hac fuit iniquitas Sodoma sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & siliarum eius: & manum egeno, & pauperi non porrigebant.* Ecce causa euerfionis, & ultimi excidij, quia Sodoma solus diuitijs fruebatur, summamq; rerum abundantiam tenebat, sine socio paupere, sine comite egeno, concludit Eucherius ad cap. 19. Genes. *Clausas, inquit, domos hospitibus, ignis ingressus est ad perdendos peccatores.*

& ab illis maiora bona; quam ab vxoribus accipiuntur, & sic tenemur magis honorare parentes, & in necessitate magis illis succurrere. Nihilominus potest licitè filius moueri, ad diligendā teneri, & vehementius vxorem propriam quam parentes, tum propter mutuam præsentiam, & habitationem, tum propter affectū in ordine ad matrimonialia, cum viri, & mulieris sit vna, eademque caro.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Obijciuntur contra conclusionem. Existens parentibus extremè indigentibus, & proprijs filijs, filij potius tenentur suis filijs; quam parentibus succurrere: ergo filius non semper tenetur subuenire parentibus in necessitate existentibus. Respondetur negando antecedens: Nam inter personas eiusdem coniunctionis, illæ præferri debent, quæ sunt magis amati coniunctæ, v. g. in coniunctione naturali, consanguinei præferendi sunt affinibus; inter consanguineos autem, pater, deinde mater; postea filius, filia, frater, & soror. Vnde absolute loquendo, magis diligendus est pater, quam filius, & in necessitate potius patri, quam filio succurrendum est. Ratio: quia parentes magis Deo assimilantur, eo, quod parentibus post Deum debeamus, quod simus, & viuamus, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 26. ar. 9. ad 3. Cæterum extra necessitatem, magis tenemur procurare bonū filij, quam parentis: quia iure naturæ debetur illi prouisio a patre. Ita S. Thomas supra citatus. Pater itaque est præferendus matri, quia pater magis est principij generationis, quam mater. Ita docet S. Thomas supra citatus ar. 10. similiter parentes ex obiecto magis diligendi sunt, quam vxor. Ita S. Thomas citatus ar. 11. quia parentes sunt Deo similiores,

Sodomitis ob immisericordiam in pauperes despecti sunt.

Parentes magis diligendi sunt quam vxor propria.

QVÆSTIO VI.

Quid etiam parentes vicissim filijs debeant.

Occasio
quæstionis
duplex habet
fundamentum.

Occasio istius quæstionis desumpta est, tum, ex mutuo amore inter parentes, & filios: si enim filij tenentur exhibere parentibus reuerentiam, obedientiam, & alia pietatis obsequia, consequenter etiam reciprocos amor postulat, filijs a parentibus aliquid præstandum esse. Tum, ex scriptura Sacra, quæ iubet, ut parentes erudiant filios suos, idq; statim a teneris, ut habetur Prouer. 22. *Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Et Threnorum 3. *Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua.* In duobus autem potissimum parentes debent instruere filios, scilicet in timore Domini, & in abstinentia a peccato, iuxta illud Tobie 4. *Omnibus diebus vitæ tuæ, in mente habeto Deum, & caue ne aliquando peccato consentias.* Cura igitur parentum circa filios in duobus consistit, nimirum, ut filijs in spiritualibus, & in temporalibus de necessarijs provideant.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio I. Parentes tenentur curam suorum filiorum habere in rebus spiritualibus. Probatur ex scriptura Sacra, 1. ad Timot. 5. ubi dicitur: *Si quis autem suorum, maxime do-*

Parentes debent habere curam suorum filiorum.

III

gavit.

gavit, & est infideli deterior. Ervnde obsecro, tam certo Sanctus Paulus colligit, neq; fidem, neq; veram religionem esse in eo, in quo non est erga suos pietas: sane ex eo, quod adeo sint connexae istae virtutes inter se, ut qui fidelis, & religiosus est, nequeat erga parentes, & cognatos non esse pius. In quo igitur pietatem erga domesticos non vides, ne putes in eo esse veram religionem. Nam qui hanc habet, nihil magis curat, nisi erga domesticos se pius ostendere. Hinc Egesippus lib. 1. de excid. Hierosol. cap. 1. ait, de quodam Ionata, cuius Mater, & fratres erant in captivitate: *Assumpso illico Ionatas paterni sacerdotij munus, & ad cultum rerum divinarum profectus, statim pietatis obsequia, curamq; servanda necessitudinis exequabatur, matrem cupiens, fratresq; periculo auferre.* Videte, quam sint coniuncta, religio in Deū, & pietas in parentes, atq; cognatos: vix enim hic magnus Pontifex ad cultum rerum divinarum assumptus fuit, statim pietatis obsequia, curamq; servandae necessitudinis coepit adhibere.

Pietas erga
parentes
hominem
strictissime
Deo copu-
lat.

Pietas itaq; erga parentes, hominem Deo strictissime copulat: dicit enim scriptura Genes: 18. de Abrahamo: *Cumq; eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes propē eum. id est, tres Angeli Deo pleni, totamq; Dei oeconomiam representantes, Abrahamo sese exhibuerunt, eiusq; tabernaculum intrarunt, suā praesentia humile eius tuguriolū honorantes.* Quod si scire vultis, quomodo fieri potuit, ut illi divini spiritus, Deitatem in se representantes, ita se demitterent, ut tam vile subirent hospitium? Non inuenietis aliam causam, nisi quia Angeli sicut Deo pleni erant; ita in Abrahamo cognoscebant, & cognatam Angelis naturam, quam Angelorū Dominus erat subitus; & nihil prius discebant ex Deitatis plenitudine, quam cognatis praestare officium. Ita concludit Philo de Abrahamo alicui: *Qui poterant conuiuari, &*

hospitium speciem sumere, ni pro cognato, conseruato, suum conuiuatorem habuissent. Quasi apertius diceret, hoc vnum Angelos Deo plenos potuit adducere, ut se ad speciem peregrinorum, & conuiuium deicerent, quia sub illa cognato poterant subuenire. Vbi ergo cognatum Abrahamum cognouerunt, ut illum ornarent, nō dubitarunt humilia quaeq; subire. Si ergo ceteri homines curam suorum domesticorum habere tenentur iuxta doctrinam D. Pauli, quanto magis parentes suorum filiorum. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Parentes, qui non adhibent curam, quantum in se est, ut filij precepta Dei, & Ecclesiae seruent, ut ab omni peccato mortali abstineant, ut virtutes imbibant, ut ea, quae sunt necessaria ad salutem, addiscant, peccant mortaliter. Patet id ex scriptura Sacra Ecclesi. 7. n. 25. *Filij tibi sunt? erudi illos. & curua illos a pueritia illorum.* Filia tibi sunt? *serua corpus illarum. & ne ostendas hilarem faciem tuam ad illas.* Super quem locum Clemens Alexan: lib. 1. Paedag. cap. 9. ita scribit: *Qui ad gratiam loquuntur, parum diligunt; qui autem ad utilitatem, acerbi sunt, in futurum sacrum beneficio efficiunt. Non praesentem voluptatem Dominus, sed futuram spectant delectationem.* Hoc Sapientis monitum seruauit olim sponsa, quae cum formosa esset; tamen se nigram sodalibus ostendebat, auctore D. Bernardo serm. 28. in Cantica: *Ve, inquit, remissis, molibus, & fugit antibus disciplinam, non candorem seruitutis exhibeant.* Suum videlicet sponsum imitata est, de quo Psal. 117. n. 18. dicitur: *Castigans castigauit me Dominus, & morti nō tradidit me.* Vbi statim citatus Clemens Alexandr: cap. 7. sic dicit: *A Domino castigari, & tanquam a pedagogo erudiri, est a morte liberari.* Comprobat Salomon Proverb: 23. n. 13. & 14. *Noli, inquit, a puero utrabere disciplinam: Si enim percusseris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam eius de inferno libera-*

Parentes
negligen-
tes circa
eruditionem
filiorum in
rebus
fidei
peccant
mortaliter.

his. Ecce virga a Salomone dicitur, non solum a temporali; verum etiam ab aeterna morte liberare.

Hanc ob causam, Christo Domino, tanquam optimo patri, tribuitur virga, Itala II n. 1. *Percutiet terram virga oris sui.* Vbi Clemens Alexan. dicit: *Ut quibus verbum suadens, & admonens non medetur, eis virga medentur; quibus autem non medentur, eis virga medebitur: quibus vero virga non medetur, eos ignis depascet.* Eam etiam ob causam Christus Dominus, non comparatur fauo mellis, quod bilem generat, sed grano sinapis, Matthaei 13. n. 31. quod bilem, id est, iram minuit, & phlegma, id est, fastum excindit, ut docet citatus Author: *Ve, inquit, reprehensionis mordacitatem, & repurgandi facultatem, esse utilem propter acrimoniam significat.* Si ergo Christus ita se praebet diligentem in suis instructore, quis parens negliget proprios filios erudire, praesertim in illis, quae ad salutem animae spectant. Imo, non solum parentes tenentur curare, ut filij addiscant ea, quae sunt necessaria ad salutem (vbi est symbolum, & oratio Dominica) verum etiam tenentur sumptus, & expensas impendere filijs ad tractanda studia.

Nihilominus licet filius subit disciplinae paternae, & pater iuste eum castigare possit, ne peccet; non tamen debet eum male dicere, sed potius scelera ipsius. Hinc quando Iacobus filio suo primogenito Ruben moribundus diceret: *Non crefeas.* Genes 49. n. 4. Moyses eidem blandiens dicebat: *Viuat Ruben, non moriatur.* Deutor 33. n. 6. Vnde quaeo tantum dissidium inter patriarchas omnimodē sibi concordēs? Respondet Gennadius apud Lippomanum, non fuisse a Iacobo filium maledictum, sed peccatum ipsius; a Moysē verō Rubeni pietatem, benedictione impertitā. Nam aequum est, ut in peccatum maledictio incurrat; peccatorem autem ipsum pertranseat. Ruben itaq; duplicem

habuit statū: vnum impietatis, quia paternum thorum nefario incestu violauerat, Genes: 35. n. 22. *Abiit Ruben, & dormiuit cum Bala concubina patris sui.* Alterum pietatis erga fratrem suum Iosephum, quem ab alijs fratribus occidendū, nitebatur liberare de manibus eorum ibid: n. 21. Ruben itaq; secundum priorem statum, maledicebat Iacob; secundum posteriorem autem Moyses benedicebat. Et sic ea fuit parentis cura, non filium, sed filij peccatum enervare, ne cresceret, & in maius incendium angeretur. Et certe periculosum est, ut parentes filijs etiam peccantibus maledicant, quia maledicta parentum filios perdunt. Quanta enim mala filijs parentum execrationes attulerint, obuia profanae, & sacrae historiae exempla demonstrant. In primis enim scribit Seneca, epist. 61. *Iam non admiror, si omnia nos a prima pueritia mala sequuntur: inter execrationes parentum creuimus.* Dum enim execrationes sibi indignis factis conciliat, qui reuerentiam propensius impendere naturae debuerat, omnem felicitatis a se depellit laetitiam, & artifex miserandus nunquam leuandam procudit sibi miseriam. Hanc ob causam Simeonis tribus in Iudaeorū sedibus collocata, propria sorte, si dici liceat, multata fuit, & nidulis alienis recepta, dicit sacra scriptura: *Fuit hereditas eorum in medio possessionis filiorum Iudae.* Quae sunt interpretes, cur ista tribus praeter alijs quasi emendicato vixerit, inter alienos limites collocata, & quasi hospitio recepta? Et respondent id factum fuisse ob maledictum paternum: offendit namq; Iacobi genitoris non leuiter animum religionem temerans, & ferino ingenio, Sichimitas olim trucidans. Ait Malchus: *Simeon, & Levi fratres vasa iniquitatis bellantia: in consiliū eorum non veniat anima mea, & in catu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suoderunt murum: maledictus furor eorum.*

Maledicta
parentum
filios per-
dunt.

Tribus Si-
meonis cur-
a propria for-
te caruit.

rum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura. Equidem rationalior causa indignationis. Audite ergo maledictionis sententiam: *Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israël.* Ecce post hoc parentis uolum, Simeon aliena sorte locatus est. Pulchre hac de re Masius: *Quod, ait, Sors collocat Simeonitas non seorsim in portione; sed in ea, quae Iudeis detracta erat, id non humano; sed diuino sit consilio: est enim quoddam paterni criminis piaculum, & ueluti cicatrix illius uulneris, quo suum ipse sauciauerat animam Simeon, quando cum fratre Leui crudeliter, & perfide Sichimitas interfecerat.* Non caruit itaque effectu, quod pater in filium protulerat iniustitiae motus impulsu: ut scilicet vereantur filii, parentum prouocare iram, ne fortiter referant maledictionis sententiam. Nam Deus amaras parentis voces exaudit facile, quando filios exasperauit offensa, aut iniuria decorauit.

En habemus, quod Simeonem maledictio paterna deduxit, consideremus quoque Rubenum illum, qui patrem iniusta retro temerariae salacitatis iniuria affecit, dum eius uxorem impudentissimè discupuit. Genes. 49. n. *Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei, prior in donis maior in imperio: effusus es sicut aqua, non crescas: quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.* Hanc enim paternam execrationem caelitus confirmatam euentus probauit: Ruben enim & sortis amplitudine multatus fuit, & paterna execratio quasi prophetia extitit: ut hinc agnoscamus, digne parentum fulminatas in filios execrationes, prophetiae ad instar non falli, sed infelicitate aimpleri. Ecce Ruben imperio non fuit: quia ad tribum Iudaeorum deuenit; nec gemina sorte: quia ob castitatem Iosephi tribus obtinuit, quod Ruben ob salacitatem perdidit. Ait Theodoretus apud Lippomanum: *accusat insolentiam, atque audaciam Ruben, ob perpetratum scelus paucitatem filiorum, ac*

posterorum imprecatur. Euenit itaque, quod pater offensus iuste imprecatus est; imò nisi Moyses geminaris benedictionibus maledictionis supplicium temperasset, acerbior adhuc Ruben casum tulisset. Quoniam non solum paternum maledictum iuste illatum extimescendum est; verum etiam iniuste illatum non raro lucuosum filijs incommodum solet afferre.

Pro ultimo tandem istius ueritatis complemento, recurrite ad nouum testamentum, Marci 9. n. 20. ubi quidam pater in lachrymas fusus supplex lamentabatur, & obnixis precibus Christum Dominum exorabat, ut filio à demone inhabitato, opportunam medelam adhiberet, quia tantam doloris misericors causam depulisset. Christus autem Dominus tempus infirmitatis eius inquisiuit. *Quantum temporis est, ex quo et hoc accidit.* Requisiuit passionis tempus temporum auctor, non tanquam nescius, verum ut causam ad saeculorum doctrinam proderet. Respondit pater, hoc ei ab infantia accidisse, frequenterque eum ardentibus conijcere in flammis, aëstos petere marinos, ut miseram potius finierit vitam, ne adeo grauem molestiam sustineret: *At ille ait, ab infantia, & frequenter eum in ignem, & in aquas misit, ut eum perderet.* Cum ergo ab infantia tantam puer ille calamitatem pateretur, merito quaerunt Sancti Patres, quomodo demoni licuerit diuexare innocentiam, & innocuam infantiam torquere? Petrus Chrysologus eo quoque tot let acumine, causam moralissimam reddit, nimirum patrem filium illum demonibus obtulisse; ideoque demones etiam innocuum puerum, & in filio patrem maledicum diuexasse: torquebatur pater in filio, & filius ob execrationem patris. Ita factus citatus Chrysologus serm. 51. *Interrogatione tali tempus aperit, atatem pandit, reuoluit infantiam ut tanti mali causa non tangat sobolem; sed parentem: quia à Deo sibi datum pignus ad*

Christus
cur sanatur
demoni
nec si tem
pus infirmit
tatis eius
inquisierit

Ruben ob
maledictio
nem patris
nam impet
rio caruit

Diabolus
ex conuen
tu parentis
potest in
antem ob
seruare

Diabolus gratiam, demonum retulit ad honorem, dicente scriptura: Et obtulerunt filios suos, & filias suas demonijs. Ex quibus verbis euidenter patet, quod dum aliquis a paruuli actione irritatus pater, cum maledictionis execratione ferit, diabolo distortuendi licentiam tribuat. Sic concludit citatus Chrysologus: *Infantia, inquit, ut in se diabolo locum faceret, quid criminis admiserat, quid reatus? Sed replentur demone paruuli, quando à parentibus suis offeruntur diabolo.* Ergo dum imprudens pater filium offert diabolo, demonis inhabitatur ad gaudium, & ad execrationis dilaceratur tormentum: ut hoc facio abstineant parentes filios execrationibus ferire, quando satius est, inflictis uerbis eisdem emendare.

Corollarium II. Parentes, qui filios in bonis moribus, non instrunt, peccant mortaliter. Patet id ex scriptura sacra Psal. 126 n. 3. ubi dicitur: *Ecce hereditas Domini, filij; merces fructus ventris.* Vbi interprete D. Basilio, Theodoro, Euthymio, & alijs, filij pro ingenti hereditate, fructus ventris pro copiosa mercede reputantur. Vultis scire, quare filij possessionibus comparantur? Sanè ideo, quia ut homines tuendis, agendisque possessionibus inuigilant; ita & parentes debent probe erudiendis, informandisque filijs excubare. Audite D. Chrysostomum homil. 9. in epist. ad Timotheum ita scribentem: *Magnum habemus, pretiosumque depositum filios: ingenti illos seruemus cura, ne sur id nobis astutus auferat.* Moxque in parentes secus facientes acriter inuehitur: *Pr, inquit, fundus sit optimus, cuncti molimur, cumque fidei viro magno cum studio tradimus, & agasem, atque mulionem, procuratoremque, qui nobis magna beneuolentia afficiatur, inquirimus: ceterum, quod nobis charissimum omnium est, omnino negligimus, neque curamus quo pacto filium nostrum, fidei cuiuspiam viro permittamus, qui ipsius tueri, ac*

seruare pudicitiam possit. Igitur nobis possessionum cura est potior; quam eorum, quorum illa gratia comparantur, quod profecto absurdissimum, atque stolidissimum est.

Hanc negligentiam circa filios, sic olim lamentabatur Crates Philosophus, apud Plutarchum, libro de educandis liberis. *Quod tenditis homines, qui rei faciende nimium impenditis studium, filijs instituendis, quibus uestras opes relinquatis, per exiguum Plutarchus uero addit: Tales parentes perinde agere, ac si quis de calceo sit sollicitus, & pedem nihil curet.* Non minus eleganter D. Augustinus in epist. ad Latam ita scribit: *Si tanti vitru, quare maioris non sit pretij margaritum.* Ac si diceret: si uiliores gemmas tam diligenter custoditis, cur pretiosiores, uti sunt filij, ita negligenter dilapidatis? unde S. Chrysost. lib. 3. aduersus uirperatores uitae monasticae, concludit: *Hos ego, inquit, parentes parricidis ipsis immaniores, sceleratioresque dixerim: illi enim corpus ab anima separant; isti & animam & corpus aeternis ignibus tradunt.*

Corollarium III. Parentes in bona filiorum educatione desides, infidelibus deteriores sunt. Hoc insinuare uoluit D. Paulus 1. ad Timotheum. 5. asserens eos fidem deserere, qui curam filiorum deserunt. Si quis, ait, suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Et merito quidem: si enim ille, qui deficit in tormentis naturae tam contrarijs, grauius peccat; quid de illo censendum, qui in cura filiorum adeo inferta a natura delinquit. Nam bona filiorum educatio, est in primis necessaria ipsis parentibus, ut docet S. Chrysostomus: *Si, inquit, ad summam uirtutem profecerit filius tuus, commune lucrum erit, & patri, & matri, & familiae. Sin uero minus profectus fuerit, ridiculus erit, sibi, & alijs noxius.* Unde dicit Sapiens Ecclesiast. 11. n. 30. *In filijs suis cognoscitur uir.* Vbi D. Ambrosius citatus in

Negligentia in educandis filijs deploranda

Parentes in educatione filiorum desides, infidelibus deteriores sunt

Glossa, dicit: *Unusquisque in filiis suis estimatur, si bene filios suos instituit, et disciplinam erudiuit: siquidem ad negligentiam patris, refertur dissolutio filiorum.* Audite ista parentes, ac prorsus aspiciate huiusmodi educationem, magnorum praeiorum causam fore.

Deus Abrahamum ob diligentem filiorum educationem sume dicitur.

Hinc Deus Abrahamum voluit suorum secretorum conscium facere, Genes. 18. n. 17. Num, inquit, celare poteris Abraham, quia gesturus sum? Vultisne scire, ob quod meritum? Equidem ob solam diligentem filiorum educationem, Deo ipso id attestante, ibidem n. 19. Scio enim, quod praecepturus sit filiis suis post se, ut custodiant viam Domini, et faciant iudicium, et iustitiam. Super quem locum D. Chrysosth. homil. 42 ita discurret: *Non tantum mercedem accipit, quia ipse bene egit, sed quia praecepit natus suis, idque merito: is enim, qui principium praebet, etiam eorum, quae postea sunt, auctor est.* Quod adhuc clarius edisserit lib. 3. aduersus vituperatores vitae monasticae: Patriarcham, inquit, Abraham, cum ex virtutibus reliquis, tam ex hac in primis diligentia, et cura laudauit, atque honorauit: cum enim dona illa plurima, et maxima prosequeretur, causam quoque adiecit, et dixit: scio enim, quod praecepturus sit filiis suis.

Bona filiorum educatio est velis Reipublicae.

Vtilis quoque ac necessaria est, bona filiorum educatio Reipublicae, hinc illa lamentatio Isaiae cap. 33. n. 18. *Vbi est literatus? vbi legis verba ponderans? vbi Doctor paruulorum.* Quasi diceret: de Republica Iudaeorum actum est, quia boni iuuentutis Doctores, et instructores nulli comparent. Ex Hebraeo autem, pro Doctore, legitur, *numerator turrium.* Quasi pueri in bonis moribus recte instituti, turres Reipublicae erigantur. Vnde diligenter olim providebat Iosaphat Rex Iuda, ne sua Respublica his turribus destituta expugnaretur: et ideo dicit sacer textus, 1. Paralip. 17. a. n. 7. *Misit de Principibus suis, ut docerent in ciuitatibus Iuda, et cum eis Leuitas, et*

Sacerdotes, habentes librum legis Domini, et circuibant cunctas vrbes Iuda. atque erudiebant populum. Moxque subdit: *Creuit ergo Iosaphat, et magnificatus est usque in sublimem, atque edificauit in Iuda domos ad instar turrium.* Vide, te, quomodo Respublica proficiat in maius, in qua recta puerorum institutio non deficit, et quod scholae ad instruendos iuuenum animos, sint veluti quaedam turres, ad repellendos hostium impetus. Hinc 1. Reg. 10. n. 5. & 19. n. 2. & 4. Reg. 2. n. 3. & cap. 6. n. 1. apud Hebraeos multa Prophetarum collegia fuisse leguntur, seu domus doctrinae, ut vocat Chaldaeus 1. Reg. in quibus bonae spei iuuenes, sub optimis Praeceptoribus, Samuele, Helia, Helisaeo, et alijs similibus proficerent ad pietatem. Ut sic quemadmodum ad tuendam Rempublicam, propugnacula construuntur; ita ad fidem, et religionem seruandam, illa collegia fundarentur.

Potro in duobus ista filiorum bona educatio consistit. Primo in exemplis; quia haec ad mouendos animos efficaciora sunt, quam verba. Qua de causa Christus Dominus de seipso per Isaiam locutus est, cap. 49. n. 2. *Posuit os meum, quasi gladium acutum, et posuit me sicut sagittam electam.* In quo loco D. Cyrillus Alexandrinus, per gladium in ore, verba doctrinae; per sagittam, verum electam, seu limatam, ac tersam, quae est in corpore, exempla vitae intelligit, ad ostendendum, quod quod sagitta magis penetrat, et ad longius spatium pertingit, eo altius exempla, et efficacius animis imprimuntur, auctore D. Cypriano, lib. de duplici martyrio, ubi dicit: *Efficacius est vita, quam linguae testimonium. Habent et opera suam linguam, habent suam facundiam tacente lingua.* Imo quid dico, efficaciora esse exempla, quam verba? dicam amplius, efficaciora etiam esse, quam miracula, quod sic deduco. Ingens miraculum fecerat Elisaeus, sanando a lepra Naaman; singulare quoque

Bona educatio filiorum in duobus consistit.

que praebuit exemplum, pecunias pro curatione oblatas respiciens. Conserte vtrumque: quid illorum efficacius fuerit? Vno miraculo, solum dicitur Naamanus intellectum fidei subdidisse; non tamen voluntatem diuino obsequio, 4. Reg. 5. n. 15. *Reuerentiam, quod non sit alius Deus in vniuersa terra.* Iam autem vilo exemplo, statim ipsam quoque voluntatem diuino cultui mancipauit, subiiciens: *Non faciet ultra seruus tuus holocaustum, aut victimam dijs alienis, nisi Domino.* ibidem n. 17. Ita fatetur D. Augustinus serm. 207. de tempore: *Naaman, inquit, diuinam sibi disciplinam inducit, superstitionem abscondit; continuo se Deum venerari testatur, et detestari idolum profectur.*

Filij maxime probi, sum exemplis mouentur.

Ita plane filij, nulla re magis, quam proborum parentum exemplis moueantur, ut docet S. Basilus in regulis disputatis, interrogat. 15. *Teneri, inquit, puerorum animi sunt instar cerae, in qua facilius imagines exprimuntur, qui quocumque parentes praecunt, insequi solent.* Sic praecunte Eleazaro ad martyrium, septem eius filij, parentis vestigijs alacriter, inisterunt. 2. Machab. 7. n. 1. Vnde D. Gregor. Nazianzenus orat. 22. de Machabaeis, introducit eum Rege Antiocho ita loquentes. *Eleazar discipuli sumus, cuius tu fortitudinem perspectam, exploratamque habes. Pater prior decertauit, decertabant postea et filij: praecessit Sacerdos, sequentes et victima.* Hoc mihi indicare videntur illa verba Cantic. 5. n. 14. *Venter eius eburneus distinctus Sapphiris.* Gregorius Nyssenus orat. 14. in Cantic. legit: *Venter eius tabula eburnea in lapide Sapphiro:* censetque fieri allusionem ad tabulas legis, quas diuinus ille legislator Psal. 39. n. 9. *In medio cordis sui, sicut vt 70. vertunt, in medio ventris sui, conseruabat.* Et cur tabulae legis ventri potius, quam alijs corporis partibus tribuuntur? mea sententia ideo, ut ostendatur, par-

tum viscera diuinis legibus inscripta esse debere; ut filij statim ab utero bene vivendi exemplaria sumant; taciteque insinuetur, eam diuinam legis obseruantiam quae praefuit in parentibus, a filijs omnino arripiendam esse.

Consistit praeterea bona filiorum educatio in optimis exercitiamentis, ne torpescant orio, quod est quaedam ingenij rubigo. Illa autem sunt optima filiorum exercitiamenta, quae illos a delicijs quam longissime abducunt, ut recte monet Quintilianus lib. 1. instit. capit. 3. *Mollis, inquit, educatio, mentis corporisque nervos frangit.* Vnde qui ita filios amant, ut eos delicijs soluant, potius eos oderunt, iuxta illud Plutarchi lib. de liberis educandis: *Vidi, inquit, parentes, quibus amor nimis causa extitit, ne amarent.* Hinc illa vulgaris paroemia apud Erasmus in Chiliad. *Sola Lacena viros parit.* Quia filios non delicijs mollebant, sed laboribus erudiebant iuuentutem, scilicet venando, currendo, e-furiendo, sitiendo, algendo, aestuando. His ludis fatetur se aliquando interfuisse Philo H. braeus in libro. Quod omnis vir probus sit liber: *Spectavi, inquit, aliquando certantes pancratio, alterum obrudentem pugnis, et calcibus, totisque viribus contudentem ad victoriam, tandem lassum, et incoronatum a stadio discedere; alterum carnosum, nervosum, masculosum, refertumque spiritu vere atletico, tanquam saxum, ferreumque nihil plagis cedere, solaque patientia superare aduersarium, et ad extremum adipisci victoriam.*

Fugiant igitur filij praesertim in tenera aetate delicias, Reipublicae pestes, memores illius sententiae a Terrulliano prolatae lib. de pallio, cap. 5. *Plus toga laesere Rempublicam, quam lorica.* Quia nimirum togae, id est, pacis tempore irruunt in Reipublicam deliciae; belli autem tempore expelluntur. Imo non solum delicias, sed etiam deliciosos tene-

Iuuentutis necessaria sunt exercitiamenta honesta.

Filij tenera delicias fugere debent.

ri fugiant. Hac de causa indixit olim Deus Israëlitis carnem suam illam. Leuitici 11. n. 7. & Deutor. 14. n. 8. Cuius prohibitionis mysterium hoc aperit Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædag. capit. 11. *Vita, inquit, vsum cum improbis hominibus planè suillum agnoscens, per sapientissimum Moysen pædagogus seniori populo porcis vesci prohibuit: significans, non oportere eos, qui Deum innocant, cum impuris versari hominibus, qui porcorum instar corporalibus voluptatibus perfunduntur.* Fruj itaq; debet iuuentus oblectamentis, sed honestis, ut præclare docet D. Chrysosthomus, hom. 9. in 1 epist. ad Timoth. ubi parentes monet, ut nihil filijs agere permittant ex ijs, quæ noxiè iucunda sunt.

Parentes non auocantes filios à peccatis, peccant mortaliter.

Corollarium IV. Parentes grauius peccant, qui occasiones mortalium peccatorum, à filijs non auertunt, v. g. si filiabus permittant, amatorem ob malum finem, aut si permittant tactus impudicos inter sponsum, & sponsam, de futuro. *Ratio:* quia filiorum scelera parentibus imputantur, & filiorum poenæ plerumq; in parentum capita redunt. Hinc Diogenes teste Plutarcho in moralibus de docenda virtute, videns pueram intemperantijs comedentem, pædagogo impedit colaphum, ac si discipuli poenâs magister luere debuisset. Similiter cantatissimum est illud, quod Bœtrus lib. de disciplina Scholarium, cap. 2 & D. Bernardus de Euangelio æterno, serm. 17. cap. 5. Gerlon 2. parte, serm. 1. in festo Omnium Sanctorum, commemorant. Romanum iuuenem ob innumera flagitia capite damnatum, antequam patibulo affigeretur, rogasse, ut ei liceret, parentem suum iam ultimò affari, & ecce cum venientem patrem, quasi per speciem honoris, velle exosculari videretur, subito eius nasum mordicis apprehensum dentibus præscidit, & stupente populo exclamauit: *Tu me pater suspensis, tu me interficis: dùm enim me am-*

Exemplum de filio male educato horrendum

flagitiosam vitam non emendasti, me in hanc contumeliosam vitam impulisti. Quod diuino spiritu afflatus Salomon prædixit, Ecclesiast. 41. n. 10. *De patre, inquit, impij queruntur filij: quoniam propter illum sunt in opprobrium.*

Sed quid est vnico tantum membro mutilari parentem, cum ipsa etiam vita spoliari deberet, qui ad bene viuendum filios non impellit. Sic Heli Sacerdos, ob neglectam filiorum bonam educationem, propriam vitam amisit, 1. Reg. 4. n. 18. *Cecidit, de sella retrorsum iuxta ostium, & fractus cruribus mortuus est.* Non est mortuus in sella sedens, sed de illa cadens, ut qui filios probè non instituerat, magisterij cathedra indignus censeretur. Non cecidit in faciem, sed in tergum, ut qui in filiorum scelera, ut parerat, non aduerterit, quò ipse tandem rueret, ignoraret. Ceruices fregit ex ruina, caputq; illisit, quia filiorum ceruices indomitas non subegit, & proprium capitis officium in administranda familia negligenter gessit. Quod si interdum, saluis parentibus, filij puniantur, id propterea fit, ut parentes in filiorum vita, quam suâ habent chariorem, acerbis torqueantur. Sic olim pueri insultant Elifæo acclamantes: *Ascende calue, ascende calue.* 4. Reg. 2. n. 24. Et ecce addit sacra pagina: *Egressi sunt duo viri de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros.* Indagate, cur in pueris non nisi decem annorum, ut censet S. Chrysosth. lib. 3. aduersus vituperatores vitæ monasticæ; aut etiam pauciorum, ut vult Abulensis, ita atrox poena delinquit; Respondet Iustinus Martyr, quæstione 80. ad Orthodoxos, ut nimirum in filijs patres, quorum illa culpa erat, plecterentur: *Quoniam, inquit, pueri ea verba à parentibus suis, qui semper in Prophetas animo infesto erant, didicissent; idcirco Helisæus cade puerorum parentes castigauit.*

Bone Deus, cur non potius à leoni.

Heliobnegligentem filiorum educatione morte punitus est.

Viri pueros decem annorum interfecerunt

leonibus, sed ab vris pueri illi dilacerati sunt: siquidem Abulensis refert, eam regionem leonum quodque feracissimam esse? Existimò, quia vrsi parentes de bona filiorum suorum educatione sollicitos adumbrant. Nam ut refert Plinius lib. 8. naturalis historiae, cap. 36. & libro 10. cap. 63. partus suos rudes & informes, & vix vlla viuentium lineamenta præferentes labendo fingunt, polivnt, & figurant. Merito itaq; parentes bonam filiorum educationem minùs curantes, per vrsos in filijs suis puniti sunt, ut hominibus in curia ex cura belluarum durius argueretur. Ut ingeniose docet S. Ambrosius lib. 6. Exam. cap. 4. *Vrsa, inquit, insidians licet, ut scriptura ait, (est enim plena fraudis) tamen fertur informes utero fetus edere, sed natos lingua fingere, atq; in speciem sui similitudinemq; formare, non miraris in fera tam pueri officia, cuius naturam pietas exprimit? Vrsa igitur partus suos ad sui effingit similitudinem; tu filios tuos instituere similes tui non potes.*

Parentes deprauando filios grauius peccant.

Corollarium V. Parentes grauius peccant deprauando filios malo exemplo, aut peruersis consilijs, aut si eos non obiurgent, nec castigent: quoniam ad dissoluti filij salutem, necessaria est castigatio, aut obiurgatio, quam filij patienter ferre debent, non seueritatem, sed medicinam iudicantes, ut docet S. Bernardus serm. 4. in Cantica Mirra, inquit, peruersitas, medicanti irascitur, qui non irascitur sagittanti. Unde filium de seuera parentum institutione conquerentem, ita arguit Clemens Alexandr. lib. 1. Pædag. cap. 9. *Quemadmodum, ait, speculum non est malum deformi, eò quòd ipsum ostendat, qualis sit; ita nec is, qui reprehendit, ei malè vult, qui laborat animo: nec enim ei delicta adiungit, sed ea, quæ adsunt peccata, ostendit.* Imò sibi ipsi noxius est, qui argui recusat: nam dùm curationem fugit, sanitatem non amittit. Audite Regium

Qui argui recusat, sibi noxius est.

Vatè hac de re ita loquentem, Ps. 7. n. 10. *Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum.* Super què locum S. Chrysosthomus ita scribit: *Infer supplicium, & cessare facies à vitio: quemadmodum enim putrefactiones cedunt vsturis, & sectionibus; ita & à supplicio arcetur improbitas.* Quis scinditur & vritur, iter ad sanitatem ingreditur. Quod adhuc clariùs elucidat Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædag. cap. 8. *Est, inquit, reprehensio veluti quadam chirurgia affectionum animæ; medicamentum autem est probri insinulatio, quæ resoluit affectiones, quæ iam occaluerunt, impudicæq; ac libidinosæ vitæ sordes expurgat; fastusq; ac superbia carnes, quæ excreuerunt, exaquat.* Iam verò admonitio est veluti quadam diata egrotantis animæ, quæ sunt sumenda, consulit, & quæ non sunt prohibet.

Hoc perbellè nouit Iacobus Patriarcha, qui iam iam moriturus, ac tribus maledictionibus tres suos filios deuouit. Ad Ruben loquens: *Effusus es sicut aqua, non crescas.* Genes. 49. n. 4. Ad duos autem reliquos sermonem conuertens, dixit: *Simon, & Levi, vasa iniquitatis bellantia: maledictus furor eorum, quia peritax.* Mirantur interpretes, quomodo hoc fieri potuit, quoniam ibidem paulò inferius n. 28. dicitur Iacob, singulis benedixisse benedictionibus proprijs. Nodum soluit Caietanus: *Omnia, inquit, dicit benedicens: nam arguere, & punire, & pramonere, aliena non sunt à paternis benedictionibus.* Cum ergo seuera parentum obiurgatio, ita sit proficua filijs, ut eis benedictiones accumulet, necesse est, ut filij seueras parentum obiurgationes patienter ferant.

Ipsis quoq; parentibus maxime cauendum est, ne malo suo exemplo, aliquomodo filios suos deprauent, cum facilius mala, quam bona exempla pueris imprimantur. Hoc apertè docet D. Hieronymus in epistol. 7. ad Lætam scribens: *Græcorum, inquit, narrat historia, Alexandrum potentissimum Regem, orbis*

Iacob Patriarcha moriens tribus suis filijs maledixit

Facilius mala quam bona exempla pueris imprimuntur.

Kkkk

qua

que dormitorem, & in moribus, & in incessu, Leonidis Pedagogi sui, non potuisse carere, virijs, quibus adhuc puerulus fuit infectus. Proclivis est enim malorum emulatio, & quorum virtutes assequi nequeas, citò imitaris vitia. Hinc est, quòd quo tempore Cham parentem suum ebriam, nudatumque; irrisset, licet nondum haberet filium; tamen iam tunc pater Chanaan nominatur est. Genes. 9. n. 22. Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, Rationem hanc commentatores reddunt, ut scilicet ex parentis improbitate, quam tunc commiserat, futura filij improbitas certissime prædiceretur. Hæc est mens D. Ambrosij lib. de Nœ, & Arca, cap. 30. Non poterat, inquit, fieri, ut bonum generaret filium, qui & natura, & eruditionis degener extitisset. Certum igitur est, quòd filij facile parentum peccata imitentur. Sic quando Michol Davidem coram arca Domini saltantem reprehendit, 2. Reg. 6. n. 20. inquit: Quam gloriosus fuit hodie Rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de fœuris. Non est amplius vocata vxor Davidis, sed filia Saulis, ut sic interprete Rabano, eam superbiam à patre suo contraxisse significaretur. Propter quod statim a Domino Deo sterilitate punita, fuit, dicente sacro textu ibidem n. 23. Igitur Michol filia Saul non est nata, usque in diem mortis sue. Vultis scire, cur hæc potius poena, quam quavis alia in eam venerit? Rationem reddit D. Ambrosius epist. 36. Illa, inquit, qua salutationem huiusmodi reprehendit, sterilitate damnata, non dedit sobolem regiam, ne superbos crearet. Si enim filiam habuisset, non potuisset illa mattis superbiam non imitari.

Parentes te-
nentur filijs
alimenta
præbere.

Conclusio II. Parentes de iure naturæ tenentur filijs alimenta præbere, id est, victum, vestitum, habitationem, & alia ad vitam sustentationem necessaria. Imò addunt Doctores, quòd sub ratione alimentorum comprehendatur etiam me-

dicina, quæ filij indigent, dum mala valetudine afficiuntur. Probatur conclusio: quia ex ipsa naturæ provisione, quæ est communis homini cum belluis, oritur hæc obligatio. Nam omnes ferae etiam ferocissimæ suos filios nutriunt, quanto magis homines ratione præditi id præstare tenentur, cum nihil Deo sit magis exosum, quam propriæ domesticis cibum denegare.

In cuius veritatis comprobationem, occurrit mihi illud somnium pistoris Pharaonis, Genes. 40. Vidi, inquit, somnium, quòd tria canistra farina haberem super caput meum, & in uno canistro, quòd erat excelsius, portare me omnes cibos, qui sunt arte pistoria, auesque comedere ex eo. Quod cum audisset Ioseph, sic illud interpretatus est: Tria canistra farina, tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pharaon caput tuum. Et quid hæc ad mortem, atque perditionem hominis habent? Imò plurimum, quia Deus alimenta, & vitam multorum hominum, ponit in capitibus Principum, & aliorum diuitem, ut inde sumant famuli, serui, & cætera officialium turba. Vnde, si Princeps relinquat famulos, seruos, omnesque suos mercenarios sine cibo, ut omnem suam substantiam malis auibz seruet, aut cum meretricibus dissipet, hic viam sibi ad interitum sternit. Pulchrè hæc de re Philo scribit: Quapropter qui in hac re peccavit, legem talionis suspensus necatur, & quòd alijs intulit, ipse patitur: quippe qui esurienter, & ab ipso penderet diuturna fame cruciatur. O quàm merito homo ille perit, qui substantiam alimentorum indiscrete denegat, nihil curans, quòd famuli, domestici, mercenarii, & alij ab illo dependentes, alimenti mercede fraudentur.

Huc spectat illa lamentatio Iobi cap. 24. Vineam eius, quem vi oppresserunt, vindemiant. 70. legunt: Impotenter vineas impiorum sine mercede, & sine cibo operati sunt. Quasi diceret: impotentes, & famelici, ad principum, & mundalium potentium

Pistoris somnium Ioseph quomodo interpretatus est.

Debitam mercedem alicui denegare, magna iniquitas.

tium domos euolant, ut ibi operentur, seruiant, & sustententur; & tamen post operationes multas, post multa præstita officia, sine cibo, fame enecantur, quia hic in mundi vanitatibus, & fœdis voluptatibus consumitur. Quod deplorat S. Iacobus in sua epistola, Canonica cap. 5. his verbis: Agite nunc diuites, plorate ululantes in misericordijs vestris, quæ adueniunt vobis: Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabbathoth introiit. In quem locum Glossa ait: Magna iniquitas, cum etiam mercenarijs, & famulus debitam laboris mercedem nolunt reddere. Si ergo tanta maledictio eos manet, qui famulis debitam mercedem negant, quid censendum de illis parentibus, qui proprijs filijs contra legem naturæ, alimenta negant, & interdum dura fame eosdem interire patiuntur. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Pater filio etiam spurio, negans alimenta sine graui causa, peccat. Ratio: quia facit contra ius naturæ in re graui, cum alimenta iuræ naturæ filijs debeantur. Atque ita præcipit ius Canonicum in cap. Cum haberet, de eo, qui duxit in uxorem, quam polluit. & cap. Venerabilem, qui filij legitimi. Nisi tortan filius sit diues, aut aliunde sibi commodè possit consulere circa vitam necessaria. Et certe, si regium & prorsus diuinum est, superabundanter suos pascere, quanto magis diuinum censebitur, si pater filijs etiam spurijs alimenta subministraverit. Cuius rei euidentissimum documentum reliquit nobis Redemptor noster, Ioan. 6. Quando de quinque panibus fecit tantam panis copiam, ut quinque millia virorum saturarentur, & insuper duodecim cophini panum superesset, ait Scriptura Sacra: Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus bordeace-

Christus de quinque panibus, quinque millia virorum saturauit.

is, quæ supersuerunt ex his, qui manducauerunt. Sit sanè, quòd Iesus de quinque panibus voluerit educere tam numerosi populi pastum, quid tamen necesse erat, adeò grandem facere copiam panis, ut post saturationem tot cophini supersuerint? Existimo, ut ex illa grandi, & superabundanti panis copia, gloria, diuinitas, ac imperium dantis magis claresceret. Sic censet D. Basilus Seleuciensis. orat. 33. Ideo, inquit, nunc Dominus panes multiplicat præter necessitatem, in potentia defensionem, eamque omnibus cogitandam reliquit, quæ escam porrigit omni carni, cui gloria, & imperium.

Multiplicauit igitur panes, præter comedentium necessitatem, ut in tam grandi abundantia cogitetur, & cognoscatur ille, qui escam omnibus porrigit, & cui gloria, ac imperium manet. Non enim tanta cibi abundantia potuisset venire, nisi de regia, & imperiali, imò diuina manu. Audite Tertullianum, lib. 4. in Marci caput 21. ubi dicit: Pascit populum in solitudine, de pristino scilicet more. Adeò autem eadem fuit maiestas, ut & pabuli exiguitatem, non tantum sufficere, verum etiam exuberare de pristino valuerit exemplo. Ponderate illa verba: Adeò autem eadem fuit maiestas: quæ hunc sensum faciunt. Postquam explicata esset summa Dei maiestas visa in pastu dato hominibus, in viduæ farina multiplicata, 3. Reg. 17. accessit ad Christum, multiplicantem panes, & pascentem tot millia superabundanter, ut hinc ostenderetur, eadem illi cum patre fuisse maiestas. Quoniam cum Dominus Iesus abundantissime pasceret suos, eadem in illo apparuit maiestas cum mundi Rege, adeoque eadem maiestas in illo eluxit, ut nihil minus Deo habere crederetur.

Christi, & patris æque maiestatem.

Corollarium II. Parentes non excusantur à culpa mortali, qui causa auaritiæ, aut ad fugiendam incōmoda, & molestias, quæ in educa-

Parentes exponentes infantes suos ad hospitalia peccant mortaliter.

tione filiorum obueniunt, exponit infantes suos filios, in hospitalib⁹, vel ad ianuas templi, aut aliorum hominum domus, ut ab illis educeretur, nisi forsan id faciant necessitate compulsi. Nam id facientes seclusa necessitate, non solum mortaliter peccant; verum etiam tenentur ad restitutionem expensarum, in educatione suorum filiorum factarum. *Ratio*: quia hospitalia ad solos pauperes alendos instituta sunt.

Corollarium III. Pater tenetur filio alimenta praeberere, etiam si filius sit. *Ratio*: quia Princeps suo edicto non aufert obligationem iure naturae introductam. Item si filius sit excommunicatus. Secus censendum, si filius sit damnatus, ut fame pereat: tunc enim potest quidem pater filio alimenta praeberere, sed non tenetur. Ita Clauis Regia lib. 12. cap. 18. n. 30. Et ratio desumitur ab opposito: quia sicut filius taliter damnatus non tenetur cibos oblatos sumere (licet possit) ita pater non tenetur eisdem offerre; sed solum potest. Existimare in tali casu, eiusmodi filiis, ita alimenta exhibenda esse a parentibus, ut illis nimiam affectionem, & amorem non ostendant, quod facilius corriganter, & Deo reconcilientur.

Magnum fateor utrumque debitum, scilicet parentum in filios, & in Deum, si tamen utrumque solui nequeat, hoc posterius praeferatur. Sic Abraham gladio armatus iustitiae, affectus suos in filium, & in Deum aequa proportionem diuisit, filio quidem misericordiam praestans; Deo autem obedientiam: magnam usum est iustitiam, & fortitudinem, in hac distributione faciendam. Iustitia inquam, cum suum cuique debitum persoluit; fortitudo vero, dum naturalem erga filium affectum, superauit, iuxta illud de aeterna sapientia Abrahamum gubernante, Sapient. 10. n. 5. *Hac scinit iustum, & conseruauit sine querela Deo, & in filij misericordia sortem custodiuit.* Nam, filium sine misericordia iugulare,

Abraham
1. & filio mi-
sericordia
& Deo iu-
sticiam ser-
uauit.

tyrannicum esset; imò ferme bel-
luinum. Sine obedientia autem il-
lud custodire, impium fuisset, &
prorsus iniustum: utrumque verò
coniungere, & cum misericordia,
erga filium, obedientiam erga De-
um conciliare, fortis, ac generosi
animi indicium non vulgare fuit.
Ita ergo moderandus est propin-
quorum affectus, ut ubi primum a
Deo auertere incipiat, amputetur,
ne extremum in malum effundatur.
Vultisne scire, quanta animorum
labes, & perniciēs ex immodica
erga propinquos affectione subse-
quatur? Mea sententiā ex radice
prima idololatriae infamia erupit,
ut fateatur ipsamet aeterna Sapientia,
*Acerbo enim, inquit, luctu dolens pater
citò sibi rapti filij fecit imaginem; & il-
lum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat,
nunc tanquam Deum colere cepit.* Sa-
pient. 14. n. 15. Ecce, quomodo
caeca affectio; quos viderat mortu-
os, finxit Deos; & ubi veram mor-
talitatem experta fuerat, falsam di-
uinitatem non erubuit comminisci.

Corollarium IV. Pater non so-
lum filio indigenti, verum etiam
uxori ipsius, tenetur alimenta sup-
pedicare. Ita expressè habetur in
*l. si quis a liberis. ff. de liberis cognoscen-
dis.* Et ratio est: quia pater non
solum tenetur alimenta filiis prae-
berere, sed etiam illorum onera su-
bire; onus autem filij est, ut aliat
uxorem, quam sine dote duxit. Er-
go pater filij uxorem alere tenetur,
dum is alimenta ei praestare non
potest, ob eandem rationem pater,
vel avus in simili casu, tenentur su-
os nepotes, siue filij sui filios indi-
gentes alere: nam iure naturali a-
uius, & proauus nepotibus, tam ex
parte matris; quam ex parte patris,
tenentur alimenta praeberere, eo
quod deficientibus parentibus, aut
alimenta ministrare non valentib⁹,
illi loco parentum succedant.

Ceterum mater non tenetur sub
peccato mortali filiis alimenta prae-
berere, excepto lacte, nisi forsan pa-
ter sit impotens ad alendos filios.
Ratio: quia obligatio alendi filios,
ex iu-

Pater etiā
uxorem fi-
lij in neces-
sitate alere
tenetur.

Mater tene-
tur lac pra-
bere filio
per trienni-
um.

ex iuris dispositione incumbit pa-
tri, ut habetur *l. si quis a liberis.* Di-
xi autem, *excepto lacte*, quia mater
filio etiā spurio tenetur lac praeberere
usque ad triennium, si lacte non ca-
reat, vel iustam habeat causam non
lactandi. Transacto autem trien-
nio, mater non tenetur filio prae-
berere alimenta; imò si intra trien-
nium aliquas expensas subijt nutri-
endo filium, potest eas a patre re-
petere in utroque foro. Ita habe-
tur *l. ne filium. c. de patris pote-
state.* Quod si mater usque ad tri-
ennium, non possit lac suppedita-
re filio, tunc onus prouidendi in-
cumbit patri. Dixi ulterius, *Nisi pa-
ter sit impotens ad alendum filium*, quia
posita impotentia patris, tenetur
mater alere, ut habetur in *l. si quis
a liberis. ff. de liberis agnoscendis.* Et
ratio est: quia in tali casu cessat iu-
ris humani dispositio. Si verò eti-
am mater sit impotens ad alendum
filium, tunc tenentur aui, & alij a-
scendentes. Ita habetur lege pe-
nult. ff. de liberis agnoscen-

Quod si fiat confiscatio bonorum
patrum, tunc obligatio alendi
filios spectabit ad fideum, cui addi-
cta sunt bona ob crimen a patre
commisum, (excepto crimine hæ-
reseos, & læsæ maiestatis.) *Ratio*:
quia non videtur æquum, ut filij in-
fantes ob patris crimen priuentur
alimentis, sibi iure natura debitis.

Corollarium V. Pater non solum
alimenta tenetur praeberere filiis sed eti-
am tenetur sub mortali, constituere
dotem filiae matrimonio elocandæ, nisi
illum impotentia excuset. *Ratio*: quia
dos succedit in locum alimentorum: er-
go sicut pater tenetur ad alimenta
subministranda; ita etiam ad dotem.
Præterea, quia pater tenetur constituere
statui filiarum, quæ sine dote
sibi assignata matrimonium contra-
here nequeunt. Sic decernitur in
*l. fin. c. de dotis promissione. & l. qui
liberos. ff. de ritu nuptiarum.*

Tenetur autem pater dotem as-
signare filiae, etiam si filia sit diues:

licet enim pater in tali casu, non te-
neatur ad alimenta praeberenda filiae;
tenetur tamen dotem illi tradere,
quoniam iura sic disponunt, ut con-
stat ex legibus supra citatis. Idem
censendum, si filia velit ingredi re-
ligionem: *Ratio*: quia coniugium
spirituale fauorabilius est tempora-
li: ergo si pater tenetur assignare
dotem pro matrimonio temporali,
multo magis pro spirituali. Idem
censendum etiam si filia inuito patre
nubat: quia ob id, nullo modo exi-
mitur pater ab onere assignandæ do-
tis. Imò, etiam si filia nubat indi-
gno. Porro indignus ille censetur,
qui aut est infamis, aut diuitijs, &
generis conditione impar, aut mori-
bus deprauatus: quemadmodum eti-
am matrimonium per se censetur
indignum, si vir meretricem ducat.

At verò licet pater teneatur fi-
liis alimenta ministrare; potest ta-
men tam filium, quam filiam here-
ditate priuare, idque ob duodecim
causas. *Primo*, ob percussione in-
iuriolam parentum, cum lethali cul-

Pater ob 12
causas po-
test filium
hereditate
priuare.

pa. *Secundo* ob grauem, & inhon-
estam iniuriam parentibus illatam.
Tertio, si filia, aut filius sit delator
contra parentes, ob cuius delatio-
nem illi graua damna subeant, ex-
cepto crimine hæreseos, & læsæ mai-
estatis. *Quarto*, ob procuracionem,
seu attentacionem mortis paratum.
Quinto, ob conuersationem cum in-
cantatoribus, & veneficiis in eodem
crimine. *Sexto*, ob copulam habi-
tam cum nouerca, seu uxore patris
sui, nisi forsan adsit ignorantia facti,
hoc est, ut filius nesciat illam, quam
cognoscit esse nouercam. *Septimo*,
si filius non succurrat patri furioso,
aut si requisitus nolit pro parente in
carcere detento fideiubere. Ab hoc
tamen casu excipitur filia: quia foe-
minis verum est fideiubere: *l. 1. ff.
ad Senatus consultum Velleianum.* *Octa-
uo*, si filius sit hæreticus, patre Ca-
tholico existente. *Nono*, si filius im-
pedierit, ne pater conficeret testa-
mentum. *Decimo*, si filius dilapida-
uerit

uerit bona parentū, cum graui ipso-
rum despendio. Undecimō, si filius
contra voluntatem patris, versetur
cum mimis, officium eorum pretio
exercens. Duodecimō, si filia minor
viginti quinq; annis, elegerit vitam
luxuriosam agere. Si tamen filius,
aut filia in his casibus non possent
aliunde viuere, tunc pater non pos-
set illis denegare alimenta, cum sit
de iure naturæ, vt pater filios in ne-
cessitate existentes sustentet.

Ob alias ta-
men causas
filius exhe-
reditari nō
potest.

Iam verō alijs de causis, v. g. si
filius sit patriæ proditor, si amicitia-
m ineat cum hostibus patris; non
tamen animo ferendi illis auxilium
contra patrem. Si vxorem inferioris
conditionis ducat, non potest a
patre exhereditari: quia hoc in nul-
lo iure extat. Quod si filius contra
parentum voluntatem, indigno ma-
trimonio se copulet, & non exiguo
dedecore familiam afficiat, tunc po-
test pater a tali filio offensus, recon-
ciliationem ipsi ad tempus negare,
potestq; reliquis suis liberis, & toti
familie præcipere, vt eiusmodi fili-
um in domum, aut ad suum confor-
tium non admittant, quousq; deli-
cto conuenientes poenas non luerit;
& familia hac in re præcipienti patri
potest parere, tanquam ministri, &
executores iustæ vindictæ paternæ.
Verumtamen in perpetuum non po-
test pater tali filio negare reconcilia-
tionem: alias si id pater ex odio fa-
ceret, immunis a culpa non esset.

Obligatio
IV. præce-
pti cadit et-
iam in con-
iuges.

Pro complemento, adhuc istius
quæstionis, dico, obligationem hu-
ius quarti præcepti, cadere etiam in
coniuges. Ratio: quia cum sint duo
in vna carne, debent sibi pietatem,
amorem, & cultum honoris inui-
cem seruare, vt docet Apostolus ad
Ephes: 5. *Viri diligite uxores vestras,*
sicut Christus dilexit Ecclesiam. Hinc
grauiter peccat maritus, qui sine
causa verbis contumeliosis diffamat
vxorem suam, si inde infamia vxor-
is apud alios secutura sit. Ita S.
Thomas 2. 2. q. 72. art. 2. Morta-
liter item peccat maritus, atrociter
vxorem verberando: quia licet ex

iusta causa habeat sus verberandi il-
lam; id tamen moderatè iuxta regu-
las prudentiæ, & pietatis fieri debet,
vt sit correctio domestica; non ve-
rò tyrannica, & impia. Ratio: quia
vxor non est mancipium viri, sed
sociæ.

Pariter vxor mortaliter peccat,
notabiliter se inobedientem exhi-
bens marito. Ratio: quia vxor de-
bet virum suum diligere, colere, &
reuereri, & obedientiam illi præsta-
re, potissimum in ijs, quæ spectant
ad bonos mores, & gubernationem
domus. Ita decernitur in sacris ca-
nonibus. *can: est ordo, can. imago, can.*
caput can: mulierem. Peccat item
mortaliter vxor, dum euocat virum
suum ad rixas, aut blasphemias, si
non vult debitum coniugale, redde-
re viro suo absq; iusta causa, si in edu-
catione filiorum sit negligens, & si
temerè suspicetur de viro suo. Ita
communis Doctorum sententia.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijcitur I. contra Corol: I. Conclu-
sionis II. Ius ciuile eximit patrem
à ministrandis alimentis filio spurio,
vt habetur in *Authentica ex complexu,*
e. de incestis nuptijs: ergo pater ne-
gans alimenta filio spurio, non pec-
cat. Respondetur negando antecedens:
ius enim ciuile intelligi debet, quā-
do filij spurij aliunde se possunt su-
stentare: alias non solum contra,
æquitatem, sed etiam legem natura-
lem, ius ciuile decreuisset. Ita Vil-
lalobos 2. parte, tract: 41. dist: 7.
n. 1.

Obiectio I.
& solutio
eiusdem.

Obijcitur II. Pius V. in Const.
quæ incipit, *qua ordini*, prohibet Cle-
ricis, ne bona sua ex fructibus bene-
ficij acquisita, filiis suis spurijis donent,
aut testamento relinquunt. Imò in
altera Constit: quæ incipit, *Ad Ro-*
manos spectat, id ipsum extendit ad
bona etiam patrimonialia Clerico-
rum: ergo pater filio spurio non te-
netur alimenta præbere. Respondetur
negando consequentiam. Nam prædictæ
consti-

Obiectio
II. & solutio
eiusdem.

constitutiones, solum auferunt Cle-
ricis facultatem testandi, non dero-
gando iuri communi, & sic dictæ
constitutiones non prohibent ali-
menta, sed tantum hereditates, &
donationes, vtiq; alimenta. Possunt
itaq; Clerici ex fructibus beneficij,
suis spurijis alimenta relinquere, nō
solum ea, quæ sunt simpliciter ne-
cessaria; verum etiam ea, quæ ex
naturalis æquitate debentur. Atque
sic potest Clericus filiam spuriam ex
fructibus beneficij, & intuius Eccle-
siæ acquisitis, dotare: quia dos suc-
cedit alimentis, quæ iure naturæ, &
canonico filiis debentur.

DISPUTATIO II.

De obligatione dominorum in seruos, &
e contra.

Post explicatam obligationem
parentum in filios, & e contra nunc
agendum est, quid etiam domini suis
seruis, atq; hi vicissim illis debeant.

QVÆSTIO I.

An serui in omnibus rebus teneantur suis
Dominis parere.

Quid no-
mine seruo-
rum intelli-
gatur.

Suppono I. Nomine seruorum hoc
loco intelligi mancipia, id est, il-
los homines, qui non sunt sui iuris,
sed solent emi, aut qui iusto bello
capiuntur. Iam verò per famulos
intelliguntur ij, qui certo stipendio,
& mercede locant seiplos in obse-
quium Domini. Et hi tam a manci-
pijs, quam etiam ab operarijs diffe-
rant: nam operarij dicuntur, qui lo-
cant operas suas ad certum genus
operis; famuli autem seiplos locant
ad seruandum, & præstandum ob-
sequium, prout opus fuerit.

Suppono II. Obligationes ser-
uorum erga Dominos ad quinq; ca-
pita reuocari posse. Primò, vt defe-
rant honorem debitum suis Domi-
nis. Secundò, vt præstent obedienti-
am in rebus, in quibus Dominis subij-
ciuntur. Tertiò, vt res Dominorū pro-
viribus conseruent. Quartò, vt in
ægritudine Dominorum procurent

illis Sacramenta, si alij propinquo-
res non adsint. Quintò, vt Dominos
defendant a malis imminentijs,
etiam cum periculo vitæ suæ, si for-
san casus inopinatus euenerit, & Do-
minus non se temerè in pericula in-
gesserit.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Serui debent suis Do-
minis obedientiam in rebus lici-
tis, & honestis, quæ nec sunt malæ,
neq; contrariantur iuri naturali, aut
Diuinis præceptis. Conclusio hæc
probat ex scriptura Sacra, ad E-
phes: 6. vbi dicitur: *Serui obedite Domi-*
nis carnalibus cum timore & tremore in
simplicite cordis, sicut Christo: non ad
oculu seruientes quasi hominib; placentes;
sed vt serui Christi, facientes voluntate
Domini ex animo cum bona volun-
tate seruientes sicut Domino, & non ho-
minibus. Quibus verbis monet A-
postolus vt in omni seruitio, & ob-
sequio præstando, habeant se vt ser-
ui Christi. Et quid est, vt serui Chri-
sti? Respondet D. Anselmus: nulli
alijs rei, nisi iustitiæ studentes. Hoc igitur
serui facere debent in omni ob-
sequio, & seruitio præstando, vt non
alijs, nisi Deo, & veræ iustitiæ, ac vir-
tuti seruiant.

Serui debent
suis Domi-
nis obedien-
tiam in reb;
licitis.

Statimq; addit Apostolus; *Et vos*
Domini eadem facite illis. Ecce non
solum iubet Apostolus, vt serui obe-
diant; verum etiam & ipsis Domi-
nis mandat, vt eadem præstent.
Difficultas nihilominus hinc grauis
oritur: si enim Domini iubentur ab
Apostolo, eadem præstare, quæ ser-
ui, num certe simul iubeantur seruo-
rum, obedientiæ adimplendæ iucun-
dere? Equidem ita est, hoc vult D.
Paulus, vt imperatori Domini sci-
ant etiam seruire. Vnde S. Chry-
sosth: in citatum locum, ita scribit:
Et vos Domini eadem facite. Eadem
quæ? cum benivolentia seruite: seruite
enim & Dominis. Proinde quam re-
quirat a seruis obedientiam Dominus,
quod postulat obsequium, aut ser-
uitium

Serui, &
Domini si-
bi inuicem
obedire de-
bent.

ultimum ipse aliquando idem præbeat, necesse est: quoniam, qui præcipit, suam obedientiam facile alios trahit.

Hoc insinuare voluit Propheta Psalmo 33. loquens: *Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuertere à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam. Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum.* Expendite quot proposuerit Propheta circa linguam prohibendam à malis, circa labia, circa opera, circa pacem inquirendam. Ut autem hæc omnia impleantur, illud addidit, quod aures Dei iubentis in preces iustorum abeant. Aures ergo suas Deus præstat iustis ad hoc, ut tot præcepta impleant. Ait Saluianus lib. 2. de Provident: *Per id, quod dicit diuinas aures in precibus esse iustorum, non audientia tantum Dei, sed quasi quædam obedientia Dei designatur.* Neque mirum, quod cum Deus se obedientem ostendit, speret sua præcepta adimplenda fore, siquidem Pater æternus propter summam obedientiam omne iudicium filio tradidit, Ioan: 5. *Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio.* Dedit inquam pater omne iudicium filio, ut filius leges statuatur, & obedientiam subditorum requiratur. Vultis scire, cur id pater non faciat, sed filius? Ratio hæc est: quia solus filius legibus paruit, & ideo ille solus leges præscribit, quibus subditi obediant. Eleganter id expressit Iobius Monachus lib. 3. de Christo incarnato, apud Photium in Bibliotheca. *Quare, inquit, Pater, non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Qui creaturam per semet resurgens, & primus leges implens, exemplum nobis degenda vite seipsum præscribit, quam vitam facile est recte instituire, si modò in principem, & manducantem inspiciamus. Optimus quippe legislator ille, qui non verbis modò, quid agendum, sed actione potius ipsa præstat. Ne ergo à mandato Apostoli, & exemplo Christi obedientis recedant serui, obedientiam suis Dominis præstare debent. Ex hac conclusione deducuntur Corollaria.*

Pater æternus cur omne iudicium dedit filio.

Corollarium I. Seruus grauius peccat, si non obedit Domino in rebus magni momenti. Ratio: quia, facit contra præceptum Apostoli superius allatum. Et certe prima virtus famuli boni est, ad nutum Domini omnia facere, cum per hoc nequissimum etiam Dominum illustrem reddat. Impius erat Laban, quoniam nemo fraudulentior, & iniquior; & tamen de obedientissimi Iacobi seruitutis ita creuit, ut celestibus benedictionibus plenus appareret, & conspicuus. Vnde Iacob ad illum locutus est Genes: 30. *Tu nosti, quomodo seruiet tibi, & quanta in manibus meis fuerit possessio tua. Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es: benedixitque tibi Deus ad introitum meum.* Videte fraudulentum, & nequissimum Labanum, quomodo à Deo euasit benedictus, propter optimam Iacobi in illum seruitutem, ut non immerito dici possit, bonus, & obediens famulus gloria Domini sui est.

Adduco huc Vespasiani Ducis Neronis scelestissimi, commendationem ab Egesippo elaboratam, lib. 3. de excidio Hierosol. cap. 1. Postquam enim Iudæi rebellauerant in Romanos, Clauum imperij spurcissimus omnium mortalium Nero tenebat, qui in hac vna solum re sapuit, quod elegerit Vespasianum ad domandos rebelles Iudæos. Vultis scire, quis fuerit Vespasianus Neronis? audite citatum Egesippum. *Vespasianus ab adolescentia vir militie triumphalis inueteratus stipendijs, qui impacatas Gallias, Germanorum tumultu, & ferocia, genuina temeritate in libellum relapsas, pæce diuturna composuerat. Britanniam quoque inter undas adhuc latentem, Romano imperio armis acquisuerat, cuius triumphata opibus Roma ditior, Claudius Consultior, Nero fortior aestimabatur. Sub hoc duce, iterum dictus Nero terribilis erat, Nero metuendus, potens fortis, tutus domi: æquatis inter se Vespasiani fide, ac fortitudine. Quantus iste vir, cuius armis vicia Neronis, apud exterarum gentes abscondantur.*

Iudæi sub Nerone Romanis rebellauerunt.

Vespasianus in obsequio militum Romanorum.

An serui in omnibus rebus teneantur suis Dominis parere.

debantur: ut ludibrium rerum humanarum, & eierate impuritatis opprobrium, triumphis quoque illustraretur. Tantis igitur erat Vespasianus, dum militaret Neroni, ut sub illo duce ipsa Neronis turpitudine lateret, ut turpissimus, ac nequissimus iste homo, quotidianis triumphorum infulis illustris appareret. En quomodo bonus famulus, etiam ignominiosissimum Dominum valet illustrare, dum eius imperata libenter, & fideliter exequitur.

Corollarium II. Seruus grauius peccat, inferens damnum domino suo, aut non impediens, ne Dominus damnum patiatur. Talis fuit Iacob, Labano auctulo suo in omni fidelitate seruans, & omne damnum præcauens. Vnde ipsemet dicit, Genes: 31 n. 30. *Viginti annis fuit tecum, oues tua, & capra steriles non fuerunt: artetes gregis tui non comedi, nec caprum à bestia ostendi tibi: ego damnum omne reddebam: quidquid furto peribat, à me exigebas: diu noctuq; astu urebar, & gelu: fugiebat somnus ab oculis meis.* En quam egregie oues se pauisse depredicat, quam munus solerter curantem ad augendisque pecoribus studentem.

Et certe maximè cauendum est seruo fideli, ne damnum Domino suo inferat, quia tale peccatum nunquam manet impunitum, & simili, imò grauiori quandoque poena puniri solet. Spoliati fuerunt Israëlites ab Aegyptiis, & dura seruitute grauius premiti. Quid ergo inde subsequendum iussit Deus, ut singuli Israëlites vasa aurea, & argentea commodatò ab Aegyptiis peterent. Exodi 11. *Dices ergo omni plebi, ut postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa aurea, & argentea.* Et quare Dominus noluit educere populum suum ex Aegypto, sine ipsius Aegypti spoliatione, in vasis aureis, & argenteis? Sanè ideo, ut ostenderet tyrannis, & alijs damnificatoribus ex damno accepto, quid illis commodi afferat.

Pulchre D. Nazianzenus orat. 41.

hac de re: si sapiens inquit, es Israëlites, ad terram promissionis trasfer vasa aurea, eoque nomine discrutietur persecutor, atque ex fraude sibi facta, hoc intelligat, quod tyrannide, ac seruitute meliores frustra opprimebat. Damna igitur illata, damnis ut plurimum compensantur.

Corollarium III. Serui tenentur honorem, & obedientiam præstare Dominis, non solum probis, sed etiam improbis, iuxta illud I. Petri 2. *Serui subditi estote Dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discoloris.* Ita S. Thomas 2 2 q. 103. ar. 3. Talis erat Elifas, qui ad nutum Eliæ tanquam Domini sui, omnia promptissimè exquebatur. Quod pulchre adnotauit Lyranus in cap. 9. libri primi Regum, ponderans illa verba Eliæ 4 Reg. 2. n. 12. ad Heliam in calu ascendentem prolata: *Pater mi, pater mi, currus Israël, & auriga eius.* Vbi Heliam, & currum, & aurigam vocat, currum, qui ab alijs regitur, ad Heliam significandam alijs obedientiam; aurigam verò, qui regit, ad eius post obedientiam, optimam gubernationem ostendendam: *Currus, inquit, qui ducitur, bis ponitur primò, & auriga, qui ducit, secundò: ad ostendendum, quod ille bene ducit regendo, qui primò fuit ductilis in obediendo.* Patam ostendens, quod non possint alios bene regere, qui se ipsos ab alijs regi non sinunt. Quod ingeniose expressit D. Bernardus, epist. 42. his verbis: *Designatio subiectionis, prelationis reddit indignum.* Pulchre adnotans in centurione, Matt: 8. n. 9. eum prius dixisse se subditum; quam sub se milites habere: *Dicturus, quippe, ait, habens sub me milites, præmisit, homo sum sub potestate constitutus, prius se agnouit hominem; quam potentem.* Ergo quoque boni famuli, ut aliquando in Dominos euadant, & alios prudenter regant, prius se debent humiliare, omnem honorem, atque obedientiam suis Dominis alacriter præstando.

Serui tenentur honoris, & obedientiam præstare Dominis tam improbis.

Corollarium IV. Seruus, qui uxorem

Seruus quan-
do magis
Domino no-
quam uxori
obedire de-
bet.

uxorem duxit in seculo, aut inuito Do-
mino, magis teneretur obsequium
præstare Domino quam uxori. Ita
S. Thomas in Additamentis, q. 52.
ad 3 Glossa cap. II. de coniug. seru.
Quod si seruus de consensu Domini
uxorem duxerit, potius obligatur
reddere uxori ius suum, quam Do-
mino. Ratio: quia eo ipso, quod
seruus de consensu Domini contra-
xerit matrimonium, iam Dominus
implicite, & tacite voluit, ut seruus
uxori suæ debitum reddat. Unde si
eodem tempore seruo aliquid Do-
minus præcipiat, & uxor etiam de-
bitum petat, tunc si seruus utrumq;
præstare potest, ad utrumq; tenetur;
quod si nequeat utrumq; præstare si-
mul, magis uxori parere debet;
quam Domino. Cæterum in praxi
rarò, aut nunquam talis casus con-
tingit: quia uxor conscia Domini
voluntatis, facile potest differre pe-
titum amplexum in aliud commo-
dius tempus.

Seruus non
licet fugere
a suis Domi-
nis.

Corollarium V. Seruis, qui se-
ipsum vendiderunt, aut a parentibus
ob egestatem venundati sunt, non
licet fugere a suis Dominis. Ita Glos-
sa in cap. ius gentium, dist. 1. verbo.
seruitutes, & cap. si quis 7. & 8. 17. q. 4.
Ratio: quia sunt vera res Domini:
ergo illum priuare re sua, est contra
iustitiam; & ideo non debent absol-
ui, nisi redeant. Idem sentiendum
de illis, qui ex ancilla matre procre-
ati sunt, aut serui pœnæ effecti: cum
enim legitime serui facti sint, fugere
eis non licet. Iam verò captis etiam
in iusto bello, licitum est, fugere ad
suos: quia cum iure gentium serui
facti sint, tale ius consuetudo, & ta-
citus consensus populorum inter-
pretatur, quod liceat ijs fugere, ut
ad suos reuertantur, si commodè pos-
sunt. Quemadmodum etiam licitum
est reis ex carcere fugere, citra vim
adhibitam custodi, aut fraudem; ita
planè seruo licitum est fugere citra
vllam vim, quæ Domino inferatur,
aut deceptionem fidei datæ de non
fugiendo.

Conclusio II. Domini, & alij

superiores, tenentur curam suorum
subditorum, & seruorum habere.
Probat, tum ex scriptura Sacra
ad Timot. 5. Si quis suorum maxime
domesticorum curam non habet, infidelis
est, & infideli deterior. Tum ratione:
quia Domini sunt capita suorum ser-
uorum, & subditorum, parentumq;
vices gerunt: ergo tenentur curam
eorum habere. Ex hac conclusione
deducuntur corollaria.

Corollarium I. Domini, qui nota-
biliter negligunt curam, & salutem
suorum seruorum, grauiter peccant.
Ratio: quia nihil magis seruos, & ali-
os domesticos ad virtutem excitare
potest, quam vigilans cura, & bonum
exemplum patrisfamilias. Hinc o-
lim Abraham cum de terra sua exire
à Deo iuberetur, exijt quidem, sed
non solus, dicente sacro textu, Ge-
nes. 12. n. 5. Egressus Abraham tulit
Saram uxorem suam, & Loth filium fra-
tris sui, & animas, quas fecerat in Ha-
ran. Textus verò Hebraeus legit Et
omnes animas, quas subiecerat legi Ha-
ran. Vbi tantum valuit vnus Abra-
hami erga suos domesticos exem-
plum, ut eos non solum ab idolola-
tria, ad vnus veri Dei cultum redu-
ceret; verum etiam è patria ad igno-
tas regiones reuocaret.

Quid loquar de Elcana, viro illo
sancto, qui bonorum operum lucer-
nam non occultabat sub modio, sed
super candelabrum statuebat, & pa-
lam, omniumq; in oculis, diuino se
cultui mancipabat, 1. Reg. 1. n. 3. Et
ascendebat vir ille de ciuitate sua statutis
diebus, ut adoraret, & sacrificaret Do-
mino exercituum in silo. Elcana igitur,
ut omnes ad templum cogeret,
omnibus exemplo prælucebat, & ne
quis piger in domo remaneret, o-
mnibus se in templum euntem ma-
nifestabat. Neq; obest quod solus
Elcana in templum ascendisse dica-
tur; hoc enim non ideo fit, quasi u-
xores simul & filij & cætera familia,
non ascenderint; sed quia sub viro
uxor, & sub parente filij intelligen-
tur. Sic Ioseph vidit per somnium
se à sole, & luna, & undecim stellis
adorari

Domini te-
nentur cu-
ram seruo-
rum habere.

Domini ne-
gligentes sa-
lutem seruo-
rum peccant.

Elcana suo
exemplo om-
nes domes-
ticos ad ad-
dorandum
Deum trahe-
bat.

An serui in omnibus rebus teneantur suis Dominis parere.
adorari, id est, à patre, & matre, ac
undecim fratribus. Quemadmodum
ipsemet Iacob interpretatus est, di-
cens: Num ego & mater tua, & fra-
tres tui adorabimus te super terram?
Genes. 37. n. 10. Sic patre Iosepho
ad Iacobum ingresso, non dicuntur
filij ipsius Iosephi, scilicet Manasse,
& Ephraim pariter fuisse ingressi,
Genes. 48. n. 3. & tamen sub patre
ingressi intelliguntur, dicente scri-
ptura: Videns autem Iacob filios eius,
dixit ad eum. Qui sunt isti. Similiter,
quando mater filiorum Zebedæi po-
stulabat a Christo Domino primas
sedes, Christus non matri, sed filijs
respondit: Nescitis, quid petatis. Mat-
thæi 20. n. 22. quia sub matre filij
intelliguntur. Ita planè licet solus
Elcana in templum ascendisse dici-
tur; simul tamen uxores, filij, &
serui ascendisse censendi sunt, iuxta
illud Deutor. 12. num. 7. Et come-
detis in conspectu Domini Dei vestri vos,
& domus vestra. Et cap. 16. n. 11 & 14.
Filij, inquit, & filia serui, & ancilla.
Præsertim, quia Elcana tam pius pa-
trisfamilias, omnem secum familiam
in domum Domini ducere debebat.

Corollarium II. Domini graui-
ter peccant, quando non obuiant,
ut serui, & subditi eorum abstineant
à peccatis, quando eos non admo-
nent, ut confiteantur, & communi-
cent pro tempore paschatis, ut ad-
discant doctrinam Christianam præce-
pta, ut ieiunia, & alia ab Ecclesia
instituta seruent, quæ sunt iuris di-
uini, aut humani. Ratio: quia ex
tali negligentia Dominorum, facile
serui in omnia vitia dissoluantur,
quæ postea in ipsos Dominos redū-
dant. Quod eleganter perstringit
D. Basilus, homil. 2. in Psal. 28. il-
la vtens similitudine domus Domi-
ni, in cuius cedit opprobrium, quid-
quid mali in domo agitur: Domus,
inquit, nisi ritè gubernetur, nimirum,
in qua indignatio, & rumor sunt, con-
tumelia item, risus, voluptas, prodigus,
ac profusus luxus, immunditia, ac ex
consuetudine flagitiosa scortatio, eorum,
& in duos amicos tuos: quoniam non es is

Domini non
indocentes
seruos ad
confessionem
peccatorum.

Corollarium III. Domini gra-
uiter peccant, quando sine iusta
causa, sunt famulis impedimento,
ne missam audiant die festo; aut si
sunt in causa, ut ea die seruiliter la-
borent. Hoc corollarium non eget
probatione: quia sufficienter patet
extertio Decalogi præcepto.

qua sunt, ignominia, atq; turpitudine, in
eum referuntur, qui domui præsidet.

Corollarium IV. Peccat Do-
minus, qui famulis occasionem pec-
candi permittit, aut enormiter pec-
cantes non corrigit. Ratio: quia
tunc non videtur eorum curam ha-
bere. Nihilominus licet Domini
habeant potestatem corrigendi ser-
uos enormiter peccantes; non de-
bet tamen eorum defectus extraneis
diuulgare, quod ex facto Iosephi
facile colligere possumus. Is, dum
se fratribus manifestare vellet, ante
omnia diligenter cauit, ne tunc vl-
lus extraneus adesset. Genes. 45.
Præcepit, ut egredierentur, cuncti foras,
& nullus interesset alienus agnitioni mu-
tua. Vultis scire, cur nullum extra-
neum adesse passus fuerit? sanè ideo,
quia erant interea memorandi fra-
trum errores antiqui, quos omni-
modè cauit, ne externi noscerent.

Pulchrè ibidem Rupertus: Bene ergo
præceperat, ut egredierentur cuncti foras,
& nullus interesset alienus cognitioni
mutua. Non enim alienis communican-
da erat domestici notitia sceleris, neq; sub
eorum presentia pius frater edicere vo-
luit rem tantæ confusionis. Vtinam,
huc respiciant omnes, qui domesti-
corum suorum, siue fratrum, siue
famulorum, siue subditorum de-
fectus norunt, ne eos externorum
oculis proponant. Sit sanè, quod
domestici errent apud patremfami-
lias; ille tamen, quantum in se est,
curare debet, ne apud externos alij di-
cantur iustiores, & puriores.

Vnde scriptura Sacra Iob. 42. Deus Iob
dicit: postquam autem locutus est Do-
minus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz
Themanitem: Iratus est furor meus in te,
& in duos amicos tuos: quoniam non es is

Domini
seruos enor-
miter pec-
cantes non
corrigit,
peccat.

Ioseph eo-
rum extra-
neis noluit
defectus su-
is fratribus
exprobra-
re.

Deus Iob
cur teorism
nemine au-
diente re-
prehendit,
coram

coram me rectum locuti sicut seruus meus Iob. Ecce prius cum Iobo Deus locutus fuerat sigillatim, nemine audiente; postea verò apud illos homines Iobum extollere cœpit, illiusq; rectitudinem; pietatem in disputando de Deo, & tolerandis ærumnis prædicauit. Et quod magis stupendum, in illa singulari colloca-tione Dei cum Iob, creditur Deus illum corripuisse, & nonnullos defectus eius castigasse. Quoniam autem ira eum seorsum corripuit, quare postea illum coram amicis eius laudauit? Ne miremini: sapientissimus Dominus familiarem suum Iobum secreto corripuit; apud alios verò ita ipsum laudauit, ita extulit, ut estimaretur totius rectitudinis exemplar, & sanctitatis. Audite Oleastrum ad cap. 45. Genes. Cum, inquit, Dominus voluit arguere Iob, solum eum conuenit, quem cum arguisset seorsum, in publico apud amicos commendauit. Non estis inquit locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Mirabilis prudentia Domini, conuincit ipse Iob, ut sateretur, se stulte locutum, & apud amicos commendat eius locutionem rectitudinis. Ecce cuius in secreto notauit defectus, eundem in publico mirum in modum laudauit, ut scilicet temporalibus Dominis exemplum præberet, quomodo suorum defectus debeant celare.

Domini de
fraudando
famulos in
mercede
promerita,
peccant.

Corollarium V. Domini peccant, defraudando famulos in mercede iuste promerita. Patet corollarium ex scriptura Sacra, ad Colos. 4 n. 1. ubi dicitur: Domini, quod iustum est, & æquum, seruis præstite, scientes, quod & vos Dominum habeatis in celo. Et quæ est ista æquitas, quam Dominus exhibere iubetur suis seruis, in comparatione ad reliquam domesticorum familiam? Respondet D. Augustinus, lib 19 de Ciuit. Dei, cap. 10. Si habuerunt seruos iusti patres nostri, sic autem administrabant rem domesticam pace, ut secundum hæc temporalia bona, filiorum sorte, a seruorum conditione distinguerent; ad Deum autem colendum, in quo æterna bona spe-

randa sunt, omnibus domus sua membris, pari dilectione consulerent. Quod naturalis ordo ita præscriberet, ut nomen Patrum familias inde exortu sit, ut iniqui etiam dominantes, hoc se gaudeant appellari. Qui autem viri patres familias sunt, omnibus in familia sua, tanquam filijs, ad colendum, & promerendum Deum, consulunt, desiderantes venire ad caelestem Dominum, ubi necessarium non erit officium imperandi, quia necessarium non erit officium consulendi iam in illa immortalitate felicibus. Moxq; addit: Quò donec veniatur, magis debent Patres, quòd dominantur; quàm serui tolerare, quòd seruiunt. Quibus verbis expressit æqualitatem, quam Dominus in sua familia seruare debet, nimirum, ut meminerit, se patrem familias erga suos seruos dici, proinde, ut paterno more procedat, & mercedem illis debitam non defraudet.

Et certè, boni Domini est, ita labores inter seruos parti, ut etiam solatia partiatur. Sic supremus ille mundi gubernator, inter tot sudores, & labores, imò & dolores homini mandatos, non est oblitus miserere solatia: mandauit quidem labores, sed ex quibus cibus nasceretur: minatus est soli sterilitatem, cæli, & aeris inclementiam; sed & vestes simul parauit, ut tanquam a bono Domino venirent labores immixti, imò & attemperati solatijs. Ut ingeniosè discurret Rupeſtus, lib. 3. de Trinit: cap. 27. Habes itaq; duo miseria solatia, cum labore, & indigentia homini proposita, victum scilicet, & vestitum. Victum, ubi paulò ante dixit: in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Vestitum, ubi nunc dictum est: Fecit Dominus ada, & uxori eius tunicas pelliceas, & induit eos. O mira Dei clementia! seruituti addicit homines, ingentes illis labores mandat, verum simul prouidet illis victum, vestitusque solatia, & quemadmodum in laboribus immiscendis seuerus; ita in parandis solatijs benignus apparet. Ut Domini mundiales hinc addiscant, seruos, & subditos suos, non

Inter labor
res etiam
solatia mi
sereri de
bent.

non solum laboribus onerandos esse, sed etiam debita mercede præmiandos, victusq; & vestitus solatio.

Defraudan
tibus mer
cedem ope
ratorum
Iob male
dicta im
peccatur.

Hinc Iob cap. 31. de se, & pro se merito dicebat: Si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent, &c. pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro bordeo spina. Quasi diceret, si agros meos ita sudoribus, & laboribus operarum impleui, ut laborantibus, excolentibq; eos, solum liceret gemere, & lachrymari sub labore; percipere autem ali quod solarium mercedis, nunquam liceret. Sic exponit Nicetas in Cate-na Græca scribens: Sed neq; meos agros, ac sulcos, neq; terram meam quisquam coluit, qui non esset pretio, atq; mercede conductus, ne forte eam gemitu, lachrymisq; vexarem, si ipsius operam certa mercede spoliasset. Iniquum proinde vir ille iustus iudicauit, si agrorum suorum operarij, solum noscerent laborare, & sub laboribus gemere; nullam verò viderent mercedis iucunditatem, sudoribus madidi, sicci, & arentes solatio. Imò & ipse Deus hanc iniquitatem ægre fert, Iacobi 4. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudati a estis vobis, clamat; & clamor eorum in aures Domini sabaoth introiuit. Ostendens operariorum lachrymas, Dominorum diuitijs admixtas, iustam putrefactionis earum causam existere, & veluti rubiginem, ac tinea, quæ illas consumat. Quamobrem pulcherrimè Iulianum Imperialium tributorum exactorem monēbat D. Gregorius Nazianzenus, orat: 9. Ne, inquit, ex aliorum egenitate opes nostras comparare sustineamus (absit, ut tam longe à diuina equitate recedamus) nec diuitias nostras cum aliorum lachrymis misceamus, à quibus tanquam à rubigine, ac tinea consumen-tur, aut ut scriptura verbo utar, euomen-tur. Ecce quomodo lachrymæ seruorum in mercede defraudatorum, & subditorum nimis tributis aggrauatorum, mundialium dominorum

diuitias, rubiginis, & tineaum insar demoliuntur.

Audiant hæc diuites egenorum facultatibus indefinenter incubantes, insidiaque molientes? audiant Principum familiares, tam propriam potentiam, quam illorum gratiam, in aliorum iniuriam; atq; perniciem deriuantes? audiant quoq; Principes, hominum sanguinem in gratijs diffundentes: & qui diuitijs, potentia, principatu, regijsq; sedibus delectantur, a subditorum iniurijs, atq; oppressione abstineant. Nam quemadmodum à ferro; ita à potentia, & vi sanguis humanus se vlciscitur, cōtracta namq; eo, celerius subinde rubiginem trahunt, neq; solum ista bona, quæ diuitiarum nomine censentur, verum etiam regna, & imperia, ab vno homine ad alium, & ab vna gente ad aliam iustissimus Deus, transferre solet. Vultis scire quam ob causam id frequentius accidat? audite Spiritum Sanctum Ecclesiast. 10 n. 8. Regnum, inquit, a gente in gentem transferetur propter iniustitias, & contumelias, & diuersos dolos. Ita equidem dum demones, qui miseros homines vexantes, in sepulchris degere solebant, mastrissimo gemitu coram Christo querulabantur: Quid nobis, & Tibi Fili Dei, venisti ante tempus torquere nos. Quorum querimonia Petrus Chrysologus serm 16 ita occurrit: Tempus abscondit, præuenit mortem, sepelit viuos crudelitas immatura. Quasi diceret, ob crudelitatem, & iniurias, vitæ tempus decurtari, immaturamq; principibus viris mortem aduenire, quæ illos viuos, in dimidio scilicet dierum suorum sepulchris inferat.

Principibus
viris ob crum
delitatem
mors immat
tura adue
nit.

ARTICVLVS II.

Soluantur obiectiones.

Obijciunt contra Corollarium 7. prima Conclusionis. Seruis bello cap-tis, non licet furari necessaria ad fugam: ergo & fugere ad suos non licet. Respondetur distinguendo antecedens:

Obiectio &
solutio an
demo.

dens: Seruis iusto bello captis, nō licet furari necessaria ad fugam, *conceditur*: iniusto bello captis, *negatur*: Si enim seruus iniusto bello captus sit, aut iniuriā aliquā contra leges, vel damno affectus a Domino, licitum est ei surripere, quod sufficit ad resarciendam iniuriā, vel damnum, aut obsequia præstita in seruitute sine mercede, ut docet communis sententia. *Ratio*: quia talis seruus potest uti compensatione, cum iudicis officium implorare nequeat. Imo etiam seruus nulla iniuriā sit affectus; si tamen sit apud Turcas, aut alios Christiani nominis hostes, & sit inops, potest accipere necessaria ad fugam a Domino suo. *Ratio*: quia semper a suo Domino posset petere mercedem sui laboris, & obsequij præstiti, & licet nihil etiam obsequij præstitisset; tamen ratione iniuriæ ob retentionem in captiuitate iniusta, idem licite facere potest. Dixi autem, *a suo Domino*: quia ab alijs nō licet surripere, nisi publica auctoritate ob iustum bellum, quod publice semper intercedit cum ipsis. Ita Caietanus 2. 2. q. 66. ar. 8. Id tamen intelligi debet, nisi seruus extremē egeret, aut grauitur: tunc enim etiam ab alijs, & in illis locis, per quæ fugiendo transit, licitum est surripere ea, quibus prouideat suæ extremæ, aut graui necessitati.

DISPUTATIO III.

De obligatione quorumcunq; superiorum erga cura sua commissos.

Absoluta obligatione Dominorum erga seruos, & vicissim seruorum erga Dominos, de obligatione quorumcunq; superiorum erga suā curā commissos agendum est.

QVÆSTIO I.

Qua sit obligatio Prælatorum erga suos subditos.

Nomine
Prælatorū
quid pro-
priè intelli-
gatur

Suppono. Nomine Prælatorum, hoc loco intelligi propriè Episcopos.

pos; nomen autem Episcopi tempore Apostolorum commune erat, tam Episcopis, quorum in Ecclesiastica Hierarchia supremus est ordo; quam Presbyteris, siue Clericis. Hinc Theodoretus Episcopos vocat Presbyteros, quia illo tempore, utrumq; nomen commune habebant. Postea verò tam rebus; quam vocibus, ac accuratiorem normam in Ecclesia reductis, præsertim, cum non nihil Schismatis, siue dissidij inter Episcopos, & Presbyteros fuisset, coepit nomen Episcopi solum species esse, Presbyterisq; denegatum, & solis Episcopis attributum. Nam licet nonnulla Ecclesiæ munia, Episcopo, & Presbytero communia sint; non tamen iurisdicctio, & dignitas; & ideo S. Hieronymus in pluribus locis passim affirmat, Episcopum Presbytero dignitate antecellere. Quæstio igitur præsens potissimum currit de Presbyteris, seu Clericis curatis, & Episcopis.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Clerici curati, ut Episcopi & Parochi, omnesq; curam animarum habentes, tenentur residere in suis beneficijs triplici iure, videlicet Diuino, naturali, & Canonico. Ita habetur in cap. Suggestum 7. qu. 1. & in Concilio Tridentino, sess. 27. capit. 1. de reform. quod procedit etiam si Episcopi Cardinales sint. *Probat*ur conclusio quoad I. Scilicet, quod teneantur iure diuino residere, ex scriptura Sacra. Ioan. 21. num. 17. Vbi Christus primario Petro; secundario autem omnibus Ecclesiæ pastoribus (quos Petrus tanquam dux, & supremus pastor repræsentabat) dixit: *Pasce oues meas*. Circa quæ verba S. Augustinus, serm. 24. de Sanctis ait: *Dicebat Dominus Iesus Petro: Pasce agnos meos, pasce ouiculas meas. In uno Petro figurabatur unitas omnium pastorum, sed bonorum, qui sciunt oues Christi pascere Christo, non sibi. Nam ille est optimus Præsul,*

Omnes clerici curati tenentur residere in suis beneficijs

Præsul, qui omnes, id est, populum sibi commissum nouit pascere, nō sibi, sed Domino suo.

Ad quod comprobandum recurre ad caput Genes. 1. ubi Moyses dicit: *In principio creauit Deus caelum, & terram*. Equidem in admirationem rapior, quod Moyse primum datum sit, ut authorem omnium creaturarum scriptis monstraret. Cur non potius Adamo? Cur non Setho? Cur non Noemo? aut Abrahamo, aut Isaac, aut Iacobo? Cur præ illis omnibus vni Moyse id datum est? Existimo, quia sicut Moyses electus erat a Deo, ut esset dux populi Israëliti; ita pertinebat ad illum, ut verum authorem omnium monstraret subditis, ne sibi, aut alij conferuo illi præberent cultum, sed vni vero Deo. Sic censer D. Basilus Seleucensis orat. 9. *Moyse, inquit, populi magister creatus, diuine cognitionis documenta tradit. Hic est conscriptor arcanorum creatura, qui mundi cognitionem libro complexus est; qui primus authorem vniuersi Deum hominibus inelamauit, fuitq; author, ne a creatoris cultu, ad creaturam adoratio transferretur, qui non adorare consuū edocuit*. Sicut ergo dux Israëlitarum constitutus fuit, ut omnes Israelitas subditos haberet; ideo ad illum pertinebat, illis authorem, & Dominum Vniuersitatis ostendere, canereq; ne cui conferuo adoratio, & cultus; sed vni Deo daretur.

Vtinam omnes boni præsules hoc maxime curent, ne sibi, aut alij conferuo adoratio a subditis exhibeat. Nam ad stultissimum pastorem ita locutus est Dominus, Zachariæ 11. *O pastor, & idolum!* quia stultissimi, & deploratissimi pastores est, qui a subditis & coli, & adorari prætent, ut eleganter notat D. Hieronymus: *Tam sceleratus, inquit, est pastor, ut non idolorum cultor; sed ipse idolum nominetur, dum se appellat Deum, & vult ab omnibus adorari*.

Patet deinde eadem veritas, iridem ex Scriptura Sacra, Act. 20.

Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Vbi S. Paulus, ut excitaret omnium regentium animos, non proposuit illis, quod Deus dedit, sed quod Deus passus sit; nō est locutus de donis datis, sed de effuso sanguine. Obstupesco talem excitandi modum: quando enim Iosue marcescentes Israëlitarum animos excitare voluit, proposuit illis beneficia Dei concessa, scilicet terram promissionis. Iosue 18. loquens: *Vsquequò marceitis ignauia, & non intratis ad possidendam terram, quā Dominus Deus patrum vestrorum aedit vobis*. Cur Paulus Dei dona dissimulans, solam Dei passionem in medium attulit? Ne miremini: quia D. Paulus confugit ad ea, quæ in Deo eximia erant ad trahendos hominum animos; hæc autem consistunt in effusione Diuini sanguinis. Sic I. ad Corint. 1. volens efficaciter fideles a Schismate reuocare, ait: *Hoc autem dico, quod unusquisq; vestrum dicit: ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephe, ego autem Christi. Diuisus est Christus? Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? Ecce vnus duntaxat crucifixionis meminit, cætera dissimulans: quia tunc crucifixi mentio eximia erat, ad trahendos, atq; compescendos hominum animos. Quia de re pulchrè D. Chrysosthomus: *Aduerte, inquit, Pauli prudentiam. Non enim dicit: Nunquid mundum Paulus condidit? Nunquid Paulus vos ex nihilo, ut essetis, fecit? sed ea tantum, quæ eximia erant fidelium & multæ beneficentia opera, meminit, crucem scilicet & baptismum, & quæ ex ijs prouenerant bona. Mundum namq; opificum, sed maxime Dei in crucem consensum, eius ostendunt benignitatem. Passiones igitur, & vulnera, & crux, sicut euidentius erga homines ostendunt Dei benignitatem, ita assumpta sunt a D. Paulo, ut animos hominum ad bonam frugem reuocaret. Quis enim nisi infan-**

D. Paulus
Pastores
Ecclesiæ
sanguine
Christi ob-
stinxit

vita

Pastor ad-
orari cupi-
ens est ido-
lum.

vifa Christi cruce, non reuocaretur,
& euolaret ad Dei placita?

Dum filij Prophetarum succide-
rent ligna, iuxta Iordanem, 4 Re-
gum 6 a manu vnus decedit ferrū
in aquam, ait scriptura : *Accidit au-
tem, ut cum vnus materiam succidisset,
caderet ferrum securis in aquam, exclamauitq; ille, & ait: Heu, heu, heu, Domine mi, & hoc ipsum mutuo, acceperā.*
Dixit autem homo Dei, vbi cecidit? At ille monstrauit ei locum. Præcidit ergo lignum, & misit illuc, natauitq; ferrum, & ait: Tolle. En vobis, vbi lignum supra aquas apparuit, ferrum deorsum delapsum, & in ipso fundo aquarum inhaerens, sursum reuocatum est, & coactum ad superna natare. Profecto, si lignum immis-
sum aquis fecit ferrum reuocabile, quæ adeo ferrea viscera erunt, & deorsum tendentia, quæ non reuocentur à ligno crucis sibi ostenso? sit homo durior, & grauior ferro, magnoq; pondere in malorum profundum præcipitur; illum tamen lignum crucis ob oculos positum, faciet reuocabilem, statimq; ad lignum hoc visum ocius euolabit; quam ferrum ad magnetem. Ex allatis igitur scripturæ Sacræ locis manifestè constat, omnes Clericos curatos, quocunq; nomine vocentur, iure diuino teneri ad residentiam, in suis beneficijs, iuxta communem Theologorum sententiam, quam docet Sotus, lib 10. q 3. ar. 5. Caietanus 2. 2. q. 185. ar. 5. & iuxta Concilium Trident. Sess. 23. cap. 1. de reform. vbi sic habetur: Cum præcepto Diuino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas agnoscere, &c. ac bonorum omnium exemplo pascere.

Probatum deinde conclusio quoad se-
cundum, scilicet, quod Clerici cura-
ti ad residentiam in suis beneficijs,
teneantur iure naturali. Quia cu-
ratus suscipit onus implendi suo
officio annexa, quæ sine residentia,
& præsentia eius impleri non pos-
sunt. Vnde optimi pastoris gloria-

tio, non in vellerum multitudine
 ablata ouibus, sed in præbitis illis
 pascuis, & adhibitâ illis præsentia,
 ac vigilâti diligentia consistit. Hinc
 omnium perfectissimum pastorem,
 alloquebatur sponsa Cantic. I. *Indi-
 ca mihi, quem diligit anima mea, ubi
 pascas, ubi cubes in meridie.* Non dix-
 it, ubi tondeas, sed ubi pascas. Ve-
 rum, quoniam in tonsione ouium,
 maior apparet & lucri, & delicia-
 rum causa: ibi enim pastores con-
 uiuantur, & ditescunt. Cur non
 potius sponsa quaesivit de loco ton-
 sionis; quam de loco passionis? Ne
 miremini: commendare voluit
 bonum pastorem, & ideo non me-
 minit tonsionem, sed tantum passi-
 onem: quia ex pascuis ouibus dat-
 is, optimus pastor commendatur.
 Audite D. Bernardum, serm. 31. in
 Cantic. ita scribentem: *Etiâ nunc
 describitur hoc loco apparens tanquam
 in Schemate pastoralis, ubi illum sponsa;
 quasi unum quempiam de pastoribus
 videtur alloqui, dicens: Indica mihi ubi
 pascas, ubi cubes in meridie. Bonus
 pastor, qui animam suam dat pro ouibus
 suis. Animam pro illis, carnem pro illis.
 Illam in pretium, istam in cibum. Res
 mira, ipse pastor, ipse pascua est.* At-
 tendant hæc mundi pastores, qui sui
 muneris præstantiam ex tonsione,
 ex vellerum multitudine, ex solo
 lucro sibi acquisito metiuntur; cum
 tamen optimi pastoris gloria, non
 ex accepto, sed ex dato lucro in-
 commodum ouium metienda sit.
 Sic optimus omnium pastor Christ^{us}
 Iesus dedit pro ouibus suis animam
 suâ, & insuper carnem suâ pascendâ
 præbuit illis. Moderni autem pa-
 stores, qui avarè, & simoniacè plu-
 ra beneficia sibi conquirunt, nihil
 magis curant, quàm tonsuram, cuius
 velleribus ditescant, per quod
 ultimam sibi perniciem parant,
 iuxta illud D. Bernardi: *Nequaquam
 suscipias curam hanc, nec te intromittas
 de ouibus meis, pro quibus sanguis virg^{is}
 meus effusus est.* Serm. 76. in Cant.

Probatur insuper quoad tertium,
nimirum, quod curati iure Ecclesi-
astico

Praetorum erga suos subditos.

afflito teneantur ad residentiam. Quia ita expresse determinatum est in Concilio Tridentino, *sessi 23. cap. 1. & in cap. sicut, v. 7. q. 1. & in cap. sciscitaris 7. q. 1. cap. aubuc. & capis. extirpando de Prabendarijs*. Et certe nihil magis perniciosum est populo, quam absentia pastoris. Quadraginta solum diebus absuit Moyses a populo Israëlítico, & statim populus ille in turpissimam idololatriam prolapsus fuit. Exodi 32. n. 1. *Videns autem populus, quod Moyses moram faceret descendendi de monte, congregatus aduersus Aaron dixit: surge, fac nobis deos, qui nos precedant. in Hebræo legitur. Videns, quod confunderet eum Moyses*. Seu, vt vertit Oleaster: *quod illuderet illi Moyses*. Nam, qui tardat, expectantem confundit; confundit autem, quia illudere videtur, dum fidem datam, seruare non curat. Similiter vnâ tantum ferme horâ Samuel a Saule absuit; & tamen Saul tantum detrimentum subiit, vt & regnum, & seipsum perderet. Ait Oleaster: *Soler in Republica magna incommoda, & turbationes facere longa ducis absentia, etiamsi Vicarium in populo relinquat. Quod considerent Episcopi nostri, quam sit dispendiosum eos à suis sedibus elongari, aut à suis ouibus diu abesse. Si enim tanta, ac talis turbatio secuta est in populo ex Ducis absentia ad quadraginta dies; quanta erit, si annum, aut duos abesse contingat.*

Vtinam hinc sibi persuadearum omnes Ecclesiæ pastores, nihil se Deo gratus, nihil suis gregibus utilius facturos unquam, quam si vigilantes, ac diligentes inter ipsas oves perpetuò commorentur. Sic D. Ambrosius ira sedulam, & assiduam suarum omnium negotijs tractandis operā nauabat, ut ingenuè fateatur D. August. lib. 6. Confess. cap. 3. se quamdiu Mediolani fuit, nunquam ad illum adeundum liberum aditum inuenisse. Quid de ipsomet Augustino loquar? &

hic nihilo segnior suis ouibus cu-
randis prouidebat. Vnde in lib. de
operibus Monach. cap. 29. conqui-
ritur, nullum ferè legendi, aut ora-
di tempus sibi à suarum ouium ne-
gotijs vacuum superesse. *Testem, in-*
quit, inuoco supra animam meam, quo-
niam mallem per singulos dies, certis ho-
ris, quantum in bene moderatis monaste-
rijs constitutum est, aliquid manibus o-
perari, & certas horas habere ad legen-
dum, & orandum; quàm tumultuosissi-
mas perplexitates animarum alienarum
pati, de negotijs secularibus, vel iudicā-
do dirimendis, vel interueniendo prae-
dendis. Ex hac conclusione dedu-
cuntur corollaria.

Corollarium I. Clerici curati, (sive sit Episcopus, sive Parochus,) primum munus est residere in suo beneficio. Ita Concilium Trident. sess. 23. cap. 1. de reformat. & Barbosa in suo tractatu de offic. & potest. Parochi, cap. 8. n. 1. Et ideo, si non resideat, non potest bonâ conscientia percipere fructus, quos si perceperit, tenetur restituere, qui conuertri debent, aut in fabricam Ecclesiæ, aut in pauperes, aut in alias pias causas. Colligo hanc veritatem ex D. Thoma in epistol. ad Rom. capit. 13. lect. 1. ubi docet, ideo tributa Principibus assignata, esse, quia se habent tanquam serui vigilantes, quibus stipendium solui debet. Vnde non pro pramio, & quasi eorum gloriâ, sed pro labore, pro seruitute. Ex quo conse-

quitur, quòd Princeps in suo regi-
mine, non laborans, non ipse per-
se insudans non inuigilans, stipen-
dia non lucretur, sed furetur: quia
ad vanam gloriam insumpsit, quæ
ad laborem solum destinata erant.
Non enim tributa, & vestigalia,
(vt obseruat S. Doctor) ad præmi-
um instituta sunt Principis; sed ho-
nor, & gloria, eaq; non humana,
sed Diuina, hæc sunt regiminis præ-
mium, cætera lucra & stipendia.
*Cum, inquit, Principes nostri, suo san-
guine Deo ministrent, à populo debent*

Clerici cu-
rati prin ū
munus est
residere in
suo benefi-
cio.

Tributa &
veſtigalia
Principi
inſigilanti
non debent
cur.

M m m m

tributa

tributa suscipere, tanquam stipendia sui ministerij; non autem ita, quod hoc debeant solum computare cum premio: proprium enim Principis premium est laus, & honor; sed hoc non est intelligendum, de laude humana solum, vel honore, sed de laude, & honore diuino, qui Principibus bene gubernantibus exhibetur. Equidem, si hoc Principes sentirent intimè, expendere; quātum ex vestigalibus supra se pondus suscipiant, promptos se non ad subditos onerandos, sed ad laborandum exhiberent.

Prælati non sunt Domini patrimonij Christi sed ministri, & dispensatores

Ex hac doctrina D. Bernardus in suis declamationibus infert, crudelem, & sacrilegum Prælatum esse, qui præter victum, & vestitum, plus aliquid è redditibus Ecclesiasticis accipit; *Sacrilegus*, inquit, *eis*, id est, pauperibus, crudelitate surripitur, quid sibi ministri, & dispensatores, non utique Domini, vel possessores, ultra victum accipiunt, & vestitum. Vnde fit, quod cum regimen intimè, & essentialiter includat seruitium, non dominium, licet ex hoc Prælati, ac Principes velut dii in terris habeantur; illud tamen veræ diuinitatis, & non falsæ certissimum erit signum, si nullo sint subditis oneri, & si illos portent, non ab illis portentur. Nam si non ut serui, sed ut Domini regant, & mandent, & non portent, sed a subditis portentur, tales non veri Di, sed falsi, & inter idola computari possunt, ad ignem. Verum pastoribus, nutricibus, matribus, quæ filios portant, non ab eis portantur, comparari, hoc Pastorum, & Prælatorum proprium est.

Verus Prælati totus debet esse subditorum non suus

Talem pastorem requirit scriptura Sacra, Lucæ 15. n. 5. qui oues inuentam imponat in humeros suos gaudens. Qualem etiam describit Isaias cap. 40. n. 11. *Sicut pastor*, inquit, *gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, factas ipse portabit.* Id ipsum Deus Moysi præceperat, Numer. 11. n. 12. *Porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum.* In quibus

scripturæ sacræ locis, Prælati omnibus onus portandi inhibetur, nimium subditos; non autem, quod portentur ab eis. Propter quod, viri Sancti, sui prorsus obliti, toti in portandis subditis, in eisq; fouendis intenti erant. Audite D. Chrysostomum homil. 44. in Acta Apostolorum, sic de seipso scribentem: *Credite mihi, de salute mea desperavi, non vacat mea mala deplorare, adeo totus deditus sum vobis, & si sentio vos obtemperantes, præ gaudio, non sentio mala mea, & si video minus obtemperantes, præ dolore iterum intermitto mea, gloriatur in vestris bonis, etiamsi ego plurimis grauer, & lugeo in vestris difficultatibus, etiamsi multa bene agam.* En qualiter iste Sanctus oues sibi concreditas, in sinu portabat, fouebat, totus earum omnino, non suus: quale ergo grauamen illis inferre poterat, qui & bonorum, & malorum suorum oblitus, tantummodo de subditorum, siue bonorum, siue malorum, tristabatur, aut lætabatur.

Corollarium II. Clericus Curatus, tam Episcopus, quam Parochus, tenetur Sacramenta ministrare, temporibus ab Ecclesia præscriptis, & urgente necessitate. Quantum igitur attinet ad Episcopum, is tenetur ad conferendos ordines per seipsum, aut si non possit, tenetur suos subditos transmittere ad alios Episcopos, ut ab illis ordinentur. Ita Concil. Trident. sess. 23. cap. 3. de reform. Deinde, tenetur singulis annis consecrare Christum, ut constat ex Glossa, cap. omni tempore, de consecrat. Tertio, tenetur suis temporibus conferre Sacramentum confirmationis. Quarto, tenetur conferre ordines dignis. Ita citatum Concil. cap. 7. Quinto, cauere debet, ne ad ordines admitat eos, qui non habent rationem victus, alias teneretur illis alimenta præstare. Sexto, tenetur beneficia conferre dignis. Septimo, curare impletionem testamentorum, ex cap. si heredes, de testam. Præsertim vero illorum, quæ ad pias causas relinquantur.

Episcopus ad quæ onera implenda tenetur

linquantur, ut docet Glossa ibidem.

Obligatio-
nes Episco-
pi in specie
enumeran-
tur.

Plures alias Episcopi obligationes, describit S. Isidorus Pelusiota lib. 5. epist. 216. in hunc modum. *Ad eum enim omnia ea, quibus subditi opus habent, suspensa sunt: quæ tandem ista: eorum, qui diuino cultui consecrati sunt, explorationes, esurientium alimenta, sitientium pocula, nudorum indumenta, eorum, quibus iniuria inferuntur, præsidium; eorum, qui orbitatem lugeant, procuraciones; eorum, qui iniuriam inferunt, ultiones; eorum, qui sceleratè, & flagitiosè imperium gerere conantur, reprehensiones, agrotorum curationes; eorum, qui ob tentationes offenduntur, correctiones; eorum, qui in vinculo tenentur, solutiones; eorum, qui in calamitatibus versantur, consolationes.* Moxq; D. Paulum his verbis eos, qui dominandi cupiditate tenentur, deterrere, & velut freno cohibentem, introducit: *Si quis Episcopatum desiderat, labores intueatur, atq; illud spectet, an ferendis illis par esse queat.* Pericula conspiciat, (aduersus enim eum armis instruantur inuisibiles, ac plerumq; etiam visibiles inimici) ac non honorem suum animo perpendat, mortes contempletur, non delicias: insidias, & curas conspiciat, non in voluptatem, animiq; remissionem animos conijciat. Illud sciat, quod si quis in hunc thronum euehat, ad circò instituitur, ut legitime certet; non autem, ut citru periculum inluctu, ac delicijs versetur.

Obligatio-
nes Paro-
chi quæ nã
sunt.

Quantum verò attinet ad Parochum, obligationes eius sufficienter descriptæ sunt in Concilio Trident. sess. 5. cap. 2. de reform. & sess. 23. cap. 2. de reform. & sess. 24. cap. 4. & 7. & apud Barbosa, in tract. de officio & potestate Parochi.

Corollarium III. Clericus curatus tenetur orare pro populo, illiq; Missæ Sacrificium applicare, præsertim diebus Dominicis, & festis: quia istis diebus populus ex præcepto tenetur Missam audire: ergo & Curatus siue per se, siue per alium tenetur celebrare. Non tenetur autem

singulis diebus ferialibus celebrare, nisi specialiter ad id habeat obligationem. Quia neq; munus curati, præsertim Parochi hoc exigit, neq; populus singulis diebus obligatur ad Missam audiendam. Consultissimum tamen putarem, ut parochus ad exemplum populi, si non sæpius, ter saltem in hebdomade celebret.

Quod ergo Curatus teneatur pro populo orare, docuit Samuel Propheta 1. Reg. 12. n. 23. qui tantæ erga populum beneuolentiæ affectus erat, ut promitteret se non tantum semel, sed etiam iugiter pro illo oraturum. Absit, inquit, a me hoc peccatum in Deum, ut cessem orare pro vobis: & docebo vos viam bonæ, & rectæ. Quia in re, ille optimi Pastoris munere fungitur, qui pro suis subditis, vult esse continuus apud Deum deprecator. Talis fuit piissimus Rex David, ut obseruat Theodoretus in Psal. 24. ad illa verba: *Libera Deus Israël ex omnibus tribulationibus suis*, adiungens: *Hæc deprecatio Deo oblata, Regi conuenit: decet enim eum, qui in imperio constitutus est, de suis subditis omnem curam gerere.* Postea citans illa verba eiusdem Prophetæ, ex Psal. 27. *Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hereditati tuæ*, hæc subiungit in eandem rem: *Preces sunt Regi conuenientes pro populo.* Dignum autem administratione est hoc, quod magnus David fecit. Nam cum Saulem fugeret, (subditi enim cum Saule conspirabant) pro ipsis apud Deum precabatur, siquidem præuidebat futuram eorum conversionem, neq; rationem habebat iniustitiæ illorum, sed tantum futuræ seruitutis.

Talis etiam fuit D. Paulus, ut ipsemet testatur ad Ephes. 1. n. 16. *Testis mihi est Deus, cui serui in spiritu meo, in Euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.* Et ad Philip. 1. n. 4. *Gratias ago Deo meo, in omni memoria vestri, semper in cunctis orationibus meis, pro omnibus vobis cum gau-*

Samuel cetero
tinuo ora-
bat pro po-
pulo.

S. Paulus
sine inter-
missione
pro populo
orabat.

dio deprecationem faciens. Et I. ad Theſſal. I. n. 1. *Gratias agimus semper pro omnibus, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione.* Et suum discipulum Timotheum alloquens dicit; *Gratias ago Deo meo, cui seruo in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis.* 2. ad Timoth. I. n. 3. Tandem Philemonem ad persecutantiam exhortans: *Gratias, inquit, ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis.* Samuel itaq; ne optimi pastoris partes desereret, suas ad Deum preces pro populo nunquam intermittebat. Et licet populus semel tantum postulauit, ut pro illo oraret: *Ora pro seruis tuis;* ille tamen promisit, nunquam se ab oratione cessaturum; *Absit, inquit, ut cessem orare pro vobis, ut scilicet plus largiretur, quam postulabatur.*

Curatus debet Dominis, & suis sollemnioribus concionari debet.

Corollarium IV. Curatus tenetur diebus Dominicis, & festis sollemnioribus docere populum concionando, siue per se, siue per alium. Colligo id ex Scriptura Sacra, Numer. 35. n. 2. & 3. ubi dicitur: *Præcipe filiis Israël, ut dent Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum.* Ex quo loco commentatores mouent questionem, cur tribus Leui non habitauerit seorsum ab alijs, sed cum cæteris admixta? Cuius rei Lyranus in Iosue, cap. 21. quatuor rationes assignat. *Primam*, ne cultus Dei ad vnā tantum tribum pertinere videretur. *Alteram*, ne vna tribus, aut duæ, de sustentatione Leuitarum nimis grauarentur. *Tertiam*, quia apud omnes gentes illi, qui intendunt cultui diuino, a toto populo sustentantur. *Quartam*, quia Leuitæ tenebantur docere populum de his, quæ ad cultum diuinum pertinebant; facilius autem poterant docere per omnes tribus dispersi, quam in vnum congregati.

Hæc vltima ratio mihi præ omnibus arridet: debent enim animarum pastores illis proximè adf-

se, quorum causas suscipiunt, ut eos doctrina spiritali pascant, quod in illa grandi visione D. Ioannis præfiguratum fuit, Apocal. 4. n. 6. *Et in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante, & retro.* Quomodo obsecro fieri potuit, ut illa animalia in medio simul, & in circuitu essent? Locutio hæc planè mysterio plena est: quatuor enim animalium nomine, Doctores, & Curatores animarum intelliguntur, qui tam præsto ad sunt omnibus, ac si in medio, & in circuitu, intus, & foris, ubiq; & semper in omnium salutem excubare videantur. Sic interpretatur citata verba D. Ambrosius: *In circuitu, inquit, sedis quatuor animalia sunt, quia Doctores, populum sibi commissum, & a visibilibus, & ab inuisibilibus hostibus, quanta virtute possunt, defendunt: in medio sedis consistunt, quia vnumquemq; eorum, ut in virtutibus, omnibusq; bonis operibus proficiant, admonere non desinunt.* Quibus verbis euidenter ostendit, nihil ad Sacerdotum dignitatem proprius accedere, quam si nunquam deserant animarum patrocinium, quod aliquando susceperunt.

Talis fuit Samuel Propheta, qui non solum ad Deum orandum; verum etiam ad populum docendum, paratissimum se exhibebat, I. Reg. 12. n. 23. *Docebo, inquit, vos viam bonam, & rectam.* Quia vtrumque præstare debet bonus pastor, ut & Deum suis orationibus imploret, & populum suis admonitionibus exhortetur. Hinc D. Paulus, qui Deum iugiter explorabat, populum quoq; iugiter exhortabatur, iuxta illud I. ad Corinth. 9. *Va mihi est, si non euangelizauero.* Et Isaias Propheta: *Va mihi, quia tacui.* Isaiæ 6. n. 5. Imò, & Deus ipse ad Ezechielem aperte locutus est: *Si, inquit, dicente me ad impium: morte morieris, non annuntiaueris ei, neq; locutus fueris, ut auertatur a via sua impia, & uiuat; ipse in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram.* Ex quo loco manifestè patet,

Per quatuor animalia intelliguntur Doctores & Pastores.

Propterea Pastorum munus est ad rectam vitam populum informare.

ret, proprium Pastorum, & curatorum munus esse, suos subditos optima doctrina ad rectam vitam informare, cui officio ne Samuel desisset, dicebat: *Docebo vos viam bonam, & rectam.* Super quæ verba D. Gregorius ita scribit: *Bona, inquit, via est, quæ ad supernam patriam tenditur: recta, quæ faciliè peruenitur. Hæc ergo bona, & recta est, cum ad religiosam vitam conuertimur, & diuina obsequia cum instanti seruire magna deuotionis exercemus.*

Hic mihi occurrit vir ille, scilicet à principatu suscipiendo omnibus modis excusans, Isaiæ 3. n. 7. *Nolumus medicus, nolite constituere me Principem populi.* Qui quælo connexionis inter Principem, & medicum intercedit, ut ideo Princeps esse nollet, quod medicus non sit? Equidè duplicem connexionem agnosco. *Vnam*, quia sicut medicus curationi potius, quam dominationi incumbit; ita & bonus pastor potius curare debet sanctitatem, quam propriam maiestatem. Audite D. Bernardum, serm. 25. in Cantic. *Sciunt, inquit, boni, fidelesq; Præpositi laqueum sibi creditam curam animarum, non pompam, medicos se, & non Dominos agnoscentes. parant confestim aduersus phrenesim animarum, non vindictam, sed medicinam. Alteram, quia sicut medicus omnium domos adit, omnium lectis affidet, omnium doloribus inuigilat, omnium morboſas affectiones medicatur; ita Pastor animarum, nullius deserit patrocinium; imò ubi maius periculū agnoscit, ibi vigilantior præsto adest, eoq; diligentius incumbit, quod maiorem vim morbi reformidat.* Curator itaque animarum non est, qui ab illis peregrinatur; sed qui ita versatur inter eas, ut ab illis nunquam separetur.

Pastor & medicus magnam in se habet connexionem.

Corollarium V. Curatus tenetur curam pauperum habere. Hoc faciliè coniicitur ex doctrina D. Pauli, qui in salutatione epistolarum ad Timotheum, præter morem, misericordiam illi hunc in modum commendat: *Timotheo dilecto filio in fide gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro.* I. ad Timoth. I. n. 2. Et iterum: *Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, & pax.* 2. ad Timoth. I. n. 2. Cum tamen neq; Romanos, neque Corinthios, neq; Philippenses, simili forma salutauerit vnquam. Quid causæ? Num forsitan grauius peccauerat, aut negligentior omnium erat Timotheus, ut ei semper exoptanda esset diuina misericordia? Absit: sed quia feruentiorem ipse custodem, & rigidiorē satellitem sese exhibens, meram iustitiam, quin misericordiam, & aequitatem temperaret, in sibi subditos inueniendi ardore, seu actiori zelo seuerius administrabat; ideo D. Paulus Dei misericordiam ipsi ante oculos indefinenter proponebat, eamq; illi imprecabatur, ut ingeniosè obseruat Rupertus, in cap. I. Apoc. ita scribens: *Paulus in Timotheo Episcopo omnes informabat, cuius officij summum, & necessarium decus, est misericordia, & ille, ut fertur, zelus erat feruentioris; idcirco rectè, & opportunè, viscera misericordiae illi ut haberet, præoptat.* Hinc quoq; subdit: *Seniorem ne increpaueris: sed obsecra ut patrem.* Hinc rursum commendat ei misericordiae opera, & hospitalitatem, quod ut Episcopi obseruent, qui constituti sunt animarum Præsides, multo maxime tam illis, quam subditis necessarium est.

Misericordia igitur non solum ornat iustitiam, & venustam, siue decoram facit, sed etiam necessarias eius partes complet, numerisq; omnibus absolutam reddit, neq; solum in Episcopis, alijsq; Prelatis, qui subditorum parentes sunt, locū habere creditur: nam atq; etiam ad seculares magistratus, Præfectos, aliosq; administratores pertinet. Propter quod Scapulam Africa Præsidentem, atrocius in Christianos sauentem, ad mitiora prouocans Tertullianus

Pastor debet curam pauperum habere.

tullianus, humanitatem iustitiæ contrariam non esse, sed affinem, atq; cognatam, ita illi suggererebat lib. ad Scapul cap. 4. *Potes, inquit, & officio iurisdictionis tuæ fungi, & humanitatis meminisse.* Quasi diceret, minime hæc inter se pugnant, imò omnino conueniunt. Hæc etiam de causa Plinius Junior lib. 9. epist. 5. Tyronem Proconsulem ita laudabat: *Egrege facis, quod iustitiam tuam prouincialibus multa humanitate commendas.*

Christus cur
inter Moy-
sen, & Eli-
am transi-
guratur ap-
paruit.

Vultis ulterius documentum, recurrite ad cap. 17. Matt. Quando Dominus in monte Thabor transfiguratus, regio throno conspicuus, quasi ius dicens discipulis innotuit, Moysen, & Eliam pro assessoribus adhibuit: *Et ecce apparuerunt eis Moyses, & Elias, cum eo loquentes.* Quid causæ? nimirum, ut iustitiæ simul, ac misericordiæ viua simulachra, sibi assidentes haberet. Nam Moyses omnium mortalium mitissimus diuino oraculo pronuntiatus est. Numer. 12. n. 3. *Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines.* Elias verò fuit durus peccatorum malthix. 3. Reg. 19. n. 9. & 14. qui insigni seueritate, & zelo Dei legem, ac honorem zelaret. Moysen igitur, & Eliam, Christus tunc sibi assidere voluit, ut hinc addiscant Principes, ac Magistratus, posse, ac debere iurisdictionis suæ officio fungi, & simul humanitatis meminisse, seu iustitiam suam multa humanitate commendare. Pulchrè Arnoldus Abbas tract: de vltimis septem verbis Domini, ex doctrina, & veritate pectori Sacerdotis inscripta, id colligit: *Oportet quippe, ait, ut omnia, qua agit, moderatrix ratio sic disponat, & sic suis locis aptet, misericordiam, & iudicium, ut cum iudicat, seueritas non excludat clementiam, & cum miseretur iustitiam pietas non relinquat.* Cum ergo ibi Petrus tanto splendore perstrictus, sedem figere vellet, & tria tabernacula Christo vnum, Moyse vnum, & Eliæ vnum struere vellet, ab Euangelista, tanquam nesciens quid diceret, reprehenditur, Marci

9. n. 5. *Non enim sciebat, inquit, quid diceret.* Cur autem Moysen ab Eliæ clementiam à iustitia seorsim diuelleret; nec in vno tabernaculo, quasi amicas, & contubernales, sibi; inuicem manus dantes coniungeret, explicat Paschasius lib. 8. in Matth. *Error tamen in causa est, inquit, quod tria se repromittit facere tabernacula, vnum scilicet, ac si priuatim Iesu, alterum Moyse, & alterum Eliæ, quasi non eos caperet vnum tabernaculum.*

Et certè etiam ipsimet Ethnici, misericordiam, & iustitiam contubernales virtutes esse cognouerunt. Nam Diogenes Pythagoricus, Stobæus serm. 147. dicit: *comites atq; contubernales, iustitia aequitatem, atq; clementiam, siue ad ignoscendum propensionem, quarum ista proscriptam poena duritiam emolliat, hæc delinquentibus veniam aliqualem indulgeat.* Non pigebit huc Augusti Imperatoris summam prudentiam ius dicentis, iustitiamq; clementiam, & propensione ad ignoscendum temperantis, exemplum subijcere ex Suetonio. Qui in Augusto cap. 33. ita scribit: *Dixit autem ius non diligentia modo summam, sed & lenitate: si quidem manifesti parricidij reum, ne culeo insueretur, quod non nisi confessi afficiuntur hac poena, ita fertur interrogasse: certè patrem non occidisti.* Quasi Augustus, si ad seueritatem pronus fuisset, voluissetq; reum innodare, non eo modo, sed hoc potius interrogasset, parricidium, quod tibi obijcitur, fecisti? Cum verò dixerit: *Certè patrem non occidisti?* benigniori interrogandi modo, salutare reo responsum elicere fuisse conatum, dum interrogatione ad illius responsionem aptata, ad persistendum in ea locum fecit. Et ius summam diligentiam dictum, nec non cum lenitate, & iurisdictionis habita ratione clementiæ satisfactum. Ut hinc discant seueriores iudices, quorum carnifex animus, & ad poenas irrogandas semper anhelans, non modo non humanitati, sed nec iustitiæ consonum esse, miseros reos ferociam primum vultus, & iudicialis strepitus turbatos, captiosis interro-

Iustitia &
misericor-
dia sunt vir-
tutes contu-
bernales.

rogationibus implicare, maleq; innodatos pro confectis damnare.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Objicitur Contra conclusionem. Papa non raro dispensat in residentia Episcoporum, & Parochorum: ergo Episcopi & Parochi, ceteriq; Curati, non tenentur iure diuino ad residentiam. Respondetur I. *concesso antec. negatur consequentia.* Ratio: quia potest Papa dispensare in ijs, quæ sunt de iure diuino, aut naturali formaliter; sed radicaliter, & fundamentaliter pendet ab Ecclesiæ institutione, cuiusmodi est residentia.

Respondetur II. *probabilius.* Papam nunquam dispensare posse in obligatione residentie, sed tantum in aliquo casu particulari declarare, præceptum diuinum non obligare ob communem vtilitatem. Ratio: quia præceptum diuinum residendi est affirmatiuum; præceptum autem affirmatiuum obligat quidem semper, sed non pro semper, ideoque potest in aliquo casu ex rationabili causa declarari, non esse obligatorium.

Tres causæ
excusant
clericum
curatum a
residentia.

Potest ergo Clericus Curatus ex tribus causis rationabilibus, excusari a residentia ad aliquod tempus. *Primò*, ad recuperandam valetudinem, v. g. si aliquando Parochus sit infirmus, & necessaria sit aeris mutatio ad breue tempus ratione recuperandæ sanitatis, vel ad perficiendum aliquod negotium graue, quod sine presentia talis Prælati, commode fieri non posset, tunc in tali casu permittitur a Concilio absentia, modo non excedat spatium duorum, vel ad summum trium mensium. *Deinde*, ut ex tali absentia, in grege Christi non fiat graue detrimentum; ideoq; tenetur curatus in tali casu, virum aliquem prudentem in suum locum substituere. *Præterea*, ut ta-

lis absentia non fiat temporibus Aduentus, aut Quadragesimæ, neque diebus solemnioribus, vt Natiuitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Corporis Christi: quia his potissimum diebus, oues Christi presentiam pastoris desiderant.

Idem censendum, si Christiana charitas urgeat, v. g. si aliqua Ecclesia esset aliquando in magno periculo infectionis hæresis, & presentia talis Prælati omnino necessaria esset ad reprimendam talem hæresim, tunc licebit ei ad tempus relinquere propriam Ecclesiam, quæ non habet tale periculum. Idem esto iudicium, si adsit necessitas componendæ pacis inter Principes Christianos.

Altera causa excusans a residentia pro tempore breui, est, quando occurrit aliqua necessitas vrgens, & inuitabilis in personam talis Curati, v. g. si immineret morale periculum vitæ ipsius, nisi discedat a loco, ob persecutionem alicuius tyranni, aut potentis, quærentis eum occidere. Tunc licitum est Curato ad tempus recedere a sua Ecclesia, vt constat ex illo Matthæi 10. *Cum persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam.* Nisi forsan ex tali absentia, notabile damnum spirituale oriatur in Ecclesia: nam tunc deberet sicut bonus pastor, animam suam ponere pro ouibus suis. Quando enim tyrannus v. g. si sit Hæreticus, studet ouibus nocere, pastor potius pro illis debet animam ponere; quam eas deferere, si aliter se defendere non possit.

In persecu-
tione non
semper liq-
tum est cu-
rati ab-
esse.

Tertia tandem causa excusans a residentia, est vrgens, & inuitabilis necessitas pro bono Ecclesiæ, aut Reipublicæ Christianæ, v. g. si Curatus discedat ad Concilium Generale, aut Prouinciale; aut si sit delegatus à Summo Pontifice ad aliquam legationem perficiendam.

Suppono

QVÆSTIO III.

De obligatione Regum, & aliorum Principum erga subditos.

In Rege
octo virtu-
tes requi-
runtur.

Suppono I. Octo potissimum virtutes in Rege, siue Principe requiri. *Prima*, est Religio in Deum, de qua Aristoteles 7. Politic. cap. 8. & D. Augustinus opuscul. de 12. gradibus, gradu 6. *Altera*, est clementia, & mansuetudo, de qua dicitur in script. Sacra, Psal. 131. *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis eius*. *Tertia*, est liberalitas, de qua plurima in historijs. *Quarta*, est iustitia, de qua Prouerb. 9. dicitur: *Rex iustus erigit terram*. Et Psal. 71. *Deus iudicium tuum Regi da*. *Quinta*, est fortitudo præsertim bellica, quæ maximè in rebus arduis, & periculosis dignoscitur. *Sexta*, est prudentia rerum agendarum. *Septima*, magnificencia in extruendis templis, erigendis Academijs, hospitalibus, cœnobijs. *Octaua*, magnanimitas, ad quam spectat, magna virtutum opera præstare, digna laude, & honore.

In subditis
erga Prin-
cipem quin-
que obliga-
tiones sunt.

Suppono II. In subditis erga Principem quinque obligationes esse. *Prima* est, ut in rebus honestis, ac iustis obediant Principi, acceptentque leges iustas, & honestas. *Secunda*, quod possint cogi à Principe, aut à Republica ad aliquid agendum, aut vitandum, etiam cum periculo vitæ, vel sub pœna mortis. Nam Princeps habet potestatem conseruandi omne ius, ad quod prædicta aliquando necessaria sunt. *Tertia*, quod sub peccato mortali teneatur obedire legibus etiam ciuilibus. *Quarta*, quod teneantur suum Principem defendere ab hostibus, pro eoq; si opus fuerit, etiam vitam profundere. *Quinta*, quod teneatur in conscientia soluere tributa iusta à Principe, aut Republica imposita.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Rex, siue Princeps tenetur cum omni diligentia, &

æquitate regnū administrare, vt ens bonis ministris, optimo exemplo præluens, & cōmoda illius curatis, atq; religionem sanctā promouens. Colligo hoc ex scriptura Sacra Genes: 1. vbi postquam Deus creauit hominem ad imaginem, & similitudinem suam, statim sic eum allocutus est: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam, & dominamini piscibus*. Bone Deus, cur hominem quem ad imaginem tuam creasti, non prius monuisti de humilitate seruanda, de cura, & diligentia, in polienda, & illustranda magis in se diuina imagine? Cur non ostendisti illi, quomodo posset per inditam imaginem, magis tibi appropinquare, sed totus fuit in commendādo illi dominio terræ, & animalium? Ne miremini: qui enim regnum terræ, & animalium tradebat, non erat opus hominem monere de alijs ad imaginem Dei illustrandam, quoniam Rex per bonam regni administrationem ita se extollit super omnes alios, vt in gloria, aut Deus ipse, aut omnium clarissima Dei imago videatur. Sic olim prædicebat Zacharias cap. 12. *In die illa proteget Dominus habitatores Ierusalem, & erit, qui offenderit ex eis in die illa, quasi David, & domus David, quasi Dei*. Cur autem sacra litera solum Davidem, ita Deo appropinquasse dicat, vt quasi Deus fuisse crederetur? Ratio est: quia fuit bonus, & diligentissimus Rex. Ita S. Thomas lib. 1. cap. 9. *In illa inquit beatitudinis die, quæ erit Dominus protector habitantibus in Hierusalem, id est, in visione pacis æternæ, aliorum domus erunt sicut domus David, quia omnes Reges & regnabunt cum Christo, sicut membra cum corpore; sed domus David erit sicut domus Dei, quia sicut regendo fideliter Dei officium gessit in populo; ita & in premio Deo propinquus erit, & inhaerebit*. Non deficiet ergo bonus Rex in excellentia sua supra alios homines, etiam in illa gloria æterna, in qua omnes reges erimus, & cum Christo regnabimus; bonus tamen Rex omnes superabit,

Regis obli-
gatio in ad-
ministrādo
regno.Scriptura
Sacra Da-
uidem vocat
quasi
Deum.

perabit, ita, quod non tam rex cum regibus, sed Deus cum Deo esse videatur.

Reges in
cælis alijs
proximos
res Deo
erunt.

Sic de electis ad gloriam loquitur D. Matthæus cap. 8. *Multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno calorum*. Regius autem Vates Psal. 46. dicit: *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham*. Ecce S. Matthæus de popularibus loquens dicit: quia recumbent in cælis cum Abraham, Isaac, & Iacob; Psalmita verò de Principibus, & Regibus, non dicit, quia erūt cum Abraham, sed cum Deo Abraham, volens innuere, quod sicut Reges in terris supra alios sunt; ita & in cælis Deo proximiores erunt. Et certè, quid mirum, quod ita Deo sese approximent in cælis, qui in terris non aliter splendent, quam veluti Dij quidam terreni. Audite S. Cyrillum Alexandr. lib. 1. de recta in Christum fide. Theodosium Imperatorem sic alloquentem: *Supremū humane gloriæ culmen, Christianissimi Imperatores, longè maximo discrimine ceteris omnibus antecedens, præstansq; præclara titulum fors, munusq; perillustre à diuina excellentia in vos defluxit; nempe quo summe illius celsitudinis, & dignitatis aliquod quodq; vestigium, & quasi simulacrum in terris extaret*. Igitur, vt summo illi Numini omne genus incuruatur, Throniq; Dominationes, Principatus, ac Potestates, prona submittentur colla, congruis illud laudibus, & hymnis venerantur, nec non calum, terram plena eiusdem gloriæ, & maiestate profectumur; ita & in vestra serenitate apprimè conspicua, & gloriosa, venustam quandam summe illius gloriæ imaginem intueri licet. Vos etenim omni terrendo fastigio superiores amplissimarum dignitatum fontes estis. Vos humane felicitatis principia, & origines. Clementissimis vestre maiestatis nutibus, nemo non ad iustam, honestamq; viuendi rationem promouetur. Et quis Deo propinquior, quam ille, cuius nutus, vniuersos homines, in honestate, & pie-

rate continet? Imo ad honestatem impellit, & promouet: qui enim talia præstant, & in terris, & in cælis super omnes alios extolluntur Deoq; cuius videntur esse imago lucidissima, appropinquant.

Colligo præterea eandem veritatem ex Cassiodoro, qui 1. var. 9. de Episcopo Augustano ita scribit: *Tuta est conditio subditorum, vbi viuunt sub æquitate regnantium: nec dubio decet rumore trahi, à quo debent non mutanda constitui*. Nihil in tali honore temeraria cogitatione præsumendum, vbi, si proposito creditur, etiam tacitus ab excessibus excusatur. Quod comprobatur Theodoricus 1. var. 22 sic loquens: *Decet regalis apicis curiam, generalitatis custodire concordiam, quoniam ad laudem regnantis trahitur, si ab omnibus pax ametur*. Quid est enim, quod nos melius prædicet, quam quietus populus, concors senatus, totaq; Respublica morum nostrorum honestate vestita.

Colligo adhuc eandem veritatem ex multis Authoribus, qui probabiliiter censent, ideò Saulem præ ceteris in Regem fuisse assumptum, quia zelo diuinæ legis præ ceteris flagrabat: cum nemo aptus sit ad imperandum, qui ad seruandam diuinam legem non exardescit. Et hoc videtur innuere sacra litera 1. Reg: 14. n. 12. vbi dicitur: *Currens autem vir de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illa scissa veste, & conspersus puluere caput*. Quisnam autem fuerit vir ille, dicunt Hebræi apud Lyranum, quod fuerit Saul, qui captā Arcā videns tabulas testimonij in manu Goliæ, quas ex Arca acceperat, abstulit de manibus eius, & fugiens reportauit eas in Silo. Pro isto igitur zelo diuinæ legis ab hostibus vindicandæ, Rex electus fuisse creditur.

Colligo insuper hanc veritatem, ex facto ipsius Dei, Genes: 17. vbi Abrahamum sic allocutus est Deus: *Ego Deus omnipotens, ambula coram me, & esto perfectus*. Indagate rationem cur se Deus tunc omnipotentem

Maxima
Principum
gloria con-
cordia sub-
ditorum.Saul cur
præ ceteris
in Regem
electus fuit.

tentem appellavit; cum tamen antea sapius Abrahamum alloquens, nunquam id fecerit? Existimo, quia tunc disponebat Deus Abrahamum ad principatum, ut esset dux, & author populi Iudaici; proinde voluit illum esse iustum, & perfectum: quoniam maximae virtutis, & potestatis signum est, dum quis famulis, & ministris perfectis utitur. Hinc Luca 4. dicit scriptura Sacra: In synagoga erat homo habens demonium immundum, & exclamavit voce magna dicens: Sine, quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio te, quis sis, Sanctus Dei. Et increpavit eum Iesus dicens: obmutescere. Res stupenda, immundus spiritus obsequium praestabat Evangelio divulgando, serviebat Christo, annuntians illum esse Dei Sanctum; & tamen Christus eius obsequium abegit, & obmutescere iussit. Respondet Tertullianus lib. 4. in Marc. Quia illius erat, praconium immundi spiritus respuere, cui Sancti abundabant. De ingenti copia, & abundantia Sanctorum venit, quod nollet uti immundis ministris, sed perfectissimis.

Deus non est vltus diabolo ad tuendam animam Iobi,

Vnde petenti Iobum Satanæ, respondit Dominus: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva. Vbi non vtebatur Dominus ministro diabolo, ut vitam Iobi servaret, neque vsus est aduersario hominis nequissimo, ad Iobum tuendum, ut praeclare docet Olympiodor in Catena Graeca scribens: Nec vero id Deus mandavit diabolo, ut in Iobi animi salute excubaret. Nam qui talem hostem bene merendo studio suapte sponte, ac naturâ abhorrentem, tuenda anima praefecisset. Non enim Deus adeo pusillus, adeo impotens, ut eiusmodi nequissimo ministro vteretur. Cum ille solus malis utatur ministris, cui boni nequeunt esse. Hac de causa suadenti diabolo praecipitum respondit, Matthaei 4. Scriptum est, non tentabis Dominum Deum tuum. Palam ostendens, se nolle Dominum, & Deum diaboli vocari. Ait Rupertus lib. 3. de Glor. Nunquid Deus, aut Dei filius, diaboli Deus, aut Dominus voca-

ri dignatur? Absit hoc magnâ est gratia, Dominum Deum creatorem omnium, velle cuiuspiam vocari Dominum. Hinc Apostolus, cum de fide multa praeclare fuisset locutus, interea subdit: propterea non confunditur Deus vocari eorum Deus, si nec diaboli confunditur vocari Deus, aut Dominus, quia gratia resonat in hoc dicto? Equidem confusio est Domini, vocari Dominum serui mali, & deplorati: ideoque licet verè sit creator, & Dominus diaboli, sic tamē non vult vocari, ut nos doceat, à malis seruis fugere. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Princeps utilitatem Reipublicae, siue populi sibi commissi non curans, graviter peccat. Patet id ex scriptura Sacra, 1. Reg. 10. ubi Samuel ita Saulem allocutus fertur: Ecce unxit te Dominus super hereditatem suam, in Principem: & liberabis populum suum de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius sunt. Quibus verbis promissit Samuel Sauli, quod multas victorias de hostibus reportaturus esset, quod re ipsa evenit, dicente sacra litera ibidem, capit. 14. n. 47. Pugnat Saul per circuitum, aduersum omnes inimicos eius, contra Moab, & filios Ammon, & Edon, & Reges Saba, & Philisthaeos; & quocumque se vertebat, superabat. Vinctus igitur est Saul in Regem, eo fine, ut liberaret populum, egregio ad omnes Principes documento, ut scilicet intelligant, se ad principatum euectos, non ut suam, sed ut suorum utilitatem aucupentur. De quo pulchrè D. Gregorius: Doctor, inquit, eligitur, ut de prelatione sua, non suum, sed Domini lucrum querat. Vnctionis fructus est, cultus diuinae hereditatis. Statimque in eos, qui contra faciunt, inuehitur. Norunt, inquit, quod non terrae latitudinem, non auri copiam, non diuitiarum affluentiam; sed fideles suos, hereditatem suam dicit: & tamen terrenum querere, & quod perit, congregare, non desinunt: ad id, quod Dominus non requirit, tota solitudine intendunt, & quod solum querit, querere negligunt.

Merito igitur Reges, non tam suam,

Princeps utilitatem Reipublicae non curans graviter peccat

suam, quam populi utilitatem curare debent, quia salus Regum ex subditorum utilitate procedit; ex propria vero vltima ruina. Sic Ioaachim Rex post arctam Hierosolymae obsidionem, & ipsius urbis expugnationem, cum omnibus suis subditis, in Babyloniae Regiam captivus ductus fuit. Vbi tanti mali causam reddit sacer textus, 4. Reg. 25. quia iste Rex suam tantum utilitatem, & non populi curabat. Quae, inquit, aurea, aurea, & quae argentea, argentea tulit Princeps militia. In quo loco S. Ambrosius, inter arctissimae obsidionis necessitates, ab hoc avaro Rege integrum aurum, & argentum asseratum fuisse, quod ab hostibus tolli posset, inde censet ortum Regis excidium, cuius salus certius procurata fuisset, si aurum, & argentum, in egenorum civium subsidia distributum fuisset. Vnde sic ait lib. 2. capit. 28. Ioaachim, qui aurum in obsidione servabat, nec dispensabat alimonia comparanda, & aurum vidit diripi, & se in captivitatem perducere. Audiant haec Reges, & attendant, quid thesauri, quid diuitiarum asseratae, & negatae egenarum subditorum vltibus producant, nimirum excidia urbis, excidia regni, excidia & ipsorummet Regum. Id enim Regibus solus esse saluti, quod in utilitatem subditorum committitur, & consumitur, quod autem inutile illis est, potius deseruit ruinae.

In funere Regis Asa, diuitiae eius igni traditae sunt.

Hinc de morte Regis Asa Sacer textus, 2. Paralip. 17. loquitur: Posuerunt eum super lectum suum, plenum aromatibus, & unguentis meretricijs, quae erant pigmentariorum arte confectae, & combusserunt super eum ambitione nimia. Querite, cur Deus permittit, ut canatissimi illius Regis Asa in funere, tot aromatum diuitiarum traderentur igni? Sane, ut ostenderetur, quid parant Regum diuitiae, quae non deserunt subditorum egentiam, subsidia. Ait Glossa ibidem: Haec in ignem mittunt, quia omnia gehennae ignibus obnoxia esse ostenduntur, quae non sunt.

Nnnn2

hic sine utilitate, & edificatione fratri protulerunt. Quae ergo Reges sine subditorum utilitate consumunt, raro eorum saluti deseruiunt; verum in eo saluantur Reges dum proficiena suis subditis exerceant. Ex hoc D. Ambrosius extollebat Theodosium Imperatorem, in eius oratione funebri iniquis: Theodosius plenus timoris Dei, plenus misericordiae, speramus, quod liberis suis apud Christum Praesul assistat, si Dominus propitius sit rebus humanis. Bonum est misericors homo, qui dum alijs subuenit, sibi consulit, & in alieno medio vulnera sua curat. Non enim minus molestum est, aegris pari remedia, atque pati vulnera; homo autem misericors non patitur in se remedia, sed ipse eadem alijs ministrat, & sic sua vulnera sanat.

Corollarium II. Princeps si negligens sit, in extirpandis pravis consuetudinibus, ut g. usurarum, contra naturam lege naturali, aut Ecclesiasticâ prohibitorum: similiter ludorum, aut spectaculorum, quae cum morali periculo peccatorum mortalium fieri solent, &c. peccat. Ratio: quia bonum Reipublicae, & populi, non tam in corporalibus hostibus, quam in peccatis eradicandis consistit. Volens Esther tutorem Iudaeorum salutem reddere, petiit a Rege Assuero, ut Amani etiam decem filij in eundem crucibus appenderentur. Si, inquit, Regi placet, detur potestas Iudaeis, ut sicut fecerunt hodie in Susan; sic & cras faciant, & decem filij Amani in patibulos suspendantur. Praecepitque Rex, ut ita fieret. Res mira, Moyses enim in deserto, ad sanandos Iudaeos a moribus serpentum, unam tantum crucem, & in ea affixum serpentem, aeneum erexerat, Christus quoque ad redimendum uniuersum genus humanum, Hierosolymis in una cruce ponti voluit; Ester vero decem cruces pro decem filiis Amani postulat. Quid causa illud profecto, quia in Esteris crucibus ro-

Princeps negligens in extirpandis vitijs peccat

non vult

lebantur corporales hostes; at vero in cruce Christi tollebantur multi peccata, serpentinum vitiolum virtus: tunc autem elarius firmatur commune bonum, quando peccata tolluntur.

Quando Pharaon insequatur. Iudaeos ingressusque iam esset mare rubrum, dicit scriptura Sacra, Exodi 14. Eleuauit Moyses virgam, reuersaq; sunt aquae, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis. Similiter quando Elias veri Numinis honorem zelans, cum sacrificulis Baal concertationem haberet, quadringentos & quinquaginta falsos illos prophetas Baal occidit. Quanta haec erant ad fidelis populi bonum, dum tot hostes funditus perderentur. Quid ergo virga Moysis praestantius? quid gladio Eliae utilius? & tamen in rei veritate, iis illud est utilius, per quod non homines, sed peccata perduntur. Audite S. Gregorium in disput. cum Herbano Iudaeo, ita fantem: De Elia autem, & Moysen nullus tibi sit sermo. Non in iis miraculis Reipublica praecleara, & beata felicitas cernitur, sed in cruce Domini Iesu nostri, per quem omne peccatum sublatur est. Non enim, qui perimunt hostes, ut Moyses, & Elias, sed qui tollunt peccata, ut crux Christi, beatam & praeclearam Rempublicam constituunt. Hinc post reaedificatum templum Hierosolymitanum per Nehemiam, veniens Eldras inuenit ciuitatem euerfam, muros solo & quatos, hostes in circuitu eminentes, & concionem habuit ad populum de alienigenis vxoribus dimitrendis, I. Esra 9. iam vero de muris instaurandis neque; verbum fecit. Et quoniam hostes undique imminabant, cur tantopere non fuit sollicitus de muris erigendis? Respondet D. Seuerus Sulpitius, lib. 1. Histor. Esdras, inquit, nihil super rescienda urbe egisse comperio: credo potius curam ratus plebem corruptis moribus reformare. Sin boni Principes non tam moenia, & munimenta curare debent; quam potius, ut in

populo non sint peccata, & vitia, quae si abfuerint, secuta manebit Respublica; si vero adsint, etiam muri adamantini, velut olim Ierichuntini concident.

Corollarium III. Princeps commoda Reipublicae pluris aestimare debet; quam proprios filios, aut parentes. Hinc de Achabo post lethale vulnus acceptum, dicitur 3. Reg. 22. Et Rex Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere. Miratur Theodoretus quod vlt. in 3. Reg. Sauciatu est enim Achab, ait, diu mansit in curru, ne fuga eius esset causa, ut suus funderetur, & fugaretur exercitus. Inter vulnera, igitur lethalia, non sibi consuluit, pergens ad Regiam, quaesiturus vulneri medicinam; sed contemnens propriam salutem, mansit in exercitu suorum incolumitati prospiciens, ne fugiente Rege illi perderentur. Nec mirum; quia durissima solet esse Regibus subditorum perditio. Vnde dicit S. Iustinus Martyr, qu. 138. in eius responsione; Solet, inquit, multum angere Reges clades populi: nam Regis poena est clades populi. Sic mihi credite anguntur Reges populi perditione, ut malint videre suam, quam populi calamitatem. Hac de causa, Rex David, videns peste absumi populum suum, clamabat ad Dominum, 2. Reg. 24. Ego sum, qui peccavi, & ego iniqui, isti, qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Ecce potius eligebat ipse perire cum tota sua domo; quam ut perirent subditi, & populus minueretur. Et profecto non est verus Rex, qui vehementissime non tristatur in perditione suorum subditorum, dum eam spectat.

Sistite vobis ante oculos Eleazarum, filium Aaronis, qui mortuo parente, eius cadauere relicto, prius ad populum descendit, Exodi 13. n. 20. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro. Videretur forsan Eleazarus cupiam a bono parente.

Princeps commoda Reip. magis aestimare debet, quam filios

parente degenerasse, cum magis affectum ad populum ostendit, quam ad patris reliquias, nec aliquantulum paterno cadaueri adhaere. Aliter tamen se res habet: fateor & Moysen fratrem Aaronis, & Eleazarum filium debuisse aliquantisper comitari defuncti cineres. Sed quia erant populi Principes, necesse erat eos a tam charo corpore cito disungi, & ab obsequiis defuncti liberari, ne ex sua longiore absentia damnum aliquod graue exoriretur. Cum Summis Principibus tutius sit, & filiorum, & parentum obliuisci, dum necessitas prospiciendi Reipublicae urget. Quod D. Ambrosius orat. de obitu Theodosij, in filio eius Honorio Augusto, qui cum parentis corpus ab Italia deduceretur Constantinopolim, non fuit comitatus patris reliquias, sic illustrat: Flet etiam Imperator Auguste, quod non usque Constantinopolim reuerendas reliquias ipse prosequeris. Nec hoc tibi laboriosum, nisi te teneret Respublica, quam boni Imperatores, & parentibus, & filijs praeulerunt. Denique, ideo te Imperatorem pater fecit, Dominus confirmavit, ut non solum militares patri, sed omnibus imperares.

O vtinam omnes Imperatores, & vniuersi Reges, ac Principes diligenter id obseruent, quod non eo fine ad tantam sublimitatem sint dignitatem, ut militent parentibus, filijs, propinquis, sed ut imperent omnibus, & Rempublicam praeponeant proprio generi, cui etiam propriam vitam postponere tenentur. Ait Dominus, ac Redemptor noster, Ioan. 10. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Quae verba sic poterat D. Chrysostomus, in Psalm. 113. Hoc, inquit, maxime ostendit Principem, quod scilicet suorum curam gerat, eisque provideat, ac prospiciat. Ideo dicebat Christus: Pastor bonus, non dixit, honoratur, & colitur, sed animam suam ponit pro ouibus suis. Hoc est principatus, hoc est pascendi scientia, sua negligere, & eorum, quos regit, curam gerere.

N n n 3

Nihil enim suum non negligit bonus Princeps, ut Reipublica attendat, & genus suum, & cognitionem suam, & vitam insuper propriam despicit, dummodo vni huic, scilicet Reipublicae custodiendae sufficienter inuigilet. Hinc de Moysen suscipiente socerum, & vxorem, & filios, dicitur Exodi 18. Altero autem die sedit Moyses iudicare populum. Ecce optimus iste Princeps, vnam tantum diem dedit filijs, & socero excipiendo, atque honorando; statim autem die sequenti illis dimissis, sese populo reddidit. Quia, ut sapienter habetur apud Valerium Max. lib. 3. cap. 2. Publica instituta, priuata pietate potiora iudico.

Corollarium IV. Qui nimia regandi libidine, regnum appetit, peccat. Ratio: quia tales ut plurimum, licet tanquam pastores ad oues gubernandas, ad regnum veniant; tamen inter ipsas saepenumero infelici quadam metamorphosi leones efficiuntur, iuxta illud, Zachar. II. n. 3. Vox ululatus pastorum. Statimque subdit: Vox rugitus leonum. Quasi qui ab initio, pastores mansueti videbantur; paulo post suscepto imperio tumidi, & leones truculenti redderentur. Testis loculentissimus istius veritatis est Iulianus Imperator, ante imperium agnus, post obtentum imperium leo saeuissimus. De quo Cyrillus Alexandr. in epist. ad Theodosium Imperatorem pro libris suis contra Iulianum scribit, eundem Iulianum antequam regnare inciperet, numerarum inter fideles, nutritum in monasterijs, eruditum in sacris literis fuisse: sed postquam imperij regimen suscepit, prauorum hominum usu, consuetudineque; inductum, ad gentilios ritus degenerasse; & linguam alioqui disertam, contra Christum Dominum, & Sancta Euangelia, & Catholicam religionem acuisse. En, quam verissimum sit illud Prouerbum, bonores mutant mores, & dignitas augmentum fieri plerumque; solet virtutis de-

Nimia regandi libidine peccat.

Principes praepone debent Rempublicam proprio generi

Eleazar in signis erga populum amorem

tis detrimentum. Ita, ut principatus potius fugiendus; quam appetendus esse censeatur.

Quod pulchrè expressit Leo Imperator, qui anno Domini 469. lib. 31. Cod. de Episcopis, & Clericis ita sancit. *Non pretio, sed precibus ordinatur Antistes, tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut quæatur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat, sola illi suffragetur necessitas excusandi. Profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuit.* Cum in summis Cathedralis nihil aliud aspiendum sit, nisi onus, labor, & mors. Sic D. Ambrosius licet diuinitus electus in Episcopum fuerit; constantissimè tamen recusauit, ut auctor est Nicephorus lib. II. cap. 32. Nazianzenus episcopus recusato, ac renuntiato in Pontum fugit. Ammonius autem sinistram, cum inuitus traheretur, radicibus secuit, minatus linguam quoque; ab seissurum, si vim amplius inferrent, ut refert Palladius historia Lausiana, cap. 12. & Petrus Blesensis epistol. 13. ita ut vix, ullus Sanctus reperiatur, qui ad Episcopatum vocatus non fugerit, renuerit, obnixque obrectauerit. Quia ut optimè refert auctor imperfectus homilia 33. in Matthæum: *Opus, inquit, desiderare in se bonum est, primatum autè honoris concupiscere, vanitas est, primatus fugientem se desiderat, desiderantem se fugit, & horret.* Rationem reddit Socrates apud Platonem, Dialog. I. de Rep. Quia nullus probus magistratus sibi, sed subditis, eorumque commodum intendit, & seruit.

Verum & secularis Principatus non minus fugiendus est, quia maximi periculi plenus. Quis hoc non percipit ex illo apologo, quem Iotham filius Gedeonis habuit ad viros Sichem. in quo dicuntur omnes arbores fructuosæ a regimine inter alios suscipiendo se excusasse. *Oliua* quidem, ne perderet sui olei pinguedinem; *Ficus*, ne desereret suorum fructuum suauitatem; *Vitis*, ne amitteret sui vini iucunditatem,

ac lætitiā, Iudic. 9. à n. 8 omnes scilicet quodammodo præuidentur, non posse illam fructu vbertatem, in ea dignitate cōseruari; sed omnia bona naturalia pariter, ac moralia, misericordiam, iustitiam, patientiam, mansuetudinem, benignitatem, ceteraque animorum, & corporum ornamenta, in illo dignitatis fastigio ruitura. Atque sic prudenter maluerunt, in priuata vita suis dotibus repleti, quam in publica illis omnibus denudari.

Vnde, & ipsemet Christus Dominus, singulare huius rei exemplum nobis reliquit, qui libenter quidem impositam sibi crucem baiulabat; oblatum autem sibi regnum humiliter refugiebat. Ioan. 6. n. 15. *Iesus ergo cum cognouisset, quia venturi essent, ut caperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.* Ut nimirum significaret, crucem nobis libenter amplectendam, in qua spirituales fructus feliciter proueniunt, regnum autem humiliter descendendum esse, in quo amplæ spiritualium bonorum messes exarascunt. Hæc est mens D. Gregorij in Pastoralis p. I. cap. 3. *Oblatam, inquit, gloriam culminis fugit, poenā probrosæ mortis; ut membra eius discerent, fautores mundi fugere, terrores minime timere, pro veritate aduersa diligere, prospera formidando declinare, quia & ista per timorem sapè cor inquinaret, & illa per dolorem purgant: in istis se animus erigit; in illis autem, etiam quando se exerebat, sternit: in istis homo se obliuiscitur; in illis verò ad sui memoriam, nolens etiam contactus, reuocatur: in istis sapè & ante acta bona depereunt; in illis autem longi quoque temporis admissa terguntur.* En quomodo sicut in depressis laborum vallibus felices virtutum segetes nascuntur; ita in summis honorum montibus, etiam benè nata virtutum semina exsiccantur.

Corollarium V. Princeps non puniens scelera subditorum, peccat mortaliter: imò non raro etiam vniuersæ Ecclesiæ interitum parat. Opportunissimum huic rei locum habemus

Christus cur oblatum regnum repudiavit.

Propter vniuersum peccatum Deus aliquando vniuersum populum punit.

Princeps non puniens scelera subditorum peccat mortaliter.

mus in scriptura Sacra, Iosue 7. n. 1. ubi vnius hominis crimine, vniuersum populum peccato obnoxium, & Deo iniurum, atque eam ob causam, Deū illi maxime insensum fuisse, sacra litera pronuntiat: *Filij autem Israël prauaricati sunt mandatum, & usurpauerunt de anathemate.* Nam Achan filius Charbi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusque est Dominus contra filios Israël. Res profecto stupore digna, pronuntiat in vniuersum filios Israël, id est, omnem populum diuinis mandatis obstitisse, & ideo Deum illi iratum fuisse. Vtiq; propositio ista vniuersalis: *Filij Israël prauaricati sunt mandatum*, exigebat, ut subderetur: *Nam tulerunt omnes de anathemate*; cum tamen non nisi vnum omnino tulisse, & criminis reum extitisse dicatur illis verbis. *Nam Achan tulit aliquid, &c.* Cur ergo omnes peccasse? cur Deum omnibus iratum, & insensum fuisse pronuntietur? Num certe illi aut publice, aut remotis arbitris seceret peccauerunt, occultumque illis peccati virus suberat? Minime profecto, sicut exquisitissimo examine, & seria inquisitione postea comperit; sed quia vnius obnoxium, vniuersus populus & poenæ subiacebat.

Ita mihi credite, omnino fit, vnius siquidem flagitiosus, non cōderictus, nec supplicio ab alijs se iunctus, atque abscissus, omnes in discrimen dubio procul tandem pertracturus est; atque ideo nec infantes, nec à diuina ira securi illi, inter quos ipse degit, quotquot illi fuerint, cēseri debent. Hæc est mens Origenis in citatum locum, ita scribentis. *Non otiose transcurrendum est, quod vno peccante, ira super omnem populum venit; hoc modo accidit, quando sacerdotes, qui populo præsunt, erga delinquentes benigni volunt videri, & verentes peccantium linguas, ne forte malè de eis loquantur, sacerdotalis seueritatis immemores, nolunt implere, quod scriptum est. 1. ad Timoth. 5. n. 20. Peccatum eorum*

omnibus argue, ut ceteri timorem habeant. Et iterum 1. ad Corint. 5. n. 5. *Auferite malum ex vobis ipsis.* Pergitque vltè citatus auctor. Nec zelo Dei succincti imitantur Apostolum dicentem: *Tradidi huiusmodi hominem sathanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat.* Tandem post multa concludit: *Dum vni parunt, vniuersæ Ecclesiæ moluntur interitum.* Non est ergo contra clementiam, & misericordiam, sed potius pro ipsa, vindex scelerum gladius Principi datus: quia multo clementius, & benignius est, ut vnus delinquens pereat, quam ut propter ipsi delicta vniuersa Respublica in vniuersum discrimen adducatur.

Si tamen Rex volens scelera populi emendare, id præstare non possit, tunc immunis erit à culpa. Ratio: quia quod Rex emendare non potest volens, id diuinæ curæ est. Sic quando idololatram Danielelem accusauerant coram Rege, quasi transgressorem legis, & edicti regij, Rex totis viribus conabatur illum eliberrare. Daniel: 6. *Vsq; ad occasum solis laborabat, ut erueret illum.* Sed cum id nullo modo efficere posset, victus tandem tradidit illum accusatoribus, dicens: *Deus tuus, quem colis, ipse liberabit te.* Fecerat Rex quidquid poterat; videns autem, quod nihil posset proficere, sine ingenti suo periculo, rem Deo commisit, à quo non dubitabat venturum remedium salutare si quidem Diuinæ curæ est, illa corrigere, quæ Reges etsi volentes, non valent. Ait D. Hieronymus: *Quod ipse obtinere non poterat, potentia Dei committit.* Non ambigue loquitur, sed audacter affirmat, *Deus tuus liberabit te.* Neque sana fessellit illum tanta fiducia: nam sequenti die, Danielelem inter leones illæsum inuenit: quia est hoc quasi debitum Diuinæ providentiæ, & potestatis, quod illis rebus accurrat, quas corrigere, & emendare Reges non valent.

Idem plenè accidit Dauidi 2. Reg. 3. quando Abner dolo Ioabi occisus.

ex volens sed non valens scelera populi emendare immunis est à culpa.

Etiā secularis magistratus fugiendus est.

David Ab
neri occisi
onem Deo
vindictam
commisit.

occisus occubuit; rem hanc adeo turpem David Rex indignè tulit, voluitque eam statim vindicare, sed cum esset recens creatus Rex, non potuit aliquid moliri aduersus potentissimum Ioabum; sed ipsi Deo commisit: *Ego autem, inquit, delicatus sum, & unctus Rex: Porro viri isti filij Saruiz duri sunt mihi, retribuatur Dominus facienti malum, iuxta malitiam suam.* Ecce quia non poterat bonus rex in adeo recenti throno aduersus potentissimos duces stare, ideo, quod ipse volens non potuit castigare, secunde diuinæ potestati id committere potuit. Ita Iosephus in Glossa fatur in persona Davidis: *Saruiz filijs nihil praualeo facere, cum sit memetipso potentiores, sed vices eis reddat Diuinitas.* Non est igitur dubitandum, ad Deum spectare correctionem illorum, quæ Reges etiam corrigere volentes, non valent. Cæterum, quod valent corrigere, & non corrigunt, id eis exitiale est. Sic Achabo blasphemum dimittentem Bedanab, minatus est Deus per Prophetam. 3. Reg. 20. *Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima illius.* Quæ verba Carthusianus ita commentatur: *Quia dimisisti Benadab virum blasphemum, & Regem, quem Deus dedit in manu tuam, ut eum occideres, tu occideris pro eo.* Eandem vindictam se manere sciant vniuersi Reges, & Potentes: si enim, quos possunt reos corrigere, impune dimittunt, dubio procul illorum poenas apud Deum luere debebant.

ARTICVLVS II.

Soluantur obiectiones.

Objicitur contra conclusionem. Rex vtens quibuscunque ministris ad gubernationem, satisfacit suo officio: ergo non tenetur vti bonis ministris. Respondetur negando antecedens. Reges enim, & Principes assumunt ad officia secularia, v. g. gubernatores, Prætores, iudices &c. ineptos, vel qui malè existimantur administraturi, peccant mortaliter,

& tenentur ad damna secuta, iuxta communem Theologorum sententiam. Nam ex lege iustitiæ ratione sui muneris, tenentur procurare aptos ministros, cum propter hoc tributa accipiant. Vnde si tales constituant thesaurarios, Quæstores, & Exactores tributorum, quos sciunt defraudare Rempublicam in reddendo, aut munera extorquere à populo, tenentur ad damna populo refarcienda, nisi Quæstores ipsi ea restituant. Si tamen assumant minus idoneos, ommissis magis idoneis, tunc peccant quidem vt plurimum mortaliter; non tamen tenentur ad restitutionem. Ita Sorus lib. 3. q. 6. ar. 4. Quod ergo id faciendo peccent, ratio est: tum quia faciunt iniuriam magis idoneis, qui potiori iure gaudent. Tum, quia faciunt contra fidelitatem Reipublicæ debitam, quæ obligantur ad constituendos ministros maximè idoneos, exemplo œconomi, qui tenetur conducere operarios maximè bonos, si commode potest: alias peccaret grauiter contra fidelitatem œconomiæ debitam. Quod etiam vt plurimum peccent mortaliter, Ratio est: quia per hoc grauiter læditur Respublica. Quod verò non teneantur ad restitutionem, Ratio est: quia non faciunt contra iustitiam commutatiuam, sed contra distributiuiam, ad quam spectat officia, & dignitates ijs distribuere, qui sunt aptiores.

QVÆSTIO IV.

De obligatione magistrorum, & discipulorum ad inuicem.

Suppono I. Magistros, siue Pedagogos ad tria potissimum obligari erga discipulos. in primis, vt eos promoueant in literis. Deinde, ne peccata illorum dissimulent, sed reprehendant, & corrigant, quando opus fuerit. Tandem, vt curam discipulorum gerant in rebus pertinentibus ad mores, & honestam educationem.

Suppono II. Doctores, & Magistros

Disputatio III. De obligatione superiorum erga subditos. Quæstio IV. De obligatione magistrorum, & discipulorum ad inuicem.

Doctores in
vniuersita-
tibus ad no-
uem obli-
gationes

gistros in Vniuersitatibus, ad nouem præcipue teneri. Primo, vt caueant, ne doceant animæ noxia, videlicet contra fidem, aut bonos mores. Secundo, ne profana nimium, & supra diuinam extollant. Tercio, ne doceant falsa pro veris ex industria: sic enim peccarent mortaliter. Quarto, vt diligenter se præparent, quomodo officio suo satisfaciant. Quinto, ne scholasticos auditores auocent ab alijs Doctoribus, cum iniuria eorum, vel ipsorum auditorum damno: quia etiam hoc est peccatum mortale, iuxta Caietanum, versu, *Magistrorum peccata.* Sexto, ne stipendia iusto maiora extorqueant. Septimo, ne se ingerant ad docendum, si non sint idonei, vt constat ex c. 1. de Magistr. Octauo, vt se accommodent captui discipulorum, ne illis inferant notabile damnum, vt expressè docet Nauarrus cap. 25. n. 57. Nono, ne Doctoratus insignia denegent dignis, aut tribuant indignis, præsertim in Theologia, iure vtroque, & Medicina: id enim faciendo, peccarent mortaliter, iuxta Caietanum versu, *Doctoratus*; in Philosophia autem solum esset peccatum veniale.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio I. Magistri tenentur, suos discipulos rectè instituere in literis, & bonis moribus, eorumque diligentem curam habere. Probatur ex ipsamet etymologia: quia Magister, idem est, ac Cherub; Cherub verò idem, quod pictum varium figuratum, vnde quamlibet externam figuram propriè significat, vt docet Abenezra cum alijs Rabbinis, quibus assentitur D. Hieronymus epist. 13. ad Marcellam. Paterque manifestè hæc veritas ex Corinthiis tabernaculi, quæ Exodi 6. dicuntur variatæ opere plumario; in Hebræo autem legitur: opere Cherubico, non quod in illis, propriè Cherubinorum imagines intexerentur, sed quod essent multi-

plici varietate intertextæ, vt docet S. Hieronymus loco citato inquit: *Et omnis generis floribus, quos terra fert, alijsq; ornamentis, exceptis animalium formis figuratæ, vt testatur Iosephus lib. 3. Antiquit. cap. 3. & 7.* Quemadmodum igitur Cherub propriè significat opus externum egregie depictum; ita metaphoricè significat Magistri sapientis animum, multarum rerum formis, scientiarumque habitibus insignitum, quod scilicet Magister discipulum sibi ad informationem traditum, velut Cortinam quandam, mira varietate eruditionis, & morum depingere, ac expoliri teneatur.

II. Cherub, ex nomine Hebræo Rab, idem est, quod sapiens. Vnde nomen Rabi, quod Ioannis 1. n. 38. dicitur interpretari Magister, significat hominem multa scientia præditum. Vnde Cherub ex vi sui etymii, est quasi Sapiens, seu Magister. Hinc S. Dionysius Areopagita de Cælesti Hierarch. 4. Superiorum spirituum ordines, id est Cherubinorum, non immerito appellat inferiorum præceptores. Cum itaq; Magister idem sit, quod Cherub: ergo quemadmodum Cherubini cælestes, inferiores spiritus semper recta, & sancta docent, illuminando eosdem; ita & magistri in terris, velut alteri Cherubini, multiplici scientiâ pleni, discipulos curæ suæ commissos, in literis, & probis moribus rectè instituere tenentur.

Probatur II. Qui præsentem Dei assistentiam habet, non potest non rectè operari, imò tenetur omnino ab omni malo abstinere, & ne oculos Dei leuiter etiam lædat, sanctè agere. Sed Magistris iuuentutem rectè instituendis, Deus præsens adest: ergo iuuentutem sibi commissam, & in literis, & in moribus sanctè instituere tenentur. Minor ex autoritate scripturæ Sacre constat, 1 Reg. 19. Quando David fugiebat Saulem, statim Samuel Propheta videns eum fugitiuum deseruit locum, O o o in quo

Magister
id est quod
Cherub

Magistris
iuuentutem
rectè insti-
tuendis
Deus præ-
sens adest

Magistri te-
nentur suos
discipulos
instituere in
literis & bo-
nis mori-
bus.

Pedagogi
ad tria obli-
gantur er-
ga discipu-
los.

in quo erat, & cum Dauide se in Naioth, recepit: *Abierunt ipse, & Samuel, & morati sunt in Naioth.* Quid causæ? Vtiq; quando seditio comota fuit contra Moysen, & Aaronem, dicit scriptura Sacra Numer. 16. *Moyse, & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis.* Cur etiam Samuel cum fugitivo Dauide, non potius confugit ad locum tabernaculi, sed ad Naioth? Nonne in loco tabernaculi citius adfuisset Deus suis fugitiuis? Fateor in loco tabernaculi præsentem Deum esse illis, qui eo conueniunt; verum etiam in Naioth suam exhibebat præsentiam, & auxilium, ex hac potissimum ratione: quia Naioth erat locus scholæ, in quo Samuel iuvenes Israëlitarum, puerosq; instituebat. Iam verò ubi puerorum institutio, & informatio circa Dei cultum, ac virtutes capessendas, per Samuelem florebat, non poterat ibi manifeste non ostendi, protegens assistentia diuina.

Hic mihi in mentem venit locus ille, Psal. 118. n. 6. *In sole posui tabernaculum suum.* Scio locum hunc communiter exponi de humanitate Christi, ut sensus sit: In humanitate assumpta, quæ sole clarior splendebat, sedem suam collocauit. Verum non aberrabo, si nomine solis, Doctores, & Magistros recte docentes intellexero: quia solis ad instar, lucet, qui omnia bona docet. Hinc Iob, ut discrimen exprimeret inter subuenientes temporalibus necessitatibus, & animæ negotia tractantes, illos sideribus, hos soli commendauit. Iob 9. n. 7. *Qui præcipit soli, & non oritur, & stellas claudit, quasi sub signaculo.* Stellæ in noctis accenduntur solatium, depellunt tenebras, vincunt umbras; verum respectu solis sat inferiores reperiuntur. Quoniam sol dici oculus est, cæli honor, orbis decus, fons luminis, scaturigo indefessa claritatis: illum nec tenebræ vincunt, & si aliquando nebula interueniat, eam radiorum calore dissipat. Ita planè, qui virtutes edocet, qui optima consilia præ-

bet, solis ad instar relucet; qui verò temporalibus consulit, sideris exercet munus. Sic censet D. Gregor: lib. 9. Moral. cap. 3. *Quia, inquit, sol per diem fulget, stella obscuritatem noctis irradiat, & plerumq; in sacro eloquio, diei appellatione aeterna patriæ noctis autem nomine præfens vita signatur, prædicatores Sancti ut sol nostris oculis fiunt, cum contemplationem nobis vera lucis aperiunt, & velut stellæ in tenebris lucent, cum per actiuam vitam, pro futuris necessitatibus nostris, terrena disponunt.* Ecce in cælo fulgent stellæ, quando tenebras noctis irradiant, sed angusto satis lumine, & exigua claritate: at verò sol quando diem parturit, quando cælestia ostendit, tota lucis coruscat pompa, & tota niter ardoris flamma. Ita pariter, qui discipulos ad timorem Dei, ad Sanctam, & rectam operationem erudit, ut sol in perpetuas æternitates fulgebit. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Magister non recte, & fideliter discipulos instituens, peccat. Ratio: quia si vnusquisque pro bono nomine laborare tenetur; profectò non minus pro recta institutione iuuentutis: quoniam discipulorum profectus, maxima gloria magistri esse cõsetur, ut ingeniosè obseruat Primasius in epist. ad Philip. *Gloria, inquit, patris filius sapiens, perfectio discipulorum magistri gloria comprobatur.* Magister enim in erudiendo discipulo habet se ad instar agricolæ, qui dum terram profundioris sulci excolit, quantumuis defudet, laborem pro nihilo æstimat, quia spectatus fructus labore non melior, & difficultatem emolliit: ibi gemit agrorum cultor, ubi seges minime respondet aratro: exiguus proventus laboris accretio est. Sic planè pompa doctrinæ est discipulus eruditus; quemadmodum indocuit est rubor magistri. Itaq; magister, qui operas suas benè collocatas aduerit, exultat, & gaudet; qui verò amissam videt industriam, dolet. Hinc dicebat Seneca epist. 34. discipulum

Magister non recte discipulos instituens peccat

Nomine solis Doctores & Magistri recte docentes intelliguntur

pulum alloquens: *Cresco, & exulto, & discussa senectute recalesco, quoties ex his, quæ agis, & scribis, intelligo, quantum te ipse (nam turbam olim reliqueras) supergrederis.* Si agricolam arbor ad fructum producta delectat, si pastor ex fructu gregis sui capit voluptatem, si alumnus suum aliter intuetur, quam ut adulescentiam illius suam iudicet, quid euerire credis his, qui ingenia educauerunt, & quæ tenera seruauerunt, adulta subito vident. Gaudet igitur magister discipulo, coequali, tuncq; illi augustinior accrescit gloria, cum ultra tumorem, discipulus de scientia cum ipso magistro decernat.

Accipite istius veritatis certissimum documentum ex Calebo, qui adeo strenuè, pugnauerat, in gigantes, ut depulsi, extinctiq; monstrosi, Hebron ciuitatem æternam, nominis sui monumentum, armis subegerit, & certaminibus acquisierit. Nihilominus, ut eius gloria cumulatiùs resplenderet complera, egregios milites sub se merentes, ad opera similia incitauit his verbis: *Qui percusserit Cariat Sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam suam meam uxorem.* Iosue 15. n. 16. Quid est, pro Deum immortalem! Calebus, qui gigantum victor gloriosissimus antea coronatus fuit, postea alienas operas mutuatus est? qui proximè vires ostentabat canitie refra-gante indefessas, nunc iam quasi impotens manus conducit extraneas? Ne miremini: volebat Calebus gloriam suam, strenuis militibus communicare; imò de militum strenuitate felicitatem suam cumulatiùs augere, quia habere milites suppetes duci gloriosum est, & de imitatione iucundum. Audite Massam eleganter id explicantem; *Caleb, inquit, ego cerè puto victis, profligatisq; ad Hebronem gigantibus, cum ipse ex ea victoria, satis se gloria, & laudis consecutum esse arbitraretur, hanc socijs suis viris optimis demandare voluisse, ut quorum virtutem, atq; fidem*

expertus nupero bello fuerat, cum eis rerum gestarum laudem communicaret. Licet igitur ad Hebronem gigantes subegerat dux strenuus; adhuc tamen gloriæ eius hoc decrat, ut miles probatus ad exemplum ducis, simillimis triumphis coronaretur. Ut ergo eius fama augustiori luce resplenderet, militem ad imitationem incitauit, quasi depulsi etiam gigantes, aliquid adhuc defuerit triumpho, si miles ducis stimuletur exemplo, similia non aggrediretur.

Ratio II. Corollary: quia magistri pro recta institutione iuuentutis accipiunt stipendia: ergo non recte discipulos educantes peccant, & nulliter suffragia percipiunt: si quidem sine proba educatione, natura humana inculta, & rudis permaneret. Multa enim sunt, quæ sagax pollet industria, & quæ industria artificis assiduè perpollet operâ. Sic aurum terræ admixtum fordescit; argentum silicis visceribus obscuratur inclusum; vtrumq; tamen arte defecatum, & lima mordaci excultum, oculos aspicientis oblectat. Nusquam mihi credite auri massa coaluisset in simulachrum, sine runcinæ suffragio, & scobinæ præsidio; at verò dum purgatur, dum premitur, dum varijs artis instrumentis angitur, clariùs emicat, & micantiùs splendoribus fulgurat; ut non immerito dubitare liceat, an plus naturæ, vel artis debeant industria. Pulchrè Tertull. in Apologet. cap. 12. hac de re scribit: *Quod simulachrum non prius argilla deformat cruce, & stipiti superstructa? in Deos vestros validius per omnia membra incumbunt ascia, & runcina, & scobina: applicatis ignibus urimur, hoc & illi à prima quidem massa: inde censentur Di vestri.* Artificis igitur industria ex auri massa Deum fingit ab omnibus suspiciendum, dum perpolit, dum elimat, dum purgat, ita, ut licet aurum non mutetur ab arte pretium; decorem tamen mutuatur.

Magistri pro recta institutione iuuentutis stipendia accipiunt.

Homo sine
disciplina
rudis effi-
tur.

Non absimili modo humana indoli accidit: aliquis enim nobili licet originis venâ natus sit; si tamē careat disciplina, obbrutescit morū rusticitate, inconcinnitate denigratur verborum, ita ut prouocet odium, aut saltem pariatur despectum; at verò, qui magistrorum operâ excultus est, grata morum placiditate, omnium animos sibi allicit, & urbanâ morum comitate deuincit: quod non naturæ, nam ubiq; eadem; sed disciplinæ elogium, & accuratæ educationis studium est. Peruicax aliquando ingenium sollicita euincit opera, & intentâ, ac diligens cura: robora naturæ flexa in rectum aliquando reuocat pōdus, & color; ut quod videbatur ineptum, artis industriâ, multis operib; adaptatū mireris. Ita planē animus humanus, quamuis improba indole deflexus, aut curans educatione informatur, & curâ magistri excolitur. Ait Cassiodorus 9. var. 21. de stipendijs magistrorum: Illis, inquit, sine dilatione præbenda sunt, per quod & honesti mores proueniunt, & palatio nostro sacunda nutriuntur ingenia. Paulatim igitur ingenij feritas magistri industriâ mitescit, & ingenij scintilla doctrinæ sementis nobilem inflammam incrementatur, ut proinde verissimum sit illud Pœtæ.

Nemo à Deo ferus est, ut non mitescere possit.

Si modò cultura patientem accommodet aurem.

Magister etiam bono exemplo discipulis præluere debet.

Corollarium II. Magister non solum doctrinâ, sed etiam bono exemplo debet discipulis præluere, ut discipuli cum doctrina simul & virtutes hauriant. Pulchrè id expressit Author Imperfectus hom. 9. in Matthæum, super illa verba: *Ascendit in montem*, ita scribens: *Qui docet, verborum suorum sit ipse exemplum. ut magis opere doceat, quam sermone.* Qui autem ambulat per conuallia vitæ terrena, & loquitur altos sermones; nō alterum instruit, sed seipsum castigat. Nemo enim potest in valle stare, & de monte loqui: si in terra est animus tuus, ut quid de calo loqueris? si autem de ca-

lo loqueris, in calo consistes. Statimque & discipulum his verbis monet: *Qui audit iustitiam Dei, ideò debet in altitudine bonorum operum consistere: quia discipulus imitator esse debet magistri.* Si autem in peccatis viuas, & audias iustitiæ verba; iudicium tibi non salutem acquiris: audis enim, ne excusationem habeas. Si facere iustitiam non vis, ut quid prædicatorem iustitiæ audis? ut quid Doctorem appellas, cuius non vis esse discipulus.

Et certè maximè cauere debent magistri, ne suis prauis exemplis discipulos ad peccandum impellat. Quamobrem D. Hieronymus ad Lætam scribens, circa filiæ educationem, sic illam adhortatur: *Nihil in te, & in patre tuo videat, quod si fecerit, peccat.* Similis est illa eiusdem admonitio ad Heliodorum Episcopum circa eius subditos: *In te, inquit, oculi omnium diriguntur, conuersatio tua, quasi in specula constituta, magistra est publicæ disciplinæ: caue ne commutas, quod, qui volunt imitari, cogantur delinquere.* Qui autem secus, facit, suos non instituit discipulos, sed occidit; ut patet ex illo iurgio duarum foeminarum apud Salomonem, quarum vna filium, quem vigilans lætabat, dormiens oppressit. 3. Reg. 3. an. 18. Super quem locum D. Gregorius libro 8. Moral. capite 17. ita scribit: *Per matres lætantes ordo Doctorum; per filios earum, significatur persona discipulorum.* Nam magistri scientiæ vigilantes, sed vitæ dormientes, auditores suos, quos per vigilas prædicationis nutriunt, dum quod dicunt, facere negligunt, per somnum torporis occidunt, & negligendo opprimunt, quos, alere, verborum lacte videbantur. Ex quibus euidenter patet, quod Magistri non tantum doctrinâ, sed etiam bono exemplo discipulis præluere debeant.

Idipsum gentilis Philosophus Seneca epistol. 108. Christianè expressit his verbis: *Nullos autem peius mereri de omnibus mortalibus indico, quam qui Philosophiam velut aliquod artificium venale didicerunt: qui aliter viuunt, quam viuendum esse præcipiunt.* Exem.

Magistri maximè cauere debent ne malo exemplo discipulis sint.

Magistri discipulorum peccata dissimulantes, peccant.

Exempla enim seiplos inutilis doctrinæ circumferunt, nulli non vitio, quod insequantur, obnoxij. Non magis mihi potest quisquam talis prodesse præceptor, quam gubernator in tempestate naufragundus. Tenendum est sapientie fluctu gubernaculum, luctandum cum ipso mari, eripienda sunt vento vela. Quid me potest adiuuare rector nauigij attonitus, & vomitans. Quanto maiore putas vitam tempestate iactari, quam ullam ratem, non est loquendum, sed gubernandum. Igitur boni magistri non solum eruditores, sed etiam virtutibus conspicuos, suos discipulos ut efficiant, curare debent.

Corollarium III. Magistri discipulorum peccata dissimulantes, & non corrigentes, peccant. Ratio: quia per hoc fit inimicus discipuli: qui enim corripit errantem, amore ipsius ardet; qui autem dissimulat, & palpat, ille crudelissimus inimicus est. Sumite hanc veritatem ex Scriptura Sacra Proverb. 13. ubi dicitur: *Qui parcat virgæ, odit filium suum; qui autem diligit illum, instanter erudit.* Ergo quod pater, & magister non utatur virgâ, aut flagello, aut asperis verbis aduersus filium peccantem, id non est amoris iudicium, sed odij; non est id opus mansueti, sed hostis inolementissimi. Sic censet D. Basilii in regul. breuior 5. Inclemens, inquit, ille habendus est, qui obtinet; non autem, qui arguit; quemadmodum, qui in corpore alicuius, qui à venenata aliqua bestia morsus esset, residere venenum sineret, cum posset extrahere, iurè immitis diceretur; non autem qui extraheret. Quinimò, qui eiusmodi est, is charitatem euerit. Siquidem scriptum est: *Qui parcat virgæ, odit filium suum.* Sciant hoc pro certo omnes, quod correptiones peccatorum, non à crudeli, & inimico animo veniant, sed à valde amico. Verum ille potius inimicus habendus, qui videns proximū in peccatis putrescentem, tacet, & prorsus à medicina abstinet.

Accipite & aliud documentum

itidem ex scriptura Sacra, Exodi 23. Si, inquit, occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis eum eo. Ita mandabat lex subueniri iumentis proximorum ab eo, qui amico esset animo in eum. Assimās, clarum esse inimiciæ crudelis argumentum, si non subueniret quis proximorum iumentis. Ex quo loco S. Chrysosthomus ad nostrum propositum sic argumentatur hom. de reprehens. feren. & conuersi. Sancti Pauli. *Non audistis, quid Deus Iudas præceperit? Nempe, ne errantia inimicorum iumenta despiciant, & lapsa ne prætereant. Quod cum Iudæis præceptum, ne bruta inimicorum contemnunt, nosne fratrum animos, qui quotidie supplantantur, despiciemus? Et quomodo non est summa inhumanitas & ferina crudelitas, nos non tantum curæ hominibus impendere, quantum alij iumentis? Profecto, quod lapsus, & spiritualia vulnera proximi tui prætereas, tacens, id ab inhumanitate, & crudelitate inimica venit. Non enim crudelis, sed amicus est benignissimus, qui putrem partem refecat, ut totum hominem saluti seruet.* Sic D. Paulus durissimis verbis Corinthum quendam affligens, plurimum illi profuit; Iudas autem osculis Christum demulcens, lethale ei venenum infixit. Audite D. Chrysosthomum supra citatum: *Osculatus est Dominum Iudas, sed osculo prodit: venenum habebat os eius, malitiæ, impleta est lingua eius. Paulus cum vulnerauit, qui apud Corinthios scortatus fuit; sed saluauit. Inquit enim, tradatur Satana in interitum carnis, quo spiritus saluus sit in die Iesu. Vidisti vulnera salutem afferentia? vidisti osculum proditione plenum? Sic fideliora sunt vulnera amici, quam blanda oscula inimici.* Proinde, & iuuenes peccantes, magis proficiunt sub seuera magistri disciplina; quam sub blanda dissimulatione.

Corollarium IV. Magister nō habens

Magister non habet curam discipulorum in rebus necessarijs peccat.

habens curam discipulorum in ijs, quæ spectant ad mores, alijsq; rebus necessarijs, peccat. Ratio: quia est alter parens discipulorum. Quod autem magister sit alter parens discipulorum, pater: quia scriptura Sacra nomine parentum, ut plurimum intelligit magistros, & pædagogos. Sic Iosephus, qui magister fuit Pharaonis, imò totius Ægypti, iuxta illud Ps. 204. n. 22. *Ut erudiret Principes eius, sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret; constitutus fuit a Deo pater Pharaonis, ut ipse fateretur Genes. 45. num. 8. Fecit me quasi patrem Pharaonis.* Ac si patris, & magistri idem nomen, & munus idem omnino esset. Imò idem Ioseph, qui communis magister fuerat, communis quoq; pater appellatus est. Hinc iubente Pharaone, dicitur præco ante illum clamasse, ut omnes coram illo genu flecterent. Genes. 41. n. 43. In Hebræo autem legitur: *Clamauerunt coram eo Abrech.* id est, ut exponit D. Hieronymus, *pater tener*, ut sic magister simul, & pater totius Ægypti diceretur. Similiter Rex Tyri, virum scientissimum Hiram, vocabat patrem suum. 2. Paralip. 2. n. 13. *Misti tibi virum prudentem, & scientissimum Hiram, patrem meum.* Non quod reuera pater fuerit, sed quod, ut Glossa Interlin. exponit, eum docuerit timorem Domini, & cognitionem veritatis. Insuper Artaxerxes Rex Persarum asseritur, Aman, quo præceptore usus fuerat, parentis loco habuisse. Ester 13. num. 6. *Iussimus, ut quoscunq; Aman, qui omnibus prouincijs præpositus est, & secundum à Rege, & quem patris loco colimus, &c.* Vnde, sicut parentes omnem curam habent circa filios, eandem quoq; magistri circa discipulos habere debent, cum quodammodo in locum parentum succedant.

Improbi magistri suam tantum utilitatem curant,

Hoc D. Chrysostomus ex ipsis Pharisæorum moribus confirmat, ostendens improbum magistrum suam tantum utilitatem curare; non autem discipulorum, homil. 44. in

Matth. inquit: Nam qui vitam pessimè instituunt, ad quem bonum finem suam doctrinam ordinabunt? Quando, inquit, ipse, nimirum magister, seu Doctor, in sanctitate versatur, cognosce, quod propter Deum errantem corrigere vult; si autem in malis versatur, quomodo alterum propter Deum corrigere valet ad bonum? Nunquid magis misericors potest esse aliquis alteri, quam sibi? aut qui seipsum mergit in gurgitem peccatorum, quomodo alterum valet de peccatis eripere. Depravati igitur magistri grauitèr peccant, qui salutem discipulorum spiritualem non curant; sed tantum utilitatem propriam temporalem ambiunt.

Corollarium V. Ut magister circa discipulos rectè munus suum obeat, debet inter ipsum, & discipulos mutua charitas intercedere. Ratio: quia hanc ob causam voluit Deus homines per homines doceri, ut suo quisq; cedat, & suorum maiorem innitatur iudicio. Audite Abbatem Moysen apud Cassiodorum, collat. 2. cap. 14. *In tantum, inquit, placita hæc Deo sententia comprobatur, ut puerum Samuelem iudicio prælectum suo, nollet per semetipsum diuini colloquij disciplina Dominus erudire, sed recurrere semel & iterum patere ad senem, eumq; quem ad suum vocabat colloquium, & quem sua vocatone dignissimum iudicabat, etiam illius, qui offenderat Deum, senioris mallet institutione formari. ut scilicet, & illius, qui ad diuinum ministerium vocabatur, probaretur humilitas, & iunioribus forma subiectionis, huius proponeretur exemplo.* Sic Saulum de cælo vocauit Dominus; & tamen de rebus agendis non eum plenius informauit, sed ad Ananiam informandum remisit: *Surge & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere.* Actor 9. num. 7. Et cur per semet ipsum ad pietatem illum non instruxit, quem per semet ipsum ab impietate renouauerat? Rationem optimam affert D. Augustinus in prologo primi libri de doctr. Christiana respon-

Inter magistrum & discipulum debet esse mutua charitas.

Senes tantum parentes honorari debent.

respondens id factum esse, ad stabiliendam inter homines charitatem, quæ facile deperiret, nisi docentium, ac discipulorum vinculis necleretur. Ipsa, inquit, charitas, quæ sibi inuicem homines modo unitatis astringit, non haberet aditum refundendorum, & quasi miscendorum sibi animorum, si homines per homines nihil discerent.

Conclusio II. Discipuli debent suis Magistris, ac pædagogis, in primis honorem, & reuerentiam. deinde obedientiam in ijs, quæ spectant ad bonos mores. Ratio: quia magistri loco parentum habentur: ergo sicut filij parentibus debent ista tria, iuxta illud Ecclesiasti 3. *Qui timet Dominum, honorat parentes, & quasi Dominis seruiet his, qui se genuerunt, in opere, & sermone, & omni patientia.* Ita pariter discipuli debent suis magistris eadem, ac insuper diligentiam in tractandis studijs, ne sumptus parentum inaniter consumant.

Neq; sanè iuuenes parentibus tantum, & magistris honorem præstare debent, sed etiã quibuscunq; alijs ætate, & morum grauitate senibus: Sic præceptum legimus a Domino Deo, Leuitic. 19. *Coram cano capite consurge, & honora personam senis.* Apud Philonem verò legitur: *A facie cani surges, & honorabis faciem senioris.* Hinc apud Arabes maximus natu, & ætate maior, in omni re ceteros præcedebat. Vnde Herodotus lib. 7. scribit, Ægyptios cum Lacedæmonijs in hoc cõuenisse: *Quod minores maioribus natu obuij de via cederent, aduentibusq; assurgeret, unde ex instituto Lycurgi, Lacedæmonij senes non minus, quam patres reuerentur,* inquit Gellij lib. 2. cap. 4. similiter apud Spartiatas teste Plutarcho, iuuenes senibus semper assurgebant. Cuius causam cum sciscitaretur Telecretus Spartianus, respondit: *Per in his, qui nihil attinent honorantes, ita se gerentes, magis honorant parentes.* Præclare satis: honorabit enim parentes, qui honorat senes; qui autem hos contemnit, nec Deum, nec parentes reuerbitur,

iuxta illud sapient. 2. n. 10. *Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus vidua, nec veterani reueramur canos multi temporis.* Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Discipulus nolens discere iuxta præceptum magistri, peccat. Si enim Angeli superiores, qui perfectissimam rerum naturalium, & supernaturalium sapientiã fruuntur, cum a solo Deo illa strenentur, nihilominus sese mutuò interrogare, & à se inuicem discere non erubescunt, ut constat ex illa eorum interrogatione, Isaie 63. n. 1. *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis sue?* In quo loco S. Dionysius Areop. de cælesti Hierar: cap. 7. miratur Angelicam facilitatem ad interrogandum: *Dignum, inquit, miraculis est, cur prima illa virtutes Angelicæ, quæ ceteras, diuinarum intelligentiarum rerum, tanto celsitudinis honore transcendent, quasi non summa, sed media sint, a Deo mediatè, & reuerenter discere cupiant. Non enim ad ipsum statim verba dirigunt interrogantes. Quare rubra sunt vestimenta tua? sed prius inter se harentes inquirunt. Quis est iste, qui venit de Edom? ut ostendant quidem se discendi avidos, & diuini operis scientiam cupere: verum hanc sibi nequaquam, ante diuine illustrationis gratiam suo ordine procedentis usurpare præsumere.* His verbis ostendens, Angelos non solum se faciles præbuisse ad interrogandum communem omnium illustratorem, & præceptorem Deum; sed etiam ad alios sibi æquales, & fortasse inferiores consulendos: imò prius hos riuolos, quam illum fontem adijisse, ut non tam altè quam humiliter vellet sapere viderentur.

Imò, quid dico, Angelos ex Angelis didicisse; dicam plus, etiam Angelis ex hominibus didicerunt. Sic Angelus, qui cum Iacobo luctabatur, ex illo sciscitatus fuit, Genes. 32. n. 27. *Quod nomen est tibi?* Vbi D. Chrysost. hom. 58. *Vide, inquit, quantum se humili-*

Discipulus nolens discere iuxta præceptum magistri, peccat.

Angeli etiam ex hominibus didicerunt, qua discere non erubescunt.

se humiliet, & attemperet. Nam si non interrogasset, nesciisset iusti nomen. Quasi diceret, minimè. Humilitas ergo fuit, quæ Angelum scientem ad interrogandum impulit. Quanto igitur magis illum impelleret nescientem? Tales fuerunt & alij plurimi Angeli, qui multa ex hominibus discere non erubuerunt. Ita factetur D. Paulus ad Ephes. 3. n. 7. *Mibi, inquit, Omnium Sanctorum minimo, data est gratia hac, in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi; ut innotescat Principatibus, & potestatibus in caelestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei.* Ipsi ergo Angeli nesciebant mysterium Incarnationis, & Redemptionis, sed illud à D. Paulo, scilicet ab homine didicerunt, ut ingeniosè in citato loco notat Theodoretus, aiens: *Ne Potestates igitur sciebant mysterium, sed per dispensationem, quæ est in Ecclesia, ineffabilem Dei sapientiam didicerunt.* Licet enim Angeli ante prædicationem Apostolorum, mysterium Incarnationis quoad substantiam non ignorauerint; aliquos tamen eius fructus, effectus, & circumstantias ignorare poterant, de quibus postea per Apostolorum prædicationem, certi redditi sunt, neque erubuerunt ex humana prædicatione sibi innotuisse, quæ ignorabant.

Atque utinam, eandem discendi modestiam infelix ille Lucifer retinisset, certè à sua scientia in stultitiam nunquam degenerasset; quemadmodum in rei veritate degenerauit, teste sacra pagina, Iob 4. n. 18. *In Angelis suis reperit prauitatem.* In Hebræo autem legitur: *In Angelis suis posuit stultitiam.* Stultus enim efficitur, qui discendo sapientior fieri non conatur. Vnde, ad hanc eius stultam sapientiam respexit Deus, dicens: *Perdidi te o Cherub, protegens de medio lapidum ignitorum.* Ezech. 28. n. 16. Et cur obsecro non potius dicitur Seraph, id est, flagrans diuino amore; quam Cherub nimirum plenus scientia; Cum inter Sanctos Patres, ac Theologos, multo proba-

bilius sit, Luciferum potius de Seraphico; quam de Cherubico ordine fuisse. Respondet Carthusianus super Arcopagitam, in cap. 10. de caelesti Hierarch. ar. 5. *Ut scilicet insinuaretur, quid fuerit ei incitamentum ambitionis, & lapsus; quod fuit excellentia sua scientia, non diuini amoris.* Quemadmodum enim alij Angeli diuina Christi Domini mysteria, saltem quoad aliquas circumstantias, interrogando, ac discendo profecerunt; ita Lucifer, & eius assecla negligendo, & ignorando à caelesti patria exulauerunt. Si inquam in Angelis hoc videmus, quid fiet cum inobediente discipulo, qui studia negligit, tempus in otio terens, qui eo tempore, quo studiis vacare debet, & magistros docentes audire, occupatur in ludis, computationibus, vel huc, illucque vagatur, insumendo parentum patrimonium in rebus vanis, & profanis, non aliud certè nisi hoc, quia stultus fiet more Apostatarum Angelorum, & interitui proximus.

Corollarium II. Discipuli iniquitas maximè exasperat Magistrum; quemadmodum & iniquitas filij parentem. Pulchrè id Deus figurauit in illa visione Abrahamo facta, Genes. 15. *Cum occumberet sol, sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum.* Ecce tibi tenebrosum quid, & horroris plenum inuasit Abrahamum; nocte verò in profundum procedente, & durante visione, nihil de horrore meminit scriptura Sacra, sed tantum de tenebroso, subiungens: *Cum ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit elibanus fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas.* Hoc posteriori modo solum caligo dicitur facta; priori verò etiam tenebrosum quid, & horribile ex hac ratione: quia tunc duæ Abrahamidum representabatur calamitates. In primis, representabatur futura Iosephi venditio per fratres, quæ occasio fuit descensus in Ægyptum. Deinde representabatur persecutio Pharaonis,

Discipuli iniquitas maximè exasperat magistrum.

Lucifer quia discere noluit, sapientiam perdidit.

nis, quæ supra modum premebat, se subtrahit, ut postea acrior rediret. Vultis scire, quo tempore malignus iste hostis, acriorem impetum fecit in Iesum? Equidem tempore mortis. Ita quidam ex Neotericis scribit: *Iesum ter diabolus tentans, ter superatus reliquit, & non reliquit in perpetuum, sed ad tempus, acrior usque ad mortem crucis Apostolo prauaricante rediturus.* Quasi inde vehementer, acueretur acerbitas crucis, nimirum, quod de Apostoli prauaricatione nata fuisset. Id enim summi doloris habuit Redemptor noster in tragœdia suæ passionis, scilicet perditionem spirituales discipuli: quando enim Iudæ crimen apparebat, amantissimo magistro, acrior illi erat pugna, quam totum duellum temporale crucis. Et ideo licet antea Christus dixerat Lucæ 22. *Desiderio desideravi manducare hoc pascha vobiscum.* ubi tamen ad paschæ tempus ventum esset. *Cæpit pauere, & tade-*

re, & morsus esse, & ait: *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Et quoniam illi mors erat in optatis, ut quid in limine mortis pauebat? Cur tantæ tristitiæ afficiebatur? Respondet D. Ambrosius lib. 10. in Lucam: *Tristis erat non pro sua passione, sed pro nostra dispersione.* Tristis erat pro persecutoribus suis, quos sciebat immanis sacrilegij penas duros. S. verò Paschasius lib. 12. in Mattheum, hanc rationem affert: *Tristabatur pro Iudeis, quos specialiter elegerat in populum, & nutrierat quàm dulciter, quoniam cernebat eos omnes in eius concurrere mortem.* Proinde non tormenta suæ passionis, sed suorum; quos elegerat, quos nutrierat; peccata tantæ tristitiæ illi causa erant. Nam iustos animos non ita angit pœnæ corporis; sicut vulnera mentis.

Corollarium III. At verò discipulus diligenter studens, & magistro obediens, multum apud Deum meretur. Id ex eo colligo, quia discendi studium uterque, veteris, ac noui testamenti legislator, commendarunt. Moyses enim à verbo audi-

Pppp

endi

Abrahamo dormie-
re et
leminis eius
doz futuræ
afflictiones
ostendit
tunc

Christus in
sua passio-
ne maximè
Iudeorum
perditione
dolebat.

Redemptor
noster ter
in deserto
tentatus
fuit.

Discipulus
diligens &
obediens
magistro,
Deo acce-
ptus est.

endi suam legem exorsus est, Deuter. 6. n. 3. *Audi Israël. Vbi D. Ambrosius lib. I. offic. cap. 2. Non dicit, inquit, loquere, sed audi.* Prima vox Dei dicit tibi: *Audi: si audias, custodis vias tuas.* At verò Redemptor noster, & legifer, à S. Ioanne suum Euangelium incepit, Ioan. 1. *In principio erat Verbum.* Quasi nullo magis nomine, quam verbi delectetur, ut sic ostendat, quam gratum esse debet auditori verbū magistri, siue Præceptoris. Hinc Israëlita in deserto, manna illud, quo epulabantur, & quod cælestem doctrinam representabat, quā saginantur mentes, interpretati sunt, dicentes: *Quid est hoc?* Exodi 16. n. 16. Rationem reddit Origenes homil. 8. *Quia, ipsa vis nominis ad discendum inuitat, ut cum audis legem Dei recitari, inquiras semper, & dicas Doctores: Quid est hoc?* Confirmat Author operis imperfecti hom. 51. in Matthæum: *Manna, inquit, quod edebatur in eremo, figuram habebat verbi; ideo dicebatur manna, quod interpretatur: Quid est hoc? ut quotiescunq; audimus verbum, admoneat nos ipsum nomen inquirere.* *Quid est hoc, quod audiuius?* quoniam igitur discendi studium ita commendatur, & in noua, & in veteri lege, manifestum est, quod sit meritum.

Corollarium IV. Discipul⁹ malum magistrum habens, sit illo peior. Recurrite pro documento ad Sacram scripturam, Genes. 3. vbi Deus ut malitiam Adami exaggeraret, non tantum nefarium eius scelus ob oculos posuit, sed etiam illud addidit, quod ex consortio mulieris in tantum malum deueniret. *Quia audisti vocem uxoris tue, & comediisti de ligno, ex quo praeceperam tibi, ne comederes: maledicta terra in opere tuo.* Quid iam ampli⁹ addi potuit ad exaggerandum peccatum Adami, nisi quod in illud venerit & exemplo, & persuasione uxoris: quoniam malitia, quæ discitur, in multis solet præceptorem superare. Et quæ obsecro gens mansuetior fuit, quam populus Israëlita, quem ipsemet

Christus propter mansuetudinem, oues appellauit, Matthæi 15. *Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël.* Quis autem crudelior populus, & sauior vnquam extitit, quam gentilis? qui passim à Prophetis feralissimis feris comparatur; imò & ipse Christus rabidis lupis illum comparat, Matthæi 10. *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporū.* Nam Israëlita sub potestate Romanorū, erant sicut oues in ore luporum. Sed postquam Dominus Iesus venit ad oues domus Israël, subito illæ oues in tantum facinus deuenere ut necem tanto Domino inferre non vererentur. Quis hoc speraret ab ouibus? imò quis hoc crederet etiam de ipsis lupis? Ecce quod lupi minime committerent, id patrârunt oues, id patrârunt Iudæi, dum viuerent, sub potestate Romanorum. Quia plerumq; de consortio, & contagione luporum, supra malitiam illorū, oues in Deum ferocire solent. Ait D. Chrysostomus serm. 100. *Audi ipsum dicentem: non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël: sed oues luporum contagine iam rabida, & ipsis bestiis propria ferocitate seniores laniare, & violare suum semper voluere pastorem.* Tantum igitur ex consortio, & contagione luporum, creuit malitia, atq; crudelitas in ipsis ouibus, ut quod timerent lupi, oues impudentissimè facere nequaquam erubescerent.

Sic in vniuerso mundo, tunc plane malitia vltq; ad summum excreuerat, quando de malorum contagione filij Sethi coeperunt sese criminibus immiscere, ut docet scriptura Sacra Genes. 6. *Videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.* Dixitq; Deus: *non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est: eruntq; dies illius centum viginti annorum.* Gigantes autem erant super terram in diebus illis. *Postquam enim filij Dei ingressi sunt ad filias hominum, illæ genuerunt, isti sunt potentes à saeculo viri famosi.* Famosi inquam criminum

Iudæi vnde
crudeles in
Christum
euat serm.

A filijs Sethi
omne
malum
venit in mundum.

num immanitate, quia nouis, & inauditis criminibus nomen sibi truculentissimum compararunt, ita ut illorum crimina submergi meruerint aquis diluuij. Vultisne scire, vnde in tantam magnitudinem excreuerant peccata? equidem non aliunde, nisi ex scelere. *Postquam ingressi sunt filij Dei ad filias hominum.* Non ergo postquam Cain occidit fratrem, nec immediatè, postquam Lamech septemplexi sese expoliuit supplicio; sed postquam filij Dei, homines pii, filiarum hominum contagio coeperunt infici, tunc primum in incredibilem audaciam proruperunt. Pulchrè Cassianus Collat. 8. cap. 21. scribit: *Videntes post hæc filij Seth, qui filij Dei erant, filias eorum, qui de Cain progenie nascebantur, desiderio pulchritudinis earum accensi, acceperunt sibi de ipsis uxores, quæ viris suis infundentes nequitias patrum suorum, ab illa eos ingenta sanctitate, & simplicitate paterna protinus corruerunt.* De illis ergo filijs Seth, & filiabus Cain, nequiores filij procreati sunt, qui fuerunt violentissimi, ac truculentissimi viri, qui pro enormitate corporis, vel crudelitatis ac malitiæ, gigantes appellati sunt. *Illi namque fines inuadere, ac rapinas inter homines facere primi coeperunt.* Quando itaq; de aliorum contagio coepit malitia grassari, simul quoq; penè in immentum coepit eleuari, quia frequenter malum, quod ab vno accedit ad alium, in hoc grauius, & lethalius fieri solet.

Corollarium V. Discipulus non soluens stipendium præceptoris debet, cum possit, peccat. Ratio: quia facit contra iustitiam, & pietatem; quoniam officia ab aliquo fideliter præstita, digna sunt omni remuneratione. Sic quando duo Eunuchi, Bagathan, & Thares conspirauerant in necem Regis Assueri, bonus iste Rex, præcatus à Mardochæo de re tanti discriminis, sibi imminenti, non solum illud officium fidele Mardochæi scriptis tradidit, dicente sacra pagina, Esther

12. Rex autem quod gestum erat, scripsit in commentarijs; verum etiam mercedem illi reddidit in futuro non paruam, aliqualem in præfenti, addit sacer textus: *Præcepit ei Rex, ut in aula palatii moraretur, daret ei pro delatione muneribus.* Nec immerito diuinum enim, & maxime regium est, nullum officium sibi præstitum sine mercede relinquere.

Conijcite hanc veritatem ex ipsomet sacro textu. Venerat Israël in Ægyptum, Genes. 47. *Ioseph verò patri, & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terra loco.* Nullam ramen mentionem scriptura facit, quod Ægyptus aliquid ab Israël acciperet. At verò quando Iesus Ægyptum petiit, Herodem fugiens, ibiq; aliquale suffragium accepit, Matthæi 2. Nemo ignorat, quantam sanctitatem inde Ægyptus perceperit, ut etiam deserta loca fuerint hominibus peruia. Et quare Israël ita sterilis in suam nutricem extitit, cum Dominus Iesus tam largè eam impleuerit? Ratio hæc est: quia non quilibet, sed Regius, & diuinus animus est, qui pro acceptis nescit non reddere mercedem. Audite D. Chrysosth. homil. 8. in Matthæum scribentem: *Israhel fugiendo mortem, quam comminabatur famem, descenderunt in Ægyptum: & Iesus mortem fugit, quæ per insidias Herodis imminabat. Sed illi quidem à fame, quæ tunc acciderat, liberati sunt; hic verò descendens etiam in Ægyptum, omnem illam regionem suo sanctificauit ingressu. Diligenter verò perpende, quæ admodum cum humanitatis humilibus, diuinitatis excelsa clarescant.* Fugit itaq; famem Israël, fugit quoq; Herodem Iesus: vtrumq; Ægyptus suscepit, vtriq; suffragium dedit, in quo humanitatis acceptæ humilitas ostendebatur. Sed Israël in Ægypto famem exiit, multa beneficia recepit; nihil tamen Ægypto dedit. At verò Iesus, postquam hospitio ab Ægypto susceptus fuit, totam illam regionem sanctitate impleuit: quia

Iesus fugi-
endo Hero-
dem multa
beneficia
præstitit,
Ægypto.

quia de sola diuina, & regia natura venit, quod nihil recipias, quin mercedem referas.

Abraham Deum in specie triū Angelorū conuiuio excepit.

Accipite & aliud documentum itidem ex sacra scriptura. Excepit Abraham conuiuio tres iuuenes, in quibus erat vnus Deus, de quibus sacer textus sic loquitur, Genes. 18.

Cumq; comedissent, dixerunt ad eum: Vbi est Sara uxor tua? ille respondit: Ecce in tabernaculo est. Cui dixit: Reuertens veniam ad te tempore isto, vitā comite, & habebit filium Sara uxor tua.

Postea verò sumpto prandio, iterum dixerunt: Vbi est Sara? Ecce tres comedebant, & tres simul interrogabant; vbi autem ventum est ad filij promissionem, iam non tres, sed vnus refertur loquens: Cui dixit: Reuertens veniam. Et quare in conuiuio tres, post conuiuium itidem tres, in interrogatione perseuerasse referuntur; in filij autem promissione non nisi vnus signatur? mysteriū hoc est: quia dum conuiuium fumerent, & post conuiuium interrogarent de Sara, nullum verbum reddendæ mercedis facere; & id id plures, & veluti aliqui homines pluribus commemorantur; vbi verò ad dandi filij promissionem ventum, esset sumpto conuiuio, iam vnitas, & singularitas Deitatis explicari debuit, a qua accepti officij remuneratio veniebat. Sic exponit Glossa interlin. dicens: Prius ergo refecti ut homines, in unitate Deitatis, cuius beneficium erant implenda, futura prædixit.

Solius Dei est, nullum officium sibi præstitū irremuneratum relinquere.

In acceptatione igitur conuiuij, siue memoria mercedis reddendæ, nihil supra vulgares homines faciebant; at verò in promissione filij, quā conuiuium remunerabatur, nō potuit non clarescere maiestas Deitatis. Auctore Ruperto ibidem: Vbi, inquit, iucundi, & benè refecti de Sara interrogant, scriptum est pluraliter: Dixerunt: Vbi est Sara? Vbi autē continuò promittitur, quod dare, vel facere solius Dei est, singulariter sic scriptum est: Reuertens veniam, ut hinc constet, solius Dei esse, nullum officium sibi præstitum irremuneratū relinquere.

Exemplo igitur Christi infantis, qui pro exiguo receptaculo, quod apud Ægyptios habuit, totam illam regionem maximis benedictionibus cumulauit, incitentur discipuli ad gratitudinem suis magistris, & Præceptoribus exhibendam. Imitentur optimos discipulos, qui non solum honorem, & subiectionem suis magistris impendebant; sed etiam omnem curam circa illos habebant. Sic Alexander Magnus Aristotelem, cui puer formandus fuerat traditus, summa veneratione prosequabatur dicens: se illi non minus, quā patri debere, quod a patre viuendi, a præceptore benè viuendi initium accepisset. Sic Mathias Coruinus Vngariæ Rex, Ioannem Vitesium Veradiensem Episcopum, præceptorem suum, amplissimo illo, diuissimoq; comitatu perpetuo donauit, ut ipse, posteriq; Pontifices eo legitime fruerentur. Necdum satis, etiam ad Strigonienfis Episcopatus dignitatem euexit. Ioannes Quirinus defunctum Benedictum Primulum præceptorē suum, honorificentissimè sepeliendum curauit, monumentumq; maiorem mox insigne in Minoritana ade poluit, memor egregiæ illius bonitatis, & singularis, quam ab eo hausisset eruditionis. Quem locum frequenter inuisunt studiosi iuuenes, ut hoc exemplo edocti, quantum discipuli præceptoribus suis debeant, perpetuo meminisse velint. Insuper, sempiterna memoria digna fuit gratitudo Caroli quinti Imperatoris, erga Adrianum præceptorem suum, quem insigniter remunerauit, dum post varios, maximosq; honores delatos, apicem dignitatum, id est, summum Pontificatum sua commendatione illi procurauit.

Gratitudo discipulorū in magistris.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obijciunt contra conclusionē II. Multi fuerunt discipuli, qui suos præcepto-

Obiectio & solutio eiusdem.

Dagobertus miraculose à S. Dionysio seruatus.

ceptores grauitè dishonorarunt, qualis fuit Dagobertus Clotarij Galorum Regis filius, qui suum præceptorem Sadragefillum, virgis cædi iusserat, eique barbam promissam, amputari: ergo discipuli non tenentur suis præceptoribus honorem, & obedientiam exhibere. Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia: Multa enim interdum fiunt, quæ fieri non deberent. Et certe non benè cessit ille dishonoræ præceptoris illatus Dagoberto. Nam Sadragefillus accepta illa iniuriā, ferè lachrymans ad Clotarium accurrit, cuius querelam pater furente animo excepit, Dagobertumq; protinus ad se venire iussit. Verum Dagobertus exasperatum patrem, pertimescens, fugit ad Sacellum S. Dionysij, & Sociorum, vbi antea ceruus a canibus tutus fuerat, secū reputans, non minus præsidij sibi à Sanctis conferri, quā belluæ contulissent. Cognito filij perfugio Clotarius, Dagobertum, inde extrahi, & ad se perducere ferociter imperat. Id ut facerent, abeuntibus seruis, cum propè ad Sacellum minus milliari constitissent, ita fixi stupetisq; hæserunt, ut ultra procedere minime possent, licet progredi maxime attentarent. Reuersi igitur, quod sibi contigerit, patri tenuitauerunt; pater verò figmentum, esse credens, alijs, qui præceptum exquerentur, mandauit, quibus idem accidit. Pater putans seruos id ea propter facere, quod vererentur, ne Dagobertum offenderent, ab ira sibi temperare, non valens, nisi & ipsemet miraculum experiretur, sed in cassum. Dagobertus itaq; in sacello sopori se tradens, vidit per quietem tres Reuerendissimos viros sese affari. Adulescens, inquit, Martyres sumus, quos multo ante tempore, pro fidei veritate mactatos hoc in loco Catula sepeliuit. Qui locus quoniam non satis cultus, decorusq; est, minore nos dignatione populus colit. Quare, si in te receperis, di-

gniere apparatus tumulos nostros extruere, nos tibi securitatem, & placatum patrem restituemus. Et ne somnio te illusum existimes, si terram vbi delitescimus effoderis, optimis characteribus suo quemq; nomine comperies esse signatum. Huiusmodi visione confidentior factus adulescens, quæ martyres petiissent, se impleturum religiosè promisit. Cum itaq; indignabundus pater ad capiendum filium contēderet, eodem, quo serui, stupore, & miraculo percussus, filio pepercit: eumq; non multo post regni consortio donatum, Austrasiæ præfecit. Tantum ergo fuit illud scelus Dagoberti, ut non potuerit, nisi Satorum Martyrum singulari patrocinio expiari.

TRACTATUS V.

De V. Decalogi Præcepto.

NON OCCIDES.

Quoniam duo tantum præcipua sunt hominis bona, nimirum honor, & conseruatio vitæ propriæ, atq; personæ; ideo explicata obligatione, de reddendo honore, atq; obseruantia parentibus, & omnibus superioribus debita, iam in hoc quinto præcepto, discutienda est obligatio de non offendendo proximo nostro in corpore, siue occidendo, siue mutilando, siue vulnerando, siue percutiendo, siue demum tale malum exoptando. Tria igitur potissimum in hoc tractatu explicanda occurrunt. Primum, quid, & quale peccatum sit homicidium. Secundum, quotuplex. Tertium, ad quid restituendum pro homicidio, patratō homicida teneatur.

DISPUTATIO I.

De Homicidio in genere.

Duo potissimum in hac disputatione explicabuntur, videlicet definitio homicidij, & grauitas eiusdem.

Pppp3

QVÆ

QVÆSTIO I.

Quid sit homicidium, & quale hic prohibetur.

Homicidium
quid sit,

Suppono. Homicidium nihil aliud esse, nisi hominis ab homine factam cætionem: seu hominis cædium, ut docet Archidiaconus *can. cum habetur 23. q. 1.* Vnde quia ex omnibus malis, quæ proximo inferri possunt, maximum est, vitam illi auferre; ideo hac lege diuina, per quam ordinamur ad dilectionem Dei, & proximi, & in lege veteri prohibitum fuit, & nunc in lege noua obligat, eò quod iustitia nostra debeat esse maior iustitia legis, cum cærum sit perfectius debere seruari mandata legis à Christianis; quam ea Iudæi seruauerint. Nam maiori labore acquiritur maior merces, iuxta illud 2. ad Corint. 9. *Qui parce seminat, parce & metet.* Iam uero in lege veteri solum promittebantur temporalia, & terrena bona, Isaia 1. *Si uolueritis, & audieritis me, bona terra comedetis.* At uero in lege Euangelica, promittuntur cælestia, & æterna: ergo iustitia, quæ est obseruantia mandatorum, in nobis debet abundare, cum maiorem expectemus mercedem.

Manichæi
putabant
nullum ho-
minem etiã
publica au-
thoritate
occidi posse

Circa alterum uero quæstionis membrum, qualenam homicidium in hoc quinto præcepto prohibeatur, controuersia orta est ex diuersis Authorum opinionibus. In primis enim, Manichæi existimabant, etiam bruta animalia, & herbas non licere occidi, eo, quod putarent animam brutorum, partem esse Dei. Quem errorem refutat S. Thomas 2. 2. q. 64. art. 5. & Scotus lib. 5. q. 1. art. 1. Aliqui etiam ex Manichæis putabant, nullum absolutè hominem, etiam publica auctoritate occidi posse, sed contra manifestam scripturam sacram, ut infra constabit.

Ex Catholicis autem Scotus in 4to, dist. 15. q. 3. uult, hoc præcepto omnem occisionem prohiberi,

nisi in casibus in lege veteri, quæ ius diuinum continebat, expressis; aut in his, in quibus diuina dispensatio intercedit. Verum id subsistere non potest, tum, quia illa præcepta, quatenus diuina, iam cessauerunt, solumque remanent, quatenus iuris naturalis interpretatiua. Tum, quia alias non liceret morte punire malefactores, proditores Reipublicæ, incendiarios, & alios, qui ibi non exprimuntur.

Alij uero, ex Catholicis censent, quinto Decalogi Præcepto solum prohiberi homicidium auctoritate priuata factum. Quod etiam subsistere non potest: quia alias sequeretur etiam cum peccare, qui se defendendo cum moderamine, interfecit aggressorem; non peccare autem iudicem, quamuis ordinem non seruet, qui agit publica auctoritate, contra communem Doctorum sententiam.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Homicidium rectè sic definitur: Homicidium est iniusta hominis occisio: seu est corporis animati rationalis peremptio. Vnde ille dicitur homicida, qui hominem quocumque modo occidit, siue gladio, siue veneno, siue quocumque alio instrumento, quo mediante homo uitæ priuatur. Et ideo tale homicidium fit contra iustitiam, & charitatis ordinem, & contra ius naturale: nam & iustitia, & charitas, & ius naturale dicunt, quod tibi non vis, alteri non esse faciendum. Ita S. Thomas 1. 2. qu. 160. art. 8. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. In hoc quinto Decalogi Præcepto, solum prohibetur homicidium iniustum, seu occisio hominis, quæ fit contra naturam. Ita S. Thomas 1. 2. qu. 100. art. 8. ad 3. ubi dicit: quod occisio hominis prohibetur in Decalogo, secundum quod habet rationem indebiti,

Homicidium
definitio:

In hoc præ-
cepto so-
lum pròhi-
betur homi-
cidium ini-
ustum

debiti. Itaque solum ea hominis occisio, quæ indebita est, & a vera ratione aliena, prohibita est. Nam, præcepta Decalogi cum sint conclusiones à primis principiis iuris naturæ deductæ, solum obligant secundum dictamen rectæ rationis. Hinc non est fur, qui in necessitate aliena accipit: & ille non violat non iurandi præceptum, à quo secundum rectam rationem iuramentum exigitur. Ita pariter in hoc quinto Decalogi præcepto, non prohibetur omnis occisio hominis, sed tantum indebita, & iniusta.

Gladus iu-
stitiæ non
est a Deo
prohibitus,

Quod facile colligitur ex Scriptura Sacra, Matthæi 26. *Omnes enim, qui acceperunt gladium, gladio peribunt.* Quæ sententiâ Christus non prohibet bellum, quod iusta necessitate geritur, neque gladium iustitiæ damnat, quem pro defensione Reipublicæ, ad terrorem, & punitionem malorum gerit magistratus. Sed tantum prohibet usum gladij, aut cuiuscumque alterius instrumenti inuasiui, assumptum propriâ, ac priuata auctoritate; cum punitione hominum noxiorum non ad unum quemlibet, sed ad publicam potestatem pertineat. Vnde uerba illa scripturæ: *gladio peribunt.* Aliqui sic accipiunt: *merito gladij male usurpanti peribunt.* Alij uero sic: digni sunt, & hoc merentur, ut gladio pereant per legem rationis.

Nulla ini-
uria Sanctis
illata impu-
ne abibit,

Colligitur præterea eadem ueritas ex alio scripturæ Sacre loco, Apocal. 13. ubi de crudelissimis tyrannis, & iniquis Sanctorum occisoribus dicitur: *Qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.* Quorū uerborum sensus iste est, nullam iniuriam Sanctis illatam ab impijs, & reprobis hominibus fore impunitam; sed unumquemque eorum, iuxta genus, & modum iniuriæ, quæ alijs intulit, pœnas recepturum. Vnde hac spe iustæ uindictæ ab impijs aliquando exigendæ, consolatur pios S. Ioannes sequentibus hisce uerbis: *Hic est patientia, & fides Sanctorum.* Cum enim animæ interfe-

ctorum clamarent ad Deum pro uindicta sanguinis sui: *Vsquequo Domine Sanctus, & uerus non iudicas, & non uindicas sanguinem nostrum de ijs, qui habitant in terra.* iustæ sunt adhuc per modicum tempus habere patientiam, Apocal. 6. *Et dictum est ijs, ut requiescerent adhuc tempus modicum.* Similem consolationem adfert Doctor gentium, 2. ad Thesal. 1. & Euangelista Luca 18. ubi proposito exemplo de iudice iniquitatis tandem exorato à uidua, ut eam uindicaret à suo aduersario, subiungit: *Deus autem non faciet uindictam electorum suorum, clamantium ad se die, ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Dico uobis, quia cito faciet uindictam illorum. Vbi patientia, non simpliciter sonat patientiam, quæ toleramur aduersa; sed patientiam cum expectatione, siue expectationem cum patientia, quando uidelicet spe præmij duramus in malis, & nos ad meliora seruamus.

Occisio a:
nimalium
ad usum
humanum
non est
prohibita.

Corollarium II. In hoc quinto Decalogi præcepto, non prohibetur occisio animalium, quæ fit in usum humanum. Constat id aperte ex scriptura Sacra, Genes. 9. *O mne quod mouetur, & uiuit, erit uobis in cibum.* Mirantur hic Sancti Patres, quò tam liberalis omnium ciborum relaxatio spectauit, cum Deus à principio creationis, solas fruges in cibum homini concesserit? Cum enim diluuium acciderit ad effusam hominum libidinem coercendam; hæc autem ex immodica ciborum lautitiæ consequatur; potius ciborum abstinentia, quam licentia indicenda videbatur, ne homines in eandem libidinum voraginem relaberentur. Varij varias causas allegant.

Aliqui censent, ideo à principio creationis, fruges solas in cibum fuisse permissas, iuxta illud Genes. 2. *De omni ligno paradisi comedes:* quia Deus sollicitè attendebat, ne gula hominis pasta carnibus exorbitaret; post diluuium uero minimè id attendebat, quia iam præ oculis erat

Cur Deus
post diluui-
um carnes
in cibum
homini cõ-
cessit.

Deus

Dei iudicium, per diluuium monstratum, quod præ oculis positum, potens est ad frenandos homines, ne exorbitent. Ita Tertullianus contra Psychicos, inquiens: *Post diluuium in reformatione generis humani suffecisse vnam interim legem à sanguine abstinendi, permissio usu caterarum. Iam enim iudicium Deus ostenderat per diluuium.* Cum ostensione igitur diluuii, non miror, quod multa permittantur, quia iudicium præ oculis positum, multis alijs legibus præuuler, ad hominem continendum, & frenandum. Quem enim in bonum non trahat conspectus iudicii? Sic Eliæ in deserto commoranti, ut se ostenderet Dominus, dicit sacra littera 3 Reg 19. *Ecce Dominus transit, & spiritus grandis, & fortis subuertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio; non in commotione Dominus: & post commotionem ignis, non in igne Dominus; & post ignem sibilus aura tenuis.* Tres Dei anteambulones in his verbis videmus proponi, videlicet spiritum, commotionem, & ignem. Nihilominus licet omnes validissimam efficacitatem habeant, nulli tanta vis actiua tribuitur, sicut spiritui: dicit enim scriptura sacra: *Spiritus grandis, & fortis, subuertens montes, & conterens petras.* Non dicitur ignis aliquid operari, nec commotio, sed solus spiritus, nimirum ventus dicitur, & contere petras, & subuertere montes. Et quare id de solo spiritu dicitur? Rationem reddit Hugo Victorinus lib. 1. Miscel. tit. 109. *Ecce præambulos Dei, spiritum, commotionem, & ignem. Non venit Dominus ad te, nisi prius isti veniant. Spiritus est terror iudicii æterni, qui si in cor peccatoris impegit, & montes superbia deiciet, & petras duritie dissoluet.* Quoniam ergo spiritus est iudicii diuini terror, quid mirum, quod præ alijs valeat commouere orbem, & homines in meliorem frugem impellere.

Caictanus verò in cap. 9. Ge-

nes. Victoria relect de temperantia, & Dominicus Sotus lib. 5. de iustitia quæst. 1. ar. 1. contra Lyranum, Tostatum, & Carthusianum in cap. 1. Genes. docent, etiam ante diluuium esum carniū prohibitum non fuisse; viros tamen Sanctos ab illo abstinuisse eo, quod Deus verè non carnes, sed herbas primis parentibus concesserit. Et hæc sententia verissima est, quia talis prohibitio carniū nullibi in scriptura Sacra inuenitur. Vnde S. Chrysostomus, & Theodoretus affirmant, post diluuium ob malignitatem terræ, tam peccato, quam diluuiū, & falsedine maris inductam; & consequenter ob vires imbecilliores tum hominum, tum plantarum, Sanctis etiā hominibus carnes indulgisse. Ex quo loco conijcere possumus, Sacram Eucharistiæ Sacramentum, magis nunc in Ecclesia Christi necessarium esse, quam olim in primitiua, quando feror aderat spiritus. Nā hinc temporibus ita attenuata sunt spirituales hominum vires, ita terra infœcunda omnium virtutum, ita peccatorum diluuium debiles, ac sine substantia nos tenet, ut verendum sit, ne dum ab hac Sanctissima carne abstinemus, procul a salute remaneamus. Sic recte monet D. Cyprianus in expositione Domini ca: *Ut, inquit, manifestum est eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Eucharistiā iure communionis accipiunt; ita contra timendum est, & orandum, ne dum quis abstemius separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute, comminante ipso, & dicente, nisi manducaueritis, &c.*

Neq; sanè moueat quempiam, quod sciat se nuper peccata sua per poenitentiam eluisse, se nuper ad Deum conuersum, sanguinemque peccatorum adhuc ebullire; quasi nouam incipiens vitam, verè ad Deum omnino se conuerterat, statuens veterem peccatorum deserere focum, non debeat Sanctissimum frequentare Sacramentum. Fallitur enim hæc sua persuasione, & maxime sal-

Esus carniū ante diluuium non fuit prohibitus.

Eucharistia nōe magis est necessaria, quam in primitiua Ecclesia.

Frequens Eucharistia sumptio necessaria.

me fallitur: quia pro peccatis nostris, nullam aliam Deo dignam satisfactionem retribuere possumus, quam frequenter Sanctissimum accipere corpus, & calicis sanguinem. In cuius veritatis comprobationē, recurre ad Psal. 115. n. 3. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Attēdite diligenter, Psalterium non dixisse: *Quid retribuam pro illis, quæ Deus tribuit, sed pro illis, quæ retribuit; quasi prius aliquid ipse Deo dederit.* Quod ingeniosè D. Basiliius homil. 5. in Martyr. Iulian. ad Dei magnificentiam, & amorem refert, affirmans, ita gratas habere ipsum nostras gratias, ut quasi nihil prius tulerit, beneficii loco eas recenseat. *Magnificus, inquit, dator band quaquam dictus est tribuisse, sed retribuuisse, ac si is non cepisset prior gratiam in nos conferre, sed resolveret acceptam his, qui priores contulissent, quam enim pro accepta gratia rependis gratiarum actionem, in numerum refert, & habet beneficii loco.* Ita gratias ardentem accipit, ut quasi oblitus eorum, quæ contulit, non ve retributa sed ut tributa nostra accipiat.

Vnde D. Augustinus, scribens in citata Psalmi verba, non veretur affirmare, verè nos prius aliquid Deo dedisse, pro quo & ipse nobis retribuit. Quodnam autem illud sit, responder esse peccata, quæ nos prius Deo per humilem confessionem dedimus, pro quibus ille retribuens, innumera nobis contulit beneficia, innumera dona. *Non ait, inquit, pro omnibus quæ tribuit mihi, sed quæ retribuit, quæ igitur præcesserunt hominis, ut omnium donorum Dei, non attributio, sed retributio vocari possit, quæ præcesserunt hominis, nisi peccata? retribuunt ergo Deus bona pro malis, cui homines tribuunt mala pro bonis.* Peccata ergo sua tunc expendebat Dauid, quæ prius Deo tribuerat, si mulq; beneficia pro eis accepta, ex cuius rei consideratione, præ stupore, ac extasi tantæ immensæ boni-

tatis, quasi nescius petit, quid ipse pro talibus retributis bonis pro malis, Domino tribueret, nihilq; propè aliud inueniens, vnum solum, reperit, nimirum calicem salutaris pro illo accipere, dicens: *Calicem salutaris accipiam.* Quidnam autem per calicem intelligi debeat? Respondet S. Basiliius homil. 17. in citatum Psalmum, quod martyrium, non solum corporis, sed etiam animæ peruectionem ad perfectionem: *Hoc est, ait, sitienter & auidè contendo ad perfectionem per martyriū anima nimirum, corporisq; requiem ducens non dolores, quæ pro pietate tolerabat supplicia.* Quid præclarius dici potuit? equidem non nostra, sed nos totos Deo debemus, quando quæ pro nostris nobis Deus contulit, peccata recogitamus.

At verò S. Augustinus tract. 5. in 1. cap. Ioann. tom. 9. per calicem salutaris, intelligit charitatem & dilectionem inimicorum, ex qua nostra salus pendet, ita scribens: *Dauid intendebat, quanta sibi essent præstata à Deo, & quarens, quid retribuere, non inueniebat: at quid inuenit, ut retribuere? Calicem inquit, salutarem; accipere autem calicem salutarem, & inuocare nomen Domini est, satiari charitate, & ita satiari, ut non solum non oderis fratrem; sed paratus sis mori pro fratre.* Præclare satis: sicut enim nobis Deus bona pro malis contulit, quæ alia nos illi rependere possumus, ut paria sint, nisi pro illo similiter bona pro malis referre, & dilectionem præstare, cui odium deberemus. Nihilominus meā sententiā, verba Psalmistæ intelligenda sunt de calice Sacramenti, ac de potu sanguinis Christi. Hinc Sancta Mater Ecclesia mandat, ut post sumptum Sacramentum Sanctissimi Corporis in Missa, statim pro gratiarum actione dicamus prædicta verba: *Calicem salutaris accipiam; ergo per calicem, intelligit communionē corporis, & sanguinis Domini.* Qui calix rectè salutaris dicitur in Sacramento, quatenus non vnā, sed multi-

Per calicē salutarem quid intelligatur.

Quid Deus nobis retribuere dicatur.

triplicem nobis confert salutem; & ideo in textu Hebræo, pro istis verbis, *calicem salutaris*, legitur, *calicem salutarium*, siue salutem. Ad æterna itaq; illa beneficia, quæ in nobis condonanda Dominus retribuit, nullum aptius medium habemus, quam pretiosissimum calicem, scilicet communionem corporis, & sanguinis Christi.

Dens post diluuium esum carni concessit ad cohibendam idololatriam.

Sequitur tamen grauissimorum. Authorum sententiam, ideo post diluuium esum carni concessum fuisse à Deo, ut si minus lasciuiæ, saltem idololatriæ affectus reprimeretur. Sic censet Theodoretus q. 55. in Genes. *Post diluuium*, inquit, *preciosorem cibum homini confert, iubens occidere, & comedere volatilia, & natatilia, & terrestria animalia, affectum affectu repellens, & leuiori curans grauiora. Præuidens enim Deus homines in extremam dementia lapsos, hac omnia animalia pro dijs habituros, permisit illorum esum, ut impietatem illam cohiberet. Summa enim insania est, adorare, quod comeditur. Verum, hinc grauis controuersia exoritur, si Deus concessit esum carni; cur tamen ex animalibus quedam munda, quedam immunda statuerit, ut non ex his, sed ex illis tantum homines vescerentur. Leuitic. 11. a. num. 2. Respondet Theodoretus: *Propterea*, inquit, *animalia quedam immunda dixit; alia verò munda; ut illa, quæ immunda sunt, pro Deo colere exhorrescant; quæ verò munda sunt, quia comeduntur, non adorent. Per hoc igitur, Deus omnem idololatranti viam, intercludebat Israëlitis, quos ad hæc intemperiem effrænatos videbat.**

Moyles cur vitulum aureum in puluerem contriuit.

Hoc pariter modo ad extirpandam penitus idololatriam olim vsus fuerat Moyles: cum enim descenderet de monte, populūq; vitulo conflatili sacrificia offerentem inueniret, nouum supplicij genus adinuenit. Exodi 32. n. 20. *Vitulum combussit, & contriuit vsq; ad puluerem; quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israël.* Quod tam nouum supplicium spectabat? Respondet

Oleaster: *Crediderim*, inquit, *quod ut eis idololatriæ nauseam induceret, voluit, ut pulueribus idoli sui satiarentur. Quod non operose confirmari potest ex Numer. 11. n. 20. vbi cum populus carniū desiderio flagraret, satiauit eos Deus, vsquequò per nates eas proijcerent, ut sic satiati de cæterò eas amplius non desiderarent. Profectò aptissima hæc fuit pœna: quemadmodum enim venena venenis aliquando extruduntur; ita quoq; peccata peccatis non raro curantur. Sic dum nimia voluptatum appetentia crescit in abundantiam, etiam illarum desiderium in fastidium verti solet.*

Corollarium III. Et ideo licita est, venatio secularibus ex sua natura. Ita habetur §. *fera*. *Instit. de rerum diuisionibus.* Et certe venatio est res præclara, quam Xenophō mirifice extollit, virisq; militatibus venationis exercitium commendat; imò & Plato de legibus Dialogo 6. eandem laudat: *Venatio*, ait, *omnis & quæ cum canib' sit, non minus studiosè ab adolescentibus fieri debet, propter utilitatem, quam affert in cognoscendo suam regionem. Unde Adrianum Imperatorem Plutarchus Dialogo 52. refert, ita venatione delectatum fuisse, ut oppidū construxerit, vbi vrsam manu sua prospera interemerat venatione.*

Fateri nihilominus debemus, venationis delectationem non delectiosam, sed pœnosam, potius esse, quod satis expertus est miser Esau, de quo dicit scriptura Sacra, Gen. 25. n. 7. *Factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola.* En vita Esau, quis non diceret eam delictiosam, & delectabilem; quæ tamē in rei veritate talis non erat, sed laboriosa, & & fatigatione repleta. Ita enim venatio eum lassauit, & defatigauit, ut ad mortem vsq; eū reduceret, dicente de illo sacra pagina loco citato: *Coxit autem Iacob pulmentum, ad quem cum venisset Esau de agro lassus, ait: Da mihi de coctione hac rursus, quia oppidò lassus sum.* Cui dixit

Venatio secularibus licita est ex natura sua

Esau propter venationem primogenita perdidit.

dixit Iacob: *vende mihi primogenita tua.* Ille respondit. *En morior, quid mihi proderunt primogenita? & vendidit primogenita, & sic accepto pane, & lenius edulio, comedit, & bibit, & abiit parui pendens, quod primogenita vendidisset.* En ad quid venatio deduxit Esau, ut pro exiguo palmento primogenita venderet, ad summamq; miseriam; & mortem miserissimam deueniret; quem tamen modernis temporibus plūmū sequuntur, in eandem infelicitatem seipios præcipitantes. O quoties plurimi fame, & siti pereunt, quoties ad extremam deueniunt paupertatem, primogenita vendentes, & villas oppignorantes; quoties ex liberis fiunt serui! Nihilominus licet ita se res habeat, ista omnia veniunt alteri Esau participandis, & ut iustus inquit Iob: *esse sub sentibus delitias reputant.* Audite Tertull. lib. ad Martyr. cap. 5. *Omnia*, inquit, *seuitia; & cruciatus certamina iam apud homines affectatio quoq; & morbus quidam animi conculeauit, quot otiosos affectatio armorum ad gladium locat, certè ad feras ipsas affectatione descendunt, & de morsibus, & cicatricibus formosiores sibi videntur, iam & ad ignes se auclorauerunt, ut certum spatium in tunica ardente conficerent.* Egregie profectò, multos imò immentos labores sustinet peccator, feris se obijcit dilaniandum, cicatrices suffert, ignibus se tradit, ac vritur; & tamē cum hæc omnia sustineat, delicias putat, quæ maior vesania, qualis vita durior.

Venatio elamoroſa clericis licita non est.

Corollarium IV. Cæterum venatio saltuosa, & periculosa, quæ exercetur canibus, aut accipitribus, non est licita Clericis, & multò magis Religiosis. Ita expresse habetur c. *quorundam*, dist. 34. & in titulo de *Clerico venatore.* Hinc pessimè audiunt in sacris literis venatores, ut patet in Nemrod Genes. 10. n. 9. Ismaele Genes. 16. n. 12. Esau Genes. 25. n. 27. Et ideo S. Hieronymus lib. 2. in Michæam, cap. 5. scribit: *Quantum ego possum in mea recollere memoria, nunquam venatorem in-*

bonam partem legi. Et iterum in Psal. 90. ad illa verba: *ipse liberabit me de laqueo venantium*, sic discutrit: *Esau venator erat, quoniam peccator erat: & penitus non inuenimus in scripturis Sacris, sanctum aliquem venatorem. Statimq; rationem reddit loco citato in Michæam: Quia venator semper versatur inter bestias, & infructuosa ligna lustrat, & syluas. Quasi a syluis degeneret in siluestrem animam, & a bellui in belluinam. Ego autem addo; ideo malè audire venatorem, quia nūquam incedit per eritas vias; sed in agrorum latitudines excurret, & liberè spatietur. In viarum autem latitudine, certissimum solet esse in æternam perditionem præcipitium. In hac viarum latitudine, venatricis mortis iaculo plerumq; feriuntur peccatores. Ascendit, inquit, propheta, mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras, disperdere paruulos de foris, iuuenes de platea. Hierem. 9. n. 21. super quem locum S. Hieronymus ita scribit: *Pereunt paruuli, qui foris sunt, & egrediuntur de Hierusalem; & iuuenes, qui non egrediuntur per arctam, & angustam viam, quæ ducit ad vitam, sed ambulant per plateas, de quibus scriptum est: quàm lata & spatiosa via, quæ ducit ad mortem.* Hinc illa Hierem. comploratio: *Dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum.* Thren. 4. n. 1. id est, per vias latas. Vbi D. Hieronymus sic dicit: *Sanctuarij lapides dispersi per plateas iacent, cum persona sacrorum ordinum voluptatum suarum, latitudini dedita terrenis negotijs inhaerent.**

Nihilominus etiam talis venatio, secluso scandalo, aut periculo mortis, vel mutilationis, non videtur esse prohibita Clericis, & Religiosis, sub mortali peccato. Ratio: quia venatio solum prohibita est Clericis ob decentiam status; quæ autem prohibetur personis spiritualibus ob decentiam status, abique censura, & præcepto obediendi, non obligant sub mortali, nisi grauitèr decentia status laedatur.

Venator in scriptura laeta nunquam bene audit.

Religiosis moderata venatio non est prohibita sub mortali.

Esau propter venationem primogenita perdidit.

Corollarium V. Homicidij decem sunt modi. Primus est voluntarius, ut odij, I. Ioan. 3. Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Secundus oris, Prouerb. 5. lingua eius acuta, quasi gladius, quod intelligi potest, non solum de murmuratoribus, verum etiam de adulatoribus. Tertius operis. Quartus exempli, Osee 5. Laqueus facti estis speculationi, & sicut rete expansum super Thabor. Quintus scidali, I. ad Corint. 8. Peribit infirmus in sua conscientia. Sextus negligentia, Iob 39. Dereliquit oua sua in terra. Septimus taciturnitatis. Ezechiel. 3. Fili hominis speculatorem dedi te. Octauus fraudis, Prouerb. 26. Sicut noxi us est, qui misit lanceas & sagittas in mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo. Nonus auaritia, Prouerb. II. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis. Decimus incautæ reprehensionis. Deutor. 19. Qui percusserit proximum suum nesciens. Hic certe vltimus modus condolentiæ dignus est: plerumque enim ex incauta, & sine modo superiorum reprehensione multi pereunt, ergone illi impunè abibunt, quia superiores: quorum officio incumbit subditos corrigere, & quidem aliquando acriter, etiam usque ad maledictionem. Sic Iacob Rubenem acriter reprehendit, cuius mala imprecatus est, dicens: non crescas. Genes. 49. n. 30 pariterque Simonem, & Leui increpauit: Maledictus inquit furor eorum, quia pertinax. Et tamè post tam seueras reprehensiones, addit scriptura Sacra ibidem, n. 28. Benedixitque singulis, benedictionibus proprijs. Super quæ verba ingeniosè Caietanus argumentatur: Omnia, inquit, dicit benedicendo: nam & arguere, & punire, & præmonere, non sunt aliena à benedictionibus paternis.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Obiectur contra Corollarium IV. ad finem. Capite I. de Clerico venatore, quod desumptum est, ex Concilio Aureliano: prohibetur ve-

natio Clericis: ubi Episcopus, qui crebro talibus venationibus dat operam, iubetur suspendi tribus mensibus à communione: ergo venatio quæcunque Clericis est illicita. Respondetur distinguendo antecedens. Venatio saltuosa, & clamorosa, est prohibita Clericis, conceditur: Ita enim expressè habetur in can. 13. Concilij Matisconensis ad finem, in quo sic habetur: Custodienda est igitur Episcopalis habitatio hymnis, non lauatibus; operibus bonis, non moribus venenosis. Vbi igitur Dei est assiduitas cantilene, monstrum est, & dedecoris nota, canes ibi, vel accipitres habitare. Et certè talis voluptas venationis, est damnable in Clericis, qui quieti, & contemplationi, studijque Sacrarum lucrarum, & pietati iugiter intenti esse debent. Eoque damnableior, quod bona Ecclesiæ spoliarent, & fame pereuntium pauperum, canes impinguent: quod labentibus ædificijs sacris, cultu diuino diminuto, subtractis alimentis, & stipendijs Clericis, diuitijs impijs, & nihili hominibus concedantur.

Q V Æ S T I O II.

Qualè peccatum sit homicidium.

Quæstio hæc inde orta est: quia omnia præcepta Decalogi, videntur obligare sub mortali: tum quia per homicidium vita homini adimitur, quæ nihil cæsius in vita haberi potest.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Homicidium est peccatum mortale. Probatur I. quia omnis iniustitia ex se est peccatum mortale. Sed per homicidium committitur iniustitia, quia vita proximo auferitur: ergo homicidium est peccatum mortale.

Probatur II. ex grauitate pænæ, quæ homicidis in scriptura Sacra imposita est, ut Genes. 9. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Et Exodi 21. n. 14. Si quis

Homicidium
est peccatum
mortaleHomicidium
involuntarium
est peccatum
mortale

Si quis

Si quis per industriam occiderit proximum, & per insidias, ab altari meo euellat eum, ut moriatur. Obstupesco vehementer hanc diuinam legem: si enim Deus ita acer fuit in homicidas, ut nulla illis asyla permitteret, neque etiam diuinum altare, cur in paradisis asylis pro homicidis involuntarijs ita antea sollicitus fuit, ut pro eis saluandis ciuitates refugij constituerit, in quibus saluarentur, Exodi 20. Separate vrbes fugitiuorum, ut confugiant ad eas, quicumque animam percusserit nescius, & possit euadere iram proximi, qui ultor est sanguinis. Cum tamen si omni homicidæ spem abstulisset immunitatis, dubio procul magis homicidia cauerebantur. Cur ergo maluit de homicidis perdendis inter leges providere refugia, quibus saluarentur homicidæ involuntarij. Equidem ratio hæc est: quia spiritus diuinus propensius tendit, ne quis innocens pereat. Colligo id ex scriptura Sacra, Numer. 5. ubi dicitur: Vir cuius vxor errauerit, maritumque contempnens dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quierit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro: si spiritus zelotypia concitauerit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur: adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa. Ita multis coram Deo, & Sacerdote probari, & examinari mandauit suspicionem adulterij. Quia Deus etsi maximè oderit adulteria, seriò tamen cauit, non conuictas adulteras, sed solum suspectas committere iudicio hominis, qui falli potest, & innocentem perdere. Nunquam enim Deo placere potuit iudicium, in quo ex se æque periclitantur nocentes, ac innocentes. Hac credo respexit Catena Græca, sic inquis: Vult hoc lege cauere Deus, conscius, quàm proclius esset iudicium, & ingenium eius gentis, leni de suspitione sanguinem fundere. Examen igitur zelotypiæ sibi, quem nihil præterit, reservari voluit. Licet igitur adulteria acerrimè persequeretur Deus, quando

tamen non clarum, & euident probatori erat adulterium, sapientis parauit suspectis foeminis effugium, ut coram Deo, & Sacerdote sisterentur, nec mitterentur maritis, qui falsis suspicionibus, & testimonijs vsi, facile etiam innocentem perimerent. Quia diuinus spiritus magis curat, ut euadant nocentes; quàm ut innocentes perimantur.

Et hoc puto facit ad informationem nonnullorum iudicum, qui quæstionibus reorum acerbiteratem nimiam addunt, & supra ipsas leges tormenta exacerbant, & tenebras fallaces adhibent, ut extorqueant delicta, quæ puniant, rati magnum inconueniens, si adhibitis, quæ lex postulat, & ratio permittit, reus liber euadere possit. Neque reputant, quàm maius sit inconueniens, quod illis vel innocentes possint cogi in poenam ire. Profecto eiusmodi iudices procul absunt à Dei Spiritu, & à sensu omnium prudentum communi, qui peractis, quæ ratio humana & lex postulat, magis contentus est, ut rei immunitate fruantur, quàm ut innocentes afficerentur: Sic quoque nimis scelerum persecutores, malunt aliquem reum habere inauditum, quàm si audiant, eas excusationes præstendat, quibus non possit conuinci. Proh stultissimus iustitiæ zelus, qui ne reus euadat, innocenti etiam occludit datam à natura, & Deo defensionis viam. Credant mihi, quia talis zelus nunquam venit à bono spiritu, cuius proprium est innocentibus subuenire, etiam si necessum sit, quod ibi nocentes simili fruantur beneficio.

Verum tamen, licet Deus ita benignus extiterit in adulteros; homicidas tamen voluntarios ita puniri mandauit, ut nullus illis locus refugij superesset, dicens: etiam ab altari meo euellat eum, ut moriatur. Quo iure innixus Salomon iussit, ut Ioab dolosus insidiator, fraudulentusque occisor, ad sacras aras, quas supplex tenebat, truncaretur. 3 Reg. 2. a n. 28. Imò, & in iure Pontifico, Extra-

Ioab ad altare
sacrum
occisus est.

nag. de immunit Ecclesiarum cap. inter alia, decernitur, ut insidiatores nulla sacrorum locorum immunitate pertruantur. Sed poena mortis non imponitur, nisi pro delicto mortali: ergo homicidium est peccatum mortale.

Hinc primum homicidium Cainum Deus ipse horrendè puniuit, ponens signum in illo, ne quis eum interficeret. Genes. 4. n. 15. Quod signum non aliud fuit, nisi tremor horrendus omnium membrorum, ut constat ex illis verbis: *Ero vagus, & profugus super terram*. Septuaginta autem legunt: *Ero gemens, ac tremens*. Tremore proinde non immerito affectus est, quem si abscondere vellet, non valeret; quia publici homicidii in agro perpetrati, publicum esse debebat & supplicium in toto corpore. Vnde S. Chrysosthomus homil. 4. de verbis Isaia dicit: *Circuibat Cain omnibus loquens, silentio voces edens, silentioq; erudiens: lingua tacebat, & cetera membra clamabant*. Sic olim reprehensus Azarias Sacerdos Regem Oziam propter publicum sacrilegium, assumpsit secum octuaginta Sacerdotes 2. Paralip. 26. n. 17. ut publici peccati, publica esset admonitio. *Non est tui officij Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium*. Imò neque solum correctio publica fuit, sed etiam & poena, ait sacer textus: *Statimq; orta est lepra in fronte eius coram Sacerdotibus*. ibidem n. 19. Non remotis arbitris, sed spectantibus Sacerdotibus, ut qui sacrilegium noverant, supplicium non ignorarent. In fronte autem dicitur lepra emicuisse, ut qui in templo, patentissimo vrbis loco peccauerat, in fronte manifesta corporis parte puniretur. Audire D. Chrysosthomum supra citatum: *Non in alio, inquit, loco, quam in fronte orta est lepra, ut facies proferret vindictam*. Lepra ceu lex posita est in loco sublimi, dicens: nolite facere talia, ne patiamini similia: ex

Otias Rex ob sacrilegium commissum lepra punitus.

lex vana, & frons vocem edidit, tuba clamorem.

Hoc olim diuino spiritu afflatus Dauid, de insignibus peccatoribus pronuntiavit Psal. 9. n. 7. illis verbis: *Perijt memoria eorum cum sonitu*. S. Chrysosthomus ponderans illa, vltima verba, in sonitu, dicit: *Hoc est Dei providentia, quod non facit hoc latenter, ut aliorum calamitatibus alij redantur meliores: significat ergo manifestum exitium*. D. autem Gregor: Nazianzenus orat: 1. contra Iulianum addit, perditos homines, cum sonitu perire, atq; ob ruinam clariores, quam ob impietatem. Nam oportet aliquando, ut ad plures poenae, quam culpae cognitio extendantur, ut manifestio vnius supplicio, latentia aliorum peccata retardentur. Hac de causa olim Deus ad Dauidem adulterantem, & occidentem locutus fuit 2. Reg. 12. n. 12. *Tu fecisti abscondite; ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israël, & in conspectu solis*. Ut dum absconditum Regis adulterium, & homicidium palam puniretur, alij quoq; occulti peccatores formidarent. Hinc etiam Moysi Deus præcepit, ut publicè peccantes, publicè etiam puniret. Numer. 25. n. 4. *Tolle, inquit, cunctos Principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis*. Lyrans reddit rationem, ut, inquit, poena esset publica, sicut & peccatum, & ad terrorem aliorum. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Homicidium est scelus graue. Facile id deducitur ex scriptura Sacra, Exodi 20. n. 38. ex illa lege de hunc corrupta occidendo: *Si bos, inquit, corrupta percussit virum, aut mulierem, & mortui fuerint; lapidibus obruetur, & non comedentur carnes eius*. Multo magis ea poena infligebatur, si bos non semel tantum, aut casu, sed frequenter, & indomita naturæ impetu percussisset, ut statim declarat sacra littera loco citato, n. 29. *Si bos corrupta fuerit ab heri, & nudius tertius, &c. id est, si diuturno ferocendi vltu assuetus fuerit*. Hac autem legis feruitas

Deus aliquando publice peccata puniit ut alios ab ijs deterreat.

Bos corrupta cur occidi iussus, & comedere prohibitus.

ueritas instituta fuit in odium homicidii, ut communiter docent interpretes. Vnde Theodoretus q. 49. dicit: *Lex iubet occidi taurum corruptam, ut ex animalibus irrationalibus doceat homines rationales, quam graue scelus babeatur homicidium*. Eius quoque carnes à comuni, & à sacro conuiuio arcebantur ideo, ut ingemose obseruat Philo Hebraeus lib. de specialibus legibus: *Quia non est purus cibus homini animal, quod interfecit hominem*. Quasi periculum esset, ne cibus homicidio infectus vllam contagionis labem, in hominem comedentem transferret, quâ & ipse corrumperetur. Vel etiam ea de causa, sicut vult Lyrans, ut ex iactura illius carnis, nullis vñibus applicata, verum in putredinem abire permisset, dominus bouis, qui eius ferociam non compreslerit, ac frænauerit, puniretur. Ad detestandum itaq; homicidium, tota istius legis feruitas spectabat, ut sic obstinati peccatoris licentia facilius coerceretur. Quid enim similis tauro corruptæ, quam homo ad peccandum effrenatus: sicut enim ille nullis vinculis coercetur, sed teste Mantuano 12. Æneid. mugitus in prælia:

Terrificos ciet, atq; irasci in cornua tentat

Arboris obnixus trunco, ventosq; la-

tefficit

libus, & sparsa ad pugnam præludit arena.

Ita planè & insolens peccator sauit, ferocit, inuehitur, præcipitatur, nullis humani, aut diuini iuris repagulis in officio continetur. Paribus ergo ille bos, & hic peccator digni sunt poenis: quia pares in tumultus, & paria in præcipitia ferebantur. Talis fuit degener filius Davidis Absalon, qui ira in patricidium propensus fuit, ut nulla eum aut diuina lex, aut vis naturalis à tumultuando, & rebellando in parentem, reuocare posset. Et ideo hunc iuuenem contumacem, non tam gratiæ, quam naturæ ipsius ore, quodammodo allocutus est S. Chrysosthomus serm;

de Absalon. *Vbi iam, inquit, solatium patres, ubi presidium genitores inuenient, si filios senserint parricidas; aut quâdo externa tuta sunt, si domestica nobis obsistunt? Bestia, & muta pecudes pietatis iura conseruant: & quibus natura denegat rationem; non tamen denegat pietatem*. Vnde hinc optimè exemplum, ad illum contumacem animum emolliendum, desumpsit inquit: *Cessa iam ab isto scelere cessa, ne te boni omnes semper exhorreant: ne audaces ex te, quod non nouerunt, discant*. Cessa inquam, ne quis post te tantum facinus perpetrarit, te utatur authore. Cur modò nouum facinus tradis? cur doces, quod natura non nouit? cur cupis, quod natura ipsa horrescit. Verum nihil profuit ista persuasio. Solas aures attigerunt istæ voces; in animum autem minime irrepserunt. Pergit citat Chrysosthomus: *Parricide furor non minuitur, non frænatur. Ardescit in peius, in maius accenditur. Cupit facinus conceptum festinanter complere, desiderat scelus dispositum instantissimè perpetrare. Properanti ad nefas, tarda sunt cuncta. Properantem ad facinus videtur remorari disposita. Cupit parricidium ante complere, quam gerat: festinat patrem ante intercipere, quam occidat. Timet diserre vel modicum: ne aut ira demorata deficiat, aut furia dilata languescat*.

Huc quadrat illa sententia, Iob 15. n. 15. *Abominabilis, & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem*. Et quid est, quasi aquam iniquitatem bibere? An idem, quod facile peccare? quoniam aqua facilius bibitur; quam esca manditur. Ita plerique sentiunt. Sed verius mihi videtur, sicut aquam bibere iniquitatem, nihil aliud esse, nisi effusè sine vllò timoris fræno, in omne scelus precipitari. Sic interpretatur Lyrans: *Iniquitatem, ait, sicut aquam bibit, qui committit peccata absq; fræno timoris*. Ille enim, qui bibit vinum, quia timet inebriari, bibit temperatè: sed bibens aquam, hoc non timet, propterea non curat de tali temperamento. Abominabilis ergo est peccator, qui nullo metu

Bibere iniquitatem, ut aquam, est effusè & sine timore peccare.

Absalon fuit degener filius David.

Obstinatus
peccator
armato mi-
liti similis.

metu à peccando retrahitur, sed sum-
ma licentia ad omne flagitiorum ge-
nus euagatur, iuxta illud Iob 15. n.
25. & 26. Tetendit aduersus Deum ma-
num suam, & contra omnipotentem ra-
boratus est. Cucurrit aduersus eum ere-
cto collo, & pingui ceruice armatus est.
Quæ verba considerans Olympio-
dorus, hominem ad peccandum ob-
stinatum, rectè comparat cum mili-
te fortiter armato ad pugnandum.
Nam quemadmodum hic in eodem
semper vestigio cõsistens præliatur,
neque inde ullis hostium viribus di-
mouetur; aut si mutandus est locus
nunquam retrorsum cedit; verum
potius semper irruit audax contra
omnia arma, contra omnia iacula
intrepidus. Sic & obstinatus pec-
cator, maxime vero homicida, ma-
lo semper proposito adhærescens,
obstinatissime peccat, nunquam in
melius se finit reuocari, quidquid
minarum, quidquid terrorum obij-
ciatur, facile transilit, & contemnit.
Imò, quod maius est, etiam cum ipso
Deo admonente, & corripiente, ac
pauente, nimis impudenter, & per-
tinaciter contendit.

Homicidium
est peccatum
in cælum
clamans.

Corollarium II. Homicidium
est peccatum ad Deum clamans. Co-
rollarium hoc colligitur ex doctrina
S. Thomæ, qui opusc. de eruditio-
ne principum lib. 7. cap. 12. tria pec-
cata ad Deum clamantia enumerat.
Primum ponit, innocentis occisio-
nem, iuxta illud Genes. 4. n. 10.
Vox sanguinis fratris tui clamat ad me,
de terra. Mirum est quod defuncto
Abelle, adhuc vox eius clamaret,
& audiretur a Deo. Vnde obsecro
vox hominis tantam potuit habere
efficaciam. Aliqui censent, quod
ex castitate, & innocentia. Sic D.
Ambrosius in Plal. 118. Magna in-
quit, vox iustitiæ, magna est castitatis,
per quam & mortui loquuntur, nec so-
lum loquuntur; sed etiam sicut Abel cla-
mant. Ecce non accusabat frater.
occisus, non accusabat vox ipsius;
nò anima eius, sed vox sanguinis de
terra, quem ipse fuderat. Vnde S.
Doctor lib. 2. de Abel, cap. 9. dicit:

Et si frater parcit, terra non parcit: si
frater tacet, terra condemnat. Ipsa est
in te, & testis, & iudex. Testis acrior,
quæ adhuc parricidij tui sanguine madet.
Iudex asperior, quæ tanto scelere coinqui-
nata est, ut aperiret os suum, & excipe-
ret sanguinem. Benè equidem est,
condemnandus erat Cain fratricidij
reus, & ideo accusationes, & testi-
monia præmitti debebant. Non
prius itaque Deus ob scelus occultè
patratum, illam sententiam in Cai-
num pronuntiavit: Maledictus eris su-
per terram, quæ aperuit os suum, & su-
scipit sanguinem fratris tui de manu tua,
quousque vox sanguinis accusaret.
Terra igitur testis adfuit, terra iudex,
& quidem coinquinata innocentis
sanguine.

Quis non putaret, iudicium hoc
non ritè peractum fuisse? cum enim
terra flagitiosi rei scelere violata fue-
rit; quomodo eadem terra accusa-
trix, & parricidio fœdata in testem
fisti, & tanquam iudex reū damna-
re potuit? Vtiq; reus Cain, qui faci-
nus negauit, facile accusatricis ter-
ræ testimonium recusare potuit, &
duram maledictionis sententiam an-
nullare. Verumtamen nec in iudi-
cio quidem impijssimi Caini, idem
fuit accusator, & testis, & iudex.
Sic censet Theodorus agens de hoc
Caini iudicio, & duro maledictionis
pœnalissimæ supplicio: Deus inquit,
accusatoribus, aut testibus minime indi-
get, quando iudicat: sic enim Cain con-
demnauit, tanquam sceleris inspector.
Sed hæc ad humanam informatio-
nem scripta sunt, ut insana scelerum
puniendorū auiditas retunderetur.
Terra igitur accusatoris partes age-
bat, sed accusatoris delatio audieba-
tur, & testimoniū recusabatur, neq;
est in testem terra, quæ coinquinata
fuit parricidij sanguine, quoniam in-
de de hostilitate suspecta. Conside-
ratè, quàm caute præcauet Deus, ne
hinc humanus iudex sumat exercen-
dorum rigorum yllam ansam, quasi
hæc forma iudicij, reliquorum exin-
ceps typus sit. Quod enim diuinæ
licentiæ seruatur, ne homo temera-
rius

Cainum de
scelere oc-
culto ipsa
terra accu-
sabat.

Preposteram
libidinem ad
Deum cla-
mans.

Disputatio I. De Homicidio in genere. Quæstio I. Quid sit homicidium.

ius diuinæ iurisdictionis inuato-
r. Nam quod in homine, ut
iustitia non foret, ira & sanctorum so-
ret, obpiumq; esset iniusta sanctorum
periculum. Præstat itaq; ut verè
reus aliquando indemnus euadat;
quàm ut sæpe natus iudicis innocen-
tem condemnet.

Alterum peccatū ad Deum cla-
mans recenset S. Thomas citat' præ-
posteram libidinem, iuxta illud Ge-
nes. 18. n. 20. Clamor Sodomorum,
& Gomorrhæorum multiplicatus est, &
peccatum eorum aggrauatum est nimis;
descendam, & videbo, utrum clamorem,
qui venit ad me, opere compleuerint.
Ecce descendurum se Deus dicit, ut
clamor veritatem cernat, nò quod
ipse non cernat eam è cælis; sed ut
ostendat, quam necessarium sit ho-
mini, descendere & examinare ve-
ritatem facti, antequam proximum
condemnet. Ait D. Cyrillus Ale-
xandri. lib. 5. in Ioan. cap. 16. Co-
gnouit utiq; Deus Sodomitas, & Gomor-
rheos tanti criminis esse reos, cuius ocu-
lis absconditum est nihil; descensurum
tamen se, & visurum rei veritatem di-
xit; quo nobis ostendat, exacta trutinā,
prius discutiendam esse causam, quàm
feratur sententia in aliquem. Nunquam
proinde Deus docuit, posse aliquem
de aliquo iudicare, quin prius dili-
genti trutinā, & examine procuret
videre, & ponderare impositi crimi-
nis fundamenta. Hinc dicebat Fe-
sus Actor. 25. Non est Romanus con-
suetudo damnare aliquem hominē, prius-
quàm is, qui accusatur, presentes habeat
accusatores, locumq; defendendi accipiat
ad abluenda crimina. Neq; verò soli
Romani talem consuetudinem ha-
bebant; verum etiā omnes aliæ gen-
tes, & quotquot rationis ductum,
ac dictamen sequuntur.

Peccatum
peccato ad-
ditum facit
aggrauatio-
nem.

Illud tamen diligenter conside-
randum est, vnde multiplicatus fue-
rit ille clamor? vnde aggrauatum
peccatum? Equidem, quia dum quo-
tidie se de illo pœnitere neglexerūt,
vnum ad aliud addendo, inde mul-
tiplicatus fuit clamor, & aggraua-
tum peccatum nimis, quod mini-

R r r

me fuisset, si non continuo, & per-
feneranter peccassent; imò si quoti-
diè doluissent, etiam si quotidie pec-
cassent. Nam ideo peccatum ag-
grauatur, quia supra aliud cadit nò
contritum: illud enim, quod super-
uenit, si aliud præteritum non repe-
retur, aggrauare non potest, eò quod
suppositum nò inueniat aggrauan-
dum: sed tunc solum aggruat, cum
aliud inuenit, quod si sæpius fiat, in
immentum crescit moles peccato-
rum, fiuntque eiusmodi peccatores
miseri, & ad soluendum impoten-
tes, vnde & se, & sua simul perdunt.
Audite D. Chrysosth. homil. de So-
domitis tom. 1. ubi dicit: Tale est pec-
catorum debitum, ut si solliciti simus ad
soluendum, leue sit; si verò negligentes,
sit grauissimum: totam enim simul mergit
debeturum substantiam. Non curabant
Sodomitæ, debita neglexerunt, quotidie
neglectū crescente, creuit debitum, repe-
titionis chirographum auctum est; sceno-
ra peccati aucta sunt, factum est tempus
repetitionis, non erat soluendo, imperauit
Dominus debiti, ut traderentur igni, &
mulieres eorum, & filij eorum, & omnia,
quæ habuerunt, in satisfactionem cede-
rent. Neglectu ergo crescente, cre-
uit debitum in immentum, quod nò
creuisset, si diligentia adfuisset. Nam
ut docet citatus Chrysosthomus, de-
bitum peccatorum, si sollicitudo ad-
sit, leue est; si negligentia, grauif-
simum: hodie peccas, hodie confite-
ris, hodie ad iudicium te vocas,
& conteris: cras peccas, cras simul
confiteris, & te conteris, & sic simi-
liter semper agis in dies, quādo pec-
cas. Imò etiam si milles pecces,
leue erit debitum, si aduerit sollici-
tudo; at si negligentia, si nunquam
erit confessio, si nunquam conscien-
tiæ discussio, sit grauissimū, & pro-
sus insolubile.

Quis hoc non videt in horrenda
illa pœna Sodomorum, quando &
mulieres, & filij perierunt igne, li-
cet saltem paruuli nò fuerint in cul-
pa: quia nimirum in satisfactionem
patrum cesserunt, dum multitudi-
nem peccatorum non haberent, vn-
de ted-

de redderent. Attendant diligenter, qui sine frano peccant: attendant, qui suimet obliti se non discutiunt, nec de peccatis iudicium sumunt, unde in dies crescentia, in immensam assurgunt molem. Attendant inquam, & contremiscant nec mirentur, si ubi tempus repetitionis venerit, & se, & sua omnia perdant: quia ipsi soli non erunt solvendo, sed omnia quaecumque habent, in satisfactionem cedere debebunt.

Tanti igitur mali fons, & origo fuit perseverantia in peccato. Ita tenet D. Augustinus ser. 88. de tempore, a qua provenit cordis obstinatio, seu obduratio. Cum semel, & secundum, inquit, & tertio unusquisque gravia peccata commiserit; expectat tamen illum Deus, ut convertatur, & vivat; cum vero in peccatis suis ceperit permanere, de multitudine peccatorum nascitur obduratio. Quia posita ira dicitur illos derelinquere Deus, ut moraliter dicantur esse in statu, in quo non possint salvari: tum quia auxilia efficaciacia non adsunt, tum etiam, quia ad eum statum miserum, miserabilemque devenerunt, ut cum ordinaria providentia illis difficillimum sit converteri, unde & moraliter impossibiles facti ad salutem, infallibiliter condemnabuntur. Cuius tam horrendi casus, hac unica causa est, nimium perseverantia in peccato, & habitus in illo: cum enim iste sit qualitas secundum Philosophos difficiliter mobilis, fit, ut semel in anima positus, difficulter inspirationibus assentiatur divinis, obstratas habentes cordis aures, ita ut non solum in melius non proficiamus, quinimo amplius ex illis obfurdescamus. Quia ut docet S. Augustinus supra citatus: Obduratio non Dei potentia compellente per-

Pharaoni-
miā paci-
tā fuit ob-
duratus.

fitur, sed Dei remissione, vel indulgentia generatur: & sic Pharaonem non divina potentia, sed divina patientia credenda est obdurasse. In eandem sententiam propender S. Paulus ad Rom. 2. n. 4. loquens: An divitias bonitatis eius; & patientie, & longanimitatis

contemnis, ignorans, quod benignitas Dei ad poenitentiam te adducit. Cui dum obturdescimus, & aures non prestamus in peccatis manentes, incidimus in iudicium, qui misericordiam respuimus, & secundum duritiam, ac impenitens cor, non tantum in Dei iram, sed in thesauros irae prolabimur. Pergit citat^r Doctor gentium: Secundum autem duritiam tuam, & impenitens cor thesaurizas tibi iram in die irae, & revelationis iusti iudicii Dei. Quem locum expendens D. Bernardus serm: de triplici misericordia ait: Thesaurizas tibi iram pro prorogatis thesauris misericordiae, quos contemnis, & euacuas in te misericordiam Dei. Vbi thesauros misericordiae prorogatos, D. Bernardus appellavit tempus misericordiae peccatori prorogatum, quem dum statim Deus non punit omni supplicio dignum, momentanea concessa reclamante eius iustitia, thesauri sunt misericordiae profusi, quos dum contemnit obstinat^r, & a se abiicit, congregat miser in damnum suum, & alios irae thesauros, abutendo Dei misericordiam, & tempus miserationis eius respuendo.

Tertium tandem peccatum clamans ad Deum, ponit S. Thomas de fraudationem pauperum laborantium, seu iniustam afflictionem miserorum, iuxta illud Iacobi 5. n. 4. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quae fraudata est a vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini sabbaotb introiit. Sed de hoc superius iam actum est.

Corollarium III. Homicidium maiorem poenam meretur, quam alia peccata. Deducitur haec veritas ex illa divina cominatione, Genesi 4. n. 15. Omnis, qui occiderit Cain, septuplum punietur. Ex quo loco movetur talis quaestio, quare maior poena statuta fuerit, in Lamechum Caini occisorem, quam in ipsum Caini occisorem Abelis. Aliqui omnem difficultatem effugere volentes, dicunt, hoc loco per septuplam punitionem, non significari punitionem septuplo maiorem, sed quae in septi-

Merces o-
perariorū
defraudata
clamat ad
Deum.

Homicidium
maiorem
poenam me-
retur quam
alia pec-
cata.

ma generatione inferenda esset; vel certe, quae futura esset perfecta, & completa, quam perfectionem numerus septenarius significat. Fa- teor hanc rationem ad sensum literalem accedere, verumtamen stādo in genuina significatione verborum, quod scilicet in citatis verbis significetur septupla punition; varij vario modo respondent. Alij dicūt, ideo in occisore Caini septuplam punitionem statutam fuisse, quia Cain peccavit nondum expertus, quas poenas homicidium meruerit; at vero Lamech ne ipsius quidem poenae gravitatem veritus, ab homicidio voluit abstinere. Alij censent, quia Cain solum homicidium commisit; Lamech autem, etiam expressam Dei prohibitionem, ne quis Cainum occideret, obedientiam violavit. Alij putant, quia Cain occidit hominem iustum, scilicet Abelē; Lamech vero occidit hominem sceleratum. Unde quamvis grauior culpa esse videatur, occidere hominem iustum, ratione personae, quae est dignior vita; grauior tamen culpa est, occidere peccatorem, ratione damni illati, quia & temporalis, & aeterna vita priuatur. Quod Abulenſis in caput 5. Matthaei qu. 118. fusē disputat. Alij insuper existimant, grauiorem poenam pro occisore Caini statutam fuisse, licet pro culpa leuiori, ne daretur libera omnibus licentia occidendi peccatorem. Quoniam leuiora etiam peccata, in quae periculum est frequentius incidendi, maioribus debent supplicijs coerceri. Meā nihilominus sententiā, id factum ideo videri, quia homicidium contra expressam prohibitionem factum, grauius omnibus alijs delictis puniri meretur.

Deus cur
Amalecitas
funditus
delere de-
stiterit.

Considerate quaeso, quantum irae, & indignationis olim Deus in Amalecitas effuderit: non solum enim eos fugavit in ore gladii, sed etiam fortissimis quibusque eorum interfectis, memoriam eorum omni-

nō delendam comminatus est, Exodi 17. n. 14. Delebo memoriam Amalec sub calo. Et ne a suo proposito unquam recederet, illud iuramento firmavit, ibidem, n. 16. Manus, inquit, solij Domini, & bellum Domini erit contra Amalec a generatione in generationem; Vultis scire, unde tam insolens indignatio? Recurrite ad caput 25. Deutor. num. 17. & 18. ubi Moyses populum adversus Amalecitas, sic adhortatus est: Memento, inquit, quae fecerit tibi Amalec in via, quando egrediebaris ex Aegypto, quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassī residebant ceciderit, quando tu eras fame, & labore confectus. Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, &c. delebis nomen eius sub calo. Tota proinde ratio, quare Deus tantam de Amalecitis exegerit vltionem, fuit effusio innocentis sanguinis Israhelitarum, diuturno itinere, & labore confectorum. Licet enim & ceterae gentes inuasissent, etiam Hebraeos; id tamen fecerunt, cum adhuc integris viribus essent; at vero Amalecitas multis laboribus haustos, & prorsus confectos, ex insidijs prorumpentes violenter interfecerunt.

Sed mirabitur forsā quispiam illius divini praecepti severitatem. Memento, quae fecerit tibi Amalec. Quomodo enim Deus praecepit Hebraeis, ut perpetuam iniuriarū memoriam conservarent; cum tamen alibi stricte mandaverit, ut eam poenitus ex animo eradicarent. Leuitic. 19. n. 18. Non quaras vltionem, nec memor eris iniuriae civium tuorum. Quomodo igitur iniuriarum recordatio, & earundem obliuio secum conveniunt? Respondet Oleaster, in citatum locum: Hsi Dominus nos ut plurimum velit malorum nobis illatorum oblitos, beneficiorum vero memores; est tamen tam grande malum, afflictio addere afflictionem, praesertim si te nō leserit unquam, ut in hac re oblitos, vindictae voluerit esse memores. Quasi gra-

Grande
malum est
afflictio ad-
dere affli-
ctionem.

uitas huius criminis efficiat, ut in illo præcepto quodammodo dispensetur, ne forte tantum malum abeat impositum. Equum enim est, ut in crudeles homicidas, & charitatis violatores, nullus charitati locus relinquatur.

Homicidium est effectus odij & detractionis

Corollarium IV. Homicidium est effectus odij, & detractionis. Colligitur id ex scriptura Sacra Genes. 37. n. 4. ubi refertur, filios Iacob, tanto odio habuisse Iosephum fratrem suum, quod non potuerint quidquam pacifice cum eo loqui. Super quæ locum ait Rupertus: Magnitudinem autem odij diligenter expressit, dicendo: nec poterant ei quidquam pacifice loqui: nam reuera odium tunc magnum est, ac molestissimum quando virum animi lingua dissimulare non potest. Theodoretus autem, vocem illam pacifice, pro concilijs, & calumnijs apud patrem de illo delatis, accipit, sic exponens: Inuidebant illi fratres eius, videntes eum præ se in honore haberi: ac primo quidam illum apud patrem concilijs, ac calumnijs, despicabilem facere attentarunt. Locutio igitur fratrum Iosephi, ideo non erat pacifica, quia tota tendebat ad hoc, ut pater eius amorem dimitteret, & Iosephum a se repelleret, ac tandem odio haberet. Necdum satis, sed pergit ulterius citatus Theodoretus: Cum vero nihil prorsus proficerent, sed à scopo aberrarent, consilium inierunt, ut illum interficerent, deinde illum Ismaëlitis vendiderunt. En, quam horrendum odium, quod illos à detractione ad homicidij desiderium perduxit: quia proprius odij, & detractionis effectus est homicidium. Quid quæso nobiscum fiet, qui sæpius detrahimus, obmurmuramus, ac tandem ad internecionem aliquando devenimus.

Filiorum Iacobi erga Iosephum fratrem horrendum odium.

A Rubeno detenti fratres Iosephi, ad denudationem, ac tandem ad venditionem illius processerunt: & quidem ita crudeliter, ut nec Iosephi lachrymæ, nec eius in summa angustia deprecationes, aliquid apud crudeles fratres efficere potu-

erint. Quod postea Genes. 42. n. 12. ipsimet passi sunt, quando eadem angustia, quæ fratrem affligerant, postea & ipsi oppressi dicebāt: Merito hac patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustias anime illius, dum deprecaretur nos, & non audivimus. O qualis fuit illa Iosephi angustia, quæ oculis patuit, externis: Deus bone! quales lachrymæ, qualia suspiria, quales gemitus? ut aperte indicant verba illa: Merito hac patimur. In Hebræo autem textu legitur: Verè culpatis, vel sceleratis, aut rei deliquimus in fratrem nostrum, vel convicti sumus propter fratrem nostrum. Quod explicans D. Chrysostomus dicit: Non simpliciter, neque sine causa sustinemus, sed iuste, & valde iuste penas lumus inhumanitatis, & crudelitatis, quam erga fratrem nostrum declaravimus; quoniam despicimus afflictionem animæ eius, quoniam absque compassione eramus, & multam declaravimus crudelitatem.

En, quam egregie homicidarum crudelitatem, impietatemque declarat S. Chrysostomus. Verè impij, vere crudeles extiterunt fratres Iosephi, dum adeo innocentem puerum, ita afflictum, ita lachrymis madidum, ita humiliter deprecantem despexerunt, crudeliter denudarunt, ac vendiderunt. Vultis scire, unde eis postea illa delicti gravitatis cognitio, suæque crudelitatis evenit? ut dicerent: Merito hac patimur. Cur quando illud scelus perpetrarunt, eius atrocitatem non statim cognoverunt? Respondet D. Chrysostomus citatus: Quia ita se habet peccatum, quando consummatum est, tunc suæ orbitatis ostendit excellentiam, & quovis accusatore mentem graviter arrodit. Ita fit, bibunt ut aquam peccatores gravissima peccata, mille gravissimis vallata circumstantijs, nil putant facere, nisi ut faciāt, licet persuadeat illis Christus, aut per internam inspirationem, aut per externam prædicationem. Quid ergo fiet cum eiusmodi peccatoribus, quando coram tremendo iudice

Peccatum ubi consummatum est, graviter peccatores mordet.

dice stabunt? tunc certe & eius excellentiam prospicient, & Christum sufferent exprobrantem, quem audire noluerunt adhortantem. Sic factum est cum fratribus Ioseph, quos Ruben alloquebatur: Nunquid non dixi vobis: nolite peccare in puerum, & non audistis me? en sanguis eius exquiratur. In quem locum Lippomanus ita scribit: Ruben audacter criminatur, & accusat fratres alios: quia non consenserat in fratrem necandum, statimque doluerat distractum, erat natu maior. Quem cum audire nolissent debortantem, nunc ferre coguntur improperantem flagitium.

Homicidium leuius est peccatum quam publica calumnia.

Corollarium V. Nihilominus licet homicidium sit effectus odij, & detractionis; leuius tamen videtur esse peccatum, quam calumnia publica. Ratio: quia lingua detractoris non solum abscindit vitam, sed etiam non semel adurit famam. Unde cum apud strenuos viros, pluris habeatur famæ elogium, quam vitæ augmentum (plerumque enim de salutis periculo famam æternare moluntur; non tamen de famæ dispendio, nisi obscuro, & ignobiles vitæ commodis indulgere conantur) ideo magis verentur linguæ iniquissimæ veneno obscurari; quam violento ferro præcidi. Hinc odibiliores sunt, & minus commiseratione digni, nominis gloriam innubilantes, quam vitam corporis abscindentes. Hanc veritatem sacra pagina docet: cum enim occisoribus calitè promissa fuerint civitatum remedia, venenatis linguis nullam fuere decreta profugia, quasi in detrimentum pietatis vergat, iniquæ linguæ durationi providisse remedium, cum pietas occidenti per errorem dexteræ providenter quærat auxilium. Separate, inquit Deus, Iosue 20. Urbes fugitivorum, de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi, ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius. Ecce homicidis, & calumniatoribus decreta sunt asylæ, ut ingeniosè notat Abulen-

Rrrr3

quæ 3. Si quis, ait, alium infamasset, ita ut timeret mortem, non poterat confugere illuc, ut evaderet, nec proderat sibi quidquam huiusmodi civitas. Sanguinem ergo per errorem effundens, commiserationem merebatur, & immuni civitate recipiebatur; at verò qui pretiosorem famæ sanguinem linguæ gladio effundebat, civitatem, quæ reciperetur, non habebat.

Accipite ulterius istius veritatis documentum ex Apocal. S. Ioannis Apostoli cap. 12. n. 4. ubi bis serpentinam versutam, & versutam infaniam, movisse bellum describit his verbis: Draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura, ut cum peperisset, filium eius devoraret. Proh inconsultam temeritatis audaciam! proh brutalem invidiam! nocere non potuit; & tamen nocere exambuit, utraq; suæ potentie metas, ut læderet, transilire studiosè attentavit: verum dum innocentie suspiraret detrimentum, sibi excidium procuravit, dicente sacra litera: Proiectus est draco ille magnus, ut audacia poenam ferret, dum in terra proiectus serperet. Hic idem serpens postea Euam allocutus est, & captiosis adulationibus fecellit, Deum invidia insimulans, quo manucitius ad arborem exaceret. Gen. 3. n. 4. Nequaquam morte moriemini: scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis, sicut dii. Cuius dolosæ fraudis multa fuit, non solum turpi adreptione corpus per ima trahere, verum etiam execrandum inter animantia haberi. Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pectus tuum gradieris, terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Quis non putaret invero ordine poenam hanc fuisse inflictam, cum leuius vapularet, quando Dei hominis niscus est, absumere vitam, multo autem gravius volens hominis subruere fortunam. Etenim, quando contra ipsum Deum bellum

Primos parentes in paradiso ipse Lucifer tentavit & decipit.

Gravius est animam lædere, quam vitam auferre.

monit, solum proiectus fuit in terram. At verò, quando Euam cepit, & maledictis oneratus, & turpi adreptioni adiudicatus est. E quidem non immerito: quia gravior est, famam lādere, quam vitā abicindere; & ideo leuiorem subiit pœnam, dum arderet in vitam; grauiorem verò, dum insurgeret in famam: quia maior debetur pœna, abradenti honoris gloriam; quam nitenti vitam auferre.

Prodeat adhuc istius veritatis, testis eximius Rex David, qui multa in Saulem contulerat beneficia; quæ tamen non promeruerunt gratiam, sed magis sufflammarunt iram: ad necem quærebatur David, & Saul in percitus, vt implacabili mēderetur odio, vñico salutis suæ aduersabatur remedio: hastam in Dauidem, quem præsentem habebat circulator, & vitam abstulisse, molitus. 1. Reg. 18. n. 11. *Tenebat Saul lancea, & misit eam putans, quod configere posset David cum pariete. Ecce David, qui impuro spiritu abigendo, modulatam adhibuerat lyram, licet cantu abegerit impuram illam, gehennalemq; furiam; nullis tamen artibus potuit medicare inuidentiam. In montibus perquirebatur, inuestigabatur in syluis, cogebatur errare in campis, donec iustitiæ oculus iusti miseratus labores in manus ipsius inimicum traderet. Nihilominus generosum Davidis pectus, & solum gratiæ seruire gnarum osori pepercit, & necem suspirantis autam egit. 1. Reg. 24. n. 12. inquit: Noli extendere manū meam in te. Res stupenda, hic idem David, cum Nabalem per ministros rogaret, vt sibi, suisq; seruis famelicis panes concederet; ille verò vt potè homo agrestis; & impolitus seruos durius repulisset, postquam redierant, armis milites iussit muniti, statimq; properauit ad delendum Nabalem. 1. Reg. 17. num. 13. Accingatur unusquisq; gladio suo. Quid causæ, quod David in cibos negantem ardenti furore adeo insurrexerit,*

David multa pallas a Saule, tamen ipsi percit.

rit, cum Sauli telum contorquenti pepercerit? An certè, quia Saul purpure nitore fulgurabat, & dignitatis fastigio micabat? Ita nonnulli sentiunt: quia maiora sæpè potentiorum dissimulantur scelera; cum in abiectis hominibus tota rigoris seueritate peccata puniantur.

Verum, magis ad meum propositum, accommodam rationem affert sacer textus, innuens Nabalum Dauidis mores abrosisse, & famā oblocutionis maculis denigrasse. *Quis est, inquit, David, & quis est filius Isai? Hodie increbuerunt serui, qui fugiunt Dominos suos. Quasi diceret, David prædonum, ac iura infringentium patronus Rempublica turbat, & omnia moribus peruersis inquietat, adeoq; acerbius Dauidi fuit linguæ telum; quam manus pilum, vt facile necem molienti indulerit; milites autem in iacentem probra obarmarunt. Erat enim commiseratione, aut saltem leuiori pœna dignus, auferre vitam cupiens; quam honoris splendore fulcare ausus: Quis est David, ait Lyranus, quasi dicat: nullius valoris, quia descendit de aliena muliere, scilicet de Ruth Moabitide. Et non solum vituperauit Dauidem; sed & viros eius dicens: Hodie increbuerunt &c. ita, quod notauit eos de seruitute, & malignitate, propter quam fugitiui essent. tunc ait, meritò prouocatus: Accingatur unusquisq; &c. accingatur ad accipiendam vindictam, de tam vili rustico. Quia grauius est, honore vulnerari; quam corpore violenter feriri.*

Nabal Dauidis famā denigrare voluit.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiicitur contra conclusionem. De Samlone legimus Iudicū 16. quod seipsum occiderit, dicens: *Moriatur anima mea cum Philisthym.* & tamen per hoc non peccauit: ergo homicidium non est peccatum mortale. Similiter historia Ecclesiastica refert de quibusdam virginibus, quæ se ipsas in flammis iniecerunt,

Obiectio & solutio eiusdē.

cerunt; & tamen hoc pro peccato illis non imputatur. *Respondetur distinguendo Antecedens.* Samson seipsum occidit autoritate priuata, & propria: *Negatur antecedens:* ex instinctu Spiritus Sancti, *conceditur antecedens.* Sic enim expresse docet de Samlone D. Augustinus. Vnde in citato scripturæ loco, Samson, ita locutus introducit: *At ille inuocato Domino ait: Domine Deus memento mei, & redde mihi nunc sortitudinem pristinam Deus meus.* Vnde negatur consequentia: tam enim seipsū occidere; quam alium quempiam, peccatum mortale est: nam, qui se occidit, hominem vtiq; occidit; si cur ergo hominem non licet occidere, nisi autoritate Dei; ita neq; seipsum, nisi vel autoritate Dei, vel instinctu Spiritus Sancti.

DISPUTATIO II.

De diuisione homicidij.

Multiplex homicidij diuisione ab aliquibus assignatur, sed verius homicidium quadruplex tantum est, scilicet punitium, defensuum, voluntarium, & casuale. Nam ad istas quatuor species, omnes alie, quæcunq; excogitari possunt, referuntur.

QVÆSTIO I.

Quid sit homicidium punitium.

Suppono iuxta fidem Catholicam, penes Principes, Gubernatores, Respublicas, & Indices esse potestatem puniendi, & morti tradendi maleficos, iuxta illud Exodi 22. *Maleficos non patieris viuere.* Et Deutor. 21. ac 22. *Homicidas, blasphemos, & adulteros, Deus præcipit occidi.* Quod confirmat S. Thomas 2. 2. q. 64. art. 2. hac ratione: quia omnis pars ordinatur ad totum, tanquam imperfectum ad perfectum: ergo si cur in corpore naturali, pars putrida abscinditur, vt totum corpus conseruetur; ita pariter in Repu-

blica, pars perniciose licite, & salubriter occiditur, vt bonum commune conseruetur: quoniam secundum Apostolum 1. ad Corint. 5. *Modicum fermentū totam massā corrumpit.* Nam alias nulla pax, neq; quies, neq; securitas in Republica esset; sed sicut pisces maris minores à maioribus deuorarentur.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Homicidium punitium est, quod sit publica autoritate secundum iura, & leges, quando nimirum aliquis, ob delictū commissum ab habente potestatem morti adiudicatur. *Probat, quia vt docet S. Augustinus, Deus per hoc præceptum publicæ authoritati non abstulit potestatem occidendi: ergo licitum est illis, qui habent hanc potestatem, secundum iura, & leges occidere maleficum: quia tunc Deus facit; omnis autem lex mandatū Dei est.* Vnde, quod licitū est Deo, licitum quoq; est, & eius ministris per mandatū ipsius. Constat verò, quod Deus non peccet, cum sit author legum, infligendo mortem propter peccatum: nam vt docet Apostolus ad Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* Et hoc voluit exprimere D. Paulus, ad Rom. 13. n. 4. illis verbis: *Si autem malum feceris, time.* Statimque rationem huius timoris reddit, subiungens: *Non enim frustra gladium portat.* Id est, non frustra, non temere, sed vt palam exerta vi, & suprema potentia terrorem incutiat. Vnde, gladii nomine, vitæ, & necis summa potestas significatur. Atq; ea de causa, apud Romanos, lictores virgas, & secures consilibus præferebant, quod manifestius, ad terrorem spectantium, summa eorum potentia ostenderetur, vt ingeniose aduertit Nazianzenus orat. 27. ad præscripta Apostoli verba: *Non enim sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex iram, sic alludens:*

Homicidium punitium sit secundum iura & leges, ex autoritate publica.

Nomine gladii summa potestas significatur.

Cum Christo imperium geris, cum Christo munus hoc administras: ab illo gladium accepisti, non tam ut eo utaris; quam ut minaris, ac terreas. Quare tibi videndum est, ut illum, tanquam donarium quoddam purum, & integrum ei, qui dedit, serues. Licet itaq; omnes subditi populariter sciant, summam potestatem Principibus inesse, & vitæ, necisq; arbitrium; tamen gladium minaciter districtum palam præferunt, ut sic exerta vis, & potentia manifestior, pauidum terrorem acerbius incutiat, & delinquendi temeritatem metu præscindat: ita ut præui timoris suffragio, ita scelerosam audaciam contineant, ut necesse non sit illo quædam terere. Sic ergo gladium, tanquam donarium quoddam purum, ac integrum ei, qui dedit, seruat Princeps, quasi usus gladij, fidei depositi detrahat. Et sanè, dum gladium portat, dicitur Dei minister, vindex in iram, ubi nomine ira, supplicium denotatur, iuxta cõmunem interpretũ sententiã. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Hanc potestatem occidendi maleficos, Principes, & Iudices habent ab ipso Deo. Ita scriptura Sacra Prouerb. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores instabunt.* Nulla quippè potestas est, quæ hominem faciat regnare, nisi potestas diuina. Quò spectans Concilium Parisiense lib. 2. cap. 5. dicit: *Constat ergo, quia non actus, non voto, neq; brachijs fortitudinis humane, sed virtute, imò occulto iudicio dispensationis diuine, regnum confertur terrenũ.* Et idcirco cuiusq; ab eo committitur, ita illud secundum eius voluntatem disponere, & gubernare procuret, quatenus cum eo, a quo illud suscepit, feliciter in perpetuum regnare valeat. Perpendite seriò vniuersi Reges, Principesq; terreni, quòd regnum minime habere possitis ab auis, nec a suffragiis, nec a fortitudine exercitus; sed a solo Deo, de cuius sola potentia venit, quòd regnum terrenum aut huic, aut illi deferatur. Quod ut probè cognosceret Nabu-

chodonosor Daniel: 4. vidit in somnis arborem magnam, quæ regnũ representabat: Et ecce vigil, & Sanctus de celo descendit; clamauit fortiter, & sic ait: *Succidite arborem, & præcidite ramos eius.* Et quid causæ, quòd celestis illa vox, ita arborem frangi, eiusq; ramos scindi in oculis Nabuchodonosoris iusserit? scilicet, ut qui putabat se in fortitudine sua regnare, & in fortitudine ducum suorum, videns celsitũs confringi regni arborem, & ramos, cognosceret, non ab alio, nisi a Deo regna dari. Ita exponit Theodoretus ibidem: *Docetur autem, quis ei regnum tradiderit, amittens regnum: vidit enim arborem scissam, & ramos separatos, hoc est, Principes, & præfectos.* Profecto enim etiam cæcus, & superbissimus hominem regnum suum dissipari videt, agnoscit illud ad se delatum fuisse, non potentia humanã, sed virtute, & iudicio diuino.

Verum omninò fateri debemus, non omnes semper Reges per Deũ regnare, Deo ex occultis rationibus id permittente, iuxta illud Osee 8. *Ipsi regnauerunt & non ex me.* Vnde ergo cognosci potest, qui per Deum regnãt, & qui non? Respondet Concilium Parisiense lib. 2. cap. 5. *Qui piẽ, iustẽ, & misericorditer regnant, sine dubio per Deum regnant.* Hoc ergo clarissimum per Deum regnantis documentum est, nimirũ, si piẽ, & misericorditer omnia gubernet: in suauitate enim, & clementia maiestas regnantis Dei elucet. At verò, qui tyrãnicè & crudeliter dominantur, non per Deum regnant. Talis fuit impius Ieroboam, & alij Reges Israël, quibus dicebat Dominus loco citato: *Ipsi regnauerunt, & non ex me, Principes extiterunt, & non cognouit: argentum suum, & aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent.* Nam in principatu constituti, eò impietatis deuenerunt, ut in extremum exitium citissimè præcipitarentur. Vultis scire, vnde tantam impietatem traxerunt, quæ illos ita in ruinam impelleret? Respondet sacer textus

Arbor Nabuchodonosori ostendit regnum representabat.

Reges alij per Deum regnant, non alij.

Potestas occidendi maleficos ab ipso Deo habetur.

quia regnauerunt, & non ex me. Septuaginta legunt: *Sibi metipsis regnauerunt, & non per me.* Ecce, quia non Deus erat illis præ oculis, sed proprias comoditates aspiciabant, consilium non a Deo, sed a suis cupiditatibus perentes; idè sicut non in Deo nitebantur; ita constantiam, & permanentiam in Principatu minime habere potuerunt. Audite D. Cyrillum Alexandrinum, in citatum scripturæ locum ita scribentem: *Sibi metipsis, non per me regnauerunt. Postquam autem principes extiterunt, tantum non nesciente Deo, debilitatus, & expugnatus facili euasit Principatus, & ad resistendum imbecillus, & impotens ad tuendos subditos. Per ipsum enim Reges regnant, & tyranni dominantur terræ. Tolle enim ab oculis Deum, cuius est tota bonorum, & principatum permanentia, & nullũ bonum inuenies, quod non citissimè in exitium prolatur.*

Corollarium II. Princeps, aut Respublica potest cuiusq; dare facultatem, occidendi malefactorem, post sententiam contra eum latam, præsertim si sit latro publicus, aut assassinus, aut perturbator Reipublicæ. Ita constat ex cap. pro humani, de homicidio in 6. ubi datur facultas cuiuslibet occidendi illos, qui occidunt Christianos per assassinos. Vnde Veneti cum complures habeant exules a patria, condemnatos ad mortem, singulis dant facultatẽ, & promittunt, quòd qui aliquem ex banitis interfecerit, vita, ac libertate donetur. Quia id expedit Reipublicæ, cum sic commodius, & facilius eiusmodi publici pacis perturbatores tollantur.

Imò etiam ante sententiã latam contra maleficum, in aliquo casu, utpote in crimine notorio, & vrgenti licitum est Principi, aut Reip. talem facultatem concedere. Probat id ex factò Dauidis, qui Amalecitam Saulis occisorem, afferentem sibi eius diadema: Tuli, inquit, diadema, quod erat in capite eius, & armil-

lam de brachio illius, & attuli ad te donum meum hoc, statim puero tuo interficere iussit: Vocansq; Dauid unum de pueris suis, ait: *Accedens irruere in eum. Qui percussit illum, & mortuus est.* 2. Reg. 1. n. 15. Quo in loco, quis non miretur, & durum, atq; agreste facinus non dixerit? ei, qui non modò iucundum nuntium, sed ipsum met regium Saulis diadema, ab eius capite detractum, Dauidi afferebat, iamq; ipsum quodamodò in Regem inaugurabat, nullã datã morã necem inferre? sicine Reges ijs, qui de eis benè merentur, gratias reddunt? equidem talia præmia non nisi enormissimis criminib; debentur. Quod præuidendo Sapiens Eccles. 29. n. 4. dicit: *Multi præstiterunt molestiam ijs, qui se adiuerunt.* & n. 9. *Pro honore, & beneficio reddet illi contumeliam.* Pulchrè etiam Tacitus lib. 4. Annal. *Beneficia, inquit, consueverunt, dum videntur exolui posse: ubi multum ante venere, pro gratia odium redditur.* Nam homines præsertim Reges alijs obnoxios, & oppignoratos, atq; adstrictos sese videre grauius ferunt.

At nihil horum de Dauide cogitari potest? sed mitissimo ipsius ingenio, & iustitiæ ratio, & digna insipienti dono remuneratio, cruentum illud iudicium extorsit. Quia enim Amalecites ille miserat matrem, in quem non debebat, ut ipse met falsus est: *Stans, inquit, super eum, occidi illum: sciebam enim, quòd vivere non poterat post ruinam.* Et insuper, quia filius erat Doeg Idumæi, illius inquã Doeg, qui excidij omnium fuerat causa Sacerdotum, reuelans Sauli, quod fecerat Dauidi Achimelech Sacerdos, ob quod occisus est. 1. Reg. 22. *Morte morieris Achimelech tu, & omnis domus patris tui, Conuersusq; Doeg Idumæus irruit in Sacerdotes, & trucidauit in die illa octoginta quind viros vestitos ephod lineo.* Propterea Dauid Amalecitam, illud officium non sincero, sed doloso animo sibi exhiben-

Doeg Idumæus, octoginta sacrosanctos interfecit.

Dauid eum Amalecitam mortẽ Saulis nuntiantem occidi iussit.

SSC

exhibentem nō pramiavit, sed morte puniuit.

Ita planē fiet his, qui bona in peccato agunt: nam bona inimici, sunt bona eius, qui Deum odit, ac persequitur, vnde quando pramia petent, pro illis non pramia, & pro alijs malefactis mortem accipient, idq; mortem æternam, plus tunc obstupescences, quam ceteri omnes, qui nunquam bona egerunt. Dicit Sophonias Propheta cap. 1. n. 10. *Et erit in die illa dicit Dominus, vox clamoris à porta piscium, & ululatus à secunda.* Quid obsecro per istas portas, nisi per primam baptismus, per secundam poenitentia significatur? sic exponit S. Hieronymus in citatū locum: *Clamabunt inquit, in die illa à morte piscium, qui suum baptismum non seruauerunt; id est, qui nihil boni fecerunt, qui pessimi semper extiterunt.* At verò non solum clamabunt sed & grauiter lugebunt à porta secunda. *Qui dignam pro peccato non egerunt poenitentiam.* Horum quippe erit ululatus, non illorum, qui nunquam poenitentiam egerunt, quia pariter se condemnatos videbunt, dum pramium à sua sperarent poenitentia; sed quia non sicut par erat, eam exhibuerunt, idēō similiter perierunt, stulti propemodum, quia bona egerunt, verum inutilia, meritoq; infelices, quia sapientiam dereliquerunt.

Corollarium III. Proscriptus, siue bannitus, contra quem lata est sententia capitis: similiter publicus viarum latro, potest licet à quocunque homine, etiam priuato interfici. Ratio: quia isti omnes publica auctoritate iustitiæ ad mortē damnati sūt, cuius sententiæ exequendæ, quilibet homo, quatenus est membrum Reipublicæ, minister esse censetur. Ita Bonacina tom. 2. de restitutione in particulari, disp. 2. quest. ultima, puncto 2. n. 1. Si tamen nondum lata sit sententia capitis in proscriptum, siue bannitum; aut si aufugiat extra territorium eius, à quo condemnatur, tunc non est licitum illum occidere,

Ita Reginaldus tom. 2. lib. 21. cap. 2. n. 18.

Addo insuper, proscriptos posse etiam seipsos inuicem proditoriè, aut per insidias occidere, quando illis pramium à Principe, aut libertas promittitur. Ratio: quia hoc fit publica auctoritate, & expedit bono communi, vt Respublica in pace cōseruetur, & ceteri vt à talibus criminibus auertantur, dum vident eiusmodi proscriptos nullibi tutō vivere posse. Ita Iulius Clarus §. Homicidium, ver. sed an licebit. Hinc merito scriptura Sacra dicit, latrones sibi ipsis esse cruces, & patibula, eō, quod nihil magis conueniat latronibus, quam furca, seu patibulum, iuxta illud D. Pauli ad Rom. 1. n. 24. *Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis.* Quasi ipsi sint infame lignum, e quo suspensi non modō crucientur, verum etiam perpetuam infamiam patiantur. Ait Dominicus Soto in citata scriptura verba: *Nullum potuit in impios acerbius patibulum decerni, quam quod in propria traderentur desideria, atq; ea quidem immunda, & impudica, quæ voluntatem ad malum propellerent, quo naturam ipsam inquinarent, & infamarent.*

Hinc non immeritō questionem mouent aliqui, quomodo bonus latro post tot scelera, & flagitia perpetrata, salutem æternam consecutus sit? Aliqui censent idēō, quia in cruce pendens suam culpam agnouit, eamq; palam confessus est, dicens: *Nos quidem iuste patimur, nam digna factis recipimus.* Luca 23. n. 41. statimq; ad Christum Dominū conuersus: *Domine, inquit, memento mei cum veneris in regnum tuum.* In quem locum D. Chrysosthomus hom. prior de cruce, & latrone ad finem tomi tertij, ita scribit: *Non est ausus dicere, memento mei, nisi confessione peccati sarcinam remisisset.* Inspice, quantum præstat confessio: confessus est, & paradysum patefecit, & totam confessionis fiduciam meruit, vt regnum post latrocinia postulare.

Latrones sibi ipsis sunt cruces, & patibula.

Bonus latro quomodo salutem æternam consecutus est.

laret. Vnde rectē monet Prophetia Aggæi 1. n. 5. & 6. vt qui diuinis flagellis torquentur, propria peccata cogitent: *Ponite inquit, corda vestra super vias vestras. Seminauistis multum, & intaliscistis parum; comedistis, & non estis saturati.* Quasi diceret, quando vobis à Deo plagæ imponuntur, quando agrorum sterilitas, fames, sitis, aliq; id genus mala vobis tanquam agmine aduersantur, consulite conscientias vestras, ex quarum peccatis illa supplicia oriuntur; vt hæc effugiatis, illa emendetis.

Alij putant, idēō latronem salutem æternam consecutum esse, quia debita suis flagitijs supplicia patienter tolerauit, & Christū palam confessus est, propter quod à D. Hieronymo epist. 15. ad Paulinū, martyr appellatur: *Latro, inquit, crucem mutat paradiso, & facit homicidij poenam martyrium.* Et D. Augustinus serm. 120. de tempore: *Latro inquit, nondum vocatus, & iam electus; nondum famulus, & iam amicus; nondum discipulus, & iam magister, atq; ex latrone confessor: quia & si poena cæperat in latrone, nouo genere consummatur in martyre.* Et lib. de anima, ac eius origine, cap. 9. in septimo tomo ita dicit: *Latro tantū valuit confessus Dominum Iesum crucifixum; quantum, si fuisset pro Domino crucifixus.* Comprobat D. Cyprianus serm. de passionē Christi: *In cruce, inquit, latro confitens, non tantum indulgentiam meruit, sed Christi familiaris effectus, pramissus est in paradysum, & factus est particeps regni, per confessionem factus collega martyrij.* En quanti meriti sit patientia etiam in supplicijs, quæ pro delictis iustissime infliguntur. Vnde rectē exclamat Tertullianus lib. de patientia, cap. 11. inquit: *ō seruū illum beatū, cuius emendationi Dominus instat, cui dignatur irasci, quem admonendi dissimulatione non decipit.*

Fateor bonas esse istas rationes, sed magis ad propositum meum, hanc arripio: quia bonus ille la-

tro Beatam Virginem cum infante Iesu in Ægyptum fugientem, à latronibus insidias struentibus, defendit. Refert enim Petrus Damianus, idcirco bonum latronem resipuisse, quia B. Virgo inter crucem Filij, & crucem latronis posita, filium pro isto latrone deprecabatur, hoc suo beneficio antiquum latronis obsequium recompensans. Nam vt tradit Dionysius Carthusianus de vita Christi, parte 1. cap. 13. ex D. Anselmo apud Torres de instit. Principis lib. 13. cap. 1. ad finem. Beatā Virginem cum Filio, & Sponso fugientem in Ægyptū, & in latrones incidentem, bonus iste latro ab eorum manibus liberauit, Sanctitatem Mariæ, & Diuinitatem Filij admiratus. Potentissima igitur Virgo, quæ hunc latronem ab inferni faucibus eripuit, quem non eripiet, quicunq; sub eius patrocinium confugit. Si enim Ozam sacrilegū, & filios Heli sceleratissimos, æternā damnatione ereptos, & illam felicem beatitudinem assecutos, multi ex grauissimis authoribus sentiunt. Illum quidem, quod dicatur mortuus iuxta Arcam, 2. Reg. 6. n. 7. *Qui mortuus est ibi, iuxta arcam Dei; hos autem, quia pro defendenda arca occubuerunt, quis pro Sanctissimæ Virginis honore moriens, condemnari poterit? Pereant, necesse est, qui procul ab hac arca recedunt.* Sic Israëlita quondam in Amalecitas irruerant, repugnante Moyse, & Arca in castris manente. Dicit sacer textus, Numer. 14. n. 44. *At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis, id est, Amalecitas, qui in cohabitabant, inuasuri; Arca autem testamenti Domini, & Moyses, non recesserunt de castris.* Quid ergo factum? illud sanē, quia infelicitè pugnant. Nam Amalecites percutiens eos, atq; occidens, persecutus est eos. Quia non poterat illis felicior pugna adesse, quibus Arca foederis abfuisset. Ita planē felicem suarum rerum euentum sperare non potest,

Bonus latro per B. Virginem salutem æternam consecutus est.

Oza & filij Dei saluati sunt per arcam testamenti.

qui Beata Virginis fauorē sibi præsentem non experitur.

Maritus vxorem adulteram post sententiam licet occidere potest.

Corollarium IV. Maritus licet potest occidere vxorem in adulterio deprehensam. Similiter pater filiam in simili crimine repletam, si post sententiam capitalem, à iudice ipsi tradatur occidenda. Ratio: quia tunc constitueretur minister iustitiæ exequendæ, & publica auctoritate occideret. Quod adumbratum fuisse video in illo facto Regis Darij, qui non solum Sacerdotes fraudulentos, sed etiam vxores eorum, & filios, vt potē sceleris cōplices, neci tradidit. Daniel. 14. Tunc apprehendit Sacerdotes, & vxores eorum &c. & occidit illos. Volens ostendere etiam in scelera vxorum, seuerius interdum animaduertendū esse: quia illæ totam integritatem gubernatorum coniugum frequenter euertunt. Hinc D. Sines. sect. I. de prouiden. pessimum gubernatorem in Typhone ita effingit: Duplici tamen desperatis rebus arte succurrebatur, si quis aut vxori pecunias obtulisset, hæc autem veluti in prostibulo, palā sedebat, ad corporis voluptates, obeundo negotia meretricum, & lenarum operā vtens, ferrumq; illud, quod ab Egyptijs hæcenus iudicarium appellabatur, iudiciorum mercatum efficiens, qui cum ea collocutus esset, mitiorem Thyponis animum experiebatur. En, quot iudiciorum mercatus, & quot iudicum facinora non inueniuntur, si vestigia vxorum velimus inuestigare? Nam de Achab Israëlitarum Rege dicitur 3. Reg. 21. Igitur non fuit alter talis, sicut Achab, qui venundatus est, vt faceret malum in conspectu Domini: conuocauit enim eū Iezabel vxor sua. Ecce tibi mercatus, in quo miser Rex se vendidit, ad omnia perpetranda mala; cuius turpissimi mercatus vxor in causa fuit. Illa namque & Regis, & regni venditionem fecit, innumerisque illum facinoribus, & sacrilegijs exposuit, vt temporale lucrum acquireret.

Pulchre id adnotauit D. Ambr. lib. de Nabuthe, cap. 9. sic Achabū

monens. Non audias illam Iezabel dicentem: Ego dabo tibi vineam, quam desideras. Ego habeo mea iura, meas leges, calumniabor vt spoliem, & vt possessio pauperi eripiat, vita pulsabitur. Hæc est Iezabel illa, nō vna, sed multiplex; non vnius temporis, sed temporum plurimorum, hæc omnibus dicit, sicut illa dixit Achabo: Ego dabo tibi vineam Nabuthæ. Non sunt tamen in Iezabele præcipitata omnes vxores corruptrices coniugum; sed etiam nunc reperiuntur apud Principum Regias, apud atria iudicum vxores plurimæ, quarum si gressus attendas, veloces sunt ad effundendum sanguinem, hæc quotidie dicunt vi-
ris suis: ego dabo tibi ligantium bona, ambientium marcupia. Et quando hæc non faciunt vendibiles viros suos? O quam rarus est, qui in vxorib⁹ suis voluerit castigare occasiones facinorum! De solo Asa id commemorat scriptura Sacra, 2 Paralip. 15. Sed & Machabæa matera Asæ Regis, ex angusto deposuit imperio, eo quod fecisset in loco simulacrum Principi. In quem locum Theodoretus scribit: Adeo, inquit, ardentem Asa diuinas leges est amplexatus, vt etiam matrem suam, quæ maluit colere Astartem, regno priuaret. E tot igitur Principibus vel Iudæ, vel Israël, vnus tantum Asa numeratur ita feruidus amator Dei, qui etiam in matre cultum idolorum corripere: quia rarum est, quod iudices populorum, non potius ab vxorib⁹ suis trahantur in errores; quam vt illas sceleratas puniant.

Si tamen maritus vxorem in adulterij crimine deprehensam, ante sententiam iudicis occideret, peccaret mortaliter. Ratio: quia ante sententiam iudicis occidere aliquem, iuri naturæ repugnat. Hinc adulterio deprehensum in adulterio cum vxore, aut cum filia, non est licitum occidere ante sententiam iudicis. Quamuis talis occisio impune permittatur a legibus, ob nimium dolorem, quo lacessit

v. g.

Vxor mala inferno ma-
lestior.

v. g. maritus hoc faceret. Ita Sot. lib. 5. qu. 1. Fateor rem ipso inferno molestiorem esse, habere vxorem malam, maritoq; fidem non seruantem. vt docet Salomon, Eccl. 26. n. 10. Sicut iugum boum, quod mouetur, ita & mulier nequam. Iugum enim si non bene colligetur, colloq; ardetur, excruciat boues, quat, scindit, rumpitq; ceruices. Ita mulier, quæ viro non bene colligata est, scindit, frangit, & rumpit eum. Ait D. Chrysosth. hom. 16. I. ad Corith. 11. Nihil est molestius, quam non cum beneuolentia intus habitantem habere vxorem, & quodcumque peccatum dixeris, nil dices, quod maiorem afferat dolorem, quam cum illa agitare seditionem.

Maritus quomodo adulterium vxoris evitare possit.

Quid igitur marito faciendum est, vt adulterium vxoris evitare possit? vnicum tradit remedium S. Epiphanius lib. 3. contra hæreses, scilicet, vt caueat frequentias virorum in domo sua, ita scribens. Quod mulieres cum viris simul esse, neq; a veteri consuetudine eorum, qui natura coniugia habuerunt, iusta ratio decernit; sed virum, & vxorem simul, vnum ad vnam, velut Adam, & Eva. Sara & Abraham se habuit. Nulla enim ratio potest persuadere, quod in domo, in qua est vna fœmina, inueniantur plures, quam vnus vir eius. Exemplum sit domus Adam, in qua vna Eva fuit, & nullus alius vir intrauit, nisi filius, aut nepos. Et domus Abraham, in qua Sara ita erat abscondita, ita latens, vt neq; Angelicis conspectibus se præsentem exhiberet. Sic quilibet maritus a domo sua frequentiam virorum arceret debet, ni velit vxoti notam iniungere infamiæ. Cuius præclarum documentum habemus in scriptura Sacra, Exodi 15. vbi dicitur: Tunc cecinit Moyses, & filij Israël cæmen hoc Domino. Canebant sanè Moyses, & filij Israël cæmen Deo; huic tamē Cantico ne vna filiarum Israël referretur adfuisse. Et cur in tanta festiuitate fœminæ non aderant? Ne cum viris frequentem.

ssff 3

Corol.

miremini, ea tunc erat ordinatio, ne adesset fœmina, vbi erat virorum frequentia. Sic censet S. Epiphanius supra citatus: Moyses igitur in deserto, cum assumpsisset laudem celebritatem, canit Deo canticum dicens. Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est, simul autem acclamabant ipsi viri, & nusquam mulieres, quo bene ordinatam disciplinam ostenderet, qui reuerentiam bonæ discipline legis Dei prædicaret. Planè hæc est optimæ disciplinæ ratio; vt nusquam fœminæ adsint, vbi est virorum frequentia.

Quod si instare volueris: ergone fœminæ non celebrabant illam festiuitatem? Respondetur, celebrasse quidem, sed longissime a viris separatas. Hæc est mens citati D. Epiphani: Et cum accepisset inquit Maria tympanum, incepit inter mulieres, & dixit: Cantemus Domino. &c. & mulieres simul acclamabant cōtribuli suæ eiusdem gentis existentii, & quadam patte præminentii. Maria enim præoccupauerat quandam partem præminentem a viris longissime distantem, in qua cum suis fœminis festum agebat. Nam tunc erat locus fœmineus excellus aliquis collis, viris arduus, & inaccessible. Sic dū Ioseph in sui principatus pompa ambularet per urbem, ingens virorum frequentia cum comitabatur, per vicos, & plateas, & quæcunq; alia loca præteribat. At verò fœminæ neq; in vicis, neq; in plateis, in frequentia virorum constitutæ viscebantur, sed supra muros, qui altissimi, & insuperabiles erant, vt non nisi Saluatorem conspicerent. Idem exprimere voluit D. Paulus I. ad Timot. 2. ita scribens: Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus. Ex quo loco D. Ambrosius quæstionē non leuem mouet, lib. 6. de Sacramentis cap. 4. Cur solos viros, & non etiam mulieres nominauit? & respondet idē, ne mulier vllum præceptum habeat, veniendi in locum viris frequentem.

Fœmine in confectum virorum non sunt admittendæ.

Corollarium V. Filio tamen non licet occidere Patrem bannitum. Est contra Bartholum, & Gomez contrarium sentientes, sed minus probabiliter. Ratio: quia filius ob bannitionem patris, non desinit esse filius eiusdem, neq; amittit obligationem iuris naturæ erga patrem. Hinc inter maxima mundi portenta, numeratur Absalon degener Davidis filius, qui post cædē fraternam, post tot incestus, stupra, & adulteria profugus, licet in gratiam patris receptus; tanti tamen beneficii sibi præstiti immemor, maioris gloriæ coepit in animo suo nutrire flammam, ardebat regnandi cupiditate, eoq; totus intendebat, ut regnum patri præiperet. Addebat currenti stimulos Achitophel consiliarius Davidis, in quo ubi apparuit Davidis perdendi aditus, nepus Bersabeth, & affinis Vriæ iniuria sic recrudit, ut nihil ardentius, quam vindictam cogitaret. Ne unquam Principes fidant illis, quos aliquando iniuriaverint, Primus tragædiæ actus, & gaudiorum materiem, & gloriarum ostensionem spirabat, cum Absalom curus sibi faceret, equos ornare ac viros quinquaginta sibi præire iuberet, quibus regium suum decorem, & magnificentiam omnibus præsentaret. Interea matutinus Regiæ occupat limina, venientibusq; ad negotia occurrentes mira comitate, eorum rapit animos. Non detrebat Princeps amplexibus excipere rusticanos, negotiorum clausulas perquirere, suffragari narranti, magistratum parentis duritiam, siue infirmitatem damnare, ut de suo potius tempore, fortunatiorem vitam universi sperarent. Tandem soluendi Deo voti prætextu in Hebron proficiscitur, annuente patre, ibiq; cæpit aduocare amicorum legiones; ignari aliqui veniebant, sed multi conscii, inter quos Achitophel, cuius astu post solemnes victimas, Absalonis acclamatus est Principatus. Et cum vix regnantis iuuenis egrel-

Filio occide
re patrem
bannitum
non licet.

Absalom
quibus arti-
bus regni
occupare
voluit,

sa esset fama, subito vidisses Universos Israëlitas vndiq; ad recentē Regem aduolare. David verò atrocitate rei commotus fugæ se dedit, eiusq; repetijt umbras, quarum beneficio toties apud Saulem liber euaserat.

O quantum scelus ingrati, ac pessimi Absalonis contra patrem rebellantis, ab eoq; prætentis regnum auferre, & vitam, quod parum etiam illi visum erat, nisi & deturpationem adderet, ob quod Saluianus inquit: *Impurior nescias, atrocior filius, quia interficere patrem non potest parricidius, sed dat incestu, & quidem incesti nefas per industriam accumulandi sceleris elatum.* Proinde, ut citatus author infert, non solum patrem, sed etiam totius orbis oculos deturpare, ac foedare voluit. Cum itaq; facinus, quod etiam secreta abominabile facerent, ait, persecutor parentis publice perpetraret? Scilicet, ut ferocissimo crimine, non pater tantum abscessus deformaretur, sed oculi eius totius orbis publico foedarentur incestu. Optimè quidem, ob quæ immanis, scelestus parricida, & insuper turpissimus homo, ne dicam bellua, ab omnibus meritò nominatur.

Sed quam malè tantum scelus cessit Absaloni, perpendite, morte infeliciſſima periit. Dicit enim scriptura Sacta, 2. Reg. 18. n. 19. *Proiecerunt eum in saltu, in foueam grandē, & comportauerunt super eum acervum lapidum magnum nimis.* Non tantum foueam, sed etiam grandem scriptura posuit, ad denotandum profundum casum, & coaceruauerunt non terram, sed lapides: quia dignus erat lapidibus, qui lapideum cor ad patrem habuit. In hac autem eius morte, illud maximè animaduertendum est, ipsum non in terra, sed dum è quercu penderet, inter cælum, & terram, mortuum esse: & quidem tunc, cum eam amplius non attingeret; sed eleuatus in æra extaret, tunc miser confosus, & lancea cor eius transfueraturum est. Imò, quod magis stupendum

Absalom
miserum
morte per
ijt

pendum non ab alio, sed à Ioabo confosus est, qui interpretatur pateritas, quia ipsi erat, tanquam pater, ut hinc agnoscamus, peccatorem tunc potissimum perire, dum maximè eleuatus videtur, idq; non ab extraneis, aut ab inimicis, sed ab ipso mundo, & ab ipsismet suis amicis. Ioab enim Absalonem, profugum reduxit, & patri offenso reconciliauit, 2. Reg. 12. Ait Chrysosthomus in Glossa: *Et quod est mirabilius, qui patrem ei reconciliauit, is ipsum interfecit.* Cum ergo iam Absalom ad summum eleuatus fastigium esset, tunc ut ad infimum usq; descenderet, necesse erat, idq; non ab alio, nisi à Ioabo, qui plus ceteris eum diligebat. Addit citatus Chrysosthomus: *Qui clarus erat, & nobilis, sæpenumero contemptibilis fit, & ignobilis, & è diuerso quodq; sæpe obsecuri subito clarescunt.* Quia talis est mundi mos, talis fors, talis consuetudo, talis conditio hominis, ut tunc pereat peccator, dum ad summum peruenire censetur, & quidem per manus eorum, qui ipsi chariores fuerunt.

Sic olim Dathan, & Abiron, dum supra omnes iam erecti essent, quibus dixerat Moyses seruis Dei: *Multum erigimini filij Leui,* ita inquam erecti, ut totam pro se haberent exercitus multitudinem, quasi Summi Pontifices, eamq; multitudinem contra Moysen concitauerant, quid tunc? ait textus Numer 33. *Descenderunt viui in infernum.* Ecce tunc perierunt, quando mundus amplius eos eleuauerat. Quare tunc mors talium hominū, maximè fletunda est, quia flentes, & amare descendunt, licet pomposi in infernum, licet cum splendido funere. Quos meritò irridet D. Augustinus in expositione Psalmi 48. *Mortuus est diues, inquit, & non attendunt, quam malam vitam habuerit, cum viveret, sed quam pompam, cum moreretur: o felix aiunt, quem tot plangunt, excipitur sepulchro pretioso, inuoluitur pretiosis ve-*

Mors diu-
tum ut plu-
rimum in
felix;

stibus, sepelitur unguentis, & aromatibus, deinde memoriam qualem habet! quam marmoratam! viuit in ipsa memoria ille ubi mortuus est: ista putantes homines bona, aberrauerunt à Deo, neq; quæserunt vera, & decepti sunt falsis, quia peribunt, qui relinquunt alienis diuitias suas. Peribunt equidem, & ideò mala eorum mors, quia corpore, & spiritu pereunt, licet honorati decedant.

Perijt itaq; Absalom parricida proprijs capillis in quercu suspensus 1. Reg. 18. n. 9. *Accidit autem, ut occurreret Absalom seruis David sedēs muli, cumq; ingressus fuisset mulus subter cõdensam quercum, & magnam, adhaesit corpus eius quercui, & illo suspensio inter cælum, & terram, mulus cui insiderat pertransijt.* Mirum sanè, quod causa mortis fuerint illi capilli, quos tanti æstimabat eorum possessor, & qui à ceteris in tanto pretio habebantur, quod quando tondebat capillum, semel autem in anno tondebatur, quia grauabat eum cæsaries, ponderabat capillos capitis sui ducētis siclis pondere publico. 1. Reg. 14. n. 26. *En quam pretiosi, & quantæ æstimationis capilli? quomodo ergo causa ruinæ fieri poterant? Dicunt aliqui ideò: quia illi capilli non erant decurrati: Absalom enim dum viveret, illis utebatur, ut se supra terrā eleuarent; & ideò etiā capillis supra terrā suspendi debuit. Sed verius mihi videtur, ideò capillos illos in quercu obuolutos fuisse, quia fructibus quercus nutriebantur: cum enim hominis essent carnalis, quibus alijs nutiri poterant, nisi siliquis, quibus porci nutriuntur. Iuste proinde in capillis causam mortis inuenit, ubi eos habuit in cursu vitæ. Sic censet D. Chrysosthomus tom. I. de Absalom. Respice iam, inquit, sceleratissime hostis, ac nefande, iam respice parricida usquequaq; in te cuncta conuerſi, respice contra te ab ipsa natura repugnari, & quamuis contra te dimicet cælum, moueatur terra, exercitus pugnent; tamen aliud te ignotum, & inopinatum sustinet bellum, aliud*

Absalom
cur prope
capillis in
quercu su-
spensus pe-
riit

aliud ubi iam peractum est prælium, quod fugientem excipiat, properantem interimat, festinantem occidat. Adest inquam arbor in campo ramorum telis ornata, quæ te excipiet fugientem, properantem rapiet, patris iniuriam in parvicidam defendet. Adest inquam arbor, quæ nec patrem, ut tibi parcat, auduit, & iussa Dei instanter complere cõtendit. Illa igitur arbor suspendit Absalonem, & patris vindicavit iniurias, cuius fructus porcis destinati, symbolum representant immundorum.

Cõr Absalonis Obria peccata tribus lanceis confossus fuit.

Vultisne adhuc nosse, quo mortis instrumento Absalom parricida interiit? respondet sacer textus, quod tribus lanceis confossus. 2. Reg. 18. Tulit ergo, (scilicet Ioab) tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalonem. Cuius rei pulchram rationem reddit David Kimchi in Glossa. Absalom, inquit, primum furatus fuerat cor Regis, deinde cor Sanedrin, id est, ducentorum Senatorum, qui simplici corde iuerant cum eo: tertio, totius Israelis, ergo triplici ictu cor eius confossus est. Decem concubinas patris constupraverat, ergo decem armigeri eum percutiunt, ut dicit sacra pagina loco citato: Currerunt decem iuvenes armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum. Præclare satis: iuxta peccata enim fuit & plagarum modus, tribus lanceis confossus interiit, quia tripliciter se erexerat, supra Regem, supra optimates, supra populum, & gloriosam insuper memoriam fecerat sibi; sed ad quid? cum in altam ipse foueam sit demersus, & non sepultus in illa. Hoc plerumque superbis euenit hominibus iusto Dei iudicio, qui immentosos impendunt sumptus in extruendis sepulchris; & tamen frequenter in illis non sepeliuntur. Pulchre id expressit Eliphaz ille Iobi amicus dicens: Si ascenderit in calum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquiliniū in fine perdetur, & qui eum viderant, dicent: ubi est? Iob 2. n. 6. Sterquiliniū enim quasi mons quidam in stabulo est, & ubi venerunt hortulani, in ictu oculi eum disperdunt, ita ut amplius non appareat.

Superborum & hypocritarum infelix mors.

Tales sunt hypocritæ, & alij magni peccatores, de quibus D. Gregorius in citatum locū ita scribit: Qui stercorebus vitiorum pleni, à malignis spiritibus conculcantur. Venit mors, & subito sterquiliniū dissolvitur, adeo, ut nihil eius remaneat, nesciatur amplius, & ignoretur locus eius; sed omnes inquirunt, ubi est? Titulum sibi erigunt, magnas construunt sibi sepulturas, superba ædificant monumenta, putantes se in æternum in illis victuros; cum tamen post ipsam mortem statim nō appareant, nec est, qui amplius eorum recorderetur. Est tamen adhuc controuersia in hac questione, an etiam Clericis liceat malefactores occidere.

Circa quod breuiter suppono. Nomine Clerici hoc loco intelligi, habentes saltem minores ordines, secundum communem sententiam; non autem solum habentes primam tonsuram. Quia ut recte aduertit Saloniū q. 64. ar. 4. & Sayrus in Theol. lib. 7. cap. 11. n. 1. quod licet nomine Clerici in fauorabilibus, veniat tonsuratus; non tamen in odiosis, & prohibitionibus, itaq; sit.

Conclusio II. Solum in noua lege prohibitum est Clericis, malefactores occidere. Ita S. Thomas 2. 2. art. 4. Probatur ex scriptura sacra, Ecclesiast. 10. Secundum iudicium populi, sic & ministri eius. Alij legunt: sicut Princeps populi, sic & ministri eius. Et bene quidem, Princeps, seu Rex, dicitur index: quia proprium Principis munus est iudicium, quod per se, aut per suos ministros exercere debet. Sed cur vniuersim dicitur: Sicut Princeps, aut index populi, sic & ministri eius? Nunquid à Principis, & iudicis prudentia, ministri, ac consilij sapientia; & ab eius inertia, imperitia, ac insipientia, omnes pariter stultescunt. Ita censet Antonius in Melissa, lib. 2. serm. 1. sic scribens: Opulentia rationis expers potestatem nata, etiam eos, qui sapere videntur, stultos reddit: nam fortunatum esse præter dignitatem, desipiendi præter dignitatem occasio est. Vide

Clericis obliuiscere malefactores

Sub Principe stulto, & ministri eius stultescunt.

dete nunc, quam verè, & profundè dixerit sacra litera, quod sicut Princeps, aut index populi, sic & ministri eius. Nam si Princeps sit vecors, aut index insipiens, & rationis expers, etiam eos, qui sapere videntur, stultos reddit. Cum enim ipse Princeps sit insipiens, facile ministrorum sapiens consilium, Principis abusu desipit; & de iudicis stultitia consilijs suffragium planè stultescit. Quia aut illud inuitus audit, aut malignè intelligit, mentis peruersitate, & iudicij inopia; aut palam refutat tanquam rei gerendæ minus idoneū, insipientibus vero aliorum sententijs ipse insipiens obsequenter obedit: atque sic de suæ mentis tinctura, consultationem, atq; deliberationem colorat, suæq; stultitiæ penicillo quod manu, ipse depingit.

Clerici sunt ministri Christi & ideo debent abstinerere à eade.

Ex hac doctrina ad propositum nostrum facile subsumere possumus. Sed Clerici sunt ministri Christi, qui neminem vnquam percussit, neque vilius sanguinem fudit, sed suū proprium in aliorum salutem: ergo & Clerici taliter se gerere debent, ut sint conformes operibus Christi. Et certè, quid magis decet Clericū in lege Euangelica; quam patientia, & humilitas? Ex his duabus virtutibus laudat D. Paulus suos Corinthios: Suffertis, inquit, si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cadit. 2. ad Corint. 11. n. 20. ubi faciei dehonestamento, annumerat elationem, qua arrogantia manu audientium vultus feriat, qui ventosus ructat superbiam, & superbus vomit iactantiam: humilitas animos intuentium perlestat, & ad se incantamentis honestis vocat, utq; in obscuris plus offendit iactantia; sic in maximis magis delectat modestia. Ait Cassiodorus in Gnomologia: Sic est in Principibus humilitas gloriosa; quemadmodum in mediocribus odiosa potest esse iactantia. Verum si in alijs humilitas, atq; patientia est virtutū ornatus, præcipue in Clericis: dede-

Tert

et enim eos præsumptuosâ inflari iactantia, & arrogantia, quos Christi doctrina sibi adscripsit. Id mihi caelestis sponsus, in dilectæ suæ sponsæ crinibus adumbrasse videtur, inquiens: Capilli tui sicut greges caprarum. Capilli caprarum adinstar vertice commorantium; sed qui capri coniunctiores, deorsum defluunt, & pedibus appropinquare festinant: hoc ergo amorem sauciavit sponsi, scilicet & alta possidere, & se humili studio deprimere. O quam pulchrè caput ornant capilli origine excelsi, & ad terram usq; humilitate demissi.

Ad comprobandam hanc veritatem, occurrit mihi locus scripturæ Sacrae, Isaia 17. ubi in sorte Manassensiu refertur Machmet, & Sichem: Fuit, inquit, terminus Manasse ab Aser Machmet atq; Sichem. Vbi Hugo Machmet, vult interpretari humilem; per Sichem verò, humerum: ostendens, hanc geminam virtutem in Manassensibus, id est, in Clericis debere inueniri, quia discipulorum Christi census, est patet humilitas, & humilis tolerantia. Ita fatur citatus Hugo: Filij Manasse in possessionem recipiunt Machmet, quæ interpretatur humilis, & Sichem, quæ interpretatur humerus: quia Clerici potissime humilitatem, & patientiam debent, quasi proprium possidere: assumpti enim sunt in ministerium Christi; ministri autem humiles debent esse, & patientes. Ergo iuxta mentem Hugonis, clericorum census est tolerantia, & modestia, sine quibus nomen vacuum portabant; illis verò dignitatis titulus implebant. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. In veteri lege Sacerdotibus, & Clericis, licitum erat occidere malefactores. Sic Moyses occidit idololatrias, & filios Leui seipsum in hoc facto adiuvantes laudauit. Exodi 32. Consecraui manus vestras hodie Domino, unusquisq; in filio, & in fratre suo, ut detur vobis benedictio. Ecce, quia non parentibus, non cognatis, non fratribus peperunt

Clericos humilitas & patientia maxime decet.

In lege veteri licet bat sacerdotibus occidere malefactores.

erunt in causa Dei, ideo euaserunt consecrati Domino, diuinarumque patricipes benedictionum. Quomodo enim non addictissimus Deo, qui ita cognatos in Dei causa ignorat? Cum scriptura Sacra Deut. 33. dicat: *Qui dixit patri suo, & matri suæ: Nescio vos, & fratribus suis: ignoro vos, & nescierunt filios suos; hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt: & ponent thymiana.* Sic ab ignorantia, & despectione carnalis cognationis pro Deo, ad diuinas benedictiones, imò ad Dei sortem, ascenditur.

Quando Deus creauit aquatilia, statim eis benedixit, Genes. 1. *Creauit Deus Cete, grandia, & omnem animam uiuentem, atq; motabilem, quam produxerat aqua in species suas, & omne volatile secundum genus suum. Et uidit Deus, quod esset bonum, & benedixit eis.* At uero, quando creaturas terræ produxit, non refertur eis benedixisse, ibid. *Fecit Deus bestias terræ iuxta species suas, & iumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et uidit Deus, quod esset bonum.* Non additur autem, & benedixit eis. Quid causæ? illud sanè: quia inter aquarum creaturas, inuenitur genus volatile: non enim soli posces ab aquis prodire, sed & uniuersæ volucres, quæ aqueam originem despicientes, cõtemnentelq; alta petunt, & in aere cæli ducunt vitam, quò benedictionibus diuinis aptiores in possessione Dei intrant. Audite D. Anastasium Sinaitam lib. 5. Hexam. dubium hoc ita resoluentem: Quamobrem, quæ ex aquis quidem genita sunt, omnia De^o benedixit; è terra autem genitos animates priuauit benedictione. Quæ ortum habent ex terra, versantur etiam perpetuò super terram; quæ autem nata sunt ex aquis, alia quidem dicuntur marina; alia autem cum recesserint, in altum sublata, appellantur cælestia, id est, volucres cæli, quas etiam Deus cognoscit, sicut dicit per Prophetam: *Cognoui omnes volucres cæli.* Quia ergo in terra genitum animal, semper terræ in-

cubat, nescitq; patriam illam cognationem despiciere, ideo benedictionem non meruit. At uero ab aquis orti alites, quia nihil prius obliuiscuntur, quam aqueam cognationem, cæli alta petunt, cælitumq; ambiunt habitationem tenere; ideo & Deo familiares, ac noti assistunt, & diuinis benedictionibus implentur. Felix certè, qui harum æmulator naturæ, carnalique cognationi ualedicens, ad cælestia aspirat, (quod clericorum proprium est) is benedictioni diuinæ additus, perpetuò Deo assistet.

Quid loquar de Samuele, mitissimo Propheta, & Sacerdote? Nonne etiam ille Agag Regem Amalecitarum occidit, 1. Reg. 15. *In frustra concidit eum Samuel coram Domino.* Miror tantam fuisse Prophetæ seueritatem, ut regio etiam viro minime parceret? Quomodo non est veritus purpuram? aut cur tremementem sub gladio Regem non doluit? aut cur saltem mitiori morte eum non puniuit? Cum enim multi Reges deuicti essent ab Israëlitis, quorū alij suspensi sunt lignis, alij vario genere mortis interfecti sunt, de solo Agag Rege dicitur, quod in frustra cõcisus à Propheta conciderit. Aliqui causam hanc afferunt, quia prudenter timebat Propheta, ne Agag iterum prælia instauraret, ne secundò vocaret in periculosa certamina. Sic Prudentius in Psychomachia cecinit.

*Nec victum viuere Regem
Incircumcisum patitur; neu præda
superstes
Victorem placidum recidua in prælia
poscat,
Parcere iam capto crimen putat ille
tyranno.*

Sed verior mihi videtur causa hæc, quia Rex Agag fuit lasciuie typus, & ideo in frustra eum secuit Propheta, ut totam simul lasciuiam cum illo perderet. Nam cum ita separatim sumitur minuta pars lasciuie, ut nulla pars iungatur cum alia, facile tota absumitur. At uero si multæ eius partes, scilicet multæ materiæ, multæ

Samuel Agag Regem
in frustra
concidit

Agag Rex
fuit typus
lasciuie

formitates simul congregentur, tantum abest, ut tum cadat lasciuia, quin potius ipsa hominem funditus perdet. Pulchro id exemplo illustrat D. Gregorius, lib. 6. in 1. Reg. cap. 2. aiens: *Talis est Agag iste, ut nisi concisus in frustra, mori non possit. Ut enim diximus, more ignis libido succenditur. Magnus quod ignis sæpe dispersus extingui melius potest. Nam cum in unum multi carbones, ingentem massam prunarum faciunt. Ne ergo extinguens comburatur, prunarum massa ante sapienter dispergitur, ut per singulorū carbonum frustra velociter extinguatur. Quid elegantius dici potuit? Planè ubi multi carbones conueniunt, etiam efficiunt, prunarum massam, quæ facilius adurat accendentem; quam ipsa extinguitur. Quisquis autem vult facile talem massam extinguere, prius dispergit eam, & ita singulas prunas separatim facile extinguit, à quibus cunctis potius ipse timebat exuri.*

Lasciuia totum hominem ardere facit.

Idem prorsus in re lasciuie accidit; ignis lasciuia est, si multæ ei prunæ coniungantur, eam accendit pyram, quæ non facile extingui valeat, sed hominem totum ardere faciat. Sic concludit citatos Diu. Gregorius: *Quid enim, ait, sunt, cogitationes luxurie, nisi carbones ignis? Qui nimirum si in corde, aut in carne conueniant, comburere cito possunt, extingui faciliè nunquam possunt. Dispergatur ergo ignis, in frustra concidatur Agag, & custodiatur mens, ut immundas cogitationes dispergat, ne unam alteri inherere permittat. Nam ubi multa fomitis materia cõuenit, ibi multæ prunæ libidinis coadunantur, ibi homo ab exterminatore incendio sibi maximè caueat. Huc respiciebat Iob cap. 3. dicens: *Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem cum Regibus, & Consulibus terræ, qui adificant sibi solitudines.* Vbi eos Reges intelligit, qui regali corona à pudicitia insigniuntur, quorū proprium est solitudines sibi ædificare, ut triumphent. Contra Quos*

armata luxuries populositatem cogitationum lasciuarum opponit, quibus opprimuntur. Audite Diu. Gregorium, lib. 4. Moral. cap. 28. dicentem: *Qui iuri se luxurie, ante oculos mentis Schemata turpitudinum fingit, & hoc crebrius agitur intentione cogitationis. Mens itaq; hac quasi quendam populum patitur, & insolenti cogitationum tumultu vastatur.*

Huc accedit Elias Propheta, qui falsos sacrificulos Baal interfecit, 3. Reg. 18. *Apprehendite Prophetas Baal, & ne unus quidem effugiat ab eis. Et duxit eos Elias ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi.* At cur nullā poenitentia datā, neq; vllm voluerit superstitem remanere, sed simul omnes vna die occidi, præsertim, cum nullum inter Eliam, & Prophetas Baal, de occisione patrum intercellisset. Responder Abulensis q. 35. in citatum locum, id factum esse ideo, quia digni erant morte ob idololatriam, & quia populum seducebant. Verum, nonne poterat Propheta Dei, aliquantulum cum eis dissimulare, ita ut proposita poenitentia, postea si non resipissent, ad vnum occiderentur. Minime equidem: nam ex vltimo iudicio in eis exercito, obstinati euaserant, proinde iustum erat non amplius eos expectare. Siquidem impij, ac scelesti populorum deceptores, tanto tempore a Deo tolerati, licet nullam sui Dei audirent vocem, neminemq; qui eis responderet, nihilominus in tanta pertinacia perseuerabant, ut continuo clamarent voce magna. Necdum satis, sed addit scriptura Sacra, quod *incidebant se iuxta ritum suum cultris, & lanceolis, donec persunderentur sanguine.* id est, ut exponit Abulensis, q. 27. Viquequò videretur esse corpus suum opertum sanguine. Mos quippe erat tunc in sacrificijs deorū sanguinem fundere. Sic fiebat in sacrificijs Berecinthiæ, quæ vocabatur *Bona dea*, de qua S. Augustinus lib. 2. de Ciuit. & Ouidius in Fastis,

Elias sacrificulos Baal cum omnes interfecit.

Olim in sacrificijs deorum mos erat sanguinem fundere.

& Seneca in tragædijs. Sic in sacrificijs Saturni, vt refert Boccari^o de genealogia deorum. Sic in sacrificijs Dianæ in regione Ethaurica, cui offerebantur extranei, in regionem res varias apportantes, quæ vltum postea abstulit Orestes rapies Ephigeniam sororem, & ipsammet deam, qua de re Ouidius in Fastis: & iuxta hunc ritum incidebant se Sacerdotes Baal, vt ignem a Deo acciperent, ita vt toti operirentur sanguine. O rem stupendam! De^o noster immensus, & infinite bon^o, non talia a vobis requirit Catholici mei, vt ignem non qualemcumque, sed diuinum, sed Spiritum Sanctum, sed ipsum Deum acquiratis, obtineatisque. Et tamen omnes de difficultate causamur impetrationis, moxq; tædio affecti orare desistimus; cum tamen Sacerdotes Baal, licet a mane vsq; ad meridiem non auditi, licet ab Elia illusi, clamare non desisterint; imò etiam ad clamorem sanguinem addebant, incisiones, dolores. Nos verò miser exaudiri volumus etiam non clamantes, & nos non incidentes. O quantus pudor Christianorum.

Clericis occidere malefactores non est prohibitum iure naturali, nec diuino.

Corollarium II. Licet Clericis in noua lege prohibitum sit, occidere malefactores; ista tamen prohibitio non est de iure naturali, neq; diuino. Ratio primi: quia ius naturale idem est apud omnes; in veteri autem lege Sacerdotes, aliquos licite occiderunt, neq; contra ius naturale peccasse censentur. Ratio secundi: quia ex nullo scripturæ Sacre loco talis prohibitio colligi potest. Nihilominus Clerici hanc prohibitionem violantes, si sint in maioribus constituti, peccat mortaliter: quia faciunt contra prohibitionem Ecclesiæ. Si verò sint in minoribus, solum venialiter peccant. Vnde etiam iure Ecclesiastico prohibitum est Clericis, ne quoscunq; honores seculares, aut officium suscipiant, vt constat ex capite Eos qui semel 20. q. 3. interdictumq; est illis, ne possint esse Vice-Reges,

Vice-Comites, aut locum tenentes Principum secularium, in iurisdictione exercenda, neq; gubernatores Regni, aut administratores Prouinciæ, tanquam officiales Principum secularium. Ita Cenedo ad Decretal. collect. 61. n. 4. Et hoc voluit exprimere D. Paulus 1. ad Timot. 3. n. 3. illis verbis: Oportet Episcopum non esse percussorem, id est, vt neque manu vulnerando, neq; lingua conuiciando, neq; mente temere iudicando, quemquam percutiat. Ita interpretatur D. Ambrosius, lib. de dignitate Sacerdotali, cap. 4. Episcopus, inquit, suspicionibus prauis minimè percutiat conscientias aliorum, ne dum petulans inuenitur, ad eadem, athleta magis, quam Episcopus iudicetur.

Episcopus non potest male suspicari de aliquo.

Et merito profecto: multis enim erroribus talia iudicia exponuntur, cum vt plurimum praua, vbi recta sunt, omnia iudicentur? Hac de causa, quando homini seminanti bonum semen in agro suo, inimic^o homo superseminauit zizania, & serui dixerunt: Vis imus, & colligim^{us} ea? respondit: Non, ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum, sinite utraq; crescere vsq; ad messem. Matthæi 13. a n. 18. Quid est, nonne serui poterant ante messem ita zizania distinguere à tritico, vt hoc illæso, illa eradicarent? Equidem non poterant, propter similitudinem, quæ inter zizania, & triticum, quamdiu sunt in herba intercedit. Vnde D. Hieronymus mysticè ad rem præsentem locum citatum interpretatur: Inter triticum, inquit, & lolium, quamdiu herba est, & nondum culmus venit ad spicam, grandis similitudo est; & in discernendo, aut nulla, aut perdifficilis distantia. Præmonet ergo Dominus, ne, vbi quid ambiguum est, citò sententiā proferamus, sed Deo iudicij terminum reseruemus. Sic risit quondam Abraham accepta de filio promissione a Deo, Genes. 17. num. 17. eadem quoq; promissione audita, risit & Sara, Genes. 18. n. 10. Quis homi-

Deus cur Saram ob risum arguit, Abrahamum non

hominum iudex, si tam similibus signis duceretur, aut Abrahamum cum Sara non reprehendisset, aut Saram cum Abrahamo non absolueret? Et tamen Deus Abrahamo absoluto, solum Saram reprehendit, inquit: Quare risit Sara? Nunquid Deo est quidquam difficile, ibidem, n. 13. & 14. Rationem assignat Diu^o Augustinus q. 36. in Genes. Quæritur, inquit, quare istam redarguit Dominus, cum & Abraham riserit: nisi quia illius risus admirationis, & letitiæ fuit; Sara autem dubitationis, & ab illo diiudicari potuit, qui corda hominum nouit. Sic Pharaos, & Abimelech, ambo concupiscentes vxorē Abraham, quoad grauitatem delicti, videbantur similes; & tamen Deus Pharaonem tanquam adulterum, puniuit, Genes. 12. n. 17. Flagellauit autem Dominus Pharaonem plagis magnis, & domum eius propter Sarai vxorem Abram. Abimelechum verò tanquam innocentem absoluit. Genes. 20. n. 6. Dixitq; ad eum Deus: Et ego scio, quod simplici corde feceris; & ideo custodiui te, ne peccares in me, & non dimisi, vt tangeres eam. Certè, si ad humanum iudicium, res trutinanda deuenisset, non euitaretur error; diuinum autem iudicium nequaquam errare potuit. Quia Deus, vt rectè sentit D. Ambrosius, lib. 1. de Abraham cap. 7. Verè interioris est arbiter conscientia, & animi, ac mentis interpret. Similiter Gedeon & Zacharias, signum rei prædictæ ab Angelo habere voluerunt. Nul- lum discrimen inter vtrumq; videbatur intercedere; & tamen Gedeon, tanquam fidei morem gessit; Iudic. 2. n. 17. & 36. Dixitq; Gedeon ad Deum: Si saluum facis per manum meam Israël, sicut locutus es, ponam hoc vellus lana in arca: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam, quod per manum meam sicut locutus es, liberabis Israël. Factumq; est ita. At verò Zachariæ tanquam incredulo vocem abstulit, Luca 1. n. 20. Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, vs-

que in diem, quo hæc fiant, pro eo, quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo. Ratio est: quia vbi humanus oculus discrimen non agnoscit, diuin^o perspicacissimè apprehendit. Moyses insuper, & Ionas, a prædicando idololatriæ apud Deum se excusarunt. Quis non, pares internis animis dixisset eos, qui externis factis omnino pares videbantur? Et tamen Deus Moyse pepercit, Exodi 3. Ego ero tecum, & hoc habebis signum, quod miserim te. At verò Ionam corripuit: Et tulerunt Ionam, & miserunt in mare. Quia solus Deus discreuit Moysen, propter humilitatem; Ionam propter vanitatem se excusasse. Cum ergo sub externis factis valde similibus, longè dissimiles animi delitescant; iniquus erit rerum æstimator, qui inernum animi statum, ab externis indicijs arbitretur.

Corollarium III. Nihilominus licitum est Clericis, ex speciali priuilegio Papæ, temporale dominium habentibus, iudicium in causa sanguinis proferre. Ratio: quia cum ista prohibitio sit de iure positio, Papa potest in illa dispensare, ita vt neq; peccent, neq; fiant irregulares. Hinc in Hispania aliquando Episcopi sunt pro Reges, aut Præsides Senatus Regis; sed hoc fit de consensu Summi Pontificis. Ita Sayrus de Censuris lib. 3. cap. 23. n. 7. & Barbosa, lib. 1. de iure vniuerso cap. 40. n. 112. Clericos itaque, & personas Ecclesiasticas assumi ad officia secularia prohibitum est iure Ecclesiastico, in cap. 1. 2. & 3. Ne Clerici, vel Monachi. Vnde, sine priuilegio, & dispensatione, licet temporalem iurisdictionem habeant, sine peccato, & irregularitate, causam sanguinis immediatè, directè, & per se exercere non possunt.

Corollarium IV. Prælari habentes temporalem iurisdictionem, & speciale priuilegium Papæ, possunt sine

Clericis dominium temporale habentibus licitum est, causas sanguinis iudicare.

Solus Deus intima cordis scrutatur.

Deus cur Saram ob risum arguit, Abrahamum non

sine villo peccato. & irregularitate, eligere iudices ad causas sanguinis, & condere leges condemnantes ad mortem. Ita colligitur ex cap. finali, ne Clerici, vel Monachi in sexto. ubi dicitur: Licet Clericis causas sanguinis agitare non liceat (intellige, per seiplos immediate) eas tamen cum iurisdictionem obtineant temporalem, debent, & possunt metu irregularitatis cessante, alijs delegare.

Corollarium V. Clerici per se ipsos sine privilegio, sententia sanguinis proferentes, peccant, & fiunt irregulares. Idem censendum, de Clericis non Prælati, qui iure hereditario alicuius loci dominium temporale habent. Ita Salon, & Sayrus, supra citati. Addo nihilominus cum Bonacina de reilit. disq. 2. qu. vlt. sect. 1. n. 5. Prælatos iurisdictione temporalem habentes, posse indicere bellum, si non habent superiorem secularem. Vnde dicit citatus Bonacina, quod Episcopi ex vi potestatis spiritualis, habeant ius indicendi bellum Hæreticis, Saracenis, Turcis, hostibus fidei, & excommunicatis parere nolentibus. Similiter licet Clericis iurisdictione temporalem habentibus, in causis civilibus iudicare, & quando sunt arbitri constituti.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Objicitur contra Corollarium II. Conclusionis II. S. Paul¹ 1. ad Timot. 3. dicit: Oportet Episcopum esse non percussorem? sed modestum; ergo ista prohibitio non occidendi, est de iure diuino. Respondetur negando consequentiam: Sanctus enim Paulus loco citato loquitur de Episcopo, non ut Episcopo, sed ut priuata persona. Deinde non loquitur de Episcopo electo, sed de qualitatibus Episcopi eligendi; neque intelligi debet de omni percussione, sed de atroci, & crudeli, quâ vtuntur ali-

qui Domini etiam erga ptoprios famulos. Vnde olim Clericis, & Sacerdotibus, licitum erat ad bellum proficisci, & pugnare, vt patet in filijs Heli, qui in prælio contra Philistinos cum Arca fœderis adfuerunt, & pugnando interierunt, vt dicit scriptura Sacra, 1. Reg. 4. num. 4. Erantq. duo filij Heli cum Arca fœderis Ophni, & Phinees. Patet & in Machabæis, qui Sacerdotes erant, & simul bellatores. Quorum duplex officium erat, primum, exhortari milites pugnatos, iuxta illud Deutor. 20. num. 2. Appropinquante iam prælio, stabit Sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum, &c. Alterum, pugnare simul cum alijs; quia non debebant ita esse ignaui, vt cæteris in acie pugnantibus, ipsi in vmbra otiosi delitescerent.

QVÆSTIO II.

Quomodo iudex procedere debeat in iudicando malefactoribus.

Suppono duplicem esse iudicem, alium supremum, alium inferiorem. Et de vtroque procedit questio, an vterq. teneatur semper secundum leges iudicare; an verò aliquando possit reum ad mortem condemnare, ex priuata scientia alicuius criminis commissi, absq. vlla probatione testium, circa quod duplex est sententia.

Prima est Theologorum negans etiam quoad iudicem vltimæ sententiæ, uti est Princeps. Cuius fundamentum est hoc, quia Princeps non habet maiorem potestatem in suos subditos, quam habet Respublica; nullibi autem inuenitur tanta potestas Principi à Republica concessa, vt pro sua priuata notitia nocentes damnet. Altera verò sententia est Canonistarum asserentiū, posse iudicem vltimæ instantiæ, reum ex propria notitia damnare ad mortem. Er hæc videtur esse probabilior.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Conclusio. Iudex supremus ordinariæ tenetur secundum leges humanas posituas scriptas, vel consuetudine receptas, iudicare; extraordinariæ autem ex iustis, & grauib. causis, potest in suis legibus dispensare, vel poenam legis relaxare, aut commutare, aut mitigare. At verò iudex inferior semper, quantum fieri potest, debet secundum leges humanas posituas iudicare. Probat Conclusio quoad primum, ex script. Sacra Ioann. 5. n. 30. ubi Christus dicit: Non possum ego à meipso facere quidquam. Sicut audio, iudico. Super quæ verba D. Ambrosius ita scribit: Et hic personam iudicis præpositi, suscipit, dicens: Non possum à me facere quidquam. Bonus enim iudex nihil ex arbitrio suo facit, & domestica proposito voluntatis, sed iuxta leges, & iura pronuntiat, scitis iuris obtemperat, non indulget propria voluntati, nihil paratum, & meditatū domo affert; sed sicut audit, ita iudicat; & sicut habet negotij natura decernit: obsequitur legibus, non aduersatur, examinat causa merita, non mutat. Discite iudices seculi, quem in iudicando tenere debeatis affectum. Dominus omnium dicit: Non possum ego à me facere quidquam. Et tamen ille ipse hoc dicit, de quo S. Ioannes pronuntiauit: Et sine ipso factum est nihil. Ioann. 1. n. 2. Si ergo per ipsum omnia facta sunt: quomodo dicit: Non possum à me quidquam facere? Sanè, vt Princeps mundi istud Christi elogium, intentius æmulentur. Serio sibi persuadeant, quod non possint à se facere quidquam; & tamē sine ipsis factum sit nihil: Sic enim nihil à consultoribus sine ipsis fieri. Omnia ipsi faciāt, & nihil. Omnia inquam: quia ipsis scientibus, & causæ merita diligenter examinantibus, fiunt. Ne consultores paratum, & meditatū suffragium domo deferant, & sic de negotio decernant. Ita quoq. nihil

facient: quia de se, & de sua voluntate facient nihil. O bona iudicis idca, de summo sapientiæ archetypo deprompta. Vnde euidenter etiam, supremum iudicem ordinariæ, secundum leges iudicare debere, constat.

Tale iudiciū exercuit Salomon, iussu patris sui Dauidis iam demortui, quando mandauit, vt Ioab licet sanguine coniunctissimus occideretur, misitq. Bananiam, qui etiam in templo Dei eum trucidaret. 3. Reg. 2. Facies ergo iuxta sapientiam tuam, & non deduces canitiem eius pacificè ad inferos. Causam autem violentæ istius necis, his verbis Salomon reddit, loco cit: n. 32. Et reddet Dominus sanguinem eius, super caput eius, quia interfecit duos viros iustos, melioresq. se, & occidit eos gladio, patre meo Dauid ignorante. Abner filium Ner, Principem militiae Israël, & Amasam filium Ieter, Principes exercitus Iuda: & reuertetur sanguis illorum in caput Ioab, & in caput seminis eorum in sempiternum. Bene est pereat sanè Ioabus crudeliter scelestus, ne cruenta enormiter crudelitas impunita insoleat, & geminata iniuste cædes, iustissima cæde expietur. Verum, cum Ioabus non solum Abnerem, & Amasam male peremerit, sed etiam Absalomum sauis lanceis iniustus crudeliter transfixerit, simulq. patris patientiam sauciauerit, merito quærunt interpretes, quare Salomon tunc sui fratris necem omiserit, & solum Abneris, atq. Amasæ cædes recensuerit, cum acerbior fuerit causa fratris? Respondet Abulenſis q. 40. Quæritur, quare non dicitur hic, quod etiam effudit Ioab sanguinem Absalom? Aliquis dicit, quod Ioab licet occidit Absalom, ideo pro morte eius non erat puniendus. Sed dicendum, quod non stat, quia Ioab peccauit, occidendo illum, cum occiderit contra præceptum. Quare ergo Salomon in regni sui auspicio, in quo se iustum scelerum vindicem ostentabat, fratris sui Absalomi effusum iniuste sanguinem, non est vltus Abneris

Salomon
cur Ioab
in templo
occidi ius-
sit.

Ioab occi-
dendo Abs-
alom pec-
cauit.

Abneris autem, atq; Amasæ, tanto ardore vindicare festinauit? Quare occisi Absalom hic nulla inducta est mentio? Respondet citatus Abulensis. *Sed dicendum est, inquit, quod non expressit Absalom, quia volebat ostendere Salomon, se procedere ex solo zelo iustitiæ: si tamen Absalom occidisse dixisset Ioab, videretur procedere ex zelo vindictæ, cum Absalom esset frater Salomonis; ideo tacuit. Idem Ioab habuit colorem occidendi Absalom, quia pugnabat in acie contra eum; non tamen habuit aliquem colorem occidendi Amasam, & Abner: quia non erat bellum.*

Ponderate, quæ se gesserit Salomon cautè, in ratione supplicij infligendi reddenda. Ne enim fraternus effusi sanguinis affectus, potius quam recta, ac sincera ratio, acerbioris poenam vibrasse videretur, iniustam audacter fratris mortem taciturnitate obvoluit, ne vindicta citius, quam iustitiæ zelo agi forsan putaretur. Bella equidem ratio: ita enim iudex quidquid ad se quoquo modo pertinet, dissimulare debet, ne iusta sententia, dissimulata liuor iustitiæ appareat. Abulensis autem rationem reddit, ne scilicet vlla vel apparenter verosimilis ratio reum defendere videretur. Porro licet fulminata in Ioabum sententia, ob infidam Abneris, & Amasæ eadem appareret, iustissima, & infra commissi sceleris reatum. Nihilominus si dubium precepti Absalonis scelus præfatis subnecteret, rimulas querelis aperuisset, easq; aliquomodo potuissent homines, inclamantes Absalonem aduersus Regem, impiè rebellem, non in pace, sed in acie iure belli occisum arbitrari. Omissisq; veris, & indubijs criminibus, Amasæ, & Abneris perfide occisis, id vnum Ioab cum suis, querule obtendisset, se immerito occidi iustum esse, eò quod Absalonum patri, & patriæ rebellem in iustissimo bello peremerit: quo excusationis ingenio damnatis cognato, dum flagitium honestate coloraret, sententiam iustissimam crudelitatis condemnasset:

& ex aliqua dampnati flagitij parte, dubia, & specie tenus innoxia, reliquum fulmine dignū reatum, garulis querimonij absoluisset, ac iudicem scuitæ condemnasset. Has itaq; querelarum rimulas peritè Salomon obturauit, dum Absalom eadem, Abneris, & Amasæ cadibus non adnecteret. Nam ut ingeniosè notat Abulensis, Ioab habuit colorem occidendi Absalom, quia pugnabat in acie contra eum; & tamen non habuit aliquem colorem occidendi Amasam, Abner, quia non erat bellum. Laudem itaq; meretur Salomonis sapientia, quod sceleratum Ioabum pro dolosa duorum innocentum cæde, iuxta leges, morte punierit.

Probatur etiam ratione: quia iudex supremus, non debet id destruere executione, quod edificauit constitutione. Sed iudicando contra leges posituias pro placito suo, destrueret id executione, quod edificauit constitutione: nam non seruata legum executio, pro data occasione exequendi, sit practica earum destructio: ergo iudex supremus debet ordinariè, iudicare secundum leges humanas posituias.

Probatur deinde *Conclusio quoad iudicem inferiorem*. Quia iudex inferior est custos legum, & inferioris autoritatis, quam illa: ergo tenetur iuxta earum directionem iudicare. Iudex enim inferior, rigidus legis executor est, non tutor, legem quasi pupillam tractans, non legis pædagogus: neq; enim a iudice erudienda est lex; sed a lege iudex: non est legis interpret, neq; quilibet iudicum de propria inuidia, odio, æmulatione, inertia legem, quod velit, flectat. Attendat itaq; seriò iudex, ne legum maiestatem lædat: iniquissimū enim foret, ut dum non admodum graue delictum corrigit, & supplicio reum afficit, ipse læsæ maiestatis reus impunè fiat, usurpatæ ad nutum iurisdictionis privilegio. Nam sacrosanctas Principum leges potius castigat, qui reum non rite punit. Audiat attentè accusatorem,

Iudex supremus non debet destruere executione, quod edificauit constitutione.

Iudex secundum meritum causæ iudicare debet.

Disputatio II. De diuisione homicidij. Questio II. Quomodo iudex procedere debeat in iudicandis malefactoribus.

torem, testes sagacius examinet, reum humanius interroget, eius exceptiones exploret, & meritum causæ solerter perquirat; ne dum iustitiam vindicat, eam grauius lædat, & atrocius sauciet. Nam absq; iudiciali ritu sententiam dicere, solius Dei licentiæ seruat creationis & omniscientiæ iure; Dei autem iurisdictionem homo usurpare non præsumat.

Et certè, non iudex, sed merita vniuersiusq; rei sententiam ferant, iuxta illud Daniel. 13. *Rectè mentitus es & tu in caput tuum*. Quasi diceret: non ego, sed mendacia tua te poena capitis damnant. Vtinam sic omnes iudices se gerant, ut nihil ab illis, sed omnia à reorum meritis credantur. Venite, Hoc docere voluit integerrimus ille omnium iudex, Christus Dominus Ioan. 5. dicens: *Non possum à me facere quidquam: sicut audio, sic iudico*. Quid agis o bone Iesv: *Non possum à me facere quidquam*. Nonne iudicas? nonne sententiam promittis? Verum quidem est, promittit ipse sententiam; sed non à se excoGITATAM, verum à reorum meritis petitam. Pulchrè id elucidat D. Ambrosius lib. 5. epist. 20. *Non enim, ait, quasi infirmus dicit: Non possum ego à me facere quidquam, sed hoc loco quasi iudex loquitur: ut cognoscamus homines in iudicando, quod non ex voluntate nostra & potestate; sed ex aequitate debeamus formare sententiam*. Iustitia in iudicando, non potentia est obseruanda. Ego non iudico, sed facta tua te iudicant: ipsa te accusant, ipsa te condemnant. Leges te adiudicant, quas iudex non conuerto, sed custodio. Nihil ex me ego profero, sed ex te forma iudicij in te procedit. Sic dum innocentissimus Iesvs accusaretur apud Pilatum, auditis accusationibus dixit Pilatus: *Ego nullam causam in eo inuenio*. Super quem locum D. Chrysosthomus tom. 6. orat: in Parasc: ita scribit: *Non tu solus o Pilate, sed neq; iudæi, neq; cæci*. Tanta erat innocentia Domini Iesv, neq; cæci in ea causam damnatio-

nis inuenirent. Vultisne scire, qui nam sunt isti cæci? Equidem non alij, nisi integerrimi iudices, qui ita se habent in sententijs proferendis, quasi nihil suum in eis habeant, nec ipsam oculorū visionem; sed omnia ex reorum meritis fiant. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Iudex vltimæ, sententiæ, uti est Princeps, potest iuxta probabilem sententiam, aliquem ad mortem condemnare ex priuata scientia alicuius criminis commissi, absq; vlla probatione testium. Ita communiter Canonistæ. Ratio: quia v. c. si quis Regiæ vim inferat, & hoc solus Rex videat, tunc ad euitandam infamiam, quam contraheret Rex, manifestando tale crimen, si descenderet ad processum iudiciū formandum contra adulterum, potest Rex sine strepitu iudiciali adulterum occidere. Idem censendum est, de quouis casu atroci, & extraordinariè enormi, alias occulto, & solum supremo iudici noto. Quia prudenter præsumitur, in talibus Republicam tacitè supremis Principibus dedisse facultatem in vitam delinquentium.

Corollarium II. Probabilior tamen est sententiā Theologorum, id ipsum negans. Ratio: quia sic iudex facile usurparet sibi tyrannidem, & summam potentiam; cum tamen in iudicando non potentia, sed potius sapiētia præualere debeat. Quod in Afluero digno Principe imperio euidenter pater, qui licet nimis iratus fuerit in contemptricem sui Reginam Vasthi; tamen suorum mandatorum non est vsus sua absoluta potestate in eam; sed confugit ad sapientes, quorum consilio vteretur. Esther: 1. *Vnde iratus Rex, & nimis furore succensus, interrogauit sapientes, &c.* O Principem optimum, qui in iudicando reo, sibi iniurio dissimulauit potentiam, magisq; voluit præualere sapientiam. Huc spectat illud Christi Domini Ioan. 5. *Pater non iudicat quengquam, sed omne iudicium dedit*

Iudex vltimæ sententiæ potest reum ad mortem condemnare ex propria scientia.

Afluero Rex iniudicando solā sapientiam sequebatur.

Pilatus innocentiam Domini Iesv agnouit.

dedit filio, & potestatem dedit filio iudicium facere. Ercur obsecro Pater abstinet a iudicio, cuius tractationem filio remisit? Respondet Richardus à S. Laurentio de laudibus Mariæ, *Quia*, inquit, *Patri attribuitur potentia, Filio sapientia: cedere autem debet sapientia potentia in iudicio faciendo.* Non debet ergo iudex attendere, quid absolute facere possit, sed quid iuxta sapientum placita, & sententias debeat facere. Nam ipse iudex omnium à Patre constitutus, dicebat de se Ioan. 5. *Non possum ego à me facere quidquam: sicut audio, iudico.* Et quomodo, cum sit omnipotens, dicit: nihil à se posse fieri? Sanè, quia loquitur ut iudex, qui nihil in iudicio præstare debet, quod prius ex præscripto sapientia, legumq; non audierit. Sic censet D. Ambrosius epist. 20. Ostendens, quod iudex non ex voluntate, & potestate; sed ex æquitate debeat formare sententiam, eò quod in iudicando iustitia, non potentia spectari debeat. Scilicet, ut attendat, quid sapientum præscripta, quid leges definiant, quid sapientes æquè decernant, quid tandem prudentia Doctrinam loquatur. Audite D. Ambrosium citatum ita loquentem: *Consideremus itaq; quid sit iudicandi religio, Dominus celi, atq; terrarum omnium iudex dicit: Non possum à me facere quidquam: sicut audio iudico. Et homo dicit Domino suo: nescis quoniam potestatem habeo dimittendi te, & potestatem habeo crucifigere te.* Nunc ergo componite vtrumq; iudicem, nimirum Pilatum, & Iesum; iustum, & iniquum. Pilatus totus erat in ostendenda potestate; Iesus autem potestatem dissimulavit, ut qui solus bonus est iudex, non ex potestate, sed ex æquitate, per sapientiam nota iudicans.

Innocentē scienter ad mortē condemnare, intrinsecè malum est.

Corollarium III. Iudex convictum reum per falsa allegata de quopiam crimine commissio, non potest condemnare ad mortem, quem ipse propria notitia scit certò innocentem esse. Est sententia communis Theologorum, contra Canon-

istas, qui ex aliquibus locis Sacre scripturæ, & aliquorum Doctorum malè intellectis, contrarium sentiunt. Ratio: quia innocentem scienter cōdemnare ad mortem, aut mutilare, est, intrinsecè malum, sicut etiam mulierem non suam, quamvis per allegata falsa probaretur esse, sua, cognoscere scienter, est intrinsecè malum. Deinde, quia Exodi 23. dicitur: *Insonem, & iustum non occides.* Et ratio est: quia apud bonum iudicem, sola causa attenditur, & persona ignoratur. Hoc in facto Christi, quis non videt? Supplicabat vxor Zebedæi pro filiis suis, ut præ alijs à Christo honorarentur, inquit: *Dic, ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo.* Cum autem duo illi filij, Iacobus & Ioannes sperarent facillimè, se petitionem consequuturos de consanguinitatis suffragio, & matris patrociniis, tale responsum acceperunt: *Nescitis, quid petatis.* Vbi Christus petitionem illam reiecit: quia non de meritis, sed de ambitione veniebat. Non multo autem post, cum latro sua scelera confessus, & ligno affixus, nullo licet favore suffultus, nulla autoritate confusus clamaret: *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Statim benignissimus Dominus annuit, respondens: *hodie mecum eris in paradiso.* Ecce vberior est gratia, quam precatio: & quæ latro humilis desiderare ausus non fuerat, celerimè consecutus est.

Verum, expendamus, quare cognatis petita negaverit Christus, cum latroni etiam non postulata concesserit? quoniam hic non solum diuitijs, sed ipsis etiam membris nudatus pendebat; illi autem materno patrociniis adiuti, & sanguinis cōiunctione præclari erant. Et tamen Dominus cognatis durum se præbuit, qui in crucem ad latroni benignè se præstabat. O incomprehensam Domini sapientiam. Iudex, & Princeps æquissimus, nec inopis tardavit iustitiam, nec fauoris, aut sanguinis causam

Christus in cruce latroni benignè se cur exhibuit.

causam studiosius attendit: quo nos doceret, sub probo iudice, nec potentiorē gratia blandiente contra æquitatem extolli, nec miseri causam deprimi. Cruci affixus latro licet non paucos, sed prorsus nudus, paradysum consecutus est, ut instrumur apud optimum iudicem, non tam personam, quam causam valere. Ita discurret D. Gregorius epist. 75. *Districte inquit, iudex, ad examinandum deducturus est cuncta, quæ gerimus, & unumquemq; nostrum, non ex prerogativa sublimioris gradus, sed ex operum meritis approbabit.* Merita ergo apud bonum iudicem sunt pro favore; apud improbum verò favor pro meritis. Ita docet S. Chrysostomus apud D. Thomam, de filiis Zebedæi scribens: *Videbant seipsos honorari præ alijs, & audiebant, quod super duodecim thronos sedebitis, unde primatum ipsius cathedre petebant accipere.* Quasi diceret: favore freti, honorisque, suffragio confisi, tentarunt ultra merita postulare; sed iudex æquissimus novit favorem despiciere; at verò causa latronis, quia digna, citissime obtinuit; quod honoratorum petitio, quia ambitiosa non valuit.

Rem exemplo scripturæ Sacre illustro. Cum Samuel creando Regi operam daret, & Isai domum ingressus fuisset, chorus filiorum circumstabat: oblati itaque est ei Eliab, quem paternus favor supra omnes cōmendabat, ceterisq; naturæ privilegij, & diuitiarum iure præferebat. I. Reg. 16. n. 6. *Cum ingressi essent, vidit Eliab, & ait: Num coram Domino Christus eius?* Verum, ut Deus oculos ab altitudine arceret, Prophetam monuit, ne pro meritis magnitudo esset: *Ne respicias, inquit, vultum eius, nec altitudinē stature eius.* Adduxit postea pater alterū filium vngendum: *Vocavit Isai Aminadab, & adduxit eum coram Samuele;* verum & hic tulit repulsam, licet paterno suffragio nixus. Tandem, cum iam vterī ferè consumpta esset vbertas, quasiuit Prophetia, an compleretur

esset numerus filiorum, respondit pater, adhuc superesse parvulū oves pascens, sed regno adeò ineptū, ut ne pecorib; quidē pascendis idoneus sit: *Adhuc reliquus est parvulus, & pascit oves.* Qui iussu Prophetæ adductus, repente inuentus est primus, qui ordine naturæ postremus erat, dicente sacra pagina: *Tulit ergo Samuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum eius.* Ecce, quomodo à supremo Numine ista dirigebatur electio, siquidem sententia non respiciebat personam, sed solummodò causam attendebat: quia David favore quidem patris destitutus, sed meritis ornatus erat; alij verò fratres parentis quidem patrociniis antelati, & magnitudine excelsi. Ut ergo constaret apud æquissimum iudicem, nec valere patrociniis, nec contemni merita, David meritorum suffragijs rex inauguratus est, & maior natu patrocinijs iussultus reiectus.

Ratio secunda corollarij est hæc: quia iudex propterea solum debet sequi notitiam publicam, in causis sibi propositis contra accusatum, ne in ferenda sententia aberrat a veritate. Sed in proposito casu, omnes illæ publicæ allegationes, ducerent in errorem, ut priuata notitia iudicis apertè dicat: ergo iudex ex informatione publica falsa, contra suam priuatam notitiam certā, non potest procedere ad sententiandum: quoniam talis iustitia summa iniquitas esset. Propter quod iudex nimis iustus, qui ob falsa testimonium allegata, aliquem convictū, quem ipse certò scit innocentem; ut tamen iustus in iudicando appareat, ad mortem condemnat, cum ipso inferno comparatur, Cant. 8. *Dura est, inquit, sicut infernus amulatio.* Sicut enim infernus durus, & crudelis dicitur, non quia miseros damnatos peracerbè cruciat; non quia ad pœnarum perpetuitatem, quod debuit consumere, erogat, & perpetuò reparat, ut nunquam nō

David natu minimus ex fratribus in regem vinctus.

Iudex nimis iustus apparere volens inferno similis.

sauiat: sed quia licet citra condignum puniat, misericordiae expers perhibetur. Ita resoluit D. Gregor: *Inferus, inquit, sine misericordia, quos tenet, cruciat.* Per quod ostenditur, similem esse gehennalibus incendijs, & infernalibus tartarorum ministris, quisquis adeo acerbè rigidus in iudicijs est, qui sine misericordia, quos tenet, cruciat. O quam grāde scelus! dū iudex sine pietate iudicium exercet, tigorū duntaxat studiosus, infernalium ministrorum de crudelitate æmulus est: & quod cœpit in iudice, in diabolo cōsummat.

Damnato
ad mortem
tempus cō-
stitendi con-
cedi debet.

Corollarium IV. Index reo legitime ad mortem condemnato, tenetur communiter loquendo, sub peccato mortali, concedere tempus confitendi peccata. Ratio: quia Sacramentum Pœnitentiæ post baptismum in peccato mortali existentibus, est simpliciter necessarium, ut docet Concilium Tridentinum, sess. 14. de Sacramento pœnitentiæ, cap. 2. maxime ex hoc fundamento, quia in illo statu, difficilis est contritio, eo, quod mens mortis timore perturbata sit. Et hoc facile colligitur ex scriptura Sacra, Numer. 25. ubi Deus præceptum tale dedit Moyfi: *Tolle cunctos Principes populi, & suspende eos contra solem, in patibulis.* Quasi diceret, conuoca vniuersas populi potestates, & suspende eos, id est, reos suspende illorum decreto contra solem. Quid sibi vult ista ceremonia? Contra solem iubentur rei suspendi, non tam ut eorum pateat supplicium; quam potius, ut illi inter ipsa tormenta mortis, videntes pulcherrimam creaturam solis, odorentur omnium creatorum autorem, sub eiusq; occumbant cognitione. Audite Apollinarem in Catena Græca, super ista verba: *Suspende eos in patibulis contra solem, ita discurrente:* Id verò, non tantum ut occulta facinorosa proderentur, quam, ut per solē, qui symbolum geritur ipsius patris totius naturæ, Deum agnoscerent.

omnia intuentem, quem nec cogitationes quidem nostræ mentis salere possunt, quem quidem non pigeat occultum esse testem nostrorum operum.

Perpendite obsecro, qualem curam Deus suis iudicibus mandauit circa reos, qui ad mortem damnati sunt, ita scilicet, ut sic eos inter necioni tradant, ut præ oculis habeant symbola Dei, amantissimi patris naturæ humanæ, omniumque scelerum vindicatoris, utq; sub hac agnitione melius dispositi à viuīs discedant. Sic D. Petrus nefarium facinor Ananias prænosens, & morti illum tradens, dixit: *Anania, cur tentauit Satanas, cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatū in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit.* Ponderate verba hæc vltima: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Quibus a Petro prolatis, subito expirauit. Ne miremini: verba enim hæc, Deum vindicem referebant; & ideo illis prolatis mors aduolauit. Vultis scire causam? hanc accipite: quia Petrus in illo mortis supplicio hoc intendebat, ut reus meminisset Deum ultorem, sub eiusq; cognitione pœnitens occumberet. Sic censet Carthusianus: *Sperari, inquit, potest, quod Petrus sua prece transgressori huic, gratiam pœnitendi obtinuit, quem foris tam stricte correxit.* Nam, quem ita seuerè foris corripiebat in corpore, non derelinquebat, sed multis precibus procurabat salutem animæ illius, ut sic agnosceret Deum vindicem, suorum scelerum pœniteret, & saluaretur.

Ananias
ob menda-
cium mor-
te punire

Corollarium V. Iudex non cōcedens tempus reo ad mortem damnato, ad recipiendum Eucharistiam, quando non adest periculum creptionis, vel aliud notabile damnum, peccat mortaliter. Ita appetit colligitur ex cap. *Quod in te*

Eucharis-
tia morien-
tibus nega-
ri non de-
bet

est, de pœnitentijs, & remissione. ubi dicitur: *In illo verbo, per quod pœnitentiā morientibus nō negam⁹ viaticū, etiam quod verè pœnitentibus exhibemus, intelligi volumus, ut nec istud discedentibus denegetur.* Idem statuit Pius V in suo motu proprio, a num. 1560. Quodnā autem tempus ad cōmunicandum cōcedendū sit, respondet Nauarrus in Manuali, cap. 25. n. 23. debere illud computari a media nocte post notificationem sententiæ, ita ut reus possit confiteri, & communicare ante quatuor horas prius, quam ducatur ad mortem, ut sic corruptis speciebus Sacramentalibus, sine vlla Sacramenti irreuerentia, cum magno fructu moriatur. Probabilissimum tamen est, sufficere vnam horam, ut docet idem Nauarrus in Consil. 16. tom. 2. tit. de Pœnit. & remiss.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Obijcitur contra Corollarium III. auctoritas scripturæ sacre, Deutor. 17. ubi dicitur: *In ore duorum, vel trium testium peribit, qui interficietur: ergo iudex reum falsis testimonijs conuictum, quem priuatim scit esse innocentem, potest condemnare ad mortem.* Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia. Nā scriptura Sacra loquitur de veris testibus, non de falsis, vnde, quando Susanna innocens, falsis testimonijs conuicta, damnata erat ad mortem, Deus innocenti protector adfuit, infantis Danielis os aperiens, ut falsitatem testium demonstraret. Et profectò, si iudex certò sciens aliquid reum, non esse suæ iurisdictionis, etiam si nescio, quomodo id probetur per falsa testimonia, non potest eum iudicare, multo magis non poterit eum condemnare, quem scit esse innocentem, & probatur esse nocens. Cum non minus requiratur veritas criminis in accusato, ut damnetur, ad mortem;

Vuuu 3

quā vera potestas, & iurisdicatio in iudice. Hinc summa absurditas, & iniquitas esset, integra cœnobita comburere, ad instantiam falsorum testium, de quorum innocentia cōstat iudici. Similiter summè impiū esset, Catholicos v. g. ab Hæreticis calumniosè accusatos, & testimonio falso conuictos, criminis læsæ maiestatis, supplicijs affici; quos tamen iudex priuatim sciret innocentes esse.

Q V Æ S T I O III.

Quid sit homicidium defensuum.

Defensio
licita qua-
tuor condi-
tiones habe-
re debet

Suppono, ut defensio sit licita, istas quatuor condiciones habere debet. Prima est, ut fiat cum moderatione, sine qua iniuria repelli non potest. Nam in defensione non licet uti maiori vi, quam sit necessarium ad propulsandum iniuriam: alias non esset defensio, sed vltio. Altera est, ut aggressio sit vera, & per vim facta. Hinc iudicem per falsos testes procedentem, neq; testes, aut accusatores falsos, licitum est occidere: quia tunc non est vera aggressio, neq; vis propriè dicta, sed tantum calumnia, quam non licet per vim repellere, sed per contrarios testes, & ordine iuris; si autem id non possit fieri, mors potius patienter subeunda esset, ne vniuersus Reipublicæ status perturbetur. Tertia est, ut sit vera, & actualis defensio; non autem præuentio. Vnde si quis alterum occidat, eo, quod suspicetur, quasi ille mortem sibi illaturus sit, homicida esset. Quarta est, ut occisio aggressoris, fiat in iplo actu defensionis; non verò postea, interveniente temporis intervallo, aut postquam aggressio cessauit. Ita habetur in cap. *Significasti 2. de homicidio.* Vnde si aggressor fugeret, aut desisteret, aut durante rixa, se non amplius vellet rixare diceret, aut si aliqui homines intermedij sese opposuerint, aggressio

gressio non licet occidere aggressorem: iam enim non esset defensio, sed ultio; quoniam esset actualis violentia.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Homicidium defensuum licitum est.

Conclusio. Homicidium defensuum est, quod committitur ob defensionem vitæ propriæ, seruato moderamine inculpatæ tutelæ. Et tale homicidium licitum est: quia cuilibet homini licet defendere vitam propriam, eo modo, quo melius potest, quidquid inde sequatur. Dixi autem: *Seruato moderamine inculpatæ tutelæ*, quia dum homo alio modo decenti, & honesto potest se defendere, non licet interficere eum, à quo vim patitur. Ita S. Thomas 2. 2. qu. 64. art. 7. Vnde licitum est, occidere iniustum aggressorem, ob defensionem vitæ propriæ, dummodò ista occisio fiat in ipso aggressionis actu. Imò etiam si inuasus dederit causam inuasionis, v. g. per furtum, aut adulterium. *Ratio*: quia inuasus propter datam inuasionis causam, non amittit ius defendendi vitam propriam. *Præterea*: quia omnia iura proclamant, licere vnicuique vim vi repellere, vt constat ex cap. Si verò 1. de sentent. excommunic. & cap. 2. significasti de homicidio. Insuper, quia ius naturale dicitur, licitum esse vnicuique, conseruare vitam propriam, omni modo licito, & necessario, quamuis alter occidendus sit, alias ius naturæ esset vinculum iniquitatis, & eo ipso melior esset malorum hominum; quam bonorum conditio, dareturque occasio inuadendi bonos iniquis, quia certi essent se ab illis non fore occidendos. Hinc etiam Sacerdos inuasus ab hoste, dum est in sacro altari, potest licite seipsum defendere, etiam occidendo inuasorem, cum aliter tale periculum effugere non possit, & perempto hoste potest licite sacrificium missæ antea inceptum perficere. *Ratio*: quia Sacerdos in tali

Sacerdos celebrans occidendo inuasorem, non peccat.

necessitate positus, occidendo inuasorem non peccat, neque ullam irregularitatem incurrit. Ita D. Anton. 3. parte, tit. 4. cap. 3. §. 1. Binsfeldius lib. de iniurijs, & damno dato, cap. 1. qu. 5. concl. 3. Constatque hæc veritas ex iuribus, tam civilibus, quam Canonicis, videlicet ex l. ult. ff. de iustitia, & iure. & ex l. 1. de vi, & vi armata. C. ad legem Aquilam. Tum, ex Sacris Canonibus, can. significasti de homicidio. can. si verò de sententia excommunicat. & can. si furiosus, de homicidio. Ex hac conclusione deducantur corollaria.

Corollarium I. Si tamen inuasor, siue aggressor esset Princeps, aut persona aliqua insignis, summe Reipublicæ utilis, ex cuius morte multa bella, & dissensiones orirentur, tunc non posset licite occidi. Ita Soto lib. 5. de iustitia, qu. 1. art. 8. Bannes ibidem qu. 64. art. 7. conclus. 2. *Ratio* ipsorum est: quia iniquiunt, in tali casu, bonum commune debet præferri bono particulari: ergo quoniam à vita Principis pendet Salus Reipublicæ, & bonum commune; vita autem tua, vt potest priuata, non est tantoperè utilis Reipublicæ; ideo si iniuste aggressus esses à Principe, vel alia persona publica, deberes potius mortem optetere; quam illum ob defensionem vitæ tuæ occidere. Cuius rei magni ponderis argumentum inueni in scriptura Sacra 3. Reg. 21. vbi postquam innocentissimus Naboth, ex falsis testimonijs ad mortem condemnatus esset, nullam suæ innocentiae defensionem adhibuit, sed patienter, & forti animo mortem subiit, ait sacer textus: At illi dixerunt contra eum testimonium coram multitudine: *Benedixit Naboth Deum, & Regem. Quamobrem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt eum.* Vbi scriptura Sacra per antiphrasim, pro maledixit Deo, & Regi, posuit benedixit, ne Dei nostri, cui semper maximus honor habendus est, indecorum vocabulum adiungeret.

Res

Susanna ex falsis testimonijs ad mortem damnata ad Deum clamauit.

Res stupenda, quando innocens Susanna à falsis testibus accusata, decretum mortis audiuit, dicitur exclamasse, Daniel. 13. Exclamauit autem voce magna Susanna, & dixit: *Deus aeterno, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia, antequam fiant, tu scis, quoniam falsum testimonium tulerunt contra me; & ecce morior, cum nihil fecerim horum, quæ isti malitiosè conposuerunt aduersum me.* Cum ergo Susanna aduersus falsos testes, sic coram Deo exclamauerit, cur pariter innocens Naboth eodem modo accusatus, & damnatus, similiter exclamasse non refertur? Sanè, quia pertinuit ad maiorem animi fortitudinem, vt damnatus taceret, vbi qualibet defensio fuit, inutilis. Sic dum innocentissimus Iesus accusaretur à multis falsis testibus, nullum protinus verbum protulit, Matthæi 26. *Et surgens Princeps Sacerdotum ait illi: nihil respondes ad ea, quæ isti contra te testificantur? Iesus autem tacebat.* Et cur obsecro tacebat, vbi ira nefariè accusabatur ad mortem? quare non potius suam innocentiam testificabatur? Respondet Origenes homil. 35. in Matth. *Quia maius est liberè, & fortiter silere, quam defendere se, sine villo profectu, vt non humiliemur à falsis testibus, & calumniatoribus improbis.* Vbi ergo quæcunque defensio, & testificatio innocentiae cassâ, ac inutilis censetur futura, præstat liberè, & fortiter silere, atque pati, quæcunque velint hostes inferre. Similiter & Matthæi 27. accusatus Dominus Iesus stabat coram Pilato Præsidente tacens: *Tunc dicit illi Pilatus: non audis, quanta aduersus te dicunt testimonia? & non respondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur Præsides vehementer.* Ponderate, quid mirabatur Præsides in Iesu tacente? equidem mirabatur inauditam hominis fortitudinem, qui inter tot testimonia mortifera, adeo imperturbatus esset, vt mallet tacere, quam verbū vllum defensionis, aut deprecationis proferre. Ait D. Thomas in Ca-

Dominus Iesus accusatus à falsis testibus cur nihil iudici respondit.

tena: *Miratus est autem Præsides constantiam eius: forsitan sciens, quod idoneus esset pronuntiare crimen; & tamen videbat eum in tranquilla, & quietâ, sapientia, & grauitate non turbabili stare.* Sed & vehementer miratur: dignum enim ei videbatur magno miraculo, vt exhibitus Christus ad criminale iudicium, imperturbabilis staret ante mortem, quæ apud omnes homines terribilis aestimatur. Innocens itaque Naboth, ne vllum inutile defensionis verbum, proferre voluit; ita planè occidere Principem inuasorem inutile esset: quia ex eius morte, innumera prope mala orirentur.

Corollarium II. Viro graui, & nobili, licitum est occidere inuasorem sui honoris, qui ipsi vult ignominiam interre. *Ratio*: quia honor equiparatur vitæ; imò honoris casus ingenuis mentibus durior est; quam vitæ occisus. Hinc vt constantiam Susannæ frangerent senes, hoc in eam durissimum telum vibrarunt: *Dicemus contrate testimoniū, quod fuerit tecum iuuenis.* Non strinxerunt gladios, non mortem instantaneam minati sunt, sed falsos rumores contra eius honorem spargendos dixere: quia optimè sciebant ingenuis mentibus, durius esse, ab honore, quam à vita cadere. Hac de causa horrendè Dñs puniuit calumniatores proximorum. Psal. 56. *Filij hominum dentes eorum, arma, & sagittæ, & lingua eorum, gladius acutus.* Benè equidem, nam lingua falsa dicentium contra proximos, & sagitta est, & gladius, eò, quod maius vulnus infligat; quam qui corporis mortem afferat. Pulchrè id elucidat Optatus Milletitanus, lib. 2. contra Parmen, ita scribens: *Cum possetis esse filij Dei, filij hominum esse voluistis, & ad instigendum morsum honoribus alienis, dentes vestros in sagittas, & arma vertistis, linguas acutistis in gladios, quas mouistis in mortem non corporū; sed honorum.* Inuulgastis non membra, sed nomina. Quid prodest, quod uiuant homines, & occisi sunt honores à vobis. Equidem ea est ingenu-

Viro graui licitum est occidere inuasorem sui honoris.

ingenuorum hominum conditio, ut libentius malint à vita abscedere; quam ab honore, extremaq; ducant infelicitati, quod inhonori maneant, & adhuc viuant.

Nihil durum
est quam
in honore
periclitari.

Recurrere adhuc ad scripturam Sacram, Psal. 13. ubi dicitur: *Contritio, & infelicitas in vjs eorum; & viam pacis non cognouerunt: non est timor Dei ante oculos eorum.* Vultis scire, quæ infelicitas oriatur à via impiorum? equidem non alia, nisi summa infelicitas illata proximis, quod mendacia seminantur aduersus illorum honorem. Hæc est mens Optati Mileuitani supra citati. Vos, inquit, *passim irruistis in proximos, corruptentes omnium felicitatem.* Nam quæ maior infelicitas, quam Dei Sacerdotes viuere, nec esse, quod fuerant? *Matronæ, pueri simul, ac virgines à vobis coactæ, nullo interueniente peccato, saluâ innocentia, & pudicitia, vobis docentibus penitentiam gerere didicerunt. Nunquid maior est infelicitas? Vere de vobis dictum est: Contritio, & infelicitas in vjs eorum: Quod ex hac occasione protulit Optatus Mileuitanus, quia à Permeriani sectatoribus, Sacerdotes Christi fiebant sine honore, & Matronæ, & Virgines sanctæ, pudicitia splendentes cogebantur penitentiam facere, quasi in nullo differentes à scortis. Et quæ iam maior infelicitas illis obuenire potuit; quam ita vitam traducere non honorem, cum talis vita multo durior illis extiterit; quam ipsa mors corporis soleat esse.*

Persona valde
de nobilis
aggressa non
tenetur fugere
aggressorem.

Licetum itaq; est, inuasorem honoris occidere, cæterum id solis honoratis personis, & nobilibus concessum est; non verò quibuscunque vulgaribus hominibus, qui ex verberibus, aut alapa sibi inflicta, non tantum ignominiam recipiunt. Vnde, quando persona aggressa est honorata, & valde nobilis, ita quod fuga esset illi magnæ ignominie, & dedecori, contra statum ipsius, tunc non tenetur fugere, licet possit, sed potest licet persistere, & defendere se, aggressoremq; occidere, si aliter non

possit declinare periculum, ut est v. g. vir prælustri loco natus, miles constitutus in aliquo honore præeminetior, &c. quos fugere non decet absq; dedecore.

At verò, quando est persona vulgaris, cui fugam capessere ad euadendum aggressorem, non est tantopere ignominiosum, uti sunt Clerici, Religiosi, alijq; inferioris sortis, & conditionis, tunc si fugiendo possunt seruare vitam, tenentur fugere aggressorem. Ratio: quia illis non imputatur pro ignominia, cum debeant patienter ferre iniurias, & non sint assueti ad certandum. Proinde, si non fugiant, & defendendo se, aggressorem occidant, licet ex probabili sententia Iulij Clari, non peccarent contra iustitiâ; peccarent tamen contra charitatem mortaliter, neq; excusarentur ab irregularitate. Ita Soto de iustitia lib. 5. q. 1. art. 8. & communis Doctorum sententia.

Corollarium III. Licetum est, occidere inuasorem facultatum vniuiq; v. g. furem pro defensione bonorum temporalium, quando aliter dicta bona defendi, & recuperari non possunt. Ratio: quia non solum Laicis, sed etiam Clericis permissum est iure civili, & Canonico, inuasorem suarum facultatum, si sint magni momenti, occidere, dum aliter saluari, aut recuperari non possunt. Tam enim Laicis, quam Clericis, licetum est iure nature vim repellere, non solum à propria vita, sed etiam ab ijs, sine quibus vita simpliciter, vel commodè sustineri non potest; & ideo licetum est illis, talium facultatum inuasorem occidere. Præterea, quia alias daretur occasio furibus, & latronibus ad sapius spoliandas personas tam seculares, quam spirituales, quibus iam nihil tutum esse posset. De Clericis autem veritas hæc manifestè constat ex cap. olim de ressit. spoliat. ubi dicitur: licetum esse etiam Clericis res suas defendere, & in earum defensione fures occidere, dum aliter defendi non possunt.

Imò

Inuasorem
facultatum
licetum est
occidere.

Christus
quæ Zachæum
fili-
um Abrahæ
vocauit.

Imò veritas hæc, etiam ex ipsa scriptura Sacra non operose deduci potest, quæ fatetur hominibus æque græue esse, orbari substantia, atq; vitam. Hinc Lucæ 19. dicebat Dominus de Zachæo, quod ipse sit filius Abrahæ. Et quomodo filius Abrahæ dici potuit, qui tam longe ab Abrahamo distabat? ne mireremini: Abrahamus in Ecclesia Dei celeberrimus existit, quia filium suum Deo immolandum libenter adduxit. Zachæus quoq; pari modo, bona sua Christo obtulit. Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Vbi ita Zachæus suam substantiam, in duas partes diuidebat, ne in parte pauperibus exhibenda, aliquid non suum inueniretur. Quod ingeniosè ponderat D. Chrysostomus hom. 10. in Lucam: Substantiam, inquit, suam in duas diuidit partes: separat ab extraneo proprium, diuidit à fratribus suum. Discernit à bonis suis, quod fuerat alienum. Pars proficit in misericordiam, pars proficit in rapinam redimendam. Recipiunt, qui perdiderunt, quadruplum, & residuum pauperibus proficit in subsidium. Ut dum male quæsitam restitueret, & sua propria pauperibus offerret; sic ex fraudibus veniam, & ex misericordia perciperet gloriam.

Christi ho-
spitio vitia
excludun-
tur.

Considerate Christi Dñi cum diabolo, & virtutis cum vitio certamen. Quod D. Ambrosius lib. 2. de Cain, & Abel in hunc modum ingeniosè expendit: Zachæus, inquit, excipiendo Christum exclusit auaritiâ, relegauit perfidiâ, renuntiavit fraudibus: aliter enim non ingreditur Christus, nisi ut vitia excludat, quia non cohabitât erroribus moxq; Zachæum ita loquentem introducit: Iam, inquit, non sum Zachæus, non prædo, non fraudator. Reddo quæ suscepi: reddo quæ auferre consueueram. Iam dono pauperibus, quos ante nudabam: iam mea confero, quæ alium rapiebam. Fugerunt crimina, postquam Christus intrauit. Diffusa est carnalium cecitas passionum, ubi æterna vitæ lumen infusum est. Quid

Vitia &
vitium nun-
quam in ea-
dem sede si-
mul com-
ratur.

Quid sit.

aperiri potuit asserri, ad ostendendum non posse Christi sanctitatem, & diaboli iniquitatem in eadem simul domicilio commorari, sed statim hanc exire, illa introeunte? Hinc, non sine mysterio factum est, ut duo illi fratres paternæ benedictionis candidati, Iacob, & Esau, Genes. 27. n. 30. sub eodem tecto apud patrem, minime conuenirent. Nam egresso Iacob foras, venit Esau. Rationem reddit D. Chrysostomus hom. 53. quia, si Esau in fratrem incidisset, forsitan ipsum interemisset, victus irâ. S. verò Ambrosius lib. 2. de Iacob, & vita beata, cap. 3. existimat in his duobus fratribus, Ecclesiam, & synagogam adumbratas fuisse: quarum illâ benedictionem præripiente; hæc ad maledictionem relegata est. Mihi autem verisimilius videtur, in hoc facto, typum quendam expressum fuisse sanctitatis, & iniquitatis, quæ nunquam inter se bene cōueniunt; nunquam in eadem sede commorantur, sed ab eodem subiecto se inuicem semper excludunt, & expellunt.

In cuius veritatis comprobationem, Deus non prius Moylen ad suum colloquium vocauit; quam Ægyptium interfecisset. Exodi 2. n. 12. & Exodi 3. n. 2. Apparuitq; ei Dominus in flamma ignis de medio rubi. Rationem reddit S. Ambrosius supra citatus: Quia cum interficitur impius, Christus infunditur; & ubi abominatio aboletur, sanctificatio cōgregatur. Nunquam enim fieri poterit, ut sacra simul & execranda, religio simul & superstitio coniungantur. Sic elegerat quidem Deus Hebræorum primogenitos, sed prius Ægyptiorum primogenitos interfecerat. Numer. 3. n. 13. Meum, inquit, est omne primogenitum, ex quo percussi primogenitos in terra Ægypti. Quærit D. Ambrosius, cur prius Ægyptij occisi fuerint, quam Hebræi eligerentur? Respondetq; id factum esse ideo, ut iugulatis vitijs, virtutes copularentur. Cum enim, inquit, renuntiatur improbitati, statim adsciscitur virtus. Egressus

Dens pietatem in lo-
cum impietatis suffi-
care solet.

X x x x

su

ius enim malitia, virtutis operatur ingressum; eodemq; studio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur. Palam ostendens, nunquam virtutes animari, nisi postquam vitia iugulata fuerint.

Zachæus duplici de causa Abrahamo assimilatur,

Quia ergo Zachæus ita alacriter bona sua offerebat pauperibus, sicut Abraham filium suum immolare Deo voluit; idcirco meruit Abrahamo assimilari, qui etiam seipsum in filio unigenito Deo mactabat. Sic resoluit D. Chrysosthomus hom. 20. in Lucā scribens: *Fit Zachæus Abraham filius, fide, non genere; merito, non sobole; deuotione, non stirpe.* Primo quia Zachæus videre Dominum concupuit; sicut de Abraham ipse Dominus dixit: *Abraham pater vester, concupuit diem meum videre: vidit, & gauisus est.* Secundo, quia Zachæus hospitio meruit Dominum suscipere; sicut suscepit & pater. Sed Abraham Domino filium; Zachæus substantiam obtulit. Ille heredem; hic hereditatem donauit. Ille immolandum solum, quod habuit, pignus exhibuit; hic patrimonij substantiam Domino immolauit. Vnde rectè Abraham filius, dum ordinem paternam gloria exequitur. Ecce nō minor Zachæus cæsetur in oblatione suorum bonorum; quam Abraham in iugulatione vnici filij sui pro Deo mactati. Quia par animi valentia solet inueniri, tam in vita profundenda; quam in bonis dādis. Hoc voluit exprimere D. Paulus, qui post enumeratam multorum patientiam, qui in vita, & carceribus quotidianē mortem expectabant, eos, qui ipsos suis facultatibus iuuabant, sic alloquitur ad Hebr. 10. *In altero autem socij taliter conuersantium effecti.* Ergone homines misericordes, qui neq; vincula, neq; carceres experti sunt, socij martyrum erunt? Ita sane, dicit S. Bruno: *Verē socij: nam & vos compassi estis vinctis, ministrando eis in vinculis necessaria de bonis vestris.* Illi sanguinem fundebant pro Deo, vos bona vestra offerebatis, in quo verē ostendebamini & socij, & æquales. Quia non minus est amit-

Homines misericordes socij martyrum erunt,

tere bona; quam sanguinem profundere.

Corollarium IV. Etiam pro defensione rerum temporalium proximi, licitum est occidere inuasorem.

Ratio: quia homo charitatem, quam primario erga se habet, debet etiam habere erga proximum. Ergo si pro defensione suarum facultatum, potest furem occidere, si id necessarium esset pro illarum defensione; poterit pariter eundem occidere, etiam pro defensione facultatū proximi, dum illi aliter occurrere non potest. Est sententia communis Doctorum.

Corollarium V. Aggressorem tamen propriæ vitæ, non est licitum præuenire nisi ille prius moraliter inceperit aggressionis actum. *Ratio:* quia non licet alium occidere, nisi ad vim repellendam. Sed ante actū aggressionis, nondum infertur vlla vis, quæ sit repellenda; ergo non licet præuenire aggressorem propriæ vitæ, antequam inceperit moraliter aggressionis actum. Quod si iam moraliter incepit aggressionis actum, nec est spes euadendi, tunc licite potest præueniri, & occidi: quia iam cæsetur moraliter vim inferre. Hinc licitum est vxori occidere maritum, qui iam sub ceruicali collocauit pugionem ad eam necem, aut parauit venenum, vel quidpiam simile: modo non sit spes euadendi ex manibus eius. Ita Nauarrus cap. 15 n. 2.

Difficultas tamen est, an inuasus potens se defendere, licite possit permittere se occidi ab inuasore. Ad quod breuiter responderetur, licet; imò consilium salubre esse, vt permittat se occidi, exemplo Christi, & aliorum Sanctorum. *Ratio:* quia tunc periculum est, ne se ira, aut odium admisceat, & ne modum excedamus, ita vt dum volumus vitam corporis seruare, amittamus vitam animæ. Deinde, quia licet ad id nos non obliget charitas; magis tamen inclinatur, ne proximus in æternum pereat, qui tunc esse in peccato mor-

Etiam pro defensione facultatum proximi furem occidere licet.

Inuasus potest permittere se ab inuasore occidi.

to mortali prudenter præsumitur. Et hoc consilium maxime amplectendum est Clericis, & Religiosis, præsertim quando probabiliter inuasor cæsetur dammandus, si occidatur, & inuasus non sit sibi conscius vllius peccati mortalis. Quod si inuasus scierit se esse in peccato mortali, & valde timeret damnari, si tunc occideretur, tunc teneretur se omnib; modis defendere: quia magis tenetur diligere salutem animæ suæ, quam proximi, vt notat D. Antonius 3 p. tit. 4. cap. 3. §. 7. Non solum autem ad succurrendum proximo, etiam aggressori, ne in peccato mortali pereat, licitum est permittere se occidi; verum etiam & in his casibus.

Primo, pro defensione fidei Catholicæ, pro honore Dei, pro obseruantia legis Diuinæ. Hinc si tyrannus præcipiat, ne Christi fides prædicetur sub pœna mortis, potest licite prædicator Euangelicus prædicare fidem Christi ad conuertendos infideles, licet probabiliter sciat, mortem sibi à tyranno inferendam. Vt constat ex facto Apostolorum, & martyrum, qui contra potentiam mundi sibi resistentem, vbiq; intrepidi prædicabant. Si enim prædicationem illorum considerare velimus, hæc duo difficillima in se continebat, scilicet crucis prædicationem, & hominis crucifixi adorationem, simulq; durissimam vitam, totam carni contrariā. Si prædicatores aspicimus, hos inuenimus Iudeos, gentem odiosam, & Romanis abominabilem: eosq; ex Iudeis non præstantiores, non doctiores, non elegantiores; sed infimos, ignobiles, indoctos, pauperes piscatores. Si deniq; auditores attendimus, eos reperimus fuisse Romanos, orbis Dominos; omnium despectores, fastu, & superbiā plenos, vitamq; totam in delicijs agentes. Bone Deus! quantæ erant difficultates, quam grandes, quā immensæ; & tamen Apostoli talia prædicantes, eiusmo-

di hominibus, cruci eos subegerunt, omnemq; mundi sapientiam, stultitiā crucis superantes, eam humiliauerunt, ac Iesum crucifixum adorare, eiusq; imitationem arripere fecerunt, vitam commutantes deliciosam, in ærumnosam; delicatam in asperam, diuitem in pauperem. Illi ergo tanti viri, ita delicati, ita sapientes, ita pauperes Apostoli prædicauerunt, ac suaserunt. Quid mirabilius? aut quæ potentia maior? seu vbi maior necessitas infirmitatis cuiusdam potentia? nunquid possibilis viribus humanis erat illa conuersio gentium? imò nec imaginabilis quidem fuisset, nisi in offensione spiritus, & virtutis, vt inquit Apostolus. Nisi enim cum Apostolis Spiritus Sanctus testificatus fuisset, nequaquam mundum iugo fidei subicere potuissent, necesse proinde fuit, talem spiritum, illis adiungi, quæ talia, ac tanta patrarer, cuius authoritas, quia irrefragabilis, sub se, & ad se, omnem supernū, ac humanum intellectum attraheret.

Secundo, propter utilitatem Reipublicæ, v. g. si ciuitas aliqua circumdetur ab hoste, propter vnum ciuem in ea commorantem, quamuis innocentem, qui si se sponte hostibus occidendum offerret, tota ciuitas ab obsidione liberaretur. Tunc in tali casu, vir ille innocens, potest se licite offerre hostibus ob amorem patriæ seruandæ. Idem censendum, quando Princeps est in periculo, tunc etiam licitum est cuilibet se opponere periculo mortis, pro vita ipsius. Idem dicendū de militibus, qui in communi periculo, non debent stationem mutare. Ita Soto lib. 5. de iustitia, cap. 6. 7. & 8.

Tertio, Grassante morbo contagioso, aut peste, potest quispiam licite se offerre ad seruendum hominibus infectis, quamuis præuideat se ex tali infectione moriturum. *Ratio:* quia in tali casu, non se interimit, sed facit opus charitatis in-

Pro amore patriæ licitum est se opponere morti.

Prædicatio Euangelica ex omni patre mirabilis fuit.

Milites ne
deveniant
in potesta-
tem hostiu-
possunt in-
ijcere ignem
pulveri tor-
mentario.

differentes, ad quod per accidens vi-
ta, & mors consequitur.

Quarto Ad expugnandum ho-
stem. Hinc milites licite possunt
inijcere ignem in pulverem tormen-
tarium, ad evertendam turrim ho-
stium, quamvis praevideant fore,
se in momento dissipandos ex re-
pentina succensione turris. Idem
sit iudicium de bello navali, ubi mi-
lites Christiani cum Hereticis, aut
infidelibus dimicando, cum iam vi-
dent navim in potestate hostiu ven-
turam, licite possunt ex communi
consensu ignem pulveri inijcere, ne
& ipsi, & navis, veniant in hostiu
potestatem. Sic Samson ut interficeret
hostes populi Dei, evertit do-
mum, cuius ruina, & ipse obrutus
perijt. I. die. 16. n. 3. & reliquis.

Quinto, ratione iustae sententiae
contra aliquem latae. Hinc iuste
damnatus ad mortem per sententi-
am iudicis, potest permittere se oc-
cidi a ministro iustitiae, agendo acti-
ones praevias, quae sunt dispositio-
nes ad mortem, v. g. suis pedibus
incedendo, patibulum ascendendo,
nudando collum, praebendo
manum abscindendam, aperiendo
os ad recipiendum venenum, iux-
ta sententiam iudicis. Nihilomi-
nus sic damnatus ad mortem, non
potest seipsum projicere ex scala pa-
tibuli, aut se praecipitare in flumē,
in ignem; aut propriis manibus su-
mere venenū, vel cultro se confo-
dere. Quia sic esset causa proxima
suae mortis, quod illicitum est.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Obiectur contra conclusionem. Te-
nemur diligere vitam spirituale
proximi magis; quam nostram cor-
poralem: ergo pro defensione vi-
tae corporalis propriae, non licet
occidere iniustum inuasorem. Re-
spondetur negando consequentiam: an-
tecedens enim solum verum est;
quando proximus est in extrema
necessitate spirituali, v. g. si infans
sine baptismo incipiat mori: tunc

enim etiam cum periculo vitae est
baptizandus; non vero, quando
spontē, & libere, ipsemet potest se
ē necessitate liberare; quemadmo-
dum enenit in nostro casu: nam si-
cut inuasor spontē se coniecit in
discrimen salutis; ita spontē potest
se eximere. Tum quoque, quia ag-
gressus, non est certus, de sua salu-
te, & gratia; & ideo non tenetur
se in illud discrimen obijcere, ut
parcendo inuasori ipse pereat.

QUESTIO IV.

An liceat seipsum occidere.

Suppono, praesentem questionem
procedere de voluntaria sui ipsi
occisione: nam quempiam alium
etiam volentem, & consentientem,
priuata auctoritate occidere, est
grauē peccatum: eo, quod nemo
possit dare facultatem ad occiden-
dum se, cum non sit Dominus vi-
tae suae. Est autem homicidium vo-
luntarium illud, quod spontē com-
mittitur in personam propriam, aut
alienam, vel ad vitandam ignomi-
niam, vel futuram mortem inui-
tabilem, vel ob peccata praeterita
punienda, vel ad futura vitanda,
vel ad consequendam citius futura
gloriam.

Fuit itaque error Donatistarum,
qui putabant occisionem sui ipsi
esse quoddam opus martyrii; & i-
deo passim se varijs modis interi-
mebant, ut refert D. Augustinus
haeresi 69. contra quos agit toto
ferē libro, quem scripsit contra epi-
stolam Gaudētijs, & alibi frequen-
ter. At vero Catholica sententia
docet, tale homicidium semper il-
licitum, & peccaminosum esse.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Nemini licitum est,
seipsum occidere. Probat I.
ex scriptura Sacra, Exodi 20. Non
occides. Quibus verbis prohibetur
homicidium priuata auctoritate.

Sed

Homicidium
voluntarium
quid sit.

Donatista-
rum error.

Nemini li-
citum est se-
ipsum occi-
dere.

Sed nemo in seipsum habet autho-
ritatem, cum non sit sui ipsius su-
perior: ergo non habet ius ad sei-
psum licite occidendum. Ita San-
ctus Thomas 2 2 q. 64. art. 4. ad 3.

Probat II. Quia seipsum oc-
cidens facit iniuriam Deo: quoniam
rem illam, quae soli Deo subiecta
est, destruit. Nam homo non est
vitae suae dominus, sed Deus ipse,
iuxta illud Sapientiae 16. Ipse solus
vita. & necis potestatem habet: ergo
illicite seipsum occidit. Et licet
quispiam, mortem a Deo postulare
possit; non tamen eam sibi inferre.
Sic Moyses puerilis populi oneri
penē succumbens, ita, ut inter ma-
ximas illas difficultates raderet e-
tiam cum viuere, mortemque an-
xi postulare a Domino. Numer.
11. n. 15. Obsecro, ut interficias me,
& inueniam gratiam in oculis tuis, ne
tantis afficiar malis. Ecce mala cir-
cumstantia impellebant Moysen in
mortis cupiditatem, ut mortem a
Deo postulare, sed minime, ut
mortem sibi inferret. Quia potest
bonus vir, & fortis eo malorum,
deduci, ut mortem postulet, non ut
sibi eam inferat. Quo spectans Io-
seph, cum esset in extremis calami-
tatibus, socijs persuadentibus, ut
sibi mortem inferret, ita respondit
apud Egesippum lib. 3. capit. 17.

Inter tot mala, quid potest suauitatis in
hac vita superesse? Tu modo omnipotēs
pater, qui natura auctor, atq; arbit-
er es, bonestum largire exitum, tu rumpe
naturale hoc vinculum: redde animam
meam. Extinctus sit populus; ereptum
ius, libertas infracta; non praenaricabor
tamen legem tuam, ut moriar iniustus.
Expecto, ut iubeas, expecto, ut volentē
liberes. Multos habes executores, a te
expecto imperium, ab executore ministe-
rium. Bonum est mori, sed moriar ut
Hebraeus, non ut latro, non ut carnifex,
non ut hostis. Victus sum licet bello; ma-
nebo tamen, quod natus sum, ut Abraham
patris hereditatem non deseram. Non
transibo in numerum hostium, ut ipse
meus percussor sim. Fortes itaque, &

magnanimi viri mortem quandoque
experunt, & illam ex Deo accipere
procurant; nullis tamen malis eo
rediguntur, ut sibi manus inferant.

Perpendite, quis numerare pos-
set malorum examina Iobum op-
primētia? Erepta illi fuere omnia
bona, filij interempti, caro ipsa a
vermibus exesa; tot dolores, tot
cruciatūs illati, ut fateretur ipsemet
de se, capit. 3. loquens: Pereat dies
in qua natus sum, quare non in vulua
mortuus sum; egressus ex utero non sta-
tim perij? Quare misero data est lux,
& vita ista, qui in amaritudine animae
sunt? Qui expectant mortem, & non
venit; gaudentque vebementer, cum in-
uenerint sepulchrum. Quibus verbis
inuchitur Iob in vitā malis oppres-
sam; non tamen illā sibi eripere au-
sus est. Audite Egesippum supra ci-
tatum, ita scribentem: Ipse Iob, qui
dixit; pereat dies, in qua natus sum;
tamen in vulneribus, & doloribus con-
stitutus vitā huius vincula non disum-
pebat, sed ut liberaretur, rogabat dicens:
Vt quid datum est in amaritudine lūmē,
vita autem in doloribus animae? Lau-
dabat itaque mortem, non tamen prae-
ripere, sed postulabat. Non est igitur
magnanimi, iustique viri mortem si-
bi praeripere, sed eam a Deo postu-
lare, unde David multis obrutus ma-
lis, Psal. 140. clamabat ad Domi-
num: Educ Domine de custodia animae
meae. Quia licet corpus haberet,
quasi animae carcerem; non tamen
hunc carcerem rūpere intendebat,
sed liberum inde regressum a sum-
mo Numine flagitabat. De quo ci-
tatus Egesippus scribit: David petit
ex hoc corpore, quasi de quodam carcere
liberari. Nullus tamen Sanctorum necē
sibi ipsi usurpat, nullus praeripit. Si lu-
crum est mori, furum est usurpare ante
expectatum. Si bonum est viuere, sacri-
legum est repudiare, antequam reposca-
tur. Solus itaque Deus verē Dominus
vitae, mortisque nostrae est: proinde
illo renuente velle mori, furum est
abiectionis hominis proprium; a-
lienū prorsus ab homine magna-

Iob in sum-
mis xru-
mis pati-
entissimus.

Velle mori
Deo noles-
te, fortum
est.

nimo: quoniam non est boni viri, sibi inferre manus, sed mortem à Deo expectare.

Probatur adhuc conclusio III.

Homicida
& lib. & a
1j. ipse ritum
alem vitam
exipuit,

Quia seipsum occidens, iniuriam retert Republicæ, eò, quòd illà inuita, veluti quoddam eius membrum abscindit, & consequenter etiam contra rectam rationem facit. Quò respiciens Concilium Braccarense decreuit, vt pro illis, qui seipsum occidunt, nulla fiat oblatio, aut oratio, & ne eorum cadauera ad Ecclesiasticam sepulturam deferantur. Forfan ea de causa: quia homicidæ, tam sui, quam aliorum, mortem spirituales incurrunt; & ideo indigni esse censentur, quibus Ecclesiastica sepultura concedatur. Nam in sacris literis, non min⁹ sui, quam aliorum occisores, dicuntur sibi spirituales vitam eripere; alijs verò temporalem. Vnde de Caino fratrem suum Abelem occidente, quærit D. Chrysosth. hom. 8. in epistolam ad Romanos, vter illorum potius occisus dici debeat: *Trucidauit, inquit, Cain, trucidatus est Abel; vter igitur mortuus erat? is, qui mortem clamabat; an quis, dum viueret, timidus, trepidusque erat? Hic enim, hic quolibet mortuo miserabilior erat? Et iterum homil. 19. in Genes. de iisdem fratribus sic loquitur: Quis, inquit, qui mala patitur, occidens, an occisus? manifestum, quòd occidens. Nam occisus vsq; ad nostra tempora in ore omnium decantatur, & pradicatur, & coronatur, vsq; veritatis primus testis: sed qui occidebat, etiam tunc vitam agebat miserabiliorem, quam ullus homo. Sic Esau fratris sui Iacobi homicida fuit, si non effectu, saltem affectu dicēs: Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Genes. 27. Rebecca autem obuiam periculo itura dixit: Cur viroq; orbabor filio in vno die. ibidem n. 45. Res admiratione digna, vno tantum occiso filio orbanda videbatur; & tamen dicit viroq;. Caietan⁹ interpretatur: Altero quidem, quia occidetur; altero, quia non eris mihi vsus occisor.*

Esau fratris
sui Iacobi
fuit homici
da affectu.

Quasi non minus mortuum iudicaret occisor; quam occisum: hunc temporali tantum, illum etiam spirituali vita denudatum. Absalom quoq; fratrem suum Amnonem inter epulas occidit, 2. Reg. 13. a n. 28. Verum non minus ipse cadendo, quam frater cadendo mortuus iudicatus est. Ait Saluianus lib. 2. de Providentia Dei, de illorum parente Dauide: *Nescias, inquit, quem de filijs duobus tam bonus pater potissimum amiserit: illum, qui manu fratris occisus est in hoc seculo, an illum, qui sua perijt in futurum. Itaq; homicida non minus sui, quam alterius occisor, reputatur: quoniam alterum temporali vita spoliatur; se ipsum verò spirituali. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.*

Corollarium I. Hæreticum est dicere, quòd sit licitum seipsum occidere, in detestationem peccati commissi. Hanc hæresim tenebant olim Donatistæ, vt refert D. August. lib. 1. de Ciuitate Dei, a cap. 17. vsq; ad 27. Ratio: quia talis occisio est homicidium, & desperatio. Propter quod Iudas, laqueo seipsum suspendens, damnatus est, iuxta illud Psalm. 108. *Cum iudicatur, exeat condemnatus.* Quod S. Petrus Actor. 1. de ipso Iuda explicat. Damnatus inquam est, quia & Christum, per simulationem ad mortem tradidit, & sibi violentas manus intulit. Hinc Dei Filius ad necem vilissimo pretio ab illo immanissimis hostibus diuenditus, nihil de tanta ingratitude, nihil de scelestis immanitate, nihil de ipsa atrocissima morte conquestus, ad ipsam simulationem, quâ sub pacis, atque osculi signo, traditionem Iudas perfecit, quasi admirans, & inhorrens ingemuit. Iuda osculo filium hominis tradis. Lucæ 22. n. 48. Quasi diceret, vt exponit Paschasius lib. 11. in Matthæum. *Non qualitercunq;, sed osculo me tradis, quod est signum amoris, & iudicium vera dilectionis: Pignus offers vera pacis, sed vulnus infigis, vt venenum serpentis.* Vbi particula illa,

Dicere, licitum esse seipsum occidere, hæreticum est.

Christo gravissimè fuit, quòd osculo Iudæ ad mortem traderetur.

non qualitercunq;, indicat acerbiorē præ omnibus, hunc tradendi modum, & maiori odio dignum esse. Vnde etiam D. Ambrosius lib. 10. in cap. 22. Lucæ, citatum locum similiter commentatur. *Quasi, inquit, amantis affectu corripiat proditorē, dicit: Iuda osculo filium hominis tradis? hoc est, amoris pignore vulnus infigis? & charitatis officio sanguinem fundis, & pacis instrumento mortem irrogas.* Et in Psalm. 39. *Venenum, inquit, infundis osculo, quo gratia charitatis infunditur? osculo, quod sacra pacis insigne est? osculo, quo amicitia fida firmatur? osculo tradis periculo, quem propter osculi commercium venerari deberes.* Videte Dominum Iesum, pl⁹ simulatione, quam vi incensum fu-

die Paracces
ues ab osculo
abstinet.

ille. Hinc mater Ecclesia eam traditionis simulationem tanto odio persecuta est, vt ab ipsis eius incubabulis, dum Christi passionem quotannis recolit, à pacis osculo eo signatè dic, perpetuo ritu abstinere, id est, feria sexta in Parasceue, vt docet Tertullianus lib. de orat. cap. 14. & Pamelius lib. aduersus Iudæos, & lib. 4. aduersus Marcionem, vbi dicit: *Pascha enim passio Domini est, quo pateretur, Pascha diem elegit Dominus, quo communis, & quasi publica ieiunij religio est, merito deponimus osculum.* Quòd si forsitan mirum cupiam videatur, tunc osculum ab Ecclesia deponi, cum maximè coli deberet; siquidem ipsa nunc temporis, in precibus, & obsecrationibus tota est. Quam etiam admirationem ipsemet Tertullianus his verbis promouet: *Quæ oratio cum diuinitio sancti osculi integra? quem Dominus officium facientem impedit pax? quale sacrificium est, à quo sine pace receditur?* Respondet doctissim⁹ Cerdas, magno iure eo die ab osculo Ecclesiam abstinere, vt nimirum Iudæ simulationem, dum amoris, ac pacis armis abusus, osculi signo magistrum neci tradidit, vt vnusquisq; tantum facinus horreat, ac deteste-

tur. Ita etiam resoluit Berno, lib. de rebus ad missam spectantibus cap. 7. *In Parasceue, inquit, ab osculo abstinemus propter Iudæ traditoris exemplum, qui per simulatam pacis osculo, tradidit Dominum Iesum, Christum.* Diuino igitur Spiritu Sancta Mater Ecclesia, dum omnes Christo inflictas poenas, contumelias, verbera, mortem, singillatim recenset, & suæstra pompa celebrare gessit, ad huius simulationis, inuidiosq; pacis memoriam contremiscit.

Corollarium II. Non est licitum seipsum occidere, ad vitandum peccatum futurum. Ratio: tum quia non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona; neq; maius malū faciendum est, ad minus incertum vitandum. Tum, quia homicidium tam sui ipsius; quam alterius, oritur ex vita scelestâ, & enormissimis peccatis onerata, proinde, magis disponit ad peccandum vltcrius; quam ad vitandum futurum peccatum. Nam homo exutus virtutib⁹, facile in latrocinia, & homicidia incidit. Hinc de Domino Iesu Lazarum resuscitante, dicit scriptura Sacra, Ioan. 11. *Iesus ergo rursus, fremens in semetipso venit ad monumentum.* Erat autem spelunca, & lapis superpositus ei. Et quid necessum erat, notari à diuino scriptore, quòd Lazari monumentum fuerit spelunca? Sane, quia Lazarus figura erat peccatoris; & ideo mors eius ostendebatur, non tam ad naturæ debitum, pertinuisse; quam potius ad violentiam latronis. Ait Petrus Chrysost. serm. 65. *Dixisse suffecerat, uenisse ad monumentum, quid est, quòd tantopere speluncam Euangelista commemorat? spelunca planè, vbi hominem diaboli latrocinium collocavit; spelunca, vbi viri fraudi condidit mulierem; spelunca, vbi Dei plasma mortis rapacitas includebat.* Quòd ergo poenale erat in peccatore, ad violentiam latronum pertinere ostendebatur.

Non licet seipsum occidere ad vitandum peccatum futurum.

Lazarus fuit figura peccatoris.

Huc spectat illud dictum à Domino Iesu, Lucæ 10. *Homo quidam descen-*

Homo d
gratia Dei
occidens in
genua ma
la iugidit.

descendebat ab Ierusalem in Hiericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum, & plagis impositis abierunt semivivo relicto. Ponderate verba illa: Descendebat ab Ierusalem. Ecce prius ostenditur homo ille descendisse à statu iustitiæ, & pacis, ad statum peccati; ex quo autem ad hunc statum descendit, iam quidquid sequitur vel spoliationis, vel plagatum, à latronibus peragitur. Audite Origenem homil. 34. in Lucam: Quia, inquit, voluit ipse descendere: propterea in latrones incidit. Qui descendente eum in Ierusalem spoliaverunt, & imposuerunt ei plagas. Quid ergo manet eum, qui à gratia descendit in culpam, nisi violentia, & furor latronum, qui miseros peccatores conficit. Vbi enim, præcedit culpa, statim in te latronum furor acuitur. Sic in citatum scripturæ locum scribit Titius Bostrensis Episcopus: Dæmones, inquit, hominem illum temperantiâ, fortitudine, ceterisque virtutum indumentis misere exutum, peccatorum vulneribus sauciaturum, semivivum reliquerunt: nec enim facile est illis lethalia vulnera prius alicui inferre; quam virtutum præsidij, & monumentis ipsum spoliarent. At ubi primum virtutum arma abstulerunt, statim citra intermissionem cadunt, & seniunt, neque ante sciendi, & cadendi finem faciunt; quam mortem intulerint. Non licet itaque seipsum occidere ad vitandum futurum peccatum, quia hoc ipsum proprii homicidij peccatum, omnibus virtutibus eum spoliât, & in æternam damnationem præcipitat, infernalibusque latronibus cruciandum tradit.

Nemini licet ad vitandam ignominiam seipsum occidere.

Corollarium III. Nemini licet ad vitandam ignominiam, vel alias vitæ præsentis ærumnas, seipsum occidere. Ratio: quia talis mors omnium malorum maius malum est, cum hominem vita spirituali in perpetuum priuet, pro qua omnia huius mundi mala potius tolerari debent, iuxta illud Iob 2. Pelle pro pelle, & cuncta quæ possidet homo, dabit pro anima sua. Quibus verbis euidenter o-

stenditur, spiritualium bonorum læcem, ita terrenis rebus præponderare, ut etiam ipsam terram, ac Mariam, omnemque sæculi gloriam deprimeret. Dederat itaque Deus pessimo illi insidiatori dæmoni facultatem in Iobum, & cunctam eius substantiam: Extende paulum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet. Et tamen postquam omnia externa bona, eaque maxima, ac florentissima, quibus iustus Iob abundabat, dæmon abstulit, id totum paululum, & quasi pro nihilo reputavit. Extende, inquit, paululum manum tuam: ergone crudelissime prædo, id tibi paululum est, cum Regi opulentissimo tot, tantaque diuitiæ, ac deliciæ, charissimi insuper filij, ac filiæ, cum regno ipso, coque opulentissimo, & quod caput rei est, etiam cum ipsa corporis salute auferuntur? Ita plane est, quia nimirum id solum, quod ad animam spectat, in pretio à dæmone habetur. Vnde quodcumque corporis, rerumque externarum damnum, quantum, quantum id est, nihil ei esse videtur. Pulchre ad citata verba Gregorius lib. 2. Moral. cap. 6. respondet: Neque enim Satan facere se aliquid multum putat, nisi cum in animam sauciat. Quia anima præ corpore, & rebus omnibus pretiosissima esse debet homini. Ait Saluianus Massil. lib. 3. ad Ecclesiast. Pellem, inquit, diabolus in scripturis sacris, pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua. Dilectissima esse animam homini, etiam diabolus non negavit: & qui auertere omnino cunctos ab affectu animarum suarum nititur; idem tamen charissimas debere esse cunctis confitetur. Quis ergo furor est, viles à vobis animas vestras haberi, quas etiam diabolus putat esse pretiosas, per quod vobis charas debere esse dicit, dum viles facere conatur? Ac per hoc, quicumque animas suas negligunt, etiam infra iudicium diaboli se amant.

Hinc D. Augustinus lib. 1. de Ciuit. Dei cap. 19. iuste reprehendit Lucretiam, quod ad vitandam stupri à Tarquinio infamiam, se ipsam occi-

Dæmon id solum petit, quod ad animam spectat.

Achitophelis mors ignominiosa.

occiderit; & Brutum, ac Catonem Vticensem, qui se interfecerunt, eodem quod dominatum Cæsaris ferre non possent: quia iste actus fuit pusillanimitatis. Maxime tamen scriptura Sacra damnare videtur Achitophel, qui seipsum laqueo suspendit, ac præfocauit. Cum vir esset extremi consilij, ac prudentissimus, ita ut eius consilium scriptura Sacra, quasi consilium Dei, appelleret. Porro Achitophel videns, quod non esset factum consilium eius, stravit asinum suum, surrexitque, & abiit in domum suam: &c. & disposita domo sua, suspendio interijt. Quod enim aliqui se occiderint gladio; quemadmodum fecit Saul, 1. Regum 31. Arripuitque Saul gladium suum, & irruit super eum. Cuius facinus Egesippus ita exaggerat: Regis Saul exemplum promitur, eius certe, qui aduersus voluntatem diuinam Rex postulatus est, & offensam meruit Dei. Vnde etiam cum viveret, successore accepit. Egregium exemplum viri, cui desuit Dei gratia. Saul tantum solus se peremit, non Ionathas, non quisquam alius, in nostris scripturis. Quid mirum, si potuit se perimere, qui potuit etiam filium occidere. Quod etiam aliqui strenuissimi viri veneno interierint, sicut Annibal, ne in manus Romanorum veniret, veneno se peremit, non tantopere mirandum. Verum, quod aliquis vir strenuus laqueo se suspendit, ante Achitophel prorsus inauditum fuit. Siquidem vilissimi hominis animi illud semper extitit, non solum mortem sibi adsciscere, verum etiam ignominiosam, ut potè non audacis, ac strenui, ut manus sibi inferat audentis; sed ex ignauia, ac pusillanimitate, se suspendentis laqueo, cum præter deiectionem nihil aliud superest illi faciendum, unde ad mortem non manum uti homo virilis, sed corporis pondus uti plumbeum tantum admouet.

Cum ergo Achitophel esset homo, & manu, & consilio potens, qui persequi voluit Dauidem, eum-

que percutere, & vniuersum Israël ad Absalonem reducere, quod sine dubio fecisset, quia consilium eius teste scriptura, 2. Reg. 16. num. 23, erat, quasi si quis consuleret Deum. Unde quæso illi, disposita domo sua, intentio laqueo se suspendendi, in mentem venit? Equidem non aliunde, nisi ex infami, ac pessimo consilio, quod Principi Absaloni de sedando in mulieribus genitore, ipse solus dederat, aiens: Ingredere ad concubinas patris tui, &c. ex quo delicto, cum Dei æquissimo iudicio pessimi filius non qualibet morte esset interiturus, sed infami, ut potè, inter calum, terramque suspensus. 2. Reg. 18. nū. 9. Quem nisi Ioab interiecisset, dubio procul, seipsum ex capillorum laqueo occidisset. Sic censet D. Chrysosth. homil. de Absalom, æstimans Absalonis guttur, quando illo suspensio mulus pertransijt, ex violento impulsu transfixum fuisse. Paratam, inquit, festinè properat ad arborem, cui est traditus, & ictu violento immissus animal subducto, & subter in campos elapso inseritur ramis, obligatur lignis, transfixo gutture colligatus. Non itaque eius mors tantum lanceis, quantum capillis, quantum suspendio peracta est. Cum ergo suspensus moritur Princeps, necesse erat, ut malus pariter suspenderetur consiliarius. Ita Theodoretus qu. 53. Dedit, inquit, Achitophel penas illius impia, ac nefaria suasionis, & quoniam in patrem armauit filium, ipse rursus in se armauit manus, & ijs laqueo collum iniciens miserrimum sustinuit finem. Discant ex hoc loco consiliarij Principum, quam iniqua eos fors maneat, dum licet non Reges; patientur tamen ad instar Regum, & de quibus ipsi nullum reportarunt lucrum, penas misere soluent. Ecce Achitophel non sibi, sed Absaloni regnum procurabat, infandumque consilium, ut rebus Absalonis prouideret: Et, inquit, dum audierit omnis Israël, quod sedaueris patrem tuum, roborentur tecum.

Achitophel enim seipsum laqueo suspendit.

Malos consiliarios miserrima fors manet.

cum manus eorum. Quod consilium ad bonum tendebat Principis, non suum; & tamen ita ipse ob illud suspensus est; ac Dominus eius, æqualem subiens pœnam, licet priuatus, quia consiliarius.

Non debet ergo quispiam committere crimen maximum, vti est sui occisio, vt vitet minus, vt vitet infamiam, puta adulterium, aut fornicationem: nam vbi non est consensus, qui non fuit in Lucretia pudicissima femina, ibi non est peccatum. Hinc Sancta Lucina recte tyranno respondit: *Non inquinatur corpus, nisi de consensu mentis.* Similiter ad citius assequendam beatitudinem, non est licitum seipsum occidere, tum, quia tale medium, scilicet propria occisio, non potest ordinari ad finem supernaturalem, cum sit peccaminosum. Tum, quia vitam determinare, solius Dei est, qui vt vitæ, & beatitudinis donator habetur.

Corollarium IV. Etiam homini Christiano non est licitum, vti nimis vigilijs, ieiunijs, alijsq; mortificationibus corpus affligere, unde postea sequatur infirmitas, & vitæ abbreviatio. Ratio: quia si quis immoderatè vellet vti abstinentiâ, vt cibo nouo, ex quo præuidetur breui finiendâ vitam, grauius peccaret: immediatè enim seipsum occideret, & faceret contra rectam rationis regulam, quæ præscribit vitæ conseruationem. Hinc v. g. etiam votum immoderate macerationis, inualidum est, & nullum. Vnde, qui se obstrinxit voto abstinentiæ a carnibus, tenetur eo tempore comedere carnes, quo nullum alium habet cibum. Ratio: quia votum pro eo tempore non obligat, contra ius naturale. Et plerumq; diabolus macerationib; decipit homines imprudentes, vt corpus indifferetis macerationibus fractum, deficiat in via Dei a bono incepto, vbi maxime procedendum esset, cum virtus in medio consistat.

Nilominus, tales abstinentiæ,

& afflictiones, si fiant cum moderatione prudenter, & cum consilio docti confessarii, v. g. pro perfectione acquirenda ad domandam carnem, & spiritui subiiciendam, ad remissionem peccatorum obtinendâ, & præseruationem a futuris, licitè fiunt, suntq; Deo gratæ, & meritoria. Hoc mihi figurasse videtur Moyses, qui ad vltionem de idololatriis sumendam, exhortans Leuitas, dixit: *Ponat vir gladium super femur suum.* Exodi 32. n. 23. Ecce prius super proprium femur, quam super alienum caput gladium poni imperauit: vt nimirum significaret, viros spirituales, prius in se, quam in alios; id est, prius ad affectiones proprias, quam ad alienas amputandas, armatos esse oportere. Hinc illi, qui lectulum Salomonis ambiebant, tenebant quidem gladios; vniuscuiq; ensis, super femur suum, Cantic. 3. n. 8. Quasi prius vellent propriæ carnis, illecebras; quam alienas iugulare. Quod D. Bernardus term. 19. de obedientia ad sororem obseruauit: *Prælati, inquit, Sanctæ Ecclesiæ super femur suum enses tenent, non alienum, quia prius in se, & tunc in subiectis, vitia debent reserare.* Nam vnusquisq; prius debet proprijs; quam alienis virtutum operibus inniti. At Philo Carpatius: *Hi sunt, qui in manibus suis, hoc est, relictis operibus, propria conscientia gladium suum tenent, non alienum: non enim alienis precibus solummodo præsident, & sanctis actionibus; ipsi vero negligentes, ac pigri aliorum operibus adiuuari temere præsumunt.* Hi sunt, qui carnem suâ cum vitijs, & concupiscentijs vincunt, & maculant; ob idq; enses super femur suum tenere dicuntur. Neq; enim in via perfectionis satis tutus est, qui proprijs virtutibus exarmatur, licet inter armatos milites multoties gradiatur.

Hinc D. Paulus, licet vir eximie sanctitatis, & in gratia Dei iam planè confirmatus, perpetuis vigilijs, & ieiunijs se affligebat, 1. ad Corint. 9. *Castigo corpus meum, & in seruicu-*

Abstinentiæ tamen moderatæ licitæ sunt

Quilibet propriæ carnis illecebras, quæ alienas iugulare debet

Nemo intrepidus se debet ad iudicium Domini

tem redigo, ne cum alijs predicauerim, ipse reprobus efficiar. De quo D. Hieronymus epist. 9. ad Saluinam ita scribit: *Si ille timet, quis nostrum potest esse securus?* Sic Ezechias Rex Sanctissimus, audito suæ mortis oraculo: *Conuertit faciem suam ad parietem, & orauit Dominum, & fleuit fleitu magno.* 4. Reg. 20. num. 2. & 3. Quem locum expendens D. Hieronymus lib. 2. contra Pelagianos, post medium dicit: *Certe iustus erat Ezechias, & corde perfectus. Iturus erat ad Dominum, plorare non debuit. Quæ rationem fletuum? Si cogitaueris hominem, non miraberis causas doloris. Nullus enim intrepidus vadit ad iudicium Domini, habens conscientiam peccatorum.* Quis sanctior Iobo; qui tamen dicebat: *Semper quasi tumentes super me fluctus, timui Deum.* Iob. 31. n. 23. Cur quæso timorem ex Diuina iustitia ortum, cum timore orto ex procella comparauit? Duplicem video ob causam. vnâ tradit D. Gregorius lib. 21. Moral. cap. 17. *Quia sicut tempestas cogit ad merces in mare proyiciendas, vt vita seruetur; ita Diuinus timor impellit ad bona temporalia abijcienda, ne spiritualia amittantur.* Alteram esse puto, quia sicut coorta tempestate, omnes in preces, vota, & lachrymas soluuntur, omnes præterita crimina abiurant, noua viuendi exordia promittunt, diuinamq; gratiam humiles deprecantur, ita planè timore diuino inter præcordia æstuante, etiam sanctissimi viri hæc omnia exequuntur. Ergo mortificationes corporis moderatæ, sunt valde proficue, quia timorem Domini in corde hominis conseruant, eumq; a peccatis arcent.

Corollarium V. Qui deliberatè ieiunijs, vigilijs, alijsq; negotijs notabiliter vitam abbreviat, abstrahendo corpori ea, quæ sunt ad eius sustentationem necessaria, peccat mortaliter. Ita expresse colligitur ex capite non mediocriter, de consecrat. dist. 5. Et ratio est: quia sicut

vitam alterius abbreviare, est contra charitatem proximi; ita & propriam decurtare, est contra dilectionem sui. Vnde S. Thomas 2. 2. q. 147. art. 1. ad 2. docet, contra rectam rationem esse, tantum de cibo subtrahere, vt natura conseruari non possit, adducens illud D. Hieronymi: *Non differt utrum magno, vel paruo tempore te interimas.* Propter quod etiam D. Paulus admonuit Timotheum, ne in hac re indiscertus contra seipsum esset, dicens: *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.* Licitum tamen est ieiunare, & abstinere etiam a communibus cibis, non tantum quoad pluralitatem comestionum; sed etiam quoad quantitatem, dummodò sumatur cibus necessari' ad alimentum, & conseruationem indiuidui; & dummodò quis non impediatur per hoc, ab impletionem sui officij. Nam hoc non est abbreviare vitam, seu occidere se, sed tantum est, vti medijs ordinarijs a natura ad sustentationem, & non prolongare vitam, ad quod nemo tenetur.

ARTICVLVS II.

Soluantur obiectiones.

Obijctor contra conclusionem. Samson seipsum occidit, Iudic. 16. dicens: *Moriatur anima mea cum Philistinjs.* Similiter Eleazarus 1. Machab. 6. & Razias cum a militibus Nicanoris comprehenderetur, gladio se petijt 2. Machab. 14. Et tamen hi omnes laudantur a scriptura Sacra. Item in nouo testamento, mortem se dederunt multi sancti, sic B. Apollonia seipsam iniecit in ignem. B. Vincentius vltro conscendit machinam tormentorum, & femina quædam cum ad tyrannum ducerentur, seipsas in flumen præcipitauerunt, ne pudicitiam amitterent, vt refert S. Ambrosius lib. 3. de Virginitate, ante medium. Respondetur ad I. Samsonem seipsum occidisse, ex Spiritu

Obiectio & solutio eiusdem.

Samson se-
ipsum oc-
cidit ex Spi-
ritus San-
cti inspira-
tione.

us Sancti inspiratione, ut docet S. Thomas 2.2. q. 64. ar. 5. ad 4. Col-
ligiturq; hæc veritas ex sacro textu,
loco citato, ubi Samson antequam
templum illud euerteret, orauit Do-
minum, ut vires sibi restitueret, di-
cens: Domine Deus, memento mei, &
redde mihi nunc fortitudinem meam pri-
stinam Deus meus.

Respondetur II. Cum Lopez p. I. instruct. cap. 65. Samsonem non
se occidisse ex intentione, sed per
accidens, ut iuste hostes opprime-
ret ob commune bonum. Similiter
Elcazarus non peccauit, interficiens
elephantem, a quo videbat se op-
primendum: quia mors illius secu-
ta fuit per accidens. Nam ille in-
tendebat per se patriam liberare; &
ideo laudatur 2. Machab. 6. At ve-
rò Razias excusari non potest, quia
neq; se occidit propter bonū com-
mune, neq; propter virtutem. Non
enim liberauit, neq; erat liberatu-
rus sua morte populum, cum iam
non fuerint captiui: proinde potius
fuit mollities animi; quam fortitu-
do: quia se victum ab inimicis vide-
bat.

Quantum attinet ad Virgines
Sanctas noui testamenti? Responde-
tur, eas pariter ex instinctu Spiritus
Sancti id fecisse, ut docet S. Thomas
supra citatus. Dicit etiam potest,
eas id fecisse ex ignorantia inuinci-
bili: quoniam occidere se ob patriæ
salutem, aut pudicitie custodiam,
esse malum non est ita euident, quin
inculpate possit ignorari, & existi-
mari licitum esse. Et sic nunquam
licitum est, se ipsum propria manu
occidere.

Instabis, licitum est interdum,
mortem directè ex causa desiderare
alicui: ergo & eandem sibi inferre
licitum erit. Antecedens patet: quia
homini nocenti, & malo, in quatuor
causis licite possumus optare mor-
tem. Primo, ratione iustitiæ: Sic
optamus enormissimos peccatores a
iudice, vel a Deo puniri. Secundo,
propter gloriam Dei. Sic Prophetæ
frequenter precati sunt mala pecca-

In quatuor
causis pos-
sumus ali-
cui optare
mortem.

toribus, ut fecit Elias 4. Reg. 1. DA-
scendat ignis de celo, & deuoret te, &
quingenta tuos. Eliseus pueris ibi-
dem, cap. 2. Qui cum respexisset, vi-
dit eos, & maledixit eis in nomine Do-
mini. Nôe filio suo Genes. 9. Iacob
Rubeno Gen. 49. & David Psal. 108.
Tertio, ob commune bonum, qua
ratione licite possumus optare, ut
Turcæ, & Hæretici, aut conuertan-
tur, & desinant nobis nocere; aut
tollantur e medio. Sic Ecclesia,
Sancta orat, ut gentes Hæreticorū,
& paganorū potentia dexteræ Dei
conterantur. Quarto ratione boni
proprii honesti, sic si puella sollici-
tetur à iuvene, potest optare, ut in-
firmetur ut sic cesset ab illa libidine,
aut tollatur. Respondetur itaq; ad in-
stantiam, concessio antecedente, negatur
consequentia: multa enim nobis, &
alijs possumus desiderare, ut incul-
pato modo fiant; non tamen eadem
possumus licite inferre. Sic malefi-
co possumus promeritum supplici-
um desiderare; non tamen illud in-
ferre. Possumus multa pati pro Chri-
sto; non tamen ea nobis inferre.

QVÆSTIO V.

An homicidium casuale sit peccatum.

Suppono I. Homicidiū casuale il-
lud esse, quod citra omnem agen-
tis intentionem euenit, estq; duplex,
vnum inculpabile, quod nullo modo
dici potest volitum, neq; in seipso,
neq; in sua causa, neque implicite,
neq; interpretatiue; & ideo non de-
bet dici simpliciter homicidium, sed
simplex hominis occisio, materiali-
ter tantum facta, & non formaliter,
v. g. quando aliquis adhibens mo-
ralem diligentiam, proijcit sagittam,
aut lapidem, & ex illa proiectione,
præter omnem eius intentionem,
casu sequitur occisio alicuius perso-
næ, tunc tale homicidium dicitur
omnino casuale, & inculpabile.

Alterum homicidium casuale,
est culpabile, quod licet in seipso nō
sit volitum; est tamen volitū in sua
causa saltem interpretatiue, v. g. si
repara-

Homicidi-
um casuale
aliud est in-
culpabile, aliud
culpabile.

Disputatio II. De Diuisione Homicidij. Quæstio V. An Homicidium casuale sit peccatum.

reparator lapideæ, qui debet proj-
cere lapides, & tegulas in terram,
non apponat signum, ex quo con-
stet, non posse homines sine pericu-
lo per eum locum transire. Tunc
si quis periculum ignorans, transe-
undo per talem viam, ex proiectione
lapidis casualiter occideretur, il-
lud homicidiū esset culpabile, eiusq;
culpa non cuiuspiam alteri, sed ipsi re-
paratori domus esset imputanda,
qui non curauit signū apponere, ne
homines per talem locū transirent.

Suppono II. Homicidium ca-
suale culpabile, ex defectu agentis,
duobus modis contingere posse.
Primo ex defectu obligationis ex iu-
stitia. Sic officiales, qui tenentur
loca periculosa visitare, ne gralla-
tores homines illuc transeuntes oc-
cidant, tunc si huiusmodi officiales
negligant custodire tales vias, ob
quarum negligentiam sequatur ali-
cuius hominis interfectio, tale ho-
micidium imputabitur illis, qui fue-
rant in culpa, non faciendo debitū
suum, ad quod ex officio teneban-
tur, & talis culpa potest esse magis,
& minus grauis, iuxta defectum à
talibus officialibus commissum.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Homicidium merè ca-
suale, quod nec in se, nec in sua
causa volitum est, non est peccatū.
Probat: quia tale homicidium, est
omnino inuoluntarium, & inculpa-
bile: ergo non est peccatum. Conse-
quentia patet: quia de ratione peccati
est, ut sit voluntarium. Colligo ve-
ritatem hanc ex scriptura Sacra, in
qua, grauissimam olim pœnam com-
minatus fuerat Deus illi, qui Cainū
occidisset: Genes. 4. n. 25. Omnis
inquit, qui occiderit Cain, septuplum
punietur. Et ecce post multum tem-
poris, Cain occisus est a Lamech;
quem tamen nulla pœna secuta re-
censetur. Quid ergo Lamechum
ab homicidij pœna immunem fecit?

Lamech oc-
cidit Cai-
nē, quo-
modo pœ-
nam euasit?

quid diuinam contra illum sententi-
am reuocauit? Aliqui censent, quia
ipsa homicidij confessio, quoniam
suam culpam confessus fuit. Occidi,
inquit, virum in vulnus meum, & ado-
lescentulum in liuorem meum. ibidem
n. 23. Hæc autem culpæ confessio,
fuit illi pœnæ solutio: ut ingeniose
discurrit Theodoretus: Pœnam, in-
quit, euasit propter peccati confessionem,
& contra se ferens sententiam, euitauit
sententiam Diuinam. Sic graue olim
peccatum Iudas, & Thamar com-
miserant; & tamen in hanc solam
supplicium capitale decretum fuit,
non in illum, Genes. 38. n. 24. Pro-
ducite eam, ut comburatur; Iudas ve-
rò nunquam huius peccati reus vel
accusatur, vel nominatur. Quia
Iudas suum peccatum agnouit, &
confessione deleuit, dicens: Iustior
me est, ibidem n. 26. Super quem lo-
cum D. Ambrosius, lib. 2. de Pœnit.
cap. 8. ita discurrit: Ideo culpa eius
deputatum non est: quia ipse prius se ac-
cusauit; quam ab alijs accusaretur. Et
sic seipsum accusando, non solum
culpam, sed & pœnam à se transtu-
lit.

Bella equidem ratio; sed ego
aliam meo proposito magis accom-
modam inuenio: ideo scilicet La-
mechum pro occisione Caini, nul-
lam omnino pœnam subiisse, quia
illū casualiter, & inculpabiliter oc-
ciderat. Quis hoc non coniicit ex
ipsiusmet Lamechi verbis, ad vxor-
es suas prolatis: Occidi, inquit, vi-
rum in vulnus meum, & adolescentu-
lum in liuorem meum. Vbi auctore D.
Hieronymo, epist. ad Damasum 125.
Suffragante traditione Sanctorum
Patrum, vir à Lamecho interfectus,
fuit Cain atavus ipsius, quem inter
venandū incautus, & nesciens oc-
cidit, admonitus ab adolescentulo
(qui gressus eius dirigebar, eò, quod
oculi eius caligassent) ibi esse feram.
Quem postea adolescentulū, quod
cædis Caini causa exstitisset, verbe-
ribus liuidum factum enecauit. Et
licet Deus videatur promississe Cai-

Lamech ca-
sualiter oc-
cidit Cainē
atavum su-
um.

Yyy 3

no fo.

no fore, ut à nemine occideretur, ob idq; ei signum impressisse, quo ceteri admonerentur, ne eum occiderent; id tamen non obstat: quia Deus non absolute promissit fore, ut non occideretur; sed tantum voluit, Deus & promissit fore, ut nemo sciens, & prudens eum occideret: & propter hoc signum fuit positum in Cain; non verò ut absolute, à nullo etiam infcio, & imprudente occideretur, cum illud signum infcijs non fuerit notum.

Quomodo occisor Lamech septuagies septies puniendus erat.

In cuius veritatis comprobationem, addit scriptura Sacra Genes. 4. *Septuagies ultio dabitur de Cain; de Lamech verò septuagies septies.* Palam ostendens, has pœnas fuisse subeundas, si quis per culpam, & temerè Cainum occidisset, atq; Lamechum, Nihilominus etsi Lamech duos ipse occiderit; tamen non tantà culpā, sicut Cain. Nam ipse Cainum imprudens occiderat, & adolescentulum nolens occidere, sed volens ex iusta indignatione fraudem in se admissam punire: licet cum excessu id fecerit, serioq; postea pœnituit. Quocirca multò grauius erat, Lamech pœnitentem, & minori culpæ obnoxium, occidere ob cædes admissas, atq; adeò maiori pœna plecti. Porro illa verba, *septuagies septies*, accipienda sunt, non ut numerus vnus multiplicet alterū; quem admodum septem in septuaginta multiplicatū, facit 490. sed vt vnus numerus addatur alteri. Quod clariùs fuisset expressum, si interposita esset particula copulatiua, nimirum *septuagies & septies*, sicut textus Hebræus habet. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Qui adhibita omni diligentia involuntariè occidit al quē nō peccat.

Corollarium I. Quotiescūq; homo aliquid operās, adhibet omnem diligentiam possibilem, ad cauendum periculum in sua actione, & interim citra omnem eius intentionem, ex illa sequitur casualiter mors alicuius personæ, v. g. emittit quispiam sagittam ad occidendam feram, & interim casualiter occidit hominem contra suam voluntatem,

non peccat: Ratio: quia talis occisio est omnino casualiter inculpabilis. Si verò prauidebat, aut probabiliter dubitabat, posse ex tali actione sequi mortem alicuius hominis, & non curauit adhibere moralem diligentiam, ad præcauendū tale periculum, tunc eiusmodi homicidium esset culpabile, secundum magis, & minus talis operantis. Ita Caietanus in summa, verbo *homicidium*, & 2. 2. q. 64. art. 1.

Corollarium II. Dū quispiam infligit alicui vulnus non lethale, & mors vulnerati subsequitur, aut malitiā medici, qui noxia medicamenta apposuit; aut negligentia eiusdem, aut temeritate vulnerati, tunc eiusmodi vulnerans non fit homicida, neq; ad restitutionem tenetur. Ratio: quia est occisio merè fortuita, vt docet Sotus lib. 5. q. 1. art. 5. Et ita colligitur ex cap. *significasti 2. de homicidio*. vbi dicitur: *Si percussio medicorum iudicio lethalis non fuit, percussor post pœnitentiam ad cautelam iniunctam, poterit in officio Sacerdotis ministrare*, apertè indicans, non esse, irregularem. Si tamen in tali loco non essent, qui possent vulnus curare, & latus debitam diligentiam adhibens moriatur, tunc tale vulnus ratione loci, & temporis, pro lethali reputatur.

Corollarium III. Etiam Clericus dans operam venationi cum armis, quod ei vetitum est, si casu occidat hominem, nimirum, quia crepuit fistula, aut quia hominem ferina pelle tectum, putauit esse feram, si adhibuit debitam diligentiam, non est homicida. Ratio: quia solum peccauit contra dignitatem status Ecclesiastici, & per consequens, contra virtutem religionis; nullo autem modo peccato iniustitiæ, & homicidij. Idem censendum, si Clericus peritus chirurgiæ, iuxta regulas artis, incidat apostema (quod etiam illi prohibitum est) monens ægrum, ne se vento committat; ille autem neglectis monitis conferat se ad messem, corripiatur febri, moriatur.

Vulnus de lethale ratione loci & temporis pro lethali reputatur.

Clericus iuxta artem incidens apostema non fit irregularis.

fiatur, tunc ista mors nō potest Clerico imputari, sicut neq; laico imputaretur, si laicus chirurgus incisionem fecisset. Ita constat ex cap. *Tua nos de homicidio*. vbi satis indicatur, Clericum incidentem apostema nō fieri irregularem, si id causa pietatis fecerit, adhibueritq; debitam diligentiam.

Corollarium IV. Quando aliquis accedit ad vxorem alterius, & maritus interueniens inuadit adulterum, tunc si adulter cum moderamine se defendens, occidat maritum, non fit reus homicidij, sed solum adulterij. Ratio: quia occisio hæc censetur fortuita: Nam adulterium non est causa proxima, sed valde remota homicidij, & adulter habet ius defendendi se, cum iniuste innadatur. Nihilominus si adulter suspicabatur talia incommoda secutura, tunc præter adulterium, peccat etiam contra charitatem proximi: quia tenebatur abstinere. Similiter, si cōmodè potens fugere, non fugiat, peccat cōtra charitatem proximi: nam ex charitate tenetur omnino fugere.

Peccatum casuale ratione negligentie est peccatum mortale aut veniale.

Corollarium V. Quando tamen homicidium casuale, est saltem virtualiter volitum in causa, videlicet, quando non est adhibita sufficientis diligentia, tunc est peccatum iniustitiæ, & homicidij mortale, aut veniale, pro ratione negligentie. Ratio: quia cum eiusmodi homicidium solum sit volitum ratione negligentie, idē tale erit peccatum, qualis negligentia est. Vnde, si negligentia sit mortale peccatum, & homicidium casuale, erit mortale peccatum, si verò negligentia sit veniale, & homicidium tale erit. Quod si nulla sit negligentia, nulla quoq; culpa erit, v. g. si quis pugnet cum altero, non animo occidendi, sed tamen in pugna occidat, tunc si pugna erat ex se grauis, homicidium casuale subsecutum, erit peccatum mortale; si verò pugna erat leuis, erit peccatum veniale.

Idem censendum de eo, qui no-uit proximo suo insidias parari ab aliquo ad necem, & negligit tale facinus impedire, cum possit modo licito, & conuenienti, ne talis innocens occidatur, v. g. admonendo illum, ne per talem viam transeat, & certiore faciendo de insidijs cōtra eum ab hoste paratis. Ratio: quia licet iste non maneat obligatus ad soluendum damnum ex morte subsecuta, neq; incidat in irregularitatem; mortale tamen peccatum committit, contra præceptum charitatis non adimpletum.

Idem sit iudiciū de eo, qui apud se retinet bruta animantia ferocia, & indomita, negligendo illa cautè custodire. Si enim propter eius negligentiam, huiusmodi animalia aliquem hominem occidant, non erit immunis à culpa lethali, cō, quod non cautè custodiendo, tale animal, fuerit saltem indirecte in culpa secutæ mortis.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijciunt contra corollarium III. Iura, & Doctores dicunt, Clericum dantem operam rei illicitæ, esse irregularem, & per consequens homicidam. Sed Clericus venationem, exercens cum armis, & casu occidens hominem, dat operam rei illicitæ: ergo fit irregularis, & homicida. Respondetur, iura, & Doctores loqui de re illicita, quæ de se est periculosa, & ex qua etiam adhibita debita diligentia, mors sequitur, vt docet Bannes 2. 2. q. 78. art. 3. v. g. si quis pugno, aut calce grauidam, valde mulierem percusserit, & sequatur abortus, licet præter voluntatem percussoris.

Obiectio & solutio eiusdem.

QVÆSTIO VI.

An homicidium ex bello secutum sit peccatum.

Suppono. Bellum, quod est armorum conflictus, esse discordiam in-

flexu quid & quodam flexu.

am inter duos Principes supremos, aut inter duas Respublicas à iurisdictione Principum absolutas: vel inter vnam Rempublicam ex vna parte, & Principem ex altera parte, unde sic definitur: *Bellum est armorum conflictus animo nocendi vi, & armis contraria parti.* Est autem bellum duplex, scilicet defensuum, & offensuum, seu vindictium. Bellum defensuum est, quod fit in defensione vitæ, aut honoris, aut facultatum propriæ personæ, vel aliorum. v. g. dum Tartari aggrediuntur fines Poloniæ, vt Regem, aut ciues patriæ vitæ, siue honore, siue facultatibus spoliarent, tunc si Rex Poloniæ sumat arma ad se defendendum, & impediendam talem inuasionem, diceretur agere bellum defensuum, quod est licitum. Bellum verò aggressuum, seu offensuum est, quando v. g. Princeps contra Principem; aut Rex contra Rempublicam insurgit inimicitia gratia, vel ad priuandum illum vitæ, aut honore, aut ad vindicandam iniuriam.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Homicidium ex bello iusto secutum non est peccatum.

Conclusio. Homicidium ex bello iusto secutum, non est vllū peccatum. Probatur, quia bellum ex se, & intrinsecè non est malum, sed seruatis iustis conditionibus, semper fuit licitum in omni lege, contra quoslibet Reipublicæ hostes. Licet enim bellum sit res inquieta, animos sollicitudine vexet, periculis dissecutiet, & suspensos semper timore exagitet. At verò pax placida quies, animorum concordia, vitæ solatiū, perturbationis exilium, cuius favore & literarum florent studia, & ciuium commercia frequentantur. Quare de re pulchrè Castiodorus 1. variat. 1. dicitur: *Omni quippè regno desiderabilis debet esse tranquillitas, in qua & populi proficiunt, & utilitas gentium custoditur: hæc est enim bonarum artium decora mater: hæc mortalium genus reparabili successione multiplicans, sacul-*

tates protendit, mores excolit, & tantarum rerū ignarus agnoscitur, quæ eam minime quæsisse sentitur. Fateor dignam esse pacem, quæ oris omnib⁹ expetatur, si de illa prædicta emerferint commoda, & honesta cunctis lucra accreuerint. Verū tamen non semel pax virtutum mater, literarum cultrix, generis humani solatiū, ad morum, ad virtutum, ad deliciarum detorquetur excidium: frequenter enim tentationum adiutibus non pulsatus miserabilius succumbit flagitijs, qui forsitan hostilibus impetitus detriumphasset armis. Nam pleriq; pace abutuntur homines, vt effœminatas sectentur delicias, atq; noxios appetitus insani; & internè sapius armati criminum agminis vitiosus tumult⁹ circumsonat, quia exterius hostilis exercitus obstrepere non timetur. Pulchrè Cato: *Inertia, inquit, & torpedo plus detrimētū adfert, quàm exercitatio: plus ferrum rubigine in alto otio, quàm exercitio conteritur.* Quoniam ferrū dūm exercetur, dūm laborat, nescit rubiginem, deponit sitū, & de ipso exercitij labore, splendida fulgurat claritate. Scimus profectò bellum, consilium atrox esse, crudele præsidium, ferinam concertationem; verum & otium quale censebimus esse, cuius etiam atrox bellum, remedium plerumq; fieri solet.

Circumspicite quæso, quàm multos ignaua pax ignobilissimè prostrauerit, quos dubio procul aut honesta ruina, aut decantata semper victoria commendasset. Audite Plutarchum, lib. 1. quæ ratione ex inimico: *Ciuitates, inquit, quæ bellis finitimis, & assiduis refrenantur expeditionibus, sanam semper, & bonis legibus Rempublicam amplectuntur cupide rectè institutam; atq; illi, qui simultatibus coguntur pro vita exulare, desugereq; socordiam, & securitatem.* Sic olim Romæ, nocentior fuit pax, quàm bellum: nam bello domina totius orbis; pace verò captiua remansit. At citatus Plutarchus, lib. *Quemadmodum sentias. Natura sicut in statuere vergere querit,*

Homines plerumq; pace abutuntur

Romanis nocentior fuit pax quàm bellum

atq; inclinari à rectoribus; pace verò, aut contrarijs momentis ad contraria depelli & deteriora. Si igitur iuxta datas Tyrhais ab Apolline sortes, noctes, atq; dies est omnes belligerandum. In pacis enim habitu molliter enervantur, plures, vitijs addicuntur ignauia, & flagitij animos implent desidia, vt rectè monet Seneca epist. 82. *Paulatim effœminatur animus, atq; in similitudinem otij sui, & pigritie in quaiacet, soluitur.* Quid ergo? Viro vel non obrigescere satius est. Nulla quippè calamitas adeo violèra hominè disijcit, vt pacis abusus: quia ferar animo nutrit nocentissimas, quarum gloriæ perit laceratus, & fama attritus tumulatur. Hinc Deus populum Israëliticum, in terram promissionis inducens, hostes penitus non subegit, sed paulatim se delicturum eos sponondit, Iosue 13. *Ego sum, qui delebo eos, à facie filiorum Israël.* Quare in posterum distulit beneficium? Respondet Abulensis q. 8. quia non modicum beneficium fuit, aliquos hostes permittere, ne Hebræi flagitijs malè feriati obscurarentur, & torporis, desidiaq; passibus otiosi disperirent, essentque sæculorum fabula, qui strenuè dimicando, immortali gloria poterant redimiri. Scribit Masius: *Eorum mihi opera vsus erit post tuum excessum, etiam ad castiganda populi mei flagitiosa otia.* Comprobat Abulensis q. 8. ita scribens: *Causa tertia fuit ad utilitatem quandam Iudaorum, scilicet, vt essent viri apti ad bellum, & exercitati in armis, ne penitus otio marcescerent.* Dūm ergo infestarentur hostibus, vigilabant, seq; certaminibus, atq; laboribus studiosissimè exercebant, discabantq; in proprio, quæ hostili agere congruit in campo. Vnde, quia semper timore vigilantes erant, semper vigilantia solliciti, ideo etiam sapius de sollicitudine coronati sunt. Quod si omnibus prorsus inimicis caruissent, tunc nec armorum habuissent vsum, nec pacis commodum, deteriusq; illis otium, vt potè

virtutum omnium exilium fuisset.

Evidentissimum istius rei documentum habemus in Sisara, qui pugnabat cum Baruch, magnā vtrinq; armorum copiā, magnā decertantium cateruā; nihilominus Barach diuino auxilio hostem fugauit timore perterritum, & terrore exagitatū. Dicit Sacra pagina, Iudic. 4. n. 15. *Perterruit Dominus Sisaram, & omnes currus eius, vniuersamq; multitudinem in ore gladij ad conspectū Barach, in tantum, vt Sisara de curru desiliens, pedibus fugeret.* Quid ergo? periculo subductus Iahelis intrauit defarigatus tentorium, Iahel solata est trepidum, lacte sitis flammis potauit adustum, & somno delinitum tradidit, cumq; sopore ligati sensus illius essent, dormientem occidit, addit Sacra litera: *Percussū malleo, defixit in cerebro vsq; ad terram, qui soporem morti consocians defecit, & mortuus est.* Ecce, qui inimicorum armis impetitus capi non potuit, vni⁹ mulieris astu miserè interiit: quia arma fugant, otia prosternunt. Vnde, qui armis vexatus hostilibus eluserat pericula, is securus, quàm deceret, mulieris domum intrans, vitam amisit. Rationem affert Abulensis, q. 19. *Quia Iahel cogitauerat occidere eum, quod non poterat, nisi ipso dormiente; ideo procurauit, quomodo eum citò soporaret, & istud erat dando lac.* Vt ergo Iahel mortem Sisaræ incuteret, soporem illi conciliauit: quia optimè nouerat, otiosum somnum morti viam aperturum, licet bellum effugisset. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. In bello iusto, quidquid ad finem belli offensiuū, & defensiui necessarium est, id totum licitè fit. Vnde licitum est destruere munitiones, vrbes spoliare, prædari, occidere, in seruitutem redigere, &c. Ratio: quia Princeps gerens iustum bellum, est iudex, & finis belli est pax, ac Reipublicæ tranquillitas: nam bellum suscipitur, vt fiat æqualitas, & damnorum compen-

Sisara inui-
ctus ab vna
muliere oc-
cusus inte-
riit.

In bello iusto
licitum
est destru-
ere spoliare
prædari, oc-
cidere &c.

Z z z z

fatio:

fario ergo hæc, quæ sunt enumerata, licet in bello iusto. Patetq; hæc veritas maximè ex eo: quia Deus iustum bellum gerentibus solet præfens adesse, & victoriam illis tribuere. Vnde Moyses milites ad bellum exituros, non aliunde efficacius, quam à præsentia diuina hortabatur. Deutor. 20. n. 1. Si, inquit, exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equitatus, & currus, & maiorem, quam tu habeas, aduersarij exercitus multitudinem, non timebis eos; quia Dominus Deus tuus tecum est. O quam prudens adhortatio! quid enim hostilis potentia illi nocere poterit, cui diuina potentia patrocinatur. Et ideo Hebræos instante etiam prælio, Sacerdos his verbis animabat: Nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos: quia Dominus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit. Nullus certe hostilis imperus illum exercitum infringet, quem Diuinæ præsentia Clypeus obarmat. Quò respiciens Iob dicebat ad Dominum: Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Quia præfente, ac fauente Numine, etiam maxima pericula facile euascent.

Holofernes ad mortuus est à Principe Achior vñ pugnaret contra Hebræos.

Potens erat olim Holofernes, cui cum cetera nationes sponte se subicerent, soli Israëlita fortiter resisterunt. Miranti verò, & diligenter inquirenti, quâ præcipue fiducia niterentur, Respondit Achior Princeps Amœonitarum: Vbiq; inquit, ingressi sunt sine arcu, & sagitta, & absq; scuto, & gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, & vicit. Et non fuit, qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui. Iudith 5. n. 16. Quasi diceret: Non est mirum, si solus iste populus tuam potentiam non timeat, qui solus Diuinam præsentiam fautricem, & auxiliatricem experitur. Pergit vltimas Achior, & consiliū verissimum Holoferni præbet. Nunc ergo, inquit, mi Domine perquire, si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: & ascendamus ad illos: quoniam tradens tradet illos Deus eorum, & subiugati erunt

sub iugo potentia tua. Si verò non est offensio populi huius coram Deo suo, non poterimus resistere illis; quoniam Deus eorum defendet illos. Ecce non monuit Achior Holofernem ut araria, mœnia, arma, & militum præsidia, aliq; bellorū machinamenta prius exploraret, quam hæc omnia, si sola essent, non dubitabat facile Holofernis viribus subruenda. Sed tantum monuit, ut prius tentaret, an ille populus præfenti fauore sui Numinis tunc vteretur, quo præfente nullā potentia superari possent.

Sic ipsemet De^o protestatur 1. Reg. 10. n. 18. Erui vos de manu omnium Regum, qui affligebant vos. Septuaginta legunt: de manu omnium regnorum: quia non soli Reges, sed omnes eorum vires ad oppugnandos Hebræos concurrebant. Vultisne scire, quantus fuerit numerus istorum Regum, Israëllem oppugnantium? Respondet Abulenlis in citatū locum, Reges illos in deserto fuisse quatuor, videlicet Regem Amalech, Exodi 17. n. 8. Regem Chanaan, Num. 21. n. 1. Schon Regem Amorrhæorum, ibid. n. 23. & Og, Regem Basan, ibidem n. 33. Iam verò in terra Promissionis, illi Reges fuerunt 31. qui viuente Iosue Israëlitas oppugnarunt, ut habetur Iosue 12. n. 24.

Neq; obstat, quod isti Reges, non semper ab Israëlitis victi fuerint, sed aliquando victores euaserint, ut patet in Regib⁹ Amalech, & Chanaan, qui gloriolam victoriam de Hebræis reportarunt, iuxta illud Numer: 14. n. 45. Descenditq; Amalecites, & Chananeus, qui habitabat in monte, & percutiens eos, atq; concidens, persecutus est eos usq; Horma? Similiter de Regibus Chusan, Eglon, Iabin, & alijs sequentibus, qui multis calamitatibus Israëlitas diu attriuerunt, idem constat, Iudith 3. vbi dicitur: Iratus contra Israël Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rosababim Regis Mesopotamiae, seruiueruntq; ei octo annis. Nam in primis De^o, quantumvis sub initium Hebræos inimicis Re-

Israelitas in via 4. Reges affligebant, in terra promissionis 31.

Quomodo Deus Hebræos liberavit de manu omnium Regum.

cis Regibus subiecerit, affligendosq; tradiderit; postea tamen misericordia motus, eosdem de hostium potestate ac tyrannide liberauit, ut patet ex historia iudicum, in qua dicitur: Erui vos de manu omnium Regum, qui affligebant vos. Vbi supponitur, Hebræos prius fuisse crudeliter afflictos; postea tamen misericorditer liberatos. Deinde, quia illa vniuersalis propositio: De manu omnium Regum, possunt limitari ad eos Reges, cum quibus Hebræi iustū prælium inibant: si enim aliquando temerario, & iniquo ausu ad prælium descenderant, mirū non est, quod ab hostib⁹ vincerentur. Nam æquum non erat, ut Deus nisi iuste bellantibus patrocinaretur.

Etiam in iustissimo bello innocentes non licet occidere.

Corollarium II. In bello etiam iustissimo, non licet per se occidere innocentes. Quod antequam probetur sciendum est, varia esse genera innocentum. In primis, sunt infantes, & mulieres. Secundò, Clerus & Religiosi, Tertio, rustici, agricolæ. Quarto, legati. Quintò, peregrini. Sextò, mercatores abeuntes, & aduenientes. Septimò, obsides, Octauò, sponte dediti. Nondò, ij, qui è populo nihil hostile moluntur. Ratio igitur Corollarij desumitur ex scriptura Sacra, Exodi 23. Infontem, & iustum non occides. Alia versio addit: Nisi Deus specialiter iubeat. Eò, quod Deus sit absolutissimus omnium creaturarum vires, & necis Dominus, iuxta illud Deutor. 32. Videte, quod ego sim solus, ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego sanabo. Quibus verbis suam diuinitatem discreuit Dominus, à falsis gentium Dijs, palam ostendens, quod penes illum non sit vulnus infligere, cui non possit remedium apponere. Ille solus simul & mortem mittit, & vitā præparat ad eum recurrere volentibus. Ille, & plagarum permittit ire procellas, & sanitarum portum ostendit. Sic Petrus sententiam mortis vibrauit contra Sapphiram, de qua

dicatur Actuum 5. Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Quis non obstupecat, quod mulier adeò peccatrix, & mortis sententiā percussa, permitteretur à Petro, ante suos pedes cadere? cur non potius Petrus ab illa abscissit? cur ita se exhibuit illi proximum, ut posset cadere iuxta pedes eius? Ne miremini: erat enim ad pedes Petri, peccatoris remedium, si vellet sua peccata confiteri; & ideo Petrus tanquam Deo plenus, non intulit mortis sententiam peccatori, quin simul præpararet remedium, si is vellet. Hæc est mens Oecumenij: Quomodo, inquit, ad pedes eius? Quia iuxta eum stabat: Petrus verò stetit iuxta eum, ut si respiscere vellet, ac confiteri. Non vereretur alios, qui audirent. O verè Christi Vicarium Petram, qui ut malum intulit merenti, simul quoque præparauit confessionis remedium, & apposuit.

Ad pedes Petri erat remedium peccatoris.

Nihilominus quamvis in bello non liceat occidere innocentes; per accidens tamen, & præter intentionem licet, quando aliter victoria non potest obtineri. Alias nunquam liceret aggredi hostes, cum semper ibi multi innocentes sint. Similiter in bello iusto innocentū, qui sunt membra hostilis Reipublicæ, licet bona surripere, quantum sufficit, ad condignam satisfactionem faciendam. Ratio: quia cum tota Respublica sit hostis, licet eam in singulis membris punire. At verò innocentes, qui non sunt membra Reipublicæ hostilis, non possunt quidem bonis temporalibus suis spoliari, ad faciendam compensationem; possunt tamen spoliari ijs bonis, quibus si non spoliarentur, vsuri essent hostes contra te, ut sunt arma, naues, pecunia, frumenta, &c.

Innocentes in bello iusto quibus bonis spoliari possunt

Corollarium III. In bello iusto, licitum est uti insidijs, & stratagematib⁹, ad decipiendos hostes. Patet hoc ex scriptura Sacra, Iosue 8. vbi ipsemet Deus præcepit Iosue,

In bello iusto licitum est uti insidijs.

vt insidias poneret ciuitati, quam expugnaturus erat: *Pone*, inquit, *insidias urbi post eam*. Quod fecit Iosue alloquens suum exercitum: *Ponite insidias post ciuitatem, ne longius recedatis, & omnes eritis parati; ego autem & reliqua multitudo, quæ est mecum, accedemus ex aduerso contra urbem, cum exierit contra nos, sicut ante fecimus, fugiemus, & terga vertemus, donec persequentes ab urbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere, sicut prius*. Ergo illa dissimulatio, & animus decipiendi fuit licitus. Nam, quod talem animum habuerit Iosue, satis constat ex illis verbis: *Putabunt nos fugere*. En finis dissimulationis, videlicet, impressio fugæ: si enim incolis illius ciuitatis non imprimeretur, Israëlitas fugere, nequaquam eos persecuti fuissent. Ergo quod Iosue intendebat illa dissimulatione, fuit deceptio hostium, quæ simulatio, seu fuga cum duplicem sensum habere posset, nimirum & timoris, & celerationis secreti, nullam falsitatem mendacii in se continebat: quia verè, & propriè illa intendebat Iosue celare suum secretum, & sic erat correspondens conceptui ipsius; simul quoque voluit, eius deceptionem, quam intendebat, ex illa, statim suis militibus explicans rationem talis simulationis: *Putabunt, inquit, nos fugere: nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, confurgetis de insidijs, & vastabitis ciuitatem*. Quod in rei veritate factum est. Iosue itaque simulauit fugam, simulque habuit animum decipiendi hostes per illam dissimulationem. Cum autem hoc iussu Dei fecerit, omnino sine peccato fecisse censeri debet.

Quid dicam de Dauide, de quo scriptura Sacra refert, 1. Reg. 21. quod se finxerit insanum, vt fugeretur a facie Achis. Licuit autem Dauidi vti illa dissimulatione amphibologica, quatenus per illam intendebat celare veritatem, & intendisse defraudationem Achis, vt se ab eminente vitæ periculo eriperet.

Iosue stratagematibus
vltus est in
bello iussu
Dei.

Dauide stratagematibus
in bello
vltus est.

Nec minori consideratione dignum est, alterum eiusdem Davidis bellicum stratagemata singulare, quando descendebat ad certamen cum Gigante, dicit scriptura Sacra. 1. Regum 17. n. 20. *Tulit baculum, quem semper in manibus habebat, & fundam*. Posset equidem Dauidem non nemo sic interpellare. *Dic age, optime duellator: vtro armorum genere, tibi in hoc certamine vtendum esse decreuisti? Fundane, ac baculo? Credo, quia sola funda: hanc enim præ ceteris armis expetisti. Quid ergo baculum portas? nonne vides eum tibi fore impedimento ad rotandam fundam, ad iaciendum lapidem, ad feriendum hostem. Et si fortè primum ictum perdidideris, facile te ab hoste disperdendum scito? Mitte ergo baculum, ne tuum tecum exitium potius, quam præsidium deportes*. Nihilominus ego existimo, Dauidem duplici de causa tulisse baculum, quem semper in manibus habebat. Primo, vt bellico vteretur stratagemate, ostentans baculum, & occultans fundam, vt cum Philistheus a solo baculi ictu sibi præcaueret, a subito lapidis iactu, quateretur. Secundo, quia Dauid Rex futurus de pastore, suo baculo pastoritio regium sceptrum designabat. Dum ergo teneret baculum, & illum ne deponeret, deponendæ vitæ periculum incurrebat: hoc facto adumbrabat illos Reges, qui suis sceptris ita mordicus adhærent, ac tenaciter affiguntur, vt malint cum eis perire, quam sine illis seruari. Quod omnibus serè Regibus commune esse proclamat D. Ambrosius Hexameron, cap. 15. *Quem, inquit, inuenies hominum, qui spontè deponat imperiū, & Ducatus sui cedat insigne, fiatque volens numero postremus, ex primo*.

Corollarium IV. Milites durante iusto bello, possunt prædari, & spoliare hostes extra conflictum, & pro varia consuetudine regionum, aut sibi retinere, aut in communem massam conferre, Ducis arbitrio in singulos diuidendam. Ratio: quia, sicut

Durante iusto bello possunt milites prædari, & spoliare hostes extra conflictum.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Objicitur contra corollarium III. Deceptio non est licita: ergo & insidiae ad decipiendos hostes, non sunt licitæ. *Probatur consequentia*: quia illa, quæ non sunt licita, non possumus velle licite, sed solum permittere, si ea præuideamus; quemadmodum Deus solum permittit peccatum, quod præuidet futurum. Vnde Princeps in iusto bello simulans fugam, licet ex ista simulatione præuideat hostium deceptionem, potest eam permittere, & permittit velle; non tamen eam intendere. *Respondetur, negando antecedens*: falsum enim est, deceptionem ex se non esse licitam; & consequenter, etiam falsum est, quod Princeps bellum gerens non possit eam intendere. Nam Dauid 1. Reg. 21. finxit se insanum, per quam simulationem intendebat celare veritatem, & intendebat deceptionem Achis, vt se ab imminente periculo vitæ eriperet; & tamen hoc pro peccato ipsi non reputatur.

Instabis. Si hoc posset fieri, esset contra humanum commercium, quod omnino tollit animum decipiendi, cum abhorreat natura ab hac fallacia, & potius velit, vt homo occidatur; quam vt decipiatur, ne detur occasio omnia inuertendi. *Respondetur inprimis*, falsum esse, quod homo potius velit occidi, quam decipi. Hinc Dauid iuxta ordinem charitatis, potius deceptionem Regis Achis; quam occisionem ipsius elegit. *Respondetur II.* ex nostra responsione non sequi vllum inconueniens in moralibus. Supponimus enim deceptionem solum differre, si potest intendi, aut non intendi, solumque deteruit ad celandum peccatum: nam qui semel ad celandum secretum, determinatus est vti dissimulatione, supponit deceptionem futuram, licet illam non intendat, quam-

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Instantia
& solutio
eiusdem.

sicut omnia bona mobilia, in actuali capta conflictu, sunt ipsorum capientium, neque computari debent in partem satisfactionis rei, pro qua bellum geritur; ita & bona extra conflictum capta. Sic docet Sanctus Thomas 2. 2. q. 66. art. 8. ad 1. Et in cap. ius gentium, dist. 1. dicitur: *Ius gentium est occupatio, bella, captiuitates, &c.* Atque hinc ortum est illud commune proloquium: *Omnia capta in bello iusto esse capientium*. Cæterum bona immobilia capta a militibus, non sunt ipsorum militum capientium, sed Regi applicantur. Ita expressè habetur in 1. si quid in bello, ff. de captiuis, & l. 19. ac 26. parte 2. Nisi forsitan Dux militibus concedat talem prædam; aut nisi milites ea bona capiant autoritate Principis ante victoriam. Nam in tali casu, bona immobilia sic capta, non debent poni in communi, & asseruari, vt iuxta menta diuidantur; sed qui illa cepit, potest sibi retinere.

Corollarium V. Cæterum milites non tenentur examinare iustitiam belli. Alias nunquam possent Principes bellum inferre, si penes milites esset obligatio disquirendi iustitiam belli. Neque etiam possunt Principes omnia sua consilia aperire. Et ratio 1. est à priori: quia Princeps habet ius præcipiendi militibus, vt accepto stipendio obediant in pugna. Dum ergo militi non constet, Principem in eo casu esse iniustum, tenetur ei miles parere alioqui possessione sua priuaretur absque causa. Ratio II. à simili: quia tortor, v. g. quando illi non constat de iudicis iniustitia in reo damnando, potest eum capite plectere, cum ad ipsam non spectet iudicium, sed executio. Ergo pariter milites ad imperium Principis, tenentur pugnare cum hoste, quia, ad ipsos non spectat examen de iustitia belli, sed tantum executio mandati Principis. Ita Antoninus Diana, parte 6. tract. 4. resol. 9.

Milites non
tenentur
examinare
iustitiam
belli.

Durante iusto bello possunt milites prædari, & spoliare hostes extra conflictum.

Zzzzz

quamvis licitè possit intendere, cum non sit intrinsecè mala.

QVÆSTIO VII.

Quisnam possit indicare bellum.

SUPPONO I. Tres esse conditiones iusti belli. *Prima* est, legitima auctoritas in persona indicente bellū. Porro ista potestas, & auctoritas indicendi bellum iustum, primò residet in republica absoluta, & perfecta, seu penes magistratum, a quo talis Respublica gubernatur, qualis est Respublica Veneta, Genoensis, & alia similes, quæ nullis Principibus subiciuntur. *Præterea*, eadem auctoritas indicendi bellum, residet penes Principes, & Dominos absolutos, non recognoscentes superiorem in temporalibus, ut sunt Papa, Imperator, Rex, & alij Principes absoluti.

Altera conditio iusti belli, est iusta causa, quæ triplex à Doctoribus assignari solet. *Prima*, iniuriam imminentem impedire. *Secunda*, iniuriam illatam resarcire per bellum offensivum, iure iustitiæ commutativæ. *Tertia*, iniuriam illatam vindicare, iure iustitiæ vindicativæ, ut docet S. Augustinus lib. 6. quæstionum, qu. 10. & S. Thomas 2. 2. qu. 40. art. 1.

SUPPONO II. Intentionem bellū indicentis, debere esse rectam, ne scilicet Princeps moueat bellum affectu odij, sed potius iustitiæ servandæ pro se, & suis; ideoq; finis principalis bellandi, debet esse pro pace, vel pro recuperandis bonis, sibi iniuste ab adversario captis. Hinc licitè Christiani possunt bellum gerere contra Turcas: quia licet non de facto; de iure tamen sunt subditi Christiano Principi, eo, quod terras Christianorum iniquè possederint. Vnde Christiani navigantes, qui bona Turcarum capiunt, non peccant, neq; tenentur ad restitutionem, dummodo facultatem generalem habeant a Principibus Christianis capiendi illorū bona. Item

licitè possunt bellum gerere contra Iudæos, & Hæreticos, non quidem propter hæresim, & Iudaismū, quatenus tale peccatum est; sed quatenus turbant pacem Reipublicæ. Nam isti manendo in regnis Christianis, & de facto, & de iure Christiano Principi subditi sunt.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

CONCLUSIO. Sola Respublica absoluta, & perfecta, aut illius Princeps bellum aggressivum contra hostes indicare potest. Ita S. Thomas 2. 2. qu. 108. *Ratio*: quia quilibet Respublica habet naturalem inclinationem ad remouenda nocumenta, aut se defendendo, aut illatas iniurias vlciscendo. Non abnuo belli casus præcipientes esse, melioremque Principem reputari, qui sine clade tam suorum, quam aliorum regnat, cui pax alma seruit, & tranquilla seges abundat. Hinc magnitudo Salomonis exaltata est ab ipso Deo 3. Reg. 3. *Quia postulasti hoc verbum, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium, ecce feci tibi.* Ponderate illa verba: aut animas inimicorum tuorum. Quia enim Salomon non sanguine fuso, sed sapientiā ampliāre studuit principatum suum, ideo tantum regni decorem, & amplitudinem apud Deum sibi comparauit, ut supra omnes Principes fulgeret. Vtinam huc omnes Principes Catholici respiciant, quibus nunquam non ominosum est, quod potius bellis; quam paci habendæ studeant. Quod considerans Theodoricus Rex, Ducibus sui exercitus, iam in arma præcinctis dicebat, apud Cassiodor. lib. 3. variat. 4. *Miramur animos vestros sic causis mediantibus excitatos, ut cum filio nostro Alarico Rege, durissimum velitis subire conflictum; ut multi, qui vos metuunt, de vestra concertatione latentur. Ambo estis summorum gentium Reges.*

Sola Respublica absoluta potest bellum aggressivum indicare.

Theodoricus Regis pulchrum monitum suis Ducibus datum.

ges, ambo atate florentes, non leuiter vestra regna quassatis, si data partibus libertate conspigitis. Virtus vestra non fiat patria inopinata calamitas. Quia grandis inuidia est, Regum in causis leuibus grauis ruina populorum &c. Nullatenus inter vos scandala seminet aliena malignitas; sed in pace perseuerantes, quæ sunt inter vos, medijs amicis placabiliter finire debeatis. Ut gentes, quæ sub vestris parentibus longa pace floruerunt, subita non debeant concussione vastari. Illud enim credere debetis, quem vestris utilitatibus vultis arridere. Quoniam qui vult alium in præcipientes casus mittere, eum certum est fideliter non monere.

Ex quibus verbis manifestè patet, plurimum dedecere Principes, nolle sine clade, & sanguine regnare. Nihilominus cum iusta causa postulat, armis minimè parcendum est. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

COROLLARIUM I. Respublica imperfecta, & eius Princeps, solum potest uti bello defensivo, sine Principis superioris facultate. *Ratio*: quia quilibet priuatus homo habet ius defendendi se; bellum tamen offensivum, seu aggressivum gerere non potest sine superioris licentia, quia ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 108. ar. 1. Bellum vindicativum, siue aggressivum, est supremus actus iustitiæ vindicativæ, qui solum competit habenti supremam auctoritatem publicam. Propter quod S. Thomas Respublicas imperfectas, (quæ dependent ab alio superiori in omnibus suis, ut est Resp: Principum inferiorum in aliquo regno absoluto. v. g. Ducum, Comitum) comprehendit inter personas priuatas. Principes itaq; inferiores, sicut & quilibet priuatus mortaliter peccant, si sine Principis superioris licentia bellum moueant; quia usurpant sibi auctoritatem bellum indicendi, quæ est penes superiores, ut docet S. Thomas citatus qu. 40. ar. 1. Vnde sic bellum gerentes, tenentur ad restitutionem omnium damnorum.

COROLLARIUM II. Intentio bellum indicentis, debet esse recta, ne scilicet Princeps moueat bellum affectu odij, sed potius iustitiæ seruandæ pro se, & pro suis. Et ideo finis principalis bellandi debet esse pro pace, uti pro recuperandis bonis sibi iniuste ab adversario ereptis. Hinc in oratione Dominica non dicimus: *Sanctificetur nomen tuum in nobis*; sed generali, & suspensa oratione: *Sanctificetur nomen tuum*, ut dum non solum nobis, sed omnibus indiscriminatim hominibus id bonū petimus, tunc potissimum nobis perere videatur. Quod ingeniosè notauit Tertullianus de oratione his verbis: *Suspensa enuntiatione, non dicentes, sanctificetur nomen tuum in nobis, in omnibus dicimus.* Sanè, quasi aliorum salus, nostræ etiam salutis, & gratiæ pars sit. Hoc ita firmiter D. Chrysosthomus persuasum erat, ut homil. 13. ad populum diceret: *Nemo mihi dicat, quod multi correcti sunt, hoc non est, quod queritur, sed ut omnes. Quousq; hic non videro, respirare non possum.* Tenens hac sua responsione, eundem se spiritum, & eandem cum omnibus societatem habere, vnde aliquo se malè habente, ipsum non posse spiritum attrahere, seu respirare, propter quod subdit, eam præfatam corporis similitudinem inquitens: *Nam in corpore hoc fieri cernimus: si enim vel unguem solum offendentes subuertimus, totum corpus membro condolet.* Hinc illa Petri Chrysologi querimonia serm. 20. tot nos passim malis premi, quot ab inuicem distracti nos metipfos tanquam unum, idq; humanum corpus non intueamur. Et reuera fratres, inquit, si essemus unum, & humanum corpus, si omnes, qui percuti, nostra esse viscera crederemus, afflictione ieiunij, precum gemitu, effusione staturum iugiter clamareremus: Domine salua nos, perimus, & studeremus, nostris fratribus subuenire, nec furente gladio sanguinis nostri mare videremus in terris, nec tanta corporum, sed nec animarum iam naufragia.

Finis principalis bellandi debet esse pro pace.

Finis Principalis bellandi debet esse pro pace.

gia sentiremus, atq; humili voce precaremur: Domine salua nos, perimus.

Merito itaq; quispiam cum Nyseno, lib. de opificio hominis ambigere posset, cap. 7. cur solus inter cetera animantia homo, non cornuum munitione, non unguium acumine, non praecutis dentibus, non deniq; venenato aculeo a Deo in sui tutelam, atq; munimen armatus fuerit? sed facile responsionem inueniet apud Lactantium, lib. 2. de Origine erroris, cap. 20. quia his omnibus naturae munimentis, fortiora, valentioraq; arma ad se regendam, & communiendum accepit, nimirum miserationis affectum, quo ad mutuam alterius dilectionem, & tutelam unusquisque propensens, optimè protectus, atq; armatus existeret. Sic sator citatus Lactantius: Cum enim, inquit, natura hominis imbecillior, quam ceterorum animalium, qua vel ad deferendam vim temporum, vel ad incursiones a suis corporibus arcendas, naturalibus munimentis prouidentia caelestis armauit: homini autem quia nihil istorum datum est, accepit pro istis omnibus miserationis affectum, qui planè vocatur humanitas, qua nosmet inuicè unimur. Comprobat D Chrysosth. in epistolam ad Philippenses hom. 4. ita scribens: Et quidem nemo natura strenuus est; nemo natura uana gloria studio caret; nemo natura zelo, & emulatione superior est; misereri verò natura est omnibus inditum, ut ut crudelis quisquam sit, & immitis. Ecce habetis arma, & perpetuum fulcrimentum naturae humanae, miserationis affectum, & mutuum amorem, ut non facile ex leui causa ad arma proripiamus.

Corollarium III. Christiani Principes licite possunt bellum indicere, & gerere contra Turcas. Ratio: quia Turcae licet non de facto; de iure tamen sunt subditi Christiano Principi, eò, quod terras Christianorum inuicè possederint. Hinc Christiani nauigantes, qui bona Turcarum capiunt, non peccant, neq; tenentur ad restitutionem, dum-

Solus homo inter animantia inermis in hunc mundum prodit.

Christiani Principes contra Turcas Iudaeos & Haereticos licite possunt bellum gerere.

modò facultatem generalem habeant a Principibus Christianis, capiendi illorum bona. Similiter licite possunt bellum gerere contra Iudaeos, & Haereticos, tanquam pacis publicae turbatores.

Horum mihi figuram gessisse videntur Philisthim, qui perpetuo regnum Israeliticum suis incurfionibus turbabant, donec tandem occiso Goliath ad turpissimam fugam cogerentur. 1. Reg. 17. Et consurgentes viri Israël, & Iuda, persecuti sunt Philisthaeos, usq; dum venirent ad vallem, & usq; ad portas Accaron. Cecideruntq; vulnerati de Philisthim in via Saraim, & usq; ad Geth, & usq; ad Accaron. Hoc fecit Philisthinorum fuga, ut nimirum in suarum notissimarum urbium portis caderent sub gladijs Israelitarum, Deo sic prouidente, ut in ipsis finibus suis interficerentur impiorum Phalanges. Nam quid aliud impiorum terra exhibere potuit; quam mortes, quam bella, cruentissima, quam hostium gladios? Sic olim Galba, mox ut Neronis mortem comperit, Romam venit. Cumq; omnes auaritia, sauitia segnitiaque offenderet, Pisonem sibi nobilem, industriumq; adolescentem in filium, atq; in regnum adoptauit; cum quo septimo mense imperij sui ab Othone ingulatus est. Luit Roma cadibus Principum, excitatq; ciuilibus bellis, recentes Christianae religionis iniurias: & signa legionum illa, quae sub aduentu in urbem Petri Apostoli diuinitus coërcita cœuelli nullo modo ad excitandum ciuile bellum valuerunt, quod per Scribonianum parabatur, Petro in vrbe interfecto, & Christianis poenarum diuersitate laniatis, toto se orbe soluerunt. De Hispania siquidem illicò Galba surrexerat, quo oppresso Otho Romae Vitellius in Germania, Vespasianus in Syria imperium simul, atq; arma rapuerunt. Ita planè Haeretici, & Iudaei nihil aliud gignunt in regnis Christianis, nisi bella sanguinolenta, rebelliones, prodiciones, ultimamq; ruinam,

Galba septimum tantum mensem imperij tenuit.

ruinam, & interitum persepe moluntur.

Corollarium IV. Nihilominus Christiani maxime vitare debent, ne inter se inuicem bella gerant, & potissimum domestica. Ratio primi est: quia inter Christianos debet esse vinculum mutuae charitatis, quod per bellum facile rumpitur: & hac de causa, ut opinor, Principes Christiani & seiplos, & regna facile perdunt, quia ex ridicula causa, arma in seiplos conuertunt, quae si vnitis viribus, & mutuo amore copulatis in capitissimum Christiani nominis hostem conuerterent, iam pridem terras illas sanctas recuperassent. Sic decantatam illam toti orbi Romanorum fortunam, non tam illis pepererat validus corporis vigor; quam concordans virtutum moralium tenor. Audite Plutarchum de Romanorum fortuna ingeniosè discurrantem: Quamuis, ait, graue, & continuum inter fortunam, & virtutem bellum, & dissidium sit, ad tantam certe imperij, & potentiae conglutinationem, probabile est, eas inducijs factis conuenisse, atq; ubi conueniunt absoluisse, & consummasse opus omnium humanorum pulcherrimum. Ergo Romani non tam corporum suorum viribus; quam mutua animorum consensione, totius orbis Domini euaserunt.

Deinde; quia bellum est summe Deo odiosum. Quis hoc non videt in illo insausto bello, quod Amalech Israelitis sibi sanguine iunctis inferebat. Erat enim Amalech, Esau fratris Iacob nepos, qui aui in fratrem dissidia conseruabat. Et ecce propter hoc ad tantam indignationem Deum prouocauit, ut penitus eum delere iusserit. Exodi 17. Delebo memoriā Amalech sub caelo. Quid est? Nonne pariter Iebusaei, Philisthi, Chanaanæi bellis infestabant Israelitas; quorum tamen memoria non fuit penitus delera: vnde ergo Amalech tantam Dei abominationem in se prouocauit? Rationem reddit Iosephus: quia Amalech horum

Reges, & finitimos, externumque exercitum ad bellum contra Israelitas concitabat. Sic sator citatus Author: Amalechita, inquit, Aegyptiorum fugitiosos pernecit sibi struere dictantes, eos non oportere contemnere, sed priusquam vires eorum augeantur, ubi rem aliquam regionem adepti, & fiducia ex eorum cessatione concepta, priores bello aggrediantur: consultusq; esse in deserto eorum conatus ulcisci, quam expectare, dum urbibus bonis, atq; opulentis potiantur. Verum non videtur hac ratio subsistere posse: si enim Amalech bellum intulit quatinus non lacerasset? id tamen iusto ductus timore, & ex prauentione fecit, proinde non videtur tam seuerā vindictam promeruisse.

Ego autem duabus de causis id factum esse arbitror. Primo, quia bellum ex timore sui; plus tamen ex odio contra Iacobitas innato, eis intulit. Secundo, quia fratres prougnati ex vno parente cum essent, licet a duobus fratribus, non debebant charitatem fraternam scindere; imò potius fouere, illiq; auxiliari tenebantur. Propter quod illorum bellum, supra ceteros magis abominabile fuit; ut ex hoc Principes Christiani discant, quantum Deo bellum illud displiceat, quod ex odio originem ducens, non contra Turcas, non contra gentiles, aut Haereticos, sed contra ipsos fratres Catholicos promouetur, dum eos Principes Christiani perdere intentant, quos omni diligetia debuerat tueri. Nunquid Deus memoriam talium Principum sub caelo relinquet? quando ut concludit D Bernardus ad milites templi, cap. 2. Non aliud bellum mouet, litesq; suscitatur, nisi irrationabilis iracundia motus, aut inanis gloria appetitus, aut terrena qualiscumq; possessio, aut cupiditas; talibus certe ex causis, neq; occidere, neq; occumbere notum est.

Ratio verò secundi, quod scilicet Principes maxime vitare debent bella domestica: quia bellum domesticum externo, multo grauius est.

Amalechita cur Deus funditus delere voluit?

Deus Principes Christianos secus bella gerentes non benedicat.

Bellum hominum Deo odiosum est.

Aaaaa

Qua de re argutè D. Cyprianus ad Demetriadem prope medium: *Et si, inquit, externa de barbaris arma comprimantur, ferocius, & grauius de calumnijs, & iniurijs potentium ciuium, domesticæ impugnationis tela grassantur.* Quod magis adhuc elucidat D. Hieronymus epist. 62. ad Theophilum, aduersus Ioannem Hierosolymitanum: *Cito, inquit, indignatur libertas, si opprimitur. Nemo plus imperat à libero, quam qui seruire non cogit.* Et paulò post alludens ad Roboamum iniquissimum Regem, 3. Reg. 2. à n. 10. & ad Tarquinium superbum, vltimum è Regibus Romanorum, dicit: *Qui scorpionibus cedit, & lumbis patris habere se putat digitos crassiores, citò regnum mansueti David dissipat, Certe Romanus populus ne in Rege quidem superbiam tulit.* Quò respiciens D. Paulus ad Ephes. 6. n. 4. monet: *Bonis, inquit, parentibus prouidendum est, ne ad iracundiam prouocent filios suos, & nimietate duritia, etiam lenissimos asperos esse compellant.* Et Petrus Damianus lib. 2. epistol. epist. 18. in illud Oiea 13. n. 11. *Dabo tibi Regem in furore meo, ad rem præsentem ita discurrat: Dùm mundi Principes non iura, sed lucra conseruant, subiectos quòq; proclines in malum, nulla legalium sanctionum censura refrenat.* Quasi ipsa Principum iniquitas, seruos nò modo in alias culpas; verum etiam in ipsorū Principum iniurias effundat, dum facillè rescindant, quæ ab illis decreta statuuntur.

Christianis
cetera Chri-
stianos bel-
lantes quò-
do licitum
est auxiliū
infidelium
implorare.

Corollarium V. Verumtamen, quando adest iusta causa, & bonum commune aliter conseruari non potest, licitum est Christianis contra Christianos bellantes auxilium infidelium implorare, quando bellum est iustum, & secluso scandalo. Ratio: quia actus iustitiæ, tam a fidelibus; quam ab infidelibus æq; potest exerceri. Vnde sicut licitum est infidelibus inuitare infideles; ita licitum est fidelibus uti auxilio infidelium contra fideles. Sic David tulerat auxilium Achis Regi Philisthinorum contra populum Israël 1. Reg.

29. n. 3. David autem, & viri eius erant in nouissimo agmine cum Achis. Nihilominus ratione scandali, & periculi, non est licitum Christianis infideles contra fideles in auxilium vocare.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiicitur contra corollarium III. Milites Christiani plerumq; sine auctoritate Principis, inuadunt Turcas, & alios infideles, eosq; spoliant; & tamen nemo illorum compellitur ad restitutionem; imò potius laudatur: ergo & Christiani nauigantes, qui bona Turcarum capiunt, non peccant, neq; tenentur ad restitutionem, etiamsi id faciant sine facultate sui Principis Christiani. Respondetur, cum Bannes 2. 2. q. 40. art. 1. dub. 4. & Petro Ledesma in summa tract. 3. de charitate cap. 13. concl. 10. etiam illos milites per se loquendo teneri ad restitutionem. Possunt tamen excusari ex voluntate Principis interpretatiua, nimirum quando est maxima opportunitas, & Princeps non potest facillè conueniri, ut facultatem det: tunc enim non solum ab onere restituendi, sed fortè etiam à peccato excusantur. Quia huiusmodi infideles sunt publici hostes Christianorum, & consequenter illa inuasio, siue bellum, virtualiter procedit ex licentia, aut rati habitatione Principis. Ceterum capta in tali bello, debent à militibus suo Principi manifestari, ut ipse pro arbitrio de illis disponat, donando ipsis omnia, aut partem. Rarissimè tamen Principes Christiani huiusmodi licentiam concedunt, ne fortè prætextu defensionis, degenerent in tyrannos, & Christianos etiam postea inuadant.

QVÆSTIO VIII.

An bellum ex vtrâq; parte possit esse iustum.

Suppono I. Bellum tripliciter potest esse iustum. Primo, formaliter tantum. Secundo, materialiter tantum.

Obiectio
& solutio
eiusdem

parte possit esse iustum.

Tertio, vtroque modo simul. Bellum formaliter tantum iustum, tunc est, quando est iustum in conscientia tantum gerentis; non tamen ex parte rei. Iam verò materialiter tantum tunc est iustum, quando est iustum ex parte rei; non tamen in conscientia gerentis, v. g. Si gerens habeat quidem iustam causam bellandi; sed tamen in conscientia putet se habere iniustam, Deniq; bellum tunc vtroq; modo est iustum, quando & habet iustam causam, & Princeps practicè iudicat, ita se habere, adeò, ut si per contrarium iudicaret, nollet persistere in bello.

Suppono II. Belli causam in tribus casibus posse esse dubiâ, dubio vtrinq; positio. Primo, quando Princeps, aut Respublica quæpiam legitimè possidebat rem ante controuersiam inchoatam. Secundo, quando post exortam controuersiam cepit illam possidere, & in hoc vtrinq; de possessione res est. Tertio, quando neutra pars possidet, sed de possidendo controuertitur; id eoq; petitorio vtrinq; proceditur.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Conclusio. Ex natura rei, & per se loquendo, non potest dari bellum iustum ex vtrâq; parte materialiter. Probat. tum, quia actus contrarij circa idem, non possunt per se ad eandem virtutem pertinere. Tum, etiam, quia impossibile est, ex vtrâq; parte super vna re duobus litigantibus, habere vtramq; partem causam iustam. Secus censendum, si de diuersa re pugnent, v. g. Si Turca repetat aliquam Prouinciam, vi à Polonis occupatam; & vicissim Poloni à Turca aliquid aliud. Nihilominus per accidens propter inuincibilem ignorantiam, potest esse bellum iustum ex vtrâq; parte: quia potest vtrâq; pars inuincibiliter, seu

bona fide putare, se habere iustam causam, licet in rei veritate ita non sit. Nam fieri potest, quod vna pars pugnet pro recuperanda re, quæ verè sit sua; & altera pro retinenda, quam inuincibiliter ignorabat esse alienam, sed bona fide putat suam esse. Ita communis Theologorum sententia. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Licet bellum non possit esse iustum materialiter ex vtrâq; parte; potest tamen esse iniustum vtrinq; v. g. si vna pars habeat causam iniustam, & altera non habeat potestatem indicendi, & tale bellum gerere, est Deum ad seueram vindictam prouocare. Colligo id ex scriptura Sacra, Gen. 15. vbi Deus non statim dedit Israëlitis terram Amorrhæorum expugnamdam, sed in quarta generatione, dicens: *Generatione autem quarta reuertentur huc: necdum enim completa sunt peccata Amorrhæorum vsque ad præsens tempus.* Prohibiti igitur fuerunt Israëliti irumpere in Amorrhæos, donec peccatis suis illi sollicitarent diuinam vindictam: quia tunc maximè prælium securè hostibus indicitur, quando iam Deus vindex contra illorum peccata venire creditur. Hinc Herodes persuadebat suo exercitui, ut in Arabes intrepidè irruciret: quia illi occidentes Regis legatos, credebantur tali scelere sollicitare diuinam vindictam. Ait Egesippus lib. 1. de excidio Hierosol. cap. 32. *Legatos, quos misimus, contra ius fasq; ingulandos putauerunt. Præuaricati sunt legem omnium hominū, etiam ipsorum barbarorum, quoniam apud ipsos quoq; qui nesciunt humanitatem; inuolabiles legati habentur, dum vindicta celestis reformidatur, & tanti sceleris vltor Deus timetur.* Hoc ergo admiserunt aduersarij nostri, quod neg humane, nec diuina leges inultum relinquunt. Egrediamur ergo non pro finib; aut spolijs, sed pro diuina iniuria præliaturi. Festinemus ad prælium, dùm vltorem habemus Deum, casorum vindicem.

Potest tamen bellum esse materialiter iniustum ex vtrâq; parte.

Bellum nō potest esse iustum ex vtrâq; parte materialiter.

Bellum tripliciter potest esse iustum.

cem. Non dubitabat itaq; prudens Imperator de victoria, dum sibi persuaderet Deum vindicem futurum iniquitatis, & de hostium peccatis poenas sumpturum.

Hostes tunc
opportune
vincuntur,
quando De-
us ultor illo-
rum adest.

Huc velim accurrant inelyti Prin-
cipes, & cognoscant, tunc esse op-
portunum tempus conferendi ma-
nus cum hoste, quando illi simul
possunt Deum ultorem iniquitatum
prætere. Testatur id scriptura
Sacra Exodi 17. Cum, inquit, leua-
ret Moyses manus, vincebat Israël. Qua-
si diceret, tunc erat tempus vincen-
di Amalechitas, tunc opportunè ir-
ruebat Israël in hostes, quando ma-
nus leuabat Moyses. Et vnde ob-
secro manuum eleuatio vincendi
opportunitatem conferebat? Sanè:
quia tunc vincendi erant Amalechi-
tæ, quando malitiæ author diabolus
erat in illis castigandus, contra què
ipse Dominus pugnabat; atque sic
pugnanti Domino propria eius ar-
ma, videlicet in manuum eleuatio-
ne parabantur. Nunquam enim
opportunitior hora pugnandi, & vin-
cendi potest inueniri, nisi quando
Deus cum armis suis stat aduersus
diabolum hostibus associatum. Nā
nisi Deus simul concurrat, contritu-
rus diabolicam malitiam in hostib;
obfirmatam, non est tempus oppor-
tunum, quo de aduersariis trium-
phes. Hanc ob causam Dominus
Dauidi aduersus hostes iam iam e-
gredienti, dicebat 2. Reg. 15. Cum
audieritis sonitum gradientis in cacumi-
ne pyrorum, tunc inibis prælium, quia
tunc egredietur Dominus ante faciem
tuam. Et quid habebat commune
gressus in pyrorum cacumine, cum
opportunitate pugnandi aduersus
hostes? Respondet Carthusianus:
quia hostes sub pyrorum arboribus
posuerant sua idola, quæ adorabāt,
& in quibus confidebant. Angelus
autem Domini venturus erat super
pyrorum cacumen, vt illa hostium
idola destrueret: tunc ergo tota
opportunitas irruendi in hostes e-
rat, cum Angelus Domini perditur
idola eorum venisse crederetur. Sic

Deus Davi-
di ad bellū
prohiben-
ti suum au-
xilium pro-
misit.

ait Carthusianus citatus: Cum audi-
eritis, inquit, sonitum gradientis in ca-
cumine pyrorum; videlicet Angeli Sancti
ibi se mouentis, ac exhibentis ad adiun-
dum vos, atq; ad deprimendum potestate
demonum, & idolorum, per quæ damo-
nes operabantur nonnulla, tunc inibis
prælium. &c. Nulla igitur maior op-
portunitas præliandi adest; quam
vbi sentitur, aut creditur Deus ven-
turus, vt idola hostium perdat, e-
orumq; scelera castiget.

Corollarium II. Quando vnus
Princeps est possessor bonæ fidei,
etiam si dubitet de meo, & tuo, nō
tenetur partem rei possessæ alteri
tradere, neq; alter Princeps potest
bellum indicare. Est communis
sententia Doctorum. Et ratio est:
quia in dubio, & in pari causa iusti-
tiæ, melior est causa possidentis. Et
regula iuris docet: Cum sunt iura
partium obscura, reo potius fauendum
est, quam actori. Ergo manente tali
dubio, potius stat iustitia pro altero
Principe, cum iuste possideat. Vn-
de, si stante tali dubio, ille, qui pos-
sidet, spoliaretur castro, aut trouin-
cia, poterit iuste per bellum eam re-
cuperare, quoadusq; constet de iu-
stitia alterius partis. Nam repeti-
tor tali possessori non potest iuste
bellum inferre, aut rem armis vin-
dicare; sed tantum ius suum debet
rationibus experiri, quas possessor
tenetur sincere audire, & pondera-
re. Imò tale bellum iusto posses-
sori minimè timendum est, cum ei
diuinum auxilium, vt potè pro iu-
stitia pugnanti præsto adsit. Sic præ-
ceperat Deus Sauli, vt se contra o-
mnes inuasores regni Israëlitiici de-
fenderet, neque potentiam eorum
formidaret, ita eum alloquens, vt
exponit Author quæstionū Hebra-
icæ in cap. 10. 1. Regum: Deus te
Regem fore verè voluit. Et idcirco o-
mnia, quæ tibi agenda sunt, regaliter a-
ge: quia Deus tecum est, id est, pecu-
liare tibi commodat præsidium,
quod ad publica grauiora negotia
spectat.

Hinc meritò quærent interpre-
tes,

In dubio
melior est
causa possi-
dentis.

Saul in regē
fuit electus
ad debellan-
dos hostes
Hebræorum.

tes, quodnam fuerit istud negotiū
Sauli a Deo commissum. Isidorus
Clarius existimat, fuisse publicum
aliquod negotium, sed fueritne bel-
licum, an ciuile non determinat.
At verò Abulensis censet, hoc ne-
gotium, non solum fuisse publicum
ciuile; sed etiam bellicum. Primò,
quia ad hoc præcipue Saul in Re-
gem eligebatur, vt Philistinios, ac
reliquos Hebræorum hostes propul-
saret. Eandem sententiam sequi-
tur Vatablus, qui citata scripturæ
verba ita commentatur: Ne timeas
bellum suscipere contra hostes. Chalda-
us verò transfert: Parato tibi vasa
regni, id est, arma, quibus regnum
tuearis. Quod ipsum illa scripturæ
verba: Quia Dominus tecum est, suffi-
cienter confirmant. Quoniam ad
bellum gerendum, præteritum in Re-
publica attrita, sicut fuit Iudæorū,
& contra tot, ac rautas hostium ca-
teruas, maximè diuinum præsidium
requirebatur. Hinc Angelus Ge-
deonem exhortans ad bellum, di-
cit: Dominus tecum virorem fortissime.
Iudic. 6. n. 12. Insuper, quia sicut
athleta ad luctandum; ita Saul, ac
ceteri Reges Israëlitarum, ad pu-
gnandum vgebantur. Quam vn-
ctionem Spiritus Domini sequeba-
tur, qui non solum erat spiritus Pro-
phetiæ; verum etiam spiritus for-
titudinis, vt passim docet scriptura
Sacra, 1. Reg. II. n. 6. illis verbis:
Et insiluit spiritus Domini in Saul, cum
audisset verba hæc: & iratus est furor
eius nimis.

Spiritus qui
in Saul in-
si-
t, non fu-
it terra San-
ctissime
Trinitatis
Persona.

Ex quo loco, Commentatores
scripturæ Sacre, mouent quæstionē,
ad quid tunc Saul nimis iratus fu-
erit? & respondent: quia tam Ga-
baonitæ, quam reliquæ ciuitates, ad
quas nuntij labitarum auxilium im-
plorantes accesserant, contra potē-
tiam hostium, miserè condolentes
lachrymabantur. Nihilominus, (vt
scribit Iosephus) timor eos quiddam
aliud facere non permisit: non enim ad
auxilium ferendum prodierunt. Solus
Saul, ad quem nimirum, tanquam

ad Regem, cura Israëlitis spectabat,
audiens iniurias, quas labitæ ab Am-
monitis patiebantur, statim ad eas
vindicanas exarsit, spiritum Domini
eum stimulante. Hic autem spiri-
tus Domini, non est sumendus hoc
loco substantialiter, pro tertia San-
ctissime Trinitatis Persona: quia
Diuinus Spiritus substantialiter sum-
ptus, non dicitur in aliquem insili-
re, cum ubiq; adsit, rebus omnib;
intimè illapsus. Verum debet sumi
pro dono aliquo eiusdem spiritus,
quod multiplex est. Quemadmo-
dum Salomon scribit de sapientia,
omnium artifice: Est, inquit, in il-
la spiritus intelligentia, sanctus, vnicus,
multiplex, subtilis, disertus, mobilis.
Sapient. 7. a. n. 22. Vbi plures pro-
prietates eiusdem diuinissimi spiritus
prosequitur: & licet vnicum appel-
let propter constantiam, quam ser-
uat; simul tamen multiplicem eum
vocat, propter diuersitatem dono-
rum, quæ includit. Hæc autem o-
mnia Spiritus dona, in vnum so-
lum Christum Dominum collecta,
confluxerant, iuxta illud Isaia. II.
n. 2. Et requiescet super eum Spiritus
Domini; Spiritus Sapientiæ, & intelle-
ctus; spiritus consilij, & fortitudinis;
spiritus scientiæ, & pietatis; & reple-
bit eum spiritus timoris Domini. Alijs
verò non nisi per partes ad certos
effectus communicantur. Nam a-
lijs datur spiritus ad externa tantum
opera, siue artefacta mollienda, vt
Beseleeli ad tabernaculum fabrican-
dum, Exodi 31. n. 3. Alijs ad natu-
rales scientias perdiscendas, vt Sa-
lamoni, ad disputandum super li-
gnis a Cedro, quæ est in Libano,
vsq; ad Hyslopum, quæ egreditur de
pariete, 3. Reg. 4. n. 33. Alijs ad
bellicam virtutem exercendam, vt
Samsoni Iudic. 14. n. 6. Irruit enim
spiritus Domini in Samson, & dilacera-
uit leonem, quasi badum in frustra discer-
peret, nihil omnino habens in manu. Et
iterum: Irruit spiritus Domini in eum.
& sicut solent ad odorem ignis, lina con-
sumi, ita vincula, quibus ligatus erat,
dissi-

Solus Chri-
stus omnia
dona spiritus
sancti
habuit.

dissipata sunt, & soluta. Iudicium 15. num. 14.

Spiritus fortitudinis reuens in Saul fuit Spiritus magnanimitatis, & audaciae.

Iste ergo spiritus fortitudinis pariter in Saulem irruisse dicitur, ut docet Chaldaeus Paraphrastes: *Māsit*, inquit, *spiritus fortitudinis super Saul*. Comprobat Carthusianus asserens, hunc spiritum fuisse magnanimitatis, & audaciae, non obstante Saulis humilitate. Nam simul, inquit, *stat*, quod aliquis ex consideratione propria paruitatis, vilitatis, ac defectuositatis; atq; ex consideratione diuini subsidij, seu aliarum rerum, quae ad magnanimitatem inducunt, existat magnanimus. Abulensis vero addit, non solum fortitudinem ad pugnandum, sed etiam prudentiam militarem ad bellum instruendum Sauli diuinitus communicatam fuisse. Fortitudinem quidem, quia Saul timebat pugnare contra Ammonitas seipso fortiores, unde addit: *Cum autem virtus humana defuit, virtus Diuina habet locum*. Prudentiam vero, quia Saul haecenus fuerat inexpertus, & bellorum rudis. Quocirca ad bellum ordinandum eo successu, quem habuit, militari prudentia diuinitus communicata indigebat. Feliciter igitur successit bellum, quod fortiter, & prudenter gerebatur: quando autem utrumq; Spiritus Sancti donum defuit, infeliciter dimicatur.

Corollarium III. Si illud, de quo dubitatur, non habet legitimum possessorem, estq; dubium aequale, & vnus Princeps velit cum alio partibus aequalibus diuidere; aut alteram partem recompensare, tunc non potest alter contra illum bellum mouere, neq; talem rem vi occupare. Ratio: quia rectus iudex hanc rem nulli applicaret, sed eam partibus aequalibus diuideret. Sed Princeps est iudex: ergo idem facere debet. Quod si res magis in alterius fauorem inclinet, tunc diuidenda est pro qualitate dubij, ita ut maior pars concedatur illi, pro quo est maior similitudo; nec potest ille, qui possidet, huic veritati contrahere. Alias enim si non restitueret, fieret

reus, & manifestam faceret iniuriam, pro qua posset bellum indici; nam in hoc casu non est melior conditio possidentis, cum non sit paritas dubij. Ita Bannes, 2. 2. q. 40. dub. 5. & Petrus Ledesma in summa tracta. 3. de charitate, cap. 13. concl. 16.

Corollarium IV. Quando inter duos Principes dubium est, quisnam eorum sit legitimus successor in aliquo regno, tunc si neuter sit in possessione, & ius succedendi aequaliter sit dubium, neutri licet bello regnum illud occupare, quia sic periculo se exponeret usurpandi, etq; iniustum bellum ex utraque parte, seclusa ignorantia. Debet igitur in tali casu adhiberi diligentia, ut inquiratur veritas. Quod si vnus illorum regnum illud invaderet, tunc alter haberet ius, & se, & regnum tanquam ab iniusto inuasore defendendi. Insuper deficiente legitimo successore in regno, ius denoluitur ad Rempublicam: in quo casu Respublica habet ius, aut eligendi sibi alterum Regem, aut utendi libertate, manente penes ipsam dominio, & iure regni.

Corollarium V. Nihilominus, quando Princeps est dubius de iustitia belli, ante omnia tenetur per se, vel per alios idoneos, consilio adhibito examinare diligentissime causas iusti belli. Ratio: quia est iudex; iudex autem antequam sententiam proferat, tenetur causam diligenter examinare. Vnde non sufficit, quod Princeps credat, se habere iustam belli causam, sed debet eam examinare, & audire rationes aduersariorum, si vellent ex aequo, & bono disceptare. Quoniam itaq; iuxta D. Augustinum, cap. noli 23. q. 1. *Pacem habere voluntatis est; bellum vero necessitatis*: ideo Princeps iniuriatus, prius debet terere omnia media, ut alius satisfaciatur iniurijs sibi illatis, antequam contra illum moueat bellum, quia oblata tenetur a bello supersedere.

ARTI-

Deficiente legitimo successore in regno, ius est per nos Rempublicam

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obijciuntur contra Corollarium V. Si Princeps bello ab altero aggressus, offerat illi satisfactionem pro iniurijs illatis, tenetur eam acceptare, & contentus esse; ergo antequam bellum moueat, non tenetur requirere satisfactionem. Respondetur negando antecedens: licet enim valde probabile sit, Principem iniuriatum, post bellum iam inchoatum, teneri acceptare oblata ab altero satisfactionem, nisi sint in actuali conflictu, licet aliquoties pugnatum fuerit. Multo tamen probabilius docet Caietanus in summa, verbo bellum, quem sequitur Bannes 2. 2. q. 40. ar. 1. dub. 8. post bellum inceptum, etiam si non sint in actuali conflictu, non teneri acceptare condignam satisfactionem. Ratio: quia in tali casu habens iustum bellum, gerit personam iudicis criminaliter procedentis ad vindictam; alter vero habet se ut reus, quod est commune omni bellosiusto. Sed iudex potest punire reum, etiam si is condignam satisfactionem offerat: ergo & Princeps gerens iustum bellum, cum in hoc casu constitutus sit Dominus causae, & in actuali processione vltiscendi iniurias, ac reparandi damna; alter vero iam non est in statu satisfaciendi, sed satis patiendi, atq; sic potest Princeps iuste bellans vindictam de eo sumere. Proinde, non acceptans satisfactionem, non tenetur ad refarcienda damna postea secuta. Ita Petrus Ledesma tract. 3. de charitate, cap. 13. concl. 26.

QVASTIO IX.

Quid teneatur Dux, & milites in bello seruare.

Suppono, quod sicut Duces obligantur in conscientia, ut suo officio tempore belli satisfaciunt; ita pariter & milites; ideoq; hic de vtriusq; agendum est.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quastio.

Conclusio I. Duces exercituum debent esse religione, & pietate conspicui, sapientes, exemplares, & militum curam habentes. Probatur ex scriptura Sacra Exodi 17. vbi Moyses dixit ad Iosue: *Elige tibi viros, & egressus pugna contra Amalech*. Res stupenda: nemo negat multos tunc fuisse in exercitu Israelitico viros praecellentissimos; & tamen ex omnibus solus Iosue in Ducem electus est. Quid causa? Respondet Iosephus lib. 3. cap. 2. *Selectis de reliqua multitudine ad pugnam idoneis, Iosue praefecit Naucci filium, de tribu Ephraimide, virum manu, & consilio promptum, & pietate insignem, & a Moyse praepotore hac parte non degenerem*. Erat itaq; Iosue in pietate non degener a Moyse, sed eiusdem pietatis cum illo erga Deum, propter quod merito debuit eligi in Ducem exercitus, ut hoc prudentissimum, & sapientissimum consilium Principibus detur, ne suos exercitus tradant Duci, in religione, & pietate erga Deum degeneri ab illis. Erat tempore D. Ambrosij Comes quidam, exercitus imperialis dux, qui nimium fauebat Iudaeis, de quo scribens Sanctus vir Theodosius epist. 29. ait: *Habeas Imperator Comitem prauaricatorum, & huic vexilla committes victoriarum, huic labarum, hoc est, Christi sacratum nomine, qui Synagogam instauret, quae Christum nesciat? Merito proinde D. Ambrosius periculosum existimabat, vexilla fidelis imperij, illi homini tradi, qui faueat infidelibus, & eorum curet instaurare perfidiam. Quis enim fidelis Rex non merueret, tali suae victoriae spem concedere: Cum non bene conueniant Rex fidelis, & degeneres in religione, ac pietate Duces.*

Hinc cum post mortem Iuliani Apostatae, duces eius exercitus imperium deferrent ad strenuum quendam militem Iouianinum nomine, is duces,

Duces exercitus debent esse p. j. sapientes exemplares &c.

Principes Christiani non debent infideles praeficere exercitibus

Iouianus vir strenuus imperium infidelium acceptare noluit

is duces, & milites à vera religione alienos detestans, maluit sine imperio esse; quam talibus sui imperij vexilla committere. Audite Theodor. lib. 4. histor. cap. 1. pulchrè id referentem: Itaq; duces consensum exercitus velut suffragationem Diuinam arbitrati, producunt in medium præstantissimum illum virum, celerrimè primum suggesto constructo, in eo collocant. Deinde, cum omnia, quæ sunt Imperatorum propria, ei attribuisent, & Augustum, & Casarem appellassent, vir ille admirabilis sua consuetudine loquendi libertate, & neq; Magistratus, neq; milites, ut ad deteriore partem desisterent, omnino veritus; non possum, inquit, cum sim Christianus, eiusmodi hominibus imperare, nec regere Iuliani exercitum, qui tam pestifera doctrina præceptis imbutus sit. Nam qui sunt ita instructi, hi Diuinâ destituti providentiâ, tum ab hominibus facillè expugnari, tum eisdem materiam latitiae præbere solent. Quibus verbis auditis, subito milites vno ore conclamauerunt, ac dixerunt: Ne animus tibi o Imperator ulla astuet dubitatione, nec nostri imperium tanquam improbum detrectes. Nam & Christianis hominibus, & disciplinâ vera pietatis educatis imperabis. Quid verò inde subsequutum? Pergit citatus Theodoretus cap. 2. Hac militum oratione vehementer delectatus Imperator, consilium deinceps inquit de salute Reipublicæ, & quomodo exercitum hostili è regione possit incolumem reducere. Verum non multo egebat consilio. quippe cum fructus ex seminibus pietatis perceptus ei subsidio esset. Nam extemplo rerum vniuersarum gubernator Deus, se illius curam suscepisse declarauit, & dubitationem, in qua versari videbatur, penitus extinxit. Etenim Rex Persarum, ut primum intellexit eum Imperatorem creatum, legatos de pace ad eum mittit; deinde imperat cibaria eius militibus deferri. Itaq; pacto ad triginta spatium annorum sedere, Iouinianus exercitum iam confirmatum, & robustum, hostili è regione eduxit. Ut hinc cognoscatis, ita facillè triumphare Principem, qui refugit suas curas in-

Iouiniani Imperatoris electi Deus curâ suscepit,

fidelibus ducibus, & militibus committere.

Quod verò etiam Dux exercitus debeat esse sapiens, patet: quia Sacra scriptura. Dauidem non aliam ob causam, in numero fortium primum ponit, nisi quia erat sapiens. 2. Reg. 23. Dauid sedens in cathedra sapientissimus. Et quid sapientiae laus ad gloriam fortitudinis habet? Multum equidem: nam inde crediderim maximè fortem extolli, quod sapiens fuerit, nec quidquam aggressus, donec sufficienter omnes rationes perpenderet. Nouit hoc perbellè Attalaticus Rex apud Cassiodor: 9. var. 25. ubi post laudatas strenui Ducis virtutes, tandem ait: Verum his aliquid manus adiiciens, primordia regni nostri, & armis inuit, & literis. Quia non aliter strenuus Dux armis ferire solet; quam simul sapientibus rationibus sui Principis iura constituat. Hoc suo exemplo palam docuit omniū Princeps & Dux Christus Dominus, Ioan. 2. Cum scississet quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo; oues quoq; & boues, & nummulariorum effudit as, & mensas subuertit. Et hi, qui columbas vendebant, dixit: Auserte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis. En vobis flagellum in manu inuictissimi Ducis, quo Deo iniurios homines percutiebat, simul admonens: Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis. Super quæ verba Cyrillus Alexandrinus ita scribit: Sicut Dominus imperat; & sicut Doctor ad æquum, & iustum hortatur. Simul ergo Imperatorem, agebat Dominus noster, & Doctorem: ut Imperator percutiebat rebelles; ut Doctor docebat æquitatem, eamque ostendebat in suis actionibus.

Investigare obsecro, quare triumphatoris Dei currui, alligata animalia posuerit Ezechiel. cap. 10. p. 14. Facies una facies Cherub: & facies secunda facies hominis: & in tertio facies leonis: & in quarto facies aquilæ. Vbi in nomine Cherub, duas etymologias inuenio, unam, ex Biblijs regijs,

Dauid ob sapientiam in numero fortium primum ponitur.

Christus Dominus minus fuit imperator simul & Doctor.

Cherub & pugnans & magister significatio

gijs, in quibus Apocal. 7. legitur: Cherub quasi pugnans. Alteram ex Vaticanis, in quibus sic habetur: Cherub quasi magister. Ex quibus etymologijs sufficienter patet, quantum valeat ad triumphos, quod magister sapientiae floreat; qui laudabiliter pugnat. Quod spectans Cassiodorus 10. variat. 3. de Theodato ad regnum assumpto, ita scribit: Accedit his bonis desiderabilis eruditio literarum, quæ naturam laudabilem eximie reddit ornatam. Inde prudens inuenit, ut sapientior fiat. Ibi bellator reperit, unde animi virtute roboratur. Neq; aliquid in mundo fortuna, quam literarum non augeat gloriosa notitia. Ergo Dux ex rebus maximè expedit sapientem esse.

Quod deniq; Dux exercitus debeat esse exemplaris, & militum amans, euidenter patet: quia Ducis ad exemplum totus componitur exercitus. Hoc mihi exprimere voluisse videtur, Calebus ille celeberrimus antesignanus Iudaici exercitus, quando Iosue 15. n. 16. militibus dixit: Qui percussit Cariath Sepher, & cepit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem. Quid è putatis Calebum, quasi robore militum iam destitutum, aut bellandi studio nudatum, expeditionem hanc alteri ob arduam commisisse? Nequaquam: sed idè hæc dixit, ut optimi Ducis officia impleret, & militum suo exemplo ad gloriosa bella prouocaret. Sic censet Masius in citatum locum: Non enim credibile est, inquit, virum fortissimum, & qui certissimam in Deo fiduciam nuper habebat collocatam, præ turpi iam ignavia, aut diffidentia ex alius hominis viribus pendere spe, præsertim maxima nunc belli difficultate superata, post pulsas Hebrone gigantes. Vicit ille prius, aliosque non inuidus ad similem gloriam prouocauit. Addit Abulensis: Sciendum est, quod Caleb conuenienter dixit verba hæc propter duo: primum, quia ipse erat dux belli, ut supra declaratum est; ad ducem autem pertinet in bello proponere

re præmia bene pugnantis, vel comminari poenas, aut inhonorationes fugientibus de acie.

Hanc Calebi virtutem, laudat Arias Montanus, quod gloriæ socium non renuerit; imò triumphorum consortem honestè ambiciosus quaesierit: Cum senior, inquit, iam totius regionis munitissimam urbem fidei virtute, atq; præstantia cepisset, eiusdem laudis, & utilitatis habere socios voluit, cuiusq; pariter viros strenuos, ad præbonestq; gloriæ studium incendi curauit. Equide non ma ori prudētia opus fuit ad gigantes deuincēdos; quam ad consortes gloriæ procurandos: quos Calebus non antea ad bella exiuit verbis; quam animasset exemplis. Denicerat ipse iam Hebronem; Dabir verò expugnandam militib; reliquerat. Scribit Onofander cap. 42. §. 1. strategici: Primus, inquit, ipse manu operi admotâ conspiciatur; nec enim militum vulgus adeo potentiorum comminationibus cogitur, atq; præstantium dignitate virorum, exemplis verecundiam pulsantibus: conspiciens enim aliquis ducem suū in re atrocitanda omnium Principem, festinandum esse animaduertit, cessare erubescit; imperatq; non parere veretur: nec iam ut seruus, aut imperio subditus; sed commilitonis instar, ad opus quoq; prouocatus accedit. Ergo Dux exercitus oportet esse exemplarem, & amantem militum, ut sciat eos pro laboribus præmiare. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Duces præire debent militibus, ut eos ad strenuè pugnandum alliciant. Ratio: quia præstantissimum Ducem omnes laborum molestias prælibare oportet, antequam eas suis militibus proponat. Sic feliciter olim pugnauit Aod contra Moabitas. Iudic. 3. a. n. 29. Persusserunt Moabitas in tempore illo circiter decem millia, omnes robustos, & fortes viros, nullus eorum euadere potuit. Et quid milites in illo prælio, ad ita strenuè pugnandum animauit? Certè non aliud nisi exemplum

Calebi viri maxima fuit, quod gloriæ locos habere voluente

Dux debet præire militibus ad pugnam

Bbbbb

plum

plum optimi Ducis, qui suos milites non imperio impulit, sed exemplo traxit ad præliandū: *Descenderuntq; ait sacer textus, cum eo filij Israël, ipso in fronte gradiente, qui dixit ad eos: sequimini me.* Et in quod enim periculum boni milites non ruerent, quando in illud suum Ducem præcurrentem intuentur. Illustrius patet fuit illa victoria, quam Gedeon de Madianitis reportauit, Iudic. 7. à n. 20. At, quodnam fuit militum incitamentū ad eam pugnam? Equidem exemplum Ducis, ita suos milites præmonentis. *Quod me facere videritis, hoc facite. Ingrediar partem castrorum, & quod fecero, secuti mini.* ibid. n. 17. Sic voluit quondam Abimelech ad turrim Sichimorum magnam lignorum struem ad mouere, quā subito incensa, totum illud hostium præsidium concremaret. Quā igitur attē vsus est? Respondet sacra pagina, Iudic. 9. n. 48. *Arrepti à securi præcidit arboris ramum, impositumq; ferens humero, dixit ad socios: Quod me vidistis facere, citò facite.* Ecce antequam laborem imperaret, ipse prius laborauit, ut militum obsequia, non tam imperantis vocem, quam laborantis exemplum promptiora sequerentur.

Christus
Apostolis
in prædicā-
do præiit,

Quid de ipso Duce nostro Christo Iesu loquar, de quo dicit Apostolus Matthæi 10. *Præcedit Christus, ut nos sequamur.* Hinc missurus olim suos discipulos, in orbē vniuersum prædicaturos, prius ipse prædicando, vices, & pagos peragravit: *Circuibat castella in circuitu docens, & vocauit duodecim, & cepit eos mittere binos.* Marci 6. n. 6. & 7. Ut scilicet, quem Apostoli præcūtrē videbant, a tergo sequi minimē formidarent. Imò ipse magna orbis emporia Apostolis reliquit obeunda; sibi verò humiles tantum vicos prælustrandos reseruauit. Quod præclare expendit Theophilus Antiochenus in catena aurea citatus. *Non solum, inquit, in ciuitatibus prædicabat Dominus, sed & in castellis, ut discamus pauca nō spernere, neq; magnas semper ciuitates*

querere; sed verbum Dei in vicis abieci, & vilibus seminare. At verò cum Ierololymam pariter cum discipulis moriturus ascenderet, dicit Euāgelista Marci 10. n. 32. *Erant in via ascendentes Ierololymam, & præcedebat illos Iesus, & stupebant, & sequentes timebant.* Super quæ verba Theophylactus ita discutit: *Per hoc, quod Christus discipulos omnes præcedit, & præuenit in via, ostendit, quod ad passionem occurrat, & non fugiat mortem propter nostram salutem.* Addo ego, non solum propter desiderium nostrum, sed etiam propter exemplum nostrum ad crucem præcessisse. Audite Isidorum Clarium: *Videtur, inquit, Dominus tunc maiorem quandam, quam alias soleret, præ se tulisse proficiscendi alacritatem, idq; cum iret agendū in crucem, ut nobis exemplo esset, ferenda alacri animo crucis nostre.* Verum, liceat paulisper sciscitari, quid sit, quod in horto, relictis à tergo suis discipulis, ipse processerit obuius suis hostibus, Ioan. 18. n. 4. dicens: *Quò vado scitis.* Profectò non video aliam causam, nisi ut fortitudinis exemplo perterreret hostes, discipulisque præluceret. Ita Origenes lib. 2. contra Celsum argumentatur: *Cur, inquit, Simon ille Cirenensis dicitur portare crucem post Iesum.* Lucæ 23. n. 26. *Et cum ducerent eum, apprehenderunt quendam Simonem Cirenensem, venientem de villa, & imposuerunt illi crucem portare post Iesum.* Equum enim erat, ut non miles Ducis; sed Dux militi anteiret. Simulque perpendite, cur Christus Dominus exaltatus in cruce, dicatur omnia ad se traxisse, Ioan. 12. n. 32. nisi quia potius trahebantur exemplo præcūtrē, quam imperio instantis a tergo trudebantur.

Corollarium II. Dux exercitus debet tempestiuè providere victum militibus. Ratio: quia vicem patris in exercitu gerit; ergo sicut pater, tenetur victum filijs procurare; ita & Dux militibus. Et certè veritatem hanc colligo ex scriptura sacra, Genes. 49. vbi dicitur: *Beniamin lu-*

Dux exerci-
tus debet
tempestiuè
providere
victum mi-
litibus.

pus rapax manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia. Miror, quod Beniaminica tribus, quæ prima sub nomine regali fuit: nam ex illa Saul creatus fuit primus Rex Israëlitarū, comparatur lupo, manè comedenti, & vespere spolia diuidenti. Vñ præ omnibus Caletanus, causam genuinam assecutus est: quia Saul tantum à Regijs virtutibus abfuit, ut cum festinus esset, in expugnandis hostibus, tardus, & nimis serus steterit in diuidendis spolijs, & militibus munerandis. Ita enim loquitur in Catena Lippom. *Perspicacius intelligimus Prophetam, quod Beniamin in Saule Rege futurus erat matutinus ad prædam, hoc est, ad superandos inimicos populi Israël, sed tardus ad diuidendum spolia suis.* En habetis Regis conditionem, minime regalem. Quis enim atrium regale putet, in quo milites putridi iacent, vel ipsa remunerationis expectatione confracti? Equidem ille solus Rex probatur regaliissimus, cuius cura eò spectat, ut quā optime militibus suis prouideat.

Hoc ex scriptura Sacra facile potestis colligere: postquam enim Dominus Iesus cruci affixus fuit, statim Pilatus mandauit affigi titulum cruci, qui Iesum Regem Iudæorum publicaret: erat enim in illo scriptum: *Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.* Quid inde subsequutum? Audite, quid adiungat S. Ioannes, cap. 19. *Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuiq; militi partem, Christus itaq; cruci appensus, noluit etiam per leuissimum momentum, regium titulum in se habere, quin de suis bonis vestitos milites haberet, & ostenderet. Quod admirans D. Ambrosius lib. 10. in Lucam, dicit: Quantos verò Christus sua veste vestiuit milites, & omnibus abundauit. Ergo Duce exercitus nihil magis decet; quā curam militum habere.*

Corollarium III. Dux exerci-

tus, post bellicos labores, tenetur suos milites præmiare. Sic fecit Iosue cum Rubenitis, Gaditis, & dimidia tribu Manasse, quos bellicis laboribus sedatis, amplissimis muneribus præmiavit. Iosue 22. eos alloquens: *Quia igitur dedit Dominus Deus vester, fratribus vestris quietem, & pacem, sicut pollicitus est; reuertimini, & ite in tabernacula vestra.* O quam copiosis militibus abundaret Principes Christiani, si post bella, commodis illorum attentius consulerent. Res enim durissima est, milites ferreis hostium missilibus corpora obijcere, frequentibus periculis salutem exponere, & postea, ut exiguum munus accipiant, ministroŕū supercilia superbissima sustinere: libellis, supplicibusq; facta sua exponere, ignauosq; sæpè sapius interpellare. Ait Arias Montanus: *A micorum pacta, fœdera, atq; commercia curantur magis; quā propria comoda curari solent.* Melius ad rem præsentem Cassiodor. 7. variat 80. *Pietati, inquit, conuenit, ut unusquisq; ad fructum militia emenso tempore debeat peruenire, ut laboris recipiat præmium, pro compensatione meritum.* Neq; solum pietati, sed & politia conuenit, præmia pro meritis militibus dispensare. Nam ardua res est, vitam exponere, & nisi commoditatum spebus melliat, etiā si a constanti viro refugitur. Quam ob causam Iosue, Rubenitas vacuos ad propria tabernacula non remisit, sed hostilibus trophæis onustos, & quod ingenuis maximè optandum, laudibus honorificè celebratos. Dicit Masius: *Laudat ipse Imperator ab obedientia, à fide, à constantia, deniq; à pietate. Quæ sanè sunt omnium militum virtutes, ut verissima, ita præclarissima.* Quod simul in Imperatoris commendationem vergit, siquidem laude dignum laudibus celebrare, regalis animi est.

Corollarium IV. Duces exercitus, qui in suis signis, plures representant personas; quā sint in exercitu,

Dux exerci-
tus debet
suos milites
præmiare.

Iosue sum-
ma pruden-
tia in præ-
miandis mi-
litibus.

Dux plures
repræsentat
milites
quam sint,
grauissime
peccat

citu, ut sibi accipiant plura stipendia, peccant grauissime. Ratio: quia Princeps, aut Rex, aut Respublica ex eorum narratione, putat esse sufficientem numerum; cum autem sit longè minor, hinc plura infortunia, imò etiam victoriæ perditio sequi solet, quorum omnium ipsi sunt in causa. Et ideo tenentur & stipendia nulliter accepta restituere, & damna secuta resarcire. Ita Petrus Nauarrus lib. 2. de restit. cap. 2. num. 268.

Corollarium V. Dux exercitus prauum, & corruptum victum comparans, cuius causâ milites moriuntur, & Princeps graue patitur damnum, peccat mortaliter, & homicidij reus est.

Conclusio II. Milites suo Duci in bello, debent fidem, obedientiam, & constantiam. Talis fuit Virias, qui ad propriam domum ire renuit, & in suo lecto conuiescere recusauit, quo tempore Arca Domini sub pellibus, & Ioab in tentorijs pernoctabat. 2. Reg. 11. n. 11. Tales. eosq; paucos ex Hebræis selegerat Moyses, cum innumeris Madianitis pugnaturus; omnes tamen fidei, obedientiæ, & constantiæ studio accensos, ut tantis virtutibus ornati, fidei violatores expugnaret. Venturum est ad pugnam. Quis ergo euentus? Paucis dicam, nemo deiecit Hebræorum; nemo superuit Madianitarum. Numer. 31. a num. 7.

Cumque pugnasent contra Madianitas, atq; vicissent, omnes mares occiderunt, & Reges eorum, ceperunt mulieres eorum, & paruulos, omniq; pecora, & cunctam suppellectilem, quam habere poterant depopulati sunt. Tam vrbes, quam viculos, & castella, flamma consumpsit. Vnde felicitas quælo tâta præliandi? Respondet Philo Hebræus lib. de fortitudine: Non alia fuit causa huius felicitatis, quam quod fortiter pro pietate in certamine descenderant. Cuius propugnator, & adiutor Deus esse solet, consilia bona suggerens, & robur addens corporibus: quasi ab ipsa pietate, pro qua pugnant, vires

Milites suo
Duci in bello
debent
fidem, obedientiam
& constantiam.

ad pugnam trahi, & angere viderentur. Vnde S. Bernardus serm. ad milites templi, cap. 4. Christianos illos milites commendat, quod non paucioribus virtutum, quam armorum præsidij muniri bella aggredierentur. Statimq; de optimis illorum moribus ita scribit: Imminente bello, intus fide, foris ferro, non auro mununtur: quatenus armati, & non ornati, hostibus metum incutiant. & prouocent auaritiam. Equos habere cupiunt fortes, & veloces, non coloratos, aut phaleratos: pugnam quippe, non pompam; victoriam, non gloriam cogitantes; & studentes magis esse formidini, quam admirationi. Et vltcrius ostendens eorum mansuetudinem, ac fortitudinem addit: Miro quodam, ac singulari modo cernuntur, & agnis mitiores, & leonibus ferociores: ut penè dubitem, quid potius censeam appellandos, Monachos videlicet, an milites, nisi quod verumque forsitan congruentius nominarim, quibus neutrum deesse cognoscitur, nec Monachi mansuetudo, nec militis fortitudo. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Miles in bello non debet mutare suam stationem, sed fortiter pugnare, etiam ad ipsam sanguinis profusionem. Hinc Lacedæmones suis militibus ad bellum proditoris soleas, siue calceos plumbeos inducebant, ne fortè ad capestendam fugam, pedibus timor adderet alas. Imò, aliquando anchoras ex collo militum religabant; & iam iam præliaturis in terram demittere iubebant, ut tenacibus eorum dentibus sisterentur scirentque in eodem vestigio aut vincendum, aut moriendum sibi esse; nunquam autem fugiendum. Similiter apud Romanos, illi fortissimi censebantur, qui nunquam è bello fugerant. Qualis fuit Lucius Dentatus, qui teste Luitio, centum & viginti prælijs cum hoste congressus, nullam excepit aduerso pectore cicatricem, ob quod Romanus Achilles dicebatur. Et Probus Imperator, ad Flauium Vopiscum, cum de præda repertus esset

Milites in
bello non
debent mutare
suam stationem.

Equus octo
diebus cursum
continua-
re potuit

esse equus, qui centum, & decem milliaria currere dicetur, ac octo, aut decem dies, cursum continuare, crederentq; omnes, ipsum Probum cum sibi reseruatorem, dixisse festur: fugiuo. militi potius, quam forti imperatori equum illum conuenire. proindeq; illum repudiasse, & nomen illius in vnam coniecisse à militibus sortiendum: quasi illud fugæ præsidium, tanquam sibi indecorum aspernaretur. Quod comprobatur Tertullianus, qui lib. de fuga in persecutione, cap. 10. ait: Pulebrior est miles in pugna amissus; quam in pugna saluus: malo miserandum, quam erubescendum.

Fuga Israël
litis fuit
et ignominia

Et certe, male cessit fuga Israëlitis. 1. Reg. 4. n. 11. Inito autem certamine, terga vertit Israël Philistinis; & casa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorum. Vbi quaerunt interpretes, factane fuerit cædes hæc in fuga, an in pugna? Et quidem, quod facta sit in pugna, videtur expresse, innuere, sacer textus: Casa sunt, inquit, in illo certamine, &c. Græca verò, & Hebræa exemplaria habent, in acie, quod nihil aliud significare videtur, quam inter certandum in acie, fuisse interfecta illa quatuor millia. Quod autem cædes illa facta sit in fuga, videtur sequi ex narrationis ordine: quia prius dicitur: Terga vertit Israël, & postea: casa sunt. Verum, neutra pars videtur suo argumento firmiter stabiliri. Non prior, quia certamen, seu acies, latius sumi potest, pro toto spatio temporis, ac loci, in quo strages, ac cædes, tam pugnantibus; quam fugientibus inferuntur, & sic etiam, qui in fuga corruerunt, dici possunt in certamine, seu in acie interfecti. Non etiam posterior: quia illa fuga dici potuit ante pugnam, per anticipationem, ut plerumq; fit. Quamobrem, vtramq; partem coniungendo, & accommodatiùs ad literam interpretando, rectius dicitur, hanc cædem partim in pugna, partim in fuga factam

esse, præsertim cum sacra litera dicat: Casa sunt in certamine passim per agros. In pugna quidem, dum in certamine, seu in acie pugnando stabant; in fuga verò, dum passim per agros hac illac errantes, & palantes sibi fugiendo consulebant.

Corollarium II. Milites in bello debent fugere delicias. Ratio: quia ferocium etiam militum animos, immoderata, ac intempestiua oblectationes emollire, atq; enervare solent, ut constat ex querimonia Romanæ Reipublicæ aduersus Lucium Syllam, Romanum exercitum in Campania, in delicias, & oblectamenta ire permittentem. Quæ querimoniam Sallustius in coniuratione Catilinæ, sic describit: Exercitum, quem in Asia ductauerat, quo sibi fidum faceret, contra morem maiorum, luxuriose, liberaliterq; nimis habuerat, loca amena, voluptaria, facile in otio feroces militum animos molliuerant: ibi primum insuevit exercitus populi Romani amare, potare, signatibulas pictas, vasa calatamirari, ea priuatim, ac publice rapere, delubra spoliare. Igitur hi milites postquam victoriam sunt adepti, nihil reliqui victis fecere. Et certe, viros desiderat Mars voluptatibus aduersos, & laboribus innutritos: a comptis enim & mollibus nihil forte, aut virile sperandum. Qui vmbra amat, qui multa niue vini calorem eludit, non castris, sed popinis nascitur. Pulchrè Tertullianus ad Martyres, cap. 3. Athletæ, inquit, segregantur in strictiorem disciplinam, ut reborati adificando vacent, continentur à luxuria, à cibis lautioribus, à potu iucundiore, coguntur, cruciantur, fatigantur, quanto plus in exercitationibus laborauerint, tanto plus de victoria sperant. Durus itaq; labor milites strenuos innutrit, & vñibus armorum adaptat. At verò è contra delitiæ militem enervant, nec reportandis præparant triumphis, sed dedecorosa fugæ tergo imprimendis notis obijciunt.

Milites in
bello delicias
fugere debent

Mars viros
molles &
delicatos aspernatur.

Bbbbb3

tribus,

Otiū illa-
citas belli-
colos, effe-
minatos
reddidit.

tribus, huius veritatis testes: deue-
nerant subactis iam hostium pluri-
bus in Silo, ibiq; fixerant taberna-
culum, & armis quodammodo fe-
riati de subigendis reliquis aduersa-
rijs minimè cogitabant; verum cul-
pabili ignavia marcebant. Ad quos
Iosue cap. 18. n. 3. sic locutus est:
*Uiquequò marceatis ignavia, & non in-
tratis ad possidendam terram, quam Do-
minus Deus patrum vestrorum dedit vo-
bis.* Ecce marcebant oscitantes
ignavia, qui prius ita ardentè expe-
tuerant praelia: Mare traiecerunt,
desertorum erroribus circumacti de-
sudarunt, monstra detruerunt, quò
facilius concupitas possessiones adi-
rent; postea verò ita imbelli obscu-
rati sunt inertia, & foeminea dede-
corati ignavia: Ne miremini: Regi-
onis fertilitas, & diuitiarum vber-
tas olim strenuos, postea ita reddi-
dit imbelles, ut inertibus deliciarum
addicti otij, honestis decreuerint
prælijs abstinere. Audite Masium
in citatum locū ita scribentem: *Ap-
paret verissimum esse illud, quod nuper
dicebamus, & nonorum periculorum me-
tum, & presentis habitationis commodi-
tates auertere animos omnium, à propria-
rum possessionum cupiditate.* Ecce qui
gigantes vultu, & proceritate terri-
biles, magnis laboribus innutriti,
potenter subegerant, postea volu-
pratibus assuefacti, pygmæos quàm
maximè formidabant: quia Ceres,
& Venus, armorum hostes, & ro-
boris tinea, enerues homines red-
dunt.

Annibalē
inuictū vi-
na & deli-
cijs perdidit.

Hinc optima politica, quos
viros fortes certaminibus aptat, à
delicioso spectaculo, à iucundicis, &
laxioribus commensationibus pru-
denter ablegat, & quidem in hoc nō
dissimilis corporis viribus, & animi
virtutibus fortuna est. Id agere debe-
mus, dicit Seneca epist. 52. *ut irrita-
mentum vitiorum, quàm longissimè profu-
giamus.* Indurandus est animus, & à
blandimentis voluptatum procul abstra-
hendus. Vina Annibalem hiberna sopie-
runt, & indomitum illum nubibus, atq;
Alpibus virum enervauerunt fomenta

Campania. Armis vicit, vitijs victus
est. Pruinæ, & tempestates, vires
addiderunt Annibali, vina, & deli-
ciarum fomenta tradiderunt hosti.
Oquàm cæcè felicitatem sæpè voca-
mus! quæ potius infortunata fortu-
na est.

Quatuor olim Reges bello ag-
gressi fuerunt Sodomitas, qui citissi-
mè ignobilis fugæ notas tergis re-
portauerunt impressas, hostibusq;
multiplices cœcelsere victorias. Res
mira, contra istos quatuor Reges
quinq; alij in pugnam processerant,
videlicet Rex Sodomorum, rex Gomor-
rha, rex Adama, rex Seboim, & rex Ba-
la. Et tamen plures ignobiliter fu-
gam arripuerunt, hostibusq; inde-
center triumphum concesserunt, di-
cit sacer textus. *Itaq; rex Sodomorum,
& Gomorrha terga verterunt, cecide-
runtq; ibi.* Genes. 14. Quid ergo fa-
ctum? Abraham seruorum collegie
manum, & sicut temporis permette-
bat angustia, hostes insecutus parta
superbientes victoriâ, & exiguo mi-
lite è manibus illorū abstulit trium-
phum, qui ad speciem temerarius
sibi miserandum videbatur casum
maturare. Numeravit expeditos ver-
naculos suos, trecentos decem & octo, &
persecutus est eos, reduxitq; omnem sub-
stantiam. Ibidem: Quis non obstu-
pescat, quòd Abraham parua suo-
rum manu armatus, tot phalangas
triumphator euerterit; innumerabi-
lis autem quinq; Regum exercitus,
in turpem fugam dilapsus, & cæsus
fuerit: Nam si hostes paucorū Abra-
hami militum audaciæ cesserunt,
quomodo de tot Sodomorum Re-
gibus detriumpharunt? Vultis scire
causam? Rex Sodomorum, qui qua-
tuor alios Reges in societatem belli
secum euocauerat, inhabitabat So-
domam paradisiis delicijs refertam,
voluptatum, diuitiarumq; copiosis
veluti imbribus fecundatam, quæ
erat, sicut Paradisus Domini. Vbi er-
go blandè scaturiebant corpori vo-
luptates, quid mirum, quòd contra
aduersarios, imbecilles viros reddi-
derint. Rex Sodomorum solum di-
ciderat

Abraham
exigua ma-
nu quatuor
Reges de-
bellauit

dicerat superari, solum nouerat ter-
ga vertere; at verò Abraham asper-
rimos montes habitans, & laborio-
sas incolens valles, ita robore vige-
bat, ut aduersarijs faciliè panicum
timorem incusserit, & partum iam
triumphum è manibus excusserit.
Appositè ad hanc rem cœcludit Se-
neca epist. 52. *Nobis quoq; militandum
est, & quidem genere militia, quo nun-
quàm quies, nunquàm otium datur: de-
bellanda sunt in primis voluptates, quæ
ut vides, sua quoq; ad se ingenia rapue-
runt.* Ecce victus, & captus est Lot,
forte de regionis voluptuosa fertili-
tate eneruis; vicit autem Abraham
de solo austeriori fortis.

Milites in
bello maxi-
mè fingere
debent se-
minas.

Corollarium III. Milites in bel-
lo maximè fugere debent foeminas.
Ratio: quia mulier etiam non iuncta
militibus, sed vel a longè solum ap-
parens, magis ipsa timori deseruit;
quàm fortitudini, iuxta illud dictū:
*Hoc satis est, mulier timeat, res ipsa ti-
mori.* Quasi dicatur: delitescat ti-
mens mulier, dum visa ipsa potius
timori est. Et quid aliud mulier
egressa domo, militibus obuia, illis
afferre potest, nisi rem maximi ti-
moris? Egressa est domo sua ludith,
ad bellicosissimi imperatoris castra
venit. Quid tunc? Ait scriptura Sa-
cra ludith. 10. *Cumq; intrasset ante
faciem eius, statim captus est in suis ocu-
lis Holofernes.* Super quem locum
Cathusianus ita scribit: *Mox, ut eam
vidit Holofernes, vulneratus est concu-
piscentiâ, quæ fuit deceptionis, & mor-
tis occasio.* Neq; ergo ipsius bellatori-
bus viris felicior potest esse mulieris
facies. Multum ferè semper detra-
hit gloriæ præstantibus ducibus oc-
cursus foeminarum. Quod patet in
cantatissimo Baraco, cui reseruata
erat gloriosissima victoria de hosti-
bus, quam ut ipse magis sibi confir-
maret, nifus fuit secum euocare De-
boram, Iudic. 4. Cui illa respondit:
*Ibo quidem tecum, sed in hac vice victo-
ria non imputabitur tibi.* In Hebræo
autem legitur: *Eundo ibi tecum, ve-
rum tamen non erit gloria tua in via.*

Ira bellicosissimo Duci foemina co-
mitatus, si non vitam; tamen non
minimam gloriæ partem abstulit.
Fortan ad cautelam, ne vquam
fortes viri gloriosos euentū sperent,
dum foeminarum conspectibus im-
plicentur.

Corollarium IV. Milites in bel-
lo debent conscientiam à peccatis
liberam habere. Ratio: quia de bo-
na conscientia procedit militaris
fortitudo, iuxta illud D. Pauli ad
Hebr. 11. de Præclarissimis ducibus:
*Isti per fidem vicerunt regna: fortes in
bello facti sunt.* Alia versio legit: *San-
cti per fidem vicerunt regna.* Et meri-
tò dicitur Sancti, ut ostendatur, quòd
militaris fortitudo hostibus terribi-
lis, ex conscientie puritate, & san-
ctitate exurgat. Quò spectans Na-
zarius in panegyri, dum Constanti-
ni victoriam extollit, dicit: *Non enim
per varios, & volubiles casus mars du-
bius errauit, nec fortuna vicissitudo, qua
plerumq; prosperis rebus triste aliquid
agglutinat, victorum latitiam vulnera-
uit; sed tanta hostium, & iam ampla
cedes, tam felix, & incruenta victoria
fuit, ut credas non bello ancipiti dimica-
tum, sed solas impiorum pœnas expetitas
sua enim inter arma bona conscientia si-
bi vindicat, ut iam cœperit non virtutis
magis, sed integritatis esse victoria: spe-
ctat enim nos ex alto rerum arbiter De-
us.* Et profectò, vbi Deus ab alto
credatur spectare, quis negabit, plu-
rimi esse momenti bonam conscien-
tiam, etiam inter arma bellica. Ut
non immeritò exclamauerit Hero-
des apud Egesippum lib. 1. cap. 23.
*Festinemus igitur ad praelium, dum vi-
ctorem habemus Deum, casorum vindi-
cem.* Nani tunc insuperabilis stat
miles sanctus, quando Deo vltori
iniquitatum iungitur.

Milites in
bello debent
conscientiam
à peccatis
liberam ha-
bere.

Altera etiam Corollarij ratio da-
ri potest: quia miles offenso Deo in-
feliciter praeliatur. Vnde D. Hie-
ronymus in epist. 3. ad Heliodorum
de epitaph. Nepotiani ad finem,
postquàm innumeras strages Roma-
ni imperij commemorasset, sic con-
cludit:

cludit: Nostris peccatis barbari fortes sunt, nostris viribus Romanus superatur exercitus. Et paulo post: Infelices nos, qui tantum displicemus Deo, ut per iram barbarorum, illius ira in nos deferatur. Quasi diceret: non externi hostes, sed domestici peccatores extremam perniciem Romano imperio moluntur. Non sua hostes arma, sed nostra eos peccata in nos roborant, & confirmant.

Hoc olim Deus significavit, quando Israelitas tradidit in potestatem Nabuchodonosoris. Dan. 1.

n. 2. tres autem pueros & fornacis ignis ardentis liberavit Deus. Dan. 3. n. 22. Illos quidem, quia scelerosos; hos autem, quia innocentes.

Offendens, quod non Rex suis viribus Hebræos superaverit: alias etiam ignis; qui maiores habet vires, tres pueros superasset: sed Hebræorum peccata Hebræos in servitutem tradiderint; puerorum autem virtutes, illas inter flammis, ipsos pueros conseruauerint. Sic exponit D. Chrysostomus hom. 18. in epist. 1. ad Corint. Considera, inquit, quantum sit, tot spectantibus oculis, a tribus captiuis pueris tyrannum illum cōtemni? offendit enim, (id est, tyrannus ipse contemptus) eorum se civitatem cepisse non suis viribus, sed propter peccatum multitudinis. Nam si deuictos superare non potuit, & maxime in fornicem intrusos: quoniam pacto omnes, cum tales essent, (puta quales pueri innocentes) lege belli superasset? Ex quo perspicuum est, multitudinis peccata ei civitatem tradidisse. Quare D. Ambrosius serm. 88. de bellico tumultu, ostendit, vrbes non tam a suis militibus; quam a suis hostibus, quam a suis sceleribus expugnari, sic concludens, Tunc, inquit, civitatis porta munita esse poterit, si prius in nobis porta iustitia munitur. Caterum, nihil prodest: muros munire civitatis propugnaculis, & Deum provocare peccatis. Statimque ducit exemplum a Dauide, qui inermis Goliath superavit armatum. 1.

Hebræos
cur Deus in
captivitate
tradidit, &
tres pueros
in igne ser-
uauit.

Civitas non
militibus,
sed virtuti-
bus defendi-
tur.

Reg. 17. n. 40. Cum, inquit, Saul & eius Dauid non operiretur gladio, non praeingeretur chypso, non lancea uteretur: occidit illum, (id est, Goliath) non telo ferreo, sed gladio spirituali. Quamuis enim inermis oculis hominum videretur; satis tamen erat, gratia Divinitus armatus. Moxque contrario modo de Golia philosophatur: Quamuis, inquit, esset Golia undique armorum protectione munitus; frons tamen eius patebat ad mortem, quia signaculum salvatoris non gestabat: atque adeo ibi perimitur, ubi nudus a Dei gratia reperitur. Ergo qui vult feliciter pugnare, Deum sibi fauentem habeat, necesse est.

Corollarium V. Milites potissimum Christiani in bello, si victoria potiri volunt, Dei auxilium humiliter implorare debent. Ratio: quia quisque orationis presidio munitus non est, & cui Deus bellanti non adest auxiliarius, is armis in bello caret. Quoniam oratio est humanæ imbecillitatis armarium, corporum robur, Reipublicæ asyllum, iuris vigor, tutela pacis, ars fortitudinis, victoriarum gymnasium, virium supplementum, complementum potentiae, iustitiæ vexillum, belli peritua, victoria incruenta, auspiciū triumphi, defensionis clypeus, scutum impenetrabile, hostilitatis coercitio, hostium ruina, & paruo constans belli trophæum. At D. Ambrosius serm. 86. Arma nostra sunt, quibus nos saluator instruxit, oratio. Oratio longius vulnerat, quam sagitta. Sagitta enim non nisi proximè cōspectum percutit aduersarium: oratio autem etiam longius positum vulnerat inimicum. Hoc probè agnouit Regius Propheta, praelijs æque ac victorijs diu assuetus, dicens Psal. 17. n. 35. Qui docet manus meas ad praelium, & posuisti ut arcum arcum brachia mea. Græci Patres, apud Paraphras. quam sit ista militaris doctrina, quam ad bella strenue gerenda, & victorias passim gloriose reportandas, Prophetæ manus erudiebantur, sic exponunt: Etenim ad preces manus expan-

Milites di-
uinum au-
xilium hu-
militer im-
plorare de-
bent.

expandens supero inimicos meos, per arcum nempe arcum, & infractum, brachiorum firmitate symbolice demonstrat. O præclarum bellicæ artis gymnasium, & rei militis perita sapienter eruditio: Manus, quæ benè ad Deum in oratione leuantur, peritè contra hostes præstantur: Ad preces manus expandens, eas animose erudit: nec lassantur militum brachia, quæ a precibus sanctis in firmitatem arcum obdurantur. Equidem oratio, disciplinæ militaris compendium est, quæ imbelles refingit in fortes, ex pusillanimis magnanimos facit, & tyrones in veteranos recudit. Ergo oratio est officina valoris, peritia militum, Imperatorum gymnasium, alacritatis fomes, roboris arbitra, victoriarum auspiciū, & precarium gloriose trophæum.

Exstant & in Ecclesiasticis historijs, clarissima istius veritatis exempla, quibus hic diuinus fauor erga milites, non tam armis; quam precibus decertantes confirmatur. Nam D. August. lib. 5. de Ciuit. cap. 26. refert de Theodosio iuniore Imperatore, qui aduersus Eugenij tyranni robustissimum exercitum, magis orando; quam feriendo pugnavit. Quid ergo inde factum? Pergit citatus Augustinus: Milites, inquit, nobis, qui aderant, retulerunt, extorta sibi esse de manibus, quacumque iaculabantur: cum a Theodosij partibus in aduersarios vehemens ventus iret, & non solum quacumque in eos iaciebantur, concitatissime raperet; verum etiam ipsorum tela, in eorum corpora retorqueret. Ad quem locum alludens D. Ambrosius, & accommodans illud Davidicum: Gladius eorum intret in corda ipsorum, ita scribit: Sæpe iacula in ipsos, qui eiecerint, refunduntur. Quod etiam proximo accidit bello: ut subito ventus oriatur, qui infidelibus excuteret scuta de manibus, ac tela omnium, atque missilia in peccatoris exercitum retorqueret. Quod comprobatur Orosius lib. 7. cap. 35 his verbis: Continuò, inquit, magnus ille, & ineffabilis turba ventorum

in ora hostium ruit. Ferebantur per aerem spicula missa nostrorum, atque ultra mensuram humani iactus, manu in aere portata, nusquam propemodum cadere, priusquam impingerent, sinebantur. Tela enim, quæ hostes vehementer intorserant, excepta ventis, impetu supinata, ac retrorsum coacta, ipsos infelicitè configebant.

Sed quid mirum, cum Theodosio lib. 5. histor. cap. 24. addat, Theodosium pridie ante certamen, cum immensas aduersariorum, & exiguas suorum vires conspexisset; non despondisse animum, nec certaminis capessendi consilium mutasse, sed intrepidum, & fidentem animi dixisse, fas non esse, ut statua Herculis, quam Eugenius in suo exercitu præferebat, victrix euaderet; & crux Christi, quam ipse præeuntem sequebatur, victa despiceretur. Quare integram noctem in oratione transigenti, apparuisse duo S. narum Apostolici lumina longè clarissima, videlicet Ioannem & Philippum, seque Imperatori ad futurum certamen antesignanos promississe, nec datam fidem violasse. Nam praelio iniri cœpto, tutelares illos duces iuuando, patrocinandoque; promississimos adfuisse: & non solum violentos turbines excitasse, qui aduersariorum spicula in ipsos vehementius retorquebant; sed etiam ingentes pulueris nubes exciuisse, quibus hostes verberari, suos oculos aut claudere, aut perdere cogebantur. His praesidijs, licet exiguis, ita feliciter processisse imperiales, ut fusis, fugatisque hostibus, tandem ad tyrannum spe victoriae plenum, in sublimi colle recumbentem, & de nulla re minus; quam de suo extremo fato cogitantem inuolarent. Quem fastu tumentem, & quos sentiebat irrepere, quasi suos interrogantem, an Imperator victus, an victus afferretur, subito audiuisse, non Theodosium ad Eugenium deferri, sed Eugenium ad Theodosium deferendum monentes, ut ma-

Theodosio
præstanti
S. Ioannes
& Philippus
patrocinaban-
tur.

Deus a par-
tibus Theo-
dosij contra
Eugenium
tyrannum
stabat.

nus vinculis, collum iugo præpara-
ret, quam primum è solio in erga-
stulum præcipitandus. Nec aliter
factum est, ut ex hoc euentu nemo
ignorer, humiles Theodosij preces
multo plus ad victoriam; quam su-
perbas Eugenij vires profuisse.

Aurelius
Imperator
in bello sin-
gulare Dei
auxilium
expertus.

Quod si adhuc plura istius veri-
tatis documenta requiritis, legite
Eusebium lib. 5. histor. Ecclesiasti-
ca 5. capite ubi scribit: Cum olim
exercitus Marci Aurelij Cæsaris, cō-
tra Germanos, & Sarmatas instru-
ctus, ingenti siti opprimeretur, mi-
lites Christianos ex ea legione, quæ
Melitina dicebatur, positris genibus
se totos ad orationem conuertisse;
hostibus rei nouitatem admirantib⁹:
fuisq; precibus à Deo impetrasse nō
lolum fulmina; quæ hostes in fugā
versos terruerunt; verum etiam ef-
fusus imbrem, qui exercitum ma-
gna siti laborantem mirifice recre-
auit. Insuper, mihi credite, nemo
in bellico periculo constitutus, ad
Deum per orationem confugit, qui
ex eo mirabiliter non eruat. Hinc
David plurimos in se hostes perpe-
sus, querebatur: Domine, quid mul-
tiplicati sunt, qui tribulant me. Psalm.
3. n. 2. Statimq; Deum sui conso-
latorem expertus, & adiutorem, se-
ipsum consolabatur: Tu autem Domi-
ne susceptor meus es, gloria mea, & exal-
tans caput meum. ibidem n. 4. Quasi
diceret, sicut cum ibi D. Chrysosth:
loquentem introducit: Mea mecum
viscera bellum gerunt, meus populus, me-
us contra me armatur exercitus: oues
meæ lupi facti sunt, & leones agni, &
tauri cornupetentes. Sed tu es Domine
pro me. Fundatus supra petram fidei nō
cado. In Hebræo autem legitur: Tu
autem Domine clypeus circa me. Quasi
non magis clypeus pugnantiem,
quàm Dominus orantem muniat,
ac tueatur. Imò, D. Gregor. Nyf-
senus, lib. de oratione sub initium
docet, orationem non solum in
bellicis; verum in omnibus pericu-
lis, patronam adesse singularem:
Oratio, inquit, virginis sigillum est,

matrimonij fides, viatoribus scutum,
dormientium custos, agricolarum fertili-
tas, nauigantium salus. Statimq; con-
cludit: Oratio Ionæ cetum, domum
effecit: Ezechiā ex portis mortis ad vi-
tam reduxit: tribus adolescentibus in-
uentum rorantem, flammam conuertit:
Israhelitis aduersus Amalecitas, tropheū
erexit: & centum octuaginta quinque
millia Assyriorum una nocte, gladio inui-
sibili prostrauit. En quanta virtus o-
rationis.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijcitur contra Corollarium V. pri-
ma conclusionis. Quando militi sti-
pendiario, in bello iusto abscindit-
tur manus, vel res aliqua pretiosa
aufertur, Princeps sub cuius signis
militauit, non tenetur ad vllam re-
stitutionem militi. Ergo etiam Dux
exercitus, qui prauum, & corruptū
victum comparauit, propter quem
milites, aut grauem morbum con-
trahunt, aut moriuntur, non pec-
cat, nec tenetur ad vllam compen-
sationem. Respondetur concedendo an-
tecedens, videlicet, Principem non
teneri ad vllam compensationem
militi, qui libere, & sine vi, se in
bellum contulit: quia is, scienter,
& voluntarie huic periculo se ex-
posuit. Similiter, si urgente neces-
sitate, suos subditos ire ad bellum
compellat: quia tunc subditi tenen-
tur Principi obedire, & consequen-
ter tenentur damna belli subire.
Nihilominus, si Princeps non sub-
ditos, vi, & metu compellat ire ad
bellum, tunc præper stipendium,
tenetur etiam damna secuta illis re-
stituere: quia compellendo eis ini-
uriam fecit. Ita pariter Dux exer-
citus, si bonos, & gnatos famulos
instituit ad procurandum victum,
& ipsi contra voluntatem Ducis,
corruptum procurauerunt, non pec-
cauit, neq; tenetur ad quidquam.
At verò, si indignos ad id elegit, &
peccati mortalis, & restitutionis da-
mnorum secutorum reus censetur.

DISPV.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

DISPUTATIO III.

ARTICVLVS I.

De obligatione Homicidæ.

Resolvitur Quæstio.

Duo in hac disputatione explicā-
da occurrunt. Primum, an pro ho-
micidio aliqua restitutio facienda
sit. Secundum, quæ circumstantiæ
homicidij in confessione explicari
debeant.

QVÆSTIO I.

Ad quid restituendum teneatur homici-
da pro patrato homicidio.

Quæstio hæc inde orta est: quia
in primis certum est, etiam eum,
qui se defendendo occidit inuasore-
rem, excedendo notabiliter iustum
moderamen, teneri ad aliquam re-
stitutionem: quoniam fecit iniuri-
am alteri, estq; causa iniusta damni;
nihilominus non tenetur ad inte-
gram restitutionem. Tum, quia,
qui prior alterum inuadit, viderur
cedere iuri suo ex parte, & sic in-
uasus non tenetur ad restitutionem
omnium damnorum, ex morte ipsi-
us secutorum. Tum, quia difficilli-
mum est, ut inuasus defendendo se,
non excedat aliquantum modera-
men: & sic æquitas non videtur
postulare, ut inuasus occidendo in-
uasorem, obligetur ad restitutionē
omnium damnorum.

Certum est præterea. Inuasum,
qui suum inuasorem occidit cum
moderamine, non teneri ad vllam
restitutionem: quia non fuit causa
iniusta damni. Imò, si talis inua-
sus per inuasorem passus est aliqua
damna, tunc heredes inuasoris oc-
cisi, tenentur ea restituere inuasore,
qui eum cum moderamine defendē-
do se occidit. Quod intelligi de-
bet, etiam si inuasus dederit causam
invasionis, v. g. per contumeliam,
aut adulterium, de quo supra egi-
mus. Vnde ex hoc fundamento,
maximè quæstio mouetur de homi-
cida, qui voluntarie, & deliberatè
aliquem occidit.

Conclusio. Homicida pro vita
hominis, aut membro iniuste a-
licui abscisso, aut cicatrice inflata
homini libero, non obligatur for-
maliter, aut ex iustitia, ad quidpiam
restituendum in conscientia. Ita
constat ex lege vltima. ff. de ijs, qui ef-
fuderunt. Et probatur: quia restituti-
o, quæ debetur ex iustitia commu-
tatiua, fieri debet ad æqualitatem
iuxta rei æstimationem. Sed vita
hominis liberi, aut corpus, aut mē-
brum, nullam recipiunt æstimatio-
nem: ergo formaliter, & ex iustitia,
nulla restitutio fieri debet pro vita,
aut membro liberi hominis, cum
non sint pretio æstimabilia.

Dixi autem formaliter, & ex ius-
titia, nihil restituendum esse: quia
ex charitate debet fieri aliqua re-
stitutio. vno verbo, & homicida,
& vulnerator, tenetur ad restituē-
da omnia damna, quæ passus est oc-
cibus propter mortem; aut vulnera-
tus propter vulnus. Ratio: quia ini-
usta sua actione, fuit causa effi-
cax talis damni, & cessationis iusti
lucris: qui autem est causa efficax
damni, tenetur ad restitutionem il-
lius. Nihilominus, quoniam lucrum
hoc, quod vulneratus consecutus
fuisset, erat tantum in spe; ideo nō
debet restitui, nisi secundum arbi-
trium viri prudentis, detrahendo ex-
pensas, v. g. cibi, & potus, quas oc-
cibus, aut vulneratus subiisset in ac-
quirendo lucro. Nam istæ expen-
sæ, non sunt reponendæ in lucro,
& sic ad eas soluendas non obliga-
tur homicida, aut vulnerator. Quo-
circa, si spes lucris æstimetur quinquaginta florenis, & illud, quod cō-
sumpturus erat occisus, æstimetur
viginti, tunc vulnerator non debet
restituere, nisi triginta, quod totum
ex determinatione viri prudentis
pendet.

Consideret ergo homicida, qui
maliti-

Homicida
ex iustitia
non obliga-
tur ad resti-
tutionem
pro vita.

Occisor &
vulnerator
ex charita-
te tenetur
ad restituē-
da damna,

Ccccc2

Homicida
grauem
Dei vindi-
cam in se
prodocat.

malitiosè proximo vitam adimit, nullo pretio æstimabilem, quantam apud Deum vindictam meretur, ut merito Cassiodor. lib. 2. variat. epistol. 19. exclamet. *Proh dolor! Pietas in aubus inuenitur, qua ab humana conditione deseritur; vultur ipse, cui vita est cadaver alienum, tanta magnitudinis corpus, nec exiguis alitibus probatur infestum, sed magis accipitrem vitam plumigerarum auium persequentem alis cedit, ore dilatat, totoq; suo pondere, periclitantibus subuenire. At homines parcere nequeunt, cuius se genus esse cognoscunt. Iam enim his temporibus, quando frequentissima homicidia fiunt, inter hominem, & feram rapacissimam, nullum discrimen intercedit; imò potius homo à feris humanitate iam vincitur: siquidem lupus non est alteri lupo lupus; homo verò est homini lupus. Audite Plinium lib. 7. naturalis histor. ad initium: *Cetera, inquit, animalia in suo genere probè degunt: congregari videmus, & stare contra dissimilia: leonum feritas inter se non dimicat, serpentum morsus non petiunt serpentes; ne maris quidem bellua, ac pisces, nisi in diuersa genera seuiant: at hercule homini plurima ex homine sunt mala. Sed quid dico, homo homini lupus est: imò lupis, & feris omnibus peius quid, & ferocius. Pulchrè Seneca, epist. 107. humanæ vitæ pericula, & miseria recensens, hac de re discurret: *Et fera, inquit, nobis loco occurret, & homo perniciosior feris omnibus. Ostendens, hominem feris omnibus perniciosiorem existere, qui etiam ipsis dæmonibus malignitate, & nocendi cupiditate longè antecellit. Neque enim hæc desperata monstra, seipsa inuicem exagitant, non lites, aut bella in se cient. Propter quod in scriptura Sacra, ad exprimendum humanæ malignitatis virus, non dæmonis nomen apponitur homini; sed potius ipsimet dæmoni humana natura adscribitur. Matth. 13. n. 13. ubi à Salvatore nostro, sub parabola seminantis zizania, mali dæmonis in Ecclesiam odium, ac de-***

Homo ho-
mini est lu-
pus.

Homo ma-
lignitate &
nocendi cu-
piditate dæ-
monem su-
perat.

testabilis scuitia describitur, ut debitum tantæ rei pondus reddatur, ita subiungitur: *Inimicus homo hoc fecit. Cur non potius dicitur: inimicus dæmon hoc fecit?* Ita quidem oportebat; sed quia dæmon tanta malignitate, tantoq; nocendi studio se gessit, ut semetipsum superasse, & à dæmone in hominem transisse videretur; ideo nomen hominis ipsi impositum est. Ita ut cum dæmon fraudulentas artes, inuidentiam, odium, rabiem explicaret, non tigris, aut ferox bellua, sed *inimicus homo diceretur*. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Homicida etià pro expensis funeris à se occisi, non tenetur ad aliquid restituendum. Ratio: quia ex hoc capite, nullum damnum est illatum: nam etiam si occisus morte naturali periisset, adhuc illæ funeris expensæ factæ fuissent. Nihilominus scelus homicidij, ita Deo abominabile est, ut propter illud etiam creaturas irrationabiles puniat, iuxta illud Exodi 21. n. 28. *Si bos cornu percusserit virum, aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur, & non comedentur carnes eius. Vbi bos in pœnam homicidij iubetur occidi, & ab humano esu, tanquam contaminatus remoueri. Occidi quidem iubetur, non quòd vllum sit in bellua peccatum, quod puniri mereatur. Sed interprete Theodoro, qu. 49. in Exodum. *Ut legislator ex animalibus irrationalibus, doceat homines rationales, quam graue scelus habeatur homicidium. Remoueri verò à conuiuio humano iussus est, imò & à sacrificio diuino: quia ut ait Philo Hebræus lib. de specialibus legibus: Non est parus cibus homini animal, quod interfecit hominem. Neq; solum bruta animalia, cum peccatoribus coniurata, in eorum odium, ac nocumentum, sæpè à Deo puniuntur; verum etiam creaturæ insensibiles, dum peccatoribus seruiunt, pœnas peccatoribus debitas plerumq; non euadunt. Quid enim cælo, sole, & lunâ, sideribus,**

Homicida
ad expen-
sas funeris
refunden-
das non tenetur.

Etià crea-
turæ inten-
sibiles pro-
pter pecca-
ta hominum
puniuntur.

que pulchrius, & illustrius; quia tamen peccatoribus præluxerunt, ac ministrarunt; ideo à diuina iustitia factum est, quòd in peccatorum odium extremos defectus patiantur, ut docet scriptura Sacra, Hieremiæ 4. n. 23. *Aspexi calos, & non erat lux in eis. Et Isaia 13. n. 10. Stellæ cali, & splendor earum, non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo. Et Ezechiel. 32. n. 7. Operiam calos, & nigrescere faciam stellæ eius: solem nubetegam, & luna non dabit lumen suum, omnia luminaria cali morere faciam. Et Isaiæ 1. Sol, & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. Deniq; Matthæi 24. Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de calo.*

Vultis scire causam, cur id fiat? Auctor Imperfectus hom. 49. hanc assignat: *Aut, inquit, propter indignam persecutionem Sanctorum dolentes: aut super impiorum pessima opera indignantes: aut nouissimam in eis Dei iracundiam demonstrantes, ut adhuc uiuentibus impijs super terram, iam gustus detur infernalium tenebrarum. Nihilominus verius mihi videtur, ideo obscurari cæli sidera, ut quæ olim peccatoribus lucere non dubitauerunt, tunc cum peccatoribus lugere cogerentur. Itaq; cælestes illæ creaturæ sublunarium altrices, conseruaticæque, peccatorum supplicijs inuoluntur, ut Diuinæ iustitiæ seueritas demonstraretur, quæ non solum in peccatores, verum etiam in eorum fautores, quales quales fuerint, peruagatur. Quid de sublunarijs loquar? Terra quidem ipsa plectitur cum colonis, quemadmodum ipsemet Deus Noemum alloquitur, Genes. 6. n. 3. *Repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra. In quo loco Encherius, Alcuinus, Lyranus, & alij antiqui Hebræi notant, terrâ infuso diluuiò tabefactam fuisse, & à superficie per tres palmos introuersus in aqua extenuatam. Imò, per aquarum falsedinem, ita emar-**

Luminaria
cæli pro-
pter pecca-
tores de-
stituta peti-
untur.

Terra per
diluium
est extenu-
ata & infri-
lis reddita.

cuisse, ut cum antea fructus vberri-
mos, alendisq; hominibus pinguis-
simos germinaret, postea non nisi
tenues, sustentandisque hominibus
ineptos parturiret: adeò, ut carnis
esus, qui antea in vlu non erat, à
Deo concederetur, quò facilius pos-
set vita humana propagari.

Neq; solum pulcherrimam illâ
amœnitatem, quam habuit, terra per
diluium amisit, verum etiam talem
sterilitatem induxit, ut nunquam
amplius quidquam viride germina-
ret. Deutor. 29. n. 23. *Videntes pla-
gas terræ illius, & infirmitates, quibus
eam affligerat Dominus, sulphure, & sa-
lis ardore comburens, ita ut ultra non
seratur, nec virens quidpiam germinet.* Igitur terra illa, quæ antea erat, si-
cut paradysus Domini, postea non
minus squalida, atq; horrida; quam
infernus facta est: non quidem pro-
pter propriam culpam, cuius erat
incapax, sed propter culpam habi-
tatorum, quibus inferuiebat. Ait
D. Chrysostomus serm. de Adam,
& Sodomitis in I. tract. *Erat, in-
quit, iusta retributio in his, qui naturæ
leges subuerterant: ut inuertatur in eis
naturæ ordo, & fiat eis naufragium ex
igne, quasi ex aqua. Statimq; de ste-
rilitate terræ, & ruina urbium sub-
dit: Quia, inquit, incultas animas ad
bonitatem præducere; ea ipsa passi sunt,
quæ fecerunt: unicuiq; enim Deus, quam
seminauit, messem reddit. Grauem o-
lim maledictionem intulerat David
montibus Gelbœ, in quibus Saul,
& Ionathas occubuerant. 2. Reg. I.
n. 21. *Montes Gelbœ, nec ros, nec plu-
uia veniant super vos, neq; sint agri pri-
mitiarum: quia ibi abiectus est clypeus
fortium. Neq; in cassum abiit ista
maledictio, sed statim in montes a-
refactos acriter impegit: non quòd
illi criminis authores, sed quòd spe-
ctatores extitissent. Vnde D. Ambr.
lib. 3. offic. cap. 3. dicit: *Aruerunt,*
inquit, *montes prophetico maledictio;*
sed Diuina vis sententiam maledictionis
impleuit. Itaq; pro regia necis spectacu-
*lo, pœnam elementa soluerunt. In qui-***

Montes
Gelbœ ma-
ledictio Da-
uidis arue-
runt.

bus verbis duo notanda sunt: *primum*, si pro spectaculo vnius mali, poena soluitur, quid pro piaculo? Nimirum, si puniuntur, qui malum intuentur, quid fiet cum illis, qui malum operantur. *Alterum*, si monites, in quibus malum agitur, ita acriter puniuntur, quid fiet illis, qui sua sponte illud agunt, quibus poenis ferientur? Montibus itaq; innoxij incussa est maledictio, ut hinc agnoscamus, quas, & quantas poenas peccatores mereantur.

Homicida pro anima occisi non tenetur in conscientia quodquam restituere.

Corollarium II. Homicida pro anima occisi, ad reparandum vitæ damnum, non tenetur in conscientia quidquam restituere. Ita Bonacina, & Soto, contra Scotum, & Angelum. *Ratio*: quia si quid pro anima occisi restituendum esset, tunc maxime bona spiritualia, sed hæc non sunt restituenda, cum id impossibile sit, eò, quod non sint pretiū vitæ, ut potè rei temporalis: ergo pro anima occisi, nihil est restituendum ex iustitia. Ex consilio tamen, & de æquitate naturali, potest aliqua restitutio iungi a confessario pro satisfactione Sacramentali. Ita Clavis Regia, & communis Doctorum sententia.

Homicida bestiarum, & de manu hominis, de manu paratur.

Adverte scelestè homicida, qui non solum in corpus proximi occisi; verum etiam in animum illius peccas, cuius valor tanti æstimatur, ut nullo temporali pretio eius iniuria compensari queat. Quod Deus significare voluit, quando discordias, & cædes inter homines prohibens, Nöemum sic allocutus est. Genes. 9. n. 5. *Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, de manu viri, & de manu fratris.* At quamnam sunt illæ bestiae, quæ propter factas cædes, ad iudicium Dei vocandæ prædicantur? Equidem illi homines, qui ibidem statim nominantur: *Homo, vir, & frater.* qui de humana natura in ferinam, imò & ferinam crudeliorem degenerarunt. Sic exponit D. Ambros. lib. de Nöe, & Arca, cap. 20. *Bestiali*, inquit, *malitia*

comparauit, imò etiam acerbauit iniquitatem hominis, ultra bestiarum feritatem; & tamen bestia nobiscum nihil habent commune: natura nullo velut fraterno iure deuincta sunt: si nocent hominibus, quasi extraneis nocent: natura iura non violant: germanitatis non obliuiscuntur affectum; ideo grauius peccat homo, qui fratri insidiatur.

Vnde celestis sponsa non demones, non Hæreticos, non externos hostes; sed domesticos fratres sibi inimicari querebatur: *Fili, inquit, matris meæ pugnauerunt contra me.* Cantic. I. n. 6. In quem locum D. Bernardus serm. 29. scribit: *Longè a vobis faciet semper hoc tam abominabile, & detestabile malum. Ante mihi contingat mori, quam audire in vobis quenquam iuste clamitantem: Fili matris meæ pugnauerunt contra me.* Et paulò post addit: *Quod leue putas, & ob hoc leuius præcipitas; plerumq; alius aliter accipit, paratus festucam, trabem suspicari, & scintillam fornacem, præsertim, ubi disciplina silentij, nec te, qui causa es, excusare permittit; nec illud vulnus suspicionis aperire, quod patitur, ut curetur.* Ita vritur ille, & moratur, clauso lethali vulnere inter semetipsum gemens, dum totis in ira, & disceptione positus, nihil aliud silens versare in mente possit, nisi iniuriam, quam accepit. Nō potest orare, non potest legere, nō sanctum, non spirituale aliquid meditari: & ita vadit ad mortem animæ, pro qua Christus mortuus est. Quid tu interim quæso, anima habes, contra quam Christus anxie clamat de pectore fratris tui: *Filius matris meæ pugnavit contra me.*

Corollarium III. Homicida, qui poenam talionis soluit, tenetur adhuc resarcire omnia damna, quæ secuta sunt per homicidium. *Ratio*: quia ex iustitia commutatiua, illud est restituendum, quod est ablatum. Sed per poenam talionis, id est, per mortem homicidæ, non restituitur id, quod est ablatum: ergo homicida, qui poenam talionis soluit, tenetur adhuc resarcire damna secuta.

Homicida ad duplicem satisfactionem tenetur.

ta. Ratio II. quia homicida ad duplicem satisfactionem tenetur, vnâ reipublicæ, quæ passa est iniuriam, & huic satis fit, per poenam talionis: *alteram* heredibus occisi pro illato damno; & his non satis fit per poenam talionis. Atq; sic heredes homicidæ, soluentis poenam talionis, tenentur resarcire damna secuta. Ita communis sententia Doctorum, contra Angelum, verbo *homicidæ*. Cuius sententia probabilis est tunc, quando heredes occisi liberè nihil exigunt; secus si exigant.

Considerate, quam graue sit peccatum homicidium, ut non solum mortem; verum etiam dilapidationem substantiæ, post occisum homicidam relicta, mereatur. Occidi iusserat crudelis Achab innocentem Nabothum, ut vineam eius raperet. Audite ergo, quam poenam ei prædixit Elias: *In loco hoc ait, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoq; sanguinem tuum.* En quam ignominiosam mortem illi prædixit; necdum tamen satis, insuper etiâ dilapidationem omnium bonorum addidit, nomine Dei loquens: *Dabo domum Achab, sicut domum Ieroboam.* At vnde ad hoc perficiendum Deus ansam sumpsit? quomodo id effecit, ut impius Achab homicida, & se, & sua omnia perderet? Legite scripturam Sacram, & cognoscetis, quia non alio modo, nisi, ut sua recuperaret. Sic censet Lyranus aiens: *Naboth Galaad Sacerdotalem ciuitatem. Reges Syriæ à Regibus Israël abstulerant.* Hanc ergo dum recuperare intenderet Achab, & se, & omnia sua simul perdidit. 3. Reg. 22. n. 3. *Dixitq; Rex Israël ad seruos suos, ignoratis, quod noster sit Naboth Galaad, & negligim? tollere eam de manibus Regis Syriæ.* Mouit itaq; bellum, in eoq; occisus & vitam simul, & res omnes perdidit, & qui ad sua recuperanda se armauerat, contemnens quod aliena retineret, & illa non recepit, & insuper vitam amittens, indecore cum

Achab propter occisum innocentem Naboth & omnia sua respondit.

honore res etiam perdidit. In cuius deiectione, summa diuini æquitas pensanda est iudicij; & quomodo par pari referens, hunc impium occidit.

Ut enim Deus præter violentam mortem, de Achabo, vindictam sumeret condignam, meretrices in eius sanguine voluit lauari, ut aduertit S. Ambrosius cap. II. de Nabuthe, ubi Eliæ minas iuxta 70. sic legit: *In loco, in quo linxerunt canes sanguinem Nabuthe, in eo lingent canes sanguinem tuum, & meretrices lauabunt se in sanguine tuo.* Grauiusque ponderans istam poenam, dicit: *Quid sibi vult, quod meretrices lauerunt se in sanguine eius, nisi forte, ut meretricia quædam in illa feritate fuisse Regis perfidia prodere, vel cruenta luxuries? qui sic fuit luxuriosus, ut olus desideraret, sic cruentus, ut propter olus hominem occideret, digna auarum, digna auaritia poena consumit.* Egregie sanè, non quælibet Achab fuit auaritia sed meretricia, sicut ut plurimum, & cæterorum Regum, sui similibus, quæ nunquam satiatur, & insuper ob olus hominem occidit, ob scædam scilicet delectationem animam, idq; non sine adiuncta hypocrisis. *Prædicatores, inquit, ieiunium, & submittite duos viros, qui dicant, benedixit Dominum. & Regem.* Hoc modo hypocrisis Deo odibilis pulchrè palliata incessit, specioso quasi ordine iudicij, ut nō tantum occideretur quasi vir iustus ab iniustis, & Deo aduersantibus; sed quasi reus, & blasphemus, a iustis iudicibus, fortiter pro Deo zelantibus, legemq; sanctam custodientibus, ieiunantibus, & animas suas in ieiunio humiliantibus, ut cupiditati furiosè satis fieret.

Egregie profectò, ad cupiditatem hypocrisis se adiunxit, ut in immensum ea Deo odibilis redderetur. Sicut ergo Achab per hypocrisim, & fictè, possidendam vineam, Nabothum occidit; Deus quoq; iustus iudex voluit, ut hypocrita etiam ad mortem duceretur, dum

In Achabi sanguine cur meretrices se lauerunt.

Hypocrisis Deo odibilis Achab perdidit.

dum à falsis suis deceptus Prophetis, ad prælium accessit, ipse Deum non audiens, sed vxoris vocem homicidium persuadentis, non sua apprehendit; Deus pariter iustissimè voluit, vt vocem Michææ vera hortantem spernens, falsam audiret Prophetarum, vt ad sua se recuperanda accingens, cum vita seipsum perderet. Ipse se simulans ita occultè occidit hominem innocentem, vt an ipse extiterit, ignoraretur; Dei etiam æqua iustitia sic eum occidere imperauit, vt quis fuisset penitus nesciretur. 3. Reg. 22. n. 34. *Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam mittens, & casu percussit Regem Israhel. Vt hinc agnoscamus, quam iustus sit Deus in cælis, & quomodo malè patta, malè perdat, reddens impiis pro malefactis pœnas; iustis verò mercedem reddens.*

Corollarium IV. Restitutio ab homicida fieri debet heredibus defuncti. Ratio: quia isti cum occiso vna persona reputantur, & illis sit iniuria: ergo restitutio illis fieri debet. Euigilate crudeles homicidæ, & perpendite, quanta vos pœna manet, nisi vltra restitutionem damnorum ex cæde secutorum, austerâ poenitentia, perpetratam homicidij pœnam elueritis: quia etiam post mortem in ipsis inferni flammis, iste crudelitatis affectus nobiscum in æternum manebit. Sic vobis vaticinatus est, Ezechiel capit. 32. de furentibus, & crudelissimis hominibus ita scribens: *Descenderunt ad infernum cum armis suis: posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viventium.* En vobis, qui in terra viventium perterrefaciebant homines, & armati strictisq; gladijs ubiq; furebant aduersus proximos, ad infernum descendunt cum armis suis, nec in morte, neq; in gehenna crudelitatis, furorisq; arma deponunt, per quod pro patris homicidijs atrocius puniantur.

Rem hanc vnico illustro exemplo, quod ponit S. Damascenus in

vita Isidori Philosophi apud Bibliothecam Photij, in hunc modum: *Commisâ pugna contra Scitas ante conspectum vrbis Romæ, quos Attila contra Valentinianum, qui post Honorium Romæ imperabat, duxit, tanta vtrinq; facta est cades, vt nemo pugnantium ab vtraq; parte seruetur, præterquam Duces, paucique satellites eorum. Hoc verò narratu omnium maximè incredibile, cum cecidissent pugnantes corpore defatigati, animo erecti, pugnant tres integras noctes, & dies, nihil viventibus pugnando inferiores, neq; manibus, neq; animo. Visa igitur, & audita animorum forma pugnantes, & armis strepentes, & antiquas, simileq; bellorum facies, in hanc vsq; diem videri aiunt. Quod portentum si verum, ideò crediderim à Deo permissum, vt ostenderet, quam sint affectus furoris, & odij pertacissimi, cum etiam post mortem, & in gehenna ipsa comitentur animas miseræ. Sanè crudelis homicida cum tota sua iracundia, cum tota sua rabie, cum tota sua crudelitate, cum totis suis armis, descendit à vita, & inter ipsas inferni flammis, eidem odij, crudelitatisq; affectibus, sese discruciat.*

Quis hoc non perspicit in illa immiserissimo epulone, qui Lazarum ante ianuas domus suæ recubentem, odio habebat. Cum autem iam esset sepultus in inferni tormentis, videns Lazarum in sinu Abraham dulciter quiescentem, exclamauit Luca 15. *Pater Abraham misere mei: mitte Lazarum, &c.* Quæ verba expendens Petrus Chrysologus serm. 127. dicit: *Mitte Lazarum. Quo? Ad infernum de gremio, de solio sublimi ad profundissimum chaos, ad tormentorum stridorem de sancta quiete beatorum. Adhuc tu in Lazarum sic crudelis? Ne miremini. qui enim in terra viventium hostiliter aspiciebat Lazarum, crudelis, & implacabilis illi erat; ideòq; descendit ad infernum cum armis suis, eadem se ibi crude-*

Attilæ milites cum scitis post mortem pugnant

Duces epulones, etiam in inferno in Lazarum crudelis existit

crudelitate sauciens. Hinc est, quod D. Paulus ad Ephes. 4. de hoc præcipue affectu præmonet: *Sol non occidat super iracundiam vestram: quia optime nouerat pertinacissimam iracundiam, & amaritudinis affectum; & ideò metuebat, ne si semel sol occidat super illum, & totius viræ lux occidat, & tenebræ profusiant infernales; nihilominus adhuc iracundia, atq; amaritudo comitata, miseram animam appareat.*

Idem Redemptor noster aperitissimè docuit, Matthæi 5. num. 22. *Ego autem dico vobis: omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. id est, mortis æternæ; vt omnes commensatores exponunt. Ex qua sententia D. Hieronymus colligit omnimodam iræ interdictionem. Definita, inquit, sententia est, & iræ penitus tollitur: si enim iubemur orare pro persequentibus, omnis iræ occasio tollitur: irascendum ergo non est sine causa, quia iræ viri iustitiam Dei non operatur. Terribilis equidem sententia, quod iam graue sit iræ peccatū, vt mortem æternam mereatur. Vnde plurimi Græci Patres locum citatum ita vertunt: *Omnis, qui irascitur sine causa, volentes Christi sententiā moderari. Sic legit S. Ireneus lib. 5. cap. 27. Iustinus in epist. ad Senam, & serenū de vita Christiana. Chrysosth. homil. 7. D. August. lib. 5. de serm. Domini. Quam lectionem non improbat Abulensis in citatum locum, qu. 156. & 196. asserens Christum locutum esse de ira interiori, vindictam mortalem appetenti, quod est peccatum graue; & ideò talis iræ rea est iudicii, scilicet damnationis æternæ. Semper itaq; est illicita, vt obseruat D. Augustin. lib. 1. Retract. cap. 19. sic distinguens, peccato fratris irasci licitum esse; fratri autem nunquam. Illud enim, ait, dicimus intuentium, quid sit irasci fratri suo: quoniam non fratri irascitur, qui peccato fratris irascitur; qui ergo fratri, non peccato irascitur, sine causa irascitur.**

Absolutè igitur à Christo Domino ira interdicta est, quia semper fit cum peccato, & pœna aut temporalis, si peccatum fuerit veniale; aut æterna, si mortale. Hinc D. Basil. homil. 10. seriò monet, vt ab hac peste abstineamus, inquit: *Itaque fratres, ne obsecro tantum nobis malum inducamus, animæ morbum, rationis tenebras, à Deo alienationem, obligationem fraternitatis, principium bellorum plenitudinem calamitatum, demonum pessimum nostris animis innatum, incolam quendam impudentem, nostræ interiora possidentem, deniq; Sancti Spiritus iter ad nos impediens. Vt agnoscamus, quia vbi est ira, ibi dæmon, & Spiritus Dei recessus. Neq; satis est Deum ab animo irato recedere; verum id grauissimum, quia iratus animos ad Deum accedere non potest, cumq; ad se attrahere. Quod probè agnoscens Ioseph, fratribus suis proficiscentibus, vt ad patriam irent ex eius mandato, ipsamque ad se adducerent, hoc vnicum suaserit: *Ne irascamini in via.* Genes. 45. n. 25. Et cur potius non monuit, vt suæ incolumitatis curam haberent, suique reminiscerentur? Sanè ingeniosè D. Chrysosthomus, id refert ad prouidentiam Iosephi. Qui intelligens fratres non omnes in eius necem consensisse: Nam, Ruben immunis ab ea erat, facile iudicauit hanc controuersiam apud ipsos in via futuram, & consequenter iram excitaturam, eamque grauissimam, propter quod illos seriò admonuit. Vide, ait Chrysosthomus, mentem optimis moribus præditam, non solum ipse dimisit iram sed & ipsos admonuit, ne irascantur in via, neq; de factis contendant. Nam cum steterant manè apud Ioseph, dicebant intra se. Merito in peccatis sumus propter fratrem nostrum, & exurgens Ruben dicebat; nonne dixi vobis, ne iniuriâ afficiatis filium, & non exaudistis me? Multo magis verisimile erat, quod in via inter se rixaturi erant. Vnde S. Ambrosius ad legem itineris alludens, dicit: *Quam bene docet ab ira-**

Ira semper fit cum peccato, & pœna

Ioseph cur fratres suos maxime de iracundia admonuit

D d d d d

ab ira-

ab iracundia precauendum, quod ea posset etiam amantes sui separare germanos, & maxime in via fugiendam esse discordiam, ubi ipse viandi comitatus debet esse inuiolabilis, & gratia habere consortium. Pulchra equidem, & literalis ratio, quam si ad nos adaptare voluerimus, mirè congruit: cum enim omnes in hac vita peregrini simus, ad supernam illam patriam properantes, nullum ira nobis competens præceptum habere possumus, quam ne irascamini.

Corollarium V. Quando iniuste, sed occultè occidisti aliquem, & alius pro te capitur, atq; ad mortem condemnatur, non teneris ad restitutionem damnorum ex morte occisi secutorum. Ratio: quia mors pro te iniuste capta, ex tua actione per accidens, & valde remore sequitur; per se autem sequitur ex falsa allegatione testium, proinde isti ad restitutionem damnorum tenentur.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectum contra corollarium IV. Frater videtur esse propinquior occisi, quam heredes: ergo homicida restitutionem damnorum ex occasione secutorum, potius fratri facere debet; quam eius heredibus. Respondetur negando antecedens: nam frater non est ita coniunctus cum fratre occiso; sicut heres primus: & sic non censetur esse latus in re sua. Nihilominus expensas in curatione occisi factas, censerem fratribus occisi esse restituendas: quia isti succedunt in iura, quæ defunctus ante mortem habebat; defunctus autem habebat ante mortem ius ad curanda vulnera. Item homicida non tenetur ad restitutionem faciendam creditoribus occisi: quia nullam actionem iniustam contra creditores exercuit.

QVÆSTIO II.

Quenam circumstantia homicidij in confessione explicari debeant.

Suppono I. Quinque genera personarum esse, quarum qualibet,

si occidatur, specialiter in Sacramentali confessione explicari debet. Primum est, respectu coniunctionis carnalis, siue consanguinitatis, siue affinitatis. Nam tale homicidium, ultra communem malitiam peccato homicidij, habet etiam particularem contra pietatem debitam sanguine, affinitate coniunctis. Et quidem primus gradus maxime exprimendus est. Vnde, quando persona occisa est pater, aut soror personæ occidentis, homicida peccat peccato homicidij in primo gradu consanguinitatis, quibus pietas strictissime debetur. Idem censendum est de ijs, qui sunt in primo gradu affinitatis coniuncti, vt socer, & socrus; natus, & nouerca; vitricus, & nouerca.

Idem censendum de secundo, tertio, & quarto gradu consanguinitatis, aut affinitatis, vsq; ad quartum gradum inclusiue. Vnde in istis gradibus seipsos occidentes, non solum faciunt contra quintum Decalogi præceptum, sed etiam contra virtutem pietatis, quæ debetur inclusis vsque ad quartum gradum inclusiue, vt est parricidium, filicidium, vxoricidium, fratricidium.

Alterum homicidij genus est, ratione status, seu personæ occisæ, vt si occisus sit Clericus, aut Monachus. Tertium homicidij genus est, ratione dignitatis personæ occisæ, vt si quis occidat Archiepiscopum, Episcopum, Abbatem, Cardinalem, Legatum Sedis Apostolicæ, &c. Quartum genus est, ratione protectionis particularis, quam habet Apostolica Sedes circa quasdam personas, v.g. circa Romipetas. Quintum genus est, ratione damni secuti ex occisione, vt si quis alteri seruum, aut mancipium occidat.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Enumerata quinque circumstantiæ, omnino in confessione Sacramentali sunt explicandæ. Probat: quia grauitas delicti id postulat: Summa enim impietas est, occidere patrem, matrem, fratrem, sororem, filium, &c. Item occide-

Quinque genera personarum ab homicidis in confessione explicari debent.

Homicida tenetur enumerare circumstantias confessionis.

occidere clericum, etiam prima tonsuræ initiatum, aut Religiosum etiam nouitium. Nam tunc non solum committitur homicidium, sed etiam sacrilegium: quia peccatur contra personam sacram, & Deo dicatam, & incurritur excommunicatio Canonis. Item, si quis occidat Episcopum, non solum est excommunicatus per decretum Concilij Lateran. can. 15. Si quis suadente diabolo. &c. Et 17. qu. 4. Veram etiam per bullam cænæ Domini. Similiter, si quis occidat Regem, aut Principem: quia talis ultra peccatum homicidij, committit etiam crimen læsæ maiestatis.

Recurrere ad scripturam Sacram, & manifestam istius veritatis documenta inuenietis. Nam Daniel ostendere volens, quæ in Nabuchodonosore displicuerint Deo, sic dicit: Pater tuus quos volebat, interficiebat; quos volebat, exaltabat, & quos volebat, humiliabat. Quia ergo neq; in exaltatione, neq; in humiliatione subditorum, neq; in poena mortis inferenda aliqua ratione ducebatur, sed solo impetu voluntatis id faciebat; ideo Deus eius filium grauitè puniuit? Nam quid tali peccato turpius in homine? Quid magis Deo odiosum? Sanè omne despiciat Deus, imò odit facinus, in quo non ratio præualet, sed impetus voluntatis, vt accidit in homicidio. Huc reuocate ea, quæ Sanctus Marcus cap. 1. scribit de Ioanne: Egrediebatur, inquit, ad eum omnis Iudæa regio, & Ierosolyma vniuersa, & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine. Tota igitur Ierosolyma nobilitas egrediebatur ad Ioannem; eius baptismum suspiciens; & tamē Ioannes ita durè illos recipiebat, vt viperas, & serpentes appellaret: quia videbat eos venite, irrationabili quodam impetu; non autem ductu rationis.

Considerate igitur, quid subsecutum sit post baptismum susceptum? Dicit sacra litera, Ioan. 1. Miserunt

Iudei ab Hierosolymis Sacerdotes, & Levitas, vt interrogarent Ioannem, tu quis es? Quid ergo baptizas, si non es Christus, neq; Elias, neq; Propheta. Ponderate obsecro, quando cœperunt interrogare, & examinare baptismum Ioannis? Nimirum quando iam illud omnes susceperant; vt hinc pateat, quam cæco impetu, & sine ullo rationis ductu ad illud accesserint; & ideo tantam indignationem incurrerunt. Audite D. Chrysosthomum homil. 15. ita scribentem: Qui ex ciuitatibus ad Ioannem confluxerant, qui propria damnarunt peccata, qui baptizati erant, post baptismum mittunt, qui Ioannem interrogant. Tu quis es? Certè genimina viperarum, & serpentes, vel si quid his grauius, generatio mala, & adultera, & peruersa, post baptismum Baptismam interrogas, & percontaris? Quid hac stultitia stultius? Quomodo eum conuenistis? quomodo peccata vestra confessi estis? quomodo ad baptismum concurristis? Hac omnia à vobis temerè, & sine ratione facta sunt, cum neq; principium, neq; fundamentum intelligatis. Vipera est, serpens ille, quem non ratio, sed temeritas rapit voluntatis. Tunc enim maxime Ierosolymitani Principes ostendebant, quam bestialiter agerent, quomodo instar serpentium reptarent, cum sine examine, sine ductu rationis, sed solo impetu tanta faceret propter Ioannem ad ripam Iordanis.

Non sic processit mulier illa Chananæa, quæ licet se repulsam a Domino Iesu, tanquam canem sentiebat; nihilominus sic instabat, Matthæi 15. Etiam Domine; nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa Dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, ait illi: o mulier magna est fides tua. Perpendite, quidnam Dominus in illa femina mirabatur? quid in illa laudabat? Num forsan adeo mirabile, & laudabile erat, quod mater pro filia quæreret Saluatorem? Et quæ obsecro mater filio infirmati & precibus, & nummis, & sollicitudine

Christus Chana æa mulierem cur laudauit.

tudine non querit curatorem? Quid ergo in illa muliere ita peculiari- ter laudabile Dominus vidit? Exi- stimo quia ratione præmissa filia- curationem extorquebat. Sic cen- set D. Chrysosth. homil. 17. ex va- rijs in Matthæum: Propterea, inquit, Deus, laudo constantiam eius, laudo fi- dem, quia iniuriata permansit, & ratio- ne extorsit. Placuit itaq; mulier, quæ ad salutem filia impetrandam, præ- misit Domino rationem. A qua quia abhorruit Herodias, Herodem alloquens, Matthæi 14. Volo, ut des mihi in disco caput Ioannis Baptiste; ideo iustissimam Dei incurrit indi- gnationem. At citatus Chrysosth. homil. 49. Vides impudentiam puel- læ, vides a diabolo penitus ipsam detine- ri? nec causam petitionis ullam affert, sed absq; ratione aliorum calamitatibus honorari contendit. Quasi non muli- er, sed diabolus fuerit, quæ nulla ratione, sed solo malitiæ impetu in Ioannis occisionem ferebatur. Eo- dem modo displicent Domino Deo efferati homines, qui more bestia- rum, nulla sanguinis, aut dignita- ris ratione habitæ, crudeliter solo voluntatis impetu humanum san- guinem effundunt. Ex hac conclu- sione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Occidens seruū, aut mancipium alicuius Domini, te- netur talem circumstantiam expli- care in confessione Sacramentali. Ratio: quia tenetur soluere pretiū mancipij interfecti Domino. Si- militer occidens Romipetas, & ali- as personas venientes ad curiā Ro- manam pro negotijs suis exhiben- dis. Ratio: quia tales homicidæ, ultra homicidium sunt excommu- nicati per Bullam Cænæ.

Corollarium II. Ultra enume- retas circumstantias, homicida eti- am circumstantiam explicare debet loci, quando v. g. homicidium com- mittitur in loco sacro. Ratio: quia tunc ultra homicidium, est sacrile- gium, contra reuerentiam loco sa- cro debitam, & polluitur Ecclesia, cui Deus tanquam loco sacro, diui-

nis præparato oraculis, ac holocau- tis destinato, omnem reuerentiam ab hominibus exhiberi voluit. Hac de causa cum Moyses appropinqua- ret rubo ardenti, qui Dei templo de- stinabatur, voce de celo tonante, prohibitus est, Exodi 3. Ne appro- pies huc, solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas terra sancta est. Origenes causam assignat, quia immundiciem habebat in calceis, quam omnibus modis refugit locus sanctus. Vnde homil. 8. in Genesi. dicit: Moyses cum venisset ad locum, quem ostendit ei Deus, non permittitur ascendere, sed ante ei dicitur: solue cor- rigiam calceamenti de pedibus tuis, &c. In quo illa fortasse est ratio, quod Moyses, quamuis esset magnus; ta- men de Aegypto veniebat, & erant aliqua mortalitatis vincula pedibus eius innexa. Bone Deus, si Moyses vir sanctus propter exiguam immun- ditiem calceis eius adhaerentem, ad locum sanctum accedere non fuit permissus, quid fiet cum illis, qui maculas audent in Ecclesiam in- ferre, eamq; per homicidia pollue- re non verentur, nonne in maxima salutis discrimina venient.

Quando vrbs Hierosolymitana expugnabatur, erat in templo perfido- rum Iudæorum phalanx, quæ ma- iori viribus audaciâ sapius è templo erumpens, appropinquantes hostes misere conficiebat. Spectans id ex muro miles quidam Cæsaris latero, Iulianus nomine, sese è muro prori- piens, prosiliit in arenam tanta ala- critate animi, ut ad solum eius aspe- ctum, Iudæi terga verterent, coacti se recipere in templum. At verò Iulianus, qui tergo illorum immi- nebat, dum alios perimeret, & clau- stro coërceret, confixum clavis cal- ceamentum gerens, more militari- um virorum, non considerabat po- lito lapide solum stratum, quod ma- ximè cauendum foret, sed quasi in campo præliaretur securus, prola- psus est, ingentemq; suo lapsu soni- tum edidit. Cum autem non potu- erit assurgere, lubrico solo fusus, ipsa hostium

Moyses cur
prohibitus
ad rubum
accedere

Iuliani mi-
litis auda-
cia & fortis-
tudo ma-
gna.

Occidem
mancipij
alicuius re-
netur istam
circumstan-
tiam consi-
tere.

Templo
Dei omnis
reuerentia
debetur.

hostium multitudine oppressus ibi- dem occubuit. Indagate causam, unde Deus huic adeo strenuo mili- tam infansum belli euentum appo- suit? Rem profunde considerans Agelippus lib. 5. de excid: Ierosol: cap. 3. dicit: Solus Iulianus se de legio- ne Antonia proripuit, solus in hostilia agmina ruit, solus se armatis miscuit, solus in templum Iudæos redire compulit. Vereor, ne istud obsuerit magis, quia de templo fuerant exterminandi Deo infide- les; ideo lapsus non inuenit remedium. Addo ego ad rem præsentem. Euo- mebat perfidos Iudæos templi Dei, Iulianus verò strenuè dimicans, illos coëgit redire in templum, debuit er- go iam in loco sacro parcere; sed quia etiam ibi sanguinem fugientium Iudæorum fundebat; ideo la- psus non inuenit remediū: ut agno- scamus, quam insanabilis sit, qui non veretur scelera templo Dei in- ferre.

Corollarium III. Etiam circum- stantia, quæ dicitur, quibus auxilijs, in cōfessione explicari debet, id est, si plures socios ad homicidium con- uocauit, aut inuitauit, tenetur eorum numerum explicare: quia tot pecca- ta commisit, quot erant personæ in- uitatæ. Et tamen plerumq; euenit, quod homo crudelis leui de causa ad vnus innocentis occisionem, tur- bam satellitum innumeram conuo- care soleat, immemor, quod si ho- mo pro vno mortali peccato penas inferni mereatur, quid pro tot pec- catis in vnico homicidio commissis. O si homicidæ infernū sibi præocu- lis ponerent, existimo, quia nun- quam adeo graui, & abominabili peccato Deum offendere vellent. Sic docet D. Chrysosthomus homil. 10. in caput 5. secundæ ad Corint- hom. 4. Si ignem concupiscentia habue- ris, oppone inferni ignem, & statim eua- nescet: si volueris quid absurdum loqui, cogita stridorem dentium: si aliquid rape- re, cogita iudicem dicentem: ligatis ma- nibus, & pedibus, mittite eum in tene- bras exteriores: si deliciari, audi diui-

tem, dicentem quia crucior in hac flam- ma. Ipsa proinde inferni conside- ratio sufficienter hominem à pecca- to retrahere posset.

Quid enim in inferno non hor- rendum? de quo S. August: lib. de spiritu, & anima, tomo 3. ita scribit: In igne inferni obscuritas, in obscuritate pavor, in combustionis dolor. O mise- ram conditionem damnatorum, in qua æternaliter stabunt, in qua æter- naliter ardebunt, in qua simul nec mutire poterunt, iuxta illud 1. Reg. 2. n. 9. Impij in tenebris conticescent. Rationem reddit D. Gregor: in cap. 10. Iob. Quia umbra mortis mors est si- ne morte; finis sine fine, defectus sine de- fectu: quia & mors uiuit, & finis sem- per incipit, & deficere defectus nescit. Cremabuntur itaq; corpora damna- torum, sed sine luce, & in obscuro cremabuntur, sed sine voce crepan- do: cremabuntur tandem confusio- ne, ac dedecore pleni, sic ut in ipsis flammis externis, internæ coniu- gantur, unde inferni ignis ita foris cremabit, ut simul & alium interius excitet ignem confusionis, ac do- loris, carnem vrens, mentem cre- mans, ac spiritum; & quid iam hor- ribilius cogitari potest?

Verum, ergone omnino ignis il- le in inferno, absq; luce erit? mi- nimè lucebit quidem, sed non ad solatium; verum ad poenam. Ita Gregorius Magnus lib. 15. moral: cap. 8. super illa verba Iob cap. 10. Vbi nullus ordo, sic cōcludens: Quam- uis ignis, ait, illic ad consolationem non luceat; tamen ut magis torqueat, ad ali- quid lucet. Lucebit itaq; sed ad quid? sanè ad maius tormentum, scilicet ad videndum consortes damnatio- nis suæ, idq; non ut ex consortio ali- qualem consolationem capiant; sed ut maiorem dolorem, maius tormen- tum habeant. Pergit citatus Grego- rius: Nam sequaces quoq; suos, secum in tormento reprobi, flammâ illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerunt, in augmentum suæ damnationis. Hinc diues ille dicebat Abrahamo, Lucæ

Mors in in-
ferno uiuit.

Ignis in in-
ferno luce-
bit ad ma-
ius tormen-
tum.

Inferni cō-
sideratio à
peccato re-
trahit

16. n. 27. Rogo te pater, ut mittas Lazarum in domum patris mei: habeo enim quinq; fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

Dives in inferno cur suorum fratrum meminit?

Et unde illi ista charitas? Nunquid etiam in inferno est amor, ubi semper odium viget? Equidem non: Vnde ergo diviti tanta de fratribus cura? Mysterium subtili ingenio assecutus est citatus Gregorius, quod non fratres, sed seipsum amaverit, proinde suum ex visione ipsorum, in tormentis tormentum pertimescebat, ideoq; ne illuc venirent, satagebat: Purpuratus, inquit, dives, ad doloris sui cumulum, propinquorum suorum absentium meminit, unde constat, quia eos ad augmentum supplicij paulo post potuit etiam presentes videre. Non charitas itaq; eum movit, sed timor, nolebat eos in infernum descendere, quia suae poenae augmentum ex illorum visione praesagebat, quae visio ita damnatos torquebit, ut usq; ad famem, usq; ad maciem eos affligat.

Corpora damnatorum futura sunt putrida ac tabida,

Hoc vaticinatus est Isaias cap. 66. n. 24. Vermis, inquit, eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur, & erunt usq; ad satietatem omni carni. Quae ultima verba: usq; ad satietatem, duplicem habent expositionem. Aliqui enim intelligunt de damnatis, respectu beatorum, quia scilicet damnatos beati videbunt, eorum tormenta aspicient cum ingenti gaudio usq; ad satietatem, unde ad eorum poenam, haec maxima accedet, quia in tantis cruciatibus existentibus beati non compatiuntur, quod extremae fortis indicium est. Alij vero per satietatem, intelligunt nauseam, & fastidium, asserentes corpora damnatorum, in igne infernali ita putrida, ac tabida, ita sordida, ac turpia futura esse, ut eorum visio usq; ad vomitum, usq; ad nauseam, usq; ad extremum fastidium prouocet; & ideo Figurina translatio legit: Erunt fastidio omni carni. Vtraq; expositio est optima, ad quas hoc solum addo, quia damnatis non solum beati, sed etiam daemones, &

ipsimet sibi insultabunt: quoniam in illa terribili exultatione, ac miseria non aliter videbuntur, & seipsum videbunt, nisi per scintillas ex igne illo obscuro exhalantes. Ita censet Innocentius lib. 3. de contemptu mundi, cap. 4. Horribilis, ait, ibi visio demonum, qui videbuntur in excussione scintillarum de igne ascendente. Ne dum lucere illum concipimus, aliquam inde consolationem accipiamus. Lucebit quidem, sed horribiliter: extemplo, & subitanee horrendae scintillabit, tantum lumen praebens, quantum ad monstra, ad damnatos, ad diabolos videndos sufficiat, ad larvas, ad spectra moxq; obtenebreseat, unde ingens dolor, ingens tormentum. Quia ut inquit D. Augustinus: apparebit illis subitus ignis timore plenus, qui in se densissime obscurus, aliquando ex tempore, ac subitanee, ita horrendae scintillabit, ut miseri damnati toti exhorrescant, ac praenimio pauore deficiant.

Visio demonum in inferno horribilis.

Corollarium IV. In confessione debet quoq; aperiri circumstantia temporis, quanto scilicet tempore, homicida in illo prauo proposito occidendi fuerit. Ratio: ut intelligatur numerus peccatorum, & multiplicatio actuum, absq; morali continuatione primae illius voluntatis, ut constat ex tractatu de peccatis.

Homicida etiam circumstantiam temporis confiteri debet.

Corollarium V. Qui habet voluntatem totam aliquam familiam occidendi, tot peccata committit quot sunt personae in illa familia. Ratio: quia virtute ille actus multiplex est, iuxta diuersitatem personarum, & consequenter est voluntas plura peccata committendi. Vnde talis homo non satisfaceret dicendo, se habuisse voluntatem perpetrandi homicidium: quia non fuit voluntas vnus homicidij, sed plurium. Licet non improbabiler doceat oppositum, Nauarrus capite 16. n. 18. Et Bonacina puncto 2. de peccatis, quaest. 4. par. 2. n. 1.

Poenae contra homicidas statuta.

Pro complemento istius tractatus, quaeri solet, quanam poenae contra homicidas statuta sint. Ad quod respon-

respondetur, statutam in primis esse poenam mortis, ut constat ex illo Genes. 9. n. 6. Quicumq; effuderit humanum sanguinem, sanguis illius effundetur. Et Leuitici 24. n. 17. Qui percusserit, vel occiderit hominem, morte morietur.

Iam vero in iure Canonico, contra homicidas, aut mutilantes membra hominum culpabiles, statuta est poena irregularitatis, non solum, quoad ordines suscipiendos; sed etiam quoad administrationem ordinum ante susceptorum. A qua irregularitate solus Summus Pontifex dispensare potest, ut docui in tractatu de censuris.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio & solutio eiusdem.

Obijciunt contra Corollarium R. Si quis vnico actu voluntatis, voluerit plures homines occidere, non tenetur hanc circumstantiam aperire in confessione: ergo etiam qui habet voluntatem occidendi totam aliquam familiam, non tenetur aperire, quot sunt personae in illa familia. Respondetur negando antecedens: probabilius enim est, & in praxi securius, hanc circumstantiam aperendam esse, ut obseruat Diana parte 1. tract. de circumstant. resol. 17. & communiter Doctores, qui asserunt, in eodem actu esse plures malitias numero distinctas. Deinde, quia vnusquisq; homo est obiectum adaequatum homicidij. Idem censendum, si quis vnico ictu sagittae, aut bombardae, plures homines iniuste occideret, v. g. tres, aut quatuor: & tunc enim tot sunt homicidia, quot homines occisi. Item, quando homicidium factum est proditorie, aut per insidias. Nam huiusmodi circumstantia, vel addit specialem deformitatem, eo, quod sit proditio hominis innocentis, ideoq; grauius per leges puniri solet: vel certe notabiliter auget malitiam in eadem specie.

TRACTATVS VI.

De Sexto, & Nono Decalogi Precepto.

Non Moechaberis & non concupisces uxorem proximi tui.

Quoniam Nonum Decalogi preceptum conuenit cum Sexto, cum vtriusq; materia sit libido, & commaculatio thori alieni, solumq; in hoc differant, quod sexti precepti materia sit libido opere extrinseco contumacata; noni vero solum animo consentiente voluntate concepta; ideo cum nonum preceptum in sexto imbibatur, de vtroque simul agendum est. Quinq; autem in hoc tractatu disputanda occurrunt. Primum, de luxuria secundum se: alterum, de eius speciebus, ut est peccatum naturale: tertium, de eius iudicio speciebus, ut est peccatum contra naturam: quartum, de osculis, amplexibus, & tactibus impudicis: quintum, de cogitatione motuosa.

Nonum Decalogi preceptum in differat a sexto.

DISPUTATIO I.

De Luxuria secundum se.

Cum luxuria duplex vitium in se contineat, scilicet naturale, & contra naturam; & vtroque modo sumpta diuersas species habeat; ideo antequam ad eius species descendamus, prius eam in communem rationem considerabimus.

QUESTIO I.

Quid sit luxuria.

Suppono. Luxuriam derivari a luxu, propterea, quod sit laxatio, seu intemperantia, & superfluitas, in rebus pertinentibus ad vanitatem, & sensualitatem corporis. Et quavis luxuria communiter accipitur pro superfluitate in cibis, & potibus, ac vestitu superfluo; nihilominus a moralibus communiter sumi solet pro venereis rebus, pertinentibus ad libidinem. Vnde luxuria apud morales nihil aliud significat, quam

Luxuria duplex accipitur, & quid significet.

quàm intemperantiam libidinis in re venerea, cō. quod sit vitium carnale, laxans totum hominem præcipitanter cadere in omnes immūditas carnales. Hinc materia luxuriæ est libido castitati, pudicitia, & continentia opposita, quæ extra statum coniugalem, sine peccato mortali exerceri non potest.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Luxuria est actus venereus inordinatus. Ita S. Thomas 2. 2. qu. 153. ar. 5. Merito eundem dicitur inordinatus venereus actus: humana enim natura, dum oblectationis dedecorose libidinis voluptatibus interit, in seipsam præter opinionem insanit. Pisces, & aues fallaci oblectatione capiuntur; homines autem pro pudor, veneno oblectantur. Nam sicut temperantia numerosam prolem regit, & corpori vires inspirat; ita luxuria in corpus ipsum delinquit, dum nocentissimis delicijs, atq; appetitionibus seruit: lumen oculorum perditur, norant erora, lassescunt brachia, auolat aurum, & omnis felicitatis exilium premit. Ait Diuus Gregorius Nyssenus, libro de vita Moysis: *Crudelis domina ac rabiosa luxuria est: libidine quasi stimulis seruilem mentē exagitans.* Ut enim seruus duris semper laboribus diuexatur, ut verberibus eruentis torquetur, si ferocem, ac in perniciem hominum naturam cogatur dominum sustinere; sic qui se libidini effreni addixerit, dominam rabiosam, ac sauiissimam cogitur pati. Pulchre id elucidat Seneca lib. 4. Natural. quæst. cap. 13. circa finem. *Febribus, inquit, est, & quidem eō acrior, quod non tactu venarum, nec in cutem effuso colore deprebenditur; sed cor ipsum excoquit luxuria inuictum malum, & ex molli, fluidoque durum atq; patiens.* O quanta patiuntur, qui voluptatibus seruit? Zelotypia anhelis flammis adurit, desiderijs impotentissimis adur-

get, curis semper sollicitis diuexatur: necdum huic morbo in animum, solum facultas; verum in corpus etiam dura potestas est: robur enim exedit, ac immaturē vitam abscondit.

Hinc merito scriptura Sacra, Salomonis amorem in foeminas, ignē ardentissimum vocat, 3. Reg. 11. *His itaq; ait, copulatus est Salomon ardentissimo amore: quia lasciuus amor ignis instar vehementissimi ardet.* Et quis negabit, luxuriam ignem esse, maximumq; ardorem. Audite D. Gregorium, lib. 6. in 1. Regū, cap. 1. vbi dicit: *Quid enim est libido, nisi ignis? & quid exorta virtutes, nisi flores? Quid item turpes cogitationes, nisi paleæ? Quis ergo nesciat, quia si in paleis ignis negligenter extinguatur, ex parua scintilla, quæ remanet, omnes paleæ accenduntur? Qui ergo virtutum flores in mente non vult comburere, ita debet libidinis ignem extinguere, ut per tenuem scintillam, nunquam possit arde- re.* Quasi diceret: sicut omnes cauent, ne ignis ad paleas accedat, quando cupiunt incendia fugere; ita quilibet debet cauere, ne libidinis ignis accedat ad eius cogitationes: si enim eō accesserit, tale excitabit incendium, quod omnes eius virtutes absumat. Ita declarat scriptura Sacra. Deutor. 32. vbi ipsemet Deus dicit: *Ignis accensus est in furore meo, & ardebit usq; ad inferni nouissima, deuorabitq; terram cum germine suo.* Alij legunt: *Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usq; ad inferos deorsum, comedit terram, & nascentia eius.* Et quis est iste ignis, qui a Dei furore venit, ut perdat omnes hominum virtutes? Respondet Diuus Gregorius, lib. 21. Moral. capit. 9. *Ignis, inquit, terram, atq; eius nascentia comedit, cum libido carnem, atque omnia bene acta consumit.* Nam quid quid procedit ex fruge rectitudinis, hoc nimirum concremat flamma corruptionis. Ardentissima est igitur flamma libidinis, quæ in homine nihil virtutis non absumit. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corolla-

Luxuria
difficillime
curatur.

Corollarium I. Luxuria ægrè, & difficillimè curatur. Hoc voluit indicare scriptura Sacra, Genes. 33. vbi de Sichemo Principe, & Dina filia Lia dicitur: *Conglutinata est anima eius cum ea.* Per quod ostenditur lasciuæ affectus proprietas, qui in mentibus humanis idem est, quod in corporibus bitumen efficacissimum. Sicut enim bitumen facit corpora mutuo adhærescere sibi, ne facile sed difficulter separentur; ita lasciuæ affectus, qui mentem inficit, ægrè, & difficulter propter summam adhaerentiam, euellitur inde. Quod probat S. Thomas 1. 2. q. 75 his verbis: *Luxuria est maxima adhaerentia, & difficilè ab ea homo potest eripi: insatiabilis est enim delectabilis appetitus.* Quod ipsum in lasciuorum supplicio voluit Deus demonstrare, quando Sodomiticam regionem absumpsit flammis, Sapient. 10. *Iustum à pereuntibus impijs liberauit fugientē, descendente igne in Pentapolim, cuius in testimonium nequitia, fumigabunda constat deserta terra.* Itaq; quod hodie, illi regioni accidit, hoc est indicium euidentis nequissimæ lasciuæ antiquorum incolarum. Et quid accidit terræ? id sanè: quia quæ olim erat velut paradysus amantissimā, iam nunc putris lacus est, in quo solum gignitur genus bituminis, omnium efficacissimi ad trabes conglutinandas. Ita refert Iosephus lib. 5. de bello Iudaico capit. 5. & Tertullianus in Carm. de Sodomitis.

Merito equidem testimonium euidentis nequissimæ lasciuæ, non aliud, nisi bitumen mansit, ut testaretur affectum summè adhærescentem animis humanis, qui vel in ipsa morte, & disruptione humani compositi, adhuc ægrè, & difficulter euellatur. Propter quod iustus Iob istam luxuriæ adhaerentiam per fortissimas reſtes, quibus homines in æterna supplicia trahuntur, expressit cap. 15. ita scribens: *Operuit faciem eius crassitudo, & de lateribus eius à ruina dependet.* Diuus autem Au-

E c c c c

gustinus legit: *Et fecit capistrum super femora:* Sicut enim capistra mulorum ori adhibentur, ut trahantur, quod homines velint; ita impurus spiritus, quot libidinis instrumenta obseruat, tot capistra, tot reſtes parat, quibus alligare, & trahere in extremam ruinam possit. Pergit citatus Augustinus: *Fecit capistrum super femora, ut libidinibus suis colligaretur, quo vinculo duceretur ad mortē.* Non eget itaque diabolus arctiori vinculo, ut hominem trahat; quàm si in eō excitet flammam libidinis, quibus teneri incipiat. Bone Deus, qui libidinem nutrit, quantum bitumen habet, quo æternæ perditionis portis adhærescat penè insolubiliter? Quanta vincula profert, quibus à diabolo raptetur, & trahatur in ruinā. Propter quod D. Petrus epist. 2. cap. 2. lasciuientium oculos vocat plenos adulterijs, & incessabilis delicti. Is enim verè lasciuus est, qui nescit à delicto cessare, neq; se expedire à laqueis. Hac de causa Deutor. 23. præcepit Deus: *Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis in domo Domini.*

Quærent interpretes scripturæ Sacrae, quomodo cum meretricio animo canis coniungatur: quid enim cum meretricijs affectibus canis habet? Et respondet D. Gregorius in disput. cum Herbano Iudæo. *Quia mos est semper canibus, ut verberibus casti domo abigantur, sed impudentia fretti, & verberationis obliti, rursus domū introcant, ac denuò feriuntur, & expelluntur.* In hoc ergo lasciuus homines verè sunt canes, quia nec verberibus abigi possunt à semel imbibita cōsuetudine voluptatis. Vnde S. Petrus in epistol. 2. cap. 2. dicit: *Iustum Lot oppressum à nefandorum iniuria, ac luxuriosa conuersatione eripuit.* Aspectu enim, & auditu iustus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Et quare cum iustus esset, apud lasciuos degens, eorumque pessimis operibus vehementer cruciatus, nullum illis fecit vnquam virtutis

verbum,

Lasciuus ho-
mines cani-
bus similes

verbum. An certè potuit ferre lasciuiendi licentiam, quin aliquod reprehensionis verbum proferret? Rationem affert Philo lib. de Abraham: quia inutilis videbatur sola reprehensio, nec poterat cohibere in lasciuiam ruentes: *Nec quidquā, ait, proficiebat reprehensio, violentus concupiscentijs coacta cedere.* Ea igitur est effrenis lasciuiæ licentia, ut sibi cedere cogat omnia remedia, & vix patiatur ullo medicamine teneri.

Corollarium II. Luxuria est gulæ primogenita filia. Hoc apertè docuit D. Paulus ad Ephes. 5. prohibens ebrietatem his verbis: *No- lite inebriari vino, in quo est luxuria.* Super quem locum S. Cytillus Alexandr. ita scribit. *Vi, inquit, ostenderet, ebrietate veluti primogenitam filiam, generari luxuriam.* Et S. Ioannes Climac⁹ in scala spirituali, gradu 14. gulam de stirpium suarum nomine interrogatam, sic respondentem introducit: *Stirpium verò meorum nomina quomodo queritis addiscere? Dinumerabo eos, & super arenā multiplicabuntur. Primogenitorum tamen meorum, eorum qui huiusmodi sunt, appellationes audite: Filius primogenitus meus, fornicationis incentor est.* Confirmat D. Hieronymus epist. 4. inquiens: *Maiorem refectionem poscētia erumpit in crudelitatem, quæ parens libidinum est.* Vnde Tertull. libro 1. de spectaculis cap. 10. agens de Venere, & Baccho dicit: *Duo ista demonia coniurata, & conspirata inter se sunt, ebrietatis, & libidinis.* Et lib. de ieiunijs ad initium: *Monstrum, inquit, haberetur libido sine gula, cum duo hæc tam unita, atq; concreta sint, ut & per edacitatem salacitas transiret.* Propter quod Apostolus ad Romanos 13. ait: *Non in commestationibus, & ebrietatibus; non in cubilibus & impudicijs.* Palam ostendens, has ebrietatis, & crapulæ indiuiduas pedisequas esse.

Vnde Ieremias cap. 5. n. 8. de Israëlitarū intemperantia ita scribit: *Equi amatores, & emissarij facti sunt: unusquisq; ad uxorem proximi sui bin-*

niebat. Pagninus vertit: *Equi saturati singulo mane rant.* Rabbi David. *Equi armati.* LXX. legunt: *Equi furentes,* nimirum, epulis se contra spiritum armante carne, & in libidine furente. Sic etiam de gulæ, & luxuriæ gustu scribit S. Basilius lib. de vera virginitate: *Isti itaq; connexi sunt, ut catena in morem alter ab altero pendeat; atq; ex ijs alter administrator, alter verò minister efficiatur.* Sic etiā Moyses pronuntiavit de Israëlita plebe, Exodi 32. n. 6. *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Vbi ludos venereos, & impudicos intelligit, ut exponit Tertullianus lib. de ieiunijs, cap. 6. *Intellige, inquit, sancta scriptura verecundiam: lusum nisi impudicum denotasset.* Equi ergo bene pasti, & saginati, nec nisi luxuriam ructantes, æstu libidinis agitati, in venerem furentes cucurrerunt. Audire Philonem lib. de agricultura ita scribentem: *Hanc ventris diluuiem pedisequa à natura comitatur libido coitus furore, & æstro pertinaci concita, & molestissima rabiem asserens: cum enim è multis cōdimentis, potuq; meraciorē contracta crapulā grauantur homines, non sunt amplius sui compotes, sed properantes ad amatorios concubitus commessabundi oberrant ianuus.*

Nouerat id perbellè David, qui cum prolapsus esset in adulterium cum Bethsabæ, ipsaq; ex furtiuo Regis amoribus, absente marito concepisset; & ille celare omnino vellet adulterium, Vriam in castris agentem illic accersit, ut ipso cū vxore rem conjugalem habente, nō ex adulterio, sed ex legitimo thoro concepisset putaretur. Cumq; ignarus rerum maritus ad Dauidem venisset, & ipse ab eo, quæ in castris agerentur, de industria interrogasset, ne frustra inde eum euocasset videretur, in domum tandem abire iussit. 2. Reg. 11. n. 8. *Et egressus est Vrias de domo Regis, secutusq; est eum: cibus regius.* Et quæ obsecro in ea re, quæ non potuit non suspicionem gignere, mens fuit? Num for-

David quæta cura adulterium celare voluit

san ea Regibus de delicijs, ac delicato cibo fidelium subditorum, & præsertim eorum, qui in bello pro ipsorum salute, & regno sanguinè profundunt, solita cura esse solet? ut eam benevolentia, & amoris notam, quæ alijs regum consilia accuratè rimantibus, non leui suspicioni occasio esset, à prudenti etiā Dauidis pectore extorqueret? Minime sanè, ut sufficienter declarat crassina Dauidis de Vria deliberatio: *Et scripsit David epistolam ad Ioab, misitq; per manum Vria, scribens in epistola. Ponite Vriam ex aduerso belli, ubi fortissimum est prælium, & derelinquite eum, ut percussus intereat.* ibidem n. 14.

David Vriam periculo mortis exponi iussit.

Videte, quò benefaciendi animo cibi regij delicias illi mittebat. Quid enim dum mitteret, curabat? Sanè, ut parem, sobriumq; Vriam, de re bellica plus, quàm de vxoris amplexibus cogitantem, copioso, ac delicato cibo ad venerem instimaret. Cum autem hoc ei stragem ad spē non successisset, quòd egregius miles tam longè a ciborū delicijs, atq; conjugatibus amplexibus abesset, ut neq; domum adire voluerit. Addit scriptura Sacra: *Volauit eum David, ut comederet coram se, & biberet, & inebriauit eum.* Super quæ verba Theodoretus, qu. 25. in lib. 2. Reg. ita scribit: *Sed Rex cum eum rursus iussisset manere, conuiuio excepit, frequentiq; ac liberali inuitatione coegit bibere, ut irrogata cupiditate, vinum eum incitaret ad coniunctionem.* En quàm facillè ex gula oritur luxuria.

Luxuria est turpe venenum.

Corollarium III. Luxuria est turpe venenum. Et quod turpius venenum cogitari potest luxuria? nam sicut continentia foecunditatē; ita luxuria sterilitatem affert. Vultis ex continentia foecunditatem videre, cogitate Saram Abraham vxorem, quæ se eius sororem dicebat. Genes. 12. n. 13. *Dic ergo obsecro te, quòd soror mea sis.* Vnde, quia tantū vterq; continentia vivebant, ut nō coniuges, sed fratres viderentur. Et cum ex lege coniugij, essent duo in

carne vna, iuxta illud Genes. 2. n. 24. *Et erunt duo in carne vna.* tamen ex amore continentia, thoro diuisi habitabant, ut constat ex illis scripturæ Sacrae verbis Genes. 18. n. 12. *Postquam consenui, & Dominus meus vetulus est, voluptati operā dabo.* Quasi ipsum vsum conjugalem, tanquam rem apud se prorsus insolentem derestaretur. Et ecce eo processit tam eximia continentia, ut Deus ipse ad Abrahamum dixerit: *Habebit filium Sara vxor tua.* Genes. 18. n. 10. Ac si propter illam continentiam digna esset, quæ diuinitus foecundaretur: quoniam conjugalis continentia matrimonium felicitat.

Continentia foecunditatem, luxuria sterilitatem inducit.

Vultis quoq; nosse, quòd incontinentia, & luxuria sterilitatem inducat, considerate duos filios Iudæ, nimirum Her, & Onan, quorum vnus post alterum cōtraxerant matrimonium cum Thamar, ut haberetur Genes. 38. a. n. 7. & tamen neuter ex ea filios suscepit, non aliam credo ob causam, nisi quòd vterq; incontinentia laborauerit: vnus quidem, ut expresse habetur in sacra litera, quæ loco citato dicit: *Fuit quod, Her primogenitus Iudæ, nequam in conspectu Domini.* Alter verò, ut communiter Hebræi testantur, fuit incestuosus. Nam vbi conjugalis castitas non est, inde plene debet foecunditas exulare. O quàm infauusta fuerunt illa coniugia, quæ septem viri cum Sara filia Raguelis contraxerant, quos omnes ad vnum diabolus interfecit. Rationem reddit Angelus ad Tobiam loquens, Tobia 6. n. 17. *Quia, qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum à se, & à sua mente excludant, & sua libidini ita vacent, sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem demonum super eos.* At verò illud coniugium, quòd Tobias iunior cum Sara contraxit, quàm felix, & fortunatum euasit? Causam allegat sacra pagina, ibidem, n. 22. *Quia nimirum, accepit virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quàm libidine ductus, ut in semine Abraham benedictionem in filijs consequeretur.* Et

Septem viri Saræ desponsati cur a diabolo occisi.

go felicitas coniugij ex continentia coniugum proficiscitur.

Matrimo-
nia non vo-
luptatis sed
necessitatis
causa in-
eunda.

Hinc Eusebius lib. 1. demonstr. Euangelic. cap. 9. merito laudat veteres illos Patriarchas, qui coniugio non voluptatis, sed necessitatis causa utebantur. Quid enim castius Noë, qui post diluvium in summa hominum penuria, summam continentiam servavit. Nam trecentos quinquaginta annos vixit, & ut obferuat Eusebius, solus cum familia, & cum reliqua omnia perijissent, ipse nullos dicitur filios procreasse. Quid continentius Itaco? Qui auctore Eusebio, ubi ex una uxore gemine, proles pater factus est, desijt cum illa consuecere. Quid denique Iosepho temperantius? quid ex unica uxore duorum tantum filiorum pater effectus, in posterum conjugalem licentiam amputavit. Quia de causa, S. Chrysost. homil. 57. ad pop. Antioch. circa finem, monet, ut urbem habitantes Monachorum sapientiam imitentur. Quoniam, inquit, in principio ab Apostolis instructi homines, civitates quidem habitabant, & solitudines petentium pietatem exhibebant. Alij vero officinis prepositi, ut Priscilla, & Aquila, & omnes Prophetae, & uxores habebant, & domos, ut Isaias, Ezechiel, & magnus Moyses, & inde nihil ad virtutem ladebantur. Ergo ex continentia foecunditas, ex luxuria venenum sterilitatis oritur.

Corollarium IV. Luxuriæ res etiam minima cavenda est. Ratio: quia in revolutuosa etiam minimi, parere solet exitium. Adduco in documentum, victoriosos illos milites Israëlitas, qui postquam interfecerant omnes Madianitas viros, mulieres reservarunt, ea solum comitate, quā viri ingenui erga foeminas afficiuntur. Quo cognito Moyses, vehementer iratus est, ait sacra litera Numer. 31. Iratusq; Moyses Principibus exercitus, tribunis, & centurionibus, qui venerant de bello, ait: Cur foeminas reservastis? nonne istae sunt, quae deceperunt filios Israël, & pravaricari vos fecerunt in Dominum supra peccatum

Phagor, unde & percussus est populus. Sapienter equidem increpavit eos, qui vel ingenua comitate afficiebantur ad foeminas, praesertim iam semel sibi noxias: quia in voluptate noxia, etiam minimus affectus sufficit, ut extremam ruinam afferat. Sic de virginibus expectantibus sponsum, dicit S. Matthaeus cap. 25. Dormitaverunt omnes, & dormierunt, & post somnum quinq; earum manserunt exclusae ab aeternis januis. Quid causa? nimirum, quia dormitaverunt. Non erat fateor adeo culpabile, quod in longis vigiliis puellae paululum dormitassent; sed ubi vel levi dormitatuunculae acquieverunt, in altum soporem fuerunt delapsae; & ideo quinq; illarum aeternam infamiam luerunt.

Virgines fa-
cie cur a
lectu spon-
so exclusae

Hinc prudenter monet D. Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 87. Neq; committite, ut vos ullus voluptatis somnus deprimat, qui socordes, ac somnolentas extra thalami fores retinet. Non enim in re voluptatis debemus permittere, ut etiam levi somno deprimamur: quia licet parvus sit, imo etiam minimus, facile in lethalem somnum impellet, quo pereamus. Quid enim hac in re adeo minimum esse potest, quod extremam ruinam non pariat? quod ex ipsa Herodiade facile conijcere, de qua Marci 6. dicitur: Cum introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodii, petiuit dicens: Volo, ut proinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistae: & praecepit afferri caput eius. Ecce modica puellae saltatio, ita Regi placuit, quae certe placencia minima censeatur in re voluptuaria, nisi Regem in summum praecipitium traxisset. Quod respiciens D. Fulgentius sermone de decollat. Ioannis Baptistae dicit: Quocumq; pacto persequitur mulier, si placeat, iugulat. Quasi nihil agnoscat bonus vir in muliere non lethale: si vel tantillum placeat, etiam in re minima iugulum parat: vix enim fieri potest, ut inde non veniat aliquid lethale. Quando Moyses, ut fugitivus ab Aegypto venit ad Madi-

anitas,

anitas, inveni pastores, a quibus repellabantur puellae filiae sacerdotis, ne adaequarent greges. Quid tunc? Ait textus Exodi 2. Surrexit Moyses, & defensus puellas adaequarent greges earum. Nihilominus licet Moyses defenderit puellas, a rustica pastorum scititate, & puellae beneficiis acceperint, nullum tamen verbum otiosum, nullum urbanitatis comitatisq; obsequium inter Moysen, & puellas intercessit. Sanè, quia inter castos etiam urbanae salutationis obsequia timebantur, ne lethales flammis accenderent.

Corollarium V. Luxuria vitia turpitudinem, iunctam habet apostasiam. Ratio: quia foeminae illecebrae defectioni a vero Deo coniunctissimae sunt. Quid enim magis germanum idololatriae, quam libidinosus affectus. Fuit Herodes Rex luxuriæ deditus, Marci 6. qui vel in puellarum choreis insumeret dimidium regni, qui a luxuria illecebus eo peruenit, ut Ioannem Baptistam interficeret, nihil veritus tantum Prophetam, ut satisfaceret mulieri petenti. Fuerat Achab Rex coniunctus lebellis Reginae, cuius rapiebatur affectibus, 3. Reg. 16. is tamen inter luxurias suas verebatur Eliam Prophetam. Verumq; hunc Regem ad invicem confert Andreas Ierosolymitanus, & vehementer miratur, quod Herodes non fuerit emulatus Achabi reverentiam erga Prophetam, cum in omnibus alijs pares essent. Nam uterq; principum erat foeminae, uterq; foeminae patiebatur magistrum. Sicut enim Achab lebelli magistram habebat idololatriae, sic Herodes libidinis, & in temperantiae magistra Herodiadem habebat. Dicitque magistrum idololatriae germanissimum esse magistrum libidinis, & proinde aequalis putat, ac similes eos, qui in qualibet illorum exercetur: neq; enim luxuria ab idololatria longe distat, neq; idololatria abest ab eo, qui se luxuria dedit. Quando enim luxuria non trahit hominem in perfidiam?

Eccce 3

sentissi-

Audite D. Ambrosium lib. 6. epist. 36. Nemo se luxui committit, nisi qui recedit a preceptis Dei veri: ubi autem ceperit quis luxuriari, incipit denotare a fide recta, & vera. Ita duo committit maxima crimina, opprobria carnis. & mentis sacrilegia. Ergo qui non sequitur Dominum Deum suum, ingurgitat se luxuria, ac libidini, pessiferis corporis passionibus. Qui autem se ingurgitat, ut atq; immerferit huiusmodi volutabris, perfidia laqueos incurrit.

Et certe luxuria nullum Deum agnoscit, nullum Deum credit. In cuius veritatis comprobationem, S. Marcus cap. 6. proponit nobis tragicordiam Ioannis Baptistae, qui a luxuria mancipijs occisus est. Misit, inquit, Herodes, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcerem, propter Herodiam uxorem Philippi fratris sui: quia duxerat eam: dicebat enim Ioannes Herodi. Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, & volebat eum occidere. Ecce tibi lascivientium foeminarum armatae manus in Ioannem: ut eum morti traderent. Quarum similitudinem ridet D. Fulgentius: Res est, inquit, extrema dementia, odisse loquentem, nec metuere iudicantem: quasi idcirco iam non timeas iudicem reticentem, si praconem possis necare clamantem. Erat Index, & erat praecon. Index ragebat; praeco adversus lascivas foeminas clamabat. Quid illa? eo totas suas artes, & vires conferebant, ut praconem perderent. Quid dementius? Quid stultius? de pracone occiso expectare quiete, & immunitatem, cum index maneat? sed non mirum: quia lasciva foemina in corde suo dicebant: Non est Index, non est Deus, cum a voluptuosis cordibus, non aliud nisi atheismus nascatur: credebant ergo nullum esse Deum, qui tantum videret facinus. Sic Genet. 31. lasciva illa Aegyptia dicebat Iosepho: Dormi mecum. Qui nequaquam acquiescens operi nefario, &c. Illa libidinem clamabat, hic castitatem. Et quid inde? Illa athea nec Deum esse credebatur; hic vero pra-

Luxuria
nullum De-
um agnoscit
nullum cre-
dit.

Alascentis
cordibus
atheismus
nascitur.

Achab He-
rodes sibi in
omnibus pa-
res fuerunt.

sentissimum ibi esse Dei oculum arbitrabatur. Pulchre Theodoretus serm. 51. de providentia hac de re discurre, in persona Iosephi: *Non vides, inquit, quem ipse video. Nam tu quidam affectibus ebrius es, ego vero ebrietatem illam non admisi, quia totius illius machine gubernatorem video, qui singula, quæ sunt perspicit. Neque enim buccula oculi aciem, ab ijs, quæ perspicere vult, vel tectum, vel murus, vel occlusæ fores prohibent. Ita castus Ioseph Dei oculos verebatur, quos lasciva femina nullos esse credebat.*

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem

Objicitur contra conclusionem. *Luxuria est actus veneris inordinatus. Sed talis actus spectat ad nonum Decalogi præceptum: ergo non ad sextum, proinde de luxuria gratis agitur in sexto Decalogi præcepto; aut certe nonum præceptum erit superfluum. Respondetur distinguendo minorem. Sed actus veneris inordinatus, spectat ad nonum præceptum, quoad internum consensum, complacentiam, & desiderium in rebus veneris, quæ sunt propter se appetibilia, quatenus videntur habere rationem boni delectabilis, conceditur. Et ideo in nono præcepto dicitur: *Non concupisces uxorem proximi tui*: per quod sufficienter exprimitur concupiscentia interna. Actus veneris opere extrinseco consummatus, spectat ad nonum præceptum, negatur minor: sic enim pertinet ad sextum. Et sic non sequitur nonum præceptum esse superfluum. Nam licet in omni materia, mediante desiderio, & prava voluntate fiat peccatum cordis, contra diuinam legem; nihilominus ea, per quæ violatur honor Dei, pietas parentum, fama, & vita proximi, sufficienter prohibetur unico præcepto, & quoad actum externum, & quoad actum internum, v. g. homicidium, & falsum testimonium: quia non sunt ita appetibilia à potentia concupiscibi-*

li; imò potius secundum se sunt horribilia: proximus enim v. g. & veritas, non desiderantur propter se, sed propter aliud. At verò de illis, per quæ maculatur alienus thorax, ultra præceptum sextum, debuit dari speciale præceptum nonum. Quemadmodum etiam de ijs, per quæ iniuriatur proximus in bonis temporalibus, ultra præceptum septimum, debuit dari aliud speciale decimum, quoad actum internum, ne scilicet obcæcata mens hominum in peccatis luxuriæ, & furti, solummodo actus externos putet esse peccata mortifera, ut senserunt Iudæi; verum etiam actus cordis internos concupiscendi mulierem proximi, aut rem quampiam. Ita S. Thomas 1. 2. q. 100. art. 5. ad 5. & 2. 2. q. 62. art. 7. ad 3.

QUESTIO II.

Quale peccatum sit luxuria.

Suppono. Peccata alia esse venialia, alia mortalia, quæ per hoc inter se differunt, quòd mortale sit gravius offensum, cum sit mors animæ, priuans eam gratia sanctificante, & remouens à Deo sine vitio. At verò veniale est leuis offensum, diciturque dispositio ad mortem animæ; non tamen infallibiliter connexa cum tali morte. Et hoc insinuare voluit Euangelista Matth. 12. n. 31. asserens esse quædam peccata, quæ in alio sæculo remittuntur; hæc autem sunt venialia: nam mortalia non nisi in hac vita remittuntur. Dari ergo tam peccata mortalia; quam venialia, constat ex scriptura Sacra, quæ alia peccata comparat rebus leuissimis, ac minimis, ut pullici, & festucae; alia verò grauissimis, ac maximis, ut camelo, & trabi Matthæi 23. & Lucæ 6. n. 42.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Conclusio. *Luxuria ex genere suo, est peccatum mortale. Probatur:*

Luxuria ex
genere suo
est peccatum
mortale.

batur: quia luxuria est contra ius naturale, diuinum, & positium: natura enim vsus in re venerea, ordinavit ad propagationem naturæ humanæ, eiusque cōseruationem in suis indiuiduis, quæ propagatio sine legitimo matrimonio fieri non potest, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 153. art. 5. ergo luxuria ex genere suo est peccatum mortale. Et constat id euidenter ex scriptura Sacra, ad Galat. 5. ubi Apostolus luxuriam inter opera carnis enumerans dicit: *Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt; à regno autem Dei nemo excluditur, nisi propter mortale peccatum.*

Sic Abner in pœnam lasciuie crudeliter occisus perijt, 3. Reg. 2. Et percussit eum ibi in inguine, & mortuus est. Res miranda, cur Deus permisit ira illum hominem occidi, qui diuinis promissis implendis seruebat, in reducendo Israël ad Dauidem? *Ratio hæc est:* quia tota illa Abneris negotiatio, non ob Dei timorem fiebat, sed ob adulterinæ lasciuie querendam impunitatem. Recolite totam Abneris tragediā, & videbitis, quòd à mulieris libidine fuerit inchoata, & non mirabimini, quòd sub lethali ferro finita sit. Abner enim ingressus fuerat ad concubinam Saulis, & reprehensus ab Isboseth, irā exarscens, decreuit illi regnum adimere, & illud Dauidi tradere. Proinde, non in veritate Dei, aut Dauidis; sed suæ libidinis agebat causam, quæ tractum est ad extremam calamitatē. Quādo enim lasciuia impunita suos hostili ferro non tradit? Longum esset ire per singulos, vnum sufficiat asserere Ieremiam, qui cap. 29. istius Abneri mortem videtur delineasse his verbis: *Ponat te Dominus sicut Sedechiam, & sicut Achab, quos fixit Rex Babylonis in igne, pro eo, quòd fecerunt sultitiam in Israël, & mœchati sunt in uxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter.* Quid magis appositè ad Abnerum dicitur? ostendebat ille mendaciter

se promissis Diuinis, & Dauidi seruire; cum tamen suæ lasciuie seruierit, quā mœchatus fuerat uxore amici sui, cognati sui, Principis sui.

Quid ergo inde? hoc certe: quia sicut Sedechiæ, & Achabi scelera fuerat imitatus in lasciuia; ita ab illa traditus fuit Principi crudeli, sub cuius gladio caderet. Et ytinā ibi fuerit finitum hoc lasciuie malum: verum in dies serpit lues, quotidieque cernuntur Principes, duces, milites, qui à lasciuia in manus hostium traduntur, ut non immeritò clamet D. Hieronymus in citatū scripturæ locum: *Quanti & de nostro grege similes Achab, & Sedechia, propheant in nomine Domini mendacium, & mœchatur uxores civium suorum? Quos verus Nabuchodonosor friget in igne peccati.* Quid enim frequentius, quam mœchos, & adulteros interfici, hostibus tradi, & torreri vlticibus Dei flammis videmus? Vnde dicebat Oteas cap. 7. *Omnes adulterantes quasi clibanus succensus à coquente.* Theodoretus legit: *Omnes adulterantes quasi clibanus ardens ad coquendum, in deustionem flammæ, id est libidinum ignis hostilem, flammam in eos infert.* Ignis ignem trahit, & libidinis ignis trahit aduersus miseros homines hostiles flamas, quibus misere excruciatu pereant.

Dicam ampliùs, lasciuum hominem sui ipsius interemptorem esse, eò quòd lasciuus nulli citius, quam sibi ipsi malum inferat. Hinc illud D. Pauli monitum 1. ad Corint. 10. *Fugite fornicationem: omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* Id enim singulare lasciuia omnibus alijs sceleribus peius habet, videlicet, quòd cætera peccata authoribus suis bonum afferant temporale; alijs verò afferunt mala. At verò luxuries in nullum prius desæuit, quam in authorem suum, proprium corpus depascens, milleque replens infirmitatibus. Sic citata verba exponit D. Nyssen: *Fugite,*

Mœchi & adulteri frequenter hostili ferro trucidantur

Homolasciuus sui ipsius interemptor est

gite, inquit, fornicationem. Cur? Quoniam omne peccatum, quod fecerit homo, est extra corpus, nempe corporis non corrumpit naturam. Qui autem fornicatur, in proprium corpus peccat, non sicut homicida in alienum. Non sicut avarus in alterum. Par enim, ut alat corpus, audit facinus aggredi. Fornicator sua carni parat insidias, ut eam deprædetur. Est hoc singularissimum lasciu hominis, quod nulli prius, quam sibi inferat malum, proprium corpus multis consumens infirmitatibus.

Lazarus infirmans lasciu hominis typus fuit.

In typum istius rei, positum fuisse Lazarum, & infirmantem, & mortuum, legimus Ioan. 11. Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de Castello Mariae, & Martæ Sororum eius. Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Quid est? Lazarus infirmitate correptus morti appropinquabat; at verò Maria illa quondam peccatrix, adeo conualescebat, ut pro salutē fratris sollicita Saluatorem requireret. Vnde huic tanta salus, & vnde illi tanta infirmitas? nimirum, quia ille tanquam lasciu iuuenis typus, nihil in se citius potuit ostendere; quam infirmitatem, & putredinem; Maria verò adepta pudicitiam, merito apparebat & robustior, & viuacior. De quo eleganter Rupertus lib. 10. in Ioan. Ille quidem languens erat, Maria autem soror eius, a pessimo languore luxuria, imò ab ipsa morte anima iam sætens, per gratiam Domini reuixerat, atq; conualuerat. Ipsa quippe Maria erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit capillis suis pedes eius. Vbi enim pedes eius lacrymis suis lauit, ibi procul dubio, quæ fuerat mortua, iam iamq; mala consuetudine sepulta reuixit. Infirmitas, ergo Lazarus, sed quia lasciu vmbra referebat, morti appropinquauit; Maria verò, quæ iam omnem excluderat lasciuam, ex tunc vivebat, & morte exclusā, viuacior apparebat.

Parum adhuc est, quod lasciuia corrumpat corpus hominis, &

ad mortem disponat; verum etiam plerumq; mortem suam itaneā inducit. Id colligo ex scriptura Sacra, Numer. 24. vbi Israëlitarum hosti Balaco dicebat Balaam: Pergens ad populum meum, dabo tibi consilium, quid populus tuus populo huic faciat. Vultusne scire, quodnam illud consilium fuerit? nimirum, ut Moabitariu puellæ allicerent viros Israëlitas ad libidinem. Per quod maledictū consilium, illud prætendebatur, ut Israëlitarum non solum perirent; sed etiā, ut subito & instantaneè perirent. Sic censet D. Ephrem serm. de Antichristo, vbi de dracone loquens, ait: Israëlitas astu suo circumuenit fraudulentus draco, ut omnes simul execrabile illud scelus admitterent, suggestit Balaam, ut Balac, Regi Moabitarum pessimum consilium daret, ut scilicet, mulieres ciuitatis ornatas in tabernaculis steteret, populumq; dispergeret, atque ad fornicationem, & sacrificium blandimentis alliceret, ut Deus scelere offensus, eos simul, ac subito, velut impios perderet. Quippe cum subitam illis perditionem moliretur, eos ad fornicationem trahebat, ratus, nulli vitio præsententem esse subitanā mortem, & improuissimam. Quod aperte docet Euangelista Matthæi 24. inquiens: Sicut enim erant in diebus ante diluuium, comedentes, & bibentes, nudentes, & nuptui tradentes usq; ad eum diem, quo intrauit Nōe in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium. Sicut ergo tempore Nōe, dum filij Dei voluptatibus vacarent, adiungentes sibi filias hominum, inopinatum, & subitum illos oppressit diluuium; ita lasciu homines frequenter repentino, & inexpectato interitu rapiuntur. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Luxuria est graue peccatum. Ratio: quia opponitur castitati, quæ est virtus præstantissima, & Deo summè grata. Vnde in scriptura Sacra, sæpè fides cum virginitate, & fideles cum virginibus comparantur, ut Isaia 32. n. 22. Despexit te, & subannuit te virgo,

Lasciuia plerumque mortem inducit.

Luxuria graue peccatum est.

virgo, filia Sion, id est, populus fidelis tuus, o Rablæces, minas non curauit. Et Hieremiæ 3. n. 4. Ergo saltem à modo voca me, pater meus, dux virginitatis meæ tu es, hoc est, me tamquam auctorem fidei tuæ recognosce. Et cap. 18. n. 13. Quis audiuit talia horribilia, quæ fecit nimis filia Israël, id est, Synagoga, quæ per id temporis fidem profitebatur. Et Thren. 1. num. 16. Torcular calcavit Dominus virgini filie Iuda id est, Synagogam, in qua fides tunc erat, castigauit. Licet autem Theodoretus existimet, synagogam in malam partem virginem appellari: Virginem, inquit, illam appellat, non quod non sit intemperans, sed quod forma det operam, & de pulchritudine gloriatur. Non tantum synagogam; verum & ecclesiā constitat, in bonam partem virginem appellari. Zachariæ 9. n. 17. Frumentum electorum, vinum germinans, virginem, id est fideles. Et D. Paulus, 2. ad Corint. 11. n. 2. Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo, id est, despondi vos, ut fideles, seu fidei tenaces Deo vos exhibeat. Propter quod 1. ad Timot. 5. n. 12. inuehitur in quasdam viduas: Habentes, inquit, damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, id est, quia castitatem suam violarunt. Et quid quæso fidei cum virginitate? Multum sanè, tum quia sicut fides primum ostium est ad salutem; ita virginitatis ad perfectionem: tum quia sicut fides non solum negando, sed etiam dubitando grauissimè offenditur; ita virginitas non solum turpiter operando, sed etiam leuiter cogitando, pessimè violatur: tum deniq; quia sicut miserrima est fidei iactura; ita ruina à virginitate infelicissima censetur.

Imò multo grauior est virginitatis; quam fidei iactura: quia hæc recuperari potest, illa minimè, iuxta illud Amos 5. n. 2. Virgo Israël proiecta est in terram suam, & non est, qui suscitet eam. In quem locum D. Hieronymus epistol. 22. ad Eusto

chium, de custodia virginitatis ita scribit: Audenter loquar, cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest, post ruinam. Quod tamen intelligi debet, non de impossibilitate absoluta, sed secundum quid, ac de lege ordinaria, seu de difficultate maxima, quæ aliquando dicitur impossibilitas; ut docet Apostolus ad Hebræos 6. illis verbis: Impossibile est enim, eos qui semel sunt illuminati, &c. & prolapsi sunt, rursus renouari ad penitentiam. Nam potest Deus absolute virginem lapsam reparare, & quoad meritum, & quoad statum, ut rectè probat Petrus Damian, epistol. 4. de omnipotentia Dei, cap. 3. tom. 2. Biblioth. 2. editionis D. Hieronymum piè locutum fuisse interpretans. Nihilominus difficultas huius ruinæ etiam quoad meritum reparandæ, maxima est, iuxta illud Isaia 1. n. 6. Vulnus, & liuor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. Quæ locum exponens D. Ambrosius ad virginem lapsam, cap. 8. sic mysticè interpretatur: Cupio prodesse, sed non possum: quia sicut ait Isaia, non est malagma imponere, infirmitas tua omne humana medicina exclusit auxilium. Quocirca D. Ambrosius huius virginis lapsum amarissimè lamentatur, ibidem cap. 2. De virgine, inquit, facta est corruptio Sathana: de habitaculo Spiritus Sancti, tuguriū diaboli: quæ incedebas ut columba, nunc lates in tenebris, sicut stellio: quæ fulgebatur aurum, propter virginitatis honorem, nunc vilior facta es, luto platearum: quæ fueras stella radians in manu Dei, velut de alto ruens calo, conuersa es in carbonem.

Audite, quo nomine Amnon exprimat delicias suas, 2. Reg. 13. Veniat obsecro Thamar soror mea, ut faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, & cibum capiam de manu eius. Ecce, non solidas escas petijt, quas manderet, sed sorbitiunculas, quæ minimè manderentur, sed tantum sorberentur. Quid per hoc, nisi delectabi-

Iactura virginitatis grauior est quam fidei.

Bona celestia per solidas escas significantur.

lectabilia mundi designantur, quæ minime mandari possunt, sed duntaxat sorberi, ut infirmis in amara portione contingit. Quo respiciens Deus, Matthæi 22. dicit: *Dicite inquit, ecce prandium meum paravi, & auri mei, & altitia occisa sunt.* At vero de meretrice dicitur, Apoc. 17. *Poculum aureum habens in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationum.* Ecce à Deo prandium oblatum est, & escæ suauissimæ, videlicet & vituli, & altitia; à meretrice autem, non escæ, sed poculum solum propinatum est. Et quare Deus solidas escas, meretrix verò non nisi pocula obtulit? Existimo, quia celestia, & diuina bona, quò magis manduntur, eò suauiora apparent; at vero bona voluptuosa, si manderentur, maxime amaricarent; & ideo non proponuntur ut escæ, sed ut potus, qui minime mandatur, sed potius sorbetur, ut potio amara. Quoniam igitur luxuria bibit iniquitatem, sub specie dulcedinis, tanquam infirmus potionem amaram; ideo graue peccatum censei debet.

Corollarium II. Et ideo Deus luxuriam dure punit. *Ratio:* quia blanda libidinis voluptas, ad summam indignationem Deum prouocat. Recurrite ad scripturam Sacram, & facile veritatem hanc perspicietis. Postquam enim exundanti eluione luxuriante fecidis libidinibus terram Deus abluit, de sui naufragio rediit iterum mundus pauculis hominibus assurgere coepit. Qui de tanti supplicij gymnasio probè edocti didicerunt, quam acerbè ferat Deus, impudenter effusam mortalium libidinem, quæ *Omnis caro corruperat viam suam*, Genes. 6. & quantopere aduersus lasciuiam diuinus exarserit furor interea cessantem Nöemi filiam præ alterius diluuii metu à propagatione generis humani, Deus his verbis erexit: *Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluuij.* Ibidem, *Hoc signum fœ-*

deris, quod do inter me, & vos, & ad omnem animam viuentem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram. Cũq; obduxero nubibus caelum, apparebit arcus meus in nubibus, & recordabor fœderis mei vobiscum. Bone Deus, utq; hominum luxuria te ad immersionem diluuij prouocauit; quia omnis caro corruerat viam suam, quid ergo opus erat, ut tuam fidem obstringeres repetitâ identidem promissione, de non inunda do amplius mundo? Nonne similia lasciuia peccata, quæ infallibiliter futura prævidebas, similem poenam exposcunt. Sed dato, quod pactum cum hominibus inuendum foret, de non iterando in posterum diluuij; quid tamen est, quod cæli arcum sibi destinauerit Deus in signum initi fœderis, quem videns fœderis recorderetur? siquidem, quidquid Deus sua promissione stabilit, ita firmum, & inconcussum est, ut nulla ratione mutari possit. Num certè Deus indiget externo signo, ut in memoriam illi veniat, quod semel diuino pacto sanciuit? Et ubi iam erit veracitas Dei, ac eius omniscientia?

Pulchrè id resoluit D. Chrysostomus asserens, in Deo recordationem non contingere, quia in illum nulla cadere potest obliuio. *Quid dicis, inquit, o beate propheta? Recordabor, ait, fœderis mei, hoc est, pacti mei, promissionis, pollicitationis, non quia ipse opus habeat recordatione.* Vidisti, quantum Deus verbis se propter nostram infirmitatem humiliet, quantam misericordiae magnitudinem declaret? Prorsus ita exosam Deus habet carnis malitiam, ita humana libido Deum ad iracundiam prouocat, ut post iteratum cum hominibus pactum, de non castiganda tam acerbè luxuria, quasi præ iracundia furor, & velut impetu ad seueriorem ultionem, ac si pacti sui obliuisci posset, signum exterius designet, quod nimirum pactum reuocet in memoriam. Ea vobis, quantam diuinæ misericordiae magnitudinem hoc signum declarat, hæc recordatio manifestet: ut licet diuinus furor aduersus libidinem, ita ad punitionem exardescat, ut velut pacti obliuionem inducat; tamen non inducitur à S. Chrysostomo Dei veritas, quæ initi pacti memoriâ reuocet, illudq; adimplere faciat; sed magnitudo misericordiae, quæ obliuionem abieget, & recordationem inducat. *Apparebit, inquit, arcus meus in nubibus, & recordabor fœderis mei vobiscum.* Ita ergo humana libido Dei iras exasperat, ita impudenti mortalium salacitate ad acerbiorē vindictam Deus concitatur, ut quasi egere recordatione referatur, ne scilicet obliuiscatur pacti à se initi de non seuerius tunc castiganda luxurie.

Illi autem instar vermium in cæno, & voraginibus, nempe voluptatus fluentis volutati inutilibus, & stultis pascuntur delicijs, suilli quidem homines: sues enim cæno magis delectantur, quàm aqua mundâ, & in congesta palea cumulo versari, est quadam insana eis delectatio. Omisera lasciuia mancipia, quæ nūquam non ad cænum, non ad sordes conuolant.

Corollarium III. Luxuria propter suam impuritatem, magnam habet similitudinem cum inferno. *Ratio:* quia omnes impij, & omnia peccata mortalia magnum cum inferno commercium habent. Vnde cum olim de sublimi sanctitatis statu, in profundam totius impuritatis voraginem prolapsa fuisset synagoga, sic de illa Propheta scripsit, Isaia 57. n. 9. *Humiliata est usq; ad inferos.* ubi inferos posuit ad profanas libidines exprimendas. Considerans enim D. Hieronymus, ad eum locum, quo pacto humiliata fuerit, dicit: *Non ea humilitate, quæ in laude est; sed qua amnon sororem suam Thamar humiliauerit.* Et reuera grandis humilitas, imò usq; ad inferos præcipitatio, de luce, & culmine castitatis, in tenebras lupanaris, imò in brachium libidinum præcipitari. Et certè cum omne peccatum magnam habeat cum inferno similitudinem; haud dubiè impuritas, & obscœnitas maiorem cum illo cognitionem videtur habere. Hinc ille quondam Samsonis ingressus in domum meretricis, Iudic. 16. n. 1. *Abijt quodq; in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusq; est ad eam.* iuxta D. Gregor. homil. 21. in Euangel. & D. Augustinum serm. 102. de tempore, significabat futurū Christi Dñi ad inferos descensum. Ad ostendendum, quod ingredi domum meretricis, perinde sit, atq; ad inferos intrare. Sic citatus Augustinus: *Pro inferis, inquit, ponitur domus meretricis, quia neminem repellit, omnem intrantem ad se trahit.* Moxq; addit: *quia ignem inferni habet domus meretricis: ille enim concupiscentiarum,*

Fffff2

ignis,

Luxuria
magis
habet cum
inferno si-
militudinē

Luxuria
torpissimis
sordib; gau-
det.

Deus pactum
seebat ne
xit, de non
iterando di-
luuij

Ingressus
Samsonis
ad meretricem,
cū descen-
sum Christi
ad inferos signi-
ficabat.

ignis, qui in ea domo flagrat, & ille ignis flammatur, qui in inferno exstuat, nihilo quodammodo distinguuntur.

Luxuria si
vini in in-
fernum de-
scendunt.

Quocirca Parocmias, de domo luxuriosa, dicit: *Via inferi domus eius*. Proverb. 7. n. 27. Quasi qui in hanc domum intrant, si non infernum ipsum, certe vias ad infernum recte ducētes ingrediantur. Et ideo S. Augustinus epist. 48. docet, eos qui a suis concupiscentijs abrepti in suas libidines præcipitantur, similes esse infauis hominibus, Dathan, & Abiron, qui descenderunt vini in infernum. Numer. 16. n. 33. Non enim potest infelicius dici infortunium eorum, qui a gehenna; quam eorum, qui a sua concupiscentia abripiuntur. Hinc illa Dauidica execratio: *Descendant in infernum viuentes*. Psal. 54. n. 16. de ruina in peccatum explicatur, ab Auctore operis imperfecti, hom. 54. in Matthæum, ad finem, ubi dicit: in infernum descendere viuos, qui opera infernalicia, id est, peccaminosa exequuntur. Nam qui mortuos infernus manet inter gehennalia incendia, hic planè torquet viuos inter terribilia flagitia. Quid ergo hac ruina infortunatus? Equidem etiam ipso gehennali præcipitio infelicius videtur. Quò respiciens Eleazarus ille iustus, & renax propositi sui vir, intrepidus dicebat: *Præmitti se malle in infernum*, 2. Machab. 6. n. 23. Pariter D. Anselmus dicere solebat, quòd si hinc peccati horrorem, hinc inferni dolorem corporaliter cerneret, & necessario uni eorum immergi deberet, prius infernum, quam peccatum appeteret. Propter quod Dauid, & se, & omnes iustos, ad immortales gratias Deo agēdas exhortatur, inquit: *Exaltabo te Domine*. Et rursus: *Psallite Domino sancti eius*. Vultis scire, ob quod beneficium? Respondet ipsemet: *Quoniam eduxisti ab inferno animam meam*. Psal. 29. n. 4. id est, interprete D. Augustino, a peccato: in quo non minus, quam in ipso inferno torquebatur.

Corollarium IV. Luxuria pro-

pter effusam impudentiā, vinci non potest, nisi victis quinque sensibus. Ratio: quia luxuria omnes quinque sensus corrumpit: ergo non nisi victis quinque sensibus vinci potest. Cuius rei pulchram figuram habemus in scriptura Sacra, Numer. 31. ubi dicitur: *Cumque pugnassent contra Madianitas, atque vicissent, omnes mares occiderunt, & Reges eorum Eui, & Reem, & Hur, & Rebe, quinque Principes gentis*. Quid causā, quòd Israëlitas illos quinque reges, & Principes occiderint? Sanè, quia erant turpissimæ luxuriæ dediti, proinde nisi illos tanquam Authores, & promotores luxuriæ prius deleuissent, nequaquam plenam victoriam obtinere poterant. Sunt pariter mihi credere quinque; laiciuentium Principes, nimirum quinque corporis sensus; quos nisi quis iugulauerit, nisi mortificauerit, nunquam de luxuria triumphum aget. Sic Iosue cap. 10. post deletos funditus Chanaanos, ita ut neque canis eorum mutiret, & soli quinque eorum Reges remanerent, latentes in spelunca, iussit illos ad se adduci, aiens: *Aperite os speluncæ, & adducite ad me quinque Reges, qui in ea latitant*. Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit super quinquaginta stipites. Pro Deum immortalē, quando omnes hostes iam erant interfecti, quid opus erat, illos quinque Reges abscondentes se interficere? ubi clementia, ubi militaris consuetudo; utique duces exercituum, post conflictum in victos arma stringere non solent? Respondet Galfridus apud Tilmanum: *Quinque Reges in spelunca, sunt quinque Reges in carne humana*. Qui merito Reges dicuntur, quia non nisi per illos ipsa caro regitur. Merito itaque Iosue nobilis triumphator, etiam post deuictos hostiles exercitus, illis Regibus minimè parcendum iudicauit, ut ostenderet, non aliter castitatis triumphum, nisi de mortificatione sensuum posse stabiliri. Cōcludit Richardus Victorius. Unde sensualitas exterius per carnem at-

ritur,

Luxuria
corrumpit
omnes quin-
que sensus

Iosue cur
5. Reges
post confli-
ctū captos
interfecit

fitur, inde ad puritatem cordis affectio præparatur.

Hinc respiciens Propheta, Psal. 41. dicit: *Effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis*. Quasi diceret: Feci, quòd anima quali exterius prodiret, & ita se super omnia repræsentaret, quasi si mortuis sensibus carnis, nihil in me remaneret, præter animam. Ex quo argutè & eleganter D. Ambrosius lib. de fuga sæculi cap. 9. infert: *Fons est Deus, qui hunc fontem desiderat, effundat supra se animam suam, ut nihil passioni carnis relinquat, sed ubique anima superfluat*. Pulchrè animam effudit Susanna, ut evaporare in eam posset incendia corporis. Effusa supra ipsam anima omne restrinxit corporale desiderium, seculare studium. Ita proinde se componat homo, ut nihil carnalis sensus in se permittat, sed totus anima, & spiritus appareat; cum autem sic anima superauerit sensus corporis, ut quasi ipsa se solam exhibeat, haud dubium, quin omnia incendia extrinseca euanescent, & desideratus triumphus ruilet. Hanc etiam doctrinam tradit D. Paulus ad Philip. 4. *Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra*. Ponderate illa verba: *Quæ exuperat omnem sensum*. Nisi enim de superato, & deuicto omni sensu, non potest secunda victoria nobis dari. Sic resoluit D. Basilus, in caput I. Isaia. *Nisi, inquit, pax nobis ab alto afflueret, quæ exuperat omnem sensum, singuli quinque, à propria rebellionē, & hoste inhabitatē consumpti fuissetis*. Nemo siquidē de intrinseco carnis hoste potest agere triumphum perfectum, nisi ille, cui prius data fuerit gratia, quæ omnem sensum exuperet: nam dum quilibet viget sensus, non est securitas, sed timor. Hinc D. Paulus 2. ad Corinth. II. dicebat: *Despondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo*. Timeo autem, ne sicut serpens Euam seduxit astutiā suā; ita corrumpantur sensus vestri. Merito equidem timebat, ne corrumpere-

tur sensus Corinthiorum, Christiam desponsatorum, ut fuerunt in. Ena per serpentis suggestionem corrupti: quia in re castitatis nunquam abest timor, dum sensus vigent, qui corrumpi possunt.

Corollarium V. Luxuriæ poenas raro effugiunt, qui sunt in tali crimine. Ratio: quia hoc peccatum est Deo summe abominabile. Quando Rubenitarum possessio recensetur in scriptura Sacra, simul quoque ponitur Madianitarum strages, & Balaami occisio, Iosue 13. *Quem percussit Moyses cum Principibus Madian: & Balaam filium Beor ariolum*. Mirantur interpretes, quoniam in possessione aliarum tribuum non recensetur ruina illorum populorum, in quorum terræ possessionem venerant illæ tribus, aut erant venturæ, quorsum in censu possessionis Rubenitarum, commemoratur Madianitarum, & Balaami ruina, cum ista tribus de terra illorum nihil penitus acceperit, nec aliquis Israëlita unquam habuit? Et respondent, quia Ruben, & Madianitæ, ac Balaam in eodem crimine lasciuia fuerunt: Sic enim Rubenū multauit pater eius, Genes. 49. *Non crebras, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius*. Quemadmodum ergo Madianitæ propter filias prostitutas consilio Balaami, poenas dederunt, Numer. 31. merito etiam Rubenitæ illis coniuncti sunt, ut potè in eodem lasciuia crimine inuenti, ut hinc euidenter pateat, quam agere homines luxuriosi lasciuia poenas effugiant. Sic licet antequam Israëlita cum Madianitis pugnam inierint, Balaam recesserit ab illis, Numer. 24. *Surrexitque Balaam, & reuersus est in locum suum*; in poenam tamen lasciuia interfectus est. Ait Abulenſis q. 14. in cap. 14. Iosue. *Cum pugnarent Israëlita contra Madian, inierunt quoque ad locum, ubi habitabat Balaam, & occiderunt eum, sicut Madianitas: ad idem enim facinus lasciuia utriusque pertinebant*. Ecce licet abesset pessimus ille ario-

Homines
lasciuia raro
poenas luxu-
ris a effu-
giunt.

Balaam in
poenam la-
sciuia occi-
sus est.

Fffff3

lus;

lus; pertinebat tamen ad Dei prouidentiam, ne disungeretur in supplicio ab illis, cum quibus fuerat in medicamento lasciuia. Quia raro, qui in hoc conueniunt crimine, dissociantur in supplicio.

Phinees eorum
simul virum
& mulierem
fornicantes
interfecit.

Recurrere adhuc ad alium scripturæ Sacre locum, Exodi 32 quando Moyses descendens à colloquio diuino, inuenit Iudæos vitulum adorantes, irā succensus præcepit Leuitis: *Occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum.* Peracto autem supplicio, laudauit factū dicens: *Consecraui manus vestras hodie, unusquisque in filio, & in fratre suo.* Quibus verbis euidenter ostenditur, nullam tunc foeminarum fuisse interfectam, licet plurimæ earum vitulum adorauerint. At verò de Phinee, Numer. 25 dicitur: *Arrepto pugione ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet, & mulierem.* Et Leuitæ ergo, & Phinees, eodem religionis zelo, ac Dei spiritu agitari in peccatores exarserant; & tamen cum viri & sexus peccatores inuenirentur, Leuitæ nullam foeminam percusserunt, sed tantum viros; Phinees autem nemini pepercit, sed & virum, & foeminam occidit. Ratio discriminis hæc est: quia Leuitæ castigabant idololatriam nudam; Phinees verò simul impudentem lasciuiam, quo in crimine, qui simul inueniuntur, simul quoque in pœnam solent venire. Vnde D. Ambrosius lib. ad virginem lapsam, cap. 9. monet corruptorem, virginis ijs verbis: *Nec tibi de multitudine peccantium similitum blandiaris, & dicas: Non solus hoc ego egi, multos habeo socios; sed recogita quia multitudo sociorum non facit impunitatem criminum.* Nam Sodoma, & Gomorrha, in totis quinq; ciuitatibus innumerabiles vitijs habitabant populi, & omnes pariter, qui libidinosæ corpora sua tractabant, igneis imbribus conflagrati sunt. Non inuat itaq; lasciuos homines, multos habere in eodem crimine sibi similes, quia omnes eadem pœna, & supplicium manet.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Objicitur contra conclusionem. Desiderium, siue concupiscentia rei venereæ, potest aliquando fieri sine peccato mortali: ergo luxuria ex genere suo non est peccatum mortale. Ante solutionem obiectionis sciendum est, desiderium nihil aliud esse, nisi cupiditatem habendi, aut videnti id, quod non possidetur, & abest à nobis. Potest autem duobus modis considerari hoc desiderium. Primo, vt est in parte sensitua, & inferiori, & hoc modo consideratum desiderium, non est peccatum: quia in primis motibus partis sensitivæ, & inferioris, neq; meritum, neq; demeritum esse potest, cum ibi ratio nihil operetur, nisi sensus. Secundo, potest considerari, vt est in potentia volitiua rationali post operationem intellectus ostendentis, talem rem esse licitam, aut illicitam, vbi voluntas sic ab intellectu illuminata tale desiderium liberè velit, aut nolit eligere. Et tale desiderium, quando est contra legem Dei, est peccatum mortale, si res desiderata sit in materia sufficienti ad peccatum mortale.

Concupiscentia rei venereæ aliquando potest esse sine peccato mortali.

Sciendum præterea, desiderium voluntatis adhuc duplex esse, vnum efficax, alterum inefficax. Desiderium inefficax, (quod alias dici solet *antecedens*) est cupiditas in appetitu sensitivo faciendi, seu possidendi rem aliquam absentem. Et hæc cupiditas, quia præcedit vsum rationis, non est voluntaria, consequenter neq; peccaminosa: quia peccatum debet esse volitū, & cognitum. Desiderium autem efficax, siue consequens, est cupiditas, seu concupiscentia, quæ voluntas mediante cognitione intellectus, desiderat habere rem absentem cognitam. Et hæc cupiditas, cum sit actus elicitus voluntatis rationalis, appellatur *praxis*; proinde quando est de obiecto malo, & contra legem Dei, est peccatum

Desiderium voluntatis aliud est efficax, aliud inefficax.

catum mortale, aut veniale, iuxta qualitatem, & quantitatem rei illicitæ desideratæ, vt docet S. Thomas 1. 2. q. 77. ar. 6 ad 2.

Respondetur itaq; ad obiectionem, desiderium, siue concupiscentiam rei venereæ, si præcedat vltimæ rationis, non esse vltimum peccatum; quando autem talis concupiscentia procedit ex voluntate libera rationali, cognoscente rem desideratam esse contra iustitiam, & legem diuinam, semper est peccatum mortale: & quidem tale in specie, qualis est res desiderata. Vnde v. g. qui desiderat rem habere cum muliere coniugata, committit adulterium mortale: si cum consanguinea committit incestum: si cum moniali, sacrilegium: si cum virgine, stuprum: & sic de cæteris luxuriæ speciebus, iuxta illud Matthæi 5. *Quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mæchatus est eam in corde suo.* Ita S. Thomas 2. 2. q. 154. ar. 4.

QUESTIO III.

An luxuria sit vnum ex septem capitalibus peccatis.

Suppono. Luxuriam generaliter sumptam, significare omnem nimiam diffidentiam circa esum, potum, vestitum, & venereæ. Specialiter autem est vitium inclinans ad inordinatum venereorum vsum. Questio itaq; præsens ex eo fundamento prodit, quia luxuria ab Authoribus passim vocari solet vitium principale, seu capitale, à quo oriuntur octo filia infernales iuxta D. Gregor. lib. 31. Moral. & D. Thomam 2. 2. q. 153. ar. 5. nimirum *caecitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, inconstancia, amor sui, amor mundi, horror futuri, & odium Dei.* Quia delectatio venereorum, cum sit omnium vehemensissima, occupat partem animæ inferiorem in appetenda, & procuranda illa, & ideo trahit superiorem, ita vt non permittat eam, circa vltimum finem, & alium

Obiecto
& resolutione
studium,
obsequium
obsequium
obsequium
obsequium
obsequium

A luxuria
eius filia
infernales
oriuntur

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Conclusio. Luxuria non solum est peccatum mortale, sed etiā vnum ex septem capitalibus vitijs, seu, est radix, & origo multorum peccatorum. Probat, quia ex peccato luxuriæ, quasi ex infecta radice, innumera peccata pullulant. Nam in eo, in quo lasciuia est, nullum non facinus, & scelus creditur esse. Dedisti te homo lasciuia, eiusq; mancipium crederis, dubio procul & periurus, & homicida, & fur, & proditor, & rebellis factus es, nullique parcis sceleri. Samaritana illa foemina, post longum cum Iesu colloquium, de eius diuinitate persuasa, dicit scriptura Sacra Ioan. 4. *Relinquit hydriam suam, & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus. Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcumque feci.* Inuestigate in quo dixit illi Iesus omnia, quæcumque fecit, ipsa? Si enim verba Iesu attenderitis circa propria Samaritanæ facta, hæc solum inuenietis. *Quinq; viros habuisti, & nunc quem habes non est tuus vir.* Quoniam ergo Iesus solum fecerat mentionem de viro mæcho à muliere illa habito, cur ipsa dixit, sibi non tantum illud facinor, verum & omnia, quæcumq; fecerat, dicta, & manifestata à Iesu fuisse sed prudenter id à muliere dictum crediderim: nam eo ipso, quod lasciuia facinus Iesus aperuit, in illo omnia alia scelera, & periuria, & veneficia, & homicidia, & prodiciones continebantur. Sic censet S. Chrysostomus tract. 2. de Samar. tom. 6. *Vnum, inquit, tantum dixit ei scortationis peccatum Christus, & illa reliqua hydria currit ad urbem, dicens: Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcumque feci.* Ecce in solo scortationis peccato, omnia alia scelera includebantur: quia inseparabiliter comitantur scortationem.

Luxuria est
vnum ex
septem capitalibus
vitijs.

Mulier Samaritana a
vnde Christum cognouit.

Sic

Sic Ioan. 8. venerant ad Iesum scribae, & Pharisei, adducentes mulierem adulteram, qui dixerunt: *Hac mulier modò deprehensa est in adulterio. &c.* Et post recessum acculatorum, dixit ei Iesus: *Noli amplius peccare.* Quæ verba æque possunt referri ad omnia alia peccata; sicut ad adulterium. Quoniam autem mulier illa, de solo adulterio accusabatur, cur etiam non de solo illo cauendo admonita est à Iesu? Equidem ideò, quia in vno adulterio, omnia alia peccata continebantur. Sic censet Hugo Victorinus libro 2. Miscellan: tit. 19. ubi dicit: *Venit ergo Iesus, & ita se omni mansuetudine exhibuit, ut peccatricem animam septem demonijs adulteram, de manibus lapidantium eriperet.* Vbi per illa verba, *Septem demonijs*, indicatur quia plena erat septem vitij. Vnde S. Anselmus epist. de virginitate, cap. 27. extollens Davidis virtutes, antequam lasciuia nomen dedisset, ait: *Tamen relicto à Davide virginitatis statu, Prius infans interimitur, Betsabee illegitimo iugalitatis vinculo federatur.* Ita lasciuum animum comitantur reliqua vitia, vt qui luxuriam froenasset, quasi omnia vitia credatur. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Luxuriæ peccatum non inuenitur sine alijs plurimis. *Ratio:* quia luxuria est radix, & origo multorum peccatorum. Si stare vobis ob oculos Salomonem Regem, de quo dicit scriptura Sacra, 3. Reg. 11. *Salomon admauit mulieres alienigenas, &c.* de gentib9, super quibus dixit Domin9 filijs Israël: *Non ingredimini ad eas: certissimò enim auertent corda vestra.* Ecce nò solum amabat sceminas lasciuæ; sed etiam illas amabat, quæ peculiari lege erant prohibita. Quia lasciuia omnes leges rumpit, neq; scit quiescere in vnus legis confractio, nisi ab omnibus exorbitet legibus, & per omnia vitia vagetur, iuxta illud Genes. 6. *Videntes filij Dei filias hominum, quòd essent pulchrae, ac-*

ceperunt uxores sibi ex omnibus, quas elegerant. Statimq; subdit sacra litera: *Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset.* Res stupenda: vnã tantum malitiam scriptura recensuit, nimirum, quòd filij Dei lasciuè ad filias hominum accurrissent, vnde ergo tam multa malitia? Sanè, quia licet vna malitia lasciuia fuerit; non poterat tamen in vno peccato sistere, quin ad multas alias malitias ferretur. Audite D. Chrysosthomum: *Ex hoc enim male opere, ait, quasi fonte quodã, multa etiam alia suboriebantur peccata, & ideò dicit, quòd multa malitia hominum.* Nam vbi scortatio, & luxuria, & tanta intemperantia, verisimile est ibi, & ebrietatem, & crapulam; & magnã iniustitiam, & auaritiam, & innumera alia nasci mala. Siquidem vna lasciuia, ad omnia alia vitia hominem rapit.

Fugite igitur Catholi mei luxuriam, quam Eusebius lib. 7. præparat. Euangel. cap. 2. *Hydrum multorum capitum appellat.* Clemens vero Alexandr. lib. 2. Stromat. *Metro-* *polim vitiorum nominat.* quam Amos Propheta cap. 1. n. 5. cum suis cultoribus à Deo penitus conterendam vaticinatus est, inquiens: *Conteram vectem Damasci, & disperdam habitorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis.* En quanta est malitia luxuriæ, adeò, vt ad eam extirpandam, tanta vis requiratur, quæ ad omnia alia peccata eradicanda sufficiat. Nemini puto ignota est historia Iosephi, qui ingressus cubiculum, appetitus fuit à lasciuia Egyptia, quam ille viriliter repudiavit, nequaquam acquiescens eius nefarijs conatibus. Genes. 39. Ecce vnus lasciuia impetum fregit Ioseph; & tamen in eo solo, omne genus peccati contudisse affirmatur à D. Ephremo, de laudibus Iosephi ita scribente: *Descensus Iosephi in Ægyptum, Saluatoris nostri descensum in terram significat. Et quemadmodum Ioseph intra thalamum inclusus, omnem peccati vim proculcauit, ac præclaras*

Luxuria est
hydra mul-
torum capi-
tum, metro-
polis vicio-
rum.

Descensus
Iosephi in
Ægyptum,
Christi de-
scensum ad
inferos si-
gnificabat.

aduersus Ægyptiam Dominam suam, victorie coronas retulit; sic Dominus, & Saluator animarum nostrarum, ad claustra descendens inferni, omnem illic potentiam dire mortis, inuidique tyranni subuertit, atq; destruxit.

Corollarium II. Luxuria Dei timorem expellit ab homine, & in locum eius contemptum inducit. *Ratio:* quia homo luxuriosus nihil veretur in sacris, nihil timet in diuinis, & pro obtinenda voluptate nò dubitat omnibus sacris abuti. Attendite, quid de meretrice dicit scriptura Sacra, Proverb. 7. *Apprehensum deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens, victimas pro salute tua deuoni hodie, reddidi vota mea. Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre.* Videte, quib9 misceat victimas, quibus misceat vota Deo reddita, nimirum lasciuia oculis, conspectui lasciuo, totamq; vitiorum sacrarum religionem, libidine facit manare. Equidem null9 prædo, latro nullus, nullus homicida in sceleribus suis, diuinissima Sacramenta misceat, solus lasciuus animus non veretur Sacramentis abuti, ne libidine careat. Quod summo peritè miratur D. Hieronymus in illo sceleratissimo homine, qui nò fuit veritus Berthehemico Saluatoris incunabulorum templo affuisse, vt inde materiem voluptatib9 suis perciperet, sic eum alloquens: *Infelissime mort alium, tu speluncam illam, in qua Dei Filius natus est, & veritas de terra orta est, & terra dedit fructum suum, de stupro condicturus ingrederis.* Non times, ne de præsepi infans vagiet, ne puerpera Virgo te videat, ne Mater Domini contempletur? Angeli clamant, pastores currunt, stella desuper rutilat, Magi adorant, Herodes terretur, Hierosolyma conturbatur; & tu cubiculum Virginis, decepturus Virginem ingrederis? Pæneo miser, & tam mente, quam corpore perhorresco. Ecce ad solam natu Iesu famam, Herodes omnium tyrannissimus terrebar, omnisque Hierosolyma cum illo; at vero la-

Nato Domi-
no Iesu in
stablo scer-
tator illic
ingredi non
fuit veritus.

sciuus animus, ad præsentiam toti9 Dominicæ natiuitatis, nec terrebar, nec dubitabat tantorum mysteriorum locis abuti, in suarum voluptatum fomentum.

Nulla prorsus sacra, nulla sanctitas secura est, ne pessundet, ne contemnatur à lasciuis animis. Dixerat quondam Marcus Evangelista cap. 6. de saltatrice Herodiade: *Cumq; introisset filia Herodias, & saltasset, & placuisset Herodi.* Hæc inquam solum dixerat; & tamen inde D. Fulgentius omnis sanctitatis contemptum augurat. Verum, quòd Herodias saltaret, quòd placeret, quid hoc commune habet cum contemptu sanctitatis? Habet profectò: nam vbi mulieres placet, iam ibi apparet seminarium, quo conculecentur sacra, quo possundet ipsa sanctitas. Audite Diuum Fulgentium, in serm. huius festi: *Ludens cepit delectare puella, ad hoc solum, vt posset occidere Prophetam. Nescio quid habet muliere semper non ren cum sanctis.* Auersa quippe semper est venerea voluptas, & contemptrix sanctitatis. Sic Daniel 5. ait textus: *Allata sunt vasa aurea, quæ asportauerat de templo, quod fuerat in Hierusalem, vt biberent in eis Rex, & optimates, & uxores, & concubine.* Super quem locum Theodoretus scribit: *Ebrietatis, ait, instrumenta fecit Rex diuini ministerij instrumenta, præcepitq; vt quæ suam explebant lasciuia, per hæc vino fruerentur.* Vbi igitur lasciuia est, ibi sacrorum contemptus non deest.

Corollarium III. Luxuria crudelitatem generat. Hoc ex scriptura Sacra deduco. Duo senes amore Susannæ nimio exarserant, Daniel. 13. *Accurrerunt ed eam, & dixerunt: Ecce ostia pomarj clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscetia tui sumus: quamobrem assentire nobis, & commiscere nobiscum.* Sed cum castissima scemina tanto scelere minime annuere vellet, iidem nequissimi senes, quam antea lasciuæ ama-

Vbi mulie-
res placet,
ibi sancti-
tas concu-
latur.

Luxuria
crudelitatem
generat.

Lasciuorum
hominum
insolentia
scriptura sa-
cra exagge-
rat.

uerant, postea crudeliter perdere intendebant, dicente sacra pagina, ibidem. Venerunt duo Presbyteri pleni iniqua cogitatione aduersus Susannam. Sic de amatoribus crudeles accusatores facti sunt? quoniam lasciuia talem crudelitatem mentibus humanis inferere solet. Considerate obsecro vocem lasciuorum hominum, Sapient. 2. Coronemus nos rosis antequam mercescant, nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum exors sit luxuria nostra: ubique relinquamus signa letitiae, quoniam pars est nostra, & hac est fors. opprimamus pauperem iustum. Ponderate sedulo, a quo inceperint, & ad quid deuenierint. Inceperunt enim a fomentis luxuriæ, & inde immediate transferunt ad crudelem pauperum oppressionem. Quid enim prius nascatur a luxuria, quam crudelitas? Pulchre D. August. term. 246. de tempore: Ex hac, inquit, enumeratione libidinum, & putredinis, & vermicibus flagitiorum, vide in qua facinora, & in quam immania scelera profilitur. Exhausti enim, atque submersi immoderatorum delictorum turpium corruptela, opprimamus inquit pauperem, & iustum. Ecce a luxuria ad crudelissimam immanitatem, ventum est. Omnia lasciuia, & voluptuosa animo conceperunt, & pepererunt homicidia, ac tormenta aduersus innocentes. Pergit citatus Augustinus: Quid mollius, quam illa luxuria? quid durius, quam ista crudelitas? Iam dudum dicebant: Fruamur bonis, que sunt, & utamur creatura, tanquam in iuuentute celeriter, & non pratereat nos flos temporis, & ubique relinquamus signa letitiae. Nunc dicunt, opprimamus pauperem, circumueniamus iustum, & tormento interrogemus eum: morte turpissima condemnemus eum: vinum sequitur furor, vnguentum tormenta, sanguis raras, ira letitiam. Ita plerumque de lasciuis mentibus nihil prius oritur, quam furor, ira, tormenta, & sanguinis effusio, ut vix clarius ex alio pateat iniuria, quam ex crudelitate.

Vnus pro mille stabit Herodes

veritatis istius luculentissimus testis, de quo legimus Marci 6. Misso spiculatore Herodes, præcepit afferri caput Ioannis in disco. Quod stupens Andreas Cretensis in serm. de decollat. Ioannis. Herodem sic alloquitur: Si quid ex tuis malis erat occultum, id aduersum te manifestum reddidisti, cade aperiens flagitium, cuius arguebaris. Tu igitur dum eadem facis, argueris libidinis. Quid elegantius? non potuit latere Herodis libido, ubi crudelitas eius patuit in cade Baptiste. Tanta enim crudelitas, nisi a voluptuoso homine non poterat oriri. Vnde D. Fulgentius de Herodiade petente caput Ioannis, scribit: Producitur lasciuia carnifex scemina, molli progressu puella procedit, homicidium petitura, & adultero placitura. Sic semper inter lasciuos gratia innocentum cædes apparere solent.

Et profecto, quid a luxuria, nisi homicidia, & cædes nascuntur? Reuocate huc Lamechum, quid ille de seipso dicat, Genes. 4. Dixit autem Lamech uxoribus suis &c. Occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum. Ecce Lamech apud uxores suas confessus est duo a se perpetrata homicidia. Ercur non potius apud viros? Sanè, quia Lamech primus polygamiam inuenit. ferebatur enim libidinosè in illas sceminas, & ideò maritos earum interfecit, ut eas sibi adiungeret. Nam ut tunc temporis natura erat, singula scemina singulis viris coniugata nascebantur, ut non posset vnus duas habere, nisi illo adnato coniuge perempto, Lamech igitur, qui duas turpiter amauerat, sicut libidine ardebat; ita in homicidiis exarsit: quoniam raro lasciuia non cædes & homicidia parit. Hæc est mens D. Ephrem apud Lippomanum: Duas, inquit, cades perpetravit Lamech. Aliud enim vir, aliud adolescens, & interfectorem a se sibi uxores copulauit, apud quas crimen suum passus est, non apud viros. Multum verò per id tempus lasciuia vigeat, ob quam multa cades

Herodes ex
lasciuia ca-
put S. Ioan-
nis Baptiste
præcepit
amputari

Lamech
primus po-
lygamiam
inuenit

cades committebantur. Simul ergo & lasciuia apparebat, & cades, atque homicidia: nam per hæc lasciuus animus rapitur ad consequenda optata.

Recolligite ea, quæ S. Ioannes de meretrice magna locutus est. Apocal. 17. Et mulier, inquit, erat circumdata purpura &c. & in fronte eius nomen scriptum, mysterium, Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terra. Et vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, &c. En vobis, quomodo simul meretrix ista dicitur mater fornicationum, & ebria de sanguine Sanctorum, quasi sine cædibus non posset lasciuia conservari. Ait Rupertus ibidem: Illa non contenta talem se esse, qualem præmissa descriptio denotat, adiecit hoc aliud malum, ut sanguinem funderet Sanctorum eo, quod videret illos non esse contentos immunditijs fornicationum suarum. Sequitur itaque semper lasciuia, imò & furit aduersus eos, qui non consentiunt, sed possunt impedire eius voluptates. Credite mihi, lasciuus animus, ut optatis amplexibus potiatur, nulli homicidio, aut patricidio parcat: raroque videmus ardere lasciuia fornacem, quin simul videamus & cades, & homicidia frequentari.

Corollarium IV. Luxuria perdit vrbes, & regna. Ratio: quia De tantum scelus præ nimia abominatione ferre non potest, ita ut propter illud, non tantum homines lasciuos, sed etiam iumenta perdiderit; quemadmodum cum Iabinitis factum est, quos Deus in manus sue traditurus dixit: Cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israël, equos eorum subneruabis, & currus igne combures. Vnde obsecro tanta seueritas in equos? Respondet Origenes homil. 15. quia in equo animali lasciuissimo, ostendebatur luxuria, tanquam domina illarum, gentium; & ideò reternatis alijs rebus, equi subneruati sunt, ex mandato Dei, &

merito quidem, quando lasciuia nationis erat, quæ illa regna populabatur. Credite mihi, quia quoties vrbes ciuibus nudantur, quoties frequentissima regna abeunt in desertum pereuntibus hominibus vniuersis, quia inquam luxuria in causa est, quæ homines in ultimam desolationem præcipites fert.

Huc spectans S. Ioannes Baptista, clamabat ad Herodem: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Marci 6. Neque miror, quod publice argueret Regem, quia adulter erat publicus. Sed quod etiam Reginam carperet publice, id admiratione dignum? Cur enim Principi scemina non cōdescendit? cur scemina infirmitati in Regina non indulsit? Sanè, quia ubi eam lasciuam sceminam vidit, nullam iam credebat frequentiam hominum in regno mansisse, sed regnum, & Reginam in desertum iam abiisse. Ait D. Basilus Seleuc. orat. 18. Videns Baptista Reginam libidinis administram, contra dignitatis, & naturæ rationem debacchantem, quas olim voces in eremo iecerat, repetebat, vox clamantis in deserto: quia dum ibi in Regia Herodis existens, sceminam lasciuia debacchantem videret, iam frequentissimum regnum desertum putabat. Lasciuia enim depopulatur vrbes, & frequentissima regna facit in desertum abire.

Reuoluite sacra Biblia, & videbitis, quod scriptura Sacra, Caini generationes memorans, ubi peruenit ad Sellam vndecimum nepotem illius, nullas amplius generationes commemoret; sed solum dicit: Sella quod genuit Tubalcain, qui fuit malleator, & faber in cuncta opera aris, & ferri; soror verò Tubalcain Nöema. Genes. 4. Quid est, in alijs generationibus filiorum tantum nomina referuntur, non filiarum, aut sororum; in solo Tubalcain malleatore, & fabro ferrario, non filius, sed soror Nöema exprimitur. Vultis causam nosse? Nöema est voluptas carnis: ubi ergo apparuit istud

S. Ioannes
publicè He-
rodem de ad-
ulterio ar-
guebat.

In Caini
generatio-
nibus viti-
mus Tubal-
cain refer-
tur.

istud par, Tubalcain & Nöema, faber ferrarius & voluptas carnis, Vulcanus, & Venus, iuxta profanas fabulas, iam nullæ amplius generationes hominum in scriptura Sacra referuntur; sed mundus hominibus orbari coepit, vniuersis exterminio traditis, vt diluuió absorberentur. Sic censet D. Augustinus lib. 15. de Ciuit. cap. 20. scribens: Progenies ergo Adam per Cain sceleratum, vnderario numero finitur, quo peccatum significatur, & ipse numerus feminæ clauditur, à quo sexu initium est peccati, per quod omnes morimur. Commisum est autem, vt voluptas carnis, quæ spiritui resistit, sequeretur. Nam ipsa Nöema, id est, voluptas interpretatur. Ecce, quomodo sceleratorum progenies prorsus cessauit, vbi ventum est ad Nöema, in qua voluptuosa femina notabantur. Ex inde nullus homo amplius nominatur, sed mors omnium, & interitus annuntiatur, ac diluuium secutum est, quod vniuersum mundum desertum fecit.

Vnus hominis luxuria potest totam ciuitatem perdere.

Corollarium V. Etiam vnus hominis luxuria, potest totam ciuitatem perdere. Equidem vnus tantum erat Corinthi adulter; & tamen de illo dicit S. Paulus 1. ad Corinth. 5. Et non magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore; præsens autem spiritu, iam iudicauit, vt præsens, eum qui sic operatus est, in nomine Domini Iesu Christi, congregatis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu, tradere huiusmodi Satana in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit. Vnus inquit erat adulter, & D. Paulus timebat, ne tota ciuitas corrumpeteretur, totisque viribus saragebat illum curare, quasi in eo totius populi salus periclitaretur. Vnde D. Chrysostomus hom. 13. ad popul. dicit: Vnus erat apud Corinthios fornicatus; & tamen tantum gemebat Paulus, tanquam tota perdit ciuitate; & multum congruens sciebat enim, quod illo non correcto, vi-

tium procedens, & alios omnes inuaderet. Nam lasciuum vitium nescit quiescere in vno, nec contentum est, nisi vniuersam ciuitatem opprimat, & depopuletur.

Hac de causa ipsemet Deus monebat, Leuitic. 19. Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo. Id enim est turpissima lasciuia piaculum, quod si vel in vno radices egerit, inde vniuersam possit inficere terram, & replere. Et quis hoc non videt in ipsa familia Lothi, cuius duæ tantum filiae sese prostituerant, paternumque concubitu furatæ sunt, Genes. 19. Ceperunt ergo duæ filiae Loth de patre suo. Quid inde? Dicit facer textus? Peperitq; maior filium, & vocauit eum Moab: ipse est pater Moabitarum, vsq; in presentem diem. Minor quoque peperit filium, & vocauit nomen eius Ammon: id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum vsq; hodie. Duæ igitur populosa nationes Moabitarum, & Ammonitarum, ex illo nefario concubitu natæ. Sed nulli populi sceleratiores, nulli Deo execrabiliores fuerunt. Cum enim Deus soleat peccatum parentum, non nisi ad quartam generationem meminisse; peccata tamen & supplicia Moabitarum, atq; Ammonitarum, vsq; in decimam generationem punita inueniuntur. Quia lasciuia duarum puellarum contenta non esset, nisi populosissimas nationes per plura sæcula inficeret. De quibus Theodoretus apud Lippomanum scribit: Quia tamen non rectè, ac secundum legem patrum suum cognouerunt, inde genus impietatis maxime infamis propagatum est. Moabita enim idolo Chamos seruierunt; Ammonita vero idolo Melchora. Quos etiam diuina lex vsq; ad decimam generationem, in Ecclesiam Dei ingredi vetuit. En quam numerosos populos, & nationes luxuria perdidit.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obijciunt contra conclusionem. Vnus rei veneræ ex se non est malus. Sed

Moabitas & Ammonitas Deus ad decimam generationem puniuit.

Obiectio & solutio eiusdem.

Quid sit fornicatio simplex.

Sed luxuria propriè accipitur pro viciu, & excessu in re venerea: ergo luxuria nec est peccatum, nec inter septem capitalia peccata numerari potest. Respondetur concedendo maiorem, scilicet vsum rei venereæ ex se non esse malum, sed indifferenter; & ideo potest bene, aut male fieri, potestq; bonâ circumstantiâ honestari, vt docet S. Thomas, 2. 2. q. 153. art. 5. Sic matrimonij vñus non est peccatum, imò potest esse meritorius, quando iuxta rationem exercetur. Vnde, quando dicimus, luxuriam esse peccatum, loquimur de ea, vt est vñus illicitus, & inordinatus rei venereæ extra matrimonium.

DISPUTATIO II.

De speciebus luxuria, vt est peccatum naturale.

Species luxuriæ, quatenus est peccatum naturale, sex communiter numerantur, videlicet simplex fornicatio, adulterium, incestus, stuprum, sacrilegium, raptus de quibus in præsentia.

QVÆSTIO I.

Quid sit fornicatio simplex.

Meretrices olim in fornicibus degebant.

Suppono. Fornicationem dici, quasi formæ necationem, quia per tale peccatum anima hominis interficitur, quæ est forma ipsius, ad imaginem, & similitudinem Dei creata. Deriuatur autem fornicatio à verbo fornicor, quod significat meretricari, seu cum meretricibus rem habere. Nam meretrices, olim in fornicibus, id est, locis concauis, & obscuris degebant, vt turpi quaerui facilius operam darent.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Fornicatio simplex quid sit.

Conclusio. Fornicatio simplex est peccatum luxuriæ, commissum per carnalè, copulâ, inter masculû,

& foeminam, inter quos nullum est matrimonij vinculum, consanguinitatis, affinitatis, aut voti castitatis. Quia istæ circumstantiæ mutant peccati speciem, hoc est, peccatum simplicis fornicationis, in aliam peccati speciem, videlicet adulterij, aut incestus, aut stupri, aut sacrilegij transferunt: & sic ex simplici fornicatione, faciunt duplicem. Seu breuius: Fornicatio simplex est, concubitus illicitus humanus inter solum, & solutam, soluti vocantur illi, inter quos nullum vinculum ex supra relatis intercedit. Vnde naturalis concubitus inter hos, vocari solet simplex fornicatio. Dicitur quoq; soluta foemina, postquam virginitatem amisit; quemadmodum etiam vidua dicitur verè soluta: quia post mortem viri soluta est à lege matrimonij; & ideo etiam illius peccatum carnale, solum erit simplex fornicatio; grauius tamen, quam meretricis propter vidualem castitatem.

Peccatum carnale viduæ grauius est, quâ meretricis.

Et ideo tale peccatum Deus seuerè prohibuit, 1. ad Corinth. 6. dicens: Fugite fornicationem. Alia vitia calcare iubemur; fornicatione autem prorsus fugere, & illi terga dare instituimur. Quid causa? Respondet D. Nicenus, orat. de fugienda fornicatione: Quia, quoniam iacet telum forma meretricis, honestum est, tergum vertere, & aduersus vltimû fugere. In oculos enim telum dirigit fornicatio, & oportet meminisse præceptum Imperatoris. Fugite fornicationem. Ponderate illa verba. In oculos mittit telum fornicatio. Nihil enim prius lasciuia curat; quam oculos lacerare, ne bonum videant. Quod spectans Ecclesiasticus dicebat cap. 19. Vinum, & mulieres faciunt apostatari à Deo. Nutant equidem oculi ebriorum, & caligant; sed pariter & voluptuosorum, ita vt etiam vicinas de æternitate veritates non possint videre. Quid vicinius semibus, quam mors, quam iudicium, quam Christus omnium seuerissim' iudex & Nilomi.

Fornicatio in oculos telum dirigit.

Senes à vo-
luptate fac-
ile excæcan-
tur.

hilominus ubi accedit voluptas, ita facile excæcantur, ut etiam ad hæc clarissima videnda oculos non habeant. Pulchre id edisserit Saluianus lib. de gubernatione Dei: *La- sciuebant, ait, in conuiuio vituli, & honorati, ad viuendum probe iam imbecilles, ad vinum prauatissimi. Infirmi ad ambulandum, & robusti ad bibendum: ad gressum nut abundi, ad saltandum expediti.* Et quid plura? In hoc deuoluti sunt, ut compleretur in eis dictum illud sermonis sacri. *Vinum, & mulieres faciunt apostatare à Deo. Nam dum bibunt, ludunt, mœchantur, insanunt, Christum negare cœperunt.* Quid mirabilius? sicut vinum, sic mœchia, sic libido turbat oculos suorum alumnorum, ut Christum iam iam in ianuis positum, non solum non videant, sed etiam abnegare audeant.

Carnalis
voluptas in-
tendit oculos
obtenebrare.

Equidem carnalis voluptas hoc vñ intendit, ut oculos obtenebret, ne quid diuinum, ac celeste intueantur. Quod apprimè cognoscens D. Paulus, ad Hebr. 12. ait: *Pacem sequimini & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Vbi D. Anselm^{us}, & S. Thomas, per sanctimoniam, intelligunt castitatem, ut agnoscamus quanti momenti sit castitas, sine qua nemo videbit Deum. Addit Apostol^{us}. Vbi enim primum castitas abfuerit, voluptasq; carnalis sese inseruerit, statim oculi illud nocumentum contrahunt ut Deum videre non possint. Ait D. Basilus Magnus lib. de Virginitate, sic de hominibus voluptuosus scribens: *Simul, ut se contingunt, scintillam voluptatis sumantem intrinsecus sentiunt.* Fumantem inquam, id est, oculos perentem, & obtenebrantem. Sicut enim fum^{us} prius ab oculis sentitur; ita etiam voluptas primò tenebras infert oculis, ne videant diuina. Hinc iudicium 16. postquam Samson ille fortissimus, sopitus in gremio Dalila iacuerat, ab illaq; deronsus esset, vocati sunt eius hostes: *Quem cum apprehendissent Philisthym, statim eruerunt oculos eius.* Ecce hoc in primis

malum incurrit à gremio fœminæ, quod oculos perdiderit. De qua pulchre D. Paulinus epist. 4. *Vinam tam prudens esset Samson ad cauendam mulierem; quam fortis ad strangulandum leonem; sed carnali victus illecebra, quod gratia spiritali vicerat, ab infirmitate victus est.* Etenim homo in errore positus, ut Samson; sapientie, & gratie virtute desertus, punitur, & mala, quia dignus est opere inmentario, qui se lumine rationis orbauerit, & in similitudinem belluarum, corporis seruis abierit. O quantum malum immunda fornicatio, ut hominem non tantum cæcum efficiat ad videndum ea, quæ salutem æternam concernunt; verum etiam cum ipsis bestiis, in villis finis operibus obeundis eundem coæquet. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Simplex fornicatio ex genere suo, est peccatum mortale. Ratio: quia per actus venereos illicitos, fit contra regulam rationis ex parte finis, ob quem Deus, & natura humanum coitum concessit, videlicet, non solum propter generationem individui, sed etiam ad eius bonam educationem, & instructionem, quæ rectè fieri non potest, nisi genita proles habeat certum, & determinatum patrem, ac matrem, quod sine legitimo matrimonio fieri non potest. Deinde, quia ex tali concubitu vago sequuntur innumera mala, ut perturbatio, & confusio prolis, turbatio ordinis ciuitatum, nobilitatis personatum, generationis impeditio: nam ex frequenti, & vago coitu exhauritur semen, redditurq; infœcundum. Ita S. Thomas 2. 2. q. 153. ar. 3. & q. 154. ar. 2.

Graviter proinde homo lasciuus Deum offendit fornicatione, quia non perpendens sui corporis dignitatem, illo abutitur ad offensam Dei. Propter quod D. Paulus videns suos Corinthios salacissimos fuisse ad libidinem, qui ita Deam venerem^{us}, colebant, ut plus quam mille ei dicatas habuerint meretricias famulas.

Corinthi^{us}
tenent De^{um}
mille famu-
las meret-
ricias di-
caverant.

Quid sit fornicatio simplex.

las, ut refert Strabo lib. 8. *Fanum, inquit, veneris Corinthi ita fuit locuples, ut plures, quam mille habuerit sacrorum famulas meretrices, quas deæ viri, mulieresq; dedicarunt.* Videns inquam Corinthios ad libidinem acerrimos, eos sic effeminatos, ita molles, ita ad libidinem proclives, eos a tanto facinore, non ex iudicio, non ex inferni pœnis, non ex animæ nobilitate, non ex amissione bonorū spiritualium; non deniq; ex Dei mandatis ac præceptis, sed ex sola corporis, & carnis præstantia reuocat, ostendens tantam esse præstantiam humani corporis, ut non tam nostrum, quam ipsius Domini Dei esse dicatur. 1. ad Corint. 6. *Corpus autem non fornicationi, sed Domino, & Deus corpori.* S. Anselmus & Chrysosthom^{us} hunc sensum faciunt: Corpus non adiiciendum esse fornicationi, nec ipsum ob hoc constitutum, sed ut Domino seruiat, quia ipse est, quatenus nostra caro ab ipso immediate effecta, formata, & sigillata, non secus, ac ipse homo. Nam, ut rectè obseruat Tertullianus: *Homo propriè caro dicitur, quod sic probat: quia caro, prior vocabulum hominis nuncupauit.* Vnde septuaginta legunt: *Et finxit Deus hominem limum de terra: iam homo, qui adhuc limus; & insufflauit in faciem eius statum vitæ, & factus est homo, id est limus in animam viuentem.* Ergo caro homo, & sicut totū hominem ex se, sic per seipsum Deus finxit; ita & carnem: ob hoc caro humana toto mundo dignior, esse censetur.

Considerate quæso orbem hunc vniuersum, pendite decorem, maiestatem, pulchritudinem, cælum terram attentè consideratione inspicite, profectò nisi desipueritis, dignam æstimatione, ac veneratione tantam molem æstimabitis. Propter, quod cæcutientes antiqui, mūdi elementa, & ipsam terram, ut interea silentio astra inuoluam, pro Deo habuerunt. At multò venerabilior est caro nostra, quod argutissime probat

Tertullianus, de resurrectione carnis cap. 5. & 6. In primis, quia non solo sermone facta est caro nostra; quemadmodum cætera sublunaria sed manu, sed consilio, sed ipso Dei opere. Deinde, quia ex contactu illo diuino, quatenus per ipsius manus efformata in amplioem, quam mundus, se erexit dignitatem: *Omnia, inquit, Tertullianus, sermone Dei facta sunt, & si ne illo nihil; caro autem & sermone Dei constituit, & amplius manu propter prælationem, ne vniuersitati comparetur.* Præclara satis ratio, quæ ut nulli scrupulum ingerat, ne forsan Deum corporeum æstimet. *Sciendum est, Deum ad constituendum hominem, formam induisse humanam.* Sic censet Oleaster in illud Genes: *Faciamus hominem.* Et Eugubius. Stante igitur hac opinione, quis magnam humanæ carnis dignitatem non agnoscit, siquidem cætera solo sermone Dei facta sunt; caro autem, humana ipsa Dei manu, dicente scriptura: *Formauit Deus hominem.* Et quare? Respondet Tertullian^{us}: quia propter prælationem, statimq; rationem assignat, inquiens: *Minora enim, quæ fiebant, eo cui fiebant, siquidem homini fiebant, cui mox à Deo addita sunt.* Ergo reliquæ creaturæ famulæ; caro autem hominis domina, cæterorumq; Princeps, ut meritò concludat Tertullianus: *Ut famula, inquit, iussu, & imperio, & sola vocali potestate vniuersa processerant, contra homo, ut Dominus eorum.* Quid melius? imperio, solaq; voce reguntur famuli; Domini autem non tantum voce, sed tactu, sed opere, sed etiam contactu. Ita caro nostra efficta est, non solum Dei voce, sed & manu: non tantum dictū est, *Faciamus hominem;* verum etiam: *finxit Deus hominem;* ergo ipsa regina, ac omnium Princeps; & sic non fornicationi, sed Domino debetur.

Corollarium II. Simplex fornicatio in nullo casu est licita, si liberè, & voluntariè fiat. Ratio: quia secundum se intrinsecè est mala, pro-

Deus ad eū
stituendum
hominem,
humanam
formam in-
dunt.

Simplex
fornicatio
nonquam
est licita,

inde ex natura sua peccatum graue est. Ita communis Doctorum sententia, contra nonnullos Hæreticos, qui perperam asserunt, simplicem fornicationem non esse prohibitam in sexto Decalogi præcepto; sed tantum adulterium, quod sit contra iustitiae ordinem. Fundantur autem in hac ratione: quia verbum *mæchor*, idem sonat, quod adulterium committo. Vnde apud Græcos, *mæchos* significat adulterum, & *mæchij* adulteram. Sed malæ causæ peius patrociniū: nam per verbum non *mæcha-beris*, in sexto Decalogi præcepto, intelligitur esse prohibita omnis voluptas, & copula carnalis, atq; effusio humani seminis voluntaria extra legitimū matrimonium, ut constat ex illo ad Ephes. 5. Fornicatio autem, & omnis immunditia non nominetur in vobis. Hoc intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus non habebit hereditatem in regno Christi. Ita docent D. Augustinus lib. 2. supra Exodum cap. 19. D. Ambrosius lib. 1. offic. cap. 6. D. Thomas supra cit. & can. meretrices 22. q. 4.

Fornicator
sibi ipsi mor-
tem infert.

Hoc peccatum extimescens dicebat olim Susanna: *Augustia sunt mihi vndiq;: si enim hoc egero, mors mihi est.* Ostendens, quod cum lasciuia exercitā simul homini veniat mors, & infernus. Tu ipse o homo, qui lordibus luxuriæ te dedis, tibi mortem infers, & aduersus te ferba le telum cōtorques. D. autem Paulus 1. ad Corint. 6. dicit: *Omne peccatum, quodcūq; fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* Vultis scire, quomodo fornicator in corpus suum peccat? equidem non aliter, nisi quia illi interitum affert. Ait D. Nicenus orat. de fugienda fornicat. *Qui autem fornicatur, in proprium corpus peccat, non sicut homicida in alienum, inuulneratum suum corpus conseruans. Non sicut auarus in alterum, suæ carnis cauens offensionem, sed ipse sui corruptor fornicatur, configitur ipse telo suæ insaniæ.* Quippe homicida alium ferit, auarus alium spoliāt; fornicator autem sibi ipsi

mortem accersit. Quod respiciens Ieremias dicebat: *Ascendit mors per fenestras.* Super quæ verba Theodoretus ita scribit: *Per sensus vnta, & mors ingredi possunt. Nam qui temperatē intuetur, consequitur vitam; qui autem intemperatē, decerpit mortem. Quantum enim voluptatis excipit, tantum mortis accipit.* Similiter D. Ambrosius lib. de fuga sæculi, cap. 1. ait: *Fenestra tua, est oculus tuus, si videas mulierem ad concupiscendum, intravit mors: si audias sermones meretricis, intravit mors: si luxuria sensus tuos capiat, penetravit mors.* Ergo semper luxuria baiula mortis est; & ideo sine peccato mortali fieri nequit.

Ingeniosè ad id alludit D. Paulus ad Rom. 7. aiens: *Cum essemus in carne, passionēs peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent mortem.* In quæ Theodul. Cæsariciensis ita discit: *Carnis itaq; cupiditas per legem manifestatur. Efficaces erant, vel operabantur effectus, ut fructum ferrent mortis.* Ecce, quæ nos carnis voluptates inuadunt, ita morti includunt, ut non magis inde exeamus, quam de sepulchro, cum in eo vita esse non possit, in quo regnat carnalis voluptas. Neq; igitur in eo esse vita potest, in quo est voluptatis æstus. Hinc Proverb. 20. dicit Salomon: *Fovea profunda os aliena.* In quem locum Saloniū ita scribit: *Os aliena dicit os meretricis: qui ergo verba meretricis libenter audit, & oscula eius delectabiliter suscipit, quasi ianuam pulsat profunda foveæ, id est inferni, & nisi se citò ab eius colloquio, vel osculo subtrahat, deferente se Deo, illud mergitur in foveam mortis.* Fornicator itaq; non solum mortuus apparet, sed etiā quasi in fovea profunda sepultus.

Imò, quid dico fornicatorem corpus suum occidere, etiam animam occidit. Vnde illa verba D. Pauli: *Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* S. Hieronymus, & alij exponunt, fornicatorem in corpus suum peccare, quatenus ex corpore hominis rationalis, efficit illud irrationalis

Luxuria
semper est
baiula mor-
tis.

Os meretri-
cis fovea
profunda
assimilatur.

Fornicator
solum in
bellia com-
mune

Quid sit fornicatio simplex.

tionalis bestię, dum ex furore, & libidinis ardore in illo peccati actu penitus Dei obliuiscitur, delectatione rationem occupante. Quod cum ita sit, manifestè sequitur fornicatorem nō solum corpus, sed etiam animam suam in bestiam commutare, atq; sic sui ipsius interfectorem esse. Sicut ergo in nullo casu licet homini seipsum occidere; ita quoq; in nullo casu licet fornicari.

In fornicatione gra-
uis vir pec-
cat in adul-
terio forni-
cans

Corollarium III. Licet in simplici fornicatione, & vir, & fœmina mortaliter peccent; grauius tamen peccat vir; quā mulier. Ratio: quia vir maiori pollet iudicio, & rationis vsu; quā fœmina. Secus censendum de adulterio: nam ibi grauius peccat fœmina, quā vir, ratione maioris damni, quod infert: fœmina enim adultera supponit filios adulteros, qui damnum inferunt legitimis, quod vir non facit. Ita S. Thomas 2. 2. q. 154. ar. 2.

Deus mete-
triciōs fu-
cos graui-
ter execra-
tur.

De hoc peccato Deus grauitè conqueritur Osee 2. *Iudicate matrem vestram, iudicate: quoniam ipsa est uxor mea, & ego non vir eius.* Ecce Deus coniugium diffiterur, fidei arrhabone, & tot olim prolibus sanctum. Quare non zelotypiæ angoribus exasperatus meditatur diuortium? Rationem reddit sequentibus verbis: *Auferat fornicationes suas a facie sua, & adulteria sua de medio vberum suorum. Ne fortè expoliam eam nudam.* Vbi sicut per metonymiam, signum pro re significata ponitur, idq; frequentissimè; sic etiam licet non ita sapè, res significata pro illius signo nunquam vsurpatur. Sic ergo, quia in meretrice multa sunt turpis illius insignia, non signa solū, sed etiam inuestus, non signa solū, sed etiam inuestus, puta fucatus candor, & sine rubore, qui est a vetecundia, quæstus ab arte rubicundus color, & alia ad captandos ritualium oculos lenocinia; ideo hæc, quia fornicationum, aut fornicarij instituti signa sunt, fornicationes, & adulteria nominantur. Sensus itaq; allatorū scripturæ verborum est. Dicite ergo illi, si vxo-

ris nomen tueri vult, ut a facie sua meretricios fucos, & lenocinia tum etiam insignia impudiciæ venalis, a pectore submoueat. Ne fortè expoliam eam nudam. Nimirum facies cerussæ candore, & rubricetæ adscititio rubore fucata, veneres, cupidinesq; fragrans, theatrum fornicationis nominatur. Quin & fœmineum pectus, & vbera obujs virorum aspectibus prostituta, quamuis textili nebulā, aut fumo pellucido nudatam teguntur, ita de proximo libidinis otium, aut negotium peragūt, ut insignia impudiciæ venalis merito nominentur, & adulteria in medio vberum, quasi in æde veneris, & libidinis sacrario, expedito oculorum congressu peragantur.

Peccat igitur fornicator, non solum quia præceptum Dei violat; verum etiam, quia omnia dilapidat, & Deum ipsum amittit. Nulli enim rei parcat fornicator, omnia profunderet, imò omnibus carere, paratus est, dummodò vnā desideratā fœminā fruatur. Sic prim⁹ fœminā amator Adamus, nihil non contempsit, ut Eux ostenderet amicū animum. Vbi verò Deus in paradysum venit, dicit scriptura: *Abcondit se Adam, & uxor eius a facie Domini.* Mirum est, quod homo sapiens se a Dei facie voluerit abscondere. Liceat mihi te o bone Adam alloqui, cur tanto te exilio plectis? cur non potius amas Dei faciem? Quid habes in latebris, ob quod Dei faciem amittere non pertimescis? Sanè, quia habebat fœminam consortem latebrarum; & ideo vnā hanc habens, non dubitabat perdere & Deum, & quidquid a Deo creatum fuit. En quā miserima conditio amoris carnalis. Audite D. Ambrosium lib. 5. epist. 33. pulchrè hac de re differentem: *Recedere, inquit, Adame a Deo tuo propter vnā mulierem desiderasti, propterea fugis, quæ videre quærebas. Cum vnā muliere te abscondere maluisti, relinqueres speculum mundi, incolatum paradisi, gratiam Christi.* Ditissimus igitur

Fornicator
& Deum,
& omnia
propter fœ-
minam per-
dit.

H h h h h

tur

tur & felicissimus hominum, paradisi cultor, Rex viucentium visibili-
um, Magni Dei amicus, pro nihilo
duxit, omnia hæc perdere, & regnū
& felicitatem, & spontaneas terræ
diuitias, & Dei amicitiam, & ipsos
fauores diuinos, contentus si cum
sola Eua posset viuere, etiam in
horrida, & obscura terræ spelunca.

Hinc meritò laudat Sidonius
Apollinaris adolescentem quendam,
qui se à foemina cuiuspiam contu-
bernio subtraxerat, vt bonis fortu-
na, & saluti prospiceret, quæ om-
nia dilapidat cum illa. De quo
lib. 9. epistol. 6. sic fatur: *Igitur hic
proximè abrupto contubernio ancilla pro-
pudiosissima, cui se totum consuetudine
obscena iunctus addixerat, patrimonio,
posteris, fama, subita sui correctione co-
suluit. Namq; per rei familiaris damna
vacuatus, vt primum intelligere cepit,
& retractare, quantum de bonusculis a-
nitis, paternisq; sumptuositas domestica
charybdis obligurisset, quanquam serò re-
spiciens, veluti franos momordit, excus-
sitq; ceruices, atq; Vlyseas ceras auribus
figens, fugit, aduersus vitia surdus, me-
retrici blandimenta naufragij. Ecce
adolescens iste dilapidauerat omnia
sua bona, vni meretrici addictus:
nihil non perdidit pro illa, quam
ipse deperibat. Sed tandem, vt
paruis reliquijs consularet, & sibi
aliquid vel substantiæ, & honoris,
vel salutis reseruaret, hoc decreuit,
vt foeminam amitteret; & ideo lau-
de dignus censetur.*

Peccat quoq; meretrix, quia
vltia Dei offensam, viros facile per-
dit. Numeror. 25. ait sacer textus:
*Fornicatus est populus cum filiabus Mo-
ab, quæ vocauerunt eos. Rex enim Mo-
ab de consilio Baalami petierat à pu-
ellis virginibus suæ aulae, & sui re-
gni, vt comptæ sese obijcerent Isra-
elitis viris, illorq; ad amplexus tra-
herent, vt sic eos perditioni obno-
xios redderet, quæ sine vlla cun-
ctatione, foedissimum illud facinus
executæ sunt. Obscurescite, quo-
modo puellæ virginis vnuerse, ita*

facile induci poterant, vt prostitu-
tionem suorum corporum, ruinam
Israëliitarum emerent. Et quod mi-
rè magis, è tot virginibus, quæ
sufficerent libidini integri exercitus
explendæ, nulla inuenta dicitur,
quæ illud turpissimum facinus ca-
ueret. Quomodo id potuit acci-
dere in natione non prorsus brute-
scente? Respondet Philo libro de
fortitudine: *His auditis foemina, quæ
nec per somnium quidem castitatem co-
gnouerant, & educationem honestam
nunquam gustauerant, libenter consense-
runt. Quasi diceret: quia omnes
illæ virginis ad prostitutionem na-
tæ erant; ideo turpitudini statim
annuerunt, vt Israëlitæ perderent,
cum mulier prostituta facile viros
perdat. Sic lasciuia mulier Aegy-
ptia, castissimum Iosephum falsi
criminis insinulatum, & in carcerē
detritum perdere voluit. Sic Da-
lila Samsonem, & tot aliæ innu-
meræ.*

Corollarium IV. Ignorantia per
se loquendo, non excusat à pecca-
to mortali, in materia fornicationis.
Ratio: quia ista ignorantia est iuris
naturalis, & diuini valde manifesti,
ac clari. Vnde generaliter mone-
t vnumquemq; Sapiens, fornicatio-
nem sugendam esse. Prouerb. 6.
*Non concupiscat pulchritudinem eius cor-
tuum. S. Chrysostomus legit: Ne
cognoscas pulchritudinem alienam. Et
quid mali inde, quod in cognitio-
nem nostram veniat aliena pulchri-
tudo? Grande profectò, quia ho-
minem aspicientem velut ignis e-
xardescere facit, iuxta illud Sapien-
tis loco citato: Nunquid peterit ho-
mo ignem abscondere in sinu suo? Nā,
quod pulchritudo aliena veniat in
cognitionem nostram, idem est, ac
si ignis veniat in sinum nostrum,
quo absq; dubio cremabimur. Ait
D. Chrysosth. homil. 3. de verbis
Israë: *Ne cognoscas pulchritudinem ali-
enam. Ex hoc enim amor velut ignis ex-
citatur. Vt enim ignis, ubi fœnum ali-
quod, aut culmum arripuerit, nihil mo-
ratur,**

ratur, sed simul vt attingit materiam,
lucidam accendit flammam: itidem &
ignis concupiscentiæ, simul atq; per ocu-
lorum contuitum elegantem, ac venustā
attigerit formam, protinus exurit ani-
mam. Vbi primum acies oculorum
figitur in pulchritudine aliena, sta-
tim carnalis voluptas occupat ho-
minem, cuius flamma corpore exe-
so, animam, vt perdat, adurit: nescit enim vnquam carnale gau-
dium non exurere totū hominem.

Corollarium V. Etiam metus,
seu minæ, seu timor infamiæ, non
excusat à peccato mortali, in hac
materia. Ratio: quia cum hoc pec-
catum sit intrinsecè malum, sufficit
ad illud qualiscunq; consensus; me-
tus autem, & minæ non auferunt
simpliciter consensum, & volunta-
rium. Secus censendum de vi abso-
luta: nam hæc excusat à peccato,
quia tollit plenè voluntarium. Hinc
foemina, quæ per vim à viro op-
primitur, & violatur, sine vilo cō-
sensu, vel cooperatione, vel dele-
ctatione voluntaria ipsius foeminæ,
non peccat, neq; virtutem, ac meri-
tum virginitatis amittit, etiamsi de-
lectationem in parte sensitua senti-
at. Nam talis delectatio non est
voluntaria, sed naturalis, dummo-
dò animo non consentiat, neq; se
accommodet, aut componat ad tur-
pem actum, v. g. exuendo vestes,
soluendo tibias: tunc enim iam nō
diceretur per vim opprimi.

Nihilominus habens rem cum
meretrice, tenetur in conscientia
soluere ei mercedem solitam, siue
eam promiserit, siue non. Ratio:
quia pro omni actu pretio æstima-
bili, potest accipi merces. Sed actus
meretricius, si consideretur, non vt
turpis, & illicitus; sed vt naturalis,
& delectationi hominum accom-
modatus, potest pretio æstimari: er-
go, &c. Ita Clauis Regia, lib. 10.
tract. 5. cap. 3. Saluianus in 2. 2. q.
62. art. 5. Cæterum, cum datio, &
acceptio pro fornicatione, actu sit
mala, vtpote pro re turpi, & ob pec-

catum. Reuera enim meretrix pe-
tit mercedem propter delectationē
illam libidinofam, quam debet ex-
hibere accedenti ad se, per vsum
sui corporis, & vir propter eandem
promittit mercedem, consequenter
propter peccatum, quod ex se est
illicitum; ideo censerem non esse
illi negandam absolutionem, si post
actum venereum non soluerit, vt
per hoc meretrix facilius se emen-
det, quæ nulla re magis ad hanc tur-
pitudinem, quam pretio, & mune-
ribus trahitur, iuxta illud Osee 2,
*Fornicata est mater eorum, confusa est
quia concepit eos: quia dixit, vadam post
amatores meos, qui dant panes mihi, &
aquas meas, & lanam meam, & linū me-
um. Ponderate, vnde suos amatores
cōmendet? equidē non ex eo quod
sint formosi, quod sint disertī, quod
sint nobiles, quod florenti gaudeant
ætate; sed ex eo tantum, quod dent
panes. Vbi enim amator hanc gra-
tiam dandi habet, nihil aliud foemi-
nea cupiditas requirit, quæ solum
quærit, vnde possit accipere.*

Hunc muliebrem genium opti-
mè callebat tentator ille diabolus,
qui nihil veritus fuit configere cū
iusto Iob, immediatè; imò data Dei
permissione, ait Scriptura Iob 2.
*Egressus igitur Satan à facie Domini,
percutit Iob vlcerē pessimo à planta pe-
dis vsq; ad verticem eius. At verò
cum vellet primos parentes tenta-
re, astutè cauit Adam congressum,
& prius Euam tentare procurauit,
Genes. 3. *Serpens erat callidior cun-
ctis animantibus terræ, quæ fecerat Do-
minus Deus. Qui dixit ad mulierē, &c.*
Quid causæ? si ausus fuit diabolus
cum solo Iobo configere, sperauit
quæ de illo victoriam obtinere;
quare cum Adamo non fuit ausus
congrēdi, verum illo relicto, prius
foeminam aggressus est, Genes. 3.
*Dixit ad mulierem, &c. Ne miremi-
ni: in Iobo enim parabatur tenta-
tio per bonorum ereptionem, per
morbos, per vulnera; at verò in
illis primis parentibus, solum para-
batur**

Diabolus
non fuit au-
sus Adamū
tentare,

Metus & ru-
doz non ex-
cusat à pec-
cato mor-
tali.

Ignorantia
non excu-
sat à pecca-
to mortali
in materia
fornicatio-
nis.

Merces ex
conscien-
tia meretri-
ci solui de-
bet.

batur tentatio per exhibitionem pomi, quod assumeretur ad esum. Vbi autem tentatio fit per exhibitionem rei, quæ assumi debeat, tunc callidus hostis securior de victoria, non ad virum, sed ad foeminam accessit.

Fœminæ munera ab amicis accepta non tenentur restituere.

Quia tamen accipere mercedem à fornicario, non est contra iustitiam, ideo meretrix acceptam non tenetur restituere. Similiter fœminæ accipientes munera à suis amicis, spe consequendi ab ipsis, quod præ se concupiscunt, si postea non consentiant, non sunt obnoxie restitutioni, cum nemo adeo impudens amator reperiatur, qui non verecundetur & erubescat, prædicta munera recuperare, quæ verè donauit, licet ob finem peruersum: neq; etiam præfatæ fœminæ recipiunt ea sub pacto, seu tanquam pretium impudicitiae, sed tanquam inuitamentum. Ita Rebellius par. I. lib. 3. q. 7. n. 6. Et Antoninus Diana p. 2. tract. 16. resol. 38.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio & solutio eiusdem.

Obijciunt contra Corollarium II. Osee 1. dicitur: *Vade, & sume tibi uxorem fornicariam, & fac tibi filios fornicationis*: ergo fornicatio in aliquo casu est licita. Respondetur negando consequentiam. Osee enim, ut docet S. Hieronymus in citatum locum, accepit ex Dei mandato mulierem, quæ antea fuerat fornicaria, & de impudica fecit castam per matrimonium, quod licitum est; sicut dum quis nunc, meretricem volentem honestè viuere, ducit in uxorem, non peccat, ut constat ex cap. Non culpand. 32 q. 1. Dicuntur tamen in scriptura filij Osee, fornicationum filij, quia erant representaturi filios Israël, qui multoties per idololatriam à Deo recesserant. Licet autem fornicatio simplex sit peccatum mortale; non est tamen grauius alijs, quæ contra Deum, aut proximum fiunt. Vn-

de grauiora sunt peccata, quæ fiunt contra tria prima Decalogi præcepta, & ea, quæ inferunt nocumentum vitæ hominis, ut homicidium. Insert tamen D. Thomas citatus artic. 3. Fornicationem simplicem grauius esse peccatum furto: quia difficillimè superatur, idq; propter concupiscentiam homini congenitam, cuius motus sunt maximè importuni.

Simplex fornicatio grauius est peccatum furto.

QVÆSTIO II.

De Adulterio.

Suppono I. Adulterium derivari à verbo adultero, quod significat, *ad alienum torum transire*, siue accedendo, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 154. ar. 8. Proinde adulterium nihil aliud est, quam alieni tori violatio, definiturq; sic: *Adulterium est peccatum luxurie, quo violatur fides coniugalitatis, & fit accessus ad torum alienum*. Dicitur autem primò, *esse peccatum luxurie*, eò, quod ad luxuriam habeat se, tanquam species ad suum genus. Dicitur præterea, *quo violatur fides coniugalitatis*, quia adulterium fit contra fidelitatem coniugij promissam in matrimonio.

Suppono II. Peccatum adulterij tribus modis committi posse. Primò, quando vir coniugatus habet copulam carnalem cum fœmina soluta. secundò, quando solutus cum coniugata: & his duobus modis commissum adulterium, est peccatum simplex; grauius tamen secundo modo, quam primo: quia maior fit iniuria adulteræ marito; quam uxori adulteri. Nam magis repugnat iuri naturæ, ut vna fœmina iungatur duobus viris; quam ut vnus vir duabus fœminis. Hinc in lege Moyse pluralitas vxorum permittēbatur; non tamen pluralitas viro- rum, quia ut plurimum impeditur generatio prolis ex multa seminum commixtione. Et sic hoc vtroque modo commissum adulterium, vocatur simplex peccatum, licet vnus altero grauius. Tertiò tandem adul-

Adulterij tribus modis committi potest.

De Adulterio.

terium committitur, quando vterque adulter est coniugatus, & tunc duplex adulterium committitur, vnum ex parte viri, alterum ex parte fœminæ: duorum enim iura matrimoniorum violantur, & duobus coniugibus fit iniuria. Proinde in confessione Sacramentali vtraque circumstantia explicanda est. Ita communis Doctorum sententia.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Adulterij est peccatum mortale.

Conclusio. Adulterium est peccatum mortale. Probat ex scriptura Sacra, Exodi 20. *Non mœchaberis*. De quo præcepto S. Augustinus ita scribit: *Si, inquit, furti nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ, profecto & nomine mœchie, omnis illicitus concubitus, atq; illorum membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi*. Deinde Leuitici 20. dicitur: *Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterij perpetraverit cum coniuge proximi sui, morte moriatur & mœchus, & adultera*. Et Deutor. 22. ac 27. *Maledictus homo, qui dormierit cum uxore proximi sui. Et I. ad Corint. 6. Neq; fornicarij, neq; adulteri, neq; molles, regnum Dei possidebunt*. Sed solum peccatū mortale excludit à regno Dei: ergo adulterium quoniam excludit à regno Dei, est peccatum mortale.

Deus adulteros horret & punit.

Ex quo facile colligitur, quantum quisq; se obseruare debeat, ne torum violet alienū, frater aut impotentia, aut incitiam, aut stultitia viri, quod Deus semper sit vindex violati matrimonij, licet homo nō adsit, qui vindicet. Sic impotens erat Abraham ad resistendum Pharaoni, ne Saram uxorem eius violaret, sed illico Deus suscepit vices Abrahami, & pro Abrahamo stetit, vindicans matrimonij violati iniurias: *Flagellauit Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum eius propter Sarai uxorem Abrahe*. Genes. 12. n. 14. En quam graue peccatū adulterij, propter quod Deus non solum

Regem Pharaonem, sed simul totā eius domum, & familiam horrendè puniuit. At D. Chrysosthomus in citatum locum: *Non solum serui puniti sunt propter iniquitatem Domini, sed etiam de propria improbitate castigati sunt: etenim illi pulchritudinem Sarai maiorem in modum laudauerunt apud Regem, & ablatam viro ad eum adduxerant, Regemq; satis sponte sua propensum ad libidinem, vehementius incendunt*. Quid ergo mirum, eos Regia pena participes fuisse, qui Regis in patrandō flagitio socij, & adiutores fuerant. Nil melius, socij adiutoresq; criminis fuerunt serui; ideoq; & poenæ: & sic Deus iustè in eos vindicauit lenocinium, qui concupiscentiam castigabat in Rege. Addit D. Ambrosius lib. 1. de Abraham, cap. 1. *Magnum præbet hic locus testimoniū, documentūq; castitatis, ut nemo alienū affectet torum, nec latendi spe, aut faciendi impunitate alienā uxore incestet, neq; ad id incitiā, vel stultitiā prouocetur mariti; aut longiore absentia, adest præsul coniugij Deus, quem nibil lateat, nullus euadat, nemo irrideat, vicem absentis mariti tuetur, & si maritum adulter fefelleris, non salles Deum, nec si maritum euaseris, aut iudicem fori luseris, etiam iuicem totius orbis euadere poteris, ille grauius ulciscitur iniuriā inopis, & contumeliam imprudentis mariti*. Recoligite vos infelices adulteri, qui hisce temporibus impunè peccatis, præsertim vestrā potentiā freti, tum quia contra vos non sunt iudices: tum quia mariti non audent: tum etiam, quod magis dolendū, quia ipsi mariti id permittunt, & consentiunt. At verò adest Deus vindex, violatiq; tori acriter punitorus iniurias; quē admodum in Pharaone fecit.

Quod si forsan dixeris. Si tam graue peccatum est adulterium, ut Deum ipsum ad vindictam prouocet, cur Deus adulteria permittit in mundo? Respondetur enim, id fieri in poenam peccantium hominum. Nam omne peccatum cōtra Deum factum, est suo modo adulterium:

Deus cur in mundo adulteria permittit.

H h h h 3

adulteri-

Omne peccatum mortale est adulterium.

adulterium enim dicitur, quando mulier virum habens, præter illum alium admittit, & viro suo terga vertens, cum altero copulatur, iniuriam illi maximam afferens. Hæc autem deformitas in omni peccato mortali inuenitur, quia anima est Dei sponsa, ut ipsemet per Hieremiam declarat, cap. 3. n. 14. Hæc autem, quando mortaliter peccat, terga Deo vertit, ad creaturam se conuertens, & ipsum Deum deserens: propter quod peccatum dicitur *aversio à Deo*, & *ad creaturam conuersio*. Quæ deformitas cum in omni peccato inueniatur, inde fit, quod omne peccatum mortale sit adulterium. Adulter est superbus, quia propter honorem Deum deserit, & cum illo se coniungit: adulter est inuidus, quia propter sui excellentiam Deum deserit, & cum illa se sociat, in damnum proximi sui: adulter est avarus, quia Deum deserens, cum auro se copulat, & sic de omnibus alijs. Ita censet D. Augustinus lib. contra Adimantum, cap. 7. & serm. 54. de verbis Domini in Euang: secundum Ioannem, ubi dicit: *Recedere ab illo simplici, & singulari bono in istas multitudinum voluptates, est in amorem seculi corruptionesq; terrenas accedere, hoc est, fornicari à Domino.*

Deus maxime per adulterium diffonatur.

Quia ergo Deus maxime per adulterium dishonoratur, ideo in poenam tanti peccati adulteria permittit. Sic expressè dicit scriptura Sacra, Osee 4. n. 15. *Super capita, inquit, montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiana, subter quercus, & populum, & terebinthum, quia bona erat umbra eius.* En adulteria hominum: audite ergo, quid inde sequitur: *Ideo fornicabuntur filie vestre, & sponsa vestra adultera erunt.* Quasi diceret: Par pari reddam, ut ex dolore vestro colligatis meum, quem de vestris habeo fornicationibus. adulterijque. Iuste itaq; hoc inhonorat, & ipse inhonoratus maneat: qui Deum foedat, ut sic loquitur,

& ipse foedatus existat. Pulchrè id elucidat D. Ambrosius in cap. 8. Matthæi, scribens in illud, quando Christus dæmonibus licentiam dedit in porcos introeundi. *Nisi, ait, quæ porci more vixisset, nunquam accepisset in eum diabolus potestatem, ut tanquam porcus infernalibus furijs agitatus, in tot peccatorum pelago demergeretur.* Quando igitur viuunt homines ut porci, in suis se foeditatibus volutantes, iuste permittit Deus, ut eos diabolus tanquam porcos tractet: quando seipsos turpissimis adulterijs foedant, Deus quoq; illos per adulteria permittit puniri.

Offenderat David adulterio Dominum, in cuius peccati poenam, mulierum ipsius adulteria permittit Deus, sic per Prophetam loquens, 2. Reg. 12. n. 2. *Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis huius.* Ecce par pari retribuit. In domo sua peccauerat David; de domo quoq; eius suscitauit Deus malum: ipse vi uxorem abstulerat subditi sui, Deus pariter permittit, ut vi ab Absalone filio suo mulieres ipsius raperentur: ipse adulterauit, mulieres etiam eius adulterauerunt. ipse non timuit oculos omnia videntis, neq; erubuit coram eis peccare; Deus quoq; permittit, ut mulieres ab eo tollerentur, & adulterarent coram oculis eius: ipse de nocte in oculis Lunæ, & stellarum; Deus verò in oculis solis, in die, in facie totius Israël, par pari reddens: quia hic sæpè est mos, ut per quæ quis peccat, per eadem Deus ipsum puniat.

Aquis in sanguinem versis puniti sunt Aegyptij, quia in flumen pueros Hebræorum proiecerant. Ait Author mirabilium scripturæ, lib. 1. cap. 18. *Hæc vindicta Aegyptijs cum Rege conueniens, euenerat, ut qui Dei populi infantes in flumē iactare præceperat, eiusdem fluminis aqua in sanguinem versa, exitum bibentibus infer-*

Per quæ quis peccat per eadem punitur.

ret, & non bibentibus pœnam præstaret. Deum dereliquerant Israëlita, Isaia 1. n. 4. *Dereliquerunt Deum, blasphemauerunt S. Israël.* Sed par eis correspondit pœna, addit scriptura Sacra: *Et derelinquetur filia Sion, ut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas, quæ vastatur.* Super quem locum D. Basiliius scribit: *Iuste Dei iudicij argumentum exhibet similis retributio, dereliquit Dominus, eam ob causam derelinquetur filia Sion, ut par pœna correspodeat peccato.*

Miramur plerumq; quod viri alioquin honorati, scientes adulteria suarum mulierum, aut dissimulent, aut non audent eas punire. Verum id nonnisi à Dei iustitia, in poenam peccatorum permittente, euenit, ut licentius postea mulieres ipsorum eos inhonorent, sicut ipsi licentius Deum inhonorarunt. Sic ipsemet Deus protestatur per Oseam Prophetam cap. 4. n. 14. *Non visitabo, inquit, super filias vestras, cum fuerint fornicatæ, & super sponsum vestrum cum adulterauerint.* Ait Ribera: *Non visitat Deus tales mulieres, nec castigat, quia non visitando magis, ac magis fornicabuntur, cum impune se peccare videant.* Ideo ergo Deus illas non castigat, ad infamiam, & maiorem virorum contumeliam, quia recesserunt a Deo suo, ipsumq; eno miter offendere non erubuerunt. En ratio adulterij, & diffamationis domorum etiam nobilium, ab alienatio à Deo, recessio ab illo, & peccata, quæ contra illum committuntur, in quorum poenam permittit Deus infamiam vxorum, quæ viros maculantes, non solum vindicent peccatum in dolore, quem patiuntur, & sustinent in anima; verum etiam in bonis corporis, dum ipsi indecori manentes, amittunt speciosissimum, quod habent, videlicet honorem, & famam. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Vir habens copulam carnalem cum aliena uxore, etiam ante matrimonium consumma-

tum, committit adulterium. Ratio: Etiam ante quia per matrimonium ratum, licet non dum per copulam consummatum, quilibet coniunx acquirit verum ius in corpus alterius coniugis; & ideo, si concedatur alteri usus sui corporis, fit proprio coniugi grauis iniuria, proinde tunc verum adulterium committit. Et ideo Deus tale adulterium, publico quoq; adulterio punire solet. Sic 2. Reg. 11. dicitur: *Tenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressusq; est ad concubinam patris sui coram vniuerso Israël.* Et quare Deus ita foede Davidis domum maculari permittit? Non aliam video ob causam, nisi quia in eodem solario David in animo suo conceperat adulterium cum Berhsabee, uxore Uriæ; qui autem adulter est alienorum coniugum, sic solet puniri, ut uxorem suam etiam habeat publicè adulteram. Hinc Amasæ pseudo Propheta dictum est: Propter hæc dicit Dominus: *Vxor tua in ciuitate fornicabitur.* Et cur culpa correspondet tam contumeliosa pœna in maritum? Respondet Rupertus: *Idcirco miranda retributio seueritatis, vel iustitiæ Dei, dum fornicatio Sacerdoti cum vinculis aureis fornicanti, & in eadem fornicatione copulâ detinenti dicitur: Vxor tua in ciuitate fornicabitur.* Hæc ergo solet esse diuinæ seueritatis retributio, ut fornicarijs maritis dentur coniuges, quarum adulteria publica fiant.

Corollarium II. Etiam si maritus consentiat in adulterium suæ vxoris; tamen comittitur propriè adulterium. Ratio: quia licet tunc marito volenti, & consentienti non fiat iniuria; fit tamen iniuria statui matrimonij, proinde qui consentiente marito uxorem eius fornicatur, non potest excusari à culpa adulterij. O miserum coniugium, in quo maritus fit leno suæ vxoris, ut sit particeps pretij, vel alterius commodi. Cum tamen in sacrificio zelotypiæ, in quo de foemina adultera agebatur, tale monitum detur marito. Numer. 5.

Etiam consentiente marito vxor adulterium committit.

Viri adulteria vxorum non punientes, per eas infamiantur.

Davidis adulterium Deus adulterio puniuit.

n. 15. Adducet eam ad Sacerdotem, (nimirum maritus) & offeret oblationem pro illa, decimam partem sati farinae hordeaceæ. At cur non potius farinae triticeæ, quæ humano victui, ac proinde diuino sacrificio aptior videbatur? Respondet Philo Hebræus lib. de specialibus legibus: Quia hoc genus frugum promiscuè præbatur brutis animalibus, & pauperibus hominibus: quo signo subinnuitur, adulteram nihil differre à bestiis, quæ sine discrimine, & sine disciplina ruunt in venerem; pudicam verò, ac puram à crimine, imitari videtur proprium hominibus.

Vnde tales impudentes coniuges, ventri, & veneri deditos, his verbis perstringit D. Paulus, ad Philip. 3. versu 18. Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi: quorum finis interitus: quorum Deus ventus est, & gloria in confusione ipsorum. Quem locum Balduinus apud Tilmannum sic exponit: Si crux, inquit, Christi, quæ nobis portanda imponitur, voluptati aduersatur, & voluptas cruci; quomodo excusari possunt voluptatis amatores, ut non iudicentur crucis persecutores, de quibus Apostolus ait: Flens dico inimicos crucis Christi, sed sciunt mortis contemptores, qui sacramentum dispensationis in se euacuunt, consilium Altissimi irritantes, qui celesti benedictione, & ineffabili gloria se indignos faciunt; qui in delicijs agentes, mysterium crucis irrident, qui Filium Dei conculant, & sanguinem testamenti pollutum ducunt, in quo sanctificati sunt, & spiritui gratia contumeliam faciunt. Et ulterius pergens dicit: Vita carnalis Dei iniuria est, & in totius Trinitatis contumeliam redundat. Iniuria siquidem patris est, quod Filius conculcatur. Iniuria Filij, quod sanguis eius quasi polluitur. Iniuria Spiritus Sancti, quod gratia contemnitur.

Adulter non
cenatur ad
illam solu-
tione mari-
to adulteræ.

Corollarium III. Adulter non tenetur ad aliquam solutionem matrimonio, rito, præcisè propter iniuriam illi

factam, ratione adulterij commissi cum vxore ipsius. Ratio: quia non pro omni iniuria debetur restitutio pecuniaria; & ideo ratione adulterij cum aliena vxore commissi, præcisè loquendo, nulla debetur solutio pecuniaria marito vxoris adulteræ. Si tamen maritus adulterij commissi conscius: petat ab adultero solutionem, ut illi cõdoneat delictum, & iniuriam sibi factam, tunc poterit adulter, imò tenetur satisfacere, ut remissionem iniuriæ consequatur; ad hoc tamen in conscientia obligatus non manet. Hinc contra adulteros pœnæ graues statuta sunt, & in scriptura Sacra, ut constat ex citatis locis in conclusione, & in lege Quamuis 2. c. ad legem Iulian. ubi de adulteris dicitur: Sacrilegos nuptiarum gladio vindicari oportet. Grauius tamen Principum, & virorum illustrium; quam vulgariū personarum adulteria puniri merentur: quia ex dignitate peccatis grauitas peccati incredibiliter augetur.

Nam quis non videt, in candidiori bysso turpiorem maculam apparere, in pulchriori forma deformiorem næum æstimari, in cultiori horto horridiorem veprem exoriri; sic in nobiliori viro grauiorem, detestabilioremq; culpam, cæteris paribus censeretur. Vnde fit, ut maiores pœnas mereantur, qui ex maiori dignitate in culpas prolabantur. Multi in Israelitico populo à concupiscentijs suis abstracti, & illecti, in suæ se libidinis cænum præcipitauerunt; & tamen Phinees arreptopugione, in vnum tantum Israelitam, & in vnam tantum Madianitidem acriter inuectus, de vtroq; tanti sceleris pœnas sumpsit, vtrumq; simul occidens. Numer. 25. n. 8. non aliam ob causam, nisi quia vterq; erat de primaria nobilitate, Israelita filius Ducis de tribu Simeon; Madianitis verò filia Principis nobilissimi Madianitarum. ibidem n. 14. & 15. Et ideo Petrus Damianus lib. 1. epist. 6. dicit: Vt, inquit, ostenderet, car-

Ex dignitate
peccati
grauitas
peccati au-
getur.

nales illecebras in eminentioribus personis acrius persequendas.

Imò etiam ipse Deus eandem severitatis rationem obseruauit, ut minor in vulgus, quam in Principes inueheretur: nam omnibus pariter peccantibus, nihilominus ad Moysen ita locutus est: Tolle cunctos Principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis, loco supra citato. Quod idem Petrus Damianus obsecrans, ait: Dominus cum omnis Israelitica plebs non diffari crimine teneretur obnoxia, de populi quidem tacuit; aduersus autem solos Principes, in furorem se digna animaduersione erexit, quia reatus adulterij in personis clarioribus debet durius vindicari. Non procul etiam Moyses ab hac consuetudine fuit: cum enim Iudices Israël ad sumendam vindictam de peccatoribus armaret, dixit: Occidat unusquisq; proximos suos. Numer. 25. n. 5. Non seruos, inquit, non famulos, non mancipia; sed proximos, sed cognatos, sed consanguineos, atq; eiusdem dignitatis iudicibus ipsis consortes, ut ostenderet, viliorum hominum culpas, ut potè leuiore, aliqua ex parte dissimulandas; at verò aliorum Principum nobiliorum, tanquam grauiore acrius puniendas.

Insuper, quia scriptura Sacra Principem adulterum, regno, & principatu indignum esse declarauit, quando Saul Prophetæ Samueli volenti eum in Regem vngere, respondit: Nunquid non filius lemini de minima tribu Israël. 1. Reg. 9. num. 21. Quærent in hoc loco interpretes, quo pacto tribus Beniamitica dicatur omnium minima. Quoniam, in prima computatione populi facta ad montem Sinai, plures viros habuit tribus Benjamin; quam tribus Manasse: hæc enim habuit triginta duo millia, supra ducentos; illa verò triginta quinque millia supra quadringentos. Numer. 1. a. n. 34. Deinde, in secunda computatione populi facta iuxta terram promissionis, tribus Benjamin habuit

Tribus Be-
niamitica
qua de cau-
sa minima
dicitur.

quadraginta quinque millia supra sexcentos, ut habetur Numer. 26. n. 41. at verò nonnulla ex alijs tribubus, nimirum Ruben, Simeon, Gad, Ephraim, & Nephthali pauciores viros habuerunt, ut constat ex citato capite. Quo igitur pacto dici potuit tribus Beniamitica omnium minima? Respondent aliqui ex S. Dionisio: quia ista tribus erat ex minimo filio Iacobi. Sed hoc stare non potest: quia tribus Ephraim, & Manasse, erant ex nepotibus Iacobi, proinde erant Beniamino iuniores: ergo ex hac ratione tribus Beniamitica simpliciter minima dici non potuit. Respondent deinde alij, ex eodem Dionisio, Lippomano, & Abulensi, quia sub illud tempus Beniamitica fuit bello attrita, & ad paucitatem, seu, ut loquitur Lyranus, prorsus ad nihilum redacta. Nam cum Gabaonitæ, qui erant de tribu Benjamin, adulterium quoddam commisissent, Iudic. 19. a. num. 14. permissum est a Deo, ut tota tribus Beniamitica, in pœnam illius sceleris, à cæteris tribubus euerteretur. Iudic. 20. n. 35. Nam post ingentem stragem in acie, & in fuga editam, inquit scriptura: Regressi filij Israël, omnes reliquias ciuitatis, a viris usq; ad iumenta gladio percusserunt, cunctasq; vrbes & viculos Beniamin vorax flamma consumpsit. ibidem n. 48. ut hinc agnoscamus, nullum esse grauius Reipublicæ bellum, aut atrocius exitium; quam peccatum adulterij: hoc enim illam maximam, & floridissimam tribum, minimam, & abiectissimam effecit.

Peccatum
adulterij a-
trox Reipu-
blicæ exitiū

Indignum igitur, & absurdum reputauit Saul, eligi Regem de sua tribu, tum, quia erat minima, paucissima, & infimissima, quæ iam non habebat satis virium ad bellicos tumultus, si qui forent cõercendos; tribus autem Regia ad alias tuendas maxima esse debebat, qualis fuit tribus Iuda, ut obseruat Theodoretus, q. 3. in Numeros. Tum quoq; quia erat inhonesto adulterio de-

David post
adulterium
Rex non fu-
it appellat⁹

formata, atq; sic regio diademate
indigna; cum regum atq; mores,
atq; maiores spirare debeant casti-
tatem: *Mores* quidem, ut patet in
Dauid, qui ante adulterium Rex
nominatus est, 2. Reg. 7. n. 3. *Di-
xit Nathan ad Regem*. At verò post
adulterium, minimè Rex appellat⁹
est, 1. Reg. 12. n. 1. *Misit ergo Domi-
nus Nathan ad David. Qui cum venis-
set ad eum, dixit ei. Quasi iam non
solum Regio honore, verum etiam
regio nomine indignus esset, qui a-
dulterio se dehonestaſſet. Maiores
etiam spirare debent, ut patet in tri-
bu Ruben, & Simeonis: nam cum
ex omnibus ferè tribubus, aliqui ad
regimen assumpti fuerint; nemo ta-
men ex tribu Ruben, & Simeon,
supremam potestatem obtinuit, ut
docet Lyran. 2. Reg. 7. non aliam
certè ob causam, nisi quòd Ru-
ben patrium cubile incestauerit.*
Genes. 35. p. 22. Vnus autem de
tribu Simeon nomine Zambri ad
pellicem Madianitidem intrauit,
Numer. 25. n. 6. Quasi illa utraq;
tribus, propter vnus adulterium,
imperio indigna redderetur. Ean-
dem pariter ob causam, & tribus
Beniamin propter vnus adulteriũ
à Saule credebatur indigna, quæ
imperium administraret.

Adulter &
adultera ge-
merans filii
ad quid re-
neantur.

Corollarium IV. Adulter, qui
filium ex adulterio generauit, tene-
tur ad restitutionem expensæ factæ
à marito adulteræ, in alenda, & e-
ducanda prole non sua; si tamen
certus sit, aut saltem probabiliter
credit, filium genitum esse suum
ex signis, & circumstantiis. Imò
& ipsa vxor adultera, tenetur ad
restitutionem alimentorum, quæ fe-
cit maritus in educanda prole non
sua: & insuper tenetur ad damna
resarcienda, quæ patiuntur filij le-
gitimi ob diuisionem hereditatis.
Hæc autem satisfactio, & restitutio
debet fieri eo modo, quo melius
potuerit fieri.

Corollarium V. Quando tamẽ
adulter, & vxor adultera, non sunt
probabiliter certi, sed dubij, an pro-

les genita sit à proprio marito; an
autem ab adultero, tunc non tene-
tur ad restitutionem. *Ratio*: quia in
tali casu possessio stat pro matrimo-
nio, cuius fauor præualeat in dubijs;
& ideò præsumendum est in hoc
casu, prolem genitam esse ex ma-
rito, etiamsi proles videatur similẽ
habere faciem adultero: quia talia
signa plerumq; fallunt.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Objicitur contra corollarium I. Si ha-
bens copulam carnalem cum v-
xore aliena, ante matrimoniũ con-
summatum, committeret adulteri-
um, sequeretur etiam committi a-
dulterium, si sponsi se cognoscant.
Sed consequens falsum: ergo &
antecedens. *Respondet* Ledesma
tom. 1. Summa cap. 3. concl. 4. &
tom. 2. tract. 17. cap. 12. concedẽ-
do sequelam: dicit enim quòd licet
in tali casu, non sit adulterium per-
fectum; reducitur tamen ad adul-
terium, eò, quòd sponsus aliquod
ius habeat. Sed veriùs responde-
tur negando sequelam: nullum e-
nim tunc est adulterium: quia spon-
si in ordine ad copulam nullum ius
habent. At verò quando alienus
vir cognoscit coniugem per matrimo-
nium tantum ratum, est adulte-
rium: quia tale matrimonium est
verum matrimonium. Similiter
vir cognoscens Sodomitice suã vxor-
em; præter nefandum peccatum,
committit formale adulterium,
& tenetur id in confessione aperire.
Quia vxor non ad illum, sed
ad naturalem actum tenetur; pro-
inde sic ad eam accedere, perinde
est, ac ad alienam accedere.

Obiectio
& solutio
eiusdem

Vir Sodo-
mitice co-
gnoscens v-
xorem,
quomodo
peccat?

QVÆSTIO III.

De Incestu.

Suppono. Incestum idem sonare,
quòd non castus, propterea, quia
qui castitatem cum parentibus, aut
cognatis non seruat, videtur esse
nimi-

De Incestu.

nimum iniurius in castitatem. So-
let autem sic definiti: *Incestus est
peccatum luxuria, cum consanguinea,
vel affine, intra gradus prohibitos ad
matrimonium contrahendum.* ut sunt
omnes grad⁹ consanguinitatis, vel
affinitatis vsq; ad quartum gradum
inclusiue, iuxta determinationem
Concilij Tridentini, sess. 24. cap. 4.

Incestus
quid sit, &
inter quos
committi-
tur,

Porro incestus committitur per
copulam carnalem inter illas per-
sonas, inter quas intercedit aut co-
gnatio legalis, quæ sit per adoptio-
nem; aut cognatio spiritualis, quæ
sit per susceptionem in baptismo,
vel in confirmatione: aut cognatio
consanguinitatis, vel affinitatis,
quæ contrahitur, tum per matrimo-
nium legitimum, tum per copulam
carnalem illicitè cum aliquo habi-
tam. Vnde, qui habet copulam
carnalem cum persona descenden-
te ab eodem stipite, vsq; ad quar-
tum gradum inclusiue, committit
incestum, v. g. cum sorore, aut cũ
filia fratris, aut cum persona con-
sanguinitatis lineæ rectæ. Non ta-
men per quamcunq; copulam con-
trahitur ista affinitas, sed tantum
per completam, id est, in qua sit
emissio seminis in vase naturali.
Nam ad contrahendam affinitatẽ,
requiritur ea copula, quæ sit suffi-
ciens ad generationem, seu quæ vir,
& femina, efficiuntur vna caro, ut
constat ex cap. *Fraternitatis*, 35. q. 1.
scu, quæ efficiatur sanguinis com-
mixtio, ut constat ex cap. *lex diuina*
27. q. 2. Sed vir, & femina non
efficiuntur vna caro, nisi fiat emis-
sio seminis intra claustrum feminae:
ergo affinitas non per quamcunq;
copulam contrahitur, sed tantum
per eam, in qua semen emittitur.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Incestus est
peccatum
mortale
grauissimũ.

Conclusio. Incestus est peccatum
mortale grauissimum, proinde
multò grauius, quam simplex for-
nicatio, aut stuprum: quia secun-

dum se continet magnam, turpitu-
dinem, & indecentiam, atq; iniuri-
am specialem contra consanguine-
os, aut affines, proinde intrinsecè
importat tantam malitiam, ut ma-
trimonium reddat irritum, si in gra-
dibus prohibitis contrahatur. Atq;
non solum est peccatum grauius,
sed etiam essentialiter distinctum
à simplici fornicatione, & stupro.
Probatur conclusio ex scriptura Sa-
cra, in qua Deus grauiter incestum
prohibet, ut Leuitici 18. *Omnis ho-
mo ad proximum sanguinis sui non acce-
dat, ut reuelet turpitudinẽ eius.* Quod
præceptum cum non sit ceremoni-
ale, sed morale, omnes concernit,
& obligat. Quam ob causam D.
Paulus exprobrat Corinthijs eandẽ
turpitudinem, his verbis: *Omnino
audite inter vos fornicatio, & talis for-
nicatio, qualis nec inter gentes, ita ut
uxorem patris sui aliquis habeat.* 1. ad
Corint. 5. Et ideò ad reuocandos,
à tanta turpitudine homines, dupli-
ci potissimum ratione vtitur. *Primã,*
*quia corpus nostrum, caro nostra mem-
brum Christi est.* 1. ad Corint. 15. *Ne-
scitis, quia corpora vestra membra sunt
Christi, tollam ergo membra Christi, &
faciam membra meretricis? absit.* In
qua ratione, duo mirabiliter simul
expressit Apostolus, nimirum & car-
nis nostræ dignitatem, & grande
peccatum, quod in eam incestuose
committitur, ita foedè peccando.

Corpora
nostra sunt
membra
Christi.

Perpendite Catholici mei, di-
gnitatem vestræ carnis, quia ratio-
ne adhesionis cum Christo, vnus
spiritus homo cum Deo efficitur,
addit Apostolus: *Qui autem adhæret
Deo, vnus spiritus est.* Perpendite eti-
am simul peccatum, quomodo, qui
peccando meretrici adhæret, ex di-
uino corpore ut sic loquar, merce-
tricius corpus efficit, putidum, fœ-
tidum, concludit idem Apostolus:
*Qui adhæret meretrici, vnum corpus ef-
ficatur: erunt enim duo in carne vna.*
Hæc est profectò summa ratio non
peccandi, quia caro nostra non no-
stra, quia corpus nostrum non no-
strum,

Fornicator
ex corpore
diuino fa-
cit meretri-
cium.

strum, sed Christi est. En quanta corporis humani ex hoc dignitas, ait D. Chrysosthomus in citatum Apostoli locum: *Hac autem dicebat: simul & benignitatem ostendens, quod eius sit corpus nostrum, & à maligna potestate nos eripiens, videlicet à potestate peccandi. in primis ex eo, quia ut dicit S. Doctor: Non corpus nostrum probro afficitur peccando, sed corpus Christi. Deinde, quia si est alienum corpus, non est in nostra potestate, alienum probro, & iniuria afficere, maximè, cum sit Dominicum. Equidem si homo ista duo consideraret, dignitatem nimirum suæ carnis ex Christi coniunctione, & indignitatem ex peccato, seu ex Christi separatione, dubio procul peccatum cane peius, & angue detestaretur.*

Quanta ergo nostræ carnis dignitas ex Christi adhesionem, quis eam explicare posset, nisi ipse Apostolus diceret: *Qui adhaeret Deo, vnus spiritus est.* Considerate, & obstupescite: dum enim in gratia stamus, istius status virtute, corpus nostrum fit membrum Christi, tali inhesionem, ut ex illa vnus fiat spiritus noster, cum Spiritu Christi, & ex carne, ut sic loquar, deificemur, quatenus sicut ex coniunctione carnis inter virum, & uxorem, vna sit caro: ita ex coniunctione corporis nostri cum corpore Christi, non quidem sit vna caro, sed altiori, & prorsus inconceptibili modo sit vnus spiritus, quâ mediante vnione, ad consortiū Diuinitatis homo per gratiam insurgit; ita, ut quod Deus est ex natura, homo sit per gratiam. Et in illo idem prorsus efficiat Spiritus Sanctus, quod in Summa æternaq; Trinitate, quatenus sicut inter Patrem, Filiumq; ipse est nexus, quo vnuntur, ex adhesionem pariter corporis nostri, cum corpore Christi, & vnione, ipsemet Spiritus Sanctus sic vnit spiritum nostrum cum Spiritu Christi, ut licet non substantialiter, accidentaliter tamen, id est, per affectionem, intimamq; penetratio-

nem affectuum, ac voluntatum, homo secundum Apostolum, vnus fiat spiritus cum Deo.

Audite D. Bernardum, serm. 13 super Cantica sic discurrentem: *Dicitur autem hac similitudo Dei, vnitas spiritus, non tantum, quia efficit eam, vel afficit ei spiritum hominis Spiritus Sanctus, sed quia ipse est Spiritus Sancti Deus, charitas, cum per eum, qui est amor Patris, & Filij, & vnitas, & Sanctitas, & bonum, & osculum, & amplexus, & quidquid commune esse potest amborum, in summa illa vnitate veritatis, & veritate vnitatis, hoc idem homini fit ad Deum, quod cum substantiali vnitate Filio est ad Patrem, & Patri ad Filium, cum in amplexu Patris, & Filij, mediat, quodammodo se inueniat hominis beata conscientia, cum modo ineffabili, incogitabili fieri meretur homo Dei, non Deus; sed tamen, quod Deus est ex natura, homo ex gratia. Præclare satis, substantialissimè vnit Spiritus Sanctus Patrem, Filiumq; in Diuinis per amorem, per nexum, per osculum, per amplexus; ita & nos non æquali vnione, sed media, id est, accidentali, ex qua homo totus fit vnus Spiritus cum Deo quia corpus nostrum est membrum Christi, ex quo fit, ut quatenus per gratiā Dei efficiamur, ex consortio Christi, caro iam nostra non sit amplius caro hominis deificati, ac propemodum diuini: quanta ergo nostræ carnis dignitas, quanta præeminentia est.*

Altera ratione vtitur D. Paulus ad reuocandos homines, ab incestuosa turpitudine: quia corpus nostrum non solum est membrum Christi; sed etiam templum Spiritus Sancti. *An nescitis, ait, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri.* Mira certè corporis nostri dignitas, admirabilis nostræ carnis sublimitas, ut domus sit non quæcunque, sed templum, & quidem templum Spiritus Sancti. Vnde & Redemptor noster non alio titulo, nisi hoc corpus suum appellauit. Io-

Quod Deus est ex natura, id homo ex gratia.

Corpus nostrum est templum Spiritus Sancti.

annis 2. n. 19. *Soluite templum hoc, & in tribus diebus reedificabo illud, dicebat autem de templo corporis sui.* Quando enim Christus Dominus eiecerat è templo vendentes, & ementes tanta efficacitate, tantaq; autoritate, ut nemo etiam mutire auderet, Iudæi petebant ab eo signum, in qua potestate id faceret: *Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?* Quibus ille, ut rectè aduertit Beda, nullum aliud signum, nisi quia ipsum templum significabat, templum corporis sui. *Quasi diceret, inquit Beda, sicut inanimatū templum à vestris commercijs, sceleribusq; mea expio potestate; ita & hoc corporis mei templum, cuius illud extat figura, vestris manibus dissolutum, tertia die resuscitabo.* Per quod euidenter ostendebat, potestatem suam fuisse diuinam, quia templum Spiritus Sancti excitare potuit.

Quod cum ita sit, facile colligere possumus, licet Christus infinitis alijs titulis seipsum resuscitauerit; præcipue tamen, quia diuinum suum corpus, templum erat Spiritus Sancti, indignissimum reputans, ac contra Diuinæ maiestatis sacratam autoritatem, dirurum Sancti Spiritus templum derelinquere, amorisq; infirmitas sacrarium. Cum ergo ita prægrandis, ita præalta, ita honorifica res æstimeretur, templum esse Spiritus Sancti, quod etiam nostro corpori attribuit Apostolus, ut in illo diuinissimus spiritus habiter, conuiuat, moretur, & quasi delicijs quibusdam fruatur, quale, quantumq; erit malum, ac peccatum, illud fœdere, maculare, incestu polluere, & speluncam quandam latronum, id est dæmonum efficere, ut vbi residere debebat Spiritus Sanctus, ac cumbent dæmones per turpem luxuriam. Conqueretur certè caro nostra coram Christo, quod creata ad Spiritus Sancti habitationem, ad summi Dei domicilium, ad sacrarium Spiritus diuinissimi ad thalamum nuptialem, ad secretum deliciarum Dei, per nos non raro fiat cubile,

diaboli, receptaculum vitiorum, cloaca immunditiarum, ob quod æterna supplicia promeremur. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Peccatum incestus grauius est etiam adulterio. *Ratio:* quia per incestum committitur impietas in propriū sanguinem; ideoq; gradus incestus, sunt ipso iure naturæ prohibiti; cuiusmodi sunt, copulam habere cum matre, filia, sorore, nouerca, priuigna, & alijs in primo gradu consanguinitatis, vel affinitatis, saltem in linea recta. Nam maior grauitas peccati incestus, desumitur ex maiori coniunctione personæ, cum qua habetur copula. Hinc grauius est peccatum incestus cum consanguinea, quam cum affine. Similiter si fiat in primo gradu consanguinitatis, vel affinitatis; quàm in secundo, quod proportionatè dicendum est de vltioribus gradibus, per ordinem vsq; ad quartum gradum inclusiue: quo enim gradus est propinquior, eò circumstantia magis aggrauans. Quocirca homo incestuosus, tenetur in sacramentali confessione, fideliter explicare gradum consanguinitatis, vel affinitatis, in quo cōmisit incestum, v. g. an in primo, an in secundo: an in linea recta, an transversa, &c. At verò in adulterio, solum cōmittitur iniustitia contra fidem matrimonij. Nihilominus adulterium videtur esse grauius peccatum; quàm incestus in secundo, tertio, & quarto gradu cōmissus: quia isti gradus non iure naturali, sed solum positiuo prohibiti sunt.

Graue igitur peccatum est incestus, quia strictissimæ amicitia fœdera, nimirum pietatis, consanguinitatis, & affinitatis rumpit. Hinc apud Iudæos, vsus ineundi fœdera, erat animalia partim dissecare, ac per medium eorum transire, voce præconis clamante: *Sic Deus disrumpat, qui fœdus disrumpit.* Et ideo Deus ineundo fœdus cum Abrahamo, de mul-

Incestus grauius est peccatum adulterio.

Vsus ineundi fœdera apud Iudæos.

de multiplicatione futura posteritatis eius, iussit, ut animalia dissecaret, Genes. 15. *Sume, inquit, vacam triennem, & capram trimam, &c. Qui tollens uniuersa hæc diuisit per medium, ut sic per illa animalia dissecta, ipsemet Deus transiens, in figura clibani, & lampadis, Abrahamum de facta promissione firmaret, & certificaret. Sic exponit Theodoretus: Quoniam, ait, hoc ritu iurare, & fœdera inire mos erat, quin etiam cum Deus fœdus iniret cum Abraham, iussit arietem pertransire, item fecit clibanum fumantem, & lampadem ardentem per medium ambarum portionum, hunc in modum paciscens cum Abraham, iuxta morem, qui tunc vigeat.*

Iudas pro
enot cur di
scriptus mi
serere inte
rjta

Ex hac occasione mirantur plerique, quod Iudas proditor dissectus, & disceptus miserè interierit. Act. 1. n. 15. *Suspensus crepuit medius.* Et quidem iusta admirationis causa: nam qui suspenduntur, non crepant. Cur ergo Iudas crepuit? Aliqui dicunt, Iudam laqueo se suspendisse, ac præfocasse, diuinâque factum ordinatione, ut simul creparet, ne misera anima per fauces illas horrendas exiret, quibus Dominum vendiderat; sed per intestina, ac interiora fœtida. Verius tamen censeo, Iudam medium crepuisse, quia fœdus fidelitatis in Christum rupit. Nam per vocationem ad Apostolatam fœdus inierat cum Christo, ob quod Christus panem frangens distribuit, ambo ibi iurauerunt amicitiam, & solidaritatem; quid ergo mirum, si suspensus crepuit, qui fœdera rupit. Idem sanè timendum, & formidandum est illis, qui fœdera consanguinitatis incestuose violant: nisi enim aliunde Dei infinita intercedat misericordia, certissimum eorum est iudicium, & certissima perditio, licet etiam sacramentis muniti ex hac vita decedant. Quem admodum de Iuda Evangelista dicit, quod tunc diabolus in eum introierit, tunc continuo foras exierit, quando panem intinctum à Domino accepit: Cum, ait, intinxisset pa-

nem, dedit Iuda Simonis Iscariotæ, & post buccellam introiuit in eum sathanas.

Quærent hic curiosè aliqui interpretes, qualisnam fuerit ille panis Iudæ porrectus? Consecratum fuisse nonnulli existimant, prout & ego in meis concionibus retuli. Sed S. Bernardus in Cœna Dñi, hunc panem intinctum non fuisse Sacramentum docet, asserens, Christum panem illum Iudæ porrexisse post Sacramenti institutionem, ac sumptionem. Cur autem talem illi dederit panem? Causa hæc est, ut secretò Ioanni traditorem manifestaret, qui prius occultus apud omnes extabat. Hoc inquit scriptura Sacra Ioan. 13. n. 14. de Ioanne loquens: *Erat ergo recumbens unus ex discipulis eius in sinu Iesu.* Hunc stimulauerat Petrus, ut quis eum traditurus esset, sciscitaretur, quod fecit dicens: *Domine quis est?* Iesus autem respondit: *Ille est, cui ego intinctum panem porrexero.* quo intinctum Iudæ eum tradidit: post cuius sumptionem diabolus in eum introiuit, ac continuo à Iesu extorris exiuit.

Christus Iu
da panem
non conse
cratum de
dit,

Corollarium II. Qui copulam carnalem habuit cum consanguinea suæ vxoris, post matrimonium ratum, sed nondum consummatum, ex probabiliori sententia, non committit incestus peccatum. *Ratio est:* quia peccatum incestus solum committitur per copulam cum consanguinea, vel affine habitam. Sed vir ante matrimonium consummatum, nullam habet affinitatem cum consanguinea suæ vxoris: quia hæc affinitas, ut supra innui, contrahitur solum per copulam consummatam in vase naturali, per quod vir & femina fiunt vna caro. Iam verò ante consummatum matrimonium, maritus cum vxore nondum habuit tale copulam, proinde si concubuit cum consanguinea suæ vxoris, mortaliter quidem peccauit, sed incestum non commisit. Nihilominus hæc circumstantia in confessione est explicanda: quia est impediens matrimonium: vique ad quartum gra-

Vir consan
guinea suæ
vxoris con
gnoles an
te matrimo
nium con
summatum
non com
mittit ince
stum,

dum, ratione inhonestatis publicæ contractæ.

Corollarium III. Vir tamen cognoscens vxoris consanguineam intra secundum gradum, sit affinis suæ vxoris; secus si extra secundum gradum, proinde quoties accedit ad suam vxorem petendo; non tamen reddendo, peccat peccato incestus, nisi forsan inuincibiliter ignorauerit fuisse consanguineam suæ vxoris, aut nisi antea petierit dispensationem petendi ab Episcopo, quam potest cedere. Non omnis itaque incestus est impedimentum impediens, sed solum hominis coniugati cum cognata vxoris adhuc viuentis. Vnde incestus cum cognata propria, non impedit, neque cum cognata vxoris, si vxor iam mortua erat. Similiter concumbere cum consanguineis, extra gradus prohibitos, non est vllus incestus, quia tales liberè secum possunt contrahere, eò, quod nullum inter eos impedimentum sit.

Vir cogno
scens vxor
is consan
guineam,
si affinis
suæ vxoris,

Tutor co
nando cum
pupilla non
committit
incestum,

Corollarium IV. Tutor cõnando cum pupilla, non committit incestum. *Ratio:* quia inter illos nulla est specialis coniunctio; & ideo etiam matrimonium possunt secum validè contrahere. Est tamen peccatum hoc multò grauius, quam si peccaret cum soluta, propter deformitatem, cum fiat contra decentiam, & rectam fidelitatem. Nam tutoribus incumbit, pupillos, velut proprios liberos, sibi à Deo commissos, & datos amare, & ab omni defendere iniuria, educareque in disciplina, & timore Domini. Vnde Deus seuerè præcepit, ne quid nocimenti pupillis inferatur: Vidua, inquit, & pupillo non nocebitis: si laiseris eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam, percutiamque vos gladio, & erunt vxores vestre vidua, & filij vestri pupilli. Sic olim Dauid Rex clamabat ad Dominum. Psal. 116. n. 8. *Assistentibus dextera tua custodi me, ut pupillam oculi.* Ad quorū verborum intelligentiam, pupillæ imaginem

diligenter obseruate: eā enim, siue ad discriminis magnitudinem; siue ad tutissimum, & munitissimum auxilium à Deo efflagitandum, nil opportunius, nil accommodatius dici potuit. Quid enim pupilla magis delicatum? & damno adeò obnoxium? Offendes quidem, & affliges reliquas corporis partes, sed fuste, sed ferro, sed igne; quod si stipulam, aut paleam, vel aciem acus, aut manuum titillationem capiti, vel genæ admoueris, quid inde? Nullus certe sensus, nullus sequitur dolor, sed risus. At si hæc pupillæ applicaueris, si paleam inieceris, si manum admoueris; lædetur procul dubio, affligetur, corruptetur, & in lachrymas diffuet.

Pupilla ocu
li nihil ma
gis delica
tum, & da
mno obnox
ium,

Inquit ergo in citatis verbis Regius Vates, extremum sibi ab improborum, (hos enim accurata locutione resistentes dextera Dei, bonarum scilicet cogitationum, & operum inspiratrici, atque adiutrici, intelligit) societate metuere periculum, atque ideo aduersus illud non minori auxilio, & munimine, quam oculi pupilla circumsepta, & vallata est, egere. Id verò quā sit magnum, quia in re tuis oculis videre nequis, accipe à M. Tullio, à quo S. Basiliius homil. 11. in Hexaem. cap. 9. subinde mutuati sunt, qui ita scribit lib. 2. de natura Deorum: *Acies ipsa, quæ cernimus, quæ pupilla vocatur, ita parua est, ut ea, quæ nocere possint, facillè vitet, palpebræque, quæ sunt tegumenta oculorum, molli tactu ne laderent aciem, apertissima facta, ut ad claudendas pupillas, ne quid incideret, repelleretur, & somno cõmuentibus oculis ad cernendum non egeremus, ut quæ tanquam inuoluti quiescerent: latent præterea utiliter, & excelsis vndique partibus sepiuntur. Primum enim superiora supercilijs obducta sudorem à capite, & frontem defluentem repellunt; genæ deinde ab inferiori parte tutantur subiectæ, leuiterque eminentes. Nasus ita locatus est, ut quasi murus oculis interiectus esse videatur. Vides, quot vallis, & interuallis,*

Mirabilis
structura o
culorum,

ceruallis, quot muris, & antemuralibus, quot rationibus, & modis pupillæ à natura defendantur, & protegantur. Ergo si Deum benignum adiutorem habes, à peccatorum consortio omnino similiter tutandum te, & discernendum noveris.

Tutor puellam lib. tra-
ditā ut pu-
pillam oculo
sui custo-
dire debet.

Puella parentibus orbata, curæ tuæ tradita est, eam velut pupillam oculi tui custodias, ne vllum suæ innocentia, & castitatis detrimentum patiatur per te: non te venustus color decipiat, nō corporis elegantia, non membra concinnè composita, non deniq; suggestio diaboli. Verum, ubi hæc omnia stimulos tibi iniecerint, totum auxilium postula de super, clamans: *Custodi me Domine, ut pupillam oculi*, ne pupillæ sub mea cura existēti noceam, & certus esto, quia Dominus insigni sua providentia, te à tanto malo eripiet. Sic olim populum suum ab impiorum conortio, atque contagio custodiuit, quando impios Darhan, & Abiron a terra absorberi præcepit, Moysen uniuerſam plebem ab eorum societate sic deterrente: *Recedite à tabernaculo hominum impiorum, & nolite tangere, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini peccatis eorum*. Numer. 16 n. 26. moxq; addit: *Dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos cum tabernaculis suis, & uniuersa substantia eorum. Descenderuntq; vini in infernum, aperti humo*. Tutores ergo pupillorum, cum personas parentum gerant, iure naturæ obligantur ad seruandam in illis decetiam, & fidelitatem. Proinde hæc circumstantia, ut potè notabiliter aggrauans, in confessione explicari debet.

Confessari-
us peccat
cum filia
spirituali nō
committit
incestum.

Corollarium V. Confessarius peccans cum filia spiritali, nō committit incestum. Ratio: quia per Sacramentum confessionis, non contrahitur propriè spiritualis cognatio inter confessarium, & poenitentem: quia hæc in duobus solum Sacramentis contrahitur, scilicet in Baptismo, & cōfirmatione, ut con-

stat ex can. omnes quos. 30. q. 1. ubi dicitur: *Pœnitentes spirituales non ita esse filios, sicut quos vnda baptismi regenerauit, aut sacra vñctio confirmauit*. Si tamen confessarius intuitu confessionis factæ, aut faciendæ, sollicitet fœminam ad turpia, dicendo: Assentire mihi, quia te non absol-uam, tunc iam in tali casu peccatum illud, inducet malitiam sacrilegij: quia vteretur Sacramentali confessione tanquam medio, ad inducendum poenitentem ad turpia. Et ideo talis circumstantia, iam de necessitate in confessione explicanda est. Ita communis Doctorum sententia.

Non talem decet esse Sacerdotem, & confessarium, ut habetur. Ezechielis 44. n. 9. *Omnis alieni generis incircumcisus corde, & incircumcisus carne, non ingreditur sanctuarium meum*. Quæ verba Glossa apud Clementem Alexandrinum lib. 4. Stromat. Sic exponit: *Solum ergo ij, qui puram agunt vitam, verè sunt Dei Sacerdotes*. Quanta autem debeat esse eorum puritas, mox subiicit his verbis: *Quando enim anima, quæ transscendit generationem, & cum ideis versatur, is factus tanquam Angelus, erit cum Christo*. Vbi ab omni affectu, qui carnalem generationem sapit, prorsus alienum Sacerdotem desiderat Clemens Alexandrinus, omne corpulentum, corruptibile, & generabile creaturæ sublunaris præteruolantem animo, ut cum ideis, hoc est, superis, & cælicolis commoretur diuinarum pulchritudinum, & attributorum: (istæ enim sunt Dei idæ) contemplatione raptus, abforbeatur id, quod carnale est, & in cælestem conuersionem transformetur. Inter cælitēs, & Angelorū choros degens, ut Deitatis quoddam simulachrum Christi lateri adhæreat. Terris positus in paradiso commoreretur, vitæ Angelus, puritate alter Deus.

Sic viuere decet Sacerdotem, & pium confessarium Deitatis, & humanitatis speculum, quod tenet manibus

Sacerdos
& conf. sta-
rius quous
esse debeat

De stupro.

Per specu-
lum nitidif-
icatum, in-
telligitur
caro à Ver-
bo assum-
pta.

manibus per singulos dies, & peccatori suo appendit. Speculum nitidissimum nuncupo carnem à verbo assumptam, & Eucharisticis accidentibus vestitam. Non procul ab hac sententia recedit D. Gregorius Nyssenus lib. de beatitudinibus ubi dicit: *Si diligenti, & accuratè vitæordes cordi illitas, & obductas rursus ablueris, resplendet in te diuina pulchritudo. Quemadmodum ij, qui in speculo solem vident, etiam si oculum ipsum fixis oculis non contueantur, nullo secius in splendore speculi solem vident; quam illi, qui ipsum orbem solis intuentur*. Ita nos ad contemplandum lumen inaccessum: puritas enim, & vitiorum affectuumq; vacuitas, & ab omni malo alienatio, Deitas est. Si hæc in te sunt, Deus prorsus in te est. Sanctimonia, puritas, lucidi diuinae naturæ splendores, per quos Deus videtur. Ecce S. Nyssenus cor omni vitio tersum, splendidum virtutibus, vocat speculum Diuinitatis: in eo etenim, in quo nitet sanctimonia, & puritas Diuinæ naturæ, sol conspicitur. Verius tamen iuxta mentem Nysseni, Deum ipsum speculum, & exemplar puritatis esse dicimus, ex quo candoris, & innocentia radij ad cor perpurgatum resultant. Si Christum in altari oblatum speculū vocamus. Quid quæso purius, quid sanctius, quid ab omni sceleris concretionē alienius; quam caro illa spiritu sanctificata, operatorio Sacerdotis sermone cōsecrata? Per eam namq; multo suauius, & sublimius in cognitionem veritatis manu ducimur, quam per aliam creaturam aspectabilem, vel quæ nostrum aspectum fugiat.

De est spe-
culum puri-
tatis

ARTICVLVS II.

Saluantur Obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem

Obijciunt contra Corollarium I. Si gradus incestus essent ipso iure naturæ prohibiti, Ecclesia non posset in villo illorum dispensare. Sed defacto dispensat: ergo non sunt iure naturæ prohibiti. Respondetur ne-

Kkkkk

gando sequelam maioris: multa enim sunt moris præcepta, ex fontibus legis naturæ deducta; quæ tamen nō prorsus sunt immobilia, sed dispensationem, & exceptionē interdum admittunt. Et tale est præceptum illud: *Turpitudinem uxoris fratris tui non reuelabis*. Leuitic. 18. n. 16. id est, eam non ducis in uxorem. Et tamen lex Deutor. 25. in eo facit exceptionem, non tantum permit-tens, sed etiam præcipiens ut frater uxorem fratris sui sine liberis mortui ducat, ut suscitet semen fratri defuncto. Compensatur enim, & tollitur honestate seminis fratri defuncto suscitandi turpitudine, quæ tali coniugio, & coniunctioni alioquin esse potuit.

QVÆSTIO IV.

De stupro.

Suppono. Stuprum dupliciter sumi à Doctoribus. Primo, pro omni concubitu lege verito: & sic adulterium, incestus, & Sodomia, stuprum vocari solet, ut constat ex l. inter liberos, ff. de adulterijs. Secundo, strictè, & propriè stuprum pro quadam speciali specie luxuriæ, videlicet pro concubitu viri cum fœmina virgine, quo eius integritas corrumpitur. Vnde patet, ad hoc, ut stuprum verè committatur, requiri omnino fieri congressum cum fœmina; & ideo si puella cognita non esset, virgo, aut si esset virgo, sed in concubitu virgine claustrum non aperiretur, & seminatio fieret extra vas naturale generationis, tunc non esset peccatum stupri propriè, sed vel simplicis fornicationis, vel contra naturam. Difficultas solum est, in quonam huius peccati specialis deformitas consistat, circa quod duplex est sententia.

Stuprū du-
pliciter su-
mitur.

Prima tenet, ad formalitatem stupri, requiri, deflorationem fœminæ per vim, ipsaq; renitente factam, ita ut si ipsa consentiat, quamuis sit in custodia parentum, fiatq; id illis

Opinio in
hac mat-
ria duplex.

Tractatus VI. De Sexto, & Nono Decalogi Præcepto.
id illis dissentientibus, non esset stuprum. Altera sententia communiter affirmat, formale stuprum esse, quotiescunq; violatur claustrum, & signaculum virginalis, siue ipsa consentiente, siue repugnante, siue consentientibus parentibus, siue resistantibus, id fiat.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Stuprum
semper est
peccatum
mortale.

Conclusio. Stuprum quocunque modo fiat, semper est peccatum mortale, & quidem grauius simplici fornicatione. Probat: quia mediante tali coitu illicito, violatur integritas virginalis in foemina, proinde notabile damnum affertur virgini desolata: quia per hoc amittit honorem, & redditur minus idonea ad matrimonium legitime contrahendum, daturq; illi proxima occasio prostituendi vitam suam, aut saltem facilius reincidenti in peccatum fornicationis; & parentibus, atq; consanguineis infertur grauis iniuria: & ideo talis circumstantia de necessitate in confessione explicanda est. Ita S. Thomas 2. 2. q. 154 ar. 6.

Dina curiosus egres-
sus valde
nocuus.

Et quis hoc ex scriptura Sacra non facile colliget. Dina olim filia Lia, puellari ducta curiositate, egressa fuit in campum, ut videret mulieres regionis illius. Genes. 34. n. 1. Rationem reddit Iosephus lib. 1. Antiquit. cap. 27. quia sciebat tunc in ciuitate illa Sichimorum, solemnitatem quandam peragi, ad quam Dina curiositate ducta accurrebat, ut mulieres eius ciuitatis videret, quæ in diebus solemnibus solent ornatiore cultu procedere. Et ecco miserabili cupiditate conflagrauit. Quocirca S. Bernardus sic eam perstringit. O Dina, quid necesse est, ut videas mulieres alienigenas? Quam necessitate? quam utilitate? An sola curiositate? Et si tu otiose vides; sed non otiosius speris. Tu curiosè spectas; sed curiosius speras. Quis crederet, tuam illam curiosam otiositatem, vel otiosam curiosita-

tem, fore post sic non otiosam; sed tibi tuisq; hostibus perniciosam.

Egressa igitur fuit Dina ex curiositate, & a Principe Sichem rapta, & constuprata. Quam postea ut in coniugem acciperet, & ipse, & vniuersa ciuitas Sichem circūcisionem admisit. Verum non hic stetit poena stupri: ubi enim dolor circūcisionis increuerat, Simeon, & Levi arripuerunt arma. ciuitatem ingressi sunt, & vniuersos viros trucidarunt, quibus trucidatis, addit sacra pagina Genes. 34. Irruerunt super occisos ceteri filij Iacob, & depopulati sunt urbem in ultionē stupri. Vtiq; solus Princeps Sichem violauerat Dinam, cur ergo non illum solum scriptura agnoscit violatorem, sed quasi omnes violassent, de omnibus dicit, in textu Hebræo: Et depra-dati sunt urbem, quia violauerant for-nem eorum. Fateor, quia solus Sichem violauit Dinam; quia tamen fuit Princeps, ideo fieri non potuit, ut ipse solus poenam subiret: quoniam Principis error multos secum trahit in culpam, & in ruinam. Sic censet Caietanus apud Lippomanum inquit: Ex numero plurali violauerunt manifestat Moyses, quod quamuis Sichem filius stuprauerit Dinā; non tamen solus fuit culpabilis, sed multitudo adiuit eum. Nescit equidem Princeps ire solus in facinora, & ruinam.

Sichem
Princeps
propter stu-
prum cum
sua ciuitate
periit.

Sic etiam Genes. 12. viri aulici rapuerant Saram vxorem Abrahami, illamque tradiderunt Regi suo Pharaoni: Et nuntiauerunt Principes Pharaoni: & laudauerunt eam apud illum: & sublata est mulier in domum Pharaonis. Audite ergo, quid inde subsecutum est? dicit sacra pagina: Flagellauit autem Deus Pharaonem plagis maximis, & domum eius propter Saram vxorem Abram. Non solus itaq; Rex, sed & vniuersa aula eius flagellata est: quia difficile inuenitur Princeps, qui simul multos suis criminibus, & plagis non inuoluit. Propter quod S. Chrysostomus in citatum locum dicit: homil. 32. Et ubi hoc iustum propter Regem alios puniri?

Pharao pro-
pter raptam
Abraham vx-
orem horren-
de punitus
est.

De stupro.

niri? non propter illum solum poenam sustinuerunt, sed verisimile est eos cooperatos fuisse, ut aliquando committeretur iniquitas. Audisti enim supra, quia ut viderunt Saram Principes Pharaonis, laudauerunt, & introduxerunt eam in domum eius. Vidisti eos lenonis agere officium in Regis gratiam. Quapropter non ipse solus, sed & omnes, qui adharebant, poenæ fuerunt participes. Deus igitur propter vnicum stuprum, non raro integras ciuitates punit. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Violas vir-
ginem con-
sentientem,
committit
stuprum pro-
priè dictum.

Corollarium I. Habens copulam carnalem cum virgine consentiente, tenetur hanc circumstantiam in confessione aperire, quod virginem deflorauerit, neq; satisfaceret dicendo tantum, se peccatum carnis commississe. Est contra Gesualdum Panormitanum, & Sotum in 4. dist. 18. q. 2 ar. 4. Qui censent, quando claustrum virginis liberè volentis, & consentientis violatur, non committi stuprum propriè dictum, sed tantum simplicem fornicationem. Ceterum huius sententiæ fundamentum fermè nullum est. Ratio: quia v. g. si filia nubat inconsulto patre, absq; iusta causa, peccat grauius contra pietatem parentum: ergo multo magis peccat, quando consentit se violari, & consequenter violans virginem consentientem, committit nouum peccatum multo grauius, ultra simplicem fornicationem, proinde formale stuprum. Deinde, quia puella non habet dominium suæ integritatis; sicut non habet dominium vitæ. Insuper, quia pater habet specialem curam filiae, ut habeatur Ecclesiastici 7. Filia tibi sunt, serua corpus illarum. Ergo siue virgo consentiat, siue non consentiat; tamen per fractionem claustrum virginalis, fit iniuria magna, & parentibus, & virgini, consequenter peccatum stupri propriè dicti committitur.

Hinc Redemptor noster, adhortans ad virginitatem seruandam, Matthæi 19. n. 12. dicit: Non omnes

capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt Eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum caelorum. Qui potest capere, capiat. Quibus verbis consilium euangelicum, virginitatis, aut celibatus à Christo promulgatum est, imò consultum, sed non præceptum. Impudenter autem Hæretici, luxuriæ riuales, & continentiae hostes contentiosè hærent in verbis illis: Qui potest capere capiat. Quare nemo, aut ferè nemo sit, qui se possit ab vxore continere, quasi ita sit arduum, ac propè impossibile continentiae votum, ut ultra possibilitatis metam positum esse videatur. Verum enimvero illa verba: Qui potest capere capiat, nihil aliud significant, nisi celibatum à Christo consuli, ideoq; eundem esse in nostro arbitrio, & potestate, si gratiam Dei inuocare, illiq; strenuè cooperari velimus. Vnde illa verba, qui potest, solum significant, celibatum esse rem arduam; non verò impossibilem, quasi dicatur: Qui vult sibi vim inferre, qui vult libidinis generosè resistere, qui vult ad arduum continentiae culmen conscendere, ille eandem amplectatur, capiat, & capestat. Atq; sic qui potest, perinde se habet, ac qui velit; quasi velle, ac posse Synonyma sint. Sic ingeniosè in citatum locum scribit D. Chrysostomus: Ideò, inquit, non omnes capere possunt, quia non omnes volunt: palma proposita est; qui concupiscit gloriam, non cogitat de labore. Nemo vinceret, si omnes timerent periculum. Qui enim non vult, non posse dicitur; qui autem ex Dei gratia, obnoxius vult, strenuè posse censetur.

Virgo itaq; faciliè virginitatem conseruat, si diuinā gratiā adiuta pudicitiam semper præ oculis habeat: quæ lasciuos, & libidinosos amatores non faciliè admittit. Quod probe agnoscens Isaac, ne damna pulchritudinis foemineæ sentiret apud

Celibatum
implet
Christus
consuluit.

Celibatus
est res ar-
dua; non
tamen im-
possibilis.

Pudicitia
ad seruandam vir-
ginitatem ne-
cessaria.

exleges, & procacissimos homines, nomen vxoris dissimulauit, & Rebeccam vocauit sororem suam, eo quod ab eisdem auis, & cognatione veniret, Genes. 26. *Qui cum interrogaretur a viris loci illius super uxore sua, respondit: soror mea est.* Vocauit inquam eam sororem, non vt liberius, & securius posset a barbaris amari, sed potius, vt existimata virgo innupta, magis arceret violentiam hominum luxuriam. Et quidem sapienter: quoniam virgineam pudicitiam magis solent vereri etiam homines procacissimi. Quod respiciens Iob cap. 31. dicebat: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ne cogitarem quidem de virgine.* Cur obsecro Sanctus vir maluit ostendere propositum suum abstinens a conspectu virginis, & non potius abstinens a conspectu coniugata. Nam forsitan, qui virgines cauebat aspicere, coniugatas sine vlla cautela respiciebat? Absit, sed posuit cautelam circa eam, quæ securius aspicere posset, vt ostenderet, quantum abesset a conspicienda coniugata, in qua erat periculum, qui cauebat aspicere virginem, in qua aspicienda nullum periculum apparebat. Ait D. Chrysostomus hom. 2. de patientia Iob: *Tantum absuit ab alieni tori insidijs, vt neq; ad innuptam virginem, in qua nihil periculi fuerat, imprudentem oculum deflexerit.* Merito proinde Sanctus vir putauit min⁹ periculi esse in virgine conspicienda, quia status virginis per se in expugnabiliore representatur hominibus, vt qui nec confabulationes, nec moras sustineat cum viris, sed quandam rusticitatem profiteatur inaccessibilem, quæ etiam procacissimos arceat.

Recurrere adhuc ad illud 2. Reg. 13 n. 1. vbi dicitur: *Factum est autem post hæc, vt Absalom filij David sororem speciosissimam, vocabulo Thamar adamarer Amnon filius David, & deperiret eam valde, ita vt propter amorem eius agrotaret: quia cum esset virgo, difficile ei videbatur, vt quidpiam in bono ageret cum ea.* In Hebræo autem lo-

gitur: *Quia cum virgo esset, mirabatur Amnon, si quid ei facere posset.* Hoc vnum desperatum prorsus tenebat rubidum libidine iuuenem, quod nimirum amasia virgo esset, indeq; inaccessibleis, inexpugnabilis, cum virginis status omnes amoris occasiones amputaret. Sic in citatum locum fatur Abulensis: *Status, inquit, virginis tollebat ei opportunitatem loquendi cum illa, & mirabatur, si unquam optatis frui posset.* En quomodo status virginis turpi facinori omnem prorsus aditum occludit. Vnde mancipiū illud libidinis Cleopatras, & si in omnes fœminas elotypo fureret ardore, non tantopere virgines, quam coniugatas timebat. Nuntiatum igitur fuit Antonio Cesarari, apud Iudæos fuisse fratrem cum sorore formâ præstantes, nimirum Aristobulum, & Mariamnem Herodis vxorem. Quo cognito statim scripsit Herodi, vt sibi Aristobulus mitteretur, nullâ facta mentione de Mariamne. Et cur non petijt sibi mitti Mariamnem? Respondet Egesippus lib. 1. excidij Hierosol. cap. 37. *Scripsit Herodi, vt Aristobulum ad se sine mora mitteret, de Mariamne, quod Herodi coniuncta foret, prætermisit.* Non quia cooperire libidines suas, vel in his, quæ nuptæ essent, apud maritos soleret, cui sine periculo usus foret, flagitium sine pudore: sed quo Cleopatra cauerit indignationem, quæ vtriusq; quidem sexus ruali offenderetur, sed amplius, si sociatam viro mulierem deprehendisset. Furebat itaq; lasciuia fœmina, si maritū deprehendisset aspicientem ad coniugatas; verum non adeo furebat, si ad virgines: quia status virginis, & pudor magis hominum procacitati obstat.

Corollarium II. Si puella corrupta sit solum per actus interiores, v. g. per delectationes venereas, aut per voluntariam pollutionem, potest velari, & sacrari. Ratio: quia adhuc est virgo virginitate naturali, vtpote retinens corporis integritatem. Quod si corrupta sit per copulam voluntariæ, tunc velari non potest:

Virgo voluntarie per copulam corrupta velari non potest.

potest: quia non est iam amplius virgo, tam virginitate naturali; quam morali, nisi forsitan per vim, & renitens oppressa fuerit, tunc enim velari potest: quia verè coram Deo est incorrupta, cum non peccauerit, & totus splendor virginis pudoris in intima voluntatis integritate possit conseruari. Nam, vbi animus non corrumpitur, etsi corpus corumpatur per vim, totus integer manet in animo splendor pudicitie, sine vilo opprobrii fumo. Pulchre D. Aldhelmus lib. de virginitate, cap. 27. id elucidat his verbis: *Omne enim puræ virginitatis privilegium potius in solo libera mentis presidio seruatur, quam in certo carnis castello, & magis inflexibili spontanea voluntatis arbitrio salubriter tutatur, quæ coactio corporis famulatu ad nihilum redigitur.* Non ergo à carnis castello, sed à libera mentis presidio privilegium puræ virginitatis totum conseruatur. Nam sicut carnis castellum violentis assultibus patet, & per vim potest diripi; ita non in illo, sed in libera mentis presidio, in intimo voluntatis assensu seruatur, quidquid ad privilegium, & splendorem castitatis pertinet.

Huc forsitan respicere voluit Regius Vates Psal. 44. de sponsa æterni Regis dicens: *Omnis gloria eius filia Regis ab intus in simbrjs aureis, circumamicta varietate.* Cum tamen paulo ante de eadem dixerit: *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato.* Si ergo extrinseca eius vestis ab auro fulgebat, quomodo omnis eius gloria esse intrinsecus dici potuit? Nonne etiam exterius gloria est aureæ vestis? Ergo quæ extrinsecus est, in intrinsecis deficit, & sic non tota gloria est intrinsecus? Verum in Sponsa Christi tota gloria est intrinsecus. Nam sicut gloria sponsæ Christi à virginitate venit; ita tota intrinsecus puritatis in corpore fulget, intrinsecus est, in libera voluntatis presidio. Audite D. Gregorium Papam, libro 6. in libros

Reg. capit. I. *Quid est ergo, ait, quod dicitur: Omnis gloria filia Regum ab intus, si foris esse gloria Regis gloria vestitus aurei pradicatur? Si enim est foris aliqua magna aurei vestitus gloria, intus omnis gloria videri non potest. Quid est ergo, quod omnis gloria, intus esse perhibetur, nisi, quia & illa, quæ foris est gloria, cum alijs innumeris intus esse cognoscitur? Aurea enim virginitas non est, si foris est, & intus non est. Quia ergo intus, & foris est; quia eadem fulget in corpore, & eadem fulget in mente, omnis gloria filia Regum, intus esse sentiari conuenienter potest.* Quocirca merito vota virginitatis gloria intus esse dicitur, quæ in libera voluntatis presidio conseruatur, non in castello carnis, quod per vim aliquando funditus dirimitur; nullo tamen dispendio gloriæ puritatis, iuxta epigramma D. Prosperi.

Mens illa sa nubil violato in corpore perdit.

Inuictam carnis vulnera non maculant.

Sic B. Agnes cum ad Lupanar ire compelleretur, nisi Christum negare vellent, dicebat apud D. Ambrosium, lib. 2. de Virgin. *Tolerabilis est, mentem virginem, quam carnem habere. Virumq; horum si liceat, saltem non homini casta, sed Deo simus.* Per quod euidenter ostendit, quod dū virgo inuita violatur, apud Deum virginitatem non amittit.

Corollarium III. Ille qui per vim, aut fraudem, aut metum, aut mendacia, à puella extorsit copulam carnalē, etiam si id fecerit absq; matrimonij promissione, tenetur aut illam ducere in vxorem, aut sufficienter dotare, aut procurare, vt æq; benè nubat, ac si virgo esset. Ratio: quia contra iustitiam puellæ damnum intulit: ergo ex iustitia tenetur illud reparare, quod fieri non potest, nisi vel illam ducendo in vxorem, vel dotando, vel prouidendo, vt commodè nubat, vel quocunq; alio modo restituendo damnum illatum, ex iudicio viri prudentis.

Kkkkk3

Dixi

Secus tam celandum, si per vim opprimatur.

Cleopatra fuit libidinis mancipium.

Quomodo tota gloria sponsæ Christi intus esse dicitur.

S. Agnetis responsum cum ad lupanar compelleretur.

Qui per
vim deflo-
rat virgi-
nem ad quid re-
neatur.

Dixi, etiam si id fecerit absq; promissione matrimonij. Nam si promissit verè, & non fictè, tenetur eam omnino ducere in uxorem: quia fides alteri data seruari debet. Dixi insuper, per vim, aut fraudem: quia si absque vlla vi, & fraude, copulam habuit cum puella liberè consentiente, ad nihil restituendum tenetur, cum volenti, & consentienti non fiat iniuria. Quod si tamen stuprator manifestauerit copulam occultam cum virgine habitam, tenebitur ad restitutionem famæ, & damnorum incrementi dotis, ac quorumcunq; aliorum. Ratio: quia in tali casu violat iustitiam. Ita clauis Regia lib. II. cap. 2.

Defloratio
virginis est
damnum
pecuniæ æ-
stimabile.

Præterea, si puella per vim, & fraudem deflorata, æq; benè nuptui tradatur, ac si deflorata non fuisset, tunc ille, qui eam occultè stupraverat, non tenetur ad restitutionem. Ratio: quia non est passa vllum detrimentum. Nihilominus talis occultus stuprator, ratione violationis claustrum, tenetur ad aliquid restituendum. Ratio: quia hæc iniuria, & damnum, est pecuniæ æstimabile, vt docet Nauarrus, cap. 16. n. 19. Similiter stuprator non tenetur ad restitutionem, quando puella stuprata condonauit illi obligationem restituendi. Ratio: quia puella, cui restitutio fieri debet, potest cedere iuri suo.

Deniq; si puella per vim, aut fraudem deflorata, nolit stupratorem in coniugem accipere; aut si parentes nolint eam ipsi tradere; tamen stuprator manet obligatus ad honestam dotem puellæ tradendam, cum qua possit alteri iuxta sui status conditionem, commodè nubere. Ratio: quia virgini defloratæ licitum est alterutrum acceptare, videlicet, aut dotem, aut stupratorem in maritum. Idem censendum, quando stuprator decepit puellam mendacijs, fingens se esse nobilem, aut diuitem, cum non sit.

Corollarium IV. Si stuprator extorsit à puella copulam precibus

importunis, aut muneribus, aut suasionibus, aut blanditijs, teneri eum ad restitutionem affirmat Caietan: ^{Muneribus extorquens copulam à virgine non tenetur ad restitutionem} 2. 2. q. 154. ar. 6. Corduba lib. I. q. 13. ex hac ratione, quia preces importunæ, æquivalent coactioni; sed probabilius est, non teneri. Ratio: quia qui muneribus, aut precibus obtinet aliquod officium, non tenetur ad restitutionem: ergo etiam qui precibus, aut muneribus copulam extorsit, non tenetur ad restitutionem. Deinde, quia huiusmodi preces non auferunt voluntarium: licet enim puella non consensisset, nisi positis precibus, aut muneribus; non tamen hinc sequitur, ipsam voluntariè non consentire; sicut ille voluntariè consentit, qui muneribus alicui officium confert. Ita Nauarrus lib. 2. cap. 3. n. 343. Clauis Regia &c.

Audiant hæc virgines, quæ cum munuscula detrectent accipere à viris; ipsæ nihilominus non ita refugiunt munera viris offerre, cum æq; periculosa sint virgini, quæ dat viro dona, quam quæ accipit. Nam de Thamar dicit sacra litera, 2. Reg. 13. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas, & intulit ad Ammon fratrem suum in conclauit. Cumq; obtulisset ei cibum, apprehendit eam, &c. Ecce leue munusculum viro dedit, idq; fratri; & tamen virginitatem perdidit. Heu quoties virgines officiosè dant dona, capiuntur in laqueo lasciuie! Ne credas totum malum esse in eo, quod castæ foeminae munera à viris accipiant: æquale enim ego crediderim illis periculū in eo imminere, quod dent. Equidem munera nostra secum ferre solent affectum erga illum, cui ea damus. Vt hinc agnoscant pudicitia amatores, quomodo debeant esse cauti, non solum in accipiendis, verum etiam in dandis muneribus. Sic pudicissima virgo Eustochium miserat aliquando munuscula, nimirum armillas, epistolas, & columbas D. Hieronymus, cui vir Sanctus respondit in epistola de acceptis muneribus: *Parna specie, sed charitate*

De Raptu.

ritate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, columbas. Armillis in Ezechiele armatur Hierusalem, Baruch epistolam accipit à Ieremia. In columba specie Spiritus S. allabitur. Itaq; vt te aliquid & piperis mordeat, caue, ne operis ornamenta dimittas, quæ vera armilla sunt brachiorum; ne epistolam pectoris tui scindas; ne ad similitudinem Ephraim audias: Fracta es insipiens vt columba. Ita in muneribus ab Eustochio datis elicit bonus magister, vnde virginem morderet, illiq; cautelam insinaret. Quia optime sciebat, perinde debere esse suspecta foeminis castis munera, quæ ab eis dantur; atq; ea, quæ accipiuntur. Et sic ex ipsis munerib; elicit scintillas discriminum, vt magis cautam virginem faceret. Nam ratò præbentur dona, quæ puritati mentis non officiant.

Stuprator
non tene-
tur ad res-
tutionem fa-
ciendam pa-
rentib; aut
fratribus.

Corollarium V. Stuprator non tenetur ad vllam restitutionem faciendam parentibus puellæ defloratæ, neq; fratribus. Ratio: quia obligatio restituendi oritur non tantum ex sola iniuria, sed simul & ex damno alterius. Licet ergo stuprator intulerit iniuriam parentibus virginis defloratæ; quia tamen illis damnum non intulit, sed soli puellæ, cuius virginale claustrum violauit; ideo non tenetur ad vllam restitutionem parentibus, aut fratribus, sed soli puellæ.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio
& solutio
singula.

Obijciunt contra Corollarium II. Puella, quæ se manibus, vel interposito instrumento, vel per confriktionem cum alia foemina, polluit voluntariè absq; copula viri, amittit virginitatem: ergo iam non potest velari, & sacrari. Respondetur distin- guendo antecedens, amittit virginitatem naturalem, negatur: virginitatem moralem, seu virtuosam, conceditur: & sic negatur consequentia. Vnde puella sic peccans, non tenetur.

in confessione exprimere virginitatis circumstantiam, quia in rei veritate non committit stuprum, sed peccatum contra naturam, per quod non perdit virginitatem naturalem, iuxta communem Doctorum sententiam.

QVÆSTIO V.

De Raptu.

Suppono. Raptum propriè acceptum esse peccatum luxuriæ, quo persona aliqua inuita abducitur per vim ad libidinem, cum illa explendam, vel ad matrimonium contrahendum, vt docet Iulius Clarus lib. 5. sentent. §. Raptus. Vnde tria requiruntur ad Raptum. Primo, vis, seu violentia, vt scilicet persona per vim abducatur. Secundo, requiritur abductio, vt fiat causa concubitus, aut alterius libidinis. Differt autem raptus à stupro, quia raptus includit vim cum abductione, potestq; habere locum etiam in corrupta foemina. At verò stuprum licet violentiam includat; non tamen abductionem, simulq; in virgine locum habet; & ideo si abducatur puella, sed in loco violetur, non raptus sed stuprum propriè dicitur.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Raptus est peccatum mortale graue. Probatur, quia raptus vltra malitiā libidinis exercenda, continet alteram malitiam iniustitiæ, ratione violentiæ, & iniuriæ personæ raptæ illatæ: ergo est peccatum graue. Vnde grauitas huius sceleris crescit ex eo, quod grauiori vinculo persona rapta adstricta est. Hinc raptus grauius est peccatū simplici fornicatione, quando rapitur mulier honesta; quam si rapiatur meretrix; & grauius adhuc, si rapiatur virgo aut affinis, aut consanguinea, aut coniugata, aut monialis, vel quacunq; alia persona per votum castitatis.

Raptus est
peccatum
mortale,
graue.

tatis Deo consecrata. Tunc verò raptus est omnium gravissimū peccatum, quando puer masculus rapitur ad concumbendum cum eo contra naturam. Ita S. Thomas 2. 2. q. 154. & communis Theologorum sententia.

Adamum
unicum in
obedientia
peccatum a
splendore
innocentiae
denudavit.

Hæc est turpissima luxuriæ species, quæ hominem eiusmodi libidini deditum, omnibus denudat virtutibus, & diuino conspectu omnino indignum reddit. Prodeat in medium protopater generis humani Adam, qui per unicum inobedientiae peccatum, ante splendorem primæ illius innocentiae conspicuus, ita nudus factus fuit, ut se a conspectu Dei absconderet. Genes. 3. Vocem tuam audiui in paradiso, & timui, eo, quod nudus essem, & abscondi me. Neque miror, quod spiritualibus gratiæ donis, & stolis ablatis, manserit Adam, totus homo carnalis factus, quod maxime confunderetur, coram purissimi spiritus oculis, nudè carnalis apparere. Quis enim neget intolerabilem homini confusionem esse, quod post amissum, quidquid videbatur spiritus, cogatur apparere in nuda carne coram oculis spiritualium. Hinc D. Petrus I. epist. 4. de sceleratissimis peccatoribus ita fatur: Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam, his qui ambulauerunt in luxurijs, desiderijs, violentijs, comessationibus, compotationibus, & illicitis idolorum cultibus. In quo admirantur non concurrentibus vobis, in eandem luxuria confessionem, blasphemantes. Qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare vivos, & mortuos. Propter hoc enim & mortuis euangelizatum est, ut iudicentur quidem secundum homines in carne. Considerate, quale malum minetur hominibus luxurijs, ut iudicentur in carne. Non equidem parua hæc, sed gravissima carnalium hominum poena, & intolerabilis confusio est, quod sub illud tempus iudicii, in quo universi calorum spiritus spectatores adstabunt, & ingentes hominum viventium in spiritu

exercitus triumphatores prædabuntur de carne; inter hos autem, omnes illi miseri in nuda carne apparebunt, æternū nudæ carni mancipati.

Nullus est mihi credite, ita carnalis homo, ita immersus cœno carnalium voluptatum, & cupiditatum, qui non egerimè ferat, sic in nuda carne apparere, & manere in maxima frequenta oculorum spiritualium. Hinc reuerenti prodigo filio, occurrens pater, stricto eum arctavit amplexu, seruis mandans: Cito proferte stolam primam, & induite illum. Lucæ 15. Vtrique de porcorum custodijs venienti, & sordenti potius oportuerat lauacrum parari? Cur ergo pater non prius curauit de filij sordibus abluendis, cur non magis de ventre illius implendo, utpotè diuturna fame euacuato? cur non potius institit criminibus apponere remedia, sed totus fuit in eius nuditate operienda? Sapienter respondet Chrysosthomus serm. 3. Sussulit filij crimina, qui non sussulit nuditatem; hinc est, quod a seruis ante vestiri voluit filium, quam videri. Adeo igitur graue supplicium, & grauis confusio erat, quod inter cælestium spirituum obsequia, carnalis factus filius, in nuda carne appareret, ut pater eius, qui errores, & crimina filij patientissimè tulerat, hanc nuditatem in illo ferre non potuerit. Ecce pater, qui filium luxuriantem, filium porcorum Domino adherentem, filium siliquis inhiantem passus est, non est passus eundem filium, omni spiritualis gratiæ stola spoliatum, in nuda carne apparere coram triumphantibus spiritibus, verum illum inter brachia abscondit, ut prius vestiretur; quam videretur. Intolerabilis igitur ignominia est, quod homo ita nudus omni ratione appareat, ita traditus carni; imò ita nudè carnalis, ut ingenti dispendio facultatum emerit perdere Deum, & vilissimum voluptatum mancipium esse. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corol-

Maxima
confusio
erit in iudicio
Dei
peccatore
nudum
apparet.

Si femina
sponte cum
amatore
discedat, non
est raptus.

Corollarium I. Quando nulla vis inferitur in abduenda femina, sed ipsa sponte, aut etiam precibus discedit cum amatore nescientibus parentibus, non est propriè raptus; sed potius fuga voluntaria. Ratio: quia tunc de facto nulla vis inferitur. Secus censendum, quando parentes sciunt, & renuant: tunc enim vis parentibus inferitur, & raptus propriè dictus committitur.

Corollarium II. Qui virginem repertā in domo patris, vel in alia, non educit eam de domo, sed ibi eam opprimit, vel trahit de vno cubiculo in aliud, ut ibi eam commodius violet, non committit raptum propriè dictum. Idem censendum cum quispiam virginem in agro repertam, inde trahit per aliquot passus, ut eā abutatur. Secus censendum, si eam deducat in aliam domum extra illum agrum. Ita communis sententia Doctorum.

Abducere
feminam
non causa
libidinis
est Raptus.

Corollarium III. Quando virgo abducitur non causa libidinis, sed redigendi eam in seruitutem, & domini vindicandi, non est raptus propriè dictus, sed plagium. Ratio: quia solum est furtum hominis, non luxuria. Non itaq; requiritur ad raptum, ut re ipsa concubitus sit secutus: sufficit enim, quod femina rapta sit eo fine.

Corollarium IV. Raptus propriè dicitur, quando persona aliqua libidinis causā, vi illata abducitur, siue sit masculus, siue femina, siue nupta, siue innupta, siue vis inferatur soli abductæ, siue ijs, quorum potestati subest siue vtriusque. Ita colligitur ex cap. de Raptoribus, 36. quæst.

Pœna contra raptorem
femina rapta
latet.

Corollarium V. Ad denotandā gravitatem peccati raptus, tres gravissimæ pœnæ statutæ sunt. Prima in lege Cæsarea, l. 1. C. de raptu virginis, verbo, capitis supplicio. §. si autem. Contra raptorem mulieris, cuiuscunque conditionis statuta est pœna mortis, & confiscationis bonorum, ipsi mulieri raptæ applicandorum,

L111

aut parentibus eius, aut fisco. Quæ pœnam simul incurrunt fautores, consultores, auxiliantes ad raptum mulieris faciendum. Rursus in iure Canonico, contra raptorem feminarum, eorumq; fautores, auxiliantes &c. Statuta est pœna excommunicationis, quam ipso facto incurrunt; deinde, perpetua infamia, ac demum omnium dignitatum incapacitas. Ita colligitur ex can. Raptorem. can. si quis de puellis. c. nullus 36. q. 2. & ex Concilio Tridentino, sess. 24. capit. 6. de reform. matrimonij.

Altera pœna est, ut raptor, siue matrimonium contrahat cum rapta femina, siue non, teneatur eam decenter dotare, iuxta arbitrium iudicis; ad alia verò damna compensanda; etiam ante sententiam iudicis, tenetur iure naturæ.

Tertia pœna est, ut matrimonium celebratum inter raptorem, & raptam, dum illa est in potestate eius, etiam si liberè consenserit, sit inualidum. Vnde, si quis post sponsalia celebrata, sponsam per vim abducatur, & matrimonium cum illa, quamvis liberè consentiente celebret, matrimonium inualidum esset. Quod si femina rapta postea constituatur in tuto loco, & liberè consentiat in matrimonium, validum esset. Similiter si post sponsalia celebrata, volens femina abducatur ad contrahendum matrimonium, licet alias parentes eius inuiti essent. Nam talis raptus, licet in iure ciuili reputetur pro raptu; in iure tamen Canonico, pro raptu non habetur, ob hanc causam. Quia femina est sui iuris quoad statum matrimonij. Secus censendum esset, si femina etiam volens abducatur ad turpem actum inuitis parentibus.

Matrimonium inter raptorem & raptam celebratum inualidum.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obijciunt contra probationem conclusionis. Si raptus ultra malitiam,

Obiectio
& solutio
eiusdem,

libidi-

libidinis, contineret etiam malitiā iniustitiarum, tunc esset species & luxuria, & iniustitiarum. Sed hoc dici non potest: ergo &c. Respondetur concedendo sequela. Nam in raptu duplex malitia reperitur, una contra iustitiā in quantum scilicet irrogatur iniuria foeminae raptae, & sic est species iniustitiarum, contra iustitiā: altera vero luxuria, videlicet ratione finis, & termini completi, qui per concubitum cōpletur, eū fiat ratione libidinis. Verum tamen in rigore metaphysico, non est propriē species luxuria, sed iniustitiarum: quia circumstantia illa, per quam contrahitur communis ratio luxuria in raptu, non est contra castitatem, sed contra iustitiā. Et hinc forsitan est, quod raptus ab aliquibus non numeretur distincta species luxuria, sed aliquid vagans per omnes, (quemadmodum & concubitus). Vnde si rapta sit mulier, coniugata, est adulterium: si virgo stuprum: si monialis, sacrilegium, & sic de reliquis. Quando igitur raptus dicitur species luxuria, tunc nomen raptus, largē sumitur.

QUESTIO VI.

De Sacrilegio in materia luxuria.

Suppono I. Per sacrilegium hoc loco nihil aliud intelligi, nisi violationem rei Sacrae per actum venerem, siue illa res sit Deo dicata per votum, siue locus consecratus, siue quāpiam alia res Sacra. Violatur autem res Sacra tunc, quando aliquid agitur, quod specialiter eius sanctitati repugnat, aut reuerentiae: nam tunc illa res, in quantum ex facto hominis quodammodo contaminatur, polluitur, & velut profana efficitur.

Suppono II. Peccatum sacrilegij in materia luxuria, quinque modis committi posse. *Primus*, quando quis habens votum castitatis, peccatum carnale committit cum persona tale votum non habente. *Secundo*, quando tale scelus committitur cum persona habente eiusmodi votum castitatis. *Tertio*, quando utraq; persona carnaliter peccans, est obstricta voto castitatis, & tunc duplex sacrilegium committitur, proinde utraq; circumstantia, in confessione explicari debet. *Quarto*, dū peccatum carnale committitur, in loco Sacro sine necessitate, licet sint coniuges. Nomine autem loci sacri, intelligitur Ecclesia consecrata, aut benedicta, cimiteria, oratoria constituta auctoritate Episcopi, & deputata cultui diuino, & diuinis officiis peragendis; secus censendum de monasterijs, dormitorijs, cubiculis Sacerdotum, oratorijs priuatis, non constitutis auctoritate Episcopi. Licet enim ista loca gaudeant immunitate Ecclesiastica; non tamen ita sunt sacra, ut copula carnalis, aut pollutio in illis habitata, specialem sacrilegij malitiam inducat, nisi forsitan in ipsis exstet altare ad faciendā diuina.

Quinto tandem, peccatum sacrilegij committitur, quando profanatur res sacra, vtendo illa ad actum venereum, ut sunt v. g. Calices, Corporalia, & alia apparatus sacra, v. g. si sperma calice, aut corporali, vel purificatorio excipitur, sicut olim faciebant quidam Haeretici, auctore Lessio lib. 4. cap. 3. dub. 12. n. 85.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Conclusio. Sacrilegium in materia luxuria est peccatum graue. *Probat*ur, quia Deus propter eiusmodi sacrilegium, populum perdit, omniaque sua dona ab illis aufert. Nihil sanctius, nihil pretiosius fuit in mundo, quam Arca illa legis, quam Deus pro munimento, & singulari praesidio Israelitis dederat, sed cum turpissima sacrilegia inter eos increbrescerent, eam Deus in poenam tantorum criminum hostibus tradidit. 1. Reg. 4. n. 11. Et Arca Dei capta est: duo quoque filij Heli mortui sunt.

Nomine loci sacri quid intelligatur.

Sacrilegium in materia luxuria, est peccatum graue.

De Sacrilegio in materia luxuria.

Sunt, Ophni, & Phinees. Tolerabilius certe fuisset militum interitus, si Arca superesset. Verum, cum & populus perierit, & Arca capta sit, quod iam maius supplicium cogitari potest. Violabant filij Heli sacrificiorum ritus, ita ut propter eorum iniurias, homines a sacrificijs Domini auerterentur. imo etiam, nefanda quāq; sacrilegi homines in praesentia Arcae minimē patrare verebantur. Videbat Heli Iudex, & Pontifex, morum, sacrorumque ruinas, & dissimulabat, totaq; illa Sanctuarij religio paulatim exolebat. Quid ergo? Diuino iudicio factum est, ut Arca priuarentur, qui debito cultu eam non venerabantur, ut intelligerent peccatores in suis sceleribus sordescere, nullum si bi fore etiam in locis sacris, aduersus diuinam ultionem munimentū. Nam licet illud sacrerrimum sit; si tamen peccatores illo abutantur, destruetur, iuxta illud, 2. Machab. 5. n. 19. Non enim propter locum gentem, sed propter gentem, locū Deus elegit.

Audite D. Prosperū Aquitanicū, de promissionib; & praedictionib; p. 2. c. 24. ubi agens de peccatis Heli, & eius filiorū, ita scribit. Quibus sceleribus iratus Deus, praelium eis aduersus gentem permisit, in quo non tantum casus populus, quantum etiam illi ipsi Sacerdotes interfecit, ipsa quoque Arca Dei ab hostibus capta est. Sic enim Deus Israel irascitur, peccantibus Sacerdotibus, ut etiam sacris locis suis, vasisq; non parcat. Dicit enim David: Repulit Deus tabernaculum suum, ubi habitauit in hominibus. Psalm. 77. num. 6. Vnde D. Augustinus, citata Psalmi verba expendens, docet, propter hominum iniquitatem, etiam loci sanctitatem a Deo contemni: Eleganter, inquit, exposuit David, quare Deus repulit tabernaculum suum, cum ait: Vbi habitauerit in hominibus. Dum ergo digni non essent, in quibus habitaret, cur non repelleret tabernaculum, quod utiq; propter se non instituerat, sed propter

ipsos, quos iam indicabat indignos, in quibus habitaret. Quia ergo Deus sacris locis non indiget propter se, sed propter homines, qui ad ea supplices confugiant; ideo his Deum sacrilegē offendentibus, æquum est, ut & illa destruantur.

Qua de re, ne quis dubitaret, monuit olim Deus suos Prophetas, ut respicerent ad urbem Silo prius Sanctam, postea sacrilegijs, & alijs peccatis profanatam: Ite, inquit, ad locum meum in Silo, ubi habitauit nomen meum a principio, & videte, quae fecerim ei, propter malitiam populi mei Israel. Ieremiae 7. n. 12. Quasi diceret: si ab illa vrbe adeo Sancta nō abstinebo, quo iure ab illis profanis abstinebo? Simili argumento vtitur D. Petrus 1. Petri 4. n. 17. Tempus, inquit, est, ut incipiat iudicium a domo Dei; si autem primum a nobis, quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio? Palam ostendens, loca sacra non prodesse illis, quos sua scelera acculant. Hinc D. Hieronymus in epistol. 13. ad Paulinum de institutione Monachi, ait: Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est. Moxq; addit: Crucis & resurrectionis loca, profunt his, qui portant crucem suam, & cum Christo resurgunt quotidie, qui dignos se tanto exhibit habitaculo. Perierunt ergo Hebraeis sacra munimenta, quia illi prius in cordibus suis virtutes peremerant. Quod comprobans Pelusio ta libro I. epistolarum, epistola 69. pulchrē concludit: An non gula primos parentes a delicijs expulit? An non satietas Esau primigeniorum iure, & libertate spoliavit? An non superfluum bouum, & pecudum esus Saulem, & regno, & vita exturbauit? An non carnum, & ollarum cupiditas, Israelē in deserto commorantem, innumeris tormentis, & tentationibus confecit? An non rabidus venter, & carnum ereptio, & crapula, & insanus mulierum amor effecit, ut Ophni, & Phinees Sacerdotio, Arca & tribuum imperio, & gloria, & honore truncati, hostili gladio truci-

Deus cur Iudaeos monuit, ut ad urbem Silo respicerent

Sacra loca male videntibus non profunt.

trucidarentur. Ostendens, miseros homines maxime propter sacrilegij peccata in mortis barathrum precipitari. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Masculus, qui copulam habet, aut desiderat habere cum moniali per votum Deo dicata, committit sacrilegium. Ratio: quia defacto violat; aut saltem cupit violare personam sacram, cuius violatio est peccatum in Deum, id est ex suo genere grauissimum. Et de hoc genere sentit D. Augustinus quæst. 55. in Deutor. fuisse peccatum, quod Rex Abimelech in Saram moliebatur, dicente Domino ad ipsum Regem, Genes. 20. n. 6. *Ideo custodiui te, ne peccares in me, & non permisi, ut tangeres eam.* Vbi peccatum, quod fuisset in Saram committendum, dicitur peccatum in Deum: quia ut censet D. Augustinus, Sara ad Deum pertinebat. Sed quid? Sarane erat persona sacra, cuius violatio ad sacrilegium, & peccatum in Deum reduceretur?

Fateor ita esse, quia Sara, ex qua per intermedios nepotes, Christus Dominus nasciturus erat, ad ordinem vnionis hypostaticæ quodammodo spectabat. Vnde ob eam causam Abraham femur erat velut sacrum, quoddam altare, ex quo Christi Domini humanitas proditura erat. Cum ergo Sara ex cognatione cum Christo ex ea nascituro, ad sacrum quoddam ordinem pertineret, idcirco eius offensio non immerito sacrilega videbatur. Sic D. Ambrosius ad virginem lapsam cap. 10. sentit, peccatum illud, quo illa virgo expugnata cecidit, fuisse peccatum in Deum, ut potest in personam Deo sacram perpetratum. Quocirca illam virginem introducit, ita suum peccatum flebiliter lamentantem: *Heu me, inquit, quia facta sum sicut Sodoma, & combusta sum sicut Gomorrha, qui miserebatur cineres meos! Durius offendi, quam Sodoma; quia illa legem nesciens deliquerat; ego autem accepta gratia, peccaui in Dominum. Si homo peccet in*

Masculus habens copulam cum moniali, sacrilegium committit.

Sara ad ordinem vnionis hypostaticæ quodammodo spectabat.

hominem, erit, qui interueniat: ego quia peccaui in Dominum, quem propitiatorum inueni? In quo loco suum peccatum, vocauit peccatum in Deum, non quod sciens peccauerit: hæc enim scientia etiam peccatum in hominem frequentissime circumstat, sed quod Deo sacra execrandum opus perpetraret.

Neque mirum videri debet, Monialis, aut cuiuscunque alterius virginis, & personæ per votum castitatis Deo consecrata, violationem carnis factam, ita graue peccatum esse: quoniam quælibet virgo integra, etiam Arcæ foederis præfertur. Ita expressè docet D. Hieronymus epist. 22. ad Eustochium de custodia virginis, significans leuius peccasse, & leuius punitum fuisse Ozam tangentem Arcam; quam peccatorem quemlibet sacram Deo virginem temerando. Oza, inquit, Arcam, quam non licebat tangere, attingens, subito a morte prostratus est. Neque enim vas aureum, & argenteum, tam charum Deo fuit; quam templum corporis virginis. Præcessit umbra, nunc veritas est. Et paulo inferius addit: *Sponsa Christi, Arca est testamenti, intrinsecus, & extrinsecus deaurata. Custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud fuit, nisi tabula testamenti; ita & in te nullus sit extrinsecus cogitatus.* Si ergo quælibet virgo Arcam foederis superat, quanto magis virgo per votum religionis, & castitatis Deo dicata.

Corollarium II. Sacerdos, siue Religiosus professus, siue Clericus, in maioribus ordinibus constitutus, habens copulam cum foemina, vel patrando aliquod luxurie peccatum, externum, aut internum, committit sacrilegium, proinde hæc circumstantia in confessione explicanda est. O quantum nefas, Sacerdotem, quem tanquam vnum de caliculis & Angelorum choro, viuere cogunt Deitatis speculum, & quotidianum puritatis osculum. Frequentes in magnam admirationem rapior, & prorsus obstupesco satagentis Dei curam, & solertiam in disponendis veterum sacrificiorum legibus, & victi-

Virgo integra Arcæ foederis præfertur.

Sacerdos peccans cum foemina sacrilegium committit.

victimarum ritibus, ceremonijs sacri cultus, & obseruationibus, in li-
tandis boue, vitulo, & ariete, atque agno, quorum pleni sunt libri Exodi, Deutoronomij, & Leuitici. Quot enim hostiarum, aræ, ignes, quot aurearum, & argentearum phialarum apparatus ad fundenda libamina; quanta Leuitarum, & sacrificulorum caterua, quam splendida, & sumptuosa vestimenta. Ad quid tantarum moles? Cum ad Deum nullius indigum, propriæ utilitatis incrementum, nec interioris gloriæ additamentum redundaret? Equidem humanæ utilitati, & emolumento prospiciens Deus, hæc omnia ordinatè disposuit, ut sui muneris, offerendi coram Deo victimas, nunquam immemor Sacerdos, ad sectandam animi puritatem vrgeretur. Hæc est mens Philonis Iudæi, lib. quod Deus sit immutabilis, ubi sic loquitur: *Qui nullius indigus, offerri sibi postulat, propter summam erga genus nostrum benignitatem. Ut per studium cultus diuini, & gratiarum actionis puri fiamus ab iniquitatibus, & abstergamus sordes contractas vel verbis, vel operibus.* Moxque pulcherrimam suæ sententiæ rationem subdit, his verbis: *Ferendum videtur, ut Deum purissimum accedat quis, impuram habens animam, nisi mox sequatur penitentia.* Amentia mihi credite magna, & impudentia est, Solis iubar coinquinatis, & caliginosis manibus velle præhendere, quod autem tangat fuligo, quod adamantem, & margaritam pellucidam stercore, aut cæno inuoluas. Sic quod ad Deum purissimum, impurissimus & sacrilegus animus appropinquet. Et ideo Deus tot ceremonijs adstrinxit, tot legibus ligauit Iudæos, ut quotiescunque ad Diuinum Numen sacrificijs placandum accederent, non indecore se gererent, sed corde supra cæli splendorem lucido, & sereno, ac supra niuem dealbato, Sacerdotale munus obirent.

Inter incendia itaque Babyloni-

ca huius mundi, ita debet transire Sacerdos, ut illibatum, & virginem florem usque ad miraculum custodiat. Hac de causa omnes tribus dederant Moyse virgas, nominibus familiarum insignitas, ut de super Deus censoria virgula, Sacerdotalem ostenderet. Numer. 17. n. 6. *Dederunt ei omnes Principes virgas per singulas tribus. Quas cum posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonij, sequenti die regressus inuenit germinasse virgam Aaron, in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati sunt.* Non temerario ausu auxilium, & miracula Moyses præstolatus est, sed honorificauit Sacerdotium, dum in virga germinante prodigium expectaret. Nam Sacerdos inter Reges, & vulgus ignobile, debet esse sanctitatis portentum, & vitæ innocentis miraculum. Ait S. Gregor. Nyssenus, libro de vita Moysis: *Firmiter credebat Moyses, quod miraculo quodam per virgam, quam unusquisque attulit de super Sacerdos manifestaretur.* Ut scilicet Sacerdotij dignitas, & munus à portentis inchoaretur, ut tota Sacerdotis vita esset magnum naturæ, & gratiæ miraculum. Verum cur igne cælitus delapso, aut aqua ex sterili saxo mirabiliter scaturiente, aut alio naturæ prodigio, Sacerdotale insignem non fuit discretum, sed virga pululante flores, germinante frondes? Ut nimirum virginis frondibus, & illibatis floribus, eximiam Sacerdotij puritatem Deus portenderet. Et bene profecto flores amygdalinarum, quæ anticipata cupiditate renascendi media hieme, dum aliæ arbores horrent proprio carentes ornatu, pulcherrimi veris primitias, & insignia præferunt, quasi dux arborum frondibus anteit. ut sic Sacerdos Domini, candidis innocentie floribus, virtutum germinibus reliquis præfulgeat; ut dum cæteri criminum gelu rigescunt, omnemque florem luxus pruina decoxit, gemmea

Sacerdos debet esse sanctitatis portentum.

Virga Aaronis fructum amygdalinum protulit.

mea Sacerdotis efflorescat, & fructus parturiat.

Paulo aliter 70. pro amygdalas, legunt nuges. Quam lectionem ad Sacerdotis instructionem Nyssenus sic illustrat: *Hot fructu, quem Aaronis virga ediderat, qualis debeat esse Sacerdotis vita monemur, aspera enim & continens, durasq; exterius debet esse; intus autem, & in occulto, suave quoddam edulium continere.* Quippe in nucis aspero, & amaro cortice, ac testæ munimento, natura sepit, & custodit dulcem nucleum; ita planè in Sacerdote sanctimoniam protegit, & munit vitæ asperitas, leuiorq; disciplina, à delicijs, & luxu aliena. Vnde subdit citatus Nyssenus: *Quare, si Sacerdotis examinaueris vitam, inuenerisq; redolentem vnguentis, ac rosis, bysso, & purpurâ florentem, ac mensis pinguibus inbarentem; in qua non adhibentur, nisi defecata, & clarissima vina, & vnguenta pretiosissima, rectè in hunc euangelicus vteris verbis: fructu video, Sacerdotalem non agnosco arborem.* Sacerdotis igitur vita rosis coronata, & vnguentis vitiorum sacrilegorum delibuta, nihil aliud, nisi Damascenam sericam, aut bombycinâ vestem cupiens ad ornatum politissimum, & superbissimam pompâ, ut totus nitidus, & fulgens appareat, tanquam pupula quædam libidini consecrata, & mancipata libidini, dedecore afficit Sacerdotij dignitatem; inter huiusmodi spiracula, quæ vitia, & nimius corporis marcescunt, & languent. At verò puritatis flos, castimoniam lilium, & rosa non inter vnguenta, & redolentia balsama, ac deliciarum affluentiam, sed inter sentes, ac spinas asperas, & disciplinatæ vitæ custoditur.

Habens copulam carnalem in loco sacro sine necessitate, committit sacrilegium.

Corollarium III. Qui habet copulam carnalem, in loco sacro absq; necessitate, sacrilegium committit. Ratio: quia per copulam carnalem polluitur Ecclesia, & fit specialis iniuria loco sacro. Dixi, absq; necessitate. Quia v.g. coniuges, quando propter periculum inconti-

nentiæ in aliquo coniuge, dum nō est opportunitas alibi cōeundi secum, copulam habent in Ecclesia, occultè, vel in alio loco sacro, ex probabiliore sententia, non committunt sacrilegium. Ita Reginaldus lib. 29. n. 182. & Nauarrus cap. 16. n. 32. Idem fit iudicium de nocturna pollutione, aut sanguinis effusione in Ecclesia, vel in cimiterio facta ad sui defensionem. Ratio: quia tunc nulla fit culpa contra loci sanctitatem, & consequenter nullum contra locum sacrum sacrilegium committitur.

Cæterum, extra necessitatem habere copulam in loco sacro, graue sacrilegij peccatum est, imò & toti regno exitiale. Hæc enim vltima calamitas regni cuiusque est, quod profanentur sacra quod Ecclesia Deo dicata contemptui habeantur. Hinc dum Romani sub Pompeio Hierosolymam expugnarent, nihil magis timuit Herodes, quam quod templi sacra irreuerenter à gentibus tractarentur, teste Egesippo libro 1. de excid. Ierosol. capite 21. *Fluctuabat, inquit, Herodes, quomodo Romanorum manibus eriperet patriam, quomodo templum à gentibus inquinatum reseruaret. Festinabant enim Romani mysteria spectare interiora, profanare Sancta Sanctorum. Rex verò nunc prece, nunc minis remouere singulos, fugâ deteriore arbitratu vltoriam, si quid Sacramentorum diuulgaretur. Prudenter igitur ipsam vltoriam, & triumphum contemnebat, si cum sacrilegio coniunctus esset; neq; reputabat fugam, aut exilium, aut ruinam, dummodo omnia sacra immunia manerent.*

Quocirca dum Heliodorus, missus esset ab Antiocho, qui templi thesauros scrutaretur, quasi tunc in vltimam iam calamitatem incidissent Iudæi, omnes ferme in lachrymas sese effundebant. At Sacra litera 2. Machab. 3. *Alij enim gregatim de domibus confluxerant, publica supplicatione obsecrantes pro eo, quod in cōtemptum locus esset venturus.* Accincta mulie-

Herodes Hierosolymitanum templum à violatione gentium seruare studuit.

Quando Heliodorus volebat scrutari thesauros Ecclesie, Iudæi iam pugnantem calamitatem sibi imminere,

De Sacrilegio in materia luxuria.

mulieres cilicys, pectus, per plateas confluxebant, sed & virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam; alia autem ad muros; quadam verò per fenestras aspiciebant. Vniuersæ autem proterentes manus in calum, deprecabantur. Erat enim misera commissa multitudinis, & magni Sacerdotis in agone constituti expectatio. Et quæ alia facies esset extremæ calamitatis? hæc autem omnia fiebant pro eo, quod in contemptum locus sacer venturus esset. Et merito certè ita se totus populus macerabat, quando timebatur, ne sacra profanarentur, & in contemptum, ac subsannationem deuenirent. Hinc post ruinâ Israëlitarum, venit nuntius ad Heli referens: *Fugit Israël coram Philistinis, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filij tui mortui sunt, Ophni, & Phinees, & Arca Dei captæ est.* Cumq; ille nominasset Arcam Dei, cecidit de sella retrorsum iuxta ostiū, & fractis cervicibus mortuus est. 1. Reg. 4. Ecce audiuit imperterritæ cladem in exercitu factam, & filiorum mortem; vbi verò captiuitas Arcæ fuit expressa, & profanatio eiusdem, amplius tanti mali excessum sustinere non potuit. Audite Abulensem, ita in citatum locum scribentem, q. 18. *Cum audisset filios suos occubuisse, quasi nihil motus est; expectans quid diceretur de Arca, cum verò audiuit Arcam captam fore, elanguit cor eius, & non remansit in eo spiritus.* Bonus equidè Sacerdos, illam solam putauit calamitatem non ferendam, in qua populus sacris destitueretur, in qua sacra profanarentur.

Corollarium IV. Qui existens in Ecclesia, foeminam concupiscit, & habet animum fornicandi extra Ecclesiam, non committit sacrilegium. Ratio: quia actus interior non repugnat loci sanctitati; nisi forsân habeat desiderium, & intentionem committendi copulam cum illa in Ecclesia: Nam ista intentio esset eiusdem rationis cum actu externo, qui repugnat sanctitati loci,

proinde imbiberet malitiam sacrilegij necessario in confessione explicandam. Non qualibet tamen pars, siue spatium Ecclesiæ, est locus sacer; sed illud tantum spatium nomine loci sacri venit, quod spectat ad interiorius Ecclesiæ corpus, uti est v. g. totum illud spatium, à tecto interiori ad pavementum. Vnde non esset sacrilegium, si quis copulam carnalem haberet supra tectū Ecclesiæ, aut si ibi aliquis occideretur. Ratio: quia illud spatium, nō est locus sacer, proinde nulla fit profanatio rei sacræ.

Item, non committitur sacrilegium, quando peccatum carnale exercetur in aliquo loco subterraneo Ecclesiæ, ut in cauerna fabricata sub pavimento. Nam talis locus censetur esse extra Ecclesiam: nisi forsân locus ille subterraneus sit sepultura: hæc enim nomine loci sacri venit. Similiter, non est sacrilegium, si copula habeatur in turri: quia turris non spectat ad interiorius Ecclesiæ corpus. Idem censendum de Sacristia, & cameris Ecclesiæ adhaerentibus; secus de choro, & capellis: quia hæc ad interiorius Ecclesiæ corpus spectant. Denique quando Ecclesia caret cimiterio, saltem ex vna parte, in qua sit aditus ad Ecclesiam, tunc si quis in parte illa Ecclesiæ, copulam habeat, aut aliquem occidat, dummodo id fiat extra lineam, quam attingunt valvæ, non committitur sacrilegium. Quod ut melius intelligatur.

Sciendum est. Ecclesiam duobus modis pollui. Primo, per voluntariam seminis humani effusionem, siue hæc effusio seminis fiat per copulam, siue per quempiam alium actum, dummodo voluntariè fiat. Secus, si contingat in somnis, vel etiam in vigilia, sed inuoluntariè. Secundo, pollutio Ecclesiæ fit per iniuriosam sanguinis effusionem in ea, vel quando datur causa naturalis eius effusionis. Hæc tamen effusio sanguinis

Non omnis pars Ecclesiæ est locus sacer.

Ecclesia duobus modis polluitur.

Concupiscens in Ecclesia foeminam ad fornicandum alibi, non committit sacrilegium.

Ecclesia non
per quam
bet sangui-
nis effusio-
nem pollui-
t.

sanguinis debet fieri per vulnera-
tionem in Ecclesia factam. Vnde non
sufficit effusio sanguinis è naso, ut
accidit in rixa puerorum. Simili-
ter non polluitur Ecclesia, dum ali-
quis vulneratur extra Ecclesiam, &
postea sanguine manans, ad Eccle-
siam fugit. Si quis tamen vulneret
alium in Ecclesia, etiam si statim
vulneratus exeat de Ecclesia, ante-
quam sanguis de vulnere profuxe-
rit, manet Ecclesia polluta. Ratio:
quia in illa data est causa naturalis
effusionis sanguinis. Dixi autem,
per iniuriosam sanguinis effusionem, quæ
fit cum vulnere in Ecclesia. Quia
si effusio sanguinis fiat in Ecclesia,
etiam cum vulnere, sed ad sui
defensionem, cum moderamine in-
culpatae tutelæ; vel si quis casu à
regula cadente vulneretur: vel si
sanguis liberè è naribus profluat,
non polluitur Ecclesia. eo quod talis
effusio iniuriola non sit.

Si paganus
aut infide-
lis sepeli-
tur in Eccle-
sia, sit pollu-
ta.

Polluitur etiam Ecclesia, quan-
do benedicitur, vel consecratur ab
Episcopo excommunicato publico,
iuxta probabilissimam sententiam
contra Suarez, & Coninch. Simili-
ter, quando in ea sepelitur excom-
municatus vitandus, ut constat ex
cap. consilium ex cap. de censuris. Item
dum in ea sepelitur paganus, aut in-
fidelis, ut constat ex cap. Ecclesiam,
de consecrat. dist. 1. Insuper, quando
parietes Ecclesiæ, maiori ex parte
ita destruuntur, ut Ecclesia reedifi-
cari debeat. Ratio: quia consecra-
tio Ecclesiæ fit in parietibus. Tunc
ergo Ecclesia censetur esse polluta,
quando in ea fit delictum publicum;
aut quando delictum in ea perpe-
tratum fuisse, vel confessione de-
linquentis, vel alia ratione pluribus
innotuerit. Si autem delictum in
ea fiat occultum, tunc non cense-
tur esse polluta, neque eget reconci-
liatione. Ita Nauarrus in Manu-
ali cap. 27. n. 25. Sotus in 3. dist.
13. ar. 3.

Nihilominus si Sacerdos in Ec-
clesia polluta celebraverit, non in-
currit ullam censuram, neque irre-

gularitatem. Similiter, si aliquem
in ea sepeliat, aut diuina officia ab-
soluat. Ratio: quia id nullo iure
probat. Ita communis sententia
cum Sayro lib. 5. de censuris, cap. 14. Ecclesia
n. 36. contra Azor, & Grassium, qui polluta per
quem, &
quomodo
reconcilia-
da.

volunt incurrere suspensionem, sed
ex nullo fundamento. Quando
itaque Ecclesia polluta non fuit co-
secrata, sed solum benedicta, tunc
potest reconciliari à simplici Sacer-
dote per aspersionem aquæ bene-
dictæ, obtenta licentia ab Episco-
po, vel eius Vicario Generali. Si
verò fuit consecrata, tunc debet re-
conciliari à proprio Episcopo, vel
ab alio de licentia proprii. Quod
si id tam citò fieri non possit, tunc
Episcopus potest dispensare, ut inte-
rea in illa celebretur.

Corollarium V. Per verba tur-
pia, aspectus impudicos, & inhone-
stos tactus, in Ecclesia factos, non
committitur sacrilegium. Ratio:
quia per tales actus, non violatur
locus sacer. Proinde satis est, ut
pœnitens in confessione accuset se
de verbis turpibus, tactibus impu-
dicis, &c. Non explicando circum-
stantiam, quod hoc in Ecclesia fe-
cerit. Cæterum, verba turpia, &
obscœna, maxime in Ecclesia San-
cta, homini Catholico fugienda sunt:
quia hæc non tantum Deum ad iram,
sed si fas sit dicere, & ipsum etiam
Dæmonem commouent, cum Qui-
dius in fastis affirmet, obscœna ver-
ba, & ipsos Deos commouere, id
est, Dæmones, sic satus.

Verba mouent iras non circumspecta
Deorum.

Non erat id apprimè iustus Iob, &
ideo capit. 27. n. 2. dicebat: Viuit
Deus, qui abstulit iudicium meum, qui
ad amaritudinem adduxit animam me-
am, quia donec superest halitus in me, &
spiritus Dei in naribus meis, non loquen-
tur labia mea iniquitatem, nec lingua
mea meditabitur mendacium. Ponde-
rate, quid sit auferre iudicium, & quo
sensu illud dixerit Iob, affirmans ab-
solutè, & cum attestazione, nun-
quam se locuturum iniquitatem,
neque;

Ecclesiam
non pollui-
tur per ver-
ba turpia,
aspectus im-
pudicos, &
tactus inho-
nestos.

Impium est
habitu viri
ad offen-
dendum De-
um.

neque mendacium, neque verbis Dei
offensurum, donec halitus in illo
superesset, & spiritus Dei in naribus
eius. Nonne poterat breuius dice-
re, donec vixero, cur ergo sic apposi-
tè addidit: Donec superest halitus in
me? Sanè mea sententiâ halitum,
& spiritum nominauit, quo homo
viuit, & à Deo illum recipit, ut vi-
uat, volens significare, quanta sit
impietas, ut eodem spiritu, & hali-
tu, quo ex beneficentia Dei homo
viuit, eodem inquam Deum offen-
dat, instrumentumque, quod Deus
illi concessit ad vitam, assumat ad
peccandum, & ex ipso beneficio su-
mat ansam ad Deum offendendum.
En tota ratio impietatis verborum
turpium: impium quippe est, ut eo-
dem halitu vtamur ad illa profere-
da in offensam Dei, quo ex libera-
litate, & Dei beneficio vtimur ad vi-
tam ducendam.

Verum, & intuitus oculorum,
cum ubique modestus esse debeat, cer-
tè in templo modestissimus: Vnde
D. Chrysosth. homil. 74. in Mar-
thæum, seuerè inuehitur in eos, qui
templa non orandi, sed lasciuie spe-
ctandi desiderio frequentant. Multi,
inquit, ad formas mulierum aspiciendas,
ad adolescentulorum pulchritudinem,
curiosius intuemur, in Ecclesiam veni-
unt. Non miraris, quomodo vndique
mina non deferuntur, quomodo cuncta
funditus non evertuntur. Hæc enim non
fulminibus solum, sed etiam gehenna
supplicio dignissima. Quid facis homo?
Mulierum speciem in Ecclesia, curiosius
perferutur, nec horrescis, tantum templum
Dei afficiens contumelia? Prostibulum
tibi videtur Ecclesia, & foro ignobilior?
Nam in foro erubescis, etiam times, ne
quis te videat mulierem sectari: in Ec-
clesia verò Dei, cum ipse Deus te alloqua-
tur, & ab istis deterreat, eo ipso tempo-
re, maxime fornicatione, ac adulterio v-
teris, quo tibi magna voce intonatur, ut
ab his fugias, nec horrescis, nec stupes.
Modestissimus igitur oculorum in-
tuitus debet esse in Ecclesia Dei,
vbi Angeli minima etiam hominum

delicta accuratissimè notant, &
Deus ipse intuetur, in ultimo iu-
dicio acriter punienda.

ARTICVLVS II.

Soluantur obiectiones.

Obijciunt contra corollarium II. Sa-
cerdos secularis habens copulã
cum fœmina, committit sacrilegi-
um, & debet hanc circumstantiam
confiteri: ergo quando Sacerdos si-
mul est & Religiosus, committens
tale peccatum, duplex sacrilegium
committit, vnum contra sanctitatẽ
ex voto, alterum contra sanctitatẽ
ordinis: & sic debet vtamque istam
circumstantiam in confessione ex-
plicare, scilicet, & quod sit Sacer-
dos, & quod sit Religiosus. Respon-
detur negando consequentiam. Nam
& Sacerdos religiosus vnum tan-
tum peccatum committit, proinde
sufficit dicere, quod habeat ordinẽ
sacrum, vel quod sit religiosus: quia
votum solenne castitatis in ordine
sacro, & in Religione, est eiusdem
rationis, & speciei. Et licet gra-
uior sit violatio voti in Religioso;
hæc tamen maior grauitas non est
notabilis, cum vtraque sit fractio vo-
ti solennis. Proinde, satisfacit di-
cendo, se esse Sacerdotem, aut fre-
gisse votum solenne castitatis; aut
habere ordinem sacrum. Si autẽ
Religiosus nondum sit in sacris or-
dinibus constitutus, sufficit, si dixe-
rit, se votum solenne emisisse. Et
hæc est communior Theologorum
sententia.

Obiectio
& solutio
eiusdem

DISPUTATIO III.

De speciebus Luxuriæ, ut est peccatum
contra naturam.

Peccatum Luxuriæ contra naturã
est, quando præuertitur ordo,
quem natura instinctu naturali ex-
tera animalia docuit, vnde genera-
tio proles sequi possit, quod pecca-
tum, ex omnibus luxuriæ peccatis,
est grauissimum. Nam in quolibet
Mmmmm genere

Peccatum
luxuriæ con-
tra naturã
quid sit, &
quod eius
species.

Tractatus VI. De Sexto, & Nono Decalogi Præcepto.
 genere illud est pessimum, quod corrumpit principium, ex quo alia pendunt, ut contingit in hoc peccato, in quo omnia fiunt contra ordinem naturæ, quia mutatur sexus, aut vas naturale. Tres autem sunt species luxuriæ contra naturam, nimirum mollietates, Sodomia, & bestialitas, de quibus in præsentia.

QVÆSTIO I

De mollietate, seu pollutione voluntaria.

Voluntaria
pollutio tri-
bus modis
contingere
potest.

Suppono. Mollietatem, seu pollutionem, esse peccatum luxuriæ contra naturam, dum sit voluntaria seminis effusio extra concubitum, pro delectatione venerea capienda. Est autem duplex pollutio, una voluntaria, altera inuoluntaria. Voluntaria illa est, quæ provenit ex causa, quæ necessaria non est, neque utilis, neque honesta; & si proveniat ex causa proxima notabiliter influenti in pollutionem, potestque tribus potissimum modis contingere. *Primò*, per contactum impudicum, vel in se, vel in aliena persona, siue illam osculando luxuriose, siue impudicè tangendo animo se delectandi, & incidendi in pollutionem. *Secundò*, per cogitationem voluntariam intensam, seu per inspectionem malitiosam rerum inhonestarum, animo se prouocandi ad libidinem. *Tertiò*, per externam contrectationem genitalium, siue mediante motu corporis libidinoso, siue hoc fiat proprijs manibus, siue alienis, siue à pluribus personis se ad inuicem contrectantibus, & pollutentibus, siue etiam concumbendo cum puero, aut cum muliere, etiamsi esset propria vxor, & faciendo actum venereum consummatum, extra vas naturale generationis: siue etiam quocumque alio modo illicito, fiat emissio seminis extra vas naturale.

Pollutio in voluntaria quid sit.

quando provenit ex aliqua causa necessaria, vel utili sibi, vel alijs; vel honesta: & hæc non imputatur

ad peccatum: quia tunc homo nõ tenetur talem causam vitare, neque adest obligatio auferendi eam. unde, qui ex tali causa pollutionem patitur, potius patitur, quam agit; & ideo censetur pollutio inuoluntaria.

ARTICVLVS I

Resolvitur Quæstio.

Conclusio. Mollietates, seu pollutiones voluntariae, est peccatum mortale. *Probat*ur ex scriptura Sacra I. ad Corint. 6. n. 10. *Neque molles, neque masculorum concubitores, regnum Dei possidebunt.* Et ad Ephes. 5. *Omnis immundus non habebit hereditatem in regno Christi.* Quod autem excludit à regno Christi, est peccatum mortale. Summum igitur malum est eiusmodi peccatorum, quod excludantur prorsus ab hereditate, & cælesti benedictione; & tamen in eiusmodi sceleribus habent aliquid salutem voluptuosi boni, ideoque pro illis multos interdum labores, & sudores, non recusant subire. Pro Deum immortalem! Fallar, nisi se in illis multo non conficiant labore. Audite D. Ephremum in parænesi 40. sic fantem: *Contumacia, verò, aut pestilentia, aut invidia, aut superbia, & his similia non immorentur in sinu tuo: neque ingluviens, vel turpitudine, vel stultiloquium, vel scurrilitas, quæ ad rem non pertinent.* Omnis enim, qui in hisce ambulat, à via veritatis aberrat, seipsum per loca muia terendo. Equidè iustus homo se per viam rectam conterendo pervenit ad benedictionem: reprobus autem per iniuriam se terendo, abit in perditionem. Vix enim est vllum discrimen inter labores reproborum, & iustorum hominum, nisi, quod illi se terunt, ut pereant; hi verò se conterunt, ut vivant in æternum. Hinc Regius Vates, celebrans Iosephi benedicti labores, & populi captivitatem libertatem merentis, sic ait Psal. 80. *Manus eius in cophino servierunt. In tribulatione invocasti me, & liberaui te.* Dum

Mollietates, seu pollutiones voluntariae est peccatum mortale.

Inter labores reproborum, & iustorum vix vllum discrimen.

Quæstio I. De mollietate, seu pollutione voluntaria.

Dum ergo captivi in cophino serviunt, salutem in Domino negotiantur. Ex quo loco Egesippus colligit extremam Iudæorum calamitatem, iam reproborum, quando Pompeius expugnaturus templum Hierosolymitanum, cogebat ipsos Iudæos, ut plenis terra cophinis æquarent templi fossas. Ait enim lib. I. de excidio Hierosol. cap. 16. *Ad templi autem irruptionem, quoniam pertinaciter resistebatur, Iudæos paravit socios; simul ut suis manibus Iudæi fossas repleant, impio ministerio, & turpi obsequio servierunt, manus eorum in cophino, mentes in sacrilegio.* Componite modo Iudæos in Ægypto, cum Iudæis Hierosolymis, ibi sub tyrannide Pharaonis, hic sub tyrannide Pompei, utrobique captivi, utrobique serviunt tyrannidi Principum, utrobique laborant in cophino. Verum in Ægypto negotiantur libertatem, constitutionem Israëliti populi: at verò Hierosolymis, & templi, & totius populi ruinam, nefario opere negotiati sunt. Hæc est miserima conditio reproborum, quod in eisdem laboribus, in eodem cophino, serviunt suæ perditioni; in quibus iusti cælestes benedictiones negotiantur.

*Probat*ur deinde *Conclusio, ratione.* Quia voluntaria pollutio est contra generationis finem, primario à natura intentum. Nam si fornicatio est peccatum mortale, ex eo solum, quia caret debito ordine ad prolis educationem, multo magis pollutio voluntaria erit peccatum mortale, cum conceptioni repugnet. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Pollutio voluntaria, ita illicita est, ut neque sanitatis, neque tentationis vitandæ causa, debeat procurari. Ita communis Theologorum sententia. Et ratio est: quia procurando pollutionem, magis tentatio excitatur, superantque alia media ad eam vincendam, ut abstinencia, afflictio car-

nis, & oratio. Ad vitandam autem ipsam voluntariam pollutionem, si sapius eveniat, efficax remedium ponit S. Bernardus, serm. de quatuor modis orandi, nimirum celerem confessionem: *Non credo, inquit, quod sit inter nos quispiam, sed forte nonnulli in seculari habitu, vel conversatione, potuerunt experiri, quod loquor, ut inuiti fluxum sanguinis paterentur, eius inquam sanguinis, qui regnum Dei non possidebit: etenim qui facit peccatum, servus est peccati, nec sua se poterit continere virtute, etiam cum volet.* O quam verissime dictum: multi enim pereunt ex dolore istius peccati, tristantur, anguntur usque ad mortem, deliquium patiuntur, millies proponunt: verum iusto Dei iudicio, accedente tentatione misere cadunt, quid ergo eis faciendum? Respondet S. Bernardus. *Huic enim minime per seipsum expedit ad Christum accedere, sed tangere, si quam inuenerit eius simbriam, hunc si beneficijs aliquibus, seu prece humili aut confessione pura tetigerit, ut affectum eius erga se mouerit ad compatiendum sibi, habeat fidem, & sine dubitatione sanabitur.* Statim igitur post talem turpitudinem, ad confessionem accedendum est, quæ sincerè peracta, si humiliter Dei auxilium imploraueris, & fide non hæsitaueris, absque dubio animam tuam lucraberis.

Non licet item procurare pollutionem causâ sanitatis: quia pollutio voluntaria ex se mala est, eoque sit generationis impeditura, sitque adeo vehemens delectatio, quæ in seminis effusione sentitur, ut homo in ea ponat suum vltimū finem, & tanquam summum bonum prosequatur. Vnde peccant mortaliter medici, propinantes medicamenta directe ad semen verum, & prolificum expellendum. Et hoc insinuare voluit D. Paulus ad Ephes. 6. ubi generaliter omnem carnis turpitudinem serio prohibuit illis verbis: *Fugite fornicationem.* Et ad Hebr. 12. *Pacem sequimini, & sanctimoniam,*

Etiam causâ sanitatis non est licitum pollutionem procurare.

M m m m m 2

sine

sine qua nemo videbit Deum: ubi per sanctimoniam, intelligit castitatem, dicens: sine qua nemo videbit Deum. Nam ubi primum castitas abfuerit, & in locum eius voluptas carnis se inferuerit, statim oculi illud damnum subeunt, quod Deum nequeant videre. Quod respiciens D. Basilus Magnus lib. de virginit. sic de voluptuosis hominibus concludit: simul ut se contingunt, scintillam voluptatis fumantem intrinsecus sentiunt.

Voluptuo.
& homines
Deum vide-
re neque-
unt.

Quid est fumantem? oculos petentem, & obtenebrantem. Fumus enim ab oculis sentitur; ita quoque voluptas primum infert tenebras oculis, ne videant divina. Vnde D. Basilus Seleucien: orat: 41. in citatum S. Pauli locum ita scribit: Sanctimoniam castitatem appellat, cuius presidio, propria quisque sit contentus uxore, neque ad alteram inclinet: nam qui larvius cupiditatem protulerit, cum impossibile est, salutem consequi, sed perditissimus sit, oportet. Cuiusmodi regni celestis hereditatem non cernet, sed in gehennam incidet. Quasi diceret; statim voluptatis incendium in oculis sentiet, quatenus retro, & caliginoso cremat igne, nihil de celesti hereditate poterit videre. Hæc enim sunt lasciviæ germina, ut & cæcus maneat, & asinorum molestias inferuendo corpori, feras.

Pollutio vi-
natur: le-
cuta non
est pecca-
tum mor-
tale.

Corollarium II. Quando pollutio sequitur vi naturæ, vel quando sequitur ex alia causa, quæ habet alium effectum, v.g. ex ebrietate, ex aspectu, ex locutione cum scemina, modò in istis actionibus, non adsit intentio pollutionis, & periculum consensus in eam, non committitur peccatum mortale. Ratio: quia pollutio ex his causis sequens, non censetur sufficienter voluntaria. Ita Nauarrus cap. 16. & Bonacina q. 4. de matrimonio, punc. 10. propositione 1. Idem censendum, quando pollutio provenit ex causa utili, & honesta, v.g. dum quispiam audit confessiones, aut se pro concione parat, prævidens inde securam pollutionem, dummodò non

sit periculum consensus in eam. Ita Sotus in 4. dist. 12. q. 1. ar. 7.

Corollarium III. Quando pollutio sequitur ex agitatione itineris, aut cursu equi, modò equitatio non fiat animo pollutionis excitanda, vel si non adsit periculum consensus in eam, non committitur peccatum mortale. Idem censendum, quando pollutio sequitur ex positione corporis supini: quia tunc pollutio est involuntaria, quam interdum etiam selectissimi Dei serui, tam viri, quam mulieres, ac virgines in vigilia patiuntur, ad eorum purgationem, humiliationem, tormentum, crucem, & ut ita loquar, mortem vitalem.

Pollutio ex
agitatione
corporis
aut equita-
tione secuta
non est pec-
catum mor-
tale.

Corollarium IV. Quando pollutio sequitur ex tactu licito, v.g. ex amplexu iuxta patriæ consuetudinem, non committitur peccatum mortale. Similiter quando sequitur ex frictione pudendorum ad sedandum magnum pruritus: quia hoc à natura licitum est, siquæ propter necessitatem. Vnde si ex his causis eveniat pollutio, censetur præter intentionem sequi, modò non adsit periculum consensus in pollutionem.

Corollarium V. Quando pollutio sequitur ex causa venialiter luxuriosa, & leuiter influente in pollutionem, v.g. ex aspectu curioso; aut ex lectione curiosa, non committitur peccatum mortale. Ratio: quia huiusmodi causæ leuiter concurrunt ad pollutionem, & consequenter non censentur simpliciter causæ pollutionis; proinde neque pollutio inde sequens, voluta esse censetur.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obicitur contra Corollarium I. Licetum est causam sanitatis detrahere sanguinem, & membrum secare: ergo etiam licitum est, pollutionem causam sanitatis procurare. Respondetur concessio antecedente, negatur consequens.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Questio I. De Nefando Sodomia peccato.

Sequentia: missio enim sanguinis, & secatio membri, sunt à natura instituta in bonum individui, cum sint partes illius; & ideo de his disponere possumus, prout expedit saluti individui. At verò genitura solum instituta est propter naturæ propagationem; & ideo illa vi non possumus, nisi eo modo, ut possit sequi generatio.

QVÆSTIO II.

De nefando Sodomia peccato.

Sodomia
quid sit &
quor modis
contingit.

Suppono. Sodomiam propriè dictam, esse peccatum luxuriæ, quod fit mediante copula carnali, cum altera persona, eiusdem sexus, & speciei, consummando actum pollutionis in vase immundo. Seu est coitus inter personas eiusdem sexus. Potest autem tribus modis contingere. Primo, viri cum viro; Secundo, foemina cum foemina per interpositum instrumentum, aut per partium conficationem. Tertiò, viri cum foemina in vase innaturali.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Sodomia
est peccatum
mortale
gravissimū.

Conclusio. Sodomia est peccatum mortale gravissimum. Probatur ex scriptura Sacra, in cuius plurimis locis, nefandum hoc peccatum damnatum est, ut colligitur ex 1. Reg. 15. 6. ubi dicitur: Aggravata est manus Domini supra Azotios, & demolitus est eos: & percussit in secretiori parte natum Azotum, & fines eius. Quæ runt hoc loco interpretes, cur Azotios, seu Philistinos Deus, velut pueros, tali genere morbi flagellauerit? Respondent aliqui, ut Philistini si non ætate; saltem infirmitate pueri esse ostenderentur: quoniam verberatio in posteriora, supplicium puerile est. Supplicio itaque puerili puniti sunt, ne se deinceps contra Deum viros profiterentur; quemadmodum anrea dixerant: Confortamini, & estote viri. Et ne de victoria,

ex populo Dei obtemperata, quasi eam suo virili robore assecuti fuisset, inaniter intumescerent, inaniusque gloriarentur. Hanc etiam ob causam dicebat S. Paulus, 2. ad Corint. 2. n. 7. Datus est mihi Angelus Satana, qui me colaphizet. Ad quem locum V. Beda addit: Ne extollatur tanquam iuuenis, colaphizatur puer. Colaphi enim, & alapa plerumque pueris impingi solent. Ne igitur D. Paulus tanquam vir, de sua virtute gloriaretur, puerili supplicio tanquam puer humiliatus est.

Verberatio
in postero-
ra puerile
supplicium
est.

Theodoretus censet, ideo Azotios in sedibus punitos fuisse, quia Arcam Dei in profana fede iuxta Dagonem male collocauerant. Sedis, inquit, morbum passi sunt, ut quæ Arcam diuinam impiè locauerant, nempe apud Deum falsò appellatum. Comprobat Ptolepius his verbis: Profluuiis ventris laborant, eò, quod Arcam Domini impiè, & nefarie iuxta mendacem suum Deum collocassent. Simile supplicium ob similem culpam, duo scelerati homines in noua lege, vnus Hæreticus, alter idololatra subierunt. De Hæretico D. Athanasius in epist. ad solitariam vitam agentes, ex scriptis Hosij ita scribit: Vt olim Azotij incolæ ausi Arcam attingere, quam illis vel oculis conspiciere nefas fuit, sedum tormentis excruciat peribant; sic Arrianus quidam iuuenis, ausus sceleratam ligneam templi Alexandrinæ, (ex qua docebat Athanasius) conuellere, fragmento ligni inde in ventrem resiliens, intestina sua perforauit: & eadem vi qua solum disrumpere conabatur, rupto alio, intestina effudit, ceterisque, quam ipse thronum auferret, thronus ei vitans sustulit. De idololatra verò tyranno, D. Chrysosthomus lib. vno contra Gentiles, post medium refert: Ausus impuris manibus sacra vasa contingere: hoc etiam scelere non contentus, sed contumelia ulterius progressus, (vasis enim inuersis, & super pavimentum collocatis, atque extensis, super ea desedit) & vestigio illegitima huius sessionis penas luit. Illius enim verenda vermiculos generarunt.

Arrianus
quidam &
idololatra
in noua lege horren-
de a Deo
punitus.

perarunt, qui mordicus putribus partibus inbarebant, atq; illum ita demum multis diebus absumptum perdidit.

Sanctus autem Augustinus lib. 2. de mirabilibus scripturæ, cap. 7. asserit Philistinos internis viscerum doloribus, conuenienter fuisse cruciatos, quia Arcam Dei extra fines populi Israëliti abduxerant. Quatenus, inquit, qui tabernaculi Domini interiora, id est, Arcam erga limites suos protraxere, interiorum suorum foras prominentium, scdā affligerentur clade.

Similem poenā, ob similem culpam subiit Rex Antiochus, qui Hierosolymitanum templum omnibus internis ornamentis spoliauerat, 1. Machab. 9. n. 23. Intrauit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & uniuersa vasa eius. Propter quod, & ipse spoliatus suis visceribus interijt. Ait sacra litera: Qui uniuersa conspiciat Dominus Deus Israël, percussit eum insanabili, & inuisibili plaga, & apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta. 2. Machab. 9. n. 5. Sic etiam ille alter nouæ legis Antiochus, imò Antiocho impudentior Arrius, qui non Arcam à tabernaculo extraxit, sed ipsum æternum filium de sinu, utero, & substantia æterni Patris genitum esse negauit, subito laxata aluo, effulsq; visceribus occubuit, ut refert Socrates lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 25. Theodoretus lib. 1. cap. 15. Sozomenus lib. 2. cap. 18. & D. Epiphanius lib. 2. contra Hæres. hæres. 68.

Fateor omnes istas rationes optimas esse sed ad meum propositum, illa maxime accommodata videtur, quam affert Glossa Interlin. & Rupertus, quia Philistini corporibus, quibus Azotum habitabant, & simul moribus Sodomam referebāt. Vnde D. Hieronymus in cap. 20. Isaia, & in cap. 1. Amos, Azotum interpretatur, ignem, siue incendium, indicans, quod in ea vrbe libidinis flammæ, & præposteræ turpitudinis incendia grassarentur, quam ipsi lu-

Philistini propter Sodomiam in sedibus puniti fuerunt.

dæi, qui commisti inter gentes, didicerant opera earum, imitabantur, iuxta illud: augures habuerunt, ut Philistini, & pueris alienis adbaerunt. Isaia 2. n. 6. vbi ex pessimis magistris, pessimi discipuli prodire, ex quorum impudentiā consecutum, est illud Isatonis nefarium, & inauditum scelus: qui ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosq; epheborū in lupanaribus ponere. 2. Machab. 4. n. 12. Sed quantum hoc fuerit illius populi exitium, statim historia sacra declarat, addens: Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, & profectus gentilis, & alienigenæ conuersationis. ibidem n. 13. Ecce quomodo effrænata impudentia Sodomitica, opprobrium sempiternum meretur, tanquam peccatum grauissimum. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Sodomix peccatum est ex omnibus maxime abominabile. Ratio: quia Sodomitæ in scriptura Sacra propter istud scelus, vocantur pessimi. Genes. 13. Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores. D. Paulus vocat peccatores, & proditores humanæ naturæ: loquens enim de duobus fratribus, nimirum Isaac, & Ismael, sic dicit: Is, qui secundum carnem natus fuerat, persequabatur eum, qui secundum spiritum; ita & nunc. ad Galat. 4. n. 29. id est, iuxta interpretationem. Hebræorum, quam Lyranus, Haymo, & alij sequuntur, Ismael Isaacum ad nefandum Sodomix scelus prouocabat. Vnde de eiusmodi peccatoribus, S. Chrysostomus in epist. ad Romanos, ad illa verba: Tradidit illos Deus in passionem ignominiam, &c. multa de his infandis peccatoribus præfatus subdit: Neq; solum dico, quod femina effectus sis, sed quod perdidisti ipsum hoc, nimirum virum esse: & quod neq; in hanc transieris naturā, neq; quam haberes asseruaueris, sed communis utriusq; effectus sis proditor: dignus quem tum viri, tum femina lapidibus a se exigant, tanquam qui utrumq; genus iniuriā affeceris.

43. in

D. autem Chrysostomus hom. 43. in Genes. nefandos Sodomitas, appellat truculentas bestias. Et merito quidem, cum istud fel draconum, & venenem aspidum insanabile, ex suburbanis Gomorrhæ prodierit. Deutor. 32. n. 33. id est, illo turpitudinis incendio, ista Salamandra, & pyrausta nutriantur. Imò & ipsis bestiis deteriores esse iudicat, citatus Chrysostomus. hom. 4. in epist. ad Rom. exclamans: O insaniam! o stupiditatem! o vos & brutis insipientibus deteriores, & canibus impudentiores! Nusquam enim huiusmodi congressus apud illos: sed agnoscit proprios terminos natura. Vos autem genus vestrum infamius brutorum genere affecistis: Cuius sententiæ sublebit Tert. lib. de pudicitia cap. 4. vbi Sodomitas nō solum monstra, sed etiam bruta appellans, dicit: Reliquias libidinum, id est, furias impias, & in corpora, & in sexus ultra iura naturæ, non modò limine, verum omni Ecclesiæ testō submoenimus: quia non sunt delicta, sed monstra.

Deinde, Clemens Alexandrinus multa de ornatu, cultu, pexu, tincturæ leuore eiusmodi hominum effeminatorum discurrens, vocat illos callidiores serpentibus, qui veterem exuunt senectam, nouamq; libiuentiam induunt, sic concludit: Putant enim se sicut serpens, posse senium capitis exuere, dum seipos pingētes transformant, ac renouant, sed & si pilos callidè circumscribant, rugas tamen non effugient: sed neq; mortem latebunt, etsi tempus per artem ementiantur. Serio monens, eiusmodi non viros, sed mulierculas, à tota Republica longissime relegandas: quanto magis à familia, à domo, à contubernio, ne pestifero assatu, quos contigerint, venenent. Moxq; eorum in continentiam detestatus, qui scientes, omnes capillos oris, & capitis sui numeratos esse apud Deum, ne vilius ex illis pereat, eos tamen vellūt iniussu supremi conditoris, vt venustiores, & per hoc impudentiores efficiantur. Quomodo, inquit, non im-

Sodomitæ sunt callidiores serpentibus.

pij, qui conforme Domino corpus iniuriā, probroq; afficiunt? Vellendi non sunt pilis, sed cupiditates. Pro dolor! quid magis dolendum; quam homines Christi sanguine redemptos, tam profano incendio corruptos perire.

Verum, parum est, abominabiles Sodomitas, bestiis ac monstribus comparari, cum etiam ipsis demonibus pares, imò deteriores sint. Propter quod citatus Chrysostomus, talium hominum dogma satanicum, & vitam diabolicam appellat. Vnde cum aliquādo ad D. Martinum, puella quædam a dæmone obfessa adduceretur, quod factum erat magicis artibus cuiusdam adolescentis, qui illius pudicitiam expugnare conabatur interrogat? diabolus à S. Martino, cur non porius sceleratum iuuenem, quam innocentem puellam arripuerit? respondit: Quia iuuenis habet collegam meum, amoris dæmonem. Quali non minus arripitius sit, ac dæmoniaccus, qui profanum amorem; quam qui dæmonem patitur.

Nam qui feralibus præposteræ libidinis tædis agitantur, eodem igne, qui paratus est diabolo, & Angelis eius, punientur, non solum in futura, sed etiam in præsentī vita. Tantum erat illud Sodomitarum peccatum, vt ipsam etiam gehennam ante tempus existere cogerit, quando illud sulphureum supplicium, & incendium de celo euocauit: quia illud peccatum cōtra naturam, igne quoq; diluuiο contra naturam corripit debuit. Ait S. Chrysostomus de poenitentia in 1. tomo: Erat ista tributio his, qui naturæ subuertebant leges, foeminas in masculis quærentes, vt inuertatur in eis naturæ ordo, & fiat eis naufragium ex igne, quasi ex aqua.

Corollarium II. Sodomix peccatum est Deo summè exosum, propter summam deformitatem, & turpitudinem, vt constat ex capite cleri, de excessibus Prælatorum, vbi dicitur, quod propter hoc nefandum scelus, veniant sæpè sapius fames, pestilen-

Sodomitæ sunt ipsi dæmonibus peiores.

Sodomix peccatum est Deo summè exosum.

pestilentia, & terræ motus. Propter hoc etiam peccatum, iuxta D. Paulum, venit ira Dei in filios dissidentie. Vocantur autem Sodomitæ ab Apostolo, filij dissidentia, quia de eorum salute modica spes habetur, iuxta illud I. ad Corint. 6. Molles, & masculorum concubitores, regnum Dei non possidebunt. Hinc illa vox Dei: Clamor Sodomorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Genes. 18. Vnde quæso peccatum illud aggrauatum fuit nimis? Respondent Hebræi, quod propter immiseriam. Ita Lyranus in citatum locum. Dicunt autem Hebræi, inquit, quod ista aggrauatio fuit eo, quod quandam puellam occiderunt morte insolita, quia dederat alimentum pauperi. Concinit huic interpretationi illud Ezechielis 16 n. 49. Hæc fuit iniquitas Sodoma sororis tue; superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius; & manum egeno, & pauperi non porrigebant. Quasi extremo supplicio digna esset illa urbs, in qua nullum misericordiae vestigium apparebat. Sic vxor Loth subito in statuam salis obriguerat. Genes. 19. n. 26. Causam reddunt Hebræi apud Lyranum: Quia, inquit, nocte præcedenti peccauerat in sale, ut sic pœna peccato responderet. Petenti enim Loth pro condimento cibi Angelorum, quos homines credebant, sal ipsa renuit apportare. Ut igitur tam dura inhospitalitas repentina morte digna erat; ita humanitas in peregrinos, & egenos, diuturnam vitam promeretur. Ita concludit Petrus Chrysologus serm. 42. Loth, inquit, quia hospitio suscepit Angelos, iudicium præuenit. Misericordiam nescit diuinus ignis exurere. Bona equidem ratio, sed illa mihi verior videtur, quod peccatum Sodomorum, propter summam illorum impudentiam præpositæ libidinis, nimis aggrauatum fuerit, ita ut Deum ad vindictam, & seueram ultionem prouocaret.

Colligo id, ex ipsismet Dei verbis, Genes. 18. Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me,

opere compleuerint? Quæ verba manifestè indicant, quod iam Deus illam abominabilem turpitudinem diutius ferre non potuerit. Fama igitur sceleratorum cælestem Regiam pulsabat, & non ferenda fœdæ libidinis turpitudine acriter puniri potestulabat. Verum, cum tam abominabile peccatum, omnibus iam manifestum esset, neminemq; lateret, dixit Deus: Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint? Quomodo fieri potuit iste descensus, cum Deus ubiq; sit præsens, & sua immensitate omnem locum impleat, ita ut impossibile sit, quod ab aliquo loco abscedat? Cur ergo dixit se descensurum? Equidem, non quod à loco discedere possit, sed ut formam iudicij, daret, nosq; omnes instrueret, quod non statim debeamus credere proximorum peccata accusantibus; sed potius veritatem serio scrutari, & rem an ita se habeat, diligenter examinare. Hæc est sententia D. Chrysostomi hom. 42. in Gen. ubi dicit: Quid sibi vult, cum sermonem suum ita attemperat: Cum descenderim, inquit, videbo? Nunquid de loco in locum transit vniuersorum Deus? Absit: non hoc dicit; sed per verbū crassius docere nos vult, quod sit magna diligentia: & non auditu solo peccatores condemnandi sint; neq; sententia ferenda, nisi comprobatio præcedat. Et mox ulterius pergit: Audiamus hæc omnes: Non enim solum ij, qui pro tribunali sedent, obseruare hanc legem debent; sed & nullus unquam ob nudam accusationem, proximum condemnet. Sunt enim pleriq; tales, qui cum examinis probationem necessariam audiunt; credunt quidē eam necessariam esse in tribunalibus, in foro iudicij; non autem vbi extra, formam iudicalem proceditur.

Hæc, quantus error! cum ut S. Chrysostomus citatus ait: Non solum ij, qui in tribunalibus sedent, obseruare hanc legem debent; sed nullus unquam ad nudam accusationem, proximum condemnet. Nullus inquam, qui vult rectè procedere, de solo auditu fratrem

Deus abominabilem Sodomitarum turpitudinem diutius ferre non potuit.

Deus descendens ad videndū scelus Sodomorum, iudicibus tractandis.

rem damnet: quia necesse est, ut maiorem diligentiam adhibeat. Quod respiciens Regius Vares Psal. 100 dicebat: Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequer. Quid est detrahere proximo, nisi eius errores manifestare, & publicare? Rex autem Dauid, vir secundum cor Dei, ita erga proximum affectus erat, ut si quem detrahentem, id est, manifestantem proximi errores videret, statim contra illum insurgeret, illi minimè credens. Ita concludit D. Chrysostomus citatus inquitens? Beatus Dauid clamabat; detrahentem clam proximo suo, hunc persequer. Vnde virtutis eminentiam? non solum, non recipit, quæ dicuntur, sed & abigit volentem fratri suo maledicere. Hoc opinor, Moysen insinuare, cum dicit: Auditum vanū ne acceperis. Auditus quippè vanus est, qui solis nititur accusantis verbis, & non adhibet probationum diligentias.

Corollarium III. Peccatum Sodomie in utroq; foro, tam spirituali, quam seculari, iudicari potest, & puniri pœnâ mortis, ac ignis combustione. Ratio: quia ipse Deus tale modū puniendi eiusmodi peccatores docuit, quando Sodomam tali pœna puniuit. Genes. 19. n. 24. & 25. Igitur Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrhā sulphur, & ignem à Domino de celo: & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores urbium, & cuncta terre virentia. O quantum scelus, quod Deum ad tam seueram punitionem euocauit, ut etiam infantibus non parceret, licet eos lūmē amet: Pluit Dominus, inquit Alcuinus, sulphur, & ignem super omnes habitatores terræ, & infantes quodq; cum parentibus cremati sunt, ne de eorum origine aliquod maneret vestigium. Neq; vestigium Sodomitarum voluit Deus remanere, ne vlla ad posteros emanaret scelestissimæ gentis notitia, quæ nisi de supplicio scelus agnoscat: ut scilicet, quantum scelus cognitum ad malitiæ imitationem incitat, tantum de

horrore supplicij absterreat. Propter quod Philo luxuriam, appellauit ineffabilem pestem, lib. quod Deus sit immutabilis, ita inquitens: De re libidinis lingua obmutescat, ne vel ore contagium serpat.

Verum cur etiam terram Deus absumpsit? quid enim tellus peccauit? & quare flammæus, sulphureusq; ignis è celo venit? Nonne sulphureum ignem gehennæ commo-diū euomisset, ut tunc vstulare inciperet, quos de gehennæ igniculo sufflamatos æterna gehenna combureret? Cur ergo innoxia tellus punita est? & cur non gehenna, sed cælum puniuit? Hugo Carenensis in cit. scripturæ locum, sic respondet: Flamma gehennalis execrabilem venit tollere istam nationem, nec non etiam tellurem, ut potè consciam tantæ confusionis, absumpsit ignis de celo, quia clamor peccatorum ascenderat in cælum. Nimirum, quia Sodomitica tellus, conscia erat tanti sceleris, ut potè scelestorum palestra; neq; tamen unquam, vel leniter eorum malitiam coercuit, sed solitos agrorum fructus de more præbuit; idè tellurem etiam, ut potè consciam, tantæ confusionis, ignis absumpsit. At verò cælum consultius egit, & sulphureum ignem, qui Sodomiticam regionem deuastaret, acerbè misit: quia clamor peccatorum ascenderat in cælum. Nempe terra vidit Sodomorum peccata, & ea oscitanter præterijt, ac velut inscia dissimulauit: proinde merito idem cum Sodomis incendium subiit. At verò cælum, quia peccatorum clamor ad eius aures ascenderat, ne Sodomitis consentire videretur, insolentem sibi sulphureum ignem & imbrem acerbis demisit, ut de pœnæ seueritate euulgaret, quàm grauātē eius notitiam tulerit.

Promiscua itaq; Sodomitarum libido petulanter effusa, linguato lasciuia opere, cælum clamoribus tundebat, Deumq; vindicem exorabat. Adfuere protinus bini è celo Angeli, luxuriæ impudentis ultores, & iusto Lot è Sodomis educto, ac in

Deus cur etiam terram Sodomitarum obsumpsit.

Cælum sua per Sodomito iniuriam Dei vindicare voluit.

Rex Dauid detraxit rebus summe infensissimè.

Peccatum Sodomie in utroq; foro iudicari & igne puniri potest.

Sodomizæ D. Paulo vocantur filij dissidentie.

Vxor Lot cur in statuam salis ver'a est.

Segoris arce Dei verbo munito, seu-
riores diuinæ iustitiæ rigores, acer-
bè in Sodomitas illico executi sunt.
flammis omnia absumentes. O se-
uerissimam stragem, & cunctis retrò
sæculis inauditam! Etiam cælum,
ipsum benefacere perpetuo adue-
tum, in Sodomitas tetræ nubibus
obarmabatur, & flammeis è sulphu-
re imbribus, intermicantibus etiam
globulis, urbem nefariam in cineres,
& in fumantem tenerrimè fauillam,
miserè redegit. Ruebat gehenna-
lis flamma è cælo, ut quos gehenna-
lis è cælo ignis excusserat, interna-
lis pyra exinceps exureret, æterna-
turæ libidinis poenā. Et quid obse-
cro tanti supplicij poenam asciuit?
Pro fustione libido, an certè profu-
sæ libidinis procax impudētia? Pro
hac concludit D. Augustinus lib. 16.
de ciuit. Dei, cap. 30. *Liberata, in-*
quit, de Sodomis Lot, & veniente igne.
imbre de calo, tota illa regio impia ciui-
tatis in cinerem versa est, ubi supra in-
tantam consuetudinem conualuerant,
quantam leges solent aliorum factorum
præbere licentiam. O nullo æq; sup-
plicio eluendum scelus, quod sic im-
prudenter conualuit, sic de inuere-
cundia percrebuit! Eo deuenit libi-
dinis insolentia, ut quasi lata foret
lex de impudicitia festanda, sic scor-
tabantur impunè, ac si piè luxuriari
liceret. Sic effusè ferabantur in-
stupra, quasi ad venerem legibus
adigerentur. Pudore deposito ita
licebat impunè lasciuire, quasi pia
forent supra de legum obsequio.
Huc huc deuenit impietas, quæ ab-
legauit pudorem: in hoc profun-
dum impietatis barathum effrons
impudentia plerumque demergit:
nam ubi delinquendi pudor deest,
quasi pias libidines inuerecundia
procurat, pium putans, & secundum
leges, quod inuerecundè percrebuit:
& inde insolenter vulgo patrat.

Cur Deus
his tempo-
ribus regna
Sodomitis
plena non
punit.

na sunt. Cur ergo similiter ignem
è cælo non trahunt, quo in cineres
euaneant? Vultis scire causam?
Eam facile potestis colligere ex illis
scripturæ verbis: *Pluit Dominus à Do-*
mino. Ecce auditis Dominum, &
Dominum Sodomitarum supplicio
interfuisse, sed non legitis tunc ad-
fuisse Dominam. Vbi autem non
apparebat Domina, id est, Sanctis-
sima Virgo Maria, non mirum, quod
Sodomitæ perierint sub Deo irato;
nunc autem, quia clementissima
Domina Virgo Maria adest, licet sce-
leratiores homines reperiantur So-
domitis, per eam tamen supplici-
um euadunt. Audite Richardum à
S. Laurentio, lib. 6. de laudibus Ma-
riæ. *Maria, inquit, in tantum emolli-*
uit Dominum, & adhuc emollit meritis,
& precibus suis, ut nunc nostra peccata
patienter toleret, qui quondam minora,
durissimè vindicauit. Constat enim,
quod multo grauius peccant moderni So-
domitæ, vel luxuriosi, quam peccarunt
antiqui, qui atrociter sunt puniti: nec-
dum enim nata erat Beata Virgo, nec Ver-
bum caro factum est. Quando ergo
Maria non aderat, etiam minora
peccata atrociter castigabantur; at
ubi Mariæ fzuor applaudit, etiam si
in profundiores vitiorum foueas ca-
dant homines; tamen per Mariam
habent, quod & temporaliter libe-
rentur, & in æternum possint libe-
rari.

Corollarium IV. Ut peccatum
luxuriæ sit propriè Sodomiticum,
requiritur, ut sit consummatum per
seminis effusionem in vase immun-
do alterius personæ eiusdem sexus,
videlicet inter masculos, & mascu-
los. Vnde in rigore non est Sodo-
mia, si maribus mutuo complexis,
etiam vno alteri supposito, sequa-
tur seminis effusio, dummodò non
fiat in vase indebito. Similiter, si
vir effundat semen inter coxas mu-
lieris, aut si mollitiem cōmittat cum
puero, etiam si inter scēpora, seu
os semen infundat, modò intra an-
nū membrum non immittat. Si quis
autem membrum intra annum immi-
serit.

Ad peccatū
Sodomiz
propriè di-
ctum quid
requiratur.

serit, licet postea extra semen effun-
dat, probabile est, esse Sodomiam
veram; & talem puniendum esse
poenā ordinariā contra Sodomitas
sancitā. Vnde etiam, quando vir,
coniugatus præpostero actu incipit
cognoscere suam uxorem, peccat
mortaliter peccato Sodomiz: quia
vitur vase indebito, à quo natura
abhorret. Et ideo propter atten-
tationem huiusmodi peccati, Iulius
Clarus lib. 5. §. Sodomia, censet, pos-
se uxorem diuortium petere a ma-
rito, modo Sodomia sit consumma-
ta in vase, & vir corrigi nolit.

Corollarium V. Clericus cu-
iuscunq; sit dignitatis, Sodomiam
exercens, priuatur omni priuilegio
clericali, omni beneficio, & digni-
tate Ecclesiastica. Ratio: quia hanc
poenam statuit Pius V. in Extrauag.
quam refert Nauarr. cap. 27. n. 249.
Istas tamen poenas Clericus non
incurrit, si solum bis, aut ter hoc
detestabile crimen commiserit. Ra-
tio: quia hæc poena sancita est con-
tra Clericos Sodomiam exercentes;
in iure autem illi solum dicuntur
exercentes, qui frequenti vfu, &
quasi ex consuetudine faciunt. Ita
Bonacina cum alijs. Præterea, pro-
pter istas poenas à Pio V. sancitas,
Clericus Sodomiam exercens, non
tenetur in foro conscientie, cede-
re beneficio, officio, & dignitate,
neq; restituere fructus ante senten-
tiam iudicis. Ratio: quia lex pœ-
nalis requirit actum iudicis. Insu-
per, Clericus propter huius scele-
ris atrocitatem, quamdiu est oculum
non incurrit suspensionem, aut
irregularitatem, ut docet Nauar. ci-
tatus. Ratio: quia suspensio, aut
irregularitas, nusquam incurritur,
nisi in iure expressa sit.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obicitur contra Corollarium IV. Bo-
nacina q. 4. de matrimo. punct.
1. n. 1. cum aliquibus Neotericis

docet, virum cum fœmina exercē-
tem actum venereum in vase innā-
turali, non committere propriè &
perfectè Sodomiam, sed peccatum
illā minus graue, & alterius speciei
peccati contra naturam, quod vo-
cant innaturalem modum concum-
bendi: ergo multo magis maritus
cum uxore talem turpitudinē exer-
cens, non committit peccatum So-
domiz. Respondetur, concedendo ante-
cedens, scilicet, docere id Bonacina
cum alijs, sed falsò: verius enim
est, committi tunc veram Sodom-
iam, ut tenet communis Doctorum
sententia, & consequenter taliter
peccantes affici poenis Sodomitarū.
Ita Couarruias in 4. decret. p. 2. cap.
7. §. 5. n. 7. Iulius Clarus, lib. 5. §.
Sodomia, n. 2. Antonius de Sousa in
Aphorismis Inquisitorum, libro 1.
capit. 59. n. 3. & sic negatur conse-
quentia.

QVÆSTIO III.

De peccato Bestialitatis.

SUPpono. Peccatum Bestialitatis
illud dici, quod aliquis cum be-
stijs committit. Porro bestia du-
pliciter accipi possunt. Primò, Me-
taphysicè. Sic Daniel. 7. quando
dicitur. *Et quatuor bestia ascende-
bant de mari diuersa inter se.* intelliguntur
quatuor mundi monarchiæ. Nam,
per primam bestiam, nimirum per
leanam, habentem alas aquilæ, in-
telligitur monarchia Chaldaeorū cō,
quod vtrumque, scilicet & leo, &
aquila, regiæ potestatis symbolum
sit: leo quidem ob generositatem;
aquila autem ob altissimum volatū.
Per secundam bestiam, scilicet vr-
sum, intelligitur regnum Persarum,
ob nimiam crudelitatem, quod ex-
quistissimis, & acerbissimis suppli-
cijs vterentur in delinquentes, alio-
que communes hostes, etiam ipsa
coria hominibus detrahentes, &
membratim corpora secantes, ut sic
lentā & peracerbā morte homines
necarent. Per tertiam bestiam, vi-
delicet

Per quatu-
or bestias
de mari a-
scendentes
quatuor mo-
narchiæ in-
telliguntur.

N n n n 2

delicet per *Pardum*, habentem alas instar auis, & quatuor capita, intelligitur Monarchia Græcorum sub Alexandro, qui inter sex annos totum orbem debellauit, quasi non tam pedibus, sed pennis insuper, ad hanc vniuersalem expugnationem usus fuerit. Per quartam tandem bestiam, intelligitur monarchia Romanorum, iuxta mentem S. Hieronymi, & Theodoret: quia apud Ramanos varia fuit administrandi ratio, modò sub consulibus, modò sub Imperatoribus. Tum, quia Roma non erat vnum regnum, sed omnia simul regna mundi, & quasi compendio mundus, ut vult S. Cyprianus, epist. 46. quæ moles vnius bestiae nomine significari non poterat.

Peccatum bestialitatis quid sit.

Secundò, bestia accipitur in sensu proprio, pro vero animali bruto quocunq; & in hoc sensu de peccato bestialitatis præsens quaestio procedit. Est itaq; bestialitas peccatum luxuriæ contra naturam, commissum per copulam cum bestia, cum dæmone in corpore assumpto, cum cadauere, cum statua, &c.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quaestio.

Bestialitatis peccatum ex omnibus peccatis grauiissimum est.

Conclusio. Peccatum bestialitatis, ex omnibus luxuriæ peccatis, tam naturalibus, quam contra naturam, est grauiissimum. Probatur ex scriptura Sacra, in qua Deus serior tale scelus prohibuit, ut Leuitici 18. *Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo.* Et iterum capit. 20. n. 16. *Mulier non succumbet iumento.* Licet enim iam scriptura Sacra, à cap. 6. Genes. quo tempore caro corruerat omnem terram, ut necesse fuerit diluuiò vniuersalem expurgare, sufficienter vitia carnis recensuerit, videlicet, vitium Sodomiticum. Genes. 18. & 19. Filia Loth cum patre missionem, Genes. 19. Suppositionem Lia, loco Rachelis, à Labano factam, ut propterea Iacob duas uxores habuerit,

Genes. 29. Congressum Rubeni cum Nouerca. Genes. 35. n. 22. Stuprationem Dinæ. Genes. 34. Commistionem Nurus Iudæ cum Socero, Genes. 38. Iosephi sollicitationem ad peccatum ab Ægyptia, Genes. 39. Stuprationem Thamaræ, ab Amnone, 2. Reg. 3. &c. Tamen postea specialiter peccatù bestialitatis prohibuit, ut ostenderet, illud supra omnia peccata recensita grauius esse, illudq; morte puniri iussit, ibidem: *Qui cum iumento coierit, morte moriatur, pecus quoq; occidite.*

Probatur II. ratione, quia in tali actu venereo, non tantum sex, & vas, sed etiam ipsa species humana permutatur, quod ne ipsa bruta faciunt, & natura summè abhorret. Quò respiciens Sacra scriptura, Baruch 6. num. 67. dicit: *Bestiæ meliores sunt illis.* eò, quòd eiusmodi peccatores, ijs etiam bestialibus affectibus seruiant, quibus ne ipsæ quidem bestiæ mouentur. Quando Adam nomina bestiis imponebat, non inuenit inter bestias adiutorium sibi simile. Ait textus Genes. 2. *Appellauitq; Adam nominibus suis cuncta animantia, & vniuersa volatilia celi, & omnes bestias terræ. Adæ verò non inueniebatur adiutor similis eius.* Et meritò quidem Adam, dum nomina daret bestiis, simile sibi inter eas non inuenit: quia dum imponeret nomina imperium exercuerat suum, ut docet S. Basilii Seleucensis. orat. 2. Eucherius & Rupertus in Cantic. Nunquam ergo inter bestias simile sibi inueniet, qui bestialibus affectibus nouit imperare: non enim, qui imperat, sed qui seruit bestialibus affectibus, is solus bestiis assimilatur, & totus in bestiam abit. Hinc error Pythagoræ, & quorundam Philosophorum asserentium, post mortem hominum, animas in bestias migrare. Hinc illa vana gentiliū persuasio, quòd vel circæis carminibus, vel alijs homines in bestias verterentur. Et quis nò miraretur, quomodo fieri potuit, ut vel Philosophi, vel populares homines

Scriptura aut bestias peccatoribus melioribus vocata

Error Pythagoræ circa migrationem animarum in bestias

Quaestio III. De peccato Bestialitatis.

mines tam sordide de natura humana sentirent, ut crederent, hanc ita facile posse carminibus vanis in bestiam transmutari. Sanè tanta stultitia ex eo processit, quia non vt homines, sed vt bestia bestialibus affectibus seruiebant. Sic contra illos argumentatur D. Ambrosius lib. de fide resurrectionis: *Neg, enim, ait, mirum debet videri, quòd creditis vos in bestias posse mutari, qui bestias adoratis.* Quia igitur bestias adorabant, & cum illis commiscebantur; ideò facile credebant seipsos in bestias mutari posse.

Exempla eorum, qui bestialitatem excuerunt

Grassante enim gentilismo, passim bestialitatis peccata, erant hominibus obuia: nam Semiramide, Assyriorum Regina nihil clarius erat, & in nulla vnquam foemina maior indoles apparuit. Cuius tamen ita affrenata, & intemperans libido erat, ut (teste Iuba) domesticum equum libidinis causa adamaret. Crathis pastor Sybarita capram velut amicam amplexabatur, quòd spectans hircus, zelotypia oestro concitatus, dormientem Crathim cornibus inuasit, & interfecit. Ariston nobilis iuuenis Ephesus, filius Demonstrati, genus mulierum exosus, ex asina puellam formosissimam suscepit, Onosceliā ab euentu dictam, ut refert Stobæus serm. 62. & Plutarchus cap. 54. Parall. Fuluius Sellus, odio mulierum, equæ sese commiscuit. Agellus lib. 3. rerum Ital. & Plutarchus cap. 55. Parall. Mahometus Turcicæ Sectæ Auctor, dum per Arabiam iter faceret, Saracenæ cuiusdam amore correptus, cum ab ea efflagitatum coitum impetrare non posset, mox asellam, quā inuectus erat, ex indomito libidinis ardore compressit. Bonfin. lib. 8. Decadis I. Mito alia innumera, ne aures legentium offendantur. Quia ergo Gentiles bestialiter viuabant, & cum bestiis commiscebantur; ideò non mirum, quòd animas hominū crederent in bestias transire.

Mahometi indomita lasciuia, & bestialitas

Nnnn3

Sed quid Gentiles incuso, lumine veræ fidei destitutos, cum & ipsi Iudæi, eloquijs diuinis probe edocti, ipsis etiam bestiis deteriores facti fuerint. Conijcite id ex scriptura Sacra, Exodi 20. vbi Dominus ait: *Altare de terra facietis mibi, & offeretis super eo.* Quæ lex non absolute, sed conditionatè posita, refertur à D. Clemente Papa, qui sic legit: *Si feceris mibi aram, ex terra facies.* Putatque hanc legem duplici modo fuisse mandata, nimirum ante, & post vituli adorationem, ita ut antequam vitulus adoraretur à populo, lex diceret: *Si feceris mibi aram,* non cogens, non obligans, sed liberam relinquens hominibus sui observationem. At verò post adoratum vitulum, iam lex dicebat: *Altare de terra facietis,* nihil liberum relinquens circa legales observationes. Verum ad eas cogens, earumq; iugum imponens, quòd non potuit portari, ut ait D. Petrus Actor. 16. Sed cur illæ leges, quæ liberæ electioni hominum relinquebantur, ante cultum iuueni, postquam Iudæi sese vitulo prostrauerunt, eumque vt Deum adorauerunt, iam nihil ampliùs relictum illis fuerit liberum, sed datae sunt leges, quæ cogerent, & velut iugum graue miseros onerarent. Ratio hac est: quia, qui vitulo seruiebant, eo ipso exuerant libertatem hominis, facti vituli similes illi, quem venerabantur vt Deum; ideòq; non mirum, quòd ex tunc Deus illos, tanquam vitulos tractauerit, & graue iugum imposuerit. Audite D. Clementem lib. 6. constis. Apostolic. cap. 20. ita loquentem: *Fecerunt vitulum conflatum, & adorauerunt idolum. Tunc Deus iratus constrinxit eos vinculis, quæ dissolui non possent, & compressione oneris, & asperitate iugi constrinxit, neq; amplius dixit: si feceris: sed fac aram, & sacrificia assidue.* Vbi ergo vitulum adorauit Israël, protinus ita obdurauit, ita se in vitulum transformauit, ut iam Dominus suo populo, nihil

Iudæi in adoratione vituli bestiis deteriores facti sunt

Deus Iudæos post adorationem vituli tractauit

nihil prius, quam iugum, & macellum cogitaret. Neque aliud sperare debent, qui bestialibus se totos cōsecrant. Vnde sapienter D. Ambr. lib. de Parad. cap. 11. Adamum alloquens, concludit: *Vocavit ad te omnia animalia Deus, ut super omnia mentem tuam esse cognosceres. Cur, quae tibi similia minime reperisti, adsciscere tibi, & copulare voluisti.* Curare itaque debet homo ex superexcellencia, quae subijcit sibi animalia, ne quid bestiarum, aut animalium propriū sibi trahat, ne forsan hominem exuens, in bestiam abeat. Ex hac cōclusionē deducuntur corollaria.

Corollarium I. Diversitas bestiarum, solummodo infert differentiam materialem, non verò formalem: & sic turpitudine bestialitatis est eiusdem rationis, quocumque modo fiat; ideoque in confessione, non est necesse explicare circumstantiam, cum quali bestia homo peccavit, & an cum masculo, an cum foemina; sed sufficit, ut dicat, se toties peccasse peccato bestialitatis. Est tamen peccatum hoc gravissimum: quia etiam ipsum paradysum vertit in infernum. Hinc Deus olim primum hominem querens, post commissum peccatum, in tali statu cum invenit, ut prae pudore, & confusione oculos eius fugiens, se absconderit. Genes. 3. n. 8. *Adam ubi es?* clama-uit in paradiso Deus. An forsan Deus ignorabat locum? Absit. Respondet enim S. Ambrosius, quia Deus non postulabat, in quo loco esset; & ideo vox Dei non fuit interrogantis, sed increpantis. *Quid est ergo, ait, ubi es Adam?* id est, non in quo, sed in quibus es? Non ergo interrogatio est, sed increpatio, de quibus scilicet bonis, de qua beatitudine, de qua gratia, in quam miseriam incidisti? non in quo loco quaro; sed in quo statu, quod te perduxerunt peccata tua, ut fugias Deum tuum, quem ante quarebas: Respondit autem Adam Deo interroganti: *Vocem tuam audiui in paradiso, & timui, eò quod nudus essem, & abscon-*

In quibus verbis duo ponderanda sunt. In primis illud: *in paradiso*: nonne sufficebat dicere: *Vocem tuam audiui* ut directè ad interrogata responderet, ad quid ergo addidit in paradiso? Existimo, quia ad denotandam miseriam status peccatoris; peccati intolerabilem poenam, ac tormentum. Nam etsi per impossibile cum peccato Deus hominem in paradysum assumeret, ibique cum illo amicè loqueretur; tanti tamen est peccati verecundia onus, tale tormentum, talis animi tribulatio, ut Dei voces illi sint tormenta, & Dei praesentia horron, ipseque paradysus infernus. Ait Sanctus Prosper de vita contemplativa. *O quantum perturbatos humiliat perpetratio pudenda peccati: abscondit se Adam, de sui turpitudine, non de nuditate confusus, qui non ideo erubescit, quia iuste erat extrinsecus nudatus; sed quia intrinsecus protectione divina nudus; ideo dixit vocem tuam audiui in paradiso.* Ponderate illa verba, quia protectione divina nudus. Quasi palam ostenderet, nec infernum, nec ullū tormentum gravius esse; quam nudum esse divina protectione. Quis hoc non videt in animabus purgatorii, eadem ferme patiuntur, quae damnati, sed quia sunt sub umbra, & protectione Dei, non sunt in inferno; essent autem, si sine illa.

Alterum, quod dignum consideratione videtur, est illud: *Timui, eò quod nudus essem.* Et quare non dixit, quia peccavi, sed quod nudus essem. Nunquid non antea coram Deo nudus apparebat; & tamen non timebat, neque de sua nuditate erubescit? Fateor ita esse: nudus quidem antea erat, sed suam nuditatem non videbat, primaria innocentia stolae byllinae instar nuditatem cooperiente. At verò ex peccato carnalis factus Adam, rot in se conversus, & a Deo aversus, suum infortunium dolebat, nam peccatum, & culpam suam in Deū refundere gestiens, non sua peccata causam faciebat iniquitatis, sed Dei

Dei providentiam, quod taliter hominem constituisset. Ait Rupertus: *Non factum suum, sed facturam Dei in semetipso reprehendit, tacuit culpam suam, ut Deum potius incusaret, quod tale facturam hominis formasset.* En origo perditionis omnium peccatorum, qui plerumque non saluantur: quia licet doleant de peccatis; non tamen propter Deum, sed propter seipsos, & propter poenam, quam experiuntur.

Verum, quid causae, quod Adā post peccatum, nudum se in paradiso agnovit, qui tamen antea suā deformitatem non videbat. Nunquid ante peccatum cecus fuit: Minime: sed quia post peccatum iuxta diaboli promissum, factus erat Deus, omnia videns. Prius igitur, quia homo simplex, & rectus, non habebat oculos ad peccatum videndum, suamque nuditatem: quia non erat Deus omnia videns; sed postquam superbe Deus appetit esse, extitit quidem: at in quo? Sanè in turpitudinis suae visione, non secus, ac Deus illam prospiciebat, ipse ad ruborem; Deus autem ad iudiciū.

Ait S. Ambrosius: *Idco dixit, factus est Adam, tanquam unus ex nobis, quia aperuit oculos, ut culpam suam videret, quam vitare non potuit.* Ut hinc duo documenta vitae nostrae summe necessaria accipiamus. Primum, peccatorem Deum fieri, si suum agnoscat peccatum, humiliterque illud cōfiteatur. Alterum, malitiam peccati, antequam committatur, oculos excicare, post patratum aperire, ut amplius eius malitiam cognoscens, à Dei facie abscondamur, & in desperationem trahamur. Addit citatus Ambrosius: *Magis autem postquam peccavimus, nescio quomodo nostra delicta cognoscimus, & tunc peccatum esse intelligimus, quod antequam peccarem, non putabamus esse peccatum.*

Corollarium II. Nihilominus, quando hoc peccatum committitur cum dāmonē, in assumpto corpore comparante, circumstantia

haec debet omnino in confessione explicari. Ratio: quia ultra malitiā bestialitatis, habet malitiam superstitionis, quatenus includit societatem cum dāmonē, transferatur ab ipso semen naturale alicuius foeminae, tunc ultra malitiam bestialitatis, & superstitionis, committitur simul tertia malitia, aut simplicis fornicationis, si foemina illa, in cuius vase semen à dāmonē sublatum reponitur, fuerit soluta; aut adulterij, si fuerit maritata; aut incestus, si fuerit consanguinea, vel affinis, vel cognata; aut demum sacrilegij, si fuerit voto castitatis obstricta. Et talis maledicta libido hominem rationis expertem reddit. Pulchrè id D. Paulus recensens vitia Ephesiorum adhuc in infidelitate patrata, expressit his verbis: *In quibus, & nos omnes aliquando conuersati sumus in desiderio carnis nostrae, facientes voluntatem carnis, & cogitationum.* In Graeco autem textu legitur: *Voluntates.* Quasi aperius Doctor gentium dicere vellet: Explentes appetitus, & desideria concupiscentiae, siue ea, quae carni, id est concupiscentiae carnali, cogitationi, & phantasiae libebant, & quae concupiscentia volebat. D. autem Ambrosius loco cogitationum, ponit consiliorum, S. Hieronymus mentium.

Verum, quid est, quod carni ascribatur voluntas, cogitatio, mens, consilium; cum potius consilij inopes, & vesane amentes reddatur, quando luxuria igniculis homo sufflammat? Profecto non aliam ob causam, nisi quia homo lascivius ita mentem, ad rationem desuescit, ut phantasia illi pro ratione sit, & pro voluntate concupiscentiae, quasi interim mente videtur. Ingeniosè id Ioannes Climacus gradu 15. ita describit: *Immundus sanè spiritus, inuerecundus, impudicus, immanis est, & atrax, qui dum cordis sensum impudenter occupat, facit quod, ut is, qui impugatur, in morem fornacis vratur, Deū denique non timet, aeterni supplicij memoriam.*

Peccatum bestialitatis cum dāmonē commissum debet in confessione explicari.

Homini la: scio phantasia pro ratione, & pro voluntate concupiscentiae est.

Quael bet turpitudine bestialitatis est eiusdem rationis.

Peccatum suum peccatum agnovit, Deo: St.

Animas gatorij eadem patiuntur, quae da manati

Tractatus VI. De Sexto, & Nono Decalogi Praecepto.

nam nihil estimat, orationem execratur, mentis impotem, & totius rationis hominem expertem facit, iniquis concupiscentia inebriat. Eheu, ita amentes, ac propè infideles, & atheos, quos occupat luxuria, reddit: quia nimirum præcoquo gehennæ igni vstulantur; ita obduratione lapidescunt, ut infernalis flammæ memoriam penè expunxerint, & ad res fidei velut cæci, ac surdi; ita à libidine obdurescunt, ut phantasiam pro ratione; pro voluntate autem concupiscentiam habere videantur.

Peccatum bestialitatis etiam dæmones horreat.

Corollarium III. Peccatum bestialitatis ita est abominabile, ut etiam præstantiores dæmones illud horreant, nec ad eam scædam libidinem hominem tentent. Blandum enim malum luxuria, lubrica perniciēs libido, Venus dolosa est; & quam citius accusare cupias; quam vitare queas. Quid hoc vitio foedius? quid etiam damnosius? quo probitas atteritur, caro intolerebit, vitia sopita virescunt, hætenus victoræ languent, virtus cadauere scit, animi, & corporis vires expugnantur, libidinosa intemperantia; adolescentia effectum corpus tradit senectuti: cumq; libido omni ætate sit turpis, tum maxime senibus foedissima est: semper pudenda, poenitenda semper, cum & ipsi dæmones eam exosam habeant, ita ut S. Thomas in opusculis, & apud Eusebium lib. de operibus, & diebus cap. 12. serio asserat, præcellioris Hierarchiæ dæmones, ita de carnis vitio erubescere, ut generositatis suæ olim memores ad libidinē homines tentare derectent. Sic vel immundi spiritus otium, aut negotium concupiscentiæ depreriant. Sic hominis generositatem obscœnum carnis ludibrium dedecet. Quippè vitium hoc in propria corpora sacrilegium est, hominum pudor, generosiorum dæmonum nausea, & Angelorum horror. Hoc vitio vermescunt corda, putrescunt, foetent. Sic concludit Vuerrius apud Tiltman in Marth. 3. An non, inquit,

vermis luxuria, (nescio si alter nocentior) ingreditur blandiendo, mordet ridendo, transforat delectando, perimit consensu voluntario.

Corollarium IV. Quando Christianus copulam carnalem committit cum persona infideli, v. g. cum Iudæa, pagana, hæretica, &c. Non est peccatum bestialitatis, neque species peccati contra naturā, sed solum est peccatum mortale simplicis fornicationis. quando videlicet fœmina infidelis est soluta, & voluntariè consentit. Quod si violentè opprimatur, esset raptus; vel si esset coniugata, esset adulterium. Cæterum peccatum hoc carnalitatis fidelis cum infideli, est grauius; quam peccatum simplicis fornicationis, inter duos eiusdem religionis; hæc tamen grauitas non mutat speciem peccati, sed solum aggravat intra eandem speciem. Proinde circumstantia hæc non est de necessitate confessionis Sacramentalis explicite aperienda; sed sufficit, ut de illa concipiatur sufficiens contritionis actus.

Coire cum fœmina infideli solum est circumstantia aggravans.

Corollarium V. Etiam concubinator, qui propriè loquendo, est fornicatio continuata, per quacunque species luxuriæ vagas, sed concubinariū, & concubinam sint ambo soluti, tunc peccatum inter illos solum fit simplicis fornicationis; quod si alter illorum fuerit coniugatus, erit adulterium, & sic de reliquis luxuriæ speciebus. Ratio est: quia duratio, & perseverantia in actibus venereis cum eadem persona, non variat speciem peccati. Est tamen peccatum hoc graue, & periculosum propterea, quod concubinariū retinens concubinam, semper sit in actu peccati mortiferi, ut potè perseverans in actuali proposito, & voluntate peccandi. Hinc concubinariū etiam in articulo mortis constitutus, non est absoluehdus, nisi concubinam domi retentam expellat, si tempus adsit, & si non adsit grauis, & inevitabilis necessitas eam non expellendi, propter

Concubinator natus est peccatum periculosum & graue.

Disputatio IV. De osculis, amplexibus, & tactibus impudicis. Quæstio I.

Quid sit impudicitia.

propter graue scandalum: quia tunc sufficeret firmum propositum amplius eam non cognoscendi. Quod si concubinariū concubinam foueat alibi, extra suam domum, tunc iuxta prudens arbitrium confessarij, poterit illis absolutio differri, donec videantur à consuetudine, & statu peccati recessisse, potissimum, si sæpius emendationem vitæ promiserint: & tamen se non continuerunt. Si verò ambo videantur esse poenitentes veri, & propositum illorum efficax amplius non peccandi, tunc eis absolutio sine dilatione dari potest: verum in hoc summa prudentia confessarij requiritur.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio & solutio eiusdem. Obijciunt contra corollarium V. Quando Christianus copulam carnalem committit cum persona infideli, tunc Nauatrus in Manuali cap. 16. n. 13. cum alijs censet, talem copulam esse peccatum sacrilegij reductiuè, ex hoc fundamento. Quia homo baptizatus, specialiter consecratus est Deo mediante Sacramento baptismi. Ergo tunc non est peccatum simplicis fornicationis, sed alterius speciei. Respondetur, transire iussu antecedente, negatur consequentia: Verior enim est communis Doctorum sententia, iuxta, quam dictum est corollario V. Ratio: quia in receptione baptismatis, nullum votum castitatis fit, nec solemne, nec simplex, neq; qui baptizatur, obligat se explicite, aut implicite non accedendi ad fœminam infidelem carnaliter; neq; etiam fœmina promittit se, non commiscendi cum viro infideli.

DISPUTATIO IV.

De osculis, amplexibus, & tactibus impudicis.

Explicatis speciebus luxuriæ, ut est peccatum contra naturam, ad ex-

plicandam impudicitiam, quæ etiā inter species luxuriæ numeratur, descendimus, quæ cum varia peccata sub se contineat; ideo breuiter de illis hîc agemus.

QVÆSTIO I.

Quid sit impudicitia.

Suppono impudicitiam tripliciter fieri posse. Primò, circa oscula, & amplexus sensibiles. Secundò, circa verba obscœna, dicta vel audita animo libidinoso delectandi se de illis. Tertiò, circa tactus impudicos, tangendo carnes alterius personæ, animo delectandi se illis: nos autè hîc solum de impudicitia in genere agemus.

Impudicitia tripliciter fieri potest.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Impudicitia est peccatum luxuriæ, quo homines extra coniugium, inter se libidinosè agunt, tangendo se ad inuicem, osculando, & amplexando causa delectationis, etiam si nullum animum habeant ad carnalem copulā faciendam. Ita S. Thomas, 2. 2. q. 154. art. 4. & in opuscul. tract. de malo, qu. 15. art. 2. Caietanus opusculo 14. tom. 1. q. 1. & in summa, verbo impudicitia Angelus ibidem, &c. Hinc acriter illi viri reprehendendi sunt, qui ita effrenatè in suas lasciuunt vxores, ut non contenti foedissimè cum illis tractate, non ut mariti, sed ut amasij, peiores in hoc, quàm ipsimet gentiles. Nam Aristoteles lib. 2. Oeconom. cap. 2. Præcepta connubialia tradens viro, hoc primum ponit, ut vir pudicè se habeat erga vxorem: Appropinquandum est vxori, ait, cum magna temperantia, atq; modestia, sitq; pudor in verbis; in operibus veritas, & honestas; in conuersatione fides, & moderatio. Vbi primum, quod in maritali desiderauit accessu, pudorem posuit, & quidem satis ad rem nam

Impudicitia quid sit.

Vir erga vxorem quomodo se gerere debeat.

nam vnum pro certo supponere, viri debent, quod ad eorum mores, vxorum mores componantur, talesque eas esse, quales illis se viri exhibent. Quia, vt eleganter Plutarchus de præceptis connubialibus discurret: Reges, inquit, si muscas amet, multos efficiunt muscos; si literas, literatos; ita vir, si voluptatibus indulget, libidinosus, & meretriciam uxorem. Hinc autem, quid aliud sperent, si obscœnissime cum vxoribus agant, nisi obscœnissimas, & non vxores, sed meretrices eas facere.

Perfarum
Reges vxg-
res ad men-
tam non
semper ad-
hibent.

Hanc ob causam Persarum Regibus in more positum fuit, teste Plutarcho supra citato, vxores à mēsis amouere, sed non nisi vsq; dum mero incaluisent: nam eius incipiente calore, quando occupata mente ad obscœna prorumpbant, eas amandabant, & loco earum muscos, pellicetq; aduocabant: Persarum, inquit, Regibus in cœna, ac conuiujs assident Regine, verum ubi ludendi, & inebriandi incessu voluntas, eas amandant, & muscos pellicetq; aduocant. Recte sane, quia vxor nō ad delectationem, & gustum, sed ad filios est procreandos; pellex vero quæritur ad voluptatem. Quod respiciens Carolus ille magnus lib. 6. leg. cap. 299. leges ferendo, sic ait: Notum sit omnibus, quod coniugiū à Deo sit institutum, & non appetendum causā luxuriæ, sed procreationis filiorū.

Matrimoni-
um à Deo,
pellicatus
à diabolo
inuentus
est.

Vultis rationem, quare matrimonium non causā luxuriæ, sed procreationis filiorum appetendum sit? Equidem, quia à Deo institutum; ac verò pellicatus causā delectationis, quia à dæmone, quia à diabolo inuentus. Quod cum ita sit, recte Persarum Reges sapientissimi, licet gentiles, quando non de procreatione filiorum, sed de delectatione, sed de obscœnitate, de incompotis actibus tractabatur, vxores amandabant, & pellices aduocabant: quia ebrietatis, ac libidinis suæ, eas participes esse volebant, ait Plutarchus. Si talia gentiles faciebant, quid ad hæc moderni mariti Christiani, qui ita

cum suis vxoribus commiscantur, ac si essent bruta animalia, imò peiores. Nam bestia licet foedè commisceantur; non tamen foedè agūt.

Hinc equidem fit, quod quitali obscœnitate in matrimonio vtatur, nullo modo casti dici possint, sed obscœnissimi: cum enim sub generali castitatis virtute, sit etiam castitas coniugalis, vt docet S. Thomas 2.2. q. 152. ar. 3. ad 4. & hæc per virtutem pudicitia, non solum refrænet immoderantiam carnaliū actuum, sed adiacentium illis, & per austeritatis virtutem præcipue obscœnitatem detruat, inde fit, vt qui in honestissimo matrimoniali procreationis actu, foedè ac turpissimè agit, non sit castus, sed impudicus, sed obscœnus, & mulier illi consentiens, non vxor casta, sed mulier meretrix; & vir, non vir cum ea; sed quodammodo adulter. Sic expressè affirmat Sixtus Pontifex lib. de castit. Biblioth. PP. lib. 5. inculcans virum, & mulierem, non se castissime tractantes, non castos, nō vxoratos, sed mœchos dici posse. Vnde, ait, dici quidem potest casta femina seruans viro suo fidem, sed merito, non à marito, nisi ab ipso continens fuerit; vir quoq; si non mœchatur, à mœcha castus dicendus est, non à muliere, nisi ab uxore sit continens. Præclare satis. Quis enim castam dixerit eam mulierem, quæ aut impudens est, aut viro impudenti in omnibus morem gerit. Quis etiam castum dixerit virum, qui non mulierem continentem, sed lasciuam, & impudētem exquirat, quæ cum illo nū sit pudica Lucretia, sed meretrix Thaida. Talis profectō non vir, sed hircus lasciuus dicendus est. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Impudicitia est comes pulchritudinis. Propter quod D. Ambrosius, lib. de Paradiso cap. 7. dicit: Pulchritudo ipsa, & gratior corporis forma, magis frequenter in vitium; quā deformitas trahit. Socrates verò eam vocat, modici temporis tyrannidem. Carneades regnum sine satel-

Impudici-
tia comes
pulchritu-
dinis esse

Quid sit impudicitia.

ne satellitio. Theophrastus tacitam deceptionem. Euripides rem infelicem. Petrarcha lib. 1. de remedijs vtriusq; fortunæ, velum oculis, pedibus laqueum, viscum alis, vt non facile quis vera discernat, nec virtutem sequatur, neq; in altum possit animo euolare. Vnde fit, vt optabilius sapē sit, hanc deesse, iuxta illud Plauti in milite.

Pulchritu-
dinem su-
perbia & la-
sciuia co-
mitantur.

Nimia est miseria, pulchrum esse hominem nimis.

Nam propter nimiam pulchritudinem, homines vtriusq; sexus, malè audiunt plurlmi, vt Thales Adonis, Apollo, Cyparissus, Hippolytus, Narcissus, Nisus, Paris: aut Venus, Helena, Antiopa, & similes. Quod respiciens D. Antonius 3. par. tit. 18. cap. 5 § 4. Semper, inquit, pulchritudinem duo pericula comitantur, superbia, & lasciuia. Superbiam expressit Ouidius, lib. 1. Fast: sic canens:

Fastus inest pulchris, sequiturq; superbia formam.

Imò quod magis mirandum, etiam in casta sobriaq; fœmina, pulchritudo non rarò superbiam parit. Sic Iosephus lib. 16. Antiquit. cap. 9. & Egesippus lib. 10. de excid. Ierosol. cap. 38. de Mariamne Herodis vxore tradiderant. Quo sensu Ezechiel cap. 28. dicit: Eleuatum est cor tuum in decore tuo. Quocirca cum Adonias filius Davidis superbirer, regnumq; meditaretur dicens: Ego regnabo 3. Reg. 1. n. 5. statim causam istius arrogantia reddit sacra litera his verbis: Erat autem & ipse pulcher valde. Super quæ verba Lyranus ita scribit: Ex pulchritudine, inquit, ita fuit elatus, ad usurpandū sibi honorem regium: quia superbia à pulchritudine oritur.

Ducere vx-
orem pul-
chram est
habere co-
munem;
turpem ve-
rò, est ha-
bere pœ-ā

Quod etiam pulchritudinem comitetur lasciuia, testis est Bias Philosophus, qui rogatus à quodam, ducerene vxorem, an cælibem vitam agere deberet? respondit: Aut pulchram duces, aut deformem: si pulchrā habebis communem; si deformem, habebis pœnam. A quo diuinū illud ora-

culum non abhorret, Ezechiel. 16. n. 15. Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es. Quopropter D. Chrysosth. in Psal. 50. corporis pulchritudinem non magni faciendam esse, imò potius fugiendam docet, statimq; inuehitur in illos, qui pulchritudinem nimium affectant: Vbi sunt, inquit, qui semetipsos adorant extrinsecus, & depingunt. Deinde ad mulieres sermonem conuertens, in quibus pulchritudo, vt est commendabilior; ita exitior, sic pergit: Quid enim est speciosa mulier? sepulchrū scilicet dealbatum, nisi fuerit sobria, casta, & pudica: sine his enim, præcipitium patens, venenum insipientibus compositionum. Atq; hanc ob causam Iosephus laudem meretur immortalem, quod mentis pudicitiam cum corporis elegantia coniunxerit, quasi rem nouam, & insolitam. Patre sic eum alloquente: Filius accrescens Ioseph, filius accrescens, & decorus aspectu. Genes. 49. n. 22 Vbi Antonius Hon-

cula. Cur, inquit, iuuenem à corporali pulchritudine tantopere laudat? Quia quanto maior alicui inest pulchritudo, tantò est in eo castitas commendatior, qui constanter procacium improbitati resistit. Imò D. Chrysosthomus in Genes. hom. 44. eandem in Iosepho mirabilem coniunctionem castitatis cum pulchritudine, exemplū fuisse posteritatis docet. Vt discas, inquit, vide obscuro, quantus annorum numerus transijt, & vsq; in hodiernum diem, quoties voluerimus aliquos in emulationem continentia prouocare, Ioseph in medium afferimus: speciosum, formosum, adolescentem in ipso ætatis flore, tantam castitatis constantiam præseferentem, vt ab intemperante illa muliere, nudus quidem vestibus profugeret; castitatis autem indumentum seruaret. Tandem Procopius ex triplici capite Iosephi castitatem commendat. Primò, quia pulchra facie, & decorus aspectu. Secundo, quia non vnā, nec breui, sed multiplici, ac diuturnā tentatione petitus: Per singulos, inquit, dies, mulier molesta erat. Tertio,

Ioseph mē-
tis pudici-
tiam cū cor-
poris elegā-
tia coniun-
xit

tiō, quia iuuenili ætate; molesta erat adolescenti. Et hanc ultimam rationem latius expendens, ait: *Iuuentus facit, ut magis nobis admirationi sit Iosephi castitas.* Et paulo inferius concludit: *Si considerem castitatem Iosephi, erat adhuc flos ipse, & iuuentutis quod flagrabat igne: quapropter eius castitas maiorem apud omnes merebatur admirationem: quia pulchritudinem raro lasciuia non comitatur.*

Impudici-
tia ad im-
pudenter
peccatum
inducit.

Corollarium II. Impudicitia ad impudenter peccandum inducit. *Ratio:* quia, qui verecundiam semel exuit, ita postea impudenter peccat, ac si pie delinqueret. Nam si difficilis est aditus vitiorum, quem peccandi verecundia præcludit, ita si hæc eliminetur, facile in omne seculum effreni licentia proruit, dum amissus pudor virtutis comes, & custos, impietati annuens, pietatem impudicitia lenocinio prodit. Porro omnis malitia, præsertim libido, in peccato, & a peccato impudicitiam edocta, postquam pudoris abijcerit frenos, impotenter æq; ac impudenter ad omnem prauitatem effrenis proruit. Adeo, ut non solum propudiosum impudicitia malum talis homo non erubescat, verum etiam glorietur in malitia, qui potens est in iniquitate. Psal. 51. n. 3. quasi effusior veneris iniquitas, sit ut malitia, ita & gloria census, ac pietatis vsura. Qui enim verecundiam delinquendo excussit, ita prauitate obæcatur, ut libidinis impietatem, piam impudenter quodammodo reputet, inuerecundi delusus blandimento.

Impudici-
tia maxime
peccatori-
bus cauenda est.

Corollarium III. Impudicitia maxime est cauenda peccatoribus. *Ratio:* quia sic facilius ad resipiscenciam eriguntur. Sic olim Dei venientis in paradysum ad auram, conspectum cauit Adamus, & abscondit se: & cur non potius accessit ad Deum? si utiq; in igne, & flammæ ardore venisset Deus, non miraret, quod Adam peccator se absconderit; sed venienti Deo in avara leni, & suavi, cur ad tantam suauitatem non fuit animatus, cur non

accessit confidenter? Verum, prudenter ut video, diuino conspectui se subtraxit, & abscondit, non quasi posset effugere Deum, sed confusus, debitam sui peccati confusionem præ se ferens. Pulchre D. Irenæus lib. 3. cap. 37. Statim, inquit, Adamus timore corripitur, & absconditur, non quasi posset effugere Deum, sed confusus, quoniam transgressus erat præceptum Dei, indignum se putauit venire in conspectum, & colloquium eius. Vtinam similem confusionem vniuersi peccatores ostenderent, neq; a fœce vitiorum ad Deum prosilirent intrepidi. Sic de publicano legimus, Lucæ 18. *Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad calum leuare.* Quem sic effingit Victor Africanus apud D. Ambrosium lib. de Pœnitentia, cap. 15. *Ingressus publicanus templum fuerat peccatorum mole decurua a ceruice, & oculorum palpebris graui morbo iniquitatis compressis, calum non audebat aspicere: retrò gradum timidus reuocat, & extremum se non tam loco, quam conscientia iudicio sistit, nec ad supplicandum irreuerenter pedem incitat promptus audacia, sed vestigijs modum subtrahit, publicat se verecundiam reum.* En vobis totum verè pœnitentis insigne in verecundia, in cunctatione, in timiditate, ut hinc agnoscamus, non intrepide velle in Dei candidissima lumina prosilire.

Graue peccatum admiserat populus Israëliticus, nolens ascendere in terram à Domino Deo sibi promissam pro quo peccato maxime eos obiurgabat Moyses, Numer. 14. Vbi ad Moysis increpationem dixit sacra pagina: *Luxit populus nimis. Et ecce mane primo surgentes ascenderant verticem montis, atq; dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum, de quo Dominus locutus est, quia peccauimus.* Quibus Moyses respondit: *Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedit in prosperum.* Obiurgati ergo, quia nolebant ascendere, castigabantur; & iterum, quia volebant ascendere, iterum reprehendebantur. Quid hoc est? si enim ascen-

Publican-
orantis quæ-
ta humilitas.

Qui erubescit post Deum ire, culpam incurrit.

Quid sit impudicitia.

ascendere nolentes peccabant, quomodo postea ascendere velentibus id reputabatur ad culpam? Ne miremini. Nam qui post primum peccatum commissum, non magis cunctantur, & detinent sese, ac erubescunt post Deum ire, quasi indigni, culpam incurrunt. Sic censet Procopius in Glossa: *Ut ante in agendo, timiditatis impulsione secuti fuerunt; ita nunc audacia, & confidentia sequuntur, ac in utramq; partem peccant.* Vbi ergo peccatum intercessit, iam ibi audacia, & confidentia reputabatur ad culpam, & ad supplicium: Nam peccatoris virtus, est timor, & verecundia, ac pudor, maximeque cunctatio ad omnia splendida. Vnde Psal. 136. dicebant Iudæi in captiuitatem traditi: *Super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. In salicibus, in medio eius suspendimus organa nostra.* Nimirum præ manibus illis erat luctus, & gemitus, atq; exilia; in salicibus verò abscondita fuerunt organa, & quidquid spectabat ad restaurandam lætitiā. Caneat itaq; peccator ab audacia, & impudentia, & animositate, quā in Dei conspectum prosilire audeat; suspendat lætantiā organa, amet latibula, & cunctetur in lucem prosilire. Quoniam audacia in peccatore, & animositas vergunt in impudentiam, quem magis decet pudor, & verecundia.

Corollarium IV. Licet impudicitia omnibus sit vitanda, maxime tamen mulieri. *Ratio:* quia summa fœminæ culpa est, non erubescere post amissi pudoris facinus. Hinc Lia peccauit, quia licet à parente impulsā, complexus fuit viri, quem sciebat non sibi fuisse desponsatum, Deinde, quia factō mane, non erubuit videri, & agnosci, dicente sacra scriptura Genes. 29. *Et fuit mane, & ecce ipsa Lia.* Et vidit Iacob Liam. Non dicit scriptura Sacra, quod Lia erubuerit videri, quod erubescens se absconderit, aut sindone operue-

rit faciem. Non talis describitur Rebecca, Genes. 24. quæ vix sustinuit videri ab illo, cui veniebat desponsati, sed ad eius conspectum, tollens cito pallium suum, cooperuit se. At verò de Lia, nec post furtiuum complexum dicitur tale quid: ne putaretur inculpabilis, quæ non erubuit etiam post amissi pudoris facinorari. Non talis fuit ingenua illa vxor Leuitæ, quam tradens vir suis lasciuissimis adolescentibus, ut eā abuterentur, mortuam vidit præ verecundia facinoris. Ait facer textus Iudic. 19. *Eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam, quæ cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mande. At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat Dominus suus, & ibi corruit.* En vobis fœminam à iuuenibus, tenebris nocturnis compressam, permittente marito, quæ factō mane, in viri conspectum veniens, tot læditates passa, non potuit sustinere verecundiam, si videre ur, & examinis cecidit. Quæ de re Iosephus lib. 5. Antiquit. cap. 2. ita scribit: *Illi furentes viri, raptam mulierem domo adducunt, curq; ei per totam noctem ad satietatem illussent, diluculo dimiserunt, quæ ita misere affecta, ad hospitium reuertitur, & præ nimio dolore ac verecundia, non audens in mariti conspectum venire, quod hunc indignissimè rem laturum putaret, hami collapsa expirauit.* Quanta hæc fuit honestissimæ fœminæ ingenuitas? quam non volens, sed coactè passa est turpitudinem, idq; à marito permissam; nihilominus ita erubuit, ut oppressa verecundia affectu, ad lucis claritatem operiretur mortis caligine.

Fateor, quod Lia à parente ducta fuerit ad turpitudinem; quemadmodum & ista mulier à proprio marito; illa tamen factō mane, non fuit mutata, non erubuit apparere coram illuso viro; hæc autem factō mane, iam non ipsa, sed verecundia pudori succubuit defuncta, non sustinens in conspectu viri apparere.

O o o o o

Hanc

Mulier à lasciuis adolescentibus violata, præ pudore moritur.

Lacedæmoniæ fœminarum quanta verecundia fuit.

Hanc ingenuam verecundiam Lacedæmoniorum spōsa observabant, quæ & post licitum nuptialem congressū, erubescere venire in sponsi faciem, ut faretur Plutarchus in vita Lycurgi: *Ad sponsam*, inquit, *præse commeabat sponsus cum pudore, & metu, ne quis ex familia perciperet, simul machinante illa, & opportunitatem suppeditante, quo in tempore inscijs alijs congregarentur. Neq; verò ad modicum temporis ita agebant, sed aliqui etiam liberos prius tulerunt, quam aspicere uxores suas interdiu.* Sicut ergo laudabile est, quod fœmina amissæ integritatis erubescat facinus; neq; audeat ab ipso marito in luce aspici; ita viruperabile est, quod audeat in luce videri, quæ deflorationem suam turpiter sollicitavit.

Vbi impudicitia reperitur omnes inficitur

Corollarium V. Tanta est vis impudicitia, ut ubi hæc invenitur, omnes simul inficiat. Quarite, quid Adam de mulieris cōsortio retulerit: postquam cum serpente impudicē, quia sine viri licentia collocata fuit, nisi ruinam rotius mundi. Requirebat Deus ex Eva, quare, Adamum traxerit in vetitum cibum; ipsa verò respondens ita delictum suum fassa est: *Serpens*, inquit, *decepit me, & comedi.* Vtiq; non quæreris mulier, an tu comederis? sed solum, quare Adamum induxisti ad comedendum? Ad hoc autem, ut induceres Adamum ad tantum scelus, quid confert, quod tu comederis? Multum equidem: nam eo ipso, quod mulier una mala, aut impudica sit, consequens est, quod uniuersos proximos in omne facinus, & malitiam impellat. Quod respiciens lex illa Leuitici 19. seriō cauebat: *Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & terra impleatur piaculo.* In quo loco Onkelus legit: *Ut non idolis seruiat terra, & impleatur scelere; & peccatis.* Quasi ex eo, quod una fœmina prostituatur, malitiæq; sese tradat, iam necessum fuerit, vicina omnia impleri idolis, impleri sceleribus, & peccatis. Hinc fit, quod si fœmina aliqua iniquitate,

& impudicitia inficiatur, quicunq; ad talem mulierem accesserit, omnino necessum sit, ut in innumera scelera, & facinora trahatur. iuxta illud Zachariæ 5. *Ecce talentum plumbi portabatur, & ecce una mulier sedens in medio amphoræ. Et dixit: hæc est impietas.* Una hæc mulier Zachariæ ostendebatur; super vnico talento plumbi sedens. Iam verò apud S. Matthæum cap. 18. introduclur vnus quoq; seruus, qui cælesti Regi debebat decem millia talenta. Heu miser vnde potuisti deuenire in tot debita? Quis te sic raptare potuit, ut in tot mala deuenieris?

Respondet Origenes, mulierem illam infelicem, in talento plumbi sedentem, tanti mali causam extirpasse: ad hanc enim quisquis appropinquauerit, statim reus fiet incredibilis debiti: *Ideo*, inquit, *multorum talentorum factus est debitor, quoniam secutus est mulierem super talentū plumbi sedentē, cuius nomen iniquitas.* Non est igitur aliud, quod quæras de hominis debito, de hominis perditione & sceleribus, si mulierem vnā iniquam videris; iam causam certissimam, & efficacissimam vidisti, quæ homines trahat in omne nefas. Huc spectat illud monitum Ecclesiastici 25. *Commorari leoni, draconi placebit; quā habitarē cum muliere nequā.*

Per mulierem sedentem in talento plumbi, iniquitas intelligitur,

Fœminæ in proba nulla fera posse esse potest.

Nam non ita certum est discrimini hominibus iuxta leones, aut dracones positus; quā castitatis iuxta fœminam, quæ se criminibus tradere incipit. Audite D. Ephrem, serm. aduersus improbas mulieres: *Nulla*, inquit, *par fera improba fœmina.* Quid enim inter quadrupedia leone terribilius? aut inter reptilia dracone crudelius? Verū nihil ad mulierem malam. Fidem huius facit sapiens, dum ait: *Commorari leoni, & draconi placebit; quā habitarē cum muliere nequā.* Etenim leones Daniel in lacu reueriti sunt; at Nabat Iezabel occidit. Cete Ionam ventre suo seruauit; Dalila verò Samsonem septem crinibus capitis eius abrais, tradidit alienigenis. Dracones, & aspidēs, ac bestia

Quid sit impudicitia.

bestia cornuta, Ioannem in eremo timuerunt: Herodias verò in conuiuio ipsum decolauit. Corui Eliam in monte sustentarunt; at Iezabel ipsum, post acceptum pluuiæ beneficium, ad internecionem persecuta est. A nullo igitur grauiora discrimina; quā a fœmina proueniunt impudica, quæ Osæ 2. dicebat: *Vadam post amatores meos.* Chaldaus vertit: *Populos amatores meos sequar.* Quasi impudicæ fœminæ non sufficiat multis nocere, nisi etiam, innumeros populos suo veneno inficiat.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiectio & solutio eadem.

Obijciunt contra conclusionem. S. Augustinus lib. de libero arbit. dicit: *Nullus peccat in eo, quod vitare non potest.* Sed incontinentiam nullus potest ex seipso vitare, eo quod sit comes pulchritudinis, quæ non est in potestate hominis: ergo impudicitia non est peccatum. Respondetur concessa maiore, negatur minor: homo enim potest vitare non solum impudiciam, sed etiam quodcunq; aliud peccatum; non tamen sine diuino auxilio. iuxta illud Sapient. 8. *Scio, quod non possum esse continens, nisi Deus det.* Et illud Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Vnde per hoc, quod homo indigeat diuino auxilio ad id, ut sit pudicus, non excluditur, quin impudicitia sit peccatum: quia ut docet Philosophus 3. Ethicorum: Quæ per amicos possumus, aliquantulum per nos possumus.

QVÆSTIO II.

De osculis, amplexibus, & tactibus impudiciis.

Osculum, & contactus tribus modis fieri possunt,

Suppono. Osculum, & amplexum, tripliciter fieri posse. Primo, in signum amicitia, puta ad debitam urbanitatem, ad reconciliationem, vel alium amorem honestum. Secundo, causâ delectationis ipsius osculi, secundum se considerati. Ter-

tio, causâ delectationis concubitus. Similiter, tactus præsertim partium verendarum, itidem tripliciter fieri potest. Primo, causâ medicandi, aut aliâ quapiam necessariâ. Secundo, causâ voluptatis concubitus. Tertio, causâ voluptatis illius contactus per se spectati, vel causâ curiositatis.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Oscula, amplexus, & tactus secundum se, sunt actus indifferentes, proinde ex circumstantijs, & fine, possunt fieri bene, & malè. Hinc oscula, amplexus, & tactus pudici, causâ amicitia, secundum consuetudinem patriæ, licite sunt: quia sunt signa mutua beneuolentiæ, pacis, & debiti obsequij. Imò si fiant ioco, vel causâ vanitatis, aut leuitatis, non excedunt culpam peccati venialis, modò non adit consensus in delectationem, sensualem, seu veneream. Hinc etiam cælestis sponsa dicebat Cant. 1. *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino fragrantia vnguentis optimis.* Hæc dicebat Dei sponsa. nihil meditans nisi oscula, vnguenta, aromata, odores. Tandem in fine Cantic. cap. 8. ita de se dicit: *Ego murus, & vbera mea turres.* Quid muri cum vnguentis? Quid turres cum osculis comune habent? Quæ solas blanditias amatoris sui meditabatur, vnde subito tam fortis aduersus hostes? vnde ex aromatibus eo venit, ut murus, ut turris efficeretur, quæ mala pelleret omnia? Respondet ipsamet; quia *introduxit me Rex in cellaria sua.* D. Ambrosius legit: *in tabernaculum suum.* Ex hac igitur introductione ita roborata, euasit, ut murus appareret, potens sustinere propugnacula, iuxta illud Cantic. 8. *Si murus est, adificemus super eam propugnacula argentea.* Sanè tabernaculum illud erat, siue promtuarium, ubi annonæ panis, viniq; seruabatur. Quid igitur mirum, quod

Oscula amplexus, & tactus secundum se sunt actus indifferentes,

Sponsa cælestis vnde murus & turris fortissima euasit

quod ubi introducta fuerit in tabernaculum panis, & vini, inde in tantum robur excreuerit, ut inexpugnabilis murus appareret. Pulchre D. Ambrosius lib. 2. de Virgin. Ab osculo, inquit, cepit, ut ad tabernaculum perueniret, Atq; illa tam patiens duris laboris, exercitataq; virtutis, ut aperiat manu claustra, in agrum exeat, in castris maneat: deniq; quod euadat, videat: si murus est, inquit, adificemus super eam turres argenteas. Quae ludebat osculis, iam turres erigit. Sic de tabernaculo panis confirmata fuit sponsa, ut turres, & propugnacula erigeret, quae antea solis amplexibus castis vacabat.

Anima
atq; simul
post mortem
ad osculum
Dei admittitur,
aliter
non item.

Verum profundius rem scrutemur, quid sibi velint haec verba: *Osculetur me osculo oris sui.* Mea sententia, vnum petebat, & expectabat ut scilicet Dei ori appropinquaret, certa quod de eius halitu nihil non purum haurire posset. Ex quo D. Nyssenus hom. 1. in Cantic. infert: *Anima, inquit, vult Dei ori, vitam haurienti os admonere: osculetur me osculo oris sui. Et qui omnibus scaturire facit vitam, & vult omnes esse saluos, neminem vult eorum, qui salui sunt, esse expertem huius osculi: est enim eius osculum, purgamentum omnis sordis.* Nulla equidem est iustorum anima, quae tandem ad Dei osculum non admittatur, egrediens e vita; sed aliqua prius purgatorio igne purificantur; aliqua autem omnium felicissima in ipso recessu a corpore, ad tantum osculum admittuntur, quod nullas in illis sordes permittit, sed candidissimas, & purissimas ostendit. Quando D. Iesus discumbebat ad mensam Simonis Leprosi, accessit nobilis peccatrix retrò, quae ex osculans pedes eius, omnium peccatorum ablutionem ab ipso obtinuit. Profecto in admirationem rapior, quod Simon ille tanti coniuij sumptu, non fuerit negotiatus purificationem peccatorum, quam tunc mulier peccatrix in domo illius negotiabarur. Et cur ille adeo infelix mansit in sumptu suo, cum haec inde

felicissima egressa fuerit; Rationem assignauit ipsemet Dominus illis verbis, Lucæ 7. *Osculum mihi non dedisti; hac autem, ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos.* Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Mulier itaq; quae ad oscula admissa erat, purificationem peccatorum obtinuit, ille vero, quia non dignus extitit osculis diuinis. ita mansit in peccatorum ægrotibus, ut ignis purgatione indigeret. Ait D. Nyssenus supra citatus: *Quamobrem mihi videtur Dominus hoc exprobrare Simoni leproso: osculum mihi non dedisti. Reuera enim fuisset mundatus ab aegritudine, si ore attraxisset puritatem. Sed ille quidem merito id non est expertus.* Quia ad diuinum osculum non fuit admissus; mulier autem peccatrix osculis plantae impressis, ita omnia peccata purificauit, ut inter candidissimos spiritus posset apparere. Oscula igitur & amplexus ex se mala non sunt, & olim intra primitiuos Christianos vigeabant, ut fatetur Iustinus martyr Apolog. 2. *A precibus finitis, inquit, mutuis nos inuicem osculis salutamus.* Nam sicut licet delectari amicitia, & coniunctione, ex qua amicitia orta est, ac praesentia amici; ita etiam reificatione, & usu illius amicitiae, secundum consuetudinem honestam usu receptam. Ex hac conclusione deducuntur rollaria.

Corollarium I. Nihilominus oscula, & amplexus, si fiant animo concitandi ad actum carnalem extrammatrimonium, sunt peccata mortalia. Imò etiam si fiant solum causa delectationis carnalis absq; copula. Ita S. Thomas 2. 2. q. 154. art. 4. *Et ratio est: quia tale osculum est obscenum, quod animae venenum immittit, eamq; nitore gratiae spoliatur.* Quod sufficienter Salomon expressit Prouerb. 7. *formosae, leuiculae, & inhonestae foeminae insidiosos viris mores describens his verbis: Ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, preparata ad capiendas animas.* Ostendens noxium omnino viro mulieris occur-

Phariseus
Christum
inuitans ad
prandium,
cur remissionem
peccatorum non
obtinuit.

Oscula ob-
scena sunt
peccata
mortalia.

occursum esse, etiam bonae: nam, esto improbitas desit, forma rapiet, oculiq; etiam castae, non caste ferient. Erons, verba, vultus, capillatura, manus, corpus totum, teneitudine sua, tanquam fulminibus vitte corpus emedullant. Quid loquar de hac pulchella meretricula a Salomone descripta? Quid de lasciuo acuper crispam comam luxuriante? quid de curiosa oculorum iactatione, dum in oculis ipsius captiua virorum mens tanquam in triumphum ducitur? quid dum omnium obtutibus vbera prostituuntur, aut velo non integente pudorem, sed decorem mentiente, omnium ignibus obijcitur; verius omnium virore glaciem, & frigora solunt? ac in fornaces vertunt. Quis enim nesciat inuitatoria illa esse libidinum, & folles ignibus excitandis? Quid cum caetera corporis laciniosis pomparum, & deliciarum ineptijs occupatur, quo de proximo curent luxuria negotium, obstreperantq; pudicitiae disciplinae, ut quadam cultus tanquam ignium societate validiores flammis iaculentur? Quid cum calliblepharum, vel lenum, herbarum, florumq; tinctura palpebris venustandis, genis succandis admoventur? Naufraga nimirum sine his forma esset, & frustra luderet: adminicula ab his sumptis, ut virorum stuporem edificaret, mutuoq; lenocinio fortius illuderet virili robori masculè imbecillo.

Verum haec Salomoniana foemina, formae elegantia, compriori ornatu, & blando verborum philtro, quasi diffusa, quod amasium suum medullitus sufflammaret, oscula adhuc figens inducitur: *Apprehensum deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur.* Prouerb. 7. v. 13. Tunc primum illa exornata pulchritudinis dolosis insidijs preparata ad capiendas animas, incautus iuuenem osculato luxuriae veneno toxicauit. Quod eruditè exponit Clemens Alexandrinus exemplo Phalangii, quod est genus araneorum, quae solo attractu

venenum affricat: Phalangius, inquit, ubi homines ore comprehenderit, doloribus eos conficere, & a sensu mentis abstrahere, ita etiam a pulchris osculantibus, osculo aliquid, quod non videtur, venis immitti solet. Nimirum spectata foemina pulchritudo, ludentes nictu oculi, volucres tenera ceruice capilli, blandi sermonis lenocinium, extrinsecus lasciuiae otium suadet; at dum suauibus libido velatur, luxuria venenum venis immittitur. Lasciuum proinde osculum amoris fomitem ingerit, signaculum libidinis est, & luxuria venenum pulchellorum oscula insigunt. Fugite o boni catholici haec amica venena, quicunq; salutè amatis! secedite ab hoc venenato urbanitatis signo, & lasciuiae signaculo, non nisi funesto pudicitiae exitu claudendo.

Erant fateor in Ecclesia primitiua oscula, sed oscula sancta. Cuius rationem hanc assignat D. Chrysostomus homil. de prodit. one Iudae: *Sanctum Osculum teneamus, quod animos sociat, & vnum corpus ostendit; quia vnum corpus omnes sortiti esse videmur. Et ideo miscemus nos vno in corpore, non corporum commistione, sed animorum charitate deuicti.* Pacis igitur osculo se tempestiue olim miscabant Christiani, ut gratiam, quam orando hauserant, mutuo communicarent, & acceptum in corde spiritum oris spiraculo pie reciprocarerent, iuxta illud D. Petri: *Salutate inuicem in osculo sancto: Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.*

1. Petri 5. n. 14. Vbi licet Apostolus omnes se inuicem osculo salutare iubeat, in pacis, concordiae, & communionis signum; caute tamen addit: *In osculo sancto, ne dum signa charitatis erogant, ex pulchellorum osculo, in rogam dent pudicitiam, & libidinis tomenta succendant.* Et post osculum etiam sanctum, yberiore illis Christi gratiam obnixè precatur. Adhuc enim in sincero, & candido illo Christianitatis rubore, recentè Christi Domini sanguine, calente, tanta Apostolus procedebat

In primitiua Ecclesia
vltus osculi
vigeat.

Meretrix
suo aspectu
iuuenibus
venenum
immittit.

PPPPP

cautelà

cautelâ, ne quod charitati impede-
bat, pudicitia derogaret. In osculo,
inquit, sancto, ne in lascivum dege-
neraret ingenti castitatis iacturâ; cu-
ius ex osculis pericula, sic ingenio-
se deducit Emilianus: Cauenda sunt
iuuenum impura oscula, & lasciuia collo-
quia. Impudici verò contractus osculi,
quid aliud est, quam morsus diaboli, &
arrha peccati. Osculum pars adulterij
est: per hoc enim crimini ostium, & mor-
tis initium fit; etiam si nondum in opere
consumetur iniquitas, perfecta est iam in
corde captivitas. Periculosus est mala
conuersationis usus, & irremediabilis ad
deteriora descensus. Quibus verbis
obscœnitatem oculorum proscrit
citatus auctor, & pericula manife-
ste prodit.

Corollarium II. Cæterum, etiâ
licitus amplexus fugiendus est. Ra-
tio: quia cum Deus ubique sit præ-
sens, facile interdum per talem am-
plexum offenditur. Hoc forsân
scriptura Sacra indicare voluit, 3.
Reg. 7. ubi dicitur, quod Salomon,
postquam Regiam ædificauerat, etiâ
am filia Pharaonis aliam construxe-
rit: Domum quod fecit filia Pharaonis,
quam uxorem duxerat Salomon, tali o-
pere, quali & hanc porticum. Vultis
nosse causam, propter quam id fa-
ctum fuerit? reddit illam sacra lite-
ra, 2. Paralip. 8. his verbis: Dixit
autem Rex: non habitabit uxor mea in
domo mea Regis Israël, eo, quod sanctifi-
cata sit, quia ingressa est in eam Arca
Dei. Ecce bonus Rex ita diligen-
ter cauit, ne uxor eius adesset, ubi
in arca testamenti Deus præsens
fuerat. Vt hinc edoceret homines
habituos Deum in corde, & in vi-
sionibus præsentem, quam longe
tunc temporis facere debeant etiâ
licitos uxorios amplexus.

Sic olim serio cauebat lex, E-
xodi 19. Estote parati in diem tertium,
& ne appropinquetis vxoribus vestris.
Quâ lege Iudæi accedentes ad mō-
tem, in quo Deus locuturus erat
cum Moyse, obligabantur, ut ab
vxoribus abstinerent. Super quem
locum ingeniose Rupertus, lib. 3.

Iudæi, ut
acceperant
ad Deum,
ab vxoribus
abstinere
iubeantur

in Exod. cap. 26. discurret, inquit:
Ergone appropinquare vxoribus, res est
illicita? Non videtur. Etenim ad sanctifi-
cationem non satis est fecisse præceptum,
nisi adicias facere consilium. Hoc autem
bis agebatur, quatenus Sancti essent, id
est, digni audire, vel videre, quomodo
hominibus possibile est, præsentem Dei
maiestatem habere. Recte igitur consu-
litur illis, ut continentiam habeant lici-
tæ rei, dicendo: Estote parati, & ne ap-
propinquetis vxoribus vestris. Sancta
equidem lex, secundum quam cō-
sultissime agerent Christiani, si sal-
tem, quando Deum præsentem in
Sacratissimo Eucharistia Sacramen-
to suscepturi sunt, etiam a licitis
amplexibus aliquantisper abstinere-
rent. Quid enim tunc aliud sit,
nisi quod homo in domum Dei cō-
secratur, cui tunc Deus quidquid de-
corum habet, totum confert, ut in
illis, & cum illis, tanquam pater cū
filijs sit, iuxta illud, Ioann. 1. Dedit
eis potestatem, filios Dei fieri. Erat ipse
filius Dei, ex Deo patre genitus;
ubi verò cœpit amare homines, &
eosdem simul filios habere voluit.
Sic censet D. Athanasius orat. de
Incarnatione Christi ita scribens:
Ipse enim in sublimi procreatus ex Deo
ineffabiliter, in tempore nascitur hūmā,
ex perpetua Deipara Virgine, ut illi, qui
hūmā ante a genitis erant, denuo in sublimi
nascerentur, hoc est, ex Deo. Hoc vni-
cum Catholici mei curauit Dei Fi-
lius, ne fideles sui in vilibus, & ab-
iectis natalibus manerent, verum
sicut ipse in sublimi nascebatur ex
Deo, fecit etiam, ut & sui in subli-
mi pariter ex Deo nascerentur. Quia
quidquid decorum sibi habebat, si-
mile in suis esse voluit.

Hinc cœnatus pascha Chri-
stus, dicebat Domino cœnaculi,
Matth. 26. Apud se facio pascha cum
discipulis meis. At verò post resurre-
ctionem, alloquens mulieres di-
cebat, Matth. 27. Ite, nuntiate fra-
tribus meis, ut eant in Galilæam. Quid
causa, quod cœnatus, & passus
vocauerit discipulos; iam verò re-
diuinus gloriosus, & immortalis,
non

Deus cum
hominibus
voluit esse
tanquam
pater cum
filijs

Christus
post mortē
eum Apo-
stolos fratres
vocauit

non discipulos eos vocauit, sed fra-
tres? Ne miremini: hoc enim se-
cit, ut ostenderet illis gloriosos, &
immortales natales ex sepulchro
communicatos fuisse, quibus in re-
generatione similiter essent futuri
Christo conglorificati in corpore
carnis. Audite Petrum Chrysolog.
serm. 8. sic fantem: Resurgens a mor-
tuis, resumpsit hominem, non reliquit:
vocat ergo fratres, quos corporis sui se-
cit esse germanos. Non fuit igitur pas-
sus rediuiui corporis gloriam solus
habere, quin eam suis fidelibus cō-
municaret. Hoc mihi videtur in-
nuere Propheta. Psalm. 131. cla-
mans: Surge Domine in requiem tuā,
tu & arca sanctificationis tue. In quo
loco Hesychius homil. 2. de Maria,
per arcam sanctificationis, intelligit
B. Virginem, Verum, non videtur
hæc interpretatio? Quid enim ma-
gnū, petiisset Plates, cum optime
sciret, post Iesum resurgentem v-
niuersos Sanctos, & iustos, glorio-
sos, ac immortales resurrekturos,
cur ergo ita anxius fuit pro resur-
rectione vnius Virginis? Sanè, quia
non vtrūq; petijt resuscitari Vir-
ginem; sed, ut Dominus Iesus con-
ferret suæ Matri eam resurrectio-
nem, quam ipse sibi fecit, id est,
post mortem triduanam, ne quid
spectosum ipse haberet in se, quod
Dilectæ Genitrici non vellet com-
municari. Ita docet Glycas par. 3.
Annal. Tu inquit Sacra, & casta Vir-
go, quæ præter naturæ ordinem. Deum
enixa es, illumq; qui te genuit amulata,
supra naturam naturæ legibus concedis.
Num & moreris, & mortua denuo cum
filio exsuscitaris, vna cum illo in omnem
æternitatem victura. Sicut ergo Dei
Filius post triduanam mortem, in
carne surrexit; ita fecit Arcæ sanctifi-
cationis suæ Virgini, ut similiter in
triduo mortis in carne surgeret, &
ascendens in cælū, cum ipso simili-
ter in carne glorificata versaretur.

Corollarium III. Oscula tamē,
amplexus, & tactus impudici, lici-
te inter coniuges fieri possunt, eti-

am animo delectandi se in illis, quā-
uis pro tunc non habeant animam
perueniendi ad copulam, modo
non adsit periculum incidendi in
pollutionem extra vas naturalis ge-
nerationis, & seculo desiderio, siue
concupiscentia extra suum coniu-
gium. Ita communis Theologorū
sententia.

Corollarium IV. Tactus partiū
verendarū, si fiat ex iusta causa, &
necessitate, v. g. dum adest neces-
sitas medendi hisce membris, aut
mundandi ea, non est vllum pec-
catum, etiam si præter intentionem
tangenti, inde consurgat aliquan-
do commotio sensualis ex alterati-
one membrorum, ex fomite natu-
ræ corruptæ. Ratio: quia talis cō-
tactus moraliter honestus est, ut po-
tè consentaneus rectæ rationi. Mu-
lieres tamen præsertim virgines nō
debent huiusmodi genus medica-
di in locis secretioribus a viris ad-
mittere, ut rectè obseruat Nauarrus
de Pœnitentia, disp. 2. capit. si cui n.
13. Ratio: quia nemo tenetur admit-
tere curationem, a qua non minus
abhorret; quam ab ipso morbo,
aut morte; multæ autem virgines
pudicæ malunt tolerare morbum,
imò & mortem subire; quam a vi-
ris contingi. Præterea, quia nemo
tenetur admittere id, cui coniunctū
est periculum turpis motus, aut de-
lectationis carnalis.

Similiter, si huiusmodi tactus
partium pudendarum fiant quando-
que ex curiositate, aut ioci causâ,
ut in balneis, vel inter natandum,
aut causâ calefaciendi manus in
propria persona, secundum se, nō
sunt damnandi peccati mortalis,
modo non fiant causa delectationis
venereæ, saltem tacite, & non sit
morale periculum pollutionis, aut
consentiendi voluntariè ad capien-
dam delectationem libidinofam.
Ita Sayrus in Clauiregia, libro 8.
cap. 6. in fine.

Corollarium V. Quod si huius-
modi tactus fiant siue in propria, si-
ue in

Ppppp2

Oscula, &
tactus im-
pudici in-
ter coniu-
ges licite sū-
nt

Tangere
partes verē
das ex iusta
causa non
est vllum
peccatum

Tangere
pudenda
curiositate
aut ioco nō
est peccatū
mortale

ne in aliena persona, animo delectandi se carnaliter in illis, tunc non carent culpa mortali, etiam si desit voluntas progrediendi ulterius, & non adsit periculum pollutionis. Ratio: quia huiusmodi tactus impudicus, fieri non solent extra necessitatem, nisi propter delectationem, quæ caulatur ex deiectione feminis in renibus in partes sensitiuas, quod intendere extra matrimonium, semper ex genere suo peccatum mortale est. Et ideo etiam propria membra pudenda tangere, cum venerea delectatione, illicitum est, nisi forsitan id fiat absque plena deliberatione.

S. Paulus peccata carnis maxime timebat

Et hoc peccatum maxime timebat D. Paulus, ad Galat. 5. de carnis operibus ita scribens, n. 29. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. Postea vero, quidquid virtutis est, sic enumerat: *Fructus autem spiritus est ebaritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* Res mira, de carnis operibus diserte protulit: Manifesta sunt; de fructibus autem spiritus, quos copiose ad duodecim recensuit, signate dixit: *Fructus autem spiritus est*, quomodo est, & non potius sunt, cum in rei veritate plures sint? Sane, quia una virtuti facies subest, ut quantamcumque virtutum congeriem adstruxeris, & cumulū feceris, adeo connexas, & concatenate omnes habebis, ut una tantum virtus esse videatur. Ita S. Ambrosius 5. in Lucam, de beatitudinibus proborum, discurret: *Connexa igitur sibi sunt, concatenateque virtutes, ut qui unam habeat, plures habere videatur.* Quis hoc non videt, vel in ipsa virtute temperantiæ, inclinantis hominem ad prosequendum bonum, & honestum in omni euentu, ac occasione, quod sine aliarum virtutum consortio nemo consequi potest. Nam si foemina propositum habeat seruandi castitatem, nisi habeat virtutem liberalitatis, contra auiditatem pecuniæ, facile vincetur pretio, & pollicitationibus

Virtutes sunt sibi eorumque & vna indiget consortio aliarum.

nisi verò habeat virtutem fortitudinis, vincetur minis, & terroribus. Ergo una virtus indiget consortio aliarum, ut eleganter deducunt Theologi ex Aristotele 6. Ethicor. omnes virtutes referentes ad prudentiam, quod sine illa nulla possit esse virtus, quia prudentia perfecta totius virtutis materiam complectitur, ac proinde in una illa, omnes virtutes connecti necesse est.

At verò vitiorum alia natura, & lex est: hæc enim inuicem pugnant, & contraria sunt, miraque Dei providentiæ sic dispensante, vnum alterum elidit, & eneruat, propter quod Ilias cor impij cum seruienti mari, quod pacatum, ac tranquillum esse nequeat, componit, cap. 57.

Cor impij quasi mare feruens Ieremias autem continuis ictibus illud dilacerari, siue dissolui affirmat, ut scilicet, impiorum vitam, perpetuo quodam angorum, & sollicitudinū æstu turbatam commonstret. Nam quemadmodum feruens mare, contrariis ventis aliò, & aliò agitur, & huc, atque illuc reuoluitur; ita animus impij, contrariis cupiditatum motibus æstuans, & sese huc, illucque voluens, ac reuoluens mouetur. Quippe aliò luxuria, aliò auiditia impellit, hæc ad pecunias retinendas, illa ad profundendas urget; hæc cupiditas, illac timor agit: imò ambitionem ipsam contrariis motibus agitari, & iam nubes conscendere, iam humi repentem videris. De quo puer Seneca epist. 56. *Animum, inquit, cogo sibi intentū esse, nec auocari ad externa omnia, licet foris resonent, dum intus nihil tumultus sit; dum inter se non rixentur cupiditas, & timor; dum auiditia luxuriæ, non desideant, nec altera alteram vexet.*

Hinc Ieremias errantem a Deo animam, sic reuocare studebat: *Vsquequò delicijs diffueris filia vagabunda.* Hieremias 31. n. 22. Quasi diceret, vsquequò distraheris, discinderis, pro varietate scilicet, & contrarietate cupiditatum, siue vitiorum, huc illucque contrariis iussis impellens. In Hebræo autem textu legitur:

Vitia inuicem secum pugnant, & vnum alterum elidit.

Anima a Deo aberrans quomodo reuocanda sit.

An aspicere pulchras feminas sit peccatum.

legitur: *Vsquequò vertes esse huc, & illuc filia rebellis.* D. autem Bernardus de interiori domo, cap. 64. in scripto pulchre id delineat: *Nec illud, inquit, adeo mirum, quod varijs qualitibus, diuersisq; perturbationibus per singula momenta afficior, sed illud supra modum stupendum, quod sub eodem penè momento, sæpe contrarijs affectionibus tangor, nunc odio, nunc amore ducor. modo gaudio, modo magrore distrabor.* Ut hinc agnoscamus, hominem laetum, ac impudentem, non solum actu completo luxuriæ; verum etiam vnicò tactu impudico venereæ animam perdere.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obijciunt contra Corollarium V. Si tactus impudicus causâ delectationis factus, non vacaret culpa mortali, sequeretur foeminam peccare mortaliter, quando aduertit se ab aliquo viro libidinose tangi, & non se retrahit, neque impedit talem contactum. Sed consequens falsum est: ergo & antecedens. Respondetur, distinguendo sequelam. Sequeretur foeminam peccare mortaliter, si iste tactus fiat in partibus honestis, v. g. osculando in facie iuxta patriæ consuetudinem, & publice in præsentia aliorum, negatur sequela: nam tunc foemina non tenetur eiusmodi tactum vitare, etiam si impurum animum nouerit: sic enim potest pati bona intentione, quod alter mala facit. Sequeretur, foeminam peccare mortaliter, si iste tactus fiat in partibus impudicis, aut secreto, conceditur sequela: tunc enim foemina videretur cooperari prauæ intentioni tangentis libidinose, proinde peccaret contra charitatem, cum illam debeat amouere, ne peccet.

QVÆSTIO III.

An aspicere pulchras feminas sit peccatum.

Suppono, quemadmodum præcedenti quæstione innui, sicut oscu-

la, & amplexus; ita quoque & visum ex se, esse rem indifferentem, proinde & bene, & male fieri posse; & ideo aspectus alius est honestus, seu non turpis; alius inhonestus, seu rerum turpium: de vtroque autem præsens quæstio procedit.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Aspectus honestus mulieris pulchræ, si fiat ex mera curiositate, etiam si aspiciens delectet se præcisè tantum de mulieris pulchritudine, absque delectatione venerea, non est peccatum mortale, sed ad summum veniale ratione curiositatis, & simplicis delectationis illius pulchritudinis. At verò si talis aspectus fiat, concupiscendo mulieres pulchras ad actum carnalem, si esset possibile, est peccatum mortale. Prima pars conclusionis patet, quia talis aspectus naturæ suæ ad copulam non tendit, neque ita corpus commouet, sicut tactus, & amplexus: ergo peccatum mortale non est.

Altera etiam pars conclusionis, deducitur ex scriptura Sacra, Matthæi 5. *Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam.* Vbi sermo fit de illa concupiscentia, quæ cum animo consistit deliberato, quæ ut ait D. Hieronymus, sit passio, non propassio; sit morbus, non præludium morbi. Ergo, ait, qui viderit mulierem, & anima eius fuerit titillata, hic propassione persecutus est; si verò consenserit, & de cogitatione affectum fecerit, sicut scriptum est, & transferit in affectum cordis, propassione transiit ad passionem, & huic non voluntas peccandi deficit, sed occasio. Prohibetur itaque citatis verbis, omnis internus, & externus deliberatus animi motus: quod enim de visu, id etiam & de alijs sensibus intelligendum est, nempe de tactu, de locutione, de cogitatu: nam qui viderit, audierit, tetigerit, cogitauerit,

Aspectus honestus mulieris pulchræ non est peccatum mortale.

Videre mulierem ad concupiscendum eam est peccatum mortale.

Pppppp

de muliere ad concupiscendum eam, iam moechatus est illam in corde suo, & fornicationem admisit. Ex qua doctrina facile quisque conijcere potest, quantum homini necessarium sit, omnem feminam familiaritatem evitare, quando in omni cum ea actione peccati subest periculum, siue cogitas, siue vides, siue tangis, siue alloqueris.

Huc respiciens Iob cap. 31. n. 1. dicebat: *Pepigi foedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.*

Iob spon-
derat non
videre vir-
ginem.

Considerate verba haec: foedus enim sonat pactum, & conventionem, quae inter duos aliquid inuicem sponte statuitur: quid ergo oculi Iob sponderunt? Profecto virginem non videre, sed delectationem visus priuare, & ipsum cor suum similiter cogitationis delectatione priuare. Sit ergo, quod stante foedere non videntibus oculis, cor non cogitet; at verò si foedus abruptat oculus, nonne & cor statim illud similiter abruptet? hinc peccati delectatio, hinc difficultas vincendi. Ait D. Gregorius in citatum scripturæ locum: *Quisquis verò incaute exteriùs respicit, plerumque in delectatione peccati cadit; atque obligatus desiderijs, incipit velle, quod noluit, validum namque est, quod caro deorsum trahit, & semel species cordis per oculos alligata, vix magni luctaminis manu soluitur.* Equidem si id euenit incaute aspicientibus, quid censendum erit de illis, qui datà operà id faciunt? Incaute aspicienti, sæpè species formæ ita cordi imprimitur, ut vix magni luctaminis manu expungatur, an forsitan facile expungetur ab eo, qui attentè mulierem aspexit, delectatus formâ, putans se Deum ex illa benedicturum, iuxta illud Psalm. 91. n. 3. *Delectasti me Domine in factura tua.* Faxit Deus, ne loco benedictionis, maledictionem potius incurrat, & ex visu in concupiscentiam progrediatur.

Homo ple-
rumque ex vi-
su in concu-
piscentiam
progredi-
tur.

Ut ergo sanum accipias consilium o Christiane, prouideas tibi, ne aspicere velis, quod concupiscere non

licet. Rationem affert citatus Gregorius: *Quia ut munda mens in cogitatione seruetur, à lasciuiâ voluptatis sua deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptos ad culpam.* Siquidem ex visu oculorum, oritur concupiscentia in corde, quæ non facile potest expugnari.

Semel tantum piissimus Hermes, D. Pauli discipulus, incaute aspexit, quandam mulierem in Tyberi se lauantem, ut refert S. Laurentius Episcopus Nouariensis, serm. de Pœnitent. Biblioth. PP. tom. 2. & statim in cor ipsius talis irrepsit cogitatio: *Felix essem, si talem uxorem & specie, & moribus sortitus essem.* Quæ cogitatio ita firmiter cordi eius impressa hæsit, ut inde eam nullo modo expellere posset. Quadam igitur die, in extasim raptus, vidit cælos aperiri, & ex illis mulierem assumi, dicentem ei, *Recepta sum huc, ut peccata tua arguam coram Domino, quoniam peccasti in me.* Cui ille exterritus respondit: *Quando, aut in quo loco, aut quando turpe verbum tibi locutus sum, nonne semper veluti sororem habui.* Cui illa subridens respondit: *In corde tuo ascendit concupiscentia nequitia; at non videtur tibi, viro iusto iniquam rem esse, si ascenderit in corde illius mala concupiscentia, peccatum est ei & grande.* Ecce vir sanctus incaute aspiciens, molestiam, complacentiam solum habens, si eius fuisset vxor, quæ vix leue attingebat peccatum; quia tamen culpabilis ex incauto aspectu, à muliere de cælis aduocata accusatus est, reprehensus, conuictus, eò, quod etiam incautus aspectus, viro sancto grande peccatum esset: quid ergo censendum, quando viri non sancti, sed varijs peccatis irriti, ita liberè oculis vagantur, ut datà operà concupiscentiam ad se aduocent.

Hac de causâ olim sancti viri, ad seruandam castitatem, ad abscindendum omnem mulierum aspectum, solitudinem petebant. De quo pulchre Cassianus lib. 6. de spiritu fornicationis, cap. 3 ait: *Hoc verò, puta viri.*

Ad vitandam
mulierum
aspectum
solitudo ne-
cessaria.

An aspicere pulchras feminas sit peccatum.

ta vitium concupiscentiæ, cum corporis afflictione, & contritione cordis, solitudine quoque, ac remotione indiget, ut possit ad integrum sanitatis statum, perniciosâ actuum febre, depositâ peruenire. Moxque subiungit: *Et sicut plerumque certa aegritudine laborantibus vile est, ut cibi noxi ne oculorum quidem ipsorum obtutibus offerantur, ut quod aspectus occasione, desiderium eis lethale signatur; ita plerumque confert ad depellendum hunc specialiter morbum, quies & solitudo, ut mens agra minimè diuersis figuris interpellata, ad puriorem perueniens contemplationis intuitum, facilius pestiferum concupiscentiæ fomitem radicitus possit eruere.* Magna igitur custodia oculi seruandi sunt, præsertim nobis, qui non sumus in solitudine, ne varijs mulierum figuris cor distrahitur, in concupiscentiam exurgat, & ex hac in consensum; ex hoc verò in opus, peccatum quod non extincta, sed aucta concupiscentia, ardentioribus stimulis accedentibus in dies tuentes, tandem in barathrum infernale incidamus. Ut egregie discurrit S. Augustinus lib. 1. de serm. Domini in monte, cap. 23. *Delectatio, inquit, ante consensum, vel nulla est, vel tenuis, cui consentire peccatum est: si autem & in factum processerit, videtur satiari, & extingui cupiditas, sed postea, cum suggestio reperitur, maior accenditur delectatio, quæ adhuc minor est; quam illa, quæ in consuetudinem vertitur, quam vincere difficile est.* Per peccatum itaque non extinguitur concupiscentia, sed paulisper sedatur ex saturitate, ac reuiuiscens fame acrior insurgit, hinc ad lapsum veluti impellit, quod si consuetudo accedat, ita victoria difficilis fit, ut nisi specialis Dei adsit gratia, vix quispiam euadat. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Aspectus inhonestus turpium membrorum alienæ personæ, ob delectationem veneream, non potest fieri sine peccato mortali. Ratio: quia aspectus talium

membrorum, prouocat aspicientem ad libidinem, & voluptatem veneream, aut saltem ad consentiendum in eam. Unde vir aspiciens pudenda mulieris denudata voluntarie, & vicissim mulier, aspiciendo membra virilia masculorum, excusari non possunt à culpa mortali, ratione periculi consensus in delectationem veneream. Nisi forte talis aspectus fiat ex inaduertentia, & indeliberatione. v. g. si quis aspiciat homines nudos in mari, aut in balneo lauantes se. Hinc etiam peccatum mortale est, cernere concubitus viri cum femina. Et hoc forsitan innuere voluit Salomon, Proverb. 6. monens: *Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum.* S. Chrysostomus legit: *Ne cognoscas pulchritudinem alienam.* Rationem reddit idem Sanctus, homil. 3. de verbis Isaïæ: *Ne, inquit, spectes temporariam illam, quæ ex aspectu proficitur, voluptatem. Næ illa inflicto vulnere plerumque celeriter auolat; at vulnus non auolat, sed plerumque manet, & interficit.* Quod statim eleganti similitudine declarat: *Quemadmodum, inquit, cerua confixa iaculo in vitali corporis parte, etiam si venatorum effugiat manus, nihil infert lucris; sic & homo accepto concupiscentia iaculo è lasciuo, curiosoque aspectu, etiam si cum iaculo permittatur abire; tamen ipse per se corrumpitur, ac perit, ubique videns hostem, & insequentem habens.* Nemo igitur in primo congressu vel illæsus, vel saltem leuiter tantum vulneratus, de sua sibi securitate blandiatur, cum intus in animo seruet aut fauillam paulò post incendium prodituram, aut iaculum venenatum, quo virtus propagetur, & sanguis exhauriatur. Quare ab oculis ad cor statim malitia transfertur, iuxta illud Prophetæ Hieremiæ 22. *Tui, inquit, oculi, & cor ad cursum mali operis.* Quasi diceret, non potest aspectus incidere prauum in obiectum, quin statim affectus in incendium prolatur.

Corollarium II. Qui pudenda absque

Aspectus
turpium
membrorum
ob delectati-
onem, est
peccatum
mortale.

Qui oden-
da sine cau-
sa rationa-
bili offen-
dit, peccat
mortaliter.

absq; iusta, & rationabili causa ostendit; aut ita tenui veste, & diaphana ea cooperit, ut ab alijs circumspiciantur, peccat mortaliter. Ratio: quia praebet occasionem ruinæ. Vnde D. Hieronymus epist. 4. ad Rusticum Monachum, etiam in matre videnda cautionem requirit: *Matrem, inquit, ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarum vultus cordi tuo habeant, & tacitum vinct sub pectore vulnus.* Quod statim optimo comprobatur exemplo: Ioannes, inquit, Baptista sanctam matrem habuit, Pontificisq; filius erat; & tamen nec matris affectu, nec patris apibus vincebatur, ut in domo parentum cum periculo viveret castitatis. Nemo igitur securior, quam qui oculos ab illicitis, spectandis strictissime moderatur. Audite Clementem Alexandrinum lib. 3. Paedagogi, cap. 11. ubi sic dicit: *Et si fieri potest, ut qui vidit, se fortiter gerat; verumtamen ne cadat, cavendum est: fieri enim potest, ut qui viderit, labatur; seu fieri non potest, ut qui non viderit, concupiscat.* Tutius ergo est, impudicitiam mulieris non videre, sequendo vnius responsum meretricis, quæ S. Ephrem. (ut in eius vita D. Gregor. Nyssenus refert) defixis oculis intravit, & ab eo, cur id taceret interrogata, respondit: *Quoniam ex te viro ego sum. Tu autem me ne respicias quidem, sed in terram, ex qua sumptus es, oculos tuos retorques.* Quod responsum optimi documenti loco suscepit D. Ephræ, ut deinceps oculos terræ fixos nunquam ad profana spectacula elevarer.

Indecorū
est femina
partem ali-
quam cor-
poris nuda-
re.

Corollarium III. Licet feminae videntes veste ita tenui, ut pectora, & mamillæ conspiciantur, possint aliquando excusari a peccato mortali, si id faciant iuxta consuetudinem patriæ, & absq; prava intentione, eò, quod partes istæ sint honestæ, & femina habeat ius accommodandi se consuetudini patriæ. Indecorū tamen est feminae, quod vel minimam corporis partem nudet. Sic olim Alcibiades Rex vino

incallescens, adduci sibi in conuiuium uxorem, Reginam Vasthi madauerat: *Ut ostenderet cunctis populis pulchritudinem eius.* Quæ ostensio a Paraphraste Chaldaeo creditur facienda fuisse, ut nuda coram omnibus appareret, quo quid turpius? Et ideo prudenter dicitur tale mādātum fuisse ab Assuero, nimis potius: quia non potuisset, nisi vinum in feminis amare nuditatem, vel minimi alicuius membri. Hinc in summam ignominiam, & calamitatem, dicebat Isaïas feminæ Israëlitiæ: *Discooperi humerum, Isaïa 47.* Nam tantæ ignominia res est, quod feminæ nudent collum, usque ad humerum, ut id Propheta pro signo extremæ calamitatis ponat. Et Ieremiæ 4. dicitur: *Lamia nudaerunt mammæ suas.* Vbi lamia, id est, brutis, & feris animalibus tribuit, quod nudent mammæ, non mulieribus ratione utentibus. Et merito quidem: dicit enim Clemens Alexandrinus lib. 2. Paedag. cap. 10. *Nullam partem femina nudari, est decorum.*

Audiant hæc viri coniugati, qui piaculo conuiueant vxoribus, quæ hisce calamitosissimis temporibus, & collum, & humeros, & penè ipsas etiam mammæ nudare non erubescunt, ad pulchritudinis ostentationem populis faciendam. Cum tamen etiam in maritorum funere, se præ nimio dolore nudantes Græcæ feminæ grauitè reprehendat D. Basilii Seleucien. orat. 40 ita scribens: *Quasdam eò luctus adigit, ut nuda brachia medio foro volitent. Quid agis o mulier? Indecorè te nudas, cum sis Christi membrum, idq; virorum in praesentia, medio in foro? Et te in Deum offendere non arbitraris? Quanta hæc derelictio? Si sic reprehenduntur, quæ dolore mariti mortui brachia nudabant, quid dicendum de illis, quæ maritis viuentibus, & videntibus, imò & annuentibus, nudant & collum, & humeros, & pectus? Profecto quælibet nudatio in femina, non venit, nisi a marito temulo,*

Mariti peccant per-
mittentes
vxoribus
humeros &
mammæ
nudare.

lento, vel a Dæmone. Rapiēbat quōdam dæmon feminas, earumq; plantas versus cælum tollebat, ut relabentibus in ora vestibus, crura nudarentur: idq; factum fuit in femina accedente ad S. Felicis templum. Quid tūc? Irritus fuit dæmonis ast? agente enim Sancto Felice, vestes supinæ hæserunt, nec quidquam honestæ feminae nudum permissum est apparere. De quo S. Paulinus in Natali 8. S. Felicis. Considerate pugnam duorum inter se, hinc dæmonis, hinc Sancti. Ille, ut feminae nudaret crura, sic eius corpus reuerteret, ut pedibus testum domus tangeret, ut vestes in ora relaberentur. Sanctus autem vestes sustinendo, ne resisterent, sed quasi plantis hærerent. Sic a dæmone nuditas intendebatur; a sancto autem tegumentum miraculosè dabatur; & opertis honestæ feminae membris, diabolus magis torquebatur.

Femina
prospiciens
ex fenestra
ut videatur
ab amasio
peccat mor-
taliter.

Corollarium IV. Femina, quæ sine necessitate, aut iusta causa, ponit se in fenestra, vel in alio loco, eo animo, ut videatur ab eo, a quo se carnaliter adamandam, peccat mortaliter, & quidem toties, quoties id facit, licet non consentiat in opus peccati. Ratio: quia est efficaç occasio aliorum ruinæ. Hinc est, quod mulier sciens aliquem ex eius aspectu, si prodeat in publicum esse commouendum, tenetur se libertate prodeundi priuare: imò si opus esset, semel, aut bis missam etiam de præcepto prætermittere; non tenetur tamen in perpetuum se sua libertate priuare, sed tantum semel, aut bis, idq; si id fieri possit sine magno suo detrimento. Dixi autem, absq; necessitate: si enim adsit necessitas, vel iusta causa, aut utilitas, aut ne priuet se sua libertate, vel iure exeundi domo, vel standi ad ostium domus, aut ad fenestram, non videtur peccare mortaliter. Ita Caiet. 2. 2. q. 154. ar. 4. & Diana par. 1. tract. 1. miscell. resol. 30. Alioqui femina nimis premeretur

scrupulis, dubitantes ferè semper, utrum domo exire possent, aut fenestram adire, priuarenturq; sua libertate, & suo iure. Deinde, quia hoc potius est scandalum acceptum; quam datum, & vir facile potest, & tenetur a tali conspectu oculos auertere.

Sic admonet D. Nilus orat. ult. contra vitia: *Frenum, inquit, oculis adhibe, ne perpetui vagentur.* Statimq; rationem reddit: nam sicut equus effrenis equitem præcipitat, nisi vi cohibeatur; ita oculus vagis totum hominem perdit, nisi caute refrenetur. Imò, ut in eadem equi metaphora persistatur, sicut equis furentibus, ac lasciuientibus iniectis operculis reguntur oculi, ne videant, unde ferociant, & ignescant; ita & hominibus ad voluptatem pronis velandus est oculus, ne lasciuat appetitus. Hæc etiam mens est D. Basilii lib. de vera virginitate: *Non, inquit, oculorum acies ad omnia passim visibilia pandenda est, ne omnè quod figurarum, ac formarum speciem sine examine hauriens, ad earum postea turbetur imagines.* Nam bona externa, quæ in seipsis non belligerant, nostris excepta oculis, ad animosq; perlata, acriter præliantur.

Ab externis igitur auocandi sunt oculi, ut facilius ad æterna animi transferantur, ut rectè suadet Clemens Alexandrinus lib. 2. Paedag. cap. 6. *Diuinus, inquit, paedagogus fuerit lactentibus, ne aures eorum offendantur; pudicos, & modicos sermones, velut quadam aurea munimenta adhibet: oculos autem dirigit ad rerum honestarum spectaculum, melius esse dicens, labi pedibus, quam oculis.* Videte, quanta debeat esse omnibus custodia oculorum; non solum ne corpore, sed multo magis, ne animo labantur. Periculosissima enim sequitur ex immodestis oculorum aspectibus ruina. Hoc exprimere volebat Siracides illis verbis: *Nequius oculo quid creatum est.* Ecclesiast. 31. n. 15. Quasi diceret: nihil prorsus: nam

Oculorum
maxima cu-
stodia omni-
bus necessa-
ria est.

nam suā oculis nequitia superat, quidquid iniquum est. Et unde obsecro, tanta oculo nequitia? quoniam innoxius sensus est, si absit consensus, ut ex illis Christi Dñi verbis: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo*, Matth. 5. n. 29 recte colligit D. Ambrosius serm. 16. in Psal. 118. *Non dixit, inquit, qui viderit mulierem, sed ad concupiscendum viderit. Oculum absoluit, mentem ligavit. Non dixit, adulteravit eam in oculo, sed in corde. In oculo visus est, in corde peccatum.* Cur ergo tanta oculo nequitia tribuitur, ut nihil eo nequius a Deo creatum affirmeretur? Existimo, quia licet in illo peccatum non sit, amplissima tamen peccandi materies per illum in animum importatur.

Corollarium V. Si quis tamen aspiciat (ex simplici curiositate, & non animo prouocandi se ad libidinem, bruta copulam secum exercentia, aut membra genitalia brutorum, quando sunt turpiter commota, non peccat mortaliter. Ratio: quia ex tali curioso aspectu, non ita facile excitatur vehemens delectatio, & motio sensualitatis, cum sint diuersae speciei, quibus natura ipsa non facile inclinatur, nisi forsitan adeo vehemens fuerit aspicientis propositio ad libidinem, ut inde venerea delectatio in ipso redundet. Ita Reginaldus lib. 2. sect. 3. n. 7. Consultissimum tamen est, etiam a tali turpitudine aspectum arcere. Hoc suo exemplo docuit Democritus, qui ne concupiscētia nutrimenta aspiceret, oculos sibi eruit. ut refert Agellius lib. 10. cap. 17. quia corporis cecitas leuis est ruina. Hinc Pygmenius quidam Presbyter Romanus, de sua cecitate latabatur, & gratulabatur Deo, ne inimicos Ecclesiae, & praecipue Iulianum Apostatam videre cogeretur. Auctore Sabellico lib. 5. cap. 7. Unde cum Pygmenius, & Iulianus sibi mutuō obuij occurrerent, diceretq; Iulianus: *Gratias ago Deo o Pygmeni, quod te vido.* Respondit Pygmenius: *Et ego,*

inquit, quod te non video. Non igitur oculorum cecitas grauiter ferenda est, dummodo acuta mentis acies illa a peccato seruetur.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijciunt contra Corollarium V. Confricare pudenda brutorum, est peccatum mortale: ergo & aspicerē eadem turpiter alterata, erit peccatum mortale. Respondetur concessio antecedente, negatur consequentia. Ratio inconsequentia: quia talis actus est valde inhonestus, repugnans rectae rationi, & maxime disponens ad vltiorem libidinem, ideoq; non potest esse liber a peccato mortali, ut docet Bonacina de matrimonio q. 4. punct. 9. n. 15.

QUESTIO IV.

De Turpiloquio.

Suppono. Nomine turpiloquij hoc loco, intelligi verba obscena, de quibus merito quaritur, an illis homo sine peccato uti possit.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Turpiloquium, seu turpis sermo, seu verba lasciuia, quando sunt animo oblectandi se, de rebus ipsis turpibus narratis, aut obiectis imaginationi, est peccatum mortale. Probat, quia id, ex quo filius diaboli cognoscitur, est peccatum mortale. Sed ex turpiloquio cognoscitur filius diaboli: ergo turpiloquium est peccatum mortale. Recurrite ad scripturam Sacram, & euident istius rei documentū habebitis. 3. Reg. 21. ubi expresse dicitur, adductos fuisse contra Naboth filios diaboli: *Et adductis, inquit, duobus viris, filiis diaboli, fecerunt illos sedere contra eum. At illi, scilicet viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium.* Nec est, quod miremur, istos duos falsos testes, filios diaboli dici, quoniam contra Nabothum

Obiectio & solutio eiusdem.

Turpiloquium animo oblectandi se prolatum est peccatum mortale.

thum constituti, in eum contorque- runt linguam dum multa falsa, & iniqua de illo dicerent. Nam ex malignitate, aut bonitate linguae, euidenter ostenditur, quis aut Dei, aut diaboli filius sit. Hinc Apocal. 3. dicitur de magna bestia: *Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in caelo habitant.* At verò de Domino Iesu, Matthaei 5. dicitur: *Et aperiens os suum docebat eos dicens: Beati spiritu.* Componite ergo filium Dei, & filium diaboli; agnum innocentissimum, & bestiam sanguinolentam. Vterq; aperuit os, vterq; locutus est, sed filius Dei, locutus est beatitudines; filius autem diaboli blasphemias. Quod notans Rupertus ibidem dicit, lib. 8. *Omnia illius contraria sunt his, quae de Christo dicuntur.* Primum, quod datur illi os loquens magna, ori Christi contrarium est. Et hic quidem in blasphemias in Deum, illud os magniloquum aperiet; Iesus autem in confessione, & in laudem Dei os suum aperuit. Item, ille non solum nomen Domini, sed & eos, qui habitant in caelo blasphemauit. Filius autem Dei, non solum Deo patri, Domino caeli, & terrae confessus est, sed & eos, qui in caelis habitant, & habitaturi sunt, honorificauit, sicut in Evangelio scriptum est: *Aperiens os suum, docebat eos, dicens: Beati, &c.* Considerate, quam aliter sonet lingua filij Dei, & lingua filij diaboli. Hæc blasphemias in Deum, illa laudes Dei sonat: hæc dehonestat etiam sanctos, eosq; multis sceleribus affictis conatur dedecorare; ista etiam pauperculos honorificat, & in caelum euehit. Quia filius Dei, etiam contra diabolum, non audent malum & acre verbum proferre; quemadmodum fecit Michael Archangelus cum diabolo altercans de Moyse corpore, qui non fuit ausus iudicium proferre blasphemiae, sed solum dixit: *imperet tibi Dominus.* At verò filij diaboli non cessant aduersus Deum, & proximos blasphemias iacere. Hinc deducuntur corollaria.

Corollarium I. Turpiloquium, seu verba lasciuia, quando proferuntur animo excitandi se, aut alios ad turpia, aut cum periculo consentiendi in illa, aut cum scandalo, est peccatum mortale. Colligitur id ex scriptura Sacra, Iacobi 3. n. 6. *Lingua, inquit, constituitur in membris nostris, quae maculat totum corpus, & inflamat rotam natiuitatis nostrae inflammata gehenna.* Quasi diceret, lingua adeo est exitialis, adeo omnia adurit, adeo inflamat rotam totius vitae nostrae, ut videatur conflata in fornace gehennae, ibiq; igne tartareo inflammata inflammare rotam, & cursu totius vitae, dum sulphureas passiones, & appetitiones humanas flagellat, & sufflammat, ut in hac vita ad culpam accendantur, & in futura gehennales poenas incendio inextinguibili totus homo luat. Audite Gilbertum Abbatem in appendice ad Cantic. S. Bernardi, serm. 24. sic fantem. *Appositum est, inquit, cor hominis in malum ab adolescentia sua. A prima natiuitate impulsus, nescit sursum inspicere; & eu illam linguam prauam impellit amplius, & inflammas. Lingua praua iracundia, & indignationis occasionem requirit, iniurias vel falsas simulat, vel veras exaggerat, quas debuerat dissimulare: ad offensam officia etiam interpretatur, & veuaniati sermonis scintillas adhibet ad commouendū cor suum.* Quid lingua tanquam cordi tuo talem adhibes flammam? sufficiat illi flamma sua, sufficiat illi concupiscentiae ardor carnalis, & leuitatis calor innatus, quibus cor tuum ac si volubilis rota impellis. Egregie sanè.

Turpiloquium lasciuum, aut scandalum, solum est peccatum mortale.

Verum, ponderate verba, quæ statim subiungit: *Noli ignem igni adhibere, & concupiscentia addere malitiam.* Ignem hunc, quem euomis, hauris de gehenna: inde incipit & illud rapit. Quasi diceret, hominis lingua inflammata a gehenna, venenanti sermonis scintillas adhibet, quib; astuantem concupiscentiam, & reliquas passiones commoueat, ac sufflammet. Silentio igitur passiones preme,

Lingua concupiscentia addit malitiam.

me, & os fornacis occlude taciturnitate: noli gehennae ignem igni cupiditatem adhibere; & concupiscentiae addere malitiam. Lingua igitur concupiscentiae malitiam addit: sine malitia subest concupiscentia, etsi cupiditate exarsuans, nisi lingua ea de re pertractans, concupiscentiam excitet, & sustinet ad malitiam. Nimirum sic commoratur, & interdum quiescentes, ac sopitae passionibus linguae incertitudo effertur, ut exaggeratius dixerit Gilbertus, quod lingua concupiscentiae addit malitiam: nam ignem quem euomis, hauris de gehenna, inde incipit, & illo rapit. Nihil igitur magis cauendum est homini Catholico, quam abstinere a lingua concupiscentiae flammis adusta, & in verba obscena, ac lasciuia facile prorumpente.

Lingua lasciuia diffici-
lius com-
primitur,
quā in ipsa
luxuria.

Corollarium II. Lingua lasciuia difficilius comprimitur, quam ipsa luxuria. Accusabant acriter Susannam impudici senes: Daniel: 13. *Postquam autem locati sunt senes, erubuerunt serui vehementer.* Ecce ad accusationes senum, & clamores aduersus Susannam erubescerent serui; & tamen Susanna tacuit, neque ullum eius verbum scriptura exprimit. Quid causae pro Deum immortalem! quando Susanna sollicitabatur ad adulterium a senibus, locuta fuit respiciens nefarios senum conatus, & dicens: *Melius est mihi incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.* Cur autem accusata de adulterio, nullum verbum dicitur emisisse, sed potius tacuisse. An forte imbecillior inueniebatur, in hoc silentio, quam in adulterio refutando? Minime: sed quia post refutatum adulterium, fortior, & constantior facta fuit; ideo inter falsas accusationes, & iniurias tacuit, quae iam difficilius certamen superauerat: difficilius enim lingua comprimitur: quam lasciuia conscientiae frenantur. Pulchro exemplo illustrat Clemens Alexandr. lib. 5. Strom. *Anacharism quodam*, ait,

scytham accipe dormientem, sinistra quidem continuisse pudenda; os autem dexteram: significantem, oportere quidem, verumque, sed maius esse linguam cohibere; quam voluptatem. En habetis Anacharism scytham, qui lepidi symbolo significauit, & voluptatem, & linguam esse continendam. Sed difficilius linguam, praesertim obscenè loquentem. Nam ille dormiens cohibebat pudenda sinistra, quae imbecillior est; os autem dextra, quae robustior.

Hinc de voluptuoso iuvene dicit facit textus, Prouerb. 7. *Quasi agnus lasciuens, & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur.* Graeca versio legit: quod ad vincula, siue funes, quibus strangulantur fontes, trahatur. Ecclesiastes verò cap. 7. loquens de voluptate sub nomine meretricis dicit: *Vincula sunt manus eius.* At verò Ecclesiastici 28 de lingua dicitur: *Beatus est, qui tectus est a lingua nequam: & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius, non est ligatus: iugum enim illius iugum ferreum est, & vinculum illius, vinculum arcum est.* Componite ergo lasciuam voluptatem, & linguam obscenam, utraq; dicitur habere vincula, quibus homines illaqueat. Nihilominus voluptas dicitur habere vincula simplicia, quae non excedant funes, quibus rei strangulantur. Quando autem de vinculis linguae obscenae loquitur, addit: *Iugum illius ferreum est, vinculum illius vinculum arcum est.* Ad ostendendum, quod sicut ferrum, & aes, difficilius rumpuntur, quam linea fila; ita difficilius cauentur linguae vincula, quam voluptatum.

Corollarium III. Quando turpiloquium, seu verba obscena, lasciuia, & inhonesta, proferuntur ex otiositate, ob solam voluptatem, quae praecise ex ipsa narratione capitur, sine alia praua intentione, vel absque affectu venereo, solum est peccatum veniale. Ratio: quia haec delectatio remotè solum disponit ad peccatum, & non est venerea, sed indiffe-

Anaxarchi
scythae
grae-
gum exem-
plum.

Verbi otio-
sa est, quod
de rebus pro-
fanis insti-
tuitur.

Turpiloqui-
um ex sola
corositate
prolatum
est peccatum
veniale.

Indifferens. Idem censendum de nutibus, & gestibus lasciuis, ac de lectione turpium. Est tamen periculosum taliter loqui. Sic olim David de iustificationibus diuinis edoceri cupiens, ut non alios, nisi diuinos sermones eructaret, dicebat: *Eruclabunt labia mea hymnum, cum docueris me iustificationes tuas.* Psal. 118. n. 171. statimque quasi non satis esset eructare, quod sit per discretam internalla: sed habere iugem, & continuam de rebus diuinis orationem oportet, subdit: *Pronuntiabit lingua tua eloquium tuum.* ibidem n. 172. Ut scilicet, qui Deum perfecte disceret, Deum etiam perpetuo loqueretur. Super quem locum D. Ambrosius serm. 22. ita discurre: *Qui didicerit iustitias Dei, loquitur verbum Dei, otiosum verbum non loquitur.* Et statim docet, verbum otiosum esse, quod de rebus profanis instituitur, imo periculosum, quale David effugiebat dicens: *Non loquatur os meum opera hominum.* Psal. 16. n. 4. Cur autem verbum hoc periculosum arbitretur, rationem reddit: *Non enim, inquit, mediocre periculum est, cum habeamus tanta eloquia Dei, & opera Dei, quae fecit in Genesi, in Exodo, in Levitico, & in ceteris scripturae sacrae libris, si illis praetermissis loquaris, quae saeculi sunt.*

Equidem, sicut nihil magis hominem a bestia distinguit, quam locutio honesta; ita nihil magis pium ab impio discernit, quam locutio de Deo. Vnde Tertullianus lib. de resurrectione carnis, cap. 61. dicit: *Accepisti homo os ad vorandum, atque potandum, cur non potius ad eloquendum, ut à ceteris animalibus disces? Cur non potius ad predicandum Deum, ut etiam hominibus antestes.* Statimque exemplum ab Adamo desumit, cui datum fuit os, ut potius loqueretur; quam ut vesceretur: quia non vescendo, sed loquendo, a belluis distinguebatur. Imò etiam os accepit, potius ut loqueretur de Deo; quam ut vesceretur de pomis terrae: hoc enim omnibus hominibus commune erat;

illud verò iustis tantum singulare. Concludit citatus Author: *Denique Adam, ante nomina animalibus annuntiavit, quam de arbore decerpisset; ante etiam prophetauit, quam vorauit.* Prius enim erupit in illud oraculum, Genes. 2. n. 27. *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea; quam de fructibus paradisi vesceretur.* Quia æquum non erat, ut os iusti prius cibos ederet; quam meditaretur sapientiam, & lingua eius prius gustaret poma terrae; quam Dei iudicia loqueretur. Ergo homo linguam suam, uti debet ad Deum benedicendum, non ad maledicendum: ad loquendum sancta, non lasciuia.

Corollarium IV. Etiam legentes libros, & tractantes ex professo de obscenis amoribus, si intendatur venerea delectatio, ex rebus turpibus apprehensis, vel ad sit periculum probabile labendi in eam, peccant mortaliter. Si quis tamen eiusmodi libros legat, ob solam curiositatem, & delectationem quodammodo speculatiuam, ex artificio, & miro modo rerum sic narratarum, tunc non excedit peccatum veniale. Ita Nauarrus cap. 23. n. 28. Ceterum confessarius non debet permittere eiusmodi libros. Ratio: quia ita expressè habetur in regula 7. i. indicis librorum prohibitorum.

Corollarium V. Quando in comedijs representantur res obscenae, modo valde turpi, & inhonesta, ita ut videntes, & audientes facile incitentur ad luxuriam, tunc talibus comedijs interesse non licet, sub peccato mortali. Vnde etiam representantes huiusmodi actus, & componentes huiusmodi lasciuas representationes, valde commouentes ad libidinem, peccant mortaliter, & nisi emendentur, non sunt capaces absolutionis: quia sunt in continuo actu peccati. At verò interesse comedijs ex curiositate, dum modo absit periculum consentiendi in rem veneream, ad summum solum est peccatum veniale. Hoc autem non solum

Adam ante
peccatum
nomina ani-
malit. im-
posuit.

Legentes li-
bros de ob-
scenis amo-
ribus ob cu-
riositatem,
venialiter
peccant.

Comedij
etiam Sac-
erdotibus assi-
dere licet.

solum de secularibus intelligi debet; verum etiam de Clericis, & Sacerdotibus. Licet autem in can. Non oportet 2. dist. 5. & in can. Clerici 2. de vita, & honore. Clericis inhibeat, ne lascivis assistant. Istitamen canones intelligendi sunt, si id fiat cum scandalo, secus si sine scandalo.

ARTICVLVS II.

Solvuntur objectiones.

Objicitur contra conclusionem. Mulieris ornatus exquisitus, etiam si fiat animo placendi, non est peccatum mortale: ergo & turpiloquium licet fiat animo oblectandi se de ipsis rebus turpibus, non est peccatum mortale. Respondetur, concedendo antecedens, quando mulier ornat se tantum, ut appareat pulchra, aut ditior, aut propter iactantiam, & levitatem: tunc enim solum venialiter peccat, iuxta Caietanum 2. 2. q. 154. ar. 4. quia finis solum est venialis. Nam ornatus mulieris ex furore, ex se solum est venialis, quia in simulatione, & fictione vana consistit. Mulier vero coniugata ornans se, eo tantum fine, ut placeat viro suo, non peccat, iuxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 7. Mulier quæ nupta est, cogitat, quæ sunt mundi, quomodo placeat viro suo. Similiter non videtur peccare innupta, si ornet se eo tantum fine, ut placeat honeste alicui, ut eam ducat uxorem. Ita Sayrus lib. 8. cap. 6. n. 4. Imò etiam si ob alium finem honestum se ornet. Cæterum, sicut mulier, quæ se ornat eo animo, ut mortaliter, ametur, ut lascivo placeat, toties mortaliter peccat, quoties de industria eius conspectui se exhibet. Ita pariter turpiter loquens, animo se oblectandi de ipsis rebus turpibus, mortaliter peccat, & sic absolute negatur consequentia.

DISPUTATIO V.

De Delectatione morosa.

PRO complemento doctrinæ in Sexto Decalogi Præcepto tradi soli-

ta, ultimo tandem de delectatione morosa tractari solet. De qua materia fuse Sayrus in Clavi Regia, lib. 8. q. 7. & Bonacina q. 4. de matrimonio puncto 8. De qua nos in præfenti.

Q V Æ S T I O

Unica.

An Delectatio morosa de re aliqua semper sit peccatum.

SUPpono I. Delectationem morosam, non ideo dici morosam, quod multum duret, & moretur in voluntate, sed quod voluntas supposita aduertentia intellectus, moretur in ea expellenda, quod potest fieri in instanti. Unde delectatio morosa, nihil aliud est, nisi simplex coplacentia rei illicitæ deliberata, & sine formali intentione eam opere implendi. Vel, Delectatio morosa est plenus, & deliberatus consensus, quo homo animaduertens aliquid esse peccatum, libere in illud consentit, in eoque conquescit, ac delectatur. Ita S. Thomas 1. p. q. 81. & 1. 2. q. 74. ar. 6.

SUPpono II. Delectationem morosam triplicem esse posse. *Primo*, alia dicitur simpliciter speculativa, delectando se de modo, quod talis res fuisset effecta, considerando inuentionem, artificium, dexteritatem, stratagemata, quibus v. g. mediantibus factum fuit, aut fuisset homicidium, furtum fornicatio &c. Non tamen se delectando de opere malo; sed tantum de modo, & artificio. *Alia* delectatio morosa potest esse, dum quispiam delectatur de ipsa re mala, secundum se considerata, quatenus mala est ex natura rei. *Tertio modo*, delectatio morosa est de ipso actu hominis, qui cognoscendo rem malam, neque acceptat, neque reprimat talem cogitationem, sed tantummodo permittit eam suum cursum facere.

SUPpono III. Motus voluntatis quoad præsens, esse in triplici differentia. Nam alij sunt, qui anteuer-

Delectatio morosa est triplicem esse potest.

Delectatio morosa triplicem esse potest.

Motus voluntatis sit in triplici differentia.

tunt omnem intellectus aduertentiam, & omnem usum rationis. Vocanturque motus *primi primi*, id est omnino inuoluntarij, & consequenter nullum peccatum includunt. Alij sunt, qui sunt cum aliqua aduertentia intellectus, & deliberatione voluntatis; non tamen plenâ, & perfectâ, sed semiplenâ, & imperfectâ, uti sunt motus semidormientis, Vocanturque *secundo secundi*, & solum sunt peccata venialia, etiam in materia graui. *Domum alij* sunt, qui procedunt ex plena aduertentia intellectus, & deliberatione perfectâ voluntatis, & isti in materia graui sunt peccatum mortale: quia ad hoc sufficit ex parte intellectus, plena aduertentia, ex parte voluntatis plena deliberatio, seu consensus, & ex parte ubiecti grauitas materia; iam vero in materia leui, solum sunt peccatum veniale.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

CONCLUSIO I. Cogitatio, seu delectatio morosa, etiam de re illicita speculatio modo, quoad modum, & inuentionem secundum se, & secluso periculo contentiendi in delectationem rei malæ, ut mala est, non est peccatum mortale. Probatur, quia in hoc passu voluntas non delectatur de re mala, tanquam de obiecto malo; sed tantum de aliqua ratione boni, v. g. de inuentione, & industria, quæ talis res facta fuit, aut fuisset. Ergo delectatio morosa non est peccatum mortale. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

COROLLARIUM I. Delectatio, quatenus habet pro obiecto solam rei notitiam, non solum non est peccatum, sed etiam est quid indifferens. Ita Caietanus verbo, *delectatio*, & communis Doctorum sententia. *Ratio*: quia opus, quod sequitur eiusmodi delectatio, non est malum, sed bonum, aut indifferens, nimirum notitia veritatis, vel rei admiranda.

Et hoc modo homines delectari solent narratione, aut lectione prætorum, duellorum, & rerum admirandarum, quæ per artem magicam fiunt. Tum, etiam eorum, quæ pertinent ad conceptum proles, & opus generationis, &c.

COROLLARIUM II. Qui delectatur de modo subtili furandi, præcio, omni alio affectu, non peccat mortaliter. *Ratio*: quia tunc enim modi delectatio fit sine affectu ad ipsum furtum.

COROLLARIUM III. Non peccat mortaliter, qui ridet propterea, quod aliquis de equo deciderat, præcio omni alio malo affectu. *Ratio*: quia tunc non delectatur de malo, aut vulnere secuto; sed tantum de modo ridiculo, quo aliquis de equo cecidit.

COROLLARIUM IV. Delectari de cogitatione, vel de aliquo artificio peccato, per accidens, potest esse peccatum mortale, aut veniale. *Ratio*: quia si cogitatio sit vana, & otiosa, de illa delectari, veniale peccatum est; si vero periculum adsit consentiendi in aliquod mortale, est peccatum mortale. Ita Bonacina de matrimonio, q. 4. punct. 8. n. 7.

COROLLARIUM V. Signa, ex quibus dignoscitur, delectationem non esse de cogitatione, sed de re cogitata, tria sunt. *Primum*, quando homo non aduertit de cogitatione, sed de sola re cogitata. *Secundum*, quando ex honesta occasione, cogitat de obiecto prauo, v. g. audiendo confessiones, legendo, studendo, prædicando &c. Tunc enim præsumitur delectari de cogitatione, non de re cogitata, & licet in appetitu sensitivo oriatur delectatio; non censetur tamen in eam consentire. *Tertium*, quando artificium in rebus pijs & honestis relucens magis te delectat; quam in rebus prauis, & inhonestis, signum est, te ex solo artificio, non ex re turpi, cui annexum est artificium, sumere delectationem.

Conclu-

Delectari de aliquo artificio peccato per accidens potest si esse peccatum.

Quod delectatio non sit de cogitatione tripliciter cognoscitur.

Delectatio morosa de re illicita speculatio modo non est peccatum mortale.

Delectatio quæ habet pro obiecto solam rei notitiam non est peccatum mortale.

Delectatio
morosa de
obiecto il
licito deli
berata est
peccatum.

Conclusio II. Delectatio morosa de obiecto illicito, (v. g. dum quispiam voluntarie delectatur de ipsa re mala, cogitando rem ipsam, quatenus mala est ex natura rei) si sit cum plena aduertentia, & deliberatione in materia mortali, est peccatum mortale; in materia autem veniali, est peccatum veniale, quamvis non habeat animum exequendi opus, si tamen in illo præsentialiter delectetur, tam in materia luxuriz, quam in omni alia illicita. S. Thomas 1. 2. q. 74. ar. 8. & communis sententia. Probatur, quia malitia actus interni, sumitur ab obiecto, seu motu voluntatis. Sed delectatio morosa voluntaria de re mala, in materia mortali, habet obiectum, seu motum voluntatis mortaliter malum: ergo est peccatum mortale. Dixi itaq; in conclusio-
ne: in materia mortali, esse peccatum mortale; in veniali esse veniale: quia hæc mensuratur ex obiecto; sicut & alia actiones. Sic qui delectatur de lauta comestione, solum venialiter peccat; quemadmodum etiam; qui se iactat, aut laudat de peccato veniali. Dixi præterea, quamvis non habeat propositum exequendi opus: quia sola complacentia, & simplex affectus voluntatis, de opere illicito, mala est. Dixi insuper, in omni materia: quia in omni eadem est ratio. Hinc non tantum ille peccat, qui de fornicatione; verum etiam, qui de odio proximi, furto, homicidio &c. delectatur: quoniam omnis illicita delectatio, & rectæ rationi, & virtuti opponitur.

Omnis illi-
cita dele-
ctatio ma-
la est abi-
genda est,

Et ideo eiusmodi delectatio, maxime abigenda est: quia hominem sensum reddit incorrigibilem, iuxta illud Salomonis, Prouerb. 23. n. 34. & 35. *Eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator, amisso clauo. Et dices: verberauerunt me; sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi.* Sicut enim qui in bellico tumultu furens vulneratur, vulnerari se non putat, cum grauissime vulneretur. Solet enim frequenter accidere, vt

dum vel suos, vel aliorum lapsus, imperitorum quispiam miserantis retractat affectu; ipse etiam subtilissimi teli, voluptuario perstringatur assensu, & initium sub specie pietatis exortum, obsecro, & noxio fine concludat. Quod ipsemet Salomon Prouerb. 16. n. 25. sic confirmat: *Est via, quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem.* Cum ergo delectatio morosa, videatur homini recta, re ipsa autem ducat ad mortem, merito abigenda est.

Et certe, quis talem delectationem nollet a se abigere, quæ hominem ad graue peccatum inducit? Pulchre id expressit Apostolus Iacobi 1. n. 13. illis verbis. *Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur; Deus autem intentator malorum, est: ipse autem neminem tentat.* puta, ad malum faciendum. Nam ad probandam alicuius virtutem, bene aliquando tentat. Quod si quæseris, si Deus non tentat hominem, vnde ergo ille tentatur? Respondet Apostolus: *Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illecebra.* Ergo nostra concupiscentia est, quæ nos tentat, impellit, & ad malum allicit. Addit Apostolus loco citato: *Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.* Concupiscentia ergo est, quæ primo impellit, quomodo autem id fiat, respondet D. Augustinus lib. 2. in Genes. contra Manich. *Per cogitationem, inquit, siue per sensus corporis.* Quando igitur concupiscentia per cogitationem rei delectabilis pulsatur, tentat, & illecebrat, nisi citius expellatur, concipit delectationem, quæ ex illa cogitatione retenta oritur, quæ delectatio peccatum ab Apostolo nominatur, sed veniale, quia adhuc plenus non adest consensus, quo accedente plenum facit peccatum, quod generat mortem.

En vobis ordinem, & seriem, quæ peccatum fuit; nunc ergo perspicite, quænam sit origo peccati, quod

Delectatio
morosa ad
graue pec-
catum ho-
minem in-
ducit

Qua non ex-
pellens ma-
lam cogita-
tionem in-
duxit pecca-
tum in mun-
dum.

A concupi-
scentia ori-
ginem du-
cit peccatum.

quod principium, a quo processerit, & videbitis, quia a concupiscentia, sed media cogitatione. Tolle cogitationem, tolles a concupiscentia medium, tolles arma, quibus de-
bellat. Licet enim & sensu corporis aliquando vtatur; tamen ad cogitationem aliquando deueniendum est: quoniam per sensum corporis imaginatiua expergiscitur, cogitatio immittitur, quæ ergo fuit causa, vt peccati conceptio fieret? Sanè retentio illius malæ cogitationis. Vnde factum est, quod retenta in imagine facta a concupiscentia, creuerit in mentis vtero, & gradibus effecta, non valens amplius intus morari, vt potè factus iam prægrandis, foras exierit, & scindens vterum, pepererit opus peccati, quod patrauit, aut saltem animam vulnerauit. Qua de re pulchre D. Augustinus de honor. mulier. capit. 5. *Quomodo, ait, si aliquis carbonem apprehenderit, si citò eos proiecerit, nihil ei nocebunt; si vero diutius eos tenere voluerit, sine vulnere abire non poterit; ita & qui ad concupiscendum oculorum defixerit intuitum, & libidinis malum in corde suscipiens, morari in corde suo permiserit, excutere se sine animæ plaga non poterit; ideo iugiter inquit, semper clamemus cum Propheta, Psal. 24. Oculi mei semper ad Dominum.* Retentio ergo malarum cogitationum, omnis peccati origo est.

Ad quod magis adhuc comprobandum, sistite vobis ob oculos lapsum primi hominis. Nonne infelicis illius casus mulieris origo, negligentia in mala expellenda cogitatione extitit? quando semel a dæmone persuasa, dicit scriptura Sacra, Genes. 3. n. 6. *Vidit, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit.* Ponderate, quomodo videndo, bonum esse lignum intellexit ad vescendum? cum hoc experimentum non sit oculorum, sed gustus? an forsan, quia videns mulier fructum, in co-

cupiscentiam illius exarsit? Ita sane est, concupiscentia per cogitationem immisit apprehensionem delectabilis, & suavis; hæc cogitatio non excussa, sed facta, concepit delectationem, delectatio consensum, consensus protulit opus exterius, scilicet extensionem manus, posuit esum, mortem animæ, generis damnationem humani, totius massæ corruptionem. Ergo tanti mali principium, a cogitatione illa non statim excussa, in corde absconsa, non in terram defossa. Hinc Eva maledicta, vt dicit lex deutor. 27. n. 15. *Maledictus homo, qui facit sculptile, & conflatile, ponetq; illud in abscondito.* Iacob autem benedictus, quia non abscondit, sed illa infodit subter thersibintum. Genes. 25. n. 4. *Ecce hic infodit, vt perderet, illa abscondit, vt adoraret; & ideo hæc maledicta, ille benedictus.*

Audite S. Nilum, ingeniosè in hunc locum sic discurrentem: Cogitatio mala in corde absconsa, nisi funditus euellatur, ad priora hominem attrahet mala, etiam si per poenitentiam sint deleta, cum aliud sit in terram aliquid defodere, aliud in abscondito ponere. Neg enim idem est, in terra defodere in perpetuum, ait, & in abscondito ponere. Nam, quod in terra defossum est, & a sensu remotum, tempore ipso deletur etiā a memoria; at quod in abscondito positum est, eos fortasse, qui foris sunt, latet; sed cum ab eo, qui posuit, assidue cernatur, memoriam sui renouat, & circumfert. Vbi postquam dixisset, tale simulachrum absconsam, cogitationem esse malam, non statim eiec-tam, sed in corde retentam, ita prosequitur: *Periculosum igitur est, ponere simulachrum in abscondito, sed multo periculosius sequi, & exquirere formas iam oblitteratas.* Loquitur autem de ijs, qui post paratam poenitentiam, ac semel emundato corde, negligenter se ad expellendas cogitationes habentes, iterum ad priora facta mala redeunt, quod periculosius

Cogitatio
prava radi-
cus non e-
uella ad pri-
ora mala
hominem
attrahit.

lofus esse affirmat, ex hac ratione. Cogitatio enim non facile expulsa, vitia repetit, & voluptatis lancem, ad terram usq. deprimit, nam virtutis habitus celeriter admodum vertitur, in contrariam propendet, si negligatur. En habetis primam generis humani parentem in exemplum, quæ licet habitibus plena virtutum fuerit; quia tamen negligens in prima cogitatione expellenda extitit, idco in contrariū defleatentibus eius habitibus, misera & sibi, & nobis ruinam peperit, à sua decepta imaginatione; quem admodum & nunc, eadem omnes pariter simul homines decipit. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Cogitatio-
nes impro-
bæ etiam
ex corde iu-
sti hominis
pullulant.

Corollarium I. Cogitationes morosæ, & improbæ, ex corde etiam iusti hominis pullulant; non tamen afferunt damnum, quoad non inferunt consensum. Ratio: quia, ferme nullus est hominis sensus, qui ab hoc naturæ lapsæ contagio reperiatur immunis, quem impuri, aut vani cogitatus, tanquam spinæ, & sentes, quas carnis nostræ terra germinare consuevit, aliquando non pungant. In quo sensu S. Hieronymus usurpat verba illa Ecclesiast. 7. n. 29. Virum de mille unum reperi. In multis quippe studiosis, & quotidiana meditatione sudantibus, vix inuenitur cogitatus purus, & viri dignus vocabulo. Hæc est quippe humani cordis natura in improbitate prona, in instabiles, & volatiles cogitationes facile illabi, quæ viri dignitatem dedecant, ipsiusq. commendabilem sinceritatem emaculent.

Leuitæ euy-
radere cri-
nes iusti su-
erint.

In cuius rei symbolum, lex illa à Deo proposita fuit Leuitis, Numer. 8. n. 7. Radant omnes pilos carnis sue. Et cur non sunt iusti euellere pilos, sed radere? Respondet S. Gregorius Magnus, libro 5. Moral. cap. 24. Leuitarum pilis, radi præcepti sunt, non euelli: rasis etenim pilis in carne, radices remanent, & cresunt, ut iterum radantur: quia magno quidem studio, superflue cogitationes amputanda sunt; sed tamen amputari funditus,

nequaquam possunt. Semper enim caro, superflua generat, quæ semper spiritus ferro solitudinis recidat. Sicut ergo abrali pili iterum renascuntur, cum vegetabilis vitæ principium in carne, & cute remaneant; ita cogitationum exuberans pullulatio abicindi potest, sed penitus eradicari nequit, dum halitum vitæ trahimus: quemadmodum etiam in horto, florum varietate, & areolis aromatatum, ac pigmentariorum vernante, tribulos, & lappas inuenies, quas falce solitudinis demeta.

Hinc non immerito cogitationum natura, duplici similitudine explicatur à D. Chrysosthomo, homil. 2. in cap. 1. ad Rom. nimirum labyrinthi, & Gryphi, ubi dicit: *Talis est enim cogitationum natura: labyrintho cuiusdam, & gryphis similis est, nullum usquam finem habens, neq. concedens cogitationem stare supra petram.* Labyrinthiacas moles æquo iure nuncupat os aureum, sese occurrentiam cogitationum acies: nam sicut Labyrinthus multis viarum ambagibus, occursibus, & recursibus, mæandrisque sinuosus, & inflexus est; ita sinuosa, & obliqua animi varia cogitantis via. Dum enim, ad celestia aspirat, ad terrena repente dilabitur, & dum viam virtutis animo cepit, ad vitiorum itinera sensim inflectitur; nunc luxuriæ callem cursitat, nunc ad auaritiæ diuerticula remeat, nunc ad se rediens retrorsus actus animus, dum variarum cogitationum flexibus, & ambagibus constringitur, à se ipso egredi nequit, quasi labyrintho clauditur.

Cogitatio-
num natu-
ra labyrintho
& gry-
phis similis.

Gryphis pariter cogitationes æquiparat. Gryphes sunt animantia pennata, & quadrupedia, omni ex parte leones, in aquilinas alas, & facies desinentia. Vnde Philostratus lib. 3. cap. 14. de vita Apollonij scribit: Magnitudine autem, ac viribus, leonibus pares, illas tradunt esse, & ob petrarum cupiditatem sibi insidiari. Et paulo ante dixerat: *Petra sunt aureis guttis minutissimis consperse, quas hæc*

Gryphorum
mirabilis
natura.

fera rostro descendit. Gryphes sunt variae animorum cupiditates, volatilia, & pennata propter velocem cursum, & volatile desiderium, leones propter immanitatem, quæ se ipsas, & pectora, quæ informant, propter contraria desideria discerpunt, rostris, & ungibus, quouis leone, & aquila crudelioribus.

At verò Petrus Damianus, nostrarum cogitationum flexus, & reflexus, occursus, & recursus, earumque confusos tumultus, eleganter describit, serm. 60. in vigilia Natiuitatis Domini, mundum cum flumine comparans in hunc modum: *Primus huius fluminis riuus est, cogitatio mala; riuus exundans, & qui nullis obicibus repellatur. Habet frequentiam pluviarum, fenestras corporeorum sensuum, qui ei de mundanis cataractis, mortiseros imbres infusus administrant, occursat aspectui mentis, quod vidit, & audiuit; quod adorauit, & gustauit; quod palpauit, & tetigit; & plerumq. quod simplici oculo aspeximus, versipellis contortor, ad offendiculum contorquet, & scandalum. Pingit similitudines, imagines pingit, colores aptat, & in thalamo mentis vniuersa conuoluit; si forte consensum eliciat, & inficiat affectum. Offert horribilia de diuinitate, terribilia de fide, mirabilia de fidei institutione, & in alueolo mentis veneniferas ingerit portiones, quas vel in confessione enomere, peccator oneratus exhorret. Et tandem concludit: Quis in hoc riuo, vel mersum, vel submersum se esse negauerit? Videtis, quam turbidus torrens, & limosa regurgitans cœnositato, qui vix, aut nunquam ad hoc ducitur, ut penitus exsicce- tur: non puto, quod ille, qui clausit calum oratione, clausit animum à cogitatione, ut facilius sit calum obserare; quam animum. Aquatiles enim riuos, & pluviatiles nubes oratione Elias fugauit; & tamen, qui velocissimi imbris frenauit cursum, fidelibusque animi portas claudere non potuit, quin aliqua cogitatio intus sese in- sinuaret. Quia facilius est à cælis*

arcere aquarum fluxus; quam cogitationum turbines ab animis propulsare.

Corollarium II. Cogitationes morosæ ut plurimum à diabolo immittuntur. Veritas hæc colligitur ex D. Athanasio, qui in questionibus ad Antiochum, qu. 15. instigans in quarum cogitationum exordium, & originem, sic discutit: *Vnde mouentur in corde cogitationes, & meditationes contumeliosæ, execrabiles, atq. nefariæ, quæ sæpius in Dei iniuriam tendunt, & quas nec anima vellet proferri, nec hominis lingua nominari? Respon- sio. Huius auctor & operator diabolus est: ille ista nefanda in hominis animam subministrat, loquens contra Deum, verba, quæ possint in desperatione adducere hominem. Sed non ex hoc precipue condemnatur homo. Absit. Talis namq. cogitatio ab eo discedit, dum cogitabit se ipsum esse terram, & puluerem, non admodum reseruans talem cogitationem, sed diabolo dicens: blasphemiam tua, sit in caput tuum, diabole: ego enim Dominum meum adorabo, nec cum unquam blasphemabo. O quam salubre antidotum, & pharmacum adhibuit citatus Sanctus Doctor curandis morbis, quibus diabolus animam lauciat; cordis nimirum humilitatem, luti, & pulueris memoriam, ex quo plasmatus homo, in quem redigenda corpora post mortem; verbaq. constantis animi damoni exprobrantia. Nam quidquid astutus demon immiserit, non tibi nocet, sed ad radium humilitatis tuæ, caliginosæ vmbra dispellentur, si memoria pulueris volueris, si in earum artificem contumeliosa verba, & turpitudinis opprobria iactaueris, quam facile medicamentum, & suauis documentum. Truces tineas animi, lucifugasque blattas, (id est, cogitatus molestos, & nefarios) quæ corda arrodere cupiant, & Cedros Libani sublimes, erectasq. interdum exedunt, nullo negotio interimes, si paluere, & cinere sepulchri conspersus te coram Deo humillaueris.*

Cogitatio-
nes moro-
sæ ut plurimū
à diabolo
immittuntur.

Cordis hu-
militate
maximè
dæmonis in-
sultus sope-
rantur.

Strenu-
tati
oni causa
est vapor
subtilis in
cerebri ven-
triculis in-
clusus.

Colligo præterea eandem veri-
tatem ex scriptura Sacra, Iob 41.
vbi de diabolo dicitur: *Sternutatio
eius splendor ignis, & oculi eius palpebra
diaboli: de ore eius lampades procedunt,
sicut cada ignis accensa halitus eius,
prunas ardere facit, & flamma de ore
eius egreditur.* In quo loco Sancti
Patres, per *sternutationem*, per *oculos*,
per *palpebras*, per *verba*, per *halitus*,
intelligunt eius consilia, cogitatus,
machinationes, discursus, affectus
in hominum ruinas intentissimos,
ignitos, arduos, vrentes, penetrantes,
vehementissimos. Considera-
te quæso illa verba: *Sternutatio eius
splendor ignis.* Iuxta Galenum, lib.
2. de Symptomatum causis, cap. 2.
3. 4. & 5. vapor inclusus in cerebri
ventriculis subtilis, & delicatus, a
natura cum impetu, & vehementia
conante cerebrum expurgare, est
sternutamenti materialis causa. Vnde
citatus Galenus capit. 6. docet:
Sternutationem esse opus facultatis
expultricis, differtq; a pandiculati-
one, & oscitatione per motum re-
missum: nam isti sunt motus me-
diocres; sternutatio autem, & tus-
sis, motus validi; imò vehementio-
rem esse naturæ vim in strenutati-
one, quam aperte affirmat lib. 6.
de morbis vulgaribus comment. 2.
text. 32. aiens: sternutationem ap-
pellatam esse eructationem, & in
vniuersum omnem excretionem,
ructamentum appellari posse, qua-
ratione dixere poëtæ, *mare eructare
foras, cum astat.* Vapor ergo in ce-
rebro inclusus, foras cum vi à na-
tura expulsus, sternutamentum fa-
cit. Hic autem vapor, in homi-
ne quidem aqueus est, sed in dæ-
mone igneus, vnde foras erumpens,
splendorem emittit igneum. Si er-
go tales vapores sunt in dæmone,
iique cogitationes dicuntur, tum
quas in hominum molitur ruinam,
tum, quas in homines immittit, cum
sint ignitæ, & vi expellantur, qua-
les erunt? Quam fortes, quam vi-
olentæ, quam, vt sic loquar, into-
lerabiles.

Neque mirum id videbitur ei,
qui astutiam diaboli accuratius co-
siderauerit: dicit enim de illo Apo-
stolus, 2. ad Corint. II. n. 14. *Trans-
figurat se in Angelum lucis, & sui cerebri
sordes, velut rem splendidam, & illu-
stem, cum delectatione effundit.* Bone
Deus, qualis, & quam ignita est il-
la cogitatio, a dæmone homini im-
missa carnali, & quis illi resistere po-
terit? Imò & ipsemet Dominus de
illo dicit, in citato Iobi loco: *Ha-
litus eius prunas ardere facit, & flam-
ma de ore eius egreditur.* Qualis ergo
erit illa immissa homini cogitatio
de mundo, de superbia, de carne.
Equidē talis, sic molesta, sic ignea,
sic ardens, vt & incepisse poeniteat.
Ait D. Hieronymus epist. 1. ad De-
metriadem: *Nequissimi hostis est illa,
vel prima calliditas, & ars doli plena,
fatigare cogitationibus rudes animas, &
nouellis in proposito mentibus solet tam
sordida nonnunquam, & impias cogita-
tiones inferere menti, ut qui tentatur,
dum suum illud curat esse, quod cogitat,
deteriorem se per spiritum immundum
proposito suo arbitretur effectum, mul-
toq; peiorem animam se habuisse credat,
cum adhuc res seculi amaret.* Hinc ge-
mitus, lacrymæ, timores horrendi.
Quis ergo ad talia potens, præser-
tim cum ipse Dominus de diabolo
affirmet, quod *cum sublati fuerit, ti-
mebunt Angeli, & territi purgabuntur.*
Id est, cum se eleuabit, extollet in
altum, contra homines se eriget, eos
persequendo, insultando, feriendo,
timebunt Angeli, id est, viri fortes,
principes, strenui, & in veritate ma-
ximi, & territi purgabuntur, id est,
cadent, decident, viam virtutis de-
serent, ad vomitum ridibunt, sub
se eos sterneret, ac proijciat. Ergo
felix, qui tentationem a diabolo
immissam, statim a se repellit: quia
hic diuinæ gratiæ fulcitur, ne suc-
cumbat.

Corollarium III. Delectatio
morosa maximè in hominibus vo-
luptatibus deditis locum habet. Ra-
tio: quia iuxta Philonem libro de
mundi opificio, voluptas tanquam
lasciua

lasciua quædam meretricula ama-
torem appetit, quærens stupri con-
siliatores, per quos illum, ceu ha-
mo capiat. Porro huius cupidinis
sequæstri sunt sensus humani, quos
postquam inescauerit, facile mentē
subiugat: quæ res, externas intro-
admittat, illis internuntijs, & oste-
tantijs singulorum formas, eique
suum affectum imprimantibus: nam
ceræ similis recipit per sensus ima-
ginationes, quibus apprehendit cor-
pora, quod per se ipsam non valet.
Cæterum voluptas suas præstigias,
ac fraudes subdole plerumq; abscō-
dit, neq; semper se prodit: vt faci-
lius, & felicius incauto insidietur,
dum in latibulo apparentis alicuius
boni, insidias molitur. Exinde,
cum sui plurimos studiosos, propu-
gnatoresq; voluptas habeat, quod
suauis affectu colorat, facile conciliat
ad gratiam, cupidinis lenocinio:
menti, ac rationi, mente & ra-
tione quæq; haud digna persuadet.
Ita vt non solum virtutis, sed etiā
viri domicilium, mens & ratio vi-
deatur esse. Quod mihi adumbras-
se videtur infantilis quondam illa
lucta in intollescente materni vteri
palæstra, nimirum Iacobi, & Esaü:
tunc enim simul in eodem vtero,
viriū, siue voluptas cum virtute,
pugnabat, quod postea euentus do-
cuit.

Nam Esaü viriū typus, factus est
vir gnarus venandi, fugaces delici-
as aucupio studiose captans; Iacob
autem vir simplex habitabat in ta-
bernaculis, virtutem studiose co-
lens. Coxit autem Iacob pulmen-
tum, ad quem cum venisset Esaü de
agro lassus, ait: *Da mihi de coctione
hæc rufa, quia oppido lassus sum.* Cui
dixit Iacob: *Vende mihi primogenita
tua.* At ille respondit: *En morior,
quid mihi proderunt primogenita? Et sic
accepto pane, & lentis edulio, comedit,
& bibit, & abiit.* Quæ verba sic ex-
ponit Caeteranus: *Verba sunt turbati
vehementi concupiscentia illius cibi, &
lassitudine.* Quid est, an certe in opu-

Rrrrr3

lenta Ilaaci domo, cibi facile para-
biles decrant, quibus filius primo-
geitus oppido lassus refici, & re-
creari potuisset? Minimè sed pere-
grinarum dapum concupiscentia ci-
tius; quam lassitudo, & necessitas
lauros fratris cibos hiabat. Ele-
ganter satis id expressit Philo He-
braeorum disertissimus, sic ad rem
præsentem scribens: *Tertia, inquit,
virtus est temperantia resistens volupta-
tibus, quæ sibi videntur imbecillitatem
humanam corrigere. Videtur, quod volu-
ptas nihil aliud sit; quam elatio animi.*
Quando igitur voluptas ita tumet,
vt non tantum suam dissimulare
malitiā intentet, sed etiam humanā
imbecillitatem corrigere præsumat,
arrogantissime insolescit, vt imbe-
cillam naturam humanam sulcare,
titubantem firmare, salicam curare,
mutilam reintegrare, & errantem
corrigere præsumat. Cum tamen
imbecilla imbecillioribus non bene
firmentur. Caue o homo Christiane
istas voluptatis insidias! quibus
in infirma quidem iacet humana na-
tura, primaui delicti morbo an-
tutus lancia; sed voluptatibus magis
languet, & imbecillius in omnes
prauitates dissoluitur.

Et certe, quis sibi non cauebit,
à vanissimis mundi voluptatibus,
cum sint verissima deliramenta, qui-
bus a quando delusus David Rex,
dicebat: *Oculi mei defecerunt in salu-
tare tuum.* Psalm. 118. Et quare? re-
spondet ibidem, n. 85. *Quia narra-
uerunt mihi iniqui fabulationes, sed non
ut lex tua.* &c. Alij legunt: *delectatio-
nes.* Ad ostendendum, quod mun-
di oblectationes, siue voluptates
perinde habeant se, atq; fabulatio-
nes, mendacia, & pura deliramen-
ta. Verum non omnibus ita se ha-
bere videntur: mundi enim amato-
res, voluptates vera gaudia appel-
lant, & tanquam pro veris delecta-
tionibus, ac gaudijs habentes, non
mediocres labores suscipiunt, neq;
exiguos sumptus faciunt, vt tandem
ijs potiantur. Solis itaq; Deum ti-
menti-

Voluntates
mundi sunt
mera delira-
menta.

Solis iustis
voluptates
munda, nu-
ga viden-
tur esse.

mentibus, voluptates nugæ, & fabulationes sunt. Sic enim Deus nomine omnium iustorum satius est: *Narrauerunt mihi iniquæ fabulationes.* Quasi diceret, ea omnia, quæ mundus magni facit, fabulæ mihi, & somnia sunt, ad quæ minime attendo, nec curo. Et hoc veræ sapientiæ proprium esse, dicebat Plato, ut homini inanum antea rerum cupido, aliam omnino mentem inderet, ut quæ magna prius esse credebatur, postmodum leuidentia, & nullius pretij reputaret: At Plato: *Necessè est eos, qui hæc audierunt, cum adoleuerint, & res ipsas comitis considerauerint, & veris iam animis res manifestè attrahere coactos, pristinas opiniones abijcere, atq; ita commutare, ut exigua videantur, quæ magna; facilia, quæ difficilia, & singula passim sermonibus concepta phantasmata, actionum progressibus in contraria verti cogantur.* Profecto tanti Philosophi verba, quæ Ecclesia Sancta titulo diuini honorat, homini Christiano diuina contemplanti, & in virtutis pulchritudinem obtutum desigenti, maxime conueniunt: inde enim terrena cõtremnere, & pro nihilo habere, sic ediscit, ut nec ad illa oculos conuertat, quasi inania spectra, aut vana phantasmata sint. Ad quod pulchre alludit Propheta, Psal. 36. n. 20. illis verbis: *Deficientes quemadmodum fumus deficient.* Quæ S. Augustinus sic vertit: *Post te enim sumus, si ante te Deus, id est, si Deum defixis oculis intuearis, omnia hæc humana, fumus tibi, & vmbra erunt.*

Ad delectationem morosam morosam non requiritur consensus

Corollarium IV. Ad hoc, ut delectatio morosa sit peccatum mortale, non requiritur consensus expressus, & formalis, ac positius; sed sufficit virtualis, implicitus, & interpretatiuus, seu ut vocant, negatiuus, v. g. dum quispiam aduertit plenè, se habere grauem tentationem veneream, & impressionem vehementem de turpi re, ac libidinosa; eam tamen non expellit, dum potest, sed negatiue se habet in tali casu, neq; consentiendo, ne-

que resistendo, tunc peccat mortaliter. Ratio: quia ad peccatum mortale sufficit consensus interpretatiuus; tunc autem voluntas supposita intellectus, aduertentia, consentire videtur, non expellendo talem impressionem vehementem in mente habitam. Quod probatur vltimis. Quia tantumdem est respectu peccantis, motus illos sensuales non expellere, dum ratio plenè, & perfecte aduertit, consentire in illis saltem tacite, & implicite: ergo idem est, illos non reprimere, atq; in illis consentire. Qui enim non vult expellere causam libidinis, in qua mortale periculum consentiendi inest, consentire videtur, siquidem ex natura corrupta, mediante fomite peccati originalis, semper tale periculum inest viatoribus, etiam si firmum propositum non consentiendi videantur habere. Ita Sayrus in Clau Regia, lib. 8. cap. 7. n. 3.

Ergo Catholici mei, ne vos cogitationes morosæ peccato mortali inuoluant, abijcite eas, & arripite cogitationes sanctas quibus omnia peccata, & omnem consensum prauum de cordibus vestris expellatis: id enim Deo gratissimum est. Sic fecit piissima Esther Regina, quæ v. a populo suo vltimam perniciem auerteret, præ nimio dolore, *Omnia loca, in quibus antea latari consueuerat, crinum laceratione compleuit.* Esther. 14. Sic fecit Maria Magdalena, quæ præ nimia peccati erubescencia, ad Filium Dei accurrit, & stans retrò secus pedes eius, lacrymis caput rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat. Lucæ 7. Ecce vtraq; ad Deum confugit, vtraq; Deum orauit, vtraque capillorum munus aliquod obtulit. Sed Esther in dilaceratione capillorum, Magdalena autem non in dilaceratione, sed in oblatione. Nam Esther dicitur compleuisse loca lacerationis crinum dilaceratione; Magdalena verò non crines lacerauit, sed eos integros ad Dei Incarnati pedes posuit. Vultis causam scire? hæc est: quia Esther agebat pro-

Esther, & Magdalena typus verè penitentis

pro temporali salute sui populi; & ideo passa est capillorum diuisionem: diuiduntur enim, & scinduntur non parua tribulatione cogitationes hominum, ad ista temporalia attendentium. At verò Magdalena, quia non pro temporali, sed pro spiritali salute agebat, & pro tollendo peccato, nullam etiam in capillo scissionem admittit; sed omnes eius crines, id est cogitationes, pro tollendis peccatis, tanquam res magni pretij Domino sistebantur, ut cognoscamus, solas cogitationes pro tollendis peccatis, & salute spiritali acquirenda, in magno pretio apud Deum haberi.

Capilli Beatae Virginis cum grege caprarum assimilantur

Ad quod comprobandum, recurre ad cap. 6. Cantic. vbi celestis Sponsus Beatam Virginem sic alloquitur: *Capilli tui, sicut grex caprarum.* Ecce caprarum similitudo faciebat capillos Virginis summè commendabiles Deo: quia de capris fiebant oblationes Deo, pro peccatis populi sui, ex quo maximam commendationem apud Deum habebant Deiparæ cogitationes, quæ in eo versabantur, ut peccata populi tollerentur. At Guillelmus Abbas nomine Filij Dei Virginem alloquens: *Idco volo te infirmioribus membris meis, materna pietate conseruandis intendere, quia exuberat meritis; & non tantum actiones, sed & cogitationes tuas, magna apud me, pro quibuscumq; volueris, petitiones sunt.* Nam capilli tui, id est, cogitationes de hominis mente nascentes, velut grex caprarum sunt. De capris iuxta legis institutum, fiebat oblatio pro peccatis: & forsitan de Galaad offerebantur capræ sacrificio aptiores. Vnde pergit citatus Author: *Cum ergo dilectus grege caprarum, quæ apparuerunt de Galaad, capillos pia matris comparat, etiam simplices cogitationes excellenti gratia, nos modicas pro peccatis filiorum propitiationes ostendit.* Etenim sicut capræ de Galaad, præstantiores erant victimæ pro peccatis; ita cogitationes hominis, pro peccatis depellē-

dis, pretiosissima apud Deum habentur.

Hinc olim dicebat Dominus iustis hominibus, Matthæ 10. *Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.* Et qui obsecro alij capilli ita in numero, & pretio sunt apud Deum, nisi sancta, & pia pro salute spiritali cogitationes? Hæ sunt in pretio apud Deum, quæ si deficient, & vitia deficiunt. Sic censet Imperfectus, homil. 25. in Matth. *Capilli, inquit, sunt subiles anime, & innumerabiles sensus sanctorum, qui de Spiritu Christi, quasi de capite ipsorum procedunt. Si autem iustus tradidit se in potestate dilectionis carnalis, dilectio illa præcidit capillos illius, & tollit virtutem, quam habet in capite; sicut Dalila Samsonis. Et nulla res sic præcidit virtutem capillorum, sicut corporalis voluptas. Si ergo perdit virtutem capillorum suorum, apprehendit eum alienigena, id est, immundus spiritus, & alligabit eum.* Ecce quomodo sicut pretium; ita & damnum hominis a capillis pender, sicut pendebat in Samson. Si igitur capilli tui fuerint, nimirum cogitationes a Christo, a capite tuo, ortæ pro salute spiritali consequenda, & robur, & virtus, & pretium tibi erit apud Dominum, quod si obdormiscens te in potestatem carnalis amoris dederis, qui ut Dalila crines Samsonis, ita tibi sanctas abstulerit cogitationes, proculdubio alienigenis traditus in perditionem ibis.

Corollarium V. Nihilominus, quando aliquis dubitat, an plenè aduerterit, & delectationi consensit, tunc si est vir timoratus, qui non solet consentire; imò est diligens in ea expellenda, censendum est, non consensisse, neq; habuisse aduertentiam deliberatam, etiam si aliqua fuerit negligentia. At verò, si sit vir desidiosus, negligens in resistendo, facilis in consentiendo, existimandum est, peccasse mortaliter, & negligentiam seu inaduertentiam processisse ex mala voluntatis inclinatione. Optimum tamen consilium est,

Capilli in scriptura sacra significant cogitationes humanas

Dubitant an consentiant delectationi, debet sub eadem conditione tale peccatum confiteri.

um est, eiusmodi peccatū in æqua-
li dubio sub conditione confiteri.
Ita Sayrus citatus, cap. 8. n. 6.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Obijciunt *cōtra conclusionē II. Ad* velle-
leitatis, seu desiderij, aut delecta-
tionis de re mortaliter mala, & illi-
citā, habitus sub conditione, si lice-
ret, si non esset peccatum, non est
peccatū mortale: ergo etiā delecta-
tio mortosa de obiecto illicito, habita
cum plena aduertentia, non est pec-
catum mortale. Ante resolutionem
obiectionis sciendum est, hanc esse
differentiam inter istos duos mo-
dos, velle, & volo: quia *vellem*,
denotat actum desiderij inefficacē,
solumq; denotat significationē pro-
pensionis in obiectum. Iam autem
volo, est actus voluntatis efficax,
quo quis tendit in obiectum per
ordinem ad executionem.

Respondetur itaq; *concedendo*
antecedens, videlicet, non esse pec-
catum, habere actum desiderij, &
velleitatis, de re aliqua illicita ex
motivo honesto, vel sub conditio-
ne, quā per impossibile, aut possi-
bile positā, actus ille non esset pec-
catum; secus si eā positā adhuc es-
set peccatum. Ita Sayr. cit. n. 28.
Et ratio est: quia actus inefficax to-
tam suam malitiam habet à motivo:
ergo quando motiuum non est ma-
lum, neque actus erit malus. Cum
ergo in proposito casu, motiuum
non sit malum, eò quod actus nō
feratur simpliciter, & absolute in
obiectum, sed sub conditione, si li-
ceret; ideo licet de facto obiectū
non sit licitum; nullum tamen cō-
mittitur peccatum, quia voluntas
non censetur velle obiectum illicitū,
sed ab illo, refugit. Et
hæc circa explanationem
sexti Præcepti.

TRACTATVS VII.

De septimo & Decimo Decalogi Præcepto.
Non furtum facies & non concupisces
rem proximi tui.

Quoniam decimum Decalogi præ-
ceptum, magnam connexionem
habet cum septimo, eò quod vtriusq;
sit idem obiectum nimirum res alic-
na: & quia concupiscentia rei alic-
næ oritur aut ex auiditate, & insa-
tiabilitate appetitus, & sic ad septi-
mum præceptum pertinet: aut ex
inuidia, eò, quod inuidus alterius
bona videre non possit, proinde de-
siderat illa auferre proximo suo, cō-
tra iustitiam, & charitatem: & sic ad
decimum præceptum spectat, pro-
pterea duo hæc præcepta coniungi
solent. Constat autem præsens
tractatus quatuor disputationibus.
Prima erit de furto secundum se ac-
cepto, *Alter*, de furtis coniugum,
& filiorum. *Tertia*, de furtis Reli-
giorum. *Quarta*, de restitutione
rerum furto ablatarum.

Septimi &
Decimi De-
calogi præ-
cepti idem
est obiectū.

DISPUTATIO I.

De furto secundum se accepto.

Quatuor potissimum in hac dispu-
tatione explicanda occurrūt, ni-
mirum definitio, ac diuisio furti, gra-
uitas eiusdem, ac tandem quantitas,
& qualitas sufficiens ad peccatum
mortale.

QVÆSTIO I.

Quid sit furtum.

Suppono. Furtum, & rapinam di-
stingui, eò, quod rapina includat
violentiam, quæ sit domino scienti;
quam furtū excludit, vnde à S. Tho-
ma 2. 2. q. 66. ar. 4. rapina sic defi-
nitur: *est ablatio rei alienæ per vim do-
mino scienti illata.* Quocirca furtum,
& rapina, specie in genere moris di-
stinguuntur: quia dicunt distinctam
rationem inuoluntarij. Nam aliud
est inuoluntarium, quod quis igno-
rans patitur; aliud verò, quod quis
sciens,

Furtum, &
rapina spe-
cie in gene-
re moris di-
stinguuntur.

sciens, & renitens. Porro genus
furti, & rapinæ, est iniusta rei abla-
tio, quod si fiat occulte, est furtum;
si verò sciente & contradicente Do-
mino, est rapina. Nihilominus ista
duo interdum confunduntur, eò
quod omnis iniusta acceptio, voce-
tur furtum, & rapina, vt constat ex
cap. si quid 14. q. 5. vbi dicitur: *si quid*
inuenisti, & non reddidisti, rapuisti.
Hinc, quando Exodi 20. prohibe-
tur furtum, omnis iniqua acceptio
rei alienæ intelligi debet, vt docet
S. Augustinus lib. 2. q. 72. in Exo-
dum.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Questio.

Furtum de-
ruiatur à fe-
rendo, vel
auferendo.

Conclusio. Furtum (quod à feren-
do, vel auferendo deriuatur) sic
definitur: *Furtum est ablatio iniusta*
rei alienæ, inuito Domino. Ita S. Tho-
mas 2. 2. q. 66. ar. 3. seu, *est occulta*
rei alienæ acceptio inuito Domino. Ex
qua definitione patet, sub nomine
furti, non solum comprehendi abla-
tionem rei alienæ; sed etiam iniu-
stam vsurpationem, detentionem,
damnificationē, rapinam, &c. Ex-
plicatur itaq; allata definitio. Dicitur
in primis, occulta acceptio, seu *abla-
tio*, id est, quæ sit Domino nescien-
te; aut quam quis intendit facere,
domino nesciente, per quod distin-
guitur à rapina. Dicitur *acceptio*, sub
quo nomine intelligitur, omnis ini-
usta detentio; siquidem acceptio,
& accepti detentio, moraliter cense-
tur eadem actio. Dicitur *præ-
terea, rei alienæ*: quia acceptio rei suæ;
quæ est apud alterum, non est fur-
tum, quatenus est acceptio rei suæ;
potest tamen esse furtum, quatenus
illa res est alteri accommodata, aut
oppignorata. Nam tunc auferitur
illi vsus, vel securitas, quam per il-
lam rem habebat. Nomine autem
rei alienæ, intelligitur res tam mobi-
lis, quam immobilis; tam corpora-
lis, quam incorporea: potest enim
quispiam furari iura, v.g. census, ser-
uitutes, & res immobiles, occupan-

do domum, vel agrum alienum, Do-
mino ablente. Dicitur *insuper, in-
uito Domino*: nam si quis auferat rem
alienam, consentiente Domino, aut
si putaret, Domino id non displice-
re quamuis occulte acciperet, eò,
quod ob verecundiā vereretur pete-
re, nō esset furtū: quoniam volenti,
& cōsentienti, non fit iniuria. Ex hac
conclusionē deducuntur corollaria.

Corollarium I. Furtum est ab
ipso Deo prohibitum. Ita expressē
habetur Exodi 20. *Non furtum facies.*
Et Leuitic. 11. n. 12. *Cuncta, quæ non*
habent pinnulas, & squamas in aquis,
polluta erant. Vbi inter aues immun-
das, quarum esus, & vsus Hebræis
interdictus est, refertur aquila, gry-
phus, halietus, miluus, accipiter, &
similes. Quare autem istarum aui-
um esus Hebræis prohibitus fuerit,
duplex est ratio. *vna*, quam tradit
Oleaster: *Quia*, inquit, *austroribus*
medicis, omnia, quæ hic interdiciuntur,
*natura nostra contraria sunt, & valetu-
dini aduersantur.* Moxq; cum lauda-
bili quodam pietatis affectu, sub-
dit: *Vnde quæso o homo, talem meruisti*
*medicum habere, qui tam curioſus, & am-
bitioſus requireret, quid tibi comedendum,*
& a quibus abstinendum esset. Hanc
etiam rationem insinuare videtur
D. Thomas 1. 2. q. 102. ar. 6. ad 1.
Vbi ostendit variā animalium gene-
ra, volatilia, terrestria, aquatilia, à
Deo in lege veteri prohibita fuisse,
tanquam noxia corporum valetudi-
ni, ne qua ex illorum esu aegritudo
contraheretur.

Alteram rationem, idem S. Tho-
mas citatus, & alij interpretes incul-
cant, nimirum, quia illæ volucres
suapte natura rapaces sunt. Vnde
accipitres pullos suos nutrire non
solent: *tum*, quia auctore D. Am-
brosio, lib. 5. Hexameron, cap. 18.
rapere assueti nutrire fastidiunt: tum
etiam, vt idem D. Ambrosius ibidem
testatur: *Intermittunt studia nutrien-
di, vt in vsu rapiendi compellant.* Et
ideo sub rapacium volucrum typo,
furta, ac rapinæ à Deo prohibita
sunt. Huic rationi applaudit Euse-
bius.

Furtum ab
ipso Deo
prohibetū
est.

Esus immū-
darum ani-
um duplici
de causa tu-
da s. prohi-
tus est.

Tractatus VII. De Septimo, & Decimo Decalogi Præcepto.
 bius lib. 8. de præparat. Euangel. cap. 3. *Volucres, inquit, quæ prohibita sunt, eas rapaces, carnibusq; aliarum animi nutriri comperies, quæ omnia merito immunda nominavit Moyses, ut vel hinc à rapina, & cæde nos deterret, & ad iustitiam hortaretur.* Si ergo ab vltu hominum fures, & raptores, tantum immundi remoueri iubentur, quanto longius à commercio, & consuetudine cum Deo arcebuntur.

Quis hæc non videt in illo adolescente Euangelico, qui iussus à Christo relinquere multas possessiones, quas habebat: *Abijt tristis.* Matthæi 19. n. 23. Quo abeunte, Christus intulit: *Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum celorum.* In quem locum D. Chrysostomus homil. 64. in Matthæum, ita scribit: *Si diuites difficile saluantur, quid facient rapientes? Nam si sua non dare, impedimento ad regnum est, quantum sibi accumulatur ignem, qui aliena occupat? Si solum adolescens ille, quia diues erat, à Christo abiit, quanto longius, si raptor esset, abiisset? Si solum propter opes, quas habebat, errabat à regno celorum, quanto longius propter rapinas, si quas egisset, aberrasset? Non licuit auaro diuiti, cum Lazaro inire consortium, magno inter vtrumq; chaos intercedente.* Lucæ 16. n. 25. *Inter nos, & vos, chaos magnum firmatum est.* Tantæ autem separationis causa, non alia fuit, nisi, quod diues Lazaro necessaria non dederit, ut docet S. Chrysostomus: Conc. 2. de Lazaro: *Hic, ait, nihil à diuite accepit iniuria: neq; enim illius pecunias usurpauerat diues, sed suas non impertijt, accusatorem habet eum, cui negauit misericordiam; quæ aliena quod raperit, quam veniam consequeretur.*

Quis ergo non pauebit terribile illud extremæ sententiæ fulmen: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Matth. 25. n. 41. præsertim si attentius considerauerit, quam inculpantiam seuerâ sententia libretur. *Esuriu enim, inquit, & non dedi, sitis mihi manducare: situi, & non dedi.*

Etq; diuites atq; raptores, æternæ damnationi obnoxij sūt.

stus mihi potum. Ecce peccatores dicuntur æternis cruciatibus addicendi, non propter ablata aliena, sed propter sua propria non oblata. Ex quo loco D. Augustinus lib. de fide, & operibus, cap. 15. sic ingeniosè argumentatur. *An forte ibunt in ignem æternum, qui opera misericordiæ non fecerunt, & non ibunt, qui aliena raperunt? Palam ostendens, æq; raptores, atque diuites immisericores æternæ damnationi obnoxios esse.*

Corollarium II. Deus in lege veteti furtum prohibuit ob nimiam ludæorum pronitatem ad furandum. Sic colligitur ex scriptura sacra Exodi 22. n. 1. in qua, qui olim furabatur ouem, quatuor pro vna soluere inebatur: *Si quis furatus fuerit ouem, aut bouē, & occiderit, vel vendiderit: quinq; boues pro vno boue restituet, & quatuor oues, pro vna oue.* Et cur vnus iumentum ablatio, plurimum solutio- ne compensari iussa est, cum iustitia ad solam æquitatem, siue æqualitatem constituendam ordinetur? Imò, si in bonis corporis, æqua sit cõpensatio per legem talionis: *dentem pro dente, oculum pro oculo, & sic de similibus, reddendo, ut habetur Exodi 21. n. 24. Leuitici 24. & Deutor. 19. n. 21.* Cur in bonis fortunæ, quæ sunt minoris momenti, plus quam ablatum fuerit exigatur? Respondent communiter interpretes: quia multa erat illius populi facilitas, & pronitas ad furandum; & ideo necessum erat, ut grauioribus poenis coerceretur, ne in immensam, atq; immedicabilem audaciam effunderetur. Quare autem poenâ quintupli in bobus, & quadrupli in ouibus imposita fuerit? Respondet Paulutius Foroliuiensis, id factum esse ratione valoris, & æstimationis, ita ut lex seuerius egerit in maioribus; quam in minoribus.

Corollarium III. Qui rem alienam accipit, habens iustam causam credendi, Dominum hoc permittitur, si adesset, non committit furtum. Ratio: quia in tali casu Dominus non censetur iniurius. Secus censetur.

Deus in veteri lege propter pronitatem ludæorum ad furandum, furtum præhibuit.

Pauper in extrema necessitate rem alienam oculis accipiens non committit furtum.

Disputatio I. De Furto secundum se accepto. Quæstio I. Quid sit furtum.

censendum, quando nullam habet causam; aut quando causa est incerta: quia tunc censetur Dominus iniurius. Ita cum alijs Bonacina, disp. 2. de restit. q. 8. punc. 1. n. 1. Item pauper, qui in extrema necessitate occultè rem alienam accipit, non committit furtum: aut quado compensandi causa, quando aliter, quod suum est, recuperare nequit, ut docet Sayrus in Clau Regia, lib. 9. cap. 13. n. 13, & communis Doctorum sententia.

Et quidem de paupere habetur expressa Christi Domini doctrina, Lucæ 6. n. 30. ubi dicitur: *Omni petenti te tribue, & qui auferit, quæ tua sunt, ne repetas.* Quod præceptum rectè Iansenius interpretatur de illo, qui nostra auferit ex necessitate: *Intelligendum, inquit, de ablatione rerum, quas extorquet quodammodo egestas, non autem imperat auaritia imprudens.* Equidem, doctrina hæc valde obseruanda est; imò ut verius loquar, præceptum omnino exequendum. Pudore quispiam affectus, à nobis petere recusat; necessitate verò pressus, occasione data, clam surripit aliquid; quid ergo? Nunquid charitas Christiana vult, ut illud repetamus? Minimè profecto: Remittatur libentissimè, imò si necesse fuerit, etiam superimpendatur. Sic egerunt Sancti homines, sic etiam tu exequere, si veram sanctitatem habere desideras. Nam B. Amon, cum frequenter à latronibus infestaretur, omnem victum ei surripientibus, tandem ex miraculo cum comprehendisset, vindicta exiit, sed qualis audire: *Introducens eos in cellam, posuit eis mensam, & iussit, ut perciperent cibum.* Sic habetur in vitis Pattum, cap. 8. Non dissimiliter fecit S. Macarius, qui domum rediens, inuenit furem cum animali, illud oneratum, & rapientem, quæ erant sancti; quid verò sanctus? tanquam peregrin^{us} astitit furi, eumque animabat in animali onerato, & cum omni quiete eum deducebat, inquiring: *Nihil intulimus in hunc mundum, sed Dominus dedit, sicut voluit.*

Viri sancti sibi ablata non repetebant, imò etiam vltro offerebant.

ipse, ita factum est, benedictus in omnibus Dominus. Ibidem lib. 16. de patientia.

Necq; sanè moueat quempiam, quod sit pauper, & quasi iam eo ipso ab hoc præcepto: *Qui petit à te, da ei, exemptus habeatur.* Si enim non adest tibi pecunia signata, est pecunia doctrinæ. Sic resoluit D. Hieronymus in citatū scripturæ locum: *Potest enim intelligi, ait, de pecunia doctrinæ, quæ nunquam deficit, sed quanto plus datur, tanto amplius duplicatur.* Vnde Carthusianus appositè ad rem præsentem dicit: *Da itaq; secundum exigentiam, & possibilitatem tui status, ac facultatum tuarum, & si non corporale; tamen spirituale munusculum, ut si inconuenientia, vel inconuenienter postulauerit, informes errantem, quia verbum melius; quam datum.* Egregia sanè, & ad solatium pauperum Sacerdotum doctrina utilis, ut nunquam à se pauperem petentem, sine dano dimittant, aut corporali si adest possibilitas; sin minus, suppleat verbum spirituale, suppleat tandem oratio pro illo effusa, ut sic semper omni petenti, iuxta Domini præceptum, demus.

Addo insuper, allatum Domini præceptum, licet non literaliter, verè tamen exponi etiam de eo, qui iniuste petit, & violenter, ac tyrannicè, cui pariter dare libenter debemus dono, quod ipse ex violentia petit. Cuius rationem hanc affert D. Hieronymus supra citatus: *ut eius peccatum diminuatur, ut sic dum dono accipit, non peccet ex furto, licet peccet ex violentia.* Equidem magnæ charitatis specimen istud est, ut tanti proximum quis faciat, ut ad eius peccatum diminuendum, velit potius sua perdere, & quod ei nulla remaneat actio repelendi; quam maius peccatum permittere. Sic quondam egit Sanctus Isaac, auctore D. Gregorio, Dialog. lib. 1. cap. 14. qui cum fures in horto deprehendisset, oleribus onustos dimittens, ait: *Nolite malum facere, quoties aliquid de horto vultis, ad horti aditum venite.*

Omni potestati dandum est, temerari aliquid.

Et am iniuste & violenter petenti, non est negandum.

venite, tranquille petite, cum benedictio-
ne percipite, adsumq; est. statimq; Gre-
gorius magnus rationem reddit: *Ut
qui hortum nocturni venerant, cum la-
boris sui premio, & repleti ab eo, & in-
nocui redirent.* Hæc erat Sanctorum
illorum Patrum heroica virtus, qui
ob ferventem in proximos charita-
tem omni proprio dispendio, cum
efficere non possent, ut proximi non
peccarent, procurabant, ut saltem
minus peccarent; & dum maiora
tollere non possent peccata, omni
impendio satagebant, ut saltem ef-
sent minora. Hinc dum quispiam
aliquid nobis vi tollere vult, sicut vi
petit, ne in furtum etiam incidat,
ita consultum est, secundum Christi-
ana perfectione, atq; charitatem,
ut demus. Sic redemptor noster
sciebat Iudam latronem, & furem
esse: surripiebat enim, quod infere-
batur, Ioan. 12. n. 6. & tamen num-
mos ei credidit, ut saltem si fur, non
latro inueniretur. Ait Alcuinus:
Portabat ministerio, exportabat furto.
Quasi diceret, si non portasset mini-
sterio, certe non solum fur, sed &
raptor fuisset; at verò, quia nummos
ex ministerio retinebat, licet fur;
non tamen raptor, non violentiam
inferebat, proinde minus peccans;
ideoq; ut minus peccaret, Dominus
illi annonâ credidit, firmans exem-
plo, quod verbo docuerat.

Iudæi acci-
pien-tes va-
sa aurea ab
Ægyptijs,
furtum no-
commise-
runt.

Corollarium IV. Israelitæ acci-
pientes vasa aurea, & argentea ab
Ægyptijs, non commiserunt furtum.
Ratio: quia talis actio fuit ab ipso
Deo præcepta, Exodi 11. *Postulet
vir ab amico suo, & mulier à vicina sua,
vasa argentea & aurea.* Deus autem
vti Dominus, & iudex omnium, &
tanquam supremus gubernator, nul-
lam committens iniustitiam, nec ulli
inferens iniuriâ, ut contra Marcioni-
stas disputat potuit res illas ab Ægy-
ptijs auferre, easq; Hebræis cōcede-
re. Audite D. August: contra Mani-
chæos sic argumentantem, qæst. in
Exodum. *Non ex hoc Hebræorum factum quis-
piam sumendum exemplum putare deberet,
ad expoliandū isto modo proximum: illud*

enim Deus Hebræis præcepit, qui nouerat,
quid pati quemq; oporteret, nec Hebræi
fecerunt furtū, sed Deo iubenti ministeri-
um præbuerunt; quemadmodum cum mi-
nister iudicis occidit eum, quem iudex
iussit occidi, profecto si id sponte faciat,
homicida est, etiamsi eum occidat, quem
sicut à iudice occidi debuisse. Ergo Dei
iussu Hebræi expolauerunt Ægypti-
os, qui sicut sine vlla iniuria potuit
iustissime eis eripere filios primoge-
nitos, ac occidere; ita & eorum au-
ferre bona, eaq; cui vellet tradere:
cum enim sit vitæ, & mortis Domi-
nus, est quoq; simul Dominus re-
rum, quæ ad vitam ordinantur: &
consequenter Hebræi præceptū Dei
exequendo, furtū non commiserunt.

Imo etiamsi præceptum Dei non
extaret; adhuc tamen Hebræi furtū
commisit centum non debent: quia
adhuc ex parte populi aderant aliæ
rationes, prædictam exactionem ho-
nestantes. Sic censet Philo lib. 1. de
vita Moysis: *Expulsi, inquit, extru-
siq; ab Ægyptijs Hebræi, memores inge-
nitatis pristinae, ausi sunt facinus, quod
iniuriis acceptas rependerent, multum
enim præda nacti, sarcinas partim suis
bumeris, partim iumentis imposuerunt;
nec id præ auaritia fecerunt, ut obtre-
ctatores fortasse dicent; nec alienarum
fortunarum cupiditate, sed primum, ut
diuturni laboris, necessariam mercedem
reciperent. Deinde, ut pro acceptis in
tempore seruitutis iniurijs, si non pro me-
rito, aliquid saltem damni repouerent:
nec enim par est iactura libertatis, ac pe-
cunie, nemo quippe sanus non malit vi-
tæ, quam libertatis adire periculū. Itaq;
verumq; factum iure tueri possunt, siue
ut in pace mercedem receperunt, quæ
tamdiu frustrati fuerant; siue ut in bello
victores victos bonis expolauerunt: ab
illis enim orta fuerat iniuria, qui viros
ingenuos, hospitesq; suos, quasi captiuos in
seruitutem redegerant; sed ubi se obtulit
ocasio meliorum temporū, populus inermis,
illatam sibi iniuriâ ultus est, ipsa
protegente eum iustitia. In quib; verbis
duplicem causam illius expoliationis
assignat Philo, scilicet, iustā laboris
recompensationē, & iustū bellum.*

Sanctus

Hebræi ius-
tas ratio-
nes habu-
erunt ad ex-
poliandos.

Iudæi in
Ægypto ty-
rannice ni-
misi o, pri-
mebantur.

Deus pau-
peri ex sub-
stantia di-
uitis, velut
nolle mer-
cedem ro-
pendit.

Sanctus vero Irenæus tertiam
rationem affert, quia illa acceptio
vavorum, & expoliatio Ægyptiorū,
debeatur Hebræis ex debito grati-
tudinis, ita scribens: *Ægyptij enim po-
puli debitorum erant Hebræis non solum
rerum, sed & vitæ suæ, propter Patriar-
chæ Ioseph præcedentem benignitatem:
ad hæc populus Hebræus pessimam serui-
tutem seruierat Ægyptijs, vitam eorum
acerbā facientibus, in durissimis operi-
bus luti, & lateris, in edificandis ciuita-
tibus munitis, & multis, ac diuturnis
laboribus suis, facultates eorū vebemen-
ter auxerant; cum illi tamen non solum
ingrati essent aduersus eos; verum &
vniuersos eos perdere vellet: quid igitur
iniuste ab illis factum est, si ex mul-
tis pauca sumpserunt? & qui potuissent
multas substantias suas habere, si non
seruissent eis, & diuites abire, paucis-
simam mercedem pro magna seruitute
accipientes, inopes abierunt.* Sanctus
itaq; Irenæus acceptionē vavorū ius-
tificat ex debito gratitudinis, quod
Ægyptij debebant a Iosepho serua-
ti, & ex diuitiarum incremento, quæ
ex laboribus accreuerat Iudæorum,
ac tandem ex lucro cessante eorū-
dem, dum non sibi, sed eis tyranni-
ce cogebantur laborare. Talis enim
fuit tyrannis, & talis oppressio Iu-
dæorum, vt non solum operibus co-
gerentur inferuire publicis, non so-
lum Regi; sed etiam priuatis, & par-
ticularibus, ita vt quasi essent empi-
tij, & non liberi, singulis liceret eo-
rum operā vti, nullo soluto pretio,
nullā mercede.

Et hæc veritas facile elici potest,
ex illa promissione, quam Moysis
matri filia Pharaonis sponderat,
Exodi 2. n. 9. *Accipe puerum istum,
& nutri mihi, ego dabo tibi mercedem
tuam.* Si Regina iuste, & recte cum
matre agendo, promisit illi merce-
dem, vt Moysen filium suum quā
optime educaret, nōne per hoc eui-
denter ostendit, etiam Hebræis pro
illorum laboribus, ex iustitia soluen-
dam fuisse. Atq; hinc vnusquisq;
perpendat, quanta fuerit Dei æqui-
tas in Ægyptijs expoliandis, qui per

Hebræos omnes spolauit, quia
omnes peccauerant, & non solum
Principes, vt sic par pari redderet,
Ægyptios iuste expolians, qui Iu-
dæis supra modum aggrauatis, mer-
cedem denegabant. Vt hinc vir im-
bellis animum resumat; timeat ve-
rō potens, & viribus præstans, sci-
entes esse summum vindicem in cæ-
lis, qui quæ suā pollet potentia, pau-
peri ex substantia diuitis, velit, no-
lit, mercedem rependet, ipsum spo-
lians; pauperem autem cumulatē
vestiens. Hebræi itaq; non tantum
a cohabitantibus secum Ægyptijs,
vasa illa petierunt, ad compen-
sandam iniuriā sibi illatā; verum
etiam a cæteris omnibus extra ter-
ram Gesson, quia, vt ingeniosè ad-
uertit Oleaster, credendum est, ma-
gnam partem Hebræorum, per ro-
tam ancillatam Ægyptum fuisse, &
a suis petiisse Dominis, ac domina-
bus, quæ libentissime eis concesser-
unt.

Merito tamen controuertitur
in hoc facto, de iustitia modi spolia-
tionis, siquidem Hebræi petierunt
sibi accommodari vasa, animo reue-
ra nunquam restituendi: ergo fuit
mendacium, ac deceptio, quod si
mendacium, ac deceptio, quomo-
dō a Deo præcipi potuit? Huius quæ-
stionis resolutionem D. August. lib.
22. contra Faustum, cap. 71. non
ausus attentare, totam diuino ma-
luit reservare iudicio; quam aliquid
determinate de ea affirmare, ita scri-
bens: *Fieri etiam potest, vt sint aliæ
causæ occultissimæ, cur illi populo, hoc di-
uinitus dictum sit; sed diuinis imperijs
cedendum est obtemperando, non resi-
stendum est disputando, dicente Aposto-
lo: Quis cognouit sensum Domini? aut
quis consiliarius eius fuit? siue ergo ista
sit causa, quam dixi, sicut alia quacūq;
in secreta, & abdita dispositione Dei la-
teat, cur per Moysen illi populo dixerit,
vt ab Ægyptijs sibi comodanda peterent,
quæ auferrent; hoc tamen confirmo, nec
frustra nec iniquè illis dictum fuisse, nec li-
cuisse Moysi aliter, quam Deus dixerat,
facere, vt penes Dominum esset consumm-
tubendi;*

SSSS3

Tractatus VII. De Septimo & Decimo Decalogi Præcepto.
iubendi; penes famulum autem consilium peragendi. Digna profecto Augustini sententia: quoniam ea, quæ Dei sunt, humano velle metiri ingenio, periculosum est.

Dupliciter tamen, ad hanc questionem respondendum esse cenſeo. Primò cum D. Augustino, Deum, nullo modo mandasse, ut Hebræi mutuò peterent. Colligo id ex omnibus scripturæ Sacræ locis, in quibus illud Deus præcepit. Duo enim præcipua sunt loca. Primus Exodi 3. n. 22. ubi sic habetur: *Dabo gratiam populo huic coram Aegyptiis, & cum egrediemini, non exhibitus vacui, sed postulat mulier à vicina sua, & ab hospite sua, vasa argentea, & aurea, & vestes, ponetisq; eas super filios, & filias vestras, & spoliabitis Aegyptum.* Alter locus habetur Exodi II. n. 2. Dices: ergo omni plebi, ut postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa argentea, & aurea. Ergo solum, ut postulant, dixerat Dominus; non verò, ut mutuò postulant: quòd si ipsi postea commodatò petierunt, suo ductu id fecerunt, non diuino consilio, vnde rectè notat Salianus, quòd in hoc facto non sit necesse, populum ab omni culpa excusare.

Secundò, responderi potest, præcepisse quidem Deum, ut postulant commodatò, idq; per licitam dissimulationem absq; mendacio, petentes commodatò, & interius intelligentes, si in Aegyptum redirent; vel si alias Deus non iussisset. Imò iustè, & licitè poterat Hebræi Aegyptiis ingerere falsam illam opinionem, ut scilicet putarent se reddituros ea, tum, quia erant eis debita, ratione famulatus: tum, quia Deus tanquam supremus Dominus, illis ea dederat, vnde ad suam redimendam vexationem, & cum sua recuperare alià non potuerint vià, iustè illa vti sunt dissimulatione. Sic olim Deus præceperat dissimulationem Iosue, ut stimulet fugam: *Pone insidias vbi post eam.* Iosue 8. & Moyſi, qui dimissionem à Pharaone petijt ad sacrificandum tantum, quòd eum non

sine mandato Dei fecisse certissimè tenendum est, siue ergo dixerimus, Deum accommodationem non præcepisse, sed solum postulationem; siue etiam eam mandasse, nullum adest inconueniens, nullus ex parte Dei scrupulus.

Corollarium V. Qui hominem liberum, v. g. vxorem, aut prolem alicuius rapit, nō committit furtum. Ratio: quia homo liber non habet Dominum, à quo possideatur. Solum ergo eiusmodi raptor, dicitur committere plagium; seu crimen plagiatum, si fiat ad vendendum, aut retinendum in mancipium. Quòd si ad fruendum, dicitur raptus; hæc autem propriè loquendo, nō sunt species furti.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obijciunt contra Corollarium V. Qui surripit ancillam, aut mancipium alicuius, verè furtum committit: ergo etiam, qui surripit hominem liberum, furtum committit. Respondetur distinguendo antecedens: Qui surripit ancillam, aut mancipium, ut illud vendat, est verè furtum, conceditur: quia est acceptio rei alienæ. Qui surripit ancillam, ut ad tempus abutatur, committit furtum, negatur: nam ancilla secundum illud turpe actum, non subest dominio alterius, neq; talis surriprens, quærit in ancilla id, quòd alterius est; sed quòd ipsius ancillæ est.

QVÆSTIO II.

Quale peccatum sit furtum.

Suppono I. Furtum ratione materię, varijs nominibus; intra eandem tamen speciem denominari: si enim priuatus homo à priuato, aliquid auferat, dicitur furtum: si verò quispiam bonum cōmune furetur, dicitur peculatus: si ouem de grege, aut pecus furetur, dicitur abigeatus: si hominem liberum, dicitur plagium, plagiatum: si deniq; rem sacram, dicitur

Rapere hominem liberum, nō est furtum sed plagium

Obiectio & solutio eiusdem

Furtum ratione materię varijs nominibus denominatur

Disputatio I. De Furto secundum se accepto. Questio I. Quid sit furtum.

citur sacrilegium, quòd solum distinetur a sacrilegio, quia in loco sacro, quamuis rem non sacram sed tamen à quomodò peruenientem ad Ecclesiam furetur, tunc iam furtum transit in sacrilegium.

Suppono II. Furtum à Legisperitis tribus modis diuidi solere. Primo, in diurnum, & nocturnum. Furtum diurnum est, quòd fit tempore diei, diciturq; propriè latrocinium, seu rapina; furtum verò nocturnum est, quòd fit noctu. Secundo, diuiditur furtum, in occultum, & manifestum. Furtum occultum est, quòd fit clam nesciente Domino; furtum autem manifestum est, quòd fit palam sciente Domino, sed non valente defendere res suas. Tertio, diuiditur furtum in magnū, & paruum. Furtum magnum est, quòd fit in quantitate sufficiente ad peccatum mortale; paruum verò est, quòd fit in exigua quantitate.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Questio.

Conclusio. Furtum, quòd est iniusta ablatio rei alienæ, iniusto Domino, semper est peccatum mortale ex genere suo: quia fit contra ius diuinum, naturale, & positium, & contra leges humanas, in ipso iure diuino fundatas. Ita S. Thomas 2. 2. q. 66. ar. 5. Probaturq; ex scriptura Sacra, 1. ad Corint. 6. *Fures regnum Dei non possidebunt.* Sed quòd excludit a possessione regni celestis, est peccatum mortale: ergo furtum ex genere suo est peccatum mortale. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Furtum est minus peccatum rapinæ. Ita S. Chrysostomus, homil. 33. ad populum ubi dicit: *Furante peior est rapiens, sed si illum pendere oportet quadrupli eorum, quæ furatus est rapiens opus est decuplum, & multiplex exoluere, & optabile sic quòd iniuriam delere posse.* Timeant ergo qui rapinas exercent: non enim humanas opes rapiunt, sed

diuinas: imò non rapiunt, sed incendunt, iuxta illud diuinum effatum per Iaiam ad Principes Israel: *Vos depastistis vineam.* Ilaiæ 3. n. 14. septuaginta legunt: *Quare incenditis vineam meam.* Quasi rapina ex pauperum domicilijs exportata, incendia videantur. Vnde S. Chrysostomus in citatum Ilaiæ locum ita scribit: *Expostulationem exaggerat: non enim dicit, cur conseruos, proximos, fratres; sed ait, quæ erant mei peculij, perdidistis, corruptistis, quæ mei iuris fuerant.* Demde ostendens, quæ species fuerit istius incendij, ait: *Rapina pauperis in domibus vestris.* Neq; enim tanta calamitate euertere vineas consuevit grando, ut animam pauperis, mendici, & inopis vrere solet iniustitia.

Si ergo tantum peccatum est rapina in quolibet homine, quid censetis, quantum erit in Principe? quantum in Sacerdote? quorum non rapacitas, sed fidelitas summa esse debet. Audite diuinum illud præceptum: *Non accipies munera, quæ etiam excacant prudentes.* Exodi 23. n. 8. In Hebræo autem legitur: *quæ erunt oculos prudentibus:* ac si non solum vsum, sed etiam facultatem rectè sentiendi; eripere videantur. Si ergo accepta munera, ipsis quodq; prudentibus, quales esse solent Principes, & Sacerdotes, tantum afferunt detrimentum, quantum obsecro asferent ablata? Ideoq; hi præ cæteris, præbere se debent a rapinis puriores: ne si Respublica cæcis ductoribus vratur, pariter cum illis in abrupta vitiorum præcipitetur. Talem se exhibere studuit Iosephus, totius Aegypti administrator: *qui omnem pecuniā congregauit pro venditione frumenti, & intulit eam in ararium Regis.* Genes. 47. n. 14. Vbi D. Augustinus q. 159. in Genes. dicit: *Pertinuit ad scripturam, in hac etiam re commendare fidem famuli Dei.* ut scilicet iudiciaria potestate dignus appareret, qui tam eximia fidelitate vrabatur; nam manus rapinis impeditæ, tractando Respublicæ clauo, prorsus inutiles habent.

Principes debentes se immunes à rapina

Furtum ex genere suo est peccatum mortale

Furtum est minus peccatum rapinæ

Rex Iosaphat pro
dent a in ip
fuerunt, in
iudicibus.

Tractatus VII. De Septimo & Decimo Decalogi Precepto.

habentur. Quod probè sciens Rex Iosaphat, cum iudices suos regno praeficeret, sic eos affatus est. *Videle, quid faciat: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini.* 2. Paralip. 19. n. 6. Et paulò post addit: *Non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.* Quasi diceret, interprete Caietano: Non hominis vices, sed summi Dei iudicatio exercetis; sicut igitur dignitatem geritis, diuinam, ita gerite & aequitatem. Quòd si in iudice damnatur sola munerum cupido, quantò magis acceptario, & quòd longè deterius est, violenta extorsio, & ablatio.

Absint ergo seculares Principes, à rapinis: absint, & quidem multò longius Ecclesiastici, vel ipsiusmet antiquitatis exemplis moti. Ad tabernaculum quippè Mosaicum, templumq; illud Hierosolymitanum extruendum, non nisi fidelissimi quinq; administratores eligebantur. Quò ergo iure ad Ecclesiam Dei administrandam rapacissimi non tarò non pastores, sed praedatores assumuntur? quòd huius temporib; plerumq; & spectamus, & lugemus. Plura olim munera ad tabernaculi fabricam, vniuersus populus conferebat; quam necessaria viderentur. Quid ergo tabernaculi praesides? *Artifices*, inquit, scriptura Sacra, *venire compulsi, dixerunt Moysi: Plus offert populus; quam necessarium est.* Exodi 36. n. 4. In quem locum D. Augustinus, q. 171. ita scribit: *Notandum, inquit, quòd illi qui sapientes appellantur, effectores operum sancti, etiam moribus tales erant. Poterant si vellent multa auferre; sed modestia prohibuit, vel religio tenuit.* Egregiam sanè laudem, in tanta rapiendi occasione, tantam abstinendi moderatorem tenuisse.

Templi Salomonici si
delissimi ar
tifices fue
runt.

Verum & in Salomonico templo, non dissimilis ministrorum fidelitas commendatur. Nam qui tempore Regis Ioas praeerant templo refarciendo, ingentem pecuniam collegerant; & tamè addit sacer textus,

4. Reg. 12. n. 15. *non fiebat ratio alijs hominibus, qui accipiebant pecuniam, ut distribuere eam artificibus; sed in fide tractabant eam.* Vnde, cum ad hoc opus congregata fuisset ex populo prorsus infinita pecunia, ut habetur 2. Paralip. 24. n. 11. *Artifices absolute opere, inquit sacer textus, detulerunt coram Rege, & Ioiada reliquam partem pecuniae.* ibid. n. 14. Nihil omnino in suam partem auferentes, quasi ab aliena pecunia non minus; quam ab animi voragine abhorrent, illam Prophetica imprecatione praeculis habentes: *Va omni, qui multiplicat non sua.* Vnde quòd aggrauat contra se densum lutum Abacuc 2. n. 6. Vbi opes furto, aut rapina possessas, denso luto comparat Prophetia: quia què ad modum qui denso luto adhærescunt, quo magis se expedire volunt, eò magis obruantur; ita qui in furta, & rapinas incidunt, ac in lutulentam voraginem inciderent, difficillimè explicantur.

Quid loquar de Esdra Sacerdote, scriba in lege erudito, cuius equitas satis laudabilis extitit, in secundo templo erigendo. Nam cum ad illud opus fabricandum, Rex Artaxerxes, Esdram Sacerdotem praemitteret, antequam aurum, & argentum, ad inchoandum opus, illi traderet in manus, prudenter animaduertit, eius manum non esse peccatas, sed potius diuina lege sanctificatas, sic eum alloquens. *Missus es, ut visites Iudaam, & Hierusalem, in lege Dei tui, quae est in manu tua.* Et ut feras argentum, & aurum, quod Rex, & consiliatores eius, spontè obtulerunt Deo Israël cuius in Hierusalem tabernaculum est. 1. Esdræ 7. n. 17. & 15. Vbi Glossa ordinaria dicit: *Notanda, inquit, fides, & sapientia Regis, & consiliatorum eius, qui dona sua magis per illum, qui legem Domini in manu habebat, id est, opere complebat; offerenda intellexerunt.* Quasi in eas tantum manus, pecunia committi debeat, in quibus diuinæ legis obsequia reperiatur, quales esse Sacerdotes debent. Quid ad hæc, moderni Ecclesiarum administrato-

Artaxerxes Rex pro re
edificando templo Ie
rosolymita
no auro, & arg
ydedit.

nistratores, qui alienis laboribus distescere volunt, qui non solum illicitas contributiones extorquent violentè, sed etiam non rarò, quidquid ad vitam sustentandam necessarium est, totum eripiunt. De quibus D. Chrysosthomus homil. 62. in Matth: *Ingenti, inquit, ipsi sudore hominum dolia replent; nec vrcum domum afferre illis permittunt: non enim centesimam totius partem, sed medietatem flagrant.* Tales olim erant filij Heli, qui non solum medietatem possidebant; sed etiam integritatem, ut sic loquar, rapiebant.

Furtum est:
leuius pec
catu omni
bus alijs in
proximum
commisiss.

Corollarium I. Nihilominus furtum, est leuius peccatum, omnibus peccatis, quæ in proximum committuntur. Ratio: quia bona fortuna, quæ per furtum auferuntur, omnium bonorum sunt infima. Vnde furtum, leuius est etiam simplici fornicatione: quia fornicatio opponitur bono prolis, quod est superioris ordinis, quam bona temporalia. Ita S. Thomas 2. 2. q. 154. ar. 3. Verum tamen ratione incommodorum, quæ inde sequuntur, interdum furtum potest esse maius peccatum, alijs.

Demon
stratur Iudas
non ad libi
dinem, sed
ad avaritiã
impulsi.

Corollarium III. Furtum, non solum est peccatum mortale ex genere suo, sed etiam occasio, & quasi dispositio quædam ad alia grauiora peccata, quod ex scriptura Sacra euidenter ostendo. Cum imminente iam passione, conuiuium Christo in Bethania instrueretur, Maria Magdalene accepta librà vnguenti nardi pistici, pretiosi, venit, & vnxit pedes Iesu, & domus repleta est ex odore vnguenti. Ioan. 12. Quo viso Iudas Iscariotes dixit: *Quare hoc vnguentum non venit trecentis denarijs, & datum est egenis?* Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea, quæ mittebantur, portabat. Ibidem n. 6. Ecce, quæ Iudas ministerio portabat, furto exportabat. Vnde non immeritò quarunt commentatores, quare Christus Domi-

nus furaci Apostolo loculos permiserit? Alij verò sagacius, cur diabolus ita ad auaritiã prodicionem Apostolum instigauerit. Hanc quæstionem mouet Isidorus Pelusiorum lib. 3. epist. 385. *Quid est, ait, quomobrem Iudas non ad libidinem, sed ad prodicionem demon impulit? Nimirum, quia partem illam praesidijs firmatam videbat; eam autem, quæ ad avaritiã pertinebat, infirmam, & imbecillam.* Ex crumena enim furto, in spem venit, ut ipse ad prodicionem quòq; facile se conferret. Scilicet, malus demon, quæ pollet sagacitate, Iudæ appetitiones exploratas habuit; cum aduertit illum in avaritiã procliuem, inde fiduciam concepit, usq; ad Christi Dei prodicionem sensim pertrahendum. Primò itaq; illum impulit, ad crebra modicè furta; paulatim verò ad maiora, quæ sacrilegia à Theophylacto censentur: quia in suum rapiēbat vsum, quæ in Diuinum dabantur. Postea, eodem avaritiæ affectu, ad maledicam detractionem stimulauit: ac tandem, impiè Christi Dñi prodicionem extorsit. Considerate igitur nunc, ad quòd malorum barathrum, immodicus pecuniæ amor homines incautos trahat, siquidem Christi ad mortem tradendi, non alia occasio, nisi auaritiæ opum cupiditas extitit. Quid enim tam funestum, & execrabile facinus, nisi auaritia persuasisset? *Ex crumena furto, in spem diabolus venit, ut Iudas ad prodicionem facile se conferret.* Quia ita est procliuē iter ex auaritiæ affectu, ad Dei ipsius prodicionem.

Sed, quid mirum, Iudam ex affectu auaritiæ ad Christi Dñi prodicionem inductum fuisse, cum Dei contemptus, germana auaritiæ socius sit, iuxta illud Apostoli Martini 6. n. 24. *Nemo potest duobus Dominis seruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diligit; aut vnum sustinebit, & alterum contemnet.* Et postea subdit: *non potestis Deo seruire, & mammona.* Ergo qui mammona, aut auaritiæ seruit, Deum contemnit.

Contemptus
Dei est ger
mana iobo
les auari
tas.

Tttt

Audite

Audite D. Chrysosthomum serm. 6. in epist. ad Philipp. *Fultis*, inquit, ostendamus, quomodo nemo utriusque obtemperare potest, sed alterum contemnat oportet? at res ita clara est, ut minime egeat oratione, cum id in rebus, & factis ipsis cernere liceat? An non hoc cernimus, Christum quidem contemni, mammonam vero coli? sentitis, quam vel ipsa verba aspera sint? quod si verba, multo magis res ipse. Sanè asperum dictum est; quod opum cupiditas Deū odio habeat, & Christum contemnat, ut mammonam, seu auaritiam colat. Nam ex hoc diuitiarum cultu Iudas adductus est, ut Christum odio haberet; imò, & ita contemneret, ut ipsum Deicidii lucratiuo pretio prodiderit. Hanc Evangelicam Christi gnomen S. Augustinus ad Concionatores distinctius in hunc modum extendit: *Qui, propter hoc, inquit, Evangelium predicat, ut habeat, unde manducet, & unde vestiatur, simul se putet, & Deo seruire, & mammona. Deo, quia Evangelium predicat: & mammona, quia propter ista necessaria, prædicat. Quod Dominus dicit fieri non posse: ac per hoc, qui propter ista Evangelium predicat, non Deo sed mammona seruire conuincitur.* O quantum malum! dum quispiam ex prædicandi Evangelij commercio, non necessaria ad frugalem vestitum, & victum; sed esculentas, ac poculentas delicias, & ambitioniorem cultum nundinetur.

Corollarium IV. Ut furtum sit peccatum mortale, requiritur, ut materiæ quantitas notabilis sit. *Ratio:* quia iuxta communem Theologorum sententiam, furtum rei levis, aut minimæ, v. g. pomi, aut oboli, non est peccatum mortale. Sed hoc ex sequenti quæstione magis patebit.

Corollarium V. Furtum, seu acceptio rei alienæ, in certis casibus non est peccatum. *In primis*, si fiat ioco: nam furti acceptio debet esse dolosa. Si tamen is, cui aliquid ioco auferitur, notabiliter irascatur, tunc eiusmodi accipiens peccat, non

quidem peccato furti, sed iræ, cuius, si id præuideat, causa est. *Secundo*, si acceptio rei alienæ fiat in poenā, & hac ratione non peccarunt Israelitæ, accipientes ab Egyptijs vala, accommodata in poenam Egyptiorum, & ut stipendium suorum laborum sibi compensarent. *Tum*, quia id fecerunt Deo iubente, ut ostensum est quæstione præcedenti. *Tertio*, quando existens in extrema, aut grauissima necessitate, alienum accipit: nam in extrema necessitate omnia sunt communia, non quod per illam statim transferatur dominium; sed quia quoad ius vtendi, communi sunt, ita ut quilibet illis angustiis pressus, possit vindicare, & occupare rem sibi necessariam, eiusque, vti sibi, vel proximo opitulari. *Vnde* talis acceptio non est furtum, quia non fit Domino iure iniusto. *Quarto*, si quis ex ignorantia, aut rationabili præsumptione accipiat alienum putans esse suum. Quod si dubius sit, peccat accipiendo. Similiter, si Dominus videns, taceat ob timorem, verecundiam, aut alium respectum humanum, est peccatum furti. *Quinto*, si quis alienum accipiat, animo proficiendi, aut adiuuandi Dominum in spiritualibus, vel temporalibus. v. g. dum quis occultè accipit pigmenta, aut fucos alicui mulieri, malè eis vtenti, vel gladium furioso, ne se, vel alium occidat: dummodò ex hoc scandalum magnum non sequatur. *Et ratio corollarij est*, quia nullà eiusmodi acceptionū dolosa, & fraudulenta est, quod omnino ad rationem furti requiritur.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijciuntur contra corollarium V. Furtum ex genere suo, est peccatum mortale: ergo semper est peccatum mortale. *Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia.* Nam omnia peccata contra præcepta Decalogi, sunt peccata mortalia ex genere

*Obiectio
& solutio
eiusdem.*

nere suo; & tamen aliunde possunt fieri peccata venialia, imò aliquando nulla.

QVÆSTIO III.

Quanam quantitas furti ad peccatum mortale sufficiat.

*Occasio
quæstio-
nis.*

Occasio huius quæstionis hæc est: quia neq; D. Thomas, neq; antiquiores Theologi determinarunt quantitatem furti ad peccatum mortale sufficientem; sed solum prudentiæ confessarij, & conscientiæ vniuscuiusque, reliquerunt, ut ex circumstantijs loci, personæ, & temporis, ac damni illati iudicent, sitne res accepta grauis, aut levis.

*Genera
personarū
quatuor.*

Suppono itaq; Determinationem quantitatis in materia furti ad peccatum mortale, absolute loquendo, fieri non posse, nisi spectatis circumstantijs, & qualitatibus personarum, quibus per iniustam rei ablationem, notabile damnum infertur. Porro quatuor sunt genera personarum, ex quarum circumstantijs grauitas furti quoad peccatum mortale considerari debet.

In primis, aliæ sunt personæ illustres, splendide viuentes, & valde diuites, vti sunt Reges, Principes, alijq; potentes magni, & talibus personis factum furtum in minori summa; quam vnius aurei, non est peccatum mortale: quia eiusmodi summa ratione talium personarum censetur esse parua. Secus censendum, si furtum talibus personis factum, excedat summam vnius aurei, aut saltem adæquet. *Ratio:* quia nummus aureus secundum se spectatus, est sufficiens quantitas ad peccatum mortale, nullo habito respectu ad qualitates personæ, cui furtum factum est. Ita Petrus Nauar. lib. 3. de restit. cap. 1. n. 31. & 39. Gesualdus Panorm. in Septimo Decalogi præcepto, tract. 17. cap. 2. n. 6. Sayrus in Clauis Regia, lib. 8. cap. 25. n. 19.

Deinde, aliæ personæ sunt, quæ tantum aliquantulum sunt diuites, & non ita sicut priores. Cuiusmodi

sunt diuites communes, qui viuunt de redditibus suis, & his furtum illatum in tanta summa, ut æquiualeat tribus, aut quatuor Iulijs, id est, floreno nostrati, aut quadraginta grossis, vel paulò plus, minusue, est peccatum mortale. *Ratio:* quia tanta quantitas furti, videtur esse notabilis respectu talium personarum, cum possit ipsis sufficere pro victu communi vnius diei, quæ quantitas est sufficiens ad peccatum mortale. Et hæc est sententia communis Doctorum, quam tenet Maior in 4. sentent. dist. 15. q. 25. concl. 1. Bonacina tom. 2. de restit. disp. 2. q. 8. de furto, punct. 1. Diana parte 1. tract. 13. resol. 37.

Tertio, aliæ personæ sunt, quæ honoratæ, & commodè viuunt, sed non sunt diuites, & tales sunt homines communes, atq; artifices, qui suā industriā, & arte viuunt. Et his si furto auferatur pecunia, siue res quæpiam duorum Iuliorum, id est, viginti grossorum, est peccatum mortale. *Ratio:* quia per rem tantæ quantitatæ iniuste ablatam, notabile damnum illis infertur: quoniam hæc summa posset ipsis sufficere ad victum vnius diei communem. Hæc etiam sententia est communis Doctorum, quam sequitur Egidius Trullench tom. 2. Decalogi lib. 7. cap. 5. n. 4.

Quarto tandem, aliæ sunt personæ omnino pauperes, quæ quotidie viuunt de labore manuum suarum, vel etiam mendicando victum quotidianum. Et his si furto auferatur res pretij vnius Iulij, puta decem grossorum, induceret peccatum mortale. *Ratio:* quia talis summa eiusmodi personis sufficit pro cibo, & sustentatione vnius diei. Ita communis Doctorum sententia.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Licet furtum commissum in parua quantitate, ex se non

Tttt2

*Diuites cō-
munes qui
censentur.*

*Quinā ho-
noratē &
commodē
viuunt.*

non excedat peccatum veniale; aliquando tamen potest esse peccatum mortale ex circumstantiis personæ, cui res illa furto auferatur. v.g. si quis furetur acum Sartori, aut subulam Sutori, quibus illi instrumentis victum quotidianum acquirunt. Probat, quia licet in tali casu instrumentum illud furto ablatum, esset satis exiguum, si tamen artifex non habeat aliud instrumentum ad exercendam suam artem, ob cuius defectum non posset acquirere victum quotidianum, tunc ratione lucri cessantis, & damni emergentis, ac nocimenti inde secuti, rei illius exigua ablatio, v. g. acus, aut subula, esset peccatum mortale, non quidem in genere furti formaliter, sed, quod res furto ablata esset levis, & non sufficiens ad peccatum mortale; sed, reductiue: quia ista ablatio fieret contra iustitiam, & charitatem. Ita Clauis Regia lib. 9. cap. II. n. 15. & communis Doctorum sententia.

Non operose id colligitur ex scriptura Sacra, quæ refert, quam patiens temporalium incommodorum extiterit piissimus ille vir senior Tobias in captiuitate positus. ubi bonis omnibus proscriptus, & capite damnatus. Tobia 2. n. 22. *At ubi nuntiatur regi, iussit eum occidi, & tulit omnem substantiam eius.* Multis quoque iniurijs etiam a cognatis lacessitus, & irrisus. Ibidem, num. 8. *Arguebant eum omnes proximi eius. Accidit autem, ut quadam die fatigatus a sepultura, obdormisset, illique calida stercorea hirundinum inciderent super oculos eius, feretque cæcus.* Nihilominus intantibus aduersitatibus constitutus, cum non minus difficile videndi, quam viuendi iactura toleretur, teste Philone super hæc verba: *Resipuit Nôe, ubi sic ait: Multi visu amisso, vitam etiam ultro abiecerunt, existimantes, mortem malum esse cecitate lenius: in tantisque infortunijs existens, dicit facra pagina: Non est contristatus contra Deum; sed immobilis in Dei timore.*

permanit, agens gratias Deo omnibus diebus vite sue. Tobia 2. num. 13. & 24.

Sed, qui tam multa temporalia detrimenta æquo animo sustinuit, vnum sustinere non potuit spirituale, scilicet, minimum furum. Cum enim domi vocem balantis hædi audisset, veritus ex eo luto temporalis, spirituale aliquod detrimentum, dixit seruis suis: *Videte, ne forte furuius sit, reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut aliquid ex furto edere, aut contingere.* Ibidem vt supra, n. 21. Ecce vni damno spirituali sustinendo timidum se præbuit Tobias, qui tam multis temporalibus tolerandis adamantinum se exhibuerat. Ex qua occasione pulchram admonitionem dat S. Chrysosthomus homil. I. in epist. 2. ad Corinth. *Nihil aliud, inquit, tam molestum est, quam Deum habere offensum. Id si absit; non afflictio, non insidia, non alia res vlla molestiam asferre potest recte sapienti: sed quemadmodum exiguum scintillam, si in profundam aquam immergas, potius extinxeris; ita quamuis magna animi deiectio, si in bonam incidit conscientiam, perit, facileque euanescit.*

In cuius veritatis comprobationem, egregium olim exemplum Hebræi præbuerunt, quando videntes in templo Hierosolymitano Iouis simulachrum, a Caio Imperatore collocatum fuisse, illudque interpretantes. *Abominationem desolationis,* quæ dicta est a Daniele, cap. 9. n. 27 vt hoc spirituale malum præcauerent, omnia sua temporalia bona in discrimen adducere decreuerunt, auctore Philone in legatione ad Caium, talem passionem Imperatori offerentes: *Decedimus vrbibus; cedimus priuatis adibus, & possessionibus: suppellectilem, vel pretiosissimam ultro vobis in prædam offerimus, eo animo, ut nos putemus non dare, sed accipere? Vnu pro his omnibus petimus, ne quid in templo nouetur: utque seruetur tale, quale a maioribus nobis est traditum. Id, si non impetremus; necandos nos præbimus, ne videamus vni, quod est morte grauius.* Qui

Tobias etiam vnum damnum spirituale sustinere noluit.

Iudei non poterant potius simulachrum Iouis in templo Hierosolymitano

Quibus verbis aperte indicabant, ne forte furuius sit, eo, quod ille in leuiora sibi fuisse omnia temporalia detrimenta, dummodo nullum spirituale paterentur. Ita planè Tobias in summa egestate positus, maluit, si Deus id permisisset, etiam durissima fame perire; quam vel vnius vilissimi hædi furto contaminari.

Multorum tamen capita torquet, quomodo Tobias suspicari potuit, hædum illum furtiuum fuisse, quoniam Græci Cocides rem hanc explicatijs tradentes, citatum scripturæ locum, his verbis exponunt: *Vxor mea Anna seruiebat in gynæceis, & mittebat Dominis, & reddiderunt ei etiam ipsam mercedem, addentes etiam hædum, quem domi detulit.* Ex quibus verbis liquido constat, Annam in gynæceis dedisse operam textrinæ, & confectum textrinum opus dominis misisse per manus fortè paruuli filioli Tobia, vt mos est pauperculis mulieribus. Constat quoque, ultra debitam mercedem dominos, dono, & gratuito ipsi addidisse hædum, vel miseratos vicem locupletis nuperæ foeminae, vel ob peritè, aut citò confectum opus, ne quis miretur donum fuisse in mercedis auctarium, quod facere non solent exteri. Quæ cum ira se habeant, quomodo Tobias sine nistrè de vxore suspicari potuit sine peccato, quasi furtiuum hædum attulerit, quem illa dono datum, absque delicto acceperat.

Verum omnes interpretes scripturæ Sacrae, iurè Tobiam a peccato excusant. In primis, Lyranus Tobias vindicat a suspicionis culpa. ex hoc fundamendo, quia Tobias non putauit, hædum furto sublatum ab vxore, vel aliquo domesticorum, sed tantum furtiuum esse, id est, a fure Annæ vilius venditum, illamque muliebri inconsiderantia hædum furtiuum emisse, vt maritum, & filiolum resciceret. Sanctius verò aduertens Tobias neminem accusare, sed solum, cum hædum, domi balantem audisset, dixisse: *Videte,*

ne forte furuius sit, eo, quod ille in sua paupertate hædum non sperauerit, censet, timuisse Tobias, ne forsitan aliquis ex domesticis furtiuum attulisset, vel certè ipse hædus, vxore nesciente, atque filio, domum irrupisset.

Non abnuo, optimas istas rationes esse; meâ tamen sententiâ, rectè potuit Tobias non absque causa suspicari furtum, cum optimè sciret, homines plerumque operarijs pauperibus malignè potius mercedem persolvere; quam auctarium gratis addere. Deinde, quia Tobias non ignorabat maleuadam esse egestatem, experiebaturque vxorem non satis timentem Deum, vt aperte constat ex illis verbis vxoris respondentis. Tobia 2. n. 22. *Manifestè vana facta est spes tua, & elemosine tua modò apparuerunt.* Vnde, cum Tobias esset paterfamilias, ad ipsum spectabat seriò aduertere, ne quid mali domi suæ accideret, quod cum cæcus esset, non poterat oculis explorare. Et certè, cum auditis mariti verbis, confectum vxor stomachosius responderit, reprehendens maritum quasi nimis sollicitum in inquirendo, furtiuusne hædus esset, nec ne? non tamen per hoc significans, se furto hædum sustulisse. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Nihilominus, licet furtum commissum in parua quantitate, ex se solum sit peccatum veniale; quando aliquis furatur multa parua pluribus vicibus diuersis personis, ubi peruenerit ad magnam quantitatem, sufficientem ad peccatum mortale, reus est peccati mortalis, & tenetur ad restitutionem. Ratio: quia Deus non tantum prohibuit furtum, ne lædatur notabiliter aliqua persona particularis; sed prohibet quodcumque furtum graue simpliciter respectu omnium personarum.

Corollarium II. Etiam ille, qui vendit viuum, aut oleum, aut merces,

Multa parua furti sunt peccatum mortale

Tobias a suspicionis excusatur.

Defraudare
mensuras
rerum ven-
dibilium est
peccatum
mortale.

Lex divina
de iusta me-
suras

Deus in de-
ferto omni-
bus omnia
æqualiter
diuidebat.

Tractatus VII. De Septimo, & Decimo Decalogi Precepto.
ces; & cætera comestibilia, & singu-
los eementes defraudat in pondere
vnius oboli, aut solidi, ex quibus
paruis furtiolis singulorum, perue-
nit ad quantitatem notabilem rerū
furratarum, peccat mortaliter in ge-
nere furti contra præceptum divinum,
& tenetur ad restitutionem omnium
rerum, excedentium quantitatem
sufficientem ad culpam mortalem.
Peccatum itaq; est, ex tali circum-
stantia, & defraudatione ponderis
ditescere, defraudando & mensuras
rerum vendibilium, minores adhi-
bendo.

Et hoc facile deducitur ex scri-
ptura Sacra, Ecclesiastici 11. *Statera
dolosa abominatur Deus.* & Deut. 25.
*Non habebis in sacculo diversa pondera,
maius, & minus. Abominatur enim
Dominus Deus tuus, qui hæc facit.* Qui-
bus verbis, interprete Caietano,
& alijs non solum prohibetur maior
modus ad emendum, & minor ad
vendendum, quibus iustitia comu-
tativa offenditur; verum etiam ma-
ior ad donandum indigniori, & mi-
nor ad donandum digniori, quibus
iustitia distributiva violatur. Quod
Deus per illam legem populo Isra-
elitico traditam, serio præcepit, Le-
vitice 19. n. 35. & 36. *In regula, in
pondere, & mensura, statera iusta, &
æqua sint pondera, iustus modus, æquis-
que sextarius.* Vbi omnia mensura-
di genera exprimiuntur, ut in omni
rerum genere tenenda, conservan-
daq; æquitas significetur.

Propter quod statim in dicta le-
ge, additum est: *Ego Dominus Deus
vester, qui eduxi vos de terra Egypti.*
Quibus verbis non solum propo-
sit se Deus vindicem, & ultorem vi-
olantium istam legem; verum etiā
in exemplum eam observantium.
Quemadmodum enim Deus in de-
ferto omnia omnibus æqualiter di-
videbat, videlicet, aquas, carnes,
manna, & tota alia innumera bene-
ficia, quæ illi populo exhibebat; ita
pariter volebat, ut Hebræi eandem
inter se retinerent æquitatem, & ne
benefaciendi quidem animo, a re-

gula æquitatis declinarent, iuxta
illud Itala 28. n. 17. *Ponam in pon-
dere iudicium, & iustitiam in mensura.*
70. verò legunt: *Et misericordiam
in statera.* Quasi Deus etiam miseri-
cordia uti nolit, nisi prius ad iusti-
tiæ libram appendatur. Sic expo-
nit D. Gregor. Nazianz. orat. in-
plagam grandinis, ita scribens: *Do-
cet, inquit, quomodo & misericordia,
ut est apud Isaiam, ad libram expendat-
ur: nec enim Dei bonitas, & clemen-
tia iudicio caret.* Quamobrem licet
Deus frequenter in scriptura Sacra,
causam pauperis iudicibus commē-
daverit, clementiam suam singula-
rem in eos ostendens; nihilominus
& severitatem simul in eisdem de-
linquentes præcepit. Exodi 22. n. 3.
*Pauperis, inquit, non misereberis in iu-
dicio.* Quasi diceret, ne in pauperis
quidem favorem, vllum permitto
iudici a iustitia recessum. Vbi sub-
tiliter D. Augustinus q. 88. in Exod.
observat, addi statim ibidem in li-
tera sacra, n. 4. *Si occurreris bovi, ini-
mici tui, aut asino erranti, reduc ad eum.*
Per hoc ostendens, non prohiberi
absolutè misericordiam erga paupe-
rem, cum etiam inimico exhiberi
præcipitur; sed solum prohiberi
misericordiam in iudicio, ne forsan
specioso misericordiæ titulo, debita
iudicii æquitas violetur. Ut nimi-
rum tam optimus iudex; quam pa-
terfamilias, illam Christi Domini
doctrinam semper præ oculis habe-
at: *Ego sicut audio, iudico.* Ioann. 5.
n. 30. Et quid est, *sicut audio?* respo-
det S. Bernard. de gradibus humilit.
*Non, inquit, sicut odi, non sicut amo,
non sicut timeo; sed sicut audio.* Scili-
cet, ut in causis familiarium tractā-
dis nullus priuatus affectus, sed so-
la ratio, & æquitas attendatur. Pec-
caminosum itaq; est, ex defraudatione
ponderis ditescere, defrau-
dando pondera, & mensuras rerum
vendibilium.

Corollarium III. Nihilominus
probabile est, eum, qui non ex in-
tentione, sed casu ex occasione,
quæ se offert, committit parua fur-
ta, non

In iudicio
pauperi de-
linquenti
misericor-
dia negari
debet.

Familie
sculenta &
poculenta
forantes
peccant
mortaliter.

ta, non peccare mortaliter, etiam si
per multa intervalla talia furta cō-
mittat. Ita Nauar. cap. 17. n. 159.
Bonacina disp. 2. de restitut. qu. 8.
n. 2. Et ratio est, quia cum singula
parua furta sint, & solum peccata
venialia, tempus interiectum inter
vnum, & alterum efficit, ut non
continuetur materialiter materia vni-
us furti cum alio, ita ut etiam vlti-
mum furtum, quo pervenitur ad no-
tabilem quantitatem, si materia ex-
taret præcedentium furtorum, solum
sit veniale peccatum. Similiter fur-
ta esculentorum, & poculentorum,
quæ communiter a famulis commit-
tuntur, licet sensim perveniant ad
notabilem quantitatem, non sunt
mortale peccatum, si ea furentur,
ut ipsemet consumant. Ratio: quia
Domini non sunt omnino iniuri de
substantia acceptionis; sed tantum
de modo accipiendi: cuius rei si-
gnum est, quia si domini rogaren-
tur, facile concederent. Secus cen-
sendum, si famuli ita esculenta, &
poculenta furentur, ut ea vendant.
Ita Nauar. cap. 17. n. 138.

Plures per
minuta fur-
ta damni-
cantes ali-
que, peccat
mortaliter.

Corollarium IV. Quando plu-
res alicui per minuta furta grave
damnum inferunt, v. g. dum multi
prætereuntes vineam alicuius, sin-
guli botrum vnum, vel duos car-
punt, si id fiat communi consilio,
singuli peccant mortaliter, & tenē-
tur sub mortali in solidum restitue-
re. Ratio: quia totalis damni sunt
causa, & non est maior ratio, cur
vni, quam alteri illud damnum no-
tabile imputetur. Quod si ab vno
iam facta sit restitutio, tunc cæteri
liberi manent. Si tamen ab illis
notabilis pars retineatur, tunc tenē-
tur sub mortali ei, qui pro omnib;
restituit, singuli satisfacere, eo quod
ille repræsentet personam credito-
ris. Si varò id casu fiat, ita ut alter
alterius conscius non sit, tunc ne-
mo illorum peccat mortaliter, neq;
sub mortali tenetur ad restitutionē,
eo quod nemo sit notabilis causa
damni.

Certum tamen est, eum, qui fu-
ratur modica, non habens intenti-
onem perveniendi ad notabilem
quantitatem teneri omnia illa parua
furta restituere sub peccato venia-
li. Sic docet Apostolus ad Rom. 13. *In dilectio-
ne Dei po-
test se ho-
mo fallere,*
*Reddite omnibus debita, & nemini quid-
quam debeatis, nisi ut invicem diligatis:*
*qui enim diligit proximum legem imple-
vit.* Vbi Apostolus loquitur etiam
de levisimis, & venialibus debitis,
stringens vnumquemq; ad restituti-
onem eorum. Verum, quid est,
quod D. Paulus totam legis imple-
tionem, & internæ sanctitatis signū
constituat in sola proximi delecta-
tione; præsertim cur maior, & præ-
stantior sit dilectio Dei. Cur ergo
pro signo sanctitatis, potius non po-
suit delectationem Dei; quam dile-
ctionem proximi? Sanè, quia licet
inseparabiles sint inter se istæ duæ
virtutes, nimirum dilectio Dei, &
dilectio proximi; tamen in dilectio-
ne Dei, potest se homo interdum
fallere, credens se Deum amare,
quem minime amat, præcipue cum
non crebra sint externa exercitia.
Divinæ charitatis. At verò dilectio
proximi patentissima est in frequē-
tissimis occasionibus bene faciendi
proximis, eorūq; sustinendi; idcō A-
postolus pro signo sanctitatis ad pro-
ximi dilectionem recurrit, utpotè in
qua minus fallaciæ esset. Sic resol-
vit D. Anselmus in citatum locum.
Cur, inquit, *Apostolus solam proximi
dilectionem commemorare maluit, quā
legem dixit impleri; nisi quia in dilecti-
one Dei possunt homines mentiri: quia
rariores tentationes eam probant; in di-
lectione autem proximi facilius convin-
cuntur eam non habere, dum scilicet ini-
que omnibus, vel aliquibus agunt.* Cum
ergo alterum dilectionis præceptum sine
altero teneri non possit, etiam vnum eo-
rum commemorare plerumq; sufficit, cum
agitur de operibus iustitiæ; sed opportu-
nus illud, de quo quisq; facilius convin-
cit. Quoniam igitur in dilectione
Dei, anagogicisq; virtutum actibus
& mentiri, & fallere se possunt ho-
mines,

mines, ideo, ut eorum intima sanctitas comprobetur, ad proximorum charitatem recurrendum est. Nam qualis sis in corde tuo erga Deum, in eo aperte, & sine fallacia ostendis, quod est circa proximum.

Corollarium V. Qui furatur. Sanctorum Reliquias, aut surripit. Conciones, vel alia Scripta composita ab aliquo cum magno labore, peccat mortaliter. Ratio: quia & reliquiae, quamvis pretio pecuniarum non aestimantur; existimantur tamen res esse magni momenti, cum sint res spirituales, & sacrae, proinde auro pretiosiores. Similiter scripta ab aliqua persona qualifica composita, quamvis ratione materiae videantur res esse parvae; respectu tamen existimationis, censentur esse res magni momenti. Ita Graffius de casibus reservatis, p. 2. casu 8. §. 2. Idem censendum, si quis surripiat parum Olei Sacri, aut Chrysomatis, aut cuiuscunque rei consecratae, v. g. corporalis, agni cerei a Summo Pontifice consecratae. Et tale furtum est sacrilegium, ob irreuerentiam rei consecratae factam. Secus censendum, si quis auferat tabula altaris, aut vestes Sacerdotales: tunc enim pro quantitate materiae peccaret quidem mortaliter, in ratione furti, sed non committeret sacrilegium: quia huiusmodi vestes non sunt consecratae, sed tantum benedictae. Ita Rebellus p. 1. lib. 3. cap. 1. n. 11. & Rodriguez in summa, cap. 148. n. 3. &c.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Objicitur contra Corollarium. I. Qui furatur multa parua diuersis personis, tunc in singulis illis furtiis non committitur peccatum mortale, neque etiam singulis illis, quibus res parua surripitur, infertur aliquod notabile damnum. Ergo dum quispiam furatur multa parua pluribus personis, licet ex eiusmodi furtiis petuenerit ad magnam quantita-

tem, non peccat mortaliter. Respondetur, negando consequentiam. In primis enim quia multis parua furando, intendit conquirere notabilem pecuniae quantitatem, peccat mortaliter illa intentione, & quolibet externo furto, ex vi talis intentionis procedente. Nam intentio illa dicit ordinem ad obiectum malum mortale: singulae enim acceptiones, sunt executiones illius deprauatae intentionis; & ideo licet ex se sint tantum peccatum veniale, denominatione tamen extrinseca, scilicet, in ordine ad prauam intentionem, cuius sunt executiones, sunt peccatum mortale. Nisi forsitan deprauata illa voluntas per contrarium actum moralem, aut poenitentiam interrumpatur. Neque sane obstat, accipientem a pluribus minima, non inferre singulis notabile damnum: quia licet respectu singulorum non sit notabile; est tamen respectu communis: nam communitas notabiliter laeditur, & fur notabiliter dirigitur. Nisi forsitan illius hominis conditio talis sit, ut alij teneantur ei succurrere, ut prudenter notat Angelus verbo *furtum*, n. 37. Aut certe, si constaret illos, quibus modica furatur, si nosset hominis statum, non fore inuitos, circa rei substantiam, licet circa modum inuicti essent.

QVÆSTIO IV.

An vxor clam surripiens aliquid marito, peccet.

Suppono, quod licet coniuges sint duo in carne vna, & bona ipsorum sint communia; dantur tamen inter illos aliqua bona specialiter pertinentia aut ad maritum, aut ad uxorem. Bona propria pertinentia ad maritum sunt, quae post matrimonium contractum adueniunt ipsi per nouam hereditatem, aut donationem, vel quacunque aliam industriam, nihil ad hoc conferente uxore: & talium bonorum solus maritus habet plenam administrationem, ac dominium.

Præte-

Bona propria vxoris. Præterea, alia bona sunt propria ipsius vxoris, ut sunt paraphernalia, & ea, quae mulier habet alio titulo, quam dotis. Similiter ea, quae sibi mulier reservauit ante matrimonium, illaque viro suo non donauit. Similiter ea, quae illi aliunde obueniunt, puta, aut ratione nouae hereditatis, aut donationis, aut ex industria extraordinaria, præter laborem debitum in administratione domus iuxta qualitatem familiae, & dignitatem vxoris. Et talium bonorum dominium, atque administratio pertinet ad ipsam uxorem.

Bona marito & vxori communia. Demum alia bona sunt communia tam marito; quam vxori, licet eorum administratio, & usus fructus ad maritum spectet. Et talia bona sunt ea, quae coniuges lucrantur durante matrimonio. Nihilominus ista bonorum societas, solo iure ciuili introducta est, ut recte obseruat Petrus Nauar. lib. 3. cap. 1. n. 96. Nam iure naturali, & diuino, coniuges solum participant in lucro partu, pecunijs, & labore vtriusque; quemadmodum & in alia extraneorum societate. Vnde si vir proprijs pecunijs tantum lucratur aliquid; aut contra vxor, tunc seclusa omni lege humana, vnus coniugum iure naturali, de lucro alterius non participat.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Vxor clam surripiens bona domus, quorum dominium, & administratio pertinet ad maritum, si id faciat sine consensu mariti tacito, aut expresse, aut saltem interpretatio, & in ea quantitate notabili, quae est sufficiens ad peccatum mortale in genere furti, siue ad dandum alijs, siue ad faciendam elemosynam, siue quouis alio titulo, non solum mortaliter peccat peccato furti, sed etiam ad restitutionem tenetur. Probatur, quia in tali casu vxor de facto accipit rem alienam inuito

domino: nam accipit illud, cuius dominium, vel administratio, vel usus fructus ad maritum pertinet, & maritus vxoris voluntatis arbitrius est.

Hinc Lycurgus cuiuspiam interroganti, quam ob causam lege cauisset, ut sine dote virgines elocarentur? Respondit, ut inquit, nec propter inopiam aliam relinquerentur innuptae, nec ob diuitias aliam certatim expeterentur: sed ut iuueni quisque ad puellae mores respiciens, ex virtute faceret electionem. Nam etsi pauperem uxorem alere difficile sit; diuitem tamen ferre grauius tormentum est. Aequales igitur genere, arate, censu ducantur, licet pudicitiae elogium, & viri obsequium, præcipua vxoris dos sit. Nam sicut coniugij virtute fiunt duo in carne vna; ita de obsequij Sacramento fiat necesse est in duplici corpore mens vna, vnum sapere, idipsum velle. Quamuis enim velle non discitur; ediscendum tamen vxoribus est ad coniugij concordiam. Quoniam si exgrex sit animus, corporum societas dissipabitur, cum voluntatis diuortium, corporis collegium seget. Eadem autem velle, & nolle eadem, felicitas nuptiarum est; diuersumque vxorum stipendium: quando natus viri vltro trahit vxoris voluntatem; imò & vxor futuram quodammodo diuinat, & si opus est, præmature executione antecurrit.

Felix profecto connubium, in quo vxor a voluntate viri dependet, nihilque sine scitu, & consensu ipsius facere audet, quod si contrarium euenerit, tota substantia domus ruat, & vir in vltimum exitium adducitur. Quis hoc in primis parentibus non agnoscit? Deus ipse illius connubij primus paranymphus exitit, statuens, ut mulier sub viri potestate existeret, non vir a muliere penderet. Quid ergo factum? venturum in paradiso pomum foemina oculis supra modum placuit, quae

Vuuuu

edules.

Lycurgi
lex de virgi
nibus elocandis.

Mulier a viro non viri a muliere dependere debet.

edules fructus, quos visu delibera-
uerat, foemineâ audaciâ manu car-
psit, dulceq; venenum ori sumen-
dum admouit, ac simul Adamo in-
consulta edendum obrulit. Annu-
it ille vxoris voluntati: & ecce sta-
tim Deus seuerus flagitij vindex ad-
fuit. Interrogatus ergo de scelere,
sic respondit Deo: *Dixit Adam, mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Super quem locum D. Bernardus ita scribit: *Verba malitia sunt hæc, quibus magis augeas, quam deleas culpam.* Insinuans, quod cum vir sit vxoriâ voluntatis arbiter, dicens Adam se de arbore vetita comedisse, vt voris voluntati annueret, eiusmodi conuiuentia nō excusauit culpam, sed magis auxit. Nam præter friuolam delicij excusationem, impœnitentiâ adulan-tem; addit etiam se obtemperasse vxoris voluntati; cum potius vir vxoris voluntatem absorbere debuisset. Cum ergo Adam præuaricationem excusaret, quod comederit vxori suæ annuens, potius se ignoranter accusauit, quasi non extiterit bonus vxoriâ voluntatis sequester, & eius operationum arbiter; quin potius sui arbitrij habenas mulieri, non bene agendorum directrici ignauè permittit. Vxor itaque sine consensu mariti, non potest quidquam licitè agere, nec elemosynam dare. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Vxor etiam de bonis dotalibus elemosynas facere non potest, sine expressa, aut præsumpta voluntate viri. *Ratio:* quia stante matrimonio dominium rerum dotalium, aut saltem administratio pertinet ad maritum. *l. do-ce ancillam, c. de rei vendicat.* Deinde, quia per hoc graue damnum viro infertur, cum dos ad susten-tanda onera matrimonij collata sit, & si matrimonium dissoluatur, maritus tenetur totam dotem vxori restituere, vt docet S. Thomas 2.2 q. 32. ar. 8. ad 2. Et ideo, qui propter dotem pinguem, & commodum te-

porale nuptias contrahit, seipsum in perniciem tradit, quod facile ex scriptura Sacra colligi potest. Mit-tens enim Abraham seruum suum, Eliezerum ad quærendam sponsam filo suo Isaaco, iussit eum manum ponere subter femur suum. Genes. 24. *Dixitq; Abraham ad seruum seniore domus suæ, qui præerat omnibus, quæ habebat. Pone manum tuam subter femur meum; vt adiurem te per Dominum Deum celi, & terræ, vt non accipias uxorem filio meo de filiabus Chanaanorum.* In-uestigate, quare manus Eliezeri in femore Abrahami posita fuit? *Ratio:* in promptu est, quia in femore Abrahami, tanquam in radice Christi continebatur. Sic censent D. Gregorius, Augustinus, Ambrosius, Rupertus, Hieronymus, & alij apud Lippomanum, qui solus in illo con-nubio spectabatur, non diuitiæ, non dominatus, non formæ venustas, cupiditatis pabulum. O digna Isaaco sponsam, pro qua eligenda, nō temporalia cōmoda, sed ipse Christus spectabatur. Quando autem non Christus, sed lucrum tempora-le quæritur, connubiorum discrimina tunc oriuntur, iuxta illud Pro-uerb. 9. ex lectione 70. lib. 1. in Io-uinian. *Mulier insipiens, & audax in-ops panis. Terrigenæ apud pereunt, & in profundum infernum incurrunt.*

Vultis scire, quanam sint, qui pereant? equidem illi, qui damna-
pessimæ foeminae experiuntur, scilicet terrigenæ, id est, illi homines, qui in foeminarum consortio nihil Christianum spectant, nihilque vi-
dent, quod ad terrenum, & tempo-
ralem hominem non pertineat. Sic
concludit D. Hieronymus ibidem: *Mulier, inquit, insipiens, & audax, in-ops panis efficitur. Cuius panis? Nempe illius, qui de calo descendit. Terrigenæ apud eam pereunt, & in profundum infernum incurrunt. Qui sunt terrigenæ, qui apud eam pereunt? Nidq; illi, qui sequuntur primum Adam, qui de terra est, & non secundum, qui de calo est. Ibi ergo diuinissimi panis inopia est, vbi in coniugali foedere nihil secū-*
di Ada-

In femore
Abrahami
Christus con-
tinebatur

Connubia
sine Chri-
sto infauia

di Adami, scilicet Christi aspicitur, sed terrena, & temporalia commo-
da, sola præ oculis sunt: ibi enim
& ruina, & proditioes prosiliunt.
Audite Egesippū lib. 1. excid. Hie-
rosol. cap. 36. de Herodē sic referē-
tem. *Hanc Herodis potentiam prosperis
affluentem successibus, vnius mulieris ex-
petita societas inclinauit, moestissq; infre-
git doloribus, ex quo aduersum ius, falsq;
coniugij dignitate potius generis, quam
charitate vsu quodam regio metiendum
existimauit. Sociat sibi Mariamnem A-
ristobuli neptem, Alexandri filiam. Itaq;
dum sequitur nobilitatem, in perturbati-
onem incidit, quā sibi domus propria non
conueniret, cui diuersarum provinciarū
multiplex obtemperabat populus.* Sca-
tent ergo connubia doloribus, sca-
tent periculis, quando in illis spe-
ctatur solum temporale lucrum, &
nihil Christianum ac diuinum con-
spicitur. Caueat itaq; quicumque
homo, ne ad connubia currat, sicut
equus, & mulus, sola respiciens
pabula appetitus: quoniam nullū
felix auspiciū nuptiarum est, vbi
in illis non quæritur Christus. Vnde
Psal. 127. dicitur: *Vxor tua sicut
vitis abundans in lateribus domus tue.*
Et quid vxor commune habet cum
vite? illud sanè: quia vitis præstan-
tissimus fructus, non spectatur nisi
de torcularis pressura; ita pariter
vxoris felicitas nullibi ita claret,
sicut à torcularibus Christi. Hæc
est mens D. Ambrosij lib. 3. de vir-
ginit. *Est, inquit, Ecclesia ager diues,
& secundus copijs. Hic cernas germina
virginitatis flore vernantia, illic tãquam
in campis filia viduitatem grauitate
pollentem, alibi tanquam vberi fruge cō-
iugij Ecclesia segetem replentem mundi
borrea, ac veluti maritata vinea satibq;
torcularia Iesu Domini redundantia, in
quibus fidelis coniugij fructus exuberat.*
Ostendens tunc solum auspiciissi-
ma esse coniugia, quando prodeū
de torcularibus Christi.

Corollarium II. Dantur tamen
aliqui casus, in quib⁹ vxor clam sur-
ripiendo aliquid de bonis cōmunib⁹

in scio marito, excusatur à peccato
mortali, nec tenetur ad restitutio-
nem. *In primis, quando res surre-
pta est exiguæ quantitatis, non suf-
ficientis ad peccatum mortale inter
maritum, & vxorem in genere fur-
ti. Nam inter hos maior quanti-
tas requiritur ad peccatum mortale;
quàm inter alias personas, non
ita strictè sibi coniunctas; quemad-
modum vxor cum viro, qui sunt
duo in carne vna. Præsertim si
vxor attulit, dorem sufficientem
iuxta facultates suas, & viri.*

*Secundò, Si vxor de bonis com-
munibus dat aliquid pauperibus, si-
ue in extrema, siue in communi,
necessitate existentibus: quia in his
casibus, maritus non censetur esse
inuitus. Imò etiam, inuito marito
potest licitè vxor facere modicas
elemosynas: nam tunc vir cen-
setur esse imprudenter inuitus, vt-
potè ex sordida auaritia.*

*Tertiò, quando maritus est dissi-
pator suorum bonorum, nimis pro-
digaliter illa dissipando in ludis,
commestationibus, ebrietatibus, im-
pudicijs, ampla munera donan-
do meretricibus: tunc enim vxor
clam surripens aliqua bona, refer-
uando illa pro necessitatibus immi-
nentibus familiæ, vt sibi, & liberis
consultat, non peccat peccato fur-
ti. Ita Nauar. in manuali, cap. 17.
n. 184. & Gesualdus Panormitanus
in Septimo Decalogi Præcepto, tra-
ctat. 13. cap. 2.*

*Quartò, quando mulier in scio
marito, surripit illi aliquantum pec-
cuniarum pro vtilitate domus, vel pro
rebus sibi necessarijs, (præsertim,
quando maritus est negligens) v. g.
pro vestibus, pro victu, pro medi-
camentis. Nam hoc maritus iuste
recusare non potest.*

*Quintò, quando maritus incidit
in amentiam, aut fit fatuus, aut per
aliquantum tempus abest à domo.
Nam in tali casu administratio fa-
cultatum reuoluitur ad vxorem,
nisi forsitan aliter legibus cautū fu-
erit,*

Vxor surri-
piens ali-
quid, non
semper pec-
cat

erit, aut maritus ante suum discesum aliter disposuerit. Ita Palud. in 4. dist. 15. qu. 3.

Sexto, si maritus pro quolibet anno assignauit certam summam pecuniariam uxori suæ, ut illa sibi prouideat de vestimentis necessarijs ad suam reputationem: tunc enim uxor quidquid illi superfuerit ultra decentem habitum, totum illud poterit pro suo placito conuertere, vel in cognatos, vel in pauperes, absq; ulla mariti licentia. Ita Bon. tom. 2. disp. 2. quæst. 10. punct. 2. num. 9. §. 6.

Abigail prudentia im-
placando
Dauidem.

Septimo, quando uxor probabiliter præsumit de licentia viri sui, & confidit de eius liberalitate, existimans, quod vir sius si adesset, libenter concederet. Imò etiam audacter uxorem largam in elemosynis, viro suo promereri salutem æternam censeo. Clarissimum huius rei exemplum habemus in Abigail Nabali uxore, quæ videns Dauidem famelicum à Nabale repulsum, Dauidemque Nabali vehementer succensum, nihil prius cogitauit, quam à viri iugulo auertere Dauidis gladium. Quid ergo factum? Respondet scriptura Sacra. I. Reg. 25. *Respinxit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos utres vini, & quinq; arietes coctos, & quinq; sata polenta, & centum ligaturas vnae passæ, & ducentas massas caricarum, & posuit super asinos, dixitq; pueris suis, præcedite me, ecce ego post tergum sequor; viro autem suo Nabal non indicauit. Postquam verò cum his omnibus peruenisset ad Dauidem, dona ipsi obtulit, poscens, ut à mariti cæde abstineret. Statimque sacer textus subiungit: Suscepit ergo Dauid de manu ei omnia, quæ attulerat ei, dixitq; ei. Vade pacifice domum tuam. Abigail itaq; larga in præbendo cibo indigentibus, à viri iugulo gladium properantem auertit, & misericordiam omnibus domesticis conciliauit. Audite Petrum Damianum Opusc. 13. de perfect. Monachorum, cap. 19. hac de re ita scribentem: Abigail, dum ma-*

gnifici coniugij partem subtrahit, à viri iugulo gladium Dauid, in ultionem contumelia festinantis auertit, sicq; suis cibum bene furata surripuit, quibus vitæ vitam extraneis ministrando seruauit. Quando itaq; uxores domesticis rebus aliquid subtrahunt, ut egenis elemosynam largiantur, culpandæ non sunt: quia sic plerumq; & viro, & familiæ, vitam, ac incolumitatem emunt.

Recurrere ad scripturam Sacram. Iosue 2. ubi refertur, quomodo Rahab exploratores Israëlitas humaniter satis hospitio exceperat, quos cum sanos dimitteret, sic eos allocuta est: *Iurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum; ita & vos faciatis cum domo patris mei, detiq; mihi verum signum, ut saluetis patrem meum, & matrem, fratres, ac sorores, & omnia, quæ eorum sunt, & seruetis animas nostras à morte. Ecce una Rahab fecerat misericordiam cum exploratoribus Israëlitis; & tamen dum suæ misericordiæ remunerationem flagitaret, non dixit: sicut ego feci, ita & vos mihi faciatis; verum, sicut ego feci, ita & vos vniuersæ familiæ, & cognationi meæ faciatis. Nam ea est misericordis mulieris gratia, ut non solum sibi, verum etiam toti familiæ, & cognationi suæ incolumitatem afferat.*

Corollarium III. Quando uxor habet pauperes parentes, aut filios prioris viri, siue legitimos, siue illegitimos, qui misere viuunt, & aliunde non possunt commodè sustentari, potest eos incio marito alere, & prouidere de necessarijs. Ratio: quia de iure naturali est, ut sicut parentes filios; ita vicissim filij suos parentes in necessitate sustentent. Proinde etiam si maritus in hoc non consentiat; uxor tamen illo incio prouidendo aut parentibus, aut filijs indigentibus, non peccat; imò etiam si expressè maritus contradicat. Nam tunc uxor non tenetur obedire suo marito, eò, quod talis prohibitio esset iniusta, ut potè con-

Rahab ex-
ploratores
humaniter
excepit

Uxor pau-
peres par-
tes & filios
potest in-
cio marito
alere

tra ius diuinum: *Honora patrem &c.* Ita communis Doctorum sententia cum Nauarro lib. 3. de restit. cap. 17. n. 159.

Viro non est
licitum dis-
sipare bona
uxoris.

Corollarium IV. Etiam viro non est licitum dissipare bona tam uxoris; quam dotis uxoris. Ratio: quia uxor dominium dimidietatis bonorum communium à lege concessum habet; quemadmodum & dotis. Vir autem solum habet administrationem dotis, & lucrorum communium, unde solum illi licitum est, ex causa rationabili alienare aliquid, & in certa quantitate, quæ non præsumatur in fraudem uxoris. Proinde solum donationes, quæ ex causa matrimonij procedunt, sunt communicandæ, v.g. causâ dotandi filiam.

Dissoluto
matrimo-
nio, tene-
tur maritus
bona dissi-
pata uxori
restituere.

Corollarium V. Maritus, qui bona communia sibi, & uxori, sine iusta causa dissipat, si postea sequatur dissolutio matrimonij, tenetur ad restitutionem pecuniæ dissipatæ faciendam uxori. Ratio: quia in tali casu, uxor manet notabiliter defraudata, quæ mediante matrimonio particeps efficitur ratione dominij omnium bonorum communium, & acquisibilium ab altero coniuge. Ita Gabriel in 4. dist. 15. q. 2. ar. 3. p. 4. & Sayr. in Clau. Reg. lib. 9. cap. 16. Hinc bonus maritus non vult defraudare uxorem eò, quod meritò uxoris ærumna viro luctuosissima sit. Recurrere ad scripturam Sacram I. Reg. 30. ubi scriptura Sacra dicit: *Cum ergo venissent Dauid, & viri eius ad ciuitatem, & inuenissent eam succensam; & uxores suas, & filios suos, & filias suas ductas esse captiuas, leuauerunt Dauid, & populus, qui erat cum eo, voces suas, & planxerunt, donec deficerent in eis lachryma.*

Ponderate quæso verba scripturæ Sacræ, quæ cum retulisset Dauidem, & socios eius planxisse propter ciuitatem incensam, & uxores captiuas, postea nominatim addit, duas Dauidis uxores in captiuitatem venisse, dicente sacro textu, ibidem ut supra. *Siquidem, & duæ uxores Da-*

uid captivæ ductæ erant. Nonne satis fuerat, Dauidem planxisse suas uxores, quid ergo opus erat speciatim addere, duas uxores Dauidis in captiuitatem venisse? Nonne sufficiebat dicere: Dauidem cum socijs planxisse vrbis excidium, & uxorum captiuitatem. Ne miremini: duas istius rei causas assignat scriptura Sacra. *Vnam*, quia vidit totius vrbis excidium, cum captiuitate omnium personarum; *alteram* quia cognouit, duas uxores suas in captiuitatem abductas esse; & ideo æq; doluit pro duabus vxoribus suis captiuis, ac pro clade totius vrbis. Nam uxoris ærumna æque afficit ingenuos maritos, atq; totius patriæ excidium.

Quod si euidentius documentum requiritis, considerate Dominum Iesum, quid ille erga singulas causas iustorum, quos spiritualiter despondit sibi, non fecit. Lugebat Magdalena fratris mortem, Ioan. II. *Iesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Iudeos, qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu, turbauit semetipsum, & lachrymans est.* Ecce Magdalena lachrymans, Iesum lachrymas extraxerunt. Iam verò Lucæ 19. dicitur Iesus lachrymans fuisse: *Videns ciuitatem, fleuit super illam.* Ecce bis dicitur fleuisse Dominus Iesus, semel super Magdalenam, & semel supra ciuitatem Hierosolimam, ut ostenderet, quod æq; afficiatur optimus maritus, & spiritualium animarum sponsus, ad vnius sponsæ animam; sicut ad totius ciuitatis excidium. Audite Radulphum Flauiacen: lib. I. in Leuitic. cap. 4. *Ovis, & potentia lachrymarum, quæ calidæ, ac terræ Dominum eum, qui Angelorum, & hominum latititia est, ad lachrymarum humilitatem, & infirmitatem deposuerunt! & nusquam Dominum Iesum lachrymantem reperies, nisi hic, cum Maria plorantem compatitur; seu cum misera ciuitatis excidium prænuuntiasse refertur.* Magdalenam igitur, & Hierosolimam lachrymis prosecutus est saluator noster, ut ostenderet, quod pari

Vxoris æru-
ma & pa-
triæ exci-
dium æq; vi-
rum affici-
unt.

Christus bis
tantum in
vta lachry-
mans est.

Tractatus VII. De Septimo, & Decimo Decalogi Præcepto.
 pari dolori sit illi, vnius animæ spon-
 sa suæ ærumna, atq; totius populo-
 sissimæ ciuitatis excidium.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiectio.
& solutio
eiusdem.

Objicitur contra conclusionem.
 Vxor est socia viri sui, & bona
 omnia illorum, sunt ipsis commu-
 nia: ergo surripiendo aliquid de bo-
 nis communibus in scio marito, non
 peccat peccato furti, neq; tenetur
 ad restitutionem. *Respondetur concessio*
antecedente, negatur consequentia:
 vxor enim est socia viri solum quoad
 dominium, non quoad vsum, & ad-
 ministrationem, atq; vsum fructum.
 Nam hæc ad solum maritum spe-
 ctant. Proinde vxor sine consensu
 mariti, non potest quidquam licite
 surripere, cum ad hoc non solum do-
 minium, sed etiam administratio, &
 vsum requirantur.

QVÆSTIO V.

*An filius committat furtum, surripien-
 do clam aliquid de bonis paternis.*

Quomodo filius in scio patre, ali-
 qua bona in varios vsus conuer-
 tere licite pro suo placito, & elec-
 mosynas facere possit, sufficienter
 docui in tractatu de charitate, & eius
 actibus externis, proinde hic eadem
 non reperendo, specialia tantum
 addam.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Filius surri-
 piens bona
 parentum
 in notabili
 quantitate
 peccat mor-
 taliter.

Conclusio. Filius surripiciens oc-
 culte bona parentum in notabili
 quantitate, quorum dominium, &
 administratio spectat ad parentes,
 peccat mortaliter peccato furti, te-
 neturq; ad restitutionem. Est sen-
 tentia communis Doctorum. *Pro-*
batur ex scriptura Sacra, Prouer. 28.
ubi dicitur: Qui subtrahit à patre suo
aliquid, & à matre, & dicit, hoc non esse
peccatum, particeps homicidæ est. Qui
bus verbis euidenter indicatur, quod

surripete bona parentum in notabili
 quantitate, sit peccatum mortale.
Præterea, quia in hoc parentes cen-
 sentur inuiti; qui autem surripit rem
 alienam inuito domino, in quantita-
 te notabili, peccat mortaliter, & ad
 restitutionem obligatur, cum faciat
 contra iustitiam, quæ onus restituc-
 tionis inducit. Res verò parentum
 quoad dominium, & administratio-
 nem, sunt alienæ à filiis. Et ideo
 scriptura Sacra talem filium homi-
 cidæ complicem vocat, id est pec-
 cantem mortaliter, quo mediante
 peccato, occiditur anima eius, vt ex-
 ponit Glossa ordinaria, & Clavis Re-
 gia lib. 9. cap. 16. Ex hac conclu-
 sione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Filius tamen
 surripiciens de bonis parentum, in ea
 quantitate, quæ est sufficiens ad pec-
 catum mortale, in genere furti com-
 missi ab extraneis, non peccat mor-
 taliter. *Ratio:* quia maior quantitas
 requiritur in furto filiorum erga pa-
 rentes; quam in alijs cõsanguineis,
 aut extraneis personis, ex eo, quod
 pater maiori vinculo amoris cõiun-
 ctus sit filio, proinde non censetur
 ita inuitus circa furtum filij, sicut cir-
 ca furtum ab aliquo extraneo sibi fa-
 ctum. Quando igitur pater est val-
 de diues, (vt sunt Principes, & viri
 valde nobiles, habentes redditus ad
 duo millia aureorum annuatim,) tunc
 filius eiusmodi patri, duos, aut
 tres aureos in anno, vel paulò plus,
 aut minus auferens, nõ peccat mor-
 taliter, præsertim si iam sit in ætate
 adolescentiæ, aut iuuentutis. *Ratio:*
 quia talis pater non videtur ita aua-
 rus, & inhumanus esse erga filium,
 vt velit illum ita strictè viuere, vt
 non possit quandoq; gaudere cum
 amicis suis, honestis & licitis recrea-
 tionibus, secundum alios iuuenes
 paris ætatis, & qualitat. Si autem
 pater sit mediocriter diues, tunc fi-
 lius surripiciens ipsi valorem septem
 luliorum, hoc est, plus quàm septua-
 ginta grossos, nondum peccat mor-
 taliter. Quod si pater sit homo cõ-
 munis, & artifex suâ industriâ, &
 arte

Filius surri-
 piens de bo-
 nis parentum
 non ita pec-
 cat sicut ex-
 tranei fures.

*Disputatio I. De Furto secundum se accepto. Quæstio V. An filius committat
 furtum, surripiendo clam aliquid de bonis paternis.*

arte viuens, tunc si filius excedat
 in surripiendo patri, quatuor, aut
 quinq; lulios, non esset liber à culpa
 mortali. Id tamen confessarius pru-
 dens ex circumstantijs loci, & tem-
 poris, ac rei familiaris ponderare de-
 bet. Ita communis Doctorum sen-
 tentia.

Filius pecu-
 niam pro
 necessarijs
 datam, non
 debet in ho-
 neste con-
 sumere.

Corollarium II. Quando pater
 dat filio pecuniam, non ad eius libi-
 tum, sed cum restrictione ad certum
 vsum puta ad emendos libros, aut
 vestes comparandas, tunc si filius ta-
 lem pecuniam à patre datam cum
 meretricibus, vel cum alijs amicis,
 in commestationibus, ebrietatibus,
 ludis illicitis &c. consumat, peccat
 mortaliter, & tenetur ad restitucio-
 nem in conscientia. *Ratio:* quia ex-
 pressè facit contra voluntatem pa-
 tris, à quo pecuniam accepit pro re-
 bus necessarijs; non verò ad turpem
 vsum. Et certè periculosum est fi-
 lijs, pecuniam à parentibus sibi ad
 vsus necessarios traditam, in com-
 mestationibus, & ebrietatibus con-
 sumere: Nam si auctore Clemente
 Alexandrino lib. 2. pædag. cap. 2.
 Minerua dicitur tibiurum abieciisse
 delectationem, ne inflato ore inde-
 cora cerneretur, quis vinolentiam
 non abiciet: in qua lingua præpedi-
 tur, labra soluuntur, oculi detor-
 quentur, ac diuertuntur. Imò, vt
 dicam, quod res est, omnes virtutes
 politici sermonis, ornatrices, in vi-
 nolentia obruantur. Perditur in-
 primis lenitas, sine qua omnis huma-
 na societas dissipatur, vt rectè canit
 Horatius lib. 1. epist. 5. *In prælia tru-*
dit inermem.

Deus eum o-
 lim vini vsu
 indixerat.

D autem Hieronymus in cap. 1.
 epist. 1. ad Timoth. vertit: *pocula in-*
tela vertit. Hinc Clemens Alexand.
 supra citatus obseruat, gentes, quæ
 ebrietate maximè vtuntur, vt Scy-
 thas, Celtas, Iberos, & Thraces, esse
 pariter & bellicosos, quasi humano
 more mitescere nequeant, qui vini
 humore quodammodo effertur. Atq;
 eadem de causa De^o olim vini vsum seue-
 re interdixerat Samsoni, Iudic. 13.

n. 14. *Vinum, & siceram non bibat.*
 Sic censet Procopius in ciratum lo-
 cum: Cum, inquit, Spiritus Sanctus
 feritatem Samsonis prius haberet cogni-
 tam, à vino, & vinetis ipsum iussit absti-
 nere, ne ad naturalem furorem vinolen-
 to adscito, contra propinquos quosq;, &
 cognatos indigna patraret. Ebrietas
 ergo cædis mater est, parens litium,
 furoris genitrix, & petulantia de-
 formiter est magistra.

Necdum satis, etiam debita in-
 parentes, & superiores reuerentia
 perditur, iuxta illud Christi Domi-
 ni, Psal. 63. n. 13. *In me psallebant,*
qui bibebant vinum. O quam detestan-
 da Iudæorum impietas, qui suam ma-
 ledicentiam, psalmodiam iudica-
 bant. Psallebant, inquit, qui in rei
 veritate maledicebant: quia non
 minus delectabantur iaciendo con-
 tumelias, quàm modulando cantile-
 nas. Eos, qui bibebant vinum,
 omni prorsus in Christum se denu-
 dasse reuerentiâ. Quod D. Augu-
 stinus mysticè exponit de vino erro-
 ris, impietatis, ac superbia. Quo in-
 briari Iudæi in hanc maledicentiam,
 seu verius dementiam erumpebant.
 At verò Lyranus ex Hebræis accõ-
 modatè ad rem præsentem, interpre-
 tatur de vino illo pretioso, offerri so-
 lito ijs, qui ad extremum supplicium
 ducebantur. Hoc enim Iudæi ebi-
 berant, & pro illo fel, atq; acerrum
 Christo Domino in cruce pendentem
 propinârunt; adeò impudentes, vt
 probra etiam adijcerent, & irrisorijs
 cantilenis debaccharentur. Eò,
 quod non solum contracta ebrietas,
 sed etiam conspecta debita in su-
 periores reuerentiam dissoluat. In-
 uidia quondam fratrem in fratrem
 concitauit, scilicet Cainum in Abe-
 lem, Genes. 4. n. 8. *Consurrexit Cain*
aduersus fratrem suum, & interfecit eum.
 At verò ebrietas solum conspecta,
 filiū in patrem egit, nimirum Cham
 in Nœe Genes. 9. n. 21. Quod con-
 siderans D. Ambrosius lib. de Helia,
 & ieiunio, cap. 5. dicit: *Obrepserat*
quidem iam fraterna prælationis inui-
dia;

Ebrietas
 non tantū
 contracta,
 sed etiam
 conspecta
 nocet.

Tractatus VII. De Septimo & Decimo Decalogi Præcepto.
dia; manebat tamen adhuc paternæ pietatis reuerentia: laeta pietas est, dum rideatur ebrietas. Vnde facile colligitur, ebrietatem deteriore esse, quam inuidiam: quia hæc fraternum tantum amorem contemnit; illa paternam etiam pietatem lædit, cuius maior necessitudo, & sacratio-
 ra iura esse debent.

Prodigi-
 filius quo-
 modo abijt
 in reg. n. 6.
 longinquā.

Corollarium III. Si tamen pater in collatione talis pecuniæ, de-
 derit filio liberam potestatem, & do-
 minium eiusdem; præcipiendo ni-
 hilominus, ut honeste illam expen-
 dat in res necessarias: tunc filius ali-
 ter abutendo pecuniā, solum peccat
 contra charitatem propriam, & obe-
 dientiam paternā; non tamen con-
 tra iustitiam. Proinde non com-
 mittit furtum, neq; ad restitutionem
 obligatus manet, eo, quod illi a pa-
 tre absolutum dominium talis pecu-
 niæ traditum fuerit. Ita Nauarr. in
 manuali cap. 17. n. 164. Et talis fuit
 prodigus ille filius, qui cum sua malè
 petita portione, abiit in regionem lon-
 ginquā, id est, ut vult D. Chryso-
 sthomus homil. de patre, & duobus
 filiis tom. 2. non locorum translatione,
 sed mentis declinatione à se recedens. Si-
 ne ut exponit D. Ambrosius lib. 7.
 in Lucam. Nec regionibus, sed mori-
 bus separatus. Quid ergo factum?
 dissipata substantia, in villam mitti-
 tur, ubi fame, squallore, ac miseri-
 rijs pressus, summaq; paupertate ex-
 timulatus, ad se rediit, & ad patrem
 non ante; quam laboribus attritus.
 ut inquit Nissenus in catena D. Tho-
 mæ, dum mercenarius sit, eodem cum
 porcis pabulo pascitur. Proinde vo-
 ces, quibus ille ad patrem rediit, imò
 & ad se, afflictiones fuerunt; & si
 eas attentius considerare velis, nul-
 las alias inuenies, nisi paupertates,
 nisi miseria, nisi omnium rerum
 defectiones, non vestitum, non or-
 natum, non cibum, nō domum, non
 lectum, non tandem panem habe-
 bat. His igitur egestatibus pressus,
 his ærumnis in se reuersus ad patrem
 rediit. Tolle has, da substantiam
 non dissipatam, da luxum priorem,

vnde illi sentus, & vnde paternas
 audire poterat admonitiones, cum
 in regionem longinquā abiisset.
 Fateor profecto, quia sic miserè ex-
 titisset, ita semper durus, ita nun-
 quam ad patrem redisset.

Verum est adhuc, quod me ve-
 hementer affligit, quia etiam hisce
 temporibus, multi prodigi filij repe-
 riuntur, & quod maxime dolendū,
 etiam inter personas spirituales. O-
 quam multi in regionē longinquā
 abeunt, spirituales potestates per
 auaritiam, per luxum turpiter non
 raro prodigentes. Videas non pau-
 cos incutijs Regum, ac Principum,
 desertis ouibus sacculos euacuare,
 diuinam, suam non tantum por-
 tionem, verum etiam patris, imò &
 subditorum, ac suarum omnium mise-
 re confuentes, nouos in dies am-
 biendo honores, supremos præten-
 dendo magistratus sæculares, Du-
 cales mitras, legationes Ecclesiasti-
 cas honorificas, & quasi sub Eccle-
 siæ Dei prætenso seruitio, miserabi-
 liter suum deserendo pastorem.
 Tales profecto sunt in regione lon-
 ginquā; longè a Deo distant, ideoq;
 miserè pereunt, quibus non Dei pa-
 radisus, sed infernus populatur. Au-
 diant hoc, qui non propter Iesum,
 sed propter etiam ad Sacerdotium
 aspirant, audiant inquam, & con-
 tremiscant; audiant, & horreant,
 plorent super se, quasi super demor-
 tuos, & sciant, quia nisi vitam in me-
 lius commutauerint, in æternum pe-
 ribunt.

Corollarium IV. Filius, quan-
 do furatur parentes in notabili quā-
 titate, tunc si pater sit superstes, te-
 netur illi restituere vel per se, vel
 mediante alia tertia persona, si ipse
 nolit se prodere. Ratio: quia paren-
 tes per eiusmodi furtum graue da-
 num patiuntur, & affliguntur; fi-
 lij autem maxime cauere debent, ne
 parentibus sint causa tristitiæ. Hinc
 laudem meretur Saul, quod missus à
 patre ad quærendas asinas, festina-
 uerit reuerti domum I. Reg. 9. n. 2.
Dixit Saul ad puerum, qui erat cum eo:
Veni,

Etiam in-
 ter perso-
 nas spiritua-
 les prodigi
 filij repe-
 riuntur.

*Disputatio I. De Furto secundum se accepto. Quæstio V. An filius committat
 furtum, surripiendo clam aliquid de bonis paternis.*

Veni, & reuertamur, ne forte dimiserit
 pater meus asinas, & sollicitus sit pro no-
 bis. Cur autem ira festinanter redi-
 re voluerit, rationem indicant illa
 verba: Ne forte pater meus dimiserit
 asinas, id est, deposuerit curas asinarum,
 ut legunt 70. seu, cessauerit iam ab asi-
 nis inquirendis, ut transfert Chalda-
 us, & de solo reditu filij, ac famuli
 sollicitetur. inquit Caletanus: Sensus
 enim est, ne maior sollicitudo de nobis, ex-
 cludat a patre meo sollicitudinem de asi-
 nis. Rationabiliter enim verebatur, in-
 gerere patri maiorem sollicitudinem ex
 nimia mora. Qua in re, & Saulis, &
 patris eius virtus, ac probitas enite-
 scit. Saulis quidem duplici ex capi-
 te. Vno, quia non ad proprium la-
 bore effugiendū, sed ad paternum
 dolorem consolandum, de reditu
 cogitabat. Vnde Carthusianus: In
 hoc, inquit, apparet bonitas Saul, imò
 & prudentia, quod patris sui dolorem
 verisimiliter æstimauit, & eidem con-
 doluit.

Tobias pie-
 tas erga pa-
 trem.

Talem etiam pietatem exhibu-
 erat Tobias iunior, erga Tobiam se-
 niorem patrem suum, quando ad
 Angelum itineris sui socium dice-
 bat: Scis, inquit, ipse, quoniam nu-
 merat pater meus dies, & sit tardauero
 vno die plus, contristatur anima eius.
 Tobias 9. n. 4. Et iterum ad Rague-
 lem socerum suum, violentem deti-
 nere eum apud se, dixit: Ego noui,
 quia pater meus, & mater mea, modo
 dies computant, & cruciatur spiritus e-
 orum in ipsis. Tobias 10. n. 9. & sic
 illius precibus minimè acquieuit.

Saul ex hu-
 militate
 laudatur.

Enitescit adhuc Saulis virtus ex
 altero capite, quia Saul suo famu-
 lo humilitatis causā se exæquauit,
 ut rectè obseruat Carthusianus, ita
 in citatum locum scribens: Sciebat,
 inquit, Saul, se esse valde dilectum,
 imò charissimum patri suo; tamen
 ex humilitate connumerat sibi su-
 um ministrum, dicendo: & sollicitus
 sit pro nobis. Non dissimili etiam mo-
 do Deus, familiarissimum se nobis
 socium tam in prosperis; quam in
 aduersis præstare solet. In prospe-

ris quidem iuxta illud, Cantic. 2.
 n. 15. Capite nobis vulpes paruas.
 In quem locum Diuus Bernardus,
 serm. 64. ita discurret: Non putat à
 se aliena lucra nostra, qui se nobis tam
 dignanter associat, dum iubet capi, non
 sibi, sed nobis. Quid hac voce socialius?
 Poterat dicere, mihi: sed maluit nobis,
 consortio delectatus. In aduersis vero,
 quia cum olim vellet suū populum
 a supplicijs detertere, sic cum allo-
 cutus est: Filia populi mei, accingere
 cilicio, & conspergere cinere, quia repe-
 tē venit vastator super nos. Quid est
 pro Deum immortalem! An etiam
 Deus cum populo peccante puni-
 dus erat? Absit: Sed nodum diffi-
 cultatis resoluit D. Hieronymus,
 ibidem: Illud, inquit, quod nos inter-
 pretati sumus, super nos; Septuaginta
 uertunt, super vos: cum multo Deus mi-
 sericordius dixerit: ut quidquid super
 suum venturum est populum, super se
 quoq; venire testetur.

Corollarium V. Si pater impe-
 tret sententiam excommunicatio-
 nis contra eos, qui bona eius sunt
 furati, tunc eiusmodi excommuni-
 catio non redundaret in filios eius-
 dem patris, & uxorem, qui etiam
 illum notabiliter furati sunt. Ratio:
 quia pater nusquam supponitur ta-
 lem voluntatem habere, ut velit im-
 petrare sententiam excommunica-
 tionis, contra filios, & uxorem; ta-
 lis autem excommunicatio semper
 datur secundum intentionem pe-
 tentis.

Excommu-
 nicatio im-
 petrata con-
 tra fures i. 6.
 afficit filios,
 & uxorem.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obijciunt contra Conclusionem.
 Filius est idem cum patre, cum
 sit portio ipsi: ergo surripiens clam
 de bonis paternis etiam in notabili
 quantitate, non peccat mortaliter
 peccato furti, neq; tenetur ad re-
 stitutionem. Respondetur concessio an-
 tecedente, negatur consequentia. Ratio,
 quia filius non est dominus illorum
 bonorum, nisi quoad vsum, ut con-
 stat ex-

Obiectio
 & solutio
 eiusdem.

Tractatus VII. De Septimo, & Decimo Decalogi Præcepto.
stat ex l. si quis à liberis. §. Idem. ff. de liberis cognoscen. Vnde nisi pater illa furta condonauerit filio, dū adhuc viuit, filius tenetur ad restitutionem.

QVÆSTIO VI.

Quomodo Religiosus peccet peccato furti.

SUPpono Religiosum professum cuiuscunque Regulæ approbatæ, inre cōmuni carere dominio omnium bonorum temporalium, non solum directo, sed etiam vtili, & possessione, seu quasi possessione, & vsu fructu tam pecuniæ; quam rerum pretio æstimabilium; vt ostēdit in secundo Decalogi præcepto, agendo de voto paupertatis. Proinde hęc specialia tantum attingam, quomodo, & quando, Religiosus quicunque furtum committat in bonis sui monasterij, seu conuentus. Porro nomine bonorum in iure, nō solum intelligitur pecunia numerata, sed etiam res omnes, tam mobiles, quam immobiles; tam corpora, quam iura, & actiones, aliæque obligationes.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

CONclusio. Post emissum votum paupertatis, Religiosus surripiciens, seu approprians sibi rem aliquā monasterij, in notabili quantitate, peccat mortaliter peccato furti. Probat, quia Religiosus in supposito casu, vsurpat sibi dominium, & vsu rei non suæ contra voluntatem superioris, & sic surripiendo res illas, peccat peccato furti, teneturque ad restitutionem rei furto sublatæ, aut certe ipsi æquivalentis, si eam perdidit. Est sententia communis omnium Theologorum, vnanimiter asserentium, peccare mortaliter Religiosum, qui post votum paupertatis solemniter factum in Religione, vsurpat sibi in materia notabilis quantitatis res non cōcessas à Præ-

Religiosus
surripiciens
rem notabi-
lem mona-
sterij reus
est furti

lato, aut per Regulam. Ita Clauis Regia lib. 9. cap. 16. n. 21.

Et certè hæc erat voluntas primorum institutorum, Sanctorumque Religionum fundatorum, vt vitam religiosam professi, nihil sibi de rebus communibus appropriarent, nec quidquam contra regulam sibi traditam agerent. Vnde D. Oresien. lib. de instit. monastica, sic statuit: Itaq; fratres charissimi, qui cœnobiorum vitam, & præcepta sectamini, state in arcepto semel proposita, & implete opus Dei, vt Pater, qui primus instituit cœnobium, gaudens pro vobis loquatur ad Dominum: sicut tradidit eis, sic viuunt. Hæc magna laus est hominis religiosi, quod sic hereditarias institutiones custodiat, vt primus institutor, in eo possit gaudere, & dicere coram Deo: sicut tradidi ei, sic vixit. Hanc laudem requirens olim Diu. Paulus in suis Corinthijs, ita eos perstringebat: Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis. Et sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. Verba hæc à D. Paulo ironice dicta fuisse, censet S. Bruno, ita scribens: Hoc totum ironice, quia mandatum eius vix in aliquo tenuerant.

Laus Religio-
si est pri-
mū institu-
tiones cu-
studire

Vultis scire, cur tantus Apostolus voluerit ironia vtī, in alloquendo tunc Corinthios? Existimo, vt posita ob oculos illorum summa laude hominis Religiosi, magis affligeretur, agnoscentes, se ab ea lōge distare. Colligo id ex D. Anselmo, qui in citatum locum sic ait: Per ironiā incipit loqui: Sed laudo vos, quia per omnia memores estis mei, & præcepta, quæ vobis tradidi, tenetis. His verbis plus illos tangit, quam si manifestè increparet eos. Quia cum esset Apostolus eorum, immemores erant traditionum eius. Vt ergo magis morderentur, qui à primo suo Instituto re distabant, proposuit illis laudes eorum, qui hereditarias illas primas institutiones integras retinebāt, eō, quod inde maximè laudabiles esset. Quidquid igitur contra religionem est, maximè vitandum est à religiosi viris, qui nolunt hereditariam institu-

S. Paulus
cur ironice
Corinthios
allocutus
est.

Disputatio I. De Furto secundum se accepto. Quæstio VI. Quomodo Religiosus peccet peccato furti.

institutionem corrumpere; adeo, vt circa victum, vestitum, & alias temporales commoditates, nullam permittant nouam vocem audire, præter eas, quæ tempore primorum Institutorum audiri solebant, iuxta illud monitum D. Pauli, 1. ad Timoth. 6. Deposita custodi, deuotans profanas vocum nouitates. id est, vt exponit D. Anselmus: quæ sunt extrareligionem. Alia enim non sunt vitanda, quæ congruunt doctrinæ Religionis. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

COROLLARIUM I. Si Religiosus clāsurripiat aliqua comestibilia de reb^{us} monasterij, sine superioris licentia, vt ea absumat comedendo, & bibendo, non peccat mortaliter, etiam si animum habeat, sæpè ea surripienti. Ratio: quia eiusmodi comestibilia, postquam consumpta sunt per comestionem, & bibitionem, non possunt iam simul coalescere; vt cum ultimo furtiolo constituant sufficientem quantitatem, in genere furti. Ita Caietanus in summa, verbo furtum, Bannes 22. qu. 66. ar. 6.

Nihilominus licet apud Religiosos eiusmodi furtiolum sit leue; magis tamen Religiosos maculat, quam seculares grauius vulnera, quod sic deduco. Cum miseræ vrbis Hierosolymitanæ lamentabile excidium, durissimam seruitutem, diras, & crudeles robustorum, ac nobilium mores, lugubri carmine prosequeretur Hiermi^{us} in Threnis; de virginibus in templo nutritis, illud solum addidit, cap. 1. 4. Virgines eius squallida, id est, non prædita eo splendore, ac ornatu, qui virgines Deo dicatas deceret. Quomodo obsecro Propheta virginibus solum squalorem attribuat, cum tot Principes crudeliter occisi, alij in miserabilem seruitutem abducti, alij exilio mulctati fuerint? Respondet D. Nazianzenus in oratione de furtio, virginem alloquens his verbis: Aliud velim non ignores, rugam tibi vn-

Minimum
furtum ma-
ximè datur
per Religio-
sos.

turpiorem esse; quam maxima vulnera ijs, qui in mundo viuunt: nec enim tam notabilem, ac conspicuam in sordidis; quam in puris vnius coloris vestibus, labes aliqua sordiditatem habet. Persona igitur religiosa, tota pulchra esse debet, quia illam etiam leuissimam sorditas magis commaculat; quam maxima vulnera seculares.

Ad quod comprobandū, recurrite mecum ad scripturam Sacram, quæ Ezechielis 8. n. 3. dicit: Statutum erat idolum Zeli ad prouocandam amulationem. Textus autem Hebræus legit: Vbi erat habitatio idoli zeli, zelare facientis Deum. Quodnam autem illud idolum fuerit, respondet D. Hieronymus ex interpretibus, nō aliud fuisse, nisi Baal, siue Beelzebub, qui exponitur. Deus musca. Ergone forsitan musca Deum pungit, & mordet, atq; ad amulationem prouocat? Ita profectō est. Cum enim Deus magnanimus, & patientissimus sit, dissimulans peccata hominum, non potest non commoueri; & ad amulationem etiam à musca, id est, à leui errato prouocari, quando scilicet idola ista in templo suo statuta videt, scilicet suas sponas, id est, personas eas, quæ in altissimo religionis statu ipsi famulantur, sordibus hisce, licet minutis commaculantur. Ait D. Augustinus, lib. 50. hom. 50. Ha minima sordes nostrū decus ita exterminant, vt ab illius sponsi speciosi formæ præ filijs hominum castissimis amplexibus separent. Pungitur ergo Deus vehementer, quando homo religiosus, etiam leuissimum furtum in religione committit. Quare autem tunc Deus potius à musca; quam ab ape compungi dicatur, & ad amulationem prouocari, cum apis acrius muscā stimulum admoueat? Ratio est: quia apis dum pungit, stimulum amittit, & emoritur, ideoque eos denotat, qui peccata etiam si non leuia, sed quæ acrius quodammodo Deum pungant, committunt; sed post peccatum eam poenitentiam agant, quæ peccato peni-

Idolum Zo-
li quod nā
fuerit.

Leuissimū
peccatum
Religiosi
grauiter
Deum pun-
git.

penitus emoriantur. iuxta illud Ps. 17. *Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis; & in nomine Domini, quia ultus sum in eos.* Quasi diceret Propheta, persecutores Christi tam ipsum, quam eius Ecclesiam supplicijs affecisse, stimulisq; persecutionum pupugisse, & afflixisse. Cæterum Christum blandissimo affectu de ipsis vltum fuisse, concludit D. Augustinus, ex citato loco inferens: *Quia & ipsi malitia, quæ in eis iustos persequabatur extincta, Christiano populo sociati sunt.* At verò musca, cum sit importunum animal, licet sæpius abigatur; iterum tamen atq; iterum mordet: proinde illorum defectuum appositæ imago est, à quibus viri etiam religiosi non facile se purgare curant.

Corollarium II. Religiosus recipiens aliqua comestibilia à sæcularibus, animo conuertendi ea ad proprium vsum, sine licentia superioris, non peccat mortaliter, sed ad summum venialiter. Ratio: quia in his superior non præsumitur ita rigide inuitus esse, cum ad talia facile licentiam concedere soleat. si quidem tunc de bonis religionis nihil erogatur. Verum & hoc maxime Religioso cauendū est: si enim quemlibet Sacrum, & continentem statum, ciborum delicia non decet, quo pacto decere poterunt Religiosum, qui non tantum animorum puritatem, sed etiam corporum asperitatem proficitur. Caueant ergo Religiosi, ne de tenui, & paupere victu, quo in Religione vtuntur, conquerantur, ne illos ignauos, vetricq; deditos Israëlitas imitari videantur, qui in deserto tentauerunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis. Et male locuti sunt de Deo. Psalm. 77. n. 18. & 19. Hos enim auctore Lyrano, ingrati Religiosi plerumq; sequuntur, qui non contenti Conuentualibus cibis, pro laudioribus impetrandis, quos in seculo non habebant, suos Prælatos quærimonijs fatigant; si impetrent nocituri & corpori, quod ciborum mul-

titudine torquet, ac infirmatur, & animo, qui his delicijs obruitur, & languescit; totique communitati, quæ ex hac indulgentia non exiguum suæ obseruantia patitur detrimentum.

Absit itaq; à Religiosis hominibus ita voluntaria curiositas, vt ab extraneis cibos delicatos sibi mitti procurent, quia tunc non curatur necessitas, sed irritatur voluptas. Hoc enim mundi Creator, ac Redemptor docuit. Quippe Deus in prima mundi creatione dixit, Genes. 1. n. 11. *Germinet terra herbam virentem, & lignum pomiferum.* Ecce nonnisi duo hæc subministrant viuentibus alimenta, nimirum herbas, & poma. Vtraq; simplicia, nullius artis lenocinio adulterata, ne scilicet homines auderent in voluptatis vsum naturas deprauare. Quodsi nunc alijs iam homines vtantur alimentis, ad hoc respondet S. Thomas: *Non facit id naturalis necessitas; sed humana curiositas.* Christus quoq; Dominus, ac Redemptor noster, ita nos docuit orare: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Matt. 6. n. 11. Et cur dixit, *quotidianum*? Respondet D. Chrysostomus homil. 20. in Marthæum, *Ne solliciti simus de crastino.* De spiritualibus quidem prouidendum est in posterum; de temporalibus verò in præsens. Cur, inquit, *eius diei, quem nescis te esse visurum, sollicitudine torquearis.* Auctor verò operis imperfecti, homil. 14. rationem hanc assignat, ne multorum dierum panes vno die consumamus. *Tantum quis, ait, vno die manducet, quantum ratio naturalis exigit, non quantum lasciuia carnis impellit.* Mea verò sententia, idem quotidianum dixit: quia quotidianum dicitur, quidquid commune est, vulgare, parabile, minimè exquisitum. Talem ergo panem voluit Christus, vt peteremus, tenuem obuium, facile inuentu, ne si peteremus exquisitissimum, & delicatissimum, intemperatissimi redderemur.

Corollarium III. Quando Religiosus.

Deus à principio herbas & poma in cibum dedit.

Religiosus pecuniam in vsum illicitos conuertens peccat mortaliter.

Religiosus impetrat facultatem a Prælato ad expendendam certam summam pecuniæ, pro vsum licito, & honesta recreatione, si postea talem pecuniam conuertat ad vsum illicitos, & inhonestos, peccat mortaliter peccato furti, & proprietatis. Ratio: quia in tali casu facit directe contra votum paupertatis, proinde furtum committit, auferendo bona conuentus inuito Prælato suo, qui talem facultatem neque concessit, neq; concedere vilo modo potuit. Imo etiam si concessisset; talis tamen concessio irrita, & nulla fuisset: quia Prælatus Regularium non potest concedere, vt bona monasterij conuertantur in vsum inhonestos, & meretricios, cum non sit absolutus Dominus bonorum Conuentus, sed tantum dispensator. Hinc & meretrices à Religioso pecuniâ accipientes pro actu inhonesto, non possunt eam totâ conscientia sibi retinere, sed tenentur eam monasterio restituere, seu Conuentui, ex quo talis Religiosus fuit. Ita S. Thom. 2. 2. q. 32. ar. 8. ad 1.

Et certè, turpe est, virum Religiosum, qui semel mundum abnegauit, iterum turpes mundi voluptates appetere. Deduco id in primis ex illis Christi verbis, Matthæi 25. n. 17. *Qui in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo sua, & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam.* Ad quæ verba alludens D. Hieronymus in epist. 28. ad Lucin. Religiosum sic alloquitur: *Obsecro te, & moneo parentis affectu, vt qui Sodomam reliquisti, ad motana festinans, post tergum ne respicias: ne aratri stiuam, ne fimbriam Saluatoris, ne cincinnos eius, rore noctis madesctos, quos semel tene re cepisti, aliquando dimittas: ne de tecto virtutum, pristina quasiturus vestimenta descendas: ne de agro reuertaris domum: ne campestris cum Lotb, & amara hortorum diligas, quæ non irrigatur de calo; vt terra sancta, sed turbido flumine Iordanis, postquam dulces aquas maris mortui commixtione mutauit. Cæ*

pisse multorum est, ad culmen peruenisse paucorum.

Deduco id præterea, ex alio scripturæ loco, 1. Reg. 6. n. 12. vbi de reductione Arce Dei dicitur: *Ibant autem in directum vacca per viam, quæ ducit Bethsames: & itinere vno gradiebantur pergentes, & mugientes: & non declinabant neq; ad dextram, neque ad sinistram.* Indagate serio, quid Bethsames denotet, nonne locum Sacrum, domum Religionis. Sic interpretatur D. Gregorius, lib. 7. moral. cap. 14. *Bethsames, inquit, domus solis dicitur. Cum Arca ergo Domini Bethsames pergere esset, cum superna scientia, ad æternæ lucis habitaculum propinquare. Sed tunc verè Bethsames tendimus, cum per viam rectitudinis gradientes, ad viciniam erroris latera, nec pro affectu declinamus.* Si ergo vacca relictis filijs, ad agrum, in quo erant immolandæ, contendebant, quomodo personæ Deo dicatæ, in Bethsames, quæ domus solis interpretatur, id est, in æternam patriam abeunt, ad ea, quæ semel reliquerunt, gressibus, aut saltem affectibus reuerti attentabunt? Quomodo bonis omnibus temporalibus repudiatis, in cælum, vbi non macrandi, sed coronandi sunt, non properabunt, non festinabunt?

Viri ergo Religiosi, viri Sancti, ita constanter in directum pergere debent, vt nunquam a tergo reuocentur. Hanc doctrinam tradit ipsemet Christus Dominus, Luca 9. n. 62. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.* Non dixit: *Et rediens retrò, sed respiciens.* Quia vt notet Euthymius ad eum locum: *Oportet eum, qui sequitur Christum, confestim omnia despiciere, & sequi, ne oculos quidem ab eo diuertendo, ne fortè balium, & facie eorum, quæ a tergo sunt, retineantur.* Quasi vel vnicus aspectus, ita sit validus quidam nexus, quo, qui ad Deum pergit, retardetur. Cui consilio Christi Domini, vt D. Paulus obtemperaret, ita de seipso dicit, ad Philipp. 3.

X x x x x 3.

Ego,

Bethsames significat domum solis.

Qui sequitur Christum omnia despiciere debet.

Ego, inquit, non arbitror me comprehē-
disse: unum autem; quæ quidem retrò
sunt, obliuiscens: ad ea verò, quæ sunt
priora extendens meipsum, ad destinatum
persequor, ad brauium supernæ vocatio-
nis. Vbi D. Chrysosthomus obser-
uat, idcirco dixisse Apostolum: Quæ
retrò sunt, ut scilicet non solum me-
morandi actum, verum etiam po-
testatem sibi penitus adimeret. Ni-
si enim ea, quæ retrò sunt, perpe-
tua obliuione deleantur, necesse
est, ut currentium studium elan-
guescat.

In animalibus
Ezechielis viri re-
ligiosi adu-
brabantur.

Testis est istius veritatis vxor Lot,
quæ tandem expeditissima currebat,
quousq; retrò non respexerat; post-
quam autem retrò aspexit, immo-
bilis stetit, hæsitq; versa in statuam
falis. Genes. 19. n. 26. Rationem
reddit Philo Hebræus lib. de somnijs
ad finem. Quia si quis in anteriora
visu, audituq; digna non prospicit, hoc
est, in virtutes, & earum opera; malè
à tergo relicta respicere, vanam gloriam,
cacas diuitias, insensatam corpulentiam,
dementem formositatem, & id genus alia
consecrando; stabit inanima statua,
tabescentq; paulatim. Hinc illa Ezechielis
animalia, in quibus viri Aposto-
lici, & Religiosi adumbrantur: Nō
reueriebantur, cum incederent, sed v-
numquodq; ante faciem suam gradie-
batur. Ezech. 1. n. 9. Quod quidē
non carne, sed spiritu impellente,
faciebant, ut mox illa sequentia
verba indicant: Vbi erat impetus spi-
ritus, illuc gradiebantur: nec reueriebā-
tur, cum ambularent. ibidem num. 12.
Quemadmodum enim impetus car-
nis, ad ea, quæ retrò sunt, reuocat,
ac reducit; ita pariter impetus spi-
ritus ad ea, quæ ante sunt, agit, &
impellit. Cum ergo viri Religi-
osi spiritu Dei agantur, post abne-
gatum semel mundum, amplius ad
eius vanitates redire non debent;
iuxta illud monitū D. Gregorij ho-
mil. 5. in Ezechiel. Electi sic ad bona
tendunt, ut ad mala perpetranda non
redeant. Qui enim perseverauerit usq;
in finem, hic saluus erit.

Corollarium IV. Religiosi sine

virii, siue fœminæ, non possunt li-
cite habere pecuniam, seu annuos
redditus, sine violatione voti pau-
pertatis. Ratio: quia sic expresse de-
terminatum est in Concilio Tridentino,
sess. 24. cap. 2. de Regularib;
vbi hæc verba ponuntur: Nemini
igitur Regularium, tam virorum, quam
mulierum, liceat bona immobilia, aut
mobilia, cuiuscunq; qualitatis fuerint,
etiam quous modo ab eis acquisita tan-
quam propria, aut etiam nomine conuē-
tus possidere, vel retinere. Sed statim
ea superiori tradantur, conuentusq; in-
corporentur. Nec deinceps liceat superi-
oribus huiusmodi bona alicui Religioso
concedere, vel commendare. Vnde am-
plius Religiosi absq; peccato mor-
tali, etiam de licentia suorum Præ-
latorum, non possunt possidere pe-
cuniam, aut annuos redditus. Ita
communis Doctorum sententia.

O felix Religiosa paupertas, quæ
do personæ religiosæ omnia a se
abdicant, quas Deus tunc ita sustē-
tat, ut nullus sic diues, sic magnus
affluens diuitijs reperiatur. Defici-
unt aliquando etiam in domib; Prin-
cipum Panes; apud verè pauperes
etiam Religiosos nunquam, quod
evidenti exemplo comprobo. Ex
continuis imbribus anno Domini,
1626. oppidum obsessum Mandrati,
ad tantam inopiam deuenerat, ut
neq; frustulum panis in eo, nisi cū
summo labore, & pretio inuenire-
tur. Vnus igitur ex Primatibus Hi-
spaniæ, quos Magnates vocant, vn-
quam diues, & præpotens, quam-
uis multa famulorum intercessisset
diligentia, vti par erat, cum ne mi-
scam panis acquirere potuisset, gra-
ui necessitate adactus, ad regale
Monasterium Monialium exalceca-
tarum S. Francisci accurrit, & quod
ex suo ditissimo non potuit hauri-
re penu, ex pauperrimo monasterij
auxit: ibi enim non vnum panem
inuenit, sed quotquot opus habebat
per aliquot dies. Et quid iam il-
lustrius Dei erga pauperes religio-
sos prouidentia ostendere potuit?
Corollarium V. Nihilominus, quam-

Etiā Mo-
niales non
possunt li-
cite habere
pecuniam,
aut annuos
redditus.

Religiosa
paupertas
nunquam
in necessitate
deficit.

Religiosi
eiusdem
Conuentus
possunt si-
bi aliqua
donare.

quamuis Religiosis non sit licitum
aliquid proprium habere; possunt
tamen Religiosi eiusdem Ordinis,
seu Conuentus, sibi inuicem aliqua
donare, sine licentia sui Superioris
expressa. Ratio: quia in tali casu,
Religiosus non transfert dominium
rei, sed tantum vsum illius in altē-
rum Religiosum eiusdem monaste-
rij; dominium autem semper manet
penes superiorem, aut administra-
tio. Secus censendum est, si Religi-
osus donaret rem aliquam in nota-
bili quantitate, Religioso alterius
Conuentus: tunc enim peccaret
mortaliter: quia iam non solum v-
sum illius rei, sed & dominium trans-
ferret, quod solum debet esse pe-
nes superiorem, nisi forsan sit res
leuioris momenti, ut libellus globu-
li precarij &c. Hoc enim fit in si-
gnum vrbauitatis, & habetur inter-
pretatiua voluntas superioris, quod
nollet dissentire, si sciret. Ita Hie-
ronymus. Flama, 3. parte Methodi,
capite 9. §. 2. & communiter Do-
ctores.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Obijciunt contra Corollarium IV. In
omnibus serè Conuentibus Re-
gularium, exceptis Fratrum Minorū
strictioris obseruantia, & Capuci-
norum, solet Religiosis concedi fa-
cultas à Superioribus, in certo loco
conseruandi pecuniam, siue sibi do-
no datam, siue alio titulo obuēntā
pro necessitatibus. Ergo Religiosi
de licentia suorum Prælatorum pos-
sunt pecuniam habere. Respon-
detur illam pecuniam non posside-
ri à Professo particulari vllō modo,
sed est pecunia ipsius monasterij,
quæ pro necessitatibus talis personæ
Religiosæ in depositorio asseruatur,
ideoq; sine licentia superioris, nul-
quam talis pecunia à Religioso po-
test accipi, & expendi. Non est ta-
men licitum Religioso apud se pe-
cuniam retinere, neq; superior id

concedere potest: quia sic Religio-
sus verè esset proprietarius, & gra-
uissimè peccaret contra votum pau-
pertatis, atq; pro sacrilego reputan-
dus esset, iuxta determinationem
Concilij Tridentini. Vnde Religi-
osus habens depositam pecuniam,
in capulo apud depositoriū; debet
habere animum omnino paratum,
ut superior quādocunq; voluerit,
pro necessitatibus Conuentus, tali
pecunia vti possit liberè. Alioquin
si Religiosus, qui pecuniam dedit,
ad asseruandum, reluctaretur, esset
fur, & vsurpator dominij proprie-
tatis sibi indebiti.

QVÆSTIO VII.

An in necessitate licitum sit furari.

Pro resolutione quæstionis suppo-
no, triplicem esse necessitatem, Necessitas
nimirum communem, gravem, & alia est cō-
muni, alia
extremam. Communis est, quam pa-
tiuntur pauperes ostiatim mendicā-
tes, & illi qui quotidiano labore
manuum suarum viuunt. Necessitas
verò grauis est, quam patiuntur illi,
qui non habent necessaria ad suum
decentem statum, quamuis alias fa-
me non premantur, ut sunt ij, qui
non habent, vnde debita soluant,
aut filiabus dorem constituent. Si-
militer fœmina honesta, aut vir nō
habentes vestem decentem. Tan-
dem, necessitas extrema est, quam pa-
tiuntur illi, quibus defunt ea, quæ
sustentationi, & victui eorū, omni-
nō & simpliciter necessaria sunt,
v. g. quando homo est in periculo
mortis ob defectum cibi, & potus,
aut graui infirmitate detinetur, &
non habet facultatem sibi de neces-
sarijs prouidendi, pro curatione ta-
lis morbi. &c.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. In extrema necessitate,
licitum est sine vllō peccato res alienas
furripere, quando aliter
non.

In extre-
ma necessi-
tate licitū
est res alie-
nas furripere.

non potest necessitas subleuari, & sustentatio necessaria haberi. *Probat*ur, quia extrema necessitas facit omnia communia, non quidem quoad dominium: nam hoc in tali casu non transfertur a veris dominis illarum rerum; sed quoad ius vtendi. Proinde in tali casu surreptio rei alienæ non est furtum: quia hoc concessum est iure naturæ, ideoq; & Dominus illius rei non potest esse rationabiliter iniustus, cum ad id teneatur iure diuino charitatis.

Et hoc insinuare videtur illud, Domini præceptum, Lucæ 6. n. 30. *Omni petenti te tribue, & qui aufert, quæ tua sunt, ne repetas.* Quod præceptum Iansenius intelligit de illo, qui nostra ex necessitate aufert, ita concludens: *Intelligendum*, inquit, *est de ablatione rerum, quas extorquet quodammodo egestas; non autem impetrat avaritia impudens.* Optima sanè doctrina, pudore quis affectus a nobis petere non audeat, & necessitate pressus occasione data surripit aliquid; ergone charitas Christiana vult, ut illud reperamus? Absit: remittatur libentissimè, imò, si necesse sit, etiam superimpendatur. Sic egerunt Sancti viri, sic & tu Catholice exequere, si sanctitatem sequi velis.

Sancti viri res suas vltro furibus offerrebant.

Beatus Amon, cum frequenter à latronibus infestaretur, omnem victum ei surripientibus, tandem miraculo cum eos comprehendisset, sic vltus est: *Introducens eos in cellam, posuit eis mensam, iussitq; ut perciperent cibum,* ut habetur in vitis Patrum cap. 8. Sanctus quoq; Macarius, qui è foras rediens inuenit hominem cum animali, illud onerantem, & rapientem, quæ sancti erant. Quid verò Beatus Macarius? quasi peregrinus astitit furi, cum adiuuans ad onerandum, & cum omni quiete deducens illum, dicebat: *Nil intulimus in hunc mundum, sed Dominus dedit, sicut voluit ipse, ita factum est, benedictus in omnibus Dominus,* ibidem libell. 16. de patientia: Vnde rectè

S. Chrysosthomus in Imperfect. homil. 12. infert: quia diuitiæ nostræ non sunt, sed Dei, qui dispensatores diuitiarum suarum voluit nos esse, non dominos; ideo dicit, omni petenti te tribue.

Quod si forsitan quispiam dixerit, ego sum pauper, non habeo, quod petenti tribuam: ergo me præceptum istud diuinum non ligat. Nequaquam putet se extra hoc præceptum esse: nam si tibi non adest pecunia signata; adest tamen pecunia doctrinæ, quæ nunquam deficit, sed quantò plus datur, tantò amplius duplicatur, ut ingeniosè discunt in citatum locum S. Hieronymi, ita scribens: *Potest enim intelligi de pecunia, doctrinæ, quæ nunquam deficit.* Et pulchre ad rem præsentem alludit Carthusianus ita scribens: *Da itaq; ait, secundum exigentiam, & possibilitatem, tui status, ac facultatum tuarum, & si non corporale; tamen spirituale munusculum, ut si inconuenientia, vel inconuenienter postulauerit, informes errantè, quia verbum melius, quàm datum.* Gregoria doctrina hominibus literatis, nunquam à se pauperem petentem sine dato dimittant, aut corporali si adest possibilitas, sin secus, suppleat verbum spirituale, supplicat tandem oratio pro illo effusa, ut sic semper omni petenti demus, iuxta Domini præceptum.

Hæc est mens Abulensis, qui in dicto præcepto, per illa verba, *omni petenti*, vult intelligi etiam iniuste petentem, & violenter, ac tyrannicè, cui dare libenter debemus dono, quod ipse ex violentia petit, ut sic eius peccatum diminuatur, dūq; dono accipit, non peccet ex furto, licet ex violentia. Magnæ certè charitatis specimen hoc, ut tanti proximum quis faciat, ut ad eius peccatum diminuendum, velit sua perdere potius, & quod nulla ei remaneat actio repetendi; quam maius peccatum permittere. Sic egit S. Isaac, ut refert D. Gregorius lib. 1. Dialogor. cap. 14. qui cum fures in horto deprehendisset, oleribus onustos.

Quomodo omni petenti dandum sit.

Isaac quomodo fures in horto deprehendisset.

onustos dimittens, dixit eis: *Nolite malum facere, quoties de horto aliquid vultis, ad horti aditum venite, tranquille petite, cum benedictione percipite, actūque est.* Addit citatus Gregorius, ut qui hortum nocituri venerant, cum laboris sui præmio, & repleti ab eo, & innocui redirent. Hæc est Sanctorum illa heroica virtus, qui obferuentem in proximos charitatem, omni proprio dispendio, quando efficere nō possunt, ut non peccent, procurant, ut saltem minus, & dum maiora tollere non possunt peccata, omni impendio satagunt, ut saltem sint minora. Hinc dum quis vi tollere vult, sicut vi petit, ne in furtum etiam incidat, consultum est, secundum Christianam perfectionem, & charitatem, ut demus. Sciebat optimè Christus Dominus, Iudam latronem, ac furem esse, Ioan. 12. n. 6. & tamen nummos ei credidit, ut saltem, si fur, non raptor esset. Vnde dicit Alcuinus: *Portabat ministerio, exportabat furto*, quia si non portasset ministerio, certè non solum fur, sed etiam raptor extitisset. Christus ergo Iudæ annonam credidit, ut minus peccaret. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Homo in extrema necessitate constitutus, an tequum aliquid accipiat, teneat illud petere.

Corollarium I. Nihilominus homo in extrema necessitate constitutus, antequam alienum accipiat, tenetur illud petere, si speret se obtenturum, conuenienti modo petendo. *Ratio*: quia alienum accipere, solum iure gentiū conceditur, quando necessitati aliter succurri non potest. Vnde homo in extrema necessitate constitutus, aliter faciens, debitum ordinem non seruaret. Si tamen homo sit honestæ conditionis, non tenetur mendicare. Et hæc est expressa doctrina Christi Domini, Matthæi 5. vbi dicitur: *Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, non auertaris.* In quem locum Caietanus sic discutit: *Præcipimur mutuari nō solum petenti, sed volenti, & præ verecundia, aut respectu aliquo, non audenti petere mutuum.* Quod equi

dem fraternæ charitatis insigne specimen est, dum necessitati proximi occurrimus, non expectata eius postulacione. Audite D. Augustinū, qui exponens illa verba, Psal. 40. n. 1. *Beatus qui intelligit super egenū, & pauperem*, aureo prorsus sermone sic fatur: *Perfecta misericordia est fratres, ut ante occurrat esurientibus; quàm roget mendicus: non enim est perfecta misericordia, qua precibus extorquetur, sed si tacet mendicus, loquitur pallor in facie; imitare Deum tuum, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos, & ecce venit tibi pluuia, antequam roges, descendit vberitas nocte, dum stertis, dum adhuc in lecto es, ex præcepto vigilas dies, excubant elementa, fructus te nesciente effunduntur, iactat calum, & parturit terra, tot cellaria mellum, dum nescimus, sic accipimus, & tantas opes, antequam rogemus, & tu homo, modicus est ipse panis, & precibus vendis.*

Quid elegantius dici potuit? imitare o Christiane Dominum tuum, qui non rogatus, non expetitus miseriam, ac necessitatem populorum antevertens illorum miseris, prius panem effudit, quàm rogaretur, Matthæi 15. n. 32. *Miserereor super turbam, ecce iam triduo sustinent me, nec habent, quid manducet.* Addit Augustinus supra citatu: *Non rogauerunt quatuor millia Iesum in deserto, ut infinita agmina pranderent.* Et quid Iesum mouit? Sanè infinita eius charitas. at, si non habebant, quid manducarent, cur non accedebant, cur non rogabant? profectò ex verecundia, ac tanti magistri respectu. Quid ergo? occurrit nō rogatus, non expostulatus: quia sufficiebat ipsi præsentita necessitas, factu similiter, si tuum vis imitari magistrum, si eius vis exequi mandata, da volenti tantum petere, antequam petat.

Verum euauit iam ex cordibus fideiū istud perfectæ charitatis præceptum. Videas, quàm longè sint hodie Christiani ab hoc diuino mandato,

Deus prius beneficia præstat, quàm rogetur.

Virus accipere est peccatum contra præceptū charitatis.

Y y y y

dato, & quam deperditus sit mundas, cum iam mutuare sine usuris, prorsus quid sit, nesciatur: cum iam nullus sit, qui gratis pecuniam velit mutuare, nisi cum damno, idq; non mediocri, sed maximo, ita ut ex usuris immodicis eis prorsus facultas vertatur in delictum, auctore D. Chrysosthomo. Scio præcisiones, scio doctrinas, scio adinventiones ad excusanda usurarii peccata; & ideo usurarios iam vocare non audeo: verumtamen, ex nimietate lucri, & usurarum, ac tyrannide exigentiarum, ex cupiditate emolumentum, ac prædammata avaritiâ, sic eos prædaminatos facio, ac si essent usurarii. Multi siquidem sunt tales, qui iam pro cento, vix non centum lucri expetunt, & ita lucrum exigunt tyrannicè, ut duplicent pecuniam. Quid ergo? Nonne hæc est manifesta iniustitia, palliatum furtum, tyrannica exactio, dira inhumanitas, & sub nomine Christiano iudaicas exquirere usuras. Ait D. Hilarius can. 4. *In officio quod dispensanda eius, quam accipimus gratia, promos esse oportere demonstrat, ut boni gratuiti sit dispensatio gratuita, & mutuari volentibus non negemus, quod mutuamur à Deo, semper sine habendi damno, impertiendi ministerio functuri.* Dandum igitur est mutuari volenti, non cum usuris, sed gratis.

Homo extreme indigens totum aliena surripere.

Corollarium II. Homo extreme indigens cum periculo mortis, non potest iuri suo renunciare, & mortem potius pati, quam aliena surripere. Ita Salon. 1. 2. q. 66. ar. 7. ad 3. & Clavis Regia lib. 9. caps. 14. n. 20. Ratio: quia unusquisque tenetur quantum sibi possibile est, vitam propriam conservare, & non esse causa mortis suæ. Proinde aliter faciens peccaret mortaliter contra legem propriæ charitatis, cui nemini licitum est renunciare, nisi ex iustissima causa concurrente. Quod considerans Chrysologus serm. 35. dicit: *In desperatis causis, est sæpe magistra necessitas, invenit ipsa sibi passio medicinam.* Imò extrema necessitas

fortior, ac valentior est ipsa natura, ut docet Dionysius Helicarnass. *Necessitas, inquit, valentior est ipsa natura, quæ omnia experiri cogit.* Tandem Lilius concludit Decad. 1. lib. 4. *Ultimum, ac maximum telum est necessitas, quæ si etiam fames accesserit, contra filios insurgit.* Recurrite ad scripturam Sacram, 4. Reg. 6. n. 18. quando mulier illa fame pressa ad Achab dixit: *Mibi da filium tuum, ut comedamus hodie, & filium meum comedemus cras: coximus ergo filium meum, & comedimus; dixitq; ei die altera: Da filium tuum, ut comedamus eum, quæ abscondit filium suum.* Quod factum abhorrens D. August. serm. 211. de tempore, sic exclamat: *Pro dolor! in cibum pietas vertitur, in pabulum suscepta soboles commutatur, ante parricidium geritur; quam ad funestas epulas veniatur.*

Corollarium III. Homo in extrema necessitate constitutus, non potest licite rem alienam surripere, si Dominus illius rei sit in simili necessitate. Ratio: quia in pari necessitate, melior est conditio possidentis. Ita S. Thomas 2. 2. q. 66. ar. 7. & communis DD. sententia. Advertendum tamen est, illos non censeremur extremam necessitatem pati, qui licet in hoc loco, & tempore non habeant necessaria; in alio tamen loco, & tempore habituri sunt. Quia ut rectè advenit Sayrus, illi tantum extremam necessitatem pati consentitur, qui nec mendicare valent, nec victum suo labore quærere possunt, neq; alibi se certò habituros sperant, egentq; omnino ad victum, & amicum necessarios. Unde periculum honoris, famæ, aut pudicitie, non est sufficiens necessitas, ut quis aliena iuste accipiat. Ita Barthol. a S. Fausto, in suo speculo q. 55. & 56.

Corollarium IV. In gravi tamen necessitate, non est licitum aliena surripere. Ratio: quia licet diuites teneantur ex charitate subvenire necessitatem gravè patientibus, non tamen eiusmodi pauperes possunt, contra voluntatem possidentium, res.

Quia extreme indigens rem alienam non potest censeremur.

Gravis necessitas rem alienam non facit communem.

res diuitum auferre: quia id facerent contra iustitiam, surripiendo res alienas invito Domino. Nam gravis necessitas rem alienam non facit communem. Pauperes igitur in gravi necessitate constituti, surripiendo res alienas, peccant mortaliter. Ita S. Thomas supra citatus.

Corollarium V. Multò magis in communi necessitate, non est licitum aliena surripere. Ratio: quia id fieret contra septimum Decalogi præceptum, de nō furando. Et hæc est communis sententia Doctorum.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obiectio & solutio eiusdem.

Obijciunt contra Corollarium II. Multi in extrema necessitate maluerunt fame, perire, quam aliena surripere: ergo homo extreme indigens potius mortem pati debet, quam aliena surripere. Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia. Semper enim homo extreme indigens, quando potest aliena accipere, sine vlla vi, aut perturbatione, tenetur id facere, ut vitam conservet. Quod si non posset aliena accipere, nisi publice, & per vim, tunc potest iuri suo renunciare, & mortem potius pati, quam vim inferre, siquidem tunc adesset iusta causa, & talis homo exerceret actum excellentissimæ virtutis, videlicet pacis, ut docet Sayrus in clavi regia lib. 9. cap. 14. n. 20.

DISPUTATIO II.

De Restitutione rerum furto ablatarum.

Quinq; potissimum hic explicabuntur. Primum, restitutionis quid sit, diuisio, & necessitas. Secundum, à quibus personis facienda sit restitutio. Tertium, quomodo, & cui. Quartum, cum quibus circumstantiis. Quintum, quæ causæ excusent à restitutione.

Yyy y 2

Q V Æ S T I O II.

An restitutio rei furto ablata, sit necessaria de præcepto.

Suppono I. Restitutionem ex vi nominis idem sonare, quod in privatum statum repositio, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 66. ar. 1. in corp. Definitur autem sic quoad rem ipsam. *Restitutio est actus iustitiæ commutativæ, quo res iniuste ab aliquo sublata, redditur eidem ad æqualitatem.* Porro dicitur actus iustitiæ commutativæ: quia iustitia est duplex, distributiva, & commutativa. Distributiva consistit in conferendis præmijs, dignitatibus, & officijs; ideoque respicit qualitates, & merita personarum. Hinc viro docto maiora præmia debentur, quam indocto: & sub hac iustitia, non ponitur restitutio. Iustitia vero commutativa, respicit solam æqualitatem, quæ debetur, non respiciendo merita personæ. Unde si furto surripuisti equum, cuius valor est centum florenorum, debes restituere centum florenos: & huius iustitiæ commutativæ, restitutio dicitur esse actus, quia commutat rem pro re, seu compensat damnum alteri factum ad æqualitatem.

Suppono II. Restitutionem differre à solutione: quia neq; omnis solutio, potest dici restitutio; neq; contra nam solutio ex voto, iuramento, promissione, charitate, est vera solutio; non tamen est vera restitutio. Similiter, qui rem alienam, siue accommodatam, siue sublatam restituit, facit veram restitutionem; non tamen solutionem. Differt item restitutio à satisfactione: quia satisfactio fit non solum hominibus, sed & ipsi Deo; restitutio autem solis hominibus fit; ideoq; dicitur esse actus iustitiæ commutativæ, quæ debet fieri inter personas privatas: satisfactio autem potest esse actus iustitiæ, non solum commutativæ, sed etiam punitivæ. Hinc dum

Iustitia aliâ dicitur ut alia commutativa.

Restitutio differt à solutione & à satisfactio.

dum aliquis mediante poenitentia Deo satisfacere cupit, vindictam sumit contra seipsum, carnem puniens vigilijs, ieiunijs, flagellis, &c. ut docet S. Augustinus lib. de vera, & falsa poenitentia, cap. 8. *Poenitentia, inquit, est quadam dolentis vindicta, puniens in se, quod commississe dolet.*

Restitutio
alia est fa-
ma, alia
bonorum
temporalium.

Suppono III. Restitutionem esse duplicem, vnam famæ, alteram bonorum temporalium. *Restitutio famæ est, dum quispiam aliquam personam infamavit, detrahendo illi honorem, reputationem, bonum nomen, diffamando illum de aliquo vitio, cuius persona illa est innocens, vel in totum, vel in parte. Proinde talis detractor mortaliter peccat, & tenetur secundum iustitiam commutativam, restituere illi honorem, famam, reputationem. Sed de hac restitutione agemus in octavo Decalogi Præcepto, ubi de falso testimonio contra proximum.*

Restitutio
rerum tem-
poralium
duplex est.

Iam verò restitutio rerum temporalium, de qua hic locus agendi proprius, duplex itidem est. Una quæ omnia ad pristinum suum statum reuocantur, ut possessio rei, fructus, aliaque iura, quæ concedi solent pupillis, & viduis, ac Ecclesiæ in prætensionibus iuridicis. Et hæc à Iuristis appellatur *restitutio in integrum*, quæ ad nostram tractationem est impertinens. Altera restitutio bonorum temporalium est illa, quæ non solum reuocatur status in integrum, sed etiam in quacunq; re particulari, de qua defraudatus est proximus, laudendo illū in bonis: & hæc facienda est totaliter, restituendo fideliter omnia illa, quæ ab eo contra iustitiæ ordinem ablata fuerāt. Quod dupliciter fieri potest, primo, restituendo proximo bona immobilia, quæ contra iustitiam vi, & dolo, aut fallaciâ illi ablata fuerūt: hæc enim restituenda sunt in integrum, vna cum fructibus malè perceptis. Secundo, restituendo bona mobilia, & temporalia, malè ablata, ut pecuniam, merces, aliaque ad victum, & amictum pertinentia. Et de hac re-

stitutione locus tractandi hic est præcipuus.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Restitutio rei furto ablata est necessaria de præcepto. *Probat, quia & ius naturæ, & diuinum positum hoc iubet, iuxta illud lumine naturæ notū axiomā. Quod tibi vis, alteri facies; & quod tibi non vis, alteri ne feceris. Ergo qui rem alienam inuito Domino rapit, aut detinet, damnum proximo suo infert, & contra iustitiam facit; ideoque ne in peccato maneat, restituere tenetur. Sic docet D. Augustinus epist. 54. ad Macedonium, inquit: Non dimittitur peccatum furti, nisi restituatur ablatum. Ita Clauis Regia lib. 10. cap. 3. n. 4.*

Restitutio
est necessa-
ria de præ-
cepto.

Quod verò etiam necessitas iustitiæ restitutionis, sit de iure diuino positum, patet in primis ex eo: quia quando Deus in septimo Decalogi præcepto dixit: *Non furtum facies*, implicite docuit, res alienas inuito Domino retineri non posse. Proinde ex eodem diuino præcepto, restitutio omnino faciendā est. Deinde, ex eo, quod ad Romanos 13. dicatur: *Reddite omnibus debitum, & nemini quidquam debeatis, nisi, ut inuicem diligatis.* Sed qui rem alienam detinet, debitor est: ergo tenetur restituere. Hinc Tobias cum vocem balātis hædi audiisset, protinus exclamauit: *Videte, ne forte furtiuus sit, reddite eum dominis suis, quia nobis non licet aliena retinere.* Tob. 2. n. 21.

Ita S. Thomas 2. 2. q. 62. ar. 2.

Sed quid mirum, quod fures, raptores, latrones, & alij magni debitores, ad aliena reddenda difficiles sint, cum ingenium humanum ad restitutionem faciendam semper difficillimum, & nimium tardum sit. Sic olim Pythagoricus quispiam Philosophus, statuta die solutioni, debitos suo creditori nummos deferens, cum inaudierit, repentina morte sublatum esse, nullā facta mentione pecuniæ

Magni debi-
tores ad
reddenda
debita dif-
ficiles sunt.

pecuniæ allata, nummos non inuita manu domum gratulabundus retulit. Nihilominus cum sceleris conscientia torqueretur, arreptam pecuniam in creditoris defuncti locum proiciens, sic exclamasse fertur: *Tibi viuit, qui alijs defunctus est.* Quid ad hæc Catholici mei, homo Christianus dicit; qui furtis, rapinis, & multo ære alieno oppressus, aut debitum negat, aut solutionem negligit, aut cunctanter diu procrastinat, aut restitutionem, iure naturæ, & diuino præceptam absolute contemnit, Erubescet profecto paganos ipsos, qui rem hanc strictissime obseruant.

Dies, &
nox, pro-
videntiam,
& sapien-
tiam Dei in-
dicant.

Quod omnibus inculcare volens Regius Vates, ita Psal. 18. satur: *Celi enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius, annuntiat firmamentum. Dies dei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.* Variè locum hunc & ad literam, & ad mores, exponunt scripturæ Sacre interpretes. Græci Patres in Catena, seu paraphrasi, apud Cordet, sic celsent: *Etenim ordinata successio noctis, & diei, terminos à conditore positos demonstrat, quos hæc inanimata mundi machina transilire non potest. Cum enim nox, atque dies, ad hominum utilitatem crescant, & decrescant, eundem à se mutuo tempus mutantur, & rursus debitum sibi ultro, citroque reddant, providentiam, quæ ipsis præest, ostendunt.* Si ergo dies, & nox paulatim decrescunt, quod amittunt, recipiunt; & quod recipiunt, tribuunt, ad eandem mensuram bis in anno reuertentes. Nam dies ordine, & circulo suo de noctis temporibus mutantur, & rursus nox recipit, quod largita est, dumque vicissim, & sensim crescentes recipiunt, creatoris Dei interpretantur sapientiam. Si ergo inanimata creaturæ, & rationis expertes, quod mutuo repetant, incessanter sibi restitunt, ne in minimo se defraudent. Quid facient fures, latrones, prædones, qui alienam substantiam clam furtiunt, interdum per vim rapiunt.

nec tamen ulli restitutioni se obnoxios esse agnoscunt. Quomodo ante tribunal Christi comparebunt? apud quem iniquitati locus non conceditur. Qua fronte cælum aspicerent audebunt? in quod nihil coinquinatum intrabit.

Pulchrè id elucidat Salomon, Proverb. 16. n. 5. *Initium, inquit, vita bonæ, facere iustitiam: accepta est autem apud Deum magis, quam immolare victimas.* Quæ verba Guericus Igniacensis serm. 5. de aduentu Domini, sic elucidat: *Initium via bonæ, facere iustitiam. Quid est enim iusta facere, nisi de nobis ipsis, quod Deo debemus, exigere; & quod rapimus, exolvere? Hæc est iustitia, quæ ante Dominum ambulat, viamque ei placitam parat, sicut scriptum est: Iustitia ante eum ambulabit, & ponet in via gressus suos. En vobis iustitiam, quæ quod rapimus, exolvimus, quæ ab interpretibus misericordiae putatur. Quia ita homines avarè retinent aliena, ut proprijs dominis illa restituere, aliquod largitionis, aut misericordiae genus putetur. Sic iustitia, quæ quod rapimus, exolvimus, ad omnes colummata perfectionis sanctitates viam sternit, viamque ei placitam parat. Verum, quid est, quod hæc iustitia, quæ quod rapimus, exolvimus, ante Dominum ambulare perhibeatur? sanè, quia sicut Ioannes Iesum præcucurrit, monstravit, ei que viam paravit, unde etiam Christi præcursor nuncupatur; ita iustitia, quæ quod rapimus, exolvimus, ad omnes sanctitates viam sternit, illas præcurrens. Magnum certe huius iustitiæ elogium, quod sicut Ioannes Christum præcucurrit, sic illa sanctitarum summa quæque præcurrat. Nam, quid ei arduum erit, qui aliena restituere potenter evaluit. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.*

Iustitia quæ
exolvitur,
quod rapit
est, coram
Deo ambu-
lat.

Corollarium I. Hoc præceptum restitutionis, obligat sub peccato mortali. *Ratio:* quia qui retinet res alienas inuito Domino, peccat contra iustitiam, & a peccato absolui non potest.

Præceptum
restitutio-
nis obligat
sub pecca-
to mortali.

Y y y y 3

potest, nisi rem detentam restituat proprio domino, ut constat ex doctrina S. Augustini proxime citati. Ita Clavis Regia lib. 10, cap. 3. n. 5. Est autem hoc præceptum restitutionis, fundamentaliter negatiuum, quia fundatur in præcepto negatiuo de non furando, neq; retinendo res alienas iniuste acceptas; secundario autem potest dici affirmatiuum, tum, quia videtur datum esse sub modo affirmatiuo: tum, quia in restitutione includitur actio realis reddendi alienum.

Aliena bona d. si uoluerit restituuntur.

Nihilominus, licet præceptum hoc obliget sub mortali, & a regno caelesti excludat; vix tamen vnus est centum induci potest, qui furto ablata restituat. Quis hoc non videt in filiis Iacob Patriarchæ, descenderat illi in Ægyptum pro cōemendo frumento, quos Ioseph Prorex frater ipsorum, sed non agnitus ab ipsis, cum plenis saccis, etiam imposita pecunia dimisit, Genes. 42. At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt, apertisq; vnus sacco, ut daret iumento pabulum in diuersorio, dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia en habetur in sacco. Et tamen cum iterum venissent in Ægyptum, seq; Iosepho sisterent, nullum de pecunia reddenda fecerant verbum, similiter licet cū dispensatore multis iam gerant; tamen pecuniam illam non manifestarant. Sed postquam ex mandato Iosephi in domum dispensatoris introducti fuerunt, tunc primum cœperunt suspicari aliquod malum sibi inferendum, quo exterriti de pecunia cœperunt loqui, Genes. 43. Ibiq; exterriti dixerunt mutuo. Propter pecuniam, quam retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus, ut deuoluat in nos calumniam. Ut hinc agnoscamus, quam ægrè, & difficulter aliena bona restituatur. De quo pulchrè Oleaster ibidem, in expositione morali fatuit. Neq; meminerunt satisfacere, nisi postquam cœperunt opprimi, ut discas, quam difficile sit, aliena restituere.

Ecce Sancti erant Iocobi filij,

pecuniamq; restituendam secum attulerant; & tamen non meminerunt restitutionis faciendæ, nisi post terrorem conceptum, ac metum mortis. Hinc Iob 20, de iniusto possessore bonorum alienorum, dicitur: Diuitias, quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Vbi loquitur de diuitijs iniuste partis, quæ sicut cibus conuertitur in substantiam aliti, ita iam illæ conuersæ erant in substantiam possessoris. Quas tandem vomitus extrahet, & Deus. Siue, ut in Græco textu legitur: Extrahet eas Angelus, & vomitus, ut restituantur. Nam ut ibidem dicit Olympiodorus: Quemadmodum, qui venenum hauserunt, incitantur ad vomitum: sic is, qui diuitias comparauit iniustas, cruciatus diuulsis visceribus eas ipsas effundet. Sicut ergo haustum venenum non facile effunditur, sed multis homo prouocatur, ut inter cruciatus, & anxietates plurimas illud euomat; ita bona aliena non restituantur, nisi cum ingenti dolore animi: & ideo extrahet eas Angelus. Quærit author catenæ Græcæ, quisnam sit iste Angelus? & respondet: Angelus quispiam ex ijs, qui tortorum munere funguntur, & cunctorum bonorum ipsos possessione exturbabit. Nam sicut Iudices habent tortores, qui tormentorum durissimorum violentiâ, ocula delicta à pectore sceleratorum hominum extrahant, quæ sanè non nisi inter cruciatus vehementissimos manifestantur. Ita Deus habet Angelos tortores, quibus commissum est, ut aliena bona ab iniustis possessoribus extrahant. Quorum restitutio rarò fiet, nisi inter ingentes dolores, & cruciatus. Paucant igitur fures, latrones, prædones, & quæ iniuste rapuerunt, restituant, ne tam horrendis tortoribus in æternū torquendi tradantur.

Corollarium II. Restitutio æterna, seu realis, est necessaria ad salutem, si facultas suppetat. Ratio: quia non restituere cum possis, est voluntariè nocere, facereq; iniuriam proximo. Iam verò ad salutem necessaria.

Iniustæ diuitiæ conuertuntur in substantiam possessoris.

Deus habet Angelos tortores.

Restitutio externa est necessaria ad salutem.

necessarium est, ut nemini voluntariè noceam, aut iniuriam faciamus. Quod si facultas non suppetat, tunc restitutio realis, seu externa, non est necessaria; est tamen necessarium propositum restituendi. Ratio prima: quia ad impossibile nemo obligatur. Ratio vero secunda est: quia ad remissionem peccati requiritur contritio, aut saltem attritio coniuncta cum sacramento; hæc autem continet propositum restituendi, quia continet dolorem de peccato iniuste ablationis, & propositum emendationis, ac seruandi diuina præcepta, in quibus saltem implicite continetur propositum restituendi. Et sic, quando non suppetit facultas, tunc propositum restituendi inclusum in contritione, vel attritione, est simpliciter necessarium necessitate mediæ salutem, saltem implicite, & indirecte, videlicet ratione poenitentiae.

Obligatio restitutionis ex duplici capite confurgit.

Corollarium III. Obligatio faciendæ restitutionis, ex duplici capite confurgit. Primo, ex ipsa re aliena accepta, quam non potest accipiens apud se licite retinere, quia retentio talis rei est iniusta. Imò etiam si quispiam bona fide rem alienam possederit, tunc ab initio quidem non peccauit, eò, quod ignorantia facti à peccato eum excuset; vbi tamen postea cognouerit rem esse alienam, & malè acquisitam, non potest eam amplius apud se retinere. v. g. emit quispiam à fure equum centum florenis, quem postea bona fide vendidit alteri eodem pretio, in tali casu ad nihil restituendum tenetur ei, cui talis equus furto ablatas fuit. Ratio: quia mediante tali venditione, ditior factus non est. Quod si vendidisset eundem equum maiori pretio, v. g. centum viginti florenis, tunc teneretur proprio domino viginti florenos restituere, in quibus factus esset ditior. Similiter, si quis acceperit dono rem furto sublatam, putans bona fide eam esse donatis, tunc si postea eandem rem, quandiu illam bona fide

retinet, donauerit alteri cuiquam, ad nihil restituendum tenetur, quamuis postea rescuerit, alienam fuisse. Secus censendum, si eandem rem vendiderit alteri, aut consumpserit: tunc enim tenetur restituere pretium rei venditæ, quod acceperit, aut consumptæ. Ita communis Doctorum sententia.

Secundo, obligatio restitutionis oritur ex iniusta acceptione rei alienæ, v. g. per furtum, rapinam, usuram. Nam quocumq; modo iniuste rem alienam accipiens, non potest eam apud se retinere, sed tenetur illam reddere proprio domino. Si vero eam non habet iam, vel quia consumpsit, perdidit, aut alteri donauit, aut vendidit, tunc si potest eam recuperare, tenetur reddere proprio domino. Quod si non possit iam recuperare, tunc tenetur restituere pretium æquiualens, iuxta arbitrium boni viri. Et insuper tenetur restituere fructus perceptos, & alios, quos percipere potuit proprius dominus, si ei talis res ablata non fuisset. Ad eandem quoque restitutionem, tenentur omnes, & singuli, qui aliquo modo cooperati sunt ad iniustam rei alienæ acceptionem, ut sunt omnes consentientes. Quid dicam de magnatibus, qui de alienis bonis ditescere volunt? & hi certe non aliter saluari poterunt, nisi inique possessa restituant. Recurrite ad scripturam Sacram, & manifestè hanc veritatem comperietis. Nam Michæ 6. dicitur: Vidi Dominum sedentem super solum suum. Isaias autem itidem cap. 6. dicit: Vidi Dominum sedentem super solum excelsum, & eleuatum. Et cur non addidit suum, quem admodum Michæas. Ne miremini: Isaias enim loquebatur de Domino Deo, qui nihil alienum habet, & ideo super solum suum sedere dicitur. At verò Michæas locutus est de Principibus mundi, qui thronos suos non de suis, sed de alienis facultatibus eleuare volunt, regna aliena inuadendo,

Mundi Principes thronos suos de alienis facultatibus eleuant.

Tractatus VII. De Septimo & Decimo Decalogi Præcepto.
dendo, & prædando. Et quis thronus mundialis non de alienis parat, & eleuatus est?

Audite Ioëlem Prophetam, qui cap. 2. ita scribit: *Urbem ingredientur, in muro corruent, domos conscendent, per fenestras intrabunt, quasi fur.* Vbi loquitur de imperio Romano, orbis terrarum expugnatore. Et cur tam nobile imperium, ad instar furis per fenestras intrasse referatur? Equidem, quia ut auaritiâ ductû de alienis exaltabatur; ita verius dicitur, fuit, quam Imperator. Pulchre Rupertus ibidem: *Quomodo, ait, equitibus, seu quadrigis Romani imperij congruit, ut per fenestras intrare in modum furis dicantur? Tam forti quippe imperio, similitudo furis incongrue adscribi videtur. Sed sciendum, sicut fortitudinis laudem; sic e contra profunda auaritia meruisse vituperium, & hoc vitium in illo denotari, dum dicitur: Per fenestras intrabunt quasi fur.* Quod enim regnum mundiale, quis principatus terrenus, ex furtis, & rapinis non extollitur. Verum, solo æquabitur thronus cuiuslibet tyranni, si ab illo non sua tollantur.

Iniquus rei
alienæ pos-
sessor con-
tinuo pec-
cat;

Corollarium IV. Fur, & quilibet iniquus detentor rei alienæ, aut alteri debitæ, continuo actu peccat toto eo tempore, quo cum possit, non restituit. Vnde ut eliberetur à peccato, tenetur ut primum cognouerit rem esse alienam, eam restituere, si potest. Quod si non possit, tenetur habere animum restituendi, ubi commodè poterit. Ratio: quia non restituendo, lædit continenter proximum, ipsumque impedit à possessione rei suæ, aut debitæ. Nam non restituendo, volutariè rem alienam detinet, quæ detentio, licet non sit propriè actio; est tamen instar actionis, quemadmodum possessio. Cognouit hoc probè Rex David, qui postquam mortuo Saul electus esset in regem Israëlitarum; ne tamen hereditatem eius priuatam iniquè possideret, eam filio eius superstiti Miphibosetho statim restituit, 2. Reg. 9. sic eum alloquens: *Restituam tibi*

omnes agros Saul, patris tui. Neque sane miror, quod David regnum per electionem obtinens, priuata Saulis bona, proprio eius heredi, & filio tradiderit, ut scilicet agnoscamus, quomodo debeat quisque fugere aliena, qui amat in suis æternari.

Sic Dominus Iesus, & Redemptor noster, dum illuderetur à militibus, denudatus erat proprijs vestimentis, & indutus alterius coccinea chlamyde; postquam verò decretum mortis contra eum latum esset, suis proprijs vestimentis iterum indutus est. Matthæi 29. *Exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis eius, & duxerunt eum, ut crucifigeretur.* Indagate, cur non alienis, sed suis vestibus indutus voluit cruci affigi? & videbitis, ideò eum aliena vestimenta exuisse, quia ad regnum ibat immutabile. Nam, qui stabilitatem, & firmitudinem in bonis desiderat, suis contentus sit, & ab alienis sibi caueat, necesse est. Ait Sedulius lib. 5. paschal. cap. 11. *Mox vestibus alienis exutus, suis protinus est amictus, tanquam positurus in morte corporis indumentum, quod se post paululum nouerat resumpturum immutabile.* Deposuit igitur chlamydem alienam, ut doceret, aliena minimè retinenda esse. Tunc enim maximè æternaberis, si proprijs contentus sis; si de alienis nec filum habueris. Quia nunquam non aliena iniuste accepta, cum cæteris omnibus corrumpuntur. Quod spectans Amos Propheta clamabat cap. 3. *Theaurizantes iniquitatem, & rapinas in adibus suis. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & crucietur terra; & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ades tue.* Quæ verba Rupertus considerans dicit: *Quanta hoc damnationis sit, videlicet thesauros cagere de iniquitate, & rapinis, præsertim in illo populo, qui pauper in Egypto fuit, quem misericordia Dei de illo camino paupertatis eduxit; vix satis digne potest edici.* Nulla proinde damnatio, & perditio non venit in eum, qui rapinarum thesauros sibi accumulat. Hinc illud

Christus cur
in proprijs
vestib. cruci-
figitur voluit.

Anima defuncti detinetur in purgatorio, quando heres differat satisfactionem.

Disputatio II. De restitutione rerum furto ablatarum. Questio II. Quænam persona teneantur ad restitutionem faciendam circa res furto ablatas.

Iud Zachæi dictum Lucæ 19, *Si quid aliquem defraudauit, reddo quadruplum.* Timebat ergo bonus Zachæus æternam perditionem, si aliquid alienum apud se videretur retinere.

Corollarium V. Anima defuncti, qui in vita rem alienam apud se retinuit; ante mortem tamen heredi restituendam mandauit, non detinetur diutius in purgatorio, ex eo, quod heres restitutionem differat. Ratio: quia talis anima solum post mortem punitur pro negligentia non restituendi in vita. At verò detinetur, si heres differat satisfactionem, quæ sit per missas. Ita Salon. 22. q. 26. ar. 1. Sayrus in Clau Regia lib. 10. t. 1. cap. 6. n. 6.

ARTICVLVS II.

Soluantur Obiectiones.

Obiectio & solutio eiusdem.

Obijciatur contra corollarium IV. Qui vulnus infligit alicui, non continuo manente vulnere peccat; sed tantum infligendo peccauit: ergo etiam fur, aut iniquus detentor rei alienæ, non continuo actu peccat toto eo tempore, quo cum possit, non restituit. Respondetur concessio antecedente, negatur consequentia. Disparitas est: quia, qui vulnus infligit, iam non est in eius libertate, damnum iniuste illatum impedire: nam illud nocumentum naturaliter continuatur. At verò in voluntate iniqui detentoris est, iniquam detentionem tollere per restitutionem, imò singulis momentis peccat, non nouum peccatum committendo, sed prius actu continuando; quoniam, si mala voluntas in aliquo peccato per integrum diem durat, est vnum continuum peccatum, quod quod plus liberè durat, eò cæteris paribus est grauius. Ita pariter iniqua detentio rei alienæ, toto tempore, quo commodè restitui potest, est vnum peccatum continuum actuale, quod singulis momentis crescit, ratione maioris liberæ durationis, aut maioris nocuenti, quod inde Domino

Zzzzz

provenit. Idem censendum de eo, qui iniuste proximum in vincula coniecit; & hic enim continuo actu peccat, quia continuo nocet. Similiter de tyranno, qui idolum erexit, aut iniquam legem tulit: tam diu enim peccat, quamdiu illud idolum, aut illa lex, ex ipsius libertate dependens, manet.

QUESTIO II.

Quænam persona teneantur ad restitutionem faciendam circa res furto ablatas.

Suppono duplices esse personas, quæ tenentur restitutionem facere. Alias principales, vti est omnis ille, qui damnum aliquod proximo intulit, siue furando, siue occidendo, siue quocumque modo bona proximi sui damnificando. Alias vero personæ sunt accessoriæ, ut sunt omnes illi, qui ad tale damnum proximo inferendum concurrunt. Et isti hoc disticho comprehenduntur.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus, Participans, mutus, non obstant, non manifestans.

Vox prima *Iussio*, significat personam præcipientem, aut mandantem damnum proximo inferri. *Consilium*, denotat consulentem. *Consensus*, cōsentientem in tale damnum. *Palpo*, approbantem, seu laudantem eiusmodi damnum. *Rekursus*, significat eum, qui dat refugium, & securitatem, rapiendo latronem, ut malè agat. *Participans*, denotat socium, & coadiutorem criminis. *Mutus*, significat personam tacentem, quæ tenebatur ex iustitia loqui; & non tacere. *Non obstant*, denotat eum, qui non obstat, cum teneatur ex iustitia obstat; & impedire, dum posset. *Non manifestans*, denotat eum, qui non manifestat, dum tenetur ex charitate, & ex iustitia manifestare, ne delictum sequeatur.

ARTI-

Personæ ad
læz principales,
aliæ accessoriæ.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Omnis re
alienam au
ferens tenet
ur ad resti
tutionem.

Conclusio I. Omnis, qui rem alienam aufert, maxime verò persona principalis, v. g. ille, qui rem alienam contra iustitiam furat^r est, tenetur in integrum ad restitutionem rei furto sublata, vel alteri^r damni, quocumq; modo iniuste illati. *Probat^r*, quia expresse facit contra Septimum Decalogi Præceptum, in quo prohibetur quispiam furari, aut detinere rem alienam contra iustitiam proximi sui. Ita Bannes 2. 2. q. 62. ar. 7. & communis Doctorum sententia. Hinc quando Laban obiecerat furtum Iacobo innocenti. Genes. 3. *Cur furatus es deos meos.* Quo audito Iacob, non solum ad restitutionem, sed etiam ad mortem paratum se esse ostendit, si apud ipsum obiectum furtum inueniretur, inquit: *Quod autem furti me arguis, apud quemcumq; inuenieris deos tuos, necetur coram fratribus nostris.* Rachel inscio Iacobo, furata erat deos aureos, & argenteos patri suo Labano. Quid censetis, si Laban apud Rachelem inuenisset furtum illud, nonne Iacob iuxta sententiam suam, eam licet amatam, licet dilectam coniugem, licet ipsum cor suum, in manus Laban tradidisset ad occisionem, ad interemptionem. Ita mihi credite graue est furtum, vt etiam si simplex fuerit, supplicio capitis puniri mereatur. Neq; enim Iacob præiudicio suo, aliquem suorum in discrimen mortis vocasset, nisi rigore iustitiæ tale supplicium debitum fuisset. Vnde Horatius quibusdam Iurisperitis, qui negant iustum esse secundum iustitiam civilem, vt pro simplici furto quis capitis animaduersione puniatur, sic illudie. *Non furtum feci, non pascens in cruce cornus.*

Mali Catholici idola recum portant.

Et quid nos aliud Catholici mei facimus, nisi Rachelem imitatur, sequimur Christum, sed cum idolis, bona facimus, sed cum idolis, non perfecte, sed mediatè mundo, De-

oq; simul interuimus; à domo Labani fugimus, Sacramenta sumimus, sed cum idolis, nulla occasione, dempta, nullo vitio, nullo peccati ac delectationis abrupto funiculo. Nunquid nō ita Deus procedet nobiscum? licet enim tu Christianus sis, licet ab illo dilectus, licet ob baptismum tua anima illius sponsa, nunquid diabolo exprobrante, apud te sua esse idola, Christus non pronuntiabit in te illam sententiam: *Necetur, occidatur.* Ita plane, non est occisa Rachel, quia idola non sunt inuenta apud eam. Ait S. August. serm. 8. *Quia de suo nihil inuenit, tenere eam non potuit: alias tenuisset, si inuenisset.* Clericus es, Episcopus, Religiosus, Monachus, professionem emisisti, paupertatem vouisti, Dei es effectus amicus, à seculo fugisti, nunquid si idola tecum, si auaritia rerum, si diuitiarum amor, si concupiscentia mundi, nō occideris? non manibus traderis tortorum? & necaberis, & iugulaberis. Ait Rupertus lib. 7. in Gen. cap. 46. *Quoties enim hi, qui habitu, vel Ordine Religionis, contemplatiuam pollicentur vitam, ad auaritiam, qua est simulachrorum seruitus, aspiciunt, ita vt nonnūquā de rebus Ecclesiasticis fraudem faciant, siue spiritualia tribuant pecunie, Rachel veteris patris sui furantur idola.* Quorum tabernaculum scrutatur Laban, quando seculares homines, illam simulachrorum seruitutem, quam si solam licitam esse putant, id est, huiusmodi auaritiam in moribus Religiosorum furtim subesse adnotant; at illi occasione quamlibet præcedunt, qua rationabilis quidem esse videatur, rationis tamen veritate careat. Et paulò post infert: *Sed reuera de anima cuiuscumq; talium, qui de prædicta simulachrorum seruitute furtum faciunt, rectè Propheeta dicit: omnes, qui quarunt eam, non deficient, in mensuris suis inuenient eam.* Præclare satis, mundi volunt apparete occasione quaesita, alius præ tendit propriam necessitatem, alius parentum, alius officij, alius honoris, alius obligationum. Auaritia

Disputatio II. De restitutione rerum furto ablatarum. Quæstio II. Quænam persona teneatur ad restitutionem faciendam circa res furto ablatas.

Mandans
furtum, te-
netur ad re-
stitutionem
illius.

ritia student, & mundi volunt videri, vt camelus, sed immundi sunt, quia ungulam non findunt; scientiam perfectionis habent, sed affectionis pedem integrum. Ita cupidus, vt prius, ita imperfectus, ita mundo seruientes, vt verè, non fidem in mensuris ledere dicantur. Ex hac conclusione deducuntur corollaria. **Corollarium I.** Ille, qui mandat v. g. furtum, aut quodpiam aliud malum fieri contra proximum, si postea tale malum fecerit, tenetur ad restitutionem illius. Ratio: quia talis mandans, cuius mediante mandato, illatum est damnum proximo, fuit causa impulsiva, & efficax talis damni: ergo in conscientia tenetur ad restitutionem, & compensationem illius. Ita Clauis Regia, lib. 10 tract. 2. capit. 7. n. 1. Secus censendum, si mandans postea reuocauerit suum mandatū, nolens amplius tale damnum proximo fieri.

Consortia
impiorum
fugienda
sunt.

Corollarium II. Qui consilio alicui damnum proximo inferre, v. g. furtum, aut quodpiam aliud malum, tenetur ad restitutionem, damni proximo illati. Ratio: quia mediante suo consilio dato, factus est particeps in crimine principalis agentis, eo, quod fuerit causa efficax mouens talem personam, ad tale scelus committendum. Eiusmodi verò peruersa consilia non solent fieri, nisi inter peruersos socios, quorum impia consortia fugienda sunt, tanquam damnosa. Hoc apertè demonstrauit Deus, Numer. 16. quando castigaturus homines impios, dixit ad Moysen: *Præcipe vniverso populo, vt separetur à tabernaculis Core, Datban, & Abiron.* Quid est obsecro, nonne licet populus ab illis non separaretur, potuisset Deo illos solos tradere perditioni: Cur ergo mandauit, vt ante separaretur populus? Respondet Egesipp^{us} lib. 5. de Excid. Hierosol. cap. 16. *Separauit populum à noxijs præcepit, ne pios amacula contaminaret de consortio noxi-*

orum, aut pœna inuolueret: vix enim, aut raro pœna in impios delatuit, quin simul tangat vniuersos eorum consortes. Documento sit Sanctissimus, & caratissimus Rex Iosias, qui postquam se Assyrijs coniunxit, occurrens Regi Egyptiorum, non potuit effugere mortem decretam nequissimis hominibus à Deo. 2. Paralip. 35. *Ascendit, inquit, Necho Rex Egypti ad pugnam in Charchem iuxta Euphratem, & processit in occursum eius Iosias. At ille missus ad eum nūcians ait. Quid mihi, & tibi Rex Iuda? Non aduersum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinatio ire præcepit: desine aduersum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te: noluit Iosias reuerti, sed præparauit contra eum bellum, nec acquieuit sermonibus Necho ex ore Dei, verum perrexit, vt dimicaret in campo Mageddo, ibiq; vulneratus à sagittarijs, mortuus est.* Ecce non erant parata illæ sagittæ contra Iosiam, neq; Deus iusserat, vt Iosias interficeretur; perire tamen, quia licet piissimus, & sanctissimus fuerit, nulliusq; criminis reus, Assyrio se coniunxerat, & pro illo stabat, vnde licet immunis esset, non potuit non inuolui sociorum impiorum pœnam.

Audite Egesippum supra citatū, ita scribentem: *Vulneratur Iosias, quia contra imperium in hostem processit. Scelus caterum, & ideo raptus, ne captiuitatem peccatis debitam videret.* Clamauit Necho; non sum ad te missus, sed reus eius fidei testimonium, sed inuoluit eum consortiū degeneris societatis. Nō ergo illum arma petebant, non ipse merebatur pœnam, sed quia se impijs adiunxerat, inuoluit eum impium consortium societatis degeneris. Caue itaq; tibi o homo Christiane à consortio impiorum: vix enim fieri poterit, quin diuina ire torrens, dum in illos exundat, te simul non inuoluat. Sic Amasias Rex Iuda, vt Idumæos contuderet, non paruam militum erexerat multitudinem; imò etiam de idololatriis Israelitis.

Iosias piissimus qui se impijs coniunxerat, periret.

Impios in
societatem
belli voca-
re, pericu-
losum.

elit, sibi conductum exercitum adiunxit. Dum autem ille hæc tractaret, dicit scriptura Sacra, 2. Paral. 25. *Venit homo Dei ad illum, & ait: o Rex, ne egrediatur tecum exercitus Israël: nō enim est Dominus cum Israël.* Prohibitum itaq; fuit Rex ne assumeret in bellum socios Israelitas, qui Deum infensum habebant. Mirum est, Israelitæ tunc etiam inter scelera pollebant viribus, quibus naturaliter poterant etiam validissimos hostes comprimere. Cur ergo, ne assumerentur in societatem belli à Rege, prohibitum sit. Respondet Iosephus lib. 9. Antiquit. capit. 10. *Propheta, inquit, Israëlitas dimittere consuluit: esse enim hoc hominum genus impium, & cladem certam imminere, se oraculo monitum, si talibus Rex utatur auxilijs.* Crede mihi o Christiane, vix aliquando sine ingenti periculo, auxilij causâ, te impijs adiungis, ex quorum consortio, eas incurris clades, in quas tu solus nūquam devenisses. Sic Lot cogeatur ab Angelis exire de Sodoma. Genes. 19. ubi dicitur: *Cogebant eū Angeli exire de Sodoma.* Et quare cogebant? quia moras agebat apud generos, ut eos ad salutem traheret, motusque apud illos iam prorsus periclitabatur. Ita resoluit D. Ambrosius lib. 2. de Abraham, cap. 6. *Morabatur, inquit, adhuc Lot, ut persuaderet generis suis, & penè non est profectus, ut persuaderet, nisi urgentibus Angelis egredi coactus esset.*

Consulens
furtum furi
iam ad fu-
randum pa-
rato, pec-
cat. sed nō
tenetur ad
restitutio-
nem.

Si tamen fur iam fuit paratus ad furandum, ex sua malitia, & peruersa volūtate, tunc consulens ipsi furtum, peccat quidem mortaliter, quia malum consulit; non tamen tenetur ad restitutionem furti proximo illati. Ratio: quia non fuit causa efficax, & impulsiva illius. Ita S. Thomas 2. 2. q. 67. ar. 2. & communis Doctorum sententia.

Quod si fur v. g. iam sit paratus furari decem aureos Petro, & quispian volens illum auocare ab hoc, consulat ipsi, ut potius furetur quinque Martino, qui est multo ditior;

quàm Petrus, tunc eiusmodi consulens tenebitur ad restitutionem quinque aureorum, si illos mediante suo consilio, fur Martino sustulerit. Ratio: quia eiusmodi consulens fecit contra iustitiam Martini, suadendo furi furripere quinque eius aureos, licet id fecisset ad dissuadendum furi, ne furtum committeret contra Petrum. Non enim sunt suadenda mala contra vnum, ut eueniant bona erga alterum: neq; licet damnum impedire vnus, cum detrimento alterius, de quo fur non cogitabat, si tamen furi volenti omnino Petro furari decem aureos, consulēs suasis, ut solum furaretur quinque, tunc non manet obligatus ad restitutionem. Ratio: quia vtiliter fecit, maius damnum amouendo, quod fur omnino allaturus erat. Idem proportionatè censendum, est, de consentiente, & approbante, ad malum proximo inferendum, v. g. ad furtum.

Corollarium III. Qui tacet, nō obstat, non manifestat, cum ad id teneatur ex officio, vel ex iustitia, & potuit id præstare, (v. g. clamare, ne fur furaretur, aut latro innocentem occideret) sine magno Reipublicæ damno, aut vitæ propriæ periculo, tenetur ad restitutionem damni proximo illati, quod non impedit, quando potuit, & debuit. Et tales sunt Consules, Officiales, Custodes viarum, qui ex iustitia, & officio, latrocinij, & furtis, in locis suæ iurisdictionis, & custodijs fieri solitis, obuiare tenentur. Proinde, si id culpabiliter, & non detenti alijs grauioribus negotijs, negligant, rei manebunt ad faciendam restitutionem damni, ex eorum culpabili negligentia illati. Et quid sunt aliud tacentes, & non manifestantes furta, nisi complices furum, quorum malitiâ facile inficiuntur. Recurrite ad scripturam Sacram, quæ Matth. 3. de Baptismo Ioannis dicit: *Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo.* Venit inquam Iesus,

Qui tacet,
& non ob-
stat cum
possit, tene-
tur ad resti-
tutionem
damni illati

non

non ut ipse mundaretur, sed ut mundaret aquas. Verum, quoniam aquæ nullam incurrerant maculâ, sed sola terra maledictionem sustinuerat post peccatum, dicente Domino: *Maledicta terra in opere tuo, quæ necessitas erat, ut Domini Iesu præsentia mundarentur aquæ?* Fateor aquas non fuisse maledictas, nullaq; maledictionis labem infectas secundum se; quia tamen maledictæ terræ proximæ erant, ex eius vicinitate ita inficiebantur, ut egerent purgatione. Sic censet D. Augustinus lib. 3. de mirabil. Sacra scripturæ, cap. 5. ita scribens: *Ad baptismum descendit Dominus Iesus, non quod baptismi Sacramento, & lauacro egeret, sed ut aquas, quas licet in delicto à Deo non maledixit, terræ, quæ continebantur, maledictione purgaret.* Non fuerunt igitur aquæ à Deo maledictæ, sed quia terræ maledictæ appropinquabant, inde ea infectæ erant, ut scilicet nemo credat, se peccatorum consortio vti posse, quin multas maculas contrahat.

Hinc de Dauide 1. Reg. 20. dicitur: *Fugit autem David de Naioth.* Miror, quomodo sacer textus non veretur, ita strenuo duci, & imperatori fugam attribueret: cur enim non potius celauit Duidis fugam? Ratio im. promptu est: quia fugiebat ab impio, cuius consuetudine vix posset maculas vitiorum effugere. Sic censet D. Ambrosius in Glossa: *Fugit, inquit, Sanctus David odia Saulis Regis inimici, & superbi, quia mens eius Deo adharebat.* Vbi enim vitiorum contagia non fugiuntur, mirum erit, si non illorum mala contrahantur. Sic tempore vniuersalis diluuij, Genes. 7. dicit scriptura Sacra: *Consumptaq; est omnis caro, quæ mouebatur super terram, volucrum, animalium, bestiarum, omniumq; reptilium, quæ reptant super terram.* Rationem assignat D. Augustinus, lib. 1. Mirabil. Sacra scripturæ, capit. 4. his verbis: *Quamobrem terrena animalia*

In poenam
peccati tem-
pore diluuij
omnia ani-
malia perie-
runt.

plusquam aquatica succumbunt. In peccato primi hominis; terra de qua gustauerat, statim maledicitur. Per diuinum namq; oraculum ita iusserat: *Maledicta terra in opere tuo. Quæ in re notandū, ipsa animalia, quæ maledictam manducauerunt, expertia maledictionem esse non posse.* Perierunt ergo tunc non aquatilia, quibus nil fuit commune cum fructibus maledictæ terræ, sed terrestria omnia, quæ ut cibo maledictæ cum terra communicauerunt, sic maledictionis infectione non caruerunt.

Corollarium IV. Ceterum confessarius non admonens poenitentem, ad restituendum bona aliena proprio Domino, qui forsitan fecisset restitutionem plenam, si a Confessario admonitus fuisset, non tenetur ad restitutionem. Ratio: quia confessarius non tenetur ex officio, & iustitia, prospicere bonis temporalibus aliorum, sed tantummodo bono spirituali sui poenitentis cuius, causam agit, & non alterius. Ergo licet tunc confessarius non admonendo poenitentem ad restitutionem faciendam, peccet mortaliter contra suum munus; non manet tamen obligatus ad restituendum, quia de facto non peccauit, contra iustitiam, in ordine ad eos, quibus faciendâ esset restitutio à poenitente. Hoc tamen intelligi debet, nisi confessarius suo consilio sit causa restitutionis à poenitente non factæ, v. g. dicendo ei, illi non esse obligatum ad talem restitutionem faciendam, quam in reueritate poenitens tenebatur facere: tunc enim confessarius ex vi talis consilij, siue ex ignorantia, siue ex malitia dati poenitenti, maneret obligatus ad restitutionem faciendam rerum, quas poenitens restituere tenebatur.

Corollarium V. Etiam custodes viarum, lacuum, silvarum, venagialium, tenentur ad restitutionem damni, quod patitur dominus, aut fiscus, aut collector, quando non

Confessarius non admonens de restitutione faciendâ, peccat mortaliter.

Custodes venagialium negligentes tenentur ad restitutionem damni.

Zzzzz3

accu-

accusant venatores, piscatores, mercatores transeuntes portas ciuitatis, aut vias, non solutis vectigalibus, alioq; defraudantes. Peccat igitur mortaliter, & tenetur ad restitutionem illius damni, in quo defraudati sunt domini eorum. *Ratio*: quia ad hoc tenentur ex vi pacti, proinde ex iustitia.

ARTICVLVS II.

Soluantur Obiectiones.

Objicitur contra Corollarium IV. Petrus Nauarr. lib. 3. de restit. cap.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

4. n. 125. & Sayr. in Clauis Regia, cap. 14. n. 16. cum alijs, tenent absolue confessarium, qui non admonet poenitentem ad restitutionem faciendam, teneri restituere totum, quod a poenitente proprio Domino ablatum est, ex hoc fundamento. Quia confessarius ex vi muneris sui tenetur poenitentem necessaria docere ad salutem: ergo si poenitentem non docet, neq; admonet ad restitutionem faciendam, facit contra officium, & videtur tantam causam efficax succumbereonus restituendi, pro poenitente, quem tenebatur admonere, & non admonuit. *Respondetur concessio antecedente, negatur consequentia.* Nam confessarius non tenetur ex officio, & ex iustitia prospicere bono temporali poenitentis, sed bono spirituali, cuius causam agit. Vnde licet confessarius non admonens poenitentem, peccet contra proprium officium, non peccat tamen contra proprium officium, per ordinem ad eos, quibus facienda est restitutio; sed per ordinem ad bonum spirituale poenitentis. Atq; sic confessarius non tenetur ad restitutionem, quando non admonet poenitentem, cum sola violatio iustitiae inducat obligationem restituendi, nemoque restitutioni obnoxius censetur, nisi qui est causa efficax inaequalitatis; ad solam autem iustitiam commutativam spectat inducere inaequalitatem, inter datum, & acceptum,

QUESTIO III.

Quid, & quantum, & cui restituendum sit.

Suppono, nos hic loqui de restitutione proprie sumpta, quatenus nimirum significat damni iniuste illati compensationem. Ad quod melius intelligendum, sciendum est, quod sicut iustitia alia est virtus communis, & generalis; alia vero particularis; & proprie dicta; ita pariter iniustitia, alia est communis, & generalis; alia vero specialis, & proprie dicta. Communis iniustitia, est violatio iustitiae communis, seu cuiuscunq; legis, quae alias vocari solet iniquitas. Et in hoc sensu peccatum in scriptura Sacra, passim vocari solet iniustitia: quia semper per peccatum violatur aliqua lex, & præceptum superioris. At vero particularis iniustitia, est violatio iustitiae particularis: nam sicut iustitia proprie dicta, ius suum unicuiq; tribuit; ita iniustitia ius alterius violat, in quo sita est ratio iniuriae, seu iniustitiae. Dupliciter autem alicui potest fieri iniustitia, siue iniuria. *Primo*, commissione, vt furto, homicidio, &c. *Secundo*, omissione, v. g. non satisfaciendo, non restituendo.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quaestio.

Conclusio. Omnis res iniuste sublata, aut alteri debita, restituenda est in integrum proprio Domino, si vero res illa iam non extat, tunc valor ipsius restitui debet. *Probat*ur, quia restitutio ita facienda est, vt seruetur aequalitas iustitiae, quae reddit unicuiq; quod suum est; hæc autem aequalitas aliter seruari non potest, nisi reddendo rem alienam proprio Domino, aut saltem pretium, & valorem ipsius, quando non extat. Insuper restituenda sunt omnia damna, quae proprius Domi-

Iniustitia
communis &
particularis
quid sit.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Obiectio
& solutio
eiusdem.

nus illius rei passus est, soluendo expensas factas in quaerenda re sibi iniuste sublata. Similiter restituenda sunt damna lucri cessantis, & damni emergentis, quae Dominus talis rei passus est, propter culpam furis. Ita Clauis Regia, lib. 10. tract. 2. cap. 3. n. 9. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Si res furto
sublata a
pup furem
pereat, re-
netur eam
restituere.

Corollarium I. Si res furto sublata, pereat apud furem, etiam casu, & sine ipsius culpa, tenetur ille ad restitutionem pretij, proprio Domino faciendam. Ita S. Thom. 2. 2. q. 62. ar. 6. *Ratio*: quia fur obligatur ad restitutionem, & ratione rei acceptae, & ratione iniustae acceptionis. *Præterea*, quia fur iniuste detinet rem furto sublatam, semperq; est in mora; ei autem, qui est in mora, etiam casus fortuitus imputatur, vt decisum est in capite Decimae 16. qu. 1. Quod si fur purgasset moram, rem proprio domino reddens, & dominus noluerit eam accipere, sed potius ei custodiendam commiserit, tunc si casu fortuito res illa apud furem pereat, non tenetur eam restituere: quia non amplius in mora fuit, atq; sic in tali casu res domino perit. Ita communis Doctorum sententia.

Iniqua ac-
ceptio non
inducit re-
stituendi o-
bigationem.

Corollarium II. Si res furto sublata, iniusta latronum incursione, certo erat apud Dominum peritura, & apud furem eodem modo pereat, sine culpa ipsius, fur non tenetur ad ipsius restitutionem. Ita Petrus Nauarr. lib. 4. cap. 1. n. 12. *Ratio*: quia si res certo erat peritura apud Dominum, ita vt nihil iuris, aut commodi ad ipsum reditum esset, nihil quoq; detrimenti Domino inferretur, quando illa res taliter apud furem perijt. Ergo fur nihil Domino pro illa re compensare tenetur, cum nullum damnum contra iustitiam intulerit: nam iniqua acceptio non inducit restituendi obligationem, nisi quatenus damnum efficaciter inferat. Hinc non tenetur restituere vestem, aut pecuniam,

aut frumentum, quod abstuli a domo alterius, quae paulo post incendio peritura erat, si apud me similiter sine culpa pereat.

Corollarium III. Si tamen res furto sublata, non erat peritura apud Dominum nisi per incuriam tunc fur tenetur eam restituere, quamuis apud ipsum pereat. *Ratio*: quia si quispiam rem illam iniuste abstulisset, aut destruxisset, teneretur ad restitutionem: ergo pariter & fur praue-niens tenetur ad eandem. Nam obligatio, quam alius subiisset, in furem ratione damni transfusa est. Similiter si dubium sit, quod res illa apud Dominum esset peritura, & id certo non constet: quia vel Dominus eam rem erat venditurus, vel alienaturus ante illud tempus, tunc fur tenetur ad restitutionem, etiam si apud ipsum pereat: quoniam in dubio melior est conditio possidentis. Similiter si res furto sublata, apud furem non perijt, sed conseruatur, etiam si apud Dominum fuerit peritura, fur tenetur ad eius restitutionem, v. g. si hodie furatus vestem Ioannis, quae eras incendio peritura erat, teneris eam restituere.

Corollarium IV. Fur, qui rem alienam furto sublatam vendidit, factusque est locupletior, tenetur & pretium rei restituere, & id, in quo factus est ditior, etiam si apud Dominum res illa fuisset peritura. *Ratio*: quia pretium, & illud augmentum fortunarum, habet locum rei, ita vt res censetur extare in se æquivalenti: quoniam pretium est instar rei. Neq; obest, quod dominus non habeat actionem realem in pretium, quia sufficit personalis, vt ei restitui debeat.

Corollarium V. Quando fur res alienas surreptas, ita cum suis commiscet, vt eas amplius non possit dignoscere, v. g. furatus est aliquis triticum, aut vinum, & miscuit cum suo, tunc satis est, vt restituat tantundem tritici, & vini, quantum surtipuit;

Fur vendens
rem furto
sublatam,
tenetur pre-
tium eius
restituere.

ripuit; vel certe tantum pecuniæ iuxta æstimationem pretij rei furto sublata. Ita communis Doctorum sententia.

Conclusio II. Fur tenetur restitutionem facere, iuxta summam æstimationem, quam tempore detentionis res apud ipsum habuit. Vnde, tiam si res furto sublata, effecta sit melior, aut maioris pretij apud furem, tota domino reddenda est, etiam cum illo incremento, etiam si apud dominum non fuisset melior effecta, aut perisset. *Probat*ur, quia cum res semper manserit in dominio prioris domini, ideo ad eundem pertinet etiam eius incrementum, status melior. Deducendi tamen sunt in foro conscientie labores, & expensæ, non tantum necessaria, sed etiam utiles, quibus res melior effecta est, v. g. si far equum furto sublatum magnis impensis educaverit: quia nemo cum damno alterius locupletari debet. Neque alias servaretur æqualitas, cum dominus plus haberet, quam deberet habere. Cæterum in foro externo, leges non permittunt expensas a fure factas æstimari, sed in poenam fur illis priuatur.

Neque sanè id quispiam miretur, quoniam peccatum furti, non sola restitutione, sed etiam multis alijs illi adiectionis expiari debet. Considerate Zachæum illum iam Christi radijs illustratum, qui Lucæ 19. sic dicit: *Ecce dimidium bonorum do pauperibus: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Non solum ea, quæ defraudaverat, reddebat; sed etiam ultra hoc, quadruplum soluebat, & ingentes eleemosinas faciebat. Quorsum hæc? equidem, quia ultra restitutionem, multis alijs peccatum furti expiari debet. Audite Anastasium Nicæn. q. 12. ex D. Chrysosthomo, sic loquentem: *Non potest fieri, ut eadem mensura, misericordie cures malum infectum ab avaritia. Nam si obolo aliquem fraudaris, non obolo tibi rursus opus est ad eleemosinam, ut tollas vulnus, quod factum est avaritia, scilicet talento.* Propterea Zachæus, si, inquit, quem fraudavi reddam quadruplum: & dimidium bonorum meorum reddo pauperibus. Si autem in lege dare oportet quadruplum, multo magis in gratia: quamobrem etiam si centum dederis, nondum dedisti totum. Hæc habentur apud D. Chrysosth. hom. 33. ad popul. ubi docet, non sola restitutione æquali, solui furti peccatum, verum insuper addenda esse plura alia officia, aut in eleemosynis præstandis, aut in alijs operibus satisfactorijs.

Et si vobis nondum satis factum esse puratis, recurrere ad illa Salomonis verba, Prouerb. 6. quæ forsitan respiciens Christum Dominum, in die vindictæ, in hunc modum protulit: *Zelus, & furor viri non perit in die vindictæ, nec acquiescet cupidus precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Ponderate illud: *Nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Quibus euidenter ostenditur, quod non quilibet donorum cumulus, eripiet iudici peccatorem in die iræ, sed opus esse, ut restitutionem cumules, nouo, & ingenti donorum, aggere. Pulchrè id expressit Rabanus, apud Hugonem Cardinalem, in cap. 34. Ecclesiastici, ita scribens: *Quidam, quanta largiuntur respiciunt; sed quanta rapiunt, non attendunt: & ideo, quæ largiuntur, in sacco pertuso reponunt.* Augenda igitur sunt Catholici mei dona etiam supra numerum, si volumus peccatum furti redimere: ita ut etiam si pro vno centum dederis, credas te adhuc totum non dedisse. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Qui conculcavit segetes alienas, aut arbores teneras viridarii incidit, debet restituere totum damnum, quod passus est Dominus ex conculcatione, & arborum incisuram, idque non solum, quantum tunc valebant segetes, aut arbores; sed quantum valissent tempore messis, & fructificationis, si peruenissent ad maturitatem, detractis laboribus, & expensis,

Conculcatis alienas segetes, quantum restituere debeant

sis, atque habita ratione periculi temporis, tempestatis, &c. iuxta arbitrium viri prudentis. Ita S. Thomas 2. 2. q. 62. ar. 4. ad 1. Bannes ibidem, & communis Doctorum sententia.

Corollarium II. Fur, qui abstulit equum, aut bonem macrum alienum, qui postea effectus est pinguis, & intrinsecè melior, si deinde casu, aut malitia furis, euaserit macer, aut perierit, quod minimè euenisset, si eo tempore, quo pinguis erat, redditus fuisset domino suo, tunc in tali casu fur tenetur ad restitutionem equi, aut bonis, quæti valebat, dum esset pinguis. *Ratio*: quia illud incrementum pertinebat ad Dominum, & fur fuit in mora, ac proinde tenetur de casu furti. Idem censendum, dum quispiam occidit pullum equinum alienum, qui sequenti anno duplo plus valuisset: & is enim tenetur restituere, non solum, quantum valebat de presenti, sed quantum valuisset Domino suo tempore. *Ratio*. quia destruens rem frugiferam, non solum tenetur restituere pretium rei, sed etiam fructus futuros, quos res illa Domino fructificasset, si ad maturitatem peruenisset. Ita Sotus lib. 4. de iustitia, quæst. 6. art. 5.

Corollarium III. Qui combustit domum alterius, tenetur restituere tantum pretium, quanti domus valet iudicio prudentis viri; non tenetur autem quidquam restituere, ratione tristitiæ, quam Dominus percepit ex combustione domus. *Ratio*: quia restitutio, non pro quacumque iniuria fieri debet, sed tantum pro illa, quæ sit cum damno. At verò tristitia nullum damnum domino attulit: ergo combustor domus non tenetur quidquam domino pro illa restituere. Nihilominus etiam pro tristitia tenetur combustor ad aliam satisfactionem, ut constabit ex sequenti præcepto, ubi de contumelia.

Corollarium IV. Si res furto

ablata in eodem statu permanferit apud furem, tunc sufficit, ut eam fur, uti est, restituat, simulque resarciat lucrum cessans, aut damnum emergens, si domino emerit ex rei detentione. Vnde si industria domini res futura erat melior, id æstimari debet deductis laboribus, & expensis: quia hoc ad lucrum cessans pertinet.

Corollarium V. Quod si res furto ablata, effecta sit deterior, aut minoris pretij, quam fuerit antea; tunc si idem euentum erat apud dominum, qui eam usque ad hoc tempus seruaturus erat, sufficit eam restituere, qualis modò est. Ita Medina cap. de restit. q. 6. & Couarruias ad regul. peccatum. p. 2. §. 6. n. 3. Et *ratio est*: quia in hoc casu incrementum nullius utilitatis est domino. Vnde, qui furatur modicum tritici, quod tunc valebat tres florenos; postea verò quinq; deinde sensim remisit ad tres, solum tenetur tres florenos restituere. Nisi forsitan eo tempore, quo vendebatur quinq; florenis, dominus quoque coactus fuerit emere quinq;: nam tunc ratione damni emergentis, ad quinq; florenos restituendos teneretur.

Corollarium III. Restitutio rei alienæ, facienda est proprio domino, a quo res ablata est, si scitur; si verò proprius dominus ignoratur, neque potest ullatenus investigari, adhibita sufficienti diligentia, tunc restitutio rei alienæ fieri debet aut pauperibus, aut in alios pios usus, ut cedat in bonum spirituale proprii domini. Porro nomine domini, hoc loco intelligitur ille, qui absolute Dominus est; aut etiam, qui non est absolute Dominus; habet tamen iustam rei possessionem, vel custodiam, ut docet Nauar cap. 17. p. 28. Vnde, qui auferit rem a Sartore, fulone, lorore, depositario, commodatario, tutore, curatore, procuratore, thesaurario, œconomo, & pigriorario, his tenetur restituere. Neque sufficit, si restituat proprio Domino;

Restitutio rei alienæ faciendâ est proprio domino.

mino: peccaret enim tunc, quia faceret illis iniuriam, priuans eos iusta possessione rei, aut custodiâ. Cæterum, in tali casu non peccaret contra iustitiam, nisi inde damnum aliquod enumeratis sequeretur, v. g. si quis a depositario pecunias furto auferret, quas ille depositas habebat ad annum, quibus lucrabatur, tunc si illi lucrû cessauerit, eò, quòd fur eas domino reddidisset, teneretur fur lucrum ei restituere, sicut & expensas, quas Dominus fecit in quaerenda re.

Nomine pauperum qui intelligantur.

Iam verò nomine *pauperum*, quibus facienda est restitutio rei alienæ, quando proprius dominus ignoratur, intelliguntur non solum pauperes mendicantes, sed etiam quocumque modo indigentes, proinde intelliguntur etiam loca pia, vt monasteria, conuentus, hospitalia pauperum, peregrinorum, seminaria, Clericorum, Ecclesiæ indigentes luminaribus, ornamentis, ædificijs. Præterea, omnes indigentes necessarii, ad decentem, & congruam sustentationem suæ vitæ: ac tandem animæ fidelium defunctorum in pœnis purgatorii existentium, faciendo pro ipsis celebrari sacrificia, & alia pia opera spiritualia, vt a pœnis soluantur. Ita communis Doctorum sententia. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Res aliena casu inuenta potest in pauperes distribui.

Corollarium I. Quando quispiam inuenit rem alienam casu, aut etiam furto eam abstulit, ignorans, cuius esset, tunc si facta prius sufficienti diligentia de proprio Domino, & illo non inuento, distribuat eam rem inter pauperes, & postea superueniret verus dominus illius rei, nō teneretur ei restituere. *Ratio*: quia legitime eam rem erogauit, in pauperes pro salute veri Domini, in quo inuestigando prius omnimodam diligentiam adhibuit, & inuestigare non potuit. Neque etiam pauperes, in quos illa res fuit distributa, tenentur quidquam restituere superuenienti vero Domino, quia mediante elemosynâ acquisierunt dominium

data sibi rei, aut pecuniæ. Secus tamen censendum, si ante erogationem illius rei in pauperes, non adhibuit sufficientem moralem diligentiam ad inuestigandum verum dominum. Nam in tali casu, superuenienti domino maneret obligatus ad restituendum ex proprijs bonis, ob non adhibitam diligentiam, quam adhibere tenebatur.

Corollarium II. Dùm quispiam inuenit thesaurum absconditum in proprio fundo, v. g. aurum, argentum, aut pecuniam veterem ab antiquis ibidem fossam, quorū iam non extat memoria, tunc talis thesaurus tanquā derelictus, est primi occupantis, ideoque inueniens potest illum licite sibi retinere, vt constat ex iure in institut. de rerum diuisione, & l. vnica c. de thesauris, lib. 10. Si verò quispiam inueniat thesaurum in alieno fundo, merè casualiter, & fortuito, tunc inuentor dimidium illius sibi licite potest retinere; dimidium autem cedit domino illius fundi, siue dominus ille sit Princeps, siue Respublica, siue Vniuersitas, siue quicumque alius particularis homo. Quòd si quis inuenit thesaurum in alieno fundo consulto, & data operâ, tunc totum thesaurum reddere debet Domino illius fundi, nisi forsan Dominus sponte concessisset facultatem fodiendi in proprio fundo, permittendo fossori accipere, quidquid inueniret. Denique, si quis inuenit thesaurum etiam in proprio fundo, per artem magicam, mediante consortio demonum, tunc totus ille thesaurus pertinet ad fiscum post sententiam Iudicis. Si verò tali arte in alieno fundo inuentus fuerit thesaurus, tunc medietas illius cedit Domino fundi, & medietas fisco. Ita Salon. 2. 2. q. 56. ar. 5. concl. 3. & 4.

Thesaurus inuentus cui cedere debeat.

Corollarium III. Qui alienas columbas alliciendo attrahit ad sua columbaria, peccat, & tenetur ad restitutionem. *Ratio*: quia non licet rem alienam inuito domino retinere. Nisi forsan illæ columbæ sint siuestræ,

Alienus columbas ad sua columbaria attrahere non licet.

ARTICVLVS II.

Soluantur obiectiones.

Obijciuntur contra corollarium V. proxime positum. Vt bona derelicta post mortuum verum Dominum, restituantur pauperibus, neque est de iure diuino, cum nullibi talis obligatio extet: neque de iure naturali, vt docent Petrus Nauarrus lib. 4. cap. 2. n. 34. Salo. 2. 2. q. 62. ar. 5. controuer. 6. Sayrus sup. citatus, n. 11. Ergo restitutio talium bonorum non debet fieri pauperibus. Respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia. Licet enim nec sit de iure diuino, nec de naturali; est tamen valde consonum iuri naturali, vt bona incerta pauperibus restituantur. Est ergo ista obligatio solum de iure Canonico, vt constat ex cap. cum tamen de usuris. Et ratio est: quia potest contingere, vt dominus sit infidelis, & mortuus in peccato, cui pia opera nihil proderunt: ergo signum est, talem obligationem non esse de iure naturæ.

Obiectio & solutio eiusdem.

Corollarium IV. Accipiens pecuniam a fure ad seruandum, sciens cerro illum esse furem, tunc non furi, sed Domino eam restituere debet, imò etiam si probabiliter credatur, quòd fur eam pecuniam restituere velit proprio Domino, tunc potest quidem illi tradi; verumtamen, quia hoc est periculosum, melius est, eam domino reddere. Ita Sayrus in Clau Regia 10. tract. 5. cap. 1. n. 21 in fine. Quando autem non constat de vero Domino, tunc in tali casu pecunia accepta, non est restituenda furi, sed pauperibus in bonum Domini.

Pecunia post defunctum derelicta cui reddenda.

Corollarium V. Quando verus Dominus rei furto ablata, vel apud aliquem deposita, mortuus est, restitutio debet fieri heredibus, vt docet S. Thomas 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3. *Ratio*: quia heredes succedunt in ius defuncti; defunctus autem per mortem amisit ius ciuile in sua bona, quòd recuperaret, si resurgeret: hac enim conditione videtur ius in heredes transire. Quòd si heredes non extent, tunc restitutio fieri debet pauperibus, aut alijs pijs operibus siquidem talis censetur esse voluntas Domini. Idem censendum de bonis peregrinorum morientium in hospitalibus, siue alibi, si decedant absque testamento, & legatione suorum bonorum: & hæc enim restituenda sunt veris successoribus, si compareant, quòd si nullus eorum comparuerit, tunc bona derelicta licite distribui possunt inter pauperes, aut in alia pia opera, pro anima defuncti. Ita communis Doctorum sententia.

Deinde, quia de talibus bonis incertis, potest Summus Pontifex dispensare; quemadmodum facit per Bullam Compositionis, quòd facere non posset, si de iure naturali pauperibus deberentur. Tandem, quia in quibusdam locis, bona peregrinorum morientium ab intestato, authoritate Pontificis hospitali applicantur.

QVÆSTIO IV.

De Circumstantijs requisitis ad restitutionem faciendam.

Circumstantiæ ad restitutionem faciendam necessariae, sunt lex, videlicet, Quid, cui, vbi, quando quomodo, & quo ordine facienda sit restitutio rei alienæ. Sed quia iam in præcedenti quæstione explicatae sunt duæ circumstantiæ primæ, nimirum quid sit restituendum, & cui; ideo hic tantum de quatuor reliquis agendum restat. Porro obligatio restituendi,

Circumstantiæ restitutiois sunt lex.

tuendi, ut iam supra innui, nascitur vel ex iniusta acceptione, vel ex re accepta, vel ex contractu.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Restitutio
fieri debet
proprijs ex
pensis,

Conclusio I. Si restitutio facienda sit ex iniusta acceptione, v. g. ex furto, rapina, &c. tunc talis restitutio fieri debet proprijs expensis iniqui possessoris, in eo loco, ubi Dominus rem suam possessorus erat, si res illa ablata non fuisset. *Probat*ur: quia non est æquum, ut dominus detrimentum patiatur, & incommodum impensarum incurrat, propter alterius delictum in recuperanda re sua, sed potius onus hoc incumbit ei, qui rem alienam iniuste abstulit. Vnde, quando aliquis possedit rem alienam bona fide, putans esse suam, v. g. prædium aut equum, & postea cognouit illam rem esse alienam, tunc debet restitutionem facere proprio Domino, in eo loco, ubi tunc temporis res illa habetur. Sic v. g. emit quispiam equum Cracouiæ, & postea comperit illum equum esse cuiusdam Ciuis Illeusensis, satisfacit restituendo equum Cracouiæ, ubi illum habet; non est autem necesse ut illum proprijs expensis mittat Illeusium, sed satis est, ut dominum illius equi admoneat, siue per literas, siue alio modo, quid fieri velit cum suo equo. Quod si dominus ita sit absens, ut neq; possit admoneri, nec speretur fore, ut aliquando adueniat, & rem suam, aut pretium recuperare valeat, tunc talis equus ab emptore potest tradi consanguineis domini proprijs; aut si & isti desint, tunc pauperibus: nam in tali casu, hæc rationabilis Domini voluntas præsumitur.

Obligatio
restitutionis
ex contractu
in termino
præfixo ad
impleti de-
bet.

Quando autem obligatio restitutionis confurgit ex contractu, v. g. dum aliquis debet quidpiam soluere alicui, aut restituere, iuxta conventionem factam, per actum publicum, seu contractum, vel quasi contractum,

mediante iuramento, vel aliquâ aliâ conventionem, tunc talis debitor elapso termino præfixo, tenetur statim facere solutionem aut restitutionem, etiamsi non constringatur, neq; dies definita interpellat pro domino. Et talis restitutio fieri debet in eodem loco, ubi res accepta fuit, nisi aliud in contractu fuerit expressum. *Ratio*: quia in tali restitutione ille locus censetur esse designatus, in quo res fuit accepta, nisi aliter in contractu expressum fuerit. Vnde, qui transacto tempore in conventionem facta præfixo, sine causa rationabili ad longum tempus differt solutionem, aut rei alienæ restitutionem, quam citius commodè facere poterat, peccat mortaliter, & in statu damnationis perseuerat donec solutionem, & restitutionem rei alienæ faciat. *Ratio*: quia facit contra præceptum Domini, de non accipiendo, & retinendo res alienas, quod vnumquemq; obligat semper, & pro semper, cum sit negatiuum, nisi forsitan impotentia, aut incommoditas ipsum excuset: nam ad impossibile non datur obligatio. Ita S. Thomas 2. 2. q. 62. ar. octauo.

Et ideo confessarius non debet absolueri poenitentem, qui non habet firmum propositum restituendi res alienas, quamprimum poterit data opportunitate. *Ratio est*, quia talis poenitens quamdiu non restituit, manet in statu peccati mortalis, aut in causa proxima peccandi, proinde non est capax beneficii absolutionis. Similiter neq; ille poenitens absoluerendus est, qui cum possit commodè debitam restitutionem facere, eam tamen procrastinat, & differt usq; ad mortem, aut illam vult imponere heredibus in testamento faciendam. Nam confessarius non potest talem dilationem concedere poenitenti, eo quod debitor ex iure diuino, naturali, & positivo teneatur restitutionem facere secundum totum, quamprimum commodè potest; ideoq; in hoc confessarius non potest dispensare.

Potest

Poenitens
non habens
firmum pro-
positum re-
stituendi
res alienas
non est ca-
pax absolu-
tionis

Potest autem restitutio rei alienæ fieri, tam per seipsum; quam per alium: nam qui per alium facit, per seipsum facere videtur. Neq; est necesse per se loquendo, ut restitutio publice fiat. *Ratio*: quia inæqualitas, quæ per restitutionem auferenda est, optimè potest occultè auferri, & potissimum, si debitor ex publica restitutione, periculum infamiae subiret. Quod si tamen delictum sit publicum, & scandalosum, qualis est publica usura, de qua facile scandalizantur fideles, tunc restitutio publice fieri debet: quia unusquisq; obligatur ex charitate ad tollendam proximi ruinam, quam suo furto scandaloso parauit. Nihilominus, si etiam talis restitutio fiat, quandoq; occultè, erit sufficiens, quoad obligationem iustitiæ, neq; amplius necesse est, ut publice fiat.

Ordo in re-
stitutione
facienda du-
pliciter co-
siderari po-
test.

Quoniam autem ordine faciendæ sit restitutio, ante omnia sciendum est, ordinem in restitutione faciendâ dupliciter considerari posse. *Primo* ex parte personarum, quæ apud se res alienas detinent, aut damnum intulerunt in bonis proximi sui, & tales personæ aliæ sunt principales, quæ fuerunt causæ immediatæ delicti, vel ageudo, vel præcipiendo, ut fieret. Aliæ minus principales, ut sunt consentientes, consulentes, non impediētes, auxiliantes, comitantes &c. Vocanturq; istæ personæ minus principales, quia ad restitutionem faciendam, non obligantur absolute, & simpliciter; sed conditionate, nisi eam principales personæ fecerint. *Secundo*, iste ordo considerari potest ratione personarum, quibus faciendâ est restitutio, quando v. g. debitoris bona non sufficiunt pro omnibus creditoribus.

Personæ
principales
tenentur
ad restitu-
tionem.

Conclusio II. Personæ principales, quæ res alienas habent, & apud se retinent, siue æqualiter, siue in effectum, eo, quod mediante tali re iniuste ablata, factæ sint ditiores, & commodum habuerunt ex rebus alienis consumptis, tenentur ad re-

stitutionem faciendam, & ad soluenda omnia damna secuta. Ita communis Theologorum sententia. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Quando plures simul conueniunt, ad aliquod malum perpetrandum, v. g. ad diripiendam alienam pecuniâ, tunc omnes, & singuli principaliter tenentur ad restitutionem faciendam. *Ratio*: quia omnes in tali casu habent se per modum vnius causæ principalis, licet vnus illorum plus, aut totum surripuerit, ideoq; omnes simul tenentur damnum illatum soluere, & unusquisq; totum in defectu aliorum. Ita S. Thomas supra citatus.

Corollarium II. Etiam omnes illi, qui fuerunt socij criminis, seu complices in delicto, v. g. consulendo, adiuuando comitando, incitando, non impediendo, quando impedire, tenebantur ex officio, tenentur ad restitutionem faciendam, non quidem principaliter, sed secundario in defectu causæ principalis. Vnde si causa principalis non fecit restitutionem, & plenâ satisfactionem damni commissi, vel illati, tunc omnes, & singuli complices in delicto, tenentur eandem facere, unusquisque pro sua ratha, & si nullus restituat, unusquisque tenebitur restituere totum. Atque in tali casu illi, qui restitutionem fecerint, tenentur omnes; tam causa principalis; quam ceteri complices restituere, ut constat ex l. cum pecunia, ff. de negotiorum gestore l. 45. *Ratio*: quia ille, qui pro omnibus restituit, succedit in locum creditoris, cui facta fuit restitutio.

Corollarium III. Quod si causa principalis fecerit plenam satisfactionem parti læsæ, tunc ceteri complices, qui fuerunt causæ minus principales, liberi erunt à restitutione faciendâ. *Ratio*: quia complices criminis solum conditionate obligantur ad restitutionem, videlicet, nisi causa principalis restituerit: er-

Complices
criminis te-
nentur ad
restitutionem
secundario.

Restituente
causa prin-
cipal/ com-
plices liberi
manent.

A a a a a 3

go resti-

go restituyente causa principali, liberi manent.

Corollarium IV. Si v. g. sex fures rem alienam simul furripuerint, quorum vnus tunc causa principalis furti; ceteri vero solum complices, tunc si in tali casu dominus latus dimiserit restitutionem vni illorum, qui fuit causa principalis, omnes liberi manebunt. Quod si dimiserit vni tantum ex complicitibus, tunc ceteri omnes tenebuntur ad restitutionem. Ita communis Doctorum sententia.

Corollarium V. Si tamen is ex complicitibus, cui facta est remissio, habeat apud se rem furto sublaram, tunc licet ille secundo loco ad restitutionem teneretur, manerent omnes alij liberi à restitutione. *Ratio*: quia tunc ille primo loco tenebatur restituere & dominus illi condonasse, censetur omnibus condonasse. Ita Villalobos, tom. 2. tract. II. diff. 10. n. 9.

Conclusio III. Quando bona debitoris sufficiunt ad soluendum, omnibus creditoribus, tunc non est opus vllum ordinem seruare. *Probat*ur, quia tunc omnibus integrè satisfieri potest, proinde nulla fit iniuria, nullaq; violatur iustitia, non seruando ordinem in soluendo. Vnde tunc solum ordo seruandus est, quando bona non sufficiunt, aut si dubium sit, an sufficiant. Nihilominus debita certa prius solui debent; quam incerta, præsertim, si debitum incertum non maneat in eadem specie. Porro nomine debiti incerti intelligendum est, quando dominus est incertus, licet debitum certum sit. Et *ratio est*: quia debita certa iure naturæ debentur dominis suis; debita autem incerta, solo iure positiuo sunt debita pauperibus, aut locis pijs. Sed obligatio ex iure naturæ, prior, & strictior est; quam obligatio ex iure positiuo: ergo debita certa prius soluenda sunt, quam incerta. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Inter debita autem certa, prius soluenda sunt pro

expensis funerum moderatè factis contracta. Idem censendum de debitis, ab herede, vel quopiam alio contractis præcisè ratione defuncti, v. g. ad conscribendum testamentum, ad conscribendum inuentarium, ad custodiã suppellectilis, &c. Ita colligitur ex l. penult. ff. de Religiosis, & sumptibus.

Corollarium II. Inter debita debita, post expensas funeris, prius soluenda sunt debita, quæ habent hypothecam, id est, obligationem realem, fundatam in aliqua re, v. g. in fundo, agro &c. quam illa personalia, quibus sola persona debitoris obligata manet. *Ratio est*: quia prius debitum duplici obligatione debetur, nimirum & reali, & personali, propter quod, datur hypotheca, creditori ad securitatem, vt in omni euentu possit ex ea vrgere satisfactionem sibi fieri. Tam verò inter debita hypothecaria, seu inter creditores hypothecarios super eadem re, primò soluendum est ijs, qui creditum habent anteriorem, seu, qui tempore sunt priores regulariter loquendo iuxta eam regulam iuris: *Qui prior est tempore, potior est iure.* Quæ intelligi debent de ijs, qui in eadē re habent hypothecam. Vnde cōmuniter loquendo, hypotheca siue expressa siue tacita, prior præfertur expressæ posteriori. Similiter generalis prior, præfertur etiam speciali posteriori, vt quilibet videre potest in hypotheca dotali, etiam tacita. Ita Couarruias lib. 1. var. cap. 7. n. 2.

Corollarium III. Post eos, qui habent hypothecam, soluendum est creditoribus personalibus, puta ijs, qui solam personam, & non rem habent obligatam. Et quidem inter hos primò ijs, qui habent priuilegium prælationis absq; hypotheca, vt sunt sponsa de futuro in bonis sponsi, nimirum ratione dotis traditæ, non subsecuto matrimonio. Ita Glossa in l. eos, c. qui prior in pign. & qui deposuit pecuniam apud nummularium, non recipiens inde vfuras, ex l. si hominem, §. fin. ff. Depositi. Secundo loco,

Debita pro
funere aut re
omnia solui
debent.

Debita hy-
pothecaria
priora sunt
personalibus.

Inter credi-
tores per-
sonales pri-
mi sunt qui
habent pri-
uilegium
Prælatio-
nis.

Quando vni
ex complicitibus dimi-
tatur resti-
tutio, ceteri obligati
manent.

Quando bona debito-
ris non sufficiunt, tunc
in soluendo
ordo seruandus
est.

loco, soluendum est creditoribus chirographarijs ex titulo honesto, cuiq; pro rata, non habita ratione prioris temporis, aut posterioris. *Tertio loco* creditoribus ex titulo gratuito, v. g. si defunctus alicui piæ causæ aliquid vouit. Iam verò reliqua manebunt pro heredibus, & legatarijs; ita tamen vt heredes priores sint, præsertim si sint necessarii.

Corollarium IV. Inter chirographarios, carentes priuilegio prælationis, potest prius satis fieri pauperi omnis ditioribus. Ita S. Thomas opusc. 7.3. cap. 8. quod probat hoc ratione. Quia plus latus est pauper ablatione suorum, & plus indiget. Et hæc sententia est valde pia, cum hac tamen limitatione, quod res soluenda, aut restituenda, non extet iam: si enim extaret, non posset præferri pauper, nisi forsane esset in extrema necessitate: quia tunc debitor teneretur cum ex charitate subleuare.

Corollarium V. Obligatio tamen onerosa, præferenda est obligationi liberali, v. g. promisit quisquam alteri aliquid, & postea debitum ex emptione, aut ex mutuo contraxit, tunc præferri debet obligatio ex mutuo, aut emptione, obligationi ex legato, vel donatione, aut simplici promissione. *Ratio*: quia ea, quæ ex iustitia debentur, præferenda sunt ijs, quæ solum ex cōsilio sunt debita. Quapropter debita à defuncto contracta, solui debent ante omnia legata, tam secularia; quam etiam pia, vt docet Nauar. cap. 17. n. 41. Sayrus in clau. reg. lib. 10. tract. 2. cap. 7. n. 25. & alij. Inter legata verò, prius pia soluenda sunt. Et hic ordo seruari debet in conscientia.

Denique, quando bona hereditatis non sufficiunt, ad satisfaciendum omnibus creditoribus defuncti, tunc heredes possunt licitè ante omnem solutionem, de bonis remanentibus subtrahere expensas ad sepeliendum defunctum, dummodo funus fiat

moderatè, iuxta qualitatem defuncti, abstinendo à superfluis pompis. *Ratio est*: quia expensæ pro sepultura, omne debitum antecedunt, & grauis necessitas à restitutione excusat. Quantum verò ad creditores attinet, si isti sint impares, tunc illis prius est soluendum, qui maiorem habent necessitatem, vt sunt pupilli, viduæ, pauperes Ecclesiæ: quia cum sit impossibile omnibus satisfacere, & creditores sunt impares, delectus eorum fieri debet. Si autem creditores sint pares in omnibus, tunc inter omnes diuisio fieri debet, dando vnicuiq; suam portionem, iuxta quantitatem, & qualitatem rei, videlicet, vt creditori maioris summæ, maior pars detur, & creditori minoris summæ, minor. Nisi aliquis illorum prius solutionem petierit in iudicio, vel extra iudicium: quia petenti debitor potest prius soluere in integrum.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

OBJECITUR. Si heres defuncti debitoris, soluat creditori posteriori petenti, omisso eo, qui habet hypothecam priorem, aut priuilegiatam, sciens id fieri cū damno prioris, peccat, & tenetur priori de damno, potestq; prior creditor à posteriori recuperare, quod ipsi solutum est, vt patet ex l. scimus, §. etsi praterita, c. de iure deliberandi, ergo prius petenti solutionem, non licet soluere in integrum. *Respondetur* concessio antecedente, negatur consequentia. Nam, quando plures creditores personales sunt pares, nullusq; habet priuilegium, prælationis, tunc si aliquis ex illis exigit ante alios, siue in iudicio, siue extra, non solum potest debitor, sed etiam tenetur illi integrè soluere, quamuis tempore esset posterior. Ita Nauar. cap. 17. n. 52. diligentia enim posterioris creditoris, fecit eum potiorē, sicut facit hypotheca, vel priuilegium, vt habetur in l. pupil-

Obiectio
& solutio
eiusdem.

Obligatio
onerosa
præferri de-
bet liberali.

Creditori
maiori si
maior pars
danda
est.

l. pupillus. ff. quæ in fraudem creditorum. Vnde creditor licet poterit debitum in integrum petere; quando credit debitorem, aut eius heredem, non fore omnib⁹ soluendo, & postquam acceperit, licet poterit retinere, dummodo alij creditores non habeant ius prælationis.

QVÆSTIO V.

De causis excusantibus à restitutione.

Quatuor potissimum causæ cogitari possunt, quæ excusant à restitutione. *Prima*, ex parte ipsius rei alienæ, ut est amissio, vel consumptio rei alienæ. *Secunda*, ex parte debitoris, ut est ignorantia, & impotentia. *Tertia*, ex parte creditoris, ut est remissio, & condonatio. *Quarta* tandem, ex parte publicæ potestatis.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio I. Quando res aliena alicui commodata, aut pignoriata, aut locata ad fidelem custodiam, casu absq; culpa detentoris perit, tunc detentor non tenetur amplius talem rem domino proprio restituere, v. g. pignoraui, aut locavi Petrus suum aureum monile, apud Paulum, tunc si Paulus æqualem diligentiam adhibeat ad custodiendum monile hoc, sicut solet res proprias custodire; & nihilominus non obstante tali diligentia, casu monile illud sublatum sit à latronibus, aut incendio domus ab inimicis facto consummavit sine culpa Pauli, non tenetur Paulus monile taliter amissum, amplius restituere Petro, neq; pretium eius de proprio soluere. Quia nemo tenetur ad maiorem diligentiam, circa custodiendas res alienas; quam circa proprias.

Quod si res aliena non fuit alicui commodata, neq; pignoriata, neq; locata, quæ eadem numero restitui debet, sed fuit illi tradita nomine mutui, in commodum ipsius; ut est pecunia, triticum, butyrum, & cæ-

tera comestibilia, cum quibus transfertur simul dominium, ita ut consumpta, in alia specie restitui debeant, aut in æquivalenti pretio, tunc amissio talis rei non excusat detentorem à restitutione faciendâ. *Ratio est*: quia res semper perit domino; detentor autem per mutuationem, v. g. pecuniæ sibi factam, factus erat dominus illius pecuniæ, saltem in individuo. Ergo licet talis pecunia perierit; tamen restituenda est Domino, qui illam mutuavit, in specie, aut in genere.

Conclusio II. Ignorantia iuris non excusat detentorem à restitutione faciendâ: quia unusquisq; tenetur scire, quod non possit turâ conscientia retinere sibi res alienas iniuste Domino, cum talis detentio sit iniusta, contra ius divinum, & naturale, quod obligat omnes, & neminem excusat. Si verò sit ignorantia iniunctibilis facti, id est, quia possessor illius rei defacto nesciebat, talem rem esse alienam, tunc excusat detentorem à restitutione faciendâ, eò, quod etiam excuset à peccato. Secus censendum de ignorantia crassa, affectatâ, & supinâ: hæc enim sicut neq; à peccato; ita neq; à restitutione excusat, siue sit iuris, siue facti. Ut si quis emat ab eo aliquid, quem prudenter existimat furem, v. g. si à milite emat calicem, aut missale: à vili famulo & rustico vas argenteum, quod est ignorantia facti. Vel si ignoret rem furto ablatâ, non esse illicitum emere; quod est ignorantia iuris. Ita Sayrus in clavi Reg. lib. 10. tract. 2. cap. 3. n. 1.

Conclusio III. Impotentia, & inopia debitoris, ac necessitas excusat à restitutione rei alienæ faciendâ. *Ratio*: quia ad impossibile nemo potest obligari. Hinc debitor non habens facultatem, seu possibilitatem soluendi debita, neq; spem aliunde acquirendi, excusatur à soluendis debitis, durante tali impotentia. Nam sufficit tunc habere firmum propositum restituendi, si posset. Nihilominus cessante impotentia, & necessi-

Ignorantia iuris non excusat à restitutione faciendâ.

Impotentia, & inopia debitoris excusat à restitutione faciendâ.

necessitate, tenetur debitor restituere rem alienam, aut pretium eius, quam antequam impotens esset acceperat. Ita S. Thomas 2. 2. q. 62. ar. 8. ad 2. Caterum, si quis in extrema necessitate acciperet rem alienam, & illam tunc absumeret, tunc cessante tali necessitate, non teneretur amplius rem illâ restituere. *Ratio*: quia extrema necessitas omnia facit communia. Iam verò cessio bonorum excusat à restitutione faciendâ rei alienæ ad tempus, sed non simpliciter: quia qui cessit bonis, censetur esse impotens ad satisfaciendum debitis existentibus post cessationem. Ergo sicut impotentia excusat à restitutione; ita & cessio. Quod si debitor post cessationem bonorum, pervenerit ad pinguiorem fortunam, tenebitur saltem in conscientia restituere alienum. *Ratio*: quia per cessationem bonorum debita non fuerunt penitus extincta, sed tantum dilata.

Vnde debitor ante restitutionem rei alienæ, aut solutionem debitorum, non potest licet ingredi Religionem. Si tamen ingrediatur, mortaliter quidem peccat, sed professio ab illo facta esset valida, neq; posset amplius redire ad seculum, causa soluendi debita, sine dispensatione Papæ. Proinde debitor priusquam ingrediatur religionem, tenetur prius facere restitutionem rerum omnium iniuste ablatarum, siue etiam satisfaciendo suis creditoribus omni meliori modo, quo potest, siue laborando, siue aliâ industriâ licitâ, & honestâ. Quod si non sit illis soluendo, v. g. si nihil bonorum habeat, neq; spem villo modo lucrâdi pecuniam, ad soluenda debita, tunc debet ab illis veniam, & condonationem petere, & sic ingredi Religionem ad agendam poenitentiam, & orandum pro illis, siquidem ad impossibile non datur obligatio. Ita S. Thomas citatus.

Conclusio IV. Remissio debitoris excusat à restitutione faciendâ.

Ratio: quia remissio, & condonatio liberè facta debitori à creditore, æquivalet restitutioni, siquidem creditori condonanti nulla fit iniuria, qui sponte, & voluntariè remittit, quod sibi debetur. Dummodo ista remissio, & condonatio non sit obtentata per metum, aut dolo extorta, aut certè à iure impedita: quia tunc esset irrita, & nulla.

Conclusio V. Etiam publica potestas excusat à restitutione faciendâ rei alienæ, in duobus casibus.

Primò, quando debitores sunt incerti, quibus restitutio faciendâ est. Nam tunc Summus Pontifex potest dispensare, & liberum facere debitorem à restitutione rei alienæ; mediante tamen Bulla compositionis debitorum incertorum, in qua Bulla potest relaxari aliqua summa pecuniæ reservandâ ad pia opera, applicando v. g. eleemosynam datam in subsidium Regis, ad detentionem Catholicæ fidei, contra Hæreticos, aut paganos. Quoties enim ignoratur proprius Dominus, toties restitutio faciendâ est ad pios usus, ex iure Pontificio. Secus censendum, si creditores sint certi. *Secundò*, mediante legitima præscriptione, v. g. aliquis succedens in bona hereditaria, per triginta annos non solvit ullum debitum, putans bona fide, nullum esse in bonis illis, tunc post triginta annos, potest licet præscribere, ut amplius non solvat; concurrentibus tamen istis quinque conditionibus.

Primò, ut usus, & possessio fuerit continuata pacifice, per totum illud tempus in iure determinatum, quod est in rebus mobilibus, & usu consumptibilibus, spatium triginta annorum, & inter absentes quatuor annorum. *Secundò*, ut illa possessio habita fuerit non solum pacifice, sed etiam bona fide; in rebus autem immobilibus inter præsentis, requiritur spatium decem annorum, & inter absentes viginti, (si sint personæ seculares) iam verò respectu personarum.

Remissio debitoris excusat à restitutione faciendâ.

Publica potestas excusat à restitutione faciendâ in duobus casibus.

Debitor ante solutionem debitorum non potest licet ingredi Religionem.

Quam res commodata absq; culpa perit, non tenetur eam reddere, aut solvere.

narum Ecclesiasticarum requiritur. *Ter-*
tio: capacitas actiua, & passiva, ex
parte personæ præscribens. *Quar-*
to, titulus probabiliter præsumptus.
Quinto, tempus elapsum in iure
præfixum. Et hæc circa septimum,
ac decimum Decalogi præceptum.

TRACTATUS VIII.

De Octavo Decalogi Præcepto.

TRACTATUS iste ultimus, duabus di-
sputationibus constabit. In prima,
explicabuntur ea omnia, quib⁹ me-
diantibus fama, & honor proximi
lædi solet extra iudicium. In secun-
da, declarabuntur omnes iniustitiæ,
& iniuriæ, quæ in iudicio, & actis
iudicialibus fieri solent contra pro-
ximos nostros.

DISPUTATIO I.

De ijs, per quæ mediante vitio linguæ,
honor proximi læditur.

DISPUTATIO hæc, ut faciliori metho-
do absoluitur, in primis, explica-
bit mendacium, infamias, detrac-
tiones, susurrationses, contumelias,
iudicia temeraria, ac restitutionem
famæ.

QVÆSTIO I.

An omne mendacium sit peccatum.

Suppono I. In Octavo Decalogi
Præcepto, prohiberi à Deo omnē
iniustitiam, omnemq; iniuriam, quæ
mediante verbo potest proximo in-
ferri. Hæc autem iniuria duobus
modis in proximum committi po-
test. I. in iudicio, proferendo fal-
sum testimonium contra proximum.
II. extra iudicium, detrahendo ali-
cui de fama, murmurando contra
eius honorem, mendacijs, & con-
tumijs bonum nomen alicuius deni-
grando. Et licet iniuria, quæ fit
per detractiones extra iudicium, sit
grauē peccatum; multo tamen gra-
uius est peccatum iniuria, quæ in-
fertur proximo in iudicio, median-

te falso testimonio. Proinde hæc
iniuria principaliter verbis expres-
sis in hoc præcepto prohibetur: *Nō*
falsum testimonium dices.

Suppono II. Mendaciū sic de-
finiri: Est falsa significatio vocis
cum intentione fallendi, seu dicē-
di falsum. Ita S. Augustinus libro I.
contra mendacium, cap. 42. San-
ctus Thomas 2. 2. qu. 110. artic. I.
Diuiditur autem mendacium quin-
dupliciter. *Primò*, generaliter in-
mendacium iudiciale, & extraiudi-
ciale. *Mendacium iudiciale*, illud est,
quod fit in iudicio, deponendo fal-
sum testimonium coram iudice, à
testibus siue interrogatis à iudice,
siue sponte deponentibus, & dicē-
tibus falsitatem. *Mendacium verò ex-*
traiudiciale, illud est, quod fit extra
iudicium, infamando, detrahendo,
susurrando contra famam, & hono-
rem proximi; vel falsò, & temera-
riè iudicando de proximo, nullo suf-
ficienti fundamento habito.

Secundò, diuiditur in materiale,
& formale. *Mendacium materiale est*,
dum quispiam dicit, aut affirmat ali-
quid, quod in se falsum est, existi-
mando illud esse verum. Proinde
tale mendacium vocatur secun-
dum quid, & præter intentionem,
dicentis falsum. *Mendacium verò for-*
male, est illud, quod profertur in-
tentione & animo dicendi falsum,
vocaturq; hoc mendaciū in omni
malitia mendacij. Quando autem
quispiam profert aliquid animo di-
cendi falsum, quod in se non erat
falsum, sed verum, tunc tale men-
dacium est formale imperfectum,
seu formale formaliter tantum, &
non materialiter.

Tertiò, diuiditur mendacium ex
natura rei, in mendacium per ex-
cessum, quod appellatur iactantia;
& per defectum, quod vocatur iro-
nia. Et tale mendacium frequen-
ter in ijs committi solet, quæ per-
tinent ad laudem. *Iactantia est*, quā-
do quis maiora de se prædicat, quā
sit in rei veritate. *Ironia verò est*,
dum quis minora, quā in-
sint, de
se præ-

Quid &
quod duplex
sit mendaci-
um.

Mendaciū
formale, &
materiale
quid sit.

Iactantia
in sex casu-
bus potest
esse peccatum
mortale.

Quæstio I. An omne mendacium sit peccatum.

se prædicat; aut laudabilia, quæ in-
sunt, negat. Est ergo iactantia ex
se peccatum veniale, continens ma-
litiā mendacij, & vanæ gloriæ. Po-
test tamen in sex casibus esse pec-
catum mortale. I. dum quispiam
se iactat cum Dei iniuria, tribuen-
do sibi, quod Dei est, vt fecerat Rex
Tyri, de quo dicitur Ezechielis 18.
Quia dixisti, Deus ego sum, & eleuatum
est cor tuum, idcirco morte morieris in in-
teritū occisorum. II. dum quis se ia-
ctat cum iniuria proximi, vt facie-
bat Pharisæus, contemnendo publi-
canum. Lucæ 18. III. quando ia-
ctantia procedit ex animo destruan-
dandi, aut nocendi alijs, aut emun-
gendi pecunias iniuste, aut exponē-
di se nocenti gravis periculo, se-
cuturi contra proximos, vt dum
quispiam se prædicat medicum, aut
Doctorem, cum non sit, ex cuius
ignorantia sequi poterunt multa ma-
la, & inconuenientia. IV. quando
iactantia procedit ex animo inordi-
nato superbiæ mortiferæ, vt dum
quis per superbiam iactat se de do-
nis Dei, quasi illis dignus sit. V. dum
quis ita est addictus iactantiæ, vt
pro ea paratus sit peierare, vel al-
iud peccatum mortiferū commit-
tere. VI. dum quis ita se iactat de
opere malo, quod in se est pecca-
tum mortiferum, quia tunc videtur
illud approbare. Ita S. Thomas
supra citatus, & Caietanus ibidem,
q. 112. ar. 2.

Quartò, diuiditur mendacium,
ratione materiæ grauioris, aut le-
uioris, vel ratione finis intenti, in
iocosum, officiosum, & perniciosū:
Mendacium iocosum est, quando cau-
sa voluptatis propriæ, aut alienæ,
proferuntur mendacia, vt frequen-
ter faciunt homines otiosi, & gar-
ruli, rerum nouarum cupidi, sine
vlla tamen offensione proximi. *Mē-*
dacium officiosum est, quādo in men-
dacio solum intenditur aliqua utili-
tas propria, vel aliena in reb⁹ tem-
poralibus, non intendendo malum
contra proximos. *Mendacium perni-*

ciosum est, ex quo sequitur, aut se-
qui potest nocumentum, & damnum
alicuius, siue in persona, siue in re-
bus, siue in honore, & fama: &
tale mendacium ex genere suo est
mortiferum, etiam si aliquando pro-
feratur in gratiam, aut utilitatem
alterius personæ, quia non sunt fa-
cienda mala, vt eueniant bona.

Quintò, tandem diuiditur men-
dacium ratione signi, & modi, qui-
bus aliquis vitur ad decipiendum
proximum, quod dupliciter fieri po-
test. *Primò*, verbis. *Secundò*, factis,
vt dum quis fingit se esse iustum, &
bonum, cum non sit. Et talis hy-
pocrisis non semper est peccatum
mortale, nisi ratione finis malè in-
tenti.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

CONCLUSIO. Omne mendacium est
peccatum. *Probat*ur, quia men-
dacium in sua intrinseca ratione,
includit malitiā, & inordinationem
contra veritatem, proinde semper
est malum, & nunquam licitū, ne-
que ad vitandum scandalum, neq;
ad saluandam vitam tam propriam,
quā alienam, ita vt etiam Papa
in mendacio dispensare non possit.
Ita S. Thomas 2. 2. q. 10. ar. 2. Et
hoc facile patet ex scriptura Sacra,
Sapien. 1. n. 11. vbi dicitur: *Os au-*
tem, quod mentitur, occidit animam, id
est, animam mentientis. Vnde D.
August. lib. de mendac. cap. 6. di-
cit: *Non esse mentiendum, etiam si mē-*
dacio aliquem à morte liberare possimus.
Quod intelligi debet etiam de leui-
simo mendacio: licet enim hoc nō
occidat animam, cum sit peccatum
veniale; tamen est dispositio ad oc-
cisionem. Vnde mendaces propriè
sunt filij diaboli, & ille eorum pa-
ter vt docet Cæsarius Arelatensis
serm. 33. ad Energumēnos, his ver-
bis: *Mentientem admittere in animam*
diabolum interfectorem ipsius. Ex hac
conclusionē deducuntur corollaria.

Omne mē-
dacium est
peccatum.

B b b b b 2

Corol.

Non omne
mendacium
est peccatum
mortale.

Corollarium I. Non omne tale. *Ratio:* quia dantur aliqua mendacia leuissima, quæ non fiunt directe contra charitatē, neq; contra religionem, neq; contra iustitiam, cum in illis nulla fiat iniuria grauis, resultans contra proximum, aut religionem. Hoc tamen intelligendum est, secluso omni scandalo, aut iuramento. Ita D. August. in Psalm. 5. Alexander de Ales 3. p. q. 34. & 40. cap. 2. n. 38. & communis Theologorum sententia.

Mendacium
officium,
& iocosum,
solum est
peccatum
veniale.

Corollarium II. Mendacium otiosum, & iocosum, tam in viris perfectis; quam in imperfectis, ex natura actus solum est peccatum veniale. *Ratio:* quia eiusmodi mendacia non fiunt directe contra charitatem, cum nulla fiat proximo iniuria. Vnde, licet mendacia iocosa, & officiosa multiplicentur; ex se tamen nunquam fiunt peccatum mortale: Siquidem peccata venialia ex eo solum, quod multiplicentur, non attingunt culpam mortalem, ut communiter docetur in tractatu de peccatis. Nihilominus possunt esse peccata mortalia, primo, ratione scandali, ut in viris perfectis, quales debent esse Prælati, Religiosi, & concionatores. Secundo, si iuramento firmetur: nam omne periculum in quacunq; materia, est mortale, iuxta communem Doctorum sententiam.

Mendacium
periculosum
ex natura
sua est pec-
catum mor-
tale.

Corollarium III. Mendacium perniciosum ex natura sua, est peccatum mortale. *Ratio:* quia tale mendacium directe fit contra charitatem Dei, & proximi. Vnde, qui dicit mendacium perniciosum, ex quo resultat infamia contra proximum, aut graue aliquod damnum, vel contra religionem Christianam, vel contra fidem Catholicam, vel contra bonos mores, semper est peccatum mortale ex suo genere. Idem censendum de concionatore, quando fidem Catholicam vult probare falsis miraculis, aut fictis, aut prædicando miracula falsa, & incerta,

aut fingendo vitas Sanctorum aliter, quam scriptæ sunt, aut publicando falsas indulgentias, quæ concessæ non sunt: Sic enim semper peccaret mortaliter, quia deciperet fideles in materia graui. Idem censendum de illis, qui promittunt se celebraturos missas, aut orationes pro alijs, & non faciunt, quia similiter decipiunt fideles in materia graui. Idem censendum de illis concionatoribus, qui in suis concionibus de statu, & vita Prælatorum, aliorumq; Ecclesiasticorum, scandalosa dictione detrahunt, descendendo ad particulares personas.

Et ideo eiusmodi mendacia, inuitabile supplicium a Deo extorquent, ut palam fatetur scriptura. Sacra, Osee 7. vbi Dominus dicit: *Cum sanare vellem Israël, reuelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samaria: quia operati sunt mendacium.* En vobis, inter tractatum salutis præstandæ Israëlitis, ob oculos diuinos proficere illorum perniciofa mendacia. Quid igitur? Processitne Deus in salute præstanda? Absit: nam eo ipso, quod dicatur eorum mendacia posita fuisse, ob diuinos oculos, statim a Deo venit supplicium inuitabile. Audite Ruffinum lib. 2. in Oseam, ita scribebat: *Cum igitur, inquit, Deus, meditarer ad succurrendum miseris assurgere, conuerti paululum oculos, ut quos liberaturus eram, viderem. Et ecce in faciem meam iniquitatum agmen insiliuit, quodammodo vociferantium: quia nemo, talibus parcitum iret; quam cum labe iustitiæ: quandoquidem tanto essent odio veritatis osiores, ut impenso semper studio mendacia funesta construerent.* Ecce, vbi mendacia funesta ponuntur ab oculos diuinos, ipsamet statim vociferantur, ne vlla venia detur, verum ut absque misericordia exerceatur iudicium. Pergitq; ulterius citatus Ruffinus, Deum ita loquentem introducere. *Absoluit ergo deliberationem meam, quæ parcere cogitabam, commissi ab eis facinoris magnitudo. Et in contumeliam sacra veritatis mendacia fabrica-*

Mendacia
ineuitabile
supplicium
a Deo ex-
torquent.

tos,

tos, non permittit effugere. Equidem fabricatores mendaciorum funestorum, non effugient exortam per se a Deo iram. Quod accedit Semei multa fingens aduersus Dauidem. 2. Reg. 16. Ita autem loquebatur Semei, cum malediceret Regi. *Egredere, egredere vir sanguinum, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul.* Sic mentiebatur impius Semei aduersus Dauidem, illi Saulis interfecionem attribuens. At verò Dauid tantum calumniatorem defendit, ne suorum militum manibus periret. Ergone iam omnino effugit supplicium: nequaquam: nam iusto Dei iudicio morti traditus est per Regem Salomonem, 3. Reg. 2. quia non solent poenam effugere, qui funesta mendacia meditantur, aduersus proximos suos. Eleganter id expressit S. Ephrem, orat. de linguæ malo. *Semei, inquit, conuictus innocentem Regem affecit, illum ut Saulis interfecionem accusans, qui frequenter Saulem a morte liberauerat. Et quia falso crimine eum inculpabat, merito a iusto iudicio damnatus est.* Ita per mendacium calumniæ nota iusto iniusta fuerat, ut dignas facti sui poenas merito calumniator lucret, ut qui linguam in hominem innoxium exacerat, quæ velut gladio eum occiderat, acutum quoq; gladium contra in se expertus sit.

Mendacium
periculosum
interdum
excusatur a
culpa mor-
tali.

Nihilominus tamen, licet mendacium perniciosum, per se sit peccatum mortale; per accidens temē potest aliquando excusari a culpa mortali, quando v. g. aliquis ex inadvertentia mentis, & præterintentionem formalem aliquid falsum dicit, quod putat esse verum. Similiter ratione paruitatis materiæ, quando ex mendacio pernicioso non resultat contra proximum graue detrimentum, sed leue. Dummodo tale mendacium, non sit firmatum iuramento, neque fiat contra fidem Catholicam, aut Dei honorem. *Ratio:* quia paruitas materiæ, & ignorantia facti, ac indeliberatio-

mentis, in omni materia a peccato mortali excusat.

Corollarium IV. Hypocrita, qui vitæ sanctitatem fingit, ut facilius seminet errores, vel ut sibi vberiores eleemosynæ erogentur, vel ut beneficium consequatur, quo indignus est, peccat mortaliter. Ita S. Thomas 2. 2. q. 112. ar. 4. *Ratio:* quia eiusmodi fictio, est mendacium perniciosum; in his autem casibus est materia grauis. At verò, qui vitæ sanctitatem fingit, ad extorquendam eleemosynam, quæ verè indiget, non videtur peccare mortaliter: quia non videtur inferre, notabile damnum contra rationabilem Domini voluntatem, cum Dominus eleemosynam præsumatur tradere intuitu paupertatis, tantum ob causam finalem. Verum, terq; quaterq; beatos dixerim illos, qui eiusmodi factionibus, & mendacijs non vtuntur; quorum tamen præsertim in aulis Principum infinitus propè numerus soler esse. Sic impius Aman, volens vniuersum populum Iudæorum ad internecionem deducere, fictis mendacijs tam crudelem lanienam Regi Assuero persuadebat, ut ipsemet Rex fatetur, Esther 13. *Indicaui mihi in toto orbe terrarum, populum esse dispersum, qui nouis vteretur legibus, & contra omnium gentium consuetudinem faciens, Regum iussa contemneret, & vniuersarum concordiam nationum, sua dissensione violaret.* Ecce, quot mendacia congestit Aman, ut persuaderet Iudæorum perditionem, plurimum conducere, ad regni tranquillitatem, ac firmitatem. Iamq; Rex consenserat in perimendum populum, ibidem paulo inferius: *Iussimus, inquit, ut quoscunq; Aman, qui omnibus provincijs præpositus est, monstrauerit, cum coniugibus, ac liberis, deleantur ab inimicis suis.* Sed postea cognita fraude, decretum inmutauit, ita scribens: *Vnde eas literas, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas.* Esther 16.

Hypocrita
vitæ sancti-
tatem fingens adde-
cipiendus,
peccat mor-
taliter.

O Principem optatum! qui non mendacijs, sed perspicua veritate, regna stabili agnouit. Forſan reſpexerat Aſſuerus ad illa Salomonis verba. Prouerb. 20. *Miſericordia, & veritas cuſtodiuunt Regem, & roboratur clementia thronus eius.* Ex quo loco ſapienter perſuadebat Coſtatio Imperatori D. Athanaſius, vt repudiat accuſatorum mendacijs, veritatem maximè indagaret, in ſuo Apoſtologico ita ſcribens: *Ita rem examina, quaſi veritas tibi in conſilio adſit, qua Regum, & in primis Chriſtianorum, tutela eſt: cum ea nos regnum adminiſtrare tutiſſimum eſt, cum dicat ſcriptura: Miſericordia, & veritas Regi cuſtodita eſt.* Duos cuſtodes proponit ſcriptura Sacra pro cuſtodendis Regibus, nimirum, miſericordiam, & veritatem. At verò D. Athanaſius è duobus, vnum præponderauit, ſcilicet veritatem, vt quæ, licet deficient cætera, valeat regnorum ſtatū firmare.

Cont mendacio ſemper eſt perditio.

Hoc probè agnouerat Zorobabel, apud Dariū Regem, qui poſt potentiam vini, ac Regis, & ſceminarum laudatam, ita ſuum ſermonē exorſus eſt. 3. Eſdræ 4. *Veritas magna, & fortior præ omnibus. Omnis terra veritatem inuocat, calum etiā ipſam benedicit, & omnia opera mouentur, & tremunt eam, & non eſt cum ea quidquid iniquum. Vinum iniquum, iniquus Rex, iniqua mulieres, iniqui omnes filij hominum, & iniqua omnia illorum opera, & non eſt in ipſis veritas, & in ſua iniquitate peribunt. Veritas manet, & in æternum inualeſcit, & omnes populi clamauerunt, & dixerunt: magna eſt veritas, & præualet.* Ponderate illa verba: *In quibus non eſt veritas, & in ſua iniquitate peribunt.* Nam in quibus deſt veritas, non poteſt non ſequi perditio: quoniā per veritatem omnia fulciuntur, & ſtabiliuntur. Et quæ admodum cum mendacio, ſemper eſt perditio; ita cum veritate victoria, & ſtabilitas æterna eſt. Quid aliud exprimere voluit Propheſa, Pſalm. 23. illis verbis: *Tollite portas, Principes veſtras, & eleuamini porta æ-*

ternales. Vbi duo genera portarum intelliguntur: aliæ quæ tolli prorsus iubentur; aliæ, quæ ſolum eleuari mandantur. Portæ, quæ iubentur tolli, ſunt Portæ Principis tenebrarum; quæ autem eleuari mandantur, dicuntur portæ æternales, quia per eas veritas intrat, quæ omnia æternat, & ſtare facit; ſicut per illas intrauit mendacium, & error, cum quibus non poteſt non eſſe perditio.

Corollarium V. Mentiri, imponendo ſibi falſum crimen, ſeu infamare ſeipſum, ſine cauſa, in ſola, & præciſa ratione propriæ infamiae, & ſecluſo damno tertij, aut propriæ vitæ, iuxta probabiliorem ſententiam, ex genere ſuo, non eſt peccatum mortale, ſed tantum veniale, contra charitatem propriam erga ſeipſum. Ratio eſt: quia propria infamatio, non eſt contra iuſtitiam ſibi debitam: nam eiſdem ad ſeipſum non datur iuſtitia. Neque eſt contra iuſtiniam, alicui perſonæ priuatæ debitam: quia cum homo ſit dominus ſuæ famæ, poteſt de illa diſponere ſine damno aliorum, prout ſibi placuerit, quando ex tali infamia nullum ſequitur damnum, & præiudiciū tertij. Præterea, quia propria infamatio, non eſt contra charitatem propriam: nam charitas propria non obligat ſub peccato mortali ad diligendam propriam famam, & alia bona ſpiritalia, & ſalutem æternam conſequendam. Proinde talis infamatio, ſi ex illa, nullum ſequitur damnum in ſpiritualibus, non eſt contra charitatem ſui ipſius, ſed tantum eſt quædam prodigalitas, quæ ſecundum ſe ſolum eſt peccatum veniale, quando nulla cauſa adeſt id faciendi; quando autem adeſt cauſa id faciendi, v.g. ad petendum conſilium, aut cauſam humilitatis, tunc nullum eſſet peccatum, imò poſſet quandoque actus virtutis eſſe.

Denique, propria infamatio non eſt contra iuſtitiam legalem, debitam toti, ſeu Reipublicæ: quia ex

Qui ſeipſum infamat venialiter ſolum peccat

infamia partis, id eſt, alicuius ciuis, non infamatur Reſpublica: ergo talis infamatio ex genere ſuo, non eſt peccatum mortale. Poteſt tamen aliquando ex imputatione falſi criminis, contra ſeipſum, ratione circumſtantiarum proprii damni, aut alieni, eſſe peccatum mortale. Primo, ſi quis ſeipſum falſo infamaret, ob iactantiam, aut complacentiam peccati: nam tunc falſo iactando ſe de peccato mortali commiſſo, approbaret illud, & conſequenter peccaret mortaliter. Secundo, ratione damni temporalis, ſibi, vel alteri imminentis, vt ſi quis diceret, ſe occidiſſe parentem alicuius filij, aut violari torum vxoris alienæ, tunc quia non ſolum famam, ſed etiam vitam exponeret morali periculo, peccaret mortaliter. Similiter, ſi eſſet cauſa ruinæ alteri ratione ſcandali, v.g. ſi ex eius infamatione falſa, alter ſumeret occaſionem ſimiliter peccandi. Item, ſi fama ei eſſet neceſſaria muneris, quod gerit, vt ſi eſſet Episcopos, Prælatus, Concionator. Nam in his caſibus non licet ſeipſum infamare.

Infamatio propria non eſt contra iuſtitiam legalem.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio & ſolutio eiſdem.

Obijciunt contra Concluſionē. Iacob dixit Patri ſuo, ſe primogenitum eſſe. Genef. 27. *Ego ſum, inquit, primogenitus tuus Eſau.* Cum in rei veritate non fuerit Eſau; & tamen per hoc non culpatur, tanquam reus mendacij: ergo non omne mendacium eſt peccatum. Reſpondetur, Iacob non fuiſſe mentitum, ſed Prophetico ſermone locutum eſſe, indicando per hoc, populum gentile, qui minor erat, ſubſtituendum eſſe in locum primogeniti, videlicet, in locum Iudæorum. Sic docet S. Auguſtinus lib. de mendacio cap. 10. & S. Thomas, 2. 2. q. 110. ar. 3. ad 3. Similiter, non fuit mentitus Abraham, quando dixit Genef. 12. *Saram eſſe ſororem ſuam, quia erat ſi-*

lia patris ſui, ſed non matris ſuæ, vt habetur Genef. 20. atque ſic erat ſoror ex parte patris. Item, non fuit mentitus Iſaac, Genef. 27. dicens, Rebecca eſſe ſororem, cum eſſet vxor eius: quia erat cognata; omnes autem cognatæ, more gentium, vocabantur ſorores, vt docet S. Thomas citatus. Et ſic vera manet concluſio, quod omne mendacium ſit peccatum.

Q V Æ S T I O II.

De Detractiōe, ſeu Diffamatiōe.

Quoniam infamia opponitur famæ, & honori dedecus; ideo ante omnia ſciendum eſt, quid ſit fama, quid honor. Fama itaque eſt multorum æſtimatio voce manifeſtata, quam de aliquo habemus circa vitam, & mores. At verò honor, eſt quidam cultus, & reuerentia exterior, verbis, aut ſignis externis effectus, qui alicui perſonæ exhibetur, propter aliquam eius excellentiam. Vnde honor, & fama, per hoc differunt: quia vnum ſine altero poteſt eſſe. Nam v.g. alicui ob nobilitatem, aut ſanguinem exhibetur honor, licet eius fama ob vitæ, & morum prauitatem ſit obſcura, & è contra pauperi, & in angulo latitanti, nullus honor exhibetur; cuius tamen fama non raro ob ſanctitatem ubique reſulget.

Quantum verò attinet ad infamiam. Infamia ſecundum Canonistas, eſt læſæ dignitatis qualitas, vitæ, & moribus reprobata. Vnde infamis ille cenſetur eſſe, cuius ſtatū vitæ, & moribus, eſt reprobatus. At verò ſecundum Theologos, infamia, eſt mala multorum æſtimatio de aliquo concepta, & voce manifeſtata circa eius vitam, & mores. Eſtque triplex hæc infamia, ſcilicet, iuris, facti, & dicti.

Infamia iuris eſt, quando alicui imponitur poena infamiae, ob aliquod delictum, de quo in iudicio conuincitur, ſive per teſtes, ſive per propri-

Infamia iuris, facti & dicti quid ſit

propriam confessionem, & per sententiam iudicis, tanquam infamis declaratur, propter tale delictum commissum, ut, habetur in can. omnes 6. qu. 1. ubi dicitur: *Omnes viros infames esse dicimus, quos leges saculares infames esse appellant.*

Infamia facti, illa est, quæ contrahitur ex delicto publicè commissio, quod delictum in iure declaratum est esse infame, & cui à iure imposta est poena infamiae ipso facto. Oportet tamen, ut tale delictum sit ita notorium & manifestum, maiori parti illius civitatis, aut loci, ubi committitur, de quo delicto communitas illa maneat scandalizata, neque possit vlla tergiuersatione celari. Infamia tandem dicti est, quæ procedit ex dicto hominum testificantium, & dicentium aliquam personam commississe delictum, ex qua publicatione persona illa manet infamata apud audientes talem dictio-nem, & credentes. Vnde, quando delictum de aliquo dictum est ex mendacio, vocatur propriè infamia; si verò delictum fuit verè à persona commissum, sed secretè, & ab aliquo publicatum, dicitur propriè diffamatio, seu detractio.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quaestio.

Conclusio. Detractio, seu diffamatio, est occulta, & iniusta denigratio, seu latio famæ alteri personæ, aut communis. Dicitur in primis *Occulta*, quia fieri solet coram hominibus, in absentia eius personæ, cuius fama læditur: si enim fieret in præsencia, non esset detractio, sed contumelia. Dicitur, *iniusta*, quia fit contra iustitiam, & rectitudinem, animo exuendi honore, & bonam famam personam. Dicitur præterea, *denigratio*, siue latio: quia si ex detractioe nulla sequitur latio proximi, non est iniusta, v. g. dum quis cum altero loquitur, de peccato proximi sui cum bono illius, vel ad petendum consilium, in-

tendendo bonum illius finem; non verò famæ lationem. Vnde additur, *fama alterius*, quæ consistit in opinione virtutis, sapientiae, ingenij, eloquentiae, nobilitatis, roboris, pulchritudinis, potentiae, diuitiarum &c. Proinde aliquid horum detrahendo homini contra veritatem, fama illius læditur, & denigratur. Ita S. Thomas, 2. 2. qu. 73. artic. 1.

Et hoc forsan figurare videtur virga Moysis, Exodi 10. n. 15. Quando extendit Moyses virgam super terram Aegypti, & Dominus induxit ventum vrentem tota die illa, & nocte: & mane facta, ventus vrens leuauit locustas. *Quæ ascenderunt super uniuersam terram Aegypti, operueruntque uniuersam superficiem terræ, vastantes omnia. Deuorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, nihilque omnino vrens relictum est in lignis; & in herbis terræ, in cuncta Aegypto.* Inuestigate, quænam sint istæ locustæ, omnia vastantes, & vernantes tunc campos, tot inquam spes fructuum atrociter deuorantes? S. Prosper sic respondet: *Locustarum multitudo vexans omnia, radicitusque exterminans, falsarius est, multa, variæque confingens, qui rodit, ut locusta famam, vitam, actusque alienos, donec totum, aduersus quem falsa confingit, radicitus exterminet.* Parum foret, quod falsarius obmurmurator denigret alienam famam, aliorum actus; imò & vitam ita rodit, ac deuorat, ut radicitus exterminet: quia detractio altera locusta est.

Porro, detractio duplex est, videlicet materialis, & formalis. *Materialis detractio est*, quæ fit absque intentione denigrandi proximum in fama, v. g. cum ex mera loquacitate narratur defectus alterius proximi, ex qua narratione sequitur, aut sequi potest denigratio famæ illius. *Detractio autem formalis est*, quæ fit animo saltem implicito, denigrandi famam alterius, apud audientes. Et hæc detractio potest fieri quatuor modis. I. imponendo alicui cri-

Locustæ omnia vastant in Aegypto.

Detractor locustæ similis est.

Detractio formalis est quatuor modis fieri potest.

Quaestio II. De detractioe, seu diffamatione.

men aliquod falsum, & vocatur propriè *infamatio*, ex qua oritur obligatio restituendi famam in integrum apud omnes, & singulos, qui talem detractioem infamatoriam audierunt, retrahendo se de mendacio, ita ut sine hac restitutione saluari non possit. II. reuelando crimen occultum alterius, licet alias sit verum; sed & hæc propriè dicitur *diffamatio* III. augendo, siue amplificando crimen alterius, ut grauius appareat. Et talis detractor tenetur restitutionem facere, saltem quoad illam partem amplificatam. IV. explicando, & interpretando factum alterius in malam partem, & talis detractio fit cum iudicio temerario, ac peruerso. Vnde his quatuor modis detractio facta vocatur directa.

Similiter, detractio famæ indirecta etiam potest fieri quatuor modis. I. negando proximi rectè facta, aut bonos mores, aut qualitates, siue ex inuidia, siue ex passione, siue ex malo affectu. II. diminuendo facta proximi, v. g. virtutes. III. reticendo virtutes, & bonas qualitates alterius in eo loco, & tempore, quo audientes talem reticentiam, accipiunt eam pro tacita vituperatione, & opprobrio illius personæ, de qua fit sermo. IV. dum quispiam id, quod in proximo magna laude dignum est, frigide, & remisse laudat, non laudando simpliciter, quantum debet, & potest, ex quo defectu resultat iniuria in illam personam, quæ erat laude digna, & isti quatuor modi continentur hoc versiculo.

Qui negat, aut minus reticet, laudatque remisse.

Corollarium I. Detractio formalis famæ alienæ in materia graui, est peccatum mortale. *Ratio*: quia per talem detractioem infertur notabile damnum proximo in fama. Vnde sicut auferre res alienas, est peccatum mortale contra iustitiam; ita auferre bonam famam alteri mediante detractioe, est peccatum mortale. Cum melius sit nomen bo-

num; quam diuitia multæ. Quocirca detractioe summè Deus odit, iuxta illud Sapientis, Prouerb. 22 & ad Rom. 1. *Detractores sunt Deo odibiles.* Ob quod S. ille Rex Dauid, præcipuum contra hos odium exercebat. Psal. 100. n. 5. aiens: *Detrahentem secretum proximo suo, hunc persequer-bar.* Iuste equidem, tanquam facinorosum hominem, qui pretiosius, quod inter homines esse poterat, è medio auferbat, amicitiam videlicet, fraternamque dilectionem, seu charitatem, quæ semel sublata, tollitur simul omne bonum, & quasi omnis lex: nam detractores totam destruunt charitatem, necant, occidunt. Quod eleganter expressit S. Bernardus, serm. 28. in Cantica. *Hoc enim vitium, inquit, præcipue destruit charitatem, quæ Deus est, & cæteris armis eam impugnat, & persequitur: nam omnis, qui detrahit, primum quidem seipsum prodit vacuum charitate, deinde quid aliud detrahendo intendit, nisi ut is, cui detrahit, veniat in odium, & contemptum his, apud quos detrahit.* Ferit ergo charitatem in omnibus lingua maledica, & quantum in se est, necat funditus, & euerit, ac consequenter totam Dei legem.

Et certè, quid aliud facit detractio, nisi deuorat proximorum carnes, quibus deuoratis mors statim sequitur? Quid aliud facit nisi occidit animam, occidit corpus, abscondit vitam totaliter. Vnde, non sic gladius vitam adimit, sicut lingua maledica. Audite D. Bernardum, serm. de triplici custode, hac de re ita scribentem: *Lingua maledica vipera est ferocissima planè, quæ tam letaliter tres inficiat statu vno, illum, qui loquitur, & de quo loquitur, & quem verbis suis scandalizat.* Nunquid non lancea est ista lingua? profecto, & acutissima, quæ tres penetrat ictu vno. Sic de illa fatur Propheta, Psal. 56. ubi de detractoribus dicit: *Lingua eorum gladius acutus.* Imò triceps est, lingua detracturis; propter quod ita eam malam

Detractio deuorat proximorum carnes.

Detractio seu diffamatio quid sit.

Detractio formalis est peccatum mortale.

Ccccc

malam æstimat, Sanctus citatus Doctor, ita Christo infensam, ut crudeliorem etiam, quam ipsemet in Christum lancea iudicet, imò & ipsimet spinis ac clavis: Nec verò, ait, eius modi linguam, ipso etiam mucrone, quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis: fodit enim hac quoque Christi corpus, nec iam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Præclare equidem, in Christum occisum, mucro sanxit lancea; at verò lingua maledica in viuum; illa tantum sanguinem, ista & dolorem, illa cum aqua mixtum, ista cum amaritudinis felle. Merito ergo lingua maledica crudelior, quæ sanxit in viuum. Pergit citatus Bernardus: *Ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit, seu etiam clavis ferreis, quos Sanctissimis manibus illis, & pedibus consummatio iudaica iniquitatis infixit.* Moxque rationem istius reddens, subiungit: *Nisi enim huius, quod nunc pungitur, & transfoditur corporis sui vitam, illius vita corporis vite prætulisset, nunquam illud pro isto mortis iniuria crucis ignominie tradidisset.* Cum ergo detractio, ira Christi corpus tractet, ut secundum D. Bernardum, plus ei inferat doloris, quam lancea, clavis, & spinæ, merito est Deo supra omnia inuisa vitia tanquam originarium mortis, instrumentum infamiae.

Verum, est adhuc & alia ratio, quare Deus supra omnia vitia, maxime abominetur detractioem: quia nimirum hæc in sola malignitate habet fundamentum. Nam cetera vitia, aut ex imbecillitate naturæ, aut ex vehementi aliqua passione, rationem præoccupante, facile oriuntur; at verò detractio, quæ non casu, non ex leuitate, sed ex malitia fit, semper defacto ex malignitate proficiscitur, ut obseruat S. Augustinus, illa Psalmi 49. verba: *Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tue ponebas scandalum, sic vertens: ponebas detractioem.* Super quæ ita scribit: *Quod dixit sedens, ostendere voluit, quod*

non transitorie detraxerit, nec ei surreptum sit passione quadam subita, ut malum de proximo loqueretur: sed sedens: id est, ex odio, quasi ad hoc vacans, ut derogaret proximo suo. Neque enim fragilitate quadam ducti susurrones murmurant, sed datâ operâ, ut fratrem interficiant, ait S. Thomas 2. 2. q. 73. in corpore. Hoc enim intendere videtur detractor, & ad hoc conatur detrahens, ut eius verbis credatur, lædens, & proximi famam denigrans, quod summè Deo odibile est. Siquidem peccata, quæ fragilitate contrahuntur, minorem malitiam habent; at verò, quæ non fragilitate, sed datâ operâ, Deo odibiliora sunt. Conflauerunt filij Israël sibi vitulum, confessi sunt, illum eorum Deum esse, altare construxerunt, victimas immolarunt; siluit tamen Deus. Quando autem vidit illos sedere ad manducandum, & bibendum, lætanterque clamare: *Hi sunt dii tui Israël, qui te eduxerunt de terra Egypti.* Subito dixit Moysi: *Vade, descende, quia peccauit populus.* Quia tunc, quando populus sedet, idolum acclamando, malitiosè, & datâ operâ peccauit: malitiosè inquam, & non ignoranter affirmans, illos esse Deos, qui eos de Ægypto eduxerunt; cum ramen iam ex signis præmissis, ex Ægypti portentis, Deique oraculis, ac demum ex ipsa Dei locutione, quam audierunt, ignorare non potuerint, Deum cæli eorum ex Ægypto eductorem esse. Ita planè detractio summè Deo displicet, quia malitiosè, & datâ operâ fit.

Nihilominus, licet detractio formalis, ex genere suo sit peccatum mortale; detractio ramen materialis, quæ non fit animo formali denigrandi famam proximi, si fiat ex mera loquacitate inaduertenter, aut si in materia leui, solum est peccatum veniale, ratione paruitatis materiæ, & inaduertentiæ. Potest nihilominus interdum esse peccatum mortale, quando ex tali detractioe sequuntur, aut sequi possunt graues læsiones.

Deus Iudæos idololatrias eius statim puniuit.

Reuelare crimen secretum aliquis, est peccatum mortale.

Deus detractioem sustinere non potest.

læsiones contra famam proximi, præsertim si id aduerteret detrahens, aut saltem aduertere debuit; & tamen noluit tacere.

Corollarium II. Qui crimen aliquis secretum, sine iusta, & rationabili causa, vni, aut duobus viris prudentibus reuelat, quos putat non esse diuulgaturos crimen hoc, neque inde scandalizandos, ex probabiliori sententia, peccat mortaliter. Ratio, quia quilibet homo grauis fert læsionem suæ bonæ existimationis, apud vnum virum prudentem subire; quam apud decem homines vulgares. Si ergo secundum omnium Doctorum sententiâ, detractio alienæ famæ facta apud quatuor homines communes, est peccatum mortale, quomodo non erit, si fiat coram vno, aut duobus viris prudentibus, apud quos, quilibet mauius bonam existimationem habere, de vita sua, & moribus; quam apud alios. Deinde, quia vir prudens, cui alienum delictum reuelatum est, poterit idem delictum alteri viro prudenti reuelare, & ille tertio, sicque deinceps. Et sic fiet notabilis diffamatio personæ, cuius crimen reuelatum est. Ita S. Thomas supra citatus, Bannes q. 62. ar. 2.

Et talem etiam detractioem, magis Deus agere fert; quam lethale telum. Scelerati Iudæi in Deum incarnatum in medio sui conuersantem, & doctrinam cælestem omnibus tradentem, rabiosè insurrexerant, manusque illi iniecerant, & post horrenda verbera, post spinas, crudelibus clavis ipsius Dei manus, & pedes cruci affixerunt; & ramen non nisi post quadraginta annos supplicium eis inuexit, cum per Titum, & Vespasianum, Hierosolyma expugnaretur. Res stupenda, cum cæderetur, cum crucifigeretur, longanimes se Dominus exhibuit, & 40. annorum spatium suos interfectores sustinuit. At verò in deserto, postquam obloquentes, detrahentesque vidisset: *cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine?* statim im-

misit serpentes, ignitos, qui eos perderent: *Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes.* Numer. 21. Ergone detractio intolerabilior fuit Deo, quam mors humanitatis suæ, quam proprii corporis interfectio? Equidem ita est: nam ipsemet Dominus queribundus de Iudæis dicebat, Psal. 108. *Pro eo, ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.* Multa alia fecerant scelerati Iudæi, flagellauerant, percusserant, illuserant, occiderant, nihilominus his omnibus prætermisissis, vnus solum detractiois Dominum meminit, quasi hæc morte intolerabilior illi fuerit. Ita resoluit D. Augustinus: *Nec parum aliquid putari debet, quia non ait, pro eo, ut diligerent me, interficiebant me, sed detrahebant mihi.* Et ideo potius hoc dixit, ut ostenderet magis eos nocere, qui Christo detrahebant, & per hoc animas interficiunt; quam qui eius mortalem carnem, mox præsertim resurrectionem, sciendo peremerunt.

Intolerabiliora igitur apud Deum censentur spicula linguæ detrahentis; quam spicula ferrea, quæ latus transfodiant, & carnem perimant. Prius obliuiscetur Deus, & vulnera corporis sui, & mortem peracerbam, ac exquisita tormentorum genera, quam obliuiscatur linguas detrahentes. In alijs facinoribus contra se perpetratis, etiam in morte sua longanimes est Deus; at verò in detractioibus puniendis, quasi nimis citus videtur. Hinc Regius vates dicebat, Psal. 100. *Detrahebant secretum proximo suo, hunc persequabar: superbo oculo, insatiabili corde, cum hoc non edebam.* En quomodo aliter se gerat cum superbis, raptoribus, avaris; quam cum detractoribus. A superbis, a raptoribus avaris, solum abstinerebat, eorumque conuictum fugiebat; detrahentem autem persequabatur. Et qui inter superbos, ac raptores, interfectoresque ipsos agens, hoc solum faciebat, ut ipsorum conuictus fugeret; cum detractoribus verò ita ostendebatur, quasi non se posset

posset continere, quin illis malum inferret. Propterea, quia detrahentis lingua durior est; quam ferrum. Corollarium III. Reuelare defectus naturales alicuius personæ, siue illi defectus sint animi, ut dicendo esse aliquem ignarum, indiscretum, imprudentem parui iudicii, exigui ingenij, &c. Siue corporis, v.g. dicendo de aliquo, quod sit cæcus, gibbosus, toruus, deformis, debilis, infirmæ conditionis, &c. non est mortale peccatum. Ratio: quia fama aliena non læditur propriè, nisi propter defectus morales, qui sunt voluntarij, & culpabiles in subiecto, in quo reperiuntur.

Nihilominus, ratione damni adiuncti, manifestatio defectuum naturalium, potest esse peccatum mortale, quando v.g. ex tali reuelatione impediretur quis ab aliquo bono consequendo; aut si tales defectus dicerentur contra aliquem in eius præsentia per modum iniuriæ, ad eum contristandum, aut iniuriandum. Nam tunc manifestans defectus naturales proximi, peccaret peccato contumeliæ, contra honorem proximi, illi debitum. Et ratio est: quia quicumque est causa iniusta magni damni, aut contristationis, peccat mortaliter, contra præceptum charitatis. Similiter dum quispiam reuelat aliquem defectum naturalem secretum, & valde ignominiosum, v.g. dicendo, eum esse spurium, aut ex infidelibus, Hæreticis, Iudæis ortum, peccat mortaliter. Ratio: quia publicatio eiusmodi defectuum, valde lædit famam, & honorem proximi, magis, quam si diceretur esse homicida, aut fornicator.

Et contra talem obloquutionem, non est aliud remedium, nisi patientia, & contumeliarum neglectus. Quis enim coërceat effrenes vituperationum linguas? quis oppilet curiosas vulgi aures, quas obmurmurationis libido malè dulci voluptate titillat? quis suster serpentem hanc humanæ malitiæ pestilentiam late grassantem, & proborum etiam famam atroci-

ter depopulantem? Præter vota, & preces, quæ auertant pestem hanc malitiosam, vnicum superest remedium, scilicet illius contemptus. Hoc vnicum olim remedio vsus erat Seneca, lib. de vita beata; cap. 26. aicens: *Nullam mihi iniuriam facitis, cum mihi detrahitis: sed ne Dÿs quidem mihi, qui aras evertunt; sed malum propositum, apparet, malumq; consilium, etiã ubi nocere non potuit.* Sic vestras hallucinationes ferò quemadmodum Iuppiter O. M. ineptias Pœtarum, quorum alius illi alas imposuit, alius cornua, alius adulterum illi induxit, & obnoctantem, ali' sauium Deos, ali' iniquum in homines, alius ingenuorum corruptorem, & cognatorum quidem. Alius parricidam, & regni alieni, paterniq; expugnatorem. Quibus nihil aliud actum est, quam, ut pudor hominibus peccandi demeretur, si talem credidissent. Ingenium malitiæ est, in malos pariter, ac bonos, obtrahentem linguas exacuerit, ut consulaheã indifferenter malitiæ pudore homines eximeret. Neque enim Deus ipse in suæ Divinitatis solio, tutus est ab his, qui posuerunt in cælum os suum, & inde lingua eorum transfuit in terram.

Hinc nimis anxius David, dum se lacerari videret inhonestis rumoribus, quos vituperationum linguæ contra illum maledicè spargebant, clamabat ad Dominum Psal. 30. n. 21. *Abcondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum: proteges in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.* Et quod est istud Dei tabernaculum, in quo à contradictione linguarum iusti protegentur? Respondet Hugo Cardinalis, *Proteges eos in tabernaculo tuo, id est, in contemplatione humanitatis, & passionis tuæ, à contradictione linguarum, ut detrahentes, & contradicentes patienter feram, exemplo illius, qui in factis habuit observatores, in dictis contradictores.* En vobis vnicum à maliloquijs asylum. Etenim neq; in Divinæ faciei abscondito, satis tutus quis esse potest à contradictione linguarum: quoniam qui pos-

Davidi Regi nihil grauius erat de contradictione.

suit in cælum os suum, neq; sacer-rimo Dei solio parcat. Cum ergo nullus locus satis tutus sit, etiam in cælo, nullumq; latibulum idoneas latebras offerat, à maledica linguarum abusione, neq; garrula obtrahentium maliloquænia obstrui possit, innocentes non alibi protegenti sunt, nisi in tabernaculo tuo Domine, id est, in contemplatione passionis tuæ, ut obtrahentes, & contradicentes patienter feram, exemplo illius, qui in factis habuit observatores, in dictis contradictores.

Corollarium IV. Publicum delictum ab aliqua persona commissum, manifestare in alio loco, ubi adhuc ignoratur, non est peccatum mortale. Ratio: quia delinquens per publicationem sui criminis in vno loco, amisit ius ad famam: ergo manifestator talis criminis in alio loco, ubi abhuc tale delictum ignoratur, non facit illi iniuriã, & consequenter non peccat contra iustitiam. Peccaret tamen contra charitatem potissimum tunc, quando taliter diffamatus, ex tali diffamatione, graui molestia, & moerore afficeretur, aut incurreret aliquod damnum. Quia tunc faceret contra illud præceptum: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris.* Ita Caietanus opusculo 131. respons. 9. & Salon. 2. q. 62. ar. 2.

Corollarium V. Etiam audiens detractionem grauem alicuius personæ, si id faciat voluntariè, consentiendo in peccatum detrahentis, vel excitando detractorem, ad proseguendum actum detractionis, indicando, se delectari, & gratiam habere talem detractionem, nõ est im-munis à peccato mortali. Ratio: quia tunc peccat & contra charitatem, & contra iustitiam, eò, quod in tali casu videatur esse causa eiusmodi detractionis. Ita S. Bernardus lib. 2. de considerat. sub finem, vbi dicit: *Detrahere, vel detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facile dixerim.* Quod si audiens talem detractionem, nec excitet de-

tractorem, nec sit causa efficax talis detractionis, sed tantummodò audiat non impediendo, cum posset omnimodo impedire, tunc non peccaret contra iustitiam, sed tantum contra charitatem. Si autem morali modo non posset talem detractionem impedire, eò quod detractor nolit desistere à detractione incepta; vel prudenter timet corripere detractorem, tunc nullum peccatum committeret, potissimum si adhuc signis externis innueret sibi talem detractionem displicere.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

Obijciunt contra corollarium II. Caietanus supra citatus, Nauarra lib. 2. de restit. cap. 4. n. 33. Grassius lib. 2. decis. cap. 137. Corduba tract. de Detract. q. 2. cõel. 2. Diana parte 3. tract. 5. Miscell. Resolut. 33. docent, quod crimen alicuius secretum, vni, vel duobus viris prudentibus reuelare, non esset peccatum mortale. Rationem assignant, quia iniquum in tali casu, non sit grauis iniuria proximo, cuius crimen coram vno prudenti viro, aut duobus reuelatur, cum vir prudens sciat celare alienum delictum: ergo nostrum corollarium falsum est. Respondetur, negando consequentiam: citati enim Authores intelligendi sunt, si reuelatio talis criminis, aliquando fiat secretè ex causa rationabili, propter bonum finem, v.g. ad tollendam occasionem peccati illius personæ, ad tollendum scandalum aliorum, ad petendum consilium, ut illa persona à viro prudente admoneatur, & mediante tali correptione corrigatur: tunc enim eiusmodi manifestatio criminis, non esset illicita, imò nullum peccatum.

QVÆSTIO III.

De Restitutione famæ.

CVm famã, & bono nomine, nihil sit carius homini; ideo quilibet graue

Obiectio & solutio eiusdem.

Audiens detractionem grauem voluntariè peccat.

Ccccc

Bonorum
quia genera
sunt.

grave detrimentum patitur, quoties
ipsum fama laeditur diffamatione aut
detractione, neque potest aliter secun-
dum iustitiam contentari, nisi ei fa-
ma laesa restituatur, de cuius resti-
tutionis obligatione, quaestio praesens
procedit. Ad quod plenius in-
telligendum, sciendum est, tria esse
bonorum genera, nimirum, vitam,
famam, ac honorem, & fortunatum.
In supremo loco ponitur vita: in se-
cundo, fama & honor; in tertio autem,
& ultimo, bona fortuna. Iuxta com-
munem igitur Doctorum sententiam,
nemo tenetur restituere bona
fortune, cum damno fame; neque
famam cum damno vita: quia fama
pecunijs, & vita fame praestat; ne-
mo autem tenetur restituere bona
inferioris ordinis, cum damno bo-
norum superioris: quia sic non ser-
uaretur aequalitas, quae in omni re-
stitutione seruanda est.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quaestio.

Conclusio. Quicumque alicui in-
famat, seu falsum crimen alteri
imponit, tenetur ad restitutionem
fame ablata. *Probat*, quia qui-
cumque infamat proximum suum, pec-
cat mortaliter contra iustitiam, au-
ferendo proximo famam: ergo ex
iustitia tenetur eandem restituere,
retractando se de infamia dicta. Ita
S. Thomas 2. 2. q. 62. ar. 2. ad 2. In-
famatorem itaque alicuius personae ma-
net obligatus ad restitutionem fame
ablata, eo modo, quo proximum
infamauit, siue in iudicio, siue extra,
dicendo, se fuisse mentitum, & fal-
sum dixisse contra proximum suum;
aut dicendo se deceptum fuisse, quia
putabat tale crimen a proximo fuisse
 commissum, sed cognita veritate
 innocentiae proximi, se retractare.
Quando vero infamator est persona
 insignis, v. g. Episcopus, aut Prin-
ceps; persona autem infamata, est
 homo communis, plebeius, aut igno-
 bilis, tunc non est necesse, ut talis
 infamator retractet dictum suum cum

ignominia, v. g. dicendo se menti-
 rum fuisse: quia fama, & bonum no-
 men huiusmodi personae insignis, est
 maioris aestimationis; quam fama il-
 lius personae infamatae communis.
 Proinde in tali casu eiusmodi infa-
 mator, potest vti alio modo hone-
 sto, quo personam infamatam, a
 macula purget, v. g. honorando, il-
 lam, laudando loquendo honorifi-
 ce de tali persona, dicendo esse ho-
 minem probum, bonae conscientiae,
 conferendo illi aliquod beneficium,
 vel etiam mediante pecunia, talem
 infamiam compensando. Ita clauis
 reg. lib. 11. cap. 3. n. 24. Soto lib.
 4. de iustitia q. 6. ar. 3. ad 4. Salon.
 2. 2. q. 62. ar. 2. &c. Ex hac con-
 clusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Qui alterum in-
 famauit mediante mendacio, tene-
 tur illi restituere famam ablatam,
 etiam cum periculo vitae, si aliter non
 possit, si etiam ex infamia illata im-
 minet proximo damnum vitae, aut
 animae, aut corporis: vel certe, si
 imminet damnum notabile Reipu-
 blicae. *Ratio*: quia in hoc casu, talis
 obligatio oritur ex ratione damni
 notabilis, quod ex illa infamia se-
 quitur: & sic tenetur infamator, qui
 mediante infamia est causa talis da-
 mni imminenti, etiam cum pericu-
 lo propriae vitae corporalis, famam
 ablatam restituere.

Quod si ex infamia non eueni-
 rit proximo damnum, in vita animae,
 aut corporis, tunc infamator non
 tenetur illi famam restituere cum peri-
 culo propriae vitae. *Ratio*: quia ne-
 mo tenetur restituere bona inferioris
 ordinis, per bona superioris ordi-
 nis, qualis est vita. Nam quatuor
 sunt ordines, animae, vitae corpora-
 lis, fame, & pecuniae. Cum ergo vi-
 ta sit praestantior, quam fama; ideo
 infamator non tenetur exponere vi-
 tam propriam, pro restituenda alte-
 rius fama.

Corollarium II. Quando ali-
 quis famam proximo ablatam resti-
 tuere non potest, non tenetur ex iu-
 stitia compensare eam mediantibus
 pecu-

Detractor
aliquando
etiam cum
periculo vi-
tae tenetur
restituere
famam.

Fama abla-
ta pecunijs
restitui non
potest.

Quaestio III. De Restitutione fame.

pecunijs. *Ratio*: quia ex iustitia tan-
tum restitui debet id, quod ablatum
est, aut ipsius aequiualens. At vero
pecunia est quid diuersum a fama,
neque est ipsi aequiualens, teste Salo-
mone Ecclesiast. 41. n. 15. *Curam
habe de bono nomine: hoc enim magis per-
manebit tibi, quam mille thesauri pretio-
si, & magni.* Nam honestus rumor,
sumptuosum virtutis patrimonium
est, damnumque appellandum cum
mala fama lucrum. Quoniam bo-
num nomen fragrat caelum, vitij
praeualeat, virtutes afflat, iustitiam
honestat, & cali viribus potenter
armatum, vituperarum impuden-
tiam cohibet, & caleat ad pietatem
addit, virtutum trophaea gloriosius
erigit, nobili sanctitatis triumpho.
Nunquam protectio bonae fame sa-
tis victoriarum est. Licuit tyranno
S. Tobiam patrio solo extorrem, ca-
ptiuum agere, licuit bonis omnibus
expoliatum, fugituum mortis, imo
& vitae facere, sauisque calamitatibus
charae vitae radium efficere. Licuit
uxori praeclaram eius pietatem ca-
lumnijs onerare. Sed adhuc in lon-
ginquis admodum regnorum inter-
uallis, bona eius fama propagatur,
ad exemplum, durat ad honorem,
triumphat ad gloriam; & arcana
quadam omnipotentis Dei prou-
identia stat in concussum boni nomi-
nis elogium, immortalitatis amu-
lum.

Idem docet citatus Salomon,
Prouerb. 22. n. 1. *Melius est, inquit,
bonum nomen, quam diuitiae multae, &
super argentum, & aurum, gratia bona.*
Vbi Caietanus, Iansenius, & Rodol-
phus, per *bonum nomen*, bonam fa-
mam intelligunt. Et quidem iure
optimo: quia bonae fame nulla res
comparari potest, Hugo autem a V.
Beda edoctus, per *bonum nomen*, non
solum bonam famam, apud homi-
nes in terris intelligit, sed etiam in
caelis, ita scribens: *Nomen bonum ha-
bere, est nomen scribi in libro vitae.* Et
hoc melius est, quam diuitiae multae. Vnde
V. Beda addit: *Si quis mundum*

*uniuersum lucraretur, merito totum con-
temneret, ut eius nomen scriberetur in
caelis, eiusque memoria inter Angelos fulge-
ret aeterna.* Quasi celebris virtutum
fama, bonum nomen non tantum
scribatur in memoria, & opinione
hominum in terris, praecelara pij ho-
noris euulgatione, sed etiam bonum
nomen, id est, bonam famam habe-
re, per quendam bonae fame appen-
dicem, seu honorariam extensionem,
sit in caelis, nomen scribi in ligno
vitae.

Quando igitur fama ablata non
potest restitui, non tenetur infama-
tor ex iustitia, pecunijs illam compen-
sare, nisi forsitan infamator per sen-
tentiam iudicis esset condemnatus,
ad aliquam pecuniariam satisfactio-
nem, pro infamatione; vel si ipsemet
infamator conuenisset cum ipso in-
famato de tali satisfactio: tunc
enim iam teneretur, ex iustitia infa-
miam compensare. Quia, & sen-
tentia iudicis, & pacta, atque conuen-
tiones iustae, obligant ex iustitia. Si-
militer, si persona infamata esset
pauper, neque aliter putetur depositu-
ra moestitiam ex infamia illata, nisi
illi detur aliqua summa pecuniaria,
tunc si infamator esset dives, mane-
ret obligatus ex charitate ad com-
pensandam pecunia infamiam. Ita
Nauarrus cap. 17. n. 90. & alij com-
muniter.

Corollarium III. Accusatus ta-
men de aliquo crimine vero, si in iu-
dicio negauerit tale delictum, a se
fuisse commissum, dicendo accusa-
torem esse mentitum, aut calumnia-
torem, accusator non tenetur illi re-
stituere famam. *Ratio*: quia quando
accusatur negat suum crimen, dicen-
do pro sua defensione, se esse inno-
centem; accusatorem vero esse ini-
micum, & calumniatorem, ac testes
contra eum deponentes esse menda-
ces, tunc ex tali dicto rei non resul-
tat infamia contra accusatorem, &
testes: quia regulariter sciunt homi-
nes, accusatos per fas, & nefas, de-
fendere se his, vel similibus verbis,
ut pec-

Accusata
iulle accu-
sato non re-
netur resti-
tuere fa-
mam.

Nomen bo-
num meli-
us est quam
diuitiae mul-
tae.

ut poenam effugiant. Ita Reginaldus in praxi, tom. 2. q. 18. ar. 9.

Author famosus libelli peccat mortaliter.

Corollarium IV. Etiam conscribere libellum famosum, aut aliquam scripturam infamatoriam, ut talis infamia publica fiat, siue postea publica fiat, siue non, eo, quod ab aliquo comburatur, aut laceretur, vel alia ratione impediatur, ne deveniat in notitiam hominum, est peccatum mortale, tantoque gravius, quanto magis vulgatur talis scriptura, & in memoria hominum hæret. Et ideo conficientes eiusmodi famosos libellos, secundum iura, poenâ capitis puniri solent, ut constat ex l. 7. c. de libellis famosis. Et secundum Canones sunt excommunicandi, ut patet ex can. Qui ex alterius s. q. 11. Vnde conficiens eiusmodi libellos famosos, & propalantes eosdem, tenentur ad restitutionem faciendam, non solum famæ ablata; sed etiam omnium damnorum inde secutorum, mediante tali libello: ideoque tenetur publicè famam restituere, si publicè per talem libellum, aliquas personas infamavit, v. g. voce præconis, aut Concionatoris, aut mediante aliâ scripturâ publicâ, retractando se de illis, quæ scripta erant, in tali libello, aut scriptura. Ratio: quia restitutio famæ, faciendâ est ad æqualitatem: ergo ut servetur æqualitas iustitiæ, tali modo faciendâ est.

Detractor quando excusatur à restitutione famæ.

Corollarium V. Nihilominus, in istis octo casibus infamator à restitutione faciendâ excusatur. Primus est, compensatio iniuriæ, quando v. g. duo se invicem infamaeunt, & alter non curat alteri restituere famam, tunc vicissim alter ab illo infamatus, poterit sibi facere compensationem, similiter non faciendo restitutionem famæ, donec quoque alter sibi famam restituat, dato, quod delicta, in quibus se mutuò infamaeunt, sint paria in gravitate, & quantitate. Quod si alter illorum multo gravius esset diffamatus ab altero, tunc ille, qui maiores infamias dixit contra alterum, tenebitur facere restitutionem famæ de illis, in

quibus alter remansit nimium aggravatus in fama, donec pares sint utriusque in damno. Ita Salon. 2. 2. q. 62. ar. 2. contr. 23. concl. 2.

Secundò, quando condonatio facta est à persona infamata. Ratio: quia quilibet est Dominus propriæ famæ: ergo sicut potest eam absque tabe iniustitiæ prodigere; ita potest obligationem famæ sibi restituendæ, alteri condonare (hoc tamen intelligendum est, si talis infamia non redundet in alios) uti est infamia gravis facta alicui Religioso, quæ redundat in eius Religionem, infamia hæresis parentibus facta, quæ redundat in filios. Nam tunc restitutio infamæ data non posset condonari, neque illi infamatus cedere posset: quia non est Dominus famæ alterius.

Quilibet est dominus suæ famæ.

Tertiò, à restitutione famæ, excusat obliuio. Quando enim ex diuturnitate temporis mortaliter existimatur, quod extincta sit memoria infamæ auditæ, nullumque adeest morale periculum, ut talis memoria reinvaseat, tunc cessat obligatio restituendi famam sic ablatam. Ratio est: quia persona infamata, nullum amplius detrimentum patitur, cum eius infamia per obliuionem sit sopita. Proinde in tali casu, infamator liber manet à restitutione famæ, ne potius illam resuscitet; quam auferat.

Quartò, quando fama ablata à proximo, iam est recuperata mediântibus bonis actionibus, factis à persona infamata, vel ex testimonio aliorum virorum proborum, testificantium de innocentia personæ infamata: tunc enim cessat obligatio restituendi talem famam. Ratio: quia in hoc casu persona infamata, iam recuperavit suam famam, & nullum detrimentum patitur. Infamator autem in tantum tenetur facere restitutionem famæ, in quantum persona infamata detrimentum sentire potest: ergo cessante hac causa, cessabit quoque effectus, seu obligatio ad restituendam famam.

Quintò, quando infamatus est quispiam de aliquo crimine occulto, tunc

tunc si tale crimen publicum fiat aliâ viâ, infamator liber manet à restitutione famæ, eo, quod talis persona infamata, amittat ius suum ad famam sibi debitam. Ita Bonacina de restitutione, disp. 2. q. 4. punct. 7. n. 8.

Sextò, Effectus infamæ non secutus, excusat à restitutione famæ: nam, si audientes infamatorem, nullam fidem ipsi præstiterunt, existimantes non serio, aut non verè, & realiter eum infamiam dixisse, vel ex errore, aut ex malitia, & nulla impressio mala facta est in mente audientium de crimine propalato ab infamatore, tunc cessat obligatio restituendi famam apud illos: quia defacto nullum damnum infamato evenit, quamvis animo infamandi talia verba dicta fuissent, cum peccato mortali.

Septimò, Periculum propriæ vitæ excusat à restitutione famæ: quando enim infamator non potest restituere famam infamato sine periculo vitæ propriæ, tunc durante tali periculo excusatur à restitutione famæ.

Octavò tandem, dum aliquis solitus est multos diffamare indifferenter apud omnes, quorum memoriam non habet nec moraliter habere potest, tunc non tenetur talem famam apud omnes restituere: quia ad impossibile nemo obligatur, sed satis est, ut de tali peccato poeniteat, & in posterum curet, de omnibus benè dicere, dicendo se multos sæpius infamasse ex lapsu linguæ, seq; paratum esse ad retractandum.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obijciunt contra corollarium III. Diffamator alicuius criminis veri, sed occulti, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem famæ: ergo etiam accusatus de aliquo crimine vero, si in iudicio illud negaverit, dicens, accusatorem esse mentitum, & calumniatorem, tenetur

Obiectio & solutio eiusdem.

ad restitutionem famæ: Respondetur, negando consequentiam. Ratio distinctionis est: quia accusatus negans crimen verum, defendit se, quantum potest, proinde ex eius dicto non resultat infamia contra accusatorem. At verò diffamator veri, sed occulti criminis, facit contra charitatē, & iustitiam, ac contra præceptum iuris divini naturalis: Quod tibi non vis, alteri ne feceris; & ideo mortaliter peccat, reuelando delictum secretum proximi, teneturque ad restitutionem famæ, eo meliori modo, quo potest, adducendo eos, apud quos diffamationem fecit, & dicendo, se mentitum fuisse, dixisseque mendacium, infamando proximum.

DISPUTATIO II.

De iniurijs, quæ sunt in iudicio contra proximum.

Hæc disputatio quinque questionibus constabit. I. erit de iudice, & iudicio. II. de accusatore, & reo. III. de testibus, tabellionibus, & notariis. IV. de Advocatis. V. de Procuratoribus.

QUESTIO I.

De iudice, & iudicio.

Suppono I. Iudicem esse, quasi ius decentem populo, eo, quod secundum iura debeat proferre sententiam, & rectum iudicium facere. Vnde iudex propriè ille dicitur, qui habet potestatem, & ius iudicandi, atque iudicium terminare per sententiam definitivam. Cuius requisita hæc sunt. I. ut habeat potestatem, & iurisdictionem, siue ordinariam, siue delegatam. Alterum, ut in illo sit veritas, scientia, integritas, puritas, celeritas ad expediendas causas litigantium, faciendo iudicium, & iustitiam, actribuendo unicuique, quod illi competit. Quantum vero attinet ad iudicium.

Suppono II. Iudicium dupliciter sumi. I. generatim, pro sententia ani-

Requisita iudicis quæ

D d d d d

etiam animi vera, aut falsa. *II. strictè*, pro determinatione iuris facta per iudicem, id est, pro sententia iudicis exteriori prolata, qua in controuersijs contractuum, delictorum, & alijs definit, quid cuique debitum sit. Est autem iudicium duplex, vnum temerarium, alterum rationi consonum. *Iudicium temerarium*, illud est, quod ex leuibus iudicijs de alicui peccato, alijsq; infami malo concipitur. *Iudicium vero rationi consonum est*, quod ex iustis, seu sufficientibus causis concipitur. v. g. si iudices aliquem esse impium, eo, quod in tenebris sapienter eum videris: aut hereticum, eo, quod missa sacrificium rideat: aut iniustum, eo, quod usuras exigat: tunc eiusmodi iudicium non est peccatum: quia iudicare malum, quod reuera malum est, non est temerarium, sed rationi, & rei consonum. Potissimum autem hic controuersia est de iudicio temerario, ut si quis, eo, quod videat hominem, & mulierem secretò loqui, aut illam ridere, iudicet impuros esse.

Tribus modis de proximo iudicari solet.

Suppono III. Cum S. Thomas 2. 2. q. 60. ar. 3. quod tribus modis soleat mens nostra iudicare de proximo. *Primo*, simpliciter suspicando absque consensu, & assensu rationis. v. g. quando mens nostra male suspicatur de actione proximi, & neutram in partem mouetur, sed tantum suspensa manet, neque affirmando, neque negando. *Secundo*, quando mens nostra, non solum simpliciter suspicatur, sed etiam existimat talem rem esse veram, aut falsam; nondum tamen pro certo determinat. *Tertio*, quando mens nostra facit firmiter iudicium, & adhibet plenum consensum, existimando indubitanter rem suspicatum fuisse veram, & talis suspicio appellatur temerarium iudicium: quia fit de re aliqua indifferente, accipiendo illam in malam partem, ex leuibus iudicijs.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Iudex debet esse præditus omnibus virtutibus. *Probat*ur, ex scriptura Sacra, Exod. 18. n. 19. ubi consulturus Moysi Iethro Socer eius, ut vellet iudices eligere ad populum iudicandum, sic eum allocutus est: *Proinde de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint, auaritiam, & constituue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & Decanos, qui iudicent populum omni tempore; quidquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantum iudicent.* Quis non obstupescat tale consiliū, considerando, istos iudices solum fuisse tribunos, centuriones, quinquagenarios, & decanos, neque maiorem habuisse potestatem; quam supra decem, triginta, quinquaginta, & ad summum supra centum homines, & insuper, quod non de magnis, sed solum de minoribus esset eis iudicium formandum, eum maiora ad Moysen referri deberent. Et nihilominus cum res ita se haberet, non vnā tantum in illis requirerebatur Iethro virtutem, sed earum cumulum, puta timorem Dei. Nā ut dicit S. Augustinus, serm. 35. *Cauere debent iudices, ne corrumpantur odio, amore, pretio, precibus, vel timore; imò cum Dei adiutorio calcare superbiam, abominari luxuriam, abhorre falsitatem, despiciere auaritiam, largitatem sectari, sapientes esse, plus bonorem Dei, quam marsupia plena diligere.* En, quantas virtutes expetit S. Doctor in iudice, ut hinc agnoscamus, in iudice cumulatim virtutes esse debere, summoque in gradu, si sit supremus, ut sic cæteris eas impertiri possit.

Fateor equidem, vnā, aut alteram virtutem in summo gradu, particulari, inferiorique sufficere iudici, strictè eius sumendo officium: cum enim obiectum eius particulare sit, particularis quoque ei necessaria

Iudex debet esse præditus omnibus virtutibus.

De Iudice, & iudicio.

saria erit aliqua egregia virtus. Verumtamen hoc supremo non sufficit iudici, quia cum eius officium infinita quasi obiecta respiciat, inde fit, ut propemodum ei necessaria sint talenta, omnesque in gradu eminenti virtutes. Quapropter, licet sit vnus, & non multiplex; tamen respectu sui officij, multiplices in se continere debet virtutes, nihil habens vitiosum, imò nihil sinistrum, quoniam totus debet esse dexter, tum exteriori in actione, tum interiori in fide, ita ut sine vitijs totaliter sit, vnde nec poenas extimeat, nec Deum vindicem habeat: ergo iudex debet esse præditus omnibus virtutibus. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Potestas iudicandi quæ duplex est.

Corollarium I. In iudice, verba, Iudex iudicet, requiritur potestas, quæ est quadruplex, scilicet Ordinaria, delegata, arbitraria, & accessoria. *Potestas ordinaria*, illa est, quæ competit iudici ex officio, quæ mediāte iudex habet ordinariam potestatem, durante tali munere, ad iudicandas causas eorum, qui illius iurisdictioni subsunt, quarum causarum cognitio spectat ad ipsum iudicem iure ordinario. *Potestas delegata*, illa est, quæ alicui committitur, & delegatur a iudice ordinario, aut alio superiore: & hæc potestas concedi potest, vel in totum, vel in partem, iuxta arbitrium delegantis. *Potestas arbitraria*, illa est, quando partes secum litigantes, personam aliquam in iudicem eligunt, super sua causa, eiusque sententiæ ex mutuo consensu se submitunt. *De minimā potestas accessoria*, illa est, quæ iudex habet supra aliquam personam, ratione delicti in loco iurisdictionis talis iudicis commissi, quamuis illa persona sit alterius iurisdictionis. Nam delictum ubi committitur, ibi iudicari, & puniri potest, etiam si illud committens sit aduenia. Iudex ergo, ut validè iudicet, debet aliquam ex his potestatibus habere: si enim non habet, aut habet qui-

dem, sed non supra talem causam, vel personam, aut locum; & tamē sibi usurpat iurisdictionem iudicandi, tunc & sententia ipsius nulla est, & mortaliter peccat, & manet obligatus ad restitutionem faciendam omnium damnorum, & expensarum in tali iudicio ab vtraque parte litigantium factarum, teneturque solvere omnia damna secuta contra personam nulliter iudicatam. Ita S. Thomas 2. 2. q. 67. ar. 1.

Corollarium II. In iudice requiritur veritas. *Ratio*: Quia officium iudicis est, tribuere vnicuique, quod suum est; hoc autem sine veritate fieri non potest, nisi secundum veritatem cognitam, ex allegatis, & probatis iudicet: ergo in iudice veritas necessario debet esse, ad rectū, & iustum iudicium faciendum. Porro veritas dupliciter iudici innotescit. *Primo*, ex dicto testium, & probatione iuridice facta, quando id, quod dicitur, & probatur, existimatur ita esse, secundum acta, & probata, licet interdum contingere possit, rem non ita esse, prout per testes fuit sufficienter probata. *Secundo*, hæc veritas innotescit iudici ex propria confessione ipsius rei, facta in iudicio, & iuramento ratificata coram iudice.

Imitemini obsecro o iudices veritatem legislatoris Moysis, qui semper iudicando populum ad veram intendebat, nunquam in falsa degenerabat. Cuius mysterij declarandi gratiā, dicuntur eius manus graues fuisse, & ab Aaron, atque Hur, hinc inde sustentatæ, Exodi 17. n. 12. Graues igitur erant manus ipsius, propter consilij in rebus agendis firmitatem, & constantiam, ab Aaron, & Hur, id est, a ratione, & lumine sustentatæ, propter eximiam cum veritate, & æquitate concordiam, in qua semper perseverabat; neque vllā hominum gratiā, aut fauore, se ab æquo, diuelli patiebatur. Ita allegoricè exponit Philo Hebræi lib. 2. Allegoriarum, Cum,

In iudice requiritur veritas.

Manus Moysi cur graues fuisse dicantur.

D d d d d 2

inquit,

inquit, hominis mali actiones leues sint, merito sapientis graues habentur, immobiles, inconcussæ, idcirco fulciuntur ab arone, ratione; & ab luxu, lumine, id est, veritate. Vult igitur scriptura figuratè docere te, sapientis actiones, necessario fulciri veritate, rationeque. Vnde in eadem allegoria persistens obferuat, Aaronem moriturum, ex Diuino imperio, montem Hor, id est, lumen, seu veritatem conscendisse. Numer. 20. n. 25. Et hac est causa, inquit, cur Aaron ad finem, hoc est, perfectionem tendens, montem Hor, id est, lucem ascendit. Finis enim rationis, veritas est, quæ longius, quam vltimum lumen, splendorem suum emittit, in quam ratio conatur ingredi. Bonus itaque iudex ita veritatem amare debet, vt nullis eam falsitatibus interuertat.

Isaia malum
it mori;
quam mentiri.

Quod miro exemplo illustrauit D. Ambrosius serm. 12. in Psal. 118. de Isaia Propheta, qui maluit a vita, quam a veritate deficere; & cruciari potius, quam mentiri præoptauit: Fertur, inquit, Prophetæ cuidam, (quod ferme omnes de Isaia in carcere incluso intelligunt,) cum mole vrgeretur imminentis exitij, dixisse diabolum: Dic, quia non a Domino locutus, quæ dixisti, & omnium in te mentes, affectusq; mutabo, vt qui indignantur iniuria, absolutionem conferant. Sed ille gratius iudicauit pro veritate supplicium, quam pro adulatione beneficium. Talis profectò dedet esse iudex, qui nullo hominum fauore adduci possit, vt ad pessimas adulationes defleat, quibus veritas hominibus ingrata occultatur.

In iudice requiritur iusticiæ scientia.

Corollarium III. In iudice necessaria est scientia ad rectè faciendum iudicium. Ratio: quia quilibet tenetur ea scire, quæ ad proprium eius officium, sine errore exercendum spectant. Vnde iudex si ex imperitia iudicat, non solum mortaliter peccat, sed etiam tenetur ad restitutionem omnium damnorum, quæ partes litigantes subierunt. Et insuper talis iudex, non potest absolui in Sacramentali confessione, nisi renuntiet officio, aut saltem

habeat intentionem, & firmum propositum renuntiandi, quando non habet scientiam necessariam, & sufficientem ad tale munus exercendum. Ita S. Thomas 2. 2. qu. 67. artic. 2.

Et certè summè iudicibus necessariam esse scientiam, sufficienter declarat scriptura Sacra, quæ librum Sapientiæ ita exorditur: Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. In quo loco Lyranus iustitiam, pro scientia, seu sapientia accipit: quia sicut iustitia, ita & sapientia omnem dicit virtutem. Vnde Castro citata verba: Diligite iustitiam, sic vertit: Diligite sapientiam, & scientiam, quam qui amat, etiam virtutes amet, necesse est, & non solum amet, sed iuste amet, ac diligat: Sapiens enim vir prudens est; prudentis autem est, modum virtutis assignare, teste Aristotele 2. Ethic. cap. 6. Ad scientiam ergo, & sapientiam acquirendam, mundi iudices hortatur Sapientia, eo quod licet omnibus necessaria sit; maximè tamen iudicibus: Diligite sapientiam, qui iudicatis terram. id est, quibus data est potestas iudicandi, vt ingeniosè obseruat Lyranus, sic vertens: Qui iudicatis in terra habitantes, in foro seculari, & Ecclesiastico. Nam terra in citato loco metonymicè accipitur, pro incolentibus terram.

Sapientia ad omne bonum ducit.

Hinc Stoicorum Schola teste Platone, in Phædro, asseruit, solum Regem, legislatorem, iudicem, esse sapientem, iustum, Sanctum, Deo amicum, solum diuitem, liberum, honoratum, pulchrum. Quocirca solo naturæ lumine duce, Respublicæ suos magistratus, & administratores eligebant ex sapientibus. Hebræi Pontifices ex Sanctissimis, Agyptij secreta eorum mysteria nulli communicabant, nisi ad regnum peruentis, vt refert Clemens Alexandr. lib. 5. Stromat. Et ideo rectè beatè æstimauit Rempublicam Plato, in qua, aut Philosophi regnassent, aut Reges philosophassent, auctore Lactantio lib. 3. de falsit. pœt. c. 21. Quoni-

De Iudice, & iudicio.

Quoniam sapientia ad omne bonum ducit hominem, Deo strictissime coniungit, in terra adhuc beatum facit, & ad illam æternitatis felicitatem aditum patefacit.

Iulianus prohibuit ne Christiani literis eradirentur.

Hoc aduertens impius ille Iulianus, ab ipsis dæmonibus instigatus, Christianis liberarum artium interdixerat scientiam, ob hoc, vel ipso Diocletiano crudelior. Ait Socrates, lib. 3. Ecclesiast. historiæ. Cum videret Iulianus magno esse apud Christianos in honore eos, qui regnante Diocletiano, martyrio occubissent, cum pro certo cognosceret, complures eorum prompto, atq; alacri animo ad martyrium velle contendere, ille perinde, quasi Christianos esset ab hoc beneficio repulsurus, alia viâ ad illos afflictandos processit, & quanquā insatiabilem crudelitatem, Diocletianum temporibus usurpatam omitebat; non tamen se à persequendo penitus continuit: est enim mea quidem sententia persecutionis genus, homines quietè, & tranquillè viuentes omni ratione cōturbare: quomodo Iulianus non paruum Christianis molestiam exhibuit: sancit enim legem, ne Christiani literis humanioribus instituerentur. Ex quo manifestè elucet, quanti momenti sit scientia, quæ etiam martyres facit, & Dei gloriam propagat.

In iudice requiritur puritas intentionis.

Corollarium IV. In iudice necessaria est puritas intentionis, vt in ferenda sententia non moueatur ex affectione, aut passione, ad alterutram partem; sed ex intentione iustitiæ. Ratio: quia aliter iudicando, poterit peccare mortaliter, aut venialiter, iuxta qualitatem, & quantitatem passionis, aut affectionis, quæ ad ferendam sententiam moueretur. Vnde oportet, vt semper ante ferendam sententiâ, illud Dauidicum præ oculis habeat: De vulsu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui videant aequitatem. Hinc iudex, qui sine causa rationabili, non curat expedire causas sibi propositas, & malitiosè dilatat tempus expediendarum causarum, peccat mortaliter, contra propriam obligationem sui

muneris, expeditiones causarum notabiliter differendo, teneturq; parti læsæ damna, & omnes expensas soluere. Ita Sayrus in Clauis Reg. lib. 12. cap. 13. n. 8.

O miseram iudicum sortem, ex affectione, aut passione causas iudicantium! quod peccatum summè Deus abhorret. Exodi 23. n. 3. sic præcipit: Non sequeris turbam ad faciendum malum nec in iudicio, plurimorum acquiesces sententia, vt a vera denies, pauperis quod non misereberis in iudicio. Caietanus legit: Pauperem non pulchri facies in lite sua. Quasi diceret Deus, in tantum desidero, & volo, te rectam, æquamq; iustitiam exercere, vt etiam si necesse sit, contra pauperem, quem ego tantoperè tibi commendaui, illam pronuntiare; volo, vt eam pronunties, edicâq; & nullam illius, dum actum iustitiæ exerces, misericordiam habeas, sed æquâ illam tenens lance, ita contra illum, ac contra diuitem, sententiam proferas. Quod ingeniosè ponderans D. Augustinus, q. 88. in Exodum dicit: Bona est misericordia, sed non debet esse contra iudicium. Comprobat D. Hieronymus in Psalm 32. super illa verba: Dilige misericordiam, ita scribens: Quomodo diligit misericordiam? cum dicat, non misereberis pauperis in iudicio? sensus est: prius iudica rectum iudicium, & postea subueniat misericordia. Si ergo iudex etiam misericordiâ morus, diuitem non extimescens, pauperis in iudicio acceptat, accipitq; personam, Deo displicet, & rem ingrati agit, frangitq; præceptum. Quid censebimus, quando non misericordiâ, sed ambitione, sed cupiditate, sed passione, aut auaritiâ motus, non pauperis, sed diuitis acceptat iudex personam, nonne Deum multo grauius offenderet?

Iudex æquè diuitem ac pauperem iudicare debet.

Fateor, quod Diuinum propè sit, personam in iudicio non respicere, in iudicio auctore D. Cyrillo Alexandr. qui non respicit in cap. II. Isaie, hac de re ita scribit: Digna res Deo, summâq; natura consentanea.

D d d d d 3

zanea. Etenim non ex opinione homines, inueniri, sed rectum, & immotum in re, quod, & omnino irreprehensibile exercere iudicium, nonne omnium Reginam, rerum naturam decet? Non enim nouit personam respicere, nec diuitijs vel elegantia cultus, vel autoritate decoratum quicquam honore, aut estimatione, ille dignatur alios spoliare volentem. Sed operarium iniquitatis condemnat prorsus, & deuotus. Propriissimum ergo Dei, ingenium est, quod iudicium faciat absque omni respectu personarum. Verum, & terrenis iudicibus idem, strictè præceptum est à Domino. Deutor. 16. Non accipies personam in iudicio. Super quæ verba D. Cyrillus Alexandr. in cap. 2. amos, ita scribit: Cui officium iudicis mandatum est, locum Dei plane obtinet, cui, & soli proprium est iudicare. Qui igitur iustitia rationem adulterat, & personam respicit, in Diuinam excellentiam contumeliosus erit. Deum itaque oppugnat, eiusque thronum demoliri satagit, qui in iudicio personam respicit.

Corollarium V. Iudex in actu iudiciali, seruare debet formam iuris. Est autem iuris forma duplex. Una, quæ consistit in modo iudicandi. Altera, quæ in modo ferendi sententiam. Debet ergo iudex seruare formam iuris, ut secundum legem, & iurium dispositionem, sententiam ferat. Ratio: quia sententia, aliter lata, est irrita, & nulla, aut saltem iniusta: quoniam sententia est, declaratio legis in casibus particularibus: ergo fieri debet secundum iuris dispositionem, ne deficiat in essentialibus. Hinc iudex, qui leges non bene nouit, tenetur sibi assessorem eruditum querere, cuius consilio utatur ad iudicandum, secundum iuris dispositionem: alioqui grauitè peccaret, si deficeret in forma, & modo iudicandi, tenereturque ad restitutionem omnium damnorum, quæ partes ex tali defectu subirent. Ita S. Thomas, 2. 2. q. 6. art. 5. Et certè, non à iudice erudienda est lex, sed à lege iudex, qui non est legis interpret, ne iudi-

cium quicquid, de propria inuidia, odio, æmulatione, inertia, legem, quod velit, flectat, & egregium sui celebri commentum, pro lege suggerat. Videat ergo iudex, ne legem maiestatem lædat: nam iniquissimum foret, ut dum non admodum graue delictum corrigit, & supplicium reum afficit, ipse lætæ maiestatis reus impune fiat, usurpata ad nutum iurisdictionis priuilegio. Sacrosanctas enim Principum leges prius castigat, qui reum non rite punit. Audiatur itaque attentè accusatorem, testes sagacius examinet, reum humanius interroget, illius exceptiones exploret, & meritum causæ solerter perquirat.

Pulchrum istius veritatis exemplum, præbuit nobis Redemptor noster, Ioan. 5. n. 30. Iudæos sic alloquens: Non possum ego à me ipso facere quidquam. Sicut audio iudico. &c. In quem locum D. Ambrosius sic fatetur: Ea hic personam iudicis, Præpositi, que suscepit, dicens: Non possum à me facere quidquam. Bonus enim iudex, nihil ex arbitrio suo facit, & domestica præposito voluntatis, sed iuxta iura, & leges pronuntiat, scilicet iuris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & mediatum domo desert: sed sicut audit, ita iudicat: & sicut habet negotij naturam, decernit. Obsequitur legibus, non aduersatur, examinat causæ merita, non mutat. Discite iudices sæculi, quem in iudicando tenere debeatis affectum. Dominus omnium dicit: Non possum ego à me facere quidquam. Et nihilo minus de illo dicit S. Ioannes, cap. 1. n. 3. Sine ipso factum est nihil. Quomodo ergo à se non potest quidquam facere, sine quo nihil fieri potuit: Sapere, ut hoc elogium Christi, sæculi iudices intentius æmulentur, seruique sibi persuadeant, quod non possint à se facere quidquam, licet sine ipsis factum sit nihil, & similiter nihil à consultoribus sine ipsis fieri. Omnia iudex faciat, & nihil. Omnia, quia ipsis scientibus, & causæ merita examinantibus, fient: ne consultores paratum, & mediatum

Christus
boni iudicis
personam
expressit.

Quomodo
iudex &
omnia, & ni
hil facere
debet

suffragium domo deferant, & sic de negotio decernant. Nihil quoque faciet iudex, quia de se, & de sua voluntate, faciet nihil.

Quod ut firmiter iudicibus hæreat, Christus ad citra superius verba, addidit: Et iudicium meum iustum est: quia non quero voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me. Demonstrans iudicium suum, quo quæ homo, omnes homines iudicabit, fore iustum, ex eo, quod quæ Deus, idem numero habeat iudicium, eandem numero mentem, & voluntatem diuinam, quam habet pater: quæ homo vero, totus regitur à Deitate, & verbo inhabitante. Christi itaque iudicium iustum est, quia non querit voluntatem suam, puta humanam. Sic censet D. Augustinus in citatum locum: Non quia ipse in iudicando, nulla est; sed quia non est ita voluntas eius propria, ut sit à patris voluntate aliena. Et S. Ambrosius, serm. 10. in Psalm. 118. magis adhuc elucidat: Non quero, inquit, voluntatem meam, hoc est, hominis, quæ vel odio dirigitur, vel studio intenditur, vel gratia inflectitur, vel aliorum mendacio deprauatur: sed voluntatem eius, inquit, qui me misit. Non poterat igitur humana Christi voluntas, qui erat homo Deus, à recto aberrare: sed locutus est de sua voluntate, velut de qualibet voluntate humana, docens, in deliberatione, & iudicio, periculosum esse, humanæ voluntati præfidere, ut instruat Principes, Iudices, Magistratus, ne aut suæ, aut consultorum voluntati, ac iudicio nimium tribuant. Quia humana voluntas tam in Principe, quam eius consultoribus, plerumque vel odio dirigitur, vel gratia flectitur, vel aliorum mendacio deprauatur. Ergo necesse est, ut Princeps idonea cunctatione, consiliariorum sententias examinet, trutinat, exploret; ne vel de sua voluntate, his etiam defectibus obnoxia decernat, vel exco inconsultè impetu, consultorum suffragijs obtemperet.

Conclusio II. Iudicium temerarium iudicis, id est, sententia temeraria, semper est peccatum mortale contra iustitiam, & per consequens cum obligatione restituendæ famam, & resarciendi omnia damna. Probat: quia tale iudicium grauem iniuriam irrogat. Nam iudex debitam omnibus subditis reuerentiam præstare tenetur. Hinc Heli summus Sacerdos, quod Annam Elcanæ uxorem, sobriè orantem, temulentam iudicauerit, acerbe eam alloquens: Usquequò ebria eris, digere paulisper vinum, quo mades, male audit in scriptura Sacra. Et licet S. Chrysostomus, homil. 1. de Anna, hunc Sacerdotem à temeritate excuset, tum quia aliqua fuerunt indicia, ad hoc iudicium efformandum, siquidem & illa non simpliciter se ebriam negauit; sed ebriam à vino, & ut filiam Belial. Quemadmodum etiam D. Petrus, Actor. 2. n. 15. Apostolos, non absolute ebrios negauit, sed ebrios, prout Iudæi dicebant à musto. Nam seruator diuini spiritus, quo repleti loquebantur, sobria quædam ebrietas est, iuxta illud D. Augustini lib. 3. de agone Christiano, capit. 9. Desideramus ipsum vitæ fontem, ubi sobria ebrietas mundetur. At verò Theodoretus in illud Psalm. 22. n. 5. Calix meus inebrians, quam præclarus est. Hanc Diuini Spiritus ebrietatem, vocat potentem quidam, sed non dissoluentem. Quod approbat D. Ambrosius, serm. 21. in Psalm. 118. Bona, inquit, ebrietas spiritualis, quæ turbare nescit corporis incessum, leuare nouit mentis vestigium, quæ mæstitiam peccatricis abolet conscientie, incundit autem vitæ infundit æternæ.

Verior tamen mihi videtur aliorum sententia, qui dicunt Sacerdotem Heli temerè iudicasse, Annam fuisse temulentam, cum euidenter constet, temerarium esse, qui leuibus inducitur argumentis ad iudicandum. Posita igitur hac temeritate indicantis, magna extitit iniustitia in foeminam temerè iudicatam.

Iudicium temerarium iudicis, est peccatum mortale

Heli temerè iudicauit Annam fuisse temulentam

tam. Si enim inter homines iniq; agitur cum eo, qui in alieno foro cōpellitur, & a competentī iudicio ad indebitum auocatur, iuxta illud D. Pauli ad Rom. 14. n. 4. *Tu quis es, qui iudicas alienum seruum.* Quasi diceret: An Deum te facis, ad cuius tribunal omnes & causā, & personā reducantur? Quid ergo tui, ruarumq; oblitus, in alienis causis, ac personis: ius dicere non vereris? Eandem veritatem magis adhuc cōfirmat idem Apostolus 1. ad Corint. 4. n. 5. *Nolite, inquit, ante tempus iudicare, quoadusq; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Palā ostendens, quod sicut illustrare res externas, pertinet ad solem; ita iudicare internas, & occultas, ad solum Deum. Vnde, qui ante Dei sententiam vellet iudicare, perinde infaniter, ac qui vellet ante lucem intueri. Huc respiciens Apostolus dicebat, 1. ad Timot. 3. *Oportet Episcopum non esse percussorem*, id est, ut neq; manu vulnerando, neque lingua conuiliando, neque mente temere iudicando, quenquam percutiat. Sic interpretatur D. Ambrosius, libro de dignitate Sacerdotali, cap. 4. *Episcopus, inquit, suspitionibus prauis, minime percutiat conscientias aliorum, ne dum petulans inuenitur ad cadem, atbleta magis; quam Episcopus iudicetur.* Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

De manifestis operibus malis fas est iudicare.

Corollarium I. Iudicium temerarium in animo existens, quando adest deliberatio, seu aduertentia plena, cum gravitate materiæ, si certo, ac sine vlla formidine fiat, ex leuibus indicij, est peccatum mortale. Ita S. Thomas citatus q. 60. ar. 3. Et hoc aperte colligitur ex scriptura Sacra, Matth. 7. *Nolite iudicare, ut non iudicemini.* Vbi certum est, non omnino prohibuisse Dominum iudicare, ut exponit D. Hilarius, inquit: *Non prohibuit Dominus iudicare, sed docuit, quomodo sit iudicandum: nam si omnino iudicandum non est, quomodo dicit, in quo iudicio iudicaueri-*

tis, iudicabimini. Vnde de manifestis operibus malis, fas est iudicare, auctore D. Augustino, lib. 1. de serm. Domini ita scribente: *Ex fructibus, inquit, eorum cognoscetis eos, de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri, sicut stupra, vel blasphemia, vel furti, vel ebrietas: & si quæ sunt alia, de quibus iudicare permittitur, ut recte probat D. Paulus 1. ad Timot. 5. n. 24. Quorundam, ait, peccata manifesta sunt, procedentia ad iudicium.* Similiter non prohibuit Dominus iudicare eos, qui non solum publicam habent potestatem, sed etiam obligationem, de alijs iudicandi, sumendo iudicare, pro sententiam dare, uti sunt iudices, Magistratus, ac alij superiores, quibus cura incumbit alios regendi, & diiudicandi. Quodnam autem in hoc loco Dominus iudicium prohibeat, discordant Authores.

Vera tamen, & literalis sententia est, D. Augustini, lib. 2. de serm. Domini, & serm. 202. de tempore, Basilij in regul. breuior. 164. Hieronymi, Chrysostomi, &c. Dominum in hoc loco prohibere, non solum condemnationem, ait Euthymius: *Monens, ne qui propria debent inspicere, ac seipsos diiudicare, inspiciant aliena, ac iudicent alios; & simul ad eos, qui cum maioribus offendunt, condemnant eos, qui in paruis labuntur.* Sed etiam iudicium temerarium aliorum, ex leuibus suspitionibus ortum, non interpretando in bonam partem fratris factum, cum possumus, & ex charitate teneamur, dubia in meliorem partem interpretari. Et a talibus indicij nos ex multis, atq; vrgentibus rationibus abstinere debemus. In primis, quia cuiuslibet conuenit potius sua facta, quam aliena inquirere; sua potius plorare peccata, quam aliena diiudicare, eò vel maxime, dum quis maioribus se inuenit peccatis implicatum. Ad quod respexit Dominus subiungens: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides.* Deinde, quia id charitas exigit, quæ non

A iudicio ex leuibus suspitionibus orto abstinere debemus.

cogitat malum, 1. ad Corint. 13. n. 5. Tandem, quia quilibet (ut docet Iansenius) cognoscere se debet proximi sui consortem, non iudicem, & ob id aduertere, iniuriam se Deo facere, cuius officium sibi usurpat.

Hinc D. Paulus his verbis, aut erudire, aut compescere conatur hominum iudicia, præsertim de secretis, ac dubijs, ut obseruat Carthusianus: *Ita, nolite ante tempus iudicare, quoadusq; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuiq; à Deo.* Miratur valde ibidem S. Chrysosthomus, quod Apostolus, vel specie tenus prohibere videatur publica Rectorum iudicia, de dubijs subiectorum flagitijs. *Nolite, inquit, ante tempus iudicare, quoadusq; veniat Dominus.* Quid igitur? nonne & magistros hoc facere oportet? Vbi per magistros, intelligit Prælatos, qui ad fidem, & ad mores plebem erudiebant. Et respondet: *Oportet quidem, verum in manifestis criminibus, & confessis.* Et hoc ipsum, ut doleamus, non ut inuehamur, & quemadmodum illi tunc ob inanem gloriam, & arrogantiam (verius stultitiam) faciebant. D. ergo Paulus iudicium inquisitionem de secretis, ac dubijs criminibus, sistere voluit, quando iudices, non ut doleant, sed ut inuehantur, inquirunt; idq; ob inanem sui gloriam, & dignitatis suæ arrogantiam, (quam ille stultitiam appellat) quia quasi ad tuendam auctoritatem subditos vexant. Vnde Doctor gentium eiusmodi iudices, ob non bonam intentionem in peruestigandis flagitijs, recusans; prouocat ad tribunal Christi, de cuius dulci ingenio, misericordi indole, & benefica benignitate, ita pie præsumit, ut audeat dicere: *Quoadusq; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & tunc laus erit unicuiq; à Deo.* Ergone tunc non inuenientur aliqui flagitiosi, vituperio, & supplicio dignissimi. Erunt quidem & tales, verum Apostoli dictum intelligi debet

de iudicibus, qui de secretis, & dubijs criminibus, non ad tuendam suam auctoritatem, sed bona rei noscendæ intentione, de reatu solerter inquirunt: *Tunc, inquit Apostolus, laus erit unicuiq; à Deo.* Ita commendatur Theophylactus: *Consequens, inquit, erat vel pœna, vel laus: ceterum ad præstabilius sermonē transtulit.*

Corollarium II. Quando iudicia non sunt omnino sufficientia ad certum iudicium; sed tamen habent maximam probabilitatem; & credibilitatem, tunc ex talibus indicij, temerarium iudicium ortum, non est peccatum mortale, v. g. si iuuenem inuenias solum cum puella in cubiculo, & inde iudices eos tractare turpia: aut si ex eo, quod videas quempiam ebrium, iudices eum esse in malo statu. Est tamen eiusmodi iudicium temerarium, peccatum veniale: quia aliorum facta non sunt temere iudicanda, cum solus Deus sit arbiter interioris conscientie, ita, ut qui ab hominibus iudicatur nocens, apud Deum frequenter innocens habeatur. Sic & Pharaos, & Abimelech uxorem Abraham eripuerant, quid similis, quis utrumq; culpandum non putaret? & tamen Deus illum tanquam adulterum puniuit. Genes. 12. n. 17. hunc vero tanquam innocentem absoluit. Genes. 20. n. 6. Quia ubi humanum iudicium facile erraret, Diuinum errare non potuit. Deus enim, ut D. Ambrosius lib. 1. de Abraham, cap. 7. obseruat: *Verè interioris est arbiter conscientia, & animi, ac mentis interpret.* Similiter, & Gedeon, & Zacharias, signum rei ab Angelo prædictæ, habere voluerunt. Quis non utrumq; æqualiter culpandum putaret? & tamen Deus Gedeoni tanquam fidei morem gessit. Iudic. 6. n. 17. & 36. Zacharia autem, tanquam incredulo, vocem abstulit. Lucæ 1. n. 20. Quia ubi humanus oculus discrimen non agnoscit, Diuinus facile deprehendit. Sic & Moyse, & Ionas, se à prædicando idolola-

Aliter Deus iudicat aliter homo.

Eccccc

iriosus, quia in vestris coniecturis, defectus, quos non commisi, perlegitis: vobis etiam cōtumeliosi estis, quia specie perspicacioris sagacitatis, hallucinamini, cæcutitis, erratis.

Homo maritaliter peccans sit infamis.

Corollarium V. Vt ergo iudicium temerarium sit mortale peccatum, præter plenam aduertentiam, requiritur etiā materia gravis. Porro materia gravis, dicitur quodcūq; peccatum mortale, inducens hic, & nunc infamiam. Ratio: quia committens peccatum mortale, eo ipso iudicatur infamis apud Deum, & homines, reus pœnæ æternæ, socius dæmoniorum, & dignus, qui tanquam improbus, ac Dei inimicus ab hominibus contemnatur. Quod si peccator non verecundetur commississe illud peccatum, aut id paruum æstimet, tunc non erit peccatum mortale, ex leuibus iudicijs iudicare, v. g. si ex leuibus iudices, militem prouocasse ad duellum, aut iuuenem esse amoribus deditum. Atq; sic non omne peccatum mortale, est materia gravis, quoad hūc effectum, quia non omne peccatum mortale hic, & nunc infamat. Vniuersaliter itaq; loquendo in hac materia, graue malum, est illud, quod notabiliter infamat, & efficit malam æstimationem, ita, vt propterea contemnatur, aut iudicetur indignus aliquo bono, cuius priuatio notabile damnum illi inferat.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Obiectio & solutio eiusdem.

Obijcitur contra corollarium I. secundæ conclusionis, Iudicium temerarium in animo existens, solum interiori mentis actu consummatur: ergo non est peccatum mortale. Respondetur, negando consequentiam: nam etiam voluntas furandi, & occidendi, est peccatum mortale contra iustitiam, licet sit actus interior. Antem iudicium hoc temerarium internum, inducat obligationem restitutionis. Respondent aliqui in-

ducere, non quidem aliquid exterius exhibendo, sed animum, & opinionem, ac sententiam interius mutando, vt quemadmodum actio iniuriosa fuit interna; ita & restitutio interna sit. Verum hoc propriè non est restitutio, cum nihil externum proximo reddatur, eò, quod efficaciter damnificatus non fuerit. Proinde solum est depositio iudicii temerarij.

QVÆSTIO II.

De Accusatore & reo.

Suppono I. Accusatorem illum esse, qui mediante accusatione iuridica, facta coram iudice competente, contra aliquam personam, vt puniatur de delictis commissis ad aliorum exemplum, facit partem actoream. Et dicitur accusator, quia ad causam vocat delinquentem, quem appellet tanquam reum. Vnde differt accusator ab actore: quia accusator solum admittitur in criminalibus iudicijs; Actor verò in civilibus. Proinde, qui petit ius suum contra aliquam personam, in rebus civilibus, dicitur. Actor, seu pars, quæ habet ius petendi in iudicio, quod sibi competit secundum iura. Qui verò iustitiam petit cōtra reum, vt is puniatur a iudice in vindictam sui sceleris commissi pro bono communi ad aliorum exemplum, dicitur accusator.

Accusator ab actore differt.

Differt præterea accusator a denunciatore I. quia denunciator, solum crimen commissum a delinquente iudici manifestat, vt iudex ex officio faciat, quod sibi secundum iura visum fuerit, proinde denunciator non est actor: quia iudex non ad illius instantiam, sed ex officio contra delinquentem procedit. At verò in accusatione iudex procedit ad instantiam partis. II. quia accusator suscipit onus probandi, & accusationē prosequendi, vsq; ad finem; Denuntians autem non. III. quia accusator tenetur in iudicio testes producere; denunciator autem solum eos-

Denunciator in quo differt ab accusatore.

De Accusatore, & Reo.

dem proponere debet, vt a iudice vocentur, & examinentur. IV. quia accusator, si in accusationibus deficiat, pœna talionis puniri debet. Denuntiator verò non, nisi forsitan falsum delictum scienter, & malignose denuntiasset: tunc enim pœna arbitraria esset puniendus a iudice, tanquam falsarius, maleuolus, & calumniator.

Accusatio quid sit, & quare conditionum.

Suppono II. Accusationem sic definiri: Accusatio est delatio criminis ad iudicem, ad vindictam publicam, libello facta cum obligatione probandi delictum. Ita Iulius Clarus in praxi crim. q. 12. Vt autem accusatio iudicialis rectè fiat, sex conditiones de iure communi ad eam requiruntur, vt colligitur ex libellorum, ff. de accusationibus. Prima conditio est, vt accusatio fiat in scripto, tum, vt constet accusatori, quid illi sit probandum. tum, vt in eo non possit quidquam mutare, si forsitan non possit probare. Consuetudo tamen iam obtinuit, quod possit fieri verbaliter, modò eam notarius statim scribat.

Secunda conditio, vt scribatur dies, & annus, quo intentatur accusatio; verum hæc conditio minus est necessaria, vt communiter censent Doctores. Tertia conditio, vt talis libellus, aut scriptura contineat nomen accusatoris, & personæ accusatæ, cum debeat constare, quis sit accusator, & quis accusat. Quod si accusati nomen ignoretur, tunc potest ex habitu, officio, aut alijs circumstantijs describi. Quarta conditio, vt exprimatur species delicti, quod est omnino necessarium, quia super eo fundatur intentio accusatoris. Quinta conditio, vt specificetur locus, & tempus, in quo delictum commissum est; sufficit tamen, vt accusator exprimat mensem: alias potestas accusandi nimis stringeretur. Quod si tamen reus petat, vt accusator exprimat diem, horam delicti, teneretur ad id accusator: alias via defensionis intercluderetur, cum

reus posset probare, se illo die, aut hora, fuisse alibi, aut fuisse infirmum. Sexta denum conditio est, vt accusator obligetur ad tale delictum probandum sub pœna talionis, id est, quod accusator deficiens in probanda accusatione, condemnatur ad pœnam, ad quam reus erat condemnandus. Ita S. Thomas 2, 2. q. 68. ar. 2.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio I. Quando crimen est in fieri, & resultat contra aliquam personam innocentem, aut contra bonum commune, & non potest illi aliter occurrere, nisi accusatione, tunc ille, qui tale crimen nouit futurum, & potest illud probare, tenetur in conscientia accusare talem personam, si priuata, & fraterna correctio nihil proficiat. Quod intelligi debet, etiam si promissum sit secretum cum iuramento, dummodo non sit secretum confessionis. Probatur, quia bonum commune præferendum est particulari. Idem censendum de delicto iam facto, si publicè factum sit, & de quo alij scandalizati remanserunt.

Crimen resultans contra bonum commune potest reuelari.

Quod si crimen commissum sit secretè sine aliorum scandalo, & delinquens sit emendatus, aut saltem spectetur emendatio, mediante correptione fraterna, tunc eiusmodi delinquentem non est licitum iuridice accusare; sed priuatim fraternè admonendus est, iuxta illud Matthæi 18. Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum. Quare inter te, & ipsum solum, quia in te peccauit, & tu solus scis, quia peccauit in te. Vnde satis argutè ad rem D. Augustinus. Quid est, ait, in te peccauit? Quia enim secretum fuit, quando in te peccauit; secretum, quare, cum corrigis, quæ peccauit. Nam si solus nosti, quia peccauit in te, & cum vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor. Corripiendus igitur est seorsum frater, ne si semel pudorem,

Correptio fraterna debet fieri secreta.

pudorem, & verecundiam amiserit, pertinaciam correptione foeneret, & remedio periculosius agrotet.

Hoc aperte docet D. Augustinus de verb. Domini. ferm. 16. sagacissimò ingenio expendens illud: *inter te, & ipsum solum.* & sic discurrens:

Quando ergo in nos aliquis peccat, habemus magnam curam non pro nobis: nam gloriosum est, iniuriam obliuisci, sed obliuiscere iniuriam tuam, non vulnus fratris tui. Ergo corripe eum inter te, & ipsum solum. Studens correptioni, parcens pudori.

Fortè enim præ verecundia, incipit defendere peccatum suum, & quem vis facere correctiorem, facis peiorem. Nimirum probrosum audisti contumeliam, quam frater aduersus te maledico ore iactauit; primò animitus ei ignosce, deinde ne præscribat malitia, secreto illum corripe, studens correptioni, & parcens pudori lædenti. Ne forte si in publico sceleris arguatur, eum pudeat coram multis suum damnare delictum, & vltro commissum scelus retractare.

Fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum: & quem vis facere correctiorem, facis peiorem. Ita enim hominem pudet sua facta publicè cōdemnare. Emendationem correptione intentas, & plerumque obdurationem publice procuras. Emendatum cupis, & facis obduratum. Satagis, vt delictum correptione condemnes, & facis obpublicationem, vt damnandum delictum defendat: emendare conaris, & facis impoenitentem. Nam sceleris publicatio, clanculum impoenitentia adulatur. Cautus igitur esto in publicandis aliorum offensis, quia si defectum publicè corripis, sæpè peccati defensionem fecisti. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Quando ex delicto priuato, sequitur damnum Reipublicæ, tunc id sciens tenetur ad accusandum, vel denunciandum, y. c. si essent furta frequentia, quæ valde Rempublicam perturbant; aut alia delicta, quibus iustitia innocentum

defraudatur, v. g. si suffragia ecclesiarum venderentur. Nam in hoc casu accusatione bono communi consulerebatur. Nihilominus, magna superioribus, iudicibusq; in audientis aliorum erratis, opus est cautela: sunt enim plurimi delatores, qui vt apud iudices, & superiores gratiam ineant, vel leuissimo colore mouentur, aliorumq; facta non leuiter criminantur, quibus si Principum, & superiorum pateant anres, plurima nascuntur incommoda, & in ipsorum audientium dedecus emergunt quotidie damna. Videmus, inquit Masius, viros sanctissimos, qualis fuit Eleazar Pontifex Maximus, Iosua Imperator, & ceteri, ad falsissimas interim opiniones labi, & suspicionibus temerè incendi posse. Nouerint ergo, qui in dignitatis apice versantur, vanis se suspicionibus incendi posse, ne primis rumoribus prudentia metas eruperint irritati, iniusta in innocuos arserint denuntiatione commoti.

Et certè indignum est, quòd viri præstantes à vilibus personis accusentur. Quis hoc vel ex ipso Christi Domini exemplo non colliget? de quo Ioan. 2. dicitur: *Inuenit in templo vendentes oues, & boues, & columbas, & nummularios sedentes. Et cum secisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit.* Ipse ergo Dominus Iesus per se fecit flagellum, omnesq; illos venditores, & nummularios eiecit. Et cur non potius id mandauit Apostolis? cur maluit id per seipsum fieri? Equidem, quia venditores illi, & nummularij, creduntur Sacerdotes templi fuisse; qui autem tanta Sacerdotij dignitate pollebant, non permittebantur damnari ab aliquo indigno, & vili homine, sed ab ipso Deo. Audite D. Anacletum, qui in epist. decret. 2. ita scribit. *Accusatio quod, eorum, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis, & probatissimis, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debet: quia Dominus sacri sui corporis tractatores à vilibus, & reprobis, & non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit; sed ipse*

ipse proprio flagello peccantes Sacerdotes à templo eiecit. Ponderate attentius illa verba: *À vilibus, & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit.* Nunquam enim licuit in tribunali fidelium, vt viles, & reprobæ personæ, testimonium ferrent legitimum, aduersus viros, & virtute, & dignitate conspicuos.

Quò respiciens D. Paulus de Presbyterorum electione dicebat, ad Titum 1. *Constituas per ciuitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi, si quis sine crimine est.* Si ergo Presbyterorum ea dignitas est, quæ personam sine crimine existentem requirat, quis patiat, quòd homo tantum virum, criminibus plenus accuset, imò & puniat. Pergit supra citatus Anacletus: *Electionem summorum Sacerdotum sibi Dominus reseruauit: licet electionem eorum bonis Sacerdotibus, & spiritualibus populis concesserit. Electionem eorum taliter fieri Apostolus iubet: si quis sine crimine est, &c. Si enim sine crimine Sacerdos eligi præcipitur, nullatenus ab hominibus criminibus, irretitis, accusari, aut calumniari permittitur, nec ab alijs, quàm ab ijs, qui sine crimine sunt.* Ipsa ergo personæ præstantia postulat, ne criminosis, & scelesti, admittantur in eius accusationem, & damnationem. Credite mihi, nunquam sine ingenti discrimine, qui sceleribus abundat, se in proximorum accusationem, & damnationem intromittit.

Adduxerant Pharisei sceminam adulteram ad Iesum, volentes ab illo sententiam audire, quomodo de tanto crimine iudicandum sit. Quibus ille respondit Ioan. 8. *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Et interim se inclinans scribebat in terra. Audientes autem, vnus post vnum exibant incipientes à senioribus. Ecce, qui accusatores notissima adulteræ venerant, taciti postea nihilq; in ea accusantes abierunt. Quid causæ, quòd sic reliquerint accusationem, quam antea impetuosè promouebant? sanè ideo, quia illos

perterrefecit, & ab accusatione deterruit vox illa Christi dicentis: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Sic censet D. Augustinus, sermone 94. de Tempore. *Quando autem, inquit, hoc dixit Phariseus, leuauit oculos suos, & inspexit terram, & fecit eam tremere. At illi compuncti tremefacti sunt, & vnus post alterum recesserunt.* Audita igitur Dei voce, timuerunt valde criminosi Pharisei accusatorum munus in fratres accipere, ab illoq; quàm primùm fugerunt: nam qui peccator ipse cum sit, proximos cadentes accusare, & castigare præsumit, raro ex tali presumptione, non sibi extremam perditionem acquirit.

Corollarium II. Pars læsa deferens ad iudicem crimen proximi, vt sibi satisfaciatur, non peccat contra charitatem, etiam si prius proximum non admoneat priuatim, quamuis sciat fore emendandum. Ratio, quia pars læsa habet ius ad postulandam sui lætoris punitionem, aut satisfactionem damni illati: quamuis ille emendandus sit, & poeniteat. Hoc tamen intelligi debet, dummodò pars læsa id non faciat ex odio, vel ad suam vindictam: quia taliter accusare non licet. Alienum quippè est, à Christiana patientia, & perfectione, alios non tam zelo iustitiæ, quàm amore vindictæ accusare. Sic Gabaonitæ quondam Saulis posteros apud Dauidem accusauerant. 2. Reg. 21. n. 4. *Dixeruntq; ei Gabaonitæ, non est nobis super argento, & auro quæstio, sed contra Saul, & contra domum eius.* Quinam autem fuerint, Gabaonitæ, declarat sacra litera, ibidem numero 2. his verbis: *Porro Gabaonitæ non erant de filijs Israël.* Quotum hæc præuia admonitio? Respondet Lyranus ex Rabbi Salomone: *Si, inquit, Gabaonitæ fuissent de filijs Israël, fuissent magis misericordes, & indulgissent factum Saulis contra eos.* Quasi significare vellet scriptura Sacra, eum non esse de populo Dei, qui ab impatientia quadam adductus, alios.

Parti læsæ licitum est deferre crimen lætoris ad iudicem

Sacerdotes sine crimine eligi debent

Viros præstantes à vilibus personis accusari non debent

Pharisei accusantes mulierem adulteram cur aufugerunt

Iudices & superiores non faciliè delatoribus credere debent

alios criminatur. Hinc est illud de Abele: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Genes. 4. n. 10. Quem locum D. Ambrosius lib. 2. de Abel, & Cain, sic commentatur: Bene, inquit, *uxor sanguinis fratris tui clamat, non frater clamat.* Hoc innocentia, & gratia germani, etiam in ipsa morte servat. Non accusat frater, ne videatur parricida; non accusat vox ipsius, non anima eius; sed vox sanguinis accusat, quem ipse fudit. Tuum te ergo facinus, non frater accusat. Simul querela criminosa adimitur. Non potest de alieno testimonio queri, qui crimen proprio facinore confitetur.

Deus Caini
fratricidam
benigne pu
niunt.

Itaque ferale parricidium, & diuina omni scientia, & terræ comprobatum testimonio, opinor supplicio mulcandum erat, in poenam sceleratissimi flagitij, & in posteritatis terrorem. Ad finit Deus celer parricidij vindex, & innocentie atrociter peremptæ seuerus assertor. Audite sententiam è diuino ore iam iam cadentem: Nunc ergo, inquit, *maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui, de manu tua.* Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos. Vagus, & profugus eris super terram. Quid est, quod tam mihi supplicio, conceptu de tanto scelere furorem, Deus ena porauit? Et ubi est illud: *Oculum pro oculo, dentem pro dente, sanguinem pro sanguine, vitam pro vita.* Imò poenalisissimum aliud, & acerbius supplicium excogitandum foret, quo innocentia vindicaretur ab impio, insidioso, & exemplari parricidio, quo deinceps posteritas à simili flagitio exterreret. O multa tanto sceleris impar, nec tam de irata iustitia; quam de placata benignitate, mitis, & placida. Imò in paucis seueram, mitis, & acerba. Quod admiratus D. Ambrosius lib. 2. de Cain, & Abel, cap. 9. ita scribit: *Est etiam terra testis, quæ cepit sanguinem.* Et bene ait: *Vox sanguinis fratris tui clamat de terra.* Non dixit, de fratre clamat corpore, sed de terra clamat. Et si frater parit, terra non parit; si frater

tacet, terra condemnat. Ipsa est in te & testis, & iudex. Testis acrior, quæ adhuc parricidij tui sanguine madet. Iudex asperior, quæ tanto scelere coinquinata est. Et paulo inferius subdit: Nam, quomodo absoluitur pura illi celestis sententia, quem nec terra potuerunt abolere. Et ideo gemens, & tremens iubetur esse super terram: Vagus, & profugus eris super terram. Quasi diceret: Terra te sceleris arguit, terra accusat, terra tuum crimen defert, terra te ante iudicis sententiam hianter condemnat. *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Viuat ergo Cain cum terra, & in terra, qui terram velut acerbam accusatricem passus est. Mortem fratri Abeli attulit, non moriatur Cain, ne vnam mortem citius subeat; sed diu viuat super terram, gemens, ac tremens ipse.

Cain diu vi
uere permil
sus est, vt
gemens ac
tremens vi
ueret.

Corollarium III. Accusatio facta contra aliquem, debet probari. Ratio: quia alias non esset legitima criminatio: nam talis accusandi infamia relinqueretur solis Phariseis Christum accusaturis. Qui interrogati a Pilato, quam accusationem, afferrent aduersus huminem illum, responderunt: *Hic si non esset malefactor, non tibi tradidissimus eum.* Ioan. 18. n. 3. In quem locum S. Chrysostomus hom. 62. ita scribit: *O demeritiam! Quid non adduxistis in medium, quid fecerit; sed obtegitis.* Ita enim erat arrogantes Pharisei, vt crederent suam auctoritatem sufficere, ad condemnandum innocentem, ipsosque solum dixisse, *malefactor est*, nullo prodito, nedum confirmato maleficio, sufficiens esse testimonium, vt tanquam reus in crucem ageretur.

Sic olim ad verbum D. Oeg iratus Saul, statim Sacerdotes occidendos accersit. 1. Reg. 22. *Misi ergo Rex ad accersendum Achimelech Sacerdotem.* Vbi ita calumniatoris verbis credit Saul, vt nulla expectata rei probatione, statim processit ad vindictam sumendam de Sacerdotibus Dei. Quod considerans D. Athanasius, prudenter monebat Constantium Imperatorem, in sua ad illum Apolog.

Quales

Quales calumniatores sunt; tales etiam suos auditores astimant, persuadentque sibi calumnias apud te plurimum valituras, exemplo à D. Oeg mutato, cuius insidia contra Sacerdotes, plurimum valuerunt, sed auditor illic Saul ille iniustus fuit. Semper igitur apud impium, & iniustum iudicem accusationes non probatæ valent. Sic impia mulier Iesabel, 3. Reg. 21. contra innocentem Naboth scribebat: *Submitte duos viros, filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant,* quo testimonio auditò, occisus est innocens Naboth. Quia de re pulchrè D. Athanasius scribit: *Iesabellus quod calumnia noxam religiosissimo Nabuth intulerunt; verum & illi Achab ille malus, & prauaricator aure præbuit: contra sanctissimus ille David, cuius & te imitorem, pro omnium votis decet, istiusmodi homines ad se nequaquam admittit, sed vt rabiosos canes auersatur dicens: Detrahentem clanculū proximo suo persequar.* Seruabat enim præceptum hoc: *Non accipies rumorem vanum.* Tales certe debent esse boni iudices, vt non facile admittant accusationes non probatas aduersus proximos, quæ non nisi apud iniquos valere solent.

Accusator
quando po
test ab ac
cusatione
desistere.

Corollarium IV. Accusator potest ab accusatione incepta desistere, quando deprehendit se errasse. v. g. si bona fide putauit, hunc esse criminis authorem, aut si aduertit se probare non posse, eò quod testis nolit testificari; aut si res incipit esse dubia, & facta inquisitione adhuc dubium perseverat. Similiter si iudex accusationem refutet, aut rescindat admissam. Vnde supremus iudex potest ob bonum commune, accusationem inchoatam abolere, quamuis accusator priuatâ causâ, vt iniurias prosequatur, accuset. Ita Caietanus q. 68. ar. 3. Imò etiam iudex inferior, potest accusationem ab initio non admittit, idque ex epichia, id est, tacita Principis voluntate, vt rectè obseruat citatus Caietanus. Cæterum, semel admissam, accusationem, non potest ex sua au-

toritate abolere, sed solum potest suspendere, & dissimulare, ac interim totum negotium ad Principem remittere.

Corollarium V. Non omnes tamen accusatores admittendi sunt.

Nam imprimis, ab accusatione repelluntur omnes Hæretici, & infideles, omnesque excommunicati, & infames infamia iuris, aut facti, vt sunt proditores, falsarii, concubinarij publici, vsurarij notorij, conspiratores, aliique personæ infames, in poenam suorum delictorum. Et hoc videtur insinuare scriptura Sacra, Proverb. 6. illis verbis: *Homo apostata, inutilis est, & graditur ore peruerso.* In

Nō omnes
accusatores
a iudice ad
mittendi
sunt.

textu autem Hebræo legitur: *Homo Belial inutilis est.* Cum enim Belial, & Apostata, idem sint, merito tales habentur inutiles ad omnia, etiam ad testificandum contra proximum suum. Vnde D. Anacletus episcopus decretali 1. ita scribit: *Accusandi, vel testificandi degeneret licentia his, qui Christianam religionem, & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Transgressores enim legis suæ, eiusque violatores, & recedentes, apostata nominantur, omnis enim apostata reuocandus est ante reuersionem suam, non in accusatione rectè agentium, aut testimonio suscipiendus.* Hæc maxime in iustis iudicijs cauere debent, a quibus deprauatorum morum accusatores, aut testes prorsus arcentur. Sic de punienda muliere adultera, agens Dominus dicebat, Ioan. 8. *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Ecce Dominus conuictæ adulteræ punitores noluit admittit, nisi eos, qui ab omni crimine immunes essent. De quo pulchrè D. Cyrillus Alexandr. lib. 5. in Ioan. cap. 16. *Iussit, inquit, Moyses adulteras lapidari secundum legem, sed ab his duntaxat, qui sunt obseruatores legis, non prauaricatores. Non enim sagittæ, neque iura sinunt transgressionem legis, ab eius transgressoribus vindicari. Non prohibeo lapidari mæcham, sed nolim id ab his*

FFFFF

ab his

ab his fieri, qui non minus, quam ipsa, aut grauius legē conculcauerint. Ita ergo De^o arcet a iustis iudicijs omnes eos, qui corruptis moribus viuunt, ne hi aduersus proximum insurgāt, siue testes, siue accusatores futuri.

Infames & Heretici quando admitti possunt ad accusandum;

In casu tamen hæreseos, aut criminis læsæ maiestatis, huiusmodi personæ possunt admitti ad accusandum, & denuntiandum. Ratio: quia hæresis est morbus contagiosus, & crimen læsæ maiestatis sit contra bonum publicum, proinde in tali casu, possunt omnes personæ admitti ad accusandum, vt huiusmodi crimina penitus auferantur. Ita constat ex Can. in fidei fauorem de Hereticis, & can. præsumit 2. q. 7. & can. prohibetur 2. q. 1. & l. Qui accusare, ff. de accusat. Ita etiam tenet S. Thomas 2. 2. q. 68. ar. 1. ad 1.

Deinde, repelluntur à iudicialibus accusationibus omnes, & singuli subditi respectu suorum Prælatorum, filij respectu parentum, serui respectu Dominorum. Nam isti secundum iura ob decentiam, non debent admitti in iudicio ad accusandum, cōtra suos superiores: quia talis accusatio est causa multorum malorum, & frequenter posset provenire ex odio, vt constat ex c. prohibetur 2. q. 7. Ita S. Thomas supra citatus. Si tamen necessitas & bonū commune ita postulet, tunc eiusmodi personæ possunt suos superiores denunciare, etiam iuridicē, ratione charitatis, vt docet Bonacina in octauo Decalogi præcepto, disp. 10. q. 3. p. 1. n. 100.

Clerici & Religiosi repelluntur ab accusatione iudiciali

Insuper, repelluntur ab accusatione iudiciali, Clerici, Sacerdotes, Religiosi: quia isti cum sint personæ Deo dicatæ, incōueniens est, vt contra laicos in iudicio, mediante accusatione procedant, potissimum in causa sanguinis, affectando, & petendo instantè vindictam. Excipiuntur tamen illa crimina, in quibus omnes accusare, & denunciare tenentur, vt est crimen hæreseos, læsæ maiestatis, & cetera in detrimentum boni cōmunis resultantia. Ve-

ram, & in his criminibus accusandis, non debet esse præceptus homo, ne & ipse postea grauius accusetur. Sic Ioseph, cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: Accusauitq. fratres suos apud patrem crimine pessimo. Super quem locum S. Chrysosthomus ita scribit: *Alia litera: Detulerunt, inquit, Iosephum, de pessimo crimine apud patrem suum. Quid est? Num certè idem est: Accusauit Ioseph fratres suos apud patrem crimine pessimo, vt habet vulgatus, ac fratres detulerunt Iosephum de pessimo crimine apud patrem suum.* Existimo, valde affinem esse sensum rei specie tenus diuersissimæ. Nimirum, Ioseph apud patrem accusauit fratres, & inde fratres apud patrem Iosephum accusarunt. Nam recriminatio delati criminis, sequela est. Non bonus zelus hominis accusati, vices recipiat cum bono zelo pij delatoris. Fructus piæ delationis, falsa, & impia aduersum se, delatio sapè est.

Cæterum, perueffigare non abs re erit, quodnam fuerit illud pessimum crimen, cuius accusati fuere Iacobi filij. Quidam Sodomiticum, alij bestiale crimen censent. Incestum Rubeni cum patris sui vxore, non nemo suspicatur: alius simultates, & rixas inter fratres, aut impias in pium parentem oblocutiones, vel prodigos ē paterna substantia sumpti. Neq. enim vllum est, tam agreste, ac immane scelus, quod sub crimine pessimo non possit denotari. Verum, item hanc ingeniosè dirimit Lipomanus, ex Hebraica origine ita transferens: *Hebraicè est: Et attulit Ioseph famam eorum malam, ad patrem suum.* Propter quod alij infamiam eorū malam verterunt. Quasi idem sit infamia, ac crimen pessimum, tot criminib. secundè grauidum. Heu in quos crimina pessima prouit effrenis, qui recuperandæ famæ spem omnem abiecit! Porro sapè infamia, remeraria impudentiæ matrix est, & flagitiorum libido; quemadmodum bona fama passionum censura, & virtutis

De Accusatore, & reo.

virtutis asylum. Hæc virtutes omnipotenter allinit; illa pessimorum, criminum officina est.

Quantum verò attinet ad alterū quæstionis punctum, sciendum est, reum illum dici, qui de aliquo crimine accusatus, tanquam culpabilis vocatur à iudice mediante citatione, vt ad interrogationem iudicis veritatem dicat, quæ continentur in processu, sit.

Reus à legitimo iudice interrogatus tenetur dicere veritatem.

Conclusio II. Reus vocatus in iudicium à iudice legitimo, pro tribunali sedente interrogatus, tenetur dicere veritatem etiam contra seipsum, si delictum contra eum plenè sit probatum, & si reus præstiterit iuramentum de veritate dicenda. Probatur, quia vnusquisque tenetur obedire suo superiori legitime præcipienti. Sed in supposito casu iudex est legitimus superior, cum habeat ius interrogandi, & eliciendi veritatem, ad puniendā delicta propter bonum commune: & hac de causa reo iuramentum dat de veritate dicenda, quam dum reus ingenuè fatetur, & cōdemnatur ad mortem, piè, & religiosè occumbit, cui honor habendus est. Quod facile deducitur ex scriptura Sacra, 3. Reg. 2. vbi bis iusserat Salomon interfici Ioabum, semel, quando dixit Banania: *Vade, interfice eum.* Deinde, postquam audiuit, illum noluisse exire de tabernaculo, dixit: *Fac, sicut locutus est, & interfice eum, & sepeli.* Ecce antea nullum verbum fecerat Salomon de sepultura præstanda Ioabo, sed postquam audiuit, illum vellet interfici in tabernaculo Dei, tunc statim mandauit, honorificam illi sepulturam præstari. Existimo, quia Salomon ex illa responsione Ioabi: *Non egrediar, sed hic moriar,* eius pietatem, & religionem saltem in extremis collegit, vt potè, qui ex religioso, & pio in Deum animo, decreuerat mortem expectare altari Dei iniunctis, vt caderet, tanquam peccatis commissis victima. Hanc itaq. religionem, & pietatem notans Sa-

Reus piè occumbens debet honorificè sepeliri.

lomon, facile illi annuit, & insuper decreuit ei honorem sepulturæ, dicens: *Fac sicut locutus est, & interfice eum, & sepeli.* vt palam faceret, etiam in reis supplicio afficiendis, pietatem, ac religionem, qua occumbunt, honorandam esse.

Ad quod comprobandum, reuocate vobis in memoriam, illum Prophetam Domini, cuius meminit scriptura Sacra 3. Reg. 13. qui decreuit à Pseudopropheta, mandatum Domini transgressus fuit, pro quo statim in via punitus est. *Qui cum abisset inuenit eum leo in via, & erat cadaver eius proiectum in itinere. Assinus autem stabat iuxta illum, & leo stabat iuxta cadaver.* Ecce leo ipse, qui occiderat Prophetam, custodiebat mortuum in sepulturam. Ex quo Rabanus, Eucherius, & Angelom colligunt hominis in morte & pietatem, & sanctitatem, ob quam, licet Deus in eo voluit punire per leonem transgressionis culpam; simul tamen voluit illū honorare, & leonis custodiā, & sepulturā. Audite Theodorethum q. 42 ita scribentem: *Deus autem honorauit eum, etiam post decessum. Nam occisorem ei induxit custodem, hac quidem ratione honorans vt Prophetam; illā verò puniens vt transgressorem.* Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Etiam, quando solum facta est semiplena probatio contra reum, & iudex via accusationis, ac iuridicè procedit, tenetur reus veritatem dicere, v. g. si saltem vnus testis omni exceptione maior, contra ipsum testetur, vel adsint manifestæ, & expressæ indicia. Ratio: quia reus iudici iuridicè interroganti tenetur obedire. Ita Sayrus lib. 12. cap. 16. n. 5. Debent tamen semiplena probatio, indicia, aut infamia iuridicè reo constare, per instrumentum Notarij, vt docet Salon 2. 2. q. 69. ar. 2. controuers. 2. concl. 2. Ita, vt infamia, vel indicia notificentur reo probata per duos testes. Et consequenter iudex tenetur aperire

Deus etiam quos punit honorat.

Iudex tenetur aperire reo statum causæ.

Ffffff2

reo

reo statum causæ, probationes, indicia, testes, & hoc, ut sciat reus se iudicē interrogari. Licet enim reus in leuioribus, iudici prudenti, & perito credere teneatur; nō tamen in grauioribus, v. g. vitæ, honoris, famæ, & bonorum, teneatur credere, donec illi iudicē constet, iudicem procedere iudicē: Deinde, ut reus possit se purgare, & defendere, dicendo, infamiam non esse ortam à fide dignis; aut indicia non esse sufficientia; aut testes habere aliquem defectum, &c.

David coram Achis Rege accusatus interpidus stetit.

Corollarium II. Reus non teneatur respondere, quando ei constat, iudicem non procedere iudicē, ut si interroget de crimine occulto, de quo non est infamia contra reum, neq; indicia competentia, neq; semiplena probatio. Ita communis Doctorum sententia. Sic cum David delatus esset, coram Rege Achis, quod multa mala contra Philisthæos patrasset, videns non facile id probari potuisse, minimè verebatur querulas voces aduersus Regem proferre. I. Reg. 29. *Quid feci, & quid inuenisti in me; seruo tuo, à die, quā fui in conspectu tuo.* Et quoniam ipse sciebat, à se multa fuisse peracta, quæ punitionem mererentur, quomodo sic audebat dicere? Cur non potius tacitus hæsit, & aufugit? Ne miremini. Proprium id est hominis rei, quod ubi sua malefacta abscondita credit, multis clamoribus, & querelis, suam innocentiam intonet. Quod eleganter perstringit Abulensis in citatum locum. q. 7. *Iste est, inquit, modus illorum, qui rei sunt criminis: nam si accusentur, & obijciatur eis crimen, & non probetur; magis conquerantur, quam si nullo modo ad eos pertineret.* Communissimum profecto est reis omnib; hoc ingenium, quo multa pro se clament, dum crimina sua latere credunt. Sic requisitus Cain à Iudice Deo de fratre Abele, non hæsitauit, non obmutuit, sed andacter respondit. *Nescio. Nunquid custos fratris mei sum ego?* Et quomodo cum esset conscius crimi-

nis sui, ad vocem iudicis non potius obmutuit? Sanè, quia putabat crimen suum latere, nec probari posse; & ideo more reorum, crimen negauit, ut se innocentem ostenderet. Ait Eucherius: *Cain ad cumulum peccati sui fallaciter, ac superbe respondit, putans Deum latere, quæ gesserat.* Sic criminosi omnes, de probationis defectu animos sumunt, quibus multa querulosè clament in defensionem suam; qui autem innocens est, mauult tacitus totum fori strepitum ridere.

Sistite vobis ob oculos innocentem Iesum, quam multa falsa testimonia in eum congeriebantur; & tamen dicit scriptura Sacra, Matth. 26. *Iesus autem tacebat.* Et quare non potius reprehendit falsos testes, eorumq; minimè conuenientia testimonia conuicit? Respondet S. Ambrosius lib. 20. in Lucam: *Accusatur Dominus, & tacet. Et bene tacet, qui defensione non indiget. Ambient defendi, qui timent vinci. Non ergo accusationem tacendo confirmat; sed despiciit non refellendo. Melior enim causa, quæ non defenditur, & probatur.* Ponderate illa verba: *Ambient defendi, qui timent vinci.* Nam, qui ex proprii reatus conscientia, possent timere, ne forsitan pateat delictum, illi ambient defendi, multa comminiscuntur, multa insuper faciunt, & dicunt, quæ rem prorsus obnubilant. At verò illa melior est causa, in qua tacens homo victor existit, cum silentium plerumq; non crimen, sed innocentiam euulget. Sic concludit Paulus Orosius, qui cum reprehenderetur, quod apud Ioannem Hierosolymitanum, de hæresi accusatus tacuisset, sic respondit in Apolog. de lib. arbitr. *Quasi verò Susanna ideo de adulterio confessa credenda sit, quia arguentibus alijs non negauit; aut testimonium falsorum testium Dominus Iesus, quia tacuit, approbauit.* En habetis duas innocentissimas personas, quæ silentio innocentiam suam probant, scilicet & Iesum, & Susannam, ij accu-

Iesus coram iudice quia innocens tacebat.

ij accusati tacuerunt; neq; tamen illos reos silentium monstrabat.

Reus iudici non seruati ordinem iuris, non teneatur respondere.

Corollarium III. Etiam reus non teneatur respondere, quando dubitat, verum iudex seruato iuris ordine procedat. Ita Caietanus q. 69. ar. 1. Bonacina tom. 2. disp. 10. q. 3. p. 2. n. 6. *Et ratio est: quia nemo teneatur superiori parere, cum graui suo, aut alterius incommodo, nisi constet eum legitime procedere, & habere autoritatē obligandi: alias enim potius reo fauendum esset, & pro illo præsumendum.* Sic processit David cum illo Amalecita, qui Saulem occiderat, quem criminis conuictum, morti tradidit, alloquens vnum de suis pueris, 2. Reg. 1. *Accedens irruet in eum. Qui percussit illum, & mortuus est.* Ne tamen videretur properanter hominem trucidari iussisse; ideo addidit: *Os enim tuum locutum est aduersum te, dicens: Ego interfeci Christum Domini.* Quibus verbis David nihil iuris naturalis, à se prætermisum fuisse in punitione illius homicidæ, palam ostendit: quoniam ipse suum scelus publicè confessus fuerat, & aliquales excusationes addiderat, nimirum, quod iam Saul viuere non potuerit, & quod hostes appropinquarent, qui eum ignominiosius opprimerent, & quod ipse Saul petierit sibi mortē inferri. Tor ergo ipse excusationes, in sui facinoris approbationem attulerat, quibus auditis, & non antea, iusserat David hominem interfici. Suppleuit forsitan alias terminorum dilationes, quæ in ciuilibus causis, & criminalibus solent concedi; at verò id, quod ad confessionem criminis, & defensionem rei pertinebat, minimè suppleuit, ut potest, quæ à iure naturali veniebant.

Henricus Imperator Robertum Siciliæ Regem absente iudicauit.

Discant hinc Principes, & iudices, quomodo semper in reorū punitione, attenti esse debeant ad id, quod ius naturale postulat, de quo nulla potest esse suppletio. Scio olim ab Imperatore Henrico, damnatum fuisse Robertum Siciliæ Re-

gem absente, & indefensum. Quod aduertens ipsemet Imperator, ne suæ sententiæ aliqua nullitatis nota inureretur, suæ potestatis plenitudine vtens, asseruit, *se in processu illius damnationis supplere, quidquid minus factum esse videatur.* Cui inter alia sit respondit Pontifex Romanus lib. 2. Clement. de re iudicata cap. 2. propè finem: *Nec prædicta suppletio circa subditum, etiam ad ea potuisset referri, per quæ de crimine præsertim sic graui delato, defensionis, (quæ à iure prouenit naturali) facultas adimmi valuisset, cum illa imperatori tollere non licuerit, quæ iuris naturalis existunt.* Possunt quidem vel ab Imperatore, vel à Principe, vel à Prælato, multa suppleri, aut tolli, quæ ante damnationem reorum, aut in ipsius damnationis processu fieri consueuerunt. Cæterum ea, quæ iuris naturalis sunt, vt non damnetur quis inauditus, nec indefensus, nulla ratione possunt tolli, aut suppleri. Quoniam defensionis locum dandum esse proximo, ipsa natura postulat, ita, quod à nulla potestate vnquam tollendus sit.

Corollarium IV. Quando reus non potest se aliter defendere, nisi manifestando delicta occulte commissa, ad eorum dicta infirmanda, tunc non est illicitum, neq; contra iustitiam, manifestare eiusmodi delicta occulte commissa à testib; contra eum deponentibus, ad euacuandas illorum probationes, ne illis fides præstetur in iudicio. Ratio: quia reus potest licitè uti medijs ordinatis ad sui defensionem, quando aliter se defendere non potest. Sed media ordinata pro defensione rei, sunt reprobationes testium, contra eum deponentium, manifestando, v. g. (dummodò id fiat verè) illos fuisse periuros, infames, criminosos, inimicos, &c. Quod si eiusmodi criminum manifestatio, non sit necessaria ad sui defensionem, tunc sub peccato mortali non licet occultare testimonium crimina propalare: quia si-

Quando delictum fit occulte, delicta manifestare.

ne causa proximo fieret infamatio grauis, quæ est intrinsecè mala. Ita Soto lib. 5. de iustitia, q. 7. ar. 3.

Corollarium V. Reus damnatus ad poenam mortis, aut mutilationis, aut flagellorum, & in carcere detentus, potest licitè fugere, euellendo ianuas, frangendo catenas, perforando muros, &c. Ratio: quia unicuique licitum est querere libertatem. Vnde si reus pro fuga faciendâ destruat parietem, ianuam, carceris comburat, frangat catenas, non peccat: quia vitur iure suo ad consequendam libertatem, quamvis ex illius fuga, custodes carceris aliquod damnum postea subeant à iudice, propter negligentiam ita custodiendo: nam hoc per accidens prouenit, ideoque ipsis custodibus est imputandum, qui vigilare debebant ad carcerem custodiendum, ne incarcerati fugerent. Ita Caietanus 2. 2. q. 69. ar. 4. Salon. & alij. Idem quoque censendum de amicis incarcerati: & istis enim licitum est, consulere incarcerato fugam, eique instrumenta præbere, ad frangendum carcerem, dummodò ipsi non adiuuent incarcerationem ad fracturam, neque vim interant custodibus. Ratio: quia sicut fuga ex carcere est licita, ita eam consulere, & instrumenta præbere licitum est.

Secus tamen censendum est, de Regularibus incarceratis: his enim illicitum est, ex carcere Conuentus fugere sub peccato apostasiæ, & aliorum scandalo. Prinde & alij non possunt hoc licitè consulere, neque instrumenta ad frangendum carcerem subministrare: quia peccarent mortaliter, consentiendo ad peccatum apostasiæ incarcerati Regularis. Ita Cariolanus lib. de cas. refer. casu 5. p. 2. & de rei obedientia circa finem, n. 97.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio.
& solutio,
eiusdem.

Obijciunt contra Corollarium III. Conclusionis II. Iudici iuridicè interro-

ganti, & iuste præcipienti reo, tenetur reus aperire veritatem. Sed etiam si reus dubitet, utrum iudex seruato iuris ordine procedat, iudex tunc iuridicè interrogat, & iuste præcipit reo: ergo etiam tunc reus tenetur respondere, & veritatem dicere. Respondetur, negando maiorem: iudex enim non seruato iuris ordine, procedens, non præsumitur iuridicè reum interrogare, sed potius extorquere à reo crimen, proinde tunc iudex grauiter peccat. Quod si iudex fallendo reum falsa promissione, occulti criminis confessionem ab illo extorsit, tenetur postea illam promissionem seruare, neque potest iam reum, poenâ ordinariâ, sed mitiori punire, nisi alias contigerit, esse sufficientes coniecturas, indicia, aut probationes. Nam in tali casu poterit reum poenâ ordinariâ punire, dummodò reus eam confessio nem, compertâ iudicis simulatione, non reuocauerit, sed potius in ea perseverans, eam postea frustratus confirmauerit. Ita Couarruias lib. 1. vari. cap. 2. in fine.

QVÆSTIO III.

De testibus & Notarijs.

Suppono quoad I. Testem illum esse, qui cum iuramento testificatur aliquid, se vidisse ab aliqua persona factum, aut ex ore ipsius audiuisse. Ut autem sit idoneus, & fide dignus, debet esse omni exceptione maior, ita, ut contra illum nihil possit opponi, ad illum reprobandum; non sufficit autem vnus testis idoneus, etiam omni exceptione maior ad faciendam plenam probationem, ut reus possit condemnari ad poenam. Nam ad summum requiruntur duo testes, deponentes, & conuenientes in dicto, ac iuramento confirmantes, testificando de loco, & tempore, se vidisse, aut saltem sensu externo verè percepisse, tale opus factum fuisse à tali persona: vnus autem testis idoneus, solum facit semiplenam probationem. Quod si dixe-

Ad plenam
probationem
non sufficit
vnus testis
idoneus

De Testibus, & Notarijs.

si dixerit, se ratum audiuisse ab alijs, non facit probationem, sed tantum indicia.

Conditio-
nes in teste
idoneo sex
requirun-
tur.

Porro conditiones in teste, ut sit idoneus, tam secundum ius Canonicum, quam civile, istæ requiruntur, nimirum mores, sexus, natura, fortuna, animus, & status. Circa mores duo genera hominum excluduntur à testificando. Primo, propter errorem, ut omnes infideles, Hæretici, Apostata à fide. Sic habetur in can. Non potest, 2. q. 7. vbi dicitur: Non potest erga homines esse fidelis, qui Deo infidelis existit. Secundo, propter malitiam, excluduntur omnes infames, excommunicati, publici vsurarij, concubinarij, falsarij, periuri, & socij criminis: quia omnes isti non sunt fide digni. Nā, qui Deum non timent, non possunt esse testes idonei, ut constat ex can. alieni errores, 2. q. 7. & 3. q. 4. Præterea de testibus cogendis.

Quinam re-
pelluntur à
testifican-
do.

Circa fortunam, excluduntur à testimonijs, serui, & pauperes: quia cum seruitus habeat annexum dominationis timorem, facile possent à suo Domino minis constringi, ad falsò testificandum. Vnde dicitur in can. Si testes 4. q. 2. §. item. Idonei non videntur esse testes, quibus imperari potest, ut testes fiant. Et infra, §. item serui, dicitur: Serui neque pro Domino, neque aduersus Dominum, sed solum pro facto suo interrogari possunt in iudicio. Similiter paupertas cum habeat rerum temporalium necessitatem, facile homines inclinat ad testificandum mendacium, & non seruandam iustitiam. Idem dicendum de vxoribus respectu suorum maritorum.

Circa sexum, & naturam, repelluntur in primis foeminae in naturalibus, propter naturæ fragilitatem, & mobilitatem animi; in causis tamen civilibus possunt testificari, ut habetur in can. mulierem 33. q. 1. Deinde repelluntur impuberes, ut constat ex can. testes. 4. q. 2. Idem.

que docet S. Thomas, 2. 2. qu. 70. art. 3.

Circa animum, excluduntur primo à testimonijs, omnes amentes, ebrij, furiosi, ob defectum intellectus. Præterea inimici, propter prauum animum, & odium, ut constat ex can. in primis 2. q. 2. & ex can. accusatores, 3. q. 5. Præterea, familiares, consanguinei, affines, domestici: quia his fides dari non potest, propter inordinatum amorem & affectum, ut habetur in can. Si testes 4. q. 3. vbi etiam additur, quod in propria causa nemo possit esse testis.

Tandem circa statum, excluduntur laici, ne in causis criminalibus aduersus clericos, testificari valeant: quia plerumque solent esse infensi statui spirituali, ut constat ex can. si testes 2. q. 7. per totum. Quod intelligi debet extra iudicium. Ac proinde duodecim personæ excluduntur à testimonio ferendo, in causis criminalibus, videlicet infideles, excommunicati, infames, pueri, mulieres, serui, pauperes, inimici, domestici, consanguinei accusatoris, insani, mente capti.

Nihilominus eiusmodi testes, quauis secundum iura non sint idonei ad testificandum; possunt tamen admitti in casibus difficilis probationis, quando delictum est tale, ut ex natura rei non possit per alios testes magis idoneos probari, cuiusmodi sunt delicta commissa in siluis, tempore nocturno in cubiculis, alijsque locis secretis, vbi iudex non potest aliter veritatem commissi delicti inuestigare. Ita Baldus in l. si quis ex argenteis, ff. de edendo. Nauarrus cap. 25. n. 50. & communiter alij.

Duodecim
personæ ex-
cluduntur à
testimonio
ferendo.

ARTICVLVS I.

Resolvitur Quæstio.

Conclusio I. Testis idoneus ille est, qui est omni exceptione maior, id est omni exceptione maior, id est, cui nihil potest à iure opponi, neque;

ni, neq; a iudice repelli, cur ad te-
stificandum non admittatur. Ita
Riccius in praxi aurea, resolut. 213
Probatur, quia eiusmodi testis, ab
omnibus vir probus, & virtutibus
ornatus esse iudicatur; vbi autem
opera rem testificantur, ibi testimo-
nium indubitatum ab omnibus ap-
probari solet. Sic Moyses quondam
accusabatur, quod se supra populū
erigeret, quasi ille solus Sanctus ef-
set, cum non solum ipse, sed & vni-
uersa multitudo, eisdem sanctitatis
notis fulsisset. Et ecce dicit scriptu-
ra Sacra, Numer. 16. Quod cum au-
disset Moyses, cecidit pronus in faciem,
locutusq; est ad Core, & ad omnem mul-
titudinem: Mane, inquit, notam faci-
et Dominus, qui ad se pertineat, & san-
ctos applicabit sibi, & quos elegerit ap-
propinquabunt ei. Vbi non verbis, sed
operibus testatus est causam suam,
esse humi sternens: non enim se
supra omnes erigere curabat, qui
ita se deiciebat ad terram, neq; si-
bi arrogabat sanctitatem, cuius pro-
bationem Dei brachio commisit.
Quis crederet attribuentibus eleva-
tionem illi, qui se ad terram usque
prostrauerat. Quis negare auderet
sanctum, quem a Dei manu electū
videret. Præclare igitur Moyses
eludit calumniantium dicta, nihil
ipse dicens, sed opera exhibens, suæ
innocentiæ charissima indicia. Nā
vbi opera proponuntur, quis annu-
cere poterit calumniantium dictis?
Inspecite virum secundum Dei cor

Davidis in
Saulis mi-
sericordiam

Davidem, qui deprehendens Saulē
inermem in spelunca, non solum pe-
percit ipse, verum etiam a persecu-
toribus defendit illum, minimam
chlamydis partem tantummodo ab-
scindens, quam postea in signum ex-
hibendo, dixit ad Saul: Quare audis
verba hominum loquentium; David qua-
rit malum aduersum te. Ecce hodie vi-
derunt oculi tui, quod tradiderit te Do-
minus in manu mea in spelunca: & co-
gitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi
oculus meus. Non ergo verbis accu-
santium calumnias repulit, sed præ-
sens exhibuit opus, & opere salutis

præstiro, prudenter conquestus est,
quod Rex audiret adulantium ver-
ba mendacia, ut ingeniose observat
S. Chrysosth. homil. 2 de Saule, &
Dauidem, ita scribens: Illi quidem,
inquit, verbis calumniantur, at ego re
ipsa me purgo, ipsiq; factis depello cri-
men. Nihil opus est verbis, cum ipse re-
rum exitus, quavis oratione clarius pos-
sit te docere. O miram Dauidis pru-
dentiam! ut repelleret verba, ope-
ra ipsa, eaq; evidentissima exhibu-
it, quæ ab omnibus possent videri.

Non possum hic præterire, quod
de Domino Iesv adducto ad tribu-
nal Caiphe, scribit Euangelista,
Matth. 26. Et surgens Princeps Sacer-
dotum ait illi, Nihil respondes ad ea,
quæ isti contra te testificantur? Tacuit
innocentissimus Iesvs aduersus ca-
lumnias, & falsa testimonia contra
se adducta, neq; vllum verbum re-
spondit: quia creaturæ pro illo lo-
quebantur. Sic censet Simon de
Cassia, lib. 13. cap. 64. Non respon-
debat, inquit, tunc Christus exproban-
tibus sibi verbum, quod dixerat, aut ex-
probrantibus vitam eius, atq; sermones,
verbum non respondebat. Respondum
est per creaturas, quæ de ipso moriente
testata sunt, per insolitas, & horribiles
actiones. Vbi ergo tot erant opera
exhibenda, tam noua, tam inusita-
ta, non erat opus vlla responsione;
cum semper abstinendum sit a ver-
bis, vbi opera in testimonium ex-
hibenda sunt. Sic Christus Domi-
nus, quando de somno Lazari di-
cebat Apostolis: Lazarus amicus no-
ster dormit. Statim adiecit: Sed va-
do, ut a somno suscitem eum. Ioan. 11.
Quando autem de morte eius lo-
quebatur: Lazarus mortuus est, non
addidit: Vado, ut suscitem eum: quia
iam se ad maximum resurrectionis
opus propius accingebat; & ideo
tantum opus præstiturus, merito a
verbis abstinuit. Ait D. Basiliius Se-
leucien. serm. 40. Cum dicit, dor-
mit, addit, vado, ut a somno suscitem
eum: cum verò dicit mortuus est, non id
adiecit: Vado, ut exsuscitem eum: quia
enim re comprobaturus erat, verbis an-
te disc-

Christus in
tribunali
Caiphe ad-
uersus ca-
lumnias si-
luit.

se dicere noluit. Quia meritò verbo-
rum probatio contemnitur, quando
opera adiunt, quæ animi virtutes
testentur. Ex hac conclusione de-
ducuntur corollaria.

Corollarium I. Testis legitimè
vocatus a iudice, & iuridicè interro-
gatus, tenetur in foro conscientie
dicere, puram veritatem de ijs, quæ
nouit. Ratio: quia quoties iudex le-
gitimè interrogat testes, habet po-
testatem illos constringendi ad ma-
nifestandam veritatem, ideoq; illis
dat iuramentum, de veritate dicen-
da: ergo tunc testes habent debi-
tum, testificari veritatem. Ita Sa-
lus Thom. 2. 2. q. 70. art. 2. Nō
est tamen testimonijs fidendum ni-
si & ipse reus audiatur. Quod ipse
met Deus apertissime docuit, quan-
do puniturus Sodomā, voluit ipse-
met descendere, ut videret, si quod
clamores sonabant, opera impleue-
runt. Descendam, inquit, & videbo,
verum clamorem, qui venit ad me, ope-
re compleuerint. Quid est, utiq; Deus
optimè sciebat & clamorem, & ei-
us veritatem, cum cum nihil latere
posset. Ut quid ergo per se voluit
conuenire Sodomitas, eosq; videre,
& audire ante damnationem? Equi-
dem ideo, ut terrenis iudicibus do-
ctrinam traderet, ne nudæ famæ,
vllsq; testimonijs adeo credant, ut
inauditum, & indefensum reum da-
mnen.

Ponite vobis ante oculos, duo
lumina Principum, Davidē, & Co-
stantinum Magnum, vterq; illorum
semel prætermittendo hanc regulā,
turpiter errauit. Constantinus e-
nim multorum Episcoporum testi-
monio raptus, Athanasium inaudi-
tum, & indefensum in exilium mi-
serat; David autem, dum Sibæ ac-
cusanti Miphiboseth, statim fidem
adhiberet, bonis pariter absentem,
& indefensum spoliavit, 2. Reg. 16.
Ait Rex Sibæ: Tua sunt omnia, quæ
fuerunt Miphiboseth. Quod obseruās
Theodoretus, lib. 1. histor. cap. 33.
ita scribit: Fidē adhibuit Constantinus

Testis iuri-
dicè inter-
rogatus, te-
netur veri-
tatem dice-
re.

Constanti-
nus Magn⁹
Athanasium
in exilium
relegauit.

Episcopos, qui occultare sudebant veri-
tatem, illi sibi quædam videri speciem
præferentes, quæ Imperatorem deo de-
luserunt. Neq; tunc nos latet, Davi-
dem Prophetam reuera deceptum
fuisse. Quem non Penitex, sed
veina, & verbero, (Sibam intelli-
go) qui falsum testem contra
Miphiboseth, detulit ad Regem,
veteratione circūmuenit. Quod nō
ideo commemorō, quasi Prophetā
insimulem, sed, ut ostendam huius
naturæ imbecillitatem, docerē-
que simul, non solis accusatorib⁹,
& testificantibus credendum esse,
quamuis digni videantur, quibus
danda sit fides; sed alteram autem
integram reo seruandam esse.

Hinc summani malitiam erga
nouellos Christianos, Principum E-
thnicorum, elicit Tertull. in Apolo-
get. scribens: Credunt de nobis, quæ
non probantur, & nolunt inquire, ne
probenetur non esse. Dicebatur a prin-
cipio Christiani ab Ethnicis infanti-
cidæ, incestores, humanæ carnis
epulones, comprehendebantur, di-
storquebantur; nulla tamen fiebat
quæstio de illis delictis, ex nemine
quærebatur, quot infantes pereme-
runt. Nihil de ijs inquirebatur. Et
cur, cum tot quasi criminum reos
plecterent, non de illis criminibus
loquebantur, nec vllam faciebant
mentionem? Respondet citat⁹ Ter-
tullianus: Nolunt, ait, inquire, ne
probenetur non esse, quæ malum credere.
Profecto iudex, qui testimonijs ali-
enis ductus procedit contra reum,
nullum cum ipso faciens, de eius-
modi criminibus verum, aperte co-
uincitur timere, ne fortan proben-
tur illa non esse, & appareat sine-
ra veritas manifesta. Quoniam,
malunt credere mala; quam vide-
re bona, malunt fide procedere, ut
in fidei obscuro sagittent rectos
corde; quam in visionis euidencia,
ne fortè cogantur parcere, quos
condemnant. Vnde Tertull. con-
cludit: Incestus sum, cur non inquiret?
In Deos, in Cæsares, aliquid committo,

cur non audior, qui habeo, quo purger.

Iudex qui
non inquit
ut ferro ve-
ritatem,
miserrimus
est.

O miseram talis iudicis sortem! qui quoties solis testimoniis nititur, neq; a reo inquit, neq; reum conuenit, ut videat veritatem, toties innocentiam parat insidias, iuxta illud Psal. 10. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde. Id est, in solis testimoniis, aut famæ, aut hominum dictum obscuritas est; in visione est claritas, & veritas. Impijssimi homines nolunt venire ad visionem, sed malunt nisi obscuritate testimoniorum, ut sic rectos perdant. Audite D. Iustin. Martyre in Apolog. 2. Principes, inquit, veritati opinionem antepponentes, nihilo plus possunt; quam latrones in solitudine. Nam, quod latro est in solitudine, dum in siluam obscuritate laet, ut transeuntes homines perimat, id est iniquus iudex, qui sola opinione nititur, ut aliquem damnet, quin accedere velit ad videndum, in quo sæpe veritas oculis pateret. Neque sane opponant imperiti iudices, nimisq; affecti ad perdendum. Quid si reus monitus de delicto neget, & apparentibus excusationibus se immunem ostendat, ut euadat alioquin in rei veritate nocentissimus. Eriola enim est hæc obiectio: nam, quid si etiam reus non monitus de delicto, prætermittat verissimas rationes, quibus innocentiam suam sufficienter probare posset, atq; sic in veritate innocens cogatur supplicium pati? Planè hoc maius inconueniens apud omnes viros probos ducitur. Nec est, qui non magis teneatur vitare periculum castigandi innocentem; quam liberandi reum.

Testis, habens legitimum causam reticendi, non tenetur veritatem dicere.

Corollarium II. Quando testis habet legitimam causam reticendi, tunc non tenetur aperire veritatem etiam in iudicio, v. g. quando testis nouit delictum sub sigillo secreti; aut gratia consilij, vel auxilij. Ratio: quia, quæ sub sigillo sciuntur, non possunt sine peccato manifestari, cum fides alteri data in rebus lici-

tis semper debeat seruari. Alias nemo auderet consilium ab alio petere sub secreto, si talis secretarius licite posset contra reum in iudicio testificari. Vnde Procurator, Tabellio, Aduocatus, aut consiliarius, cui secretum causæ commissum est; similiter medicus, & chirurgus, cui homicida, qui vulnus accepit, se curandum tradidit: item obstetrix, cui puella se in partu comisit, quamuis iuridice interrogentur, crimen reuelare non debent: imò neq; possunt, quamuis iudex habeat ius interrogandi. Nam multo magis credit in bonum publicum, ut huiusmodi delicta silcantur; quam ut detegantur. Manifestans igitur, aut denuntians huiusmodi delicta, sub tali secreto sibi commissa, peccaret non solum contra charitatem, sed etiam contra iustitiam, cum obligatione restituendi damna inde secuta. Deniq; affines, & consanguinei, non tenentur testificari contra suos affines, consanguineos, familiares, &c. Quia damnum illorum redundare posset contra ipsos deponentes, propter coniunctionem sanguinis; ideoq; iudex neq; debet, neq; potest eos adstringere ad talē depositionem: quod si adstringat, tunc possunt licite uti verbis otiosis: dicendo, se nescire ea ad testificandum in iudicio. Ita communis sententia.

Corollarium III. Ad reddendum firmum testimonium contra proximum, non sufficit vnus testis, sed omnino duo saltem requiruntur.

Prima pars corollarij, patet ex scriptura Sacra, Ioan. 3. ubi Christus dicebat: Amen, amen dico vobis, quia quod scimus, loquimur; & quod videmus, testamur; & testimonium nostrum non accipitis. Non dixit: quod scio, loquor; & quod video, testor; sed in plurali, loquimur, testamur, scimus. Quia agebat de testimonio firmo, & stabili, quod culpabiliter repellatur: tale autem testimonium a pluribus, non ab vno dici debuit. Sic censet Rupertus lib. 3. in Ioan. Plura.

Vnus testimonium legitimum non est.

De Testibus, & Notarijs.

Pluraliter, inquit, loqui maluit, quod scimus, loquimur. Videlicet, quia iurare se proficitur, & loquelam suam testimonium nuncupat; testimonium autem vnus legitimus non est. Hinc Moyses ubi vidit flammam in rubo, & rubum sine latione inter flammam, dixit Exodus 3. Vadam, & videbo visionem hæc magnam. Res stupenda, iam videbat, quomodo ergo dixit: Vadam, & videbo. Ne miremini: quia solum videbat vno oculorum sensu; vni autem testimonio sensus, non omnino fidem habens, accedere conabatur, ut etiam auditu perciperet aliquid, cupiens non vnus sensus, sed duorum testimonium probare. Pulchre Nicanus de vita Moysis: Vadam, inquit, & videbo visionem hæc magnam, ne videlicet oculos solum verum etiam (quod mirabilius est) radijs eius lucis illuminaret. Natura enim illius lucis, veluti in duorum obiecta sensuum diuisa, ut in oculos splendore radiorum fulgebat; sic in auditum, immortaleque dogma tum insonabat. Et quidem, merito tantæ rei testimonium, non vni sensui credebatur, quoniam vni testimonium infirmum est.

Susannam duo Presbyteri falso accusarunt.

Altera etiam pars corollarij constat: quia duo testimonia conformia, omnimodam rei certitudinem hominibus faciunt. Hinc Daniel 3. quando Propheta refert accusationem Susannæ, sic ait: Surgentes autem duo Presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas supra caput eius. Quærens suspexit in calum. Et cur non potius clamauit ad terram? cur vocibus non est testata suam innocentiam? Causa hæc est, quia postquam vidit duos in accusationem sui conuenire, ita certum eorum testimonium credidit, quod nullis posset refutari verbis. Ita resoluit D. Ambrosius in Psal. 118. serm. 17. Duo, inquit, Presbyteri senes falsum testimonium deferebant, numerus Sacerdotum, atq; senum, vocem auferebat puella. Quali diceret: quia numerus testificantium ex duobus constabat, inter se consentientibus, ideo irrefragabilis e-

rat. Illud ergo solum testimonium aduersus aliquem habetur firmum, quod duobus testificantibus constat.

Corollarium IV. Qui scit quæpiam innocentem, probatum esse innocentem in iudicio, ex iustitia quidem non tenetur se offerre ad testificandum in fauorem ipsius: ceterum si sua testificatione posset liberare innocentem a supplicio, ad quod esset condemnandus, tunc ex charitate teneretur se offerre ad testificandum, & veritatem aperiendam.

Innocenti ad mortem damnato succurrendum est.

Ratio: quia quilibet tenetur subuenire proximo suo in extrema necessitate indigenti, quando commodè potest, alias peccaret contra præceptum charitatis. Ita S. Thomas 2. 2. q. 70. ar. 2. Et hoc apertè colligitur ex scriptura Sacra, Prouerb. 24. ubi dicitur: Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare non cesses. Super quem locutus D. Ambrosius serm. 8. in Psal. 118. ita scribit: Opera manus tuæ eroga pauperibus, debiles eleuato, redime captiuos & soluis vincula tua. Eripe eum, qui ducitur ad mortem, hoc est, eripe eum intercessionem, eripe gratiam Sacerdos, aut tu Imperator, eripe subscriptionem indulgentiæ, & soluis peccata tuas, eruis te a vinculis. Nam quis nunquam vidit liberatorum benedictiones vacuas esse? Sic Actor. 9. Tabitha, foemina cantatissima, propter elemosynas defuncta iacebat; eam autem circumfusa vndiq; viduæ retinebant, quarum vocibus inferus Petrus rursus, foeminam rursus ad vitam redire. Quid tunc? dicit sacer textus: Illa aperuit oculos suos, & viso Petro, resedit. De quo pulchre S. Cyprianus, de opere, & elemosynâ ita scribit: Quæ laborantibus viduis largita fuerit subsidia viuendi, meruit ad vitam viduarum petitione renouari. Ita mihi credite, petitiones, & benedictiones liberatorum efficaces sunt, ut vitam impetrent ijs, per quos liberati fuerunt.

Corollarium V. Testis legitime citatus ad testificandum coram iudice,

Gggggg 2

Testis citatus nolens testificari, peccat mortaliter.

dice, si fugiat, aut falsam alleget, mentiundo v.g. se esse inimicum talis, proinde se testificari non posse, peccat mortaliter contra obedientiam, atq; charitatem, & contra iustitiam: proinde tenetur ad restitutionem damni, ex defectu talis testificationis secuti. *Ratio*: quia fugiendo, aut mendacio declinando talem testificationem, ad quam fuit per citationem vocatus, facit contra obligationem iustitiae, facitq; iniuriam iudici habenti ius ad cōstringendum eum ad testificandum: & insuper est causa moralis efficax, ut iudex ex defectu talis testificationis, ferat sententiam in damnum alteri, & sic tenetur ad restitutionem omnium damnorum, inde secutorum. Ita Sayrus in Clavi Regia, lib. 12. cap. 20. n. 25.

In Notario quatuor conditiones requiruntur.

Conclusio II. Notarius, siue tabellio, debet esse persona publica, habens publicum officium scribendi instrumenta contrahentium ad faciendam fidem pro illis, in Actis publicis. Porro in notario quatuor conditiones requiruntur, nimirum scientia, obligatio, veritas, fidelitas. Officium autem illius publicum est, fideliter conscribere acta, iuxta petentis instantiam. Vnde Notarij, in principio sui officij, iurant se confecturos instrumenta, sine diminutione veritatis, aut commissione falsitatis, ideoq; si non recte præstet munus suum, essent periti, & mortaliter peccarent. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Episcopi possunt Notarios ignoros deponere.

Corollarium I. Notarius debet habere saltem mediocrem scientiam eorum, quæ ad artem notariorum spectant, proinde debet scire clausulas apponi solitas, ex quarum ignorantia, multæ sequuntur lites, & damna. Et ideo, si ex negligentia, aut ignorantia notarij, pars aliquod damnum subeat, peccat contra iustitiam, & ad restitutionem tenetur. Quod facile colligitur ex Concilio Tridentino sess. 22. cap. 10. de re-form. ubi conceditur Episcopis, tãquam Sedis Apostolicæ delegatis,

ut suspendant quoscunq; notarios imperitos, aut in officio delinquentes, illosque officio notariat' privent.

Corollarium II. Notarius ultra scientiam, debet habere veritatem, atq; fidelitatem. Porro veritas, & fidelitas notariorum in multis consistit. *Primo*, ut caueant ab omni dolo, & malitia, proinde attendere debent, ne signent ea, quæ inter partes contrahentes acta non sunt, neq; aliquid mutant, aut addant, vel detrahant; sed simpliciter clare, & aperte omnia scribant, iuxta conventionem contrahentium. Nã si quid falsificaverint, peccant peccato mortali falsitatis, & periurij, tenenturq; ad restitutionem omnium damnorum, ex tali falsificatione secutorum. *Secundo*, fidelitas notarij consistit in hoc, ut non modò verum conficiat instrumentum, sed etiam verba contrahentium obseruet, & describat. *Tertio*, fidelitas notarij consistit in hoc, ut seruet apud se fideliter instrumentum originale omnium actorum, a se confectorum. *Quarto*, fidelitas notarij consistit in hoc, ut non occultet, aut denegat transumptum instrumentorum, quæ ab ipso exiguntur a partibus. Nam secus faciens mortaliter peccaret, & ad restitutionem damni teneretur, potissimum si occultet instrumenta continentia legata, ne legatarij habeant id, quod sibi ex legato competit. *Quinto*, Notarij fidelitas consistit in hoc, ut seruet secretum in ijs, quæ ex officio celanda sunt: Vnde non debet testamentum clausum publicare, neq; aperire ea, quæ ei sub secreto sigilli tradita sunt, nisi post mortem testatoris, ex mandato iudicis aperiatur testamentum defuncti. *Sexto* tandem, ut Notarius certiores faciat partes contrahentes de obscuris, & potissimum simplicibus, ac mulieres, ne deceptæ maneat.

Notarius debet habere veritatem, & fidelitatem.

Notarius tenetur servare iustitiam, & am.

Corollarium III. Notarius tenetur servare iustitiam, quæ in duobus consistit. I. in conficiendis actibus

actibus iustis, & non iniquis. II. ut pretium sui laboris non recipiat, ultra id, quod sibi de iure competit, ut est lege taxatum, aut communi consuetudine receptum. Nam secus faciens, graviter peccaret, & teneretur ad restitutionem illius quantitat' pecuniæ iniquè acceptæ. Quod si illi sponte offeratur pretium maius iusto, potest licitè accipere. Vnde Notarius mortaliter peccat, conficiendo instrumentum usurarium, aut contra libertatem Ecclesiæ; aut si scilicet conficiat testamentum, nuncupativum alicuius non sanæ mentis, ut docet Nauarr. cap. 25. n. 54. Item si pretio corruptus, aut odio, importunis precibus inducat restatorem, ut instituat alium ab eo, quem ipse volebat.

Notarius quando potest maius pretium accipere;

Corollariū IV. Nihilominus notarius potest accipere plus, quam lege taxatum, aut consuetudine receptū sit, ratione laboris extraordinarij, v.g. si importunis precibus cogatur ad noctes insomnes ducendas: aut si ad conficiendam scripturam peregrè profecturus sit; aut si hora esset incommoda, puta nocte, aut imbre cadente, vel quando oportebat prandere. *Ratio*: quia talis labor non est annexus scripturæ, sed est extraordinarius. Ita Sayrus lib. 12. cap. 25. n. 19. & 20. Iam autem ob merum egressum e domo, etiam tempore frigoris, aut caloris, non potest notarius plus accipere: quia iste labor est annexus officio eius, ut docet Villalobos tom. 2. tract. 18. diff. 5. n. 6. Similiter, quando consulit, aut ordinat, quomodo conficienda sit scriptura: nã ad id ex officio tenetur; quemadmodum & iudex ad iuste iudicandū. At verò, si notarius consilium dederit extraordinarium, feceritq; id, quod advocat' factus erat, secus censendū: quia hæc non sunt sui officij.

Corollarium V. Securissimum tamen in praxi putarem, ut confessorij semper obligent notarios ad restitutionem, quando plus accipiunt,

quàm illis debetur. *Ratio*: quia prudenter præsumi potest, huiusmodi donationes non esse liberas. Ita Villalobos supra citatus, n. 14. Vnde etiam partes litigantes mortaliter peccant, quando in materia grati offerunt munera ministris iustitiæ; propter scandalum & periculū subversionis iustitiæ, nisi forsã id faciāt, ad redimendā iniustitiā vexationem. Famuli tamen iudicij, licitè possunt aliquit accipere, quando litiganti aditū concedunt extra tempus, aut curant facilem expeditionem, siue partium iniuria.

ARTICVLVS II.

Soluntur Obiectiones.

Obijciunt contra corollarium II. Quando testificatio est necessaria, ad damnum aliquod publicum, aut priuatum auerrendum, tunc promissio secreti, etiam iuramento firmata non obligat: ergo etiam si testes legitimam reticendi causam habeant, nimirum, quia sciunt delictum sub secreto, possunt aperire veritatem tam in iudicio, quam extra. *Respondetur*, concessio antecedente, negatur consequentia. *Ratio* discriminis est, quia nullum iuramentum promissorium, cedens in damnum commune, vel alicuius tertij, obligat, ac proinde in tali casu, sciens secretum cuiusmodi delictum, tenetur illud aperire, non secus, ac si non promississet. Deinde, quia ius naturale, de tuendo bono communi, magis obligat, quàm præceptum naturale tuendi bonum priuatum. Hoc tamen intelligi debet, quando damnum illud commune, aliā viā auerteri non potest.

Obiectio, & solutio eiusdem.

QVÆSTIO IV.

De Aduocato, seu Procuratore.

Suppono. Aduocatū illum dici, qui in causis iudicialibus causam alicuius defendit, & patrocinatur, allegando rationes, & iura, quæ pro suo

Tria personarum genera excluduntur a munere Aduocati,

suo cliente faciunt, ut sententia iudicis in eius fauorem feratur. Tria autem personarum genera excluduntur a munere Aduocati. *Primo*, ob defectum naturalem corporis, aut animi, ut surdi, muci, infani, cæci, furiosi, carentes usu rationis, pueri, & adolēcentes ante 18. ætatis annum, ex eo, quia in aduocato perfectum iudiciū requiritur. *Secundo*, ob defectum spirituales, & impedimentum Canonicum, excluduntur infideles, Hæretici, Apostata a fide, publicè excommunicati, omnesq; infames infamiâ iuris, aut facti, ut constat ex cap. *Infames*. 3. q. 7. & cap. 1. & 2. 4. q. 1.

Tertio, ob indecentiam status, excluduntur ab aduocacia Monachi, ut habetur in cap. *ex parte, de postul.* Deinde, Canonici Regulares, & generaliter omnes Religiosi. Qui tamen in causis monasterij, de licentiâ Prælati coram iudice seculari, in causa ciuili patrociniari possunt, ut constat ex cap. 1. & *fin. de postulando*. Tandem Clerici omnes in Sacris ordinibus constituti, & in minorib; si beneficium Ecclesiasticum habent. Quia his omnibus dedecorū est lites tractare, nisi in propria causa, vel pro Ecclesia, vel pro coniunctis, & miserabilibus personis, ut habetur in cap. 1. & *capit. fin. de postulando*.

ARTICVLVS I.

Resoluitur Quæstio.

Conclusio. Aduocatus si definiri solet: *Aduocatus est, qui in iudicio apud eum, qui iurisdictioni præest, desiderium suum, vel animum exponit, vel alterius desiderio contradicit.* De quo fusiè Sayrus in Clau. Regia. lib. 12. cap. 22. q. 71. & Barbosa de offic. & potest. Episcopi tom. 3. allegat. 79. a. n. 16. Porro in Aduocato quatuor requiruntur, nimirum scientia, diligentia, fidelitas, & labor. Fidelitas Aduocati consistit in his I. ut non adducat falsas leges, aut abrogatas, aut doctrinas reprobata, aut

ne bonas leges in falsos sensus detorqueat. II. ut defendat litem veris, & solidis rationibus, non falsis cauillis. III. ut non instruat clientem ad lurandum falsum; aut falsas scripturas, vel falsos testes induendum, neq; in grauamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes. IV. ut non manifestet merita causæ aduersario: nam sic esset præuicator, id est, contrariam partem adiunaret, proditâ suâ causâ. Ex hac conclusione deducuntur corollaria.

Corollarium I. Aduocato debetur pretium pro eius patrociniis. Ita S. Thomas 2. 2. q. 71. ar. 4. *Ratio*: quia sicut sciētia Iuris periti; ita Aduocati industria, solertia, & labor ipsorum, pretio æstimabilis est; sicut & aliorum artificum. Vnde Aduocatus licite potest vendere suum patrociniū; quemadmodum etiam Iurisperitus verum consiliū. Cæterum Aduocatus salariatus de publico, non potest aliquid a litigantibus accipere, ut obseruat Lopez lib. 1. de contractibus, cap. 27. Si tamen stipendium annuum a personis particularibus conuentum sit, tunc non tenetur Aduocatus propter illud patrociniari in causis omnib; occurrentibus, nisi aliud stipendium ei offeratur, ut docet Salon. 22. q. 71. ar. 4. contr. 1. de stipendijs annuis. *Ratio*: quia ista stipendia annua, sunt exigua, solumq; dari solent in partem stipendij litium occurrentium. Verū tamen in his seruanda est mens Aduocati, & clientis.

Corollarium II. Nihilominus, in extrema necessitate, quando v. g. alicui imponitur crimen, ob quod plectendus esset capite, aut omnibus bonis spoliandus, & in extremam coniiciendus inopiam, nisi defendatur, tunc Aduocati tenentur illi gratis patrociniari. Ita S. Thomas 2. 2. q. 71. ar. 1. *Ratio*: quia in extrema necessitate vnusquisq; tenetur extremè egenti illud impendere, quo ipse instructus est, & quando non est similiter egens, v. g. pauperi egen-

Aduocato
debetur
pretium
pro patrociniis.

Aduocatus
inopi tene-
tur gratis
patrociniari.

regenti cibo, habens cibum teneretur succurrere. Imo Aduocatus extremè indigenti patrociniis, tenetur gratis patrociniari, sub peccato mortali, & cum iactura bonorum, quæ sunt necessaria ad statum, id est detrahendo de tempore, quod impendebat patrociniis eorum, a quibus recipiebat stipendia, ad statum suum conseruandum. Ita Salon. 2. 2. q. 71. ar. 1. Sayrus lib. 12. cap. 23. Et clare id docet D. Gregorius homil. 9. in Euangel. sub finem, ita scribens: *Habens intellectum, curet omnino, ne taceat; habens rerum affluentiam, a misericordiâ largitate non torpescat; habens artem, quæ regitur, usum illius cum proximo partiatur; habens loquendi usum, apud diuitem pro pauperibus intercedat; talentū quippè ab vno quod nostrum venturus iudex exiget, quantum dedit.*

Corollarium III. Etiam in graui necessitate pauperis, v. g. si iniuste damnandus esset ad tritremes, ad publicam flagellationem, ad durum carcerem: vel si amisâ lite iniusta, grauem morbum esset contrahiturus, tenetur Aduocatus sub mortali patrociniari illi, dummodo ipse præter eam operam, quæ illi necessaria est ad suum statum sustentandum, habeat aliquid temporis. *Ratio*: quia in graui necessitate, tenetur elemosynam facere ex superfluis. Cæterum non tenetur Aduocatus patrociniari pauperibus, quando est alius in promptu, qui possit subuenire, & velit, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 71. ar. 1.

Corollarium IV. Quando ex imperitia Aduocati, cliens a iusta causa excidit, tunc Aduocatus tenetur ad restitutionem. *Ratio*: quia tenetur ex officio scire, & saltem mediocri scientiâ instructus esse. Proinde scire ius, in quo versatur, & cognoscere sufficienter merita, ac iustitiam causarum. Quod si pars litigantis sciens esse ignarum, tamen illum pro Aduocato assumat, tunc liber est a restitutione, & pars illum

assumens sibi imputare debet, si a iusta causa exciderit, supposito, quod Aduocatus diligenter se pro suo capto in defensione causæ gesserit. Similiter, quando Aduocatus manifeste scit: causam esse iniquam; & tamen illam promouet, ac euincit, tenetur patri expensas, & omnia, quæ per litem amisit, restituere. Ita communis Doctorum sententia. Vnde tenetur Aduocatus suum clientem monere de iniustitia causæ, & si monitus nolit desistere, tenetur Aduocatus deserere eum. Non potest tamen secreta causæ, alteri parti prodere: quia esset præuicator, præsertim in causis communibus, & non magni momenti, in quibus nullam periculum venit communitati, vel alteri cuiuspiam tertie personæ. At verò in causa graui, v. g. si agatur de vita, aut mutilatione membri, vel de alia re magni momenti, ut de statu Principis, licitum est prodere secreta causæ iniustæ, seruatis his conditionibus. I. ut certissime, & non sub dubio, cognoscat causam esse iniustam. II. ut id facere possit sine scandalo. III. ut probabiliter credat, innocentem condemnatum, & fore liberandū, per suam monitionem factam actori, ut ab iniusta causa desistat. His itaq; concurrentibus conditionibus, potest Aduocatus, imò & tenetur merita causæ iniustæ iudici renclare ex charitate, ut iudex imminenti damno occurrat: quoniam iure charitatis tenemur proximi damna impedire, quantum fieri potest.

Corollarium V. Aduocatus, qui animo paratus est, ad defendendam quamcunq; causam, quæ ad ipsum deuenerit, siue iusta, siue iniusta sit, est in statu peccati mortalis. Suscipiens tamen causam iniustam, si id ignoret inuincibiliter, excusatur a restitutione. Quando autem vtraq; pars est æq; quasi probabilis; tunc Aduocatus potest suscipere tam rei; quam actoris patrociniū. Cæterum, quando vna pars, est probabilis, &

Etiam in
gravi neces-
sitate pau-
peris, tene-
tur Aduoca-
tus patrociniari.

Aduocatus
tenetur suū
clientem,
monere de
iniustitia
causæ.

lis, & communiter recepta; altera-
verò solum videtur aliquid habere
probabilitatis, sed parū, & in quam
rarò, aut nunquam iudices inclinat,
tunc Aduocatus peccat contra iusti-
tiam, talem partem defendens. Ra-
tio: quia eiusmodi causa cēsetur mo-
raliter iniusta, ideoq; tenetur & par-
ti, & clienti, omnia damna resar-
cire.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones.

Obiectio & solutio eius-
dem
Obijciuntur contra Corollarium I. Pa-
trocinium est spirituale quid. Sed
pro re spiritali non debetur pretium:

ergo Aduocato pro patrocinio non
debetur pretium. Respondetur, distin-
guendo maiorem. Patrocinium Ad-
uocati est spirituale quid diuinum;
negatur: est spirituale naturale, con-
ceditur. Similiter, distinguitur minor.
Pro re spiritali diuina, non debetur
pretium, conceditur: esset enim si-
monia, iuxta illud Christi: *Gratis da-
te, quæ gratis accepistis*: pro re spiri-
tuali naturali, non debetur pretium,
negatur: & sic negatur consequentia.
Ita Salon. 2. 2. q. 71. ar. 4. & com-
munis Doctorum sententia. Et hæc
quantum ad explanationem
totius Decalogi suffici-
ant.

F I N I S.

INDEX

I N D E X.

Difficiliorum Sacræ Scripturæ locorum.

Ex veteri Testamento.

G E N E S I S.

CAPVT I.

*Faciamus hominem ad imaginem, & similitudi-
nem nostram.* 374. 1.

CAPVT II.

*Et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operare-
tur.* 209. 1.

CAPVT III.

*Dixit autem serpens ad mulierem: nequaquam
moriemini.* 235. 1.

Vidit quod bonum esset lignum ad vescendum. 877. 1.

Maledicta terra in opere tuo. 488. 1.

CAPVT IV.

Omnis qui inuenerit me, occidet me. 112. 1.

Possedi hominem per Deum. 180.

CAPVT VI.

*Cumq; coepissent multiplicari homines super ter-
ram.* 219. 2.

CAPVT XIV.

*Melchisedech Rex Salem proferens panem, & vi-
num.* 497. 1.

CAPVT XVII.

Ego Deus omnipotens, ambula coram me. 659. 2.

CAPVT XVIII.

Domine ne transeas seruum tuum. 32. 1. & 52. 2.

CAPVT XIX.

Ingressus es ut aduenas, nunquid ut iudices. 213. 1.

*Recordatus Abraham, liberauit Loth de subuersi-
one.* 38. 2.

CAPVT XXII.

Elevatis oculis vidit locum procul. 57. 2.

Tolle filium tuum unigenitum, & offer eum. 464. 2.

CAPVT XXIII.

*Currens itaq; Esau obviam fratri suo, amplexus
est eum.* 118. 1.

CAPVT XXVI.

Ego sum Deus Abraham patris tui. 492. 2.

CAPVT XXVIII.

Quam terribilis est locus iste. 352. 1.

Omnium, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi. 259. 2.

CAPVT XL.

Cæperunt venire septem anni inopia. 107. 2.

E X O D U S.

CAPVT III.

Solve calceamenta de pedibus tuis. 434. 1.

*Dominus Deus Hebræorum vocavit nos, ibimus
viam.* 9. 2.

Ego sum Dominus Deus patrum vestrorum. 37. 1.

CAPVT VIII.

Ecce ego percutiam omnes terminos tuos ravis. 195. 1.

CAPVT XI.

Postulet vir, & mulier à vicina sua vasa aurea. 643. 1.

CAPVT XIII.

Tulit Ioseph ossa patris sui ex Egypto. 624. 2.

CAPVT XVIII.

Stulto labore consumeris. 64. 1.

CAPVT XIX.

Cuncta, quæ locutus est Dominus, faciemus. 97. 1.

CAPVT XX.

Altare de terra facietis mihi. 848. 2.

Honora patrem tuum, & matrem tuam. 602. 2.

CAPVT XXI.

Qui maledixerit patrem suum, morte moriatur. 604. 1.

CAPVT XXXI.

*Recluserunt eum in carcere, nescientes, quid face-
re deberent.* 448. 1.

H h h h h

CAPVT

I N D E X.

CAPVT XXXII.

Occidat unusquisque fratrem, & amicum suum. 354. 1.

LEVITICVS.

CAPVT III.

Nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis. 300. 1.

CAPVT XI.

Cuncta, quae non habent pinnulas, & squamas, immunda erunt. 884. 1.

CAPVT XVIII.

Turpitudinem patris tui, & matris tuae, non discoperies. 607. 1.

CAPVT XX.

Non facietis vobis idolum, & sculptile. 18. 2.

CAPVT XXIV.

Quicumque nomen Dei blasphemauerit, morte morietur. 241. 2.

NUMERVS.

CAPVT IV.

Altare aureum inuoluent hyacinthino vestimento. 110. 2.

CAPVT XVI.

Moses, & Aaron, suggerunt ad tabernaculum. 668. 1.

CAPVT XX.

Non introducetis bos populos in terram, quam dabo eis. 338. 1.

CAPVT XXI.

Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes eius. 244. 1.

CAPVT XXIII.

Dominus autem posuit verbum in ore eius. 10. 1.

DEVTORONOMIUM.

CAPVT IV.

Altare aureum inuoluent hyacinthino vestimento. 110. 2.

CAPVT VI.

Dominum Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis. 173. 1.

CAPVT IX.

Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. 22. 1.

CAPVT XI.

Quicumque calcauerit pes vester, vester erit. 327. 2.

CAPVT XII.

Dissepate aras, confringite statuas, idola comminite. 197. 2.

CAPVT XXV.

Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius, & minus. 798. 1.

CAPVT XXXII.

Pars autem Domini populus eius. 391. 2.
Peccauerunt ei, & non filij eius in sordibus. 218. 1.

CAPVT XXXIV.

Et non cognouit homo sepulchrum eius. 339. 2.
& 57. 1.

I O S V E.

CAPVT X.

Sol contra Gabaon ne mouearis. 98. 1.

CAPVT XVIII.

Congregati sunt omnes filij Israel in Silo. 67. 1.

ZACHARIAS.

CAPVT V.

Ecce una mulier sedens in medio amphorae. 857. 2.

CAPVT XI.

Et contracta est anima mea in eis. 530. 1.

LIBER I. REGVM.

CAPVT I.

Filij Belial nescientes Dominum. 212. 2.

CAPVT II.

Quare calce abiicistis victimam meam. 77. 2.

CAPVT III.

Porro Samuel necdum sciebat Dominum. 348. 1.

CAPVT VII.

Præparate corda vestra Domino. 289. 1.
Vade, & loquere ad seruum meum David. 340. 2.

Intonuit autem Dominus fragore magno. 601. 2.

CAPVT

I N D E X.

CAPVT XIII.

Iam nunc præparasset Dominus regnum tuum. 509. 1.

CAPVT XIV.

Et ecce ego morior. 109. 1.

CAPVT XXIV.

Percussit cor suum David, eo quod abscondisset oram chlamydis. 283. 2.

CAPVT XXVIII.

Quid interrogas me, cum Deus recesserit à te. 116. 1.

LIBER III. REGVM.

CAPVT XXII.

Mortuus est autem Rex, & perlatatus in Samariam. 116. 2.

LIBER IV. REGVM.

CAPVT II.

Leuauit pallium Eliae, quod ceciderat. 12. 2.

I O B.

CAPVT XXXI.

Pepigi saeculus cum oculis meis, ut ne cogitarem, quidem de virgine. 865. 1.

CAPVT XXXVIII.

Nunquid coniungere valebis micantes stellas pleiadas. 99. 2.

Cum me laudarent simul astra matutina. 533. 2.

CAPVT XLI.

Sternutatio eius splendor ignis. 879. 1.

CAPVT XLII.

Non esis coram me rectum locuti. 646. 1.

PSALMI.

PSALMVS IX.

Desiderium pauperum exaudiuit Dominus. 291. 1.

PSALMVS X.

Dominus in calo sedes eius. 460. 2.

PSALMVS XXIII.

Tollite portas Principes, & eleuamini. 945. 1.

Hhhhhh2

PSALMVS XXVIII.

Et in templo eius omnes dicent gloriam. 439. 1.

PSALMVS LX.

Ut reddam vota mea de die in diem. 98. 1.

PSALMVS LXII.

Laudabuntur omnes, qui iurant in eo. 169. 1.

PSALMVS LXXXI.

Ego dixi, dii estis. 41. 2.

PSALMVS LXXXVIII.

Beatus populus qui scit iubilationem. 262. 1.

PSALMVS CXV.

Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi. 683. 1.

PSALMVS CXVIII.

Portio mea Domine. 391. 1.

Erraui sicut ovis, quae perijt. 270. 2.

In sole posuit tabernaculum suum. 668. 1.

PSALMVS CXIX.

Legem pone mihi Domine. 445. 1.

PROVERBIA.

CAPVT VI.

Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum. 805. 2.

CAPVT VIII.

Dominus possidet me in initio viarum suarum. 463. 2.

CAPVT XXX.

Stellio manibus nititur, & moratur in edibus regum. 101. 2.

CANTICA.

CAPVT I.

Osculetur me osculo oris sui. 858. 1.

CAPVT IV.

Sicut fragmen mali punici, ita gena tua. 244. 2.

CAPVT V.

Ego dormio, & cor meum vigilat. 560. 2.

CAPVT VI.

Dilectus meus descendit in hortum ad areolam. 436. 2.

CAPVT

I N D E X.

CAPVT VII. <i>Quid videbis in Sulamite nisi choros castrorum.</i> 405. 1.	CAPVT XXVI. <i>Facta simulachra eorum bestijs.</i> 77. 1.
S A P I E N T I A. CAPVT III. <i>Tanquam aurum in fornace probauit eos.</i> 405. 2.	CAPVT XXVIII. <i>Peregrinum est opus eius ab eo.</i> 74. 2.
CAPVT IV. <i>Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius.</i> 344. 1.	CAPVT XXX. <i>Contaminabis laminas sculptilium argenti tui.</i> 304. 2.
CAPVT VIII. <i>Attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit &c.</i> 587. 1.	CAPVT XLI. <i>Taceant ad me insule.</i> 261. 1. <i>Annuntiate qua ventura sunt, & sciemus, quia dii estis.</i> 871. & 891.
CAPVT X. <i>Sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium.</i> 205. 2.	CAPVT XLVII. <i>Veniet super te malum, & nescies ortum eius.</i> 145. 2.
ECCLESIASTICVS. ECCLESIASTES. CAPVT IV. <i>Omnis mulier, qua est fornicaria, quasi stercus.</i> 284. 2.	CAPVT LIV. <i>Latere sterilis, qua non parit.</i> 258. 1.
CAPVT VII. <i>Melius est ire ad domum luctus, quam conuiuij.</i> 228. 1.	CAPVT LVI. <i>Dabo eis nomen melius à filijs, & filiabus.</i> 397. 2.
CAPVT XI. <i>Mitte panem tuum super transeuntes aquas.</i> 271. 2. <i>Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystal- lus: ab aqua.</i> 360. 1.	CAPVT LXII. <i>Vocaberis voluntas mea.</i> 368. 1.
CAPVT XXXIV. <i>Vana spes, & mendacium viro insensato.</i> 225. 1.	H I E R E M I A S. CAPVT II. <i>Populus meus mutauit gloriam suam in idolum.</i> 218. 2.
I S A I A S. CAPVT XI. <i>Percutiet terram virga oris sui.</i> 629. 1.	CAPVT IV. <i>Iurabis in veritate, & iudicio, & aequitate.</i> 174. 1.
CAPVT XII. <i>Habitabit lupus cum agno, & badus cum pardo.</i> 304. 1.	CAPVT XX. <i>Scrutans corda, & renes Deus.</i> 88. 1.
CAPVT XX. <i>Va corona superba ebrijs.</i> 72. 2.	CAPVT LI. <i>Subito cecidit Babilon, & contrita est.</i> 394. 1.
	T H R E N I. CAPVT I. <i>Viderunt eam hostes eius, & deriserunt sabbata eius.</i> 426. 1.
	E Z E C H I E L. CAPVT VIII. <i>Statutum erat idolum Zeli ad prouocandam emu- lationem.</i> 910. 2.
	DANIEL.

I N D E X.

DANIEL. CAPVT VII. <i>Et quatuor bestiae ascendeant de mari.</i> 847. 2.	A M O S. CAPVT IV. <i>Audite verbum hoc vacca pingues.</i> 18. 1.
CAPVT XVII. <i>Spreuerat iuramentum, ut solueret foedus.</i> 200. 1.	CAPVT VII. <i>Deum vidit stantem super murum litum.</i> 40. 1.
O S E A S. CAPVT II. <i>Iudicate matrem vestram, iudicate.</i> 804. 1.	I O N A S. CAPVT I. <i>Mittite me in mare.</i> 106. 1. & 111. 1.
CAPVT VI. <i>Ipsi autem sicut Adam, transgressi sunt pactum.</i> 352. 2.	CAPVT VI. <i>Producite eam, & omnia qua illius sunt.</i> 199. 1.
I O E L. CAPVT II. <i>Propbetabunt filij vestri, & filiae vestrae.</i> 127. 1.	

Ex nouo Testamento

MATTHÆVS. CAPVT II. <i>Ecce Magi ab oriente venerunt Hierosolymam.</i> 341. 2. <i>Vidimus stellam eius in oriente, & venimus.</i> 37. 1.	L V C A S. CAPVT III. <i>Præceptor, bonum est nos hic esse faciamus tria ta- bernacula.</i> 269. 2.
CAPVT V. <i>Beati pauperes spiritu.</i> 384. 2. <i>Beati, qui persecutionem patiuntur propter iusti- tiam.</i> 387. 2.	CAPVT V. <i>Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.</i> 350. 1.
CAPVT VI. <i>Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum.</i> 526. 2. <i>Panem nostrum quotidianum da nobis.</i> 41. 2.	CAPVT VI. <i>Omni petenti te tribue.</i> 886. 1. & 915. 1.
CAPVT X. <i>Vestri capilli capitis omnes numerati sunt.</i> 872. 2.	CAPVT VIII. <i>Et dum seminat, aliud cecidit sucus viam, & co- culcatum est.</i> 416. 2.
CAPVT XXII. <i>Erunt sicut Angeli Dei in celo.</i> 8.	CAPVT XI. <i>Erat Iesus eijciens demonium, & illud erat mu- tum.</i> 132. 2.
CAPVT XXIII. <i>Va vobis Scribae & Pharisei, qui circumitis mare.</i> 451. 1.	CAPVT XIV. <i>Si quis venit ad me, & non odit patrem, & ma- trem.</i> 611. 1.
CAPVT Vltimum. <i>In nomine meo demonia eijcient.</i> 103. 1.	CAPVT XIX. <i>Videns ciuitatem fleuit super illam.</i> 140. 2.
MARCVS. CAPVT VI. <i>Herodes metuebat Ioannem, & custodiebat eum.</i> 227. 1.	CAPVT XXII. <i>Et factus in agonia prolixius orabat.</i> 533. 2. <i>Iuda osculo filium hominis tradis.</i> 443. 2.
	I O A N N E S. CAPVT I. <i>Vidi Spiritum descendentem quasi columbam.</i> 41. 2.
	CAPVT

I N D E X.

CAPVT II.

Soluite templum hoc, & in tribus diebus readificabo illud. 286. 2.
Vocatus est autem Iesus ad nuptias. 622. 2.

CAPVT V.

Noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. 304. 2.

CAPVT XII.

Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. 197. 2.
Qui non odit animam suam, perdet eam. 611. 2.

CAPVT XIII.

Quod facis fac cunctis. 158. 1.

CAPVT XVI.

Adbuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. 162. 2.

CAPVT XIX.

Erat autem tunica inconsutilis. 106. 1.
Regem non habemus, nisi Casarem. 509. 2.

CAPVT XX.

Dominus meus, & Deus meus. 26. 1.
Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum. 429. 1.

ACTVS APOSTOLORVM.

CAPVT I.

Suspensus crepuit medius. 817. 2.

CAPVT V.

Obedire oportet Domino magis, quam hominibus. 383. 2.

CAPVT X.

Surge Petre, occide, & manduca. 346. 1.

CAPVT XX.

Attendite vobis, & uniuerso gregi. 649. 2.

EPISTOLA ad ROMANOS.

CAPVT I.

Testis mihi est Deus, quòd sine intermissione. &c. 166. 1.

Mutauerunt gloriam incommutabilis Dei. 10. 1.
Susurriones, detractores Deo odibiles. 292. 1.

Ad CORINTHIOS I.

CAPVT VI.

Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. 280. 2.

CAPVT X.

Qui se existimat stare, videat ne cadat. 239. 2.

Ad CORINTHIOS II.

CAPVT VI.

Nihil habentes, & omnia possidentes. 390. 1.

CAPVT XI.

Transfiguratur se in Angelum lucis. 879. 2.

Ad GALATAS.

CAPVT III.

O insensati Galatae, quis vos fascinauit, non obedire veritati. 144. 2.

CAPVT IV.

Misit Deus Filium suum, factum ex muliere. 614. 2.

Ad PHILIPPENSES.

CAPVT II.

Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem. 363. 1.

Ad THESSALONICENSES II.

CAPVT XI.

Cuius est aduentus secundum opera Sathanae. 84. 2.

INDEX RERVM.

ET VERBORVM.

A.

Abundantia frumenti promissa populo Dei extirpatus erroribus. 204. 2.
Achab deceptus à falsis Prophetis periit. 84. 1.
Achab non casu, sed diuino consilio periit. 116. 2.
Achab propter Naboth occisum, & se, & omnia sua perdidit. 770. 1.
Achab à duobus prophetis monitus fuit, ne iret ad bellum. 117. 1.
Achab, & Herodes, sibi in omnibus pares. 784. 1.
Achab humilitate veniam consecutus est. 444. 1.
Ahitophel seipsum suspendit. 106. 2. & 732. 2.
Ahitophelis mors ignominiosa. 731. 2.
Ad sepulchra non beatificatorum possunt affigi tabellae. 45. 1.
Ad ardua non sunt homines cogendi, sed alliciendi. 150. 1.
Ad votum non requiruntur explicita verba. 245. 2.
Ad validitatem voti sufficit deliberatio virtualis. 250. 2.
Ad Religiosam obedientiam tres condiciones requiruntur. 362. 2.
Ad irrationem votorum non requiritur iurisdiclio. 317. 2.
Ad Deum omni tempore accessus patet. 564. 1.
Ad celebrandas festiuitates homo purus accedere debet. 584. 2.
Ad pedes Petri erat remediū peccatoris. 241. 2.
Ad iustitiam 14. virtutes reuocantur. 5. 2.
Ad fortitudinem quinq. virtutes reuocantur. 6. 1.
Ad temperantiam octo virtutes reuocantur. 6. 1.
Ad raptum tria requiruntur. 826. 2.
Adam suam culpam in Deum refundere voluit. 850. 1.
Adam ante peccatum nomina animalibus imposuit. 872. 2.
Adamas & magnes maximè inter se dissident. 549. 2.
Adolescentis cuiusdam factum laudabile. 805. 1.
Edificando Salomonis templo centum octuaginta millia hominum operam dabant. 554. 1.
Edificare non ex sanguinibus quid sit. 548. 2.
Egypti cur per tenebras puniti. 211. 2.
Adiuratio quid & quodplex sit. 150. 1.
Adiuratio deprecatoria cuiuslibet licita est. 151. 2.
Adiuratio sollemnis solis rite ordinata licita est. 163. 2.
Adorans diabolum in specie crucifixi apparentem non committit idololatriam. 78. 1.
Adora.

INDEX

ET VERBORVM.

Adoratio tribus modis dorigi potest ad imaginem.	52. 2.	Anaxarchi scythæ pulchrum exemplum.	871. 2.
Adoratio tripliciter diuiditur.	16. 1.	Angelus Aaronem reueritus est propter Sacerdotium.	512. 2.
Adoratio Sanctis competens pertinet ad virtutem religionis.	42. 1.	Angelus Iosepho cur in somnis apparuit.	121. 2.
Adoratio absolutè soli Deo debetur.	17. 1.	Angelus cum euaginato gladio stetit contra Balaam.	
Adoratio Sanctorum fundatur in excellentia illorum.	42. 1.	Angelus non est passus asinam nimis verberari.	455. 1.
Adoratio externa quid sit.	16. 2.	Angeli in specie peregrinorum Abraham visitant.	
Adoratio alia absoluta, alia respectiua.	16. 2.	Angelis nihil gloriosius, quàm obedire.	365. 2.
Adoratio est quid præstantius honore.	19. 1.	Anima Deum amans putat se solam ab illo amari.	
Adoratio alia priuata, alia publica.	22. 1.		
Adoratio externa, secundum se est indifferens.	17. 1.	Anniuersaria non sunt veræ distributiones.	574. 1.
Adoratio non est actus intellectus.	21. 2.	Ante incarnationem Angeli visibiliter hominibus apparebant.	122. 1.
Adorationis definitio.	171. 1.	Antichristus veniet in omni vanitate, & signis.	84. 2.
Adorationis variæ denominationes.	16. 1.	Antiochus Rex ob spoliatum templum profluitio intestinorum punitus.	841. 1.
Adulatoria concio certissima populi ruina.	418. 1.	Apollo à Daphne elusus.	85. 1.
Agag Rex fuit lasciuia typus.	708. 2.	Apostolorum festa indixit Clemens Romanus Papa.	446. 1.
Agri certi ratione materia possunt vendi.	62. 2.	Apud Deum & plebei, & Reges in eodem gradu sunt.	457. 2.
Alexander magnus stultè Deitatem appetiit.	61. 1.	Apud consanguineos tempore necessitatis periculosum est latere.	612. 2.
Adulter & adultera generans filium, ad quid teneatur.	813. 1.	Apum solertia in creando Rege.	108. 1.
Adulteri peccatum atrox. Reipublicæ exitium.	812. 2.	Artaxerxes Rex pro readificando templo Hierosolymitano argentum, & aurum dedit.	891. 2.
Adulteri tribus modis committi potest.	807. 2.	Asa Rex matrem suam ob idololatriam regno priuauit.	702. 2.
Adulterium est peccatum mortale.	808. 2.	Asa Rex quia in humanis auxilijs sperauit, periit.	167. 2.
Aliorum orationibus non est nimis fidendum.	565. 2.	Aspectus honestus mulieris pulchra, non est peccatum mortale.	871. 3.
Amaleciti erant Israelitarum consanguinei.	612. 1.	Assentiri prædictioni futurorum, periculosum est.	97. 1.
Amasia Rex quia Prophetam non audiuit, in bello inglorius periit.	139. 2.	Astra non sunt ordinata ad significanda futura.	104. 1.
Ambientibus dignitates, & prouentus Ecclesiasticos in extremo iudicio locus non erit.	516. 2.	Astrologia alia naturalis, alia iudiciaria.	90. 2.
Ambitio est ardor & flamma.	491. 2.	Astrologia naturalis licita est.	91. 1.
S. Ambrosius, & Augustinus quantam curam gerebant circa fideles.	651. 1.	Astrologia potest peccare per excessum credulitatis.	94. 1.
Amicorum insultationes, plus affixerunt Iohannem, quàm plagæ.	523. 2.	Astrologia iudiciaria illicita est.	94. 2.
Ammonites, & Moabites ad 10. generationem à Deo maledicti.	453. 2.	Astrologia iudiciaria est arbor scientiæ boni, & mali.	95. 1.
Amor filiorum erga parentes in duobus consistit.	609. 2.	Astrologia iudiciaria est grauissimum peccatum.	96. 2.
Amor fraternus emollit hominem.	118. 2.	Astrologi semper miseri.	95. 1.
Ananias ob mendacium morte punitus.	719. 2.	Astrologi facientes iudicia, superstitionem committunt.	100. 2.
Anna cur potius filium, quàm filiam postulauit.	254. 1.	Astrologi inclinationem hominum certo cognoscere non possunt.	102. 1.
Annata, & quinquennium, quid sint.	595. 1.		
Anima à Deo aberrans, quomodo reuocanda sit.	873. 2.		
Anime purgatorij eadem pœna puniuntur, quàm damnati.	849. 1.		
Animum inuictum vina, & delicia perdidit.	761. 1.		

INDEX RERV.

Astrologorum prædictio solè probabilis est.	102. 2.	Blasphemia simplex aliquando est peccatum grauissimum.	241. 1.
Assueri edictum de Iudæis delendis.	613. 1.	Blasphemia peccatum duobus modis committitur.	234. 1.
Assuerus Rex in iudicando solam sapientiam sequebatur.	715. 2.	Blasphemia in Deum audiri non debet.	236. 2.
Assyrii in Samaria cur per leones puniti.	332. 2.	Blasphemias diabolus per serpentem introduxit in mundum.	235. 1.
Attala milites post mortem cum scutis pugnabat.	771. 2.	Blasphemi quibus pœnis puniendi.	241. 2.
		Blasphemus non est dignus ullo honore.	240. 2.
		Blasphemus indignus est humana conuersatione.	240. 2.
B.			
Beata Virgo non habuit veram superioritatem in Christum.	616. 2.	C.	
Beatificatio cum Canonizatione particulari conuenit.	34. 1.	Cain occiso Abele à quo timuit occidi.	112. 1.
Beatificatio solus honor in bulla expressus deferri potest.	42. 2.	Caino longuitas vita in pœnam concessa.	112. 2.
Babylon per astrologos decepta periit.	95. 2.	Calebo terra promissionis conceditur.	225. 1.
Balaam fuit veri Dei Propeta, sed malus.	115. 1.	Caleb gigantum expugnator gloriosissimus.	669. 1.
Balaam vates cupiditate excecatus.	454. 2.	Canonicus in aetate dispensatus potest habere vocem in Capitulo.	573. 1.
Balaam in pœnam lasciuie occisus est.	792. 1.	Canonicus absens à diuinis non lucratur indulgentias.	575. 1.
S. Basilii celebrans Valentinum Imperatorem terruit.	518. 1.	Canonicus ad distributiones admittendus debet intelligere rubricas.	573. 2.
Balthasar Rex ob irreuerentiam vasorum templi punitus.	422. 2.	Canonicus iuste incarceratus non gaudet distributionibus.	583. 1.
Battologia à quo inuenta.	535. 2.	Canonicus missus ad Concilium generale gaudet distributionibus.	598. 2.
S. Belinus pro iure decimarum crudeliter trucidatus.	493. 2.	Capitula bene faciunt puniendo male viuentes.	586. 1.
Bellum summe Deo odiosum est.	748. 1.	Caro humana per mortificationem fit glorificata similis.	364. 2.
Bellum tripliciter potest esse iustum.	749. 2.	Caro humana toto mundo dignior.	802. 1.
Bellum non potest esse iustum ex vniuersæ parte materialiter.	750. 1.	Castitas alia perfecta, alia imperfecta.	396. 2.
Benedictio parentum familias filiorum firmat.	358. 2.	Castitas Sacerdotes Christo familiares reddit.	399. 1.
Beneficiarius non recitans officium tenetur restituere fructus.	568. 1.	Castitas virginalis dupliciter considerari potest.	396. 2.
Bestialitatis peccatum ex omnibus grauissimum.	847. 1.	Castitas homines in Angelos transformat.	399. 2.
Bethsames significat domum solis.	912. 2.	Castitas regna conseruat pacatissima.	434. 1.
Bibere iniquitatem ut aquam quid sit.	289. 6.	Castitate clericali mirifice Deus delectatur.	398. 1.
Bona filiorum educatio est utilis Reipublicæ.	632. 1.	Catholici cur vniuersæ grauissimis malis premuntur.	467. 2.
Bona celestia per solidas escas significatur.	788. 2.	Catholici plerumque noctem in conuiuijs consumunt.	544. 1.
Bona finium educatio in duobus consistit.	632. 2.	Causa excusantes à recitatione diuini officij que.	569. 1.
S. Bori homo moribundus non permisit missam in suo cubiculo celebrari.	442. 2.	Calibatum ipsemet Christus consuluit.	822. 2.
Bos cornupeta cur occidi iussus.	688. 2.	Charitas fraterna Religiosos decet.	329. 2.
Blasphemia alia est cordis, alia oris.	233. 2.	Charitas perfecta facit homines vni cor.	348. 1.
Blasphemia alia hereticalis, alia simplex.	234. 1.	Christus cur inter beatitudines tertio loco posuit lacrymas.	30. 1.
Blasphemia quid sit.	234. 2.		
Blasphemia formaliter sumpta est peccatum mortale.	237. 1.		
Blasphemia ex indeliberatione potest esse peccatum veniale.	238. 1.		
Blasphemia in Deum, & Sanctos, est eiusdem speciei.	240. 1.		

ET VERBORVM.

- Christus in Ecclesia Sancta semper permanet.* 80. 1.
Christus cur pro solo Petro rogauit, ut fides eius non deficeret. 97. 2.
Christus adorandus est suprema adoratione. 30. 1.
Christus cur diabolo silentium imposuit. 80. 2.
Christus quomodo sit candor lucis eterne. 32. 2.
Christus in borto ex amore animarum sanguine sudauit. 35. 1.
Christus prius orauit, quam Apostolos eligeret. 113. 2.
Christus super Hierosolimam cur fleuit. 140. 2.
Christus cur inter duos latrones crucifixus est. 185. 1.
Christus adfuit nuptijs, ut lasciuiam comprimeret. 192. 1.
Christus corpus suum resuscitauit, quia erat templum Spiritus Sancti. 286. 2. & 816. 1.
Christus Petro clauis regni caelestis tradidit. 318. 1.
Christus Petrum in tributi solutione sibi exaqua- uit. 319. 1.
Christus & Petro, & Angelis ministrabat. 318. 2.
Christus est primogenitus ordine intentionis. 342.
Christus in se transfudit pauperem. 359. 2.
Christus cur mortem crucis elegit. 363. 1.
Christus in sua passione obmutuit ut agnus & lo- cutus est ut pastor. 379. 2.
Christus non timuit mortem, quia ultro eam subijt. 381. 1.
Christus volens nasci de Virgine cur elegit coniu- gatam. 403. 2.
Christus ex precepto patris crucifixus est. 380. 2.
Christus usque ad extremum iudicii diem factus est obediens. 363. 2.
Christus arctissimam paupertatem seruauit. 389. 2.
Christus cur cicatrices vulnerum in suo corpore seruauit. 364. 1.
Christus comedijs in Ecclesia factis grauissime offenditur. 413. 1.
Christus in monte orauit, ut nobis orandi modum praberet. 427. 11.
Christus extra Ecclesiam inueniri non potest. 437. 1.
Christus cur Davidis exemplo usus est. 457. 1.
Christus varijs modis, dicitur descendere in Ec- clesiam suam. 437. 1.
Christus cur nunquam delictum Iudae exprobrauit. 442. 2.
Christus & Apostoli nihil in mundo accipere vo- luerunt. 496. 2.
Christus non omnem suam potestatem in Papam transulit. 500. 2.
Christus pernoctabat in oratione propter ex- emplum. 534. 1.
Christus gratificari distulit, ut fidem probaret. 565. 1.
Christus in oratione Dominica primo posuit Pater noster. 576. 2.
Christus cur non dixit, pater meus, sed noster. 577. 1.
Christus quam argute Phariseos reprehendit. 604. 1.
Christus in suis operationibus gloriam patris re- quirebat. 614. 1.
Christus propter urbanitatem ad nuptias accessit. 622. 2.
Christus quare contactu sanabat infirmos. 625. 1.
Christus omnium virtutum exemplar fuit. 626. 1.
Christus cur oblatum regnum repudiavit. 664. 2.
Christus in sua passione maxime doluit Iudaeorum perditionem. 675. 2.
Christus in cruce cur se benignum latroni exhibuit. 716. 2.
Christus Apostolos in predicando praenit. 757. 1.
Christus Chanancam mulierem cur laudauit. 774. 2.
Christus post mortem cur Apostolos fratres voca- uit. 861. 2.
Christus Iudae nummos credidit, sciens furem esse. 887. 1.
Christus bis tantum in vita lachrymatus est. 904. 2.
Christus cur in proprijs vestibus crucifigi voluit. 923. 1.
Christo moriente cur vellum templi scissum fuit. 65. 1.
Christo Domino quare virga tribuitur. 629. 1.
Christo grauissimum fuit, quod osculo Iudae ad mor- tem traderetur. 728. 2.
Christus cur inter Moysen & Eliam transfigura- tus apparuit. 656. 1.
Christus Zachaeum quare filium Abrahae nomina- uit. 724. 1.
Christus cruci appensus milites suis vestibus ve- stuit. 758. 1.
Christus Iudae panem non consecratum dedit. 817. 1.
Christianus idololatra grauiter peccat, quam gen- tilis. 76. 2.
Christianus idololatra grauissime punietur. 77. 2.
Christiani Principes contra Turcas licite possunt bellum gerere. 747. 1.
Christiani Principes cur se & sua regna perdunt. 748. 1.
Christianis quando licitum est, auxilium infideli- um implorare. 749. 1.

INDEX RERVM.

- Celer decimarum exhibitio Deo gratissima.* 491. 2.
Celeritas Abrabami in offerendo filio commen- datur. 253. 1.
Cessatio iuramenti quid sit. 230. 2.
Cessante causa impulsu voti, non cessat eius obli- gatio. 270. 1.
Centurionis mira humilitas, & fides in Christum. 379. 1.
Ciconiarum pietas erga parentes. 622. 1.
Cithara corpus castum & virgineum significat. 408. 2.
Citatio die festo est nulla. 467. 2.
Civitas non militibus, sed virtutibus defenditur. 774. 2.
Clamor Iudaeorum contra Iesum, fuit clamor So- domiticus. 191. 2.
Cleopatra fuit libidinis mancipium. 823. 2.
Clericus fortunatus in terris, non habet partem cum Christo. 505. 2.
Clerici ex iure naturali tributa soluere non debent. 485. 1.
Clerici negligentes in decimando non sunt expe- ctandi. 494. 1.
Clerici sub Christo paupere paupertatem ample- cti debent. 624. 1.
Clerici curati tenentur residere in suis beneficijs. 648. 2.
Clericis debent abstinere a cade. 707. 1.
Clericis non licet occidere malefactores. 706. 2.
Clericis dominium temporale habentibus licitum est causas sanguinis iudicare. 711. 2.
Clericos humilitas & patientia maxime decet. 707. 2.
Clericum tres causa excusant a residentia. 657. 1.
Clerici ad triremes damnati non tenentur ad bo- ras. 545. 2.
Clerici maioribus ordinibus initiati tenentur bo- ras canonicas recitare. 543. 1.
Cogitationes cordis non sunt obiectum intellectus Angelici. 88. 1.
Cognitio corporum caelestium exacta haberi non potest. 96. 1.
Colere Deum ceremonijs iudaicis est superstitio. 69. 11.
Columba est symbolum Spiritus Sancti. 51. 1.
Comedia die festo non sunt celebranda. 412. 2.
Compositio inter Ecclesiasticos de decimis facta, licita est. 524. 2.
Communis necessitas parentum non arceat filium ab ingressu Religionis. 361. 1.
Communitas de consensu Episcopi potest facere vota. 302. 1.
Cancio in propria parochia audienda est. 419. 1.
Conculcans alienas segetes quantum restituere debet. 931. 1.
Conductor biennio non soluens pensionem expelli potest. 222. 2.
Concubinitus est peccatum periculosum, & quare. 851. 2.
Confessarius quomodo se gerere debeat cum bla- phemo. 241. 1.
Confessarius non admonens de restitutione facien- da, peccat mortaliter. 928. 2.
Consanguinei de prouentibus Ecclesia non sunt ditandi. 585. 2.
Conscientia bona armat ad non peccandum. 239. 2.
Coniuges non caste se tractantes, adulteris simi- les. 853. 2.
Connubia sine Christo insaustra. 901. 2.
Consilia sana quilibet amplecti debet. 186. 1.
Consilia diuina repudiare summe periculosum. 188. 2.
Consilium proprie sumptum non est in Deo. 187. 2.
Consuetudo iurandi tripliciter haberi potest. 205. 2.
Consortia impiorum fugienda sunt. 926. 1.
Consuetudo iurandi absolute non est speciale pec- catum. 9210. 2.
Consuetudo praua statim extirpanda est. 219. 1.
Consuetudo 40. annorum inducit immunitatem a solutione decimarum. 515. 1.
Consuetudo legitime praescripta idem praestat. 521. 1.
Contra periuros quinq. poena statuta sunt. 209. 2.
Contra detractionem unicum remedium est paci- entia. 951. 1.
Contractus die festo celebrati valide sunt. 467. 1.
Contributio capitalis inter Catholicos neq. nomi- nari debet. 461. 2.
Cor est templum amoris. 259. 2.
Cor humanum duobus dominis angustum est. 528. 2.
Cor Absolonis ob 3. peccata tribus lanceis confos- sum. 706. 1.
Cordis, & corporis puritas orationem ad Deum dirigit. 527. 1.
Corinthij Veneri Dea mille famulas meretricias dicauerant. 801. 2.
Corpus nostrum est templum Spiritus Sancti. 815. 2.
Corporis humani prerogatiua. 285. 1.
Corporis humani nobilitas in quo consistit. 281. 2.
Corpora damnatorum futura sunt putrida, & ta- bida. 777. 1.
Corpora nostra sunt membra Christi. 814. 2.
Cruce fuit religiosa uictima ara. 69. 1.
Cruci.

ET VERBORVM.

Cruciatu non debet hominem retrahere à confessione Christi.	73. 2.	Damones non cognoscunt certò futura contingentia.	87. 1.
Crystallus alia est fossilis, alia ex niue, vel aqua.	360. 1.	Damones non cognoscunt certò etiam futura fortuita.	89. 1.
Cum iurante ex consuetudine quomodo procedendum sit.	215. 2.	Damones non possunt suos diuinatores de futuris instruere.	89. 2.
Cum subditis potiùs clementia, quàm seueritate procedendum.	444. 1.	Damones plura de futuris cognoscunt, quàm homines.	90. 1.
Cupiditas nunquam homines satiat.	392. 2.	Damones quinq; modis possunt transformare corpore.	144. 1.
Cur nos ad orientem, & Iudai ad occidentem orant.	26. 1.	Damones possunt morbos occultos inferre.	144. 1.
Cur multi à Deo vocati illum sequi renuunt.	343. 2.	Demonium quare dicitur mutum.	133. 1.
Cur hominem ab homine doceri expediat.	347. 2.	Dauid pro aedificando templo, omnia in bello acquisita seruabat.	508. 1.
Curam animarum habentes, tenentur verbum Dei predicare.	420. 2.	Dauid Saulis casum cur diuulgari prohibuit.	579. 1.
Custodia paradisi Adamo commissa in quo consistebat.	209. 1.	Dauid quantam summam reliquit pro aedificando templo.	508. 1.
Custodes uectigalium negligentes tenentur ad restitutionem.	928. 2.	Dauid moriens praecepit Ioabum occidi.	607. 2.
		Dauid Saulem licet inimicum occidere ausus non est.	511. 2.
		Dauid Abneri occisionem Deo vindicandam commisit.	666. 1.
		Dauid manè orabat, ut exaudiretur.	529. 2.
		Dauid detractioib; summè insensus fuit.	844. 1.
		Dauidis stratagema.	743. 1.
		Dauidis adulterium Deus adulterio puniuit.	809. 2.
		Dauid solà Dei fiducià processit aduersus Philisthaum.	328. 2.
		Dauid ex otio in multa peccata prolapsus.	430. 2.
		Dauid in tribulationibus praeferendis inuidus.	332. 1.
		Dauid numerando populum grauiter peccauit.	438. 1.
		Dauid per sacrificium pestem auertit.	439. 2.
		Dauidi nihil grauius fuit detractioe.	951. 2.
		Dauidem quomodo Deus ab insania vindicauit.	340. 2.
		Dauid Christum extra portam passum representabat.	282. 2.
		Dauid Sauli pepercit, cum eum impune occidere posset.	283. 2.
		Decalogi definitio.	1. 1.
		Debitor ante solutionem debitorum, non potest ingredi religionem.	940. 1.
		Decima est pars fructuum ministris Ecclesiae distributa.	470. 1.
		Decima iure diuino debetur Sacerdotib;.	472. 1.
		Decima ex praeialibus cuiam debeatur.	495. 1.
		Decima quoad quotà debetur ex iustitia.	474. 1.
		Decima non Deo, sed danti profunt.	477. 1.
		Decima ob duas causas iustissime soluuntur.	478. 1.
		Decima	
Demonis quantà malitia in Iobum.	142. 2.		

INDEX RERVM.

Decima sunt triplices.	479. 2.	Deus adulteros horrendè punit.	308. 1.
Decima ex iustitia debentur parochis.	503. 2.	Deus maximè per adulterium dishonoratur.	809. 1.
Decima spontè, & liberè soluenda sunt.	483. 1.	Deus mitior in vulgus, quàm in Principes esse solet.	812. 1.
Decima solis clericis debentur.	501. 2.	Deus est speculum puritatis.	820. 1.
Decima duplici actione possunt repeti.	486. 2.	Deus aliter loquitur cum auaro, quàm diabolus.	10. 2.
Decimam qui negat, ipse ad decimam reuocatur.	478. 1.	Deo debetur suprema adoratio.	27. 2.
Decimarum solutio in lege noua non est de iure diuino.	470. 1.	Deus Principes iustitiam non administrantes deserit.	36. 2.
Decimarum solutio in dantis lucrū cedit.	476. 1.	Deus ad intercessionem Sanctorum facilius bona largitur.	37. 2.
Decimarum solutio est de iure Ecclesiastico.	470. 2.	Deus Abraham visitans futuram suam incarnationem figurauit.	53. 1.
Defensio licita 4. conditiones habere debet.	720. 2.	Deus non Abrahamo, sed posteris eius regnum promisit.	68. 1.
Deficiente deuotione in populo, omnia deficiunt.	12. 1.	Deus ante omnia amandus est.	77. 1.
Defloratio virginis est damnum pecunià aestimabile.	825. 1.	Deus templum Hierosolymitanum cur reprobauit.	79. 1.
Delectatio morosa quid sit.	873. 2.	Deus solus secreta cordis cognoscit, & cur.	89. 1.
Delictum Sacerdotis quam ob causam occultari debet.	579. 1.	Deo quotidie vacare oportet, qui mala euitare vult.	98. 1.
Detractio super omnia alia peccata Deo insensa est.	293. 2.	Deus cur per semetipsum iurat.	169. 2.
Detractio formalis est peccatum mortale.	948. 1.	Deus omnia membra hominis formauit.	176. 2.
Detractio deuorat proximorum carnes.	948. 2.	Deus cur prohibuit falsos Deos maledictis impetere.	195. 1.
Detractor locusta similis est.	947. 2.	Deus totum hominem exposcit.	197. 2.
Deuotio ad audiendam missam necessaria est.	426. 1.	Deus cur Aegyptum per ranas puniuit.	195. 1.
Deus post diluuium cur carnes in cibum concessit.	681. 2.	Deus ob varios operandi modos varia loca sortitur.	259. 2.
Deus in Caino homicida posuit signum tremoris.	684. 1.	Deus cur Iob, à demone affligi permisit.	267. 2.
Deus cur Amalecitas funditus delere decreuit.	688. 2.	Deus solam animi praeparationem requirit ab homine.	291. 1.
Deus aliquando peccata publice punit.	683. 1.	Deus cur Moysen semel & iterum vocauit.	325. 2.
Deus omnibus benedixit, terrestribus non item.	708. 1.	Deus aliter punit peccantes ex malitia, aliter ex fragilitate.	291. 1.
Deus cur Saram ob risum arguit, Abrahamum non.	710. 2.	Deus fundatores Religionum dignissimos elegit.	326. 1.
Deus pietatem in loco impietatis sufficere solet.	724. 2.	Deus Moysen deprecantè exaudire noluit.	338. 2.
Deus cur Hebraeos sine bellis ad terram promissionis non introduxit.	740. 1.	Deus cur in peccatores mitis in Sanctos austerus.	339. 1.
Deus Dauidi ad bellum proficiscenti suum auxilium promisit.	741. 1.	Deus cur Moysen bis seruum suum appellauit.	340. 1.
Deus à partibus Theodosij contra Eugenium tyrannum stabat.	764. 1.	Deus peccatoribus magna dimittit peccata, minima à sanctis exigit.	339. 2.
Deus luxuriam dire punit.	789. 1.	Dei seruum esse est summa dignitas.	341. 1.
Deus ad constituendum hominem humanam carnem induit.	802. 2.	Deus Pater in volendo Christo, habuit se ut pater familias.	342. 2.
Deus pacto se obstrinxit de non iterando diluui.	789. 2.	Deus filios morigeros tempore calamitatis à tribulatione eliberat.	359. 1.
Deus meretricios fucos grauiter execratur.	804. 1.	Deus cur Abrahamo in specie trium Angelorum apparuit.	374. 2.
	Kkkkkk	Deus quomodo sit pauperum possessio.	390. 2.

ET VERBORVM.

- Deus cur vnicum tantum templum sibi dicari voluit.* 439. 2.
Deus in multa patientia sustinet peccatores. 444. 2.
Deus occulta peccata dissimulat. 445. 1.
Deus super obseruatione Sabbati maximè fuit sollicitus. 448. 2.
Deus cur prius cibum animalibus prouidit, quam illa ad Adamum adduceret. 453. 1.
Deus etiam festa propter requiem hominum, & iumentorum instituit. 453. 2.
Dei stupenda in fornace Babylonis apparuerunt. 461. 1.
Deus in quo sensu dedisse terram filiis hominum dicitur. 484. 2.
Deus amat hominem, & ab illo amari vult. 491. 2.
Deus maximè gloriatur, quòd sit Deus hominum. 422. 2.
Deus Sacerdotes in veteri lege voluit lautè viuere. 601. 2.
Deus ipse est dominus Sacerdotum. 506. 2.
Deus decreto conditionato contulit regnum Sauli. 509. 2.
Deus à nobis matutinas laudes exposcit. 511. 1.
Deus Sanctos suos quantopere veneratur. 537. 2.
Deo pro magnis beneficijs gratia semper agenda sunt. 544. 2.
Deus velut pater ad humanam se accommodat conditionem. 547. 2.
Deus Ecclesiam ex gratia fecit. 548. 1.
Deo nou solum prima, sed etiam de primis selecta offerri debent. 558. 2.
Deus neminem repellit à sua misericordia. 564. 2.
Dei iudicium non expauescere, grande malum. 569. 1.
Deus pro Principibus fidelibus belligerat. 601. 1.
Deus peccatores occultè punit, & corrigit. 609. 2.
Deus ob paupertatem per Prophetas miracula operabatur. 623. 1.
Deus spoliavit Egyptum in gratiam paupertatis Indorum. 624. 1.
Deus nullum peccatum relinquit impunitum. 623. 2.
Deus cur mandauit Hebraeis spoliare Egyptios. 623. 2.
Deus ad puniendos Sodomitas duos Angelos misit. 626. 2.
Deus Abrahamum ob bonam filiorum educationem dilexit. 632. 1.
Deus propter iniquitatem hominis loca sacra contemnit. 830. 1.
Deus cur etiam terram Sodomorum absumpsit. 844. 2.
Deus cur his temporibus regna Sodomitis plena non punit. 845. 1.
Deus cur olim vini usum interdixerat. 906. 1.
Deus à principio herbas, & poma in cibum dedit. 911. 2.
Deus prius beneficia praeat, quam rogetur. 916. 2.
Deus habet Angelos tortores. 921. 2.
Deus etiam pro minimo animali prouidentiam habet. 472. 2.
Deus cur exhibit à decima iussit populum incundè opulari. 477. 1.
Dei misericordia respectio dicitur. 333. 2.
De prouidentia Dei omnia hominibus proueniunt. 483. 2.
Desiderium voluntatis aliud efficax, aliud inefficax. 793. 2.
Diabolus vno vitio radicato in homine quiescit. 132. 1.
Diabolus per serpentem idololatriam suavit. 235. 2.
Diabolus Iohannem circumuenire volens seipsum decepit. 268. 1.
Diabolus ex consensu parentum potest infantem obsidere. 631. 1.
Diabolus non fuit ausus Adam tentare. 806. 2.
Diaboli imperium nimis durum. 380. 2.
Dies & nox in quo nos docent scientiam. 187. 1.
Die natali Domini sufficit vnā missam audire. 443. 2.
Diebus festis licitum est studere, & scribere. 462. 1.
Dina curiosas egressus valde nociuus. 821. 2.
Dicere officium de Sancto, loco seria, non est peccatum. 566. 1.
Differre officium ex iusta causa, non est peccatum. 566. 1.
Discipulus diligens, & Magistro obediens Deo acceptus est. 675. 2.
Discipulus malum magistrum nactus sit illo peior. 676. 1.
Discipulus tenetur in conscientia soluere praecipiti. 677. 1.
Discipulus nolens discere iuxta praeceptum Magistri, peccat. 673. 2.
Discipuli iniquitas maximè exasperat Magistrum. 674. 2.
Discipuli suis Magistris debent bonorem, reuerentiam, & obedientiam. 673. 1.
Discipulorum gratitudo in Magistros. 678. 2.
Dives epulo etiam post mortem in Lazarum cruci- 771. 2.
delis.

INDEX RERVM.

- Dives ob non solutas decimas in inferno sepultus est.* 477. 2.
Diuina operationis mysteria per creaturas manifestantur. 65. 2.
Diuinis officijs non sunt immiscendi turpia. 70. 2.
Diuina oracula non debent conuerti ad res vanas. 114. 2.
Diuina prouidentia etiam ad volatilia extenditur. 452. 2.
Diuinitas quid sit. 81. 2.
Diuinitas cum tacita demonis inuocatione quāda contingit. 82. 1.
Diuinitas superstitiosa dupliciter fieri potest. 81. 2.
In diuinatione non datur paruitas materia. 83. 1.
Diuinitas superstitiosa omni iure prohibita est. 85. 2.
Diuinare thesaurum, aut furtum occultum est superstitiosum. 82. 1.
Diuinatores non sunt in regno tolerandi. 86. 2.
Diuinum officium potest quocundq; tempore recitari. 563. 2.
Diuinum officium dupliciter persolui potest. 566. 2.
Diuitia in periculum adducunt homines. 394. 1.
Doctores in Vniuersitatibus ad nouem obligantur. 667. 1.
Dolus alius est antecedens alius concomitans. 198. 2.
Domini latini Schismaticos diebus festis eorum, non debent cogere ad laborandum. 461. 1.
Domini negligentes salutem seruorum peccant. 644. 2.
Domus lasciujs consarcinata castitatem excludit. 196. 2.
Dua familia laudatissima fuerunt. 148. 1.
Duellum aliquando ad sortem diuinatorem pertinet. 120. 2.
Duces exercitus debent esse pii, sapientes, & exemplares. 764. 2.
Dux exercitus debet praere militibus ad pugnam. 756. 2.
Dux exercitus debet tempestiue prouidere victum militibus. 757. 2.

E.
Ea, quae spectant ad cultum diuinum, licite fiunt die festo. 469. 1.
Ebrietas non tantum contracta, sed etiam contemplata nocet. 906. 2.
Ebrietas matutina grauis culpa est. 562. 1.
Ebrietas reddit hominem ad omnia ineptum. 563. 1.
Ecclesia Sancta summo honore colit reliquias Sanctorum. 58. 2.
Ecclesia in remedium mundi instituta est. 69. 2.
Ecclesia sacris ordinibus prudenter votum castitatis adiunxit. 260. 2.
Ecclesia Sanctos habens Episcopos in suo progressu impediri non potest. 520. 1.
Ecclesia Sancta in die Parasceue cur ab osculo abstinet. 730. 1.
Ecclesia duobus modis polluitur. 834. 2.
Ecclesia polluta per quem, & quomodo reconcilianda. 835. 2.
Ecclesia populus filio masculo appellatur. 254. 2.
Ecclesia cur dotata & ditata sint. 474. 2.
Ecclesiarum nimis ornatus nociuus. 18. 2.
Educatio iuuentutis in domo Dei est optima. 184. 1.
Effectus necessarij possunt certò ex astri praedici. 93. 1.
Effectus contingentes certò praedici non possunt. 98. 1.
Ejicere daemones diuina gratia opus est. 152. 1.
Electio ad regimen Ecclesiae non ex respectu carnali fieri debet. 113. 1.
Eleemosyna tutissimum asylum. 183. 2.
Eleemosyna debet fieri ex propria substantia. 459. 2.
Eleemosynam de rapinis facere, est Deum irridere. 458. 2.
Elias quare pallium Eliseo demisit. 388. 2.
Episcopus non ab omnibus iuramentis absolueri potest. 232. 2.
Elias 50. falsos prophetas occidit. 662. 1.
Elias sacrificulos Baal cur interfecit. 709. 2.
Eliseus quomodo ferrum de aquis renouauit. 650. 2.
Episcopus non debet male suspicari de aliquo. 711. 2.
Episcopus ad quae onera implenda tenetur. 652. 2.
Episcopus in recitatione diuini officij non potest dispensare. 571. 2.
Episcopus debet esse adamas, & magnes. 549. 2.
Episcopus non initiatus sacris tenetur ad horas. 549. 1.
Episcopus non potest aliquem eximere à solutione decimarum. 517. 1.
Episcopus non potest cogere ad audiendam missam in propria parochia. 440. 1.
Episcopi in 5. votis dispensare non possunt. 320. 2.
Episcopi prohibentur certa vota facere. 303. 1.
Episcopi cur pauperes à Christo electi. 474. 2.
Episcopi curam sui episcopatus non debent alijs committere. 520. 1.
Episcopi cur oculi Ecclesiae dicuntur. 549. 2.
Episcopi habent ius indicendi bellum Haereticis. Kkkkkk2
712. 1.

ET VERBORVM.

- Episcopatum ambire periculosum est. 275. 2.
 Episcopi debet Ecclesias collabentes reparare. 475. 1.
 Episcopalis regiminis maxima difficultas. 276. 2.
 Error in votis dupliciter contingere potest. 266. 2.
 Error substantialis circa causam finalem motiua inualidat votum. 268. 2.
 Error Pythagoræ circa migrationem animarum in bestias. 847. 2.
 Esau vitii typus. 880. 1.
 Esau fratris sui Iacobi fuit homicida affectu. 729. 1.
 Esau propter uenationem primogenita perdidit. 684. 2.
 Essenorum castitas, & vitæ austeritas admiranda. 249. 2.
 Ester & Magdalena sunt typus verè poenitentium. 881. 2.
 Esteris exemplum filij sequi debent. 619. 2.
 Esus sanguinis, & adipis cur Iudæis prohibitus. 300. 1.
 Etiam infideles possunt vota facere. 302. 2.
 Eua non expellens malam cogitationem induxit peccatum in mundum. 876. 1.
 Euangelica doctrina à paupertate inchoata est. 393. 1.
 Eucharistia quare cum luminibus defertur. 33. 1.
 Eucharistia morientibus negari non debet. 719. 2.
 Eucharistia nunc magis est necessaria quam in primitiua Ecclesia. 682. 2.
 Eucharistia cultus fertilitatē nobis præbet. 32. 1.
 Ex omni iuramento vero oritur obligatio. 198. 2.
 Ex parua peccatis faciliè ad magna deuenitur. 237. 2.
 Ex voto facto sine animo vouendi non oritur obligatio. 251. 1.
 Ex adulatoria predicatione sequitur interitus populi. 423. 1.
 Ex modernis Catholicis multi Phariseos imitantur. 451. 1.
 Ex defraudatione decimarū omne malū nascitur. 489. 1.
 Ex perseverantia in peccato nascitur obduratio. 692. 1.
 Ex dignitate peccantis grauitas peccati augetur. 811. 2.
 Examen zelotypiæ soli Deo reservabatur. 687. 1.
 Excommunicatio impetrata contra fures, non afficit filios, & uxorem. 908. 2.
 Excommunicatus, & incarceratus non audiendo missam die festo, non peccat. 436. 1.
 Exempla Principum vigilantium. 534. 2.
 Exempla eorum, qui bestialitatem exercuerunt. 848. 1.
 Exemplum de filio malè educato horrendum. 634. 1.
 Exemplum de quodam Abbate eximia sanctitatis. 280. 1.
 Exorcista adiuvanti demonem non omnia licent. 164. 2.
 Exorcista interdū possunt reddi suspecti. 164. 2.
 Exploratores veritatis debent esse fideles. 77. 1.
 Ezechias Rex blasphemias in Deum ferre non potuit. 236. 1.
 Ezechia Regis in filium severitas. 617. 1.

F.

- Facultas occidendi malefactores potest cuicunque dari à Principe. 699. 1.
 Facilius mala, quam bona exempla imprimuntur pueris. 635. 2.
 Festa quomodo sint celebranda. 412. 1.
 Festa alia sunt Dei, alia hominis. 415. 1.
 Festa in veteri lege cur ipse Deus instituit, nostra non item. 427. 2.
 Festo die venationes exercere periculosum est. 414. 2.
 Festis Iudaicis nostra successerunt. 411. 1.
 In sanctificatione sefforum duo præcipiuntur. 411. 2.
 Fides iurata etiam hosti seruanda est. 200. 1.
 Fidei habitus duplex est. 471. 1.
 Fideles die festo non obligantur ad audiendam concionem. 416. 1.
 Fideles satisfaciunt præcepto quancunque missam audiendo. 427. 2.
 Fideles aliqui diuitias adorant. 445. 2.
 Fidelium mira liberalitas in Diuum Paulum. 390. 2.
 Fidei virtus superat omnes creaturas. 24. 2.
 Filia Iephthæ non fuit Deo per mortem corporalem oblata. 279. 1.
 Filia Chanana mulieris à demonio afflictæ. 564. 2.
 Filij Heli quomodo Deum nesciebant. 78. 2.
 Filij Heli quomodo nesciebant officium Sacerdotum. 212. 1.
 Filij Heli Deum blasphemabant. 218. 1.
 Filij debent amare parentes. 610. 1.
 Filij non tenentur vota parentum implere, nisi ea acceptent. 298. 2.
 Filij Ada ex superbia volebant adificare turrim vsq; ad celum. 589. 2.
 Filij tenentur obedire parentibus. 615. 2.
 Filij faciliè parentum exempla imitantur. 636. 1.

INDEX RERVM.

- Filij in malis rebus non tenentur obedire parentibus. 619. 1.
 Filio patrem proscriptum occidere non licet. 609. 2. & 704. 1.
 Filiorum Heli peccata martyrio expiata sunt. 219. 1.
 Filij morigeris benedictio perpetua à Deo promissa est. 360. 2.
 Filij pjs abundantia diuitiarum promissa est. 356. 2.
 Filius in duobus casibus potest deserere parentes. 356. 2.
 Filius maledicens parentibus grauitur peccat. 604. 2.
 Filius ob extremam necessitatem parentum tenetur egredi ex religione. 356. 1.
 Filius contumeliosis verbis parentes afficiens, mortaliter peccat. 605. 1.
 Filius tenetur funus parentum cohonestare. 622. 2.
 Filius nolens agnoscere parentes, mortaliter peccat. 606. 2.
 Filius tenetur vitia parentum occultare. 607. 2.
 Filius immemor parentum horrendè punitus. 606. 2.
 Filius etiam minima mala optans parentibus, peccat. 614. 1.
 Filius non obediens patri in rebus licitis grauitur peccat. 617. 1.
 Filius impediens testamenta parentum, peccat mortaliter. 622. 1.
 Filius parentes infirmos non visitans peccat. 625. 1.
 Filius pecuniam datam pro necessarijs, non debet inboneste prodigere. 906. 1.
 Filius Dei, & filius diaboli ex lingua cognoscitur. 870. 1.
 Fœdera militaria mulieres non ligant. 301. 2.
 Fœmina improba nulla fera par esse potest. 857. 2.
 Fœmina munera ab amasjs accepta non tenentur restituere. 807. 1.
 Fœmina sanantes morbos non semper culpanda sunt. 136. 1.
 Fornicatio simplex quid sit. 800. 1.
 Fornicator in oculos telum dirigit. 800. 2.
 Fornicatio simplex ex genere suo est peccatū mortale. 801. 2.
 Fornicatio simplex nunquam est licita. 802. 2.
 Fornicatio simplex grauius est peccatum furto. 807. 2.
 Fornicator sibi ipsi mortem infert. 803. 1.
 Fornicator seipsum in bestiam commutat. 803. 2.
 Fornicator ex corpore diuino facit meretricium. 814. 2.
 Fraternali charitatem sciens odio haberi debet. 292. 2.
 Fur vendens rem furto ablatam tenetur eius pretium restituere. 930. 2.
 Furti peccatum non sola restitutione expiari debet. 931. 1.
 Furtum ab ipso Deo prohibitum est. 884. 2.
 Furtum meretur supplicio capitis puniri. 925. 1.
 Furti occulta ex astris cognosci nō possunt. 102. 1.
 G.
 Gaba septē tantum mensibus imperauit. 747. 2.
 Gedeon cur à Deo electus ad liberandum populum. 28. 2.
 Gedeon ex sola obedientia victor euasit. 371. 1.
 Gentiles quæ sabbatha Iudæorum deriserunt. 426. 1.
 Gladius iustitia non est à Deo prohibitus. 681. 1.
 Grauis necessitas rem alienam non facit communem. 917. 2.
 Grauis occupatio excusat à recitatione diuini officij. 569. 2.
 Grauius sunt culpe posteriores prioribus. 305. 2.
 Grauius est audire Deum exprobrantem beneficia, quam punientem sentire. 115. 1.
 Grauius est ab inimico verberari, quam ab amico occidi. 143. 1.
 Grauius est famam ledere, quam vitam auferre. 695. 2.
 S. Gregor. Nazian. voto facto ex periculo euasit. 313. 1.
 S. Gregor. Nazian. maxime Pontificatum formidabat. 551. 1.
 Gryphorum mirabilis natura. 877. 2.
 H.
 Harus Archiepiscopus Moguntinus crudelis in pauperes. 205. 2.
 Habens consuetudinem iurandi est in statu peccati. 211. 1.
 Hæretici negant reliquias Sanctorum adorandas esse. 53. 2.
 Hæretici, Schismatici, & Apostata tenentur soluere decimas. 500. 1.
 Hæreticorum error circa publicas orationes. 526. 2.
 Hebræi cur Iehusæos debellare non potuerunt. 272. 1.
 Heli filios suos in quatuor magis honorauit, quam Deum. 78. 2.
 Helias cur vocatus currus, & auriga. 36. 2.

ET VERBORVM.

- S. Hermes ex aspectu mulieris in concupiscentiam deuenit. 865. 2.
 Heres non tenetur iuramento antecessoris. 202. 2.
 Heres quomodo vota antecessoris adimplere debeat. 316. 2.
 Herodes cur vulpes dictus. 227. 2.
 Herodes innocentes infantes ad mortem damnauit. 500. 1.
 Herodes ex lasciuia precepit caput Ioannis amputari. 797. 2.
 Herodes Hierosolymitanum templum a violatione gentium seruare studuit. 833. 2.
 Herodias ad inauditum facinus Herodem deduxit. 783. 2.
 Hiericho non armis, sed sanctitate populi debellata est. 262. 1.
 Hieremias oh summam castitatem in utero sanctificatus est. 401. 2.
 Hircus immolandus, & emissarius quid significet. 105. 1.
 Homicida grauem in se Dei vindictam prouocat. 767. 1.
 Homicida pro anima occisi non tenetur quidquam restituere. 769. 1.
 Homicida bestijs comparatur. 769. 1.
 Homicida ad duplicem satisfactionem tenetur. 769. 2.
 Homicidium merè casuale non est peccatum. 736. 1.
 Homicida & sibi & alijs spiritualem vitam eripiunt. 729. 1.
 Homicidium punitiuum fit secundum iura & leges. 697. 2.
 Homicidium defensuum licitum est. 721. 1.
 Homicidis inuoluntarijs Deus permittit ciuitates refugij. 686. 2.
 Homicidium est effectus odij. 694. 1.
 Homicidium maiorem penam meretur, quam alia peccata. 692. 2.
 Homicidium decem modis committi potest. 686. 1.
 Homines pie mortui possunt vocari Sancti. 44. 1.
 Homines ab initio mundi cur diu vivebant. 93. 1.
 Homines in uetita uolenter ruunt. 133. 2.
 Homines duobus modis pactum cum damone facere possunt. 145. 2.
 Homines ad soluenda vota difficiles. 307. 2.
 Homines carnales Balaamo similes sunt. 454. 2.
 Homines carnales apud Deum abominabiles. 480. 2.
 Homines misericordes socij Martyru erunt. 725. 1.
 Homines bona uoluntatis pax bona promissa. 324. 1.
 Homo quod adorat, id efficit. 18. 1.
 Homo ex uile legis naturalis tenetur adorare Deum. 22. 2.
 Homo seipsum totum Deo tradere debet. 23. 1.
 Homo per gratiam quomodo fit Deus. 41. 2.
 Homo baptizatus potest appellari Sanctus. 43. 2.
 Homo futurorum scientiam temere appetit. 95. 1.
 Homo astris dominatur, non astra homini. 100. 1.
 Homo quomodo Deo adglutinari potest. 167. 1.
 Homo immodestus peior infideli. 196. 2.
 Homo non potest mereri gratiam excitantem. 290. 1.
 Homo similis oui erranti. 271. 1.
 Homo fidelis ad quid obligatur die festo. 415. 1.
 Homo magis rebus terrenis adhaeret, quam Deo. 449. 1.
 Homo quomodo Deo confidere debet. 453. 1.
 Homo ex contrarijs componitur. 497. 1.
 Homo magna debet petere a Domino Deo. 528. 2.
 Homo sine disciplina rudis efficitur. 670. 1.
 Homo homini est lupus. 767. 1.
 Homo lasciuus sui ipsius contemptor est. 786. 2.
 Homo in gratia existens sit unus Spiritus cum Christo. 815. 1.
 Homo extreme indigens tenetur aliena surripere. 917. 1.
 Hominum inclinationes possunt ex astris predicti. 93. 2.
 Honor Deo exhibitus omne malum propulsat. 19. 2.
 Honor immutat hominem, & a Dei obsequio auctat. 344. 1.
 Honor parentibus debitus triplex. 602. 2.
 Honor parentum, est maximus post Deum. 600. 1.
 Honoris nomine quid intelligatur. 599. 2.
 Hora Canonica sunt septem. 525. 2.
 Hora Canonica sunt voces Spiritus Sancti. 539. 2.
 Hora Canonica singula quid significant. 541. 1.
 Horrendum est surripere aliquid ab Ecclesia. 484. 2.
 Horribile exemplum. 12. 1.
 Hostes ultorem Deum habentes facile vincuntur. 571. 1.
 Humanitas Christi debet adorari adoratione laetitia. 31. 1.
 Humana mortalitas immortalitati confinis est. 323. 1.
 Hypocrisis Deo odibilis Achabum perdidit. 770. 2.
 Hypocrita uita sanctitatem fingens ad decipiendum peccat mortaliter. 944. 2.
 Hypocrita cogunt Deum ad puniendum populum. 74. 2.

I.

In memoriam Sanctorum templa dicari debent. 39. 2.

INDEX RERVM.

- In memoriam Sanctorum sacrificia offerri debent Deo. 40. 1.
 In memoriam Sanctorum dies festi sunt instituendi. 40. 2.
 In die obitus Sanctorum nondum beatificatorum, licitum est celebrare missam de Sanctissima Trinitate. 45. 2.
 In honorem nondum beatificati festum, & ieiunium institui non potest. 46. 1.
 In iudice requiritur ueritas. 958. 2.
 In iudice requiritur sufficiens scientia. 959. 1.
 In Ecclesia semper fuerunt publica loca ad orandum. 527. 2.
 In primitiua Ecclesia antelucanis horis fiebant preces. 531. 2.
 In Christo nulla erat pugna inter sensum & rationem. 534. 1.
 In die iudicij etiam Sancti tremebunt. 585. 1.
 In Christo erat debitum pietatis erga Virginem. 916. 2.
 In persecutione non semper licitum est curato abesse. 657. 2.
 In subditis erga Principem quinq; obligationes. 658. 1.
 In funere Regis Asa diuitia eius igni tradita sunt. 661. 1.
 In bello iusto licitum est destruere, spoliare, occidere. 741. 2.
 In domo Principum mors insperata. 228. 1.
 In dubijs tutior est conditio possidentis. 228. 2.
 In ueteri lege tres hominum ordines ad diuinum cultum deputati fuerunt. 248. 1.
 In Ecclesia Christi est potestas dispensandi in votis. 318. 1.
 In Religione discordia esse non debent. 323. 2.
 In tibia luctus mortuorum exprimitur. 332. 2.
 In Religione Deus non uult etiam minima peccata grassari. 352. 2.
 In iuene suspensio portentum insolitum apparuit. 358. 1.
 In audiente missam duo requiruntur. 425. 1.
 In Ecclesia Christi ex palea potest fieri tritium. 437. 2.
 In die festo prohibentur opera seruilia. 447. 2.
 In ueteri lege Leuitis decima ex Dei precepto solui debebant. 469. 2.
 In hoste quatuor timenda sunt. 142. 2.
 In Ecclesia nouella simultates simul exorta. 166. 1.
 In uno adulterio omnia peccata continentur. 795. 1.
 In fornicatione grauius uir peccat, in adulterio femina. 804. 1.
 In Achabi sanguine cur meretrices se lauerunt. 770. 2.
 Inter seruitutem Dei, & diaboli, magna differentia. 13. 2.
 In tabernaculo Mosaico duo fuerunt altaria. 110. 2.
 In Sacerdotibus noui testamenti maior ornatus requiritur. 582. 1.
 In recitatione bonarum canonicarum effectus triplex. 567. 1.
 Iacob cur pro Esau benedictionem accepit. 583. 2.
 Iacob luctando beneficium meruit. 225. 2.
 Iacob peregrinatione fideles representabat. 257. 2.
 Iacob cur decimas omnium offerre uoluit. 260. 1.
 Iabel femina Sisaram ducem militia interfecit. 301. 1.
 Iephte pro uictoria obtenta filiam Deo consecrauit. 508. 1.
 Iericho funditus euerfa propter iuramenti violationem. 199. 1.
 Ieroboam Rex Abia Propheta insensu. 518. 1.
 Iesus in templo presentat a duobus tantum agnitus est. 554. 2.
 Iesus suis parentibus fuit semper obediens. 615. 2.
 Iesus a falsis testibus accusatus cur nihil respondit. 722. 1.
 Iesus rediuitus cur mulieres securas esse iussit. 20. 1.
 Ieiunium imprudenter preceptum nocet. 553. 2.
 Ieiunijs & uigilijs notabiliter abbrevians uitam, peccat mortaliter. 734. 1.
 Idololatria tribus modis committi potest. 73. 1.
 Idololatria potest committi solo opere externo. 73. 1.
 Idololatria est cultus diuinus falso Deo exhibitus. 74. 1.
 Idololatria est grauissimum peccatum. 75. 1.
 Idololatria ruinas, & calamitates affert. 75. 2.
 Idololatria Decium, & eius imperium perdidit. 76. 1.
 Idololatrie deformitas in quo consistit. 74. 2.
 Idololatria non Deum, sed suam gloriam perdunt. 218. 2.
 Iosabel falsis testimonijs Naborum occidit. 136. 2.
 Ignis Chaldaeos idololatrias deuorauit. 36. 1.
 Ignorantia, & obliuio, excusant ab auditione missae. 445. 2.
 Imago tripliciter sumi potest. 48. 1.
 Imagines Sanctorum sunt depingenda. 41. 1.
 Imagines non beatificatorum pingi non debent cum corona, & radijs. 45. 1.
 Imagines Sanctorum sunt adorandae. 48. 2.
 Imagines materialiter sumptae non sunt adorandae. 49. 1.
 Imagines & nomina sacra adoratione respectu coli debent. 49.

ET VERBORVM.

Imagines Dei & Angelorum habere, pium est. 50. 2.
Imagines in tribus casib9 tenemur adorare. 54. 1.
Imagines lasciuia non sunt toleranda. 199. 1.
Imagines ex more Ecclesie adorari debent. 53. 2.
Imagines in tribus casib9 tenemur adorare. 54. 2.
Imaginum usus tribus de causis introductus est. 47. 2.
Imaginum contemptores quomodo puniendi. 54. 1.
Impij nec iudicem, nec magistratum recognoscere volunt. 109. 2.
Impij aliquando in hac vita sententiam damnationis accipiunt. 120. 1.
Impij beneficijs Dei abutuntur in eius offensam. 504. 2.
Impi est, qui Dei misericordia abutitur. 559. 1.
Imperatores & Reges a Pontifice depositi. 517. 1.
Impletio iuramenti, si reddatur impossibilis non obligat. 229. 2.
Impudici Christiani diabolum sibi principem constituunt. 197. 1.
In psalterio, tibia, & citara, quid adumbratur. 331. 1.
In stabulum Christi stuprator intrauerat. 481. 2.
In soluendis decimis consuetudo locorum spectari debet. 117. 2.
In statua Nabuchodonosoris breuis regum potestas adumbratur. 814. 1.
Incestus quid sit, & inter quos committatur. 814. 2.
Incestus est peccatum mortale grauissimum. 814. 2.
Inconstantes in Dei seruitio, Deo nauseant. 503. 1.
Infamia iuris, facti, & dicti, quid sit. 947. 1.
Infantes, amentes, phrenetici, non possunt vota facere. 297. 1.
Inferni consideratio a peccato retrahit. 776. 1.
In inferno ignis lucebit, ad maius tormentum. 776. 2.
Ingressus Samsonis ad meretricem, descensum Christi ad inferos significauit. 790. 2.
Iniusta diuitia conuertuntur in substantiam possessoris. 921. 2.
Ingressus religionem cum voto, peccat mortali- ter exeundo sine iusta causa. 344. 1.
Innocentia Susannae quomodo defensa. 127. 1.
Innocentes non raro puniuntur. 227. 1.
Innocentes in bello quibus bonus spoliari possint. 742. 2.
Inquirens per sortes futura superstitiosus est. 120. 2.
Inter labores etiam solatia misceri debent. 646. 2.
Inter imaginem & ideam differentia. 196. 1.
Interitus omnium regnorum a lasciuia. 404. 2.

Intersector eodem mortis instrumento perit. 461. 1.
Intuitus oculorum in Ecclesia modestissimus esse debet. 876. 1.
Inuasorem fraudulentum licitum est occidere. 723. 2.
Inuasus potest permittere se ab inuasore occidi. 725. 2.
Ioas Rex mortem Elisei deflebat. 40. 2.
Ioas Rex cur Zachariam interfecit. 429. 2.
Iobo uxor mortem persuadet. 137. 1.
S. Ioannes publice Herodem de adulterio arguebat. 798. 2.
Ioachim Rex propter auaritiam & se, & regnum perdidit. 661. 1.
Iob in summis arumnis patientissimus. 728. 21.
Ioab ad altare Sacrum occisus est. 687. 2.
Ioab occidendo Absalom peccauit. 713. 2.
Iomatha in matre, & filios insignis pietas. 353. 2.
Ioseph, & Daniel peritissimi somniorum interpretes. 127. 2.
Ioseph cur ossa sua de Aegypto asportari mandauit. 56. 1.
Ioseph pudicitiam mentis cum elegantia corporis coniunxit. 854. 2.
Ioseph ad interpretandum Regi somnium adducitur. 583. 2.
Ioseph coram extraneis noluit suis fratribus deservire exprobare. 645. 2.
Iosephi quanta castitas fuerit. 402. 1.
Iosue fuit de tribu Ephraim. 67. 1.
Iosue astris imperando exauditus est. 98. 1.
Iosue plus breui oratione effecit, quam Moyses longae. 98. 2.
Iosue ob castitatem sideribus imperabat. 99. 2.
Iosue summa prudentia in premiandis militibus. 758. 2.
Iosue in seruando iuramento fuit accuratissimus. 109. 1.
Iosue cur quinq; Reges post conflictus captos interfecit. 794. 2.
Iosue solem & lunam a motu cohibuit. 536. 2.
Ira aeternam damnationem meretur. 770. 2.
Ira semper fit cum peccato, & poena. 772. 2.
Isaac quomodo fures in borto deprebentos monuit. 915. 2.
Isaaci obedientia superauit patrem. 369. 1.
Isaias maluit mori, quam mentiri. 959. 1.
Isaias cur se pollutum ingemiscebat. 584. 2.
Israëlita ob falsas diuitias terra promissionis nuntiarent. 449. 2.
Israëlita Sacerdotibus decimas de omnibus solu- bant. 47. 2.

INDEX RERVM.

Israëlitas in via quatuor Reges affligebant. 741. 2.
Israelitarum intemperantia velut equorum sagi- natorum. 781. 1.
Israelitarum stultitia in petendo rege. 336. 2.
Iudas fuit de tribu Ephraim. 72. 2.
Iudas ex blanda Christi admonitione deterior fa- ctus. 443. 1.
Iudaei caco impetu a S. Ioanne baptizabantur. 774. 1.
Iudaei accipientes uasa ab Aegyptijs, non commise- runt furtum. 887. 1.
Iudaei in Aegypto tyrannice nimium opprimeban- tur. 888. 1.
Iudaei non poterant pati simulacrum Iouis in te- plo. 895. 2.
Iudaei ob non solutas decimas ad Christi crucifixio- nem deuenerunt. 471. 1.
Iudaei 70. annis fuerunt in captiuitate Babylonica. 478. 2.
Iudaei unde crudeles in Christum euaserunt. 676. 2.
Iudaei sub Nerone Romanis rebellauerunt. 642. 2.
Iudaei quolibet septimo anno colere agros non li- ceat. 478. 2.
Iudaei Synagogas adificare non est licitum. 19. 2.
Iudaeorum interfectio ad integrum annum diffe- rebatur. 613. 2.
Index debet esse praeclitus omnibus virtutibus. 957. 1.
Index supremus tenetur secundum leges iudicare. 713. 1.
Index supremus non debet destruere executione, quod adificauit constitutione. 714. 2.
Index secundum merita causae iudicare debet. 715. 1.
Index nimium iustus, inferno similis. 718. 2.
Index ultima sententia potest reum ad mortem condemnare ex propria scientia. 715. 2.
Index conuictum reum per falsa allegata, non po- test condemnare. 716. 1.
Iudices non debent nimis tormentis reos torquere. 687. 2.
Iudicia criminalia die festo illicita sunt. 467. 2.
Iudib9 quantopere castitatem custodiunt. 408. 1.
Iulianus Apostata diuinationibus deditus fuit. 85. 1.
Iuramenti interpretatio quid sit. 221. 1.
Iuramentum Herodis fuit illicitum. 227. 1.
Iuramentum duorum mutuum ab utroq; impleri debet. 228. 2.
Iuramentum in certis casibus non obligat. 229. 1.
Iuramenti obligatio duobus modis impediri potest. 230. 2.

Iuramenti irritatio a quo fieri potest. 231. 1.
Iuramenti dispensatio, & commutatio quid sit. 231. 2.
Iuramenta promissoria a quibus dispensari possunt. 232. 1.
Iuramentum defendenda conceptionis immacula- ta solus Papa relaxare potest. 233. 1.
Iuramenta iuridica in die festo prohibita sunt. 468. 1.
Iuramentum deriuatur a iure. 165. 1.
Iuramentum spirituale, & temporale quid sit. 171. 1.
Iuramentum duo requirit. 165. 2.
Iuramentum consistit in intellectu. 165. 2.
Iurare uerè per nomen Dei, laudabile est. 169. 2.
Iuramentum execratorium violans, unum pecca- tum committit. 172. 1.
Iuramenti liciti conditiones. 173. 1.
Iuramentum quomodo sit finis omnis controuer- sia. 173. 2.
Iuramentum cui deest ueritas, est peccatum mor- tale. 176. 1.
Iuramentum amphibologicum in quibus casibus li- citum est. 178. 1.
Iuramentum sine iudicio est illicitum. 179. 1.
Iusta causa egressus de religione quanam sit. 349. 2.
Iustitia alia diuina, alia humana. 455. 2.
Iustitia, & misericordia sunt contubernales. 656. 2.
Iusti belli tres conditiones. 745.
Iustum a peccatoribus dupliciter Deus separat. 344. 2.
Iustus in ipsa vexatione prodest vexatoribus. 259. 1.

L.

Labia Isaiae cur igne mundata sunt. 214. 2.
Lacedemoniarum seminarum quanta uerecun- dia. 856. 2.
Lamech occidens Cainum quomodo poenam eua- sit. 736. 1.
Lamech primus polygamiam inuenit. 797. 2.
Lasciuia Christo maxime inimica. 191. 1.
Lasciuia plerumq; mortem subitanam inducit. 787. 2.
Lasciuia raro poenas luxuria effugiunt. 792. 2.
Lasciuia homines canibus similes. 78. 2.
Lasciuia totum hominem facit ardere. 709. 1.
Lasciuus animus rebus diuinis abutitur. 137. 1.
Latro in cruce Christum confessus martyr euasit. 31. 1.
Latro viarum publicus potest a quocunq; homine occidi. 700. 1.

ET VERBORVM.

<i>Latro bonus quomodo salutem eternam consecutus est.</i>	700. 2.	<i>Luxuria corrumpit omnes quinq; sensus.</i>	791. 2.
<i>Latro bonus fuit martyr.</i>	701. 1.	<i>Luxuria est hydra multorum capitum.</i>	795.
<i>Latro bonus per B. Virginem salutem eternam consecutus est.</i>	701. 2.	<i>Luxuria Dei timorem ab homine aufert.</i>	796. 1.
<i>Latrones sibi ipsis sunt cruces, & patibula.</i>	700. 2.	<i>Luxuria crudelitatem generat.</i>	796. 2.
<i>Lazarus fuit figura peccatoris.</i>	730. 2.	<i>Luxuria Dei timorem ab homine aufert.</i>	796. 1.
<i>Lazarus infirmans lasciuu hominis typus fuit.</i>	787. 1.	<i>Luxuriosi viri Christi sunt repulsi.</i>	791. 1.
<i>Legisperiti solo nomine a Scribis distinguebantur.</i>	245. 1.		
<i>Leo Papa Attilam solis verbis terruit.</i>	517. 1.		
<i>Leuis offensa hominis impellit ad vindictam.</i>			
<i>Leuita non factus, sed voto idololatrias occiderunt.</i>	324. 2.		
<i>Leuita cur radere crines iussi sunt.</i>	877. 1.		
<i>Libertatem Prasulum Principes venerantur.</i>	519. 1.		
<i>Licurgi lex de virginibus elocandis.</i>	900. 2.		
<i>Ligno crucis nihil efficacius ad reuocandum hominem.</i>	650. 1.		
<i>Ligaturas, & signa nocendi licitum est destruere.</i>	149. 1.		
<i>Lingua detractoris est triceps.</i>	293. 1.		
<i>Lingua maledica Christi corpus occidit.</i>	293. 2.		
<i>Linteum Iesu Crucifixi serocia animalia mansuefacit.</i>	346. 1.		
<i>Locusta omnia vastarunt in Aegypto.</i>	947. 2.		
<i>Longauias vite promissa filijs quomodo intelligi debet.</i>	603. 1.		
<i>Loth liberatus est per orationem Abrabae.</i>	38. 2.		
<i>Loth cur metuebat exire a Sodomis.</i>	39. 1.		
<i>Loth pro duobus hospitibus opposuit se populo ferenti.</i>	382. 1.		
<i>Lucifer ex superbia errauit.</i>	269. 1.		
<i>Lucifer quia discere noluit, sapientiam perdidit.</i>	674. 1.		
<i>Luminaria cali propter peccatores defectum patiuntur.</i>	768. 1.		
<i>Luxuria multa mala inducit in corpus.</i>	779. 1.		
<i>Luxuria semper aduersus Sanctos sauit.</i>	798. 1.		
<i>Luxuria est gula primogenita filia.</i>	781. 1.		
<i>Luxuria urbes & regna perdit.</i>	798. 1.		
<i>Luxuria sterilitatem inducit.</i>	782. 2.		
<i>Luxuria adiunctam habet apostasiam.</i>	784. 1.		
<i>Luxuria nullum Deum agnoscit, nullumq; credit.</i>	784. 2.		
<i>Luxuria febri assimilatur.</i>	779. 1.		
<i>Luxuria ex genere suo est peccatum mortale.</i>	785. 2.		
<i>Luxuria difficillime curatur.</i>	780. 1.		
<i>Luxuria turpissimis sordibus gaudet.</i>	790. 1.		
<i>Luxuria graue peccatum est.</i>	787. 2.		

M.

<i>Machi & adulteri frequenter hostili ferro trucidantur.</i>	786. 2.
<i>Magdalena cur a contactu Christi fuit repulsa.</i>	429. 1.
<i>Magia est ars, per quam mirabilia fiunt.</i>	138. 1.
<i>Magia superstitiosa ex se est peccatum mortale.</i>	139. 1.
<i>Magia multa peccata iunguntur.</i>	140. 2.
<i>Magia fundamenta a damone excogitata.</i>	144. 2.
<i>Magistratus etiam secularis fugiendus est.</i>	664. 1.
<i>Magus sine permissione diuina nihil potest.</i>	142. 1.
<i>Magis obligat filium necessitas parentum, quam votum religionis.</i>	355. 2.
<i>Magni peccatores per veram poenitentiam saluari possunt.</i>	141. 1.
<i>Maledicta parentum filios perdunt.</i>	629. 2.
<i>Maleficium amatorium, & venescum, quid sit.</i>	146. 1.
<i>Maleficium est peccatum ex genere suo grauissimu.</i>	
<i>Maleficiu tolli maleficio licitum non est.</i>	148. 2.
<i>Maleficium licito modo dissolui potest.</i>	149. 1.
<i>Malos consiliarios miserrima sors manet.</i>	732. 2.
<i>Malus predicator in manu putrescente adumbratur.</i>	417. 1.
<i>Magister idem est, quod Cherub.</i>	667. 2.
<i>Magister non recte discipulos instituens peccat.</i>	668. 2.
<i>Magister bono exemplo debet discipulis praeuocare.</i>	670. 1.
<i>Magistri discipulorum peccata dissimulantes peccant.</i>	671. 1.
<i>Magistri pro recta institutione iuuentutis stipendia accipiunt.</i>	669. 2.
<i>Magistri maxime cauere debent, ne malo exemplo discipulis sint.</i>	670. 2.
<i>Magistri improbi suam tantum utilitatem curant.</i>	671. 2.
<i>Magistris iuuentutem recte instituendis Deus praesto adest.</i>	667. 1.
<i>Mabumeti indomita lasciuia & bestialitas.</i>	
<i>Manasses captus & vincus in Babylonem ductus est.</i>	129. 1.
<i>Mandans furtum, tenetur ad restitutionem illius.</i>	926. 1.
<i>Mardo-</i>	

INDEX RERV M.

<i>Mardocheus cur noluit Aman adorare.</i>	47. 1.	<i>inijcere ignem in puluerem tormentarium.</i>	726. 1.
<i>Maria Magdalena totum unguentum super caput Iesu effudit.</i>	224. 1.	<i>Milites in bello non debent mutare stationem.</i>	759. 2.
<i>Mariti peccant permittentes vxoribus humeros, & mammis nudare.</i>	866. 2.	<i>Milites in bello delicias fugere debent.</i>	760. 2.
<i>Maritus quomodo vxoris adulterium euitare potest.</i>	703. 1.	<i>Milites Dei auxilium humiliter implorare debent.</i>	763. 2.
<i>Mars viros molles, & delicatos aspernatur.</i>	769. 2.	<i>Milites in bello debent habere conscientiam a peccatis liberam.</i>	762. 2.
<i>Mater viuente patre non potest disponere de filio.</i>	264. 2.	<i>Miser cordia, & veritas regna custodiunt.</i>	945. 1.
<i>Mater tenetur lac praebere filio.</i>	639. 1.	<i>Missae, & Sacrificium missae, differunt.</i>	435. 2.
<i>S. Mattheus post vocationem de licentia Christi domum redijt.</i>	350. 1.	<i>Missae audienda est in Ecclesia.</i>	436. 2.
<i>Matrimonia inter raptorem, & raptam celebrata, inualidum est.</i>	828. 2.	<i>Missae potest audiri extra propriam Ecclesiam.</i>	439. 1.
<i>Matrimonium a Deo, pellicatus a diabolo inuentum est.</i>	853. 1.	<i>Missam non cum debita attentione audientes displicent Deo.</i>	433. 1.
<i>Matrimonia non voluntatis, sed necessitatis causa inuenta sunt.</i>	783. 1.	<i>Moabitas, & Ammonitas Deus ad decimam generationem puniuit.</i>	799. 2.
<i>Martyrium non in sola morte consistit.</i>	405. 2.	<i>Moderni Christiani magis quam grauant Sacerdotes.</i>	513. 2.
<i>Maxime curandum est, vt missa in gratia audiat.</i>	428. 1.	<i>Moderni Catholici similes Ieroboamo.</i>	518. 2.
<i>Melchisedech quomodo dicitur sine patre, & sine matre.</i>	323. 2.	<i>Moderni Religiosi facile contemnunt superiorum mandata.</i>	619. 2.
<i>Mendacium formale, & materiale quid sit.</i>	941. 2.	<i>Modus eradendi nouam venescam diabolo.</i>	146. 1.
<i>Mensura auxilij diuini vnde sumi debeat.</i>	327. 2.	<i>Monachus cum tribus aureis mortuus pro damno reputatus est.</i>	394. 1.
<i>Merces operariorum defraudata clamat ad Deum.</i>	692. 2.	<i>Monachi comparantur gregibus tonsarum.</i>	299. 1.
<i>Merces ex conscientia meretrici solui debet.</i>	806. 1.	<i>Monastica professio est quasi secundus baptisus.</i>	299. 2.
<i>Meretrice nihil vnquam sedius fuit.</i>	284. 2.	<i>Montes Gelboe maledicto Dauidis aruerunt.</i>	768. 2.
<i>Meretrices in fornicibus degebant olim.</i>	800. 1.	<i>Mors in inferno viuunt.</i>	776. 2.
<i>Meretrix viros facile perdit.</i>	805. 1.	<i>Mors diuinitum vt plurimum infelix.</i>	705. 1.
<i>Meretrix, & canis in eodem pradicamento.</i>	482. 1.	<i>Mors Aebabi fuit figura mortis Christi.</i>	216. 2.
<i>Meretricius apparatus graphice describitur.</i>	860. 1.	<i>Moyse pluris ossa Iosephi aslimauit, quam diuitias Aegypti.</i>	56. 2.
<i>Mendacium iocosum officiosum, & perniciosum, quid sit.</i>	942. 1.	<i>Moyse propter castitatem uxorem deseruit.</i>	58. 1.
<i>Mendacia inuitabile supplicium a Deo extorquet.</i>	943. 2.	<i>Moyse sine Deo noluit educere populum de Aegypto.</i>	99. 1.
<i>Mens diuina in Deum, & mundum, nihil impenetrat.</i>	528. 1.	<i>Moyse erat vir Sanctus, & Propheta.</i>	58. 1.
<i>Metus alius est intrinsecus, alius extrinsecus.</i>	263. 2.	<i>Moyse fuit mansuetus in reprehendendo.</i>	109. 1.
<i>Metus cadens in virum constantem, irritat votu.</i>	265. 1.	<i>Moyse cur detredauit ire ad Pharaonem.</i>	150. 2.
<i>Metus iuste incusus non irritat votum.</i>	265. 1.	<i>Moyse quare iussit fratres a fratribus occidi.</i>	354. 1.
<i>Meum, & tuum discordiarum seminariu.</i>	322. 1.	<i>Moyse incredulitate peccauit.</i>	445. 1.
<i>Milites non tenentur examinare iustitiam belli.</i>	744. 1.	<i>Moyse cur vitulum aureum in puluerem contriuit.</i>	684. 1.
<i>Milites non deueniant in potestate hostis, possunt Mmmmm 2</i>		<i>Moyse cur prohibitus ad Rubum accedere.</i>	775. 2.
		<i>Moyse corpus per Angelos sepultum est.</i>	57. 1.
		<i>Moyse clementia, & mansuetudo magna.</i>	57. 1.
		<i>Moyse sepulchrum ignotum hominibus.</i>	339. 2.

ET VERBORVM.

Mulier a viro, non vir a muliere deprehendere debet. 900. 2.
 Mulier a lasciuus adolescentibus violata præ pudore mortua. 856. 2.
 Mulieri docere in Ecclesia non permittitur. 299. 1.
 Mulier Samaritana vnde Christum cognouit. 794. 2.
 Multiplex turpis negligentia in recitando diuino officio. 529. 2.
 Mundus cum flumine magnam similitudinem habet. 878. 1.
 Munus prelationis formidabile. 519. 2.
 Murmuratio contra proximum difficile superatur. 292. 1.
 Murmuratio totam Dei legem destruit. 293. 1.
 N
 Abat. dauidis famam denigrare voluit. 696. 2.
 Nabuchodonosor pro homicidio patris grauius punitus. 774. 1.
 Nato Domino Iesu in stabulo stuprator illuc ingredi non fuit veritus. 796. 1.
 Necessitas alia est communis, alia grauis, alia extrema. 914. 2.
 Negligentia in educandis filiis deploranda. 631. 2.
 Nemo pauper, aut diues nascitur. 392. 1.
 Nemo verus predicator, nisi cultor castitatis. 400. 1.
 Nemo ante feriam inquisitionem condemnari debet. 590. 2.
 Nemo intrepidus ire debet ad iudicium Domini. 733. 2.
 Nemini licitum est seipsum occidere. 727. 2.
 Nimia regnandi libido peccaminosa. 663. 2.
 Nuncia ieiunia, & macerationes, non sunt licita. 733. 1.
 Nobilitas Polonia ab cleri aggrauationem paupertate premitur. 484. 1.
 Nomine misse quid intelligatur. 435. 2.
 Nomine templi intelligitur locus sacer. 439. 1.
 Nomine operis seruilis, quid intelligatur. 447. 1.
 Nomine gladii summa potestas significatur. 697. 2.
 Nomine loci sacri quid intelligatur. 829. 2.
 Non omne opus corporale in die festo prohibitum est. 456. 1.
 Non vestitus nuptialiter esse reprehensus obmutuit. 584. 1.
 Non est maior honor, quam esse patrem. 600. 2.
 Non omnis pars Ecclesia est locus sacer. 834. 2.
 Notarius scribendo die festo causa lucri, non peccat. 463. 2.

Nonum Sacerdotium est castius, & purius antiquo. 398. 2.
 Nulla creatura potest virtute sua miracula operari. 550. 1.
 Nulla iniuria Sanctis illata impune abibit. 681. 2.
 O
 Ob. denegatas decimas Deus grauamina in populum immittit. 483. 1.
 Obedientia vera est virtus moralis. 363. 2.
 Obedientia etiam post mortem vitam præbet. 365. 1.
 Obedientia est ceterarum virtutum conservatrix. 366. 2.
 Obedientia voto promissa est vera sanctitatis signum. 369. 2.
 Obedientia alia est materialis, alia formalis. 615. 1.
 Obedientia quomodo melior est, quam victima. 366. 1.
 Obedientia est fructuosa, & utilis hominibus. 370. 2.
 Obedientia obiectum aliud materiale, aliud formale. 362. 1.
 Obedientia votum est Deo gratissimum. 364. 1.
 Obedientia votum ex omnibus perfectissimum est. 368. 1.
 Obedientia votum hominem reddit immortalem. 364. 2.
 Obligatio ad parentes non extinguitur per professionem religiosam. 360. 2.
 Obligationes Parochi quanam sunt. 653. 1.
 Obsequium spontaneum Deo gratissimum. 244. 2.
 Odium, & amor, quomodo se compatiuntur. 611. 1.
 Officiales de alieno monasterio exsurgentes, non sunt Deo accepti. 459. 1.
 Officium de beato, quotidie recitandum. 43. 2.
 Officium Prophetarum refertur. 331. 1.
 Officium diuinum diuiditur in diurnum, & nocturnum. 526. 1.
 Officium diuinum est actus religionis. 529. 1.
 Officium diuinum recitans ad quid attendere debet. 557. 1.
 Olim tertia pars Hungaria ad Sacerdotes pertinebat. 485. 2.
 Omitteens recitare horas Canonicas peccat mortaliter. 566. 1.
 Omne, quod est de iure natura, est etiam de diuinitis. 3. 1.
 Omne peccatum mortale est adulterium. 809. 1.
 Omne mendacium est peccatum. 942. 2.
 Omnes fideles quolibet die festo tenentur sub mortali missam audire. 425. 2.
 Omnia

INDEX RERVM.

Omnia præcepta reducuntur ad decalogum. 6. 2.
 Omnia mala, ex multiplicatione hominum. 219. 2.
 Opus ex obligatione voti factum magis Deo placet. 247. 2.
 Opus Deo oblatum, celeritatem & gratiam habere debet. 557. 2.
 Opera seruilia spectantia ad charitatem proximi, non sunt prohibita die festo. 456. 1.
 Oppressiones subditorum in Russia ingentes. 460.
 Oratio est contemplatio, & ornamentum Religionis. 326. 2.
 Oratio in proprio oratorio facta, minus Deo grata. 440. 1.
 Oratio homines Angelos facit. 531. 2.
 Oratio non ex sincero corde procedens, non placet Deo. 555. 2.
 Oratio Dominica in exordium, narrationem, & Epilogum diuiditur. 576. 1.
 Orandi modus à Christo præscriptus. 575. 2.
 Orandum est recto animo seclusa ostentatione. 527. 2.
 Oratoria priuata sunt prohibita per Concilia. 441. 1.
 Oratoria priuata concedendi facultas adempta Episcopis. 441. 1.
 Oratoria priuata solum ad orandum antea concedebantur. 441. 2.
 Oratoria priuata ad celebrandum stulta ratio adinuenit. 442. 1.
 Oscula obscena sunt peccata mortalia. 859. 2.
 Ovis nullam peculiarem prudentiam habet. 270. 2.
 Oza cur morte punitus. 587. 1.
 Oza & filij Heli per arcam testamenti saluati sunt. 701. 2.
 Ozias Rex ob sacrilegium commissum lepra punitus. 688. 1.
 P
 Panis subcinericius gladium portendebat. 29. 1.
 Panem, quem, petimus, cur nostrum dicimus. 459. 2.
 Pedagogi ad tria obligantur erga discipulos. 666. 2.
 Pharas nimia patientia fuit obduratus. 692. 1.
 Pharo propter raptam Abrasæ uxorem horrendo punitus est. 9. 2.
 Pharaonis obduratio ex auaritia. 231. 1.
 Papa potest dispensare in omni iuramento, quod habet modum voti. 320. 1.
 Papa in voto solemni castitatis potest dispensare. 490. 1.
 Papa, & Episcopi tenentur soluere decimas ex proprijs bonis.

Papa concedens priuilegium vnius Religionis alteri, non concedit exemptionem à solutione decimarum. 52. 1.
 Papa potest dispensare in recitando diuino officio. 532. 2.
 Phariseus inuitans Christum ad conuiuium, cur remissionem peccatorum non obtinuit. 859. 2.
 Pharisei ob auaritiam querebant profectos. 451. 1.
 Pharisei vnde dicti. 248. 2.
 Philisthim propter Sodomiam in sedibus puniti. 841. 1.
 Philisthim cur non aurum, sed simulachra Arce dedicauerunt. 298. 1.
 Phinees cur simul mulierem & virum fornicantes interfecit. 793. 1.
 Phocionis voluntaria paupertas stupenda. 392. 1.
 Pœna contra fornicarum raptos lata. 828. 2.
 Pœna contra clericos Sodomiam exercentes. 846. 1.
 Pœnitentes verè facillè veniam consequuntur. 14. 2.
 Pœnitere de voto emisso quale sit peccatum. 309. 7.
 Parentes possunt suos filios Deo, & Religioni vouere. 264. 2.
 Parentes, qui filios auocant à religione, reprehensione digni. 355. 2.
 Parentes nunquam odio habendi sunt. 610. 2.
 Parentes magis diligendi sunt, quam uxor propria. 627. 1.
 Parentes non debent filios maledicere. 629. 1.
 Parentes debent habere curam suorum filiorum. 627. 2.
 Parentes non instruunt filios in rebus fidei, peccant mortaliter. 628. 2.
 Parentes non auocantes filios à peccatis, peccant mortaliter. 634. 1.
 Parentes tenentur filiis alimenta præbere. 636. 1.
 Parentibus in extrema necessitate constitutis, filius non potest ingredi religionem. 351. 2.
 Parentum obseruantia inter prima religionis fundamenta numeratur. 353. 1.
 Parentum nomine 4. personarum genera intelliguntur. 599. 2.
 Pastor adorari cupiens est idolum. 649. 1.
 Pastor & medicus magnam habent inter se conuenientiam. 655. 1.
 Pastoris absentia populo maximè nocet. 651. 1.
 Pastores Ecclesie maximè ebrietatem culpare debent. 563. 1.
 Pastores Ecclesie D. Paulus Sanguine Christi obstrinxit. 649. 2.
 Nnnann pasto-

ET VERBORVM.

Pastoris gloria unde sit metienda.	650. 2.	Peccata etiam post confessionem timenda.	109. 2.
Pater aternus Danieli in specie senis apparuit.	51. 2.	Peccata carnis maximè deturpant conscientiam.	497. 2.
Pater tenetur dotem constituere filie.	639. 1.	Peccata venialia nisi continentur, non efficiunt mortale.	311. 2.
Pater aternus cur omne iudicium dedit filio.	642. 1.	Peccata venialia, & mortalia per quid differunt.	785. 2.
Pater ob 12. causas potest filium hereditate privare.	639. 2.	Peccatum proximi occultum non licet manifestare.	179. 1.
S. Paulus in tribulationibus gloriabatur.	13. 1.	Peccatum statim sequitur poena.	206. 2.
S. Paulus cur filiorum Ecclesie nutrit.	314. 1.	Peccatum Sodomie grauissimum.	213. 1.
S. Paulus omnibus Apostolis abundantius laborauit.	314. 2.	Peccatum etiam cum totius mundi dispendio su- giendum est.	382. 2.
S. Paulus in patientia lobum superauit.	315. 1.	Peccatum consummatum grauitur peccatorem mordet.	694. 2.
S. Paulus plurimas nationes ad fidem Christi conuertit.	315. 1.	Peccatum peccato additum facit aggrauationem.	691. 1.
S. Paulus summam paupertatem adamauit.	316. 1.	Peccatum bestialitatis etiam demones horrent.	851. 1.
S. Paulus plura scripsit, quàm omnes alij Apostoli.	315. 2.	Peccatum Sodomie maximè ex omnibus abominabile.	841. 2.
S. Paulus tota vitæ sine misericordia cruciatus est.	331. 2.	Peccator suum peccatum agnoscens Deus sit.	851. 1.
S. Paulus veræ paupertatis exemplum.	389. 1.	Peccator plures vultus habet.	558. 2.
S. Paulus cur ad tertium calum raptus fuit.	399. 2.	Peccator in extremo iudicio à quibus conuincetur.	522. 2.
S. Paulus cur de iudicio dissimulauit coram gentili.	400. 2.	Per patrem familias in scriptura Sacra intelligitur Deus.	619. 1.
S. Paulus, & Silas crudeliter verberati tota nocte orabant.	532. 1.	Per quatuor animalia intelliguntur Doctores, & pastores.	654. 2.
S. Paulus coniuges adulterantes deplorat.	811. 1.	Per calicem salutarem, quid intelligatur.	683. 2.
S. Paulus peccata carnis maximè timebat.	863. 1.	Per quæ quis peccat, per eadem punitur.	809. 2.
S. Paulus cur ironice Corinthios allocutus est.	990. 2.	Per speculum nitidissimum intelligitur caro à Verbo assumpta.	820. 1.
S. Pauli Epistola sunt vera Ecclesie.	314. 2.	Per calceamentum intelligitur peccatum.	261. 2.
S. Paulo & Sila orantibus fundamenta carceris commota sunt.	544. 1.	Per citharam gaudium electorum significatur.	332. 2.
Paupertas religiosa triplex est.	384. 1.	Per paupertatem spiritus quid intelligatur.	384. 2.
Paupertatis nomen unde deriuatur.	385. 2.	Per portam piscium intelligitur baptismus.	700. 1.
Paupertatis sex gradus.	385. 2.	Pecora senio confecta à sacrificio remouebantur.	214. 1.
Paupertatis virtus dupliciter potest accipi.	385. 2.	Perfectio vitæ sine carnis maceratione haberi non potest.	85. 1.
Paupertatis necessitas Christum ad nuptias traxit.	623. 1.	Periculosus est coniugatus, quàm virginem aspicere.	823. 1.
Paupertas Apostolica fuit validissima.	388. 2.	Periurium dupliciter accipitur.	203. 2.
Pauperibus, & martyribus idem premium promissum.	387. 1.	Periurium est falsa iuratio.	204. 2.
Pauperi veronihil unquam deest.	390. 2.	Periurium est grauius homicidio.	208. 2.
Pauperum Deus curam specialem gerit.	460. 2.	Periurij grauitas quinq. modis inuestigatur.	207. 1.
Peccans sibi, non Deo nocet.	218. 1.	Periuri difficile saluantur.	206. 2.
Peccans quomodo dicitur seruus peccati.	447. 2.	Periuria Poloniam perdunt.	207. 1.
Peccator nunquam potest esse sine timore.	112. 1.		
Peccatores in extremo iudicio obmutescunt.	111. 2.		
Peccatores consilij non acquiescunt.	337. 2.		

INDEX RERVM.

Feriri apud Egyptios capite plecebantur.	210. 1.	Præceptum adorandi Deum obligat, quoties honor Dei periclitatur.	2. 2.
Personæ Sanctissimæ Trinitatis eadem adoratione sunt adorandæ.	29. 1.	Præceptum abstinendi ab operibus seruilibus die festo, obligat sub mortali.	451. 2.
S. Petrus errauit, sed ad nostram cautelam.	267. 2.	Prædicatio Euangelij ex omni parte miraculosa fuit.	726. 1.
S. Petrus naufragans in mari à Christo saluatus.	272. 2.	Prædicatio nunquam est sine fructu.	419. 2.
S. Petrus in solutione tributi, cur Christo exæquatus.	376. 1.	Prædicator verus quid in concione dicere debeat.	421. 1.
S. Petrus exercens iudicariam potestatem, calis imperat.	319. 1.	Prædicator Euangelicus cur tuba assimilatur.	421. 2.
S. Petrus & Ioannes claudo gressum restituerunt.	550. 1.	Prælati non sunt domini patrimonij Christi.	652. 1.
S. Petrus præcedit sententiam Christi.	319. 1.	Prælati Ecclesie debent suos redditus in sustentationem pauperum conuvertere.	475. 1.
S. Petrus Tabipam mortuam resuscitauit.	622. 1.	Prælati Ecclesie indignos ad beneficia promouentes peccant grauitur.	546. 2.
Pietas impellit ad honorandos parentes.	602. 2.	Prælatorum nomine quid intelligatur.	648. 1.
Pietas erga parentes hominem strictissime Deo compulsa.	628. 1.	Præsul non debet extimescere faciem potentis.	519. 1.
Pincerna, & pistor incarcerationi, quid significant.	123. 1.	Præparatio ad gratiam præuenientem non requiritur.	289. 2.
Pistoris somnium Ioseph quomodo interpretatur.	636. 2.	Præparatio ad gratiam sanctificantem fit per gratiam excitantem.	290. 2.
Pilatus innocentiam D. Iesu agnouit.	715. 1.	Præstantiores demones ad libidinem tentare detrectant.	851. 1.
Poloni propter oppressionem subditorum puniuntur.	46. 2.	Princeps utilitatem Reipublicæ non curans, grauitur peccat.	660. 2.
Polonia cur in pradam barbaris cecidit.	413. 2.	Principes negligens in extirpandis vitijis peccat.	661. 2.
Poloniam Deus punit, quia Indos officij præficit.	491. 1.	Princeps non puniens scelera subditorum, peccat mortaliter.	664. 2.
Popellus dolose morbum simulauit, ut suos patruos enecaret.	205. 2.	Princeps præponere debent Rempublicam suo generi.	663. 1.
Popellus cum uxore, & liberis à muribus consumptus est.	206. 1.	Principes maximè vitare debent, bella domestica.	748. 2.
Populi Hebræorum insignis obedientia.	366. 1.	Principes debent esse immunes à rapina.	890. 2.
Possidere Deum & ab illo possideri summa felicitas.	39. 1.	Principes thronos suos de alienis facultatibus eleuant.	922. 2.
Potestas occidendi maleficos ab ipso Deo habetur.	698. 1.	Principes Christiani non debent infideles præferre suis exercitibus.	754. 2.
Potestas efficiendi demones non fundatur in sanctitate ministri.	152. 2.	Principes Deo seruientes diu regnant.	601. 1.
Potest aliquis canonizari, licet non fuerit beatificatus.	41. 1.	Principes sine bonis consilijis non bene regna regunt.	38. 1.
Præcepta Decalogi decem tantum sunt.	1. 2.	Principes opprimentes subditos regna perdunt.	455. 2.
Præcepta decalogi duplicia sunt.	4. 1.	Principes qui Ecclesiam spoliunt, ad summam paupertatem deueniunt.	484. 1.
Præcepta decalogi alia sunt prima, alia secunda tabula.	2. 1.	Principes Ecclesiarum fundatores liberalissimi.	485. 2.
Præcepta decalogi cur Deo populo tradidit.	3. 2.	Principes non possunt grauare clerum tributis.	506. 2.
Præcepta decalogi omnia ad duas virtutes reuocantur.	6. 1.	Principes Christiani deteriores principibus gentili-um.	507. 2.
Præcepta affirmatiua, & negatiua quomodo differant.	4. 1.		
Præcepta parentum, vim legis habent.	616. 1.		

ET VERBORVM.

Principes ut securè regnent, se Deo subditos esse
recognoscant. 379. 1.
Principi communitas tria debet. 1. 2.
Principi in arduis non est diu orandum. 98. 2.
Principibus ob crudelitatem mors immatura ad-
uenit. 647. 2.
Principum maxima gloria subditorum concordia. 659. 2.
Pro Sancto canonizato quibus licitum est celebra-
re missam. 47. 1.
Prodigus filius quomodo in regionem longinquam
abijt. 909. 2.
Proditio Christi fuit grauissimum Iuda scelus. 443. 2.
Profanatio templi causa excidij Hierosolymitani. 413. 1.
Promissio reciproca utrinque debet impleri. 222. 2.
Promissio iuratoria sine acceptatione non valet. 224. 2.
Promptitudo spiritus preferri debet infirmitati
carnis. 73. 2.
Prophetarum domicilia recensentur. 330. 2.
Proprium duplex est. 388. 1.
Propter veritatem multi occisi. 124. 1.
Propter unum innocentem Deus plerumque totum
mundum punit. 207. 2.
Propter Naboth innocentem occisum, Deus totum
regnum puniuit. 208. 2.
Propter malos Sacerdotes regna puniuntur. 262. 2.
Propter scelera filiorum Heli Arca hostibus tradi-
ta fuit. 830. 1.
Providentia Dei circa Moysen mirabilis. 603. 1.
Prudentia serpentis in quo consistit. 578. 2.
Psalmodia horarum à Spiritu Sancto introducta
est in Ecclesiam. 540. 2.
Psalmodiarum decantatio in choro antiquissima. 540. 1.
Publica potestas excusat à restitutione facienda in
duobus casibus. 940. 2.
Pudicitia ad seruandam virginitatem necessaria. 822. 2.
Puer beneficiarius tenetur ad bonas canonicas. 571. 2.
Publicani orantis quanta humilitas. 855. 2.
Pulchritudinem superbia & lasciuia comitatur. 838. 2.

Quando concionator non placet populo, quid ag-
re debet. 420. 2.
Quantum Decalogi præceptum cur vocatur primum
in promissione. 358. 1.
Qui Dei Ecclesiam opprimunt, sua bona perdunt. 11. 2.
Qui exercet ordinem sacrum, quem non habet
peccat superstitione falsa. 70. 1.
Qui ad exemplum Christi humilis est, omnia ha-
bet. 10. 1.
Qui præcepta seruat, Deum præsentem habet. 150. 2.
Qui ventri seruiunt, Deo rebelles sunt. 235. 2.
Qui in una maxilla percutitur, cur alteram præ-
bere iubetur. 245. 1.
Qui genti bene facit, ipse in necessitate auxilium
inueniet. 271. 2.
Qui vult esse diues, debet esse pauper spiritu. 392. 2.
Qui terrena curant, celestia contemnunt. 449. 2.
Qui cum affectu orat, diuturnè orat. 536. 1.
Qui parentes obseruat, filios morigeros progenerat. 357. 1.
Qui non vult perseverantiam in Religione, non
tenetur ad eam ex vi voti. 341. 2.
Qui Sacerdotibus decimas negat, impius est. 483. 2.
Qui parentes honorant, sibi profunt. 600. 2.
Qui argui recusat, sibi noxius est. 635. 1.
Quid sit, animas defunctorum inquietari. 63. 1.
Quid sit, non ambulare sicut gentes. 415. 2.
Quid sit in boue simul, & asino arare. 505. 1.
Quid nomine caritativum subsidij intelligatur. 594. 2.
Quidditativa ignorantia de Deo omnibus commu-
nis. 248. 2.
Quinque vitia opponuntur cultui diuino. 63. 2.
Quinque genera personarum in confessione explica-
ri debent. 773. 2.
Quo sensu æterna sapientia dicitur creari. 463. 1.
Quomodo alia peccata extra fornicationem extra
corpus sint. 280. 2.
Quomodo proximus per odium diligitur. 329. 1.
Quomodo occisor Lamechi septuagies septies puni-
endus erat. 737. 1.
Quomodo, quod Deus est, ex natura, id homo sit
ex gratia. 815. 2.

R.

Qualis debet esse Euangelicus predicator. 417. 1.
Qualem panem petere debemus à Deo. 51. 2.
Quales nos Deo, talem se Deus nobis exhibet. 28. 1.
Rachab exploratores humaniter excepit. 903. 2.
Raphaël Angelus Tobie se manifestauit. 274. 2.
Rarus doctor utilis, quia longævus. 93. 2.
Recha-

INDEX RERVM.

Rehabitarum summa sanctitas, & abstinencia. 249. 1.
Redemptor noster rex in deserto tentatus fuit. 675. 1.
Regalis Christi, titulus etiam in cruce aboleri non
potuit. 68. 2.
Reges pro iniquis reputari cupiunt. 60. 2.
Reges post mortem ignominia affecti. 128. 2.
Reges cur aliquando mendicare coguntur. 503. 1.
Reges in bellis nihil Deo auferre debent. 507. 2.
Reges in celo Deo alijs proximiores erunt. 659. 1.
Reges alijs per Deum regnant, alijs non. 698. 2.
Regis obligatio in administrando regno. 658. 2.
Regna mundi paleis comparantur. 128. 1.
Regna propter maleficia impunita grauius puni-
untur. 147. 2.
Relaxatio iuramenti quid sit. 231. 1.
Religio unde dicitur. 8. 2.
Religio distinguitur à temperantia. 115. 1.
Religio vera regna stabilis. 66. 1.
Religio vera suas cultores terribiles hostibus red-
dit. 67. 1.
Religio sacra est carcer quidam amarus. 345. 2.
Religio sacra est locus terribilis. 352. 1.
Religio proponenda est parentibus extra necessita-
tem existentibus. 355. 1.
Religio distinguitur à virtutibus theologicis. 14. 2.
Religionis actus duplices sunt. 8. 2.
Religionis definitio. 9. 1.
Religionis obiectum. 14. 2.
Religionis verus cultus soli Deo debetur. 9. 2.
Religionis statum ipse Christus instituit. 325. 2.
Religiosa familia est vinea Christi. 333. 1.
Religiosa paupertas nunquam in necessarijs defi-
cit. 913. 2.
Religiosi extra claustrum mores secularium imbi-
bunt. 220. 2.
Religiosi debent habere zelum salutis animarum. 330. 1.
Religiosi Apostolicam vitam imitantur. 333. 1.
Religiosi mutuo sibi præstant communia suffragia. 334. 1.
Religiosi obseruant paupertatem cum sufficientia. 386. 2.
Religiosi paupertatem in summo gradu seruantes,
sunt veri martyres. 386. 2.
Religiosi, & pia loca tenentur soluere decimas. 499. 2.
Religiosi post factam professionem tenentur ad bo-
nas canonicas. 539. 2.
Religiosi laus est primum institutam custodire. 909. 2.
Religiosi eiusdem conuentus possunt sibi aliqua do-
nare. 914. 1.

Religioso non est licitum egredi de monasterio sine
consensu superioris. 373. 2.
Religioso non licet bona temporalia possidere. 384. 1.
Religiosorum catus potest habere dominium in com-
muni bonorum temporalium. 395. 1.
Religiosorum multiplicatio periculosa. 220. 1.
Religiosorum multiplicatio est contra Concilia. 220. 2.
Religiosus dicitur à religando. 333. 2.
Religiosus post professionem eiectus quomodo se ge-
rere debeat. 350. 2.
Religiosus suo Pralato tenetur prompte obedire. 378. 2.
Religiosus professus non est dominij capax. 388. 1.
Religiosus tenetur ad nihil volendum habere. 390. 1.
Religiosus pecuniam non consumptam in itinere
tenetur reddere superiori. 391. 2.
Religiosus non potest promittere alicui missas sine
licentia superioris. 393. 2.
Religiosus surripens rem notabilem monasterij,
reus est furti. 909. 1.
Religiosus surripens comestibilia non peccat mor-
taliter. 910. 1.
Religiosus comestibilia ab extraneis recipiens, so-
lum venialiter peccat. 911. 1.
Religiosus pecuniam in usus illicitos conuertens
peccat mortaliter. 912. 1.
Reliquia duplici modo adorabiles sunt. 55. 1.
Reliquia vi publicè adorentur, duo requiruntur. 55. 2.
Reliquia Sanctorum sunt adoranda. 56. 1.
Reliquia Sanctorum à Principibus honorantur. 60. 1.
Remedia contra maleficia, triplicia sunt. 146. 1.
Remedia superstitionis ad dissoluenda maleficia ad-
hiberi non debent. 146. 2.
Remissio debiti excusat à restitutione facienda. 940. 2.
Res, quæ à Pralato præcipiuntur, sunt in triplici
differentia. 373. 2.
Res inanimata contra peccatorem instigabunt. 522. 2.
Restitutio fructuum pro omisso officio, quomodo fa-
cienda sit. 568. 2.
Restitutio ab homicida heredibus occisi fieri debet. 771. 1.
Restitutio differt à solutione, & satisfactione. 918. 2.
Restitutio alia est fama, alia bonorum temporalium. 919. 1.
Restitutio externa est necessaria ad salutem. 921. 2.

OOOOO

Restitu-

ET VERBORVM.

- Restitutio est necessaria de precepto. 919. 2.
 Restitutionis preceptum obligat sub peccato mortali. 920. 1.
 Restitutionis obligatio & duplici capite consurgit. 922. 1.
 Rex quando tempus habet, debet orare Deum. 99. 1.
 Romani in templo Hierosolymitano cur idolum non posuerunt. 78. 1.
 Romani imperij interitus miserabilis. 469. 2.
 Romanus Pontifex cur seruus seruorum dicitur. 516. 1.
 Ruben ob maledictionem paternam imperio caruit. 630. 1.
 S.
 Sabbathi Dei custodire, est non operari iniquitatem. 255. 2.
 Sabbatum tripliciter sumitur. 410. 2.
 Sacerdos luxuriose viuens, puniendus est. 585. 1.
 Sacerdos & confessorius qualis esse debeat. 261. 1.
 Sacerdotes ad orationem accedentes debent esse sine minima labe. 261. 1.
 Sacerdotes non propriam utilitatem, sed virtutes curare debent. 473. 1.
 Sacerdotes etiam inimici honorari debent. 511. 1.
 Sacerdotibus immundis Deus mortem minatur. 586. 2.
 Sacerdotibus coinquinatis inibetur oratio. 261. 1.
 Sacerdotum cupiditas maxime arguenda. 473. 2.
 Sacerdotum noua legis duo munera. 587. 1.
 Sacerdotum plures damnantur. 586. 1.
 Sacrificia hypocritarum suo Deo exosa. 75. 1.
 Sacrificia non nisi in templo offerri debent. 439. 2.
 Sacrificia sine dilatione Deus puniri vult. 448. 2.
 Sacrilegium Achani sorte deprehensum est. 105. 2.
 Sacrilegus cur a toto populo lapidatus est. 377. 2.
 Sacris ordinibus votum solenne castitatis annexum est. 432. 1.
 Sacrorum abusus in execranda scelera impellit. 432. 1.
 Saga & malefica non sunt venia digna. 147. 1.
 Salomon intemperans Christum prefigurauit. 215. 1.
 Salomon agnouit mundum esse vanitatem vanitatum. 271. 1.
 Salomon nihil magis cordi habuit, quam sapientiam. 462. 1.
 Salomon cur in templo Ioabum occidit iussit. 462. 1.
 Salomonis quanta reuerentia erga matrem. 603. 2.
 Salomonis amor in feminas fuit ignis ardentissimus. 779. 2.
 Samaria Regi Assyriorum in captiuitatem tradita. 352. 1.
 Samaria nocentior fuit pax, quam bellum. 739. 2.
 Samson seipsum occidit ex Spiritu S. inspiratione. 735. 1.
 Samsonis intemperantia excusatur. 216. 1.
 Samsonis peccata martyrio expiata sunt. 217. 1.
 Samsonem Philistini ad ludibrium seruabant. 416. 1.
 Samuel primus fundator Religionum. 330. 2.
 Samuel quomodo Deum ignorabat. 348. 1.
 Samuel ignorabat Deum prophetice, & experientialiter. 349. 1.
 Samuel continuè orabat pro populo. 653. 2.
 Samuel Agas Regem in frustra concidit. 704. 2.
 Samuel quomodo se gessit in creando Rege. 714. 1.
 Sancti sunt in triplici differentia. 33. 2.
 Sancti possunt coli aut cultu publico, aut priuato. 34. 2.
 Sancti ab omnibus publice tales & haberi & vocari debent. 37. 1.
 Sancti non adorantur propter excellentiam Dei. 42. 2.
 Sanctis canonizatis debetur honor, & adoratio. 34. 2.
 Sanctis etiam ipse somnus est oratio. 533. 2.
 Sanctorum dignitas in quo consistat. 537. 2.
 Sanctitas consistit in abstinentia a licitis. 58. 1.
 Sanctitas vite potest separari a sanctitate vocationis. 512. 1.
 Sanctus nondum beatificatus potest adorari cultu priuato. 44. 1.
 Sancta sanctè tractanda sunt. 431. 2.
 S. Paulus licitè circumcidit Thimoteum. 70. 2.
 S. Paulus cum Apostolis suam doctrinam conferebat. 280. 1.
 Saul desertus a Deo. 118. 1.
 Saul quia impius erat mortem timuit. 119. 2.
 Saul propter quid regno priuatus est. 510. 11.
 Saul noluit contristari patrem. 907. 2.
 Saul ex humilitate laudatur. 908. 1.
 Saul culpatur ob intermissam orationem. 592. 1.
 Saul Iuda proditori similis. 659. 2.
 Saul praeter ceteris in Regem electus. 732. 1.
 Saul seipsum gladio interemit. 752. 1.
 Saul electus fuit in Regem ad debellandos hostes Hebraeorum. 36. 1.
 Saul bis Domino peccauerat. 36. 1.
 Saul

INDEX RERVM.

- Saul ob non seruatum rigorem iustitie, regnum amisit. 36. 1.
 Scholares transgredientis preceptum Reſtoris quomodo peccant. 226. 2.
 Scriba quinam fuerint in synagoga. 248. 2.
 Securitas cum Principatu non conuenit. 547. 1.
 Scala in somnis Iacobo offensa quid significat. 211. 2.
 Scrutari predestinationis arcanum, periculosum. 518. 2.
 Seculares non debent de vita Clericorum iudicare. 200. 1.
 Sedecias Rex ob violatum iuramentum perijt. 305. 1.
 Semei a Dautide veniam obtinuit, a Salomone morte punitus. 347. 1.
 Semel immundi non debent semper iudicari tales. 670. 2.
 Seneca optimus Magistrorum, & discipulorum in-formator. 801. 1.
 Senes a voluptate facile excacantur. 792. 2.
 Sensus externi maxime sunt refrenandi. 578. 1.
 Seraphim in praesentia Dei sedere non audent. 579. 2.
 Serpens est typus hominis per penitentiam renouati. 398. 2.
 Serpens aneus fuit in templo Salomonis conseruatus. 335. 2.
 Serui inutiles quinam intelliguntur. 641. 2.
 Serui debent suis dominis obedientiam in licitis. 643. 2.
 Serui debent honorem praebeere dominis etiam improbis. 641. 2.
 Serui & domini sibi inuicem obedire debent. 644. 1.
 Seruis non licet fugere a suis dominis. 643. 2.
 Seruus inferens damnum domino suo grauiter peccat. 644. 1.
 Seruus quando magis domino, quam uxori obedire debet. 721. 2.
 Si Princeps esset inuasor, licitè occidi non posset. 269. 1.
 Simeonis tribus accepit terram maioris quantitatis exerrere. 327. 1.
 Singularis in spe quisnam dicatur. 374. 1.
 Similitudo hominis ad Deum in quo consistit. 101. 2.
 Simia cur in adibus Regum moratur. 740. 2.
 Sisara inuictus ab una muliere occisus interijt. 840. 1.
 Sodomitia quid sit, & quot modis contingit. 842. 2.
 Sodomitae sunt ipsis demonibus peiores. 589. 1.
 Sodomitae cecitas quanta. 262. 1.
 Sola Sacerdotum oratio ad impetrandum non sufficit. 296. 2.
 Solus homo viator votum facere potest. 469. 1.
 Solus Papa in festis pro tota Ecclesia dispensare potest. 515. 2.
 Solus Papa potest eximere a solutione decimarum. 578. 1.
 Solus Deus nullum beneficium irremuneratum relinquit. 711. 1.
 Solus Deus intimus cordis scrutator. 711. 1.
 Solus Christus omnia dona Spiritus Sancti habuit. 745. 2.
 Sola Republica absoluta potest bellum aggressuum indicere. 561. 1.
 Somnus matutinus est anima deceptor. 121. 1.
 Somnia ex quinq; causis provenire possunt. 122. 1.
 Somnia ex affectione corporis proueniunt. 125. 2.
 Somnia ut plurimum multos decipiunt. 126. 2.
 Somnia a Deo venientia sceminis immitti non solent. 122. 2.
 Somnijs a Deo immixtis licitum est fidem dare. 127. 1.
 Somnijs mulierum non est credendum. 125. 2.
 Ex somnijs a causa naturali, licitum est futura coniectari. 104. 1.
 Sors triplex est. 105. 2.
 Sors diuisoria quando & quomodo licita est. 108. 2.
 Sors consultoria est illicita. 114. 1.
 Sors super Mattheam cadens quid fuerit. 115. 2.
 Sors consultoria duplici intentione fieri potest. 116. 1.
 Sors consultoria quatuor conditiones habere debet. 108. 2.
 Sortes non debent fieri cum irreuerentia rerum sacrarum. 25. 2.
 Spes nostra debet esse firma. 25. 1.
 Spei, fidei, & charitatis actus, duobus possunt exerceri. 31. 2.
 Species Eucharistica debent adorari cultu latrice. 752. 1.
 Spiritus qui insilijt in Saul, non fuit tertia Trinitatis persona. 387. 2.
 Status Religiosus est bellum spiritualis martyrij. 226. 1.
 Statuta Vniuersitatis quomodo seruanda. 226. 2.
 Statuti materia quandomam sit grauis. 569. 2.
 Studentes in Vniuersitate gaudent privilegio percipiendi fructus. 821. 1.
 Stuprum semper est peccatum mortale. 553. 1.
 Studiositas recitandi diuinum officium in tribus constat. 462. 2.
 Studium sapientiae est Deo summe gratum. 462. 2.

ET VERBORVM.

<i>Sub rege homine dura seruitus.</i>	337. 2.	<i>Templo Dei omnis reuerentia debetur.</i>	775. 1.
<i>Sub principe stulto, & ministri eius stultescunt.</i>	707. 1.	<i>Tempore generalis interdicti Canonici debent interesse diuinis.</i>	593.
<i>Subditi facilius vitia, quam virtutes prelati imitantur.</i>	276. 1.	<i>Tobia pietas erga patrem.</i>	
<i>Subditi diebus festis non sunt grauandi.</i>	452. 1.	<i>Terra per diluuium est extenuata, & infructuosa redditae.</i>	768. 1.
<i>Subsidium charitatum non debet solui ex distributionibus.</i>	595. 1.	<i>Terra Sacerdotum sub Pharaone non fuit tributaria.</i>	513.
<i>Subueniens proximo excusatur à diuino officio.</i>	571.	<i>Terra ob non seruata Dei praecepta ad desolationem deuenit.</i>	487. 1.
<i>Successor in beneficio, tenetur ad pensionem.</i>	596. 1.	<i>Tertium Decalogi praeceptum partim est naturale, partim legale.</i>	410. 2.
<i>Superborum, & hypocritarum infelix mors.</i>	706. 1.	<i>Tribus Beniamitica qua de causa minima dicitur.</i>	812. 1.
<i>Superiores cum pertinacibus subditis quomodo se gerere debeant.</i>	17. 2.	<i>Tribus pueris in fornacem proiectis ignis non nocuit.</i>	538. 1.
<i>Superiori licita praecipienti obediendum est.</i>	374. 1.	<i>Tributa Regibus coacte, Sacerdotibus sponte offeruntur.</i>	502. 1.
<i>Superiori praecipienti aliquid malum non est obediendum.</i>	381. 2.	<i>Tributa & vectigalia Principi non vigilanti non debentur.</i>	651. 205.
<i>Superiori aliquid praecipienti obediendum non est.</i>	382. 2.	<i>Tuba iubilati apud Iudeos erant cornes.</i>	421. 1.
<i>Superstitionis duae species.</i>	64. 1.	<i>Turpilolum est peccatum mortale.</i>	870. 2.
<i>Superstitionis definitio.</i>	64. 1.	<i>Tutor cœuendo cum pupilla non committit incestum.</i>	818. 1.
<i>Superstitio est peccatum grauissimum.</i>	64. 2.		
<i>Superstitio nunquam hominem quietum esse permittit.</i>	66. 2.	V.	
<i>Superstitiosum est, projicere imaginem in flumen, ut pluat.</i>	134. 2.	<i>Vana gloria praecipue sanctos persequitur.</i>	284. 1.
<i>Surdus non potest cum recitare diuinum officium.</i>	555. 1.	<i>Vana gloria pestis maxime fugienda.</i>	284. 1.
<i>Surripere reliquias, est peccatum sacrilegij.</i>	62. 1.	<i>Vana observatio sanctitatum quid sit.</i>	131. 1.
<i>Susanna coram iudicibus siluit, quia innocens.</i>	91. 2.	<i>Vana observatio futurorum euentuum, quid sit.</i>	131. 1.
<i>Susanna confidens in Deo praeualuit.</i>	92. 1.	<i>In vana observatione non semper committitur superstitio.</i>	131. 2.
<i>Susanna ex falsis testibus ad mortem damnata ad Deum clamauit.</i>	722. 1.	<i>Vana observationis tres species.</i>	130. 2.
<i>Suspensus à diuinis iustè non gaudet distributionibus.</i>	593. 1.	<i>Ubi est consuetudo deferendi decimas, deferri debent.</i>	493. 2.
<i>Sutores calceantes calceos, & sartores aptificantes vestes die festo, exsantur à peccato.</i>	468. 1.	<i>Ubi mulieres placent, ibi sanctitas conculcatur.</i>	796. 2.
		<i>Velle mori Deo nolente, furtum est.</i>	728. 2.
		<i>Venatio secularibus licita est ex natura sua.</i>	

T.

T Epiditas in Dei servitio Deum coarctant.	530. 1.	Venator in scriptura sacra nunquam bene audit.	685. 2.
Theodorici Regis pulchrum monitum suis ducibus datum.	745. 2.	Verberatio in posteriora puerile supplicium.	685. 2.
Theodorici Regis ad Senatorem praeclarum dictum.	551. 1.	Vernus obediens aures non oculos habere debet.	840. 2.
Theodosio praeliante S. Ioannes Philippus patrocinabantur.	767. 2.	Vestis meretricis imagini B. Virginis applicata.	346. 2.
Templi Salomonici fidelissimi architecti fuerunt.	891. 1.	fulmine consumpta est.	681. 1.
		verge.	

INDEX RERVM;

<i>Veræ obſeſſionis à damone ſignum.</i>	151. 2.	<i>Vita Sacerdotis qualis eſſe debeat.</i>	833. 2.
<i>Veritas victoriam aſſert.</i>	174. 2.	<i>Vita Religioſa eſt extra peccati occaſiones.</i>	344. 2.
<i>Veritas in iudicio tribus modis conſiderari poteſt.</i>		<i>Vitia inuicem ſecum pugnant.</i>	863. 2.
	177. 1.	<i>Voluntaria pollutio tribus modis contingere poteſt.</i>	
<i>Veritas à quo audienda.</i>	119. 1.		837. 1.
<i>Ad veram obſeſſionem à damone duo requiruntur.</i>		<i>Voluptates mundi ſunt mera deliramenta.</i>	880. 2.
	151. 1.	<i>Voti deſinitio.</i>	243. 1.
<i>Verus Catholicus ſolum Chriſtum imitari debet.</i>		<i>Voti materia alia remota, alia proxima.</i>	373. 2.
	102. 1.	<i>Voti materia debet eſſe in poteſtate vouentis.</i>	
<i>Vinum etiam fortiffimos heroas perdit.</i>	562. 2.		289. 1.
<i>Violans virginem ſentientem committit ſuprũ</i>		<i>Voti Religionis deſinitio.</i>	321. 2.
<i>proprie dictum.</i>	822. 1.	<i>Votum quare dicitur promiſſio voluntaria & deli-</i>	
<i>Violans votum non adulterandi duo peccata com-</i>		<i>berata.</i>	243. 2.
<i>mittit.</i>	311. 1.	<i>Votum quomodo debet eſſe de meliori bono.</i>	244. 1.
<i>Violatio voti ex duplici capite poteſt excuſare à</i>		<i>Votum ſoli Deo faciendum eſt.</i>	243. 2.
<i>peccato.</i>	306. 1.	<i>Votum repugnans conſilijs inualidum eſt.</i>	275. 1.
<i>Violare votum in materia graui, eſt peccatum</i>		<i>Votum Anne fuit Deo gratum ex ipſo titulo pro-</i>	
<i>mortale.</i>	306. 2.	<i>miſſionis.</i>	245. 2.
<i>Vir in vita vxore nulliter vouet religionem.</i>		<i>Votum Anne fuit conditionatum.</i>	253. 2.
	389. 1.	<i>Votum Nazareorum cur magnum appelletur.</i>	
<i>Vir cognoscens conſanguineam ſuæ uxoris, ſit aſſi-</i>			246. 2.
<i>nis uxoris.</i>	818. 1.	<i>Votum de ſugiendis dignitatibus aliquando licitũ</i>	
<i>Vir erga uxorem quomodo ſe gerere debeat.</i>		<i>eſt.</i>	275. 1.
	852. 2.	<i>Votum commune, & ſingulare quid ſit.</i>	252. 2.
<i>Vir Sodomiticè cognoscens uxorem, quomodo pec-</i>		<i>Votum contrahendi matrimonium abſolute, inua-</i>	
<i>cat.</i>	813. 2.	<i>lidum eſt.</i>	277. 1.
<i>Vir à laſciuo aſpectu tenetur oculos auertere.</i>		<i>Votum ſimplex & ſolemne quid ſit.</i>	255. 1.
	868. 2.	<i>Votum non nubendi non ſemper eſt validum.</i>	
<i>Viri ſancti vltiò res ſuas furibus offerebant.</i>			277. 2.
	915. 1.	<i>Votum expreſſum, ſeu explicatum quid ſit.</i>	
<i>Viri ſancti epiſcopatum fugiebant.</i>	664. 1.		256. 1.
<i>Viro graui, & nobili, licitum eſt occidere inuaſorẽ</i>		<i>Votum de re mala eſt illicitum & nullum.</i>	278. 1.
<i>ſui honoris.</i>	722. 2.	<i>Votum implicitum quid ſit.</i>	260. 2.
<i>Virginitas corporis maceratione conſeruatur.</i>		<i>Votum lephthæ an fuerit temerarium.</i>	278. 2.
	282. 2.	<i>Votum perſonale, reale, temperale, & perpetuũ</i>	
<i>Virginitatis virtus naturalis, & moralis quomo-</i>		<i>quid ſit.</i>	263. 1.
<i>do amittitur.</i>	396. 2.	<i>Votum de re prohibita à ſuperiore, eſt inualidum</i>	
<i>Virginitatis, & caſtitatis eſlogia.</i>	588. 1.		279. 2.
<i>Virginitatis iactura grauior eſt, quàm fidei.</i>		<i>Votum ex metu intrinſeco factum obligat.</i>	
	788. 2.		263. 2.
<i>Virgo B. ſuam virginitatem in primo inſtanti con-</i>		<i>Votum de immoderatis macerationibus validum</i>	
<i>ceptionis Deo vouit.</i>	297. 2.	<i>eſt.</i>	282. 1.
<i>Virgo B. ab inſtanti ſua conceptionis fuit Regina</i>		<i>Votum religionis à femina ex timore factum non</i>	
<i>Angelorum.</i>	297. 2.	<i>valet.</i>	265. 2.
<i>Virgo B. & Ioseph quomodo non intellexerunt ver-</i>		<i>Votum factum per errorem circa ſubſtantiam rei,</i>	
<i>bum Chriſti.</i>	381. 1.	<i>non eſt validum.</i>	267. 1.
<i>Virgo per peccatum mortale libidinoſum amittit</i>		<i>Votum deducitur à voluntate vouentis.</i>	242. 2.
<i>aureolam.</i>	406. 2.	<i>Votum ob malum finem inualidum eſt.</i>	283. 1.
<i>Virgo integra Arca fœderis præfertur.</i>	831. 2.	<i>Votum de re indiſſerenti eſt inualidum.</i>	287. 2.
<i>Virgines ſatua cur à Chriſto ſponſo excluſa.</i>	783. 2.	<i>Votum abſtinendi ab omni opere ſeruili die ſabbat-</i>	
<i>Virtus quid ſit.</i>	5. 1.	<i>hi, validum eſt.</i>	288. 1.
<i>Virtutes alia ad intellectum, alia ad voluntatem</i>		<i>Votum de nunquam peccando abſolute, eſt inuali-</i>	
<i>perſequent.</i>	5. 1.	<i>dum.</i>	291. 1.
<i>Visionem videre, eſt fingere mendacium.</i>	418. 2.		

ET VERBORVM.

<i>Votum quandonam præcepto preponderat.</i>	292. 2.	<i>Vouens opus malum dupliciter peccat.</i>	287. 2.
<i>Votum homini infideli quid prodest.</i>	302. 2.	<i>Vouens se nunquam peccaturum, mortaliter pec-</i>	cat.
<i>Votum obligat sub mortali ad implendam promif-</i>	304. 1.	<i>Vouens religionem quamdiu ingressum differre</i>	309. 1.
<i>sionem.</i>	304. 1.	<i>potest.</i>	309. 1.
<i>Votum quam primum est adimplendum.</i>	307. 1.	<i>Vouens quinq; modis à voto solui potest.</i>	317. 1.
<i>Votum non debet esse coactum.</i>	309. 2.	<i>Vouens ingredi religionem indeterminatè, quid</i>	321. 1.
<i>Votum personale non potest per alium impleri.</i>	313. 1.	<i>facere debet.</i>	321. 1.
<i>Votum mixtum quomodo implendum est.</i>	316.	<i>Vouens sua vota potest in melius commutare ipse-</i>	317. 2.
<i>Votum castitatis simplex est dispensabile ab Epi-</i>	320. 2.	<i>met.</i>	317. 2.
<i>scopo.</i>	320. 2.	<i>Vox prædicatoris Evangelici qualis esse debeat.</i>	422. 1.
<i>Votum religionis explicite fieri potest.</i>	321. 1.	<i>Vox amice, in malam partem sumitur in scriptu-</i>	442. 2.
<i>et 336. 1.</i>	336. 1.	<i>ris.</i>	442. 2.
<i>Votum religionis est Deo valde gratum.</i>	322. 1.	<i>Vr si pueros decem annorum interfecerunt.</i>	634. 2.
<i>Votum religionis iterum et iterum Deo fieri po-</i>	324. 2.	<i>Usus incundi fœdera apud Iudeos.</i>	816. 2.
<i>test.</i>	324. 2.	<i>Usuras accipere est peccatum contra præceptum</i>	916. 2.
<i>Votum religionis est antiquissimum.</i>	330. 1.	<i>charitatis.</i>	916. 2.
<i>Votum religionis quando obligat ad perseverandū</i>	336. 2.	<i>Vxor Loth cur in statuam salis versa est.</i>	843. 1.
<i>Votum castitatis dupliciter fit.</i>	397. 1.	<i>Vxor clam surripieus bona domus peccat.</i>	900. 1.
<i>Votum castitatis est laudabile.</i>	397. 2.	<i>Vxores maritos ad multa mala inducunt.</i>	702. 1.
<i>Voto castitatis obstrictus non potest matrimoniu</i>	401. 1.		
<i>inire.</i>	401. 1.		
<i>Votum virginitatis obligat ad perpetuam castita-</i>	405. 2.		
<i>tem.</i>	405. 2.		
<i>Votum suscipiendi ordines sacros impedit matri-</i>	407. 1.		
<i>monium contrahendum.</i>	407. 1.		
<i>Vata Summo Pontifici reservata quinq; sunt.</i>	409. 2.		
<i>Vota familiaritatem cum Deo conciliant.</i>	246. 1.		

Z.

<i>Zoroastes primus magiam induxit in mundum.</i>	138. 2.
<i>Zacharias inter templum et altare occisus ob ne-</i>	430. 1.
<i>gligentiam ibi commissam.</i>	430. 1.
<i>Zacharus duplici de causa Abrahamo assimilatur.</i>	725. 1.

ERRA-

ERRATA.

<i>Oporc, pro opere.</i>	2. 2.
<i>Mitigenda ira, pro mitiganda.</i>	6. 1.
<i>Et infelix auaritia, pro est.</i>	9. 2.
<i>Ad cur eius, pro ad cor.</i>	10. 2.
<i>Expessit, pro expressit.</i>	19. 2.
<i>Demendris, pro membris.</i>	26. 2.
<i>Concipiet, pro concipies.</i>	41. 2.
<i>Colluntur, pro coluntur.</i>	42. 1.
<i>Ad aliquid intrinsecum, pro extrinsecum.</i>	42. 2.
<i>Communione Dominum, pro communem.</i>	42. 2.
<i>Pertinescunt, pro pertimescunt.</i>	52. 1.
<i>Semicinatia, pro semicinctia.</i>	59. 1.
<i>Iurisperitorum, pro iurisperitorum.</i>	62. 2.
<i>Diuidendi manus, pro munus.</i>	65. 1.
<i>Diuidere voluit, pro noluit.</i>	65. 2. 1.
<i>Recedentes, pro recedentes.</i>	65. 1.
<i>In cruce fiebatur, pro fiebatur.</i>	65. 2.
<i>Non obtulistis, pro obtulistis.</i>	75. 1.
<i>Illa efferebant, pro offerebant.</i>	75. 1.
<i>Iuria, pro iniuria.</i>	79. 1.
<i>Profoluerit, pro persoluerit.</i>	98. 1.
<i>Intee, pro inter vos.</i>	106. 1.
<i>Infidelitæw, pro infidelitatem.</i>	124. 2.
<i>Lapilliis, pro lapillis.</i>	125. 1.
<i>Cognionem, pro cognitionem.</i>	125. 1.
<i>Stultia, pro stultitia.</i>	168. 2.
<i>Virtutum complexium, pro complexio.</i>	178. 2.
<i>Ego neq; iuramentum, pro ergo.</i>	203. 1.
<i>Violatio præcepi, pro præcepti.</i>	29. 1.
<i>Oppartuno, pro opportuno.</i>	225. 1.
<i>Incautos eggessus, pro aggressus.</i>	228. 1.
<i>Si Tutius, pro Titius.</i>	228. 2.
<i>Esse opposuit, pro sese.</i>	236. 2.
<i>Abstrinierant, pro obstrinxerant.</i>	244. 1.
<i>A magistro calo, pro cæco.</i>	249. 1.
<i>Obsolutissimam, pro absolutissimam.</i>	268. 2.
<i>Indignisse, pro indignisse.</i>	280. 1.
<i>Viuyendo, pro vouendo.</i>	280. 2.
<i>Ad accensum, pro ascensum.</i>	285. 2.
<i>Non immediate, pro non immerito.</i>	301. 2.
<i>Mel, & hac, pro & lac.</i>	314. 2.
<i>Cærum industriâ, pro cælestium.</i>	318. 2.
<i>Montis obtutus, pro mentis.</i>	319. 1.
<i>Proprius accedit, pro propius.</i>	319. 1.
<i>Alteruntur, pro atteruntur.</i>	372. 2.
<i>In & mulierem, pro inter Loth & mulierem.</i>	382. 1.
<i>Toti mundi, pro toto mundo.</i>	390. 2.
<i>O facimus, pro facinus.</i>	412. 1.
<i>Sincêremus, pro sineremus.</i>	540. 2.
<i>Relinquerunt, pro reliquerunt.</i>	541. 2.
<i>De anima nostra, pro ne anima nostra.</i>	579. 2.
<i>Consistet abstinentia, pro in abstinentia.</i>	387. 1.
<i>Tarmen, pro tamen.</i>	635. 1.

ERRATA.

